www.e-rara.ch

Novum Testamentum graece

Arias Montanus, Benedictus

[Genève], 1609

Bibliothèque de Genève

Shelf Mark: Y 409 (1)

Persistent Link: https://doi.org/10.3931/e-rara-56891

www.e-rara.ch
Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

Visual Library

GE Bibliothèque publique et universitaire
1060142522
Y 409 (1)
Novum Testamentum graecum

NOVVM TESTAMENTVM GRAECVM,

A231

CVM vulgata interpretatione Latina Græci contextus lineis inſerta : Quæ quidem interpretatio cùm à Græcarum dictionum proprietate diſcedit, ſenſum, videlicet, magis quàm verba exprimens, in margine libri eſt collocata: atque alia BEN. ARIÆ MONTANI HISPALENSIS operâ è verbo reddita, ac diuerſo characterum genere diſtincta, in eius eſt ſubſtituta locum.

ACCESSERVNT *& huic editioni Libri Græcè ſcripti, qui vocantur* APOCRYPHI; *cum interlineari interpretatione Latina ex Bibliis Complutenſibus deprompta.*

Joannes Allot Doctorando
Presbyter mediolanensis

Prior
Dela

Joannis Bapt.
Lande
Officialis sanmadouij
De Bedano
Marzan

Magiſter Ioannes Paillet ſacerdos
Parochus.

Excudebat Petrus de la Rouiere.

CIↃ IↃC IX.

Y 409

16/
3980

BIBLIOTHÈQUE DE GENÈVE

BENEDICTI ARIÆ MONTANI HISPALENSIS, IN NOVI TESTAMENTI GRÆCI LATINAM INTERPRETATIONEM E VERBO EXPRESSAM, AD CHRISTIANVM LECTOREM

PRÆFATIO.

CVM nihil in nobis ſit, quod Chriſtianæ Reipub. iamdiu non conſecrauerimus; meritò omnem ſtudiorum, actionúmque noſtrarum rationem, ad publicam vtilitatem ſemper referendam eſſe duximus. Cuius quidem rei præter officij noſtri conſcientiam, qua fruimur, Deum etiam ipſum teſtem appellamus: quem nihil omnino, quantumuis mentis humanæ tenebris obuolutum, & in deprauati hominum ingenij latebris deliteſcens, vnquam latere poteſt; & qui, nõ ſolùm, eorum quæ aut dicta, aut facta ſunt, verùm etiam eorum quæ in mentem hominibus veniunt, teſtis eſt & iudex. Cùm verò ex ſacroſancta eius doctrina didicerimus, nihil lucis nobis ineſſe quod eius beneficio acceptum referre non debeamus: atque adeò, cùm eius etiam præceptis moneamur, vt qua in re fratribus prodeſſe poſſumus, iiſdem noſtra ope & auxilio nunquam deſimus: vtique elaborãdum eſt nobis, vt quod quiſque donum à ſummo illo rerum omnium Opifice acceperit, id & diligenter, & fideliter cum cæteris communicet. Quod quidem in primis nobis ſemper fuit propoſitum. Pro ea enim, ſi qua in nobis eſt, doctrina (quæ quidem quàm ſit exigua ingenuè agnoſcimus) Chriſtianæ Reip. vtilitati, propenſo animo, ac totis, quod aiunt, viribus, noſtris laboribus ſemper conſultum eſſe voluimus. Qua in re non propriæ exiſtimationis & honoris, verùm communis Chriſtianorum vtilitatis rationem habuimus. Atque hac de cauſa non multum laborauimus ad quot & quàm magnos viros noſtri labores peruenturi eſſent, ſed an ex iis aliquod emolumentum Chriſtiani homines percipere poſſent. Hac enim in parte, neque huius neque illius gratię aut dignitati inſeruientes, humilioribus æquè ac potentioribus, & tam iis qui indigent vt nutricum more manſum eis in os inſeratur, quàm iis quibus ſolidior cibus præbendus eſt, nos deuinctos eſſe agnoſcimus, ſiquidem omni hominum

generi abundè à nobis ſatis fieri cupimus. quocunq; enim tẽpore, aut quacunque in re aliquid Chriſtianis vtile à nobis pręſtari poſſe intelligemus, nullis neque laboribus neq; vigiliis vnquam parcemus. Cùm igitur noſtram illam diligentiam (patere, Lector, & concede, vt hoc vocabulo noſtram illam operam nominemus) in veteri Teſtamento ex Hebraica veritate in Latinam linguam conuertendo (quæ interpretatio in illo ſacrorum Bibliorum regio Apparatu conſpicitur) omnium eruditorum ſuffragio probatam eſſe conſpiceremus: doctiſſimorum Theologorum ſententia idem à nobis in Nouo Teſtamento præſtandum eſſe intelleximus, nempè vt omnia ad Græci contextus phraſim expenderentur. Hac enim ratione pariter adiuuari poſſunt ij qui ex Græcis theſauris noua, atque ij qui ex Hebræis vetera proferre parant. Quamuis enim hac tempeſtate multò plures Theologos Græcè quàm Hebraicè doctos in Europa paſſim reperias; attamen nec etiam eorũ exiguus eſt numerus qui neutram linguam tenent: qui cùm videant harum linguarum cognitionem nõ ſine magna difficultate acquiri poſſe; ne earum fructu omnino careant, vtriuſq; idiotiſmis (quos vocant) id eſt, loquendi proprietatibus libentes aſſueſcere, eaſque ſibi familiares reddere percupiunt: vt hoc modo vtriuſque idiomatis vim multò minori negotio conſequantur. Sed vt tandem ad rem veniamus, vulgatam illam Noui Teſtamenti interpretationẽ, qua iam multis ſæculis, & etiamnum vtitur Romana Eccleſia, cæteris quę hodierno die extant, omnibus ſemper anteponẽ dã duximus. Hæc enim ſine dubio, & grauiſſima & tutiſſima omnium eſt. Cùm verò interdum orationis difficultas poſtulabat, vt ab ea recederetur: id ita à nobis eſt præſtitum, vt non eam corrigamus, cęteriſve poſtponamus, ſed potius aliarum adiumento eam explicemus. Idque cùm in veteri Teſtamento faciendũ eſſe duximus, tum verò maximè in nouo, in quo Græca in Latinam linguam maiori cum proprietate, quàm è cęteris linguis, conuerti potuerunt. Nam hęc duo linguarum genera cognatione quadam & affinitate quodammodo inter ſe coniunguntur. Accidit tamen interdum vt Græca phraſis nimiùm à Latini ſermonis proprietate diſcedat. tunc ita ſententiæ rationem habuimus, vt Græca molliori & faciliori locutione, prout res poſtulare videbatur, reddiderimus. Atq; hac de cauſa multò facilius fore putauimus, Vulgatam editionem in nouo Teſtamento ad verbum Græco contextui annectere, quàm eam Hebraico inſerere. Hebraici enim ſermonis proprietatem plurimùm à Latina locutione diſtare palàm eſt: Græci verò non item. Atq; ideo qui in Hebraicis verbum pro verbo Latinè reddere ſtudet, is neceſſe habet magnam copiam idiotiſmorum cõparare. Alioqui Latinis qui Hebraicè neſciunt, Latina obſcuriora dabit, quã ſi iiſdem mera Hebraica offerret. Ea verò quæ ex Græcis de verbo redduntur, quamuis parum aut nihil cum ſoluta oratione Latina habent commune; cum poëtica tamen locutione non ineleganter ſubinde cõueniunt. Cùm igitur nullo maiori ſtudio teneamur, quàm vt ſtudioſorum vtilitati conſulamus, & eorũ ſtudia quantum per nos præſtari poteſt, promoueamus: atque vt doctiſſimis viris, quorum honeſtiſſimo deſiderio non potuimus non ſatisfacere, hac etiam in parte morem geramus: ad exemplum eius laboris quem ſumpſimus in examinanda veteris Teſtamẽti interpretatione à Sante Pagnino conſcripta, in nouo etiam Teſtamento vulgatam editionem in ſtudioſorum gratiam Græco contextui inſeruimus, & Græcam phraſim Latinè ad verbum reddidimus. qui labor eruditis, vt opinor, non ingratus, rudioribus verò nõ ſolùm vtilis, verùm etiam neceſſarius erit. Qui enim ex fontibus vtriuſque linguæ, Hebrææ ſcilicet

cet & Græcæ, tantum haurire cupit quod ei ſatis ſit ad ſacræ Scripturæ libros intelligendos, huc accedat. Poterit enim, ſi ſaltem mediocrem adhibeat diligentiam, intra decem menſes, aut etiam citiùs, vtriuſque ſermonis Gręci & Hebraici cognitionem haud exiguam conſequi. His quoque accedit multorum locorum interpretatio, quæ Vulgatæ editioni addita ad ſententiæ explicationem plurimùm confert. Itaque noſtram noui Teſtamenti Latinam interpretationem inter Græci contextus lineas deſcribendam curauimus, vt quælibet dictio Latina ſuæ Græcæ ſubſcriptæ reſponderet. Cùm verò vulgata non à ſententia quidem (id enim nuſquam ferè accidit) ſed à dictionum Græcarum proprietate recedit, ea ſuis characteribus, hoc eſt, Romanis in margine collocata, noſtram interpretationem ad verbum redditam, Italicis characteribus, in illius locum ſubſtituimus; ita vt integram vulgatam reliquerimus, & Græca de verbo expreſſerimus. Præterea vt linguæ Græcæ tironibus adiumento eſſemus, & eos moleſto labore ſubleuaremus, difficiliora themata verborum Græcorum à nobis in margine adnotata ſunt. Cùm verò tanto oneri noſtros humeros impares eſſe cognoſcamus, atque ideò ipſi nobis de noſtra induſtria non tantum polliceamur, quin interdum minùs aptè aut concinnè quàm par fuit aliquid nos enuntiaſſe fateamur: tuum certè erit, Lector, noſtris laboribus ita fauere, vt æquum te iudicem, hac in parte præbeas. neque enim laudem cuius nunquam fuimus cupidi, nobis tribui, ſed veniam concedi poſtulamus: ſi qua in re omnibus non ſatisfecerimus. Neque etiam dubitamus quin hîc quædam fortaſſis occurrant, ex quibus aliquis primo aſpectu offenſionem accipere poſſit: atque ideo aliqua de totius noſtræ interpretationis ratione hoc loco ſubiicere non pigebit, quibus inſtitutum noſtrum aperiemus, & eorum quæ à nobis, hoc potiùs modo quàm illo prolata ſunt, rationem ſimul reddemus. Ac primùm quidem nobis propoſitum non fuit Vulgatam ac veterem editionem corrigere, aut emendare: eam enim, vt ſuprà diximus, cæteris omnibus ſemper præferendam duximus, ſi modò integra illa quidem & incorrupta haberi poſſit: ſed noſtrum fuit inſtitutum Græcam phraſim quàm aptiſſimè exprimere. Præterea hoc quoque, candide Lector, te admonitum volumus, occurrere interdum verba aliqua quæ non ſolùm tempore, ac modo, verùm etiam voce ipſa in noſtra hac interpretatione mutata ſunt. Quod quidem ad alterutrum ex duabus hiſce rationibus, aut ad maiorem, ſcilicet, Veteris editionis explicationem, aut ad ſupplementum ſententiæ in Græca lectione obſeruatæ referri volumus. Sæpè enim accidit, vnius Græci vocabuli vim non poſſe vna altera Latina dictione propriè explicari, ſed duas, aut etiam plures dictiones Latinas ad exprimendam Græcæ illius vocis proprietatem requiri. Id cùm occurrit, Vetus illa editio vnicam vocẽ Latinam adhibet, quæ vnicam illam Græcam reddat: nos verò cùm videamus id non ſatis commodè fieri, neque vnica illa dictione Latina Græcum illud vnicũ vocabulum explicari, aliud apponimus, quod quidem coniunctum cum eo quod habetur ex vulgata in margine, planiorem omnino, ac faciliorem reddit ſenſum. Exempli gratia: Legitur apud Paulum ad Epheſ. 4. 19. ἀπηλγηκότες, quod vetus Interpres vertit, *deſperantes*, idque rectiſſimè: nos verò adiecimus, *dedolentes*: vtrumque enim ſi attentiùs conſideretur, verbi Græci naturam & vim explicat: vt ex doctorum virorum conſcriptis in D. Paulum commentariis, apertiùs cognoſci poterit. Quædam verò Græca verba conſultò reli-

quimus, qualia ſunt illa, *Presbyter, diaconus*, atque his ſimilia; non quidem quòd ea ſint dilucidiora iis quæ leguntur in Veteri editione, ſed vt doceamus indo-
ctos, & imperitos calumniatores, huiuſmodi voces à ſacroſancta Romana Ec-
cleſia, non temerè, vt ipſi volunt, fuiſſe vſurpatas, nimirum quæ in ſacris libris
frequentes occurrant. Interdũ etiam quędam mutauimus, non quòd ea meliùs
à nobis reddi poſſe exiſtimaremus, ſed vt nobis ſemper ſimiles eſſemus in red-
dendis vbique ad verbum Græcis dictionibus. Ex qua vertendi ſimilitudine &
cõſtantia, explicatio Lectoribus ex multorum locorum collatione facilior erit.
Verbi gratia, licet hæc dictio προσευχὴ *orationem* etiam ſignificet, & ideò vetus
Interpres, cui ſatis eſt textus Græci ſententiam reddere, interdum *preces*, inter-
dum *orationem* reddat: nos, noſtri inſtituti ſeruandi gratia, vbique *preces* verti-
mus. Quod quidem obſeruauimus etiam in verbis *Auctoritas* & *Poteſtas*, atque
in aliis compluribus. Nonnunquam etiam, vt quædam dilucidiùs diſtingue-
rentur & explicarentur, nonnulla mutauimus, quæ alioqui non ita aptè & com-
modè explicari poſſe videbantur. Exempli cauſa, δύναμις Latinè reddi ſolet
virtus: nos *efficacitatem* vertimus: non quòd *virtus* ſignificet aliquid diſtinctum,
aut diuerſum ab *efficacitate*: ſed quia dictio hæc *virtus* Latinè enuntiata, reſpon-
det duabus his vocibus Græcis δύναμις & ἀρετὴ, quarum dictionum ſignifica-
tiones nihil habent inter ſe commune, ſed earum altera planè quid diuerſum
ab altera ſonat. quoties igitur δύναμιν reperimus, *efficacitatem* vel *efficientiam* ver-
timus. *Potentia* enim Latinè aliud eſt. Illud etiam quenquam latere nolumus,
nos vt verbi Græci veram & germanam ſignificationem, ac ἐνεργείαν redderemus, coactos interdum fuiſſe nouis & fictis vocabulis vti (quæ licentia nobis, vt opinor, concedenda eſt) vt illud ad Philipp. 3.4. πεποίθησιν quod *confiſibilitatem* vertimus, id eſt, arrogantiæ, & confidentiæ materiam, vt diſcrimen conſtitue-
remus inter πεποίθησιν, & confidentiam: hæc enim vitium eſt, & apud Latinos
plerumque in malam partem ſumitur, & ab hac Apoſtolus erat omnino alie-
nus Articulos Græcos Latinis pronominibus aliquando expreſſimus, nempe
cùm aliquid ſignificanter indicant. Atque hac etiam in parte, vt in cæteris quas
commemorauimus, veterem Interpretem ſecutiſumus. Is enim, prout res po-
ſtulare videbatur, eodem modo articulos reddidit, vt 2. Petr. 2.22. τὸ τῆς ἀληθοῦς
παροιμίας, habet: *Illud veri prouerbij*. In iis verò locis, in quibus ſententia erat a-
lioqui per ſe clara & euidens, articuli interpretationem omiſimus. Illud autem
omnibus Græcæ linguæ peritis notum nos etiam conſtanter aſſerimus, nempe
articulorum vſum vnam ex potiſſimis, & ſignificantiſſimis linguæ Græcæ par-
tibus eſſe: adeò vt Latinus ſermo eorum proprietatem non dicam imitari, ſed
ne vix quidem vllis verbis aſſequi queat. Ac multò etiam minus illam tempo-
rum in coniugationibus verborum, vbertatem, & præſertim illum Participio-
rum leporem, & admirabilem quandam vim Aoriſtorum & Futurorum. Facti
enim alicuius præteriti Participia propriè reddi nequeunt, niſi cum verborum
ambage, & impropria quadam tranſlatione, quæ plerumque Græcam phraſim
labefactat. Quod cùm ſæpiùs animaduerteret vetus Interpres, ea tempora, ſi
modò id per Latini ſermonis rationem licebat, aliis Latinis verbis reddidit: ſin
minùs, omiſſis verbis Græcę locutionis, eius ſententiam Latinè expreſſit: ita vt
ſępius eius interpretatio, non ad verbum, ſed ſententiam accipienda ſit. At ve-
rò cùm à nobis id negotij ſuſceptum eſſet, vt & Latinè, & quàm aptiſſimè om-
nia ad

locutionis proprietatem expenderentur, Græca Participia Latinis expressimus, vt hac ratione verbum verbo, & modus modo responderet. Cuius verò temporis illa Participia sint, satis admonuimus, cùm vulgatæ editionis verba, quæ id demonstrant, in margine collocauimus. Pleraque sunt alia, ac penè infinita, quæ ex lingua Græca minùs feliciter in Latinam conuerti possunt, siquidem pondus, ac vis Græcæ dictionis reddenda sit. Quam ob rem quod sacræ Scripturæ studiosis de discenda Hebraica lingua, saltem quod ad intelligendas temporum ac modorum varietates, ac proprietates satis sit, consilium damus; idem in Græcis quoque capiẽdum, admonemus, & studiosos omnes vt id faciant, quantùm possumus, hortamur. Certò enim affirmamus nunquam fore, vt ipsos huius laboris pœniteat. Neque ad eam rem nostros labores inutiles fore credimus. Nec dubitamus quin piis viris, ac veræ disciplinæ cupidis, quorum consilio nos & hortatu tot & tantos in hoc opere labores consumpsimus, nostrum hoc consilium valde probetur. Quod si ea quæ in re tam ardua & difficili præstitimus, longè inferiora sunt iis quę Christianę Reip. exhibere cuperemus; tuum erit, Lector, tuis studiis, & diligentia ea quæ à nobis requiri poterunt, duplici ratione compensare: quarum altera est, vt huius linguæ cognitionem ita tibi compares, vt nostra diligentia amplius non egeas. Altera, vt veterem editionẽ cum Græcis exemplaribus ita cõferas, vt ex vtriusque diligenti & accurata collatione sacræ Scripturæ sensum, & Spiritùs sancti, à quo hæc sunt profecta, mẽtem & sententiam tandem assequare. Speramus verò nos, si modò nostris votis annuat Deus, cuius gloriæ & honori tantùm inseruire cupimus, aliquid edituros, quod, hac potissimùm in parte, omnibus studiosis, atque adeò toti Reip. Christianæ plurimum adiumenti afferre poterit: siquidem nihil nobis est antiquius, quàm vt Deo, & Ecclesiæ, in qua nati, & educati sumus, debita pietatis officia, quantum possumus, pręstemus. Ea verò mente nõ sumus, vt nostra hæc Latina interpretatio separata à Greco contextu, in cuius gratiam à nobis elaborata est, ab aliquo vnquam excudatur: cùm hoc à multis grauissimis & doctissimis viris, qui in vertẽdis sacræ Scripturæ libris extremam manum imposuerunt, feliciter pręstitum sit; in quorum laboribus cuiuis acquiescendum esse existimamus. id verò maximè cùm vulgatę editionis vsum, vt suprà diximus, omni hominum generi vtilissimum & commodissimum esse iudicemus. Vale in Christo. Datum Antverpiæ, Cal. Augusti.

S. IESV CHRISTI EVANGELII
LATINA INTERPRETATIO, QVAM
AD GRÆCI IDIOMATIS RATIONEM
EXPENDEBAT BEN. ARIAS
Montanus Hiſpalenſis.

Euangelium ſecundùm Matthæum.

CAPVT PRIMVM.

LIBER generationis Ieſu Chri-
ΒΙΒΛΟΣ γενέσεως ἰησοῦ χρί- 1
ſti, filij Dauid, filij Abraham.
στοῦ, υἱοῦ δαβὶδ, υἱοῦ ἀβραάμ.
Abraham genuit Iſaac. Iſaac
ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν ἰσαάκ. ἰσαὰκ 2
autem genuit Iacob. Iacob autē
δὲ ἐγέννησε τὸν ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ
genuit Iudam & fra-
ἐγέννησε τὸν ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελ-
tres eius. Iudas autem genuit Phares, & Zaram de
φοὺς αὐτοῦ. ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν φαρὲς, καὶ τὸν ζαρὰ ἐκ τῆς 3
Thamar. Phares autem genuit Eſron. Eſron autem genuit
θαμάρ. φαρὲς δὲ ἐγέννησε τὸν ἑσρώμ. ἑσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν
Aram. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem
ἀράμ. ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμιναδάβ. ἀμιναδὰβ δὲ 4
genuit Naaſſon. Naaſſon autem genuit Salmon.
ἐγέννησε τὸν ναασσών. ναασσὼν δὲ ἐγέννησε τὸν σαλμών.
Salmon autem genuit Booz de Rachab. Booz autem ge-
σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν βοὸζ ἐκ τῆς ῥαχάβ. βοὸζ δὲ ἐγέν-
nuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Ieſſe.
νησε τὸν ὠβὴδ ἐκ τῆς ῥούθ. ὠβὴδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰεσσαί.
Ieſſe autem genuit Dauid regem. Dauid autem rex
ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν δαβὶδ τὸν βασιλέα. δαβὶδ ὁ βασι- 6
genuit Salomonem ex ‖ Vrix. Salomon autē
λεὺς ἐγέννησε τὸν σολομῶντα ἐκ τῆς τοῦ οὐρίου. σολομὼν δὲ 7
genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abia autē
ἐγέννησε τὸν ῥοβοάμ. ῥοβοὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀβιά. ἀβιὰ δὲ
genuit Aſa. Aſa autem genuit Ioſaphat. Ioſaphat
ἐγέννησε τὸν ἀσά. ἀσὰ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσαφάτ. ἰωσαφὰτ 8
autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Oziam.
δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωράμ. ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ὀζίαν.
Ozias autem genuit Ioatham. Ioatham autem genuit
ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωάθαμ. ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησε τὸν 9
Achaz. Achaz autem genuit Ezeciam. Ezecias autem ge-
ἄχαζ. ἄχαζ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐζεκίαν. ἐζεκίας δὲ ἐγέν- 10
nuit Manaſſen. Manaſſes autem genuit Amon. Amon
νησε τὸν μανασσῆ. μανασσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμών. ἀμὼν
autem genuit Ioſiam. Ioſias autem genuit Iechoniam
δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσίαν. ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰεχονίαν 11
& fratres eius, in tranſmigratione Babylonis. ‖ Poſt
καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὀπὶ τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος. μετὰ 12
autem tranſmigrationem Babylonis, Iechonias genuit Salathiel.
δὲ τὴν μετοικεσίαν βαβυλῶνος, ἰεχονίας ἐγέννησε τὸν σαλαθιήλ.
Salathiel autem genuit Zorobabel. Zorobabel autem ge-
σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησε τὸν ζοροβάβελ. ζοροβάβελ δὲ ἐγέν- 13
nuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim
νησε τὸν ἀβιούδ. ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιακείμ. ἐλιακεὶμ
autem genuit Azor. Azor autem genuit Sadoc.
δὲ ἐγέννησε τὸν ἀζώρ. ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε τὸν σαδώκ. 14
Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud.
σαδὼκ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀχείμ. ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιούδ.
Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit
ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλεάζαρ. ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησε τὸν 15
Matthan. Matthan autem genuit Iacob. Iacob autem
ματθάν. ματθὰν δὲ ἐγέννησε τὸν ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ 16
genuit Ioſeph virum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus,
ἐγέννησε τὸν ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ἰησοῦς,
‖ dictus Chriſtus. Omnes itaque generationes ab Abraham
ὁ λεγόμενος χριστός. πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ ἀβραὰμ 17
vſque ad Dauid, generationes quatuordecim: & à Dauid vſque ad tranſ-
ἕως δαβὶδ, γενεαὶ δεκατέσσαρες· καὶ ἀπὸ δαβὶδ ἕως τῆς με-
migrationem Babylonis, generationes quatuordecim: & à tranſmigra-
τοικεσίας βαβυλῶνος, γενεαὶ δεκατέσσαρες. καὶ ἀπὸ τῆς μετοικε-
tione Babylonis vſque ad Chriſtum, generationes quatuordecim.
σίας βαβυλῶνος ἕως τοῦ χριστοῦ, γενεαὶ δεκατέσσαρες.

‖ *At Ieſu Chriſti* generatio ſic erat: ¶ *Deſponſata enim*
τοῦ δὲ ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν· μνηστευθείσης γὰρ τῆς 18
matre eius Maria Ioſeph, * *ante conuenire ipſos*, in-
μητρὸς αὐτοῦ μαρίας τῷ ἰωσὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, εὑ-
uenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto. Ioſeph autem vir
ρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ 19
eius, ¶ *iuſtus exiſtens*, & ‖ *non volens eam exemplum facere*, vo-
αὐτῆς, δίκαιος ὤν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι, ἐβου-
luit occulté dimittere eam. Hæc autem eo cogi-
λήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμη- 20
tante, ecce angelus Domini * *per ſomnium* apparuit ei, dicens,
θέντος, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ, λέγων,
Ioſeph fili Dauid, * *ne timens* accipere Mariam coniu-
ἰωσὴφ υἱὸς δαβὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν μαριὰμ τὴν γυναῖ-
gem tuam. ‖ *nam* in ea ¶ *genitum*, de Spiritu eſt ſancto. ‖ quod enim ¶ natum eſt,
κά σου. τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν, ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου.
Pariet autem filium: & vocabis nomen eius, Ieſum. Ipſe
τέξεται δὲ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἰησοῦν· αὐτὸς 21
enim * *ſalvabit* populum ſuum à peccatis eorum. (Hoc autem * ſaluum facies
γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. τοῦτο δὲ 22
totum factum eſt vt adimpleretur ‖ dictum ¶ à Domino per Pro- ‖ quod ¶ eſt
ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προ-
phetam, dicentem: Ecce virgo in vtero habebit, & pariet
φήτου, λέγοντος. ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξε- 23
filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel: quod eſt inter-
ται υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐμμανουὴλ, ὅ ἐστι μεθερμη- Exurgens
pretatum, Nobiſcum Deus.) *Excitatus* autem Ioſeph à
νευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. διεγερθεὶς δὲ ὁ ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ 24
ſomno, fecit ſicut præcepit ei angelus Domini: &
ὕπνου, ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου· καὶ
accepit coniugem ſuam. Et non cognoſcebat eam,
παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν, 25
donec pepetit filium ſuum primogenitum: & vocauit
ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε τὸ
nomen eius Ieſum.
ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦν.

CAP. II. β'.

* *At Ieſu nato* in Bethlehem Iudæ, in die- * Cùm ergo natus
Τοῦ δὲ ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰουδαίας, ἐν ἡμέ- 1 eſſet Ieſus
bus Herodis regis, ecce Magi ab ‖ *Orientibus accesſerunt* ‖ Oriente venerunt
ραις ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο ¶ qui
in Hieroſolymam, Dicentes: Vbi eſt ¶ natus * rex * eſt
εἰς ἱεροσόλυμα, λέγοντες, ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν 2
Iudæorum? vidimus enim eius ſtellam in Oriente, & veni-
ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθο-
mus adorare eum. Audiens autem Herodes rex, tur-
μεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. ἀκούσας δὲ ἡρώδης ὁ βασιλεὺς, ἐτα- 3
batus eſt, & omnis Hieroſolyma cum illo. Et congregans
ράχθη, καὶ πᾶσα ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ. καὶ συναγαγὼν
omnes principes Sacerdotum, & Scribas populi, ſciſcitabatur
πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο
ab eis vbi Chriſtus naſceretur. At illi dixerunt ei: In Beth-
παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, ἐν βηθ- 5
lehem Iudæ. ſic enim ſcriptum eſt per Prophetam:
λεὲμ τῆς ἰουδαίας· οὕτω γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου.
Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in * *du-* * principibus
καὶ σὺ βηθλεὲμ γῆ ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγε- 6
cibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui regat
μόσιν ἰούδα· ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅς τις ποιμανεῖ
populum meum Iſrael. Tunc Herodes clàm ‖ *vocans* ‖ vocatis Magis, diligenter didicit
τὸν λαόν μου τὸν ἰσραήλ. τότε ἡρώδης λάθρα καλέσας τοὺς 7
Magos, *perquiſiuit* ab eis tempus *apparentis* ſtellæ ¶ ¶ quæ apparuit eis
μάγους, ἠκρίβωσε παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος.
Et mittens eos in Bethlehem, dixit: * *Euntes* diligen- * Ite, & interrogate
καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς βηθλεὲμ, εἶπε, πορευθέντες ἀκρι- 8
ter *explorate* de puero: ‖ cùm *autem* inueneritis, renuntiate ‖ &
βῶς ἐξετάσατε περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ ¶ Qui cùm audiſſent
mihi, vt & ego veniens adorem eum. ¶ *Illi autem au-*
μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκού- 9 *dientes* regem, * *profecti ſunt.* & ecce ſtella quã viderãt in * abierunt.
σαντες τοῦ βασιλέως, ἐπορεύθησαν· καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν
Oriente, antecedebat eos, vſque dum veniens ſtaret ſuprà vbi erat
τῇ ἀνατολῇ, † προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ † προάγω
puer. Videntes autem ſtellam, gauiſi ſunt ‖ *gaudium magnum* ‖ gaudio magno
παιδίον. ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην 10
valde. Et ¶ *venientes in* domum, inuenerunt puerum ¶ intrantes
σφόδρα. καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, εἶδον τὸ παιδίον 11
cum Maria matre eius. Et procidentes adorauerunt eum.
μετὰ μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ † πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ. † πίπτω.
& * *aperientes* *theſauros ſuos*, obtulerunt ei mu- * apertis theſauris ſuis,
καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, † προσήνεγκαν αὐτῷ δῶ- † προσφέρω
nera, aurum, & thus, & myrrham. Et ‖ *reſponſi* ‖ reſponſo accepi-
ρα, χρυσὸν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν. καὶ χρηματισθέντες 12

secundũ somniũ, non reflectere ad Herodem, per aliam viam ¶ re-
κατ ὄναρ, μὴ ἀνακάμψαι πρὸς ἡρώδην, δι᾽ ἄλλης ὁδοῦ ἀνε-
cesserunt in regionem suam. * Recessit autem
χώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. ἀναχωρησάντων δὲ 13
ipsis, ecce angelus Domini ‖ apparet per somnium Ioseph,
αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ ὄναρ τῷ ἰωσὴφ,
dicens: ¶ Excitatus accipe puerum & matrem eius,
λέγων, † ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ,
& fuge in Aegyptum: & esto ibi vsq; dum dicam tibi. § Futurum est
καὶ φεῦγε εἰς αἴγυπτον, καὶ * ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοί· μέλλει
enim * Herodes ‖ quærere puerum ad perdendum eum.
γὰρ ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό.
¶ Is autem excitatus, accepit puerum & matrem eius,
ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ 14
nocte, & secessit in Aegyptum. Et erat ibi vsque ad
νυκτὸς, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς αἴγυπτον. καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς 15
obitum Herodis: vt adimpleretur § dictum * à Domino per
τελευτῆς ἡρώδου· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ
Prophetam dicentem: Ex Aegypto vocaui filium meum.
προφήτου, λέγοντος, ἐξ αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου.
Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis, iratus est
τότε ἡρώδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη 16
valdè: & mittens occidit omnes pueros qui ‖ in Beth-
λίαν, καὶ ἀποστείλας ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν βηθ-
lehem, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infrà,
λεὲμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς, καὶ κατωτέρω,
secundum tempus quod ¶ perquisiuit à Magis. Tunc adimpletum est
κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων. τότε ἐπληρώθη 17
§ dictum * per Ieremiam Prophetam, dicentem: Vox in Ra-
τὸ ῥηθὲν ὑπὸ ἱερεμίου τοῦ προφήτου, λέγοντος· φωνὴ ἐν ῥα-
ma audita est, ploratus, & vlulatus ¶ eiulatus multus, Rachel
μὰ ἠκούσθη, θρῆνος, καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολύς, ῥαχὴλ
plorans ‖ natos suos, & noluit consolari, quia
κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, ὅτι
non sunt. ¶ Defuncto autem Herode, ecce angelus
οὐκ εἰσί. τελευτήσαντος δὲ τοῦ ἡρώδου, ἰδοὺ ἄγγελος 19
Domini § secundùm somnium apparet Ioseph in Aegypto, dicens:
κυρίου κατ ὄναρ φαίνεται τῷ ἰωσὴφ ἐν αἰγύπτῳ, λέγων·
* Excitatus accipe puerum, & matrem eius, &
ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ 20
vade in terram Israël. ‖ mortui sunt enim ¶ quærentes animam
πορεύου εἰς γῆν ἰσραήλ. τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν
pueri. § Ille autem excitatus accepit puerum &
τοῦ παιδίου. ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν 21
matrem eius, & venit in terram Israel. Audiens autem
μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν ἰσραήλ. ἀκούσας δὲ 22
quòd Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre
ὅτι ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ τῆς ἰουδαίας ἀντὶ ἡρώδου τοῦ πατρὸς
suo, timuit illo ire. * Responsus autem secundùm somnium,
αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν. χρηματισθεὶς δὲ κατ ὄναρ,
secessit in partes Galilææ. Et * veniens § commi-
ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς γαλιλαίας. καὶ ἐλθὼν κατῴ-
grauit in ¶ ciuitatem dictam Nazareth: vt ‖ impleretur dictum *
κησεν εἰς πόλιν λεγομένην ναζαρέτ· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν
per Prophetas, § Quòd Nazarænus vocabitur.
διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι ναζωραῖος κληθήσεται.

CAP. III. γ'.

In autem diebus illis * accedit Ioannes Ba-
Εν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται ἰωάννης ὁ βα- 1
ptista prædicans in deserto Iudææ. Et dicens,
πτιστὴς, κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς ἰουδαίας. καὶ λέγων, 2
‖ Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cælorum. Hic enim
μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. οὗτος γὰρ 3
est ¶ pronuntiatus ab Esaia Propheta, dicente: Vox clamantis
ἐστὶν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ ἠσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος· φωνὴ βοῶντος
in deserto, § Expedite viam Domini, rectas facite
ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς
semitas eius. Ipse autem Ioannes habebat * indumentum suum è
τρίβους αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ ὁ ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ 4
pilis ‖ cameli, & zonam pelliceam circa ¶ lumbum suum:
τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ·
esca autem eius erat locustæ & mel siluestre. Tunc exibat
ἡ δὲ βρῶσις αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον. τότε ἐξεπο- 5
ad eum Hierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis
ρεύετο πρὸς αὐτὸν ἱεροσόλυμα, καὶ πᾶσα ἡ ἰουδαία, καὶ πᾶσα ἡ
§ circum vicinia Iordanis. Et baptizabantur in Iordane ab
περίχωρος τοῦ ἰορδάνου. καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ ἰορδάνῃ ὑπ᾽ 6
eo, confitentes peccata sua. Videns autem multos
αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. ἰδὼν δὲ πολλοὺς 7
Pharisæorum & Sadducæorum venientes ad baptismum
τῶν φαρισαίων καὶ σαδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα
suum, dixit eis: * Genimina viperarum, quis demonstrauit vobis
αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς † ὑπέδειξεν ὑμῖν
fugere à ‖ futura ira? Facite ergo fructum
φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρπὸν 8
dignum pœnitentia. Et ne ¶ arbitremini dicere § in vobisipsis:
ἄξιον τῆς μετανοίας. καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, 9
Patrem habemus Abraham. dico enim vobis, quoniam * potest Deus
πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς
de lapidibus istis suscitare ‖ natos Abrahæ. Iam § verò
ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραάμ. ἤδη δὲ
& securis ad radicem arborum ¶ adiacet. Omnis ergo arbor 10
καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται. πᾶν οὖν δένδρον
¶ non faciens fructum bonum, § exciditur, & in ignem * iacitur. ¶ quæ non facit § excidetur, * mittetur.
μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.
Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam, qui autem post
ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν. ὁ δὲ ὀπίσω 11
me ‖ veniens, fortior me est: cuius non sum ¶ idoneus ‖ venturus est, ¶ dignus
μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μου ἐστὶν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ
calceamenta portare, ipse vos baptizabit in Spiritu
ὑποδήματα βαστάσαι, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι
sancto & igni. Cuius ventilabrum in manu sua, & permun-
ἁγίῳ καὶ πυρί. οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακα- 12
dabit aream suam, & congregabit triticum suum in hor-
θαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀπο-
reum: § at paleam comburet igni inextinguibili. § paleas autem
θήκην· τὸν δὲ ἄχυρον καταφάγει πυρὶ † ἀσβέστῳ. σβέννυμι
Tunc * accedit Iesus à Galilæa in Iordanem
τότε παραγίνεται ὁ ἰησοῦς ἀπὸ τῆς γαλιλαίας εἰς τὸν ἰορδάνην 13 * venit
ad Ioannem, ‖ baptizari ab eo. ¶ At Ioannes ‖ vt baptizaretur
πρὸς τὸν ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ᾽ αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰωάννης 14 ¶ Ioannes autem
prohibebat eum, dicens: § Ego vsum habeo à te baptizari, § Ego à te debeo
διεκώλυεν αὐτὸν, λέγων· ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι,
& tu venis ad me? Respondens autem Iesus dixit * ad
καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπε πρὸς 15 * ei:
eum, Sine ‖ interim: sic enim ¶ decens est nobis implere omnem ‖ modò: ¶ decet nos
αὐτὸν, ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν
§ iustificationem. Tunc * dimisit eum. Et baptizatus ‖ Iesus, § iustitiam. * dimisit
δικαιοσύνην. τότε ἀφίησιν αὐτόν. καὶ βαπτισθεὶς ὁ ἰησοῦς, 16 ‖ autem
ascendit ¶ statim de aqua: Et ecce aperti sunt ei cœli, ¶ confestim
ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος, καὶ ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοὶ,
& vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, & ve-
καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν, καὶ ἐρ-
nientem super § eum. Et ecce vox de cœlis, dicens: § sc.
χόμενον ἐπ᾽ αὐτόν. καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα· 17
Hic est Filius meus dilectus, in quo * complacui. * mihi
οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα.

CAP. IV. δ'.

Tunc Iesus ‖ actus est in desertum à Spiritu, ‖ ductus est
Τότε ὁ ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, 1
¶ tentari à diabolo. Et § ieiunauit dies quadra- ¶ vt tentaretur
πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσα- 2 § cùm ieiunasset quadraginta die-
giinta, & * noctes quadraginta, postremum esuriit. bus
ράκοντα, καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, ὕστερον ἐπείνασε. * quadraginta noctibus, postea
Et accedens ei tentator, dixit ‖: Si filius es Dei, ‖ ei:
καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων, εἶπεν, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, 3
dic vt lapides isti panes fiant. ¶ Ille autem respondens, ¶ Qui
εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, 4
dixit: Scriptum est, Non in pane solo viuet homo,
εἶπε· γέγραπται, ὅτι οὐκ ἐπὶ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος,
sed in omni verbo § exeunte per os Dei. § quod prodit de ore
ἀλλ᾽ ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ.
Tunc * assumit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & * assumpsit
τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ 5
statuit eum super pinnaculum templi: Et dicit ei: Si filius
ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ. καὶ λέγει αὐτῷ, εἰ υἱὸς 6
es Dei, ‖ deiice teipsum deorsum. Scriptum est enim, Quia angelis ‖ mittet
εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω. γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις
suis mandabit de te, & in manibus tollent te, ne fortè
αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σου, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μή ποτε
¶ impingas ad lapidem pedem tuum. Ait illi Iesus: ¶ offendas
προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, 7
Rursum scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum.
πάλιν γέγραπται. οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου.
Iterum § assumit eum diabolus in montem excelsum § assumpsit
πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν 8
valde, & ostendit ei omnia regna mundi, &
λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου, καὶ
gloriam eorum: & * dicit ei: Hæc omnia tibi dabo, * dixit
τὴν δόξαν αὐτῶν· καὶ λέγει αὐτῷ. ταῦτα πάντα σοι δώσω, 9
si cadens adoraueris me. Tunc dicit ei Iesus:
ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, 10
‖ Abi post me Satana. scriptum est enim, Dominum Deum tuum ‖ Vade
ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ. γέγραπται γὰρ, κύριον τὸν θεόν σου
adorabis, & illi soli seruies. Tunc ¶ dimittit ¶ reliquit
προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. τότε ἀφίησιν 11
eum diabolus. & ecce angeli accesserunt, & ministrabant ei.
αὐτὸν ὁ διάβολος. καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ διηκόνουν αὐτῷ.
§ Audiens autem Iesus quòd Ioannes traditus esset, secessit in § Cùm audisset
ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς ὅτι ἰωάννης † παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς παραδίδωμι
Galilæam: Et * relinquens Nazareth, veniens commigra- * relicta ciuitate
τὴν γαλιλαίαν· καὶ καταλιπὼν τὴν ναζαρέτ, ἐλθὼν κατῴκη- 13 Nazareth, venit & habitauit
nit in Capharnaum maritimam, in finibus Zabulon &
σεν εἰς καπερναούμ τὴν παραθαλασσίαν, ἐν ὁρίοις ζαβουλὼν καὶ
Nephthalim: Vt adimpleretur ‖ pronuntiatum per Esaiam Prophetam, ‖ quod dictum est
νεφθαλείμ· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἠσαΐου τοῦ προφήτου, 14
dicentem: Terra Zabulon & terra Nephthali, viam maris,
λέγοντος. γῆ ζαβυλὼν καὶ γῆ νεφθαλείμ, ὁδὸν θαλάσσης, 15
¶ vltra Iordanem Galilæa gentium Populus § sedens ¶ trans
πέραν τοῦ ἰορδάνου, γαλιλαία τῶν ἐθνῶν. ὁ λαὸς ὁ καθήμενος 16 § qui sedebat
in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione * vmbræ
ἐν σκότει, εἶδε φῶς μέγα· καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ * vmbra
vmbra mortis, lux orta est eis. Ex ‖ tunc cœpit ‖ indè
σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς. ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ 17
Iesus prædicare, & dicere: ¶ Pœnitemini: appropinquauit enim regnum ¶ pœnitentiam agite: appropinquabit
ἰησοῦς κηρύσσειν, καὶ λέγειν, μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία
τῶν οὐρα-

cælorum, Circumambulans autem Iesus iuxta mare
τῶν οὐρανῶν. περιπατῶν δὲ ὁ ἰησοῦς παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς 18
Galilææ, vidit duos fratres, Simonem * dictum Petrum,
γαλιλαίας, εἶδε δύο ἀδελφοὺς, σίμωνα τὸν λεγόμενον πέτρον,
& Andream fratrem eius, mittentes || verriculum in
καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν
mare: (erant enim piscatores.) Et ait illis: Venite post
θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. καὶ λέγει αὐτοῖς, δεῦτε ὀπίσω 19
me, & faciam vos ρ piscatores hominum. § Illi autē continuò * dimis-
μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. οἱ δὲ εὐθέως ἀφέν- 20
tentes retia, secuti sunt eum. Et procedens indè,
τες τὰ δίκτυα, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ προβὰς ἐκεῖθεν, 21
vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioannem
εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφοὺς, ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην
fratrem eius in nauli cum Zebedæo patre eorum,
τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν,
|| reficientes retia sua: & vocauit eos.
καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν· καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς.
ρ relictis retibus Illi autem statim ρ dimittentes nauiculam & patrem suum, se-
& patre, οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν, ἠκο- 22
cuti sunt eum. Et circuibat totam Galilæam Iesus,
περιάγω λούθησαν αὐτῷ. καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν γαλιλαίαν ὁ ἰησοῦς, 23
docens in synagogis eorum, & prædicans Euan-
διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγ-
§ languorem, gelium regni: & sanans omnem § morbum & omnem
γέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν
* opinio. infirmitatem in populo. Et abiit * auditio eius in totam
μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην 24
Syriam. & obtulerunt ei omnes malè haben-
τὴν συρίαν. καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχον-
|| languoribus, & tes, variis || morbis, & torminibus comprehensos, & dæmo-
tormentis com- τας, ποικίλαις νόσοις, καὶ βασάνοις συνεχομένους, καὶ δαιμο-
prehensos, & qui niacos, & lunaticos, & paralyticos: & cura-
dæmonia habebant, νιζομένους, καὶ σελήνιαζομένους, καὶ παραλυτικούς· καὶ ἐθερά-
uit eos. Et secutæ sunt eum turbæ multæ de
πευσεν αὐτούς. καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ 25
ρ de Galilæa, & Decapoli, & ρ Hierosolymis, & ρ Iudæa,
γαλιλαίας, καὶ δεκαπόλεως, καὶ ἱεροσολύμων, καὶ ἰουδαίας,
& ρ trans Iordanem.
§ cùm sedisset, ac- καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνου. CAP. V. ε.
cesserunt ad eum Videns autem turbas, ascendit in montem: & § sedente
Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθισαντος 1
eo, aduenerunt illi discipuli eius. Et aperiens
αὐτοῦ, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ ἀνοίξας τὸ 2
os suum, docebat eos, dicens: Beati pauperes
στόμα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς, λέγων· μακάριοι οἱ πτωχοὶ 3
spiritu, quoniã ipsorum est regnum cælorum.
τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
* qui lugent, Beati * lugentes, quia ipsi consolabuntur.
μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. 4
Beati mites, quoniam ipsi || hereditabunt terram.
μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. 5
Beati ρ esurientes & sitientes iustitiam: quoniam
μακάριοι οἱ πεινῶντες, καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι 6
ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi
αὐτοὶ χορτασθήσονται. μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ 7
§ misericordia afficientur. Beati mundi corde, quoniam ipsi
ἐλεηθήσονται. μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ 8
Deum videbunt. Beati pacifici, quoniam ipsi filij Dei
θεὸν ὄψονται. μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ 9
vocabuntur. Beati * persecutione affecti propter iustitiam,
κληθήσονται. μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, 10
quoniã ipsorũ est regnum cælorum. Beati estis, cùm
ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. μακάριοί ἐστε, ὅταν 11
|| vobis, ρ vos, maledixerint || vos, & persecuti fuerint ρ, & dixerint omne malum verbum
ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα
aduersum vos mentientes, propter me. Gaudete & exultate,
§ copiosa est καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, 12
quoniam merces vestra § multa in cælis. sic enim persecuti sunt
ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς
* qui fuerint Prophetas * illos ante vos. Vos estis sal terræ. || Si
|| quod si sal euanuerit, προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν. ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς. ἐὰν 13
autem sal infatuatum sit, in quo salietur? ad nihilum valet vltrà,
μωραίνομαι ρ nisi vt mittatur ὃ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι,
foras, & conculcetur. ρ si non eiici foras, & conculcari ab hominibus.
εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.
Vos estis lux mundi: non potest ciuitas abscondi
ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δυνατὸν πόλις κρυβῆναι 14
supra montem posita. Neque accendunt lucernam, & ponunt eam
ἐπάνω ὄρους κειμένη. οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ τιθέασιν αὐτὸν 15
§ vt luceat sub modio, sed super candelabrum, § & lucet omnibus * in
* qui sunt ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν
λάμπω domo. Sic luceat lux vestra coram ho-
|| bona τῇ οἰκίᾳ. οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀν- 16
minibus, vt videant vestra || pulchra opera, & glorificent
ρ est. Nolite putare. θρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν
Patrem vestrum qui in cælis ρ. Ne putetis quoniam veni
§ soluere πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον 17
|| transeat § dissoluere Legem aut Prophetas: non veni dissoluere,
καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι,
sed adimplere. Amen quippe dico vobis, Donec || præteeat
ἀλλὰ πληρῶσαι. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ 18

cælum & terra, iota vnum, aut vnus apex non præteribit
ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἕν, ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ
à Lege, donec omnia fiant. Qui ergo soluerit vnum
19 ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν λύω
ρ mandatorum istorum minimorum, & docuerit sic homi-
ρ de mãdatis istis τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώ- minimis,
nes, minimus vocabitur in regno cælorum. qui
πους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ὃς
autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno
δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ
cælorum. Dico enim vobis, § quòd si non abundauerit iu-
20 τῶν οὐρανῶν. λέγω γὰρ ὑμῖν, § ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δι- § quia nisi
stitia vestra plus * Scribarum & Pharisæorum, non
καιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων, οὐ μὴ * quàm
intrabitis in regnum cælorum. Auditis quia || pronuntiatũ est || dictum
21 εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη
antiquis, Non occides. qui autem occiderit, * obnoxius erit * reus
τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις. ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται
iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis § irascens § qui irascitur
22 τῇ κρίσει, ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ
fratri suo immerito, * obnoxius erit iudicio. qui autem dixerit * reus
ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ
fratri suo Raca, || obnoxius erit ρ consessui. qui autem dixerit || reus
ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακᾶ, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ. ὃς δ' ἂν εἴπῃ ρ concilio.
Fatue, § obnoxius erit * in gehennam ignis. Si ergo of- § reus
23 μωρὲ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ἐὰν οὖν προσ- * gehennæ
fers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia
φέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς ὅτι ὁ
frater tuus habet aliquid aduersum te: Relinque ibi munus tuum
24 ἀδελφός σου ἔχει τι κατά σου, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου
ante altare, & vade prius reconciliare
ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ
fratri tuo, & tunc veniens || offer munus tuum. || offere
ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν προσφέρε τὸ δῶρόν σου.
Esto ρ consentiens aduersario tuo citò, dum es in via ρ consentiens
25 ἴσθι εὔνοος τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ, ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ
cum eo: ne forte te tradat aduersarius iudici, &
μετ' αὐτοῦ, μή ποτε σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ
iudex te tradat ministro, & in § custodiam coniicias. § carcerem mitte-
κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. tãris.
Amen dico tibi, non exies, indè, donec reddas
26 ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν
nouissimum quadrantem. Auditis quia * pronuntiatũ est antiquis, * dictum
27 ἔσχατον κοδράντην. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,
Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis || concipiens mulie- || qui viderit
28 οὐ μοιχεύσεις. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖ-
rem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in
κα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν
corde suo. § Si autem oculus tuus dexter scanda- ρ Quòd si
29 τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. εἰ δὲ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδα-
lizat te, erue eum, & proiice abs te. § confers enim tibi vt § expedit
λίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. συμφέρει γάρ σοι ἵνα
pereat vnum membrorũ tuorum, * & non totum corpus tuum || coniiciatur * quàm
ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου || βληθῇ || mittatur
in gehennam. Et si dextera tua manus scandalizat te, ab- βάλλω
30 εἰς γέενναν. καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἐκ-
scinde eam, & proiice abs te: ρ confers enim tibi vt pereat ρ expedit
κοψον αὐτὴν, καὶ βάλε ἀπὸ σου· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόλη-
vnũ mẽbrorũ tuorũ, § & non totum corpus tuum * coniiciatur in gehennam. § quàm * eat
ται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.
|| Pronuntiatũ est autẽ, quòd quicunque ρ absoluerit vxorem suam, det || Dictum
31 ἐρρέθη δὲ ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω ρ dimiserit
ei § repudium. Ego autem dico vobis, quia * quicunque absoluerit § libellũ repudij,
32 αὐτῇ ἀποστάσιον. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ * omnis qui di-
vxorem suam, excepta || ratione fornicationis, facit eam mœ- miserit.
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοι- || caussa
chari: & qui ρ absolutam duxerit, adulterat. ρ dimissam
χᾶται· καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται.
Iterum audistis quia § pronuntiatum est antiquis: Non periurabis: § dictum
33 πάλιν ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· οὐκ ἐπιορκήσεις·
reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis,
34 ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν,
non iurare omninò, neque * in cælo, quia thronus est Dei: * per cælum,
μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ.
Neque || in terra, quia scabellum est pedum eius: neque || per terram,
35 μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε
ρ in Hierosolyma, quia ciuitas est magni regis: ρ per Hierosolym-
εἰς ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως· mam
Neque § in capite tuo iurauerit, quia non potes vnum § per caput tuum
36 μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δυνᾶσαι μίαν
capillum album aut nigrum facere. Sit autem sermo vester,
37 τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, μέλας
* Etiã, etiam, non, non: quod autẽ || abundans his, à malo est. * Est, est,
ναὶ, ναὶ, οὐ οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν. || his abundã-
tius est,
Audistis quia ρ pronuntiatũ est, Oculum pro oculo, & den- ρ dictum
38 ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόν- ἀκούω
tem pro dente. Ego autem dico vobis, non § obsistere. § resistere
39 τα ἀντὶ ὀδόντος. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι
malo: sed * quicunque te percusserit in dexteram tuam maxillam, * si quis
τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, * præbe
* verte illi & || aliam. Et ρ volenti tibi in- || alteram,
40 στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. καὶ τῷ θέλοντί σοι κρι- ρ ei qui vult te cũ
in iudicio con-
tendere.

dicii parari, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.
θῆναι, καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον.
Et quicunque te angariauerit § milliare vnum, vade cum illo * duo.
καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. 41
|| Petenti te, da: & volentem à te mutuare,
τῷ αἰτοῦντί σε, δίδου· καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι, 42
ne auertaris. Audistis quia ρ pronuntiatum est, Diliges proximum
μὴ ἀποστραφῇς. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον 43
tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, Diligite
σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε 44
inimicos vestros, benedicite maledicentes vos: bene
τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς
facite § odientibus vos: & orate pro * insistan-
ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεα-
tibus vos, & insectantibus vos. Vt sitis filij
ζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς· ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ 45
Patris vestri qui in cælis ||, quia solem suum ρ producit
πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει
super malos & bonos, & pluit super iustos & iniustos.
ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.
Si enim § dilexeritis diligentes vos, quam mercedẽ
ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν 46
* habetis? nonne & publicani || idem faciunt? Et si salutaueritis
ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι; καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε 47
ρ amicos vestros tantùm, quid § abundans facitis? nonne & ethnici
τοὺς φίλους ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι
* sic faciunt? Estote ergo vos perfecti, sicut || Pater
οὕτω ποιοῦσιν; ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ 48
vester, ρ qui in cælis, perfectus est.
ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τέλειός ἐστι.

CAP. VI. ϛ'.

Attendite § misericordiam vestram non facere ante
Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν 1
homines ad spectari eis: siantem non, mercedẽ
τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε, μισθὸν
non * habetis apud Patrem vestrum qui in cælis ||.
οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
Cùm ergo facis eleemosynam, ρ ne tuba clanxeris ante
ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν 2
te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & in
σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν
vicis, vt § glorificentur ab hominibus. amen
ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ἀμὴν
dico vobis, * excipiunt mercedem suam. Te autem facien-
λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σοῦ δὲ ποιοῦν- 3
te eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat
τος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ
dextera tua: Vt sit tua eleemosyna in || secreto:
δεξιά σου· ὅπως ᾖ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ· 4
& Pater tuus ρ videns in secreto, ipse reddet tibi
καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοι
in manifesto. Et cùm § adores, non eris sicut
ἐν τῷ φανερῷ. καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ 5
hypocritæ, * quia amant in synagogis, & in
ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς
angulis platearum stantes orare, vt || appareant
γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσι
hominibus. amen dico vobis, ρ quod excipiunt mercedem
τοῖς ἀνθρώποις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν
suam. Tu autem cùm § adores, intra in cubiculum tuum,
αὐτῶν. σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, 6
& * claudens ostium tuum, adora Patrem tuum qui § in
καὶ κλείσας τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν
secreto: & Pater tuus || conspiciens in secreto, red-
τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώ-
det tibi in apparenti. Orantes autem ρ ne inania
σει σοι ἐν τῷ φανερῷ. προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολο- 7
loquamini, sicut ethnici: § arbitrantur enim quòd in multiloquio
γήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοί· δοκοῦσι γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ
suo exaudientur. * Ne igitur assimilemini eis: nouit enim
αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδε γὰρ 8
Pater vester || quorum vsum habetis, ante vos petere eum.
ὁ πατὴρ ὑμῶν ὧν χρείαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν.
Sic ergo ρ adorate vos: Pater noster qui § in cæ-
οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς· πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρα- 9
lis, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum:
νοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· 10
Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra.
γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς·
Panem nostrum * superstantialem da nobis hodie.
τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον. 11
Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus
καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν 12
debitoribus nostris. Et ne || inferas nos in ten-
τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πει- 13
tationem, sed libera nos à malo. * Quoniam tuum est
ρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. * ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ
regnum, & potentia, & gloria, in secula, amen.
βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

* *Animaduerte, Lector, hanc clausulã non esse de textu, quamuis in Græcis exemplaribus reperiatur, & à Chrysostomo super Matthæum hom 20 exponatur. Ab nonnullis enim eam textui insertam vel ex eo probatur, quòd Græci etiam hodierno die dicunt Sacerdoti tantùm licere hæc verba proferre. Ita enim, inquiunt, respondere solitus est in missa quando chorus dixit. Sed libera nos à malo. Huc accedit quòd nullus veterum Latinorum interpretum, huius clausulæ meminit.*

§ mille passus, * alia
|| Qui petit à te, da ei: & volenti
ρ dictum
μισέω
§ his qui oderunt * persequentibus & calumniatibus
|| est, qui ρ oriri facit
§ diligitis eos qui diligunt
* habebitis? || hoc ? fratres § amplius ἀδελφοὺς * hoc || &
ρ cœlestis
§ ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin
* habebitis || est.
ρ noli tubacanere
§ honorificentur
* receperunt
γινώσκω
|| abscondito:
ρ qui videt in abscondito,
§ oratis, non eritis
* qui
|| videantur ab
ρ receperunt
§ oraueris,
* clauso ostio, ora § in abscondito:
|| qui videt in abscondito,
ρ nolite multum loqui,
§ putant
* Nolite ergo assimilari eis: scit
εἰσακούομαι
§ quid opus sit vobis, antequam petatis
ρ vos orabitis: § es
* *post præsentem, ad verbum vertendũ censeo, non sine magno mysterio.*
|| inducas

Si enim dimiseritis hominibus * lapsus eorum,
14 ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν,
dimittet & vobis Pater vester cælestis ||.
ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος.
Si autẽ non dimiseritis hominibus lapsus ipsorum,
15 ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν,
nec Pater vester dimittet ρ lapsus vestros.
οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.
Cùm autem ieiunatis, § ne fiatis sicut hypocritæ, * ob-
16 ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταί, σκυ-
tristati. obscurant enim facies suas, vt
θρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως
appareant hominibus ieiunantes. amen dico vobis, quia
φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
excipiunt mercedem suam.
ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν.
Tu autem ρ ieiunans, vnge tuum caput, & fa-
17 σὺ δὲ νηστεύων, ἄλειψαί σου τὴν κεφαλήν, καὶ τὸ πρό-
ciem tuam laua: § Vt ne appareas hominibus ie-
18 σωπόν σου νίψαι· ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νη-
iunans, sed Patri tuo qui in * secreto: & Pater tuus
στεύων, ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου
|| videns in secreto, reddet tibi in manifesto.
ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.
ρ Ne thesaurizate vobis thesauros in terra, vbi ærugo &
19 μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ
tinea § exterminat, & vbi fures * perfodiunt, & furantur.
βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι, καὶ κλέπτουσι·
Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo, vbi neque
20 θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε
ærugo, neque tinea || exterminat, & vbi fures non effodiunt,
σὴς, οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν,
nec furantur. Vbi enim est thesaurus ρ vester,
21 οὐδὲ κλέπτουσιν. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν,
ibi § erit & cor * vestrum.
ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν.
Lucerna corporis || est oculus ρ. si igitur ocu-
22 ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλ-
lus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit.
μός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται.
Si autem oculus tuus § malus fuerit, totum corpus tuum tenebro-
23 ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτει-
sum erit. si ergo lumen quod in te *, tenebræ sunt ||, tenebræ quantæ ρ?
νὸν ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ, σκότος ἐστὶ, τὸ σκότος πόσον;
Nemo potest duobus dominis seruire: aut enim vnum § oderit,
24 οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει,
& alterum diliget: aut vnum * amplexabitur, & alterum || de-
καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου κα-
spiciet. non potestis Deo seruire & mammonæ.
ταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ.
ρ Propter hoc dico vobis, ne § anxiemini animæ vestræ quid
25 διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί
manducetis, & quid bibatis: neque corpori vestro quid indua-
φάγητε, καὶ τί πίητε· μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύ-
mini. nonne anima plus est * esca, & corpus
σησθε. οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ
|| indumento? Inspicite in volatilia cæ-
26 ἐνδύματος; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐ-
li, quoniam non ρ seminant, neque metunt, neque con-
ρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνά-
gregant in horrea, & Pater vester cælestis pascit
γουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει
illa. nonne vos magis § excellitis illis?
αὐτά. οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν;
Quis autem * ex vobis anxiatus potest adiicere ad
27 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν
staturam suam cubitum vnum? Et || circa vestimentum quid anxiamini?
28 ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε;
Obseruate lilia agri quomodo ρ augentur: non § fatigãtur, neque
καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ
nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni
29 νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ ὁ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ
gloria sua * amictus est sicut vnũ || istorum. Si ρ autem fœnum
30 δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. εἰ δὲ τὸν χόρτον
agri § hodie * existens, & cras in clibanum || iniectum,
τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ
Deus sic ρ circumornat, non multò magis vos, § exiguæ fidei?
θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;
* Ne igitur anxiemini, dicentes: Quid mãducabimus, aut quid bibemus,
31 μὴ οὖν μεριμνήσητε, λέγοντες, τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν,
aut || quid circumamiciemur? Omnia enim hæc gentes inquirunt.
32 ἢ τί περιβαλώμεθα; πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ·
ρ Nouit enim Pater vester cælestis § quòd opus habetis horum omnium.
οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων.
Quærite * autem primùm regnum Dei & || iustificationem
33 ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην
eius, & hæc omnia ρ adponentur vobis. § Ne igitur anxie-
34 αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. μὴ οὖν μερι-
mini in cras: nam cras curabit sua ipsius,
μνήσητε εἰς τὴν αὔριον· ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς·
sufficiens diei malitia sua.
ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

* peccata
|| delicta vestra.
ρ vobis peccata vestra.
§ nolite fieri * tristes. Exterminant
§ receperunt
ρ cùm ieiunas,
§ Ne videaris
* abscondito:
|| qui videt in abscondito,
ρ Nolite thesaurizare
§ demolitur, * effodiunt,
|| demolitur,
ρ tuus,
§ est * tuum.
|| tui ρ tuus.
§ nequam
* est || ipsæ ρ erunt?
§ odio habebit,
* sustinebit, || contemnet,
ρ Ideo § soliciti sitis
ἐνδύομαι
* quàm esca,
|| plus quàm vestimentum? Respicite
ρ ferunt,
§ pluris estis
* vestiũm cogitãs
προστίθημι
|| de vestimentis quid soliciti estis? Considerate
ρ crescunt: § laborant
* coopertus || ex istis. ρ enim
περιβάλλω
§ quod * est, || mittitur, ρ vestit, quanto magis § modicæ
ἀμφιέννυμι
* Nolite ergo soliciti esse || quo operiemur? ρ Scit § quia his omnibus indigetis. * ergo || iustitiam
ρ adiicientur
§ Nolite ergo soliciti esse in crastinum: crastinus enim dies solicitus erit sibiipsi: sufficit

CAPVT

CAP. VII. ζ'.

*Nolite iudicare, & non iudicabimini.
*Ne iudicate, vt non iudicemini.
μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. 1
In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini; & in qua mensura mensi
ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ με- 2
|| vides
fueritis, remetietur vobis. Quid autẽ || intueris festucam
τρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος 3
ρ & trabem in oculo tuo non vides?
quæ in oculo fratris tui, ρ at in tuo oculo
τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ
§ dicis
trabem non animaduertis? Aut quomodo § dices fratri tuo: Sine
δοκὸν οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες 4
* est
eiiciam festucam de oculo tuo, & ecce trabs * in
ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ
oculo tuo? Hypocrita, eiice primùm trabem de
ὀφθαλμῷ σου; ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ 5
|| videbis
oculo tuo: & tunc || intueberis eiicere festucam de
ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ
ρ Nolite dare
oculo fratris tui. ρ Ne detis sanctum canibus,
τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσί, 6
neque mittatis margaritas vestras ante porcos,
μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων,
§ canes
ne fortè conculcent eas in pedibus suis, & § conuer-
μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέν-
si dirumpant vos. Petite, & dabitur vobis: quærite, &
τες ῥήξωσιν ὑμᾶς. αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ 7
ρ qui petit,
inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim ρ petens,
εὑρήσετε· κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν, 8
§ qui quærit,
accipit: & § quærens, inuenit: & pulsanti aperietur.
λαμβάνει· καὶ ὁ ζητῶν, εὑρίσκει· καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται.
Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus
ἢ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ 9
panem, nunquid lapidem *indet ei? Aut & si piscem petierit,
ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, 10
* porriget
|| cùm sitis mali,
nunquid serpentem* indet ei? Si ergo vos || mali existentes, nostis
μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε 11
data bona dare filiis vestris, quanto magis
δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ
ρ est
Pater vester qui in cælis ρ, dabit bona petentibus se?
πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;
Omnia ergo quæcunque vultis vt faciant vobis homines,
πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, 12
§ Hæc
ita & vos facite illis. § Sic enim est Lex & Pro-
οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προ-
phetæ. Intrate per angustam portam; quia lata porta
φῆται. εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη 13
* est quæ ducit
& spatiosa via* ducens ad perditionem, & multi
καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί
|| qui intrant
ρ arcta
θλίβομαι
sunt || ingredientes per eam. Quàm angusta porta, & ρ stri-
εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. τί στενὴ ἡ πύλη καὶ †τεθλιμ- 14
§ est quæ ducit
* inueniunt
cta via § ducens ad vitam, & pauci sunt qui * in-
μένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρί-
uenientes eam. Attendite verò à falsis prophetis,
σκοντες αὐτήν. προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, 15
|| vestimentis
qui veniunt ad vos in || indumentis ouium, intrinsecus
οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν
ρ cognoscetis
autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum ρ agnoscetis
δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες. ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε 16
§ de * vuas,
eos. Nunquid colligunt § à spinis *vuam, aut de tribu-
αὐτούς. μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλήν, ἢ ἀπὸ τριβό-
lis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit.
λων σῦκα; οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθόν, καρποὺς καλοὺς ποιεῖ· 17
|| mala autem
|| at cariosa arbor, fructus malos facit. Non potest
τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον, καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται 18
ρ autem
§ mala, bonos fructus
ρ arbor bona, fructus malos facere, neque arbor § cariosa
δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν
* quæ non facit
|| bonũ, excidetur
fructus pulchros facere. Omnis arbor * non faciens fructum || pul-
καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν κα- 19
ρ mittetur. Igitur
chrum, excinditur, & in ignem ρ iniicitur. Itaque ex fructibus
λόν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ἄραγε ἀπὸ τῶν καρπῶν 20
§ cognoscetis
eorum § agnoscetis eos. Non omnis * dicens mihi, Domine, Do-
αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, κύριε, κύ- 21
|| qui facit
mine, intrabit in regnum cælorum: sed || faciens vo-
ριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέ-
ρ est, ipse intrabit in regnum cælorum.
luntatem Patris mei qui in cælis ρ. Multi dicent mihi in illa
λημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. πολλοὶ ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ 22
die: Domine, Domine, nonne § tuo nomine prophetauimus, &
τῇ ἡμέρᾳ, κύριε, κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καὶ
§ in
§ tuo nomine dæmonia eiecimus, & § tuo nomine
τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι
|| virtutes
|| efficientias multas fecimus? Et tunc confitebor illis,
δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς, 23
ρ Quia
§ discedite
γινώσκω
ρ Quod nunquam noui vos. § abscedite à me omnes
ὅτι οὐδέποτε †ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ
* qui operamini
|| qui
ρ assimilabitur
§ sapienti,
* operantes iniquitatem. Omnis ergo || quicunque audit mea verba
ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους 24
hæc, & facit ea, ρ assimilabo illum viro § prudenti, qui
τούτους, καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις
οἰκοδομέω
ædificauit domum suam super petram: Et descendit plu-
†ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν· καὶ κατέβη ἡ βρο- 25
* irruerunt in domum illam,
προσπίπτω
uia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & *procubuerunt
χή, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοί, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ †προσέπεσον

domui illi, & non cecidit. fundata erat enim super petram.
τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· *τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.
θεμελιόω
Et omnis *audiens mea verba hæc, & non || faciens ea,
26 καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς,
* qui audit
|| facit
ρ similis erit
ρ assimilabitur viro stulto, qui ædificauit domum suam
†ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ
ὁμοιόομαι
super arenam: Et descendit pluuia, & venerunt flumina, &
27 ἐπὶ τὴν ἄμμον· καὶ κατέβη ἡ βροχή, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοί, καὶ
flauerunt venti, & § proruerunt domui illi, & cecidit.
ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ †προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσε·
§ irruerunt in domum illam.
προσκόπτω
& fuit *casus illius magnus. Et factum est, cùm consummasset
28 καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη. καὶ ἐγένετο, ὅτε συνετέλεσεν ὁ
* ruina eius magna.
Iesus || sermones hos, stupebant turbæ super doctri-
Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, †ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδα-
|| verba hæc, admirabantur
ἐκπλήσσομαι
na eius. Erat enim docens eos ρ vt auctoritatem habens, & non
29 χῇ αὐτοῦ. ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ
ρ sicut potestatẽ
sicut Scribæ §.
ὡς οἱ γραμματεῖς.
§ eorum & Pharisæi.

CAP. VIII η'.

* Descendente autem eo de monte, secutæ sunt eum turbæ
1 Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι
* Cùm autem descendisset
multæ. Et ecce leprosus veniens adorabat eum, dicens:
2 πολλοί. καὶ ἰδοὺ λεπρὸς ἐλθών, προσεκύνει αὐτῷ, λέγων,
Domine, si || velis, efficax es me mundare. Et extendens
3 κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. καὶ ἐκτείνας τὴν
|| vis, potes
manum, tetigit eum Iesus, dicens: Volo. mundare. Et
χεῖρα, †ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, θέλω· καθαρίσθητι. καὶ
ἅπτομαι
confestim mundata est eius lepra. Et ait illi Iesus:
4 εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
Vide nemini dixeris: sed ρ abi, teipsum ostende Sacerdoti, &
ὅρα μηδενὶ εἴπῃς· ἀλλ' ὕπαγε: σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ
ρ vade, ostende te
offer munus quod § attribuit Moyses, in testimonium
†προσένεγκε τὸ δῶρον, ὃ προσέταξε Μωσῆς, εἰς μαρτύριον
§ præcepit
προσφέρω
illis. *Introeunte autem ipso in Capernaum, accessit
5 αὐτοῖς. εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερναούμ, προσῆλθεν
* Cum autem introisset Capharnaum.
ad eum Centurio, || appellans eum, & dicens: Domine,
6 αὐτῷ ἑκατόνταρχος, παρακαλῶν αὐτόν, καὶ λέγων, κύριε,
|| rogans
puer meus iacet in domo paralyticus, ρ vehementer discru-
ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός, δεινῶς βασανι-
ρ & malè torquetur.
ciatus. Et ait illi Iesus: Ego § veniens curabo eum.
7 ζόμενος. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν.
§ veniam, &
Et respondens Centurio, ait: Domine, non sum * idoneus vt
8 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος ἔφη, κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα
* dignus
meum sub tectum intres: sed tantùm dic verbo, & sanabitur
μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγῳ, καὶ †ἰαθήσεται
ἰάομαι
puer meus. || Etenim ego homo sum sub ρ auctoritatem habens
9 ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν ἔχων
|| Nam &
ρ potestate constitutus
sub meipsum milites: & dico huic, Vade, & vadit:
ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας· καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται·
& § alij, Veni, & venit. & seruo meo, fac hoc, & facit.
καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.
§ alio,
Audiens autem Iesus, miratus est: & ait sequentibus*: Amen
10 ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασε· καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦσιν, ἀμὴν
* se dixit;
dico vobis, || neque in Israel tantam fidem inueni. Dico
11 λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν †εὗρον. λέγω
|| non
εὑρίσκω
autẽ vobis, quòd multi ab ρ orientibus & occidentibus venient, & re-
δὲ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν *ἥξουσι, καὶ †ἀνα-
ρ oriente & occidente
* ἥκω,
cumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno
κλιθήσονται μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν
†ἀνακλίνομαι
cælorum. Filij autem regni eiicientur in tenebras
12 οὐρανῶν. οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ
exteriores: ibi erit fletus & § fremitus dentium.
ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
§ stridor
Et dixit Iesus Centurioni: * Abi: & sicut credi-
13 καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῳ, ὕπαγε· καὶ ὡς ἐπίστευ-
* Vade,
disti, fiat tibi. Et sanatus est puer eius || in hora illa.
σας, γενηθήτω σοι· καὶ †ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.
|| ex illa
ἰάομαι
Et ρ ingressus Iesus in domum Petri, vidit socrum
14 καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδε τὴν πενθερὰν
ρ cùm venisset
eius iacentem & febricitantem. Et tetigit manum
15 αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν· καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς
eius, & dimisit eam febris: & surrexit, & ministrabat ei.
αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός· καὶ †ἠγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτῷ.
ἐγείρω
Vespere autem facto, obtulerunt ei dæmoniacos
16 ὀψίας δὲ γενομένης, προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους
multos §, & eiiciebat spiritus verbo: & omnes malè
πολλούς, καὶ ἐξέβαλε τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς
§ dæmonia habentes.
habentes *sanabat: Vt adimpleretur || dictum ρ per Isaiam
17 ἔχοντας ἐθεράπευσεν· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἠσαΐου
* curauit
|| quod
ρ est
Prophetam, dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit, &
τοῦ προφήτου, λέγοντος, αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ
ægrotationes § portauit. Videns autem Iesus multas turbas circum
18 τὰς νόσους ἐβάστασεν. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ
§ nostras
se, iussit *abire in vlterius. Et accedens
19 αὐτόν, ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν. καὶ προσελθὼν
* discipulos ire trans fretum
vnus Scriba, ait illi: Magister, sequar te
εἷς γραμματεὺς, εἶπεν αὐτῷ, διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι
quocunque ieris. Et dicit ei Iesus: Vulpes
20 ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, αἱ ἀλώπεκες
foueas habent, & volucres cæli || vmbracula:
φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις·
|| nidos

§ suum
Filius autem hominis non habet vbi caput § reclinet.
ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ.
* de discipulis
Alius autem * discipulorum eius ait illi: Domine, permit-
ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, κύριε, ἐπίτρε- 21
§ me ρ ire
te ‖ mihi primùm ρ abire & sepelire patrem meum.
ψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν, καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου.
§ Iesus autem
‖ At Iesus ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos
ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς 22
sepelire suos mortuos. Et ascendente eo in nauiculā,
θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, 23
secuti sunt eum discipuli eius. Et ecce motus ma-
ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέ- 24
* nauicula operiretur
gnus factus est in mari, ita vt * nauiculam operiri sub
γας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ
‖ accesserunt ad eum
fluctibus: Ipse verò dormiebat. Et ‖ accedentes
τῶν κυμάτων· αὐτὸς δὲ ἐκάθευδε. καὶ προσελθόντες οἱ 25
ρ &
discipuli eius, ρ suscitauerunt eum, dicentes: Domine, salua nos,
μαθηταὶ αὐτοῦ, ἤγειραν αὐτὸν, λέγοντες, κύριε, σῶσον ἡμᾶς,
§ Iesus
* modicæ
perimus. Et dicit eis §: Quid timidi estis * exiguæ fidei?
ἀπολλύμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς, τί δειλοί ἐστε ὀλιγόπιστοι; 26
Tunc surgens imperauit ventis & mari, &
τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ
‖ Porrò
facta est tranquillitas magna. ‖ At homines mirati sunt,
ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, 27
dicentes: Qualis est hic, quia & venti & mare
λέγοντες, ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα
ρ cùm venisset Iesus trans fretum
obediunt ei? Et ρ venienti ipsi in vlterius in
ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν εἰς τὴν 28
§ Gerasenorum
* habentes dæmonia,
regionem § Gergesenorum, occurrerunt ei duo * dæmoniaci
* ὑπαντάω
χώραν τῶν γεργεσηνῶν, * ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι
‖ nemo posset
de monumentis exeuntes, sæui nimis, ita vt ‖ non valere
ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν
quenquam transire per viam illam. Et ecce clamauerunt,
τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν, 29
dicentes: Quid nobis & tibi Iesu fili Dei? Venisti huc ante tempus
λέγοντες, τί ἡμῖν καὶ σοὶ ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ
ρ non
torquere nos? Erat autem ρ longè ab illis grex
βασανίσαι ἡμᾶς; ἦν δὲ μακρὰν ἀπ᾽ αὐτῶν ἀγέλη 30
§ Dæmones autē rogabant.
porcorum multorum pascens. § Verùm dæmones appellabant
χοίρων πολλῶν βοσκομένη· οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν 31
* hinc, mitte nos
eum, dicentes: Si eiicis nos*, permitte nobis, abi-
αὐτὸν, λέγοντες, εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελ-
‖ Ite. At
re in gregem porcorum. Et ait illis, ‖ Abite.
θεῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὑπάγετε· 32
ρ porcos.
Illi autem exeuntes, abierunt in ρ gregem porcorum. Et ecce
οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων· καὶ ἰδοὺ
§ magno impetu abiit
§ irruit totus grex porcorum per præceps in mare,
ὥρμησε πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασ-
& mortui sunt in aquis. Pastores autem fugerunt,
σαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον, 33
* hæc
‖ de his qui dæmonia habuerant
ρ obuiam.
& venientes in ciuitatem, nuntiauerunt * omnia, & ‖ illa quæ
καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν
dæmoniacorum. Et ecce tota ciuitas exiit ρ in
δαιμονιζομένων. καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς 34
§ viso eo, rogabant
occursum Iesu. Et § videntes eum, appellabant vt
συνάντησιν τῷ ἰησοῦ. καὶ ἰδόντες αὐτὸν, παρεκάλεσαν ὅπως
transiret à finibus eorum.
* μεταβαίνω
* μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

CAP. IX. θ'.

* Iesus
‖ transfretauit
Et ascendens * in nauiculam, ‖ traiecit & venit in propriam
Καὶ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον, διεπέρασε, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν
ρ suam.
ciuitatem ρ. Et ecce offerebant ei paralyticum in lecto
πόλιν. καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης 2
iacentem. Et videns Iesus fidem illorum, dixit Para-
βεβλημένον. καὶ ἰδὼν ὁ ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπε τῷ παρα-
* θαρσέω
lytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.
λυτικῷ, * θάρσει τέκνον, † ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.
† ἀφίημι
§ de Scribis
* intra se:
‖ cùm vidisset
Et ecce quidam § Scribarum dixerunt * in seipsis: Hic bla-
καὶ ἰδού τινες τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτος βλα- 3
sphemat. Et ‖ videns Iesus cogitationes eorum, dixit:
σφημεῖ. καὶ ἰδὼν ὁ ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν, 4
Vt quid vos cogitatis mala in cordibus vestris?
ἱνατί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;
ρ tibi
Quid enim est facilius, dicere: Dimittuntur ρ tua pec-
τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν, ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρ- 5
§ Surge,
* quia habet potestatem
‖ dimittendi
cata: an dicere: § Erigere, & ambula? Vt autem sciatis * quòd
τίαι· ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι, καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι 6
auctoritatem habet · Filius hominis in terra ‖ remittere pec-
ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρ-
ρ Surge,
* αἴρω
cata: tunc ait paralytico: ρ Erectus tolle tuum lectum.
τίας· τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ, ἐγερθεὶς * ἆρόν σου τὴν κλίνην,
§ vade,
* surrexit, &
& § abi in domum tuam. Et * erectus abiit in domum
καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον 7
suam. Videntes autem turbæ, timuerunt, & glorificauerunt
αὐτοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι, ἐθαύμασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν 8
‖ qui dedit potestatem
Deum, ‖ dantem auctoritatem talem hominibus.
θεὸν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.
ρ cùm transiret inde
Et ρ præteriens Iesus illinc, vidit hominem sedentem
Καὶ παράγων ὁ ἰησοῦς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον 9
§ nomine
in telonio, Matthæum § dictum: & ait illi: Se-
ἐπὶ τὸ τελώνιον, ματθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, ἀκο-
quere me. & surgens secutus est eum. Et factum est
10 λούθει μοι. καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. καὶ ἐγένετο
eo discumbente in domo, & ecce multi publicani & pecca-
αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρ-
tores venientes, discumbebant cum Iesu, & discipulis
τωλοὶ ἐλθόντες, * συνανέκειντο τῷ ἰησοῦ, καὶ τοῖς μαθηταῖς
* σύγκειμαι
eius. Et videntes Pharisæi, dicebant discipulis eius:
11 αὐτοῦ. καὶ ἰδόντες οἱ φαρισαῖοι, εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
Quare cum publicanis & peccatoribus manducat Magister
διατί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος
vester? At Iesus audiens, ait illis: Non * vsum habent
* est opus valentibus.
12 ὑμῶν; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀκούσας, εἶπεν αὐτοῖς· οὐ χρείαν ἔχουσιν
valentes medico, sed malè ‖ habentes. Euntes autem
‖ habentibus
13 οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ᾽ οἱ κακῶς ἔχοντες. πορευθέντες δὲ
discite quid est, Misericordiā volo, & non sacrificiū. Non enim veni voca-
μάθετε τί ἐστιν, ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν. οὐ γὰρ ἦλθον καλέ-
re iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Tunc
14 σαι δικαίους, ἀλλ᾽ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. τότε
ρ adeunt eum discipuli Ioannis, dicentes: Quare
ρ accesserunt ad
προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ ἰωάννου, λέγοντες, διατί ἡ-
nos & Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui
μεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλὰ, οἱ δὲ μαθηταί σου
non ieiunant? Et ait illis Iesus: Nunquid possunt
15 οὐ νηστεύουσι; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, μὴ δύνανται οἱ
filij sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus?
υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν ἐφ᾽ ὅσον μετ᾽ αὐτῶν ἐστὶν ὁ νυμφίος;
Venient autem dies, cùm auferetur ab eis sponsus, &
* ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅταν † ἀπαρθῇ ἀπ᾽ αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ
* ἐλεύθω
† ἀπαίρω
tunc ieiunabunt. Nemo autem § iniicit iniectionem panni
16 τότε νηστεύσουσιν. οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους
§ immittit commissuram
* tollit
rudis in vestimentum vetus: * aufert enim plenitudinem eius à
ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· αἴρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ
vestimento, & peior scissura fit. Neque mittunt vinum
17 τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον
‖ alioquin
nouum in vtres veteres: ‖ si autem minus, rumpuntur vtres, &
νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήγνυνται οἱ ἀσκοὶ, καὶ ὁ
ρ effunditur
vinum ρ effluit, & vtres pereunt. sed mittunt vinum
οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον
nouum in vtres nouos, & ambo conseruantur.
νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς, καὶ ἀμφότερα * συντηροῦνται.
* συντηρέομαι
Hæc illo loquente § eis, ecce princeps vnus * veniens,
18 ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ ἄρχων εἷς ἐλθὼν,
§ ad eos,
* accessit, &
‖ Domine,
adorabat eum, dicens: ‖ Quòd filia mea modò defuncta
προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτη-
ρ veni,
est: sed ρ veniens impone manum tuam super eam, & viuet.
σεν· ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ᾽ αὐτὴν, καὶ ζήσεται.
Et surgens Iesus, sequebatur eum, & discipuli eius.
19 καὶ ἐγερθεὶς ἰησοῦς, ἠκολούθησεν αὐτῷ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
§ quæ sanguinis fluxum patiebatur
* accessit ‖ &
ρ intra se:
Et ecce mulier § sanguiflua duodecim annis, * accedens re-
20 καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμορροοῦσα δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὄπι-
trò, ‖ tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat enim ρ in
21 σθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ ἐν
§ salua ero.
seipsa: Si tantùm tetigero vestimentum eius, § seruabor.
ἑαυτῇ, ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι.
At Iesus conuersus, & videns eam, dixit: Confide filia,
22 ὁ δὲ ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς, καὶ ἰδὼν αὐτὴν, εἶπε, θάρσει θύγατερ,
* te saluam fecit
‖ salua facta est
ρ ex illa hora.
§ cùm venisset
* vidisset
fides tua * seruauit te. Et ‖ seruata est mulier ρ ab hora illa.
ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.
Et § veniens Iesus in domum * Principis, & * videns
23 καὶ ἐλθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς
tibicines, & turbam tumultuantem, Dicit illis: Rece-
24 αὐλητὰς, καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον, λέγει αὐτοῖς, ἀναχω-
dite: non enim mortua est puella, sed dormit. Et deri-
ρεῖτε· οὐ γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει· καὶ * κατε-
* καταγελάω
‖ Et cùm
debant eum. ‖ Cùm verò eiecta esset turba, ρ ingressus appre-
25 γέλων αὐτοῦ. ὅτε δὲ † ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκρά-
† ἐκβάλλομαι
ρ intrauit, & tenuit
§ Et dixit, Puella surge.
hendit manum eius §, & surrexit puella. Et exiit
26 τησε τῆς χειρὸς αὐτῆς· καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. καὶ ἐξῆλθεν
fama hæc in vniuersam terram illam. Et transeunte
27 ἡ φήμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. καὶ παράγοντι
inde Iesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes,
ἐκεῖθεν τῷ ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοὶ, κράζοντες,
* Cùm autem venisset
& dicentes: Miserere nostri fili Dauid. * Venienti autē in domum,
28 καὶ λέγοντες, ἐλέησον ἡμᾶς υἱὲ δαβίδ. ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν,
accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis Iesus: Creditis
προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί· καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πιστεύετε
‖ quia hoc
ρ vobis?
‖ quod possum hoc facere ρ? Dicunt ei: Vtique Domine.
ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν αὐτῷ, ναὶ κύριε.
Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundùm fidem vestram
29 τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν
fiat vobis. Et aperti sunt eorum oculi: &
30 γενηθήτω ὑμῖν. καὶ * ἀνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί· καὶ
* ἀνοίγω
comminatus est illis Iesus, dicens: Videte ne quis sciat.
ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέγων· ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω.
Illi autem exeuntes diffamauerunt eum in tota terra illa.
31 οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.
Illis autem egressis, ecce obtulerunt ei homi-
32 αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρω-
§ dæmonium habentem.
nem mutum § dæmoniacum. Et eiecto dæmo-
33 πον κωφὸν δαιμονιζόμενον. καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμο-
nio, locutus est mutus: & miratæ sunt turbæ, dicentes:
νίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέγοντες,
οὐδέποτε

nunquam apparuit sic in Israel. Pharisæi autem
οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ ἰσραήλ. οἱ δὲ φαρισαῖοι 34
dicebant: In principe dæmoniorum eiicit dæmones.
ἔλεγον, ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.
Et circuibat Iesus ciuitates omnes & castella,
καὶ περιῆγεν ὁ ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, 35
docens in synagogis eorum, & prædicans Euan-
διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγ-
gelium regni, & curans omnem languorem, & omnem
γέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν
infirmitatem in populo. Videns autem turbas, miser-
μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους † ἐσπλαγ- 36
tus est de eis, quia erant vexati, & * dispersi sicut
χνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν * ἐσκυλμένοι, καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ
oues non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis
πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς 37
suis: Messis quidem multa, operarij autem pauci.
αὐτοῦ, ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι.
‖ Supplicate ergo ꝗ domino messis, vt § emittat opera-
† δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργά- 38
rios in messem suam.
τας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.

† σπλαγχνίζομαι
* iacentes
* σκύλλω
‖ Rogate
ꝗ dominum
§ mittat
† δέομαι

CAP. X. 1.

Et * aduocans duodecim ‖ discipulos suos, dedit
Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδω- 1
illis potestatem spirituum immundorum, vt ꝗ eiicere
κεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν
eos, & § curare omnem languorem, & omnem infirmitatem.
αὐτά, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν.
Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc: Pri-
τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα· πρῶ- 2
mus, Simon * dictus Petrus, & Andreas frater eius;
τος σίμων ὁ λεγόμενος πέτρος, καὶ ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ·
Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius.
ἰάκωβος ὁ τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ·
Philippus & Bartholomæus, Thomas & Matthæus publica-
φίλιππος καὶ βαρθολομαῖος. θωμᾶς καὶ ματθαῖος ὁ τελώ- 3
nus, ‖ Iacobus Alphæi, & Lebbæus super vocatus Thaddæus:
νης· ἰάκωβος ὁ τοῦ ἀλφαίου, καὶ λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς θαδδαῖος.
Simon ꝗ Cananites, & Iudas Iscariotes, qui & § tradens
σίμων ὁ κανανίτης, καὶ ἰούδας ἰσκαριώτης, ὁ καὶ παραδοὺς 4
eum. Hos duodecim * legauit Iesus, ‖ denun-
αὐτόν. τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ ἰησοῦς, παραγ- 5
cians eis, dicens: In viam gentium ne abieritis, & in
γείλας αὐτοῖς, λέγων, εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς
ꝗ ciuitatem Samaritanorum ne intraueritis. § Ite autem magis
πόλιν σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε. πορεύεσθε δὲ μᾶλλον 6
ad oues * perditas domus Israel.
πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ.
Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquauit re-
πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες, ὅτι † ἤγγικεν ἡ βασι- 7
gnum cælorum. Infirmos curate: leprosos mun-
λεία τῶν οὐρανῶν. ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς κα- 8
date, mortuos suscitate, dæmones eiicite. gratis ac-
θαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἐλά-
cepistis, gratis date. ‖ Ne possideatis aurum, neque argentum,
βετε, δωρεὰν δότε. μὴ κτήσησθε χρυσόν, μηδὲ ἄργυρον, 9
neque ꝗ æs in zonis vestris. Non peram in § viam,
μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν· μὴ πήραν εἰς ὁδόν, 10
neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus
μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδους· ἄξιος
enim * operarius ‖ alimento suo est. In quamcunq; autem ciuitatē aut ca-
γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώ- 11
stellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit: & ibi
μην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστι· κἀκεῖ
manete donec exeatis. Intrantes autem in domum,
μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθητε. εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, 12
salutate eam, dicentes: Pax domui huic.
ἀσπάσασθε αὐτήν, λέγοντες, εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ.
Et si quidem fuerit domus digna, ꝗ ingrediatur pax vestra super
καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἀξία, εἰσελθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' 13
eam: si autem non fuerit digna, pax vestra ad vos § conuertatur*.
αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπι-
Et ‖ qui non receperit vos, neque audierit
στραφήτω. καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς 14
sermones vestros, exeuntes ꝗ domo vel ciuitate illa,
λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης,
excutite puluerem § pedum vestrorum. Amen dico
† ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. ἀμὴν λέγω 15
vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die
ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ σοδόμων καὶ γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ
iudicii, quàm ciuitati illi. Ecce ego mitto vos sicut
κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς 16
oues in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes,
πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις,
& simplices sicut columbæ. Cauete autem ab ho-
καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀν- 17
minibus. Tradent enim vos in * consessus, & in syna-
θρώπων· παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συνα-
gogis suis flagellabunt vos. Et ad præsides autem
γωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς. καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ 18

* conuocatis ‖ discipulis suis, ꝗ eiicerent § curarent * qui dicitur ‖ & ꝗ Chananæus, § tradidit * misit ‖ præcipiens ꝗ ciuitates § sed potius * quæ perierunt ἐγγίζω ‖ Nolite possidere ꝗ pecunias, § via, * est ‖ cibo ꝗ veniet § reuertetur * ad vos. ‖ quicunque ꝗ foras de § de pedibus vestris. ἐκτινάσσω * conciliis

& reges ‖ agemini propter me, in testimonium illis
καὶ βασιλεῖς † ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς
& gentibus. Cùm autem tradent vos, ꝗ ne anxie-
19 καὶ τοῖς ἔθνεσιν. ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνή-
mini quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora
σητε πῶς, ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ
quid § loquemini. Non enim vos estis * loquentes, sed
20 τί λαλήσετε. οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ
spiritus Patris vestri ‖ loquens in vobis. Tradet
21 πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. παραδώσει
autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & in-
δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον· καὶ † ἐπα-
surgent ꝗ nati in parentes, & morte afficient eos.
ναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς.
Et eritis § inuisi ab omnibus propter nomen meum. * Verùm
22 καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ
permanens in finem, hic ‖ seruabitur. Cùm autem ꝗ insequentur
23 ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. ὅταν δὲ διώκω-
tur vos in ciuitate ista, fugite in aliam. Amen
σιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. ἀμὴν
enim dico vobis, non § finietis ciuitates Israel, donec
γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ ἰσραήλ, ἕως ἂν
veniat Filius hominis. Non est discipulus super magistrum,
24 ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκα-
nec seruus super dominum suum: Sufficit disci-
25 λον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. ἀρκετὸν τῷ μα-
pulo vt sit sicut magister eius, & * seruus sicut do-
θητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύ-
minus eius. Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto
ριος αὐτοῦ. εἰ τὸν οἰκοδεσπότην βεελζεβοὺλ ἐπεκάλεσαν, πόσῳ
magis domesticos eius? Ne ergo timueritis eos. Nihil
26 μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ; μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς. οὐδὲν
enim est ‖ occultum, quod non ꝗ reuelabitur: & § abditum,
γάρ ἐστι † κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται· καὶ κρυπτόν,
quod non * scitur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in
27 ὃ οὐ γνωσθήσεται. ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ
lumine: & quod in ‖ aurem auditis, prædicate super ꝗ domos.
φωτί· καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων.
Et § ne timeatis ab occidentibus corpus: at
28 καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ
animam * non ‖ valentium occidere: ꝗ timete autem magis
ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν
potentem & animam & corpus perdere in § gehenna.
δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ.
Nonne duo passeres asse væneunt? & vnus ex illis non ca-
29 οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ † πε-
det super terram sine Patre vestro. Vestri autem &
30 σεῖται ἐπὶ τὴν γῆν, ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν. ὑμῶν δὲ καὶ
capilli capitis omnes numerati sunt. * Ne ergo
31 αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσί. μὴ οὖν
timeatis: multis passeribus ‖ præstatis vos. Omnis ergo qui
32 φοβηθῆτε, πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς. πᾶς οὖν ὅστις
confitebitur in me coram hominibus, confitebor
ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω
& ego ꝗ in eo coram Patre meo qui in cælis §.
κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.
Qui autem negauerit me coram hominibus, nega-
33 ὅστις δ' ἂν † ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσο-
bo eum & ego coram Patre meo qui in cælis *.
μαι αὐτὸν κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.
‖ Ne arbitremini quòd veni iacere pacem in terram: non ve-
34 μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλ-
ni ꝗ iacere pacem, sed gladium. Veni enim § diuidere
35 θον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. ἦλθον γὰρ διχάσαι
hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem
ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς
suam, & nurum aduersus socrum suam: Et inimici
36 αὐτῆς, καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς. καὶ ἐχθροὶ τοῦ
hominis, domestici eius. * Diligens patrem aut matrem
37 ἀνθρώπου, οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα
§ super me, non est me dignus: & ‖ amans filium aut filiam
ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα
super me, non est me dignus. Et qui non ꝗ capit cru-
38 ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυ-
cem suam, & sequitur post me, non est me dignus.
ρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος.
§ Inueniens animam suam, perdet illam: & * perdens
39 ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ ἀπολέσας
animam suam propter me, inueniet eam. ‖ Suscipiens
40 τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. ὁ δεχόμενος
vos, me ꝗ suscipit: & qui me § suscipiens, suscipit mittentem
ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαν-
me. * Recipiens Prophetam in ‖ nomen Prophetæ, mer-
41 τά με. ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου, μι-
cedem Prophetæ ꝗ capiet: & § recipiens iustum in * nomen
σθὸν προφήτου λήψεται. καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα
iusti, mercedem iusti ꝗ capiet. Et quicunque § potauerit vnum
42 δικαίου, μισθὸν δικαίου † λήψεται. καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα
minimorum istorum poculum frigidæ tantùm, in * nomen discipuli
τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον, εἰς ὄνομα μαθητοῦ,
Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

‖ ducemini ἄγομαι ꝗ nolite cogitare § loquamini. * qui loquimini ‖ qui loquitur ἐπανίστημι ꝗ filij § odio omnibus hominibus * qui autem perseuerauerit vsque ‖ saluus erit. ꝗ persequentur διώκω § consummabitis * serno ‖ opertum. ꝗ reueletur: § occultum, † καλύπτομαι * sciatur. ‖ aure ꝗ tecta. § nolite timere eos qui occidunt * autem ‖ possunt ꝗ sed potius timete eum qui potest § gehennam. πίπτω * Nolite ergo timere: ‖ meliores estis ꝗ eum § est. ἀρνέω * est. ‖ Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere ꝗ mittere, § separare * Qui amat § plus quàm ‖ qui amat ꝗ accipit § Qui inuenit * qui perdiderit ‖ Qui recipit ꝗ recipit; § recipit, recipit eum qui misit * Qui recipit ‖ nomine ꝗ accipiet: § qui recipit * nomine ‖ accipiet. λαμβάνω § potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ * nomine

CAP. XI. ιά.

Et factum est cùm * finiisset Iesus ‖ constituens duode-
Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώδε- 1
cim discipulis suis, transiit indè ϙ docere & pra-
κα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κη-
dicare in ciuitatibus eorum. § At Ioannes audiens in
ρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν. ὁ δὲ ἰωάννης ἀκούσας ἐν 2
cætere opera Christi, mittens duos * discipulorum
τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, πέμψας δύο τῶν μαθητῶν
suorum, ait illi: Tu es ‖ veniens, an alium expe-
αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ· σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδο- 3
ctamus? Et respondens Iesus, ait illis: Euntes
κῶμεν; καὶ † ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες 4
renuntiate Ioanni quæ ϙ audistis & videtis: Cæci vi-
ἀπαγγείλατε ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε· τυφλοὶ ἀνα- 5
dent, & claudi § circumambulant, leprosi mundantur, &
βλέπουσι, καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαίζονται, καὶ
surdi audiunt, mortui resurgunt, & pauperes euangelizantur.
κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγίζονται.
Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me.
καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. 6
* His autem euntibus, cœpit Iesus dicere ‖ turbis
τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις 7
de Ioanne: Quid existis in desertum ϙ spectare? arun-
περὶ ἰωάννου, τί * ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλα-
dinem à vento agitatam? Sed quid existis videre?
μον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; 8
hominem in mollibus § vestimentis circumamictum? Ecce
ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις † ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ τὰ
* mollia ferentes in domibus regum sunt.
μαλακὰ φορεῦντες, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν.
Sed quid existis videre? Prophetam? ‖ Vtique, dico vobis, &
ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; προφήτην; ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ 9
ϙ abundantius Propheta. Hic enim est de quo scriptum est:
περισσότερον προφήτου. οὗτος γάρ ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται, 10
Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui
ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς
præparabit viam tuam ante te. Amen dico
κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. ἀμὴν λέγω 11
vobis, non § excitatus est in natis mulierum maior Ioanne
ὑμῖν, οὐκ * ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων ἰωάνου
Baptista. * Verùm minor ‖ in regno cælorum
τοῦ βαπτιστοῦ. ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν,
maior illo est. ϙ A verò diebus Ioannis Baptistæ vsque
μείζων αὐτοῦ ἐστιν. ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως 12
nunc, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt
ἄρτι, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν
illud. Omnes enim Prophetæ & Lex vsque ad Ioannem
αὐτό. πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως ἰωάννου 13
prophetauerunt. Et si vultis recipere, ipse est Elias
προεφήτευσαν. καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν ἠλίας ὁ 14
§ futurus venire. * Habens aures ‖ audire audiat.
μέλλων ἔρχεσθαι. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκούέτω. 15
Cui autem ϙ assimilabo generationem istam? Similis est pueris
τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶ παιδίοις 16
in foro sedentibus, § & acclamantibus sociis suis,
ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσι τοῖς ἑταίροις αὐτῶν,
Et dicentibus: Tibia sonuimus vobis, & non saltastis: lamen-
καὶ λέγουσιν, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνή- 17
tauimus vobis, & non planxistis. Venit enim Ioannes neque
σαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλάυσατε. ἦλθε γὰρ ἰωάννης μήτε 18
manducans, neque bibens: & dicunt, Dæmonium habet. Venit
ἐσθίων, μήτε πίνων· καὶ λέγουσι, δαιμόνιον ἔχει. ἦλθεν 19
Filius hominis manducans & bibens, & dicunt, Ecce ho-
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν, ἰδοὺ ἄν-
mo * edax & vinipotator, publicanorum amicus & peccatorum.
θρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν.
Et iustificata est sapientia à filiis ‖ ipsius. Tunc cœpit
καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ † τέκνων αὐτῆς. τότε ἤρξατο 20
exprobrare ϙ ciuitates, in quibus factæ sunt plurimæ § efficacitates
ὀνειδίζειν τὰς πόλεις, ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσαι δυνάμεις
eius, quia non * pœnituissent. Væ tibi ‖ Chorazin, Væ tibi Beth-
αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. οὐαί σοι χωραζίν, οὐαί σοι βηθ- 21
saida, quia si in Tyro & Sidone factæ essent ϙ efficacitates
σαϊδά, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ
factæ in vobis, olim in § sacco & cinere * pœnituissent.
γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν.
Cæterùm dico vobis, Tyro & Sidoni remissius erit in
πλὴν λέγω ὑμῖν, τύρῳ καὶ σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡ- 22
die iudicij, quàm vobis. Et tu Capharnaum, ‖ quæ vsque ϙ ex-
μέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ καπερναούμ ἡ ἕως τοῦ οὐ- 23
lum § allepofita, vsque * infernum ‖ demitteris. quia si in Sodo-
ρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ἅδου † καταβιβασθήσῃ· ὅτι εἰ ἐν σοδό-
mis factæ fuissent ϙ efficacitates factæ in te, mansissent
μοις ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν
vsque § hodie. Cæterùm dico vobis, * quod terræ Sodomorũ
μέχρι τῆς σήμερον. πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῇ σοδόμων 24
remissius erit in die iudicij, quàm tibi. In illo
ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί. ἐν ἐκείνῳ 25
tempore respondens Iesus, dixit: Confiteor tibi,
τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν, ἐξομολογοῦμαί σοι,

Pater, Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc
πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι † ἀπέκρυψας ταῦτα ἀποκρύπτω
à sapientibus & ‖ intelligentibus, & reuelasti ea ϙ imbecillis.
ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ‖ prudentibus, ϙ paruulis.
Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te.
26 ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου.
Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et nemo § a-
πάντα μοι † παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου. καὶ οὐδεὶς ἐπι- § nouit
27 γινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατήρ· οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει, * nouit,
gnoscit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis * agnoscit,
nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare.
εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.
Venite ad me omnes ‖ laborantes, & onerati ϙ, ‖ qui laboratis,
28 δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ † πεφορτισμένοι, ϙ estis,
& ego § recreabo vos. Tollite iugum meum super vos. φορτίζομαι
29 κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, § reficiam
& discite à me, quia mitis sum & humilis corde:
καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ.
& inuenietis requiem animabus vestris. * Nam iugum meum
30 καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ὁ γὰρ ζυγός μου * Iugum enim meum suaue est.
blandum, & onus meum leue est.
χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.

CAP. XII. ιβ.

In illo tempore abiit Iesus ‖ Sabbatis ‖ Sabbato
1 Εν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ἐπορεύθη ὁ ἰησοῦς τοῖς σάββασι
per sata: ϙ at discipuli eius esurierunt, & cœperunt ϙ Discipuli autem
διὰ τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο eius esurientes,
vellere spicas, & manducare. § Verùm Pharisæi videntes, dixerunt § Pharisæi autem
2 τίλλειν σάχυας, καὶ ἐσθίειν. οἱ δὲ φαρισαῖοι ἰδόντες, εἶπον
ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet facere * in Sab- * Sabbatis. At ille
αὐτῷ, ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν σαβ-
bato. Ille verò dixit eis: Non legistis quid fecerit Dauid
3 βάτῳ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ † ἀνέγνωτε τί ἐποίησε δαβίδ, ἀναγινώσκω
quando esurit ipse & qui cum eo ‖? Quomodo intrauit in ‖ erant:
4 ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν
domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licuit ϙ licebat
οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγον, οὓς οὐκ ἔξεστιν
erat ei edere, neque his qui cum eo §, nisi Sacerdotibus solis? § erant:
ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις;
Aut non legistis in Lege, quia Sabbatis Sacerdotes
5 ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς
in * sacro Sabbatum violant, & ‖ inculpati sunt? * templo
ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον † βεβηλοῦσι, καὶ ἀναίτιοί εἰσι; ‖ sine crimine
Dico autem vobis, ϙ quòd sacro maior est hic. βεβηλόω,
6 λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζων ὧδέ ἐστιν. ϙ quia templo
Si autem sciretis quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium, nun-
7 εἰ δὲ ἐγνώκειτε τί ἐστιν, ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ
quam condemnassetis § inculpatos, Dominus enim est * Sab- § innocentes, * etiam
8 ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους. κύριος γὰρ ὄντι τοῦ σαβ- ‖ cùm indè
bati Filius hominis. Et ‖ transeuns inde, venit transisset,
9 βάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν
in synagogam eorum. Et ecce homo erat manum
10 εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν † χεῖρα
habens aridam: & interrogabant eum, dicentes: Si licet
ἔχων ξηράν· καὶ † ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες, εἰ ἔξεστι τοῖς ἐπερωτάω
Sabbatis curare? vt accusarent eum
σάββασι θεραπεύειν; ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.
Ipse autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo qui ϙ habebit ϙ habeat
11 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος ὃς † ἕξει ἔχω
ouem vnam: & si ceciderit hæc Sabbatis in foueam,
πρόβατον ἕν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον,
nonne § apprehendet eam & eriget? Quanto * igitur præstat ho- § tenebit & leuabit
12 οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; πόσῳ οὖν διαφέρει ἄν- eam? * magis melior est
mo ouis? Itaque licet Sabbatis bene facere.
θρωπος προβάτου; ὥστε ἔξεστι τοῖς σάββασι καλῶς ποιεῖν.
Tunc ait homini exsiccatam habenti ma-
13 τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι † χεῖ-
num: Extende manum tuam. Et extendit: & restituta est
ρα, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. καὶ ἐξέτεινε· καὶ ἀπεκατεστάθη ‖ sanitati
‖ sana, sicut altera. ϙ At Pharisæi consilium capiebant ϙ Exeuntes autem
14 ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. οἱ δὲ φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον Pharisæi, consilium
aduersus eum, § exeuntes vt eum perderent. * At Iesus faciebant
15 κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. ὁ δὲ ἰησοῦς § quomodo
cognoscens, recessit indè: & ‖ secuta sunt eum ϙ turbæ mul- * Iesus autem sciens, ‖ secuti
γνοὺς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν· καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολ- ϙ multi,
ta, & curauit eos omnes. Et § increpauit eos § præcepit eis
16 λοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας· καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς
vt ne manifestum eum facerent. Vt adimpleretur * pronuntiatum * quod dictum est
17 ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν. ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν
per Esaiam Prophetam, dicentem: Ecce puer meus quem
18 διὰ ἠσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος. ἰδοὺ ὁ παῖς μου, ὃν
elegit dilectus meus, in quo * delectata est anima mea. Ponam * bene complacuit
† ἐξελέξατο ὁ ἀγαπητός μου, εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου. θήσω animæ meæ.
Spiritum meum super eum, & iudicium gentibus ‖ annuntiabit. ἀναγγέλλω
τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτὸν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. ‖ nuntiabit
Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in pla-
19 οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τὶς ἐν ταῖς πλα-
teis vocem eius. ϙ Calamum conuitum non con- ϙ Arundinem quassatam
20 τείαις † φωνὴν αὐτοῦ. κάλαμον συντετριμμένον οὐ † κα- κατάγω
fringet, & linum fumigans non extinguet, donec eiiciat § in victoriam
τεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος § ad
τὴν κρίσιν.

judicium: Et * nomini eius gentes sperabunt.
τὴν κρίσιν· καὶ † τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσι. 21
Tunc ‖ allatus est ei dæmoniacus, cæcus &
τότε * προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος, τυφλὸς καὶ 22
mutus: & curauit eum, ita vt cæcum & mutum & ꝓ loqui
κωφός· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν καὶ λαλεῖν
& videre. Et stupebant omnes turbæ, & dicebant: Nunquid
καὶ βλέπειν. καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι, καὶ ἔλεγον, μήτι 23
hic est ille Christus filius Dauid? * At Pharisæi audien-
οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς Δαβίδ; οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαν- 24
tes, dixerunt: Hic non eiicit dæmones, * si non in Beelze-
τες εἶπον, οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζε-
bub principe dæmoniorum. Sciens autem Iesus co-
βοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐν- 25
gitationes eorum, dixit eis: Omne regnum diuisum
θυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς, πᾶσα βασιλεία † μερισθεῖσα
contra se, desolabitur: & omnis ciuitas vel domus diuisa
καθ' ἑαυτῆς, ἐρημοῦται· καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα
contra se, non stabit. Et si satanas satanam e-
καθ' ἑαυτῆς, οὐ σταθήσεται, καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκ- 26
iicit, ‖ in seipsum diuisus est: quomodo ergo stabit regnum eius?
βάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ;
Et si ego in Beelzebub eiicio dæmones, filij
καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ 27
vestri in quo eiiciunt? ꝓ Propter hoc ipsi vestri erunt iudices.
ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί.
Si autem ego in spiritu Dei eiicio dæmones, igitur
εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα 28
peruenit in vos regnum Dei. Aut quomodo potest
† ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἢ πῶς δύναταί 29
quisquam intrare in domum fortis, & vasa eius di-
τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρ-
ripere, * si non primùm alligauerit fortem, & tunc domum illius
πάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον † δήσῃ τὸν ἰσχυρόν, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ
diripiet? * Non existens mecum, contra me est: & qui nō
διαρπάσει; ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστι· καὶ ὁ μὴ 30
congregat mecum, spargit. ‖ Propter hoc dico vobis:
συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, 31
Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus:
πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις· ἡ
ꝓ verùm Spiritus blasphemia, non remittetur hominibus.
δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία, οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις.
Et quicunque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur
καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται 32
ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur
αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται
ei neque in * nunc seculo, neque in futuro.
αὐτῷ οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι.
Aut facite arborem * pulchram, & fructum eius ‖ pulchrum:
ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλόν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν· 33
aut facite arborem ꝓ cariosam, & fructum eius * cariosum: ex
ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρόν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν· ἐκ
enim fructu arbor agnoscitur.
γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται.
Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui * mali
γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν πονηροὶ 34
existentes? ex enim abundantia cordis os loquitur.
ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ.
Bonus homo de bono thesauro ‖ eiicit
ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει 35
bona: & malus homo, de malo thesauro e-
ἀγαθά· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκ-
iicit mala. Dico autem vobis, * quod omne verbū otiosum
βάλλει τὰ πονηρά. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργόν, 36
quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem
ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον
in die iudicij. * Ex enim verbis tuis iustificaberis, & ex
ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου † δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ 37
verbis tuis condemnaberis. Tunc responderunt * quidam
τῶν λόγων σου * καταδικασθήσῃ. τότε ἀπεκρίθησάν τινες 38
‖ Scribarum & Pharisæorum, dicentes: Magister, volumus
τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, λέγοντες· διδάσκαλε, θέλομεν
à te signum videre. ꝓ Ille autem respondens ait illis:
ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, 39
Generatio mala & adultera signum * appetit: & signum non da-
γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ· καὶ σημεῖον οὐ δο-
bitur ei, * si non signum Ionæ Prophetæ.
θήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.
Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti ‖ tres dies &
ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ 40
tres noctes: sic erit Filius hominis in corde
τρεῖς νύκτας· οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς
terræ tres dies & tres noctes. Viri Niniuitæ * resur-
γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. ἄνδρες Νινευῖται † ἀναστή- 41
gent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam:
σονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν·
quia * pœnituerunt in prædicationem Ionæ: & ecce plus ‖ Iona hic.
ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε.
Regina Austri ꝓ excitabitur in iudicio cum generatione
βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς 42
ista: & condemnabit eam: quia venit à finibus terræ
ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτήν· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς

* in nomine ἐν
‖ oblatus est ei dæmoniū habens
προσφέρομαι
ꝓ loqueretur & videret
* Pharisæi autem
* nisi
μερίζω
‖ aduersus se
ꝓ Ideo
φθάνω
* nisi prius
δέω
* Qui non est
‖ Ideo
ꝓ Spiritus autem
* hoc
* bonam,
‖ bonum,
ꝓ malam,
* malum: siquidem ex
* cùm sitis mali?
‖ profert
* quoniam
† δικαιόομαι
* ei
* καταδικάζομαι.
‖ de Scribis & Pharisæis,
ꝓ Qui
* quærit
* nisi
‖ tribus diebus & tribus noctibus:
* surgent
ἀνίστημι
* pœnitentiam egerunt in prædicatione
‖ quàm Ionas
ꝓ surget

audire sapientiam Salomonis: & ecce plus * Salomon hic.
ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶντος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶντος ὧδε.
Cùm autem immundus spiritus exierit ab homine.
43 ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου,
ambulat per * inaquosa loca, quærens requiem, & non in-
διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑ-
uenit. Tunc dicit: Reuertar in domum meam vnde ex-
44 ρίσκει. τότε λέγει, ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξ-
iui. Et veniens inuenit ‖ vacantem, scopis ꝓ purgatam, &
ῆλθον. καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σχολάζοντα, σεσαρωμένον, καὶ
ornatam. Tunc vadit, & assumit
45 † κεκοσμημένον. τότε πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει
* cum se septem alios spiritus nequiores seipso & intran-
μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελ-
tes habitant ibi: & fiunt nouissima hominis illius
θόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου
peiora prioribus. Sic erit & generationi huic * nequam.
χείρονα τῶν πρώτων. οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.
Adhuc autem eo loquente ‖ turbis, ecce mater &
46 ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μήτηρ καὶ οἱ
fratres eius stabant foris, quærentes ei loqui.
ἀδελφοὶ αὐτοῦ † εἱστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι.
Dixit autē quidam ei: Ecce mater tua & fratres tui
47 εἶπε δέ τις αὐτῷ, ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου
foris stant, quærentes ꝓ tibi loqui. At ipse respondens
48 ἔξω ἑστήκασι, ζητοῦντές σοι λαλῆσαι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
ait dicenti sibi: Quæ est mater mea, & qui sunt
εἶπε τῷ εἰπόντι αὐτῷ, τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ
fratres mei? Et extendens manum suam in di-
49 ἀδελφοί μου; καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μα-
scipulos suos, dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicūque
θητὰς αὐτοῦ, εἶπεν· ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ὅστις
enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis *, ipse
γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός
meus frater, & soror, & mater est.
μου ἀδελφός, καὶ ἀδελφή, καὶ μήτηρ ἐστίν.

CAP. XIII. ιγ'.

In verò die illo exiens Iesus de domo,
1 Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας,
sedebat * secundùm mare. Et congregatæ sunt ad eum
2 ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ † συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν
turbæ multæ, ita vt ipsum in nauiculam ‖ ascendentem sedere: &
ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι· καὶ
omnis turba in littore stabat. Et locutus est eis
3 πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἱστήκει. καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς
multa in parabolis, dicens: Ecce exiit ꝓ seminator
πολλὰ ἐν † παραβολαῖς, λέγων· ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ
seminare. Et * in seminare ipsum, hæc quidem ceciderunt secus
4 σπείρειν. καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ἃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν
viam, & venerunt volucres *, & comederunt ea.
ὁδόν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινά, καὶ κατέφαγεν αὐτά.
Alia autem ceciderunt in petrosa, vbi non habebant terrā mul-
5 ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολ-
tam: & continuò exorta sunt, ‖ propter non habere altitudinē terræ.
λήν, καὶ εὐθέως * ἐξανέτειλε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς.
Sole autem orto, æstuauerunt: & ꝓ propter non habere
6 ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος † ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν
radicem, exaruerunt. Alia autem ceciderūt in spinas, &
7 ῥίζαν, * ἐξηράνθη. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ
* insurrexerunt spinæ, & suffocauerunt ea. Alia autē ceciderunt
8 ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ † ἀπέπνιξαν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπε-
runt in terram bonam, & dabant fructum, * hoc centum, hoc autem
σεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν, καὶ ἐδίδου καρπόν, ὃ μὲν ἑκατόν, ὃ δὲ
sexaginta, hoc autem triginta. ‖ Habens aures audire, audiat.
9 ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.
Et accedentes discipuli, dixerunt ei: Quare in para-
10 καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταί, εἶπον αὐτῷ, διατί ἐν παρα-
bolis loqueris eis? ꝓ Ille autem respondens ait illis: Quia
11 βολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι
vobis datum est nosse mysteria regni cælorum:
ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν,
illis autem non est datum. * Quisquis enim habet, dabitur ei, &
12 ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ
abundabit. qui autē non habet, & quod habet auferetur ab eo.
† περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.
* Propter hoc in parabolis eis loquor, ‖ quod videntes non
13 διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ
vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt:
βλέπουσι, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιοῦσιν·
Et ꝓ readimpletur eis prophetia Esaiæ, * dicens:
14 καὶ ἀναπληροῦται αὐτοῖς ἡ προφητεία Ἠσαΐου, ἡ λέγουσα·
Auditu audietis, & non intelligetis: & * intuentes intuebimini,
ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε· καὶ βλέποντες βλέψετε,
& non videbitis. Incrassatum est enim cor populi huius,
15 καὶ οὐ μὴ ἴδητε. † ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου,
& auribus grauiter audierunt, & oculos suos clauserunt:
καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν,
nequando videant oculis, & auribus audiant, &
μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ
corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos.
καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς.

* quàm
* loca arida,
‖ eam
ꝓ mundatam
κοσμέω
* secum
* pessimæ.
‖ ad turbas,
ἵστημι
ꝓ te alloqui,
* est
* secus
συνάγω
‖ adscendens, sederet:
ꝓ qui seminat
παραβάλλω
* dum seminat, quædam ceciderunt
* cæli
‖ quia non habebant
ἐξανατέλλω
ꝓ quia non habebant radicem, aruerunt.
† καυματίζομαι
* ξηραίνομαι
* creuerunt
† ἀποπνίγω
* aliud centesimū aliud sexagesimū, aliud tricesimū.
‖ Qui habet aures audiendi,
ꝓ Qui
* Qui
περισσεύομαι
* Ideo
‖ quia
ꝓ adimpletur in
* dicentis:
* videntes videbitis.
παχύνω

*vident
‖ videre quæ videtis.
ἐπιθυμέω
℘ qui audit
*intelligit,
*quod est
‖ est,
℘ audit,
*accipit
*&
‖ continuò
*est in spinis,
*audit,
‖ sollicitudo
℘ fallacia
*sine fructu efficitur.
*bonam
‖ est,
*audit, & intelligit, & fructum affert:
*aliud centesimum,
‖ aliud sexagesimum,
℘ aliud tricesimū.
*Simile factum
*qui seminauit bonum
‖ cùm autem dormirent
℘ super
*creuisset
*fecisset
‖ bonum
℘ Et
*Serui autem
*imus, & colligimus
‖ Et
℘ cum eis &
*triticum autem
*minimum
‖ omnibus seminibus:
αὐξάνομαι
℘ veniant
*habitent
κατασκηνόω
*acceptum
‖ donec
℘ ad turbas
*parabolis
*quod dictū erat
ἐρεύγομαι
‖ dimissis turbis.

Vestri autem beati oculi, quia *intuentur, & aures
ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὦτα 16
vestræ, quia audiunt. Amen quippe dico vobis, quia multi Pro-
ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προ- 17
phetæ & iusti cupierunt ‖ intueri quæ intuemini, & non viderūt:
φῆται καὶ δίκαιοι * ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον·
& audire quæ auditis, & non audierunt. Vos ergo audi-
καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. ὑμεῖς οὖν ἀκού- 18
te parabolam seminantis. Omnis ℘ audientis
σατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος. παντὸς ἀκούοντος τὸν 19
verbum regni, & non *intelligentis, venit malus, & ra-
λόγον τῆς βασιλείας, καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρός, καὶ ἁρ-
pit *seminatum in corde eius: hic est qui secus
πάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν
viam seminatus‖. Qui autē super petrosa seminatus‖, hic est qui
ὁδὸν σπαρείς. ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν 20
verbum ℘ audiens, & continuò cum gaudio *sumens illud:
λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν·
Non habet autem radicem in seipso, sed temporalis est: fa-
οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστι· γενο- 21
cta autem tribulatione *aut persecutione propter verbum, ‖ statim scanda-
μένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδα-
lizatur. Qui autem in spinas seminatus*, hic est qui
λίζεται. ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν 22
verbum * audiens, & ‖ anxietas seculi istius, & ℘ deceptio
λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ
diuitiarum suffocat verbum, & *infructuosus fit.
πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται.
Qui verò in terram * pulchram seminatus‖, hic est qui verbum
ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον 23
*audiens & intelligens: quique fructum fert, & facit, hoc quidē *centum,
ἀκούων καὶ συνιών· ὃς δὴ καρποφορεῖ, καὶ ποιεῖ, ὁ μὲν ἑκατόν,
hoc autem ‖ sexaginta, hoc verò ℘ triginta. Aliam parabolam
ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα. ἄλλην παραβολὴν 24
proposuit illis, dicens: *Assimilatum est regnum cælorum
παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
homini *seminanti pulchrum semen in agro suo.
ἀνθρώπῳ σπείραντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ·
‖ In verò dormire homines, venit eius inimicus,
ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρός, 25
& ℘ seminauit zizania in medio tritici, & abiit.
καὶ ἔσπειρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλθεν.
Cùm autem *creuit herba, & fructum *fecit, tunc apparuerūt
ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος, καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη 26
& zizania. Accedentes autem serui patrisfamilias,
καὶ τὰ ζιζάνια. προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου, 27
dixerunt ei: Domine, nonne ‖ pulchrum semen seminasti in tuo
εἶπον αὐτῷ, κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ
agro? Vnde ergo habet zizania? ℘ Ille verò ait illis: Inimicus
ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια; ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, ἐχθρὸς 28
homo hoc fecit. *At serui dixerunt ei: Vis igitur
ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ· θέλεις οὖν
*abeuntes colligamus ea? ‖ Ille verò ait: Non: ne fortè col-
ἀπελθόντες συλλέξωμεν αὐτά; ὁ δὲ ἔφη, οὔ· μήποτε συλ- 29
ligentes zizania, eradicetis simul ℘ cum eis triticum.
λέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον.
Sinite crescere vtraque vsque ad messem: &
ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ καὶ 30
in tempore messis dicam messoribus: Colligite primùm
ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς, συλλέξατε πρῶτον
zizania, & alligate ea in fasciculos, ad comburen-
τὰ ζιζάνια, καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δεσμάς, πρὸς τὸ κατακαῦ-
dum ea: *at triticum congregate in horreum meum.
σαι αὐτά· τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου.
Aliam parabolam proposuit eis, dicens: Simile est
ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· ὁμοία ἐστὶν 31
regnum cælorum grano sinapis, quod accipiens homo
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος
seminauit in agro suo. Quod *minus quidem est ‖ om-
ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. ὃ μικρότερον μέν ἐστι πάν- 32
nium seminum: cùm autem creuerit, maius omnibus
των τῶν σπερμάτων· ὅταν δὲ * αὐξηθῇ, μεῖζον πάντων τῶν
oleribus est, & fit arbor, ita vt ℘ venire volucres
λαχάνων ἐστί, καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε κατελθεῖν τὰ πετεινὰ
cæli, & *vmbraculafacere in ramis eius.
τοῦ οὐρανοῦ, καὶ † κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.
Aliam parabolam locutus est eis: Simile est re-
ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασι- 33
gnum cælorum fermento, quod * accipiens mulier abscondit in
λεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς
farinæ satis tribus, ‖ vsquequo fermentatum est totum. Hæc omnia
ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. ταῦτα πάντα 34
locutus est Iesus in parabolis ℘ turbis: & sine *pa-
ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς πα-
rabola non loquebatur eis: Vt impleretur * pronuntiatū per
ραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ 35
Prophetam, dicentem: Aperiam in parabolis os meum,
τοῦ προφήτου, λέγοντος· ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου,
eructabo abscondita à constitutione mundi.
* ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.
Tunc ‖ dimittens turbas, venit in domum Iesus: &
τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς, καὶ 36

accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: ℘ Explica nobis
προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, φράσον ἡμῖν τὴν
parabolam zizaniorum agri. *Ille verò respondens
37 παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
ait illis, *Seminans pulchrum semen, est Filius ho-
εἶπεν αὐτοῖς, ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα, ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
minis. ‖ At ager est mundus. ℘ Verùm pulchrum semen
38 θρώπου· ὁ δὲ ἀγρός ἐστιν ὁ κόσμος. τὸ δὲ καλὸν σπέρμα,
hi sunt filij regni. *At zizania sunt filij
οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας. τὰ δὲ ζιζάνιά εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ
mali. *At inimicus seminans ea, est diabolus.
39 πονηροῦ. ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτά, ἐστὶν ὁ διάβολος·
At messis, consummatio seculi est. ‖ At messores, an-
ὁ δὲ θερισμὸς, συντέλεια τοῦ αἰῶνός ἐστιν· οἱ δὲ θερισταί, ἄγ-
geli sunt. Sicut ergo colliguntur zizania, & igni
40 γελοί εἰσιν. ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια, καὶ πυρὶ
comburuntur: sic erit in consummatione seculi.
καίεται· οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος.
Mittet Filius hominis angelos suos, & col-
41 ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλ-
ligent de regno eius omnia scandala, &
λέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς
℘ facientes iniquitatem: Et mittent eos in caminum
42 ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν· καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον
ignis. Ibi erit fletus & *fremitus dentium.
τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
Tunc iusti fulgebunt sicut Sol in regno
43 τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ
Patris eorum. *Habens aures audire, audiat.
τοῦ πατρὸς αὐτῶν. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.
Iterum simile est regnum cælorum thesauro abscon-
44 πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμ-
dito in agro: quem ‖ inueniens homo abscondit, & præ
μένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψε, καὶ ἀπὸ τῆς
gaudio illius vadit, & vniuersa quæ habet vendit, & emit
χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ, καὶ ἀγοράζει
agrum illum. Iterum simile est regnum cælorum
45 τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
homini negotiatori, quærenti bonas margaritas:
ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ, ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας·
℘ Qui inueniens vnam pretiosam margaritam, abiens vendidit
46 ὃς εὑρὼν ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακε
omnia quæ habuit, & emit eam.
πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.
Iterum simile est regnum cælorum sagenæ *iactæ
47 πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθεί-
in mare, & ex omni genere *cogenti-
σῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ.
Quam, cùm impleta esset, ‖ producentes super littus, &
48 ἥν, ὅτε ἐπληρώθη, ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν, καὶ
sedentes, ℘ collegerunt pulchra in receptacula, at vitiosa
καθίσαντες, συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ
foras eiecerunt. Sic erit in consummatione seculi:
49 ἔξω ἔβαλον. οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος·
exibunt angeli, & *segregabunt malos de medio
† ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφοριοῦσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου
iustorum: Et *proiicient eos in caminum ignis.
50 τῶν δικαίων, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός·
ibi erit fletus & ‖ fremitus dentium.
ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
Dicit illis Iesus: Intellexistis hæc omnia? Dicunt
51 λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, συνήκατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν
ei, ℘ Vtique Domine. Is autem dixit illis: Propter hoc omnis Scri-
52 αὐτῷ, ναὶ κύριε. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, διὰ τοῦτο πᾶς γραμ-
ba doctus in regnum cælorum, similis est
ματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὅμοιός ἐστιν
homini patrifamilias, qui *eiicit de thesauro suo
ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ
noua & vetera. Et factum est, cùm consummasset Iesus
53 καινὰ καὶ παλαιά. καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς
parabolas istas, transiit inde. Et veniens in
54 παραβολὰς ταύτας, * μετῆρεν ἐκεῖθεν. καὶ ἐλθὼν εἰς
patriam suam, docebat eos in *synagoga eorum,
τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν,
ita vt ‖ obstupefieri ipsos, & dicere: Vnde huic sapientia
ὥστε ἐκπλήσσεσθαι αὐτούς, καὶ λέγειν, πόθεν τούτῳ ἡ σοφία
hæc, & ℘ efficacitates? Nonne hic est fabri filius?
55 αὕτη, καὶ αἱ δυνάμεις; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός;
Nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Ia-
οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰά-
cobus, & *Ioses, & Simon, & Iudas? Et sorores eius,
56 κωβος, καὶ Ἰωσῆς, καὶ Σίμων, καὶ Ἰούδας; καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ
nonne omnes apud nos sunt? Vnde ergo huic ista omnia?
οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσι; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα;
Et scandalizabantur in eo. *At Iesus dixit eis: Non
57 καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ
est Propheta ‖ inhonoratus, ℘ non in patria sua, & in do-
ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰ-
mo sua. Et non fecit ibi ℘ efficacias multas, propter
58 κίᾳ αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλάς, διὰ
incredulitatem illorum.
τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

℘ Edissere
*Qui
*Qui seminat bonum
‖ Ager autem
℘ Bonum verò
*Zizania autem filij sunt nequam.
*Inimicus autem qui seminauit
‖ Messores etiam
℘ eos qui faciunt
*stridor
*Qui habet aures audiendi,
‖ qui inuenit
℘ Inuenta autem vna pretiosa margarita, abiit, &
‖ missæ
*piscium congreganti.
‖ educentes, & secus
℘ elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt.
*separabunt.
ἐξέρχομαι
*mittent
‖ stridor
℘ Etiam. Ait illis: Ideo
*profert
μεταίρω
*synagogis
‖ mirarentur, & dicerent:
℘ virtutes
*Ioseph.
*Iesus autem
‖ sine honore, nisi
℘ virtutes

CAP. XIIII. ιδ.

In illo tempore audiuit Herodes Tetrarcha
Εν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν ἡρώδης ὁ τετραάρχης τὴν 1
famam Iesu: Et ait pueris suis: Hic est Ioan-
ἀκοὴν ἰησοῦ· καὶ εἶπε τοῖς παισὶν αὐτοῦ, οὗτός ἐστιν ἰωάν- 2
nes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & propter hoc
νης ὁ βαπτιστής· αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ
efficacia operantur in eo. Nam Herodes apprehendens
δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ. ὁ γὰρ ἡρώδης κρατήσας 3
Ioannem, vinxit eum, & posuit in custodia, propter Hero-
τὸν ἰωάννην, ἔδησεν αὐτὸν, καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ διὰ ἡρω-
diadem vxorem Philippi fratris sui.
διάδα τὴν γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.
Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam.
ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ ἰωάννης, οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν. 4
Et volens illum occidere, timuit populum, quia sicut Pro-
καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προ-
phetam eum habebant. Natalitiis autem agendis Herodis,
φήτην αὐτὸν εἶχον. γενεσίων δὲ ἀγομένων τοῦ ἡρώδου, 6
saltauit filia Herodiadis in medio: & placuit
ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσε τῷ
Herodi. Vnde cum iuramento spopondit ei dare quodcunque
ἡρώδῃ. ὅθεν μεθ' ὅρκου ὡμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν 7
postulasset. Illa verò præinstructa à matre sua: Da
αἰτήσῃ. ἡ δὲ προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς· δὸς 8
mihi, inquit, hic in disco caput Ioannis Baptistæ.
μοι, φησὶν, ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.
Et contristatus est rex: propter verò iuramentum, & simul
καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς· διὰ δὲ τοὺς ὅρκους, καὶ τοὺς συνα- 9
accumbentes iussit dari. Et mittens deca-
νακειμένους ἐκέλευσε δοθῆναι. καὶ πέμψας ἀπεκε- 10
pitauit Ioannem in custodia. Et allatum est ca-
φάλισε τὸν ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. καὶ ἠνέχθη ἡ κε- 11
put eius in disco, & datum est puellæ: & attulit
φαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἤνεγκε τῇ
matri suæ. Et accedentes discipuli eius,
μητρὶ αὐτῆς. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, 12
tulerunt corpus, & sepelierunt illud: & venientes nuntiauerunt
ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτό· καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν
Iesu. Et audiens Iesus, secessit indè in
τῷ ἰησοῦ. καὶ ἀκούσας ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν 13
nauicula in desertum locum priuatim. & audientes turbæ,
πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι,
secutæ sunt eum pedibus de ciuitatibus.
ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων.
Et exiens Iesus vidit multam turbam, & misericordiæ affectus est
καὶ ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς εἶδε πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη 14
erga eos: & curauit ægrotos eorum.
ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσε τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν.
Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli eius,
ὀψίας δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, 15
dicentes: Solitarius est locus, & hora iam præterit: abi-
λέγοντες, ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν· ἀπό-
solue turbas, vt abeuntes in vicos, mercentur
λυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν
sibi escas. At Iesus dixit eis: Non
ἑαυτοῖς βρώματα. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐ 16
vsum habent abire: date illis vos manducare.
χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.
Illi autem dicunt ei: Non habemus hic si non quinque panes,
οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους, 17
& duos pisces. Ille autem ait: Afferte mihi illos huc.
καὶ δύο ἰχθύας. ὁ δὲ εἶπε, φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. 18
Et iubens turbas discumbere super fœnum,
καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοῦ χόρτου, 19
accipiens quinque panes, & duos pisces suspiciens in
λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς
cælum, benedixit: & frangens dedit discipulis
τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε, καὶ κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς
panes: at discipuli turbis. Et manducauerunt omnes,
ἄρτους· οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. καὶ ἔφαγον πάντες, 20
& saturati sunt: & tulerunt redundantes fragmentorum duo-
καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων δώ-
decim cophinos plenos. Et edentes fuerunt viri
δεκα κοφίνους πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες 21
ferè quinquemillia, præter mulieres & pueros.
ὡσεὶ πεντακισχίλιοι, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.
Et statim compulit Iesus discipulos suos ascende-
καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν ὁ ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆ- 22
re in nauiculam, & præcedere eum in vlteriora, vsquequo ab-
ναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπο-
solueret turbas. Et absoluens turbas, ascendit
λύσῃ τοὺς ὄχλους. καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη 23
in montem priuatim orare. Vespere autem facto, solus
εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι. ὀψίας γενομένης, μόνος
erat ibi: Verùm nauicula iam medium maris erat, ve-
ἦν ἐκεῖ· τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βα- 24
xata à fluctibus: erat enim contrarius ventus.
σανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων· ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος.
Quarta autem vigilia noctis, abiit ad eos Ie-
τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς, ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ ἰη- 25

sus, circumambulans super mare. Et videntes eum
σοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ 26
discipuli super mare circumambulantem, turbati sunt,
μαθηταὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατοῦντα, ἐταράχθησαν,
dicentes: Quid phantasma est. & præ timore clamauerunt.
λέγοντες, ὅτι φάντασμά ἐστιν· καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν.
Statim autem locutus est eis Iesus, dicens: Confidite:
εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέγων, θαρσεῖτε· 27
ego sum: ne metuatis. Respondens autem ei Petrus,
ἐγώ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ πέτρος, 28
dixit: Domine, si tu es, iube me ad te venire super
εἶπε, κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρός σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ
aquas. Ipse verò ait: Veni. & descendens de nauicula Pe-
ὕδατα. ὁ δὲ εἶπεν, ἐλθέ. καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ πέ- 29
trus, ambulabat super aquam, venire ad Iesum.
τρος, περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν ἰησοῦν.
Intuitus verò ventum validum, timuit: & incipiens
βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν, ἐφοβήθη· καὶ ἀρξάμενος 30
demergi, clamauit, dicens: Domine, serua me.
καταποντίζεσθαι, ἔκραξε, λέγων, κύριε, σῶσόν με.
Et continuò Iesus extendens manum, excepit eum,
καὶ εὐθέως ὁ ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο αὐτοῦ, 31
& ait illi: Exiguæ fidei, ad quid dubitasti?
καὶ λέγει αὐτῷ, ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίσταστας;
Et ascendentibus illis in nauigium, quiescit ventus.
καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. 32
Qui autem in nauigio, venientes adorauerunt eum, dicen-
οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ, ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγον- 33
tes: Verè Dei filius es. Et transfretantes venerunt in
τες, ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ. καὶ διαπεράσαντες ἦλθον εἰς 34
terram Gennesareth. Et cognoscentes eum viri
τὴν γῆν γεννησαρέτ. καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ 35
loci illius, miserunt in vniuersam circumvicinam illam: &
τόπου ἐκείνου, ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην· καὶ
attulerunt ei omnes malè habentes.
προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας·
Et adpellabant eum, vt vel solùm tangerent fimbriam
καὶ παρεκάλουν αὐτὸ ἵνα κἂν μόνον ἅψωνται τοῦ κρασπέδου 36
vestimenti eius. Et quicunq; tetigerunt, perfectæ sunt
τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. καὶ ὅσοι ἥψαντο, διεσώθησαν.

CAP XV. ιε.

Tunc accedunt Iesu ab Hierosolymis Scri-
Τότε προσέρχονται τῷ ἰησοῦ οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων γραμ- 1
bæ & Pharisæi, dicentes: Quare discipuli tui
ματεῖς καὶ φαρισαῖοι, λέγοντες· διατί οἱ μαθηταί σου
transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lauant
παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται
manus suas, cùm panem manducant. Ipse autem respondens
τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς 2
ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei,
εἶπεν αὐτοῖς, διατί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, 3
propter traditionem vestram? Nam Deus mandauit, dicens:
διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο, λέγων· 4
Honora patrem & matrem: &, Maledicens patri vel
τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ
matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicunq;
μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε, ὃς ἂν 5
dixerit patri vel matri, Munus quod si ex me, iuuaris.
εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς· 6
Et non honorificabit patrem suum aut matrem suam: &
καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ· καὶ
irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.
ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν.
Hypocritæ, pulchrè prophetauit de vobis Esaias, dicens:
ὑποκριταί, καλῶς προεφήτευσε περὶ ὑμῶν ἡσαΐας, λέγων· 7
Appropinquat mihi populus hic ore suo, & labiis
ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτοῦ, καὶ τοῖς χείλεσί 8
me honorat: at cor eorum longè abest à me.
με τιμᾷ· ἡ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ.
Frustrà autem colunt me, docentes doctrinas, man-
μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐν- 9
data hominum. Et conuocans turbam,
τάλματα ἀνθρώπων. καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, 10
dixit eis: Audite & intelligite: Non intrans
εἶπεν αὐτοῖς, ἀκούετε καὶ συνιετε· οὐ τὸ εἰσερχόμενον 11
in os communem facit hominem: sed egressum ex
εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ
ore, hoc communem facit hominem. Tunc accedentes
τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. τότε προσελθόντες 12
discipuli eius, dixerunt ei: Scis quod Pharisæi audien-
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπον αὐτῷ, οἶδας ὅτι οἱ φαρισαῖοι ἀκού-
tes sermonem, scandalizati sunt? Ille autem respondens,
σαντες τὸν λόγον, ἐσκανδαλίσθησαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, 13
ait: Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus cælestis,
εἶπε, πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος,
eradicabitur. Sinite illos: duces sunt cæci cæ-
ἐκριζωθήσεται. ἄφετε αὐτούς. ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυ- 14
corum. cæcus autem cæcum si per viam ducat, ambo in foueam
φλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
incident. Respondens autem Petrus, dixit ei: Explica
ἐμπεσοῦνται. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, εἶπεν αὐτῷ, φράσον 15

nobis parabolam istam. At* Iesus dixit: Adhuc &
ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, ἀκμὴν καὶ 16
vos ‖ inintelligentes estis? Nondū ℘ consideratis quòd omne * ingrediens
ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὔπω νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευό- 17
in os, in ventrem * cedit, & in secessum
μενον εἰς τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα
‖ eiicitur? At exeuntia de ore, de
ἐκβάλλεται; τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς 18
corde ℘ prodeunt, & illa communem faciunt hominem.
καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
De enim corde exeunt * ratiocinationes malæ, homicidia,
ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, 19
adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.
μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι·
Hæc sunt * communem facientia hominem. ‖ Verùm illotis mani-
ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. τὸ δὲ ἀνίπτοις χερ- 20
bus manducare ℘ non cōmunem facit hominem. Et egressus indè
σὶ φαγεῖν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν 21
Iesus, secessit in partes Tyri & Sidonis.
ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τύρου καὶ σιδῶνος.
Et ecce mulier quædam Chananæa à finibus illis egres-
καὶ ἰδοὺ γυνὴ τις χαναναία ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελ- 22
sa, clamauit ei, dicens: Miserere mei Domine fili Da-
θοῦσα, ἐκραύγασεν αὐτῷ λέγουσα, ἐλέησόν με κύριε υἱὲ δα-
uid: filia mea malè * dæmonizatur. Ille autem non re-
βίδ, ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται. ὁ δὲ οὐκ ἀπε- 23
spondit ei verbum. Et accedentes discipuli eius, roga-
κρίθη αὐτῇ λόγον. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, † ἠρώ-
bant eum, dicentes: * Absolue eam, quia clamat post nos.
των αὐτόν, λέγοντες, ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν.
Ipse autē respondens, ait: Non ‖ legatus sum si non ad oues
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβα- 24
℘ perditas domus Israel. * Illa autem veniens adorabat
τα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ. ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνει 25
eum, dicens: Domine, * succurre mihi. Qui vero respondens, ait:
αὐτῷ, λέγουσα, κύριε, βοήθει μοι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 26
Non est ‖ pulchrum sumere panem filiorum, & ℘ iacere
οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς
catellis. Illa autem ait: Vtique Domine: * etenim catelli
κυναρίοις. ἡ δὲ εἶπε, ναὶ κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια 27
edunt de micis * cadentibus de mensa
ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν
dominorum suorum. Tunc respondens Iesus, ait illi:
κυρίων αὐτῶν. τότε ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ, 28
O mulier, magna ‖ tua fides: fiat tibi sicut vis. & sanata est
ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις· γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. καὶ ἰάθη
filia eius ℘ ab hora illa.
ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.
Et * transiens inde Iesus, venit * iuxta mare
καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ ἰησοῦς, ἦλθε παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς 29
Galilææ. & ascendens in montem, sedebat ibi.
γαλιλαίας. καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ.
Et ‖ adierunt eum turbæ multæ habentes ℘ cum seipsis
καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν 30
mutos, cæcos, claudos, * mancos, & alios multos: & pro-
κωφούς, τυφλούς, χωλούς, κυλλούς, καὶ ἑτέρους πολλούς, καὶ ἔρ-
iecerunt eos ad pedes * Iesu, & curauit
ριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἐθεράπευσεν
eos. Ita vt ‖ turbas mirari aspicientes mutos
αὐτούς. ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι βλέποντας κωφοὺς 31
loquentes, debiles sanos, claudos ambulantes, & cæcos
λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς, χωλοὺς περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς
℘ aspicientes: & glorificabant Deum Israel.
βλέποντας· καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν ἰσραήλ.
* At Iesus aduocans discipulos suos, ait:
ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπε· 32
Visceribus commoueor super turbam: quia iam dies tres ad-
σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσ-
manent mihi, & non habent quid mānducent: * & absoluere eos
μένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι· καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς
ieiunos ‖ non volo, nequando deficiant in via.
νήστεις οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ.
Et dicunt ei discipuli eius: Vnde ℘ nobis in deserto
καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ 33
panes * tot, vt saturare turbam tantam?
ἄρτοι τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον;
Et ait illis Iesus: Quot panes habetis? ‖ Illi autē dixerūt:
καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πόσους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ εἶπον, 34
Septem, & paucos pisciculos. Et præcepit * turbis * recum-
ἑπτά, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια. καὶ ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις ἀναπε- 35
bere super terram. Et accipiens septem panes & pisces,
σεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας, 36
‖ gratias agens fregit, & dedit discipulis suis. ℘ at
εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· οἱ δὲ
discipuli turbæ. Et comederunt omnes, & saturati sunt.
μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ· καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν. 37
Et * tulerunt redundantiam fragmentorum, septem sportas plenas.
καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις.
* At vescentes erant quatuor mille homines, præter mulie-
οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναι- 38
res & pueros. Et ‖ absoluens turbas, ascendit in
κῶν καὶ παιδίων. καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἐνέβη εἰς 39

* ille
‖ sine intellectu
℘ intelligitis quia
* quod intrat
* vadit,
‖ emittitur? Quæ autem procedunt
℘ exeunt, & ea coinquinant
* cogitationes
* quæ coinquināt
‖ Non lotis autem
℘ non coinquinat
* à dæmonio vexatur. Qui
ἐρωτάω
* Dimitte
sum missus, nisi
℘ quæ perierunt
* At illa venit, & adorauit
* adiuua me.
‖ bonum
℘ mittere canibus. At illa dixit: Etiā
* nam &
* quæ cadunt
‖ est
℘ ex
* cùm transisset
* secus
‖ accesserunt ad
℘ secum
* debiles,
* eius,
‖ turbæ mirarentur videntes
℘ videntes: & magnificabant
* Iesus autem cōuocatis discipulis suis, dixit: Misereor turbæ, quia triduo iam perseuerant mecum,
* & dimittere
‖ nolo.
℘ ergo
* tantos, vt saturemus
‖ At illi
* turbæ, vt discumberent
‖ &
℘ & discipuli dederunt populo.
* quod superfuit de fragmentis, tulerunt
* Erant autem qui manducauerunt quatuor millia hominum, extra paruulos & mulieres
‖ dimissa turba,

℘ nauigium, & venit in fines * Magdala.
τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια μαγδαλά.

CAP. XVI. ις.

Et * accedentes Pharisæi & Sadducæi ten-
1 Καὶ προσελθόντες οἱ φαρισαῖοι καὶ σαδδουκαῖοι πειρά-
tantes, ‖ rogauerunt eum ℘ signum de cælo * ostendere
ζοντες, ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδεῖξαι
eis. * Is autem respondens, ait illis: Vespere facto,
2 αὐτοῖς. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὀψίας γενομένης,
dicitis: ‖ Serenitas: rubet enim cælum. Et mane, Hodie
3 λέγετε, εὐδία· πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός. καὶ πρωΐ, σήμερον
tempestas: ℘ rubet enim triste cælum. Hypocritæ, illam *
χειμών· πυρράζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός. ὑποκριταί, τὸ
quidem faciem cæli nostis diiudicare: * at signa
μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν· τὰ δὲ σημεῖα
temporum non potestis? Generatio mala & adultera si-
4 τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς ση-
gnum ‖ inquirit: & signum non dabitur ei, ℘ si non signum
μεῖον ἐπιζητεῖ· καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον
Ionæ Prophetæ. & * relinquens eos, abiit.
ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. καὶ καταλιπὼν αὐτούς, ἀπῆλθε.
Et * venientes discipuli eius ‖ in vlterius littus, obliti sunt
5 καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθοντο
panes ℘ sumere, ‖ At Iesus dixit illis: Intuemini &
6 ἄρτους λαβεῖν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, ὁρᾶτε καὶ
* attendite à fermento Pharisæorum & Sadducæorum.
προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων.
* Illi vero ratiocinabantur in seipsis, dicentes: Quia panes non
7 οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ
accepimus. Sciens autem Iesus, dixit illis: Quid ‖ ratiocina-
8 ἐλάβομεν. γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, τί διαλογί-
mini in vobisipsis, exiguæ fidei, quia panes non ℘ sumpsistis?
ζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε;
Nondum intelligitis neque recordamini quinque * panes quin-
9 οὔπω νοεῖτε οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεν-
que millium *, & quot cophinos sumpsistis? Neque septem
10 τακισχιλίων, καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε; οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ
‖ panes quatuor millium ℘, & quot sportas sumpsistis?
ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε;
* Quomodo nō intelligitis quia non de pane dixi vobis * attendere
11 πῶς οὐ νοεῖτε ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχειν
à fermento Pharisæorum & Sadducæorum?
ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων;
Tunc intellexerunt, quia non dixerit ‖ attendere à fermento
12 τότε † συνῆκαν ὅτι οὐκ εἶπε προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τοῦ
℘ panis, sed à doctrina Pharisæorum & Sadducæorum.
ἄρτου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων.
* Veniens autem Iesus in partes Cæsareæ Philippi,
13 ἐλθὼν δὲ ὁ ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη καισαρείας τῆς φιλίππου,
* interrogabat discipulos suos, dicens: Quem me dicunt ho-
† ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων, τίνα με λέγουσιν οἱ ἄν-
mines esse, filium hominis? ‖ Illi vero dixerūt, ℘ Hi quidē Ioan-
14 θρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; οἱ δὲ εἶπον, οἱ μὲν ἰωάν-
nem Baptistam, alij autem Eliam, alij verò Hieremiam, aut vnū
νην τὸν βαπτιστήν· ἄλλοι δὲ ἠλίαν· ἕτεροι δὲ ἱερεμίαν, ἢ ἕνα
* Prophetarum. Dicit illis *: Vos autē quem me dicitis esse?
15 τῶν προφητῶν. λέγει αὐτοῖς, ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;
Respondens autem Simon Petrus, dixit: Tu es Christus filius
16 ἀποκριθεὶς δὲ σίμων πέτρος, εἶπε, σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς
Dei viui. Et respondens ‖ Iesus, dixit
17 τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν
ei: Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro & sanguis non
αὐτῷ, μακάριος εἶ σίμων βὰρ ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ
reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cælis ℘.
ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
Et ego autem tibi dico, quia tu es Petrus, & super hanc
18 κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ
petram ædificabo meam ecclesiam: & portæ inferi non præ-
πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατι-
ualebunt * ei. Et dabo tibi claues regni
19 σχύσουσιν αὐτῆς. καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας
cælorum. Et quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum * in
τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν † δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν
cælis: & quodcunq; solueris super terram, erit solutum * in
τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν
cælis. Tunc præcepit discipulis suis, vt
20 τοῖς οὐρανοῖς. τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα
nemini dicerent quia ipse esset Iesus Christus.
μηδενὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ χριστός.
‖ Ex tunc cœpit Iesus ostendere discipulis suis,
21 ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
quia oporteret eum abire in Hierosolymam, & multa pati
ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν
à Senioribus, & principibus Sacerdotū, & Scribis, & oc-
ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων, καὶ † ἀπο-
cidi, & tertia die ℘ excitari.
κτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.
Et assumens eum Petrus, cœpit increpare
22 καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν
illum; dicens: * Clemens tibi Domine: non erit tibi hoc.
αὐτῷ λέγων, ἵλεώς σοι κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο.

℘ nauiculam:
* Magedan.
* accesserunt ad eum
‖ &
℘ vt
* ostenderet
* At ille
‖ Serenum erit, rubicundum est
℘ rutilat
* ergo
* signa autem
‖ quæris;
℘ nisi
* relictis illis,
* cùm venissent
‖ trans fretum,
℘ accipere.
‖ Qui
* cauete
* At illi cogitabāt inter se,
‖ cogitatis inter vos modicæ
℘ habetis?
* panum, &
* hominum,
‖ panum, &
℘ hominum,
* Quare
* Cauete
‖ cauendum
συνίημι
℘ panum,
* Venit
* &
ἐρωτάω
‖ At
℘ Alij
* ex Prophetis.
* Iesus:
‖ autem
℘ est.
* aduersus eam.
δέω
* &
‖ Exinde
ἀποκτείνομαι
℘ resurgere.
* Absit à te.

*Qui
*Is verò conuersus, dixit Petro, Vade post me Satana:
ὁ δὲ στραφεὶς εἶπε τῷ πέτρῳ, ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, 23
‖ sunt,
scandalum mihi es: quia non sapis ea quæ Dei ‖, sed ea quæ
σκάνδαλόν μου εἶ· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν
hominum. Tunc Iesus dixit discipulis suis:
ἀνθρώπων. τότε ὁ ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 24
Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, &
εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ
tollat crucem suam, & sequatur me.
ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι.
ρ saluam facere
Qui enim voluerit animam suam ρ seruare, perdet eam:
ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· 25
qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam.
ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν.
*prodest homini
Quid enim *iuuatur homo, si mundum vniuersum lucretur,
τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, 26
*animæ verò suæ detrimentum patiatur? ‖ commutationem pro anima sua?
*at animam suam mulctetur? Aut quam dabit homo ‖ per-
τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀν-
mutationem animæ suæ? Futurus est enim Filius ho-
τάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν- 27
ρ venturus est
minis ρ venire in gloria Patris sui cum angelis
θρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων
*opera
suis: & tunc reddet vnicuique secundùm *actionem eius.
αὐτοῦ· καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ.
*de hîc stantibus
Amen dico vobis, sunt quidam *hic stantium, qui
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες 28
non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis
οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
venientem in regno suo.
ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

CAP. XVII. ιζ'.

Et post dies sex assumit Iesus Petrum, &
Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει ὁ ἰησοῦς τὸν πέτρον, καὶ 1
Iacobum, & Ioannem fratrem eius: & ducit illos
ἰάκωβον, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς
‖ seorsum:
in montem excelsum ‖ priuatò: Et transfiguratus est an-
εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν. καὶ μετεμορφώθη ἔμ- 2
te eos: & resplenduit facies eius sicut Sol:
προσθεν αὐτῶν· καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος,
ρ autem
*alba sicut nix.
at vestimenta ρ eius facta sunt *candida vt lux.
τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς.
Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias, cum eo col-
καὶ ἰδοὺ ὤφθησαν αὐτοῖς μωσῆς καὶ ἠλίας, μετ' αὐτοῦ συλ- 3
*ad Iesum:
loquentes. Respondens autem Petrus, dixit *Iesu: Do-
λαλοῦντες. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, εἶπε τῷ ἰησοῦ, κύ- 4
‖ bonum
mine, ‖ pulchrum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria
ριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς
ρ tabernacula,
ρ vmbracula, tibi vnum, & Moysi vnum, & vnum Eliæ.
σκηνάς, σοὶ μίαν, καὶ μωσῇ μίαν, καὶ μίαν ἠλίᾳ.
Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos.
ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς. 5
Et ecce vox de nube, dicens: Hic est filius meus
καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ
*mihi bene complacui.
dilectus, in quo *bene acquieui: ipsum audite.
ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε.
Et audientes discipuli, ceciderunt in faciem suam,
καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, 6
*accessit
& timuerunt valde. Et *accedens Iesus,
καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς, 7
‖ &
ρ dixitque eis:
*nolite timere.
*nisi
tetigit eos, ρ & ait: Surgite, & *ne metuite.
ἥψατο αὐτῶν, καὶ εἶπεν, ἐγέρθητε, καὶ μὴ φοβεῖσθε.
Leuantes autem oculos suos, neminem viderunt, *nisi
ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ 8
Iesum solum. Et descendentibus illis de monte,
τὸν ἰησοῦν μόνον. καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, 9
præcepit illis Iesus, dicens: Nemini dixeritis visionem,
ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέγων, μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα,
donec filius hominis à mortuis resurgat.
ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ.
Et interrogauerunt eum discipuli eius, dicentes: Quid ergo
καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, τί οὖν 10
Scribæ dicunt, quòd Eliam oporteat venire primùm?
οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;
‖ Ille
ρ venturus est, & restituet
At ‖ Iesus respondens, ait eis: Elias quidem ρ venit
ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, ἠλίας μὲν ἔρχεται 11
primùm, & instaurabit omnia. Dico autem vobis, quia
πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι 12
Elias iam venit, & non cognouerunt eum: sed fecerunt
ἠλίας ἤδη ἦλθε, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποίησαν
*passurus est
in eo quæcunque voluerunt. Sic & filius hominis *futurus est pa-
ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν· οὕτω καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πά-
ti ab eis. Tunc intellexerunt discipuli, quia de
σχειν ὑπ' αὐτῶν. τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι περὶ 13
*dixisset
‖ cùm venisset
Ioanne Baptista *dixit eis. Et ‖ venientibus eis
ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς. καὶ ἐλθόντων αὐτῶν 14
ρ genibus prouolutus ante eum,
ad turbam, accessit ad eum homo ρ genu petens ipsum,
πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος γονυπετῶν αὐτὸν,
Et dicens: Domine, miserere meo filio, quia lunaticus est
καὶ λέγων, κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱὸν, ὅτι σεληνιάζεται 15
*Nam
& malè patitur: *sæpe enim cadit in ignem, & crebrò
καὶ κακῶς πάσχει. πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις

*obtuli
in aquam: Et *attuli eum discipulis
16 εἰς τὸ ὕδωρ. καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς
tuis, & non potuerunt eum curare.
σου, καὶ οὐκ † ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι.
δύναμαι
Respondens autem Iesus, ait: O generatio incredula & peruer-
17 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν, ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμ-
sa, ‖ vsque quando ero cum vobis? vsque quando tolerabo vos?
μένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;
‖ quousque ero vobiscum? vsquequo patiar
ρ Afferte huc illũ ad me.
ρ Ferte mihi illum huc. Et increpauit illum Iesus:
18 φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς,
& exiit ab eo dæmonium: & curatus est puer
καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ † ἐθεραπεύθη ὁ παῖς
θεραπεύομαι
accesserunt
ex hora illa. Tunc *accedentes discipuli
19 ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ
*ad Iesum secretò: &
‖ Quare
*Iesu priuatim, dixerunt: ‖ Propter quid nos non potuimus
τῷ ἰησοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπον, διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν
eiicere illum? At Iesus dixit illis: Propter increduli-
20 ἐκβαλεῖν αὐτό; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, διὰ τὴν ἀπι-
tatem vestram. Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut gra-
στίαν ὑμῶν. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκ-
ρ dicetis
num sinapis, ρ denuntiabitis monti huic, Transi hinc
κον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, μετάβηθι ἐντεῦθεν
illuc, & transibit: & nihil impossibile erit vobis.
ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται· καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν.
*nisi per orationem & ieiunium
Hoc autem genus non eiicitur, *si non in oratione & ieiunio.
21 τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.
Conuersantibus
Versantibus autem eis in Galilæa, dixit illis
22 ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ
*tradendus est
Iesus: Futurus est Filius hominis *tradi in manus
ἰησοῦς, μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας
hominum. Et occident eum, & tertia die
23 ἀνθρώπων· καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
‖ resurget.
‖ excitabitur. Et contristati sunt vehementer.
ἐγερθήσεται. καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.
ρ Et cùm venissent Capharnaum,
*qui
*accipiebant ad Petrum,
‖ eis
ρ Venientibus autem illis in Capernaum, accesserunt* di-
24 ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς καπερναοὺμ, προσῆλθον οἱ τὰ δί-
drachma *sumentes Petro, & dixerunt ‖: Magister
δραχμα λαμβάνοντες τῷ πέτρῳ, καὶ εἶπον, ὁ διδάσκαλος
vester non soluit didrachma? Ait, Etiam. Et cùm intrasset
25 ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; λέγει, ναί. καὶ ὅτε εἰσῆλθεν
in domum, præuenit eum Iesus, dicens: Quid tibi
εἰς τὴν οἰκίαν, † προέφθασεν αὐτὸν ὁ ἰησοῦς, λέγων, τί σοι
φθάνω
ρ tributum
videtur, Simon? reges terræ à quibus accipiunt ρ tributa
δοκεῖ, σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τέλη,
vel censum? à filiis suis, an ab alienis?
ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων;
*Et ille dixit.
*Dicit ei Petrus: Ab alienis. Dixit illi
26 λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος, ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. ἔφη αὐτῷ ὁ
Iesus: Ergo liberi sunt filij. Vt autem non scan-
27 ἰησοῦς, ἄραγε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. ἵνα δὲ μὴ σκαν-
*vade
‖ &
dalizemus eos, *Vadens ad mare, ‖ mitte ha-
δαλίσωμεν αὐτοὺς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλε ἄγκι-
ρ eum piscem qui primus ascenderit,
*aperto ore
mum: & ρ ascendentem primum piscem, tolle: & *aperiens
στρον, καὶ τὸν ἀναβαίνοντα πρῶτον ἰχθὺν ἆρον. καὶ ἀνοίξας
os eius, inuenies staterem: illum sumens, da eis
τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα. ἐκεῖνον λαβὼν, δὸς αὐτοῖς
pro me & te.
ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

CAP. XVIII. ιη'.

*ad Iesum
In illa hora accesserunt discipuli *Iesu, di-
1 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ ἰησοῦ, λέ-
‖ putas,
centes: Quis ‖ nam maior est in regno cælorum?
γοντες, τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;
ρ paruulum
Et aduocans Iesus ρ puerulum, statuit eum in
2 καὶ προσκαλεσάμενος ὁ ἰησοῦς παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν
*nisi
medio eorum. Et dixit, Amen dico vobis, *si non conuersi
3 μέσῳ αὐτῶν· καὶ εἶπεν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στρα-
*paruuli, non
fueritis, & efficiamini sicut *puerul i, nequaquam intrabitis in
φῆτε, καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν
‖ sicut paruulus
regnum cælorum. Quicunq; ergo humiliauerit seipsum ‖ vt
4 βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὅστις οὖν ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὡς
puerulus iste, hic est maior in regno cælorum.
τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.
ρ paruulum
Et qui susceperit ρ puerulum talem vnum in nomine meo,
5 καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἓν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,
*de pusillis istis qui in me credunt expedit
me suscipit: Qui autem scandalizauerit vnum *paruorum horum
6 ἐμὲ δέχεται. ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων
credentium in me, confert ei vt suspendatur mola
τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος
*profundum
asinaria in collo eius, & demergatur in *pelago
ὀνικὸς ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει
maris. Væ mundo à scandalis.
7 τῆς θαλάσσης. οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων.
‖ vt veniant
Necesse enim est ‖ venire scandala: veruntamen væ ho-
ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. πλὴν οὐαὶ τῷ ἀν-
mini illi per quem scandalum venit.
θρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται.
Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde
8 εἰ δὲ ἡ χείρ σου, ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον
ρ eum, & proijce
*bonum
ρ ea, & iace abs te: *pulchrum tibi est ingredi ad vitam
αὐτὰ, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. καλόν σοι ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν

ᴾ debilem, ‖ mitti
claudum vel *mancum, quàm duas manus vel duos pedes habentem, ‖ iaci
χωλὸν ἢ κυλλόν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα, βληθῆναι
in ignem æternum. Et si oculus tuus scanda-
εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδα- 9
ᴾ proiice *bonum * vnum oculum habentem
lizat te, erue eum, & ᴾiace abs te: *pulchrum tibi est *vno-
λίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. καλόν σοι ἐστὶ μονό-
culum in vitam intrare, quàm duos oculos habentem
φθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα
‖ mitti ᴾ Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis
‖ iaci in gehennam ignis. ᴾ Attendite ne de-
βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ὁρᾶτε μὴ κατα- 10
spiciatis vnum paruulorum horum: dico enim vobis, quia ange-
φρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγε-
* semper vident
li eorum in cælis *per omne aspiciunt faciem
λοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ
*est.
Patris mei qui in cælis *. Venit enim Filius hominis
πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 11
‖ quod perierat.
saluare ‖ perditum. Quid vobis videtur? si fuerint alicui
σῶσαι τὸ ἀπολωλός. τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι 12
homini centum oues, & errauerit vna ex eis, nonne
ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ
ᴾ relinquit * & vadit quærere eam quæ errauit? * contigerit vt inueniat
ᴾrelinquens nonaginta nouem in montibus, *vadens quærit
ἀφεὶς τὰ ἐννενηκονταεννέα ἐπὶ τὰ ὄρη, πορευθεὶς ζητεῖ τὸ
errantem? Et si *fiat inuenire eam, amen dico
πλανώμενον; καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω 13
vobis, quia gaudet super eam magis, quàm super nonaginta nouem
ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ᾽ αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐννενηκονταεν-
‖ quæ non errauerunt.
‖ non aberrantibus. Sic non est voluntas
νέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. οὕτως οὐκ ἔστι θέλημα 14
ᴾ est,
ante Patrem vestrum qui in cælis ᴾ, vt | pereat vnus
ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς
*de pusillis istis.
*paruulorum horum, Si autem peccauerit in te frater
τῶν μικρῶν τούτων. ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός 15
tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum.
σου, ὕπαγε, καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου·
Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.
ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου.
*te *adhibe tecum
Si autem *non audierit, *assume cum te adhuc vnum vel duos,
ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἕνα ἢ δύο, 16
vt in ore duorum testium vel trium stet omne verbum.
ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα.
ᴾ Quòd si non audierit
ᴾ Si autem neglexerit eos, dic ecclesiæ: si autem &
ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς 17
*non audierit,
ecclesiam *neglexerit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.
ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης.
Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt li-
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δε- 18
*&
gata *in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt
δεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται
soluta *in cælo. Iterum dico vobis, quia si
λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. πάλιν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν 19
‖ ex vobis
duo ‖ vestrûm consenserint super terram de omni re
δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος
quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo
οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου
ᴾ est. *congregati
qui in cælis ᴾ. Vbi enim sunt duo vel tres *coacti in
τοῦ ἐν οὐρανοῖς. οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς 20
meo nomine, ibi sum in medio eorum.
τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.
Tunc accedens ad eum Petrus, dixit: Domine, quoties
τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος, εἶπε, κύριε, ποσάκις 21
peccabit in me frater meus, & dimittam ei? vsque
ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως
septies? Dicit illi Iesus: Non dico tibi, vsque septies,
ἑπτάκις; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, οὐ λέγω σοι, ἕως ἑπτάκις, 22
* septies. Ideo
sed vsque septuagies *septem. Propter hoc assimilatum est
ἀλλ᾽ ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. διὰ τοῦτο ὡμοιώθη 23
‖ ponere
regnum cælorum homini regi, qui voluit ‖ conferre
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συνᾶραι
ᴾ Et cùm cœpisset rationem ponere
rationem cum seruis suis. ᴾ Incipiente verò ipso confer-
λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναί- 24
* qui debebat ei decem millia talenta.
re, oblatus est ei vnus *debitor decies mille talentorum.
ρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων.
* Cùm autem non haberet vnde redderet,
*Non habente autem illo reddere, iussit eum dominus
μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος 25
eius venundari, & vxorem eius, & filios, &
αὐτοῦ πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ
*ille,
omnia quæ habebat, & reddi. Procidens autem seruus *,
πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἀποδοθῆναι. πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος, 26
‖ Patientiā habe in
adorabat eum, dicens: Domine, ‖ longanimis esto erga me,
προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, κύριε, μακροθύμησον ἐπ᾽ ἐμοί,
ᴾ Misertus
& omnia tibi reddam. ᴾ Commotus visceribus autem dominus
καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ 27
*dimisit debitum
serui illius, *absoluit eum, & *mutuum dimisit ei.
δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ.
‖ de conseruis suis,
Egressus autem seruus ille, inuenit vnum ‖ conseruorum
ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων 28
*tenens
suorum, qui debebat ei centum denarios: & ᴾ apprehendens eum
αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ κρατήσας αὐτὸν
*quod *Et
suffocabat, dicens: Redde mihi *siquid debes. *Procidens ergo con-
ἔπνιγε, λέγων, ἀπόδος μοι εἴ τι ὀφείλεις. πεσὼν οὖν ὁ σύν- 29
seruus eius ad pedes eius, rogabat eum, dicens:
δουλος αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτόν, λέγων,

‖ Longanimis esto in me, & omnia reddam tibi. ‖ Patientiam habe
μακροθύμησον ἐπ᾽ ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώσω σοι.
Ille autem noluit: sed ᴾ abiens coniecit eum in *cu- ᴾ abiit, & misit *carcerem,
30 ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυ-
stodiam, donec redderet debitum. Videntes autem
31 λακήν, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. ἰδόντες δὲ οἱ
conserui eius *facta, contristati sunt valdè: & ‖ ve- * quæ fiebant, ‖ & venerunt, & narrauerunt ᴾ quæ facta fuerant.
σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα· καὶ ἐλ-
nientes declarauerunt domino suo omnia ᴾ facta.
θόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ αὐτῶν πάντα τὰ γενόμενα.
Tunc *aduocans illum dominus suus, ‖ dicit illi: * vocauit ‖ & ait
32 τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ,
Serue nequam, omne debitum illud dimisi tibi, quoniā
δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ
*aduocasti me: Nonne ‖ oportuit & te misereri conserui *rogasti ‖ ergo
33 παρεκάλεσάς με. οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν
tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus dominus eius,
34 σου, ὡς καὶ ἐγώ σε ἠλέησα; καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ,
tradidit eum tortoribus, quoadvsque redderet vniuersum
παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ
debitum ei. Sic & Pater meus cælestis
35 ὀφειλόμενον αὐτῷ. οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος
faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo de
ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ
cordibus vestris lapsus eorum.
τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν.

CAP. XIX. ιθʹ.

Et factum est cùm consummasset Iesus sermones istos,
1 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ᴾ migrauit
ᴾ transtulit se à Galilæa, & venit in fines Iudææ
μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας
trans Iordanem. Et secutæ sunt eum turbæ multæ.
2 πέραν τοῦ Ἰορδάνου· καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί.
& curauit eos ibi. Et accesserunt ad eum
3 καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ
Pharisæi tentantes eum, & dicentes ei: Si licet
Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτόν, καὶ λέγοντες αὐτῷ, εἰ ἔξεστιν
homini *absoluere vxorem suam *iuxta omnem causam? * dimittere * quacunque ex causa?
ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;
Qui verò respondens, ait eis: Non legistis, quia ‖ faciens ‖ qui fecit hominem
4 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας,
ab initio, masculum & feminam fecit eos? Et dixit,
5 ἀπ᾽ ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; καὶ εἶπεν,
Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem,
ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέ-
& adhærebit vxori suæ: & erunt duo
ρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο
in ᴾ carnem vnam: Itaque *non amplius sunt duo, sed caro vna. ᴾ carne vna *iam
6 εἰς σάρκα μίαν· ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία.
Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.
ὃ οὖν ὁ θεὸς † συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. συζεύγνυμι
Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandauit dare libellum
7 λέγουσιν αὐτῷ, τί οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον
*discessionis, & absoluere eam? Ait illis: ‖ Quòd Moyses * repudij, & dimittere?
8 ἀποστασίου, καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; λέγει αὐτοῖς, ὅτι Μωσῆς ‖ Quoniam
ad duritiam cordis vestri, permisit vobis ᴾ absoluere ᴾ dimittere
πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν, ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι
vxores vestras: ab initio autem non *factum est ita. * fuit sic,
τὰς γυναῖκας ὑμῶν· ἀπ᾽ ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτω.
Dico autem vobis: Quia quicunq; *absoluerit vxorem suam, ‖ non * dimiserit
9 λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ‖ nisi ob fornicationem,
super fornicatione, & duxerit aliam, mœchatur: & ᴾ dimissam ᴾ qui
ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται· καὶ ὁ ἀπολελυμένην
*ducens, mœchatur. Dicunt ei discipuli eius: * duxerit,
10 γαμήσας, μοιχᾶται. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
Si ita est causa hominis cum vxore, non *con- * expedit
εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμ-
fert nubere. ‖ Ille verò dixit illis: Non omnes capiunt ‖ Qui
11 φέρει γαμῆσαι. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οὐ πάντες χωροῦσι τὸν
verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi, qui
12 λόγον τοῦτον, ἀλλ᾽ οἷς δέδοται. εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες
de vtero matris nati sunt sic: & sunt eunuchi, qui
ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτω· καί εἰσιν εὐνοῦχοι, οἵτινες
ᴾ castrati sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui ᴾ facti
εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καί εἰσιν εὐνοῦχοι, οἵτινες
castrauerunt seipsos propter regnum cælorum. *po- * Qui potest
εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνά-
tens capere, capiat. Tunc oblati sunt ei
13 μενος χωρεῖν, χωρείτω. τότε προσηνέχθησαν αὐτῷ
*pueruli, vt manus imponeret eis, & oraret. At * paruuli,
παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύξηται· οἱ δὲ
Discipuli ‖ increpabant eos. ᴾ At Iesus ait: Sinite ‖ autem ᴾ Iesus verò ait eis:
14 μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, ἄφετε
*puerulos, & ne prohibete eos venire ad me: nam * paruulos & nolite eos prohibere * enim
τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός με· τῶν γὰρ
talium est * regnum cælorum. Et ‖ imponens eis ‖ cùm imposuisset
15 τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς
manus, abiit indè. Et ecce vnus accedens,
16 τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν. καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθών,
ait illi: Magister bone, quid boni faciam, vt habeam
εἶπεν αὐτῷ, διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω
ζωὴν

vitam æternam? *Ipse vero dixit ei: Quid me ‖dicis bonum?
ζωὴν αἰώνιον; ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, τί με λέγεις ἀγαθόν; 17
nemo bonus, ꝑ non vnus, Deus. Si autem vis ingredi ad
οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς
vitam, serua mandata. Dicit illi: Quæ?
τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. λέγει αὐτῷ, ποίας; 18
At Iesus ꝑ dixit: hoc, Non *occides, Non adulterabis, Non *furaberis,
ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπε, τὸ, οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις,
Non ‖falso testaberis: Honora patrem tuum & matrem
οὐ ψευδομαρτυρήσεις· τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα 19
tuam: &, Diliges proximum tuũ sicut teipsum.
σου καὶ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν·
Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodiui
λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος, πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην 20
à iuuentute mea: quid adhuc ꝑdeficio? Ait illi Iesus: Si
ἐκ νεότητός μου· τί ἔτι ὑστερῶ; ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, εἰ 21
vis perfectus esse, vade, vende *tuam substantiam, &
θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ
da pauperibus: & habebis thesaurum in cælo: & veni, se-
δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο ἀκο-
quere me. *Audiens autem adolescens verbum, abiit
λούθει μοι. ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπῆλθε 22
tristis: erat enim habens possessiones multas.
λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.
At Iesus ‖dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia
ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι 23
difficilè diues intrabit in regnum cælorum.
δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.
ꝑIterum autem dico vobis, facilius est camelum per fo-
πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυ- 24
ramen acus transire, quàm diuitem in regnum *Dei
πήματος ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
intrare. *Audientes autem ‖discipuli *eius, mirabantur
εἰσελθεῖν. ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐξεπλήσσοντο 25
valdè, dicentes: Quis ergo *potest ꝑseruari?
σφόδρα, λέγοντες, τίς ἄρα δύναται σωθῆναι;
Aspiciens autem Iesus, dixit illis: Apud homines
ἐμβλέψας δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, παρὰ ἀνθρώποις 26
hoc impossibile est: apud autem Deum omnia possibilia sunt.
τοῦτο ἀδύνατόν ἐστι, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά ἐστι.
Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliqui-
τότε ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος, εἶπεν αὐτῷ, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκα- 27
mus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?
μεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. τί ἄρα ἔσται ἡμῖν;
At Iesus *dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos *
ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ 28
secuti‖ me in regeneratione, cùm sederit Filius
ἀκολουθήσαντές μοι ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς
hominis in ꝑthrono gloriæ suæ, sedebitis & vos super
τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ
duodecim *thronos, iudicantes duodecim tribus Israel.
δώδεκα θρόνων, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ ἰσραήλ.
Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut pa-
καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πα- 29
trem, aut matrem, aut vxorem, aut *natos, aut agros propter
τέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν τοῦ
nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam
ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον
‖hæreditabit. Multi autem erunt primi, nouissimi: &
κληρονομήσει. πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι, ἔσχατοι· καὶ 30
nouissimi, primi.
ἔσχατοι, πρῶτοι.

* Qui ‖ interrogas de bono? vnus est bonus,
ꝑ autem
* homicidium facies,
* facies furtum.
‖ falsum testimonium dices:
ꝑ mihi deest?
* quæ habes
* Cùm audisset
‖ autem
ꝑ Et
* cælorum
* Auditis ‖ his
* poterit
ꝑ saluus esse?
* autem * qui
‖ estis
ꝑ sede maiestatis
* sedes
* filios,
‖ possidebit

CAP. XX. κ'.

Simile enim est regnum cælorum *homini patri-
Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκο- 1
familiàs, qui exiit ꝑcum diluculo conducere operarios in
δεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωῒ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς
vineam suam. *Conueniens autē *cum operariis ex
τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ 2
denario ‖diem, misit eos in vineam suam.
δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ·
Et egressus circa tertiam horam vidit alios *stantes in
καὶ ἐξελθὼν περὶ τὴν τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν 3
foro otiosos: Et illis dixit: Abite & vos in
τῇ ἀγορᾷ ἀργούς· κἀκείνοις εἶπεν, ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς 4
vineam ꝑ: & quod fuerit iustum, dabo vobis.
τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, δώσω ὑμῖν.
Illi autem abierunt. Iterum *exiens circa sextam & nonam
οἱ δὲ ἀπῆλθον. πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐννάτην 5
horam, *fecit similiter. Circa verò vndecimam horam
ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως. περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν 6
‖exiens, inuenit alios stantes otiosos, & dicit illis:
ἐξελθὼν, εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας ἀργοὺς, καὶ λέγει αὐτοῖς,
Quid hic statis ꝑtotum diem otiosi?
τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί;
Dicunt ei: Quia nemo nos mercede conduxit. Dicit eis:
λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέγει αὐτοῖς, 7
Ite & vos in vineam *, & quod fuerit iustum sumetis.
ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἂν ᾖ δίκαιον λήψεσθε.
*Vespere autem facto, dicit dominus vineæ pro-
ὀψίας δὲ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπι- 8

ꝑ primo manè
* Conuentione * facta
‖ diurno,
ꝑ meam,
* autem exiit
* &
‖ exiit, &
ꝑ tota die.
* meam:
* Cùm sero autem factum esset,

curatori suo: Voca operarios, & redde illis
τρόπῳ αὐτοῦ, κάλεσον τοὺς ἐργάτας, καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν
mercedem, incipiens à nouissimis vsque ad primos.
μισθὸν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων.
‖Et venientes qui circa vndecimam horam ꝑ, acceperunt *singuli denarium.
9 καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον.
Venientes autem *primi, arbitrati sunt quòd plus essent accepturi: &
10 ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι, ἐνόμισαν ὅτι πλείονα λήψονται· καὶ
acceperũt ‖& ipsi ꝑsinguli denarium. *Accipientes autem murmu-
11 ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. λαβόντες δὲ ἐγόγ-
rabant aduersus patremfamiliàs, Dicentes: Quòd hi nouissimi
12 γυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, λέγοντες, ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι
*vnam horam fecerunt: & pares nobis illos fecisti, ‖por-
μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βα-
tantibus pondus diei, & ꝑæstum.
στάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα.
*Ille verò respondens dixit vni eorum: Amice, non facio iniuriã tibi:
13 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἑνὶ αὐτῶν, ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε.
nonne *denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum ‖&
14 οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; ἆρον τὸ σὸν, καὶ
ꝑabi. volo autem *huic nouissimo dare sicut & tibi.
ὕπαγε. θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί.
Aut non licet mihi facere quod volo in meis? an ocu-
15 ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; εἰ ὁ ὀφθαλ-
lus tuus *malus est, quia ego bonus sum?
μός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι;
Sic erunt nouissimi, primi: & primi, nouissimi.
16 οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι, πρῶτοι· καὶ οἱ πρῶτοι, ἔσχατοι.
Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.
πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.
Et ascendens Iesus in Hierosolymam, assumpsit
17 καὶ ἀναβαίνων ὁ ἰησοῦς εἰς ἱεροσόλυμα, παρέλαβε τοὺς
duodecim discipulos ‖priuatim in via, & ait illis:
δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς·
Ecce ascendimus in Hierosolymam, & Filius hominis
18 ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
tradetur principibus Sacerdotũ & Scribis, & condemna-
παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι καὶ κατακρι-
bunt eum morte: Et tradent eum Gentibus
19 νοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ· καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν
ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum: & tertia
εἰς τὸ ἐμπαῖξαι, καὶ μαστιγῶσαι, καὶ σταυρῶσαι· καὶ τῇ τρίτῃ
die resurget. Tunc accessit ad eum mater
20 ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν
filiorum Zebedæi cum filiis suis adorans & petens aliquid
υἱῶν ζεβεδαίου, μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι
ab eo. ꝑIlle verò dixit ei: Quid vis? Ait illi:
21 παρ' αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, τί θέλεις; λέγει αὐτῷ,
Dic vt sedeant hi duo filij mei, vnus *à dextris tuis,
εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου,
& vnus à sinistris in regno tuo.
καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.
Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis quid petatis. Potestis
22 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν, οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε
bibere calicem quem ego‖ futurus sum bibere? & baptismo quo ego
πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν; καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ
baptizor, baptizari? Dicunt ei: Possumus.
βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; λέγουσιν αὐτῷ, δυνάμεθα.
Et ait illis: Quidem calicem meum bibetis, & baptismo
23 καὶ λέγει αὐτοῖς, τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα
quo ego baptizor, baptizabimini: ꝑAt sedere à dextris
ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν
meis & à sinistris meis, non est meum dare*, sed quibus pa-
μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοί-
ratum est à Patre meo. Et audientes decem, in-
24 μασται ὑπὸ τοῦ πατρός μου. καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα, †ἠγα-
dignati sunt de duobus fratribus. *Verùm Iesus aduo-
25 νάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλε-
cans eos, ait: Scitis quia principes Gentium do-
σάμενος αὐτοὺς, εἶπεν, οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν, κα-
minantur eorum: & ‖magni potestatem exercent ꝑeorum.
τακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.
Nõ ita verò erit *in vobis: sed quicunque voluerit *in vobis magnus
26 οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας
fieri, sit vester minister: Et qui voluerit ‖in vobis esse
27 γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι
primus, ꝑsit vester seruus. Sicut Filius hominis
28 πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος. ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
non venit ministrari, sed ministrare, & dare
οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν
animam suam *pretium redemptionis pro multis.
ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.
Et egredientibus illis ab Iericho, secuta est eum
29 καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ ἱεριχὼ, ἠκολούθησεν αὐτῷ
turba multa. Et ecce duo cæci sedentes secus
30 ὄχλος πολύς. καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν
viam, *audientes quod Iesus præteriret, clamauerunt, dicentes:
ὁδὸν, ἀκούσαντες ὅτι ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν, λέγοντες,
Miserere nostri Domine fili Dauid. At turba‖ incre-
31 ἐλέησον ἡμᾶς κύριε υἱὸς δαβίδ. ὁ δὲ ὄχλος ἐπετί-
pabat eos vt tacerent. ꝑIlli verò magis clamabant, di-
μησεν αὐτοῖς, ἵνα σιωπήσωσιν. οἱ δὲ μεῖζον ἔκραζον, λέ-
γοντες,

‖ Cùm venissent ergo
ꝑ venerant,
* singulos denarios
* &
‖ autem
ꝑ singulos denarios.
* Et
* vna hora
‖ qui portauimus
ꝑ æstus.
* At ille
* ex ‖ est.
ꝑ vade. * &
* nequam
‖ secretò
ꝑ Qui
* ad dexterã tuam
* ad sinistram
‖ bibiturus sum?
ꝑ sedere autem ad dexteram meam & sinistram,
* vobis
ἀγανακτέω
* Iesus autem vocauit eos ad se, &
‖ qui maiores sunt,
ꝑ in eos
* inter vos:
* inter vos maior
‖ inter vos
ꝑ erit
* redemptionem
audierunt quia Iesus transiret: &
‖ autem
ꝑ At

*stetit ||&
centes: Miserere nostri Domine fili Dauid. Et *stans Iesus ||,
γοντες, ἐλέησον ἡμᾶς κύριε υἱὸς δαβίδ. καὶ στὰς ὁ ἰησοῦς 32
ᵖvt
vocauit eos, & ait: Quid vultis ᵖ faciam vobis?
ἐφώνησεν αὐτοὺς, καὶ εἶπε, τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν;
Dicunt illi: Domine, vt aperiantur nostri oculi.
λέγουσιν αὐτῷ, κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. 33
*Misertus eorum
*Visceribus commotus autem Iesus, tetigit oculos eorum. &
σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν· καὶ 34
* viderunt
confestim *respexerunt eorum oculi: & secuti sunt eum.
εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

CAP. XXI. κα.

||Hierosolymis,
Et cùm appropinquassent ||in Hierosolymam, & venissent in Bethphage
Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς βηθφαγὴ 1
ᵖOliueti,
ad montem ᵖOliuarum, tunc Iesus misit duos discipulos,
πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε ὁ ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητὰς,
* castellum quod contra vos est:
Dicens eis: Ite in *vicum qui aduersum
λέγων αὐτοῖς, πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι 2
vos: & statim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum
ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην, καὶ πῶλον μετ'
*soluite &
ea, *soluentes adducite mihi. Et si quis vobis dixerit
αὐτῆς, λύσαντες ἀγάγετέ μοι. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ 3
||his opus habet, & confestim
aliquid, dicite quia Dominus || eorum vsum habet: statim autem di-
τι, ἐρεῖτε, ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει· εὐθέως δὲ ἀπο-
ᵖquod dictum est
mittet eos. Hoc autē totum factum est, vt adimpleretur ᵖ effa-
στελεῖ αὐτούς. τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥη- 4
tum per Prophetam, dicentem: Dicite filiæ
θὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος· εἴπατε τῇ θυγατρὶ 5
* sedens
Sion: Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, & *insidens
σιὼν, ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι πρᾳῢς, καὶ ἐπιβεβηκὼς
super asinam, & pullum filium subiugalis. Euntes autem
ἐπὶ ὄνον, καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου. πορευθέντες δὲ οἱ 6
* fecerunt sicut præcepit
discipuli, *& facientes sicut præordinauit illis Iesus,
μαθηταὶ, καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς,
Adduxerunt asinam, & pullum: & imposuerunt super eos
ἤγαγον τὴν ὄνον, καὶ τὸν πῶλον, καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν 7
|| eum sedere fecerunt.
vestimenta sua, & ||insedit desuper eos.
τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν.
ᵖ autem
At plurima ᵖ turba strauerunt sua vestimenta in via:
ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ· 8
alij autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in
ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννυον ἐν
*Turbæ autē quæ præcedebant, & quæ sequebantur,
via. *At turbæ præcedentes & sequentes
τῇ ὁδῷ. οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες 9
clamabant, dicentes: Hosanna filio Dauid: benedictus
ἔκραζον, λέγοντες, ὡσαννὰ τῷ υἱῷ δαβίδ, εὐλογημένος ὁ
*qui venit.
*veniens in nomine Domini, Hosanna in altissimis.
ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.
|| cùm intrasset
σείομαι
ᵖ Populi autem
Et ||intrante eo in Hierosolymam, commota est vniuersa ciui-
καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς ἱεροσόλυμα, † ἐσείσθη πᾶσα ἡ πό- 10
tas, dicens: Quis est hic? ᵖ At turbæ dicebant: Hic
λις λέγουσα, τίς ἐστιν οὗτος; οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, οὗτός 11
est Iesus, Propheta, qui à Nazareth Galilææ.
ἐστιν ἰησοῦς ὁ προφήτης ὁ ἀπὸ ναζαρὲτ τῆς γαλιλαίας.
Et intrauit Iesus in templum Dei: & eiiciebat om-
καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάν- 12
* ementes
nes vendentes & *mercantes in templo, & men-
τας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τρα-
sas numulariorum euertit, & cathedras ven-
πέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψε, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πω-
dentium columbas. Et dicit eis: Scriptum est:
λούντων τὰς περιστεράς· καὶ λέγει αὐτοῖς, γέγραπται, ὁ 13
Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem illam feci-
οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιή-
stis speluncam latronum. Et accesserunt ad eum cæci
σατε σπήλαιον λῃστῶν. καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ 14
& claudi in templo, & sanauit eos.
καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.
Videntes autē principes Sacerdotum & Scribæ mirabilia
ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια 15
quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes:
ἃ ἐποίησε, καὶ τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας,
ἀγανακτέω
Hosanna filio Dauid, indignati sunt: Et dixerunt ei:
ὡσαννὰ τῷ υἱῷ δαβίδ, † ἠγανάκτησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ, 16
ᵖ autem dixit
Audis quid isti dicunt? At Iesus *dicit eis: Vtique. nun-
ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; ὁ δὲ ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, ναί. οὐ-
quam legistis, Quia ex ore infantium & lactentium
δέποτε ἀνέγνωτε, ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων
||relictis illis, ᵖ foras
perfecisti laudem? Et ||relinquens ipsos, abiit ᵖ extra
κατηρτίσω αἶνον; καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἐξῆλθεν ἔξω 17
* ibique mansit.
ciuitatem in Bethaniam, *& diuersatus est ibi.
τῆς πόλεως εἰς βηθανίαν, καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ.
Manè autem reuertens in ciuitatem, esuriit.
πρωΐας δὲ ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασε. 18
* fici arborem
Et videns *ficum vnam secus viam, venit ad eam: &
καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτὴν, καὶ 19
|| nisi
εὑρίσκω
ᵖ nascatur in sempiternum.
nihil inuenit in ea, || si non folia tantùm: & ait illi:
οὐδὲν † εὗρεν ἐν αὐτῇ, εἰ μὴ φύλλα μόνον. καὶ λέγει αὐτῇ,
Nunquam ex te fructus ᵖ fiat in sæculum. & arefacta est
μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ * ἐξηράνθη
continuò ficulnea. Et videntes discipuli, mirati
παραχρῆμα ἡ συκῆ. καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ, ἐθαύ- 20
sunt, dicentes: Quomodo continuò aruit ficus?
μασαν, λέγοντες, πῶς παραχρῆμα † ἐξηράνθη ἡ συκῆ;
ξηραίνομαι
Respondens autem Iesus, ait eis: Amen dico vobis, si
21 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν
* de ficulnea
habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solùm *quòd ficus facietis,
ἔχητε πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε·
* Tolle, & iacta
sed etsi monti huic dixeritis, *Tollere, & iactare in
ἀλλὰ κἂν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν
mare, fiet. Et omnia quæcunque petieritis in
22 θάλασσαν, γενήσεται· καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν
oratione, credentes accipietis.
τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε.
|| cùm venisset ᵖ ad eum docentē
Et ||venienti ipsi in templum, accesserunt ᵖ ei docenti
23 καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν, προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι
principes Sacerdotū, & seniores populi, dicentes: In qua
οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες, ἐν ποίᾳ
* potestate * potestatem
*auctoritate hæc facis? & quis tibi dedit *auctoritatem hanc?
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην;
Respondens autem Iesus, dixit eis: Interrogabo vos & ego
24 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ
|| potestate
sermonē vnū: quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua || aucthori-
λόγον ἕνα· ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξου-
tate hæc facio. Baptismus Ioannis vnde erat? è
25 σίᾳ ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα ἰωάννου πόθεν ἦν; ἐξ
ᵖ At illi cogitabant inter se,
cælo, an ex hominibus? ᵖ Illi autem ratiocinabantur apud seipsos,
οὐρανοῦ, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ διελογίζοντο παρ' ἑαυτοῖς,
dicentes: Si dixerimus, è cælo. dicet nobis, Quare ergo non
λέγοντες, ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, διατί οὖν οὐκ
credidistis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus, time-
26 ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων, φοβοῦ-
mus turbam. omnes enim habent Ioannem sicut Prophetam.
μεθα τὸν ὄχλον. πάντες γὰρ ἔχουσι τὸν ἰωάννην ὡς προφήτην.
Et respondentes Iesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis
27 καὶ ἀποκριθέντες τῷ ἰησοῦ, εἶπον, οὐκ οἴδαμεν. ἔφη αὐτοῖς
* potestate
& ipse: Nec ego dico vobis in qua *aucthoritate hæc facio.
καὶ αὐτὸς, οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.
* filios
Quid autē vobis videtur? Homo quidam habebat *natos duos: & ac-
28 τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρωπός τις εἶχε τέκνα δύο· καὶ προσ-
ᵖ ad primum,
cedens ᵖprimo, dixit: Fili, vade, hodie operare in
ελθὼν τῷ πρώτῳ, εἶπε, τέκνον, ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου ἐν
vinea mea. Ille autem respondens, ait: Nolo.
29 τῷ ἀμπελῶνί μου. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, οὐ θέλω.
* motus,
Postea autē pœnitentia *affectus, abiit. Et accedens
30 ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἀπῆλθε. καὶ προσελθὼν τῷ
* autem ad alterū, || At ille ᵖ Eò
*alteri, dixit similiter. || Ille verò respondens, ait: ᵖ Ego Domine.
δευτέρῳ, εἶπεν ὡσαύτως. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ἐγὼ κύριε.
* iuit.
& non *abiit. Quis ex duobus fecit voluntatem
31 καὶ οὐκ ἀπῆλθε. τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ
patris? Dicunt ei, Primus. Dicit illis Iesus:
πατρός; λέγουσιν αὐτῷ, ὁ πρῶτος. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς,
* quia || præcedunt vos
Amen dico vobis, *quod publicani & meretrices || præeunt
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν
vos in regnum Dei. Venit enim ad vos
32 ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ἦλθε γὰρ πρὸς ὑμᾶς
Ioannes in via iustitiæ, & non credidistis ei: At
ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ
ᵖ autem * nec pœnitentiā habuistis * vt crederetis
publicani ᵖ & meretrices crediderunt ei. vos autem videntes *non
τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ. ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ
pœnituistis postea, *ad credendum ei.
μετεμελήθητε ὕστερον, τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.
Aliam parabolam audite: Homo quidam erat paterfa-
33 ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδε-
|| circundedit ei
milias, qui plantauit vineam, & sepem ||ei circum-
σπότης, ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέ-
posuit, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, &
θηκε, καὶ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ
locauit eam agricolis: & peregrè profectus est.
ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν.
ᵖ misit
Cùm autē appropinquasset tempus fructuum, ᵖ legauit seruos
34 ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλε τοὺς δούλους
* vt acciperent
suos ad agricolas *accipere fructus eius.
αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς, λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ.
*apprehēsis seruis
Et accipientes agricolæ *seruos eius, || hunc quidem cæcide-
35 καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδει-
|| alium
runt, || hunc verò occiderunt, || illum verò lapidauerunt.
ραν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν.
* Iterum misit
*Rursum legauit alios seruos plures prioribus:
36 πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων·
|| Nouissimè
& fecerunt illis similiter. || Posterius autem misit ad
37 καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. ὕστερον δὲ ἀπέστειλε πρὸς
eos filium suum, dicens: Verebuntur filium meum.
αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων, † ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου.
ἐντρέπω
ᵖ autem * intra se
At agricolæ ᵖ videntes filium, dixerunt *in seipsis: Hic est
38 οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτός ἐστιν
* habebimus
hæres: venite, occidamus eum, & *obtineamus
ὁ κληρονόμος, δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ κατάσχωμεν
|| apprehensum
hæreditatem eius. Et || sumentes eiecerunt eum
39 τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. καὶ λαβόντες ἐξέβαλον αὐτὸν
extra vineam, & occiderunt. Cùm ergo venerit
40 ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, καὶ ἀπέκτειναν. ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ
dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?
κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις;
λέγουσιν

Aiunt illi: Malos malè perdet ipsos, & vi-
λέγουσιν αὐτῷ, κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπε- 41
neam * locabit aliis agricolis, qui reddent ei
λῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ
‖ fructum
‖ fructus in temporibus suis. Dicit illis Iesus:
τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 42
Nunquam legistis in Scripturis: Lapidem quem reprobauerunt
οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν
ædificantes, hic factus est in caput anguli? A Do-
οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· παρὰ κυ-
mino factum est istud: & est mirabile in oculis nostris.
ρίου ἐγένετο αὕτη· καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν.
℘ Ideo
* quia auferetur
℘ Propter hoc dico vobis, * quòd tolletur à vobis regnum
διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ 43
Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.
θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς.
* qui ceciderit
‖ confringetur
Et * cadens super lapidem istum, ‖ conquassabitur: super quē
καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον, συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν 44
℘ conteret
* cùm audissent
verò ceciderit, ℘ comminuet eum. Et * audientes princip. Sacerdotū
δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς 45
& Pharisæi parabolas eius, cognouerunt quòd de ipsis
καὶ οἱ φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ, ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν
* tenere,
diceret. Et quærentes eum * prehendere, timuerunt
λέγει. καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς 46
turbas: quoniam sicut Prophetam eum habebant.
ὄχλους, ἐπειδὴ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

CAP. XXII. κβ.

Et respondens Iesus, iterum dixit eis in para-
Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παρα- 1
bolis, dicens: Simile factum est regnum cælorum ho-
βολαῖς, λέγων· ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀν- 2
mini regi, qui fecit nuptias filio suo:
θρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ·
‖ inuitatos
Et misit seruos suos vocare ‖ voca-
καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημέ- 3
tos ad nuptias: & nolebant venire.
νους εἰς τοὺς γάμους· καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν.
℘ inuitatis.
Iterum misit alios seruos, dicens: Dicite ℘ vo-
πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, εἴπατε τοῖς κε- 4
catis: Ecce prandium meum paraui, tauri mei &
κεκλημένοις, ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ
* sunt,
* parata:
altilia occisa*, & omnia * expedita. venite ad nuptias.
σιτιστὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἕτοιμα. δεῦτε εἰς τοὺς γάμους.
‖ neglexerunt: &
℘ alius in villam suam, alius
* negotiationem
* Reliqui verò tenuerunt
‖ &
℘ affectos
Illi autem ‖ negligentes abierunt, ℘ ille quidem in proprium agrum,
οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, 5
ille verò ad * mercaturam suam: * At reliqui prehendentes
ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορείαν αὐτοῦ, οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες 6
seruos eius, ‖ cōtumeliis ℘ affecerunt, & occiderunt.
τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὕβρισαν, καὶ ἀπέκτειναν.
* Rex autem cùm audisset,
* missis exercitibus suis,
* Audiens autem rex ille, iratus est: & * mittens
ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος, ὠργίσθη· καὶ πέμψας τὰ 7
exercitus suos, perdidit homicidas illos, & ciuitatem
στρατεύματα αὐτοῦ, ἀπώλεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν
‖ succendit.
illorum ‖ incendit. Tunc ait seruis suis: Quidem
αὐτῶν ἐνέπρησε. τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ, ὁ μὲν 8
℘ paratæ
* sed qui inuitati erant,
* exitus
nuptiæ ℘ expeditæ sunt: * qui autem vocati, non fuerunt digni.
γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι.
Ite ergo ad * compita viarum, & quoscunque
πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν 9
inueneritis, vocate ad nuptias. Et egressi
εὕρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. καὶ ἐξελθόντες οἱ 10
‖ eius
serui ‖ illi in vias, congregauerunt omnes quos inuenerunt,
δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδούς, συνήγαγον πάντας ὅσους εὗρον,
malósque & bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumbentium.
πονηρούς τε καὶ ἀγαθούς· καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων.
℘ Intrauit
* vt videret
* &
‖ veste nuptiali:
℘ Ingressus autem rex * spectare discumbentes, * vidit
εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν 11
ibi hominem non vestitum ‖ indumentum nuptiarum.
ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου·
Et ait illi: Amice, quomodo intrasti huc, non habens ve-
καὶ λέγει αὐτῷ, ἑταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων ἔν- 12
℘ At ille obmutuit
φιμόω
stem nuptialē? ℘ Ille verò ore occlusus est. Tunc dixit rex
δυμα γάμου; ὁ δὲ † ἐφιμώθη. τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς 13
* Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum
ministris: * Ligantes eius manus & pedes, tollite eum, &
διακόνοις, δήσαντες αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας ἄρατε αὐτόν, καὶ
eiicite in tenebras exteriores: ibi erit fletus
ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
* stridor
& * fremitus dentium. Multi enim sunt vocati, pauci
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι 14
verò electi. Tunc abeuntes Pharisæi, consilium
δὲ ἐκλεκτοί. τότε πορευθέντες οἱ φαρισαῖοι, συμβούλιον 15
‖ inierunt, vt caperent eum
‖ sumpserunt vt eum illaquearent in sermone. Et mittunt
ἔλαβον, ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ. καὶ ἀποστέλλουσιν 16
ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Ma-
αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν ἡρωδιανῶν, λέγοντες, δι-
gister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate
δάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ
℘ personam
doces: & non est cura tibi de aliquo: non enim respicis ℘ in
διδάσκεις· καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς
faciem hominum: Dic ergo nobis, quid tibi videtur?
πρόσωπον ἀνθρώπων· εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; 17

Licet dare censum Cæsari, an non? * Cognoscens autem Iesus
18 ἔξεστι δοῦναι κῆνσον καίσαρι, ἢ οὔ; γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς
* Cognita
* nequitiam eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ?
τὴν πονηρίαν αὐτῶν, εἶπε, τί με πειράζετε ὑποκριταί;
* nequitia
Ostendite mihi numisma census. ‖ Illi verò obtulerunt
19 ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου. οἱ δὲ προσήνεγκαν
At illi
ei denarium. Et ait illis ℘: Cuius * imago hæc, &
20 αὐτῷ δηνάριον. καὶ λέγει αὐτοῖς, τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη, καὶ
℘ Iesus.
* et
superscriptio? Dicunt ei, Cæsaris. Tunc ait illis:
21 ἡ ἐπιγραφή; λέγουσιν αὐτῷ, καίσαρος. τότε λέγει αὐτοῖς,
Reddite ergo quæ * Cæsaris, Cæsari: & quæ * Dei, Deo.
ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος, καίσαρι· καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ.
* sunt
Et audientes mirati sunt: & ‖ relinquentes eum, abierunt.
22 καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν. καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.
‖ relicto eo,
In illo die accesserunt ad eum Sadducæi, ℘ di-
23 ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ σαδδουκαῖοι, οἱ λέ-
℘ qui dicunt
centes non esse resurrectionē: & interrogauerunt eum, Dicentes:
24 γοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες.
Magister, Moyses dixit: Si quis mortuus fuerit non habēs * genitos,
διδάσκαλε, μωσῆς εἶπεν, ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα,
* filium, vt ducat
ob affinitatem ducet frater eius vxorem illius, & * susci-
ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀνα-
* suscitet
tabit semen fratri suo. Erant autem apud nos
25 στήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν
septem fratres: & primus vxore ducta, ‖ obiit: & non
ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος, γαμήσας ἐτελεύτησε· καὶ μὴ
‖ defunctus est.
habens semen, reliquit vxorem suam fratri suo.
ἔχων σπέρμα, ἀφῆκε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.
Similiter & secundus, & tertius, vsque ad ℘ septem.
26 ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτά.
℘ septimum.
* Postremum autē omnium defuncta est & mulier. In ergo resurrectione
27 ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει,
* Nouissimè
cuius * septem erit vxor? omnes enim habuerunt eam.
28 τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν.
* de
Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes
29 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες
Scripturas, neque * efficaciam Dei. In enim resurrectione
30 τὰς γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει
* virtutem
neque nubent, neque ‖ dantur nuptui, sed sicut angeli Dei in
οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν
‖ nubentur
cælo sunt. De autem resurrectione mortuorum, non legistis
31 οὐρανῷ εἰσιν. περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε
℘ effatum vobis à Deo, dicente *: Ego sum Deus
32 τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, λέγοντος, ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς
℘ quod dictum est
* vobis
Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus,
ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ; οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς,
Deus mortuorum, sed viuentium. Et audientes turbæ,
33 θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι,
* percellebantur in doctrina eius. At Pharisæi *
34 † ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. οἱ δὲ φαρισαῖοι
* mirabantur
* autem
ἐκπλήσσομαι
audientes quòd ‖ occlusit os Sadducæis, ℘ coacti sunt
ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσε τοὺς σαδδουκαίους, συνήχθησαν
‖ silentium imposuisset
℘ conuenerunt in vnum:
* cum
* est
in idipsum. Et interrogauit * vnus ex eis Legis doctor, ten-
35 ἐπὶ τὸ αὐτό. καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός, πει-
tans eum, & dicens: Magister, quod * mandatū magnum
36 ράζων αὐτόν, καὶ λέγων. διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη
in Lege? At Iesus ait illi: Diliges Dominum
37 ἐν τῷ νόμῳ; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, ἀγαπήσεις κύριον τὸν
Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, & in
θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἐν
ex
tota ‖ cogitatione tua. Hoc est primum & ℘ magnum mandatū.
38 ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου. αὕτη ἐστὶ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή.
‖ mente
℘ maximum,
Secundum autem simile * huic: Diliges proximum tuum sicut
39 δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς
* est
teipsum. In his duobus mandatis vniuersa Lex *
40 σεαυτόν. ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος
* pendet
& Prophetæ pendent. ‖ Coactis autem Pharisæis,
41 καὶ οἱ προφῆται κρέμανται. συνηγμένων δὲ τῶν φαρισαίων,
‖ Congregatis
interrogauit eos Iesus, Dicens: Quid vobis videtur de
42 ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ
Christo? cuius filius est? dicunt ei, Dauid.
χριστοῦ; τίνος υἱός ἐστι; λέγουσιν αὐτῷ, τοῦ δαβίδ.
Ait illis: Quomodo ergo Dauid in spiritu Dominum eum
43 λέγει αὐτοῖς, πῶς οὖν δαβὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν
vocat, dicens: Dixit Dominus Domino meo: Sede
44 καλεῖ, λέγων· εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου
à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum
ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν † θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον
τίθημι
pedum tuorum? Si ergo Dauid vocat eum Dominum,
45 τῶν ποδῶν σου; εἰ οὖν δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον,
quomodo filius eius est? Et nemo poterat ei respon-
46 πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκρι-
dere verbum: neque ausus fuit quisquam ex illa die
θῆναι λόγον· οὐδὲ ἐτόλμησέ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας
interrogare eum amplius.
ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

CAP. XXIII. κγ.

Tunc Iesus locutus est ℘ turbis, & discipulis suis,
1 Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
℘ ad turbas, & ad discipulos suos.
Dicens: Super Moysi cathedram sederunt Scri-
2 λέγων, ἐπὶ τῆς μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμμα-

τεῖς

bæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis ser-
τεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι. πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τη- 3
uare, seruate & facite: secundùm verò opera eorum *ne facite:
ρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε·
dicunt enim, & non faciunt. Alligant enim onera grauia
λέγουσι γὰρ, καὶ οὐ ποιοῦσι. δεσμεύουσι γὰρ φορτία βαρέα 4
& importabilia, & imponunt in humeros hominum:
καὶ δυσβάστακτα, καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων·
||at digito ipsorum non volunt mouere ea.
τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά.
Omnia verò opera sua faciunt ρad spectari
πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς 5
hominibus. dilatant *verò phylacteria sua, & ma-
ἀνθρώποις. πλατύνουσι δὲ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν, καὶ με-
gnificant fimbrias vestimentorum suorum.
γαλύνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν.
Amántque* primos recubitus in cœnis, &
φιλοῦσί τε τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις, καὶ τὰς 6
primas cathedras in synagogis, Et salutationes
πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς 7
in ||foris, & vocari ab hominibus, Rabbi, Rabbi.
ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ῥαββί ῥαββί.
Vos autẽ ρne vocemini Rabbi: vnus enim est vester *do-
ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββί. εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθη- 8
ctor Christus. omnes autem vos fratres estis.
γητὴς ὁ χριστός. πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε.
Et patrem *ne vocetis vestrum super terram: vnus enim est
καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γάρ ἐστιν ὁ 9
Pater vester qui in cœlis||. Nec vocemini ρdo-
πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μηδὲ κληθῆτε καθη- 10
ctores: vnus enim vester est doctor, Christus.
γηταί· εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητὴς, ὁ χριστός.
Qui verò maior *vestrûm, erit vester minister.
ὁ δὲ μείζων ὑμῶν, ἔσται ὑμῶν διάκονος. 11
Qui autẽ exaltauerit seipsum, humiliabitur: & qui humiliauerit
ὅστις δὲ ὑψώσῃ ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται· καὶ ὅστις ταπεινώσῃ 12
seipsum, exaltabitur. Væ autẽ vobis Scribæ & Pha-
ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. οὐαὶ δὲ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρι- 13
risæi hypocritæ: quia comeditis domus viduarum, & præ-
σαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προ-
textu prolixa orantes: propter hoc accipietis ||abundantius
φάσει μακρὰ προσευχόμενοι· διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον
iudicium: Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ:
κρίμα. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, 14
quia clauditis regnum cælorum ante homines:
ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων·
vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis
ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε
intrare. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypo-
εἰσελθεῖν. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑπο- 15
critæ: quia circuitis mare & aridam, ρfacere
κριταὶ, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν, ποιῆσαι
vnum proselytum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ,
ἕνα προσήλυτον· καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης,
*dupliciorem vobis. Væ vobis duces cæci, ||dicentes:
διπλότερον ὑμῶν. οὐαὶ ὑμῖν ὁδηγοὶ τυφλοὶ, οἱ λέγοντες, 16
Quicũq; iurauerit *in templo, nihil est: qui autem iurauerit in
ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ
auro templi, ||debet. Stulti & cæci: quid enim maius
χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυφλοί· τίς γὰρ μείζων 17
est, aurum, aut templum ρsanctificans aurum?
ἐστὶν, ὁ χρυσὸς, ἢ ὁ ναὸς ὁ ἁγιάζων τὸν χρυσόν;
Et, quicunq; iurauerit in altari, nihil est: quicunq; autẽ
καὶ ὃς ἐὰν ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ' ἂν 18
iurauerit in dono quod *super illud, debet.
ὀμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει.
Stulti & cæci: quid enim maius*, donum, an alta-
μωροὶ καὶ τυφλοί· τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον, ἢ τὸ θυσιαστή- 19
re ||sanctificans donum? ρergo iurans in alta-
ριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; ὁ οὖν ὀμόσας ἐν τῷ θυσια- 20
ri, iurat in eo, & in omnibus quæ super illud*.
στηρίῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ.
Et *iurans in templo, iurat in illo, & in ||habi-
καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν τῷ κατοι- 21
tante illud. Et ρiurans in cælo, iurat in
κήσαντι αὐτόν· καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὀμνύει ἐν τῷ 22
throno Dei, & in *sedente super eum.
θρόνῳ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ.
Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia de-
οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι ἀπο- 23
cimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reli-
δεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ ἄνηθον, καὶ τὸ κύμινον· καὶ ἀφή-
quistis* grauiora || Legis, iudicium, & misericordiam, &
κατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν, καὶ τὸν ἔλεον, καὶ τὴν
fidem. hæc oportuit facere, & illa non omittere.
πίστιν. ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι.
Duces cæci, excolantes culicem, at camelum ρ
ὁδηγοὶ τυφλοὶ, οἱ διϋλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον 24
glutientes. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypo-
καταπίνοντες. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑπο- 25
critæ: quia mundatis quod deforis *poculi & pati-
κριταὶ, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψί-

*nolite facere: || digito autem suo nolunt · ρ vt videantur · *enim · *autem · || e oro, · ρ nolite vocari · *magister · *nolite vocare vobis · || est. · ρ magistri: quia magister vester vnus est · *est · *orationes longas · || amplius · ρ vt faciatis · *duplo quàm vos · || qui dicitis: · *per templum, · || debitor est. · ρ quod sanctificat · || quod sanctificat · ρ Qui ergo iurat · *sunt. · *quicunque iurauerit · || eo qui habitat in ipso. · ρ qui iurat · *eo qui sedet · quæ || sunt · ρ autem · *est calicis & paropsidis,

næ, intus autẽ **plena sunt ex rapina & ||iniustitia.
δος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀδικίας.
Pharisæe cæce, munda priùs quod intus ρpoculi,
26 φαρισαῖε τυφλὲ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου,
& patinæ, vt fiat &*quod deforis *ipsorum mundum.
καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθαρόν.
Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia ||assi-
27 οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι παρο-
milamini sepulchris dealbatis, quæ à foris quidem apparent
μοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται
ρspeciosa: intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni *im-
ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν, καὶ πάσης ἀκα-
munditia: Sic & vos à foris quidem paretis ho-
28 θαρσίας· οὕτω καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀν-
minibus iusti: intus autẽ pleni estis hypocrisi & iniquitate.
θρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοί ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας.
Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia ædi-
29 οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι οἰκο-
ficatis sepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta
δομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα
iustorum: Et dicitis: quod Si fuissemus in diebus
30 τῶν δικαίων· καὶ λέγετε, ὅτι εἰ ἦμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν
patrum nostrorum, non essemus *communicatores eorum in sanguine
πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἦμεν κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι
Prophetarum. Itaque ||testamini vobismetipsis, qua filij estis
31 τῶν προφητῶν. ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι υἱοί ἐστε τῶν
ρoccidentium Prophetas. Et vos implete
32 φονευσάντων τοὺς προφήτας. καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ
mensuram patrum vestrorum. Serpentes, genimina viperarum,
33 μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν,
quomodo fugietis à iudicio gehennæ? *Propter hoc ecce
34 πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης; διὰ τοῦτο ἰδοὺ
ego mitto ad vos Prophetas, & sapientes, & Scri-
ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας, καὶ σοφοὺς, καὶ γραμ-
bas: & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex illis
ματεῖς· καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε, καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν
flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de ci-
μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν, καὶ διώξετε ἀπὸ πό-
uitate in ciuitatem: Vt veniat super vos omnis sanguis iustus,
35 λεως εἰς πόλιν· ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον,
*effusus|| super terram, à sanguine Abel iusti,
ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος ἄβελ τοῦ δικαίου,
vsque ad sanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidistis in-
ἕως τοῦ αἵματος ζαχαρίου υἱοῦ βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε με-
ter templum & altare. Amen dico vobis, quod
36 ταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
venient hæc omnia super generationem istam.
ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.
Hierusalem, Hierusalem ρoccidens Prophetas, &
37 ἱερουσαλὴμ, ἱερουσαλὴμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ
*lapidans legatos ad ipsam, quoties vo-
λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτὴν, ποσάκις ἠθέ-
lui supercongregare filios tuos, quemadmodum congregat
λησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει
gallina pullos suos sub alas, & *non voluistis?
ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε;
Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.
38 ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.
Dico enim vobis: Non me videbitis ||à nunc, donec dicatis:
39 λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μή με ἴδητε ἀπ' ἄρτι, ἕως ἂν εἴπητε,
Benedictus ρveniens in nomine Domini.
εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

CAP. XXIIII. κδ'.

Et egressus Iesus ibat de templo: & accesserunt
1 Καὶ ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ· καὶ προσῆλθον
discipuli eius *ostendere ei ædificationes templi.
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ.
At Iesus dixit illis: *Non intuemini hæc omnia?
2 ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐ βλέπετε ταῦτα πάντα;
Amen dico vobis, non relinquetur hîc lapis super lapidem, qui
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ † ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς
non ρdissoluetur. Sedente autem eo super montem
3 οὐ καταλυθήσεται. καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν
*Oliuarum, accesserunt ad eum discipuli *priuatim, dicentes:
ἐλαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν λέγοντες,
Dic nobis, quando hæc erunt? & quod signum ||tuæ præsen-
εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρου-
tiæ & consummationis seculi? Et respondens
4 σίας, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ
Iesus, dixit eis: Videte ne quis vos seducat:
ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ·
Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego
5 πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ἐγώ
sum Christus: & multos seducent.
εἰμι ὁ χριστός· καὶ πολλοὺς πλανήσουσι.
ρFuturi estis autem audire bella, & auditiones bellorum:
6 μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους, καὶ ἀκοὰς πολέμων·
Videte ne turbemini: oportet enim *omnia fieri. sed nondum est
ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι. ἀλλ' οὔπω ἐστὶ
finis. *Excitabitur enim gens in gentem, & regnum
7 τὸ τέλος. ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία
ἐπὶ βα-

*pleni estis · || immunditia. · ρ est calicis & paropsidis, · *id *est · || similes estis · ρ hominibus · *spurcitia: · *socij · || testimonio estis · ρ eorum qui occiderunt · *Ideo dico vobis · *qui || est · ρ quæ occidis · *lapidas eos qui ad te missi sunt. · *noluistis · || amodo, · ρ qui venit · *vt ostenderent · *Ipse autem respondens · || Videtis. · ἀφίημι · ρ destruatur. · *Oliueti, · *secretò, · || aduentus tui, · ρ Audituri enim estis prælia & opiniones præliorum, · *hæc · *Consurges

in regnum: & erunt fames, & pestilentiæ, & terræmotus *secundùm
ὅτι βασιλείαν· καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ λοιμοὶ, καὶ σεισμοὶ κατὰ
loca. Omnia autem hæc ‖initium dolorum.
τόπους. πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων. 8
Tunc tradent vos in tribulationem, & occident
τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλῖψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν 9
vos: & eritis odio *habiti* ab omnibus gentibus, propter no-
ὑμᾶς· καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν, διὰ τὸ ὄνο-
men meum. Et tunc *offendentur* multi: & invicem
μά μου. καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ, καὶ ἀλλήλους 10
tradent, & odio habebunt invicem. Et multi pseu-
παραδώσουσι, καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. καὶ πολλοὶ ψευ- 11
doprophetæ *excitabuntur*, & seducent multos.
δοπροφῆται ἐγερθήσονται, καὶ πλανήσουσι πολλούς.
Et *propter multiplicari iniquitatem*, refrigescet charitas
καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν 12
multorum. Qui autem ‖*permanens* in finem, hic *servabitur*.
πολλῶν. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.
Et prædicabitur hoc Euangelium regni in *universa
καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ 14
habitata*, in testimonium omnibus gentibus: & tunc veniet
οἰκουμένῃ, εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι· καὶ τότε ἥξει τὸ
finis. Cùm ergo videritis abominationem desolationis,
τέλος. ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, 15
‖*spectans* à Daniele propheta, stantem in loco sancto, (*le-
τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ· ὁ ἀνα-
gens* intelligat) Tunc qui in Iudæa fugiant ad
γινώσκων νοείτω· τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν ἐπὶ 16
montes. *Qui super domum*, non descendat tollere
τὰ ὄρη· ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβαινέτω † ἆραι 17
‖*quæ de ade sua*: Et qui in agro, non revertatur
τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, μὴ ὑπιστρεψάτω 18
retrò tollere *vestem suam*. Væ autem *in utero habe-
ὀπίσω ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχού- 19
sibus, & *lactantibus* in illis diebus.
σαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις·
Orate autem vt non fiat fuga vestra *hyeme*,
προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος, 20
neque in Sabbato: Erit enim tunc tribulatio magna, qualis
μηδὲ ἐν σαββάτῳ· ἔσται γὰρ τότε θλῖψις μεγάλη, οἵα
non fuit ab initio mundi vsque modò, neque non fiet.
οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου, ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται.
Et ‖*si non contracti* fuissent dies illi, non fuisset *servata
καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη 22
omnis caro: *propter autem electos* *contrahentur* dies
πᾶσα σάρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι
illi. Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic ‖Christus, aut
ἐκεῖναι. τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς, ἢ 23
illic: *Nè credatis*. Excitabuntur enim pseudochristi &
ὧδε· μὴ πιστεύσητε. ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ 24
pseudoprophetæ: & dabunt signa magna & prodigia,
ψευδοπροφῆται· καὶ δώσουσι σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα,
ita vt *seducere*, *si possibile*, & *electos*.
ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.
Ecce prædixi vobis.
ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν. 25
Si ergo dixerint vobis: Ecce in deserto est, *ne excatis:
ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστὶ, μὴ ἐξέλθητε· 26
ecce in ‖*conclauibus*, *ne credatis*. Sicut enim fulgur
ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε. ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ 27
exit ab *Orientibus*, & *apparet* vsque Occidentes: ita erit
ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν· οὕτως ἔσται
& *præsentia* filij hominis. Vbicunque *enim* fuerit
καὶ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ 28
cadauer, illuc congregabuntur ‖ aquilæ. Statim autem post
πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί. εὐθέως δὲ μετὰ 29
tribulationem dierum illorum, Sol obscurabitur, & Luna
τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη
non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cæ-
οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐ-
lo, & *efficacia* cælorum *concutientur*.
ρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.
Et tunc parebit signum filij hominis in cæ-
καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐ- 30
lo: & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt
ρανῷ· καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν
filium hominis venientem in nubibus cæli cum
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, μετὰ
efficacia & gloria multa. Et ‖*legabit* angelos
δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους 31
suos cum tuba & voce magna: & congregabunt
αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος καὶ φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσι
electos eius à quatuor ventis, à summis cælo-
τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων οὐρα-
rum vsque *extrema* eorum. *A verò ficu* discite para-
νῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν. Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παρα- 32
bolam: cùm iam ramus eius fuerit tener, & folia
βολήν· ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἁπαλὸς, καὶ τὰ φύλλα
germinauerint, *scitis* quia prope ‖ xstas; Ita & vos, cùm
ἐκφύῃ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος· οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν 33
videritis hæc omnia, scitote quia prope est in ianuis.
ἴδητε ταῦτα πάντα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις.

Amen dico vobis, ‖non præteribit generatio hæc, donec
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν 34
omnia ista fiant. Cælum & terra *præteri-
πάντα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύ- 35
bunt: verùm verba* mea non præteribunt. De autem die
σονται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρελθωσι. περὶ δὲ τῆς ἡμέρας
illa & hora nemo scit, neque angeli cælorum,
ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν,
‖*si non* Pater *meus* solus. Sicut autem *dies* Noë,
εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος. ὥσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, 37
ita erit & aduentus Filij hominis.
οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.
Sicut enim erat in diebus ante diluuium,
ὥσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, 38
comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsque *quo
τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐκγαμίζοντες, ἄχρι οὗ
die intrauit Noe in arcam: Et non cognouerunt
ἡμέρας εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν· καὶ οὐκ ἔγνωσαν 39
donec venit diluuium, & tulit omnes; ita erit &
ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἦρεν ἅπαντας· οὕτως ἔσται καὶ ἡ
præsentia Filij hominis. Tunc duo erunt in
παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ 40
agro: vnus *assumitur*, & vnus ‖*relinquetur*. Duæ molentes
ἀγρῷ· ὁ εἷς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. δύο ἀλήθουσαι 41
in mola: vna assumetur, & vna relinquetur.
ἐν τῷ μύλωνι· μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται.
Vigilate ergo: quia nescitis qua hora Dominus vester
γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν 42
venit. Illud autem scitote, quoniã si sciret paterfamilias
ἔρχεται. ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἤδει ὁ οἰκοδεσπότης
qua *custodia* fur ‖ *venit*, vigilaret vtique, & non sineret
ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε
perfodi domum suam. *Propter hoc* & vos estote
διορυγῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε 44
parati, quia qua hora *non putatis* Filius hominis venturus est.
ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.
Quisputas est fidelis seruus & prudens, quem constituit
τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν 45
dominus suus super familiam suam, *ad dandum* illis
ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν
cibum in tempore? Beatus seruus ille, quem ‖*veniens*
τροφὴν ἐν καιρῷ; μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν 46
dominus eius, inuenerit facientem sic. Amen dico vobis,
ὁ κύριος αὐτοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 47
quoniã super *omnibus substantiis suis* constituet eum.
ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν.
Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo:
ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, 48
Tardat dominus meus venire: Et cœperit percutere con-
χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν· καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συν- 49
seruos*, *edere* autem & ‖*bibere* cum ebriosis:
δούλους, ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθυόντων·
Veniet dominus serui illius in die qua non *expectat*,
ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, 50
& in hora qua *non scit*: Et diuidet eum,* &
καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει· καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ 51
partem eius cum hypocritis ponet: illic erit fletus,
μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς,
& stridor dentium.
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

CAP. XXV. κε.

Tunc ‖ *similabitur* regnum cælorum decem virginibus:
Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, 1
quæ accipientes lampadas suas, exierunt *in occur-
αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπαν-
sum sponsi. Quinque autem erant ex eis prudentes,
τησιν τοῦ νυμφίου. πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι, 2
& quinque fatuæ. *Quæ fatuæ* *sumentes
καὶ αἱ πέντε μωραί. αἵτινες μωραὶ λαβοῦσαι τὰς 3
lampadas suas, non sumpserunt secum oleum.
λαμπάδας ἑαυτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον.
Verùm prudentes ‖ acceperunt oleum in vasis suis
αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν, 4
cum lampadibus *suis*. *Tardante autem sponso*,
μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν. χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, 5
dormitauerunt omnes, & dormierunt. Media autè nocte, clamor
ἐνύσταξαν πᾶσαι, καὶ ἐκάθευδον. μέσης δὲ νυκτὸς, κραυγὴ
factus est: Ecce sponsus venit: exite *in occursum eius*.
γέγονε, ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται· ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ.
Tunc surrexerunt omnes virgines illæ: & ornauerunt
τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν 7
lampadas suas. At fatuæ* sapientibus
τὰς λαμπάδας αὐτῶν. αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις 8
dixerunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ
εἶπον, δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν
extinguuntur. Respondeunt autem prudentes, dicentes: Ne fortè
σβέννυνται. ἀποκριθεῖσαι δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσα, μήποτε 9
non sufficiat nobis & vobis: ite *autem* potiùs ad ven-
οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πω-
dentes, & emite vobis ipsis.
λοῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυτοῖς.

*Abeuntibus autem illis mercari, venit sponsus: &
ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ 10
‖expeditæ intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est
ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ † ἐκλείσθη ἡ
ianua. ℘Posterius verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes:
θύρα. ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσαι, 11
Domine, Domine, aperi nobis. *Ille verò respondens, ait: Amen
κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ἀμὴν 12
dico vobis, *non noui vos. Vigilate itaque: quia nescitis
λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε 13
diem neque horam, in qua Filius hominis venit.
τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.
Sicut enim homo peregrè proficiscens, vocauit ‖proprios ser-
ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν, ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δού- 14
uos, & tradidit illis ℘substantias suas:
λους, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ·
Et *huic quidem dedit quinque talenta, *illi autem duo, *illi verò vnũ:
καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν· 15
vnicuique secundùm propriam ℘facultatem: & peregrè profectus est statim.
ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως.
Profectus autem quinque talenta ‖accipiens, operatus est in
πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, εἰργάσατο ἐν 16
eis, & ℘fecit alia quinque talenta.
αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα.
Similiter & qui duo*, lucratus est & ipse alia duo.
ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο, ἐκέρδησε καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. 17
*Verùm vnum accipiens, abiens fodit in ‖terra, & abscon-
ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν, ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυ- 18
dit pecuniam domini sui. Post verò ℘tempus multum
ψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ. μετὰ δὲ χρόνον πολὺν 19
venit dominus seruorum illorum, & *confert rationem
ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει λόγον
cum eis. Et accedens * quinque talenta ‖accipiens,
μετ' αὐτῶν. καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, 20
attulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque
προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων, κύριε, πέντε
talenta mihi tradidisti: ecce alia quinque *talenta lucra-
τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρ-
tus sum super illis. Ait verò illi dominus eius: ℘Bene, ser-
δησα ἐπ' αὐτοῖς. ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, εὖ, δοῦ- 21
ue bone & fidelis, *super pauca fuisti fidelis, super multa te con-
λε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε κατα-
stituam: *ingredere in gaudium domini tui.
στήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.
‖Accedens autem & qui duo talenta ℘accipiens, dixit: Do-
προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβὼν, εἶπε, κύ- 22
mine, duo talenta mihi tradidisti: ecce alia duo talenta
ριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα
lucratus sum super illis. Ait illi dominus eius: ℘Bene, serue
ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, εὖ, δοῦλε 23
bone & fidelis, *super pauca fuisti fidelis, super multa te consti-
ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε κατα-
tuam: *ingredere in gaudium domini tui.
στήσω. εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.
Accedens autem & ‖ vnum talentum ℘sumens, ait: Domine,
προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον εἰληφὼς, εἶπε, κύριε, 24
scio te quia durus es homo, *metens vbi non semi-
ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπει-
nasti, & *congregans vnde non sparsisti: Et ‖timore perculsus ab-
ρας, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας· καὶ φοβηθεὶς ἀπελ- 25
iens abscondi talentum tuum in terra: ecce habes ℘ tuum*.
θὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ· ἴδε ἔχεις τὸ σόν.
Respondens autem dominus eius, dixit ei: Male serue &
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, πονηρὲ δοῦλε καὶ 26
piger, sciebas quia meto vbi non *seminaui, & congrego ‖vnde
ὀκνηρὲ, ᾔδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν
non sparsi. Oportuit ergo te ℘ iacere argentum meum
οὐ διεσκόρπισα· ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς 27
mensariis, & veniens ego recepissem vtique *meum *cum
τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν
vsura. Tollite itaque ab eo talentum, & date ‖habenti
τόκῳ. ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ δότε τῷ ἔχοντι 28
decem talenta. Nam habenti ℘omni dabitur, &
τὰ δέκα τάλαντα. τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται, καὶ 29
*augebitur: à vero non habente, & quod videtur habere, au-
περισσευθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρ-
feretur ab eo. Et inutilem seruum eiicite
θήσεται ἀπ' αὐτοῦ· καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλλετε 30
in tenebras exteriores: illic erit fletus & *fremitus
εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς
dentium. Cùm autẽ venerit Filius hominis in
τῶν ὀδόντων. ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ 31
‖gloria sua, & omnes sancti angeli cum eo, tunc sede-
δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθί-
bit super ℘throno gloriæ suæ: Et *cogentur ante
σει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ· καὶ συναχθήσονται ἔμπρο- 32
eum omnes gentes, & separabit eos abinuicem,
σθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων,
sicut pastor segregat oues ab hœdis:
ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων·
Et statuet quidem oues à dextris suis, at hœdos*
καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια 33

Left margin notes: * Dum autem irent emere, ‖ quæ paratæ erãt; κλείω; ℘ Nouissimè; * At ille; * nescio; ‖ suos; ℘ bona sua: * vni * alij; ℘ virtutem: * Abiit * qui ‖ acceperat, &; ℘ lucratus est; * acceperat, * Qui autem vnũ acceperat, ‖ terram, ℘ temporis; * posuit; * qui ‖ acceperat, obtulit; ℘ Euge, * quia; * intra; ‖ Accessit ℘ acceperat, &; ℘ Euge, * quia; * intra; ‖ qui ℘ acceperat, * metis; * congregas vbi ‖ timens abij, &; ℘ quod * est.; * semino, ‖ vbi; ℘ committere pecuniam meam numulariis, * quod * est; ‖ ei qui habet; ℘ enim; * abundabit: ei autem qui non habet,; * stridor; ‖ maiestate; ℘ sedem maiestatis congregabuntur; * autem

à sinistris. Tunc dicet rex his qui à dextris eius*:
34 ἐξ εὐωνύμων. τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ,
Venite benedicti Patris mei, possidete pa-
δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοι-
ratum vobis regnum à ‖fundamento mundi.
μασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.
Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: sitiui, & ℘po-
35 ἐπείνασα γὰρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐπο-
tastis me: hospes eram, & collegistis me: nudus, &
36 τίσατέ με· ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με· γυμνὸς, καὶ
*amicinistis me: *ægrotaui, & visitastis me: in carcere
περιεβάλετέ με· † ἠσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με· ἐν φυλακῇ
eram, & venistis ad me. Tunc respondebunt ei
37 ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ
iusti, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, &
οἱ δίκαιοι, λέγοντες, κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα, καὶ
‖ aluimus? vel sitientem, & ℘potauimus? Quando autẽ te vi-
38 † ἐθρέψαμεν; ἢ διψῶντα, καὶ ἐποτίσαμεν; πότε δέ σε εἴ-
dimus hospitem, & collegimus *? aut nudum, & *amicinimus?
δομεν ξένον, καὶ συνηγάγομεν; ἢ γυμνὸν, καὶ περιεβάλομεν;
‖Quando verò te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus
39 πότε δέ σε εἴδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν
ad te? Et respondens rex dicet illis: Amen di-
40 πρός σε; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, ἀμὴν λέ-
co vobis, ℘quatenus fecistis vni *horum fratrum meorum
γω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν
minimorum, mihi fecistis. Tunc dicet & his qui à sini-
41 ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύ-
stris*: ‖Ite à me maledicti in ignem æter-
μων, πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώ-
num, ℘præparatum diabolo & angelis eius.
νιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.
Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non
42 ἐπείνασα γὰρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ οὐκ
*potastis me: Hospes eram, & non collegistis me:
43 ἐποτίσατέ με· ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με·
nudus, & non *amicinistis me: infirmus, & in carcere, & non
γυμνὸς, καὶ οὐ περιεβάλετέ με· ἀσθενὴς, καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ
visitastis me. Tunc respondebunt ei & ipsi di-
44 ἐπεσκέψασθέ με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ καὶ αὐτοὶ, λέ-
centes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut ho-
γοντες, κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα, ἢ διψῶντα, ἢ ξέ-
spitẽ, aut nudum, aut infirmũ, aut in carcere, & non ministrauimus tibi?
νον, ἢ γυμνὸν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι;
Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis: ‖quatenus
45 τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον
non fecistis vni ℘horum minimorum, nec mihi fecistis.
οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε.
Et ibunt hi in supplicium æternum: at iusti*
46 καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι
in vitam æternam.
εἰς ζωὴν αἰώνιον.

CAP. XXVI. κϛ'.

Et factum est, cùm consummasset Iesus omnes sermones
1 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους
hos, dixit discipulis suis: Scitis quia post* duos
2 τούτους, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἴδατε ὅτι μετὰ δύο
dies Pascha, ‖fit, & Filius hominis ℘traditur
ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται
ad crucifigi. Tunc congregati sunt principes Sacerdotũ &
3 εἰς τὸ σταυρωθῆναι. τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
Scribæ, & seniores populi in atrium
οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ
principis Sacerdotum,* dicti Caiphas: Et *consultauerunt
4 ἀρχιερέως, τοῦ λεγομένου καϊάφα· καὶ συνεβουλεύσαντο
vt Iesum dolo ‖apprehenderent, & occiderent.
ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλῳ κρατήσωσι, καὶ ἀποκτείνωσιν.
Dicebant autẽ: Non in ℘ festo, *vt ne tumultus * fiat in
5 ἔλεγον δὲ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ
populo. ‖At Iesu existente in Bethania, in domo Simo-
6 λαῷ. τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ, ἐν οἰκίᾳ Σίμω-
nis leprosi, Accessit ad eum mulier alabastrum vn-
7 νος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύ-
guenti habens pretiosi, & effudit super caput ipsius
ρου ἔχουσα βαρυτίμου, καὶ κατέχεεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ
recumbentis. Videntes autem discipuli eius, indignati sunt,
8 ἀνακειμένου. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν,
dicentes: ℘Ad quid perditio hæc? Potuit enim istud vn-
9 λέγοντες, εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη; ἠδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύ-
guentum venundari multo, & dari pauperibus.
ρον † πραθῆναι πολλοῦ, καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς.
Sciens autem Iesus, ait illis: Quid *molestias exhibetis
10 γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, τί κόπους παρέχετε τῇ
mulieri? opus enim bonum operata est in me. *Semper enim
11 γυναικί; ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. πάντοτε γὰρ
pauperes habetis ‖cum vobis, me autem non semper habetis.
τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.
℘Iaciens enim hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad
12 βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς
sepeliendum me fecit. Amen dico vobis, vbicunque
13 τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν

κηρυ-

Right margin notes: * erunt: ‖ constitutione; ℘ dedistis mihi bibere.; * operuistis * infirmus, ἀσθενέω; * pauimus? ℘ dedimus tibi potum? τρέφω te? * cooperuimus te? * Aut ‖; ℘ quamdiu * de his fratribus meis minimis,; * erunt: ‖ Discedite; ℘ qui paratus est; * dedistis mihi potum:; * operuistis; ‖ quamdiu; ℘ de minoribus his.; * autem; * biduum; ‖ fiet, ℘ tradetur vt crucifigatur.; * qui dicebatur * consilium fecerunt ‖ tenerent; ℘ die * ne fortè * fieret ‖ Cùm autem Iesus esset; ℘ Vt; πράω; * molesti estis huic; * Nam; ‖ vobiscum; ℘ Mittens

prædicatū fuerit euangelium hoc in toto mundo, dicetur
κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο, ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται
& quod fecit hæc in memoriam eius.
καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.
Tunc *vadens vnus‖ duodecim, ρdictus Iudas Isca-
τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος ἰούδας ἰσκα- 14
riotes, ad principes Sacerdotum, *Ait: Quid vultis mihi dare,
ριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπε, τί θέλετέ μοι δοῦναι, 15
& ego vobis tradam eum? *Illi verò constituerunt ei triginta
κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα
argenteos. Et ex inde quærebat opportunitatē vt eum traderet.
ἀργύρια. καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ. 16
At prima‖ Azymorum accesserunt discipuli ρIe-
τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ ἰη- 17
su, dicentes ei: Vbi vis paremus tibi comedere
σοῦ, λέγοντες αὐτῷ, ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ
Pascha; *Ille autem dixit: Ite in ciuitatem ad quendam,
πάσχα; ὁ δὲ εἶπεν, ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα, 18
& dicite ei: Magister dicit: Tempus meum propè
καὶ εἴπατε αὐτῷ, ὁ διδάσκαλος λέγει, ὁ καιρός μου ἐγγύς
est, apud te facio Pascha cum discipulis meis.
ἐστιν, πρὸς σὲ ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου.
Et fecerunt discipuli sicut *coordinauerat illis Iesus:
καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, 19
& parauerunt Pascha. Vespere autem facto, discumbebat
καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. ὀψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο 20
cum duodecim‖. Et edentibus illis, dixit: Amen
μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, εἶπεν, ἀμὴν 21
dico vobis, quia vnus ρex vobis traditurus est me.
λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.
Et contristati valdè, cœperunt dicere ei *vnusquisque
καὶ λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος 22
eorum: Nunquid ego sum, Domine? *Is verò respondens, ait:
αὐτῶν, μήτι ἐγώ εἰμι, κύριε; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 23
‖ Intingens cum me in catino manum, hic me
ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα, οὗτός με
tradet. Quidem filius hominis vadit, sicut
παραδώσει. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς 24
scriptum est de illo. Væ autem homini illi, per quem
γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ
Filius hominis traditur. bonum erat ei, si non natus
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεν-
fuisset homo ille. Respondens autem Iudas qui
νήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. ἀποκριθεὶς δὲ ἰούδας ὁ 25
ρtradens eum, dixit: Nunquid ego sum, Rabbi? Ait illi:
παραδιδοὺς αὐτὸν, εἶπε, μήτι ἐγώ εἰμι, ῥαββί; λέγει αὐτῷ,
Tu dixisti. *Edentibus autem eis, *accipiens Iesus
σὺ εἶπας. ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ ἰησοῦς τὸν 26
panem, & ‖ benedicens, fregit, & ρ dedit discipulis*, &
ἄρτον, καὶ εὐλογήσας, ἔκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ
ait: Accipite, *comedite: Hoc est corpus meum.
εἶπε, λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου.
Et accipiens calicem, & ‖gratiis actis, dedit illis,
καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς, 27
dicens: Bibite ex hoc omnes, Hic enim est sanguis
λέγων, πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά 28
meus qui noui testamenti, qui pro multis ρeffusus in
μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς
remissionē peccatorum. Dico autem vobis, quòd non bibam à
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπ' 29
modò de hoc genimine vitis, vsque in diem
ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας
illum cùm illud bibam *cum vobis nouum in regno
ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ
Patris mei. Et hymno dicto, exierunt in montem *Oliuarum,
πατρός μου. καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. 30
Tunc dicit illis Iesus: Omnes vos ‖offendemini
τότε λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε 31
in me in nocte ista. Scriptum est enim: Percutiam pa-
ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. γέγραπται γὰρ, πατάξω τὸν ποι-
storem, & dispergentur oues gregis.
μένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης.
*Post autem excitari me, præcedam vos in Galilæam.
μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν. 32
Respondens autem Petrus, ait illi: *si & omnes scan-
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, εἶπεν αὐτῷ, εἰ καὶ πάντες σκαν- 33
dalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor.
δαλισθήσονται ἐν σοὶ, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι.
Ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia in hac nocte,
ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ, 34
‖ante gallum vociferari, ter abnegabis me.
πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με.
Ait illi Petrus: Etiā si oportuerit me ρcum te mori, non
λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος, κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή 35
te negabo. Similiter verò & omnes discipuli dixerunt.
σε ἀπαρνήσομαι. ὁμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.
Tunc venit cum illis Iesus in villam *dictam
τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον 36
Gethsemani, & dicit discipulis*: Sedete hic, ‖vsqueque
γεθσημανῆ, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, καθίσατε αὐτοῦ ἕως οὗ
vadens cum illic.
ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ.

*abiit ‖de
ρ qui dicebatur
*Et ‖illis:
*At illi
‖autem die
ρ ad Iesum,
*At Iesus
*constituit
‖ discipulis suis.
ρ vestrum
*singuli
*At ipse
‖Qui intingit mecum manum in paropside,
ρ tradidit
*Cœnantibus
*accepit
‖benedixit, ac
ρ deditque
*suis,
*&
‖gratias egit:&
ρ effundetur
*vobiscum
*Oliueti.
‖scandalum patiemini
*Postquam autem resurrexero,
*Et si
‖antequàm gallus cantet,
ρ tecum
*quæ dicitur
*suis:
‖donec vadem illuc, & orem.

Et ρassumens Petrum, & duos filios Zebedæi,
37 καὶ παραλαβὼν τὸν πέτρον, καὶ τοὺς δύο υἱοὺς ζεβεδαίου,
cœpit contristari, & *grauissimè angi. Tunc ait illis:
38 ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. τότε λέγει αὐτοῖς,
Vndique tristis est anima mea vsque ad mortem. *Manete hic, &
περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. μείνατε ὧδε, καὶ
vigilate ‖cum me. Et progressus pusillum, procidit
39 γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. καὶ προελθὼν μικρὸν, ἔπεσεν
in faciem suam, orans, & dicens: Pater mi,
ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος, καὶ λέγων, πάτερ μου,
si possibile est, transeat à me calix iste. verùmtamen
εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. πλὴν
non sicut ego volo, sed sicut tu. Et venit ad disci-
40 οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μα-
pulos ρ, & inuenit eos dormientes: & dicit Petro:
θητὰς, καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας· καὶ λέγει τῷ πέτρῳ,
Sic non potuistis vna hora vigilare *cum me?
οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ;
Vigilate, & orate, vt non intretis in ten-
41 γρηγορεῖτε, καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πει-
tationem. Quidem spiritus promptus*, verùm caro ‖ infirma.
ρασμόν. τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.
Iterum ex secundo ρabiens, orauit, dicens: Pater
42 πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν, προσηύξατο λέγων, πάτερ
mi, si non potest hic calix transire à me, *si
μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν
non illum bibam, fiat voluntas tua. Et *veniens
43 μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. καὶ ἐλθὼν
inuenit eos rursus dormientes: erant enim eorum ocu-
εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας· ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλ-
li grauati. Et ‖relinquens illos, *abiens ite-
44 μοὶ βεβαρημένοι. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἀπελθὼν πά-
rum, ρorauit ex tertio, eundem sermonē dicens.
λιν, προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών.
Tunc venit ad discipulos suos, & dicit illis:
45 τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς,
Dormite *cæterum, & requiescite: ecce appropinquauit hora,
καθεύδετε τὸ λοιπὸν, καὶ ἀναπαύεσθε· ἰδοὺ, ἤγγικεν ἡ ὥρα,
& Filius hominis tradetur in manus peccatorum.
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν.
*Excitamini, eamus: ecce appropinquauit‖ tradens me.
46 ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με.
Et adhuc eo loquente; ecce Iudas vnus ρ duodecim venit,
47 καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθε,
& cum eo turba multa cum gladiis & *lignis, à
καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, ἀπὸ
principibus Sacerdotū & senioribus populi.
τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ.
*At tradens eum, dedit illis signum, dicens:
48 ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων,
Quēcūq; osculatus fuero, ipse est: ‖prehendite eum.
ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτόν.
Et confestim accedens ad Iesum, dixit: ρGaude Rabbi. Et
49 καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ ἰησοῦ, εἶπε, χαῖρε ῥαββί. καὶ
osculatus est eum. *At Iesus ait illi: Amice,
50 κατεφίλησεν αὐτόν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἑταῖρε,
*in quo ades? Tunc ‖accedentes iniecerunt manus in
ἐφ' ᾧ πάρει; τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν
Iesum, & ρ prehenderunt eum. Et ecce vnus* eorum cum Iesu,
51 ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ ἰησοῦ
extendens manum, exemit gladium suum: &
ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ· καὶ
percutiens seruum principis Sacerdotum, amputauit eius auriculam.
πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον.
Tunc ait illi Iesus: Conuerte tuum gladium
52 τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀπόστρεψόν σου τὴν μάχαιραν
in locum suum: omnes enim *accipientes gladium, in
εἰς τὸν τόπον αὐτῆς. πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν, ἐν
gladio ‖morientur. An putas quia non possum nunc
53 μαχαίρᾳ *ἀποθανοῦνται. ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι
ρaduocare Patrem meum, & exhibebit mihi *plus quàm
παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ
duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur
54 δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; πῶς οὖν πληρωθῶσιν
Scripturæ, quia sic oportet fieri? In illa hora dixit
55 αἱ γραφαὶ, ὅτι οὕτω δεῖ γενέσθαι; ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν
Iesus turbis: Tanquā ad latronem existis cum gla-
ὁ ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαι-
diis & *lignis, comprehendere me. quotidie apud vos se-
ρῶν καὶ ξύλων, συλλαβεῖν με. καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς †ἐκα-
debam docens in templo: & non ‖prehendistis me.
θεζόμην διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με.
Hoc autem totum factum est, vt adimplerentur Scripturæ Pro-
56 τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προ-
phetarum. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt.
φητῶν. τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.
ρ Illi verò tenentes Iesum, abduxerunt ad Caipham
57 οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν ἰησοῦν, ἀπήγαγον πρὸς καϊάφαν
principē Sacerdotum, vbi Scribæ & seniores con-
τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι συν-
uenerant. At Petrus *sequebatur eum à longè,
58 ἤχθησαν. ὁ δὲ πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν,

ρassumpto Petro, & duobus filiis
*mœstus esse,
*Sustinete
‖mecum.
ρ suos,
*mecum?
*est, ‖autem
ρabiit:&
*nisi
*venit iterum, &
‖relictis illis,
*abiit
ρ&
*iam,
*Surgite,
‖qui me tradet,
ρ de
*fustibus, missi
*Qui autem tradidit
‖tenete
ρAue
*Dixitque illi Iesus:
*ad quid venisti?
‖accesserunt, &
ρtenuerunt
*ex his qui erant
*qui acceperint
‖peribunt.
ἀποθνήσκω
ρrogare
*modò
*fustibus,
καθεζόμην
‖me tenuistis.
ρ At illi
*autem

* in atrium

vsque *aulam principis Sacerdotum. & ingressus intro, sedebat cum
ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως. καὶ εἰσελθὼν ἔσω, ἐκάθητο μετὰ

‖ vt videret
℘ autem

ministris, ‖videre finem. At principes Sacerdotū, ℘&
τῶν ὑπηρετῶν, ἰδεῖν τὸ τέλος. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ 59

* omne concilium

seniores, & *consessus omnis quærebant falsum testimonium
πρεσβύτεροι, καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν

*morti traderent:

contra Iesum, vt eum *morte afficerent: Et non inuenerũt.
κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως αὐτὸν θανατώσωσι· καὶ οὐχ εὗρον· 60

‖ cùm multi falsi testes accessissent. Nouissimè autem venerunt
℘ Et *dixit:

‖& multis falsis testibus accedentibus, non inuenerunt. Postremò
καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων, οὐχ εὗρον. ὕστερον
autem aduenientes duo falsi testes, ℘Dixerunt: Hic *effatus est: Pos-
δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες, εἶπον, οὗτος ἔφη, δύνα- 61

* destruere
‖ post triduum

sum *dissoluere templum Dei, & ‖per tres dies reædi-
μαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδο-
ficare illud. Et surgens princeps Sacerdotum, ait illi:
μῆσαι αὐτόν. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς, εἶπεν αὐτῷ, 62

℘ ad ea quæ isti aduersum te

Nihil respondes? ℘quid isti te contra testificantur?
οὐδὲν ἀποκρίνῃ; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;

* autem

At Iesus *tacebat. Et respondens princeps Sacerdotum, ait
ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς, εἶπεν 63
illi: Adiuro te per Deum viuum, vt nobis dicas si
αὐτῷ, ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ
tu es Christus filius Dei. Dicit illi Iesus: Tu
σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, σὺ 64
dixisti. veruntamẽ dico vobis, à modò videbitis filium hominis
εἶπας. πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ᾽ ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου

*virtutis Dei,

sedentem à dextris *efficacitatis, & venientem in
καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν

‖ scidit
διαρρήγνυμι
℘ egemus testibus

nubibus cæli. Tunc princeps Sacerdotum ‖disrupit
νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. τότε ὁ ἀρχιερεὺς † διέρρηξε 65
vestimenta sua, dicens, quòd blasphemauit: quid adhuc ℘vsum
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων, ὅτι ἐβλασφήμησε. τί ἔτι χρείαν
habemus testium? Ecce nunc audistis blasphemiam eius.
ἔχομεν μαρτύρων; ἴδε νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ.

* At illi

Quid vobis videtur? *Illi verò respondentes, dixerunt: Reus mortis est.
τί ὑμῖν δοκεῖ; οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, ἔνοχος θανάτου ἐστί. 66

*expuerunt
‖ colaphis eum ceciderunt:
℘ palmas in faciẽ eius dederunt,

Tunc *inspuerunt in faciem eius, & ‖colaphizauerunt eum.
τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν. 67
alij autem ℘percusserunt, Dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis
οἱ δὲ ἐρράπισαν, λέγοντες, προφήτευσον ἡμῖν Χριστὲ, τίς 68

* qui te percussit?
* verò

est *percutiens te? At Petrus* foris sedebat in atrio:
ἐστιν ὁ παίσας σε; ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ, 69
& accessit ad eum vna ancilla, dicens: Et tu eras cum
καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη, λέγουσα, καὶ σὺ ἦσθα μετὰ

‖ At ille

Iesu Galilæo. ‖Ille verò negauit coram omnibus,
Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου. ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν πάντων, 70

℘ Exeunte autem illo ianuam,

dicens: Nescio quid dicis. ℘Exeuntem autem illum in
λέγων, οὐκ οἶδα τί λέγεις. ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν 71

*ancilla:
*erant

vestibulum, vidit eum alia*: & ait his qui*ibi: Et hic erat
πυλῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ, καὶ οὗτος ἦν
cum Iesu Nazareno. Et iterum negauit cum iura-
μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου. καὶ πάλιν ἠρνήσατο μεθ᾽ ὅρ- 72

‖ Et post pusillũ, accesserunt qui stabant, &

mento, quia non noui hominem. ‖Post paulum autem ac-
κου, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. μετὰ μικρὸν δὲ προσ- 73
cedentes stantes, dixerunt Petro: Verè & tu ex illis
ελθόντες οἱ ἑστῶτες, εἶπον τῷ Πέτρῳ, ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν

℘ nam & loquela

es: ℘etenim locutio tua manifestũ te facit. Tunc cœpit
εἶ. καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ. τότε ἤρξατο 74

*detestari
*nouisset

*deuouere & iurare, quia non *noui hominem.
καταναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.

‖ cantauit.

& continuò gallus ‖vociferatus est. Et recordatus est Petrus
καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε· καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ 75

℘ quod dixerat: Prius quàm gallus cantet,

verbi Iesu ℘dicentis ei: Quòd ante gallum vociferari,
ῥήματος τοῦ Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι,
ter abnegabis me. Et egressus foras, fleuit amarè.
τρὶς ἀπαρνήσῃ με. καὶ ἐξελθὼν ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς.

CAP. XXVII. κζ΄.

*inierunt

Manè autem facto, consilium *sumpserunt omnes principes
Πρωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρ- 1
Sacerdotum & seniores populi aduersus Iesum, vt eum
χιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως αὐτὸν

*vinctum adduxerunt eum

morti traderent. Et *ligantes eum abduxerunt, & tradi-
θανατώσωσι. καὶ δήσαντες αὐτὸν, ἀπήγαγον, καὶ παρέ- 2
derunt eum Pontio Pilato præsidi.
δωκαν αὐτὸν Ποντίῳ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.

‖ qui eũ tradidit,
℘ pœnitentia ductus,

Tunc videns Iudas ‖qui tradens [fuit] eum, quòd damnatus esset, ℘pœ-
τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, ὅτι κατεκρίθη, μετα- 3
nitens, retulit triginta argenteos principibus Sacerdotũ
μεληθεὶς, ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι,
& senioribus, Dicens: Peccaui, tradens sanguinem
καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, λέγων, ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα 4

* iustum. At illi

*innoxium. Illi verò dixerunt: Quid ad nos? tu videris.
ἀθῷον. οἱ δὲ εἶπον, τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει.

*proiectis argenteis
‖ laqueo se suspendit.

Et *proiiciens argenteos in templo, recessit: & ab-
καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ, ἀνεχώρησε· καὶ ἀπελ- 5
iens ‖se strangulauit. At principes ℘Sacerdotũ *accipientes argenteos,
θὼν ἀπήγξατο. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια, 6

℘ autem
*acceptis argenteis,
* mittere

dixerunt: Non licet *iniicere eos in corbanam: quia pretiũ
εἶπον, οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν· ἐπεὶ τιμὴ

‖ Consilio autem inito, emerunt

sanguinis est. ‖Consilium autem sumentes, mercati sunt ex
αἵματός ἐστι. συμβούλιον δὲ λαβόντες, ἠγόρασαν ἐξ 7

℘ peregrinorum.

illis agrum figuli, in sepulturam ℘peregrinis.
αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις.

* Propter hoc
* Hacel dama, hoc est,
‖ in hodiernum diem.
℘ quod dictum est

*Quapropter vocatus est ager ille, *Ager sanguinis, vsque
8 διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος, ἀγρὸς αἵματος, ἕως τῆς
‖hodie. Tunc impletum est ℘effatum per Ieremiam Pro-
9 σήμερον. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου τοῦ προ-
phetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pre-
φήτου, λέγοντος, καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τι-
tium appretiati, quem appretiauerunt à filiis Israel.
μὴν τοῦ † τετιμημένου, ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ.

τιμάομαι

Et dederunt eos in agrum figuli, sicut con-
10 καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συν-

* autem

stituit mihi Dominus. At Iesus *stetit ante præ-
11 έταξέ μοι κύριος. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγε-
sidem: & interrogauit eum præses, dicens: Tu es rex
μόνος, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν, λέγων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς
Iudæorum? At Iesus dixit illi: Tu dicis.
τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, σὺ λέγεις.

*cùm accusaretur

Et *in accusari ipsum à principibus Sacerdotum &
12 καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν
senioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi
13 πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. τότε λέγει αὐτῷ

‖ aduersum te dicunt testimonia
℘ miraretur præses

Pilatus: Non audis quanta ‖te contra testantur?
ὁ Πιλάτος, οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσι;
Et non respondit ei ad vllum verbum, ita vt ℘mira-
14 καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμά-
ri præsidem vehementer.
ζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν.

* populo dimittere vnum

Per autẽ diẽ solennem consueuerat præses *absoluere vnum vinctum
15 κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα δέσμιον τῷ
turbæ, quem voluissent. Habebant autẽ tunc vinctum insignem,
16 ὄχλῳ, ὃν ἤθελον. εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον,

* qui dicebatur Barabbas.
Congregatis
‖ dimittam

*dictum Barabbam. Coactis ergo illis, dixit
17 λεγόμενον Βαραββᾶν. συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν
illis Pilatus: Quem vultis ‖absoluam vobis? Barabbam,
αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν; Βαραββᾶν,

℘ qui dicitur Christus?

an Iesum ℘dictum Christum?
ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν;
Sciebat enim quòd per inuidiam tradidissent eum.
18 ᾔδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν.

*pro

Sedente autem illo *super tribunali, misit ad
19 καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλε πρὸς
eum vxor eius, dicens: Nihil tibi & iusto illi:
αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα, μηδέν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ·

*visum

multa enim passa sum hodie per*somniũ propter eum.
πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ᾽ ὄναρ δι᾽ αὐτόν.

‖ autem
℘ populis.
πείθω
*verò

At principes ‖Sacerdotũ & seniores persuaserunt ℘turbis,
20 οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι † ἔπεισαν τοὺς ὄχλους,
vt peterent Barabbam, *Iesum perderent.
ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν.

*dimitti
‖ At illi

Respondens autem præses, ait illis: Quem vultis de
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν, εἶπεν αὐτοῖς, τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν
21 duobus*absoluam vobis? ‖Illi verò dixerunt: Barabbam.
δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον, Βαραββᾶν.

℘ de Iesu, quid dicitur Christus?

Dicit ergo illis Pilatus: Quid igitur faciam ℘Iesum di-
λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λε-
22 ctum Christum? Dicunt ei omnes: Crucifigatur.
γόμενον Χριστόν; λέγουσιν αὐτῷ πάντες, σταυρωθήτω.

* Ait illis præses
*At illi magis

*At præses ait: Quid enim mali fecit? *Illi autem abundè
23 ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη, τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς
clamabant, dicentes: Crucifigatur.
ἔκραζον, λέγοντες, σταυρωθήτω.

‖ accepta aqua,
℘ populo,

Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumul-
24 ἰδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυ-
tus fieret, ‖sumens aquam lauit manus coram
βος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ
℘turba, dicens: Innocens sum à sanguine iusti huius:
ὄχλου λέγων, ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου·
vos videritis. Et respondens vniuersus populus, dixit: San-
25 ὑμεῖς ὄψεσθε. καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς, εἶπε, τὸ αἷ-

*filios

guis eius super nos, & super *natos nostros.
μα αὐτοῦ ἐφ᾽ ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.

*dimisit
‖ Iesum autem flagellatum
℘ eis

Tunc *absoluit illis Barabbam: ‖At Iesum fla-
26 τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν φρα-
gellans, tradidit ℘ vt crucifigeretur. Tunc milites
27 γελλώσας, παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ. τότε οἱ στρατιῶται

* suscipientes
* congregauerunt

præsidis *assumentes Iesum in prætorium, *co-
τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συν-
egerunt ad eum vniuersam cohortem. Et exuentes eum,
28 ήγαγον ἐπ᾽ αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν,
circundederunt ei chlamydem coccineam: Et plectentes co-
29 περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην· καὶ πλέξαντες στέ-
ronam de spinis, imposuerunt super caput eius, & arundi-
φανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλα-

‖ flexo
℘ Aue

nem in dextera eius: & genu ‖flectentes ante eum,
μον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ· καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ,
illudebant ei, dicentes: ℘Gaude rex Iudæorum.
ἐνέπαιζον αὐτῷ, λέγοντες, χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.

*expuentes

Et *inspuentes in eum, acceperunt arundinem, & percu-
καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν, ἔλαβον τὸν κάλαμον, καὶ ἔτυ-
30 tiebant in caput eius.
πτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

καὶ ὅτε

Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamydem:
καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα, 31
& induerunt eum vestimentis eius: & abduxerunt eum *ad
καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ· καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς
crucifigendum. Exeuntes autē, inuenerunt hominem Cy-
τὸ σταυρῶσαι. ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον κυ- 32
renæum, nomine Simonem: hunc angariauerunt, vt tolleret cru-
ρηναῖον, ὀνόματι σίμωνα· τοῦτον ἠγγάρευσαν, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυ-
cem eius. Et ‖venientes in locum ℘dictum Gol-
ρὸν αὐτοῦ. καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον γολ- 33
gotha, *qui est dictus Caluariæ locus: *Dederunt ei
γοθᾶ, ὅς ἐστι λεγόμενος κρανίου τόπος· ἔδωκαν αὐτῷ 34
bibere‖acetum cum felle mixtum. Et ℘gustans no-
πιεῖν *ὄξος μετὰ χολῆς † μεμιγμένον. καὶ γευσάμενος οὐκ
luit bibere. *Crucifigentes verò eum, diuiserunt
ἤθελε πιεῖν. σταυρώσαντες δὲ αὐτόν, διεμερίσαντο τὰ 35
vestimenta eius, *iacientes sortem: vt impleretur ‖effatum à
ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ
Propheta: Dispertiti sunt vestimenta mea sibiipsis, & super
τοῦ προφήτου, διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ
vestem meam ℘iecerunt sortem.
τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον.
Et sedentes seruabant eum illic.
καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. 36
Et imposuerunt super caput eius causam ipsius
καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ 37
scriptam: HIC EST IESVS
γεγραμμένην, ΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙΝ ΙΗΣΟΥΣ
REX IVDÆORVM.
Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.
Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, vnus à dextris, &
τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λῃσταί, εἷς ἐκ δεξιῶν, καὶ 38
vnus à sinistris. At prætereunte ℘ blasphe-
εἷς ἐξ εὐωνύμων. οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφή- 39
mabant eum, mouentes capita sua: Et dicentes:
μουν αὐτόν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες, 40
Dissoluens templum, & in tribus diebus ædificans, serua
ὁ καταλύων τὸν ναόν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον
teipsum. Si filius es Dei, descende de cruce.
σεαυτόν. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.
Similiter verò & principes Sacerdotum illudentes cum Scri-
ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμμα- 41
bis, & senioribus, & Pharisæis, dicebant: Alios
τέων, καὶ πρεσβυτέρων, καὶ φαρισαίων, ἔλεγον, ἄλλους 42
℘seruauit, seipsum non potest *seruare. Si rex Israel est, de-
ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. εἰ βασιλεὺς ἰσραήλ ἐστι, κα-
scendat nunc de cruce, & *credemus in eo.
ταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ.
Confidit in Deo: liberet nunc eum, si vult eum.
πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν, ῥυσάσθω νῦν αὐτόν, εἰ θέλει αὐτόν. 43
dixit enim, Quia Dei sum filius. ‖Id verò ipsum & latrones
εἶπε γάρ, ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λῃσταὶ 44
℘concrucifixi ipsi exprobrabant ei.
συσταυρωθέντες αὐτῷ, ὠνείδιζον αὐτῷ.
A autem sexta hora tenebræ factæ sunt super vniuersam terram,
ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, 45
vsque *horam nonam. *Circa vero nonam horam clamauit
ἕως ὥρας ἐννάτης. περὶ δὲ τὴν ἐννάτην ὥραν ἀνεβόησεν 46
Iesus voce magna, dicens: Eli, Eli, lama sabachthani?
ὁ ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, ἠλί, ἠλί, λαμὰ σαβαχθανί;
hoc est: Deus meus, Deus meus, vt quid me dereliquisti?
τοῦτ' ἔστι, θεέ μου, θεέ μου, ἱνατί με ἐγκατέλιπες;
Quidā autē eorū illic ‖stantium audientes, dicebant: Quod Eliam
τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούσαντες, ἔλεγον, ὅτι ἠλίαν 47
vocat iste. Et continuò currens vnus ex eis, ℘& accipiens
φωνεῖ οὗτος. καὶ εὐθέως δραμὼν εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν 48
spongiam, *implensque aceti, & circumponens arundini, potabat eum.
σπόγγον, πλήσας τε ὄξους, καὶ περιθεὶς καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτόν.
Verùm cæteri ‖dicebant: Sine, videamus an veniat Elias ℘liberaturus
οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ἠλίας σώσων 49
eum. At Iesus* iterum clamans voce magna, emi-
αὐτόν. ὁ δὲ ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ, ἀφῆ- 50
sit spiritum. Et ecce *interexpansum templi
κε τὸ πνεῦμα. καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ 51
‖scissum est in duo, à sursum vsque deorsum: & terra mota est, &
*ἐσχίσθη εἰς δύο, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω· καὶ ἡ γῆ † ἐσείσθη, καὶ
petræ ℘fissæ sunt: Et monumenta aperta sunt, &
αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν· καὶ τὰ μνημεῖα *ἀνεῴχθησαν, καὶ 52
multa corpora dormientium sanctorum *excitata sunt.
πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη.
Et exeuntes de monumentis post *excitationem eius, vene-
καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰσῆλ- 53
runt in sanctam ciuitatem: & apparuerunt multis.
θον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς.
At Centurio‖, & qui cum eo ℘seruantes Iesum,
ὁ δὲ ἑκατόνταρχος, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, τηροῦντες τὸν ἰησοῦν, 54
videntes *terræmotum & facta, timuerunt valdè, di-
ἰδόντες τὸν σεισμόν, καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέ-
centes: Verè Dei filius erat iste. Erant autem ibi mulieres
γοντες, ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες 55
multæ à longè spectantes, quæ secutæ erant Iesum
πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ ἰησοῦ

à Galilæa, ministrantes ei: *In quibus erat Ma-
56 ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ· ἐν αἷς ἦν μα-
ria Magdalene, & Maria Iacobi & ‖Ioses mater, &
ρία ἡ μαγδαληνή, καὶ μαρία ἡ τοῦ ἰακώβου καὶ ἰωσῆ μήτηρ, καὶ
mater filiorum Zebedæi. ℘Sero autem facto, venit
57 ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου. ὀψίας δὲ γενομένης, ἦλθεν
*homo diues ab Arimathæa, nomine Ioseph, qui &
ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ ἀριμαθαίας, τοὔνομα ἰωσήφ, ὃς καὶ
ipse discipulus erat Iesu: Hic *accedens Pi-
58 αὐτὸς ἐμαθήτευσε τῷ ἰησοῦ. οὗτος προσελθὼν τῷ πι-
lato, petiit corpus Iesu. Tunc Pilatus iussit
λάτῳ, ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. τότε ὁ πιλάτος ἐκέλευσεν
reddi corpus. Et ‖accipiens corpus Ioseph
59 ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ ἰωσὴφ
inuoluit illud ℘sindone munda: Et posuit illud in
60 † ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ· καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν
nouo suo monumento, quod exciderat in petra: & *ad-
τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ· καὶ προσ-
uoluens lapidem magnum *ostio monumenti, ‖abiit:
κυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν.
Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, seden-
61 ἦν δὲ ἐκεῖ μαρία ἡ μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη μαρία, καθή-
tes contra sepulchrum. ℘Verùm postera die, quæ est
62 μεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου. τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶ
post Parasceuen, *coacti sunt principes Sacerdotū & Phari-
μετὰ τὴν παρασκευήν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρι-
sæi ad Pilatum, Dicentes, Domine, *meminimus quià
63 σαῖοι πρὸς πιλάτον, λέγοντες, κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι
ille seductor dixit adhuc viuens: Post tres dies ‖excitor.
ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι·
Iube ergo ℘muniri sepulchrum vsque in tertium diem,
64 κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας,
ne *quando venientes discipuli eius nocte, *furentur eum,
μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς, κλέψωσιν αὐτόν,
& dicant plebi: ‖Excitatus est à mortuis: & erit nouissimus
καὶ εἴπωσι τῷ λαῷ, ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη
error peior priore. Ait vero illis Pilatus:
65 πλάνη χείρων τῆς πρώτης. ἔφη δὲ αὐτοῖς ὁ πιλάτος,
Habetis custodiam: ℘abite, munite sicut scitis.
ἔχετε κουστωδίαν, ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε.
Illi autem abeuntes munierunt sepulchrum, signantes
66 οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες
lapidem cum *custodia.
τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας.

CAP. XXVIII. κη.

Vespere autem *Sabbatorum lucescenti in vnam Sabbatorum,
1 Ὀψὲ δὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων,
venit Maria Magdalene, & altera Maria ‖spectatum
ἦλθε μαρία ἡ μαγδαληνή, καὶ ἡ ἄλλη μαρία, θεωρῆσαι τὸν
sepulchrum. Et ecce terræmotus factus est magnus. Angelus enim
2 τάφον. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας. ἄγγελος γὰρ
Domini ℘descendens de cælo,* accedens reuoluit
κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν † ἀπεκύλισε τὸν
lapidem ab ostio, & sedebat super eum.
λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ.
Erat autē aspectus eius sicut fulgur, & vestimentum eius candidum
3 ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπή, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν
sicut nix. Præ autem timore eius *concussi sunt seruantes,
4 ὡσεὶ χιών. ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες,
& facti sunt velut mortui. Respondens autem angelus, dixit
5 καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπε
mulieribus: ‖Ne metuite vos: scio enim quòd Iesum ℘cruci-
ταῖς γυναιξί, μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι ἰησοῦν τὸν ἐσταυ-
fixum quæritis: Non est hic. *Excitatus est enim, sicut
6 ρωμένον ζητεῖτε. οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γάρ, καθὼς
dixit. venite, *videte locum* vbi ‖iacebat Dominus.
εἶπε. δεῦτε, ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος.
Et citò euntes dicite discipulis eius, quià surre-
7 καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρ-
xit à mortuis: & ecce ℘præit vos in Galilæam:
θη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν·
ibi eum videbitis. ecce *dixi vobis. Et *exeuntes
8 ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε. ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν. καὶ ἐξελθοῦσαι
citò de monumento cum timore & gaudio magno ‖encurre-
ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδρα-
runt nunciare discipulis eius. Cum autem irent renun-
μον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγ-
tiare discipulis eius, Et ecce Iesus occur-
9 γεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ὁ ἰησοῦς † ἀπήν-
rit illis, dicens, ℘Gaudete. Illæ autem *accedentes, prehen-
τησεν αὐταῖς, λέγων, χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι, ἐκρά-
derunt eius pedes, & adorauerunt eum.
τησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ.
Tunc ait illis Iesus: *Ne timete: Ite, nun-
10 τότε λέγει αὐταῖς ὁ ἰησοῦς, μὴ φοβεῖσθε· ὑπάγετε, ἀπαγ-
tiate fratribus meis, vt abeant in Galilæam,
γείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν γαλιλαίαν,
& ibi me videbunt. ‖Euntibus autem illis, ecce quidam
11 κἀκεῖ με ὄψονται. πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού τινες
℘custodiæ venientes in vrbem, nuntiauerunt principibus Sa-
τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιε-
ρεῦσιν

Marginal notes (left): * vt crucifigerent; ‖venerunt ℘ qui dicitur; *quod est *Et ‖vinum ℘ cùm gustasset * οἶνον † μίγνυμι; *Postquam autem crucifixerunt * mittentes ‖quod dictum est per Prophetam, dicentem: Diuiserunt sibi ℘ miserunt; ℘autem; *Vah qui destruis * Dei, ‖triduo illud reædificas: salua temetipsum.; ℘ saluos fecit, *saluum facere.; * credimus ei.; ‖ Idipsum autem; ℘ qui crucifixi erant cum eo, improperabant; * ad * Et; ‖ stantes, &; ℘acceptam; *impleuit aceto: & imposuit *& dabat ei bibere. ‖verò ℘ liberans *autem; * velum ‖ scissum est in duas partes, à summo * σχίζω † σείομαι ℘ scissæ * ἀνοίγω *qui dormierant, surrexerunt. * resurrectionem; ‖ autem ℘erant custodientes *viso terræmotu, & his quæ fiebāt,

Marginal notes (right): * Inter quas ‖ Ioseph; ℘ Cùm autem sero factum esset, *quidam; *accessit ad Pilatum,&; ‖ accepto corpore; ℘in ἐντυλίσσω; *aduoluit saxum; * ad ostium ‖&; ℘ Altera autem; *conuenerunt; * recordati sumus; ‖resurgam.; ℘custodiri; *fortè veniant, *&; ‖ Surrexit; ℘ ite, custodite; *custodibus; *Sabbati quæ lucescit in prima Sabbati ‖ videre; ℘ descendit, *&; ἀποκυλίζω; * exterriti sunt custodes,; ‖ Nolite timere ℘qui crucifixus est, * Surrexit; * & ‖ positus erat; ℘ præcedet; *prædixi *exierunt; ‖ currentes; ἀπαντάω ℘ Auete *accesserunt, & tenuerunt; *Nolite timere; ‖ Quæ cùm abiissent, ℘ de custodibus venerunt in ciuitatem, &

cerdotum omnia *facta. Et congregati cum
ρεδσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. καὶ συναχθέντες μετὰ 12
seniorib, ‖ consiliumque accipientes, argenteos sufficientes
τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ
dederunt militibus, Dicentes: Dicite quia discipuli
ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις, λέγοντες, εἰπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ 13
eius nocte ♀ venientes, furati sunt eum nobis dormientibus.
αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες, ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων.
Et si auditum fuerit hoc à præside, nos suadebimus ei,
καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτῷ, 14
& vos securos faciemus. * Illi autem accipientes ar-
καὶ ὑμᾶς ἀμεριμνοὺς ποιήσομεν. οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀρ- 15
gentos, fecerunt sicut erant edocti. Et diuulgatum est verbum
γύρια, ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος
istud apud Iudæos, vsque *hodie.
οὗτος παρὰ ἰουδαίοις, μέχρι τῆς σήμερον.
At vndecim ‖ discipuli ♀ profecti sunt in Galilæam,
οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν γαλιλαίαν, 16
in montem vbi constituerat illis Iesus.
εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς.
Et videntes eum, adorauerunt *eum*: quidã autem dubitauerunt.
καὶ ἰδόντες αὐτὸν, προσεκύνησαν αὐτῷ· οἱ δὲ ἐδίσταση. 17
Et accedens Iesus, locutus est eis, dicens: Data est
καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων, ἐδόθη 18
mihi omnis * auctoritas in cælo, & in terra.
μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ γῆς.
Euntes ergo docete omnes gentes: bapti-
πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτί- 19
zantes eos in * nomen Patris, & Filij, & sancti
ζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου
Spiritus: Docentes eos seruare omnia quæcũq;
πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα 20
mandaui vobis. Et ecce ego * cum vobis sum omnes
ἐνετειλάμην ὑμῖν. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς
dies, vsque ad consummationem seculi. Amen.
ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. ἀμήν.

Sancti Euangelij secundum Matthæum,

FINIS.

SECVNDVM MARCVM

ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ

SANCTVM EVANGELIVM.

ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

CAPVT PRIMVM. α.

INITIVM Euangelij Iesu Christi
ΑΡΧΗ τοῦ εὐαγγελίου ἰησοῦ χριστοῦ 1
filij Dei: Sicut scriptum est in
υἱοῦ τοῦ θεοῦ· ὡς γέγραπται ἐν τοῖς 2
* Esaia propheta: * Prophetis: Ecce ego mitto an-
προφήταις, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγ-
gelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam
γελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου
ante te. Vox clamantis in deserto: Parate
ἔμπροσθέν σου. φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε 3
viam Domini, rectas facite semitas eius.
τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.
Fuit Ioannes baptizans in deserto, & prædicans ba-
ἐγένετο ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βά- 4
ptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.
πτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.
Et egrediebatur ad eum omnis Iudæa regio, &
καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ 5
‖ vniuersi: Hierosolymitæ ‖: & baptizabantur *omnes* in Iordane flumine
ἱεροσολυμῖται, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ ἰορδάνῃ ποταμῷ
ab illo, confitentes peccata sua.
ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.
♀ Et * zona pellicea ♀ Erat *autem* Ioannes vestitus pilis cameli, & * *zonam*
Καὶ αὐτὸς ὁ ἰωάννης ἐνεδεδυμένος τρίχας καμήλου, καὶ ζώνην 6
coriaceam circa lumbos eius: & *edens* locustas &
δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ· καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ
mel siluestre *. Et prædicabat, dicens: Venit fortior me
μέλι ἄγριον. καὶ ἐκήρυσσε λέγων, ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου 7
* edebat. post me, cuius non sum dignus ‖ *curuatus* soluere corrigiam
ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν
‖ procumbens calceamentorum eius. Ego *quidem* baptizaui vos *in* aqua:
ὑποδημάτων αὐτοῦ. ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι· 8
ille verò baptizabit vos *in* Spiritu sancto.
αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

Et factum est in illis diebus, venit Iesus à Na-
καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν ἰησοῦς ἀπὸ να- 9
zareth Galilææ: & baptizatus est à Ioanne in Iordanem.
ζαρὲτ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ ἰωάννου εἰς τὸν ἰορδάνην.
Et statim ascendens de aqua, vidit *scissos*
Καὶ εὐθὺς ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδε † σχιζομένους τοὺς σχίζομαι
cælos *, & Spiritum tanquam columbam descendentem ‖ *super eum.* * apertos,
οὐρανοὺς, καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν. ‖ & manentem in
Et vox facta est de cælis: Tu es filius meus dilectus, ipso.
καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός,
in ♀ quo complacui. Et statim spiritus eum * eiicit in ♀ te
ἐν ᾧ εὐδόκησα. καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς 12 * expulit
desertum. Et erat *illic* in deserto *dies* quadra-
τὴν ἔρημον. καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαρά- 13
ginta *, *tentatus* à satana. ‖ *Et erat* cum ♀ fe- * diebus, & quadraginta noctibus: & tentabatur
κοντα, πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ σατανᾶ· καὶ ἦν μετὰ τῶν θη- ‖ eratque
ris: & angeli ministrabant illi. ♀ bestiis:
ρίων· καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ. * Postquam autẽ
* Post autem *traditum esse* Ioannem, venit Iesus traditus est Ioannes,
μετὰ δὲ τὸ * παραδοθῆναι τὸν ἰωάννην, ἦλθεν ὁ ἰησοῦς παραδίδωμι
in Galilæam, prædicans Euangelium regni Dei:
εἰς τὴν γαλιλαίαν, κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ.
Et dicens: Quoniã impletum est tempus, & appropinquauit regnum
καὶ λέγων, ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία 15
Dei: pœnitemini, & credite in Euangelio.
τοῦ θεοῦ· μετανοεῖτε, καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.
* *Deambulans autem iuxta* mare Galilææ, vidit * Et præteriens
Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶδε secus
Simonem & Andream fratrem eius *Simonis*, mittentes
σίμωνα καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τοῦ σίμωνος, βάλλοντας
‖ *verriculum in mari:* (erant enim piscatores.) ‖ retia in mare,
ἀμφίβληστρον ἐν τῇ θαλάσσῃ· ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς.
Et dixit eis Iesus: Venite post me, & faciam
καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω 17
vos fieri piscatores hominum. Et protinus ♀ *relinquentes* ♀ relictis retibus
ὑμᾶς γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων. καὶ εὐθὺς ἀφέντες τὰ
retia sua, secuti sunt eum. Et progressus indè
δίκτυα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ † προβὰς ἐκεῖθεν προβαίνω
pusillum, vidit Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem
ὀλίγον, εἶδεν ἰάκωβον τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν
eius, & ipsos *in nauigio* componentes retia ‖. ‖ in nauigio
αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα.
Et statim vocauit illos: Et * *relinquentes patrem suum* * relicto patre suo Zebedæo in nauigio
καὶ εὐθὺς ἐκάλεσεν αὐτούς· καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτοῦ
Zebedæum in nauigio cum mercenariis, * *abierunt post* eum. * secuti sunt
ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν, ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.
Et ingrediuntur in Capharnaum: & statim Sabbatis
καὶ εἰσπορευόμενοι εἰς καπερναούμ· καὶ εὐθὺς τοῖς σάββασιν
ingressus in synagogam, docebat ‖. ‖ eos.
εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκε.
Et ♀ *percellebantur* super doctrina eius. Erat enim docens ♀ stupebant
καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἦν γὰρ διδάσκων
eos quasi * *auctoritatem* habens, & non sicut Scribæ. * potestatem
αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς·
Et erat in synagoga eorum homo in spiritu im-
καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκα-
mundo: & exclamauit, Dicens: *Ah*, Quid nobis & tibi Iesu
θάρτῳ, καὶ ἀνέκραξε, λέγων, ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ ἰησοῦ 24
Nazarene? venisti perdere nos? * *noui te quis es,* sanctus * scio qui sis,
ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος
Dei. Et comminatus est ei Iesus, dicens: Obmu-
τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, λέγων, φιμώ- 25
tesce: & exi ‖ *ex eo.* Et discerpens cum spiritus ‖ de homine.
θητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα 26
immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo.
τὸ ἀκάθαρτον καὶ κράξαν φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ.
Et ♀ *expauerunt* omnes: ita vt * *conquirere ad ipsos*, dicen- ♀ mirati sunt * conquirerent inter se,
ἐθαμβήθησαν πάντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς αὐτοὺς, λέγον- 27
tes: Quid * est hoc? quæ * doctrina noua hæc, quia ♀ *per auctoritatem* * nam ♀ in potestate etiã
τες, τί ἐστι τοῦτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη, ὅτι κατ' ἐξου-
ritatem & spiritibus ‖ immundis imperat, & obe-
σίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακο-
diunt ei? * *Exiit autem fama* eius statim in omnem * Et processit rumor
ὑοῦσιν αὐτῷ; ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην 28 * de
regionem Galilææ. Et protinus * *ex* syna-
τὴν περίχωρον τῆς γαλιλαίας. καὶ εὐθὺς ἐκ τῆς συνα- 29
goga egredientes, venerunt in domum Simonis & Andreæ,
γωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν σίμωνος καὶ ἀνδρέου,
cum Iacobo & Ioanne. *At* socrus ‖ Simonis ‖ autem
μετὰ ἰακώβου καὶ ἰωάννου. ἡ δὲ πενθερὰ σίμωνος 30
decumbebat febricitans: & statim dicunt ei de illa.
κατέκειτο πυρέσσουσα. καὶ εὐθὺς λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς.
Et accedens ♀ *excitauit* eam, * *apprehendens manum* eius: ♀ eleuauit * apprehensa manu
καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς·
31 & dimisit eam febris continuò, & ministrabat eis.
καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς.
Vespere autem facto, cùm occidisset Sol, afferebant ad eum
ὀψίας δὲ γενομένης, ὅτε † ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν δύω
omnes malè habentes, & * *dæmoniacos.* * dæmonia habentes.
πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, καὶ τοὺς δαιμονιζομένους. ‖ omnis cõgregata
Et ciuitas ‖ *tota* *conclusa* erat ad ianuam. ὅλη συνάγομαι
καὶ ἦν πόλις ὅλη † ἐπισυνηγμένη πρὸς τὴν θύραν.

καὶ ἐθε-

Et curauit multos *malè habentes variis ‖morbis:
κὴ ἐθεράπευσε πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις· 34
& dæmonia multa eiiciebat: & non sinebat *loqui dæmo-
κὴ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε· καὶ οὐκ † ἤφιε λαλεῖν τὰ δαιμό-
nia, |quod nossent eum. Et ρmanè noctu valdè surgens
νια, ὅτι ἤδεισαν αὐτόν. κὴ πρωῒ ἔννυχον λίαν ἀναστὰς 35
egressus est, & abiit Iesus in desertum locum, ibique
ἐξῆλθε, καὶ ἀπῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς ἔρημον τόπον, κἀκεῖ
orabat. Et *prosecuti sunt cum Simon & qui cum illo*.
προσηύχετο. Καὶ κατεδίωξαν αὐτὸν ὁ σίμων κὴ οἱ μετ' αὐτοῦ· 36
Et ‖inuenientes eum, ρ dicunt ei: Quia omnes quærunt te.
κὴ εὑρόντες αὐτὸν, λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι πάντες ζητοῦσί σε. 37
Et ait illis: Eamus in *continua oppidula,
κὴ λέγει αὐτοῖς, ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, 38
vt & ibi prædicem: ad hoc enim *egressus sum. Et erat
ἵνα κἀκεῖ κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελήλυθα. καὶ ἦν 39
prædicans in synagogis eorum, ‖in omnem Galilæam,
κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, εἰς ὅλην τὴν γαλιλαίαν,
& dæmonia eiiciens. Et venit ad eum leprosus
κὴ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων. κὴ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς 40
deprecans eum, & ρgenupetens eum, & dicens ei: Quod si
παρακαλῶν αὐτὸν, κὴ γονυπετῶν αὐτὸν, κὴ λέγων αὐτῷ, ὅτι ἐὰν
velis, potes me mundare. *At Iesus visceribus commo-
θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι. ὁ δὲ ἰησοῦς σπλαγχνι- 41
tus, extendens manum*, tetigit eum: & ait illi: Volo:
σθεὶς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, θέλω,
mundare. Et ‖dicente eo, statim discessit ab
καθαρίσθητι. καὶ εἰπόντος αὐτοῦ, εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' 42
eo lepra, & mundatus est. Et comminatus ρ
αὐτοῦ ἡ λέπρα, κὴ ἐκαθαρίσθη. κὴ ἐμβριμησάμενος 43
ei, statim *eiecit illum: Et dicit ei: Vide nemini
αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν· κὴ λέγει αὐτῷ, ὅρα μηδενὶ 44
dixeris: sed vade teipsum ostende *Sacerdoti, & offer
εἴπῃς· ἀλλ' ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, κὴ προσένεγκε
pro emundatione tua quæ præcepit Moyses, in testimonium
περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου ἃ προσέταξε μωσῆς, εἰς μαρτύριον
illis. ‖Ille verò egressus cœpit prædicare multa, & dif-
αὐτοῖς. ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ, κὴ δια- 45
famare sermonem, ita vt ρ non amplius ipsum posse manifestè in
φημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς
ciuitatem introire, sed foris in desertis locis *erat: & con-
πόλιν εἰσελθεῖν· ἀλλ' ἔξωθεν ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν, καὶ ἤρ-
ueniebant ad eum vndique.
χοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.

*qui vexabantur ‖languoribus: *ea ἀφίημι ‖quoniam sciebant ρ diluculò ρ prosecutus est *erant. ‖cùm inuenissent ρ dixerunt ρ proximos vicos & ciuitates *vni. ‖& in omni Galilæa. ρ genuflexo, dicit ei: Si vis, *Iesus autem misertus eius, extendit *suam: & tangens ‖cùm dixisset ρ est *que *principi Sacerdotum, ‖At ρ iam non posset *esset:

CAP. II. β.

Et iterum intrauit in Caphernaum *per dies: & auditū est
Καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς καπερναοὺμ δι' ἡμερῶν· κὴ ἠκούσθη 1
quòd in ‖domum esset: Et confestim ρcoacti sunt multi,
ὅτι εἰς οἶκόν ἐστι· καὶ εὐθέως † συνήχθησαν πολλοὶ, 2
*vt non amplius capere neque quæ ad ianuam: & loquebatur
ὥστε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν· καὶ ἐλάλει
eis verbum. Et *veniunt ad eum paralyticum fe-
αὐτοῖς τὸν λόγον. καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν, παραλυτικὸν φέ- 3
rentes, |sublatum à quatuor. Et ρ non valentes
ροντες,* αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. κὴ μὴ δυνάμενοι 4
appropinquare ei propter turbam, detexerunt tectum
προσεγγίσαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην
vbi erat: & *perfodientes submiserunt grabatum in quo para-
ὅπου ἦν, κὴ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράββατον, ἐφ' ᾧ ὁ παρα-
lyticus iacebat. *Videns autem Iesus fidem illorum,
λυτικὸς κατέκειτο. ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, 5
ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.
λέγει τῷ παραλυτικῷ, τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.
Erant autem quidam |Scribarum illic sedentes, & ρra-
ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ δια- 6
tiocinantes in cordibus suis: Quid hic sic loquitur?
λογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, τί οὗτος οὕτω λαλεῖ 7
*blasphemias? Quis potest dimittere peccata, *si non vnus Deus?
βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός;
‖Et statim agnoscens Iesus spiritu suo, quia sic
κὴ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ, ὅτι οὕτως 8
ρratiocinantur in seipsis, dixit illis: Quid ista *ratioci-
διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς, τί ταῦτα διαλογί-
namini in cordibus vestris? Quid est facilius,
ζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον, 9
dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata: an dicere:
εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι· ἢ εἰπεῖν,
Surge, & tolle tuum grabatum, & deambula?
ἔγειραι, καὶ ἆρόν σου τὸν κράββατον, καὶ περιπάτει.
Vt autem sciatis quia *auctoritatem habet filius hominis dimittendi
ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι 10
in terra peccata, ait paralytico: Tibi dico,
ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας, λέγει τῷ παραλυτικῷ, σοὶ λέγω, 11
Surge, & tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.
ἔγειραι, κὴ ἆρον τὸν κράββατόν σου, κὴ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου.
Et statim surrexit‖, & tollens grabatum, egressus est
καὶ εὐθέως ἠγέρθη, κὴ ἄρας τὸν κράββατον, ἐξῆλθεν 12
coram omnibus: ita vt ρobstupescere omnes, & *glorificare
ἐναντίον πάντων· ὥστε ἐξίστασθαι πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν
Deum, dicentes: Quia nunquam sic vidimus.
θεὸν, λέγοντας, ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν.

*post ‖domo ρ conuenerunt συνάγω *ita vt non caperet neque *venerunt ‖qui portabatur ρcùm non possent offerre eum illi præ turba, nudauerunt * αἴρω *patefacientes, *Cùm autem vidisset ‖de Scribis ρ cogitantes *blasphemat *nisi solus ‖Quo statim cognito ρ cogitarent intra se, *cogitatis *potestatem ‖ille: & sublato grabato, abiit indè ρ mirarentur ρ honorificarent

Et egressus est rursus *secus mare: ‖& omnis turba ve-
13 κὴ ἐξῆλθε πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν· κὴ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρ-
niebat ad eum, & docebat eos. Et ρpræteragrediens vidit
14 χετο πρὸς αὐτὸν, κὴ ἐδίδασκεν αὐτούς. κὴ παράγων εἶδε
Leui Alphæi sedentem ad telonium: & ait illi:
λευῒ τὸν τοῦ ἀλφαίου, καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον καὶ λέγει αὐτῷ,
Sequere me. Et surgens secutus est eum.
ἀκολούθει μοι· κὴ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.
Et factum est *in accumbere ipsum in domo illius, &
15 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ
multi publicani & peccatores simul discumbebant *Iesu, &
πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ ἰησοῦ, καὶ
discipulis eius: erant enim multi, ‖& sequebantur eum.
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοὶ, κὴ ἠκολούθησαν αὐτῷ.
Et Scribæ & Pharisæi videntes ρeum edentem
16 κὴ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα
cum publicanis & peccatoribus, dicebant discipulis eius:
μετὰ τῶν τελωνῶν κὴ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
Quid quod cum publicanis & peccatoribus māducat & bibit?
τί ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν κὴ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει κὴ πίνει;
Et audiens Iesus, ait illis: Non |vsum habent
17 καὶ ἀκούσας ὁ ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς, οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ
ρvalentes medico, sed *male habentes. non *veni vocare
ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἦλθον καλέσαι
iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Et erant
18 δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. καὶ ἦσαν οἱ
discipuli Ioannis, & illi ‖Pharisæorum ieiunantes: & veniunt,
μαθηταὶ ἰωάννου, καὶ οἱ τῶν φαρισαίων νηστεύοντες· κὴ ἔρχονται,
& dicunt illi: Quare discipuli Ioannis, & illi Phari-
καὶ λέγουσιν αὐτῷ, διατί οἱ μαθηταὶ ἰωάννου, κὴ οἱ τῶν φαρι-
sæorum ieiunant: ρ at tibi discipuli non ieiunant?
σαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσι;
Et ait illis Iesus: *Num possunt filii *thalami,
19 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος,
in quo sponsus cum illis est, ieiunare? ‖Quantum tempus cum seipsis
ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, νηστεύειν; ὅσον χρόνον μεθ' ἑαυτῶν
habent sponsum, non possunt ieiunare. Venient autem
20 ἔχουσι τὸν νυμφίον, οὐ δύνανται νηστεύειν. ἐλεύσονται δὲ
dies, cùm auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiu-
ἡμέραι, ὅταν † ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, κὴ τότε νηστεύ-
nabunt in illis diebus. Et nemo ρadditamentum
21 σουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα
panni *impoliti assuit in vestimento veteri: *si vero non,
ῥάκους ἀγνάφου ἐπιρράπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· εἰ δὲ μὴ,
aufert supplementum ipsius nouum ‖veteris, & peior scissura
αἴρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ, κὴ χεῖρον σχίσμα
fit. Et nemo ρ iniicit vinum nouū in vtres veteres:
22 γίνεται. καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς·
*si vero non, dirumpit vinum nouum vtres, & vinum
εἰ δὲ μὴ,* ῥήσσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκοὺς, καὶ ὁ οἶνος
*effunditur, & vtres ‖pereunt: sed vinum nouum in vtres
ἐκχεῖται, κὴ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς
nouos ρiniiciendum. Et factum est *præteruadere eum in
23 καινοὺς † βλητέον. κὴ ἐγένετο παραπορεύεσθαι αὐτὸν ἐν τοῖς
Sabbatis per sata: & cœperunt discipuli eius *iter
σάββασι διὰ τῶν σπορίμων, κὴ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν
facere vellentes spicas. Et Pharisæi ‖dicebant
24 ποιεῖν τίλλοντες τοὺς στάχυας. κὴ οἱ φαρισαῖοι ἔλεγον
ei: Ecce quid faciunt ρin Sabbatis quod non licet?
αὐτῷ, ἴδε τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστι;
Et ipse ait illis, Nunquam legistis quid fecerit
25 καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησε
Dauid, quando *vsum habuit, & esuriuit ipse, & qui cum eo*?
δαβὶδ, ὅτε χρείαν ἔσχε, καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς κὴ οἱ μετ' αὐτοῦ;
Quomodo introiuit in domum Dei sub Abiathar principe
26 πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἀβιάθαρ τοῦ ἀρ-
Sacerdotum, & panes propositionis māducauit, quos non‖ licet
χιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι
māducare ρsi non Sacerdotibus, & dedit *& iis cum eo *existentibus?
φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, κὴ ἔδωκε κὴ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι;
Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum
27 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένε-
est, ‖non homo propter Sabbatum. Itaque dominus est
28 το, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον· ὥστε κύριός ἐστιν
filius hominis ρ & Sabbati.
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου κὴ τοῦ σαββάτου.

CAP. III. γ.

Et introiuit iterum in synagogam: & erat ibi
1 Καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν, κὴ ἦν ἐκεῖ
homo *arefactam habens manum: Et obserua-
2 ἄνθρωπος † ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα· κὴ παρετή-
bant eum si Sabbatis curaret eum: vt accu-
ρουν αὐτὸν εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτὸν, ἵνα κατηγο-
sarent illum. Et ait homini *arefactam
3 ρήσωσιν αὐτοῦ. κὴ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην
habenti manum: Surge in medium. Et dicit eis:
4 ἔχοντι τὴν χεῖρα, ἔγειραι εἰς τὸ μέσον. κὴ λέγει αὐτοῖς,
Licet Sabbatis benefacere, an malefacere? animam
ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν
‖seruare, an perdere? ρ Illi vero tacebant. Et circunspiciens
5 σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι; οἱ δὲ ἐσιώπων. καὶ περιβλεψάμενος

*ad ‖omnisque ρ Cùm præteriret *cùm recumberet *cùm ‖qui ρquia māducaret *Quare *magister vester? Hoc audito ‖ necesse ρsani *qui malè habēt *enim ‖Pharisæi ρ tui autem *Nunquid *nuptiarum quamdiu *Quanto tempore secum ἀφαιρέομαι ρassumentum *rudis *alioquin ‖à veteri, & maior ρmittit *alioquin dirumpet *funditur, * ῥήσσω ‖peribunt: ρmitti debet, † βάλλω *iterum cùm ambularet *progredi & vellere ‖autem ρ discipuli tui *necessitatem *erant? *licebat ρnisi *eis & qui *erant? ‖& ρ etiam *aridam ξηραίνομαι *aridam ‖saluam facere ρAt

cor cum ira, contristatus super *callo cor-
αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρ-
dis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et
δίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. καὶ
extendit: & restituta est manus ||illius sana vt altera.
ἐξέτεινε, καὶ †ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη.
Et exeuntes ρ Pharisæi, statim cum Herodianis con-
καὶ ἐξελθόντες οἱ φαρισαῖοι, εὐθέως μετὰ τῶν ἡρωδιανῶν συμ- 6
silium faciebant aduersus eum, *vt eum perderent.
βούλιον ἐποίουν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσι.
Et Iesus* secessit cum discipulis suis ad ma-
καὶ ὁ ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θά- 7
re: & multa turba à Galilæa secuta est eum,
λασσαν· καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἠκολούθησεν αὐτῷ,
& à Iudæa, Et ab Hierosolymis, & ab
καὶ ἀπὸ τῆς ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς 8
Idumæa, & trans Iordanem, & qui circa Tyrum & Sidonem,
ἰδουμαίας, καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνου· καὶ οἱ περὶ τύρον καὶ σιδῶνα,
multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum.
πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν.
Et dixit discipulis suis, vt nauicula ||adsisteret
καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ 9
sibi, propter turbam, vt ne comprimerent eum.
αὐτῷ, διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν.
Multos enim ρsanauerat, ita vt *irruere ei, vt
πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ, ἵνα 10
illum tangerent, quotquot habebant *flagella. Et spiritus
αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας. καὶ τὰ πνεύματα 11
immundi cùm illum ||spectabant, accidebant ei: &
τὰ ἀκάθαρτα ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν αὐτῷ, καὶ
clamabant, dicentes: Quod tu es filius Dei.
ἔκραζε λέγοντα, ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.
Et ρmulta comminabatur eis, vt ne *manifestum illum facerent.
καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσι. 12
Et *ascendit in montem, & ||aduocat quos voluit ipse:
καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός· 13
& venerunt ad eum. Et fecit duodecim vt
καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν· καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα 14
essent cum illo: & vt mitteret eos prædicare:
ὦσι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν·
Et ρhabere auctoritatem curare infirmitates, & *eiicere
καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς νόσους, καὶ ἐκβάλλειν τὰ 15
dæmonia. Et imposuit Simoni nomen *Petrum:
δαιμόνια. καὶ ἐπέθηκε τῷ σίμωνι ὄνομα πέτρον· 16
Et Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem
καὶ ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ 17
Iacobi: & imposuit eis nomina Boanerges, quod est,
ἰακώβου· καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα βοανεργὲς, ὅ ἐστιν,
Filij tonitrui: Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum,
υἱοὶ βροντῆς· καὶ ἀνδρέαν, καὶ φίλιππον, καὶ βαρθολομαῖον, 18
& Matthæum, & Thomam, & Iacobum Alphæi, & Thad-
καὶ ματθαῖον, καὶ θωμᾶν, καὶ ἰάκωβον τὸν τοῦ ἀλφαίου, καὶ θαδ-
dæum, & Simonem ||Cananitem.
δαῖον, καὶ σίμωνα τὸν κανανίτην·
Et Iudam Iscarioten, qui & tradidit illum.
καὶ ἰούδαν ἰσκαριώτην, ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν. 19
Et veniunt ad domum: & conuenit iterum turba,
καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, 20
ita vt non ρposse ipsos neque panem manducare.
ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν.
Et *audientes qui ad ipsum, exierunt *prehendere eum: dice-
καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν· ἔλε- 21
bant enim, ||Quòd extra se esset. Et Scribæ qui ab Hierosolymis
γον γὰρ, ὅτι ἐξέστη. καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων 22
ρdescendentes, dicebant: Quoniã Beelzebub habet, & quia in principe
καταβάντες, ἔλεγον, ὅτι βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι
dæmoniorum eiicit dæmonia. Et *aduo-
τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. καὶ προσκαλεσά- 23
cans eos, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest
μενος αὐτοὺς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς, πῶς δύναται
satanas satanam eiicere? Et si regnum in seipsum
σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν; καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν 24
diuidatur, non potest stare regnum illud. Et si do-
μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη· καὶ ἐὰν οἰ- 25
mus super semetipsam dispertiatur, non potest stare domus illa.
κία ἐφ' αὐτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη·
Et si satanas consurrexerit in semetipsũ, dispertitus est, ρnon *potest
καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν, μεμέρισται, οὐ δύναται 26
stare, sed finem habet. Nemo potest vasa
σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει. οὐδεὶς δύναται τὰ σκεύη τοῦ 27
fortis, ingressus in domum eius, diripere, *si non
ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρπάσαι, ἐὰν μὴ
prius fortem alliget: & tunc domum eius diripiet.
πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ· καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.
Amen dico vobis: Quoniã omnia dimittentur peccata
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πάντα †ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα 28
filiis hominum, & blasphemiæ ||quascunque blasphe-
τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλασφημίαι ὅσας ἂν βλασφη-
mauerint: Qui autem blasphemauerit in Spiritum sanctum, non
μήσωσιν· ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ 29
ρhabet remissionẽ in æternum, sed *obnoxius est æterni *iudicij.
ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως·

* cæcitate
||illi
ἀποκαθίστημι
ρ autem
* quomodo
* autem
|| deseruiret
ρ sanabat,
* irruerent in eũ,
* plagas.
|| videbant, procidebant
ρ vehementer
* manifestarent
* ascendens
|| vocauit ad se
ρ dedit illis potestatem curandi
* eiiciendi
* Petrus.
|| Cananæum,
ρ possent
* cùm audissent sui,
* tenere
|| Quoniam in furorem versus est.
ρ descenderant,
* conuocatis eis,
ρ & * poterit
* nisi
ἀφίημι
|| quibus
ρ habebit
* reus erit
* delicti.

Quoniã dicebant: Spiritum immundum habet.
30 ὅτι ἔλεγον, πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.
*Veniunt igitur fratres & mater eius: & foris stantes,
31 ἔρχονται οὖν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ· καὶ ἔξω ἑστῶτες,
miserunt ad eum vocantes eum. Et sedebat
32 ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες αὐτόν. καὶ ἐκάθητο
turba circa eum: ||dicebant verò ei: Ecce mater tua, &
ὄχλος περὶ αὐτόν· εἶπον δὲ αὐτῷ, ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου, καὶ οἱ
fratres tui, & sorores tuæ foris quærunt te.
ἀδελφοί σου, καὶ αἱ ἀδελφαί σου ἔξω ζητοῦσί σε.
Et ρrespondit eis, dicens: Quæ est mater mea, *aut
33 καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων, τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, ἢ οἱ
fratres mei? Et circumspiciens *circulo circa se
34 ἀδελφοί μου; καὶ περιβλεψάμενος κύκλῳ τοὺς περὶ αὐτὸν
sedentes, ait: Ecce mater mea, & fratres mei.
καθημένους, λέγει, ἴδε ἡ μήτηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου·
Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus,
35 ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου,
& soror mea, & mater est.
καὶ ἀδελφή μου, καὶ μήτηρ ἐστί.

CAP. IIII. δ'.

Et iterum cœpit docere ||iuxta mare: & ρco-
1 Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. καὶ συν-
acta est ad eum turba multa, ita vt *ipsum ascendentem in
ήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολὺς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ
nauigium, sedere in mari: & omnis turba *ad
πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν
mare super terram erat. Et docebat eos in para-
2 θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παρα-
bolis multa, & dicebat illis in doctrina sua:
βολαῖς πολλὰ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ·
Audite: Ecce exiit seminans ||seminare:
3 ἀκούετε· ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι·
Et ρfactum est in seminando, hoc quidem cecidit circa viam:
4 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν,
& venerunt volucres cæli, & *deuorauerunt illud.
καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτό.
Aliud verò cecidit super petrosa, vbi non habuit terrã mul-
5 ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρῶδες, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολ-
tam: & statim exortum est, *propter non habere profunditatẽ terræ:
λὴν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς·
||Sole autem exoriente, æstuauit: & ρob non habere
6 ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, †ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν
radicem, exaruit. Et aliud cecidit in spinas: & ascen-
7 ῥίζαν, *ἐξηράνθη. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέ-
derunt spinæ, & suffocauerunt illud, & fructum non dedit.
βησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ †συνέπνιξαν αὐτὸ, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκε.
Et aliud cecidit in terram *pulchram: & dabat fructum ascen-
8 καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀνα-
dentem & crescentem: & afferebat vnũ triginta, & vnũ sexa-
βαίνοντα καὶ αὐξάνοντα, καὶ ἔφερεν ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξή-
ginta, & vnũ centum. & dicebat: *Habens aures ||audire, audiat.
9 κοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.
ρCùm autẽ factus esset solus, interrogauerunt eum *qui circa eum
10 ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν
cum duodecim, parabolam. Et dicebat eis: Vobis
11 σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὑμῖν
datum est nosse mysterium regni Dei: illis autem
δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ· ἐκείνοις δὲ
*foris||, in parabolis omnia fiunt: Vt ρaspicientes
12 τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται, ἵνα βλέποντες
aspiciant, & non videant: & audientes audiant, & non
βλέπωσι, καὶ μὴ ἴδωσι· καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι, καὶ μὴ
intelligant: ne quando conuertantur, & dimittantur eis pec-
συνιῶσι· μήποτε ἐπιστρέψωσι, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρ-
cata. Et ait illis: Nescitis parabolam
13 τήματα. καὶ λέγει αὐτοῖς, οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν
hanc? & quomodo omnes parabolas cognoscetis?
ταύτην; καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε;
*Seminans, verbum seminat: Hi autem sunt qui circa
14 ὁ σπείρων, τὸν λόγον σπείρει· οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ
viam, vbi seminatur verbum, & cùm audierint, confestim
15 τὴν ὁδὸν, ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως
venit satanas, & aufert verbum *seminatum|| in
ἔρχεται ὁ σατανᾶς, καὶ αἴρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς
cordibus eorum. Et hi sunt similiter ρin petrosa
16 καρδίαις αὐτῶν. καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη
*seminati, qui cùm audierint verbum, statim cum gaudio
σπειρόμενοι, οἳ ὅταν ἀκούσωσι τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς
accipiunt illud: Et non habent radicem in seipsis,
17 λαμβάνουσιν αὐτόν· καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς,
sed temporales sunt: deinde orta tribulatione, *aut persecutione
ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν· εἶτα γενομένης θλίψεως, ἢ διωγμοῦ
propter verbum, confestim scandalizantur.
διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζονται.
Et ||hi sunt qui in ρspinas seminati, hi sunt
18 καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι, οὗτοί εἰσιν,
qui verbum *audientes, Et *curæ seculi huius,
19 οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου,
& deceptio diuitiarum, & circa reliqua ||cupiditates intro-
καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπο-
ρευόμεναι

* Et
|| & dicunt
ρ respondens eis, ait: *&
* eos qui in circuitu eius sedebant.
|| ad
ρ congregata
* nauim ascendens sederet
* circa
|| ad seminandum:
ρ dum seminat, aliud
* comederunt
* quoniam non habebat altitudinem
|| Et quando exortus est sol,
ρ eo quòd non habebat
† καυματίζομαι
* ξηραίνομαι
† συμπνίγω
* bonam:
* Qui habet
|| audiendi,
ρ Et cùm esset singularis,
* hi qui cum eo erant
* qui || sunt,
ρ videntes videãt,
* Qui seminat,
* quod || est
ρ qui super
* seminantur,
* &
|| alij
ρ spinis seminantur
* audiunt,
* ærumnæ
|| concupiscentiæ

eunte s suffocant verbum, & *infructuosum efficitur.
ρευόμεναι συμπνίγουσι τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται.
Et hi sunt ‖in terram ♀pulchram seminati §, qui
καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες 20
audiunt verbum, & suscipiunt, & *fructum ferunt, vnum
ἀκούουσι τὸν λόγον, καὶ παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν, ἓν
triginta, & vnum sexaginta, & vnum centum. Et dicebat
τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν 21
illis: Nunquid lucerna venit vt sub modio ponatur, aut
αὐτοῖς, μήτι ὁ λύχνος ἔρχεται, ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον † τεθῇ, ἢ
sub lecto? nonne vt super candelabrum imponatur?
ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπιτεθῇ;
Nō enim est aliquid absconditū, quod non manifestetur: nec factum est
οὐ γάρ ἐστί τι κρυπτὸν, ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο 22
occultum, sed vt in palam veniat. Si quis habet aures
ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φανερὸν ἔλθῃ. εἴ τις ἔχει ὦτα 23
‖audire, audiat. Et dicebat illis: Videte quid audiatis.
ἀκούειν, ἀκουέτω. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, βλέπετε τί ἀκούετε. 24
In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adiicietur vobis
ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν
audientibus. Qui enim habet, dabitur illi: & qui
τοῖς ἀκούουσιν. ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς 25
non habet, ♀& quod habet auferetur ab eo. Et dicebat: Sic
οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει † ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ἔλεγεν, οὕτως 26
est regnum Dei, quēadmodū si homo iaciat sementem
ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον
in terram, Et dormiat, & §excitetur nocte & die: &
ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ 27
semen germinet & *augeatur vt nescit ille.
ὁ σπόρος βλαστάνῃ, καὶ μηκύνηται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός.
‖Spontanea enim terra ♀fructum fert, primùm herbam, deinde spi-
αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στά- 28
cam, deinde plenum frumentū in spica. §Cùm verò ediderit
χυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ. ὅταν δὲ παραδῷ 29
fructus, statim mittit falcem, quoniam adest
ὁ καρπὸς, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ
messis. Et dicebat: Cui assimilabimus regnum
θερισμός. καὶ ἔλεγε, τίνι ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν 30
Dei: aut *in qua parabola conniciemus illud?
τοῦ θεοῦ, ἢ ἐν ποίᾳ παραβολῇ παραβάλωμεν αὐτήν;
Sicut ‖grano sinapis, quod cùm seminatū fuerit in terra, mi-
ὡς κόκκῳ σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρό- 31
nus ♀ omnibus seminibus est quæ § in terra: Et cùm
τερος πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ὅταν 32
*seminatū fuerit, ascendit‖, & fit omnibus oleribus maius:
σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων μείζων,
& facit ramos magnos, ita vt ♀posse sub vmbra
καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν
eius §volatilia cæli *nidulari.
αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.
Et talibus parabolis multis loquebatur eis ‖sermonem,
καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, 33
prout poterant audire. Sine autem parabola nō loquebatur
καθὼς ἐδύναντο ἀκούειν. χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει 34
eis: ♀priuatim autem discipulis suis §dissoluebat omnia.
αὐτοῖς· κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυε πάντα.
Et ait illis in illa die, *sero facto,
καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὀψίας γενομένης, 35
Transeamus ‖in vlterius. Et dimittentes turbam, as-
διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν. καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, παρα- 36
sumunt eum ♀vt erat in §nauigio: & alia verò nauigiola
λαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ· καὶ ἄλλα δὲ πλοιάρια
erant cum illo. Et facta est procella venti magna: *at
ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ γίνεται λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλη· τὰ δὲ 37
fluctus ‖iniiciebat in nauigium, vt ipsum iam impleri.
κύματα ἐπέβαλλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι.
Et erat ipse in puppi super ceruical dor-
καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ, ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον κα- 38
miens: & excitant eum, & dicunt illi: Magister,
θεύδων· καὶ διεγείρουσιν αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, διδάσκαλε,
non ♀cura est tibi quia perimus? Et §excitatus obiurgauit
οὐ μέλει σοι ὅτι ἀπολλύμεθα; καὶ † διεγερθεὶς ἐπετίμησε 39
ventum, & dixit mari: *Sile, obmutesce. Et ‖quie-
τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπε τῇ θαλάσσῃ, σιώπα, πεφίμωσο. καὶ ἐκό-
uit ventus: & facta est tranquillitas magna.
πασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη.
Et ait illis: Quid timidi estis ita? ♀quomodo non habetis fidem?
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τί δειλοί ἐστε οὕτω; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; 40
Et timuerunt §timorem magnum: & dicebant ad *inuicem:
καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, 41
Quisnam iste est, quia & ventus & mare obe-
τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπα-
diunt ei?
κούουσιν αὐτῷ;

Margin: * sine fructu · ‖ qui super ♀ bonam § sunt, * fructificant, · τίθημι · ‖ audiendi, · ♀ etiam αἴρομαι · § exurgat · * increscat dum · ‖ Vltro ♀ fructificat, · § Et cùm ex se produxerit · * cui parabolæ comparabimus · ‖ granum · ♀ est § sunt · * natum ‖ in arborem, · ♀ possint · § aues * habitare · ‖ verbum, · ♀ seorsum § differebat · * cùm sero esset factum: · ‖ contra · ♀ ita § naui, & aliæ naues * & · ‖ mittebat in nauim, ita vt impleretur nauis. · ♀ ad te pertinet § exurgens, comminatus est vēto, διεγείρομαι * Tace, ‖ cessauit · ♀ necdum · § timore magno * alterutrum: Quisputas

CAP. V. ε.

Et venerunt ‖in vlterius maris in regionem
Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν τῶν 1
♀Gadarenorum. Et exeunti ei §ex nauigio, statim
Γαδαρηνῶν. καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως 2
occurrit ei *ex monumentis homo in spiritu
† ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι

Margin: ‖ trans fretum · ♀ Gerasenorum. § de naui, * de · ἀπαντάω

immundo: Qui domicilium habebat in monumentis. &
3 ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασι. καὶ
neque catenis ‖nemo poterat eum ligare: ♀Propter eum
4 οὔτε ἁλύσεσιν οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτὸν δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν
sæpè compedibus & catenis §ligatum esse, & disruptas esse ab eo
πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσι δεδέσθαι, καὶ διεσπάσθαι ὑπ' αὐτοῦ
catenas, & pedicas contritas esse: & nemo eum
τὰς ἁλύσεις, καὶ τὰς πέδας † συντετρῖφθαι, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν
poterat domare. Et *per omnem noctem & diem in
5 ἴσχυε δαμάσαι. καὶ διαπαντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς
monumentis & in montibus erat clamans, & concidens seipsum
μνήμασιν καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν ἦν κράζων, καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν
lapidibus. Videns autem Iesum à longe, cucurrit, &
6 λίθοις. ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε, καὶ
adorauit eum: Et clamans voce magna, dixit: Quid
7 προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ, εἶπε· τί
mihi & tibi, Iesu fili Dei altissimi? adiuro te ‖ Deum
ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν θεὸν
ne me torqueas. Dicebat enim illi: Exi spiritus
8 μή με βασανίσῃς. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ, ἔξελθε τὸ πνεῦμα
immunde ab homine ♀. Et interrogabat eum: Quod
9 τὸ ἀκάθαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ἐπηρώτα αὐτὸν, τί
tibi nomen §? Et *respondit dicens: Legio nomen mihi §: quia multi
σοι ὄνομα; καὶ ἀπεκρίθη λέγων, λεγεὼν ὄνομά μοι, ὅτι πολλοί
sumus. Et ♀adpellabat eum multa, vt ne se mit-
10 ἐσμεν. καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀπο-
tat extra regionem. Erat autem ibi §ad montem grex
11 στείλῃ ἔξω τῆς χώρας. ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη
porcorum magnus, pascens*. Et ‖adpellabant eum
12 χοίρων μεγάλη βοσκομένη. καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν
omnes dæmones, dicentes: Mitte nos in porcos,
πάντες οἱ δαίμονες, λέγοντες, πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους,
vt in eos introeamus. Et concessit eis statim
13 ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως
Iesus. Et exeuntes spiritus immundi, introie-
ὁ Ἰησοῦς. καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλ-
runt in porcos: & ♀irruit grex per præcipitium
θον εἰς τοὺς χοίρους· καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ
in mare: ‖erant enim vt duo millia: & suffocati sunt in
εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι· καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ
mari. *At pascentes porcos fugerunt: & nuntia-
14 θαλάσσῃ. οἱ δὲ βόσκοντες τοὺς χοίρους ἔφυγον, καὶ ἀνήγ-
uerunt in ciuitatem, & in agros. & egressi sunt videre
γειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν
quid esset ‖factum. Et veniunt ad Iesum, & ♀spe-
15 τί ἐστι τὸ γεγονός. καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεω-
ctant dæmoniacum sedentem & vestitum, & sa-
ροῦσι τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ ἱματισμένον, καὶ σω-
næ mentis eum qui habuerat legionem: & timuerunt.
φρονοῦντα, τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγεῶνα· καὶ ἐφοβήθησαν.
§Narrauerunt autem illis *videntes, quomodo factum esset ‖dæ-
16 διηγήσαντο δὲ αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶς ἐγένετο τῷ δαι-
moniaco, & de porcis. Et ♀cœperunt ad-
17 μονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν χοίρων. καὶ ἤρξαντο παρα-
uocare eum, §abire de finibus eorum.
καλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.
*Et ascendente ipso in nauigium, aduocabat illum ‖dæmo-
18 καὶ ἐμβάντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμο-
niacus, vt esset cum illo. ♀At Iesus non admisit eum:
19 νισθεὶς, ἵνα ᾖ μετ' αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν,
sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, &
ἀλλὰ λέγει αὐτῷ, ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοὺς, καὶ
annuntia illis quanta tibi Dominus §fecit, & misertus *est tui.
ἀνάγγειλον αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ κύριος ἐποίησε, καὶ ἠλέησέ σε.
Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta
20 καὶ ἀπῆλθε, καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει, ὅσα
fecisset ‖ei Iesus: & omnes mirabantur.
ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. καὶ πάντες ἐθαύμαζον.
Et ♀traiiciente Iesu in nauigio rursum §in
21 καὶ διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ
vlterius, coacta est turba multa ad eum, & erat *iuxta
πέραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἦν παρὰ τὴν
mare. Et ecce venit ‖vnus Archisynagogorum
22 θάλασσαν. καὶ ἰδοὺ ἔρχεται εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων,
nomine Iairus: & videns eum, procidit ad pedes eius:
ὀνόματι Ἰάειρος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ,
Et ♀aduocabat eum multum, dicens: Quoniam §filiola
23 καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ, λέγων, ὅτι τὸ θυγάτριόν
mea extremè habet, vt veniens imponas ei manus, vt
μου ἐσχάτως ἔχει· ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς χεῖρας, ὅπως
seruetur, & viuet. Et abiit cum illo: & sequebatur
24 σωθῇ, καὶ ζήσεται. καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ, καὶ ἠκολούθει
eum turba multa, & comprimebant eum.
αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον αὐτόν.
Et mulier *quædā existens in fluxione sanguinis ‖annos duodecim:
25 καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἔτη δώδεκα,
Et ♀multa perpessa à §multis medicis, & *insumptis
26 καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν, καὶ δαπανήσασα
quæ apud se omnibus, & nihil adiuta, sed ma-
τὰ παρ' ἑαυτῆς πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλ-
gis in deterius ‖veniens: Audiens de Iesu,
27 λον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα, ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ,

Margin: ‖ iam quisquam ♀ Quoniam · § vinctus dirupisset catenas, & cōpedes cōminuisset · συντρίβομαι * semper die ac nocte · ‖ per · ♀ isto. · § est * dicit ei · ♀ deprecabatur eum multum, ne se expelleret § circa · * in agris. ‖ deprecabantur eum spiritus, · ♀ magno impetu grex præcipitatus est ‖ ad · * Qui autem pascebant eos, · ‖ facti: ♀ vident illum qui a dæmonio vexabatur, · § Et * qui viderant, qualiter ‖ ei qui dæmoniū habuerat, ♀ rogare § vt discederet · * Cùmque ascenderet nauim, cœpit ‖ deprecari qui à dæmonio vexatus fuerat, ♀ & · § fecerit, * fis · ‖ sibi · ♀ cùm transcēdisset Iesus in naui § trans fretum, conuenit * circa · ‖ quidam de Archisynagogis · ♀ deprecabatur § filia mea in extremis est. Veni, impone manum tuam super eam, vt salua sit, & viuat. · * quæ erat in profluuio ‖ annis ♀ fuerat § compluribus * erogauerat omnia sua, nec quicquam profecerat. · ‖ habebat. Cùm audisset

*veniens in turba retrò, ‖ tetigit vestimentum eius.
ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ.
Dicebat enim: Quia si vel ℘vestimenta eius tetigero, § seruabor.
ἔλεγε γὰρ, ὅτι κἂν τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι, σωθήσομαι. 28
Et confestim siccatus est fons sanguinis eius: & sensit
καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω 29
corpore, quia sanata est à *flagello. Et statim Iesus
τῷ σώματι, ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος. καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς 30
cognoscens in semetipso ‖ ex se efficacitatem profectam, con-
ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπι-
uersus ℘in turba, aiebat: Quis mea tetigit vestimenta?
στραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγε, τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων;
Et dicebant ei discipuli sui: § Aspicis turbam
καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, βλέπεις τὸν ὄχλον 31
comprimentem te, & dicis: Quis me tetigit?
συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, τίς μου ἥψατο;
Et circunspiciebat videre * hoc facientem.
καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. 32
At mulier ‖ timens & tremens, sciens quod factū esset in
ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' 33
se, venit & procidit ℘ei, & dixit ei omnem
αὐτῇ, ἦλθε καὶ προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν
veritatem. Ille autē dixit ei: Filia, fides tua § seruauit
ἀλήθειαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ 34
te: vade in pace, & esto sana à *flagello tuo.
σε· ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου.
Adhuc eo loquente, veniunt ‖ ab Archisynagogo, di-
ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέ- 35
centes: Quia filia tua mortua est, quid ℘adhuc vexas
γοντες, ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε, τί ἔτι σκύλλεις τὸν
magistrum? § At Iesus statim audiens sermonem di-
διδάσκαλον; ὁ δὲ Ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λα- 36
ctum, ait Archisynagogo: * Ne metue: solùm crede.
λούμενον, λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ, μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε.
Et non admisit quenquam se consequi, ‖ si non Petrum,
καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι, εἰ μὴ Πέτρον, 37
& Iacobum, & Ioannem fratrem Iacobi.
καὶ Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου.
Et ℘venit in domum Archisynagogi, & videt tu-
καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ θό- 38
multum, § flentes & eiulantes multum.
ρυβον, κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας πολλά.
Et ingressus ait illis: Quid * tumultuamini & ploratis?
καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε; τὸ 39
puella non mortua est, sed dormit. Et irridebant
παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων 40
eum. Ipse verò eiectis omnibus, assumit patrem
αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐκβαλὼν ἅπαντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ
puellæ, & matrem, & qui ‖ cum se, & ℘ingreditur vbi
παιδίου, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου
erat puella iacens. Et § prehendens manum
ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον. καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς 41
puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod est interpreta-
τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ, ταλιθὰ κοῦμι, ὅ ἐστι † μεθερμηνευό-
tum, Puella, tibi dico, * excitare. Et cōfestim surrexit
μενον, τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειραι. καὶ εὐθέως ἀνέστη 42
puella, & deambulabat. erat enim annorū duodecim. Et obstupuerunt
τὸ κοράσιον, καὶ περιεπάτει. ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα· καὶ † ἐξέστησαν
stupore magno. Et præcepit illis ℘multa, vt ne-
ἐκστάσει μεγάλῃ. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλά, ἵνα μη- 43
mo sciret id: & § dixit dari illi manducare.
δεὶς * γνῷ τοῦτο· καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

*venit ‖ &
℘vestimentum
§ salua ero
*plaga.
‖ virtutem quæ exierat de illo,
℘ad turbam,
§ Vides
*eam quę hoc fecerat.
‖ verò
℘ante eum,
§ saluam fecit
*plaga tua.
‖ nuntij ad Archisynagogum,
℘vltrà
§ Iesus autem audito verbo quod dicebatur,
* Noli timere: tantummodo
‖ nisi
℘veniunt
§ &
*turbamini
‖ secum erant
℘ingrediuntur
§ tenens
μεθερμηνεύομαι
*surge.
‖ autem
ἐξίσταμαι
℘vehementer,
§ iussit
γινώσκω

CAP. VI. ϛ'.

Et egressus est indè, & *venit in patriam suam: &
Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ· καὶ 1
‖ sequuntur eum discipuli sui. Et facto Sab-
ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ γενομένου σαβ- 2
bato, cœpit in synagoga docere: & multi audien-
βάτου, ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν· καὶ πολλοὶ ἀκούον-
tes, ℘percellebantur, dicentes: Vnde huic hæc°? & quæ
τες, ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες, πόθεν τούτῳ ταῦτα; καὶ τίς ἡ
sapientia ‖ data illi, & ℘efficacitates tales ‖ per manus
σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν
eius efficiuntur? Nonne hic est faber filius Mariæ,
αὐτοῦ γίνονται; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς Μαρίας, 3
frater verò Iacobi, & *Iose, & Iudæ, & Simonis? ‖ Et non sunt
ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ, καὶ Ἰούδα, καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν
* sorores eius hic ℘apud nos? Et scandalizabantur in illo.
αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.
§ Dicebat autem illis Iesus: Quia non est Propheta * inhonoratus,
ἔλεγε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, 4
si non in patria sua, & in ‖ cognatis, & in domo
εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ
sua. Et non poterat ibi vllam ℘efficacitatem facere,
αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, 5
§ si non paucis infirmis imponens manus, curauit.
εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας, ἐθεράπευσε.
Et mirabatur propter incredulitatem eorum: & circuibat * vi-
καὶ ἐθαύμαζε διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν· καὶ περιῆγε τὰς κώ- 6
cos in orbem docens. Et ‖ aduocat duodecim:
μας κύκλῳ διδάσκων. καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα· 7

abiit
‖ sequebantur
℘admirabantur in doctrina eius,
°omnia?
*est ‖ quæ
℘virtutes
*Ioseph,
‖ Nonne &
℘nobiscum sunt?
§ Et
*sine honore, nisi
‖ cognatione sua,
℘virtutem
§ nisi paucos infirmos impositis manibus,
*castella in circuitu
‖ vocauit

& cœpit eos mittere ℘duos duos, & dabat illis § aucto-
καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξου-
ritatem spirituum immundorum. Et præcepit
8 σίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. καὶ παρήγγειλεν
eis *vt nihil tollerent ‖ ad viam, si non virgam tantùm: non
αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδὸν, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον· μὴ
peram, non panem, ℘non in zona æs. Sed cal-
9 πήραν, μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν. ἀλλ' ὑπο-
ceatos sandalis: & ne § induimini duas tunicas.
δεδεμένους σανδάλια· καὶ μὴ † ἐνδύσησθε δύο χιτῶνας.
Et dicebat eis: Quocunque introieritis in domum, illic ma-
10 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μέ-
nete, donec exeatis indè. Et quicunque non receperint
11 νετε, ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν. καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται
vos, nec audierint vos, exeuntes indè, excu-
ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτι-
tite puluerem infernè * pedum vestrorum, in testi-
νάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν, εἰς μαρτύ-
monium illis. Amen dico vobis, tolerabilius erit Sodomis aut
ριον αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται Σοδόμοις ἢ
Gomorris in die iudicij, quàm ciuitati illi.
Γομόρροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.
Et exeuntes prædicabant vt ‖ pœniterent.
12 καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον ἵνα μετανοήσωσι·
Et dæmonia multa eiiciebant: & vngebant oleo mul-
13 καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον, καὶ † ἤλειφον ἐλαίῳ πολ-
tos ægros, & ℘sanabant. Et audiuit rex
14 λοὺς ἀρρώστους, καὶ ἐθεράπευον. καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς
Herodes (manifestum enim factū § erat nomen eius) & dicebat: Quia
Ἡρῴδης· φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ ἔλεγεν, ὅτι
Ioannes * baptizans à mortuis excitatus est: & propter ‖ hoc operantur
Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν
efficacitates in illo. Alij ℘dicebant: Quia Elias est:
15 αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι Ἠλίας ἐστίν·
Alij verò dicebant: Quia Propheta est, quasi vnus § Prophetarum.
ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι προφήτης ἐστὶν, ὡς εἷς τῶν προφητῶν.
*Audiens autem Herodes, ait: Quia quem ego decollaui
16 ἀκούσας δὲ ὁ Ἡρῴδης, εἶπεν, ὅτι ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα
Ioannem, hic ‖ est: ipse excitatus est ex mortuis.
Ἰωάννην, οὗτός ἐστιν· αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν.
Ipse enim Herodes ℘delegans, prehendit Iohannem, & vin-
17 αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρῴδης ἀποστείλας, ἐκράτησε τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδη-
xit eum in § custodia propter Herodiadem vxorem Philip-
σεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ διὰ Ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίπ-
pi fratris sui, quia eam duxerat. Dicebat enim
18 που τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν. ἔλεγε γὰρ
Ioannes Herodi: Quod nō licet tibi habere vxorem
ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρῴδῃ, ὅτι οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ
fratris tui. At Herodias * insidiabatur illi: & volebat
19 ἀδελφοῦ σου. ἡ δὲ Ἡρῳδιὰς † ἐνεῖχεν αὐτῷ, καὶ ἤθελεν
eum occidere, ‖ & non poterat. Nam Herodes ℘me-
20 αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδύνατο. ὁ γὰρ Ἡρῴδης ἐφο-
tuebat Ioannem, sciens eum virum iustum & sanctum: &
βεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον· καὶ
§ conseruabat eum, & *audiens eum, multa faciebat: & ‖ suauiter
συνετήρει αὐτόν, καὶ ἀκούσας αὐτοῦ, πολλὰ ἐποίει, καὶ ἡδέως
eum audiebat. Et ℘facta die opportuna, cùm Herodes
21 αὐτοῦ ἤκουε. καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε Ἡρῴδης
§ natalitiis suis cœnam *faciebat principibus suis, &
τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ, καὶ
tribunis, & primis Galilææ.
τοῖς χιλιάρχοις, καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας.
‖ Et ingressa filia ipsius Herodiadis, & ℘sal-
22 καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τῆς Ἡρῳδιάδος, καὶ ὀρχη-
tante, & placente Herodi, § & vna recumbentibus,
σαμένης, καὶ ἀρεσάσης τῷ Ἡρῴδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις,
ait rex puellæ: Pete à me quod *velis, &
εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ, † αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ
dabo tibi. Et iurauit illi, Quia quicquid petieris, dabo
23 δώσω σοι. καὶ ὤμοσεν αὐτῇ, ὅτι ὃ ἐὰν αἰτήσῃς, δώσω
tibi, ‖ vsque dimidium regni mei. ℘Illa verò egressa,
24 σοι, ἕως ἡμίσους τῆς βασιλείας μου. ἡ δὲ ἐξελθοῦσα,
dixit matri suæ: Quid petam? § Illa verò ait: Caput
εἶπε τῇ μητρὶ αὐτῆς, τί αἰτήσομαι; ἡ δὲ εἶπε, τὴν κεφαλὴν
Ioannis Baptistæ. * Et ingressa statim cum ‖ studio
25 Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ εἰσελθοῦσα εὐθέως μετὰ σπουδῆς
ad regem, petiuit, dicens: Volo vt mihi des ℘ex
πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτήσατο, λέγουσα, θέλω ἵνα μοι δῷς ἐξ
ipsa in disco caput Ioannis Baptistæ.
αὐτῆς ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.
Et contristatus § factus rex, propter *iuramenta, & ‖
26 καὶ περίλυπος γενόμενος ὁ βασιλεύς, διὰ τοὺς ὅρκους, καὶ τοὺς
simul discumbentes, ℘non voluit eam § reiicere.
συνανακειμένους, οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν † ἀθετῆσαι.
Et statim legans rex speculatorem iniunxit
27 καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα, ἐπέταξεν
afferri caput eius*. Ille autem abiens decolla-
† ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφά-
uit eum in carcere. Et attulit caput eius
28 λισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ· καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ
in disco, & dedit illud puellæ, & puella
ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ, καὶ τὸ κοράσιον
ἔδωκεν

℘binos,
§ potestatem
*ne quid
‖ in via, nisi
℘neque
§ induerentur duabus tunicis,
ἐνδύω
*de pedibus vestris,
‖ pœnitentiam agerent:
ἀλείφω
℘sanabantur.
§ est
*Baptista resurrexit:
‖ ea virtutes
℘autem
§ ex Prophetis.
*Quo audito
‖ à mortuis resurrexit.
℘misit ac tenuit
§ carcerem
*autem
ἐνέχω
‖ nec ℘enim
§ custodiebat
*audito eo,
‖ libenter
℘cum dies opportunus accidisset,
§ natalis sui
*fecit
‖ Cùmque ingressa esset
℘saltasset & placuisset
§ simulque
*vis,
αἰτέω
‖ licet
℘Quæ cùm exisset,
§ At illa dixit:
*Cùmque introisset
‖ festinatione
℘protinus
§ est
*iusiurandum,
‖ propter
℘noluit
§ contristare, sed misso spiculatore præcepit
ἀθετέω
*in disco: &
φέρομαι

dedit illud matri suæ. *Et audientes di-
ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ ἀκούσαντες οἱ μα- 29
scipuli eius venerunt,& tulerunt ‖cadauer eius, & posuerunt illud in
θηταὶ αὐτοῦ ἦλθον, καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν
monumento. Et ᵽconueniunt Apostoli ad Iesum, &
τῷ μνημείῳ. καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ 30
renuntiauerunt ei omnia, §& quanta egerant,& quanta docuerant.
ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, καὶ ὅσα ἐποίησαν, καὶ ὅσα ἐδίδαξαν.
Et ait illis: Venite *vos ipsi priuatim in desertum
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον 31
locum, & requiescite pusillum. Erant enim ‖venientes & ab-
τόπον, καὶ ἀναπαύεσθε ὀλίγον. ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπά-
euntes multi: & nec ᵽedere opportunitatem habebant.
γοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν † ηὐκαίρουν.
Et §abierunt in desertum locum nauigio seorsum.
καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. 32
Et viderunt eos abeuntes, & cognouerunt eum multi:
καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας, καὶ † ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, 33
& pedestres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & præ-
καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ, καὶ προ-
uenerunt eos, & venerunt ad eum. Et exiens vidit
ῆλθον αὐτούς, καὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐξελθὼν εἶδεν 34
Iesus multam turbam: & *visceribus commotus est super eos: quia erant
ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν
sicut oues non habentes pastorem: & cœpit docere illos
ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς
multa. Et ‖iam hora multa ᵽfacta, aduenientes
πολλά. καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, προσελθόντες 35
ei discipuli eius, §dicunt: Quod desertus est locus*,
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγουσιν, ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος,
& iam hora ‖multa, Absolue eos, vt abeuntes in
καὶ ἤδη ὥρα πολλή, ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς 36
ᵽper gyrum agros & vicos, §mercentur sibi panes. quid
τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς καὶ κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους. τί
enim edant non habent. Ille verò respondens, ait illis:
γὰρ φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, 37
Date illis vos manducare. Et *dicunt ei: Euntes ‖mer-
Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἀπελθόντες ἀγο-
cabimur ducentorum denariorum panes, & dabimus illis manducare.
ράσωμεν διακοσίων δηναρίων ἄρτους, καὶ δῶμεν αὐτοῖς φαγεῖν.
ᵽIlle autē dicit eis: Quot panes habetis? abite & videte.
ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, πόσους ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε καὶ ἴδετε. 38
Et §cognoscentes, dicunt: Quinque, & duos pisces. Et *adordinauit
καὶ γνόντες λέγουσι, πέντε, καὶ δύο ἰχθύας. καὶ ἐπέταξεν 39
eis recumbere omnes conuiuia conuiuia super viri-
αὐτοῖς ἀνακλῖναι πάντας συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλω-
di fœno. Et discubuerunt ‖areæ areæ, per centum
ρῷ χόρτῳ. καὶ ἀνέπεσον πρασιαὶ πρασιαί, ἀνὰ ἑκατὸν 40
& per quinquaginta. Et ᵽaccipiens quinque §panes &
καὶ ἀνὰ πεντήκοντα. καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ 41
duos pisces, respiciens in cælum, benedixit, &
τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησε, καὶ
fregit panes, & dedit discipulis suis, vt
κατέκλασε τοὺς ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα
adponerent *eis: & duos pisces diuisit omnibus.
παραθῶσιν αὐτοῖς. καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισε πᾶσι.
Et manducauerūt omnes, & saturati sunt.
καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν. 42
Et sustulerunt ‖fragmentorū duodecim cophinos plenos, & de
καὶ ἦραν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν 43
piscibus. Et erant ᵽedentes panes, quinquies mille
ἰχθύων. καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους, πεντακισχίλιοι 44
viri. Et statim coegit discipulos suos a-
ἄνδρες. καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμ- 45
scendere §in nauigium, & præcedere in vlterius ad Bethsai-
βῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊ-
dam, *donec ipse absolueret turbam. Et ‖dimittens
δάν, ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. καὶ ἀποταξάμενος 46
eos, abiit in montem orare. Et ᵽsero
αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. καὶ ὀψίας 47
facto, erat nauigium in medio mari, & ipse solus
γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος
in terra. Et §vidit eos laborantes in
ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ 48
remigando: (erat enim ventus contrarius eis) & circa quartam
ἐλαύνειν. ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς. καὶ περὶ τετάρτην
*custodiam noctis venit ad eos circumambulans super
φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτούς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς
mare: & volebat præterire eos. ‖Illi vero videntes
θαλάσσης, καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες 49
eum circumambulantem super mare, putauerunt phantasma esse:
αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα εἶναι.
& exclamauerunt. Omnes enim eum viderunt, & conturbati sunt.
καὶ † ἀνέκραξαν. πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, καὶ * ἐταράχθησαν. 50
Et statim locutus est cum eis, & dixit eis: Confidite,
καὶ εὐθέως ἐλάλησε μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, θαρσεῖτε.
ego sum, ᵽne metuite. Et ascendit ad illos in
ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ 51
§nauigiū:& quieuit ventus. Et *valde ex abundanti in seipsis
πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς
stupebant, & mirabantur. Nō enim intellexerūt de panibus:
ἐξίσταντο, καὶ ἐθαύμαζον. οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις. 52

*Quo audito
‖corpus
ᵽconuenientes
§quæ
*seorsum
‖qui veniebant & redibant
ᵽspatium manducandi
εὐκαιρέω
§ascendentes in nauim,
ἐπιγινώσκω
*misertus est.
‖eùm ᵽfieret,accesserūt
§dicentes: *hic,
‖præteriit: Dimitte illos,
ᵽproximas villas
§emant sibi cibos quos manducent.Et
*dixerunt
‖emamus ducentis denariis
ᵽEt
§cùm cognouissent,
*præcepit illis vt accumbere facerent omnes secundùm contubernia super viride fœnum.
‖in partes per centenos & quinquagenos.
ᵽacceptis
§panibus,& duobus piscibus,intuens
*ante eos:
‖reliquias
ᵽautem qui manducauerant,quinque millia virorum
§nauim,vt præcederent eū trans fretum
*dum ipse dimitteret populum,
‖cùm dimisisset
ᵽcùm serò esset, erat nauis
§videns
*vigiliam
‖At illi vt viderunt
† ἀνακράζω
* ταράττω
ᵽnolite timere.
§nauim:& cessauit
*plus magis intra se

erat enim cor eorum ‖obcallitum. Et ᵽpertranseuntes
53 ἦν γὰρ ἡ καρδία αὐτῶν † πεπωρωμένη. καὶ διαπεράσαντες
venerunt in terram Genesareth, & applicuerunt.
ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρέτ, καὶ προσωρμίσθησαν.
§Et exeuntibus illis è nauigio, continuò *cognoscentes eum:
54 καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἐπιγνόντες αὐτόν,
Circumcurrentes omnem circumviciniam illam, cœperunt in
55 περιδραμόντες ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, ἤρξαντο ἐπὶ
grabatis ‖malè habentes circumferre, vbi audiebant
τοῖς κραββάτοις τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν, ὅπου ἤκουον
ᵽquòd illic esset. Et quocunque introibat in vicos, vel §vr-
56 ὅτι ἐκεῖ ἐστι. καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας, ἢ πό-
bes, vel agros, in plateis ponebant infirmos, &
λεις, ἢ ἀγρούς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ
*aduocabant eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tan-
παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅ-
gerent: & quotquot tangebant eum, ‖seruabantur.
ψωνται. καὶ ὅσοι ἂν ἥπτοντο αὐτοῦ, ἐσώζοντο.

‖obcæcatum,
ᵽcùm transfretassent
πωρόω
§Cùmque egressi essent de naui, *cognouerunt eum: Et percurrentes vniuersam regionem
‖eos qui se malè habebant
ᵽeum esse.
§in villas,aut ciuitates,
*deprecabantur
‖salui fiebant.

CAP. VII. ζ.

Et conueniunt ad eum Pharisæi, & quidam ‖Scri-
1 Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι, καί τινες τῶν γραμ-
barum venientes ab Hierosolymis. Et ᵽvidentes quosdam
2 ματέων ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων. καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν
§discipulorum eius cōmunibus manibus, hoc est, *illotis, edentes
μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χερσί, τοῦτ' ἔστιν, ἀνίπτοις, ἐσθίοντας
panes, ‖incusarunt. Nam Pharisæi ᵽ& omnes Iu-
3 ἄρτους, ἐμέμψαντο. οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰου-
dæi, §si non pugillatim lauerint manus, non manducant, te-
δαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσι, κρα-
nentes traditionem seniorum: Et à foro,
τοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων. καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς,
*si non baptizentur, non comedunt: & alia multa sunt quæ
4 ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσι. καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν, ἃ
‖assumpserunt prehendere, lotiones poculorum & sextariorum,& æramē-
παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν, καὶ χαλ-
torum,& lectorum. ᵽDeinde interrogant eum Phari-
κίων, καὶ κλινῶν. ἔπειτα ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρι-
sæi & Scribæ: Quare discipuli tui non ambulant
5 σαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, διατί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσι
iuxta traditionem seniorum, sed §illotis manibus
κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις χερσὶν
manducant panem? *Ille vero respondens, dixit eis: Quod ‖pul-
ἐσθίουσι τὸν ἄρτον; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι κα-
chrè prophetauit Esaias de vobis hypocritis, sicut scri-
6 λῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέ-
ptum est: Hic populus labiis me honorat, at cor ᵽ eorum
γραπται, οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν
longè abest à me. §Frustrà autem colunt me, do-
7 πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μάτην δὲ σέβονταί με, δι-
centes doctrinas,* præcepta hominum.
δάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων.
Relinquētes enim mandatum Dei, ‖prehenditis traditionem
8 ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν
hominum, ᵽlotiones sextariorum & poculorum, & alia similia
ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια
§eiusmodi multa facitis. Et dicebat illis: *Pulchrè abrogatis
9 τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, καλῶς ἀθετεῖτε
mandatum Dei, vt traditionem vestram seruetis.
τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε.
Moyses enim dixit: Honora patrem tuum, & matrem tuam:
10 Μωσῆς γὰρ εἶπε, τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου.
&, ‖maledicens patri vel matri, morte ᵽfiniatur:
καὶ, ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω.
Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri vel matri,
11 ὑμεῖς δὲ λέγετε, ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί,
Corban, (quod est donū) §quod si ex me iuuaberis.
κορβᾶν, ὅ ἐστι, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς.
Et non amplius sinitis eum quicquam facere patri suo, aut
12 καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἢ
matri suæ, *Irritum facientes verbum Dei ‖tradi-
13 τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παρα-
tione vestra quam tradidistis: Et similia huiusmodi multa
δόσει ὑμῶν ᾗ παρεδώκατε. καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ
facitis. Et aduocans ᵽomnem turbam, dicebat
14 ποιεῖτε. καὶ προσκαλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν
illis: Audite me omnes, & intelligite, Nihil est
15 αὐτοῖς, ἀκούετέ μου πάντες, καὶ συνίετε. οὐδέν ἐστιν
extra hominem introiens in eum, ‖quod §potest
ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτόν, ὃ δύναται
eum communicare: sed *exeuntia ab eo, illa
αὐτὸν κοινῶσαι. ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά
sunt ‖communicantia hominem. Si quis habet aures audiendi,
16 ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν,
audiat. Et cùm introisset in domum à turba,
ἀκουέτω. καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου,
interrogabant eum discipuli eius ᵽde parabola:
17 ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς,
Et ait illis: Sic & vos imprudentes estis? Non §cōsideratis
καὶ λέγει αὐτοῖς, οὕτω καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὐ νοεῖτε,
quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest
18 ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὐ δύναται

‖de Scribis
ᵽcùm vidissent
§ex discipulis
*i.non lotis, mãducare
‖vituperauerunt.
ᵽenim
§nisi crebrò
*nisi
‖tradita sunt illis seruare, baptisma ta calicum & vrceorum,
ᵽEt interrogabāt
§communibus
*At
‖Bene
ᵽautem
§In vanum
*&
‖tenetis traditiones
ᵽbaptismata vrceorū & calicum
§his
*Bene irritum fecistis præceptum
‖qui maledixerit
ᵽmoriatur:
§quodcunque ex me,tibi profuerit
Et vltra non dimittitis
*rescindentes
‖per traditionem vestram
ᵽiterum
§possit eum coinquinare:
*quæ de homine procedunt
‖quæ communicant
ᵽparabolam:
§intelligitis,

αὐτὸν

cum communicare: Quia non intrat eius in cor,
αὐτὸν κοινῶσαι· ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, 19
* vadit,
sed in ventrem*, & in secessum exit, pur-
ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται, καθα-
|| quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant
gans omnes escas? Dicebat autē || quod ex homi-
ρίζον πάντα τὰ βρώματα; ἔλεγε δὲ ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώ- 20
ne egressum, illud communicat hominem.
που ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
ρ Ab § malæ cogitationes procedunt: * Homicidia,
ρ Intus enim, de corde hominum § ratiocinationes
ἔσωθεν γὰρ, ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ 21
malæ egrediuntur, adulteria, fornicationes, *cædes, Furta,
κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, κλοπαί, 22
|| nequitiæ, ρ impudicitiæ,
auaritiæ, || malitiæ, dolus, ρ lasciuia, oculus malus,
πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρός,
§ stultitia.
blasphemia, superbia, § amentia. Omnia hæc
βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη. πάντα ταῦτα τὰ 23
* procedunt,
mala abintus *egrediuntur, & communicant hominem.
πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται, καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
|| fines
Et indè surgens, abiit in || confinia Tyri &
καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς, ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια Τύρου καὶ 24
Sidonis: & ingressus in domum, neminem voluit scire,
Σιδῶνος· καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι,
ρ Mulier enim statim vt audiuit
& non potuit latere. ρ Audiens enim mulier de eo,
καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, 25
§ filia * intrauit, &
cuius § habebat filiola spiritum immundum, *intrans proci-
ἧς εἶχε τὸ θυγάτριον πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέ-
|| enim ρ gentilis,
dit ad pedes eius. Erat || autem mulier ρ Græca,
πεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ γυνὴ Ἑλληνίς, 26
Syrophœnissa genere. Et rogabat eum vt dæmonium
Συροφοινίκισσα τῷ γένει. καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον
§ Qui dixit illi:
eiiceret de filia eius. § At Iesus ait ei:
ἐκβάλλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, 27
* bonum
Sine priùs saturari filios: non enim *pulchrum est
χορτάζομαι
ἄφες πρῶτον † χορτασθῆναι τὰ τέκνα· οὐ γάρ καλόν ἐστι
|| canibus. At
sumere panem filiorum, & mittere || catellis.
λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.
ρ nam &
Illa verò respondit, & dicit illi: Vtique Domine: ρ etenim ca-
ἡ δὲ ἀπεκρίθη, καὶ λέγει αὐτῷ, ναὶ κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνά- 28
telli sub mensa comedunt de micis puerorum.
ρια ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων.
Et ait illi: Propter hunc sermonem, vade: exiit
καὶ εἶπεν αὐτῇ, διὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὕπαγε· ἐξελήλυθε τὸ 29
§ cùm abiisset
dæmonium à filia tua. Et § abiens in
δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρός σου. καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν 30
* puellam iacentē supra lectum, & dæmonium exiisse
domum suam, inuenit *dæmonium egressum, & filiam
οἶκον αὐτῆς, εὗρε τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς, καὶ τὴν θυγατέρα
coniectam super lectum. Et iterum exiens de
βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης. καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν 31
|| venit per Sidonē
finibus Tyri || & Sidonis, venit ad mare Gali-
ὁρίων Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἦλθε πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλι-
ρ inter medios fines § adducunt * & mutum, & deprecabantur
lææ, ρ per medium finium Decapoleos. Et § ferunt
λαίας, ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων Δεκαπόλεως. καὶ φέρουσιν 32
ei surdum *agreloquentem, & inuocant eum vt imponat
αὐτῷ κωφὸν μογιλάλον, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ
|| apprehendens
illi manum. Et || assumens eum de turba
αὐτῷ τὴν χεῖρα. καὶ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου 33
ρ seorsum, misit
ρ priuatim, iecit digitos suos in auriculas eius: &
κατ' ἰδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ
expuens, tetigit linguam eius: Et suspiciens in
πτύσας, ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ· καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν 34
cælum, ingemuit, & ait illi: Ephphatha, quod est, Ad-
διανοίγω
οὐρανὸν, ἐστέναξε, καὶ λέγει αὐτῷ, ἐφφαθὰ, ὅ ἐστι, † διαν-
aperire. Et statim adapertæ sunt eius aures:
οίχθητι. καὶ εὐθέως διηνοίχθησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαὶ, 35
& solutū est vinculum linguæ eius: & loquebatur rectè.
καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς.
§ ne cui
Et præcepit illis § vt nemini dicerent. Quātò autem ille
καὶ διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν. ὅσον δὲ αὐτὸς 36
|| tantò ρ plus
eis præcipiebat, || magis ρ amplius prędicabant.
αὐτοῖς διεστέλλετο, μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον·
§ eò amplius admirabantur, * Bene || fecit
Et § supramodum percellebantur, dicentes: * Pulchrè omnia fe-
καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες, καλῶς πάντα πε- 37
cit: & surdos || facit audire, & mutos loqui.
ποίηκε· καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

CAP. VIII. η.

ρ iterum cùm turba multa esset, nec haberent quod manducarent, conuocatis discipulis, ait illis: Misereor
In illis diebus ρ nimio multa turba existente, & non
Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις παμπόλλου ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ 1
habentibus quid comederent, aduocans Iesus discipulos
ἐχόντων τί φάγωσι, προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς
suos, dicit illis: Visceribus commoueor super turbam: quia
αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς, σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι 2
§ ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod
§ iam dies tres manent apud me, & non habent quid manducēt,
ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι.
* dimisero || deficient
Et si *absoluam eos ieiunos in domum suam, || exol-
καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθή- 3
ρ ex eis ἥκω
uentur in via: quidā enim ρ eorum de longè venerunt.
σονται ἐν τῇ ὁδῷ· τινὲς γὰρ αὐτῶν μακρόθεν † ἥκασι.
Et responderunt ei discipuli sui: Vnde illos
καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, πόθεν τούτους 4
poterit quis hic saturare panibus in solitudine?
δυνήσεταί τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ' ἐρημίας;

Et interrogauit eos: Quot habetis panes? § Illi verò dixerūt: Septē. § Qui
5 καὶ ἐπηρώτα αὐτούς, πόσους ἔχετε ἄρτους; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά.
Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens
6 καὶ παρήγγειλε τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν
septem panes, gratias agens, fregit: & dabat disci-
τοὺς ἑπτὰ ἄρτους, εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μα-
pulis suis, vt apponerent: & apposuerunt turbæ.
θηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσι· καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ.
Et habebant pisciculos paucos: & * benedicens, ait apponi
* Ipsos benedixit, & iussit apponi. Et manducauerunt || quod superauerat de fragmentis
7 καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα, καὶ εὐλογήσας, εἶπε παραθεῖναι
& ipsos. Comederunt autem, & saturati sunt: & sustulerunt || re-
8 καὶ αὐτά. ἔφαγον δὲ, καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν περισ-
dundantia fragmentorum septem sportas. Erant autem ρ com-
ρ qui manducauerant
9 σεύματα κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας. ἦσαν δὲ οἱ φα-
§ dimisit
edentes quasi quatuor millia: & § absoluit eos.
γόντες ὡς τετρακισχίλιοι· καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς.
|| nauim
Et statim ascendens || in nauigium cum discipulis suis,
10 καὶ εὐθέως ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,
venit in partes Dalmanutha. Et exierunt Pha-
11 ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά. καὶ ἐξῆλθον οἱ Φα-
ρ cum
risæi, & cœperunt conquirere ρ eo, quærentes ab illo
ρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ
signum de cœlo, tentantes eum. Et ingemiscens
12 σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. καὶ ἀναστενάξας
spiritu suo, ait: Quid generatio ista signum quærit?
τῷ πνεύματι αὐτοῦ, λέγει, τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ;
Amen dico vobis, si dabitur generationi isti signum.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον.
§ ascendit iterum nauim, & abiit trans fretum. *nisi
Et dimittens eos, § ascendens rursum in nauigium, abiit in
13 καὶ ἀφεὶς αὐτούς, ἐμβὰς πάλιν εἰς τὸ πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς
vlterius. Et obliti sunt sumere panes: & *si non vnū
14 τὸ πέραν. καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους· καὶ εἰ μὴ ἕνα
|| secum in naui.
panem non habebāt || cum se in nauigio. Et præcipiebat
15 ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. καὶ διεστέλλετο
ρ & cauete
eis, dicens: Videte, ρ aspicite à fermento Pharisæorum,
αὐτοῖς, λέγων, ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων,
§ cogitabant ad alterutrum,
& fermento Herodis. Et § ratiocinabantur ad inuicem,
16 καὶ τῆς ζύμης Ἡρώδου. καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους,
*Quo cognito,
dicentes: Quia panes non habemus. * Et cognoscens Iesus,
17 λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν. καὶ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς,
ait illis: Quid cogitatis, quia panes non habetis?
λέγει αὐτοῖς, τί διαλογίζεσθε, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε;
|| cæcatum
Nondū cognoscitis, nec intelligitis? adhuc || callosum habetis
οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε; ἔτι πεπωρωμένην ἔχετε τὴν
ρ videtis,
cor vestrum? Oculos habentes non ρ aspicitis, & aures
18 καρδίαν ὑμῶν; ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὦτα
§ Nec
habentes non auditis? § Et non recordamini, Quando quinque
19 ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνημονεύετε, ὅτε τοὺς πέντε
*quinq; millia, &
panes fregi in * quinquies mille, quot cophinos
ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους, πόσους κοφίνους
fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei: Duodecim.
κλασμάτων πλήρεις ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ, δώδεκα.
|| & ρ panes § quatuor millia, *sportas || Et dicunt ei:
Quādo || autem septem ρ in § quater mille, quot *sporta-
20 ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σπυρί-
rum complementa fragmentorum tulistis? || Illi verò dixerunt: Septem.
δων πληρώματα κλασμάτων ἤρατε; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά.
ρ nondum
Et dicebat eis: Quomodo ρ non intelligitis?
21 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, πῶς οὐ συνίετε;
§ veniunt *adducunt
Et § venit in Bethsaidam: & * ferunt ei cæcum, &
22 καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαϊδάν, καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλὸν, καὶ
ρ rogabant § apprehensa manu
ρ inuocabant eum vt illum tangeret. Et § assumens
23 παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἅψηται. καὶ ἐπιλαβόμενος
manum cæci, eduxit eum extra vicum: & ex-
τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης· καὶ πτύ-
* impositis manibus suis,
puens in oculos eius, * imponens manus ei, interrogauit
σας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα
|| aspiciens,
eum si quid videret. Et || suspiciens, ait: Video
24 αὐτὸν εἴ τι βλέπει. καὶ ἀναβλέψας ἔλεγε, βλέπω τοὺς
homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum
25 ἀνθρώπους ὡς δένδρα περιπατοῦντας. εἶτα πάλιν
ρ cœpit
imposuit manus super oculos eius, & ρ fecit
ἐπέθηκε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν
§ ita vt clarè videret omnia.
ipsum videre: & restitutus est, § & aspexit perlucidè
αὐτὸν ἀναβλέψαι· καὶ ἀποκατεστάθη, καὶ ἀνέβλεψε τηλαυγῶς
omnes. Et misit illum in domum suam, dicens:
26 ἅπαντας. καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων,
* Vade in domum tuam: & si in vicū introieris, nemini dixeris. || castella
*Neque in vicum ingrediaris, neque dixeris cuipiā in vico.
μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ.
Et egressus est Iesus & discipuli eius in || vicos
27 καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας
Cæsareæ Philippi: & in via interrogabat discipu-
Καισαρείας τῆς Φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθη-
los suos, dicens eis: Quem me dicunt homines esse?
τὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς, τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι;
ρ Qui § illi, dicētes: alij
ρ Illi verò responderunt §: Ioannem Baptistam, & alij E-
28 οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, καὶ ἄλλοι Ἠ-
*quasi vnum de Prophetis. Tunc
liam, alij verò * vnum Prophetarum. Et ipse dicit
29 λίαν, ἄλλοι δὲ ἕνα τῶν προφητῶν. καὶ αὐτὸς λέγει
illis: Vos verò quem me dicitis esse? Respondens autem Petrus,
αὐτοῖς, ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος,
|| ne cui
ait ei: Tu es Christus. Et comminatus est eis || vt
30 λέγει αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ Χριστός. καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα
μηδενὶ

nemini dicerent de eo. Et cœpit docere eos,
μηδενὶ λέγωσι περὶ αὐτοῦ. καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς, 31
quoniã oportet filium hominis multa pati, & repro-
ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμα-
bari à senioribus, &*summis Sacerdotibus,& Scri-
σθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμμα-
bis, & occidi, & post tres dies resurgere.
τέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι.
Et ‖libertate verbum loquebatur. Et ℘assumens eum
καὶ παῤῥησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν 32
Petrus, cœpit increpare eum. 'Ille vero conuersus, &
ὁ Πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς καὶ 33
videns discipulos suos, *increpauit Petrum, dicens:
ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησε τῷ Πέτρῳ, λέγων,
Vade ‖post me satana, quoniã non sapis quæ Dei ℘, sed
ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ
quæ ℘ hominum. Et *aduocans turbam
τὰ τῶν ἀνθρώπων. καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον 34
cum discipulis suis, dixit eis: ‖Quicunque vult post me
σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, ὅστις θέλει ὀπίσω μου
sequi. abneget semetipsum,& tollat crucem suam,
ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ,
& sequatur me. Qui enim voluerit animam suam
καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 35
℘seruare, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam
σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ᾽ ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
'causa mei & Euangelij, hic seruabit eam.
ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν.
Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum,
τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, 36
& *multetur animam suam? Aut quid dabit homo
καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος 37
‖compensationem animæ suæ? Qui enim ℘erubuerit
ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; ὃς γὰρ ἂν † ἐπαισχυνθῇ 38
me, & meos sermones in generatione ista adultera &
με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ
peccatrice, & filius hominis 'erubescet eum, cùm
ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν, ὅταν
venerit in gloria Patris sui cum angelis sanctis.
ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

*à
‖palàm ℘apprehendens
'Qui
*comminatus est Petro,
‖retro ℘sunt
*conuocata turba
‖Si quis vult me sequi, deneget
℘saluam facere,
'propter me & euangelium, saluam faciet
*detrimentum faciat animæ suæ?
‖commutationis pro anima sua? ℘me cõfusus fuerit, & verba mea
ἐπαισχύνομαι
'confundetur

CAP. IX. θ'.

Et dicebat illis: Amen dico vobis, quia sunt quidam ‖hic
Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε 1
stantium, qui non gustabunt mortem, donec videant
ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν
regnum Dei veniens in ℘efficacia.
βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.
Et post dies sex *assumit Iesus Petrum, &
καὶ μεθ᾽ ἡμέρας ἓξ, παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ 2
Iacobum, & Ioannem, & ducit illos in montẽ excelsum
τὸν Ἰάκωβον, καὶ τὸν Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν
*priuatim solos: & transfiguratus est coram ipsis.
κατ᾽ ἰδίαν μόνους· καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν.
Et vestimenta eius facta sunt ‖coruscantia, candida ℘valdè velut
καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα, λευκὰ λίαν ὡς 3
nix: qualia fullo super terram non potest 'dealbare.
χιὼν, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι.
Et apparuit illis Elias cum Moyse: & erant colloquentes*
καὶ † ὤφθη αὐτοῖς Ἠλίας σὺν Μωσεῖ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες 4
Iesu. Et respondens Petrus, ait Iesu: Rabbi,
τῷ Ἰησοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ, ῥαββὶ, 5
‖pulchrum est nos hic esse: & faciamus ℘umbracula tria, tibi
καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, σοὶ
vnum, & Mosi vnum, & Eliæ vnum.
μίαν, καὶ Μωσεῖ μίαν, καὶ Ἠλίᾳ μίαν.
Non enim sciebat quid diceret: erant enim 'exterriti.
οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσῃ· ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι. 6
Et facta est nubes obumbrans eos. & venit vox
καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς. καὶ ἦλθε φωνὴ 7
de nube, dicens: Hic est filius meus *dilectus: illum
ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, αὐτοῦ
audite. Et statim circunspicientes, amplius neminem
ἀκούετε. καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι, οὐκέτι οὐδένα 8
viderũt, ‖si non Iesum tantùm ℘cum se. 'Descendentibus
εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ᾽ ἑαυτῶν. καταβαινόντων 9
autem illis de monte, *cauit illis vt nemini narra-
δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ διηγή-
rent quæ viderunt, si non cùm filius hominis ex mortuis resurrexerit.
σωνται ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ.
Et verbum continuerunt apud se, conquirentes, quid ‖ est,
καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτοὺς συζητοῦντες, τί ἐστι τὸ 10
ex mortuis resurgere? Et interrogabant eum, dicentes:
ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι; καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες, 11
℘Quod dicunt' Scribæ, quia Eliam oporteat venire primùm?
ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;
*Ille vero respondens, ait illis: Elias ‖quidem veniens primùm
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, Ἠλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον, 12
restituet omnia, & quomodo scriptum est in filium homi-
ἀποκαθιστᾷ πάντα, καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ-
nis, vt multa patiatur, & ℘nihili fiat. Sed dico
που, ἵνα πολλὰ πάθῃ, καὶ † ἐξουδενωθῇ. ἀλλὰ λέγω 13

‖de hic stantibus,
℘virtute.
*assumpsit
*seorsum
‖splendentia, ℘nimis
'candida facere.
*cum
ὤπτομαι
‖bonum ℘tria tabernacula
*timore
*charissimus,
‖nisi ℘secum 'Et
*præcepit illis ne cuiquam quæ vidissent, narrarent, nisi
‖esset: Cùm à mortuis resurrexerit,
℘Quid ergo 'Pharisæi &
*Qui
‖cum venerit primò,
℘contemnatur.
ἐξουδενέω.

vobis, quia & Elias venit, & fecerunt illi quæcunque voluerunt,
ὑμῖν, ὅτι καὶ Ἠλίας ἐλήλυθε, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν,
sicut scriptum est de eo. Et veniens ad discipu-
14 καθὼς γέγραπται ἐπ᾽ αὐτόν. καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθη-
los', vidit turbam magnam circa eos, & Scribas, conqui-
τὰς, εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτοὺς, καὶ γραμματεῖς, συζη-
rentes *illis. Et confestim omnis ‖turba videns ℘eum,
15 τοῦντας αὐτοῖς· καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν αὐτὸν,
expauit: & accurrentes salutabant eum.
† ἐξεθαμβήθη, καὶ προστρέχοντες ἠσπάζοντο αὐτόν.
Et interrogauit 'Scribas: Quid conquiritis *apud vosipsos?
16 καὶ ἐπηρώτησε τοὺς γραμματεῖς, τί συζητεῖτε πρὸς ἑαυτούς;
Et respondens vnus de turba, dixit: Magister, attuli
17 καὶ ἀποκριθεὶς εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπε, διδάσκαλε, ἤνεγκα
filium meum ad te habentem spiritum ‖sine locutione: Et vbicunq;
18 τὸν υἱόν μου πρός σε ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον· καὶ ὅπου ἂν
eum apprehenderit, ℘lacerat illum, & spumat, & stridet
αὐτὸν καταλάβῃ, ῥήσσει αὐτὸν, καὶ ἀφρίζει, καὶ τρίζει τοὺς
'dentes suos, & arescit: & dixi discipulis tuis vt
ὀδόντας αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται· καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα
illum eiicerent, & non *valuerunt. Ille autem respondens ‖ei,
19 αὐτὸ ἐκβάλωσι, καὶ οὐκ ἴσχυσαν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ,
dixit: O generatio incredula, ℘quousque apud vos ero? 'quo-
εἶπεν, ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως
usque tolerabo vos? ferte ipsum ad me.
πότε * ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρός με.
Et attulerunt eum ad ipsum. Et *videns eum, statim
20 καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. καὶ ἰδὼν αὐτὸν, εὐθέως τὸ
spiritus ‖conuulsit illum: & ℘cadens in terram, volutabatur
πνεῦμα † ἐσπάραξεν αὐτὸν, καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκυλίετο
spumans. Et interrogauit patrem eius, quantum tem-
21 ἀφρίζων. καὶ ἐπηρώτησε τὸν πατέρα αὐτοῦ, πόσος χρό-
poris est, 'vt hoc factum est ei? Ille vero ait: Ab infantia.
νος ἐστὶν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπε, παιδιόθεν.
Et frequenter eum & in ignem iecit, & in aquam*, vt
22 καὶ πολλάκις αὐτὸν καὶ εἰς τὸ πῦρ ἔβαλε, καὶ εἰς τὸ ὕδωρ, ἵνα
perderet eum: sed si quid potes, ‖succurre nobis visceribus
ἀπολέσῃ αὐτόν· ἀλλ᾽ εἴ τι δύνασαι, βοήθησον ἡμῖν σπλαγ-
commotus super nos. At Iesus ℘ait illi: Illud, si potes
23 χνισθεὶς ἐφ᾽ ἡμᾶς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, τὸ, εἰ δύνασαι
credere, omnia possibilia ' credenti. Et continuò
24 πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. καὶ εὐθέως
exclamans pater pueri, cum lachrymis aiebat: Credo Do-
κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου μετὰ δακρύων ἔλεγε, πιστεύω κύ-
mine: *succurre meæ incredulitati. Videns autem Iesus quod con-
25 ριε· βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπι-
curreret turba, increpauit spiritum immundum,
συντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ,
dicens illi: ‖Spiritus sine locutione & surde, ego tibi im-
λέγων αὐτῷ, τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν, ἐγώ σοι ἐπι-
pero, exi ex eo, & ne amplius introeas in eum.
τάσσω, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν.
Et exclamans, & multùm discerpens eum, exiit ℘: & factus est
26 καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ σπαράξαν αὐτὸν, ἐξῆλθε. καὶ ἐγένετο
sicut mortuus, 'vt multos dicere: Quia mortuus est.
ὡσεὶ νεκρὸς, ὥστε πολλοὺς λέγειν, ὅτι ἀπέθανεν.
At Iesus *prehendens manum eius, ‖excitauit eum, & surrexit.
27 ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἤγειρεν αὐτὸν, καὶ ἀνέστη.
Et ℘introeuntem eum in domum, discipuli eius ' interrogabant
28 καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων
eum priuatim: *Quia nos non potuimus eiicere eum?
αὐτὸν κατ᾽ ἰδίαν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό;
Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire,
29 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν,
‖si non in oratione & ieiunio. Et indè ℘exeuntes,
30 εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες
prætergrediebantur per Galilæam: '& non voluit vt quis sciret.
παρεπορεύοντο διὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τὶς γνῷ.
Docebat *enim discipulos suos, & dicebat illis: Quoniam
31 ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ὁ
filius hominis tradetur in manus hominum, & occi-
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτε-
dent eum: & occisus tertia die resurget.
νοῦσιν αὐτόν· καὶ ἀποκτανθεὶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.
℘Illi vero ignorabant verbum, & timebant eum interrogare.
32 οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.
Et 'venit ad Capharnaum, *& in domo factus, interrogabat
33 καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναούμ. καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπηρώτα
eos: Quid in via ‖ad vosipsos ratiocinabamini?
αὐτοὺς, τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε;
Illi autem tacebant: ℘ad inuicem enim ratiocinati erant in
34 οἱ δὲ ἐσιώπων· πρὸς ἀλλήλους γὰρ † διελέχθησαν ἐν τῇ
via, quis 'maior*. Et ‖sedens vocauit duodecim,
35 ὁδῷ, τίς μείζων. καὶ καθίσας ἐφώνησε τοὺς δώδεκα,
& ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium nouissimus,
καὶ λέγει αὐτοῖς, εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος,
& omnium minister. Et accipiens puerum, statuit eum
36 καὶ πάντων διάκονος. καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ
in medio eorum: ℘& vlnis continens eum, ait illis:
ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ, εἶπεν αὐτοῖς,
Quisquis vnum' huiusmodi *puerulorum exceperit in nomine meo,
37 ὃς ἐὰν ἓν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,
ἐμὲ

'suos,
*cum
‖populus ℘Iesum, stupefactus est, & expauerunt:
ἐκθαμβέω
'eos:
*inter vos?
‖mutum: Qui
℘illidit
'dentibus,
*potuerunt. Qui
‖eis:
℘quamdiu
'quamdiu vos patiar? afferte illũ
ἀνέχομαι
*cum vidisset
‖conturbauit
℘elisus
σπαράττω
'ex quo ei hoc accidit? At
*misit
‖adiuua nos, misertus nostri.
℘autem
'sunt
*adiuua incredulitatem meam. Et cùm vidisset Iesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo,
‖Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab
℘ab eo:
'ita vt multi dicerent:
*autem tenens
‖eleuauit
℘cum introisset
'secretò
*Quare
‖nisi
℘profecti
'nec volebat quenquam scire,
*autem
℘At illi
'venerunt
*Qui cùm domi esset.
‖tractabatis? At illi
℘siquidem in via inter se disputauerant,
διαλογίζομαι
'eorum
*esset.
‖residens
℘quem cùm complexus esset,
'ex
*pueris receperit

* recipit ‖ susceperit ρ suscipit, e eum qui misit

me (*excipit & quicunque me ‖ exceperit, non me ρexcipit, sed
ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ
e legantem me. Respondit vero illi Ioannes,
τὸν ἀποστείλαντά με. ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ ἰωάννης, 38

* in

dicens: Magister, vidimus quendam *nomine tuo eiicientem
λέγων, διδάσκαλε, εἴδομέν τινα τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα
dæmonia, qui non sequitur nos: & prohibuimus eum, quia
δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν· καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι

‖ autem ρ Nolite prohibere * virtutem

non sequitur nos. At Iesus‖ ait: ρNe prohibete
οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπε, μὴ κωλύετε 39
eum. Nemo enim est qui faciat e efficaciam in nomine
αὐτόν. οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί

* malè loqui de me.

meo, & possit citò *maledicere mihi.
μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με.
Qui enim non est aduersus vos, pro vobis est.
ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ᾽ ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν. 40

‖ Quisquis enim potum dederit vobis calicem ρ perdet

‖Qui enim potauerit vos poculum aquæ in nomine meo,
ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν τῷ ὀνόματί μου, 41
quia Christi estis: Amen dico vobis, non ρperdiderit mercedem
ὅτι χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν

e ex his pusillis credentibus

suam. Et quisquis scandalizauerit vnum e pusillorum credentium
αὐτοῦ. καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τῶν πιστευόντων 42

* bonum ‖ circundaretur mola asinaria collo eius, & in mare mitteretur.

in me, *pulchrum est ei magis si ‖circumponeretur lapis molaris
εἰς ἐμέ, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον, εἰ περίκειται λίθος μυλικὸς
circa collum eius, & iaceretur in mare.
περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν.

ρ bonum

Et si scandalizauerit te manus tua, abscinde illam: ρpulchrum
καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν. καλόν 43

* debilem

tibi est *mancum in vitam introire, quàm duas manus
σοί ἐστι κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας
habentem abire in gehennam in ignem inextinguibilem:
ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον·

* moritur.

Vbi vermis eorum non *finitur, & ignis non extinguitur.
ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. 44

‖ bonum,

Et si pes tuus scandalizat te, amputa illum: ‖pulchrum
καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν· καλόν 45

ρ æternam

est tibi introire in vitam ρclaudũ, quàm duos pedes habentem
ἐστί σοι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα

e mitti * ignis inextinguibilis, ‖ moritur,

e iaci in gehennam, *in ignem inextinguibilem:
βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον·
Vbi vermis eorum non ‖finitur, & ignis non extinguitur.
ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. 46

ρ Quòd e bonum

ρEt si oculus tuus scandalizat te, eiice eum: e pulchrum
καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλόν 47

* luscum

tibi est *vnoculum introire in regnum Dei, quàm
σοί ἐστι μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ

‖ mitti

duos oculos habentem ‖iaci in gehennam ignis:
δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός·

ρ moritur,

Vbi vermis eorum non ρfinitur, & ignis non extinguitur.
ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. 48
Omnis enim igne salietur: & omnis victima sale sa-
πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλι- 49

e Bonum est * quòd ‖ fuerit,

lietur. e Pulchrum sal: * si vero sal insulsum ‖fiat,
σθήσεται. καλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται, 50
in quo illud condietis? Habete in vobis sal, & pacem habete
ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας, καὶ εἰρηνεύετε

ρ inter vos.

in ρ inuicem.
ἐν ἀλλήλοις.

CAP. X. i.

e vltra Iordanem:

Et indè exurgens venit in fines Iudææ, e per
κἀκεῖθεν ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς ἰουδαίας, διὰ τοῦ 1
vlterius Iordanis: & conueniunt iterum turbæ ad
πέραν τοῦ ἰορδάνου. καὶ συμπορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς
eum: & sicut consueuerat, iterum docebat illos.
αὐτόν, καί, ὡς εἰώθει, πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς.
Et accedentes Pharisæi interrogabant eum: Si licet
καὶ προσελθόντες οἱ φαρισαῖοι ἐπηρώτων αὐτόν, εἰ ἔξεστιν 2

* dimittere

viro vxorem *absoluere? tentantes eum.
ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι; πειράζοντες αὐτόν.

‖ At

‖Ille autem respondens, dixit eis: Quid vobis præcepit Moyses?
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, τί ὑμῖν ἐνετείλατο μωσῆς; 3

ρ Qui e repudij

ρIlli vero dixerunt: Moyses permisit libellum e abscessionis scribere,
οἱ δὲ εἶπον, μωσῆς ἐπέτρεψε βιβλίον ἀποστασίου γράψαι, 4

* dimittere Quibus

& *absoluere. Et respondens Iesus, ait eis: Ad
καὶ ἀπολῦσαι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, πρὸς 5
duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud.
τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην.

‖ creaturæ.

Ab autẽ initio ‖creationis, masculum & feminam fecit eos
ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ 6

ρ Propter hoc

Deus. Et dixit: ρCausa huius relinquet homo
θεός· καὶ εἶπεν, ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος 7

* adhærebit προσκολλάομαι * carne vna. ‖ iam

patrem suum & matrem, & e adglutinabitur
τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ † προσκολληθήσεται
ad vxorem suam: Et erunt duo in *carnem
πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα 8
vnam. Itaque ‖nõ amplius sunt duo, sed vna caro.
μίαν· ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σάρξ.
Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.
ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. 9
Et in domo iterum discipuli eius de eodem interroga-
καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώ- 10

ρ dimiserit

uerunt eum. Et ait illis: Quicunque ρabsoluerit vxorem
11 τησαν αὐτόν. καὶ λέγει αὐτοῖς, ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα

e adulterium committit super

suam, & duxerit aliam, e adulterat in eam.
αὐτοῦ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ᾽ αὐτήν.

* dimiserit

Et si vxor *absoluerit virum suum, & nupserit alij,
12 καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ γαμηθῇ ἄλλῳ,

‖ paruulos,

mœchatur. Et offerebant illi ‖puerulos, vt tangeret
13 μοιχᾶται. καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἅψηται

ρ autem comminabantur offerentibus. Quos cùm videret e indignè tulit, ἀγανακτέω * paruulos ‖ enim

illos. Verùm discipuli ρ increpabant offerentes.
αὐτῶν· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν.
Videns vero Iesus, e indignatus est, & ait illis: Sinite
14 ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς, † ἠγανάκτησε, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἄφετε
*puerulos venire ad me, & ne prohibueritis eos. nam
τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά. τῶν γὰρ
talium‖ est regnum Dei.
τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
Amen dico vobis, quisquis non receperit regnum Dei
15 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ

ρ paruulus, e complexans eos, & † τίθημι * cùm egressus esset † εὐλογέω ‖ procurrens quidam genuflexo ante ρ dicens: e percipiam?

velut ρpuerulus? non intrabit in illud. Et e vlnis com
16 ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. καὶ ἐναγκαλισά-
plexus eos, imponens manus super illos, benedicebat eos.
μενος αὐτά, † τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ᾽ αὐτά, * ηὐλόγει αὐτά.
Et *egrediente eo in viam, ‖adcurrens quidam, &
17 καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδόν, προσδραμὼν τις, καὶ
genupetens eum, rogabat eum, ρ Magister bone,
γονυπετήσας αὐτόν, ἐπηρώτα αὐτόν, διδάσκαλε ἀγαθέ,
quid faciam vt vitam æternam e hæreditem?
τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;

* autem

At Iesus *dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bo-
18 ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγα-

‖ nisi

nus, ‖si non vnus, Deus. Præcepta nosti, Ne adulte-
19 θός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύ-

ρ falsum testimonium dixeris. e fraudem feceris:

res, ne occidas, ne fureris, ne ρfalso testeris. ne e da-
σῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, μὴ ἀπο-
mnũ dederis: honora patrem tuum & matrem.
στερήσῃς· τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα.

* Et

*Ille autẽ respondens, ait illi: Magister, hæc omnia
20 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, διδάσκαλε, ταῦτα πάντα

‖ autem

obseruaui à iuuentute mea. At Iesus‖ intuitus
21 ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. ὁ δὲ ἰησοῦς ἐμβλέψας
eum, dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi deest: Va-
αὐτῷ, ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἕν σοι ὑστερεῖ· ὕπα-
de, quæcũque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesau-
γε, ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ δὸς τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυ-
rum in cælo: & veni sequere me tollens crucem.
ρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι † ἄρας τὸν σταυρόν.

ἄρω ρ Qui contristatus e mœrens:

ρIlle vero mæstus in verbo, abiit e contristatus: erat
22 ὁ δὲ στυγνάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ, ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν

* possessiones

enim habens *facultates multas. Et circunspiciens
23 γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. καὶ περιβλεψάμενος ὁ

‖ qui pecunias habent

Iesus, ait discipulis suis: Quàm difficile ‖ha-
ἰησοῦς, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρή-
pes habentes in regnum Dei introibunt.
ματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσονται.

ρ autem obstupescebant θαμβέω e Filioli, quàm * pecuniis, πείθω

At discipuli ρ expauerunt in verbis eius. At
24 οἱ δὲ μαθηταὶ † ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ
Iesus rursus respondens, ait illis: e Nati quomodo diffici-
ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, τέκνα, πῶς δύσκο-
le est confidentes in *opibus, in re-
λόν ἐστι τοὺς * πεποιθότας ἐπὶ τοῖς χρήμασιν, εἰς τὴν βασι-
gnum Dei introire. Facilius enim est camelum
25 λείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εὐκοπώτερόν γάρ ἐστι κάμηλον
per foramen acus transire, quàm diuitem in
διὰ τῆς τρυμαλιᾶς τῆς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν

* Qui magis admirabantur,

regnum Dei intrare. *Illi vero abundanter percellebantur!
26 βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο,

‖ saluus fieri? Et

dicentes ad semetipsos: Et quis potest ‖ seruari? Intuens
27 λέγοντες πρὸς ἑαυτούς, καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ἐμβλέψας

ρ est,

autem illos Iesus, ait, Apud homines impossibile ρ, sed
δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέγει, παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ᾽
non apud Deum. Omnia enim possibilia sunt apud Deum.
οὐ παρὰ τῷ θεῷ. πάντα γὰρ δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ.

e Et

e Cœpit autem Petrus dicere ei: Ecce, nos dimisimus
28 ἤρξατο δὲ ὁ πέτρος λέγειν αὐτῷ, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν
omnia, & secuti sumus te. Et respondens Iesus,
29 πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς,
ait: Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut fra-
εἶπεν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελ-
tres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios,
φούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα,

‖ propter me & propter Euangelium: Qui non ρ centies tantum

aut agros, ‖causa mei & causa Euangelij:
ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ ἕνεκεν τοῦ εὐαγγελίου·
Si non accipiet ρ centuplicia nunc in tempore hoc,
30 ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ,
domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios,
οἰκίας, καὶ ἀδελφούς, καὶ ἀδελφάς, καὶ μητέρας, καὶ τέκνα,

* futuro

& agros, cum persecutionibus, & in seculo *venturo
καὶ ἀγρούς, μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ
vitam æternam. Multi autem erunt primi nouissimi, &
31 ζωὴν αἰώνιον. πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ οἱ
nouissimi primi.
ἔσχατοι πρῶτοι.

ἦσαν

Erant autē in via ascendentes in Hierosolymam, & *erat
ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν 32
præcedens eos Iesus, & ‖mirabantur: & sequentes
προάγων αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο, καὶ ἀκολουθοῦντες
ρexpauescebant. Et assumens iterum duodecim cœpit eis
ἐφοβοῦντο καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς
dicere ʼfutura ipsi euenire. Quia ecce ascen-
λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν. ὅτι ἰδοὺ ἀναβαί- 33
dimus in Hierosolymam: & filius hominis tradetur
νομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται
principibus Sacerdotū, & Scribis,* & damnabunt eum
τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν
morte, & tradent eum gentibus, Et illu-
θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ † ἐμπαί- 34
dent ei, & flagellabunt eum, & ‖inspuent ei, &
ξουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτόν, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ
occident eum, & tertia die resurget.
ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.
Et accedunt ad eum Iacobus & Ioannes filij Zebe-
καὶ προσπορεύονται αὐτῷ ἰάκωβος καὶ ἰωάννης, οἱ υἱοὶ ζεβε- 35
dæi, dicentes: Magister, volumus vt quodcunq; petierimus
δαίου, λέγοντες, διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν,
facias nobis. ρIlle vero dixit eis: Quid vultis ʼfacere
ποιήσῃς ἡμῖν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, τί θέλετε ποιῆσαί 36
me vobis? *Illi autem dixerunt ei: Da nobis vt vnus ‖ex dextris
με ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν 37
tuis, & vnus ex sinistris tuis sedeamus in gloria tua.
σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου.
At Iesus ρ ait eis: Nescitis quid petatis: potestis
ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε 38
bibere ʼpoculum quod ego bibo, *& baptismo quo ego bapti-
πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτί-
zor, baptizari? ‖Illi autem dixerunt ei: Possumus.
ζομαι, βαπτισθῆναι; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, δυνάμεθα. 39
At Iesus ρ ait eis: Quidem calicem quem ego bibo, bibetis,
ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, πίεσθε,
& baptismo quo ego baptizor, baptizabimini:
καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε·
At sedere ʼ ex dextris meis, & ex sinistris meis, non
τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου, καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ 40
est meum dare*, sed quibus paratum est. Et audientes
ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται. καὶ ἀκούσαντες 41
decem, cœperunt indignari de Iacobo & Ioanne.
οἱ δέκα, ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ ἰακώβου καὶ ἰωάννου.
At Iesus ‖ advocans eos, ait illis: Scitis
ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτούς, λέγει αὐτοῖς, οἴδατε 42
quia ρexistimantes principari gentibus dominantur ʼeorum,
ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν,
& magni eorum *licentia vtuntur eorum.
καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν·
Non ita ‖autem erit in vobis: sed quicunque voluerit fieri
οὐχ οὕτω δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι 43
ρmagnus in vobis, erit vester minister: Et quicunq; voluerit
μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ 44
ʼvestrûm fieri primus*, erit omnium seruus.
ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος.
‖Etenim filius hominis non venit ρministrari, sed ʼmi-
καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ δια- 45
nistrare, & dare animam suam *solutionem pro multis.
κονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.
Et veniunt in Hiericho. & proficiscente eo de Hiericho,
καὶ ἔρχονται εἰς ἱεριχώ. καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ ἱεριχώ, 46
& discipulis eius, & ‖turba copiosa, filius Timæi Barti-
καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς τιμαίου βαρτι-
mæus cæcus, sedebat iuxta viam mendicans.
μαῖος ὁ τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.
ρEt audiens quia Iesus Nazarenus est, cœpit clamare
καὶ ἀκούσας ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζωραῖός ἐστιν, ἤρξατο κράζειν 47
& dicere: Fili Dauid Iesu, miserere mei. Et ʼobiurgabant
καὶ λέγειν, ὁ υἱὸς δαβὶδ ἰησοῦ, ἐλέησόν με. καὶ ἐπετίμων 48
eum multi vt taceret. *Ille autē multò magis clamabat: Fili
αὐτῷ πολλοὶ ἵνα σιωπήσῃ· ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, υἱὲ
Dauid, miserere mei. Et stans Iesus, ‖ait illum
δαβίδ, ἐλέησόν με. καὶ στὰς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτὸν 49
vocari. Et vocant cæcum, dicentes ei: ρConfide,
φωνηθῆναι. καὶ φωνοῦσι τὸν τυφλόν, λέγοντες αὐτῷ, θάρσει,
excitare: vocat te. ʼIlle autem abiiciens pallium suum,
ἔγειραι· φωνεῖ σε. ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, 50
resurgens venit ad *Iesum. Et respondens dicit
ἀναστὰς ἦλθε πρὸς τὸν ἰησοῦν. καὶ ἀποκριθεὶς λέγει 51
ei Iesus: Quid vis faciam tibi? At cæcus ‖ dixit ei:
αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, τί θέλεις ποιήσω σοι; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ,
Rabboni, vt videam. At Iesus ρ ait illi:
ῥαββουνί, ἵνα ἀναβλέψω. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, 52
Vade: fides tua ʼseruauit te: & confestim vidit: & se-
ὕπαγε· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· καὶ εὐθέως ἀνέβλεψε· καὶ ἠκο-
quebatur *Iesum in via.
λούθησε τῷ ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.

ρ præcedebat illos | ‖ stupebant: | ρ timebant. | ʼ quæ essent ei euentura. | * & Senioribus, | ἐμπαίζω | ‖ conspuent eum, & interficient. | ρ At | ʼ vt faciam | * Et | ‖ ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam. | ρ autem | ʼ calicem quem | * aut | ‖ At | ρ autem | ʼ autem ad dexteram meam, vel ad sinistram, | * vobis | ‖ autem | ρ hi qui videntur | ʼ eis, & principes | * potestatem habent | ‖ est | ρ maior | ʼ in vobis | * esse, | ‖ Nam & | ρ vt ministraretur ei, | ʼ vt ministraret, & daret | * redemptionem | ‖ plurima multitudine | ρ Qui cùm audisset | ʼ comminabantur illi | * At | ‖ præcepit | ρ Animæquior esto, surge: | ʼ Qui proiecto vestimento suo, exiliens | * eum. | ‖ autem | ρ autem | ʼ saluum fecit | * eum

CAP. XI. ια.

Et cùm appropinquarēt ‖ad Hierosolymam, ad Beth-phage &
Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς ἱερουσαλήμ, εἰς βηθφαγὴ καὶ 1
ρBethaniam ad montem Oliuarum, mittit duos ʼdisci-
βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, ἀποστέλλει δύο τῶν μα-
pulorum suorum, Et dicit illis: Abite in *vicum
2 θητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην
contra vos‖, & statim introeuntes ρ in eum,
τὴν κατέναντι ὑμῶν καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτήν,
inuenietis pullum ligatum, super quem nullus ʼ hominum se-
εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκά-
dit: *soluentes illum, ‖ adducite. Et si quis vobis dixerit:
3 θικε· λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ,
Quid facitis hoc? dicite: Quia ρ Dominus eo opus habet. & con-
τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει· καὶ εὐ-
tinuò illum dimittet huc. ʼAbierunt autem & inuenerūt
4 θέως αὐτὸν ἀποστελεῖ ὧδε. ἀπῆλθον δὲ καὶ εὗρον τὸν
pullum ligatum *ad ianuam foris in biuio: & sol-
πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ λύ-
uunt eum. Et quidam ‖ illic stantium, dicebant illis:
5 ουσιν αὐτόν. καί τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων, ἔλεγον αὐτοῖς,
Quid facitis, soluentes pullum? ρIlli vero dixerunt eis sicut
6 τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς
præceperat ʼ Iesus: & dimiserunt eis. Et duxerunt
7 ἐνετείλατο ὁ ἰησοῦς· καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. καὶ ἤγαγον τὸν
pullum ad Iesum: & *superiniecerunt illi vestimenta sua,
πῶλον πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐπέβαλον αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν·
& sedit super eum. Multi autem vestimenta sua
8 καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῷ. πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν
strauerunt in viam: alij autem frondes cædebant ‖ex
ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν· ἄλλοι δὲ στοιβάδας ἔκοπτον ἐκ τῶν
arboribus, & sternebant in via. Et ρ præeuntes
9 δένδρων, καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν. καὶ οἱ προάγοντες
& sequentes clamabant, dicentes: Hosanna, benedictus
καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, ὡσαννά· εὐλογημένος
ʼveniens in nomine Domini: Benedictum *veniens
10 ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου· εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη
regnum in nomine Domini, patris nostri Dauid: Hosanna
βασιλεία ἐν ὀνόματι κυρίου, τοῦ πατρὸς ἡμῶν δαβίδ· ὡσαννὰ
in ‖altissimis. Et introiuit in Hierosolymam Iesus,
12 ἐν τοῖς ὑψίστοις. καὶ εἰσῆλθεν εἰς ἱεροσόλυμα ὁ ἰησοῦς
in templum: & ρcircumspiciens omnia, vespere iam existente
εἰς τὸ ἱερὸν καὶ περιβλεψάμενος πάντα, ὀψίας ἤδη οὔσης τῆς
hora, exiit in Bethaniam cum duodecim.
ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα.
Et ʼpostera die exeuntibus illis de Bethania,
12 καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ βηθανίας,
esuriit. *Et videns ficum à longe, habentem folia,
13 ἐπείνασε. καὶ ἰδὼν συκῆν μακρόθεν, ἔχουσαν φύλλα,
venit, si fortè inueniret quid in ea. Et ‖veniens ad eam, nihil
ἦλθεν εἰ ἄρα εὑρήσει τι ἐν αὐτῇ. καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτήν, οὐδὲν
inuenit ρ si non folia: non enim erat tempus ficorum.
εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων.
Et respondens Iesus, dixit ei: ʼNō ampliùs ex te in
14 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ, μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν
æternum *nemo fructum manducet. Et audiebant discipuli eius.
αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι. καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
Et veniunt in Hierosolymam: & ‖ ingressus Iesus in
15 καὶ ἔρχονται εἰς ἱεροσόλυμα· καὶ εἰσελθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ
templum, cœpit eiicere vendentes & ementes in
ἱερόν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ
templo: & mensas nummulariorum, & cathedras
ἱερῷ· καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν, καὶ τὰς καθέδρας
vendentium columbas euertit.
τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς, κατέστρεψε.
Et non sinebat vt quisquā transferret vas per templum.
16 καὶ οὐκ † ἤφιεν ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ.
Et docebat, dicens eis: Nonne scriptum est, Quia domus mea
17 καὶ ἐδίδασκε, λέγων αὐτοῖς, οὐ γέγραπται, ὅτι ὁ οἶκός μου,
domus orationis vocabitur omnibus gentibus? vos autem fe-
οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν; ὑμεῖς δὲ ἐποι-
cistis eam speluncam latronum. ρ Et audierunt Scri-
18 ήσατε αὐτὸν σπήλαιον λῃστῶν. καὶ ἤκουσαν οἱ γραμ-
bæ, & principes Sacerdotum, & quærebant quomodo eum perde-
ματεῖς, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέ-
rent: timebant enim eum, ʼquia omnis turba admirabatur
σουσιν· ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο
super doctrina eius. Et cùm vespera facta esset, egrediebatur
19 ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο
*ex ciuitate. Et ‖ manè adambulantes, viderunt
20 ἔξω τῆς πόλεως· καὶ πρωῒ παραπορευόμενοι, εἶδον τὴν
ficum ρarefactam à radicibus. Et recordatus
21 συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν· καὶ † ἀναμνησθεὶς ὁ
Petrus, dicit ei: Rabbi, ecce ficus cui maledixisti, aruit.
πέτρος, λέγει αὐτῷ, ῥαββί, ἴδε ἡ συκῆ ἣν *κατηράσω, ἐξήρανται.
Et respondens Iesus, ait illis: Habete fidem Dei.
22 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς, ἔχετε πίστιν θεοῦ.
Amen enim dico vobis, quia quicunq; dixerit monti huic: Tollere,
23 ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, ἄρθητι,
& mittere in mare: & non hæsitauerit in corde
καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ
suo, sed crediderit quia ʼquæ dicit fiat, fiet ei quod dixerit.
αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ.
Propter *hoc dico vobis: Omnia quæcunque orantes petitis,
24 διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πάντα ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτεῖσθε,

‖ Hierosolyma | ρ Bethaniæ | ʼ ex discipulis suis, | * castellum quod | ‖ est, ρ illuc, | ʼ adhuc | * soluite ‖ & | ρ Domino necessarius est: | ʼ Et abeuntes, | * ante | ‖ de illic stantibus, | ρ Qui | ʼ illis | * imponunt | ‖ de | ρ qui præibant, & qui sequebantur | ʼ qui venit | * quod venit | ‖ excelsis. | ρ circumspectis omnibus, cum iam vespera esset | ʼ alia die cùm exirent | * Cùmque vidisset | ‖ cùm venisset | ρ nisi | ʼ iam | * quisquam | ‖ cùm introisset | ἀφίει | ρ Quo audito | ʼ quoniam vniuersa | * de | ‖ cùm manè transirent, | ρ aridam factam | ἀναμιμνήσκομαι | * κατηράομαι | ʼ quodcunque dixerit, | * ea

* accipietis, ‖ euenient
credite quia *accipitis, & ‖ erunt vobis. Et cùm sta-
πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. καὶ ὅταν στή- 25
ρ ad orandum,
bitis ρ orantes, dimittite si quid habetis aduersus aliquem, vt &
κητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος, ἵνα καὶ
' est, * peccata vestra.
Pater vester qui in cælis', dimittat vobis *lapsus
ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα
‖ Quòd
vestros. ‖ Si verò vos non dimiseritis, nec Pater vester qui in
ὑμῶν. εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν 26
ρ est, ' vobis peccata vestra.
cælis ρ, dimittet 'lapsus vestros.
τοῖς οὐρανοῖς, ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.
* cùm ambularet in templo,
Et veniunt rursus in Hierosolymam. Et *in templo deam-
καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπα- 27
bulante ipso, accedunt ad eum summi Sacerdotes, & Scri-
τοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ γραμ-
bæ, & seniores, Et dicunt ei: In qua
ματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἐν ποίᾳ 28
‖ potestate ρ potestatem
‖ auctoritate hæc facis? & quis tibi ρ auctoritatem hanc
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην
' autem
dedit, vt ista facias? At Iesus' respondens,
ἔδωκεν, ἵνα ταῦτα ποιῇς; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, 29
ait illis: Interrogabo vos & ego vnum verbum, & respondete
εἶπεν αὐτοῖς, ἐπερωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἕνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ
* potestate
mihi, & dicam vobis in qua * auctoritate hæc faciam.
μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.
Baptismus Ioannis de cælo erat, an ex hominibus?
τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; 30
‖ At illi cogitabát secum,
Respondete mihi. Et ‖ ratiocinabantur apud seipsos, dicen-
ἀποκρίθητέ μοι. καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγον- 31
ρ nobis, Quare
tes: Si dixerimus, de cælo, dicet ρ, Propter quid ergo non credidistis
τες, ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε
' Si dixerimus * timemus
ei? ' Sed dicamus ex hominibus, * timebant populum.
αὐτῷ; ἀλλ' εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων, ἐφοβοῦντο τὸν λαόν· 32
‖ esset.
Omnes enim habebant Ioannem, quia verè Propheta ‖ erat.
ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὄντως προφήτης ἦν.
Et respondentes dicunt Iesu: Nescimus. Et Iesus
καὶ ἀποκριθέντες λέγουσι τῷ Ἰησοῦ, οὐκ οἴδαμεν. καὶ ὁ Ἰησοῦς 33
ρ potestate
respondens, ait illis: Neque ego dico vobis in qua ρ auctori-
ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς, οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξου-
tate hæc faciam.
σίᾳ ταῦτα ποιῶ.

CAP. XII. ιβ'.

' loqui
Et cœpit illis in parabolis 'dicere: Vineam
Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν, ἀμπελῶνα 1
* pastinauit ‖ circundedit
*plantauit homo, & ‖ circumposuit sepem, & fodit
ἐφύτευσεν ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκε φραγμὸν, καὶ ὤρυξεν
lacum, & ædificauit turrim, & elocauit eam agri-
ὑπολήνιον, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωρ-
ρ in ἀποδημίᾳ
colis: & peregre profectus est. Et misit ad agricolas ρ
γοῖς, καὶ *ἀπεδήμησε. καὶ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς 2
tempore seruum, vt ab agricolis acciperet de fructu
τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ
' Qui apprehensum
vineæ. *Illi autem sumentes eum ceciderunt: & dimi-
τοῦ ἀμπελῶνος. οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν, καὶ ἀπέ- 3
serunt vacuum. Et iterum misit ad illos alium
στειλαν κενόν. καὶ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ἄλλον 4
* contumeliis affecerunt.
seruum: & illum lapidantes, in capite vulnerauerunt, & *ablega-
δοῦλον· κἀκεῖνον λιθοβολήσαντες ἐκεφαλαίωσαν, καὶ ἀπέ-
uerunt inhonoratum. Et rursum alium misit: & il-
στειλαν ἠτιμωμένον. καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλε· κἀκεῖ- 5
‖ quosdam ρ alios
lum occiderunt, & plures alios: ‖ hos quidem cædentes, ρ hos
νον ἀπέκτειναν, καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες, τοὺς
' charissimum
verò occidentes. Adhuc ergò vnũ filium habens 'dilectum
δὲ ἀποκτείνοντες. ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν 6
suum, misit & illum ad eos nouissimum, dicens: Quia re-
αὐτοῦ, ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων, ὅτι ἐν-
* Coloni autem ‖ adinuicem:
uerebuntur filiũ meum. * Illi vero agricolæ dixerunt ‖ apud
τραπήσονται τὸν υἱόν μου. ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς 7
seipsos: Quod hic est hæres: venite occidamus
ἑαυτοὺς, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν
eum, & nostra erit hæreditas. Et apprehẽdentes eum,
αὐτὸν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία. καὶ λαβόντες αὐτὸν 8
occiderunt, & eiecerunt extra vineam.
ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος.
Quid ergo faciet dominus vineæ? Veniet, & per-
τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται, καὶ ἀπο- 9
det colonos, & dabit vineam aliis.
λέσει τοὺς γεωργοὺς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.
Nec scripturam hanc legistis? Lapidem quem reprobauerunt
οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε; λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν 10
ædificantes, hic factus est in caput anguli.
οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας·
A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis
παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς 11
ρ tenere,
nostris. Et quærebant eum ρ prehendere, & timuerunt
ἡμῶν. καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν 12
' hanc
turbam: cognouerunt enim quoniã ad eos parabolam ' dixerit. Et
ὄχλον. ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπε· καὶ
* relicto eo
*sinentes eum abierunt. Et mittunt ad eum quosdam
ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς αὐτόν τινας 13
‖ ex Pharisæis Herodianis, ρ caperent in verbo.
‖ Pharisæorum & Herodianorum, vt eum ρ captarent sermone.
τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Ἡρωδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγῳ.

Illi autem venientes dicunt ei: Magister, scimus quia Qui
14 οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ, διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι
verax es, & non 'cura est tibi de nullo: non enim aspicis in ' curas quenquã: nec enim vides
ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς
faciem hominum, sed in veritate viam Dei
πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ
doces. Licet * censum Cæsari dare, an non? dabimus, an * tributum
διδάσκεις· ἔξεστι κῆνσον Καίσαρι δοῦναι, ἢ οὔ; δῶμεν, ἢ
non demus? ‖ Ille verò sciens ρ eorum hypocrisim, ait ‖ Qui ρ versutiã illorũ
15 μὴ δῶμεν; ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν, εἶπεν
illis: Quid me tentatis? Afferte mihi denarium, vt videam.
αὐτοῖς, τί με πειράζετε; φέρετέ μοι δηνάριον, ἵνα ἴδω.
'Illi autẽ attulerunt *. Et ait illis: Cuius ‖ imago hæc, & ' At * ei ‖ est
16 οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ λέγει αὐτοῖς, τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ
inscriptio? Illi autem ρ dixerunt ei: Cæsaris. Et respon- ρ dicunt
17 ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Καίσαρος. καὶ ἀποκρι-
dens' Iesus, dixit illis: Reddite * quæ ‖ Cæsaris, Cæsari: & ' autem * igitur ‖ sunt
θεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ
quæ ρ Dei, Deo. Et mirabantur super eo. ρ sunt
τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ.
Et ' veniunt Sadducæi ad eum, qui dicunt resurre- ' venerunt
18 καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτὸν, οἵτινες λέγουσιν ἀνά-
ctionem non esse: & interrogabant eum, dicentes:
στασιν μὴ εἶναι, καὶ † ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες· ἐπηρώτων
Magister, Moyses scripsit nobis, * quod si cuius frater * vt
19 διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι ἐάν τινος ἀδελφὸς
mortuus fuerit, & dimiserit vxorem, & ‖ natos non reliquerit, vt acci- ‖ filios
ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λά-
piat frater eius 'vxorem ipsius, & resuscitet semen
βῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα
fratri suo. Septem ρ fratres erant: & primus ρ ergo
20 τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος
accepit vxorem, & 'moriens non * reliquit semen. ' mortuus est * relicto seminis
ἔλαβε γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα.
Et secundus accepit eam, & mortuus est: & nec iste
21 καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτὴν, καὶ ἀπέθανε, καὶ οὐδὲ αὐτὸς
reliquit semen: & tertius similiter. Et acceperunt eam
22 ἀφῆκε σπέρμα· καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως. καὶ ἔλαβον αὐτὴν
‖ septem: & non reliquerunt semen. Nouissima omnium defuncta est & ‖ similiter
οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα· ἐσχάτη πάντων ἀπέθανε καὶ
mulier. In ergo resurrectione cùm resurrexerint, cuius
23 ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶσι, τίνος
ρ eorum erit vxor? nam septem ' habuerunt eam vxorem. ρ de his ' enim
αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα.
Et respondens Iesus, ait illis: * Non propter hoc erra- * Nonne ideo
24 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶ-
tis, non scientes scripturas, neque ‖ efficaciam Dei? ‖ virtutem
σθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ;
Cùm enim à mortuis resurrexerint, neque nubent, neque ρ nu- ρ nubentur,
25 ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμί-
buntur, sed sunt sicut angeli ' qui in cælis. ' Dei
σκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
De autem mortuis, quòd * excitantur, non legistis in libro * resurgant.
26 περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ
Moysi, super rubum quomodo dixerit illi Deus, inquiens: Ego
Μωσέως, ἐπὶ τῆς βάτου ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς, λέγων, ἐγὼ ὁ
‖ Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? ‖ sum
θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ;
Non est Deus Deus mortuorum, sed Deus viuorum. Vos
27 οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων. ὑμεῖς
ergo multùm erratis. Et ρ accedens vnus Scriba- ρ accessit vnus de Scribis qui audierat
28 οὖν πολὺ πλανᾶσθε. καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμμα-
rum, audiens illos conquirentes, ' videns * quod pulchrè illis ' & * quoniam bene
τέων, ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων, εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς
responderit, interrogauit eum, quod esset primum omnium mandatum?
ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτὸν, ποία ἐστὶ πρώτη πάντων ἐντολή;
At Iesus ‖ respondit ei, quia primum omnium ρ mandatorum: ‖ autem ρ mandatum est
29 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ, ὅτι πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν,
Audi Israël: Dominus Deus 'noster, Dominus vnus est. ' tuus, Deus
ἄκουε Ἰσραὴλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος εἷς ἐστι.
Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,
30 καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου,
& ex tota anima tua, & ex tota * cogitatione tua, & * mente
καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ
ex tota virtute tua. Hoc ‖ primum mandatum. ‖ est
ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου. αὕτη πρώτη ἐντολή.
Et secundum ρ simile ' hoc: Diliges proximum tuum * vt ρ autem ' est illi: * tanquam
31 καὶ δευτέρα ὁμοία αὕτη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς
teipsum. Maius horum aliud mandatum non est.
σεαυτόν. μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι.
Et ait illi Scriba: ‖ Pulchrè Magister in veri- ‖ Bene
32 καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεὺς, καλῶς διδάσκαλε ἐπ' ἀλη-
tate dixisti, quia vnus est Deus, & non est alius præter eum.
θείας εἶπας, ὅτι εἷς ἐστι θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ.
Et ρ diligere eum ex toto corde, & ex toto ρ vt diligatur
33 καὶ τὸ ἀγαπᾷν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς
intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: &
συνέσεως, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ
diligere proximum ' vt seipsum, * plus est omnibus holo- ' tanquam * maius
ἀγαπᾷν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλο-
cautomatibus, & sacrificiis. Et Iesus ‖ videns eum quia ‖ autem
34 καυτωμάτων, καὶ τῶν θυσιῶν. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι
νουνεχῶς

*cordatè respondisset, dixit illi: Non longè es à re-
νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ, οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασι-
gno Dei. Et nemo ‖ non amplius audebat eum interrogare.
λείας τοῦ θεοῦ. καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.
Et respondens Iesus, dicebat, docens in templo: Quomodo
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, πῶς 35
dicunt Scribæ, ρquod Christus filius est Dauid?
λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ὁ χριστὸς υἱός ἐστι δαβίδ;
Ipse enim Dauid 'dixit in Spiritu sancto: *Dicit Dominus
αὐτὸς γὰρ δαβὶδ εἶπεν ἐν πνεύματι ἁγίῳ, λέγει ὁ κύριος 36
domino meo: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos
τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς
tuos scabellum pedum tuorum. Ipse ergo Dauid dicit
σου, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. αὐτὸς οὖν δαβὶδ λέγει 37
eum Dominum: & vnde filius eius est? Et multa turba ‖ au-
αὐτὸν κύριον· καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤ-
diebat eum libenter. Et dicebat eis in doctrina sua:
κουεν αὐτοῦ ἡδέως. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, 38
ρRespicite à Scribis *volentibus in stolis de-
βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περι-
ambulare, & *salutationes in foris: Et præsessiones
πατεῖν, καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς· καὶ πρωτοκαθεδρίας 39
in synagogis, & ‖ præcubitus in cœnis:
ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις·
ρdeuorantes domos viduarum, '& specie longa
οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ 40
orantes: hi accipient abundantius iudicium.
προσευχόμενοι οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα.
Et sedens Iesus contra gazophylacium, aspiciebat
καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου, ἐθεώρει 41
quomodo turba iactaret æs in gazophylacium: & mul-
πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον· καὶ πολ-
ti diuites iactabant multa. ‖Et veniens vna vidua pau-
λοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά. καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτω- 42
per, ρiniecit minuta duo, quod est quadrans. Et 'aduo-
χὴ, ἔβαλε λεπτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης. καὶ προσκαλε- 43
cans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis,
σάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
quoniã vidua hæc pauper plus omnibus *iniecit iniicienti-
ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάντων βέβληκε τῶν βαλόν-
bus in gazophylacium. Omnes enim ex ‖ redundante
των εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος 44
sibi iniecerunt: hæc vero ρex penuria sua, omnia quæ
αὐτοῖς ἔβαλον· αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα
habuit, 'iecit totum victum suum.
εἶχεν, ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.

Marginal notes: * sapienter · ‖ iam · ρ Christum filium esse · ' dicit · * Dixit · ‖ audiuit · ρ Cauete · ' qui volunt · * salutari in foro, Et in primis cathedris sedere · ‖ primos discubitus · ρ qui deuorant · ' sub obtẽtu prolixæ orationis: · * prolixius · ‖ Cùm venisset autem · ρ misit · ' conuocans · * misit qui miserunt · ‖ eo quod abundabat illis, miserunt: · ρ de · ' misit

CAP. XIII. ιγ'.

Et *egrediente illo ex templo, ait illi vnus ex
Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ 1
discipulis suis: Magister, aspice quales lapides, & ‖ qualia
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι, καὶ ποταπαὶ
ædificia. Et Iesus respondens, ait illi: Vides
οἰκοδομαί. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, βλέπεις 2
ρhæc magna ædificia? Non relinquetur lapis super
ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς; οὐ μὴ † ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ
lapidem, qui non 'dissoluatur. Et *sedente ipso in
λίθῳ, ὃς οὐ μὴ * καταλυθῇ. καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς 3
monte Oliuarum, contra templum, interrogabant eum ‖ pri-
τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων αὐτὸν κατ'
uatim Petrus & Iacobus, & Ioannes, & Andreas:
ἰδίαν πέτρος, καὶ ἰάκωβος, καὶ ἰωάννης, καὶ ἀνδρέας·
Dic nobis, quando ista ρerunt, & quod signum 'quando *futurũ est
εἰπὲ ἡμῖν πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ 4
hæc omnia consummari? ‖ At Iesus respondens
ταῦτα πάντα συντελεῖσθαι; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς 5
illis, cœpit dicere: ρAspicite ne quis vos seducat.
αὐτοῖς, ἤρξατο λέγειν, βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ.
Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Quia
πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ὅτι 6
ego sum: & multos seducent. Cùm autem audieritis
ἐγώ εἰμι· καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. ὅταν δὲ ἀκούσητε 7
bella, & 'auditiones bellorum, ne *turbemini: oportet enim ‖ fieri:
πολέμους, καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ γενέσθαι.
sed nondum finis. ρExcitabitur enim gens 'in gentem,
ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος. ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπ' ἔθνος, 8
& regnum super regnum: & erunt terræmotus per loca, &
καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, καὶ
erunt fames & turbæ. *Initia dolorum hæc.
ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί. ἀρχαὶ ὠδίνων ταῦτα.
‖Aspicite autem vosmetipsos. Tradent enim vos ρad con-
βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς· παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συν- 9
sessus, & in 'synagogas cædemini, & ad duces &
έδρια, καὶ εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ
reges *sistemini causa mei, in testimonium illis.
βασιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.
Et in omnes gentes oportet primùm prædicari
καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον † κηρυχθῆναι τὸ 10
Euangelium. ‖ Cùm autem duxerint vos tradentes,
εὐαγγέλιον. ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, 11
ρne præanxiemini quid loquamini, nec præmeditemini, sed quod
μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε, ἀλλ' ὃ ἐὰν

Marginal notes: * cùm egrederetur de · ‖ quales structuræ. · ρ has omnes magnas ædificationes? · † ἀφίημι · ' destruatur. · * cùm sederet · * καταλύω · ‖ separatim · ρ fient? ' erit · * incipient · ‖ Et · ρ Videte · ρ opiniones · * timueritis: · ‖ hæc · ρ Exurget · ' contra · * initium · ‖ Videte · ρ in conciliis, · ' synagogis vapulabitis, & ante præsides · * stabitis propter me, · κηρύττω · ‖ Et · ρ nolite præcogitare

datũ fuerit vobis in illa hora, id loquimini. non enim estis vos
δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς
loquentes, sed Spiritus sanctus. Tradet
12 οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. παραδώσει
autem frater fratrem in mortem, & Pater 'natum: &
δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ
insurgent nati in parentes, & morte afficient eos.
ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς.
Et eritis *exosi ab omnibus propter nomen meum, autẽ
13 καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. ὁ δὲ
‖permanens in finem, hic saluus erit.
ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.
Cùm autẽ videritis abominationem desolationis, prolatam à
14 ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν ὑπὸ
Daniele Propheta, stantem vbi non ρoportet: (legens intelli-
δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὸς ὅπου οὐ δεῖ· ὁ ἀναγινώσκων νοεί-
gat) tunc qui in Iudæa' fugiant in montes.
τω, τότε οἱ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη.
*Qui autẽ super ‖ domum, ne descendat in domum, nec
15 ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ
introeat ρtollere quid de domo sua: Et qui in 'agrum
16 εἰσελθέτω † ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν
existens, non reuertatur *in quæ post tollere vestimentum suum.
ὤν, μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ.
Væ autem ‖in vtero habentibus & nutrientibus in illis
17 οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις
diebus. Orate verò vt ρnon fiat fuga
18 ταῖς ἡμέραις. προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ
vestra hyeme. Erunt enim dies illi 'tribulatio,
19 ὑμῶν χειμῶνος. ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλῖψις,
qualis non facta est talis ab initio *conditionis, quam condidit Deus
οἵα οὐ γέγονε τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως, ἧς ἔκτισεν ὁ θεός,
vsque nunc, ‖& non fiet. Et si non Dominus contraxisset
20 ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. καὶ εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσε
dies, non ρseruaretur omnis caro: sed propter ele-
τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλε-
ctos quos elegit, 'contraxit dies.
κτούς, οὓς ἐξελέξατο, ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας.
Et tunc si quis vobis dixerit: Ecce hîc *Christus, aut ecce illic,
21 καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστός, ἤ, ἰδοὺ ἐκεῖ,
ne credideritis. ‖Excitabuntur enim pseudochristi & pseudo-
22 μὴ πιστεύσητε. ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδο-
prophetæ, & dabunt signa & portenta ad seducendos,
προφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ τέρατα, πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν,
si ρpossibile, & electos. Vos 'autem aspicite: ecce
23 εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ὑμεῖς δὲ βλέπετε· ἰδοὺ
prædixi vobis omnia. Sed in illis diebus
24 προείρηκα ὑμῖν πάντα. ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις,
post tribulationem illam sol contenebrabitur, & luna non
μετὰ τὴν θλῖψιν ἐκείνην ὁ ἥλιος † σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ
dabit splendorem suum: Et stellæ cæli erunt
25 δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς· καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται
decidentes, & *efficaciæ quæ in cælis ‖ concutientur.
ἐκπίπτοντες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται.
Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus
26 καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις
cum ρefficacia multa & gloria. Et tunc mittet
27 μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης. καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς
angelos suos, & congregabit electos suos à
ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν
quatuor ventis, 'ab extremo terræ vsque *extremum cæli.
τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως ἄκρου οὐρανοῦ.
A autem ficu discite parabolam. Cùm iam ra-
28 ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν ἤδη ὁ κλά-
mus eius tener fuerit, & ‖germinet folia, cognoscitis
δος αὐτῆς ἁπαλὸς γένηται, καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώσκετε
quia ρprope æstas est: Sic & vos, cùm hæc videritis
29 ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν· οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδητε
'facta, cognoscite quòd propè est ad fores.
γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις.
Amen dico vobis, quoniã non *præteribit generatio hæc, ‖ vsque
30 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρις
quo omnia ista fiant. Cælum & terra ρpræ-
31 οὗ πάντα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρε-
teribunt, at verba' mea non *præteribunt:
λεύσονται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι.
De autem die illo ‖& hora, nemo scit, neque
32 περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ
angeli qui in cælo, neque Filius, ρsi non Pater.
οἱ ἄγγελοι ἐν τῷ οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ.
'Aspicite, vigilate, & orate: nescitis enim quãdo
33 βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε
tempus *est. Sicut homo ‖ peregrè profectus ρrelinquens domum
34 ὁ καιρός ἐστιν. ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν
suam, & 'dans seruis suis *auctoritatem, & cuique
αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἑκάστῳ τὸ
opus suum, & ianitori præcepit vt vigilet.
ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ † ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ.
Vigilate ergo (nescitis enim quando dominus domus
35 γρηγορεῖτε οὖν· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας
veniat: ‖vesperè, an media nocte, an gallicantu, an manè)
ἔρχεται, ὀψέ, ἢ μεσονυκτίου, ἢ ἀλεκτοροφωνίας, ἢ πρωΐ.

Marginal notes: ' filium: & consurgent filij · * odio · ‖ Qui sustinuerit · ρ debet (qui legit · ' sunt, · * & · ‖ tectum, · ρ vt tollat · ' agro est, · ἄρω καὶ αἴρω · * retrò · ‖ prægnantibus · ρ non fiant · ' tribulationes tales, quales non fuerunt · * creaturæ · ‖ neque fient. Et nisi breuiasset · ρ fuisset salua · ' breuiauit · * est · ‖ Exurgent · ρ fieri potest, etiã · ' ergo videte · σκοτίζω · * virtutes · ‖ sunt, mouebuntur. · ρ virtute · ' à summo · * ad summum · ‖ nata fuerint · ρ in proximo sit · ' fieri, scitote quòd in proximo sit in ostiis, · * transibit · ‖ donec · ρ transibunt; · ' autem · * transibunt; · ‖ vel · ρ nisi · ' Videte; · * fit. ‖ qui · ρ reliquit · ' dedit · * potestatem cuiusque operis, · ἐντέλλω · ‖ serua

[* cùm venerit]
Ne * veniens repentè, inueniat vos dormientes.
μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης, εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας. 36
[‖ Quod]
‖ Quæ autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate.
ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω, γρηγορεῖτε.

CAP XIIII. ιδʹ.

[℘ biduum:]
Erat autem Pascha, & Azyma post ℘ duos dies: & quærebant
Ἦν δὲ τὸ πάσχα, καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας· καὶ ἐζήτουν 1
[° tenerent, &]
summi Sacerdotes & Scribæ quomodo eum in dolo ° pre-
οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρα-
hendentes occiderent.
τήσαντες, ἀποκτείνωσιν.
[* enim: * die ‖ fortè ℘ fieret in populo. * cùm esset Bethaniæ]
Dicebant * autẽ: Non in * festo, ne ‖ quando tumultus ℘ sit populi.
ἔλεγον δέ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε θόρυβος ἔσται τοῦ λαοῦ. 2
Et * existente eo in Bethania, in domo Simonis le-
καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ, ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λε- 3
[* & recumberet,]
prosi, * accumbente eo venit mulier habens alabastrum
προῦ, κατακειμένου αὐτοῦ, ἦλθε γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον
[‖ spicati pretiosi: & fracto alabastro]
vnguenti nardi ‖ probati multi pretij, & confringens ala-
μύρου, νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς· καὶ συντρίψασα τὸ ἀλά-
[℘ super caput eius]
bastrum, effudit ℘ ei iuxta caput.
βαστρον, κατέχεεν αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς.
[° indignè ferentes intra]
Erant autem quidam ° indignati apud semetipsos, & dicentes:
ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτούς, καὶ λέγοντες, 4
[* Vt]
* Ad quid perditio ista vnguenti facta est? Poterat enim
εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν; ἠδύνατο γὰρ 5
[‖ vnguentum ℘ plus quam]
‖ istud vænundari ℘ super trecentis denariis, & dari
τοῦτο πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων, καὶ δοθῆναι
[° in eam. * autem:]
pauperibus. Et fremebant ° ei. At Iesus * dixit:
τοῖς πτωχοῖς· καὶ ἐνεβριμοῦντο αὐτῇ. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, 6
[‖ molesti estis? Bonum]
Sinite eam: quid illi ‖ molestias exhibetis? pulchrum opus operata
ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ κόπους παρέχετε; καλὸν ἔργον εἰργά-
[℘ vobiscum,]
est in me. Semper enim pauperes habetis ℘ cum vo-
σατο ἐν ἐμοί. πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυ- 7
bis, & cùm volueritis potestis illis benefacere: me autem non
τῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε αὐτοὺς εὖ ποιῆσαι· ἐμὲ δὲ οὐ
[° habebitis. * præuenit]
semper ° habetis. Quod habuit hæc, fecit: * præoccupauit
πάντοτε ἔχετε. ὃ εἶχεν αὕτη, ἐποίησε· προέλαβε 8
vngere meum corpus in sepulturam. Amen dico
μυρίσαι μου τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν. ἀμὴν λέγω 9
[‖ vniuerso mũdo, κηρύττω]
vobis, vbicũq; prædicatũ fuerit Euangelium istud in ‖ totum mundum,
ὑμῖν, ὅπου ἂν † κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον,
& quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius.
καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.
[℘ de]
Et Iudas Iscariotes, vnus ℘ duodecim abiit ad
καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθε πρὸς 10
[* summos Sacerdotes, * Qui ‖ promiserunt ei pecuniam se daturos. χαίρω]
° principes Sacerdotum, vt proderet eum illis.
τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῷ αὐτὸν αὐτοῖς.
* Ii vero audientes gauisi sunt: & ‖ polliciti sunt, ei ar-
οἱ δὲ ἀκούσαντες † ἐχάρησαν, καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀρ- 11
gentum dare. Et quærebat quomodo opportunè illum traderet.
γύριον δοῦναι· καὶ ἐζήτει πῶς εὐκαίρως αὐτὸν παραδῷ.
[℘ immolabant. * θύω ° eamus, &]
Et primo die Azymorum, quando Pascha ℘ mactabant,
καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα * ἔθυον, 12
dicunt ei discipuli eius: Quò vis ° abeuntes pa-
λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοι-
[* tibi]
remus * vt manduces Pascha? Et mittit duos
μάσωμεν ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα; καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν 13
[‖ ex discipulis suis]
‖ discipulorum suorum, & dicit eis: Ite in ciuitatem, &
μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ
occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans:
ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων·
sequimini eum. Et quocunque introierit, dicite
ἀκολουθήσατε αὐτῷ. καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπατε 14
[℘ refectio mea,]
domus domino, quia Magister dicit: Vbi est ℘ diuer-
τῷ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει, ποῦ ἐστι τὸ κατά-
sorium vbi Pascha cum discipulis meis manducem?
λυμα ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω;
Et ipse vobis demõstrabit cœnaculũ grande stratum, paratum:
καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγαιον μέγα ἐστρωμένον, ἕτοιμον· 15
[° abierunt]
illic parate nobis. Et ° exierunt discipuli eius, &
ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν. καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ 16
venerunt in ciuitatem: & inuenerũt sicut dixerat illis, & pa-
ἦλθον εἰς τὴν πόλιν· καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοί-
rauerunt Pascha.
μασαν τὸ πάσχα.
[* autem]
Et vespere * facto, venit cum duodecim.
καὶ ὀψίας γενομένης, ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. 17
Et discumbentibus illis & manducantibus, ait Iesus: Amen
καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν 18
[‖ qui manducat mecum. Et]
dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me, ‖ manducans cum me.
λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ.
[℘ singulatim:]
Illi autem cœperunt contristari, & dicere ei ℘ vnus ad vnum: Nunquid
οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι, καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς καθ' εἷς, μήτι 19
[° Qui]
ego? & alius, Nunquid ego? ° Ipse autem respondens, ait
ἐγώ; καὶ ἄλλος, μήτι ἐγώ; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 20
[* intingit mecum manum in catino. Et]
illis: Vnus ex duodecim, * intingens cum me in
αὐτοῖς, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς
catinum. Ipse quidẽ filius hominis vadit, sicut
τὸ τρυβλίον. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς 21
scriptum est de eo: Væ autem homini illi per quẽ filius
γέγραπται περὶ αὐτοῦ. οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς

hominis ‖ proditur. Pulchrum erat ei, si non natus esset [‖ traditur. Bonum]
τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη
homo iste. Et manducantibus illis, ℘ sumens Ie- [℘ accepit]
22 ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰη-
sus panem, & benedicens fregit, & dedit eis: & ait:
σοῦς ἄρτον, καὶ εὐλογήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶπε,
Sumite, comedite: hoc est corpus meum. Et ° accipiens cali- [° accepto calice]
23 λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. καὶ λαβὼν τὸ ποτή-
cem, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes.
ριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς· καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες.
Et ait illis: Hic est sanguis meus noui testamen-
24 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθή-
ti, qui pro multis * effusus. Amen dico vobis, quia [* effundetur. ἐκχέομαι ‖ iam]
25 κης, τὸ περὶ πολλῶν † ἐκχυνόμενον. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
‖ nõ amplius non bibam de genimine vitis, vsque in diem
οὐκέτι οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας
illum, cùm illud bibam nouum in regno Dei.
ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.
Et hymno dicto, exierunt in montem Oliuarum.
26 καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν.
Et ait eis Iesus: Quòd omnes scandalizabimini in
27 καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν
me in nocte ista, quia scriptum est: Percutiam pastorem,
ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, ὅτι γέγραπται, πατάξω τὸν ποιμένα,
& dispergentur oues. Sed ℘ post resurrexisse [℘ posteaquam resurrexero,]
28 καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα. ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί
me, præcedam vos in Galilæam. At Petrus ° ait illi: [° autem]
29 με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ,
Et si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego.
καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἀλλ' οὐκ ἐγώ.
Et ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia tu hodie
30 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι σὺ σήμερον
in nocte hac, prius quàm bis * gallum vociferari, ter [* gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus, At ‖ amplius loquebatur: Et]
ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς
negabis me. Ille autẽ ‖ ex abundanti dicebat magis: Si me
31 ἀπαρνήσῃ με. ὁ δὲ ἐκ περισσοῦ ἔλεγε μᾶλλον, ἐάν με
oportuerit ℘ commori tibi, non te negabo. Similiter autem [℘ simul]
δέῃ συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὡσαύτως δὲ
& omnes dicebant. Et veniunt in ° locum cui nomen [° prædium]
32 καὶ πάντες ἔλεγον. καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα
Gethsemani: & ait discipulis suis, Sedete hîc, donec
Γεθσημανῆ· καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καθίσατε ὧδε ἕως
orem. Et assumit Petrum & Iacobum
33 προσεύξωμαι. καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον
& Ioannem * cum se: & cœpit ‖ expauescere & angi. [* secum: ‖ pauere & tædere]
καὶ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν.
Et ait illis: Vndiquaque tristis est anima mea vsque ad mortem:
34 καὶ λέγει αὐτοῖς, περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου·
℘ manete hic, & vigilate cum me. Et ° progressus [℘ sustinete ° cùm processisset]
35 μείνατε ὧδε, καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. καὶ προελθὼν
paululum, procidit super terram, & orabat, vt si * possibile [* fieri posset]
μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ προσηύχετο ἵνα εἰ δυνατόν
est, transiret ab eo hora. Et dixit: Abba Pa-
36 ἐστι, παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. καὶ ἔλεγεν, ἀββᾶ ὁ πα-
ter, omnia possibilia tibi ‖: transfer calicem à me [‖ sunt]
τήρ, πάντα δυνατά σοι· παρένεγκε τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ
hunc: sed non ℘ quid ego volo, sed ℘ quid tu. Et venit, & [℘ quod]
37 τοῦτο· ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. καὶ ἔρχεται, καὶ
inuenit eos dormientes: Et ait Petro: Simon
εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας· καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ, Σίμων,
dormis? non potuisti * vnam horam vigilare? [* vna hora]
καθεύδεις; οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι;
Vigilate, & orate, vt non intretis in ten-
38 γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πει-
tationem. ipse quidem spiritus promptus ‖, at caro ℘ infirma. [‖ est. ℘ vero]
ρασμόν. τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.
Et iterum abiens orauit, sermonem eundem dicens.
39 καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών.
Et reuersus inuenit eos denuò dormientes: (erant
40 καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας· ἦσαν
enim oculi eorum grauati:) & ° non sciebant quid ei [° ignorabant]
γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι· καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί αὐτῷ
responderent. Et venit tertiò, & ait illis: * Dor- [* Dormite iam, & requiescite.]
41 ἀποκριθῶσι. καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει αὐτοῖς, καθεύ-
mitis reliquum & requiescitis. Sufficit: venit hora: ecce
δετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε· ἀπέχει· ἦλθεν ἡ ὥρα· ἰδοὺ
‖ traditur filius hominis in manus peccatorum. [‖ tradetur]
παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν.
Surgite, eamus: ecce ℘ tradens me appropinquauit. [℘ qui me tradet propè est.]
42 ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικε.
Et statim adhuc eo loquente, ° adest Iudas * vnus existẽs [° venit * Iscariotes vnus de]
43 καὶ εὐθέως ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος παραγίνεται Ἰούδας εἷς ὢν
duodecim, & cum eo turba multa cum gladiis & lignis,
τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων,
à summis Sacerdotibus & Scribis & senioribus.
παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων.
Dederat autem ‖ tradens eum consignum eis, dicens: [‖ traditor eius]
44 δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, λέγων,
Quemcunq; osculatus fuero, ipse est: ℘ prehendite eum, & abdu- [℘ tenete]
ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτόν, καὶ ἀπαγά-
cite ° tuto. Et * veniens, statim accedens ad eum, [° cautè. ‖ cum venisset,]
45 γετε ἀσφαλῶς. καὶ ἐλθών, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ
λέγει,

ait: *Gaude Rabbi: & osculatus est eum. ‖Illi verò inie-
λέγει, χαῖρε ῥαββί· καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. οἱ δὲ ἐπε- 46
cerunt in eum manus suas, & ρ prehenderunt eum.
βαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.
Vnus autē quidam *astantium exerens gladium,
εἷς δέ τις τῶν παρεστηκότων σπασάμενος τὴν μάχαιραν, 47
percussit seruum summi Sacerdotis, & *abstulit illius auriculam.
ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτάριον.
Et respondens Iesus, ait illis: Tanquam ad latronem exi-
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξῆλ- 48
stis cum gladiis & lignis comprehendere me?
θετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με;
Quotidie eram apud vos in templo docens, &
καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ 49
non ‖ prehendistis me. sed vt impleantur Scripturæ.
οὐκ ἐκρατήσατέ με· ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί.
ρ Et relinquentes eum, omnes fugerunt.
καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον. 50
*Et vnus quidam iuuenis sequebatur eum amictus
καὶ εἷς τις νεανίσκος ἠκολούθει αὐτῷ, περιβεβλημένος 51
sindone super nudo: & *tenent eum iuuenes.
σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ. καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι.
‖ Ille autem relinquens sindonem, nudus profugit ab eis.
ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα, γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν. 52
Et abduxerunt Iesum ad summum Sacerdotem, & ρ conuenium
καὶ ἀπήγαγον τὸν ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα· καὶ συνέρχονται 53
eo omnes summi Sacerdotes, & seniores, & Scri-
αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ γραμ-
bæ. Et Petrus *à longè secutus est eum
ματεῖς. καὶ ὁ πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ 54
vsque intrò in atrium summi Sacerdotis: & *erat considens
ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἦν συνκαθήμενος
cum ministris ‖ & calefaciens se ad lumen.
μετὰ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς.
At summi ρ Sacerdotes, & omnis consilius quærebant aduersus Iesum
οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ ἰησοῦ 55
testimonium, *ad morte afficiendum eum, & non inueniebant.
μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανατῶσαι αὐτὸν καὶ οὐχ ἡρίσκον.
Multi enim testimoniū falsū dicebāt aduersus eū: & ‖ paria testi-
πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρτυ- 56
monia non erant. Et quidam surgentes, falsum testimoniū ferebāt
ρίαι οὐκ ἦσαν· καὶ τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν 57
aduersus eum, dicentes: Quoniam nos audiuimus eum dicentem:
κατ' αὐτοῦ, λέγοντες· ὅτι ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος, 58
Quod ego dissoluam templum hoc manufactum, & per
ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον, καὶ διὰ
ρ tres dies aliud non manufactum ædificabo.
τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω.
Et *nec sic par erat testimonium illorum.
καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν. 59
Et exurgens summus Sacerdos in medium, interrogauit Iesum,
καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ μέσον, ἐπηρώτησε τὸν ἰησοῦν, 60
dicens: Non respondes quicquam, *quid hi te aduersum testantur?
λέγων, οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;
Ille autē tacebat, & nihil respondit. Rursū summus Sacerdos inter-
ὁ δὲ ἐσιώπα, καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπη- 61
rogabat eum, & ‖ dicit ei: Tu es Christus filius ρ benedicti?
ρώτα αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ;
At Iesus * dicit: Ego sum: & videbitis filium hominis
ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, ἐγώ εἰμι· καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου 62
sedentem à dextris virtutis: & venientem cum
καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ τῶν
nubibus cæli. At summus Sacerdos ‖ disrumpens
νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαῤῥήξας τοὺς 63
vestes suas: ait: Quid adhuc ρ vsum habemus testium?
χιτῶνας αὐτοῦ, λέγει, τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων;
Audistis blasphemiam. quid vobis videtur? *Ii autem omnes
ἠκούσατε τῆς βλασφημίας. τί ὑμῖν φαίνεται; οἱ δὲ πάντες 64
condemnauerunt eum *obnoxium esse mortis. Et cœperunt
κατέκριναν αὐτὸν ἔνοχον εἶναι θανάτου. καὶ ἤρξαντό 65
quidam conspuere eum, & velare faciem eius, &
τινες ἐμπτύειν αὐτῷ, καὶ περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ
‖ colaphis cædere eum, & dicere ei: Prophetiza. & ministri
κολαφίζειν αὐτὸν, καὶ λέγειν αὐτῷ, προφήτευσον· καὶ οἱ ὑπηρέται
ρ cædebant alapis eum ρ impetebant. Et *existente Petro in au-
ἐραπισμασιν αὐτὸν ἔβαλλον. καὶ ὄντος τοῦ πέτρου ἐν τῇ αὐ- 66
la inferius, venit vna ‖ ancillarum summi Sacerdotis.
λῇ κάτω, ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως·
Et ρ videns Petrum calefacientem se, *intuita illum,
καὶ ἰδοῦσα τὸν πέτρον θερμαινόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ, 67
*At ait: Et tu cum Nazareno Iesu erat. * Ille autem ne-
λέγει, καὶ σὺ μετὰ τοῦ ναζαρηνοῦ ἦσθα· ὁ δὲ ἠρνή- 68
gauit, dicens: ‖ Non noui, neque ρ scio quid tu dicis. Et ex-
σατο, λέγων, οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι τί σὺ λέγεις. καὶ ἐξῆλ-
iit foras *in vestibulum: & gallus cantauit.
θεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον· καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησε.
*Et ancilla videns eum rursum, cœpit dicere
καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν, ἤρξατο λέγειν τοῖς 69
‖ astantibus: Quia hic ex illis est. ρ Ille autem iterum negauit.
παρεστηκόσιν, ὅτι οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστιν. ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο. 70
Et post pusillum rursus *adstantes dicebant Petro: Verè
καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ πέτρῳ, ἀληθῶς

ex illis es. * Etenim Galilæus es & loquela tua similat.
ἐξ αὐτῶν εἶ. καὶ γὰρ γαλιλαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει.
Ille autem cœpit anathematizare & iurare. Quia ‖ non noui
71 ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν
hominem istum quem dicitis. Et ρ ex secundo gallus
72 ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ
cantauit. Et recordatus est Petrus verbi quod dixerat
ἐφώνησε· καὶ ἀνεμνήσθη ὁ πέτρος τοῦ ῥήματος οὗ εἶπεν
ei Iesus: Quod* ante gallum vociferari bis, negabis me
αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δίς, ἀπαρνήσῃ με
ter. Et *separans [se] fleuit.
τρίς. καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαιε.

CAP. XV.

Et confestim in manè consilium facientes summi
1 Καὶ εὐθὺς ἐπὶ τὸ πρωὶ συμβούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρ-
Sacerdotes cum senioribus & Scribis, & ‖ vniuersum
χιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ
consessum, vincientes Iesum, abduxerunt, & tradiderunt
συνέδριον, δήσαντες τὸν ἰησοῦν ἀπήγαγον, καὶ παρέδωκαν
Pilato. Et interrogauit eum Pilatus: Tu es rex
2 τῷ πιλάτῳ. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ πιλάτος, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς
Iudæorum? ρ Ille autem respondens ait illi: Tu dicis.
τῶν ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, σὺ λέγεις.
Et accusibant eum summi Sacerdotes *multa. ipse autem nihil
3 καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά· αὐτὸς δὲ οὐδὲν
respondebat. At Pilatus * rursum interrogauit eum, di-
4 ἀπεκρίνατο. ὁ δὲ πιλάτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέ-
cens: Non respondes quicquam? vide ‖ quanta te aduersum testantur.
γων, οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; ἴδε πόσα σου καταμαρτυροῦσιν.
At Iesus ρ amplius nihil respondit: ita vt *mirari
5 ὁ δὲ ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν
Pilatum. Iuxta verò festum ‖ soluebat illis vnum *vinctum,
6 πιλάτον. κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα δέσμιον,
quēcunq; petissent. Erat autem ‖ dictus Barabbas ρ cum sedi-
7 ὃν ἂν ἠιτοῦντο. ἦν δὲ ὁ λεγόμενος βαραββᾶς μετὰ τῶν συνα-
tiosis vinctus, qui in seditione homicidium fecerant.
στασιωτῶν δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιήκεισαν.
Et *vociferata turba, cœpit *postulare, sicut semper
8 καὶ ἀναβοήσας ὁ ὄχλος, ἤρξατο αἰτεῖσθαι, καθὼς ἀεὶ
faciebat illis. At Pilatus ‖ respondit eis, ρ di-
9 ἐποίει αὐτοῖς. ὁ δὲ πιλάτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέ-
cens, Vultis *absoluam vobis regem Iudæorum?
γων, θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν ἰουδαίων;
Sciebat enim quòd per inuidiam tradidissent eum summi
10 ἐγίνωσκε γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκασιν αὐτὸν οἱ ἀρ-
Sacerdotes. *At summi Sacerdotes concitauerunt turbam, vt
11 χιερεῖς. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον, ἵνα
magis Barabbam ‖ absolueret eis.
μᾶλλον τὸν βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς.
At Pilatus ρ respondens iterum ait illis: Quid ergo vul-
12 ὁ δὲ πιλάτος ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς, τί οὖν θέ-
tis faciam *quem dicitis regem Iudæorum?
λετε ποιήσω ὃν λέγετε βασιλέα τῶν ἰουδαίων;
*Illi autem iterum clamauerunt: Crucifige eum.
13 οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, σταύρωσον αὐτόν.
At Pilatus ‖ dicebat illis: Quid enim ρ malum fecit? Illi
14 ὁ δὲ πιλάτος ἔλεγεν αὐτοῖς, τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ
* autem abundantius clamabant: Crucifige eum. At Pilatus *
15 δὲ περισσοτέρως ἔκραξαν, σταύρωσον αὐτόν. ὁ δὲ πιλάτος
volens populo ‖ sufficere facere, ρ absoluit illis
βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν
Barabbam: & tradidit Iesum ρ flagellans, vt crucifigeretur.
βαραββᾶν· καὶ παρέδωκε τὸν ἰησοῦν φραγελλώσας, ἵνα σταυρωθῇ.
At milites *abduxerunt eum intra aulam, quod est
16 οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστι
prætorium: & conuocant totam cohortem:
πραιτώριον, καὶ συνκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν.
Et induunt eum *purpuram, & ‖ circumponunt ei ple-
17 καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν, καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ πλέ-
cientes spineam coronam. Et cœperunt salutare
18 ξαντες ἀκάνθινον στέφανον. καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι
eum, & dicere: ‖ Gaude rex Iudæorum.
αὐτὸν, καὶ λέγειν, χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων.
Et percutiebāt eius caput arundine: & conspuebant eum,
19 καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ, καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ,
& ponentes genua adorabant eum.
καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ.
Et postquàm illuserunt eis, exuerunt illum ρ purpuram,
20 καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν,
& induerunt eum *vestimenta propria: & educunt illum vt
καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια· καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν, ἵνα
crucifigerent eum. Et *angariant prætereuntē quēpiam
21 σταυρώσωσιν αὐτόν. καὶ ἀγγαρεύουσι παράγοντά τινα
Simonem Cyrenæum, venientem ‖ ex agro, patrem Alexan-
σίμωνα κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέρα ἀλεξαν-
dri & Rufi, vt tolleret crucem eius.
δρου καὶ ῥούφου, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.
Et perducunt illum in Golgotha locum: quod est interpreta-
22 καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ γολγοθᾶ τόπον, ὅ ἐστι μεθερμηνευό-
tum, Calvariæ locus. Et dabant ei bibere myr-
23 μενον, κρανίου τόπος. καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πεῖν ἐσμυρ-
νισμένον

rhatum vinum: * *is verò* non accepit. Et crucifigentes eum,
νισμένον οἶνον· ὁ δὲ οὐκ ἔλαβε. καὶ σταυρώσαντες αὐτὸν, 24
diuiserunt vestimenta eius, mittentes sortem super eis, quis
διεμέριζον τὰ ἱμάτια αὐτῶ, βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ, τίς
quid tolleret. Erat autē hora tertia, & crucifixerunt eum.
τί ἄρῃ. ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. 25
Et erat ‖ *inscriptio* ausæ eius ᵖ*inscripta:*
καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτῶ ἐπιγεγραμμένη, 26
REX IVDÆORVM.
Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.
Et cum eo crucifigunt duo latrones: vnum à dextris, & *vnum
καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσι δύο λῃστὰς, ἕνα ἐκ δεξιῶν, καὶ ἕνα 27
à sinistris eius. Et impleta est scriptura *dicens:*
ἐξ ἀριστερῶν αὐτῶ. καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα, 28
Et cum iniquis reputatus est. Et prætereuntes bla-
καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλα- 29
sphemabant eum, mouentes capita sua & dicentes:
σφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες,
Vah ‖ *destruens* templum ᵖ, & in tribus diebus *ᵃedificans:*
οὐὰ ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν·
Serua temetipsum, *ᵠ descende* de cruce.
σῶσον σεαυτὸν, καὶ κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. 30
Similiter & summi Sacerdotes illudentes, ad alterutrum cum
ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ 31
Scribis dicebant: Alios *ᵗseruauit,* seipsum non potest *ᵖseruare.*
γραμματέων ἔλεγον, ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι.
Christus rex Israel descendat nunc de cru-
ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυ- 32
ce, vt videamus & credamus. Et ‖ *conciuciξi* ei
ροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν. καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι αὐτῷ
exprobrabant ei. Facta *autem* hora sexta, tenebræ
ὠνείδιζον αὐτόν. γενομένης δὲ ὥρας ἕκτης, σκότος 33
factæ sunt per totam terram vsq; in horam nonam. Et hora
ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐννάτης. καὶ τῇ ὥρᾳ 34
nona exclamauit Iesus voce magna, dicens: Eloi, eloi,
τῇ ἐννάτῃ ἐβόησεν ὁ ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέγων, ἐλωΐ, ἐλωΐ,
lamma sabachthani? quod est interpretatum: Deus meus,
λαμμὰ σαβαχθανί; ὁ ὅστι μεθερμηνευόμενον, ὁ θεός μου, ὁ
Deus meus, ᵖ*in* quid me dereliquisti? Et quidam *ᵃastan-*
θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες; καὶ τινες τῶν παρεστη- 35
tium audientes, dicebant: Ecce Eliam vocat.
κότων ἀκούσαντες, ἔλεγον, ἰδοὺ ἠλίαν φωνεῖ.
Currens autē vnus, & implens spongiam aceto, circumponēnsq;
δραμὼν δὲ εἷς, καὶ γεμίσας σπόγγον ὄξους, περιθεὶς τε 36
calamo, potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus si veniat
καλάμῳ ἐπότιζεν αὐτὸν, λέγων, ἄφετε, ἰδωμεν εἰ ἔρχε-
Elias *detrahere eum. At Iesus ‖ *emittens vocem magnam,*
ται ἠλίας καθελεῖν αὐτόν. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, 37
expirauit. Et ᵖ*interexpansum* templi scissum est in
ἐξέπνευσε. καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ † ἐσχίσθη εἰς 38
duo, à *ᵗsuisum* vsque deorsum. Videns autem Centurio *a-
δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ παρε- 39
stans ex aduerso eius, quia sic clamans expirasset, ait:
στηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, ὅτι οὕτω κράξας ἐξέπνευσεν, εἶπεν,
Verè homo hic filius erat Dei. Erant autem &
ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος, υἱὸς ἦν θεοῦ. ἦσαν δὲ καὶ 40
mulieres de longè ‖ *spectantes, in quibus* erat Maria Mag-
γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν μαρία ἡ μαγ-
dalene, & Maria Iacobi ᵖ*parui,* & *ᵃIose* mater, &
δαλιὴνὴ, καὶ μαρία ἡ τοῦ ἰακώβου τοῦ μικροῦ, καὶ ἰωσῆ μήτηρ, καὶ
Salome. Quæ & cùm esset in Galilæa, sequebantur
σαλώμη. αἵ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, ἠκολούθουν 41
eum, & ministrabant ei, & alia multa *illæ *simul conscensæ*
αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι
ei in Hierosolymam. Et ‖ iam sero ᵖ*facto,* (quia erat
αὐτῷ εἰς ἱεροσόλυμα. καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν 42
Parasceue, quod est ante Sabbatum, Venit Ioseph ab
παρασκευὴ, ὅ ἐστι προσάββατον, ἦλθεν ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ 43
Arimathæa, *ᵃhonestus consul,* qui & ipse erat expe-
ἀριμαθαίας, εὐσχήμων βουλευτὴς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδε-
ctans regnum Dei, & *ausus introiuit ad
χόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς
Pilatum, & petijt corpus Iesu. At Pilatus ‖
πιλάτον, καὶ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. ὁ δὲ πιλάτος 44
mirabatur si iam ᵖ*mortuus fuisset. Et aduocans Centu-*
ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκε· καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυ-
rionem, interrogauit eum si *ᵗdudum mortuus esset. Et *cognoscēs*
ρίωνα, ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι ἀπέθανε. καὶ γνοὺς 45
à Centurione, donauit corpus Ioseph.
ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ ἰωσήφ.
‖ *Et* mercatus sindonem, & ᵖ*detrahens* eum, inuoluit sin-
καὶ ἀγοράσας σινδόνα, καὶ † καθελὼν αὐτὸν *ἐνείλησε τῇ σιν- 46
done: & posuit eum in monuméto, quod erat excisum
δόνι, καὶ κατέθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν † λελατομημένον
de petra: & aduoluit lapidem ad ostium monumenti.
ἐκ πέτρας, καὶ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου.
At Maria ᵃ Magdalene, & Maria * *Iose spectabant* vbi
ἡ δὲ μαρία ἡ μαγδαλιὴνὴ, καὶ μαρία ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ 47
poneretur.
τίθεται.

CAP.

CAP. XVI. ιε'.

Et ‖ *peracto Sabbato,* Maria Magdalene, & ‖ *cùm transisset Sabbatum,*
Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, μαρία ἡ μαγδαλιὴνὴ, καὶ 1
Maria Iacobi, & Salome, emerunt aromata, vt venientes
μαρία ἰακώβου, καὶ σαλώμη ἠγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι
vngerent Iesum. Et valdè manè vna Sabba-
ἀλείψωσιν τὸν ἰησοῦν. καὶ λίαν πρωῒ τῆς μιᾶς σαββά- 2
torum veniunt ad monumentum, ᵖ *exorto* Sole. ᵖ *orto iam*
των ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου.
Et dicebant ad *ᵃse:* Quis reuoluet nobis lapidem ab *ᵃinuicem:*
καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτὰς, τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ 3
oitio monumenti? Et respicientes *ᵖspectant
θύρας τοῦ μνημείου; καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν * viderunt reuo-
quod *deuolutus esset lapis.* Erat quippe magnus valdè. lutum lapidem.
ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος. ἦν γὰρ μέγας σφόδρα.
Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem seden-
καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον καθήμε- 5
tem in dextris, ‖ *circumamictum stolam candidam:* & ob- ‖ coopertum stola candida:
νον ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον στολὴν λαμπρὰν, καὶ † ἐξε-
stupuerunt. ᵖ *Ille verò* dicit illis: *ᵃ Ne expauescite:* ᵖ *Qui*
θαμβήθησαν. ὁ δὲ λέγει αὐταῖς, μὴ ἐκθαμβεῖσθε· *ᵃ Nolite expa-
Iesum quæritis Nazarenum crucifixum: surrexit, non uescere:
ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον· ἠγέρθη, οὐκ
est hic. ecce locus vbi posuerunt eum.
ἔστιν ὧδε. ἰδὲ ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν.
Sed ite, dicite discipulis eius, & Petro,
ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ πέτρῳ, 7
quia præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis,
ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε,
sicut dixit vobis. *Et exeuntes fugerunt ‖ à *Et illæ ‖ de
καθὼς εἶπεν ὑμῖν. καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ
monumento: ᵖ *tenebat autem eas* tremor & *ᵗ*stupor:* & nemini *nihil ᵖ Pinuaserat enim
μνημείου. εἶχε δὲ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν pauor:
dixerunt: timebant enim. Resurgens autem Iesus manè * quicquam
εἶπον· ἐφοβοῦντο γάρ. ἀναστὰς δὲ ὁ ἰησοῦς πρωῒ
prima Sabbati, apparuit ‖ *primùm* Mariæ Magdalenæ, ‖ primò
πρώτῃ σαββάτου, † ἐφάνη πρῶτον μαρίᾳ τῇ μαγδαλιὴνῇ, ᵖ de
ᵖex qua eiecerat septem dæmonia. φάνομαι
ἀφ' ἧς *. ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. ᵖ de
Illa *ᵃprofecta* nuntiauit his * cum eo *existentibus:* ἐκβάλλω
ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, *ᵃ vadens
lugentibus & flentibus. Et illi audientes quia viuerel, * qui fuerant
πενθοῦσι καὶ κλαίοισι. κἀκεῖνοι ἀκούσαντες ὅτι ζῇ, 11
& visus esset ab ea, non crediderunt. Post autem hæc duobus
καὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς, ἠπίστησε. μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν θεάομαι
ex ᵖ *ipsis deambulantibus* *ᵃ apparuit in alia forma,* euntibus ᵖ his
ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ, πορευομέ- *ᵃ ostensus est in
buo in * *agrum.* Et illi *abeuntes* nuntiauerunt alia effigie,
νοις εἰς ἀγρόν. κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν * villam.
‖ *reliquis:* nec illis crediderunt. ‖ cæteris
τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν.
ᵖ *Posterius* recumbentibus illis vndecim apparuit, & ᵖ Nouissimè
ὕστερον, ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, καὶ 14
exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis, quia
ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς
*ᵃ*videntibus eum exsuscitatum,* non crediderunt. *ᵃ iis qui viderant
θεασαμένοις αὐτὸν † ἐγηγερμένον οὐκ ἐπίστευσε. eum resurrexisse.
Et dixit eis? Euntes in mundum vniuersum, præ- ἐγείρομαι
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κη- 15
dicate Euangelium omni creaturæ: *ᵃ*Credens* & * Qui crediderit
ρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. ὁ πιστεύσας καὶ ὁ
baptizatus ‖ *saluabitur: at non credens* condemnabitur. ‖ fuerit, saluus erit: qui verò non
βαπτισθεὶς σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. crediderit,
Signa autem ᵖ *credentibus* hæc sequentur: In no- ᵖ eos qui credi-
σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνό- derint,
mine meo dæmonia eiicient: Linguis loquentur nouis:
ματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι· γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς·
Serpentes tollent: Et si mortiferum quid biberint, non eis no-
ὄφεις ἀροῦσι· κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλά- 18
cebit: Super ægros manus imponent, & *ᵃpulchrè* habebunt. *ᵃ benè
βει· ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἕξουσι.
* *Quidem igitur Dominus post loqui* eis, assumptus est *Et Dominus quidem Iesus post-
ὁ μὲν οὖν κύριος, μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, † ἀνελήφθη quàm locutus est
in cælum, & sedit à dextris Dei. ἀναλαμβάνω
εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. ‖ profectus,
Illi autem ‖ *egressi,* prædicauerunt vbique: Domino
ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες, ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ κυρίου 20
cooperante, & sermonem confirmante ᵖ *per subsequen-* ᵖ sequentibus
συνεργοῦντος, καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολου- *tia signa.* signis.
θούντων σημείων. ἀμήν. *Amen.*

Sancti Euangelij secundum Marcum,

FINIS.

SECVN-

SECVNDVM LVCAM

ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ

SANCTVM EVANGELIVM.

ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

CAPVT PRIMVM. ά.

1 Quoniam * multi conati sunt reordinare
Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι
narrationem ‖ de ivpletis in nobis
διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν
rebus, Sicut tradiderunt nobis ρ ab initio
πραγμάτων, καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς 2
ipsi ° oculati, & ministri * existentes sermonis, Visum est
αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξε 3
& mihi assecutio altius omnia ‖ diligenter, ρ secundũ ordinẽ tibi
κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς, καθεξῆς σοι
scribere, optime Theophile, Vt ° agnoscas de quibus * instru-
γράψαι, κράτιστε θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνῷς περὶ ὧν κατη- 4
ctus es sermonum firmitudinem.
χήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

5 FACTVM est in diebus
ΕΓΕΝΕΤΟ ἐν ταῖς ἡμέραις
Herodis regis Iudæ,
ἡρῴδου τοῦ βασιλέως τῆς ἰουδαίας,
Sacerdos quidam nomine Zacharias,
ἱερεύς τις ὀνόματι ζαχαρίας,
‖ ex vice Abiæ: & vxor
ἐξ ἐφημερίας ἀβιά· καὶ ἡ γυνὴ
illius ρ ex filiabus Aaron, &
αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων ἀαρὼν, καὶ
nomen eius Elisabeth. Erant autem iusti ambo
τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐλισάβετ. ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι 6
ante Deum, incedentes in omnibus mandatis &
ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς, καὶ
iustificationibus Domini ° irreprehensibiles. Et non erat illis * na-
δικαιώμασι τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι· καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τε- 7
tus, eo quòd ‖ Elisabeth erat sterilis, & ambo ρ prone-
κνον, καθότι ἡ ἐλισάβετ ἦν στεῖρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβη-
rat in diebus suis erant. Factum est autem ° in
κότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ 8
sacerdotio fungendo ipsum in ordine vicis suæ ante
ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι
Deum, Secundùm consuetudinem Sacerdotij, * sortitus est
τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, † ἔλαχε τοῦ 9
suffire ingressus in templum Domini. Et omnis
θυμιάσαι, εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου· καὶ πᾶν τὸ 10
multitudo populi erat oranS foris hora in-
πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυ-
censi. ‖ Visus est autem illi angelus Domini, stans à
μιάματος. ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου, ἑστὼς ἐκ 11
dextris altaris incensi. Et turbatus est
δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος· καὶ ἐταράχθη 12
Zacharias videns: & timor ρ incidit in eum.
ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν.
Ait autem ad illum angelus: Ne timeas Zacharia, quoniã
εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος, μὴ φοβοῦ ζαχαρία· διότι 13
exaudita est ° petitio tua: & vxor tua Elisabeth * gignet
εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου· καὶ ἡ γυνή σου ἐλισάβετ γεννήσει
filium tibi, & vocabis nomen eius Ioannem.
υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰωάννην.
Et erit gaudium tibi & exultatio, & multi in nati-
καὶ ἔσται χαρά σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεν- 14
uitate eius gaudebunt. Erit enim magnus coram Do-
νήσει αὐτοῦ χαρήσονται· ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον τοῦ κυ- 15
mino: & vinum & siceram non bibet: & Spiritu sancto re-
ρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ, καὶ πνεύματος ἁγίου πλη-
plebitur adhuc ex vtero matris suæ: Et multos
σθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ· καὶ πολλοὺς τῶν 16
filiorum Israel conuertet ad Dominum Deum ipsorum.
υἱῶν ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν·
Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtu-
καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνά-
te Elix, ° conuertere corda patrum in ρ natos, & ° insuæ-
μει ἠλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπει- 17
biles in prudentiã iustorum, parare Domino plebem * expedi-
θεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευ-
tam. Et dixit Zacharias ad angelum: ‖ Iuxta
ασμένον. καὶ εἶπε ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον, κατὰ 18
quid sciam hoc? ego enim sum senex, & vxor
τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γὰρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνή
mea ρ processerit in diebus suis.
μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς.
Et respondens angelus, dixit ei: Ego sum Gabriel
καὶ ἀποκριθεὶς ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ, ἐγώ εἰμι γαβριὴλ 19

* quidem
‖ quæ in nobis completæ sunt rerum,
ρ qui
° viderunt,
* fuerunt
‖ à principio
ρ ex ordine
° cognoscas eorũ verborum
* eruditus es, veritatem.
Fuit
ρ de
* sine querela:
* filius:
‖ esset
ρ processissent
° cùm Sacerdotio fungeretur
* sorte exit vt in censum poneret
λαγχάνω
‖ Apparuit
ρ irruit super
παράπτομαι
° deprecatio
* pariet
‖ vt conuertas
ρ filios,
° incredulos ad
* perfectam.
‖ Vnde
ρ processit

° astans ante Deum: & missus sum loqui ad
ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ· καὶ † ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς
te, & euangelizare tibi hæc. Et ecce eris
σε, καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. καὶ ἰδοὺ ἔσῃ 20
tacens, & non * potens loqui vsque ‖ quo die fiant
σιωπῶν, καὶ οὐ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι οὗ ἡς ἡμέρας γένω-
hæc: pro ρ quibus non credidisti verbis meis, quæ im-
ται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πλη-
plebuntur in ° tempus ipsorum.
ρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν.
Et erat plebs expectans Zachariam: & mirabantur
καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν ζαχαρίαν καὶ ἐθαύμαζον 21
* in tardare ipsum in templo. Egressus autem non
ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. ἐξελθὼν δὲ οὐκ 22
poterat loqui ρ illis: & cognouerunt quòd visionem vidisset
ἐδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς· καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν
in templo. Et ipse erat innuens illis: & permansit mutus.
ἐν τῷ ναῷ. καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενε κωφός.
Et factum est, vt impleti sunt dies ° ministrationis eius,
καὶ ἐγένετο ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, 23
abiit in domum suam. Post autem hos
ἀπῆλθεν εἰς τὴν οἰκον αὐτοῦ. μετὰ δὲ ταύτας τὰς 24
dies concepit Elisabeth vxor eius: & occultabat
ἡμέρας συνέλαβεν ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν
seipsum ‖ menses quinque, dicens: Quia sic mihi fe-
ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα· ὅτι οὕτω μοι πε- 25
cit Dominus in diebus quibus ρ inspexit auferre opprobrium
ποίηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν τὸ ὄνειδός
meum ° in hominibus.
μου ἐν ἀνθρώποις.
In autem mense sexto missus est angelus Gabriel
ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος γαβριὴλ 26
à Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth,
ἀπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα ναζαρέτ,
Ad virginem desponsatam viro, cui nomen * Ioseph,
πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα ἰωσήφ, 27
de domo Dauid: & nomen virginis Maria.
ἐξ οἴκου δαβίδ· καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου, μαριάμ.
Et ingressus angelus ad eam, dixit: ‖ Gaude gra-
καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν, εἶπε, χαῖρε † κεχα- 28
tia plena, Dominus ρ cum te: benedicta tu in mulieribus.
ριτωμένη· ὁ κύριος μετά σου, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν.
° Illa verò videns perturbata est in sermone eius: & * rationa-
ἡ δὲ ἰδοῦσα διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ διελογί- 29
bat qualis esset salutatio ista.
ζετο ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος.
Et ait angelus ei: Ne ‖ pauc Maria: inuenisti enim
καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ, μὴ φοβοῦ μαριάμ· εὗρες γὰρ 30
gratiam apud Deum. Et ecce concipies in vtero, &
χάριν παρὰ τῷ θεῷ. καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ 31
paries filium: & vocabis nomen eius Iesum.
† τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦν.
Hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur: & dabit
οὗτος ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς ὑψίστου * κληθήσεται, καὶ δώσει 32
illi Dominus Deus sedem Dauid Patris eius:
αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ·
Et regnabit in domo Iacob in æternum, &
καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς 33
regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad
βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. εἶπε δὲ μαριὰμ πρὸς 34
angelum: Quomodo ρ erit istud: quoniam virum non cognosco?
τὸν ἄγγελον, πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;
Et respondens angelus dixit ei: Spiritus sanctus super-
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ, πνεῦμα ἅγιον ἐπε- 35
uenietque in te, & ° efficientia Altissimi obumbrabit tibi: Ideóque
λεύσεται ἐπὶ σε, καὶ δυναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ
* natum ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.
γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον, κληθήσεται υἱὸς θεοῦ.
Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa [concipiens [fuit]
καὶ ἰδοὺ ἐλισάβετ ἡ συγγενίς σου, καὶ αὐτὴ συνέλημφα 36
filium in senectute sua: & hic mensis sextus est illi ρ voca-
υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς· καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλου-
te sterili: Quia non erit impossibile apud
μένῃ στείρᾳ· ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τῷ θεῷ πᾶν ῥῆμα.
Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini: fiat mihi secundũ
εἶπε δὲ μαριὰμ, ἰδοὺ ἡ δούλη κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ 38
verbum tuum. Et discessit ab illa angelus.
ῥῆμά σου. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.
Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit
ἀναστᾶσα δὲ μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐπορεύθη 39
in ° montanam cum festinatione in ciuitatem Iuda:
εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς, εἰς πόλιν ἰούδα· καὶ εἰσῆλθεν 40
in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth.
εἰς τὸν οἶκον ζαχαρίου, καὶ ἠσπάσατο τὴν ἐλισάβετ.
Et factum est, vt audiuit Elisabeth salutationem Ma-
καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἡ ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς μα- 41
riæ, exultauit infans in vtero eius, & repleta est
ριας † ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη
Spiritu sancto Elisabeth: Et exclamauit voce
πνεύματος ἁγίου ἡ ἐλισάβετ. καὶ ἀνεφώνησε φωνῇ 42
magna, & dixit: Benedicta tu * in mulieribus, & benedictus
μεγάλῃ, καὶ εἶπεν, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ, καὶ εὐλογημένος

* qui ego
† apostellomai
* poteris
‖ in diem
ρ eo quòd
° tempore suo.
* quòd tardaret ipse
ρ ad illos:
° officij
‖ mensibus
ρ respexit
° inter homines.
° erat
‖ Aue
χαιρέτω
ρ tecum:
° Quæ cùm audisset,
* cogitabat
‖ timeas
† πίπτω
* καλέομαι
† σκιρτάω
* inter mulieres

ὁ καρπὸς

*ventris
fructus *ventri tui. Et vnde mihi hoc, vt veniat
ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ 43
mater Domini mei ad me? Ecce enim vt facta est
ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρὸς με; ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ 44
‖ auribus meis,
vox salutationis tuæ in ‖ aures meas, exultauit in-
φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν τὸ βρέ-
fans in gaudio in vtero meo. Et beata
φος ἐν ἀγαλλιάσει ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. καὶ μακαρία 45
ρ quæ credidit, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt
ρ credens: quòd erit perfectio effatis ei à
ἡ πιστεύσασα· ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ
Domino: Et ait Maria: Magnificat anima mea
κυρίου. καὶ εἶπε μαριάμ, μεγαλύνει ἡ ψυχή μου 46
Dominum. Et exultauit spiritus meus in Deo
τὸν κύριον. καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ 47
salutari meo. Quia respexit in humilitatem
τῷ σωτῆρί μου· ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν 48
ancillæ suæ. ecce enim ex hoc nunc beatam dicent me omnes
τῆς δούλης αὐτοῦ· ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι
ʼqui est
generationes. Quia fecit mihi magna ʼpotens, & sanctum
αἱ γενεαί. ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατὸς, καὶ ἅγιον 49
* à progenie in progenies,
nomen eius. Et misericordia eius * in generationes generationum
τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν 50
‖ potentiam
timentibus eum. Fecit ‖ robur in brachio
τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι 51
ρ dispersit ʼmente *sui.
suo: ρ dissipauit superbos ʼcogitatione cordis *eorum.
αὐτοῦ· διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν.
Deposuit ‖ sede,
Detraxit potentes de ‖ thronis, & exaltauit humiles.
καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς. 52
Esurientes impleuit bonis, & diuites dimi-
πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέ- 53
ρ recordatus
sit inanes. Suscepit Israel puerum suum, ρ me-
στειλε κενούς· ἀντελάβετο ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνη- 54
ʼsuæ
morari misericordiæʼ. (Sicut locutus est ad patres
σθῆναι ἐλέους· καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας 55
‖ secula.
nostros, Abraham & semini eius) in ‖ seculum.
ἡμῶν, τῷ ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.
* mensibus tribus
Mansit autem Maria cum illa quasi *menses tres: & reuer-
ἔμεινε δὲ μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς· καὶ ὑπέ- 56
‖ autem
sa est in domum suam. Verùm Elisabeth ‖ impletū
στρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. τῇ δὲ ἐλισάβετ ἐπλή- 57
ρ pariendi: & peperit
est tempus ρ parere ipsam: & genuit filium.
σθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν.
Et audierunt vicini & cognati eius, quia magnificauit
καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς, ὅτι ἐμεγάλυνε 58
Dominus misericordiā suam cum illa: & congratulabantur ei.
κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ᾽ αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ.
Et factum est in octauo die venerunt circuncidere puerum,
καὶ ἐγένετο, ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον, 59
& vocabant eum in nomine patris sui, Zachariam.
καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ζαχαρίαν.
Et respondens mater eius, dixit: Nequaquam, sed vocabi-
καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ, εἶπεν, οὐχί, ἀλλὰ κληθή- 60
tur Ioannes. Et dixerunt ad illam: Quia nemo est
σεται ἰωάννης. καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν, ὅτι οὐδείς ἐστιν 61
in cognatione tua qui vocetur nomine hoc.
ἐν τῇ συγγενείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ.
ʼquem
Innuebant autem patri eius, hoc ʼquid vellet vocari
ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τό, τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι 62
* pugillarem,
eum: Et postulans *tabellam, scripsit, dicens: Ioan-
αὐτόν. καὶ αἰτήσας πινακίδιον, ἔγραψε, λέγων, ἰωάν- 63
nes est nomen eius. Et mirati sunt vniuersi.
νης ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ ἐθαύμασαν πάντες.
ἀνοίγω
Apertum est autem os eius illicò, & lingua
† ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα, καὶ ἡ γλῶσσα 64
διαρθρόω
eius affirmata est, & loquebatur benedicens Deum.
αὐτοῦ * διηρθρώθη, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν θεόν.
Et factus est super omnes timor vicinos eorum:
καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς· 65
‖ super omnia
& ‖ in omni montana Iudææ diuulgabantur omnia verba
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα
ρ qui audierant
hæc. Et posuerunt omnes ρ audientes in corde
ταῦτα· καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ 66
ʼQuisputas puer *enim
suo, dicentes: ʼQuisnam puerulus iste erit? Et *manus Domini
αὐτῶν, λέγοντες, τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ χεὶρ κυρίου
erat cum illo. Et Zacharias pater eius repletus est
ἦν μετ᾽ αὐτοῦ. καὶ ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη 67
Spiritu sancto, & prophetauit, dicens: Benedictus
πνεύματος ἁγίου, καὶ προεφήτευσε, λέγων, εὐλογητὸς 68
Dominus Deus Israel: quia visitauit & fecit redemptionem
κύριος ὁ θεὸς τοῦ ἰσραήλ· ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν
plebi suæ. Et erexit cornu salutis nobis in
τῷ λαῷ αὐτοῦ· καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ 69
domo Dauid pueri sui: Sicut locutus est per
οἴκῳ δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ· καθὼς ἐλάλησε διὰ 70
‖ fuit
os sanctorum qui à seculo ‖ Prophetarum eius,
στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ,
ρ qui oderunt
Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium ρ odio
σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μι- 71
ʼAd faciendam
habentium nos: ʼFacere misericordiā cum patribus nostris,
σούντων ἡμᾶς· ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, 72
& memorari testamenti sancti sui. Iusiurandum quod
καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ. ὅρκον ὃν 73

*daturum se
iurauit ad Abraham patrem nostrum, *dare nobis,
ὤμοσε πρὸς ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν,
‖ Vt sine timore de ρ liberati, seruiamus
‖ Impauidè ex manu inimicorum nostrorum ρ liberatos, ser-
74 ἀφόβως ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν * ῥυσθέντας, λα-
ῥύομαι
uire illi, In sanctitate & iustitia coram ipso,
75 τρεύειν αὐτῷ, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ,
ʼ omnibus diebus nostris.
ʼomnes dies vitæ nostræ. Et tu puer
76 πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. καὶ σὺ παιδίον
Propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem
προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου
Domini parare vias eius: Ad dandam scientiam sa-
77 κυρίου, ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ· τοῦ δοῦναι γνῶσιν σω-
lutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum:
τηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν·
Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit
78 διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο
* Illuminare his
nos oriens ex alto. *Apparere iis qui in tenebris, &
79 ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους. ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ
‖ in ρ sedent. Ad dirigendos
‖ vmbra mortis ρ sedentibus: Dirigere pe-
σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῦναι τοὺς πό-
ʼ Puer autem *confortabatur
des nostros in viam pacis. ʼAt puerulus crescebat, & *corro-
80 δας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης. τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκρα-
borabatur spiritu: & erat in desertis vsque in diem osten-
ταιοῦτο πνεύματι· καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀνα-
sionis suæ ad Israel.
δείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν ἰσραήλ.

CAP. II. β'.

Factum est autē in diebus illis, exiit edictum à
1 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ
‖ vt describeretur vniuersus orbis.
Cæsare Augusto, ‖ describi omnem habitatam.
καίσαρος αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.
ρ à
Hæc descriptio prima facta est ρ præside Syriæ
2 αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς συρίας
ʼ Cyrino. * vt profiterentur singuli in suam
ʼCyrenio. Et ibant omnes * describi, vnusquisque
3 κυρηνίου. καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος
in propriam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à
4 εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. ἀνέβη δὲ καὶ ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς
‖ de
Galilæa ‖ ex ciuitate Nazareth, in Iudæam, in ciuitatem
γαλιλαίας, ἐκ πόλεως ναζαρέτ, εἰς τὴν ἰουδαίαν, εἰς πόλιν
ρ eo quòd esset de
Dauid quæ vocatur Bethlehem, ρ propter esse ipsum ex domo &
δαβίδ, ἥτις καλεῖται βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ
ʼ vt profiteretur
familia Dauid: ʼDescribi cum Maria de-
5 πατριᾶς δαβίδ, ἀπογράψασθαι σὺν μαριὰμ τῇ † μνη-
μνηστεύομαι
sponsata sibi vxore, existente prægnante.
στευμένῃ αὐτῷ γυναικὶ, οὔσῃ ἐγκύῳ.
*cum essent
Factum est autē *in esse eos ibi, impleti sunt dies
6 ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι
‖ vt pareret.
‖ parere ipsam. Et peperit filium suum primogenitum:
7 τοῦ τεκεῖν αὐτήν· καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον,
ρ pannis inuoluit σπαργανόω
& ρ fasciauit eum, & reclinauit eum in ʼpræ-
καὶ * ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν, καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φά-
ʼ præsepio:
sepi: quia non erat eis locus in diuersorio.
τνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.
*vigilantes,
Et pastores erant in regione eadem *in agro agentes, &
8 καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες, καὶ
‖ vigilias
custodientes ‖ custodias noctis super gregem suum.
φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν.
ρ stetit iuxta illos, & claritas Dei
Et ecce angelus Domini ρ adstitit eis, & gloria Domini
9 καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου
circumfulsit illos: & timuerunt timore magno.
περιέλαμψεν αὐτούς· καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν.
ʼNolite timere;
Et dixit illis angelus: ʼNe pauete. Ecce enim euange-
10 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγε-
lizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo.
λίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ,
Quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus,
11 ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὅς ἐστι χριστὸς κύριος,
in ciuitate Dauid. Et hoc vobis signum: Inuenietis
12 ἐν πόλει δαβίδ. καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· εὑρήσετε
* pannis inuolutum, & positum
infantem *fasciatum iacentem in præsepio.
βρέφος ἐσπαργανωμένον, κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ.
‖ militiæ
Et subitò facta est cum angelo multitudo ‖ exercitus
13 καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς
cælestis, laudantium Deum, & dicentium: Gloria in
14 οὐρανίου, αἰνούντων τὸν θεόν, καὶ λεγόντων· δόξα ἐν
ρ bonæ voluntatis
altissimis Deo: & in terra pax, in hominibus ρ beneplacitum.
ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.
Et factum est vt discesserunt ab eis in cælum ange-
15 καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον ἀπ᾽ αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγε-
ʼloquebantur
li, & homines pastores ʼdicebant ad inuicem: Trans-
λοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς ἀλλήλους, διέλ-
* quod factum est
eamus iam vsque in Bethlehem, & videamus verbum hoc * fa-
θωμεν δὴ ἕως εἰς βηθλεέμ, καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγο-
ctum, quod Dominus ostendit nobis. Et venerunt festinantes,
16 νὸς, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. καὶ ἦλθον σπεύσαντες,
‖ positum
& inuenerunt & Mariam & Ioseph, & infantem ‖ iacentem
καὶ ἀνεῦρον τήν τε μαριὰμ καὶ τὸν ἰωσὴφ, καὶ τὸ βρέφος κείμενον
in præsepio. Videntes autem cognouerunt de verbo
17 ἐν τῇ φάτνῃ. ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν περὶ τοῦ ῥήματος
ρ quod dictum erat ʼ puero
ρ dicto illis de ʼpuerulo hoc.
τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου.

καὶ πάντες

Et omnes *audientes mirati sunt ‖ de dictis
καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαλουμένων 18
à pastoribus ad ipsos. At Maria ρ omnia
ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς. ἡ δὲ μαριὰμ πάντα 19
conseruabat verba hæc, conferens in corde suo,
συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.
Et reuersi sunt pastores, glorificantes & laudantes Deum
καὶ ἐπέστρεψαν οἱ ποιμένες, δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν θεὸν 20
in omnibus quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos.
ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.
Et § quando impleti sunt dies octo *circumcidendi eum,
καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν αὐτόν, 21
& vocatum est nomen eius IESVS, ‖ vocatum ab
καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ ΙΗΣΟΥΣ, τὸ κληθὲν ὑπὸ
angelo ρ ante concipi eum in vtero.
τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ † συλληφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ.
Et § cùm impleti sunt dies purgationis eius
καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῆς, 22
secundùm legem Moysi, tulerunt illum in Hierusalem,
κατὰ τὸν νόμον μωσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς ἱεροσόλυμα,
*sistere Domino, (Sicut scriptum est in lege Do-
παραστῆσαι τῷ κυρίῳ· καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυ- 23
mini: Quia omne masculinũ adaperiens vulua, Sanctum Domino vo-
ρίου, ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν, ἅγιον τῷ κυρίῳ κλη-
cabitur.) Et ‖ dare hostiam, secundùm ρ dictum in
θήσεται). καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν, κατὰ τὰ εἰρημένον ἐν 24
lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.
νόμῳ κυρίου, ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν.
Et ecce erat homo in Hierusalem, cui nomen Simeon: &
καὶ ἰδοὺ ἦν ἄνθρωπος ἐν ἱερουσαλὴμ, ᾧ ὄνομα συμεών, καὶ 25
homo iste iustus & § religiosus, expectans consolationem
§ timoratus,
ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβὴς, προσδεχόμενος παράκλησιν
Israel: & Spiritus sanctus erat in eo.
ἰσραήλ· καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτόν.
Et *erat ei responsum à Spiritu sancto,
καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, 26
non ‖ videre mortem, ρ priùs quàm videret Christum Domini.
μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν χριστὸν κυρίου.
Et venit in spiritu in templum. Et § in inferre
καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· καὶ ἐν τῷ εἰσαγα- 27
ve parentes puerum Iesum, *ad facere ipsos secũdum
γεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ
‖ consuetum Legis ρ circa eum. Et ipse accepit
τὸ † εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς ἐδέξατο 28
eum in vlnas suas, & benedixit Deum, & dixit:
αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησε τὸν θεὸν, καὶ εἶπε,
Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum verbum tuum, in
νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν 29
pace: Quia viderunt oculi mei Salutare tuum.
εἰρήνῃ. ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου· 30
Quod parasti ante faciem omnium populorum.
ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν. 31
Lumen ad reuelationem Gentium, & gloriam plebis tuæ Israel.
φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου ἰσραήλ. 32
Et erat Ioseph & mater eius mirantes super
καὶ ἦν ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες ὑπὲρ τῶν 33
§ dictis de illo. Et benedixit illis Simeon:
λαλουμένων περὶ αὐτοῦ. καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς συμεών, 34
& dixit ad Mariam matrem eius: Ecce hic *iacet in
καὶ εἶπε πρὸς μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ, ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς
‖ casum, & resurrectionem multorum in Israel, & in signum
πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον
ρ contradictum. Et tuam verò ipsius animam pertrans-
ἀντιλεγόμενον. καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύ- 35
ibit gladius: vt reuelentur ex multis cordibus
σεται ῥομφαία· ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν
§ cogitationes. § ratiocinationes. Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel,
διαλογισμοί. καὶ ἦν ἄννα προφῆτις θυγάτηρ φανουὴλ 36
*ex tribu Aser: hæc ‖ progressa in diebus multis,
ἐκ φυλῆς ἀσήρ· αὕτη † προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς,
ρ viuens annos cum viro septem à virginitate sua.
ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς·
Et hæc vidua § quasi annorum octoginta quatuor: quæ non discedebat
καὶ αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἣ οὐκ ἀφίστατο 37
‖ à templo, ieiuniis & obsecrationibus seruiens nocte ac die.
ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσεσι λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν.
Et hæc, ipsa hora superueniens, vicissim confitebatur Do-
καὶ αὕτη αὐτῇ τῇ ὥρᾳ † ἐπιστᾶσα, ἀνθωμολογεῖτο τῷ κυ- 38
mino: & loquebatur de illo omnibus *expectantibus redemptionem
ἐπὶ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν
‖ in Hierusalem. Et vt perfecerunt omnia quæ secũdũ
ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ 39
legem Domini, reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem
τὸν νόμον κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν γαλιλαίαν εἰς τὴν πόλιν
ρ autem § conortabatur Nazareth. At puer ρ crescebat, & § corro-
αὐτῶν ναζαρέτ. τὸ δὲ παιδίον † ἠὐξανε καὶ ἐκρα- 40
borabatur spiritu, plenus sapientia: & gratia Dei erat in
ταιοῦτο πνεύματι, πληρούμενον σοφίας· καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ'
illo. Et ibant parentes eius per *annum in Heru-
αὐτό. Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς ἱεροσυ- 41
salem ‖ festo Paschæ.
λὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα.

Et cùm factus esset annorũ duodecim, ascendentibus illis in Hiero-
καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβαινόντων αὐτῶν εἰς ἱερο- 42
solymam, secũdùm consuetudinem ρ festi, § Et consummantibus ρ diei
σολυμα, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων § consummatisq; diebus, cùm redi-
dies, in reuersi ipsos, remansit Iesus rent
τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς, ὑπέμεινεν ἰησοῦς ὁ
puer in Hierusalem: & non *cognouit Ioseph & mater eius. *cognouerũt parentes eius.
παῖς ἐν ἱεροσολύμοις, καὶ οὐκ ἔγνω ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ.
Existimantes autem illum in comitatu esse, venerunt diei
νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι, ἦλθον ἡμέρας
iter: & requirebant eum ‖ in cognatis, & in notis. ‖ inter cognatos & notos.
ὁδὸν καὶ ἀνεζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς·
Et non inuentientes eum, regressi sunt in Hierusalem, ρ quæ- ρ requirentes.
καὶ μὴ εὑρόντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς ἱεροσολύμ. ζη- 45
rentes eum. Et factum est post § dies tres inuenerunt § triduum
τοῦντες αὐτόν. καὶ ἐγένετο, μετὰ ἡμέρας τρεῖς εὗρον 46
illum in templo sedentem in medio doctorum,
αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων,
& audientem illos, & interrogantem eos.
καὶ ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς.
Stupebant autem omnes *audientes eum, super ‖ intelligentia *qui audiebant
‖ prudentia
ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ, ὅπι τῇ συνέσει 47
& responsis eius. Et videntes ipsum, Pa- ρ admirati sunt.
καὶ τοῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ· καὶ ἰδόντες αὐτὸν, ἐξε- 48
tentibus fuerunt. Et ad illum mater eius dixit: Fili, quid feci-
πλάγησαν· καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπε, τέκνον, τί ἐποίη-
sti nobis sic? ecce pater tuus & ego dolentes quæ-
σας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζη-
rebamus te. Et ait ad illos: Quid § quòd quærebatis me? § est
τοῦμεν σε. καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, τί ὅτι ἐζητεῖτέ με, 49
nesciebatis quia in his * Patris mei oportet esse me? *quæ sunt
οὐκ ἤδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με;
Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos.
καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς.
Et descendit cum eis, & venit in Nazareth: & erat sub-
καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς ναζαρέτ· καὶ ἦν ὑπο- 51
ditus illis. Et mater eius conseruabat omnia ver-
τασσόμενος αὐτοῖς· καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ † διετήρει πάντα τὰ ῥή- διετηρεῖ
ba hæc in corde suo. Et Iesus proficiebat
ματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. καὶ ἰησοῦς προέκοπτε
sapiétia & ætate, & gratia apud Deum & homines.
σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ, καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

CAP. III. γ'.

In anno autem quintodecimo Imperij Tiberij
Εν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας τιβερίου 1
Cæsaris, ‖ præsidente Pontio Pilato Iudæa, & ‖ procurante Iudæam,
καίσαρος, ἡγεμονεύοντος ποντίου πιλάτου τῆς ἰουδαίας, καὶ
tetrarcha § Galilææ Herode, Philippo autem fratre § autem
τετράρχουντος τῆς γαλιλαίας ἡρώδου, φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ
eius tetrarcha Iturææ, & Trachonitidis regionis, &
αὐτοῦ τετραρχοῦντος τῆς ἰτουραίας καὶ τραχωνίτιδος χώρας, καὶ
Lysania Abilinæ tetrarcha, Sub principibus sacerdotũ
λυσανίου τῆς ἀβιλινῆς τετραρχοῦντος, ἐπ' ἀρχιερέων 2
Anna & Caipha: factum est verbum *Dei ad Ioannem Za- *Domini super
ἄννα καϊάφα, ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ ἰωάννην τὸν ζα-
charia filium in deserto. Et venit in omnem circa
χαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περί- 3
regionem Iordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem
χωρον τοῦ ἰορδάνου, κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν
peccatorum: Sicut scriptum est in libro sermonum Esaiæ
ἁμαρτιῶν, ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων ἠσαΐου τοῦ
prophetæ, dicentis: Vox clamantis in deserto, Parate
προφήτου, λέγοντος, φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε
viam Domini: rectas facite semitas eius.
τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.
Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis hu-
πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς τα- 5
miliabitur. & erunt prauæ in ‖ directam, & asperæ ‖ directa, & asperæ
πεινωθήσεται· καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν, καὶ αἱ τραχεῖαι
in vias planas. Et videbit omnis caro Salutare
εἰς ὁδοὺς λείας. καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον 6
Dei. Dicebat ergo ρ exeuntibus turbis ρ ad turbas quæ
τοῦ θεοῦ. ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις exibant vt baptizarentur
baptizari ab ipso: Genimina viperarum, quis ostendit
βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν
vobis fugere à ventura ira? Facite
ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε
ergo fructus dignos pœnitentiæ: & ne cœperitis dicere in
οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν
vobismetipsis: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia § potest § potens est
ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δυνα-
Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.
ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραάμ.
Iam* verò & securis ad radicem arborum posita est. * enim
ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται·
Omnis ergo arbor non faciens fructum ‖ pulchrum excidi tur, & in ‖ bonũ, excidetur
πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς
ignem ρ mittitur. Et interrogabant eum turbæ, dicentes? ρ mittetur.
πῦρ βάλλεται. καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι, λέγοντες, 10
Quid ergo faciemus?
τί οὖν ποιήσωμεν;

Respondens autem, dicebat illis: * Habens duas tunicas, ſtra-
ἀποκριθεὶς ὁ λέγει αὐτοῖς, ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μετα- 11
dat non habenti: & ℣ habens eſcas ſimiliter faciat.
δότω τῷ μὴ ἔχοντι· καὶ ὁ ἔχων βρώματα, ὁμοίως ποιείτω.
Venerunt autem & publicani § baptizari, & dixerunt ad illum:
ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, 12
Magiſter, quid faciemus? * Ille autem dixit ad eos: Nihil
διδάσκαλε, τί ποιήσωμεν; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς, μηδὲν 13
amplius ‖ praeter conſtitutum vobis ℣ exigite.
πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε.
Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Et nos,
ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι, λέγοντες, καὶ ἡμεῖς 14
quid faciemus? Et ait § ad eos: Neminem concutiatis, neque
τί ποιήσωμεν; καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, μηδένα † διασείετε, μηδὲ
* calumniamini: & contenti eſtote ſtipendiis veſtris.
συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν.
‖ Expectante autem populo, & ℣ ratiocinantibus omnibus in
προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν 15
cordibus ſuis de Ioanne, ne fortè ipſe eſſet Chriſtus:
ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ χριστός·
Reſpondit Ioannes omnibus, dicens: Ego quidem aqua ba-
ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης ἅπασι λέγων, ἐγὼ μὲν ὕδατι βα- 16
ptizo vos: § venit autem fortior me, cuius non ſum dignus
πτίζω ὑμᾶς, ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς
ſoluere corrigiam calceamentorum eius: ipſe vos ba-
λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ· αὐτὸς ὑμᾶς βα-
ptizabit in Spiritu ſancto & igni. Cuius ventilabrum in
πτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ 17
manu eius, & perpurgabit aream ſuam: & congregabit
χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαρεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ καὶ συνάξει τὸν
* paleas autem triticum in horreum ſuum: at * paleam comburet igni
σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ· τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ
inextinguibili. Multa quidem igitur & alia exhortans euange-
ἀσβέστῳ. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγε- 18
lizabat ‖ populum. At Herodes ℣ tetrarcha § correptus
λίζετο τὸν λαόν. ὁ δὲ Ἡρῴδης ὁ τετραάρχης, ἐλεγχόμενος 19
ab illo de Herodiade vxore fratris ſui Phi-
ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρωδιάδος τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φι-
lippi, & de omnibus quæ fecit malis Herodes,
λίππου, καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησε πονηρῶν ὁ Ἡρώδης·
Adiecit & hoc ſuper omnia, & incluſit Ioannem in
προσέθηκε καὶ τοῦτο ὅπι πᾶσι, καὶ κατέκλεισε τὸν Ἰωάννην ἐν 20
carcere. Factum eſt autem * in baptizari omnem
τῇ φυλακῇ. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα 21
populum, & Ieſu baptizato, & orante, aper-
τὸν λαὸν, καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος, καὶ προσευχομένου, † ἀνεῳ-
tum ‖ eſſe cœlum, Et ℣ deſcendiſſe Spiritum ſanctum
χθῆναι τὸν οὐρανὸν, καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον 22
corporali ſpecie ſicut § columbam in ipſum: & * vocem de cœ-
σωματικῷ εἴδει ὡσεὶ περιστερὰν ἐπ' αὐτόν· καὶ φωνὴν ἐξ οὐρα-
lo ‖ fieri, dicentem: Tu es filius meus dilectus: in te
νοῦ γενέσθαι, λέγουσαν, σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ
complacuit mihi. Et ipſe erat Ieſus quaſi annorum triginta
† ηὐδόκησα. καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα 23
incipiens exiſtens (℣ vt exiſtimabatur) filius Ioſeph, Heli,
ἀρχόμενος ὢν, ὡς ἐνομίζετο υἱὸς Ἰωσὴφ τοῦ Ἡλὶ,
Matthat, Leui, Melchi, Ianne, Ioſeph,
τοῦ Ματθὰτ, τοῦ Λευὶ, τοῦ Μελχὶ, τοῦ Ἰαννὰ, τοῦ Ἰωσὴφ, 24
Matthathiæ, Amos, Naum, Hesli, Nagge,
τοῦ Ματταθίου, τοῦ Ἀμὼς, τοῦ Ναὺμ, τοῦ Ἑσλὶ, τοῦ Ναγγαὶ, 25
Mahath, Matthathiæ, Semei, Ioſeph, Iuda,
τοῦ Μαὰθ, τοῦ Ματταθίου, τοῦ Σεμεὶ, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Ἰούδα· 26
Ioanna, Reſa, Zorobabel, Salathiel, Neri,
τοῦ Ἰωαννὰ, τοῦ Ῥησὰ, τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιὴλ, τοῦ Νηρὶ, 27
Melchi, Addi, Coſam, Elmodam, Her,
τοῦ Μελχὶ, τοῦ Ἀδδὶ, τοῦ Κωσὰμ, τοῦ Ἐλμωδὰμ, τοῦ Ἢρ, 28
Ieſu, Eliezer, Iorim, Matthat, Leui,
τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ Ἐλιέζερ, τοῦ Ἰωρεὶμ, τοῦ Ματθὰτ, τοῦ Λευί. 29
Simeon, Iuda, Ioſeph, Iona, Eliacim.
τοῦ Συμεὼν, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Ἰωνὰν, τοῦ Ἐλιακείμ, 30
Melcha, Menna, Matthatha, Nathan, Dauid,
τοῦ Μελεᾶ, τοῦ Μαινὰν, τοῦ Ματταθὰ, τοῦ Ναθὰν, τοῦ Δαβίδ, 31
Ieſſe, Obed, Booz, Salmon, Naaſſon,
τοῦ Ἰεσσαὶ, τοῦ Ὠβὴδ, τοῦ Βοὸζ, τοῦ Ϛαλμὼν, τοῦ Ναασσὼν, 32
Aminadab, Aram, Eſron, Phares, Iudæ,
τοῦ Ἀμιναδὰβ, τοῦ Ἀρὰμ, τοῦ Ἑσρὼμ, τοῦ Φαρὲς, τοῦ Ἰούδα, 33
Iacob, Iſaac, Abraham, Thare,
τοῦ Ἰακὼβ, τοῦ Ἰσαὰκ, τοῦ Ἀβραὰμ, τοῦ Θάρα, 34
Nachor, Sarug, Ragau, Phaleg, Heber, Sale,
τοῦ Ναχὼρ, τοῦ Σαροὺχ, τοῦ Ῥαγαὺ, τοῦ Φαλὲκ, τοῦ Ἑβὲρ, τοῦ Ϛαλὰ, 35
Cainan, Arphaxad, Sem, Noe, Lamech,
τοῦ Καϊνὰν, τοῦ Ἀρφαξὰδ, τοῦ Σὴμ, τοῦ Νῶε, τοῦ Λάμεχ, 36
Mathuſale, Henoch, Iared, Malaleel, Cainan,
τοῦ Μαθουσάλα, τοῦ Ἐνὼχ, τοῦ Ἰαρὲδ, τοῦ Μαλελεὴλ, τοῦ Καϊνὰν, 36
Henos, Seth, Adam, Dei.
τοῦ Ἐνὼς, τοῦ Σὴθ, τοῦ Ἀδὰμ, τοῦ Θεοῦ. 38

CAP. IIII. δ'.

Ieſus autem plenus Spiritu ſancto regreſſus eſt à
Ἰησοῦς δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ 3
Iordane: & agebatur in Spiritu in * deſertum,
Ἰορδάνου· καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον,

Diebus quadraginta, ‖ tentatus à diabolo. Et
ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου· καὶ 2
℣ non manducauit quicquam in diebus illis: & conſum-
οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· καὶ συντελε-
matis illis, poſtea eſuriit. Et dixit § illi diabo-
θεισῶν αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασεν. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβο- 3
lus: Si filius es Dei, dic lapidi huic vt fiat panis.
λος, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος.
Et respondit Ieſus ad illum, dicens: Scriptum eſt, Quia non
καὶ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν, λέγων, γέγραπται, ὅτι οὐκ 4
in pane ſolo viuet homo, ſed in omni verbo
ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ὅπι παντὶ ῥήματι
Dei. Et * ſubducens illum diabolus in montem excelſum,
θεοῦ. καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν, 5
‖ oſtendit illi omnia regna ℣ habitata in puncto
ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ
temporis: Et ait illi diabolus: Tibi dabo § auctio-
χρόνου· καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος, σοὶ δώσω τὴν ἐξου- 6
ritatem hanc vniuerſam, & gloriam illorum: quia mihi tra-
σίαν ταύτην ἅπασαν, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν· ὅπι ἐμοὶ παρέδο-
dita * eſt, & cui volo do ‖ eam. Tu ergo ſi
θη, καὶ ᾧ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν. σὺ οὖν ἐὰν 7
adoraueris coram me, erunt tua omnia.
προσκυνήσῃς ἐνώπιόν μου, ἔσται σου πᾶσα.
Et respondens illi dixit Ieſus: Abſcede retro me
καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, ὕπαγε ὀπίσω μου 8
ſatana: Scriptum eſt: Adorabis Dominum Deum tuum, &
σατανᾶ· γέγραπται, προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ
illi ſoli ſeruies. Et duxit illum in Ieruſa-
αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἱεροσυσα- 9
lem, & ſtatuit eum ſuper pinnam templi: & dixit illi:
λὴμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ,
Si filius es Dei, § iace teipſum hinc deorſum:
εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω·
Scriptum eſt enim, quòd angelis ſuis * mandabit de te
γέγραπται γὰρ, ὅπι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σου 10
‖ cuſtodire te: Et quia in manibus tollent te,
τοῦ διαφυλάξαι σε· καὶ ὅπι ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, 11
ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.
μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.
Et respondens ait illi Ieſus: Quod dictũ eſt: Non tenta-
καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅπι εἴρηται, οὐκ ἐκπει- 12
bis Dominum Deum tuum. Et ℣ finiens omnem ten-
ράσεις κύριον τὸν θεόν σου. καὶ συντελέσας πᾶν πει-
tationem, diabolus receſſit ab illo vſque ad tempus.
ρασμὸν ὁ διάβολος, ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.
Et regreſſus eſt Ieſus in virtute Spiritus in
καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν 14
Galilæam: & fama exiit per vniuerſam circa regionem de illo:
Γαλιλαίαν, καὶ φήμη ἐξῆλθε καθ' ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ.
Et ipſe docebat in ſynagogis eorum, § glorifica-
καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζό- 15
tus ab omnibus. Et venit in Nazareth, vbi erat
μενος ὑπὸ πάντων. καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρὲτ, οὗ ἦν
nutritus: & intrauit ſecundum * conſuetum ſibi, in die
τεθραμμένος, καὶ εἰσῆλθε κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ 16
§ Sabbatorum in ſynagogam: & ſurrexit legere.
τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι.
Et traditus eſt illi liber Eſaiæ prophetæ. Et ‖ expli-
καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον Ἡσαΐου τοῦ προφήτου· καὶ ἀναπτύ- 17
cans librum, inuenit locum vbi erat ſcriptum:
ξας τὸ βιβλίον, εὗρε τὸν τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον·
Spiritus Domini ſuper me, cuius gratia vnxit me, euangeli-
πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελί-
zare pauperibus miſit me, ſanare contritos
σασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους
corde, Prædicare captiuis remiſſionem, & cæcis
τῇ καρδίᾳ, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς
§ reſtitutionem viſus, legere confractos in remiſſionem, prædicare
ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι † τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι
annum Domini acceptum * Et ‖ plicans librum, ℣ red-
ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτόν. καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀπο- 20
dens ministro, § ſedit. Et omnium in ſynagoga
δοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, ἐκάθισε· καὶ πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ
oculi erant intendentes * ei. Cœpit autem dicere
ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ. ἤρξατο δὲ λέγειν 21
ad illos: Quia hodie impleta eſt ſcriptura hæc in
πρὸς αὐτοὺς, ὅπι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς
auribus veſtris. Et omnes ‖ teſtificabantur ei, & mira-
ὠσὶν ὑμῶν. καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ ἐθαύ- 22
bantur in verbis gratiæ, ℣ exeuntibus ex
μαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος, τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ
ore ipſius, & dicebant: Nonne hic eſt filius Ioſeph?
στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον, οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ;
Et ait § ad illos: Omnino dicetis mihi ſimilitudinem
καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν 23
hanc, Medice, cura teipſum: quanta audiuimus fa-
ταύτην, ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα ἠκούσαμεν γενό-
cta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.
μενα ἐν τῇ Καπερναοὺμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου.
Ait autem, Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus
εἶπε δὲ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπι οὐδεὶς προφήτης δεκτὸς 24
ἐστιν

est in patria sua. In veritate dico vobis,
ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. ἐπ' ἀληθείας λέγω ὑμῖν, 25
Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando
πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἠλίου ἐν τῷ Ἰσραήλ, ὅτε
clausum est cælum *ad annos tres & menses sex, vt facta esset
†ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο
fames magna in ‖ omnem terram: Et ad nullam
λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· καὶ πρὸς οὐδεμίαν 26
illarum missus est Elias, ρ si non in Sarepta § Sidonis, ad
αὐτῶν ἐπέμφθη Ἠλίας, εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα τῆς Σιδῶνος, πρὸς
mulierem viduam. Et multi leprosi erant sub Elisæo
γυναῖκα χήραν. καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ Ἐλισσαίου 27
Propheta in Israel: & nemo *ex iis mundatus est,
τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐκαθαρίσθη
‖ si non Neeman Syrus. Et repleti sunt omnes ira in
εἰ μὴ Νεεμὰν ὁ Σύρος. καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν 28
synagoga, audientes hæc. Et ρ surgentes eiecerunt
τῇ συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα. καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον 29
illum extra ciuitatem: & duxerunt illum vsque ad supercilium
αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως τῆς ὀφρύος τοῦ
montis, super quem ciuitas illorum erat ædificata, § ad præcipitandum
ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ᾠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνίσαι
eum. Ipse autem transiens per medium illorum * profectus est.
αὐτόν. αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν, ἐπορεύετο. 30
Et descendit in Caphernaum ciuitatem Galilææ: ‖ & erat do-
καὶ κατῆλθεν εἰς Καπερναοὺμ πόλιν τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἦν δι- 31
cens illos in Sabbatis. Et ρ percellebantur in
δάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι. καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ 32
doctrina eius: quia in § auctoritate erat sermo ipsius.
τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ.
Et in synagoga erat homo habens spiritum *dæmo
καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα δαιμο- 33
nij immundi: & exclamauit voce magna, Dicens, Sine,
νίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, ἔα, 34
quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio
τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά
te quis sis, sanctus Dei. Et ‖ obiurgauit illum
σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ 35
Iesus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et ρ proiiciens illum
Ἰησοῦς, λέγων, φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ ῥίψαν αὐτὸν
dæmonium in medium, exiit ab illo, § nihil no-
τὸ δαιμόνιον εἰς τὸ μέσον, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλά-
cens ei. Et factus est pauor in * omnes: &
ψαν αὐτόν. καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας, καὶ 36
colloquebantur ad inuicem, dicentes: Quod ‖ verbum hoc, quia in
συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, τίς ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἐν
ρ auctoritate & efficacia imperat immundis spiritibus, &
ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ
exeunt? Et § exiit resonantia de illo in omnem
ἐξέρχονται; καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα 37
locum circum regionis. Surgens autē * ex synagoga,
τόπον τῆς περιχώρου. ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς 38
introiuit in domum Simonis. Socrus autem Simonis ‖ erat
εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος· ἡ πενθερὰ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν
detenta febri magna: & rogauerunt illum ρ de ea.
συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ· καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς.
Et adstans super illam, imperauit Febri: & dimisit
καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς, ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν 39
illam. § Continuo autem surgens, ministrabat illis.
αὐτήν· παραχρῆμα δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς.
* Occidente autem Sole, omnes ‖ quotquot habebant infirmos
δύνοντος δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας 40
ρ morbis variis, ducebant illos ad eum. § Verùm vni singulo
νόσοις ποικίλαις, ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ
ipsorum manus imponens, curabat eos.
αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς, ἐθεράπευσεν αὐτούς.
Exibant autem & dæmonia à multis, clamantia & di-
ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα καὶ λέ- 41
centia: Quia tu es Christus filius Dei. Et increpans, non sinebat
γοντα, ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ †εἴα
ea loqui, quia sciebant Christum ipsum esse.
αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἶναι.
Facta autem die, egressus ibat in desertum locum:
γενομένης δὲ ἡμέρας, ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον· 42
& turbæ requirebant eum: & venerunt vsque ad ipsum: & detinebant
καὶ οἱ ὄχλοι ἐζήτουν αὐτόν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον
illum, * non proficisci ab eis. ‖ Ille vero ait ad
αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς 43
eos: Quia & aliis ciuitatibus euangelizare me oportet
αὐτούς, ὅτι καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με δεῖ
regnum Dei: quia ρ ad hæc missus sum.
τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· ὅτι εἰς τοῦτο †ἀπέσταλμαι.
Et erat prædicans in synagogis Galilææ.
καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῆς Γαλιλαίας.

* annis tribus & mensibus sex, cùm
κλείω
‖ omni terra:
ρ nisi
§ Sidoniæ,
* eorum
‖ nisi Naaman
ρ surrexerunt, &
§ vt præcipitarent
* ibat.
‖ ibique docebat
ρ stupebant
§ potestate
* dæmonium immundum:
‖ increpauit
ρ cùm proiecisset
§ nihilque illum nocuit.
* omnibus:
‖ est
ρ potestate & virtute
§ diuulgabatur fama
* Iesus de
‖ tenebatur magnis febribus:
ρ pro
§ Et
* Cùm autem Sol occidisset,
‖ qui
ρ languoribus
§ At ille singulis
ἐάω
* ne discederet
‖ Quibus ille ait:
ρ ideo

CAP. V. έ.

Factum est autē § in eo turbam superiacere ei ad audiendum
Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ τοῦ ἀκούειν τὸν 1
verbum Dei, & ipse * erat stans iuxta stagnum Genesareth.
λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμνην Γεννησαρέτ.
Et vidit ‖ duo nauigia stantia secus stagnum: at
καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ τὴν λίμνην· οἱ δὲ 2
piscatores ρ descendentes ex eis, abluebant retia.
ἁλιεῖς ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν, ἀπέπλυναν τὰ δίκτυα.
Ascendens autem in vnam § nauium, quæ erat Simonis, roga-
3 ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ Σίμωνος, ἠρώ-
uit eum à terra reducere pusillum. Et sedens
τησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον. καὶ καθίσας
docebat *ex nauigio turbas.
ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους.
Vt autem cessauit ‖ loquens, dixit ad Simonem: Duc
4 ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπε πρὸς τὸν Σίμωνα, ἐπανάγαγε
in altum, & laxate retia vestra in capturam.
εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν.
Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam
5 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων εἶπεν αὐτῷ, ἐπιστάτα, δι' ὅλης τῆς
noctem laborantes nihil cepimus: In autem verbo tuo
νυκτὸς κοπιάσαντες, οὐδὲν ἐλάβομεν· ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου
laxabo rete. Et ρ hoc facientes concluserunt
6 χαλάσω τὸ δίκτυον. καὶ τοῦτο ποιήσαντες συνέκλεισαν
multitudinē piscium § multam. disrumpebatur autem rete eorum.
πλῆθος ἰχθύων πολύ. †διερρήγνυτο δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν.
Et annuerunt sociis qui * in alio nauigio, vt
7 καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις τοῖς ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ, τοῦ
venientes simul caperent ipsis. Et venerunt, & impleuerunt ‖ am-
ἐλθόντας συλλαβέσθαι αὐτοῖς. καὶ ἦλθον, καὶ ἔπλησαν ἀμφό-
bo nauigia, ita vt ρ mergi ipsa.
τερα τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά.
*Videns autem Simon Petrus, *accidit genubus Iesu, di-
8 ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος, προσέπεσε τοῖς γόνασι τοῦ Ἰησοῦ, λέ-
cens: Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.
γων, ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι, κύριε.
Stupor enim ‖ occupauerat eum, & omnes qui cum illo ρ,
9 θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτόν, καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ,
in captura piscium, quam simul ceperant. Similiter autem
10 ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων, ᾗ συνέλαβον. ὁμοίως δὲ
& Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, qui erant socij
καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην υἱοὺς Ζεβεδαίου, οἳ ἦσαν κοινωνοὶ
Simonis. Et ait ad Simonem Iesus: § Ne time: ab
τῷ Σίμωνι. καὶ εἶπε πρὸς τὸν Σίμωνα ὁ Ἰησοῦς, μὴ φοβοῦ· ἀπὸ
hoc iam homines eris capiens. Et * subducentes
11 τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν. καὶ καταγαγόντες τὰ
nauigia super terram, relinquentes omnia secuti sunt eum.
πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα ἠκολούθησαν αὐτῷ.
Et factum est ‖ in esse ipsum in vna ciuitatum, & ecce vir
12 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ
plenus lepra: & videns Iesum, ρ procidens in faciem §, rogauit
πλήρης λέπρας, καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, ἐδεήθη
eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.
αὐτοῦ, λέγων, κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι.
Et extendens manum, tetigit eum, dicens: Volo:
13 καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, †ἥψατο αὐτοῦ, εἰπών, θέλω·
mundare. Et confestim lepra discessit ab illo.
καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ.
Et ipse præcepit illi * nemini ‖ dicere: sed ρ abiens
14 καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν· ἀλλὰ ἀπελθὼν
ostende teipsum Sacerdoti, & offer pro emundatione
δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ
tua, sicut præcepit Moyses, in testimonium illis.
σου, καθὼς προσέταξε Μωσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.
Perambulabat autem magis sermo de illo: & conueniebant
15 †διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ, καὶ συνήρχοντο
turbæ multæ § audire, & curari ab ipso ab infir-
ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθε-
mitatibus suis. Ipse autem * erat secedens in
16 νειῶν αὐτῶν. αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς
desertis, & orans. Et factum est in vna
17 ἐρήμοις, καὶ προσευχόμενος. καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν
dierum, & ipse ‖ erat docens. Et erant sedentes Pharisæi
ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων· καὶ ἦσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι
& Legis doctores, qui ρ erant venientes ex omni § vico
καὶ νομοδιδάσκαλοι, οἳ ἦσαν †ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώμης
Galilææ, & Iudææ, & Hierusalem: & * efficacia Do-
τῆς Γαλιλαίας, καὶ Ἰουδαίας, καὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ δύναμις Κυ-
mini erat ‖ in sanare eos. Et ecce viri ρ ferentes
18 ρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες
in lecto hominem qui erat paralyticus: & quærebant eum
ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν
inferre, & ponere ante eum. Et non inuenientes
19 εἰσενεγκεῖν καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ μὴ εὑρόντες
qua parte inferrent illum § propter turbam, ascendentes super
διὰ ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτὸν, διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ
tectum, * per tegulas summiserunt eum cum ‖ lectulo
δῶμα, διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ,
in medium ante Iesum. ρ Et videns fidem § eorum,
20 εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ. καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν,
dixit ei: Homo, remittuntur tibi peccata tua.
εἶπεν αὐτῷ, ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.
Et cœperunt *ratiocinari Scribæ & Pharisæi,
21 καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι,
dicentes: Quis est hic, qui loquitur blasphemias? Quis potest
λέγοντες, τίς ἐστιν οὗτος, ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται
dimittere peccata, ‖ si non solus Deus?
ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεός;

§ cùm turbæ irruerent in eum, vt audirent
* stabat secus
‖ duas naues stantes
ρ autem descenderent, & lauabant
§ nauium
* de nauicula
‖ loqui,
ρ cùm hoc fecissent,
§ copiosam,
διαρρήγνυμι
*erant in alia naui, vt venirent & adiuuarent eos.
‖ ambas nauiculas,
ρ penè mergerentur.
§ Quod cùm videret
*procidit ad genua
‖ circundederat
ρ erant
§ Noli timere: ex
*subductis ad terram nauibus, relictis omnibus
‖ cùm esset
ρ & § suam
ἅπτομαι
*vt ‖ diceret
ρ vades
διέρχομαι
§ vt audirent, & curarentur
*secedebat in desertum, & orabat
‖ sedebat
ρ venerant
§ castello
ἔρχομαι
*virtus
‖ ad sanandum
ρ portantes
§ præ turba, ascenderunt
* & ‖ lecto
ρ Quorum
* vt vidit
cogitare
‖ nisi

*Vt cognouit ‖ cogitationes
*Cognoscens autem Iesus ‖ ratiocinationes eorum, respondens
ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκριθεὶς 22
ρ cogitatis
dixit ad illos: Quid ρ ratiocinamini in cordibus vestris?
εἶπε πρὸς αὐτούς, τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;
Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi pec-
τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρ- 23
cata tua: an dicere: Surge, & deambula?
τίαι σου, ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι καὶ περιπάτει;
* potestatem
Vt autem sciatis quia *auctoritatem habet filius hominis in
ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ 24
terra dimittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico,
τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας· εἶπε τῷ παραλελυμένῳ, σοὶ λέγω,
* tolle lectum, ‖ &
surge: *& tollens lectulum tuum, ‖ vade in domum tuam.
ἔγειραι· καὶ ἄρας τὸ κλινίδιόν σου, πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου.
ρ consurgens *tulit lectum
Et confestim ρ resurgens coram illis, *tollens in quo iace-
καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ᾽ ᾧ κατέ- 25
* & ‖ magnificans
bat, * abiit in domum suam, ‖ glorificans Deum.
κειτο, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν θεόν.
ρ apprehendit *magnificabant
Et stupor ρ cepit omnes, & *glorificabant Deum: Et reple-
καὶ ἔκστασις ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, καὶ ἐπλή- 26
* mirabilia
ti sunt timore, dicentes: Quia vidimus *inopinata hodie.
σθησαν φόβου, λέγοντες, ὅτι εἴδομεν παράδοξα σήμερον.
‖ vidit
Et post hæc exiit, & ‖ conspexit publicanum nomine Leui,
καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε, καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι Λευΐν, 27
sedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me.
καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀκολούθει μοι.
ρ relictis omnibus:
Et ρ relinquens omnia, surgens secutus est eum.
καὶ καταλιπὼν ἅπαντα, ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ· 28
Et fecit conuiuium magnum Leui ei in domo sua:
καὶ ἐποίησε δοχὴν μεγάλην ὁ Λευῒς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. 29
& erat turba publicanorum multa, & aliorum qui erant cum illis
καὶ ἦν ὄχλος τελωνῶν πολύς, καὶ ἄλλων οἳ ἦσαν μετ᾽ αὐτῶν
discumbentes. Et murmurabant Scribæ eorum
κατακείμενοι. καὶ ἐγόγγυζον οἱ γραμματεῖς αὐτῶν 30
& Pharisæi ad discipulos eius, dicentes: Quare
καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες, διατί
cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis?
μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε;
*egent qui sani sunt,
Et respondens Iesus, dixit ad illos: Non *vsum
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτούς, οὐ χρείαν 31
* qui ‖ habent.
habent sani medico, sed* malè ‖ habentes.
ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ᾽ οἱ κακῶς ἔχοντες.
Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœ-
οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς με- 32
ρ At
nitentiam. ρ Illi autē dixerunt ad eum: Quare discipuli
τάνοιαν. οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν, διατί οἱ μαθηταὶ 33
Ioannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter &
Ἰωάννου νηστεύουσι πυκνά, καὶ δεήσεις ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ
* autem
Pharisæorum: at tui* edunt & bibunt?
τῶν Φαρισαίων· οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσι καὶ πίνουσιν;
*Quibus ipse ait: Numquid ‖ sponsi, dum
*Is verò ait ad ipsos: Non potestis filios ‖ thala-
ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς, μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶ- 34
mi, in quo sponsus cum illis est, facere ieiunare?
νος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ᾽ αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι νηστεύειν;
Venient autem dies, & cùm ablatus fuerit ab illis
ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ᾽ αὐτῶν ὁ 35
sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus.
νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
ρ commissuram à nouo vestimento immittit *alioquin
Dicebat autē & similitudinem ad illos: Quia nemo ρ adiectionem
ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐτούς, ὅτι οὐδεὶς ἐπίβλημα 36
vestimenti noui adiicit in vestimentum vetus: *si verò non,
ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ μήγε,
*rumpit,
& nouum *scindit, & veteri non conuenit commissura
καὶ τὸ καινὸν σχίζει, καὶ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνεῖ ἐπίβλημα
*‖ mittit
à nouo. Et nemo ‖ coniicit vinum nouum in vtres
τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ. καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς 37
ρ alioquin
veteres: ρ si autem non, rumpet nouum vinum vtres, & ipsum
παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήξει ὁ νέος οἶνος τοὺς ἀσκούς, καὶ αὐτὸς
effundetur, & vtres peribunt. Sed vinum nouum
ἐκχυθήσεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον 38
*mittendum est
in vtres nouos *iniiciendum, & vtraque conseruantur.
εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον, καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται.
Et nemo bibens vetus, statim vult nouum: dicit enim,
καὶ οὐδεὶς πιὼν παλαιόν, εὐθέως θέλει νέον· λέγει γάρ, 39
* melius
Vetus *vtilius est.
ὁ παλαιὸς χρηστότερός ἐστιν.

CAP. VI. ϛʹ.

‖ cum transiret
Factum est autē in Sabbato secundo primo, ‖ transire
Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ διαπορεύεσθαι 1
ipsum per sata: & vellebant discipuli eius
αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων· καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς
spicas, & manducabant, confricantes manibus.
στάχυας, καὶ ἤσθιον, ψώχοντες ταῖς χερσί.
Quidam autem Pharisæorum dicebant illis: Quid facitis quod non
τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπον αὐτοῖς, τί ποιεῖτε ὃ οὐκ 2
licet facere in Sabbatis? Et respondens ad
ἔξεστι ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασι; καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς 3
eos, dixit Iesus: Nec hoc legistis quod fecit Dauid,
αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε ὃ ἐποίησε Δαβίδ,
ρ qui cum illo erant:
cùm esuriisset ipse, & ρ cum ipso existentes:
ὁπότε ἐπείνασεν αὐτός, καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ ὄντες·

Quomodo intrauit in domum Dei, & panes pro-
4 ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προ-
*qui *erant,
positionis sumpsit, & manducauit, & dedit & his *cum ipso*, quos
θέσεως ἔλαβε καὶ ἔφαγε, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ· οὓς
‖ nisi tantùm Sacerdotibus?
non licet manducare ‖ si non solos Sacerdotes? Et dicebat
5 οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; καὶ ἔλεγεν
ρ etiam
illis: Quia dominus est filius hominis ρ & Sabbati.
αὐτοῖς, ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.
*vt intraret
Factum est autem in alio Sabbato, *intrare ipsum in
6 Ἐγένετο δὲ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν
*doceret.
synagogam, & *docere: Et erat ibi homo, &
συναγωγήν, καὶ διδάσκειν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ
manus eius dextera erat arida. Obseruabant autem
7 χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά. παρετήρουν δὲ οἱ
Scribæ & Pharisæi si in Sabbato curaret
γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύσει
‖ vnde accusarent eum. εἴδω
eum, vt inuenirent ‖ accusationem ipsius. Ipse verò sciebat
8 αὐτόν, ἵνα εὕρωσι κατηγορίαν αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ † ᾔδει τοὺς
ρ cogitationes *qui habebat *Et
ρ ratiocinationes eorum: & ait homini aridam *habenti
διαλογισμοὺς αὐτῶν· καὶ εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν
manum: Surge, & sta in medium. *Is autem surgens, stetit.
χεῖρα, ἔγειραι, καὶ στῆθι εἰς τὸ μέσον. ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη.
‖ autem ρ Interrogo vos, si
Ait ‖ ergo Iesus ad illos: ρ Interrogabo vos, quid
9 εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς, ἐπερωτήσω ὑμᾶς, τί
licet Sabbatis, benefacere, an malefacere? animam
ἔξεστι τοῖς σάββασιν, ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν
*saluam facere, * perdere? ‖ circumspectis omnibus, ρ Et extendit:
*seruare, an *occidere? Et ‖ circumspiciens omnes
10 σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι; καὶ περιβλεψάμενος πάντας
eos, dixit homini: Extende manum tuam. ρ Is autem fe-
αὐτούς, εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. ὁ δὲ ἐποίη-
cit ita. & restituta est manus eius sana vt altera.
σεν οὕτω. καὶ † ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη.
ἀποκαθίστημι
*insipientia
Ipsi autem repleti sunt *amentia & colloquebantur ad inuicem:
11 αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους,
*de
quidnam facerent * Iesu.
τί ἂν ποιήσειαν τῷ Ἰησοῦ.
Factū est autem in diebus illis, exiit in montem
12 ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος
orare: & erat pernoctans in oratione Dei.
προσεύξασθαι, καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ.
Et cùm factus esset dies, aduocauit discipulos suos: &
13 καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· καὶ
‖ elegit
‖ eligens ex ipsis duodecim, quos & Apostolos nominauit:
ἐκλεξάμενος ἀπ᾽ αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε·
ρ cognominauit
Simonem, quem ρ & nominauit Petrum, & Andream fratrem
14 Σίμωνα, ὃν καὶ ὠνόμασε Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν
eius, Iacobum & Ioannem, Philippum & Bartholomæum,
αὐτοῦ, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον,
Matthæum & Thomam, Iacobum Alphæi, & Simonem
15 Ματθαῖον καὶ Θωμᾶν, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου, καὶ Σίμωνα
*qui vocatur Zelotes, &
*vocatum Zeloten, Iudam Iacobi, & Iudam
16 τὸν καλούμενον ζηλωτήν, Ἰούδαν Ἰακώβου, καὶ Ἰούδαν
Iscariotem, qui & fuit proditor. Et descendens
17 Ἰσκαριώτην, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης. καὶ καταβὰς
cum illis, stetit in loco campestri, & turba discipulorum eius,
μετ᾽ αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ,
& multitudo copiosa plebis ab omni Iudæa, & Hierusalem,
καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας, καὶ Ἱερουσαλήμ,
‖ vt audirent
& maritima Tyri & Sidonis, Qui venerant ‖ audire
18 καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος· οἳ ἦλθον ἀκοῦσαι
ρ sanarentur *qui vexabantur
eum, & ρ sanari à languoribus suis: Et *vexati à
αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν· καὶ οἱ ὀχλούμενοι ὑπὸ
spiritibus immundis, & curabantur.
πνευμάτων ἀκαθάρτων· καὶ ἐθεραπεύοντο.
Et omnis turba quærebat tangere eum: quia virtus de illo
19 καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ᾽ αὐτοῦ
* eleuatis oculis ἰάομαι
exibat, & sanabat omnes. Et ipse *eleuans
20 ἐξήρχετο, καὶ † ἰᾶτο πάντας. καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς
oculos suos in discipulos suos, dicebat: Beati
ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἔλεγε, μακάριοι οἱ
pauperes: quia vestrum est regnum Dei. Beati
21 πτωχοί· ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. μακάριοι
‖ qui esuritis ρ qui fletis
‖ esurientes nunc: quia saturabimini. Beati ρ flentes
οἱ πεινῶντες νῦν· ὅτι χορτασθήσεσθε. μακάριοι οἱ κλαίοντες
nunc: quia ridebitis. Beati eritis cùm oderint
22 νῦν· ὅτι γελάσετε. μακάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν
vos homines, & cùm separauerint vos, & exprobrauerint,
ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσι,
& eiecerint nomen vestrum tanquam malum, propter filium
καὶ ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρόν, ἕνεκεν τοῦ υἱοῦ τοῦ
hominis. Gaudete in illa die, & exul-
23 ἀνθρώπου. χαίρετε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτή-
*est
tate: ecce enim merces vestra multa *in cælo: secundùm hæc
σατε· ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ. κατὰ ταῦτα
enim faciebant Prophetis patres eorum.
γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.
Veruntamen væ vobis diuitibus: quia habetis conso-
24 πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις· ὅτι ἀπέχετε τὴν παρά-
* qui saturati estis:
lationem vestram. Væ vobis *impleti: quia esurietis.
25 κλησιν ὑμῶν. οὐαὶ ὑμῖν οἱ ἐμπεπλησμένοι· ὅτι πεινάσετε.
‖ qui ridetis
Væ vobis ‖ ridentes nunc: quia lugebitis & flebitis.
οὐαὶ ὑμῖν οἱ γελῶντες νῦν· ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε.

οὐαὶ

Væ cùm benedixerint vobis* homines: secundùm hæc enim
καὶ ὅταν καλῶς εἴπωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι· κατὰ τὰ αὐ- 26
faciebant pseudoprophetis patres eorum.
τὰ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.
Sed vobis dico ‖audientibus: Diligite inimicos
Ἀλλὰ ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς 27
vestros: benefacite ρodio habentibus vos.
ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς.
Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro
εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ 28
calumniantibus vos. *Percutienti te in
τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν 29
maxillam, præbe* & alteram. Et ab ‖auferente tuum
σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην· καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου τὸ
vestimentũ, ρ & tunicam, *ne prohibueris. Omni autem pe-
ἱμάτιον, καὶ τὴν χλαῖνα μὴ κωλύσῃς. παντὶ δὲ τῷ αἰ- 30
tenti te, *da: & ab auferente tua, ne repetas.
τοῦντί σε, δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει.
Et prout vultis vt faciant vobis homines, & vos
καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς 31
facite illis similiter. Et si diligitis ‖di-
ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγα- 32
ligentes vos, quæ vobis gratia est? ρEtenim peccato-
πῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτω-
res diligentes se diligunt.
λοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι.
Et si benefeceritis *benefacientibus vobis, quæ
καὶ ἐὰν ἀγαθοποιήσητε τοῖς ἀγαθοποιοῦσιν ὑμᾶς, ποία 33
vobis gratia est?* Etenim peccatores hoc ipsum faciunt.
ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι.
Et si mutuum dederitis ‖a quibus speratis recipere, quæ vobis
καὶ ἐὰν δανείσητε παρ' ὧν ἐλπίζετε λαβεῖν, ποία ὑμῖν 34
gratia est? ρEtenim peccatores peccatoribus fœnerantur, vt
χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα
recipiant æqualia. Verumtamen diligite inimicos vestros,
ἀπολάβωσι τἰσα. πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, 35
& benefacite, & mutuum date nihil* sperantes, & erit
καὶ ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες· καὶ ἔσται
merces vestra multa, & eritis filij Altissimi: quia ipse beni-
ὁ μισθὸς ὑμῶν πολύς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ ὑψίστου· ὅτι αὐτὸς χρη-
gnus est super ingratos & malos. Estote ergo
στός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. γίνεσθε οὖν 36
misericordes, sicut & Pater vester misericors est.
οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστί.
‖Et ne iudicate, & non iudicabimini. ρNe condemnate, & non
καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ 37
condemnabimini. *Absoluite, & absoluemini.
μὴ καταδικασθῆτε· ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε.
Date, & dabitur vobis. Mensuram bonam* confertam, &
δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· μέτρον καλὸν πεπιεσμένον, καὶ 38
coagitatam, & superefluentem dabunt in sinum ve-
σεσαλευμένον, καὶ ὑπερεκχυνόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑ-
strum. ‖ Quippe ea mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis.
μῶν· τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.
Dicebat autem ρsimilitudinem ipsis: Nunquid potest cæcus cæ-
εἶπε δὲ παραβολὴν αὐτοῖς, μὴ δύναται τυφλὸς τυ- 39
cum ducere? nonne ambo in foueam cadent?
φλὸν ὁδηγεῖν; οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται;
Non est discipulus super magistrum suum: per-
οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ· κατηρ- 40
fectus autem omnis erit, sicut magister eius.
τισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ.
Quid autem vides festucam quæ in oculo fratris
Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ 41
tui: *as trabem* quæ in proprio oculo ‖ non animaduertis?
σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς;
Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine
ἢ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, ἀδελφέ, ἄφες
eiiciam festucam ρquæ in oculo tuo, ipse in 42
ἐκβάλω τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ
oculo tuo trabem non videns? Hypocrita, eiice primùm
ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον
trabem de oculo tuo, & tunc perspicies *eiicere
τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν
festucam *in oculo fratris tui.
τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου.
Non enim est arbor ‖pulchra faciens fructum putrem: neque
οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν· οὐδὲ 43
arbor ρputris faciens fructum *pulchrum. Vnaquæque enim
δένδρον σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν. ἕκαστον γὰρ 44
arbor de proprio fructu* cognoscitur. ‖Non enim de spinis
δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν
colligunt ficus, neque de rubo vindemiant vuam.
συλλέγουσι σῦκα, οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶσι σταφυλήν.
Bonus homo de bono thesauro cordis
ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας
sui profert bonum: & malus homo de ma- 45
αὐτοῦ προφέρει τὸ ἀγαθόν· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονη-
lo thesauro cordis sui profert malum. Ex enim
ροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ πονηρόν. ἐκ γὰρ τοῦ
abundantia cordis loquitur os eius.
περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.

Quid autem me vocatis, Domine, Domine: & non facitis quæ dico?
Τί δὲ με καλεῖτε, κύριε, κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; 46
Omnis *veniens ad me, & ‖audiens meos sermones,
Πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρός με, καὶ ἀκούων μου τοὺς λόγους, 47
& ρfacient eos, ostendam vobis cui sit similis.
καὶ ποιῶν αὐτοὺς, ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος.
Similis est homini ædificanti domum, qui fodit *& in altum,
ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψε καὶ
profundum fecit, & posuit fundamentum supra petram. inundatione
ἐβάθυνε, καὶ ἔθηκε θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν· πλημμύρας
autem facta, illisum est flumen domui illi, & non
δὲ γενομένης, προσέρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ
potuit mouere eam: fundata erat enim supra petram.
ἰσχυσε σαλεῦσαι αὐτήν· †τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. θεμελίου
*At audiens & non faciens, similis est homini *Qui autem au-
Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ 49 diis, & non facit
ædificanti domum ‖super terram sine fundamento: ρcui il-
οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ᾗ προσ- ‖suam
lisus est fluuius, & continuò cecidit: & facta est ρin quam
έρρηξεν ὁ ποταμὸς, καὶ εὐθὺς ἔπεσε, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα
domus illius magna.
τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

CAP. VII. ζ'.

*Postquàm autem implenit omnia verba sua in aures *Cùm autem im-
Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς 1 plesset
plebis, intrauit in Capharnaum.
τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς Καφαρναούμ.
Centurionis autem cuiusdam seruus malè habens *futurus erat inter- *erat moriturus
Ἑκατοντάρχου δὲ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων ἔμελλε τελευ- 2
ire, qui erat illi pretiosus. ‖Audiens autem de
τᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ ‖ Et cùm audisset
Iesu, misit ad eum seniores Iudæorum;
Ἰησοῦ, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων,
rogans eum vt ρveniens seruaret seruum eius. ρvenirei, & sal-
ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. uaret
*Illi verò aduenientes ad Iesum, *precabantur eum *At illi cùm ve-
Οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν 4 nissent
‖audiosè, dicentes ‖: Quia dignus est ρcui præberes hoc. *rogabant eum
σπουδαίως, λέγοντες, ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξει τοῦτο· soliciti, ‖ei: ρvt hoc illi præ-
Diligit enim gentem nostram, & synagogam ipse stes.
ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς
ædificauit nobis. At Iesus* ibat cum illis. *autem
ὠκοδόμησεν ἡμῖν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς.
*Iam verò eo non longe absente à domo, misit *Et cùm iam non
Ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψε longè esset
ad eum Centurio amicos, dicens ei: Domine, ‖ne ‖ noli vexari;
πρὸς αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους, λέγων αὐτῷ, κύριε, μὴ
vexeris: non enim sum dignus vt meum sub tectum iatres.
σκύλλου· οὐ γὰρ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς.
ρIdeo neque meipsum *sum dignũ arbitratus ad te *venire: sed dic ρPropter quod & *non *vt venirem
διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν †ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν. ἀλλὰ εἰπὲ ἀξιόω
verbo, & sanabitur puer meus. ‖Etenim ego homo ‖ Nam &
λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός
sum sub potestate constitutus, habens sub me mi-
εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρα-
lites: & dico huic, Vade, & vadit: & alij,
τιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ,
Veni, & venit: & seruo meo, Fac hoc, & facit.
ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.
ρAudiens autem hæc Iesus, miratus est eum: & con- ρQuo audito,
Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασεν αὐτόν· καὶ στρα- 9
uersus, *sequenti se turbæ dixit: *Dico vobis, nec in *sequentibus se turbis
φεὶς, τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε, λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν *Amen
Israel tantam fidem inueni. Et reuersi
τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. καὶ ὑποστρέψαντες οἱ
‖missi in domum, inuenerunt ρlanguentem seruum sanum. ‖qui fuerant ρqui languerat
πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον εὗρον τὸν ἀσθενοῦντα δοῦλον ὑγιαίνοντα.
Et factum est in deinceps ibat* in ciuitatem *vocatam *Iesus
Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἑξῆς ἐπορεύετο εἰς πόλιν καλουμένην 11 *quæ vocatur
Naim: & simul ibant ‖ ipsi discipuli eius multi, & ‖ cum eo
Ναΐν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοὶ, καὶ
turba copiosa. ρVt vero appropinquauit portæ ciuitatis, & ρCùm autem ap-
ὄχλος πολύς. ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ 12 propinquaret
ecce efferebatur defunctus filius *vnigenitus matri suæ: Et *vnicus matris
ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνηκὼς, υἱὸς μονογενὴς τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ
hæc vidua*: & turba ciuitatis multa cum illa. *erat:
αὕτη χήρα· καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. ‖ Quam cùm vi-
‖Et videns eam Dominus, ρvisceribus motus est super eam, & disset
καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος, †ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ, καὶ ρmisericordia
dixit illi: *Ne fle. Et *accedens tetigit loculum. σπλαγχνί-
εἶπεν αὐτῇ, μὴ κλαῖε. καὶ προσελθὼν ἥψατο τῆς σοροῦ· 14 ζομαι
‖At portantes steterunt. Et ait, Adolescens, tibi dico, surge. *Noli flere.
οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν. καὶ εἶπε, νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι. *accessit, & ‖Hi autem qui
Et resedit ρmortuus, & cœpit loqui. Et dedit illum portabant,
καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς, καὶ ἤρξατο λαλεῖν. καὶ ἔδωκεν αὐτὸν 15 ρqui erat
matri suæ. Accepit autem timor omnes, & *glori-
τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἔλαβε δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδο- 16 *magnificabant
ficabant Deum, dicentes: Quia Propheta magnus surrexit in
ξάζον τὸν θεὸν, λέγοντες, ὅτι προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν
nobis: & quia visitauit Deus plebem suam.
ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ.

* In vniuersam Iudaeam
Et exiit sermo hic in *vniuersa Iudaea de eo,
καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, 17
‖ omnem circa regionem
& in ‖omni circa regione. Et nunciauerunt Ioanni
καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ. καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννῃ 18
discipuli eius de omnibus his.
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων.
℘ conuocauit
§ de discipulis suis,
Et ℘aduocans duos §quosdam discipulorum suorum Ioan-
καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάν- 19
* &
‖ qui es venturus,
nes,* misit ad Iesum, dicens: Tu es ‖veniens, aut
νης, ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἰησοῦν, λέγων, σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ
℘ Cùm autem venissent
alium expectamus? ℘Accedentes autem ad eum
ἄλλον προσδοκῶμεν; παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν 20
viri, dixerunt: Ioannes Baptista misit nos ad
οἱ ἄνδρες, εἶπον, Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρὸς
§ qui venturus es,
te, dicens: Tu es §veniens, an alium expectamus?
σέ, λέγων, σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;
* languoribus & plagis,
In ipsa autem hora curauit multos à *morbis & fla-
ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσε πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μα- 21
gellis, & spiritibus malis: & caecis multis donauit
στίγων καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο
‖ visum
‖videre. Et respondens Iesus, dixit illis:
τὸ βλέπειν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, 22
Euntes renuntiate Ioanni quae vidistis & audistis: Quia
πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε· ὅτι
caeci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur,
τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται,
surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur.
κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται·
Et beatus est quicunque non scādalizatus fuerit in me.
καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. 23
℘ Et cùm discessissent nuntii
℘Abeuntibus autem nuntiis Ioannis, cœpit dicere
ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν τοῖς 24
§ ad turbas
* videre?
§turbis de Ioanne: Quid existis in desertum *spe-
ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, τί ἐξεληλύθατε εἰς τὴν ἔρημον θεά-
‖ agitatam?
ctare? arundinem à vento ‖quassatam? Sed quid
σασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλλὰ τί 25
ἀμφιέννυμι
existis videre? hominem in mollibus vestimentis ℘a-
ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις †ἠμ-
℘ indutum?
§ pretiosa sunt, & delitiis,
mictum? Ecce qui in veste §gloriosa & luxu existen-
φιεσμένον; ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυφῇ ὑπάρχον-
tes, in domibus regum sunt. Sed quid existis
τες, ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε 26
* plusquàm Prophetam.
videre? Prophetam? Vtique dico vobis: & *abundantius Propheta.
ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου.
Hic est de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum
οὗτός ἐστι περὶ οὗ γέγραπται, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν 27
meum ante faciem tuam, qui praeparabit viam tuam
μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου
‖ inter natos
ante te. Dico enim vobis, maior ‖in genitis
ἔμπροσθέν σου. λέγω γὰρ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς 28
mulierum Propheta Ioanne Baptista nemo est. Qui autē
γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ οὐδείς ἐστιν. ὁ δὲ
℘ est
minor ℘ in regno Dei, maior illo est.
μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, μείζων αὐτοῦ ἐστι.
Et omnis populus audiens & publicani iustificauerunt
καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν τὸν 29
§ baptismo
Deum, baptizati §baptismum Ioannis.
θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου.
* autem
ἀθετέω
At Pharisaei *& Legis periti consilium Dei spreue-
οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ †ἠθέτη- 30
runt in semetipsos, non baptizati ab eo.
σαν εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ.
‖ similes dicam
Ait autem Dominus: Cui ergo ‖assimilabo homines
εἶπε δὲ ὁ κύριος, τίνι οὖν ὁμοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς 31
generationis huius? & cui sunt similes?
γενεᾶς ταύτης; καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι;
Similes sunt pueris in foro sedentibus, & lo-
ὅμοιοί εἰσι παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προσ- 32
quentibus adinuicem, & dicentibus: Cantauimus tibiis vobis, & non
φωνοῦσιν ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ
ὀρχέομαι
saltastis: lamentauimus vobis, & non plorastis.
† ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε.
℘ autem
Venit ℘enim Ioannes Baptista neque panem manducans, neque
ἐλήλυθε γὰρ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς μήτε ἄρτον ἐσθίων, μήτε 33
vinum bibens: & dicitis, Daemonium habet. Venit
οἶνον πίνων, καὶ λέγετε, δαιμόνιον ἔχει. ἐλήλυθεν ὁ 34
filius hominis manducans & bibens, & dicitis: Ecce homo
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε, ἰδοὺ ἄνθρωπος
§ deuorator
§edax & vinum bibens, amicus publicanorum & peccatorum.
φάγος καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν.
Et iustificata est sapientia ab filiis suis omnibus.
καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων. 35
* de Pharisaeis,
Rogabat autē quidā illum *Pharisaeorum, vt mādūcaret cum illo.
ἠρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων, ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ. 36
Et ingressus in domum Pharisaei, discubuit.
καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φαρισαίου ἀνεκλίθη.
‖ vt cognouit
Et ecce mulier in ciuitate, quae erat peccatrix, ‖cognoscens
καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλός, ἐπιγνοῦσα 37
℘ Iesus
§ accubuit
quòd ℘accubuit in domo Pharisaei, §afferens alabastrum
ὅτι ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον
vnguenti: Et stans secus pedes eius retro flens,
μύρου· καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, 38

cœpit rigare pedes eius lachrymis, & capillis
ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι, καὶ ταῖς θριξὶ
capitis sui extergebat: & osculabatur pedes eius,
τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ,
& vngebat vnguento. Videns autem Pharisaeus *vocans
39 καὶ †ἤλειφε τῷ μύρῳ. ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας
* qui vocauerat
ἀλείφω
eum, ait ‖in seipso, dicens: Hic si esset Propheta, sci-
αὐτόν, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, λέγων, οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγί-
‖ intra se:
ret vtique quae & qualis ℘mulier quae tangit eum, quia
νωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνή, ἥτις ἅπτεται αὐτοῦ, ὅτι
℘ est
peccatrix est. Et respondens Iesus, dixit ad
40 ἁμαρτωλός ἐστι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπε πρὸς
illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. §Is verò ait: Magister, dic.
αὐτόν, Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. ὁ δέ φησι, διδάσκαλε, εἰπέ.
§ At ille
Duo debitores erant fœneratori cuidam: vnus debebat de-
41 δύο χρεωφειλέται ἦσαν δανειστῇ τινι· ὁ εἷς ὤφειλε δη-
narios quingentos, §at alter quinquaginta.
νάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα.
§ & alius
Non habentibus autem illis *reddere, ambobus gratis
42 μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις †ἐχα-
* vnde redderent, donauit vtrisque.
χαρίζομαι
donauit. Quis ergo eorum, dic, plus eum diliget?
ρίσατο. τίς οὖν αὐτῶν, εἰπέ, πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει;
Respondens autem Simon, dixit: ‖Subsumo quod cui
43 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν, ὑπολαμβάνω ὅτι ᾧ τὸ
‖ Aestimo quia is
plus donauit. ℘Ille autem dixit ei: Rectè iudicasti.
πλεῖον ἐχαρίσατο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὀρθῶς ἔκρινας.
℘ At
Et conuersus ad mulierem, Simoni dixit: Vides
44 καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ Σίμωνι ἔφη, βλέπεις
hanc mulierem? Intraui tuam in domum, aquam §ad
ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ
§ pedibus meis
pedes meos non dedisti: haec autem lachrymis rigauit meos
τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέ μου
pedes: & capillis* capitis sui extersit.
τοὺς πόδας, καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς †ἐξέμαξε.
* suis
ἐκμάσσω
Osculum mihi non dedisti: haec autem ex quo intraui, non ces-
45 φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέ-
sauit ‖osculans meos pedes. Oleo caput
46 λιπε καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν
‖ osculari
meum non vnxisti: haec autem vnguento vnxit meos pedes.
μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέ μου τοὺς πόδας.
℘Cuius gratia, dico tibi, Remittuntur §peccata eius mul-
47 οὗ χάριν, λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολ-
℘ Propter quod
§ ei
ta: quoniam dilexit multum. Cui autē*paululum dimittitur,* paululum diligit.
λαί, ὅτι ἠγάπησε πολύ. ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ.
* minus
Dixit autē ad illam: Remittuntur ‖tua peccata.
48 εἶπε δὲ αὐτῇ, ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι.
‖ tibi
Et cœperunt *simul accumbentes dicere ‖in seipsis: Quis hic
49 καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, τίς οὗτός
* qui simul accumbebant,
‖ intra se:
est, qui ℘& peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem:
50 ἐστιν ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα,
℘ etiam
Fides tua §seruauit te: vade in *pacem.
ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.
§ saluam fecit
* pace.

CAP. VIII. η.

Et factum est in deinceps, & ipse iter faciebat per ‖ciuitatē
1 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς διώδευε κατὰ πόλιν
‖ ciuitates
& castella, praedicans & euangelizans regnum
καὶ κώμην, κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν
Dei, & duodecim cum illo, Et mulieres aliquae
2 τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, καὶ γυναῖκές τινες
quae erant curatae à spiritibus malignis & infir-
αἳ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ ἀσθε-
mitatibus, Maria ℘vocata Magdalene, de qua daemonia septem
νειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνή, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ
℘ quae vocatur
exierant: Et Iohanna vxor Chusae procuratoris Herodis,
3 †ἐξεληλύθει· καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου,
ἐξέρχομαι
& Susanna, & aliae multae, quae ministrabant ei de
καὶ Σουσάννα, καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν
facultatibus suis. §Conueniente autem turba plurima, &
4 ὑπαρχόντων αὐταῖς. συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ
§ Cùm conueniret
*secundum ciuitatem aduenientibus ad eum, dixit per similitudinem:
τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτόν, εἶπε διὰ παραβολῆς·
* de ciuitatibus properarent
Exiit ‖seminans seminare semen suum: & ℘in
5 ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ· καὶ ἐν τῷ
‖ qui seminat,
℘ dum seminat,
aliud
seminando eum, hoc quidem cecidit secus viam, & concul-
σπείρειν αὐτόν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ †κατεπα-
καταπατέω
catū est: & volucres caeli comederunt illud.
τήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό·
Et aliud cecidit supra petram: & natum exaruit,
6 καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ φυὲν ἐξηράνθη,
§propter non habere humorem. Et aliud cecidit *in medio
7 διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ
§ quia non habebat
* inter spinas
spinarum, & simul ‖enata spinae suffocauerunt illud.
τῶν ἀκανθῶν, καὶ †συμφυεῖσαι αἱ ἄκανθαι ἀπέπνιξαν αὐτό.
‖ exortae
συμφύω
Et aliud cecidit in terram bonam: & ℘enatum
8 καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἀγαθήν, καὶ φυὲν
℘ ortum
fecit fructum centuplum. Haec dicens, clamabat:
ἐποίησε καρπὸν ἑκατονταπλασίονα. ταῦτα λέγων ἐφώνει,
§Habens aures *audire. audiat.
ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.
§ Qui habet
* audiendi,
Interrogabant autem eum discipuli eius, dicentes, quae esset
9 ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, τίς εἴη ἡ
παραβολή

parabola hæc. *Is verò dixit: Vobis datum est nosse
παραβολὴ αὕτη. ὁ δὲ εἶπεν, ὑμῖν δέδοται γνῶναι 10
‖ mysteria regni Dei, at cæteris § in para-
τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ· τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παρα-
bolis: vt videntes non videant, & audientes non intelligant.
βολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι, καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν.
Est autem hæc parabola: Semen est verbum Dei.
ἔστι δὲ αὕτη ἡ παραβολή· ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. 11
Qui autẽ secus viam, ℘ sunt audientes: deinde venit
οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδόν, εἰσὶν οἱ ἀκούοντες, εἶτα ἔρχεται ὁ 12
diabolus, & tollit verbum de corde eorum, vt ne
διάβολος, καὶ αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ
credentes § seruentur. Qui vero supra petram, qui
πιστεύσαντες σωθῶσιν. οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας, οἱ 13
cùm audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi *radicem non
ὅταν ἀκούσωσι, μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ
habent: ‖ qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis
ἔχουσιν, οἳ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι· καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ
℘ absistunt. Quod autem in spinas § cadens, hi
*ἀφίστανται. τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν, οὗτοί 14
sunt qui *audientes, & à solicitudinibus & diuitiis, & voluptatibus
εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου καὶ ἡδονῶν τοῦ
vitæ, ‖ profecti suffocantur, & non referunt fructum.
βίου πορευόμενοι συμπνίγονται, καὶ οὐ τελεσφοροῦσι.
Quod autẽ in ℘ pulchram terram, hi sunt qui in corde § pulchro
τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ 15
& bono audientes verbum retinent, & fructum afferunt
καὶ ἀγαθῇ, ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσι, καὶ καρποφοροῦσιν
in patientia. Nemo autem lucernam accendens, operit
ἐν ὑπομονῇ. οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας, καλύπτει 16
eam vase, aut subtus lectum ponit: sed supra candelabrũ
αὐτὸν σκεύει, ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν· ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας
ponit, vt intrantes ‖ aspiciant lumen.
ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσι τὸ φῶς.
Non enim est occultum quod nõ ℘ manifestum fiet: nec abscon-
οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γενήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυ- 17
ditũ, quod non § cognoscetur, & in palam veniat.
φον, ὃ οὐ γνωσθήσεται, καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ.
*Aspicite ergo quomodo ‖ auditis. Qui enim ℘ habeat, dabitur
βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε. ὃς γὰρ ἐὰν ἔχῃ, δοθήσεται 18
illi: & § qui non habeat, & quod videtur habere, auferetur ab illo.
αὐτῷ· καὶ ὃς ἐὰν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.
Venerunt autem ad illum mater & fratres eius:
παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, 19
& non poterant *contingere eum ‖ propter turbam.
καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον.
Et nuntiatum est illi, dicentibus: Mater tua & fra-
καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ λεγόντων, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελ- 20
tres tui stant foris, videre te volentes. Qui autem re-
φοί σου ἑστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες. ὁ δὲ ἀπο- 21
spondens dixit ad eos: Mater mea & fratres mei hi sunt ℘
κριθεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς, μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν
verbum Dei § audientes, & facientes ipsum.
οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες, καὶ ποιοῦντες αὐτόν.
Et factum est *in vna dierum, & ipse ascendit in nauiculã,
καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἐνέβη εἰς πλοῖον, 22
& discipuli eius: & ait ad illos: ‖ Transeamus
καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, διέλθωμεν
in vlterius stagni. Et prouecti sunt.
εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης· καὶ †ἀνήχθησαν.
Nauigantibus autẽ illis, ℘ sopitus est. & descendit procella venti
πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσε, καὶ κατέβη λαῖλαψ ἀνέμου 23
in stagnum, & complebantur, & periclitabantur.
εἰς τὴν λίμνην, καὶ συνεπληροῦντο, καὶ ἐκινδύνευον.
Accedentes autem suscitauerunt eum, dicentes: Præceptor,
προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτόν, λέγοντες, ἐπιστάτα, 24
perimus. § Ille autem excitatus obiurgauit ventum, & *fluctua-
ἀπολλύμεθα. ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύ-
tionem aquæ: & ‖ cessauerunt, & facta est tranquillitas.
δωνι τοῦ ὕδατος· καὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἐγένετο γαλήνη.
Dixit autem illis: Vbi est fides vestra? ℘ Timentes autem
εἶπε δὲ αὐτοῖς, ποῦ ἐστιν ἡ πίστις ὑμῶν; φοβηθέντες δὲ 25
mirati sunt, dicentes ad inuicem: Quis § nam hic est, quia &
ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ
ventis imperat & mari, & obediunt ei?
τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ;
Et nauigauerunt ad regionem *Gadarenorum, quæ
καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν, ἥτις 26
est contra Galilæam. ‖ Exeunti autem ipsi
ἐστὶν ἀντιπέραν τῆς Γαλιλαίας. ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ 27
ad terram, occurrit illi vir quidã ex vrbe, qui habebat
ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν αὐτῷ ἀνήρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχε
℘ dæmonia ex temporibus multis: & vestimento non induebatur, § &
δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκανῶν, καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο, καὶ
in domo non manebat, sed in monumentis.
ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν.
*Videns vero Iesum, & exclamans, procidit ‖ illi:
ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀνακράξας προσέπεσεν αὐτῷ, 28
& voce magna dixit: Quid mihi & tibi ℘ Iesu fili Dei
καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε, τί ἐμοὶ καὶ σοί Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ
altissimi? obsecro te, ne me torqueas.
τοῦ ὑψίστου; δέομαί σου, μή με βασανίσῃς.

* Quibus
‖ mysterium § autem
℘ hi sunt qui audiunt:
§ salui fiant. Nam qui
* radices
‖ quia
℘ recedunt § cecidit, ἀφίσταμαι * audierunt,
‖ euntes,
℘ bonam § bono & optimo
‖ videant
℘ manifestetur:
§ cognoscatur,
* Videte ‖ audiatis. ℘ habet, § quicunque non habet, etiam quod putat se
* adire ‖ præ turba.
℘ qui
§ audiunt, & faciunt.
* autem
‖ Transfretemus trans stagnum. Et ascenderunt. Et ἀνάγω
℘ obdormiuit.
§ At ille surgens increpauit * tempestatem ‖ cessauit,
℘ Qui
§ putas
* Gerasenorum,
‖ Et cùm de naui egressus esset
℘ dæmonium iam § neque
* Is vt vidit ‖ ante illum:
℘ est.

Præcipiebat enim spiritui immundo § exire ab
29 παρήγγελλε γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, ἐξελθεῖν ἀπὸ
homine. Multis enim temporibus arripiebat illum: & vincie-
τοῦ ἀνθρώπου. πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηρπάκει αὐτόν, καὶ ἐδεσ-
batur catenis, & compedibus custoditus: & *perrumpens
μεῖτο ἁλύσεσι καὶ πέδαις φυλασσόμενος, καὶ διαρρήσσων τὰ
vincula agitabatur à dæmonio in deserta.
δεσμά, †ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαίμονος εἰς τὰς ἐρήμους.
Interrogauit autem illum Iesus, dicens: Quod tibi est nomen? ‖ Is
30 ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, τί σοί ἐστιν ὄνομα; ὁ
autem dixit, Legio: quia dæmonia multa intrauerunt in eum.
δὲ εἶπε, λεγεών· ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν.
Et rogauerunt illum ℘ vt non imperaret illis § in
31 καὶ παρεκάλει αὐτὸν ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν
abyssum *abire. Erat autem ibi grex porcorũ multorum
32 ἄβυσσον ἀπελθεῖν. ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν
pascentium in monte: & rogabant eum vt permitteret
βοσκομένων ἐν τῷ ὄρει· καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα ἐπιτρέψῃ
eis in illos ingredi: & permisit illis.
αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν· καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς.
‖ Exeuntia autem dæmonia ab homine, ℘ intrauerunt in
33 ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰσῆλθεν εἰς
porcos: & impetu abiit grex per præceps in sta-
τοὺς χοίρους· καὶ †ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λί-
gnum, & suffocatus est. § Videntes autem pascentes fa-
34 μνην, καὶ ἀπεπνίγη. ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγο-
ctum, fugerunt: & abeuntes nuntiauerunt in ciuitatem, &
νός, ἔφυγον· καὶ ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ
in *agros. Exierunt autẽ videre ‖ factum ℘, & vene-
35 εἰς τοὺς ἀγρούς. ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός, καὶ ἦλ-
runt ad Iesum: & inuenerũt sedentem hominem à
θον πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ εὗρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ'
quo dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente,
οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον, καὶ σωφρονοῦντα,
ad pedes § Iesu: & timuerunt.
παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐφοβήθησαν.
Nuntiauerunt autem illis & *videntes, quomodo ‖ sanatus esset ℘ dæmo-
36 ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμο-
niacus. Et rogauerunt illum omnis multitudo circum regionis
37 νισθείς. καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου
§ Gadarenorum abire ab ipsis: quia timore magno simul
τῶν Γαδαρηνῶν ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν· ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συν-
tenebantur. ipse autem ascendens in nauim, reuersus est.
είχοντο. αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον, ὑπέστρεψεν.
*Rogauit autem illum vir à quo exierant dæmonia,
38 ἐδέετο δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνήρ, ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια,
‖ esse cum eo: dimisit autem eum Iesus, dicens:
εἶναι σὺν αὐτῷ· ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων,
Redi in domum tuam, & narra quanta fecit tibi
39 ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ
Deus. & abiit per vniuersam ciuitatem prædicans quanta fecis-
θεός. καὶ ἀπῆλθε καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίη-
set illi Iesus. Factum est autẽ ℘ in redire
40 σεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι
Iesum, excepit illum turba: erant § enim omnes
τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος. ἦσαν γὰρ πάντες
expectantes eum. Et ecce venit vir, cui no-
41 προσδοκῶντες αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἀνήρ, ᾧ ὄνο-
men Iairus, & ipse princeps synagogæ erat: & *ca-
μα Ἰάειρος, καὶ αὐτὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχε· καὶ πε-
dens ad pedes Iesu ‖ rogabat eum ℘ intrare in
σὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς
domum § suam. Quia filia *vnigenita erat ei ‖ vt
42 τὸν οἶκον αὐτοῦ· ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς
annorũ duodecim, & hæc moriebatur. ℘ In vero ire ipsum,
ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτόν,
turbæ comprimebant eum. Et mulier § existens in fluxu
43 οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν. καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει
sanguinis ab annis duodecim, quæ *medicis impendent omnem
αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις ἰατροῖς προσαναλώσασα ὅλον
‖ vitam, non potuit ab vllo curari.
τὸν βίον, οὐκ ἴσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι·
℘ Accedens retrò, § tetigit fimbriam *vestimenti
44 προσελθοῦσα ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου
eius, & confestim stetit fluxus sanguinis eius.
αὐτοῦ, καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς.
Et ait Iesus: Quis *tangens me? negantibus autem
45 καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, τίς ὁ ἁψάμενός μου; ἀρνουμένων δὲ
omnibus, dixit Petrus & qui cum illo ‖: Præceptor, turbæ com-
πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συν-
primunt te, & affligunt, & dicis: Quis ℘ tangens me?
έχουσί σε, καὶ ἀποθλίβουσι, καὶ λέγεις, τίς ὁ ἁψάμενός μου;
§ At Iesus dixit: Tetigit me aliquis: *ego enim noui virtu-
46 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, ἥψατό μου τίς· ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύνα-
tem ‖ exeuntem de me. Videns autem mulier
47 μιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ
quia non latuit, tremens venit, & ℘ adlabens ei, ob
ὅτι οὐκ †ἔλαθε, τρέμουσα ἦλθε, καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ, δι'
quam causam tetigerit eum, indicauit illi coram omni
ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ, ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ
populo, & quẽadmodum sanata sit confestim.
λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα.

§ vt exiret
* ruptis vinculis agebatur
ἐλαύνω
‖ At ille
℘ ne § vt
* irent.
‖ Exierunt ergo ℘ &
ὁρμάω
§ Quod vt viderunt factum qui pascebant,
* villas. ‖ quod ℘ est,
§ eius:
* qui viderant, ‖ sanus factus ℘ à legione.
§ Gerasenorum vt discederet
* Et
‖ vt esses
℘ cùm rediisset Iesus,
§ autem
* cecidit
‖ rogans ℘ vt intraret
§ eius. * vnica ‖ ferè
℘ Et contigit dum iret, à turbis comprimebatur. § quædam erat
* in medicos erogauerat
‖ substantiam suam, nec
℘ Accessit § &
* est qui tetigit
‖ erant:
℘ tetigit
§ Et * noui
‖ exiisse
℘ procidit ante pedes eius, &
λανθάνω

ὁ δὲ

* Ipse autē dixit ei: Confide filia: fides tua ‖ sernauit
ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, θάρσει θύγατερ· ἡ πίστις σου σέσωκέ 48
te: vade in pace. Adhuc autem illo loquente,
σε· πορεύου εἰς εἰρήνην. ἔτι δὲ αὐτῆς λαλούσης, 49
venit quidam ℘ à principe synagogæ, dicens ei, Quia mor-
ἔρχεται τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ, ὅτι τε-
tua est filia tua: § ne vexa magistrum,
θνηκεν ἡ θυγάτηρ σου. μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον.
At Iesus *audiens, respondit ‖ illi, dicens, Ne time:
ὁ δὲ ἰησοῦς ἀκούσας, ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων, μὴ φοβοῦ· 50
tantum crede, & ℘ seruabitur. Ingressus autem in do-
μόνον πίστευε, καὶ σωθήσῃ). εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν ο�ι- 51
mum, non permisit intrare § neminem se non Petrum & Ioannem
κίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδένα εἰ μὴ πέτρον καὶ ἰωάννην,
& Iacobum, & patrem puellæ, & matrem.
καὶ ἰάκωβον, καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς, καὶ τὴν μητέρα.
Flebant autem omnes, & plangebant illam. * Ille autem dixit,
ἔκλαιον δὲ πάντες, καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν. ὁ δὲ εἶπε, 52
‖ Ne flete: non est mortua ℘, sed dormit.
μὴ κλαίετε. οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.
Et deridebant eum, scientes quòd mortua esset.
καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν. 53
Ipse autem eiiciens foras omnes, & tenens
αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τῆς 54
manum eius, clamauit, dicens: Puella, surge.
χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησε, λέγων, ἡ παῖς, ἔγειρου.
Et reuersus est spiritus eius, & surrexit con-
καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παρα- 55
tinuò: & § ordinauit illi dari manducare.
χρῆμα· καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν.
Et stupuerunt parentes eius: * Ille autem præcepit illis
καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς. ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς 56
‖ nemini dicere factum ℘.
μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γενόμενον.

CAP. IX. θ'.

§ Conuocans autem duodecim * discipulos suos,
Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, 1
dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia,
ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια.
& ‖ languores ℘ curare. Et misit illos prædicare
καὶ νόσους θεραπεύειν. καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν 2
regnum Dei, & sanare infirmos.
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦντας.
Et ait ad illos: Nihil tuleritis in viam: neque
καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδὸν, μήτε 3
‖ virgam, neque peram, neque panem, neque § argentum, neque singuli
ῥάβδους, μήτε πήραν, μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνὰ
duas tunicas * habere. Et in quamcunque domum intraueritis,
δύο χιτῶνας ἔχειν. καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, 4
ibi manete, & indè ‖ exite. Et quicunque
ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. καὶ ὅσοι ἐὰν 5
non receperint vos, exeuntes de ciuitate illa, etiam
μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ τὸν
puluerem ℘ à pedibus vestris excutite in testimonium supra
κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε εἰς μαρτύριον ἐπ'
illos. Egressi autem § perambulabant per vicos, euan-
αὐτούς. ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας, εὐαγ- 6
gelizantes & curantes vbique.
γελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.
Audiuit autem Herodes tetrarcha *facta ab eo
ἤκουσε δὲ ἡρώδης ὁ τετράρχης τὰ γινόμενα ὑπ' αὐτοῦ 7
omnia, & hæsitabat, ‖ propter dici à quibusdam, quia Ioannes
πάντα, καὶ διηπόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων, ὅτι ἰωάννης
surrexit à mortuis. A quibusdã verò, quia Elias
ἐγήγερται ἀπὸ τῶν νεκρῶν. ὑπὸ τινων δὲ, ὅτι ἠλίας 8
apparuit: ℘ aliis autem, quia propheta vnus § antiquorum resurrexit.
ἐφάνη· ἄλλων δὲ, ὅτι προφήτης εἷς τῶν ἀρχαίων ἀνέστη.
Et ait Herodes: Ioannem ego * decapitaui. quis autem est
καὶ εἶπεν ὁ ἡρώδης, ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα, τίς δέ ἐστιν 9
iste, de quo ego audio talia? & quærebat videre eum.
οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα; καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.
Et reuersi Apostoli narrauerunt illi quæcunque
καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο αὐτῷ ὅσα 10
fecerunt: & ‖ assumens illos, secessit seorsum in
ἐποίησαν· καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς, ὑπεχώρησε κατ' ἰδίαν εἰς
locum desertum ℘ vbi vocata Bethsaidæ.
τόπον ἔρημον πόλεως καλουμένης βηθσαϊδά.
§ At turbæ cognoscentes secutæ sunt illum: & * excipiens
οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες, ἠκολούθησαν αὐτῷ· καὶ δεξάμενος 11
eos, ‖ loquebatur illis de regno Dei, &
αὐτοὺς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ
℘ eos qui indigebant cura, sanabat.
τοὺς χρείαν ἔχοντας θεραπείας ἐποιεῖτο.
At die § cœperat declinare. * accedentes autem duodecim,
ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν. προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα, 12
dixerunt illi: Dimitte ‖ turbam, vt abeuntes in ℘ qui in cir-
εἶπον αὐτῷ, ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κύ-
cuitu vicos & agros, diuertant, & inueniant § cibarium:
κλῳ κώμας καὶ τοὺς ἀγροὺς, καταλύσωσι, καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισμόν·
quia hic in deserto loco sumus.
ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν.

Ait autem ad illos: Date illis manducare. * Illi autem
εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ 13
dixerunt: Non sunt nobis plus quàm quinque panes, & duo pisces,
εἶπον, οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε ἄρτοι καὶ δύο ἰχθύες,
‖ si non quid eamus nos Pemamus in omnem § populum
εἰ μή τι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν
hunc escas. Erant * enim ferè viri quinque
τοῦτον βρώματα. ἦσαν γὰρ ὡσεὶ ἄνδρες πεντακι- 14
millia. Ait autem ad discipulos suos: Facite discumbere
χίλιοι. εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, κατακλίνατε
illos * discubitus per quinquagenos.
αὐτοὺς κλισίας ἀνὰ πεντήκοντα.
Et fecerunt ita: & discumbere fecerunt omnes.
καὶ ἐποίησαν οὕτω, καὶ ἀνέκλιναν ἅπαντας. 15
‖ Accipiens autem quinque ℘ panes, & duos pisces,
λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, 16
respiciens in cælum, § benedixit illis, & fregit,
ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν αὐτοὺς, καὶ κατέκλασε,
& * dedit discipulis ‖ apponere turbæ.
καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παραθεῖναι τῷ ὄχλῳ.
Et manducauerũt, & saturati sunt omnes: & sublatũ est ℘ abun-
καὶ ἔφαγον, καὶ † ἐχορτάσθησαν πάντες. καὶ * ἦρθη τὸ περισ- 17
dans illis fragmentorum cophini duodecim.
σεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι δώδεκα.
Et factum est § in esse ipsum orantem soli-
καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον κατα- 18
tarie, simul erant * ei discipuli, & interrogauit illos,
μόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς
dicens: Quem me dicunt turbæ esse?
λέγων, τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι;
‖ Illi autem Responsentes dixerunt: Ioannem Baptistam: alij
οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν· ἄλλοι 19
autem Eliam: alij verò, quia propheta § quidam antiquorum resurrexit.
δὲ ἠλίαν, ἄλλοι δὲ, ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη.
Dixit autem illis: Vos autem quem me dicitis esse? re-
εἶπε δὲ αὐτοῖς, ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀπο- 20
spondens autem * Petrus, dixit: Christum Dei.
κριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, εἶπε, τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ.
‖ Ille autem increpans illos, præcepit ℘ nemini dicere hoc,
ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς, παρήγγειλε μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο, 21
Dicens: Quia oportet filium hominis multa pati, & re-
εἰπὼν, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀπο- 22
probari à senioribus & principibus sacerdotũ, & scri-
δοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμ-
bis, & occidi, & tertia die resurgere.
ματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.
Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire,
ἔλεγε δὲ πρὸς πάντας, εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, 23
abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie,
ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν,
& sequatur me. Qui enim voluerit animam
καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν 24
suam § seruare, perdet illam: * qui autem perdiderit ani-
αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυ-
mam suam propter me, ‖ hic seruabit illam.
χὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν.
Quid enim proficit homo ℘ lucratus mundum vniuersum,
τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, 25
seipsum autem § perdens, aut damno affectus?
ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας, ἢ ζημιωθεὶς;
* Qui enim erubuerit me & meos sermones, hunc
ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον 26
filius hominis erubescet cum venerit in ‖ gloria
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ
sua, & Patris & sanctorum angelorum.
αὐτοῦ, καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων.
Dico autem vobis verè, Sunt aliqui hic ℘ stantium, qui non
λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστώτων, οἱ οὐ μὴ 27
gustabunt mortem, donec videant regnum Dei.
γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.
Factum est autem post verba hæc ferè dies octo, &
ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὡσεὶ ἡμέραι ὀκτὼ, καὶ 28
§ assumens Petrum, & Ioannem, & Iacobum, * ascendit in
παραλαβὼν τὸν πέτρον, καὶ ἰωάννην, καὶ ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ
montem ‖ orare. Et facta est ℘ in orando
ὄρος προσεύξασθαι. καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ προσεύχεσθαι 29
ipsum, species vultus eius altera, & vestitus
αὐτὸν, τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς
eius albus § refulgens. Et ecce viri duo
αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο 30
colloquebantur * illi, qui erant ℘ Moyses & Elias.
συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν μωσῆς καὶ ἠλίας·
Qui visi in ‖ gloria, dicebant ℘ exodum eius, quẽ § futurus erat
οἱ ὀφθέντες ἐν δόξῃ, ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἔμελλε 31
implere in Hierusalem. At Petrus * & qui cum illo
πληροῦν ἐν ἱεροσολύμοις. ὁ δὲ πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ 32
erant grauati ‖ somno. ℘ euigilantes autem viderunt § gloriam
ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ. διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν
eius, & duos viros simul stantes illi.
αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ.
Et factum est ℘ in discedere ipsos ab illo, ait
καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν 33
ὁ πέτρος

* At aluam fecit
℘ ad principem
§ noli vexare illũ
* autem audito hoc verbo, ‖ patri puellæ, Noli timere: ℘ salua erit. Et cùm venisset § secum quemquam nisi
* At
‖ Nolite flere, ℘ puellæ,
§ iussit
* quibus
‖ ne alicui dicerent quod ℘ erat.
§ Conuocatis * apostolis,
‖ vt ℘ curarent,
‖ virgam, § pecuniam,
* habeatis.
‖ ne exeatis.
℘ pedũ vestrorum
§ circuibant per castella,
* quæ fiebant
‖ eo quòd diceretur
℘ ab
§ de antiquis
* decollauì,
‖ assumptis illis
℘ qui est
§ Quod cùm cognouissent turbæ, * excepit
‖ &
℘ eos qui indigebant
§ autem * &
‖ turbas, ℘ quæ sunt circa castella, villasque
§ escas.
* At
‖ At Responderunt &
§ vnus de prioribus
*Simon
‖ At ℘ ne cui dicerent
§ saluam facere,
* nam qui
‖ saluam faciet
℘ si lucretur
§ perdat, & detrimentũ sui faciat
* Nam
‖ maiestate
℘ excessum
§ completurus erat
* verò
‖ erant ℘ &
§ maiestatem
‖ qui stabant cum illo.
*cùm discederent

Petrus ad Iesum: Præceptor,* pulchrum est • nos hic esse:
ὁ πέτρος πρὸς τὸν ἰησοῦν· ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι·
& faciamus tabernacula tria, vnum tibi, & vnum Moysi, & vnum
καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοί, καὶ μίαν μωσεῖ, καὶ μίαν
Eliæ, ‖ non sciens quid diceret. Hæc autem illo ‖ dicente,
ἠλίᾳ, μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, 34
facta est nubes, & obumbrauit eos: *timuerunt autem in
ἐγένετο νεφέλη, καὶ ἐπεσκίασεν αὐτούς. ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ
illos intrare in nubem. Et vox
ἐκείνους εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. καὶ φωνὴ 35
facta est de nube, dicens: Hic est filius meus di-
ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγα-
lectus, ipsum audite. Et ‖ in fieri vocem,
πητός, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνήν, 36
inuentus est Iesus solus: & ipsi tacuerunt, & nemini ‖ enuntia-
εὑρέθη ὁ ἰησοῦς μόνος. καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν, καὶ οὐδενὶ ἀπήγγει-
uerunt in illis diebus * nihil eorum quæ viderant.
λαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν ἑωράκασιν.
Factū est autem in sequenti die, descendentibus illis de
ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ 37
monte, occurrit illi turba multa.
τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς.
Et ecce vir de turba exclamauit, dicens: Magister, obse-
καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησε, λέγων, διδάσκαλε, δέο- 38
crote, respice in filium meum, quia * vnigenitus est mihi.
μαί σου, ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν υἱόν μου· ὅτι μονογενής ἐστί μοι·
Et ecce spiritus apprehendit eum, & subito clamat: &
καὶ ἰδοὺ πνεῦμα λαμβάνει αὐτόν, καὶ ἐξαίφνης κράζει. καὶ 39
‖ discerpit eum cum spuma, & vix discedit ab ipso, ‖ con-
σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ, καὶ μόλις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ, συν-
terens eum. Et rogaui discipulos tuos vt e-
τρῖβον αὐτόν. καὶ ἐδεήθην τῶν μαθητῶν σου ἵνα ἐκ- 40
iicerent illum, & non potuerunt. Respondens autem
βάλλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. ἀποκριθεὶς δὲ 41
Iesus, dixit: O generatio infidelis & peruersa. vsquequo
ὁ ἰησοῦς, εἶπεν, ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε
ero apud vos, & patiar vos? adduc huc
ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσάγαγε ὧδε τὸν
filium tuum. *Adhuc autem accedente eo, lacerauit
υἱόν σου. ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν 42
illum dæmonium, & discerpsit. *increpauit autem Ie-
αὐτὸν τὸ δαιμόνιον, καὶ συνεσπάραξεν. ἐπετίμησε δὲ ὁ ἰη-
sus spiritum immundum, & sanauit puerum, & red-
σοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα, καὶ ἀπ-
didit illum patri eius. Stupebant autem
έδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. ἐξεπλήσσοντο δὲ 43
omnes in magnitudine Dei: omnibus ‖ autem miranti-
πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ. πάντων δὲ θαυμαζόν-
bus in omnibus quæ faciebat Iesus, dixit ad disci-
των ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, εἶπε πρὸς τοὺς μαθη-
pulos suos: Ponite vos in ‖ aures vestras ser-
τὰς αὐτοῦ· θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λό- 44
mones istos: nam filius * hominis * futurus est tradi in
γους τούτους· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς
manus hominum. ‖ Illi autem ignorabant verbum istud, &
χεῖρας ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ 45
erat ‖ occultum ab ipsis, vt non sentirent illud:
ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό·
& timebant interrogare eum de verbo hoc.
καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.
Intrauit autem * ratiocinatio in eos, hæc, quis esset maior
εἰσῆλθε δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τό, τίς ἂν εἴη μείζων 46
eorum. At Iesus videns * ratiocinationem cordis illorum,
αὐτῶν. ὁ δὲ ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν, 47
‖ assumens puerum, ‖ statuit illum secus se:
ἐπιλαβόμενος παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ·
Et ait illis: Quicunque susceperit istum puerum in
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ 48
nomine meo, me recipit: & quicunque me receperit,
τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται,
recipit * mittentem me. * qui enim minor ‖ in omnibus
δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν
vobis existens, hic ‖ erit magnus.
ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτος ἔσται μέγας.
Respondens autem Ioannes, dixit: Præceptor, vidimus quendam
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰωάννης εἶπεν, ἐπιστάτα, εἴδομέν τινα 49
in nomine tuo eiicientem dæmonia, & prohi-
ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα τὰ δαιμόνια, καὶ ἐκωλύ-
buimus eum, quia non sequitur nobiscum. Et ait ad
σαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. καὶ εἶπε πρὸς 50
illum Iesus: * Ne prohibete: qui enim nō est aduersus * nos pro ‖ nobis
αὐτὸν ὁ ἰησοῦς, μὴ κωλύετε· ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν
est. Factum est autē ‖ in compleri dies
ἐστι. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς 51
assumptionis eius, & ipse faciem suam firmauit * ad
ἀναλήψεως αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξε τοῦ
ire in Hierusalem: Et misit nuntios ante
πορεύεσθαι εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ 52
conspectum suum: & euntes intrauerunt in * vicum Sama-
προσώπου αὐτοῦ· καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην σαμα-
ritanorum, vt pararent illi. Et non receperunt eum,
ρειτῶν, ὥστε ἑτοιμάσαι αὐτῷ. καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, 53

* bonum; ‖ nesciens; ‖ loquente,; * &; * intrantibus illis; ‖ dum fieret vox,; ‖ dixerunt; * quicquā ex his; * vnicus; ‖ elidit, & dissipat; ‖ dilanians; * Et cùm accederet, elisit; * &; ‖ que; ‖ cordibus vestris; τίθημι; * enim; * futurum est vt tradatur; ‖ At; ‖ velatū ante eos, παρακαλύπτομαι; * cogitatio; * cogitationes; ‖ apprehendit; ‖ &; * eum qui misit; * Nam; ‖ est inter vos omnes; ‖ maior est.; * Nolite prohibere,; * vos ‖ vobis; ‖ dum complerentur; * vt iret; * ciuitatem

quia facies eius erat ‖ iens in Hierusalem.
ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς ἱερουσαλήμ.
‖ Videntes autem discipuli eius Iacobus & Ioannes, dixerunt:
54 ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἰάκωβος καὶ ἰωάννης, εἶπον,
Domine, vis * dicamus ignem descendere de cælo, &
κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ
* consumere illos, vt & Elias fecit? ‖ Conuersus autem in-
55 ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς καὶ ἠλίας ἐποίησε; στραφεὶς δὲ ἐπε-
crepauit illos, ‖ & dixit: Non sciuistis cuius spiritus estis vos.
τίμησεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς.
Nam filius hominis non venit animas hominum per-
56 ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπο-
dere, sed saluare. & abierunt in * alium vicum.
λέσαι, ἀλλὰ σῶσαι. καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην.
Factum est autem ambulantibus illis in via, dixit quidam
57 ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπέ τις
ad illum: Sequar te quocunque abieris, Domine.
πρὸς αὐτόν, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ, κύριε.
Et dixit illi Iesus: Vulpes foueas habent, &
58 καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ
volucres cæli nidos: verùm filius * hominis
τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
non habet vbi caput reclinet. Ait autem ad alterum:
59 οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. εἶπε δὲ πρὸς ἕτερον,
Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permitte mihi ‖ abeunti
ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ εἶπε, κύριε, ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθόντι
primum * sepelire patrem meum. Dixit ‖ autem ei Iesus:
60 πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς,
Sine * mortuos sepelire suos mortuos: tu autem * abiens
ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· σὺ δὲ ἀπελθὼν
annuncia regnum Dei. ‖ Ait autem & alter:
61 διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. εἶπε δὲ καὶ ἕτερος,
Sequar te, Domine, ‖ primùm autem permitte mihi renuntiare
ἀκολουθήσω σοι κύριε, πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι ἀποτάξασθαι
his qui * ad domum meam. Ait autem ad illum Iesus: Nemo
62 τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἰησοῦς, οὐδεὶς
immittens manum suam ad aratrum, & respiciens in quæ retrò,
ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω,
aptus est * ad regnum Dei.
εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

CAP. X. ι.

Post autem hæc designauit Dominus & alios se-
1 Μετὰ δὲ ταῦτα † ἀνέδειξεν ὁ κύριος, καὶ ἑτέρους ἑβ-
ptuaginta ‖, & misit illos per binos ante faciem
δομήκοντα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου
suam in omnem ciuitatem & locum quo ‖ futurus erat ipse venire.
αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἔμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι.
* Dicebat igitur * ad illos: Ipsa quidem messis multa, at
2 ἔλεγεν οὖν πρὸς αὐτούς, ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ
operarij ‖ pauci: rogate ergo dominum messis vt
ἐργάται ὀλίγοι. δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως
emittat operarios in messem suam.
ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.
Ite: ecce ego mitto vos sicut agnos ‖ in medio
3 ὑπάγετε· ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς, ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ
luporum. Ne portate marsupium, non peram, neque
4 λύκων. μὴ βαστάζετε βαλάντιον, μὴ πήραν, μηδὲ
calceamenta: & neminem per viam salutaueritis.
ὑποδήματα· καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε.
In quamcunque domum * intraueritis, primùm dicite: Pax
5 εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε, εἰρήνη
domui huic. Et si quidem fuerit ibi filius pacis,
6 τῷ οἴκῳ τούτῳ. καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης,
requiescet super illum pax vestra: * si verò non, ad vos
ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς
reuertetur. In eadem autem domo manete, edentes
7 ἀνακάμψει. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἐσθίοντες
& bibentes quæ apud illos *. dignus enim operarius mercede sua
καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ
est. ‖ ne transite de domo in domum.
ἐστι. μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν.
Et in quamcunque ciuitatem intraueritis, & susceperint vos,
8 καὶ εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέχωνται ὑμᾶς,
manducate ‖ apposita vobis. Et curate qui
9 ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν. καὶ θεραπεύετε τοὺς
in illa * infirmos, & dicite illis: Appropinquauit in vos re-
ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε αὐτοῖς, ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βα-
gnum Dei. In quācunq; autē ciuitatem intraueritis, & non
10 σιλεία τοῦ θεοῦ. εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ
susceperint vos, exeuntes in plateas eius, dicite:
δέχωνται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς, εἴπατε,
Etiam puluerem * adhærentem nobis de ciuitate vestra
11 καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν
‖ abstergimus vobis. tamen hoc scitote, quia appropinquauit super
ἀπομασσόμεθα ὑμῖν. πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ'
vos regnum Dei.
ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
Dico autem vobis, quia Sodomis in die illa remis-
12 λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτό-
sius erit, quàm ciuitati illi.
τερον ἔσται ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

‖ euntis; ‖ Cùm vidissent; * dicimus vt ignis descendat; * consumat ‖ Et; ‖ dicens: Nescitis; * aliud castellum.; * autem; ‖ ire; * & . ‖ quis; * vt mortui sepeliant; * vade &; ‖ Et; ‖ sed; * domi sunt.; * regno; ἀναδείκνυμι; ‖ duos,; ‖ erat ipse venturus.; * Et * illis; ‖ autem; ‖ inter lupos. Nolite portare sacculum, neque; * siti autem; * sunt; ‖ nolite transire; ‖ quæ apponuntur; * sunt; * qui adhæsit; ‖ extergimus in vos

Væ tibi Chorosaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro &
οὐαί σοι χωραζίν, οὐαί σοι βηθσαϊδά, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ 13
*sunt
Sidone factæ fuissent virtutes quæ factæ* in vobis, olim
σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι
‖ pœniterent,
vtique in cilicio & cinere sedentes ‖ pœnituissent.
ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι μετενόησαν.
Veruntamen Tyro & Sidoni remissius erit in iudicio, quàm
πλὴν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει, ἢ 14
vobis. Et tu Capharnaum vsque ad cælum exalta-
ὑμῖν. καὶ σὺ καπερναοὺμ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖ- 15
ta, vsque ad infernum demergeris.
σα, ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ.
ρ Qui audit
* qui spernit
ρ Audiens vos, me audit: & * spernens vos, me sper-
ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει· καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθε- 16
* qui autem me spernit,
‖ eum qui misit
ρ duo
nit: * at me spernens spernit ‖ mittentem me.
τεῖ. ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με.
Reuersi sunt autem septuaginta ρ cum gaudio, dicentes: Domine,
ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς λέγοντες, κύριε, 17
etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo.
καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου.
* Et
* Ait autem illis: Videbam Satanam sicut fulgur de
εἶπε δὲ αὐτοῖς, ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ 18
* dedi
cælo cadentem. Ecce * do vobis potestatem
οὐρανοῦ πεσόντα. ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν 19
calcandi supra serpentes & scorpiones, & super omnem virtu-
τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύνα-
tem inimici, & nihil vobis non nocebit.
μιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ.
‖ nolite gaudere,
Veruntamen in hoc ‖ ne gaudete, quia spiritus vobis sub-
πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑπο- 20
iiciuntur: gaudete autem quòd nomina vestra scripta sunt in
τάσσεται· χαίρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς
ρ in * sancto
cælis. In ipsa hora exultauit ρ spiritu*
οὐρανοῖς. ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι 21
Iesus, & dixit: Confiteor tibi Pater, Domine cæ-
ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ, κύριε τοῦ οὐ-
li & terræ, quòd abscondisti hæc à sapiétibus & prudétibus,
ρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν,
* placuit
& reuelasti ea paruulis. etiam Pater, quoniam sic *factum
καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατήρ· ὅτι οὕτως ἐγέ-
est beneplacitum ante te. Omnia mihi tradita
νετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. πάντα μοι παρε- 22
sunt à Patre meo: & nemo scit quis sit filius,
δόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου· καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστιν ὁ υἱός,
‖ nisi
‖ si non Pater: & quis sit Pater, ‖ si non Filius, & cui vo-
εἰ μὴ ὁ πατήρ· καὶ τίς ἐστιν ὁ πατήρ, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ᾧ ἐὰν βού-
luerit Filius reuelare. Et conuersus ad disci-
ληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μα- 23
* suos
* qui vident
‖ vos
pulos*, priuatim dixit: Beati oculi * videntes
θητὰς, κατ' ἰδίαν εἶπε, μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες
quæ ‖ videtis. Dico enim vobis, quòd multi Prophetæ &
ἃ βλέπετε. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ 24
reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: &
βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ
audire quæ auditis, & non audierunt.
ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.
Et ecce Legisperitus quidã surrexit, tentans illum, & dicens:
καὶ ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη, ἐκπειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων, 25
ρ faciendo
Magister, quid ρ faciens vitam æternam possidebo?
διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;
* At
* Ille autem dixit ad eum: In Lege quid scriptum est? quomodo
ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτὸν, ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; πῶς 26
legis? Ille autem respondens dixit: Diliges
ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ἀγαπήσεις 27
Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota
κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς
* omnibus viribus tuis,
anima tua, & ex * tota fortitudine tua, & ex omni
ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς
‖ mente
‖ cogitatione tua, & proximum tuũ sicut teipsum.
διανοίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.
ρ quę
Dixit ρ autem illi: Rectè respondisti: hoc fac, & viues.
εἶπε δὲ αὐτῷ, ὀρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποίει, καὶ ζήσῃ. 28
Ille auté volens iustificare seipsum, dixit ad Iesum: Et
ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτὸν, εἶπε πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ 29
quis est meus proximus? Suscipiens autem Iesus, dixit:
τίς ἐστί μου πλησίον; ὑπολαβὼν δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν, 30
Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Iericho, &
ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς ἱεριχὼ, καὶ
* in latrones
* despoliauerunt
‖ plagis impositis
ρ semiuiuo relicto. Accidit
* latronibus incidit: qui etiam * exuentes eum, & ‖ plagas
λῃσταῖς περιέπεσεν. οἳ καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν, καὶ πληγὰς
imponentes, abierunt, ρ relinquentes semiuiuum existentem.
ἐπιθέντες ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα.
* vt
* descenderet eadem via,
‖ viso illo
ἀντιπαρέρχομαι
Secundum sortem autem * sacerdos quidam * descendit in via
κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεύς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ 31
illa, & ‖ videns illum, præteriuit. Similiter autem &
ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, † ἀντιπαρῆλθεν. ὁμοίως δὲ καὶ 32
ρ cùm esset secus
* & videret eum,
Leuita, ρ factus secundùm locum, * veniens & videns, pertransiit.
λευίτης, γενόμενος κατὰ τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθεν.
Samaritanus autem quidã iter faciens, venit secus eum: & videns
σαμαρείτης δέ τις ὁδεύων, ἦλθε κατ' αὐτὸν, καὶ ἰδὼν 33
* misericordia
‖ appropians
eum, * visceribus commotus est. Et ‖ accedens alligauit vul
αὐτὸν, ἐσπλαγχνίσθη. καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύ- 34

ρ & imponens
nera eius, infundens oleum & vinum: ρ ascendere faciens autem illum
ματα αὐτοῦ, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον· ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν
* suum
* stabulum,
in * proprium iumentum, duxit in * diuersorium, & curam egit
ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον, καὶ ἐπεμελήθη
‖ altera die protulit
ρ &
* stabulario,
eius. Et ‖ in crastinum exiens, eiiciens duos denarios ρ
35 αὐτοῦ. καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια
dedit * tabernario, & ait illi: Curam habe illius: &
ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ
* supererogaueris
‖ cùm rediero
quodcunque * adinsumpseris, ego ‖ in redire me, red-
ὅ, τι ἂν προσδαπανήσῃς, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με, ἀπο-
dam tibi. Quis igitur horum trium videtur tibi
36 δώσω σοι. τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι
ρ illi qui incidit
proximus fuisse ρ incidentis in latrones?
πλησίον γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς;
* At * Qui fecit
‖ in illum &
* Ille autem dixit: * Faciens misericordiam ‖ cum illo. ait ergo
37 ὁ δὲ εἶπεν, ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. εἶπεν οὖν
illi Iesus: Vade, & tu fac similiter.
αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, πορεύου, καὶ σὺ ποίει ὁμοίως.
ρ dum irent,
Factum est auté ρ in ire eos, & ipse intrauit in
38 ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς, καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς
* quoddam castellum: &
* vicum quendam: mulier auté quædam nomine Martha, excepit illum
κώμην τινά. γυνὴ δέ τις ὀνόματι μάρθα, ὑπεδέξατο αὐτὸν
* nomine
in domum suam. Et huic erat soror * vocata
39 εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη
‖ Domini
Maria, quæ etiam sedens secus pedes ‖ Iesu, audiebat
μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ, ἤκουε
ρ autem satagebat
* frequens
verbum illius. At Martha ρ distrahebatur circa * multum
40 τὸν λόγον αὐτοῦ. ἡ δὲ μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν
* quæ stetit &
ministerium. * stans autem ait: Domine, non curæ est tibi quòd so-
διακονίαν. ἐπιστᾶσα δὲ εἶπε, κύριε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἡ ἀδελ-
‖ me adiuuet,
ror mea solam me reliquit ministrare? dic ergo illi vt ‖ mihi
φή μου μόνην με κατέλιπε διακονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ ἵνα μοι
ρ Et * Dominus,
συναντιλαμβάνω
simul suscipiat. ρ Respondens autem dixit illi * Iesus:
41 † συναντιλάβηται. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἰησοῦς,
* erga plurima.
Martha, Martha, solicita es, & turbaris * circa multa.
μάρθα, μάρθα, μεριμνᾷς, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά·
‖ Vnum porrò
ρ necessarium.
* optimam
‖ Unius verò est ρ vsus. Maria autem * bonam partem ele-
42 ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξε-
git, quæ non auferetur ab ea.
λέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς.

CAP. XI. ια.

* cùm esset
‖ orans,
Et factum est * in esse ipsum in loco quodam ‖ oran-
1 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχό-
ρ vnus ex discipulis
tem, vt cessauit, dixit ρ quidam discipulorum eius ad eum:
μενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέ τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν,
Domine, doce nos orare, sicut & Ioannes docuit
κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ ἰωάννης ἐδίδαξε
* Et
discipulos suos. * Ait autem illis: Cùm ora-
2 τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. εἶπε δὲ αὐτοῖς, ὅταν προσεύ-
‖ es
tis, dicite: Pater noster qui ‖ in cælis, sanctificetur
χησθε, λέγετε, πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ
nomen tuum: adueniat regnum tuum: fiat voluntas tua,
ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου,
sicut in cælo, & in terra. Panem nostrum
3 ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν
* ad præsentem
‖ hodie.
* quotidianum da nobis ‖ iuxta diem. Et dimitte nobis
4 ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν. καὶ ἄφες ἡμῖν
ρ siquidem
peccata nostra, ρ & enim ipsi dimittimus omni debenti no-
τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν· καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡ-
bis: & ne inducas nos in tentationem, sed libera nos
μῖν. καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν· ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς
* vestrum
à malo. Et ait ad illos: Quis * ex vobis habebit
5 ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει
amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi:
φίλον, καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου, καὶ εἴπῃ αὐτῷ,
Amice, commoda mihi tres panes: Quoniam amicus meus ve-
6 φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους· ἐπειδὴ φίλος μου παρε-
* ante illum
nit de via ad me, & non habeo quod apponam * ei.
γένετο ἐξ ὁδοῦ πρός με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ.
‖ Noli mihi molestus esse:
* Et ille deintus respondens, dicat: ‖ Ne mihi molestias exhibe:
7 κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς εἴπῃ, μή μοι κόπους πάρεχε·
iam ostium clausum est, & pueri mei mecum in
ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν
ρ surgere &
cubili sunt: non possum ρ surgens dare tibi.
κοίτην εἰσίν· οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι.
* Et si ille perseuerauerit pulsans, dico vobis, etsi non dabit illi surgens eo quòd amicus eius sit,
* tamen
‖ surget, &
ρ necessarios.
* Dico vobis, si & non dederit ei surgens propter esse
8 λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς, διὰ τὸ εἶναι
illius amicum, propter improbitatem * eius ‖ excitatus dabit illi
αὐτοῦ φίλον, διά γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ
quotquot habet ρ opus. Et ego vobis dico: Petite, & dabi-
9 ὅσων χρῄζει. κἀγὼ ὑμῖν λέγω, αἰτεῖτε, καὶ δοθή-
tur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis.
σεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.
* qui petit
* qui quærit
Omnis enim * petens accipit, & * quærens inuenit, &
10 πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ
‖ Quis autem ex vobis
ρ petit
* nunquid
* Aut
pulsanti aperietur. ‖ Quem autem vestrûm patrem ρ petet
11 κρούοντι ἀνοιγήσεται. τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει
filius panem, * non lapidem dabit illi? * si & piscem, * non pro
ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον δώσει αὐτῷ; εἰ καὶ ἰχθὺν, μὴ ἀντὶ
pisce serpentem dabit illi?
ἰχθύος ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ;

ἢ καὶ

Aut & si petierit ouum, * nun dabit illi scorpionem?
ἢ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ὠὸν, μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον; 12
Si ergo vos ‖ mali subsistentes, nostis bona ℘ dona
εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες, οἴδατε ἀγαθὰ δόματα 13
dare filiis vestris, quanto magis Pater ‘ de
διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ
cælo dabit Spiritum * sanctum petentibus se?
οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;
Et erat eiiciens dæmonium, & illud erat mutum. ‖ Factum est
καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν. ἐγένετο 14
autem dæmonio egresso, locutus est mutus: & admi-
δὲ τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαύ-
ratæ sunt turbæ. Quidam autē ex eis dixerunt, in Beel-
μασαν οἱ ὄχλοι. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, ἐν βεελ- 15
zebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia.
ζεβὰλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.
℘ Alij autem tentantes signum ab eo quærebant de cælo.
ἕτεροι δὲ πειράζοντες σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐκ οὐρανοῦ. 16
Ipse autem * videns cogitationes eorum, dixit eis:
αὐτὸς δὲ εἰδὼς τὰ διανοήματα αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς, 17
Omne regnum in seipsum diuisum * desolatur, & domus
πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα ἐρημοῦται, καὶ οἶκος
supra domum ‖ cadit. Si autem & satanas in seipsum
ἐπὶ οἶκον πίπτει. εἰ δὲ καὶ ὁ σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν 18
diuisus est, quomodo stabit regnum eius? quia dicitis, in
† διεμερίσθη, πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε, ἐν
Beelzebub eiicere me dæmonia.
βεεζεβὰλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια.
Si autem ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filij ve-
εἰ δὲ ἐγὼ ἐν βεεζεβὰλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑ- 19
stri in quo eiiciunt? ℘ propter hoc iudices vestri ipsi erunt.
μῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; διὰ τοῦτο κριταὶ ὑμῶν αὐτοὶ ἔσονται.
‘ Si autem in digito Dei eiicio dæmonia, protectò
εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα 20
* præuenit in vos regnum Dei.
ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
Cùm fortis armatus custodit suum
ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ 21
atrium, in pace sunt ‖ obsingentia ipsius.
αὐλὴν, ἐν εἰρήνῃ εἰσὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ.
℘ Possquā autem fortior eo superueniens vicerit eum,
ἐπὰν δὲ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτὸν, τὴν 22
‘ omnē armaturam eius * tollit, in ‖ qua confidebat, & spolia eius
πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ' ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ
℘ distribuit. Non existens cum me, contra me est: &
διαδίδωσιν. ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστι· καὶ 23
“ non colligens cum me, dispergit. Cùm
ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. ὅταν τὸ 24
immundus spiritus exierit * ab homine, perambulat per
ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι'
inaquosa loca, quærens requiem: & non inueniens, dicit,
ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν· καὶ μὴ εὑρίσκον, λέγει,
Reuertar in domum meam, vnde exiui.
ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον·
Et ‖ veniens inuenit ℘ scopis versum & ornatum,
καὶ ἐλθὼν εὑρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. 25
Tunc vadit & assumit septem alios spiritus ℘
τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα 26
nequiores seipso, & ingressi habitant ibi: & fiunt
πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται
nouissima hominis illius peiora prioribus.
τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων.
Factum est autē ‘ in dicere ipsum hæc, extollens quædam
ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπαίρασά τις 27
mulier vocem * ex turba, dixit illi: Beatus ‖ venter
γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν αὐτῷ, μακαρία ἡ κοιλία ἡ
portans te, & vbera quæ suxisti.
βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας.
℘ Ille autem dixit: Quinimò beati * audientes verbum
αὐτὸς δὲ εἶπε, μενοῦνγε μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον 28
Dei, & * custodientes illud.
τοῦ θεοῦ, καὶ φυλάσσοντες αὐτόν.
* At turbis ‖ congregatis, cœpit dicere: Generatio hæc
τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων ἤρξατο λέγειν, ἡ γενεὰ αὕτη 29
℘ mala est: signum quærit, & signum non dabitur ei,
πονηρά ἐστι· σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ,
“ si non signum Ionæ prophetæ. Sicut enim * factus est
εἰ μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου· καθὼς γὰρ ἐγένετο 30
Ionas signum Niniuitis, ita erit & filius homi-
ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς νινευίταις, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
nis generationi isti. Regina Austri ‖ excitabitur
που τῇ γενεᾷ ταύτῃ. βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται 31
in iudicio cum viris generationis huius, & condemnabit
ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ
illos: quia venit à ℘ terminis terræ audire sapientiam
αὐτοὺς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν
Salomonis: & ecce plus * Solomone hic. Viri
σολομῶντος· καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶντος ὧδε. ἄνδρες 32
Niniuitæ resurgent in iudicio cum generatione hac, & con-
νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατα-
demnabunt illam: quia pœnitentiā egerūt ad * proclamationem Ionæ, & ecce
κρινοῦσιν αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα ἰωνᾶ, καὶ ἰδοὺ

plus ‖ Iona hic. Nemo autem lucernam ℘ accendens in
πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε. οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας, εἰς 33
abscondito ponit, neque sub modio, sed supra candelabrum, vt
κρυπτὸν τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα
‘ ingredientes lumen videant. Lucerna
οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φέγγος βλέπωσιν. ὁ λύχνος τοῦ 34
corporis * est oculus ‖: cùm ergo oculus tuus simplex fuerit,
σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ὅταν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ,
totum corpus tuum lucidum ℘ est: si autem * sceleratus fuerit, etiam
ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν ἐστιν· ἐὰν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ
corpus tuum tenebrosum *. Aduerte ergo ne lumen quod in te ℘,
σῶμά σου σκοτεινόν. Σκόπει οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ, 35
tenebræ sint. Si ergo corpus tuū totum lucidum ‘, non habens
σκότος ἐστίν. εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινὸν, μὴ ἔχον 36
aliquā partem * tenebrosam, erit lucidum totum, ‖ vt cùm lucerna
τι μέρος σκοτεινὸν, ἔσται φωτεινὸν ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος
℘ fulgore illuminat te. ‘ In autem loqui, rogauit
τῇ ἀστραπῇ φωτίζῃ σε. ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι, ἠρώτα 37
illum Pharisæus quidam vt prænderet apud se: * ingressus autem
αὐτὸν φαρισαῖός τις ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ. εἰσελθὼν δὲ
recubuit. At Pharisæus ‖ videns admiratus est, quòd non priùs
ἀνέπεσεν. ὁ δὲ φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν, ὅτι οὐ πρῶτον
ablutus esset ante prandium. Ait autem Dominus ad illum:
ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου. εἶπε δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν,
Nunc vos Pharisæi quod deforis ℘ calicis & catini
νῦν ὑμεῖς οἱ φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος
mundatis: quod autē intus ℘ vestrum, plenum est rapina & iniquitate.
καθαρίζετε· τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας.
Stulti, nonne * faciens quod deforis ‖ ‘ & quod deintus ℘ fecit?
ἄφρονες, οὐχὶ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν, καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησε; 40
Veruntamen ‘ inexistentia, date eleemosynam: & ecce omnia mun-
πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα κα-
da vobis sunt. Sed væ vobis Pharisæis, quia de-
θαρὰ ὑμῖν ἐστιν. ἀλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀπο-
cimatis mentham, & rutam, & omne olus, &
δεκατοῦτε τὸν ἡδύοσμον, καὶ τὸ πήγανον, καὶ πᾶν λάχανον, καὶ
præteritis iudicium & charitatem Dei. hæc oportuit face-
παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ. ταῦτα ἔδει ποιῆ-
re, & illa non omittere. Væ vobis Pharisæis,
σαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, 43
quia diligitis ℘ primam sessionem in synagogis, &
ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν τῇ συναγωγαῖς, καὶ τοὺς
salutationes in ‘ foris. Væ vobis Scribæ &
ἀσπασμοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷς. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ 44
Pharisæi hypocritæ, quia estis vt monumenta * non apparentia, &
φαρισαῖοι ὑποκριταί· ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ
homines deambulantes suprà ‖ non sciunt.
οἱ ἄνθρωποι οἱ περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἴδασιν.
Respondens autē quidam ℘ Legisperitorum, ait illi: Magister,
ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν, λέγει αὐτῷ, διδάσκαλε, 45
hæc dicens ‘ & nos notas. Ille autem ait: Et vobis
ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις. ὁ δὲ εἶπε, καὶ ὑμῖν 46
Legisperitis væ: quia oneratis homines oneribus * difficilis-
τοῖς νομικοῖς οὐαί. ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσ-
ter portabilibus, & ipsi vno ‖ digitorum vestrorum non attingitis
βάστακτα· καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσψαύετε
onera. Væ vobis, ℘ quia ædificatis monumenta
τοῖς φορτίοις. οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα 47
Prophetarum, at patres vestri occiderunt illos.
τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς.
Profectò testificamini ‘ & consentitis operibus patrum
ἄρα μαρτυρεῖτε, καὶ συναινεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων 48
vestrorū, quoniā ipsi quidem occiderunt eos, vos autem ædifi-
ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτοὺς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδο-
catis eorum sepulchra. * Propter hoc & sapientia Dei
μεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα. διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ 49
dixit: Mittam ad illos Prophetas & Apostolos: & ex
εἶπεν, ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους· καὶ ἐξ
illis occident, & persequentur: Vt inquiratur
αὐτῶν ἀποκτενοῦσι, καὶ διώξουσιν· ἵνα † ἐκζητηθῇ τὸ ἐκζητούμενον
sanguis omnium Prophetarum, ‖ effusus à constitutione
αἷμα πάντων τῶν προφητῶν, τὸ ἐκχυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς
mundi à generatione ista: A sanguine Abel,
κόσμου, ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης· ἀπὸ τοῦ αἵματος ἄβελ, 51
vsque ad sanguinem Zachariæ ℘ perditi inter al-
ἕως τοῦ αἵματος ζαχαρίου τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ τοῦ θυσια-
tare & ædem. ‘ etiam dico vobis, requiretur à
στηρίου καὶ τοῦ οἴκου. ναὶ λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς
generatione hac. Væ vobis Legisperitis, quia tulistis
γενεᾶς ταύτης. οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς· ὅτι ἤρατε τὴν 52
clauem scientiæ: ipsi non introistis, & * intro-
κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχο-
euntes prohibuistis. ‖ Dicente autem illo hæc ad
μένους ἐκωλύσατε. λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς 53
illos, cœperunt ℘ Scribæ & Pharisæi grauiter insi-
αὐτοὺς, ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι δεινῶς συνέ-
stere, & ‘ obtundere ipsum de multis: Insidiantes
χειν, καὶ ἀποστοματίζειν αὐτὸν περὶ πλείονων, ἐνεδρεύοντες 54
ei, & quærentes * venari aliquid de ore eius, vt
αὐτὸν, καὶ ζητοῦντες θηρεύσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα
accusarent eum.
κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

CAP. XII. ιβ΄.

[* Multis autem turbis concurrentibus, ita vt se inuicem conculcarent, ἐπισυνάγομαι]
*In quibus adcongregatis myriadibus turbæ, vt
Ἐν οἷς † ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε 1
conculcare alij alios, cœpit dicere ad discipulos
καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς
suos primùm, Attendite vobisipsis à fermento
αὐτοῦ πρῶτον, προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν
Pharisæorum, quod est hypocrisis.
Φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις.

[‖ autem]
Nihil ‖ enim coopertum est, quod non reueletur:
οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστίν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται· 2
[ρ neque] [* Quoniam]
ρ & absconditū quod non sciatur. *Propter quæ quæ in
καὶ κρυπτόν, ὃ οὐ γνωσθήσεται. ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ 3
[* dicentur]
tenebris dixistis, in lumine *audientur: & quod ‖ ad aurem lo-
σκοτίᾳ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται· καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλα-
[ρ in tectis.]
cuti estis in cubiculis, prædicabitur ρ supra domos.
λήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων.

[* terreamini ab his qui occidunt]
Dico autem vobis amicis meis, Ne *timeatis ab occi-
λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀπο- 4
[* habent amplius]
dentibus corpus, & post hæc non *habentibus abundantius
κτεινόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν
[‖ faciant.]
quid ‖ facere. Ostendam autem vobis quem timeatis.
τι ποιῆσαι. ὑποδείξω δὲ ὑμῖν, τίνα φοβηθῆτε. 5
[ρ eum qui postquā occiderit potestatem habet mittere]
timete ρ illum post occidere authoritatem habentem iniicere in
φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι, ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς
gehennam. ita dico vobis, hunc timete.
τὴν γέενναν. ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε.

[* dipondio?]
Nonne quinque passeres væneunt *assariis duobus? & vnus ex
οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσσαρίων δύο; καὶ ἓν ἐξ 6
[ἐπιλανθάνομαι]
illis non est in obliuione coram Deo.
αὐτῶν οὐκ ἔστιν † ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.
Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt.
ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται. 7
[*Nolite ‖ timere: ρ pluris estis]
*ne ergo ‖ timete: multis passeribus ρ præstatis vos.
μὴ οὖν φοβεῖσθε· πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς.

Dico autem vobis. Omnis quicunq; cōfessus fuerit in me coram
λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν 8
[* illum]
hominibus, & filius hominis confitebitur *in illo
τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ
[‖ Qui autem negauerit]
coram angelis Dei. ‖ At negans
ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ ἀρνησάμενός 9
me coram hominibus, negabitur coram angelis
με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων
Dei. Et omnis qui dicit verbum in filium ho-
τοῦ θεοῦ. καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀν- 10
[ρ Ei autem qui *blasphemauerit,]
minis, remittetur illi: ρ at in sanctum spiritum *bla-
θρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλα-
sphemanti, non remittetur.
σφημήσαντι, οὐκ ἀφεθήσεται.

[* inducent]
Cùm autem *adduxerint vos in synagogas &
ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς 11
[‖ ad magistratus, ρ nolite soliciti esse *respondeatis,]
‖ principatus, & potestates, ρ ne curate qualiter aut quid *ex-
ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε πῶς ἢ τί ἀπολο-
cusetis, aut quid dicatis. Nam sanctus Spiritus doce-
γήσησθε, ἢ τί εἴπητε. τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδά- 12
[* quid vos]
bit vos in ipsa hora *qua oporteat dicere.
ξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἃ δεῖ εἰπεῖν.

Ait autē quidam ei de turba, Magister, dic fra-
εἶπε δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ ἀδελ- 13
[‖ vt diuidat mecū]
tri meo ‖ partiri cum me hæreditatem.
φῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν.
[ρ At ille]
ρ Ille autem dixit ei: Homo, Quis me constituit iudicem
ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ἄνθρωπε, τίς με κατέστησε δικαστὴν 14
[* que]
aut diuisorem super vos? Dixit *autem ad illos: Videte
ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς; εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς, ὁρᾶτε 15
[* omni ‖ abundantia cuiusquam ρ his quæ possidet]
& cauete ab * auaritia: quia non in ‖ redundare
καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας· ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν
cuiquam vita eius est ex ρ substantia ipsius.
τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ.

Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: Hominis cuiusdā
εἶπε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτούς, λέγων, ἀνθρώπου τινὸς 16
[* vberes fructus ager attulit.] [* cogitabat intra se,]
diuitis *bene tulit regio. Et *ratiocinabatur in
πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα· καὶ διελογίζετο ἐν 17
seipso, dicens: Quid faciam, quia non habeo quò congregem
ἑαυτῷ, λέγων, τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς
fructus meos? Et dixit, Hoc faciam, Destruam mea
καρπούς μου; καὶ εἶπε, τοῦτο ποιήσω, καθελῶ μου 18
[‖ faciam,]
horrea, & maiora ‖ ædificabo, & congregabo illuc
τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ
[ρ quæ *sunt mihi]
omnia ρ nata *mea, & bona mea.
πάντα τὰ γενήματά μου, καὶ τὰ ἀγαθά μου.
Et dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita
καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου, ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα 19
[* epulare.]
in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, *oblectare.
εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου.
Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam
εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ θεός, ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν 20
[‖ cuius]
tuam repetunt à te: quæ autem parasti, ‖ cui erunt?
σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται;
[ρ est qui sibi thesaurizat, *est *diues.]
Sic ρ thesaurizans sibi ipsi, & non *in Deum *ditescens.
οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν. 21

[‖ que *Ideo]
Dixit ‖ autem ad discipulos suos: *Propter hoc vobis dico:
22 εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω,
[ρ Nolite § esse]
ρ Ne soliciti § sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori,
μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε· μηδὲ τῷ σώματι,
[‖ quàm esca,]
quid induamini. Anima plus est ‖ alimento, &
23 τί ἐνδύσησθε. ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ
[ρ plus quàm vestimentum,]
corpus ρ vestimento. Considerate cor-
24 τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. κατανοήσατε τοὺς κόρα-
uos, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium,
κας, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οἷς οὐκ ἔστι ταμεῖον
[§ pascit]
neque horreum, & Deus § alit illos: quanto magis vos
οὐδὲ ἀποθήκη· καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς. πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς
[* plures estis illis? ‖ vestrûm cogitando, ρ adiicere]
*præstatis volucribus? Quis autē ‖ ex vobis cogitās solicitè
25 διαφέρετε τῶν πετεινῶν; τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν
potest ρ apponere ad staturam suam cubitum vnum?
δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα;
[§ quod *est]
Si ergo neque § minimum * potestis, quid de cæteris
26 εἰ οὖν οὔτε ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν
soliciti estis? Considerate lilia, quomodo crescunt:
27 μεριμνᾶτε; κατανοήσατε τὰ κρίνα, πῶς αὐξάνει·
non laborant, neque nent. Dico autem vobis, Neque Salomon in omni
οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ
[‖ vestiebatur ρ ex istis.]
gloria sua ‖ circumamiciebatur sicut vnū ρ istorum.
τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων.
[§ quod hodie est]
Si autem fœnum § in agro hodie existens, & cras in
28 εἰ δὲ τὸν χόρτον ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς
[* mittitur, ‖ vestit,]
clibanum *missum, Deus sic ‖ circumamicit, quantò magis
κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλον
[ρ pusillæ § nolite quærere]
vos ρ exiguæ fidei? Et vos § ne quærite quid māducetis,
29 ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε,
[*nolite in sublime tolli.]
aut quid bibatis, & *ne suspendamini ex sublimi. Hæc enim omnia
30 ἢ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε· ταῦτα γὰρ πάντα
gentes mundi quærunt. vester autem pater scit quoniam
τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ. ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι
[‖ primùm]
indigetis his. Veruntamen quærite ‖ regnum
31 χρῄζετε τούτων. πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν
[ρ & iustitiā eius,]
Dei ρ, & hæc omnia adiicientur vobis.
τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.
[§ Nolite timere *complacuit]
§ Ne time pusillus grex; quia *bene visum est Patri
32 μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον· ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ
vestro dare vobis regnum. Vendite
33 ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. πωλήσατε τὰ
[‖ quæ possidetis,]
‖ substantias vestras, & date eleemosynam. facite vobis
ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην. ποιήσατε ἑαυτοῖς
[ρ sacculos qui nō veterascunt,]
ρ crumenas non veterascentes, thesaurum non deficientem in cæ-
βαλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐ-
lis, quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit.
ρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σὴς διαφθείρει.
Vbi enim est thesaurus vester, ibi & cor vestrum
34 ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν
[περιζώννυμι περιζωννύω]
erit. Sint vestri lumbi præcincti, &
35 ἔσται. ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες † περιεζωσμέναι, καὶ οἱ
[§ ardentes in manibus vestris.]
lucernæ § accensæ. Et vos similes hominibus ex-
36 λύχνοι καιόμενοι· καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσ-
[*reuertatur]
pectantibus dominum suum, quando *reuertetur à nuptiis,
δεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ τῶν γάμων,
[‖ cùm venerit & pulsauerit, κρούω]
vt ‖ veniente & pulsante, confestim aperiant ei.
ἵνα ἐλθόντος καὶ † κρούσαντος, εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ.
[ρ cùm venerit]
Beati serui illi, quos ρ veniens dominus inuenerit
37 μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει
[§ præcinget se,]
vigilantes. Amen dico vobis, quòd § circumcingetur, & faciet discūbere
γρηγοροῦντας. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ
[* transiens]
illos, & *prodiens ministrabit illis.
αὐτούς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς.
[‖ si]
Et si venerit in secunda vigilia, & ‖ in tertia vigi-
38 καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλα-
lia venerit, & inuenerit ita, beati sunt serui illi.
κῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ οὕτω, μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι.
Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora
39 τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ ὥρᾳ
fur veniret, vigilaret vtique, & non vtique fineret per-
ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε διο-
fodi domum suam. Et vos igitur estote parati:
40 ρυγῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἕτοιμοι·
[ρ veniet.]
quia qua hora non putatis, filius hominis ρ venit.
ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.
Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos para-
41 εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παρα-
bolam hanc dicis, an & ad omnes?
βολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας;
[§ putas]
Dixit autem Dominus: Quis § nam est fidelis dispensator, &
42 εἶπε δὲ ὁ κύριος, τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ
[* supra familiam suam, vt det illis]
prudens, quem constituet dominus *super famulitio suo,
φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ,
ad dandum in tempore tritici mensuram? Beatus seruus
43 τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον; μακάριος ὁ δοῦλος
[‖ cùm venerit]
ille, quem ‖ veniens dominus eius inuenerit facientem ita.
ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως.
[ρ supra omnia quæ possidet]
Verè dico vobis, quoniā ρ super omnibus substantiis ipsius
44 ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ
constituet illum.
καταστήσει αὐτόν.

ἐὰν

Si autem dixerit seruus ille in corde suo,
ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, 45
*Tardat dominus meus venire, & cœperit percutere ‖pueros,
χρονίζει ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας
& ancillas, edereque & bibere, & inebriari,
καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι,
Veniet dominus serui illius in die qua non ᵖex-
ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσ- 46
spectat, & in hora qua *non cognoscit, & *dissecabit eum,
δοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν,
& partem eius cum infidelibus ponet.
καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει.
Ille autem seruus ‖noscens voluntatem domini sui,
ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, 47
& non ᵖapparans, neque faciens ad voluntatem eius, *ca-
καὶ μὴ ἑτοιμάσας μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρή-
detur multis. Qui autẽ non *noscens, faciens autem digna pla-
σεται πολλάς. ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πλη- 48
gis, ‖cædetur paucis. omni autem cui datum est multũ, multum quæ-
γῶν, δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολύ, πολὺ ζη-
retur ab eo: & cui ᵖdeposuerunt multum, *abundan-
τηθήσεται παρ' αὐτοῦ· καὶ ᾧ παρέθεντο πολύ, περισσότε-
tius reposcent eum. Ignem veni *iacere in
ρον αἰτήσουσιν αὐτόν. πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν 49
terram, & quid volo ‖si iam accendatur? Baptisma autem
γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη † ἀνήφθη; βάπτισμα δὲ 50
habeo baptizari, & quomodo coarctor, vsque ᵖquò perficiatur?
ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗ τελεσθῇ;
Putatis quia pacem veni dare in terra? non,
δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχί, 51
dico vobis, sed *discidium. Erunt enim ex
λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἢ διαμερισμόν. ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ 52
*nunc quinque in domo vna ‖dispartiti, tres in duos, & duo
νῦν πέντε ἐν οἴκῳ ἑνὶ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δυσί, καὶ δύο
in tres. ᵖDispartietur pater in filium, & filius in
ἐπὶ τρισί. διαμερισθήσεται πατὴρ ἐφ' υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ 53
patrem*: mater in filiam, & filia in matrem: socrus
πατρί. μήτηρ ἐπὶ θυγατρί, καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρί· πενθερὰ
in nurum suam, & nurus in socrum suam.
ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς, καὶ νύμφη ἐπὶ τὴν πενθερὰν αὐτῆς.
Dicebat autẽ *& turbis: Cùm videritis nubem orientem
ἔλεγε δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν 54
ab ‖occasibus, statim dicitis, ᵖImber venit: & fit ita.
ἀπὸ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε, ὄμβρος ἔρχεται· καὶ γίνεται οὕτω.
Et cùm Austrum flantem, dicitis, quia æstas erit, & fit.
καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε, ὅτι καύσων ἔσται· καὶ γίνεται. 55
Hypocritæ, faciem cæli & terræ nostis
ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς οἴδατε 56
probare, at tempus *hoc quomodo non probatis?
δοκιμάζειν, τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε;
Quid autem & à vobisipsis non iudicatis quod iustum ‖?
τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; 57
Cùm *enim vadis cum aduersario tuo ad principem,
ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα, 58
in via da operam liberari ab illo, ne fortè
ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν *ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ, μήποτε
trahat te ad iudicem, & iudex te tradat
κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτήν, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ
exactori, & exactor ‖iaciat te in carcerem.
πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ βάλῃ σε εἰς φυλακήν.
Dico tibi, Non ᵖegredieris illinc, vsquequo etiam nouissi-
λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως οὗ καὶ τὸ ἔσχα- 59
mum minutum reddas.
τον λεπτὸν ἀποδῷς.

* Moram facit ‖ seruos ᵖ sperat * nescit * diuidet ‖ qui cognouit ᵖ se præparauit, & non fecit secundùm * vapulabit * cognouit, & fecit ‖ vapulabit ᵖ plus commendauerunt * petent ab eo * mittere ‖ nisi vt ἅπτομαι ᵖ dum * separationem * hoc ‖ diuisi ᵖ Diuidentur * suum * ad turbas ‖ occasu ᵖ Nimbus * autem ‖ est? * autem ἀπαλλάττομαι ‖ mittas ᵖ exies indè, donec

CAP. XIII. ιγ'.

Aderant autem quidam in ipso tempore, nuntiantes
Παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες 1
illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum
αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα Πιλάτος ἔμιξε μετὰ
sacrificiis eorum. Et respondens Iesus, dixit illis:
τῶν θυσιῶν αὐτῶν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 2
Putatis quòd Galilæi hi peccatores præ omnibus
δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς
Galilæis fuerint, quia talia passi sunt?
Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα † πεπόνθασιν;
Non, dico vobis, sed *si non pœniteamini, omnes simili-
οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὡσαύ- 3
ter peribitis. *Vel illi decem & octo, supra quos
τως ἀπολεῖσθε. ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτώ, ἐφ' οὓς 4
cecidit turris in Siloam, & occidit eos: pu-
ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωάμ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς· δο-
tatis quia ‖ipsi debitores fuerint præter omnes homines
κεῖτε ὅτι οὗτοι ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους
habitantes in Hierusalem? Non, dico vobis,
τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἱερουσαλήμ; οὐχί, λέγω ὑμῖν, 5
sed si non ᵖpœnitueritis, omnes similiter peribitis.
ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε.
Dicebat autem hanc similitudinem: *Ficum habebat quidam in
ἔλεγε δὲ ταύτην τὴν παραβολήν, συκῆν εἶχέ τις ἐν 6
vinea sua plantatam, & venit fructum quærens
τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ † πεφυτευμένην, καὶ ἦλθε καρπὸν ζητῶν

πάσχω, & πάθεω * nisi pœnitentiam habueritis * Sicut ‖ & ᵖ pœnitentiam habueritis * Arborem fici φυτεύομαι

in illa, & non inuenit. Dixit autem ad *vinitorem:
ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὗρεν. εἶπε δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν, 7
Ecce ‖tres annos venio quærens fructum in ficulnea hac, &
ἰδοὺ τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ
non inuenio. ᵖExcinde illam: vt quid etiam terram occupat?
οὐχ εὑρίσκω· ἔκκοψον αὐτήν· ἱνατί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ;
*Is autem respondens, dicit illi: Domine, *relinque eam & hunc
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ, κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο 8
annum, vsque dum fodiam circa illam, & mittam ‖stercora.
τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτήν, καὶ βάλω κόπρια·
Et si quidem fecerit fructum: ᵖsi verò non, in futurum *ex-
κἂν μὲν ποιήσῃ καρπόν· εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκό- 9
scindes eam.
ψεις αὐτήν.
Erat autem docens in *vna synagogarum in
Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς 10
Sabbatis. Et ecce mulier ‖erat spiritum habens infirmitatis
σάββασι. καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἦν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας 11
ᵖannos decẽ & octo, & erat *concuruata, & non potens re-
ἔτη δέκα καὶ ὀκτώ, καὶ ἦν συγκύπτουσα, καὶ μὴ δυναμένη ἀνα-
curuare in omnino. Videns autem eam Iesus,
κύψαι εἰς τὸ παντελές. ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς, 12
*aduocauit, & ait illi: Mulier, ‖absoluta es infir-
προσεφώνησε, καὶ εἶπεν αὐτῇ, γύναι, ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθε-
mitatis tuæ. Et imposuit illi manus, &
νείας σου. καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὶ 13
confestim erecta est, & glorificabat Deum.
παραχρῆμα † ἀνωρθώθη, καὶ ἐδόξαζε τὸν θεόν.
Respondens autem archisynagogus, indignans quia
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ 14
Sabbato curasset Iesus, dicebat turbæ: Sex dies
σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε τῷ ὄχλῳ, ἓξ ἡμέραι
sunt in quibus oportet operari: in his ergo ᵖvenientes
εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι
curamini, & non *die Sabbati.
θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου.
‖Respondit ergo ei Dominus, & dixit: Hypocritæ, vnus-
ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ κύριος, καὶ εἶπεν, ὑποκριταί, ἕκα- 15
quisq; vestrũ in Sabbato non soluit bouem suum, aut asinum
στος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ, ἢ τὸν ὄνον
à præsepio, & *abducens potum dat?
ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει;
Hanc autem filiam Abrahæ existentem, quam ‖ligauit Sa-
ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραὰμ οὖσαν, ἣν † ἔδησεν ὁ σα- 16
tanas, ecce decem & octo ᵖannos, non oportuit solui à
τανᾶς, ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ
vinculo isto die Sabbati? Et *hæc di-
δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; καὶ ταῦτα λέ- 17
cente eo, erubescebant omnes *oppositi ei: &
γοντος αὐτοῦ, κατῃσχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ· καὶ
omnis ‖turba gaudebat in vniuersis ᵖgloriosis factis
πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις
ab eo. Dicebat *autem, Cui simile est regnum
ὑπ' αὐτοῦ. ἔλεγε δέ, τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία 18
Dei, & cui similabo illud? Simile est grano
τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; ὁμοία ἐστὶ κόκκῳ 19
sinapis, quod *accipiens homo misit in hortum suum,
σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ,
& creuit, & factum est in arborem magnam, & volucres
καὶ † ηὔξησε, καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ
cæli ‖nidulati sunt in ramis eius.
τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.
Etiterum dixit: Cui ᵖsimilabo regnum Dei?
καὶ πάλιν εἶπε, τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; 20
Simile est fermento, quod *accipiens mulier abscondit in farinæ
ὁμοία ἐστὶ ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν εἰς ἀλεύρου 21
sata tria, donec *fermentatum est totum.
σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.
Et transibat per ciuitates & ᵖvicos docens, &
καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας διδάσκων, καὶ 22
iter faciens in Hierusalem.
πορείαν ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλήμ.
Ait autem quidam illi: Domine, si pauci *seruati? ipse autem
εἶπε δέ τις αὐτῷ, κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σῳζόμενοι; ὁ δὲ 23
dixit ad illos: Contendite intrare per angustam
εἶπε πρὸς αὐτούς, ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς 24
portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non
πύλης· ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ
poterunt. *Ex quo autẽ ‖surrexerit paterfamilias, &
ἰσχύσουσιν. ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ 25
clauserit ostium, & ᵖcœperitis foris stare, & pulsare
ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι, καὶ κρούειν
ostium dicentes: Domine Domine, aperi nobis: & re-
τὴν θύραν, λέγοντες, κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν· καὶ ἀπο-
spondens dicet vobis, *Non noui vos vnde sitis.
κριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ.
Tunc incipietis dicere: Manducauimus coram te, & bibimus,
τότε ἄρξεσθε λέγειν, ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, 26
& in plateis nostris docuisti. Et dicet, Dico
καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας· καὶ ἐρεῖ, λέγω 27
vobis, *Non noui vos vnde sitis. ‖Abscedite à me omnes
ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ· ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ

*cultorem vineæ ‖ anni tres sunt ex quo ᵖ Succide ergo * At ille * dimitte illam & hoc anno, ‖ stercus. ᵖ sin autem * succides * synagoga eorum ‖ quæ habebat ᵖ annis * inclinata, nec omninò poterat sursum respicere. Quã cùm videret * vocauit eã ad se, ‖ dimissa es ab infirmitate tua ἀνορθόω ᵖ venite & * in ‖ Respondens autem ad illum * ducit adaquatũ? ‖ alligauit δέω ᵖ annis, * cùm hæc diceret * aduersarij eius; ‖ populus ᵖ quæ gloriosè fiebant * ergo * acceptum αὐξάνω ‖ requieuerunt ᵖ simile æstimabo * acceptum * fermentaretur ᵖ castella * sunt qui saluantur? * Cùm ‖ intrauerit ᵖ incipietis * Nescio * Nescio ‖ discedite

operarij iniquitatis. Ibi erit fletus &
ἐργαται τῆς ἀδικίας. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ 28
stridor dentium, cùm videritis Abraham, & Isaac & Ia-
βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὄψησθε Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰα-
cob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos
κὼβ, καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς
autem *expulsos foras. Et venient ab ‖ Orientibus &
δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ 29
Occidentibus, & Aquilone & Austro, & ρ recumbent in re-
δυσμῶν, καὶ βορρᾶ καὶ νότου, καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βα-
gno Dei. Et ecce sunt nouissimi qui erunt pri-
σιλείᾳ τοῦ θεοῦ. καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶ- 30
mi, & sunt primi qui erunt nouissimi.
τοι· καὶ εἰσὶ πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι.
In ipsa die accesserunt quidam *Pharisæi, dicentes
ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθόν τινες Φαρισαῖοι, λέγοντες 31
illi: Exi & vade hinc, quia Herodes vult te
αὐτῷ, ἔξελθε, καὶ πορεύου ἐντεῦθεν· ὅτι Ἡρώδης θέλει σε
occidere. Et ait illis: *Euntes dicite
ἀποκτεῖναι. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες εἴπατε τῇ 32
vulpi illi: Ecce eicio dæmonia, & sanitates perficio
ἀλώπεκι ταύτῃ, ἰδοὺ ἐκβάλλω δαιμόνια, καὶ ἰάσεις ἀπιτελῶ
‖ die hodie & cras, & tertia ‖ consummor. Veruntamen
σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι. πλὴν 33
ρ sequenti die oportet me hodiè & cras & ρ perendie ambulare: quia non
δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι· ὅτι οὐκ
capit Prophetam perire extra Hierusalem.
ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ.
* quæ occidis Hierusalem Hierusalem *occidens Prophetas, &
Ἱερουσαλὴμ Ἱερουσαλὴμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ 34
* lapidas eos qui mittuntur *Lapidans ‖ missos ad te, quoties vo-
λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλη-
‖ nidum suum ρ pennis * noluisti? * relinquetur
σα συναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει
‖ suam pullitiem sub ρ alas, & * non voluisti?
τὴν ἑαυτοῦ νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε;
Ecce *relinquitur vobis domus vestra deserta. Dico autem vobis,
ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. λέγω δὲ ὑμῖν, 35
quia non me videbitis, donec veniat cùm dicetis, Benedictus
ὅτι οὐ μή με ἴδητε, ἕως ἂν ἥξῃ ὅτε εἴπητε, εὐλογημένος
‖ qui venit ‖ veniens in nomine Domini.
ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

CAP. XIIII. ιδ'.

Et factum est * in venire eum in domum cuiusdam ‖ prin-
Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκον τινος τῶν ἀρ- 1
cipum Pharisæorum Sabbato manducare panem, & ipsi ρ erant
χόντων τῶν φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν
obseruantes eum. Et ecce homo quidam
παρατηρούμενοι αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός τις 2
erat hydropicus ante illum. Et respondens Iesus
ὑδρωπικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς 3
dixit ad Legisperitos & Pharisæos, dicens, Si licet
εἶπε πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ φαρισαίους, λέγων, εἰ ἔξεστι τῷ
* ipse verò apprehensum Sabbato curare? Illi autem tacuerunt, * & apprehen-
σαββάτῳ θεραπεύειν; οἱ δὲ ἡσύχασαν. καὶ ἐπιλαβό- 4
dens sanauit eum, & dimisit. Et respondens ad
μενος ἰάσατο αὐτὸν, καὶ ἀπέλυσε. καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς 5
illos dixit: Cuius vestrûm asinus aut bos in puteum cadet,
αὐτοὺς εἶπε, τίνος ὑμῶν ὄνος ἢ βοῦς εἰς φρέαρ ἐμπεσεῖται,
Et non continuò extrahet illum in die Sabbati?
καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; 6
& non poterant respondere illi ad hæc.
καὶ οὐκ ἴσχυον † ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς ταῦτα.
* ἀνταποκρίνομαι Dicebat autem * ad ‖ vocatos parabolam, ρ intendens
ἔλεγε δὲ πρὸς τοὺς † κεκλημένους παραβολὴν, ἐπέχων 7
* & ‖ inuitatos, ρ intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos:
καλέομαι πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐτοὺς,
* inuitatus Cùm * vocatus fueris ab aliquo ad nuptias, ne discumbas in
ὅταν κληθῆς ὑπό τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς 8
* loco, ‖ fortè ρ inuitatus primo * accubitu, ne ‖ quando honoratior te sit ρ vocatus
τὴν πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος
ab illo. Et veniens * te & illum * vocans, dicat tibi,
ὑπ' αὐτοῦ· καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας, ἐρεῖ σοι, 9
‖ rubore notissimum Da huic locum: & tunc incipias cum ‖ pudore vlti-
δὸς τούτῳ τόπον· καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχα-
ρ tenere. * vade, mum locum ρ obtinere. Sed cùm vocatus fueris, * va-
τον τόπον κατέχειν. ἀλλ' ὅταν κληθῇς, πο- 10
* vltimo loco, ‖ qui inuitauit dens recumbe in * nouissimum locum, vt cùm venerit ‖ inui-
ρεύθεις ἀνάπεσε εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκλη-
tans te, dicat tibi, Amice, ascende superius: tunc erit
κώς σε, εἴπῃ σοι, φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον· τότε ἔσται
ρ qui se exaltat tibi gloria coram simul discumbentibus tibi. Quia omnis ρ exaltans
σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακειμένων σοί· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν 11
* qui se humiliat seipsum humiliabitur, & * humilians seipsum exaltabitur.
ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.
* ei qui se inuitauerat, Dicebat autem & * vocanti ipsum: Cùm facis prandiũ aut
ἔλεγε δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτὸν, ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ 12
‖ noli vocare cœnam, ‖ ne voca amicos tuos, neque fratres tuos,
δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου,
ρ fortè neque cognatos tuos, neque vicinos diuites, ne ρ quando &
μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ
ipsi te reinuitent: & fiat tibi retributio.
αὐτοί σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γένηται σοι ἀνταπόδομα.
Sed cùm facis * epulum, voca pauperes, * mancos, * conuiuium, * debiles,
ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχὴν, κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους, 13
claudos, ‖ cæcos. Et beatus eris, quia non habent
χωλοὺς, τυφλοὺς. καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν 14
retribuere tibi. retribuetur enim tibi in resurrectione
ἀνταποδοῦναί σοι· ἀνταποδοθήσεται γὰρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει
iustorum. ρ Audiens autem quidam simul recumbentium ‖ & ρ Hæc cùm audisset quidam de simul discumbentibus,
τῶν δικαίων. ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων ταῦ- 15
hæc, dixit illi: Beatus qui manducabit * prandium in
τα, εἶπεν αὐτῷ, μακάριος ὃς φάγεται ἄριστον ἐν τῇ
regno Dei. Ipse autem dixit ei: Homo quidam * panem
βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ἄνθρωπός τις 16
fecit cœnam magnam, & vocauit multos.
ἐποίησε δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσε πολλούς.
Et misit seruum suum hora cœnæ dicere
καὶ ἀπέστειλε τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου εἰπεῖν
inuitatis, ‖ * venite, quia iam parata sunt omnia. * vt venirent,
τοῖς κεκλημένοις, ἔρχεσθε· ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα.
Et cœperunt ‖ ab vna excusare omnes. primus ‖ simul omnes
καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες· ὁ πρῶτος 18
dixit ei: ρ Agrum emi, & habeo necesse exire & ρ Villam
εἶπεν αὐτῷ, ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν καὶ
videre * illum: rogo te, habe me excusatum. * eam:
ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον.
Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo
καὶ ἕτερος εἶπε, ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι 19
probare illa: rogo te, habe me excusatum. παραιτέομαι
δοκιμάσαι αὐτά, ἐρωτῶ σε, ἔχε με † παρῃτημένον.
Et alius dixit: Vxorem duxi, & * propter hoc non * ideo
καὶ ἕτερος εἶπε, γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ 20
possum venire. Et ‖ adueniens seruus ‖ reuersus
δύναμαι ἐλθεῖν. καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος 21
ille nuntiauit domino suo hæc. Tunc iratus
ἐκεῖνος ἀπήγγειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς ὁ
patterfamilias dixit seruo suo: Exi citò in
οἰκοδεσπότης εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ, ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς
plateas & vicos ciuitatis, & pauperes & ρ mancos, & ρ debiles,
πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς, καὶ ἀναπήρους καὶ
cæcos & claudos introduc huc. Et ait seruus:
τυφλοὺς καὶ χωλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος, 22
Domine, factum est vt imperasti, & adhuc locus est.
κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστί.
Et ait dominus * ad seruum: Exi in vias & * seruos
καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον, ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ 23
sepes, & * cege intrare, vt impleatur domus mea. * compele
φραγμοὺς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκός μου.
Dico * enim vobis, quia nemo virorum illorum ‖ voca- * autem
λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλη- 24 ‖ qui vocati sunt
torum gustabit meam cœnam.
μένων γεύσεται μου τοῦ δείπνου.
Ibant autem cum eo turbæ multæ: & conuersus dixit
Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ στραφεὶς εἶπε 25
ad illos: Si quis venit ad me, & non odit
πρὸς αὐτούς· εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν 26
patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios,
πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα,
& fratres, & sorores, adhuc autem & suam
καὶ τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τὰς ἀδελφὰς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ
animam, non potest meus esse discipulus.
ψυχὴν, οὐ δύναται μου εἶναι μαθητής.
Et qui non baiulat crucem suam, & venit
καὶ ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἔρχεται 27
post me, non potest meus esse discipulus.
ὀπίσω μου, οὐ δύναται μου εἶναι μαθητής.
Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, nonne
τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, ὁ θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ 28
priùs sedens computat * sumptum, si habeat ea quæ ad * sumptus qui necessarij sunt,
πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς
‖ perfectionem: vt ne quando ponente ipso fundamentum, & ‖ perficiendum? Ne posteaquam
ἀπαρτισμόν, ἵνα μήποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον, καὶ 29 ρ potuerit
non ρ potente perficere, omnes * videntes incipiant il- ρ Ne posteaquam posuerit
μὴ ἰσχύοντος συντελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται ἐμ- * qui vidept
ludere ei, Dicentes, Quia hic homo cœpit
παίζειν αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο 30
ædificare, & non potuit consummare. Aut quis rex
οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν συντελέσαι. ἢ τίς βασιλεὺς 31
iturus committere * alteri regi in bellum, non * aduersus alium regem
πορευόμενος συμβαλεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον, οὐχὶ
sedens priùs ‖ consultat si potens est in decem millibus ‖ cogitat si possit cum
καθίσας πρῶτον βουλεύεται εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν
occurrere ρ cum viginti millibus * venienti ad se? ρ ei qui * venit
ἀπαντῆσαι τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν;
* Si autem non, adhuc longè illo ‖ existente, legationem mit- * Alioquin
εἰ δὲ μήγε, ἔτι πόρρω αὐτοῦ ὄντος, πρεσβείαν ἀποστέ- 32 ‖ agente,
tens rogat ρ quæ * ad pacem. Sic ergo omnis ex vobis, ρ ea * pacis sunt.
λας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην. οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, 33
qui non renuntiat omnibus * suis substantiis, non potest * quæ possidet,
ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναται
meus esse discipulus.
μου εἶναι μαθητής.

καλὸν

Bonum * sal: si autem sal ‖ infatuetur, in quo con-
χαλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ καὶ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυ- 34
dietur? Neque in terram, neque in sterquilinium ρ appositum est:
θήσεται; οὔτε εἰς γῆν, οὔτε εἰς κοπρίαν, εὔθετον ἔξω βάλλουσιν αὐτό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. 35

CAP. XV. ιε'.

Erant autem appropinquantes ei omnes publicani & pecca-
Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρ- 1
tores, ‖ audire illum. Et murmurabant Pharisæi
τωλοὶ, ἀκούειν αὐτοῦ. καὶ διεγόγγυζον οἱ φαρισαῖοι 2
& Scribæ, dicentes, Quia hic peccatores recipit,
καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγοντες, ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχε-
& manducat cum illis. Ait autem ad illos para-
ται καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παρα- 3
bolam istam, dicens: Quis homo ex vobis ρ habens
βολὴν ταύτην, λέγων, τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων 4
centum oues, & * perdens vnam ex illis, nonne dimittit
ἑκατὸν πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐ καταλείπει
nonaginta nouem in deserto, & vadit ad ‖ perdi-
τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πορεύε- ται ὀπίσω τοῦ ἀπολω-
tam, donec inueniat eam? Et ρ inueniens imponit in
λοῦς ἕως εὕρῃ αὐτό; καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς 5
humeros suos gaudens. Et veniens in domum, conuo-
ὤμους ἑαυτοῦ χαίρων· καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον, συγκα- 6
cat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini
λεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων αὐτοῖς, συγχάρητέ
mihi, quia inueni ouem meam * perditam.
μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός.
Dico vobis, quòd ita gaudium erit in cælo super vno
λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕτω χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ 7
peccatore * pœnitenti, quam super nonaginta nouem iustis,
ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίοις,
qui non ‖ opus habent pœnitentia.
οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετανοίας.
Aut quæ mulier drachmas habens decem, si perdiderit dra-
Ἢ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ δρα- 8
chmam vnam, nonne accendit lucernam, & euerrit domum, & quærit
χμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον, καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ
diligenter, ρ vsque quo inueniat? Et * inueniens conuocat
ἐπιμελῶς, ἕως οὗ εὕρῃ; καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται τὰς 9
amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni
φίλας καὶ τὰς γείτονας, λέγουσα, συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν
drachmam quam perdideram. Ita, dico vobis, gaudium ‖ fit
δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα. οὕτω, λέγω ὑμῖν, χαρά γίνε- 10
coram angelis Dei super vno peccatore ρ pœnitenti.
ται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.
Ait autem, Homo quidam habuit duos filios.
εἶπε δὲ, ἄνθρωπός τις εἶχε δύο υἱούς. 11
Et dixit * iunior eorum patri: Pater, da mihi
καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρὶ, πάτερ, δός μοι τὸ 12
* adiectam partem substantiæ ‖. & diuisit illis ρ vitam.
ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας. καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον.
Et post non multos dies * congregans omnia iunior
καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος 13
filius peregrè profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipauit
υἱὸς, ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακρὰν, καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε
substantiam suam, * viuens profusè. Consumente
τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως. δαπανήσαντος 14
autem ipso omnia, facta est fames valida ‖ per regionem illam,
δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην,
& ipse cœpit ρ defici. Et * abiens adhæsit
καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη 15
vni ciuium regionis illius: & misit illum in
ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης· καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς
* agros suos pascere porcos. Et ‖ desiderabat implere
ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους. καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι 16
ventrem suum de siliquis quas manducabant porci: &
τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι· καὶ
nemo dabat illi. In se autem ρ veniens, dixit:
οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, εἶπε, 17
* Quot mercenarij patris mei abundant panibus, ego autem * fa-
πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν ἄρτων, ἐγὼ δὲ λι-
me pereo. ‖ Surgens ibo ad pa-
μῷ ἀπόλλυμαι. ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πα- 18
trem meum, & dicam ei: Pater, peccaui in cælum, &
τέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ, πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ
coram te. Et ρ non amplius sum dignus vocari filius
ἐνώπιόν σου. καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός 19
tuus, fac me sicut vnum * mercenariorum tuorum.
σου· ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου.
Et surgens venit ad patrem suum: * adhuc autem eo longè
καὶ ἀναστὰς ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν 20
absente, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est: & ‖ cur-
ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη· καὶ δραμὼν
rens cecidit super collum eius, & osculatus est eum.
ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν.
Dixit ρ autem ei filius: Pater, peccaui in cælum, &
εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱός, πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ 21
coram te, * & non amplius sum dignus vocari filius tuus.
ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου.

Dixit autem pater ad seruos suos: * Afferte
εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ, ἐξενέγκατε τὴν 22
stolam primam, & induite illum, & date annulum
στολὴν τὴν πρώτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτὸν, καὶ δότε δακτύλιον
in manum eius, & calceamenta in pedes ‖.
εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας.
Et ρ afferentes vitulum saginatum * occidite, & * comedentes
καὶ ἐνεγκάντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες 23
oblectemur. Quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit:
εὐφρανθῶμεν. ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε·
‖ & perditus fuerat, & inuentus est. & cœperunt ρ oblectari.
καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη· καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι.
Erat autem filius eius senior in agro: & * vt ve-
Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχό- 25
niens appropinquauit domui, audiuit symphoniam & * choros.
μενος ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν.
Et ‖ aduocans vnum ρ puerorum, interrogauit quid
καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων, ἐπυνθάνετο τί 26
essent hæc. Is * autem dixit illi: Quia frater tuus
εἴη ταῦτα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ὁ ἀδελφός σου 27
venit: & occidit pater tuus vitulum saginatum: quia
ἥκει· καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν· ὅτι
* valentem illum recepit.
ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν.
Indignatus est autem, & ‖ non volebat introire. ergo pater
ὠργίσθη δὲ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. ὁ οὖν πατὴρ 28
illius egressus ρ aduocabat illum.
αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν.
* Is autem respondens dixit patri *: Ecce tot ‖ annos seruio
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε τῷ πατρί· ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω 29
tibi, & nunquam mandatum tuum præteriui, & mihi nunquam
σοι, καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον· καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε
dedisti hœdum, vt cum amicis meis ρ oblectarer.
ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ.
* Cùm autem filius tuus hic * deuorans tuam vitam cum mere-
ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορ- 30
tricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum.
νῶν, ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν.
‖ Is autem dixit illi: Fili, tu semper cum me es, & om-
ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάν- 31
nia mea tua sunt. ρ Oblectari autem & gaudere
τα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν. εὐφρανθῆναι δὲ καὶ χαρῆναι
oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & reuixit: & * pe-
ἔδει· ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε· καὶ ἀπο-
riens erat, & inuentus est.
λωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη.

CAP. XVI. ις'.

Dicebat autem & ad discipulos suos: Homo quidam
Ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἄνθρωπός τις 1
erat diues qui habebat * dispensatorem, & hic ‖ delatus est ei,
ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ,
vt dissipans substantias illius. Et ρ vocauit
ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. καὶ φωνήσας
illum, * ait illi: Quid hoc audio de te? redde rationem
αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ, τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον
* dispensationis tuæ, non enim poteris ‖ adhuc dispensare.
τῆς οἰκονομίας σου· οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν.
Ait autem ρ in ipso dispensator: Quid faciam, quia dominus meus
εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος, τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου 3
aufert * dispensationem à me? fodere non valeo,
ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω,
mendicare erubesco. Scio quid faciam, vt cùm amotus
ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι. ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν μετα- 4
fuero * dispensatione, recipiant me in domos suas.
σταθῶ τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν.
‖ Et conuocans vnumquemque debitorum domini
καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου 5
sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo?
ἑαυτοῦ, ἔλεγε τῷ πρώτῳ, πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου;
ρ Is autem dixit: Centum * batos olei. & dixit illi: Accipe
ὁ δὲ εἶπεν, ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. καὶ εἶπεν αὐτῷ, δέξαι 6
* tuum scriptum, & sedens citò scribe quinquaginta.
σου τὸ γράμμα, καὶ καθίσας ταχὺ γράψον πεντήκοντα.
Deinde alij dixit: Tu verò quantum debes? ‖ is autem ait:
ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπε, σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν, 7
Centum coros tritici. & ait illi: Accipe tuas literas,
ἑκατὸν κόρους σίτου. καὶ λέγει αὐτῷ, δέξαι σου τὸ γράμμα,
& scribe octoginta. Et laudauit dominus
καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος 8
ρ dispensatorem iniustitiæ, quia prudenter fecisset: quia filij
τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν· ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ
seculi huius prudentiores * super filios lucis in
αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν
* generationem suam sunt. Et ego vobis dico: Faci-
γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσιν. κἀγὼ ὑμῖν λέγω, ποιή- 9
te vobis ipsis amicos de mammona ‖ iniustitiæ, vt cùm
σατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν
defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.
ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τοὺς αἰωνίους σκηνάς.
ρ Fidelis * in minimo, & in * multo fidelis est: & ‖ in mo-
ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι· καὶ ὁ ἐν ἐλα- 10
χίστῳ

dico *iniustus, & in ‖ multo iniustus est. Si ergo in
ἐλαχίστῳ ἄδικος, καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν. εἰ οὖν ἐν τῷ 11
ρ iniusto mammona fideles non fuistis, verum * quis vobis
ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν
credet? Et si in alieno fideles non fuistis,
πιστεύσει; καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, 12
ˢ vestrum *quis vobis dabit? Nemo seruus potest
τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει; οὐδεὶς οἰκέτης δύναται 13
duobus dominis seruire. aut enim vnum odiet, & alterum
δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον
diliget: aut vni adhærebit, & alterum contemnet. non
ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ
potestis Deo seruire & mammonæ.
δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.
Audiebant autem hæc omnia & Pharisæi ˢ auari
ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ φαρισαῖοι φιλάργυροι 14
subsistentes, & deridebant illum.
ὑπάρχοντες, καὶ † ἐξεμυκτήριζον αὐτόν.
Et ait illis: Vos estis iustificantes vos ipsos coram
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον 15
hominibus, at Deus ‖ nouit corda vestra, quia quod
τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι τὸ
in hominibus altum ρ, abominatio ante Deum ρ erat.
ἐν ἀνθρώποις ὑψηλόν, βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἐστι.
Lex & Prophetæ vsque ad Ioannem: ˢ à tunc regnum
ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία 16
Dei euangelizatur, & omnis in illud vim facit.
τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται.
Facilius autem est cælum & terram præterire,
εὐκοπώτερον δέ ἐστιν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, 17
quàm *Legis vnum apicem cadere. Omnis ‖ absoluens
ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν. πᾶς ὁ ἀπολύων 18
vxorem suam, & ρ ducens alteram, mœchatur: & *omnis
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμῶν ἑτέραν, μοιχεύει. καὶ πᾶς ὁ
dimissam à viro * ducens, mœchatur.
ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν, μοιχεύει.
Homo autem quidā erat diues, ‖ & induebatur ρ purpuram & byssum, oblectabatur quotidie splendidè.
ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορ- 19
φύραν καὶ βύσσον, εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς.
ˢ Pauper autem quidā erat nomine Lazarus, qui * eiectus erat ad
πτωχὸς δέ τις ἦν ὀνόματι λάζαρος, ὃς ἐβέβλητο πρὸς 20
ianuam eius ‖ vlcerosus. Et cupiens saturari
τὸν πυλῶνα αὐτοῦ ἡλκωμένος. καὶ ἐπιθυμῶν † χορτασθῆναι 21
de micis ρ cadentibus de mensa diuitis,ˢ
ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου·
sed & canes *venientes lingebant vlcera eius.
ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ.
Factum est autem ‖ mori pauperem, & asportari eum
ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχόν, καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν 22
ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem
ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ ἀβραάμ· ἀπέθανε δὲ
& diues, & sepultus est. Et in inferno, eleuans ρ
καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη. καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας 23
oculos suos, ˢ existens in tormentis, * videt Abraham
τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ τὸν ἀβραὰμ
à longè, & Lazarum in ‖ gremiis eius.
ἀπὸ μακρόθεν, καὶ λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ.
Et ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, &
καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπε, πάτερ ἀβραάμ, ἐλέησόν με, καὶ 24
mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui
πέμψον λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ
ρ aqua, & refrigeret linguam meam, quia crucior in
ὕδατος, καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου· ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν
flamma hac. ˢ Dixit autem Abraham: Fili, re-
τῇ φλογὶ ταύτῃ· εἶπε δὲ ἀβραάμ, τέκνον, μνή- 25
cordare quia recepisti tu bona tua in vita tua, &
σθητι ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ
Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu verò
λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά· νῦν δὲ ὅδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ
cruciaris. Et in omnibus his, inter nos &
ὀδυνᾶσαι. καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις, μεταξὺ ἡμῶν καὶ 26
vos * hiatus magnus confirmatus est, vt ‖ volentes transire
ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι
hinc ad vos, non possint: neque qui indè ρ ad nos
ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς, μὴ δύνωνται· μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ὑμᾶς
transmeent. Ait autem, Rogo ergo te, pater, vt
διαπερῶσιν. εἶπε δέ, ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα 27
mittas eum in domum patris mei.
πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου.
Habeo enim quinque fratres: vt testetur illis,
ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, 28
ˢ vt non & ipsi veniant in locum hunc *tormenti.
ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου.
Ait illi Abraham: Habent Moysen, & Pro-
λέγει αὐτῷ ἀβραάμ, ἔχουσι μωσέα, καὶ τοὺς προ- 29
phetas: audiant illos.
φήτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν.
‖ Is autem dixit: Non, pater Abraham: sed si quis ex mortuis
ὁ δὲ εἶπεν, οὐχί πάτερ ἀβραάμ· ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν 30
ierit ad eos, ρ pœnitebunt.
πορευθῇ πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν.
Ait autem illi: Si Moysen & Prophetas non audiunt,
31 εἶπε δὲ αὐτῷ, εἰ μωσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν,
neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.
οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται.

Margin notes (CAP. XVI): * iniquus est, ‖ maiori iniquus; ρ iniquo; ˢ quod * est; ˢ qui erant; ἐκμυκτηρίζω; * qui iustificatis; ‖ autem; ρ est; ˢ ex eo; * de Lege; ‖ qui dimittit; ρ qui ducit ˢ qui; * ducit; ‖ qui; ρ purpura & bysso, & epulabatur; ˢ Et erat mendicus; * iacebat; ‖ vlceribus plenus; χορτάζομαι; ρ quæ cadebant; ˢ & nemo illi dabat.; * veniebant, &; ‖ vt moreretur mendicus, & portaretur; ρ autem; ˢ cùm esset; * vidit; ‖ sinu; ρ in aquam, vt; ˢ Et; * chaos magnum firmatum; ‖ hi qui volunt; ρ huc transmeare.; Et; ˢ ne; * tormentorum; ‖ At ille; ρ pœnitentiam gerent.

CAP. XVII. ιζ.

*Ait autem ad discipulos ‖, Impossibile est ρ non ve-
1 Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, ἀνένδεκτόν ἐστι τοῦ μὴ ἐλ-
nire scandala: væ autem ˢ per quem veniunt.
θεῖν τὰ σκάνδαλα, οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται.
* Expedit illi, si ‖ mola asinaria circumponatur circa collum
2 λυσιτελεῖ αὐτῷ εἰ μύλος ὀνικὸς περίκειται περὶ τὸν τράχηλον
eius, & proiiciatur in mare, quàm vt scandalizet vnum
αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα
ρ paruorum istorum. Attendite vobis ipsis: si verò
3 τῶν μικρῶν τούτων. προσέχετε ἑαυτοῖς· ἐὰν δὲ
peccauerit in te frater tuus, increpa illum.
ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ.
Et si ρ pœnituerit, dimitte illi: & si septies
4 καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς
ˢ die peccauerit in te, & septies ˢ die conuersus fuerit
ἡμέρας ἁμάρτῃ εἰς σέ, καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ
ad te, dicens: * Pœniteo, dimittes illi.
ἐπὶ σε, λέγων, μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ.
Et dixerunt Apostoli Domino: ‖ Appone nobis fidem.
5 καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ· πρόσθες ἡμῖν πίστιν.
Dixit autem Dominus: Si haberetis fidem sicut granum sinapis,
6 εἶπε δὲ ὁ κύριος, εἰ εἴχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως,
diceretis vtique ρ sycamino huic, Eradicare, & ˢ plantator
ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ, ἐκριζώθητι, καὶ φυτεύθητι
in mare; & obediret vtique vobis.
ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν.
Quis autem *ex vobis seruum habens arantem aut pascen-
7 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποιμαί-
tem ‖, qui regresso de agro dicat ρ statim, ˢ Adueniens
νοντα, ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ εὐθέως, παρελθὼν
recumbe. *Imò nonne dicet ei: Para quod
8 ἀνάπεσαι. ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, ἑτοίμασον τί
cœnem, & ‖ circumcinctus ministra mihi, donec manducē &
δειπνήσω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι, ἕως φάγω καὶ
bibam, & post hæc manducabis & bibes tu?
πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ;
ρ Non gratiam habet seruo illi, quia fecit ˢ præ-
9 μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ, ὅτι ἐποίησε τὰ δια-
cepta ei? non puto. Sic & vos cùm
10 ταχθέντα αὐτῷ; οὐ δοκῶ. οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν
feceritis omnia * præcepta ‖ vobis, dicite, quod serui
ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε, ὅτι δοῦλοι
inutiles sumus, quia quod debuimus facere, fecimus:
ἀχρεῖοί ἐσμεν· ὅτι ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν.
Et factum est ρ in proficisci ipsum in Hierusalem, & ii
11 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς
transibat per ˢ medium Samariæ & Galilææ.
διήρχετο διὰ μέσου σαμαρείας καὶ γαλιλαίας.
Et *ingrediente eo in quendam vicum, occurrerunt ei
12 καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, † ἀπήντησαν αὐτῷ
decem leprosi viri, qui steterunt alongè.
δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ἔστησαν πόρρωθεν.
Et ipsi leuauerunt vocem, dicentes: Iesu præceptor, miserere nostri.
13 καὶ αὐτοὶ ἦραν φωνήν, λέγοντες, ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς.
‖ Et videns dixit eis: ρ Euntes ostendite vos
14 καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς
sacerdotibus. & factū est ˢ in abeundo illos, mundati sunt.
ἱερεῦσι. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτούς, ἐκαθαρίσθησαν.
Vnus autem ex illis * videns quòd sanatus esset, reuersus est cum voce
15 εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψε μετὰ φωνῆς
magna ‖ glorificans Deum. Et cecidit in fa-
16 μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν. καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρό-
ciem ante pedes eius, gratias agens ei: & hic erat
σωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ αὐτὸς ἦν
Samaritanus. Respondens autem Iesus dixit: Nonne
17 σαμαρείτης. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν, οὐχὶ
decem mundati sunt? ρ at nouem vbi ˢ? Non * sunt inuenti
18 οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ δὲ ἐννέα ποῦ; οὐχ εὑρέθησαν
redeuntes dare gloriam Deo, ‖ si non alienigena hic.
ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος.
Et ait illi: ρ Surgens vade: ˢ fides tua * seruauit te.
19 καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε.
Interrogatus autem à Pharisæis, quando venit
20 ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν φαρισαίων πότε ἔρχεται ἡ
regnum Dei, respondit eis, & dixit: Non venit
βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, οὐκ ἔρχεται ἡ
regnum Dei cum obseruatione. Neque dicent, Ecce
21 βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως· οὐδὲ ἐροῦσιν, ἰδοὺ
hic, aut ecce illic. ecce enim regnum Dei intra vos est.
ὧδε, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ· ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν.
‖ Ait autem & ad discipulos ρ: Venient dies
22 εἶπε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητάς, ἐλεύσονται ἡμέραι
quando desideretis vnum ˢ dierum filij hominis
ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου
videre, & non videbitis.
ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε.

Margin notes (CAP. XVII): *Et ‖ suos, ρ vt non veniant; ˢ illi; *Vtilius est; ‖ lapis molaris imponatur; ρ de pusillis istis; ρ pœnitentiam egerit; ˢ in die; * Pœnitet me, dimitte; ‖ Adauge; ρ arbori moro; ˢ transplantare; *vestrûm; ‖ boues, ρ illā; ˢ Transi &; * Et non dicat; ‖ præcinge te, &; ρ Nunquid; ˢ quæ imperauerat; *quæ ‖ sunt; ρ dum iret; ˢ mediam Samariam & Galilæam; *cùm ingrederetur quoddam castellum; ἀπαντάω; ‖ Quos vt vidit, ρ Ite,; ˢ dum irent.; *vt vidit quia mundatus est, regressus est; ‖ magnificans; ρ & ˢ sunt?; * est inuentus qui rediret & daret; ‖ nisi; ρ Surge, ˢ quia; *saluum fecit; ἐπερωτάω; ‖ Et ρ suos.; ˢ diem

καὶ ἐροῦσιν

* & ‖ nolite ire

Et dicent vobis, Ecce hîc, * aut ecce illic: ‖ ne abeatis,
καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ὧδε, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ· μὴ ἀπέλθητε, 23
neque sectemini. Sicut enim fulgur coruscans
μηδὲ διώξητε. ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἡ ἀστράπτουσα 24

* ea quæ sunt

ρ ex ipsa qua sub cælo, in * eam qua sub cælo fulget, ita erit
ἐκ τῆς ὑπ᾽ οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ᾽ οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται
filius hominis in die sua.
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ.
Primùm autẽ oportet illum multa pati, & repro-
πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμα- 25
bari à generatione hac. Et sicut factum est
σθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. καὶ καθὼς ἐγένετο 26
in diebus Noe, ita erit & in diebus
ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ

‖ &

filij hominis. Edebant, ‖ bibebãt, vxores ducebãt,
υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἤσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, 27

ρ & dabantur ad nuptias, * in diem qua

ρ nubebant, vsque * qua die intrauit Noe in arcam,
ἐξεγαμίζοντο, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν,
& venit diluuium, & perdidit omnes.
καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας.

* &

Similiter & sicut factum est in diebus Lot: edebant, * bibe-
ὁμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λώτ· ἤσθιον, ἔπι- 28
bant, emebant, vendebant, plantabant, * ædificabant.
νον, ἠγόραζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν.
Qua autem die exiit Lot à Sodomis, pluit ignem
ᾗ δὲ ἡμέρᾳ ἐξῆλθε Λὼτ ἀπὸ Σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ 29
& sulphur de cælo, & perdidit omnes.
καὶ θεῖον ἀπ᾽ οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας.

ρ reuelabitur.

Secundùm hæc erit qua die filius hominis ρ re-
κατὰ ταῦτα ἔσται ᾗ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀπο- 30

* in tecto,

uelatur. In illa die, qui fuerit * super do-
καλύπτεται. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώμα- 31
mum, & vasa eius in domo, ne descendat tollere illa:
τος, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἆραι αὐτά·
& qui in agro, similiter non redeat in qua retrò.
καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω.
Memores estote vxoris Lot.
μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λώτ. 32

* saluam facere,

Quicunque quæsierit animam suam * seruare, perdet
ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει 33
illam: & quicunque perdiderit illam, viuificabit eam.
αὐτήν· καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτήν, ζωογονήσει αὐτήν.

‖ in

Dico vobis, ‖ illa nocte erunt duo in lecto vno:
λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς· 34
vnus assumetur, & alter relinquetur.
ὁ εἷς παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται.

ρ vnum

Duæ erunt molentes in ρ idem: vna assumetur,
δύο ἔσονται ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό· μία παραληφθήσεται, 35
& altera relinquetur. Duo erunt in agro, vnus
καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται. δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁ εἷς 36
assumetur, & alter relinquetur.
παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται.

* Qui

* Vbicunque fuerit

Et respondentes dicunt illi: Vbi Domine? * is autẽ dixit illis:
καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, ποῦ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, 37
* Vbi corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.
ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί.

CAP. XVIII. ιη.

‖ ad illos, quoniã oportet

ρ deficere.

Dicebat autem & parabolam ‖ illis, ad oportere semper
Ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε 1
orare, & non ρ segnescere. Dicens: Iudex quidã
προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν. λέγων, κριτής τις 2

* qui * timebat

erat in quadam ciuitate, * Deum non * timens, & hominem non
ἦν ἔν τινι πόλει, τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ

‖ reuerebatur. ρ quædam

‖ reueritus. Vidua autẽ ρ erat in ciuitate illa, & ve-
ἐντρεπόμενος. χήρα δὲ ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρ- 3
niebat ad eum, dicens: Vindica me de aduersario meo.
χετο πρὸς αὐτὸν, λέγουσα, ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου.

* nolebat per multum * intra se: Et si ‖ nec

Et * non volebat ad tempus. post autem hæc dixit * in seipso:
καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐπὶ χρόνον. μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, 4
si & Deum non timeo, ‖ & hominem non reuereor:
εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι, καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι·

ρ Tamen quia molesta est mihi hæc vidua, * nouissimo

ρ Propter præbere mihi molestiam, viduam hanc, vindicabo
διά γε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην, ἐκδικήσω 5
illam, ne in * finem veniens suggillet me.
αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑπωπιάζῃ με.

* iniquitatis

Ait autem Dominus: Audite quid iudex * iniustitiæ dicit.
εἶπε δὲ ὁ κύριος, ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει. 6

‖ autem

At Deus ‖ non faciet vindictam electorum suorum
ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ 7

ρ patientiam habebit in illis?

clamantium ad se die & nocte, & ρ longanimus
τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμῶν
super illos? Etiam dico vobis, quia faciet vindictam
ἐπ᾽ αὐτοῖς; ναὶ λέγω ὑμῖν, ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν 8

* citò. * putas

illorum * in celeritate. veruntamen filius hominis veniens * num in-
αὐτῶν ἐν τάχει. πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἆρα εὑ-
ueniet fidem in terra? Dixit autem ad quosdam
ρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς; εἶπε δὲ πρός τινας τοὺς 9

‖ qui confidebant ρ tanquam * aspernabantur

‖ persuasos in seipsis, ρ quòd essent iusti, & * nihili facientes
πεποιθότας ἐφ᾽ ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶ δίκαιοι, καὶ ἐξουθενοῦντας
cæteros, parabolam istam: Homines duo
τοὺς λοιποὺς, τὴν παραβολὴν ταύτην· ἄνθρωποι δύο 10

* vt orarent,

ascendebãt in templum * orare, vnus Pharisæus, & alter
ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς Φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος

ἵστημι

publicanus. Pharisæus stans apud se hæc ora-
11 τελώνης. ὁ Φαρισαῖος † σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύ-
bat: Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri
χετο, ὁ θεὸς εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν

‖ velut etiam

hominum, raptores, iniusti, adulteri, ‖ aut & vt hic publicanus.
ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοὶ, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης.

ρ in § decimas do omnium * nolebat

Ieiuno bis ρ sabbato, § decimo omnia quæ possideo.
12 νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι.
Et publicanus a longè stans * non volebat nec ocu-
13 καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλ-
los ad cælum leuare, sed percutiebat in pectus suum,
μοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι, ἀλλ᾽ ἔτυπτεν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ,

ἱλάσκομαι

dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori.
λέγων, ὁ θεὸς † ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ.
Dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam,
14 λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ,

‖ ab illo: ρ qui exaltat § & qui humiliat * ad illum

‖ quã enim ille: quia omnis ρ exaltans seipsum humiliabitur: § at
ἢ γὰρ ἐκεῖνος. ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται· ὁ δὲ
humilians seipsum exaltabitur. Afferebant autem * ei
15 ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. προσέφερον δὲ αὐτῷ

‖ quod cùm viderent

& infantes, vt eos tangeret. ‖ Videntes autem discipuli in-
καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἅπτηται. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐπε-

ρ autem conuocã

crepabant illos. At Iesus ρ aduocans illos,
16 τίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτὰ,

§ nolite vetare

dixit: Sinite pueros venire ad me, & § ne prohibete
εἶπεν, ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε
eos: nam talium est regnum Dei.
αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
Amen dico vobis, quicunque non acceperit regnum
17 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν
Dei sicut puer, non intrabit in illud.
τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.
Et interrogauit quidam eum princeps, dicens: Magister bone,
18 καὶ ἐπηρώτησέ τις αὐτὸν ἄρχων, λέγων, διδάσκαλε ἀγαθὲ,
quid faciens vitam æternam possidebo? Dixit autem ei
19 τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ

* nisi solus

Iesus: Quid me dicis bonum? nemo bonus * si non vnus Deus.
Ἰησοῦς, τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός.

‖ Non occides, nõ furtum facies, nõ falsum testimonium dices:

Mandata nosti, ‖ Ne mœcheris, ne occidas, ne fu-
20 τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέ-
reris, ne falso testeris: honora patrem tuum & ma-
ψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς· τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μη-

ρ Qui

trem tuam. ρ Is autem ait: Hæc omnia custodiui à
21 τέρα σου. ὁ δὲ εἶπε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ

§ Quo audito

iuuentute mea. § Audiens autem hæc Iesus, ait ei: Adhuc
22 νεότητός μου. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ, ἔτι
vnum tibi deest: omnia quæcunq; habes vende, & da paupe-
ἕν σοι λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ διάδος πτω-
ribus, & habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me.
χοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι.

* His ille auditis, contristatus est,

* Ille autem audiens hæc, pertristis factus est: erat enim diues
23 ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, περίλυπος ἐγένετο· ἦν γὰρ πλούσιος
valde. Videns autem illum Iesus pertristem fa-
24 σφόδρα. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον γενό-

‖ qui ρ habent

ctum, dixit: Quàm difficilè ‖ pecunias ρ habentes intrabunt
μενον, εἶπε, πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰσελεύσονται
in regnum Dei! Facilius enim est ca-
25 εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· εὐκοπώτερον γάρ ἐστι κά-

‖ transire,

melum per foramen acus ‖ intrare, quàm diuitem in re-
μηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασι-

§ Et * qui audiebant,

gnum Dei intrare. § Dixerunt autem * audientes:
26 λείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες,

‖ saluus fieri? Ait illis: Quæ ρ sunt

Et quis potest ‖ seruari? Is autem ait: Impossibilia ρ
27 καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ὁ δὲ εἶπε, τὰ ἀδύνατα
apud homines, possibilia sunt apud Deum. Ait autem
28 παρὰ ἀνθρώποις, δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. εἶπε δὲ ὁ
Petrus: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te.
Πέτρος, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι.

§ Qui

§ Is autem dixit eis: Amen dico vobis, quod nemo est qui reliquit
29 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν
domum, aut parentes, aut fratres, aut vxorem, aut filios, propter
οἰκίαν, ἢ γονεῖς, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἕνεκεν τῆς

* Et

regnum Dei: * Qui non recipiat multò plura in
30 βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ πολλαπλασίονα ἐν

‖ futuro

tempore hoc, & in seculo ‖ veniente vitam æternam.
τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.

ρ Assumpsit § Iesus * &

ρ Assumens autem § duodecim, * ait ad illos: Ecce ascen-
31 παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα, εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ἰδοὺ ἀνα-

‖ quæ

dimus in Hierosolymam, & consummabuntur omnia ‖ scri-
βαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ γεγραμ-

ρ sunt § de

pta ρ per Prophetas § filio hominis.
μένα διὰ τῶν προφητῶν, τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου.

* flagellabitur, ἐμπαίζω

Tradetur enim gentibus, & illudetur, & * contu-
32 παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι, καὶ † ἐμπαιχθήσεται, καὶ ὑβρι-

‖ postquam flagellauerint,

melia afficietur, & conspuetur. Et ‖ flagellantes oc-
33 σθήσεται, καὶ ἐμπτυσθήσεται. καὶ μαστιγώσαντες ἀπο-
cident eum, & tertia die resurget.
κτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.
Et ipsi nihil horum intellexerunt: & erat verbum istud
34 καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο

* intelligebant quæ dicebantur.
absconditum ab eis, & non *cognoscebant dicta.
κεκρυμμένον ἀπ᾽ αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα.
|| cùm appropinquaret
Factum est autem || in appropinquare ipsum in Iericho, cæcus
ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς Ἱεριχὼ, τυφλός 35
quidā sedebat secus viam mendicans.
τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν, προσαιτῶν.
℘ Et cùm audiret
℘ Audiens autem turbam prætereuntem, interrogabat quid esset hoc.
ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου, ἐπυνθάνετο τί εἴη τοῦτο. 36
° Dixerunt
° Nuntiauerunt autem ei, quòd Iesus Nazarenus transiret.
ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος παρέρχεται. 37
Et clamauit, dicens: Iesu fili Dauid miserere mei.
καὶ ἐβόησε, λέγων, Ἰησοῦ υἱὲ Δαβίδ, ἐλέησόν με. 38
* qui præibant
Et *præeuntes increpabant eum vt taceret: ipse verò
καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα σιωπήσῃ· αὐτὸς δὲ 39
multò magis clamabat, Fili Dauid, miserere mei.
πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, υἱὲ Δαβίδ, ἐλέησόν με.
Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se.
σταθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν. 40
|| Et cùm appropinquasset, ℘ At ° videam,
|| appropinquante autem eo, interrogauit illum, Dicens: Quid tibi
ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων, τί σοι 41
vis faciam? ℘ Ille autem dixit: Domine, vt ° respiciam.
θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ εἶπε, κύριε, ἵνα ἀναβλέψω.
* saluum fecit
Et Iesus dixit illi: Respice: fides tua * seruauit te.
καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἀνάβλεψον· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. 42
|| vidit, ℘ magnificans
Et confestim || respexit, & sequebatur illum ℘ glorificans
καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ δοξάζων τὸν 43
° plebs vt vidit
Deum. & omnis ° populus videns dedit laudem Deo.
θεόν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ.

CAP. XIX. ιθ'.

* perambulabat
Et ingressus * pertransibat Iericho.
Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἱεριχώ. 1
Et ecce vir nomine vocatus Zacchæus, & hic
καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς 2
erat princeps publicanorū, & ipse erat diues. Et quærebat videre
ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ οὗτος ἦν πλούσιος. καὶ ἐζήτει ἰδεῖν 3
Iesum quis esset, & non poterat præ turba, quia statura
τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστι, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου· ὅτι τῇ ἡλικίᾳ
|| arborem
pusillus erat. Et præcurrens coram, ascendit in || sy-
μικρὸς ἦν. καὶ προδραμὼν ἔμπροσθεν, ἀνέβη ἐπὶ συ- 4
℘ inde erat transiturus,
comorum, vt videret eum: quia ℘ illa futurus erat transire.
κομωραίαν, ἵνα ἴδῃ αὐτόν· ὅτι ἐκείνης ἤμελλε διέρχεσθαι.
° cùm venisset
Et ° vt venit ad locum, suspiciens Iesus vidit
καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶδεν 5
illum, & dixit ad eum: Zacchæe, festinans descende:
αὐτὸν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν, Ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι·
hodie enim in domo tua oportet me manere.
σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι.
Et festinans descendit, & excepit illum gaudens.
καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων· 6
* cùm viderent
Et * videntes omnes murmurabant, dicentes, quod ad pecca-
καὶ ἰδόντες ἅπαντες διεγόγγυζον, λέγοντες, ὅτι παρὰ ἁμαρ- 7
|| diuertisset.
torem hominem || introiuit diuersari. Stans autem Zacchæus
τωλῷ ἀνδρὶ εἰσῆλθε καταλῦσαι. σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος 8
℘ dimidium bonorum meorum,
dixit ad Dominum: Ecce ℘ dimidia substantiarum mearum, Domine,
εἶπε πρὸς τὸν κύριον, ἰδοὺ τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε,
do pauperibus; & si aliquem quid defraudaui, red-
δίδωμι τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδί-
do quadruplum. Ait autem ad eum Iesus: Quia ho-
δωμι τετραπλοῦν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι σή- 9
die salus domui huic facta est, eo quòd & ipse filius
μερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς
Abrahæ sit. Venit enim filius hominis quærere &
Ἀβραάμ ἐστιν. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ 10
* saluum facere quod perierat.
° seruare perditum. Audientibus autem illis hæc,
σῶσαι τὸ ἀπολωλός. ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, 11
* eo quòd esset prope
adiiciens dixit parabolam, * propter prope eum esse Hierusalem,
προσθεὶς εἶπε παραβολὴν, διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι Ἱερουσαλήμ,
|| quia existimarent ℘ manifestaretur.
& || videri eis quòd confestim ℘ futurum esset regnum Dei
καὶ δοκεῖν αὐτοῖς ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ
° apparere: Dixit ergo: Homo quidam nobilis ab-
ἀναφαίνεσθαι. εἶπεν οὖν, ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπο- 12
iit in regionem longinquam accipere sibiipsi regnum, &
ρεύθη εἰς χώραν μακρὰν, λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν, καὶ
* Vocatis || seruis suis,
reuerti. * Vocans autem decem || seruos suos, de-
ὑποστρέψαι· καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ, ἔδω- 13
dit eis decem mnas, & ait ad illos: Negotiami-
κεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, πραγματεύ-
℘ autem
ni dum venio. At ciues ℘ eius oderant eum,
σασθε ἕως ἔρχομαι. οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτὸν, 14
° Nolumus
& miserunt legationem post illum, dicentes: ° Non volumus
καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ, λέγοντες, οὐ θέλομεν
* vt rediret accepto regno, & iussit
hunc regnare super nos. Et factum est * in redire
τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ᾽ ἡμᾶς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν 15
ipsum accipientem regnum, ait vocari sibi ser-
αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, εἶπε φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δού-
|| pecuniam, ℘ quantum quisq:
uos has, quibus dedit || argentum, vt sciret ℘ quis quid negotia-
λους τούτους, οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύριον, ἵνα γνῷ τίς τί διεπρα-
° Venit
tus esset. ° Adfuit autem primus, dicens: Domine,
γματεύσατο. παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων, κύριε, 16
mna tua acquisiuit decem mnas.
ἡ μνᾶ σου προσειργάσατο δέκα μνᾶς.

Et ait illi: Euge bone serue, quia in modico fidelis
17 καὶ εἶπεν αὐτῷ, εὖ ἀγαθὲ δοῦλε· ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς
fuisti, * esto potestatem habens super decem ciuitates.
* eris
ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων.
Et venit || secundus, dicens: Domine, mna tua fecit
|| alter,
18 καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων, κύριε, ἡ μνᾶ σου ἐποίησε
quinque mnas. Ait autem & huic: Et tu esto super
19 πέντε μνᾶς. εἶπε δὲ καὶ τούτῳ, καὶ σὺ γίνου ἐπάνω
quinque ciuitates. Et alter venit, dicens: Domine, ecce
20 πέντε πόλεων. καὶ ἕτερος ἦλθε, λέγων, κύριε, ἰδοὺ ἡ
mna tua, quam habui repositam in sudario. Timui
21 μνᾶ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ. ἐφοβούμην
enim te: quia homo austerus es: tollis quod non posuisti, &
γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἶ· αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ
metis quod non seminasti. Dicit autem ei: De ore
22 θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας. λέγει δὲ αὐτῷ, ἐκ τοῦ στόματός
tuo iudico te, ℘ scelerate serue: sciebas quòd ego homo austerus
℘ nequam
σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε. ᾔδεις ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρός
sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminaui.
εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερίζων ὃ οὐκ ἔσπειρα.
Et quare non dedisti § argentum meum mensariis,
§ pecuniam meam ad mensam,
23 καὶ διατί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις,
& veniens ego cum * vsura vtique exegissem || illud? Et
* vsuris || illam.
24 καὶ ἐλθὼν ἐγὼ σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα αὐτό; καὶ τοῖς
astantibus dixit: Auferte ab illo mnam, & date ℘
℘ illi qui
παρεστῶσιν εἶπεν, ἄρατε ἀπ᾽ αὐτοῦ τὴν μνᾶν, καὶ δότε τῷ τὰς
decem mnas § habenti. Et dixerunt ei: Domine, habet decem
§ habet.
25 δέκα μνᾶς ἔχοντι. καὶ εἶπον αὐτῷ, κύριε, ἔχει δέκα
mnas. Dico enim vobis, quia omni habenti dabitur*:
autem *& abundabit
26 μνᾶς. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται·
ab || autem non § habente, & quod habet, auferetur ab eo.
|| eo qui § habet.
ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ.
Veruntamen inimicos meos illos, * non volentes me
* qui noluerunt
27 πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους, τοὺς μὴ θελήσαντάς με
regnare super se, adducite huc, & || iugulate
|| interficite
βασιλεῦσαι ἐπ᾽ αὐτοὺς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ κατασφάξατε
ante me. Et ℘ dicens hæc ibat ante
℘ his dictis, præcedebat
28 ἔμπροσθέν μου. καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν,
ascendens in Hierosolymam. Et factum est, cùm appropinquasset
29 ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν
ad Bethphage & Bethaniam, ad montem § vocatum Oliuarum,
§ qui vocatur Oliueti,
εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν, πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν,
misit duos * discipulorum suorum, Dicens: Ite in
* discipulos suos,
30 ἀπέστειλε δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἰπὼν, ὑπάγετε εἰς τὴν
|| contra vicum: in ℘ quo, introeuntes inuenietis pullum § al-
|| castellum quod contra est. ℘ quod § asinæ * cui || soluite
κατέναντι κώμην· ἐν ᾗ, εἰσπορευόμενοι, εὑρήσετε πῶλον δε-
ligatum * super quem nemo vnquam hominum sedit: || soluentes
δεμένον, ἐφ᾽ ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισε· λύσαντες
illum ℘ adducite. Et si quis vos interrogauerit, Quare soluitis?
℘ &
31 αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, διατί λύετε;
sic dicetis ei, Quia Dominus eius § opus habet.
§ operam desiderat.
οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει.
Abeuntes autem * missi ||, inuenerunt sicut dixit illis ℘.
Abierunt * qui || erant & ℘ stantem pullum.
32 ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι, εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς.
Soluentibus autem illis pullum, dixerunt domini eius ad
33 λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον, εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς
illos: Quid soluitis pullum? ℘ Illi autem dixerunt: § Dominus
℘ At § Quia
34 αὐτούς, τί λύετε τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶπον, ὁ κύριος
* eius opus habet. Et duxerunt illum ad Iesum: & || iniicientes
* eum necessarium || iactantes
35 αὐτοῦ χρείαν ἔχει. καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἐπιρ-
cientes sua ipsorum vestimenta supra pullum, imposuerunt Iesum.
ρίψαντες ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον, ἐπεβίβασαν τὸν Ἰησοῦν.
Eunte autem illo, substernebant vestimenta sua in
36 πορευομένου δὲ αὐτοῦ, † ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν
† ὑποστρώννυμι
via. ℘ Appropinquante autem eo iam ad descensum
℘ Et cùm appropinquaret
37 τῇ ὁδῷ. ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει
montis § olearum, cœperunt * omnis turba discipulorum
§ Olineti, * omnes turbæ descendentium
τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν
gaudentes laudare Deum voce magna, || de omnibus quas viderant
|| super
χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν ὧν εἶδον
virtutibus, Dicentes: Benedictus ℘ veniens rex
℘ qui venit
38 δυνάμεων, λέγοντες, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς
in nomine Domini: pax in cælo, & gloria in excelsis.
ἐν ὀνόματι κυρίου· εἰρήνη ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.
Et quidam Pharisæorum de § turba dixerunt ad illum:
§ turbis
39 καί τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐτόν,
Magister, increpa discipulos tuos.
διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου.
* Et respondens ait illis: Dico vobis, quia si hi
* Quibus ipse
40 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν οὗτοι
tacuerint, lapides clamabunt.
σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράξονται.
Et vt appropinquauit, videns ciuitatem, fleuit super illam,
41 καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ᾽ αὐτῇ,
Dicens: Quia si cognouisses & tu, & quidē in die tua hac,
42 λέγων, ὅτι εἰ ἔγνως καὶ σὺ, καί γε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ,
quæ ad pacem || tuam: nunc autē abscōdita sunt ab oculis tuis.
|| tibi:
τὰ πρὸς εἰρήνην σου· νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου.
Quia venient dies in te, & circundabunt inimici tui ℘ vallum tibi, & circumcingent te, & coangustabunt te vndique.
℘ vallo te, & circundabunt
43 ὅτι ἥξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σὲ, καὶ περιβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χά-
ρακά σοι, καὶ περικυκλώσουσί σε, καὶ συνέξουσί σε πάντοθεν·

* ad terram prosternent ‖ qui sunt ἐδαφίζω

Et *solo æquabunt te, & filios tuos ‖ in te: & non
καὶ † ἐδαφιοῦσί σε, καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοί· καὶ οὐκ 44
relinquent in te lapidem super lapidem; eo quòd non cognoueris
ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ· ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνως τὸν
tempus visitationis tuæ. Et ingressus in templum, cœpit
καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς σου. καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο 45
eiicere vendentes in illo, & ementes,
ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐτῷ, καὶ ἀγοράζοντας,

ρ Quia

Dicens illis: Scriptum est: ρ Domus mea domus orationis
λέγων αὐτοῖς, γέγραπται, ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς 46
est: vos autem illam fecistis speluncam latronum.
ἐστίν· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν.

* quotidie * autem ‖ principes

Et erat docens *per diem in templo. at principes *sacerdotũ
καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς 47
& Scribæ quærebant illum perdere, & ‖ primi plebis:
καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ·

ρ illi: κρέμαμαι

Et non inueniebant quid facerent ρ: populus enim omnis suspensus erat, illum audiens.
καὶ οὐχ εὕρισκον τὸ, τί ποιήσωσιν· ὁ λαὸς γὰρ ἅπας † ἐξεκρέματο αὐτοῦ ἀκούων. 48

CAP. XX. κ'.

Et factum est in vna dierum *illorum*, docente illo
Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων διδάσκοντος αὐτοῦ 1
populum in templo, & euangelizante, *superstiterunt principes
τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν οἱ ἀρ-
Sacerdotum & Scribæ cum senioribus:
χιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις,

* conuenerunt

Et aiunt ad illum, dicentes: Dic nobis in qua potestate
καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν, λέγοντες, εἰπὲ ἡμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ 2
hæc facis, aut quis est *dans tibi potestatem hanc.
ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην.

* qui dedit ‖ Iesus,

Respondens autem ‖ dixit ad illos: Interrogabo vos & ego
ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ 3
vnum verbum, ρ & dicite mihi: Baptismus Ioannis de
ἕνα λόγον, καὶ εἴπατέ μοι· τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ 4
cælo erat, an ex hominibus? *Illi *autem* *conratiocinabantur
οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ συνελογίσαντο 5
apud seipsos, dicentes: Quia si dixerimus, De cælo; dicet, Quare ρ
πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες, ὅτι ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διατί
non credidistis illi? Si autem dixerimus, Ex hominibus,
οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων, 6
‖ omnis populus lapidabit nos: ρ persuasus enim est Ioannem Prophetam esse.
πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει ἡμᾶς. πεπεισμένος γάρ ἐστιν Ἰωάννην προφήτην εἶναι.
Et responderunt *non scire vnde*.
καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. 7

ρ respondete; *At * cogitabant intra; ρ ergo; ‖ plebs vniuersa; ρ certi sunt; * se nescire * esset.

Et Iesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate hæc facio.
καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. 8
Cœpit autem ad ‖ populum dicere
ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν 9
parabolam hanc: Homo plantauit vineam, &
παραβολὴν ταύτην· ἄνθρωπος ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ
elocauit eam colonis, & ρ peregre fuit *tempora sufficientia.
ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε χρόνους ἱκανούς.

‖ plebem; ρ ipse * multis temporibus.

Et in tempore misit ad cultores seruum,
καὶ ἐν καιρῷ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, 10
vt de fructu vineæ darent illi: *at coloni cædentes eum, dimiserunt inanem.
ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν αὐτῷ· οἱ δὲ γεωργοὶ δείραντες αὐτὸν, ἐξαπέστειλαν κενόν.

* qui cæsum

Et addidit mittere alterum seruum. illi autem ‖ & illum
καὶ προσέθετο πέμψαι ἕτερον δοῦλον. οἱ δὲ κἀκεῖνον 11
cædentes & *inhonorantes, dimiserunt inanem.
δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες, ἐξαπέστειλαν κενόν.

‖ hunc quoque; *afficientes contumelia,

Et addidit mittere tertium: *illi autem & hunc vulnerantes eiecerunt.
καὶ προσέθετο πέμψαι τρίτον· οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες ἐξέβαλον. 12
Dixit autem dominus vineæ: Quid
εἶπε δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί 13
faciam? mittam filium meum dilectum: forsitan ‖ hunc ρ videntes
ποιήσω; πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν· ἴσως τοῦτον ἰδόντες
verebuntur. *Videntes autem illum coloni, *ratiocinabantur
ἐντραπήσονται. ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ, διελογίζοντο 14
ad seipsos, dicentes: Hic est hæres: venite occidamus illum, vt nostra fiat hæreditas.
πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες, οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία.

* qui & illum; ‖ cùm ρ viderint, * Quem cùm vidissent * cogitauerunt intra; ‖ eiectum

Et ‖ eiicientes illum extra vineam, occiderunt.
καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, ἀπέκτειναν. 15
quid ergo faciet illis dominus vineæ?
τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος;
Veniet & perdet colonos istos, & dabit
ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν 16
vineam aliis. ρ Audientes autem dixerunt*: Ne fiat.
ἀμπελῶνα ἄλλοις. ἀκούσαντες δὲ εἶπον, μὴ γένοιτο.

ρ Quo audito, *illi, Absit. *hoc quod ‖ est,

Ille autem aspiciens eos, ait: Quid ergo est *scriptum
ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς, εἶπε, τί οὖν ἐστι τὸ γεγραμμένον 17
‖ hoc, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli?
τοῦτο, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας;
Omnis ρ cadens super illum lapidem,
πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον, 18
conquassabitur: super quem autem ceciderit, comminuet illum.
συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.

ρ qui ceciderit

Et quærebant principes sacerdotum & Scribæ mittere
19 καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν
in illum manus *in* illa hora, & timuerunt populum:
ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν·
cognouerũt enim quòd ad ipsos similitudinem hanc dixerit.
ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπε.
Et obseruantes miserunt insidiatores, *simulantes
20 καὶ παρατηρήσαντες ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑποκρινομένους
seipsos iustos esse, vt caperent *eius sermonem, ad tradendum illum principatui & potestati præsidis.
ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος.

* qui simularent; *eum in sermone, & traderent

Et interrogauerunt eum, dicentes: Magister, scimus quia
21 καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες, διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι
rectè dicis & doces, & non accipis ‖ faciem, sed
ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ'
in veritate viam Dei doces.
ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις·

‖ personam,

Licet nobis Cæsari tributum dare, an non?
22 ἔξεστιν ἡμῖν Καίσαρι φόρον δοῦναι, ἢ οὔ;
Considerans autem illorum dolum, dixit ad eos:
23 κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν, εἶπε πρὸς αὐτοὺς,
Quid me tentatis? Ostendite mihi denarium: cuius
24 τί με πειράζετε; ἐπιδείξατέ μοι δηνάριον· τίνος
habet imaginem & inscriptionem? respondentes *autem* dixerunt, Cæsaris.
ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν; ἀποκριθέντες δὲ εἶπον, Καίσαρος.
ρ Is *autem* ait illis: Reddite ergo quæ * Cæsaris, Cæsari; & quæ * Dei, Deo.
25 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἀπόδοτε τοίνυν τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ.

ρ Et *sunt

Et non potuerunt reprehendere eius verbum coram *populo:
26 καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ·
& mirati in responso eius, tacuerunt.
καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἐσίγησαν.

* plebe:

‖ *Accedentes* autem quidam Sadducæorum, ρ *contradicentes*
27 προσελθόντες δέ τινες τῶν Σαδδουκαίων, οἱ ἀντιλέγοντες
resurrectionem *non* esse, *interrogauerunt eum, Dicentes: Magister,
28 ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες, διδάσκαλε,
Moyses scripsit nobis, Si alicuius frater mortuus fuerit habẽs
Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων
vxorem, & hic sine liberis *moriatur, vt accipiat * frater eius
γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
vxorem, & suscitet semen fratri suo.
τὴν γυναῖκα, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.

‖ Accesserunt; ρ qui negant * &; *fuerit, * eam

Septem ergo fratres erant, & primus ‖ *accipiens* vxorem
29 ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα,
ρ mortuus est sine filiis. Et accepit *secundus
30 ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν
vxorem, & ipse mortuus est sine filio. Et tertius
31 γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ὁ τρίτος
accepit illam. similiter *autem* & * septem ‖ non reliquerunt ρ *natos*,
ἔλαβεν αὐτήν· ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ οὐ κατέλιπον τέκνα,
& mortui sunt. Nouissimè *autem* omnium mortua est & mulier.
32 καὶ ἀπέθανον. ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή.

‖ accepit; ρ & *sequens illam; *omnes ‖ & ρ semen,

In ergo resurrectione, cuius eorum *fit vxor? *nam septem
33 ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ
habuerunt eam vxorem. Et *respondens* ait illis
34 ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς
Iesus: Filij seculi huius nubunt & traduntur ad nuptias.
ὁ Ἰησοῦς, οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσι καὶ ἐκγαμίσκονται·

* erit *siquidem

‖ *At digni habiti seculum illud contingere & resurrectionem* ex mortuis, neque nubent, neque ducent vxores.
35 οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίσκονται.

‖ Illi verò qui digni habebuntur seculo illo & resurrectione

Neque *enim* mori vltrà ρ *possunt*: æquales angelis enim sunt, &
36 οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται· ἰσάγγελοι γάρ εἰσι· καὶ
filij sunt Dei, * resurrectionis filij *existentes*.
υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες.

ρ poterunt; *cùm sint

Quia verò resurgant mortui, & Moyses ostendit secus rubum, sicut dicit Dominum Deum Abraham, & Deum Isaac, &
37 ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροὶ, καὶ Μωσῆς † ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει κύριον τὸν θεὸν Ἀβραὰμ, καὶ τὸν θεὸν Ἰσαὰκ, καὶ τὸν
Deum Iacob. Deus autem non est mortuorum, sed viuorum:
38 θεὸν Ἰακώβ. θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων.
omnes enim ei viuunt. Respondentes autem quidam
39 πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν
Scribarum, dixerunt*: Magister, ‖ *pulchrè* dixisti.
γραμματέων, εἶπον, διδάσκαλε, καλῶς εἶπας.

μηνύω; * ei: ‖ benè

ρ Non amplius *autem* audebant interrogare eum quicquam.
40 οὐκ ἔτι δὲ ἐτόλμων ἐπερωτᾷν αὐτὸν οὐδέν.

ρ Et

Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Christum filium Dauid
41 εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς, πῶς λέγουσι τὸν χριστὸν υἱὸν Δαβὶδ
esse: Et ipse Dauid dicit in libro Psalmorum, Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis:
42 εἶναι· καὶ αὐτὸς Δαβὶδ λέγει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν, εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου·
Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?
43 ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου;
Dauid ergo Dominum illum vocat: & quomodo filius eius est?
44 Δαβὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ· καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν;
Audiente autem omni populo, dixit discipulis suis:
45 ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,

Attendite à Scribis * volentibus am-
προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περι- 46
bulare in stolis, & ‖ amantibus salutationes in p foro,
πατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλούντων ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγο-
ris, & primas cathedras in synagogis, & primos
ραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν τοῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτο-
discubitus in * cœnis. Qui deuorant domos
κλισίας ἐν τοῖς δείπνοις. οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας 47
viduarum, * & specie longa precantur. hi ac-
τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρᾶ προσεύχονται· οὗτοι λή-
cipient maiorem damnationem.
ψονται περισσότερον κρίμα.

CAP. XXI. κά.

Respiciens autem vidit ‖ mittentes munera sua in
Ἀναβλέψας δὲ εἶδε τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς 1
gazophylacium, diuites. Vidit autem & quandam
τὸ γαζοφυλάκιον πλουσίους. εἶδε δὲ καὶ τινα 2
viduam pauperculam mittentem p illuc duo minuta.
χήραν πενιχρὰν, βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά·
Et dixit: Verè dico vobis, quia vidua pauper hæc
καὶ εἶπεν, ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη 3
plus ‖ omnibus misit. Omnes enim hi ex
πλεῖον πάντων ἔβαλον· ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ 4
abundanti sibi miserunt in munera Dei: hæc autem
περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ θεοῦ· αὕτη δὲ
ex * postremitate sua omnem victum * quē habuit, misit.
ἐκ τῆς ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλε.
Et quibusdam dicentibus de templo, quòd lapidibus ‖ pulchris
καὶ τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς 5
& donis ornatum esset, dixit: Hæc quæ videtis,
καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται, εἶπε, ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, 6
venient dies, in quibus non relinquetur lapis supra lapidem,
ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθον,
qui non destruatur. Interrogauerunt autem illum, di-
ὃς οὐ καταλυθήσεται. ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν, λέ- 7
centes: Præceptor, quando igitur hæc erunt? & quod signum
γοντες, διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον
cùm p futurum est hæc fierè. Ille autem dixit: Videte
ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι; ὁ δὲ εἶπε, βλέπετε 8
ne seducamini: multi enim venient in nomine meo, di-
μὴ πλανηθῆτε. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέ-
centes, Quia ego sum: & tempus appropinquauit: * ne ergo ea-
γοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι· καὶ καιρὸς ἤγγικε· μὴ οὖν πορευ-
tis post eos. Cùm autem audieritis prælia
θῆτε ὀπίσω αὐτῶν. ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους 9
& seditiones, * ne terreamini: oportet enim hæc fieri
καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε· δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι
primùm, sed ‖ non statim finis.
πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος.
Tunc dicebat illis: p Excitabitur gens contra gentem, & re-
τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βα- 10
gnum aduersus regnum. * Terræmotusque magni per loca,
σιλεία ἐπὶ βασιλείαν. σεισμοί τε μεγάλοι κατὰ τόπους, 11
& fames, & pestilentiæ erunt: terroresque & signa de cælo
καὶ λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ ἔσονται· φόβητρά τε καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ
magna erunt. ‖ Ante autem hæc omnia iniicient
μεγάλα ἔσται. πρὸ δὲ τούτων ἁπάντων ἐπιβαλοῦσιν 12
p in vos manus suas, & persequentur, tradentes in
ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ διώξουσι, παραδιδόντες εἰς
synagogas & custodias, * agentes ad reges & præsides
συναγωγὰς καὶ φυλακὰς, ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας
propter nomen meum. Continget autem vobis in testimonium.
ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου. ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον. 13
* cordibus vestris Ponite ergo in * corda vestra non præmeditari ‖ defen-
‖ quemadmodum respondeatis. θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπολογη- 14
di. Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non po-
θῆναι. ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ἣ οὐ δυνή- 15
terunt contradicere p neque resistere, omnes * aduersantes vobis.
σονται ἀντειπεῖν οὐδὲ ἀντιστῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν.
Trademini autem & à parentibus, & fratribus, & co
παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων, καὶ ἀδελφῶν, καὶ συγ- 16
guatis, & amicis, & morte afficient ex vobis.
γενῶν, καὶ φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν.
Et eritis * exosi ab omnibus ‖ propter nomen meum.
καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. 17
Et capillus de capite vestro non peribit.
καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. 18
In patientia vestra possidebitis animas vestras.
ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. 19
p circundari Cùm autem videritis p circundatam ab * exercitibus Hieru-
* exercitu ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν ἱερου- 20
salem, tunc scitote quia appropinquauit desolatio eius.
σαλὴμ, τότε γνῶτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς.
* sunt, Tunc qui in Iudæa *, fugiant ad montes: & qui in me-
τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη· καὶ οἱ ἐν μέ- 21
dio eius, discedant: & qui in regionibus, non in-
σῳ αὐτῆς, ἐκχωρείτωσαν· καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις, μὴ εἰσερ-
trent in eam. Quia dies vltionis hi
χέσθωσαν εἰς αὐτήν. ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὗταί 22
‖ vt impleantur p quæ * sunt sunt, ‖ impleri omnia p scripta.
εἰσι, τοῦ πλησθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα.

Væ autem * in vtero habentibus, & lactantibus in * prægnantibus, & nutrientibus
οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν 23
illis diebus: erit enim * necessitas magna super terram, * pressura
ἐκείναις ταῖς ἡμέραις· ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς,
& ira in populo hoc. Et cadent ‖ ore ‖ in ore
καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. καὶ † πεσοῦνται στόματι πίπτω
gladij, & captiui ducentur in omnes gentes: &
μαχαίρας, καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη· καὶ
Hierusalem p erit calcata à gentibus, donec impleantur
Ἱερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι πληρωθῶσι
tempora * gentium. Et erunt signa in sole, & luna, * nationum.
καιροὶ ἐθνῶν. καὶ ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ, καὶ σελήνῃ,
& stellis, & in * terra pressura gentium ‖ in determinatione, resonante * terris
καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ, ἠχούσης ‖ præ confusione sonitus maris & fluctuũ. Arescentibus
maris, & salo. Exanimatis hominibus
θαλάσσης, καὶ σάλου. ἀποψυχόντων ἀνθρώπων p quæ superuenient vniuerso orbi
πρὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῆς ἐπερχομένων ἐν τῇ οἰκουμένῃ· * maiestate magna.
nam virtutes cælorum mouebuntur.
αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.
Et tunc videbunt filium hominis, venientem in nube
καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ 27
cum potestate & * gloria multa. Incipientibus autem
μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. ἀρχομένων δὲ
his fieri, respicite & leuate capita vestra:
τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν·
quoniam appropinquat redemptio vestra.
διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν.
Et dixit similitudinem illis: Videte * ficum, & omnes * ficulneam.
καὶ εἶπε παραβολὴν αὐτοῖς· ἴδετε τὴν συκῆν, καὶ πάντα 29
arbores. Cùm ‖ protulerint iam p, videntes à ‖ producunt p ex se fructum.
τὰ δένδρα· ὅταν προβάλωσιν ἤδη, βλέποντες ἀφ'
vobisipsis agnoscitis quoniam iam prope æstas est.
ἑαυτῶν γινώσκετε ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν.
Ita & vos cùm videritis hæc * facta, scitote quoniam * fieri,
οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι 31
prope est regnum Dei. Amen dico vobis, quia
ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.
οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται.
Cælum & terra transibunt, at verba * mea non trans- * autem
ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρ- 33
ibunt. Attendite autem vobis ipsis, ne fortè grauentur
ελθωσι. προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρυνθῶσιν
vestra corda in crapula, & ebrietate, & curis ‖ vitali- ‖ huius vitæ,
ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτι- 34
bus, & repentina in vos superueniat dies illa.
καῖς, καὶ αἰφνίδιος ἐφ' ὑμᾶς ὄψηται ἡ ἡμέρα ἐκείνη.
Tanquã laqueus enim superueniet in omnes p sidem- p qui sedent
ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται ὅλους τοὺς καθημένη- 35
tes super faciem omnis terræ.
νους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς.
Vigilate itaque in omni tempore * rogantes, vt digni habea- * orantes,
ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι, ἵνα καταξιω- 36
mini effugere ista omnia * futura ‖ fieri, & * quæ ‖ sunt,
θῆτε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ
stare ante filium hominis.
σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.
Erat autem diebus in templo docens, at noctibus p p verò
ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, τὰς δὲ νύκτας 37
exiens morabatur in monte * vocato Olinarum. * qui vocatur Oliueti.
ἐξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν. αὐλίζομαι
Et omnis populus manicabat ad eum in templo
καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζε πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ 38
audire eum.
ἀκούειν αὐτοῦ.

CAP. XXII. κβ.

Appropinquabat autē * festum Azymorum, ‖ dictum Pascha. * dies festus
Ἤγγιζε δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λεγομένη πάσχα· ‖ qui dicitur
Et quærebant principes Sacerdotũ & Scribę hoc, quomodo
καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὸ, πῶς
p tollerent eum: timebant * enim plebem. p interficerent
ἀνέλωσιν αὐτόν· ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν. * verò
Intrauit autem Satanas in Iudam * cognominatum * qui cognominabatur Iscariotes, vnum de
εἰσῆλθε δὲ ὁ σατανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν ὀνομαζόμενον
Iscariotem, existentem ex numero duodecim.
Ἰσκαριώτην, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα.
Et ‖ abiens collocutus est p principibus Sacerdotũ, & magistra- ‖ abiit & p cum
καὶ ἀπελθὼν συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς στρατη- 4
tibus hoc, * quomodo illum traderet eis. Et gauisi sunt, & pa- * quemadmodum
γοῖς τὸ, πῶς αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς. καὶ ἐχάρησαν, καὶ συν- 5
cti sunt illi * argentum dare. Et spondit, & * pecuniam
ἐθεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. καὶ ἐξωμολόγησε, καὶ
quærebat oportunitatem ‖ ad tradendum illum eis sine p turba. ‖ vt traderet p turbis.
ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἀτερ ὄχλου.
Venit autem dies Azymorum, in qua * oportebat occidi * necesse erat
ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ
Pascha. Et misit Petrum & Ioannem, dicens: Eun-
πάσχα. καὶ ἀπέστειλε Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπὼν· πορευ- 8
tes parate nobis Pascha, vt manducemus.
θέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα, ἵνα φάγωμεν.

οἱ δὲ

*Illi autē dixerunt ei: Vbi vis paremus? *At
οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμεν; 9
‖ Et ait autem dixit ei: Ecce introeuntibus vobis in ciuitatem, ‖ Et ℙ ad eos,
ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἰδοὺ εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, 10
occurret vobis homo amphoram aquæ portans:
συναντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων·
sequimini eum in domum *quo intrat. * in quam
ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ εἰσπορεύεται.
Et dicetis patrifamiliās domus: Dicit tibi Magi-
καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ τῆς οἰκίας, λέγει σοι ὁ διδάσκα- 11
ster, Vbi est diuersorium, vbi Pascha cum discipulis
λος, ποῦ ἐστὶ τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν
meis manducem? Et ipse vobis ostendet cœnaculum magnũ
μου φάγω; κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνώγεον μέγα 12
stratum: *ibi parate. Euntes autem *&
† ἐστρωμένον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε. ἀπελθόντες δὲ 13 † ἐστρωμένον
inuenerunt sicut dixit illis, & parauerunt Pascha.
εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.
Et cùm facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli
καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσε, καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι 14
cum eo. Et ait ‖ ad eos: Desiderio desideraui ‖ illis,
σὺν αὐτῷ. καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ὀπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα 15
hoc Pascha manducare vobiscum, ℙ ante me pati. ℙ antequã patiar.
τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν, πρὸ τοῦ με παθεῖν.
Dico enim vobis, quia *non amplius non manducabo *ex eo, donec * ex hoc * illud,
λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως 16
impleatur in regno Dei.
ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.
Et ‖ accipiens calicem, gratias ℙ agens dixit: Accipite hoc, ‖ accepto calice, ℙ egit, &
καὶ δεξάμενος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπε, λάβετε τοῦτο, 17
& diuidite *vobisipsis: Dico enim vobis, quòd non * inter vos:
καὶ διαμερίσατε ἑαυτοῖς· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ 18
bibam de generatione vitis, donec regnum
πίω ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ
Dei veniat. Et *accipiens panem, gratias ‖ agens fregit, * accepto pane, ‖ egit, &
θεοῦ ἔλθῃ. καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας ἔκλασε 19
& dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro
καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ℙ datur:
vobis ℙ datum: hoc facite in meam cõmemorationem.
ὑμῶν διδόμενον. τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.
Similiter & calicem *post cœnasse, dicens: Hic * postquam cœnauit, * est
ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων, τοῦτο τὸ 20
calix, nouum testamentũ in sanguine meo, qui pro vobis
ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν
‖ effusus. Verumtamen ecce manus tra- ‖ fundetur.
† ἐκχυνόμενον. πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παραδι- 21 † ἐκχυνόμενον
dentis me ℙ cum me in mensa. Et quidem ℙ est mecum
δόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης. καὶ ὁ μὲν 22
filius hominis vadit secundùm *definitum *: veruntamen * quod * est:
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πορεύεται κατὰ τὸ ὡρισμένον· πλὴν
væ homini illi per quem ‖ traditur. ‖ tradetur.
οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδοται.
Et ipsi cœperunt ℙ conquirere *apud ipsos, hoc, quis nam ℙ quærere inter
καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς, τὸ, τίς ἄρα 23
esset ex eis hoc *futurus facere. * qui facturus esset,
εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.
Facta est autem & contentio *in eis, hoc, quis eorũ videretur * inter eos,
ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς αὐτῶν δοκεῖ 24
esse maior. Is autem dixit ‖ eis: Reges enim ‖ autem
εἶναι μείζων. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν 25
dominantur eorum, & ℙ potestatem habentes ipsorum benefici ℙ qui habent super eos,
κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν, εὐεργέται
vocantur. Vos autem non sic: sed qui maior *in * est
καλοῦνται. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλ' ὁ μείζων ἐν 26
vobis, fiat sicut *iunior: & qui præcessor ‖, sicut ministrator. * minor: ‖ est,
ὑμῖν, γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος· καὶ ὁ ἡγούμενος, ὡς ὁ διακονῶν. ℙ Nam
ℙ Quis enim maior *, recumbens an *ministrans? nonne * est, qui recumbit, * qui ministrat?
τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος, ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ 27 ‖ qui recumbit? * qui ministrat.
‖ recumbens? ego autem sum in medio vestrũm sicut *ministrans.
ἀνακείμενος; ἐγὼ δὲ εἰμὶ ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν.
Vos autem estis ℙ permanentes cum me in ten- ℙ qui permansistis mecum
ὑμεῖς δὲ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πει- 28
tationibus meis. Et ego disponо vobis, sicut disposuit
ρασμοῖς μου· κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετο 29
mihi pater meus regnum: Vt edatis, & bibatis
μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν· ἵνα ἐσθίητε, καὶ πίνητε 30
super mensam meam in regno meo: & sedeatis super
ἐπὶ τῆς τραπέζης μου, ἐν τῇ βασιλείᾳ μου· καὶ καθίσεσθε ἐπὶ
thronos iudicantes duodecim tribus Israel.
θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.
Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce Satanas expe- * vt cribraret
εἶπε δὲ ὁ κύριος, Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ἐξη- 31
tiuit vos *ad cribrandum sicut triticum.
τήσατο ὑμᾶς, τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον.
Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.
ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου. 32
& tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.
καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου.
*Is autem dixit ei: Domine, tecum paratus sum & in * Qui
ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, κύριε, μετά σου ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς 33
carcerem, & in mortem ire.
φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι.

*Ille autem dixit: Dico tibi, Petre, non cantabit hodie *Et
ὁ δὲ εἶπε, λέγω σοι, Πέτρε, οὐ μὴ φωνήσει σήμερον 34
gallus, ‖ priùs quàm ter abneges* non nosse me. ‖ donec
ἀλέκτωρ, πρὶν ἢ τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με.
Et dixit eis: Quando misi vos sine sacculo, &
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλλαντίου καὶ 35
pera, & calceamentis, nunquid ℙ aliquo defecti estis? illi autē dixerunt: ℙ aliquid defuit vobis? At
πήρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε; οἱ δὲ εἶπον,
Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc *habens sacculum, * qui habet
οὐδενός. εἶπεν οὖν αὐτοῖς, ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλλάντιον 36
tollat, similiter & peram: & * non ‖ habens, vendat tunicam * qui ‖ habet, vendat
ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν· καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλείτω τὸν ἱμάτιον
suam, & ℙ emet gladium. Dico enim vobis, quoniã ℙ emat
αὐτοῦ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι 37
adhuc hoc *scriptum* oportet impleri in me, hoc, Et cum * quod * est
ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοὶ, τὸ, καὶ μετὰ
‖ ex iniquis reputatus est: etenim ℙ quæ de me, finem habent.
ἀνόμων ἐλογίσθη· καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει. ‖ iniquis ℙ ea * sunt
*Illi autē dixerunt: Domine, ecce gladij hic duo. ‖ Ille autem dixit * At ‖ at
οἱ δὲ εἶπον, κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο. ὁ δὲ εἶπεν 38
eis, Satis est.
αὐτοῖς, ἱκανόν ἐστι.
Et egressus ibat secundùm consuetudinem in montem
καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν
Oliuarum: secuti sunt autem illum & discipuli eius:
ἐλαιῶν· ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
ℙ Factus autem ad locum, dixit illis: Orate ℙ Et cùm peruenisset
γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, προσεύχεσθε 40
*non intrare in tentationem. Et ipse auulsus est * ne intretis
μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη 41
ab eis ‖ tanquam lapidis *iactum, & ponens genua orabat, ‖ quantum * iactus, & positis genibus
ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ λιθοβολίαν, καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσηύχετο,
Dicens: Pater, si vis transferre calicem istum à
λέγων, πάτερ, εἰ βούλει παρενεγκεῖν τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' 42
me: veruntamen non voluntas mea, sed tua fiat.
ἐμοῦ· πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω.
Apparuit autem illi angelus de cælo confortans eum.
ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. 43
Et factus in agonia, ‖ intentius orabat. ℙ Factus est ‖ prolixius ℙ Et
καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ, ἐκτενέστερον προσηύχετο. ἐγένετο
autem sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentes in tis
δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ
terram. Et *resurgens ab oratione, *veniens ad * cùm surrexisset, * & venisset
τὴν γῆν. καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς
discipulos ‖, inuenit eos dormientes præ tristitia. ‖ suos,
τοὺς μαθητὰς, εὗρεν αὐτοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης·
Et ait illis: Quid dormitis? Præsurgentes orate ℙ surgite,
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τί καθεύδετε, ἀναστάντες προσεύχεσθε, 46
*vt non intretis in tentationem. Adhuc autem eo lo- * ne
ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. ἔτι δὲ αὐτοῦ λα-
quente, ecce turba, & *dictus Iudas, vnus ‖ duodecim, * i vocabatur ‖ de
λοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα,
antecedebat eos, & appropinquauit Iesu, ℙ osculari eum. hoc ℙ vt oscularetur
προῆρχετο αὐτοὺς, καὶ ἤγγισε τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτόν. τοῦτο
enim signum dederat ipsis: Quemcunque osculatus fuero, ipse est
γὰρ σημεῖον δεδώκει αὐτοῖς, ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν.
At Iesus * dixit illi: Iuda, osculo filium ho- * autem
ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀν- 48
minis tradis? Videntes autem *qui circa ipsum ‖ * hi ‖ erant quod erat
θρώπου παραδίδως; ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ
futurum, dixerunt ei: Domine, si percutiemus in gladio?
ἐσόμενον, εἶπον αὐτῷ, κύριε, εἰ παταξόμεν ἐν μαχαίρᾳ;
Et percussit vnus quidã ex illis seruum principis Sacerdotũ,
καὶ ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, 50
& amputauit eius auriculam dexteram. Respondens autem
καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν. ἀποκριθεὶς δὲ
Iesus, ait: Sinite vsque huc. & ℙ tangens auriculam ℙ cùm tetigisset
ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν, ἐᾶτε ἕως τούτου. καὶ ἁψάμενος τοῦ ὠτίου
eius, sanauit eum. Dixit autem Iesus ad
αὐτοῦ, ἰάσατο αὐτόν. εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς 52
*accedentes ad se, principes Sacerdotum, & magistratus * cos qui venerant
παραγενομένους πρὸς αὐτὸν ἀρχιερεῖς, καὶ στρατηγοὺς τοῦ
templi, & seniores: Quasi ad latronem existis cum gla-
ἱεροῦ, καὶ πρεσβυτέρους, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξεληλύθατε μετὰ μα-
diis & * ligneis? Quotidie *existente me cum * fustibus? Cùm fuerim vobiscum
χαιρῶν καὶ ξύλων; καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' 53
vobis in templo, non extendistis manus in me: sed
ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ· ἀλλ'
hæc vestra est hora, & potestas tenebrarum.
αὕτη ὑμῶν ἐστιν ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.
Comprehendentes autem eum, duxerunt, & *induxerunt ad domum
Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον εἰς τὴν οἰκίαν 54
principis Sacerdotum. at Petrus ‖ sequebatur ℙ alonge. ‖ verò ℙ eum
τοῦ ἀρχιερέως. ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν.
*Accendentibus autē *ignem in medio ‖ aulæ, & circumse- * Accenso
ἁψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς, καὶ συγκαθι- 55 * igne ‖ atrij
dentibus illis, ℙ sedebat Petrus in medio eorum. ℙ erat
σάντων αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ Πέτρος ἐν μέσῳ αὐτῶν.
*Videns autem eum ancilla quædam sedentem ad lumen, & * Quem cùm vidisset
ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς, καὶ 56
*attentè intuita eum, dixit: Et hic cum illo erat. * fuisset
ἀτενίσασα αὐτῷ, εἶπε, καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν.

* At ille
*Is autem negauit eum, dicens: Mulier, non noui illum.
ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτὸν λέγων, γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν. 57
Et post pusillum, alius videns eum, dixit: Et tu de illis
καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν, ἔφη, καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν 58
‖ autem ρ O
es. at Petrus ‖ ait, ρ Homo, non sum.
εἶ. ὁ δὲ πέτρος εἶπεν, ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί.
* interuallo facto * horæ vnius,
Et * interstante quasi * hora vna, alius quidam affirmabat, di-
καὶ διαστάσης ὡσεὶ ὥρας μιᾶς, ἄλλος τις διϊσχυρίζετο, λέ- 59
‖ Verè ρ nam &
cens: ‖ In veritate & hic cum illo erat: ρ etenim Galilæus est.
γων, ἐπ᾽ ἀληθείας καὶ οὗτος μετ᾽ αὐτοῦ ἦν· καὶ γὰρ γαλιλαῖός ἐστιν.
* Et * nescio
*Ait autem Petrus: Homo, *non noui quid dicis. & con-
εἶπε δὲ ὁ πέτρος, ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. καὶ παρα- 60
tinuò adhuc loquente illo, cantauit gallus.
χρῆμα, ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεν ὁ ἀλέκτωρ.
Et conuersus Dominus, respexit Petrum: & recor-
καὶ στραφεὶς ὁ κύριος, ἐνέβλεψε τῷ πέτρῳ· καὶ ὑπε- 61
datus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat ei, Quia
μνήσθη ὁ πέτρος τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ, ὅτι
‖ quàm gallus cantet
priùs ‖ gallum cantare, negabis me ter.
πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, ἀπαρνήσῃ με τρίς.
Et egressus foras Petrus, fleuit amare.
καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ πέτρος, ἔκλαυσε πικρῶς. 62
ρ qui tenebant illum,
Et viri ρ tenentes Iesum, illudebant ei,
καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες τὸν ἰησοῦν, ἐνέπαιζον αὐτῷ, 63
* velauerunt * &
cædentes. Et * obuoluentes eum, * percutiebant eius
δέροντες. καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν, ἔτυπτον αὐτοῦ τὸ 64
faciem, & interrogabant eum, dicentes: Prophetiza, quis
πρόσωπον, καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες, προφήτευσον, τίς
‖ qui percussit
est ‖ percutiens te? Et alia multa blasphemantes
ἐστιν ὁ παίσας σε; καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες 65
ρ conuenerunt seniores
dicebant in eum. Et vt factus est dies, ρ coactus est
ἔλεγον εἰς αὐτόν· καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη 66
* &
senatus plebis, * principes Sacerdotúmque & scribæ:
τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς·
& duxerunt illum in concilium suum,
καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν,
* Et
Dicentes: Si tu es Christus, dic nobis. *Ait autem illis:
λέγοντες, εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς, εἰπὲ ἡμῖν. εἶπε δὲ αὐτοῖς, 67
‖ mihi.
Si vobis dixero, non credetis ‖. Si autem & inter-
ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε· ἐὰν δὲ καὶ ἐρω- 68
ρ neque
rogauero, non respondebitis mihi, ρ aut dimittetis.
τήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι, ἢ ἀπολύσητε.
* hoc autem
Ex * nunc erit filius hominis sedens à dextris
ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν 69
virtutis Dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es filius
τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ. εἶπον δὲ πάντες, σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς 70
* Qui
Dei? * is autem ad eos ait: Vos dicitis, quia ego sum.
τοῦ θεοῦ; ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη, ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐγώ εἰμι.
‖ At ρ desideramus testimonium?
‖ Illi autẽ dixerunt: Quid adhuc ρ opus habemus testimonio? ipsi enim
οἱ δὲ εἶπον, τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ 71
audiuimus de ore eius.
ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

CAP. XXIII. κγ'.

duxerunt
Et surgens omnis multitudo eorum, duxit illum ad
Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤγαγεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν 1
Pilatum. Cœperunt autem accusare illum, dicentes: Hunc
πιλάτον. ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ, λέγοντες, τοῦτον 2
* nostram,
inuenimus subuertentem gentem *, & prohibentem Cæsari
εὕρομεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα καίσαρι
* &
tributa dare, * dicentem se Christum regem esse.
φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι.
‖ autem
At Pilatus ‖ interrogauit eum, dicens: Tu es rex
ὁ δὲ πιλάτος ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς 3
ρ at
Iudæorum? ρ ille autem respondens ei, ait: Tu dicis.
τῶν ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ, ἔφη, σὺ λέγεις.
* Ait autem
* At Pilatus dixit ad principes Sacerdotum, & turbas:
ὁ δὲ πιλάτος εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς ὄχλους, 4
* Nihil causæ
*Nullam inuenio causam in homine hoc.
οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ.
‖ At
‖ Illi autem inualescebant, dicentes, Quia commouet populum, docens
οἱ δὲ ἐπίσχυον, λέγοντες, ὅτι ἀνασείει τὸν λαὸν, διδάσκων 5
per vniuersam Iudæam, incipiens à Galilæa vsque huc.
καθ᾽ ὅλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἕως ὧδε.
Pilatus autem audiens Galilæam, interrogauit si ho-
πιλάτος δὲ ἀκούσας γαλιλαίαν, ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄν- 6
ρ vt cognouit
mo Galilæus esset. Et ρ cognoscens quòd de pote-
θρωπος γαλιλαῖός ἐστι. καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐκ τῆς ἐξου- 7
* qui & ipse erat
state Herodis esset, remisit eum ad Herodem, * existentem &
σίας ἡρώδου ἐστὶν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς ἡρώδην, ὄντα καὶ
ipsum in Hierosolymis in illis diebus.
αὐτὸν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις.
* autem viso Iesu ‖ cupiens
At Herodes * videns Iesum, gauisus est valdè: erat enim ‖ volens
ὁ δὲ ἡρώδης ἰδὼν τὸν ἰησοῦν, ἐχάρη λίαν. ἦν γὰρ θέλων 8
ρ tempore * eo quòd audiret * fieri.
ex multo ρ videre eum, * propter audire multa de eo: & spe-
ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτὸν, διὰ τὸ ἀκούειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ· καὶ ἤλ-
rabat aliquod signum videre ab eo * factum.
πιζέ τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ᾽ αὐτοῦ γινόμενον.
‖ at
Interrogabat autem eum in sermonibus multis: ‖ ipse autem nihil
ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς· αὐτὸς δὲ οὐδὲν 9
respondebat illi. Stabant autẽ principes Sacerdotũ
ἀπεκρίνατο αὐτῷ. εἱστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς 10

& Scribæ constanter accusantes eum.
καὶ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ.
§ Nihili faciens autem illum Herodes cum *exercitibus — § Spreuit *exercitu suo,
11 ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ ἡρώδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν
suis, & ‖ illudens, amiciens eum veste splendidam, re- — ‖ illusit indutum veste alba, &
αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίξας, περιβαλὼν αὐτὸν ἐσθῆτα λαμπρὰν, ἀνέ-
misit ρ eum Pilato. Facti sunt autem amici hicque — ρ ad Pilatum. Et
12 πεμψεν αὐτὸν τῷ πιλάτῳ. ἐγένοντο δὲ φίλοι ὅ, τε
Pilatus & Herodes in ipsa die cum inuicem: § praexti- — § nam antea inimici erant adinuicem.
πιλάτος καὶ ὁ ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ᾽ ἀλλήλων· † προϋ- — προϋπάρχω
terant enim in inimicitia existentes ad seipsos.
πῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτούς.
Pilatus autem *conuocans principes sacerdotum, & ‖ ma- — *conuocatis principibus ‖ magistratibus, & plebe,
13 πιλάτος δὲ συγκαλεσάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς ἄρ-
gistratus, & populum, Dixit ad illos: Obtulistis
14 χοντας, καὶ τὸν λαὸν, εἶπε πρὸς αὐτούς, προσηνέγκατέ
mihi hominem hunc quasi auertentem populum, & ecce ego
μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λαὸν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ
coram vobis interrogans, nullam inueni in homine isto
ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας, οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ
causam, ρ quorum accusatis aduersus eum. Sed neque Herodes: — ρ ex his in quibus
15 αἴτιον, ὧν κατηγορεῖτε κατ᾽ αὐτοῦ. ἀλλ᾽ οὐδὲ ἡρώδης·
§ remisi enim vos ad illum, & ecce nihil dignum morte — § nam
ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν, καὶ ἰδοὺ οὐδὲν ἄξιον θανάτου
est actum ei. * Castigans ergo illum dimittam. — *Emendatum
16 ἐστὶ πεπραγμένον αὐτῷ. παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.
Necesse autem habebat dimittere eis per ‖ festum, vnum. — ‖ diem
17 ἀνάγκην δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἕνα.
ρ Exclamarunt autem § vniuersa turba, * dicentes: Tolle hunc, ‖ dimitte — ρ Exclamauit § simul * dicens, ‖ &
18 ἀνέκραξαν δὲ παμπληθεὶ, λέγοντες, αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον
autem nobis Barabbam: Qui erat propter seditionẽ quãdã
19 δὲ ἡμῖν τὸν βαραββᾶν· ὅστις ἦν διὰ στάσιν τινὰ
factam in ciuitate, & homicidium, missus in carcerem.
γενομένην ἐν τῇ πόλει καὶ φόνον, βεβλημένος εἰς φυλακήν.
Iterum ρ ergo Pilatus adlocutus est *, volens dimittere — ρ autem * ad eos,
20 πάλιν οὖν ὁ πιλάτος προσεφώνησε θέλων ἀπολῦσαι τὸν
Iesum. § Illi autem succlamabant, dicentes: Crucifige, — § At
21 ἰησοῦν. οἱ δὲ ἐπεφώνουν, λέγοντες, σταύρωσον,
crucifige eum. Ille autem tertiò dixit ad illos: Quid
22 σταύρωσον αὐτόν. ὁ δὲ τρίτον εἶπε πρὸς αὐτούς, τί
enim * malum fecit iste? nullam causam mortis ‖ inueni in eo. — *mali ‖ inuenio
γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν αἴτιον θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ.
ρ castigans ergo illum § dimittam. * Illi autem instabant — ρ corripiam § & * At
23 παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. οἱ δὲ ἐπέκειντο
vocibus magnis, postulantes ‖ eum crucifigi, & inualescebant — ‖ vt crucifigeretur
φωναῖς μεγάλαις, αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι, καὶ κατίσχυον
voces eorum, & principum Sacerdotum. ρ At Pilatus — ρ Et
24 αἱ φωναὶ αὐτῶν, καὶ τῶν ἀρχιερέων. ὁ δὲ πιλάτος
adiudicauit fieri petitionem eorum. Dimisit autem
25 ἐπέκρινε γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν· ἀπέλυσε δὲ
illis § propter seditionem & homicidium * missum in carcerem, — § eum qui *missus fuerat
αὐτοῖς τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλημένον εἰς τὴν φυλακήν,
quẽ petebant: at Iesum ‖ tradidit voluntati eorum. — ‖ verò
ὃν ᾐτοῦντο· τὸν δὲ ἰησοῦν παρέδωκε τῷ θελήματι αὐτῶν.
Et cùm abducerent eum, ρ apprehendentes Simonem quendam § Cyre- — ρ apprehenderunt § Cyrenensem
26 καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτὸν, ἐπιλαβόμενοι σίμωνός τινος κυρη-
naum venientem * ab agro, imposuerunt illi crucem por- — *de villa, &
ναίου ἐρχομένου ἀπ᾽ ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέ-
tare post Iesum. Sequebatur autem ‖ illum multa tur- — ‖ post
27 ρειν ὄπισθεν τοῦ ἰησοῦ. ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆ-
ba populi, & mulierum, quæ & plangebant, & lamentabantur eum.
θος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν αἳ καὶ ἐκόπτοντο, καὶ ἐθρήνουν αὐτόν.
Conuersus autem ad illas Iesus, dixit: Filiæ Hieru-
28 στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ ἰησοῦς, εἶπε, θυγατέρες ἱερου-
salem, ρ ne flete super me, sed super vosipsas flete, & — ρ nolite flere
σαλὴμ, μὴ κλαίετε ἐπ᾽ ἐμὲ, πλὴν ἐφ᾽ ἑαυτὰς κλαίετε, καὶ
super filios vestros. Quoniã ecce venient dies, in quibus dicent:
29 ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν· ὅτι ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσι,
Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt, & vbera quæ
μακάριαι αἱ στεῖραι, καὶ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μαστοὶ οἳ
non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus:
30 οὐκ ἐθήλασαν. τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσι,
Cadite super nos: & collibus, Operite nos.
† πέσετε ἐφ᾽ ἡμᾶς· καὶ τοῖς βουνοῖς, καλύψατε ἡμᾶς. — πίπτω
Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid
31 ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί
fiet? Ducebantur autem & alij duo § malefici cum eo — § nequam
32 γένηται; ἤγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ
* tolli. Et postquàm ‖ abierunt in locum ρ vo- — *vt interficerẽtur ‖ venerunt ρ qui vocatur Caluariæ,
33 ἀναιρεθῆναι. καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν κα-
catum Caluariam, ibi crucifixerunt eum, & § maleficos, hunc — § latrones, vnum
λούμενον κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν, καὶ τοὺς κακούργους, ὃν
quidem à dextris, * hunc autem à sinistris. — *& alterum
μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν.
At Iesus ‖ dicebat: Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid — ‖ autem
34 ὁ δὲ ἰησοῦς ἔλεγε, πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί
faciunt. Diuidentes verò vestimenta eius miserunt ρ sortem. — ρ sortes.
ποιοῦσι. διαμεριζόμενοι δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἔβαλον κλῆρον.
Et stabat populus spectans: § deridebant * autem & principes — § & * cum
35 καὶ εἱστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες
cum eis, dicentes: Alios ‖ seruauit, seruet seipsum, si hic — ‖ saluos fecit, saluum faciat
σὺν αὐτοῖς, λέγοντες, ἄλλους ἔσωσε, σωσάτω ἑαυτὸν, εἰ οὗτός

ἐστιν

est Christus Dei electus. Illudebant autem ei &
ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ τοῦ θεοῦ ἐκλεκτός. ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ 36
milites accedentes, & acetum offerentes ei:
στρατιῶται προσερχόμενοι, καὶ ὄξος προσφέροντες αὐτῷ.
Et dicentes: Si tu es rex Iudæorum, *serua teipsum.
καὶ λέγοντες, εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν. 37
Erat autem & superscriptio scripta super eum literis
ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν 38
Græcis, & ‖ Romanis, & Hebraicis. HIC
ἑλληνικοῖς, καὶ ῥωμαϊκοῖς, καὶ ἑβραϊκοῖς· ΟΥΤΟΣ
EST REX IV-
ΕΣΤΙΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥ-
DÆORVM. Vnus autem ᵽ pendentium maleficorum
ΔΑΙΩΝ. εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων 39
blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, § serua temet ipsum &
ἐβλασφήμει αὐτὸν, λέγων, εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς, σῶσον σεαυτὸν καὶ
nos. Respondens autem alter increpabat eum, dicens:
ἡμᾶς. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων, 40
Neque times tu Deum, quòd in eadem damnatione es?
οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν θεὸν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ;
Et nos quidem iustè: * digna ‖ enim eorum quæ fecimus reci-
καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμ- 41
pimus: hic verò nihil ᵽ insolens egit. Et dicebat
βάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξε. καὶ ἔλεγε 42
§ Iesu: Memento mei Domine, cùm veneris in regnum tuum.
τῷ ἰησοῦ, μνήσθητί μου κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.
Et dixit illi Iesus, Amen dico tibi, Hodie mecum
καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ 43
eris in paradiso. Erat autem ferè hora sexta, & tenebræ
ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. ἦν δὲ ὡσεὶ ὥρα ἕκτη, καὶ σκότος 44
factæ sunt in vniuersam terram, vsque in horam nonam. Et obscu-
ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐννάτης. καὶ ἐσκο- 45
ratus est Sol, & scissum est velum templi medium.
τίσθη ὁ ἥλιος· καὶ ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον.
Et clamans voce magna Iesus, ait: Pater, in manus
καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ ἰησοῦς, εἶπε, πάτερ, εἰς χεῖράς 46
tuas commendabo spiritum meum. & hæc dicens expirauit.
σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου. καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσεν.
Videns autem Centurio * factum, glorificauit Deum,
ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ γενόμενον, ἐδόξασε τὸν θεὸν, 47
dicens: Verè homo hic iustus erat. Et ‖ omnes
λέγων, ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν. καὶ πάντες 48
simul accedentes turbæ ad spectaculum istud, ᵽ spectantes
οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωροῦντες
facta, percutientes suaipsorum pectora, reuertebantur.
τὰ γενόμενα, τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη ὑπέστρεφον.
Stabant autem omnes noti eius alonge, & mulieres
εἱστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ μακρόθεν, καὶ γυναῖκες 49
quæ consecutæ eum § à Galilæa videntes hæc.
αἱ συνακολουθήσασαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ὁρῶσαι ταῦτα.
Et ecce vir nomine Ioseph, *consiliarius existens, vir
καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι ἰωσὴφ, βουλευτὴς ὑπάρχων, ἀνὴρ 50
bonus, & iustus: Hic non ‖ erat suffragatus
ἀγαθὸς, καὶ δίκαιος· οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος 51
consilio & ᵽ actioni eorum, ab Arimathæa ciuitate
τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν, ἀπὸ ἀριμαθαίας πόλεως τῶν
§ Iudæorum, qui expectabat & ipse regnum Dei.
ἰουδαίων, ὃς προσεδέχετο καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.
Hic * accedens Pilato, petiit corpus Iesu.
οὗτος προσελθὼν τῷ πιλάτῳ, ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. 52
Et ‖ detrahens ipsum, inuoluit id ᵽ sindone, & posuit § id
καὶ καθελὼν αὐτὸ, ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ 53
in monumento exciso, * vbi non erat nondum nemo positus ᵽ.
ἐν μνήματι λαξευτῷ, οὗ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς κείμενος·
Et dies erat parasceues, & sabbatum illucescebat.
καὶ ἡμέρα ἦν παρασκευὴ, καὶ σάββατον ἐπέφωσκε. 54
Subsecutæ autem § mulieres, quæ * fuerant venien-
κατακολουθήσασαι δὲ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυ- 55
tes cum eo de Galilæa, viderunt monumentum &
θυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς γαλιλαίας, ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον, καὶ
‖ vt positum erat corpus eius. ᵽ Reuersæ autem para-
ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ. ὑποστρέψασαι δὲ ἡτοί- 56
uerunt aromata & vnguenta: & quidem sabbato § quieuerunt
μασαν ἀρώματα καὶ μύρα· καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν
secundùm mandatum.
κατὰ τὴν ἐντολήν.

Marginal notes (left): * saluum fac; ‖ Latinis; ᵽ de his qui pendebant latronibus; § saluum fac; * nam ‖ factis; ᵽ mali gessit; § ad Iesum; * quod fuerat; ‖ omnis turba eorum qui simul aderant; ᵽ & videbant quę fiebant; § erant; * qui erat decurio; ‖ consenserat; ᵽ actibus; § Iudææ; * accessit ad Pilatum, &; ‖ depositum; ᵽ in § eum; * in quo nondum quisquam ᵽ fuerat.; § & * venerant; ‖ quemadmodum; ᵽ Et reuertentes; § siluerunt

CAP. XXIIII. κδ'.

At vna * sabbatorum diluculo ‖ profundo venerunt ad monumen-
Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου βαθέος ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆ- 1
tum, portantes quæ parauerant aromata, & quædam cum eis.
μα, φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα, καί τινες σὺν αὐταῖς.
ᵽ Inuenerũt autem lapidem reuolutum à monumento.
εὗρον δὲ τὸν λίθον † ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου. 2
Et ingressæ non inuenerunt corpus Domini Iesu.
καὶ εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἰησοῦ. 3
Et factum est § in dubitare eas de isto, & ecce duo
καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδοὺ δύο 4
viri * adstiterunt eis in vestibus fulgentibus.
ἄνδρες ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις.
Timentibus autem factis illis, & inclinantibus vultum
ἐμφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον 5

Marginal notes (left): * autem sabbati ‖ valde; ᵽ Et ἀποκυλίω; § dum mente consternatæ essent; * steterunt secus illas in veste fulgenti. Cùm timerent autem, & declinarent

in terram, dixerunt ad illas: Quid quæritis viuentem cum
εἰς τὴν γῆν, εἶπον πρὸς αὐτὰς, τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν
mortuis? Non est hîc, sed surrexit: recordamini ᵽ vt lo-
6 νεκρῶν; οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη. μνήσθητε ὡς ἐλά-
cutus est vobis, § adhuc existẽs in Galilæa, Dicens, Quia
7 λησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ· λέγων, ὅτι
oportet filium hominis tradi in manus hominum
δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων
peccatorum, & crucifigi: & tertia die resurgere.
ἁμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι.
Et recordatæ sunt verborum eius.
8 καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ.
Et * reuersæ à monumento, nuntiauerunt hæc
9 καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν ταῦτα
omnia ‖ vndecim, & omnibus cæteris. Erant autem
10 πάντα τοῖς ἕνδεκα, καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς. ἦσαν δὲ ἡ
Magdalene Maria, & Ioanna, & Maria Iacobi, & cæte-
μαγδαληνὴ μαρία, καὶ ἰωάννα, καὶ μαρία ἰακώβου, καὶ αἱ λοι-
ræ ᵽ cum eis, quæ dicebant ad Apostolos hæc.
παὶ σὺν αὐταῖς, αἳ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα.
Et visa sunt ante illos sicut deliramentum verba
11 καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα
§ eorum, & non crediderunt illis. At Petrus * surgens cucurrit
12 αὐτῶν, καὶ ἠπίστουν αὐταῖς. ὁ δὲ πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν
ad monumentum, & procumbens ‖ videt linteamina posita
ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα
sola: & abiit, ᵽ apud se mirans § factum.
μόνα· καὶ ἀπῆλθε, πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός.
Et ecce duo ex illis * erant euntes in ipsa die
13 καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ
in ‖ vicum distantem stadia sexaginta ab Hierusalem, ᵽ cui
εἰς κώμην ἀπέχουσαν σταδίους ἑξήκοντα ἀπὸ ἱερουσαλὴμ, ᾗ
nomen Emmaus. Et ipsi loquebantur ad inuicem
14 ὄνομα ἐμμαούς. καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους
de omnibus § euentis his. Et factum est in
15 περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
colloqui ipsos & conquirere, & ipse Iesus appropinquãs
ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ ἰησοῦς ἐγγίσας
ibat cum illis. At oculi § illorum tenebantur
16 συνεπορεύετο αὐτοῖς. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο
ᵽ non agnoscere eum. § Ait autem ad illos: Qui *
17 τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς, τίνες
sermones hi quos confertis ad inuicem ambulantes, &
οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ
estis tristes? ‖ Respondens autem vnus cui nomen Cleo-
18 ἐστὲ σκυθρωποί; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εἷς ᾧ ὄνομα κλεό-
pas, dixit ᵽ ad eum: Tu solus § peregrinaris Hierusalem, & non
πας, εἶπε πρὸς αὐτὸν, σὺ μόνος παροικεῖς ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ
cognouisti * facta in illa in diebus his?
ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις;
‖ Et dixit eis: Quæ? ᵽ illi autem dixerunt ei: Quæ de Iesu
19 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ποῖα; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, τὰ περὶ ἰησοῦ τοῦ
Nazareno, qui fuit vir Propheta, potens in opere &
ναζωραίου, ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης, δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ
sermone coram Deo & omni populo. § Quomodoque
20 λόγῳ ἐναντίον τοῦ θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ· ὅπως τε
tradiderunt eum summi sacerdotes, & principes nostri in damnationẽ
παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα
mortis, & crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus, quia
21 θανάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν, ὅτι
ipse esset * futurus redimere Israel. ‖ sed & cum omnibus
αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν ἰσραήλ. ἀλλά γε σὺν πᾶσι
his, tertiam hanc diem agit hodie, ᵽ ex quo hæc
τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφ' οὗ ταῦτα
facta sunt. Sed & mulieres quædam ex § nobis terruerunt
22 ἐγένετο. ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν
nos, * factæ antelucanæ ad monumentum. Et non ‖ inuenientes
23 ἡμᾶς, γενόμεναι ὄρθριαι ἐπὶ τὸ μνημεῖον· καὶ μὴ εὑροῦσαι
corpus eius, venerunt, dicentes, ᵽ & visionem angelorum vi-
τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἦλθον, λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρα-
disse, qui dicunt eum viuere. Et abierunt quidã § eorũ qui cum
24 κέναι, οἳ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν
nobis, ad monumentum, & inuenerunt ita sicut & mulieres
ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτω καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες
dixerunt: ipsum verò non * viderunt. Et ipse dixit ad eos:
25 εἶπον, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. καὶ αὐτὸς εἶπε πρὸς αὐτοὺς,
O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ
ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς
locuti sunt Prophetæ! Nonne hæc oportuit pati
26 ἐλάλησαν οἱ προφῆται· οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν
Christum, & ‖ intrare in gloriam suam? Et incipiens
27 χριστὸν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; καὶ ἀρξάμενος
à Moyse, & ab omnibus Prophetis, interpretabatur
ἀπὸ μωσέως, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν, † διηρμήνευεν
illis in omnibus scripturis quæ de seipso ᵽ.
αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ.
Et appropinquauerũt § ad vicum quò ibant, & ipse
28 καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς
se finxit longiùs ire. Et coegerunt
29 προσεποιεῖτο πορρωτέρω πορεύεσθαι. καὶ παρεβιάσαντο
illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniam ‖ ad vesperam est, &
αὐτὸν, λέγοντες, μεῖνον μεθ' ἡμῶν· ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶ, καὶ

κέκλικεν

Marginal notes (right): ᵽ qualiter; § cùm adhuc esses; * regressæ; ‖ illis; ᵽ quæ erant; § ista * autem; ‖ vidit; ᵽ secum; § quod fuerat; * ibant; ‖ castellum, quod erat in spatio stadiorum; ᵽ nomine; § his quæ acciderant.; * dum fabularentur, & secũ quærerent; ‖ autem; ᵽ ne agnoscerent; § Et * sunt; ‖ Et; ᵽ ei:; § peregrinus es in; * quæ sunt; ‖ quibus ille; ᵽ Et; § Et; * redempturus; ‖ & nunce super hæc omnia, tertia dies est; ᵽ quòd; § nostris; * quæ ante lucem fuerunt; ‖ inuento corpore; ᵽ se etiam; § ex nostris; * inuenerunt; ‖ ita; διηρμήνευε ᵽ erant.; § castello; ‖ aduesperascit

*inclinata est *inclinauit dies. & intrauit ad manendum cum illis.
κέκλικεν ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθε τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς.
‖dum recumberet Et factum est ‖in discumbere ipsum cum eis, ℙaccipiens
καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν 30
ℙaccepit panem ℙ benedicit, *& frangens porrigebat illis.
τὸν ἄρτον εὐλόγησε, καὶ κλάσας ἐπεδίδου αὐτοῖς.
*ac fregit, & ‖Et ‖Eorum autem aperti sunt oculi, & cognouerunt eum:
αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν· 31
ℙeuanuit ex oculis eorum. & ipse ℙ non apparens factus est ab eis. Et dixerunt ad
καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. καὶ εἶπον πρὸς 32
*dum inuicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, *vt loque-
ἀλλήλους, οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλά-
retur nobis in via, & vt aperiret nobis scripturas?
λει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς;
Et surgentes eadem hora, regressi sunt in Hierusalem,
καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ, 33
ℙerant, & inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum illis ℙ,
καὶ εὗρον συνηθροισμένους τοὺς ἕνδεκα, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς,
*apparuit Dicentes, Quòd surrexit Dominus verè, & *visus est Simoni.
ὁπῶ vel ὁρῶ λέγοντας, ὅτι ἠγέρθη ὁ κύριος ὄντως, καὶ ὤφθη Σίμωνι. 34
*gesta erant Et ipsi enarrabant quæ *in via, & quomodo ‖agnitus est eis
‖cognouerũt eum ℙDum autem hæc loquuntur, *ego sum, nolite timere.
καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς 35
in fractione panis. ℙ Hæc autem ipsis loquentibus,
ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου. ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, 36
& ipse Iesus stetit in medio eorum, & dicit eis:
καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς,
Pax vobis.' Conturbati verò & conterriti facti,
εἰρήνη ὑμῖν. πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι 37
‖se existimabant ‖spiritum videre. Et dixit eis: Quid tur-
ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τί τετα- 38
ℙhabere bati estis, & quare cogitationes ascendunt in
ραγμένοι ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς
corda vestra? Videte manus meas, & pedes
καρδίαις ὑμῶν; ἴδετε τὰς χεῖράς μου, καὶ τοὺς πόδας 39
meos: quia ipse ego sum. palpate me, & videte: quia spiritus
μου· ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι. ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε ὅτι πνεῦμα
*cùm *dixisset, carnem & ossa non habet, sicut me videtis ℙ habentem.
σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα.
Et *hoc *dicens ostendit eis manus & pedes.
καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. 40
Adhuc autẽ non credentibus illis præ gaudio, & miranti-
ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς, καὶ θαυμαζόν- 41
‖quod manducetur bus, dixit eis: Habetis aliquid ‖esculentum hîc?
των, εἶπεν αὐτοῖς, ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε;
ℙAt ℙIlli autem obtulerunt ei piscis assi partem, & *de apia-
οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισ- 42
*fauum mellis. rio fauo: Et *sumens coram eis ‖edit.
σίου κηρίου. καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγε. 43
*cum máducasset ℙDixit autem *eis: Hæc * verba quæ locutus sum ad vos‖
‖sumens reliquias dedit eis, ℙ Et *ad eos, *sunt
εἶπε δὲ αὐτοῖς, οὗτοι οἱ λόγοι οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς 44
‖cùm essem ℙ necesse est adhuc *existens vobiscum, quoniam ℙoportet impleri omnia
ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ
‖quæ sunt ‖scripta in lege Moysi. & Prophetis, & Psalmis
γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως καὶ προφήταις καὶ ψαλμοῖς
*illis de me. Tunc aperuit *ipsorum sensum,* ad intelligendum
περὶ ἐμοῦ. τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸ νοῦν, τοῦ συνιέναι, 45
*vt intelligerent scripturas. Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est,
τὰς γραφάς. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι οὕτω γέγραπται, 46
& sic oportebat pati Christum, & resurgere à mortuis
καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν
tertia die: Et prædicari in nomine
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι 47
‖incipientibus eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes, ‖ in-
αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρ-
*ciplentem ab Hierosolyma. Vos autem estis testes horum.
ξάμενον ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. ὑμεῖς δὲ ἐστε μάρτυρες τούτων. 48
Et ecce ego mitto promissum Patris mei
καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου 49
in vos. Vos autem sedete in ciuitate Hierusalem, quoad vsque
ἐφ' ὑμᾶς. ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἕως οὗ
induamini virtutem ex alto. Eduxit autem eos
ἐνδυσησθε δυνάμιν ἐξ ὕψους. ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς 50
ℙ eleuatis manibus suis, foras *vsque in Bethaniam, & ℙ *sustollens manus suas, benedixit
ἔξω ἕως εἰς Βηθανίαν· καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν
*dũ benediceret eis. Et factum est *in benedicere eum illis, *disiunctus est.
αὐτούς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, διέστη 51
*recessit ab eis, & *sursum ferebatur in cælum. Et ipsi ado-
ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ αὐτοὶ προσκυ- 52
rantes *eum, regressi sunt in Hierusalem cum gaudio magno.
νήσαντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης.
Et erant semper in templo, laudantes & benedicentes
καὶ ἦσαν διὰ παντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες 53
Deum. Amen.
τὸν θεόν. ἀμήν.

Sancti Euangelij secundum Lucam,

FINIS.

SECVNDVM IOANNEM

ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ

SANCTVM EVANGELIVM.

ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

CAPVT PRIMVM. α.

1 IN principio erat Verbum, & Verbum
Ν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος
erat apud Deum, & Deus erat
ἦν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ θεὸς ἦν ὁ
Verbum. Hoc erat in principio
2 λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ
apud Deum. Omnia per
3 πρὸς τὸν θεόν. πάντα δὲ
ipsum facta sunt, & sine ipso factum
αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγέ-
est *neque vnum*, quod factum est. In ipso vita erat, & vita nihil,
4 νετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ
erat lux hominum. Et lux in tenebris
5 ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων· καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ
lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.
φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.
Fuit homo missus à Deo, * nomen ei *cui erat
6 ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ
Ioannes. Hic venit in testimonium, vt testa- testimonium per-
7 Ἰωάννης. οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυ- hiberet
reretur de lumine, vt omnes crederent per illum.
ρήσῃ περὶ τοῦ φωτὸς, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ.
Non erat ille lux, sed vt *testaretur* de lumine.
8 οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός.
Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem
9 ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον
venientem in * mundum. In mundo erat, & * hunc
10 ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ
mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit.
κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω.
In propria venit, & *propri* eum non receperunt. sui
11 εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον.
Quotquot autẽ receperunt eum, dedit eis potestatem filios
12 ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα
Dei fieri, *credentibus* in nomine eius. his qui credunt
θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ·
Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque
13 οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ
ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.
ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν.
Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & vidi-
14 καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεα-
mus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre,
σάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς,
plenus gratiæ & veritatis. Ioannes *testatur* de testimonium per-
15 πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ hiber
ipso: & clamauit, dicens: Hic erat quem dixi, Post me Qui post
αὐτοῦ· καὶ κέκραγε, λέγων, οὗτος ἦν ὃν εἶπον, ὁ ὀπίσω μου
veniens, ante me factus est: quia prior me erat. venturus est,
ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγονεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν.
Et ex plenitudine eius nos omnes accepimus, & de
16 καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ
gratiam pro gratia. Quia lex per Moysen
17 χάριν ἀντὶ χάριτος· ὅτι ὁ νόμος διὰ μωσέως
data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.
ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ ἐγένετο.
Deum nemo vidit vnquam: vnigenitus filius *existens* in qui est
18 θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ὁ μονογενὴς υἱὸς, ὁ ὢν εἰς
sinum Patris, ipse enarrauit.
τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.
Et hoc est testimonium Ioannis, quando miserunt
19 καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάνου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ
Iudæi *ex Hierosolymis sacerdotes & Leuitas‖, vt interrogarent *ab ‖ ad eum,
Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ λευίτας, ἵνα ἐρωτήσωσιν
eum, Tu quis es? Et confessus est, & non nega-
20 αὐτὸν, σὺ τίς εἶ; καὶ ὡμολόγησε, καὶ οὐκ ἠρνή-
uit. & confessus est, Quia non sum ego Christus.
σατο· καὶ ὡμολόγησεν, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός.
Et interrogauerunt eum, Quid ergo? Elias es tu? & *dicit*, dixit,
21 καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, τί οὖν; ἠλίας εἶ σύ; καὶ λέγει,
Non sum. Propheta es tu? & respondit, Non.
οὐκ εἰμί. ὁ προφήτης εἶ σύ; καὶ ἀπεκρίθη, οὔ.
Dixerunt ergo ei: Quis es, vt responsum demus *mit- his qui miserunt
22 εἶπον οὖν αὐτῷ, τίς εἶ, ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς πέμ-
tentibus nos? quid dicis de teipso?
ψασιν ἡμᾶς; τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ;
Ait: Ego vox clamantis in deserto, Dirigite
23 ἔφη, ἐγὼ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, εὐθύνατε
viam Domini, sicut dixit Esaias propheta.
τὴν ὁδὸν κυρίου, καθὼς εἶπεν ἡσαΐας ὁ προφήτης.

καὶ οἱ

* qui fuerant
Et *missi erant ex Pharisæis.
καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν φαρισαίων· 24
Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas,
καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, καὶ εἶπον αὐτῷ, τί οὖν βαπτίζεις, 25
si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta?
εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστὸς, οὔτε ἠλίας, οὔτε ὁ προφήτης;
Respondit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo in aqua:
ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰωάννης, λέγων, ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι· 26
‖ nescitis
Medius autem vestrûm stetit quem vos ‖ non nostis: Ipse est
μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε· αὐτός ἐστιν 27
ρ qui est
ρ ille post me venturus, qui ante me factus est, cuius ego non
ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, οὗ ἐγὼ οὐκ
sum dignus vt soluam eius corrigiam calceamenti.
εἰμὶ ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος.
Hæc in Bethania facta sunt trans Iordanem, vbi erat
ταῦτα ἐν βηθανίᾳ ἐγένετο πέραν τοῦ ἰορδάνου, ὅπου ἦν 28
ʼ Altera die vidit
Ioannes baptizans. ʼ Postridie conspicit Ioannes
ἰωάννης βαπτίζων. τῇ ἐπαύριον βλέπει ὁ ἰωάννης 29
Iesum venientem ad se, & ait: Ecce agnus
τὸν ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει, ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ
* ecce qui tollit peccata
Dei, *tollens peccatum mundi. Hic est
θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· οὗτός ἐστιν 30
de quo ego dixi, Post me venit vir, qui ante me
περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον, ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου
‖ nesciebam
factus est: quia prior me erat. Et ego ‖ non sciebam
γέγονεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν. κἀγὼ οὐκ ᾔδειν 31
ρ in ʼ ea
eum: sed vt manifestetur ρ Israel, propter ʼ hoc veni ego
αὐτὸν, ἀλλ᾽ ἵνα φανερωθῇ τῷ ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ
* testimonium perhibuit
in aqua baptizans. Et *testatus est Ioannes,
ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων. καὶ ἐμαρτύρησεν ἰωάννης, 32
θεάομαι
dicens: Quia vidi Spiritum descendentem quasi colum-
λέγων, ὅτι † τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ περιστε-
‖ nesciebam
bam de cælo, & mansit super eum. Et ego ‖ non
ρὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ᾽ αὐτόν. κἀγὼ οὐκ 33
ρ qui misit
sciebam eum, sed ρ mitteas me baptizare in aqua, ille
ᾔδειν αὐτὸν, ἀλλ᾽ ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός
mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem
μοι εἶπεν, ἐφ᾽ ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον, καὶ μένον
ʼ qui baptizat
super eum, hic est ʼ baptizans in Spiritu sancto.
ἐπ᾽ αὐτὸν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ.
* testimonium perhibui
Et ego vidi, & *testatus sum quia hic est filius
κἀγὼ ἑώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς 34
‖ Altera die
Dei. ‖ Postridie iterum stabat Ioannes, &
τοῦ θεοῦ. τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ ἰωάννης, καὶ 35
ex discipulis eius duo. Et respiciens Iesum
ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. καὶ ἐμβλέψας τῷ ἰησοῦ 36
ambulantem, dicit: Ecce agnus Dei.
περιπατοῦντι, λέγει, ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ.
Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & se-
καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ ἠκο- 37
cuti sunt Iesum. Conuersus autem Iesus, & vi-
λούθησαν τῷ ἰησοῦ. στραφεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, καὶ θεασά- 38
ρ se, ʼ Qui
dens eos sequentes ρ, dicit eis: Quid quæritis? ʼ illi
μενος αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς, τί ζητεῖτε; οἱ
autem dixerunt ei: Rabbi, (quod dicitur interpretatum, Magister)
δὲ εἶπον αὐτῷ, ῥαββί, ὃ λέγεται ἑρμηνευόμενον, διδάσκαλε,
* habitas?
vbi *manes? Dicit eis: Venite & videte. venerunt
ποῦ μένεις; λέγει αὐτοῖς, ἔρχεσθε καὶ ἴδετε. ἦλθον 39
& viderunt vbi maneret, & apud eum manserunt die il-
καὶ εἶδον ποῦ μένει, καὶ παρ᾽ αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκεί-
‖ autem
lo: hora erat quasi decima. Erat ‖ Andreas frater
νην. ὥρα ἦν ὡς δεκάτη. ἦν ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς 40
ρ qui audierant
Simonis Petri, vnus ex duobus ρ audientibus à Ioanne,
σίμωνος πέτρου, εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ ἰωάννου,
ʼ secuti fuerant, * primùm
& ʼ secutis eum. Inuenit hic * primus
καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ. εὑρίσκει οὗτος πρῶτος 41
‖ suum
fratrem ‖ proprium Simonem, & dicit ei: Inuenimus
τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ, εὑρήκαμεν τὸν
Messiam, quod est interpretatum, Christus. Et adduxit eum
μεσσίαν, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, ὁ χριστός. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν 42
ad Iesum. Intuitus autem eum Iesus, dixit: Tu es Simon
πρὸς τὸν ἰησοῦν. ἐμβλέψας δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, εἶπε, σὺ εἶ σίμων
filius Iona: tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.
ὁ υἱὸς ἰωνᾶ· σὺ κληθήσῃ κηφᾶς, ὃ ἑρμηνεύεται πέτρος.
ρ In crastinum
ρ Postridie voluit exire in Galilæam, & inue-
τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ εὑρί- 43
nit Philippum, & dicit ei Iesus: Sequere me.
σκει φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀκολούθει μοι.
Erat autem Philippus à Bethsaida, ex ciuitate An-
ἦν δὲ ὁ φίλιππος ἀπὸ βηθσαϊδὰ, ἐκ τῆς πόλεως ἀν- 44
dreæ & Petri. Inuenit Philippus Nathanael,
δρέου καὶ πέτρου. εὑρίσκει φίλιππος τὸν ναθαναὴλ, 45
& dicit ei: Quem scripsit Moyses in lege, & Prophetæ,
καὶ λέγει αὐτῷ, ὃν ἔγραψε μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ, καὶ οἱ προφῆται,
inuenimus Iesum filium Ioseph illum à Nazareth.
εὑρήκαμεν ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ ναζαρέτ.
ʼ A * boni
Et dixit ei Nathanael: ʼ Ex Nazareth potest aliquid *bonum
καὶ εἶπεν αὐτῷ ναθαναὴλ, ἐκ ναζαρὲτ δύναταί τι ἀγαθὸν 46
esse? dicit ei Philippus: Veni, & vide. Vidit Iesus
εἶναι; λέγει αὐτῷ φίλιππος, ἔρχου, καὶ ἴδε. εἶδεν ὁ ἰησοῦς 47
Nathanael venientem ad se, & dicit de eo: Ecce ve-
τὸν ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ, ἴδε ἀλη-

rè Israelita, in quo dolus non est. Dicit ei Na-
48 θῶς ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. λέγει αὐτῷ να-
thanael: Vnde me nosti? Respondit Iesus, & ‖ dixit
‖ dicit
θαναὴλ, πόθεν με γινώσκεις; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν
ei: ρ Ante te Philippum vocare existentem sub ficu,
ρ Prius quam te Philippus vocaret, cùm esses
αὐτῷ, πρὸ τοῦ σε φίλιππον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν,
vidi te. Respondit Nathanael, & ait ei: Rabbi,
49 εἶδόν σε. ἀπεκρίθη ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ, ῥαββί,
tu es filius Dei: tu es rex Israel.
σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ.
Respondit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi, Vidi te
50 ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι εἶπόν σοι, εἶδόν σε
sub ficu, credis? ʼ maiora his videbis.
ʼ maius
ὑποκάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις; μείζω τούτων ὄψει.
Et dicit ei: Amen, amen dico vobis, Amodo videbitis
51 καὶ λέγει αὐτῷ, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ᾽ ἄρτι ὄψεσθε
cælum apertum, & angelos Dei ascendentes
τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας
& descendentes supra filium hominis.
καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

CAP. II. β.

Et die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Gali-
1 Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν κανᾶ τῆς γαλι-
læa: & erat mater Iesu ibi. Vocatus est auté &
2 λαίας· καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ ἐκεῖ. ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ
Iesus & discipuli eius ad nuptias. Et deficiente
3 ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. καὶ ὑστερήσαντος
vino, dicit mater Iesu ad eum, Vinum non habent.
οἴνου, λέγει ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ πρὸς αὐτὸν, οἶνον οὐκ ἔχουσι.
* Dicit ei Iesus: Quid mihi & tibi ‖ mulier? nondum venit
* Et ‖ est
4 λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, τί ἐμοὶ καὶ σοὶ γύναι; οὔπω ἥκει ἡ
hora mea. Dicit mater eius ministris: Quodcunque
5 ὥρα μου. λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, ὅ, τι ἂν
dixerit vobis facite. Erant autem ibi hydriæ lapideæ sex
6 λέγῃ ὑμῖν ποιήσατε. ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἓξ
positæ secundum purificationem Iudæorum, capientes singulæ me-
κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνὰ με-
tretas ρ duas vel ʼ tres. Dicit eis Iesus: Implete
ρ binas ʼ ternas
7 τρητὰς δύο ἢ τρεῖς. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, γεμίσατε
hydrias aqua: & impleuerunt eas vsq; ad summum.
τὰς ὑδρίας ὕδατος· καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω.
Et dicit eis*: Haurite nunc, & ferte architri-
* Iesus
8 καὶ λέγει αὐτοῖς, ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρι-
clino: & tulerunt. Vt autem gustauit architriclinus
9 κλίνῳ. καὶ ἤνεγκαν. ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος
aquam vinum factam, & non sciebat vnde esset: at mi-
τὸ ὕδωρ οἶνον γεγενημένον, καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν ἐστίν, οἱ δὲ διά-
nistri ‖ sciebant ρ haurientes aquam: vocat sponsum
‖ autem ρ qui hauserant
κονοι ᾔδεισαν οἱ † ἠντληκότες τὸ ὕδωρ· φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ
architriclinus, Et dicit ei: Omnis homo pri-
ἀντλάω
10 ἀρχιτρίκλινος, καὶ λέγει αὐτῷ, πᾶς ἄνθρωπος πρῶ-
mùm bonum vinum ponit: & cùm inebriati fuerint, tunc ʼ minus:
ʼ id quod deterius est:
τον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅταν † μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω.
μεθύω
tu * seruasti bonum vinum vsque ‖ iam. Hoc fecit
* autem ‖ adhuc
11 σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι. ταύτην ἐποίησε
initium signorum Iesus in Cana Galilææ, &
τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ ἰησοῦς ἐν κανᾶ τῆς γαλιλαίας, καὶ
manifestauit gloriam suam: & crediderunt in eum di-
ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ· καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μα-
scipuli eius. Post hoc descendit in Capharnaum, ipse
12 θηταὶ αὐτοῦ. μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς καπερναοὺμ, αὐτὸς
& mater eius, & fratres eius, & discipuli eius,
καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
& ibi manserunt non multis diebus. Et propè erat
13 καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας. καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ
Pascha Iudæorum, & ascendit in Hierosolymam Iesus.
πάσχα τῶν ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα ὁ ἰησοῦς.
Et inuenit in templo vendentes boues, & oues,
14 καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας, καὶ πρόβατα,
& columbas, & numularios sedentes.
καὶ περιστερὰς, καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους.
Et ρ faciens flagellum ʼ ex funiculis, omnes eiecit
ρ cùm fecisses quasi
15 καὶ ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων, πάντας ἐξέβαλεν
ʼ de templo, & oues * & boues, & numulariorum
ʼ de * quoque
ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας, καὶ τῶν κολλυβιστῶν
effudit ‖ monetam, & mensas subuertit.
‖ æs,
ἐξέχεε τὸ κέρμα, καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε.
Et ρ columbas ʼ vendentibus dixit: Auferte ista hinc:
ρ his quæ ʼ vendebant
16 καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν εἶπεν, ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν·
*ne facite domum Patris mei domum ‖ mercatus.
* & nolite facere ‖ negotiationis;
μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμπορίου.
Recordati sunt verò discipuli eius quia scriptum est,
17 ἐμνήσθησαν δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι γεγραμμένον ἐστίν, ὁ
Zelus domus tuæ comedit me. Responderunt ergo
18 ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με. ἀπεκρίθησαν οὖν
Iudæi, & dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis, quia hæc
οἱ ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ, τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα
facis? Respondit Iesus, & dixit eis: Soluite
19 ποιεῖς; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, λύσατε τὸν
templũ hoc, & in tribus diebus excitabo illud.
ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν.

Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & sex annis ædifica-
εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι, τεσσαράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδο- 20
tum est templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?
μήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν;
Ille autem dicebat de templo corporis sui.
ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. 21
Cùm ergo resurrexisset à mortuis, recordati sunt discipuli eius
ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 22
quia hoc dicebat eis: & crediderunt scripturæ, & sermoni
ὅτι τοῦτο ἔλεγεν αὐτοῖς· καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ
quē dixit Iesus. Cùm autē esset in Hierosolymis
ᾧ εἶπεν ὁ ἰησοῦς. ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς ἱεροσολύμοις 23
* die — in Pascha in *festo, multi crediderunt in nomine
ἐν τῷ πάσχα ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα
eius, videntes eius signa quæ faciebat.
αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει.
‖ eo quòd ipse nosset — Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, ‖ propter
αὐτὸς δὲ ὁ ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ 24
ᵖ erat ei, — ipsum nosse omnes. Et quia non opus ᵖ haberet,
αὐτὸν γινώσκειν πάντας· καὶ ὅτι οὐ χρείαν εἶχεν, 25
* testimonium perhiberet — vt quis *testaretur de homine: ipse enim sciebat quid
ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε τί
esset in homine.
ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

CAP. III. γ'.

* nomine, — Erat autem homo ex Pharisæis, Nicodemus *nomen
Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν φαρισαίων, νικόδημος ὄνομα 1
ei, princeps Iudæorum. Hic venit ad Iesum
αὐτῷ, ἄρχων τῶν ἰουδαίων. οὗτος ἦλθε πρὸς τὸν ἰησοῦν 2
nocte, & dixit ei: Rabbi, scimus quia à Deo venisti
νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ῥαββὶ οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας
Magister: nemo enim hæc signa potest facere quæ
διδάσκαλος· οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν, ἃ
tu facis, ‖ si non fuerit Deus cum eo. Respondit Ie-
σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ. ἀπεκρίθη ὁ ἰη- 3
‖ nisi — sus, & dixit ei: Amen amen dico tibi, ‖ si non quis natus
σοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννη-
ᵖ denuo, — fuerit ᵖ desursum, non potest videre regnum Dei.
θῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.
Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo
λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νικόδημος, πῶς δύναται ἄνθρωπος 4
* cùm sit * nunquid — renasci *senex existēs? *num potest in ventrem matris
γεννηθῆναι γέρων ὤν; μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς
‖ iteratò — suæ ‖ secundo introire, & renasci? Respondit
αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν, καὶ γεννηθῆναι; ἀπεκρίθη 5
ᵖ nisi *renatus — Iesus: Amen amen dico tibi, ᵖ si non quis *natus fuerit ex aqua
ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος
& spiritu, non potest introire in regnum Dei.
καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.
* Quod est — *Natum ex carne, caro est: & *natum
τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι· καὶ τὸ γεγεννημένον 6
ex spiritu, spiritus est. Non mireris quia
ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστι. μὴ θαυμάσῃς ὅτι 7
‖ denuo. — dixi tibi, Oportet vos nasci ‖ desuper.
εἶπόν σοι, δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν.
Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis,
τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, 8
ᵖ nescis *aut — sed ᵖ non nosti vnde veniat, *& quò vadat: sic est omnis
ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει· οὕτως ἐστὶ πᾶς
* qui est — *natus ex spiritu. Respondit Nicode-
ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. ἀπεκρίθη νικόδη- 9
mus, & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri?
μος, καὶ εἶπεν αὐτῷ, πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι;
Respondit Iesus, & dixit ei: Tu es Magister
ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ 10
‖ in ᵖ ignoras? — ‖ Israel, & hæc ᵖ non nostis? Amen amen dico
ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω 11
tibi, quia quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur,
σοι, ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν,
& testimonium nostrum non accipitis. Si terrena
καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. εἰ τὰ ἐπίγεια 12
dixi vobis, & non creditis, quomodo si dixero vobis cæ-
εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπου-
lestia, credetis? Et nemo ascendit in cælum,
ράνια, πιστεύσετε; καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, 13
*nisi qui descendit de * qui est — *si non ille ex cælo descendens, filius hominis *existens in
εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν
cælo. Et sicut Moyses exaltauit serpentēm in
τῷ οὐρανῷ. καὶ καθὼς μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ 14
deserto, ita exaltari oportet filium hominis: Vt omnis
ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου· ἵνα πᾶς 15
‖ qui credit — ‖ credens in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam.
ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον.
Sic enim dilexit Deus mundum, vt filium suum illum vni-
οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονο- 16
genitum daret, vt omnis ‖ credens in eum non pereat, sed
γενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ'
habeat vitam æternam. Non enim misit Deus filium
ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν 17
suum in mundum, vt iudicet mundum: sed vt saluetur
αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον· ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ

mundus per ipsum. *Credens in eum, non iudicatur: — * Qui credit
18 κόσμος δι' αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, οὐ κρίνεται.
qui autē non *credens, iam iudicatus est, quia non credidit in — *credit.
ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται· ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ
nomine vnigeniti filij Dei. Hoc autem est
19 ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. αὕτη δέ ἐστιν ἡ
iudicium: quia lux venit in mundum, & dilexerunt ho-
κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄν-
mines magis tenebras quàm lucem: erant enim mala eorum
θρωποι μᾶλλον τὸ σκότος, ἢ τὸ φῶς· ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν
opera. Omnis enim ‖ male agens, odit lucem, — ‖ qui malè agit,
20 τὰ ἔργα. πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς,
& non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius.
καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ.
ᵖ At faciens veritatem, venit ad lucem, vt manifesten- — ᵖ Qui autem facit
21 ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερω-
tur eius opera; quia in Deo sunt facta.
θῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα· ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργασμένα.
Post hæc venit Iesus & discipuli eius in Iu-
22 μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ἰου-
dæam terram, & illic morabatur cum eis, & baptizabat.
δαίαν γῆν, καὶ ἐκεῖ διέτριβε μετ' αὐτῶν, καὶ ἐβάπτιζεν.
Erat autē & Ioannes baptizans in Ænon iuxta Salim, quia
23 ἦν δὲ καὶ ἰωάννης βαπτίζων ἐν αἰνὼν ἐγγὺς τοῦ σαλείμ, ὅτι
aquæ multæ erant illic: & veniebant, & baptizabantur.
ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ· καὶ παρεγίνοντο, καὶ ἐβαπτίζοντο.
Nondum enim *erat missus in carcerem Ioannes. — * fuerat
24 οὔπω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ ἰωάννης.
Facta est *ergo quæstio ex discipulis Ioannis cum Iudæis — *autem
25 ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν ἰωάννου μετὰ ἰουδαίων
de purificatione. Et venerunt ad Ioannem, & dixerūt
26 περὶ καθαρισμοῦ. καὶ ἦλθον πρὸς τὸν ἰωάννην, καὶ εἶπον
ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu ‖ testa- — ‖ testimonium perhibuisti,
αὐτῷ, ῥαββὶ, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν τοῦ ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύ-
tus es, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.
ρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν.
Respondit Ioannes, & dixit: Non potest homo accipere
27 ἀπεκρίθη ἰωάννης καὶ εἶπεν, οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν
ᵖ nihil, si non fuerit datum ei de cælo. — ᵖ quicquam, nisi
οὐδὲν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.
Ipsi vos mihi *testamini, quòd dixerim, Non sum ego Chri- — * testimonium perhibetis,
28 αὐτοὶ ὑμεῖς μοι μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον, οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χρι-
stus, sed quia missus sum ante illum.
στὸς, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου.
*Habens sponsam, sponsus est: at amicus ‖ sponsi — *Qui habet ‖ autem
29 ὁ ἔχων τὴν νύμφην, νυμφίος ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου
ᵖ stans & audiens eum, gaudio gaudet propter vocem — ᵖ qui stat, & audit
ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ
sponsi. hoc ergo gaudium meum impletum est. Illum oportet
30 νυμφίου· αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. ἐκεῖνον δεῖ
crescere, me autem minui. *Supernè veniens, — * qui desursum venit,
31 αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος,
super omnes est: *existens de terra, de terra est, & de terra — * qui est
ἐπάνω πάντων ἐστί. ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστι, καὶ ἐκ τῆς γῆς
loquitur: ‖ de cælo ᵖ veniens, super omnes est. — ‖ qui ᵖ venit,
λαλεῖ. ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστί·
Et quod vidit & audiuit, hoc testatur, & testimonium
32 καὶ ὃ ἑώρακε καὶ ἤκουσε, τοῦτο μαρτυρεῖ, καὶ τὴν μαρτυρίαν
eius nemo accipit. *Accipiens eius testimonium, — * qui accepit
33 αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν,
signauit quia Deus verax est. Quem enim misit
34 ἐσφράγισεν ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής ἐστιν. ὃν γὰρ ἀπέστειλεν
Deus, verba Dei loquitur: non enim *ex mensura dat — *ad mensuram
ὁ θεὸς, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ· οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ
Deus spiritum. Pater diligit filium, & omnia
35 θεὸς τὸ πνεῦμα. ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν, καὶ πάντα
dedit in manu eius. ‖ Credens in filium, habet — ‖ Qui credit
36 δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν, ἔχει
vitam æternam: ᵖ at non persuasibilis filio, non videbit vitam, — ᵖ qui autem incredulus est
ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται τὴν ζωὴν,
sed ira Dei manet super ipsum.
ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

CAP. IIII. δ'.

Vt ergo cognouit *Dominus quia audierunt Pharisæi quòd Ie- — * Iesus,
1 Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος ὅτι ἤκουσαν οἱ φαρισαῖοι ὅτι ἰη-
sus plures discipulos facit & baptizat quàm Ioannes:
σοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ ἰωάννης·
(Quanquam Iesus ipse non baptizaret, sed discipuli eius.)
2 καίτοιγε ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
Reliquit Iudæam, & abiit iterum in Galilæam.
3 ἀφῆκε τὴν ἰουδαίαν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν γαλιλαίαν.
Oportebat autem eum transire per Samariam.
4 ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς σαμαρείας.
Venit ergo in ciuitatem Samariæ, *dictam Sichar, — *quæ dicitur
5 ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς σαμαρείας, λεγομένην συχάρ,
iuxta prædium quod dedit Iacob Ioseph filio suo.
πλησίον τοῦ χωρίου ὃ ἔδωκεν ἰακὼβ ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ.
Erat autem ibi fons Iacob: ergo ‖ Iesus fatigatus ex
6 ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ ἰακώβ. ὁ οὖν ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς
itinere, sedebat sic supra fontem: hora ‖ erat quasi sexta. — ‖ autem
ὁδοιπορίας, ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ· ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη.

ἔρχεται

Venit mulier de Samaria haurire aquam, dicit
ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς σαμαρείας ἀντλῆσαι ὕδωρ. λέγει
ei Iesus: Da mihi bibere. Nam discipuli * eius
αὐτῇ ἰησοῦς, δός μοι πιεῖν. οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ 7
* enim
abierant in ciuitatem, vt cibos emerent.
† ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι. 8
ἀπέρχομαι
Dicit ergo ei mulier illa Samaritana, Quomodo tu Iudæus
λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ σαμαρεῖτις, πῶς σὺ ἰουδαῖος 9
‖existens à me bibere poscis ᵖexistente muliere Samaritana? non
ὢν παρ' ἐμοῦ πιεῖν αἰτεῖς οὔσης γυναικὸς σαμαρείτιδος; οὐ
‖cùm sis ᵖ quæ sum mulier
enim coutuntur Iudæi Samaritanis. Respondit
γὰρ συγχρῶνται ἰουδαῖοι σαμαρείταις. ἀπεκρίθη 10
Iesus, & dixit ei: Si scires donum Dei, & quis
ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ, εἰ ᾔδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ, καὶ τίς
est *dicens tibi, Da mihi bibere, tu *vtique petisses ‖illum, & de-
ἐστιν ὁ λέγων σοι, δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ᾔτησας αὐτόν, καὶ ἔδω-
*qui dicit ‖forsitan ‖ab eo,
disset vtique tibi aquam viuam. Dicit ei mulier: Domine, neque
κεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, κύριε, οὔτε 11
ᵖhaustorium habes, & puteus est *profundus: vnde ergo habes
ἄντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθύ· πόθεν οὖν ἔχεις τὸ
ᵖin quo haurias *altus:
aquam viuam? *Num tu maior es patre nostro Iacob,
ὕδωρ τὸ ζῶν; μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἰακώβ, 12
*Nunquid
qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius,
ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ, καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ,
& pecora eius? Respondit Iesus, & dixit
καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν 13
ei: Omnis ‖bibens ex aqua hac, sitiet iterum.
αὐτῇ, πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει πάλιν.
‖qui bibit
Qui autem biberit ex aqua quam *ego dabo ei, non si-
ὃς δ' ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ δι- 14
* ego
tiet in æternum, sed aqua quam ᵖdabo ei, fiet in
ψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν
eo fons aquæ salientis in vitam æternam,
αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον.
Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, vt
λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή, κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα 15
non sitiam, neque veniam huc haurire. Dicit ei
μὴ διψῶ, μηδὲ ἔρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν. λέγει αὐτῇ 16
Iesus: Vade, voca virum tuum, & veni huc.
ὁ ἰησοῦς, ὕπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε.
Respondit mulier, & dixit: Non habeo virum. dicit ei
ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, καὶ εἶπεν, οὐκ ἔχω ἄνδρα. λέγει αὐτῇ ὁ 17
Iesus: *Pulchre dixisti, Quia virum non habeo. Quinque enim viros
ἰησοῦς, καλῶς εἶπας, ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω· πέντε γὰρ ἄνδρας 18
*Bene
habuisti: & nunc quem habes, non est tuus vir, hoc verè dixisti.
ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ἀνήρ· τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας.
Dicit ei mulier: Domine, video quia propheta es tu.
λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. 19
Patres nostri in monte hoc adorauerunt, & vos
οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν, καὶ ὑμεῖς 20
dicitis quia in Hierosolymis est locus, vbi oportet adorare.
λέγετε ὅτι ἐν ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου δεῖ προσκυνεῖν.
Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, quia venit hora
λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα 21
ᵖ venit,
quādo neq; in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabi-
ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν ἱεροσολύμοις προσκυνή-
tis Patrem. Vos adoratis quod *non nostis: nos
σετε τῷ πατρί. ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε· ἡμεῖς 22
*nescitis:
adoramus quod scimus: quia salus ex Iudæis est.
προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν· ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐστίν.
Sed venit hora & nunc est, quando veri adoratores
ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ 23
adorabunt Patrem in spiritu & veritate: ‖etenim
προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ ὁ
‖Nam &
Pater tales quærit ᵖadorantes eum.
πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν.
ᵖqui adorent
Spiritus* Deus, & *adorantes eum, in
πνεῦμα ὁ θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν, ἐν 24
*est *eos qui adorant
spiritu & veritate oportet adorare.
πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.
Dicit ei mulier: Scio quia Messias venit, ‖dictus
λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, οἶδα ὅτι μεσσίας ἔρχεται ὁ λεγόμενος 25
‖qui dicitur
Christus: cùm ᵖ venerit ille, annuntiabit nobis omnia.
χριστός· ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα.
ᵖ ergo
Dicit ei Iesus: Ego sum, *loquens tibi.
λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι. 26
* qui loquor tecū
Et *super hoc venerunt discipuli eius, & mirabantur quia
καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν ὅτι 27
*continuò
cum muliere loquebatur: nemo tamen dixit, Quid quæris? aut quid
μετὰ γυναικὸς ἐλάλει· οὐδεὶς μέντοι εἶπε, τί ζητεῖς; ἤ, τί
loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam suam
λαλεῖς μετ' αὐτῆς; ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ 28
mulier, & abiit in ciuitatem, & dicit ‖hominibus
γυνή, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις,
‖illis
Venite, ᵖvidete hominem qui dixit mihi omnia quæcunque feci.
δεῦτε, ἴδετε ἄνθρωπον ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα. 29
ᵖ &
nunquid ipse est Christus? Exierunt ergo de ciuitate,
μήτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός; ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς πόλεως, 30
& veniebant ad eum. *In verò inter rogabant eum
καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν 31
*Interea
discipuli eius, dicentes, Rabbi, manduca.
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, ῥαββί, φάγε.

Ille autem dixit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos
32 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς
*non nostis. Dicebant ergo discipuli ad inuicem:
*nescitis.
33 οὐκ οἴδατε. ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους,
‖Num aliquis attulit ei manducare?
‖ Nunquid
μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν;
Dicit eis Iesus: Meus cibus est, vt faciam vo-
34 λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἐμὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέ-
luntatem ᵖemittentis me, *& perficiam eius opus.
ᵖ eius qui misit ‖ vt
λημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον.
Nonne vos dicitis, Quod adhuc *quadrimestre est, & messis
ᵖ quatuor menses sunt,
35 οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἔτι τετράμηνός ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς
venit? ecce dico vobis, Leuate oculos vestros, & vi-
ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θε-
dete regiones, quia albæ sunt ad messem iam.
άσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη.
Et ‖metens mercedem accipit, & congregat fructum in
‖ qui metit
36 καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς
vitam æternam, vt & ᵖseminans simul gaudeat, & *metens.
ᵖqui seminat, * qui metit.
ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ καὶ ὁ θερίζων.
In enim hoc verbum est verum, Quia alius est *semi-
*qui seminat,
37 ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπεί-
nans. & alius ᵖmetens. Ego misi vos mete-
ᵖ qui metit.
38 ρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων. ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερί-
re quod non vos laborastis: alij laborauerunt, & vos
ζειν ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε· ἄλλοι κεκοπιάκασι, καὶ ὑμεῖς
in *laborem eorum introistis. Ex autem ciui-
*labores
39 εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε. ἐκ δὲ τῆς πό-
tate illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter
λεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν σαμαρειτῶν, διὰ
verbum mulieris *testantis, Quia dixit mihi omnia quæcunque
*testimonium perhibentis,
τὸν λόγον τῆς γυναικὸς μαρτυρούσης, ὅτι εἶπέ μοι πάντα ὅσα
feci. Cùm ergo venissent ad illum Samaritani, rogauerunt
40 ἐποίησα. ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ σαμαρεῖται, ἠρώτων
eum ‖manere apud eos: & mansit ibi duos dies.
‖ vt ibi maneret,
αὐτὸν μεῖναι παρ' αὐτοῖς· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας.
Et multò plures crediderunt in eum propter sermonem eius.
41 καὶ πολλῷ πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ·
Et mulieri dicebant, Quia non ᵖamplius propter tuam loquelam
ᵖ iam
42 τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον, ὅτι οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν
credimus: ipsi enim audiuimus, & scimus quia hic est ve-
πιστεύομεν· αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ἀλη-
rè saluator mundi Christus.
θῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁ χριστός.
Post autem duos dies exiit inde, & abiit in
43 μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς
Galilæam. Ipse enim Iesus *testatus est,
*testimonium perhibuit,
44 τὴν γαλιλαίαν. αὐτὸς γὰρ ὁ ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν,
quia propheta in *propria patria honorem non habet.
* sua
ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει.
Cùm ergo venisset in Galilæam, exceperunt eum Ga-
45 ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ γα-
lilæi, ‖omnia intuiti quæ fecerat in Hierosolymis in
‖ cùm vidissent
λιλαῖοι, πάντα ἑωρακότες, ἃ ἐποίησεν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν
ᵖfesto: & ipsi enim venerant ad *festum.
ᵖ die *diem
τῇ ἑορτῇ· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν.
Venit ergo Iesus iterum in Cana Galilææ, vbi
46 ἦλθεν οὖν ὁ ἰησοῦς πάλιν εἰς τὴν κανᾶ τῆς γαλιλαίας, ὅπου
fecit aquam vinum. & erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur
ἐποίησε τὸ ὕδωρ οἶνον. καὶ ἦν τις βασιλικός, οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει
in Capharnaum. Hic *audiens quia Iesus adueniret ‖ex Iu-
* Cùm audisset ‖ à
47 ἐν καπερναούμ. οὗτος ἀκούσας ὅτι ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆς ἰου-
dæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum vt
δαίας εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἀπῆλθε πρὸς αὐτόν, καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα
descenderet, & sanaret ᵖipsum filium *futurus erat enim mori.
ᵖ eius *incipiebat
καταβῇ, καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸν υἱόν· ἤμελλε γὰρ ἀποθνήσκειν.
Dixit ergo Iesus ad eum: *Si non signa & prodigia
* Nisi
48 εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα
videritis, non ‖credetis. Dicit ad eum regulus:
‖ creditis.
49 ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικός,
Domine, descende ᵖante mori puerum meum,
ᵖ prius quàm moriatur filius meus.
κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου.
Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus viuit. & credidit
50 λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, πορεύου· ὁ υἱός σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν
homo sermoni quem dixit ei Iesus, & ibat.
ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο.
Iam autem eo descendente, serui eius occurrerunt
51 ἤδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν
ei, & nunciauerunt, dicentes, Quia *puer tuus viuit.
*filius eius viueret.
αὐτῷ, καὶ ἀπήγγειλαν, λέγοντες, ὅτι ὁ παῖς σου ζῇ.
Interrogabat ergo ab eis horam in qua melius habuerit: &
52 ἐπύθετο οὖν παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχε· καὶ
dixerunt ei, Quia heri horam septimam reliquit eum febris.
εἶπον αὐτῷ, ὅτι χθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός.
Cognouit ergo pater quia in illa hora*, in qua dixit ei
* erat,
53 ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ
Iesus, Quia filius tuus viuit. & credidit ipse, & domus eius tota.
ἰησοῦς, ὅτι ὁ υἱός σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη.
Hoc iterum secundum signum fecerit Iesus ‖veniens ex
‖ cùm venisset à
54 τοῦτο πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς ἐλθὼν ἐκ
Iudæa in Galilæam.
τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν γαλιλαίαν.

CAP. V. έ.

Post hæc erat *festum Iudæorum, & ascendit Iesus
Μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ ἰησοῦς 1
in Hierosolymam. Est autem in Hierosolymis super
εἰς ἱεροσόλυμα. ἔστι δὲ ἐν τοῖς ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ 2
Probatica piscina ‖cognominata Hebraicè Bethesda.
προβατικῇ κολυμβήθρα ἡ ἐπιλεγομένη ἑβραϊστὶ βηθεσδά,
quinque porticus habens: In his iacebat multitudo
πέντε στοὰς ἔχουσα. ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος 3
multa languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium
πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων
aquæ motum. Angelus *enim secundum tempus
τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν. ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν 4
descendebat in piscinam, & *turbabat aquam: igitur
κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ, καὶ ἐτάρασσε τὸ ὕδωρ· ὁ οὖν
primus descendens post motionem aquæ, sanus fiebat ‖quo
πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος, ὑγιὴς ἐγίνετο, ᾧ
tandem detinebatur ℘morbo. Erat autē quidam homo
δήποτε κατείχετο νοσήματι. ἦν δέ τις ἄνθρωπος 5
ibi triginta* octo annos habens in infirmitate*.
ἐκεῖ τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ.
Hunc‖videns Iesus iacentem, & ℘cognoscens quia multum
τοῦτον ἰδὼν ὁ ἰησοῦς κατακείμενον, καὶ γνοὺς ὅτι πολὺν 6
iam tempus haberet, dicit ei: Vis sanus fieri?
ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ, θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι;
Respondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, vt
ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν, κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα 7
cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam: ‖*in
ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν· ἐν
quo autem venio ego, alius ante me descendit.
ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγὼ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει.
Dicit ei Iesus: *Excitare, tolle grabatum tuum, &
λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ 8
ambula. Et statim factus est sanus ille homo:
περιπάτει. καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος, 9
& sustulit grabatum suum, & ambulabat. erat autem sabbatum
καὶ ἦρε τὸν κράββατον αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει. ἦν δὲ σάββατον
in illo die. Dicebant ergo Iudæi ‖cu-
ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. ἔλεγον οὖν οἱ ἰουδαῖοι τῷ τεθε- 10
rato. Sabbatum est. non licet tibi tollere grabatum℘.
ραπευμένῳ, σάββατόν ἐστιν. οὐκ ἔξεστί σοι ἆραι τὸν κράββατον.
Respondit eis, *Faciens me sanum, ille mihi dixit,
ἀπεκρίθη αὐτοῖς, ὁ ποιήσας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, 11
Tolle grabatum tuum, & ambula.
ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει.
Interrogauerunt ergo eum, Quis est ille homo *dicens tibi,
ἠρώτησαν οὖν αὐτὸν, τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι, 12
Tolle grabatum tuum, & ambula? ‖At sanatus non
ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει; ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ 13
sciebat quis esset: nam Iesus℘ declinauit *turba *existente in loco.
ᾔδει τίς ἐστιν· ὁ γὰρ ἰησοῦς ἐξένευσεν ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ.
Postea inuenit eum Iesus in templo, & dixit
μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν 14
illi: Ecce sanus factus es: ‖ne amplius pecca, vt non deterius
αὐτῷ, ἴδε ὑγιὴς γέγονας· μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν
aliquid tibi ℘fiat. Abiit ille homo, & nuntiauit
τί σοι γένηται. ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλε 15
Iudæis, Quia Iesus esset *faciens eum sanum.
τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ.
Et propter *hoc persequebantur Iesum Iudæi, & quæ-
καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον τὸν ἰησοῦν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ ἐζή- 16
rebant eum occidere, quia hæc faciebat in sabbato.
τουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ.
At Iesus* respondit eis: Pater meus vsque modò ope-
ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργά- 17
ratur. & ego operor. Propter‖hoc ergo magis
ζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι. διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον 18
quærebant eum Iudæi interficere, quia non solùm soluebat
ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον † ἔλυε τὸ
sabbatum, sed & patrem ℘proprium dicebat Deum, æqualē seipsum
σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν θεὸν, ἴσον ἑαυτὸν
faciens Deo. Respondit itaque Iesus, & dixit illis:
ποιῶν τῷ θεῷ. ἀπεκρίνατο οὖν ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 19
Amen amen dico vobis, Non potest filius facere à seipso
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ
*nihil, si non quod viderit patrem facientem: quæcunq; enim
οὐδὲν, ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα. ἃ γὰρ ἂν
ille fecerit, hæc & filius similiter facit.
ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ.
Nam pater* diligit filium, & omnia demonstrat ei quæ
ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ τὸν υἱὸν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ ἃ 20
ipse facit, & maiora his demonstrabit ei opera, vt
αὐτὸς ποιεῖ, καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα
vos miremini. Sicut enim pater suscitat mortuos,
ὑμεῖς θαυμάζητε. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς, 21
& viuificat, sic & filius quos vult viuificat.
καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ.
Neque enim pater iudicat ‖neminem, sed iudicium
οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν 22
omne dedit filio.
πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ·

*dies festus
‖quæ cognominatur
℘Bethsaida,
magna
*autem Domini
*mouebatur aqua: & qui prior descendisset in piscinam
‖à quacunque
℘infirmitate.
*& *sua.
‖cùm vidisset
℘cognouisset
*dum enim
*Surge,
‖illi qui sanatus fuerat,
℘tuum.
*‖Qui fecit
*qui dixit
‖Is autem qui sanus fuerat effectus, nesciebat
℘enim *à
*constituta
ἐκνεύω
‖iam noli peccare, ne
℘contingat.
*qui fecit
*ea
*autem
‖ea
λύω
℘suum
quicquam, nisi
*enim
‖quenquam.

Vt omnes honorificent filium sicut honorificant patrem.
23 ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱὸν καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα.
℘non *honorificans filium, non honorificat patrem *mittentem illum.
ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν, οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν.
Amen amen dico vobis, quia‖ verbum meum ℘audiens, &
24 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων, καὶ
credens mittenti me, habet vitam æternam, & in iudicium
πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν
non venit, sed *transiit ex morte in vitam.
οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν.
Amen amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est, quādo
25 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε
mortui audient vocem filij Dei, & *audientes
οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ οἱ ἀκούσαντες
viuent. Sicut enim pater habet vitam in semetipso, sic
26 ζήσονται. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως
dedit & filio vitam habere in semetipso. Et potestatem
27 ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ· καὶ ἐξουσίαν
dedit ei etiam iudicium facere, quia filius hominis est.
ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστί.
‖Ne miramini hoc, quia venit hora, in qua omnes qui in
28 μὴ θαυμάζετε τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν
monumentis ℘ audient vocem eius.
τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ·
Et procedent qui bona *facientes. in resurrectionē
29 καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν
vitæ: qui verò mala *agentes, in resurrectionem iudicij.
ζωῆς· οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως.
Non possum ego facere à meipso ‖nihil: sicut audio,
30 οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ οὐδέν· καθὼς ἀκούω,
iudico, & iudicium meum iustum est: quia non quæro voluntatem
κρίνω, καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν· ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα
meam, sed voluntatem ℘mittentis me Patris.
τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός.
Si ego *testor de meipso, testimonium meum non est
31 ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν
verum. Alius est *testans de me, & scio quia
32 ἀληθής. ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι
verum est testimonium quod‖testatur de me.
ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ.
Vos misistis ad Ioannem, & ℘testatus est
33 ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκε τῇ
veritati. Ego autē non ab homine testimonium
34 ἀληθείᾳ. ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν
*accipio: sed hæc dico, vt vos *seruemini.
λαμβάνω· ἀλλὰ ταῦτα λέγω, ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε.
Ille erat lucerna ardens, & lucens: vos autem
35 ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος, καὶ φαίνων· ὑμεῖς δὲ
voluistis exultare ad horam in luce eius.
ἠθελήσατε ἀγαλλιασθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ.
Ego autē habeo testimonium maius Ioanne: nam
36 ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ ἰωάννου· τὰ γὰρ
opera* quæ dedit mihi pater vt perficiam ea, ipsa opera
ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατὴρ ἵνα τελειώσω αὐτὰ, αὐτὰ τὰ ἔργα
quæ ego facio ‖testantur de me quia pater me misit.
ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκε.
Et ℘mittens me pater, ipse *testatus est de me:
37 καὶ ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ.
neque vocem eius audistis vnquam, neque speciem eius vidistis:
οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε·
Et verbum eius non habetis manens in vobis: quia quem
38 καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν· ὅτι ὃν
misit ille, huic vos non creditis.
ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε.
Scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam
39 ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν
æternam habere, & illæ sunt *testantes de me,
αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ.
*Et non vultis venire ad me, vt vitam habeatis.
40 καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε.
‖Gloriam ab hominibus non accipio.
41 δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω.
Sed cognoui vos, quia dilectionem Dei non habetis
42 ἀλλ᾽ ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε
in vobis ipsis. Ego veni in nomine patris
43 ἐν ἑαυτοῖς. ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός
mei, & non ℘accipitis me: si alius venerit in nomine
μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ
*proprio, illum accipietis. Quomodo potestis vos cre-
44 ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦ-
dere, *gloriam ab inuicem ‖accipientes. & gloriam quæ
σαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν
à solo Deo ℘non quæritis? *Ne putate quia ego
45 παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε; μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ
*accusabo vos apud patrem: est ‖accusans vos Moy-
κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα· ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν μω-
ses, in quo vos speratis.
σῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε.
Si enim crederetis Moysi, crederetis ℘vtique mihi: de enim me
46 εἰ γὰρ ἐπιστεύετε μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ
ille scripsit.
ἐκεῖνος ἔγραψεν.

℘Qui *honorificat
*qui misit
‖qui
℘audit, & credit ei qui misit
transiet à
*qui audierint
‖Nolite mirari
℘sunt,
*fecerunt,
*egerunt,
‖quicquam:
℘eius qui misit
*testimonium perhibeo
*qui testimonium perhibet
‖perhibet
℘testimonium perhibuit
salui sitis.
*enim
‖testimonium perhibent
℘qui misit
*testimonium perhibuit
*quæ testimonium perhibent
‖Claritatem
℘accepistis
*suo,
*qui
‖accipitis,
℘est,
*Nolite putare
*accusaturus sim
‖qui accidat
℘forsitan &

Si autem illius litteris non creditis, quomodo
εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς 47
meis verbis credetis?
ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε;

CAP. VI. ϛ'.

Post hæc abiit Iesus trans mare
Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν τῆς θαλάσσης τῆς 1
Galilææ* Tiberiadis: Et sequebatur eum ‖turba multa: [℘quod est ‖multitudo magna:]
Γαλιλαίας τῆς Τιβεριάδος· καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς· 2
quia videbant eius signa quæ faciebat super ℘infirmantibus. [℘his qui infirmabantur.]
ὅτι ἑώρων αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων.
Subiit *autem in montem Iesus, & ibi sedebat cum [*ergo]
ἀνῆλθε δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ 3
discipulis suis. Erat autem proximum Pascha *festum [*dies festus]
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα ἡ ἑορτὴ 4
Iudæorum. ‖Attollens ergo Iesus oculos, [‖Cùm sublevasset]
τῶν Ἰουδαίων. ἐπάρας οὖν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμούς, 5
& ℘intuitus quia *multa turba venit ad eum, dicit [℘vidisset *multitudo maxima]
καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτόν, λέγει
ad Philippum: Vnde ememus panes, vt mandu-
πρὸς τὸν Φίλιππον, πόθεν ἀγοράσομεν ἄρτους, ἵνα φάγω-
cent hi? Hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim
σιν οὗτοι; τοῦτο δὲ ἔλεγε πειράζων αὐτόν· αὐτὸς γὰρ 6
sciebat quid futurus esset *facere. Respondit ei Philippus: [*facturus.]
ᾔδει τί ἔμελλε ποιεῖν. ἀπεκρίθη αὐτῷ Φίλιππος 7
Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, vt vnusquisque
διακοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος
eorum modicum quid accipiat. Dicit ei vnus ex discipulis
αὐτῶν βραχύ τι λάβῃ. λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν 8
eius, Andreas frater Simonis Petri: Est puerulus
αὐτοῦ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου· ἔστι παιδάριον 9
vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos ‖pisciculos. [‖pisces:]
ἓν ὧδε ὃ ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους, καὶ δύο ὀψάρια·
sed hæc quid sunt inter ℘tot? Dicit *autem Iesus: [℘tantos? *ergo]
ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς τοσούτους; εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς, 10
Facite homines discumbere: erat autem fœnum multum in
ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν. ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν
loco: discubuerunt ergo viri *numerum quasi quinque [*numero]
τῷ τόπῳ· ἀνέπεσον οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ πεντα-
millia. Accepit ‖autem panes Iesus, & ℘gratias [‖ergo ℘cùm]
κισχίλιοι. ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρτους ὁ Ἰησοῦς, καὶ εὐχα- 11
*agens distribuit discipulis, at discipuli discumben- [*egisset, διαδίδωμι]
ριστήσας †διέδωκε τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακει-
tibus: similiter & ex *pisciculis quantum volebant. [*piscibus]
μένοις· ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον.
Vt autem impleti sunt, ‖dicit discipulis suis: Colli- [‖dixit]
ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, συνα- 12
gite ℘superabundantia fragmenta, *vt non quid pereat. [℘quæ superauerũt *ne pereant.]
γάγετε τὰ περισσεύσαντα κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπόληται.
Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmento-
συνήγαγον οὖν, καὶ ἐγέμισαν δώδεκα κοφίνους κλασμά- 13
rum, ex quinque panibus hordeaceis, quæ superfuerunt
των, ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπερίσσευσε τοῖς
*comedentibus. Illi ergo homines *videntes quod fecerat [*his qui manducauerant. ‖cùm vidissent]
βεβρωκόσιν. οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόντες ὃ ἐποίησε 14
signum Iesus, dicebant, Quia hic est verè Propheta℘ [℘qui est]
σημεῖον ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγον, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ
venturus in mundum. Iesus ergo *cognoscens quod futuri [*cùm cognouisset quia venturi essent]
ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. Ἰησοῦς οὖν γνοὺς ὅτι μέλ- 15
essent venire & rapere eum, *vt facerent eum re- [*vt raperent &]
λουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἁρπάζειν αὐτόν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βα-
gem, ‖recessit iterum in montem ipse solus. [‖fugit]
σιλέα, ἀνεχώρησε πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος.
Vt autem ℘serum factum est, descenderunt discipuli eius ad [℘serò]
ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν 16
mare. Et *ascendentes in nauim, venerunt trans [*cùm ascendissent]
θάλασσαν· καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο πέραν 17
mare in Capharnaum: & tenebræ iam factæ erant,
τῆς θαλάσσης εἰς Καπερναούμ. καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει,
& non venerat ad eos Iesus.
καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς.
Et mare* vento magno flante, exurgebat. [*autem]
ἥ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διηγείρετο. 18
‖Prouecti ergo quasi stadia vigintiquinque aut triginta, [‖Cùm remigassent ἐλαύνω]
† ἐληλακότες οὖν ὡς σταδίους εἰκοσιπέντε ἢ τριάκοντα, 19
vident Iesum ambulantem supra mare, &
θεωροῦσι τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ
℘prope nauem factum, & timuerunt. [℘proximum naui fieri:]
ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν.
Ille autem dicit eis: Ego sum, *ne timete, [*nolite timere.]
ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. 20
Voluerunt ergo accipere eum in nauim, & statim
ἤθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως τὸ 21
nauis *facta est ad terram in quam ibant. [*fuit]
πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον.
‖Postridie turba ℘constituta trans mare, *videns [‖Altera ℘quæ stabat] *vidit]
Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης, ἰδὼν 22
quia nauicula alia non erat ibi, *si non vna illa in quam intrarant [*nisi]
ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ, εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν
discipuli eius, & quia non simul introisset ‖ discipulis suis [‖cum]
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ

Iesus in ℘nauiculam, sed soli discipuli eius abiissent. [℘nauim,]
Ἰησοῦς εἰς τὸ πλοιάριον, ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον.
Aliæ verò superuenerunt naues à Tiberiade iuxta locum
23 ἄλλα δὲ ἦλθε πλοιάρια ἐκ Τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου
vbi manducauerant panem, gratias *agente Domino. [*agentes]
ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου.
Cùm ergo vidisset turba quia Iesus non esset ibi, neque di-
24 ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ, οὐδὲ οἱ μα-
scipuli eius, ascenderunt ipsi in nauiculas, & venerunt in Ca-
θηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν αὐτοὶ εἰς τὰ πλοῖα, καὶ ἦλθον εἰς Κα-
pharnaum, quærentes Iesum. Et *inuenientes eum trans [*cùm inuenissent]
25 περναοὺμ ζητοῦντες τὸν Ἰησοῦν. καὶ εὑρόντες αὐτὸν πέραν
mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc ‖factus es? [‖venisti?]
τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ, ῥαββί, πότε ὧδε γέγονας;
Respondit eis Iesus, & dixit: Amen amen dico
26 ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, ἀμὴν ἀμὴν λέγω
vobis, Quæritis me non quia vidistis signa, sed quia mãducastis ex
ὑμῖν, ζητεῖτέ με οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ
panibus, & saturati estis. Operamini non cibum
27 τῶν ἄρτων, καὶ ἐχορτάσθητε. ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν
℘pereuntem, sed *cibum manentem in vitam [℘qui perit, *qui permanet]
τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν
æternam, quem filius hominis vobis dabit: hunc enim pater
αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει· τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ
signauit Deus. Dixerunt ergo ad eum: Quid facie-
28 ἐσφράγισεν ὁ θεός. εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, τί ποιοῦ-
mus, vt operemur opera Dei? Respondit
29 μεν, ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; ἀπεκρίθη ὁ
Iesus & dixit eis: Hoc est opus Dei, vt creda-
Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύ-
tis in *quem misit ille. Dixerunt ergo ei: Quod ergo [*cum]
30 σητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. εἶπον οὖν αὐτῷ, τί οὖν
facis tu signum, vt videamus & credamus tibi? quod operaris?
ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; τί ἐργάζῃ;
Patres nostri manna mãducauerũt in deserto, sicut est
31 οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐστι
scriptum, Panem de cælo dedit eis manducare.
γεγραμμένον, ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν.
Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico vobis, Non
32 εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ
Moyses dedit vobis panem de cælo, sed pater meus
Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὁ πατήρ μου
dat vobis panem de cælo verum.
δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν.
Nam panis ‖ Dei est ℘ille descendens de cælo, & [‖enim ℘qui descendit]
33 ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ
vitam *dans mundo. Dixerunt ergo ad eum: Domine, [*dat]
34 ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, κύριε,
semper da nobis panem hunc. Dixit autem eis Iesus:
35 πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. εἶπε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
Ego sum panis vitæ: *veniens ad me, non [*qui venit]
ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. ὁ ἐρχόμενος πρός με, οὐ μὴ
esuriet: & ‖credens in me, non sitiet vnquam. [‖qui credit]
πεινάσῃ· καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε.
Sed dixi vobis, quia & vidistis me, & non ℘creditis. [℘credidistis.]
36 ἀλλ' εἶπον ὑμῖν, ὅτι καὶ ἑωράκατέ με, καὶ οὐ πιστεύετε.
Omne quod dat mihi pater, ad me veniet: & *venien- [*eum qui venit]
37 πᾶν ὃ δίδωσί μοι ὁ πατήρ, πρὸς ἐμὲ ἥξει· καὶ τὸν ἐρχό-
tem ad me non eiiciam foras Quia descendi de
38 μενον πρός με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. ὅτι καταβέβηκα ἐκ
cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem
τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα
*mittentis me. Hæc ‖autem est voluntas *mit- [*eius qui misit ‖enim]
39 τοῦ πέμψαντός με. τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμ-
tentis me patris, vt omne quod dedit mihi, non perdam
ψαντός με πατρός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι, μὴ ἀπολέσω
ex eo: sed *resuscitabo illud in nouissimo die. [*resuscitem]
ἐξ αὐτοῦ ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
Hæc autem est voluntas *mittentis me, vt omnis [*Patris mei qui misit]
τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ
40 ‖videns filium, & ℘credens in eum, habeat vitam æternam: & [‖qui videt ℘credit]
θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτόν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον· καὶ
resuscitabo eum ego ℘ nouissimo die. [℘in]
ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
Murmurabant ergo Iudæi de illo, quia dixisset, Ego sum
41 †ἐγόγγυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, ἐγώ εἰμι [γογγύζω]
panis *descendens de cælo. Et dicebant: Nonne hic [*vnus qui descendi]
42 ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἔλεγον, οὐχ οὗτός
est Iesus filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & ma-
ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μη-
trem? quomodo ergo dicit hic, quia de cælo descendi?
τέρα, πῶς οὖν λέγει οὗτος, ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;
Respondit ergo Iesus, & dixit eis: *Ne murmurate cum [*Nolite murmurare inuicem.]
43 ἀπεκρίθη οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, μὴ γογγύζετε μετ'
alij aliis. Nemo potest venire ad me, ‖si non pa- [‖nisi]
44 ἀλλήλων. οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πα-
ter ℘mittens me traxerit eum: & ego resuscitabo eum [℘qui misit]
τὴρ ὁ πέμψας με, ἑλκύσῃ αὐτόν· καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν
*nouissimo die. Est scriptum in Prophetis. [*in]
45 τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ἔστι γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις,
Et erunt omnes docibiles Dei: omnis *igitur audiens à [*qui audiuit]
καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ τοῦ θεοῦ. πᾶς οὖν ὁ ἀκούων παρὰ τοῦ

patre, & *discens, venit ad me. Non quia patrem
παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ μαθὼν, ἔρχεται πρός με, οὐχ ὅτι τὸν πατέρα 46
quisquam vidit, ‖si non existens à Deo hic vidit patrem.
τις ἑώρακεν εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ· οὗτος ἑώρακε τὸν πατέρα.
Amen, amen dico vobis, ‖credens in me, habet vitam
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἔχει ζωὴν 47
æternam. Ego sum panis vitæ.
αἰώνιον. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. 48
Patres vestri mãducauerunt manna in deserto, &
οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ 49
mortui sunt. Hic est panis de cælo
ἀπέθανον. οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ 50
descendens, vt *quis ex ipso mãducauerit, & non moriatur.
καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ.
Ego sum panis viuus, *ille de cælo ‖descendens si quis
ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. ἐάν τις 51
manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: &
φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ
panis autem quem ego dabo, caro mea est quam ego dabo
ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μου ἐστὶν, ἣν ἐγὼ δώσω
pro mundi vita. Litigabant ergo ad in-
ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλ- 52
uicem Iudæi, dicentes: Quomodo potest hic nobis dare
λήλους οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες, πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι
carnem ‖manducare? Dixit ergo eis Iesus: Amen
τὴν σάρκα φαγεῖν; εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν 53
amen dico vobis, *si non manducaueritis carnem filij ho-
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀν-
minis, & biberitis eius sanguinem, non *habebitis vitam in vobis ipsis.
θρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς.
‖Manducans meam carnem, & ‖bibens meum sanguinem, habet vitam
ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν 54
æternam, & ego resuscitabo eum *nouissimo die.
αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
Nam caro* mea verè est cibus, & sanguis meus ve-
ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀλη- 55
re est potus. ‖Manducans meam carnem, & ‖bibens
θῶς ἐστι πόσις. ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων 56
meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.
μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ.
Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter
καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατὴρ, κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν 57
patrem: & *manducans me, & ipse viuet propter me.
πατέρα· καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσει δι' ἐμέ.
Hic est panis qui de cælo *descendens, non
οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, οὐ 58
sicut manducauerunt patres vestri manna, & mortui sunt.
καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα, καὶ ἀπέθανον·
‖Manducans hunc panem, viuet in æternum.
ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα.
Hæc dixit in synagoga docens in Capharnaum.
ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν καπερναούμ. 59
Multi ergo audientes ex discipulis eius dixerunt: Du-
πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον, σκλη- 60
rus est hic sermo: ‖quis potest eum audire?
ρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν;
Sciens autem Iesus *in seipso, quia murmurarent de hoc
εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι περὶ τούτου οἱ 61
discipuli eius, dixit eis: Hoc vos scandalizat?
μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει;
Si ergo videretis filium hominis ascendentem vbi
ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου 62
erat prius? Spiritus est *viuificans, caro
ἦν τὸ πρότερον; τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ 63
non prodest quicquam. verba quæ ego ‖loquor vobis, spiritus
οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά
sunt, & vita sunt. Sed sunt ex vobis quidam qui non cre-
ἐστι, καὶ ζωή ἐστιν. ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἱ οὐ πι- 64
dunt: sciebat enim ab initio Iesus qui essent non cre-
στεύουσιν· ἤδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πι-
dentes, & quis esset traditurus eum.
στεύοντες, καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν.
Et dicebat, Propter ‖hoc dixi vobis, quia nemo potest ve-
καὶ ἔλεγε, διὰ τοῦτο εἴρηκα ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλ- 65
nire ad me, *si non fuerit datum ei à patre meo.
θεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός μου.
Ex hoc multi abierunt discipulorum eius in
ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ 66
retrò, & non *amplius cum illo ambulabant.
ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν.
Dixit ergo Iesus ‖Duodecim: Nunquid & vos vultis
εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα, μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε 67
abire? Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad
ὑπάγειν; ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ σίμων πέτρος, κύριε, πρὸς 68
quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.
τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις.
Et nos credidimus & cognouimus quia tu es Christus
καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ χριστὸς ὁ 69
filius Dei *viuentis. Respondit eis Iesus:
υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 70
Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus
οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην, καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς

diabolus est? Dicebat autem ‖Iudam Simonis Isca-
71 διάβολός ἐστιν; ἔλεγε δὲ τὸν Ἰούδαν σίμωνος ἰσκα-
riotem: hic enim *futurus erat cum *traderet, vnus existens
ριώτου· οὗτος γὰρ ἤμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν
ex duodecim.
ἐκ τῶν δώδεκα.

CAP. VII. ζ.

Et ambulabat* Iesus post hæc in Galilæam: non
1 Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ· οὐ
enim volebat in Iudæa ambulare: quia quærebant eum
γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν· ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ
Iudæi interficere. Erat autem ‖prope festus Iudæorum
2 Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων
Scenopegia. Dixerunt ‖igitur ad eum fratres
3 ἡ σκηνοπηγία. εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ
eius: Transi hinc, & vade in Iudæam, vt
αὐτοῦ, μετάβηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἵνα
& discipuli tui videant opera tua quæ facis.
καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσι τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς.
Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipse in *manifesto
4 οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παρρησίᾳ
esse. si hæc facis, manifesta teipsum mundo.
εἶναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ.
Neque enim fratres eius credebant in eum.
5 οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν.
Dicit ergo eis Iesus: Tempus meum nondum *adest,
6 λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω παρέστιν.
at tempus ‖ vestrum semper est paratum.
ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος.
Non potest mundus odisse vos, me autem odit, quia ego
7 οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς· ἐμὲ δὲ μισεῖ ὅτι ἐγὼ
testor de illo, quia opera eius mala sunt.
μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν.
Vos ascendite ad *festum hunc. ego nondum ascendo
8 ὑμεῖς ἀναβῆτε εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην· ἐγὼ οὔπω ἀναβαίνω
ad *festum istum: quia tempus meum nondum impletum est.
εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην· ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πεπλήρωται.
Hæc *autem dicens eis, mansit in Galilæa.
ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ.
Vt autem ascenderunt fratres eius, tunc & ipse ascendit
10 ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη
ad festum, non manifestè, sed quasi in occulto.
εἰς τὴν ἑορτὴν, οὐ φανερῶς, ἀλλ' ὡς ἐν κρυπτῷ.
Ipsi ergo Iudæi quærebant eum in ‖festo, & dice-
11 οἱ οὖν Ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ ἔλε-
bant, vbi est ille? Et murmur multus de
γον, ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; καὶ γογγυσμὸς πολὺς περὶ
eo erat in *turba: hi quidem dicebant. Quia bonus est: alij*
αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις· οἱ μὲν ἔλεγον. ὅτι ἀγαθός ἐστιν. ἄλλοι
dicebant, Non: sed seducit ‖turbam. Nemo tamen
ἔλεγον, οὐ· ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον. οὐδεὶς μέντοι
13 palam loquebatur de illo, propter metum Iudæorum,
παρρησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ, διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων.
Iam autem festo mediante, ascendit Iesus in templum.
14 ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσούσης ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν,
& docebat. Et mirabantur Iudæi, dicentes:
15 καὶ ἐδίδασκε. καὶ ἐθαύμαζον οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες,
Quomodo hic litteras scit *non *doctus?
πῶς οὗτος γράμματα οἶδε μὴ μεμαθηκώς;
Respondit ergo eis Iesus, & dixit: Mea doctrina non
16 ἀπεκρίθη οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ
est mea, sed ‖*mittentis* me. Si quis voluerit
17 ἔστιν ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. ἐάν τις θέλῃ τὸ
voluntatem eius facere, cognoscet de doctrina, vtrùm ex
θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ
Deo sit, an ego à meipso loquar. Qui à semetipso
18 τοῦ θεοῦ ἐστιν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ. ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ
‖loquens, gloriam propriam quærit *at quærens gloriam *mit-
λαλῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ· ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμ-
tentis cum, hic verax est, & iniustitia in illo non est.
ψαντος αὐτὸν, οὗτος ἀληθής ἐστιν, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν.
‖Non Moyses dedit vobis legem, & nemo ex vobis
19 οὐ μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν
facit legem? Quid me quæritis interficere? respondit
20 ποιεῖ τὸν νόμον; τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; ἀπεκρίθη
turba, & dixit: Dæmonium habes: quis te quærit interficere?
ὁ ὄχλος, καὶ εἶπε, δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι;
Respondit Iesus, & dixit eis: Vnum opus feci, &
21 ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἓν ἔργον ἐποίησα, καὶ
omnes miramini. Propter ‖hoc Moyses dedit vobis
22 πάντες θαυμάζετε. διὰ τοῦτο μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν
circumcisionem, (non quia ex Moyse est, sed ex
τὴν περιτομὴν, οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ μωσέως ἐστὶν, ἀλλ' ἐκ τῶν
patribus:) & in sabbato circumciditis hominem.
πατέρων· καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον.
Si circumcisionem accipit homo in sabbato, vt non
23 εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ
soluatur lex Moysi, mihi indignamini quia totum hominem
† λυθῇ ὁ νόμος μωσέως, ἐμοὶ χολᾶτε ὅτι ὅλον ἄνθρωπον
sanum feci in sabbato?
ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ;

* dicens,
‖ nisi is qui est
‖ Qui credit
‖ si
* qui
‖ descendit
‖ locutus sum
‖ Qui manducat
‖ Qui manducat ‖ bibit
‖ ad
‖ Cui manducat ‖ bibit
‖ in
* enim
‖ Qui manducat ‖ bibit
* habebitis
‖ Qui manducat
‖ &
‖ apud semetipsum
‖ qui manducat
* descendit,
‖ ea
‖ nisi
* iam
‖ ad
‖ de Iuda
‖ traditurus cùm esset
‖ in proximo dies
‖ autem
‖ palàm
‖ testimonium perhibeo
‖ diem
‖ turba.
‖ turbas.
‖ die
‖ ea
‖ loquitur, ‖ qui autem quæ
‖ eius qui misit
‖ Nonne
‖ autem
‖ turba. quidam enim *autem
‖ diem
‖ die
‖ cùm
* dicitur?
‖ eius qui misit
‖ ea
‖ Nonne

*Nolite iudicare ‖ faciem: ᵖ Hierosolymis.
*Ne iudicate secundùm ‖ speciem, sed iustum iudicium iudicate.
μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε. 24
Dicebant ergo quidam ex ᵖ Hierosolymitis, Nonne hic est quem
ἔλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν ἱεροσολυμιτῶν, οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν 25
quærunt interficere? Et ecce palàm loquitur, & nihil
ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; καὶ ἴδε παρρησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν 26
ei dicunt. nunquid verè cognouerunt principes, quia
αὐτῷ λέγουσι· μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες, ὅτι
hic est Christus? Sed hunc scimus vnde sit:
οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν· 27
°autem
at Christus °cùm venerit, nemo scit vnde sit.
ὁ δὲ χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν.
Clamabat ergo in templo docens Iesus, & dicens: Et me
ἔκραξεν οὖν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ ἰησοῦς, καὶ λέγων, κἀμὲ 28
scitis, & scitis vnde sim, & à meipso non veni.
οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα·
*qui misit ‖ nescitis.
sed est verus *mittens me, quem vos ‖ non nostis.
ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε.
ᵖ & si dixero quia nescio eum, ero similis vobis mendax: sed scio eum,
Ego scio eum, ᵖ quia ab ipso sum, & ipse me misit.
ἐγὼ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμι, κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν. 29
Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo immisit in illum
ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν 30
°manus.
°manum, quia nondum venerat hora eius.
τὴν χεῖρα, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.
Multi autem de turba crediderunt in eum, & dicebant:
πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, καὶ ἔλεγον, 31
*quàm
Quia Christus cùm venerit, nunquid plura signa faciet *his quæ hic
ὅτι ὁ χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μήτι πλείονα σημεῖα ποιήσει ὧν τούτων
‖ facit?
‖ fecit? Audierunt Pharisæi turbam murmurantem
ἐποίησεν; ἤκουσαν οἱ φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος 32
de illo hæc, & miserunt Pharisæi & principes
περὶ αὐτοῦ ταῦτα, καὶ ἀπέστειλαν οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς
ᵖ eis
ministros, vt apprehenderent eum. Dixit ergo ᵖ Iesus:
ὑπηρέτας, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν. εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς, 33
°eum qui misit
Adhuc modicū tempus vobiscum sum, & vado ad ᵖ mittentem me:
ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με.
Quæretis me, & non inuenietis: &
ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε. καὶ 34
vbi sum ego, vos non potestis venire.
ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν.
°iturus est,
Dixerunt ergo Iudæi ad semetipsos: Quò hic °futurus est
εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς, ποῦ οὗτος μέλλει 35
ire, quia nos non inueniemus eum? nunquid in dispersionem
πορεύεσθαι, ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς τὴν διασπορὰν
* Gentium iturus est, & docturus gentes?
*Græcorum futurus est ire, & docere Græcos?
τῶν ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διδάσκειν τοὺς ἕλληνας;
Quis est hic sermo quem dixit, Quæretis me, & non inuenietis:
τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος ὃν εἶπε, ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε· 36
& vbi sum ego, vos non potestis venire:
καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;
In autem nouissimo die magno festiuitatis stabat
ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς εἱστήκει 37
Iesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me,
ὁ ἰησοῦς, καὶ ἔκραξε, λέγων, ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με,
‖ Qui credit ᵖ dicit
& bibat. ‖ Credens in me, sicut ᵖ dixit scriptura,
καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, 38
flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.
ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος.
°accepturi erant
Hoc autem dixit de spiritu, quem °futuri erant accipere
τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν 39
* datus:
credentes in eum: nondum enim erat spiritus *sanctus: quia Ie-
οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον· ὅτι ὁ ἰη-
‖ Ex illa ergo ᵖ cùm audissent hos sermones eius,
sus nondum erat glorificatus. ‖ Multi ergo ex turba ᵖ au-
σοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη. πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκου- 40
dientes sermonem, dicebant, Hic est verè propheta.
σαντες τὸν λόγον, ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης.
°quidam autem * Nunquid a
Alij dicebant, Hic est Christus: °alij dicebant, * Non enim ex
ἄλλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ὁ χριστός· ἄλλοι ἔλεγον, μὴ γὰρ ἐκ 41
Galilæa Christus venit? Nonne scriptura dicit,
τῆς γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν, 42
‖ castello,
quia ex semine Dauid, & de Bethlehem ‖ vico vbi
ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος δαβίδ, καὶ ἀπὸ βηθλεὲμ τῆς κώμης ὅπου
erat Dauid, Christus venit?
ἦν δαβίδ, ὁ χριστὸς ἔρχεται;
Dissensio itaq; in turba facta est propter eum.
σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο δι' αὐτόν. 43
Quidam autem volebant ex ipsis apprehendere eum: sed nemo
τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτόν· ἀλλ' οὐδεὶς 44
immisit super eum manus. Venerunt ergo mini-
ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας. ἦλθον οὖν οἱ ὑπη- 45
stri ad Pontifices & Pharisæos, & dixerunt eis
ρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς
illi: Quare non adduxistis illum? Responderunt
ἐκεῖνοι, διατί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν; ἀπεκρίθησαν οἱ 46
ministri: Nunquam sic locutus est homo, sicut hic
ὑπηρέται, οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος
homo. Responderunt ergo eis Pharisæi,
ὁ ἄνθρωπος. ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ φαρισαῖοι, 47
Nunquid & vos seducti estis? Nunquid aliquis ex prin-
μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε; μή τις ἐκ τῶν ἄρ- 48
cipibus credidit in eum, aut ex Pharisæis?
χόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, ἢ ἐκ τῶν φαρισαίων;

Sed turba hæc *non noscens legem, male- *quæ non nouit
49 ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπικατά-
dicti sunt. ‖ Dicit Nicodemus ad eos, ille ᵖ profectus ‖ Dixit ᵖ qui venis
50 ἐπάρατοί εἰσι. λέγει νικόδημος πρὸς αὐτούς, ὁ ἐλθὼν
nocte ad eum, °vnus* existens ex ipsis: Nunquid lex °qui *erat
51 νυκτὸς πρὸς αὐτόν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν· μὴ ὁ νόμος
nostra iudicat hominem, *si non audierit ab ipso priùs, *nisi
ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον,
& cognouerit quid faciat? Responderunt, & dixerunt ei:
52 καὶ γνῷ τί ποιεῖ; ἀπεκρίθησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ,
Nunquid & tu ‖ ex Galilæa es? scrutare ᵖ, & vide, quia pro- ‖ Galilæus es? ᵖ scripturas.
μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς γαλιλαίας εἶ; ἐρεύνησον, καὶ ἴδε ὅτι προ-
pheta ex Galilæa non surrexit.
φήτης ἐκ τῆς γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται.
Et °perrexit vnusquisque in domum suam. °reuersi sunt
53 καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

CAP. VIII. η.

Iesus autem perrexit in montem *olearum. *Oliueti.
1 ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν.
‖ Diluculo autem iterum ᵖ accessit in templum, & omnis ‖ Et ᵖ venit
2 ὄρθρου δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερόν, καὶ πᾶς ὁ
populus venit ad eum, & sedens docebat eos.
λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς.
Adducunt autem Scribæ & Pharisæi ad eum
3 ἄγουσι δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν
mulierem in adulterio deprehensam, & °statuentes eam °statuerūt
γυναῖκα ἐπὶ μοιχείᾳ κατειλημμένην, καὶ στήσαντες αὐτὴν
in medio, *Dicunt ei: Magister, ‖ hanc inuenimus *Et dixerunt ‖ hæc mulier modo deprehensa est in adulterio.
4 ἐν μέσῳ, λέγουσιν αὐτῷ, διδάσκαλε, ταύτην εὕρομεν
in ipso furto adulterantem. In autem Lege nostra
5 ἐπαυτοφώρῳ μοιχευομένην. ἐν δὲ τῷ νόμῳ ἡμῶν
Moyses mandauit ᵖ huiusmodi °lapidari. Tu ergo quid ᵖ nobis °lapidare.
μωσῆς ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι. σὺ οὖν τί
dicis? Hoc autē dicebant tentantes eum, vt *haberent *possent accusare
6 λέγεις; τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτόν, ἵνα ἔχωσι
accusationem aduersus eum. At Iesu ‖ deorsum inclinans, digi- ‖ autem se
κατηγορίαν κατ' αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς κάτω κύψας, τῷ δακτύ-
to scribebat in terram, non simulans.
λῳ ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν, μὴ προσποιούμενος.
ᵖ Vt autem perseuerarent interrogantes eum, °erectus ait ad ᵖ Cùm ergo °erexit se, & dixit eis: *mittat,
7 ὡς δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες αὐτόν, ἀνακύψας εἶπε πρὸς
eos: Qui sine peccato est vestrûm, primus lapidem in illam *iaciat.
αὐτούς, ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν, πρῶτος τὸν λίθον ἐπ' αὐτῇ βαλέτω.
Et iterum ‖ deorsum inclinans, scribebat in terram. ‖ se
8 καὶ πάλιν κάτω κύψας ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν.
Ii autem audientes ᵖ, & à conscientia redarguti, ᵖ hæc;
9 οἱ δὲ ἀκούσαντες καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι
exibant vnus post vnum, incipientes a senioribus vsque
ἐξήρχοντο εἷς καθεῖς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων ἕως
extremos: & °relictus est solus Iesus, & mulier °remansit
τῶν ἐσχάτων· καὶ κατελείφθη μόνος ὁ ἰησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ
in medio *existens. Erectus autem Iesus, & neminem *stans. Erigens se
10 ἐν μέσῳ οὖσα. ἀνακύψας δὲ ὁ ἰησοῦς, καὶ μηδένα
spectans præter mulierem, dixit ei: ‖ Vbi sunt ᵖ illi ‖ Mulier, ᵖ qui te accusabant?
θεασάμενος πλὴν τῆς γυναικός, εἶπεν αὐτῇ, ποῦ εἰσιν ἐκεῖνοι
accusatores tui? nemo te condemnauit?
οἱ κατήγοροί σου; οὐδείς σε κατέκρινεν;
°Illa autem dixit, Nemo, Domine. Dixit autem ei Iesus: Nec ego te °Quæ
11 ἡ δὲ εἶπεν, οὐδείς, κύριε. εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, οὐδὲ ἐγώ σε
* condemno. Vade, & ‖ ab hoc nunc non amplius pecca. *condemnabo: ‖ iam amplius noli peccare.
κατακρίνω· πορεύου, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν μηκέτι ἁμάρτανε.
Iterum ergo eis Iesus locutus est, dicens: Ego sum
12 πάλιν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς ἐλάλησε, λέγων, ἐγώ εἰμι τὸ
lux mundi. ᵖ sequens me, non °ambulabit in ᵖ qui sequitur °ambulat
φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοί, οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ
tenebris: sed habebit lumen vitæ. Dixerunt ergo ei
13 σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. εἶπον οὖν αὐτῷ
Pharisæi: Tu de temetipso *testaris? testimonium tuum non *testimonium perhibes?
οἱ φαρισαῖοι, σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς; ἡ μαρτυρία σου οὐκ
est verum. Respondit Iesus, & dixit eis:
14 ἔστιν ἀληθής. ἀπεκρίθη ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
Et si ego ‖ testor de meipso, verum est testimonium meum: ‖ testimonium perhibeo
κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου·
quia scio vnde veni, & quò vado: vos autem nescitis
ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον, καὶ ποῦ ὑπάγω· ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε
vnde venio, ᵖ & quò vado. aut
πόθεν ἔρχομαι, καὶ ποῦ ὑπάγω.
Vos secundùm carnem iudicatis: ego non iudico quenquam.
15 ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε, ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα.
Et si iudico autem ego, iudicium meum verum est: quia
16 καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγώ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής ἐστιν· ὅτι
solus non sum, sed ego & °mittens me pater. °qui misit
μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ' ἐγώ, καὶ ὁ πέμψας με πατήρ.
Et in Lege verò vestra scriptum est: Quia duorum homi-
17 καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀνθρώ-
num testimonium verum est. Ego sum *testificans de *qui testimonium perhibeo
18 πων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν. ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ
meipso: & ‖ testatur de me ᵖ mittens me, Pater. ‖ testimonium perhibet ᵖ qui misit.
ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ.
Dicebant ergo ei: Vbi est Pater tuus? Respondit Iesus:
19 ἔλεγον οὖν αὐτῷ, ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς,

οὔτε

Neque me scitis, neque Patrem meum. si me scireretis, * &
οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν πατέρα μου. εἰ ἐμὲ ἤδειτε, καὶ τὸν
Patrem meum scireretis *nimirum*. Hæc verba locu-
πατέρα μου ἤδειτε ἄν. ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλά- 20
tus est Iesus in gazophylacio, docens in templo,
λησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ,
& nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora eius.
καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτόν· ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.
Dixit ergo iterum eis Iesus: Ego vado: & quære-
εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ζητή- 21
tis me, & in peccato vestro moriemini. Quò ego va-
σετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. ὅπου ἐγὼ ὑπά-
do, vos non potestis venire. Dicebant ergo Iudæi:
γω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, 22
Nunquid interficiet semetipsum, quia dicit: Quò ego vado, vos
μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτόν, ὅτι λέγει, ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς
non potestis venire? Et dicebat eis: Vos de
οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὑμεῖς ἐκ τῶν 23
deorsum estis, ego ‖ ex *sursum* sum. vos de mundo hoc
κάτω ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί· ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου
estis, ego non sum de mundo hoc. Dixi ergo vobis
ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἶπον οὖν ὑμῖν 24
quia moriemini in peccatis vestris. si enim non credideritis
ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε
quia ego sum, moriemini in *peccatis vestris*.
ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν.
Dicebant ergo ei: Tu quis es? Et dixit illis Iesus:
ἔλεγον οὖν αὐτῷ, σὺ τίς εἶ; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, τὴν 25
Principium *quod* & loquor vobis.
ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν. πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν 26
loqui & iudicare, sed *mittens me verax est: & ego quæ
λαλεῖν καὶ κρίνειν, ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστι. κἀγὼ ἃ
audiui ab eo, hæc loquor in ‖ *mundum*.
ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον.
Non cognouerunt quia Patrem eis dicebat.
οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. 27
Dixit ergo eis Iesus: Cum exaltaueritis filium homi-
εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ- 28
nis, tunc cognoscetis quia ego sum, & à meipso facio nihil:
που, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν,
sed sicut docuit me Pater *meus*, hæc loquor:
ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ.
Et *missens me cum me est: * non reliquit me solum Pa-
καὶ ὁ πέμψας με, μετ' ἐμοῦ ἐστιν· οὐκ ἀφῆκέ με μόνον ὁ πα- 29
ter, quia ego ‖ placita eis, facio semper.
τήρ· ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε.
Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum.
ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. 30
Dicebat ergo Iesus ad *credentes* ei, Iudæos:
ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους, 31
Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli
ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί
mei eritis: Et cognoscetis veritatem: & veritas
μου ἐστέ· καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια 32
liberos faciet vos.
ἐλευθερώσει ὑμᾶς. Responderunt ei: Semen
ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, σπέρμα 33
Abrahæ sumus, & nemini seruiuimus vnquam: quomodo
Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ † δεδουλεύκαμεν πώποτε· πῶς
tu dicis, *Quod* liberi eritis? Respondit eis
σὺ λέγεις, ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε; ἀπεκρίθη αὐτοῖς 34
Iesus: Amen, amen dico vobis, quia omnis * *faciens* pecca-
ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρ-
tum, seruus est peccati. At seruus ‖ non manet
τίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει 35
in domo in æternum. filius manet in æternum.
ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα.
Si ergo filius vos liberauerit, verè liberi eritis.
ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. 36
Scio quia *semen* Abrahæ estis: sed quæritis me inter-
οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε, ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀπο- 37
ficere, quia sermo meus non capit in vobis.
κτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν.
Ego quod vidi apud Patrem *meum*, loquor; & vos *igitur*
ἐγὼ ὃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ· καὶ ὑμεῖς οὖν 38
quod vidistis apud patrem vestrum, facitis.
ὃ ἑωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε.
Responderunt & dixerunt ei: Pater noster Abraham est.
ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστι. 39
Dicit eis Iesus: Si filij Abrahæ *estis*, opera
λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ
Abrahæ ‖ *faceretis*. Nunc autem quæritis me interficere,
Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε. νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, 40
hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audiui
ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα
à Deo. hoc Abraham non fecit.
παρὰ τοῦ θεοῦ· τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν.
Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaq; ei: Nos
ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. εἶπον οὖν αὐτῷ, ἡμεῖς 41
ex fornicatione non sumus ‖ *facti*. vnum patrem habemus Deum.
ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα. ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν θεόν.
Dixit *eis Iesus: Si Deus pater vester esset, diligeretis
εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε 42
vtique me: ego enim ex Deo *profectus sum, & veni: neque enim à
ἂν ἐμέ· ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἥκω· οὐδὲ γὰρ ἀπὸ
meipso veni, sed ille me misit.
ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλε.
‖ *Propter quid* loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis ‖ Quare
43 διατί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύνασθε
audire sermonem meum. Vos ex patre dia-
44 ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν. ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διά-
bolo estis, & desideria patris vestri vultis facere.
βολου ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν.
ille homicida erat ab initio, & in veritate non
ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ
stetit: quia non est veritas in eo. cùm loquitur mendacium,
ἕστηκεν· ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος,
ex propriis loquitur: quia mendax est, & pater eius.
ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ· ὅτι ψεύστης ἐστὶ, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.
Ego autem quia veritatem dico, non creditis mihi.
45 ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι.
Quis ex vobis *arguit* me de peccato? Si *autem* veritatem ‖ arguet
46 τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ δὲ ἀλήθειαν
dico, * *propter quid* vos non creditis mihi? * *Existens* ex Deo, *quare
47 λέγω, διατί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι; ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ, *Qui est
verba Dei audit. ‖ *Propter hoc* vos non auditis, quia ‖ Propterea
τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει. διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι
ex Deo non estis. Responderunt ergo Iudæi, &
48 ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ
dixerunt ei: ‖ *Non pulchrè* dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & ‖ Nonne bene
εἶπον αὐτῷ, οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι Σαμαρίτης εἶ σὺ, καὶ
dæmonium habes? Respondit Iesus: Ego dæmonium
49 δαιμόνιον ἔχεις; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, ἐγὼ δαιμόνιον
non habeo: sed honorifico Patrem meum, & vos inhonoratis me.
οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετέ με.
Ego autem non quæro gloriam meam. est *quærens & iudicans*. *qui quærat, & iudicet
50 ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων.
Amen, amen dico vobis, si quis sermonem meum seruaue-
51 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρή-
rit, mortem non videbit in æternum.
σῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα.
Dixerunt ergo ei Iudæi: Nunc cognouimus quia dæmonium
52 εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαιμόνιον
habes. Abraham mortuus est & Prophetæ: & tu dicis, Si quis
ἔχεις· Ἀβραὰμ ἀπέθανε καὶ οἱ προφῆται· καὶ σὺ λέγεις, ἐάν τις
sermonem meum seruauerit, non gustabit mortem in æternum?
τὸν λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσεται θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα;
*Nos tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? * Nunquid
53 μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅστις ἀπέθανε;
& Prophetæ mortui sunt. Quem teipsum tu facis?
καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον. τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς;
Respondit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea
54 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτὸν, ἡ δόξα μου ‖ qui glorificat
nihil est. est Pater meus ‖ *glorificans* me, quem vos dicitis
οὐδέν ἐστιν· ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε
quia Deus vester est: Et non cognouistis eum, ego autem
55 ὅτι θεὸς ὑμῶν ἐστι. καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ
noui eum. Et si dixero quia non scio eum, ero similis
οἶδα αὐτόν· καὶ ἐὰν εἴπω ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος
vobis, mendax. Sed scio eum, & sermonem eius seruo.
ὑμῖν, ψεύστης· ἀλλ' οἶδα αὐτόν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ.
Abraham pater vester exultauit vt videret diem
56 Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν
meum: & vidit, & gauisus est. Dixerunt ergo
57 τὴν ἐμήν· καὶ εἶδε, καὶ ἐχάρη. εἶπον οὖν οἱ
Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & A-
Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν, πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ Ἀ-
braham vidisti? Dixit eis Iesus: Amen, amen
58 βραὰμ ἑώρακας; εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν
dico vobis, ‖ *prius* Abraham *fieri* ego sum. ‖ antequam *fieret*,
λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμί.
Tulerũt ergo lapides vt iacerent in eum. Iesus autem
59 † ἦραν οὖν λίθους, ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν. Ἰησοῦς δὲ † αἴρω &
abscondit se, & exiuit de templo, *transiens per medium eorum*, αἴρομαι
* ἐκρύβη, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν, * κρύπτω
ὡ *præteriit*
καὶ παρῆγεν οὕτως. *se.*

CAP. IX. θ.

Et prætereiens *, vidit hominem cæcum ‖ ex natiuitate. * Iesus, ‖ à
1 Καὶ παραγων εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς.
Et interrogauerunt eum discipuli eius, *dicentes*: Rabbi,
2 καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, ῥαββὶ,
quis peccauit, hic aut parentes eius, vt cæcus nasceretur?
τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ;
Respondit Iesus: Neque hic peccauit, neque parentes eius:
3 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, οὔτε οὗτος ἥμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ·
sed vt manifestentur opera Dei in illo:
ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ.
Me oportet operari opera ‖ *mittentis* me, donec Pelius qui misit
4 ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με, ἕως
dies est. Venit nox, quando nemo potest operari.
ἡμέρα ἐστιν. ἔρχεται νὺξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι.
Quamdiu in mundo sum, lux sum mundi.
5 ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμι τοῦ κόσμου.

ταῦτα.

Hæc *dicens, expuit ‖ humi, & fecit lutum ex spu-
ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσε χαμαὶ, καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτυσ- 6
to, & linuit lutum super oculos ceci:
ματος, καὶ ἐπέχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ,
Et dixit ei: Vade laua in *natatoriam
καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὕπαγε, νίψαι εἰς τὸν κολυμβήθραν τοῦ 7
Siloam, quod interpretatur, Missus. Abiit ergo & la-
Σιλωάμ, ὁ ἑρμηνεύεται ἀπεσταλμένος. ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνι-
uit: & venit videns. Itaque vicini & *ce-
ψατο, καὶ ἦλθε βλέπων. οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεω- 8
nantes eum priùs quia ‖cæcus erat, dicebant: Nonne hic
ροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον ὅτι τυφλὸς ἦν, ἔλεγον, οὐχ οὗτός
est ρsedens & mendicans? Alij dicebant, Quia
ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προσαιτῶν; ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι 9
hic est. Alij autem, *quod similis ei est. Ille* dicebat:
οὗτός ἐστιν· ἄλλοι δὲ, ὅτι ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν· ἐκεῖνος ἔλεγεν,
Quia ego sum. Dicebant ergo ei: Quomodò aperti sunt
ὅτι ἐγώ εἰμι. ἔλεγον οὖν αὐτῷ, πῶς ἀνεῴχθησάν 10
tibi oculi? Respondit ille & ait: Ho
σου οἱ ὀφθαλμοί; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, ἄνθρω- 11
mo ‖dictus Iesus, lutum fecit, & vnxit meos
πος λεγόμενος Ἰησοῦς πηλὸν ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς
oculos, & dixit mihi: Vade ad natatoriam ρSiloam,
ὀφθαλμοὺς καὶ εἶπέ μοι, ὕπαγε εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ,
& laua.* Abiens autem & lotus vidi.
καὶ νίψαι· ἀπελθὼν οὖν καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα.
*Dixerũt ergo ei: Vbi est ille? Ait: Nescio.
εἶπον οὖν αὐτῷ, ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; λέγει, οὐκ οἶδα. 12
Adducunt eum ad Pharisæos ‖illum qui fuerat cæcus.
ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς φαρισαίους τὸν ποτε τυφλόν. 13
Erat autem sabbatum, quando lutum fecit Iesus, &
ἦν δὲ σάββατον, ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ 14
aperuit eius oculos. Iterum ergo interrogabant
ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. πάλιν οὖν ἠρώτων 15
eum & Pharisæi quomodo vidisset. ρAt dixit eis:
αὐτὸν καὶ οἱ φαρισαῖοι πῶς ἀνέβλεψεν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς,
Lutum imposuit mihi super oculos, & laui: &
πηλὸν ἐπέθηκέ μοι ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἐνιψάμην, καὶ
video. Dicebant ergo ex Pharisæis quidam: Hic ho-
βλέπω. ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν φαρισαίων τινὲς, οὗτος ὁ ἄν- 16
mo non est à Deo, *quod Sabbatum non custodit.
θρωπος οὐκ ἔστι παρὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ.
autem ‖hæc Alij dicebant: Quomodo potest homo peccator ‖ta-
ἄλλοι ἔλεγον, πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοι-
ρ inter eos. lia signa facere? Et schisma erat ρin ipsis.
αῦτα σημεῖα ποιεῖν; καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς.
*qui Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo, *quòd
λέγουσιν οὖν τῷ τυφλῷ πάλιν, σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι 17
aperuit tuos oculos? Ille autem dixit: Quia propheta est.
ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι προφήτης ἐστίν.
*fuisset & vidisset: donec Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quia cæcus *erat.
οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν, 18
‖qui viderat. & vidit, vsque quo vocauerunt parentes eius ‖ illius
καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ
videntis: Et interrogauerunt eos, dicentes:
ἀναβλέψαντος· καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς, λέγοντες, 19
Hic est filius vester, quem vos dicitis quia cæcus natus est?
οὗτός ἐστιν ὁ υἱός ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη;
Quomodo ergo nunc videt? Responderunt autem eis
πῶς οὖν ἄρτι βλέπει; ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς 20
parentes eius, & dixerunt, Scimus quia hic est filius noster, &
οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπαν, οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ
ρ videat, quia cæcus natus est: Quomodo autem nunc ρvidet, ne-
ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη· πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ 21
scimus, aut quis aperuit eius oculos, nos ne-
οἴδαμεν, ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ
scimus. ipse ætatem habet, ipsum interrogate. ipse de
οἴδαμεν. αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε· αὐτὸς περὶ
se ipso loquatur. Hæc dixerunt parentes eius, quoniam ti-
ἑαυτοῦ λαλήσει. ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφο- 22
*conspirauerant mebant Iudæos. iam enim *constituerant Iudæi, vt
βοῦντο τοὺς Ἰουδαίους· ἤδη γὰρ συνετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα
‖esset si quis eum confiteretur *Christum, extra synagogam fieret.
ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ χριστὸν, ἀποσυνάγωγος γένηται.
‖Propterea ‖Propter hoc parentes eius dixerunt, Quia ætatem habet, ipsum
διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον, ὅτι ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν 23
ρ rursum interrogate. Vocauerunt ergo ρex secundo hominem
ἐρωτήσατε. ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον 24
qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo. nos
ὃς ἦν τυφλὸς, καὶ εἶπον αὐτῷ, δὸς δόξαν τῷ θεῷ· ἡμεῖς
scimus quia homo hic peccator est.
οἴδαμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ἐστιν.
‖Dixit ergo eis *Respondit ergo ille, & ait: Si peccator est, ne-
ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν, οὐκ 25
*cùm essem, scio: vnum scio, quia cæcus *existens, modò video. Dixerunt ‖autè
οἶδα· ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὤν, ἄρτι βλέπω. εἶπον οὖν
‖ergo ρtibi illi rursum: Quid fecit tibi? quomodo aperuit ρtuos oculos?
αὐτῷ πάλιν, τί ἐποίησέ σοι; πῶς ἀνέῳξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; 26
Respondit eis: Dixi vobis iam, & non audistis: quid iterum
ἀπεκρίθη αὐτοῖς, εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε· τί πάλιν 27
*nunquid vultis audire? *nam & vos vultis eius discipuli fieri?
θέλετε ἀκούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι;

*Conuitiati sunt ergo ei, & dixerunt: Tu sis discipulus illius: *Maledixerunt
Τὲ λοιδορήσαντες οὖν αὐτὸν, καὶ εἶπον, σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου, λοιδορέω
nos autem Moysi sumus discipuli.
ἡμεῖς δὲ τοῦ μωσέως ἐσμὲν μαθηταί.
Nos scimus quia Moysi locutus est Deus: hunc autem ne-
ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι μωσῇ λελάληκεν ὁ θεός· τοῦτον δὲ οὐκ 29
scimus vnde ‖est. Respondit ille homo, & ‖sit.
οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος καὶ 30
dixit eis: In enim hoc mirabile est, quia vos nesci-
εἶπεν αὐτοῖς, ἐν γὰρ τούτῳ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδα-
tis vnde sit, & aperuit meos oculos.
τε πόθεν ἐστὶ, καὶ ἀνέῳξέ μου τοὺς ὀφθαλμούς.
Scimus autem quia peccatores Deus non audit: sed si quis
οἴδαμεν δὲ ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει, ἀλλ' ἐάν τις 31
Dei cultor ρsit, & voluntatem eius *faciat, hunc *audit. ρ est, *facit,
θεοσεβὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει. *exaudit.
Ex seculo non auditum est quia aperuit quis oculos Á
ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς
cæci nati, ‖si non esset hic à Deo, ‖ Nisi
τυφλοῦ γεγεννημένου. εἰ μὴ οὗτος ἦν παρὰ θεοῦ,
non poterat facere quicquam. Responderunt & dixerunt
οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον 34
ei: In peccatis tu natus es totus: & tu doces
αὐτῷ, ἐν ἁμαρτίαις σὺ γεγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις
nos? Et eiecerunt eum foras, Audiuit Iesus quia
ἡμᾶς; καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι 35
eiecerunt eum foras: & ρinueniens eum, dixit ei: Tu credis ρ cùm inuenisset
ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω, καὶ εὑρὼν αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ, σὺ πιστεύεις
in filium Dei? Respondit ille, & dixit: Et
εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπε, καὶ 36
quis est, Domine, vt credam in eum?
τίς ἐστι κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν;
Dixit autem ei Iesus: Et vidisti eum: & *loquens *qui loquitur
εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἑώρακας αὐτὸν, καὶ ὁ λαλῶν tecum, ipse
eum es, ille est. *At ait: Credo Domine. *At ille
μετά σου, ἐκεῖνός ἐστιν. ὁ δὲ ἔφη, πιστεύω κύριε· 38
Et ‖ adorauit eum. Et dixit ρ Iesus: In iudi- ‖procidens
καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, εἰς κρί- 39 ρ ei
cium ego in mundum hunc veni: vt *non videntes qui non vident.
μα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες
videant, & *videntes cæci fiant. *qui vident,
βλέπωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται.
Et audierunt ‖ex Pharisæis ρhæc existentes cum eo, ‖quidam
καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν φαρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ, 40 ρ qui cum ipso
& dixerunt ei: *Num & nos cæci sumus? erant:
καὶ εἶπον αὐτῷ, μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν; *Nunquid
Dixit eis Iesus: Si cæci essetis, non haberetis
εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε 41
peccatum. nunc verò dicitis, Quia videmus ipsum peccatum
ἁμαρτίαν. νῦν δὲ λέγετε, ὅτι βλέπομεν. ἡ οὖν ἁμαρτία
vestrum manet.
ὑμῶν μένει.

CAP. X.

Amen amen dico vobis, ‖non intrans per ostium ‖ qui non intrat
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας 1
in ouile ouium, sed ρascendens aliunde, ‖ ascendit
εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν,
ille fur est & latro. *Ille verò intrans ρ. Qui autè intrat
ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶ καὶ ληστής· ὁ δὲ εἰσερχόμενος 2
per ostium, pastor est ouium. Huic
διὰ τῆς θύρας, ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων. τούτῳ ὁ
ostiarius aperit: & oues vocem eius audiunt: &
θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ
proprias oues vocat *iuxta nomen, & educit eas. *nominatim.
τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει αὐτά.
Et cùm proprias oues emiserit, ante eas
καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν αὐτῶν 4
vadit: & oues illum sequuntur: quia sciunt vocem
πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ· ὅτι οἴδασι τὴν φωνὴν
eius. Alienum autem non ‖sequentur, sed ρfu- *sequuntur, ‖ fugiunt
αὐτοῦ. ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύ- 5
gient ab eo: quia non nouerunt alienorum vocem.
γουσιν ἀπ' αὐτοῦ· ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν.
Hoc prouerbium dixit eis Iesus. Illi autem
παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐκεῖνοι δὲ 6
non cognouerunt *quanã ossent quæ loquebatur eis. *quid loquerentur
οὐκ ἔγνωσαν τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς. εἶπεν οὖν
iterum eis Iesus: Amen, amen dico vobis, quia ego sum
πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι
ostium ouium, Omnes quotquot venerunt, fures
ἡ θύρα τῶν προβάτων. πάντες ὅσοι ἦλθον, κλέπται 8
sunt & latrones: sed non audierunt eos oues.
εἰσὶ καὶ λῃσταί. ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα.
Ego sum ostium per me si quis introierit, saluabitur:
ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, 9
& ingredietur & egredietur, & *pascua inueniet. *pascua
καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει.
Fur non venit ‖ si non vt furetur & mactet, & perdat ‖ nisi
ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ, καὶ ἀπολέσῃ· 10
Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant.
ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσιν.

ᶠbonus
Ego sum pastor *pulcher. Pastor *pulcher animam
ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν 11
||suis.
suam ponit pro ouibus ||. Mercenarius autem
αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. ὁ μισθωτὸς δὲ 12
ᵖ qui non est
& ᵖnon existens pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt
καὶ οὐκ ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν
lupum venientem, & dimittit oues, & fugit: &
λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα, καὶ φεύγει· καὶ ὁ
lupus rapit eas, & dispergit oues.
λύκος ἁρπάζει αὐτά, καὶ σκορπίζει τὰ πρόβατα.
ᶠautem *pertinet ad eum || bonus
At mercenarius ᶠfugit, quia mercenarius est: & non *curæ est ei
ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει, ὅτι μισθωτός ἐστιν, καὶ οὐ μέλει αὐτῷ 13
de ouibus. Ego sum pastor ||pulcher, &
περὶ τῶν προβάτων. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ 14
ᵖ cognoscunt me meæ.
cognosco meas, & ᵖcognoscor à meis.
γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν.
Sicut nouit me Pater, & ego agnosco ||Patrem:
καθὼς γινώσκει με ὁ πατήρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα· 15
ᶠ meis.
& animam meam pono pro ouibusᶠ.
καὶ τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων.
*hoc ouili:
Et alias oues habeo quæ non sunt ex *caula hac:
καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης· 16
& illas me oportet adducere: & vocem meam audient: & fiet
κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται
|| & ᵖPropterea
vnum ouile, ||vnus pastor. ᵖPropter hoc Pater me diligit,
μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, 17
quia ego pono animam meam, vt iterum sumam eam.
ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν.
Nemo tollit eam à me: sed ego pono eam à
οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' 18
meipso. potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo
ἐμαυτοῦ· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω
iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi à
πάλιν λαβεῖν αὐτήν. ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ
ᶠinter Iudæos
Patre meo. Dissensio igitur iterum facta est ᶠin
τοῦ πατρός μου. σχίσμα οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς 19
Iudæis propter sermones hos. Dicebant autem multi
ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. ἔλεγον δὲ πολλοὶ 20
ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit: quid eum auditis?
ἐξ αὐτῶν, δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται· τί αὐτοῦ ἀκούετε;
* dæmonium habentis. Nunquid
Alij dicebant: Hæc verba non sunt *dæmoniaci:
ἄλλοι ἔλεγον, ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένου· 21
Num dæmonium potest cæcorum oculos aperire?
μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν;
Facta sunt autem Encænia in Hierosolymis: & hyems erat.
ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν ἱεροσολύμοις, καὶ χειμὼν ἦν. 22
Et ambulabat Iesus in templo, in porticu Salomonis.
καὶ περιεπάτει ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ σολομῶντος. 23
Circundederant ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quo-
ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ, ἕως 24
vsque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic
πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ
|| Loquor
nobis palàm. Respondit eis Iesus: ||Dixi vobis:
ἡμῖν παρρησίᾳ. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, εἶπον ὑμῖν, 25
& non creditis. opera quæ ego facio in nomine Patris
καὶ οὐ πιστεύετε. τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός
ᵖ testimonium perhibent
mei, hæc ᵖtestantur de me: Sed vos non cre-
μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ· ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πι- 26
ᶠquia
ditis: ᶠnon enim estis ex ouibus meis, sicut dixi
στεύετε· οὐ γάρ ἐστε ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον
vobis. Oues meæ vocem meam audiunt,
ὑμῖν. τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, 27
& ego cognosco eas, & sequuntur me. Et ego vitam
κἀγὼ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι· κἀγὼ ζωὴν 28
æternam do eis, & non peribunt in æternum: & non
αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ
rapiet quisquam eas de manu mea. Pater meus qui
ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου. ὁ πατήρ μου ὃς 29
dedit mihi, maior omnibus est: & nemo potest rapere
δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί, καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν
de manu Patris mei. Ego & Pater vnum sumus.
ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου. ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. 30
Sustulerunt ergo iterum lapides Iudæi, vt lapidarent eum.
ἐβάστασαν οὖν πάλιν λίθους οἱ ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν. 31
*bona
δείκνυμι
Respondit eis Iesus: Multa *pulchra opera ostendi vobis
ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πολλὰ καλὰ ἔργα † ἔδειξα ὑμῖν 32
ex Patre meo, propter quod eorum opus lapidatis me?
ἐκ τοῦ πατρός μου· διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετέ με;
|| bono
Responderunt ei Iudæi, dicentes: De ||pulchro opere non
ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι λέγοντες, περὶ καλοῦ ἔργου οὐ 33
lapidamus te, sed de blasphemia: & quia tu homo
λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος
ᵖcùm sis, ᶠNonne
ᵖexistens, facis teipsum Deum. Respondit eis Iesus: ᶠNon
ὤν, ποιεῖς σεαυτὸν θεόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, οὐκ 34
*quia
est scriptum in lege vestra:* Ego dixi, dij estis?
ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε;
Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est,
εἰ ἐκείνους εἶπε θεούς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, 35
& non potest solui scriptura: Quem Pater sanctificauit
καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή· ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε 36
& misit in mundum, vos dicitis. Quia blasphemat:
καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε, ὅτι βλασφημεῖς,

quia dixi, Filius Dei sum? Si non facio opera
37 ὅτι εἶπον, υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰμι; εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ
|| nolite credere
Patris mei, ||no credite mihi: Si autem facio, & si
38 πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι· εἰ δὲ ποιῶ, κἂν
ᵖvultis credere,
mihi non ᵖcredatis, operibus credite: vt cognoscatis &
ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε, ἵνα γνῶτε καὶ
||est, *Patre
credatis quia in me Paterᶠ, & ego in *eo.
πιστεύσητε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατήρ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ.
||de manibus
Quærebant ergo rursum eum apprehendere: & exiuit ||ex
39 ἐζήτουν οὖν πάλιν αὐτὸν πιάσαι· καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς
manu eorum. Et abiit iterum trans Iorda-
40 χειρὸς αὐτῶν. καὶ ἀπῆλθε πάλιν πέραν τοῦ ἰορδά-
ᵖ eum
nem in ᵖ locum vbi erat Ioannes primùm baptizans: &
νου, εἰς τὸν τόπον ὅπου ἦν ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων, καὶ
mansit illic. Et multi venerunt ad eum, & dice-
41 ἔμεινεν ἐκεῖ. καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν, καὶ ἔλε-
bant: Quia Ioannes quidem signum fecit nullum. Omnia autem
γον, ὅτι ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν· πάντα δὲ
quæcunque dixit Ioannes de hoc, vera erant.
ὅσα εἶπεν ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ ἦν.
Et crediderunt multi illic in eum.
42 καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

CAP. XI. ια.

ᶠde castello
Erat autē quidam languens Lazarus à Bethania, ᶠex
1 Ἦν δέ τις ἀσθενῶν λάζαρος ἀπὸ βηθανίας, ἐκ τῆς
sororum
vico Mariæ & Marthæ sororis eius.
κώμης μαρίας καὶ μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς.
*quæ vnxit ||extersit
Erat autem Maria *vngens Dominum vnguēto, & || exter-
2 ἦν δὲ μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύρῳ, καὶ † ἐκμά-
ἐκμάσσω
gens pedes eius capillis suis: cuius frater La-
ξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς λά-
ᵖ eius
zarus infirmabatur. Miserunt ergo sorores ᵖ ad
3 ζαρος ἠσθένει. ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ πρὸς
eum, dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur.
αὐτὸν λέγουσαι, κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ.
ᶠ eis:
Audiens autem Iesus. dixitᶠ: Hæc infirmitas non est ad
4 ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν, αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς
mortem, sed pro gloria Dei: vt glorificetur filius
θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς
Dei per eam. Diligebat autem Iesus
5 τοῦ θεοῦ δι' αὐτῆς. ἠγάπα δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν
*Mariam,
Martham. & sororem eius* & Lazarum.
μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν λάζαρον.
||eodem loco duobus diebus:
Vt ergo audiuit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in ||quo erat
6 ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν
ᵖhæc
loco duos dies. Deinde post ᵖhoc dicit di-
7 τόπῳ δύο ἡμέρας. ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μα-
scipulis suis: Eamus in Iudæam iterum.
θηταῖς αὐτοῦ, ἄγωμεν εἰς τὴν ἰουδαίαν πάλιν.
Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quærebant te
8 λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί, ῥαββί, νῦν ἐζήτουν σε
lapidare Iudæi: & iterum vadis illuc?
λιθάσαι οἱ ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ;
Respondit Iesus: Nonne duodecim horæ sunt diei?
9 ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, οὐχὶ δώδεκα ὧραί εἰσιν τῆς ἡμέρας;
Si quis ambulauerit in die, non offendit: quia lucem
ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει· ὅτι τὸ φῶς τοῦ
mundi huius videt. Si autem quis ambulauerit in
10 κόσμου τούτου βλέπει· ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν
nocte, offendit: quia lux non est in eo.
τῇ νυκτί, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ.
ᶠhæc
Hæc ait, & post ᶠhoc dicit eis: Lazarus amicus
11 ταῦτα εἶπε, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς, λάζαρος ὁ φίλος
noster dormit: sed vado vt à somno excitem eum.
ἡμῶν † κεκοίμηται· ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν.
κοιμάομαι
*saluus erit.
Dixerunt ergo discipuli eius: Domine, si dormit, *seruabitur.
12 εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται.
Dixerat autem Iesus de morte eius: illi autem
13 εἰρήκει δὲ ὁ ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δὲ
putauerunt quia de dormitione somni diceret.
ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει.
Tunc ergo dixit eis Iesus manifestè, Lazarus
14 τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς παρρησίᾳ, λάζαρος
mortuus est. Et gaudeo propter vos, vt credatis, quoniā non
15 ἀπέθανε. καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ
eram ibi: sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas
16 ἤμην ἐκεῖ· ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς αὐτόν. εἶπεν οὖν θωμᾶς
|| qui dicitur ᵖ ad cōdiscipulos
||ille dictus Didymus, ᵖcondiscipulis: Eamus & nos,
ὁ λεγόμενος δίδυμος τοῖς συμμαθηταῖς, ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς,
ᶠVenit itaque *&
vt moriamur cum eo. ᶠVeniens igitur Iesus,* inuenit eum
17 ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ. ἐλθὼν οὖν ὁ ἰησοῦς εὗρεν αὐτὸν
quatuor dies iam habentem in monumento.
τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ.
Erat autem Bethania iuxta Hierosolymam quasi à stadijs
18 ἦν δὲ ἡ βηθανία ἐγγὺς τῶν ἱεροσολύμων ὡς ἀπὸ σταδίων
|| autem
quindecim. Et multi || ex Iudæis venerant
19 δεκαπέντε· καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐληλύθεισαν
ad eas qua circa Martham & Mariam. vt consolarentur
πρὸς τὰς περὶ τὴν μάρθαν καὶ μαρίαν, ἵνα † παραμυθήσωνται
παραμυθέομαι
eas de fratre suo.
αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν.

ἡ οὖν

Ergo Martha vt audiuit quia Iesus venit. occurrit
ἡ οὖν μάρθα ὡς ἤκουσεν ὅτι ὁ ἰησοῦς ἔρχεται, † ὑπήντησεν 20
ὑπαντάω
illi: Maria autem* in domo sedebat. Dixit ergo
αὐτῷ· μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο. εἶπεν οὖν ἡ 21
Martha ad Iesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non
μάρθα πρὸς τὸν ἰησοῦν, κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ
fuisset mortuus. Sed & nunc scio quia quæcunque po*
ἂν † ἐτεθνήκει. ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰ- 22
θνήσκω
posceris ‖Deum, dabit tibi Deus. Dicit illi Iesus:
‖à Deo,
τήσῃ τὸν θεὸν, δώσει σοι ὁ θεός. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, 23
Resurget frater tuus. Dicit ei Martha:
ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου. λέγει αὐτῷ ἡ μάρθα, 24
Scio quia resurget in resurrectione in nouissimo die.
οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
Dixit ei Iesus: Ego sum resurrectio & vita: ᴾcredens
ᴾqui credit
εἶπεν αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή· ὁ πιστεύων 25
in me, etiam si mortuus fuerit, viuet: Et omnis ‖viuens, & credens
*qui viuit, & credit
εἰς ἐμὲ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων 26
in me, non morietur in æternum. Credis hoc?
εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. πιστεύεις τοῦτο;
Ait illi. Vtique Domine: ego credidi quia tu es Christus
λέγει αὐτῷ, ναὶ κύριε. ἐγὼ πεπίστευκα ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς 27
filius Dei in hunc mundum *veniens. Et hæc
*qui venisti.
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. καὶ ταῦτα 28
‖locuta, abiit: & vocauit Mariam sororem suam
‖cùm dixisset
εἰποῦσα ἀπῆλθε, καὶ ἐφώνησε μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς
silentio, dicens: Magister adest, & vocat te.
λάθρα, εἰποῦσα, ὁ διδάσκαλος πάρεστι καὶ φωνεῖ σε.
Illa vt audiuit, surgit citò, & venit ad eum.
ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ, καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν. 29
Nondum ᴾautem venerat Iesus in *vicum, sed erat *in
ᴾenim *castellum: *adhuc illo
οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἐν 30
loco vbi occurrerat ei Martha.
τῷ τόπῳ, ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ μάρθα.
Ergo Iudæi ‖existentes cum ea in domo, & ᴾcon-
‖qui erant ᴾconsolabantur
οἱ οὖν ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ παρα- 31
solantes eam, ‖videntes Mariam quia citò surrexit
*cùm vidissent
μυθούμενοι αὐτὴν, ἰδόντες τὴν μαρίαν, ὅτι ταχέως ἀνέστη
& exiit, secuti sunt eam, dicentes: Quia vadit ad
καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες, ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ
monumentum, vt ploret ibi. Ergo Maria cum venisset
μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. ἡ οὖν μαρία ὡς ἦλθεν 32
vbi erat Iesus videns eum, cecidit eius ad pedes,
ὅπου ἦν ὁ ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτὸν, ἔπεσεν αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας,
*dicens ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus meus
*& dicit
λέγουσα αὐτῷ, κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ
frater. Iesus ergo vt vidit eam plorantem, &
ἀδελφός. ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ 33
‖simul venientes ipsi Iudæos plorantes, infremuit
‖qui venerant cum ea,
τοὺς συνελθόντας αὐτῇ ἰουδαίους κλαίοντας, † ἐνεβριμήσατο
ἐμβριμάω
spiritu, & turbauit seipsum: Et dixit: Vbi
τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν· καὶ εἶπε, ποῦ 34
posuistis eum? Dicunt ei: Domine, veni & vide.
† τεθείκατε αὐτόν; λέγουσιν αὐτῷ, κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε.
τίθημι
ᴾLachrymatus est Iesus.
ᴾEt
ἐδάκρυσεν ὁ ἰησοῦς. 35
Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum.
ἔλεγον οὖν οἱ ἰουδαῖοι, ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν· 36
Quidam autem ex ipsis dixerunt: Non poterat hic ‖aperiens
‖qui aperuit
τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, οὐκ ἠδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς 37
oculos cæci, facere vt & hic non moreretur?
ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ;
Iesus ergo rursum infremens in semetipso, venit ad
ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχεται εἰς τὸ 38
monumentum. erat autem spelunca: & lapis superpositus erat *super ea:
*eis
μνημεῖον. ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ·
Ait Iesus: Tollite lapidem: dicit ei soror
λέγει ὁ ἰησοῦς, ἄρατε τὸν λίθον· λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ 39
‖mortui Martha: Domine, iam fœtet: quatriduanus enim est.
‖eius qui mortuus fuerat,
τεθνηκότος μάρθα, κύριε, ἤδη ὄζει· τεταρταῖος γάρ ἐστι.
ᴾNonne
Dicit ei Iesus: ᴾNon dixi tibi, quoniam si credideris, videbit
λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, οὐκ εἶπόν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει 40
gloriam Dei? Tulerunt ergo lapidem vbi erat mor-
τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ; ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ ἦν ὁ τεθνη- 41
tuus positus. At Iesus ‖extulit oculos sursum, & dixit:
*autem eleuatis oculis
κὼς κείμενος. ὁ δὲ ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε,
Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me. Ego autem
πάτερ, εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἤκουσάς μου. ἐγὼ δὲ 42
sciebam quia semper me audis: sed propter *turbam circum-
*populum qui circunstat,
ᾔδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιε-
stantem dixi: vt credant quia tu me misisti.
στῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας.
Et hæc ‖dicens, voce magna clamauit, Lazare,
‖cùm dixisset
καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασε, λάζαρε, 43
veni foras. Et ᴾexiit mortuus, ligatus
ᴾstatim prodiit qui fuerat
δεῦρο ἔξω. καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς, δεδεμένος 44
pedes & manus ‖fasciis: & facies illius
*institis:
τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ
sudario *obuincta erat. Dicit eis Iesus: Soluite eum,
*ligata.
σουδαρίῳ περιεδέδετο. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λύσατε αὐτὸν,
& sinite abire.
καὶ ἄφετε ὑπάγειν.

Multi ergo ex Iudæis ‖venientes ad Mariam*,
‖qui venerant *& Martham,
45 πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν μαρίαν,
& ᴾspectantes quæcunque fecit Iesus, crediderunt in eum.
ᴾviderant
καὶ θεασάμενοι ὅσα ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.
Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos, &
46 τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς φαρισαίους, καὶ
dixerunt eis quæ fecit Iesus. Collegerunt ergo
47 εἶπον αὐτοῖς ἃ ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς. συνήγαγον οὖν
‖principes Sacerdotum & Pharisæi concilium, & dicebant: Quid
‖Pontifices
οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ ἔλεγον, τί
facimus? quia hic homo multa signa facit.
ποιοῦμεν; ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ.
Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: &
48 ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτω, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν, καὶ
venient Romani, & tollent nostrum & locum & gentem.
ἐλεύσονται οἱ ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος.
Vnus autem quidam ex ipsis Caiphas princeps Sacerdotum existens
*nomine, cùm esset Pontifex
49 εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ
anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam:
ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς, ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν·
Nec cogitatis quia expedit nobis vt vnus homo mo-
50 οὐδὲ διαλογίζεσθε ὅτι συμφέρει ἡμῖν ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀπο-
riatur pro populo, & non tota gens pereat.
θάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται.
Hoc autem à semetipso non dixit: sed ‖princeps sacerdotum existens
‖cùm esset Pontifex
51 τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ
anni illius, prophetauit quia ᴾfuturus esset Iesus mo-
ᴾIesus moriturus erat
ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, προεφήτευσεν ὅτι ἔμελλεν ὁ ἰησοῦς ἀποθνή-
ri pro gente: Et non pro gente tantùm, sed vt
52 σκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους· καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα
& ‖natos Dei *dispersos cogeret in vnum.
*filios *qui erant dispersi, congregaret
καὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἕν.
Ab illo ergo die ‖consultabant vt interfice-
‖cogitauerunt
53 ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο ἵνα ἀποκτεί-
rent eum. Iesus ergo non ᴾamplius palam ambulabat
ᴾiam
54 νωσιν αὐτόν. ἰησοῦς οὖν οὐκ ἔτι παρρησίᾳ περιεπάτει
‖in Iudæis: sed abiit illinc in regionem,
apud Iudæos:
ἐν τοῖς ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν,
*prope desertum, in Ephraim dictam vrbem. & ibi morabatur
*iuxta ‖ciuitatem quæ dicitur Ephrem:
ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς ἐφραὶμ λεγομένην πόλιν· κἀκεῖ διέτριβε
cum discipulis suis. Erat autem ᴾprope Pascha
ᴾproximum
55 μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν
Iudæorum, & ascenderunt multi in Hierosolymam ‖ex illa regione
*de
ἰουδαίων· καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας
ante Pascha, vt *purificarent seipsos. Quærebant ergo
*sanctificarent
56 πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτούς. ἐζήτουν οὖν τὸν
Iesum: & ‖loquebantur cum alij aliis in templo stantes: Quid ᴾvi-
‖colloquebantur adinuicem, ᴾputatis,
ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες, τί δο-
detur vobis, quia non veniet ‖in festum? Dederant autem
*ad diem
57 κεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν; δεδώκεισαν δὲ
& *principes Sacerdotum & Pharisæi mandatum, vt si quis
*Pontifices
καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι ἐντολὴν, ἵνα ἐάν τις
cognouerit vbi sit, indicet, vt apprehendant eum.
† γνῷ ποῦ ἐστι, μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν.
γινώσκω

CAP. XII. ιβ.

Ergo Iesus ante sex dies Paschæ venit in Betha-
1 Ὁ οὖν ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς βηθα-
niam, vbi ‖erat Lazarus mortuus, quem ᴾsuscitauerat ex mortuis.
‖fuerat ᴾsuscitauit Iesus
νίαν, ὅπου ἦν λάζαρος ὁ τεθνηκὼς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν.
Fecerunt ‖ergo ei cœnam ibi: & Martha ministrabat:
*autem
2 ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ μάρθα διηκόνει,
*at Lazarus vnus erat ‖recumbentium cum eo.
*verò ‖ex discumbentibus
ὁ δὲ λάζαρος εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ.
Igitur Maria ᴾaccipiens libram vnguenti nardi ‖fidelis multi
ᴾergo accepit *pistici, pretiosi, &
3 ἡ οὖν μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς πολυ-
pretij, vnxit pedes Iesu, & extersit capillis suis
τίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐτῆς
pedes eius: *at domus impleta est ex odore vnguenti.
*&
τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου.
Dixit ergo vnus ex discipulis eius Iudas Simonis Iscario-
4 λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἰούδας σίμωνος ἰσκαριώ-
tes, ‖ille futurus eum tradere: Quare hoc vnguentum
‖qui erat eum traditurus,
5 της, ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι, διατί τοῦτο τὸ μύρον
non veniit trecentis denariis, & datum est egenis?
οὐκ † ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ ἐδόθη πτωχοῖς;
περάω
Dixit autem hoc, non quia de egenis ᴾcura esset ei: sed
ᴾpertinebat ad eum:
6 εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ'
quia fur erat, & ‖marsupium habebat, & iniecta
*loculos habens, ea quæ mittebantur,
ὅτι κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλλόμενα
portabat. Dixit ergo Iesus: Sine illam, *in
*vt
7 ἐβάσταζεν. εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς, ἄφες αὐτήν, εἰς τὴν
diem sepulturæ meæ ‖conseruauit illud.
‖seruet
ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου † τετήρηκεν αὐτό.
τηρέω
Pauperes enim semper habetis ᴾcum vobis ipsis. me autem non
ᴾvobiscum?
8 τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ
semper ‖habetis. Cognouit ergo turba multa ex Iudæis
*habebitis.
πάντοτε ἔχετε. ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν ἰουδαίων
quia illic est: & venerunt non propter Iesum tantùm, sed vt &
9 ὅτι ἐκεῖ ἐστι· καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν
Lazarum viderent, quem suscitauit ‖ex mortuis.
*à
λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν.

* Cogitauerunt
*Consiliarunt autem principes Sacerdotum vt & Lazarum
ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν λάζαρον 10
‖ abibant ex Iudæis,
interficerent. Quia multi propter illum ‖ subibant Iu-
ἀποκτείνωσιν· ὅτι πολλοὶ δι᾽ αὐτὸν ὑπῆγον τῶν ἰου- 11
℘ In crastinum autem
‖ quæ venerat
*cum audissent
dæorum, & credebant in Iesum. ℘ Postridie turba
δαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν ἰησοῦν. τῇ ἐπαύριον ὄχλος 12
multa ‖ veniens ad diem festum, *audientes quia venit Iesus
πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται ὁ ἰησοῦς
‖ processerunt obuiam
in Hierosolymam, Acceperunt ramos palmarum, & ‖ ex-
εἰς ἱεροσόλυμα, ἔλαβον τὰ βαΐα τῶν φοινίκων, καὶ ἐξ- 13
ierunt in occursum ei: & clamabant. Hosanna, benedictus
ῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραζον, ὡσαννά, εὐλογημένος
℘ qui venit
℘ veniens in nomine Domini, rex Israel.
ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ.
‖ Et inuenit *&
‖ Inueniens autem Iesus asellum,* sedit super eum, sicut
εὑρὼν δὲ ὁ ἰησοῦς ὀνάριον, ἐκάθισεν ἐπ᾽ αὐτό, καθώς 14
‖ Noli timere
est scriptum: ‖ Ne time filia Sion: ecce
ἐστι γεγραμμένον, μὴ φοβοῦ θύγατερ σιών· ἰδοὺ ὁ 15
rex tuus venit sedens super pullum asinæ.
βασιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου.
Hæc autem non cognouerunt discipuli eius primùm: sed
ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον· ἀλλ᾽ 16
quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt quia hæc erant de
ὅτε ἐδοξάσθη ὁ ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ᾽
eo scripta. & hæc fecerunt ei.
αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ.
℘ Testimonium perhibebat
‖ quæ erat
*de ‖
℘ Testabatur ergo turba, ‖ existens cum eo, quando Lazarum
ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ᾽ αὐτοῦ, ὅτε τὸν λάζαρον 17
vocauit *ex monumento, & suscitauit eum ‖ ex mortuis.
ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.
℘ Propterea
‖ audierunt
℘ Propter hoc & obuiam venit ei turba, quia ‖ audiuit hoc
διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσε τοῦτο 18
eum fecisse signum. Ergo Pharisæi
αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. οἱ οὖν φαρισαῖοι 19
*proficimus
dixerunt ad semetipsos: Videtis quia non *proficitis nihil? ecce
εἶπον πρὸς ἑαυτούς, θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν; ἴδε
‖ totus
mundus ‖ post eum abiit.
ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν.
℘ Gentiles ex his qui ascenderant
Erant autem quidam ℘ Græci ex ascendentibus, vt ad-
ἦσαν δέ τινες ἕλληνες ἐκ τῶν ἀναβαινόντων, ἵνα προσ- 20
‖ ad Philippum, qui erat
orarent in die festo. Hi ergo accesserunt ‖ Philippo
κυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ· οὗτοι οὖν προσῆλθον φιλίππῳ 21
illi à Bethsaida Galilææ: & rogabant eum, dicentes:
τῷ ἀπὸ βηθσαϊδὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτόν, λέγοντες,
Domine, volumus Iesum videre. Venit Philippus,
κύριε, θέλομεν τὸν ἰησοῦν ἰδεῖν. ἔρχεται φίλιππος 22
*dixerunt
& dicit Andreæ: & rursum Andreas & Philippus *di-
καὶ λέγει τῷ ἀνδρέᾳ· καὶ πάλιν ἀνδρέας καὶ φίλιππος λέ-
‖ autem
cunt Iesu At Iesus ‖ respondit eis,
γουσι τῷ ἰησοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, 23
℘ clarificetur
dicens: Venit hora vt ℘ glorificetur filius hominis.
λέγων, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.
‖ nisi
Amen, amen dico vobis, ‖ si non granum frumenti cadens
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν 24
in terram, mortuũ fuerit, ipsum solum manet. si autẽ mortuum fuerit,
εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ,
*Qui amat
multum fructum affert. *Amans animam suam,
πολὺν καρπὸν φέρει. ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, 25
‖ qui odit
perdet eam: & ‖ odio habens animam suam in mundo
ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ
hoc, in vitam æternam custodiet eam.
τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν.
Si mihi ministrat quis, me sequatur: & vbi sum
ἐὰν ἐμοὶ διακονῇ τις, ἐμοὶ ἀκολουθείτω· καὶ ὅπου εἰμὶ 26
ego, illic & minister meus erit. Et si quis mihi ministrauerit,
ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται· καὶ ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ,
℘ meus.
honorificabit eum Pater ℘. Nunc anima mea turbata est.
τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ. νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται· 27
& quid dicam? Pater, saluifica me ex hora hac. Sed
καὶ τί εἴπω; πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης· ἀλλὰ
‖ propterea
‖ propter hoc veni in horam hanc. Pater, *glorifica
διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. πάτερ δόξασόν 28
* clarifica
‖ clarificaui,
tuum nomen. Venit ergo vox de cælo, Et ‖ glorificaui,
σου τὸ ὄνομα. ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐδόξασα
℘ clarificabo.
‖ quæ stabat & audierat,
& iterum ℘ glorificabo. Ergo turba ‖ stans & au-
καὶ πάλιν δοξάσω. ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκού- 29
diens, dicebat tonitruum esse factum. Alij dicebant, Angelus ei
σας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι· ἄλλοι ἔλεγον, ἄγγελος αὐτῷ
locutus est. Respondit Iesus & dixit: Non propter
λελάληκεν. ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς καὶ εἶπεν, οὐ δι᾽ 30
*venit,
me hæc vox *facta est, sed propter vos.
ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι᾽ ὑμᾶς.
Nunc iudicium est mundi: nunc princeps mundi huius
νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου 31
eiicietur foras, Et ego si exaltatus fuero à terra,
ἐκβληθήσεται ἔξω. κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, 32
‖ omnia
‖ omnes traham ad meipsum. Hoc autem dicebat
πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. τοῦτο δὲ ἔλεγε, 33
℘ esset moriturus.
significans qua morte ℘ futurus esset mori.
σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν.
Respondit ei turba: Nos audiuimus ex Lege
ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος, ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου 34

quia Christus manet in æternum: & quomodo tu dicis: Oportet exal-
ὅτι ὁ χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖ ὑψω-
tari filium hominis? Quis est iste filius hominis?
θῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;
Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum tempus, lumen *cum
* in
35 εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ᾽
vobis est. Ambulate dum lucem habetis, vt non tenebræ vos
ὑμῶν ἐστι· περιπατεῖτε, ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς
comprehendãt. & ‖ ambulans in tenebris, nescit quò vadat.
‖ qui ambulat
καταλάβῃ· καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ, οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει.
Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filij lucis ℘ fia-
℘ sitis.
36 ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένη-
tis. Hæc locutus est Iesus: & ‖ abiens abscondit se ab eis.
‖ abiit, &
σθε. ταῦτα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ᾽ αὐτῶν.
*Tot autem eo signa faciente coram eis
* Cùm autem tanta signa fecisset
37 τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν,
non credebant in eum? Vt sermo Esaiæ Prophe-
38 οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν, ἵνα ὁ λόγος ἡσαΐου τοῦ προφή-
tæ impleretur, quem dixit: Domine, quis credidit auditui nostro?
του πληρωθῇ, ὃν εἶπε, κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν,
& brachium Domini cui reuelatum est?
καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη;
‖ Propter hoc non poterant credere, quia iterum dixit Esaias:
‖ Propterea
39 διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν ἡσαΐας·
Excæcauit eorum oculos, & indurauit eorum
40 τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν
cor: vt non videant oculis, & ℘ intelligant
℘ non
τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ νοήσωσι τῇ
corde: & conuertantur, & sanem eos.
καρδίᾳ, καὶ ἐπιστραφῶσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς.
Hæc dixit Esaias quãdo vidit gloriam eius, & locu-
41 ταῦτα εἶπεν ἡσαΐας ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλά-
tus est de eo. Veruntamen & ex principibus
42 λησε περὶ αὐτοῦ. ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων
multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos non
πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς φαρισαίους οὐχ
confitebantur, vt non extra synagogam fierent.
‖ de synagoga non eiicerentur.
ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται.
Dilexerunt enim gloriam hominum magis quàm
43 ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν
gloriam Dei. Iesus autem clamauit, & dixit: *Credens
* Qui credit
44 δόξαν τοῦ θεοῦ. ἰησοῦς δὲ ἔκραξε, καὶ εἶπεν, ὁ πιστεύων
in me, non credit in me, sed in ‖ mittentem me.
‖ eum qui misit
εἰς ἐμέ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλ᾽ εἰς τὸν πέμψαντά με.
Et ℘ spectans me, ‖ spectat mittentem me.
℘ qui videt
‖ videt eum qui misit
45 καὶ ὁ θεωρῶν ἐμέ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με.
Ego lux in mundum veni: vt omnis *credens in
*qui credit
46 ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς
me, in tenebris non maneat. Et si quis mea audierit
47 ἐμέ, ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. καὶ ἐάν τις μου ἀκούσῃ
verba, & non ‖ crediderit, ego non iudico eum. non enim
‖ custodierit,
τῶν ῥημάτων, καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν. οὐ γὰρ
veni vt iudicem mundum, sed vt saluificem mundum.
ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ᾽ ἵνα σώσω τὸν κόσμον.
℘ Reiiciens me, & non ‖ accipiens verba mea, habet
℘ Qui spernit
‖ accipit
48 ὁ ἀθετῶν ἐμέ, καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου, ἔχει τὸν
*iudicantem eum. sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum
*qui iudicet
κρίνοντα αὐτόν. ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν
in nouissimo die. Quia ego ex meipso non sum lo-
49 ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλά-
cutus, sed ille ‖ mittens me Pater, ipse mihi mandatum dedit,
‖ qui misit
λησα, ἀλλ᾽ ὁ πέμψας με πατήρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκε,
quid dicam & quid loquar. Et scio quia mandatum eius
50 τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ
vita æterna est. Quæ ergo loquor ego, sicut dixit mihi
ζωὴ αἰώνιός ἐστιν. ἃ οὖν λαλῶ ἐγώ, καθὼς εἴρηκέ μοι ὁ
Pater, sic loquor.
πατήρ, οὕτω λαλῶ.

CAP. XIII. ιγ΄.

*Ante autem diem festum Paschæ, sciens Iesus quia venit
1 πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα, εἰδὼς ὁ ἰησοῦς ὅτι ἐλήλυθεν
eius hora, vt transeat ex mundo hoc ad Patrem:
αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα,
℘ diligens proprios qui in mundo, in finem dilexit
℘ cùm dilexisset suos qui erant
ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν
eos. Et cœna facta, ‖ diabolo iam iaculato
‖ cùm diabolus iam misisset in cor
2 αὐτούς· καὶ δείπνου γενομένου, τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος
in cor Iudæ Simonis Iscariotæ, vt eum traderet*:
*Iudas Simonis Iscariotes.
εἰς τὴν καρδίαν ἰούδα σίμωνος ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῷ·
Sciens Iesus quia omnia dedit ei Pater in
3 εἰδὼς ὁ ἰησοῦς ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς
manus, & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit:
χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθε, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει.
Surgit à cœna, & ponit vestimenta ‖, & ℘ accipiens
‖ sua,
℘ cùm accepisset
4 ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν
linteum, præcinxit seipsum. Deinde ‖ iniicit aquam in
*misit
5 λέντιον, † διέζωσεν ἑαυτόν. εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς
† διαζωννύω καὶ διαζώννυμι
peluim: & cœpit lauare pedes discipulorum, & ex-
τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ ἐκ-
tergere linteo quo erat præcinctus. Venit ergo
6 μάσσειν τῷ λεντίῳ, ᾧ ἦν διεζωσμένος. ἔρχεται οὖν

πρὸς

ad Simonem Petrum, & dicit ei *ille: Domine, tu || meos
πρὸς σίμωνα πέτρον, καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος, κύριε, σύ μου
lauas pedes? Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Quod
νίπτεις τοὺς πόδας; ἀπεκρίθη ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὃ 7
ego facio tu neſcis modò: ſcies autē ℘poſt hac.
ἐγὼ ποιῶ σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα.
Dicit ei Petrus: Non lauabis|| pedes meos in
λέγει αὐτῷ πέτρος, οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς τὸν 8
æternum. Reſpondit ei Ieſus: Si non lauero te, non * habes
αἰῶνα. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις
partem ||cum me. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non
μέρος μετ' ἐμοῦ. λέγει αὐτῷ σίμων πέτρος, κύριε, μὴ 9
pedes meos tantùm, ſed & manus & caput.
τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλήν.
Dicit ei Ieſus: ℘Lotus non ||opus habet quàm
λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὁ † λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει ἢ τοὺς 10
pedes lauare. ſed eſt mundus totus. Et vos mundi
πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος. καὶ ὑμεῖς καθαροί
eſtis. ſed non omnes. Sciebat enim *tradentem
ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. ᾔδει γὰρ τὸν παραδιδόντα 11
ſe, propter hoc dixit: Non omnes mundi eſtis.
αὐτόν, διὰ τοῦτο εἶπεν, οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε.
Poſtquā ergo lauit pedes eorum, & accepit veſtimenta ſua,
ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, 12
||recumbens iterum, dixit eis: Scitis quid fecerim vobis
ἀναπεσὼν πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς, γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν;
Vos vocatis me Magiſter, & ℘Dominus & pulchre
ὑμεῖς φωνεῖτέ με, ὁ διδάσκαλος, καὶ ὁ κύριος· καὶ καλῶς 13
dicitis: ſum etenim. Si ergo ego laui veſtros pe-
λέγετε· εἰμὶ γάρ. εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πό- 14
des, dominus & magiſter: & vos debetis ||alij aliorum
δας, ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων
lauare pedes. Exemplum enim dedi vobis,
νίπτειν τοὺς πόδας. ὑπόδειγμα γὰρ δέδωκα ὑμῖν, 15
vt quemadmodum ego feci vobis, * & vos faciatis.
ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε.
Amen, amen dico vobis, non eſt ſeruus maior domino
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου 16
ſuo, neque apoſtolus maior || mittente illum.
αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν.
Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea.
εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε, ἐὰν ποιῆτε αὐτά.
Non de omnibus vobis dico: ego ſcio quos elegerim. Sed 17
οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω· ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην, ἀλλ' 18
vt ſcriptura adimpleatur: ℘Manducans cum me panem, leuauit
ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον, † ἐπῆρεν
contra me calcaneum ſuum. A modo dico vobis,
ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ. ἀπ' ἄρτι λέγω ὑμῖν 19
||ante fieri, vt cùm factum fuerit, credatis quia ego ſum.
πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι.
Amen, amen dico vobis, *accipiens ſi quem miſero
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω, 20
me accepit: ||at me accipiens, accipit ℘mittentem
ἐμὲ λαμβάνει· ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν πέμψαντά
me. Hæc dicens Ieſus, turbatus eſt ſpiritu: &
με. ταῦτα εἰπὼν ὁ ἰησοῦς, † ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ 21
proteſtatus eſt, & dixit: Amen, amen dico vobis, quia vnus ex
ἐμαρτύρησε καὶ εἶπεν, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ
vobis tradet me. Aſpiciebant ergo ad inuicem
ὑμῶν παραδώσει με. ἔβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους 22
diſcipuli, hæſitantes de quo diceret.
οἱ μαθηταί, ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει.
Erat ||autem recumbens vnus *diſcipulorum eius in ſinu
ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ 23
Ieſu, quem diligebat Ieſus. Innuit ergo huic Simon
τοῦ ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ ἰησοῦς. νεύει οὖν τούτῳ σίμων 24
Petrus ||percontari, Quis ℘eſſet de quo dicit?
πέτρος πυθέσθαι τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει.
||Incumbens autem ille ſupra pectus Ieſu, dicit ei:
ἐπιπεσὼν δὲ ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ, 25
Domine, quis eſt? Reſpondit Ieſus: Ille eſt
κύριε, τίς ἐστιν; ἀποκρίνεται ὁ ἰησοῦς, ἐκεῖνός ἐστιν 26
cui ego *intingens buccellam dedero. Et ||intingens buccellam,
ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω. καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον,
dat Iudæ Simonis Iſcariotæ. Et poſt buccellam
δίδωσιν ἰούδᾳ σίμωνος ἰσκαριώτῃ. καὶ μετὰ τὸ ψωμίον 27
tunc introiuit in eum ſatanas. ℘Dicit ergo ei Ieſus:
τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. λέγει οὖν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς,
Quod facis, fac citius. Hoc autem nemo ſciuit
ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον. τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω 28
||recumbentium ad quid dixerit ei. Quidā enim
τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. τινὲς γὰρ 29
putabant, *quandoquidem marſupium habebat Iudas, quòd ||dicit ei
ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ
Ieſus, Eme ℘quorum opus habemus ad feſtum: aut
ὁ ἰησοῦς, ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν, ἢ τοῖς
egenis vt aliquid daret. ||Accipiens ergo buccellam ille,
πτωχοῖς ἵνα τι δῷ. λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος, 30
continuò exiuit. Erat autem nox. Cùm *exiſſet, dixit
εὐθέως ἐξῆλθεν. ἦν δὲ νύξ. ὅτε ἐξῆλθε, λέγει ὁ 31
Ieſus: Nunc ||glorificatus eſt filius hominis: & Deus ℘glorifi-
ἰησοῦς, νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς † ἐδο-

*Petrus: ||mihi
℘poſtea.
||mihi
*habebis
||mecum.
℘Qui eſt || indiget niſi vt lauet λούω
* quiſnam eſſet qui traderet eum. propterea
||cùm recubuiſſet
℘ Domine: & bene
|| alter alterius
*ita
||eſt eo qui miſit
℘Qui manducat mecum ἐπάρω
||prius quàm fiat,
*qui accipit
||qui autem me accipit, ℘ eum qui me miſit. Cùm hæc dixiſſet ταράττω
|| ergo *ex diſcipulis
||& dixit ei: ℘eſt
||Itaque cùm recubuiſſet
*intinctum panem porrexero. ||cùm intinxiſſet panem, dedit
℘ Et
||diſcumbentium
*quia loculos ||dixiſſet
℘ea quæ opus ſunt nobis ad diem
||Cùm accepiſſet
||ergo
||clarificatus δοξάζω

catus eſt in eo. Si Deus ℘glorificatus eſt in eo, &
32 ξάσθη ἐν αὐτῷ. εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ
Deus ||glorificabit eum in ſemetipſo: & continuò ||glorificabit eum.
θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν.
Filioli, adhuc modicum *cum vobis ſum. Quæretis me: &
33 τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμι. ζητήσετέ με, καὶ
ſicut dixi Iudæis, Quòd quò vado ego, vos non
καθὼς εἶπον τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι ὅπου ὑπάγω ἐγώ, ὑμεῖς οὐ
poteſtis venire: & vobis dico modò.
δύνασθε ἐλθεῖν, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι.
Mandatum nouum do vobis, Vt diligatis inuicem:
34 ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους·
ſicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem.
καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.
In hoc cognoſcent omnes quia mei diſcipuli eſtis, ſi
35 ἐν τούτῳ † γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν
dilectionem habueritis ad inuicem. Dicit ei Simon
36 ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. λέγει αὐτῷ σίμων
Petrus: Domine, quò vadis? Reſpondit ei Ieſus: Quò
πέτρος, κύριε, ποῦ ὑπάγεις; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅπου
ego vado, non potes me modò ſequi, poſtea autem
ἐγὼ ὑπάγω, οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ὕστερον δὲ
ſequeris me. Dicit ei Petrus: Domine.
37 ἀκολουθήσεις μοι. λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος, κύριε,
℘propter quid non poſſum te ſequi modò? animam meam
διατί οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι, τὴν ψυχήν μου
*pro te ponam. Reſpondit ei Ieſus: Ani-
38 ὑπὲρ σοῦ † θήσω. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, τὴν ψυ-
mam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi, non
χήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ
gallus cantabit, donec neges me ter.
ἀλέκτωρ φωνήσει, ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ με τρίς.

CAP. XIIII. ιδ.

*Non turbetur veſtrum cor.|| Creditis in Deum, &
1 Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία. πιστεύετε εἰς τὸν θεόν, καὶ
in me credite. In domo Patris mei manſiones
2 εἰς ἐμὲ πιστεύετε. ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ
multæ ſunt. Si ℘autem non, dixiſſem vobis, || Vado parare
πολλαί εἰσιν. εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν, πορεύομαι ἑτοιμάσαι
locum vobis. Et ſi abiero, & præparauero vobis locum,
3 τόπον ὑμῖν. καὶ ἐὰν πορευθῶ καὶ ἑτοιμάσω ὑμῖν τόπον,
iterum venio, & accipiam vos ad meipſum: vt
πάλιν ἔρχομαι, καὶ † παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα
vbi ſum ego, & vos ſitis.
ὅπου εἰμὶ ἐγώ, καὶ ὑμεῖς ἦτε.
Et quò ego vado ſcitis, & viam ſcitis.
4 καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε.
Dicit ei Thomas, Domine, neſcimus quò vadis: &
5 λέγει αὐτῷ θωμᾶς, κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις, καὶ
quomodo poſſumus viam ſcire? Dicit ei Ieſus:
6 πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς,
Ego ſum via, & veritas, & vita. nemo venit ad
ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή. οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν
Patrem, *ſi non per me. Si cognouiſſetis me, & Patrem
7 πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέρα
meum cognouiſſetis vtique: & à modo ||cognoſcitis eum, & vi-
μου ἐγνώκειτε ἄν, καὶ ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτόν, καὶ ἑω-
diſtis eum. Dicit ei Philippus: Domine, oſtende
8 ράκατε αὐτόν. λέγει αὐτῷ φίλιππος, κύριε, † δεῖξον
nobis patrem, & ſufficit nobis. Dicit ei Ieſus:
9 ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς,
℘Tantum tempus cum vobis ſum, & non cognouiſti me, Philippe?
τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με φίλιππε;
||Videns me, vidit Patrem. Et quomodo tu dicis,
ὁ ἑωρακὼς ἐμέ, ἑώρακε τὸν πατέρα· καὶ πῶς σὺ λέγεις,
Oſtende nobis Patrem? Non credis quia ego in Pa-
10 δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα; οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πα-
tre, & Pater in me eſt? Verba quæ ego loquor vobis
τρί, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστι; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν,
à meipſo non loquor, At Pater* in ||me manens,
ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων,
ipſe facit opera. ||Credite mihi quia ego in
11 αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. πιστεύετέ μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ
Patre, & Pater in me eſt? ℘ Si autem non, propter opera ipſa
πατρί, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν· εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ
credite mihi. Amen, amen dico vobis, ||credens in
12 πιστεύετέ μοι. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς
me. opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora
ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα
horum faciet: quia ego ad Patrem meum vado.
τούτων ποιήσει· ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύομαι.
Et quodcunque petieritis in nomine meo, hoc
13 καὶ ὅ, τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο
faciam: vt glorificetur Pater in filio.
ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ.
Si quid petieritis* in nomine meo || ego faciam.
14 ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω.
Si diligitis me, mandata mea ſeruate.
15 ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε.
Et ego rogabo Patrem: & alium paracletum dabit
16 καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει

℘clarificatus
||clarificabit
*vobiſcum
γινώσκω
℘Quare
τίθημι
* Et ait diſcipulis ſuis: ||neque formidet.
℘ quo minus, ||Quia
παραλαμβάνω
*niſi
||cognoſcetis
℘Tanto tempore vobiſcum
||Qui vidit
*autem
||Non creditis
℘Alioquin
||qui credit
*me ||hoc

vobis, vt maneat *cum vobis in æternum, Spiritum
ὑμῖν, ἵνα μένῃ μεθ᾽ ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς 17
veritatis: quem mundus non potest accipere: quia non videt eum,
ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν· ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό,
nec scit eum. Vos autem cognoscitis eum: quia apud vos
οὐδὲ γινώσκει αὐτό· ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ᾽ ὑμῖν
manet, & in vobis erit. Non relinquam vos orphanos: ‖ve-
μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς· ἔρ- 18
nio ad vos. Adhuc modicum, & mundus me non iam
χομαι πρὸς ὑμᾶς. ἔτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐκ ἔτι 19
videt. Vos autem videtis me, quia ego viuo, & vos viuetis.
θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με· ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε.
In illo die cognoscetis vos quia ego ᵖin Patre
ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί 20
meo, & vos in me, & ego in vobis.
μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν.
‖Habens mandata mea, & *seruans ea, ille est
ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ 21
‖diligens me. ᵖat diligens me, diligetur à Patre meo:
ἀγαπῶν με. ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου,
& ego diligam eum: & manifestabo ei me ipsum.
καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν.
Dicit ei Iudas, non ‖ Iscariotes: Domine, quid factum est quia
λέγει αὐτῷ Ἰούδας, οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης, κύριε, τί γέγονεν ὅτι 22
nobi *facturus es manifestare teipsum, & non mundo?
ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτόν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ;
Respondit Iesus, & dixit ei: Si quis diligit me,
ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν 23
sermonem meum seruabit: & Pater meus diliget eum: & ad
λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς
eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.
αὐτὸν † ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ᾽ αὐτῷ ποιήσομεν.
‖Non diligens me, sermones meos non seruat. Et ᵖsermo quem
ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ. καὶ ὁ λόγος ὃν 24
audistis, non est meus, sed ‖mittentis me Patris.
ἀκούετε, οὐκ ἔστιν ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός.
Hæc locutus sum vobis, apud vos manens.
ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ᾽ ὑμῖν μένων. 25
At paracletus* Spiritus sanctus, quem mittet Pater
ὁ δὲ παράκλητος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατήρ 26
in nomine meo, ille vos docebit omnia: & sug-
ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπο-
geret vobis omnia quæcunq; ‖dixi vobis. Pacem relinquo
μνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν. εἰρήνην ἀφίημι 27
vobis: pacem meam do vobis: non quomodo mundus
ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος
dat, ego do vobis. Non turbetur vestrum cor,
δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία,
neque formidet. Audistis quia ego dixi vobis: Va-
μηδὲ † δειλιάτω. ἠκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ὑπά- 28
do & venio ad vos. Si diligeretis me, *gauderetis vtique,
γω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς· εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἄν,
quia dixi, Vado ad Patrem: quia Pater meus ma-
ὅτι εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα· ὅτι ὁ πατήρ μου μεί-
ior me est. Et nunc dixi vobis ᵖante fieri, vt
ζων μού ἐστι. καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα 29
cùm factum fuerit, credatis. Non iam multa loquar ‖cum vobis.
ὅταν γένηται, πιστεύσητε. οὐκ ἔτι πολλὰ λαλήσω μεθ᾽ ὑμῶν· 30
venit enim huius mundi princeps, & in me non habet quicquam.
ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν.
Sed vt cognoscat mundus quia diligo Patrem: & sicut
ἀλλ᾽ ἵνα γνῷ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς 31
*mandauit mihi Pater, sic facio: Surgite, eamus hinc.
ἐνετείλατό μοι ὁ πατήρ, οὕτω ποιῶ· ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

CAP. XV. ιε'.

Ego sum vitis illa vera: & Pater meus
Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ 1
agricola est. Omnem palmitem in me non facientem fructum,
γεωργός ἐστι. πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπόν, 2
tollet eum: & omnem fructum ‖ferentem, purgat eum, vt ᵖplurem
αἴρει αὐτό· καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα
fructum afferat. Iam vos mundi estis propter sermonẽ quem
καρπὸν φέρῃ. ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν 3
locutus sum vobis. Manete in me, & ego in vobis. Sicut
λελάληκα ὑμῖν. μείνατε ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. καθὼς 4
palmes non potest fructum ferre à semetipso, ‖si non mãserit
τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ
in vite: sic nec vos, ‖si non in me manseritis.
ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε.
Ego sum vitis, vos palmites, ‖manens in me,
ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα. ὁ μένων ἐν ἐμοί, 5
& ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me non
κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν. ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ
potestis facere nihil. Si non quis mãserit in me, ᵖeiectus est
δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. ἐὰν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοί, ἐβλήθη 6
foras sicut palmes: & ‖exaruit: & *colligunt eos, &
ἔξω ὡς τὸ κλῆμα, καὶ † ἐξηράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτά, καὶ
in ignem ‖mittunt, & ardent Si manseritis in me, &
εἰς τὸ πῦρ βάλλουσι, καὶ καίεται. ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοί, καὶ 7
verba mea in vobis manserint, quodcunq; volueritis petetis, &
τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ

*vobiscum
‖veniam
ᵖsum
*Qui habet
*seruat
‖qui diligit
ᵖqui autem diligit
*ille
*manifestaturus es
ἔρχομαι
‖Qui non diligit
ᵖsermonem
*eius qui misit
*autem
‖dixero
δειλιάω
ᵖprius quàm fiat
*vobiscum.
*mandatum dedit
‖qui fert, purgabit. ᵖplus
‖nisi
‖qui manet
ᵖmittetur
‖arescet:
*colligent eum.
ξηραίνω
‖mittent: & ardet

fiet vobis. In hoc *glorificatus est Pater meus, vt
8 γενήσεται ὑμῖν. ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα
fructum plurimum afferatis, & ‖efficiemini mei discipuli.
καρπὸν πολὺν φέρητε, καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί.
Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Ma-
9 καθὼς ἠγάπησέ με ὁ πατήρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς· μεί-
nete in dilectione mea. Si præcepta mea serua-
10 νατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρή-
ueritis, manebitis in dilectione mea: sicutᵖ ego præcepta
σητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς
Patris mei seruaui, & maneo eius in dilectione.
τοῦ πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ.
Hæc locutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis ‖maneat,
11 ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ,
& gaudium vestrum impleatur. Hoc est præceptum meum,
12 καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή,
vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos.
ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς.
Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt quis animam
13 μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν
suam ponat pro amicis suis. Vos amici mei estis,
14 αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. ὑμεῖς φίλοι μου ἐστέ,
si feceritis quæ ego præcipio vobis. Non *amplius vos
15 ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. οὐκέτι ὑμᾶς
dico seruos, quia seruus nescit quid faciat eius dominus.
λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος·
vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunq; audiui à Patre
ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός
meo, nota feci vobis. Non vos me elegistis, sed
16 μου, ἐγνώρισα ὑμῖν. οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ᾽
ego elegi vos: & posui vos, vt vos abeatis,
ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε,
& fructum afferatis, & fructus vester maneat: vt quodcunque
καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ· ἵνα ὅ, τι ἂν
petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.
αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῷ ὑμῖν.
Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem.
17 ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.
Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis
18 εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν
‖odit. Si de mundo fuissetis, mundus ᵖproprium
19 † μεμίσηκεν. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον
amaret: quia verò de mundo non estis, sed ego elegi
ἐφίλει· ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ᾽ ἐγὼ ἐξελεξάμην
vos de mundo: ‖propter hoc odit vos mundus.
ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος.
20 Mementote sermonis *quẽ ego dixi vobis: Non est seruus
μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος
maior domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur. si
μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. εἰ
sermonem meum seruauerunt: & vestrum seruabunt.
τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν.
Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum,
21 ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου,
quia nesciunt ‖mittentem me. Si non venissem, & locutus
22 ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με. εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλά-
fuissem eis, peccatum non haberent. nunc autẽ excusationem non
λησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ
habent de peccato suo. ᵖMe odio habens, &
23 ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν
Patrem meum odit. Si opera non fecissem in eis,
24 πατέρα μου μισεῖ. εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς
quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Nunc autem
ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ
& viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum.
καὶ ἑωράκασι, καὶ μεμισήκασι καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου.
Sed vt adimpleatur sermo ‖ scriptus in Lege
25 ἀλλ᾽ ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ
eorum: Quia *oderunt me gratis. Cùm autem venerit
26 αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν. ὅταν δὲ ἔλθῃ
Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre,
ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρός, τὸ
Spiritum veritatis, qui à Patre procedit: ille
πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος
‖testabitur de me. Et vos autem ᵖtestabimini, quia
27 μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι
ab initio ‖cum me estis.
ἀπ᾽ ἀρχῆς μετ᾽ ἐμοῦ ἐστέ.

CAP. XVI. ιϛ'.

Hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini.
1 Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε.
Absque synagogis facient vos: sed venit hora, vt
2 ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς, ἀλλ᾽ ἔρχεται ὥρα ἵνα
omnis *interficiens vos, ‖existimet cultum adferre Deo.
πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς, † δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ.
Et hæc facient vobis, quia non nouerunt Patrem
3 καὶ ταῦτα ποιήσουσιν ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα,
neque me. Sed hæc locutus sum vobis, vt cùm
4 οὐδὲ ἐμέ. ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν
venerit hora, reminiscamini eorum, quia ego dixi vobis. Hæc
ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. ταῦτα
δὲ

*clarificatus
‖efficiamini
ᵖ&
‖sit
*iam
‖odio habuit.
ᵖquod suum erat diligeret.
μισέω
‖propterea
*mei.
‖eum qui misit
ᵖQui me odit
‖qui est
*odio habuerunt.
‖testimonium perhibebit
ᵖtestimonium perhibebitis:
*mecum
*qui interficit
‖arbitretur obsequium se præstare
δοκέω

autem vobis * ex initio non dixi, quia ‖ cum vobis eram.
ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην.
Nunc autem vado ad misitem me: & nemo ex vobis
νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν 5
interrogat me, Quò vadis? Sed quia hæc locutus
ἐρωτᾷ με, ποῦ ὑπάγεις; ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελά- 6
sum vobis, tristitia impleuit vestrum cor.
ληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν.
Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego
ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ 7
vadam. Si enim ego non abiero, paraclytus non ve-
ἀπέλθω· ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύ-
niet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.
σεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς.
Et *veniens ille arguet mundum de peccato, &
καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας, καὶ 8
de iustitia, & de iudicio. De peccato quidem,
περὶ δικαιοσύνης, καὶ περὶ κρίσεως. περὶ ἁμαρτίας μὲν, 9
quia non credunt in me. De iustitia verò, quia
ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ. περὶ δικαιοσύνης δὲ, ὅτι 10
ad Patrem meum vado, & non ‖ amplius videbitis me.
πρὸς τὸν πατέρα μου ὑπάγω, καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με.
De autem iudicio, quia princeps mundi huius ‖ iudicatus est.
περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται. 11
Adhuc multa habeo dicere vobis, sed non potestis portare modò.
ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. 12
Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, *deducet
ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει 13
vos in omnem veritatem. non enim loquetur à semetipso, sed
ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ'
quæcunque audiet loquetur: & *ventura annuntiabit vobis.
ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν.
Ille me ‖ glorificabit quia de meo accipiet, & annun-
ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγ- 14
tiabit vobis. Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt.
γελεῖ ὑμῖν. πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμά ἐστι· 15
Propterea dixi, Quia de meo *accipit, & annuntiabit vobis.
διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.
Modicum, & non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis
μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθε 16
me, quia vado ad Patrem: Dixerunt ergo ex
με, ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα. εἶπον οὖν ἐκ τῶν 17
discipulis eius ad inuicem: Quid est hoc quod dicit nobis, Mo-
μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους, τί ἐστι τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν, μι-
dicum, & non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me?
κρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθε με;
& quia ego vado ad Patrem? Dicebant ergo:
καὶ, ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα; ἔλεγον οὖν, 18
Hoc quid est quod dicit, Modicum? nescimus quid loquitur.
τοῦτο τί ἐστιν ὃ λέγει, τὸ μικρόν; οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ.
Cognouit autem Iesus quia volebant eum interrogare, & dixit
ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν, καὶ εἶπεν 19
eis: De hoc quæritis ‖ cum alij alijs, quia dixi: Modicum.
αὐτοῖς. περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον, μικρὸν,
& non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me?
καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθε με;
Amen, amen dico vobis, quia flebitis & plorabitis vos,
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς· 20
at mundus ‖ gaudebit: vos autem contristabimini: sed tristitia
ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται· ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε, ἀλλ' ἡ λύπη
vestra in gaudium *fiet. Mulier cùm parit, tristitiam
ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ λύπην 21
habet, quia venit hora eius: cùm autem *genuerit puerum,
ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον,
non ‖ amplius meminit *tribulationis propter gaudium, quia *geni-
οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαρὰν, ὅτι ἐγε-
tus est homo in mundum. Et vos igitur tristi-
νήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. καὶ ὑμεῖς οὖν λύ- 22
tiam quidem nunc habetis: iterum autem videbo vos: & gaudebit
πην μὲν νῦν ἔχετε, πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται
vestrum cor, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.
ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν.
Et in illo die me non interrogabitis quicquam. Amen
καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. ἀμὴν 23
amen dico vobis, *quod quæcunque petieritis Patrem in
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ
nomine meo, dabit vobis. Vsque modò non petiistis
ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. ἕως ἄρτι οὐκ ἠτήσατε 24
quicquam in nomine meo. Petite, & accipietis: vt gaudium
οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου· αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ
vestrum sit plenum. Hæc in prouerbiis locu-
ὑμῶν ἦ πεπληρωμένη. ταῦτα ἐν παροιμίαις λελα-
tus sum vobis. *sed venit hora cùm nō ‖ amplius in prouerbiis lo-
ληκα ὑμῖν· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λα-
quar vobis, sed palam de Patre annuntiabo vobis.
λήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν.
In illo die in nomine meo petetis: & non
ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε. καὶ οὐ 26
dico vobis quia ego rogabo Patrem de vobis:
λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν.
Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis,
αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, 27

& credidistis quia ego à Deo exiui.
καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον.
Exiui à Patre, & veni in mundum:
ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον· 28
Iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.
πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα.
Dicunt ei discipuli eius: Ecce nunc palam loqueris
λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἰδοὺ νῦν παρρησίᾳ λαλεῖς, 29
& prouerbium nullum dicis. Nunc scimus quia scis
καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις· νῦν οἴδαμεν ὅτι οἶδας 30
omnia, & non *opus habes vt quis te interroget: in hoc cre- *Popus est tibi
πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ· ἐν τούτῳ πι-
dimus quia à Deo existi.
στεύομεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες.
Respondit eis Iesus: Modò creditis?
ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἄρτι πιστεύετε; 31
Ecce, venit hora, & iam venit, vt dispergamini vnus-
ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκα- 32
quisq; in propria, & me solum relinquatis: & non sum solus,
στος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος,
quia Pater *cum me est. Hæc locutus sum vobis, ‖ mecum
ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστι. ταῦτα λελάλημαι ὑμῖν, 33
vt in me pacem habeatis. In mundo *tribulationem habebitis: sed * pressuram habe-
ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔχετε, θαρσεῖτε· ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον. biti:

CAP. XVII. ιζ.

Hæc locutus est Iesus: & ‖ sustulit oculos suos ‖ subleuatis oculis
Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ 1
in cælum, & dixit: Pater, venit hora, ‖ glorifica ‖ glorifica
εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εἶπε, πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν
tuum filium, vt & filius tuus *glorificet te. ‖ clarificet
σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε.
Sicut dedisti ei *auctoritatem omnis carnis, vt omne, *potestatem
καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, ἵνα παν 2
quod dedisti ei, det eis vitam æternam.
ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον.
Hæc autem est æterna vita, Vt cognoscant te solum
αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον 3
verum, & quem misisti Iesum Christum.
ἀληθινὸν θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν.
Ego te ‖ glorificaui super terram: ‖ clarificaui
ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς· τὸ ἔργον ἐτελείωσα ὃ δέ- 4
disti mihi vt faciam? Et nunc ‖ glorifica me tu, Pa- ‖ clarifica
δωκάς μοι ἵνα ποιήσω· καὶ νῦν δόξασόν με σὺ πά- 5
ter apud te metipsum, *gloria quã habui *ante mundum esse, ‖ claritate * prius quàm mundus fieret
τερ παρὰ σεαυτῷ, τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι
apud te. Manifestaui tuum nomen hominibus quos
παρὰ σοί. ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς 6
dedisti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dedi-
δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδω-
sti: & sermonem tuum seruauerunt. Nunc cognouerunt
κας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι. νῦν ἔγνωκαν 7
quia omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt.
ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι, παρὰ σοῦ ἐστιν.
Quia verba quæ dedisti mihi, dedi eis: & ipsi
ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ 8
acceperunt: & cognouerunt verè quia à te exiui, &
ἔλαβον· καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρά σου ἐξῆλθον, καὶ
crediderunt quia tu me misisti. Ego pro eis
ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. ἐγὼ περὶ αὐτῶν 9
rogo. Non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi,
ἐρωτῶ· οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι,
quia tui sunt. Et mea omnia tua sunt, & tua ‖ sunt: ‖ mea
ὅτι σοί εἰσι· καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ 10
meaſ: & clarificatus sum in eis. Et nō ‖ amplius sum
ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. καὶ οὐκέτι εἰμὶ 11
in mundo: & hi in mundo sunt, & ego ad te
ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσὶ, καὶ ἐγὼ πρός σε
venio. Pater sancte, serua eos in nomine tuo quos
ἔρχομαι. πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς
dedisti mihi, vt sint vnum sicut nos. Cùm essem cum ‖ &
δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. ὅτε ἦμην μετ' 12
eis in mundo, ego seruabam eos in nomine tuo.
αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου·
Quos dedisti mihi custodiui: & nemo ex eis periit, * ne-
οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ mi
non filius perditionis, vt Scriptura impleatur. Nunc autem
μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· νῦν δὲ
ad te venio: & hæc loquor in mundo, vt habeant
πρός σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι τὴν
gaudium meum impletum in semetipsis. Ego dedi
χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. ἐγὼ δέδωκα 14
eis sermonem tuum: & mundus odio habuit eos, quia non
αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτοὺς, ὅτι οὐκ
sunt de mundo, sicut ‖ ego non sum de mundo. ‖ &
εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου.
Non rogo vt tollas eos de mundo, sed vt seruas
οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς 15
eos à malo.
αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ.

* &
De mundo non sunt: sicut* ego de mundo non sum.
ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσί, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί. 16
Sanctifica eos in veritate tua. Sermo tuus veritas
ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά 17
‖ Ita ᵖ ita
est. Sicut ‖ me misisti in mundum, ᵖ & ego mi-
ἐστι. καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέ- 18
si eos in mundum. Et pro eis ego sanctifi-
στειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον· καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιά- 19
co meipsum, vt & ipsi sint sanctificati in veritate.
ζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ.
' eis qui credituri sunt
Non pro eis autem rogo tantùm, sed & pro 'credentibus
οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων 20
per verbum eorum in me: Vt omnes vnum sint, sicut
διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ· ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς 21
tu Pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint:
σὺ πάτερ ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν·
vt mundus credat quia tu me misisti. Et ego
ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγὼ τὴν 22
* claritatem ‖ &
*gloriam quam dedisti mihi, dedi eis: vt sint vnum sicut ‖
δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς
nos vnum sumus. Ego in eis, & tu in me: vt sint
ἡμεῖς ἕν ἐσμεν. ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσι 23
consummati in vnum: & vt cognoscat mundus quia tu me
τετελειωμένοι εἰς ἕν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με
ᵖ &
misisti, & dilexisti eos, sicut ᵖ me dilexisti.
ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτούς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας.
Pater, quos dedisti mihi, volo vt vbi sum ego, & illi
πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγώ, κἀκεῖνοι 24
'mecum: *claritatem
sint 'cum me: vt videant *gloriam meam quam dedisti
ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν ἔδωκάς
mihi: quia dilexisti me ante constitutionem mundi.
μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου.
Pater iuste, & mundus te non cognouit, ego autẽ te cognoui:
πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων· 25
& hi cognouerunt quia tu me misisti. Et notum feci
καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας· καὶ ἐγνώρισα 26
eis nomen tuum, & notum faciam: vt dilectio quam dilexisti
αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω· ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς
me, in ipsis sit, & ego in ipsis.
με, ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς.

CAP. XVIII. ιη'.

‖ cùm dixisset
Hæc ‖dicens Iesus, egressus est cum discipulis suis
Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ 1
trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem
πέραν τοῦ χειμάρρου τῶν κέδρων, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν
introiuit ipse, & discipuli eius. Sciebat autem &
εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ᾔδει δὲ καὶ 2
ᵖ qui tradebat
Iudas ᵖtradens eum, locum: quia frequenter conuenerat
Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτόν, τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη ὁ
' cùm accepisset
Iesus illuc cum discipulis suis. Ergo Iudas 'accipiens
Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. ὁ οὖν Ἰούδας λαβὼν 3
* à Pontificibus
cohortem, & *ex principibus Sacerdotum & Pharisæis mini-
τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέ-
stros: venit illuc cum laternis & facibus, & armis.
τας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων.
‖ quæ erant ᵖ processit, &
Iesus itaque sciens omnia ‖ ventura super se, ᵖexiens
Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτόν, ἐξελθὼν 4
dixit eis: Quem quæritis? Responderunt ei:
εἶπεν αὐτοῖς, τίνα ζητεῖτε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, 5
Iesum Nazarenum. Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat
Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι. εἱστήκει
'qui tradebat
autem & Iudas 'ille tradens eum, cum ipsis.
δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτόν, μετ' αὐτῶν.
*retrorsum,
Vt ergo dixit eis, Quòd ego sum, abierunt *in ea qua post,
ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, 6
‖ in terram.
& ceciderunt ‖ humi. Iterum ergo eos interrogauit: Quem
καὶ ἔπεσον χαμαί. πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησε, τίνα 7
ᵖ Illi autem
quæritis: ᵖ At dixerunt: Iesum Nazarenum. Respondit
ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον, Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. ἀπεκρίθη 8
Iesus: Dixi vobis, quia ego sum. si ergo me quæritis, sinite
ὁ Ἰησοῦς, εἶπον ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι. εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε
hos abire. Vt impleretur sermo quem dixit: Quia
τούτους ὑπάγειν. ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν, ὅτι 9
quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quenquam.
οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα.
Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum, &
Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων μάχαιραν, εἵλκυσεν αὐτήν, καὶ 10
* Pontificis
percussit *principis Sacerdotum seruum, & abscidit eius auriculam
ἔπαισε τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον
dexteram. Erat autem nomen seruo Malchus.
τὸ δεξιόν. ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος.
*Mitte
Dixit ergo Iesus Petro: * Iniice gladium tuum
εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, βάλε τὴν μάχαιράν σου εἰς τὴν 11
vaginam. Calicem quem dedit mihi Pater, non bibam illum?
θήκην· τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέ μοι ὁ πατήρ, οὐ μὴ πίω αὐτό;
Ergo cohors, & tribunus, & ministri Iudæorum
ἡ οὖν σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν Ἰουδαίων 12
comprehenderunt Iesum, & ligauerunt eum.
συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν αὐτόν·
Et adduxerunt eum ad Annam primum: erat enim socer
καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἄνναν πρῶτον. ἦν γὰρ πενθερὸς 13

‖ Pontifex
Caiphæ, qui erat ‖princeps Sacerdotum anni illius.
τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου·
ᵖ qui consilium dederat
Erat autem Caiphas ᵖille consulens Iudæis, Quia ex-
14 ἦν δὲ Καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι συμ-
* mori
pedit vnum hominem *perire pro populo.
φέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.
Sequebatur autem Iesum Simon Petrus, & alius di-
15 ἠκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ ὁ ἄλλος μα-
* autem ‖ Pontifici:
scipulus. At discipulus* ille erat notus ‖principi Sacerdotum: &
θητής. ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ
ᵖ cum ‖ Pontificis.
simul introiuit ᵖ Iesu in atrium 'principis Sacerdotum.
συνεισῆλθε τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως·
* autem
At Petrus* stabat ad ostium foris. Exiuit ergo
16 ὁ δὲ Πέτρος εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. ἐξῆλθεν οὖν ὁ
‖ Pontifici:
discipulus alius qui erat notus ‖principi Sacerdotum: & dixit
μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπε τῇ
ostiariæ, & introduxit Petrum. Dicit ergo ancilla
17 θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τὸν Πέτρον. λέγει οὖν ἡ παιδίσκη
ostiaria Petro: Nũquid & tu ex discipulis es hominis
ἡ θυρωρὸς τῷ Πέτρῳ, μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου
istius? Dicit ille: Non sum. Stabant autem
18 τούτου; λέγει ἐκεῖνος, οὐκ εἰμί. εἱστήκεισαν δὲ οἱ
ᵖ ad prunas,
serui & ministri ᵖ prunam facientes, quia frigus erat:
δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται, ἀνθρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψῦχος ἦν.
‖ &
& calefaciebant se. erat autem cum eis ‖ Petrus, stans &
καὶ ἐθερμαίνοντο. ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος ἑστὼς καὶ
'Pontifex
calefaciens se. Ergo 'princeps Sacerdotũ interrogauit Ie-
19 θερμαινόμενος. ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν Ἰη-
sum de discipulis suis, & de doctrina eius.
σοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ.
Respondit ei Iesus: Ego palàm locutus sum mundo:
20 ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἐγὼ παρρησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ·
ego semper docui in synagoga & in templo, quò
ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου
‖ omnes
‖vndique Iudæi conueniunt: & in occulto locutus sum nihil.
πάντοτε οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν·
ᵖ eos qui audierũt
Quid me interrogas? interroga ᵖaudientes, quid locu-
21 τί με ἐπερωτᾷς; ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας, τί ἐλά-
tus sim ipsis: ecce, hi sciunt quæ dixerim ego.
λησα αὐτοῖς· ἴδε, οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον ἐγώ.
' cùm dixisset,
Hæc autem 'eo dicente, vnus ministrorum assistens dedit
22 ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε
* Pontifici?
alapam Iesu, dicens: Sic respondes *principi Sacerdotum?
ῥάπισμα τῷ Ἰησοῦ, εἰπών, οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ;
‖ testimonium perhibe
Respondit ei Iesus: Si malè locutus sum, ‖testare
23 ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον
ᵖ bene,
de malo: si autem ᵖpulchrè, quid me cædis?
περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις;
‖ Et *Pontificem.
'Misit eum Annas ligatum ad Caipham *principem
24 ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ Ἄννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρ-
Sacerdotum. Erat autem Simon Petrus stans, & calefaciens se.
25 χιερέα. ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος·
‖ Nunquid
Dixerunt ergo ei: ‖ Num & tu ex discipulis eius es? Nega-
εἶπον οὖν αὐτῷ, μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνή-
ᵖ ei
uit igitur ille, & dixit: Non sum. Dicit ᵖvnus ex
26 σατο οὖν ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν, οὐκ εἰμί. λέγει εἷς ἐκ
‖ Pontificis * eius cuius abscidit
seruis 'principis Sacerdotum, cognatus *existens cuius absciderat Pe-
τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενὴς ὢν οὗ ἀπέκοψε Πέ-
‖ Nonne
trus auriculam: ‖Non ego te vidi in horto cum illo?
τρος τὸ ὠτίον, οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ;
Iterum ergo negauit Petrus: & statim gallus
27 πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ Πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ
cantauit. Adducunt ergo Iesum à Caipha
28 ἐφώνησεν. ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα
in prætorium. erat autem manè: & ipsi non introierunt in
εἰς τὸ πραιτώριον· ἦν δὲ πρωΐ. καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ
prætorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha.
πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα.
ᵖ Foras,
Exiuit ergo Pilatus ad eos ᵖ, & dixit: Quam accu-
29 ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλάτος πρὸς αὐτούς, καὶ εἶπε, τίνα κατη-
sationem affertis aduersus hominem hunc? Responderunt
30 γορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; ἀπεκρίθησαν
& dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non vtique tibi tradidisse-
καὶ εἶπον αὐτῷ, εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιός, οὐκ ἄν σοι παρεδώ-
mus eum. Dixit ergo eis Pilatus: Accipite
31 καμεν αὐτόν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, λάβετε
eum vos, & secundùm legem vestram iudicate eum. Dixerunt ergo
αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπον οὖν
ei Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam.
αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα.
Vt sermo Iesu impleretur quem dixit, significans qua
32 ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πληρωθῇ ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ
‖ esset iturus.
morte 'futurus esset mori. Introiuit ergo in
33 θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ
prætorium iterum Pilatus: & vocauit Iesum, & dixit
πραιτώριον πάλιν ὁ Πιλάτος, καὶ ἐφώνησε τὸν Ἰησοῦν, καὶ εἶπεν
ei: Tu es rex Iudæorum? Respondit ei
34 αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ἀπεκρίθη αὐτῷ
Iesus: A temetipso tu hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me?
ὁ Ἰησοῦς, ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ ἐμοῦ;
Respondit Pilatus: Nunquid ego Iudæus sum? Gens
35 ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος, μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος

tua & *principes Sacerdotum tradiderunt te mihi. quid fecisti?
τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί· τί ἐποίησας;
Respondit Iesus: Regnum meum non est de mundo
ἀπεκρίθη ἰησοῦς, ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου 36
hoc: si ex mundo hoc esset regnum meum, mini-
τούτου· εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπη-
stri vtique mei decertarent vt non traderer Iudæis.
ρέται ἂν οἱ ἐμοὶ †ἠγωνίζοντο ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς ἰουδαίοις·
nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit itaque
νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. εἶπεν οὖν 37
ei Pilatus: Num ergo rex es tu? Respondit Iesus:
αὐτῷ ὁ πιλάτος, οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς,
Tu dicis, quia rex sum ego. Ego in hoc natus sum, &
σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ
ad hoc veni in mundum, vt ‖testor veritati:
εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ·
omnis ℘existens ex veritate, audit meam vocem.
πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς.
Dicit ei Pilatus: Quid est veritas? Et hoc ‖dicens,
λέγει αὐτῷ ὁ πιλάτος, τί ἐστιν ἀλήθεια; καὶ τοῦτο εἰπών, 38
iterum exiuit ad Iudæos, & dicit eis: Ego nul-
πάλιν ἐξῆλθε πρὸς τοὺς ἰουδαίους, καὶ λέγει αὐτοῖς, ἐγὼ οὐδε-
lam causam inuenio in eo. Est autem consuetudo
μίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. ἔστι δὲ συνήθεια 39
vobis, vt vnum vobis *absoluam in Pascha. vultis ergo vobis
ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ πάσχα· βούλεσθε οὖν ὑμῖν
*absoluam regem Iudæorum? Clamauerunt
ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν ἰουδαίων; ἐκραύγασαν 40
ergo rursum omnes, dicentes: Non hunc, sed Barabbam.
οὖν πάλιν πάντες, λέγοντες, μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν βαραββᾶν·
erat autem Barabbas latro.
ἦν δὲ ὁ βαραββᾶς λῃστής.

Margin: *Pontifices · ἠγωνίζω · ‖testimonium perhibeam · ℘qui est · cùm dixisset, ‖ · *dimittam

CAP. XIX. ιθ'.

Tunc ergo ‖accepit Pilatus Iesum, & flagellauit.
Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ πιλάτος τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσε. 1
Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt
καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν 2
eius capiti: & veste purpurea ℘amicierunt eum:
αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν,
‖Et dicebant: *Gaude rex Iudæorum: & dabant ei
καὶ ἔλεγον, χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. καὶ ἐδίδουν αὐτῷ 3
alapas. Exiuit ergo iterum foras Pilatus,
ῥαπίσματα. ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ πιλάτος, 4
& dixit eis, Ecce adduco vobis eum foras, vt cognoscatis quia in
καὶ λέγει αὐτοῖς, ἴδε ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε ὅτι ἐν
eo nullam causam inuenio. Exiuit ergo Iesus
αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω. ἐξῆλθεν οὖν ὁ ἰησοῦς 5
foras, portans spineam coronam, & purpureum vestimentum.
ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον.
Et dicit eis: Ecce homo. Cùm ergo vidissent eum
καὶ λέγει αὐτοῖς, ἴδε ὁ ἄνθρωπος. ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν 6
principes Sacerdotum & ministri, clamabant, dicentes, Cruci-
οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται, ἐκραύγασαν, λέγοντες, σταύ-
fige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eum
ρωσον, σταύρωσον αὐτόν. λέγει αὐτοῖς ὁ πιλάτος, λάβετε αὐτὸν
vos, & crucifigite. ego enim non inuenio in eo causam,
ὑμεῖς, καὶ σταυρώσατε. ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν.
Responderunt ei Iudæi: Nos legem habemus, & secùndum
ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι, ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν 7
legem nostram debet mori: quia seipsum filium Dei fecit.
νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν.
Cùm ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit,
ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ πιλάτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφοβήθη· 8
Et ingressus est in prætorium iterum: & dicit ℘Iesu:
καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν, καὶ λέγει τῷ ἰησοῦ, 9
Vnde es tu? At Iesus ‖responsum non dedit ei.
πόθεν εἶ σύ; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ.
Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? nescis quia
λέγει οὖν αὐτῷ ὁ πιλάτος, ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι 10
*auctoritatem habeo crucifigere te, & *auctoritatem habeo ‖absoluere te?
ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολῦσαί σε;
Respondit Iesus: Non haberes ℘auctoritatem vllam aduersum me,
ἀπεκρίθη ἰησοῦς, οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, 11
‖si non esset tibi datum desuper. *Propter hoc tradens me tibi
εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν. διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς μέ σοι
maius peccatum habet. ‖Ex hoc quærebat Pilatus
μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ πιλάτος 12
℘absoluere eum. At Iudæi ‖clamabant, dicentes: Si hunc
ἀπολῦσαι αὐτόν. οἱ δὲ ἰουδαῖοι ἔκραζον, λέγοντες, ἐὰν τοῦτον
*absolueris, non es amicus Cæsaris. omnis regem ‖seipsum
ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ καίσαρος· πᾶς ὁ βασιλέα ἑαυτὸν
faciens, contradicit Cæsari. Ergo Pilatus ℘audiens
ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ καίσαρι. ὁ οὖν πιλάτος ἀκούσας 13
‖hunc sermonem, adduxit foras Iesum: & sedit pro
τοῦτον τὸν λόγον, ἤγαγεν ἔξω τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ
tribunali, in ‖locum dictum Lithostrotum. Hebraicè autem Gab-
βήματος εἰς τόπον λεγόμενον λιθόστρωτον, ἑβραϊστὶ δὲ γαβ-
batha. Erat autem parasceue Paschæ, hora autem quasi
βαθᾶ. ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ 14
sexta. & dicit Iudæis: Ecce rex vester.
ἕκτη. καὶ λέγει τοῖς ἰουδαίοις, ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν.

Margin: ‖apprehendit · ℘circumdederunt · ‖Et veniebant ad eum, *Aue · ‖Pontifices · ℘ad Iesum: ‖autem · *potestatem ‖dimittere · ℘potestatem · ‖nisi *Propterea qui me tradidit ‖Exinde ℘dimittere ‖autem · *dimittis, ‖qui facit se · ℘autem cùm audisset hos sermones, · ‖loco qui dicitur Lithostrotos

Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit
15 οἱ δὲ ἐκραύγασαν, ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν. λέγει
eis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? Responderunt
αὐτοῖς ὁ πιλάτος, τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; ἀπεκρίθησαν
*principes Sacerdotum: Non habemus regem, ‖si non Cæsarem,
οἱ ἀρχιερεῖς, οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ καίσαρα.
Tunc ergo tradidit illum eis vt crucifigeretur. ℘Acce-
16 τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῇ. παρέ-
perunt autem Iesum, & eduxerunt.
λαβον δὲ τὸν ἰησοῦν καὶ ἀπήγαγον.
Et ‖portans crucem suam, exiuit in *dictum
17 καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον
Caluariæ locum, qui dicitur Hebraicè Golgotha:
κρανίου τόπον, ὃς λέγεται ἑβραϊστὶ γολγοθᾶ,
Vbi eum crucifixerunt, & cum eo alios duos hinc
18 ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν
& hinc, medium autem Iesum. Scripsit autem &
19 καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν ἰησοῦν. ἔγραψε δὲ καὶ
titulum Pilatus: & posuit super crucem: Erat autem scri-
τίτλον ὁ πιλάτος· καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· ἦν δὲ γεγραμ-
ptum: IESVS NAZARENVS
μένον, ΙΗΣΟΥΣ Ο ΝΑΖΩΡΑΙΟΣ
REX IVDÆORVM.
Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.
Hunc ergo titulum multi legerunt Iudæorum: quia
10 τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν ἰουδαίων, ὅτι
prope erat locus ciuitatem vbi crucifixus est Iesus. Et
ἐγγὺς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως ὅπου ἐσταυρώθη ὁ ἰησοῦς. καὶ
erat scriptum Hebraicè, Græcè, ‖Romanè
ἦν γεγραμμένον ἑβραϊστί, ἑλληνιστί, ῥωμαϊστί.
Dicebant ergo Pilato ℘principes Sacerdotum Iudæorum: ‖Ne
21 ἔλεγον οὖν τῷ πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἰουδαίων, μὴ
scribe, Rex Iudæorum: sed quia ipse dixit,
γράφε, ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπε,
Rex sum Iudæorum. Respondit Pilatus.
22 βασιλεύς εἰμι τῶν ἰουδαίων. ἀπεκρίθη ὁ πιλάτος,
Quod scripsi, scripsi. Ergo milites cùm cruci-
23 ὃ γέγραφα, γέγραφα. οἱ οὖν στρατιῶται, ὅτε ἐσταύ-
fixissent *Iesum, acceperunt vestimenta eius (& fecerunt qua-
ρωσαν τὸν ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσ-
tuor partes, vnicuique militi partem,) & tunicam.
σαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα.
Erat autem tunica inconsutilis, ex ‖qua desuper contexta per totum:
24 ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄρραφος, ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου·
Dixerunt ergo ad inuicem: Non scindamus eam: sed sortia-
εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους, μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχω-
mur de illa cuius ‖erit. Vt scriptura impleretur. dicens:
μεν περὶ αὐτοῦ, τίνος ἔσται· ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα,
Partiti sunt vestimenta mea sibi ipsis, & ℘super vestem meam
διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου
miserunt sortem. ‖Illi quidem igitur milites hæc fecerunt.
ἔβαλον κλῆρον. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν.
Stabant autem iuxta crucem Iesu, mater eius, &
25 εἱστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ
soror matris eius Maria illa Cleopæ, & Maria
ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μαρία ἡ τοῦ κλωπᾶ, καὶ μαρία ἡ
Magdalene. Iesus ergo *videns matrem &
26 μαγδαληνή. ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν
discipulum adstantem quem diligebat, dicit matri suæ:
μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ,
Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit discipulo:
γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ,
27 Ecce mater tua. Et ex illo hora accepit eam
ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν αὐτὴν
discipulus ille in ‖propria.
ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος εἰς τὰ ἴδια.
℘Post hoc sciens Iesus quia omnia iam consummata sunt, vt
28 μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, ἵνα
consummaretur scriptura, dicit: Sitio. Vas ergo
29 † τελειωθῇ ἡ γραφή, λέγει, διψῶ. σκεῦος οὖν
erat positum aceto plenum. Illi verò implentes spongiam ‖aceto &
ἔκειτο ὄξους μεστόν. οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ
hyssopo circumponentes, obtulerunt eius ori.
ὑσσώπῳ περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι.
Cùm ergo accepisset acetum Iesus, dixit: Consummatū est. Et *inclinans
30 ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ ἰησοῦς, εἶπε, τετέλεσται. καὶ κλίνας
caput, tradidit spiritum. Ergo Iudæi,
31 τὴν κεφαλήν, παρέδωκε τὸ πνεῦμα. οἱ οὖν ἰουδαῖοι
vt non remanerent in cruce corpora in Sabbato, (quoniam
ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ· ἐπεὶ
Parasceue erat: erat enim magnus dies ille Sabbati)
παρασκευὴ ἦν. ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου·
rogauerunt Pilatum vt frangerentur eorum crura, &
ἠρώτησαν τὸν πιλάτον ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ
tollerentur. Venerunt ergo milites: & quidem primi
32 † ἀρθῶσιν. ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου
fregerunt crura, & alterius ‖concrucifixi ei.
κατέαξαν τὰ σκέλη, καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ·
Ad autem Iesum ℘venientes, vt viderunt eum iam mor-
33 ἐπὶ δὲ τὸν ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνη-
tuum, non fregerunt eius crura: Sed vnus
34 κότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη· ἀλλ' εἷς τῶν

Margin: *Pontifices ‖nisi · ℘Susceperunt · ‖baiulans sibi *cum qui dicitur · ‖& Latinè. · ℘Pontifices ‖Noli scribere · *eum, · ‖sit · ℘in · ‖Et · *cùm vidisset · ‖suam. · ℘Postea · τελειῶ · ‖plenam · *inclinato capite · ἄρω · ‖qui crucifixus est cum eo. · ℘cùm venissent

militum lancea eius latus *fodit: & continuò
σραπιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευράν * ἔνυξε, καὶ εὐθέως
exiuit sanguis & aqua. Et ¶videns testi-
ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρ- 35
ficauit, & verum est testimonium eius. Et ille scit
τύρηκε, καὶ ἀληθινή ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ· κἀκεῖνος οἶδεν
quia vera dicit: vt ꝓ vos credatis.
ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα ὑμεῖς πιστεύσητε.
Facta sunt enim hæc vt Scriptura impleretur: Os non
ἐγένετο γὰρ ταῦτα ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, ὀστοῦν οὐ 36
comminuetur ¶ab eo. Et iterum alia Scriptu-
συντριβήσεται αὐτοῦ. καὶ πάλιν ἑτέρα γρα- 37
ra dicit: Videbunt in quem transfixerunt.
φὴ λέγει, ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.
Post hæc * rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathæa.
Μετὰ ταῦτα ἠρώτησε τὸν Πιλάτον ὁ Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, 38
¶existens discipulus Iesu, occultus autem propter metum
ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, † κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον
Iudæorum, vt tolleret corpus Iesu. & permisit
τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. καὶ ἐπέτρεψεν
Pilatus. Venit ergo & tulit corpus Iesu.
ὁ Πιλάτος. ἦλθεν οὖν καὶ ἦρε τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.
Venit autem & Nicodemus *ille* ¶veniens ad Iesum nocte
ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ 39
primum, ferens mixturam myrrhæ & aloë, quasi libras centum.
πρῶτον, φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡς λίτρας ἑκατόν.
Acceperunt ergo corpus Iesu, & ligauerunt illud *in* lin-
ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἔδησαν αὐτὸ ἐν ὀθό- 40
teis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis
νίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις
sepelire. Erat autem in loco vbi crucifixus est, hortus:
ἐνταφιάζειν. ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπος, 41
& in horto monumentum nouum. in quo nondum quisquã positus erat.
καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινόν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη·
Ibi ergo propter Parasceuen Iudæorum, quia iuxta
ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς 42
erat monumentum, posuerunt Iesum.
ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν.

CAP. XX. κ'.

*At vna *Sabbatorum* Maria Magdalene venit
Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχεται 1
manè ¶*tenebræ adhuc existentibus*, ad monumentum: & ꝓ *videt* lapi-
πρωὶ σκοτίας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ βλέπει τὸν λί-
dem sublatum ¶ex monumento. *Currit ergo, & ve-
θον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. τρέχει οὖν καὶ ἔρ- 2
nit ad Simonem Petrum, & ad alium discipulum quem
χεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν
diligebat Iesus: & dicit illis: Tulerunt Dominum de monu-
ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς, ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνη-
mento: & nescimus vbi posuerunt eum.
μείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν.
Exiit ergo Petrus & ¶alius discipulus, & venerunt ad
Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, καὶ ἤρχοντο εἰς 3
monumentum. Currebant autem duo simul: & ¶ alius
τὸ μνημεῖον. ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, καὶ ὁ ἄλλος 4
discipulus præcucurrit citius Petro: & venit primus ad
μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ Πέτρου, καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς
monumentum. Et ¶*inclinatus*, vidit posita
τὸ μνημεῖον. καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ 5
linteamina: non tamen introiuit. Venit ergo Simon
ὀθόνια, οὐ μὴν εἰσῆλθεν. ἔρχεται οὖν Σίμων 6
Petrus sequens eum, & introiuit in monumentum: &
Πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ
*conspicit linteamina posita, Et sudarium quod
θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, καὶ τὸ σουδάριον ὃ 7
fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed
ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ
¶*seorsum* inuolutum in vnum locum. Tunc ergo
χωρὶς † ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον. τότε οὖν 8
introiuit & ille *alius* discipulus ꝓ *veniens* primus ad monumentum:
εἰσῆλθε καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον,
& vidit, & credidit. Nondum enim sciebant Scriptu-
καὶ εἶδε, καὶ ἐπίστευσεν. οὐδέπω γὰρ ἤδεισαν τὴν γρα- 9
ram, quia ¶*oportet eum* ex mortuis resurgere.
φὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι.
Abierunt ergo iterum ad semetipsos discipuli.
ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί. 10
Maria autem stabat ad monumentum plorans foris. Dum
Μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἔξω. ὡς 11
ergo fleret, inclinauit se* in monumentum: Et vidit
οὖν ἔκλαιε, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον· καὶ θεωρεῖ 12
duos angelos in albis, sedentes, vnum ad caput,
δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς καθεζομένους, ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ,
& vnum ad pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu.
καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσὶν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.
Et dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis:
καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι, γύναι, τί κλαίεις; λέγει αὐτοῖς, 13
Quia tulerunt Dominum meum: & nescio vbi posuerunt eum.
ὅτι ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν.
Et hæc ¶*locuta*, conuersa est *in eaque post*, & vidit
καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ θεωρεῖ τὸν 14

Ipsum stantem: & non sciebat quia Iesus est. Dicit ei
Ἰησοῦν ἑστῶτα, καὶ οὐκ ἤδει ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστι. λέγει αὐτῇ
Iesus: Mulier, quid ploras? quem quæris? Illa existimans quia
ὁ Ἰησοῦς, γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι *esset
hortulanus* est, dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum,
ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ, κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτὸν,
dicito mihi vbi posuisti eum: & ego eum tollam.
εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκας αὐτὸν, κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ.
Dicit ei Iesus: Maria. Conuersa illa dicit ei:
16 λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μαρία. στραφεῖσα ἐκείνη λέγει αὐτῷ,
Rabboni (quod dicitur, Magister.) Dicit ei Iesus:
17 ῥαββουνὶ, ὃ λέγεται, διδάσκαλε. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς,
¶*Noli me tangere*, (nondũ enim ascendi ad Patrem meum:) vade
μή μου ἅπτου· οὐ γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου. πορεύου
autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad
δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς, ἀναβαίνω πρὸς
Patrem meum & Patrem vestrum, & Deum meum & Deum vestrum.
τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεόν μου καὶ θεὸν ὑμῶν.
Venit Maria Magdalene annuntians discipulis,
18 ἔρχεται Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἀπαγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς
Quia ꝓ *vidit* Dominum, & hæc dixit ei. ¶*mihi*.
ὅτι ἑώρακε τὸν κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.
Existente ergo vespere die illo: vna Sabbatorum, * Cùm ergo sero
ὀψὲ οὖν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, esset
19 & * *foribus clausis* vbi erant discipuli congregati ¶*fores essent clau-*
καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι *sæ*,
propter metum Iudæorum, venit Iesus, & stetit in ꝓ *medium*, ꝓ *medio*.
διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον,
& dixit eis: Pax vobis. Et hoc ¶*dicens*, ostendit ¶*cùm dixisset*.
20 καὶ λέγει αὐτοῖς, εἰρήνη ὑμῖν. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν
eis manus & latus *suum*. Gauisi sunt ergo
αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ. ἐχάρησαν οὖν οἱ *visa Domino*.
discipuli *videntes Dominum*. Dixit ergo eis *Iesus*
21 μαθηταὶ ἰδόντες τὸν κύριον. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς
iterum: Pax vobis. sicut misit me Pater, & ego
πάλιν, εἰρήνη ὑμῖν. καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ ¶*cùm dixisset*.
mitto vos. Et hoc ¶*dicens*, insufflauit: & dicit eis:
22 πέμπω ὑμᾶς. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐτοῖς,
Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur
λάβετε πνεῦμα ἅγιον. ἂν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται ¶*Et*
eis. ꝓ Quorum retinueritis, retenta sunt.
αὐτοῖς· ἂν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται.
Thomas autem vnus ex duodecim, ¶*dictus* Didymus, ¶*qui dicitur*
23 Θωμᾶς δὲ, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος,
non erat cum eis quando venit Iesus.
οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς.
Dixerunt ergo ei alij discipuli: Vidimus Dominum.
24 ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ, ἑωράκαμεν τὸν κύριον,
Ille autem dixit eis: *Si non videro in manibus eius ¶*vestigium* *Nisi
25 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον ¶*fixuram*
clauorum, & mittam digitum meum in ꝓ *vestigium* clauorum, & ꝓ *Locum*
τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ
mittam manum meam in latus eius, non credam.
βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω.
Et post dies octo iterum erant intus discipuli eius, &
26 καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ
Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, κλείω
Θωμᾶς μετ' αὐτῶν. ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶν * κεκλεισμένων,
& stetit in medio, & dixit: Pax vobis.
καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ εἶπεν, εἰρήνη ὑμῖν.
Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide
27 εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ, φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε
manus meas: & affer manum tuam, & mitte in
τὰς χεῖράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν ¶*noli esse*
latus meum, & *ne fac* incredulus, sed *credens*. *fidelis*.
πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός.
Et respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, &
28 καὶ ἀπεκρίθη Θωμᾶς καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὁ κύριός μου καὶ ὁ ¶*Thomas*.
Deus meus. Dicit ei Iesus: Quia vidisti me ¶ cre-
29 θεός μου. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἑώρακάς με, πε-
didisti: beati ꝓ *non videntes, & credentes*. ꝓ *qui non videritis, & crediderunt*.
πίστευκας· μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες.
Multa quidem igitur & alia signa fecit Iesus in con-
30 πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώ-
spectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in li-
πιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βι-
bro hoc. Hæc autem scripta sunt vt credatis
31 βλίῳ τούτῳ. ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πιστεύσητε
quia Iesus est Christus Filius Dei: & vt credentes, vitam
ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν
habeatis in nomine eius.
ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

CAP. XXI. κα'.

¶ *Post hæc* manifestauit *seipsum* iterum Iesus *dis-* ¶*Postea*
Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθη- *suis*
1 *cipulis** ad mare Tiberiadis. Manifestauit autem sic:
ταῖς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος· ἐφανέρωσε δὲ οὕτως·
Erant simul Simon Petrus, & Thomas ¶*dictus* ¶*qui dicitur*
ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέτρος καὶ Θωμᾶς ὁ λεγόμενος
2 Didymus, & Nathanael ¶*ille* à Cana Galilææ, & ¶*filij* ¶*qui erat* ¶*filij*
Δίδυμος, καὶ Ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ Κανὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ
Ζεβεδαίου,

Zebedæi, & alij ex discipulis eius duo.
ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο·
Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt
λέγει αὐτοῖς σίμων πέτρος, ὑπάγω ἁλιεύειν. λέγουσιν 3
*tecum. Et
ei: Venimus & nos *cum te. Exierunt, & ascenderunt in
αὐτῷ, ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί. ἐξῆλθον καὶ ἐνέβησαν εἰς
‖nauim:
‖nauigium statim: & in illa nocte prendiderunt nihil.
τὸ πλοῖον εὐθὺς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν.
Manè autem iam facto, stetit Iesus in litore: non
πρωΐας δὲ ἤδη γινομένης ἔστη ὁ ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν, οὐ 4
tamen cognouerunt discipuli quia Iesus est.
μέντοι ᾔδεισαν οἱ μαθηταὶ ὅτι ἰησοῦς ἐστι.
Dicit ergo eis Iesus: Pueri, nunquid pulmenta-
λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, παιδία, μή τι προσφά- 5
rium habetis? Responderunt ei, Non.
γιον ἔχετε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, οὔ.
ρMittite in dexteram
Ille autem dicit eis: ρIacite in dexteras partes nauigij
ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου 6
‖Miserunt
rete: & inuenietis. ‖Iecerunt ergo: & non iam illud tra-
τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκ ἔτι αὐτὸ ἑλ-
* præ
here valebant *à multitudine piscium.
κύσαι ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων.
Dicit ergo discipulus ille, quem diligebat Iesus,
λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὃν ἠγάπα ὁ ἰησοῦς, τῷ 7
‖cùm audisset
Petro: Dominus est. Simon ergo Petrus ‖audiens quia Dominus
πέτρῳ, ὁ κύριός ἐστι. σίμων οὖν πέτρος ἀκούσας ὅτι ὁ κύριός
ρtunica se
est, ρamiculum succinxit: (erat enim nudus, & misit
ἐστι, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο· ἦν γὰρ γυμνός· καὶ ἔβαλεν
‖autem
seipsum in mare. At alij‖ discipuli
ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν· οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ 8
nauigio venerunt (non enim erant longè à terra, sed quasi
πλοιαρίῳ ἦλθον· οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς
à cubitis ducentis) trahentes rete piscium.
ἀπὸ πηχῶν διακοσίων, σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων.
*viderunt
Vt ergo descenderunt in terram, *conspiciunt prunas
ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν 9
positas: & piscem superpositum, & panem
κειμένην, καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον καὶ ἄρτον.
‖de
Dicit eis Iesus: Afferte ‖à piscibus quos
λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν 10
prendidistis nunc. Ascendit Simon Petrus, & traxit
ἐπιάσατε νῦν. ἀνέβη σίμων πέτρος, καὶ εἵλκυσε τὸ 11
rete in terram, plenum piscibus magnis, centum quinqua-
δίκτυον ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεντηκον-
ρcùm tanti essent
ginta tribus. Et ρtot existentibus non scissum est rete.
τατριῶν· καὶ τοσούτων ὄντων οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον.
‖Et
Dicit eis Iesus: Venite, prandete. ‖Nemo autem aude-
λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, δεῦτε, ἀριστήσατε. οὐδεὶς δὲ ἐτόλ- 12
*discumbentium
bat *discipulorum interrogare eum, Tu quis es? scientes quia
μα τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτόν, σὺ τίς εἶ; εἰδότες ὅτι ὁ
Dominus est. ‖Venit ergo Iesus, & accipit
κύριός ἐστιν. ἔρχεται οὖν ὁ ἰησοῦς, καὶ λαμβάνει τὸν 13
panem, & dat eis, & piscem similiter.
ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως.
Hoc iam tertiò manifestatus est Iesus discipulis suis
τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ 14
ρcùm resurrexisset à
ρexcitatus ex mortuis. Cùm ergo prandissent, dicit
ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν. ὅτε οὖν † ἠρίστησαν, λέγει 15
† ἀριστάω
‖Ioannis,
Simoni Petro Iesus: Simon ‖Iona, diligis me plus
τῷ σίμωνι πέτρῳ ὁ ἰησοῦς, σίμων ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλεῖον

his? Dicit ei, Etiam Domine: tu scis quia amo te. Dicit
τούτων; λέγει αὐτῷ, ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει
ei: Pasce agnos meos. Dicit ei iterum
16 αὐτῷ, βόσκε τὰ ἀρνία μου. λέγει αὐτῷ πάλιν
secundò: Simon *Iona, diligis me? Ait illi: Etiam Domine *Ioannis,
δεύτερον, σίμων ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με; λέγει αὐτῷ, ναὶ κύριε,
tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce ‖oues meas. ‖agnos meos.
σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου.
Dicit ei tertiò: Simon ρIona, amas me? Contristatus est. ρIoannis,
17 λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον, σίμων ἰωνᾶ, φιλεῖς με; ἐλυπήθη
Petrus, quia dixit ei tertiò, Amas me? & dixit ei:
ὁ πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, φιλεῖς με; καὶ εἶπεν αὐτῷ,
Domine, tu omnia scis: tu cognoscis quia amo te. Dicit ei
κύριε, σὺ πάντα οἶδας· σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ
Iesus: Pasce oues meas.
ὁ ἰησοῦς, βόσκε τὰ πρόβατά μου.
Amen, amen dico tibi, cùm esses iunior cingebas teipsum,
18 ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν,
& ambulabas vbi volebas: cùm autem senueris, extendes
καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες· ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς
manus tuas, & alius te cinget, & ‖feret quò non vis. ‖ducet
χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ * οἴσει ὅπου οὐ θέλεις. φέρω
Hoc autem dixit, significans qua morte *glorificaturus esset Deum * clarificaturus esset
19 τοῦτο δὲ εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν.
Et hoc ‖effatus, dicit ei, Sequere me. ‖cùm hoc dixisset
καὶ τοῦτο εἰπὼν, λέγει αὐτῷ, ἀκολούθει μοι.
Conuersus autem Petrus, ρconspicit discipulum quem diligebat. ρvidit illum
20 ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ
Iesus, sequentem: qui & ‖recubuerat in cœna super pe- ‖recubuit
ἰησοῦς, ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆ-
ctus eius, & *dixerat, Domine, quis est ‖tradens te? *dixit: ‖qui tradet
θος αὐτοῦ, καὶ εἶπε, κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε;
Hunc ρvidens Petrus, dicit Iesu: Domine, hic autem quid? ρergo cùm vidisset
21 τοῦτον ἰδὼν ὁ πέτρος, λέγει τῷ ἰησοῦ, κύριε, οὗτος δὲ τί;
Dicit ei Iesus: Si eum volo manere donec veniam,
22 λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι,
quid ad te? tu sequere me.
τί πρός σε; σὺ ἀκολούθει μοι.
Exiuit ergo sermo iste ‖ad fratres, quia discipulus ‖inter
23 ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, ὅτι ὁ μαθητὴς
ille non moritur. Et non dixit ei Iesus, Quòd non mo-
ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει· καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀπο-
ritur: sed, Si eum volo manere donec veniam, quid ad te?
θνήσκει· ἀλλ' ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; * ille qui perhibet testimonium
Hic est discipulus *testificans de his, & ‖scribens ‖scripsit
24 οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ γράψας
hæc: & scimus quia verum est testimonium eius.
ταῦτα· καὶ οἴδαμεν ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ.
Sunt autem & alia multa quæcunque fecit Iesus: quæ
25 ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, ἅτινα ρper singula,
si scribantur ρad vnum, nec ipsum arbitror mundum capere
ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι ‖posse eos qui scribendi sunt
‖scriptos libros. Amen.
τὰ γραφόμενα βιβλία. ἀμήν.

Sancti Euangelij secundùm Ioannem,

FINIS.

ACTA
ΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ
APOSTOLORVM, SANCTI
ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
LVCÆ EVANGELISTÆ.
ΛΟΥΚΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ.

CAPVT PRIMVM.

Illum QVIDEM primum sermonem fe-
ΟΝ μὲν πρῶτον λόγον ἐποιη- 1
ci de omnibus, ὁ Theophile,
σάμην περὶ πάντων, ὦ Θεόφιλε,
quæ cœpit Iesus facereque &
ὧν † ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ
docere, Vsque quo die
διδάσκειν, ἄχρι ἧς ἡμέρας 2
præcipiens Apostolis per
ἐντειλάμενος τοῖς Ἀποστόλοις διὰ
Spiritum sanctum, quos elegerat, receptus est:
πνεύματος ἁγίου, οὓς ἐξελέξατο, ἀνελήφθη·
Quibus & præbuit seipsum vivum post passi ipsum, in
οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτόν. ἐν 3
multis argumentis, per dies quadraginta conspectus
πολλοῖς τεκμηρίοις δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὀπτανόμενος
eis, & dicens quæ de regno Dei.
αὐτοῖς, καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ·
Et congregans denuntiauit eis, ab Hierosolymis
καὶ συναλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἀπὸ Ἱεροσολύμων 4
non discedere sed expectare promissionem Patris,
μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς,
quam audistis me. Quia Ioannes quidem baptizauit aqua,
ἣν ἠκούσατέ μου· ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, 5
vos autem baptizabimini in Spiritu sancto non post multos
ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς
hos dies. Qui autem igitur conuenientes interrogabant
ταύτας ἡμέρας. οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων 6
eum, dicentes: Domine, si in tempore hoc restituis
αὐτὸν, λέγοντες, κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις
regnum Israel? Dixit autem ei:
τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ; εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς, 7
Non vestrum est nosse tempora vel opportunitates, quæ Pater posuit in
οὐχ ὑμῶν ἐστι γνῶναι χρόνους ἢ καιροὺς, οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν
propria auctoritate: Sed accipietis virtutem super-
τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ· ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπέλ- 8
uenientis sancti Spiritus in vos: & eritis mihi testes
θοντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες
inque Hierusalem, & in omni Iudæa & Samaria, & vsq; ad
ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ, καὶ ἕως
vltimum terræ. Et hæc dicens, videntibus illis
ἐσχάτου τῆς γῆς. καὶ ταῦτα εἰπὼν, βλεπόντων αὐτῶν 9
eleuatus est: & nubes suscepit eum ab ocu-
ἐπήρθη. καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλ-
lis eorum. Et vt ascendentes erant in cælum
μῶν αὐτῶν. καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν 10
Eumque eo, & ecce viri duo astiterunt
πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρεστήκεισαν αὐτοῖς
in vestitu albo. Qui & dixerunt: Viri Galilæi,
ἐν ἐσθῆτι λευκῇ. οἳ καὶ εἶπον, ἄνδρες Γαλιλαῖοι, 11
quid statis aspicientes in cælum? hic Iesus qui re-
τί ἑστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀνα-
ceptus à vobis in cælum, sic veniet quemadmo-
λημφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, οὕτως † ἐλεύσεται ὃν τρό-
dum vidistis eum euntem in cælum.
πον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν.
Tunc reuersi sunt in Hierusalem à monte vocato
τότε ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου 12
Oliueti: qui est prope Hierusalem, Sabbati habens iter.
ἐλαιῶνος, ὅ ἐστιν ἐγγὺς Ἱερουσαλὴμ σαββάτου ἔχον ὁδόν.
Et cùm introiissent, ascenderunt in cœnaculum, vbi erant ma-
καὶ ὅτε εἰσῆλθον, ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῷον, οὗ ἦσαν κατα- 13
nentes Petrus & Iacobus, & Ioannes, & Andreas,
μένοντες, τε Πέτρος καὶ Ἰάκωβος, καὶ Ἰωάννης, καὶ Ἀνδρέας,
Philippus & Thomas, Bartholomæus, & Matthæus, Iacobus
Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Ματθαῖος, Ἰάκωβος
Alphæi & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi:
ἀλφαίου καὶ Σίμων ὁ Ζηλωτὴς, καὶ Ἰούδας Ἰακώβου·
Hi omnes erant perseuerantes concorditer
οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτερεῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ 14
oratione & deprecatione cum mulieribus, & Maria ma-
προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει, σὺν γυναιξὶ καὶ Μαρίᾳ τῇ μη-
tre Iesu, & cum fratribus eius.
τρὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.
Et in diebus illis exurgens Petrus in medio
καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν 15
discipulorum, dixit. Cœtusque turba nominum in idipsum, quasi centum
μαθητῶν εἶπεν· ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ὡς ἑκατὸν

viginti:) Viri fratres, oportet impleri scri-
εἴκοσιν· ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γρα- 16
ptuam hanc, quam prædixit Spiritus sanctus per os
φὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος
Dauid, de Iuda illo facto duce viæ comprehendentibus
Δαβὶδ, περὶ Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν
Iesum: Quia adnumeratus erat nobis, & sortitus est
Ἰησοῦν, ὅτι κατηριθμημένος ἦν σὺν ἡμῖν, καὶ † ἔλαχε 17
sortem ministerij huius. Hic quidē igitur
τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης. οὗτος μὲν οὖν ἐκτή-
quisuis agrum de mercede iniustitiæ: & præceps factus, cre-
σατο χωρίον ἐκ μισθοῦ τῆς ἀδικίας, καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλά-
pitque medius: & effusa sunt omnia viscera eius.
κησε μέσος, καὶ † ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ·
Et notum factum est omnibus habitantibus Hierusalem: ita vt
καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ, ὥστε 19
vocari agrum illum proprio idiomate eorum,
κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν,
Haceldama, hoc est, Ager sanguinis.
Ἀκελδαμὰ, τουτέστι, χωρίον αἵματος.
Scriptum est enim in libro Psalmorum: Fiat commoratio
γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν, γενηθήτω ἡ αὐλὶς 20
eius deserta: & non sit habitans in ea. Et epi-
αὐτοῦ ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ· καὶ τὴν ἐπι-
scopatum eius accipiat alter. Oportet ergo conuenientium
σκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος. δεῖ οὖν τῶν συνελθόντων
nobis vivorum in omni tempore in quo intrauit & exiuit ad
ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ, ἐν ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ'
nos Dominus Iesus, Incipiens à baptismate
ἡμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος 22
Ioannis, vsque in diem qua recepta est a nobis, testem
Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς
resurrectionis eius fieri cum nobis vnum horum.
ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων.
Et statuerunt duos, Ioseph vocatum Barsabam, qui cogno-
καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαββᾶν, ὃς ἐπε- 23
minatus est Iustus, & Matthiam. Et orantes
κλήθη Ἰοῦστος, καὶ Ματθίαν. καὶ προσευξάμενοι 24
dixerūt. Tu Domine cordium cognitor omnium, ostende quem ele-
εἶπον, σὺ κύριε καρδιογνῶστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξε-
geris ex his duobus vnum, Accipere sortem
λέξῳ ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα, λαβεῖν τὸν κλῆρον 25
ministerij huius & apostolatus de quo aberrauit Iudas, ab-
τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἐξ ἧς παρέβη Ἰούδας πορευ-
ire in locum proprium. Et dederunt sortes eorum
θῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν, 26
& cecidit sors super Matthiam: & simul suffragio electus est cum
καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν, καὶ † συγκατεψηφίσθη μετὰ
vndecim Apostolis.
τῶν ἕνδεκα Ἀποστόλων.

CAP. II. β'.

Et cùm compleri diem Pentecostes
Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς, 1
erant omnes vnanimiter in eodem:
ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό· Et factus est
repente de cælo sonus, tanquam fruentis flatus vehementis: & 2
καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ
repleuit totam domum vbi erant sedentes.
ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι·
Et visa sunt illis dispertita linguæ tanquam
καὶ † ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ 3
ignis: sedisque supra vnusquisque eorum: Et repleti sunt
πυρὸς, κάθισέ τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν· καὶ † ἐπλήσθησαν 4
omnes Spiritu sancto: & cœperunt loqui aliis lin-
ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσ-
guis, prout Spiritus dabat illis eloqui.
σαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι.
Erant autē in Hierusalem habitantes Iudæi, viri re-
ἦσαν δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι ἄνδρες εὐ- 5
ligiosi ab omni gente eorum qui sub cælo.
λαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν·
Facta autem voce hac, conuenit multitudo, &
γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνῆλθε τὸ πλῆθος, καὶ 6
confusa est, quoniam audiebat vnusquisque proprio idiomate
† συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἰς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ
loquentes illos. Stupebant autem omnes &
λαλούντων αὐτῶν. ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ 7
mirabantur, dicentes ad inuicem: Nonne, ecce, omnes isti
ἐθαύμαζον, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, οὐκ ἰδοὺ πάντες οὗτοί
sunt loquentes Galilæi? Et quomodo nos
εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; καὶ πῶς ἡμεῖς 8
audimus vnusquisque proprio idiomate nostro in quo nati sumus?
ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν;
Parthi, & Medi, & Elamitæ, & habitantes
Πάρθοι καὶ Μῆδοι, καὶ Ἐλαμῖται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν 9
Mesopotamiam, Iudæamque & Cappadociam, Pontum &
Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν
Asiam, Phrygiamque & Pamphyliam, Ægyptum, & partes
Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον, καὶ τὰ μέρη 10
Libyæ quæ secundùm Cyrenen. & aduenæ, Romani,
τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι,

Ἰουδαῖοί τε

ἄχρι ἧς
Illum autem

Pelegit, assumptus est:

passionem suam

argumentis, apparens

loquens

conuescens, præcepit

ne discederent: expectarent

inquit, per os meum:

qui conuenerant

restitues

Israel

momenta

sua potestate.

cùm dixisset,

ἐπαίρω
ἐπαίρομαι καὶ

Cùmque intuerentur

eum, iuxta illos in vestibus albis:

qui assumptus est

ἔρχομαι

Hierosolymam

qui vocatur

iuxta

manebant

fratrum,

autem,

hominum, simul

qui fuit dux eorum qui comprehenderunt

qui connumeratus

λαγχάνω

Et possedit

indiquitatis: & suspensus,

diffusa

ἐκχέω

appellaretur ager ille lingua,

eorum

qui inhabitet

ex his viris, nobiscum sunt congregati

inter

nobiscum

ex illis.

qui vocabatur Barsabas,

qui corda nostra

ἀναδείκνυμι

locum

prævaricatus est

ut abiret

suum.

animimeratus

συγκαταψηφίζομαι

compleretur dies

pariter loco.

aduenientis spiritus vehementis:

apparuerunt

ὄπτομαι

singulos

πλήρεω

variis

sanctus

mihi

mente

lingua

συγχύνω καὶ

σύγχυσις

ἐξίσταμαι

qui loquuntur

linguam nostram in qua

qui habitant

est circa

Iudaique* & proselyti, Cretes, & Arabes, audimus
ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι, κρῆτες καὶ ἄραβες ἀκούομεν 11
loquentes eos nostris linguis magnalia
λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα
Dei. Stupebant autem omnes & ‖hæsitabant,
τοῦ θεοῦ. ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ διηπόρουν, 12
alius ad alium dicentes: Quidnam vult hoc esse?
ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες, τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι;
Alij autem ᵖcauillantes dicebant: Quia musto pleni
ἕτεροι δὲ χλευάζοντες ἔλεγον, ὅτι γλεύκους * μεμεστω- 13
sunt ‖. Stans autem Petrus cum vndecim, ‖sustulit
μένοι εἰσί. σταθεὶς δὲ πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα, ἐπῆρε 14
vocem suam, & locutus est eis: Viri Iu-
τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ † ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς, ἄνδρες ἰου-
dæi, & *habitantes Hierusalem vniuersi, hoc vobis
δαῖοι, καὶ οἱ κατοικοῦντες ἱερουσαλὴμ ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν
notum sit: & auribus percipite verba mea.
γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά μου.
Non enim, sicut vos æstimatis, hi ebrij sunt: ‖est
οὐ γὰρ, ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν· ἔστι 15
enim hora tertia diei: Sed hoc est ᵖ dictum
γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας· ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον 16
per prophetam Iočl: Et erit in nouissimis
διὰ τοῦ προφήτου ἰωήλ. καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις 17
diebus, dicit ‖Deus, effundam de Spiritu meo super
ἡμέραις, λέγει ὁ θεὸς, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ
omnem carnem: & prophetabunt filij vestri & fi-
πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυ-
liæ vestræ: & iuuenes vestri visiones videbunt, &
γατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ
seniores vestri somnia somniabunt.
οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται.
*Atqui super seruos meos, & super ancillas meas in
καί γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν 18
diebus illis effundam de Spiritu meo, &
ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, καὶ
prophetabunt. Et dabo prodigia in cælo
προφητεύσουσι. καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ 19
sursum, & signa in terra deorsum, sanguinem, & ignem &
ἄνω, καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἷμα καὶ πῦρ καὶ
vaporem fumi. Sol conuertetur in tenebras,
ἀτμίδα καπνοῦ. ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος, 20
& Luna in sanguinem, antequàm ‖venire diem Domini
καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου
ᵖillam magnum & illustrem. Et erit, omnis quicúnque
τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. καὶ ἔσται, πᾶς ὃς ἂν 21
inuocauerit nomen Domini, saluus erit.
ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται.
Viri Israelitæ, audite verba hæc: Iesum
ἄνδρες ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους· ἰησοῦν 22
Nazarenum, virum à Deo approbatum in vobis
τὸν ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ* ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς
virtutibus & prodigiis & signis, quæ fecit per illum
δυνάμεσι καὶ τέρασι καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ
Deus in medio vestri, sicut & ‖ipsi scitis.
θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε·
Hunc definito consilio & præscientia Dei *expositum
τοῦτον τῇ † ὡρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἔκδοτον 23
accipientes, per manus ‖exlegum, affigentes interemistis:
λαβόντες διὰ χειρῶν ἀνόμων, προσπήξαντες * ἀνείλετε.
Quem Deus resuscitauit, ᵖsoluens dolores mortis,
ὃν ὁ θεὸς ἀνέστησε, λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, 24
iuxta quod ‖non erat possibile teneri illum ab eo.
καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ.
Dauid enim dicit in eum: Prouidebam Dominum in cõ-
δαβὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτὸν, προωρώμην τὸν κύριον ἐνώ- 25
spectu meo semper: quoniam *ex dextris meis est ‖ut ne concutiar.
πιόν μου διαπαντὸς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶν, ἵνα μὴ σαλευθῶ.
Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit
διὰ τοῦτο † εὐφράνθη ἡ καρδία μου, καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ 26
lingua mea: insuper vero & caro mea requiescet in
γλῶσσά μου. ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ'
spe. Quoniam non derelinques animam meam
ἐλπίδι. ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου 27
in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.
εἰς ᾅδου, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.
Notas fecisti mihi vias vitæ: replebis me iucunditate cum
ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ 28
facie tua. Viri fratres, liceat dicere ᵖcum
τοῦ προσώπου σου. ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ 29
libertate ad vos de patriarcha Dauid, quoniam &
παῤῥησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου δαβὶδ, ὅτι καὶ
defunctus est, & sepultus est: & sepulchrum eius est ‖in nobis vsque
* ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἐστὶν ἐν ἡμῖν ἄχρι
diem *hanc. Propheta igitur ‖existens, &
τῆς ἡμέρας ταύτης. προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ 30
sciens quia iureiurando iurasset illi Deus, de fructu lumbi
εἰδὼς ὅτι ὅρκῳ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος
eius secundùm carnem resuscitaturum Christum, ᵖcollocaturum super
αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν χριστὸν, καθίσαι ἐπὶ τοῦ
‖throno eius: Prouidens locutus est de resurrectione
θρόνου αὐτοῦ, προϊδὼν ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως 31

*quoque
‖mirabantur, adiuuicem
ᵖirridentes
μεστόω
‖illi. ‖leuauit
ἀποφθέγγω
*qui habitatis
‖cùm sit
ᵖquod est
‖Dominus,
*Et quidem
‖veniat dies
ᵖmagnus & manifestus.
ἀποδείκνυμι
‖vos
*traditum,
ὁρίζω
‖iniquorum,
ἀναιρέω
ᵖsolutis doloribus inferni,
‖impossibile
*à
‖mihi ne commouear.
εὐφραίνομαι
ᵖaudenter
‖apud nos
τελευτάω
*in hodiernum.
‖cùm esset, & sciret
ᵖsedere
‖sedem

Christi, quia *non derelicta anima eius in inferno,
τοῦ χριστοῦ, ὅτι οὐ * κατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ᾅδου,
neque caro eius vidit corruptionem. Hunc Iesum
32 οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. τοῦτον τὸν ἰησοῦν
resuscitauit Deus: cuius omnes nos sumus testes.
ἀνέστησεν ὁ θεὸς, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες.
Dextera igitur Dei exaltatus, & promissionem
33 τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθεὶς, τήν τε ἐπαγγελίαν
sancti Spiritus ‖accipiens à Patre, effudit hunc
τοῦ ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς, ἐξέχεε τοῦτο
quem nunc vos videtis & auditis.
ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε.
Non enim Dauid ascendit in cælum: dicit autem ipse:
34 οὐ γὰρ δαβὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, λέγει δὲ αὐτὸς,
Dixit Dominus Domino meo: Sede ᵖex dextris meis,
εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου,
Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.
35 ἕως ἂν † θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.
‖Certò ergo cognoscat omnis domus Israel, quia & Dominũ
36 ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος ἰσραὴλ, ὅτι καὶ κύριον
& Christum eum Deus fecit, hunc Iesum, quem vos
καὶ χριστὸν αὐτὸν ὁ θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς
crucifixistis. * Audientes autem compuncti sunt
37 ἐσταυρώσατε. ἀκούσαντες δὲ * κατενύγησαν τῇ
corde: ‖dixerúntque ad Petrum & ᵖ reliquos Apo-
καρδίᾳ, εἶπόν τε πρὸς τὸν πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀπο-
stolos: Quid faciemus, viri fratres?
στόλους, τί ποιήσομεν, ἄνδρες ἀδελφοί;
Petrus verò ait ad illos: ‖Pœnitemini, & baptizetur
38 πέτρος δὲ ἔφη πρὸς αὐτοὺς, μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω
vnusquisque vestrûm in nomine Iesu Christi in remissionem
ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ εἰς ἄφεσιν
peccatorum*, & accipietis donum sancti Spiritus.
ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος.
Vobis enim est repromissio & filiis vestris, & omnibus
39 ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν καὶ πᾶσι
qui ‖in longè, quoscunque aduocauerit Dominus Deus noster,
τοῖς εἰς μακρὰν, ὅσους ἂν προσκαλέσηται κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν.
Aliisque ᵖ verbis plurimis ‖obtestabatur & exhortabatur*
40 ἑτέροις τε λόγοις πλείοσι διεμαρτύρετο καὶ παρεκάλει,
dicens, Saluamini à generatione praua ista.
λέγων, σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης.
Qui quidem ergo libenter ‖recipientes sermonem eius,
41 οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ,
baptizati sunt: & appositæ sunt ᵖ die illa animæ
ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ
circiter tria millia. Erant autem perseuerantes
42 ὡσεὶ τρισχίλιαι. ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες
‖ doctrina Apostolorum, & communicatione* & fractione
τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ κλάσει
panis, & orationibus. Fiebat autem omni
43 τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς. ἐγένετο δὲ πάσῃ
animæ timor: multáque ‖ prodigia & signa per Aposto-
ψυχῇ φόβος· πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστό-
los fiebant ᵖ. Omnes ‖autem credentes erant *in
44 λων ἐγίνετο. πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ
idem: & habebant omnia communia. Et possessiones
45 αὐτὸ, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά· καὶ τὰ κτήματα
& ‖facultates vendebant: & diuidebant illa omnibus,
καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον, καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι,
prout ᵖquis opus habebat. Per diem quoque per-
46 καθότι ἄν τις χρείαν εἶχε. καθ' ἡμέραν τε προσ-
durantes vnanimiter in templo, ‖frangentésque per domum
καρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον
panem, sumebant *alimentum in exultatione & simplicitate
ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι
cordis, ‖Laudantes Deum, & habentes gratiam ad
47 καρδίας, αἰνοῦντες τὸν θεὸν, καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς
omnem plebem. At Dominus ᵖ apponebat eos qui salui fiebant per
ὅλον τὸν λαόν. ὁ δὲ κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ'
diem ecclesiæ.
ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.

*ne que derelictus est
καταλείπω
‖accepto
ᵖà
τίθημι
‖Certissimè sciat
*His autem auditis,
κατανύττω
‖& ᵖad
‖Pœnitentiam, inquit, agite:
‖vestrorum:
‖sunt
ᵖetiam
‖testificatus est
*eos,
‖receperunt
ᵖin
‖in
*fractionis
‖quoque
ᵖin Hierusalem: & metus erat magnus in vniuersis.
‖ etiam qui credebant,
*pariter:
‖substantias
ᵖ cuique opus erat. Quotidie
‖& circa domos
*cibum cum
‖Collaudantes
ᵖ autem augebat qui salui fierent quotidie in idipsum.

CAP. III. γ'.

In idipsum autem Petrus & Ioannes ascendebant in templum,
1 Ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ πέτρος καὶ ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν,
ad horam orationis nonam.
ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐννάτην·
Et quidam vir ‖ claudus ex vtero matris suæ existens
2 καί τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων
baiulabatur: quem ponebant *per diem ad portam
ἐβαστάζετο, ὃν ἐτίθουν καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ
templi, ‖dictam Speciosam, petere eleemosynam ab
ἱεροῦ, τὴν λεγομένην ὡραίαν, τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ
introeuntibus in templum. ᵖ Qui videns Petrum
3 τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν· ὃς ἰδὼν πέτρον
& Ioannem ‖futuros introire in templum, rogabat * eleemosynam.
καὶ ἰωάννην μέλλοντας εἰσιέναι εἰς τὸ ἱερὸν, * ἠρώτα ἐλεη-
mosynam. ‖Intendens autem Petrus in eum cum Ioan-
4 μοσύνην. ἀτενίσας δὲ πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ ἰωάν-
ne, dixit: Respice in nos.
νῃ, εἶπε, βλέψον εἰς ἡμᾶς.

‖qui erat
*quotidie
‖quæ dicitur Speciosa, vt peteret
ᵖIs cùm vidisset
‖incipientes
*vt acciperet
ἐρωτάω
‖Intuens

*Ille autem attendebat eis, expectans aliquid ab eis || accipere.
ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐτοῖς, προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν. 5
Dixit autem Petrus: Argentum & aurum non est
εἶπε δὲ Πέτρος, ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει 6
mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: in nomine Iesu
μοι· ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι· ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ
Christi Nazareni surge, & ambula.
χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου ἔγειραι καὶ περιπάτει.
Et ℘ apprehendens ipsum dextera manu, alleuauit ||. Protinus
καὶ πιάσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἤγειρε. παραχρῆμα 7
autem ℘ consolidata sunt eius bases & plantæ.
δὲ ἐστερεώθησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις καὶ τὰ σφυρά.
Et exiliens stetit, & ambulabat: & intrauit cum illis
καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη, καὶ περιεπάτει, καὶ εἰσῆλθε σὺν αὐτοῖς 8
in templum ambulans, & exsiliens, & laudans Deum.
εἰς τὸ ἱερὸν περιπατῶν καὶ ἁλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν θεόν.
Et vidit eum omnis populus ambulantem, & laudantem
καὶ εἶδεν αὐτὸν πᾶς ὁ λαὸς περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα 9
Deum. Cognoscebántque || illum quod ipse erat ad
τὸν θεόν. ἐπεγίνωσκόν τε αὐτὸν ὅτι οὗτος ἦν ὁ πρὸς τὴν 10
eleemosynam ℘ sedens ad Speciosam portam templi: &
ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ τῇ ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ, καὶ
impleti sunt stupore & extasi |super contingente ei.
ἐπλήσθησαν θάμβους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ.
Tenente autem sanato claudo Petrum & Ioannem,
κρατοῦντος δὲ τοῦ ἰαθέντος χωλοῦ τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, 11
cucurrit ad eos omnis populus ad porticum *vo-
συνέδραμε πρὸς αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλου-
catam Salomonis, stupentes. Videns autem Petrus, re-
μένῃ Σολομῶντος, ἔκθαμβοι. ἰδὼν δὲ Πέτρος ἀπε- 12
spondit ad populum: Viri Israelitæ, quid miramini
κρίνατο πρὸς τὸν λαόν, ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί θαυμάζετε
in hoc: aut || nobis quid ℘ attenditis, quasi propria virtute aut pie-
ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσε-
tate * iis qui fecimus ambulare ℘ eum? Deus Abraham.
βείᾳ πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν; ὁ θεὸς Ἀβραὰμ 13
& || Isaac, & || Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit
καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἐδόξασε τὸν
℘ puerum suum Iesum: quem vos || tradidistis, & negastis
παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς παρεδώκατε, καὶ *ἠρνήσασθε
eum ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti.
αὐτὸν κατὰ πρόσωπον Πιλάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν.
Vos autem sanctum & iustum negastis: & petistis virum
ὑμεῖς δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ ᾐτήσασθε ἄνδρα 14
homicidam donari vobis. *At principem vitæ
φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν· τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς 15
interfecistis, quem Deus suscitauit || ex mortuis: cuius nos te-
ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρ-
stes sumus. Et in fide nominis eius,
τυρές ἐσμεν· καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, 16
hunc quem ℘ videtis & nostis confirmauit nomen eius: &
τοῦτον ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε, † ἐστερέωσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ
fides quæ per eum || dedit *illi integritatem hanc in con-
ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὁλοκληρίαν ταύτην ἀπέ-
spectu omnium vestrum. Et nunc, fratres, scio quia per
ναντι πάντων ὑμῶν. καὶ νῦν ἀδελφοί, οἶδα ὅτι κατὰ 17
ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri.
ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν.
At Deus || quæ prænuntiauit per os omnium Pro-
ὁ δὲ θεὸς ἃ προκατήγγειλε διὰ στόματος πάντων τῶν προ- 18
phetarum suorum, pati Christum ℘ impleuit sic.
φητῶν αὐτοῦ, παθεῖν τὸν χριστόν, ἐπλήρωσεν οὕτω.
Pœnitemini igitur, & conuertimini || ad deleri
μετανοήσατε οὖν καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ *ἐξαλειφθῆναι 19
vestra peccata: Vt cùm venerint tempora refri-
ὑμῶν τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσι καιροὶ ἀναψύ- 20
gerij à conspectu Domini, & miserit *propo-
ξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀποστείλῃ τὸν † προκεχει-
situm vobis Iesum Christum, Quem oportet cælum quidem
ρισμένον ὑμῖν Ἰησοῦν χριστόν, ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν 21
suscipere vsque in tempora restitutionis omnium, quæ locutus est
δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων ὧν ἐλάλησεν
Deus per os omnium sanctorum suorum Prophetarũ
ὁ θεὸς διὰ στόματος πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ προφητῶν
à seculo. Moyses quidem enim ad patres
ἀπ' αἰῶνος. Μωσῆς μὲν γὰρ πρὸς τοὺς πατέρας 22
dixit: Quoniam Prophetam vobis resuscitabit Dominus Deus vester de
εἶπεν, ὅτι προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ
fratribus vestris, tanquam me: ipsum audietis iuxta omnia
τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα
quæcunque locutus fuerit || ad vos. Erit autem, omnis
ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς· ἔσται δὲ, πᾶσα 23
anima quæ non audierit Prophetam illum, extermina-
ψυχὴ ἥτις ἐὰν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου, † ἐξολοθρευ-
bitur de plebe. Et omnes autem Prophetæ à
θήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ. καὶ πάντες δὲ οἱ προφῆται ἀπὸ
Samuel & deinceps, ℘ quotcunque locuti sunt, & annuntiauerunt 24
Σαμουὴλ καὶ τῶν καθεξῆς, ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ κατήγγειλαν
dies istos. Vos estis filij Prophetarum,
τὰς ἡμέρας ταύτας. ὑμεῖς ἐστε υἱοὶ τῶν προφητῶν, 25
& testamenti quod disposuit Deus ad patres
καὶ τῆς διαθήκης ἧς *διέθετο ὁ θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας

*At ille intendebat in eos, sperans || se accepturum
℘ apprehensa eius || eum: &
* consolidatæ
|| autem
℘ qui sedebat
|| in eo quod contigerat illi. Cum teneret
*quæ appellatur
|| nos ℘ intuemini, || nostra *fecerimus ℘ hunc?
|| Deus
℘ filium || quidem
ἀρνέω
*Auctorem verò
|| à
℘ vos
στερεόω
|| est, * integram sanitatem istam
|| autem
℘ suum,
|| vt deleantur
ἐξαλείφω
*eum qui prædicatus est
προχειρίζω
|| vobis.
ἐξολοθρεύω
℘ qui
διατίθημι

nostros, dicens ad Abraham: Et in semine tuo bene-
ἡμῶν, λέγων πρὸς Ἀβραάμ, καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου ἐνευ-
dicentur omnes familiæ terræ.
λογηθήσονται πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς.
Vobis primùm Deus resuscitans || puerum suum Iesum,
26 ὑμῖν πρῶτον ὁ θεὸς ἀναστήσας τὸν παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν,
misit eum benedicentem vobis, * in auerti vnumquemque
ἀπέστειλεν αὐτὸν εὐλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον
à nequitiis vestris.
ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.

|| filium
* vt conuertat se vnusquisque a nequitiis suis.

CAP. IIII. δ'.

Loquentibus autem illis ad populum, superuenerunt *eis
1 Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαόν, *ἐπέστησαν αὐτοῖς
Sacerdotes, & magistratus templi, & Sadducæi.
οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ, καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι.
|| Labore affecti propter docere eos populum, &
2 διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαόν, καὶ
℘ annuntiare in Iesu resurrectionem | mortuorum:
καταγγέλλειν ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν.
Et iniecerunt *eis manus: & posuerunt || in cu-
3 καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας, καὶ † ἔθεντο εἰς τή-
stodiam in crastinum. erat enim vespera iam.
ρησιν εἰς τὴν αὔριον· ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη.
Multi autem ℘ audientium verbum, crediderunt: &
4 πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν, καὶ
factus est numerus virorum quasi millia quinque.
ἐγενήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε.
Factum est autem in crastinum, || congregari eorum princi-
5 ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχον-
pes, & Seniores, & *Scribas in Hierusalem,
τας καὶ πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς εἰς Ἱερουσαλήμ.
Et || Annam principem Sacerdotum, & Caipham, & Ioannem,
καὶ Ἄνναν τὸν ἀρχιερέα, καὶ Καϊάφαν, καὶ Ἰωάννην,
6 & Alexandrum, & quotquot erant de genere ℘ Pontificali.
καὶ Ἀλέξανδρον, καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ.
Et statuentes eos in medio, || percuntati sunt. In qua
7 καὶ * στήσαντες αὐτοὺς ἐν μέσῳ, ἐπυνθάνοντο, ἐν ποίᾳ
virtute aut in quo nomine fecistis hoc vos?
δυνάμει ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς;
Tunc Petrus repletus Spiritu sancto, dixit ad eos,
8 τότε Πέτρος πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου εἶπε πρὸς αὐτούς,
Principes populi & seniores Israel,
ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραήλ,
Si nos hodie diiudicamur in benefacto hominis
9 εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου
infirmi, in quo iste || seruatus est, Notum sit omnibus
10 ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὗτος * σέσωσται, γνωστὸν ἔστω πᾶσιν
vobis, & omni plebi Israel, quia in nomine Iesu Christi
ὑμῖν καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραήλ, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ χριστοῦ
Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitauit ℘ ex
τοῦ Ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ
mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus,
νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής.
Hic est lapis || nihili habitus à vobis ædi-
11 οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκο-
ficantibus: *ille factus in caput anguli:
δομούντων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας.
Et non est in alio || in nemine salus. ℘ Nullum enim no-
καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ ἐν οὐδενὶ ἡ σωτηρία. οὐδὲν γὰρ ὄνο-
12 men est aliud sub cælo datum in hominibus,
μά ἐστιν ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ † δεδομένον ἐν ἀνθρώποις,
in quo oporteat || seruari nos. Videntes autem
ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. θεωροῦντες δὲ τὴν
13 Petri *libertatem & Ioannis, & || deprehendentes quod ho-
τοῦ Πέτρου παρρησίαν καὶ Ἰωάννου, καὶ καταλαβόμενοι ὅτι ἄν-
mines ℘ illiterati sunt & idiotæ, admirabantur: || cognosce-
θρωποι ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον, ἐπεγίνω-
bántque eos quoniam cum Iesu fuerant. At ho-
σκόν τε αὐτοὺς ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν· τὸν δὲ ἄν-
14 minem * videntes cum eis stantem || illum curatum,
θρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἑστῶτα τὸν τεθεραπευμένον,
nihil ℘ habebant contradicere. || Iussis autem * ipsis extra
οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν. κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω
15 concilium || abire, conferebant ad inuicem,
τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν, συνέβαλον πρὸς ἀλλήλους,
Dicentes: Quid faciemus hominibus istis? quoniam
16 λέγοντες, τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι
quidem enim notum signum factum est per eos omnibus habi-
μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονε δι' αὐτῶν, πᾶσι τοῖς κατοι-
tantibus Hierusalem manifestum, & non possumus negare.
κοῦσιν Ἱερουσαλὴμ φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι.
Sed vt ne || super plus perserpat in populum, minaciter
ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαόν, ἀπειλῇ
17 comminemur eis, ne vltrà * loqui in nomine hoc
* ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ
vlli || hominis Et vocantes eos, denuntia-
18 μηδενὶ ἀνθρώπων. καὶ καλέσαντες αὐτούς, παρήγ-
uerunt eis omnino ℘ non loqui, neque || docere
γειλαν αὐτοῖς τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι, μηδὲ διδάσκειν
in nomine Iesu.
ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ.

|| dolentes quòd docerent
℘ annuntiarent Iesum
|| ex mortuis:
* in eos || c.
τήρημα
℘ eorum qui audierant
|| vt congregarentur
συνάγομαι
*Scribæ
|| Annas princeps & Caiphas, & Ioannes, & Alexander,
℘ Sacerdotali.
|| interrogabant,
ἵστημι
|| saluus factus
σώζομαι
℘ à
|| qui reprobatus est
*qui est
|| aliquo ℘ Nec
δίδωμι
|| saluus fieri.
*constantiam
|| comperto
℘ essent sine literis
|| &
*quoque
|| qui curatus fuerat,
℘ poterant
|| iusserunt
*eos foras
|| secedere: &
pest.
|| amplius diuulgetur
|| loquantur
ἀπειλέω
|| hominum.
℘ ne loquerentur
|| docerent

ὁ δὲ

At Petrus * & Ioannes respondentes ad eos dixerunt:
ὁ δὲ πέτρος καὶ ἰωάννης ἀποκριθέντες πρὸς αὐτοὺς εἶπον, 19
Si iustum est in conspectu Dei, vos audire potius quam
εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ
Deum, iudicate. Non possumus enim nos quæ vidimus
θεοῦ, κρίνατε. οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδομεν 20
& audiuimus, non loqui. Illi verò comminan-
καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν. οἱ δὲ προσαπειλησά- 21
tes, dimiserunt eos: nihil inuenientes quomodo puni-
μενοι ἀπέλυσαν αὐτούς, μηδὲν εὑρίσκοντες τὸ, πῶς κολά-
rent eos propter populum: quia omnes glorificabant Deum
σωνται αὐτούς, διὰ τὸν λαόν, ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν
super facto. Annorum enim erat *plurium quadraginta
ἐπὶ τῷ γεγονότι. ἐτῶν γὰρ ἦν πλειόνων τεσσαράκοντα 22
homo in quo factum fuerat signum istud sanitatis.
ὁ ἄνθρωπος ἐφ' ὃν ἐγεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως.
Dimissi autem venerunt ad proprios: & annuntiauerunt
ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους, καὶ ἀπήγγειλαν 23
quanta ad eos principes Sacerdotum & seniores dixissent.
ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον.
Illi autem audientes vnanimiter leuauerunt vocem ad
οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἦραν φωνὴν πρὸς τὸν 24
Deum, & dixerunt: Domine, tu Deus qui fecisti cælum,
θεόν, καὶ εἶπον, δέσποτα, σὺ ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν οὐρανόν,
& terram, & mare, & omnia quæ in eis*:
καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.
Quis per os David pueri tui dicens (fuisti:) vt quid
ὁ διὰ στόματος δαβὶδ τοῦ παιδός σου εἰπών, ἱνατί 25
fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania?
† ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ * ἐμελέτησαν κενά;
Astiterunt reges terræ, & principes *coacti sunt
παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν 26
in idem aduersus Dominum & aduersus Christum eius.
ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου καὶ κατὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ.
Coacti sunt enim in veritate in sanctum puerum tuum
συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδά σου 27
Iesum, quem vnxisti, Herodesque & Pontius Pilatus, cum
ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, ἡρώδης τε καὶ πόντιος πιλάτος, σὺν
gentibus & populis Israel. Facere quæcunque manus tua
ἔθνεσι καὶ λαοῖς ἰσραήλ, ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου 28
& consilium tuum præfiniuit fieri.
καὶ ἡ βουλή σου προώρισε γενέσθαι.
Et nunc Domine respice in minas eorum: & da
καὶ τὰ νῦν κύριε ἔπιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς 29
seruis tuis cum fiducia omni loqui verbum tuum,
δούλοις σου μετὰ παρρησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου,
In manum tuam * extendere in sanitatem, & signa &
ἐν τῷ τὴν χεῖρά σου ἐκτείνειν εἰς ἴασιν, καὶ σημεῖα καὶ 30
prodigia fieri per nomen sancti pueri tui Iesu.
τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου παιδός σου ἰησοῦ.
Et precatis eis motus est locus in quo erant
καὶ δεηθέντων αὐτῶν * ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν 31
congregati: & repleti sunt omnes Spiritu sancto: &
συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ
loquebantur vestrum Dei cum fiducia.
ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ μετὰ παρρησίας.
At multitudinis credentium erat cor * & ani-
τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυ- 32
ma vna: & nequevnus quidquam existentium ei, dicebat
χὴ μία, καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ, ἔλεγεν
proprium esse: sed erant illis omnia communia.
ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά.
Et magna virtute reddebant testimonium Apostoli
καὶ μεγάλῃ δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι 33
resurrectionis Domini Iesu Christi gratiaque magna
τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, χάρις τε μεγάλη
erat in *omnes eos. Neque enim egens quisquàm
ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις 34
erat in ipsis. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum
ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς· ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν
erant, vendentes afferebant pretia venditorum,
ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν † πιπρασκομένων.
Et ponebant ante pedes Apostolorum. Diuidebatur autē
καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· διεδίδοτο δὲ 35
singulis, prout quis opus habebat. Iosus autem *co-
ἑκάστῳ καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν. ἰωσῆς δὲ ὁ ἐπι- 36
gnominatus Barnabas ab Apostolis, (quod est interpretatum,
κληθεὶς βαρνάβας ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον,
Filius consolationis) Leuites Cyprius genere, Existente
υἱὸς παρακλήσεως, λευίτης, κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντος 37
ei agro vendito attulit pecuniam, & posuit ante
αὐτῷ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα, καὶ ἔθηκε παρὰ τοὺς
pedes Apostolorum.
πόδας τῶν ἀποστόλων.

*νοὶ ‖ At ‖ non ‖ clarificabant id quod factum fuerat, in eo quod acciderat ‖ *amplius ‖ suos: ‖ eis ‖ Qui cùm audissent, ‖ *sunt: ‖ Spiritu sancto ‖ patris nostri ‖ dixisti: Quare ‖ † φρυάττω ‖ * μελετάω ‖ *conuenerunt in vnum ‖ Conuenerunt verè in ciuitate ista aduersus ‖ decreuerunt ‖ eo quòd * extendas ad sanitates, ‖ filij ‖ cùm orassent, σαλεύω ‖ autem ‖ vnum ‖ nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suū esse dicebat ‖ nostri ‖ & ‖ *omnibus illis. ‖ inter illos. ‖ eorum quæ vendebant, πιπράσκω ‖ cuique erat ‖ Ioseph *qui est ‖ Cùm haberet agrum, vendidit eum ‖ & ‖ pretium, ‖ agrum *fraudauit νοσφίζω ‖ agit,

CAP. V. έ.

Vir autem quidā Ananias nomine, cum Sapphira vxore
Ἀνὴρ δέ τις ἀνανίας ὀνόματι, σὺν σαπφείρῃ τῇ γυναικὶ 1
sua vendidit possessionem Et *interuertit de
αὐτοῦ ἐπώλησε κτῆμα· καὶ † ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς 2
pretio, conscia etiam vxore sua: & afferens partem
τιμῆς, συνειδυίας καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. καὶ ἐνέγκας μέρος
quandam ad pedes Apostolorum posuit.
τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων ἔθηκεν.
Dixit autem Petrus Anania, *propter quid impleuit Sata-
3 εἶπε δὲ πέτρος, ἀνανία, διατί ἐπλήρωσεν ὁ σατα-
nas cor tuum, mentiri te Spiritum san-
νᾶς τὴν καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅ-
ctum, & interuertere de pretio prædij?
γιον, καὶ νοσφίσασθαι ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου;
Nonne manens tibi manebat: & vænundatum in tua potesta-
4 οὐχὶ μένον σοὶ ἔμενε, καὶ * πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξου-
te erat? Quid quòd posuisti in corde tuo rem
σίᾳ ὑπῆρχε; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα
hanc? Non es mentitus hominibus, sed Deo.
τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ θεῷ.
Audiens autem Ananias verba hæc, *cadens expi-
5 ἀκούων δὲ ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους, πεσὼν * ἐξέ-
rauit. Et factus est timor magnus super omnes audientes
ψυξε. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας
hæc. Surgentes autem iuuenes corripuerunt eum.
6 ταῦτα. ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτόν,
& efferentes sepelierunt. Factum est autē quasi horarum trium
7 καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν. ἐγένετο δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν
spatium, & vxor ipsius, nesciens factum, introiuit.
διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονός, εἰσῆλθεν.
Respondit autem ei Petrus: Dic mihi*, si tanti
8 ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ ὁ πέτρος, εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ
agrum vendidistis? Illa autem dixit: Etiam tanti.
χωρίον ἀπέδοσθε; ἡ δὲ εἶπε, ναί, τοσούτου.
At Petrus ait ad eam: Quid quod conuenit
9 ὁ δὲ πέτρος εἶπε πρὸς αὐτήν, τί ὅτι † συνεφωνήθη
vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum qui sepelie-
ὑμῖν πειράσαι τὸ πνεῦμα κυρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάν-
runt virum tuum, ad ostium, & efferent te.
των τὸν ἄνδρα σου, ἐπὶ τῇ θύρᾳ, καὶ * ἐξοίσουσί σε.
Cecidit autem confestim ante pedes eius, & expira-
10 ἔπεσε δὲ παραχρῆμα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐξέψυ-
uit. Intrantes autem iuuenes, inuenerunt illam mortuam: &
ξεν. εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι, εὗρον αὐτὴν νεκράν, καὶ
*efferentes sepelierunt ad virum suum.
ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς·
Et factus est timor magnus in vniuersa ecclesia,
11 καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν,
& in omnes audientes hæc.
καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα.
per autem manus Apostolorum fiebant signa & pro-
12 διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγένετο σημεῖα καὶ τέ-
digia in plebe multa. Et erant vnanimiter omnes in
ρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά. καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν
porticu Salomonis. At cæterorum nemo audebat
13 τῇ στοᾷ σολομῶντος. τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα
coniungi illis: sed magnificabat eos populus.
κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός.
Magis autem *apponebantur credentes Domino multitudines
14 μᾶλλον δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ πλήθη
virorúmque ac mulierum: Vt & secundùm plateas effer-
15 ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὥστε κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέ-
re infirmos, & *ponere in lectulis ac grabbatis, vt
ρειν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τιθέναι ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων, ἵνα
venientis Petri, etsi vmbra obumbraret quenquā illorum.
ἐρχομένου πέτρου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν.
*Conueniebat autem & multitudo eorū quæ circa ciuitatum in
16 συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν πέριξ πόλεων εἰς
*Hierusalem, afferentes ægros & vexatos à spiriti-
ἱερουσαλήμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμά-
bus immundis: qui curabantur omnes.
των ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες.
Exurgens autem princeps Sacerdotū & omnes qui cum illo (illa
17 ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἡ
existens hæresis Saducæorum) repleti sunt zelo:
οὖσα αἵρεσις τῶν σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου,
Et iniecerunt manus suas in Apostolos: &
18 καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους, καὶ
posuerunt eos in custodia publica. Angelus autem
19 ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. ἄγγελος δὲ
Domini per noctem aperuit ianuas *custodiæ edu-
κυρίου διὰ τῆς νυκτὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἐξα-
censque eos, dixit: Ite: & stantes loquimini
20 γαγών τε αὐτούς, εἶπε, πορεύεσθε, καὶ σταθέντες λαλεῖτε
in templo plebi omnia verba vitæ huius.
ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης.
Audientes autem intrauerunt sub diluculum in templum, &
21 ἀκούσαντες δὲ εἰσῆλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερόν, καὶ
docebant. Adueniens autem princeps Sacerdotum & qui cum eo
ἐδίδασκον. παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ,
conuocauerunt concilium & *omnem senatum filiorum.
συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν
Israel: Et miserunt ad carcerem adduci eos.
ἰσραήλ, καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀχθῆναι αὐτούς.
At ministri accedentes non inuenerunt eos in
22 οἱ δὲ ὑπηρέται παραγενόμενοι οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ
custodia. reuersi autem nuntiauerunt,
φυλακῇ. ἀναστρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν,

λέγοντες,

*cur tentauit ‖ Spiritui sancto & fraudare ‖ agri? ‖ περάω ‖ Quare ‖ * cecidit, & ἐκψύχω ‖ qui audierunt. ‖ amouerunt ‖ quod fuerat ‖ *mulier, ‖ At ‖ autem ‖ vtique συμφωνέω ‖ ἐκφέρω ‖ *extulerunt, & ‖ qui audierunt ‖ autem ‖ se iungere ‖ *augebantur credentium in ‖ multitudo ‖ Ita vt in ‖ eiicerent *ponerent ‖ veniente Petro saltem ‖ illius ‖ & liberarentur omnes ab infirmitatibus suis. *Concurrebat ‖ vicinarum ‖ erant, quæ est ‖ aperiens *carceris, & ‖ Qui cùm audissent, ‖ diluculò ‖ erant, ‖ omnes seniores ‖ vt adducerentur. Cùm autē venissent ministri, & aperto carcere non inuenissent illos.

Dicentes: Quòd quidem carcerem inuenimus clausum,
λέγοντες, ὅτι τὸ μὲν δεσμωτήριον εὕρομεν κεκλεισμένον 23
* cum omni diligentia,
*in omni securitate, & custodes stantes ante ianuas,
ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας ἑστῶτας πρὸ τῶν θυρῶν,
aperientes autem intus neminem inuenimus. Vt autē audierūt
ἀνοίξαντες δὲ, ἔσω οὐδένα εὕρομεν. ὡς δὲ ἤκουσαν 24
‖magistratus
sermones hos, ‖& Pontifex & praefectus templi &
τοὺς λόγους τούτους ὅ, τε ἀρχιερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ
principes Sacerdotum, ambigebant de illis quidnam fieret hoc.
οἱ ἀρχιερεῖς, διηπόρουν περὶ αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο.
Aduentiens autem quidam nuntiauit eis, dicens: Quod
παραγενόμενος δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, λέγων, ὅτι 25
℘carcerem, τίθημι
ecce viri quos posuistis in ℘custodia, sunt in templo
ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οὓς †ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ
‖abiit magistratus ἵστημι
stantes, & docentes populum. Tunc ‖abiens
†ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν. τότε ἀπελθὼν 26
*& ‖sine
praefectus cum ministris,* adduxit illos ‖non cum vi.
ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέταις, ἤγαγεν αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας·
timebant enim populum vt ne lapidarentur.
ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαὸν ἵνα μὴ †λιθασθῶσιν.
λιθάζω
℘Et cùm adduxissent
℘Adducentes autem illos, statuerunt in concilio. Et in-
ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ. καὶ ἐπη- 27
‖Praecipiendo praecepimus vobis ne doceretis
terrogauit eos princeps Sacerdotum, Dicens: ‖Nonne denuntiatione
ρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεύς, λέγων, οὐ παραγγελίᾳ 28
denuntiauimus vobis non docere in nomine isto: &
παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ; καὶ
ecce replestis Hierusalem doctrina vestra: & vultis
ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν Ἱερουσαλὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν, καὶ βούλεσθε
super, inducere super nos sanguinem hominis istius.
ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου.
Respondens autem Petrus & Apostoli dixerunt: Obe-
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι εἶπον; πειθαρ- 29
dire oportet Deo magis, quàm hominibus.
χεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις.
Deus patrum nostrorum suscitauit Iesum, quem vos in-
ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγειρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς †διε- 30
διαχειρίζω
teremistis suspendentes in ligno. Hunc Deus
χειρίσασθε κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου· τοῦτον ὁ θεὸς 31
*ad dandam
principem & saluatorem exaltauit dextera sua, *dare poe-
ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι με-
nitentiam* Israeli, & remissionem peccatorum. Et nos
τάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἡμεῖς 32
sumus eius testes verborum horum, & Spiritus verò
ἐσμὲν αὐτοῦ μάρτυρες τῶν ῥημάτων τούτων, καὶ τὸ πνεῦμα δὲ
‖omnibus
sanctus, quem dedit Deus ‖ obedientibus sibi.
τὸ ἅγιον ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ.
℘Haec cùm audissent, dissecabātur: & cogitabant interficere
℘Illi autem audientes, furebant, & consulebant tolle-
οἱ δὲ ἀκούσαντες †διεπρίοντο, καὶ ἐβουλεύοντο ἀνε- 33
re illos. Surgens autē quidā in concilio Pharisaeus,
λεῖν αὐτούς. ἀναστὰς δέ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ Φαρισαῖος, 34
διαπρίω
‖honorabilis vniuersae plebi,
nomine Gamaliel, legisdoctor, ‖honoratus omni populo,
ὀνόματι Γαμαλιὴλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ,
* ad breue homines
iussit foras *breue quid apostolos fieri.
ἐκέλευσεν ἔξω βραχύ τι τοὺς ἀποστόλους ποιῆσαι.
Dixitque ad illos: Viri Israelitae, attendite vobis
εἶπέ τε πρὸς αὐτούς, ἄνδρες Ἰσραηλῖται, προσέχετε ἑαυ- 35
‖acturi sitis
ipsis super hominibus istis quid ‖estis futuri agere.
τοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν.
Ante enim hos dies extitit Theudas, dicens esse
πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη Θευδᾶς, λέγων εἶναί 36
℘consensit
προσκλίνω
aliquem seipsum magnum: cui ℘aduocatus est numerus virorum circiter
τινα ἑαυτὸν μέγαν, ᾧ †προσεκλίθη ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡσεὶ
‖occisus
*credebant ei, dissipati sunt, & redacti
quadringentorum: qui ‖sublatus est: & omnes quicunque* assensi sunt ei,
τετρακοσίων· ὃς ἀνῃρέθη, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ,
dissoluti sunt, & facti sunt ad nihilum. Post hunc extitit
διελύθησαν, καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. μετὰ τοῦτον ἀνέστη 37
‖professionis,
Iudas Galilaeus in diebus ‖ descriptionis, &
Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος, ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ
auertit populum multum post se: & ipse periit, &
ἀπέστησε λαὸν ἱκανὸν ὀπίσω αὐτοῦ· κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ
℘consenserunt
omnes quotquot ℘assensi sunt ei, dispersi sunt.
πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διεσκορπίσθησαν.
‖itaque
*discedite
Et nunc ‖dico vobis, *absistite ab hominibus
καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀπόστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων 38
‖est
istis, & sinite illos: quoniam si ‖sit ex hominibus consilium
τούτων, καὶ ἐάσατε αὐτούς, ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ
hoc aut opus hoc, dissoluetur. Si verò ex Deo
αὕτη ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται· εἰ δὲ ἐκ θεοῦ 39
℘poteritis eos
‖repugnare
est, non ℘potestis dissoluere id: ne fortè & Deo ‖pugnantes
ἐστιν, οὐ δύνασθε καταλῦσαι αὐτό, μήποτε καὶ θεομάχοι
inueniamini. Consenserunt autem illi. Et conuocantes
εὑρεθῆτε. ἐπείσθησαν δὲ αὐτῷ· καὶ προσκαλεσάμενοι 40
*caesis
‖ne loquerentur
Apostolos, *caedentes denuntiauerunt ‖non loqui in no-
τοὺς ἀποστόλους, δείραντες παρήγγειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνό-
mine Iesu: & dimiserunt eos.
ματι τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς.
℘Et
℘Illi quidem igitur ibant gaudentes à conspectu
οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ 41
concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu
συνεδρίου; ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ
‖contumeliam pati,
‖contumelia affici.
ἀτιμασθῆναι.

*Totumque diem in templo & circa ‖domum non cessabant
42 πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύσαντο
* Omni autem die ‖domos
docentes, & euangelizantes Iesum Christum.
διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι Ἰησοῦν τὸν Χριστόν.

CAP. VI. ϛ'.

In autem diebus illis ℘multiplicantibus discipulis
1 Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν,
℘crescente numero discipulorum
‖eo
factum est murmur Graecorum aduersus Hebraeos: ‖quòd
ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι
despicerentur in ministerio quotidiano viduae eorum.
παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν.
*Conuocantes
*Aduocantes autem duodecim multitudinem discipulorum.
2 προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν,
‖aequum
℘derelinquere verbum
‖&
dixerunt: Non ‖placitum est nos ℘derelinquentes sermonem
εἶπον, οὐκ ἀρεστόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ
Dei, ‖ministrare mensis Considerate ergo
3 θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. ἐπισκέψασθε οὖν
*boni testimonii
fratres, viros ex vobis *testimonio probatos septem, plenos
ἀδελφοί, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτά, πλήρεις
Spiritu sancto & sapientia, quos constituamus super
πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς
‖opus
‖usu hoc. Nos verò orationi & mi-
4 χρείας ταύτης. ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δια-
℘instantes erimus.
*προσκαρτερέω
nisterio verbi ℘perdurabimus. Et placuit
5 κονίᾳ τοῦ λόγου †προσκαρτερήσομεν. καὶ †ἤρεσεν
† ἀρέσκω
sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum
ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους· καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον,
virum plenum fide & Spiritu sancto, & Philippum, &
ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον, καὶ
Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum
Πρόχορον, καὶ Νικάνορα, καὶ Τίμωνα, καὶ Παρμενᾶν, καὶ Νικόλαον
* Hos
‖ante conspectum Apostolorum: & orantes
aduenam Antiochenum. *Quos statuerunt ‖coram Apo-
6 προσήλυτον Ἀντιοχέα· οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀπο-
stolis: & precati imposuerunt eis manus.
στόλων· καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας.
Et verbum Dei crescebat: & multiplicabatur numerus
7 καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ †ηὔξανε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν
αὐξάνω
℘etiam
discipulorum in Hierusalem valde: multaque℘ turba Sacerdotū
μαθητῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ σφόδρα, πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερέων
‖gratia
obediebat fidei. Stephanus autem plenus ‖fide &
8 ὑπήκουον τῇ πίστει. Στέφανος δὲ πλήρης πίστεως καὶ
fortitudine faciebat prodigia & signa magna in populo.
δυνάμεως ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ.
℘quae appellatur
Surrexerunt autem quidā eorū qui de synagoga ℘dicta
9 ἀνέστησαν δέ τινες τῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς τῆς λεγομένης
‖erant
Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum, & eorū qui ‖à Cili-
Λιβερτίνων, καὶ Κυρηναίων καὶ Ἀλεξανδρέων, καὶ τῶν ἀπὸ Κιλι-
*disputantes cum
cia & Asia, *simul altercantes Stephano: Et non
10 κίας καὶ Ἀσίας, συζητοῦντες τῷ Στεφάνῳ· καὶ οὐκ
‖qui
℘propter quod redarguebantur ab eo cum omni fiducia,
poterant resistere sapientiae & Spiritui ‖ quo loquebatur.℘
ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει.
‖qui dicerent se audiuisse,
*blasphemiae
‖itaque
Tunc summiserunt viros, ‖dicentes: Quòd audiuimus eum
11 τότε ὑπέβαλον ἄνδρας λέγοντας, ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτοῦ
dicentem verba *blasphema in Moysen & Deum.
λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα εἰς Μωσῆν καὶ τὸν θεόν.
Commouerunt, ‖ plebem, & seniores, &
12 †συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς
συγκινέω
℘concurrentes rapuerunt
‖Et
Scribas: & ℘insistentes corripuerunt eum: & adduxerunt
γραμματεῖς, καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτόν, καὶ ἤγαγον
in concilium: ‖Statueruntque testes falsos,
13 εἰς τὸ συνέδριον· ἔστησάν τε μάρτυρας †ψευδεῖς
*qui dicerent
*dicentes: Homo iste non cessat verba blasphema
λέγοντας, ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥήματα βλάσφημα
‖loqui
‖loquens aduersus locum sanctum & Legem.
λαλῶν κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου καὶ τοῦ νόμου·
Audiuimus enim eum dicentem: quoniam Iesus Nazarenus
14 ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος
℘destruet
‖traditiones quas
hic ℘dissoluet locum istum: & mutabit ‖mores quos
οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη ἃ
*intuentes
tradidit nobis Moyses. Et *attendentes in eum
15 παρέδωκεν ἡμῖν Μωσῆς. καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν
‖qui sedebant
omnes ‖sedentes in concilio, viderunt faciem
ἅπαντες οἱ καθεζόμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ, εἶδον τὸ πρόσωπον
eius tanquam faciem angeli.
αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου.

CAP. VII. ζ'.

℘se
Dixit autem princeps Sacerdotum: Si haec ita ℘habent?
1 Εἶπε δὲ ὁ ἀρχιερεύς, εἰ ἄρα ταῦτα οὕτως ἔχει;
‖Qui
‖Ie verò ait: Viri fratres & patres, audite:
2 ὁ δὲ ἔφη, ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε· ὁ
*cùm esset
ὀπτομαι
‖moraretur
Deus gloriae apparuit patri nostro Abrahae *existenti in
θεὸς τῆς δόξης †ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραὰμ ὄντι ἐν τῇ
Mesopotamia, prius quàm ‖habitare eum in Charran:
Μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν Χαρράν,
Et dixit ad illum: Exi de terra tua & de
3 καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς
cognatione tua, & veni in terram quam tibi monstrauero.
συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι †δείξω.
δείκνυμι
℘exiit ‖&
κατοικέω
Tunc ℘ exiens de terra Chaldaeorum,‖ habitauit in Charran.
4 τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς Χαλδαίων, †κατῴκησεν ἐν Χαρράν.
κἀκεῖ-

Et inde, post* mori patrem eius, transtulit
κἀκεῖθεν, μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, μετῴκισεν
illum in terram istam, in quam vos nunc habitatis.
αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖτε·
Et non dedit illi hæreditatem in ea, nec passum
καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ, οὐδὲ βῆμα 5
pedis: & repromisit dare illi in possessionem eam,
ποδός· καὶ ἐπηγγείλατο δοῦναι αὐτῷ εἰς κατάσχεσιν αὐτήν,
& semini eius post ipsum, ‖non existente ei nato.
καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου.
Locutus est autem ℘sic Deus, quia erit semen eius acco-
ἐλάλησε δὲ οὕτως ὁ θεός, ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ πάροι- 6
la in terra aliena: & seruituti subiicient ‖id, & malè tractabūt* annos
κον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ καὶ κακώσουσιν ἔτη
quadringentos. Et gentem cui seruierint, iudicabo
τετρακόσια· καὶ τὸ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ 7
ego, dixit Deus. & post hæc exibunt: & seruient
ἐγώ, εἶπεν ὁ θεός· καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται, καὶ λατρεύσουσί
mihi in loco isto. Et dedit illi ‖pactum
μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ διαθήκην 8
circumcisionis: & sic genuit Isaac, & circuncidit eum
περιτομῆς, καὶ οὕτως ἐγέννησε τὸν ἰσαάκ, καὶ † περιέτεμεν αὐτὸν
die octauo: & Isaac, Iacob: & Iacob,
τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ· καὶ ὁ ἰσαὰκ τὸν ἰακώβ, καὶ ὁ ἰακὼβ τοὺς
duodecim patriarchas. Et Patriarchæ æmulantes
δώδεκα πατριάρχας. καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες 9
Ioseph vendiderunt in Ægyptum: & erat Deus cum eo:
τὸν ἰωσὴφ* ἀπέδοντο εἰς αἴγυπτον· καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ·
Et eripuit eum ex omnibus tribulationibus eius: &
καὶ † ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ, καὶ 10
dedit ei gratiam & sapientiam in conspectu Pharaonis regis
ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντίον φαραὼ βασιλέως
Ægypti, & constituit eum præpositum super Ægyptum, & ℘
αἰγύπτου, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ' αἴγυπτον, καὶ
omnem domum suam. Venit autem fames in vniuersam
ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ· ἦλθε δὲ λιμὸς ἐφ' ὅλην τὴν
‖terram Aegypti & Chanaan, & tribulatio magna: & non inueniebāt
γῆν αἰγύπτου καὶ χαναάν, καὶ θλῖψις μεγάλη, καὶ οὐχ εὕρισκον
cibos patres nostri. *Audiens autem Iacob ‖existētia
χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν. ἀκούσας δὲ ἰακὼβ ὄντα 12
frumenta in Ægypto, misit patres nostros primùm:
σῖτα ἐν αἰγύπτῳ, ἐξαπέστειλε τοὺς πατέρας ἡμῶν πρῶτον·
Et in secundo cognitus est Ioseph ‖fratribus suis:
καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ † ἀνεγνωρίσθη ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, 13
& ℘manifestum factum est Pharaoni genus ‖Ioseph.
καὶ φανερὸν ἐγένετο τῷ φαραὼ τὸ γένος τοῦ ἰωσήφ.
Mittens autem Ioseph, accersiuit patrem suum Ia-
ἀποστείλας δὲ ἰωσὴφ μετεκαλέσατο τὸν πατέρα αὐτοῦ ἰα- 14
cob, & omnem cognationem suam in septuaginta quinque
κώβ, καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν αὐτοῦ ἐν ἑβδομήκοντα πέντε
animabus. *Descendit autem Iacob in Ægyptum, & defun-
ψυχαῖς. κατέβη δὲ ἰακὼβ εἰς αἴγυπτον, καὶ * ἐτελεύ- 15
ctus est ipse & patres nostri. Et translati sunt
τησεν αὐτὸς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν· καὶ † μετετέθησαν 16
in Sichem, & positi sunt in sepulchro quod emit Abraham
εἰς συχέμ, καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι ὃ ὠνήσατο ἀβραὰμ
pretio argenti à filiis ‖Emmor Sichem. Cùm
τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν ἐμμὸρ τοῦ συχέμ. καθὼς 17
autem appropinquaret tempus promissionis quam ℘iurauerat Deus
δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας ἧς ὤμοσεν ὁ θεὸς
Abrahæ, creuit populus, & multiplicatus est in Ægypto:
τῷ ἀβραάμ, ηὔξησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν αἰγύπτῳ,
Quoad vsque surrexit rex alius ‖, qui non sciebat Ioseph.
ἄχρις οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος, ὃς οὐκ ᾔδει τὸν ἰωσήφ· 18
Hic circumueniens genus nostrum, *male affecit
οὗτος κατασοφισάμενος τὸ γένος ἡμῶν, † ἐκάκωσε τοὺς 19
patres nostros ‖ad faciendum expositos infantes suos, ℘ad non
πατέρας ἡμῶν, τοῦ ποιεῖν ἔκθετα τὰ βρέφη αὐτῶν, εἰς τὸ μὴ
sobolescere: In quo tempore natus est Moyses: & fuit ‖venustus
ζωογονεῖσθαι. ἐν ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη μωσῆς, καὶ ἦν ἀστεῖος 20
Deo: qui nutritus est* mēses tres in domo patris sui.
τῷ θεῷ, ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ·
‖Expositum autem illum sustulit eum filia Pharaonis
ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν ἀνείλετο αὐτὸν ἡ θυγάτηρ φαραώ, 21
& nutriuit eum sibiipsi in filium. Et eru-
καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν· καὶ ἐπαι- 22
ditus est Moyses omni sapientia Ægyptiorū: ℘erat autem potens in ‖di-
δεύθη μωσῆς πάσῃ σοφίᾳ αἰγυπτίων· ἦν δὲ δυνατὸς ἐν λό-
ctis & factis ipsius. Cùm autem impleretur ei quadra-
γοις καὶ ἔργοις αὐτοῦ. ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσσα- 23
ginta annorum tempus, ascendit in cor eius *inui-
ρακονταετὴς χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐπισκέ-
sere fratres suos filios Israel.
ψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς ἰσραήλ.
Et ‖ videns quendam ℘iniuria affectum, vltus est: & fecit vl-
καὶ ἰδών τινα ἀδικούμενον, ἠμύνατο, καὶ ἐποίησεν ἐκ- 24
tionem ‖oppresso percutiens Ægyptium.
δίκησιν τῷ καταπονουμένῳ, πατάξας τὸν αἰγύπτιον·
Existimabat autē intelligere fratres suos, quoniam Deus per
ἐνόμιζε δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὁ θεὸς διὰ 25
manum ipsius daret illis salutem: *ij autem non intellexerunt.
χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς σωτηρίαν· οἱ δὲ οὐ συνῆκαν.

quàm mortuus est pater
‖cùm non haberet filium.
℘ei
‖eos, * eos annis quadringentis:
‖testamentum
περιτέμνω
ἀποδίδωμι
ἐξαιρέω
℘super
‖Aegyptum
*Cùm audisset ‖esse frumentum
‖à ἀναγνωρίζω ℘manifestatum ‖eius.
*Et τελευτάω
μετατίθημι
‖Memor filij
℘professus erat
‖in Aegypto,
* affixit κακόω
‖ vt exponerent ℘ne viuificarētur. Eodem ‖gratus
*tribus mensibus
‖Exposito illo
℘ & ‖ verbis & in operibus suis.
*vt visitaret
‖cùm vidisset ℘iniuriam patientem, vindicauit illum: ‖ ei qui iniuriam sustinebat, percusso Aegyptio.
*at illi

At sequenti ‖ die ℘visus est eis pugnantibus, &
26 τῇ τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ † ὤφθη αὐτοῖς μαχομένοις, καὶ
compulit eos in pacem, dicens: Viri, fratres estis
συνήλασεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην, εἰπών, ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε
vos: vt quid, iniuria afficitis alij alios? At iniuria afficiens
27 ὑμεῖς· ἵνα τί ἀδικεῖτε ἀλλήλους; ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν
proximum, repulit eum, dicens: Quis te constituit principem
πλησίον, ἀπώσατο αὐτόν, εἰπών, τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα
& iudicem super nos? *Non interficere me tu vis,
28 καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις,
quemadmodum interfecisti heri Ægyptium?
ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν αἰγύπτιον;
Fugit autem Moyses in verbo isto: & factus est aduena
29 ἔφυγε δὲ μωσῆς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐγένετο πάροικος
in terra Madian: vbi generauit filios duos. Et exple-
30 ἐν γῇ μαδιάμ, οὗ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο. καὶ πληρω-
tis annis quadraginta, apparuit illi in deserto montis
θέντων ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ὄρους
Sina angelus Domini in ‖flamma ignis rubi.
σινᾶ ἄγγελος κυρίου ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου.
At Moyses ℘videns, admiratus est visum. ‖Accedente autem
31 ὁ δὲ μωσῆς ἰδὼν ἐθαύμασε τὸ ὅραμα. προσερχομένου δὲ
illo *considerare, facta est vox Domini ad eum:
αὐτοῦ κατανοῆσαι, ἐγένετο φωνὴ κυρίου πρὸς αὐτόν·
Ego ‖ Deus patrum tuorum, Deus Abraham, & Deus
32 ἐγὼ ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς
Isaac, & Deus Iacob. Tremens autem factus Moyses, non
ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ. ἔντρομος δὲ γενόμενος μωσῆς οὐκ
audebat considerare. Dixit autem illi Dominus:
33 ἐτόλμα κατανοῆσαι. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ κύριος,
Solue calceamentum pedum tuorum: enim locus in quo stas,
† λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου· ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ ἕστηκας,
terra sancta est. Videns vidi afflictionem populi mei qui ℘
34 γῆ ἁγία ἐστίν. ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ
in Ægypto: & gemitum eorum audiui: & descendi ‖ e-
ἐν αἰγύπτῳ, καὶ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην *ἐξε-
ruere eos. Et nunc veni,* mittam te in Ægyptum.
λέσθαι αὐτούς. καὶ νῦν δεῦρο, ἀποστελῶ σε εἰς αἴγυπτον.
Hunc Moysen quem negauerunt, dicentes: Quis te consti-
35 τοῦτον τὸν μωσῆν ὃν ἠρνήσαντο, εἰπόντες, τίς σε κατέστη-
tuit principem & iudicem? hunc Deus principem & redemptorem
σεν ἄρχοντα καὶ δικαστήν; τοῦτον ὁ θεὸς ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν
misit ‖ in manu angeli ℘visi illi in rubo.
ἀπέστειλεν ἐν χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ·
Hic eduxit illos, faciens prodigia & signa in terra
36 οὗτος ἐξήγαγεν αὐτούς, ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν γῇ
Ægypti, & in rubro mari, & in deserto ‖annos qua-
αἰγύπτου καὶ ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσ-
draginta. Hic est Moyses *dicens filiis
37 σαράκοντα. οὗτός ἐστιν ὁ μωσῆς ὁ εἰπὼν τοῖς υἱοῖς
Israel: Prophetam vobis resuscitabit Dominus Deus vester de
ἰσραήλ, προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν
fratribus vestris tanquā me. ‖ Hic est ‖ ille factus
38 ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ· οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος
in ecclesia in solitudine, cum angelo ℘loquente
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ, μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος
ei in monte Sina, & ‖ patribus nostris qui accepit verba
αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει σινᾶ, καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια
*viuentia dare nobis. Cui noluerunt ‖auscultantes
39 ζῶντα δοῦναι ἡμῖν· ᾧ οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι
fieri patres nostri: sed repulerunt, & auersi sunt
γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλ' † ἀπώσαντο καὶ ἐστράφησαν ταῖς
cordibus suis in Ægyptum. Dicentes ad Aaron:
40 καρδίαις αὐτῶν εἰς αἴγυπτον· εἰπόντες τῷ ἀαρών,
Fac nobis deos qui præcedant nos: Nam Moyses ℘hic
ποίησον ἡμῖν θεοὺς, οἳ προπορεύσονται ἡμῶν· ὁ γὰρ μωσῆς οὗτος
qui eduxit nos de terra Ægypti, nescimus quid factum sit
ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν
ei. Et vitulum fecerunt in diebus illis: &
41 αὐτῷ. καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ
obtulerunt hostiam simulachro: & ‖ oblectati sunt in operibus
ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις
manuum suarum. Conuertit autem Deus, & tradidit
42 τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἔστρεψε δὲ ὁ θεός, καὶ παρέδωκεν
eos seruire militiæ cæli, sicut scriptum est
αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται
in libro Prophetarum. *Non victimas & ‖sacrificia obtulistis
ἐν βίβλῳ τῶν προφητῶν, μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ
mihi ℘annos quadraginta in deserto, domus Israel?
μοι ἔτη τεσσαράκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ οἶκος ἰσραήλ;
Et suscepistis tabernaculum Moloch, & sydus
43 καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ μολόχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ
dei vestri Rephan, figuras quas fecistis adorare
θεοῦ ὑμῶν ῥεφάν, τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν
eas. Et transferam vos trans Babylonem.
αὐτοῖς· καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέκεινα βαβυλῶνος.
Tabernaculum testimonij ‖erat in patribus nostris in ‖deser-
44 ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν ἐν τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρή-
to, sicut disposuit *ille loquens ‖Moysi facere illud
μῳ, καθὼς διετάξατο ὁ λαλῶν τῷ μωσῇ, ποιῆσαι αὐτὴν
secundùm ℘ exemplar quod viderat.
κατὰ τὸν τύπον ὃν ἑωράκει·

‖verò ℘apparuit illis litigantibus: & conciliabat ὀπτομαι
‖ nocetis alterutrum? Qui autem iniuriam faciebat proximo, ℘
* Nunquid
‖igne flammæ
℘ autem ‖Et
* vt consideraret
‖sum
λύω
℘ est
‖liberare ἐξαιρέω
‖cum ℘ qui apparuit
‖annis
*qui dixit
‖ ipsum audietis. ‖qui fuit
℘qui loquebatur
‖cum
* vitæ ‖obedire
ἀπωθέω
℘enim
‖lætabantur
‖Nunquid *hostias ‖annis
℘fuit cum
*Deus ‖ad Moysen vt faceret ℘formam quam

Quod & induxerunt, suscipientes patres nostri cum
ἣν καὶ εἰσήγαγον διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν μετὰ 45
Iesu in possessionem Gentium, quas expulit Deus
Ἰησοῦ ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν † ἔξωσεν ὁ Θεὸς
à facie patrum nostrorum vsque *dies Dauid:
ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν, ἕως τῶν ἡμερῶν Δαβίδ·
Qui inuenit gratiam ante Deum: & petiit ‖ inuenire
ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ᾐτήσατο εὑρεῖν 46
tabernaculum Deo Iacob. Salomon autem ædifi-
σκήνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ. Σολομῶν δὲ † ᾠκοδό- 47
cauit illi domum. Sed non excelsus in manufactis
μησεν αὐτῷ οἶκον. ἀλλ' οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις 48
templis habitat, sicut propheta dicit: Cælum mihi
ναοῖς κατοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει· ὁ οὐρανός μοι 49
ρ thronus, at terra ‖ scabellum pedum meorum. Quam domum ædifi-
θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου· ποῖον οἶκον οἰκοδο-
cabitis mihi, dicit Dominus? aut quis locus requietionis meæ *?
μήσετέ μοι; λέγει Κύριος· ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου;
Nonne manus mea fecit hæc omnia?
οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίησε ταῦτα πάντα; 50
‖ Duri ceruice, & incircuncisi ρ corde &
σκληροτράχηλοι, καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς 51
auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis: sicut
ὠσὶν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε, ὡς
patres vestri, ‖ & vos. Quem Prophetarum non
οἱ πατέρες ὑμῶν καὶ ὑμεῖς. τίνα τῶν προφητῶν οὐκ 52
sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt *prænun-
ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν; καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγ-
tiantes de aduentu iusti: cuius nunc vos pro-
γείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς προ-
ditores & homicidæ fuistis: Qui accepistis
δόται καὶ φονεῖς γεγένησθε· οἵτινες ἐλάβετε τὸν 53
Legem in dispositiones angelorum, & non custodistis.
νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, καὶ οὐκ ἐφυλάξατε.
Audientes autem hæc, dissecabantur cordibus suis,
ἀκούοντες δὲ ταῦτα, διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, 54
& stridebant ‖ dentes in eum.
καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτόν.
ρ Existens autem plenus Spiritu sancto, intendens in
ὑπάρχων δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν 55
cælum, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem ‖ ex dextris Dei.
οὐρανὸν, εἶδε δόξαν Θεοῦ, καὶ Ἰησοῦν ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ·
Et ait: Ecce video cælos apertos, & filium
καὶ εἶπεν, ἰδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους, καὶ τὸν υἱὸν 56
hominis *ex dextris stantem Dei. ‖ clamantes
τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ Θεοῦ. κράξαντες 57
autem voce magna. continuerunt aures suas, & ρ irruerunt
δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν, καὶ ὥρμησαν
vnanimiter in eum. Et eiicientes ‖ extra ciuitatem,
ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν· καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως, 58
lapidabant: & testes deposuerunt vestimenta sua
ἐλιθοβόλουν. καὶ οἱ μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια αὐτῶν
secus pedes adolescentis * vocati Sauli. Et lapi-
παρὰ τοὺς πόδας νεανίου καλουμένου Σαύλου· καὶ ἐλιθο- 59
dabant Stephanum, inuocantem, & dicentem: Domine Iesu,
βόλουν τὸν Στέφανον, ἐπικαλούμενον καὶ λέγοντα, Κύριε Ἰησοῦ,
suscipe spiritum meum. Positis autem genibus, clamauit
δέξαι τὸ πνεῦμά μου. θεὶς δὲ τὰ γόνατα, ἔκραξε 60
voce magna, ‖ Domine, ne statuas illis peccatum
φωνῇ μεγάλῃ, Κύριε, μὴ † στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν
hoc. Et ρ hoc dicto obdormiuit ‖.
ταύτην. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐκοιμήθη.

Margin: ἐξώθω; * in diebus; ‖ vt inueniret; οἰκοδομέω; ρ sedes est, ‖ autem; * est?; ‖ Dura ρ cordibus; ‖ ita; διάκω; * eos qui prænuntiabant; ‖ dentibus; ρ Cùm esset; ‖ à; * à ‖ Ex; ρ impetum fecerunt; ‖ eum; * qui vocabatur Saulus.; ‖ dicens: ἵστημι; ρ cùm dixisset ‖ in Domino.

CAP. VIII. η'.

Saulus autem erat consentiens neci eius. Facta est
Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ. ἐγένετο 1
autem in illa die persecutio magna in ecclesiam
δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν
*in Hierosolymis: ‖ omnésque dispersi sunt per regiones
τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις, πάντες τε διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας
Iudææ & Samariæ, præter Apostolos.
τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας, πλὴν τῶν ἀποστόλων.
ρ Extulerunt autem Stephanum viri ‖ religiosi: & fece-
συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς, καὶ ἐποιή- 2
runt planctum magnum super *eo. Saulus verò de-
σαντο κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ. Σαῦλος δὲ ἐλυ- 3
uastabat ecclesiam, per domos intrans, ‖ tra-
μαίνετο τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύ-
hensque viros ac mulieres, tradebat in custodiam.
ρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυλακήν.
Illi quidem igitur ρ dispersi, pertransibant euangelizantes
οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διῆλθον εὐαγγελιζόμενοι τὸν 4
verbum. Philippus autem descendens in ciuitatem Samariæ,
λόγον· Φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας, 5
prædicabat illis Christum. Intendebant autem turbæ
ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν Χριστόν. προσεῖχόν τε οἱ ὄχλοι 6
‖ dictis à Philippo vnanimiter, *in audire
τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ὁμοθυμαδὸν, ἐν τῷ ἀκούειν
eos & videre signa quæ faciebat. ‖ Multorum enim
αὐτοὺς καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει· πολλῶν γὰρ 7
habentium spiritus immundos, clamantes voce magna,
τῶν ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα, βοῶντα φωνῇ μεγάλῃ,

Margin: * quæ erat ‖ &; ρ Curauerunt ‖ timorati:; * eum.; ‖ &; ρ qui erant; ‖ his quæ dicebantur * audientes, & videntes ‖ Multi enim eorū qui habebant

exibant. Multi autem paralytici & claudi curati sunt.
ἐξήρχετο. πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν.
Et factum est ρ gaudium magnum in ciuitate illa.
8 καὶ ἐγένετο χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ.
Vir autem quidam nomine Simon ‖ antè fuerat in ciuitate
9 ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι Σίμων προϋπῆρχεν ἐν τῇ πόλει
*magicam exercens, & seducens gentem Samariæ, dicens esse
μαγεύων, καὶ ἐξιστῶν τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας, λέγων εἶναί
10 aliquem seipsum magnum: Cui auscultabant omnes à mi-
τινα ἑαυτὸν μέγαν· ᾧ προσεῖχον πάντες ἀπὸ μι-
nimo vsque ad maximum, dicentes: Hic est virtus Dei
κροῦ ἕως μεγάλου, λέγοντες, οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ
illa magna. Attendebant autem ‖ ei, propter ρ multo tempore
11 ἡ μεγάλη. προσεῖχον δὲ αὐτῷ, διὰ τὸ ἱκανῷ χρόνῳ
magicis ‖ dementasse eos. Cùm verò credidissent
12 ταῖς μαγείαις † ἐξεστακέναι αὐτούς. ὅτε δὲ ἐπίστευσαν
Philippo euangelizanti quæ de regno Dei,
τῷ Φιλίππῳ εὐαγγελιζομένῳ τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ
& nomine Iesu Christi, baptizabantur viríque ac
καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καὶ
mulieres. *At Simon & ipse credidit: & ‖ baptizatus,
13 γυναῖκες. ὁ δὲ Σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσε, καὶ βαπτισθεὶς,
ρ erat perdurans Philippo, Vidénsque ‖ virtutes & si-
ἦν προσκαρτερῶν τῷ Φιλίππῳ, θεωρῶν τε δυνάμεις καὶ ση-
gna *magna facta, obstupefiebat. Audientes autē qui ‖ in
14 μεῖα μεγάλα γινόμενα, ἐξίστατο. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν
Hierosolymis Apostoli, quia recepisset Samaria verbum
Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι ὅτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ
Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem.
Θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην·
Qui ρ descendentes orauerunt pro ipsis, vt ac-
15 οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο περὶ αὐτῶν, ὅπως λά-
ciperēt Spiritum sanctum. Nondum enim erat in quenquam illorum
16 βωσι πνεῦμα ἅγιον· οὔπω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν
‖ illapsus: tantum autem baptizati erant in *nomen
† ἐπιπεπτωκὸς, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα
Domini Iesu. Tunc imponebant manus super illos,
17 τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. τότε ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτούς,
& accipiebant Spiritum sanctum. ‖ Conspiciens autem
18 καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον. θεασάμενος δὲ
Simon quia per impositionem ρ manuum Apostolorum daretur
ὁ Σίμων ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται
Spiritus sanctus, obtulit eis ‖ pecunias,
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα,
Dicens? Date & mihi potestatem hanc, vt cuicūque
19 λέγων, δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν
imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum.
ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον.
Petrus autem dixit ad eum: * Argentum tuum cum te
20 Πέτρος δὲ εἶπε πρὸς αὐτὸν, τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ
sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti per
εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ ἐνόμισας διὰ
‖ pecuniæ possideri. Non est tibi pars neque sors
21 χρημάτων κτᾶσθαι. οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος
in sermone isto: nam cor ρ tuum non est rectum coram
ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ· ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον
Deo. ‖ Pœnitere igitur ab nequitia tua hac:
22 τοῦ Θεοῦ. μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης,
& roga Deum, si fortè remittatur tibi *cogitatio
καὶ † δεήθητι τοῦ Θεοῦ, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς
cordis tui. In enim felle amaritudinis, & obligatione
23 καρδίας σου· εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον
iniquitatis video te ‖ existentem. Respondens autem Simon
24 ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων,
dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, vt
εἶπε, δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν Κύριον, ὅπως
nihil veniat super me horū quæ dixistis. ρ Illi quidē itaque
25 μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὧν εἰρήκατε. οἱ μὲν οὖν
testificati & locuti verbum Domini, re-
διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, ὑπέ-
dibant in ‖ Hierusalem: multósque vicos Samaritanorum
στρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ, πολλάς τε κώμας τῶν Σαμαρειτῶν
*euangelizarunt. Angelus autem Domini locutus est ad
26 εὐηγγελίσαντο. ἄγγελος δὲ Κυρίου ἐλάλησε πρὸς
Philippum, dicens: Surge, & vade contra meridianum,
Φίλιππον, λέγων, ἀνάστηθι καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν,
ad viam ‖ descendentem ab Hierusalem in Ga-
ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Γά-
zam: hæc est deserta. Et surgens abiit. Et
27 ζαν· αὕτη ἐστὶν ἔρημος. καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη· καὶ
ecce vir Æthiops, eunuchus, potens, Candaces re-
ἰδοὺ ἀνὴρ Αἰθίοψ εὐνοῦχος, δυνάστης Κανδάκης τῆς βασι-
ginæ Æthiopum, qui erat super ρ omnem gazam eius: qui
λίσσης Αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς, ὃς
venerat ‖ adoraturus in Hierusalem: *Erátque reuer-
28 ἐληλύθει προσκυνήσων εἰς Ἱερουσαλήμ· ἦν τε ὑποστρέ-
tens, & sedens super currum suum, ‖ legebat pro-
φων, καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, ἀνεγίνωσκε τὸν προ-
phetam Esaiam. Dixit autem Spiritus Philippo:
29 φήτην Ἡσαΐαν. εἶπε δὲ τὸ πνεῦμα τῷ Φιλίππῳ,
Accede, & ρ agglutinare currui huic.
πρόσελθε καὶ † κολλήθητι τῷ ἅρματι τούτῳ.

Margin: ρ ergo; ‖ qui; * magnus; quæ vocatur ‖ eum, ρ quod; ‖ dementasse ἐξίστημι; * Tunc ‖ cùm esset; ρ adhærebat ‖ etiam; * maximas fieri, stupens admirabatur. Cum audissent ‖ erant; ρ cùm venissent; ‖ superuenerat: sed * nomine ἐπιπίπτω; ‖ Cùm vidisset; ρ manus; ‖ pecuniam,; * Pecunia tua tecum; ‖ pecunia; ρ enim; ‖ Pœnitentiam itaque age * hæc δέομαι; ‖ esse,; ρ Et; ‖ Hierosolymam: & multis regionibus * euangelizabant.; ‖ quæ descendit; ρ omnes gazas; ‖ adorare * Et reuertebatur; ‖ legénsque; ρ adiunge te ad currum istum κολλάω

* Accurrens
*Praecurrens autem Philippus, audiuit eum legen-
προσδραμὼν δὲ ὁ φίλιππος ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκον- 30
‖Tu scis
tem prophetam Esaiam: & dixit:‖ Nempe intelligis quae
τος τοῦ προφήτου ἠσαΐαν, καὶ εἶπεν, ἆρά γε γινώσκεις ἃ
ρQui ρEt *possum,
legis? ρIs autem ait:‖Quomodo enim *possem,
ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ εἶπε, πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, 31
‖ostenderit ρ vt ascenderet, & sederet secum. ‖autem
si non aliquis‖dux viae fuerit mihi? Rogauitque Philippum ρ ascen-
ἐὰν μή τις ὁδηγήσῃ με; παρεκάλεσέ τε τὸν φίλιππον, ἀνα-
dentem sedere cum eo. at locus‖ scriptu-
βάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ. ἡ δὲ περιοχὴ τῆς γρα- 32
rae quam legebat, erat hic: Tanquam ouis ad occisionem
φῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν, ἦν αὕτη, ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν
*sine voce, ἄγομαι ‖aperuit
ductus est: & sicut agnus coram tondente se *mu-
† ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφω-
tus, sic non ‖aperit os suum. In humi-
νος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ ταπει- 33
litate eius iudicium eius sublatum est. At generationē eius quis e-
νώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διη-
ρ tollitur de
narrabit? quoniam ρtollitur à terra vita eius.
γήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ.
Respondens autem Eunuchus Philippo, dixit: Obsecro
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ φιλίππῳ, εἶπε, δέομαί 34
te, de quo propheta dicit hoc? de seipso, an de
σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει τοῦτο; περὶ ἑαυτοῦ, ἢ περὶ
alio aliquo? Aperiens autem Philippus os
ἑτέρου τινός; ἀνοίξας δὲ ὁ φίλιππος τὸ στόμα 35
suum, & incipiens à scriptura ista, euangelizauit
αὐτοῦ, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης, εὐηγγελίσατο
‖Et dum irent
illi Iesum. |Vt verò ibant per viam
αὐτῷ τὸν ἰησοῦν. ὡς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ τὴν ὁδόν, 36
*quis
venerunt ad quandā aquam: & ait Eunuchus: Ecce aqua: *quid
ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ καί φησιν ὁ εὐνοῦχος, ἰδοὺ ὕδωρ· τί
prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus: Si
κωλύει με βαπτισθῆναι; εἶπε δὲ ὁ φίλιππος, εἰ 37
‖Et
credis ex toto corde, licet. ‖Respondens autem ait,
πιστεύεις ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἔξεστιν. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε,
Credo filium Dei esse Iesum Christum.
πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι τὸν ἰησοῦν χριστόν.
Et iussit stare currum: & descenderunt vterque
καὶ ἐκέλευσε στῆναι τὸ ἅρμα. καὶ κατέβησαν ἀμφότεροι 38
in aquam, & Philippus & Eunuchus: & ba-
εἰς τὸ ὕδωρ, ὅ, τε φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος· καὶ ἐβά-
ptizauit eum. Cùm autem ascendissent de aqua,
πτισεν αὐτόν. ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, 39
Spiritus Domini rapuit Philippum: & non vidit eum
πνεῦμα κυρίου ἥρπασε τὸν φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν 40
ρIbat per
amplius Eunuchus. ρPergebat enim viam suam gaudens.
οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος· ἐπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων·
‖Azoto: & pertransiens
Philippus autem inuētus est in ‖Azotum. & praeteriens
φίλιππος δὲ εὑρέθη εἰς ἄζωτον. καὶ διερχόμενος 41
*ciuitatibus cunctis ‖veniret
euangelizabat *ciuitates omnes donec ‖venire eum in
εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς
Caesaream.
καισάρειαν.

CAP. IX. θ'.

ρautem
At Saulus ρ adhuc spirans minarum & caedis in
Ὁ δὲ σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς 1
‖accessit ad principem
discipulos Domini, ‖accedens principi Sacerdotum,
μαθητὰς τοῦ κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ
* &
*Petiit ab eo epistolas in Damascum ad syn-
ᾐτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς δαμασκὸν πρὸς τὰς συν- 2
agogas: vt si quos inuenisset huius viae existentes virosque
αγωγάς, ὅπως ἐάν τινας εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας, ἄνδρας τε
& mulieres, vinctos perduceret in Hierusalem.
καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς ἱερουσαλήμ.
‖Et cùm iter faceret, contigit vt appropinquaret
‖In autem proficisci, factum est eum appropinquare Damasco:
ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι, ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ δαμασκῷ, 3
& subitò circumfulsit eum lux de caelo.
καὶ ἐξαίφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ·
Et cadens in terram, audiuit vocem dicentem sibi:
πίπτω
καὶ † πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν, ἤκουσε φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ, 4
ρQui dixit:
Saule Saule, quid me persequeris? ρAit autem: Quis es Domine?
σαοὺλ σαούλ, τί με διώκεις; εἶπε δέ, τίς εἶ κύριε; 5
‖Et ille: *est
‖At Dominus dixit: Ego sum Iesus, quem tu persequeris. durum*
ὁ δὲ κύριος εἶπεν, ἐγώ εἰμι ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις· σκληρόν
‖contra stimulum ρEt ‖ac stupens
tibi ‖ad stimulos calcitrare. *Tremēsque & pauens
σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. τρέμων τε καὶ θαμβῶν 6
dixit: Domine, quid me vis facere? Et Dominus ad eum?
εἶπε, κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ κύριος πρὸς αὐτὸν
ρibi
Sed surge, & ingredere in ciuitatem: & ρ dicetur tibi
ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεταί σοι
‖autem illi qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti,
quid te oporteat facere. At viri ‖ simul iter facientes
τί σε δεῖ ποιεῖν. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες 7
ipsi, steterunt attoniti, audientes quidem vocem, neminem autē
αὐτῷ εἱστήκεισαν ἐνεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ
ἐγείρω * quae ‖nihil ρAd manus autem illum trahentes,
videntes. Surrexit autem Saulus de terra:
θεωροῦντες. † ἠγέρθη δὲ ὁ σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς· 8
apertis* autem oculis suis, ‖ neminem videbat. ρManu-
ἀνεῳγμένων δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, οὐδένα ἔβλεπε. χειρα-
ducentes verò eum, introduxerūt in Damascum.
γωγοῦντες δὲ αὐτὸν εἰσήγαγον εἰς δαμασκόν·

‖diebus tribus πίνω
Et erat *dies tres non videns: & non māducauit neque bibit.
9 καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲ † ἔπιε.
*Damasci
Erat autē quidā discipulus *in Damasco, nomine Ananias: &
10 ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν δαμασκῷ ὀνόματι ἀνανίας, καὶ
‖At ille
dixit ad illum Dominus in visu: Anania. ‖Is autem ait:
εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος ἐν ὁράματι, ἀνανία. ὁ δὲ εἶπεν,
ρEt ‖Surge, &
Ecce ego Domine. ρAt Dominus ad eum: *Surgens
11 ἰδοὺ ἐγὼ κύριε. ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτόν, ἀναστὰς
*qui vocatur Rectus:
vade in vicum *vocatum Rectum: & quae-
πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην εὐθεῖαν, καὶ ζή-
re in domo Iudae Saulum nomine, Tarsensem. ecce enim
τησον ἐν οἰκίᾳ ἰούδα σαῦλον ὀνόματι ταρσέα· ἰδοὺ γὰρ
orat. Et vidit in visione virum nomine Ana-
12 προσεύχεται· καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα ὀνόματι ἀνα-
‖manus
niam, introeuntem, & imponentem sibi ‖manum, vt visum recipiat.
νίαν εἰσελθόντα, καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρα, ὅπως ἀναβλέψῃ.
Respondit autem Ananias:‖ Domine, audiui à multis de
13 ἀπεκρίθη δὲ ὁ ἀνανίας, κύριε, ἀκήκοα ἀπὸ πολλῶν περὶ
viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Hieru-
τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν ἱερου-
salem. Et hic habet potestatem à principibus Sacerdotum
14 σαλήμ· καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων,
ρalligandi ‖qui inuocant
ρalligare omnes *inuocantes nomen tuum.
δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου.
Dixit autem ad eum Dominus: Vade: quoniam vas electio-
15 εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος, πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλο-
*vt portet
nis mihi est iste: *ad portandum nomen meum coram Gentibus.
γῆς μοί ἐστιν οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν
‖&
& regibus, ‖filiisque Israel. Ego enim ostendam
15 καὶ βασιλέων, υἱῶν τε ἰσραήλ. ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω
ρoporteat
illi quanta ρoportet eum pro nomine meo pati.
αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν.
‖Et
‖Abiit autem Ananias, & introiuit in domum: &
17 ἀπῆλθε δὲ ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ
*ei
imponens *in eum manus, dixit: Saule frater, Do-
ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας εἶπε, σαοὺλ ἀδελφέ, ὁ κύ-
‖qui apparuit
minus misit me Iesus ‖ visus tibi in via quā veniebas:
ριος ἀπέσταλκέ με ἰησοῦς ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ ἤρχου,
vt videas, & implearis Spiritu sancto.
ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῇς πνεύματος ἁγίου.
Et confestim ceciderunt ab oculis eius tanquā squa-
8 καὶ εὐθέως ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὡσεὶ λε-
ρ&
mae. ρvisum recepitque statim: & surgens baptizatus est.
πίδες· ἀνέβλεψέ τε παραχρῆμα, καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη·
‖cùm accepisset cibum,
Et ‖accepto cibo, confortatus est. Fuit autem Saulus cum
19 καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν. ἐγένετο δὲ ὁ σαῦλος μετὰ
*qui erant Damasci, ‖per ρingressus in synagogas, ‖Iesum,
*iis qui in Damasco discipulis ‖ dies aliquot.
τῶν ἐν δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς.
Et continuò ρin synagogis praedicabat ‖ Christum, quoniā
20 καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν χριστόν, ὅτι
hic est filius Dei. Stupebant autem omnes
21 οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ
*qui audiebant. ‖qui expugnabat πορθέω ρeos qui inuocabant
*audientes, & dicebant: Nonne hic est ‖ille populatus in Hieru-
ἀκούοντες, καὶ ἔλεγον, οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ † πορθήσας ἐν ἱερου-
salem ρinuocantes nomen istud: & huc ad hoc ve-
σαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο, καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐλη-
nit, vt vinctos illos duceret ad principes Sacerdotum?
λύθει ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς;
ρmultò
Saulus autem ρmagis conualescebat: & confundebat
22 σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο, καὶ συνέχεε τοὺς
‖qui habitabant Damasci, affirmās
Iudaeos ‖habitantes in Damasco, conferens quoniam
ἰουδαίους τοὺς κατοικοῦντας ἐν δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι
hic est Christus. Cum autem implerentur dies
23 οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι
*in vnum ‖vt interficerent
multi, *simul consilium fecerunt Iudaei ‖interimere eum.
ἱκαναί, συνεβουλεύσαντο οἱ ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν.
ρ Custodiebant autem &
Notae factae sunt autem Saulo insidiae eorum. ρAdseruabántque
24 ἐγνώσθη δὲ τῷ σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν· παρετήρουν τε
portas diéque ac nocte, vt eum interficerent.
τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτός, ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσι.
Accipientes autem eum discipuli nocte, demiserunt per
25 λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ νυκτός, καθῆκαν διὰ τοῦ
‖cum, *Cùm autem venisset ‖se iungere
murum‖, submittentes in sporta. *Adueniens autem
26 τείχους, χαλάσαντες ἐν σπυρίδι. παραγενόμενος δὲ
Saulus in Hierusalem, tentabat ‖iungi discipulis: &
ὁ σαῦλος εἰς ἱερουσαλήμ, ἐπειρᾶτο κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς. καὶ
omnes timebant eum, non credentes quòd esset discipulus.
πάντες ἐφοβοῦντο αὐτόν, μὴ πιστεύοντες ὅτι ἐστὶ μαθητής.
ρapprehensum
Barnabas autem ρapprehendens illum, duxit ad
27 βαρνάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτόν, ἤγαγε πρὸς τοὺς
Apostolos, & narrauit illis quomodo in via vidisset
ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν
Dominum, & quia locutus est ei: & quomodo in Damasco
κύριον, καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν δαμασκῷ
fiducialiter egerit in nomine Iesu.
ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ.
‖& exiens
Et erat cum illis intrans‖ in Hierusalem, &
28 καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ
fiducialiter agens in nomine Domini Iesu:
παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ·
*quoque Gētibus ‖cum Graecis
Loquebatúrque *& disputabat ‖aduersus Graecos Illi autem
29 ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς ἑλληνιστάς. οἱ δὲ

quærebant eum occidere. *Cognoscentes autem
ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελεῖν. † ὀπιγνόντες δὲ οἱ 30
fratres, deduxerunt eum in Cæsaream, & dimiserunt
ἀδελφοὶ κατήγαγον αὐτὸν εἰς καισάρειαν, καὶ ἐξαπέστειλαν
eum in Tarsum. Ille quidem igitur *ecclesiæ per totam
αὐτὸν εἰς ταρσόν. αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι καθ' ὅλης 31
Iudæam, & Galilæam, & Samariam ‖ habebant pacem: & ædi-
τῆς ἰουδαίας καὶ γαλιλαίας καὶ σαμαρείας εἶχον εἰρήνην, οἰκο-
ficabat, & pergens timore Domini, & conso-
δομούμεναι καὶ πορευόμεναι τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου, καὶ τῇ παρα-
latione Sancti Spiritus *replebatur.
κλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος * ἐπληθύνετο.
Factum est autem *Petrum transeuntem per omnes, deuenire
ἐγένετο δὲ πέτρον διερχόμενον διὰ πάντων, κατελθεῖν 32
& ad sanctos ‖ habitantes Lyddæ.
καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους τοὺς κατοικοῦντας λύδδαν.
Inuenit autem ibi hominem quendam Aeneam nomine, ab annis
εὗρε δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα αἰνέαν ὀνόματι, ἐξ ἐτῶν 33
octo iacentem in grabbato. qui erat paralyticus.
ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραββάτου, ὃς ἦν παραλελυμένος.
Et ait illi Petrus: Æneas, sanat te ρ Iesus
καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ πέτρος, αἰνέα, ἰᾶται σε ἰησοῦς ὁ 34
Christus: surge, & sterne tibi ipse. Et continuò surrexit.
χριστός· ἀνάστηθι, καὶ * στρῶσον σεαυτῷ. καὶ διὰτάς ἀνέστη.
Et viderunt eum omnes *habitantes Lyddæ &
καὶ εἶδον αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες λύδδαν καὶ 35
Saronæ: qui conuersi sunt ad Dominum.
τὸν σαρωνᾶν, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον.
In Ioppe autē quædam erat discipula nomine Tabitha, quæ
ἐν ἰόππῃ δὲ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι ταβιθά, ἣ 36
interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena bonis
διερμηνευομένη λέγεται δορκάς· αὕτη ἦν πλήρης ἀγαθῶν
operibus & eleemosynis quas faciebat. Factum est autē in
ἔργων καὶ ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς 37
diebus illis, *infirmatam eam mori. Lauantes
ἡμέραις ἐκείναις ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν. λούσαντες
autem eam, posuerunt in cœnaculo. Prope autē ‖ existente
δὲ αὐτὴν ἔθηκαν ἐν ὑπερῴῳ. ἐγγὺς δὲ οὔσης 38
Lydda ρ Ioppe, discipuli audientes quia Petrus
λύδδης τῇ ἰόππῃ, οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες ὅτι πέτρος
*est in ea, miserunt duos viros ad eum, ro-
ὄντα ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν δύο ἄνδρας πρὸς αὐτὸν, παρα-
gantes *non pigritari venire vsque ad ‖ ipsos.
καλοῦντες μὴ ὀκνῆσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν.
Surgens autem Petrus, simul venit ρ illis. *Quem aduenien-
ἀναστὰς δὲ πέτρος συνῆλθεν αὐτοῖς· ὃν παραγενό- 39
tem, duxerunt in cœnaculum: & ‖ adstiterunt ei omnes
μενον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι
viduæ flentes, & ostendentes ρ tunicas & ve-
αἱ χῆραι κλαίουσαι, καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμά-
stes quas faciebas cum illis existens Dorcas.
τια ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὖσα ἡ δορκάς.
*Eiicienes autem foras *omnes Petrus, ponens genua
ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας ὁ πέτρος, * θεὶς τὰ γόνατα 40
orauit, & conuersus ad corpus, dixit: Tabi-
† προσηύξατο. καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε, ταβι-
tha, resurge. ‖ illa verò aperuit oculos suos: & ρ videns
θά, ἀνάστηθι· ἡ δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα
Petrum resedit. Dans autem illi manum, ere-
τὸν πέτρον ἀνεκάθισε. δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα, ἀνέ- 41
xit eam, *Vocans autem sanctos & viduas, *sti-
στησεν αὐτήν. φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας, παρέ-
tit eam viuam. Notum autem factum est per vniuersam
στησεν αὐτὴν ζῶσαν. γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης 42
Ioppen: & multi crediderunt in ‖ Dominum.
τῆς ἰόππης, καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν κύριον.
Factum est autem ρ diies multos manere eum in Ioppe, apud
ἐγένετο δὲ ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι αὐτὸν ἐν ἰόππῃ παρὰ 43
quendam Simonem coriarium.
τινι σίμωνι βυρσεῖ.

CAP. X. í.

Vir autem quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius,
Ἀνὴρ δέ τις ἦν ἐν καισαρείᾳ ὀνόματι κορνήλιος, 1
centurio *ex cohorte vocata Italica:
ἑκατοντάρχης ἐκ σπείρης τῆς καλουμένης ἰταλικῆς·
*Pius & timens Deum, cum omni domo
εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν, σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ 2
suo, faciensque eleemosynas multas plebi, & deprecans
αὐτοῦ, ποιῶν τε ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ, καὶ δεόμενος
D um ‖ per omne. Vidit in visu manifestè, quasi
τοῦ θεοῦ διὰ παντός· εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς, ὡσεὶ 3
ρ horam nonam diei, angelum Dei introeuntem
ὥραν ἐννάτην τῆς ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα
ad se, & dicentem *ei: Corneli.
πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰπόντα αὐτῷ, κορνήλιε.
*Ille autem intuens ei, & pauefactus dixit: ‖ Quid
ὁ δὲ ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἔμφοβος γενόμενος εἶπε, τί 4
est Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemo-
ἐστι κύριε; εἶπε δὲ αὐτῷ, αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημο-
synæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei
σύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

Et nunc mitte in Ioppen viros, & accerse
5 καὶ νῦν πέμψον εἰς ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι
Simonem quendam, qui cognominatur Petrus. Hic hospitatur
σίμωνά τινα ὃς ἐπικαλεῖται πέτρος· οὗτος ξενίζεται
apud quendam Simonem coriarium, ρ cui est domus iuxta mare.
παρά τινι σίμωνι βυρσεῖ, ᾧ ἐστὶν οἰκία παρὰ θάλασσαν. ρ cuius
hic dicet tibi quid te oportet facere.
οὗτος λαλήσει σοι τί σε δεῖ ποιεῖν.
*Vt autem discessit angelus *ille loquens Cornelio, vocatis
6 ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν τῷ κορνηλίῳ, φωνήσας
duobus famulis suis, & milite pio assisten-
δύο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτε-
tium sui: Et expositis illis omnibus,
ρούντων αὐτῷ· καὶ ἐξηγησάμενος ἅπαντα αὐτοῖς, 8
misit illos in Ioppen. ‖ At postridie
ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς ἰόππην. τῇ δὲ ἐπαύριον
iter facientibus illis, & ciuitati appropinquantibus, ascendit Petrus
ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει ἐγγιζόντων, ἀνέβη πέτρος
ρ super domum precari, circa horam sextam. ρ in superiora, vt oraret,
ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι, περὶ ὥραν ἕκτην.
*Factus est autem esuriens, & voluit gustare. Paranti-
10 ἐγένετο δὲ προσπεινῶν, καὶ ἤθελε γεύσασθαι. παρασκευα- *Et cùm esuriret
bus autem illis, cecidit super eum mentis excessus:
ζόντων δὲ ἐκείνων, ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις·
Et ‖ spectat cælum apertum, & descendens super
11 καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ καταβαῖνον ἐπ' *vidit
se vas quoddã velut linteum magnum, quatuor initiis
αὐτὸν σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τεσσαρσιν ἀρχαῖς
‖ vinctum, & demissum in terram: In quo erant ‖ submitti de cælo
12 δεδεμένον, καὶ καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς. ἐν ᾧ ὑπῆρχε
omnia quadrupedia terræ, & ρ feræ, & reptilia, & ρ serpentia
πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς, καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ
volatilia cæli. Et facta est vox ad
13 τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς
eum: *Surge Petre, occide & manducа. At Petrus *Surge *autem
14 αὐτὸν, ἀναστὰς πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. ὁ δὲ πέτρος
ait: ‖ Nequaquam Domine: quia nunquam manducaui omne commune ‖ Absit
εἶπε, μηδαμῶς κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν
aut immundum. Et vox iterum ex secundo ad
15 ἢ ἀκάθαρτον. καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς ρ dixerit.
eum: Quæ Deus purificauit, tu ne commune ρ ait. Hoc autem
16 αὐτὸν, ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ
factum est per ter. Et *rursum receptum est vas in cælum *statim
ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν.
*Vt autem in seipso hæsitaret Petrus quidnam esset visio *Et dum intra se
17 ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ πέτρος τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα
quã vidisset, & ecce viri ‖ missi à Cornelio, ‖ qui erant
ὃ εἶδε, καὶ ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τοῦ κορνηλίου,
inquirentes & discentes domum Simonis, astiterunt
διερωτήσαντες καὶ μαθόντες τὴν οἰκίαν σίμωνος, ἐπέστησαν
ad ρ vestibulum. Et *vocantes interrogabant si ρ ianuam. *cum vocasset
18 ἐπὶ τὸν πυλῶνα· καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο εἰ
Simon *cognominatus Petrus, illic ‖ hospitatur. *qui cognominatur
σίμων ὁ ἐπικαλούμενος πέτρος ἐνθάδε ξενίζεται. ‖ haberet hospitium
At Petro ρ cogitante de visione, dixit ρ autem
19 τοῦ δὲ πέτρου διενθυμουμένου περὶ τοῦ ὁράματος, εἶπεν
ei Spiritus: Ecce viri tres quærunt te.
αὐτῷ τὸ πνεῦμα, ἰδοὺ ἄνδρες τρεῖς ζητοῦσί σε.
*Sed surgens descende, & vade cum eis, ni- *Surge haque, &
20 ἀλλὰ ἀναστὰς † κατάβηθι, καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς μη- *dubitans:
hil *ambigens, quia ego misi illos.
δὲν διακρινόμενος, διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς.
Descendens autem Petrus ad viros *missos
21 καταβὰς δὲ πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας τοὺς ἀπεσταλ-
à Cornelio, dixit ad ipsos: Ecce ego sum ‖ est ρ venistis?
μένους ἀπὸ τοῦ κορνηλίου, εἶπεν πρὸς αὐτοὺς, ἰδοὺ ἐγώ εἰμι
quem quæritis. quæ ‖ causa propter quam ρ adestis? ρ Vi verò dixerũt ‖ Qui
22 ὃν ζητεῖτε· τίς ἡ αἰτία δι' ἣν πάρεστε; οἱ δὲ εἶπον,
Cornelius centurio, vir iustus & timens
κορνήλιος ἑκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος
Deum, *testimonio omnatusque ab tuba gentis Iudæorum, *& testimonium
τὸν θεὸν, μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν ἰουδαίων, habens ab vniuersa gente
*diuinitus admonitus est ab angelo sancto accersiri te *responsum accepit
ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου μεταπέμψασθαί σε
in domum suam, & audire verba abs te.
εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ.
‖ Introuocans ergo eos, recepit hospitio. At sequenti die ρ ‖ Introducens
23 εἰσκαλεσάμενος οὖν αὐτοὺς ἐξένισε. τῇ δὲ ἐπαύριον ρ autem surgens ‖
Petrus exiit cum illis: & quidam *fratrum ab profectus est
ὁ πέτρος ἐξῆλθε σὺν αὐτοῖς, καί τινες τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ τῆς *ex fratribus
Joppe comitati sunt eum. Et altera *die introierunt *autem
24 ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ. καὶ τῇ ἐπαύριον εἰσῆλθον
in Cæsaream. At Cornelius ‖ erat expectans eos, ‖ verò expectabat
εἰς τὴν καισάρειαν. ὁ δὲ κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτοὺς, illos, conuocatis
connocans cognatos suos, & necessarios coguatis suis, & necessariis amicis.
συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἀναγκαίους Et
amicos. Vt autem factũ est ρ ingredi Petrum, occurrens ρ cùm introisset Petrus, obuius ve-
25 φίλους. ὡς δὲ ἐγένετο εἰσελθεῖν τὸν πέτρον, συναντήσας nit
ei Cornelius: procidens ad pedes* adorauit. *& *eius
αὐτῷ ὁ κορνήλιος, πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας προσεκύνησεν.
At Petrus ‖ eleuauit eum, dicens: Surge: & ego ipse ‖ verò
ὁ δὲ πέτρος ἤγειρεν αὐτὸν, λέγων, † ἀνάστηθι καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἀνίσταμαι
ἄνθρωπός

homo sum. Et colloquens *ei intrauit: &
ἄνθρωπός εἰμι. καὶ συνομιλῶν αὐτῷ, εἰσῆλθε, καὶ 27
inuenit ‖conuentos multos: Dixitque ad illos:
εὑρίσκει συνεληλυθότας πολλούς, ἔφη τε πρὸς αὐτούς, 28
Vos scitis ϱvt nefas est viro Iudæo coniungi
ὑμεῖς ἐπίστασθε ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ ἰουδαίῳ, κολλᾶσθαι
aut accedere 'alienigenæ. Et mihi Deus ostendit neminem
ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ· καὶ ἐμοὶ ὁ θεὸς ἔδειξε μηδένα
communem aut immundum dicere hominem. *Ideo &
κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον· διὸ καὶ 29
incontradicenter veni accersitus. Interrogo ergo, ‖cui
ἀναντιρρήτως ἦλθον μεταπεμφθείς. πυνθάνομαι οὖν, τίνι
causa accersistis me? Et Cornelius ait:
λόγῳ μετεπέμψασθέ με; καὶ ὁ κορνήλιος ἔφη, 30
A nudiusquarta die, vsque ad hanc horam eram ie-
ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας † ἤμην νη-
iunans & nona hora orans in domo
στεύων, καὶ τὴν ἐννάτην ὥραν προσευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ
mea: & ecce vir stetit ante me in veste ϱsplendida:
μου, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ,
Et ait: Corneli, exaudita est tua oratio: &
καί φησι, κορνήλιε, † εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχή, καὶ αἱ 31
eleemosynæ tuæ cõmemoratæ sunt in conspectu Dei.
ἐλεημοσύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.
Mitte ergo in Ioppen, & accerse Simonem, qui
πέμψον οὖν εἰς ἰόππην, καὶ μετακάλεσαι σίμωνα ὃς 32
cognominatur Petrus: hic hospitatur in domo Simonis coriarii
ἐπικαλεῖται πέτρος· οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ σίμωνος βυρσέως
iuxta mare, qui adueniens loquetur tibi.
παρὰ θάλασσαν, ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι.
'Ex eadem ergo misi ad te: *tuque bene fecisti
ἐξ αὐτῆς οὖν ἔπεμψα πρός σε, σύ τε καλῶς ἐποίησας 33
‖adueniens. Nunc ergo omnes nos ϱcoram Deo ad-
παραγενόμενος. νῦν οὖν πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πά-
sumus, audire omnia' præcepta tibi à *Deo'
ρεσμεν, ἀκοῦσαι πάντα τὰ * προστεταγμένα σοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ.
Aperiens autem Petrus os ‖, dixit: In veritate
ἀνοίξας δὲ πέτρος τὸ στόμα, εἶπεν, ἐπ' ἀληθείας 34
ϱdeprehendo quia non est personarum acceptor Deus.
καταλαμβάνομαι ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ θεός,
Sed in omni gente 'timens eum, & *operans
ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος 35
iustitiam, acceptus illi est. Verbum quod mi-
δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστι. τὸν λόγον ὃν ἀπέ- 36
sit ‖ filius Israel, annuntians pacem per Iesum
στειλε τοῖς υἱοῖς ἰσραήλ, εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ ἰησοῦ
Christum: (hic est omnium Dominus.) Vos scitis
χριστοῦ, οὗτός ἐστι πάντων κύριος. ὑμεῖς οἴδατε 37
ϱ factum verbum per vniuersam Iudæam, 'inceptum à
τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ' ὅλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς
Galilæa, post baptismum quod prædicauit Ioannes:
γαλιλαίας, μετὰ τὸ βάπτισμα ὃ ἐκήρυξεν ἰωάννης,
Iesum illum à Nazareth, *vt vnxit eum Deus Spi-
ἰησοῦν τὸν ἀπὸ ναζαρέτ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύ- 38
ritu sancto & ‖ efficacia, qui pertransiit ϱbenefaciens & sanans
ματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ † ἰώμενος
omnes potestate oppressos a diabolo: quoniam
πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ
Deus erat cum illo. Et nos sumus testes om-
θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες πάν- 39
nium quæ fecit inque regione Iudæorum & in Hieru-
των ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν ἰουδαίων καὶ ἐν ἱερου-
salem: quem & occiderunt suspendentes in ligno.
σαλήμ, ὃν καὶ * ἀνεῖλον κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου·
Hunc Deus suscitauit tertia die: & dedit eum ma-
τοῦτον ὁ θεὸς ἤγειρε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμ- 40
nifestum fieri, Non omni populo, sed testibus
φανῆ γενέσθαι, οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς 41
præordinatis à Deo, nobis, qui commanducauimus
† προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν
& combibimus 'ei, post resurrexisse eum ex mortuis.
καὶ συνεπίομεν αὐτῷ, μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.
Et præcepit nobis prædicare populo, & testifi-
καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι τῷ λαῷ, καὶ διαμαρτύ- 42
cari quia ipse est * ille definitus à Deo iudex viuorum
ρασθαι ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων
& mortuorum. Huic omnes Prophetæ ‖ testantur,
καὶ νεκρῶν· τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν, 43
remissionem peccatorum accipere per nomen eius ϱomnem
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν
credentem in eum. Adhuc loquente Petro
πιστεύοντα εἰς αὐτόν. ἔτι λαλοῦντος τοῦ πέτρου τὰ 44
verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes
ῥήματα ταῦτα, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς
'audientes verbum: Et obstupuerunt qui ex circũcisione
ἀκούοντας τὸν λόγον· καὶ † ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς 45
fideles *quotquot comitati fuerant Petrum, quia & in ‖ gentes donum
πιστοὶ ὅσοι συνῆλθον τῷ πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ
sancti Spiritus ϱ effusum est. Audiebant enim illos
τοῦ ἁγίου πνεύματος * ἐκκέχυται. ἤκουον γὰρ αὐτῶν 46
loquentes linguis, & magnificantes Deum. Tunc re-
λαλούντων γλώσσαις, καὶ μεγαλυνόντων τὸν θεόν. τότε ἀπε-

* cum illo, ‖ qui conuenerant, ϱ quomodo abominatum sit 'ad alienigenam: Sed *Propter quod sine dubitatione ‖ quam ob causam ἤμι ϱ candida: εἰσακούομαι 'Confestim *& ‖ veniendo. ϱ in conspectu tuo 'quęcunque sunt *Domino. προστάττω ‖ suum, ϱ comperi 'qui timet *operatur ‖ Deus ϱ quod est *incipiens enim *quomodo ‖ virtute; ϱ benefaciendo & sanando ἰάομαι ἀναιρέω προχειροτονέω 'cũ illo, postquàm resurrexit à *qui constitutus est ‖ testimonium perhibent, ϱ omnes qui credunt 'qui audiebant ἐξίσταμαι * qui venerãt cum Petro, ‖ nationes gratia ϱ effusa ἐκχέω

spondit Petrus: Nunquid aquam prohibere potest
47 κριθη ὁ πέτρος, μήτι τὸ ὕδωρ κωλῦσαι δύναταί
quis, 'ad non baptizari hos, qui Spiritum sanctum
τις, τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον
acceperunt sicut & nos? *Iussitque eos
48 ἔλαβον, καθὼς καὶ ἡμεῖς; προσέταξέ τε αὐτοὺς
baptizari in nomine Domini Iesu ‖. Tunc rogauerunt
βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ. τότε ἠρώτησαν
eum ϱmanere dies aliquot.
αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

'vt non baptizentur hi *Et ‖ Christi. ϱ vt maneret apud eos aliquot diebus.

CAP. XI. ια.

Audierunt autem Apostoli & fratres 'existentes apud
1 Ἤκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες κατὰ τὴν
Iudæam, quoniam & Gentes receperunt verbum Dei.
ἰουδαίαν, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ.
* Et cùm ascendisset Petrus in Hierosolymam, disceptabant aduersus
2 καὶ ὅτε ἀνέβη πέτρος εἰς ἱεροσόλυμα, διεκρίνοντο πρὸς
illum qui ‖ ex circuncisione, Dicentes: ϱ Quòd ad viros
3 αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, λέγοντες, ὅτι πρὸς ἄνδρας
præputium habentes ingressus es, & commanducasti eis.
ἀκροβυστίαν ἔχοντας εἰσῆλθες, καὶ συνέφαγες αὐτοῖς.
Incipiens autem Petrus, exponebat illis 'secundũ ordinem
4 ἀρξάμενος δὲ ὁ πέτρος, * ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς
dicens: Ego eram in ciuitate Ioppe orans:
5 λέγων, ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει ἰόππῃ προσευχόμενος,
& vidi in excessu mentis visionem: descendens vas quoddã velut
καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὅραμα, καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς
linteum magnum, quatuor initiis *demissum ex
ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς † καθιεμένην ἐκ τοῦ
cælo: & venit vsque ad me: In quod ‖ attendens
6 οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις ἐμοῦ· εἰς ἣν ἀτενίσας
considerabam, & vidi quadrupedia terræ, & bestias, &
κατενόουν, καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ
reptilia, & volatilia cæli.
τὰ ἑρπετά, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ.
Audiui autem ϱ vocem dicentem mihi: 'Surgens Petre, occide, &
7 ἤκουσα δὲ φωνῆς λεγούσης μοι, ἀναστὰς πέτρε, θῦσον καὶ
manduca. Dixi autem: Nequaquam Domine: quia omne commune
8 φάγε. εἶπον δέ, μηδαμῶς κύριε, ὅτι πᾶν κοινὸν
aut immundum nunquam introiuit in os meum.
ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου.
Respondit autem mihi vox ex secundo de cælo: Quæ
9 ἀπεκρίθη δέ μοι φωνὴ ἐκ δευτέρου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἃ ὁ
Deus mundauit, tu ne commune dixeris. Hoc autem factum est
10 θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο
per ter: & rursum recepta sunt omnia in cælum.
ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνεσπάσθη ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν.
Et ecce * ex eadem tres viri astiterunt in domo
11 καὶ ἰδοὺ ἐξ αὐτῆς τρεῖς ἄνδρες ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν
in qua eram, missi à Cæsarea ad me.
ἐν ᾗ ἤμην, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ καισαρείας πρός με.
Dixit autem mihi Spiritus, ‖ simul ire illis, nihil ϱam
12 εἶπε δέ μοι τὸ πνεῦμα, συνελθεῖν αὐτοῖς, μηδὲν δια-
bigentem. Venerunt autem cum me & sex fratres isti:
κρινόμενον. ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ οἱ ἓξ ἀδελφοὶ οὗτοι,
& ingressi sumus in domum viri. 'Annuntiauitque
13 καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός, ἀπήγγειλέ τε
nobis quomodo vidisset angelum in domo sua stantem
ἡμῖν πῶς εἶδε τὸν ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ σταθέντα
& dicentem sibi: Mitte in Ioppen viros, & ac-
καὶ εἰπόντα αὐτῷ, ἀπόστειλον εἰς ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετά-
cerse Simonem *cognominatum Petrum: Qui loquetur
14 πεμψαι σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον πέτρον, ὃς λαλήσει
verba ‖ ad te, in quibus saluus eris tu, & vniuersa domus tua.
ῥήματα πρός σε, ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου.
ϱIn verò incipere me loqui, cecidit Spiritus
15 ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ
sanctus super eos. sicut & in nos in initio.
ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ.
Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat Ioannes
16 ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος κυρίου, ὡς ἔλεγεν, ἰωάννης
quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini in Spiritu
μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι
sancto. Si ergo 'par donum dedit illis Deus,
17 ἁγίῳ. εἰ οὖν τὴν ἴσην δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεός,
sicut & nobis *credentibus in Dominum Iesum Christum, ego
ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν κύριον ἰησοῦν χριστόν, ἐγὼ
autem quis eram ‖ potens prohibere Deum?
δὲ τίς ἤμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν θεόν;
ϱAudientes autem hæc, tacuerunt: & glorificauerunt
18 ἀκούσαντες δὲ ταῦτα, † ἡσύχασαν, καὶ ἐδόξαζον τὸν
Deum, dicentes: 'Nempe & gentibus Deus pœnitentiam
θεόν, λέγοντες, ἄραγε καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν
dedit ad vitam. *Illi quidem ‖ igitur dispersi à
ἔδωκεν εἰς ζωήν. οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς
19 tribulatione ϱ facta 'in Stephano, perambulauerunt vsq; ad Phœnicé,
θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ στεφάνῳ, διῆλθον ἕως φοινίκης,
& Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum,
καὶ κύπρου, καὶ ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον,
*si non solùm Iudæis.
εἰ μὴ μόνον ἰουδαίοις.

'qui erant in Iudæa. *Cùm autem ‖ erant ϱ Quare introisti. & manducasti cum illis? 'per ἐκτίθημι *summitti de καθίημι ‖ intuens. ϱ& 'surge *confestim ‖ vt irem cum ϱ hæsitans. 'Narrauit autem 'qui cognominatur Petrus: ‖ tibi ϱ Cùm autem cœpissem ' eandem gratiam *qui credidimus ‖ qui possem ϱ His auditis ἡσυχάζω 'Ergo *Et ‖ qui fuerant ϱ quæ fuerat 'sub *nisi solis

Erant autem quidam ex eis viri Cyprij & Cyrenæi:
ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες κύπριοι καὶ κυρηναῖοι, 20
qui *introeuntes in Antiochiam, loquebantur ad Græ-
οἵτινες εἰσελθόντες εἰς ἀντιόχειαν, ἐλάλουν πρὸς τοὺς ἑλ-
cos, ‖euangelizantes Dominum Iesum.
ληνιστάς, εὐαγγελιζόμενοι τὸν κύριον ἰησοῦν.
Et erat manus Domini cum eis ad sanandum eos: multus
καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ' αὐτῶν τοῦ ἰᾶσθαι αὐτούς· πολύς 21
que numerus ᵽcredens conuersus est ad Dominum.
τε ἀριθμὸς πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν κύριον.
'Auditus est autem sermo ad aures ecclesiæ quæ *in Hie-
ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν ἱε- 22
rosolymis, super istis: & miserunt Barnabam venire
ροσολύμοις περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν βαρνάβαν διελθεῖν
‖in Antiochiam. Qui ᵽaduenicns, & videns gra-
εἰς ἀντιόχειαν· ὃς παραγενόμενος καὶ ἰδὼν τὴν χά- 23
tiam Dei, gauisus est: & hortabatur omnes proposito
ριν τοῦ θεοῦ, ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας τῇ προθέσει
cordis permanere 'Domino: Quia erat vir bo-
τῆς καρδίας προσμένειν τῷ κυρίῳ, ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγα- 24
nus, & plenus Spiritu sancto & fide. Et apposita est
θὸς, καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως. καὶ προσετέθη
turba multa Domino. Profectus est autem in Tarsum
ὄχλος ἱκανὸς τῷ κυρίῳ. ἐξῆλθε δὲ εἰς ταρσὸν 25
Barnabas *requirere Saulum: ‖Et inueniens eum,
ὁ βαρνάβας ἀναζητῆσαι σαῦλον· καὶ εὑρὼν αὐτὸν 26
duxit eum in Antiochiam. ᵽFactum est autem eos annum
ἤγαγεν αὐτὸν εἰς ἀντιόχειαν. ἐγένετο δὲ αὐτοὺς ἐνιαυτὸν
totum 'conuenire in ecclesia: & *docere turbam
ὅλον συναχθῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· καὶ διδάξαι ὄχλον
multam: ‖appellarique primum ᵽin Antiochia discipulos,ᵽ
ἱκανόν. χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς,
Christianos. In his autem diebus 'descenderunt
χριστιανούς. ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον 27
ab Hierosolymis Prophetæ in Antiochiam. *Surgens
ἀπὸ ἱεροσολύμων προφῆται εἰς ἀντιόχειαν. ἀναστὰς 28
autem vnus ex eis nomine Agabus, significabat per Spi-
δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι ἄγαβος, ἐσήμανε διὰ τοῦ πνεύ-
ritum famem magnam futuram *in vniuersam habita-
ματος, λιμὸν μέγαν μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμέ-
tam: quæ & facta est sub Claudio Cæsare.
νην· ὅστις καὶ ἐγένετο ἐπὶ κλαυδίου καίσαρος.
‖At discipulorum prout bene agebat quis, decreuerunt singuli
τῶν δὲ μαθητῶν καθὼς ηὐπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος 29
eorum in ministerium mittere habitantibus in Iudæa
αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ
fratribus: quod & fecerunt, mittentes ad senio-
ἀδελφοῖς· ὃ καὶ ἐποίησαν, ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυ-
res per ᵽmanum Barnabæ & Sauli.
τέρους διὰ χειρὸς βαρνάβα καὶ σαύλου.

cùm introissent ‖annuntiantes ᵽcredentium 'Peruenit *erat ‖vsque ad ᵽcum peruenisset, & vidisset 'in *et quæreret ‖quem cùm inuenisset, perduxit ᵽEt 'conuersati sunt ibi *docuerunt ‖ita vt cognominarentur ᵽAntiochiæ discipuli, Christiani. 'superuenerunt *Et * in vniuersa orbe terrarum: ‖Discipuli autem, prout quis habebat, proposuerunt, ᵽmanus

CAP. XII. ιβ'.

'Per illud autem tempus iniecit Herodes rex
Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν ἡρώδης ὁ βασιλεὺς 1
manus *male tractare quosdam de ecclesia.
τὰς χεῖρας κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας.
Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio.
† ἀνεῖλε δὲ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν ἰωάννου μαχαίρᾳ· 2
Et videns ‖quòd gratum est Iudæis, apposuit
καὶ ἰδὼν ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς ἰουδαίοις, προσέθετο 3
apprehendere & Petrum. Erant autem dies asymorum.
συλλαβεῖν καὶ πέτρον· ἦσαν δὲ ἡμέραι τῶν ἀζύμων·
Quem & ᵽprehendens misit in 'custodiam, tradens quatuor
ὃν καὶ πιάσας ἔθετο εἰς φυλακήν, παραδοὺς τέσσαρσι 4
quaternionibus militum *custodire eum: volens post
τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν, βουλόμενος μετὰ
Pascha producere eum populo. ‖Ille quidem igitur
τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ. ὁ μὲν οὖν 5
Petrus seruabatur in ᵽcustodia. Oratio autem 'erat assidua fa-
πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ. προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς γινο-
cta ab ecclesia ad Deum *de eo.
μένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν περὶ αὐτοῦ.
Cùm autem *futurus esset producere eum Herodes, ‖ nocte
ὅτε δὲ ἔμελλεν προάγειν αὐτὸν ὁ ἡρώδης, τῇ νυκτὶ 6
ipsa erat Petrus dormiens inter duos milites,
ἐκείνῃ ἦν ὁ πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν,
vinctus catenis duabus: ᵽcustodésque ante ostium 'obseruabant
δεδεμένος ἁλύσεσι δυσί, φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν
custodiam. Et ecce angelus Domini astitit: &
τὴν φυλακήν. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη, καὶ 7
lumen refulsit in habitaculo: *pulsans autem latus
φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι. πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ
Petri, excitauit eum, dicens: Surge ‖in celeritate. Et ceciderunt
πέτρου, ἤγειρεν αὐτὸν, λέγων, ἀνάστα ἐν τάχει. καὶ ἐξέπεσον
eius catenæ de manibus. Dixitque ᵽ angelus
αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. εἶπέ τε ὁ ἄγγελος 8
ad eum: Præcingere, & 'subliga sandalia tua.
πρὸς αὐτὸν, περίζωσαι, καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου.
Fecit autem sic. Et dixit illi: Circunda *vestimentum tuum,
ἐποίησε δὲ οὕτω. καὶ λέγει αὐτῷ, περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου,
& sequere me.
καὶ ἀκολούθει μοι.

'Eodem autem tempore misit *vt affligeret ἀναιρέω ‖autem quia placeret ᵽcùm apprehendisset, 'carcerem, *ad custodiendum ‖Et ᵽcarcere. 'fiebat sine intermissione *pro *producturus esset ‖in ᵽ& 'custodiebant carcerem. *percussóq. latere ‖velociter, ᵽautem calcea te caligas tuas. Et *tibi

Et exiens sequebatur eum: & nesciebat quia verum est
9 καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει αὐτῷ, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ἀληθές ἐστι τὸ
‖factum per angelum: existimabat autē ᵽvisum videre.
γινόμενον διὰ τοῦ ἀγγέλου, ἐδόκει δὲ ὅραμα βλέπειν.
Transeuntes autem primam custodiam & secundam, venerunt
10 διελθόντες δὲ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν, ἦλθον
ad portam ferream, 'ducentem ad ciuitatem:
ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν, τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν,
quæ *spontanea aperta est eis. Et exeuntes processerunt
ἥτις αὐτομάτη † ἠνοίχθη αὐτοῖς. καὶ ἐξελθόντες προῆλθον
vicum vnum: & continuo discessit angelus ab eo.
ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ.
Et Petrus ‖factus in seipso, dixit: Nunc scio verè
11 καὶ ὁ πέτρος γενόμενος ἐν ἑαυτῷ, εἶπε, νῦν οἶδα ἀληθῶς
quia emisit Dominus angelum suum, & eripuit
ὅτι ἐξαπέστειλε κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ * ἐξείλετό
me de manu Herodis, & ᵽ omni expectatione plebis
με ἐκ χειρὸς ἡρώδου καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν
Iudæorum. Considerānsque, venit ad domum Mariæ
12 ἰουδαίων. συνιδών τε ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν μαρίας
matris Ioannis, 'cognominati Marci, vbi erant multi
τῆς μητρὸς ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου μάρκου, οὗ ἦσαν ἱκανοὶ
congregati fratres, & orantes.
συνηθροισμένοι ἀδελφοὶ καὶ προσευχόμενοι.
Pulsante autem *Petro ostium ‖vestibuli, pro-
13 κρούσαντος δὲ τοῦ πέτρου τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος, προσ-
cessit puella ᵽsubauscultare, nomine Rhode.
ῆλθε παιδίσκη ὑπακοῦσαι, ὀνόματι ῥόδη·
Et 'agnoscens vocem Petri, præ gaudio non
14 καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν φωνὴν τοῦ πέτρου, ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ
aperuit *vestibulum, introcurrens autem nuntiauit stare
ἤνοιξε τὸν πυλῶνα, εἰσδραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλεν ἑστάναι τὸν
Petrum ante ‖vestibulum. Illi autem ad eam dixerunt:
15 πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος. οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον,
Insanis. Illa autem affirmabat sic ᵽ habere. Illi autē dicebant: An-
μαίνῃ. ἡ δὲ διϊσχυρίζετο οὕτως ἔχειν. οἱ δ' ἔλεγον, ὁ ἄγ-
gelus eius est. At Petrus *perseuerabat pulsans, *Ape-
16 γελος αὐτοῦ ἐστιν. ὁ δὲ πέτρος ἐπέμενε κρούων· ἀνοί-
rientes autē, viderunt eum: & obstupuerunt. Annuens
17 ξαντες δὲ εἶδον αὐτὸν, καὶ ἐξέστησαν. κατασείσας
autem eis manu ‖tacere, narrauit eis quomodo Dominus
δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾶν, διηγήσατο αὐτοῖς πῶς ὁ κύριος
eum eduxisset de ᵽ custodia: dixit 'autem: Annuntiate Ia-
αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς. εἶπε δέ, ἀπαγγείλατε ἰα-
cobo & fratribus hæc. Et egressus abijt in
κώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα. καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς
alium locum. Facta autem die, erat turbatio non
18 ἕτερον τόπον. γενομένης δὲ ἡμέρας, ἦν τάραχος οὐκ
parua *in militibus, quidnam ‖Petrus factus esset.
ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ πέτρος ἐγένετο.
Herodes autem ᵽrequirens eum, & non 'inueniens, inquirens
19 ἡρώδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτὸν καὶ μὴ εὑρών, ἀνακρίνας
custodes, iussit *ad supplicium trahi: & descendens ‖à
τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι· καὶ κατελθὼν ἀπὸ
Iudæa in Cæsaream ᵽcommoratus est.
τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν καισάρειαν διέτριβεν.
Erat autem Herodes iratus Tyriis & Sidoniis.
20 ἦν δὲ ὁ ἡρώδης θυμομαχῶν τυρίοις καὶ σιδωνίοις·
'Vno animo autem ad venerunt ad eum: & *persuadentes Bla-
ὁμοθυμαδὸν δὲ παρῆσαν πρὸς αὐτὸν, καὶ † πείσαντες βλά-
stum, qui ‖super cubiculum regis, postulabant pacem, ᵽpropter
στον, τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως, ᾐτοῦντο εἰρήνην, διὰ τὸ
ali ipsorum regionem à regia.
τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς.
Statuto autem die Herodes vestitus 'vestem regiam,
21 τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ ἡρώδης ἐνδυσάμενος ἐσθῆτα βασιλικὴν,
& sedens pro tribunali, *concionabatur ad eos.
καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς.
At populus ‖acclamabat: ᵽVox Dei, & non hominis.
22 ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει, φωνὴ θεοῦ καὶ οὐκ ἀνθρώπου.
Confestim autem percussit eum angelus Domini, 'pro
23 παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου, ἀνθ'
quibus non dedisset ‖gloriam Deo: & *factus vermibus
ὧν οὐκ ἔδωκε τὴν δόξαν τῷ θεῷ· καὶ γενόμενος σκωληκό-
corrosus, expirauit. At verbum ‖ Dei crescebat
24 βρωτος, † ἐξέψυξεν. ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε
& multiplicabatur. Barnabas autem & Saulus reuersi sunt
25 καὶ ἐπληθύνετο. βαρνάβας δὲ καὶ σαῦλος ὑπέστρεψαν
ᵽex Hierusalem in Antiochiam, implentes ministerium, simul-
ἐξ ἱερουσαλὴμ εἰς ἀντιόχειαν, πληρώσαντες τὴν διακονίαν, συμ-
assumentes & Ioannem cognominatum Marcum.
παραλαβόντες καὶ ἰωάννην τὸν ἐπικληθέντα μάρκον.

CAP. XIII. ιγ'.

Erant autem 'quidam in Antiochia apud existentem eccle-
1 Ἦσαν δέ τινες ἐν ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλη-
siam, prophetæ & doctores: * Barnabas & Simon
σίαν, προφῆται καὶ διδάσκαλοι, ὅ,τε βαρνάβας καὶ συμεὼν ὁ
vocatus Niger, & Lucius ᵽCyrenæus, Manahenque Herodis
καλούμενος νίγερ, καὶ λούκιος ὁ κυρηναῖος, μαναήν τε ἡρώδου
Tetrachæ *coeducatus, & Saulus.
τοῦ τετράρχου σύντροφος, καὶ σαῦλος.

λειτουρ-

‖quod fiebat ᵽin 'quæ ducit *vltro ἀνοίγω ‖ad se reuersus ἐξαιρέω ᵽde 'qui cognominatus est Marcus *eo ‖ianuam ᵽad videndum *et cognouit *ianuam: sed ‖ianuam. At ᵽse *autem *Cum aperuissent ‖vt tacerent. ᵽcarcere. 'quæ *inter milites, ‖factum esset de Petro. ᵽcum requisisset 'inuenisset, inquisitione facta de custodibus, *eos duci. ‖quæ ᵽibi 'At illi vnanimes *persuaso Blasto, πείθω ‖erat ᵽeo quòd alerentur regiones eorū ab illo. 'veste regia, sedit *& 'autem ᵽVox 'eo quòd ‖honorem *consumptus à vermibus, ‖autem Domini ἐκψύχω ᵽab Hierosolymis expleto ministerio, assumpto Ioanne, qui cognominatus est Marcus. 'in ecclesia quæ erat Antiochiæ, * in quibus 'qui vocabatur ᵽ Cyrenensis, & ‖ qui erat *collactaneus

Ministrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus,
λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ, καὶ νηστευόντων, 2
dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi & Barnabam,
εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀφορίσατε δή μοι τόν τε βαρνάβαν,
& Saulum in opus* quod ‖aduocaui eos.
καὶ τὸν σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ † προσκέκλημαι αὐτούς.
Tunc ieiunantes & ᵖprecati, & imponentes
τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι, καὶ ἐπιθέντες τὰς 3
manus eis, dimiserunt ‖.   Hi quidem emis-
χεῖρας αὐτοῖς, ἀπέλυσαν.   οὗτοι μὲν οὖν ἐκπεμ- 4
si à Spiritu sancto, *descenderunt in Se-
φθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, κατῆλθον εἰς τὴν σε-
leuciam: ‖illincque abnauigauerunt in Cyprum.
λεύκειαν, ἐκεῖθέν τε ἀπέπλευσαν εἰς τὴν κύπρον.
Et ᵖfacti in Salamina, annuntiabant verbum Dei
καὶ γενόμενοι ἐν σαλαμῖνι κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ 5
in synagogis Iudæorum. Habebant autem & Ioannem
ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν ἰουδαίων. εἶχον δὲ καὶ ἰωάννην
‖ministrum. Peragrantes autem insulam vsque ad Paphum,
ὑπηρέτην. διελθόντες δὲ τὴν νῆσον ἄχρι πάφου, 6
inuenerunt quendam* magum pseudoprophetam, Iudæum, cui nomen
εὗρόν τινα μάγον ψευδοπροφήτην ἰουδαῖον, ᾧ ὄνομα
‖Bar-Iesu: Qui erat cum proconsule Sergio Paulo,
βαριησοῦς· ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ σεργίῳ παύλῳ, 7
viro prudente. Hic ᵖaduocans Barnabam & Saulum,
ἀνδρὶ συνετῷ. οὗτος προσκαλεσάμενος βαρνάβαν καὶ σαῦλον,
expetebat audire verbum Dei. Resistebat autem
ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἀνθίστατο δὲ 8
illis Elymas magus, (sic enim interpretatur nomen eius)
αὐτοῖς ἐλύμας ὁ μάγος (οὕτω γὰρ μεθερμηνεύεται) τὸ ὄνομα αὐτοῦ·
quærens auertere proconsulem à fide.
ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως.
Saulus autem, qui & Paulus, repletus Spiritu sancto,
σαῦλος δὲ, ὁ καὶ παῦλος, πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου, 9
& ‖intendens in eum, Dixit: O plene omni dolo
καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτὸν, εἶπεν, ὦ πλήρης παντὸς δόλου 10
& omni *maleficentia, fili diaboli, inimice omnis iusti-
καὶ πάσης ῥᾳδιουργίας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιο-
tiæ, non ‖cessabis peruertens vias Domini rectas?
σύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας;
Et nunc ecce manus Domini super te: & eris cæcus, non videns
καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ κυρίου ἐπὶ σὲ, καὶ ἔσῃ τυφλὸς, μὴ βλέπων 11
solem vsque ad tempus. ᵖConfestim autem cecidit in eum
τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ. παραχρῆμα δὲ ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν
caligo & tenebræ: & circumiens quærebat ‖manu ductores.
ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς.
Tunc *videns proconsul factum, credidit, ‖percul-
τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονὸς, ἐπίστευσεν, ἐκπλησσό- 12
sus super doctrina Domini. ᵖProuecti autem
μενος ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ κυρίου. ἀναχθέντες δὲ 13
à Papho ‖qui circa Paulum, venerunt in Pergen
ἀπὸ τῆς πάφου οἱ περὶ τὸν παῦλον, ἦλθον εἰς πέργην τῆς
Pamphyliæ. Ioannes autem discedens ab eis, reuersus
παμφυλίας· ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν, ὑπέστρε-
est in ‖Hierusalem. Illi verò pertranseuntes ‖à
ψεν εἰς ἱεροσόλυμα. αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς 14
Perge, venerunt in Antiochiam Pisidiæ: & ingressi
πέργης, παρεγένοντο εἰς ἀντιόχειαν τῆς πισιδίας· καὶ εἰσελθόντες
in synagogam die Sabbatorum sederunt.
εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, ἐκάθισαν.
Post autem lectionem Legis & Prophetarum, miserunt
μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, ἀπέστειλαν 15
principes synagogæ ad eos dicentes: Viri fratres, si
οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς, λέγοντες, ἄνδρες ἀδελφοὶ, εἰ
ᵖest sermo in vobis exhortationis ad plebem, dicite.
ἔστι λόγος ἐν ὑμῖν παρακλήσεως πρὸς τὸν λαὸν, λέγετε.
Surgens autem Paulus, & silentium indicens manu, ait:
ἀναστὰς δὲ παῦλος, καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ, εἶπεν, 16
Viri Israelitæ, & ‖timentes Deum, audite.
ἄνδρες ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν θεὸν, ἀκούσατε·
Deus plebis huius Israel elegit patres
ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου ἰσραὴλ ἐξελέξατο τοὺς πατέρας 17
nostros, & plebem exaltauit * in terra Ægypti: & ‖cum brachio
ἡμῶν, καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ αἰγύπτῳ· καὶ μετὰ βραχίονος
excelso eduxit eos ex ea: Et ᵖquasi quadragin-
ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς· καὶ ὡς τεσσαρα- 18
ta annorum tempus mores sustinuit eorum in deserto:
κονταετῆ χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ·
Et ‖delens gentes septem in terra Chanaan, sorte distribuit
καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ χαναὰν, κατεκληροδότησεν 19
eis terram eorum. Et post hæc quasi* annis
αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν· καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἔτεσι 20
quadringentis & quinquaginta dedit Iudices, vsque ad Samuel
τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα ἔδωκε κριτὰς ἕως σαμουὴλ τοῦ
Prophetam. Et exinde postulauerunt regem: & dedit
προφήτου. κἀκεῖθεν ᾐτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν 21
illis Deus Saul filium Cis, virum de tribu Beniamin,
αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸν σαοὺλ υἱὸν κὶς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς βενιαμὶν,
‖annis quadraginta. Et ᵖamouens eum excitauit illis
ἔτη τεσσαράκοντα· καὶ μεταστήσας αὐτὸν, ἤγειρεν αὐτοῖς 22
Dauid in regem: cui & dixit ‖testatus: Inueni Dauid
τὸν δαβὶδ εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπε μαρτυρήσας, εὗρον δαβὶδ

*ipsius Iesse, virum secundùm cor meum: qui faciet omnes
τὸν τοῦ ἰεσσαὶ, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα
volutates meas. Huius Deus ‖à semine
23 τὰ θελήματά μου. τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος
secundùm promissionem ᵖexcitauit Israel Saluatorem Iesum:
κατ' ἐπαγγελίαν ἤγειρε τῷ ἰσραὴλ σωτῆρα ἰησοῦν.
Prædicante Ioanne ante faciem aduentus eius
24 προκηρύξαντος ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ
baptismum pœnitentiæ omni populo Israel.
βάπτισμα μετανοίας παντὶ τῷ λαῷ τοῦ ἰσραήλ.
Cùm autem impleret Ioannes cursum ‖, dicebat: Quem me
25 ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγε, τίνα με
arbitramini esse? non sum ego: sed ecce venit post me,
ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγώ, ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ,
cuius non sum dignus calceamentum pedum soluere.
οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι.
Viri fratres, filii generis Abraham, & qui in vobis ti-
26 ἄνδρες ἀδελφοὶ, υἱοὶ γένους ἀβραὰμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβού-
mentes Deum, vobis verbum salutis huius missum est.
μενοι τὸν θεὸν, ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἀπεστάλη.
*Nam habitantes Hierusalem, & principes ‖eorum hanc
27 οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἱερουσαλὴμ, καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τοῦτον
ignorantes, & voces Prophetarum ᵖper omne
ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν
Sabbatum lectas, iudicantes impleuerunt:
σάββατον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν·
Et nullam causam mortis inuenientes ‖, petierunt * Pilatum
28 καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὑρόντες, ᾐτήσαντο πιλάτον
interfici eum. ‖Vt autem consummassent omnia
29 ἀναιρεθῆναι αὐτόν. ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα
ᵖde eo scripta, ‖detrahentes à ligno, posuerunt
τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου ἔθηκαν
*in monumento. At Deus ‖ excitauit eum ex mortuis ᵖ:
30 εἰς μνημεῖον· ὁ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν,
Qui visus est per dies multos ‖simul ascendentibus eo de
31 ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ
Galilæa in Hierusalem: qui* sunt testes eius
τῆς γαλιλαίας εἰς ἱερουσαλὴμ, οἵτινές εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ
ad plebem. Et nos vobis annuntiamus ‖illam
32 πρὸς τὸν λαόν. καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν
ad patres ᵖrepromissionem factam:
πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην·
Quoniam hanc Deus adimpleuit ‖natis eorum,
33 ὅτι ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶν
nobis resuscitans Iesum, sicut & in Psalmo secundo
ἡμῖν, ἀναστήσας ἰησοῦν, ὡς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ τῷ δευτέρῳ
scriptum est: Filius meus es tu: ego hodie genui te.
γέγραπται, υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.
Quòd autem *resuscitauerit eum ex mortuis, non amplius ‖futurum
34 ὅτι δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλοντα
reuerti eum in corruptionem, ita dixit: Quia dabo
ὑποστρέφειν εἰς διαφθορὰν, οὕτως εἴρηκεν, ὅτι δώσω
vobis sancta Dauid fidelia. Ideòque ᵖin alio
35 ὑμῖν τὰ ὅσια δαβὶδ τὰ πιστά. διὸ καὶ ἐν ἑτέρῳ
dicit: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem.
λέγει, οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.
Dauid quidem enim ‖propria generatione *administrans, Dei
36 δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας, τῇ τοῦ θεοῦ
voluntati dormiuit: & appositus est ad patres suos: &
βουλῇ ἐκοιμήθη, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ
vidit corruptionem. Quem verò Deus suscitauit, non vidit
37 εἶδε διαφθοράν. ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγειρεν, οὐκ εἶδε
corruptionem. Notum igitur sit vobis, viri fratres,
38 διαφθοράν. γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ἄνδρες ἀδελφοὶ,
quia per hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur, & ab
ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται, καὶ ἀπὸ
omnibus quibus non potuistis in Lege Moysi iusti-
πάντων ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν τῷ νόμῳ μωσέως δικαιω-
ficari. In hoc omnis ‖credens iustificatur.
39 θῆναι. ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιοῦται.
Videte ergo ne superueniat ᵖin vos dictum in
40 βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ ἐφ' ὑμᾶς τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς
Prophetis: Videte contemptores, & admiramini,
41 προφήταις· ἴδετε οἱ καταφρονηταὶ, καὶ θαυμάσατε
& aspicite, & ‖euanescite: quia opus ego operor
καὶ ἐπιβλέψατε, καὶ ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι
in diebus vestris, *cui non credetis si quis e-
ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ᾧ οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν τις ἐκ-
narrauerit vobis. Exeuntibus autem illis ‖ex syna-
42 διηγῆται ὑμῖν. ἐξιόντων δὲ αὐτῶν ἐκ τῆς συνα-
goga Iudæorum: rogauerunt gentes in sequens
γωγῆς τῶν ἰουδαίων, παρεκάλουν τὰ ἔθνη εἰς τὸ μεταξὺ
Sabbatum narrari sibi eadem verba ᵖ.
σάββατον λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ αὐτὰ ῥήματα.
Soluta autem synagoga, secuti sunt multi
λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς, ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν
43 Iudæorum & colentium Deum ‖proselytarum Paulum & Bar-
ἰουδαίων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ παύλῳ καὶ τῷ βαρ-
nabam, qui adloquentes eos, suadebant eis *per-
νάβᾳ, οἵτινες προσλαλοῦντες αὐτοῖς, ἔπειθον αὐτοὺς ἐπι-
manere gratia Dei.
μένειν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ.

Marginal notes (left): *ad ‖assumpsi προσκέκλημαι ᵖorantes, imponentesque ‖illos. Et ipsi — *abierunt — ‖& inde — ᵖcùm venissent Salaminam, prædicabant — ‖in ministerio. Et cùm perambulassent vniuersam *virum — ‖erat — ᵖaccersitis Barnaba & Saulo, desiderabat — ‖intuens — *fallacia — ‖desinis subuertere — ᵖEt — ‖qui ei manum daret. — *cùm vidisset ‖admirans ᵖEt cùm — *nauigassent Paulus & qui cum eo erant, — ‖Hierosolymam. ‖Pergen, — ᵖquis — qui timetis — *cùm essent incolæ ‖in — ᵖper — ‖destruens — *post quadringentos annos — *annis ᵖamoto illo, suscitauit *testimonium perhibens:

Marginal notes (right): *filium — *ex — ᵖeduxit — *suum, — calceamenta — *Qui enim habitabant ‖eius ᵖquæ leguntur — *in eo, *à Pilato vt interficerent ‖Cumque — ᵖquæ erant ‖deponentes eum de *eum ‖autem suscitauit eum à ᵖtertia die: ‖his qui simul ascenderant cum *vsque nunc — *eam quæ — ᵖnostros repromissio facta est. — *filiis nostris — *suscitauit eum à *iam non reuersurum — ᵖ& aliàs — *in sua *cùm administrasset, — qui credit ‖ — ᵖvobis quod est — ‖disperdimini: — *opus quod — *rogabant vt sequenti Sabbato loquerentur — ᵖhæc. — Cùmque dimissa esset — *aduenarum — *vt permanerent in gratia,

Sequenti verò
Ipsoque veniente sabbato, pene vniuersa ciuitas conuenit
τῷ τε ἐρχομένῳ σαββάτῳ, σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη 44
audire verbum Dei. Videntes autem Iudæi
ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ἰουδαῖοι 45
*his quæ
πλήθομαι
‖dicebantur,
turbas, repleti sunt zelo. & contradicebāt *illis à Pau-
τοὺς ὄχλους, † ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ ἀντέλεγον τοῖς ὑπὸ τοῦ παύ-
lo ‖dictis, contradicentes & blasphemantes.
λου λεγομένοις, ἀντιλέγοντες καὶ βλασφημοῦντες.
P Tunc constante,
P Libertate vsi vero Paulus & Barnabas, dixerunt:
παῤῥησιασάμενοι δὲ ὁ παῦλος καὶ ὁ βαρνάβας, εἶπον, 46
‖oportebat
Vobis ‖erat necessarium primùm loqui verbum Dei:
ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ·
*sed quoniam
‖indignos
* quandoquidem vero repellitis illud, & ‖non dignos indicatis vosipsos
ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς
æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes.
τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη.
Sic enim præcepit nobis Dominus: Posui te in lucem
οὕτω γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύριος, τέθεικά σε εἰς φῶς 47
P vt sis
Gentium, P ad existendū te in salutem vsque ad extremum terræ.
ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.
Audientes autem Gentes, gauisæ sunt, & glorificabant verbum
ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη, ἔχαιρεν, καὶ ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ 48
Domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.
τάττω
κυρίου, καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν † τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.
‖Disseminabatur
‖Perferebatur autem verbum Domini per vniuersam regionem.
διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ κυρίου δι᾽ ὅλης τῆς χώρας. 49
*autem
παροτρύνω
At Iudæi * concitauerunt religiosas mulieres, &
οἱ δὲ ἰουδαῖοι * παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας, καὶ 50
honestas, & primos ciuitatis, & excitauerunt perse-
τὰς εὐσχήμονας, καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως, καὶ ἐπήγειραν διω-
cutionem in Paulum & Barnabam, & eiecerunt eos de
γμὸν ἐπὶ τὸν παῦλον καὶ τὸν βαρνάβαν, καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ
‖At
P excusso puluere
finibus suis. ‖Illi verò P excutientes puluerem
τῶν ὁρίων αὐτῶν. οἱ δὲ ἐκτιναξάμενοι τὸν κονιορτὸν τῶν 51
‖quoque
pedum suorum in eos, venerunt in Iconium. At discipuli
ποδῶν αὐτῶν ἐπ᾽ αὐτοὺς, ἦλθον εἰς ἰκόνιον. οἱ δὲ μαθηταὶ 52
replebantur gaudio, & Spiritu sancto.
ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου.

CAP. XIIII. ιδ'.

*Iconij, vt simul introirent
Factum est autē in Iconio iuxta illud ipsum introire eos in
Ἐγένετο δὲ ἐν ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς 1
‖loquerentur
synagogam Iudæorum, & ‖loqui ita, vt
τὴν συναγωγὴν τῶν ἰουδαίων, καὶ λαλῆσαι οὕτως, ὥστε
P copiosa
crederet Iudæorumque & Græcorum P multa multitudo.
πιστεῦσαι ἰουδαίων τε καὶ ἑλλήνων πολὺ πλῆθος.
P Qui verò
*fuerunt
‖ad iracundiam concitauerunt
‖At increduli* Iudæi suscitauerunt, & ‖male affectas reddiderūt
οἱ δὲ ἀπειθοῦντες ἰουδαῖοι ἐπήγειραν καὶ ἐκάκωσαν 2
animas Gentium aduersus fratres.
τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν.
P fiducialiter agentes
Multo quidem igitur tempore demorati sunt, P liberè loquentes
ἱκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν, παῤῥησιαζόμενοι 3
‖testimonium perhibente
in Domino ‖testante verbo gratiæ suæ, dante
ἐπὶ τῷ κυρίῳ τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, διδόντι
signa & prodigia fieri per manus eorum.
σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν.
* quidam
σχίζομαι
Diuisa est autem multitudo ciuitatis: & *hi quidem erant
† ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως· καὶ οἱ μὲν ἦσαν 4
cum Iudæis, *hi verò cum Apostolis.
σὺν τοῖς ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις.
‖Cùm
‖Vt autē factus esset impetus Gentiliúmque & Iudæorum cum
ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τῶν ἐθνῶν τε καὶ ἰουδαίων σὺν τοῖς
P vt contumeliis afficerent, & lapidarent
principibus suis, P iniuriari & lapidare eos:
ἄρχουσιν αὐτῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτοὺς,
Intelligentes confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ,
συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς λυκαονίας, 6
‖vniuersam in circuitu
Lystram & Derben, & ‖circum regionem, & ibi erant euan-
λύστραν καὶ δέρβην, καὶ τὴν περίχωρον, κἀκεῖ ἦσαν εὐαγ-
P Et commota est omnis multitudo in doctrina eorū. Paulus autem & Barnabas morabantur Lystris.
gelizantes. P Et quidam vir in Lystris *impotens
γελιζόμενοι. καί τις ἀνὴρ ἐν λύστροις ἀδύνατος 7
*infirmus
pedibus sedebat, claudus ex vtero matris suæ subsi-
τοῖς ποσὶν ἐκάθητο, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρ-
stens, qui nunquam ambulauerat. Hic audiuit Paulum
χων, ὃς οὐδέποτε περιπεπατήκει. οὗτος ἤκουε τοῦ παύλου 8
‖vt saluus fieret,
loquentem: qui intuitus eum, & videns quia fidem haberet ‖ad
λαλοῦντος· ὃς ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἰδὼν ὅτι πίστιν ἔχει τοῦ
saluum fieri, Dixit magna voce, Tibi dico, in
σωθῆναι, εἶπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ, σοὶ λέγω, ἐν τῷ 9
nomine Domini Iesu Christi, surge super pedes tuos
ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου
P autem cùm vidissent
ἅλλομαι
rectus. & exiluit, & ambulabat. At turbæ P videntes
ὀρθός. καὶ † ἥλλετο, καὶ περιεπάτει. οἱ δὲ ὄχλοι ἰδόντες 10
quod fecerat Paulus, leuauerunt vocem suam, Lycao-
ὃ ἐποίησεν ὁ παῦλος, ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν λυκαο-
‖similes facti
nicè dicentes: Dij ‖simulati hominibus, descenderunt
νιστὶ λέγοντες, οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις, κατέβησαν
*Et
ad nos. *Vocabántque quidem Barnabam, Iouem: at
πρὸς ἡμᾶς. ἐκάλουν τε τὸν μὲν βαρνάβαν, δία· τὸν δὲ 11
‖verò
Paulum, ‖Mercurium, quoniam ipse erat dux verbi.
παῦλον, ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου.
P quoque
‖qui erat
At sacerdos P Iouis ‖existentis ante ciuitatem eorum, tau-
ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ διὸς τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν, ταύ- 12

ros & coronas ante ianuas adferens, cum *turbis
ρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς ὄχλοις
*populis
‖Quod vbi audierunt
volebat sacrificare. ‖Audientes autem Apostoli, Barnabas
3 ἤθελε θύειν. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι βαρνάβας
P conscissis tunicis suis, exilierunt in turbas,
εἰσπηδάω
& Paulus, P dirumpentes pallia sua, insilierunt
καὶ παῦλος, διαῤῥήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν, † εἰσεπήδησαν
in turbam, clamantes, ‖ Et dicentes: Viri, quid
14 εἰς τὸν ὄχλον, κράζοντες. καὶ λέγοντες, ἄνδρες, τί
‖mortales similes
hæc facitis? & nos ‖similiter patibiles sumus vobis homines,
ταῦτα ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν ἄνθρωποι,
annuntiantes vobis ab his vanis conuerti
εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν
ad Deum viuum, qui fecit cælum, & terram,
ἐπὶ τὸν θεὸν τὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν,
* sunt
& mare, & omnia quæ *in eis.
καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.
Qui in præteritis generationibus dimisit omnes
15 ὃς ἐν ταῖς † παρῳχημέναις γενεαῖς εἴασε πάντα τὰ
παροίχομαι
‖Et quidem
P sine testimonio
Gentes ingredi vias suas. ‖Quanquam non P inte-
16 ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. καίτοιγε οὐκ ἀμάρ-
‖de cælo
statum semetipsum reliquit, benefaciens, ‖cælitus nobis pluuias
τυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν, ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ἡμῖν ὑετοὺς
dans, & tempora fructifera, implens cibo & læti-
διδοὺς, καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφρο-
tia corda nostra. Et hæc dicentes,
17 σύνης τὰς καρδίας ἡμῶν. καὶ ταῦτα λέγοντες,
*ne immolarent
vix sedauerunt turbas *ad non sacrificandum sibi.
μόλις κατέπαυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς.
‖autem quidam
Cunctantibus verò ipsis, & docentibus, superuenerunt ‖ab An-
18 διατριβόντων δὲ αὐτῶν, καὶ διδασκόντων, ἐπῆλθον ἀπὸ ἀν-
P persuasis
tiochia & Iconio Iudæi, & P suadentes turbis, & la-
τιοχείας καὶ ἰκονίου ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους, καὶ λι-
*que
pidantes‖ Paulum, traxerunt extra ciuitatem, æstimantes
θάσαντες τὸν παῦλον, ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες
eum mortuum esse. Circundantibus autem eum
19 αὐτὸν τεθνάναι. κυκλωσάντων δὲ αὐτὸν τῶν
*postera die profectus est
discipulis, surgens intrauit in ciuitatem, & *postri-
μαθητῶν, ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. καὶ τῇ ἐπαύ-
die exiit cum Barnaba in Derben.
ριον ἐξῆλθε σὺν τῷ βαρνάβᾳ εἰς δέρβην.
‖Cūmque euangelizassent
P docuissent
‖Euangelizantésque ciuitati illi, & P docen-
0 εὐαγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην, καὶ μαθητεύ-
tes multos, reuersi sunt in Lystram, & Iconium, &
σαντες ἱκανοὺς, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν λύστραν, καὶ ἰκόνιον, καὶ
Antiochiam, Confirmantes animas discipulorum,
21 ἀντιόχειαν, ἐπιστηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν,
‖que vt permanerent in
exhortantes ‖permanere fide, & quoniam per multas tribula-
παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλί-
tiones oportet nos intrare in regnum Dei.
ψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.
*Et cùm constituissent
‖singulas ecclesias & orassent
*Ordinantes autem illis presbyteros per ‖ecclesiam,
2 2 χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ᾽ ἐκκλησίαν,
precati cum ieiunationibus, cōmendauerunt eos Domino
προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ κυρίῳ
P que
in quem crediderunt. Et transeuntes P Pisidiam,
23 εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν. καὶ διελθόντες τὴν πισιδίαν,
venerunt in Pamphyliam. Et loquentes in Perge
24 ἦλθον εἰς παμφυλίαν. καὶ λαλήσαντες ἐν πέργῃ
‖Domini,
verbum ‖, descenderunt in Attaliam. Et inde abna-
25 τὸν λόγον, κατέβησαν εἰς ἀττάλειαν. κἀκεῖθεν ἀπέ-
uigauerunt in Antiochiam, vnde erant traditi gra-
πλευσαν εἰς ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χά-
tiæ Dei in opus quod compleuerunt.
ριτι τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν.
* Cùm venissent
‖congregassent
*Aduenientes autem & ‖congregantes ecclesiam,
26 παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν,
P retulerunt
P annuntiauerunt quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset
ἀνήγγειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ᾽ αὐτῶν, καὶ ὅτι ἤνοιξε
Gentibus ostium fidei. Morati sunt autem illic tem-
27 τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως. διέτριβον δὲ ἐκεῖ χρό-
pus non modicum cum discipulis.
νον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς.

CAP. XV. ιε'.

Et quidam descendentes de Iudæa, docebant
1 Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς ἰουδαίας, ἐδίδασκον τοὺς
‖nisi *secundùm morem
fratres, Quia ‖si non circuncidamini *more Moysi, non
ἀδελφοὺς, ὅτι ἐὰν μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει μωϋσέως, οὐ
potestis saluari. Facta ergo seditione & disce-
2 δύνασθε σωθῆναι. γενομένης οὖν στάσεως καὶ συζη-
*minima
ptatione non ‖exigua Paulo & Barnabæ aduersus illos,
τήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ παύλῳ καὶ τῷ βαρνάβᾳ πρὸς αὐτοὺς,
P vt ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex illis
statuerunt P ascendere Paulum & Barnabam, & quosdam alios ex
ἔταξαν ἀναβαίνειν παῦλον καὶ βαρνάβαν, καί τινας ἄλλους ἐξ
illis ad Apostolos & presbyteros in Hierusalem,
αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς ἱερουσαλήμ,
*super
*deducti
‖de quæstione hac. Illi quidem ergo *prouisi-
3 περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. οἱ μὲν οὖν προπεμ-
si ab ecclesia, pertransibant Phœnicen, &
φθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, διήρχοντο τὴν φοινίκην, καὶ
Samariam, narrantes conuersionem Gentium, &
σαμάρειαν, ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν, καὶ

ἐποίουν

faciebant gaudium magnum omnibus fratribus.
ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς.
*Aduenientes autem in Hierosolymam, suscepti sunt ab
παραγενόμενοι δὲ εἰς ἱερουσαλήμ, ἀπεδέχθησαν ὑπὸ 4
Ecclesia, & ‖Apostolis, & senioribus,
τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων,
℘annuntiaueruntque quanta Deus fecisset cum illis.
ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ᾽ αὐτῶν.
Exsurrexerunt autem quidam de hæresi Phari-
ἐξανέστησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν φαρι- 5
sæorum, 'credentes, dicentes, Quia oportet *circumcidere eos,
σαίων, πεπιστευκότες, λέγοντες, ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτούς,
præcipereſque seruare legem Moysi.
παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον μωϋσέως.
℘Congregati sunt autem Apostoli & seniores videre
Συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν 6
de verbo hoc. ‖Multa autem *conquisitione
περὶ τοῦ λόγου τούτου. πολλῆς δὲ συζητήσεως 7
facta, surgens Petrus dixit ad eos, Viri
γενομένης, ἀναστὰς πέτρος εἶπε πρὸς αὐτούς, ἄνδρες
fratres, vos scitis quoniam à diebus antiquis Deus
ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπίστασθε ὅτι ἀφ᾽ ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ θεὸς
in nobis elegit, per os meum audire Gentes
ἐν ἡμῖν ἐξελέξατο, διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη
verbum Euangelij, & credere.
τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου, καὶ πιστεῦσαι.
Et ‖corda noscens Deus ℘testatus est eis, dans illis
καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς, δοὺς αὐτοῖς 8
Spiritum sanctum, sicut & nobis: Et nihil
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς καὶ ἡμῖν. καὶ οὐδὲν 9
discreuit inter nosque & illos, fide purificans
διέκρινε μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς
corda eorum. Nunc ergo quid tentatis Deum,
καρδίας αὐτῶν. νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεόν, 10
imponere iugum super 'ceruicem discipulorum, quod neque
ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε
patres nostri neque nos potuimus portare?
οἱ πατέρες ἡμῶν οὔτε ἡμεῖς † ἰσχύσαμεν βαστάσαι;
Sed per gratiam Domini Iesu Christi credimus sal-
ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ πιστεύομεν σω- 11
uari, quemadmodum & illi. Tacuit autem omnis
θῆναι, καθ᾽ ὃν τρόπον κἀκεῖνοι. † ἐσίγησε δὲ πᾶν 12
multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum narrantes quanta
τὸ πλῆθος, καὶ ἤκουον βαρνάβα καὶ παύλου ἐξηγουμένων ὅσα
fecisset Deus signa & prodigia in Gentibus per eos.
ἐποίησεν ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσι δι᾽ αὐτῶν.
*Post autem tacere eos, respondit Iacobus, dicens:
μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτούς, ἀπεκρίθη ἰάκωβος, λέγων, 13
Viri fratres, audite me. Simeon narra-
ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου. Συμεὼν ἐξηγή- 14
uit quemadmodum primùm Deus ‖respexit sumere ex Gentibus
σατο καθὼς πρῶτον ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν
populũ ℘in nomine suo: Et huic concordant
λαὸν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. καὶ τούτῳ συμφωνοῦσιν 15
verba Prophetarum, sicut scriptum est, Post hæc
οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέγραπται, μετὰ ταῦτα 16
reuertar, & reædificabo tabernaculum Dauid 'col-
ἀναστρέψω, καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν δαβὶδ τὴν πε-
lapsum, & diruta eius reædificabo, &
πτωκυῖαν, καὶ τὰ † κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω, καὶ
erigam illud: Vt requirant cæte-
ἀνορθώσω αὐτήν. ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ κατά- 17
ri hominum Dominum, & omnes Gentes super quas
λοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν κύριον, καὶ πάντα τὰ ἔθνη ἐφ᾽ οὓς
inuocatum est nomen meum super eos, dicit Dominus faciens
ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ᾽ αὐτούς, λέγει κύριος ὁ ποιῶν
hæc omnia: *Quæ sunt nota à seculo ‖ei.
ταῦτα πάντα. ἃ ἐστι γνωστὰ ἀπ᾽ αἰῶνος αὐτῷ. 18
Ideo ego iudico non ℘obturbari eos qui ex Gentibus
διὸ ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν 19
'conuersos ad Deum: Sed *mittere eis
ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν θεόν. ἀλλὰ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς 20
ad abstinendum à contaminationibus simulachrorum &
τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων καὶ
‖fornicationis, & suffocati, & sanguinis.
τῆς πορνείας, καὶ τοῦ πνικτοῦ, καὶ τοῦ αἵματος.
Moyses enim ℘ex generationibus antiquis 'per ciuitatem præ-
μωσῆς γὰρ ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κη- 21
dicantes eum habet, in synagogis *per omne sab-
ρύσσοντας αὐτὸν ἔχει, ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν σάβ-
batum ‖lectus. Tunc ℘visum est Apostolis,
βατον ἀναγινωσκόμενος. τότε ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις, 22
& senioribus cum omni ecclesia, 'electos
καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐκλεξαμένους
viros ex eis *mittere in Antiochiam cum Paulo
ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς ἀντιόχειαν σὺν τῷ παύλῳ
& Barnaba, Iudam ℘cognominatum Barsabam, & Si-
καὶ βαρνάβᾳ, ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον βαρσαβᾶν, καὶ σί-
lam, viros ℘ductores in fratribus:
λαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς.
Scribentes per manus eorum hæc: Apostoli, &
γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε· οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ 23

Cùm venissent
ab
annuntiantes
'qui crediderunt, *circuncidi
‖quoque
Conueneruntque
‖Cùm magna *conquisitio fieret,
qui nouit corda ℘testimonium perhibuit.
ceruices
ἰσχύω
σιγάω
Et 'postquam tacuerunt,
visitauit
nomini
quod decidit
κατασκάπτω
*Notum ‖est Domino opus suum. Propter quod ℘inquietari 'conuertuntur *scribere ad eos vt abstineant se.
‖fornicatione, & suffocatis, & sanguine. ℘à temporibus 'in singulis ciuitatibus qui prædicent *vbi ‖legitur ℘placuit
eligere
&
qui cognominabatur Barsabas,
primos

seniores, & fratres, his qui 'apud Antiochiam, &
πρεσβύτεροι, καὶ οἱ ἀδελφοί, τοῖς κατὰ τὴν ἀντιόχειαν, καὶ
Syriam, & Ciliciam fratribus, qui ex Gentibus, *gaudere.
συρίαν, καὶ κιλικίαν ἀδελφοῖς, τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν.
Quandoquidem audiuimus quia quidam ‖exeuntes, turbauerunt vos
24 ἐπειδὴ ἠκούσαμεν ὅτι τινὲς ἐξελθόντες ἐτάραξαν ὑμᾶς
verbis, ℘labefactantes animas vestras, dicentes cir-
λόγοις, ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περι-
cumcidi, & seruare legem, quibus non mandauimus:
τέμνεσθαι, καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς οὐ † διεστειλάμεθα.
'Visum est nobis *factis concorditer, electos
25 ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδόν, ἐκλεξαμένους
viros ‖ mittere ad vos, cum ℘dilectis nostris Bar-
ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς, σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν βαρ-
naba & Paulo, Hominibus 'tradentibus ani-
26 νάβᾳ καὶ παύλῳ, ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυ-
mas suas pro nomine Domini nostri Iesu Christi.
χὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ.
Misimus ergo Iudam & Silam, & eos per
27 ἀπεστάλκαμεν οὖν ἰούδαν καὶ σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ
sermonem annuntiantes eadem.
λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά.
Visum est enim sancto Spiritui & nobis, nihil *amplius im-
28 ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπι-
ponere vobis ‖onus, quàm ℘necessarium horum:
τίθεσθαι ὑμῖν βάρος, πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων,
Abstinere immolatis simulachrorũ, & sanguine, & suffocato, & forni-
29 ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτοῦ, καὶ πορ-
catione: & quæcũque non vultis vobisipsis fieri, aliis ne facite:
νείας· καὶ ὅσα μὴ θέλετε ἑαυτοῖς γίνεσθαι, ἑτέροις μὴ ποιεῖτε·
'ex quibus custodientes vosipsos, bene agetis. Valete.
ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτούς, εὖ πράξετε. ἔρρωσθε.
Illi quidem ergo dimissi, *venerunt in Antiochiam, & ‖con-
30 οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες, ἦλθον εἰς ἀντιόχειαν, καὶ συν-
gregantes multitudinem tradiderunt epistolam.
αγαγόντες τὸ πλῆθος, ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν.
℘Legentes autem gauisi sunt super 'cohortatione.
31 ἀναγνόντες δὲ ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει.
Iudas 'que & Silas, & ipsi prophetæ ‖existentes, per sermo-
32 ἰούδας τε καὶ σίλας, καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες, διὰ λό-
nem multum exhortati sunt fratres, & confirmauerunt.
γου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφούς, καὶ ἐπεστήριξαν.
℘Facientes autem 'tempus, dimissi sunt cum pace à
33 ποιήσαντες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ᾽ εἰρήνης ἀπὸ
fratribus ad *Apostolos. Visum est autem Silæ
34 τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους. ἔδοξε δὲ τῷ σίλᾳ
remanere ibi ‖. Paulus autem & Barnabas demorabantur
35 ἐπιμεῖναι αὐτοῦ. παῦλος δὲ καὶ βαρνάβας διέτριβον
℘in Antiochia, docentes & euangelizantes cum &
ἐν ἀντιοχείᾳ, διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι μετὰ καὶ
aliis pluribus verbum Domini. Post autem aliquot
36 ἑτέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ κυρίου. μετὰ δέ τινας
dies dixit Paulus ad Barnabam: Reuertentes iam vi-
ἡμέρας εἶπε παῦλος πρὸς βαρνάβαν, ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπι-
sitemus fratres nostros per 'omnem ciuitatem, in quibus
σκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν κατὰ πᾶσαν πόλιν, ἐν αἷς
*annuntiauimus verbum Domini, quomodo ‖habeant.
κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ κυρίου, πῶς ἔχουσι.
Barnabas autem ℘consuluit coassumere ' Ioannem
37 βαρνάβας δὲ ἐβουλεύσατο συμπαραλαβεῖν τὸν ἰωάννην
*vocatum Marcum: Paulus autem ‖ducebat illum
38 τὸν καλούμενον μάρκον. παῦλος δὲ ἠξίου τὸν
absistentem ab eis de Pamphylia, & non ℘coeuntem eis
ἀποστάντα ἀπ᾽ αὐτῶν ἀπὸ παμφυλίας, καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς
in opus, non 'coassumere hunc. Facta est *ergo
39 εἰς τὸ ἔργον, μὴ συμπαραλαβεῖν τοῦτον. ἐγένετο οὖν
irritatio, ita vt ‖abscedere eos ab inuicem,
παροξυσμός, ὥστε ἀποχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ᾽ ἀλλήλων,
℘ipsumque Barnabam assumentem Marcum, enauigare
τόν τε βαρνάβαν παραλαβόντα τὸν μάρκον, ἐκπλεῦσαι
in Cyprum. Paulus verò 'eligens Silam, ab-
40 εἰς κύπρον. παῦλος δὲ ἐπιλεξάμενος σίλαν, ἐξ-
iit, traditus gratiæ Dei à fratribus.
ῆλθε, παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν.
Perambulabat autem Syriam & Ciliciam, confirmans
41 διήρχετο δὲ τὴν συρίαν καὶ κιλικίαν, ἐπιστηρίζων τὰς
ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum.
ἐκκλησίας.

CAP. XVI. ις΄.

Peruenit autem in Derben & Lystram, & ecce discipulus
1 † Κατήντησε δὲ εἰς δέρβην καὶ λύστραν· καὶ ἰδοὺ μαθητής
quidam erat *, nomine Timotheus, filius mulieris ‖cuiusdam Iudææ
τις ἦν, ὀνόματι τιμόθεος, υἱὸς γυναικός τινος ἰουδαίας
fidelis, patre ℘autem Græco. Qui testimonio probabatur ab his qui
2 πιστῆς, πατρὸς δὲ ἕλληνος· ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν
in Lystris ' & Iconio *fratribus. Hunc voluit
3 ἐν λύστροις καὶ ἰκονίῳ ἀδελφῶν. τοῦτον ἠθέλησεν
Paulus secum proficisci: & assumens circuncidit eum
ὁ παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν· καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν
propter Iudæos ‖existentes in locis illis: sciebant enim
διὰ τοὺς ἰουδαίους τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις· ᾔδεισαν γὰρ

sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ *salutem.
Quoniam ‖ex nobis
℘euertentes
διαστέλλομαι
'Placuit *collectis in vnũ, eligere ‖& ℘charissimis
qui tradiderunt
qui & ipsi vobis verbis referent
vltrà
‖oneris, ℘hæc necessaria: Vt abstineatis vos ab
'à
*descenderunt ‖congregata multitudine,
℘Quam cùm legissent. 'consolatione. *autem ‖cùm essent, verbo plurimo consolati
℘Facto 'ibi aliquanto tempore, *eos qui miserant illos.
‖Iudas autem solus abiit Hierusalem. ℘Antiochiæ,
vniuersas ciuitates,
prædicauimus ‖se
℘volebat secum '& *qui cognominabatur Marcus. ‖rogabat eum, vt qui discessisset ℘venisset cum
'debere recipi. *autem dissensio.
‖discederent.
℘& Barnabas 'quidem assumpto Marco, nauigaret *electo Sila, profectus est,
καταντάω
*ibi, ‖viduæ
℘Gentili. Huic testimonium bonum reddebant 'erant *fratres.
qui erant

omnes *patrem eius, quòd Græcus erat.
ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὅτι ἕλλην ὑπῆρχεν.
quòd pater eius Gentilis
Cùm autem pertransirent ciuitates, tradebant eis
ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδουν αὐτοῖς 4
custodire dogmata ‖iudicata ab Apostolis
φυλάσσειν τὰ δόγματα τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων
quæ erant decreta
& senioribus qui in ᵽHierusalem.
καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ.
Hierosolymis erant. Et
Ipsæ quidẽ ergo ecclesiæ confirmabantur fide, & ab-
αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει, καὶ ἐπε- 5
undabant numero *per diem. Transeuntes autem
ρίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν. διελθόντες δὲ 6
quotidie.
Phrygiam & *Galaticam regionem, vetati* à
τὴν φρυγίαν καὶ τὴν γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ
Galatiæ * sunt
sancto Spiritu loqui verbum in Asia.
ἁγίου πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ ἀσίᾳ·
‖Venientes versus Mysiam, tentabant ᵽversus Bithy-
ἐλθόντες κατὰ τὴν μυσίαν, ἐπείραζον κατὰ τὴν βιθυ- 7
‖ Cùm venissent autem in ᵽ in
niam ire: & non permisit eos Spiritus*.
νίαν πορεύεσθαι· καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα.
* Iesu.
*Prætereuntes autem Mysiam, descenderunt in Troadem.
παρελθόντες δὲ τὴν μυσίαν, κατέβησαν εἰς τρωάδα. 8
Cùm pertrãsissent
Et visio per noctem ‖conspecta est Paulo: Vir quidam
καὶ ὅραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὤφθη τῷ παύλῳ· ἀνήρ τις 9
ostensa
erat Macedo, stans ᵽ deprecans eum, & dicens: Transiens
ἦν μακεδὼν, ἑστὼς παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ λέγων, διαβὰς
&
in Macedoniam adiuua nos. Vt autem visum
εἰς μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν. ὡς δὲ τὸ ὅραμα 10
vidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniam,
εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν μακεδονίαν,
coinstructi quòd vocasset nos *Dominus euangeli-
συμβιβάζοντες ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ κύριος εὐαγγελί-
certi facti *Deus
zare eis. *Prouecti ergo à Troade, ‖ re-
σασθαι αὐτούς. ἀναχθέντες οὖν ἀπὸ τῆς τρωάδος, εὐ- 11
* Nauigantes autem ‖ recto cursu venimus
cta cucurrimus in Samothraciam: ᵽ ipsaque adexistenti in Neapolim.
θυδρομήσαμεν εἰς σαμοθράκην· τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς νεάπολιν.
ᵽ & sequenti die
*Indéque in Philippos, quæ est prima partis
ἐκεῖθέν τε εἰς φιλίππους, ἥτις ἐστὶ πρώτη τῆς μερίδος τῆς 12
* Et
Macedoniæ ciuitas, Colonia: eramus autem in hac vrbe
μακεδονίας πόλις κολωνία. ἦμεν δὲ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει
*versantes dies aliquot. Ipsaque die ‖ sabba-
διατρίβοντες ἡμέρας τινάς. τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββά- 13
* consistentes ‖ autem
torum egressi sumus ᵽextra vrbem iuxta flumen, vbi *sole-
των ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ ποταμὸν, οὗ ἐνομί-
ᵽ foras portam * videbatur
bat oratio esse: & sedentes loquebamur *conue-
ζετο προσευχὴ εἶναι. καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελ-
quæ conuenerant
nientibus mulieribus. Et quædam mulier nomine Lydia, ‖ pur-
θούσαις γυναιξί. καί τις γυνὴ ὀνόματι λυδία πορ- 14
purpuraria,
puræ venditrix, ciuitatis Thyatirenorum, colens Deum, audiuit:
φυρόπωλις, πόλεως θυατείρων, σεβομένη τὸν θεὸν, ἤκουεν·
cuius Dominus aperuit cor, intendere ᵽeffa-
ἧς ὁ κύριος διήνοιξε τὴν καρδίαν, προσέχειν τοῖς λαλου-
his quæ dicebantur
tis à Paulo. *Vt autem baptizata *est & domus
μένοις ὑπὸ τοῦ παύλου. ὡς δὲ ἐβαπτίσθη, καὶ ὁ οἶκος 15
Cùm * esset
eius, deprecata est, dicens: Si indicastis me fidelem Do-
αὐτῆς, παρεκάλεσε λέγουσα, εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ κυ-
mino esse, ‖ingredientes in domum meam ᵽmanete: & coë-
ρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου, μείνατε. καὶ παρε-
‖introite ᵽ &
git nos. Factum est autem euntibus nobis ad
βιάσατο ἡμᾶς. ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς 16
orationem, puellam quandam habentem spiritum *pythonis
προσευχὴν, παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνος
pythoné obuiare
occurrere nobis: quæ quæstum *multum præstabat dominis
ἀπαντῆσαι ἡμῖν· ἥτις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχε τοῖς κυρίοις
magnum
suis ‖ vaticinans. Hæc subsecuta
αὐτῆς μαντευομένη. αὕτη κατακολουθήσασα τῷ 17
diuinando.
Paulum & nos, clamabat, dicens: Isti homines serui
παύλῳ καὶ ἡμῖν, ἔκραζε λέγουσα, οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι
Dei excelsi sunt, qui annuntiant ᵽnobis viam
τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσὶν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν
vobis
salutis. Hoc autem faciebat *ad multos dies. do-
σωτηρίας. τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. † δια- 18
multis diebus.
διαπονοῦμαι
lens autem Paulus, & conuersus, spiritui dixit:
πονηθεὶς δὲ ὁ παῦλος, καὶ ἐπιστρέψας, τῷ πνεύματι εἶπε,
Præcipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab
παραγγέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ'
ea. & exiit eadem hora. Videntes autem
αὐτῆς. καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. ἰδόντες δὲ οἱ 19
domini eius quia exiuit spes quæstus eorum, ap-
κύριοι αὐτῆς ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπι-
prehendentes Paulum & Silam, *traxerunt in forum
λαβόμενοι τὸν παῦλον καὶ τὸν σίλαν, εἵλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν
perduxerunt
ad principes. Et offerentes eos
ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας. καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς 20
‖ præfectis, dixerunt: Hi homines conturbant nostram
στρατηγοῖς, εἶπον, οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν
magistratibus
ciuitatem, ᵽIudæi subsistentes: Et annuntiant ‖mores,
πόλιν ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες· καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη, 21
cùm sint ‖ morem quem
quos non licet nobis suscipere, neque facere, ᵽRomanis existentibus.
ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι, οὐδὲ ποιεῖν, ῥωμαίοις οὖσι.
ᵽ cùm simus Romani,
Et *consurrexit turba aduersus eos: & *præfecti
καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν. καὶ οἱ στρατηγοὶ 22
*concurrit plebs * magistratus

‖ dirumpentes eorum ᵽvestes, iusserunt *flagellare.
περιρρήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια, ἐκέλευον ῥαβδίζειν.
‖ scissis ᵽ tunicis. * eos virgis cædi.
Multásque *imponentes eis plagas, immiserunt in ‖ custo-
23 πολλάς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλα-
Et cùm * imposuissent
diam, mandantes vinctorum custodi tutò custodire
κὴν, παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι ἀσφαλῶς τηρεῖν
‖ carcerem: præcipientes custodi vt diligenter custodiret
eos. Qui ᵽ mandatum tale ‖accipiens, misit
24 αὐτούς· ὃς παραγγελίαν τοιαύτην εἰληφὼς, ἔβαλεν
ᵽ cùm præceptum ‖ accepisset,
eos in interiorem carcerem, & pedes eorum
αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν
strinxit *in lignum. Secundùm autem mediam noctem,
25 ἠσφαλίσατο εἰς τὸ ξύλον. κατὰ δὲ μεσονύκτιον,
* ligno. Media nocte
Paulus & Silas orantes laudabant Deum: ‖ au-
παῦλος καὶ σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν θεόν· ἐπη-
&
diebant autem eos ᵽ vincti. Subitò verò terræ-
26 κροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι. ἄφνω δὲ σεισ-
qui in custodia erant
motus factus est magnus, ita vt ‖moueri fundamenta
μὸς ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ
mouerentur
carceris: * aperta suntque statim ostia om-
δεσμωτηρίου· † ἀνεῴχθησάν τε παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶ-
& ἀνοίγω
nia, & vniuersorum vincula ‖remissa sunt. ᵽE somnis autem
27 σαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. ἔξυπνος δὲ
‖ soluta ᵽ Expergefactus
factus ‖vinctorum custos, & videns apertas ianuas
γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ, καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας
carceris
carceris, *educens gladium futurus erat seipsum
τῆς φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν ἔμελλεν ἑαυτὸν
euaginato gladio volebat
interficere, æstimans effugisse vinctos.
ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους.
Clamauit autem voce magna Paulus, dicens, Nihil fe-
28 ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ παῦλος, λέγων, μηδὲν πρά-
ceris tibiipsi ‖ malum: vniuersi enim sumus hîc.
ξῃς σεαυτῷ κακόν· ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε.
mali:
ᵽ Petens verò lumen, irrupit, & tremefactus factus,
29 αἰτήσας δὲ φῶτα, εἰσεπήδησε, καὶ ἔντρομος γενόμενος,
Petitóque lumine, introgressus est,
procidit Paulo & Silæ ‖. Et producens
30 προσέπεσε τῷ παύλῳ καὶ τῷ σίλᾳ. καὶ προαγαγὼν
‖ ad pedes.
eos foras, ait: Domini, quid me oportet facere vt *seruer?
αὐτοὺς ἔξω, ἔφη, κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ;
saluus fiam
*Illi autem dixerunt: Crede in Dominum Iesum Christum, &
31 οἱ δὲ εἶπον, πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον ἰησοῦν χριστὸν, καὶ
At
‖seruaberis tu & domus tua. Et locuti sunt ei
32 σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν
saluus eris
verbum Domini, ᵽ& omnibus qui erãt in domo eius.
λόγον τοῦ κυρίου, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.
cum
Et tollens eos in illa hora noctis,
33 καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς,
lauit ‖à plagis, & baptizatus est ipse & eius*
† ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ οἱ αὐτοῦ
‖ plagas eorum, * omnis domus, λούω
continuò. ‖ Perducénsque eos in domum
34 παραχρῆμα. ἀναγαγών τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον
‖ Cúmque perduxisset ᵽ eis * sua
suam, apposuit ᵽ mensam, & lætatus est cum omni domo *cre-
αὐτοῦ, παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἠγαλλιάσατο πανοικὶ πε-
dens Deo. * Die autem facto, miserunt
35 πιστευκὼς τῷ θεῷ. ἡμέρας δὲ γενομένης, ἀπέστειλαν
Et cùm dies factus esset,
magistratus lictores, dicentes: Dimitte homi-
οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους, λέγοντες, ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώ-
nes illos. Annuntiauit autem carceris custos ver-
36 πους ἐκείνους. ἀπήγγειλε δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λό-
ba hæc ‖ad Paulum, Quia miserunt magistratus
γους τούτους πρὸς τὸν παῦλον, ὅτι ἀπεστάλκασιν οἱ στρατηγοὶ,
Paulo,
vt dimittamini. nunc igitur exeuntes ite in pace.
ἵνα ἀπολυθῆτε. νῦν οὖν ἐξελθόντες πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ.
At Paulus ᵽ ait ad eos: Cædentes nos pu-
37 ὁ δὲ παῦλος ἔφη πρὸς αὐτοὺς, δείραντες ἡμᾶς δη-
autem dixit eis, Cæsos
blicè indemnatos, homines Romanos subsistentes
μοσίᾳ ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους ῥωμαίους ὑπάρχοντας
miserunt in carcerem, & nunc occultè nos eiiciunt? non
ἔβαλον εἰς φυλακὴν, καὶ νῦν λάθρᾳ ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; οὐ
* enim: sed ‖ venientes ipsi nos ᵽeducant.
γάρ· ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἡμᾶς ἐξαγαγέτωσαν.
* ita: ‖ veniant, & ᵽ eiiciant.
Renuntiauerunt autem magistratibus lictores verba
38 ἀνήγγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα
hæc, & timuerunt ‖audientes quòd Romani essent.
ταῦτα· καὶ ἐφοβήθησαν ἀκούσαντες ὅτι ῥωμαῖοί εἰσι.
que audito
Et venientes deprecati sunt eos: & educentes rogabant
39 καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτούς· καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων
* egredi vrbe. Exeuntes autem de ‖ custodia,
40 ἐξελθεῖν τῆς πόλεως. ἐξελθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς,
* vt egrederentur de ‖carcere,
introierunt ad Lydiam: & ᵽvidentes fratres, con-
εἰσῆλθον πρὸς τὴν λυδίαν· καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς, παρ-
visis fratribus,
solati sunt eos, & ‖egressi sunt.
εκάλεσαν αὐτοὺς, καὶ ἐξῆλθον.
profecti sunt.

CAP. XVII. ιζ.

*Iterfacientes autem Amphipolim & Apolloniam, venerunt
1 Διοδεύσαντες δὲ τὴν ἀμφίπολιν καὶ ἀπολλωνίαν, ἦλθον
Cùm perambulassent
in Thessalonicam, vbi erat synagoga Iudæorum.
εἰς θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν ἡ συναγωγὴ τῶν ἰουδαίων.
Secũdùm autem ‖consuetum Paulo introiuit ad eos, &
2 κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ παύλῳ εἰσῆλθε πρὸς αὐτοὺς, καὶ
consuetudinem Paulus
per sabbata tria differebat eis de scripturis.
ἐπὶ σάββατα τρία διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν·

διανοίγων

Adaperiens & *proponens, quia Christum oportuit pa-
διανοίγων καὶ παρατιθέμενος, ὅτι τὸν χριστὸν ἔδει πα- 3
ti, & resurgere à mortuis: & quia hic est Christus Iesus,
θεῖν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν· καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς ἰησοῦς,
quem ego annuntio vobis. Et quidam ex eis ‖ persua-
ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐπεί- 4
si sunt, & adiuncti sunt Paulo & Silæ:
σθησαν, καὶ † προσεκληρώθησαν τῷ παύλῳ καὶ τῷ σίλᾳ· τῶν
& religiosorum Græcorum multa multitudo, *mulierúmque primaria-
τε σεβομένων ἑλλήνων πολὺ πλῆθος, γυναικῶν τε τῶν πρώ-
rum non paucæ. *Assumentes autem Iudæi
των οὐκ ὀλίγαι. προσλαβόμενοι δὲ οἱ ἰουδαῖοι οἱ 5
‖ impersuasi circumforaneorum quosdam viros malos, & turbam
ἀπειθοῦντες τῶν ἀγοραίων τινὰς ἄνδρας πονηρούς, καὶ ὀχλο-
facientes, concitauerunt ciuitatem: *assistentésque domui
ποιήσαντες, ἐθορύβουν τὴν πόλιν. ἐπιστάντες τε τῇ οἰκίᾳ
Iasonis, quærebant eos producere in populum.
ἰάσονος, ἐζήτουν αὐτοὺς ἀγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον.
*Non inuenientes autem eos, trahebant Iasonem, & quosdam
μὴ εὑρόντες δὲ αὐτούς, ἔσυρον τὸν ἰάσονα, καί τινας 6
fratres ad principes ciuitatis, clamantes, Quoniam ‖ habi-
ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βοῶντες, ὅτι οἱ τὴν οἰκου-
tatam subuertentes hi, & hîc adsunt:
μένην ἀναστατώσαντες οὗτοι, καὶ ἐνθάδε πάρεισιν·
Quos suscepit Iason: & hi omnes contra
οὓς ὑποδέδεκται ἰάσων· καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν 7
decreta Cæsaris faciunt, regem dicentes alium,
δογμάτων καίσαρος πράττουσι, βασιλέα λέγοντες ἕτερον,
Iesum. Concitauerunt autem *turbam, & principes ciui-
ἰησοῦν. ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον, καὶ τοὺς πολιτάρ- 8
tatis audientes hæc. Et *accipientes satisfactionem à
χας ἀκούοντας ταῦτα. καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ 9
Iasone & ‖ cæteris, dimiserunt eos.
τοῦ ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς.
At fratres confestim per noctem *emiserunt Pau-
οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ τῆς νυκτὸς ἐξέπεμψαν τὸν παῦ- 10
lum & Silam in Berrœam. qui *aduenientes in
λον καὶ τὸν σίλαν εἰς βέρροιαν. οἵτινες παραγενόμενοι, εἰς τὴν
synagogam Iudæorum ‖ abierunt. Hi autem erant
συναγωγὴν τῶν ἰουδαίων ἀπῄεσαν. οὗτοι δὲ ἦσαν 11
generosiores aliis qui sunt in Thessalonica, qui susceperunt
εὐγενέστεροι τῶν ἄλλων τῶν ἐν θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐδέξαντο
verbum cum omni *alacritate per diem scrutantes
τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες
scripturas, si haberent* hæc ita. ‖ Multi quidem
τὰς γραφάς, εἰ ἔχοι ταῦτα οὕτω. πολλοὶ μὲν 12
ergo ex eis crediderunt, & Græcarum mulierum ho-
οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐ-
nestarum, & *virorum non pauci. Cùm autē cognouissent
σχημόνων, καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι. ὡς δὲ ἔγνωσαν 13
*ex Thessalonica Iudæi, quia & ‖ in Berœa annuntia-
οἱ ἀπὸ τῆς θεσσαλονίκης ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ ἐν τῇ βεροίᾳ κατηγ-
tum est à Paulo verbum Dei, venerunt & illuc, conci-
γέλη ὑπὸ τοῦ παύλου ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ἦλθον κἀκεῖ, σαλεύ-
tantes turbas. Statim *autem tunc Paulum di-
οντες τοὺς ὄχλους. εὐθέως δὲ τότε τὸν παῦλον ἐξ- 14
miserunt fratres *ire vsque ad mare: reman-
απέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ πορεύεσθαι ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν. ὑπέ-
serunt autem hicque Silas & Timotheus ibi. ‖ At qui de-
μενον δὲ ὅ, τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος ἐκεῖ. οἱ δὲ καθι- 15
collocatant Paulum, perduxerunt eum vsque ad Athenas: & accipientes
στῶντες τὸν παῦλον, ἤγαγον αὐτὸν ἕως ἀθηνῶν· καὶ λαβόντες
mandatum ad Silam & Timotheum, vt quam *citissime venirent
ἐντολὴν πρὸς τὸν σίλαν καὶ τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι
ad illum, *abierunt. In autem Athenis ‖ ex-
πρὸς αὐτόν, † ἐξῄεσαν. ἐν δὲ ταῖς ἀθήναις ἐκ- 16
pectante eos Paulo, incitabatur spiritus eius
δεχομένου αὐτοὺς τοῦ παύλου, παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ
in ipso, vidente idololatram existentem ciuitatem.
ἐν αὐτῷ, θεωροῦντι κατείδωλον οὖσαν τὴν πόλιν.
Disputabat quidē igitur in synagoga *Iudæis, &
διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς ἰουδαίοις, καὶ 17
colentibus, & in foro, per *omnem diem ad
τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ, κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς
contingentes. Quidam autem ‖ Epicureorum
τοὺς παρατυγχάνοντας. τινὲς δὲ τῶν ἐπικουρείων 18
& Stoicorum philosophorum conijciebant eo: & quidam dicebant,
καὶ τῶν στοϊκῶν φιλοσόφων συνέβαλλον αὐτῷ. καί τινες ἔλεγον,
Quid vtique vult seminator verborum hic dicere? *hi autem, *Peregrinorū
τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; οἱ δέ, ξένων
dæmoniorum videtur annuntiator esse: quia Iesum & resurre-
δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι· ὅτι τὸν ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνά-
ctionem ‖ annuntiabat. Apprehendentésque eum, ad
στασιν εὐηγγελίζετο. ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν 19
Areopagum duxerunt, dicentes: Possumus scire quæ* noua
ἄρειον πάγον ἤγαγον, λέγοντες, δυνάμεθα γνῶναι τίς ἡ καινὴ
hæc *à te ‖ effata doctrina?
αὕτη ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχή;
Peregrina enim quædam infers *in aures nostras. vo-
ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν. βου-
lumus ergo scire quid *vtique velint hæc esse.
λόμεθα οὖν γνῶναι τί ἂν θέλοι ταῦτα εἶναι.

insinuans; ‖ crediderunt; προσκληρόω; de colentibus Gentilibus magna; ‖ & mulieres nobiles; * Zelantes; ‖ assumentésque de vulgo; turba facta; ‖ &; * Et cùm non inuenissent; ‖ hi qui orbem concitant, & huc venerunt:; esse; ‖ plebem; * accepta satisfactione; ‖ à; vero; ‖ dimiserunt; * cùm venissent; ‖ introierunt; nobiliores eorū qui sunt Thessalonicæ; ‖ auiditate, quotidie; * se; ‖ Et; Gentilium; ‖ viri; * in; ‖ Berœæ prædicatum; commouentes & turbant; ‖ multitudinem; ‖ que; * vt iret; ‖ Qui autem deducebant; accepto mandato ab eo; ‖ celeriter; * profecti sunt. Paulus autem cùm; ἔξειμι; ‖ expectaret; videns idololatriæ deditam; ‖ cum; * omnes dies ad eos qui aderant; ‖ Epicurei; Stoici philosophi disserebant cum; ‖ alij; * Nouorum; ‖ eis; Et apprehensum; ‖ est; * quæ; ‖ dicitur; Noua; ‖ auribus nostris; * nam

Athenienses autem omnes, & aduenæ hospites, ad nihil
21 ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι, εἰς οὐδὲν
aliud vacabant, ‖ quàm dicere aliquid & audire ‖ nouum.
ἕτερον εὐκαίρουν, ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον.
Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait: Viri
22 σταθεὶς δὲ ὁ παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ ἀρείου πάγου, ἔφη, ἄνδρες
Athenienses, per omnia quasi *superstitiosiores vos ‖ aspicio.
ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ.
Præteriens enim & contemplans sacra vestra, in-
23 διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εὗ-
ueni & aram in qua scriptum erat, Ignoto Deo, ‖ quem ergo
ρον καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, ἀγνώστῳ θεῷ. ὃν οὖν
ignorantes colitis, *hunc ego annuntio vobis.
ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν.
Deus ‖ faciens mundum, & omnia quæ in eo: hic
24 ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ· οὗτος
cæli & terræ Dominus *existens, non in manufactis
οὐρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων, οὐκ ἐν χειροποιήτοις
templis habitat. Nec à manibus *hominum co-
25 ναοῖς κατοικεῖ· οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θε-
litur, indigens aliquo: ‖ ipse dans omnibus vitam
ραπεύεται, προσδεόμενός τινος· αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν
& inspirationē *per omnia: Fecitque ex vno san-
26 καὶ πνοὴν κατὰ πάντα· ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵ-
guine omne genus hominum inhabitare super vniuersam
ματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ
faciem terræ: definiens statuta tempora, &
πρόσωπον τῆς γῆς· ὁρίσας προστεταγμένους καιρούς, καὶ τὰς
terminos habitationis eorum: Quærere *Dominum,
27 ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν· ζητεῖν τὸν κύριον,
si forte attrectent eum, ‖ & inueniant; quamuis non lon-
εἰ ἄραγε † ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὕροιεν· καίτοιγε οὐ μα-
gè ab vnoquoque nostrūm subsistentem. In ipso
28 κρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. ἐν αὐτῷ
enim viuimus & mouemur & sumus: sicut & quidam *apud
γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν· ὡς καί τινες τῶν καθ'
vos poëtarum dixerunt, Ipsius enim & genus sumus.
ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι, τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.
Genus ergo *subsistentes Dei, non debemus æstimare,
29 γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν,
auro aut argento aut lapidi, sculpturæ artis & cogita-
χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λίθῳ, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμή-
tionis hominis, Diuinum esse simile. ‖ Ipsa quidē ergo
30 σεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. τοὺς μὲν οὖν
tempora huius ignorantiæ despiciens Deus, nunc annuntiat
χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεός, τανῦν παραγγέλλει
hominibus omnibus, vbique *pœnitere:
τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν·
Propter quod statuit diem in quo *futurus est iudicare habitatam
31 διότι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην
in iustitia, in viro ‖ quo statuit, fidem præbens omnibus,
ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν,
suscitans eum à mortuis. Audientes autē resurre-
32 ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. ἀκούσαντες δὲ ἀνά-
ctionem mortuorum, ‖ hi quidem irridebant, ‖ hi verò dixerunt: Audie-
στασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον, ἀκουσό-
mus te iterum de hoc. Et sic Paulus
33 μεθά σου πάλιν περὶ τούτου. καὶ οὕτως ὁ παῦλος
exiuit de medio eorum. Quidam verò viri adhæ-
34 ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. τινὲς δὲ ἄνδρες κολλη-
rentes ei, crediderunt: in quibus & Dionysius Areopagita, &
θέντες αὐτῷ, ἐπίστευσαν· ἐν οἷς καὶ διονύσιος ὁ ἀρεοπαγίτης, καὶ
mulier nomine Damaris, & alij cum eis.
γυνὴ ὀνόματι δάμαρις, καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

‖ nisi aut; aut; ‖ aliquid noui; * superstitiosos; ‖ video.; videns simulachra; ‖ quod; * hoc; ‖ qui fecit; sunt; ‖ cùm sit; * humanis; ‖ cùm; det; ‖ &; * Deum,; ‖ aut; ψηλαφάω καὶ ψηλαφέω; fit.; ‖ vestrorum; * cùm simus; ‖ Et; vt omnes; ‖ pœnitentiam agant. Eo quòd * iudicaturus est orbē in æquitate; ‖ in; Cùm audissent; ‖ quidam

CAP. XVIII. ιη'.

Post autem hæc egressus Paulus ab Athenis, venit
1 Μετὰ δὲ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ παῦλος ἐκ τῶν ἀθηνῶν, ἦλθεν
in Corinthum. Et inueniens quendā Iudæum nomine Aqui-
2 εἰς κόρινθον. καὶ εὑρών τινα ἰουδαῖον ὀνόματι ἀκύ-
lam, Ponticum genere, nuper *venientem ab Ita-
λαν, ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς ἰτα-
lia, & Priscillam mulierem eius, *propter ordinasse
λίας, καὶ πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι
Claudium discedere omnes Iudæos à Roma:
κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας τοὺς ἰουδαίους ἐκ τῆς ῥώμης,
accessit ‖ eos. Et propter eiusdem artis* esse, manebat
3 προσῆλθεν αὐτοῖς. καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι, ἔμενε
apud eos, & operabatur: erant* enim tabernaculi factores artem.
παρ' αὐτοῖς, καὶ εἰργάζετο· ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην.
Disputabat autem in synagoga per omne sabbatum, ‖ suadebat-
4 διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθέ
que Iudæis & Græcis. Vt autem venissent de Mace-
5 τε ἰουδαίους καὶ ἕλληνας. ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς μακε-
donia, hicque Silas & Timotheus, *constringebatur spiritu
δονίας ὅ, τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος, συνείχετο τῷ πνεύματι ὁ
Paulus, testificans Iudæis* Christum, Iesum.
παῦλος, διαμαρτυρόμενος τοῖς ἰουδαίοις τὸν χριστὸν, ἰησοῦν.
‖ Oppositis autem eis, & blasphemantibus, ex-
6 ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν, καὶ βλασφημούντων, ἐκτι-
cutiens vestimenta ‖, dixit ad eos: Sanguis vester super
ναξάμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε πρὸς αὐτούς, τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ

qui; ‖ veniret; * eo quòd præcepisset Claudius; ‖ ad; quia; ‖ erat,; * autem scenofactoriæ artis. Et; ‖ interponens nomen Domini Iesu; Cùm; ‖ instabat verbo; * esse; Contradicentibus; ‖ sua.

[ex hoc] caput vestrum, mundus ego: à nunc ad gentes
τὴν κεφαλὴν ὑμῶν, καθαρὸς ἐγώ· ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη
vadam. Et migrans inde, intrauit in domum
πορεύσομαι. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς οἰκίαν 7
[* Titi] cuiusdam nomine *Iusti, colentis Deum, cuius domus erat
τινὸς ὀνόματι ἰούστου, σεβομένου τὸν θεόν, οὗ ἡ οἰκία ἦν
coniuncta synagogæ. Crispus autem archisyna-
συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυνά- 8
gogus credidit Domino cum omni domo sua: & multi
γωγος ἐπίστευσε τῷ κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· καὶ πολλοὶ τῶν
Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur.
κορινθίων ἀκούοντες ἐπίστευον, καὶ ἐβαπτίζοντο.
[Noli timere,] Dixit autem Dominus per visionem in nocte Paulo: Ne
εἶπε δὲ ὁ κύριος δι' ὁράματος ἐν νυκτὶ τῷ παύλῳ, μὴ 9
time, sed loquere, & ne taceas. Propter quod ego
φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει, καὶ μὴ σιωπήσῃς. διότι ἐγώ 10
[vt noceat te, quoniam] sum tecum, & nemo apponetur tibi ad malefaciendum tibi,
εἰμι μετὰ σοῦ, καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶσαί σε,
propter quod populus est mihi multus in ciuitate hac.
διότι λαός ἐστί μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.
[‖ autem ⁋ apud eos] Sedit ‖que annum & menses sex docens ⁋in eis
ἐκάθισέ τε ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἕξ, διδάσκων ἐν αὐτοῖς 11
verbum Dei. Gallione autem proconsule
τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος 12
[⁋ vno animo ‖ in Paulum,] Achaiæ, insurrexerunt ⁋concorditer Iudæi *Paulo,
τῆς ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ ἰουδαῖοι τῷ παύλῳ,
& adduxerunt eum ad tribunal, Dicentes: Quia contra
καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα, λέγοντες, ὅτι παρὰ τὸν 13
legem hic persuadet hominibus colere Deum.
νόμον οὗτος ἀναπείθει τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν θεόν.
[Incipiente,] Futuro autem Paulo aperire os, dixit
μέλλοντος δὲ τοῦ παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ 14
[* iniquum aliquid,] Gallio ad Iudæos: Si quidem ergo esset *iniuria aliqua,
γαλλίων πρὸς τοὺς ἰουδαίους, εἰ μὲν οὖν ἦν ἀδίκημά τι
[‖ pessimum, * viri ⁋ rectè] aut facinus ‖malum, ô *Iudæi, ⁋iuxta rationem vtique susti-
ἢ ῥᾳδιούργημα πονηρόν, ὦ ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν † ἠνε-
[ἀνέχομαι] nerem vos. Si verò *quæstio est de verbo,
σχόμην ὑμῶν. εἰ δὲ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου, 15
[‖ quæstiones sunt * legis vestræ, vos ipsi] & nominibus, & *lege quæ secundùm vos, videritis ipsi:
καὶ ὀνομάτων, καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί·
[‖ nolo] iudex enim ego horum ‖non volo esse.
κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι.
[⁋ minauit ἀπελαύνω] Et ⁋abegit eos à tribunali.
καὶ * ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. 16
Apprehendentes autem omnes Græci Sosthenem princi-
ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες οἱ ἕλληνες σωσθένην τὸν ἀρ- 17
[‖ cum] pem synagogæ, percutiebant * ante tribunal: & nihil
χισυνάγωγον ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος, καὶ οὐδὲν
[* verò cùm ‖ sustinuisset] eorum Gallioni curæ erat. At Paulus *adhuc ‖ad-
τούτων τῷ γαλλίωνι ἔμελεν. ὁ δὲ παῦλος ἔτι προσ- 18
manens dies multos, fratribus valefaciens, enauigauit
μείνας ἡμέρας ἱκανάς, τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος ἐξέπλει
[qui sibi totonderat] in Syriam, & cum eo Priscilla & Aquila, ⁋tonsa
εἰς τὴν συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ πρίσκιλλα καὶ ἀκύλας, κειρά-
sua caput in Cenchreis: habebat enim votum.
μενος τὴν κεφαλὴν ἐν κεγχρεαῖς· εἶχε γὰρ εὐχήν.
[que] Deuenit * autem in Ephesum, & illos reliquit ibi.
κατήντησε δὲ εἰς ἔφεσον, κἀκείνους κατέλιπεν αὐτοῦ. 19
[cum] ipse verò ingressus in synagogam, disputabat*
αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγήν, διελέχθη τοῖς
[vt ampliori tempore maneret] Iudæis. Interrogantibus autem eis ‖super plus tempus
ἰουδαίοις. ἐρωτώντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον 20
[valefaciens, &] manere apud eos, non consensit: Sed ⁋valedixit
μεῖναι παρ' αὐτοῖς, οὐκ ἐπένευσεν· ἀλλ' ἀπετάξατο 21
eis, dicens, Oportet me omnino festum venientem
αὐτοῖς, εἰπών, δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην
facere in Hierosolyma: iterum autem reuertar ad vos,
ποιῆσαι εἰς ἱεροσόλυμα· πάλιν δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς,
Deo volente. & profectus est ab Epheso.
τοῦ θεοῦ θέλοντος. καὶ ἀνήχθη ἀπὸ τῆς ἐφέσου.
[ascendit, & salutauit] Et descendens in Cæsaream, *ascendens, & salu-
καὶ κατελθὼν εἰς καισάρειαν, ἀναβάς, καὶ ἀσπασά- 22
[* &] tans ecclesiam, * descendit in Antiochiam.
μενος τὴν ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς ἀντιόχειαν.
[facto ibi aliquanto tempore] Et faciens tempus aliquod, profectus est, perambulans ex ordine
καὶ ποιήσας χρόνον τινά, ἐξῆλθε, διερχόμενος καθεξῆς 23
Galaticam regionem & Phrygiam, confirmans omnes
τὴν γαλατικὴν χώραν καὶ φρυγίαν, ἐπιστηρίζων πάντας τοὺς
discipulos. Iudæus autem quidam Apollos nomine, Ale-
μαθητάς. ἰουδαῖος δέ τις ἀπολλὼς ὀνόματι, ἀλε- 24
xandrinus genere, vir eloquens, deuenit in Ephesum, po-
ξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς ἔφεσον, δυ-
tens existens in scripturis. Hic erat edoctus
νατὸς ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς. οὗτος ἦν κατηχημένος 25
viam Domini, & feruens spiritu loquebatur, & do-
τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου, καὶ ζέων τῷ πνεύματι, ἐλάλει καὶ ἐδί-
[‖ quæ de Iesu,] cebat diligenter ea quæ ‖de Domino, sciens tantùm
δασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ κυρίου, ἐπιστάμενος μόνον τὸ
[⁋ ergo] Baptisma Ioannis. Hic ⁋que cœpit fiducialiter agere
βάπτισμα ἰωάννου. οὗτός τε ἤρξατο παρρησιάζεσθαι 26
[quem cùm audissent] in synagoga. audientes autem eum Aquila & Priscilla,
ἐν τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ ἀκύλας καὶ πρίσκιλλα,

assumpserunt eum, & diligentiùs ei exposuerunt
προσελάβοντο αὐτόν, καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν
viam Dei. Volente autem eo ire in [Domini. Cùm vellet.]
27 ὁδὸν τοῦ θεοῦ. βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς
Achaiam, exhortati fratres, scripserunt di-
τὴν ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μα-
scipulis *excipere eum. qui *adueniens contulit [* vt susciperent * cùm venisset,]
θηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν. ὃς παραγενόμενος συνεβάλετο
multum credentibus per gratiam. Vehementer enim [his qui crediderant.]
28 πολὺ τοῖς πεπιστευκόσι διὰ τῆς χάριτος. εὐτόνως γὰρ
Iudæos redarguebat publicè, ostendens per [reuincebat]
τοῖς ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ, ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν
scripturas esse Christum, Iesum.
γραφῶν εἶναι τὸν χριστόν, ἰησοῦν.

CAP. XIX. ιθ'.

Factum est autem *in Apollo ‖esse in Corintho, Paulum [* cùm ‖ esset Corinthi, vt Paulus, peragratis superioribus partibus, veniret]
1 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ἀπολλὼ εἶναι ἐν κορίνθῳ, παῦλον
peragrantem superiores partes, venire in Ephesum: & ⁋inueniens [⁋ inueniret]
διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν εἰς ἔφεσον· καὶ εὑρών
quosdam discipulos, Dixit *ad eos: Si Spiritum sanctum [* que]
2 τινας μαθητάς, εἶπε πρὸς αὐτούς, εἰ πνεῦμα ἅγιον
accepistis credentes? *Illi autem dixerunt ad eum: Sed neque [* At]
ἐλάβετε πιστεύσαντες; οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν, ἀλλ' οὐδὲ
si Spiritus sanctus est, audiuimus. ‖Dixitque ad [‖ Ille verò ait:]
3 εἰ πνεῦμα ἅγιόν ἐστιν, ἠκούσαμεν. εἶπέ τε πρὸς
eos: In quo ergo baptizati estis? ⁋Illi autem dixerunt: In Ioannis [⁋ Qui]
αὐτούς, εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; οἱ δὲ εἶπον, εἰς τὸ ἰωάννου
baptismate. Dixit autem Paulus: Ioannes quidem baptizauit *
4 βάπτισμα. εἶπε δὲ παῦλος, ἰωάννης μὲν ἐβάπτισε
*baptisma pœnitentiæ *populo dicens: In ‖venientem post [* baptismate * populum, ‖ eum qui venturus esset]
βάπτισμα μετανοίας τῷ λαῷ λέγων, εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ'
ipsum vt crederent, hoc est, in Christum Iesum.
αὐτὸν ἵνα πιστεύσωσι, τουτέστιν, εἰς τὸν χριστὸν ἰησοῦν.
⁋Audientes autem baptizati sunt in nomine Domini Iesu. [His auditis]
5 ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ.
Et *imponente illis *Paulo manus, venit Spiri- [cùm imposuisset * Paulus]
6 καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ πνεῦ-
tus sanctus super eos, ‖loquebanturque linguis, & prophetabant. [‖ &]
μα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ἐλάλουν τε γλώσσαις, καὶ προεφήτευον.
Erant autem omnes viri ferè duodecim.
7 ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δεκαδύο.
Ingressus autem in synagogam, liberè loquebatur per [cum fiducia]
8 εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγήν, ἐπαρρησιάζετο, ἐπὶ
menses tres disputans & suadens quæ de re-
μῆνας τρεῖς διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ περὶ τῆς βα-
gno Dei. Cùm autem quidam indurarentur, & non crede-
9 σιλείας τοῦ θεοῦ. ὡς δέ τινες ἐσκληρύνοντο, καὶ †ἠπεί- [ἀπειθέω]
rent, maledicentes viam ⁋ coram multitudine, discedens [⁋ Domini]
θουν, κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς
ab eis, segregauit discipulos, quotidie dispu-
ἀπ' αὐτῶν ἀφώρισε τοὺς μαθητάς, καθ' ἡμέραν διαλεγό-
tans in schola Tyranni cuiusdam. Hoc autem factum est
10 μενος ἐν τῇ σχολῇ τυράννου τινός. τοῦτο δὲ ἐγένετο
per annos duos, ita vt omnes *habitantes Asiam [biennium, * qui habitabant in Asia, audirent * Iudæi atque Gentiles]
ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν ἀσίαν
audire verbum Domini Iesu, *Iudæosque & Græcos.
ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ κυρίου ἰησοῦ, ἰουδαίους τε καὶ ἕλληνας.
Virtutésque non ‖vulgares faciebat Deus per ⁋ma- [‖ modicas quaslibet ⁋ manum]
11 δυνάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας ἐποίει ὁ θεὸς διὰ τῶν χει-
nus Pauli. ita vt etiam super languidos *ad- [* deferrentur]
12 ρῶν παύλου· ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπι-
ferri à corpore eius sudaria vel semicinctia, & *absce- [* recedebant]
φέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια ἢ σιμικίνθια, καὶ ἀπαλ-
dere ab eis languores, & spiritus ‖maligni [‖ nequam egrediebantur]
λάσσεσθαι ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους, τά τε πνεύματα τὰ πονηρὰ
exire ab eis. Tentauerunt autem quidam ⁋de [⁋ &]
13 ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ἐπεχείρησαν δέ τινες ἀπὸ
circumeuntibus Iudæis exorcistis, inuocare super
τῶν περιερχομένων ἰουδαίων ἐξορκιστῶν, ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς
habentes spiritus malos, nomen Domini Iesu, [eos qui habebant]
ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ,
dicentes: *Adiuramus vos ‖ Iesum, quem Paulus prædicat. [* Adiuro ‖ per]
λέγοντες, ὁρκίζομεν ὑμᾶς τὸν ἰησοῦν, ὃν ὁ παῦλος κηρύσσει.
Erant autem quidam filij Sceuæ Iudæi principis Sacerdotum septem,
14 ἦσαν δέ τινες υἱοὶ σκευᾶ ἰουδαίου ἀρχιερέως ἑπτά, οἱ
hoc ⁋facientes. Respondens autem spiritus *mali- [⁋ qui faciebant * nequam]
15 τοῦτο ποιοῦντες. ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πο-
gnus, dixit *: Iesum noui, & Paulum scio: vos [* eis]
νηρόν, εἶπε, τὸν ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν παῦλον ἐπίσταμαι· ὑμεῖς
autem qui estis? Et insiliens in eos homo
16 δὲ τίνες ἐστέ; καὶ ἐφαλλόμενος ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος
in quo erat ‖spiritus malignus, & prædominatus eis, [‖ dæmonium pessimum, & dominatus amborum,]
ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρόν, καὶ κατακυριεύσας αὐτῶν,
inualuit contra eos, ita vt ⁋nudos & vulneratos [⁋ nudi & vulnerati effugerent de]
ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ † τετραυματισμένους
effugere ex domo illa. Hoc autem factum est [τραυματίζομαι]
17 ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο
notum omnibus Iudæis*que & Græcis habitantibus Ephesum, [* atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi,]
γνωστὸν πᾶσιν ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι τοῖς κατοικοῦσι τὴν ἔφεσον,
& cecidit timor super omnes illos, & magnificabatur
καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας αὐτούς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ
ὄνομα

nomen Domini Iesu. Multique credentium
ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. πολλοί τε τῶν πεπιστευκότων 18
veniebant confitentes, & annuntiantes actus
ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι, καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις
suos. Multi autem curiosa sagentium
αὐτῶν. ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα πραξάντων 19
conferentes libros combusserunt coram omnibus,
συνενέγκαντες τὰς βίβλους κατέκαιον ἐνώπιον πάντων,
& computauerunt pretia illorum, & inuenerunt argenti
καὶ συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν, καὶ εὗρον ἀργυρίου.
myriades quinque. Ita per potentiam verbum Do-
μυριάδας πέντε. οὕτω κατὰ κράτος ὁ λόγος τοῦ κυ- 20
mini crescebat, & inualescebat. Vt autem impleta sunt hæc,
ρίου ηὔξανε, καὶ ἴσχυεν. ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, 21
proposuit Paulus in spiritu, pertrahens Macedoniam,
ἔθετο ὁ παῦλος ἐν τῷ πνεύματι, διελθὼν τὴν μακεδονίαν,
& Achaiam, ire in Hierusalem, dicens: Quod post
καὶ ἀχαΐαν, πορεύεσθαι εἰς ἱερουσαλὴμ, εἰπών, ὅτι μετὰ τὸ
fieri me ibi, oportet me & Romam videre.
γενέσθαι με ἐκεῖ, δεῖ με καὶ ῥώμην ἰδεῖν.
Mittens autem in Macedoniam duos ministrantium sibi
ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, 22
Timotheum & Erastum, ipse remansit tempus in Asiam.
τιμόθεον καὶ ἔραστον, αὐτὸς ἐπέσχε χρόνον εἰς τὴν ἀσίαν.
Facta est autem secundùm tempus illud turbatio non parua
ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος 23
de via. Demetrius enim quidam nomine, argen-
περὶ τῆς ὁδοῦ. δημήτριος γάρ τις ὀνόματι, ἀργυ- 24
tirelator, faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat
ροκόπος, ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς ἀρτέμιδος, παρεῖχε τοῖς
artificibus quæstum non modicum. Quos congregans,
τεχνίταις ἐργασίαν οὐκ ὀλίγην· οὓς συναθροίσας, 25
& eos qui circa talia opifices, dixit: Viri, scitis
καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν, ἄνδρες, ὅτι ἐκ
quia de hoc opificio acquisitio nobis est.
τούτου τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῖν ἐστι.
Et spectatis, & auditis, quia non solùm Ephesi, sed penè
καὶ θεωρεῖτε, καὶ ἀκούετε, ὅτι οὐ μόνον ἐφέσου, ἀλλὰ σχεδὸν 26
totius Asiæ, Paulus hic suadens auertit multam
πάσης τῆς ἀσίας ὁ παῦλος οὗτος † πείσας μετέστησεν ἱκανὸν
turbam, dicens: Quoniam non sunt Dij per manus facti.
ὄχλον, λέγων, ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι.
Non solum autem hæc periclitatur nobis pars in redar-
οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπε- 27
gutionem venire, sed & magnæ deæ Dianæ templum
λεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς ἀρτέμιδος ἱερὸν
in nihilum reputari, futurum autem & destru maie
εἰς οὐδὲν λογισθῆναι, μέλλειν δὲ καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγα-
statem eius, quam tota Asia & habitata colit.
λειότητα αὐτῆς, ἣν ὅλη ἡ ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβει.
Audientes autem & facti plenti exeundescentia, exclama-
ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ, ἔκρα- 28
uerunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum.
ζον λέγοντες, μεγάλη ἡ ἄρτεμις ἐφεσίων.
Et impleta est ciuitas tota confusione, irruerintque vna-
καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμο- 29
nimiter in theatrum, corripientes Caium & Ari-
θυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον, συναρπάσαντες γαΐον καὶ ἀρι-
starchum Macedonas, comites Pauli.
στάρχον μακεδόνας, συνεκδήμους τοῦ παύλου.
At Paulo volente intrare in populum, non
τοῦ δὲ παύλου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ 30
permiserunt eum discipuli. Quidam autem & Asiæ prin-
εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί. τινὲς δὲ καὶ τῶν ἀσιαρ- 31
cipum existentes ei amici, mittentes ad eum, roga-
χῶν ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν, παρεκά-
runt non dare se ipsum in theatrum. Alij quidem ergo
λουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. ἄλλοι μὲν οὖν 32
aliud quid clamabant: erat enim ecclesia confusa, &
ἄλλο τι ἔκραζον. ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία † συγκεχυμένη, καὶ οἱ
plures nesciebant cuius causa conuenissent.
πλείονες οὐκ ἤδεισαν τίνος ἕνεκεν συνεληλύθεισαν.
De autem turba produxerunt Alexandrum, propellentibus
ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προβιβάσαν ἀλέξανδρον, προβαλόντων 33
eum Iudæis. at Alexander concutiens manum,
αὐτὸν τῶν ἰουδαίων. ὁ δὲ ἀλέξανδρος κατασείσας τῇ χείρα
volebat rationari populo. Agnoscentes autem quod
ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. ἐπιγνόντες δὲ ὅτι 34
Iudæus esset, vox facta est vna ex omnibus quasi per horas
ἰουδαῖός ἐστι, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων ὡς ἐπὶ ὥρας
duas clamantibus, Magna Diana Ephesiorum.
δύο κραζόντων, μεγάλη ἡ ἄρτεμις ἐφεσίων.
Reprimens autem scriba turbam, dixit: Viri
καταστείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον, φησὶν, ἄνδρες 35
Ephesij, quis enim est homo qui non cognoscit Ephe-
ἐφέσιοι, τίς γὰρ ἐστιν ἄνθρωπος ὃς οὐ γινώσκει τὴν ἐφε-
siorum ciuitatem adituam existentem magnæ deæ Dianæ,
σίων πόλιν νεωκόρον οὖσαν τῆς μεγάλης θεᾶς ἀρτέμιδος,
& Iouis prolis? Inconuradicibilibus ergo existentibus his,
καὶ τοῦ διοπετοῦς; ἀναντιρρήτων οὖν ὄντων τούτων, 36
necesse est vos sedatos subsistere, & nihil præcepi
δέον ἐστὶν ὑμᾶς κατεσταλμένους ὑπάρχειν, καὶ μηδὲν προπετὲς

agere. Adduxistis enim homines istos neque
πράττειν. ἠγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους οὔτε 37
sacrilegos, neque blasphemantes Deam vestram.
ἱεροσύλους, οὔτε βλασφημοῦντας τὴν θεὸν ὑμῶν.
Si quidem ergo Demetrius & qui cum eo artifices,
εἰ μὲν οὖν δημήτριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται, 38
aduersus aliquem conuentus habent, fora agunt, & procon-
πρός τινα λόγον ἔχουσιν, ἀγοραῖοι ἄγονται, καὶ ἀνθυ-
sules sunt: postulent alij alios.
πατοί εἰσιν· ἐγκαλείτωσαν ἀλλήλοις.
Si autem quid de alijs requiritis, in legitima ecclesia
εἰ δὲ τι περὶ ἑτέρων ἐπιζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ 39
absoluetur. Etenim periclitamur postulari di-
ἐπιλυθήσεται. καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στα-
tionis circa hodiernum, nulla causa subsistente, de
σεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος, περὶ 40
qua possimus dare rationem concursus istius. &
οὗ δυνησόμεθα δοῦναι λόγον τῆς συντροφῆς ταύτης· καὶ
hæc dicens, dimisit ecclesiam.
ταῦτα εἰπὼν, ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν.

CAP. XX. κ.

Post autem cessasse tumultum, admocans
Μετὰ δὲ τὸ παῦσασθαι τὸν θορυβον, προσκαλεσάμενος 1
Paulus discipulos, & salutans exiit proi-
ὁ παῦλος τοὺς μαθητὰς, καὶ ἀσπασάμενος ἐξῆλθε πορευ-
cisci in Macedoniam. Peramblans autem partes
θῆναι εἰς τὴν μακεδονίαν. διελθὼν δὲ τὰ μέρη 2
illas, & exhortatus eos sermone multo, venit in
ἐκεῖνα, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ, ἦλθεν εἰς
Græciam. Faciensq. menses tres, factis ei
τὴν ἑλλάδα. ποιήσας τε μῆνας τρεῖς, γενομένης αὐτῷ
insidijs a Iudæis futuro proiecti in Sy-
ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν συ-
riam, Profecta fuit sententia ad reuertendum per Macedoniam.
ρίαν, ἐγένετο γνώμη τοῦ ὑποστρέφειν διὰ μακεδονίας.
Comitatus est autem eum vsque in Asiam Sopater
Συνεπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς ἀσίας σώπατρος βροιαίου· 4
Thessalonicensium verò Aristarchus, & Secundus, & Caius
θεσσαλονικέων δὲ ἀριστάρχος, καὶ σεκουνδος, καὶ γαΐος
Derbæus, & Timotheus: Asiani verò Tychicus & Trophimus.
δερβαῖος, καὶ τιμόθεος· ἀσιανοὶ δὲ τυχικὸς καὶ τρόφιμος.
Hi accedentes manserunt nos in Troade.
οὗτοι προσελθόντες ἔμενον ἡμᾶς ἐν τρωάδι· 5
Nos verò enauigauimus post dies azymorum
ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων 6
à Philippis, & venimus ad eos in Troadem
ἀπὸ φιλίππων, καὶ ἤλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν τρωάδα
intra dies quinque, vbi demorati sumus diebus septem.
ἄχρις ἡμερῶν πέντε, οὗ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά.
In autem vna sabbatorum, congregatis discipulis
ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, συνηγμένων τῶν μαθητῶν 7
ad frangendum panem, Paulus disputabat eis, futurus exire
τοῦ κλάσαι ἄρτον, ὁ παῦλος διελέγετο αὐτοῖς μέλλων ἐξιέναι
postridie, protraxitque sermonem vsque in mediam noctem.
τῇ ἐπαύριον, παρέτεινε τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου.
Erant autem lampades plurimæ in cœnaculo vbi eramus
ἦσαν δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ οὗ ἦμεν 8
congregati. Sedens autem quidã adolescens nomine
συνηγμένοι. καθήμενος δέ τις νεανίας ὀνόματι
Eutychus super fenestram, deceptus somno profundo, dispu-
εὔτυχος ἐπὶ τῆς θυρίδος, καταφερόμενος ὕπνῳ βαθεῖ, διαλε-
tante Paulo diutius, vncus pra somno,
γομένου τοῦ παύλου ἐπὶ πλεῖον, κατενεχθεὶς ὑπὸ τοῦ ὕπνου,
cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus.
ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω, καὶ ἤρθη νεκρός.
Descendens autem Paulus, irruit ei, & complexus
καταβὰς δὲ ὁ παῦλος ἐπέπεσεν αὐτῷ, καὶ συμπεριλαβὼν 10
dixit: Ne tumultuemini: nam anima ipsius in ipso est.
εἶπε, μὴ θορυβεῖσθε· ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστιν.
Ascendens autem & frangens panem, & gustans,
ἀναβὰς δὲ καὶ κλάσας ἄρτον, καὶ γευσάμενος, ἐφ' ἱκα- 11
tumque allocutus vsque ad diluculum, sic exiit. Adduxerunt
νόν τε ὁμιλήσας ἄχρις αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. ἤγαγον
autem puerum viuentem, & consolati sunt non mediocriter.
δὲ τὸν παῖδα ζῶντα καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως.
Nos autem progressi ad nauem, deuecti summo in
ἡμεῖς δὲ προελθόντες ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀνήχθημεν εἰς τὴν 12
Asson, indè futuri recipere Paulum: sic
ἄσσον, ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν παῦλον· οὕτω
enim erat constitutum, futurus ipse pedibus ire.
γὰρ ἦν διατεταγμένος, μέλλων αὐτὸς πεζεύειν.
Vt autem congressus est nobis in Asson, recipientes
ὡς δὲ συνέβαλεν ἡμῖν εἰς τὴν ἄσσον, ἀναλαβόντες 14
eum venimus in Mitylenen. Et indè abnaui-
αὐτὸν ἤλθομεν εἰς μιτυλήνην. κἀκεῖθεν ἀποπλεύ- 15
gantes, sequenti die deuenimus contra Chium: & ad
σαντες, τῇ ἑπομένῃ κατήντησαμεν ἀντικρὺ χίου. τῇ δὲ
alia. Adiecimus in Samon, & manentes in Trogyllio,
ἑτέρᾳ παρεβάλομεν εἰς σάμον, καὶ μείναντες ἐν τρωγυλλίῳ,

τῇ ἐχο-

sequenti* venimus in Miletum. Proposuerat enim Paulus
τῇ ἐχομένῃ ἤλθομεν εἰς Μίλητον. ἐκεινε γὰρ ὁ Παῦλος 16
transnauigare Ephesum, ‖ut non fieret ei tempus
παραπλεῦσαι τὴν Ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονο-
terere in Asia. festinabat enim, si possibile esset sibi, |
τριβῆσαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἔσπευδε γὰρ, εἰ δυνατὸν ἦν αὐτῷ,
ρ diem ‖Pentecostes fieri in Hierosolymis.
τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα.
A autem Mileto mittens in Ephesum, vocauit
Ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς Ἔφεσον, μετεκαλέσατο 17
maiores natu ecclesiæ. *Vt autem ad-
τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. ὡς δὲ παρε- 18
venissent ad eum, ‖ dixit eis: Vos scitis à prima
γένοντο πρὸς αὐτὸν, εἶπεν αὐτοῖς, ὑμεῖς ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης
die à qua ingressus sum in Asiam, ρ quomodo cum vobis omne
ἡμέρας ἀφ' ἧς ἐπέβην εἰς τὴν Ἀσίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν τὸν πάντα
tempus fuerim, Seruiens Domino cum omni hu-
χρόνον ἐγενόμην, δουλεύων τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης ταπει- 19
militate, & multis lachrymis, & tentationibus,
νοφροσύνης, καὶ πολλῶν δακρύων, καὶ πειρασμῶν, τῶν
‖euenientibus mihi in insidiis Iudæorum.
συμβάντων μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν Ἰουδαίων.
*Vt nihil ‖remissum conferentium, ad non annuntian-
ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων, τοῦ μὴ ἀναγγεί- 20
dum vobis, & ρdocendum vos publicè & per domos:
λαι ὑμῖν, καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους·
Testificans Iudæis‖que & Græcis in Deum
διαμαρτυρόμενος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι τὸν εἰς τὸν θεὸν 21
pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum Iesum Christum.
μετάνοιαν, καὶ πίστιν τὸν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.
Et nunc ecce ego *vinctus spiritu vado in
καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ δεδεμένος τῷ πνεύματι, πορεύομαι εἰς 22
Hierusalem, quæ in ea ‖ concursura mihi ρnon noscens.
Ἱερουσαλὴμ, τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά μοι μὴ εἰδώς.
Nisi quòd Spiritus sanctus per ‖ciuitatem protesta-
πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύ- 23
tur mihi, dicens, quoniam vincula me & tribulationes* manent.
ρεταί μοι, λέγον ὅτι δεσμά με καὶ θλίψεις μένουσιν.
Sed ‖nullius rationem facio, nec ρ habeo animam
ἀλλ' οὐδενὸς λόγον ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν 24
meã ‖pretiosam mihi ipsi, vt finire cursum meum cum gau-
μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χα-
dio, & ministerium quod accepi à Domino Iesu, pro-
ρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ.
testificari Euangelium gratiæ Dei.
Et nunc ecce ego scio, quia non amplius videbitis faciem
καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα ὅτι οὐκ ἔτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν 25
meam vos omnes, *in quibus transiui prædicans regnum
μου ὑμεῖς πάντες, ἐν οἷς διῆλθον κηρύσσων τὴν βασιλείαν
Dei. ‖Ideo & testor vobis in hodierna
τοῦ θεοῦ. διὸ καὶ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον 6
die, quia mundus ρego à sanguine omnium.
ἡμέρᾳ, ὅτι καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων.
Non enim subterfugi, ‖ad non annuntiandum vobis omne
οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν πᾶσαν 27
consilium Dei. Attendite ergo vobis ipsis &
τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ. προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ 28
vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit
παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο
episcopos, *pascere ecclesiam Dei, quam ac-
ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἣν περι-
quisiuit ‖per proprium sanguinem. Ego enim scio
ποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. ἐγὼ γὰρ οἶδα 29
hoc, quòniam intrabunt post discessionem meam lupi ρgraues
τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς
in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis
εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου. καὶ ἐξ ὑμῶν 30
ipsis exurgent viri loquentes peruersa, ‖ad
αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ
abstrahendum discipulos post se. *Ideo vigi-
ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. διὸ γρηγο- 13
late, ‖memores quoniam ρtriennium nostem & diem non
ρεῖτε, μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ
cessaui cum lachrymis monens vnumquemque‖.
†ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον·
Et nunc commendo vos, fratres, Deo, &
καὶ τανῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, τῷ θεῷ καὶ τῷ 32
verbo gratiæ ipsius, *potenti superædificare &
λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καὶ
dare vobis hæreditatem in sanctificatis omnibus.
δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν.
Argentum ‖aut aurum, aut vestem nullius concupiui.
ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα· 33
Ipsi ρnoscitis, quoniam ‖ vsibus meis & existentibus cum
αὐτοὶ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρείαις μου, καὶ τοῖς οὖσι μετ' 34
me, ministrauerunt manus istæ. Omnia ostendi
ἐμοὶ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗαι. πάντα ὑπέδειξα 35
vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere in-
ὑμῖν, ὅτι οὕτω κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθε-
firmos, *meminisseque ‖ verborum Domini Iesu, (quòniam
νούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι

ipse dixit:) Beatius est dare magis quàm accipere.
αὐτὸς εἶπε, μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν.
Et hæc ρdicens, ponens genua sua cum omnibus illis
Καὶ ταῦτα εἰπὼν, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ σὺν πᾶσιν αὐτοῖς 36
oranit. Magnus autem factus est fletus
προσηύξατο. ἱκανὸς δὲ ἐγένετο κλαυθμὸς 37
omnium: & procumbentes super ceiium Pauli, ex-
πάντων, καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ Παύλου, κα-
osculabantur eum: Dolentes maximè in verbo
τεφίλουν αὐτὸν, ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ 38
quod dixerat, quoniam non amplius *futuri essent* faciem eius ‖ *fu-*
ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκ ἔτι μέλλοισι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεω-
turi. *præmittebant autem* eum ad nauem.
ρεῖν· προέπεμπον δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον.

CAP. XXI. κεφ.

*Vt autem factũ *est* *prouulsi nos* *euulsos* ab
Ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ' 1
eis, ρ *recta currentes* venimus *in* Coum: ‖ *at sequenti*
αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν Κῶ, τῇ δὲ ἑξῆς
in Rhodum, & indè *in* Pararam. Et * *inuenientes*
εἰς τὴν Ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς Πάταρα. καὶ εὑρόντες 2
nauem transfretantem in Phœniceu, ascendentes ‖ *prouectti sumus.*
πλοῖον διαπερῶν εἰς Φοινίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθημεν.
Apparentes autem Cypro, & reliquentes eam
ἀναφανέντες δὲ τὴν Κύπρον, καὶ καταλιπόντες αὐτὴν 3
ad sinistram, nauigauimus in Syriam, & ρ *deuectti sumus* in Tyrum:
ἀριστερὰν, ἐπλέομεν εἰς Συρίαν, καὶ †κατήχθημεν εἰς Τύρον· κατάγω
ibi enim erat nauis exponitur onus.
ἐκεῖσε γὰρ ἦν τὸ πλοῖον ἀποφορτιζόμενον τὸν γόμον.
‖Et *inuenientes discipulos, admansimus* *ei diebus* ‖ inuentis autem
Καὶ ἀνεύροντες τοὺς μαθητὰς, ἐπεμείναμεν αὐτοῖς ἡμέρας discipulis, *ibi.
septem, qui Paulo dicebant per Spiritum, ‖ *non*
ἑπτὰ, οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύματος, μὴ ‖ ne ascenderet
ascendere in Hierusalem. *Quando autẽ factum est nos* Hierosolymam.
ἀναβαίνειν εἰς Ἱερουσαλήμ. ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς Et expletis die-
peragere dies, exeuntes ibamus, ρ *prami-* bus, profecti
ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα, προπεμ- ρ deducentibus
tentibus nos omnibus cum vxoribus & filiis vsque foras
πόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἕως ἔξω
ciuitatem: & ‖ *ponentes genua* in littore,
τῆς πόλεως· καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν, ‖ positis genibus
oranimus. Et *salutantes* inuicem, ascendimus
προσηυξάμεθα· καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἐπέβημεν * cùm valefe-
in nauem: illi autem redierunt in ‖ *propria.* cissemus
εἰς τὸ πλοῖον· ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. ‖ sua.
Nos verò ρ*nauigationem perficientes,* à Tyro descen-
Ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες, ἀπὸ Τύρου κατέντη- ρ nauigatione
dimus *in* Ptolemaidam, & ‖ *salutantes fratres,* explicita,
σαμεν εἰς Πτολεμαΐδα, καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς, ‖ salutatis fratri-
mansimus die vna apud illos. bus,
ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῖς.
Ai postridie egressi venimus *in* Cæsaream. & * Alia autem die
Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξελθόντες, ἤλθομεν εἰς Καισάρειαν. καὶ profecti
iotrantes *in* domum Philippi Euangelistæ ‖ *existentis ex* ‖ qui erat vnus de
εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ ὄντος ἐκ
septem, mansimus apud eum. Huic autem erant
τῶν ἑπτὰ, ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ. τούτῳ δὲ ἦσαν 9
filiæ virgines quatuor prophetantes.
θυγατέρες παρθένοι τέσσαρες προφητεύουσαι.
Admanentibus autem nobis dies ‖ *plures,* *descendit* quidam * Et cùm mora-
Ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν ἡμέρας πλείους, κατῆλθέ τις remur per
à Iudæa propheta, nomine Agabus. ‖ aliquot, super-
ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας προφήτης, ὀνόματι Ἄγαβος· uenit
ρ*Et veniens* ad nos, & *tollens* zonam Pauli, ρ Is cùm venisset
Καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου, 11 ‖ tulit
* alligansque sibi manus & pedes, dixit: Hæc * &
δήσας τε αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, εἶπε, τάδε
dicit Spiritus sanctus, Virum cuius est zona hæc,
λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸν ἄνδρα οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη αὕτη,
sic ‖*vinciens* in Hierusalem Iudæi, & tradent ‖ alligabunt
οὕτω δήσουσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ παραδώσουσιν
in manus Gentium. ρ*Vt autem audiuimus hæc,* roga- ρ Quod cùm au-
εἰς χεῖρας ἐθνῶν. ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρε- 12 diuissemus,
bamus nosque & qui loci illius ‖*ad non ascendere eum in* ‖ erant, ne ascen-
καλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι τοῦ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς deret Hierosoly-
Hierusalem. Respondit*que* Paulus:* Quid facitis mam. Tunc
Ἱερουσαλήμ. ἀπεκρίθη τε ὁ Παῦλος, τί ποιεῖτε * & dixit:
flentes, & ‖ *comminuentes* meum cor? ego enim ‖ affligentes
κλαίοντες, καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ
non solùm ρ *vinciri,* sed & mori in Hierusalem ‖ *para-* ρ alligari,
οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἑτοί- ‖ paratus sum
tè habeo pro nomine Domini Iesu. propter nomen
μως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ.
Non suaso autem eo, quieuimus, dicentes: * Et cùm ei suadere non posse-
Μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ, ἡσυχάσαμεν, εἰπόντες, τὸ 14 mus,
Voluntas Domini fiat.
θέλημα τοῦ κυρίου γενέσθω.
Post autem dies istos præparati ascendebamus
Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐπισκευασάμενοι ἀνεβαίνομεν 15
εἰς

in Hierusalem. Simulvenerunt autẽ & *discipulorum à
εἰς ἱερουσαλήμ. Συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ 16
Cesarea nobiscum, adducentes (apud quem hospitaremur) ρMnasonem
καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ᾧ † ξενισθῶμεν, μνάσωνί
quendam Cyprium, antiquum discipulum. *Facti autem nobis
τινι κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ. Γενομένων δὲ ἡμῶν 17
in Hierosolymam, libenter exceperunt nos fratres.
εἰς ἱεροσόλυμα, ἀσμένως ἐδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί.
At sequenti* introibat Paulus nobiscum ad Ia-
τῇ δὲ ἐπιούσῃ * εἰσήει ὁ παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς ἰά- 18
cobum, omnésque ‖adfuerunt seniores.
κωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι.
ρEt salutans eos, exposuit per vnum singulũ quæ fecis-
καὶ ἀσπασάμενος αὐτούς, ἐξηγεῖτο καθ' ἓν ἕκαστον ὧν ἐποίη- 19
set Deus in Gentibus per ministerium illius.
σεν ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ.
*At audientes glorificabant Deum, dixerúntque ei:
οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐδόξαζον τὸν θεόν, εἶπόν τε αὐτῷ, 20
*Conspicis, frater, quot decem millia sunt ‖Iudæorum cre-
θεωρεῖς ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν ἰουδαίων τῶν πεπι-
dentium? & omnes ρzelatores legis subsistunt.
στευκότων; καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσι.
*Edocti erant autem de te, quia discessionem doceas
κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις 21
à Moyse *eos qui per Gentes ‖omnes Iudæos, dicens non
ἀπὸ μωσέως τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας ἰουδαίους, λέγων μὴ
ρcircuncidere ipsos filios*, neque *ritibus ambulare.
περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, μηδὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν.
Quid ergo est? ‖omnino oportet multitudinem conuenire: audient
τί οὖν ἐστι; πάντως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν· ἀκούσονται 22
enim ρquod superuenisti. Hoc ergo fac quod tibi dicimus:
γὰρ ὅτι ἐλήλυθας. τοῦτο οὖν ποίησον ὅ σοι λέγομεν· 23
Sunt nobis viri quatuor, votum habentes super seipsos.
εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν.
*Hos assumens purificator cum illis: & impen-
τούτους παραλαβὼν ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς· καὶ δαπά- 24
de in illis, vt radant *caput, & scien-
νησον ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλήν, καὶ γνῶσι
omnes, quia ea quæ audierunt de te, ‖nihil est, sed ρin-
πάντες ὅτι ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ, οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ στοι-
cedis & *ipse legem custodiens. De autem
χεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων. περὶ δὲ τῶν 25
*credentibus Gentibus nos scripsimus, iudicantes *nihil
πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν, κρίναντες μηδὲν
huiusmodi obseruare eos, si non cauere eos hoc, &
τοιοῦτον τηρεῖν αὐτούς, εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό, τε
idolis immolatum, & sanguinem, & suffocatum, & fornicationem.
εἰδωλόθυτον, καὶ τὸ αἷμα, καὶ πνικτόν, καὶ πορνείαν.
Tunc Paulus ‖assumens viros, sequenti
τότε ὁ παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας, τῇ ἐχομένῃ 26
die cum illis purificatus intrauit in templum annuntians
ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἁγνισθεὶς εἰσήει εἰς τὸ ἱερόν, διαγγέλ-
expletionem dierum purificationis, donec
λων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ
offerretur pro vnoquoque eorum oblatio.
προσηνέχθη ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά.
ρVt autem futuri erant septem dies *consummari, hi qui de
ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ τῆς 27
Asia* Iudæi, ‖conspicientes eum in templo, ρconfuderunt
ἀσίας ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον
omnem *turbam, & iniecerunt manus *in eum,
πάντα τὸν ὄχλον, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτόν·
Clamantes, Viri Israelitæ, adiuuate: hic est
κράζοντες, ἄνδρες ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε· οὗτός ἐστιν 28
homo qui aduersus populum & legem, & locum hunc
ὁ ἄνθρωπος ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου, καὶ τοῦ τόπου τούτου
omnes vbique docens: insupérque & ‖Græcos induxit
πάντας πανταχοῦ διδάσκων· ἔτι τε καὶ ἕλληνας εἰσήγαγεν
in templum, & ρpolluit sanctum locum istum.
εἰς τὸ ἱερόν, καὶ † κεκοίνωκε τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον.
*Fuerant enim videntes Trophimum Ephesium in ciuitate cum
ἦσαν γὰρ ἑωρακότες τρόφιμον τὸν ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν 29
ipso, quem existimauerũt quoniã in templum introduxisset Paulus.
αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ παῦλος.
Commotáque est ciuitas tota, & facta est concursio
ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ 30
populi: & apprehendentes Paulum, trahebant eum extra
λαοῦ· καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ παύλου † εἷλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ
templum, & statim clausæ sunt ianuæ.
ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι.
Quærentibus autem eum occidere, *ascendit fama tri-
ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνέβη φάσις τῷ χι- 31
buno cohortis, Quia tota confunditur Hierusalem.
λιάρχῳ τῆς σπείρης, ὅτι ὅλη συγκέχυται ἱερουσαλήμ·
Qui ‖ex ipsa assumens milites & centurio-
ὃς ἐξαυτῆς παραλαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρ- 32
nes, decurrit ad illos. ρilli autem videntes tribunum
χους, κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλίαρχον
& milites, cessauerunt *percutientes Paulum.
καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν παῦλον.
*Appropinquans autem tribunus apprehendit eum, & iussit
ἐγγίσας δὲ ὁ χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσε 33

Margin: * ex discipulis · ‖ secum ρIasonem · ξενίζω · * Et cum venissemus. · *autem die · εἴσειμι · ‖ collecti sunt · ρ Quos cùm salutasset, narrauit per singula · * At illi cùm audissent, magnificabant · *Vides · ‖ in Iudæis qui crediderunt? · ρ æmulatores sunt · * Audierunt · *eorum · ‖ sunt Iudæorum, · ρ debere eos · *filios, · * secundùm consuetudinem ingredi. · ‖ Vtique · ρ te superuenisse · * His assumptis, sanctifica te · * capita, · ‖ falsa sunt, · ρ ambulas · * his qui crediderunt ex · * vt abstineant se ab idolis immolato, & sanguine, & suffocato, & fornicatione. · ‖ assumptis viris, postera · ρ Dum · * consummarentur · * erant · ‖ cùm vidissent · ρ concitauerunt · * populum, * ei, · ‖ Gentiles · ρ violauit · κοινόω · * Viderant · ἕλκω · * nuntiatum est · ‖ statim assumptis militibus & centurionibus, · ρ Qui cùm vidissent · * percutere · *Tunc accedens

‖vinciri catenis duabus: & interrogabat quisnam esset, & quid
δεθῆναι ἁλύσεσι δυσί· καὶ ἐπυνθάνετο τίς ἂν εἴη, καὶ τί
ρest perpetrans. Alij autem aliud quid clamabant in
34 ἐστι πεποιηκώς. ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐβόων ἐν τῷ
turba. ‖non potens autem cognoscere certum *propter
ὄχλῳ. μὴ δυνάμενος δὲ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν
tumultum, iussit duci eum in castra.
θόρυβον, ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν.
‖Cùm autem factus est ad gradus, contigit ρportari
35 ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀναβαθμούς, συνέβη βαστάζεσθαι
eum à militibus propter *violentiam turbæ.
αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ τὴν βίαν τοῦ ὄχλου.
Sequebatur enim multitudo populi clamans, Tolle eum.
36 ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ κρᾶζον, αἶρε αὐτόν.
*Futurúsque induci in castra Paulus,
37 μέλλων τε εἰσάγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν ὁ παῦλος,
dicit tribuno: Si licet mihi ‖dicere aliquid ad te? ρille verò
λέγει τῷ χιλιάρχῳ, εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν τι πρός σε; ὁ δὲ
dixit, Græcè nosti? Nonne tu es Ægyptius
38 ἔφη, ἑλληνιστὶ γινώσκεις; οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ αἰγύπτιος
*ille ante hos dies tumultum *mouens, & educens in
ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας, καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν
desertum quatuor ‖mille viros sicariorum?
ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν σικαρίων;
ρDixit autem *Paulus: Ego homo quidem sum Iudæus
39 εἶπε δὲ ὁ παῦλος, ἐγὼ ἄνθρωπος μέν εἰμι ἰουδαῖος
*Tarsensis, Ciliciæ non ‖obscuræ ciuitatis ρciuis. rogo
ταρσεύς, τῆς κιλικίας οὐκ ἀσήμου πόλεως πολίτης. δέομαι
autem te, permitte mihi loqui ad populum.
δέ σου, ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν.
*Permittente autem eo, Paulus stans in gra-
40 ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ, ὁ παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀνα-
dibus, annuit manu *populo: multo verò silentio fa-
βαθμῶν, κατέσεισε τῇ χειρὶ τῷ λαῷ. πολλῆς δὲ σιγῆς γενο-
cto, allocutus est Hebræa lingua, dicens:
μένης, προσεφώνησε τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ, λέγων·

Margin: ‖ eum alligari · ρ fecisset · ‖ & cùm non posset · * præ tumultu, · ‖ Et cùm venisset · ρ vt portaretur · * vim populi, · *Et cùm cœpisset · ‖ loqui ρ qui · * qui · * concitasti, & eduxisti · ‖ millia virorum · ρ Et * ad eum · *à Tarso, · ‖ ignotæ · ρ municeps, · * Et cùm ille permisisset · * ad plebem, & magno

CAP. XXII. κβ΄.

Viri fratres & patres, audite ‖meam ad vos
1 Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου τῆς πρὸς ὑμᾶς
nunc ρexcusationem. Audientes autem quia Hebræa lingua
2 νῦν ἀπολογίας. ἀκούσαντες δὲ ὅτι τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ
alloqueretur *illos, magis præstiterunt silentium. & dicit:
προσεφώνει αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχίαν· καί φησιν·
Ego quidem sum vir Iudæus, natus in Tarso
3 ἐγὼ μέν εἰμι ἀνὴρ ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν ταρσῷ
Ciliciæ, nutritus autem in ciuitate ista se-
τῆς κιλικίας, † ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ πα-
cus pedes Gamalielis, eruditus iuxta *exquisitionem
ρὰ τοὺς πόδας γαμαλιήλ, πεπαιδευμένος κατὰ ἀκρίβειαν
paternæ legis: ‖zelotes existens Dei, sicut ρomnes
τοῦ πατρῴου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ θεοῦ, καθὼς πάντες
vos estis hodie. Qui hanc viam persecutus sum
4 ὑμεῖς ἐστε σήμερον· ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα
vsque ad mortem: *vinciens & tradens in custodias
ἄχρι θανάτου· δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς
viros ‖que & mulieres: Sicut princeps sacerdotum *te-
5 ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας· ὡς ὁ ἀρχιερεὺς μαρ-
statur mihi, & ‖omnis senatus: à quibus & episto-
τυρεῖ μοι, καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον· παρ' ὧν καὶ ἐπιστο-
las accipiens, ad fratres in Damascum perge-
λὰς δεξάμενος, πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς εἰς δαμασκὸν ἐπορευό-
bam, ρadducturus & illic existentes vinctos in Hierusa-
μην, ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας, δεδεμένους εἰς ἱερουσα-
lem, vt punirentur. Factum est autẽ *mihi profe-
6 λήμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν. ἐγένετο δέ μοι πορευο-
cto & appropinquanti Damasco, *circa meridiem subitò
μένῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ δαμασκῷ, περὶ μεσημβρίαν, ἐξαίφνης
de cælo circum‖fulgere lucem copiosam circa me:
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμέ,
Cecidique in solum, & audiui vocem dicentem mihi:
7 ἔπεσόν τε εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ ἤκουσα φωνῆς λεγούσης μοι,
Saule, Saule, quid me persequeris? Ego autem respon-
8 σαούλ, σαούλ, τί με διώκεις; ἐγὼ δὲ ἀπεκρί-
di: Quis es Domine? dixítque ad me: Ego sum Iesus Na-
θην· τίς εἶ κύριε; εἶπέ τε πρός με, ἐγώ εἰμι ἰησοῦς ὁ να-
zarenus, quem tu persequeris. ρQui verò *cum me existentes
9 ζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις. οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες
quidem lumen *spectabant, & expauefacti sunt, at vocem ‖
τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο, καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, τὴν δὲ φωνὴν
non audierunt ρloquentis mihi. *Dixi autem, Quid faciam
10 οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. εἶπον δέ, τί ποιήσω
Domine? at Dominus *dixit ad me: Surgens vade in Da-
κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπε πρός με. ἀναστὰς πορεύου εἰς δα-
mascum, & illic tibi dicetur de omnibus quæ ‖constituta sunt
μασκόν, κἀκεῖ σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτακταί
tibi facere. ρCùm autem non viderem præ *gloria
11 σοι ποιῆσαι. ὡς δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης
luminis illius, *manuductus à simulexistentibus mihi,
τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συνόντων μοι,
ἦλθον

Margin: ‖ quam · ρ reddo rationem. Cùm audissent · * ad · ἀνατρέφω · * veritatem · ‖ æmulator legis, ρ & · * alligans · ‖ & * testimonium reddit · ‖ omnes maiores natu: · ρ vt adducerem inde · * eunte me, & appropinquante · * media die · ‖ fulsit me lux copiosa, · Et decidens in terram, · ρ Et · * mecum erant · * viderunt, · ‖ autem · ρ eius qui loquebatur mecum, · * Et · * autem · ‖ quæ oporteat · ρ Et · * claritate · * ad manum deductus à comitibus

‖moratus
veni in Damascum. Ananias autem quidam vir *pius
ἦλθον εἰς δαμασκόν. ἀνανίας δέ τις ἀνὴρ εὐσεβὴς 12
testimonium habens
secundum legem, ‖testimonio ornatus ab omnibus habi-
κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοι-
tantibus in Damasco Iudæis: Veniens ad me, &
κούντων ἐν δαμασκῷ ἰουδαίων· ἐλθὼν πρός με, καὶ 13
astans dixit mihi: Saule frater, respice: & ego eadem
ἐπιστὰς εἶπέ μοι, Σαοὺλ ἀδελφέ, ἀνάβλεψον· κἀγὼ αὐτῇ
℘ At
hora respexi in eum. ℘ Ille autem dixit: Deus
τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν. ὁ δὲ εἶπεν, ὁ θεὸς τῶν 14
vt cognosceres
patrum nostrorum præordinauit te *cognoscere voluntatem eius, &
πατέρων ἡμῶν προεχειρίσατό σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ
*videres ‖audires
*videre iustum, & ‖audire vocem ex ore eius.
ἰδεῖν τὸν δίκαιον, καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ·
℘ illius
Quia eris testis ℘ei ad omnes homines, eorum quæ vi-
ὅτι ἔσῃ μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὧν ἑώ- 15
exurge &
disti & audisti. Et nunc quid moraris? *surgens
ρακας καὶ ἤκουσας. καὶ νῦν τί μέλλεις; ἀναστὰς 16
inuocato nomine ipsius.
baptizare, & ablue peccata tua, *inuocans
βάπτισαι, καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος
nomen Domini. Factum est autē mihi reuertenti
τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου. ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι 17
oranti
in Hierusalem, & ‖orante me in templo, fieri
εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ προσευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ, γενέσθαι
stupore mentis,
me in ℘ extasi, Et videre illum dicentem mihi: Festina
με ἐν ἐκστάσει, καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι, σπεῦσον 18
Velociter
& exi *in celeritate ex Hierusalem, quoniam non recipient
καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ ἱερουσαλήμ, διότι οὐ παραδέξονταί
tuum testimonium de me. Et ego dixi: Domine,
σου τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. κἀγὼ εἶπον, κύριε, 19
concludens in carcerem,
ipsi sciunt quia ego eram *carcerans & cædens per
αὐτοὶ ἐπίστανται ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ δέρων κατὰ
eos qui credebant
synagogas ‖credentes in te. Et cùm effun-
τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπὶ σέ· καὶ ὅτε ἐξε- 20
ego astabā & consentiebam, & custodiebam
deretur sanguis Stephani primi testis tui, & ℘ipse eram
χεῖτο τὸ αἷμα στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην
astans & consentiens interemptioni eius, & custo-
ἐφεστὼς καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ, καὶ φυλάσ-
diens vestimenta interficientium illum. Et dixit
σων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν. καὶ εἶπε 21
nationes
ad me: Vade, quoniam ego in *gentes longè emittam te.
πρός με, πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε.
Audiebant autem eum vsque ad hoc verbum, & leuauerunt
ἤκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἐπῆραν τὴν 22
vocem suam, dicentes: Tolle de terra huiuscemodi: nō enim
φωνὴν αὐτῶν, λέγοντες, αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον· οὐ γὰρ
fas est
*conuenit eum viuere. Vociferantibus autem eis, & proiicien-
καθῆκον αὐτὸν ζῆν. κραζόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ῥιπτούν- 23
sua.
tibus vestimenta ‖& puluerem iactantibus in aërem,
των τὰ ἱμάτια, καὶ κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἀέρα,
Iussit eum tribunus induci in ca-
ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ χιλίαρχος ἄγεσθαι εἰς τὴν παρεμ- 24
℘ & *cædi & torqueri
stra, ℘ dicens flagellis *inquiri eum, vt sciret propter
βολήν, εἰπὼν μάστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτόν, ἵνα ἐπιγνῷ δι'
quam causam sic acclamarent ei.
ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ.
*Et ‖astanti sibi centurioni
*Cùm autem astrinxisset eum loris, dixit ‖ad
ὡς δὲ προέτεινεν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τὸν 25
adstantem centurionem Paulus, Si hominem Romanum &
ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ παῦλος, εἰ ἄνθρωπον ῥωμαῖον καὶ
Quo audito, centurio accessit ad tribunum, &
indemnatum licet vobis flagellare? ℘ Audiens autem
ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν; ἀκούσας δὲ 26
centurio, accedens nuntiauit tribuno, dicens:
ὁ ἑκατόνταρχος, προσελθὼν ἀπήγγειλε τῷ χιλιάρχῳ, λέγων,
*Quid acturus es? *enim ‖ciuis
Vide quid futurus es facere: nam homo hic ‖Romanus est.
ὅρα τί μέλλεις ποιεῖν· ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος ῥωμαῖός ἐστι.
Accedens autem tribunus dixit illi: Dic mihi si tu
προσελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος εἶπεν αὐτῷ, λέγε μοι εἰ σὺ 27
℘ At ille *Et
Romanus es? ℘Ille autem dixit, Etiam. *Respondítque tri-
ῥωμαῖος εἶ; ὁ δὲ ἔφη, ναί. ἀπεκρίθη τε ὁ χι- 28
multa summa
bunus: Ego *multo capitali ciuilitatem hanc
λίαρχος, ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην
*& κτάομαι
consecutus sum.* at Paulus ait: Ego autem & natus sum.
† ἐκτησάμην. ὁ δὲ παῦλος ἔφη, ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι.
‖qui ℘ torturi erant. *quoque * postquā resciuit ‖ciuis
Protinus ergo discesserunt ab illo ‖futuri eum ℘in-
εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνε- 29
quirere. & tribunus *verò timuit *cognoscens quia ‖Romanus
τάζειν. καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ ἐφοβήθη, ἐπιγνοὺς ὅτι ῥωμαῖός
℘ alligasset *Postera autē die
esset, & quia ℘erat eum vinciens. *At postridie vo-
ἐστι, καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν δεδεκώς. τῇ δὲ ἐπαύριον βου- 30
*diligentius, quæ causa
lens scire *certum, hoc, quid accusaretur à Iu-
λόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλές, τὸ τί κατηγορεῖται παρὰ τῶν ἰου-
‖sacerdotes conuenire, & omne concilium,
dæis, soluit eum à vinculis, & iussit ‖venire
δαίων, ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν, καὶ ἐκέλευσεν ἐλθεῖν
principes sacerdotum & omnem consessum eorum: & producens
τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον αὐτῶν. καὶ καταγαγὼν
Paulum, statuit inter illos.
τὸν παῦλον, ἔστησεν εἰς αὐτούς.

CAP. XXIII. κγ'.

in concilium,
Intendens autem Paulus ℘consessui, ait: Viri fra-
Ἀτενίσας δὲ ὁ παῦλος τῷ συνεδρίῳ εἶπεν, ἄνδρες ἀδελ- 1
tres, ego omni conscientia bona *ministraui Deo,
φοί, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ θεῷ,
conuersatus sum ante Deum,
vsque in *hunc diem. At princeps ‖sacerdotū
2 ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς
hodiernum ‖autem
Ananias præcepit astantibus sibi percutere eius
ἀνανίας ἐπέταξε τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ, τύπτειν αὐτοῦ τὸ
os. Tunc Paulus ad eum dixit: ℘ Percutere te
3 στόμα. τότε ὁ παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπε, τύπτειν σε
Percutiet
futurus est Deus, paries dealbate. & tu sedes iudicans me secūdū
μέλλει ὁ θεός, τοῖχε κεκονιαμένε. καὶ σὺ κάθῃ κρίνων με κατὰ
legem, & contra legem iubes me percuti?
τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι;
*At astantes dixerunt: Summum sacerdotem Dei *conuiciaris?
4 οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον, τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ λοιδορεῖς;
Et qui astabant *maledicis?
Dixítque Paulus: Nesciebam fratres, quia est princeps sacerdotum.
5 ἔφη τε ὁ παῦλος, οὐκ ᾔδειν ἀδελφοί, ὅτι ἐστὶν ἀρχιερεύς.
‖autem
scriptum est enim: Principem populi tui non dices malè.
γέγραπται γάρ, ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.
Sciens autem Paulus quia vna pars esset Sadducæorum,
6 γνοὺς δὲ ὁ παῦλος ὅτι τὸ ἓν μέρος ἐστὶ σαδδουκαίων,
℘at altera Pharisæorum, exclamauit in *consessu: Viri
τὸ δὲ ἕτερον φαρισαίων, ἔκραξεν ἐν τῷ συνεδρίῳ, ἄνδρες
℘ & *concilio,
fratres, ego Pharisæus sum, filius *Pharisæi: de spe
ἀδελφοί, ἐγὼ φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς φαρισαίου· περὶ ἐλπίδος
Pharisæorum:
& resurrectione mortuorum ego iudicor.
καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι.
‖Hoc autem ipso locuto, facta est ℘seditio Pharisæorum
7 τοῦτο δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος, ἐγένετο στάσις τῶν φαρισαίων
‖Et cùm hæc dixisset, ℘ dissensio inter Pharisæos, & Sadducæos, & soluta est turba,
& Sadducæorum, & diuisa est multitudo.
καὶ τῶν σαδδουκαίων, καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος.
Sadducæi quidem enim dicunt non esse resurrectionem, neque
8 σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσι μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μηδὲ
angelum, neque spiritum: Pharisæi autem confitentur v-
ἄγγελον, μήτε πνεῦμα· φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσι τὰ ἀμ-
traque. Factus est autem clamor magnus, & exsurgentes
9 φότερα. ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη. καὶ ἀναστάντες
quidam
*scribæ partis Pharisæorum depugnabant, dicentes:
οἱ γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν φαρισαίων διεμάχοντο, λέγοντες,
*mali ‖quid
Nihil *malum inuenimus in homine isto: ‖si autem spi-
οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ· εἰ δὲ πνεῦ-
ritus locutus est ei aut angelus, ne repugnemus Deo.
μα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν.
Et cùm magna dissensio facta esset, timens
℘Multa autem facta seditione, veritus tribunus
10 πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως, εὐλαβηθεὶς ὁ χιλίαρχος
ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites
μὴ διασπασθῇ ὁ παῦλος ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσε τὸ στράτευμα
*ac eum
descendere, & rapere eum de medio eorum, *deducerẽque
καταβῆναι, καὶ ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν, ἄγειν τε
Sequenti autem
in castra. *At adexistenti nocte adsistens
11 εἰς τὴν παρεμβολήν. τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς
Constans esto:
ei Dominus, ait: ‖Confide Paule: sicut enim testificatus es
αὐτῷ ὁ κύριος, εἶπε, θάρσει παῦλε· ὡς γὰρ διεμαρτύρω
Romæ
quæ de me in Hierusalem, sic te oportet & ℘in Romam te-
τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς ἱερουσαλήμ, οὕτω σε δεῖ καὶ εἰς ῥώμην μαρ-
collegerunt se quidam ex Iudæis, &
stificari. Facta autem die, *facientes quidam
12 τυρῆσαι. γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντές τινες
Iudæorum coitionem deuouerunt sese, dicentes
τῶν ἰουδαίων συστροφήν, ἀνεθεμάτισαν ἑαυτούς, λέγοντες
*manducaturos ‖bibituros, donec
neque *edere, neque ‖bibere, vsquequo occiderent Paulum.
μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν, ἕως οὗ ἀποκτείνωσι τὸν παῦλον.
℘ quàm *viri qui
Erant autem plus ℘ quadraginta * hanc coniura-
13 ἦσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα οἱ ταύτην τὴν συνωμο-
*fecerant. ‖accesserunt
tionem *facientes, Qui ‖accedentes principes sa-
14 σίαν πεποιηκότες· οἵτινες προσελθόντες τοῖς ἀρχι-
℘ &
cerdotum & seniores, ℘ dixerunt: Deuotione deuoui-
ερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, εἶπον, ἀναθέματι ἀνεθεμα-
gustaturos, donec
mus nos ipsos, nihil *gustare vsquequo occidamus
τίσαμεν ἑαυτούς, μηδενὸς γεύσασθαι ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν
notum facite
Paulum. Nunc ergo vos *indicate tribu-
15 τὸν παῦλον. νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρ-
concilio.
no cum ‖consessu, vt cras illum producat ad
χῳ σὺν τῷ συνεδρίῳ, ὅπως αὔριον αὐτὸν καταγάγῃ πρὸς
tanquam aliquid certius cogniturі,
vos, ℘ vt futuros cognoscere exquisitius quæ de
ὑμᾶς, ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριβέστερον τὰ περὶ
prius quàm appropiet,
eo. nos verò, *ante appropinquare eum, parati sumus
αὐτοῦ. ἡμεῖς δέ, πρὸ τοῦ ἐγγίσαι αὐτόν, ἕτοιμοί ἐσμεν τοῦ
Quod cùm audisset
interficere illum. *Audiens autem filius sororis
16 ἀνελεῖν αὐτόν. ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς
venit & intrauit
Pauli insidias, ‖adueniens & intrans in ca-
παύλου τὸ ἔνεδρον, παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρ-
℘ que
stra, nuntiauit ℘ Paulo.
εμβολήν, ἀπήγγειλε τῷ παύλῳ.
*ad se *ex centurionibus,
Aduocans autem Paulus *vnum *centurionum,
17 προσκαλεσάμενος δὲ ὁ παῦλος ἕνα τῶν ἑκατοντάρχων
ait: Adolescentem hunc adduc ad tribunum: habet
ἔφη, τὸν νεανίσκον τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον· ἔχει
‖Et
enim aliquid indicare illi. ‖Ille quidem ergo assumens
18 γάρ τι ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ. ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν
eum, duxit ad tribunum, & ait: Vinctus
αὐτόν, ἤγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον, καί φησιν, ὁ δέσμιος
Paulus aduocans me rogauit hunc adolescentem
παῦλος προσκαλεσάμενός με ἠρώτησε τοῦτον τὸν νεανίσκον
ἀγαγεῖν

perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi.
ἀγαγεῖν πρός σε, ἔχοντά τι λαλῆσαί σοι.
Apprehendens autem manum illius tribunus, &
ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλίαρχος, καὶ 19
secedens seorsum, interrogauit, Quid est quod habes
ἀναχωρήσας κατ' ἰδίαν, ἐπυνθάνετο, τί ἐστιν ὃ ἔχεις
indicare mihi? Dixit autem, Quia Iudæi consti-
ἀπαγγεῖλαί μοι; εἶπε δὲ, ὅτι οἱ ἰουδαῖοι συνέ- 20
tuerunt rogare te vt cras in consessum pro-
θεντο τοῦ ἐρωτῆσαί σε ὅπως αὔριον εἰς τὸ συνέδριον κατα-
ducas Paulum, vt futuri aliquid exquisitius per-
γάγῃς τὸν παῦλον, ὡς μέλλοντές τι ἀκριβέστερον πυν-
cunctari de illo. Tu ergo ne credideris illis:
θάνεσθαι περὶ αὐτοῦ. σὺ οὖν μὴ πεισθῇς αὐτοῖς· 21
insidiantur enim ei ex eis viri plures quadra-
ἐνεδρεύουσι γὰρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους τεσσαρά-
ginta, qui deuouerunt sese neque manducare neque
κοντα, οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς, μήτε φαγεῖν μήτε
bibere, vsque quo interficiant eum: & nunc parati sunt expe-
πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν. καὶ νῦν ἕτοιμοί εἰσι προσδε-
ctantes à te renuntiationem. Ipse quidem igitur tri-
χόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν. ὁ μὲν οὖν χι- 22
bunus dimisit adolescentem, præcipiens nemini elo-
λίαρχος ἀπέλυσε τὸν νεανίαν, παραγγείλας μηδενὶ ἐκλα-
qui, quoniam hæc indicaueris ad me. Et ad
λῆσαι, ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρός με. καὶ προσ- 23
uocans duos quosdam centurionum, dixit, Pa-
καλεσάμενος δύο τινὰς τῶν ἑκατοντάρχων, εἶπεν, ἑτοι-
rate milites ducentos, vt eant vsque Cæ-
μάσατε στρατιώτας διακοσίους, ὅπως πορευθῶσιν ἕως και-
saream, & equites septuaginta, & stipatores ducentos
σαρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα, καὶ δεξιολάβους διακοσίους
à tertia hora noctis. Iumentaque adparare,
ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτός· κτήνη τε παραστῆσαι, 24
vt imponentes Paulum, saluum perducerent ad Felicem
ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν παῦλον, διασώσωσι πρὸς φήλικα
præsidem: Scribens epistolam continentem
τὸν ἡγεμόνα· γράψας ἐπιστολὴν περιέχουσαν τὸν 25
formam hanc: Claudius Lysias præstantissimo præ-
τύπον τοῦτον· Κλαύδιος λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγε- 26
sidi Felici gaudere. Virum hunc comprehensum
μόνι Φήλικι χαίρειν. τὸν ἄνδρα τοῦτον συλληφθέντα 27
à Iudæis, & futurum interfici ab eis, super-
ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, ἐπι-
ueniens cum exercitu, eripui eum, discens quia
στὰς σὺν τῷ στρατεύματι, † ἐξειλόμην αὐτὸν, μαθὼν ὅτι
Romanus est. Volens autem scire causam
ῥωμαῖός ἐστι. βουλόμενος δὲ γνῶναι τὴν αἰτίαν 28
ob quam incusarent eum, deduxi eum in consessum
δι' ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον
eorum. Quem inueni appellatum de quæstionibus
αὐτῶν· ὃν εὗρον ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων 29
legis ipsorum, nihil verò dignum morte aut vinculis
τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν δὲ ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν
crimen habentem. Indicatis autem mihi insidiis
ἔγκλημα ἔχοντα. μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς 30
in virum futuris esse à Iudæis, statim
εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν ἔσεσθαι ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, ἐξαυτῆς
misi ad te, denuntians & accusatoribus dicere quæ
ἔπεμψα πρός σε, παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγόροις λέγειν τὰ
ad eum apud te. Vale.
πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σοῦ. ἔρρωσο.
Ipsi quidem ergo milites secundùm constitutum sibi,
οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς, 31
assumentes Paulum, duxerunt per noctem in An-
ἀναλαβόντες τὸν παῦλον, ἤγαγον διὰ τῆς νυκτὸς εἰς τὴν ἀν-
tipatridem. At postridie dimittentes equites,
τιπατρίδα. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς ἱππεῖς, 32
ire cum eo, reuersi sunt in castra.
πορεύεσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν.
Qui ingressi in Cæsaream, & reddentes
οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν καισάρειαν, καὶ ἀναδόντες τὴν 33
epistolam præsidi, statuerunt & Paulum ei.
ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησαν καὶ τὸν παῦλον αὐτῷ.
Legens autem præses, & interrogans ex quali pro-
ἀναγνοὺς δὲ ὁ ἡγεμὼν, καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρ- 34
uincia esset, & cognoscens quia de Cilicia,
χίας ἐστὶ, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ κιλικίας,
Audiam te, inquit, cùm & accusatores tui ad-
διακούσομαί σου, ἔφη, ὅταν καὶ οἱ κατήγοροί σου παραγ- 35
fuerint. iussitque eum in prætorio Herodis
γένωνται. ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐν τῷ πραιτωρίῳ τοῦ ἡρώδου
custodiri.
φυλάσσεσθαι.

CAP. XXIIII. κδ'.

Post autem quinque dies descendit princeps sacerdotū Ananias
Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς ἀνανίας 1
cum senioribus & oratore Tertullo quodam, qui com-
μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ῥήτορος τερτύλλου τινὸς, οἵτινες ἐνε-
paruerunt præsidi aduersus Paulum.
φάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ παύλου.

[Margin notes:] * secessit cum eo; & illum; Ille Iudæis conuenit; * crastina die; concilium; quasi certius inquisituri sint; * verò; amplius quàm; non; donec; * promissum tuū.; ne cui loqueretur,; nota sibi fecisset vocatis duobus centurionibus; * illis,; lancearios,; Et præparate,; * timuit enim ne fortè raperet eum Iudæi, & occiderent, & ipse postea calumniam sustineret tanquam accepturus pecuniam.; hæc:; optimo; * salutem.; * incipientem; cognito; ἐξαιρέομαι; que; obiiciebant illi,; * concilium; accusari; Et cùm perlatum esset * de; * quas parauerant illi,; eum; vt dicant; verò; * præceptum; Et postera die dimissis equitibus, vt irent; cùm venissent tradidissent; * ante illum,; Cùm legisset; interrogasset de; venerint.; * quibusdam; adierunt præsidem

Citato autem eo, cœpit accusare Tertullus, dicens:
2 κληθέντος δὲ αὐτοῦ, ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ τέρτυλλος, λέγων,
Multa pacis competes per te, & directionum
3 πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σοῦ, καὶ κατορθωμάτων
factarum genti huic per tuam prudentiam prorsusque
γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τῆς σῆς προνοίας, πάντῃ τε
& vbique suscipimus, præstantissime Felix, cum omni gratia-
καὶ πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε φῆλιξ, μετὰ πάσης εὐ-
rum actione. Vt autem non super plus te interpellem, oro
4 χαριστίας. ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ πλεῖόν σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ
audire te nos concisè tua æquitate.
ἀκοῦσαί σε ἡμῶν συντόμως τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ.
Inuenientes enim hominem hunc pestiferum, & mouentem seditionē
5 εὑρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοιμὸν, καὶ κινοῦντα στάσιν
omnibus Iudæis qui per habitatam, antistitem
πᾶσι τοῖς ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην
que Nazarenorum sectæ. Qui etiam templum
6 τε τῆς τῶν ναζωραίων αἱρέσεως· ὃς καὶ τὸ ἱερὸν
tentauit prophanare: quem & apprehendimus, & secundum
ἐπείρασε βεβηλῶσαι· ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν, καὶ κατὰ τὸν
nostram legem voluimus iudicare. Adueniens autem
7 ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίνειν. παρελθὼν δὲ
Lysias tribunus, vi multa ex manibus nostris eri-
λυσίας ὁ χιλίαρχος, βίᾳ πολλῇ ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀφεί-
puit, & ad te misit: Iubens & ac-
8 λετο, καὶ πρός σε ἀπέστειλε· κελεύσας καὶ τοὺς κα-
cusatores eius venire, à quo poteris ipse iudicans de
τηγόρους αὐτοῦ ἔρχεσθαι, παρ' οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ
omnibus istis cognoscere, quorum nos accusamus eum.
πάντων τούτων ἐπιγνῶναι, ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ.
Consenserunt autem & Iudæi, dicentes hæc ita
9 συνέθεντο δὲ καὶ οἱ ἰουδαῖοι, φάσκοντες ταῦτα οὕτως
habere. Respondit autem Paulus, annuente sibi
10 ἔχειν. ἀπεκρίθη δὲ ὁ παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ
præside dicere, Ex multis annis existentem te iudicem genti
ἡγεμόνος λέγειν· ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν τῷ ἔθνει
huic sciens, meliore animo quæ de meipso defendam.
τούτῳ ἐπιστάμενος, εὐθυμότερον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι·
Potente te cognoscere quia non plures sunt mihi dies quàm
11 δυναμένου σου γνῶναι ὅτι οὐ πλείους εἰσί μοι ἡμέραι ἢ
duodecim, ex quo ascendi adoraturus in Hierusalem.
δεκαδύο, ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυνήσων εἰς ἱερουσαλήμ.
Et neque in templo inuenerūt me apud aliquem disputantem,
12 καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὗρόν με πρός τινα διαλεγόμενον,
aut seditionem facientem turbæ, neque in synagogis,
ἢ ἐπισύστασιν ποιοῦντα ὄχλου, οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς,
neque per vrbem. Neque probare possunt de
13 οὔτε κατὰ τὴν πόλιν· οὔτε παραστῆσαι δύνανται
quibus nunc accusant me. Confiteor autem hoc tibi,
ὧν νῦν κατηγοροῦσί μου. ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι,
14 quòd secundùm viam quam dicunt hæresim, sic deseruio
ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν ἣν λέγουσιν αἵρεσιν, οὕτω λατρεύω τῷ
patrio Deo, credens omnibus quæ secundùm legem, & Pro-
πατρῴῳ θεῷ, πιστεύων πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν νόμον, καὶ τοῖς προ-
phetis scriptis. Spem habens in Deum, quam
15 φήταις γεγραμμένοις, ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν θεὸν, ἣν
& hi ipsi expectant, resurrectionem futuram esse mor-
καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νε-
tuorum, iustorumque & iniustorum. In hoc autem ipse
κρῶν, δικαίων τε καὶ ἀδίκων. ἐν τούτῳ δὲ αὐτὸς
16 exerceo inoffensam conscientiam habens ad Deum, &
ἀσκῶ ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχων πρὸς τὸν θεὸν, καὶ τοὺς
homines semper. Per annos autem plures ac-
17 ἀνθρώπους διαπαντός. δι' ἐτῶν δὲ πλειόνων παρε-
cessi eleemosynas facturus in gentem meam, &
γενόμην ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου, καὶ
oblationes. In quibus inuenerūt me purificatum in templo,
18 προσφοράς. ἐν οἷς εὗρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ,
non cum turba, neque cum tumultu. Quidam autem ex
19 οὐ μετὰ ὄχλου, οὐδὲ μετὰ θορύβου. τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς
Asia Iudæi, quos oportebat apud te præsto esse, & accusare,
ἀσίας ἰουδαῖοι, οὓς δεῖ ἐπί σου παρεῖναι, καὶ κατηγορεῖν,
si quid haberent aduersus me: Aut ipsi hi dicant, si quid
20 εἴ τι ἔχοιεν πρός με· ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν, εἴ τι
inuenerūt in me iniquum, stante me in consessu,
εὗρον ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα, στάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου,
Aut de vna hac voce, qua clamauit stans in eis, quoniā
21 ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς, ἧς ἔκραξα ἑστὼς ἐν αὐτοῖς, ὅτι
de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie à vobis.
περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ὑφ' ὑμῶν.
Audiens autem hæc Felix, distulit illos, exquisitiùs
22 ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ φῆλιξ, ἀνεβάλετο αὐτοὺς, ἀκριβέστερον
cognoscens quæ de via, dicens, Cùm Lysias tribunus descen-
εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ, εἰπών, ὅταν λυσίας ὁ χιλίαρχος κατα-
derit, pernoscam quæ per vos. Constituensque
23 βῇ, διαγνώσομαι τὰ καθ' ὑμᾶς· διαταξάμενός τε
centurioni custodire Paulum, haberéque laxationem, & ne-
τῷ ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι τὸν παῦλον, ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μη-
minem prohibere propriorum ei ministrare, aut adire eum.
δένα κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετεῖν, ἢ προσέρχεσθαι αὐτῷ.
Post autem dies aliquot adueniens Felix cum
24 Μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς παραγενόμενος ὁ φῆλιξ σὺν

[Margin notes:] Et; Paulo,; * Cùm in multa pace agamus; multa corrigantur; prouidentiam semper; optime; * Ne diutius protraham,; vt audias; * breuiter pro; clementia.; Inuenimus; concitantem; * in vniuerso orbe, & auctorem; violare conatus est:; apprehensum; Superueniens; * cum; magna de; eum; ad te,; * de quibus; Adiecerunt; se; esse; * bono pro me satisfaciam.; Potes enim; plus; adorare; * cum aliquo; concursum; in ciuitate,; * tibi; * sectam; meo,; in lege; scripta sunt,; * iniquorum.; & studeo sine offendiculo; habere; ad; * Post; veni; & vota.; Et apprehenderunt me, clamantes & dicentes: Tolle inimicum nostrum.; * iniquitatis, cùm stem in concilio,; Nisi; solummodo; inter eos,; autem; * Felix, certissimè sciens; hac; audiam; Iussit; * eum, &; requiem, nec quenquam; de suis

Drusilla vxore *propria existente Iudæa, ‖ accersiuit
δρουσίλλῃ τῇ γυναικὶ ἰδίᾳ οὔσῃ ἰουδαίᾳ, μετεπέμψατο
Paulum & audiuit ρ eum de quæ *in Christum Iesum
τὸν παῦλον, καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς χριστὸν ἰησοῦν
fide. *Differente autem illo de iustitia &
πίστεως. διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ 25
castitate, & ‖ iudicio futuro esse, tremefactus
ἐγκρατείας, καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι, ἔμφοβος
factus Felix, respondit, Quod nunc ρ habens, vade: *opportunitatē
γενόμενος ὁ φῆλιξ, ἀπεκρίθη, τὸ νῦν ἔχον πορεύου· καιρὸν
autem nactus accersam te: Simul & sperans quòd
δὲ λαβὼν μετακαλέσομαί σε· ἅμα καὶ ἐλπίζων ὅτι 26
pecunia daretur ei à Paulo, vt solueret eum:
χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ παύλου, ὅπως λύσῃ αὐτόν·
*ideo & frequenter eum accersens, loquebatur ‖ ei.
διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μεταπεμπόμενος ὡμίλει αὐτῷ.
Biennio autem expleto, accepit successorem Felix, Por-
διετίας δὲ πληρωθείσης, ἔλαβε διάδοχον ὁ φῆλιξ, πόρ- 27
cium Festum. Volens ρ que gratias præstare Iudæis
κιον φῆστον. θέλων τε χάριτας καταθέσθαι τοῖς ἰουδαίοις ὁ
Felix, reliquit Paulum vinctum.
φῆλιξ, κατέλιπε τὸν παῦλον δεδεμένον.

CAP. XXV. κέ.

Festus ergo *ingressus prouinciam, post *tres dies ascendit
Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη 1
in Hierosolymam à Cæsarea. ‖ Indicauerunt autem
εἰς ἱεροσόλυμα ἀπὸ καισαρείας. ἐνεφάνισαν δὲ 2
ei & princeps sacerdotum, & primi Iudæorum aduersus
αὐτῷ ὅ, τε ἀρχιερεὺς, καὶ οἱ πρῶτοι τῶν ἰουδαίων κατὰ τοῦ
Paulum, & rogabant eum: Postulantes gratiam
παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, αἰτούμενοι χάριν 3
aduersus eum, vt ρ accerseret eum in Hierusalem:
κατ' αὐτοῦ, ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς ἱερουσαλὴμ,
insidias *facientes interficere eum *per viam.
ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν.
Ipse quidem ergo Festus ‖ respondit, seruari Paulum in
ὁ μὲν οὖν φῆστος ἀπεκρίθη, τηρεῖσθαι τὸν παῦλον ἐν 4
Cæsarea, seipsum autem ρ futurum in festinatione proficisci.
καισαρείᾳ, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι.
Qui ergo potentes *in vobis, ait, simul descendentes, si quod
οἱ οὖν δυνατοὶ ἐν ὑμῖν, φησὶ, συγκαταβάντες, εἴ τι 5
est in viro *hoc, accusent eum.
ἐστὶν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, κατηγορείτωσαν αὐτοῦ.
Demoratus autē ‖ in illis dies ρ plures quam octo*, descendens
διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πλείους ἢ ὀκτὼ, καταβὰς 6
in Cæsaream, *postridie sedens pro tribunali, ‖ ius-
εἰς καισάρειαν, τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέ-
sit Paulum adduci. ρ Adueniente autem
λευσε τὸν παῦλον *ἀχθῆναι. παραγενομένου δὲ 7
eo, circumsteterunt qui ab *Hierosolymis descendi Iudæi,
αὐτοῦ, περιέστησαν οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων καταβεβηκότες ἰουδαῖοι,
multas & graues ‖ causationes ferentes aduersus Paulum, quas
πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιώματα φέροντες κατὰ τοῦ παύλου, ἃ
non poterant probare; ρ Ratiocinante eo, Quoniam
οὐκ ἴσχυον ἀποδεῖξαι· ἀπολογουμένου αὐτοῦ, ὅτι 8
neque in legem Iudæorum, neque in templum, neque in Cæ-
οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν ἰουδαίων, οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν, οὔτε εἰς καί-
sarem *peccaui. Festus autem Iudæis volens gratiam
σαρά τι ἥμαρτον. ὁ φῆστος δὲ τοῖς ἰουδαίοις θέλων χάριν 9
præstare, respondens Paulo dixit: Vis in Hieroso-
καταθέσθαι, ἀποκριθεὶς τῷ παύλῳ, εἶπε, θέλεις εἰς ἱεροσό-
lymam *ascendens ibi de his iudicari apud me?
λυμα ἀναβὰς, ἐκεῖ περὶ τούτων κρίνεσθαι ἐπ' ἐμοῦ;
Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris ‖ stans sum,
εἶπε δὲ ὁ παῦλος, ἐπὶ τοῦ βήματος καίσαρος ἑστώς εἰμι, 10
vbi me oportet iudicari. Iudæis ρ nihil nocui, sicut & tu
οὗ με δεῖ κρίνεσθαι. ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ
*pulchrius nosti. Si quidem enim nocui, *& dignum
κάλλιον ἐπιγινώσκεις. εἰ μὲν γὰρ ἀδικῶ, καὶ ἄξιον 11
morte feci aliquid, non recuso mori: si verò
θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦμαι τὸ ἀποθανεῖν· εἰ δὲ
nihil est ‖ quorum hi accusant me, nemo me potest
οὐδέν ἐστιν ὧν οὗτοι κατηγοροῦσί μου, οὐδείς με δύναται
illis ρ gratificare. Cæsarem appello.
αὐτοῖς χαρίσασθαι. καίσαρα ἐπικαλοῦμαι.
Tunc Festus collocutus cum concilio, respondit:
τότε ὁ φῆστος συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου, ἀπεκρίθη, 12
Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis.
καίσαρα ἐπικέκλησαι; ἐπὶ καίσαρα πορεύσῃ.
‖ Diebus autem peractis quibusdam, Agrippa rex & Ber-
ἡμερῶν δὲ διαγενομένων τινῶν, ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ βερ- 13
nice descenderunt in Cæsaream *salutaturi Festum.
νίκη κατήντησαν εἰς καισάρειαν ἀσπασόμενοι τὸν φῆστον.
‖ Vt autem plures dies demorarentur ibi, Festus regi
ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον ἐκεῖ, ὁ φῆστος τῷ βασιλεῖ 14
indicauit quæ ρ ad Paulum, dicens: Vir quidam est dereli-
ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν παῦλον, λέγων, ἀνήρ τίς ἐστι καταλελειμ-
ctus à Felice vinctus: De quo, *facto me
μένος ὑπὸ φήλικος δέσμιος· περὶ οὗ, γενομένου μου 15
in Hierosolyma, indicauerunt principes sacerdotum & senio-
εἰς ἱεροσόλυμα, † ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύ-

* sua quæ erat ‖ vocauit
ρ ab eo fidem ‖ est
* Disputante
‖ do
ρ attinet ‖ tempore opportuno
* propter quod ‖ cum eo.
ρ autem gratiam
‖ cùm venisset in * triduum
‖ Adieruntq; eum & principes
ρ iuberet perduci
‖ tendentes vt interficerent * in via. ‖ autem
ρ maturiùs profecturum.
‖ sunt
* crimen,
‖ inter eos ρ non amplius ‖ aut decem, descendit * & altera die sedit ‖ & ρ Qui cùm perductus esset, ἄγομαι ‖ eum: * Hierosolyma descenderant ‖ causas obiicientes, ρ Paulo rationem reddente,
‖ quicquam
* ascendere, &
‖ sto
ρ non
* melius * aut
corum quæ
ρ donare.
‖ Et cùm dies aliquot transacti essent, * ad salutandum
‖ Et cùm
ρ de Paulo
‖ cùm essem Hierosolymis, adierunt me
ἐμφανίζω

res Iudæorum, postulantes aduersus illum damnationem;
τεροι τῶν ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐτοῦ δίκην.
Ad quos respondi, Quia non est consuetudo Romanis do-
16 πρὸς οὓς ἀπεκρίθην, ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος ῥωμαίοις χα-
nare aliquem hominem ad perditionem, priùs quàm *accu-
ρίζεσθαί τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν, πρὶν ἢ ὁ κατηγο-
satus ad conspectum habeat accusatores, locúmque
ρούμενος κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους, τόπον τε
ρ defensionis accipiat *de criminatione.
ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος.
Conuenientibus ergo illis huc, *dilationem nullam
17 Συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε, ἀναβολὴν μηδεμίαν
faciens, sequenti ‖ sedens pro tribunali, iussi
ποιησάμενος, τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσα
adduci virum. De quo ρ stantes accu-
18 ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα· περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατή-
satores, nullam causam deferebant *quorum suspicabar ego.
γοροι, οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπέφερον ὧν † ὑπενόουν ἐγώ.
Quæstiones verò quasdam de *propria superstitione habebant
19 ζητήματα δέ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον
aduersus eum, & de quodam Iesu defuncto, quem affirmabat
πρὸς αὐτὸν, καὶ περί τινος ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν
Paulus viuere. Hæsitans autem ego ‖ in eam quæ de
20 ὁ παῦλος ζῆν. ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ εἰς τὴν περὶ
hoc quæstionem, dicebam, si vellet ire ρ in Hieru-
τούτου ζήτησιν, ἔλεγον, εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι εἰς ἱερου-
salem* & ibi iudicari de istis. At Paulo,*
21 σαλὴμ, κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων. τοῦ δὲ παύλου
appellante *seruari se ad Augusti co-
ἐπικαλεσαμένου τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ σεβαστοῦ διά-
gnitionem, iussi seruari eum, ‖ vsque quò mittam eum
γνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτὸν, ἕως οὗ πέμψω αὐτὸν
ad Cæsarem. Agrippa autem ad Festum dixit:
22 πρὸς καίσαρα. ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν φῆστον ἔφη,
Volebam & ipse hominem audire. Ille autem, Cras,
ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι. ὁ δὲ, αὔριον,
inquit, audies eum. ρ Ergo postridie veniente
23 φησὶν, ἀκούσῃ αὐτοῦ. τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ
Agrippa & Bernice cum multa ambitione, & *introeun-
ἀγρίππα καὶ τῆς βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας, καὶ εἰσελθόν-
tibus in auditorium cúmque tribunis *& viris
των εἰς τὸ ἀκροατήριον σύν τε τοῖς χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσι
*secundùm eminentiam existentibus ciuitatis, & iubente
τοῖς κατ' ἐξοχὴν οὖσι τῆς πόλεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ
Festo, adductus est Paulus. Et dicit Festus: Agrip-
24 φήστου, ἤχθη ὁ παῦλος. καί φησιν ὁ φῆστος, ἀγρίπ-
pa rex, & omnes qui simul ‖ adstantes nobis viri,
πα βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες,
ρ spectatis hunc, de quo omnis multitudo Iudæorum inter-
θεωρεῖτε τοῦτον περὶ οὗ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν ἰουδαίων ἐνέ-
pellauit me inque Hierosolymis & hic, *acclamantes non
τυχόν μοι ἔν τε ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, ἐπιβοῶντες μὴ
oportere viuere eum amplius. Ego verò *comperiens,
25 δεῖν ζῆν αὐτὸν μηκέτι. ἐγὼ δὲ καταλαβόμενος,
nihil dignum morte eum admisisse, & ipso autem hoc
μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν πεπραχέναι, καὶ αὐτοῦ δὲ τούτου
appellante *Augustum, iudicaui mittere eum.
ἐπικαλεσαμένου τὸν σεβαστὸν, ἔκρινα πέμπειν αὐτόν.
De quo certum quid ‖ scribere domino, non habeo. ρ Ideo pro-
26 περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ, οὐκ ἔχω· διὸ προήγαγον
duxi eum ad vos, & maximè ad te rex Agrippa,
αὐτὸν ἐφ' ὑμῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ, βασιλεῦ ἀγρίππα,
vt interrogatione facta, habeam quid *scribere.
ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης, σχῶ τι γράψαι·
Irrationabile enim mihi videtur: *mittentem vinctum, nec & ‖ eas quæ
27 ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ, πέμποντα δέσμιον, μὴ καὶ τὰς
contra eum causas significare.
κατ' αὐτοῦ αἰτίας † σημᾶναι.

CAP. XXVI. κς'.

Agrippa verò ad Paulum ait: Permittitur tibi pro
1 Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν παῦλον ἔφη, ἐπιτρέπεταί σοι ὑπὲρ
temetipso ρ dicere. tunc Paulus *ratiocinabatur extendens manum.
σεαυτοῦ λέγειν. τότε ὁ παῦλος ἀπελογεῖτο ἐκτείνας τὴν χεῖρα·
De omnibus quibus accusor à Iudæis, rex Agrip-
2 περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ ἰουδαίων, βασιλεῦ ἀγρίπ-
pa, æstimo meipsum beatum, *futurus defendi apud te
πα, ἥγημαι ἐμαυτὸν μακάριον, μέλλων ἀπολογεῖσθαι ἐπὶ σοῦ
hodie. Maximè ‖ cognitorem existentem te omnium illorum apud
3 σήμερον· μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ
Iudæos ρ morúmque & quæstionum. ideo obsecro te patienter
ἰουδαίους ἐθῶν τε καὶ ζητημάτων· διὸ δέομαί σου μακροθύμως
*audire me. *Illam quidem ergo vitam meam illam à
4 ἀκοῦσαί μου. τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου τὴν ἐκ
iuuentute, illam ‖ ab initio factam in gente mea in Hiero-
νεότητος, τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου ἐν ἱερο-
solymis, nouerunt omnes Iudæi. Præscientes me
5 σολύμοις, ἴσασι πάντες οἱ ἰουδαῖοι· προγινώσκοντές με
ρ antea, (si velint *testari) quoniam secundùm *diligentissimam
ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσι μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην
sectam doctrinæ religionis vixi Pharisæus.
αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἔζησα φαρισαῖος·

καὶ νῦν

* is qui accusatur præsentes
ρ defendendi ‖ ad abluenda crimina. Cum conuenissent * sine vlla dilatione, ‖ die
ρ cum stetissent
‖ de quibus malū ὑπονοέω
* sua
‖ de huiusmodi quæstione,
ρ Hierosolymam
‖ autem
* vt seruaretur
‖ donec
ρ Altera autem die, cùm venissent
‖ introissent
* principalibus
adestis nobiscum
videtis
‖ petentes
* comperi
* ad
‖ scribam ρ propter quod
‖ scribam. Sine ratione
* mittere ‖ non eius
σημαίνω
ρ loqui. * extenta manu, cœpit rationem reddere:
* cùm sim me defensurus
‖ sciente te omnes quæ
ρ sunt consuetudines, & quæstiones, propter quod ‖ audias * Et
‖ quæ fuit
ρ ab initio, * testimonium perhibere) * certissimam

Et nunc in spe quæ ad patres* repromis-
καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγε- 6
sionis ‖facta à Deo, sto iudicio subiectus.
λίας γινομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἕστηκα κρινόμενος·
In quam duodecim tribus nostræ in assiduitate nocte & die
εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ὑπονοίᾳ νύκτα καὶ ἡμέραν 7
deseruientes, sperant deuenire: de qua spe ac-
λατρεῦον ἐλπίζει καταντῆσαι, περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκα-
cusor, rex Agrippa, à Iudæis.
λοῦμαι, βασιλεῦ ἀγρίππα, ὑπὸ τῶν ἰουδαίων.
Quid incredibile iudicatur apud vos, si Deus mortuos suscitat?
τί ἄπιστον κρίνε(ται) παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; 8
ℙEgo quidem ego *videbar mihi ipsi aduersus nomen Iesu
ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ 9
Nazareni debere multa contraria ageret
Ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι·
Quod & feci in Hierosolymis: & multos sanctorum ego
ὃ καὶ ἐποίησα ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ πολλοὺς τῶν ἁγίων ἐγὼ 10
*carceribus inclusi, à principibus Sacerdotum ‖potestatem
φυλακαῖς κατέκλεισα, παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν
accipiens: intereunisque illis, detuli ℙsuffragium.
λαβών· ἀναιρουμένων τε αὐτῶν κατήνεγκα ψῆφον·
Et per omnes synagogas frequenter puniens eos,
καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς, 11
compellebam blasphemare, *immoderatéque insaniens *eis,
ἠνάγκαζον βλασφημεῖν, περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς,
persequebar vique & in exteras ciuitates: In quibus & pro-
ἐδιώκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις· ἐν οἷς καὶ πο- 12
*fecisse in Damascum cum potestate & ‖procuratione
ρευόμενος εἰς τὴν δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς
à principibus sacerdotum: Die media, ℙper viam
παρὰ τῶν ἀρχιερέων· ἡμέρας μέσης, κατὰ τὴν ὁδὸν 13
vidi, rex, *calitus supra splendorem Solis,
εἶδον, βασιλεῦ, οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου,
*circumfulgens me lumen, & eos qui ‖cum me proficiscentes.
περιλάμψαν με φῶς, καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους.
Omnibus autem decidentibus nobis in terram, audiui vocem
πάντων δὲ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσα φωνὴν 14
loquentem ℙad me, & dicentem Hebraica lingua, Saule, Saule,
λαλοῦσαν πρὸς με, καὶ λέγουσαν τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ, σαοὺλ σαοὺλ
quid me persequeris? durum tibi *ad stimulos calcitrare.
τί με διώκεις; σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν.
Ego autem dixi, Quis es Domine? *ille autem dixit: Ego sum Ie-
ἐγὼ δὲ εἶπον, τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν, ἐγώ εἰμι Ἰη- 15
sus, quē tu persequeris. Sed exurge, & sta ‖supra
σοῦς, ὃν σὺ διώκεις. ἀλλὰ ἀνάστηθι, καὶ στῆθι ἐπὶ 16
pedes tuos: ad hoc enim apparui tibi, ‖designare te
τοὺς πόδας σου· εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην σοι, προχειρίσασθαί σε
ministrum & testem ‖quorumque vidisti, ℙquoriamq; apparebo tibi.
ὑπηρέτην καὶ μάρτυρα ὧν τε εἶδες, ὧν τε ὀφθήσομαί σοι·
Eripiens te de *populo, & Gentibus, in quas *ego
ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ, καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς ἐγώ 17
te mitto, Aperire oculos eorum, ‖ad conuertendum
σε ἀποστέλλω· ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ἐπιστρέψαι 18
à tenebris ad lucem, & ℙpotestate satanæ ad Deum,
ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸν θεὸν,
*ad accipiendum eos remissionem peccatorum, & sortem *in
τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ κλῆρον ἐν τοῖς
sanctificatis fide quæ in me. Vnde, rex
ἡγιασμένοις, πίστει τῇ εἰς ἐμέ. ὅθεν, βασιλεῦ 19
Agrippa, non fui incredulus cælesti visioni.
ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ·
Sed his qui ‖in Damasco primùm, & Hierosolymis, ℙin
ἀλλὰ τοῖς ἐν δαμασκῷ πρῶτον, καὶ ἱεροσολύμοις, εἰς 20
omnémque regionem Iudæa, & Gentibus annun-
πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς ἰουδαίας, καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπη-
tiabam *pœnitere, & conuerti ad Deum, digna pœ-
γγελλον μετανοεῖν, καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεὸν, ἄξια τῆς με-
nitentiæ opera facientes. *Causa horum me Iudæi
τανοίας ἔργα πράσσοντας. ἕνεκα τούτων με οἱ ἰουδαῖοι 21
‖comprehendentes in templo, ℙtentabant *interficere.
συλλαβόμενοι ἐν τῷ ἱερῷ, ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι·
*Auxilium igitur nactus à Deo, vsque in
βοηθείας οὖν τυχὼν τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ, ἄχρι τῆς 22
diem ‖hanc sto: testificans ℙparuóque & magno,
ἡμέρας ταύτης ἕστηκα, μαρτυρόμενος μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ,
nihil extrà dicens *eorum quæ & Prophetæ locuti sunt *futurorum
οὐδὲν ἐκτὸς λέγων ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων
esse, & Moyses: Si passibilis Christus, si primus
γίνεσθαι, καὶ μωσῆς· εἰ παθητὸς ὁ χριστὸς, εἰ πρῶτος 23
ex resurrectione mortuorum, lumen ‖*futurus est annuntiare populo
ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ λαῷ
& Gentibus. Hæc autem eo ℙdefendente,
καὶ τοῖς ἔθνεσι. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου, 24
Festus magna voce dixit, Insanis Paule: multæ te li-
φῆστος μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἔφη, μαίνῃ παῦλε· τὰ πολλά σε γράμ-
teræ ad insaniam conuertunt. *Ille vero, Non insanio,
ματα εἰς μανίαν περιτρέπει. ὁ δὲ, οὐ μαίνομαι, 25
inquit, optime Feste, sed veritatis & sobrietatis ver-
φησὶ, κράτιστε φῆστε, ἀλλ' ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήμα-
ba eloquor.
τα ἀποφθέγγομαι.

Scit enim de his rex, ad quem & *li-
ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεὺς, πρὸς ὃν καὶ παρ-
bertate vsus eloquor: latere enim ‖cum quicquā horum *non ar-
ρησιαζόμενος λαλῶ· λανθάνειν γὰρ αὐτόν τι τούτων οὐ πει-
bitror: neque enim in angulo gestum ℙhoc est.
θομαι· οὐδὲ γὰρ ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο ἐστί.
Credis rex Agrippa Prophetis? scio quia
πιστεύεις βασιλεῦ ἀγρίππα τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι 27
credis. Ipse autem Agrippa ad Paulum ait: In
πιστεύεις· ὁ δὲ ἀγρίππας πρὸς τὸν παῦλον ἔφη, ἐν 28
*parvo me suades Christianum fieri. *At Paulus
ὀλίγῳ με πείθεις χριστιανὸν γενέσθαι. ὁ δὲ παῦλος
ait: ‖Optarim vtique Deo, & in ℙparuo, & in *multo, non
εἶπεν, † εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ, καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ, οὐ
*solùm te, sed & omnes ‖audientes me hodie, fieri
μόνον σὲ, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντάς μου σήμερον, γενέσθαι
tales, qualis & ego sum, exceptis vinculis his.
τοιούτους, οἵοπερ κἀγώ εἰμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων.
Et hæc dicente eo, exsurrexit rex, & Præses,
καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἀνέστη ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ ἡγεμὼν, 30
& Bernice, & ℙconsidentes eis.
τε βερνίκη, καὶ οἱ συνκαθήμενοι αὐτοῖς·
Et *secedentes loquebantur ad inuicem, dicentes, Quia
καὶ ἀναχωρήσαντες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, ὅτι 31
nihil morte dignum aut vinculis *facit homo iste.
οὐδὲν θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν πράσσει ὁ ἄνθρωπος οὗτος.
Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat ho-
ἀγρίππας δὲ τῷ φήστῳ ἔφη, ἀπολελύσθαι ἐδύνατο ὁ ἄν- 32
mo hic, si non appellasset Cæsarem.
θρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπεκέκλητο καίσαρα.

CAP. XXVII. κζ.

Vt autem iudicatum est nauigare nos in Italiam,
Ὡς δὲ † ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν ἰταλίαν, 1
‖tradiderunt & Paulum, ℙ & quosdam alios vinctos cen-
παρεδίδουν τόν τε παῦλον καί τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκα-
turioni, nomine Iulio, cohortis Augustæ.
τονταάρχῃ, ὀνόματι ἰουλίῳ, σπείρης σεβαστῆς.
Ascendentes autem navem Adramytenam, *futuri nauigare
ἐπιβάντες δὲ πλοίῳ ἀδραμυττηνῷ, μέλλοντες πλεῖν
qua circa *Asiam loca, ‖auecti sumus, existente cum nobis
τοὺς κατὰ τὴν ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν, ὄντος σὺν ἡμῖν
Aristarcho Macedone Thessalonicensi.
ἀριστάρχου μακεδόνος θεσσαλονικέως.
ℙIpsúque altera deuenimus in Sidonem. humanéque
τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς σιδῶνα. φιλανθρώπως τε
Iulius *Paulo vsus, permisit ad
ὁ ἰούλιος τοῦ παύλου χρησάμενος, ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς
amicos ‖eunteni curam sui ℙprouidi. Et inde
φίλους πορευόντα, ἐπιμελείας τυχεῖν. κἀκεῖθεν
*auecti, subnauigauimus Cyprum, *propter hoc, ven-
ἀναχθέντες, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κύπρον, διὰ τὸ, τοὺς ἀνέμ-
tos esse contrarios. Hóque pelagus ‖quod iuxta ‖Cili-
μους εἶναι ἐναντίους· τό τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν κιλι- 5
cium & Pamphyliam pernauigantes, ℙdelati sumus in Myra,
κίαν καὶ παμφυλίαν διαπλεύσαντες, κατήχθημεν εἰς μύρα
ipsius Lyciæ. Et ibi inueniens centurio nauem
τῆς λυκίας. κἀκεῖ εὑρὼν ὁ ἑκατόνταρχος πλοῖον 6
Alexandrinam nauigantem in Italiam, *imposuit nos in
ἀλεξανδρῖνον πλεῖον εἰς τὴν ἰταλίαν, ἐνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς
eam. *In multis autem diebus tardè ‖nauigantes, & vix
αὐτό. ἐν ἱκανοῖς δὲ ἡμέραις βραδυπλοοῦντες, καὶ μόλις 7
ℙdeuenientes secundùm Cnidum, non permittente nos vento,
γενόμενοι κατὰ τὴν κνίδον, μὴ προσεάσαντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου,
‖subnauigauimus Cretam secundùm Salmonem.
ὑπεπλεύσαμεν τὴν κρήτην κατὰ σαλμώνην.
*Vixque ‖præterlegentes eam, venimus in locum quēdā
μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν, ἤλθομεν εἰς τόπον τινὰ 8
ℙvocatum Pulchros portus, cui iuxta erat ciuitas *Lasea.
καλούμενον καλοὺς λιμένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις λασαία.
Multo autem tempore peracto, & *existente iam ‖periculosa
ἱκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου, καὶ ὄντος ἤδη ἐπικινδύνου 9
nauigatione, propter & iejunium iam ℙpræterisse, admonebat
τοῦ πλοὸς, διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν ἤδη παρεληλυθέναι, παραινῶν
Paulus, Dicens eis: Viri, *Consilio quoniam cum
ὁ παῦλος, λέγων αὐτοῖς, ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ 10
iniuria & multo damno, non solum oneris & nauis,
ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας, οὐ μόνον τοῦ φορτίου καὶ τοῦ πλοίου
sed etiam animarum nostrarum *futuram esse ‖nauigationem.
ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν.
At centurio ℙ gubernatori & nauclero cre-
ὁ δὲ ἑκατόνταρχος τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπεί- 11
debat magis, quam *illis à Paulo *dictis.
θετο μᾶλλον, ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένοις.
Inapposite autem portu ‖subsistente ad hyematio-
ἀνάλογον δὲ τοῦ λιμένος ὑπαρχοντος πρὸς παραχειμα- 12
nem, plerique posuerunt consilium ‖subduci indè, si quo modo
σίαν, οἱ πλείονες ἔθεντο βουλὴν ἀναχθῆναι κἀκεῖθεν, εἴ πως
possent ℙdeuenti in Phœnicem, hyemare, por-
δυνήσαιντο καταντήσαντες εἰς φοίνικα, παραχειμάσαι, λι-
tum Cretæ respicientem ad Africum & ad Chorum.
μένα κρήτης βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον.

Adſpirante autem* Noto, æſtimantes propoſitum‖
ὑποπνεύσαντος δὲ νότου, δόξαντες τῆς προθέσεως 13
tenere, ᵖſoluentes Aſſon, legebant Cretam.
κεκρατηκέναι, ἄραντες ἆσσον, παρελέγοντο τὴν κρήτην.
Poſt non multum autem miſit˙ contra ipſam ventus Typhonicus,
μετ' οὐ πολὺ δὲ ἔβαλε κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικὸς, 14
*vocatus Euroclydon. Correpta autem
ὁ καλούμενος εὐροκλύδων. συναρπασθέντος δὲ τοῦ 15
naui, & non ‖potente obtueri vento, conce-
πλοίου, καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ, ἐπιδό-
dentes ferebamur. ᵖ Inſulam autem quandam ˙ſuccurrentes,
ντες ἐφερόμεθα. νησίον δέ τι ὑποδραμόντες, 16
*vocatam Claudam, vix potuimus ‖ compotes fieri
καλούμενον κλαύδην, μόλις ἰσχύσαμεν περικρατεῖς γενέσθαι
ſcaphæ. Quam ſubducentes, adiutoriis vtebantur,
τῆς σκάφης· ἣν ἄραντες, βοηθείαις ἐχρῶντο, 17
accingentes nauem, timentéſque ne in Syr-
† ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον, φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν σύρ-
tim inciderent, ᵖſubmittentes vas, ſic ferebantur.
τιν ἐκπέσωσι, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως ἐφέροντο.
˙Vehementer autem tempeſtate iactatis nobis, ſequenti* iactum
σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν, τῇ ἑξῆς ἐκβολὴν 18
fecerunt. Et tertia ‖ noſtris manibus armamenta
ἐποιοῦντο. καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ 19
nauis ᵖ eiecimus. Neque autem Sole, neque ſyderibus
πλοίου ἐρρίψαμεν. μήτε δὲ ἡλίου, μήτε ἄστρων 20
apparentibus per plures dies, ˙ tempeſtatéque non exigua
ἐπιφαινόντων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου
imminente, *reliquum ablata erat omnis ſpes ‖ad ſeruari nos.
ἐπικειμένου, λοιπὸν * περιῃρεῖτο πᾶσα ἐλπὶς τοῦ σώζεσθαι ἡμᾶς.
ᵖ Multa autem inedia exiſtente, tunc ſtans Paulus
πολλῆς δὲ ἀσιτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ παῦλος 21
in medio eorum, dixit: Oportebat quidē, ô viri, ˙obedien-
ἐν μέσῳ αὐτῶν, εἶπεν, ἔδει μὲν, ὦ ἄνδρες, πειθαρχή-
tes mihi, non *auehi à Creta, ‖lucrarique
σαντάς μοι, μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς κρήτης, κερδῆσαί τε τὴν
iniuriam hanc, & iacturam. Et nunc ſuadeo
ὕβριν ταύτην, καὶ τὴν ζημίαν. καὶ τανῦν παραινῶ 22
vobis bono animo eſſe: ᵖiactura enim animæ ˙nulla erit ex vobis,
ὑμᾶς εὐθυμεῖν· ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν,
præterquam nauis. Adſtitit enim mihi nocte hac
πλὴν τοῦ πλοίου. παρέστη γάρ μοι τῇ νυκτὶ ταύτῃ 23
angelus Dei, cuius ſum*, cui & deſeruio, Dicens:
ἄγγελος τοῦ θεοῦ οὗ εἰμι, ᾧ καὶ λατρεύω, λέγων, 24
Ne timeas Paule, Cæſari te oportet aſſiſtere: & ecce do-
μὴ φοβοῦ παῦλε· καίσαρί σε δεῖ παραστῆναι· καὶ ἰδοὺ κε-
nauit tibi Deus omnes ‖nauigantes cum te.
χάρισταί σοι ὁ θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετὰ σοῦ.
Ideo bono animo eſtote viri: credo enim Deo, quia ſic
διὸ εὐθυμεῖτε ἄνδρες· πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ, ὅτι οὕτως 25
erit quemadmodum dictum eſt mihi.
ἔσται καθ' ὃν τρόπον λελάληταί μοι.
In inſulam autē quandā oportet nos ᵖ incidere.
εἰς νῆσον δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν. 26
Vt verò quartadecima nox ˙facta eſt, perlatis
ὡς δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ ἐγένετο, διαφερομένων 27
nobis in Adria circa *medium noctis, ſuſpicabantur nautæ
ἡμῶν ἐν τῷ ἀδρίᾳ κατὰ μέσον τῆς νυκτὸς, ὑπενόουν οἱ ναῦται
‖afferri aliquam ſibi regionem. ᵖEt boliſantes
προσάγειν τινὰ αὐτοῖς χώραν. καὶ βολίσαντες 28
inuenerunt paſſus viginti: ˙breui autem diſtantes, & rurſum
εὗρον ὀργυιὰς εἴκοσι· βραχὺ δὲ διαστήσαντες, καὶ πάλιν
boliſantes, inuenerunt paſſus quindecim. Timentes *que
βολίσαντες, εὗρον ὀργυιὰς δεκαπέντε· φοβούμενοί τε 29
ne quomodo in aſpera loca incideremus, de puppi ‖pro-
μήπως εἰς τραχεῖς τόπους ἐκπέσωμεν, ἐκ πρύμνης ῥί-
iicientes ancoras quatuor, optabant diem fieri.
ψαντες ἀγκύρας τέσσαρας, ηὔχοντο ἡμέραν γενέσθαι.
Ipſis verò nautis quærentibus fugere ᵖ ex naui, ˙& la-
τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου, καὶ χα- 30
xantibus ſcapham in mare, *obtentu quaſi ‖è
λασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν προφάσει ὡς ἐκ
prora ᵖ futurorum ancoras extendere, Dixit Pau-
πρώρας μελλόντων ἀγκύρας ἐκτείνειν· εἶπεν ὁ παῦ- 31
lus centurioni, & militibus ˙Si non hi
λος τῷ ἑκατοντάρχῃ, καὶ τοῖς στρατιώταις, ἐὰν μὴ οὗτοι
manſerint in naui, vos *ſeruari non poteſtis.
μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε.
Tunc milites abſciderunt funes ſcaphæ,
τότε οἱ στρατιῶται † ἀπέκοψαν τὰ σχοινία τῆς σκάφης, 32
& ‖ſinerunt eam excidere. ᵖ Vſque autem quo futurus erat
καὶ * εἴασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν. ἄχρι δὲ οὗ ἔμελλεν 33
dies fieri, ‖hortabatur Paulus omnes ſumere
ἡμέρα γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν
cibum, dicens: Quartamdecimam hodie diem expe-
τροφῆς, λέγων, τεσσαρεσκαιδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδο-
ctantes ieiuni permanetis, nihil accipientes.
κῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε, μηδὲν προσλαβόμενοι.
˙Ideo hortor vos accipere cibum: *hoc enim ad
διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς προσλαβεῖν τροφῆς· τοῦτο γὰρ πρὸς 34
veſtram ſalutem eſt: nullius enim veſtrum capillus
τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει· οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θρὶξ

* Auſtro, ‖ ſe / cùm ſuſtuliſſet de / ſe / qui vocatur Euroaquilo Cum q. arrepta eſſet nauis, ‖poſſet conari in ventum, data naue flatibus, ᵖ In ˙de * quæ vocatur Caudu ‖obtinere ſcapham. Qua ſublata, / ὑποζωννύω / ᵖ ſummiſſo vaſe / ˙Valide *die / ‖ die ſuis / proiecerunt. / & / iam ‖ ſalutis noſtræ. / περιαιρέομαι / ᵖ Et cùm multa ieiunatio fuiſſet, ˙audito me / *tollere ‖ lucrique facere / ᵖ amiſſio ˙nullius / *ego, & / qui nauigant tecū / Propter quod / deuenire. / Sed poſteaquam ˙ſuperuenit, nauigantibus *mediam noctem, / ‖apparere ᵖ Qui & ſummittentes bolidem, ˙& puſillum indè ſeparati, / *autem / ‖ mittentes / ᵖ de ˙cùm miſiſſent / *ſub ‖ à / incipere / Niſi / ſalui fieri / ἀποκόπτω / ‖ paſſi ſunt ᵖ Et cùm lux inciperet / ἐάω / ‖rogabat / Propter quod rogo *pro ſalute veſtra: quia

*ex capite ‖cadet. Dicens autem hæc, &
35 ἐκ τῆς κεφαλῆς † πεσεῖται. εἰπὼν δὲ ταῦτα, καὶ
ſumens panem gratias ēgit Deo in conſpectu omnium: & ᵖfran-
λαβὼν ἄρτον, εὐχαρίστησε τῷ θεῷ ἐνώπιον πάντων· καὶ κλά-
gens cœpit manducare. ˙Bono animo autem facti om-
36 σας ἤρξατο ἐσθίειν. εὔθυμοι δὲ γενόμενοι πάν-
nes, & ipſi adſumpſerunt cibum: Eramus verò in
37 τες, καὶ αὐτοὶ προσελάβοντο τροφῆς. ἦμεν δὲ ἐν τῷ
naui vniuerſæ animæ ducentæ ſeptuaginta ſex.
πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομηκονταέξ.
*Satiati autem cibo˙ alleuiabant nauem eiactan-
38 κορεσθέντες δὲ τροφῆς, ἐκούφιζον τὸ πλοῖον, ἐκβαλλό-
tes triticum in mare.
μενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν.
Cùm autem dies factus eſſet, terram non agnoſcebant:
39 ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον·
ſinum verò quendam conſiderabant habentem litus, in quem co-
κόλπον δέ τινα * κατενόουν ἔχοντα αἰγιαλὸν, εἰς ὃν ἐβου-
gitabant, ſi poſſent, ‖expellere nauem.
λεύσαντο, εἰ δύναιντο, † ἐξῶσαι τὸ πλοῖον.
Et ᵖ ancoras ˙ſuſtollentes permiſerunt in mari,
40 καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες, εἴων εἰς τὴν θάλασσαν,
ſimul laxantes iuncturas gubernaculorum: & ˙ſuſtollentes
ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων· καὶ ἐπάραντες
artemonem flanti, tendebant ad litus.
τὸν ἀρτέμονα τῇ πνεούσῃ, κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν.
‖Incidentes autem in locum ᵖbimarem, illiſerunt
41 περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον, † ἐπώκειλαν τὴν
nauem: & quidem prora fixa manebat immobilis, at
ναῦν· καὶ ἡ μὲν πρῷρα ἐρείσασα ἔμεινεν ἀσάλευτος, ἡ δὲ
puppis ˙ ſoluebatur à vi *fluctuum.
πρύμνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων.
At militum˙ conſilium fuit: vt ‖ vinctos
42 τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο, ἵνα τοὺς δεσμώτας
occiderent, ne quis ᵖenatans effugeret.
ἀποκτείνωσι, μή τις ἐκκολυμβήσας διαφύγοι.
At centurio˙ volens ſeruare Pau-
43 ὁ δὲ ἑκατόνταρχος βουλόμενος διασῶσαι τὸν παῦ-
lum, prohibuit *eos conſilio, iuſſitque
λον, ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλήματος, ἐκέλευσέ τε τοὺς
‖potentes natare ᵖabiicientes primos, ˙ad terram
δυναμένους κολυμβᾷν, ἀπορρίψαντας πρώτους ἐπὶ τὴν γῆν
exire: Et *reliquos, hos quidem in tabulis‖, hos autem
44 ἐξιέναι· καὶ τοὺς λοιποὺς οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ
ſuper ᵖ quadā eorum quæ de˙ naui*. & ſic factum eſt, *omnes ‖perſer-
ἐπί τινων τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου· καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασω-
uari ad terram.
θῆναι ἐπὶ τὴν γῆν.

*de ‖peribit. Et cùm dixiſſet / πίπτω / ᵖ cùm fregiſſet ˙Animæquiores / *Et / κατανοέω / ‖ eiicere / ἐξωθέω / ᵖ cùm ˙ſuſtuliſſent, committebant ſe *leuato artemone ſecundùm auræ flatum, / ‖ Et cùm incidiſſemus ᵖ dithalaſſum, impegerunt / ἐποκέλλω / ˙verò *maris. / ˙autem *cuſtodias / cùm enataſſet / autem / fieri, / ‖eos qui poſſent ᵖ emittere ſe ˙& euadere, & * cæteros, alios ‖ferebant, quoſdā ᵖ ea quæ ˙erant, *vt ‖ animæ euaderent

CAP. XXVIII. κη.

Et ᵖſalui euaſi, tunc ˙cognouerant quia Melita inſula
1 Καὶ διασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν ὅτι μελίτη ἡ νῆσος
vocabatur: at Barbari* præſtabant non ‖vulgarem hu-
καλεῖται. οἱ δὲ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλαν-
manitatem nobis. ᵖAccendentes enim pyram ˙acceperunt
2 θρωπίαν ἡμῖν. ἀνάψαντες γὰρ πυρὰν, προσελάβοντο
omnes nos propter imbrem, *inſtantem, & propter frigus.
πάντας ἡμᾶς διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα, καὶ διὰ τὸ ψῦχος.
‖Congregante autem ᵖPaulo ſarmentorum˙multitudinē, & *im-
3 συστρέψαντος δὲ τοῦ παύλου φρυγάνων πλῆθος, καὶ ἐπι-
ponente ſuper ‖pyram, vipera à calore ᵖexiens
θέντος ἐπὶ τὴν πυρὰν, ἔχιδνα ἐκ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα
inuaſit manum eius. Vt verò viderunt Bar-
4 καθῆψε τῆς χειρὸς αὐτοῦ. ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρ-
bari pendentem beſtiam de manu eius, dicebant ad
βαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς
inuicem: ˙Omnino homicida eſt homo hic, *quem ſaluum
ἀλλήλους, πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασω-
euaſum de mari, vltio viuere ‖ non ſinit.
θέντα ἐκ τῆς θαλάσσης, ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν.
ᵖIlle quidē ergo excutiens beſtiam in ignem, paſſus eſt
5 ὁ μὲν οὖν ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθεν
˙nullum malum. Illi autem ‖expectabant eum ᵖ futurum
6 οὐδὲν κακόν. οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν
intumeſcere, aut decidere repentè mortuum. in multo autem illis
πίμπρασθαι, ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν
expectantibus, & videntibus nihil˙incommodū in illum fa-
προσδοκώντων, καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινό-
ctum, mutati dicebant Deum eum eſſe.
μενον, μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι.
In autem illis *quæ circa locum illum erant, prædia
7 ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὑπῆρχε χωρία τῷ
‖primario inſulæ, nomine ᵖPoplio, qui ſuſcipiens nos,
πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς,
˙tres dies amicè hoſpitio excepit. Factum eſt autem
8 τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. ἐγένετο δὲ
patrem Publij febribus & dyſenteria *deten-
τὸν πατέρα τοῦ ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίᾳ συνεχό-
tum decumbere: ad quem Paulus ‖ingreſſus, & pre-
μενον κατακεῖσθαι· πρὸς ὃν ὁ παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσ-
catus imponens manus ei, ᵖſanauit eum.
ευξάμενος ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν.

cùm euaſiſſemus ˙cognouimus / *verò ‖ modicam / ᵖ Accenſa ˙reficiebant / *qui imminebat / ‖ Cùm congregaſſet ᵖ Paulus ˙aliquantam *impoſuiſſet ‖ignem, ᵖcùm proceſſiſſet / ˙Vtique *qui cùm euaſerit / ‖cum / ᵖ Et / ˙nihil mali. At ‖ exiſtimabant ᵖ in tumorem cōuertendum, aut ſubitò caſurum, & mori. diu ˙mali, in eo fieri, conuertentes ſe / *locis / ‖ principis ᵖ Publij, / ˙triduo benignè exhibuit. Contigit / *vexatum iacere: / ‖intrauit, & cùm oraſſet, & impoſuiſſet ᵖ ſaluauit

*Hoc ergo facto, & reliqui habentes infirmitates
Τούτου οὖν γενομένου, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθενείας 9
in insula, accedebant, & curabantur.
ἐν τῇ νήσῳ, προσήρχοντο, καὶ ἐθεραπεύοντο·
Qui etiam multis honoribus honorauerunt nos, & naui-
οἱ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ἀναγο- 10
gantibus imposuerunt quæ ad usum.
μένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὴν χρείαν.
Post autem tres menses nauigauimus in naui quæ hyemauerat
Μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότι 11
in insula Alexandrina, *adsignata Castori & Polluci.
ἐν τῇ νήσῳ, ἀλεξανδρινῷ, παρασήμῳ διοσκούροις.
Et *deuecti in Syracusas, mansimus ‖dies tres.
καὶ καταχθέντες εἰς συράκουσας, ἐπεμείναμεν ἡμέρας τρεῖς. 12
Vnde circumeuentes deuenimus in Rhegium: & post vnum
ὅθεν περιελθόντες κατηντήσαμεν εἰς ῥήγιον· καὶ μετὰ μίαν 13
diem ‡aduenente Austro, *secundantes venimus in Puteolos.
ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου, δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς ποτιόλους·
Vbi *inuenientes fratres, rogati sumus apud eos mane-
οὗ εὑρόντες ἀδελφοὺς, παρεκλήθημεν ἐπ' αὐτοῖς μεῖν 14
re dies septem: & sic in Romam venimus.
ναι ἡμέρας ἑπτά· καὶ οὕτως εἰς τὴν ῥώμην ἤλθομεν.
Et inde fratres audientes ea quæ de nobis, exierunt
κἀκεῖθεν οἱ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν, ἐξῆλθον 15
in occursum nobis vsque ad Appij forum, & Tres tabernas.
εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν ἄχρις ἀππίου φόρου, καὶ τριῶν ταβερνῶν.
quos videns Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam.
οὓς ἰδὼν ὁ παῦλος, εὐχαριστήσας τῷ θεῷ, ἔλαβε θάρσος.
Cum autem venissemus in Romam, centurio tradidit
Ὅτε δὲ ἤλθομεν εἰς ῥώμην, ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκε 16
vinctos præfecto castrorum: at Paulo permissum est
τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ· τῷ δὲ παύλῳ † ἐπετράπη
manere ‖per seipsum cum custodiente se milite.
μένειν καθ' ἑαυτὸν σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ.
‡Factum est autem post dies tres conuocare Paulum
ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς συγκαλέσασθαι τὸν παῦλον 17
existentes Iudæorum primos. *Conuenientibus autem eis, dice-
ὄντας τοὺς ἰουδαίων πρώτους. Συνελθόντων δὲ αὐτῶν, ἔλε-
bat *ad eos: Viri fratres, ego nihil ‖contrarium facien
γε πρὸς αὐτοὺς, ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας
populo, aut ‡moribus patrijs, vinctus ex Hierosolymis
τῷ λαῷ, ἢ τοῖς ἔθεσι τοῖς πατρῴοις, δέσμιος ἐξ ἱεροσολύμων
traditus sum in manus Romanorum.
παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν ῥωμαίων·
Qui *examinantes me, voluerunt ‖ dimittere, ‡propter nul-
οἵτινες ἀνακρίναντές με, ἐβούλοντο ἀπολῦσαι, διὰ τὸ μη- 18
lam causam mortis esse in me.
δεμίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί.
Contradicentibus autem Iudæis, coactus sum appellare
ἀντιλεγόντων δὲ τῶν ἰουδαίων, †ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι 19
Cæsarem, non quasi gentem meam habens aliquid accusare.
καισαρα, οὐχ ὡς τὸ ἔθνος μου ἔχων τι κατηγορῆσαι.
Propter hanc igitur causam rogaui vos videre, &
διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς ἰδεῖν, καὶ 20
alloqui, propter enim spem Israel catenam
προσλαλῆσαι. ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν
hanc circundatus sum. *Illi autem ad eum dixerunt:
ταύτην περίκειμαι. οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον, 21

Nos neque literas de te accepimus à Iudæa,
ἡμεῖς οὔτε γράμματα περὶ σοῦ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς ἰουδαίας,
neque adueniens aliquis fratrum nuntiauit, aut locu-
οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν, ἢ ἐλά-
tus est quid de te malum. *Digni sumus autem à te
λησέ τι περὶ σοῦ πονηρόν· ἀξιοῦμεν δὲ παρά σου
audire quæ sentis: ‖de quidem enim secta hac
ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς· περὶ μὲν γὰρ τῆς αἱρέσεως ταύτης
notum est nobis, quia vbique ‡ contradicitur.
γνωστόν ἐστιν ἡμῖν, ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται.
*Constituentes autem illi diem, venerunt ad eum in
τάξαμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν, ἦκον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν
hospitium plures; quibus exponebat, testificans regnum
ξενίαν πλείονες· οἷς ἐξετίθετο, διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν
Dei, suadensque eis eaque de Iesu ex lege
τοῦ θεοῦ, πείθων τε αὐτοὺς τά περὶ τοῦ ἰησοῦ ἀπό τε τοῦ νόμου
Moysi & Prophetis, à mane vsque ad vesperam.
μωσέως καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωὶ ἕως ἑσπέρας.
Et *hi quidem persuadebantur dictis, hi verò non credebant.
καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν.
‖Discordes autem existentes ad inuicem, discedebant, dicente
ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ἀπελύοντο, εἰπόντος
Paulo verbum vnum, Quia pulchrè Spiritus sanctus locutus est
τοῦ παύλου ῥῆμα ἕν, ὅτι καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε
per Esaiam propheta ad patres nostros,
διὰ ἠσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν,
Dicens: Vade ad populum istum, & dic: Auditu au-
λέγων, πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἰπόν, ἀκοῇ ἀκού-
dietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non *cernetis.
σετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε· καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε.
Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter
‡ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως
audierunt, & oculos suos compresserunt, ne quando
ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε
videant oculis, & auribus audiant, & corde
ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ
intelligant, & conuertantur, & sanem eos.
συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς.
Notum ergo sit vobis, quoniam Gentibus missum est
γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεσταλη τὸ
salutare Dei, ipsi & audient.
σωτήριον τοῦ θεοῦ, αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται.
Et hæc ‖eo dicente, abierunt Iudæi, mul-
καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ ἰουδαῖοι, πολ- 29
tam habentes ‡in seipsis quæstionem.
λὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ζήτησιν.
Mansit autem Paulus biennio toto in *proprio conducto, &
ἔμεινε δὲ ὁ παῦλος διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι, καὶ 30
suscipiebat omnes *ingredientes ad eum:
ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτόν·
Prædicans regnum Dei, & docens ea quæ ‖de
κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ διδάσκων τά περὶ τοῦ
Domino Iesu Christo, cum omni ‡libertate, ‡prohibitione.
κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, μετὰ πάσης παῤῥησίας ἀκωλύτως.

Finis Actorum sanctorum Apostolorum.
Τέλος τῶν πράξεων τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

Quo
‖omnes qui habebant
necessaria erant.
erat insignè Castorum.
* cùm venissemus Syracusam,
‖ibi triduo. Indè circumlegentes
‡ flante
* secunda die
* inuentis fratribus,
cùm audissent, occurrerunt
cùm vidisset
Aure
perspicietis.
‖sibimet
Post tertium autè diem conuocauit
* cumque conuenissent,
* eis:
‖ aduersus plebem
‡ morem paternum.
* ab
* cùm interrogationem habuissent de ‖me
‡ eo quòd nulla esset causa
ἀναγκάζω
* At
quidam credebant his quæ dicebantur, quidam
‖ Cumque inuicè non essent consentientes,
‡ bene
* fortè
παχύνω
cùm dixisset, exierunt ab eo
inter se
* suo
qui ingrediebãtur
‖ sunt
fiducia, sine prohibitione.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
APOSTOLI AD
ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΡΟΣ
ROMANOS EPISTOLA.
ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. ΚΕΦ. α.

Paulus seruus Iesu Christi,
ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος Ἰησοῦ χριστοῦ, 1
vocatus Apostolus, * discretus
κλητὸς ἀπόστολος, * ἀφωρισμένος
* segregatus ἀφορίζω
in Euangelium Dei,
εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ·
Quod antè promiserat per Pro-
ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προ- 2
phetas suos in scripturis sanctis:
φητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις·
qui factus est ei
De filio suo, ‖ facto ex semine Dauid secun-
περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κα- 3
qui prædestinatus est filius ὁρίζομαι
dùm carnem: ℘ illo definito filio Dei in virtute, secun-
τὰ σάρκα· τοῦ † ὁρισθέντος υἱοῦ θεοῦ ἐν δυνάμει, κα- 4
dùm spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi
τὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν Ἰησοῦ χριστοῦ
Domini nostri: Per quem accepimus gratiam & aposto-
τοῦ κυρίου ἡμῶν· δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστο- 5
obediendum
latum ad *obedientiam fidei in omnibus Gentibus, pro no-
λὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ὑπὲρ τοῦ ὀνό-
mine eius: In quibus estis & vos vocati Iesu Christi.
ματος αὐτοῦ· ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς κλητοὶ Ἰησοῦ χριστοῦ· 6
qui sunt Romæ,
Omnibus * existentibus in Roma, dilectis Dei, vocatis
πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν Ῥώμῃ, ἀγαπητοῖς θεοῦ, κλητοῖς 7
sanctis, gratia vobis & pax à Deo patre nostro, & Domino
ἁγίοις, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου
Iesu Christo. Primùm quidem gratias ago Deo meo
Ἰησοῦ χριστοῦ. πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου 8
per Iesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra an-
διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν κα-
mihi
nuntiatur in vniuerso mundo. Testis enim ‖ meus est
ταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ· μάρτυς γάρ μου ἐστὶν 9
Deus, cui seruio in spiritu meo, in Euangelio
ὁ θεός, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ
quòd sine intermissione
filij eius, ℘ vt indesinenter memoriam vestri facio,
υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι
Semper in orationibus meis, obsecrans si quomodo tandē
πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, δεόμενος εἴ πως ἤδη 10
veniendi εὐοδόομαι
aliquando prosperū iter habeā in voluntate Dei, *venire ad
ποτὲ † εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ, ἐλθεῖν πρὸς
gratiæ μεταδίδωμι
vos. Desidero enim videre vos, vt aliquid impertiar *do-
ὑμᾶς. ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι * μεταδῶ χά- 11
‖ spiritalis, ℘ confirmandos † στηρίζω
num vobis ‖ spirituale, ad ℘ stabiliri vos:
ρισμα ὑμῖν πνευματικὸν εἰς τὸ † στηριχθῆναι ὑμᾶς·
*Id *consolari ‖ est * συμπαρακαλέω
*Hoc autem est, simul *exhortari in vobis per eā quæ ‖ in in-
τοῦτο δέ ἐστι, * συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν ἀλ- 12
uicem fidem vestram atque meam. ℘ Non volo autem vos
λήλοις πίστεως ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς 13
℘ Nolo † προτίθημι
ignorare fratres, quia sæpè proposui venire ad
ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι πολλάκις † προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς
* κωλύω
vos, & prohibitus sum vsque adhuc, vt fructum aliquem habeā
ὑμᾶς, καὶ * ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα καρπόν τινα † σχῶ
† ἔχω
in vobis, sicut & in cæteris Gentibus: Græcisque
ἐν ὑμῖν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. Ἕλλησί τε 14
& Barbaris, sapientibúsque & insipientibus debitor sum.
καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί.
*est, ‖ Romæ estis
Ita quod in me promptum *, & vobis qui ‖ in Roma euan-
οὕτως τὸ κατ' ἐμὲ πρόθυμον, καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν Ῥώμῃ εὐαγ- 15
gelizare. Non enim erubesco Euangelium
γελίσασθαι. οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ 16
Christi: virtus enim Dei est, in salutem omni credenti,
χριστοῦ· δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι,
Iudæóque primùm & Græco. Iustitia enim
Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι· δικαιοσύνη γὰρ 17
Dei in eo reuelatur ex fide in fidem, sicut scri-
θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν, καθὼς γέ-
℘ autem ζάω
ptum est: At iustus ℘ ex fide viuet. Reuelatur
γραπται, ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως † ζήσεται. ἀποκαλύπτεται 18
enim ira Dei de cælo, super omnem impietatem & iniustitiam
γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν
*qui *Dei ‖ detinent.
hominum eorum * veritatem * in iniustitia ‖ detinentium.
ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων.
Quia ℘ est *enim
Propter quod notum ℘ Dei, manifestum est in illis: nam Deus*
διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς· ὁ γὰρ θεὸς 19
*enim φανερόω
illis manifestauit. nam inuisibilia *ipsius à creatura
αὐτοῖς * ἐφανέρωσε· τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως 20

mundi ‖ factis intellecta, conspiciuntur, ipsáque sempiterna ℘
κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα, καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος
‖ per ea quæ facta sunt ℘ quoque * ita vt sint
eius virtus & diuinitas, ‖ ad esse eos inexcusabiles.
αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους·
*Quoniam cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificauerūt aut gra-
21 διότι γνόντες τὸν θεόν, οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν ἢ εὐ-
Quia cùm cognouissent
tias egerunt, sed euanuerunt in ‖ ratiocinationibus suis,
χαρίστησαν, ἀλλ' * ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν,
cogitationibus ματαιόομαι
& obscuratum est insipiens eorum cor.
καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία·
Dicentes ℘ esse sapientes, stulti facti sunt.
22 φάσκοντες εἶναι σοφοὶ † ἐμωράνθησαν.
℘ enim se μωραίνω
Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitu-
23 καὶ * ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ ἐν ὁμοιώ-
ἀλλάττομαι
dinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum,
ματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων,
& *reptilium. Quapropter & tradidit illos Deus in
24 καὶ ἑρπετῶν. διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς
*serpentum. Propter quod
desideria * cordium eorum in immunditiam, ‖ ad dedecore afficiendū
ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι
* cordis * vt contumeliis afficiant
corpora sua in semetipsis. Qui commutauerunt
25 τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς· οἵτινες μετήλλαξαν
veritatem Dei in mendacium, & coluerunt &
τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ † ἐσεβάσθησαν καὶ
σέβομαι
seruierunt creaturæ ℘ præter creatorem, qui est benedictus
ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς
potius quàm creatori,
in secula. Amen. Propter *hoc tradidit illos
26 εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς
*ea
Deus in passiones ignominiæ: * ipsæque enim fœminæ eorum im-
ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας· αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν με-
*nam
mutarunt naturalem vsum in eum ‖ qui ℘ contra naturam.
τήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν.
‖ vsum ℘ est
Similiter * & masculi, *relinquentes naturalem vsum
27 ὁμοίως καὶ οἱ ἄρρενες ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς
*autem *relicto naturali vsu
fœminæ, exarserunt in ‖ libidine sua in inuicem, masculi
θηλείας, ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες
desideriis suis
in masculos turpitudinem operantes, & mercedem
ἐν ἄρσεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι, καὶ τὴν ἀντιμισθίαν
quā oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes.
ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες.
Et sicut non probauerunt Deum habere in notitia,
28 καὶ καθὼς οὐκ * ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει,
δοκιμάζω
tradidit illos Deus in reprobum sensum, ℘ facere ea quæ non
παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ
vt faciant
*conuenientia: Repletos omni *iniustitia, fornicatione,
29 καθήκοντα· πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ,
*conueniunt *iniquitate,
nequitia, auaritia, malitia: plenos inuidia, ‖ cæde, contentione,
πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ· μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος,
‖ homicidio,
dolo, malignitate; susurrones: Detractores, Deo
30 δόλου, κακοηθείας· ψιθυριστάς· καταλάλους, θεο-
odibiles, contumeliosos, superbos, ℘ arrogantes, inuentores malorum,
στυγεῖς, ὑβριστάς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν,
elatos,
parentibus *inobedientes. Insipientes, incompositos, *inaffe-
31 γονεῦσιν ἀπειθεῖς· ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόρ-
*non *sine affectiones absque fœdere, sine misericordia,
ctibiles, infœderabiles, immisericordes. Qui ‖ ius
32 γους, ἀσπόνδους, ἀνελεήμονας. οἵτινες τὸ δικαίωμα
‖ ūm iustitiam ℘ cognouissent, non intellexerunt,
Dei ℘ cognoscentes, quoniam talia *agentes digni
τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες ἄξιοι
*qui agunt *qui faciunt,
morte sunt, non solum ea *faciunt, sed etiam ‖ con-
θανάτου εἰσίν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευ-
‖ qui consentiunt
sentiunt facientibus.
δοκοῦσι τοῖς πράσσουσι.

CAP. II. β'.

*Ideo inexcusabilis es, ô homo omnis ‖ iudicans. in quo
1 Διὸ ἀναπολόγητος εἶ, ὦ ἄνθρωπε πᾶς ὁ κρίνων· ἐν ᾧ
Propter quod ‖ qui iudicas.
enim iudicas alterum, teipsum condemnas: nam eadem ℘
γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· τὰ γὰρ αὐτὰ
℘ enim
agis *iudicans. Scimus *autem quoniam iudicium
2 πράσσεις ὁ κρίνων. οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρίμα τοῦ
*quæ iudicas. *enim
Dei est secundùm veritatem in eos qui talia ‖ agentes.
θεοῦ ἐστι κατὰ ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας.
‖ agunt.
Existimas autem hoc, ô homo ℘ iudicans eos qui talia
3 λογίζῃ δὲ τοῦτο, ὦ ἄνθρωπε ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα
qui iudicas
*agentes, & faciens ea, quia tu effugies iudicium
πράσσοντας, καὶ ποιῶν αὐτά, ὅτι σὺ † ἐκφεύξῃ τὸ κρίμα
agunt, & facis ἐκφεύγω
Dei? An diuitias bonitatis eius, &
4 τοῦ θεοῦ; ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς
patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans quoniam
ἀνοχῆς, καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ
benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?
χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει;
Secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor,
5 κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου, καὶ ἀμετανόητον καρδίαν,
thesaurizas tibiipsi iram in die iræ, & reuelationis,
θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ ἀποκαλύψεως,
& iusti iudicii Dei. Qui reddet vnicuique secū-
6 καὶ δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ· ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κα-
dùm opera eius. Iis quidē* secūdùm ‖ permanentiam operis
τὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου
*qui ‖ patientiam
7 boni, gloriam, & honorem, & incorruptionem ℘ inquirentibus, vitam
ἀγαθοῦ, δόξαν, καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν * ζητοῦσι, ζωὴν
℘ quærunt, ἐπιζητέω
αἰώνιον.

æternam. Iis autem *ex contentione, & ‖incredulis quidem
αἰώνιον. τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας, καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ 8
veritati, ℘credentibus autem *iniustitiæ, indignatio & ira.
ἀληθείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, θυμὸς καὶ ὀργή.
Tribulatio & angustia in omnem animam hominis
θλῖψις καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ 9
operantis malum, Iudæique primùm & Græci.
κατεργαζομένου τὸ κακόν, ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ ἕλληνος.
Gloria autem & honor, & pax omni operanti
δόξα δὲ καὶ τιμὴ, καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ 10
bonum, Iudæóque primùm & Græco.
τὸ ἀγαθὸν, ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ ἕλληνι.
Non enim est acceptio personarum apud Deum.
οὐ γάρ ἐστι προσωποληψία παρὰ τῷ θεῷ. 11
Quicúnque enim sine lege peccauerunt, sine lege & peribunt.
ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ † ἀπολοῦνται. 12
& quicúnque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur.
καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται.
Non enim auditores legis iusti* apud Deum,
οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, 13
sed factores legis iustificabuntur.
ἀλλ᾽ οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται.
Cùm enim Gentes quæ non legem habentes, natura ea quæ℘ legis
ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου 14
faciunt, eiusmodi legem non habentes, sibiipsis sunt lex.
ποιῇ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νόμος·
Qui ostendunt opus legis scriptum in
οἵτινες * ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς 15
cordibus suis, *contestante ipsorum conscientia,
καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως,
& inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam de-
καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπο-
fendentium: In die cùm iudicabit Deus occulta
λογουμένων· ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν 16
hominum, secundùm Euangelium meum, per Iesum Christum.
ἀνθρώπων, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, διὰ ἰησοῦ χριστοῦ.
*Ecce tu Iudæus cognominaris, & requiescis ‖legi, &
ἴδε σὺ ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ, καὶ 17
gloriaris in Deo: Et nosti voluntatem℘ &
† καυχᾶσαι ἐν θεῷ. καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα, καὶ 18
probas *differentia, instructus *ex lege.
δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου.
Confidisque teipsum ducem esse cæcorum, lumé eorũ qui ‖in tenebris:
πέποιθάς τε σεαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει· 19
Eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem
παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα τὴν 20
formam scientiæ & veritatis in lege.
μόρφωσιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ.
Ergo ℘docens alium, teipsum non doces? ‖prædicans
ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; ὁ κηρύσσων 21
non *furari, furaris? Qui ‖dicens non ℘mœchari, mœ-
μὴ κλέπτειν, κλέπτεις; ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοι- 22
charis? ‖abominans idola, sacrilegium facis?
χεύεις; ὁ † βδελυσσόμενος τὰ εἴδωλα, ἱεροσυλεῖς;
Qui in lege gloriaris, per *transgressionem legis
ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου 23
Deum inhonoras? Ipsum enim nomen Dei per vos
τὸν θεὸν ἀτιμάζεις; τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι᾽ ὑμᾶς 24
blasphematur ‖in Gentibus: sicut scriptum est.
βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καθὼς γέγραπται.
Circuncisio quidé enim prodest, si legem obserues. si autem
περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νόμον πράσσῃς· ἐὰν δὲ 25
℘transgressor legis sis, circuncisio tua præputium facta est.
παραβάτης νόμου ᾖς, ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν.
Si igitur præputium iustitias legis custodiat,
ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσῃ, 26
nonne præputium illius in circuncisionem reputabitur?
οὐχὶ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται;
Et iudicabit id quod ex natura præputium ‖, legem consummans, te
καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία, τὸν νόμον † τελοῦσα, σὲ 27
*per literam & circuncisionem ‖transgressorem legis℘?
τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου;
Non enim qui in manifesto, Iudæus est: neque quæ in
οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ, ἰουδαῖός ἐστιν· οὐδὲ ἡ ἐν τῷ 28
manifesto, in carne circuncisio‖: Sed qui in abscondito,
φανερῷ, ἐν σαρκὶ, περιτομή· ἀλλ᾽ ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ, 29
Iudæus‖: & circuncisio cordis in spiritu, non littera.
ἰουδαῖος· καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι·
cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo*.
οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ θεοῦ.

* qui sunt ‖ qui non acquiescunt ℘ credunt ‖ iniquitati, — ἀπολέω — * sunt — ‖ habent, naturaliter ℘ sunt — ἐνδείκνυμι ‖ testimonium reddente illis — * Si autem ‖ in lege ℘ eius, καυχάω ‖ vtiliora * per legem, ‖ sunt — ℘ qui doces ‖ qui prædicas * furandum, ‖ dicis ℘ mœchandum, ‖ qui abominaris βδελύττω * præuaricationem — ‖ inter Gentes — ℘ præuaricator — ‖ est, τελειόω καὶ τελέω * qui ‖ præuaricator ℘ es? — ‖ est: — * est.

CAP. III. γ'.

Quid ergo ‖ præstans Iudæo℘? aut quæ vtilitas circuncisionis?
Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ ἰουδαίου; ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς; 1
Multum per omnem modum. primum quidé enim, quia cre-
πολὺ κατὰ πάντα τρόπον. πρῶτον μὲν γὰρ, ὅτι * ἐπι- 2
dita sunt ‖ eloquia Dei. Quid enim, si non crediderũt
στεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. τί γὰρ, εἰ † ἠπίστησάν 3
quidã*, num incredulitas illorum fidem Dei ‖ inutilem reddet?
τινες; μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει;

‖ amplius ℘ est? — * πιστεύομαι ‖ illis † ἀπιστέω * illorum, nũquid ‖ euacuabit?

℘Ne fiat. esto autem Deus verax, omnis autem homo
4 μὴ γένοιτο. γινέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος
mendax, sicut scriptum est, Vt vtique iustificeris in sermonibus
ψεύστης, καθὼς γέγραπται, ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις
tuis, & vincas *in iudicari te. Si autem iniquitas
5 σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. εἰ δὲ ἡ ἀδικία
nostra Dei iustitiam commendat, quid dicemus? *Num iniustus
ἡμῶν, θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησι, τί ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος
Deus, ‖ inferens iram? (secundùm hominem dico.)
ὁ θεὸς, ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; κατὰ ἄνθρωπον λέγω.
℘Ne fit. alioquin quomodo iudicabit Deus *mundum?
6 μὴ γένοιτο. ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον;
Si enim veritas Dei in meo mendacio abundauit,
7 εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι *ἐπερίσσευσεν,
in gloriam ipsius, quid adhuc & ego tanquam peccator iudicor?
εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι;
Et non (sicut blasphemamur, & sicut aiunt quidam
8 καὶ μὴ καθὼς βλασφημούμεθα, καὶ καθώς φασί τινες
nos dicere) quia faciamus mala, vt veniant bona:
ἡμᾶς λέγειν, ὅτι ποιήσωμεν τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά·
quorum damnatio iusta est. Quid ergo? præcellimus*? non
9 ὧν τὸ κρίμα ἔνδικόν ἐστι. τί οὖν; προεχόμεθα; οὐ
omnino. præcausati sumus enim Iudæósque & Græcos, omnes
πάντως·* προῃτιασάμεθα γὰρ ἰουδαίους τε καὶ ἕλληνας πάντας
sub peccato esse: Sicut scriptum est, ‖ Non est iu-
10 ὑφ᾽ ἁμαρτίαν εἶναι· καθὼς γέγραπται, οὐκ ἔστι δί-
stus, ℘neque vnus: Non est intelligens, non est
11 καιος, οὐδὲ εἷς. οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν, οὐκ ἔστιν ὁ
requirens Deum: Omnes declinauerunt, simul inutiles fa-
12 ἐκζητῶν τὸν θεόν· πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα * ἠχρειώ-
cti sunt: non est *faciens bonitatem, non est vsque ad vnum.
θησαν· οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός.
Sepulchrum patens* guttur eorum: linguis
13 τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν· ταῖς γλώσσαις
suis dolosè agebant: venenum aspidum sub labiis eorum:
αὐτῶν † ἐδολιοῦσαν· ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν.
Quorum os maledictione & amaritudine plenum est.
14 ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει·
Veloces pedes eorum ‖ effundere sanguinem:
15 ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα.
Contritio & ℘calamitas in viis eorum:
16 σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν·
Et viam pacis non cognouerunt:
17 καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν·
Non est timor Dei ante oculos eorum.
18 οὐκ ἔστι φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.
Scimus autem, quoniã quæcunque lex *dicit, iis qui in lege*
19 οἴδαμεν δὲ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ
loquitur, vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus
λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα * φραγῇ, καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος
Deo. ‖ Propterea ex operibus legis non iustificabitur omnis
20 τῷ θεῷ· διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ † δικαιωθήσεται πᾶσα
caro coram illo. per enim legem cognitio peccati.
σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ· διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας.
Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est,
21 νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ * πεφανέρωται,
testificata à lege, & Prophetis.
μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου, καὶ τῶν προφητῶν.
Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi, in om-
22 δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς πάν-
nes, & super omnes ℘credentes: non enim est distinctio.
τας, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας· οὐ γάρ ἐστι διαστολή·
Omnes enim peccauerũt, & *deficiunt gloria Dei:
23 πάντες γὰρ ἥμαρτον, καὶ † ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ·
Iustificati gratis* ipsius gratia, per redemptionem
24 δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως
quæ ‖ in Christo Iesu: Quem proposuit Deus propitiationẽ
25 τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ· ὃν προέθετο ὁ θεὸς ἱλαστήριον
per fidem in ipsius sanguine, ad ostensionem iusti-
διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιο-
tiæ suæ, ℘per remissionem *præfactorum delictorum:
σύνης αὐτοῦ, διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων·
In sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ eius
26 ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ,
in *nunc tempore, ‖ ad esse ipsum iustum, & iustificantem
ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον, καὶ δικαιοῦντα
eũ qui℘ ex fide Iesu*. Vbi* ergo gloriatio‖? exclusa est.
27 τὸν ἐκ πίστεως ἰησοῦ. ποῦ οὖν ἡ καύχησις; *ἐξεκλείσθη.
per quam legem? ℘operum? non, sed per legem fidei.
διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων; οὐχὶ, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως.
*Ratione colligimus ergo fide iustificari hominem sine
28 λογιζόμεθα οὖν πίστει † δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον χωρὶς
operibus legis. An Iudæorum Deus tantùm? nonne verò &
29 ἔργων νόμου. ἢ ἰουδαίων ὁ θεὸς μόνον; οὐχὶ δὲ καὶ
Gẽtium? imò & Gentium. *Si quidem vnus ‖ Deus, qui iustificabit
30 ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν. ἐπείπερ εἷς ὁ θεὸς, ὃς δικαιώσει
circũcisionem ex fide, & præputium per fidem.
περιτομὴν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως.
Legem ergo destruimus per fidem? ℘ne fiat:
31 νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο·
sed legem *stabilimus.
ἀλλὰ νόμον * ἱστῶμεν.

℘ Absit. est — ‖ cùm iudicaris. — * Nunquid iniquus est ‖ qui infert — ℘ Absit. ‖ hunc — περισσεύω — * eos? nequaquam — προαιτιάομαι ‖ quia ℘ quisquam. — ἀχρειόομαι ‖ qui faciat bonũ, — * est — δολιόω — ‖ ad effundendum — ℘ infelicitas — ‖ loquitur * sunt — φράττω ‖ Quia δικαιόομαι — φανερόομαι — ℘ qui credunt in eum: — ‖ egent ὑστερέομαι * per gratiam — ‖ est — ℘ propter ‖ præcedentium — * hoc ‖ vt sit ipse iustus & iustificans ℘ est ‖ Christi * est ‖ tua? ἐκκλείομαι ℘ factorum? — ‖ Arbitramur enim per fidem δικαιόομαι — * Quoniam ‖ est — ℘ absit — ‖ statuimus. ἱστάω

CAP. IIII. δ'.

1 Τί οὖν ἐρεῦμεν Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν εὑρηκέναι 1
κατὰ σάρκα; εἰ γὰρ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, 2
ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν θεόν. τί γὰρ ἡ γραφὴ 3
λέγει; ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς
δικαιοσύνην. τῷ δὲ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ λο- 4
γίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὀφείλημα.
τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα 5
τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην.
καθάπερ καὶ Δαβὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ὁ 6
θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων· μακάριοι ὧν 7
ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι.
μακάριος ἀνὴρ οὗ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν. 8
Μακαρισμὸς οὖν οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν καὶ ἐπὶ τὴν 9
ἀκροβυστίαν; λέγομεν γάρ, ὅτι ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πίστις
εἰς δικαιοσύνην. πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ 10
ὄντι, ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ.
καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομῆς, σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης 11
τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα
πάντων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ
αὐτοῖς τὴν δικαιοσύνην· καὶ πατέρα περιτομῆς, τοῖς 12
οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι τῆς
ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ πίστεως τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ.
οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραὰμ, ἢ τῷ σπέρ- 13
ματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι τοῦ κόσμου, ἀλλὰ διὰ
δικαιοσύνης πίστεως. εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου, κληρο- 14
νόμοι, κεκένωται ἡ πίστις, καὶ καταργεῖται ἡ ἐπαγγελία·
ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται· οὗ γὰρ οὐκ ἔστι νόμος, 15
οὐδὲ παράβασις. διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ 16
χάριν, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρ-
ματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως
Ἀβραάμ, ὅς ἐστι πατὴρ πάντων ἡμῶν· καθὼς γέγρα- 17
πται, ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε. κατέναντι οὗ
ἐπίστευσε θεοῦ, τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς νεκροὺς, καὶ καλοῦντος τὰ
μὴ ὄντα ὡς ὄντα. ὃς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν, 18
εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν, κατὰ τὸ εἰρη-
μένον, Οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου. καὶ μὴ ἀσθενήσας 19
τῇ πίστει, οὐ κατενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον,
ἑκατονταέτης που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας Σάρρας.
εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπι- 20
στίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ θεῷ·
καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὃ ἐπήγγελται, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι. 21
διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. 22
Οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ· 23
ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς πιστεύουσιν 24
ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν·

Quid ergo dicemus Abraham patrem nostrum inuenisse
secundùm carnem? Si enim Abraham ex operibus iustificatus est,
habet *gloriationem, sed non apud Deum. Quid enim scriptura
dicit? Credidit autem Abraham Deo, & reputatum est illi ad
iustitiam. At operanti merces non im-
putatur secundùm gratiam, sed secundùm debitum.
At non operanti, credenti autem in *iustificantem
impium, reputatur fides eius ad iustitiam*.
Sicut & Dauid dicit beatitudinem hominis, cui
Deus imputat iustitiam sine operibus: Beati quorum
remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.
Beatus vir, cui non imputabit Dominus peccatum.
Beatitudo ergo hæc in circuncisione, an etiam in
præputio? dicimus enim, quia reputata est Abrahæ fides
ad iustitiam. Quomodo ergo reputata est? in circuncisione
an in præputio? non in circuncisione, sed in præputio.
Et signum accepit circuncisionis, signaculum iustitiæ
fidei quæ in præputio, *ad esse eum patrem
omnium credentium per præputium, ad reputari &
illis iustitiam. Et patrem circuncisionis, iis
non ex circuncisione solùm sed & incedentibus vestigiis eius quæ
in præputio fidei patris nostri Abrahæ.
Non enim per legem promissio Abrahæ, aut se-
mini eius, *hæredem eum esse mundi, sed per
iustitiam fidei. Si enim qui ex lege hære-
des, exinanita est fides, & inutilis reddita est promissio.
Nam lex iram adoperatur. vbi enim non est lex,
nec *transgressio. Propter hoc ex fide, vt secundùm
gratiam ad esse firmam promissionem omni se-
mini, non ei qui ex lege solùm, sed & ei qui ex fide
Abrahæ, qui est pater omnium nostrùm:
(Sicut scriptum
est, Quia patrem multarum Gentium posui te,) ante eni
credidit Deum, *vivificantem mortuos, & vocantem
non existentia vt existentia. Qui contra spem in spem credidit,
vt fieret pater ad fieri eum patrem multarum Gentium, secundùm di-
quod est ei ctum, Sic erit semen tuum*. Et non infirmatus
fide, non consideravit suum ipsius corpus iam emortuum,
centum annorum ferè *subsistens, & mortificationem vulvæ Sarræ.
In autem reprommissione Dei non diffidè-
tia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo.
Et plenissimè sciens quia, quod promisit, potens est & facere:
Ideo & reputatum est illi ad iustitiam.
Non scriptùm est autem propter ipsum solùm, quia reputatum est illi:
Sed & propter nos, quibus futurum est imputari, credentibus
in excitantem Iesum Dominum nostrum à mortuis,

gloriam.
Ei autem qui operatur
Ei verò qui non operatur eum qui iustificat
* secundùm propositum gratiæ Dei.
accepto fert
* ἀφίεμαι καὶ ἀφίημι
† ὀπισθόπω
manet,
est
vt sit pater
vt reputetur
ad
sit pater
* tantùm qui sunt iis qui sectantur vestigia
est
vt hæres esset
sunt,
abolita
† κενόω
* καταργέω
enim
praeuaricatio.
Ideo
firma sit promissio
est
τίθημι
credidisti
* qui vivificat
vocat ea quæ non sunt, tàquam ea quæ sunt.
vt fieret pater
quod est ei
* sicut stellæ cæli & arena maris.
est
nec
cùm esset
* emortuam vulvam
νεκρόω
etiam
hæsitavit
* διακρίνομαι
quæcunque
πληροφορέομαι
* tantùm,
ad iustitiam.
reputabitur,
eum qui suscipiet
Christum

Qui traditus est propter delicta nostra, & resuscitatus est
propter iustificationem nostram.

CAP. V. ε'.

Iustificati ergo ex fide, pacem habemus ad
Deum per Dominum nostrũ Iesum Christum. Per quem &
accessum habemus fide in gratiam istam in
qua stetimus, & gloriamur in spe gloriæ Dei.
Non solùm autem, sed & gloriamur in tribulationibus,
scientes quòd tribulatio patientiam operatur.
At patientia probationem, at probatio spem.
At spes non confundit, quia charitas Dei diffusa est
in cordibus nostris per Spiritum sanctum datum nobis.
Adhuc enim Christus, existentibus nobis infirmis, secundùm tempus
pro impiis mortuus est. Vix enim pro iusto quis mo-
ritur: *pro enim bono forsitan quis & audeat mori.
Commendat autem suam ipsius charitatem in nobis Deus: quoniam
adhuc peccatoribus existentibus nobis, Christus pro nobis mortuus est.
Multò igitur magis iustificati nunc in sanguine ipsius,
servabimur per ipsum ab ira. Si enim inimici existentes
reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, multò
magis reconciliati *servabimur in vita ipsius.
Non solùm autem, sed & gloriantes in Deo per Domi-
num nostrum Iesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus.
Propter hoc sicut per vnum hominem peccatum in mundum
intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes
homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt:
Vsque ad enim legem peccatum erat in mundo: peccatum autem
non *imputatur, non existente lege.
Sed regnauit
mors ab Adam vsque ad Moysem, etiam in non peccan-
tes in similitudinem transgressionis Adæ, qui est
*typus illius futuri. Sed non sicut delictum,
ita & donum. si enim vnius delicto mul-
ti mortui sunt, multò magis gratia Dei & donum,
in gratia vnius hominis Iesu Christi in multos
abundauit. Et non sicut per vnum peccantem,
donatio ex multis delictis, in iustificationem.
Si enim vnius delicto mors regnauit per
vnum, multò magis abundantiam gratiæ &
donationis *iustitiæ accipientes, in vita regna-
bunt per vnum Iesum Christum. Igitur sicut per vnum
offensum in omnes homines in condemnationem, sic
& per vnum iustificationem in omnes homines in iustifica-
tionem vitæ. Sicut enim per inobedientiam vnius ho-
minis peccatores constituti sunt multi, ita & per
obeditionem vnius, iusti constituentur multi.

νόμον

habemus
habemus per fidem
ἔχω
* stamus
filiorum
ἵστημι
autem
* verò
* autem
qui datus est
Vt quid
* cùm adhuc infirmi essemus,
* nam
cùm peccatores essemus,
ἀποθνήσκω
vt
* cùm essemus
καταλλάσσω
* salui erimus
gloriamur
ex
hunc
διέρχομαι
* imputabatur,
cùm lex esset,
etiam in eos qui non peccauerunt
præuaricationis
* forma
plures
peccatum, ita &
χαρίσμα
gratia autem
* &
vnius delictum
καθίστημι

Lex autem subintrauit, vt abundaret delictum.
νόμος δὲ παρεισῆλθεν, ἵνα * πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα. 20
vbi autem abundauit * peccatum, superabundauit gratia.
οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις·

πλεονάζω
* delictum,

Vt sicut regnauit peccatum in mortem, ita
ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτω 21
& gratia regnet per iustitiam in vitam æternam, per
καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον, διὰ
Iesum Christum Dominum nostrum.
ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

CAP. VI. ϛ'.

Quid ergo dicemus? Permanebimus ‖ peccato, vt gra-
Τί οὖν ἐροῦμεν; ἐπιμενοῦμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα ἡ χά- 1
tia abundet? ℘ Ne fiat. qui * mortui sumus
ρις πλεονάσῃ; μὴ γένοιτο. οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ 2
peccato, quomodo adhuc viuemus in illo?
ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ;

‖ in
℘ Absit. * enim

An ignoratis, quia quicunque baptizati sumus in * Christum Iesum, in
ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς χριστὸν ἰησοῦν, εἰς 3
‖ mortem ipsius baptizati sumus? Consepulti sumus ℘ ergo
τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; Συνετάφημεν οὖν 4
illi per baptismum in mortem, vt quomodo * excitatus est
αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη
Christus à mortuis per gloriam Patris, ita & nos
χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς
in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati
ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. εἰ γὰρ σύμφυτοι 5
facti sumus similitudini mortis eius, * sed &
γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς
resurrectionis erimus. Hoc scientes, quia vetus
ἀναστάσεως ἐσόμεθα· τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς 6
noster homo simul crucifixus est, vt destruatur corpus
ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα * καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς
peccati, ‖ ad non vltrà ℘ seruiendum nos peccato.
ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ.

* Christo Iesu
‖ morte
℘ enim cum illo
* surrexit
* simul
καταργέω
‖ vt ℘ seruiamus

* Nam mortuus iustificatus est à peccato.
ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. 7
Si autem mortui sumus cum Christo, credimus quia etiam simul vi-
εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζή- 8
uemus * ei: Scientes quòd Christus resurgens ex mortuis,
σομεν αὐτῷ· εἰδότες ὅτι χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, 9
non ‖ amplius moritur, mors illi non vltrà ℘ dominatur.
οὐκ ἔτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκ ἔτι κυριεύει.
Quod enim mortuus est, peccato mortuus est semel: quod autē
ὃ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ· ὃ δὲ 10
viuit, viuit Deo. Ita & vos existimate vosipsos
ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ· οὕτω καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς 11
mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo in Christo
νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν χριστῷ
Iesu Domino nostro. Non ergo regnet peccatum
ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία 12
in mortali vestro corpore, * ad obediendum ei in
ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς
concupiscentiis eius. * Neque * sistite membra vestra
ἐπιθυμίαις αὐτοῦ. μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν 13
arma ‖ iniustitiæ peccato, sed exhibete vosipsos Deo,
ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ
tanquam ex mortuis viuentes, & membra vestra arma iusti-
ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα δικαιο-
tiæ Deo. Peccatum enim vobis non dominabitur:
σύνης τῷ θεῷ. ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει· 14
non enim estis sub lege, sed sub gratia.
οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν.

* Qui enim mortuus est,
* cum illo
‖ iam
℘ dominabitur
‖ hunc
* vt obediatis
* Sed
* exhibeatis
‖ iniquitatis

Quid ergo? peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed
τί οὖν; ἁμαρτήσομεν, ὅτι οὐκ ἐσμὲν ὑπὸ νόμον, ἀλλ' 15
sub gratia? ℘ ne fiat. Nescitis quoniam cui exhi-
ὑπὸ χάριν; μὴ γένοιτο. οὐκ οἴδατε ὅτι ᾧ παρι- 16
betis vosipsos seruos ad * obedientiam, serui estis * cui obeditis,
στάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοὴν, δοῦλοί ἐστε ᾧ ὑπακούετε,
siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam?
ἤτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην;
Gratia autem Deo, quòd fuistis serui peccati, obe-
χάρις δὲ τῷ θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ὑπη- 17
distis autem ex corde in ‖ quam traditi estis formam doctrinæ.
κούσατε δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν * παρεδόθητε τύπον διδαχῆς.
Liberati autem à peccato, serui facti estis
ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, * ἐδουλώθητε τῇ 18
iustitiæ. Humanum dico, propter infirmitatem car-
δικαιοσύνῃ. ἀνθρώπινον λέγω, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρ- 19
nis vestræ. sicut enim exhibuistis membra vestra ℘ serua im-
κὸς ὑμῶν. ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀ-
munditiæ & iniquitati, ad iniquitatem: ita nunc exhi-
καθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ, εἰς τὴν ἀνομίαν· οὕτω νῦν παρα-
bete membra vestra ℘ serua iustitiæ in sanctificationem.
στήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν.
Cùm enim serui essetis peccati, liberi fuistis iu-
ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δι- 20
stitiæ. Quem ergo fructum habuistis tunc * in quibus
καιοσύνῃ. τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε ἐφ' οἷς 21
nunc erubescitis? nam finis illorum mors ‖.
* ἐπαισχύνεσθε; τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος.

℘ absit. An
* obediendum,
* eius
‖ eam in qua
παραδίδωμι
δουλόω
℘ seruire
* In illis,
‖ est.
ἐπαισχύνομαι

Nunc vero liberati à peccato, serui facti
νυνὶ δὲ * ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες 22
autem Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, at
δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμὸν, τὸ δὲ
finem ℘, vitam æternam. Nam stipendia * pecca-
τέλος, ζωὴν αἰώνιον. τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρ- 23
ti, mors: at donatio Dei, vita æterna in
τίας, θάνατος· τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος ἐν
Christo Iesu Domino nostro.
χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

ἐλευθερόω
℘ verò * enim
* gratia autem

CAP. VII. ζ'.

An ignoratis fratres, (scientibus enim legem loquor) quia
1 Ἢ ἀγνοεῖτε ἀδελφοί· γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ· ὅτι ὁ
lex dominatur ‖ homini ad quantum tempus viuit?
νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ;
Nam quæ sub viro est mulier, ℘ viuenti viro alligata est * lege: si
2 ἡ γὰρ ὕπανδρος γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ· ἐὰν
autē mortuus fuerit vir *, soluta est à lege viri.
δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, * κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός.
Igitur viuente viro, adultera ‖ decernetur,
3 ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς, μοιχαλὶς χρηματίσει,
si fuerit ℘ viro alteri. si autem mortuus fuerit vir * liberata
ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρα
est à lege *, ad non esse eam adulteram, factam
ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα, γενομένην
viro alteri. Itaque, fratres mei, & vos mortifi-
4 ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ὥστε, ἀδελφοί μου, καὶ ὑμεῖς ἐθανα-
cati estis legi per corpus Christi, ‖ ad esse
τώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθαι
vos viro alteri ex mortuis ℘ excitato, vt fructifi-
ὑμᾶς ἀνδρὶ ἑτέρῳ τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι, ἵνα καρποφορή-
cemus Deo. Cum enim essemus in carne, pas-
5 σωμεν τῷ θεῷ. ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ σαρκὶ, τὰ πα-
siones peccatorum * illæ per legem *, operabantur in mem-
θήματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου, ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέ-
bris nostris, ‖ ad fructificandum morti. Nunc autem
6 λεσιν ἡμῶν, εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ θανάτῳ. νυνὶ δὲ
soluti sumus à lege ℘, mortui in qua detinebamur,
κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα,
ita vt * seruire nos in nouitate spiritus, & non * vetu-
ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιό-
state litteræ. Quid ergo dicemus? quia lex
7 τητι γράμματος. τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι ὁ νόμος
peccatum ‖? ne fiat: sed peccatum non cognoui, ℘ si non per
ἁμαρτία; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ
legem: ipsamque nam concupiscentiā nesciebam, ℘ si non lex diceret,
νόμου· τήν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ᾔδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν,
Non concupisces. * Occasionem autem * accipiens, peccatum
8 οὐκ ἐπιθυμήσεις. ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα, ἡ ἁμαρτία
per mandatum adoperatum est in me omnem concupiscentiam: sine
διὰ τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν· χωρὶς
enim lege peccatum mortuum ‖. Ego autem viuebam sine le-
9 γὰρ νόμου ἁμαρτία νεκρά. ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς νό-
ge aliquando, ℘ veniente autem mandato, peccatum * vixit.
μου ποτέ. ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἁμαρτία ἔζησεν.
Ego autem mortuus sum: & inuentum est mihi mandatū, quod * ad vitam,
10 ἐγὼ δὲ ἀπέθανον· καὶ * εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωὴν,
hoc ‖ ad mortem. Nam peccatum, ℘ occasionem accipiens
11 αὕτη εἰς θάνατον. ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα
per mandatum, seduxit me, & per illud occidit.
διὰ τῆς ἐντολῆς, * ἐξηπάτησέ με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν.
Itaque quidem lex sancta, & mandatum sanctum, & iustum, &
12 ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία, καὶ δικαία, καὶ
bonum. * Ergo bonum * mihi factum est mors? ‖ ne
13 ἀγαθή. τὸ οὖν ἀγαθὸν ἐμοὶ γέγονε θάνατος; μὴ
fiat: sed peccatum, vt appareat peccatum, per bonum
γένοιτο· ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία· ἵνα φανῇ ἁμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ
mihi adoperatum ℘ mortem, vt fiat * secundùm hyperbolen
μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν
peccans peccatum per mandatum.
ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς.
Scimus enim quia lex spiritalis est, ego autem car-
14 οἴδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν, ἐγὼ δὲ σαρ-
nalis sum, venundatus sub peccato.
κικός εἰμι, * πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν.
Quod enim adoperor, non * cognosco: non enim quod volo, hoc
15 ὃ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω· οὐ γὰρ ὃ θέλω, τοῦτο
ago; sed quod odi ‖, illud facio. Si autē quod ℘ non volo,
16 πράσσω· ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω,
illud facio, consentio legi quoniam bona *. Nunc autem
17 τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός. νυνὶ δὲ
non * amplius ego adoperor illud, * sed ‖ habitans in me
οὐκ ἔτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ
peccatum. Scio enim quia non habitat in me, hoc est in
18 ἁμαρτία. οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοὶ, τουτέστιν ἐν
carne mea, bonum. nam velle adiacet mihi: at per-
τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν. τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατερ-
ficere ℘ bonum, non inuenio. Non enim quod volo *
19 γάζεσθαι τὸ καλὸν, οὐχ εὑρίσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω
facio bonum, sed quod * non volo malum, hoc ago.
ποιῶ ἀγαθὸν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακὸν, τοῦτο πράσσω.

‖ in homine quāto tempore viuet?
℘ viuente * legi:
* eius,
καταργέω
‖ vocabitur
℘ cum alio * eius,
* viri, vt non sit adultera, si fuerit cum alio
‖ vt sitis alterius qui
℘ resurrexit,
* quæ * erant,
‖ vt fructificaremus
℘ mortis,
* seruiamus * in
‖ est? absit:
℘ nisi
* Occasione * accepta,
‖ erat.
℘ sed cùm venisset mandatum,
* reuixit.
* erat
εὑρίσκω
‖ esse
℘ occasione accepta
ἐξαπατάω
* Quod * est,
‖ absit:
℘ est
* supra modum
πράττομαι
* intelligo:
‖ malum ℘ nolo
* est
* iam
‖ quod habitat
℘ autem * hoc
* nolo

*nolo
Si autē quod *non volo, ego illud facio, non iam ego ado-
εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, ἐγὼ τοῦτο ποιῶ, οὐκ ἔτι ἐγὼ κατερ- 20
§ quod habitat
-peror illud, sed ‖habitans in me peccatum.
γάζομαι αὐτό, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία.
Inuenio igitur legem, volenti mihi facere bonum,
εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλόν, 21
quoniā mihi malum adiacet. Condelector *enim legi
ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται. συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ 22
Dei secundùm interiorem hominem. Video autem aliam
τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. βλέπω δὲ ἕτερον 23
legem in membris meis, repugnantem legi mentis
νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός
meæ, & captiuantem me in lege peccati
μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ
ᵖ quæ est
*(Infelix
ᵖexistente in membris meis. *(Miser ego homo,
ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, 24
quis me liberabit de corpore mortis huius?
τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;
*Gratia Dei
*Gratias habeo Deo per Iesum Christum Dominum nostrū,)nempe
εὐχαριστῶ τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. ἄρα 25
autem
igitur ipse ego quidem mente seruio legi Dei, at carne‖
οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῒ δουλεύω νόμῳ θεοῦ, τῇ δὲ σαρκί,
legi peccati.
νόμῳ ἁμαρτίας.

CAP. VIII. η.

ᵖNihil ergo, *damnationis est iis *sunt, qui ‖ambulant, ᵖenim
ᵖNulla nempe nunc *condemnatio his qui in Christo Iesu*, non secun-
Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μὴ κα- 1
dùm carnem ‖ambulantibus, sed secundùm spiritum. Nam lex ᵖ
τὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. ὁ γὰρ νόμος 2
spiritus vitæ in Christo Iesu, liberauit me à
τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ
*quod
lege peccati, & mortis. Nam *im-
τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ θανάτου. τὸ γὰρ ἀδύ- 3
*erat legi
ἀσθενέω
possibile *legis, in quo infirmabatur per carnem, Deus
νατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ *ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ θεὸς τὸν
suū ipsius filium mittens in similitudinem carnis peccati, & de
ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ
peccato damnauit peccatum in carne:
ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί·
‖qui
Vt iustificatio legis impleretur in nobis, ‖ non secundùm
ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ 4
*ambulamus
*Qui enim
carnem *ambulantibus, sed secundùm spiritum. *Nam secūdùm
σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. οἱ γὰρ κατὰ 5
ᵖ sunt
carnem existentes, ea quæ ᵖ carnis, sapiunt: qui verò secundùm spiritum,
σάρκα ὄντες, τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν· οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα,
*sentiunt. ‖est:
ea quæ ᵖ spiritus*. Nam prudentia carnis, mors ‖:
τὰ τοῦ πνεύματος. τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκός, θάνατος· 6
ᵖautem
at prudentia ᵖ spiritus, vita & pax.
τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη.
*Quoniam sapientia
*est Deo:
*Propter quod prudentia carnis, inimica *in Deum: nam
διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, ἔχθρα εἰς θεόν· τῷ γὰρ 7
‖enim
ᵖ est subiecta
legi ‖ Dei non ᵖsubiicitur: nec enim potest.
νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται· οὐδὲ γὰρ δύναται.
*Qui autem
*sunt
ἀρέσκω
*At in carne *existentes, Deo placere non possunt.
οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, θεῷ *ἀρέσαι οὐ δύνανται. 8
‖tamen
Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, si ‖quidē
ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ 9
spiritus Dei habitat in vobis. Si autem quis spiritum Christi
πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις πνεῦμα Χριστοῦ 10
ᵖ est,
non habet, hic non est eius. si autem Christus in vobis ᵖ, ipsum quidē
οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν
verò viuit
*iustificationem.
corpus mortuum propter peccatum: at spiritus *vita propter * iusti-
σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν· τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιο-
Quod
‖ eius qui suscitauit ᵖ à
tiam. Si autem spiritus ‖ excitantis Iesum ᵖex mortuis
σύνην. εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν 11
qui suscitauit Iesum *à
habitat in vobis, ‖suscitans Christum *ex mortuis, viuificabit &
οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ
mortalia corpora vestra propter inhabitantem eius spiritum
τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος
in vobis. Vtique ergo, fratres, debitores sumus, non carni,
ἐν ὑμῖν. ἄρα οὖν, ἀδελφοί, ὀφειλέται ἐσμὲν οὐ τῇ σαρκί, 12
‖ vt
ᵖ viuamus.
‖ ad secundùm carnem ᵖ viuere. Si enim secundùm carnem vixeritis,
τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν. εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, 13
moriemini:
*facta carnis
*futuri estis mori: si autem spiritu *actiones cor-
μέλλετε ἀποθνήσκειν· εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώ-
-poris mortificaueritis, viuetis. Quicunque enim spiritu Dei
ματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ 14
aguntur, ij sunt filij Dei. Non enim accepistis spiritum ser-
ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ. οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δου- 15
uitutis iterum in timorem, sed accepistis spiritum adoptionis filiorū, in
λείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν
‖ enim
ᵖ testimonium reddit
quo clamamus, Abba, *(Pater.) Ipse ‖ spiritus ᵖ conte-
ᾧ κράζομεν, ἀββᾶ, ὁ πατήρ. αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρ- 16
-statur spiritui nostro, quòd sumus filij Dei.
τυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ.
Si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæ-
εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκλη- 17
tamen
συνδοξάζω
redes autem Christi, si *modò compatimur, vt & conglorificemur.
ρονόμοι δὲ Χριστοῦ· εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ *συνδοξασθῶμεν.
*sunt condignæ
‖ huius
Existimo enim, quod non *dignæ passiones ‖ nunc temporis,
λογίζομαι γάρ, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, 18
ad futuram gloriam ᵖ reuelari in nobis.
πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς.
ᵖ quæ reuelabitur
Nam anxia expectatio creaturæ reuelationem filiorum
19 ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ
*enim
Dei expectat. Nam vanitati* creatura subiecta
20 θεοῦ ἀπεκδέχεται. τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετά-
*eum qui subiecit eam
est, non volens, sed propter *subiicientem in spe.
γη οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν *ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι·
ὑποτάττομαι
Quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute
21 ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς
corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.
φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ.
Scimus enim quòd omnis creatura ingemiscit, & comparturit
22 οἴδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει, καὶ συνωδίνει
‖ adhuc. ᵖ illa,
vsque ‖nunc. Non solùm autem ᵖ, sed & ipsi primitias
23 ἄχρι τοῦ νῦν· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν
*intra nos
spiritus habentes, & nos ipsi *in nobisipsis gemimus, adoptio-
τοῦ πνεύματος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν, υἱο-
*Dei
nem filiorum *expectantes, redemptionem corporis nostri.
θεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν.
‖ enim salui facti
ᵖ quæ videtur
Nam spe ‖seruati sumus: spes autem ᵖ visa, non est
24 τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν. ἐλπὶς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν
*nam
spes: *quod enim videt quis, quid & sperat? Si autē quod non
25 ἐλπίς· ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ οὐ
videmus, speramus, per patientiam expectamus.
βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα.
*adiuuat infirmitatem nostram.
Similiter autē & spiritus *simul recipit infirmitates
26 ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται ταῖς ἀσθενείαις
nostras. nam quid oremus sicut oportet, nescimus: sed
ἡμῶν· τὸ γὰρ τί προσευξώμεθα καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν· ἀλλ'
‖ postulat
ipse spiritus ‖ interpellat pro nobis gemitibus inenarra-
αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλή-
ᵖ Qui autem scrutatur
desideret
*postulat
bilibus. ᵖ At scrutans corda scit quid *prudentia
27 τοις. ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας οἶδε τί τὸ φρόνημα τοῦ
spiritus: quia secundùm Deum *interpellat pro sanctis.
πνεύματος· ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων.
συνεργέω
Scimus autem, quoniam diligentibus Deum, omnia cooperan-
28 οἴδαμεν δέ, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα *συνερ-
‖ iis qui
ᵖ vocati sunt sancti fieri
tur in bonum, ‖ secundùm propositum ᵖ vocatis existentibus.
γεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν.
Nam quos præsciuit, & prædestinauit conformes* imaginis
29 ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος
*vt sit ipse primogenitus
filij sui, *ad esse eum primogenitum in multis fratribus.
τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς.
προορίζω
Quos autem prædestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit,
30 οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε· καὶ οὓς ἐκάλεσε,
‖ magnificauit.
hos & iustificauit: quos autem iustificauit, illos & ‖glorificauit.
τούτους καὶ ἐδικαίωσεν· οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε.
Quid ergo dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis
31 τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς
φείδομαι
contra nos? Qui etiam proprio filio non pepercit, sed
32 καθ' ἡμῶν; ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ *ἐφείσατο, ἀλλ'
pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo
ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ
ᵖ donauit?
omnia nobis ᵖ gratificabit? Quis accusabit aduersus e-
33 τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται; τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκ-
qui iustificat.
*est qui condemnet?
lectos Dei? Deus *iustificans. Quis *condemnans? Christus
34 λεκτῶν θεοῦ; θεὸς ὁ δικαιῶν. τίς ὁ κατακρίνων; Χριστὸς
‖ Iesus qui est
ᵖ imò qui & resurrexit:
*ad dexteram
‖ mortuus, ᵖ magis verò & excitatus: qui & est *in dextera
ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθείς, ὃς καὶ ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ
*ergo
Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quis *nos separabit,
35 θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. τίς ἡμᾶς χωρίσει
à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an persecutio?
ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλῖψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμός,
an fames? an nuditas? an periculum, an gladius?
ἢ λιμός, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα;
Sicut scriptum est, Quia propter te mortificamur totam
36 καθὼς γέγραπται, ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν
diem: æstimati sumus sicut oues occisionis. Sed in
37 ἡμέραν· ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. ἀλλ' ἐν
‖ eum qui dilexit
his omnibus superamus propter ‖ diligentem nos.
τούτοις πᾶσιν *ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς.
ὑπερνικάω
ᵖ Certus
ᵖ Persuasus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli,
38 πέπεισμαι γάρ, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή, οὔτε ἄγγελοι,
virtutes,
neque principatus, neque *potestates, neque instantia, neque futura,
οὔτε ἀρχαί, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα,
*fortitudo, neque
Neque *altitudo, neque profunditas, neque aliqua creatura alia po-
39 οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυ-
‖ est
terit nos separare à charitate Dei, quæ ‖in Christo
νήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, τῆς ἐν Χριστῷ
Iesu Domino nostro.
Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

CAP. IX. θ.

ᵖ testimonium perhibente
Veritatem dico in Christo, non mentior, ᵖ contestante
1 Ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης
mihi conscientia mea in Spiritu sancto.
μοι τῆς συνειδήσεώς μου ἐν πνεύματι ἁγίῳ.
Quoniam tristitia mihi est magna, & continuus dolor
2 ὅτι λύπη μοι ἐστὶ μεγάλη, καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ
εὔχομαι
cordi meo. Optabam enim ipse ego anathema esse à
3 καρδίᾳ μου. *ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ
Χριστοῦ

Christo pro fratribus meis, * cognatis meis secundùm carnem:
χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα·
Qui sunt Israelitæ, quorum adoptio filiorũ ‖, & gloria, &
οἵτινές εἰσιν ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἱοθεσία, καὶ ἡ δόξα, καὶ αἱ 4
testamenta, & legislatio, & cultus & promissa.
διαθῆκαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ αἱ ἐπαγγελίαι·
Quorum patres, & ex quibus Christus quod secũdũ carnem: Præexistens
ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ χριστὸς, τὸ κατὰ σάρκα· ὁ ὢν 5
super omnia Deus benedictus in secula. amen.
ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.
Non fieri potest autẽ, quòd excidere verbum Dei: non enim
οὐχ οἷον δὲ, ὅτι †ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ· οὐ γὰρ 6
omnes qui ex Israel, ij Israel. Neque quia sunt semen
πάντες οἱ ἐξ ἰσραὴλ, οὗτοι ἰσραήλ. οὐδ' ὅτι εἰσὶ σπέρμα 7
Abrahæ, omnes filij; sed in Isaac vocabitur tibi se-
ἀβραὰμ, πάντες τέκνα· ἀλλ' ἐν ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρ-
men: Id est, Non filij carnis, hi filij Dei.
μα· τουτέστιν, οἱ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, τοῦτα τέκνα τοῦ θεοῦ, 8
sed filij promissionis, æstimantur in semine.
ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, λογίζεται εἰς σπέρμα.
Promissionis enim verbũ hoc, Secundùm tempus hoc veniam,
ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον †ἐλεύσομαι, 9
& erit Sarræ filius. Non solùm autem, sed & Rebec-
καὶ ἔσται τῇ σάρρᾳ υἱός. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ῥεβέκ- 10
ca ex vno concubitum habens, Isaac patris nostri.
κα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν.
‖ Nondum enim natis, neque agentibus quid bonum aut
μήπω γὰρ γεννηθέντων, μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ 11
malum, (vt secundùm electionem Dei propositum maneret,)
κακὸν, ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν τοῦ θεοῦ πρόθεσις μένῃ·
Non ex operibus, sed ex vocante, dictum est ei, Quia
οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦντος, †ἐρρέθη αὐτῇ, ὅτι 12
maior seruiet minori: Sicut scriptum est,
ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι· καθὼς γέγραπται, 13
Iacob dilexi, at Esau odio habui.
τὸν ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ ἠσαὺ † ἐμίσησα.
Quid ergo dicemus? nũquid iniquitas apud Deum? ne fiat.
τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ; μὴ γένοιτο. 14
Nam Moysi ‖ dicit, Miserebor cuius misereor, & miserabor quemcunque
τῷ γὰρ μωσῆ λέγει, ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω ὃν ἂν 15
miseror. Nempe igitur non volentis, neque currentis,
οἰκτείρω. ἄρα οὖν οὐ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, 16
sed misentis Dei. Dicit enim scriptura Pharaoni, Quia
ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος θεοῦ. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ τῷ φαραὼ, ὅτι 17
in ipsum hoc excitaui te, vt ostendam in te virtutem
εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν
meam, & vt annuntietur nomen meum in vniuersa terra.
μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.
Nempe ergo cuius vult misereatur, quẽ autem vult induratur.
ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει. 18
Dices itaque mihi, Quid adhuc queritur? nam voluntati ‖ eius quis
ἐρεῖς οὖν μοι, τί ἔτι μεμφεται; τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς 19
resistit? Imo verò, ô homo, tu quis es, qui respon-
ἀνθέστηκε; μενοῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ ὁ ἀντα- 20
deas Deo? nũquid dicit figmentum fictori, Quid
ποκρινόμενος τῷ θεῷ. μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί
me fecisti sic? An non habet potestatem figulus
με ἐποίησας οὕτως; ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ 21
luti, ex eadem massa facere hoc quidẽ in honorem vas,
πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος,
hoc verò in contumeliam? ‖ Si autem volens Deus ostendere
ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν; εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι 22
iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa
τὴν ὀργὴν, καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ, †ἠνέγκεν ἐν πολλῇ
longanimitate vasa irx adaptata in interitum:
μακροθυμίᾳ σκεύη ὀργῆς καταρτισμένα εἰς ἀπώλειαν·
Et vt notas faceret diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ,
καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸ πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ ἐπὶ σκεύη ἐλέους, 23
quæ præparauit in gloriam: Quos & vocauit, nos,
ἃ † προητοίμασεν εἰς δόξαν· οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, 24
non solùm ex Iudæis, sed etiam ex Gentibus: Sicut & in
οὐ μόνον ἐξ ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν· ὡς καὶ ἐν 25
Osee dicit, Vocabo non populum meum, populum meum: &
τῷ ὡσηὲ λέγει, καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαόν μου· καὶ τὴν
non dilectam, dilectam ‖; Et erit, in loco
οὐκ ἠγαπημένην, ἠγαπημένην. καὶ ἔσται, ἐν τῷ τόπῳ 26
vbi dictum est eis, Non populus meus vos, ibi vocabuntur filij
οὗ ἐρρέθη αὐτοῖς, οὐ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ
Dei viui. Esaias autem clamat pro Israel,
θεοῦ ζῶντος. ἡσαΐας δὲ κράζει ὑπὲρ τοῦ ἰσραὴλ, 27
Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris,
ἐὰν ᾖ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν ἰσραὴλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης,
reliquiæ seruabuntur. Verbum enim consummans, &
τὸ κατάλειμμα σωθήσεται. λόγον γὰρ συντελῶν, καὶ 28
abbreuians in iustitia, quia verbum ‖ concisum faciet
συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον συντετμημένον ποιήσει
Dominus super terram. Sicut prædixit Esaias,
κύριος ὅτι τῆς γῆς. καθὼς †προείρηκεν ἡσαΐας, 29
Si non Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut So-
εἰ μὴ κύριος σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς σό-
doma vtique facti essemus, & sicut Gomorrha vtique similes fuissemus.
δομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν.

Quid ergo dicemus? Quòd Gentes non sectantes iustitiam,
τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην, 30
apprehenderunt iustitiam: iustitiam autem quæ ex fide:
κατέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως·
Israel verò sectans legem, iustitiæ, in legem iu-
ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιο- 31
stitiæ non peruenit. Propter quid? quia non ex fide,
σύνης οὐκ ἔφθασε. διατί; ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως 32
sed quasi ex operibus legis. offenderunt enim lapidi
ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων νόμου· † προσέκοψαν γὰρ τῷ λίθῳ τοῦ
offensionis: Sicut scriptum est: Ecce ego pono
προσκόμματος· καθὼς γέγραπται, ἰδοὺ ἐγὼ τίθημι
in Sion lapidem offensionis, & petram scandali: & omnis
ἐν σιὼν λίθον προσκόμματος, καὶ πέτραν σκανδάλου· καὶ πᾶς
credens in eum, non confundetur.
ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται.

CAP. X. i.

Fratres, ipsa quidem bona voluntas mei cordis, & obsecratio
Ἀδελφοὶ, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ ἡ δέησις 1
ad Deum, pro Israel est in salutem.
ἡ πρὸς τὸν θεὸν, ὑπὲρ τοῦ ἰσραὴλ ἐστιν εἰς σωτηρίαν.
Testor enim illis, quòd zelum Dei habent, sed non secũdũ
μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' 2
scientiam. Ignorantes enim Dei iustitiam,
ἐπίγνωσιν. ἀγνοοῦντες γὰρ τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, 3
& propriam iustitiam quærentes statuere, iustitiæ
καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ
Dei non sunt subiecti. Finis enim legis
τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. τέλος γὰρ νόμου 4
Christus, ad iustitiam omni credenti.
χριστὸς, εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι.
Moyses enim scribit, Iustitiam quæ ex lege,
μωυσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου, 5
quod faciens ea homo, viuet in eis.
ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς.
Quæ autẽ ex fide, iustitia sic dicit, Ne dixeris in
ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὕτω λέγει, μὴ εἴπῃς ἐν 6
corde tuo, Quis ascendet in cælum? id est Chri-
τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τουτέστι χρι-
stum deducere. Aut, quis descendet in abyssum?
στὸν καταγαγεῖν. ἢ τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον, 7
hoc est Christum à mortuis reducere. Sed quid dicit?
τουτέστι χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. ἀλλὰ τί λέγει; 8
Prope te verbum est in ore tuo, & in corde
ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ
tuo. hoc est verbum fidei, quod prædicamus.
σου. τουτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, ὃ κηρύσσομεν·
Quia si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, &
ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον ἰησοῦν, καὶ 9
crediderис in corde tuo, quòd Deus illum suscitauit à mortuis,
πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν,
saluaberis. Corde enim creditur ad iustitiam,
σωθήσῃ. καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, 10
ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim scriptura,
στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, 11
Quia omnis credens in illum, non confundetur.
ὅτι πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται.
Non enim est distinctio Iudæique & Græci: nam idem
οὐ γὰρ ἔστι διαστολὴ ἰουδαίου τε καὶ ἕλληνος· ὁ γὰρ αὐτὸς 12
Dominus omnium, diues in omnes ‖ inuocantes illum.
κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν.
Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini, seruabitur.
πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται. 13
Quomodo ergo inuocabunt in quem non crediderunt? quomodo autem
πῶς οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ 14
credent quem non audierunt? quomodo autem audient sine
πιστεύσουσιν οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσουσι χωρὶς
prædicante? Quomodo verò prædicabunt, si non mit-
κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ ἀπο- 15
tantur? sicut scriptum est, Quàm speciosi pedes euangeli-
σταλῶσι; καθὼς γέγραπται, ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελι-
zantium pacem, euangelizantium bona!
ζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά.
Sed non omnes ‖ auscultarunt Euangelio. Esaias enim
ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ. ἡσαΐας γὰρ 16
dicit, Domine, quis credidit auditui nostro?
λέγει, κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν;
Ergo fides ex auditu: at auditus per verbum Dei.
ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς· ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος θεοῦ.
Sed dico, Nunquid non audierunt? Imo verò in omnem terram
ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; μενοῦνγε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν 18
exiuit sonus eorum, & in fines ‖ habitantis
ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης
verba eorum. Sed dico, Nunquid non cognouit
τὰ ῥήματα αὐτῶν. ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἔγνω
Israel: primus Moyses dicit: Ego ad æmulationẽ adducam vos,
ἰσραήλ; πρῶτος μωυσῆς λέγει, ἐγὼ παραζηλώσω ὑμᾶς
in non gentem, in gentem insipientem in iram mittam vos.
ἐπ' οὐκ ἔθνει, ὀργῇ ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ ὑμᾶς.
Esaias autem audet, & dicit, Inuentus sum à me non
ἡσαΐας δὲ ἀποτολμᾷ, καὶ λέγει, εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ 20

quærētibus: *conſpicuus factus ſum me non ‖ interrogantibus.
ζητοῦσιν· ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσι.
Ad autem Iſrael dicit: Totam diem expandi
πρὸς δὲ τὸν ἰσραὴλ λέγει, ὅλην τὴν ἡμέραν † ἐξεπέτασα 21
manus meas ad populum ᵽimperſuaſum, & contradicentem.
τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα, καὶ ἀντιλέγοντα.

* palàm apparui iis qui ‖ interrogabant.
ἐκπετάννυμι
ᵽ non credentem,

CAP. XI. ια'.

Dico ergo, Nunquid repulit Deus populum ſuum? 'ne
1 Λέγω οὖν, μὴ † ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ; μὴ
fiat: *etenim ego Iſraelita ſum, ex ſemine Abraham,
γένοιτο· καὶ γὰρ ἐγὼ ἰσραηλίτης εἰμί, ἐκ σπέρματος ἀβραάμ,
‖ tribus Beniamin. Non repulit Deus plebem ſuam,
φυλῆς βενιαμίν. 2 οὐκ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ,
quam præſciuit. an neſcitis in Elia quid dicit ſcriptura? ᵽ vt
ὃν προέγνω. ἢ οὐκ οἴδατε ἐν ἠλίᾳ τί λέγει ἡ γραφή; ὡς
interpellat Deum aduerſum Iſrael? dicens: Domine,
ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τοῦ ἰσραὴλ, λέγων, 3 κύριε,
prophetas tuos occiderunt, & altaria tua
τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν, καὶ τὰ θυσιαστήριά σου
ſuffoderunt: & ego relictus ſum ſolus, & quærunt
κατέσκαψαν· κἀγὼ * ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσι
animam meam. Sed quid dicit illi diuinum
τὴν ψυχήν μου. 4 ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός;
reſponſum? Reliqui mihiipſi ᵃ ſepties mille viros, qui
κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵτινες
non curuauerunt genua *Baal. Sic ergo & in
οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ βάαλ. 5 οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ
‖ nunc tempore, ᵽreliſtio ſecundùm electionem gratiæ ᵃfacta eſt.
νῦν καιρῷ, λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν.
Si autem gratia, non iam ex operibus: alioquin gratia non iam
6 εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι ἐξ ἔργων· ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι
eſt gratia. ſi autem ex operibus, non amplius eſt gratia: alioqui
γίνεται χάρις. εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκέτι ἐστὶ χάρις· ἐπεὶ τὸ
opus non amplius eſt opus. Quid ergo? quod *inquirit
ἔργον οὐκέτι ἐστὶν ἔργον. 7 τί οὖν; ὃ ἐπιζητεῖ
Iſrael, hoc non eſt conſecutus: at electio ‖ conſecuta eſt:
ἰσραὴλ, τούτου οὐκ * ἐπέτυχεν· ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν· οἱ
at cæteri ᵽ obduruerunt: Sicut ſcriptum eſt: Dedit
δὲ λοιποὶ † ἐπωρώθησαν· 8 καθὼς γέγραπται, ἔδωκεν
illis Deus ſpiritum compunctionis: oculos, ᵃad non videndum,
αὐτοῖς ὁ θεὸς πνεῦμα κατανύξεως· ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν,
& aures *ad non audiendum, vſque in hodiernum diem.
καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.
Et Dauid dicit: Fiat menſa eorum in laqueum, &
9 καὶ δαβὶδ λέγει, γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα, καὶ
in captionem, & in ſcandalum, & in retributionem illis.
εἰς θήραν, καὶ εἰς σκάνδαλον, καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς.
Obſcurentur oculi eorum ‖ ad non videndum, & dorſum
10 σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον
eorum ſemper incurua. Dico ergo: Nunquid
αὐτῶν διαπαντὸς * σύγκαμψον. 11 λέγω οὖν, μὴ
ᵽoffenderunt, vt caderent? ᵃne fiat, ſed illorum *rui-
ἔπταισαν, ἵνα πέσωσι; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώ-
na, ſalus Gentibus, ‖ ad æmulatione excitandum illos.
ματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ † παραζηλῶσαι αὐτούς.
ᵽ Si verò ruina illorum diuitiæ* mundi, & diminutio
12 εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμου, καὶ τὸ ἥττημα
eorum diuitiæ Gentium, quanto magis plenitudo eorum?
αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν;
Vobis enim dico Gentibus, *ad quantum quidē ſum ego Gentium
13 ὑμῖν γὰρ λέγω τοῖς ἔθνεσιν, ἐφ' ὅσον μέν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν
Apoſtolus, miniſterium meum ‖ glorifico. Si quomodo ad æmulan-
ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω· 14 εἴπως παρα-
dū prouocem meam carnem, & ᵽ ſaluem aliquos ex illis.
ζηλώσω μου τὴν σάρκα, καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν.
Si enim ᵃabiectio eorum, reconciliatio* mundi, quæ aſ-
15 εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν, καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσ-
ſumptio, ‖ ſi non vita ex mortuis? ᵽ Si verò primitia ſancta, &
ληψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; 16 εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ
maſſa: & ſi radix ſancta, & rami.
τὸ φύραμα· καὶ εἰ ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι.
ᵃSi verò aliqui *ramorum defracti ſunt, tu autem oleaſter
17 εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος
‖ exiſtens inſertus es in illis, & ᵽ particeps radicis, &
ὢν * ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς, καὶ συγκοινωνὸς τῆς ῥίζης καὶ
pinguedinis oliuæ factus es: ᵃNe obglorieris
τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας ἐγένου· 18 μὴ κατακαυχῶ
ramis. ſi verò obgloriaris, non tu radicem portas,
τῶν κλάδων. εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι, οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις,
ſed radix te. Dices ergo: Defracti ſunt ra-
ἀλλ' ἡ ῥίζα σέ. 19 ἐρεῖς οὖν, ἐξεκλάσθησαν οἱ κλά-
mi, vt ego inſerar. *Pulchrè. incredulitate
δοι, ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ. 20 καλῶς· τῇ ἀπιστίᾳ
defracti ſunt, tu autem fide ſtas: ‖ ne efferaris animo,
* ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ τῇ πίστει ἕστηκας· μὴ ὑψηλοφρόνει,
ſed time. Si enim Deus ᵽ ipſis ſecundùm naturam ramis
ἀλλὰ φοβοῦ. 21 εἰ γὰρ ὁ θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων
non pepercit, ne fortè nec tibi parcat.
οὐκ ἐφείσατο, μήπως οὐδέ σου φείσηται.

ᵃabſit:
ἀπωθῶ
* nam &
‖ de tribu
ᵽ quemadmodum
ὑπολείπομαι
ᵃ ſeptem millia virorum,
* ante
‖ hoc
ᵽ reliquiæ
ᵃ ſaluæ factæ ſunt.
* quærebat
‖ autem
ἐπιτυγχάνω
ᵽ verò excæcati ſunt:
πωρόω
ᵃ vt non videant.
* vt non audiant,
‖ ne videant.
συγκάμπτω
ᵽ ſic ᵃ abſit:
* delicto, eſt
‖ vt æmulentur
παραζηλόω
ᵽ Quòd ſi delictū ᵃ ſunt
* quandiu
‖ honorificabo.
ᵽ ſaluos faciam
ᵃ amiſſio * eſt
‖ niſi
ᵽ Quòd ſi delibatio eſt
ᵃ Quòd ſi
* ex ramis
‖ cùm eſſes,
ᵽ ſocius
ἐγκεντρίζω
ᵃ Noli gloriari aduerſus ramos. quòd ſi
* Bene propter incredulitatem
‖ noli altū ſapere,
ἐκκλάζω
ᵽ naturalibus
φείδομαι

Vide ergo ᵃ benignitatem, & ſeueritatem Dei: in quidem * lapſos,
22 ἴδε οὖν χρηστότητα, καὶ ἀποτομίαν θεοῦ· ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας,
ſeueritatem: in autem te ‖ benignitatem, ſi permanſeris ᵽ benignitati.
ἀποτομίαν· ἐπὶ δὲ σὲ χρηστότητα, ἐὰν ἐπιμείνῃς τῇ χρηστότητι.
alioquin & tu excideris. ᵃ Et illi autem, ſi non
23 ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ· καὶ ἐκεῖνοι δὲ, ἐὰν μὴ
permanſerint * incredulitati, inſerentur, potens enim eſt
ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται· δυνατὸς γάρ ἐστιν
Deus iterum inſerere illos. ‖ Si enim tu ex ᵽ illo
ὁ θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. 24 εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς
ſecundùm naturam exciſus es oleaſtro, & contra naturam inſer-
κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεν-
tus es in bonam oliuam, quanto magis ij qui ſecūdùm naturam
τρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι οἱ κατὰ φύσιν
inſerentur ᵃ propriæ oliuæ? * Non enim volo
25 ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ; οὐ γὰρ θέλω
vos ignorare, fratres, myſterium hoc (vt non ſitis ‖ apud
ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοὶ, τὸ μυστήριον τοῦτο, ἵνα μὴ ἦτε παρ'
vosipſos arrogantes) quia ᵽ obduratio ex parte ᵃ Iſrael *fa-
ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ ἰσραὴλ γέ-
cta eſt, vſque quo plenitudo Gentium intraret.
γονεν, ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ.
Et ſic omnis Iſrael ‖ ſeruabitur, ſicut ſcriptum eſt, Veniet
26 καὶ οὕτω πᾶς ἰσραὴλ σωθήσεται, καθὼς γέγραπται, ἥξει
ex Sion ᵽ liberator, & auertet impietates à Iacob.
ἐκ σιὼν ὁ ῥυόμενος, καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ ἰακώβ.
Et hoc illis à me ᵃ fœdus, cùm abſtulero
27 καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς
peccata eorum. Secundùm quidem Euangelium, inimici
28 ἁμαρτίας αὐτῶν. κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον, ἐχθροὶ
propter vos: ſecundùm autem electionem, * dilecti propter
δι' ὑμᾶς· κατὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν, ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς
patres. ‖ Impœnitibilia enim dona, &
29 πατέρας. ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα, καὶ
vocatio Dei. Sicut enim aliquādo & vos non cre-
30 ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ. ὥσπερ γὰρ ποτὲ καὶ ὑμεῖς † ἠπει-
didiſtis Deo, nunc autē miſericordiā cōſecuti eſtis illorum ᵽ incredulitate:
θήσατε τῷ θεῷ, νῦν δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ·
Ita & iſti nunc non crediderunt ᵃ veſtra miſericordiæ vt &
31 οὕτω καὶ οὗτοι νῦν ἠπείθησαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει, ἵνα καὶ
ipſi miſericordiam conſequantur. Concluſit enim Deus
αὐτοὶ ἐλεηθῶσι· 32 συνέκλεισε γὰρ ὁ θεὸς τοὺς
* omnes in incredulitatem, vt omnium miſereatur.
πάντας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ.
O ‖ profunditas diuitiarum, & ſapientiæ & ſcientiæ Dei: quàm incō-
33 ὦ βάθος πλούτου, καὶ σοφίας, καὶ γνώσεως θεοῦ· ὡς ἀνεξ-
prehenſibilia ᵽ iudicia eius, & inperueſtigabiles viæ eius?
ερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ.
Quis enim cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit?
34 τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου, ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;
Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei?
35 ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ;
Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ᵃ omnia:
36 ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα.
ipſi gloria in ſecula. Amen.
αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

CAP. XII. ιβ'.

* Hortor itaque vos, fratres, per ‖ miſerationes
1 Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ
Dei, ᵽ ſiſtere corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſan-
θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁ-
ctam, bene placentem Deo, ᵃ rationalem cultum veſtrum.
γίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν.
Et ᵃne configuramini ſeculo huic: ſed reforma-
2 καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ· ἀλλὰ μεταμορ-
mini ‖ renouitate ſenſus veſtri, ᵽ ad probandum vos
φοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς
quæ ᵃ voluntas Dei bona, & bene placens, & perfecta.
τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ τὸ ἀγαθὸν, καὶ εὐάρεστον, καὶ τέλειον.
Dico enim per gratiam * datam mihi, ‖ omni
3 λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι, παντὶ τῷ
exiſtenti in vobis, non ᵽ ſuper ſapere ᵃ præter quod oportet ſapere: ſed
ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ
ſapere ad * ſobrium eſſe, vnicuique ſicut Deus ‖ partitus eſt men-
φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς † ἐμέρισε μέ-
ſuram fidei. Sicut enim in vno corpore membra mul-
4 τρον πίστεως. καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώματι μέλη πολ-
ta habemus, at membra ᵽ omnia non eundem habent actum:
λὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν·
Ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto, ‖ at ſingulum
5 οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν χριστῷ, ὁ δὲ καθ' εἷς
alii aliorum membra. Habentes autem donationes ſecundùm
6 ἀλλήλων μέλη· ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν
gratiam * datam nobis, differentes, ſiue prophetiam, ſecundùm
χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν, διάφορα, εἴτε προφητείαν, κατὰ
rationem fidei: Siue miniſterium, in
7 τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως· εἴτε διακονίαν, ἐν τῇ
‖ miniſterio: ſiue ᵽ docens, in doctrina:
διακονίᾳ· εἴτε ὁ διδάσκων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ·

ᵃ bonitatem,
* eos qui ceciderunt,
‖ bonitatem Dei,
ᵽ in bonitate.
Sed
* in incredulitate
‖ Nam
ᵽ naturali
ᵃ ſuæ * Nolo
‖ vobiſipſis ſapientes)
ᵽ cæcitas ᵃ in
* contigit, donec
‖ ſaluus fieret,
ᵽ qui eripiat, & auertat impietates
teſtamentum,
* chariſſimi
‖ Siue pœnitentia ſunt
ἀπειθέω
ᵽ propter incredulitatem.
ᵃ in veſtram miſericordiam,
* omnia
‖ altitudo
ᵽ ſunt
ſunt
* Obſecro
‖ miſericordiam
ᵽ vt exhibeatis
ᵃ rationabile obſequium
* nolite conformari
‖ in
ᵽ vt probetis
ſit
* quæ data eſt
‖ omnibus qui ſunt inter vos,
ᵽ plùs ᵃ quàm
* ſobrietatem,
‖ diuiſit
μερίζω
ᵽ autem
‖ ſinguli autem alter alterius
* quæ data eſt
‖ miniſtrando
ᵽ qui docet.

*Qui ex hortatur, in exhortando: qui tribuit ‖ qui præest, ρ qui miseretur,

εἴτε ὁ παρακαλῶν, ἐν τῇ παρακλήσει· ὁ μεταδιδοὺς, ἐν ἁπλό- 8
citate: ‖ præest, in solicitudine: ρ miserescens in hilaritate.
τητι· ὁ προϊστάμενος, ἐν σπουδῇ· ὁ ἐλεῶν, ἐν ἱλαρότητι.
Dilectio sine simulatione, odientes malum, ad-
ἡ ἀγάπη, ἀνυπόκριτος· ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν, κολ- 9
hærentes bono. Fraterna charitate in sese mutuo
λώμενοι τῷ ἀγαθῷ· τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους 10
amore propensi: honore * alij alios præuenientes.
φιλόστοργοι· τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι·
solicitudine non pigri, spiritu feruentes, Domino
τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροὶ, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ κυρίῳ 11
seruientes. Spe gaudentes, * tribulatione pa-
δουλεύοντες· τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπο- 12
tientes, orationi intentes.
μένοντες, τῇ προσευχῇ † προσκαρτεροῦντες·
‖ Vsibus sanctorum communicantes, hospitalitatem
ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν 13
sectantes. Benedicite persequentibus vos: benedicite,
διώκοντες. εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς· εὐλογεῖτε, 14
& ρ ne imprecemini. Gaudere cum gaudentibus, & flere
καὶ μὴ † καταρᾶσθε. χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν 15
cum flentibus. Idipsum in inuicem sentientes: non
μετὰ κλαιόντων· τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες· μὴ 16
alta sapientes, sed humilibus consentientes.
τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι.
* ne esse prudentes apud vosmetipsos. Nulli malum pro
μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς· μηδενὶ κακὸν ἀντὶ 17
malo reddentes, * procurantes honesta coram omnibus
κακοῦ ἀποδιδόντες· προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων
hominibus. Si ‖ possibile, quod ex vobis ρ, cum omnibus ho-
ἀνθρώπων. εἰ δυνατὸν, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀν- 18
minibus pacem habentes: Non vosmetipsos * vindicantes, di-
θρώπων εἰρηνεύοντες. μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγα- 19
lecti, sed date locum iræ: scriptum est enim, Mihi vindi-
πητοὶ, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ· γέγραπται γὰρ, ἐμοὶ ἐκδί-
cta, ego retribuam, dicit Dominus.
κησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος.
*Si ergo eiuerit inimicus tuus, ciba illum: si si-
ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν· ἐὰν δι- 20
tit, potum da illi. hoc enim faciens, carbones ignis conge-
ψᾷ, πότιζε αὐτόν· τοῦτο γὰρ ποιῶν, ἀνθρακας πυρὸς σωρεύ-
res super caput eius. ‖ Ne vincitor à malo
σεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, 21
sed vince in bono malum.
ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

CAP. XIII. ιγ'.

Omnis anima potestatibus ρ superhabentibus subdita sit: non
Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω· οὐ 1
enim est potestas, * si non à Deo: quæ autem * existentes potestates
γὰρ ἔστιν ἐξουσία εἰ μὴ ὑπὸ θεοῦ· αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι
‖ ordinata à Deo ‖ ordinatæ sunt. Itaque ρ resi-
ὑπὸ τοῦ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. ὥστε ὁ ἀντιτασσό- 2
stens potestati, ipsi Dei ordinationi resistit. * Qui re-
μενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν. οἱ δὲ ἀν-
sistentes, sibiipsi damnationem * accipient. Nam principes
θεστηκότες, ἑαυτοῖς κρίμα λήψονται. οἱ γὰρ ἄρχοντες 3
non sunt ‖ timori ρ malorum bonorum operum, sed ρ malorum. Vis autem
οὐκ εἰσὶ φόβος τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ, ἀλλὰ τῷ κακῷ. θέλεις δὲ
non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem
μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἔξεις ἔπαινον
ex illa. Dei enim minister est tibi in bonum.
ἐξ αὐτῆς. θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστι σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. 4
si autem malum feceris, time: non enim * frustra gladium
ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ· οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν
portat: Dei enim minister est, vindex in iram ipsi * malum
φορεῖ· θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν
‖ agenti. Ideoque ρ necessitate subiici, non solùm propter
πράσσοντι. διὸ ἀνάγκῃ † ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ 5
iram, sed etiam propter conscientiam.
τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν.
*Propter hoc enim & tributa *soluitis: ministri enim Dei sunt,
διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε. λειτουργοὶ γὰρ θεοῦ εἰσιν, 6
in hoc ipsum ‖ fortiter incumbentes. Reddite ergo omnibus
εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες. ἀπόδοτε οὖν πᾶσι 7
debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal:
τὰς ὀφειλάς· τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον· τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος·
cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.
τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον· τῷ τὴν τιμὴν, τὴν τιμήν.
Nemini quicquam debeatis, ρ si non diligere alij alios:
μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους· 8
nam diligens alterum, legem implenit.
ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον, νόμον πεπλήρωκε.
*Hoc enim, Non *mœchaberis, Non occides, Non furaberis. Non
τὸ γὰρ, οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ 9
‖ falsum testaberis, non concupisces, & si quod ρ aliud man-
ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐν-
datum, in hoc verbo * recapitulatur, in hoc, Diliges
τολή, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις
proximum tuum sicut teipsum.
τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν.

Dilectio proximi malum non operatur. plenitudo ergo
10 ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐ κατεργάζεται. πλήρωμα οὖν
legis * dilectio. Et hoc, scientes tempus, quia * est
νόμου ἡ ἀγάπη. καὶ τοῦτο, εἰδότες τὸν καιρὸν, ὅτι 11
hora ‖ nos iam de somno ρ excitari: nunc * propior nostra ‖ est ρ surgere
ὥρα ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι· νυνὶ γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ * enim
salus, quàm cùm credidimus. Nox præcessit,
σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. ἡ νὺξ προέκοψεν,
at dies * appropinquauit. abiiciamus ergo opera tenebrarum, & * autem
ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ
induamur arma lucis. Sicut in die, ‖ de- ‖ honestè
ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. ὡς ἐν ἡμέρᾳ, εὐ- 13
center ambulemus, non ρ comessationibus & ebrietatibus, non ρ cu- ρ in
σχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοί-
bilibus & * lasciuia, non ‖ lite & æmulatione: * impudicitiis,
λοις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ· ‖ in contentione
Sed induimini Dominum Iesum Christum, & car-
ἀλλ' * ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τὴν σαρ- 14 ἐνδύω
nis curam ne feceris in desideriis.
κὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας.

CAP. XIIII. ιδ'.

Ipsum autem infirmum ρ fide assumite. non in ρ in
Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει, προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς 1
disceptationibus * disputationum. Hic quidem ‖ edit ‖ manducare * cogitationum. Alius enim ‖ se
διακρίσεις διαλογισμῶν. ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν
omnia, * at infirmus olus ‖ edit. * qui autem est ‖ manducet.
πάντα, ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει.
ρ Manducans non manducatem non spernat, & * non * manducans ρ Is qui manducat
ὁ ἐσθίων τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω, καὶ ὁ μὴ ἐσθίων 3 * qui
manducatem non iudicet: Deus enim illum assumpsit. * manducat
τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω· ὁ θεὸς γὰρ αὐτὸν προσελάβετο.
Tu quis es ‖ iudicans alienum seruum? ρ proprio domino ‖ qui iudicas
σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ ρ suo
4 στήκει ἢ πίπτει. * σταθήσεται δὲ· δυνατὸς γὰρ ἐστιν ὁ θεὸς ἵστημι
stare illum. * Hic quidem iudicat diem inter diem, * hic autem * Nam alius
σῆσαι αὐτόν. ὃς μὲν κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὃς δὲ * alius
iudicat omnem diem: vnusquisque in ‖ proprio sensu abundet. ‖ suo
κρίνει πᾶσαν ἡμέραν· ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοῒ † πληροφορείσθω. πληροφορέω
ρ Sapiens diem, Domino sapit: & non sapiens ρ Qui sapit
6 ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ φρονεῖ· καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν
diem Domino non sapit: & * manducans, Domino manducat, gra- qui manducat
ἡμέραν, κυρίῳ οὐ φρονεῖ. καὶ ὁ ἐσθίων, κυρίῳ ἐσθίει· εὐχα-
tias agit enim Deo: & * non ‖ manducans, Domino non manducat, & * qui
ριστεῖ γὰρ τῷ θεῷ· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, κυρίῳ οὐκ ἐσθίει, καὶ ‖ manducat,
gratias agit Deo. Nemo enim nostrum sibiipsi viuit,
εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ. οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ,
& nemo sibiipsi moritur. Siue enim viuimus,
7 καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει. ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ
Domino viuimus: siue morimur, Domino morimur.
κυρίῳ ζῶμεν· ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ κυρίῳ ἀποθνήσκομεν,
siue ergo viuimus, siue morimur, Domini sumus.
ἐάν τε οὖν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ κυρίου ἐσμέν.
In hoc enim Christus & mortuus est, & resurrexit, & ρ quare
8 εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, καὶ
reuixit, vt & mortuorum & viuorum dominetur.
ἀνέζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ.
Tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut & tu quid sper-
Σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ καὶ σὺ τί ἐξου- 10
nis fratrem tuum? omnes enim * astabimus * tribunali ante tribunal
θενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι
Christi. Scriptum est enim, Viuo ego, dicit Dominus,
11 τοῦ Χριστοῦ. γέγραπται γὰρ, ζῶ ἐγὼ, λέγει κύριος,
quoniam mihi * flectet omne genus, cælestium, & terrestrium, & * flectetur
ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ
inferorum, & omnis lingua confitebitur Deo.
καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ.
Itaque vnusquisque nostrum pro seipso rationem reddet Deo.
12 ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτὸν λόγον δώσει τῷ θεῷ.
Non amplius ergo inuicem iudicemus, sed hoc iudicate
13 μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε
magis, hoc, ‖ non ponere offendiculum fratri, vel scandalum. ‖ ne ponatis
μᾶλλον, τὸ, μὴ τιθέναι προσκόμμα τῷ ἀδελφῷ, ἢ σκάνδαλον.
Scio & ρ persuasus sum in Christo Iesu, quia nihil commune ρ confido in Domino
14 οἶδα & † πέπεισμαι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι οὐδὲν κοινὸν πείθω
per ipsum, * si non existimanti aliquid commune esse, illi * nisi ei qui existimat
δι' αὐτοῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ * est. ‖ enim
commune*. Si ‖ vero propter cibum frater tuus contristatur, ρ iam * Noli
κοινόν. εἰ δὲ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, 15
non ρ amplius secundùm charitatem ambulas. * ne cibo tuo
οὐκ ἔτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς· μὴ τῷ βρώματί σου * perdere.
illum * perde, pro quo Christus mortuus est.
ἐκεῖνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανε.
Non blasphemetur ergo vestrum bonum.
16 μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν·
Non enim est regnum Dei esca & potus, sed iu-
17 οὐ γὰρ ἔστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δι-
stitia, & pax, & gaudium in spiritu sancto.
καιοσύνη, καὶ εἰρήνη, καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ·

* Qui enim in hoc seruit ‖ placet ρ est 'Itaque * sunt
*Nam in his seruiens Christo, ‖ bene placens Deo, &
ὁ γὰρ ἐν τούτοις δουλεύων τῷ χριστῷ, εὐάρεστος τῷ θεῷ, καὶ 18
probatus ρ hominibus. ' Nempe igitur quæ pacis*
δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις· ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης 19
‖ sunt, custodiamus. ρ Noli ' destruere
sectemur, & quæ ædificationis ad inuicem ‖.
διώκωμεν, καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς τῆς εἰς ἀλλήλους.
ρNe propter escam 'destrue opus Dei. omnia
μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα 20
*sunt, ‖ est ρ qui
quidem munda*, sed malum ‖ homini ρ per offendi-
μὲν καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ διὰ προσκόμ-
manducat. Bonum est * & non
culum 'edenti. Honestum hoc non manducare carnem, *neque
ματος ἐσθίοντι. καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ 21
bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scanda-
πιεῖν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ σκανδα-
lizatur, aut infirmatur. Tu fidem habes? penes temetipsum
λίζεται, ἢ ἀσθενεῖ. σὺ πίστιν ἔχεις; κατὰ σεαυτὸν 22
qui ρ Iudicat
habe coram Deo. beatus ‖ non ρ iudicans semetipsum
ἔχε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν
Qui autem discernit, * est
in eo quod probat. ' At ambigens, si mandu-
ἐν ᾧ δοκιμάζει. ὁ δὲ διακρινόμενος, ἐὰν φά- 23
cauerit, damnatus est, quia non ex fide. omne autem quod non *ex fi-
γῃ, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως· πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πί-
de, peccatum est.
στεως, ἁμαρτία ἐστίν.

CAP. XV. ιε'.

‖ firmiores ρ infirmorum sustinere, ἀρέσκω suo
Debemus autem nos ‖ potentes, imbecillitates ρ im-
Ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ, τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀ- 1
potentium portare, & non nobis ipsis placere.
δυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς †ἀρέσκειν·
Vnusquisque enim vestrûm proximo* placeat in bonum
ἕκαστος γὰρ ὑμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν 2
ad ædificationem. Etenim Christus non sibi ipsi placuit,
πρὸς οἰκοδομήν. καὶ γὰρ ὁ χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, 3
sed, sicut scriptum est, Improperia improperantium tibi
ἀλλὰ, καθὼς γέγραπται, οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε,
ceciderunt super me. Quæcunque enim antè scripta sunt, ad
ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ. ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν 4
nostram doctrinam antè scripta sunt, vt per patientiam, &
ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ
per consolationem scripturarum, spem habeamus.
διὰ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν, τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν.
* autem
At Deus* patientiæ & solatij, det vobis
ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως, δῴη ὑμῖν 5
‖ alterutrum,
id ipsum sapere in ‖ inuicem, secundùm Christum Iesum.
τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις, κατὰ χριστὸν ἰησοῦν·
ρ vnanimes ‖ honorificetis
Vt ρ vnanimiter in vno ore ‖ glorificetis Deum, & pa-
ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν θεὸν, καὶ πα- 6
*Propter quod
trem Domini nostri Iesu Christi. *Ideo susci-
τέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. διὸ προσλαμ- 7
‖ inuicem,
pite ‖ alij alios, sicut & Christus suscepit vos in
βάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς προσελάβετο ὑμᾶς εἰς
ρ enim
honorem Dei. Dico ρ autem Iesum Christum ministrum
δόξαν θεοῦ. λέγω δὲ ἰησοῦν χριστὸν διάκονον 8
confirmandas
fuisse circuncisionis propter veritatem Dei, ad 'confirmandum
γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι
* autem
promissiones patrum. At gentes *super
τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων. τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ
‖ honorare ρ ea ἐξομολογέω cantabo.
misericordia ‖ glorificare Deum, sicut scriptum est, Propter ρ hoc con- 9
ἐλέους δοξάσαι τὸν θεὸν, καθὼς γέγραπται, διὰ τοῦτο *ἐξο-
fitebor tibi in Gentibus, Domine, & nomini tuo 'psallam.
μολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι κύριε, καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ.
Et iterum dicit: Lætamini Gentes cum plebe eius.
καὶ πάλιν λέγει εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. 10
ἐπαινέω
Et iterum: Laudate Dominum omnes Gentes, & magnificate
καὶ πάλιν, αἰνεῖτε τὸν κύριον πάντα τὰ ἔθνη, καὶ †ἐπαινέσατε 11
eum omnes populi. Et rursus Esaias ait: Erit
αὐτὸν πάντες οἱ λαοί. καὶ πάλιν ἡσαΐας λέγει, ἔσται 12
‖ qui exurget
radix Iesse, & ‖ exurgens regere Gentes, in eum
ἡ ῥίζα τοῦ ἰεσσαὶ, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ
ρ autem πληρόω
Gentes sperabunt. At Deus ρ spei repleat
ἔθνη ἐλπιοῦσιν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος *πληρώσαι 13
' credendo, vt abundetis
vos omni gaudio & pace in 'credere, ad abun-
ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης ἐν τῷ πιστεύειν, εἰς τὸ περισ-
* &
dandum vos in spe, * in virtute spiritus sancti.
σεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου.
‖ Certus
‖ Persuasus sum autem, fratres mei, & ipse ego de vobis,
πέπεισμαι δὲ, ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν, 14
ρ dilectione
quoniam & ipsi pleni estis ρ bonitate, repleti * omni
ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοί ἐστε ἀγαθωσύνης, πεπληρωμένοι πάσης
ita vt possitis alterutrum
scientia, ‖ potentes & alios monere.
γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἄλλους νουθετεῖν.
Audacius autem scripsi vobis, fratres, ex parte,
τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν, ἀδελφοὶ, ἀπὸ μέρους, 15
* propter ‖ quæ data est
tanquam in memoriam reducens vos, *per gratiam ‖ datam
ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν
ρ Vt sim minister
mihi à Deo: ρ Ad esse me ministrum Iesu
μοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ· εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν ἰησοῦ 16
' sanctificans
Christi in Gentibus 'sanctificantem Euangelium Dei, vt
χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἵνα
* & ἁγιάζω
fiat oblatio Gentium accepta, * sanctificata
γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, †ἡγιασμένη

in Spiritu sancto. Habeo igitur ‖ gloriationem in Christo ‖ gloriam
17 ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ἔχω οὖν καύχησιν ἐν χριστῷ
Iesu quæ ad Deum. Non enim ρ audebo loqui aliquid ρ audeo
18 ἰησοῦ τὰ πρὸς θεόν. οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι
eorum quæ non effecit Christus per me, in obedientiam
ὧν οὐ κατειργάσατο χριστὸς δι' ἐμοῦ, εἰς ὑπακοὴν
Gentium, & verbo & 'opere. In virtute signorum & ' factis,
19 ἐθνῶν, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· ἐν δυνάμει σημείων καὶ
prodigiorum, in virtute Spiritus * Dei, ita vt me ab Hieru- ' sancti,
τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος θεοῦ, ὥστε με ἀπὸ ἱερου-
salem & ‖ circum vsque ad Illyricum ρ impleuisse Euan- ‖ per circuitum ρ repleuerim
σαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναι τὸ εὐαγ-
gelium Christi. Sic autem 'amanter contendentem euangeli- ' prædicari Euangelium hoc,
20 γέλιον τοῦ χριστοῦ· οὕτω δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελί-
zare, non vbi nominatus est Christus, *vt non super alienum * ne
ζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη χριστὸς, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον
fundamentum ædificarem. Sed, sicut scriptum est, ‖ Quibus ‖ Quoniam
21 θεμέλιον οἰκοδομῶ. ἀλλὰ, καθὼς γέγραπται, οἷς
non annuntiatum est de eo, videbunt: & qui non audierunt,
οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, *ὄψονται. καὶ οἳ οὐκ ἀκηκόασι, ὄπτομαι
intelligent. ρ Ideo & impediebar plurimum venire ρ propter quod
22 συνήσουσι. διὸ καὶ †ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν ἐγκόπτομαι
ad vos. Nunc vero non vlterius locum habens in
23 πρὸς ὑμᾶς. νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς
regionibus his, cupiditatem autem habens veniendi ad vos
κλίμασι τούτοις, ἐπιποθίαν δὲ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς
'à multis * annis. ‖ Vt si proficiscar in Hispaniam, ' ex * iam præcedentibus ‖ Cùm proficisci cœpero ρ quod ' videam
24 ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν· ὡς ἐὰν πορεύωμαι εἰς τὴν ἱσπανίαν,
veniam ad vos: spero enim ρ præteriens 'conspicere
ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς· ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος θεάσασθαι
vos, & à vobis *præmitti illuc, si vobis primum * deducar
ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ὑμῶν †προπεμφθῆναι ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον προπέμπομαι
ex parte ‖ impletus fuero. Nunc ρ autem proficiscor in ‖ fruitus ρ igitur proficiscar
25 ἀπὸ μέρους *ἐμπλησθῶ. νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς ἐμπλήθω
Hierusalem 'ministrans sanctis. Probauerunt enim ' ministrare
26 ἱερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις. εὐδόκησαν γὰρ
Macedonia & Achaia collationem aliquam facere in pau-
μακεδονία καὶ ἀχαΐα κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτω-
peres sanctorum qui* in Hierusalem. Placuit eis enim, & * sunt
27 χοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ. εὐδόκησαν γὰρ, καὶ
debitores eorum sunt. ‖ si enim ρ spiritalibus eorum 'participarunt ‖ nam ρ spiritualium ' participes facti sunt Gentiles.
ὀφειλέται αὐτῶν εἰσιν· εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν †ἐκοινώνησε
Gentes, debent & in carnalibus ministrare eis.
τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. † κοινωνέω
Hoc igitur 'perficiens, & assignans eis ‖ cùm consummauero, & assignauero
28 τοῦτο οὖν ἐπιτελέσας, καὶ *σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν * σφραγίζομαι
fructum hunc, proficiscar per vos in Hispaniam.
καρπὸν τοῦτον, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς τὴν ἱσπανίαν.
Scio autem quoniam veniens ad vos, in ‖ plenitudine ‖ abundantia
29 οἶδα δὲ ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς, ἐν πληρώματι
benedictionis Euangelij Christi veniam.
εὐλογίας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ χριστοῦ ἐλεύσομαι.
Obsecro ρ autem vos, fratres, per Dominum nostrum Ie- ρ ergo
30 παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰη-
sum Christum, & per charitatem Spiritus' simul contendere ' sancti, vt adiuuetis me
σοῦ χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος, συναγωνίσασθαί
mihi in orationibus pro me ad Deum:
μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν θεὸν,
Vt liberer ab infidelibus * in Iudæa, & ‖ vt * qui sunt
31 ἵνα †ῥυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, καὶ ἵνα ῥύομαι
ministerium meum in Hierusalem acceptum fiat ‖ obsequij mei oblatio accepta fiat
ἡ διακονία μου ἡ εἰς ἱερουσαλὴμ εὐπρόσδεκτος γένηται
sanctis. Vt in gaudio veniam ad vos per volun-
32 τοῖς ἁγίοις· ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς διὰ θελή-
tatem Dei, & 'simul recreer vobis. refrigerer vobiscum.
ματος θεοῦ, καὶ συναναπαύσωμαι ὑμῖν.
At Deus* pacis ‖ cum omnibus vobis. Amen. * autem ‖ sit
33 ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

CAP. XVI. ιϛ'.

Commendo autem vobis Phœben sororem nostram, ρ exi- ρ quæ est in ministerio
1 Συνίστημι δὲ ὑμῖν φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὖ-
stentem ministram ecclesiæ quæ in Cenchris: est
σαν διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν κεγχρεαῖς·
Vt eam suscipiatis in Domino dignè sanctis, &
2 ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν κυρίῳ ἀξίως τῶν ἁγίων, καὶ
assistatis ei in quocunque vestri * vsus fuerit negotio: etenim * indiguerit
παραστῆτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρῄζῃ πράγματι· καὶ γὰρ
ipsa ‖ adsistrix multis facta est, & ipsi mihi. ‖ quoque astitit
αὕτη προστάτις πολλῶν ἐγενήθη, καὶ αὐτοῦ ἐμοῦ.
Salutate ρ Priscillam & Aquilam 'simul operantes meos in ρ Priscam ' adiutores
3 ἀσπάσασθε πρίσκιλλαν καὶ ἀκύλαν τοὺς συνεργούς μου ἐν
Christo Iesu: (Qui pro anima mea *suam ipsorum * suas ceruices
4 χριστῷ ἰησοῦ. οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν
ceruicem supposuerunt: quibus non ego solus gratias ago, sed
τράχηλον †ὑπέθηκαν· οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ ὑποτίθημι
& cunctæ ecclesiæ Gentium.) Et domesticam
καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν. καὶ τὴν κατ' οἶκον
5 corum ecclesiam, salutate Epænetum dilectum mihi,
αὐτῶν ἐκκλησίαν. ἀσπάσασθε ἐπαίνετον τὸν ἀγαπητόν μου,
qui est ‖ primitiæ Achaiæ in Christo. ‖ primitiuus Asiæ
ὅς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς ἀχαΐας εἰς χριστόν.

ἀσπάσασθε

Salutate Mariam, quæ multùm laborauit in nobis.
ἀσπάσασθε μαριάμ, ἥ τις πολλὰ κοπίασεν εἰς ἡμᾶς. 6
Salutate Andronicum & Iuniam cognatos meos, &
ἀσπάζεσθε ἀνδρόνικον καὶ ἰουνίαν τοὺς συγγενεῖς μου, καὶ 7
concaptiuos meos, qui sunt insignes in Aposto-
συναιχμαλώτους μου, οἵτινές εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστό-
lis, qui & ante me fuerunt in Christo. Salutate
λοις, οἳ καὶ πρὸ ἐμοῦ γέγονασιν ἐν χριστῷ. ἀσπάσασθε 8
Ampliatum dilectissimum meum in Domino. Salutate Vrbanum
ἀμπλίαν τὸν ἀγαπητόν μου ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε οὐρβανὸν 9
simul operantem nostrum in Christo, & Stachyn dilectum meum.
τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν χριστῷ, καὶ στάχυν τὸν ἀγαπητόν μου.
Salutate Apellen probum in Christo. salutate
ἀσπάσασθε ἀπελλῆν τὸν δόκιμον ἐν χριστῷ. ἀσπάσασθε 10
eos qui ex Aristobuli. Salutate Herodionem cognatum
τοὺς ἐκ τῶν ἀριστοβούλου. ἀσπάσασθε ἡρῳδίωνα τὸν συγγενῆ 11
meum. salutate eos qui ex Narcissi, existentes in Domino.
μου. ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν ναρκίσσου, τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ.
Salutate Tryphænam & Tryphosam, laborantes in
ἀσπάσασθε τρυφαίναν καὶ τρυφῶσαν τὰς κοπιώσας ἐν 12
Domino. salutate Persidem dilectam, quæ multùm la-
κυρίῳ. ἀσπάσασθε περσίδα τὴν ἀγαπητήν, ἥτις πολλὰ κο-
borauit in Domino. Salutate Rufum electum in
πίασεν ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε ῥοῦφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν 13
Domino, & matrem eius & meam. Salutate
κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. ἀσπάζεσθε 14
Asyncritum, Phlegontem, Herman, Patrobam, Hermen, & qui
ἀσύγκριτον, φλέγοντα, ἑρμᾶν, πατροβᾶν, ἑρμῆν, καὶ τοὺς
cum eis fratres. Salutate Philologum & Iuliam,
σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. ἀσπάσασθε φιλόλογον καὶ ἰουλίαν, 15
Nereum & sororem eius, & Olympan, & qui cum eis
νηρέαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ ὀλυμπᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς
omnes sanctos. Salutate alij alios in osculo
πάντας ἁγίους. ἀσπάζεσθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι 16
sancto. salutant vos ecclesiæ Christi.
ἁγίῳ. ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τοῦ χριστοῦ.
Rogo autem vos, fratres, speculari ipsos dissensiones
παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας 17
& offendicula præter doctrinam quam vos didicistis,
καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε,
facientes, & declinate ab illis. Nam huiusmodi
ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. οἱ γὰρ τοιοῦτοι 18
Domino nostro Iesu Christo non seruiunt, sed suoipsorum
τῷ κυρίῳ ἡμῶν ἰησοῦ χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν
ventri: & per blandiloquentiam & benedictionem seducunt
κοιλίᾳ· καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι
corda innocentium. Nam vestra obedientia in
τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς 19
omnes deuenit. gaudeo igitur hoc in vobis: volo autem vos sapientes
πάντας ἀφίκετο. χαίρω οὖν τὸ ἐφ' ὑμῖν· θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς
quidem esse in bono, simplices autem in malo.
μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν.
At Deus pacis conteret Satanam sub pedibus
ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας 20
vestris in celeritate. gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum.
ὑμῶν ἐν τάχει. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν.
Salutant vos Timotheus simul operans meus, & Lucius,
ἀσπάζονται ὑμᾶς τιμόθεος ὁ συνεργός μου, καὶ λούκιος, 21
& Iason, & Sosipater cognati mei. Saluto
καὶ ἰάσων, καὶ σωσίπατρος οἱ συγγενεῖς μου. ἀσπάζομαι 22
vos ego Tertius, scribens epistolam, in Domino.
ὑμᾶς ἐγὼ τέρτιος, ὁ γράψας τὴν ἐπιστολήν, ἐν κυρίῳ.
Salutat vos Caius hospes meus, & ecclesia vniuersa.
ἀσπάζεται ὑμᾶς γάϊος ὁ ξένος μου, καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης. 23
salutat vos Erastus procurator ciuitatis, & Quartus
ἀσπάζεται ὑμᾶς ἔραστος ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως, καὶ κούαρτος
frater. Gratia Domini nostri Iesu Christi
ὁ ἀδελφός. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ 24
cum omnibus vobis. Amen.
μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.
At potenti vos stabilire iuxta euangelium meum, &
τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, καὶ 25
prædicationem Iesu Christi, secundùm reuelationem mysterii tempo-
τὸ κήρυγμα ἰησοῦ χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου χρό-
ribus æternis taciti: (Manifestati autem nunc perque
νοις αἰωνίοις σεσιγημένου· φανερωθέντος δὲ νῦν διά τε 26
scripturas propheticas, secundùm adordinationem æterni Dei, ad
γραφῶν προφητικῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ, εἰς
obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti:
ὑπακοὴν πίστεως εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος·
Soli sapienti Deo per Iesum Christum, gloria in
μόνῳ σοφῷ θεῷ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ἡ δόξα εἰς τοὺς 27
secula. Amen.
αἰῶνας. ἀμήν.

Finis ad Romanos epistolæ, quæ scripta est à
Τέλος πρὸς ῥωμαίους ἐπιστολῆς, ἣ ἐγράφη ἀπὸ
Corintho per Phœben ministram eius quæ
κορίνθου διὰ φοίβης τῆς διακόνου τῆς
in Cenchreensibus ecclesiæ.
ἐν κεγχρεαῖς ἐκκλησίας.

κοπιάζω
nobiles
Ampliatum dilectissimum mihi
adiutorem
Iesu,
sunt
quæ laborant
charissimam,
sunt
Olympiadem,
sunt
inuicem
omnes
vt obseruetis eos qui
faciunt,
enim
dulces sermones & benedictiones
ἐξαπατάω
enim
omnem locum diuulgata est.
sed
&
autem
conteret
συντρίβω
velociter.
adiutor
qui scripsi
vniuersa ecclesia
arcarius
Ei autem qui potens est
confirmare
Quod patefactum est
σιγάω
prophetarum,
præceptum
honor &
seculorum.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD CORINTHIOS
ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ
PRIOR EPISTOLA.
ΠΡΩΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α.

PAVLVS vocatus Apostolus
1 ΠΑΥΛΟΣ κλητὸς ἀπόστολος
Iesu Christi, per voluntatem Dei,
ἰησοῦ χριστοῦ, διὰ θελήματος θεοῦ,
& Sosthenes frater,
καὶ σωσθένης ὁ ἀδελφός,
ecclesiæ Dei existenti
τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ οὔσῃ
2 in Corintho, sanctificatis in Chri-
ἐν κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν χρι-
sto Iesu, vocatis sanctis, cum omnibus invocantibus
στῷ ἰησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ
nomen Domini nostri Iesu Christi, in omni loco ipsorúmque
ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν παντὶ τόπῳ αὐτῶν τε
& nostro: Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro,
3 καὶ ἡμῶν· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν,
& Domino Iesu Christo. Gratias ago Deo meo sem-
4 καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάν-
per pro vobis, in gratia Dei data vobis in
τοτε περὶ ὑμῶν, ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν
Christo Iesu: Quia in omnibus ditatis estis in illo,
5 χριστῷ ἰησοῦ· ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ,
in omni verbo, & omni scientia. (Sicut testi-
6 ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει, καθὼς τὸ μαρ-
monium Christi confirmatum est in vobis) Ita vt nihil vobis desit
7 τύριον τοῦ χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν, ὥστε ὑμᾶς
non deficere in vllo gratuito dono, expectantes re-
μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεκδεχομένους τὴν ἀπο-
uelationem Domini nostri Iesu Christi: Qui & con-
8 κάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· ὃς καὶ βε-
firmabit vos vsque in finem inculpatos, in die Do-
βαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους ἀνεγκλήτους, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυ-
mini nostri Iesu Christi. Fidelis Deus, per quem vocati
9 ρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. πιστὸς ὁ θεός, δι' οὗ ἐκλή-
estis in communionem filij eius Domini nostri Iesu Christi.
θητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ,
Obsecro autem vos, fratres, per nomen Domini
10 παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου
nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis omnes: & non sint in
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν
vobis schismata: sitis autem perfecti in eadem mente, & in
ὑμῖν σχίσματα· ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ ἐν
eadem sententia. Manifestatum est enim mihi de vobis,
11 τῇ αὐτῇ γνώμῃ. ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν,
fratres mei, ab iis qui Chloes, quia contentiones inter vos sunt:
ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσι·
Dico autem hoc, quòd vnusquisque vestrùm dicit: Ego quidem sum
12 λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει, ἐγὼ μὲν εἰμὶ
Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ, ego autem Christi.
παύλου, ἐγὼ δὲ ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ κηφᾶ, ἐγὼ δὲ χριστοῦ.
Diuisus est Christus? Nùm Paulus crucifixus est pro vobis?
13 μεμέρισται ὁ χριστός; μὴ παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν;
aut in nomen Pauli baptizati estis? Gratias ago
ἢ εἰς τὸ ὄνομα παύλου ἐβαπτίσθητε; εὐχαριστῶ τῷ
14 Deo, quòd neminem vestrùm baptizaui, si non Crispum & Caium:
θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰ μὴ κρίσπον καὶ γάϊον·
vt ne quis dicat quòd in meum nomen baptizaui.
ἵνα μή τις εἴπῃ ὅτι τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβάπτισα·
15 Baptizaui autem & Stephanæ domum. Cæterùm, nescio si quem
ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν στεφανᾶ οἶκον. λοιπὸν οὐκ οἶδα εἴ τινα
16 ἄλλον ἐβάπτισα· οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με χριστὸς βα-
ptizare, sed euangelizare: non in sapientia verbi, vt non
πτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι· οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ
euacuetur crux Christi. Verbum enim crucis,
18 κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ χριστοῦ. λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ,
quidem pereuntibus stultitia est: at seruatis, nobis,
τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστί· τοῖς δὲ σῳζομένοις, ἡμῖν,
virtus Dei est. Scriptum est enim, Perdam sapientiam
19 δυνάμις θεοῦ ἐστι. γέγραπται γὰρ, ἀπολῶ τὴν σοφίαν
sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo.
τῶν σοφῶν, καὶ τὴν συνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω.
Vbi sapiens? vbi scriba? vbi inquisitor seculi
20 ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος
huius? Nonne infatuauit Deus sapientiam mundi huius?
τούτου; οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου;
Postquam enim in sapientia Dei, non cognouit mundus per
21 ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς
σοφίας

quæ est Corinthi,
qui inuocant
diuites facti
πλουτίζω
in
βεβαιόω
nihil vobis desit in vllà gratia, expectantibus
κενόω
iis autem qui saluti fiunt, id est
ἀθετέω
stultam fecit
μωραίνω
Nam quia

sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædica-
σοφίας τὸν θεόν, εὐδόκησεν ὁ θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγ-
tionis *seruare credentes. ‖Quandoquidem enim Iudæi
ματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας. ἐπειδὴ γὰρ ἰουδαῖοι 22
ρsignum petunt, & Græci sapientiam quærunt:
σημεῖον αἰτοῦσι, καὶ ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν·
Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem
ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν χριστὸν ἐσταυρωμένον, ἰουδαίοις μὲν
scandalum, Gentibus autem stultitiam: Ipsis autem vocatis
σκάνδαλον, ἕλλησι δὲ μωρίαν· αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς 24
Iudæis atque Græcis, Christum Dei virtutem & Dei sapientiam.
ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι χριστὸν θεοῦ δύναμιν καὶ θεοῦ σοφίαν.
Quia quod stultum* Dei, sapientius hominibus est: & quod
ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί, καὶ τὸ 25
infirmum* Dei, fortius hominibus est.
ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ, ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί.
Videte enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes
βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν, ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ 26
secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles:
κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς·
Sed* stulta mundi elegit Deus, vt
ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου †ἐξελέξατο ὁ θεός, ἵνα τοὺς 27
sapientes ‖ pudefaciat: & infirma mundi elegit Deus,
σοφοὺς καταισχύνῃ. καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεός,
vt ‖pudefaciat fortia. Et ignobilia mundi
ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά. καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου 28
& contemptibilia elegit Deus, & ρnon existentia, vt
καὶ τὰ †ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ θεός, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα
existentia aboleret: Vt non glorietur omnis
τὰ ὄντα *καταργήσῃ· ὅπως μὴ †καυχήσηται πᾶσα 29
caro in conspectu *Dei. Ex ipso autem vos estis
σὰρξ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε 30
in Christo Iesu: qui factus est nobis sapientia à Deo,* iustitiaque
ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ θεοῦ, δικαιοσύνη τε
& sanctificatio & redemptio: Vt, quemadmodum scri-
καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις. ἵνα, καθὼς γέγρα- 31
ptum est, ‖ Glorians, in Domino glorietur.
πται, ὁ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω.

*saluos facere ‖ Quoniam & — ρ signa — *est — * quæ sunt ἐκλέγω — ‖ confundat — ρ ea quæ nō sunt, vt ea quæ sunt destrueret. † ἐξουθενέω * καταργέω † καυχάω *eius. * & — ‖ Qui gloriatur.

CAP. II. β.

Et ego ρveniens ad vos, fratres, veni non in sublimi-
1 Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἦλθον οὐ καθ' ὑπερο-
tate sermonis aut sapientiæ, annuntians vobis testimonium *Dei.
χὴν λόγου ἢ σοφίας, καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ θεοῦ·
Non enim iudicaui* scire aliquid ‖in vobis, si non Iesum Christum,
2 οὐ γὰρ ἔκρινα τοῦ εἰδέναι τι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ ἰησοῦν χριστόν,
& hunc crucifixum. Et ego in infirmitate, & in
3 καὶ τοῦτον †ἐσταυρωμένον. καὶ ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ, καὶ ἐν
timore, & in tremore multo ρfactus sum apud vos:
φόβῳ, καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς·
Et sermo meus, & prædicatio mea non in persuasibilibus hu-
4 καὶ ὁ λόγος μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς ἀν-
manæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus &
θρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ
virtutis: Vt fides vestra non sit in sapientia hominum,
5 δυνάμεως, ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων,
sed in virtute Dei. Sapientiam autem loquimur *in
6 ἀλλ' ἐν δυνάμει θεοῦ. σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς
perfectis, sapientiam verò non seculi huius, neque principum
τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων
seculi huius qui destruuntur: Sed loquimur
7 τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν *καταργουμένων· ἀλλὰ λαλοῦμεν
sapientiam Dei in mysterio *occultatam, quam prædestinauit
σοφίαν θεοῦ ἐν μυστηρίῳ τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν
Deus ante secula in gloriam nostram: Quam nemo
8 ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν, ἣν οὐδεὶς
principum seculi huius cognouit. si enim cognouissent,
τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν. εἰ γὰρ ἔγνωσαν,
nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Sed, sicut
9 οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. ἀλλά, καθὼς
scriptum est, ‖Quæ oculus non vidit, ρ& auris non audiuit, ρ& in
γέγραπται, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ
cor hominis non ascendit, quæ præparauit Deus *dili-
καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγα-
gentibus illum: Nobis autem Deus reuelauit per Spiri-
10 πῶσιν αὐτόν· ἡμῖν δὲ ὁ θεὸς *ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ πνεύ-
tum suum. nam Spiritus ‖ omnia scrutatur, etiam profunda Dei:
ματος αὐτοῦ· τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα †ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ·
Quis enim scit hominum quæρ hominis, *si non spiri-
11 τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦ-
tus hominis qui *in ipso? ita & quæ Dei ‖ nemo ρnouit,
μα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν,
si non spiritus Dei. Nos autem non spiritum
12 εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ· ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα
*mundi accepimus, sed Spiritum qui *ex Deo: vt
τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα
sciamus ‖ ipsa à Deo donata nobis: Quæ & loquimur
13 εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν· ἃ καὶ λαλοῦμεν
non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in ρdoctis
οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς
Spiritus sancti, *spiritualibus spiritualia *conferentes.
πνεύματος ἁγίου, πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες.

ρ cùm venissem — *Christi. — *me ‖ inter vos, nisi — σταυρόω ρ fui — *inter perfectos: — καταργέω * quæ abscondita est: — ‖ Quod ρ nec — *iis qui diligunt — ἀποκαλύπτω ‖ enim ἐρευνάω ρ sunt *nisi — * est ‖ sunt ρ cognouit, nisi — *huius *est — ‖ quæ sunt — ρ doctrina — *comparantes,

Animalis autem homo non percipit ea quæ* Spiritus Dei.
14 ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ·
stultitia enim illi est: & non potest ‖cognoscere, quia spiritualiter
μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι· καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς
ρdiiudicantur. At spiritualis *diiudicat quidem om-
15 ἀνακρίνεται· ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάν-
nia: *ipse verò à nemine diiudicatur.
τα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται.
Quis enim cognouit sensum Domini, qui ‖instruet eum? Nos
16 τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου ὃς συμβιβάσει αὐτόν; ἡμεῖς
autem sensum Christi habemus.
δὲ νοῦν χριστοῦ ἔχομεν.

*sunt — ‖ intelligere: — ρ examinantur *autem — * & — ‖ instruat

CAP. III. γ'.

Et ego, fratres, non potui vobis loqui quasi
1 Καὶ ἐγώ, ἀδελφοί, οὐκ *ἠδυνήθην ὑμῖν λαλῆσαι ὡς
spiritualibus, sed quasi carnalibus: tanquam ρinfantibus in Christo:
πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς, ὡς νηπίοις ἐν χριστῷ·
Lac vobis potum dedi, & non escam: nondum enim poteratis.
2 γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα· οὔπω γὰρ ἠδύνασθε·
sed nec *adhuc nunc potestis. Adhuc enim carnales estis.
3 ἀλλ' οὔτε ἔτι νῦν δύνασθε· ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε·
Cùm enim *in vobis zelus & contentio, & dissidia, nonne
ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ
carnales estis, & secundum hominem ambulatis?
σαρκικοί ἐστε, καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε;
Cùm enim dicat quis: Ego quidem sum Pauli: alius autem, ego
4 ὅταν γὰρ λέγῃ τις, ἐγὼ μέν εἰμι παύλου· ἕτερος δέ, ἐγὼ
Apollo: nonne ‖carnales estis? ρQuis igitur est Paulus?
5 ἀπολλῶ, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε; τίς οὖν ἐστι παῦλος;
ρquis verò Apollo? nisi ministri *per quos credidistis, & vnicuique
τίς δὲ ἀπολλώς; ἀλλ' ἢ διάκονοι δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκάστῳ
sicut Dominus dedit. Ego plantaui, Apollo
6 ὡς ὁ κύριος ἔδωκεν. ἐγὼ *ἐφύτευσα, ἀπολλὼς
rigauit: sed Deus incrementum dedit. Itaque neque *plan-
7 ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς †ηὔξανεν. ὥστε οὔτε ὁ φυ-
tans est aliquid: neque ‖ rigans, sed ρille incrementū dans Deus.
τεύων ἐστί τι· οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων θεός.
*Plantans autem & rigans vnum sunt. (vnusquisque autem
8 ὁ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων ἕν εἰσιν· ἕκαστος δὲ τὸν
propriam mercedem accipiet secundum *proprium laborem.)
ἴδιον μισθὸν *λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον·
Dei enim sumus ‖ cooperatores: Dei agricultura ρ, Dei ædificatio estis.
9 θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί· θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε·
Secundum gratiam Dei *datam mihi, vt sapiens
10 κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι, ὡς σοφὸς
architectus fundamentum posui: alius autem superædificat.
ἀρχιτέκτων θεμέλιον *τέθεικα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ·
Vnusquisque autem videat quomodo superædificet.
ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ.
Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter
11 θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν
*iactum, quod est Iesus Christus. Si autem quis super-
12 κείμενον, ὅς ἐστιν ἰησοῦς ὁ χριστός. εἰ δέ τις ἐποι-
ædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pre-
κοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον, χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τι-
tiosos, ligna, fœnum, stipulam: Vniuscuiusque opus
13 μίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην. ἑκάστου τὸ ἔργον
manifestum ‖fiet. nam diesρ declarabit: quia in igne *reuela-
φανερὸν γενήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύ-
tur, & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit.
πτεται· καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει.
Si cuius opus manserit quod superædificauit, mercedem accipiet.
14 εἴ τινος τὸ ἔργον μένει ὃ †ἐπῳκοδόμησε, μισθὸν λήψεται.
Si cuius opus *exuretur, damnum faciet: ipse autem
15 εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ
*seruabitur, ita verò quasi per ignem. Nescitis
16 σωθήσεται, οὕτω δὲ ὡς διὰ πυρός. οὐκ οἴδατε
quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?
ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;
Si quis ‖ templum Dei ρcorrumpit, disperdet illum Deus. Nam
17 εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός· ὁ γὰρ
templum* Dei sanctum est, ‖qui estis vos.
ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς.
Nemo seipsum seducat: si quis videtur sapiens esse *in vobis,
18 μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω· εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν
in seculo hoc, stultus fiat, vt ‖ fiat sapiens.
ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός.
Nam sapientiaρ mundi huius, stultitia apud Deum est.
19 ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου, μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστι.
Scriptum est enim, *Comprehendens sapientes in astutia eorum.
γέγραπται γάρ, ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν.
Et iterum: Dominus nouit cogitationes sapientium,
20 καὶ πάλιν, κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν,
quoniam sunt vanæ. Itaque nemo glorietur in ho-
21 ὅτι εἰσὶ μάταιοι. ὥστε μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀν-
minibus. Omnia enim vestra sunt: Siue Paulus, siue
22 θρώποις· πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν, εἴτε παῦλος, εἴτε
Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors,
ἀπολλώς, εἴτε κηφᾶς· εἴτε κόσμος, εἴτε ζωή, εἴτε θάνατος,
εἴτε

δύναμαι ρ paruulis — *quidem — * sit inter vos — ‖ homines ρ Quid — *eius cui — φυτεύω *qui plantat αὐξάνω ‖ qui rigat, ρ qui dat — ρ qui autem plantat & qui rigat — *suum λαμβάνω — ‖ adiutores: ρ estis, — *quæ data est — τίθημι — *id quod positum est: — ‖ erit ρ enim Domini *reuelabitur: — ἐποικοδομέω *arserit, detrimentum patietur: — * saluus erit, sic tamen — ‖ autem ρ violauerit, — *enim ‖ quod — *inter vos, — ‖ fit — ρ enim — *Comprehendam

siue præsentia, siue futura: omnia* vestra sunt.
εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα· πάντα ὑμῶν ἐστιν·
Vos autem Christi: Christus autem Dei.
ὑμεῖς δὲ χριστοῦ, χριστὸς δὲ θεοῦ. 23

* enim

CAP. IIII. δ'.

Sic nos existimet homo vt ministros Chri-
Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας χρι- 1
sti, & dispensatores mysteriorum Dei. ‖ At reliquum,
στοῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ. ὃ δὲ λοιπόν, 2
quæritur ρ in dispensatoribus, vt fidelis quis inueniatur.
ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις † εὑρεθῇ.
Mihi autē * in minimum est vt à vobis diiudicer: aut ab
ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ 3
humano die: sed neque meipsum diiudico.
ἀνθρωπίνης ἡμέρας· ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω·
* Nihil enim mihiipsi conscius sum: sed non in hoc iu-
οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα· ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ * δε- 4
stificatus sum. * at diiudicans me, Dominus est.
δικαίωμαι· ὁ δὲ ἀνακρίνων με, κύριός ἐστιν.
Itaque ‖ ne ante tempus quid ρ iudicate, quoadvsque veniat Dominus:
ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, 5
qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit
ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς
consilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à
βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ
Deo. Hæc autem, fratres, transfiguraui in
τοῦ θεοῦ. ταῦτα δέ, ἀδελφοί, † μετεσχημάτισα εἰς 6
meipsum & Apollo propter vos vt in nobis discatis, ne suprà
ἐμαυτὸν καὶ ἀπολλὼ δι' ὑμᾶς· ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε τὸ μὴ ὑπὲρ
° quod scriptum est sapere: vt ne vnus * super vnum inflemini
ὃ γέγραπται φρονεῖν· ἵνα μὴ εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς * φυσιοῦσθε
aduersus alterum. Quis enim te discernit? Quid autē habes quod
κατὰ τοῦ ἑτέρου. τίς γάρ σε διακρίνει; τί δὲ ἔχεις ὃ 7
non accepisti? Si autem & accepisti, quid gloriaris quasi non ‖ accipiens?
οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών;
Iam saturati estis, iam ρ ditati estis, sine nobis
ἤδη * κεκορεσμένοι ἐστέ, ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν 8
* regnastis: & vtinam sanè regnetis, vt & nos
ἐβασιλεύσατε· καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς
vobis * simul regnemus. Puto enim quod Deus nos
ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν. δοκῶ γὰρ ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς 9
Apostolos nouissimos ‖ edidit tanquam morti destinatos: quia
τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους· ὅτι
spectaculum facti sumus mundo, & angelis, & hominibus.
θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις.
Nos stulti propter Christum: vos autem prudentes in Christo: nos
ἡμεῖς μωροὶ διὰ χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν χριστῷ· ἡμεῖς 10
infirmi, vos autem fortes: vos ρ gloriosi, nos autē * ignominiosi.
ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί· ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι·
Vsque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nu-
ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυ- 11
di sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus,
μνητεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν.
Et laboramus operantes * propriis manibus: ‖ conuiciis
καὶ κοπιῶμεν, ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσί· λοιδορού- 12
affecti, benedicimus: persecutionem ρ patientes, sustinemus.
μενοι, εὐλογοῦμεν· διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα·
* Blasphemati, obsecramus. tanquam purgamenta
βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν· ὡς περικαθάρματα 13
* mundi facti sumus, omnium peripsema vsque adhuc.
τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι.
Non ‖ pudore afficiens vos scribo hæc: sed vt ρ natos meos
οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου 14
charissimos moneo. * Si enim decem millia pædagogorum
ἀγαπητὰ νουθετῶ. ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς 15
habeatis in Christo: sed non multos patres. * In enim Christo
ἔχητε ἐν χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας· ἐν γὰρ χριστῷ
Iesu per Euangelium ego vos genui.
ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα.
Rogo ergo vos, imitatores mei estote.*
παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε. 16
‖ Propter hoc misi vobis Timotheum, qui est ρ natus meus
διὰ τοῦτο ἔπεμψα ὑμῖν τιμόθεον, ὅς ἐστι τέκνον μου 17
* dilectus & fidelis in Domino, qui vos commonefaciet
ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν κυρίῳ, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς
vias meas quæ * in Christo ‖, sicut vbique in omni eccle-
ὁδούς μου τὰς ἐν χριστῷ, καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλη-
sia doceo. Tanquam non ρ venturo autem me ad
σίᾳ διδάσκω. ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς 18
vos, * inflati sunt quidam. Veniam autem ci-
ὑμᾶς, † ἐφυσιώθησάν τινες. ἐλεύσομαι δὲ τα- 19
tò ad vos, si Dominus voluerit: & cognoscam non sermo-
χέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λό-
nem * inflatorum, sed virtutem.
γον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν.
Non enim in sermone ‖ regnum Dei, sed in virtute.
οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει. 20
Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate,
τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ, 21
ρ spirituque mansuetudinis?
πνεύματί τε πρᾳότητος;

‖ Hic iam
ρ inter dispensatores,
εὑρίσκω
* pro minimo
δικαιόω
* qui autem iudicat
‖ nolite
ρ iudicare:
μετασχηματίζω
* quam
* pro alio inflatur
φυσιόω
‖ acceperis?
ρ diuites facti
κορέομαι
* regnatis:
* cum
‖ ostendit,
ρ nobiles,
* ignobiles
* nostris
‖ maledicimur, &
ρ patimur, &
Blasphemamur, &
* huius
‖ vt confundam
ρ filios
Nam
* sicut & ego Christi.
‖ Ideo ad vos
ρ filius
* charissimus
* sunt ‖ Iesu,
ρ venturus sim
sic
φυσιόω
* eorum qui inflati sunt,
‖ est
ρ &

CAP. V. ε'.

Omnino auditur * in vobis fornicatio: & talis fornicatio,
1 Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία,
qualis nec ‖ in Gentibus nominatur: ita vt vxorem quendam
ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται, ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ
patris ρ habere. Et vos inflati estis: & non
2 πατρὸς ἔχειν· καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ, καὶ οὐχὶ
magis * luxistis, vt tollatur de medio vestrûm qui
μᾶλλον * ἐπενθήσατε, ἵνα † ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ
opus hoc fecit. Ego quidem enim vt absens
3 ἔργον τοῦτο ποιήσας. ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς ἀπὼν τῷ
corpore, præsens autem spiritu, iam iudicaui vt præsens
σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρών,
eum * sic hoc operatum, In nomine
4 τὸν οὕτω τοῦτο κατεργασάμενον, ἐν τῷ ὀνόματι
Domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis &
τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, † συναχθέντων ὑμῶν καὶ
meo spiritu, cum virtute Domini nostri Iesu
τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ
Christi, Tradere eiusmodi satanæ in inte-
5 χριστοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλε-
ritum carnis, vt spiritus ‖ seruetur in die Domini ρ
θρον τῆς σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου
Iesu Christi. Non * pulchra gloriatio vestra. Nescitis
6 ἰησοῦ χριστοῦ. οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν. οὐκ οἴδατε
quia modicū fermentum totam massam * fermentat?
ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ;
Expurgate igitur vetus fermentum, vt sitis noua
7 ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον
‖ massa, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum pro
φύραμα, καθώς ἐστε ἄζυμοι. καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ
nobis immolatus est, Christus. Itaque epulemur, non in
8 ἡμῶν † ἐτύθη, χριστός. ὥστε ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν
fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, sed
ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ'
in azymis sinceritatis & veritatis.
ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας.
Scripsi vobis in epistola, Ne ρ commisceri fornicariis.
9 ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ, μὴ † συναναμίγνυσθαι πόρνοις·
Et non * omnino fornicariis mundi huius, aut
10 καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ
auaris, aut rapacibus, aut * idololatris: alioquin de-
τοῖς πλεονέκταις, ἢ ἅρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις· ἐπεὶ ὀφεί-
beratis ‖ ex mundo ρ exire. Nunc autem scripsi
11 λετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν· νυνὶ δὲ ἔγραψα
vobis non commisceri, si * quis frater * nominatus
ὑμῖν μὴ συναναμίγνυσθαι, ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος
aut fornicator, aut maledicus, aut auarus, aut ‖ idololatra, aut
ἢ πόρνος, ἢ λοίδορος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ
ebriosus, aut rapax, ρ eiusmodi nec * comedere.
μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν.
Quid enim mihi * & eos qui foris iudicare? Nonne * eos intus vos
12 τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς
indicatis? ρ Eos autem ‖ foris Deus * iudicat. Et auferte
13 κρίνετε; τοὺς δὲ ἔξω ὁ θεὸς κρινεῖ. καὶ † ἐξαρεῖτε τὸν
malum ex vobis ipsis.
πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

CAP. VI. ς'.

Audet aliquis vestrûm negotium habens * ad alterum,
1 Τολμᾷ τις ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον,
iudicari apud ‖ iniustos, & non apud sanctos?
κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων;
ρ Nescitis quoniam sancti * mundum iudicabunt? Et si in vobis
2 οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσι; καὶ εἰ ἐν ὑμῖν
iudicabitur mundus, indigni estis * iudiciis minimis ‖?
κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων;
Nescitis quoniam angelos iudicabimus? ρ nedum vitalia?
3 οὐκ οἴδατε ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν; μήτιγε βιωτικά;
Vitalia quidem igitur iudicia si habueritis, * nihili fa-
4 βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξουθενη-
ctos in ecclesia, illos * sedere facite.
μένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε.
Ad verecundiam ‖ vobis dico. Sic non est ρ in vobis sapiens * neque
5 πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω· οὕτως οὐκ ἔνι ἐν ὑμῖν σοφὸς οὐδὲ
vnus, qui possit diiudicare inter fratrem suum?
εἷς, ὃς δυνήσεται διακρῖναι ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ;
Sed frater cum fratre * iudicatur, & hoc apud infideles.
6 ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων·
Iam quidē igitur omnino delictum ‖ vobis est, quòd iudicia habetis
7 ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ὑμῖν ἐστιν, ὅτι κρίματα ἔχετε
ρ cum vobisipsis. Propter quid non magis iniuriā accipitis? * Propter quid non
μεθ' ἑαυτῶν. διατί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διατί οὐχὶ
magis * damnum accipitis? Sed vos iniuriam facitis & ‖ damno
8 μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε καὶ ἀπο-
afficitis, & hoc ρ fratres. An nescitis quia * iniusti
9 στερεῖτε, καὶ ταῦτα ἀδελφούς; ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ἄδικοι
regnum Dei non possidebunt? * Ne errate. Neque
βασιλείαν θεοῦ οὐ † κληρονομήσουσι; μὴ πλανᾶσθε· οὔτε
fornicarii, neque ‖ idololatræ,
πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι,

Q οὔτε

* inter vos
‖ Gentes:
ρ aliquis habeat.
* luctum habuistis,
* πενθέω
† ἐξαίρω
* qui sic operatus est,
συνάγομαι
‖ saluus sit
ρ nostri
est bona
* corrumpit?
‖ conspersio
θύω
ρ commisceamini
συναναμίγνυμι
* vtique
* idolis seruientibus:
‖ de hoc ρ exisse.
* is qui
* nominatur, est
‖ idolis seruiens,
ρ cum
* cibum sumere,
* de iis qui sunt
ρ Nam * qui sunt
* iudicabit.
ἐξαίρω
* aduersus
‖ iniquos,
ρ An
* de mundo
* qui de ‖ iudiceris?
ρ quantò magis secularia? Secularia
* contemptibiles qui sunt
* constituite ad iudicandum.
‖ vestram
ρ inter vos
* quisquam,
* iudicio contendit:
‖ in
ρ inter vos. Quare
* Quare
* fraudem patimini?
‖ fraudatis:
ρ fratribus.
* iniqui
* Nolite errare.
κληρονομέω
‖ idolis seruientes

Neque adulteri, neque molles, neque masculorũ cõcubitores, neque
οὔτε μοιχοὶ, οὔτε μαλακοὶ, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε 10
fures, neque auari, neque ebriosi, *non conuitiatores, non
κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οὔτε μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ
rapaces, regnum Dei non possidebunt.
ἅρπαγες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι.
Et hæc ‖quidam eratis: sed abluti estis, sed sanctifi-
καὶ ταῦτά τινες ἦτε· ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιά- 11
cati estis, sed iustificati estis in nomine Domini ℘Iesu*, &
σθητε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, καὶ
in Spiritu Dei nostri. Omnia mihi licent,
ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν. πάντα μοι ἔξεστιν, 12
sed non omnia *conferunt. Omnia mihi licent, sed non ego
ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ
‖redigar potestate sub quoquam. Escæ
† ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. τὰ βρώματα τῇ 13
ventri, & venter escis. at Deus ℘& hunc &
κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν. ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ
has destruet. at corpus ℘non fornicationi, sed
ταῦτα καταργήσει· τὸ δὲ σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ
Domino, & Dominus corpori. At Deus* & Dominum
κυρίῳ, καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι. ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον 14
suscitauit, & nos suscitabit per virtutem suam.
ἤγειρε, καὶ ἡμᾶς * ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.
Nescitis quoniam corpora vestra membra Christi sunt? Tollens
οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη χριστοῦ ἐστιν; ἄρας 15
ergo membra Christi, faciam meretricis mẽbra?* Ne fiat.
οὖν τὰ μέλη τοῦ χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο.
An nescitis quoniam ‖agglutinatus meretrici, vnum corpus
ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά 16
℘est? Erunt enim, inquit, duo in carnem vnam.
ἐστιν; ἔσονται γάρ φησιν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.
*At agglutinatus Domino, vnus spiritus est.
ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστι. 17
Fugite fornicationem. Omne peccatum quodcunque fecerit
φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν ἁμάρτημα ὃ ἐὰν ποιήσῃ 18
homo, extra corpus est. *at fornicans, in
ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ
proprium corpus peccat. An nescitis quoniam ‖corpus vestrum
ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν, 19
tẽplum ℘qui in vobis sancti Spiritus est, quem habetis à Deo, &
ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, καὶ
non estis vestri*. Empti estis enim pretio*. Glorificate *iam Deum in
οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς· δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν 20
corpore vestro, & in spiritu vestro quæ sunt Dei.
τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐστι τοῦ θεοῦ.

CAP. VII. ζ.

De autem quibus scripsistis mihi, ‖Pulchrum homini mulie-
Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ γυναι- 1
rem non tangere. Propter autem ℘fornicationes vnusquisque
κὸς μὴ ἅπτεσθαι· διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος 2
suam vxorem habeat: & vnaquæque *proprium virum habeat.
τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω.
Vxori vir *debitam beneuolentiam reddat:
τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν ἀποδιδότω, 3
similiter autem & vxor viro. Mulier ‖proprij
ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου 4
corporis non habet potestatem, sed vir. Similiter autem & vir
σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνήρ· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ
‖proprij corporis non habet potestatem, sed mulier.
τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή.
*Ne fraudate alij alios, ℘si non quid ex consensu ad
μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μή τι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς 5
tempus, vt vacetis ieiunio & orationi: &
καιρὸν, ἵνα † σχολάζητε τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ· καὶ
iterum in idipsum *conueniatis, vt ne tentet vos
πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχησθε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ
satanas propter incontinentiam vestram. Hoc autem
σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν. τοῦτο δὲ 6
dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium.
λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγήν.
Volo enim omnes homines esse sicut & meipsum:
θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτόν· 7
sed vnusquisque proprium donum habet ex Deo, ‖hic quidem sic,
ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως,
‖ille verò sic. Dico autem non nuptis & vi-
ὃς δὲ οὕτως. λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χή- 8
duis, bonum illis est, si ℘ maneant sicut & ego.
ραις, καλὸν αὐτοῖς ἐστιν ἐὰν † μείνωσιν ὡς κἀγώ.
*Si verò non se continent, nubant: melius enim est
εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, † γαμησάτωσαν· κρεῖσσον γάρ ἐστι 9
nubere, quàm vri. * At matrimonio iunctis præcipio,
γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι. τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, 10
non ego, sed Dominus, Vxorem à viro non discedere.
οὐκ ἐγὼ ἀλλ' ὁ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ * χωρισθῆναι·
‖Si verò & discesserit, ℘maneat innupta, aut viro *recon-
ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλ- 11
cilietur. Et virum vxorem non * dimittere.
λαγήτω· καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ † ἀφιέναι.
At cæteris ego dico, non Dominus, Siquis frater
τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέγω, οὐχ ὁ κύριος, εἴ τις ἀδελφὸς 12

Margin: * neque maledici, neque; ‖ quidem fuistis:; ℘ nostri *Christi; * expediunt.; ‖ nullius; ἐξουσιάζω; ℘ autem; verò; ἐξεγείρω; * Absit.; ‖ qui adhæret; ℘ efficitur?; * Qui autem adhæret; * qui autem fornicatur, in suum; ‖ membra vestra; ℘ sunt; * magno; * & portate; ‖ Bonum est; ℘ societatem; * suum; * debitum; ‖ sui; * Nolite fraudare inuicẽ, nisi forte; σχολάζω; * reuertimini,; ‖ alius; ℘ sic per; μένω; * Quod; γαμέω; * Iis autem qui sunt; χωρίζω; ‖ Quod; ℘ manere innuptam,; * suo reconciliari, Et vir; * dimittat. Nam; ἀφίημι

vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo,
γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὐτὴ συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ,
non dimittat illam. Et mulier si qua habet virum
13 μὴ ἀφιέτω αὐτήν. καὶ γυνὴ ἥτις ἔχει ἄνδρα
infidelem, & ‖ipse consentit habitare cum illa, non dimittat
ἄπιστον, καὶ αὐτὸς συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω
℘ eum. Sanctificatus est enim vir infidelis in vxore,
14 αὐτόν. † ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί,
& sanctificata est mulier infidelis * in viro: alioquin ‖na-
καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί· ἐπεὶ ἄρα τὰ τέ-
ti vestri immundi ℘sunt: nunc autem sancti sunt.
κνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστι· νῦν δὲ ἅγιά ἐστιν.
*Si verò infidelis discedit, discedat. non *serui-
15 εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωριζέσθω. οὐ * δε-
tuti subiectus est frater aut soror in huiusmodi. in autem
δούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιούτοις· ἐν δὲ
pace vocauit nos Deus. Quid ‖ enim scis mulier, si
16 εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ θεός. τί γὰρ οἶδας γύναι, εἰ
virum ℘ seruabis? aut quid scis vir, si mulierem *seruabis?
τὸν ἄνδρα σώσεις; ἢ τί οἶδας ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις;
Si non vnicuique sicut * partitus est Deus, vnũquemq; sicut vocauit
17 εἰ μὴ ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ θεός, ἕκαστον ὡς κέκληκεν ὁ
‖Dominus, ita ambulet: & sic in ecclesiis omnibus
κύριος, οὕτω περιπατείτω· καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάσαις
℘ constituo. Circuncisus aliquis vocatus est? nõ addu-
18 διατάσσομαι. * περιτετμημένος τις ἐκλήθη; μὴ ἐπι-
cat præputiũ. In præputio vocatus est? non circuncidatur.
σπάσθω· ἐν ἀκροβυστίᾳ τις ἐκλήθη; μὴ περιτεμνέσθω.
Circuncisio nihil est, & præputium nihil est:
19 ἡ περιτομὴ οὐδέν ἐστι, καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐστιν,
sed obseruatio mandatorum Dei.
ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν θεοῦ.
Vnusquisque in vocatione, qua vocatus est, in ea permaneat.
20 ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ᾗ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ μενέτω.
Seruus vocatus es? non tibi sit curæ. sed si & potes
21 δοῦλος ἐκλήθης; μή σοι μελέτω· ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι
liber fieri, magis vtere.
ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι.
*Nam in Domino vocatus * seruus, libertus Domini est:
22 ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς δοῦλος, ἀπελεύθερος κυρίου ἐστίν·
similiter & liber vocatus ℘ seruus est Christi.
ὁμοίως καὶ ὁ ἐλεύθερος κληθεὶς, δοῦλός ἐστι χριστοῦ.
Precio empti estis: *ne fiatis serui hominum.
23 τιμῆς ἠγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων.
Vnusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud
24 ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ
Deum. De autem virginibus præceptum Domini
25 θεῷ. περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου
non habeo: *sententiam autem do, tanquam misericordiam consecutus
οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι ὡς † ἠλεημένος
à Domino fidelis ‖ esse.
ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι.
Existimo ergo hoc ℘pulchrum esse propter instantem
26 νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν
necessitatem: quoniam ℘pulchrum homini sic esse.
ἀνάγκην, ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ τὸ οὕτως εἶναι.
Alligatus es vxori, *ne quære solutionem. solutus es ab
27 † δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτει λύσιν· * λέλυσαι ἀπὸ
vxore? *ne quære vxorem.
γυναικός; μὴ ζήτει γυναῖκα.
Si autem & acceperis vxorẽ, non peccasti. Et si nupserit
28 ἐὰν δὲ καὶ γήμῃς, οὐχ ἥμαρτες· καὶ ἐὰν γήμῃ ἡ
virgo, non peccauit. tribulationem ‖verò carnis habebunt
παρθένος, οὐχ ἥμαρτε· θλῖψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ
huiusmodi. Ego autem vobis parco.
τοιοῦτοι. ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι.
Hoc ℘autem dico, fratres, tempus *contractum reliquum
29 τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί, ὁ καιρὸς † συνεσταλμένος τὸ λοιπόν
est, vt & *habentes vxores, tanquam non habentes sint.
ἐστιν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὦσι·
Et ‖flentes, tanquam non flentes: & ℘gaudentes, tanquam
30 καὶ οἱ κλαίοντες, ὡς μὴ κλαίοντες· καὶ οἱ χαίροντες, ὡς
non gaudentes: & *ementes, tanquam non possidentes:
μὴ χαίροντες, καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς μὴ κατέχοντες·
Et *vtentes mundo hoc, tãquam non ‖ abutentes.
31 καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς μὴ καταχρώμενοι.
præterit enim figura mundi huius. Volo autem vos
32 παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. θέλω δὲ ὑμᾶς
sine solicitudine esse. ℘ Cælebs curat quæ Domini*, quomodo placebit
ἀμερίμνους εἶναι. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσει
Domino. At vxorem ducens curat quæ mundi,
33 τῷ κυρίῳ. ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου,
quomodo placeat vxori. ‖ Diuisa sunt.
πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί. * μεμέρισται·
Et mulier & virgo innupta ℘ curat quæ
34 καὶ ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ
Domini*, vt sit sancta & corpore & spiritu. *at nupta
κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι· ἡ δὲ γαμήσασα
curat quæ mundi, quomodo placeat viro.
μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί.
‖ Hoc verò ad vestram ipsorum vtilitatem dico, non vt
35 τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα
βρόχον

Margin: ‖ hic; ℘ virum.; * per mulierem fidelem; ἁγιάζω; * per virum fidelem.; ‖ filij; ℘ essent.; * Quod; * enim; δουλόω; ‖ Vnde; ℘ saluum facies? aut vnde; * saluam facies? nisi; * diuisit Dominus; ‖ Deus,; ℘ doceo.; περιτέμνω; * Qui enim; * est; ‖ qui; ℘ est; nolite fieri; * consilium; ἐλεέομαι; ‖ vt sim.; ℘ bonum; † δέομαι; * noli quærere; * λύω; ‖ tamen; ℘ itaque; * breue est; συστέλλω; * qui habent; ‖ qui flent,; ℘ qui gaudent,; qui emunt,; * qui vtuntur,; ‖ vtantur.; ℘ Qui sine vxore est, solicitus est; * sunt,; * placeat Deo. Qui autem cum vxore est, solicitus est quæ sunt; ‖ & diuisus est.; μερίζω; ℘ cogitat; * sunt,; * Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt; ‖ Porrò

laqueum vobis iniiciam, sed ad decens & bene adhærens
βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπάρεδρον
Domino indistracte. Si autem quis indecens esse super
τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως. εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν 36
virginem suam existimat, & si sit superadulta, & ita debet
παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ἦ ὑπέρακμος, καὶ οὕτως ὀφείλῃ
fieri: quod vult faciat: non peccat: iungantur matrimonio.
γίνεσθαι, ὃ θέλει ποιείτω· οὐχ ἁμαρτάνει· γαμείτωσαν.
Qui vero stetit firmus in corde, non habens necessitatem,
ὃς δὲ ἕστηκεν ἑδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ ἔχων ἀνάγκην, 37
potestatem autem habet circa propriam voluntatem, & hoc iudicauit
ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ τοῦτο κέκρικεν
in corde suo, seruare suam virginem, bene facit.
ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιεῖ.
Itaque & matrimonio iungens, pulchrè facit: at non matrimonio iungens,
ὥστε καὶ ὁ γαμίζων, καλῶς ποιεῖ. ὁ δὲ μὴ γαμίζων, 38
melius facit. Mulier alligata est legi in quantum tempus
κρεῖσσον ποιεῖ. γυνὴ δέδεται νόμῳ ἐφ' ὅσον χρόνον 39
viuit vir eius: si vero dormierit vir, libera est cui
ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· ἐὰν δὲ κοιμηθῇ ὁ ἀνήρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ
vult nubere, tantùm in Domino. Beatior autem
θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν κυρίῳ. μακαριωτέρα δὲ 40
est si sic maneat, secundùm meam sententiam. Puto autè & ego
ἐστὶν ἐὰν οὕτω μείνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην. δοκῶ δὲ κἀγὼ
Spiritum Dei habere.
πνεῦμα θεοῦ ἔχειν.

CAP. VIII. η'.

De autem idolis immolatis, scimus quia omnes scientiam
Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων, οἴδαμεν ὅτι πάντες γνῶσιν 1
habemus. Scientia inflat, at charitas ædificat.
ἔχομεν· ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ.
Si autè quis existimat scire aliquid, nondum quicquam cognouit
εἰ δέ τις δοκεῖ εἰδέναί τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνω 2
quemadmodum oportet nosse. Si autem quis diligit Deum,
καθὼς δεῖ γνῶναι. εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν θεόν, 3
hic cognitus est ab eo. De esca igitur
οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ. περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν 4
idolothytorum, scimus quia nihil idolum in mundo: & quòd
εἰδωλοθύτων, οἴδαμεν ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι
nullus Deus alter, si non vnus. Etenim etsi sunt
οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ εἷς. καὶ γὰρ εἰ εἰσὶν 5
dicti dij, siue in cælo, siue in terra, (sicut sunt
λεγόμενοι θεοί, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς, (ὥσπερ εἰσὶν
dij multi, & domini multi,) Sed nobis vnus Deus,
θεοὶ πολλοί, καὶ κύριοι πολλοί) ἀλλ' ἡμῖν εἷς θεὸς ὁ 6
Pater, ex quo omnia, & nos in illum: & vnus Dominus
πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν· καὶ εἷς κύριος
Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.
Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ.
Sed non in omnibus illa scientia. Quidam autem conscientia
ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις. τινὲς δὲ τῇ συνειδήσει 7
idoli vsque nunc, quasi idolis immolatum manducant: & con-
τοῦ εἰδώλου ἕως ἄρτι ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι, καὶ ἡ συν-
scientia ipsorum infirma existens, polluitur.
είδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα μολύνεται.
Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim si mandu-
βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ θεῷ· οὔτε γὰρ ἐὰν φά- 8
cauerimus, abundamus: neque si non manducauerimus, deficimur.
γωμεν, περισσεύομεν· οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα.
Videte autem ne forte auctoritas vestra iste offendiculum
βλέπετε δὲ μὴ πως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα 9
fiat infirmis. Si enim quis videritpie
γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν. ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σε τὸν 10
habentem scientiam, in idolio recumbentem, nonne conscientia
ἔχοντα γνῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις
eius infirmi existentis, ædificabitur ad idolothyta
αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα
manducandum? Et peribit infirmus frater in
ἐσθίειν; καὶ ἀπολεῖται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς ὁ δι' 11
tua scientia, propter quem Christus mortuus est?
τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν;
Sic autem peccantes in fratres, & percutientes
οὕτω δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τύποντες 12
eorum conscientiam infirmam, in Christum peccatis.
αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε.
Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non mandu-
διόπερ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φά- 13
cabo carnem in æternum, vt ne fratrem meum scandalizem.
γω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω.

CAP. IX. θ'.

Non sum Apostolus? non sum liber? nonne Iesum
Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐχὶ Ἰησοῦν 1
Christum Dominum nostrum vidi? Non opus meum vos estis
τὸν κύριον ἡμῶν ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε
in Domino? Si aliis non sum Apostolus, at certè vobis
ἐν κυρίῳ; εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν 2
sum. nam signaculum mei apostolatus vos estis in Domino.
εἰμί· ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς ὑμεῖς ἐστε ἐν κυρίῳ.

Mea defensio me inquirentibus, hæc est:
ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν, αὕτη ἐστί.
Num non habemus potestatem manducandi & bibendi?
μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πεῖν; 4
Num non habemus potestatem sororem mulierem circunducendi,
μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, 5
sicut & cæteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?
ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κυρίου, καὶ Κηφᾶς;
Aut solus ego & Barnabas, non habemus potestatem hoc
ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ 6
non operandi? Quis militat propriis stipendiis vnquam?
μὴ ἐργάζεσθαι; τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; 7
Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Aut
τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ
quis pascit gregem, & de lacte gregis
τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης
non manducat? Num secundum hominem hæc dico?
οὐκ ἐσθίει; μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λέγω; 8
An nonne & Lex hæc dicit?
ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει;
In enim lege Moysis scriptum est: Non alligabis os
ἐν γὰρ τῷ νόμῳ Μωσέως γέγραπται, οὐ φιμώσεις 9
boni trituranti. Num bouum cura est Deo?
βοῦς ἀλοῶντα· μὴ περὶ βοῶν μέλει τῷ θεῷ;
An propter nos omnino dicit? Propter nos enim scripta sunt, quoniam
ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι 10
in spe debet arans arare: & triturans
ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν· καὶ ὁ ἀλοῶν τῆς
spei suæ participare, in spe.
ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν, ἐπ' ἐλπίδι.
Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnum
εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα εἰ 11
nos vestra carnalia metamus? Si alij
ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν; εἰ ἄλλοι τῆς 12
potestatis vestræ participes sunt, non potius nos? Sed non vsi su-
ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐχρη-
mus potestate hac: sed omnia sustinemus, vt ne
σάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μὴ
remorationem aliquam demus Euangelio Christi.
ἐγκοπήν τινα δώσομεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ.
Nescitis quoniam sacra operantes de sacrario
οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι, ἐκ τοῦ ἱεροῦ 13
edunt? altari sassidentes, altari
ἐσθίουσιν; οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ παρεδρεύοντες, τῷ θυσιαστηρίῳ
comparticipant? ita & Dominus ordinauit Euan-
συμμερίζονται; οὕτω καὶ ὁ κύριος διέταξε τοῖς τὸ εὐαγ- 14
gelium annuntiantibus, de Euangelio viuere.
γέλιον καταγγέλλουσιν, ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν.
Ego autem nullo vsus sum horum: non scripsi autem
ἐγὼ δὲ οὐδενὶ τούτων. οὐκ ἔγραψα δὲ 15
hæc, vt ita fiant in me: bonum enim mihi magis mo-
ταῦτα, ἵνα οὕτω γένηται ἐν ἐμοί· καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀπο-
ri, quàm gloriationem meam vt quis euacuet.
θανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ.
Si enim euangelizauero, non est mihi gloriatio. necessitas
ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα· ἀνάγκη 16
enim mihi incumbit: væ autem mihi est, si non euangelizauero.
γὰρ μοι ἐπίκειται· οὐαὶ δὲ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι.
Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: si autem invitus,
εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, 17
dispensationem creditam suscepi. Quæ ergo mihi est merces?
οἰκονομίαν πεπίστευμαι. τίς οὖν μοί ἐστιν ὁ μισθός;
Vt euangelizans insumptuosum ponam Euangelium
ἵνα εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ
Christi, ad non abutendum potestate mea in
χριστοῦ, εἰς τὸ μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ
Euangelio. Liber enim existens ex omnibus, omnium
εὐαγγελίῳ. ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν 19
meipsum seruum feci, vt plures lucrifacerem.
ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω.
Et factus sum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos
καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους 20
incerarem: Iis sub legem, quasi sub lege, vt eos
κερδήσω· τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς
sub lege lucrifaciam. Exlegibus vt exlex, (non existens exlex
ὑπὸ νόμον κερδήσω· τοῖς ἄνομοις ὡς ἄνομος (μὴ ὢν ἄνομος 21
Deo, sed inlex Christo.) vt lucrifaciam exlegis.
θεῷ, ἀλλ' ἔννομος Χριστῷ.) ἵνα κερδήσω ἀνόμους.
Factus sum infirmis vt infirmus, vt infirmos
ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς 22
lucrifaciam. Omnibus factus sum omnia, vt omnino aliquos
κερδήσω· τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς
seruem. Hoc autem facio propter Euangelium, vt par-
σώσω. τοῦτο δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συν- 23
ticeps eius efficiar. Nescitis quòd in sta-
κοινωνὸς αὐτοῦ γένωμαι. οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἐν στα-
dio currentes, omnes quidem currunt, vnus verò accipit
δίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει
brauium? Sic currite vt comprehendatis.
τὸ βραβεῖον; οὕτω τρέχετε ἵνα καταλάβητε.
Omnis autem certans, omnia continens est: illi
πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται· ἐκεῖνοι

quidē igitur vt corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam.
μὴ οὖν ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν· ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον.
Ego igitur sic curro, quasi non in incertum: sic pugno,
ἐγὼ τοίνυν οὕτω τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως· οὕτω πυκτεύω, 26
quasi non aerem verberans: Sed * obtundo meum
ὡς οὐκ ἀέρα δέρων· ἀλλ' ὑποπιάζω μου τὸ 27
corpus, & in seruitutem redigo: ne fortè ‖ aliis prædicans ipse
σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μή πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς
reprobus efficiar.
ἀδόκιμος γένωμαι.

CAP. X. ί.

Nolo ρ autem vos ignorare, fratres, quoniam patres
Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς † ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν
nostri omnes sub nubem fuerunt: & omnes per
πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς
mare transierunt: Et omnes in Moysen
θαλάσσης διῆλθον· καὶ πάντες εἰς τὸν Μωυσῆν 2
baptizati sunt in nube & in mari:
ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ, καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ·
Et omnes eandem escam spiritalem manducauerunt:
καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον· 3
Et omnes eundem potum spiritalem biberunt: (bibebant * enim
καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπον· ἔπινον γὰρ 4
de spiritali * sequente petra: at petra ‖ erat Christus.
ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ χριστός.
Sed non in pluribus eorum ρ probauit Deus: Pro-
ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ θεός. * κατε- 5
strati sunt enim in deserto. Hæc autem * typi nostri
τρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν 6
facta sunt, * ad non esse nos concupiscentes malorum, sicut
ἐγένηθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς
& illi concupierunt. Neque idololatræ effi-
κἀκεῖνοι † ἐπεθύμησαν. μηδὲ εἰδωλολάτραι γί- 7
ciamini, sicut quidam ‖ eorum, quemadmodum scriptum est, Sedit
νεσθε, καθώς τινες αὐτῶν, ὥσπερ γέγραπται, ἐκάθισεν ὁ
populus ad edendum & bibendum: & surrexerunt ludere.
λαὸς τοῦ φαγεῖν καὶ πεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν.
Neque fornicemur, sicut quidam * eorum fornicati sunt,
μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν † ἐπόρνευσαν, 8
& ceciderunt in vna die viginti tria millia.
καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες.
Neque tentemus Christum, sicut & quidam eorum
μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν χριστόν, καθὼς καί τινες αὐτῶν 9
tentauerunt, & à serpentibus perierunt.
† ἐπείρασαν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλοντο·
Neque * murmurate, sicut & quidam eorum murmurauerunt, &
μηδὲ γογγύζετε, καθὼς καὶ τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ 10
perierunt ab exterminatore. Hæc autem omnia
ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ. ταῦτα δὲ πάντα 11
‖ typi contingebant illis: scripta sunt autem ad ρ admonitionem
τύποι συνέβαινον ἐκείνοις· ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν
nostram: in quos, fines seculorum deuenerunt:
ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων † κατήντησεν.
Itaque * existimans stare, videat ne cadat.
ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ. 12
Tentatio vos non apprehēdit, * si non humana: fidelis
πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν εἰ μὴ ἀνθρώπινος· πιστὸς 13
autem Deus ‖, qui non patietur vos tentari, supra ρ quod po-
δὲ ὁ θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς * πειρασθῆναι, ὑπὲρ ὃ δύ-
testis: sed faciet cum tentatione etiam prouentum, * ad
ναστε· ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ
posse vos sustinere. Quapropter, fratres mei
δύνασθαι ὑμᾶς ὑποφέρειν. διό, ἀδελφοί μου 14
dilecti, fugite ab * idololatria.
ἀγαπητοί, φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας·
Vt prudentibus loquor: iudicate vos ‖ quod dico.
ὡς φρονίμοις λέγω· κρίνατε ὑμεῖς ὃ φημι. 15
Calix benedictionis cui benedicimus, nonne cōmunicatio
τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία 16
sanguinis Christi est? ρ Panem quem frangimus, nonne * com-
τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ ἐστι; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοι-
munio corporis * Christi est? Quoniam vnus panis,
νωνία τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ ἐστιν; ὅτι εἷς ἄρτος, 17
vnum corpus multi sumus: nam omnes ‖ de vno pane
ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν. οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου
participamus. Videte Israel secundùm carnem: nonne
μετέχομεν. βλέπετε τὸν ἰσραὴλ κατὰ σάρκα· οὐχὶ 18
ρ edentes victimas, participes altaris sunt?
οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσί;
Quid ergo dico? quòd * idolum quid est? aut quòd * idolothytum
τί οὖν φημι; ὅτι εἴδωλόν, τί ἐστιν; ἢ ὅτι εἰδωλόθυτόν, 19
quid est? Sed quòd quæ immolant Gentes, dæmoniis immolāt, &
τί ἐστιν; ἀλλ' ὅτι ἃ θύουσι τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύουσι, καὶ 20
non Deo. Nolo autem vos ‖ communicatores dæmoniorum fieri.
οὐ θεῷ. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γίνεσθαι.
Non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non
οὐ δύνασθε ποτήριον κυρίου πίνειν καὶ ποτήριον δαιμονίων· οὐ 21
potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.
δύνασθε τραπέζης κυρίου μετέχειν καὶ τραπέζης δαιμονίων.
An ρ irritamus Dominum? * Num fortiores illo sumus?
ἢ παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμεν; 22

Omnia mihi licent, sed non omnia * conferunt. Omnia mihi * expediunt.
πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα μοι 23
licent, sed non omnia ædificant. Nemo ‖ suum ‖ quod est
ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ 24
quærat, sed quod alterius quisque. Omne in
ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος. πᾶν τὸ ἐν 25
macello ρ venditum, manducatet nihil interrogantes propter ρ quod venit
μακέλλῳ † πωλούμενον ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν πωλεῖται
conscientiam. Nam Domini ‖ terra, & plenitudo eius.
συνείδησιν· τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς.
Si vero quis vocat vos infidelium, & vultis ire,
εἰ δέ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων, καὶ θέλετε πορεύεσθαι, 27
omne ‖ appositum vobis manducate, nihil interrogantes propter ‖ quod apponitur
πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ
conscientiam. Si autem quis vobis dixerit: Hoc ido-
τὴν συνείδησιν· ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ, τοῦτο εἰδω- 28
lis immolatū est, ρ ne edite propter illum ‖ indicantem, & ρ nolite mādūcare
λόθυτόν ἐστι, μὴ ἐσθίετε δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα, καὶ τὴν ‖ qui indicauit, & propter
conscientiam. nam Domini terra, & plenitudo eius.
συνείδησιν· τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς.
Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius.
συνείδησιν δὲ λέγω οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τοῦ ἑτέρου. 29
Vt quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia?
ἵνατί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως;
Si vero ego * gratia participo, quid blasphemor pro eo quod * cum
εἰ δὲ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι ὑπὲρ οὗ 30
ego gratias ago? Siue ergo manducatis, siue bibitis, siue ‖ quid ‖ aliud
ἐγὼ εὐχαριστῶ; εἴτε οὖν ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τὸ 31
facitis, omnia in gloriam Dei facite. Sine offensione
ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι
estote & Iudæis & Gentibus, & ecclesiæ Dei:
γίνεσθε καὶ ἰουδαίοις καὶ ἕλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ·
Sicut & ego ρ omnia omnibus placeo: non quærens ‖ meum ipsius ρ per
καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ ‖ quod mihi vtile
commodum, sed quod * multorum, vt seruentur. est, * multis: vt saluē fiant.
συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι.

CAP. XI. ια.

Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.
Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ χριστοῦ. 1
Laudo autem vos, fratres, quòd ‖ omnia * mea memineritis: * per, * mei memores estis:
Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὅτι πάντα μου † μέμνησθε, μνήμαι καὶ
& sicut tradidi vobis, ‖ traditiones retinetis.
καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε. μέμνημαι
Volo autem vos scire, quòd omnis viri caput, ‖ præcepta mea tenetis,
θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ, ὁ 3
Christus est: caput autem mulieris, viri: caput verò Chri-
χριστός ἐστι· κεφαλὴ δὲ γυναικὸς, ὁ ἀνήρ· κεφαλὴ δὲ χρι-
sti, Deus. Omnis vir orans aut prophetans
στοῦ, ὁ θεός. πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος ἢ προφητεύων 4
ρ circum caput habens, deturpat suum caput. ρ velato capite,
κατὰ κεφαλῆς ἔχων, καταισχύνει τὴν ἑαυτοῦ κεφαλήν·
Omnis autem mulier orans aut prophetans non ve-
πᾶσα δὲ γυνὴ προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατα- 5
lato capite, deturpat caput suum. vnum
καλύπτῳ τῇ κεφαλῇ, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς· ἓν
enim est ‖ ac idem vasa. ‖ ac si decaluetur. Nam
γὰρ ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ τῇ † ἐξυρημένῃ.
Si enim non velatur mulier, & tondeatur. Si verò turpe * ξυρέω ἢ
εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνὴ, καὶ κειράσθω. εἰ δὲ αἰσχρὸν 6
mulieri tonderi aut ‖ radi, veletur. ξυράω
γυναικὶ τὸ κείρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω. * est
Vir quidē enim non debet velare caput ρ, imago ‖ decaluari; velet
ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν 7 caput suum. ρ suum: quoniam
& gloria Dei * existens: mulier autem, gloria viri est.
καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων· γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν. est:
Non enim est vir ex muliere, sed mulier ex viro.
οὐ γὰρ ἐστιν ἀνὴρ ἐκ γυναικὸς, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός· 8
Etenim non creatus est vir propter mulierem, sed mulier
καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ 9
propter virum. * Propter hoc debet mulier potestatem * Ideo
διὰ τὸν ἄνδρα. διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν 10
habere supra caput, propter angelos. Veruntamen neque
ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τοὺς ἀγγέλους. πλὴν οὔτε ‖ effetis,
vir sine muliere, neque mulier sine viro in Domino.
ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς ἐν κυρίῳ· ‖ Nam
Sicut enim mulier de viro, ita & vir per
ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς, οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς 12
mulierem: at omnia ρ ex Deo. * In vobis ipsis ρ autem
γυναικὸς, τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ. ἐν ὑμῖν αὐτοῖς * Vosipsi
13 iudicate: * decorum est mulierem non velatam Deum * decet
κρίνατε· πρέπον ἐστὶ γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ θεῷ
orare? Aut nec ipsa natura docet vos,
προσεύχεσθαι; ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ὑμᾶς
quòd vir quidem si ‖ comatus sit, ignominia illi est: Mulier verò
14 ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστι· γυνὴ δὲ ‖ comam nutriat,
si ‖ comata sit, gloria illi est: quoniam ‖ coma pro velamine capilli
ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστιν· ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου
* data est ei. Si autem quis videtur contentiosus esse, nos * dati sum.
15 δέδοται αὐτῇ· εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς ρ Alij
talem consuetudinem non habemus, neque ecclesiæ Dei.
τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ.

τοῦ

Hoc autem *denuntians non ‖ laudo, quòd non in melius,
τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖττον, 17
sed in deterius conuenitis. Primum quidem enim con-
ἀλλ' εἰς τὸ ἧττον συνέρχεσθε. πρῶτον μὲν γὰρ συν- 18
uenientibus vobis in ρecclesia, audio scissuras ρin vobis
ερχομένων ὑμῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀκούω σχίσματα ἐν ὑμῖν
esse: & *partem aliquam credo. ‖ Oportet enim & in
ὑπάρχειν, καὶ μέρος πιστεύω. δεῖ γὰρ καὶ ἐν 19
vobis hæreses esse: vt ρ probati, manifesti fiant in vobis.
ὑμῖν αἱρέσεις εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν.
Conuenientibus ergo vobis in vnum, non est dominicam
συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτό, οὐκ ἔστι κυριακὸν 20
cœnam manducare. Vnusquisque enim *propriam cœnam præ-
δεῖπνον φαγεῖν· ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προ- 21
sumit ‖ in edendo. Et ρhic quidem esurit, ρhic autem ebrius est.
λαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν, καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει.
*Non enim domos non habetis ad manducandum & bibendum? aut
μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ 22
* ecclesiam Dei contemnitis, & *pudefacitis nos
τὴν ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ
habentes? Quid vobis dicam? ‖ Laudabo vos in hoc? non laudo.
ἔχοντας; τί ὑμῖν εἰπω; †ἐπαινέσω ὑμᾶς ἐν τούτῳ; οὐκ ἐπαινῶ.
Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis,
ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, 23
quoniã Dominus Iesus in nocte qua tradebatur, accepit panem,
ὅτι ὁ κύριος ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδετο, ἔλαβεν ἄρτον,
Et gratias agens fregit, & dixit: Accipite, ρmanducate:
καὶ † εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ εἶπε, λάβετε, φάγετε· 24
hoc meum est corpus quod pro vobis *frangitur: hoc facite
τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν *κλώμενον. τοῦτο ποιεῖτε
in meam commemorationem. Similiter & calicem
εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον 25
*post cœnasse, dicens: Hic calix nouum testamentum
μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων, τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη
est in meo sanguine. hoc facite, quotiescunque bibetis, in
ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι. τοῦτο ποιεῖτε ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς
meam commemorationem. Quotiescunque enim manducabitis
τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν 26
panem hunc, & ‖ poculum hoc bibetis, mortem Do-
ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυ-
mini ρannuntiatis, vsque quo veniat. Itaque quicunque
ρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. ὥστε ὃς ἂν 27
manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne,
ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ κυρίου ἀναξίως,
reus erit corporis & sanguinis Domini.
ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου.
Probet autem homo seipsum, & sic de pane
δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου 28
edat, & de calice bibat. *Nam edens & bibens
ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω· ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων 29
indigne, iudicium sibi ipsi manducat & bibit, non diiudicans
ἀναξίως, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ
corpus Domini. *Propter hoc in vobis multi infirmi
σῶμα τοῦ κυρίου. διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς 30
& imbecilles, & dormiunt multi. ‖ Si enim nosmetipsos diu-
καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς δι- 31
dicaremus, non vtique iudicaremur. ρIudicati autem, à
κρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. κρινόμενοι δὲ, ὑπὸ τοῦ 32
Domino *erudimur: vt non cum* mundo condamnemur.
κυρίου †παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν.
Itaque, fratres mei, ‖ conuenientes ad manducandum, ρ alij alios
ὥστε, ἀδελφοί μου, συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν, ἀλλήλοις 33
expectate. Si vero quis esurit, *in domo manducet: vt non in
ἐκδέχεσθε. εἰ δέ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς 34
iudicium conueniatis. *At reliqua vt venero, disponam.
κρίμα συνέρχησθε. τὰ δὲ λοιπὰ ὡς ἂν ἔλθω, διατάξομαι.

CAP. XII. ιγ.

De autem spiritualibus, fratres, nolo vos ignorare.
Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν, ἀδελφοί, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν. 1
Scitis quoniã cùm Gentes ‖ essetis, ad simulachra muta,
οἴδατε ὅτι ὅτε ἔθνη ἦτε, πρὸς τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα, 2
prout ducebamini, ρ abducti. Ideo notum facio vobis, quòd
ὡς ἂν ἤγεσθε, ἀπαγόμενοι. διὸ γνωρίζω ὑμῖν ὅτι 3
nemo in spiritu Dei loquens, dicit anathema Iesum. Et nemo
οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα ἰησοῦν· καὶ οὐδεὶς
potest dicere, *Dominum Iesum, si non in Spiritu sancto.
δύναται εἰπεῖν, κύριον ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ.
*Discrimina verò gratiarum sunt: at idem ‖ Spiritus.
διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα· 4
Et ρdiscrimina ministrationum sunt, & idem *Dominus.
καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσὶ, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος· 5
Et diuisiones operationum sunt, at idem *est Deus,
καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτός ἐστι θεὸς ὁ 6
‖ efficiens omnia in omnibus. Vnicuique autem datur
ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ἑκάστῳ δὲ δίδοται 7
manifestatio Spiritus ad vtilitatem.
ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον.
ρHuic quidem enim per Spiritum datur sermo sapientiæ:
ῳ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, 8
alij autem sermo scientiæ, secundùm eundem Spiritum:
ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα·
Alteri autem fides in eodem Spiritu: alij autem *do- gratia
ἑτέρῳ δὲ πίστις, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι· ἄλλῳ δὲ χα- 9
na sanitatum, in *eodem Spiritu. Alij vero * vno
ρίσματα ἰαμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι· ἄλλῳ δὲ 10
operationes virtutum, alij autem prophetia, alij autem dis-
ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προφητεία, ἄλλῳ δὲ διακ-
cretiones spirituum, ‖ alteri verò genera linguarum: alij autem in- ‖ alij
κρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν· ἄλλῳ δὲ ἑρ-
terpretatio ρlinguarum. Omnia autem hæc operatur vnus atq;
μηνεία γλωσσῶν· πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ 11
idem Spiritus, diuidens ρprouat singulis prout vult.
τὸ αὐτὸ πνεῦμα, *διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται. διαιρέω
Sicut enim corpus vnum est, & membra habet multa, omnia
καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἕν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ, πάντα 12
autem membra corporis *vnius multa existentia, vnum *est cor-
δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνὸς πολλὰ ὄντα, ἕν ἐστι σῶ- * ὢν sint
pus, ita & Christus: Etenim in vno Spiritu * tamen sunt
μα· οὕτω καὶ ὁ χριστός· καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι 13
nos omnes in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudæi,
ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε ἰουδαῖοι, ‖ Gentiles,
siue ‖ Græci, siue serui, siue liberi: & omnes in ρvnum ρ vno Spiritu
εἴτε ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι· καὶ πάντες εἰς ἓν Nam &
Spiritum potati sumus. ‖ Etenim corpus non est vnum
πνεῦμα ἐποτίσθημεν. καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἕν 14
membrum, sed multa. Si dixerit pes, Quoniam non
μέλος, ἀλλὰ πολλά. ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς, ὅτι οὐκ
sum manus, non sum de corpore: num *ob hoc non est
εἰμὶ χεὶρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος· οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν
de corpore? Et si dixerit auris, Quoniam non *ideo
ἐκ τοῦ σώματος; καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς, ὅτι οὐκ 16
sum oculus, non sum de corpore: num *ob hoc non
εἰμὶ ὀφθαλμὸς, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος· οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ
est de corpore? Si totum corpus oculus,
ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμὸς, 17
vbi auditus? si totum auditus, vbi odoratus?
ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοὴ, ποῦ ἡ ὄσφρησις;
Nunc autem Deus posuit membra, vnumquodque eorum in
νυνὶ δὲ ὁ θεὸς *ἔθετο τὰ μέλη, ἓν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ τίθημι
corpore, sicut voluit. ρSi verò essent omnia ρ Quòd
σώματι, καθὼς † ἠθέλησεν. εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἐθέλω, ἤ
vnum membrum, vbi corpus? Nunc autem multa quidem mem- ἐθελέω
ἕν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; νυνὶ δὲ πολλὰ μὲν μέ- 20
bra, vnum autem corpus. Non potest autem oculus dicere
λη, ἓν δὲ σῶμα. οὐ δυνατὸν δὲ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν
manui, *Vsum tui non habeo: aut iterum caput pedibus, * Opera tua, non
τῇ χειρὶ, χρείαν σου οὐκ ἔχω· ἢ πάλιν κεφαλὴ τοῖς ποσὶ indigeo:
*Vsum vestri non habeo: Sed multò magis ‖ puta * Non estis mihi
χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω· ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον τὰ δοκοῦντα necessarij.
membra corporis infirmiora esse, necessariora sunt: ‖ quæ videntur
μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν, ἀναγκαῖά ἐστι· ρ membra
Et quæ putamus ignobiliora esse corporis, his ho-
καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμοτέρα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τι- 23
norem abundantiorem *circumponimus: & *inhonesta nostra hone- *circundamus
μὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν· καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν εὐσχη- * quæ sunt
statem abundantiorem habent. At honesta ‖ nostra ‖ autem
μοσύνην περισσοτέραν ἔχει. τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν, 24
ρnon vsum habent: sed Deus contemperauit corpus, ρ nullius egente
οὐ χρείαν ἔχει· ἀλλ' ὁ θεὸς *συνεκέρασε τὸ σῶμα, τῷ συγκεράν-
*caremi abundantiorem * dans honorem: Vt non sit schisma in νυμι
ὑστερουμένῳ περισσοτέραν δοὺς τιμὴν, ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν * ei cui decrat,
corpore, sed idipsum pro inuicem solicita sint membra. * tribuendo
τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη·
Et ‖ siue patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: ‖ si quid
καὶ εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· 26
siue gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra.
εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη. ρ de membro.
Vos autem estis corpus Christi, & membra ρex parte.
ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. 27
Et quosdam quidẽ posuit Deus in ecclesia primùm Apo-
καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀπο- 28
stolos, secundò Prophetas, tertiò doctores, deinde vir- gratias
στόλους, δευτέρους προφήτας, τρίτους διδασκάλους, ἔπειτα δυ-
tutes, exinde *dona curationum, opitulationes, gubernationes,
νάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις,
genera linguarum: *Num omnes Apostoli? *num omnes pro-
γένη γλωσσῶν· μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προ- 29
phetæ? * num omnes doctores? * num omnes virtutes? * Nunquid
φῆται; μὴ πάντες διδάσκαλοι; μὴ πάντες δυνάμεις;
*Num omnes ‖ dona habent curationum? * num omnes ‖ gratiam
μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ πάντες 30
linguis loquuntur? *num omnes interpretantur?
γλώσσαις λαλοῦσι; μὴ πάντες διερμηνεύουσι;
Æmulamini autem charismata meliora. Et adhuc ρsecundùm ρ excellentiorem
ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα. καὶ ἔτι καθ' 31
excellentiam viam vobis demonstro.
ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι.

CAP. XIII. ιγ.

Si linguis hominum loquar & angelorum,
‖ Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, 1
charitatem autem non habeam, factus sum * æs sonans, aut cymbalum velut
ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον

tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim my-
ἀλαλάζον· καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυ- 2
steria omnia & omnem scientiam, & si habuero omnem
στήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν
fidem, ita vt montes *transferre, charitatem autē non habuero, nihil sum.
πίστιν, ὥστε ὄρη *μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐθέν εἰμι.
Et ‖si in sumā alēdo pauperes omnes facultates meas, & si
καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν 3
ρtradam corpus meum 'vt ardeam, charitatem autem non
παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ
*habeam, nihil ‖iuuor. Charitas ρlonganimis est,
ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, 4
benigna est: charitas non æmulatur, charitas non agit perperam,
† χρηστεύεται· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται,
non inflatur. Non 'indecore agit, non quærit* sua, non
οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ 5
irritatur, non cogitat malum, Non gaudet super
παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ 6
‖iniustitia, congaudet autem veritati: Omnia suffert,
ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα στέγει, 7
omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.
πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει.
Charitas nunquam excidit: siue vero prophetiæ ρabolebun-
ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθή- 8
tur, siue linguæ cessabunt, siue scientia 'abolebitur.
σονται, εἴτε γλῶσσαι *παύσονται, εἴτε γνῶσις †καταργηθήσεται.
Ex parte 'vero cognoscimus, & ex parte prophetamus.
ἐκ μέρους δὲ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν· 9
Cùm autem venerit ‖perfectum, tunc quod ρex parte 'abo-
ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταρ- 10
lebitur. Cùm essem *infans, vt *infans loquebar, vt
γηθήσεται. ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς 11
*infans sapiebam, vt *infans cogitabam. Quādo autē factus sum
νήπιος *ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην· ὅτε δὲ γέγονα
vir, ‖abolevi quæ ρinfantis.
ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου.
Videmus enim nunc per speculum in ænigmate: tunc autem
βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ 12
facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem
πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ
cognoscam sicut & cognitus sum.
*ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ *ἐπεγνώσθην.
Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc: ma-
νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μεί- 13
ior autem horum 'charitas.
ζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

CAP. XIIII. ιδ'.

Sectamini charitatem, æmulamini vero spiritalia,
Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, 1
magis autem vt prophetetis. *Nam loquens lingua,
μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ, 2
non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit: spi-
οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ τῷ θεῷ· οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, πνεύ-
ritu autē loquitur mysteria. ‖At prophetans, hominibus
ματι δὲ λαλεῖ μυστήρια· ὁ δὲ προφητεύων, ἀνθρώποις 3
loquitur ρædificationē, & exhortationem, & consolationem.
λαλεῖ οἰκοδομὴν καὶ παράκλησιν καὶ παραμυθίαν.
'Loquens lingua, seipsum ædificat: *at prophetans, ec-
ὁ λαλῶν γλώσσῃ, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ· ὁ δὲ προφητεύων, ἐκ- 4
clesiam ædificat. Volo autem omnes vos loqui
κλησίαν οἰκοδομεῖ. θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν 5
linguis, magis autem ‖vt prophetetis. Maior ρenim prophe-
γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. μείζων γὰρ ὁ προφη-
tans, quàm loquens linguis: 'præter si non interpretetur, vt
τεύων, ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις, ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύῃ, ἵνα ἡ
ecclesia ædificationem accipiat. Nunc autem, fratres,
ἐκκλησία οἰκοδομὴν †λάβῃ. νυνὶ δέ, ἀδελφοί, 6
si venero ad vos linguis loquens, quid vobis prodero, si
ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω, ἐὰν
non vobis loquar aut in reuelatione, aut in scientia, aut in prophe-
μὴ ὑμῖν λαλήσω ἢ ἐν ἀποκαλύψει, ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν προφη-
tia, aut in doctrina? Tamen ‖inanima vocem dantia,
τείᾳ, ἢ ἐν διδαχῇ; ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, 7
siue tibia, siue cithara, ρsi distinctionem sonituum non dederint,
εἴτε αὐλός, εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ δῷ,
quomodo scietur 'tibia cantatum, aut citharizatum?
πῶς †γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον, ἢ τὸ κιθαριζόμενον;
Etenim si incertam vocem tuba det, quis *apparabitur
καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγξ δῷ, τίς παρασκευάσεται 8
ad bellum? Ita & vos per linguam ‖si
εἰς πόλεμον; οὕτω καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν 9
non bene significātē sermonē dederitis, quomodo ρcognoscetur dictum?
μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον;
eritis enim in aëra loquentes. 'Tot, si contigerit,
ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. τοσαῦτα, εἰ *τύχοι, 10
genera *vocum sunt in ‖mundo: & nihil ρeorum mutum.
γένη φωνῶν ἐστιν ἐν κόσμῳ, καὶ οὐδὲν αὐτῶν ἄφωνον.
Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ‖lo-
ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λα- 11
quenti barbarus: & *loquens in me barbarus.
λοῦντι βάρβαρος, καὶ ὁ λαλῶν, ἐν ἐμοὶ βάρβαρος·

Sic & vos, quoniam æmulatores estis *spirituum: ad
12 οὕτω καὶ ὑμεῖς, ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων, πρὸς τὴν
ædificationem ecclesiæ quærite vt abundetis.
οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε, ἵνα περισσεύητε.
‖Quapropter loquens lingua, oret vt interpretetur.
13 διόπερ ὁ λαλῶν γλώσσῃ, προσευχέσθω ἵνα διερμηνεύῃ·
ρSi enim orem lingua, spiritus meus o-
14 ἐὰν γὰρ προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ πνεῦμά μου προσεύ-
rat: at mens 'mea *infructuosa est. Quid ergo est? Ora-
15 χεται· ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστι. τί οὖν ἐστι; προσεύ-
bo spiritu, orabo autem & mente: psallam
ξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ· ψαλῶ τῷ
spiritu, psallam vero & mente. Cæterùm si bene-
16 πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοΐ. ἐπεὶ ἐὰν εὐλο-
dixeris spiritu, ‖implens locum idiotæ,
γήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου,
quomodo dicet, Amen, super ρtua gratiarum actione: quandoquidem quid
πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμήν, ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; ἐπειδὴ τί
dicis nescit. ‖Tu quidem enim bene gratias agis:
17 λέγεις οὐκ οἶδε. σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς·
sed alter non ædificatur. Gratias ago Deo
18 ἀλλ' ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ
meo, *omnibus vobis magis linguis loquens.
μου, πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν.
Sed in ecclesia volo quinque verba ‖per intelligentiam meam
19 ἀλλ' ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου
loqui, vt & alios instruam, quàm decē ρmille sermones in
λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους †κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν
lingua. Fratres, 'ne pueri efficiamini sensibus: sed
20 γλώσσῃ. ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ
malitia *puerascite: at sensibus ‖perfecti estote.
τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε.
In lege scriptum est, Quoniam in aliis linguis, & in
21 ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται, ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν
labiis aliis loquar populo huic: & nec sic
χείλεσιν ἑτέροις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως
exaudient me, dicit Dominus. Itaque linguæ
22 εἰσακούσονταί μου, λέγει κύριος. ὥστε αἱ γλῶσσαι
in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus: ρat
εἰς σημεῖόν εἰσιν, οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις· ἡ δὲ
prophetia non infidelibus, sed fidelibus.
προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν.
Si ergo conueniat ecclesia vniuersa in ‖idipsum, & omnes
23 ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ πάντες
linguis loquantur, intrent autem idiotæ aut infideles, *non
γλώσσαις λαλῶσιν, †εἰσέλθωσι δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ
dicent quòd insanitis? Si autem omnes prophetent,
24 ἐροῦσιν ὅτι μαίνεσθε; ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν,
intret autem quis infidelis vel idiota, conuincitur ab omnibus,
εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων,
diiudicatur ab omnibus: Et sic occulta
25 ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων, καὶ οὕτω τὰ κρυπτὰ τῆς
cordis, eius manifesta fiunt: & ita cadens in faciem
καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ οὕτω πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον
adorabit Deum, pronuntians quòd Deus verè in
*προσκυνήσει τῷ θεῷ, ἀπαγγέλλων ὅτι ὁ θεὸς ὄντως ἐν
vobis sit. Quid ergo est, fratres? Cùm conuenitis
26 ὑμῖν ἐστι. τί οὖν ἐστιν, ἀδελφοί; ὅταν συνέρχησθε,
vnusquisque vestrûm psalmum habet, doctrinam habet, linguam
ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν
habet, apocalypsin habet, interpretationē habet: omnia ad ædi-
ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, ἑρμηνείαν ἔχει· πάντα πρὸς οἰκο-
ficationem fiant. Siue lingua quis loquitur, secundùm
27 δομὴν γινέσθω. εἴτε γλώσσῃ τις λαλεῖ, κατὰ
duos aut ‖plurimùm tres, & per partes, & vnus interpretetur.
δύο ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἷς διερμηνευέτω.
Si autem non fuerit interpres, taceat in Ecclesia: sibi ipsi
28 ἐὰν δὲ μὴ ᾖ διερμηνευτής, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ· ἑαυτῷ
autem loquatur & Deo. Prophetæ ρduo aut tres
29 δὲ λαλείτω καὶ τῷ θεῷ. προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς
*loquantur, & alij diiudicent.
*λαλείτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν·
'Si vero alij reuelatum fuerit sedenti, prior taceat.
30 ἐὰν δὲ ἄλλῳ †ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω·
Potestis enim per vnum omnes ‖singuli prophetare: vt
31 δύνασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες ἕκαστοι προφητεύειν, ἵνα
omnes discant, & omnes ρconsolatione afficiantur.
πάντες μανθάνωσι, καὶ πάντες παρακαλῶνται.
Et spiritus prophetarum, prophetis 'subiiciuntur.
32 καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται.
Non enim est dissensionis Deus, sed pacis: *vt in
33 οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ θεός, ἀλλὰ εἰρήνης, ὡς ἐν
omnibus Ecclesiis sanctorum ‖. Mulieres vestræ
34 πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων. αἱ γυναῖκες ὑμῶν
in Ecclesiis taceant, non enim permittitur eis
ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· οὐ γὰρ *ἐπιτέτραπται αὐταῖς
loqui, sed subditas esse, sicut & Lex dicit.
λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει.
Si autē quid discere volunt, ρin domo proprios viros
35 εἰ δέ τι †μαθεῖν ἐθέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας
interrogent. Turpe enim est in Ecclesia mulieribus loqui.
ἐπερωτάτωσαν· αἰσχρὸν γάρ ἐστιν ἐν ἐκκλησίᾳ γυναιξὶν λαλεῖν.
ἢ ἀφ'

* transferam, μεθίστημι
‖ distribuero in cibos pauperum
ρ tradidero 'ita
*habuero, ‖ mihi prodest. ρ patiens
χρηστεύω ' est ambitiosa, * quæ sunt
‖ iniquitate:
ρ euacuabuntur,
destruetur. * παύομαι † καταργέω
* enim ‖ quod est ρ est ' euacuabitur.
* paruulus
φρονέω ‖ euacuaui ρ erant paruuli.
ἐπιγινώσκω
est
* Qui enim loquitur
‖ Nam qui prophetat
ρ ad
Qui loquitur * qui autem prophetat,
‖ prophetare. Nam ρ est qui prophetat, quàm qui loquitur nisi fortè
λαμβάνω * nisi
‖ quæ sine anima sunt,
ρ nisi
id quod canitur, aut quod citharizatur?
γινώσκω * parabit se ‖ nisi manifestum
ρ scietur id quod dicitur?
Tam multa, vt puta, τυγχάνω
* linguarum ‖ hoc ρ sine voce est ‖ ei cui loquor
* qui loquitur, mihi

‖ Et ideo qui loquitur
ρ Nam si
' autem * sine fructu
‖ qui supplet
ρ tuam benedictionem? quoniam quid dicas
‖ Nam
* quòd omnium vestrûm lingua loquor.
‖ sensu meo
ρ millia verborū κατηχέω ' nolite
* paruuli estote. ‖ autem
vnum,
* nonne εἰσέρχομαι
προσκυνέω
‖ vt multum
ρ autem
' dicant: & cæteri λαλέω
* Quòd ἀποκαλύπτομαι
‖ per singulos ρ exhortentur.
subiecti sunt,
* sicut &
‖ doceo.
ἐπιτρέπω
ρ domi suos μανθάνω

An à vobis verbum Dei *exiit? aut in vos so-
ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν; ἢ εἰς ὑμᾶς μό- 36
los peruenit? Si quis videtur propheta esse
νους † κατήντησεν; εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι 37
aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt
ἢ πνευματικὸς, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι κυρίου εἰσὶν
mandata. Si autem quis ignorat, ‖ignotus esto.
ἐντολαί. εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοείτω. 38
Itaque, fratres mei, æmulamini prophetare: &
ὥστε, ἀδελφοί μου, ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ 39
loqui linguis ꝑne prohibete.
λαλεῖν γλώσσαις μὴ † κωλύετε.
Omnia *decenter & secundum ordinem fiant*.
πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω. 40

* processit? — καταντάω — ‖ignorabitur. — ꝑnolite prohibere — κωλύω — * autem honestè — * in vobis.

CAP. XV. ιε.

Notum facio auté vobis, fratres, Euangelium quod ‖euangelizaui
Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον ὃ εὐηγγε- 1
lizaui vobis, quod & accepistis, in quo & statis.
λισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ † παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε·
Per quod & ꝑseruamini, qua sermone euangelizarim vobis,
δι' οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, 2
si tenetis, nisi si non frustra credidistis.
εἰ κατέχετε, ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῇ ἐπιστεύσατε.
Tradidi enim vobis in primis quod & accepi: quoniam
παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις ὃ καὶ † παρέλαβον, ὅτι 3
Christus mortuus est pro peccatis nostris, secundùm scripturas.
χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς.
Et quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die, secundum
καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ 4
scripturas. Et quia visus est Cephæ, *deinde duodecim.
τὰς γραφάς. καὶ ὅτι ὤφθη κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα· 5
Deinde visus *supra quingentis fratribus *semel,
ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, 6
ex quibus ‖plures manent vsque adhuc: quidam auté & dormierunt.
ἐξ ὧν οἱ πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ * ἐκοιμήθησαν.
Deinde visus est Iacobo: deinde Apostolis omnibus.
ἔπειτα ὤφθη ἰακώβῳ, ἔπειτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν. 7
Nouissimè auté omnium, tanquam abortiuo, visus est & mihi.
ἔσχατον δὲ πάντων, ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι, ὤφθη κἀμοί· 8
Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum ꝑsufficiens
ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς 9
vocari Apostolus: quoniam persecutus sum ecclesiam Dei.
καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ·
Gratia autem Dei* sum *quod sum: & gratia eius quæ in me non
χάριτι δὲ θεοῦ εἰμι ὅ εἰμι, καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ οὐ 10
*inanis facta est, sed abundantiùs illis omnibus laboraui:
κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα·
non ego autem, sed gratia Dei quæ ‖cum me.
οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί.
Siue ꝑigitur ego, siue illi: sic prædicamus, & sic
εἴτε οὖν ἐγώ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτω κηρύσσομεν, καὶ οὕτως 11
credidistis. Si autem Christus prædicatur quòd à mortuis
ἐπιστεύσατε. εἰ δὲ χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν 12
resurrexit, quomodo dicunt quidam in vobis, quoniam resurrectio
* ἐγήγερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις
mortuorum non est? Si autem resurrectio mortuorum non est,
νεκρῶν οὐκ ἔστιν; εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, 13
neque Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit,
οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, 14
inanis vtique prædicatio nostra, inanis autem & fides vestra.
κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν.
Inuenimur autem & nos falsi testes Dei, quoniã
εὑρισκόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς † ψευδομάρτυρες τοῦ θεοῦ, ὅτι 15
‖testati sumus de Deo, quod suscitauerit Christum: quem
† ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ θεοῦ ὅτι ἤγειρε τὸν χριστόν· ὃν
non suscitauit, si vtique mortui non resurgunt.
οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται.
ꝑsi enim mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit.
εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. 16
ꝑSi vero Christus non resurrexit, vana* fides vestra
εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν, 17
adhuc *estis in peccatis vestris.
ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν.
‖Nempe & dormientes in Christo, perierunt.
ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν χριστῷ, ἀπώλοντο. 18
Si in vita hac sperantes sumus in Christo tan-
εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν χριστῷ μό- 19
tùm, miserabiliores omnibus hominibus sumus.
νον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν.
Nunc autem Christus resurrexit à mortuis, primitiæ
νυνὶ δὲ χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν 20
dormientium factus est. Quoniam ꝑenim per hominem
κεκοιμημένων ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου 21
mors, & per hominem resurrectio mortuorum.
ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν.
Sicut enim in Adam omnes moriuntur,
ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω 22
& in Christo omnes viuificabuntur.
καὶ ἐν τῷ χριστῷ πάντες * ζωοποιηθήσονται.

‖prædicaui — παραλαμβάνω — ꝑsaluamini, qua ratione prædicauerim — παραλαμβάνω — *post hoc vndecim. — *plus quàm — *simul: — ‖multi — κοιμάω — ꝑdignus — *id — *vacua fuit: — ‖mecum. — ꝑenim — ἐγείρομαι — *est ergo — *est — ‖testimonium diximus aduersus Deum — μαρτυρέω — ꝑNam — ꝑQuod — *est — *enim — ‖Ergo & qui dormierunt — ꝑquidem — Ei — ζωοποιέω

Vnusquisque autem in *proprio ordine, primitiæ Christus:
23 ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι, ἀπαρχὴ χριστός,
deinde ij qui ‖ Christi ꝑin aduentu eius.
ἔπειτα οἱ τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ·
Deinde finis, cùm tradiderit regnum Deo &
24 εἶτα τὸ τέλος, ὅταν παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ θεῷ καὶ
Patri: cùm *aboleuerit omnem principatum & omnem potestatem
πατρί· ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν
& virtutem. Oportet *enim illum regnare, ‖vsque quo
25 καὶ δύναμιν. δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν
ponat omnes inimicos sub ꝑpedes suos.
θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.
*Vltimus inimicus abolebitur mors.
26 ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος.
Omnia enim subiecit sub *pedes eius. Cùm autem
27 πάντα γὰρ † ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ὅταν δὲ
dicat, quod omnia subiecta sunt ‖, manifestum quòd excepto illo subij-
εἴπῃ ὅτι πάντα ὑποτέτακται, δῆλον ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὑποτά-
ciente ei omnia. Cùm autem subiecta fuerint illi
28 ξαντος αὐτῷ τὰ πάντα. ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ
omnia, tunc & ipse filius ꝑsubiicietur illi subiicienti
τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι
sibi omnia, vt sit Deus omnia in omnibus.
αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι.
Alioquin quid facient *baptizati pro mortuis, si omnino
29 ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, εἰ ὅλως
mortui non resurgunt? *quid & baptizantur pro ‖mortuis?
νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν;
Quid & nos periclitamur ꝑper omnem horam?
30 τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν;
Per diem morior, per vestram *gloriationem,
31 καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν,
quam habeo in Christo Iesu Domino nostro.
ἣν ἔχω ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.
Si (secundum hominem) ad bestias pugnaui *in Epheso, quod mihi
32 εἰ κατὰ ἄνθρωπον † ἐθηριομάχησα ἐν ἐφέσῳ, τί μοι
commodum, si mortui non resurgunt? manducemus & bibamus,
τὸ ὄφελος, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; φάγωμεν καὶ πίωμεν·
cras enim moriemur. ‖Ne errate. Corrumpunt
33 αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. μὴ πλανᾶσθε· φθείρουσιν
mores bonos colloquia mala. Euigilate ꝑiustè, &
34 ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. ἐκνήψατε δικαίως, καὶ
*ne peccate. ignorantiam enim Dei quidam habent. ad
μὴ ἁμαρτάνετε· ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ τινες ἔχουσι· πρὸς
*pudorem vobis loquor. Sed dicet aliquis, Quomodo resurgunt
35 ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. ἀλλ' ἐρεῖ τις, πῶς ἐγείρονται
mortui? quali autem corpore ‖veniunt?
οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται;
Insipiens, tu quod seminas, non viuificatur ꝑsi non moriatur.
36 ἄφρον, σὺ ὃ σπείρεις, οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ.
Et quod seminas, non corpus *oriturum seminas, sed
37 καὶ ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ
nudum granum, *si contigerit, tritici, aut alicuius cæterorum.
γυμνὸν κόκκον, εἰ † τύχοι, σίτου, ἤ τινος τῶν λοιπῶν.
At Deus ‖illi dat corpus, sicut ꝑvoluit, & vnicuique
38 ὁ δὲ θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ
seminum proprium corpus.
τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα.
Non omnis caro, eadem caro: sed alia quidem hominum,
39 οὐ πᾶσα σὰρξ, ἡ αὐτὴ σάρξ, ἀλλὰ ἄλλη μὲν ἀνθρώπων,
alia autem caro pecorum, alia verò piscium, alia autem volucrũ.
ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων, ἄλλη δὲ πτηνῶν.
Et corpora cælestia, & corpora terrestria: sed alia
40 καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια· ἀλλ' ἑτέρα
quidem cælestium gloria, alia autem terrestrium.
μὲν ἡ τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ τῶν ἐπιγείων.
Alia *gloria solis, & alia *gloria lunæ, & alia *gloria
ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα
41 stellarum. Stella enim à stella differt in *gloria.
ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ·
Sic & resurrectio mortuorum, seminatur in corruptione, ‖surgit
42 οὕτω καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται
in incorruptione. Seminatur in ꝑignominia, excitatur in gloria.
43 ἐν ἀφθαρσίᾳ. σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ·
Seminatur in infirmitate, *surgit in virtute.
σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει·
Seminatur corpus animale, *surgit corpus spiri-
44 σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευμα-
tale. *est corpus animale, & est corpus spiritale.
τικόν. ἔστι σῶμα ψυχικόν, καὶ ἔστι σῶμα πνευματικόν.
‖Ita & scriptum est: Factus est primus homo Adam in
45 οὕτω καὶ γέγραπται, ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἀδὰμ εἰς
animam viuentem, nouissimus Adam in spiritum viuificantem.
ψυχὴν ζῶσαν· ὁ ἔσχατος ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν.
Sed non prius ꝑ spiritale, sed * animale: deinde*
46 ἀλλ' οὐ πρῶτον τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἔπειτα
spiritale. Primus homo de terra, terrenus:
47 τὸ πνευματικόν. ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς, χοϊκός·
secundus homo, Dominus de cælo*.
ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ.
Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cælestis,
48 οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί· καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος,

*suo — ꝑsunt — ꝑqui in aduentum crediderunt — euacuauerit — *autem ‖donec — ꝑpedibus eius. — *Nouissima autem inimica destruetur — *pedibus — ὑποτάσσω — ‖ei: sine dubio præter eum qui subiecit — ꝑsubiectus erit illi qui subiecit* — *qui baptizantur — *vt ‖illis? vt — ꝑomni hora? Quotidie — *gloriam, fratres, — *Ephesi, quid mihi prodest, — θηριομαχέω — ‖Nolite seduci. — ꝑiusti, — *nolite peccare. — *reuerentiam — ‖venient? — ꝑnisi priùs — *quod futurum est — *vt puta, — τυγχάνω — ‖autem ꝑvult. — *claritas — *claritate — ‖surget — ꝑignobilitate, surget — surget — *si — ‖sicut — ꝑquod est *quod — *cælestis.

tales & cælestes. *Et sicut portaui-
τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι· καὶ καθὼς ἐφορέσα- 49
mus imaginem terreni, portemus & imaginem
μεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα
cælestis. Hoc autem dico, fratres, quia caro
τοῦ ἐπουρανίου. τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ 50
& sanguis regnum Dei iure hæreditario possidere non possunt,
καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ † κληρονομῆσαι οὐ δύνανται,
neque corruptio incorruptelam ‖iure hæreditario possidet.
οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ.
Ecce mysterium vobis dico: Omnes quidem ᑭnon dormie-
ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω· πάντες μὲν † οὐ κοιμηθη- 51
mus, omnes autem immutabimur.
σόμεθα, * πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα.
In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba,
ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι· 52
(tuba canet enim) & mortui resurgent incorrupti: & nos
σαλπίσει γάρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς
immutabimur. Oportet enim corruptibile induere
† ἀλλαγησόμεθα. δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο † ἐνδύσασθαι 53
incorruptionem: & mortale hoc induere immortalitatem.
ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν.
Cum autem corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale
ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν 54
hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo 'ille scri-
τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμ-
ptus: Absorpta est mors in victoria.
μένος, † κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος.
Vbi*tuus, mors, stimulus? vbi ‖tua, sepulchrum, victoria?
ποῦ σου θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου ᾅδη, τὸ νῖκος; 55
At stimulus ᑭ mortis, peccatum ‖: at potentia
τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου, ἡ ἁμαρτία· ἡ δὲ δύναμις τῆς 56
peccati, Lex. At Deo *gratia danti nobis
ἁμαρτίας, ὁ νόμος. τῷ δὲ θεῷ χάρις τῷ διδόντι ἡμῖν 57
victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum.
τὸ νῖκος διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ.
Itaque, fratres mei dilecti, stabiles estote, ‖ immobi-
ὥστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακί- 58
les: abundantes in opere Domini semper: scientes
νητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κυρίου πάντοτε, εἰδότες
quòd labor vester non est inanis in Domino.
ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν κυρίῳ.

Margin: *Igitur | κληρονομέω | ‖ possidebit. | ᑭ resurgemus: sed non | † οὖν | * ἀλλ' οὐ | S. Hieron. vtramque agnoscit. | † ἀλλάττω | * ἐνδύω | qui est | καταπίνω | * est | ‖ est mors tua | ᑭ autem | ‖ est. virtus verò | * autem gratias qui dedit | ‖ &

CAP. XVI. ιϛ´.

De autem ᑭcollecta quæ 'in sanctos, sicut ordinaui
Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὥσπερ διέταξα 1
ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite.
ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιήσατε.
Per vnam *Sabbatorum vnusquisque vestrûm apud se re-
κατὰ μίαν σαββάτων ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ † τι- 2
ponat recondens, quod ‖bene successerit: vt non cùm venero,
θέτω θησαυρίζων ὅ, τι ἐὰν εὐοδῶται· ἵνα μὴ ὅταν ἔλθω,
tunc collectæ fiant. Cùm autem ᑭadfuero, quos
τότε λογίαι γίνωνται. ὅταν δὲ παραγένωμαι, οὓς 3
probaueritis per epistolas, hos mittam perferre
ἐὰν δοκιμάσητε δι' ἐπιστολῶν, τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν
gratiam vestram in Hierusalem.
τὴν χάριν ὑμῶν εἰς ἱερουσαλήμ.
'Si verò fuerit dignum *& me proficisci, cum me proficiscentur.
ἐὰν δὲ ᾖ ἄξιον τοῦ κἀμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται. 4
Veniam autem ad vos, cùm Macedoniam pertransiero.
ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅταν μακεδονίαν διέλθω· 5
‖Macedoniam enim pertransibo.
μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι.
Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hyemabo: vt
πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παραχειμάσω, ἵνα 6
vos me deducatis quocunque iero.
ὑμεῖς με προπέμψητε, οὗ ἐὰν πορεύωμαι.
Nolo enim vos modò in transitu videre, spero ᑭverò
οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν, ἐλπίζω δὲ 7
tempus aliquod manere apud vos, si Dominus permiserit.
χρόνον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος ἐπιτρέπῃ.
Permanebo autē 'in Ephesō vsque ad Pentecosten.
ἐπιμενῶ δὲ ἐν ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς. 8
Ostium enim mihi apertum est magnum & *efficax, & ad-
θύρα γάρ μοι † ἀνέῳγε μεγάλη καὶ ἐνεργής, καὶ ἀντι- 9
uersarij multi. Si autem venerit Timotheus, videte
κείμενοι πολλοί. ἐὰν δὲ ἔλθῃ τιμόθεος, βλέπετε 10
vt sine timore sit apud vos. nam opus ‖ Domini ope-
ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς· τὸ γὰρ ἔργον κυρίου ἐρ-
ratur, sicut & ego. Ne quis ergo illum ᑭnihili
γάζεται ὡς καὶ ἐγώ. μή τις οὖν αὐτὸν † ἐξου- 11
faciat. Deducite autem illum in pace, vt veniat ad me.
θενήσῃ. προπέμψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με·
expecto enim illum cum fratribus.
ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν.
De autem Apollo fratre, ' multum rogaui eum,
περὶ δὲ ἀπολλὼ τοῦ ἀδελφοῦ, πολλὰ παρεκάλεσα αὐτόν, 12
vt veniret ad vos cum fratribus: & *omnino non fuit vo-
ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν· καὶ πάντως οὐκ ἦν θέ-
luntas ‖ vt nunc veniret: veniet autem cum ᑭopportunitatem habuerit.
λημα ἵνα νῦν ἔλθῃ· ἐλεύσεται δὲ ὅταν † εὐκαιρήσῃ.

Margin: ᑭ collectis ' fiunt | * Sabbati | τίθημι | ‖ ei bene placuerit: | ᑭ præsens | 'Quod | * vt & ego eam, mecum ibunt, | ‖ nam | ᑭ enim me aliquātulum temporis | Ephesi | * euidens: | ἀνοίγω | ‖ enim | ᑭ spernat. | ἐξουθενέω | ' vobis notum facio quoniam | * vtique | ‖ eius ᑭei vacuum fuerit. | εὐκαιρέω

Vigilate, state in fide, viriliter agite, 'for-
13 γρηγορεῖτε, * στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, † κρα-
tificamini. Omnia vestra in charitate fiant.
14 ταιοῦσθε. πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω.
Obsecro autem vos, fratres, nostis domum Ste-
15 παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, οἴδατε τὴν οἰκίαν στε-
phanæ, 'quòd est primitiæ Achaiæ, & in ministerium
φανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς ἀχαΐας, καὶ εἰς διακονίαν τοῖς
‖sanctis addixerunt seipsos: Vt & vos ᑭsubijciamini
16 ἁγίοις † ἔταξαν ἑαυτούς· ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε
talibus: & omni cooperanti & laboranti.
τοῖς τοιούτοις, καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι.
Gaudeo autem in præsentia Stephanæ & Fortunati, &
17 χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ στεφανᾶ καὶ φουρτουνάτου καὶ
Achaici, quoniam 'vestri defectionem hi suppleuerunt.
ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα οὗτοι ἀνεπλήρωσαν.
Refecerunt enim* meum spiritum & vestrum, ‖Agno-
18 † ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα καὶ τὸ ὑμῶν. ἐπιγινώ-
scite ergo tales.
σκετε οὖν τοὺς τοιούτους.
Salutant vos ecclesiæ Asiæ. Salutant
19 ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς ἀσίας· ἀσπάζονται
vos in Domino multùm Aquila & Priscilla, cum ᑭea quæ in domo
ὑμᾶς ἐν κυρίῳ πολλὰ ἀκύλας καὶ πρίσκιλλα, σὺν τῇ κατ' οἶκον
eorum ecclesia.' Salutant vos fratres omnes.
20 αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες.
Salutate ‖alij alios in osculo sancto.
ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ.
Salutatio, mea manu Pauli.
21 ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ παύλου.
Si quis non amat Dominum ‖ Iesum Christum, sit anathema.
22 εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον ἰησοῦν χριστόν, ἤτω ἀνάθεμα·
ᑭMaran atha. Gratia Domini 'Iesu Christi * cum vobis.
23 μαρὰν ἀθά. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν.
Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Iesu. Amen.
24 ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ἀμήν.

Ad Corinthios prior scripta est à Philippis per
Πρὸς κορινθίους πρώτη ἐγράφη ἀπὸ φιλίππων διὰ
Stephanam, & Fortunatum, &
στεφανᾶ, καὶ φουρτουνάτου, καὶ
Achaicum & Timotheum.
ἀχαϊκοῦ καὶ τιμοθέου.

Margin: & confortamini. | * ἵστημι | † κραταιόω | * & Fortunati, | quoniam sunt | ‖ sanctorum ordinauerunt | ᑭ subditi sitis eiusmodi, | τάττω | id quod vobis deerat, ipsi | * & | ‖ Cognoscite ergo qui eiusmodi sunt. | ἀναπαύω | ᑭ domestica sua | apud quos & hospitor. | * inuicem | ‖ nostrum | ᑭ Dominus noster venit. 'nostri. * vobiscum.

AD CORINTHIOS
ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ
EPISTOLA SECVNDA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α´.

PAVLVS Apostolus Iesu Chri-
1 ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χρι-
sti, per voluntatem Dei, &
στοῦ, διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ
Timotheus frater, eccle-
τιμόθεος ὁ ἀδελφός, τῇ ἐκκλη-
siæ Dei *existenti in Corintho,
σίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ,
cum sanctis omnibus ‖existentibus
σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι τοῖς οὖσιν
in tota Achaia: Gratia vobis & pax à Deo
2 ἐν ὅλῃ τῇ ἀχαΐᾳ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ
Patre nostro, & Domino Iesu Christo.
πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.
Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi,
3 εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ
pater misericordiarum, & Deus totius consolationis.
πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ † θεὸς πάσης παρακλήσεως·
ᑭConsolans nos in omni tribulatione nostra: 'ad pos-
4 ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ δύ-
se nos consolari eos qui* in omni pressura, per ‖con-
νασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει, διὰ τῆς παρα-
solationem, qua consolatione afficimur ipsi à Deo.
κλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ·
Quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis,
5 ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ χριστοῦ εἰς ἡμᾶς,
ita per Christum abundat & consolatio nostra.
οὕτω διὰ χριστοῦ περισσεύει καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν.
Siue autem tribulamur, pro vestra ᑭconsolatione &
6 εἴτε δὲ θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως, καὶ
salute 'effecta in tolerantia earundem passionum
σωτηρίας τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων
quas & nos patimur: Et spes nostra firma
7 ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν· καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία
*super vos. Siue ‖ consolatione afficimur, super vestra consola-
ὑπὲρ ὑμῶν· εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλή-
tione & salute: scientes quòd sicut socij estis passio-
σεως καὶ σωτηρίας· εἰδότες ὅτι ὥσπερ κοινωνοί ἐστε τῶν παθη-
μάτων,

Margin: * quæ est Corinthi, | ‖ qui sunt in vniuersa | ᑭ Qui consolatur | ' vt possimus & ipsi | * sunt | ‖ exhortationem, qua exhortamur & | ᑭ exhortatione | quæ operatur tolerantiam | * est pro vobis: | ‖ exhortamur, pro vestra exhortatione

num, sic * & consolationis. Non enim volu-
μάτων, οὕτω καὶ τῆς παρακλήσεως. οὐ γὰρ θέλο- 8
mus vos ignorare, fratres, de tribulatione nostra ‖ fa-
μεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν τῆς γενο-
cta nobis in Asia: quoniam ρsecundùm exuperantiam grauati sumus supra
μένης ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅτι καθ᾽ ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν ὑπὲρ
virtutem, ita vt *perdubitare nos etiam viuere.
δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν.
Sed ipsi in nobismetipsis *decretum mortis
ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου 9
habuimus, vt non fidentes simus in nobisipsis, sed in
ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ᾽ ἑαυτοῖς, ἀλλ᾽ ἐπὶ
Deo ‖excitante mortuos. Qui ρex tanta
τῷ θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς· ὃς ἐκ τηλικούτου 10
morte eripuit nos, & eruit: in quem speramimus quoniam
θανάτου *ἐρρύσατο ἡμᾶς καὶ ῥύεται· εἰς ὃν ἠλπίκαμεν ὅτι
& adhuc eripiet, Coadiuuantibus & vobis pro
καὶ ἔτι ῥύσεται, συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ 11
nobis oratione, vt ex *multis personis, *illa in nos
ἡμῶν τῇ δεήσει, ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων τὸ εἰς ἡμᾶς
donatio per multos gratiæ agantur pro ‖vobis.
χάρισμα διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ὑμῶν.
Nam gloriatio nostra hæc est, testimonium con-
ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστί, τὸ μαρτύριον τῆς συνει- 12
scientiæ nostræ, quòd in simplicitate & sinceritate Dei, ρnon
δήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ θεοῦ, οὐκ
in sapientia carnali, sed in gratia Dei conuersati sumus in
ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ᾽ ἐν χάριτι θεοῦ *ἀνεστράφημεν ἐν
hoc mundo: abundantiùs autem ad vos.
τῷ κόσμῳ· περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς.
Non enim alia scribimus vobis, nisi quam quæ *legitis, aut
οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ᾽ ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ 13
& agnoscitis. Spero autem quòd & vsq; in finem *agnoscetis.
καὶ ἐπιγινώσκετε. ἐλπίζω δὲ ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε·
Sicut & ‖agnouistis nos ex parte, quia gloriatio
καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι καύχημα 14
vestra sumus, sicut & vos nostra in die Do-
ὑμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυ-
mini nostri Iesu Christi. Et hac confi-
ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ταύτῃ τῇ *πεποι- 15
dentia volui venire ad vos prius, vt se-
θήσει ἐβουλόμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς πρότερον, ἵνα δευ-
cundam gratiam haberetis: Et per vos ρvenire in Mace-
τέραν χάριν ἔχητε, καὶ δι᾽ ὑμῶν ἐλθεῖν εἰς Μακε- 16
doniam, & iterum à Macedonia venire ad vos, &
δονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ Μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ
à vobis deduci in Iudæam.
ὑφ᾽ ὑμῶν † προπεμφθῆναι εἰς τὴν Ἰουδαίαν.
Hoc ergo *deliberans, nunquid leuitate vsus
τοῦτο οὖν βουλευόμενος, μή τι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρη- 17
sum? Aut quæ *delibero, secundùm carnem *delibero, vt
σάμην; ἢ ἃ βουλεύομαι, κατὰ σάρκα βουλεύομαι· ἵνα
sit apud me ‖Etiam etiam, & Non non?
ᾖ παρ᾽ ἐμοὶ τὸ ναὶ ναί, καὶ τὸ οὒ οὔ;
Fidelis autem Deus, quia sermo noster qui ρad vos non
πιστὸς δὲ ὁ θεός, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ 18
*factus est Etiam & Non. Nam Dei *filius Iesus Christus
ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ. ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ υἱὸς Ἰησοῦς Χριστὸς 19
‖in vobis per nos prædicatus, per me & Siluanum, & Timo-
ὁ ἐν ὑμῖν δι᾽ ἡμῶν † κηρυχθείς, δι᾽ ἐμοῦ καὶ Σιλουανοῦ καὶ Τιμο-
theum, non ρfuit Etiam & Non: sed *Etiam in eo factus est.
θέου, οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ· ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν.
Quotquot enim promissiones Dei, in illo ρEtiam, & in
ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι τοῦ θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναί, καὶ ἐν 20
illo Amen, Deo ad gloriam ‖per nos.
αὐτῷ τὸ ἀμήν, τῷ θεῷ πρὸς δόξαν δι᾽ ἡμῶν.
At confirmans vos cum nobis in Christum, & vngens
ὁ δὲ βεβαιῶν ὑμᾶς σὺν ἡμῖν εἰς Χριστόν, καὶ χρίσας 21
nos Deus: Qui & ρobsignans nos, & dans
ἡμᾶς θεός· ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς τὸν 22
arrabonem spiritus in cordibus nostris.
ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.
Ego autem testem Deum inuoco in meam ani-
ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυ- 23
mam, quòd parcens vobis non vltra veni in Corinthum.
χήν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν οὐκέτι ἦλθον εἰς Κόρινθον·
Non quia dominamur vestræ fidei: sed *cooperatores sumus
οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν 24
gaudii vestri. nam fide statis.
τῆς χαρᾶς ὑμῶν. τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε.

CAP. II. β.

*Iudicaui autem mihiipsi hoc, non iterum in tristitia ad
Ἔκρινα δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐν λύπῃ πρὸς 1
vos ‖venire. Si enim ego contristo vos, & quis est
ὑμᾶς ἐλθεῖν. εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν 2
ρlætificans me, si non contristatus ex me?
ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ;
Et scripsi vobis hoc ipsum, vt *ne veniens, tristitiam super
καὶ ἔγραψα ὑμῖν τοῦτο αὐτό, ἵνα μὴ ἐλθὼν λύπην ἐπὶ 3
tristitia habeam, de quibus oportuerat me gaudere, *confisus in omnibus
λύπῃ † ἔχω ἀφ᾽ ὧν ἔδει με χαίρειν, πεποιθὼς ἐπὶ πάντας

*eritis
‖ quæ est
ρ supra modum
tæderet
*responsum
‖ qui suscitat
ρ de tantis periculis
ῥύομαι
*multarum faciecrum
*eius quæ in nobis est donationis
‖ nobis
ρ &
*legistis & cognoscitis.
*cognoscetis.
‖ cognouistis
πείθω
ρ transire
προπέμπομαι
*cùm voluissem,
*cogito,
‖ Etiam,
ρ fuit apud
*est in illo Est,
*enim
‖ qui est
κηρύττω
ρ fuit, &
*Est in illo fuit.
*inest
ρ Est: ideo & per ipsum,
‖ nostram. Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit
ρ signauit nos, & dedit pignus
adiutores
*Statui autem hoc ipsum apud me, ne
‖ venirem.
ρ qui me lætificet, nisi qui contristatur
*ne cum venero,
*confidens
ἔχω

vobis, quia meum gaudium, omnium vestrûm est.
ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστιν.
‖Ex enim multa tribulatione & angustia cordis scripsi
4 ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα
vobis, per multas lachrymas: non vt contristemini, sed
ὑμῖν, διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν
charitatem, vt sciatis quam habeam abundantiùs in ρvos.
ἀγάπην ἵνα γνῶτε ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς.
Si autem quis contristauit, non me contristauit: sed ex parte,
5 εἰ δέ τις *λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλ᾽ ἀπὸ μέρους,
vt non onerem omnes vos. *Sufficiens tali
6 ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ πάντας ὑμᾶς. ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ
obiurgatio hæc quæ *à pluribus. Ita vt econtrario
7 ἐπιτιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων. ὥστε τοὐναντίον
magis ‖vos condonare & consolari, ne forte abun-
μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι καὶ παρακαλέσαι, μήπως τῇ περισσο-
dantiori tristitia absorbeatur ρtalis. Ideo obsecro vos
8 τέρᾳ λύπῃ *καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς
*confirmare in illum charitatem. *In hoc enim & scripsi,
9 κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην· εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα,
vt cognoscam ‖probationem vestram, si in omnia obedientes sitis.
ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε.
Cui autē aliquid condonastis, & ego. ρ& enim ego siquid condo-
10 ᾧ δέ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγώ· καὶ γὰρ ἐγὼ εἴ τι κεχά-
naui, *cui condonaui, propter vos, in *facie Christi:
ρισμαι, ᾧ κεχάρισμαι, δι᾽ ὑμᾶς ἐν προσώπῳ Χριστοῦ·
Vt non ‖occupemur à satana. non enim eius
11 ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ· οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ
ρintelligentias ignoramus. *Veniens autem in Troadem *ad
12 νοήματα ἀγνοοῦμεν. ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρῳάδα εἰς τὸ
Euangelium Christi, & ‖ostio mihi aperto in Domino,
εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμένης ἐν κυρίῳ·
Non habui ρrelaxationem spiritui meo, *ad non inueniendum me
13 οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με
Titum fratrem meum: sed *valedicens eis, exiui
Τίτον τὸν ἀδελφόν μου· ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἐξῆλθον
in Macedoniam. At Deo ‖gratia, semper
14 εἰς Μακεδονίαν. τῷ δὲ θεῷ χάρις τῷ πάντοτε
triumphanti nos in Christo ρ: & odorem notitiæ
θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως
suæ *manifestanti per nos in omni loco. Quia Christi
15 αὐτοῦ † φανεροῦντι δι᾽ ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ· ὅτι Χριστοῦ
‖bona fragrantia sumus Deo, in ρseruatis, & in *pe-
εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις καὶ ἐν τοῖς *ἀπολ-
reuntibus. His quidem odor mortis in mortem, *illis autem
16 λυμένοις. οἷς μὲν ὀσμὴ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ
odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis ‖idoneus?
ὀσμὴ ζωῆς εἰς ζωήν. καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός;
Non enim sumus, sicut ρreliqui, cauponantes verbum
17 οὐ γάρ ἐσμεν, ὡς οἱ λοιποί, καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ
Dei: sed vt ex synceritate, sed sicut ex Deo, coram
θεοῦ, ἀλλ᾽ ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ᾽ ὡς ἐκ θεοῦ, κατενώπιον τοῦ
Deo in Christo loquimur.
θεοῦ, ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν.

CAP. III. γ.

Incipimus iterum nosmetipsos commendare? *si non egemus,
1 Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν; εἰ μὴ χρῄζομεν,
sicut quidam, commendatitiis epistolis ad vos, aut ex vobis
ὥς τινες, συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν
commendatitiis? Epistola nostra vos estis, scripta in
2 συστατικῶν; ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε, ἐγγεγραμμένη ἐν
cordibus nostris, *cognita & lecta ab
ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ
omnibus hominibus: Manifestati quoniam estis epi-
3 πάντων ἀνθρώπων· φανερούμενοι ὅτι ἐστὲ ἐπι-
stola Christi, ministrata à nobis,‖ inscripta non
στολὴ Χριστοῦ † διακονηθεῖσα ὑφ᾽ ἡμῶν, ἐγγεγραμμένη οὐ
atramento, sed Spiritu Dei ρviuentis, non in tabulis lapi-
μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθί-
deis, sed in tabulis cordis carnalibus. Fiduciam
4 ναις, ἀλλ᾽ ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις. πεποίθησιν
autem talem habemus per Christum ad Deum:
δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν θεόν·
Non quod sufficientes simus à nobisipsis cogitare aliquid, quasi ex
5 οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ᾽ ἑαυτῶν λογίσασθαί τι, ὡς ἐξ
nobisipsis, sed sufficientia nostra ex Deo*. Qui & idoneos fecit
6 ἑαυτῶν, ἀλλ᾽ ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ. ὃς καὶ ἱκάνωσεν
nos ministros noui testamenti, non *literæ, sed ‖spi-
ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύ-
ritus: nam litera ρ occidit, at spiritus *viuificat.
ματος· τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ.
*Si vero ministratio mortis in literis ‖informata
7 εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν, ἐντετυπωμένη
in lapidibus, facta fuit in gloria, ita vt non ρposse intueri
ἐν λίθοις, ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς
filios Israel in faciem Moysi, propter gloriam
υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον Μωσέως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ
vultus eius *abolendam: Quomodo non
8 προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην, πῶς οὐχὶ
magis ministratio spiritus erit in gloria?
μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ;

‖ Nam
ρ vobis
λυπέω
*sufficit illi qui eiusmodi est,
*fit
*donetis & consolemini:
ρ qui eiusmodi est. Propter quod
καταπίνω
*vt confirmetis
*Ideo
‖ experimentum vestrum, an in omnibus
ρ nam
*quod
*persona
‖ circumueniamur
ρ cogitationes
*Cùm venissem
*propter
‖ ostium mihi apertum esset
ρ requiem
*eo quòd non inuenerim
*valefaciens eis, profectus sum
‖ autem
qui triumphat
ρ Iesu:
*manifestat
φανερόω
‖ bonus odor
ρ iis qui salui fiūt,
ἀπόλλυμαι
*iis qui pereunt.
Aliis *aliis
‖ tam
ρ plurimi, adulterantes
aut nunquid
*quæ scitur & legitur
‖ &
διακονέω
ρ vidi:
est
*litera
‖ spiritu:
ρ enim *autem
*Quòd
‖ deformata
ρ possent intēdere filij
quæ euacuatur.

* Nam si ministratio ‖ in ℘ est, * abundat

* Si enim ministerium damnationis ‖ gloria ℘, multò magis
εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως, δόξα, πολλῷ μᾶλλον 9
* abundabit ministerium iustitiæ in gloria.
περισσεύει ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ.

* Nam nec ‖ quod claruit δοξάζω

* Etenim non glorificatum est illud glorificatum in hac
καὶ γὰρ οὐ † δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ 10
parte, propter excellentem gloriam.
μέρει, ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης.

℘ quod euacuatur, est * quod manet, est

Si enim ℘ abolendum, per gloriam, multò magis
εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον, διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον 11
* manens in gloria. Habentes igitur talem spem,
τὸ μένον ἐν δόξῃ. ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, 12
multa fiducia vtimur. Et non sicut Moyses
πολλῇ παρρησίᾳ χρώμεθα· καὶ οὐ καθάπερ μωϋσῆς 13

* vt non intenderent filij

‖ faciē eius quod euacuatur.

ponebat velamen super faciem suam, * ad non intue-
ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ πρὸς τὸ μὴ ἀτενί-
ri filios Israel in ‖ finem aboliti.
σαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου.

℘ obtusi sunt sensus πωρόω * in hodiernum diem * euacuatur

Sed ℘ obdurnerunt cogitationes eorum. Vsque enim * hodie
ἀλλ᾽ † ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν· ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον 14
idipsum velamen in lectione veteris testamenti
τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης
manet non reuelatum, (quod in Christo * aboletur)
μένει μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅ, τι ἐν χριστῷ καταργεῖται.

‖ in hodiernum diem,

Sed vsque ‖ hodie, cùm legitur Moyses, vela-
ἀλλ᾽ ἕως σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκεται μωϋσῆς, κάλυμ- 15
men super cor eorum positum est. Cùm autem conuer-
μα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. ἡνίκα δ᾽ ἂν ἐπι- 16
sus fuerit ad Dominum, circumauferetur velamen.
στρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα.

℘ autem

At Dominus ℘ Spiritus est. Vbi autem Spiritus Domini, ibi
ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν· οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ 17
libertas. Nos verò omnes, reuelata
ἐλευθερία. ἡμεῖς δὲ πάντες, † ἀνακεκαλυμμένῳ 18

ἀνακαλύπτω in claritate in claritatem,

facie gloriam Domini speculantes, * eandem
προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν
imaginem transformamur à * gloria in gloriam, tanquam à
εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ
Domini Spiritu.
κυρίου πνεύματος.

CAP. IIII. δ'.

‖ Ideo ℘ iuxta quod

‖ Propter hoc habentes administrationem hanc, ℘ prout misericor-
Διὰ τοῦτο ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην, καθὼς ἠλεή- 1
diā cōsecuti sumus, non deficimus: Sed abdicauimus
θημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν· ἀλλ᾽ ἀπειπάμεθα τὰ 2
occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque
κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ, μηδὲ
adulterantes verbum Dei: sed * manifestatione veri-
δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀλη-
tatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam homi-
θείας συνιστῶντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώ-

in

* Quod si etiam καλύπτω ‖ iis qui pereunt

num, coram Deo. * Si autem & est opertum
πων, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ καὶ ἔστι † κεκαλυμμένον 3
Euangelium nostrum, in ‖ pereuntibus est, opertum:
τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον,
In quibus Deus seculi huius excæcauit mentes
ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν 4

℘ vt non fulgeat

infidelium, ℘ ad non splendendum eis illuminationem Euangelij
ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου
gloriæ Christi, qui est imago Dei inuisibilis.
τῆς δόξης τοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου.

nostrum,

Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Christum Iesum Dominum*,
οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ χριστὸν ἰησοῦν κύριον, 5
nosipsos autem seruos vestros per Iesum. Quoniam Deus
ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ ἰησοῦν. ὅτι ὁ θεὸς ὁ 6

* qui dixit ‖ ipse λάμπω ℘ claritatis

* dicens de tenebris lucem splendescere, ‖ qui illuxit in cordibus
εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς † λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις
nostris, ad illuminationem scientiæ ℘ gloriæ Dei in
ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐν
facie Iesu Christi. Habemus autem thesaurum istum
προσώπῳ ἰησοῦ χριστοῦ. ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον 7
in fictilibus vasis, vt sublimitas virtutis sit Dei,
ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ,

* omnibus tribulatione patimur, * angustiamur: Aporiamur, ‖ destituimur: στενοχωρέω ℘ patimur, * derelinquimur: deiicimur: * perimus:

& non ex nobis, In * omni tribulati, sed non
καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν· ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ᾽ οὐ 8
* coarctati: Hæsitantes, sed non ‖ prorsus hærentes
* στενοχωρούμενοι· ἀπορούμενοι, ἀλλ᾽ οὐκ ἐξαπορούμενοι.
Persecutionem ℘ passi, sed non * deserti: deiecti,
διωκόμενοι, ἀλλ᾽ οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι· καταβαλλόμενοι, 9
sed non * pereuntes: Semper mortificationem Do-
ἀλλ᾽ οὐκ ἀπολλύμενοι· πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ κυ- 10

‖ nostro

mini Iesu in corpore ‖ circumferentes: vt & vita Iesu
ρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ

℘ corporibus nostris

in ℘ corpore nostro manifestetur. Semper enim nos
ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ. ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ 11

* qui viuimus, παραδίδωμι

* viuentes, in mortem tradimur propter Iesum, vt &
ζῶντες, εἰς θάνατον † παραδιδόμεθα διὰ ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ
vita Iesu manifestetur in mortali carne nostra.
ζωὴ τοῦ ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν.

* ergo ‖ autem

* Itaque quidem mors in nobis operatur, at vita ‖ in vobis.
ὥστε ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν. 12

℘ sicut est

Habentes autem eundem spiritum fidei, ℘ secundum
‖ 13 ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ
scriptum, Credidi, * ideo locutus sum: & nos credimus,
γεγραμμένον, ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα· καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν,

propter quod

* ideo & loquimur: Scientes quoniam qui suscitauit Dominum Iesum,
14 διὸ καὶ λαλοῦμεν· εἰδότες ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν κύριον ἰησοῦν,
& nos * per Iesum suscitabit, & ‖ assistet cum vobis.
καὶ ὑμᾶς διὰ ἰησοῦ ἐξεγερεῖ, καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν.

* cum Iesu ‖ constituet vobiscum, ℘ enim * per multos in

Nam omnia ℘ propter vos, vt gratia abundans, * per
15 τὰ γὰρ πάντα δι᾽ ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα διὰ τῶν
multorum gratiarum actionem, abundet in gloriam Dei.
πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν, περισσεύσῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ.

* Propter quod ‖ licet is qui foris est ἐκκακέω ℘ tamen is qui est * de die in diem. Id enim quod in præsenti est momentaneū & leue * supra modum in sublimitate ‖ in ℘ quæ videntur, * quæ non videntur. Quæ enim videntur, sunt * quæ autem non videntur, sunt

* Ideo non deficimus: sed ‖ si & ille extra noster homo
16 διὸ οὐκ * ἐκκακοῦμεν· ἀλλ᾽ εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος
corrumpatur, ℘ sed ille intus renouatur * die & die.
διαφθείρεται, ἀλλ᾽ ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ.
Nam momentanea leuitas tribulationis nostræ, * secundùm
17 τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν, καθ᾽
excellentiam in excellentiam æternum pondus gloriæ operatur
ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται
‖ nobis, Non contemplantibus nobis ℘ conspecta, sed
18 ἡμῖν, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ
* non conspecta: Nam conspecta temporalia, * at non
μὴ βλεπόμενα· τὰ γὰρ βλεπόμενα, πρόσκαιρα· τὰ δὲ μὴ
conspecta, æterna.
βλεπόμενα, αἰώνια.

CAP. V. ε'.

‖ huius habitationis

Scimus enim quoniam si terrestris nostra domus ‖ taberna-
1 Οἴδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκή-
culi dissoluatur, ℘ ædificationem ex Deo habemus, domum non ma-
νους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχει-
nufactam, * æternam in cælis.
ροποίητον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

℘ quòd

sed

* Nam &

* Etenim in hoc ingemiscimus, habitationem nostram quæ de
2 καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ
cælo ‖ superindui cupientes:
οὐρανοῦ † ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες·

‖ est, ἐπενδύω

Si tamen & vestiti, non nudi inueniamur.
3 εἴ γε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ * εὑρεθησόμεθα.

εὑρίσκω

℘ Nam & qui sumus in hoc * eo quòd

℘ Etenim existentes in tabernaculo ingemiscimus grauati, * in
4 καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει στενάζομεν βαρούμενοι, ἐφ᾽
quo nolumus expoliari, sed superuestiri: vt absorbeatur
ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ᾽ ἐπενδύσασθαι, ἵνα καταποθῇ
* mortale à vita. ‖ At operatus nos
5 τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς. ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς
In ipsum hoc, Deus, ℘ & dans nobis arrabonem Spiritus.
εἰς αὐτὸ τοῦτο, θεός ὁ καὶ δοὺς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος.

* quod est ‖ Qui autem efficit ℘ qui dedit nobis pignus

* Audentes * dum sumus

* Confidentes igitur semper, & scientes quoniam * aduenæ
6 θαρροῦντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες ὅτι ἐνδημοῦντες
in corpore, peregrinamur à Domino.
ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου·
(Per fidem enim ambulamus, ‖ non per speciem.)
7 διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους.

‖ &

℘ Audemus * bonam voluntatem habemus * θαρρέω † ἐκδημέω

℘ Confidimus autem, & * probamus magis peregrinari
8 * θαρροῦμεν δὲ, καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον † ἐκδημῆσαι
à corpore, & * habitatum ire ad Dominum.
ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν κύριον.

* præsentes esse ‖ absentes, ℘ præsentes placere illi. * enim

Ideo & contendimus, siue ‖ incolentes, siue ℘ migrantes,
9 διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα, εἴτε ἐνδημοῦντες, εἴτε ἐκδημοῦντες
beneplacentes ei esse. Nam omnes * nos manifestari
10 εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι. τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι
oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq;
δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα † κομίσηται ἕκαστος

κομίζω * prout

propria corporis, * ad quæ gessit, siue bonum,
τὰ ἴδια τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν,
siue malum. Scientes ergo timorem Domini, homi-
11 εἴτε κακόν. εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ κυρίου, ἀνθρώ-
nibus suademus, Deo autem manifesti sumus. spero autem & in
πους πείθομεν, θεῷ δὲ † πεφανερώμεθα· ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν

φανερόω ‖ manifestos nos esse.

conscientiis vestris ‖ manifestari. Non enim iterum
12 ταῖς συνειδήσεσιν ὑμῶν πεφανερῶσθαι. οὐ γὰρ πάλιν
nosipsos commendamus vobis, sed occasionem ℘ dantes vobis
ἑαυτοὺς συνιστάνομεν ὑμῖν, ἀλλὰ ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν

℘ damus

* gloriandi pro * eos qui

* gloriationis de nobis, vt habeatis ad * ipsos in facie
καυχήσεως ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ
‖ gloriantes, & non ℘ corde. Siue enim mēte excedimus,
13 καυχωμένους, καὶ οὐ καρδίᾳ. εἴτε γὰρ * ἐξέστημεν,
Deo: siue * prudenter agimus, vobis. Nam charitas* Christi
14 θεῷ· εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν. ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ χριστοῦ

‖ gloriantur, ℘ in ἐξίστημι * sobrij sumus, * enim ‖ vrget ℘ æstimantes

‖ cohibet nos ℘ iudicantes hoc, quoniam si vnus pro omnibus
συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἰ εἷς ὑπὲρ πάντων
mortuus est, * nempe omnes mortui sunt. Et pro omnibus
15 † ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον. καὶ ὑπὲρ πάντων
mortuus est*, vt viuentes non iam sibiipsis viuant, sed ‖ ipsi
ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ
pro ipsis ℘ mortuo & excitato, Itaque nos ex
16 ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ

ergo ἀποθνήσκω * Christus, vt & qui viuunt, ‖ ei qui ℘ mortuus est, & resurrexit.

* nunc neminem nouimus secundùm carnem. * Si vero & cognouimus
τοῦ νῦν οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα. εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν
secundùm carnem Christum, sed & nunc non ‖ amplius cognoscimus.
κατὰ σάρκα χριστόν, ἀλλὰ καὶ νῦν οὐκ ἔτι γινώσκομεν.

* hoc * Et

‖ iam nouimus

ὥστε

*Itaque si quis in Christo, noua creatura, vetera trans-
ὥστε εἴτις ἐν χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα †παρ- 17
ierunt, ecce facta sunt omnia noua. At omnia ‖
ῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά. τὰ δὲ πάντα 18
ex Deo, ℘reconciliante nos sibiipsi per Iesum Christum,
ἐκ τοῦ θεοῦ τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ,
& 'dante nobis ministerium reconciliationis.
καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς·
*Vt quia Deus erat in Christo mundum reconcilians sibiipsi,
ὡς ὅτι θεὸς ἦν ἐν χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, 19
non reputans illis delicta ipsorum, & ‖ponens
μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος
in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo
ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. ὑπὲρ χριστοῦ οὖν 20
legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. ‡Obse-
πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν· *δεό-
cramus pro Christo, reconciliamini Deo.
μεθα ὑπὲρ χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ.
℘Nam non cognoscentem peccatum, pro nobis peccatum fe-
τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίη- 21
cit, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso.
σεν, ἵνα ἡμεῖς γινώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ.

CAP. VI. ς'.

'Cooperantes autem & exhortamur, ne in vacuum gratiam
Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν 1
Dei *recipere vos. (Ait enim, Tempore accepto
τοῦ θεοῦ †δέξασθαι ὑμᾶς. λέγει γάρ, καιρῷ δεκτῷ 2
exaudiui te, & in die salutis adiuui te.) Ecce nunc
*ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. ἰδοὺ νῦν
tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.
καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας.
‖nullam in vllo dantes offensionem, vt non ‡vi-
μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ †μω- 3
tuperetur ministerium℘. Sed in omnibus 'constituentes nosmetipsos
μηθῇ ἡ διακονία· ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς 4
sicut Dei *ministri, in patientia multa, in tribulationibus, in necessi-
ὡς θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγ-
tatibus, in angustiis, In plagis, in ‖custodiis, in
καις, ἐν στενοχωρίαις· ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν 5
seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis,
ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις,
In castitate, in scientia, in longanimitate, in ℘bonitate, in
ἐν ἁγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν 6
Spiritu sancto, in charitate non ficta, In verbo veri-
πνεύματι ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀλη- 7
tatis, in virtute Dei, per arma iustitiae
θείας, ἐν δυνάμει θεοῦ· διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν
'dextris, & sinistris, Per gloriam & 'ignominiam per in-
δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν· διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσ- 8
famiam & bonam famam: vt seductores & veraces.
φημίας καὶ εὐφημίας· ὡς πλάνοι καὶ ἀληθεῖς·
Sicut ‖ ignoti, & cogniti: quasi morientes,
ὡς ἀγνοούμενοι, καὶ ἐπιγινωσκόμενοι· ὡς ἀποθνήσκοντες, 9
& ecce viuimus: vt castigati, & non mortificati:
καὶ ἰδοὺ ζῶμεν· ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι·
Quasi tristes, semper autem gaudentes: si egentes, multos autē
ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες· ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ 10
locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes.
πλουτίζοντες· ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες.
Os nostrum ℘apertum est ad vos 'Corinthij cor
τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς, Κορίνθιοι· ἡ καρδία 11
nostrum dilatatum est. Non angustiamini in nobis,
ἡμῶν †πεπλάτυνται. οὐ *στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, 12
angustiamini autem in visceribus vestris. At
στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν. τὴν δὲ 13
eandem *compensationem, (vt natis dico:) dilatamini & vos.
αὐτὴν ἀντιμισθίαν, ὡς τέκνοις λέγω, πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς.
‖Ne fatis altero iugo copulati infidelibus. Quae enim participatio iu-
μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις· τίς γὰρ μετοχὴ δι- 14
stitiae ℘& iniquitati? quae verò communio luci ad tenebras?
καιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;
Quae autem conuentio 'Christo ad Belial? aut quae pars fideli
τίς δὲ συμφώνησις χριστῷ πρὸς Βελίαλ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ 15
cum infideli? Qui autem consensus templo Dei cum idolis?
μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; 16
Vos enim templum Dei estis *viuentis, sicut dicit Deus, Quoniam
ὑμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐστε ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ θεός, ὅτι
inhabitabo in illis, & inambulabo: & ero illorum Deus, &
ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω· καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός, καὶ
ipsi erunt mihi populus. ‖Ideo exite de medio eorum, &
αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός. διὸ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ 17
separamini, dicit Dominus: & immundum ne ℘attingite: & ego
†ἀφορίσθητε, λέγει κύριος· καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε· κἀγὼ
recipiam vos. Et ero vobis in patrem, & vos
εἰσδέξομαι ὑμᾶς· καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς 18
eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens.
ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει κύριος παντοκράτωρ.

CAP. VII. ζ.

Has ergo habentes promissiones, 'dilecti, mun-
Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀγαπητοί, *καθα- 1

* Si qua ergo
παρέρχω
‖autem
℘qui nos reconciliauit
dedit
*Quoniā quidem
‖posuit
δέομαι
℘Eum qui non nouerat
Adiuuantes
*recipiatis.
δέχομαι
ἐπακούω
‖nemini vllam
μωμάω
℘nostrum:
'exhibeamus
*ministros,
‖carceribus,
℘suauitate,
*ignobilitatem,
qui
℘patet 'ō
† πλατύνω
*στενοχωρέω
*autem habentes remunerationem (tanquam filiis
‖Nolite iugum ducere cum
℘cum iniquitate? aut quae societas
Christi
*viui,
‖Propter quod
ἀφορίζω
℘tetigeritis:
charissimi,
καθαρίζω

demus nosipsos ab omni inquinamento carnis & spiritus,
ρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος,
perficientes sanctificationem in timore Dei.
ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ.
Capite nos. neminem 'iniuria affecimus, neminem corrupimus.
2 χωρήσατε ἡμᾶς· οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα *ἐφθείραμεν,
neminem ‖auarè fraudauimus. Non ad condemnationem dico.
3 οὐδένα †ἐπλεονεκτήσαμεν. οὐ πρὸς κατάκρισιν λέγω·
praedixi enim quòd in cordibus nostris estis ad commo-
προείρηκα γὰρ ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστε εἰς τὸ συναπο-
riendum, & ℘conuiuendum. Multa mihi fiducia' apud vos:
4 θανεῖν καὶ συζῆν. πολλή μοι παρρησία πρὸς ὑμᾶς,
multa mihi gloriatio pro vobis: repletus sum consolatione:
πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν. *πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει,
superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.
ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν.
*Etenim venientibus nobis in Macedoniam, nullam habuit
5 καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς μακεδονίαν, οὐδεμίαν ἔσχηκεν
‖relaxationem caro nostra: sed ℘in omni tribulati: foris, pu-
ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν, ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι· ἔξωθεν μά-
gnae: intus, timores. Sed 'consolans humi-
6 χαι, ἔσωθεν φόβοι. ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπει-
les, consolatus est nos Deus in aduentu Titi.
νούς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ τίτου.
Non solùm autem in aduentu eius, sed etiam in con-
7 οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρα-
solatione qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum
κλήσει ᾗ *παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν
desiderium, vestrum fletum: vestram aemulationem pro me:
ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ·
ita vt me magis *gaudere. Quoniam si & contristaui vos
8 ὥστε με μᾶλλον χαρῆναι. ὅτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς
in epistola, non ‖poenitudine ducor, si & ℘poenitudine ducar. intueor
ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην· βλέπω
enim quòd epistola illa, si & ad horam contristauit vos.
γὰρ ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς.
Nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad
9 νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς
poenitentiam. Contristati estis enim secundùm Deum, vt in nullo 'detrimēto
μετάνοιαν. ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεόν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζη-
affecti fueritis ex nobis. *Nam secundùm Deum tristitia ‖poe-
10 μιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη με-
nitentiam in salutem ℘haud poenitendam adoperatur: 'at
τάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται· ἡ δὲ τοῦ
mundi tristitia mortem adoperatur. Ecce enim hoc
11 κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται. ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ
ipsum, secundùm Deum contristari vos, *quantum adoperatum sit
τοῦτο, τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο
in vobis studium, sed defensionem, sed indignationem, sed
ἐν ὑμῖν σπουδήν, ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ
timorem, sed desiderium, sed aemulationem, sed vindictam. in
φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλ' ἐκδίκησιν· ἐν
‖omni constituistis vosipsos puros esse in negotio.
παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι.
℘Nempe si & scripsi vobis, non 'causa iniuriantis, nec
12 ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ ἕνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ
causa iniuriati, sed causa manifestandi stu-
ἕνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ' ἕνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπου-
dium nostrum de vobis ad vos coram Deo.
δὴν ἡμῶν τὴν ὑπὲρ ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.
'Propter hoc consolationem accepimus in consolatione *vestra: abun-
13 διὰ τοῦτο παρακεκλήμεθα ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν· περισ-
dantiùs autem magis gauisi sumus super gaudio Titi, quia re-
σοτέρως δὲ μᾶλλον †ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ τίτου, ὅτι ἀνα-
fectus est spiritus eius ab omnibus vobis. ‖Quia si quid
14 πέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν. ὅτι εἴ τι
℘ei de vobis gloriatus sum, non sum confusus: sed sicut
αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν *κεκαύχημαι, οὐ †κατῃσχύνθην· ἀλλ' ὡς
omnia in veritate locuti sumus vobis, ita & gloriatio nostra
πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτω καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν
quae ad Titum, veritas facta est: Et viscera eius
15 ἡ ἐπὶ τίτου, ἀλήθεια ἐγενήθη· καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ
abundantiùs in *vos sunt, reminiscentis omnium
περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστιν, ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων
vestrûm obedientiam, quomodo cum timore & tremore excepistis illum.
ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν.
Gaudeo quòd in ‖omni confido in vobis.
15 χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαρρῶ ἐν ὑμῖν.

CAP. VIII. η.

Notam facimus autem vobis, fratres, gratiam Dei
1 Γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν
℘datam in ecclesiis Macedoniae,
δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς μακεδονίας·
Quòd in multo experimento tribulationis abundantia gau-
2 ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χα-
*dij ipsorum', & secundùm profundum paupertas eorum abundauit
ρᾶς αὐτῶν, καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν
in diuitias simplicitatis eorum. Quia secundùm
3 εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν. ὅτι κατὰ
virtutem, *(testor) & supra virtutem voluntarij ‖:
δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ δύναμιν αὐθαίρετοι,

*laesimus:
φθείρω
‖circumuenimus
πλεονεκτέω
℘ad 'est
πληρόω
*Nam & cùm venissemus
‖requiem
℘omnem tribulationē passi sumus:
'qui consolatur
παρακαλέομαι
*gauderem.
‖me poenitet:
℘poeniteret, vidēs
'detrimentum patiamini
*Quae enim
‖est,
℘stabilem
'seculi autem
*quantam in vobis operatur solicitudinem,
‖omnibus exhibuistis vos, incontaminatos
℘Igitur
'propter eum qui fecit iniuriā, nec propter eum qui passus est: sed ad manifestādam solicitudinem nostram, quam habemus pro vobis
'Ideo consolati sumus. In
*nostra.
χαίρω
‖Et
℘apud illum
*καυχάω
† καταισχύνομαι
'fuit
*vobis
‖omnibus
℘quae data est
'fuit: & altissima
*(testimonium illis reddo)
‖fuerunt:

Cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam & commu-
μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν, τὴν χάριν καὶ τὴν κοι- 4
nicationem ministerij *quæ in sanctos, suscipere nos.
νωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, δέξασθαι ἡμᾶς.
Et non sicut sperauimus: sed semetipsos dederunt, pri-
καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσαμεν, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶ- 5
mùm Domino, ‖ & nobis per voluntatem Dei:
τον τῷ κυρίῳ, καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ,
ᵖIn adhortari nos Titum, vt quemadmodum ante cœ-
εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς Τίτον, ἵνα καθὼς † προενήρ- 6
pit, ita & perficiat in 'vos & gratiam istam.
ξατο, οὕτω καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην.
Sed sicut in *omni abundatis fide & sermone, &
ἀλλ' ὥσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε πίστει, καὶ λόγῳ, καὶ
scientia, & omni ‖ studio, & illa ex vobis in nobis dilectio- 7
γνώσει, καὶ πάσῃ σπουδῇ, καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγά-
ne, vt & in hac gratia abundetis.
πῃ, ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε.
Non ᵖsecundùm imperium dico, sed per aliorum 'stu-
οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων σπου- 8
dium, etiam vestræ charitatis *germanitatem comprobans.
δῆς, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων.
Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi,
γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, 9
quoniam propter vos ‖ paupertatem subiit diues existens, vt vos
ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν, ἵνα ὑμεῖς τῇ
illius ᵖpaupertate ditesceretis: Et 'sententiam in hoc
ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε. καὶ γνώμην ἐν τούτῳ 10
do: hoc enim vobis *confert: qui non solùm facere,
δίδωμι· τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι,
sed & velle primùm cœpistis ‖ à superiori anno.
ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ πέρυσι.
Nunc verò & ᵖfacere perficite: vt quemadmodum 'promp-
νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε, ὅπως καθάπερ ἡ προ- 11
ptitudo velle, ita & perficere ex ipso habere.
θυμία τοῦ θέλειν, οὕτω καὶ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τοῦ ἔχειν.
Si enim *promptitudo animi priùs adsit, secundùm id quod habet quis,
εἰ γὰρ ἡ προθυμία † πρόκειται, καθὸ ἐὰν ἔχῃ τις, 12
‖ beneacceptus, non secūdùm id quod non habet.
εὐπρόσδεκτος, οὐ καθὸ οὐκ ἔχει.
Non enim vt aliis ᵖremissio, vobis autem tribulatio: sed ex
οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλίψις· ἀλλ' ἐξ 13
æqualitate In' hoc nunc tempore vestra abundantia in
ἰσότητος ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ 14
illorum *defectum, vt & illorum abundantia ‖ fiat in
ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς
vestrum defectum, vt fiat æqualitas:
τὸ ὑμῶν ὑστέρημα· ὅπως γένηται ἰσότης·
Sicut scriptum est: Qui multum, non abundauit: & qui
καθὼς γέγραπται, ὁ τὸ πολύ, οὐκ ἐπλεόνασε· καὶ ὁ 15
modicum, non minorauit.
τὸ ὀλίγον, οὐκ † ἠλαττόνησε.
ᵖGratia autem Deo, 'danti illud idem studium
χάρις δὲ τῷ θεῷ τῷ διδόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν 16
pro vobis in corde Titi: Quoniam quidem
ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου· ὅτι τὴν μὲν 17
exhortationem *excepit: studiosior verò existens, vl-
παράκλησιν ἐδέξατο· σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων, αὐ-
troneus exiit ad vos. Simul misimus
θαίρετος ἐξῆλθε πρὸς ὑμᾶς. Συνεπέμψαμεν 18
‖ autem cum illo fratrem, cuius laus ᵖin Euan-
δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφόν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγ-
gelio per omnes ecclesias: Non solùm autem, sed
γελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ 19
& 'suffragiis electus est ab ecclesiis, *comperegrinus noster cum
καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, συνέκδημος ἡμῶν σὺν
gratia hac administrata à nobis ad
τῇ χάριτι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν πρὸς τὴν
ipsius Domini gloriam, & ‖ promptitudinem animi vestri.
αὐτοῦ τοῦ κυρίου δόξαν, καὶ προθυμίαν ὑμῶν·
Deuitantes hoc, ne quis nos vituperet in ᵖex-
στελλόμενοι τοῦτο, μή τις ἡμᾶς † μωμήσηται ἐν τῇ ἁ- 20
uberantia hac 'ministrata à nobis.
δρότητι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν·
*Præcogitantes pulchra non solùm coram ‖ Domino, sed etiam
προνοούμενοι καλὰ οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ 21
coram hominibus. Simul misimus autem ᵖillis
ἐνώπιον ἀνθρώπων. συνεπέμψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν 22
fratrem nostrum, quem probauimus in multis sæpè 'stu-
ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολλοῖς πολλάκις σπου-
diosum existentem, nunc autem multo *studiosiorem, confidentia mul-
δαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον, πεποιθήσει πολ-
ta qua in vos. Siue pro Tito, ‖ socius meus & in
λῇ τῇ εἰς ὑμᾶς· εἴτε ὑπὲρ Τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς καὶ εἰς 23
vos ᵖcooperator, siue fratres nostri, Apostoli ecclesiarum, 'gloria
ὑμᾶς συνεργός· εἴτε ἀδελφοὶ ἡμῶν, ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα
Christi. Ergo ostensionem * charitatis vestræ, & nostræ
Χριστοῦ· τὴν οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν, καὶ ἡμῶν
‖ gloriationis de vobis, in illos ostendite, in faciem 24
καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδείξασθε, εἰς πρόσωπον
ecclesiarum.
τῶν ἐκκλησιῶν.

Margin notes: quod fit — deinde — Ita vt rogaremus — vobis etiam — * omnibus — ‖ solicitudine, insuper & charitate vestra in nos, — ᵖ quasi imperans — ' solicitudinem, — * ingenium bonum — ‖ egenus factus est, cùm esset — ᵖ inopia diuites essetis. — ' consilium — * vtile est, — ‖ ab priore — ᵖ facto — ' promptus est animus voluntatis, ita fit & perficiendi ex eo quod habetis. — * voluntas prompta est, — πρόκειμαι — ‖ accepta est, — ᵖ sit — præsenti — * inopiā suppleat: — ‖ vestræ inopiæ fit supplementum: — ἐλαττονέω — ᵖ Gratias — ' qui dedit eandem solicitudinem — * suscepit: sed cùm solicitior esset, sua voluntate profectus est — ‖ etiam — ᵖ est — ' ordinatus — * comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam quæ ministratur — ‖ destinatā voluntatem nostram. — ᵖ plenitudine — μωμάω — * quæ ministratur — ‖ Prouidemus enim bona — ‖ Deo, — ᵖ cum — solicitum esse: — * solicitiorem: — ‖ qui est — ᵖ adiutor, — ' gloriæ — * quæ est — ‖ gloriæ pro

CAP. IX. θ'.

ᵖDe quidem enim ministerio' in sanctos, ex abundāti
1 Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, περισσόν
mihi est scribere vobis. Scio enim promptum animum
2 μοί ἐστι τὸ γράφειν ὑμῖν. οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν
vestrum: 'quem de vobis glorior *Macedonibus, Quòd Achaia
ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι Μακεδόσιν, ὅτι Ἀχαΐα
parata est ‖ à superiori anno: & ex vobis æmulatio prouocauit
παρεσκεύασται ἀπὸ πέρυσι· καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος † ἠρέθισε
plurimos. Misi autem fratres, vt ne
3 τοὺς πλείονας. ἔπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφούς, ἵνα μὴ τὸ
ᵖgloriatio nostra de vobis, 'inanis fiat in parte hac:
καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν, κενωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ,
vt (quemadmodum dixi) parati sitis:
ἵνα, καθὼς ἔλεγον, παρεσκευασμένοι ἦτε·
Ne *forte si venerint ‖ cum me Macedones, & inuenerint vos
4 μήπως ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ Μακεδόνες, καὶ εὕρωσιν ὑμᾶς
imparatos, erubescamus nos, (vt non dicamus
ἀπαρασκευάστους, † καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγωμεν
vos) in substantia hac gloriationis.
ὑμεῖς, ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ τῆς καυχήσεως.
Necessarium ergo existimaui rogare fratres,
5 ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφούς,
vt præeant ad vos, & præparent 'præan-
ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς, καὶ προκαταρτίσωσι τὴν προκα-
nuntiatam benedictionem vestram, hanc paratam esse, sic
τηγγελμένην εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἑτοίμην εἶναι, οὕτως
quasi benedictionem, & non quasi *exactionem.
ὡς εὐλογίαν, καὶ μὴ ὡς πλεονεξίαν.
Hoc autem ‖, Serens parcè, parcè & metet:
6 τοῦτο δέ, ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει·
& ᵖseminans in benedictionibus, 'in benedictionibus & metet.
καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει.
Vnusquisque prout *præoptat corde, non ex tristitia,
7 ἕκαστος καθὼς προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης
aut ex necessitate. hilarem enim datorem diligit Deus.
ἢ ἐξ ἀνάγκης· ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός.
Potens ‖ autem Deus omnem gratiam abundare facere in ᵖvos:
8 δυνατὸς δὲ ὁ θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς,
vt in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abun-
ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισ-
detis in omne opus bonum: Sicut scriptum est:
9 σεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν· καθὼς γέγραπται,
Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in
† ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς
'æternum. *At suppeditans semen seminanti, &
10 τὸν αἰῶνα. ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ
panem ad ‖ escam suppeditet, & multiplicet sementem vestram,
ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσαι, καὶ *πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν,
& augeat fructus genitos iustitiæ vestræ:)
καὶ † αὐξήσαι τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν.
ᵖIn omni ditati in omnem simplicitatem, quæ
11 ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι εἰς πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις
adoperatur per nos gratiarum actionem Deo.
κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ θεῷ·
Quoniam ministerium 'oblationis huius non solùm *est
12 ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ μόνον ἐστὶ
adsupplens inopias sanctorum: sed etiam
† προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ
ᵖredundans per multas gratiarum actiones 'Deo.
περισσεύουσα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ θεῷ·
Per probationem ministerij huius glorificantes Deum
13 διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύτης δοξάζοντες τὸν θεὸν
in obedientia confessionis vestræ in Euangelium Chri-
ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χρι-
sti, & simplicitate communicationis in illos, & in omnes,
στοῦ, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτούς, καὶ εἰς πάντας,
Et * ipsorum obsecratione pro vobis desiderantium vos propter
14 καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς, διὰ
eminentem gratiam Dei in vobis.
τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑμῖν.
‖ Gratia autem Deo super inenarrabili eius dono.
15 χάρις δὲ τῷ θεῷ ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ.

Margin notes: ᵖ Nam — ' quod sit — ' pro quo — * apud Macedones. Quoniam & — ‖ ab anno præterito: & vestra — ἐρεθίζω — ᵖ quod gloriamur — ' euacuetur — * cùm ‖ mecum — καταισχύνομαι — ᵖ perueniant — ' repromissam — * auaritiam. — ‖ dico, Qui seminat — ᵖ qui seminat 'de — * destinauit in suo — ‖ est ᵖ vobis: — σκορπίζω — ' seculum seculi. — * Qui autem administrat — ‖ manducandum præstabit: & multiplicabit semen vestrum: & augebit incrementa frugum — * πληθύνω — † αὐξάνω — ᵖ Vt in omnibus locupletari abundetis 'officij — * supplet ea quæ desunt sanctis: — προσαναπληρόω — ᵖ abundat — ' in Domino. — * in — ‖ Gratias

CAP. X. ι'.

Ipse autem ego Paulus obsecro vos per ᵖlenitatem
1 Αὐτὸς δὲ ἐγὼ Παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πρᾳότητος
& æquitatem Christi: qui 'secundùm faciem quidem humilis *in
καὶ ἐπιεικείας τοῦ Χριστοῦ, ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν
vobis, absens autem confido in ‖ vos.
ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς.
Rogo autem, ne præsens ᵖconfidens esse ea fiducia, qua co-
2 δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν † θαρρῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λο-
gito audere in quosdam, *existimantes nos tanquam
γίζομαι τολμῆσαι ἐπί τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς ὡς
secundùm carnem *ambulantes. In carne enim am-
3 κατὰ σάρκα περιπατοῦντας. ἐν σαρκὶ γὰρ περιπα-
bulantes, non secundùm carnem militamus.
τοῦντες, οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα.

Margin notes: ᵖ mansuetudinem & modestiam — ' in — * sum inter vos — ‖ vobis. — ᵖ audeam per eam confidentiam qua existimor — θαῤῥέω — " qui arbitrantur — * ambulemus.

Nam arma militiæ nostræ non carnalia*, sed
τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ 4
potentia Deo, ad ‖ euersionem munitionum, ρ ratiocinationes
δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων, λογισμοὺς
euertentes, Et omnem *sublimitatem elatam aduersus
†καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα †ἐπαιρόμενον κατὰ 5
*cognitionem Dei, & ‖ captiuantes omnem intellectum in
τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς
ρ obedientiam Christi, Et in *parato habentes vlcisci
τὴν ὑπακοὴν τοῦ χριστοῦ· καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες †ἐκδικῆσαι 6
omnem inobedientiam, cùm impleta fuerit vestra obedientia.
πᾶσαν παρακοήν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή.
Quæ secundùm faciem *aspicitis? Si quis confidit sibiipsi,
τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε; εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ, 7
Christi ‖ esse, hoc cogitet iterum ρ à seipso, quia sicut
χριστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς
ipse Christi *, ita & nos Christi.
αὐτὸς χριστοῦ, οὕτω καὶ ἡμεῖς χριστοῦ.
*Sique enim & amplius aliquid ‖ glorier de auctori-
ἐάν τε γὰρ καὶ περισσότερόν τι †καυχήσωμαι περὶ τῆς ἐξου- 8
tate nostra, quam dedit Dominus nobis in ædificationem, & non
σίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ κύριος ἡμῖν εἰς οἰκοδομήν, καὶ οὐκ
in ρ euersionem vestram, non *pudefiam.
εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐκ †αἰσχυνθήσομαι.
Vt autem non videar tanquam terrere vos per epistolas,
ἵνα δὲ μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν· 9
(Quoniam quidem epistolæ, ‖ inquit, graues ρ & fortes: *at li-
ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαί, φησί, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρ- 10
bertas corporis infirma, & sermo *nihili factus.
ουσία τοῦ σώματος ἀσθενής, καὶ ὁ λόγος †ἐξουθενημένος.
Hoc cogitet ‖ talis, quia quales sumus verbo per epi-
τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι' ἐπι- 11
stolas absentes, tales & præsentes ρ opere.
στολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ.
Non enim audemus inserere aut *conferre nosipsos quibusdam,
οὐ γὰρ †τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι ἑαυτούς τισι, 12
*seipsos commendantibus: sed ipsi in ‖ seipsis semetipsos
τῶν ἑαυτοὺς συνιστανόντων· ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς
metientes, & ρ conferentes seipsos semetipsis, non intelligunt.
μετροῦντες, καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς, οὐ συνιοῦσιν.
Nos autem non in *immensurata gloriabimur, sed secundùm
ἡμεῖς δὲ οὐχὶ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ 13
mensuram regulæ, quam *partitus est nobis Deus, mensuram ‖ per-
τὸ μέτρον τοῦ κανόνος οὗ †ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου †ἐφι-
tigisse vsque & ρ vos. Non enim quasi non pertingentes
κέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν. οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνούμενοι 14
ad vos, superextendimus nosipsos. Vsque ad enim & vos perue-
εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς· ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθά-
nimus in Euangelio Christi: Non in
σαμεν, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, οὐκ εἰς τὰ 15
*immensurata gloriantes in alienis laboribus: spem autem
ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτρίοις κόποις, ἐλπίδα δὲ
habentes *augescente fide vestra, in vobis magni-
ἔχοντες, αὐξανομένης τῆς πίστεως ὑμῶν, ἐν ὑμῖν †μεγα-
ficari secundùm regulam nostram in abundantiam,
λυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν εἰς περισσείαν·
‖ In vlteriora vestri euangelizare: non in alie-
εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, οὐκ ἐν ἀλλο- 16
na regula, in ρ parata gloriari.
τρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοιμα καυχήσασθαι.
*At glorians, in Domino glorietur.
ὁ δὲ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω. 17
Non enim seipsum *commendans, ille est probatus, sed quem
οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν, ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν 18
‖ Dominus commendat.
ὁ κύριος συνίστησιν.

sunt; ‖ destructionem; ρ consilia destruentes, *altitudinem extollentem se, *καθαιρέω; †ἐπαίρω; *scientiam; ‖ in captiuitatem redigentes; ρ obsequium; *promptu; ἐκδικέω; *sunt videte. ‖ se; ρ apud; *est, *Nam; ‖ gloriatus fuero de potestate; καυχάω; ρ destructionem; *erubescam. αἰσχύνω; *existimer; ‖ inquiunt, ρ sunt; *præsentia autem; *contemptibilis; ἐξουθενέω; ‖ qui eiusmodi est, ρ in facto. comparare; τολμάω; *qui; ‖ nobis nosmetipsos; ρ comparantes nosmetipsos nobis. immensum; *mensus; ‖ pertingendi; *μερίζω. †ἐφικνοῦμαι; ρ ad; immensum; *crescentis fidei vestræ, μεγαλύνω; ‖ Etiam in illa quæ vltra vos sunt; ρ iis quæ præparata sunt; *Qui autem gloriatur, *qui commendat; ‖ Deus

CAP. XI. ια.

Vtinam ρ toleraretis meam paulisper insipientiam: sed &
Ὄφελον *ἀνείχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ· ἀλλὰ καὶ 1
supportate me. Æmulor enim vos æmulatione Dei.
ἀνέχεσθέ μου. ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς ζήλῳ θεοῦ· 2
Despondi enim vos vni viro, virginem castam *sistere
†ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρί, παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι
Christo. Timeo autem ne forte sicut serpens Euam
τῷ χριστῷ. φοβοῦμαι δὲ μήπως ὡς ὁ ὄφις Εὔαν 3
seduxit in astutia sua, ita corrumpantur *mentes
ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτω φθαρῇ τὰ νοήματα
vestræ, à simplicitate ‖ illa in Christum.
ὑμῶν, ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν χριστόν.
Si quidem enim veniens alium Iesum prædicat quem non præ-
εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει ὃν οὐκ ἐκη- 4
dicauimus, aut spiritum alium accipitis quem non accepistis, aut
ρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ
euangelium aliud quod non recepistis, rectè ρ toleraueritis.
εὐαγγέλιον ἕτερον ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἀνείχεσθε.
Existimo enim *nihilo inferiorem esse super valdè Apostolis.
λογίζομαι γὰρ μηδὲν †ὑστερηκέναι τῶν ὑπὲρ λίαν ἀποστόλων. 5
*Si verò & rudis sermone, sed non ‖ cognitione: sed
εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει· ἀλλ' 6

ρ sustineretis modicum quid insipientiæ meæ; *ἀνέχω; *exhibere; ἁρμόζω; *sensus vestri, & excidant; ‖ quæ est in Christo. Nam si is qui venit, alium Christum; ρ pateremini. *nihil me minus fecisse à magnis; ὑστερέω; *Nam etsi imperitus; ‖ scientia.

in omni manifestati in omnibus in vos.
ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς.
Aut ‖ peccatum feci, meipsum humilians, vt vos exalte-
7 ἢ ἁμαρτίαν ἐποίησα, ἐμαυτὸν ταπεινῶν ἵνα ὑμεῖς ὑψω-
mini? quoniam gratis Dei Euangelium euangeliza-
θῆτε; ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον †εὐηγγελισά-
uerim vobis? Alias ecclesias expoliaui, accipiens stipen-
8 μην ὑμῖν; ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώ-
dium, ad vestrum ministerium. Et ‖ præsens apud
9 νιον, πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν. καὶ παρὼν πρὸς
vos, & ρ egens, non obtorpui cuiquam: nam ‖ inopiam
ὑμᾶς καὶ ὑστερηθείς, οὐ κατενάρκησα οὐδενός· τὸ γὰρ ὑστέρημά
meam suppleuerunt fratres *venientes à Macedonia: &
μου †προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδονίας· καὶ
in ‖ omni inonerosum vobis meipsum seruaui, & seruabo.
ἐν παντὶ ἀβαρῆ ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ τηρήσω.
Est veritas Christi in me: quoniam gloriatio hæc non ρ ob-
10 ἔστιν ἀλήθεια χριστοῦ ἐν ἐμοί, ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ σφρα-
turabitur in me in regionibus Achaiæ.
γίσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας.
‖ Propter quid? quia non diligo vos? Deus scit.
11 διατί; ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ θεὸς οἶδεν.
Quod autem facio, & faciam, vt amputem occasionem
12 ὃ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν
*volentium occasionem: vt in quo gloriantur, inueniantur
τῶν θελόντων ἀφορμήν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται, †εὑρεθῶσι
sicut & nos. Nam eiusmodi pseudoapostoli
13 καθὼς καὶ ἡμεῖς. οἱ γὰρ τοιοῦτοι †ψευδαπόστολοι,
operarii ‖ dolosi, transformati in Apostolos Christi.
ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους χριστοῦ.
Et non mirum: ipse enim satanas ρ transformatur
14 καὶ οὐ θαυμαστόν· αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται
in angelum lucis. Non ‖ magnum ergo si & ministri
15 εἰς ἄγγελον φωτός. οὐ μέγα οὖν εἰ καὶ οἱ διάκονοι
eius *transformantur velut ministri iustitiæ: quorum
αὐτοῦ μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης· ὧν
finis erit secundum opera ipsorum. Iterum dico (ne
16 τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. πάλιν λέγω, μή
quis me putet insipientem esse. ‖ si verò non, etiam vt insipientem ac-
τίς με δόξῃ ἄφρονα εἶναι· εἰ δὲ μήγε, κἂν ὡς ἄφρονα δέ-
cipite me, vt & ego modicum quid glorier.)
ξασθέ με, ἵνα κἀγὼ μικρόν τι καυχήσωμαι.
Quod loquor, non loquor secundùm ρ Dominum, sed quasi in insipientia,
17 ὃ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ,
in hac ‖ præsidentia gloriationis.
ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως.
Quoniam multi gloriantur secundùm carnem, & ego gloriabor.
18 ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι.
Libenter enim suffertis insipientes, *prudentes existentes.
19 ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες·
Toleratis enim si quis vos in seruitutem redigit, si quis deuorat,
20 ἀνέχεσθε γὰρ εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει,
si quis accipit, si quis extollitur, si quis vos in faciem cædit.
εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει.
Secundùm ‖ contumeliam dico: quasi quòd nos infirmi fuerimus ρ in
21 κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς †ἠσθενήσαμεν· ἐν
quo verò quis audet (in insipientia dico) audeo & ego.
ᾧ δ' ἄν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κἀγώ.
Hebræi sunt, & ego: Israelitæ sunt, & ego: semen
22 Ἑβραῖοί εἰσι, κἀγώ· Ἰσραηλῖταί εἰσι, κἀγώ· σπέρμα
Abrahæ sunt, & ego. Ministri Christi sunt, ‖ de-
23 Ἀβραάμ εἰσι, κἀγώ. διάκονοι χριστοῦ εἰσι, παρα-
sipiens loquor) super ego: in laboribus *abundantius, in plagis
φρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ ἐγώ· ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς
supra modum, in carceribus abundantiùs, in mortibus fre-
ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολ-
quenter. A Iudæis quinquies quadragenas,
24 λάκις. ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα
‖ præter vnam, accepi. Ter virgis cæsus sum: semel lapidatus sum,
25 παρὰ μίαν ἔλαβον. τρὶς ἐρραβδίσθην, ἅπαξ *ἐλιθάσθην,
ter naufragium feci, noctem ρ diem in profundo *egi.
τρὶς †ἐναυάγησα, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα·
Itineribus sæpè: periculis fluminum, periculis latro-
26 ὁδοιπορίαις πολλάκις· κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃ-
num, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in
στῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν
ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis
πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις
in falsis fratribus: In *fatigatione & ærumna, in vigiliis
27 ἐν †ψευδαδέλφοις· ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις
‖ sæpe, in fame & siti, in ieiuniis ‖ sæpe, in frigore
πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει
& nuditate. Præter illa ρ extrinsecus instantia mea
28 καὶ γυμνότητι. χωρὶς τῶν παρεκτὸς ἡ ἐπισύστασίς μου
*per diem, solicitudo omnium ecclesiarum.
ἡ καθ' ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν.
Quis infirmatur, & *non infirmor? quis scandalizatur, & non ego
29 τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ
vror? Si gloriari oportet, quæ ‖ infirmitatis meæ
30 πυροῦμαι; εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου
gloriabor. Deus & Pater Domini ρ Iesu Christi
31 καυχήσομαι. ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ

in omnibus autem; ρ sumus vobis. *nunquid; *euangelizaui; εὐαγγελίζω; ‖ cùm essem; ρ egerem, nulli onerosus fui. *quod mihi deerat, προσαναπληρόω; *qui venerunt; ‖ omnibus sine onere; ρ infringetur; Quare? *eorum qui volũt; εὑρίσκω; ‖ sunt subdoli, transfigurantes se; ρ transfigurat se est; *transfigurentur; ‖ alioquin velut; ρ Deum; ‖ substantia gloriæ. *cùm sitis ipsi sapientes. Sustinetis; ‖ ignobilitatem; ρ in hac parte. ἀσθενέω; ‖ & ego (vt minus sapiens dico) plus; *plurimis, ‖ minus; ρ &; *maris fui: In; ναυαγέω; *labore; ‖ multis; ρ quæ sunt; *quotidiana, *ego; ‖ sunt; ρ nostri

 οἶδεν

scit, * *ille existens* benedictus in secula, quòd non mentior.
οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι.
Damasci custodiebat
‖ *In Damasco* gentis præpositus Aretæ regis *Præsidio tenebat*
ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως † ἐφρούρει 32
Damascenorum ciuitatem, * *prehendere me volens.*
τὴν Δαμασκηνῶν πόλιν, πιάσαι με θέλων·
Et per fenestram in sporta demissus sum per murum:
καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ † ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους, 33
& * effugi manus eius.
καὶ † ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

CAP. XII. 1β.

‖ Si oporteat (non expedit quidem) ρ autem
Gloriari ‖ *sane non confert mihi:* veniam ρ *enim ad* visio-
Καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι· ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτα- 1
nes & reuelationes Domini.
σίας καὶ ἀποκαλύψεις κυρίου.
Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, (siue in
οἶδα ἄνθρωπον ἐν χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, εἴτε ἐν 2
corpore, nescio: siue extra corpus, nescio: Deus
σώματι, οὐκ οἶδα· εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα· ὁ θεὸς
(scit:) raptum huiusmodi vsque ad tertium cælum.
ἁρπάζω οἶδεν· * ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ.
Et scio huiusmodi hominem, (siue in corpore, siue extra
καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς 3
corpus, nescio: Deus scit:) Quoniam raptus est
τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα· ὁ θεὸς οἶδεν· ὅτι ἡρπάγη 4
in paradisum: & audiuit arcana verba, quæ non licet
εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν
homini loqui. Pro huiusmodi gloriabor: pro
ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι· ὑπὲρ 5
autem meipso non gloriabor, * *si non* in infirmitatibus meis.
ἑαυτοῦ δὲ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου.
‖ Nam & ‖ Si *enim* voluero gloriari, non ero insipiens: veri-
ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων· ἀλη- 6
tatem enim dicam, parco autem, ne quis in me existimet
θειαν γὰρ ἐρῶ· φείδομαι δὲ μή τις εἰς ἐμὲ λογίσηται
ρ id * in supra ρ quod videt * me, aut audit aliquid ex me.
ὑπὲρ ὃ βλέπει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ.
Et * *excellentia* reuelationum ‖ *vt ne efferar,*
καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, 7
datus est mihi stimulus ρ *carni* angelus * *satan,* vt me cola-
ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ, ἄγγελος Σατᾶ, ἵνα με κολα-
φίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. * *Super hoc* ter
φίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν 8
Dominum rogaui, vt discederet à me.
κύριον * παρεκάλεσα, ἵνα ἀπ' ἐμοῦ ἀφ. ἀφαιρέω
Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea. nam virtus *mea* in
Καὶ εἰρηκέ μοι, ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δυναμίς μου ἐν 9
infirmitate perficitur. Libenter igitur *magis* gloriabor in
ἀσθενείᾳ τελειοῦται. ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς
infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi.
ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δυναμις τοῦ χριστοῦ.
‖ Propter quod placeo mihi ‖ *Ideo obtestor* in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in
διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν 10
persecutionibus, in angustiis pro Christo. Cum enim infirmor,
διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις ὑπὲρ χριστοῦ· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ,
tunc potens sum. Factus sum insipiens *glorians:*
τότε δυνατός εἰμι. γέγονα ἄφρων καυχώμενος· 11
ρ minùs feci ab iis qui sunt supra modum Apostoli: vos me coegistis.
ὑμεῖς με ἠναγκάσατε· ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ' ὑμῶν συνίστασθαι·
nihil enim ρ *inferior fui supra valde Apostolos,* si & nihil sum.
οὐδὲν γὰρ † ὑστέρησα τῶν ὑπὲρ λίαν ἀποστόλων, εἰ καὶ οὐδέν εἰμι.
ὑστερέω
* tamen Apostolatus mei facta sunt super vos
Ipsa quidem signa * *Apostoli effectæ sunt in vobis* in
τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου * κατειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν 12
omni * *tolerantia,* in signis & prodigiis & virtutibus.
πάσῃ ὑπομονῇ, ἐν σημείοις καὶ τέρασι καὶ δυνάμεσι.
‖ quòd minùs habuistis præ cæteris ecclesiis, nisi ρ grauaui vos?
Quid enim est ‖ *quod inferiores fuistis supra cæteras ecclesias,*
τί γὰρ ἐστιν ὃ * ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας; 13
si non quòd ipse ego non ρ *obtorpui* vobis. Donate mihi
εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ † κατεναρκήσα ὑμῖν; χαρίσασθέ μοι
iniuriam hanc. Ecce tertio hoc ρ *parate*
τὴν ἀδικίαν ταύτην. ἰδοὺ τρίτον τοῦτο ἑτοίμως 14
habeo venire ad vos: & non * *obtorpescam* vobis. Non enim
ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω ὑμῶν· οὐ γὰρ
quæro * vestra, sed vos. Non enim debent ‖ *nati*
ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς· οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς
parentibus thesaurizare, sed parentes ρ *nati.*
γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις.
Ego autem libentissimè impendam, & * *expendar* pro
ἐγὼ δὲ ἥδιστα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ 15
animabus vestris: * *si & abundantiùs* vos diligens minus
τῶν ψυχῶν ὑμῶν· εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν, ἧσσον
diligar. ‖ *Esto verò,* ego non grauaui vos: sed
ἀγαπῶμαι. ἔστω δέ, ἐγὼ οὐ κατεβάρησα ὑμᾶς, ἀλλ' 16
ρ *existens* astutus, dolo vos cepi.
ὑπάρχων πανοῦργος, δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον.
* *Num* aliquem eorum quos misi ad vos, *per ipsum* * *ex-*
μή τινα ὧν ἀπέσταλκα πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεο- 17
pilauit vos? Rogaui Titum, & ‖ *simul* misi
νέκτησα ὑμᾶς; παρεκάλεσα τίτον, καὶ συναπέστειλα 18
fratrem. Nunquid ρ *expilauit* vos Titus? * *non* eodem
τὸν ἀδελφόν. μὴ πλεονέκτησεν ὑμᾶς τίτος; οὐ τῷ αὐτῷ

spiritu ambulauimus? * *non* iisdem vestigiis?
πνεύματι περιεπατήσαμεν; οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσι;
‖ *Rursum* putatis quòd ρ *vobis excusemur?* Coram
πάλαι δοκεῖτε ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα; κατενώπιον τοῦ 19
Deo, in Christo loquimur: *at* omnia *,* charissimi, propter
θεοῦ ἐν χριστῷ λαλοῦμεν· τὰ δὲ πάντα, ἀγαπητοὶ, ὑπὲρ
vestram ædificationem. Timeo enim ne fortè * *veniens,*
τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς· φοβοῦμαι γὰρ μήπως ἐλθὼν 20
non quales volo inueniam vos: & ego inueniar vobis qualè non vultis.
οὐχ οἵους θέλω εὕρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλετε·
ne fortè cõtentiones, æmulationes, ρ *ira,* dissensiones, detractiones, su-
μήπως ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθίαι, καταλαλιαὶ, ψι-
surrationes, inflationes, seditiones ‖. Ne iterum * *venientem*
θυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι· μὴ πάλιν ἐλθόντα 21
me humiliet Deus *meus* apud vos, & lugeam multos
με ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ † πενθήσω πολλοὺς πενθέω
ante ‖ *peccantium,* & non ρ *pœnitentium* super immunditia,
τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ, ‖ ex iis qui peccauerunt, ρ egerunt pœnitentiam
& fornicatione, & impudicitia quam gesserunt.
καὶ πορνείᾳ, καὶ ἀσελγείᾳ ἣ ἔπραξαν.

CAP. XIII. 1γ.

Ecce tertio hoc venio ad vos, In ore duorum
1 Ἰδοὺ τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς· ἐπὶ στόματος δύο
testium * *vel* trium stabit omne verbum.
μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα.
Prædixi & prædico, vt præsens *secundò,* & absens
2 προείρηκα καὶ προλέγω, ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὼν
nunc * *scribo antepeccantibus,* & cæteris omnibus; quoniam
νῦν γράφω τοῖς † προημαρτηκόσι καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν, ὅτι
si venero *in* iterum, non parcam. ‖ *Quandequidem* experi-
3 ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ * φείσομαι· ἐπεὶ δοκι- * φείδομαι
mẽtum quæritis ρ in me *loquentis* * *Christi,* qui in * *vos* non ‖ An ρ eius qui loquitur Christus * vobis * Nam &
μὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος χριστοῦ, ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ
infirmatur, sed potens est in vobis: * *Etenim* si crucifixus est † σταυρόω
ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν ὑμῖν· καὶ γὰρ εἰ † ἐσταυρώθη ‖ Nam
4 ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei. ‖ *Etenim* nos infirmi
ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ· καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀσθε-
sumus in illo: sed viuemus cum eo ex virtute
νοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζησόμεθα σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως
Dei in ρ *vos.* Vosmetipsos tentate si estis in fide: ρ vobis.
θεοῦ εἰς ὑμᾶς. ἑαυτοὺς πειράζετε εἰ ἐστε ἐν τῇ πίστει,
5 * *vosipsos* probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Iesus ipsi
ἑαυτοὺς δοκιμάζετε· ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτοὺς, ὅτι Ἰησοῦς
Christus in vobis est? * ‖ *non quid* fortè reprobi estis. * nisi
χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν; εἰ μήτι ἄρα ἀδόκιμοί ἐστε.
Spero autem quòd cognoscetis, quia nos non sumus reprobi.
6 ἐλπίζω δὲ ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι.
‖ Opto autem *apud* Deum ρ *non facere* *vos malum quicquam:* ‖ Oramus
7 εὐχομαι δὲ πρὸς τὸν θεὸν μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν· ρ Vt nihil malifaciatis:
non vt nos probati appareamus, sed vt vos * *pulchrum* facia- * quod bonum est
οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆ-
tis, nos autem vt reprobi simus. Non enim possu-
τε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. οὐ γὰρ δυνά- 8
mus aliquid aduersus veritatem: sed pro veritate.
μεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας.
Gaudemus enim * *cùm* nos infirmi sumus, vos autem potentes * quoniam
χαίρομεν γὰρ ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ
estis. Hoc *verò* & ρ *optamus,* vestram consummationem. ‖ oramus,
ἦτε· τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν.
ρ *Propter hoc* hæc absens scribo, vt præsens non * *scuerè* ρ Ideo * durius agam
10 διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα παρὼν μὴ ἀποτόμως
vtar, secundùm potestatem quam dedit mihi Dominus in ædi-
χρήσωμαι κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔδωκέ μοι ὁ κύριος εἰς οἰκο-
ficationem, & non in destructionem.
δομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν.
* *Cæterùm* fratres, gaudete, ‖ *perficimini, consolationem habete,* * De cætero, ‖ perfecti estote exhortamini,
11 λοιπὸν, ἀδελφοὶ, χαίρετε, † καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, καταρτίζω
idem sapite, pacem habete: & Deus dilectionis & ρ vobiscum
τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε· καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς
pacis erit ρ *cum vobis.* inuicem
εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν.
Salutate * *alij alios* in osculo sancto. Salutant vos * nostri
12 ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ· ἀσπάζονται ὑμᾶς
sancti omnes. Gratia Domini * Iesu Christi, & ‖ sit
13 οἱ ἅγιοι πάντες. ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ καὶ
charitas Dei, & communicatio sancti spiritus ‖ cum
ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ
omnibus vobis. Amen.
πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Corinthios secunda scripta fuit à Philippis
Πρὸς κορινθίους δευτέρα ἐγράφη ἀπὸ φιλίππων τῆς
Macedoniæ, per Titum & Lucam.
μακεδονίας, διὰ τίτου καὶ λουκᾶ.

SANCTI

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD GALATAS
ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφαλ. α.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος (οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ θεοῦ Πατρὸς τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν·) καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Paulus Apostolus (non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, & Deum Patrem ipsum qui suscitauit eum à mortuis,) Et qui *cum me omnes fratres, ecclesiis Galatiæ: Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino nostro Iesu Christo: Ipso qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, vt eriperet nos de præsenti seculo nequam, secundùm voluntatem Dei & Patris nostri: Cui ‖gloria in secula seculorum. Amen.

Miror quòd ᵖita citò transferimini ab eo qui vocauit vos in ᶠgratia Christi, in aliud Euangelium: Quod non est aliud, *si non quidam sunt turbantes vos, & ᵛvolentes immutare Euangelium Christi. Sed ‖ᵉᵗ si nos, aut angelus de cælo euangelizet vobis præter ᵖquod euangelizauimus vobis, anathema sit. Sicut prædiximus, & nunc iterum dico, Si quis vobis euangelizauerit præter ᵖquod accepistis, anathema sit. Modò enim hominibus suadeo, ab ‖Deum? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Notũ facio ᵖautem vobis, fratres, Euangelium ‖ euangelizatum à me, quia non est secundùm hominem. Neque enim ego ab homine accepi illud, neque *edoctus sum: sed per revelationem Iesu Christi. Audistis enim meam conuersationẽ aliquando in Iudaismo, quoniam supra modum persequebar ecclesiam Dei, & ‖vastabam illam: Et proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos ᵖin genere meo, abundantiùs æmulator existens paternarum mearum traditionum. Cùm autem *probauit Deus ille separans me ex vtero matris meæ, & *vocans per gratiam suam, vt ‖revelaret Filium suum in me, vt euangelizarem illum in Gentibus, continuò non acquieui carni & sanguini. Neque veni in Hierosolymam ad ᵖillos ante me Apostolos: sed abij in Arabiam: & iterum reuersus sum in Damascum. Deinde post annos tres veni in Hierosolymam videre Petrum: & mansi apud eum ‖dies quindecim. Alium autem Apostolorum non vidi *, ᵢ non Iacobum fratrem Domini. Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior.

ἐξαίρω
‖ est
ᵖ sic tam
ᶠ gratiam Christi, in aliud
μετατίθημι
* nisi sunt aliqui qui vos conturbant, & volunt conuertere
‖ licet
ᵖ quàm
προείρηκα
id
* hominibus
‖ Deo?
ᵖ enim
‖ quod est
* didici:
‖ expugnabam
περθέω
προκόπτω
ᵖ meos
placuit ei qui segregauit
* vocauit
‖ Vt reuelaret
ᵖ antecessores meos
ἱστορέω
ᶠ diebus
* neminem, nisi

Deinde veni in ‖regiones Syriæ & Ciliciæ. Eram autem ignotus facie ecclesiis Iudææ, quæ ᵖin Christo. Tantùm autem ‖audientes erant, quoniam *persequens nos aliquando, nunc euangelizat fidem, quam aliquãdo ‖vastabat. Et ᵖglorificabant in me Deum.

‖ partes
ᵖ erant
‖ auditum habebant,
* qui persequebatur
‖ expugnabat.
ᵖ clarificabant

CAP. II. β.

Deinde post quatuordecim annos iterum ascendi in Hierosolymam cum Barnaba, *assumpto & Tito. Ascendi autem secundùm revelationem, & exposui illis Euangelium quod prædico in Gentibus, seorsum autem ‖ᵢᵢ qui videbãtur aliquid esse: ne forte in vacuum currerem, aut cucurrissem. Sed neque Titus ᵖqui mecum erat cum esset Græcus, cõpulsus est circuncidi: *Propter autem subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram quam habemus in Christo Iesu, vt nos in seruitutem redigerent. Quibus neque ad horam cessimus subiectioni, vt veritas Euangelij permaneat apud vos. Ab autem *ᵢᵢ qui videbantur visi esse aliquid (quales aliquãdo fuerint, nihil ‖ᵢᵢ mea intereſt. differt. Faciem Deus hominis non accipit) Mihi enim ᵖin precio habiti, nihil contulerunt. Sed econtrà ᵖqui videbantur esse aliquid, ‖ᵢᵢ videntes quòd creditum est mihi Euangelium præputij, sicut Petro circuncisionis. *Nam operatus Petro in Apostolatum circuncisionis, operatus est & mihi ‖ᵢᵢ in Gentes.) Et ᵖcognoscentes gratiam datam mihi, Iacobus, & Cephas, & Ioannes, *ᵢᵢ qui videbantur visi columnæ esse, dextras dederunt mihi & Barnabæ, societatis: vt nos in Gentes, ipsi autem in circuncisionem: Tantùm autem pauperum vt ‖ᵢᵢ meminissemus. quod etiam ᵖstudui id ipsum facere. Cùm autẽ venisset Petrus in Antiochiam, in faciem ei restiti: quia ‖notandus erat. *Antè enim venire quosdam à Iacobo, cum Gentibus sumebat: cùm autem venissent, ‖subducebat & separabat seipsum, timens eos ᵖex circuncisione. Et ‖ᵢᵢ consimulabant ei & cæteri Iudæi: ita vt * Barnabas ‖simulaberetur eorum simulatione. Sed cùm vidissem quòd non ᵖrectè pede incederẽt ad veritatem Euangelij, dixi *Cephæ coram omnibus: Si tu Iudæus *existens, gentiliter viuis, & non Iudaicè: ‖quid Gentes cogis Iudaizare? Nos natura Iudæi, & non ex Gentibus peccatores. Scientes ᵖquòd non iustificatur homo ex operibus legis, ᵢᵢ si non per fidem Iesu Christi: & nos in *Christum Iesum credidimus: vt iustificaremur ex fide Christi, & non ex operibus legis: propter quod non iustificabitur ex operibus legis omnis caro. ‖ Si vero quærentes iustificari in Christo, ᵖreperiamur & ipsi peccatores, nunquid Christus peccati minister? Absit. Si enim quæ destruxi hæc iterum ædifico, præuaricatorem meipsum constituo. Ego enim per legem legi mortuus sum, vt Deo viuam: Christo conuiuxus sum. Viuo autem, non *amplius ego: viuit verò in me Christus. Quòd autẽ nunc

* assumpto & Tito.
* contuli cum
ἀνατίθημι
‖ iis qui videbãtur aliquid esse:
ᵖ qui mecum erat cum esset Græcus, cõpulsus
* Sed
* ἀναγκάζω
† περιτέμνω
εἰκω
* iis qui videbantur
‖ mea intereſt.
Personam
ᵖ qui videbantur esse aliquid,
προστίθημι
‖ cum vidissent
* Qui enim est
‖ inter
ᵖ cum cognouissent
* quæ data est
* qui videbantur
‖ memores essemus
ᵖ solicitus fui hoc
‖ reprehensibilis
* Priùs enim quã venirent quidam
συναπάγω
‖ subtrahebat & segregabat
ᵖ qui erant
‖ simulationi eius consenserunt
* &
‖ duceretur ab eia in illam simulationem.
* συναπάγω
ᵖ rectè ambularet
† ὀρθοποδέω
* Cephæ
* cùm sis,
‖ quomodo
ᵖ autem
* nisi
* Christo Iesu
‖ Quod
ᵖ inuenti sumus
est
amplius

ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρὸς τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ δόντος ἑαυτὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Miror quòd sic citò transferimini ab eo qui vocauit vos in gratia Christi in alterum Euangelium: non est aliud, nisi sunt aliqui qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Christi. Sed ‖ᵉᵗ si nos, aut angelus de cælo euangelizet vobis præter ᵖquam euangelizauimus vobis, anathema sit. Sicut prædiximus, & nunc iterum dico, Si quis vobis euangelizauerit præter ᵖquam accepistis, anathema sit. Modò enim hominibus suadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Notũ facio ᵖautem vobis, fratres, Euangelium ‖ euangelizatum à me, quia non est secundùm hominem. Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici: sed per revelationem Iesu Christi. Audistis enim meam conuersationẽ aliquando in Iudaismo, quoniam supra modum persequebar ecclesiam Dei, & ‖expugnabam illam: Et proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos meos ᵖin genere meo, abundantiùs æmulator existens paternarum mearum traditionum. Cùm autem placuit ei qui segregauit me ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam suam, vt ‖revelaret Filium suum in me, vt euangelizarem illum in Gentibus, continuò non acquieui carni & sanguini. Neque veni in Hierosolymam ad ᵖantecessores meos Apostolos: sed abij in Arabiam: & iterum reuersus sum in Damascum. Deinde post annos tres veni in Hierosolymam videre Petrum: & mansi apud eum ‖dies quindecim. Alium autem Apostolorum non vidi, nisi Iacobum fratrem Domini. Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo, quia

ἐξαίρω
‖ est
ᵖ sic tam
ᶠ gratiam Christi, in aliud
μετατίθημι
* nisi sunt aliqui qui vos conturbant, & volunt conuertere
‖ licet
ᵖ quàm
προείρηκα
id
* hominibus
‖ Deo?
ᵖ enim
‖ quod est
* didici:
‖ expugnabam
περθέω
προκόπτω
ᵖ meos
placuit ei qui segregauit
* vocauit
‖ Vt reuelaret
ᵖ antecessores meos
ἱστορέω
ᶠ diebus
* neminem, nisi

vino in carne, in fide vino filii Dei, * diligentis
ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ἀγαπήσαντός
me & ‖ tradentis semetipsum pro me. Non abiicio
με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. οὐκ ἀθετῶ 21
gratiam Dei. Si enim per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est.
τὴν χάριν τοῦ θεοῦ· εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.

CAP. III. γ'.

O insensati Galatæ, quis vos fascinauit veritati non
Ω ἀνόητοι γαλάται, τίς ὑμᾶς * ἐβάσκανε ἀληθείᾳ μὴ 1
℘ obsequi quibus ob oculos Iesus Christus proscriptus est, in
πείθεσθαι, οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς ἰησοῦς χριστὸς προεγράφη, ἐν
vobis crucifixus? Hoc solum volo discere à vobis:
ὑμῖν ἐσταυρωμένος; τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν, 2
Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei?
ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως;
Sic * insensati estis, * incepti spiritu, nunc carne
οὕτως ἀνόητοί ἐστε, * ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ 3
consummemini? Tanta passi estis frustra? si modo & frustra.
ἐπιτελεῖσθε; τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ; εἴ γε καὶ εἰκῇ. 4
Ille ergo ℘ subministrans vobis Spiritum, & * efficiens virtutes
ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις 5
in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei? Sicut *,
ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; καθὼς 6
Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.
ἀβραὰμ ἐπίστευσε τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.
Cognoscite ergo quia qui ex fide ‖, ij sunt filij Abrahæ.
γινώσκετε ἄρα ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ ἀβραάμ. 7
Prouidens autem Scriptura quia ex fide iustificat Gentes
προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφὴ ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη 8
Deus, ℘ praeeuangelizauit Abrahæ, Quia benedicentur
θεὸς, προευηγγελίσατο τῷ ἀβραὰμ ὅτι * ἐνευλογηθήσονται
in te omnes Gentes. * Itaque qui ex fide, benedicentur
ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται 9
cum fideli Abraham. Quicunque enim ex operibus legis
σὺν τῷ πιστῷ ἀβραάμ. ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου 10
sunt, sub * execratione sunt. Scriptum est enim: ‖ Execrabilis omnis
εἰσὶν, ὑπὸ κατάραν εἰσί· γέγραπται γὰρ, ἐπικατάρατος πᾶς
qui non permanserit in omnibus ℘ scriptis in libro
ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ
legis, * ad faciendum ea. Quoniam autē in lege nemo
νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. ὅτι δὲ ἐν τῷ νόμῳ οὐδεὶς 11
iustificatur apud Deum, manifestū ‖: quia iustus ex fide viuet.
δικαιοῦται παρὰ τῷ θεῷ, δῆλον· ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.
At lex ℘ non est ex fide: sed * faciens ea homo
ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως· ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρω- 12
viuet in illis. Christus nos redemit de
πος ζήσεται ἐν αὐτοῖς. χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ 13
* execratione legis, factus pro nobis ‖ execratio. (scriptum est
τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα· γέγραπται
enim ℘ Execrabilis omnis * suspensus in ligno.)
γὰρ, ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου·
Vt in * Gentes benedictio Abrahæ fieret in Christo Iesu:
ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ ἀβραὰμ γένηται ἐν χριστῷ ἰησοῦ, 14
vt pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.
ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως.
‖ (Secundùm hominem dico) tamen hominis ℘ authenticatum
κατὰ ἄνθρωπον λέγω, ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην 15
testamentum nemo * abrogat, aut superordinat.
διαθήκην οὐδεὶς ἀθετεῖ ἢ ἐπιδιατάσσεται.
At Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini
τῷ δὲ ἀβραὰμ * ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι 16
eius. Non dicit, * Seminibus, quasi in multis: sed quasi in
αὐτοῦ· οὐ λέγει, τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ'
vno, Et semini ‖, qui est Christus. Hoc autem dico, testamentum
ἑνὸς, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι χριστός. τοῦτο δὲ λέγω, δια- 17
℘ ante authenticatum à Deo in Christum, quæ post annos
θήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς χριστὸν, ὁ μετὰ ἔτη
quadringentos & triginta facta * lex, non * irritat ad
τετρακόσια καὶ τριάκοντα γεγονὼς νόμος οὐκ ἀκυροῖ, εἰς τὸ
abolendam promissionem. ‖ Si enim ex lege hæreditas,
καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, 18
nō ℘ amplius ex promissione. At Abrahæ * per repromissionem * gratificatus est Deus.
οὐκ ἔτι ἐξ ἐπαγγελίας· τῷ δὲ ἀβραὰμ δι' ἐπαγγελίας * κεχάρισται ὁ θεός.
Quid igitur lex? transgressionum causa
τί οὖν; ὁ νόμος τῶν παραβάσεων χάριν 19
apposita est, ℘ vsque quo veniret semen cui * promissum erat, ordinata
† προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα ᾧ ἐπήγγελται, δια-
per angelos in manu mediatoris. At mediator *,
ταγεὶς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. ὁ δὲ μεσίτης, 20
vnius non est: at Deus * vnus est. Ergo lex aduersus promissa
ἑνὸς οὐκ ἔστιν· ὁ δὲ θεὸς, εἷς ἐστιν. ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγ- 21
Dei? Absit. Si enim data esset lex ‖ potens
γελιῶν τοῦ θεοῦ; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος ὁ δυνάμενος
viuificare, verè ex lege esset iustitia.
ζωοποιῆσαι, ὄντως ἐκ νόμου ἂν ἦν ἡ δικαιοσύνη.
Sed conclusit scriptura omnia sub peccato, vt
ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ 22
promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus.
ἐπαγγελία ἐκ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσι.

* qui dilexit | tradidit | βασκαίνω | obedire, ante quorum | * stulti | * vel cùm cœperitis | ἐνάρχω | ‖ sine causa? si tamen sine causa | Qui ℘ tribuit | * operatur | * scriptum est: | ‖ sunt, | ℘ prænuntiauit | ἐνευλογέω | * Igitur qui sunt | * maledicto | ‖ Maledictus | ℘ quæ scripta sunt | vt faciat | ‖ est: | ℘ autem | * qui fecerit | * maledicto | ‖ maledictum. qui. | ℘ Maledictus | * qui pendet | * Gentibus | ‖ Fratres, | ℘ confirmatum | spernit, | ἀγορεύω | * Et | ‖ tuo, | ℘ confirmatum | * est | * irritum facit ad euacuandam | ‖ Nam | ℘ iam * autem | * donauit | χαρίζω | ‖ Propter transgressiones | ℘ donec | * promiserat, | προστίθημι | * autem | ‖ quæ posset

‖ Ante venire fidem, sub lege custodiebamur, con-
πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον † ἐφρουρούμεθα, συγ- 23
clusi in * futuram fidem reuelari.
κεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι.
Itaque lex, pædagogus noster fuit in ‖ Christum, vt ex
ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς χριστὸν, ἵνα ἐκ 24
fide iustificaremur. ℘ Veniente autem fide, non amplius
πίστεως δικαιωθῶμεν· ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκ ἔτι 25
sub pædagogo sumus. Omnes * filij Dei estis per
ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστε διὰ τῆς 26
fidem in Christo Iesu. Quicunque enim in * Christum baptizati estis, Christum induistis.
πίστεως ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι γὰρ εἰς χριστὸν ἐβαπτί- 27
σθητε, χριστὸν * ἐνεδύσασθε. οὐκ ἔνι ἰουδαῖος οὐδὲ ἕλλην· οὐκ 28
Non est Iudæus neque Græcus: non est seruus neque liber, non est masculus ‖ & fœmina.
ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ.
Omnes enim vos * vnus estis in Christo Iesu.
πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν χριστῷ ἰησοῦ. 29
Si autem ‖ Christi, ergo Abrahæ semen estis, & secūdùm
εἰ δὲ ὑμεῖς χριστοῦ, ἄρα τοῦ ἀβραὰμ σπέρμα ἐστὲ, καὶ κατ' 30
promissionem hæredes.
ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

CAP. IV. δ'.

Dico autem, ℘ ad quantum tempus hæres ‖ infans est, nihil
Λέγω δὲ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν 1
differt * seruo, dominus omnium ℘ existens: Sed sub * tutores
διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὤν, ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους 2
est & curatores, vsque præfinitionem Patris.
ἐστὶ καὶ οἰκονόμους, ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός.
Ita & nos, cùm essemus * infantes, sub elementis mundi
οὕτω καὶ ἡμεῖς ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου 3
eramus ‖ seruituti addicti. Cùm vero venit plenitudo temporis,
ἦμεν δεδουλωμένοι. ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, 4
emisit Deus Filium suum, factum ex muliere,
ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικὸς,
factum sub lege: Vt eos qui sub legem ℘ redimeret,
γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον † ἐξαγοράσῃ, 5
vt adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem estis filij,
ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν. ὅτι δέ ἐστε υἱοὶ, 6
misit Deus Spiritum filij sui in corda
ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας
vestra, clamantem, Abba, (Pater). Itaque non * amplius es seruus,
ὑμῶν, κρᾶζον, ἀββᾶ, ὁ πατήρ. ὥστε οὐκ ἔτι εἶ δοῦλος, 7
sed filius. * Si vero filius, & hæres Dei per ‖ Christum.
ἀλλ' υἱός· εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος θεοῦ διὰ χριστοῦ.
Sed tunc quidem ignorantes Deum, seruiebatis ℘ non natura
ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες θεὸν, ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει 8
* existētibus diis. Nunc autē * cognoscētes Deum, ‖ magis autem cogniti
οὖσι θεοῖς. νῦν δὲ γνόντες θεὸν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες 9
à Deo, quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena
ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ
elementa, quibus denuo desuper seruire vultis? Dies
στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; ἡμέρας 10
obseruatis, & menses, & tempora, & annos.
παρατηρεῖσθε, καὶ μῆνας, καὶ καιροὺς, καὶ ἐνιαυτούς.
Timeo vos ne forte ℘ frustra fatigatus fuerim erga vos.
φοβοῦμαι ὑμᾶς, μήπως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς. 11
Estote sicut ego, quia & ego sicut vos: fratres, obsecro vos.
γίνεσθε ὡς ἐγὼ, ὅτι κἀγὼ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν. 12
nihil * me iniuria affecistis. Scitis autē quia per infirmitatem carnis
οὐδέν με ἠδικήσατε· οἴδατε δὲ ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς 13
euangelizaui vobis * priùs. Et ‖ experimentum mei
εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον· καὶ τὸν πειρασμόν μου 14
in carne mea non ℘ pro nihilo habuistis, neque respuistis: sed
τὸν ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενήσατε οὐδὲ * ἐξεπτύσατε· ἀλλ'
sicut angelum Dei excepistis me, sicut Christum Iesum.
ὡς ἄγγελον θεοῦ † ἐδέξασθέ με, ὡς χριστὸν ἰησοῦν.
* Quæ igitur erat beatitudo vestra? * Testor enim vobis, quia si
τίς οὖν ἦν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν; μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι εἰ 15
‖ possibile, oculos vestros ℘ effodientes dedissetis mihi.
δυνατὸν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν * ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι.
* Itaque inimicus vobis factus sum verum dicens vobis?
ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν; 16
Aemulantur vos non bene: sed excludere vos volunt,
ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς· ἀλλὰ ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν, 17
vt illos æmulemini. Bonum autem * æmulari in bono semper:
ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε. καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάν- 18
& non tantùm ‖ in adesse me apud vos.
τοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναί με πρὸς ὑμᾶς.
℘ Nati mei, quos iterum parturio, * vsque quò formetur Christus
τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ * μορφωθῇ χριστὸς 19
in vobis: Vellem autem adesse * ad vos modò, & mutare
ἐν ὑμῖν· ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι 20
vocem meam: quoniam ‖ hæsito in vobis. Dicite mihi
τὴν φωνήν μου· ὅτι ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν. λέγετέ μοι οἱ 21
℘ sub legem volentes esse, legem non * auditis?
ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε;
Scriptum est enim; Quoniā Abraham duos filios habuit, vnum de
γέγραπται γὰρ, ὅτι ἀβραὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ τῆς 22
ancilla, & vnum de libera. * Et qui quidē de
παιδίσκης, καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. καὶ ὁ μὲν ἐκ τῆς 23
παιδίσκης

‖ Priùs autem quàm veniret fides | φρουρέω | * eam quæ reuelanda erat | ‖ Christo, | ℘ At vbi venit fides, iam non | * enim | * Christo | ἐνδύω | neque | * vnum | ‖ vos | ℘ quanto tempore | * paruulus | * à ℘ cùm sit, | * tutoribus & actoribus est vsque ad præfinitum tempus à Patre: | * paruuli, | ‖ seruientes. At vbi | ℘ erant | ἐξαγοράζω | iam est | * Quòd ‖ Deum | ℘ iis qui | * sunt dij, | * cùm cognouentis ‖ imò uti | ℘ sine causa laborauerim in vobis | me læsistis. | * iam pridem: | ‖ tentationem meam | ℘ spreuistis | ἐκπτύω | δέχομαι | * Vbi est ergo | * Testimonium perhibeo | ‖ fieri posset, | ℘ eruissetis, & | ἐξορύττω | * Ergo | * æmulamini | ‖ cùm præsens sum | ℘ Filioli | * donec | μορφόω | * apud | ‖ confundor | ℘ qui vultis | * legistis? | * Sed

ancilla, secundùm carnem natus est: qui autẽ de libera, per
τ̃ παιδίσκης, κατὰ σάρκα γεγέννηται. ὁ δὲ ἐκ τ̃ ἐλευθέρας, διὰ
repromissionem. Quæ sunt *allegorizata. Hæc enim
τ̃ ἐπαγγελίας. ἅτινά ἐστιν † ἀλληγορούμενα· αὗται γάρ 24
sunt duo testamenta. Vnum quidem à monte Sina, in seruitutem
εἰσιν αἱ δύο διαθῆκαι, μία μὲν ἀπὸ ὄρους σινᾶ, εἰς δουλείαν
generans, quæ est Agar. ‖Nam Agar Sina mons est in
γεννῶσα, ἥτις ἐστὶν ἄγαρ. τὸ γὰρ ἄγαρ σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν 25
Arabia: ρquadrat autem nunc ‖Hierusalem, seruit verò cum
τῇ ἀραβίᾳ, συστοιχεῖ δὲ τῇ νῦν ἱερουσαλὴμ, δουλεύει δὲ μετὰ
filiis suis. Illa autẽ *sublimis Hierusalem, libera
τῶν τέκνων αὐτῆς. ἡ δὲ ἄνω ἱερουσαλὴμ, ἐλευθέρα 26
est: quæ est mater ‖omnium nostrûm. Scriptum est enim:
ἐστὶν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν. γέγραπται γάρ, 27
Lætare sterilis ρ non pariens: erumpe & clama, ρ non partu-
εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, † ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδί-
riens: quia multi *nati desertæ, magis quàm ‖habentis
νουσα· ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τ̃ ἐχούσης
virum. Nos autem, fratres, secundùm Isaac, promis-
τὸν ἄνδρα. ἡμεῖς δὲ, ἀδελφοὶ, κατὰ ἰσαὰκ, ἐπαγγε- 28
sionis ρnati sumus. Sed quomodo tunc is secundùm carnem
λίας τέκνα ἐσμέν. ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα 29
'genitus, persequebatur eũ qui secũdùm spiritum, ita & nunc.
γεννηθεὶς, ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτω καὶ νῦν.
Sed quid dicit Scriptura? Eiice ancillam & filium
ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ἔκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ τ̃ υἱὸν 30
eius, non enim hæreserit filius ancillæ cum filio
αὐτῆς. οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τ̃ παιδίσκης μετὰ τ̃ υἱοῦ τ̃
liberæ. *Nempe, fratres, non sumus ancillæ ‖nati,
ἐλευθέρας. ἄρα, ἀδελφοὶ, οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, 31
sed liberæ. libertate igitur qua Christus non
ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας. τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ᾗ χριστὸς ἡμᾶς
liberauit.
ἠλευθέρωσε.

CAP. V. ε.

State, & ρne iterum iugo seruitutis 'implicamini.
*Στήκετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας † ἐνέχεσθε. 1
Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circuncidamini, Christus
ἴδε ἐγὼ παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, χριστὸς 2
vobis nihil proderit Testificor autem rursus omni
ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ 3
homini circuncidenti se, quoniam debitor est *totam legem
ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον
faciens. Aboliti estis à Christo, quicunque in
ποιῆσαι. † κατηργήθητε ἀπὸ τ̃ χριστοῦ, οἵτινες ἐν 4
lege iustificamini: ‖ gratia excidistis. Nos enim
νόμῳ δικαιοῦσθε· τ̃ χάριτος † ἐξεπέσατε. ἡμεῖς γὰρ 5
spiritu, ex fide, spem *iustitiæ expectamus.
πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα.
ρIn enim Christo Iesu neque circũcisio aliquid valet, neque præputium:
ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, 6
sed fides *per charitatem efficax. Currebatis ‖pulchrè.
ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη. ἐτρέχετε καλῶς, 7
quis vos ρintercidit veritati non 'suaderi?
τίς ὑμᾶς * ἐνέκοψε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι;
Persuasio non *ex vocante vos.
ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τ̃ καλοῦντος ὑμᾶς. 8
Modicum fermentũ totam massam ‖fermentat.
μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. 9
Ego confido in ρvos in Domino, quòd nihil aliud sapietis:
ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε. 10
'at conturbans vos, portabit iudicium, quicũque *fuerit.
ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς βαστάσει τὸ κρίμα, ὅστις ἂν ᾖ.
Ego autem, fratres, si circuncisionem adhuc prædico, quid adhuc
ἐγὼ δὲ, ἀδελφοὶ, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι 11
persecutionẽ patior? ‖Nempe abolitum est scandalum crucis.
διώκομαι; ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον τ̃ σταυροῦ.
Vtinam & abscindantur ρinquietantes vos.
ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς. 12
Vos enim in *libertate vocati estis, fratres: tantùm ne
ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν 13
libertatem in occasionem *carni: sed per charitatem ser-
ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκὶ, ἀλλὰ διὰ τ̃ ἀγάπης δου-
uite ‖alij aliis. Nam omnis ρlex in vno sermone im-
λεύετε ἀλλήλοις. ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ λόγῳ πλη- 14
pletur, in illo, Diliges proximum tuum sicut teipsum.
ροῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν.
'Si verò alij alios mordetis & comeditis, videte ne ab
εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπὸ 15
inuicem consumamini. Dico autem, Spiritu ambulate,
ἀλλήλων ἀναλωθῆτε. λέγω δὲ, πνεύματι περιπατεῖτε, 16
& *concupiscentiam carnis non ‖perficiatis. Nam caro ρ concu-
καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυ- 17
piscit aduersus spiritum: at spiritus 'aduersus carnem. hæc *autem
μεῖ κατὰ τ̃ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τ̃ σαρκός· ταῦτα δὲ
opponuntur alia aliis: vt non quæcunque vultis, illa faciatis.
ἀντίκειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε, ταῦτα ποιῆτε.
‖Si verò spiritu ducimini, non estis ρab lege.
εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον. 18
Manifesta autẽ sunt opera carnis, quæ sunt, adulterium,
φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τ̃ σαρκός, ἅτινά ἐστι, μοιχεία, 19

*per allegoriam dicta · ἀλληγορέω · ‖enim · ρ qui coniunctus est ei, quæ est · '& · *quæ sursum est · ‖nostra · ρ quæ · ῥήγνυμι · *filij · ‖eius quæ habet · ρ filij · 'qui natus fuerat · *Itaque · ‖filij, · ρ nolite · 'contineri. · *ἵστημι · † ἐνέχω · *vniuersæ legis faciendæ. Euacuati · καταργέω · ‖à · ἐκπίπτω · ρ Nam · *quæ operatur · ‖bene · ρ impediuit · 'obedire · ἐγκόπτω · *est ex eo qui vocat · ‖corrumpit. · ρ vobis · 'qui autem conturbat · *est ille. · ‖Ergò euacuatum · ρ qui vos conturbant. · libertatem · *detis carnis: · ‖inuicem. · ρ enim · Quòd si inuicem · *desideria · ‖perficietis · ρ enim · 'autem · *enim sibi inuicem aduersantur: · ‖Quòd · ρ sub

fornicatio, impuritas, 'proteruia: Idololatria, veneficium,
20 πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια· εἰδωλολατρεία, φαρμακεία,
inimicitiæ, cõtentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ:
ἔχθραι, ἔρεις, ζῆλοι, θυμοὶ, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις·
Inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & similia his.
21 φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις,
quæ *dico vobis, sicut & prædixi, quoniam ‖ talia agen-
ἃ προλέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσ-
tes, regnum Dei non ‖hæreditabunt. At fructus*
22 σοντες βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. ὁ δὲ καρπὸς
Spiritus est, charitas, gaudium, pax, longanimitas, beni-
τ̃ πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρη-
gnitas, bonitas, fides, Mansuetudo, continentia: ‖Aduersus
23 στότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πρᾳότης, ἐγκράτεια· κατὰ τ̃
huiusmodi non est lex. Qui autem ρ Christi, carnem ‖crucifixerũt
24 τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος. οἱ δὲ τ̃ χριστοῦ, τ̃ σάρκα ἐσταύρωσαν
cum *affectibus, & concupiscentiis. Si viuimus spi-
25 σὺν τοῖς παθήμασι, καὶ τ̃ ἐπιθυμίαις. εἰ ζῶμεν πνεύ-
ritu, spiritu & ambulemus. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi,
26 ματι, πνεύματι καὶ *στοιχῶμεν. μὴ γινώμεθα κενόδοξοι,
‖alij alios prouocantes, ‖alij aliis inuidentes.
ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες.

CAP. VI. ς.

Fratres, si & præoccupatus fuerit homo in aliquo de-
1 Ἀδελφοὶ, ἐὰν καὶ † προληφθῇ ἄνθρωπος ἔν τινι παρα-
licto, vos ρ spirituales instruite huiusmodi in
πτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν
spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris.
πνεύματι πρᾳότητος, σκοπῶν σεαυτὸν μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς.
‖Alij aliorum onera portate: & sic adimplebitis
2 ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως † ἀναπληρώσατε
legem Christi. *Si enim videtur quis esse aliquid, ‖nihil existens,
3 τ̃ νόμον χριστοῦ. εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναί τι, μηδὲν ὤν,
seipsum animo fallit. At opus ρ suum probet vnus-
4 ἑαυτὸν φρεναπατᾷ. τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκα-
quisque: & 'tunc in seipsum tantùm *gloriationem habebit, & non in
στος· καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς
‖alterum. Vnusquisq; enim ρ proprium onus portabit.
5 τὸν ἕτερον. ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει.
Communicet autem ‖institutus verbum instituenti
6 κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχοῦντι,
in omnibus bonis. *Ne errate: Deus non irride-
7 ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. μὴ πλανᾶσθε· θεὸς οὐ μυκτηρί-
tur. ‖Quod enim seminauerit homo, ρhoc & metet. Quoniam
8 ζεται. ὃ γὰρ ἐὰν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει. ὅτι
'seminans in carnem suam, de carne* metet corruptionẽ.
ὁ σπείρων εἰς τ̃ σάρκα ἑαυτοῦ, ἐκ τ̃ σαρκὸς θερίσει φθοράν·
‖At seminans in spiritum, de spiritu metet vitam
ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τ̃ πνεύματος θερίσει ζωὴν
æternam. ρAt pulchrum facientes, non ‖segnescamus: tempore enim
9 αἰώνιον. τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν· καιρῷ γὰρ
*proprio metemus non ‖elanguentes. Nempe igitur dum tempus
10 ἰδίῳ θερίσομεν μὴ † ἐκλυόμενοι. ἄρα οὖν ὡς καιρὸν
habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad
ἔχομεν ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς
domesticos fidei. Videte ρquàm longis vobis literis
11 τοὺς οἰκείους τ̃ πίστεως. ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν
scripsi mea manu. Quicunque volunt ‖bona fa-
12 ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ὅσοι θέλουσιν εὐπροσω-
cie esse in carne, hi cogunt vos circuncidi, tantùm
πῆσαι ἐν σαρκὶ, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον
vt* ne cruci Christi persecutionẽ ‖patiantur. Neque enim
13 ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τ̃ χριστοῦ διώκωνται. οὐδὲ γὰρ οἱ
ρcircuncisi ipsi legem custodiunt: sed volunt vos
περιτετμημένοι αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν· ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς
circuncidi, vt in vestra carne glorientur.
περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται.
Mihi autem absit gloriari 'si non in cruce Domini
14 ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τ̃ κυρίου
nostri Iesu Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, & ego
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ
mundo. In enim Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet,
15 κόσμῳ. ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει,
neque præputium, sed noua *creatio. Et quicunque ‖re-
16 οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. καὶ ὅσοι τῷ κα-
gula hac ordinatè ambulauerint, pax super illos, & misericordia, &
νόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ
super Israel Dei. ρ Cæterùm, molestias mihi nemo
17 ἐπὶ τὸν ἰσραὴλ τ̃ θεοῦ. τοῦ λοιποῦ, κόπους μοι μηδεὶς
exhibeat. Ego enim stigmata Domini Iesu in cor-
παρεχέτω· ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τ̃ κυρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώ-
pore meo porto. Gratia Domini nostri Iesu Chri-
18 ματί μου βαστάζω. ἡ χάρις τ̃ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χρι-
sti cum spiritu vestro, fratres. Amen.
στοῦ μετὰ τ̃ πνεύματος ὑμῶν, ἀδελφοί. ἀμήν.

Ad Galatas scripta est à Roma.
Πρὸς γαλάτας ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης.

'immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, · *prædico · ‖qui agunt · ‖consequentur. · *autem · ‖patientia, modestia, castitas. · ρ sunt · ‖suam · *vitiis, · στοιχέω · ‖inuicem · προσλαμβάνω · ρ qui estis · ‖Alter alterius · ἀναπληρόω · *Nam si existimat se · ‖cùm nihil sit, ipse se seducit. · ρ autem · 'sic in semetipso · *gloriam · ‖altero, · ρ suum · ‖is qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat, · *Nolite errare. · ‖Quæ · ρ hæc · 'qui seminat · *& · ‖Qui autem seminat · ρ Bonum autem · 'deficiamus: · *suo · ‖deficientes. Ergò · ἐκλύω · ρ qualibus · placere · *crucis · ‖non · ρ qui circunciduntur, · nisi · *creatura. · ‖hanc regulam secuti fuerint, · ρ De cætero, molestus sit

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD EPHESIOS
ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, sanctis *existentibus in Epheso, & fidelibus in Christo Iesu:
ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χρι- 1
στοῦ, διὰ θελήματος θεοῦ, τοῖς ἁ-
γίοις τοῖς οὖσιν ἐν ἐφέσῳ, καὶ πι-
στοῖς ἐν χρισῷ ἰησοῦ·
Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo:
χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ 2
πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χρισοῦ·
Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, ‖ *benedicens* nos in omni benedictione spirituali, in cælestibus, in Christo: Sicut elegit nos in ipso ante constitutionem mundi, ℘ *esse nos sanctos & inculpatos* in conspectu eius, in charitate. ' *Præfaciens* nos in filiorũ adoptionem per Iesum Christum in * *sese* secũdùm ‖ *bonum affectum* voluntatis suæ, In laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto ℘. In quo habemus redemptionem per sanguinem eius (remissionem peccatorum) secundùm diuitias gratiæ eius: ' *Qua abundauit* in * *nos* in omni sapientia & prudentia: ‖ *Notum faciens nobis mysterium* voluntatis suæ, secundùm beneplacitum ℘*suum*, quod proposuit in ' *se*, In dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra*, in ipso. In quo etiã ‖ *electi* sumus: prædestinati secundùm propositum *ipsius* omnia ℘ *efficientis*, secundùm consilium voluntatis suæ: ' *Ad esse* nos in laudem gloriæ eius, antè ' *sperantes* in Christo: In quo & vos ‖ *audientes* verbum veritatis, (Euangelium salutis vestræ:) in quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto: Qui est ℘ *arrabo* hæreditatis nostræ, in redemptionem ' *assertionis*, In laudem gloriæ ipsius.
ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπου-
ρανίοις ἐν χρισῷ· καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ 4
πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώ-
πιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ· προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν 5
διὰ ἰησοῦ χρισοῦ εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ,
εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἣν ἐχαρίτωσεν 6
ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ· ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύ- 7
τρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων,
κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ· ἧς ἐπερίσσευσεν 8
εἰς ἡμᾶς ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει· γνωρίσας ἡμῖν 9
τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ,
ὃν προέθετο ἐν αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν 10
καιρῶν, * ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ χρισῷ, τὰ ἐν
τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν αὐτῷ, ἐν ᾧ καὶ 11
† ἐκληρώθημεν, προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα
ἐνεργοῦντος κατὰ βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ·
εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ, τοὺς * προηλ- 12
πικότας ἐν τῷ χρισῷ· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸν 13
λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ
πιστεύσαντες † ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας
τῷ ἁγίῳ· ὅς ἐστιν ἀῤῥαβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν, εἰς ἀπο- 14
λύτρωσιν τῆς περιποιήσεως, εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ.
* Propter hoc & ego audiens ‖ *illam circa vos* fidem in Domino Iesu & dilectionem in omnes sanctos,
διὰ τοῦτο κἀγὼ ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ κυρίῳ 15
ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους·
Non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis: Vt Deus Domini nostri Iesu Christi, pater gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ & reuelationis, in agnitione eius:
οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν, ποιού- 16
μενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου· ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου 17
ἡμῶν ἰησοῦ χρισοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης, δῴη ὑμῖν πνεῦμα
σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ·
Illuminatos oculos cordis vestri, ℘ *ad sciendum vos quæ est* spes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis:
πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ὑμῶν, εἰς τὸ 18
εἰδέναι ὑμᾶς τίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ
πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις·
Et quæ ' *excellens* magnitudo virtutis eius in nos
καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς 19

* *credentes* secundùm operationem potentiæ virtutis eius,
τοὺς πιστεύοντας κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ·
Quam operatus est in Christo, suscitans illum ex mortuis,
20 ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ χρισῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν·
& ‖ *collocauit in dextera sua* in cælestibus, Supra
21 καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, ὑπεράνω
omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem,
πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως, καὶ κυριότητος,
& omne nomen ℘*nominatum* non solùm in seculo hoc,
καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ,
sed etiam in futuro. Et omnia subiecit
22 ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. καὶ πάντα ὑπέταξεν
sub ‖ *pedes* eius: & ipsum dedit caput * *super omnia*
ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα
ecclesia: Quæ est corpus ipsius, plenitudo ‖
23 τῇ ἐκκλησίᾳ· ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα
omnia in omnibus ℘*adimplentis*.
τοῦ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου.

CAP. II. β'.

Et vos *existentes* ' *mortuos* delictis & peccatis *, (In quibus aliquando ambulastis secundùm seculum
1 Καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, καὶ ταῖς
2 ἁμαρτίαις, ἐν αἷς ποτε * περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα
mundi huius, secundùm principem potestatis aëris ‖, ‖ *huius*,
τοῦ κόσμου τούτου κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ
spiritus ℘*nunc efficientis in filiis insuasibilitatis*:
πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας·
In quibus & nos omnes conuersati sumus aliquãdo, in desi-
3 ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε, ἐν ταῖς ὀπιθυ-
deriis carnis nostræ, facientes ' *voluntates* carnis & ‖ *filij*
μίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν
cogitationum: & eramus *nati* natura iræ, sicut & cæteri.
διανοιῶν, καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποί·
At Deus ‖ *dives existens* in misericordia, propter ℘*multam* charitatem
4 ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην
suam quam dilexit nos. Et ‖ *existentes nos mortuos*
5 αὐτοῦ ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς
offensis, conuiuificauit* Christo,‖ gratia estis ℘*ser-*
παραπτώμασι συνεζωοποίησε τῷ χρισῷ· χάριτί ἐστε σε- ‖ *autem*, qui est ℘ *nimiam* ‖ *cùm essemus mortui peccatis*, * *nos* ‖ cuius ℘ *saluati*.
nati. Et conresuscitauit, & consedere fecit in *super*
6 σωσμένοι. καὶ συνήγειρε, καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπου-
cælestibus in Christo Iesu: Vt ostenderet in seculis
7 ρανίοις ἐν χρισῷ ἰησοῦ, ἵνα † ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι ἐνδείκνυμι
supervenientibus ℘ *eminentes* diuitias gratiæ suæ, in ℘ abundantes
τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν
bonitate super nos in Christo Iesu. *Nam* gratia ' estis enim
8 χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς, ἐν χρισῷ ἰησοῦ· τῇ γὰρ χάριτί ἐστε
* *servati* per fidem, (& hoc non ex vobis: Dei ‖ ‖ *saluati* ‖ *enim est* Σώζω
† σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως· καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν· θεοῦ τὸ
donum:) Non ex operibus: vt ne quis glorietur.
9 δῶρον· οὐκ ἐξ ἔργων· ἵνα μή τις καυχήσηται).
Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in
10 αὐτοῦ γὰρ ἐσμεν ποίημα, * κτισθέντες ἐν χρισῷ ἰησοῦ ἐπὶ κτίζω
operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis am-
ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περι-
bulemus. ℘ *Ideo memento*re quòd vos aliquando ' *Gentes* ℘ Propter quod memores estote ' *eratis*
11 πατήσωμεν· διὸ μνημονεύετε ὅτι ὑμεῖς ποτε τὰ ἔθνη
in carne, * *dicti* præputium ‖ *à dicta circum-*
ἐν σαρκὶ, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτο- * qui dicebamini ‖ ab ea quæ dicitur circuncisio
cisione in carne manu facta: *nia* eratis in tempore illo
12 μῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου· ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ
sine Christo, alienatiã ℘ *republica* Israel, & ℘ conuersatione
χωρὶς χρισοῦ, † ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ ἰσραὴλ, καὶ ἀπαλλο-
hospites testamentorum promissionis spem non habentes, & ‖ *sathei* τριόω
ξένοι τῶν διαθηκῶν, τῆς ἐπαγγελίας ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ‖ *sine Deo hoc* * *qui eratis*
in mundo. Nunc autem in Christo Iesu vos * aliquando
13 ἐν τῷ κόσμῳ. νυνὶ δὲ ἐν χρισῷ ἰησοῦ ὑμεῖς οἱ ποτὲ
existentes longè, propè facti estis in sanguine Christi.
ὄντες μακρὰν, ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι τοῦ χρισοῦ.
Ipse enim est pax nostra, ‖ *faciens* vtraque vnum, ‖ *qui fecit*
14 αὐτὸς γὰρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν,
& medium parietem maceriæ soluens, ℘*inimicitiam* in carne ℘ inimicitias
καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ
sua: Legem mandatorum *in dogmatis abolens*,
15 αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, ' *decretis euacuans*,
vt duos condat in semetipso in vnum nouum hominem, faciens
ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν
pacem: Et reconciliet ambos in vno cor-
16 εἰρήνην. καὶ * ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώ- ἀποκαταλλάτω
pore, Deo per crucem, interficiens * *inimicitiam* in semetipso. * inimicitias ‖ *fuistis*, & pacem
ματι τῷ θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν ἑαυτῷ·
Et veniens euangelizauit pacem vobis qui longè ‖, & ℘ Ei autem potens est ℘ *abundantem* quàm ‖ *intelligimus* ‖ *quæ operatur* ℘ *&*
17 καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακρὰν, καὶ
iis qui propè. Quoniam per ipsum habemus accessum
18 τοῖς ἐγγύς· ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ
ambo in vno Spiritu ad Patrem.
ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα.
Nempe ergo non iam estis hospites & aduenæ, sed ℘ *con-*
19 ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ παροίκοι, ἀλλὰ συμ- ciues sanctorum, & domestici Dei. ℘ estis
πολῖται τῶν ἁγίων, καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ·

* ἐποικο-

Superædificati super *fundamento Apostolorum &
*ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ 20
Prophetarum, || existente summo angulari ipso Iesu Christo:
προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ·
In quo omnis ædificatio ρcoagmentata crescit in templū
ἐν ᾧ πᾶσα ἡ οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη αὔξει εἰς ναὸν 21
sanctū in Domino: In quo & vos coædificamini in ha-
ἅγιον ἐν κυρίῳ· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κα- 22
bitaculum Dei in Spiritu ρ.
τοικητήριον τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι.

* fundamentum ἐποικοδομέω || lapide ρ constituta ρ sancto

CAP. III. γ'.

Huius * gratia ego Paulus vinctus Christi Iesu
Τούτου χάριν ἐγὼ Παῦλος ὁ δέσμιος τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ 1
pro vobis *. Siquidem audistis dispensationem gra-
ὑπὲρ ὑμῶν. εἴγε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χά- 2
tiæ Dei ||datæ mihi in ρvos:
ριτος τοῦ θεοῦ τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς·
Quoniam secundùm reuelationem *notificauit mihi *mysterium:
ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν *ἐγνώρισέ μοι τὸ μυστήριον, 3
sicut *priusscripsi in breui: ||Ad quod potestis
καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ· πρὸς ὃ δύνασθε 4
legentes intelligere prudentiam meam in mysterio
† ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ
Christi: Quod aliis generationibus non agnitum est filiis
τοῦ Χριστοῦ· ὃ ἑτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς 5
hominum, sicuti nunc reuelatum est sanctis Apostolis
τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις
eius & Prophetis in Spiritu sancto:
αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν πνεύματι ἁγίῳ.
Esse Gentes cohæredes & concorporales, & comparticipes
εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα, καὶ συμμέτοχα 6
promissionis eius in Christo ρ per Euangelium:
τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐν τῷ Χριστῷ, διὰ τοῦ εὐαγγελίου·
Cuius factus sum * minister secundùm donum gratiæ Dei
οὗ ἐγενόμην διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ 7
*datum mihi secundùm operationem virtutis eius.
τὴν δοθεῖσάν μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.
Mihi minimo omnium || data est gratia hæc, In
ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς 8
Gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi,
ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ,
Et illuminare omnes quæ ρ dispensatio *mysterij abs-
καὶ φωτίσαι πάντας τίς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου τοῦ †ἀπο- 9
conditi à seculis in Deo, *omnia con-
κεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ, τῷ τὰ πάντα κτί-
denti per Iesum Christum: Vt innotescat nunc principatibus
σαντι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς 10
& potestatibus, in supercælestibus, per ecclesiam,
καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, διὰ τῆς ἐκκλησίας, ἡ
multiformis sapientia Dei, Secundùm || propositum
πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ, κατὰ πρόθεσιν τῶν 11
seculorum, ρquod fecit in Christo Iesu Domino nostro:
αἰώνων, ἣν ἐποίησεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν,
In quo habemus fiduciam & accessum in con-
ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παρρησίαν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πε- 12
fidentia, per fidem eius. *Ideo peto *non segne-
ποιθήσει, διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ. διὸ αἰτοῦμαι μὴ ἐκκα- 13
scere in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra.
κεῖν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥτις ἐστὶ δόξα ὑμῶν.
Huius || gratia flecto genua mea ad Patrem
τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα 14
Domini nostri Iesu Christi, Ex quo omnis paternitas
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ 15
in cælis & in terra nominatur: Vt det vobis
ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται· ἵνα δῴη ὑμῖν 16
secundùm diuitias gloriæ suæ, ρvirtute corrobo-
κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει †κραταιω-
rari per Spiritum eius in *interiorem hominem:
θῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον.
Habitare Christum per fidem in cordibus
κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις 17
vestris, in charitate radicati & fundati.
ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι καὶ *τεθεμελιωμένοι·
Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis,
ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις 18
quæ* latitudo, & longitudo, *& profunditas, & sublimitas,
τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος;
||Cognoscereq; excellentem cognitionis charitatem
γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ 19
Christi: vt impleamini in omnem plenitudinem Dei.
Χριστοῦ· ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ·
ρ At potenti super omnia facere super *ex-
τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπὲρ ἐκπε- 20
abundanti, quæ petimus aut *mēte cōcipimus, secundùm virtutem
ρισσοῦ, ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν, κατὰ τὴν δύναμιν
||illam efficientem in nobis: Ipsi gloria in ec-
τὴν *ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν, αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκ- 21
clesia, ρin Christo Iesu, in omnes generationes seculi
κλησίᾳ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν
seculorum. Amen.
αἰώνων. ἀμήν.

rei
*Gentibus. Si tamen
|| quæ est ρ vobis:
*notū factum est *sacramentum γνωρίζω
+ suprà || Prout
ἀναγινώσκω
ρ Iesu
ego
ρ quæ data est
|| sanctorum
ρ fit *sacramenti ἀποκρύπτω *qui creauit
|| præfinitionem
ρ quam
*Propter quod *ne deficiatis
|| ici
ρ virtutem κραταιόω *interiori homine
θεμελιόω
*fit *profundum,
|| scire etiam supereminentem scientiæ
ρ Ei autem qui potens est *abundanter quàm *intelligimus,
|| quæ operatur ἐνεργέω ρ &

CAP. IIII. δ'.

Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, *dignè
1 Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως
ambulare vocatione quā vocati estis, Cum omni
2 περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης
humilitate & mansuetudine, cum *lenitate animi, sustinen-
ταπεινοφροσύνης καὶ πρᾳότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχό-
tes alij alios in charitate: ||Studentes seruare
3 μενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ· σπουδάζοντες τηρεῖν
vnitatem spiritus in vinculo pacis.
τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.
Vnum corpus & vnus spiritus: sicut & vocati estis in vna
4 ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ
spe vocationis vestræ. Vnus Dominus, vna fides,
5 ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. εἷς κύριος, μία πίστις,
vnum baptisma: Vnus Deus & Pater omnium, qui ρ super om-
6 ἓν βάπτισμα, εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάν-
nes, & per omnia, & in omnibus *vobis
των, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν.
Vni autē cuique nostrum data est gratia secundùm mensuram donationis
7 ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς
Christi. *Ideo dicit: Ascendens in altum, captiuam
8 τοῦ Χριστοῦ. διὸ λέγει, ἀναβὰς εἰς ὕψος, *ᾐχμαλώ-
duxit captiuitatem: & dedit dona hominibus.
τευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις.
Quod autē ascendit, quid est, ||si non quia & descendit primùm in
9 τὸ δὲ, ἀνέβη, τί ἐστιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς
inferiores partes terræ? ρIlle descendens, ipse est & *ascen-
10 τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς; ὁ καταβάς, αὐτός ἐστι καὶ ὁ ἀνα-
dens supra omnes cælos, vt adimpleret omnia.
βὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα †πληρώσῃ τὰ πάντα.
Et ipse dedit *hos quidem Apostolos, ||hos autem Prophetas:
11 καὶ αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν, ἀποστόλους· τοὺς δὲ, προφήτας·
||hos verò Euangelistas, ||hos autem pastores & doctores,
τοὺς δὲ, εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ, ποιμένας καὶ διδασκάλους,
Ad ρcoagmentationem sanctorum, in opus ministerij, in
12 πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων, εἰς ἔργον διακονίας, εἰς
ædificationem corporis Christi: Donec occurramus
13 οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. μέχρι καταντήσωμεν οἱ
omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei,
πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ.
in virum perfectum, in mensuram *staturæ plenitudinis Christi:
εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ·
Vt nō *amplius simus ||pueri fluctuantes, & ρcircumlati
14 ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι
omni vento doctrinæ, in *alea hominum,
παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων,
in astutia ad *insidias imposturæ.
ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης.
Veritatem facientes autē in charitate, crescamus in ||ipsum
15 ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ
omnia, qui est caput, Christus. Ex quo totum corpus
16 πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλή, ὁ Χριστός· ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα
connexum & compactum per omnem ρcōmissuram
συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς
suppeditationis, secundùm operationem in *mensura vniuscuiusque membri,
ἐπιχορηγίας, κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους, τὴν
augmentum corporis facit, in ædificationem sui in charitate.
αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται, εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ.
Hoc igitur dico & testificor in Domino, *non amplius vos
17 τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς
ambulare, sicut & reliquæ Gentes ambulant in vanita-
περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ, ἐν ματαιό-
te ||mentis suæ: Obtenebrati cogitatione, existentes
18 τητι τοῦ νοὸς αὐτῶν· *ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ὄντες
alienati à vita Dei per ignorantiam
†ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν
ρexistentem in illis, propter *obdurationem cordis ipsorum.
οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν·
Qui *dedolentes semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in
19 οἵτινες ἀπηλγηκότες ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, εἰς
operationem immunditiæ omnis, in ||excessu.
ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ.
Vos autem non ita didicistis Christum.
20 ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστόν·
Si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, (sicut est
21 εἴ γε αὐτὸν ἠκούσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθώς ἐστιν
veritas in Iesu;) ρDeponere vos secundùm pristinam
22 ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ· †ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν
conuersationem veterem hominem *corruptum secundùm
ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς
desideria erroris. *Renouari autem spiritu
23 ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης· ἀνανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι
mentis vestræ: Et ||induere nouum hominem, ρipsum secun-
24 τοῦ νοὸς ὑμῶν. καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κα-
dùm Deum *creatum in iustitia, & sanctitate veritatis.
τὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας.
*Ideo deponentes mendacium, loquimini veritatem, vnusquisque
25 διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν, ἕκαστος
cum proximo suo: quoniam sumus inuicem membra.
μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ· ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη.

vt ambuletis
*patientia, supportantes inuicem
|| Solicitū
ρ est
nob.ō.
*Propter quod αἰχμαλωτεύω
|| nisi
ρ Qui descendit *qui ascendit
πληρόω
*quosdam
|| alios
ρ consummationē
ætatis
*iam || paruuli ρ circunferamur
nequitia
*circumuentionem erroris:
|| illo per
ρ iuncturam subministrationis,
mensuram
*vt iam non ambuletis
|| sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum,
σκοτίζω
ἀπαλλοτριόω
ρ quæ est *cæcitatem
*desperantes,
|| auaritiam.
ρ Deponite ἀποτίθημι
*qui corrumpitur
*Renouamini
|| induite ρ qui
creatus est
*Propter quod

nolite peccare.

Irascimini, & * ne peccate. Sol non occidat super
ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ 26
‖ iracundia vestra: Neque date locum diabolo.
παροργισμῷ ὑμῶν· μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. 27

‖ iracundiam vestram. Nolite dare

ρ Furatus, non amplius furetur: magis autem laboret, ‖ ope-
ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω· μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζό- 28
rans bonum proprijs manibus*, vt habeat ‖ impertiri
μενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς ἰδίαις χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ
opus habenti. Omnis sermo ρ putris ex ore vestro non
χρείαν ἔχοντι. πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ 29
* egrediatur: sed si quis bonus ad ædificationem * vsus,
ἐκπορευέσθω· ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας,

ρ Qui furabatur iam
‖ operando
* suis quod bonum est:
‖ vnde tribuat necessitatem patienti ρ malus
* procedat:
* fidei,

vt det gratiam audientibus. Et ‖ ne contristate spiritum
ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσι. καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα 30
sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis.
τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ* ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως.
Omnis amaritudo, & excandescentia, & ira, ρ & clamor, & blasphe-
πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργὴ, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφη- 31
mia tollatur à vobis cum omni malitia. Estote autē
μία † ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ. γίνεσθε δὲ 32
* in alij alios benigni, misericordes, condonantes * vobisipsis, sicut
εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς
& * Christus condonauit ‖ nobis.
καὶ ὁ χριστὸς ἐχαρίσατο ἡμῖν.

‖ nolite cōtristare
σφραγίζω
ρ & indignatio
αἴρω
* inuicem
* Deus in Christo
‖ vobis.

CAP. V. έ.

ρ filij charissimi.

Estote ergo imitatores Dei, sicut ρ nati dilecti.
Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ ὡς τέκνα ἀγαπητά· 1
Et ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit
καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν 2
nos: & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & ho-
ἡμᾶς, καὶ * παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυ-
stiam Deo, in odorem suauitatis. Fornicatio autem, &
σίαν τῷ θεῷ, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. πορνεία δὲ, καὶ 3
omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis,
πᾶσα ἀκαθαρσία, ἢ πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν,
sicut decet sanctos: * Et obscenitas, & stultiloquium, aut scurri-
καθὼς πρέπει ἁγίοις· καὶ αἰσχρότης, καὶ μωρολογία, ἢ εὐτρα- 4
litas, * non conuenientia: sed magis gratiarum actio.
πελία, τὰ οὐκ ἀνήκοντα· ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία.

παραδίδωμι
Aut turpitudo aut
* quæ ad rem non pertinent:

Hoc enim ‖ estis cognoscentes, quòd omnis fornicator, aut immundus,
τοῦτο γάρ ἐστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος, 5
aut auarus, ρ (qui est idololatra.) non habet hæreditatem in
ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν
regno Christi & Dei. Nemo vos se-
τῇ βασιλείᾳ τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς ἀπα- 6
ducat inanibus verbis. propter hæc enim venit ira Dei in
τάτω κενοῖς λόγοις· διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ
filios diffidentiæ. * Ne ergo efficiamini participes eorum.
τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν. 7
Eratis enim aliquādo tenebræ, nunc autem lux in Domino. Vt * nati
ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ· ὡς τέκνα 8
lucis ambulate. (Nam fructus ‖ Spiritus in omni
φωτὸς περιπατεῖτε. ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐν πάσῃ 9
bonitate, & iustitia, & veritate:) Probantes
ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ· δοκιμάζοντες 10
quid sit beneplacitum ρ Domino. Et * ne communicate
τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. καὶ μὴ* συγκοινωνεῖτε τοῖς 11
operibus infructuosis tenebrarum, magis autem & redarguite.
ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε.

‖ scitote intelligentes,
ρ qui est idolorum seruus
* Nolite
* filij
‖ enim lucis, est
ρ Deo.
* nolite communicare
συγκοινωνέω

* Nam occultè facta ab ipsis, turpe est & dicere.
τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. 12
At omnia ‖ arguta, à lumine manifestantur. omne
τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα, ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται· πᾶν 13
enim ρ manifestatum lumen est. * Ideo dicit, Surge * dor-
γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς ἐστι. διὸ λέγει, ἔγειραι ὁ κα- 14
miens, & exurge à mortuis: & illuminabit te Christus.
θεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ χριστός.

* quæ enim in occulto fiunt
‖ autem quæ arguuntur
ρ quod manifestatur.
* Propter quod
* qui dormis,

Videte ‖ itaque quomodo ρ accuratè ambuletis: non quasi insipiētes:
βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε, μὴ ὡς ἄσοφοι, 15
sed vt sapientes: Redimentes tempus: quoniam
ἀλλ' ὡς σοφοί· † ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι 16
dies mali sunt. * Propter hoc ne fiatis imprudentes:
αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσι. διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, 17
sed intelligentes quæ voluntas Domini. Et ρ ne ine-
ἀλλὰ* συνιέντες τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου. καὶ μὴ † μεθύ- 18
briemini vino, in quo est luxuria: sed implemini in Spiritu,
σκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία, ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι,
Loquentes vobismetipsis psalmis, & hymnis, & canticis spiri-
λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευ- 19
talibus, cantantes & psallentes in * corde vestro
ματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ
Domino: Gratias agentes semper pro omnibus in no-
κυρίῳ· εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων ἐν ὀνό- 20
mine Domini nostri Iesu Christi, Deo & Patri:
ματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τῷ θεῷ καὶ πατρί,
Subiecti ‖ alij aliis in timore Christi.
ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ χριστοῦ. 21
Mulieres ρ proprijs viris subditæ ‖ estote, sicut
αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ 22
Domino: Quoniam vir est caput mulieris, sicut & Christus
κυρίῳ· ὅτι ὁ ἀνήρ ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, ὡς καὶ ὁ χριστὸς 23

‖ ergo fratres
ρ cautè
ἐξαγοράζομαι
Propterea nolite fieri
* sic Dei
ρ nolite inebriari
συνίημι
μεθύσκω
in
* cordibus vestris
‖ inuicem
ρ suis * sint,

caput ρ ecclesiæ. Et ipse est * seruator corporis.
κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας· καὶ αὐτός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος.
Sed sicut ecclesia subiecta est Christo, ita &
24 ἀλλ' ὥσπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ χριστῷ, οὕτω καὶ
mulieres * proprijs viris in omnibus,
αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντί.

ρ est
* saluator eius
* suis

Viri, diligite vxores vestras, sicut & Chri-
25 οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ χρι-
stus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea.
στὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς·
Vt illam sanctificaret, mundans ‖ lauacro aquæ in
26 ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν
verbo ρ: Vt exhiberet ipsam sibiipsi gloriosam ec-
27 ῥήματι· ἵνα * παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ ἔνδοξον τὴν ἐκ-
clesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi:
κλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπίλον, ἢ ῥυτίδα, ἤ τι τῶν τοιούτων,
sed vt sit sancta & immaculata. Ita debent * viri
28 ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία καὶ ἄμωμος. οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες
diligere suas vxores, vt sua corpora. * Dili-
ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. ὁ ἀγα-
gens suam vxorem, seipsum diligit. Nemo enim
29 πῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, ἑαυτὸν ἀγαπᾷ· οὐδεὶς γάρ
vnquam suam carnem ‖ odit: sed nutrit & fouet eam,
ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν,
sicut & ρ Dominus ecclesiam. Quia membra sumus
30 καθὼς καὶ ὁ κύριος τὴν ἐκκλησίαν· ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ
corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius.
σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ.

‖ eam
ρ vitæ:
παρίστημι
&
* Qui diligit
‖ odio habuit:
ρ Christus

Propter hoc relinquet homo patrem suum &
31 ἀντὶ τούτου * καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν
matrem *, & adhærebit * ad vxorem suam: & erunt hi
μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ
duo in carnem vnam. Sacramentum hoc magnum est. ego
32 δύο εἰς σάρκα μίαν. τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν· ἐγὼ
autem dico in ‖ Christum, & in ecclesiam. Veruntamen &
33 δὲ λέγω εἰς χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. πλὴν καὶ
vos ρ per vnum, vnusquique suam vxorem sic diligat
ὑμεῖς, οἱ καθ' ἕνα ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω
sicut seipsum. at vxor * vt timeat virum *.
ὡς ἑαυτόν· ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

καταλείπω
* suam,
* vxori suæ.
‖ Christo
ρ singuli,
* autem * suum.

CAP. VI. ϛ'.

‖ Nati, obedite parentibus vestris in Domino: hoc
1 Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν κυρίῳ· τοῦτο
* enim est iustum. Honora patrem tuum & matrem ρ:
2 γάρ ἐστι δίκαιον. τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα·
(Quod est primum mandatum in promissione:) Vt bene tibi * fiat,
3 ἥτις ἐστὶν πρώτη ἐντολὴ ἐν ἐπαγγελίᾳ· ἵνα εὖ σοι γένηται,
& * eris longæuus super terram. Et ‖ patres, ρ ne
4 καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ οἱ πατέρες, μὴ
ad iram prouocate natos vestros: sed educate illos in disci-
παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν· ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παι-
plina & correptione Domini. Serui, obedite
5 δείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου. οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε τοῖς
domini * secundùm carnem, cum timore & tremore, in simplicitate
κυρίοις κατὰ σάρκα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἐν ἁπλότητι τῆς
cordis vestri, sicut Christo: non * secundùm ocularem seruitutem,
6 καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ χριστῷ, μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν
quasi hominibus placentes: sed vt serui Christi, facientes
ὡς ἀνθρωπάρεσκοι· ἀλλ' ὡς δοῦλοι τοῦ χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ
voluntatem Dei ex animo. Cum ‖ beneuolentia seruientes sicut
7 θέλημα τοῦ θεοῦ ἐκ ψυχῆς· μετ' εὐνοίας δουλεύοντες ὡς

‖ filij,
ρ tuam
fit,
* sis ‖ vos
ρ nolite ad iracundiam prouocare filios
carnalibus,
* ad oculum seruientes,
bona voluntate

Domino, & non hominibus: Sciens quoniam quodcunque
8 τῷ κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις· εἰδότες ὅτι ὃ ἐάν τι
vnusquisque fecerit bonum, hoc ρ reportabit à Domino, siue
ἕκαστος ποιήσῃ ἀγαθὸν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ τοῦ κυρίου, εἴτε
seruus, siue liber. Et * domini eadem facite
9 δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος. καὶ οἱ κύριοι, τὰ αὐτὰ ποιεῖτε
* ad eos, remittentes minas: scientes quia & vester
πρὸς αὐτοὺς, † ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν· εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν
& illorum Dominus est in cælis, & personarum acceptio non est
καὶ αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωποληψία οὐκ ἔστι
apud eum. ‖ Reliquum, fratres mei, confortamini in
10 παρ' αὐτῷ. τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί μου, ἐνδυναμοῦσθε ἐν
Domino, & in potentia virtutis eius. Induite
11 κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. † ἐνδύσασθε
ρ armaturam Dei, * ad posse vos stare aduersus
τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς
insidias diaboli. Quoniam non est nobis colluctatio
12 τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου· ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη
aduersus sanguinē & carnem, sed aduersus * principatus, aduersus
πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς
potestates, aduersus mundi ‖ potentes tenebrarum ρ seculi huius,
ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου,
contra spiritalia nequitiæ, in cælestibus.
πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.
* Propter hoc accipite vniuersam armaturam Dei, vt possi-
13 διὰ τοῦτο * ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνη-
tis resistere in die malo, & * omnia confi-
θῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργα-
cientes stare. State ergo succincti lumbos vestros
14 σάμενοι στῆναι. στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν
ἐν ἀλη-

ρ recipiet
vos
* illis,
ἀνίημι
‖ De cætero
ἐνδύω
ρ vos
* vt possitis
* principes &
‖ rectores
ρ harum,
* Propterea
ἀναλαμβάνω
* in omnibus perfecti

in veritate, & induti loricam iustitiæ,
ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης·
Et calceati pedes in præparatione Euangelij
καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου 15
pacis: In omnibus assumentes scutum fidei:
τῆς εἰρήνης· ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸ θυρεὸν τῆς πίστεως, 16
in quo possitis omnia tela *illius nequam ignita
ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα
extinguere. Et galeam ‖salutis assumite,
σβέσαι· καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, 17
& gladium spiritus, (quod est verbum Dei.)
καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ·
Per omnem orationem & obsecrationem orantes in omni
διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ 18
tempore in spiritu: & in ipso hoc vigilantes in
καιρῷ, ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο * ἀγρυπνοῦντες ἐν
omni instantia, & obsecratione pro omnibus sanctis,
πάσῃ προσκαρτερήσει καὶ δεήσει περὶ πάντων τῶν ἁγίων·
Et pro me: vt mihi detur sermo in apertione oris
καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός 19
mei, ℘ in fiducia, notum facere mysterium Euangelij.
μου, ἐν παῤῥησίᾳ γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου·
Pro quo legatione fungor in catena: ‖vt in ipso *liberè lo-
ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἁλύσει· ἵνα ἐν αὐτῷ παῤῥησιάσω- 20
quar, vt oportet me loqui. Vt autem sciatis, & vos quæ
μαι, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ 21
circa me ‖sunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus, ℘dilectus
κατ' ἐμέ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς
frater & fidelis minister in Domino: Quem misi ad
ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν κυρίῳ· ὃν ἔπεμψα πρὸς 22
vos in *illud ipsum, vt cognoscatis quæ circa nos *, & consoletur
ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ
corda vestra. Pax fratribus & charitas
τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς & ἀγάπη 23
cum fide, à Deo Patre, & Domino Iesu Christo.
μετὰ πίστεως ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Gratia cum omnibus ‖diligentibus Dominum nostrum Iesum
ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν 24
Christum in incorruptione. Amen.
Χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ. ἀμήν.

Ad Ephesios scripta est à Roma per Tychicum.
Πρὸς Ἐφεσίους ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Τυχικοῦ.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD PHILIPPENSES
ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α'.

PAVLVS & Timotheus serui
ΑΥΛΟΣ καὶ Τιμόθεος δοῦλοι 1
Iesu Christi, omnibus sanctis in
Ἰησοῦ Χριστοῦ, πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐν
Christo Iesu *existentibus in Philip-
Χριστῷ Ἰησοῦ τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπ-
pis, cum episcopis & ‖diaconis:
ποις, σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις,
Gratia vobis & pax à Deo
χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ 2
Patre nostro, & Domino Iesu Christo.
πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Gratias ago Deo meo in omni memoria vestri,
εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν, 3
(Semper in ℘omni precatione mea pro omnibus vobis, cum
πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν μετὰ 4
gaudio deprecationem faciens:) Super communicatione vestra in
χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος, ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς 5
‖Euangelium, à prima die vsque nunc.
τὸ εὐαγγέλιον, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν.
Confidens ipsum hoc, quia *ille incipiens in vobis opus bo-
πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγα- 6
num, perficiet vsque in diem Christi Iesu: Sicut est
θὸν, * ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας Χριστοῦ Ἰησοῦ· καθώς ἐστι 7
iustum mihi hoc sentire pro omnibus vobis, ‖*propter habere*
δίκαιον ἐμοὶ τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν
me in corde vos, in & vinculis meis, & in defensio-
με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ ἐν τῇ ἀπολο-
ne, & confirmatione Euangelij, ℘*communicatores meæ*
γίᾳ, καὶ * βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου, συγκοινωνοὺς μου τῆς
gratiæ omnes vos *existentes.* Testis enim mihi est
χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας. μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ 8

Deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Iesu Christi.
θεὸς, ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Et hoc oro, vt charitas vestra *amplius* magis ac
καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ 9 *in
magis abundet in scientia & *omni sensu.
μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει,
‖*Ad probandum vos* *præstantia*, vt sitis sinceri ‖Vt probetis po-
εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς tiora
& ℘ *inoffensi* in diem Christi, repleti *fructibus ℘sine offensa
καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, πεπληρωμένοι καρπῶν 11 *fructu
iustitiæ *eorum quæ* per Iesum Christum, in gloriam & laudem Dei.
δικαιοσύνης τοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον θεοῦ. * sunt
Scire autem vos volo, fratres, quia quæ circa me*
γινώσκειν δὲ ὑμᾶς βούλομαι, ἀδελφοὶ, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ 12
magis ad profectum Euangelij venerunt. ἐρχόμαι
μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν· ‖Ita vt
‖*Itaque* vincula mea manifesta in Christo *fieri in toto* ℘ fierent in omni
ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανεροὺς ἐν Χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ 13 in *Vt
prætorio, & exteris omnibus: *Et plures
πρῳτωρίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι· καὶ τοὺς πλείονας 14 ‖è fratribus
‖*fratrum* in Domino, ℘ *fretos* vinculis meis, abun- ℘ confidentes in
τῶν ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ, πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου, περισ- πείθω
dantiùs *audere* *impauide* Dei verbum loqui. *auderent sine
σοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν τοῦ θεοῦ λόγον λαλεῖν. timore
Quidam quidem & propter inuidiam & cõtentionem, quidã autẽ & propter
τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' 15 *Quidam autem
bonam voluntatem Christum prædicant. *Hi quidem* ex cõten-
εὐδοκίαν τὸν Χριστὸν κηρύσσουσιν. οἱ μὲν ἐξ ἐρι- 16
tione Christum annuntiant non sincerè, existimãtes ‖*afflictio-* ‖ pressuram se-
θείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι θλί- *nem asserre* vinculis meis. ℘*Illi vero* ex charitate: scien- ℘ Quidam
17 ψιν ἐπιφέρειν τοῖς δεσμοῖς μου· οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδό- tes quoniam in defensionem Euangelij positus sum.
τες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι.
Quid enim? *Attamen omni modo, siue *specie, siue ‖*veritate,* *Dum
τί γάρ; πλὴν παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, *per occasionem
Christus ℘*annuntiatur*: & in hoc gaudeo, sed & gaudebo. ‖per veritatem
Χριστὸς καταγγέλλεται· καὶ ἐν τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι· ℘ annunciatur:
Scio enim quia hoc mihi proueniet ad salutem, per vestram
οἶδα γὰρ ὅτι τοῦτό μοι * ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν διὰ τῆς ὑμῶν ἀποβαίνω
19 orationem, & subministrationem Spiritus Iesu Christi,
δεήσεως, καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ,
Secundùm expectationem & spem meam, quia in nullo
κατὰ τὴν ἀποκαραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ confundar:
pudebam: sed in omni fiducia, sicut semper, & nunc
αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παῤῥησίᾳ, ὡς πάντοτε, καὶ νῦν
magnificabitur Christus in corpore meo, siue per vitam, μεγαλυνῶ
† μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς, * est:
siue per mortem. Mihi enim viuere, Christus *: & ‖Quod
εἴτε διὰ θανάτου· ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν, Χριστὸς· καὶ τὸ 21
mori lucrum. ‖Si verò viuere in carne, hoc mihi ℘ est, *ignoro
22 ἀποθανεῖν, κέρδος. εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκὶ, τοῦτό μοι
fructus operis ℘, & quid eligam *non cognosco.
καρπὸς ἔργου, καὶ τί αἱρήσομαι οὐ γνωρίζω.
Coarctor autem è duobus: desiderium habens *ad*
23 Συνέχομαι δὲ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ
dissolui, & cum Christo esse, multo magis melius. ἀναλύω
* ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι· πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον. * autem
At permanere *in* carne, *magis necessarium propter vos.*
24 τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ, ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς.
Et hoc ‖*confisus*, scio quia manebo & *vna* permanebo omnibus ‖ confidens,
25 καὶ τοῦτο πεποιθὼς οἶδα ὅτι μενῶ καὶ συμπαραμενῶ πᾶσιν
vobis, ad vestrum profectum & gaudium fidei:
ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως· ℘ gratulatio
Vt ℘*gloriatio* vestra abunder in Christo Iesu in me,
ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐν ἐμοὶ, 26 meum aduentum
per *meam præsentiam* iterum ad vos. *conuersaminis
διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς. *geritis vos*, vt siue
Tantùm dignè Euangelio Christi *geritis vos*, vt siue
μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολιτεύεσθε, ἵνα εἴτε ‖cùm venero, & *
27 ‖*veniens & videns* vos, siue absens, audiam *quæ* de vobis, quia videro
ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, εἴτε ἀπὼν, ἀκούσω τὰ περὶ ὑμῶν, ὅτι ℘ vnanimes,
statis in vno spiritu, ℘*vno animo*, collaborantes fidei
στήκετε ἐν ἑνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ, συναθλοῦντες τῇ πίστει
Euangelij. Et *non* territi in *vllo* ab *in nullo terrea-
τοῦ εὐαγγελίου· καὶ μὴ † πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν πτύρομαι mini
28 ἀντικειμένων· ἥτις αὐτοῖς μὲν ἐστιν ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῖν *quæ illis est causa
autem salutis: & hoc à Deo. Quia vobis donatum est pro
δὲ σωτηρίας· καὶ τοῦτο ἀπὸ θεοῦ· ὅτι ὑμῖν * ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ χαρίζω
29 Christo, non solùm ‖in eum ℘ *credere*, sed *& pro illo* ‖ vt ℘ credatis
Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ *vt etiam*
* *pati*, Idem certamen habentes quale ‖ vidistis in me, & * patiamini, ‖ vt
30 πάσχειν, τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες οἷον εἴδετε ἐν ἐμοὶ, καὶ
nunc ℘ *auditis* in me. ℘ audistis de
νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί.

CAP. II. β'.

Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium chari-
1 Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγά-
tatis, si qua *communio* spiritus, si qua viscera *& miserationes:* *societas
πης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τινα σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοὶ, ℘ miserationes
πληρώσα-

Implete meum gaudium, vt idem sapiatis, eandem
πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν 2
*idipsum
charitatem habentes, vnanimes, * vnum sentientes: Nihil
ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες· μηδὲν 3
‖ neque per ρ in humilitate inuicem * sunt
per contentionē ‖ aut inanem gloriam, sed ρ modestia alij
κατ' ἐριθείαν ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλή-
alios arbitrantes superiores sibi ipsis: Non quæ sua *
λους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν· μὴ τὰ ἑαυτῶν 4
* considerantes, sed ea quæ
singuli * considerate, sed & aliorum vnusquisque.
ἕκαστος σκοπεῖτε, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστος.
‖ sentite
Hoc enim ‖ sentiatur in vobis, quod & in Christo Iesu:
τοῦτο γὰρ φρονείσθω ἐν ὑμῖν ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· 5
ρ cùm esset. * rapinam arbitratus est esse se æqualem
Qui in forma Dei ρ existens, non * prædam reputauit esse
ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι 6
paria Deo: Sed semetipsum exinaniuit, formam serui acci-
ἴσα Θεῷ· ἀλλ' ἑαυτὸν * ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λα- 7
κενόω * similitudinem
piens, in * similitudine hominum factus, & habitu inuentus
βὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς
vt homo. Humiliauit semetipsum, factus obe-
ὡς ἄνθρωπος· * ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπή- 8
ταπεινόω ‖ Propter quod
diens vsque ad mortem: mortem autem, crucis. ‖ Ideo &
κοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ, σταυροῦ. διὸ καὶ ὁ 9
ρ quod est
Deus illum superexaltauit, & donauit illi nomen ρ super
Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ
omne nomen. Vt in nomine Iesu omne genu flectatur,
πᾶν ὄνομα· ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ 10
cælestium, & terrestrium, & infernorum: Et omnis
ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα 11
lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus, in gloriam
γλῶσσα ἐξομολογήσηται, ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰς δόξαν
* est * charissimi
* Dei Patris. Itaque, * dilecti mei, (sicut semper
Θεοῦ πατρός. ὥστε, ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε 12
‖ mei,
obedistis mihi, non in præsentia mea tantùm, sed & nunc
ὑπηκούσατέ μου, μὴ ἐν τῇ παρουσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ καὶ νῦν
multò magis in absentia mea, cum metu & tremore vestra ipsorum
πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου, μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν
ρ qui operatur
salutem adoperamini. Deus enim est ρ efficiens in
σωτηρίαν κατεργάζεσθε. ὁ Θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν 13
bona voluntate.
vobis & velle, & perficere, pro * beneuolentia.
ὑμῖν καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν, ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας.
* autem ‖ murmurationibus, ρ hæsitationibus: * sine querela, * sine reprehensione ‖ inter quos lucetis ρ gloriam meam
Omnia * facite sine ‖ ira, & ρ disceptationibus:
πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν καὶ διαλογισμῶν· 14
Vt sitis * irreprehensi, & simplices filij Dei * inculpati
ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα Θεοῦ, ἀμώμητα 15
in medio nationis prauæ & peruersæ, ‖ in quibus splendetis sicut
ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς
luminaria in mundo: Verbum vitæ continentes, ad ρ gloriationem
φωστῆρες ἐν κόσμῳ· λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύχημα 16
vacuum
mihi in diem Christi, quia non in * vanum cucurri, neque in * vanum
ἐμοὶ εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, οὐδὲ εἰς κενὸν
* immolor, supra sacrificium & obsequium
laboraui. Sed si & * libor super hostia & sa-
κοπιάω
† ἐκοπίασα· ἀλλ' εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λει- 17
crificio fidei vestræ, gaudeo & congratulor omnibus vobis.
τουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν·
Id autē ipsum & vos gaudete, & congratulamini mihi.
τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε καὶ συγχαίρετέ μοι. 18
me
Spero autem in Domino Iesu, Timotheum ‖ citò mittere
ἐλπίζω δὲ ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, Τιμόθεον ταχέως πέμψαι 19
ρ ad vos * cognitis * sunt. ‖ tam ρ syncera affectione pro vobis solicitus
ρ vobis, vt & ego bono animo sim, * cognoscēs quæ circa vo *. Neminem
ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ, γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν· οὐδένα 20
enim habeo ‖ vnanimem, qui ρ germanè ea quæ circa vos curaturus sit.
γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει·
μεριμνάω * sunt ρ Experimentum autem * euangelio.
Omnes enim ea quæ * sua ipsorum quærūt, non ea quæ * Christi Iesu.
οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ. 21
ρ At probationem eius cognoscite, quoniā sicut patri filius, cum
τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον, σὺν 22
me seruiuit in * euangelium. Hunc quidem igitur
ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. τοῦτον μὲν οὖν 23
‖ me ad vos ρ sunt, mox.
spero ‖ mittere, vt videro ea quæ circa me ρ, ex ipsa.
ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀπίδω τὰ περὶ ἐμὲ, ἐξαυτῆς·
ad vos.
Confido autem in Domino, quoniā & ipse citò veniam *.
πέποιθα δὲ ἐν κυρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι. 24
Necessarium autem existimaui, Epaphroditum fratrem, & co-
ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην, Ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφὸν, καὶ συν- 25
operatorē, & commilitonem meum, vestrum autē apostolum, & ministrum
εργὸν, συστρατιώτην μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον, καὶ λειτουργὸν
* necessitatis meæ ‖ quidem desiderabat ρ erat, propterea * illum infirmatum. Nam & * vsque ad mortē,
* vsus mei, mittere ad vos: Quoniam ‖ expetens
τῆς χρείας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς· ἐπειδὴ ἐπιποθῶν 26
erat omnes vos, & mœstus ρ, eo quòd audieratis * quòd ægrotasset.
ἦν πάντας ὑμᾶς, καὶ ἀδημονῶν, διότι ἠκούσατε ὅτι ἠσθένησε·
ἀσθενέω ‖ etiam
Etenim infirmatus est * proximè morti, sed Deus eius
καὶ γὰρ * ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτῳ, ἀλλ' ὁ Θεὸς αὐτὸν 27
misertus est: non eius autem solum, verùm ‖ & mei, vt ne tristitiam super
ἠλέησεν· οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμὲ· ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ
ρ Festinantius
tristitiam haberem. ρ Studiosius ergo misi illum, vt
λύπῃ σχῶ. σπουδαιοτέρως οὖν ἔπεμψα αὐτὸν, ἵνα 28
viso illo,
* videntes eum, iterum gaudeatis, & ego sine tristitia sim.
ἰδόντες αὐτὸν, πάλιν χαρῆτε, κἀγὼ ἀλυπότερος ὦ.
Excipite itaque illum in Domino cum omni gaudio, &
προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν κυρίῳ μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς 29
‖ cum honore
eiusmodi * in pretio habetote: Quoniā propter opus Christi vsque ad
τοιούτους ἐντίμους ἔχετε· ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ μέχρι

mortem accessit, ‖ posthabens animam, vt rursus im- ‖ tradens animam suam,
θανάτου ἤγγισε, παραβουλευσάμενος τῇ ψυχῇ, ἵνα ἀναπλη-
pleret ρ vestram defectionem eius quod ad me obsequij. ρ id quod ex vobis deerat ergà meum obsequium.
ρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρός με λειτουργίας.

CAP. III. γ'.

* Reliquum, fratres mei, gaudete in Domino. Eadem De cætero,
1 Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυρίῳ. τὰ αὐτὰ
scribere vobis, mihi quidem non pigrum, vobis autem * tutum. * necessarium.
γράφειν ὑμῖν, ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρὸν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές.
Videte canes, videte malos operarios, vi-
2 βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέ-
dete concisionem. Nos enim sumus circuncisio
3 πετε τὴν κατατομήν. ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἡ περιτομὴ,
‖ spiritu ρ Dei seruientes, & * gloriantes in Christo Iesu, ‖ qui ρ Deo seruimus * gloriamur
οἱ πνεύματι Θεῷ λατρεύοντες, καὶ καυχώμενοι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,
& non in carne * confidentes: Et quanquā ego ‖ habens confiden- * fiduciā habentes ‖ habeam
4 καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες· καίπερ ἐγὼ ἔχων πεποί-
tiam & in carne, si quis videtur alius confidere in carne,
θησιν καὶ ἐν σαρκί· εἴ τις δοκεῖ ἄλλος πεποιθέναι ἐν σαρκὶ,
* ego magis. ρ Circuncisio octaui diei, ex genere Israel, ρ Circuncisus octaua die,
5 ἐγὼ μᾶλλον. περιτομῇ ὀκταήμερος, ἐκ γένους Ἰσραὴλ,
* tribus Beniamin, Hebræus ex Hebræis, secundùm legem Pharisæus, de tribu
φυλῆς Βενιαμὶν, Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων, κατὰ νόμον Φαρισαῖος,
Secundùm * zelum persequens ecclesiam ‖, secundùm iustitiam * æmulationem ‖ Dei,
6 κατὰ ζῆλον διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην
quæ in lege ρ, factus irreprehensibilis. Sed quæ * erāt mihi ρ est, conuersatus sine querela * fuerunt
7 τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος ἄμεμπτος. ἀλλ' ἅτινα ἦν μοι
lucra, hæc arbitratus sum propter Christum * damnum. Sed profectò * detrimenta. Veruntamen
8 κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν· ἀλλὰ μενοῦνγε
& existimo omnia ‖ damnum esse propter ρ eminentiam cognitionis ‖ detrimentum ρ eminentē scientiam
καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως
Christi Iesu Domini mei, propter quem omnia * damnum subij, * detrimentum feci,
Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου μου, δι' ὃν τὰ πάντα * ἐζημιώθην,
& arbitror * stercora esse, vt Christum lucrifaciam: ζημιόω
καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστὸν † κερδήσω· * vt
Et inueniar in illo non habens meam iustitiam quæ ex lege ‖, κερδαίνω
9 καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου, ‖ est,
sed illam quæ ρ per fidem Christi, illam quæ ex Deo * iustitiam ρ ex fide est * est iustitia
ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως Χριστοῦ, τὴν ἐκ Θεοῦ δικαιοσύνην
in fide: Ad cognoscendū illum, & virtutem
10 ἐπὶ τῇ πίστει· τοῦ γνῶναι αὐτὸν, καὶ τὴν δύναμιν
resurrectionis eius, & * communionem passionum illius, * societatem
τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ,
configuratus morti eius: Si quomodo
11 * συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ· εἴ πως συμμορφόω
occurram ad resurrectionem ‖ mortuorum. Non quòd ‖ quæ est ex mortuis.
12 καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν· οὐχ ὅτι
iam acceperim, aut iam perfectus sim, sequor autem si & comprehen-
ἤδη ἔλαβον, ἢ ἤδη τετελείωμαι, διώκω δὲ, εἰ καὶ καταλά-
dam in quo & comprehensus sum à Domino Iesu Christo.
βω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Fratres, ego meipsum non arbitror comprehendisse: vnum
13 ἀδελφοὶ, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὐ λογίζομαι * κατειληφέναι· ἓν καταλαμβάνω
autem, quæ quidem retro ρ obliuiscens, * in quæ verò ante
δὲ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ρ sunt
extensus, Ad * scopum persequor, ad bra- * ad ea verò quæ sunt priora extendens meipsum.
14 ἐπεκτεινόμενος· κατὰ σκοπὸν διώκω, ἐπὶ τὸ βρα- * destinatum
uium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu.
βεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.
‖ Quotquot ergo perfecti ρ, hoc sentiamus: & si quid aliter sa- ‖ Quicunque ρ sumus,
15 ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονῶμεν· καὶ εἴ τι ἑτέρως φρο-
pitis, & hoc Deus vobis reuelabit. Veruntamen ad
16 νεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ Θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει. πλὴν εἰς
quod peruenimus, * eadem * incedere regula, ‖ idem ρ sapere. * in * permaneamus ‖ vt ρ sapiamus.
ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν.
Imitatores mei estote, fratres, & obseruate * ita * eos qui
17 συμμιμηταί μου γίνεσθε ἀδελφοὶ, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὕτω
ambulantes, sicut habetis * exemplum nos. Multi enim * formam nostram.
18 περιπατοῦντας καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς. πολλοὶ γὰρ
ambulant, quos sæpè dicebam vobis, (nunc autem & flens
περιπατοῦσιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων
dico,) inimicos crucis Christi: Quorum finis
19 λέγω, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ· ὧν τὸ τέλος
interitus, quorum Deus venter ‖, & gloria in confusione ipsorum, ‖ est,
ἀπώλεια, ὧν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν,
ρ illi terrena * sapientes. Nostra * enim administratio ρ qui * sapiunt. * autē conuersatio
20 οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα
in cælis est, ‖ ex quo etiam Saluatorem expectamus Do- ‖ vnde
ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα κύ-
minum ρ Iesum Christum: Qui reformabit corpus ρ nostrum
21 ριον Ἰησοῦν Χριστόν· ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς
humilitatis nostræ, ad esse illud configuratum cor-
ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώ-
pori * gloriæ suæ, secundùm operationem * posse eum & claritatis * qua etiam possit
ματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ
subiicere sibiipsi omnia.
ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα.

CAP. IIII. δ'.

Itaque, fratres mei ‖ dilecti & ρ exoptati, gaudium * & ‖ charissimi ρ desideratissimi, * meum
1 Ὥστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ
στέφανος

corona mea, sic state in Domino * dilecti.
στέφανός μου, οὕτω στήκετε ἐν κυρίῳ, ἀγαπητοί.
Euhodiam rogo, & Syntychen deprecor idipsum
εὐοδίαν παρακαλῶ, καὶ συντύχην παρακαλῶ τὸ αὐτὸ 2
sapere in Domino. Etiam rogo & te, ‖ socie ger-
φρονεῖν ἐν κυρίῳ. καὶ ἐρωτῶ καί σε, σύζυγε γνη- 3
mane, ℣ opitulare eis quæ in Euangelio * simul
σιε, συλλαμβάνου αὐταῖς αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ †συνή-
certarunt mihi, cum & Clemente, & cæteris * cooperantibus
θλησαν μοι, μετὰ καὶ κλήμεντος, καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν
meis, quorum nomina ‖ in libro vitæ.
μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς.
Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete.
χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, πάλιν ἐρῶ, χαίρετε· 4
Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Dominus
τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν †γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις· ὁ κύριος 5
℣ propè ‖. Nihil solliciti sitis, sed in omni oratione
ἐγγύς. μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ 6
& obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotes-
καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέ-
cant apud Deum. Et pax Dei * superans
σθω πρὸς τὸν θεόν. καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα 7
omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias
πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα
vestras in Christo Iesu. ‖ Reliquum, fratres, quæcunque
ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τὸ λοιπόν, ἀδελφοί, ὅσα 8
sunt vera, quæcũque ℣ honesta, quæcunque iusta, quæcunque ℣ pura, quæcũque
ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνά, ὅσα
amabilia, quæcunque bonæ fæmæ, si qua virtus, & si qua laus *,
προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴ τις ἀρετὴ, καὶ εἴ τις ἔπαινος,
hæc cogitate. Quæ & didicistis, & accepistis,
ταῦτα λογίζεσθε. ἃ καὶ ἐμάθετε, καὶ παρελάβετε, 9
& audistis, & vidistis in me, hæc agite, & Deus
καὶ ἠκούσατε, καὶ εἴδετε ἐν ἐμοί, ταῦτα πράσσετε, καὶ ὁ θεὸς
pacis erit ‖ cum vobis. Gauisus sum autẽ in Domino
τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ 10
℣ magnopere, quoniã ‖ iam aliquando * renouistis pro me sentire,
μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτὲ † ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν,
in quo & sentiebatis, ‖ opportunitate carebatis autem.
ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, † ἠκαιρεῖσθε δέ.
Non ℣ quod propter penuriam dico: ego enim didici, in quibus sum,
οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω· ἐγὼ γὰρ ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμι, 11
* contentus ipse esse. Scio & humiliari, scio & abun-
αὐτάρκης εἶναι. οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισ- 12
dare: (* in omni & in omnibus institutus sum) & satiari,
σεύειν· ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι † μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι,
& esurire, & abundare, & penuriam pati.
καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι.
Omnia possum in eo ‖ corroborante me Christo.
πάντα ἰσχύω ἐν τῷ †ἐνδυναμοῦντί με χριστῷ. 13
Verũtamen ℣ pulchrè fecistis communicantes mex tribulationi.
πλὴν καλῶς ἐποιήσατε συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει. 14
Scitis autem & vos Philippenses, quòd in principio euan-
οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς, φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγ- 15
gelij, quando * exij à Macedonia, nulla mihi ecclesia
γελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ μακεδονίας, οὐδεμία μοι ἐκκλησία
communicauit in rationem * dationis & acceptionis, si non vos soli.
ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι·
Quia & ‖ in Thessalonica & semel & bis in vsum mihi
ὅτι καὶ ἐν θεσσαλονίκῃ καὶ ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὴν χρείαν μοι 16
misistis. Non quia quæro ℣ donum, sed re-
ἐπέμψατε. οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ' ἐπι- 17
quiro fructum abundantem in rationem vestram.
ζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν.
‖ Accepi autem omnia, & abundo: repletus sum * acci-
ἀπέχω δὲ πάντα, καὶ περισσεύω· πεπλήρωμαι δεξά- 18
piens ab Epaphrodito ea quæ ‖ à vobis, odorem suauitatis,
μενος παρὰ ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας,
hostiam acceptam, beneplacentem Deo.
θυσίαν δεκτήν, εὐάρεστον τῷ θεῷ.
At Deus ℣ meus impleat * omnem vsum vestrum secundùm
ὁ δὲ θεός μου πληρώσει πᾶσαν χρείαν ὑμῶν κατὰ τὸν 19
diuitias suas in gloria, in Christo Iesu. At Deo *, &
πλοῦτον αὐτοῦ ἐν δόξῃ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τῷ δὲ θεῷ, καὶ 20
Patri nostro gloria in secula seculorum. Amen.
πατρὶ ἡμῶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.
Salutate omnem sanctum in Christo Iesu.
ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν χριστῷ ἰησοῦ. 21
Salutant vos qui ‖ cum me fratres, salutant vos
ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί· ἀσπάζονται ὑμᾶς 22
omnes sancti, maximè autem qui de Cæsaris domo ℣.
πάντες οἱ ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς καίσαρος οἰκίας.
Gratia Domini ‖ Iesu Christi cum * omnibus vobis. Amen.
ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν. 23

Ad Philippenses scriptæ est à Roma
per Epaphroditum.

Πρὸς φιλιππησίους ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης
διὰ ἐπαφροδίτου.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD COLOSSENSES
ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α'.

PAVLVS Apostolus Iesu
1 ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ
Christi per voluntatem Dei, &
χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ
Timotheus frater, Iis qui * in
2 τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τοῖς ἐν * sunt
Colossis sanctis & fidelibus fratri-
κολοσσαῖς ἁγίοις καὶ πιστοῖς ἀδελ- ‖ Iesu
bus in Christo ‖:
φοῖς ἐν χριστῷ·
Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino
3 χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου
Iesu Christo. Gratias agimus Deo, & patri Domini
ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ, καὶ πατρὶ τοῦ κυρίου
nostri Iesu Christi, semper pro vobis orantes,
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, πάντοτε περὶ ὑμῶν προσευχόμενοι,
Audientes fidem vestram in Christo Iesu, & dilectio-
4 ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγά- ℣ quam habetis
nem ℣ quæ in omnes sanctos, Propter spem
5 πην ἣν ἔχετε εἰς πάντας τοὺς ἁγίους. διὰ τὴν ἐλπίδα
* sepositam vobis in cælis, quam præaudistis in quæ reposita est
verbo veritatis Euangelij *Peruenientis * Quod peruenit
6 τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελίου, τοῦ παρόντος
ad vos, sicut & in vniuerso mundo ‖, & ℣ est fructifi- ‖ est,
εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ ἔστι καρποφορού- ℣ fructificat, &
cans, & crescens, sicut & in vobis, ex qua die crescit
μενον, καὶ αὐξανόμενον, καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας
audistis & cognouistis gratiam Dei in veritate:
ἠκούσατε καὶ †ἐπέγνωτε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ· ὀπηγινώσω
Sicut didicistis ab Epaphra * dilecto conseruo nostro, charissimo
7 καθὼς †ἐμάθετε ἀπὸ ἐπαφρᾶ τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν, μανθάνω
qui est fidelis pro vobis minister Christi *: * Iesu:
8 ὅς ἐστι πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν διάκονος τοῦ χριστοῦ·
Qui etiam ‖ declarans nobis vestram dilectionem in spiritu. ‖ manifestauit
8 ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι.
℣ Propter hoc & nos ex qua die audiuimus, non cessamus ℣ Ideo
9 διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ παυόμεθα
pro vobis orantes & postulantes, vt impleamini
ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι, καὶ αἰτούμενοι, ἵνα πληρωθῆτε
agnitionem voluntatis eius, in omni sapientia & intellectu
τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, ἐν πάσῃ σοφίᾳ, καὶ συνέσει
spiritali, * Ambulare vos dignè * Domino in * Vt ambuletis
πνευματικῇ. περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ κυρίου εἰς * Deo, per omnia
10 placentes,
omnem gratiam, in omni opere bono fructificantes, &
πᾶσαν ἀρέσκειαν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες, καὶ
crescentes in scientiam Dei: In omni
11 αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θεοῦ· ἐν πάσῃ
‖ potestate corroborati secundùm ℣ vim gloriæ eius, in ‖ virtute confor-
δυνάμει δυναμούμενοι κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ, εἰς tati
omni patientia & longanimitate cum gaudio: ℣ potentiam cla-
πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς· ritatis
Gratias agentes Deo, & Patri ‖ illi idoneos faciemi qui dignos fecit.
12 εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ, καὶ πατρὶ τῷ ἱκανώσαντι
nos in partem sortis sanctorum, in lumine.
ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί·
Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & trans-
13 ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέ- ρύομαι
tulit in regnum filij dilectionis suæ:
θηκεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ·
In quo habemus redemptionem, remissionem peccatorum:
ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν·
14 Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ:
ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως·
15 Quoniã in ipso condita sunt vniuersa quæ in cælis, & quæ
ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ
in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue do-
16 ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυ-
minationes, siue principatus, siue potestates: omnia per ipsum &
ριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι· τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ * ipso
in * ipsum creata sunt: Et ipse est ante omnes, &
εἰς αὐτὸν ἔκτισται· καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ
17 omnia in ipso constant: Et ipse est caput
18 πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε· καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ
corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex
τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, ὅς ἐστιν ἀρχὴ, πρωτότοκος ἐκ
mortuis: vt sit in omnibus ipse primatum tenens.
τῶν νεκρῶν· ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων·

ὅτι

εὐδοκέω
Quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem inhabitare:
ὅτι ἐν αὐτῷ † εὐδόκησε, πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι· 19
Et per eum reconciliare omnia in ipsum, paci-
καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτόν, εἰρηνο- 20
ficans per sanguinem crucis eius, per eum, siue quæ in
ποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, δι' αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ
*terris ‖ sunt.
*terra, siue quæ in cælis ‖. Et vos aliquando
τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὑμᾶς ποτε 21
℘ cùm essetis alienati, & inimici sensu,
℘ existentes alienatos & inimicos mente, in
ὄντας ἀπηλλοτριωμένους καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ, ἐν τοῖς
operibus malis: Nunc autem reconciliauit in
ἔργοις τοῖς πονηροῖς· νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ 22
‖ exhibere
corpore carnis eius per mortem, ‖ sistere vos
σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου, παραστῆσαι ὑμᾶς
* irreprehẽsibiles
sanctos & immaculatos, & inculpatos coram ipso.
ἁγίους, καὶ ἀμώμους, καὶ ἀνεγκλήτους κατενώπιον αὐτοῦ·
‖ in fide
℘ stabiles,
Si tamen permanetis ‖ fidei fundati & ℘ firmi,
εἴ γε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμελιωμένοι καὶ ἑδραῖοι, 23
‖ immobiles
μετακινέω
* quod prædicatum est ‖ est
& *non transmoti à spe Euangelij
καὶ μὴ † μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου
quod audistis, * prædicati in vniuersa creatura quæ ‖ sub
οὗ ἠκούσατε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν
cælo, cuius factus sum ego Paulus minister.
οὐρανόν, οὗ ἐγενόμην ἐγὼ Παῦλος διάκονος.
℘ Qui
'adimpleo ea quæ desunt passionum
℘ Nunc gaudeo in passionibus meis pro vobis & 'rur-
νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἀν- 24
sus readimpleo defectiones afflictionum Christi in car-
ταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρ-
ne mea, pro corpore eius, quod est ecclesia:
κί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία·
Cuius factus sum ego minister, secundùm dispensationem Dei
ἧς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ 25
* quæ data est
‖ vobis, vt impleam
℘ quod fuit
* datam mihi in ‖ vos, implere verbum Dei,
τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς, πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ·
Mysterium ℘ illud absconditum à seculis, &
τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων, καὶ 26
à generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis eius:
φανερόω
ἀπὸ τῶν γενεῶν, νυνὶ δὲ † ἐφανερώθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ,
'notas
* diuitias
Quibus voluit Deus 'notum facere *quæ diuitiæ gloriæ
οἷς ἠθέλησεν ὁ θεὸς γνωρίσαι τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης 27
‖ sacramenti
℘ quod
‖ mysterij huius in Gentibus, ℘ qui est Christus, in vobis,
τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅς ἐστι Χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ
corripientes
spes gloriæ, Quem nos annuntiamus, ‖ admo-
ἐλπὶς τῆς δόξης· ὃν ἡμεῖς καταγγέλλομεν, νουθε- 28
nentes omnem hominem, & docentes in omni sapientia,
τοῦντες πάντα ἄνθρωπον, καὶ διδάσκοντες ἐν πάσῃ σοφίᾳ,
* exhibeamus
‖ perfectum
vt * sistamus omnem hominem ‖ in Christo Iesu:
ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ·
℘ certando
In quod & laboro, ℘ decertans secundum operationem eius
εἰς ὃ καὶ κοπιῶ ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ 29
quam operatur
‖ operatam in me in virtute.
τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει.

CAP. II. β'.

* qualem solicitudinem
‖ pro
℘ sunt Laodiciæ, & quicunque
Volo enim vos scire, * quantum certamen habeam pro vobis,
Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν, 1
& ‖ iis qui ℘ in Laodicia, & quotquot non viderunt faciem
καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ ὅσοι οὐχ ἑωράκασι τὸ πρόσωπόν
meam in carne: Vt consolentur corda ipsorum,
παρακαλέομαι
μου ἐν σαρκί. ἵνα † παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν 2
‖ instructi
‖ compactorum in charitate, & in omnes diuitias ple-
συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πλη-
nitudinis intellectus, in agnitionem mysterij Dei,
ροφορίας τῆς συνέσεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ θεοῦ,
* Iesu.
& Patris, & Christi*: In quo sunt omnes
καὶ πατρὸς, καὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ 3
thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi.
θησαυροὶ τῆς σοφίας, καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι.
‖ sublimitate
Hoc autem dico, vt nemo vos decipiat in ‖ suasi-
τοῦτο δὲ λέγω, ἵνα μή τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθ- 4
℘ Nam etsi corpore absens sum,
bilitate sermonum. ℘ Si enim & carne absum, sed
ανολογίᾳ. εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἄπειμι, ἀλλὰ τῷ 5
spiritu vobiscum sum, gaudens & videns vestrum
πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι, χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν
'est * Christos
ordinem, & firmamẽtum eius quæ' in *Christum fidei vestræ.
τάξιν, καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ὑμῶν.
Sicut ergo accepistis Christum Iesum Dominum, in ipso
ὡς οὖν παρελάβετε τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν κύριον, ἐν αὐτῷ 6
ambulate: Radicati & superædificati in
περιπατεῖτε· ἐρριζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν 7
‖ & didicistis,
' Illo
ipso, & confirmati in fide, sicut ‖ edocti estis,
αὐτῷ, καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ πίστει, καθὼς ἐδιδάχθητε,
abundantes in 'ea in gratiarum actione. Videte ne
περισσεύοντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. βλέπετε μή 8
* decipiat
quis vos *sit abigens per philosophiam, & inanem
τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς
fallaciam, secundùm traditionem hominum, secundùm ele-
ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοι-
menta mundi, & non secundùm Christum. Quia in ipso
χεῖα τοῦ κόσμου, καὶ οὐ κατὰ Χριστόν. ὅτι ἐν αὐτῷ 9
‖ diuinitatis
Inhabitat omnis plenitudo ‖ deitatis corporaliter.
κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς·

Et estis in illo repleti, qui est caput omnis
10 καὶ ἐστὲ ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης
principatus & potestatis: In quo & circuncisi estis
11 ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας· ἐν ᾧ καὶ † περιετμήθητε
περιτέμνω
℘ expoliatione
circuncisione non manu facta, in ℘ exutione corporis
περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ, ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν
peccatorum carnis, in circuncisione Christi:
ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ·
resurrexistis
* qui suscitauit
Consepulti ei in baptismo, in quo & 'conexcitati
12 συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρ-
estis per fidem operationis Dei *suscitantis illum
θητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν
‖ à ℘ cùm mortui essetis
‖ ex mortuis. Et vos ℘ mortuos existentes in
13 ἐκ τῶν νεκρῶν· καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας ἐν τοῖς
delictis, & præputio carnis vestræ, con-
παραπτώμασι, καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, συνε-
vobis
uiuificauit vos cum illo, condonans 'nobis omnia
ζωοποίησεν ὑμᾶς σὺν αὐτῷ, χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τὰ
* quod erat
delicta, Delens * illud aduersus nos chiro-
14 παραπτώματα· ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρό-
‖ decreti,
graphum ‖ edictis, quod erat subcontrarium nobis, & ipsum
γραφον τοῖς δόγμασιν, ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ
tulit de medio, affigens illud cruci:
† ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου, προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ·
ἄρω καὶ αἴρω
℘ Et
℘ Expolians principatus, & potestates tradu-
15 ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμά-
'confidenter, palam
xit 'in libertate, triumphans illos in seipso.
τισεν ἐν παρρησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ.
* Nemo
* Ne ergo quis vos iudicet in cibo, aut in potu, aut
16 μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει, ἢ ἐν πόσει, ἢ
‖ diei
℘ neomeniæ,
in parte ‖ festi, aut ℘ nouilunij, aut sabbatorum:
ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ σαββάτων·
autem
Quæ sunt vmbra futurorum, at corpus ‖ Christi.
17 ἅ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα τοῦ Χριστοῦ.
Nemo vos seducat, volens in humili-
18 μηδεὶς ὑμᾶς † καταβραβευέτω θέλων ἐν ταπεινοφρο-
καταβραβεύω
* ambulans,
tate & religione angelorum, quæ non vidit *incedens
σύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ ἑώρακεν ἐμβατεύων,
frustrà inflatus à sensu carnis suæ:
εἰκῇ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ·
Et non tenens caput, ex quo totum corpus per
19 καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλὴν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν
nexus & coniunctiones subministratum, & constructum,
ἁφῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον,
‖ crescit in
‖ augescit augmentum Dei. Si ergo mortui estis cum
10 αὔξει τὴν αὔξησιν τοῦ θεοῦ. εἰ οὖν ἀπεθάνετε σὺν
℘ huius ‖ adhuc
Christo, ab elementis mundi ℘, quid ‖ tanquam viuẽtes in mundo
τῷ Χριστῷ, ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ
* decernitis?
‖ tetigeritis,
℘ que gustaueritis
' que contrectaueritis:
* interitum ipso
* dogmatizamini? Ne tetigeris, ne ℘ gustaueris, ne 'contrectaueris:
21 δογματίζεσθε; μὴ ἅψῃ, μὴ γεύσῃ, μὴ θίγῃς·
Quæ sunt omnia in *corruptionem vsu, secundùm præce-
22 ἅ ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει, κατὰ τὰ ἐντάλ-
pta & doctrinas hominum. Quæ sunt
23 ματα καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων· ἅτινά ἐστι
‖ superstitione, & humilitate, & non ad parcendum corpori,
rationẽ quidem habentia sapientiæ in ‖ voluntario cultu, & submissione
λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελοθρησκείᾳ, καὶ ταπεινο-
animi, & subductione corporis, non in honore aliquo ad
φροσύνῃ, καὶ ἀφειδίᾳ σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ τινι πρὸς
℘ saturitatem
℘ expletionem carnis.
πλησμονὴν τῆς σαρκός.

CAP. III. γ'.

'cum * sunt
συνεγείρω
Si igitur consurrexistis 'Christo, quæ *sursum quærite, vbi
1 Εἰ οὖν * συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ
Christus est in dextera Dei sedens:
Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος·
‖ sunt
Quæ ‖ sursum sapite, non quæ super terram.
2 τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς.
Mortui estis enim, & vita vestra est abscondita cum Chri-
3 ἀπεθάνετε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χρι-
sto in Deo. Cùm Christus apparuerit, vita
4 στῷ ἐν τῷ θεῷ. ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ
℘ vestra,
℘ nostra, tunc & vos cum ipso apparebitis in gloria.
ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ.
sunt
Mortificate ergo membra vestra quæ 'super terram, fornicationem,
5 νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν,
* libidinem,
immunditiam, * mollitiem, concupiscentiam malam, & auaritiam,
ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν,
‖ simulachrorum seruitus.
quæ est ‖ idololatria: Propter quæ venit ira Dei
6 ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία· δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ
in filios incredulitatis: In quibus & vos ambu-
7 ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας· ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπα-
lastis aliquando, cùm viueretis in illis. Nunc autem de-
8 τήσατέ ποτε, ὅτε ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς. νυνὶ δὲ † ἀπό-
ἀποτίθεμαι
καὶ ἀποτίθημι
℘ indignationem,
* turpem sermonem de
ponite & vos omnia, iram, ℘ excandescẽtiam, malitiam, blasphe-
θεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργὴν, θυμὸν, κακίαν, βλασφη-
miam, 'turpiloquium ex ore vestro.
μίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν.
* Nolite mentiri
‖ vos
℘ induentes
* Ne mentimini in inuicem, expoliantes ‖ veterem
9 μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν
hominem cum actibus suis: Et ℘ induti
ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ· καὶ ἐνδυσάμενοι

τὸν νέον

* qui renouatur
‖ Gentilis
ρ &
vos
* misericordiæ,
‖ patientiam:
ρ inuicem,
' Dominus
* vobis,
‖ habet, quod
ρ Christi exultet
νουθετέω
' cordibus vestris Deo.
* Christi
‖ oportet
ἀνῆκεν
prat. indefin. seu imperfect.
ρ nolite amari esse
' nolite ad indignationem pronocare
* carnalibus
‖ ad oculum seruientes
' seruite. Qui enim iniuriam facit, recipiet id
κομίζομαι
* apud Deum.
‖ quod est
ρ æquum
' cælo.
* instate
‖ ad loquendum
ρ ita
sunt,
* sit, vt sciatis
ἄρτυω
‖ sunt,
ρ charissimus
* charissimo
‖ agnoscitur.
γνωρίζω

nouum enim * *renouatum* in agnitionē, secundū imaginē eius qui crea-
τὸν νέον τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτί-
uit eum. Vbi non est ‖ *Græcus* & Iudæus, circuncisio &
σαντος αὐτόν· ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ 11
præputium: Barbarus, ρ Scytha: seruus, ρ liber: sed
ἀκροβυστία· βάρβαρος, σκύθης· δοῦλος, ἐλεύθερος· ἀλλὰ τὰ
omnia & in omnibus Christus. Induite * ergo sicut electi
πάντα καὶ ἐν πᾶσι χριστός. ἐνδύσασθε οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ 12
Dei, sancti, & dilecti, viscera *misericordiæ*, benigni-
τοῦ θεοῦ, ἅγιοι, καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ, χρηστό-
tatem, humilitatem, modestiam, ‖ *longanimitatem:*
τητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν·
Supportantes ρ *alij alios*, & condonantes vobismetipsis, si quis
ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις 13
aduersus aliquē habet querelam: sicut & ' *Christus* condonauit * *nobis*,
πρός τινα ἔχῃ μομφήν· καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἐχαρίσατο ἡμῖν,
ita & vos. Super omnia autem hæc, charitatem ‖, *quæ*
οὕτω καὶ ὑμεῖς. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ἥτις 14
est vinculum perfectionis: Et pax ρ *Dei*
ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος· καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ 15
superet in cordibus vestris: in quam & vocati estis in vno
βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν· εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ
corpore, & grati estote. Verbum Christi
σώματι, καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε. ὁ λόγος τοῦ χριστοῦ 16
inhabitet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes &
ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, ἐν πάσῃ σοφίᾳ, διδάσκοντες καὶ
commonentes vosmetipsos, psalmis, & hymnis, & canticis spiri-
νουθετοῦντες ἑαυτοὺς, ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευμα-
tualibus, in gratia cantantes in * *corde vestro Domino.*
τικαῖς, ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ.
Et omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in
καὶ πᾶν ὅ, τι ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν 17
nomine Domini Iesu * gratias agentes Deo, & patri per
ὀνόματι κυρίου ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ, καὶ πατρὶ δι'
ipsum. Mulieres subditæ estote viris, sicut
αὐτοῦ. αἱ γυναῖκες, ὑποτάσσεσθε τοῖς ἀνδράσιν, ὡς 18
‖ *conuenit* in Domino. Viri, diligite vxores,
ἀνῆκον ἐν κυρίῳ. οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας, 19
& ρ *ne amarulenti sitis* ad illas. Filij, obedite
καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς. τὰ τέκνα, ὑπακούετε 20
parentibus per omnia: hoc enim est *bene*placitum in Domino.
τοῖς γονεῦσιν κατὰ πάντα· τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον ἐν κυρίῳ.
Patres, ' *ne irritate* filios vestros, vt non pusillo
οἱ πατέρες, μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυ- 21
animo fiant. Serui, obedite per omnia * *secundùm*
μῶσιν. οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ
carnem dominis; non ‖ *in oculorum seruitio* quasi hominibus placentes;
σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλείαις ὡς ἀνθρωπάρεσκοι,
sed in simplicitate cordis, timentes Deum.
ἀλλ' ἐν ἁπλότητι καρδίας, φοβούμενοι τὸν θεόν·
Et omne quodcunque facitis, ex animo operamini, sicut
καὶ πᾶν ὅ, τι ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς πρὸς 23
ρ quod Domino, & non hominibus: Scientes ρ à Domino ac-
κύριον, καὶ οὐκ ἀνθρώποις· εἰδότες ἀπὸ κυρίου ἀπο- 24
cipietis retributionem hæreditatis: *nam* Domino Chri-
λήψεσθε τὴν ἀντιπαδοσιν τῆς κληρονομίας· τῷ γὰρ κυρίῳ χρι-
sto ' *seruitis.* *At iniuriam faciens reportabit* quod iniquè gessit, &
στῷ δουλεύετε. ὁ δὲ ἀδικῶν † κομιεῖται ὃ ἠδίκησε, καὶ 25
non est personarum acceptio*.
οὐκ ἔστι προσωπολημψία.

CAP. IV. δ'.

Domini, ‖ *iustum* & ρ *æquabilitatem* seruis præ-
Οἱ κύριοι, τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέ- 1
state, scientes quoniā & vos habetis Dominum in ' *cælo.*
χετε, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανοῖς.
Orationi * *perdurate*, vigilantes in ea in
τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγορεῦντες ἐν αὐτῇ ἐν 2
gratiarum actione: Orantes simul & pro nobis, vt
εὐχαριστίᾳ· προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα 3
‖ ad loquendum Deus aperiat ὦ nobis ostium sermonis, ‖ *loqui* mysterium
ὁ θεὸς ἀνοίξῃ καὶ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλῆσαι τὸ μυστήριον
Christi, (propter quod etiā vinctus sum:) Vt manifestem illud,
τοῦ χριστοῦ, δι' ὃ καὶ δέδεμαι· ἵνα φανερώσω αὐτό, 4
ρ vt oporteat me loqui. In sapientia ambulate ad eos qui
ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς 5
foris ', tempus redimentes. Sermo vester
ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. ὁ λόγος ὑμῶν 6
semper, in gratia sale conditus* *scire* quomodo oporteat
πάντοτε ἐν χάριτι, ἅλατι * ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ
ρ vos vnicuique respondere. *Ea* quæ circa me ‖ omnia
ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. τὰ κατ' ἐμὲ πάντα 7
nota faciet vobis Tychicus ρ *dilectus* frater, & fidelis mini-
γνωρίσει ὑμῖν τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς, καὶ πιστὸς διάκο-
ster, & conseruus in Domino: Quem misi ad vos ad
νος, καὶ σύνδουλος ἐν κυρίῳ· ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς 8
ipsum hoc, vt cognoscat ea quæ circa vos', & consoletur
αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῷ τὰ περὶ ὑμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς
corda vestra: Cum Onesimo fideli & ' *dilecto*
καρδίας ὑμῶν· σὺν Ὀνησίμῳ τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ 9
fratre, qui est ex vobis: omnia vobis nota facient quæ hic ‖.
ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν· πάντα ὑμῖν * γνωρίσουσι τὰ ὧδε.

Salutat vos Aristarchus concaptiuus meus, &
Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἀρίσταρχος ὁ συναιχμάλωτός μου, καὶ 10
Marcus consobrinus Barnabæ, (de quo accepistis mandata: Si
μάρκος ὁ ἀνεψιὸς βαρνάβα, περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς· ἐὰν
venerit ad vos, excipite illum: Et Iesus ρ *di-*
ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν. καὶ ἰησοῦς ὁ λεγό- 11
citur Iustus, ' *existentes* ex circuncisione, hi soli * *cooperarij* in
μενος ἰοῦστος, οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς, οὗτοι μόνοι συνεργοὶ εἰς τὴν
‖ *regnum* Dei, qui ρ *facti sunt* mihi ' *solatium.*
βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οἵτινες ἐγένοντό μοι παρηγορία.
Salutat vos Epaphras qui * ex vobis, seruus Christi ‖,
Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἐπαφρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν, δοῦλος χριστοῦ, 12
semper ' *decertans* pro vobis in orationibus, vt
πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα
stetis perfecti & pleni in omni voluntate Dei.
σταθῆτε τέλειοι καὶ πεπληροφορημένοι ἐν παντὶ θελήματι τοῦ θεοῦ.
' *Testor* enim illi, quòd habet * *zelum* ' multum pro vobis,
μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ, ὅτι ἔχει ζῆλον πολὺν ὑπὲρ ὑμῶν, 13
& ‖ *iis qui* ρ *in Laodicia*, & qui *in* Hierapoli.
καὶ τῶν ἐν λαοδικείᾳ, καὶ τῶν ἐν ἱεραπόλει.
Salutat vos Lucas medicus ' *dilectus*, & Demas.
Ἀσπάζεται ὑμᾶς λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητὸς, καὶ δημᾶς. 14
Salutate *illos* qui * *in Laodicia* fratres, & Nympham, & 15
ἀσπάσασθε τοὺς ἐν λαοδικείᾳ ἀδελφοὺς, καὶ νυμφᾶν, καὶ
illam quæ ‖ *per domum* eius ecclesiam. Et cùm lecta fuerit
τὴν κατ' οἶκον αὐτοῦ ἐκκλησίαν. καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ 16
apud vos epistola, ρ facite vt & in Laodicensium eccle-
παρ' ὑμῖν ἡ ἐπιστολὴ, ποιήσατε ἵνα καὶ ἐν τῇ λαοδικέων ἐκκλη-
sia legatur, & eam quæ ‖ *Laodicia*, *vt* & vos legatis.
σίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν λαοδικείας, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε.
Et dicite Archippo, Vide ministerium quod accepisti
καὶ εἴπατε ἀρχίππῳ, βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες 17
in Domino, vt illud impleas. Salutatio, mea
ἐν κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς. ὁ ἀσπασμὸς, τῇ ἐμῇ
manu Pauli. memores estote meorum vinculorum, gratia vobiscum.
χειρὶ παύλου. μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν. ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. 18
amen.
ἀμήν.

Ad Colossenses scripta est à Roma
Πρὸς κολοσσαεῖς ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης
per Tychicum & Onesimum.
διὰ τυχικοῦ καὶ ὀνησίμου.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD THESSALONICENSES
ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ
EPISTOLA PRIMA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α'.

PAVLVS & Siluanus, &
ΑΥΛΟΣ καὶ συλουανὸς, καὶ
Timotheus, ecclesiæ Thessa-
τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσα-
lonicensium in Deo patre, & Do-
λονικέων ἐν θεῷ πατρὶ, καὶ κυ-
mino Iesu Christo, gratia vobis,
ρίῳ ἰησοῦ χριστῷ, χάρις ὑμῖν,
& pax à Deo patre nostro,
καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν,
& Domino Iesu Christo. Gratias agimus Deo semper
2 καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πάντοτε
pro omnibus vobis, * *mentionem* vestri facientes in orationibus
περὶ πάντων ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν
nostris ‖ *Indefinenter* memores *vestri* operis fidei ρ, & 3
ἡμῶν, ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως, καὶ
laboris ' charitatis, & sustinentiæ spei Domini
τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τοῦ κυρίου
nostri Iesu Christi, ante Deum, & patrem nostrum.
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ, καὶ πατρὸς ἡμῶν.
Scientes, fratres dilecti à Deo, electionem
4 εἰδότες, ἀδελφοὶ * ἠγαπημένοι ὑπὸ θεοῦ, τὴν ἐκλογὴν
vestram: Quia Euangelium nostrum non fuit ad vos
5 ὑμῶν· ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγένετο εἰς ὑμᾶς
in sermone tantùm, sed & in virtute, & in Spiritu sancto,
ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει, καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ,
& in ' *plena perceptione* multa, sicut scitis quales ‖ *facti simus* in
καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ, καθὼς οἴδατε οἷοι † ἐγενήθημεν ἐν
vobis propter vos. Et vos imitatores nostri facti estis, &
6 ὑμῖν δι' ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε, καὶ
Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio
τοῦ κυρίου, δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ, μετὰ χαρᾶς

* qui dicitur
' qui sunt
* sunt mei adiutores
‖ regno
ρ fuerunt
' solatio.
* est
‖ Iesu,
ρ solicitus
' Testimonium perhibeo
* laborem
‖ pro
ρ sunt Laodiciæ,
charissimus,
* sunt Laodiciæ
‖ est in domo
ρ hæc
' Laodicensium est,
ἀγαπάω
* plenitudine
‖ fuerimus.
γίνομαι

* Ita vt facti sitis forma
Spiritus sancti: *Ut fieri vos exemplaria omnibus
πνεύματος ἁγίου· ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπους πᾶσι τοῖς 7
‖ in
credentibus in Macedonia, & ‖ Achaia. A vobis enim
πιστεύουσιν ἐν τῇ μακεδονίᾳ, καὶ τῇ ἀχαΐᾳ. ἀφ᾽ ὑμῶν γὰρ 8
ρ diffamatus est
ρ personuit sermo Domini, non solùm in Macedonia & in
ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ κυρίου οὐ μόνον ἐν τῇ μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῇ
* est
Achaia, sed & in omni loco fides vestra quæ* ad Deum,
ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ἡ πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν θεόν,
‖ profecta est, ita vt non sit nobis necesse
ἐξέρχομαι
‖ exiit, vt non opus nos habere loqui quicquam.
†ἐξελήλυθεν, ὥστε μὴ χρείαν ἡμᾶς ἔχειν λαλεῖν τι·
Ipsi enim de nobis annuntiant qualem introitū habuerimus
αὐτοὶ γὰρ περὶ ἡμῶν ἀπαγγέλλουσιν ὁποίαν εἴσοδον ἔχομεν 9
ρ à simulachris,
ad vos, & quomodo conuersi estis ad Deum ρ ab ido-
πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώ-
lis, seruire Deo viuo & vero, Et expectare
λων, δουλεύειν θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, καὶ ἀναμένειν 10
filium eius de cælis, (quem suscitauit ex mortuis) Iesum,
τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἰησοῦν τὸν
* qui eripuit
ῥύομαι
*liberantem nos ab ira ventura.
†ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης.

CAP. II. β′.

* Nam
*Ipsi enim scitis, fratres, introitum nostrum qui ad
Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ἀδελφοὶ, τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς 1
‖ inanis fuit.
vos, quia non ‖ vanus factus est. Sed antè passi &
ὑμᾶς, ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν· ἀλλὰ προπαθόντες καὶ 2
ρ fiduciam habuimus
παῤῥησιάζω
contumeliis affecti (sicut scitis) in Philippis, ρ libertate vsi
ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε, ἐν φιλίπποις, †ἐπαῤῥησιασά-
fuimus in Deo nostro, loqui ad vos Euangelium
μεθα ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν, λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ
* multa solicitudine. * enim
Dei in *multo certamine. Nam exhortatio * nostra non
θεοῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι. ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ 3
‖ de errore, ρ de
‖ ex impostura, neque ρ ex immunditia, neque in dolo:
ἐκ πλάνης, οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὔτε ἐν δόλῳ·
* vt crederetur nobis
Sed sicut probati sumus à Deo *credi
ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πιστευθῆναι τὸ 4
Euangelium, ita loquimur, non quasi hominibus placentes,
εὐαγγέλιον, οὕτω λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες,
* qui probat
sed Deo *probanti corda nostra.
ἀλλὰ τῷ θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν.
‖ fuimus,
Neque enim aliquādo in sermone adulationis ‖ facti sumus, sicut
οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς 5
ρ occasione
* est.
scitis, neque in ρ prætextu auaritiæ: Deus testis*.
οἴδατε, οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας· θεὸς μάρτυς.
* ab
Nec quærentes *ex hominibus gloriam, neque à vobis, neque
οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ᾽ ὑμῶν, οὔτε 6
‖ Cùm possemus vobis oneri
ab aliis: ‖ Valentes in onere esse vt Christi apo-
ἀπ᾽ ἄλλων· δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι ὡς χριστοῦ ἀπό- 7
ρ paruuli
stoli, sed facti sumus ρ lenes in medio vestrûm, tanquam si nutrix
στολοι, ἀλλ᾽ ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν· ὡς ἂν τροφὸς
* desiderantes vos, cupidè volebamus
ἱμείρομαι
* charissimi
foueat suos ipsius filios: Ita *cupidi
θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα· οὕτως †ἱμειρόμενοι 8
vestri, anhebamus tradere vobis non solùm Euangelium
ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον
Dei, sed etiam nostras ipsorum animas, quoniam *chari
τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, διότι ἀγαπητοὶ
nobis facti estis. Memores estis enim, fratres laboris
ἡμῖν γεγένησθε. μνημονεύετε γὰρ, ἀδελφοὶ, τὸν κόπον 9
‖ ne quem grauaremus
ρ vobis
nostri, & fatigationis: nocte enim & die operantes, ‖ ad
ἡμῶν, καὶ τὸν μόχθον· νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, πρὸς
non supergrauare quēpiam vestrûm, prædicauimus in ρ vos Euan-
τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγ-
‖ estis, * quàm
gelium Dei. Vos testes ‖, & Deus, * vt sanctè, &
γέλιον τοῦ θεοῦ. ὑμεῖς μάρτυρες, καὶ ὁ θεὸς, ὡς ὁσίως, καὶ 10
‖ sine querela
ρ qui credidistis adfuimus.
* qualiter
iustè, & ‖ inculpatè vobis ρ credentibus facti sumus.
δικαίως, καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν·
Sicut scitis *quemodo vnumquéque vestrûm (sicut pater fi-
καθάπερ οἴδατε ὡς ἕνα ἕκαστον ὑμῶν, ὡς πατὴρ τέ- 11
* Deprecantes
παραμυθέομαι
lios suos:) *Hortantes vos, & consolantes,
κνα ἑαυτοῦ, παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ †παραμυθούμενοι, 12
‖ testificati sumus, vt ambularetis
ρ qui vocauit
‖ & testati, ad ambulare vos dignè Deo
καὶ μαρτυρούμενοι, εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ θεοῦ τοῦ
ρ vocante vos in suum ipsius regnum & gloriam.
καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν.
* Ideo
* sine intermissione,
‖ cùm accepissetis
ρ accepistis illud vt
*Propter hoc & nos gratias agimus Deo *indesinenter,
διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ ἀδιαλείπτως, 13
quoniam ‖ accipientes verbum auditus à nobis, Dei, ρ excepistis
ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ᾽ ἡμῶν, τοῦ θεοῦ, ἐδέξασθε
nō * verbum hominum, sed (sicut est verè,) verbum Dei,
οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλὰ, καθώς ἐστιν ἀληθῶς, λόγον θεοῦ,
qui credidistis.
qui & operatur in vobis *credentibus. Vos enim
ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν, ὑμεῖς γὰρ 14
imitatores facti estis, fratres, ecclesiarum Dei
μιμηταὶ ἐγενήθητε, ἀδελφοὶ, τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ τῶν
* quæ sunt
πάσχω
vestris ‖
*existentium in Iudæa, in Christo Iesu, quia eadem passi
οὐσῶν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὅτι τὰ αὐτὰ * ἐπά-
estis & vos à ‖ propriis contribulibus, sicut & ipsi
θετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ
ρ Qui occiderunt
à Iudæis, ρ Et Dominum *occidentibus
ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων 15
* persecuti sunt
Iesum, & proprios prophetas, & nos *persequentibus, &
ἰησοῦν, καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ

Deo non ‖ placentibus, & omnibus hominibus ρ aduersariis:
θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων.
‖ placent,
ρ aduersantur:
Prohibentes
* salux fiant, vt impleant
Prohibentibus nos Gentibus loqui vt *seruentur, ad
16 κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσι λαλῆσαι ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ
* enim
implendum sua peccata semper. præuenit *autem
ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας πάντοτε. ἔφθασε δὲ
‖ Dei vsque
super illos ira ‖ in finem. Nos autem, fratres,
17 ἐπ᾽ αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος. ἡμεῖς δὲ, ἀδελφοὶ,
ρ desolati
ρ orbati à vobis ad tempus horæ, aspectu,
ἀπορφανισθέντες ἀφ᾽ ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρας, προσώπῳ,
festinauimus
non corde, abundantiùs *studuimus faciem vestram
οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν
* cum
‖ Quoniam
videre *in multo desiderio. ‖ Ideo voluimus venire
18 ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ. διὸ ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν
ρ iterum, sed impediuit
ad vos, (ego quidem Paulus, & semel & ρ bis,) & intercidit
πρὸς ὑμᾶς, ἐγὼ μὲν παῦλος, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς, καὶ ἐνέκοψεν
est
nos Satanas. Quæ *enim nostra spes, aut gaudium,
19 ἡμᾶς ὁ σατανᾶς. τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ,
* gloriæ
aut corona *gloriationis? aut nonne & vos ante Dominum
ἢ στέφανος καυχήσεως; ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς ἔμπροσθεν τοῦ κυρίου
‖ estis,
nostrum Iesum Christum ‖, in eius aduentu?
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ;
Vos enim estis gloria nostra, & gaudium.
20 ὑμεῖς γάρ ἐστε ἡ δόξα ἡμῶν, καὶ χαρά.

CAP. III. γ′.

ρ Propter quod
* placuit nobis remanere
* soli:
καταλαμβάνω
ρ Ideo non amplius sustinētes, * bene visum est nobis relinqui in
1 Διὸ μηκέτι στέγοντες, εὐδοκήσαμεν †καταλειφθῆναι ἐν
Athenis *soli: Et misimus Timotheum fratrem
2 ἀθήναις μόνοι· καὶ ἐπέμψαμεν τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν
‖ confirmandos
ρ exhortandos pro
* Vt nemo moueatur
nostrum, & ministrum Dei, & cooperantem nostrum in Euange-
ἡμῶν, καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ, καὶ συνεργὸν ἡμῶν ἐν τῷ εὐαγγε-
lio Christi, ad ‖ stabilire vos, & ρ exhortari vos
λίῳ τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς, καὶ παρακαλέσαι ὑμᾶς
* de fide vestra: *Neminem commoueri in
3 περὶ τῆς πίστεως ὑμῶν· τῷ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς
tribulationibus istis. ipsi enim scitis, quòd in hoc positi sumus.
θλίψεσι ταύταις· αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο †κείμεθα.
κεῖμαι
* Nam &
‖ passuros nos tribulationes
*Etenim cùm apud vos essemus, prædicebamus vobis, ‖ quòd
4 καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προελέγομεν ὑμῖν, ὅτι
futuri essemus affligi, sicut & factum est, & scitis.
μέλλομεν θλίβεσθαι, καθὼς καὶ ἐγένετο καὶ οἴδατε.
ρ ea
* cognoscendam
Propter ρ hoc & ego non amplius sustinens, misi ad *cognoscere
5 διὰ τοῦτο κἀγὼ μηκέτι στέγων, ἔπεμψα εἰς τὸ γνῶναι τὴν
* is qui tentat & inanis
fidem vestram, ne fortè tentauerit vos *tentans, & in va-
πίστιν ὑμῶν, μή πως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων, καὶ εἰς κε-
* Nunc
num fiat labor noster. *Nuper autem veniente Timotheo
6 νὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν. ἄρτι δὲ ἐλθόντος τιμοθέου
ad nos à vobis, & annuntiante nobis fidem &
πρὸς ἡμᾶς ἀφ᾽ ὑμῶν, καὶ εὐαγγελισαμένου ἡμῖν τὴν πίστιν καὶ
charitatem vestram, & qua habetis memoriā nostri bonam sem-
τὴν ἀγάπην ὑμῶν, καὶ ὅτι ἔχετε μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάν-
ρ quoque
ἐπιποθέω
* Ideo
per, desiderantes nos videre, sicut & nos ρ vos:
τοτε, †ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς ἰδεῖν, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς·
*Propter hoc consolati sumus, fratres, in vobis, in omni
7 διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν, ἀδελφοὶ, ἐφ᾽ ὑμῖν, ἐπὶ πάσῃ τῇ
tribulatione, & necessitate nostra, per vestram fidem.
θλίψει, καὶ ἀνάγκῃ ἡμῶν, διὰ τῆς ὑμῶν πίστεως.
Quoniam nunc viuimus, si vos statis in Domino.
8 ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκετε ἐν κυρίῳ.
Quam enim gratiarum actionem possumus Deo retribuere
9 τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ θεῷ ἀνταποδοῦναι
pro vobis, in omni gaudio quo gaudemus propter vos ante
περὶ ὑμῶν, ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ ᾗ χαίρομεν δι᾽ ὑμᾶς ἔμπροσθεν
* abundantius
Deum nostrum: Nocte ac die *super exabundanti
10 τοῦ θεοῦ ἡμῶν· νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπὲρ ἐκπερισσοῦ
‖ vt videamus
ρ compleamus ea quæ desunt
orantes ‖ ad videndum vestram faciem, & ρ complere
δεόμενοι εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον, καὶ καταρτίσαι τὰ
defectiones fidei vestræ? Ipse autem Deus, & pa-
11 ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν; αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς, καὶ πα-
κατευθύνω
ter noster, & Dominus noster Iesus Christus dirigat
τὴρ ἡμῶν, καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς †κατευθύναι τὴν
viam nostram ad vos. Vos autem Dominus multiplicet,
12 ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς. ὑμᾶς δὲ ὁ κύριος πλεονάσαι,
charitatem
& abundare faciat *charitate in inuicem, & in omnes, quem-
καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας, κα-
* vobis
‖ confirmanda
ρ sine querela,
admodum & nos in *vos: Ad ‖ confirmare vestra
θάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς· εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς
corda ρ inculpata in sanctitate, ante Deum & patrem
13 καρδίας ἀμέμπτους ἐν ἁγιωσύνῃ, ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς
nostrum, in aduentu Domini nostri Iesu Christi cum om-
ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάν-
nibus sanctis eius. amen.
των τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

CAP. IIII. δ′.

* De cætero
ἐρωτάω
* vt
‖ sic & ambuletis
*Reliquum ergo, fratres, rogamus vos, & obse-
1 Τὸ λοιπὸν οὖν, ἀδελφοὶ, †ἐρωτῶμεν ὑμᾶς, καὶ παρακα-
cramus in Domino Iesu, *quemadmodum accepistis à nobis quomodo
λοῦμεν ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, καθὼς παρελάβετε παρ᾽ ἡμῶν τὸ πῶς
oporteat vos ambulare, & placere Deo, ‖ vt abundetis magis.
δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν, καὶ ἀρέσκειν θεῷ, ἵνα περισσεύητε μᾶλλον.

οἴδατε

Scitis enim quæ præcepta *dederimus vobis per Dominum
οἴδατε γὰρ τίνας παραγγελίας ἐδώκαμεν ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου 1
Iesum. Hæc enim est voluntas Dei sanctificatio
Ἰησοῦ. τοῦτο γάρ ἐστι θέλημα τοῦ θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς 3
vestra: *abstinere vos à fornicatione: ‖scire vnusquem-
ὑμῶν· ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας· εἰδέναι ἕκα- 4
que vestrum suum ipsius vas possidere in sanctificatione, & honore:
στον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ·
Non in passione desiderij, sicut & Gentes ᵖne-
μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰ- 5
sciences Deum: *Non opprimere, & circumuenire
δότα τὸν θεόν· τὸ μὴ ὑπερβαίνειν, καὶ πλεονεκτεῖν 6
in negotio fratrem suum, quoniam vindex *Dominus
ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διότι ἔκδικος ὁ κύριος
de omnibus his, sicut & prædiximus vobis, & per-
περὶ πάντων τούτων, καθὼς καὶ προείπομεν ὑμῖν, καὶ διε-
testificati sumus. Non enim vocauit nos Deus in ‖im-
μαρτυράμεθα. οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπὶ ἀκα- 7
ᵖsanctificationē *qui hæc spernit,
θαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ. τοιγαροῦν ὁ ἀθετῶν, οὐκ 8
*spernit, hominem *reiicit, sed Deum, ‖& *dauem spiritum
ἄνθρωπον † ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεόν, τὸν καὶ δόντα τὸ πνεῦμα
‖qui etiam dedit ἀθετέω
suum sanctum in nobis. De autē charitate fraternitatis
αὐτοῦ τὸ ἅγιον εἰς ἡμᾶς. περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας 9
ᵖnecesse habemus *didicistis, vt diligatis inuicem.
non ᵖopus habetis scribere vobis: ipsi enim vos à Deo *doctī
οὐ χρείαν ἔχετε γράφειν ὑμῖν· αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοί
estis, ad diligendum *alij alios. Etenim facitis illud
ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους· καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ 10
in omnes fratres qui in vniuersa Macedonia. ro-
εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ μακεδονίᾳ. παρα-
gamus autem vos, fratres, *abundare magis.
καλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλλον,
Et *contendere quiete agere, & agere propria, & ope-
καὶ φιλοτιμεῖσθαι ἡσυχάζειν, καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργά- 11
rari propriis manibus, vestris, sicut vobis ‖annunciauimus.
ζεσθαι ταῖς ἰδίαις χερσὶν ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν·
Vt ambuletis honestè ad eos qui foris ᵖ, & nullius
ἵνα περιπατῆτε εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ μηδενὸς 12
*opus habeatis. Non volumus autem vos ignorare,
χρείαν ἔχητε. οὐ θέλομεν δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, 13
fratres, de dormientibus, vt non contristemini, sicut
ἀδελφοί, περὶ τῶν †κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε, καθὼς
& *reliqui non ‖*habentes* spem. Si enim credi-
καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. εἰ γὰρ πιστεύο- 14
mus quòd Iesus mortuus est, & resurrexit: ita & Deus
μεν ὅτι ἰησοῦς † ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη· οὕτω καὶ ὁ θεὸς τοὺς
ᵖdormientes per Iesum, *aget cum eo.
κοιμηθέντας διὰ τοῦ ἰησοῦ, ἄξει σὺν αὐτῷ.
Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos *viuentes,
τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ 15
*reliqui in aduentum Domini, non præue-
οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου, οὐ μὴ †φθά-
niemus ‖*dormientes*. Quoniam ipse Dominus in iuſ-
σωμεν τοὺς κοιμηθέντας· ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κε- 16
ſu, ᵖin voce archangeli, & in tuba Dei de-
λεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ κατα-
ſcendet de cælo, & mortui *in Christo, resurgent
βήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν χριστῷ, ἀναστήσονται
*primi ‖qui viuimus, qui relinquimur ᵖobuiam Christo
πρῶτον. ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, 17
simul cum illis rapiemur in nubibus ᵖ*in occursum*
ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ
Dominī in aera, & sic semper cum Domino erimus.
κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτω πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα.
Itaque consolamini *alij alios in verbis istis.
ὥστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις. 18

CAP. V. ε.

*indigetis vt scribamus
De autem temporibus & momentis, fratres, non *opus
Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, οὐ χρείαν 1
habetis vobis scribi. Ipsi enim diligenter scitis,
ἔχετε ὑμῖν γραφῆναι. αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε, 2
‖veniet. quia dies Domini sicut fur in nocte, ita ‖*venis*.
ὅτι ἡ ἡμέρα κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, οὕτως ἔρχε-
Cùm enim dixerint, Pax & securitas, tunc repentinus
ται. ὅταν γὰρ λέγωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος 3
ᵖsuperuenīet eis ᵖ*imminet* interitus, sicut dolor in vtero habenti:
ἐφίσταται αὐτοῖς ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ·
& non effugient. Vos autem, fratres, non estis
καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. ὑμεῖς δὲ, ἀδελφοί, οὐκ ἐστὲ 4
illa in tenebris, vt dies* vos tanquam fur comprehendat.
ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης καταλάβῃ·
Omnes* vos filij lucis estis, & filij diei: non sumus
πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε, καὶ υἱοὶ ἡμέρας· οὐκ ἐσμὲν 5
*enim, noctis, neque tenebrarum. Nempe igitur non dormiamus
νυκτὸς, οὐδὲ σκότους. ἄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν 6
‖*cæteri.* ᵖQui enim dormiunt, *qui ebrij sunt, μεθύσκω
sicut & ‖*reliqui*, sed vigilemus, & sobrij simus.
ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγορῶμεν, καὶ νήφωμεν.
ᵖNam *dormientes*, nocte dormiunt: & *inte-
οἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς καθεύδουσιν· καὶ οἱ † μεθυ- 7
briati, nocte ebrij sunt. Nos autem *die existentes* *qui sumus
σκόμενοι, νυκτὸς μεθύουσιν. ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες
filij, sobrij simus, induti ‖*thoracem* fidei, & charitatis, & ‖loricam
νοι, νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως, καὶ ἀγάπης, καὶ
galeam, spem salutis. Quoniam non posuit
περικεφαλαίαν, ἐλπίδα σωτηρίας· ὅτι οὐκ ἔθετο
nos Deus in iram, sed in ᵖ*assertionem* salutis per ᵖacquisitionem
ἡμᾶς ὁ θεὸς εἰς ὀργὴν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ
Dominū nostrum Iesum Christum, *Mortuum* pro Qui mortuus est
κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ
nobis, sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum illo
ἡμῶν· ἵνα εἴτε γρηγορῶμεν, εἴτε καθεύδωμεν, ἅμα σὺν αὐτῷ
viuamus. *Ideo consolamini ‖*alij alios*, & ædificate *Propter quod ‖inuicem,
ζήσωμεν. διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους καὶ οἰκοδομεῖτε
ᵖvnus vnum, sicut & facitis. Rogamus autem vos, ᵖalterutrum
εἷς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε. ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς,
fratres, *nosse laborantes in vobis, & præsidentes *vt noueritis eos
ἀδελφοὶ, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους qui laborant inter vos, & præsunt
vobis in Domino, & *admonentes vos. ‖Et ducere *monent
ὑμῶν ἐν κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς· καὶ ἡγεῖσθαι ‖Vt habeatis
illos ᵖsuper exaboueamus in charitate, propter opus illorum, pa- ᵖabundantius
αὐτοὺς ὑπὲρ ἐκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ, διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν· εἰ-
cem habete *in vobis ipsis. Rogamus autem vos, cum eis,
ρηνεύετε ἐν ἑαυτοῖς. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς,
fratres, *monete inordinatos, consolamini pusilla- *corripite in quietos,
ἀδελφοὶ, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγο-
nimes, ‖*sustinete* infirmos, ᵖ*longanimes* estote ad omnes. suscipite.
ψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. ᵖpatientes
Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper
ὁρᾶτε μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινι ἀποδῷ· ἀλλὰ πάντοτε
*bonum sectamini, & in inuicem, & in omnes. *quod est
τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας.
Semper gaudete. ‖*Indefinenter* orate.
πάντοτε χαίρετε· ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε· ‖Sine intermissione
In ᵖ*omni* gratias agite: hæc enim voluntas Dei in Christo ᵖomnibus *est
εὐχαριστεῖτε· τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν χριστῷ
Iesu in *vos. Spiritum ‖*ne extinguite.* omnibus vobis.
ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς. τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε· ‖nolite extinguere.
Prophetias ᵖ*ne nihili facite.* Omnia *exploran- ᵖnolite spernere, *autem probate, quod est
προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε. πάντα δοκιμάζον-
tes, bonum tenete. Ab omni specie mala
τες, τὸ καλὸν κατέχετε· ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ *vos.
abstinete. Ipse autem Deus pacis sanctificet
ἀπέχεσθε. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι
vos ‖*omnino perfectos*: & integer vester spiritus: & anima, ‖per omnia, vt
ὑμᾶς ὁλοτελεῖς· καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ,
& corpus ᵖ*inculpate* in aduentu Domini nostri Iesu ᵖsine querela
καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ
Christi seruetur. Fidelis *ille vocans* vos, qui etiam faciet est qui vocauit
χριστοῦ τηρηθείη. πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει †
spem vestram tutam. Fratres, orate pro nobis,
ἐλπίδα ὑμῶν βεβαίαν. ἀδελφοὶ, προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν.
Salutate fratres omnes in osculo sancto.
ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐν φιλήματι ἁγίῳ.
Adiuro vos ‖Dominum, ᵖ*legi* *epistolam* ‖per
ᵖvt legatur epistola hæc
ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν κύριον, † ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν ἀναγινώσκω
omnibus sanctis fratribus.
πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀδελφοῖς.
Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum. Amen.
ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Thessalonicenses prima scripta est ab Athenis.
Πρὸς θεσσαλονικεῖς πρώτη ἐγράφη ἀπὸ ἀθηνῶν.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD THESSALONICENSES
ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ
EPISTOLA SECVNDA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α'.

1 PAVLVS & Siluanus, & Timotheus, ecclesiæ Thessalonicensium in Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo:
ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλουανὸς, καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν, καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ,
2 Gratia vobis, & pax à Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo.
χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.

Gratias agere debemus Deo semper pro vobis, fratres,
εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί, 3
ita vt dignum est, quoniam *superaugescit fides vestra, & abundat
καθὼς ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν, καὶ πλεονάζει
charitas vniuscuiusque omnium vestrûm in inuicem.
ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους.
‖Vt ℘nos ipsos in vobis 'gloriari in ecclesiis
ὥστε ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις 4
Dei, pro patientia vestra, & fide in omnibus
τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν, καὶ πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς
persecutionibus vestris, & tribulationibus, quas sustinetis:
διωγμοῖς ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν αἷς ἀνέχεσθε.
*Indicium certum iusti iudicij Dei, ‖ad dignos censeri
ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναι 5
vos regno Dei, pro quo & patimini.
ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε.
Si ℘quidem iustum apud Deum, retribuere 'tribulantibus
εἴπερ δίκαιον παρὰ θεῷ † ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν 6
vos tribulationem: Et vobis *tribulatis relaxationem
ὑμᾶς θλίψιν· καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν 7
cum nobis, in reuelatione Domini Iesu Christi de cæ-
μεθ' ἡμῶν, ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπ' οὐ-
lo cum angelis virtutis eius. In ‖igni flam-
ρανοῦ μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ. ἐν πυρὶ φλο- 8
ma, dantis vindictam ℘non scientibus Deum, & 'non obe-
γός, διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι θεόν, καὶ τοῖς μὴ ὑπα-
dientibus Euangelio Domini nostri Iesu Christi.
κούουσι τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ·
Qui pœnas *luent exitium æternum, à facie
οἵτινες δίκην τίσουσιν, ὄλεθρον αἰώνιον, ἀπὸ προσώπου 9
Domini, & à gloria ‖fortitudinis eius:
τοῦ κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ·
Cùm venerit glorificari in sanctis suis, & admi-
ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ † θαυ- 10
rabilis fieri in omnibus ℘credentibus, quia creditum est testimonium
μασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύσασιν, ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον
nostrum super vos in die illo.
ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.
In quod etiam oramus semper pro vobis, vt vos
εἰς ὃ καὶ προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς 11
dignetur vocatione 'Deus noster, & impleat omnem bonam
ἀξιώσῃ τῆς κλήσεως ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐ-
voluntatem bonitatis, & opus fidei in virtute.
δοκίαν ἀγαθωσύνης, καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει·
Vt *glorificetur nomen Domini nostri Iesu Christi
ὅπως † ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ 12
in vobis, & vos in illo, secundùm gratiam Dei nostri,
ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ, κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἡμῶν,
& Domini Iesu Christi.
καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

*supercrescit
‖Ita ℘& nosipsi
'gloriemur
*In exemplum
‖vt digni habeamini
℘tamen est
'iis qui tribulant
ἀνταποδίδωμι
*qui tribulamini requiem nobiscum
‖flamma ignis.
℘iis qui non nouerunt
'qui non obediunt
*in interitu æternas dabunt
‖virtutis
θαυμάζω
℘qui crediderunt
sua
*clarificetur
ἐνδοξάζω

CAP. II. β.

Rogamus autem vos, fratres, per aduentum Domini
Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου 1
nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum,
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτόν,
‖Ad non citò ℘dimoueri vos à 'sensu, neque
εἰς τὸ μὴ ταχέως * σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοός, μήτε 2
*turbari, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epi-
θροεῖσθαι, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε διὰ λόγου, μήτε δι' ἐπι-
stolam tanquam per nos ‖, quasi quòd instet dies ℘Christi.
στολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ.
Ne quis vos seducat 'secundùm vllum modum, quoniam *si
μή τις ὑμᾶς † ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον· ὅτι ἐὰν 3
non venerit discessio primùm, & reuelatus fuerit homo
μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς
peccati, ille filius perditionis: ‖ Ille oppositus,
ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας· ὁ ἀντικείμενος, 4
& elatus supra ℘omnem dictum Deum aut numen, ei vt
καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε
'eum in templum Dei tanquã Deum sedere, ostendentem
αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ ὡς θεὸν καθίσαι, ἀποδεικνύντα
seipsum quòd sit Deus. *Non meministis, quod adhuc ‖existēs
ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ θεός. οὐ μνημονεύετε, ὅτι ἔτι ὢν 5
apud vos, hæc dicebam vobis? Et nunc ℘obstaculum
πρὸς ὑμᾶς, ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; καὶ νῦν τὸ κατέχον 6
scitis, 'ad reuelari eum in suo ipsius tempore.
οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ·
(Nam mysterium iam operatur iniquitatis, *solùm tenens
τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων 7
nunc ‖, donec ℘è medio fiat.) Et tunc reuelabitur
ἄρτι, ἕως ἐκ μέσου γένηται· καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται 8
ille 'exlex, quem Dominus *interficiet spiritu oris
ὁ ἄνομος, ὃν ὁ κύριος ἀναλώσει τῷ πνεύματι τοῦ στόματος
sui, & destruet illustratione aduentus sui ‖:
αὐτοῦ, καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ·
Cuius est aduentus secundùm operationem satanæ, in omni
οὗ ἐστιν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ, ἐν πάσῃ 9
virtute, & signis, & prodigiis ℘mendacij:
δυνάμει, καὶ σημείοις, καὶ τέρασι ψεύδους·
Et in omni 'deceptione iniustitiæ in pereuntibus, pro
καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ' 10

‖Vt
℘moueamini
'vestro
σαλεύομαι
*terreamini,
‖missam,
℘Domini.
'vllo modo.
ἐξαπατάω
*nisi
‖Qui aduersatur, & extollitur
℘omne quod dicitur Deus, aut quod colitur:
'in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam
*Num retinetis,
‖cùm essem
℘quid detineat
vt reueletur
*tantùm vt qui tenet
‖teneat ℘de
iniquus,
*Iesus
‖cum
℘mendacibus:
seductione iniquitatis iis qui pereunt, eò quòd

quibus charitatem veritatis non receperunt, *ad seruari ipsos.
ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς.
Et propter hoc mittet illis Deus operationem ‖imposturæ, ad
11 καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, εἰς
credendum eos mendacio: Vt iudicentur omnes
12 τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει· ἵνα † κριθῶσι πάντες
℘non 'credentes veritati, sed *beneplacitum habentes in
οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν τῇ
iniustitia. Nos autem debemus gratias agere Deo sem-
13 ἀδικίᾳ. ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ πάν-
per pro vobis, fratres dilecti à ‖Domino, quòd elegerit
τοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ κυρίου, ὅτι † εἵλετο
vos Deus ℘ab initio in salutem, in sanctificatione Spiritus,
ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος,
& fide veritatis: In *quod vocauit vos per
14 καὶ πίστει ἀληθείας· εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ
euangelium nostrum, in *assertionem gloriæ Domini nostri Iesu
εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Christi. ‖Nempe ergo, fratres, state, & tenete
15 Χριστοῦ. ἄρα οὖν, ἀδελφοί, στήκετε, καὶ κρατεῖτε
traditiones quas ℘edocti estis, siue per sermonem, siue per epi-
τὰς παραδόσεις ἃς * ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπι-
stolam nostram. Ipse autem Dominus noster Iesus Christus, &
16 στολῆς ἡμῶν. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ
Deus, & Pater noster 'diligens nos, & *dans conso-
ὁ θεός, καὶ πατὴρ ἡμῶν ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς, καὶ δοὺς παρά-
lationem æternam, & spem bonam in gratia:
κλησιν αἰωνίαν, καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν ἐν χάριτι·
Exhortetur vestra corda, & confirmet vos in
17 παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας, καὶ † στηρίξαι ὑμᾶς ἐν
omni sermone, & opere bono.
παντὶ λόγῳ, καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.

*vt salui fierent. Ideo
‖erroris, vt credant
κρίνω
℘qui
'crediderunt
*consenserunt iniquitati.
‖Deo,
αἱρέω
℘primitias
quam &
*acquisitionem
‖Itaque
℘didicistis,
διδάσκομαι
'qui dilexit
*dedit
στηρίζω

CAP. III. γ.

‖Quod reliquum, orate, fratres, pro nobis, vt ser-
1 Τὸ λοιπόν, προσεύχεσθε, ἀδελφοί, περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λό-
mo ℘Domini currat & 'glorificetur, sicut & & apud vos:
γος τοῦ κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς·
Et vt liberemur ab importunis & malis hominibus,
2 καὶ ἵνα † ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων·
non enim omnium * fides. Fidelis autem est Dominus,
3 οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις. πιστὸς δέ ἐστιν ὁ κύριος,
qui confirmabit vos, & custodiet à malo.
ὃς στηρίξει ὑμᾶς, καὶ φυλάξει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.
Confidimus autem in Domino ‖super vos, quoniam quæ ℘denuntia-
4 πεποίθαμεν δὲ ἐν κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἃ παραγγέλ-
mus vobis, & facitis, & facietis.
λομεν ὑμῖν, καὶ ποιεῖτε, καὶ ποιήσετε.
At Dominus 'dirigat vestra corda in chari-
5 ὁ δὲ κύριος κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγά-
tatem Dei, & *in expectationem Christi.
πην τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ Χριστοῦ.
Denuntiamus autem vobis, fratres, in nomine Domini
6 παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου
nostri Iesu Christi, ‖subduci vos ab omni fratre
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ
inordinatè ambulante, & non secundùm traditionem, quam
ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν
acceperunt à nobis. Ipsi enim scitis, quemadmodum
7 παρέλαβον παρ' ἡμῶν. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, πῶς
oporteat imitari nos, quoniam non ℘inordinati fuimus 'in vobis.
δεῖ * μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ † ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν·
Neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore
8 οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ
& *fatigatione noctem & diem operantes, ‖ad non ag-
καὶ μόχθῳ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπι-
grauare quenquam vestrûm. Non ℘quia non 'habemus potestatem,
9 βαρῆσαί τινα ὑμῶν· οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν,
sed vt nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.
ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς·
*Etenim cùm essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis,
10 καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν,
quoniam si quis non vult operari, nec manducet.
ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω.
‖Audimus enim quosdam ambulantes ℘in vobis inordinatè,
11 ἀκούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως,
nihil operantes sed 'circumagentes.
μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους.
Et eiusmodi denuntiamus, & obsecramus *per
12 τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν διὰ
Dominum nostrum Iesum Christum, vt cum ‖quiete operantes,
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι
suum ipsorum panem manducent. Vos autem, fratres, ℘ne
13 τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν. ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, μὴ
segnescatis benefacientes. 'Si verò quis non *auscul-
14 † ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες. εἰ δέ τις οὐχ ὑπα-
tat verbo nostro, per epistolam, hunc notate,
κούει τῷ λόγῳ ἡμῶν, διὰ τῆς ἐπιστολῆς, τοῦτον † σημειοῦσθε,
& ne commisceamini ‖illi, vt ℘pudefiat:
καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ·

‖Decætero,
℘Dei
'clarificetur,
ῥύομαι
*est
‖de vobis
℘præcipimus
autem
*patientiam
‖vt subtrahatis
℘inquietè
'inter vos.
* μιμέομαι
† ἀτακτέω
*in
‖ne quem vestrum grauaremus.
℘quasi
'habuerimus
*Nam &
‖Audiuimus
℘inter vos inquietè,
'curiosè agentes.
Iis autem qui sunt
*in Domino Iesu Christo.
‖silentio
℘nolite deficere
'Quod *obedit
ἐκκακέω
σημειόω
‖cum illo,
℘confundatur

Et *ne vt inimicum ‖ducite, sed ρadmonete vt fratrem.
καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν. 15
Ipse autem Dominus pacis det vobis pacem *per
αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς εἰρήνης δώη ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ 16
omne in omni *modo. Dominus* cum omnibus vobis.
παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ. ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν.
Salutatio, mea manu Pauli, quod est signum in omni
ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου, ὅ ἐστι σημεῖον ἐν πάσῃ 17
epistola, ita scribo. Gratia Domini nostri Iesu
ἐπιστολῇ· οὕτω γράφω. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ 18
Christi cum omnibus vobis. amen.
Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Thessalonicenses secunda
Πρὸς Θεσσαλονικεῖς δευτέρα.
Scripta est ab Athenis.
ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD TIMOTHEVM
ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ
EPISTOLA PRIMA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α.

PAVLVS Apostolus Iesu Chri-
ΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χρι- 1
sti secundùm *ordinationem Dei patris,
στοῦ κατ' ἐπιταγὴν Θεοῦ πατρὸς,
& salutatoris nostri Iesu Christi,
καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς
spei nostræ: Timotheo
ἐλπίδος ἡμῶν· Τιμοθέῳ 2
germano filio in fide: gratia,
γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει· χάρις,
misericordia, ρ pax a Deo Patre nostro, & Christo Iesu
ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ
Domino nostro. Sicut rogaui te *remanere in
κυρίου ἡμῶν. καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν 3
Ephesi, proficiscens in Macedoniam, vt denuntiares quibusdam
Ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς Μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶ
*non aliter ‖docere: Neque ρattendere fabulis, &
μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν· μηδὲ προσέχειν μύθοις, καὶ 4
genealogiis interminatis, quæ quæstiones præstant ma-
γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις παρέχουσι μᾶλ-
gis, quàm ædificationem Dei, quæ *in fide.
λον ἢ οἰκονομίαν Θεοῦ, τὴν ἐν πίστει.
Ai finis præcepti est charitas de puro cor-
τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρ- 5
de, & conscientia bona, & fide non ficta:
δίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου·
‖*Quorum* quidam aberrantes, conuersi sunt in vaniloquium,
ὧν τινες *ἀστοχήσαντες, †ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, 6
Volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ
θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἃ 7
ρ*dicunt:* neque de quibus affirmant.
λέγουσι, μήτε περὶ τίνων *διαβεβαιοῦνται.
Scimus autè quia bona lex, si quis ea legitimè vtatur:
οἴδαμεν δὲ ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐὰν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται· 8
Sciens hoc, quia iusto lex non est posita, *exlegibus vero &
εἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ 9
non subditis, impiis & peccatoribus, sceleratis & con-
ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βε-
taminatis, patricidis & matricidis, homicidis,
βήλοις, πατρολῴαις καὶ μητρολῴαις, ἀνδροφόνοις,
Fornicariis, masculorũ concubitoribus, plagiariis, mendacibus, per-
πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ὀπ- 10
*iuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ aduersatur:
ὁρκοῖς, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται·
‖Secundum Euangelium gloriæ beati Dei, quod *cre-
κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου Θεοῦ, ὃ ἐπι- 11
*ditus sum ego. Et gratiam habeo roborãti me
στεύθην ἐγώ. καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με 12
Christo Domino nostro, quia fidelem me existimauit, ponens in
Χριστῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἡγήσατο, θέμενος εἰς
*ministerio, Eam priùs ‖*existentem blasphemum,* & perse-
διακονίαν, τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον, καὶ διώ- 13
cutorem, & contumeliosum: sed misericordiã cõsecutus sum, quia ignorans feci
κτην, καὶ *ὑβριστὴν. ἀλλ' ἠλεήθην, ὅτι †ἀγνοῶν ἐποίησα
in incredulitate. Superabundauit autem gratia Domini nostri
ἐν ἀπιστίᾳ. ὑπερεπλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν 14
cum fide & dilectione ρ*illa* in Christo Iesu.
μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quia Christus
πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι Χριστὸς 15
Iesus venit in hunc mundum peccatores, *ſeruare, quorum primus
Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός *ideo
sum ego. Sed *propter hoc misericordiã cõsecutus sum, vt* in
εἰμι ἐγώ. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν 16
me primò ostenderet Iesus Christus omnem ‖*longanimitatem,* ‖patientiam,
ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν,
ad informationem ρ*futurorum* credere *in illo* in vitam
πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν
æternam. *Ipsi* autem regi seculorum immortali, inuisibili, ρ eorum qui credituri sunt illi
αἰώνιον. τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, 17
soli *sapienti* Deo honor, *gloria in secula seculorum. amen.* &
μόνῳ σοφῷ Θεῷ τιμὴ, δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.
Hoc præceptum commendo tibi, fili Ti-
ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι, τέκνον Τι- 18
mothee, secundùm præcedentes in te prophetias, vt mi-
μόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπὶ σὲ προφητείας, ἵνα στρα-
lites in illis *pulchram militiam: Habens fidem &
τεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν· ἔχων πίστιν καὶ 19
bonam conscientiam: quam quidam repellentes, circa fidem
ἀγαθὴν συνείδησιν· ἣν τινες ἀπωσάμενοι, περὶ τὴν πίστιν
naufragauerunt. ‖*Quorum* est Hymenæus & Alexander, quos tra- ‖Ex quibus
ἐναυάγησαν. ὧν ἐστιν Ὑμέναιος καὶ Ἀλέξανδρος, οὓς παρέ- 20
didi Satanæ, vt discant non blasphemare.
δωκα τῷ Σατανᾷ ἵνα *παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν. παιδεύομαι

CAP. II. β.

ρ*Adhortor* igitur primùm omnium, fieri obsecrationes, ora- ρobsecro
Παρακαλῶ οὖν πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσ- 1
tiones, postulationes, gratiarũ actiones pro omnibus hominibus:
ευχὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων·
Pro regibus, & omnibus* in sublimitate *existentibus, vt *qui *sunt:
ὑπὲρ βασιλέων, καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα 2
quietam & tranquillam vitam ‖*degamus* in omni pietate & ‖agamus
ἥρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ ρeastitate:
ρ*honestate:* Hoc enim *pulchrum & acceptum coram *bonum est
σεμνότητι· τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ 3
saluatore nostro Deo: Qui omnes homines vult
σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ· ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει *saluos fieri,
*ſeruari, & ad agnitionem veritatis venire. Vnus enim
σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. εἷς γὰρ 5
Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Christus ‖Qui dedit
Θεὸς, εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς ρeuius
Iesus: ‖*Dans* semetipsum redemptionem pro omnibus, ρ testi-
Ἰησοῦς· ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μάρ- 6
monium temporibus *propriis.* In quod positus sum ego præcũcator &
τυρον καιροῖς ἰδίοις· εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ *suis confirmatum est:
apostolus, (veritatem dico *in Christo*, non mentior) do-
ἀπόστολος, ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι· διδά- 7
ctor Gentium in fide & veritate. Volo ergo
σκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ. βούλομαι οὖν
orare viros in omni loco, leuantes puras ἐπαίρω
προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, *ἐπαίροντας ὁσίους
manus, sine ira & disceptatione. Similiter & *cum
χεῖρας, χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ. ὡσαύτως καὶ ρsobrietate or-
mulieres in habitu ornato, cum verecundia & ρ*mode-* namentes
γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφρο- ‖sortis crinibus,
stia ornare seipsas, non in ‖*cincinnis, argento,* aut auro,
σύνης κοσμεῖν ἑαυτὰς, μὴ ἐν πλέγμασιν, ἀργυρίῳ, ἢ χρυσῷ,
aut margaritis, vel veste pretiosa; Sed quod decet
ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ· ἀλλ' ὃ πρέπει 10
mulieres, promittentes pietatem per opera bona.
γυναιξὶν ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν δι' ἔργων ἀγαθῶν.
Mulier in silentio discat, *in omni subiectione.
γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. 11
Mulieri autem docere non permitto, neque *auctoritatẽ vsurpare ‖dominari in
γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ *αὐθεντεῖν virum,
viri, sed esse in silentio. Adam enim primus αὐθεντέω
ἀνδρὸς, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος 13
formatus est, deinde Heua. Et Adam non est seductus, *πλάσσομαι
*ἐπλάσθη, εἶτα Εὔα· καὶ Ἀδὰμ οὐκ †ἠπατήθη, †ἀπατάομαι
at mulier ρ seducta, in *transgressione* fuit: ρautem
ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε· *præuaricatione
Saluabitur autem per filiorum generationem, si *manserint* in fide, *permanserint.
σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει, 15
& dilectione, & sanctificatione cum ‖*modestia.* ‖sobrietate.
καὶ ἀγάπῃ, καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης.

CAP. III. γ.

Fidelis sermo. si quis episcopatum ρ*expetit, pulchrum* opus ρdesiderat, bonum
Πιστὸς ὁ λόγος· εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου 1
desiderat. Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse,
ἐπιθυμεῖ. δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, *prudentem,
vnius vxoris virum, *vigilantem,* sobrium, ‖ornatum, * hospi- *pudicum,
μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλεον, σώφρονα, κόσμιον, φιλό- 2
talem, doctorem, Non vinolentum, non percussorem, *non*
ξενον, διδακτικὸν, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ ‖non litigiosum,
turpis lucri cupidum, sed modestum, ‖*non pugnãtem, non cupidum argenti:* non cupidum:
αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον· Sux
Propriè domui bene præpositum, filios habentem *in*
τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν 4

‖ subditos ‖ suæ ρ nescit diligentiam habebit? ἐπιμελέω

*subiectione cum omni castitate. Si autem quis ‖ propria
ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος. εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου 5
domui præesse ρ non nouit, quomodo ecclesiæ Dei *curam geret?
οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ *ἐπιμελήσεται;

* neophytum, ne in superbiam elatus

Non *nuper institutum: vt non inaniter inflatus, in iudicium incidat
μὴ νεόφυτον· ἵνα μὴ τυφωθεὶς, εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ 6
diaboli. Oportet autem illum & testimonium bonum habere
διαβόλου. δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν 7

‖ sunt
ἐμπίπτω

ab iis qui ‖ foris, vt non in opprobrium incidat, & laqueum
ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν *ἐμπέσῃ, καὶ παγίδα
diaboli. Diaconos similiter pudicos, non bilin-
τοῦ διαβόλου. διακόνους ὡσαύτως σεμνοὺς, μὴ διλό- 8
gues, non vino multo deditos, non turpe lucrum sectantes:
γους, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς·
Habentes mysterium fidei in pura conscientia.
ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. 9

ρ & sic
διακονέω
* nullum crimen habentes

Et hi autem probentur primum ρ deinde mini-
καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, εἶτα *διακονεί- 10
strent, *inculpati existentes. Mulieres similiter
τωσαν ἀνέγκλητοι ὄντες. γυναῖκας ὡσαύτως 11

* pudicas, ‖ detrahentes, ρ qui

*honestas, non ‖ calumniosas, sobrias, fideles in omnibus.
σεμνὰς, μὴ διαβόλους, νηφαλέους, πιστὰς ἐν πᾶσι.
Diaconi sint vnius vxoris viri, ρ filiis bene
διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς 12

*suis præsint & suis

*præsidentes, & propriis domibus.
προϊστάμενοι, καὶ τῶν ἰδίων οἴκων.

* Qui enim ‖ ministrauerint, ρ acquirent, *fiduciam * est

*Nam bene ‖ ministrantes, gradum sibiipsis bonum ρ ac-
οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περι- 13
quirunt, & multam *libertatem in fide quæ *in Christo Iesu.
ποιοῦνται, καὶ πολλὴν παρρησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ.

‖ me
ρ te

Hæc tibi scribo, sperans ‖ venire ad te cito.
ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρὸς σε τάχιον. 14
Si autem tardauero, vt scias quomodo oporteat ρ in domo
ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ 15
Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei viui,
θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος,
columna & firmamentum veritatis.
στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας.

*sacramentum, quod manifestatũ
* iustificatum

Et manifestè magnum est pietatis *myste-
καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστή- 16
rium, Deus manifestatus est in carne, *iustificatus est in spiritu,
ριον, θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι,

‖ apparuit ρ prædicatum * creditum * assumptum
ἀναλαμβάνω

‖ visus est angelis, ρ prædicatus est in Gentibus, *creditus est in mundo,
ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ,
*receptus est in gloria.
*ἀνελήφθη ἐν δόξῃ.

CAP. IIII. δ'.

‖ autem manifestè ρ discedent
ἀφίστημι
*à * erroris,

At Spiritus ‖ disertè dicit, quia in nouissimis temporibus ρ de-
Τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς *ἀπο- 1
scíscent quidam *fide, attendentes spiritibus *deceptionis,
στήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνης,

‖ mendacium

& doctrinis dæmoniorum: In hypocrisi falsa loquen-
καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων· ἐν ὑποκρίσει ψευδολό- 2

ρ & *suam
καυτηριάζω
*à

tium, ρ cauteriatam habentium *propriam conscientiam.
γων, †κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν·
Prohibentium nubere, abstinere *cibis, quos Deus crea-
κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἔκτι- 3

‖ percipiendum ρ iis qui cognouerunt *est,

uit ad ‖ acceptionem cum gratiarum actione fidelibus, & ρ cognoscen-
σεν εἰς μετάληψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς, καὶ ἐπεγνω-
tibus veritatem. Quia omnis creatura Dei bona*,
κόσι τὴν ἀλήθειαν· ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλὸν, 4

* quod ‖ percipitur.

& nihil reiiciendum, *cum gratiarum actione sumptum:
καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον·
Sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.
ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως. 5

ρ proponens

Hæc ρ subiiciens fratribus, bonus eris minister
ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς, καλὸς ἔσῃ διάκονος 6
Iesu Christi, enutritus verbis fidei, & bonæ
ἰησοῦ χριστοῦ, ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, καὶ τῆς καλῆς

Ineptas autem
παρακολουθέω
* deuita:

doctrinæ, quam assecutus es. At *prophanas
διδασκαλίας, ᾗ †παρηκολούθηκας. τοὺς δὲ βεβήλους 7
& aniles fabulas *reiice. exerce autem teipsum ad
καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ. γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς
pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum
εὐσέβειαν· ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον 8

‖ autem
ρ est

est vtilis, at pietas ‖ ad omnia vtilis est,
ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν,
promissionem habens vitæ quæ ρ nunc, & futuræ.
ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν, καὶ τῆς μελλούσης.
Fidelis sermo, & omni acceptione dignus.
πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος. 9

maledicimur,
*Deum viuum,

In hoc enim & laboramus, & *probris afficimur, quia sperauimus
εἰς τοῦτο γὰρ καὶ κοπιῶμεν καὶ ὀνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν 10
in *Deo viuente, qui est saluator omnium hominum, maximè
ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα

‖ Præcipe
ρ adolescentiam

fidelium. ‖ Annuntia hæc, & doce.
πιστῶν. παράγγελλε ταῦτα, καὶ δίδασκε. 11
Nemo tuam ρ iuuentutem contemnat, sed exemplum esto
μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου 12
fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in spiritu, in
τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν

fide, in castitate. Dum venio, attende le-
13 πίστει, ἐν ἁγνείᾳ. ἕως ἔρχομαι πρόσεχε τῇ ἀνα-
ctioni, exhortationi, doctrinæ.
γνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ.
*Ne neglige illud in te donum, quod datum est tibi per
14 μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ

* Noli neglige gratiam quæ in te est, quæ data

prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.
προφητείας, μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου.
Hæc meditare, in his esto, vt tuus profectus ma-
15 ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σοῦ ἡ προκοπὴ φα-
nifestus sit in omnibus. Attende tibiipsi, & do-
16 νερὰ ᾖ ἐν πᾶσιν. ἔπεχε σεαυτῷ, καὶ τῇ διδα-
ctrinæ: *persiste illis. hoc enim faciens, & teipsum ‖ seruabis,
σκαλίᾳ· ἐπίμενε αὐτοῖς· τοῦτο γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις,

* insta in ‖ saluum facies,
ρ eos qui audiunt

& ρ audientes te.
καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.

CAP. V. έ.

Seniorem ne increpaueris, sed *hortare vt patrem:
1 Πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα·

obsecra
* Anus

iuuenes vt fratres: *Seniores mulieres vt matres,
2 νεωτέρους ὡς ἀδελφούς· πρεσβυτέρας ὡς μητέρας,
iuuenculas vt sorores, in omni castitate.
νεωτέρας ὡς ἀδελφὰς, ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ.

‖ quæ sunt ρ viduæ.

Viduas honora, ‖ illas verè ρ viduas.
3 χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας.
Si autem qua vidua filios, aut nepotes habet, discant pri-
4 εἰ δέ τις χήρα τέκνα, ἢ ἔκγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶ-

suam

mùm ‖ propriam domũ bene regere, & mutuam vicem reddere pa-
τον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν, καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προ-
rentibus: hoc enim est pulchrum & acceptum coram Deo.
γόνοις· τοῦτο γάρ ἐστι καλὸν καὶ ἀποδεκτὸν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

* Quæ autem est ‖ desolata,
μονόω

*At verè vidua, & ‖ sola relicta, sperauit in Deum,
5 ἡ δὲ ὄντως χήρα, καὶ †μεμονωμένη, ἤλπικεν ἐπὶ τὸν θεὸν,
& instat obsecrationibus, & orationibus nocte &
καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ

ρ Nam quæ in deliciis est,

die. ρ At deliciosa, viuens mortua est.
6 ἡμέρας· ἡ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκε.

hoc præcipe,

Et *hæc annuntia, vt irreprehensibiles sint.
7 καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίληπτοι ὦσιν.

* suorum, ‖ domesticorum ρ curam habet,
ἀρνέομαι

Si autem quis *propriis, & maximè ‖ domesticis non ρ pro-
8 εἰ δέ τις τῶν ἰδίων, καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προ-
spicit, fidem negauit, & est infideli deterior.
νοεῖ, τὴν πίστιν †ἤρνηται, καὶ ἐστιν ἀπίστου χείρων.
Vidua eligatur non minùs annorum sexaginta, quæ fuerit
9 χήρα καταλεγέσθω μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα, γεγονυῖα
vnius viri vxor: In operibus bonis testimonium habens,
10 ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή· ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη,

τεκνοτροφέω
*tribulationem patientibus sub ministrauit,
* deuita:

si filios educauit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes la-
εἰ *ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνι-
uit, si *afflictis suffecit, si omne opus bonum sub-
ψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπη-
secuta est. Adolescentiores autem viduas *recusa: cùm enim
11 κολούθησε. νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ· ὅταν γὰρ

‖ luxuriatæ fuerint in Christo,

‖ lasciuierint aduersus Christum, nubere volunt:
καταστρηνιάσωσι τοῦ χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν.

ρ irritam fecerunt.
ἀθετέω

Habentes damnationẽ, quia primam fidem ρ abiecerunt.
12 ἔχουσαι κρίμα, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν †ἠθέτησαν.

*circuire
* verbosæ.

Simul autem & otiosæ discunt *circumeuntes domos:
13 ἅμα δὲ καὶ ἀργαὶ μανθάνουσι περιερχόμεναι τὰς οἰκίας.
non solùm autem otiosæ, sed & *nugaces, & curiosæ, lo-
οὐ μόνον δὲ ἀργαὶ, ἀλλὰ καὶ φλύαροι, καὶ περίεργοι, λα-

‖ oportet

quentes quæ non ‖ decentia. Volo ergo iuniores
14 λοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. βούλομαι οὖν νεωτέρας

ρ matresfamilias esse,

viduas nubere, filios procreare, ρ domum administrare, nullam occasio-
χήρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορ-
nem dare aduersario maledicti gratia.
μὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ λοιδορίας χάριν.
Iam enim quædam conuersæ sunt retro Satanam.
15 ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ σατανᾶ.

*subministret
ἐπαρκέω
‖ iis quæ sunt ρ viduæ,

Si quis fidelis aut qua fidelis habet viduas, *sufficiat illis, &
16 εἴ τις πιστὸς ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, *ἐπαρκείτω αὐταῖς, καὶ
non grauetur ecclesia, vt ‖ verè ρ viduis sufficiat.
μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ.

*Qui *præsunt
‖ qui laborant

*Bene *præsidentes presbyteri, duplici honore digni habean-
17 οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθω-
tur, maximè ‖ laborantes in verbo & doctrina.
σαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ.

ρ infrenabis ‖ est

Dicit enim scriptura: Boui trituranti non ρ ligabis os. &, Dignus ‖
18 λέγει γὰρ ἡ γραφή, βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις. καί, ἄξιος
operarius mercede sua. Aduersus presbyterum accusatio-
19 ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. κατὰ πρεσβυτέρου κατηγο-

*noli recipere nisi sub

nem *ne accipito præterquàm in duobus aut tribus testibus.
ρίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων.
Peccantes, coram omnibus argue, vt &
20 τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ
cæteri timorem habeant. Obtestor coram
21 λοιποὶ φόβον ἔχωσι. διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ
Deo, & Domino Iesu Christo, & electis angelis, vt
θεοῦ, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἵνα

‖ in aliam partem

hæc custodias sine præiudicio, nihil faciens ‖ secundùm
ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ
πρόσ-

inclinationem. Manus citò nemini imposueris, neque
χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιθῇς, μηδὲ 22
communicaueris peccatis alienis. teipsum castum custodi.
κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις. σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει.
*Ne amplius aquam bibito, sed vino modico vtere propter sto-
μηκέτι ὑδροποτεῖ, ἀλλ' οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στό- 23
machum tuum, & frequentes tuas infirmitates.
μαχόν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας.
Quorundam hominum peccata manifesta sunt, præceden-
τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι, προάγου- 24
tia ad iudicium, quosdã autem & subsequuntur.
σαι εἰς κρίσιν, τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν.
Similiter & *pulchra opera manifesta sunt, & ea quæ aliter
ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλα ὄντα, καὶ τὰ ἄλλως 25
habentia, abscondi non possunt.
ἔχοντα, † κρυβῆναι οὐ δύνανται.

CAP. VI. ς'.

Quicunque sunt sub iugo serui, *proprios dominos
Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους δεσπότας 1
omni honore dignos arbitrentur, ut non nomen
πάσης τιμῆς ἀξίους † ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ
*Dei, & doctrina blasphemetur.
θεοῦ, καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται.
At fideles *habentes dominos, non contemnant,
οἱ δὲ πιστοὶ ἔχοντες δεσπότας, μὴ † καταφρονείτωσαν 2
quia fratres sunt, sed magis seruiant, quia fideles
ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί
sunt, & dilecti, qui illius beneficij participantes.
εἰσι, καὶ ἀγαπητοί, οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι.
hæc doce, & exhortare.
ταῦτα διδάσκει καὶ παρακάλει.
Si quis aliter docet, & non *accedit sanis
εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι 3
sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secũdum pie-
λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐ-
*Turget, nihil sciens,
σέβειαν διδασκαλίᾳ, † τετύφωται, μηδὲν ἐπιστά- 4
sed languens circa quæstiones & verborum pugnas: ex quibus
μενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν
nascitur invidia, contentio, blasphemiæ, suspiciones malæ,
γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραὶ,
*Peruersæ exercitationes corruptorum hominum mentem, &
διαπαρατριβαὶ † διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν, καὶ 5
grinatorum veritate, existimantium quæstum esse
† ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι
pietatem: abscede ab huiusmodi.
τὴν εὐσέβειαν· ἀφίστασο ἀπὸ τοιούτων.
Est autem quæstus magnus, pietas cum *sua sortis probatione.
ἔστι δὲ πορισμὸς μέγας, ἡ εὐσέβεια μετ' αὐταρκείας. 6
Nihil enim intulimus in mundum, *manifestum quia
οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι 7
nec auferre quid possumus. Habentes autem ali-
οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα. ἔχοντες δὲ διατρο- 8
menta: & tegumenta, his contenti simus.
φὰς, καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα.
*At volentes diuitescere, incidunt in tentationem,
οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν, 9
& laqueum, & desideria multa inutilia & nociua,
καὶ παγίδα, καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνονήτους καὶ βλαβερὰς,
quæ mergunt homines in interitum, & perditionem.
αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον, καὶ ἀπώλειαν.
Radix enim omnium malorum est pecunia cupiditas, quam
ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία, ἧς 10
quidam appetentes, aberrauerunt à fide, & seipsos *transfixerunt
τινες ὀρεγόμενοι † ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ
doloribus multis.
ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς.
Tu autem, ô homo Dei, hæc fuge: sectare verò iusti-
Σὺ δὲ ὦ ἄνθρωπε θεοῦ, ταῦτα φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιο- 11
tiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.
σύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν, πραότητα.
Certa *pulchrum certamen fidei, apprehende
ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς 12
æternam vitam, in quam* vocatus es, & confessus es *pulchram
αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν ἐκλήθης, καὶ ὡμολόγησας τὴν καλὴν
confessionem coram multis testibus.
ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων.
Præcipio tibi coram Deo *vivificante
παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος 13
omnia: & Christo Iesu *testato coram
τὰ πάντα, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ
Pontio Pilato *pulchram confessionem.
Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν.
Seruare te mandatum *immaculatum, irreprehensibile, vsque in
τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνεπίληπτον, μέχρι 14
apparitionem Domini nostri Iesu Christi:
τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ·
*Quam temporibus *propriis ostendet beatus & solus potens,
ἣν καιροῖς ἰδίοις δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, 15

rex *regnantium, & Dominus dominantium,
ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων,
Solus *habens immortalitatem, lucem *habitans inaccessibilem: quem
ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον· ὃν
vidit nullus hominum, nec videre potest: cui honor, *po-
εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται· ᾧ τιμὴ, κρά-
tiatur sempiternum. Amen.
τος αἰώνιον. ἀμήν.
Diuitibus *in nunc seculo, præcipe non sublime
τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, παραγγέλλε μὴ ὑψηλο- 17
sapere, neque sperare in *diuitiarum incertitudine, sed in
φρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐν τῷ
Deo illo *viuente, (præbente nobis abundè omnia ad
θεῷ τῷ ζῶντι, τῷ παρέχοντι ἡμῖν πλουσίως πάντα εἰς
*refocillationem,) Bene agere, *diuescere in operibus bo-
ἀπόλαυσιν, ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις κα- 18
nis, *bene partibiles esse, communicabiles,
λοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικοὺς,
Thesaurizantes sibiipsis fundamentum *pulchrum in futu-
ἀποθησαυρίζοντες ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλ- 19
rum, vt apprehendant *æternam vitam.
λον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου ζωῆς.
O Timothee, depositum custodi, deui-
ὦ Τιμόθεε, τὴν παραθήκην φύλαξον, ἐκτρεπό- 20
tans prophanas *inanitates vocum, & oppositiones *illius falsò
μενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας, καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδω-
nominatæ scientiæ: Quam quidam *profitentes, circa
νύμου γνώσεως· ἣν τινες ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τὴν
fidem *aberrauerunt. Gratia tecum. Amen.
πίστιν ἠστόχησαν. ἡ χάρις μετὰ σοῦ. ἀμήν.

Ad Timotheum prior scripta est à Laodicia,
Πρὸς Τιμόθεον πρώτη ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας,
quæ est metropolis Phrygiæ
ἥτις ἐστὶ μητρόπολις Φρυγίας
Pacatianæ.
τῆς πακατιανῆς.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD TIMOTHEVM
ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ.
SECVNDA EPISTOLA.
ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α'.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi per
ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ 1
*voluntatem Dei, secundùm promissionem vitæ
θελήματος θεοῦ, κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς
qua in Christo Iesu: Timotheo *di-
τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· Τιμοθέῳ ἀγα- 2
lecto filio. Gratia, misericordia, pax à Deo Patre, &
πητῷ τέκνῳ, χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ
Christo Iesu Domino nostro. *Gratiam habeo Deo,
Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. χάριν ἔχω τῷ θεῷ, 3
cui seruio à progenitoribus in pura conscientia, *vt ininter-
ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὡς ἀδιαλ-
missam habeo de te memoriam in orationibus meis, nocte
λείπτον ἔχω περὶ σου μνείαν ἐν ταῖς δεήσεσί μου νυκτὸς
& die, Desiderans te videre, memor tuarum
καὶ ἡμέρας· ὀπιποθῶν σε ἰδεῖν, † μεμνημένος σου τῶν 4
lachrymarum, vt gaudio implear: Recordationem accipiens
δακρύων, ἵνα χαρᾶς πλησθῶ· ὑπομνησιν λαμβάνων
eius quæ in te non *ficta fidei, quæ inhabitauit primùm in
τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἥτις † ἐνῴκησε πρῶτον ἐν
auia tua Loide, & matre tua Eunice: *persuasus sum
τῇ μάμμῃ σου Λοΐδι, καὶ τῇ μητρί σου Εὐνείκῃ· † πέπεισμαι
autem quòd & in te. Propter quã causam *resuscitare facio te
δὲ ὅτι καὶ ἐν σοί. δι' ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε
*resuscitare donum Dei, *quod est in te per
ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὅ ἐστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς
impositionem manum mearum. Non enim dedit nobis
ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ 7
Deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis & so-
θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως, καὶ ἀγάπης καὶ σω-
brietatis. *Ne igitur erubescas testimonium
μὴ οὖν † ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ 8
κυρίου

declinando.
*Noli adhuc bibere.
bona facta
*se habent, κρύπτομαι καὶ κρύβομαι
*suos
ne ἡγέομαι
Domini,
Qui autem *habent καταφρονέω
participes sunt
acquiescit
est *Superbus est, τυφόομαι
orjuntur inuidiæ, contentiones, Conflictationes διαφθείρω
qui priuati sunt ἀποστερέω
*sufficientia.
hunc haud dubium
*quibus tegamur,
*Nam qui volunt diuites fieri,
diaboli,
ἀποπλανάομαι
inseruerunt
bonum
*& bonam καλόομαι
qui viuificat
qui testimonium reddidit sub
*bonam
Vt serues sine mácula, aduentum
*Quem suis
*regum,
Qui *habet & inhabitat
*sed *& imperium
huius seculi,
incerto diuitiarum,
*viuo, (qui præstat *fruendum, diuites fieri
facilè tribue ac communicare. Thesaurizãs *bonum
*veram
est *ficta *ac ἐνοικέω
*certus πείθω
admoneo
vt resuscites gratiam *quæ
Gratias ago
*Noli itaque erubescere

*collabora

Domini nostri, neque me vinctum eius: sed *compatere
κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ τὸν δέσμιον αὐτοῦ· ἀλλὰ συγκακο-
afflictiones Euangelio secundum virtutem Dei:
πάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν θεοῦ,

‖Qui liberauit ρvocauit *sua
*suum

‖Seruantis nos, & ρvocantis vocatione *sancta, non secu-
τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ, οὐ κα- 9
dùm opera nostra, sed secundum *proprium ‖propositum & gratiam
τὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ᾽ ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν τὴν

‖quæ data est

‖datam nobis in Christo Iesu ante tempora secularia:
δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν χριστῷ ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων·

ρManifestata est *illuminationem
φανερόω
* qui destruxit ‖illuminauit
φωτίζω

ρManifestatam autem nunc per *apparitionem saluatoris
† φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος 10
nostri Iesu Christi, *destruentis quidem mortem, ‖il-
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, *φω-
luminantis autem vitam & incorruptionem per Euangelium:
τίσαντος δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου·
In quod positus sum ego prædicator & apostolus, & magi-
εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος, καὶ διδάσκα- 11
ster Gentium. Ob quam causam etiam hæc patior, sed
λος ἐθνῶν. δι᾽ ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω, ἀλλ᾽ 12

certus

non confundor: scio enim cui credidi, & ρpersuasus sum
οὐκ ἐπαισχύνομαι· οἶδα γὰρ ᾧ πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι
quia potens est depositum meum seruare in
ὅτι δυνατός ἐστι τὴν παρακαταθήκην μου φυλάξαι εἰς

Formam

illum diem. *Exemplar habe sanorum
ἐκείνην τὴν ἡμέραν. ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαινόντων 13

*in

verborum, quæ à me audisti in fide & *dilectione quæ in Chri-
λόγων, ὧν παρ᾽ ἐμοῦ ἤκουσας, ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ τῇ ἐν χρι-

‖Bonum

sto Iesu. ‖Pulchrum depositum custodi per
στῷ ἰησοῦ· τὴν καλὴν παρακαταθήκην φύλαξον διὰ 14

ρqui habitat

spiritum sanctum ρinhabitantem in nobis.
πνεύματος ἁγίου τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν.

*auersi *à
‖sunt

Scis hoc, quòd *auersati sunt *me omnes qui in
οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ 15

ρex quibus

Asia, ρquorum est Phygellus & Hermogenes.
ἀσίᾳ, ὧν ἐστι φύγελλος καὶ ἑρμογένης.
Det misericordiam Dominus Onesiphori domui, quia sæpè
δῴη ἔλεος ὁ κύριος τῷ ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις 16
me refrigerauit, & catenam meam non erubuit: Sed
με ἀνέψυξε, καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπῃσχύνθη· ἀλλὰ 17

"cùm Romam venisset, solicitè

*factus in Roma, ‖studiosius quæsiuit me, & inuenit.
γενόμενος ἐν ῥώμῃ, σπουδαιότερον ἐζήτησέ με, καὶ εὗρε.
Det illi Dominus inuenire misericordiã à Domino in illa
δῴη αὐτῷ ὁ κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ 18

*quanta Ephesi

die. & *quæcũque in Epheso ministrauit, melius tu nosti.
τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ὅσα ἐν ἐφέσῳ διηκόνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

CAP. II. β΄.

‖est
ἐνδυναμόω

Tu ergo, fili mi, confortare in gratia quæ in
Σὺ οὖν τέκνον μου, *ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν 1
Christo Iesu. Et quæ audisti à me per multos
χριστῷ ἰησοῦ, καὶ ἃ ἤκουσας παρ᾽ ἐμοῦ διὰ πολλῶν 2
testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei
μαρτύρων, ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ
erunt & alios docere.
ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξαι.

ρLabora *bonus

ρTu igitur malum patere sicut *pulcher miles Iesu Christi.
σὺ οὖν κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης ἰησοῦ χριστοῦ. 3

* Deo, implicat se secularibus ‖ei cui se probauit
ρNam & qui certat in agone,
*ἀθλέω

Nemo militans* implicatur vitæ negotiis,
οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται τοῖς τοῦ βίου πραγματείαις, 4
vt ‖deligenti milites placeat. ρSi autem & certet
ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. ἐὰν δὲ καὶ *ἀθλῇ 5

*nisi
†στεφανόω

quis, non coronatur, si non legitimè certauerit.
τις, οὐ †στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ.

*de fructibus
‖dabit

Laborantem agricolam oportet primum *fructus percipe-
τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμ- 6
re: Intellige quæ dico: ‖det enim tibi Dominus intellectũ
βάνειν. νόει ἃ λέγω· δῴη γάρ σοι ὁ κύριος σύνεσιν 7

ρDominum *resurrexisse à

in omnibus. Memor esto ρIesum Christum *excitatum ex
ἐν πᾶσι. μνημόνευε ἰησοῦν χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ 8
mortuis, ex semine Dauid, secundum Euangelium meum:
νεκρῶν, ἐκ σπέρματος δαβίδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου·

*laboro
‖malè operans:
ρalligatum. Ideo

In quo *malum patior vsque ad vincula, quasi ‖maleficus: sed ver-
ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν, ὡς κακοῦργος· ἀλλ᾽ ὁ λό- 9
bum Dei non est ρvinctum. Propter hoc omnia sustineo
γος τοῦ θεοῦ οὐ δέδεται. διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω 10

est
τυγχάνω
*cælesti.

propter electos, vt & ipsi salutem consequãtur quæ *in
διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας *τύχωσι τῆς ἐν
Christo Iesu, cum gloria *æterna.
χριστῷ ἰησοῦ, μετὰ δόξης αἰωνίου.

‖nam
συναποθνήσκω
ρsustinebimus, *non credimus

Fidelis sermo: ‖si enim commortui sumus, & conuiuemus:
πιστὸς ὁ λόγος· εἰ γὰρ †συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν· 11
Si ρtoleramus, & conregnabimus: si negauerimus, &
εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν· εἰ ἀρνούμεθα, κα- 12
ille negabit nos. Si *infideles sumus, ille fidelis
κεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς· εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς 13
permanet: negare seipsum non potest.
μένει· ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται.
Hæc commone, testificans coram Domino.
ταῦτα ὑπομίμνησκε διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ κυρίου. 14

*noli ‖enim
ρest, nisi

*non cõtẽdere verbis: ad nihil ‖ vtile ρ, ad subuersionem
μὴ λογομαχεῖν· εἰς οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν

audientium. ‖Stude teipsum probabilem exhibere
15 ἀκουόντων. σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστῆσαι

Solicitè cura

Deo, operarium inconfusibilem, rectè *secantem verbum
τῷ θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον

*tractantem

veritatis. ‖At prophanas vanas voces co-
16 τῆς ἀληθείας. τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περι-
hibe, ad plus enim procedent impietatis.
ΐστασο· ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας·

‖Prophana autem & inaniloquia deuita: multum enim proficient ad impietatem.

Et sermo eorum vt ρgangræna pastum habebit, quorum est
17 καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει, ὧν ἐστιν

ρcancer serpet, ex quibus

Hymeneus & Philetus: Qui *circa veritatem
18 ὑμέναιος καὶ φιλητός· οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν

*à veritate exciderunt,

aberrauerunt, dicentes resurrectionem iam esse factam, & *sub-
†ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνα-
uertunt quorundam fidem. ‖Tamen firmum fundamẽtum
19 τρέπουσι τήν τινων πίστιν· ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος

*subuerterunt
ἀστοχέω
‖Sed

Dei stat, habens signaculum hoc: Cognouit Dominus
τοῦ θεοῦ ἕστηκεν, ἔχων τὴν σφραγῖδα ταύτην· ἔγνω κύριος
ρexistentes eius. &, Discedat ab *iniustitia omnis *nominans
τοὺς ὄντας αὐτοῦ· καί, †ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων

ρqui sunt *iniquitate
* qui nominat
ἀφίστημι

nomen Domini. In magna autem domo non sunt solùm
20 τὸ ὄνομα κυρίου. ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον
vasa aurea & argentea, sed & lignea & ‖testacea: &
σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα· καὶ
quædam quidẽ in honorem, quædã autem in ρdedecus.
ἃ μὲν εἰς τιμήν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν.

‖fictilia:
ρcontumeliam.

Si ergo quis emundauerit seipsum ab istis, erit vas
21 ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος
in honorem sanctificatum, & beneutile domino, ad omne
εἰς τιμήν, ἡγιασμένον, καὶ εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν
opus bonum paratum. At iuuenilia*
22 ἔργον ἀγαθὸν †ἡτοιμασμένον. τὰς δὲ νεωτερικὰς

autem
ἑτοιμάζω
* &

desideria fuge: sectare verò iustitiam, fidem, charitatem, *pa-
ἐπιθυμίας φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρή-
cem cum ‖inuocantibus Dominum de puro corde.
νην μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας.

‖iis qui inuocant

At stultas ρ & *ineruditas quæstiones *reiice, sciens
23 τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις †παραιτοῦ, εἰδὼς
quia generant ‖pugnas. Seruum autem Domini non oportet
24 ὅτι γεννῶσι μάχας. δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ

ρautem *sine disciplina *deuita,
παραιτέομαι
‖lites.

ρpugnare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, *mala
μάχεσθαι, ἀλλ᾽ ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνε-
tolerantem, In lenitate erudientem contraposi-
25 ξίκακον, ἐν πραότητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθε-

ρlitigare, *patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati,

tos, nequando det illis Deus pœnitentiam ad *agnitionem
μένους, μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν
veritatis, Et resipiscant à diaboli ‖laqueo,
26 ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος,
captiui detenti ab ipso ad ipsius voluntatem.
ἐζωγρημένοι ὑπ᾽ αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα.

* cognoscendam veritatem,
‖laqueis, à quo captiui tenentur

CAP. III. γ΄.

Hoc autem scito, quòd in nouissimis diebus instabunt
1 Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις †ἐνστήσονται
tempora periculosa. ρerunt enim homines seipsos amantes,
2 καιροὶ χαλεποί. ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι,

ἐνίστημι
ρEt

pecuniæ cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus
φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν
*immorigeri, ingrati, scelesti, Sine affectione, sine *fœdere, ca-
3 ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι. ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διά-
lumniatores, incõtinentes, immites, ‖bonum non amantes, Proditores, ρpræ-
4 βολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, προδόται, προ-
cipites, inflati, voluptatũ amatores magis quã amatores Dei.
πετεῖς, *τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι·

*non obedientes, *pace, criminatores,
‖sine benignitate
ρproterui, tumidi,
τυφόω

Habentes *formam pietatis, at virtutem* eius
5 ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς
abnegantes: & hos ‖auersare: Ex his enim sunt
6 †ἠρνημένοι· καὶ τούτους ἀποτρέπου· ἐκ τούτων γάρ εἰσιν

*speciem quidem *autem
‖deuita:
ἀρνέω

ρirrepentes in domos, & captiuas *ducentes mulierculas
οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτίζοντες γυναικά-
las oneratas peccatis, *actas desideriis variis,
ρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις,

ρqui penetrant *ducunt
* quæ ducuntur

Semper discentes, & nunquam ad scientiam veri-
7 πάντοτε μανθάνοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀλη-
tatis ‖venire valentes. Quemadmodum autem Iannes &
8 θείας ἐλθεῖν δυνάμενα. ὃν τρόπον δὲ ἰαννῆς καὶ
ρIambres restiterunt Moysi, ita & hi resistunt
ἰαμβρῆς ἀντέστησαν μωϋσεῖ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ

‖peruenientes.
ρMambres

veritati, homines corrupti mentem, reprobi circa
ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι *κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ
fidem. Sed non proficient *ad plurimum: nam
9 τὴν πίστιν· ἀλλ᾽ οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖον· ἡ γὰρ
amentia eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum *facta est.
ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἡ ἐκείνων ἐγένετο.

καταφθείρω
*vltrà: insipientia enim
*fuit.

Tu autem assecutus es meam doctrinam, institu-
10 Σὺ δὲ †παρηκολούθηκάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγω-
tionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem,
γῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ,
patientiam, Persecutiones, passiones, qualia
11 τῇ ὑπομονῇ, τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν, οἷά

παρακολουθέω

μοι

mihi facta sunt, *in Antiochia, in Iconio, in Lystris, quales persecutiones
μοι ἐγένοντο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις, οἵους διωγμοὺς
sustinui: & ex omnibus me eripuit Dominus.
ὑπέμεινα· καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ κύριος.
Et omnes autem ‖ volentes pie viuere in Christo Iesu,
καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, 12
persecutionem patientur. Mali autem homines, & seductores,
διωχθήσονται. πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι, καὶ γόητες, 13
proficient in peius, ‖ seducentes & seducti.
προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι.
Tu verò permane in iis quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens
Σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες, καὶ ἐπιστώθης, εἰδὼς 14
à quo didiceris, Et quia *à puero sacras
παρὰ τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ 15
literas nosti, * potentes te ‖ spiritè reddere ad salutem,
γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν,
per fidem ‖ illam in Christo Iesu.
διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.
Omnis scriptura diuinitus inspirata, & vtilis ad *doctri-
Πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος, καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκα- 16
num, ad redargutionem, ad correctionem, ad erudictionem quæ
λίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν
in iustitia, Vt perfectus sit Dei homo,
ἐν δικαιοσύνῃ, ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, 17
ad omne opus bonum ‖ conditum.
πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ‖ ἐξηρτυμένος.

CAP. IV. δ'.

Testificor igitur ego coram Deo, & Domino
Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ κυρίου 1
nostro Iesu Christo, ‖ futuro iudice viuos & mortuos
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς
* & per aduentum *secundùm apparitionem ipsius, & regnum eius:
καὶ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ·
Prædica verbum, insta * tempestiuè, intempestiuè: argue,
κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως· ἔλεγξον, 2
increpa, obsecra in omni ‖ longanimitate, & doctrina.
ἐπίμπλησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ, καὶ διδαχῇ.
Erit enim tempus, cùm sanam doctrinam non
ἔσται γὰρ καιρὸς, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ 3
sustinebunt, sed ‖ secundùm desideria *propria sibiipsis
ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἑαυτοῖς
coacteruabunt magistros, prurientes * auditum,
ἐπισωρεύσουσι διδασκάλους κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν·
Et à quidem veritate auditum auertent,
καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, 4
ad autem fabulas conuertentur.
ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται.
Tu verò vigila in omnibus, ‖ mala patere, opus fac
Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον 5
Euangelistæ, ministerium tuum ‖ impletum reddito.
εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον.
Ego enim iam delibor, & tempus meæ re-
ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀνα- 6
solutionis instat. Certamen *pulchrum certaui,
λύσεως ἐφέστηκε. τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, 7
cursum consummaui, fidem seruaui.
τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα·
*Reliquum, reposita est mihi iustitiæ corona, quam red-
λοιπὸν, ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀπο- 8
det mihi Dominus in illa die, iustus iudex. non
δώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής. οὐ
solùm autem mihi, sed & ‖ omnibus diligentibus apparitionem
μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν
eius. ‖ Stude venire ad me cito.
αὐτοῦ. σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως· 9
Demas enim me reliquit, diligens *nunc
Δημᾶς γὰρ με ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας τὸν νῦν 10
seculum, & abiit in Thessalonicam, Crescens in Ga-
αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην, Κρήσκης εἰς Γα-
latiam, Titus in Dalmatiam.
λατίαν, Τίτος εἰς Δαλματίαν·
Lucas est solus mecum. Marcum * assumens adhuc
Λουκᾶς ἐστι μόνος μετ' ἐμοῦ. Μάρκον ἀναλαβὼν, ἄγε 11
cum teipso: est enim mihi vtilis in ministerium.
μετὰ σεαυτοῦ· ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διακονίαν.
Tychicum autem misi in Ephesum.
Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον. 12
Penulam quam reliqui in Troade apud Carpum, ve-
τὸν φελόνην ὃν ἀπέλιπον ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ, ἐρχό- 13
niens affer ‖ & libros, maximè ‖ membranas.
μενος, φέρε, καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας.
Alexander ærarius multa mihi mala ostendit.
Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο. 14
reddet illi Dominus secundum opera eius:
ἀποδώσει αὐτῷ ὁ κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ·
Quem & tu *obserua: valdè enim restitit nostris verbis.
ὃν καὶ σὺ φυλάσσου· λίαν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις. 15
In prima mea defensione nemo mihi adfuit,
ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, 16

* Antiochiæ, Iconii,
‖ qui volunt
διώκομαι
‖ errantes, & in errorem mittentes
ab infantia
* quæ possunt
‖ instruere
‖ quæ est
* est
* docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum,
‖ instructus.
ἐξαρτύομαι
‖ labora,
‖ simple, sobrius esto,
bonum
ἀγωνίζομαι
τηρέω
* In reliquo,
‖ iis qui diligunt adventum
‖ Festina
hoc
* assume, &
‖ secum, ‖ autem
* diuita:

sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.
ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον· μὴ αὐτοῖς * λογισθείη.
At Dominus *mihi astitit, & confortauit me, vt
ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα 17
per me prædicatio ‖ plenè percipiatur, & audiant omnes
δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ
Gentes: & ‖ ereptus sum de ore leonis.
ἔθνη· καὶ ‖ ἐρρυσθην ἐκ στόματος λέοντος.
*Et eripiet me Dominus ab omni opere malo,
καὶ ῥύσεταί με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, 18
& *seruabit in regnum suum cæleste. cui
καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον· ᾧ ἡ
gloria in secula seculorum. Amen.
δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.
Saluta Priscillam & Aquilam, & Onesiphori domum.
ἀσπάσασθε Πρίσκιλλαν καὶ Ἀκύλαν, καὶ τὸν Ὀνησιφόρου οἶκον. 19
Erastus remansit ‖ in Corintho: Trophimum autem reliqui
Ἔραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ. Τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον 20
‖ in Mileto infirmum.
ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα.
Festina ante hyemem venire. salutant te Eubulus
σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. ἀσπάζεταί σε Εὔβουλος, 21
& Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.
καὶ Πούδης, καὶ Λῖνος, καὶ Κλαυδία, καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες.
Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo.
ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματος σου. ἡ 22
gratia vobiscum. Amen.
χάρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

λογίζομαι
* autem
‖ impleatur,
‖ liberatus
* Liberauit
ῥύομαι
* saluum faciet
‖ Corinthi.
‖ Mileti

Ad Timotheum secunda, Ephesiorum Ecclesiæ
Πρὸς Τιμόθεον Δευτέρα, τῆς Ἐφεσίων ἐκκλησίας
primus Episcopum ordinatum, scripta est à
πρῶτον ἐπίσκοπον χειροτονηθέντα, ἐγράφη ἀπὸ
Roma, cùm ex secundo sisteretur
Ῥώμης, ὅτε ἐκ Δευτέρου παρέστη
Paulus Cæsari Neroni.
Παῦλος τῷ Καίσαρι Νέρωνι.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD TITVM
ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.
CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α'.

1 PAVLVS seruus Dei, Apostolus autem Iesu Christi, secùdùm fidem
ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος θεοῦ, ἀπόστολος δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ πίστιν
electorum Dei, & agnitionem veri-
ἐκλεκτῶν θεοῦ, καὶ ἐπίγνωσιν ἀλη-
tatis quæ *secundùm pietatem,
θείας τῆς κατ' εὐσέβειαν.
In spem vitæ æternæ, quam
ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν
2 promisit ‖ expers mendacij Deus, ante tempora secularia.
ἐπηγείλατο ὁ ἀψευδὴς θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων.
Manifestauit autem temporibus ‖ propriis verbum suum in prædicatione
ἐφανέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐν κηρύγματι
quæ creditam habeo ego secundùm præceptum saluatoris nostri Dei,
ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ·
Tito *germano filio secundùm communem fidem, gratia, *misericordia,*‖
3 τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν, χάρις, ἔλεος,
pax à Deo patre, & Domino Iesu Christo saluatore nostro.
εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ σωτῆρος ἡμῶν.
Huius ‖ gratia reliqui te *in Creta, vt *reliqua
τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα
5 corrigas, & constituas per ‖ ciuitatem presbyteros, sicut ‖ ego
διορθώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγὼ
tibi *mandaui. Si quis est *inculpatus, vnius vxo-
6 σοι διεταξάμην. εἴ τις ἐστὶν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναι-
ris vir: filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut
κὸς ἀνὴρ, τέκνα ἔχων πιστὰ, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ
non subditos. Oportet enim episcopum ‖ inculpatum
7 ἀνυπότακτα. δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον
esse, sicut Dei dispensatorem, non ‖ arrogantem, non iracundum, non
εἶναι, ὡς θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ
vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum:
παροίνον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ·

‖ qui non metitur

λογίζομαι
* est
‖ & ‖ dilecto
‖ sine crimine
‖ sine crimine
‖ superbum,

Sed hospitalem, *boni amantem, sobrium, iustum, sanctum,
ὀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, ζώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, 8
continentem: ‖Tenacem eius qui secundùm doctrinam ℙfidelis
ἐγκρατῆ· ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ 9
sermonis, vt potens sit & exhortari in doctrina sa-
λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαι-
na, & *contradicentes arguere. Sunt enim multi
νούσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. εἰσὶ γὰρ πολλοὶ 10
*& inobedientes, vaniloqui, & ‖mentis deceptores, maximè pilli ex
καὶ ἀνυπότακτοι, ματαιολόγοι, καὶ φρεναπάται, μάλιστα οἱ ἐκ
circuncisione: Quos oportet ore obstruere: qui vniuersas domos
περιτομῆς· οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν· οἵτινες ὅλους οἴκους
subuertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.
ἀνατρέπουσι, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ, αἰσχροῦ κέρδους χάριν.
Dixit quidâ ex illis proprius ipsorum propheta, Cretenses semper
εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν ἴδιος αὐτῶν προφήτης, Κρῆτες ἀεὶ 12
mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. Testimonium hoc
ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. ἡ μαρτυρία αὕτη 13
est verum. ob quam causam increpa illos *præcisè, vt
ἐστὶν ἀληθής. δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα
sani sint in fide: Non intendentes Iudaicis fabulis,
ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει· μὴ προσέχοντες Ἰουδαϊκοῖς μύθοις, 14
& mandatis hominum aversantium ‖veritatem.
καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν.
Omnia quidem munda mundis: ℙat polluti
πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τοῖς δὲ μεμιασμένοις 15
& infidelibus nihil mundum, sed *polluta sunt eorum & mens
καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρόν, ἀλλὰ † μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς
& conscientia. Deum confitentur ‖nosse, ℙat operibus
καὶ ἡ συνείδησις. θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις 16
negant, *abominati existentes & incredibiles, & ad omne
† ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς παν
opus bonum reprobi.
ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

CAP. II. β'.

Tu autem loquere quæ decent sanam doctrinam:
Σὺ δὲ λάλει ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ· 1
Senes *sobrios esse, honestos, prudentes, ‖sanos
πρεσβύτας νηφαλίους εἶναι, σεμνοὺς, ζώφρονας, ὑγιαίνοντας
fide, ℙdilectione, ℙpatientia. Anus
τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ· πρεσβύτιδας 3
similiter in habitu *sanctè decentes, non *calumniatrices, non vino
ὡσαύτως ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διάβολους, μὴ οἴνῳ
multo seruientes, bene docentes: Vt prudentiam
πολλῷ † δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους· ἵνα σωφρο- 4
docant adolescentulas, ‖viros amantes esse, filiorum amantes, ℙsobrias,
νίζωσι τὰς νέας, φιλανδρους εἶναι, φιλοτέκνους, ζώφρονας, 5
castas, *domi manentes, bonas, subditas *proprijs viris,
ἁγνὰς, οἰκουροὺς, ἀγαθὰς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν
vt non verbum Dei blasphemetur. Iuuenes
ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλασφημῆται. τοὺς νεωτέρους 6
similiter hortare ‖temperantes esse. Circa omnia seipsum
ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν· περὶ πάντα σεαυτὸν 7
ℙprabens exemplum *pulchrorũ operum, in doctrina, inte-
παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἀδιαφ-
gritatem, grauitatem, incorruptibilitatem, Verbum tanum, irrepre-
θορίαν, σεμνότητα, ἀφθορίαν, λόγον ὑγιῆ, ἀκατά- 8
hensibile, vt is qui ex aduerso ‖erubescat, nihil habens de nobis
γνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ, μηδὲν ἔχων περὶ ἡμῶν
dicere malum. Seruos *propriis dominis *subiici,
λέγειν φαῦλον. δούλους ἰδίοις δεσπόταις ὑποτάσσεσθαι, 9
in omnibus *bene placẽtes esse, non contradicentes, non fraudantes:
ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους·
‖ in omnibus Sed fidem ‖omnem ostendentes bonam, vt do-
ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους ἀγαθὴν, ἵνα τὴν διδα- 10
ctrinam saluatoris nostri Dei ornent in omnibus.
σκαλίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν.
ℙ saluatoris nostri Apparuit enim gratia Dei ℙsalutifera omnibus hominibus,
ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, 11
Erudiens nos, vt abnegantes impietatem, &
παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν, καὶ τὰς 12
*mundana desideria, sobriè & iustè, & piè
κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως, καὶ δικαίως, καὶ εὐσεβῶς
ℙ secularia viuamus in *nunc seculo, Expectantes bea-
ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μα- 13
* hoc tam spem, & ‖ apparitionem gloriæ magni Dei,
καρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ,
‖ adeatum & saluatoris nostri Iesu Christi: Qui dedit semetipsum pro
καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ 14
nobis, vt redimeret nos ab omni iniquitate, & mundaret
ἡμῶν, ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ
ℙ acceptabilem, se- sibi populum ℙ peculiarem, zelatorem bonorũ operum.
ℙ cratorem bonorũ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων.
Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni
ταῦτα λάλει, καὶ παρακάλει, καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης 15
imperio. nemo te contemnat.
ἐπιταγῆς· μηδείς σου περιφρονείτω.

CAP. III. γ'.

Admone illos principatibus & potestatibus *subiici,
Ὑπομίμνησκε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, 1
*obtemperare, ad omne opus bonum paratos esse,
πειθαρχεῖν, πρὸς παν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι,
Neminem blasphemare, ‖ à pugna alienos esse, ℙmodestos, omnem
μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν 2
ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.
ἐνδεικνυμένους πραότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους.
Eramus enim aliquãdo & nos insipientes, incrediuli, errantes,
ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἄνοητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, 3
seruientes desideriis, & voluptatibus variis, in malitia &
δουλεύοντες ἐπιθυμίαις, καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ inuicem.
inuidia agentes, odibiles, odientes *alij alios.
φθόνῳ διάγοντες, στυγητοὶ, μισοῦντες ἀλλήλους.
Cùm autem benignitas & humanitas apparuit sal- ἐπιφαίνω
ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία † ἐπεφάνη τοῦ σω- 4 * iustitiæ,
uatoris nostri Dei, Non ex operibus *quæ in iustitia,
τῆρος ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ‖ saluos facit
quæ fecimus nos, sed secundùm suam misericordiã seruauit
ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν 5
nos, per lauacrum regenerationis, & renouationis Spi-
ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύ-
ritus sancti, Quem effudit in nos abundè, per ἐκχέω
ματος ἁγίου, οὗ † ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως, διὰ 6
Iesum Christum saluatorem nostrum: Vt iustificati
Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν· ἵνα δικαιωθέντες τῇ 7
ipsius gratia, hæredes simus secundùm spem vitæ
ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενώμεθα κατ' ἐλπίδα ζωῆς
æternæ. Fidelis sermo ℙ: & de his volo te con- ℙ est:
αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος· καὶ περὶ τούτων βούλομαί σε διαβε- 8
firmare, vt curent *pulchris operibus *præstare *bonis
βαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων † προΐστασθαι οἱ * præesse qui cre-
credentes Deo. hæc sunt ‖pulchra & vtilia dunt
πεπιστευκότες θεῷ. ταῦτά ἐστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς προΐστημι
hominibus. Stultas autem quæstiones, & genealogias, & ‖ bona
ἀνθρώποις. μωρὰς δὲ ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας, καὶ 9
contentiones, & pugnas ℙlegales cohibe. sunt enim inutiles, ℙ legis deuita.
ἔριδας, καὶ μάχας νομικὰς παραιτοῦ· εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς
& vanæ. Hæreticum hominem post vnam & secundam
καὶ μάταιοι. αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν 10
*admonitionem deuita: Sciens quia subuersus est * huiusmodi, *correptionem
νουθεσίαν παραιτοῦ· εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, * qui est
& ‖peccat, existens ℙ propriò condemnatus. Cum misero ‖ delinquit, cùm
ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος. ὅταν πέμψω ‖ sit proprio iudicio
Artemam ad te, aut Tychicum, festina venire ad me in
Ἀρτεμᾶν πρὸς σε, ἢ Τυχικὸν, σπούδασον ἐλθεῖν πρός με εἰς
Nicopolim: ibi enim statui hyemare.
Νικόπολιν· ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι.
Zenam legiperitum, & Apollo solicitè præmitte,
Ζηνᾶν τὸν νομικὸν, καὶ Ἀπολλὼ σπουδαίως πρόπεμψον, 13
vt nihil illis desit. Discant autem &
ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. † μανθανέτωσαν δὲ καὶ μανθάνω
nostri ℙpulchris operibus *præstare ad necessarios vsus, ℙ bonis
οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, * præesse
vt non sint infructuosi. Salutant te qui cum me
ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. ἀσπάζονταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ
*omnes. saluta *amantes nos in fide. gratia ‖ cum * sunt
πάντες. ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. ἡ χάρις μετὰ * eos qui amant
omnibus vobis. amen. ‖ Dei
πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Titum Cretensium ecclesiæ primum episcopum
Πρὸς Τίτον τῆς Κρητῶν ἐκκλησίας πρῶτον ἐπίσκοπον.
ordinatum, scripta est à Nico-
χειροτονηθέντα, ἐγράφη ἀπὸ Νικο-
poli Macedonia.
πόλεως τῆς Μακεδονίας.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD PHILEMONEM
ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α.

1 PAVLVS vinctus Christi Ie-
ΠΑΥΛΟΣ δέσμιος Χριστοῦ Ἰη-
sus, & Timotheus frater, Phi-
σοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, Φι- ℙ adiutori
lemoni dilecto, & ℙ cooperanti
λήμονι τῷ ἀγαπητῷ, καὶ συνεργῷ
nostro: Et Appiæ *di- *sorori charissimæ,
ἡμῶν· καὶ Ἀπφίᾳ τῇ ἀ-
lectæ, & Archippo
γαπητῇ, καὶ Ἀρχίππῳ τῷ
συστρα-

commilitoni nostro, & illi quæ *apud domum tuam* eccle sia:
συστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ·
Gratia vobis, & pax à Deo patre nostro, & Do-
χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυ- 3
mino Iesu Christo. Gratias ago Deo meo, sem-
ρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάν- 4
per memoriam tui faciens in orationibus meis:
τοτε μνείαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου·
Audiens tuam charitatem, & fidem, quam habes
ἀκούων σου τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν πίστιν, ἣν ἔχεις 5
ad Dominum Iesum, & in omnes sanctos:
πρὸς τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους·
Vt communicatio fidei tuæ efficax fiat in agni-
ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπί- 6
tione omnis operis boni in vobis in *Christum Iesum.
γνώσει παντὸς ἔργου ἀγαθοῦ τοῦ ἐν ὑμῖν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν.
Gaudium enim habemus multum, & consolationem in
χαρὰν γὰρ ἔχομεν πολλὴν, καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ 7
charitate tua, quia viscera sanctorum requieuerunt
ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων * ἀναπέπαυται
per te, frater. Ideo multam in Christo *liber-
διά σου, ἀδελφέ. διὸ πολλὴν ἐν Χριστῷ παρ- 8
tatem habens *imperare tibi decens:
ρησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνῆκον·
Propter charitatem magis obsecro talis existens,
διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ, τοιοῦτος ὤν, 9
vt Paulus senex, nunc autem & vinctus Iesu Christi.
ὡς Παῦλος πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Obsecro te pro meo filio, quem genui in
παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν 10
vinculis meis, Onesimum:
τοῖς δεσμοῖς μου, Ὀνήσιμον·
*Illum aliquando tibi inutilem, nunc autem tibi & mihi *vtilem:
τὸν ποτέ σοι ἄχρηστον, νυνὶ δέ σοι καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον· 11
Quem remisi*. tu autem illum, id est, mea visce-
ὃν ἀνέπεμψα. σὺ δὲ αὐτὸν, τουτέστι τὰ ἐμὰ σπλάγ- 12
ra, suscipe: Quem ego volueram apud
χνα, προσλαβοῦ· ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς 13
me ipsum detinere, vt pro te ministraret mihi in vinculis
ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ σου διακονῇ μοι ἐν τοῖς δεσμοῖς
Euangelij: Sine autem ita sententia mihi
τοῦ εὐαγγελίου· χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν 14
volui facere, vti ne velut *secundum necessitatem bonum
ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατ' ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν
tuum esset, sed secundum spontaneum. Fortè enim propter
σου ᾖ, ἀλλὰ κατ' ἐκούσιον. τάχα γὰρ διὰ 15
hoc discessit ad horam, vt æternum illum reciperes:
τοῦτο * ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς·
Non iam vt seruum, sed *supra quàm seruum, fratrem dilectum,
οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητὸν, 16
maximè mihi, quanto autem magis tibi, & in carne, & in Domino?
μάλιστα ἐμοὶ, πόσῳ δὲ μᾶλλον σοι, καὶ ἐν σαρκὶ, καὶ ἐν κυρίῳ;
Si ergo me habes communicantem, suscipe illum sicut me.
εἰ οὖν με ἔχεις κοινωνὸν, προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ.
Si autè aliquid nocuit tibi, aut debet, hoc mihi imputa. 17
εἰ δὲ τι ἠδίκησέ σε, ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγει 18
Ego Paulus scripsi mea manu: ego *dependam: vt
ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί· ἐγὼ ἀποτίσω· ἵνα 19
non dicam tibi, quòd & teipsum mihi addebes.
μὴ λέγω σοι, ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προσοφείλεις.
Ita, frater: Ego te fruar in Domino: refice
ναὶ, ἀδελφέ· ἐγώ σου * ὀναίμην ἐν κυρίῳ· ἀνάπαυσόν 20
mea viscera in Domino.
μου τὰ σπλάγχνα ἐν κυρίῳ.
*Confisus auscultationi tuæ scripsi tibi, sciens quoniã
πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι, εἰδὼς ὅτι 21
& super quod dico, facies.
καὶ ὑπὲρ ὃ λέγω, ποιήσεις.
Simul autem & para mihi hospitium: spero enim quòd
ἅμα δὲ καὶ ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν· ἐλπίζω γὰρ ὅτι 22
per orationes vestras *donabor vobis.
διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν † χαρισθήσομαι ὑμῖν.
Salutant te Epaphras concaptiuus meus in
ἀσπάζονταί σε Ἐπαφρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν 23
Christo Iesu: Marcus, Aristarchus, Demas,
Χριστῷ Ἰησοῦ· Μάρκος, Ἀρίσταρχος, Δημᾶς, 24
*Lucas, cooperantes mei.
Λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου.
Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spi-
ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύ- 25
ritu vestro. Amen.
ματος ὑμῶν. Ἀμήν.

Ad Philemonem scripta est à Roma
Πρὸς Φιλήμονα ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης
per Onesimum seruum.
διὰ Ὀνησίμου δούλου.

in domo tua est

in Domino Iesu

euidens

quod est *Christo Iesu.

magnum habui,

ἀναπαύομαι

Propter quod *fiduciam *imperandi quod ad rem pertinet: cùm sis

Onesimo:

*Qui inutilis fuit, & *vtilis *tibi vt

mecum

consilio tuo

*ex necessitate

voluntarium.

ideo

ãte, χωρίζομαι

*charissimum, pro seruo,

scium,

reddam:

ὄνημι

*Confidens in obedientia tua

id

nam

donari me χαρίζομαι

*& adiutores

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD HEBRAEOS
ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α.

Multifariam & multi-
ΟΛΥΜΕΡΩΣ καὶ πολυ- multifariè
modò olim Deus *locutus* loquens
τρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας
patribus in Prophetis,
τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, * Nouissimè
*In vltimis diebus istis
ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων 1 2
locutus est nobis in filio, quem posuit constituit
ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε
hæredem vniuersorum, per quem & secula fecit:
κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν·
Qui *existens splendor gloriæ, *charactèr sub- cùm sit figura
ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστά-
stantiæ eius, portansque omnia verbo virtutis suæ,
σεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, *sedet ad dexteram
per seipsum purgationem faciens peccatorum nostrorum, *se-
δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκά-
dit in dextera throni maiestatis in excelsis:
θισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς·
Tantò *præstantior effectus angelis, quantò diffe- melior
τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφο-
rentius præ illis hæreditauit nomen. κληρονομέω
ρώτερον παρ' αὐτοὺς † κεκληρονόμηκεν ὄνομα.
Cui enim dixit aliquando angelorum, Filius meus es tu, ego ho-
τινὶ γὰρ εἶπέ ποτε τῶν ἀγγέλων, υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σή-
5 die genui te? & rursum, Ego ero illi in pa-
μερον * γεγέννηκά σε, καὶ πάλιν, ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πα- γεννάω
trem, & ipse erit mihi in filium? Cùm autem iterum Et
τέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν; ὅταν δὲ πάλιν orbem terræ,
6 introducit primogenitum in *habitatam, dicit, Et
εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει, καὶ
adorent eum omnes angeli Dei.
προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ. * Qui facit
Et ad quidem angelos dicit, *Faciens angelos
7 καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει, ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους
suos spiritus, & ministros suos, ignis flammam.
αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα.
Ad autem filium, thronus tuus, Deus, in seculum secu-
8 πρὸς δὲ τὸν υἱόν, ὁ θρόνος σου, ὁ θεὸς, εἰς † αἰῶνα † αἰῶ- ãquitatis
li: virga *rectitudinis* virga regni tui.
νος· ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. propterea
Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propter hoc
9 ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν· διὰ τοῦτο *oleo
vnxit te Deus, Deus tuus *oleum exultationis præ χρίω
† ἔχρισέ σε ὁ θεὸς, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς in principio,
participibus tuis. Et, Tu *per principia, Domine, terram
10 μετόχους σου. καὶ, Σὺ κατ' ἀρχὰς, κύριε, τὴν γῆν permanebis:
fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli.
ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί.
Ipsi peribunt, tu autem *permanes: & omnes vt vestimentũ
11 αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις * καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον mutabis:
veterascent: Et velut amictum *implicabis* παλαιόομαι
12 * παλαιωθήσονται· καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον † ἑλίξεις † ἑλίττω
eos, & mutabuntur: tu autem ipse es, & anni tui idem
αὐτοὺς, καὶ ἀλλαγήσονται· Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου ἐρέω
non deficient. Ad quem autem angelorum dixit
13 οὐκ ἐκλείψουσι. πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων * εἴρηκέ est
aliquando, Sede à dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos
ποτε, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου
scabellum pedum tuorum? Nonne omnes sunt admi- eos qui hæredi-
14 ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; οὐχὶ πάντες εἰσὶ λει- tatem capient sa-
nistratorij spiritus, in ministerium missi propter lutis?
τουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς
*futuros hæredes salutem?
μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;

CAP. II. β'.

Propter *hoc* oportet abundantiùs nos adhibere audi- ea
1 Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν τοῖς ἀκου- ea quæ audiui-
tis, ne quando perefluamus. Si enim *ille per angelos mus, obseruare
2 θεῖσι, μή ποτε † παραρρυῶμεν. εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων fortè *qui
dictus sermo, factus est firmus, & omnis transgressio, & est
λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις, καὶ Prætuaricatio
inobedientia accepit iustam mercedis retributionem: Quomodo nos si
3 παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν· πῶς ἡμεῖς *neglexerimus
effugiemus, tantam *negligentes salutem? quæ initium cùm
ἐκφεύξομεθα, τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας; ἥτις ἀρχὴν

*accepiſſet
‖ tis qui audierunt

*accipiens enarrari per Dominum, ab ‖ audientibus in
λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς
nos confirmata eſt: Conteſtante Deo
βεβαιόω
ἡμᾶς † ἐβεβαιώθη· συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ θεοῦ 4
ſignisque & portentis, & variis virtutibus, & Spiritus
σημείοις τε καὶ τέρασι, καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ πνεύ-
tus ſancti diſtributionibus, ſecundùm ſuam voluntatem.
ματος ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν.

ρ Deus orbem terræ futurum,
ʹ quo
* in quodam loco

Non enim angelis ſubiecit ρ habitatam futu-
οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλου- 5
ram, de ‖ qua loquimur. Teſtatus eſt autem *alicubi quis
σαν, περὶ ἧς λαλοῦμεν. διεμαρτύρατο δέ πού τις, 6
dicens, Quid eſt homo quòd memor es eius, aut filius hominis, quoniam viſitas eum?
λέγων, τί ἐστιν ἄνθρωπος, ὅτι † μιμνήσκῃ αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀν-
μνημονεύω
minis, quoniam viſitas eum? Minuiſti eum
θρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν; † ἠλάττωσας αὐτὸν 7
ἐλαττόω
‖ paulo minus ab
‖ breue quiddam præ angelis: gloria & honore coronaſti eum,
βραχύ τι παρ' ἀγγέλους· δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν,
& conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum:
καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου.

ρ eo
ʹ quod ſubiecit

Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius. in ρ enim ʹ ſub-
πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. ἐν γὰρ τῷ ὑπο- 8
iecisse ei omnia, nihil dimiſit ei non ſubiectum.
τάξαι αὐτῷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον.
nunc autē necdum videmus ei omnia ſubiecta.
νῦν δὲ οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα.

qui modico quam angeli minoratus eſt.

Eum autem *breue quid præ angelis minoratum, videmus
τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον, βλέπομεν 9
Ieſum, propter paſſionem mortis, gloria & honore coronatum,
Ἰησοῦν, διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανω-
tum, vt gratia Dei, pro omnibus guſtaret mortem.
μένον, ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς *γεύσηται θανάτου.
γεύω

Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia,
ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, 10
‖ multos filios in gloriam ρ adducentem, auctorem ſalutis

ʹ qui
* adduxerat,
‖
ρ paſſionem
* ſanctificat, & qui ſanctificantur,

πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας
eorum, per ʹ paſſiones conſummare. Qui enim *ſanctifi-
αὐτῶν, διὰ παθημάτων τελειῶσαι. ὅ, τε γὰρ ἁγιά- 11
cans & ſanctificati, ex vno omnes. propter quam cauſam non
ζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι, ἐξ ἑνὸς πάντες. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ
confunditur, fratres eos vocare, Dicens, Annun-
ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων, ἀπαγ- 12
tiabo nomen tuum fratribus meis, in medio eccleſiæ
γελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας
laudabo te. Et iterum, Ego ero fidens in eum.
ὑμνήσω σε. καὶ πάλιν, ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ.
& iterum, Ecce ego & pueri ‖, quos mihi dedit Deus.
‖ mei
καὶ πάλιν, ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἅ μοι ἔδωκεν ὁ θεός.
Quia ergo pueri communicauerunt carni & ſanguini,
ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος,
& ipſe conſimiliter participauit eiſdem: vt per
καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν ἵνα διὰ τοῦ 14

ρ deſtrueret eum qui habebat imperium
ʹ eos qui
ἀπαλλάττω
* totam vitam

mortem ρ aboleret robur habentem mortis, id eſt,
θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι
diabolum: Et liberaret ʹ hos quicunque timore
τὸν διάβολον· καὶ † ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ 15
mortis per * omne viuere obnoxij erant ſeruituti.
θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας.

‖ Nuſquam

‖ Non enim videlicet angelos apprehendit, ſed ſemen
οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος 16
Abrahæ apprehendit. Vnde debuit per omnia
ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα 17
fratribus ſimilari, vt miſericors fieret, & fidelis
τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται, καὶ πιστὸς

ρ vt repropitiaret delicta
ἱλάσκομαι
eo * in quo ‖ &

Pontifex ea quæ ad Deum, ρ ad expiandum peccata
ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεόν, εἰς τὸ *ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας
populi. In ʹ quo enim* paſſus eſt ipſe ‖ tentatus,
τοῦ λαοῦ. ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς *πειρασθείς, 18
ρ poteſt tentatis auxiliari.

ρ potens eſt & eis qui tentantur
πειράζω

δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

CAP. III. γ'.

Vnde, fratres ſancti, vocationis ſupercæleſtis participes,
Ὅθεν, ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, 1
conſiderate apoſtolum & pontificem confeſſionis noſtræ,
κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν
Ieſum Chriſtum, ʹ Fidelem exiſtentem facienti illum,

ʹ Qui fidelis eſt ei qui fecit

Ἰησοῦν χριστόν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, 2
ſicut & Moyſes in omni domo eius.
ὡς καὶ μωϋσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ.
Amplioris enim gloriæ iſte præ Moyſe dignus eſt habitus, quantò
πλείονος γὰρ δόξης οὗτος παρὰ μωϋσῆν ἠξίωται, καθ' ὅσον 3
ampliorem honorē habet domus *conſtruens illam.

*qui fabricauit

πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν.

‖ fabricatur
ρ qui autem

Omnis namque domus ‖ conſtruitur ab aliquo. ρ at omnia
πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος. ὁ δὲ τὰ πάντα 4
ʹ conſtruens, Deus *. Et Moyſes quidem fidelis ‖ in tota

ʹ creauit, * eſt.
‖ erat.
ρ eorum quæ dicenda erant:

κατασκευάσας, θεός. καὶ μωϋσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ 5
domo eius, tanquam famulus, in teſtimonium ρ dicendorum.
οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων.
Chriſtus verò tanquā filius in domo ſua, ʹ cuius domus ſumus

ʹ quæ

χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν 6

nos, ſi fiduciam & *gloriationem ſpei
* gloriam
ἡμεῖς, ἐάνπερ τὴν παρρησίαν καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος
vſque ad finem firmam retineamus. ‖ Ideo ſicut dicit
‖ Quapropter
7 μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν. διὸ καθὼς λέγει
ſpiritus ſanctus, Hodie ſi vocem eius audieritis,
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε,
ρ Ne obdurate corda veſtra, ſicut in exacer-
ρ Nolite obdurate
8 μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπι-
batione, ſecundùm diem tentationis in deſerto,
κρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ,
Vbi tentauerunt me patres veſtri, probauerunt me, &
9 οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με, καὶ
viderunt opera mea quadraginta annis. ʹ Ideo infenſus fui
Propter quod
10 εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ προσώχθισα
generationi huic, & dixi, Semper errant corde:
τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπα, ἀεὶ † πλανῶνται τῇ καρδίᾳ· πλανάω
ipſi autem non cognouerunt vias meas. *Vt iuraui in
ρ Quibus
11 αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου. ὡς ὤμοσα ἐν
ira mea, Si introibunt in requiem meam.
τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου.
Videte, fratres, ne ‖ quando erit in aliquo veſtrum cor
‖ fortè ſit
12 βλέπετε, ἀδελφοί, μήποτε ἔσται ἔν τινι ὑμῶν καρδία
malum, incredulitatis, ρ in diſcedere à Deo viuo.
ρ diſcedendi
πονηρὰ, ἀπιστίας, ἐν τῷ † ἀποστῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος·
ἀφίστημι
Sed adhortamini voſmetipſos per ʹ vnumquemque diem, vſque
ʹ ſingulos dies, donec
13 ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἄχρις
quo hodie cognominatur: vt non obduretur quis ex vobis *deceptione
* fallacia
οὗ τὸ σήμερον καλεῖται· ἵνα μὴ σκληρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ
peccati. Participes enim effecti ſumus Chriſti,
14 τῆς ἁμαρτίας· μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ χριστοῦ,
ſi ‖ modò initium ſubſtantiæ ρ vſque ad finem firmum
‖ tamen
ρ eius
ἐάνπερ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν
retineamus, ʹ In dici, Hodie ſi vocem
Dum dicitur,
15 κατάσχωμεν, ἐν τῷ λέγεσθαι, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς
eius audieritis, *ne obdurate corda veſtra, quemadmodū in
* nolite obdurare
αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν
‖ exacerbatione. Quidā enim audientes exacerbauerunt,
‖ illa
16 τῷ παραπικρασμῷ. τινὲς γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν,
ſed non ʹ omnes egreſſi ex Aegypto per Moyſen.
ʹ vniuerſi qui profecti ſunt
ἀλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ αἰγύπτου διὰ μωσέως.
Quibus autem infenſus eſt quadraginta annis? nonne *peccan-
* illis qui peccauerunt,
17 τίσι δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρ-
tibus, quorum ‖ corpora ceciderunt in deſerto? quibus autem iu-
‖ cadauera proſtrata ſunt
18 τήσασιν, ὧν τὰ κῶλα ἔπεσον ἐν τῇ ἐρήμῳ; τίσι δὲ † ὤ-
ὀμόω
rauit non introire in requiem ipſius, ρ ſi non
ρ niſi illis qui increduli fuerunt?
μοσε μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς
increduli? Et videmus quia non potuerunt
19 ἀπειθήσασι; καὶ βλέπομεν ὅτι οὐκ † ἠδυνήθησαν δύναμαι
introire propter incredulitatem.
εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν.

CAP. IIII. δ'.

Timeamus ergo ne ʹ quandoque relicta pollicitatione
ʹ forte
1 † Φοβηθῶμεν οὖν μήποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας φοβέομαι
introeundi in requiem eius, exiſtimetur aliquis ex vobis * de-
* deeſſe.
εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν ὑστε-
fici. Etenim ‖ ſumus euangelizati, quemadmodum
‖ & nobis nunciatum eſt,
2 ρηκέναι. καὶ γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι, καθάπερ
& ρ illi. ſed non profuit ſermo auditus illis,
ρ illis.
κἀκεῖνοι· ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους,
non admiſtis fidei ‖ audientibus.
‖ ex iis quæ audierunt.
μὴ † συγκεκραμένους τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν.
συγκεράννυμι
Ingrediemur enim in requiem * credentes, quemadmodum
* qui credidimus
3 εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς
dixit, Sicut iuraui in ira mea, ſi introibunt in
εἴρηκεν, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν
requiem meam: & quidem operibus ‖ à fundatione mundi
‖ ab inſtitutione
κατάπαυσίν μου· καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου
ρ genitis. Dixit enim ‖ alicubi de * ſeptima ſic,
ρ perfectis.
‖ in quodam loco
* die
4 γενηθέντων· εἴρηκε γάρ που περὶ τῆς ἑβδόμης οὕτως,
Et requieuit Deus in die ſeptima ab omnibus
καὶ κατέπαυσεν ὁ θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν
operibus ſuis. Et in iſto rurſum, Si introibunt
5 ἔργων αὐτοῦ. καὶ ἐν τούτῳ πάλιν, εἰ εἰσελεύσονται
in requiem meam. Quoniam ergo ſupereſt
6 εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεταί
quoſdam introire in illam, & ‖ ipſi prius annuntiatione moniti
‖ ij quibus prioribus annuntiatum eſt
τινας εἰσελθεῖν εἰς αὐτήν, καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες
non introierūnt propter incredulitatem. Iterum quendā terminat
7 οὐκ εἰσῆλθον δι' ἀπείθειαν· πάλιν τινὰ ὁρίζει
diem, hodie, in Dauid, ρ dicens, Poſt tantum ‖ tempus,
ρ dicendo.
‖ temporis,
ἡμέραν, σήμερον, ἐν δαβίδ, λέγων, μετὰ τοσοῦτον χρόνον,
ſicut * dictum eſt, Hodie ſi vocem eius audieritis, ‖ ne ob-
* ſuprà
‖ nolite obdurare
καθὼς εἴρηται, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκλη-
durate corda veſtra. ρ Si enim eis Ieſus requiem
ρ Nam
8 ρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰ γὰρ αὐτοὺς ἰησοῦς κατέ-
præſtitiſſet, ʹ non vtique de alia loqueretur poſt * hac die.
ʹ nunquam
* hac
παυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας.
Itaque relinquitur ſabbatiſmus populo Dei.
9 ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ.
‖ Nam ingreſſus in requiem eius, etiam ipſe requie-
‖ Qui enim eſt
10 ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέ-
παυσεν

quieuit ab operibus suis, sicut à proprijs Deus.
παυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτῶ, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ θεός.
Festinemus Festinemus ergo ingredi in illam requiem, vt
σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα 11
ne in idipsum quis exemplum incidat incredulitatis.
μὴ ἐν τῶ αὐτῶ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας.
πίπτω Viuus enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior super
sermo est omni gladio ancipiti,
ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ 12
omnem gladium ancipitem, & pertingens vsque ad diuisionem
πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διικνούμενος ἄχρι μερισμοῦ
animæque ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, &
ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ
discretor cogitationum & intentionum cordis.
κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας.
vlla Et non est creatura inuisibilis in cõspectu eius: omnia autem nuda &
καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ· πάντα δὲ γυμνὰ καὶ 13
sunt aperta eculis eius, ad quem nobis sermo.
τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος.
Habentes ergo pontificem magnum penetrantem cælos,
ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς, 14
Iesum filium Dei, teneamus confessionem.
Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας.
qui possit Nonenim habemus pontificem non potentem compati
οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι 15
pro similitudine infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia iuxta
ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα καθ'
similitudinem absque peccato. Adeamus ergo cum
ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. προσερχώμεθα οὖν μετὰ 16
fiducia throno gratiæ, vt accipiamus misericordiã, &
παῤῥησίας τῶ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον, καὶ
ad thronum consequamur gratiam inueniamus in opportunum auxilium.
auxilio opportuno
χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν.

CAP. V. ε.

Omnis namque pontifex ex hominibus assumptus, pro
Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος, ὑπὲρ 1
in iis, sunt hominibus constituitur ea quæ ad Deum, vt offerat donaque
ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεὸν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε
sacrificia Qui condolere possit iis qui ignorãt & errant, & victimas pro peccatis. Mensurate pati po-
καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν· μετριοπαθεῖν δυνά- 2
tens ignorantibus & erantibus, quoniam & ipse circun-
μενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περι-
πλανάω datus est infirmitatem. Et propter hæc debet, quemadmodũ pro
κειται ἀσθένειαν· καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει καθὼς περὶ 3
populo, ita etiam pro semetipso offerre pro peccatis.
τοῦ λαοῦ, οὕτω καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν.
Nec qui vocatur Et non sibi ipsi quisquam sumit honorem, sed vocatus
καὶ οὐχ ἑαυτῶ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ καλού- 4
sua à Deo, tanquam & Aaron. Sic &
μενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθάπερ καὶ ὁ ἀαρών· οὕτω καὶ ὁ 5
clarificauit, vt pontifex fieret Christus non semetipsum glorificauit fieri pontificem, sed locu-
qui est χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλή-
tus ad eum, Filius meus es tu, ego hodie genui te.
σας πρὸς αὐτὸν, υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε·
loco Quemadmodũ & in alio dicit, Tu sacerdos in æternum, secun-
γεννάω καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει, σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα, κατὰ 6
que eum qui possit saluum facere dùm ordinem Melchisedec. Qui in diebus
τὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ. ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς 7
carnis suæ precesque & supplicationes ad potentem
σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον
seruare illum à morte, cum clamore valido, & lachrymis
σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς, καὶ δακρύων
est offerens, & exauditus pro reuerentia.
προσενέγκας, καὶ εἰσακουσθεὶς ὑπὸ τῆς εὐλαβείας·
Et quanuis existẽs filius, didicit ex iis quæ passus est, obedientiam:
καίπερ ὢν υἱὸς, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν· 8
Et consummatus, factus est obtemperantibus sibi omnibus cau-
καὶ τελειωθεὶς, ἐγένετο τοῖς ὑπακούσιν αὐτῷ πᾶσιν αἴ- 9
sa salutis æternæ: Appellatus à Deo
τιος σωτηρίας αἰωνίου· προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ 10
pontifex iuxta ordinem Melchisedec. De quo multus
ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ. περὶ οὗ πολὺς 11
grandis nobis sermo & difficilis interpretatu dicere, quoniam segnes facti estis
ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ δυσερμήνευτος λέγειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε
ininterpretabilis ad dicendum: imbecilles ad audiendum: Etenim debentes esse magistri propter
ταῖς ἀκοαῖς. καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ 12
cùm deberetis tempus, rursum opus habetis ad docendum vos quæ
indigetis vt doceamini sint τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τίνα τὰ
elementa initij oraculorum Dei, & facti estis opus
στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ θεοῦ, καὶ γεγόνατε χρείαν
exordij sermonum quibus habentes lacte, & non solido cibo. Omnis enim
ἔχοντες γάλακτος, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. πᾶς γὰρ ὁ 13
sit qui est parnulus participes lactis, expers sermonis iustitiæ: infans
μετέχων γάλακτος, ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης· νήπιος
enim est. Perfectorum autem est solidus cibus, per
γάρ ἐστι. τελείων δὲ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφὴ, τῶν διὰ τὴν 14
habitum sensus exercitatos habentium ad discretionẽ
ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἔχόντων πρὸς διάκρισιν
bonique ac mali.
καλοῦ τε καὶ κακοῦ.

CAP. VI. ς.

Ideo intermittentes initij Christi sermonem, ad per- Quapropter inchoationis
Διὸ ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειό- 1
fectionem feramur, non rursum fundamentum iacientes pœni-
τητα φερώμεθα, μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετα-
tentiæ à mortuis operibus, & fidei ad Deum
νοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ πίστεως ἐπὶ θεόν,
Baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum, resurre- ac
βαπτισμῶν διδαχῆς, ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀνασά- 2
ctionisque mortuorum, & iudicij æterni.
σεώς τε νεκρῶν, καὶ κρίματος αἰωνίου.
Et hoc faciemus, si quidem permiserit Deus.
καὶ τοῦτο ποιήσομεν, ἐὰν περιτρέπῃ ὁ θεός.
Impossibile enim semel illustratos, gustantesque est eos qui
ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε 4
donum cæleste, & participes factos spi- sunt illuminati, gustauerunt etiam
τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου, καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύ- 5
ritus sancti, Et spulchrum gustantes Dei verbum, facti sunt
ματος ἁγίου, καὶ καλὸν γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα, gustauerunt nihilominus bonum
virtutésque futuri seculi: Et prolapsos, venturi
δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος· καὶ παραπεσόντας, 6 prolapsi sunt,
rursus renouari ad pœnitentiam, rursum crucifigẽtes sibimetipsis
πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς
filium Dei, & ostentui habentes.
τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ παραδειγματίζοντας.
Terra enim bibens super se sæpè venientem
γῆ γὰρ ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον 7
imbrem, & generans herbam opportunam illis per quos & à quibus
ὑετὸν, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὐθετον ἐκείνοις δι' οὓς καὶ
colitur, accipit benedictionem à Deo.
†γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ θεοῦ· γεωργέω
Præferens autem spinas ac tribulos, reproba- est,
ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος, καὶ 8
maledictioni proxima, cuius finis in combustionem. maledicto consummatio
κατάρας ἐγγὺς· οὗ τὸ τέλος εἰς καῦσιν.
Confidimus autem de vobis, dilecti meliora, & dilectissimi,
πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν, ἀγαπητοὶ, τὰ κρείττονα καὶ 9
proxima saluti, si & ita loquimur. vicinioria tametsi
ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτω λαλοῦμεν·
Non enim iniustus Deus, obliuisci operis vestri, & vt obliuiscatur
οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θεὸς, ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τοῦ 10
laboris dilectionis quam ostendistis in nomen ipsius, qui nomine
κόπου τῆς ἀγάπης ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οἵτι-
ministrastis sanctis, & ministrantes. ministratis,
νες ἐδιακονήσατε τοῖς ἁγίοις, καὶ διακονοῦντες.
Cupimus autem vnusquisque vestrum eandem
ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι 11
studium, ad expletionem solicitudinem,
σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος ἄχρι τέλους·
Vt non segnes efficiamini, imitatores antẽ illorum per fidem & verum
ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως καὶ 12
longanimitatem hæreditantium promissiones. eorum qui fide & patientia hæreditabunt
μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας.
Namque Abrahæ pollicitus Deus, quoniam per neminem promittens
τῶ γὰρ ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ θεὸς, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς
habuit maiorem iurare, iurauit per semetipsum, Dicens, certè per quem
εἶχε μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ, λέγων, εἰ μὴν iuraret, Nisi
14 εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθυνῶν πληθυνῶ σε· benedicens, benedicam te, & multiplicans multiplicabo te.
Et sic longanimiter ferens, adeptus est repromissionem.
καὶ οὕτω μακροθυμήσας ἐπετύχε τῆς ἐπαγγελίας. ὀμνύω
Homines quidem enim per maiorem iurant, & omnis sui
16 ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσι, καὶ πάσης
ipsis controuersiæ finis, ad confirmationem, iuramentum. eorum est
αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας, εἰς βεβαίωσιν, ὁ ὅρκος.
In quo abundantius volens Deus ostendere hæ-
ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κλη- 17
redibus pollicitationis immobilitatem consilij sui, interposuit iusiurandum:
ρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, est
interuenit iuramento: Vt per duas res immobiles, fortissimum solatium
ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ· ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, 18
in quibus impossibile mentiri Deum, fortem consolationem habeamus qui confugimus ad tenendam
ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεὸν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν
confugientes obtinere propositam spem.
οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος·
Quam sicut ancoram habemus animæ tutamque ac firmam,
ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν, 19
& ingredientem ad interius velaminis. incedentem vsque interiora
καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος·
Vbi præcursor pro nobis introiuit Iesus, secundùm
ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς, κατὰ τὴν 20
ordinem Melchisedec pontifex factus in æternum.
τάξιν μελχισεδέκ ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

CAP. VII. ζ.

Hic enim Melchisedec, rex Salem, sacerdos Dei
Οὗτος γὰρ ὁ μελχισεδέκ, βασιλεὺς σαλὴμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ 1
summi, occurrens Abrahæ regresso à cæde regum, & benedicens ei: Cui & decimas
τοῦ ὑψίστου, ὁ συναντήσας ἀβραὰμ ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων, καὶ εὐλογήσας αὐτὸν, ᾧ καὶ δεκάτην
V 3 ἀπὸ

ab omnibus partitus est Abraham. primùm quidem interpretatus
ἀπὸ πάντων † ἐμέρισεν ἀβραάμ· πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενος
rex iustitiæ, deinde autem & rex Salem, quod est,
βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς σαλήμ, ὅ ἐστι,
rex pacis: Sine patre, sine matre, sine genealogia,
βασιλεὺς εἰρήνης· ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, 3
neque initium dierum, neque vitæ finem habens: assimilatus
μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων· ἀφωμοιωμένος
autem filio Dei, manet sacerdos in perpetuum.
δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. *
Intuemini autem quantus hic sit, cui & decimas Abraham dedit
θεωρεῖτε δὲ πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην ἀβραὰμ ἔδωκεν 4
ex manubiis ille patriarcha. Et illi quidem de
ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης. καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν 5
filiis Leui sacerdotium accipientes, mandatum habent *de-
υἱῶν λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, ἐντολὴν ἔχουσιν ἀπο-
cimare populum secundum legem, id est, fratres
δεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστι, τοὺς ἀδελφοὺς
suos, quanquam egressos ex lumbo Abrahæ.
αὐτῶν, καίπερ * ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος ἀβραάμ.
Ille autē non genealogizatus ex eis, *decimauit A-
ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, δεδεκάτωκε τὸν ἀ- 6
braham, & habentem repromissiones benedixit.
βραάμ, καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκε.
Sine autem omni contradictione, minus à præstan-
χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείτ- 7
tiore benedicitur. Et hîc quidem decimas morientes
τονος εὐλογεῖται. καὶ ὧδε μὲν δεκάτας ἀποθνήσκοντες 8
homines accipiunt: ibi autem testatione dictus, quia viuit.
ἄνθρωποι λαμβάνουσιν· ἐκεῖ δὲ μαρτυρούμενος, ὅτι ζῇ.
Et, (vt verbum dicere) per Abraham, & Leui decimas ac-
καὶ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, διὰ ἀβραάμ, καὶ λευὶ ὁ δεκάτας λαμ- 9
cipiens decimatus est. Adhuc enim in lumbo
βάνων * δεδεκάτωται. ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ 10
patris erat, quando obuiauit ei Melchisedec.
πατρὸς ἦν, ὅτε συνήντησεν αὐτῷ ὁ μελχισεδέκ.
Si quidem ergo consummatio per Leuiticum sacerdotium erat,
εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς λευιτικῆς ἱερωσύνης ἦν, ὁ 11
(populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc opus secundùm
λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτητο· τίς ἔτι χρεία κατὰ τὴν
ordinem Melchisedec, alium surgere sacerdotem, & non secundùm
τάξιν μελχισεδὲκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν
ordinem Aaron dici? Translato enim
τάξιν ἀαρὼν λέγεσθαι; μετατιθεμένης γὰρ τῆς 12
sacerdotio, ex necessitate & legis translatio fit.
ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται.
In quē enim dicuntur hæc, tribus alterius particeps fuit, de qua
ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς 13
nullus attendit altari. Manifestum enim
οὐδεὶς † προσέσχηκε τῷ θυσιαστηρίῳ. πρόδηλον γὰρ 14
quòd ex Iuda ortus sit Dominus noster: in quam tribum
ὅτι ἐξ ἰούδα * ἀνατέταλκεν ὁ κύριος ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν
nihil de sacerdotio Moyses locutus est. Et am-
οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης μωσῆς ἐλάλησε· καὶ περισσό- 15
plius adhuc manifestum est, si secundùm similitudinem Melchise-
τερον ἔτι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα μελχισε-
dec exurgat sacerdos alius: Qui non secundùm legem
δὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος· ὃς οὐ κατὰ νόμον 16
mandati carnalis factus est, sed secundùm virtutem vitæ
ἐντολῆς σαρκικῆς γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς
insolubilis. Contestatur enim, Quoniā tu sacerdos in
ἀκαταλύτου· μαρτυρεῖ γὰρ, ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν 17
æternum secundùm ordinem Melchisedec. Abrogatio quidem
αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ. ἀθέτησις μὲν 18
enim fit præcedentis mandati, propter eius infirmitatem &
γὰρ γίνεται προαγούσης ἐντολῆς, διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ
inutilitatem. Nihil enim perfecit lex: intro-
ἀνωφελές. οὐδὲν γὰρ † ἐτελείωσεν ὁ νόμος, ἐπεισα- 19
ductio verò melioris spei, per quam proximamus Deo.
γωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ θεῷ.
Et quatenus non sine iureiurando: (hi quidē enim sine
καὶ καθ' ὅσον οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας· οἱ μὲν γὰρ χωρὶς 20
iureiurando sunt sacerdotes facti: Hic autē cum iure-
ὁρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες· ὁ δὲ μετὰ ὁρκω- 21
iurando per dicentem ad illum, Iurauit Dominus, & non
μοσίας, διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτὸν, ὤμοσε κύριος, καὶ οὐ
pœnitentia ducetur: tu sacerdos in æternum, secundùm ordinem
* μεταμεληθήσεται, σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν
Melchisedec.) In tantum præstantioris testamenti factus est
μελχισεδέκ. κατὰ τοσοῦτον κρείττονος διαθήκης γέγονεν 22
sponsor Iesus. Et illi quidem plures sunt facti sacerdotes,
ἔγγυος ἰησοῦς. καὶ οἱ μὲν πλείονές εἰσι γεγονότες ἱερεῖς, 23
propter morte prohiberi permanere: Hic autē propter
διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν· ὁ δὲ, διὰ τὸ 24
manere eum in æternum, sempiternum habet sacerdotium.
μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην·
Vnde & saluare in perpetuum potest accedentes
ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται τοὺς προσερχομένους 25
per ipsum Deo: semper viuens ad interpellandum pro eis.
δι' αὐτοῦ τῷ θεῷ πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν.
Talis enim nobis decebat pontifex, sanctus, innocens, impollu-
τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεὺς, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαν- 26

omnium diuisit; qui interpretatur; μερίζω; * ἐν ᾧ ὅτι καὶ τοῦ ἀβραὰμ προετιμήθη; fit; de præcipuis; decimas sumere à populo; à fratribus suis; & ipsi exierint de lumbis; ἐξέρχομαι; Cuius autem generatio non annumeratur in; *decimas sumpsit ab; hunc qui habebat; vlla; quod est; *meliore; contestatur; ita dictum sit); qui *accepit; lumbis; δεκατόω; * necessarium fuit; necesse est vt; * fiat.; quo; de alia tribu est; altario præsto fuit.; * est; † προσέχω; * ἀνατέλλω; sacerdotibus; es; Reprobatio; * ad perfectum adduxit; τελειόω; ad Deum.; quantum est; (alij; * cum quidixit; pœnitebit eum; es; μεταμελέομαι; melioris; * alij; idcirco quòd; prohiberentur; eo quòd maneat; * semet; ad Deum:; nobis.; vt nobis esset

tus, segregatus à peccatoribus, & excelsior
τος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν
cælis factus: Qui non habet quotidie necessitatem
27 οὐρανῶν γενόμενος· ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγκην,
(quemadmodum sacerdotes) priùs pro *propriis peccatis ho-
ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυ-
stias offerre, deinde populi. hoc enim fecit semel,
σίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ. τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ,
seipsum offerens. Lex enim homines constituit
28 ἑαυτὸν ἀνενέγκας. ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν
pontifices, habentes infirmitatem: sermo autem iurisiurandi *eius quod
ἀρχιερεῖς, ἔχοντας ἀσθένειαν· ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς
post legem, filium in æternum perfectum.
μετὰ τὸν νόμον, υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα † τετελειωμένον.

* suis delictis; pro; offerendo.; sacerdotes; * qui est; τελειόω.

CAP. VIII. η.

Capitulum autem super dictis, Talem habemus
1 Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοιοῦτον ἔχομεν
pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis
ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης
in cælis: Sanctorum minister, & tabernaculi
2 ἐν τοῖς οὐρανοῖς· τῶν ἁγίων λειτουργὸς, καὶ τῆς σκηνῆς
veri, quod fixit Dominus, & non homo.
τῆς ἀληθινῆς, ἣν * ἔπηξεν ὁ κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος.
Omnis enim pontifex ad offerendum muneraque & hostias con-
3 πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας κα-
stituitur: vnde necesse habere aliquid & hunc quod offerat.
θίσταται· ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον ὃ προσενέγκῃ.
Si quidem enim esset super terram, nec vtique esset sacerdos, *existentibus
4 εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἦν ἱερεὺς, ὄντων τῶν
sacerdotibus offerentibus secundùm legem munera:
ἱερέων τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶρα·
Qui exemplari & vmbra deseruiunt cælestium:
5 οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων·
sicut responso edoctus est Moyses, futurus absoluere tabernaculū,
καθὼς * κεχρημάτισται μωυσῆς μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν,
Vide (enim inquit) facies omnia secundùm exemplar ostensum
ὅρα γάρ φησι, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν † δειχθέντα
tibi in monte. Nunc autem *excellentius sortitus est
6 σοι ἐν τῷ ὄρει. νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τέτυχε
ministerium, quanto melioris est testamenti mediator, quod in
λειτουργίας, ὅσῳ κρείττονός ἐστι διαθήκης μεσίτης, ἥτις ἐπὶ
melioribus repromissionibus sancitum est. Si enim prius
7 κρείττοσιν ἐπαγγελίαις * νενομοθέτηται. εἰ γὰρ ἡ πρώτη
illud esset inculpabile, non vtique secundi inquireretur locus:
ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος.
Vituperans enim eos, dicit, Ecce dies venient, dicit
8 μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς λέγει, ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει
Dominus, & consummabo super domum Israel, & super domum
κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον
Iuda testamentum nouum: Non secundùm testamentum
9 ἰούδα διαθήκην καινήν· οὐ κατὰ τὴν διαθήκην
quod feci patribus eorum in die *apprehendente me
ἣν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς
manum eorum, educere illos de terra Ægypti: quoniam ipsi
χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς αἰγύπτου· ὅτι αὐτοὶ
non permanserunt in testamento meo, & ego neglexi eos,
οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ † ἠμέλησα αὐτῶν,
dicit Dominus. Quia hoc testamentum quod disponam
10 λέγει κύριος. ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη ἣν διαθήσομαι
domui Israel post dies illos, dicit Dominus, Dans
τῷ οἴκῳ ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος, διδοὺς
leges meas in mentem eorum, & in corde eorum
νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν
superscribam eas: & ero eis in Deum, & ipsi erunt
ἐπιγράψω αὐτούς· καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς θεὸν, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί
mihi in populum: Et non *docebunt vnusquisque sci-
11 μοι εἰς λαόν. καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πο-
uem suum, & vnusquisque fratrem suum, dicens, Cognosce
λίτην αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων, γνῶθι
Dominum: quoniā omnes scient me, à paruo eorum vsque ad
τὸν κύριον· ὅτι πάντες εἰδήσουσί με, ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν ἕως
magnum eorum: Quia propitius ero *iniustitiis eorum, &
12 μεγάλου αὐτῶν· ὅτι ἵλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν, καὶ
peccatorum eorum, & iniquitatum eorum non memorabor adhuc.
τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι.
In dicere nouum, veterauit prius. at
13 ἐν τῷ λέγειν καινὴν, * πεπαλαίωκε τὴν πρώτην. τὸ δὲ
antiquatum & senescens, prope * euanescentiam.
παλαιούμενον καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

ea quæ dicuntur; πηγνύω καὶ πήγνυμι; est; ergo; * cùm essent qui offerrent; responsum est Moysi, cùm consummaret; χρηματίζομαι; facito; quod est; δείκνυμι; melius; &; Nam; νομοθετέω; culpa vacasset; illa qua apprehendi; vt educerem; ἀμελέω; est; Dando; * docebit; proximum; minore; maiorem; * iniquitatibus; iam; Dicendo autem; παλαιόω; quod autem antiquatur & senescit; * interitum est.

CAP. IX. θ.

Habuit quidem ergo & prius tabernaculum iustificationes cul-
1 Εἶχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη σκηνὴ δικαιώματα λα-
turæ, illudque Sanctum mundanum. Tabernaculum enim ap-
2 τρείας, τό, τε ἅγιον κοσμικόν. σκηνὴ γὰρ * κατε-
paratum est primum, in quo candelabra, & mensa, & pro-
σκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρό-
positio panum, quæ dicitur Sancta. Post autem secundum
3 θεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται ἁγία. μετὰ δὲ τὸ δεύτερον
velamentum, tabernaculum, dictum Sancta sanctorum.
καταπέτασμα, σκηνὴ, ἡ λεγομένη ἅγια ἁγίων·

& ; seculare; factum; κατασκευάζω; * erant; quod dicitur

Aureum habens thuribulum, & arcam testa-
χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς δια 4
menti circuntectam vndique auro, in qua vrna
θήκης * περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος
aurea, habens manna, & virga Aaron ‖germinata,
χρυσῆ, ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα,
& tabulæ testamenti. Super ℘autem eam 'Cheru-
καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης· ὑπεράνω δὲ αὐτῆς χερου- 5
bim gloriæ, obumbrantia propitiatorium. de quibus non est
βὶμ δόξης, κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον· περὶ ὧν οὐκ ἔστι
modò dicendum per *parte. His verò ita com-
νῦν λέγειν κατὰ μέρος. τούτων δὲ οὕτω κατε- 6
positis, in quidem priori tabernaculo semper
σκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διὰ παντὸς
introibant sacerdotes, ‖cultus consummantes.
εἰσίασιν οἱ ἱερεῖς, τὰς λατρείας ἀπιτελοῦντες.
In autem secundo, semel in anno solus ponti-
εἰς δὲ τὴν δευτέραν, ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιε- 7
fex, non sine sanguine, quem offert pro ℘suis ipsius &
ρεὺς, οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῆς τοῦ
populi 'ignorantiis. Hoc significante Spiritu
λαοῦ ἀγνοημάτων. τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ 8
sancto, nondum propalatam esse sanctorum viam, adhuc priore
ἁγίου, μήπω † πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν, ἔτι τῆς πρώτης
tabernaculo habente statum. Quæ parabola * in hoc
σκηνῆς ἐχούσης στάσιν· ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν 9
tempus præsens, iuxta ‖quod munera que & hostiæ of-
καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα, κατὰ ὃν δῶρά τε καὶ θυσίαι προσ-
feruntur, ℘ non 'possunt iuxta conscientiam * perficere
φέρονται, μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν
cultorem: Solummodo in cibis & ‖potibus, & va-
λατρεύοντα, μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι καὶ διά- 10
riis baptismatibus, & iustitiis carnis, vsque ad tempus
φοροις βαπτισμοῖς, καὶ δικαιώμασι σαρκὸς, μέχρι καιροῦ
correctionis impositis. Christus autem ℘ adueniens
διορθώσεως ἐπικείμενα. χριστὸς δὲ παραγενόμενος 11
pontifex futurorum bonorum, per ‖maius &
ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ
perfectius tabernaculum, non manu factum, id est, non huius
τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τούτεστιν, οὐ ταύτης
creationis, Neque per sanguinem hircorum * & vitulorum,
τῆς κτίσεως· οὐδὲ δι' αἵματος τραγων καὶ μοσχων, 12
‖per autem proprium sanguinem introiuit semel in Sancta,
διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια,
℘ æternam redemptionem inueniens. Si enim sanguis
αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος. εἰ γὰρ τὸ αἷμα 13
taurorum & hircorum, & cinis vitulæ ‖aspergens
ταύρων καὶ τραγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως † ῥαντίζουσα τοὺς
inquinatos, sanctificat ad carnis emundationem:
κεκοινωμένους, ἁγιάζει πρὸς τὴν σαρκὸς καθαρότητα·
Quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum *æter-
πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ χριστοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰω- 14
num semetipsum obtulit ‖inuulnatum Deo, ℘ purgabit
νίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ θεῷ, καθαριεῖ τὴν
conscientiam nostram à mortuis operibus, ad seruiendum Deo
συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ
viuenti? Et propter hoc testamenti noui mediator est, vt
ζῶντι; καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστὶν, ὅπως 15
morte intercedente, in redemptione earũ quæ * sub priori testa-
θανάτου γενομένου, εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διά-
mento ‖ transgressionum, repromissionem accipiant ‖ vocati,
θήκῃ παραβάσεων, τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι,
æternæ hæreditatis. Vbi enim testamentum *, mor-
τῆς αἰωνίου κληρονομίας. ὅπου γὰρ διαθήκη, θά- 16
tem necesse ferri testatoris: Testamẽtum
νατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου· διαθήκη 17
enim in mortuis ratum, quandoquidem nunquam valet dum viuit
γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μήποτε ἰσχύει ὅτε ζῇ ὁ
'testator. Vnde nec primum * sine sanguine
διαθέμενος. ὅθεν οὐδὲ ἡ πρώτη χωρὶς αἵματος 18
dedicatum est. ‖Expositio enim omni mandato
* ἐγκεκαίνισται. λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς 19
℘ secundùm legem à Moyse vniuerso populo, accipiens sanguinem
κατὰ νόμον ὑπὸ μωϋσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα
vitulorum & hircorum cum aqua, & lana coccinea, & hys-
τῶν μόσχων καὶ τραγων μετὰ ὕδατος, καὶ ἐρίου κοκκίνου, καὶ ὑσ-
sopo, ipsum quoque librum, & omnem populum aspersit,
σώπου, αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐρράνησε,
Dicens, Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad
λέγων, τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ἧς ἐνετείλατο πρὸς 20
vos Deus. Etiam tabernaculũ autem, & omnia
ὑμᾶς ὁ θεός. καὶ τὴν σκηνὴν δὲ, καὶ πάντα τὰ 21
vasa ministerij, sanguine similiter aspersit.
σκεύη τῆς λειτουργίας, τῷ αἵματι ὁμοίως ἐρράνησε.
Et pene in sanguine omnia mundantur secundùm
καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν 22
legem, & sine sanguinis effusione non fit remissio.
νόμον, καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις.
Necesse ergo 'ipsa quidem exemplaria 'eorũ quæ in cælis,
ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, 23
his mundari. ipsa autem cælestia, melioribus hostiis
τούτοις καθαρίζεσθαι· αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια κρείττοσι θυσίαις

‖pro istis. Non enim in manufacta sancta introiit
24 παρὰ ταύτας. οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ℘ Iesus,
℘ Christus, exemplaria verorum, sed in ipsum cælum,
ὁ χριστὸς, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν, ‖vt * appareat
‖nunc * apparere vultui Dei pro nobis,
νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν.
Neque vt sæpè offerat semetipsum, quemadmodum pontifex
25 οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτὸν, ὡς ὁ ἀρχιερεὺς
intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno:
εἰσέρχεται εἰς τὰ ἅγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ·
Alioquin oportebat eum frequenter pati ‖à constitutione
26 ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς ‖ab origine
mundi: nunc autem semel in consummatione seculorum, ad destitu-
κόσμου. νῦν δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέ-
tionem peccati, per hostiam suam apparuit.
τησιν ἁμαρτίας, διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ † πεφανέρωται. φανερόω
Et quemadmodum statutum est hominibus semel mo-
27 καὶ καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθα-
ri, post autem hoc iudicium: Sic & Christus semel
28 νεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις· οὕτω καὶ ὁ χριστὸς ἅπαξ
oblatus ℘, ad multorum ‖tollere peccata, ex se- ℘ est
προσενεχθεὶς, εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας, ὀκ δευ- ‖exhauriendà
cundo sine peccato * videbitur se expectantibus, * apparebit
τέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις,
in salutem.
εἰς σωτηρίαν.

CAP. X. i.

Vmbram enim habens lex futurorum bonorum, non
1 Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ
ipsam imaginem rerum, per singulos annos eisdẽ ipsis
αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, κατ' ἐνιαυτὸν τοῖς αὐτοῖς
hostiis quas offerunt ‖in assiduum, nunquam potest ‖indesinenter
θυσίαις ἃς προσφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκὲς, οὐδέποτε δυνα- ℘ perfectos facere
accedentes ℘ perficere: Alioquin vtique cessassent
2 ται τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι· ἐπεὶ ἂν ἐπαύσαντο
'oblatæ, propter nullam * habere vltrà conscientiam 'offerritideo
προσφερόμεναι, διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἔτι συνείδησιν quod * haberent
‖peccatorum, cultores semel ℘ mundates: ‖peccati,
ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας, ἅπαξ κεκαθαρμένους· ℘ mundati:
Sed in ipsis recommemoratio peccatorum per singulos annos '. fit.
3 ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτόν.
Impossibile enim *, sanguinem taurorum & hircorum ‖auferre * est, sanguine
4 ἀδύνατον γὰρ, αἷμα ταύρων καὶ τραγων ἀφαιρεῖν ‖auferri
peccata. Ideo ingrediens in mundum, dicit, Hostiam
5 ἁμαρτίας. διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον, λέγει, θυσίαν
& oblationem ℘ non 'voluisti, corpus autem aptasti mihi: ℘ noluisti,
καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ † κατηρτίσω μοι. καταρτίζω
Holocautomata & pro peccato non 'approbasti: 'tibi placuerunt
6 ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας·
Tunc dixi, Ecce venio, (in capite libri scriptum est de
7 τότε εἶπον, ἰδοὺ ἥκω, (ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ
me) * ad faciendum, Deus, voluntatem tuam. * vt faciam
ἐμοῦ,) τοῦ ποιῆσαι, ὁ θεὸς, τὸ θέλημά σου.
Superius dicens, Quia ‖hostiam, & oblationem, & holocau- ‖hostias, & obla-
8 ἀνώτερον λέγων, ὅτι θυσίαν, καὶ προσφορὰν, καὶ ὁλοκαυ- tiones,
tomata, & pro peccato noluisti, nec ℘ approbasti, ℘ placita sunt tibi
τώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας, οὐδὲ ἀδόκησας,
(quæ secundùm legem offeruntur:) Tunc dixi, Ecce
9 ἅτινες κατὰ τὸν νόμον προσφέρονται)· τότε εἴρηκεν, ἰδοὺ
venio, ad faciendum, Deus mi, voluntatem tuam: auferit vt faciam,
ἥκω τοῦ ποιῆσαι, ὁ θεός μου, τὸ θέλημά σου· ἀναιρεῖ τὸ
primum, vt * secundum statuat. In qua voluntate * sequens
πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ· ἐν ᾧ θελήματι
sanctificati sumus, per oblationem corporis Iesu
† ἡγιασμένοι ἐσμὲν, διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος ἰησοῦ ἁγιάζω
Christi semel. Et omnis quidem sacerdos ‖stat ‖ præsto est
11 χριστοῦ ἐφάπαξ. καὶ πᾶς μὲν ἀρχιερεὺς ἕστηκε
quotidie ministrans, & easdem sæpè offerens
καθ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων
hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata:
θυσίας, ἅτινες οὐδέποτε δυνάσθαι περιελεῖν ἁμαρτίας·
Hic autem vnam pro peccatis offerens hostiam,
12 αὐτὸς δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν, ℘ sedet
in sempiternum ℘ sedis in dextera Dei: * Reliquum ℘ Decætero
εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ. τὸ λοιπὸν τίθημι
13 expectans, donec ponantur inimici eius scabellum
ἐκδεχόμενος, ἕως * τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν
pedum eius. Vna enim oblatione consummauit in
14 ποδῶν αὐτοῦ. μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς
sempiternum sanctificatos. Contestatur autẽ * nobis * nos
15 τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. μαρτυρεῖ δὲ ἡμῖν
& Spiritus sanctus. ‖ post enim prædixisse, ‖ Postquàm enim
καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· μετὰ γὰρ τὸ προειρηκέναι, dixit,
Hoc Testamentum quod ‖pacisceor ad illos post ℘ autem ‖testabor
16 αὕτη ἡ διαθήκη ἣν † διαθήσομαι πρὸς αὐτοὺς μετὰ τὰς διατίθημι
dies illos, dicit Dominus, * dans leges meas in cordibus * dando
ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος, διδοὺς νόμους μου ἐπὶ καρδίας
eorum, & in mentibus eorum superscribam eas:
αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῶν διανοιῶν αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτοὺς·
Et peccatorum eorum, & iniquitatum eorum ‖ non ‖ iam
17 καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ

μνη-

a.c

recordabor amplius. Vbi autem remissio horum: non iam * oblatio
μνησθῶ ἔτι. ὅπου δὲ ἄφεσις τούτων, οὐκ ἔτι προσφορὰ 18

‖ fiduciam

pro peccato: Habentes itaque, fratres, ‖ libertatem in
περὶ ἁμαρτίας. ἔχοντες οὖν, ἀδελφοί, παῤῥησίαν εἰς 19

℘ Christi,

introitum sanctorum in sanguine ℘ Iesu, Quam ini-
τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι ἰησοῦ, ἣν ἐνεκαί- 20

nouam

tiauit nobis viam * recentem & viuentem per vela-
νισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπετάσ-
men, id est, carnem suam, Et sacerdotem magnum
ματος, τουτέστι, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἱερέα μέγαν 21
super domum Dei, Accedamus cum vero
ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, προσερχώμεθα μετὰ ἀληθινῆς 22
corde in plenitudine fidei, aspersi corda
καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, ἐῤῥαντισμένοι τὰς καρδίας
à conscientia mala, & abluti corpus aqua
ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, καὶ λελουμένοι τὸ σῶμα ὕδατι

* nostræ

munda, Teneamus confessionem spei * indecli-
καθαρῷ, κατέχωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος ἀ- 23

‖ est qui repromisit)

nabilem: (fidelis enim ‖ pollicitus. Et consideremus
κλινῆ, πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος, καὶ κατανοῶμεν 24

℘ inuicem

℘ alij alios in prouocationem charitatis, & bonorum operum:
ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης, καὶ καλῶν ἔργων·
Non deserentes collectionem nostram ipsorum,
μὴ ἐγκαταλείποντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν, 25

' consuetudinis est
* consolantes:

sicut 'mos quibusdam, sed *adhortantes: & tanto
καθὼς ἔθος τισίν, ἀλλὰ παρακαλοῦντες· καὶ τοσούτῳ
magis quanto videritis appropinquantem diem.
μᾶλλον ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζουσαν τὴν ἡμέραν.

‖ Voluntariè
℘ acceptam

‖ Vltrò enim peccantibus nobis post ℘ accepisse notitiam
ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν 26
veritatis, non iam pro peccatis relinquitur hostia:
τῆς ἀληθείας, οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία·

' quæ consumptura est

Terribilis autē quædā expectatio iudicij, & ignis æmulatio, 'deuorare
φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος, ἐσθίειν 27
futuri aduersarios. Irritam faciens quis legem
μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. ἀθετήσας τις νόμον 28

* vlla miseratione

Moysi, sine *miserationibus in duobus vel tribus testibus
μωυσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν

‖ magis
℘ deteriora merēri supplicia, qui
ἀξιόω
' conculcauerit,
* pollutū duxerit,
ἡγέομαι

moritur: Quantò ‖ putatis ℘ deteriore dignus iudicabitur
ἀποθνήσκει· πόσῳ δοκεῖτε χείρονος * ἀξιωθήσεται 29
supplicio filium Dei 'conculcans, & sanguinē
τιμωρίας ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα
testament. *communem ducens, in quo sanctificatus est, &
τῆς διαθήκης κοινὸν † ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ

‖ Spiritui
℘ contumeliam fecerit?
' qui dixit,
* vindictam

‖ spiritum gratiæ ℘ contumelia afficiens? Scimus enim
πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας; οἴδαμεν γὰρ 30
'dicentem, Mihi *vltio, ego retribuam, dicit Do-
τὸν εἰπόντα, ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύ-

‖ Quia

minus. & iterum, ‖ Dominus iudicabit populum suum.
ριος. καὶ πάλιν, κύριος κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ.

℘ est

Horrendum ℘ incidere in manus Dei viuentis.
φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος. 31
Rememoramini autem pristinos dies, in quibus il-
ἀναμιμνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φω- 32

magnum

luminati, multum certamen sustinuistis passionum.
τισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων·

* Et in altero
‖ spectaculum facti, in altero
θεατρίζω
℘ socij
' Nam & vinctis
συμπάσχω
* bonorum
‖ vos

*Hoc quidem, opprobrijsque & tribulationibus ‖ in theatrum producti:
τοῦτο μέν, ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι † θεατριζόμενοι· 33
hoc autem, ℘ communicantes taliter conuersantium effecti.
τοῦτο δέ, κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες.
'Etenim vinculis meis compassi estis, & rapinam
καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου * συνεπαθήσατε, καὶ τὴν ἁρπαγὴν 34
*substantium vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes ‖
τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες

℘ meliorem

habere vobis ipsis ℘ præstantiorem substantiam in cælis, & manentem.
ἔχειν ἑαυτοῖς κρείττονα ὕπαρξιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ μένουσαν.

' Nolite amittere confidentiam

'Ne abiicite itaque *fiduciam vestram, quæ habet remu-
μὴ ἀποβάλητε οὖν τὴν παῤῥησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει μισθα- 35

‖ Patientia enim vobis necessaria est,

nerationem magnam. ‖ Patientia enim habetis opus, vt
ποδοσίαν μεγάλην· ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ 36
voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.
θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες, κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν.

℘ modicum aliquantulumque qui est venturus
' autem meus
* viuit: quòd
‖ placebit animæ meæ,

Adhuc enim ℘ paruum quantū quantum, veniens veniet, & non tardabit.
ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονιεῖ. 37
At iustus 'ex fide *viuet: & si subtraxerit se, non ‖ bene
ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται· καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐ- 38
gaudet anima mea in eo. Nos autem non sumus subtra-
δοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑπο- 39

℘ filij

ctionis ℘ in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ.
στολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῆς.

CAP. XI. ια.

Est autem fides, sperandarum substantia, rerum
Ἔστι δὲ πίστις, ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων 1

apparentium.

argumentum non 'conspectarum. In hac enim testimoniū
ἔλεγχος οὐ βλεπομένων· ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυ- 2

℘ aptata

consecuti sunt senes. Fide, intelligimus ℘ constructa esse
ρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι 3

vt ex inuisibilibus

secula verbo Dei, 'in non ex apparentibus vi-
τοὺς αἰῶνας ῥήματι θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλε-

* fierent. ‖ quàm

sibilia *facta esse. Fide, plurimam hostiam Abel ‖ præ
πόμενα γεγονέναι. πίστει πλείονα θυσίαν ἄβελ παρὰ 4

Cain, obtulit τ Deo, per quā testimoniū cōsecu. ℘ est esse iustus,
κάϊν προσήνεγκε τῷ θεῷ, δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος,

℘ testimonium perhibente

℘ testante in muneribus eius Deo, & per illam
μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ δι' αὐτῆς

defunctus,
μετατίθημι
* ne videret

'mortuus, adhuc loquitur. Fide, Henoch translatus est
5 ἀποθανὼν, ἔτι λαλεῖται. πίστει ἐνὼχ † μετετέθη
*ad non videndum mortem, & non inueniebatur: quia transtulit
τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ ηὑρίσκετο· διότι μετέθηκεν
illum Deus. ante enim translationem eius testimonium habuit
αὐτὸν ὁ θεός. πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ μεμαρτύρηται

‖ est
εὐαρεστέομαι
℘ Deo.
ad Deum.

beneplacuisse Deo. Sine autem fide impossibile ‖
6 * εὐηρεστηκέναι τῷ θεῷ. χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατον
beneplacere ℘. credere enim oportet accedentem 'Deo,
εὐαρεστῆσαι· πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ θεῷ,
quia est, & inquirentibus se remunerator fit.
ὅτι ἔστι, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται.

* responso accepto
‖ iis quæ adhuc non videbantur,
metuens
εὐλαβέομαι
℘ est

Fide, *diuinitus monitus Noë de nondum visis,
7 πίστει χρηματισθεὶς νῶε περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων,
reueritus aptauit arcam in salutem domus suæ,
*εὐλαβηθεὶς κατεσκεύασε κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ,
per quam damnauit mundum, & eius quæ per fidem ℘ iustitiæ,
δι' ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον, καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης

institutus
* qui vocatur
‖ exire
℘ accepturus erat

factus est hæres. Fide, *vocatus Abraham
8 ἐγένετο κληρονόμος. πίστει καλούμενος ἀβραὰμ
obediuit, ‖ exiens in locum quem ℘ futurus erat accipere in
ὑπήκουσεν, ἐξελθεῖν εἰς τὸν τόπον ὃν ἤμελλε λαμβάνειν εἰς
hæreditatem: & exiit, nesciens quò iret.
κληρονομίαν· καὶ ἐξῆλθε, μὴ ἐπιστάμενος ποῦ ἔρχεται.
Fide, demoratus est Abraham in terram repromissionis
9 πίστει παρῴκησεν ἀβραὰμ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας,

in
* casulis habitādo

tanquam ‖ alienam, in *tabernaculis habitans cum Isaac &
ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας μετὰ ἰσαὰκ καὶ
Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem.
ἰακὼβ τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς.
Expectabat enim illam fundamenta habentem ciuitatē, cuius
10 ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς
artifex & conditor Deus. Fide, & ipsa
11 τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ θεός. πίστει καὶ αὐτὴ
Sara sterilis existens, virtutem in conceptionem seminis
Σάῤῥα στεῖρα οὖσα, δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος

‖ credidit eum esse qui repromiserat
Propter quod

accepit, etiam præter tempus ætatis peperit: quoniam fidelem ‖ existimauit
ἔλαβε, καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἔτεκεν· ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο
promittentem. Ideo & ab vno orti sunt,
12 τὸν ἐπαγγειλάμενον. διὸ καὶ ἀφ' ἑνὸς ἐγεννήθησαν,

℘ hoc ' in
* est ‖ orām

(& ℘ hoc emortuo:) tanquam sydera cæli 'multitu-
καὶ ταῦτα νενεκρωμένου· καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλή-
dine, & sicut arena quæ *ad ‖ labium maris,
θει, καὶ ὡσεὶ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἡ

℘ defuncti

innumerabilis. Iuxta fidem ℘ mortui sunt isti omnes,
13 ἀναρίθμητος. κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες,

acceptis repromissionibus:

non 'accipientes repromissiones: sed à longè eas aspicien-
μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας· ἀλλὰ πόῤῥωθεν αὐτὰς ἰδόν-
tes, & salutantes, & confitentes, quia hospites & pere-
τες, καὶ ἀσπασάμενοι, καὶ ὁμολογήσαντες ὅτι ξένοι καὶ παρε-

* Qui enim hæc dicunt, significant se
‖ inquirere.

grini sunt super terram. *Nam huiusmodi di-
14 πίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ γὰρ τοιαῦτα λέ-
centes, ostendunt palam quòd patriam ‖ inquirunt.
γοντες, ἐμφανίζουσιν ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσι.
Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant
15 καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον
vtique tempus reuertendi. Nunc autem meliorem ap-
16 ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι. νυνὶ δὲ κρείττονος ὀρέ-

℘ confunditur

petunt, id est, cælestem. ideo non ℘ erubescit eos Deus,
γονται, τουτέστιν ἐπουρανίου. διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ θεός,
Deus inuocari eorum: parauit enim illis ciuitatem.
θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν· ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν.

cūm tentaretur:

Fide, obtulit Abraham Isaac, 'tentatus: &
17 πίστει προσενήνοχεν ἀβραὰμ τὸν ἰσαὰκ, πειραζόμενος· καὶ

* qui
‖ susceperat:

vnigenitum offerebat * ille repromissiones ‖ accipiens:
τὸν μονογενῆ προσέφερεν ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος·
(Ad quem dictum est, Quia in Isaac vocabitur tibi semen.)
18 πρὸς ὃν ἐλαλήθη, ὅτι ἐν ἰσαὰκ * κληθήσεταί σοι σπέρμα.

καλέομαι
℘ est

Arbitrans, quia & à mortuis suscitare potens ℘ Deus:
19 λογισάμενος, ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δυνατὸς ὁ θεός,

&
κομίζομαι

vnde eum & in parabolam accepit. Fide de
20 ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ † ἐκομίσατο. πίστει περὶ
futuris, benedixit Isaac Iacob, & Esau.
μελλόντων εὐλόγησεν ἰσαὰκ τὸν ἰακὼβ, καὶ τὸν ἡσαῦ.

* singulos

Fide, Iacob moriens, *vnumquemque filiorum Ioseph benedixit,
21 πίστει ἰακὼβ ἀποθνήσκων, ἕκαστον τῶν υἱῶν ἰωσὴφ εὐλόγησε,

‖ fastigium
℘ eius.

& adorauit ‖ super summitatem virgæ ℘ suæ.
καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ.

' moriens,
* profectione
‖ memoratus est,

Fide, Ioseph 'finiens de *egressione filiorum Israel
22 πίστει ἰωσὴφ τελευτῶν, περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν ἰσραὴλ
‖ meminit, & de ossibus suis mandauit.
ἐμνημόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο.

℘ mensibus tribus
κρύπτω

Fide, Moyses natus, occultatus est ℘ trimestre à pa-
23 πίστει μωυσῆς γεννηθεὶς † ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πα-
rentibus suis, eo quòd vidissent elegantem infantem, & non timuerunt
τέρων αὐτοῦ, διότι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν
edictum regis.
τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως.

πίστει

Fide, Moyses grandis factus, negauit *dici filius
πίστει μωυσῆς μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς 24
filiæ Pharaonis: Magis eligens malis affligi cum
θυγατρὸς φαραώ, μᾶλλον * ἑλόμενος συγκακουχεῖσθαι 25
populo Dei, quàm ‖temporarium habere peccati ℘ emolumentum:
τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν·
Maiores diuitias æstimans *illis Aegypti thesauris,
μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν αἰγύπτου θησαυρῶν, τὸν 26
improperium Christi: aspiciebat enim in remunerationem.
ὀνειδισμὸν τοῦ χριστοῦ· ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν.
Fide, reliquit Aegyptum, non veritus animositatem
πίστει κατέλιπεν αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ 27
regis: illum enim inuisibilem tanquā videns *fortiter tulit.
βασιλέως· τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν ἐκαρτέρησε.
Fide, ‖fecit Pascha, & effusionem sanguinis,
πίστει πεποίηκε τὸ πάσχα, καὶ τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος, 28
ne ℘ille perimens primogenita, tangeret eos.
ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα, θίγῃ αὐτῶν.
Fide, transierunt per rubrum mare tanquam per ari-
πίστει διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς διὰ ξη- 29
dam *, cuius experientiam accipientes Aegyptij, *absorpti sunt:
ρᾶς, ἧς πεῖραν λαβόντες οἱ αἰγύπτιοι, κατεπόθησαν.
Fide, muri Iericho corruerunt, ‖circuita per septem
πίστει τὰ τείχη ἱεριχὼ ἔπεσε, * κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ 30
dies. Fide, Rahab meretrix non periit cum incre-
ἡμέρας. πίστει ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπει- 31
dulis, excipiens exploratores cum pace.
θήσασι, δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ' εἰρήνης.
Et quid adhuc ℘dico? deficiet enim me perenarrantem
καὶ τί ἔτι λέγω; ἐπιλείψει γάρ με διηγούμενον ὁ 32
tempus, de Gedeon, Baracq. & Sampson, & Iephthe,
χρόνος, περὶ γεδεών, βαράκ τε, καὶ σαμψών, καὶ ἰεφθάε,
Dauidq. & Samuel, & prophetis:
δαβίδ τε, καὶ σαμουὴλ, καὶ τῶν προφητῶν·
Qui per fidem deuicerunt regna, operati sunt iu-
οἳ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δι- 33
stitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerunt ora leonum,
καιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων,
Extinxerunt *vim ignis, effugerunt ora gladij.
ἔσβεσαν δύναμιν πυρὸς, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, 34
conualuerunt de infirmitate. facti sunt fortes in
ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν
bello, castra verterunt exterorum: Acceperunt
πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων· ἔλαβον 35
mulieres de resurrectione mortuos suos: alij autem di-
γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν· ἄλλοι δὲ *ἐτυμ-
stenti sunt, non suscipientes redemptionem, vt meliorem
πανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος
resurrectionem ‖nanciscerentur. Alij verò ℘ludibriorum &
ἀναστάσεως τύχωσιν. ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ 36
flagellorum experientiam acceperunt, etiam autem vinculorum & custodiæ.
μαστίγων πεῖραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς.
Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gla-
ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μα- 37
dij mortui sunt, circuierunt in *ouillis, in caprinis
χαίρας ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις
pellibus, egentes, afflicti, *malè habiti.
δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι·
Quibus non erat dignus mundus, in solitudinibus errantes,
ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, 38
‖& montibus, & speluncis, & ‖cauernis terræ.
καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς.
Et hi omnes testimonio probati per fidem, non *re-
καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως οὐκ ἐκο- 39
portarunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid
μίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν· τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι 40
prouidente, vt non sine nobis consummarentur.
προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι.

CAP. XII. ιβ'.

Ideóque & nos tantam habentes ‖circumiacentem nobis
Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν 1
nubem testium, pondus deponentes omne, & cir
νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα, καὶ τὴν εὐπε-
cunstans ℘ peccatum, per patientiam curramus *propositum
ρίστατον ἁμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον
nobis certamen: Aspicientes in illum fidei auctorem
ἡμῖν ἀγῶνα· ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν 2
& consummatorem Iesum, qui pro proposito sibi
καὶ τελειωτὴν ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ
gaudio, sustinuit crucem, confusione contempta, in de-
χαρᾶς, ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας· ἐν δε-
xteraque ‖throni Dei ℘sedit.
ξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ κεκάθικεν.
Recogitate *ergo talem *sustinentem à
ἀναλογίσασθε οὖν τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ 3
peccatoribus ℘in semetipsum contradictionem, vt ne fatigemini
τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς αὐτὸν ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε ταῖς
animis vestris deficientes. Nondum ‖vsque ad sanguinem
ψυχαῖς ὑμῶν †ἐκλυόμενοι. οὔπω μέχρις αἵματος 4
restitistis, aduersus peccatum repugnantes.
ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι.

*se esse filium
αἱρέομαι
‖temporalis
℘ iucunditatem,
*thesauro Aegyptiorum
*sustinuit.
‖ celebrauit
℘ qui vastabat primitiua,
*terram, quod experti
*deuorati
‖ circuitu dierum
κυκλόω
℘ dicam?
*impetum
*effugauerunt aciem
τυμπανίζω
inuenirent.
℘ ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres.
melotis,
*angustiati,
‖ in
fidei
*acceperunt
‖ impositam
$ nos *ad
*atque
‖ sedis ℘ sedet.
*enim eum qui
*sustinuit
℘ aduersum
‖enim
ἐκλύομαι

Et obliti estis ℘ exhortationis, quæ vobis tanquā filiis
5 καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς
*differitur, Fili mi, *ne paruipende disciplinam Domini, neque ‖ fatiscas
διαλέγεται, υἱέ μου, μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυρίου, μηδὲ ἐκλύου
℘ ab eo *argutus. Quem enim diligit Dominus,
6 ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος,
castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.
παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται.
*Si disciplinam sustinetis, tanquam filiis vobis offertse
7 εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ
Deus. quis enim est filius, quem non corripit pater?
θεός. τίς γάρ ἐστιν υἱὸς, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ;
‖Si autem ℘ absque estis *disciplina, cuius participes facti sunt omnes,
8 εἰ δὲ χωρίς ἐστε παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόνασι πάντες,
*vtique nothi estis, & non filij. Deinde ipsos quidem
9 ἄρα νόθοι ἐστὲ, καὶ οὐχ υἱοί. εἶτα τοὺς μὲν τῆς
carnis nostræ patres habuimus ‖ castigatores, & reuerebamur:
σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς, καὶ †ἐνετρεπόμεθα·
non multo magis obtemperabimus Patri spirituum,
οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων,
& viuemus? *Illi quidem enim *ad paucos dies, secundùm
10 καὶ ζήσομεν; οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, κατὰ
℘ visum ipsis, castigabant: hic autem ad ℘ commodum, ad
τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, ἐπαίδευον· ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον, εἰς τὸ
recipiendum sanctificationem eius. Omnis autē disciplina
11 μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ. πᾶσα δὲ παιδεία
*ad quidem *præsens non videtur gaudij esse, sed mœroris: postea
πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης· ὕστερον
autem fructum ‖ pacificum per eam exercitatis red-
δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδί-
det iustitiæ. ℘ Ideo remissas manus, &
12 δωσι δικαιοσύνης. διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ
soluta genua erigite: Et gressus
13 *παραλελυμένα γόνατα †ἀνορθώσατε· καὶ τροχιὰς
recto facite pedibus vestris, vt non ‖ claudum abducatur,
ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ,
sanetur autem magis. Pacem sequimini cum omnibus,
14 ἰαθῇ δὲ μᾶλλον· εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων,
& sanctimoniam, qua sine nemo videbit *Dominum.
καὶ τὸν ἁγιασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον·
Contemplantes ne quis ‖ deficiat à gratia Dei:
15 ἐπισκοποῦντες μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ·
ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per illam
μή τις ῥίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ, καὶ διὰ ταύτης
inquinentur multi. Ne quis fornicator aut prophanus, vt Esau:
16 μιανθῶσι πολλοί. μή τις πόρνος ἢ βέβηλος, ὡς ἠσαῦ·
qui propter escam vnam vendidit ℘ primogenita sua.
ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς †ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ.
‖ Scitis enim quoniā & postea *volens hæreditare
17 ἴστε γὰρ ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομῆσαι τὴν
benedictionem, reprobatus est: pœnitentiæ enim locum non inuenit,
εὐλογίαν, †ἀπεδοκιμάσθη· μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρε,
quanquam cum lachrymis ‖ exquirens eam.
καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν.
Non enim accessistis ℘ tractabilem montem, & ‖ incensum
18 οὐ γὰρ προσεληλύθατε †ψηλαφωμένῳ ὄρει, καὶ κεκαυμένῳ
igneum, & turbinem, & caliginem, & procellam, Et tubæ
19 πυρὶ, καὶ γνόφῳ, καὶ σκότῳ, καὶ θυέλλῃ, καὶ σάλπιγγος
sonum, & vocem verborum, quam *audientes, deprecati sunt, non
ἤχῳ, καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες παρῃτήσαντο μὴ
proponi eis verbum. Non portabant enim ‖ im-
20 προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον. οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ δια-
peratum, Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur.
στελλόμενον, κἂν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, * λιθοβοληθήσεται.
Et, (ita terribile erat ℘ apparens, Moyses dixit:
21 καὶ, οὕτω φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον, μωυσῆς εἶπεν,
Exterritus sum, & tremebundus.) Sed accessistis
22 ἔκφοβός εἰμι, καὶ ἔντρομος. ἀλλὰ προσεληλύθατε
‖ Sion montem, & ciuitatem Dei viuentis, Hierusalem cælestem,
σιὼν ὄρει, καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος, ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ,
& *myriadum angelorum frequentiam, Et ecclesiam
23 καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει· καὶ ἐκκλησίᾳ
‖ primogenitorum in cælis ℘ conscriptorum, & iudicem Deum
πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ θεῷ
omnium, & spiritus iustorum perfectorum,
πάντων, καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων,
Et testamenti noui mediatorē Iesum, & *sanguinem aspersionis præstan-
24 καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ κρεῖτ-
tius loquentem *præ Abel. Videte ne recu-
25 τον λαλοῦντι παρὰ τὸν ἄβελ. βλέπετε μὴ παραιτή-
setis loquentem: si enim illi non effugerunt, ‖ illum super terram
σησθε τὸν λαλοῦντα· εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἔφυγον, τὸν ἐπὶ τῆς γῆς
recusantes ℘ negotium agentem: multò magis nos, *illum
παραιτησάμενοι χρηματίζοντα, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ τὸν
de cælis *auersati: Cuius vox terram
26 ἀπ' οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι· οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν
mouit tunc, nunc autem ‖ denuntiauit, dicens, Adhuc semel ℘ ego
ἐσάλευσε τότε, νῦν δὲ †ἐπήγγελται, λέγων, ἔτι ἅπαξ ἐγὼ
‖ moueo non solùm terram, sed & cælum.
σείω οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν.
*Illud autē, Adhuc semel, declarat mobilium translationem,
27 τὸ δὲ, ἔτι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν σαλευομένων τὴν μετάθεσιν,

℘ consolationis,
*loquitur, dicens:
*noli negligere,
‖ fatigeris
℘ duo.
*argueris.
*In disciplina perseuerate.
‖ Quòd ℘ extra
*disciplinam,
*ergo adulteri
‖ eruditores,
℘ confundebamur
ἐντρέπομαι
Et
*in tempore paucorum dierum,
‖ voluntatem suam erudiebant nos:
℘ id quod vtile est in recipiendo
*in *præsenti
‖ pacatissimum
℘ Propter quod
* παραλύω
† ἀνορθόω
‖ claudicans quis erret,
*Deum:
‖ desit gratiæ
℘ primitiua
ἀποδίδωμι
Scitote
*cupiens
ἀποδοκιμάζω
‖ inquisisset
℘ ad
‖ accensibilem
ψηλαφάω
*qui audierunt, excusauerunt se ne fieret
‖ quod dicebatur,
λιθοβολέω
℘ quod videbatur
ad
*multorū milliū
‖ primitiuorum
℘ qui conscripti sunt
*sanguinis aspersionem melius
*quàm
‖ eum qui
℘ loquebatur,
*qui
*loquentem nobis, auertimur:
‖ repromittit, ℘ &
ἐπαγγέλλομαι
‖ moueo
*Quod dicis

tanquam factorum, vt maneant * non mobilia. Itaque re-
ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα. διὸ βα- 28
gnum immobile suscipientes, habeamus gratiam, per quã
σιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν, δι' ἧς
seruiamus ‖ grata Deo, cum reuerentia & ℘ religione.
λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ θεῷ μετ' αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας.
Etenim Deus noster ignis consumens.
καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον. 29

CAP. XIII. ιγ'.

Charitas fraternitatis maneat.
Ἡ φιλαδελφία μενέτω. 1
* Hospitalitatem ‖ ne obliuiscimini: per hanc enim Platuerunt
τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν 2
quidam, hospitio excipiẽtes angelos. Mementote vinctorum,
τινες, ξενίσαντες ἀγγέλους. μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, 3
tanquam simul vincti: * malis pressorum, tanquam & ipsi ‖ existentes
ὡς συνδεδεμένοι· ὧν κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες
in corpore. Honorabile connubium in omnibus, & ℘ cubile
ἐν σώματι. τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη 4
immaculatũ. fornicatores autem & adulteros iudicabit Deus.
ἀμίαντος· πόρνους γὰρ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός.
* Pecunia non appetens mos: contenti praesentibus: ipse
ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος· ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν· αὐτὸς 5
enim dixit, Non te deseram, neque te derelinquam.
γὰρ εἴρηκεν, οὐ μή σε ἀνῶ, οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλίπω.
Ita vt ‖ confidentes nos dicere, Dominus mihi adiutor,
ὥστε θαρροῦντας ἡμᾶς λέγειν, κύριος ἐμοὶ βοηθός, 6
& non timebo quid faciat mihi homo.
καὶ οὐ † φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος.
Mementote ℘ ducum vestrorum, qui locuti sunt vobis:
μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν 7
verbum Dei, quorum intuentes exitum
τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς
conuersationis, ‖ imitamini fidem.
ἀναστροφῆς, † μιμεῖσθε τὴν πίστιν.
Iesus Christus heri & hodie ipse & in secula.
Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. 8
Doctrinis variis, & peregrinis ne circumferamini. pulchrum enim
διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ παραφέρεσθε. καλὸν γὰρ 9
gratia stabiliri cor, non escis, in quibus non ‖ sunt
χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώσεσιν, ἐν οἷς οὐκ * ὠφε-
adiuti ambulantes. Habemus altare, de quo
λήθησαν οἱ περιπατήσαντες. ἔχομεν θυσιαστήριον, ἐξ οὗ 10
edere non habent potestatem tabernaculo ℘ seruientes.
φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες.
Quorũ enim infertur animalium sanguis pro peccato in
ὧν γὰρ εἰσφέρεται ζώων τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας εἰς τὰ 11
Sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra
ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα καταφλέγεται ἔξω
castra. Ideo & Iesus, vt sanctificaret per
τῆς παρεμβολῆς. διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ 12
* proprium sanguidem populum, extra portam passus est.
ἰδίου αἵματος τὸν λαὸν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε.
Igitur exeamus ad eum extra castra,
Τοίνυν ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν 13
improperium eius portantes. Non enim habemus hic
ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες. οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε 14
manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.
μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν.
Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis ‖ per omne
δι' αὐτοῦ οὖν ἀναφερώμεν θυσίαν αἰνέσεως διὰ παντὸς τῷ 15
Deo, id est, fructum labiorum confitentium nomini eius.
θεῷ, τουτέστι, καρπὸν χειλέων ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.
At beneficentiæ ℘ & communionis ne obliuiscimini. tali-
τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε τοιαύ- 16
bus enim hostiis * beneplacet sibi Deus. Obedite
ταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεός. πείθεσθε τοῖς 17
‖ ducibus vestris, & subiacete ℘: ipsi enim peruigilant pro
ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ † ὑπείκετε· αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ
animabus vestris, quasi rationem reddituri, vt cum gaudio hoc
τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες· ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο
faciant, & non gementes: ‖ iniuile enim vobis hoc.
ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες· ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο.
* bonam Orate pro nobis. confidimus enim quia * pulchrã conscie-
προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν· πεποίθαμεν γὰρ ὅτι καλὴν συνεί- 18
tiam habemus, in omnibus ‖ pulchrè volentes conuersari.
δησιν ἔχομεν, ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι.
Amplius autem deprecor ℘, hoc facere, * vt celerius
περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ, τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον 19
restituar vobis. At Deus * pacis, ‖ reducens
† ἀποκατασταθῶ ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀναγαγὼν 20
de mortuis pastorem ouium magnum, in sanguine
ἐκ νεκρῶν τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν, ἐν αἵματι
testamenti æterni, Dominum nostrum Iesum Christum,
διαθήκης αἰωνίου, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν,
Aptet vos in omni opere bono, ℘ ad faciendum
καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι 21
voluntatem eius: faciens in vobis * beneplacitum coram se, per
τὸ θέλημα αὐτοῦ· ποιῶν ἐν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ
Iesum Christũ cui * gloria in secula seculorum. Amen.
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Rogo autem vos, fratres, ‖ sufferte verbum ‖ vt sufferatis
22 παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς
solatij: etenim ℘ per breuia missi vobis. ℘ perpaucis scripsi
παρακλήσεως· καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν.
Cognoscite fratrem ‖ Timotheum * absolutum, cum quo ‖ nostrum
23 γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ, * dimissum.
(si celerius venerit) videbo vos.
ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς.
Salutate omnes ‖ duces vestros, & omnes ‖ præpositos
24 ἀσπάσασθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ πάντας ℘ fratres.
sanctos. salutant vos illi de Italia ℘.
τοὺς ἁγίους. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας.
Gratia cum omnibus vobis. Amen.
25 ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Hebræos scripta est ab
Πρὸς Ἑβραίους ἐγράφη ἀπὸ τῆς
Italia per Timotheum.
Ἰταλίας διὰ Τιμοθέου.

SANCTI IACOBI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ
ΕΠΙΣΤΟΛΑ CATHOLICA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ.
CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α'.

1 IACOBVS Dei & Domini * Ie- * nostri
ΙΑΚΩΒΟΣ θεοῦ καὶ κυρίου ἰη-
su Christi seruus, illis duodecim
σοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ταῖς δώδεκα
tribubus ‖ in dispersione, ‖ quæ sunt
φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ, ℘ salutem
℘ gaudere. Omne gaudium
2 χαίρειν. πᾶσαν χαρὰν
* ducite, fratres mei, cùm * sem- * existimate,
ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πει- * in tentationes
tationibus incideritis ‖ variis: Scientes quòd ‖ varias:
3 ρασμοῖς * περιπέσητε ποικίλοις· γινώσκοντες ὅτι τὸ * περιπίπτω
probatio vestræ fidei adoperatur patientiam.
δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν·
At patientia ℘ opus perfectum habeat, vt sitis perfecti & in- ℘ autem
4 ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἔχετω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλό-
tegri, in nullo deficientes. Si autem quis vestrũ * defi- indigeat
5 κληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. εἰ δέ τις ὑμῶν λεί-
tuitur sapientia, postulet à * dante Deo omnibus ‖ simpliciter, & ‖ qui dat
πεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς, καὶ ‖ affluenter,
non ℘ improperante, & dabitur ei. Postulet autem in ℘ improperat:
6 οὐ κονειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ. αἰτείτω δὲ ἐν
fide, nihil * disceptans: nam disceptans similis est flu- * hæsitans: qui
πίστει, μηδὲν διακρινόμενος· ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικε κλύ- enim hæsitat,
ctui maris ‖ ventis agitato, & iactato. ‖ qui à ventis mo-
κωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ, καὶ ῥιπιζομένῳ. uetur, & circum-
Non ergo æstimet homo ille quòd accipiat aliquid ferretur.
7 μὴ γὰρ * οἰέσθω ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὅτι † λήψεταί τι * οἴομαι
à Domino. Vir duplex animo, inconstans ℘ in omnibus † λαμβάνω
8 παρὰ τοῦ κυρίου. ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις μαι
viis suis. Gloriatur autem frater humilis ℘ est
9 ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς
in ‖ sublimitate sua: At diues * in humilitate sua: ‖ exaltatione
10 ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ· ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ· * autem
quoniam sicut flos fœni transibit. Exortus est enim
11 ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου † παρελεύσεται. ἀνέτειλε γὰρ παρέρχομαι
sol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos
ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι, καὶ † ἐξήρανε τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος ξηραίνω
eius decidit, & decor vultus eius deperiit:
αὐτοῦ ἐξέπεσε, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο·
ita & diues in itineribus suis marcescet.
οὕτω καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ † μαρανθήσεται. μαραίνομαι
beatus vir qui sufferet tentationem, quoniam ‖ probatus fa- ‖ cùm fuerit
12 μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμὸν, ὅτι δόκιμος γενό- ℘ Deus
ctus, accipiet coronam vitæ, quam repromisit ℘ Dominus
μενος, λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ κύριος
diligentibus se. Nemo ‖ tentatus, dicat, quoniam ‖ cùm tentatur,
13 τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι
à Deo * tentor: nam Deus ‖ intentator est malorum, ten- * tentatur ‖ enim
ἀπὸ θεοῦ πειράζομαι· ὁ γὰρ θεὸς ἀπείρατος ἐστι κακῶν, πει-
tat autem ipse neminem. Vnusquisque verò tentatur, à
14 ράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζεται, ὑπὸ τῆς
℘ propria concupiscentia abstractus & illectus. Deinde ℘ sua
15 ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος. εἶτα ἡ
concupiscentia ‖ concipiens, parit peccatum: at peccatum * con- ‖ cùm conceperit
ἐπιθυμία * συλλαβοῦσα, τίκτει ἁμαρτίαν· ἡ δὲ ἁμαρτία ἀπο- * verò cùm fuerit
summatum, generat mortem. ‖ Ne errate, fratres συλλαμβά-
16 τελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον. μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί νω
mei ℘ dilecti. Omne datum * bonum, & omne donum ‖ Nolite itaque
17 μου ἀγαπητοί. πᾶσα δόσις ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δώρημα errare,
τέλειον, ℘ dilectissimi * optimum

perfectum * supernè est, descendens à Patre luminum,
τέλειον, ἄνωθέν ἐστι, καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων,
apud quem non est transmutatio, || aut vicissitudinis obumbratio.
παρ' ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγή, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα.
ρ Volens genuit nos verbo veritatis, ʼ ad esse nos
βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς 18
initium aliquod eius ʼ creaturarum. || Itaque, fratres mei
ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων. ὥστε, ἀδελφοί μου 19
ρ dilecti, sit ʼ omnis homo velox ad audiendum, tardus'
ἀγαπητοί, ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς
ad loquendum, || tardus ad iram. Ira enim viri iu-
εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν. ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς δι- 20
stitiam Dei non adoperatur. ρ Ideo abiicientes omnem
καιοσύνην θεοῦ οὐ κατεργάζεται. διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν 21
ʼ sordem, & abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite in-
ῥυπαρίαν, καὶ περισσείαν κακίας, ἐν πραΰτητι δέξασθε τὸν ἔμ-
situm verbum, * potens saluare animas vestras.
φυτον λόγον, τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν.
Estote autem factores verbi, & non tantùm auditores, fal-
γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου, καὶ μὴ μόνον ἀκροαταί, παραλο- 22
lentes vosmetipsos. Quia si quis auditor verbi est, &
γιζόμενοι ἑαυτούς. ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ, καὶ 23
non factor, hic || similis est viro consideranti vultum
οὐ ποιητὴς, οὗτος ἔοικεν ἀνδρὶ κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς
natiuitatis suæ in speculo. Considerauit enim seipsum, &
γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ· κατενόησε γὰρ ἑαυτόν, καὶ 24
abiit, & statim oblitus est qualis fuerit.
ἀπελήλυθε, καὶ εὐθέως ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν.
ρ At perspiciens in legem || perfectam illam libertatis, &
ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας, καὶ 25
* permanens, hic non auditor | obliuionis factus, sed
παραμείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμενος, ἀλλὰ
factor operis, hic beatus in facto suo erit.
ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται.
Si quis || videtur religiosus esse in vobis, non refrenans
εἴ τις δοκεῖ θρησκὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, μὴ χαλιναγωγῶν 26
linguam suam, sed seducens cor suum huius vana ρ
γλῶσσαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος
religio. Religio munda, & immaculata
ἡ θρησκεία. θρησκεία καθαρὰ, καὶ ἀμίαντος 27
apud Deum & Patrem, hæc est, Visitare pu-
παρὰ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὕτη ἐστὶν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρ-
pillos & viduas in tribulatione eorum, || immaculatum se ipsum
φανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν
custodire * à mundo.
τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

* desursum || nec ρ Voluntariè ʼ vt simus * creaturæ. || Scitis, ρ dilectissimi, ʼ autem || & ρ Propter quod ʼ immunditiam, * quod potest || comparabitur ρ Qui autem perspexerit || perfectæ * permanserit in ea, || obliuiosus || autem putat se religiosum ρ est & * ab hoc seculo.

CAP. II. β'.

Fratres mei, || ne in personarum acceptione ρ habete fidem
Ἀδελφοί μου, μὴ ἐν προσωποληψίαις ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ 1
Domini nostri Iesu Christi gloriæ. Si * enim introierit in
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης. ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς 2
conuentum vestrum vir aureum habens annulum in veste can-
τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος ἐν ἐσθῆτι λαμ-
dida, introierit autem & pauper in sordido habitu, Et in-
πρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι, καὶ ἐπι- 3
tendatis in * ferentem vestem splendidam, & dixeritis
βλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν, καὶ εἴπητε
ei, Tu sede || hîc pulchrè: & pauperi ρ dicatis, Tu sta
αὐτῷ, σὺ * κάθου ὧδε καλῶς· καὶ τῷ πτωχῷ εἴπητε, σὺ στῆθι
illic, aut sede hîc sub scabello * meo. Et non di-
ἐκεῖ, ἢ κάθου ὧδε ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου· καὶ οὐ διε- 4
iudicatis in vobisipsis, & facti estis iudices | disceptationum malarum?
κρίθητε ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν;
Audite, fratres mei ρ dilecti, nonne Deus elegit
ἀκούσατε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, οὐχ ὁ θεὸς * ἐξελέξατο 5
pauperes || mundi diuites in fide, & hæredes
τοὺς πτωχοὺς τοῦ κόσμου πλουσίους ἐν πίστει, καὶ κληρονόμους τῆς
regni quod repromisit * diligentibus se?
βασιλείας ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν;
Vos autem exhonorastis pauperem. nonne diuites per poten-
ὑμεῖς δὲ ἠτιμάσατε τὸν πτωχόν. οὐχ οἱ πλούσιοι κατα- 6
tiam opprimunt vos, & ipsi trahunt vos ad iudicia?
δυναστεύουσιν ὑμῶν, καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια;
Nonne ipsi blasphemant || pulchrum nomen ρ inuocatum
οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν 7
super vos? Si tamen legem perficitis regalem, secundùm scri-
ἐφ' ὑμᾶς; εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικόν, κατὰ τὴν γρα- 8
pturam, Diliges proximum tuum sicut teipsum, || pulchrè facitis.
φήν, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν, καλῶς ποιεῖτε.
Si autem personam accipitis, peccatum operamini, redar-
εἰ δὲ προσωποληπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγχό- 9
guti à lege quasi transgressores. Quicunque * enim totam
μενοι ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς παραβάται. ὅστις γὰρ ὅλον τὸν 10
legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus.
νόμον τηρήσει, πταίσει δὲ ἐν ἑνί, γέγονε πάντων ἔνοχος.
|| Ille enim ρ dicens, Non mœchaberis, dixit &, Non occides. * si autē
ὁ γὰρ εἰπών, μὴ μοιχεύσῃς, εἶπε καί, μὴ φονεύσῃς· εἰ δὲ 11
non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis.
οὐ μοιχεύσεις, φονεύσεις δέ, γέγονας παραβάτης νόμου.
Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem libertatis
οὕτω λαλεῖτε, καὶ οὕτω ποιεῖτε, ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας 12

|| nolite ρ habere & ʼ eum qui indutus est veste præclara, || benè: ρ autem κάθημαι ʼ pedum meorum. Nonne * apud vosmetipsos, || cogitationum iniquarum? ρ dilectissimi, || in hoc mundo ἐκλέγω * Deus || bonum ρ quod est bene * autem || Qui ρ dixit, ʼ quod

* futuri iudicati. Non iudicium || sine misericordia
13 μέλλοντες κρίνεσθαι. ἡ γὰρ κρίσις ἀνέλεος τῷ
ρ non | facienti misericordiam: * contra gloriatur misericordia iudicium.
μὴ ποιήσαντι ἔλεος· κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως.
Quid || illud vtile, fratres mei, si fidem dicat ρ quis habere,
14 τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν,
opera autē non habeat? * non potest fides saluare eum?
ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν;
Si autem frater aut soror nudi sint, & * desti-
15 ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι, καὶ λειπό-
tuti fuerint quotidiano victu: Dicat autem aliquis illis ex
16 μενοι ὦσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς· εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ
vobis, Ite in pace, calefacimini, & saturamini: non
ὑμῶν, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε, καὶ χορτάζεσθε· μὴ
dederitis autem eis ea quæ necessaria || corporis, quid illud vtile?
δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος;
Sic & fides, si non opera habeat, mortua est * secundùm seipsam.
17 οὕτω καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν.
Sed dicet quis, Tu fidem habes, & ego opera habeo. ostende mihi
18 ἀλλ' ἐρεῖ τις, σὺ πίστιν ἔχεις, κἀγὼ ἔργα ἔχω. δεῖξόν μοι
fidem tuam * ex operibus tuis, & ego ostendam tibi ex operibus
τὴν πίστιν σου † ἐκ τῶν ἔργων σου, κἀγὼ δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων
meis fidem meam. Tu credis quoniam Deus vnus est?
19 μου τὴν πίστιν μου. σὺ πιστεύεις ὅτι ὁ θεὸς εἷς ἐστι;
|| pulchrè facis: & dæmones credunt, & contremiscunt.
καλῶς ποιεῖς. καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι, καὶ † φρίσσουσι.
Vis autem scire ô homo inanis, quoniam fides sine
10 θέλεις δὲ γνῶναι, ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς
operibus ρ mortua est? Abraham pater noster nonne
21 τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν; Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ
ex operibus iustificatus est offerens Isaac filium suum super
ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ
altare? Vides quoniam fides cooperabatur
22 θυσιαστήριον; βλέπεις ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς
operibus illius, & ex operibus fides consummata est?
ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη;
Et suppleta est scriptura, dicens, Credidit autem Abraham
13 καὶ † ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα, ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ
Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei
τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, καὶ φίλος θεοῦ
appellatus est. Videtis igitur, quoniam ex operibus iustificatur
24 ἐκλήθη. ὁρᾶτε τοίνυν, ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται
homo, & non ex fide tantùm? Similiter autem
25 ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον; ὁμοίως δὲ
& Raab meretrix, nonne ex operibus iustificata est, suscipiens
καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ὑποδεξαμένη
nuntios, & alia via eiiciens? Sicut enim
26 τοὺς ἀγγέλους, καὶ ἑτέρᾳ ὁδῷ ἐκβαλοῦσα; ὥσπερ γὰρ τὸ
corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine
σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ πίστις χωρὶς
operibus mortua est.
τῶν ἔργων νεκρά ἐστι.

* incipientes || enim ρ illi qui || fecit * superexaltat autem || proderit, ρ se nunquid poterit * indigeant || sunt ρ proderit? in semetipsa. * sine operibus. * χωρὶς τῶν ἔργων || bene φρίττω ρ otiosa πληρόω

CAP. III. γ'.

* Ne multi magistri * fiatis, fratres mei scientes
1 Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί μου, εἰδότες
quoniam maius iudicium || capiemus. Multa enim offendimus
2 ὅτι μεῖζον κρίμα ληψόμεθα. πολλὰ γὰρ πταίομεν
omnes. si quis in verbo non offendit, hic perfectus ρ vir, * potens
ἅπαντες. εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνήρ, δυνατὸς
freno circunducere & totum corpus. Ecce equis
3 * χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα. ἴδε τῶν ἵππων
frena in ora mittimus ad || obediendum
τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα βάλλομεν πρὸς τὸ πείθεσθαι
ipsos nobis, etiam omne corpus illorum circum ρ agimus.
αὐτοὺς ἡμῖν, καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετάγομεν.
Ecce & naues * tantæ existentes, & à validis
4 ἰδοὺ καὶ τὰ πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα, καὶ ὑπὸ σκληρῶν
ventis * impulsæ, circunferuntur || à modico gubernaculo,
ἀνέμων ἐλαυνόμενα, μετάγεται ὑπὸ ἐλαχίστου πηδαλίου,
vbi impetus dirigentis voluerit. Ita &
5 ὅπου ἂν ἡ ὁρμὴ τοῦ εὐθύνοντος βούληται. οὕτω καὶ ἡ
lingua ρ paruum membrum est, & magna * gloriatur. Ecce * exiguus ignis
γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστὶ, καὶ μεγαλαυχεῖ. ἰδοὺ ὀλίγον πῦρ
| quantam materiam incendit. Et lingua ignis ρ, mundus
6 ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει. καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς
iniquitatis. ita lingua constituitur in membris nostris,
ἀδικίας. οὕτως ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ
* maculans totum corpus, & * inflammans totam natiuitatis ||,
σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα, καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως,
& inflammata à gehenna. Omnis enim natura
7 καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης. πᾶσα γὰρ φύσις
bestiarumque & volucrum, ρ serpentiumque & * marinorum domatur,
θηρίων τε καὶ πετεινῶν, ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων δαμάζεται,
& domita * est natura humana. At lin-
8 καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ. τὴν δὲ γλῶσ-
guam || nullus potest hominum domare: ρ incoercibile malum,
σαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι· ἀκατάσχετον κακόν,
plena veneno mortifero. In ipsa benedicimus
9 μεστὴ ἰοῦ θανατηφόρου. ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν
Deum, & Patrem, & in ipsa maledicimus homines
θεὸν, καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους

* Nolite plures * fieri || sumitis. In multis ρ est * potest etiam * Si autem χαλιναγωγέω || consentiendum ρ ferimus. cùm magnæ sint * minentur, || autem ρ modicū quidem * exaltat. * quantus || quam magnam syluam ρ est, vniuersitas * quæ maculat * inflammat || nostræ, ρ & * cæterorum domantur * sunt à || autem ρ inquietum

*illos ad ‖ similitudinē Dei ᵽ factos. Ex ipso ore
τοὺς καθ' ὁμοίωσιν θεοῦ γεγονότας. ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος 10
procedit benedictio, & maledictio. non oportet, fratres mei dilecti,
ἐξέρχεται εὐλογία, καὶ κατάρα. οὐ χρὴ, ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ,
hæc ita fieri. Nunquid fons de eodem foramine emanat
ταῦτα οὕτω γίνεσθαι. μήτι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρύει 11
‖ dulce, & amarum? Nunquid potest, fratres mei, ficus
τὸ γλυκὺ, καὶ τὸ πικρόν; μὴ δύναται, ἀδελφοί μου, συκῆ 12
*oleas facere, aut vitis ficus? sic ‖ nullus fons salsam
ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα; οὕτως οὐδεμία πηγὴ ἁλυκὸν
& dulcem ᵽ facere aquam. Si quis sapiens, & *peritus in
καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ. εἴ τις σοφὸς, καὶ ἐπιστήμων ἐν 13
vobis, ostendat ex *pulchra conuersatione ‖ opera sua in mansuetu-
ὑμῖν, *δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραΰ-
dine sapientiæ. ᵽ Si autem zelum amarum habetis, & ‖ contentionem in
τητι σοφίας. εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε, καὶ ἐριθείαν ἐν 14
corde vestro: ne gloriamini & mentimini aduersus
τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς
veritatem. Non est ista sapientia desursum descendens:
ἀληθείας· οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη, 15
sed terrena, animalis, ‖ dæmoniaca. Vbi enim zelus &
ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης· ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ 16
ᵽ irritatio, illic tumultuatio, & omnis praua actio.
ἐριθεία, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα.
Illa autē supernè sapientia, primùm quidē pudica est: deinde pacifica,
ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική, 17
modesta, beneſuadibilis, *plena misericordia, *fructibus bonis, non di-
ἐπιεικὴς, εὐπειθὴς, μεστὴ ἐλέους, καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιά-
iudicans, ‖ & non simulata. Fructus autem iustitiæ
κριτος, καὶ ἀνυπόκριτος. καρπὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης, 18
in pace seminatur facientibus pacem.
ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

*qui ‖ imaginem & *facti sunt. ‖ dulcem & amaram aquam? *vuas ‖ neque salsa ᵽ potest facere *disciplinatus inter vos? *bona ‖ operationem suā δείκνυμι ᵽ Quòd ‖ contētiones sunt in cordibus vestris: nolite gloriari & mendaces esse *enim ‖ diabolica. ᵽ contentio, ibi inconstantia, & omne opus prauum. Quæ desursum est *bonis consentiens, *& ‖ sine simulatione

CAP. IIII. δ'.

Vnde bella & ᵽ pugnæ in vobis? *Non hinc, ex
Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν 1
*voluptatibus vestris ‖ militantibus in membris vestris?
ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν;
Concupiscitis, & non habetis: occiditis, & zelatis, & non
ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε· φονεύετε καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ 2
potestis adipisci. litigatis & belligeratis: & non habetis, propter
δύνασθε *ἐπιτυχεῖν· μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε καὶ οὐκ ἔχετε, διὰ
ᵽ non petere vos. Petitis, & non accipitis, eo quòd
τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς. αἰτεῖτε, καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι 3
male ‖ petitis: vt in *voluptatibus vestris insumatis.
κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε.
Adulteri & adulteræ, nescitis quia amicitia ‖ mundi ᵽ inimicitia
μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες οὐκ οἴδατε ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἔχθρα 4
Dei est? Quicunque ergo voluerit amicus esse *mundi, inimicus
τοῦ θεοῦ ἐστιν; ὃς ἂν οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς
Dei constituitur. An putatis quia inaniter Scriptura *dicit,
τοῦ θεοῦ καθίσταται. ἢ δοκεῖτε ὅτι κενῶς ἡ γραφὴ λέγει, 5
Ad inuidiam concupiscit spiritus qui habitat in ‖ nobis?
πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα ὃ κατῴκησεν ἐν ἡμῖν;
Maiorem autem dat gratiam. ᵽ Ideo dicit, ‖ Dominus superbis
μείζονα δὲ δίδωσι χάριν· διὸ λέγει, κύριος ὑπερηφάνοις 6
resistit, humilibus autem dat gratiam. Subditi estote
ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. ὑποτάγητε 7
ergo Deo: resistite diabolo: & fugiet à vobis.
οὖν τῷ θεῷ· ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν.
Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus,
ἐγγίσατε τῷ θεῷ καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. καθαρίσατε χεῖρας, 8
peccatores: & purificate corda, duplices animo.
ἁμαρτωλοὶ, καὶ ἁγνίσατε καρδίας, δίψυχοι.
‖ Affligimini, & lugete, & plorate: risus vester
*ταλαιπωρήσατε καὶ †πενθήσατε καὶ κλαύσατε· ὁ γέλως ὑμῶν 9
in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem.
εἰς πένθος μεταστραφήτω, καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν.
Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit vos.
ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς. 10
ᵽ Ne contraloquimini alij aliis, fratres*. Contraloquens fratri, &
μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων, ἀδελφοί· ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, καὶ 11
iudicans fratrem suum, *contraloquitur legi, & iudicat legem. Si autē
κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καταλαλεῖ νόμου, καὶ κρίνει νόμον. εἰ δὲ
legem iudicas, non es factor legis, sed iudex.
νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποιητὴς νόμου, ἀλλὰ κριτής.
Vnus est ‖ ille legislator ᵽ potens seruare & perdere. Tu
εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι· σὺ 12
autē quis es qui iudicas *alterum? Age nunc *dicentes, Hodie
δὲ τίς εἶ ὃς κρίνεις τὸν ἕτερον; ἄγε νῦν οἱ λέγοντες, σήμερον 13
‖ & cras ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi
καὶ αὔριον πορευσόμεθα εἰς τήνδε τὴν πόλιν, καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ
ᵽ annum vnum, & mercabimur, & ‖ lucrabimur:
ἐνιαυτὸν ἕνα, καὶ ἐμπορευσόμεθα, καὶ κερδήσωμεν·
Qui ignoratis *illud cras. Quæ enim vita vestra? Va-
οἵτινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔριον, ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀ-
por enim erit, ad modicum apparens deinceps verò & ‖ euane-
τμὶς γὰρ ἔσται ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ καὶ ἀφανιζο- 14
scens. Pro ᵽ dicere vos Si Dominus voluerit, & ‖ vixeri-
μένη. ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ ζήσω-
mus, & faciemus hoc aut illud. Nunc autem *gloriamini in 15
μεν, καὶ ποιήσωμεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς 16

ᵽ lites *Nonne *concupiscentiis ‖ quæ militant ἐπιτυγχάνω ᵽ quod non postulatis. *petatis? *concupiscentiis ‖ huius ᵽ inimica seculi huius, *dicat: ‖ vobis? ᵽ Propter quod *Deus autem ‖ Miseri estote, ταλαιπορέω † πενθέω ᵽ Nolite detrahere alterutrum, *mei. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat *detrahit ‖ enim ᵽ & iudex, qui potest liberare *proximum? Ecce *qui dicitis, ‖ aut crastino ᵽ quidem ‖ lucrū faciemus. *quid erit in crastino. ‖ exterminabitur ᵽ eo vt dicatis, *si ‖ exultatis

superbiis vestris. Omnis ‖ gloriatio talis maligna est.
ἀλαζονείαις ὑμῶν· πᾶσα καύχησις τοιαύτη πονηρά ἐστιν.
Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum illi est.
17 εἰδότι οὖν καλὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστιν.

CAP. V. ε'.

ᵽ Age nunc diuites, plorate, vlulantes in mi-
1 Ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς τα-
seriis vestris *superuenturis. Diuitiæ vestræ putrefa-
2 λαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις. ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέ-
ctæ sunt: & vestimenta vestra a tineis comesta facta sunt.
σηπε, καὶ τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγονεν.
Aurum vestrum & argentum æruginauit: & ærugo eorum in
3 ὁ χρυσὸς ὑμῶν καὶ ὁ ἄργυρος *κατίωται, καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς
testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis.
μαρτύριον ὑμῖν ἔσται, καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν ὡς πῦρ.
Thesaurizastis *in nouissimis diebus. Ecce merces
4 ἐθησαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις. ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν
operariorum ‖ metentium regiones vestras, ᵽ intercepta
ἐργατῶν τῶν ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν, ὁ †ἀπεστερημένος
a vobis, clamat: & clamores *metentium in aures Domini
ὑφ' ὑμῶν, κράζει· καὶ αἱ βοαὶ τῶν θερισάντων εἰς τὰ ὦτα κυρίου
sabaoth *introierunt. Delitiati estis super terram, & ‖ la-
5 σαβαὼθ *εἰσεληλύθασιν. ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐσπα-
sciuistis: enutristis corda vestra vt in die occisionis.
ταλήσατε· ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς·
ᵽ Condemnastis, occidistis iustum: *non restitit vobis.
6 κατεδικάσατε, ἐφονεύσατε τὸν δίκαιον· οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν.
Patientes estote igitur fratres, vsque ad aduentum Domini.
7 †μακροθυμήσατε οὖν, ἀδελφοί, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου.
Ecce, agricola expectat pretiosum fructum terræ: patienter ferens
ἰδοὺ ὁ γεωργὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς, μακροθυμῶν
in eum, donec accipiat pluuiam *matutinam & serotinam.
ἐπ' αὐτὸν, ἕως ἂν λάβῃ ὑετὸν πρώϊμον καὶ ὄψιμον.
Patientes estote & vos: ‖ confirmate corda vestra,
8 μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς, στηρίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν,
quoniam aduentus Domini ᵽ appropinquauit. Ne ingemiscite aduersus
9 ὅτι ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἤγγικε. μὴ στενάζετε κατ'
alij alios, fratres, vt non iudicemini. Ecce, iudex ante *fores
ἀλλήλων, ἀδελφοὶ, ἵνα μὴ κριθῆτε. ἰδοὺ κριτὴς πρὸ τῶν θυρῶν
stetit. Exemplum accipite, fratres mei, *malorum
10 ἕστηκεν. ὑπόδειγμα λάβετε ἀδελφοί μου, τῆς κακοπα-
perpessionis, & patientiæ, Prophetas, qui locuti sunt
θείας, καὶ τῆς μακροθυμίας, τοὺς προφήτας, οἳ ἐλάλησαν τῷ
‖ nomine Domini. Ecce beatificamus ᵽ tolerantes.
11 ὀνόματι κυρίου. ἰδοὺ μακαρίζομεν τοὺς ὑπομένοντας.
Tolerantiam Iob audistis: & finem Domini vidistis, quoniā valde
τὴν ὑπομονὴν Ἰὼβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος κυρίου εἴδετε, ὅτι πολύ-
misericors est *& miserator. Ante omnia autem, fratres
12 σπλαγχνός ἐστι καὶ οἰκτίρμων. πρὸ πάντων δὲ, ἀδελφοί
mei, *ne iurate, neque ‖ cælum, neque ‖ terram, neque aliud
μου, μὴ †ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν, μήτε τὴν γῆν, μήτε ἄλλον
quodcunque iuramētum. Sit autē ᵽ vestrum illud Etiam, etiam: & illud nō, non:
τινὰ ὅρκον· ἤτω δὲ ὑμῶν τὸ ναὶ, ναὶ, καὶ τὸ οὒ, οὔ·
vt non *in hypocrisin decidatis. Tristatur aliquis *in vobis?
13 ἵνα μὴ *εἰς ὑπόκρισιν πέσητε. κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν;
oret. Æquo animo est quis? psallat. Infirmatur quis in vobis?
14 προσευχέσθω. εὐθυμεῖ τις; ψαλλέτω. ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν;
‖ aduocet presbyteros ecclesiæ: & o-
προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευ-
rent super eum, vngentes eum oleo in nomine
ξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι
Domini. Et *oratio fidei ᵽ seruabit laborantem, &
15 τοῦ κυρίου. καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ
eriget eum Dominus: & si *peccata fuerit perpetratus, remitten-
ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ κύριος· κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκὼς, ἀφεθή-
tur ei. Confitemini *alij aliis offensiones:
16 σεται αὐτῷ. ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα,
& orate pro ‖ alij aliis, vt sanemini. multum ᵽ va et deprecatio
καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῆτε· πολὺ ἰσχύει δέησις
iusti *efficax. Elias homo erat *similiter passibilis
17 δικαίου ἐνεργουμένη. ἠλίας ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθὴς
nobis: & oratione orauit ‖ ad non pluendum: & non pluit
ἡμῖν, καὶ προσευχῇ προσηύξατο τοῦ μὴ †βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρεξεν
super terram annos tres & menses sex. Et rursum
18 ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ. καὶ πάλιν
orauit: & cælum pluuiam dedit, & terra ᵽ germinauit
†προσηύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε, καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησε τὸν
fructum suum. Fratres*, si quis *in vobis errauerit
19 καρπὸν αὐτῆς. ἀδελφοί, ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ
à veritate, & conuerterit quis eum: ‖ Sciat
20 ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτὸν, γινωσκέτω
quòd ille conuertens peccatorem ab errore viæ suæ, ᵽ seruabit ani-
ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυ-
mam à morte, & operiet multitudinem peccatorum.
χὴν ἐκ θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

Finis sancti Iacobi
Τέλος τῆς τοῦ ἁγίου Ἰακώβου
catholicæ Epistolæ.
καθολικῆς ἐπιστολῆς.

‖ exultatio ᵽ Agite *quæ aduenient vobis. κατιόομαι *vobis iam ‖ qui messuerunt ᵽ quæ fraudata est ἀποστερέω *eorum *introiuit, Epulati εἰσέρχομαι ‖ in luxuriis ᵽ Adduxistis & *& μακροθυμέω *temporaneum & serotinum. ‖ & ᵽ appropinquabit. Nolite ingemiscere in alterutrū *ianuam assistit. *laboris ‖ in ᵽ eos qui sustinuerunt. Sufferentiam Dominus *Nolite iurare ‖ per ὀμνύω ᵽ sermo vester, Est, est, *sub iudicio *ὑπὸ κρίσιν *vestrū n? ‖ inducat ᵽ saluabit infirmum: & alienabit *in peccatis sit *ergo alterutrum peccata vestra: ‖ inuicem vt saluemini. ᵽ enim *assidua. *similis ‖ vt non plueret βρέχω ᵽ dedit προσεύχομαι *mei, *ex ‖ Scire debet quoniam qui conuerti fecerit ᵽ saluabit eius

SANCTI PETRI

Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ

CATHOLICA PRIOR

ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΠΡΩΤΗ

EPISTOLA.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. ά.

PETRVS Apostolus Iesu Chri-
ΠΕΤΡΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χρι- 1
sti, electis aduenis disper-
στοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασ-
sionis Ponti, Galatiæ, Cappa-
πορᾶς πόντου, γαλατίας, καππα-
dociæ, Asiæ, & Bithyniæ,
δοκίας, ἀσίας, καὶ βιθυνίας,
secundùm * prænotionem Dei Patris,
κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρὸς 2
in ‖ *sanctificatione* Spiritus, in obedientiam & aspersionem sanguinis
ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος
Iesu Christi. Gratia vobis & pax multiplicetur.
ἰησοῦ χριστοῦ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη † πληθυνθείη.

* præscientiam
‖ sanctificationem
πληθύνω

Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi,
εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, 3
qui secundùm ρ *multam* suam misericordiam *regenerans* nos in spem
ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα
viuam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis,
ζῶσαν δι' ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ ἐκ νεκρῶν,

ρ magnam
* regenerauit

In hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilẽ,
εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον, καὶ ἀμάραντον, 4
conseruatam in cælis in * vos, In virtute
† τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς εἰς ὑμᾶς, τοὺς ἐν δυνάμει 5
Dei ‖ *custoditos*, per fidem, in salutem paratam re-
θεοῦ † φρουρουμένους διὰ πίστεως, εἰς σωτηρίαν ἑτοίμην ἀπο-
uelari in tempore nouissimo. In quo ρ *exultatis*
καλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ· ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε 6
modicũ nunc, (si * *opus est*) *tristati* in * variis tentationibus:
ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστὶ, † λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς·

* vobis, Qui
τηρέω
‖ custodimini
φρουρέω
ρ exultabitis
* oportet contristari)
λυπέω

Vt probatio vestræ fidei multo pretiosior auro
ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως πολὺ τιμιώτερον χρυσίου 7
‖ *illo perdito*, per ignem *verò* ρ *explorato*, inueniatur in
τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, † εὑρεθῇ εἰς
laudem & honorem & gloriam, in reuelatione Iesu Christi:
ἔπαινον καὶ τιμὴν καὶ δόξαν, ἐν ἀποκαλύψει ἰησοῦ χριστοῦ·

* sit
‖ quod
ρ probatur
εὑρίσκω

Quem * non *videntes* diligitis: in quẽ nunc non videntes *, creden-
ὃν οὐκ εἰδότες ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύον- 8
tes autem, exultatis lætitia inenarrabili & glorificata,
τες δὲ, ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ,
Reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum.
κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν, σωτηρίαν ψυχῶν. 9

* cùm videritis
* quoque creditis

De qua salute exquisierunt atque scrutati sunt Pro-
περὶ ἧς σωτηρίας † ἐξεζήτησαν καὶ † ἐξηρεύνησαν προ- 10
phetæ, qui de ‖ *illa in vos* gratia ρ *prophetantes*,
φῆται οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες·

* ἐκζητέω
† ἐξερευνάω
‖ futura in vobis
ρ prophetauerunt

Scrutantes in quod vel quale tempus significaret in eis
ἐρευνῶντες εἰς τίνα ἢ ποῖον καιρὸν † ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς 11
Spiritus Christi, * *præstatus illas in Christum* passiones,
πνεῦμα χριστοῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς χριστὸν παθήματα,
& * *post hac* glorias: Quibus reuelatum est quia non
καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας· οἷς ἀπεκαλύφθη ὅτι οὐχ 12
sibimetipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt vobis
ἑαυτοῖς, ὑμῖν δὲ * διηκόνουν αὐτὰ, ἃ νῦν † ἀνηγγέλη ὑμῖν
per eos ‖ *euangelizantes* vobis *in* Spiritu sancto misso
διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι
de cælo, in ρ *quæ* desiderant angeli prospicere.
ἀπ' οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι.

δηλόω
* prænuntians eas quæ in Christo sunt
* posteriores
* διακονέω
ἀναγγέλλω
‖ qui euangelizauerunt
ρ quem

* *Ideo* succincti lumbos mentis vestræ, so-
διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, νή- 13
brij, perfectè sperate in eam * *latam* vobis gratiam in re-
φοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀπο-
uelatione Iesu Christi, Quasi filij obedientiæ, non confi-
καλύψει ἰησοῦ χριστοῦ, ὡς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχημα- 14
gurati *illis* ‖ *prius in ignorantia vestra cupiditatibus*:
τιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις·

Propter quod
* quæ offertur
‖ prioribus ignorantiæ vestræ desideriis:
ρ qui vocauit

Sed secundùm eum ρ *vocantem* vos, Sanctum, & ipsi sancti
ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον, καὶ αὐτοὶ ἅγιοι 15
in omni conuersatione * *fiatis*.
ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε·

sitis:

Quoniam scriptum est, Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.
διότι γέγραπται, ἅγιοι γένεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι. 16
Et si Patrem inuocatis eum * sine acceptione personarũ *iudicantem*
καὶ εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα 17
secundum vniuscuiusque opus, in timore ‖ *commorationis vestræ*
κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν
tempus conuersamini: Scientes quòd non corruptibilibus argẽto
χρόνον ἀναστράφητε· εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ 18

* qui iudicat
‖ incolatus vestri tempore

vel auro redemptiestis de vana vestra conuersatione
ἢ χρυσίῳ * ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς
ρ *paterna traditione accepta*. Sed pretioso sanguine quasi agni immacu-
πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώ- 19
lati & incontaminati Christi, Præcogniti quidem ante
μου καὶ ἀσπίλου, χριστοῦ, προεγνωσμένου μὲν πρὸ 20
constitutionem mundi, manifestati autem *in* nouissimis tempori-
καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρό-
bus propter vos: * Per ipsum *credentes* in * *Deum illum*
νων δι' ὑμᾶς, τοὺς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας εἰς θεὸν τὸν 21
suscitantem eum à mortuis, & gloriam ‖ *ei dantem*, *vt*
ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε
fidem vestram & spem esse in Deum.
τὴν πίστιν ὑμῶν καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς θεόν.

* *Per* λυτρόω
ρ paternæ traditionis:
* Qui fideles estis
* Deo qui suscitauit
‖ dedit ei, vt fides vestra & spes esset in Deo.

Animas vestras castificantes in obedientia ρ *veritatis*
τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας 22
per Spiritum in fraternum amorem non simulatum, ex *puro*
διὰ πνεύματος εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ καθαρᾶς
corde * *alij alios* diligite * *impensè*, Rena-
καρδίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς, ἀναγεγεννη- 23
ti non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per verbum
μένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς, ἀλλὰ ἀφθάρτου, διὰ λόγου
Dei viui & permanentis in æternum. Quia omnis
θεοῦ ζῶντος καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα. διότι πᾶσα 24
caro vt fœnum, & omnis gloria ‖ *hominis vt* flos fœni.
σὰρξ ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου.
exaruit fœnum, & flos eius decidit:
† ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε·
At verbum ρ Domini manet in æternum. Hoc autẽ est verbum
τὸ δὲ ῥῆμα κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα. τοῦτο δέ ἐστι τὸ ῥῆμα 25
‖ euangelizatum in * vos.
τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς.

ρ charitatis, in fraternitatis amore simplici.
* inuicem
* attentiùs:
‖ eius tanquam
ξηραίνω
ρ autem
‖ quod est
* vobis.

CAP. II. β'.

Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, &
Ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν, καὶ πάντα δόλον, καὶ 1
simulationes, & inuidias, & omnes ‖ *oblocutiones*,
ὑποκρίσεις, καὶ φθόνους, καὶ πάσας καταλαλιάς,
Sicut modò geniti infantes, ρ rationabile, sine dolo lac con-
2 ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη, τὸ λογικὸν, ἄδολον γάλα * ἐπι-
cupiscite: vt in eo * *augeamini*.
ποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ † αὐξηθῆτε·
* *Siquidem* gustastis quoniam ‖ *benignus ille* Dominus.
3 εἴπερ ἐγεύσασθε ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος·

‖ detractiones,
ρ rationabiles, &
ἐπιποθέω
* crescatis in salutem.
αὐξάνω
* Si tamen
‖ dulcis est

Ad quem accedentes, lapidem viuum, ab hominibus
4 πρὸς ὃν προσερχόμενοι, λίθον ζῶντα, ὑπὸ ἀνθρώπων
quidem reprobatum, à autem Deo electum, ρ *honorabilem*:
μὲν ἀποδεδοκιμασμένον, παρὰ δὲ θεῷ ἐκλεκτὸν, ἔντιμον·
Et ipsi tanquam lapides viui superædificamini domus spiritua-
5 καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε οἶκος πνευμα-
lis, sacerdotium sanctum offerre hostias spirituales,
τικὸς, ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνενέγκαι θυσίας πνευματικὰς,
bene acceptabiles Deo per Iesum Christum.
εὐπροσδέκτους τῷ θεῷ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ.

ρ & honorificatũ

Propter quod cõtinetur *in* Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem
6 διότι περιέχει ἐν τῇ γραφῇ, ἰδοὺ τίθημι ἐν σιὼν λίθον
summũ angularem, electum pretiosum. & * *credens in eo*,
ἀκρογωνιαῖον, ἐκλεκτὸν, ἔντιμον· καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ,
non pudefiet. Vobis igitur honor credentibus,
7 οὐ μὴ * καταισχυνθῇ. ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν·
non credentibus autem, lapis quem reprobauerunt ædificantes,
ἀπειθοῦσι δὲ, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες,
hic factus est in caput anguli: Et lapis offensio-
8 οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, καὶ λίθος προσκόμ-
nis, & petra scandali, * qui offendunt verbo, ‖ *in-*
ματος, καὶ πέτρα σκανδάλου· οἳ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, ἀπει-
persuasi, in quod & positi sunt. Vos autem genus
9 θοῦντες, εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν· ὑμεῖς δὲ γένος
electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus ρ *in ven-*
ἐκλεκτὸν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περι-
dicationem, vt virtutes annuntietis eius * de tenebris
ποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς * ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους
vos *vocantis* in admirabile suum lumen.
ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς·

* qui crediderit in eum, non confundetur.
καταισχύνομαι
* his
‖ nec credunt
ρ acquisitionis
* qui vocauit

Qui aliquando nõ populus *, nunc autẽ populus Dei. qui non consecuti mi-
10 οἵ ποτε οὐ λαὸς, νῦν δὲ λαὸς θεοῦ· οἱ οὐκ ἠλεη-
sericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.
μένοι, νῦν δὲ † ἐλεηθέντες.

* Dei
ἐλεέω

‖ *Dilecti*, obsecro ρ tanquam aduenas & peregrinos,
11 ἀγαπητοὶ, παρακαλῶ ὡς παροίκους, καὶ παρεπιδήμους,
abstinere * carnalibus desideriis, quæ militant
ἀπέχεσθαι τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται
aduersus animam: Conuersationem vestram habentes
12 κατὰ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχοντες
* *honestam in Gentibus*, vt in ‖ *quo obloquuntur vobis vt* male-
καλὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακο-
factoribus, ex bonis operibus ρ *inspicientes*, glorificẽt Deum
ποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύσαντες, δοξάσωσι τὸν θεὸν
in die visitationis. Subiecti estote igitur omni huma-
ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς. ὑποτάγητε οὖν πάσῃ ἀνθρω-
næ creaturæ propter * *Dominum* siue regi, quasi * *superhabenti*:
13 πίνῃ κτίσει, διὰ τὸν κύριον· εἴτε βασιλεῖ, ὡς ὑπερέχοντι.

‖ Charissimi,
ρ vos
vos à
* inter Gentes bonam
‖ eo quòd detractant de vobis tanquam de
ρ vos considerantes,
* Deum:
* præcellenti:

Sine *præsidibus, vt per eum missis, ad vindictam quidem
εἴτε ἡγεμόσιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις, εἰς ἐκδίκησιν μὲν 14
malefactorum, laudem verò || beneagentium: Quia sic est
κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν· ὅτι οὕτως ἐστὶ 15
voluntas Dei, ρ benefacientes || capistrare imprudentium hominum ignorantiam:
τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας * φιμοῦν τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν·
Quasi liberi, & non
ὡς ἐλεύθεροι, καὶ μὴ 16
quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed
ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ'
sicut serui Dei. Omnes honorate. Fraternitatem
ὡς δοῦλοι τοῦ θεοῦ. πάντας τιμήσατε· τὴν ἀδελφότητα
diligite. Deum timete. Regem honorificate.
ἀγαπᾶτε. τὸν θεὸν φοβεῖσθε· τὸν βασιλέα τιμᾶτε. 17
Serui, subditi* in omni timore dominis,
οἱ οἰκέται, ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, 18
non tantùm bonis & || æquis, sed etiam ρ prauis
οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς.
Hoc enim gratia, si propter conscientiam Dei || suffert quis tristitias, patiens iniustè.
τοῦτο γὰρ χάρις, εἰ διὰ συνείδησιν θεοῦ ὑποφέρει τις λύπας, πάσχων ἀδίκως. 19
Quæ enim * laus, si peccantes, & colaphizati sufferetis? Sed si bene
ποῖον γὰρ κλέος, εἰ ἁμαρτάνοντες, καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε; ἀλλ' εἰ ἀγαθο- 20
facientes, || & patientes sustinetis, ρ hoc gratia apud Deum.
ποιοῦντες, καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε, τοῦτο χάρις παρὰ θεῷ.
In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis,
εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, 21
vobis relinquens exemplum, vt sequamini
ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς
vestigia eius: Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.
ἴχνεσιν αὐτοῦ. ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ· 22
Qui * conuitiis affectus non contraconuitiabatur: patiens, non minabatur: tradebat autem
ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ 23
iudicanti * iustè. Qui peccata nostra ipse pertulit
κρίνοντι δικαίως. ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν 24
in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus. cuius || vibice eius sanati estis:
ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον· ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι, τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν· οὗ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἰάθητε· 25
Eratis enim sicut oues errantes: sed conuersi estis nunc ad pastorem & episcopum animarum ρ nostrarum.
ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα * πλανώμενα· ἀλλ' ἐπεστράφητε νῦν ἐπὶ τὸν ποιμένα καὶ ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

* ducibus, tanquam ab eo — || bonorum: — ρ vt || obmutescere faciatis φιμόω — * estote — || modestis. ρ discolis. Hæc est — || sustinet — * gloria, — || patienter ρ hac est — * cùm malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: — se iniustè: — || liuore — πλανάω — ρ vestrarum

CAP. III. γ'.

Similiter || mulieres subditæ * propriis viris, vt & si qui non || suadentur verbo, per mulierum
1 Ὁμοίως αἱ γυναῖκες, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα καὶ εἴ τινες ἀπειθοῦσι τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν
conuersationem sine verbo lucrifiant. ρ Aspicientes
ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου κερδηθήσονται. ἐποπτεύσαντες 2
illam in timore * castam conuersationem vestram. Quarum sit non
τὴν ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν· ὧν ἔστω οὐχ 3
extrinsecus * implicationis capillorum, & circumpositionis aureorum, aut induendi vestimentorum || ornatus.
ὁ ἔξωθεν ἐμπλοκῆς τριχῶν, καὶ περιθέσεως χρυσίων, ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος·
Sed ρ ille absconditus cordis homo, in incorruptibilitate * lenis & quieti spiritus: qui est in conspectu Dei * pretiosus.
ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος, ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πραέος καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πολυτελές. 4
Sic enim aliquando & illæ sanctæ mulieres sperantes
οὕτω γάρ ποτε καὶ αἱ ἅγιαι γυναῖκες αἱ ἐλπίζουσαι 5
in || Deum, ornabant se ipsas, subiectæ propriis
ἐπὶ τὸν θεὸν,* ἐκόσμουν ἑαυτὰς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις
viris. Sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum
ἀνδράσιν· ὡς Σάρρα ὑπήκουσε τῷ Ἀβραὰμ, κύριον 6
eum vocans: cuius facta estis ρ natæ, benefacientes, & non
αὐτὸν καλοῦσα· ἧς ἐγενήθητε τέκνα, ἀγαθοποιοῦσαι καὶ μὴ
timentes vllam * consternationem animi. Viri similiter,
φοβούμεναι μηδεμίαν πτόησιν. οἱ ἄνδρες ὁμοίως,
cohabitantes secundùm * cognitionem, quasi infirmiori || vasi muliebri ρ tribuentes honorem, tanquã & * cohæredes gratiæ
συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν, ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυναικείῳ ἀπονέμοντες τιμὴν, ὡς καὶ συγκληρονόμοι χάριτος 7
* vitæ: ad non intercidi orationes || vestras.
ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐκκόπτεσθαι τὰς προσευχὰς ὑμῶν.
At finis, omnes vnanimes compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, ρ humiles.
τὸ δὲ τέλος, πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὔσπλαγχνοι, φιλόφρονες· 8
Non reddentes malum pro malo, * aut conuitium pro conuitio: contrarium
μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας· τοὐναντίον 9
verò, benedicentes: scientes quia in hoc vocati estis, vt benedictionẽ hæreditate possideatis.
δὲ, εὐλογοῦντες· εἰδότες ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε.
* Nam volens vitam diligere, &
ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν, καὶ
videre dies bonos, coerceat linguam suam à
ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθὰς, παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ 10
malo, & labia || sua non loqui dolum.
κακοῦ, καὶ χείλη αὐτοῦ, τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον.
Declinet à malo, & faciat bonum: inquirat
11 ἐκκλινάτω ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθόν· ζητησάτω
pacem, & sequatur eam. Quia oculi Domini
12 εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτήν. ὅτι ὀφθαλμοὶ κυρίου
super iustos, & aures eius in preces eorum: Vultus autem
ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν· πρόσωπον δὲ
Domini super facientes mala. Et quis ρ ille malè
13 κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά †. καὶ τίς ὁ κακώ-
tractans vos, si boni * imitatores fueritis?
σων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε;
Sed si & * patimini propter iustitiam, beati.
14 ἀλλ' εἰ καὶ πάσχετε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. τὸν
At timorem || eorum ne timueritis, neque conturbemini:
δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ * ταραχθῆτε·
Dominum autem ρ Deum sanctificate in cordibus vestris.
15 κύριον δὲ τὸν θεὸν ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν,
parati verò semper ad * apologiam omni poscenti vos rationem de* in vobis spe:
ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λό-
16 γον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος. || Cum modestia & timore,
μετὰ πραΰτητος καὶ φόβου, συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθήν,
conscientiam habentes bonam, vt in eo quod ρ obloquuntur vobis vt malefactoribus, pudefiant illi calumniantes
ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες
vestram bonam in Christo conuersationem.
ὑμῶν τὴν ἀγαθὴν ἐν Χριστῷ ἀναστροφήν.
Melius * enim * benefacientes, (si velit voluntas Dei,)
17 κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ,
pati, quàm male facientes. Quia & Christus semel
18 πάσχειν, ἢ κακοποιοῦντας, ὅτι καὶ Χριστὸς ἅπαξ
pro peccatis || passus est, iustus pro iniustis: vt nos
περὶ ἁμαρτιῶν ἔπαθε, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων· ἵνα ἡμᾶς
offerret Deo, ρ mortificatus quidem carne * viuificatus autem spiritu.
προσαγάγῃ τῷ θεῷ, θανατωθεὶς μὲν σαρκί, ζωοποι-
19 ηθεὶς δὲ τῷ πνεύματι· In quo & * illis in custodia spiritibus profectus prædicauit:
ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξεν·
|| Incredulis aliquando, quando ρ expectabat illa Dei * longanimitas, in diebus Noe * apparata arca: in quam pauca (id est octo) animæ || seruatæ sunt per aquam.
20 ἀπειθήσασί ποτε, ὅτε ἀπεξεδέχετο ἡ τοῦ θεοῦ μακροθυμία, ἐν ἡμέραις Νῶε κατασκευαζομένης κιβωτοῦ· εἰς ἣν ὀλίγαι, τοῦτ' ἔστιν ὀκτὼ, ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος.
ρ Cui correspondẽs exemplar nunc & nos * saluat baptisma: non
21 ᾧ ἀντίτυπον νῦν καὶ ὑμᾶς σώζει βάπτισμα, οὐ
carnis depositio * sordis, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum, per resurrectionem Iesu Christi:
σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς θεόν, δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ,
Qui est in dextera Dei, || profectus in cælum, subiectis sibi angelis, & potestatibus, & virtutibus.
22 ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ πορευθεὶς εἰς οὐρανὸν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων.

|| & * sint suis — || credunt — ρ Considerantes — sanctam — * capillatura, aut circundatio auri, — || cultus: ρ qui est — modesti — * locuples. — || Deo, κοσμέω — ρ filiæ, — perturbationem — *scientiam, || vasculo — ρ impartientes * cohæredibus * vitæ: vt non impediantur || vestræ. In fide autem — ρ modesti, — * nec maledictum pro maledicto: sed econtrario, — Qui enim vult — || eius ne loquantur — * τοῦ ἐξολοθρεῦσαι αὐτοὺς ἐκ γῆς. ad exterminandum eos è terra. — ρ est qui vobis noceat, * æmulatores * quid || autem ταράττω — ρ Christum — satisfactionem — * ea quæ est || Sed — ρ detrahunt vobis, confundantur qui calumniantur — est * vt — || nostris mortuus, — ρ mortificatos * viuificatos Latina huius loci lectio incorruptior est. — * his qui in carcere erant spiritu veniens || Qui increduli fuerant ρ expectabant * patientiam * cũ fabricaretur — || salus factæ — ρ Quod similis formæ * saluos facit * sordium. — || deglutiens mortem, vt vitæ æternæ hæredes efficeremur,

CAP. IIII. δ'.

Christo igitur passo ρ pro nobis carne, & vos
1 Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί, καὶ ὑμεῖς τὴν
eadem cogitatione armamini: quia * passus in carne * desiitit peccato:
αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσασθε, ὅτι ὁ παθὼν ἐν σαρκί, πέπαυται
In non amplius hominum desideriis, sed
2 ἁμαρτίας· εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ
voluntati Dei || reliquum in carne ρ viuere tempus.
θελήματι θεοῦ τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρόνον.
Sufficiens enim vobis præteritum tempus * vitæ voluntatem Gentium * adoperari, incedentes in proteruiis,
3 ἀρκετὸς γὰρ ὑμῖν ὁ παρεληλυθὼς χρόνος τοῦ βίου τὸ θέλημα τῶν ἐθνῶν κατεργάσασθαι, πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις,
|| cupiditatibus, vinolentiis, comessationibus, potationibus, || & || nefariis idololatriis,
ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθεμίτοις
In quo || peregrinantur, non concurrentibus
4 εἰδωλολατρείαις· ἐν ᾧ ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων
vobis in eandem luxuriæ confusionem, blasphemantes.
ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες·
Qui reddent rationem ei * paratè habenti iudicare viuos
5 οἳ ἀποδώσουσι λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖναι ζῶντας
& mortuos. || In hoc enim & mortuis euangelizatum est, vt
6 καὶ νεκρούς. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα
iudicentur quidẽ secundùm homines ρ carne, viuant autem secundum
† κριθῶσι μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρκὶ, ζῶσι δὲ κατὰ
Deum * spiritu. Omnium autem finis appropinquauit,
7 θεὸν πνεύματι. πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε.
Prudentes estote itaque, & vigilate In * orationes.
σωφρονήσατε οὖν, καὶ νήψατε εἰς τὰς προσευχάς·
Ante omnia autem || illam in vosipsos charitatem ρ propensam habentes:
8 πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες,
quia charitas operiet multitudinem peccatorum.
ὅτι ἡ ἀγάπη καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν·
Hospitales in inuicem, sine * murmurationibus.
9 φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμῶν.

ρ in — * qui est * desiit à peccatis vt iam non — || quod est ρ viuat temporis Sufficit * ad — * consummandam his qui ambulauerunt in luxuriis, desideriis. || ebrietatibus, ρ illicitis idolorum cultibus. || admirantur, — *qui paratus est — || Propter — ρ in κρίνομαι * in — * orationibus. — || mutuam in vobismetipsis ρ continuam — murmuratione

ἕκαστος

Vnusquisque sicut accepit *donum, in seipsos illud mini-
ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακο- 10
strantes, vt pulchri dispensatores ‖variæ gratiæ Dei.
νοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος θεοῦ.
Si quis loquitur, *vt eloquia Dei: si quis ministrat, tanquam ex
εἴ τις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ· εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ 11
virtute, ‖sicut suppeditat Deus: vt in omnibus *glorificetur Deus
ἰσχύος, ὡς χορηγεῖ ὁ θεός, ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ θεὸς
per Iesum Christum: cui est gloria & imperium in
διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἐστὶν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς
secula seculorum. Amen.
αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

‖Dilecti, ne peregrinamini illa in vobis ignitione ad ex-
ἀγαπητοί, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πει- 12
perimentum vobis facta, sicut peregrino vobis contingente:
ρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος·
Sed ‖sicut communicatis Christi passionibus, gaudete:
ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε· 13
vt & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes.
ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι.
Si *probris afficimini in nomine Christi, beati *quoniam quod‖
εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι· ὅτι τὸ τῆς 14
gloriæ & ille Dei Spiritus, super vos *requiescit. secundùm
δόξης καὶ τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται). κατὰ
quidem eos blasphematur, secundùm autem vos glorificatur.
μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται.
Nemo autem enim quis vestrûm patiatur quasi homicida, aut fur, aut
μὴ γάρ τις ὑμῶν παθέτω ὡς φονεὺς, ἢ κλέπτης, ἢ 15
maleficus, aut vt alienorum *explorator.
κακοποιὸς, ἢ ὡς ἀλλοτριοεπίσκοπος.
Si autem vt Christianus, non ‖pudeat: glorificet autem
εἰ δὲ ὡς χριστιανὸς, μὴ αἰσχυνέσθω. δοξαζέτω δὲ τὸν 16
Deum in ‖parte hac. Quoniam tempus ‖ incipi
θεὸν ἐν τῷ μέρει τούτῳ· ὅτι ὁ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ 17
iudicium à domo Dei. Si autem primùm à nobis, quis
κρῖμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί τὸ
finis *impersuasorum Dei euangelio?
τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ θεοῦ εὐαγγελίῳ;
Et si iustus vix ‖saluatur, impius & peccator
καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς 18
vbi ‖parebit? Itaque & ‖patientes secundùm volun-
ποῦ φανεῖται; ὥστε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλη- 19
tatem Dei, vt fideli creatori commendent animas
μα τοῦ θεοῦ, ὡς πιστῷ κτίσει παραθεσθωσαν τὰς ψυχὰς
suas in *beneficentia.
ἑαυτῶν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ.

CAP. V. ε.

*Seniores ergo *Presbyteros illos in vobis obiecro, vt ‖compresby-
Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὡς συμπρεσβυτε- 1
qui sunt ter, & testis Christi passionum, qui & ‖futu-
ρος, καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλού-
‖consentior ra reuelari gloriæ communicator: Pascite *illi
σης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός, ποιμάνατε τὸ 2
qui est
*prouidentes in vobis gregem Dei, *prospicientes non coactè, sed
ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ θεοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς· ἀλλ'
‖secundùm Deum ‖spontaneè: neque turpis lucri gratia. sed ‖promptio animo:
ἑκουσίως· μηδὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως·
Neque vt dominantes cleris, sed *exemplaria fa-
μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων· ἀλλὰ τύποι γινό- 3
‖ex animo. ‖eum apparuerit princeps ‖ercipietis
μενοι τοῦ ποιμνίου· καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποι- 4
flotum, *reportabitis immarcescibilem gloriæ coronam.
μένος, κομιεῖσθε τὸν ἀμάραντινον τῆς δόξης στέφανον.
Similiter *iuniores, subditi estote seniorib us. Omnes autem
ὁμοίως νεώτεροι, ὑποτάγητε πρεσβυτέροις. πάντες δὲ 5
‖inuicem ‖alij alijs subditi, humilitatem animi insinua-
ἀλλήλοις ὑποτασσόμενοι, τὸν ταπεινοφροσύνην ἐγκομπώ-
te, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat
σασθε, ὅτι ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι
‖potenti manu gratiam. Humiliamini igitur sub ‖potentem manum
ταπεινόομαι χάριν. † Ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα 6
visitationis: Dei, vt vos exaltet in tempore *: Omnem solicitudinem
τοῦ θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ· πᾶσαν τὴν μέριμναν 7
vestram proiicientes in eum: quoniam ipsi cura est de vobis.
ὑμῶν * ἐπιρίψαντες ἐπ' αὐτὸν· ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν.
Sobrij estote, *vigilate: ‖ aduersarius vester diabolus, tanquam
νήψατε, γρηγορήσατε· ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος, ὡς 8
‖circuit, leo rugiens, ‖ambulat quærens quem deuoret.
λέων ὠρυόμενος, περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίῃ.
Cui resistite *firmi fide: scientes *eadem pas-
ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν πα- 9
*fortes in *eandem passionē ei quæ est ‖fieri. ‖ autem ‖qui vocauit nos
sionum illi in mundo vestræ fraternitati ‖impleri.
παθημάτων τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι.
At Deus ‖omnis gratiæ *vocans vos in æternam
ὁ δὲ θεὸς πάσης χάριτος ὁ καλέσας ὑμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον 10
*perficiet, confirmabit, solidabitq; suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos ipse *per-
αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς * κα-
ficiat vos, confirmet, roboret, fundet.
ταρτίσει ὑμᾶς, στηρίξει, † σθενώσει, θεμελιώσει.
Ipsi gloria, & imperium in secula seculorum, Amen.
αὐτῷ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. 11

Per Siluanum vobis fidelem fratrem, (vt arbitror)
12 διὰ Σιλουανοῦ ὑμῖν τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι,
‖per pauca scripsi: obsecrans & contestans hanc ‖breuiter
δι' ὀλίγων ἔγραψα, παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην
esse veram gratiam Dei in quam statis. Salutat
εἶναι χάριν τοῦ θεοῦ εἰς ἣν στήκετε. ἀσπάζε-
vos ‖ in Babylone coelecta, & Marcus filius meus. ‖ ecclesia, quæ est
ται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ, καὶ Μάρκος ὁ υἱός μου.
Salutate ‖alij alios in osculo charitatis. Pax vobis inuicem
14 ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης. εἰρήνη ὑμῖν ‖sancto. Gratia
omnibus‖ in Christo Iesu. Amen. * qui estis
πᾶσι τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ἀμήν.

Finis sancti Petri prioris epistolæ.
Τέλος τοῦ ἁγίου Πέτρου πρώτης ἐπιστολῆς.

SANCTI PETRI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ
CATHOLICA SECVNDA
ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΔΕΥΤΕΡΑ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α.

1 SIMON Petrus, seruus & Apo-
ΣΙΜΩΝ Πέτρος δοῦλος καὶ ἀπό-
stolus Iesu Christi, iis* æquè pretiosum * qui coæqualem
στολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῖς ἰσότιμον nobiscum sortiti
nobis sortitis fidem in iustitia sunt
ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ
Dei nostri & saluatoris Iesu
τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ
2 Christi: Gratia vobis & pax
Χριστοῦ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη
adimpleatur in cognitione Dei, & Christi Iesu Domini nostri:
πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν,
Quomodo omnia nobis diuinæ virtutis suæ ad
3 ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς
vitam & pietatem ‖donata, per cognitionem ‖quæ donata sunt
ζωὴν καὶ εὐσέβειαν * δεδωρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ δωρέομαι
‖vocantis nos per gloriam & virtutem: ‖ eius qui vocauit
καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς· nos propria gloria & virtute:
Per ‖quæ pretiosa nobis & maxima promissa *donata ‖ quem
4 δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδω- *donauit:
sunt: vt per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ, fugien-
ρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀποφυ-
tes ab ‖illa in mundo ‖in cupiditate corruptione. ‖ eius, quæ est
γόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς. ‖ concupiscentiæ corruptionem. Vos
Et hoc ipsum autem studium omne adinferentes autem curam omnem subinferentes
καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ σπουδὴν πᾶσαν παρεισενεγκάντες
5 subministrate in fide vestra virtutem, in autem
* ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετὴν, ἐν δὲ τῇ ‖ scientiam, * scientia abstinentiam,
virtute ‖cognitionem, In autem *cognitione temperan- ‖ abstinentia patientiam,
6 ἀρετῇ τὴν γνῶσιν, ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκρά- ‖ patientia
tiam, in autem ‖temperantiæ tolerantiam, in autem ‖tole-
τειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομονὴν, ἐν δὲ τῇ ὑπο-
rantiæ pietatem, In autem pietate
7 μονῇ τὴν εὐσέβειαν· ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν
amorem fraternitatis, in autem amore fraternitatis charitatem.
φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην.
Hæc enim *vobis adsistentia, & exuberantia, non *ociosos *si vobiscum adsint, & superent, * vacuos
8 ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα οὐκ ἀργοὺς ‖ vos
nec sine fructu ‖ constituent in Domini nostri Iesu ‖ vos
οὐδὲ ἀκάρπους καθίστησιν εἰς τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ ‖ præsto
Christi cognitionem. Cui enim non ‖adsunt hæc, ce- & manu tentans,
9 Χριστοῦ ἐπίγνωσιν. ᾧ γὰρ μὴ πάρεστι ταῦτα, τυ-
cus est, *non procul cernens, oblitionem accipiens purgationis
φλός ἐστι, μυωπάζων, λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν
veterum suorum delictorum. *Ideo magis, fratres, * Quapropter
παλαιῶν αὐτοῦ ἁμαρτιῶν. διὸ μᾶλλον, ἀδελφοὶ,
‖studete firmam vestram vocationem & electionem ‖ facere- ‖ satagite vt per
σπουδάσατε * βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖ- bona opera certa
ре. Hæc enim facientes, non *impingetis aliquando. * ἵνα διὰ τῶν
σθαι· ταῦτα γὰρ ποιοῦντες οὐ μὴ † πταίσητέ ποτε. καλῶν ἔργων
Sic enim abundanter subministrabitur vobis introitus in ‖ faciatis.
10 οὕτω γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος εἰς *peccabitis
aeternum regnum Domini nostri *Iesu Christi. πταίω
11 τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. * & saluatoris
‖Ideo non negligam semper vos commonere de his, ‖quam-
διὸ οὐκ ἀμελήσω ἀεὶ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτων, καί- ‖ Propter quod incipiam
12 quis scientes, & confirmatos ‖in præsenti veritate. ‖ & quidem
περ εἰδότας, καὶ * ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ ἀληθείᾳ. ‖ vos
δίκαιον

* quamdiu
Iustum autem arbitror, * ad quantum sum in hoc ta-
δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι, ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκη- 13
‖ Certus
bernaculo, persuscitare vos in commonitione: ‖ sciens
νώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει, εἰδὼς 14
ρ secundum quod
quòd velox est depositio tabernaculi mei, ρ sicut &
ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς καὶ
Dominus noster Iesus Christus significauit mihi.
ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωσέ μοι.
Dabo operam * frequenter ‖ obitum, vt ρ faciatis. ‖ indoctas σοφίζω
* Studebo autem & * singulatim habere vos post meum ‖ exi
σπουδάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξο- 15
tum horum, memoriam ρ facere. Non enim ‖ sophi-
δον τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι. οὐ γὰρ † σεσο- 16
sticatas fabulas secuti, notam fecimus vobis
φισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν
Domini nostri Iesu Christi virtutem & praesentiam: sed
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ'
speculatores facti illius magnitudinis.
ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος.
Accipiens enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce
λαβὼν γὰρ παρὰ θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν, φωνῆς 17
*delapsa ad eum εἰσφέρω ‖ quo mihi complacui: ipsum audite.
*delata ei huiuscemodi à magnifica gloria,
† ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης,
Hic est Filius meus dilectus, in ‖ quem ego beneplacui.
οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα.
Et hanc vocem nos audiuimus de caelo
καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐξ οὐρανοῦ 18
cùm essemus φέρω
allatam, cum ipso ρ existentes in monte sancto.
† ἐνεχθεῖσαν, σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ.
Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui be-
καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον· ᾧ κα- 19
lucenti
ne facitis attendentes quasi lucernae * apparenti in caligi-
λῶς ποιεῖτε προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμη-
*donec διαυγάζω
noso loco, * vsque quo dies elucescat, & lucifer
ρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα † διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος
oriatur in cordibus vestris.
ἀνατέλλω
† ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν.
‖ intelligentes
Hoc primum ‖ cognoscentes, quòd omnis prophetia scriptu-
τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα προφητεία γρα- 20
rae, propria interpretatione non fit.
φῆς, ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται.
ρ humana
Non enim voluntate ρ hominis allata est aliquando prophetia,
οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, 21
inspirati
sed à Spiritu sancto * acti, locuti sunt sancti
ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν ἅγιοι
Dei homines.
θεοῦ ἄνθρωποι.

CAP. II. β'.

Fuerunt verò & pseudoprophetae in populo: sicut & in
Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ ἐν
* magistri mendaces:
vobis erunt * falsi doctores: qui adintroducent se-
ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι· οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέ-
‖ eum qui emit ἀγοράζω ρ superducentes
ctas perditionis, & ‖ illum mercatum eos, Dominum
σεις ἀπωλείας, καὶ τὸν † ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην
negantes: ρ inferentes sibiipsis celerem perditionem.
ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν.
Et multi sequentur eorum luxurias: per
καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀσελγείαις, δι' 2
quos via veritatis blasphemabitur: Et in aua-
οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται, καὶ ἐν πλεο- 3
‖ de vobis * iam
ritia fictis verbis ‖ vos negotiabuntur. quibus iudicium * ex
νεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται· οἷς τὸ κρίμα ἐκ
olim non cessat, & perditio eorum non dormitat.
πάλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει.
Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit,
φείδω
εἰ γὰρ ὁ θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ † ἐφείσατο, 4
‖ rudentibus inferni detractos cruciandos ρ reseruari:
sed ‖ catenis caliginis detrudens in tartarum tradidit in iudicium
ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν
ρ seruatos: Et originali mundo non pepercit,
τηρουμένους· καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο, 5
sed octauum Noe, iustitiae praeconem custodiuit, di-
ἀλλ' ὄγδοον Νῶε, δικαιοσύνης κήρυκα ἐφύλαξε, κατα-
luuium mundo impiorum inducens: Et ciuitates
ἐπάγω
κλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν † ἐπάξας· καὶ πόλεις 6
Gomorrhaeorum
Sodomorum & * Gomorrhae in cinerem redigens, euersione damnauit,
τεφρόω
Σοδόμων καὶ Γομόρρας † τεφρώσας καταστροφῇ κατέκρινεν,
* eorum qui acturi sunt τίθημι
exemplum * futurorum impiè agere ponens.
ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν † τεθεικώς.
‖ oppressum
Et iustum Lot ‖ fatigatum à nefan-
καὶ δίκαιον Λὼτ καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ἀθέσ- 7
ρ iniuria ac luxuriosa
dorum ρ in luxuria conuersatione eripuit. Aspectu
μων ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς, ἐρρύσατο. βλέμματι 8
‖ erat * apud eos qui de die in ‖ cruciabant.
enim & auditu ‖ ille iustus habitans * in ipsis, diem ex
γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ
die animam iustam iniquis operibus ‖ cruciabat.
ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν.
ρ tentatione
Nouit Dominus pios de ρ tentationibus eripere, iniquos verò
οἶδε κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμῶν ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ 9
in diem iudicij cruciandos reseruare.
εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν.
Magis
* Maximè autem eos qui post carnem in concupiscentia immunditiae
μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ 10

ambulantes, & dominationes * contemnentes, audaces,
πορευομένους, καὶ κυριότητος καταφρονοῦντας· τολμηταί,
* quae contemnunt,
sibi placentes, ‖ dignitates non horrent, blasphemantes:
αὐθάδεις, δόξας οὐ τρέμουσι, βλασφημοῦντες.
‖ sectas non metuūt introducere
Vbi angeli, fortitudine & virtute maiores ρ existentes, non
11 ὅπου ἄγγελοι ἰσχύϊ καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες, οὐ
ρ cùm sint
portant aduersum se à Domino * blasphemum iudicium.
φέρουσι κατ' αὐτῶν παρὰ κυρίῳ βλάσφημον κρίσιν.
execrabile
Hi verò veluti irrationabilia * animalia naturalia facta in captio-
12 οὗτοι δὲ, ὡς ἄλογα ζῶα φυσικὰ γεγεννημένα εἰς ἅλω-
* pecora, naturaliter
nem & ‖ corruptionem, in his quae ignorant, blasphemantes, in corruptio-
σιν καὶ φθορὰν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσι βλασφημοῦντες, ἐν τῇ φθο-
‖ perniciem,
ne sua ρ adcorrumpentur, Reportantes mercedem
13 ρᾷ αὐτῶν καταφθαρήσονται, κομιούμενοι μισθὸν
ρ peribunt, Percipientes
iniustitiae: voluptatem existimantes * illas in die delicias, * labes &
ἀδικίας, ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφὴν, σπίλοι καὶ
* dici * coinquinationis
maculae, ‖ luxuriantes in * deceptionibus suis coepulantes
μῶμοι, ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν, συνευωχούμενοι
‖ deliciis affluentes, conuiuiis suis vobiscum
vobis, Oculos habentes plenos adulterij, & ρ incessabiles
14 ὑμῖν, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος, καὶ ἀκατα-
ρ incessabilis delicti, pellicientes
sabiles peccati, inescantes animas instabiles, cor
παύστους ἁμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους, καρδίαν
exercitatum * auaritia habentes, maledictionis * nati:
γεγυμνασμένην πλεονεξίας ἔχοντες, κατάρας τέκνα·
* in * filij
Derelinquentes rectam viam, errauerunt, secuti
15 καταλιπόντες εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐπλανήθησαν ἐξακολουθήσαντες
viam Balaam ‖ illius Bosor, qui mercedem iniquitatis amauit:
τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ Βοσὸρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν·
‖ ex
Correptionē verò habuit ρ propriae transgressionis legis. subiugale mutum *,
16 ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας· ὑποζύγιον ἄφωνον,
ρ suae vesaniae * animal,
in hominis voce * loquutum prohibuit Prophetae
ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον, ἐκώλυσε τὴν τοῦ προφήτου
* loquens
insipientiam. Hi sunt fontes sine aqua, ‖ nebulae
17 παραφρονίαν. οὗτοί εἰσι πηγαὶ ἄνυδροι, νεφέλαι
‖ &
à ρ turbine exagitatae: quibus caligo tenebrarum in aeternum
ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα
turbinibus
* reseruata fuit. Superba enim vanitatis loquentes * in-
18 τετήρηται. ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος φθεγγόμενοι δε-
reseruatur, * pelliciunt
escant in desideriis carnis, ‖ luxuriis, illos parum au-
λεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς, ἀσελγείαις, τοὺς ὀλίγον ἀπο-
‖ luxuriae, eos qui paululum effugiunt, qui ρ conuertiantur,
fugientes illos in errore ρ versatos. Libertatem
19 φυγόντας τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους, ἐλευθερίαν
illis promittentes, ipsi serui * existentes corruptionis,
αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς·
* cùm sint
‖ cui enim quis superatus est, * huic & seruus factus est.
ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται.
‖ à quo * huius & seruus est. Si enim refugientes coinquinationes
Nam * aufugientes inquinamenta mundi in co-
20 οἱ γὰρ ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου ἐν ἐπι-
gnitione Domini ‖ & saluatoris Iesu Christi, his verò
γνώσει τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τούτοις δὲ
‖ nostri
rursus implicati superantur: facta sunt eis posteriora de-
πάλιν ἐμπλακέντες ἡττῶνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χεί-
teriora prioribus. Melius enim erat illis non ρ ag-
21 ρονα τῶν πρώτων· κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς μὴ ἐπε-
ρ cognoscere
nouisse viam iustitiae, quàm * agnoscentibus reuer-
γνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν ἐπιστρέ-
* post agnitionem retrorsum conuerti ab eo quod illis traditum est
ti ex tradito eis sancto mandato.
ψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς.
Contigit * autem eis illud veri prouerbij, Canis
22 συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων
* enim
reuersus ad ‖ proprium vomitum: &, sus lota, in
ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα· καὶ, ὗς λουσαμένη εἰς
‖ suum
volutabrum luti.
κύλισμα βορβόρου.

CAP. III. γ.

Hanc ρ iam, dilecti, secundam vobis scribo epistolam,
ρ ecce charissimi
Ταύτην ἤδη, ἀγαπητοί, δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολήν,
in quibus excito vestram in commonitione sinceram mentem:
ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν,
* Meminisse illorum praedictorum verborum à sanctis
2 † μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ τῶν ἁγίων
* Vt memores sitis eorum quae praedixi
Prophetis, & Apostolorum vestrorum * mandati Domini &
προφητῶν, καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ὑμῶν ἐντολῆς, τοῦ κυρίου καὶ
μιμνήσκω * praeceptorum
Saluatoris: Hoc primùm scientes, quòd venient
3 σωτῆρος· τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι ἐλεύσονται
in * nouissimo dierum irrisores, iuxta proprias cōcupiscētias
ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας
* nouissimis diebus in deceptione illusores,
ipsorum ambulantes, Et dicentes: Vbi est pro-
4 αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ λέγοντες, ποῦ ἐστιν ἡ ἐπαγ-
missio ‖ aduentus eius? ex quo enim patres dormie-
γελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ; ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες * ἐκοιμή-
‖ aut κοιμάω
runt, omnia sic ρ permanent ab initio * creationis.
θησαν, πάντα οὕτω διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως.
ρ perseuerant * creaturae.
Latet enim eos hoc volentes, quòd caeli erant * iam olim,
5 λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι,
* priùs.
& terra, de aqua & per aquam, consistens Dei verbo:
καὶ γῆ, ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος συνεστῶσα, τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ·
Per quae ille tunc mundus aqua inundatus periit.
6 δι' ὧν ὁ τότε κόσμος ὕδατι † κατακλυσθεὶς ἀπώλετο·
κατακλύζω
At nunc ‖ caeli & terra, ρ eo ipsius verbo repositi
7 οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ, τῷ αὐτοῦ λόγῳ † τεθησαυρισμένοι
εἰσί,
‖ autem qui sunt ρ eodem θησαυρίζομαι

sunt, igni reseruati in diem iudicij & perditionis
εἰσὶ, πυρὶ τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν
impiorum hominum. Vnum verò hoc non lateat
ἀσεβῶν ἀνθρώπων. ἓν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω 8
vos, *dilecti, quia vnus dies apud Dominũ sicut mille anni, &
ὑμᾶς, ἀγαπητοὶ, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη, καὶ
mille anni, sicut vnus dies. Non tardat Dominus
χίλια ἔτη, ὡς μία ἡμέρα. οὐ βραδύνει ὁ κύριος 9
promissionem, sicut quidam ‡tarditatem ducunt: sed patien-
τῆς ἐπαγγελίας, ὥς τινες βραδυτῆτα ἡγοῦν· ἀλλὰ μακρο-
ter agit in nos, non volens vllos perire, sed omnes
θυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας
ad pœnitentiam ‖ redire. Veniet autem dies Domini
εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι. ἥξει δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου 10
vt fur in nocte, in quo cœli ‡ferventer praeteribunt:
ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται,
elementa verò *aduranti soluentur: & terra & quæ in
στοιχεῖα δὲ † καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν
ipsa ‖ opera exurentur.
αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται).
‡His igitur *omnibus solutis, quales oportet esse
τούτων οὖν πάντων λυομένων, ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν 11
‡vos in sanctis conuersationibus & pietatibus, Expectantes
ὑμᾶς ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, *προσδοκῶντας 12
& festinantes *aduentum ‡Dei diei, per quem cœli
καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οὐρανοὶ
ardentes soluentur, & elementa ‡ aduranti liquescent
πυρούμενοι λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τακήσεται;
Nouos verò cœlos & terram nouam secundùm ipsius *pro-
καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ αὐτοῦ ἐπάγ- 13
missum expectamus, in quibus iustitia habitat.
γελμα προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ.
*Ideo, dilecti, hæc expectantes, ‡ studete,
διὸ, ἀγαπητοὶ, ταῦτα προσδοκῶντες, σπουδάσατε 14
immaculati & inuiolati ei inueniri in pace:
ἄσπιλοι καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ,
Et Domini nostri longanimitatem, salutem arbitremini:
καὶ τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν, σωτηρίαν ἡγεῖσθε, 15
sicut & ‡ dilectus noster frater Paulus secundùm sibi
καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς παῦλος κατὰ τὴν αὐτῷ
datam sapientiam scripsit vobis: Sicut & in omnibus
δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καὶ ἐν πάσαις 16
epistolis loquens in eis de his, in quibus sunt
ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς περὶ τούτων, ἐν οἷς ἔστι
difficilia intellectu quædã, quæ indocti & instabiles *detorquent, sicut
δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς
& cæteras scripturas ad *propriam ipsorum perditionem.
καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν.
Vos igitur, ‖dilecti, ‡ præcognoscentes custodite, ne
ὑμεῖς οὖν, ἀγαπητοὶ, προγινώσκοντες φυλάσσεσθε, ἵνα 17
ne ‡ nefariorum errore simul traducti excidatis*
μὴ τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες ἐκπέσητε τοῦ
propria firmitate: Crescite verò in gratia &*. ogni-
ἰδίου στηριγμοῦ· αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι καὶ γνώ- 18
tione Domini nostri & saluatoris Iesu Christi. Ipsi gloria
σει τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα
& nunc, ‖in diem æternitatis. Amen.
καὶ νῦν εἰς ἡμέραν αἰῶνος. ἀμήν.

SANCTI IOANNIS
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
CATHOLICA PRIMA
ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΠΡΩΤΗ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α'.

VOD *erat ab initio, quod audiui-
Ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόα- 1
mus ‖quod vidimus ocu-
μεν, ὃ † ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλ-
lis nostris, quod ‖ *pertrectauimus*, &
μοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα, καὶ
manus nostræ contrectauerunt
αἱ χεῖρες ἡμῶν * ἐψηλάφησαν
de verbo vitæ,
περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς,
Et vita manifestata est: & vidimus, & testamur, &
καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη· καὶ ἑωράκαμεν, καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ 2
annuntiamus vobis *illam* vitam *illam* æternam, quæ erat apud
ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν
Patrem, & apparuit nobis. Quod vidimus & audiui-
πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν· ὃ ἑωράκαμεν, καὶ ἀκηκόα- 3
mus, annuntiamus vobis, vt & vos ‡ *communionem* habeatis cum
μεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ'
nobis: & *communio verò nostra* cum Patre & cum Filio
ἡμῶν· καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ
eius Iesu Christo. Et hæc scribimus vobis, vt
4 αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ ταῦτα γράφομεν ὑμῖν, ἵνα ἡ
‖gaudium ‡ *nostrum* sit plenum. Et est hæc annuntiatio
χαρὰ ἡμῶν ἡ πεπληρωμένη. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ ἐπαγγελία 5
quam audiuimus ab eo: & annuntiamus vobis, Quoniam Deus
ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ θεὸς
lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ.
φῶς ἐστι, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία.
Si dixerimus quoniã *communionem habemus cum eo, & in
ἐὰν εἴπωμεν ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ 6
tenebris ambulamus, mentimur, & non facimus veritatem.
σκότει περιπατῶμεν, ψευδόμεθα, καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν.
Si autem in luce ambulamus, sicut ipse est in ‡ &
ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῇ 7
luce, *communionem* habemus* cum alij alijs: Et sanguis Iesu Chri-
φωτὶ, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων· καὶ τὸ αἷμα ἰησοῦ χρι-
sti filij eius emundat nos ab omni peccato.
στοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας.
Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ‖ *nosipsos* seduci-
ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶ- 8
mus: & veritas non est in nobis. Si confiteamur
μεν, καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν· ἐὰν * ὁμολογῶμεν 9
peccata nostra, fidelis est & iustus vt remittat nobis
τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος ἵνα † ἀφῇ ἡμῖν τὰς
peccata ‡, & emundet nos ab omni iniquitate.
ἁμαρτίας, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας.
Si dixerimus quoniã non peccauimus, mendacem facimus
ἐὰν εἴπωμεν ὅτι οὐκ * ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν 10
eum: & verbum eius non est in nobis.
αὐτὸν· καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

societatem ‡ societatem societas * sit ‡ gaudeatis, & ‡ vestrum societatem ‡ & * societatem * adinuicem ‖ ipsi nos ὁμολογέω ἀφίημι ‡ nostra, ἁμαρτάνω

CAP. II. β'.

Filioli mei, hæc scribo vobis, vt non peccetis *Et
Τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε· καὶ 1
si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Iesum
ἐάν τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, ἰησοῦν
Christum iustum: Et ipse propitiatio est pro pecca-
χριστὸν δίκαιον· καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρ-
tis nostris: non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius
τιῶν ἡμῶν· οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου
mundi. Et in hoc scimus quoniam cognouimus
τοῦ κόσμου. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐγνώκαμεν
eum, si mandata eius obseruemus. ‖ *Dicens*,
4 αὐτὸν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν· ὁ λέγων,
Noui eum, & mandata eius non ‡ *seruans*, mendax est,
ἔγνωκα αὐτὸν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστὶ,
& in hoc veritas non est. Qui autem seruat eius
5 καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν· ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ
verbum, vere in hoc charitas Dei perfecta est:
τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελείωται·
in hoc *cognoscimus* quoniã in ipso sumus.
ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμεν.
Dicens in ipso manere, debet, sicut ille ambula-
6 ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν, ὀφείλει, καθὼς ἐκεῖνος περιπα-
uit, & ipse *ita* ambulare. * *Fratres*, non man-
7 τησε, καὶ αὐτὸς οὕτως περιπατεῖν. ἀδελφοὶ, οὐκ ἐν-
datum nouum scribo vobis, sed mandatum vetus quod
τολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλ' ἐντολὴν παλαιὰν, ἣν
habuistis ab initio. Mandatum vetus est verbum quod audi-
εἴχετε ἀπ' ἀρχῆς. ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἐστιν ὁ λόγος ὃν ἠκού-
stis *ab initio*. Iterum mandatum nouum scribo
σατε ἀπ' ἀρχῆς. πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω 8
vobis, quod est verum in ipso, & in vobis: quia tenebræ
ὑμῖν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ σκοτία
‖ *transeunt*, & lumen verum iam lucet. ‡ *Dicens*
παράγεται, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. ὁ λέγων 9
in luce esse, & fratrem suum *odio habens*, in tenebris
ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν τῇ σκοτίᾳ
est vsque adhuc. * *Diligens* fratrem suum, in lumine
10 ἐστὶν ἕως ἄρτι· ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ φωτὶ
manet: & scandalum in eo non est.
μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν.
‖ *Verùm odio habens* fratrem suum, in tenebris est, & in
11 ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ, καὶ ἐν τῇ
tenebris ambulat: & nescit quò eat: quia tenebræ ob-
σκοτίᾳ περιπατεῖ, καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει, ὅτι ἡ σκοτία ἐτύ-
cecauerunt eius oculos. Scribo vobis, filioli, quoniam
12 φλωσε τοὺς αὐτοῦ ὀφθαλμούς. γράφω ὑμῖν, τεκνία, ὅτι
remittuntur vobis peccata propter nomen eius.
ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
Scribo vobis, patres, quoniam cognouistis eum ‡ ab initio. ‡ qui est
13 γράφω ὑμῖν, πατέρες· ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς.
Scribo vobis, adolescentes, quoniam vicistis malignum.
γράφω ὑμῖν, νεανίσκοι· ὅτι * νενικήκατε τὸν πονηρόν.
Scribo vobis, infantes, quoniam cognouistis Patrem. * *Scripsi* ‡ πάλιν * Scribo
14 γράφω ὑμῖν, παιδία· ὅτι ἐγνώκατε τὸν πατέρα. ἔγραψα

‖ Qui dicit se nosse ‡ custodit, * Charissimi, ‡ Qui dicit se odit, * Qui diligit ‖ Qui autem odit

* iuuenes, vobis, *adolescentes, quoniam fortes estis, & verbum Dei in vobis ma-
ὑμῖν, νεανίσκοι ὅτι ἰσχυροί ἐστε, καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐν ὑμῖν μέ-
‖ Nolite diligere net, & vicistis illum malignum. ‖ Ne diligite mundum,
νει, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν. μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, 15
¶ fiat. neque ea quæ in mundo. Si quis diligit mundum, non est
μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ· ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστι
quod est charitas Patris in eo. Quoniam omne illud in mundo,
ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ· ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, 16
* est, concupiscentia carnis*, & concupiscentia oculorum, & su-
ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλα-
‖ quæ perbia vitæ ‖ non est ex Patre, sed ex mundo est.
ζονεία τοῦ βίου οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί.
¶ Qui autem facit Et mundus transit, & concupiscentia eius. ¶ Verum facientes
καὶ ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ· ὁ δὲ ποιῶν τὸ 17
Filioli, voluntatem Dei, manet in æternum. *Puerili, nouissima
θέλημα τοῦ θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. παιδία, ἐσχάτη 18
hora est: & sicut audistis quia antichristus venit, & nunc
ὥρα ἐστί· καὶ καθὼς ἠκούσατε ὅτι ὁ ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν
antichristi multi facti sunt: vnde scimus quia nouissima
ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν, ὅθεν γινώσκομεν ὅτι ἐσχάτη
prodierunt: hora est. Ex nobis exierunt: sed non erant ex nobis.
ὥρα ἐστίν. ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον. ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν· 19
‖ nam si ‖ si enim fuissent ex nobis, permansissent vtique cum nobis: sed vt
μένω εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, *μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν· ἀλλ' ἵνα
manifesti fiant, quoniam non sunt omnes ex nobis.
φανερωθῶσιν ὅτι οὐκ εἰσὶ πάντες ἐξ ἡμῶν.
¶ Sed ¶ Et vos vnctionem habetis a Sancto, & nostis omnia.
καὶ ὑμεῖς χρῖσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου, καὶ οἴδατε πάντα. 20
* quasi ignorantibus Non scripsi vobis, *quod non nosset veritatem, sed* quod no-
οὐκ ἔγραψα ὑμῖν ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅτι οἴ- 21
* quasi scientibus sset eam: & quoniam omne mendacium ex veritate non est.
δατε αὐτὴν, καὶ ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς ἀλήθειας οὐκ ἔστι.
* nisi is qui negat Quis est mendax, * si non negans quoniam Iesus non est
τίς ἐστιν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἐστὶν 22
Christus? Hic est antichristus, ille ‖ negans Patrem
ὁ χριστός; οὗτός ἐστιν ὁ ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν πατέρα
& Filium. Omnis ‖ negans Filium, nec Patrem habet.
καὶ τὸν υἱόν. πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει.* 23
* ὁμολογῶν τὸν υἱὸν, καὶ τὸν πατέρα ἔχει
Vos igitur quod audistis ab initio, in vobis permaneat: si
ὑμεῖς οὖν ὃ ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἐν ὑμῖν μενέτω· ἐὰν 24
Qui confitetur Filium, & Patrem habet. in vobis *manserit quod ab initio audistis, & vos in Filio
ἐν ὑμῖν μείνῃ ὃ ἀπ' ἀρχῆς ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ υἱῷ
& in Patre manebitis. Et hæc est repromissio,
καὶ ἐν τῷ πατρὶ μενεῖτε. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, 25
¶ permanserit quam ipse pollicitus est nobis, illam vitam æternam.
ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο ἡμῖν, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον.
his qui seducunt Hæc scripsi vobis de *illis seducentibus vos.
ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς. 26
* maneat. Et vos vnctionem quam accepistis ab eo, in vobis* manet.
καὶ ὑμεῖς τὸ χρῖσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ ἐν ὑμῖν μένει, 27
‖ necesse & non ‖ opus habetis vt aliquis doceat vos: sed sicut ¶ ipse
καὶ οὐ χρείαν ἔχετε ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς· ἀλλ' ὡς τὸ αὐτοῦ
¶ eius vnctio docet vos de omnibus, & * vera est, & non est
χρῖσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων, καὶ ἀληθές ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι
verum mendacium. Et sicut docuit vos, manete in eo.
ψεῦδος. καὶ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μένετε ἐν αὐτῷ.
Φανερόω Et nunc, filioli, manete in eo: vt cùm apparuerit,
καὶ νῦν, τεκνία, μένετε ἐν αὐτῷ· ἵνα ὅταν φανερωθῇ, 28
* confundamur habeamus fiduciam: & non * pudefiamur ab eo in ad-
ἔχωμεν παρρησίαν, καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρ-
uentu eius. Si scitis quoniam iustus est, scitote
ουσίᾳ αὐτοῦ. ἐὰν εἰδῆτε ὅτι δίκαιός ἐστι, γινώσκετε 29
‖ & ¶ qui facit quoniam omnis ¶ faciens iustitiam, ex ipso natus est.
ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται.

CAP. III. γ'.

Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt
Ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατὴρ, ἵνα 1
* filij * nati Dei * vocemur. Propter hoc mundus non nouit nos,
τέκνα θεοῦ * κληθῶμεν· διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ἡμᾶς,
* nominemur & simus. quia non nouit eum:
καλέομαι ὅτι οὐκ † ἔγνω αὐτόν. ‖ Dilecti, nunc ¶ nati Dei sumus:
‖ Charissimi, ¶ filij & nondum apparuit quid erimus. Scimus autem quoniam si ap-
γινώσκω ἀγαπητοί, νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμεν, 2
cùm parerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.
καὶ οὔπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα. οἴδαμεν δὲ ὅτι ἐὰν φανε-
ρωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα· ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστι.
* qui habet Et omnis * habens spem hanc in eo, sanctificat
καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ' αὐτῷ, ἁγνίζει 3
‖ & ¶ qui facit seipsum, sicut ‖ ille sanctus est. Omnis ¶ faciens pecca-
ἑαυτὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι. πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρ- 4
* iniquitatem * iniquitas. tum, & * transgressionem legis facit: & peccatum est * transgressio legis.
τίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ· καὶ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία.
Et scitis quia ille apparuit, vt peccata nostra
καὶ οἴδατε ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη, ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν 5
tolleret: & peccatum in eo non est.
ἄρῃ, καὶ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι.
‖ qui manet ¶ & Omnis ‖ in eo manens, non peccat. ¶ omnis * pec-
* qui peccat, πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων, οὐχ ἁμαρτάνει· πᾶς ὁ ἁμαρ- 6
cans, non vidit eum, nec cognouit eum.
τάνων, οὐχ ἑώρακεν αὐτὸν, οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν.
Filioli, nemo seducat vos. * Faciens iustitiam,
* Qui facit τεκνία, μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς. ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, 7
iustus est, sicut ‖ ille iustus est. ¶ Facien ‖ & ¶ Qui facit
8 δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστιν. ὁ ποιῶν
peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio dia-
τὴν ἁμαρτίαν, ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν· ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διά-
bolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, vt dissol-
βολος ἁμαρτάνει. εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα λύ-
uat opera diaboli. Omnis * natus ex
σῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ
Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet:
θεοῦ, ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ· ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει·
& non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.
καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται.
In hoc manifesti sunt * nati Dei, & * nati
10 ἐν τούτῳ φανερά ἐστι τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ τέκνα τοῦ filij
diaboli. Omnis ‖ non faciens iustitiam, non est ex Deo,
διαβόλου· πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνην, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, ‖ qui non est iustus
& ¶ non diligens fratrem suum. Quoniam hæc est
11 καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ qui non diligit
annuntiatio, quam audistis ab initio, vt * diligamus alij alios.
ἀγγελία ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους· * diligatis alterutrum.
Non sicut Cain * ex maligno erat: & occidit
12 οὐ καθὼς Κάϊν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν, καὶ * ἔσφαξε τὸν * qui Σφάζω
fratrem suum. Et ‖ gratia cuius occidit eum? Quoniam opera ‖ propter quid
ἀδελφὸν αὐτοῦ. καὶ χάριν τίνι ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα
eius maligna erant: quæ autem fratris eius iusta.
αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια. Nolite mirari,
¶ Ne admiremini, fratres mei, si odit vos mundus.
13 μὴ θαυμάζετε, ἀδελφοί μου, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος.
Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad
14 ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς Qui non diligit
vitam, quoniam diligimus fratres. * Non diligens
ζωὴν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς· ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν qui odit
fratrem, manet in morte. Omnis * odio habens
15 ἀδελφὸν, μένει ἐν τῷ θανάτῳ. πᾶς ὁ μισῶν τὸν
fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis ho-
ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος ἐστί· καὶ οἴδατε ὅτι πᾶς ἀν-
micida non habet vitam æternam in se manentem.
θρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν αὐτῷ μένουσαν.
In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille
16 ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐκεῖνος
pro nobis animam suam posuit: & nos debemus
ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν
pro fratribus animas ponere: Qui verò habuerit
17 ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς θεῖναι. ὃς δ' ἂν ἔχῃ ‖ substantiam
victum mundi, & viderit fratrem suum ¶ opus habentem, ¶ necesse habere
τὸν βίον τοῦ κόσμου, καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα,
& clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas
καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ
Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus
18 θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ; τεκνία μου, μὴ ἀγαπῶμεν
verbo, neque lingua, sed opere & veritate.
λόγῳ, μηδὲ τῇ γλώσσῃ· ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ.
Et in hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus:
19 καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμὲν, in conspectu eius
& * ante eum suadebimus corda nostra.
καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσομεν τὰς καρδίας ἡμῶν.
Quoniam si reprehenderit nos cor * nostrum, quod maior est * nostrum,
20 ὅτι ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μείζων ἐστὶν
Deus corde nostro, & nouit omnia.
ὁ θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ γινώσκει πάντα.
‖ Dilecti, si cor nostrum non reprehenderit nos, si ‖ Charissimi,
ἀγαπητοὶ, ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ ἡμῶν, παρ-
21 ρησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεόν. καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν,
accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus: & ea quæ sunt
λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ
¶ placita coram eo facimus. Et hoc est mandatum,
τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ
eius, Vt credamus * nomini Filii eius Iesu Christi: & in nomine
22 αὐτοῦ, ἵνα πιστεύωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ
diligamus * alij alios, sicut dedit mandatum ‖. * alterutrum, ‖ nobis.
ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδωκεν ἐντολὴν.
Et ¶ seruans mandata eius, in illo manet, & ipse qui seruat
24 καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς
in eo manet. & in hoc scimus quoniam manet in nobis,
ἐν αὐτῷ μένει. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι μένει ἐν ἡμῖν,
de Spiritu quem dedit nobis.
ἐκ τοῦ πνεύματος οὗ ἔδωκεν ἡμῖν.

CAP. IV. δ'.

‖ Dilecti, ne omni spiritui credite: sed proba- * Charissimi, nolite credere
1 Ἀγαπητοὶ, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμά-
te spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudo-
ζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν· ὅτι πολλοὶ ψευδο-
prophetæ exierunt in mundum. In hoc
2 προφῆται † ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. ἐν τούτῳ ἐξέρχομαι
cognoscitur spiritus Dei. Omnis spiritus qui confitetur Iesum
γινώσκετε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ· πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν
Christum in carne venisse, ex Deo est:
Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι·
Et omnis spiritus qui * non confitetur Iesum Christum in carne * soluit
3 καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ
ἐληλυ-

‖antichristus,

venientem, ex Deo non est: & hic est ‖antichristi: de quo
ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστι· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ τοῦ ἀντιχρίστου· ὃ
audistis quoniam venit: & nunc in mundo est iam.
ἀκηκόατε, ὅτι ἔρχεται· καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη.

P eum. · est. · * ideo

Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis P eos. quoniam
ὑμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστε, τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτούς· ὅτι 4
maior est qui in vobis*, quam qui in mundo:
μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν, ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ.
Ipsi de mundo sunt: *propter hoc de mundo loquuntur,
αὐτοὶ ἐκ τοῦ κόσμου εἰσί· διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσι, 5
& mundus eos audit. Nos ex Deo sumus.
καὶ ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. ἡμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμεν· 6

‖ Qui nouit · In · Charissimi, · * nos inuicem · ‖ qui diligit,

‖Cognoscens Deum, audit nos. qui non est ex Deo, non
ὁ γινώσκων τὸν θεόν, ἀκούει ἡμῶν· ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐκ
audit nos. P Ex hoc cognoscimus Spiritum veritatis,
ἀκούει ἡμῶν. ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας,
& spiritum erroris. *Dilecti, diligamus
καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν 7
*alij alios, quia charitas ex Deo est: Et omnis ‖dili-
ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι, καὶ πᾶς ὁ ἀγα-
gens ex Deo natus est, & cognoscit Deum.
πῶν ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται, καὶ γινώσκει τὸν θεόν.

diligit,

Qui non P diligens, non nouit Deum: quoniam Deus charitas est.
ὁ μὴ ἀγαπῶν, οὐκ ἔγνω τὸν θεόν· ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν. 8
In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filiũ
ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι τὸν υἱὸν 9
suum vnigenitum misit Deus in mundum, vt
αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα
viuamus per eum. In hoc est charitas, non *quod

quasi

ζήσωμεν δι᾽ αὐτοῦ. ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι 10
nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse dilexit nos: &
ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν τὸν θεόν, ἀλλ᾽ ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ
misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.
ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.

Charissimi, · ‖alterutrum

*Dilecti, si sic Deus dilexit nos, & nos debe-
ἀγαπητοί, εἰ οὕτως ὁ θεὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς ὀφεί- 11
mus ‖alij alios diligere. Deum nemo vnquam
λομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν. θεὸν οὐδεὶς πώποτε 12

P inuicem, · θεάομαι

vidit. Si diligamus P alij alios, Deus in nobis manet:
*τεθέαται· ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μένει,
& charitas eius perfecta est in nobis.
καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν.
In hoc cognoscimus quoniã in eo manemus, & ipse
ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς 13
in nobis: quoniã de spiritu suo dedit nobis.
ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν.
Et nos vidimus, & testificamur quoniam Pa-
καὶ ἡμεῖς τεθεάμεθα, καὶ μαρτυροῦμεν ὅτι ὁ πα- 14

suum

ter misit Filium *Saluatorem mundi.
τὴρ ἀπέσταλκε τὸν υἱὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου.
Quisquis cõfessus fuerit quoniam Iesus est Filius Dei,
ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ 15
Deus in eo manet, & ipse in Deo.
θεὸς ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ θεῷ.

*charitati · ‖qui manet

Et nos cognouimus, & credidimus *charitatem quam
καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην ἣν 16
habet Deus in nobis. Deus charitas est: & ‖manens in
ἔχει ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν. ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστί· καὶ ὁ μένων ἐν τῇ
charitate, in Deo manet, & Deus in eo manet.
ἀγάπῃ, ἐν τῷ θεῷ μένει, καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ μένει.
In hoc perfecta est charitas cum nobis, vt fiduciam
ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ᾽ ἡμῶν, ἵνα παρρησίαν 17
habeamus in die iudicij: quia sicut ille est, &
ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστι, καὶ
nos sumus in mundo hoc. Timor non est in
ἡμεῖς ἐσμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ 18
charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam
ἀγάπῃ, ἀλλ᾽ ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον· ὅτι

P pœnam · * qui autem timet

timor P punitionem habet. *at timens non perfectus est
ὁ φόβος κόλασιν ἔχει. ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται

* ergo diligamus Deum, · ‖Deus

in charitate. Nos *diligimus eum, quoniam ‖ipse
ἐν τῇ ἀγάπῃ. ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν, ὅτι αὐτὸς 19
prior dilexit nos. Si quis dixerit, Quoniam diligo
πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς. ἐάν τις εἴπῃ, ὅτι ἀγαπῶ 20

P Qui enim non diligit · * videt, · * à Deo: vt qui diligit

Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. P Nam
τὸν θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν. ὁ γὰρ
non diligens fratrem suum quem *vidit, Deum quem non
μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακε, τὸν θεὸν ὃν οὐχ
*vidit, quomodo potest diligere? Et hoc
ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν; καὶ ταύτην τὴν 21
mandatum habemus *ab eo, vt diligens Deum, diligat
ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ᾽ αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν θεόν, ἀγαπᾷ
& fratrem suum.
καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

CAP. V. ε.

‖ qui credit

Omnis ‖credens quoniam Iesus est Christus, ex Deo
Πᾶς ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστός, ἐκ τοῦ θεοῦ 1

P qui diligit eum qui genuit, · γεννάω · eum qui natus est

natus est. Et omnis P diligens genitorem, diligit &
γεγέννηται· καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν † γεννήσαντα, ἀγαπᾷ καὶ
*genitum ex eo.
τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ.

In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei,
2 ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ,

* diligamus · ‖ faciamus

cùm Deum *diligimus, & mandata eius ‖seruamus.
ὅταν τὸν θεὸν ἀγαπῶμεν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν·
Hæc enim est charitas Dei, vt mandata eius
3 αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ
custodiamus: & mandata eius grauia non sunt.
τηρῶμεν· καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν·

quod est · * quæ vincit

Quoniã omne P natum ex Deo, vincit mundum. &
4 ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ, νικᾷ τὸν κόσμον. καὶ
hæc est victoria *vincens mundum, fides nostra.
αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν.

‖ qui vincit · P nisi qui credit · qui venit

Quis est ‖vincens mundum, P si non credens quoniam Iesus
5 τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς
est Filius Dei? Hic est *ille veniens per aquam
6 ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι᾽ ὕδατος
& sanguinem, Iesus ille Christus. non in aqua solùm, sed in
καὶ αἵματος, Ἰησοῦς ὁ χριστός· οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ᾽ ἐν

qui testificatur · ‖ Christus · P qui testimonium dant

aqua & sanguine. Et Spiritus est ille testans, quoniam
τῷ ὕδατι καὶ αἵματι· καὶ τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ
‖Spiritus est veritas. Quoniam tres sunt P illi te-
7 πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια. ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυ-

* hi · * qui testimonium dant · ‖ & hi tres, vnum sunt.

stantes in cælo, Pater, & Verbum, & sanctus Spiritus.
ροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ πατήρ, ὁ λόγος, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα·
& * tres in vnum sunt. Et tres sunt illi testantes
8 καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσι. καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες
in terra, Spiritus, & aqua, & sanguis. ‖
ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα·
Si testimonium hominum accipimus, testi-
9 εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρ-
monium Dei maius est, quoniam hoc est testimonium
τυρία τοῦ θεοῦ μείζων ἐστίν· ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ

P quod maius est, quoniam · μαρτυρέω

Dei, P quod testificatus est de Filio suo.
θεοῦ, ἣν* μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

* Qui credit · * Dei · ‖ Qui non credit Filio, · P facit

Credens in filium Dei, habet testimonium *in se.
10 ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν αὐτῷ·
‖Non credens Deo, mendacem P fecit eum: quia non cre-
ὁ μὴ πιστεύων τῷ θεῷ, ψεύστην πεποίηκεν αὐτόν· ὅτι οὐ πεπί-
didit in testimonium quod testificatus est Deus de
στευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ
filio suo. Et hoc est testimonium, Quoniã vitam æter-
11 υἱοῦ αὐτοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰώ-
nam dedit nobis Deus. Et hæc vita, in Filio eius est.
νιον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεός, καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐστιν.

* Qui habet · * qui non habet · ‖ scribo

*Habens Filium, habet vitam: *non habens Filium
12 ὁ ἔχων τὸν υἱόν, ἔχει τὴν ζωήν· ὁ μὴ ἔχων τὸν υἱὸν τοῦ
Dei, vitam non habet. Hæc ‖scripsi vobis
13 θεοῦ, τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει. ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς

P qui creditis in nomine

P credentibus in nomen Filij Dei, vt sciatis quoniam vitam
πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῆτε ὅτι ζωὴν
æternam habetis, & vt credatis in nomen Filij Dei.
αἰώνιον ἔχετε, καὶ ἵνα πιστεύητε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ.

quodcunque

Et hæc est fiducia quam habemus ad eum, Quia *si
14 καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παρρησία ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτόν, ὅτι ἐάν
quid petierimus secundum voluntatem eius, audit nos.
τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν.
Et si scimus quia audit nos, quicquid petierimus, sci-
15 καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὃ ἂν αἰτώμεθα, οἴδα-

αἰτέω · * Qui scit · ‖ peccare

mus quoniã habemus petitiones quas postulauimus ab eo.
μεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ † ᾐτήκαμεν παρ᾽ αὐτοῦ.
*Si quis viderit fratrem suum ‖peccantem peccatum
16 ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν

P petat: & dabitur vita

non ad mortem, P petet, & dabit ei vitam, peccan-
μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσει, καὶ δώσει αὐτῷ ζωήν, τοῖς ἁμαρ-
tibus non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro
τάνουσι μὴ πρὸς θάνατον. ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον, οὐ περὶ

quis. · ἐρωτάω

illo dico vt roget *. Omnis iniquitas peccatum
17 ἐκείνης λέγω ἵνα † ἐρωτήσῃ. πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία
est: & est peccatum non ad mortem.
ἐστί· καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον.

qui est

Scimus quia omnis *natus ex Deo, non peccat:
18 οἴδαμεν ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐχ ἁμαρτάνει·

‖ generatio Dei · P eum:

sed ‖ille genitus ex Deo conseruat P seipsum, & ille malignus non
ἀλλ᾽ ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ θεοῦ τηρεῖ ἑαυτόν, καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ
tangit eum. Scimus quoniã ex Deo sumus: &
19 ἅπτεται αὐτοῦ. οἴδαμεν ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμεν, καὶ ὁ

Et · * sensum,

mundus totus in maligno positus est. *Scimus autem quoniam
20 κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται. οἴδαμεν δὲ ὅτι
Filius Dei venit, & dedit nobis *mentem, vt cognoscamus
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἥκει, καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν

‖ simus

verum Deum: & ‖sumus in vero, in Filio eius
τὸν ἀληθινὸν θεόν· καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ
Iesu Christo. Hic est verus Deus, & vita æterna.
Ἰησοῦ χριστῷ. οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεός, καὶ ζωὴ αἰώνιος.

P Filii, · à simulachris

P Nati, custodite vosipsos *ab idolis. Amen.
21 τεκνία, φυλάξατε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων. ἀμήν.

FINIS.
ΤΕΛΟΣ.

SANCTI IOANNIS
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
CATHOLICA SECVNDA
ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΔΕΥΤΕΡΑ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT VNICVM.

*Senior,

Πρεσβύτερος ἐκλεκτῇ κυρίᾳ, καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς, οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν,

1 *Presbyter Electæ dominæ & natis eius: quos ego diligo in veritate: & non ego solus, sed & omnes ‖ cognoscentes veritatem,

‖qui cognouerunt

διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν εἰς τὸν αἰῶνα.

2 Propter veritatem ♀ *manentem* in nobis, & cum nobis erit in æternum.

quæ permanet

ἔσται χάρις, ἔλεος, εἰρήνη παρὰ θεοῦ πατρὸς καὶ παρὰ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρὸς, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ.

Sit cum vobis gratia, misericordia, pax, à Deo Patre, & à *Domino* Iesu Christo filio Patris, in veritate & charitate.

3

χαίρω

Ἐχάρην λίαν ὅτι εὑρήκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ πατρός.

Gauisus sum valde quoniã inueni de *natis tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus à Patre.

4

Et nunc rogo te domina, non tanquam mandatum scribens tibi nouum, sed quod habuimus ab initio, vt diligamus *alij alios.

alierutrum.

καὶ νῦν ἐρωτῶ σε κυρία, οὐχ ὡς ἐντολὴν γράφων σοι καινὴν, ἀλλὰ ἣν εἴχομεν ἀπ' ἀρχῆς· ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους.

5

Et hæc est charitas, vt ambulemus secundùm mandata eius. Hoc est ‖ mandatum, quẽadmodum audistis ab initio, vt in eo ambuletis.

‖ enim

καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ, καθὼς ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς. ἵνα ἐν αὐτῇ περιπατῆτε.

6

Quoniam multi seductores ♀ *ingressi sunt* in mundum, *non confitentur * venisse in carne.

♀ exierunt
*qui non confitentur
* venisse in carné

ὅτι πολλοὶ πλάνοι εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες Ἰησοῦν Χριστὸν *ἐρχόμενον ἐν σαρκί· οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος.

7 *seductor & antichristus.

Videte vosmetipsos, vt ne ‖ *perdamus* quæ operati ♀ *sumus* pulchra: sed *mercedem plenam *accipiamus.

‖ perdatis ♀ estis:
*vt * accipiatis.

βλέπετε ἑαυτοὺς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν.

8

Omnis *transgrediens* & non ♀ *manens* in doctrina Christi, Deum non habet. *Manens in doctrina *Christi*, hic & Patrem & Filium habet.

‖ qui recedit,
♀ permanet
Qui permanet

πᾶς ὁ παραβαίνων καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ, θεὸν οὐκ ἔχει. ὁ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ, οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει.

9

Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, *ne recipite eum in domum: ‖ & *gaudere ei ne dicite.

* nolite recipere
‖ nec Aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi Aue,

εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ ταύτην τὴν διδαχὴν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε.

10

Nam dicens illi Gaudere, communicat operibus eius malignis. ♀

ὁ γὰρ λέγων αὐτῷ χαίρειν, κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς.

11

♀ Ecce prædixi vobis, vt in die Domini non confundamini.

Plura habens vobis scribere, nolui per chartam & atramentum. *sed* spero *venire ad vos, & os ad os loqui: vt gaudium vestrũ sit plenum.

βούλομαι
*enim me futurum apud
‖ Iij

πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ † ἐβουλήθην διὰ χάρτου καὶ μέλανος· ἀλλὰ ἐλπίζω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλῆσαι· ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη.

12

Salutant te *nati sororis tuæ Electæ. Amen.

ἀσπάζεταί σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς. ἀμήν.

13

SANCTI IOANNIS
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
CATHOLICA TERTIA.
ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΤΡΙΤΗ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT VNICVM.

*Senior,
‖ charissime.

Ὁ πρεσβύτερος Γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ.

1 *RESBYTER Gaio ‖ *dilecto*, quem ego diligo in veritate.

♀ Charissime,
*orationem facio ingredi

εὐοδοῦσθαι

Ἀγαπητὲ, περὶ πάντων εὔχομαί σε εὐοδοῦσθαι καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦται σου ἡ ψυχή.

2 *Dilecte*, de omnibus *oro te prosperè agere & valere, sicut prosperè agit tua anima.

* testimonium perhibentibus

Χαρὰ γὰρ λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν, καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς.

3 Gauisus sum *enim* valde venientibus fratribus, & *testantibus tuæ veritati, sicut tu in veritate ambulas.

‖ Maiorem
* gratiam, quàm

Μείζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαράν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ περιπατοῦντα.

4 ‖ Maius horum non habeo *gaudium, vt audiam meos ♀ *natos* in veritate *ambulantes.

♀ filios
*ambulare.

Ἀγαπητὲ, πιστὸν ποιεῖς ὃ ἐὰν † ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ εἰς τοὺς ξένους,

5 *Dilecte*, *fidele* facis quicquid operaris in fratres, & *in peregrinos:

Charissime, fideliter
ἐργάζω
* hoc

‖ testimonium reddiderunt

οἱ † ἐμαρτύρησαν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας· οὓς καλῶς ποιήσεις προπέμψας ἀξίως τοῦ θεοῦ.

6 Qui ‖ *testati sunt* tuæ charitati in conspectu ecclesiæ, quos bene facies deducens dignè Deo.

μαρτυρέω

Ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐξῆλθον, μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν.

7 Pro enim nomi e eius ♀ *exierunt*, nihil accipientes à Gentibus.

profecti sunt,

Ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ὑπολαμβάνειν τοὺς τοιούτους, ἵνα συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ.

8 Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, vt cooperatores simus *veritati.

veritatis.

*scripsi
‖ *amans* primatum gerere ♀ *ipsorum*

Ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ· ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν Διοτρεφὴς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς.

9 *scribs* ecclesiæ: sed ‖ *amans* primatum gerere ♀ *ipsorum* Diotrepes, non recipit nos.

* Scripsissem fortasis
‖ is qui amat
♀ in eis

Διὰ τοῦτο ἐὰν ἔλθω, † ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς· καὶ μὴ * ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίας ἐκβάλλει.

10 Propter hoc si venero, *submonebo* eius opera quæ facit, verbis malignis garriens nos. & ‖ *non contentus in his*, neque ipse suscipit fratres, & ♀ *volentes* prohibet, & de ecclesia eiicit.

* commoneam
ὑπομιμνήσκω
* in
‖ quasi non ei ista sufficiant,
ἀρκοῦμαι
♀ eos qui suscipiunt,

Ἀγαπητὲ, μὴ μιμοῦ τὸ κακὸν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν· ὁ κακοποιῶν οὐχ ἑώρακε τὸν θεόν.

11 *Dilecte*, *ne imitare* malum, sed *bonum. ‖ *Bene-faciens* ex Deo est: ♀ *malefaciens* non vidit Deum.

*Charissime, noli imitari
* quod est
‖ Qui bene facit
♀ qui malè facit

Δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων, καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας· καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἴδατε ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἐστι.

12 Demetrio *testatum est* ab omnibus, & ab ipsa veritate:* & nos ‖ *autem testamur*, & nostis quoniam testimonium nostrum verum est.

' testimonium redditur
* sed
‖ testimonium perhibemus

Πολλὰ εἶχον γράφειν, ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ καλάμου σοι γράψαι· ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖν σε, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν.

13 Multa habui ♀ scribere, sed *non volo* per atramentum & calamum tibi scribere. Spero autem protinus videre te: & os ad os loquemur.

♀ tibi
'noluí

Εἰρήνη σοι. ἀσπάζονταί σε οἱ φίλοι. ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ' ὄνομα.

14 Pax tibi, Salutant te amici. Saluta amicos *per nomen.

nominatim

FINIS.
ΤΕΛΟΣ.

SANCTI

SANCTI IVDÆ

Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΟΥΔΑ

CATHOLICA EPISTOLA.

ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT VNICVM.

IVDAS Christi Iesu seruus, 1
ΟΥΔΑΣ χεισοῦ ἰησοῦ δοῦλος,
frater autem Iacobi, his * in Deo
ἀδελφὸς δὲ ἰακώβου, τοῖς ἐν θεῷ
Patre ‖ sanctificatis, & Iesu Chri-
πατρὶ ἡγιασμένοις, καὶ ἰησοῦ χει-
sto ρ seruatis, vocatis:
στῷ τετηρημένοις, κλητοῖς·
Misericordia vobis, & pax, & 2
ἔλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ
charitas adimpletur.
* Dilecti, omnem solicitudinem 3
ἀγάπη † πληθυνθείη.
ἀγαπητοί, πᾶσαν σπουδὴν
facien * scribere vobis de communi ‖ salute, ρ necessitate
ποιούμενος γράφειν ὑμῖν περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἀνάγκην
habui scribere vobis: deprecans supercertari semel tra-
ἔσχον γράψαι ὑμῖν, παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι ἅπαξ παραδο-
ditæ sanctis fidei. * Subrepserunt enim quidã
θείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει. * παρεισέδυσαν γὰρ τινες 4
homines (* olim præscripti in hoc iudicium) im-
ἄνθρωποι οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρῖμα, ἀσε-
pii, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam,
βεῖς, τὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσελγείαν,
& solum Deum & ‖ dominum, Dominum nostrum Iesum Chri-
καὶ τὸν μόνον θεὸν καὶ δεσπότην τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χρι-
stum negantes. Commonere vos autem volo,
στὸν ἀρνούμενοι. ὑπομνῆσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, 5
ρ omnia. * Iesus scientes vos semel * hoc, quoniam * Dominus populũ de terra Ægypti
εἰδότας ὑμᾶς ἅπαξ τοῦτο, ὅτι ὁ κύριος λαὸν ἐκ γῆς αἰγύπτου
saluans, secundò * non credentes perdidit.
σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν.
Angelos q. ‖ non seruantes suum principium, sed
ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλὰ 6
relinquentes propriũ domicilium, in iudicium magni diei,
ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας,
vinculis æternis sub caliginem reseruauit.
δεσμοῖς ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν.
Sicut Sodoma, & Gomorrha, & ρ illæ circa eas ciuitates, * similem
ὡς σόδομα, καὶ γόμορρα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις, τὸν ὅμοιον 7
hi modum exercitatæ, & abeuntes post carnem alte-
τρόπον ἐκπορνεύσασαι, καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέ-
ram, * propositæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes.
ρας, προκεῖται δεῖγμα, πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι.
Similiter atqui & hi somnii, carnem quidem macu-
ὁμοίως μὴν καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι, σάρκα μὲν μιαί- 8
lant, dominationem autẽ spernunt: ‖ dignitates autem blasphemant.
νουσι, κυριότητα δὲ ἀθετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν.
ρ Cùm * disputans, alter-
ρ At Michael archangelus, cum diabolo * diuicans
ὁ δὲ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος 9
careretur de Moysi corpore, non est ausus iudicium
διελέγετο περὶ τοῦ μωυσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησε κρίσιν
* Inferre tibi blasphemiæ: sed dixit, * Increpet te Dominus.
ἐπενεγκεῖν βλασφημίας· ἀλλ' εἶπεν, ἐπιτιμήσαι σοι κύριος.
Hi autem quæcũq; quidem ignorant, blasphemant: quæcũque autẽ
οὗτοι δὲ ὅσα μὲν οὐκ οἴδασι, βλασφημοῦσιν· ὅσα δὲ 11
‖ mina naturaliter tanquã ‖ irrationalia animalia, norunt, in his corrumpuntur.
φυσικῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῷα ἐπίστανται, ἐν τούτοις φθείρονται.
ρ in * abierunt. Væ illis, quia ρ via Cain * ingressi sunt, & errore
οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ κάϊν ἐπορεύθησαν, καὶ τῇ πλάνῃ 12
* in Balaam mercede effusi sunt, & * contradictione
τοῦ βαλαὰμ μισθοῦ * ἐξεχύθησαν, καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ
‖ epulis suis Core perierunt. Hi sunt in ‖ agapis vestris
κορὲ ἀπώλοντο. οὗτοί εἰσιν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν 13
maculæ, conuiuantes vobis, sine timore semetipsos pascen-
σπιλάδες, συνευωχούμενοι ὑμῖν, ἀφόβως ἑαυτοὺς ποιμαι-
tes, nubes sine aqua, ρ à ventis circumlatæ, arbo-
νοντες· νεφέλαι ἄυδροι, ὑπὸ ἀνέμων περιφερόμενοι, δένδρα
ρ quæ circumferuntur autumnales * omarcidæ, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ,
δραπετινοπωρινὰ, ἄκαρπα, δὶς ἀποθανόντα, ἐκριζωθέντα·
‖ Fluctus feri maris, despumantes * sua ipsorum dedecora,
κύματα ἄγρια θαλάσσης, ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας,
* stellæ erraticæ: quibus ‖ caligo tenebrarum in æternum seruata est.
ἀστέρες πλανῆται· οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται.
Propheuauit autem & ρ his septimus ab Adam, Enoch,
προεφήτευσε δὲ καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ ἀδὰμ ἐνὼχ, 14
dicens: Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis,
λέγων, ἰδοὺ ἦλθε κύριος ἐν ἁγίαις μυριάσιν αὐτοῦ,
Facere iudicium contra omnes, & redarguere omnes
ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων, καὶ ἐλέγξαι πάντας τοὺς 15
impios eorum de omnibus operibus impietatis eorum quibus
ἀσεβεῖς αὐτῶν, περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν ὧν
impiè egerunt: & de omnibus duris quæ locuti sunt contra eum
ἠσέβησαν, καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτοῦ,

peccatores impij. Hi sunt murmuratores, querulosi.
16 ἁμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς. οὗτοί εἰσι γογγυσταὶ, μεμψίμοιροι,
secundum desideria sua ambulantes: & os eorum
κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ τὸ στόμα αὐτῶν
loquitur * præsumida, mirantes personas * vtilitatis gratia.
λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν.
Vos autem, ‖ dilecti, memores estote verborum ρ prædictõ
17 ὑμεῖς δὲ, ἀγαπητοὶ, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν † προειρη-
rum ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi:
μένων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ,
Quia dicebãt vobis, Quoniã in nouissimo tempore * venient illusores,
18 ὅτι ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ ἔσονται ἐμπαῖκται,
secundum desideria suaipsorum ambulantes * impietatum.
κατὰ τὰς ἐπιθυμίας ἑαυτῶν πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν.
Hi sunt ‖ segregantes, animales, Spiritum non habentes.
19 οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες, ψυχικοὶ, πνεῦμα μὴ ἔχοντες.
Vos autem, ρ dilecti, sanctissimæ nostræ fidei superæ-
20 ὑμεῖς δὲ, ἀγαπητοὶ, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικο-
dificantes vosmetipsos in Spiritu sancto orantes,
δομοῦντες ἑαυτοὺς, ἐν πνεύματι ἁγίῳ προσευχόμενοι,
Vosmetipsos in dilectione Dei seruate, expectantes miseri-
21 ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ θεοῦ τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔ-
cordiam Domini nostri Iesu Christi, in vitam æternã.
λεος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον·
Et hos quidem * miseremini diiudicantes.
22 καὶ οὓς μὲν ἐλεεῖτε διακρινόμενοι.
Hos verò in timore saluate, de igne rapientes, ‖ o-
23 οὓς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε, ἐκ τοῦ πυρὸς ἁρπάζοντες, μι-
dientes & eam * à carne maculatam tunicam.
σοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα.
‖ At potenti custodire eos sine peccato, & constituere
24 τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι αὐτοὺς ἀπταίστους, καὶ στῆσαι
ante conspectum gloriæ suæ ρ immaculatos in exultatione *.
κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει·
Soli sapienti Deo saluatori nostro * gloria & magnificentia,
25 μόνῳ σοφῷ θεῷ σωτῆρι ἡμῶν * δόξα καὶ μεγαλωσύνη,
‖ robur & * auctoritas, & nunc & in omnia secula ρ.
κράτος καὶ ἐξουσία, * καὶ νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.
Amen.
ἀμήν.

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

REVELATIO

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΤΟΥ

SANCTI APOSTOLI

ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ET EVANGELISTÆ IOANNIS THEOLOGI.

ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

* REVELATIO Iesu Chri-
1 ΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ἰησοῦ χρι-
sti, quam dedit illi Deus, ‖ indi-
στοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεὸς, * δεῖ-
care servis suis quæ oportet
ξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ
fieri ρ in celeritate: & significauit,
γενέσθαι ἐν τάχει· καὶ † ἐσήμανεν
mittens per angelum suum
ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ
seruo suo Ioanni. Qui * testatus est verbum
2 τῷ δούλῳ αὐτοῦ ἰωάννῃ· ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ
Dei, & testimonium Iesu Christi, quæcunque vidit, & quæ
θεοῦ, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅσα εἶδε καὶ ἅπινα
sunt, * & quæ oportet fieri post hæc.
εἰσὶ, καὶ ἃ χρὴ γενέσθαι μετὰ ταῦτα.
Beatus * legens, & audientes verba
3 μακάριος ὁ ἀναγινώσκων, καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους
prophetiæ ‖, & ρ seruantes ea quæ in ea scripta *.
τῆς προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα·
Nam tempus * prope.
ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς.
Ioannes septem ecclesiis quæ ‖ in Asia, Gratia
4 ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ ἀσίᾳ, χάρις
vobis & pax ab eo qui est, & qui erat, & qui venturus ρ, & à
ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ

* superba.
* quæstus causa
i charissimi, ρ quæ prædicta sunt
προειρέω
* venient
* in impietatibus
‖ qui segregant semetipsos,
ρ charissimi,
* arguite iudicatos illos
‖ Aliis autem miseremini
* quæ carnalis est
‖ Ei autem qui potens est vos conseruare
ρ immaculatos * in aduentu Domini nostri Iesu Christi,
δόξα ἰησοῦ χριστοῦ κυρίου ἡμῶν
* per Iesum Christum Dominum nostrum.
‖ imperium & potestas
* πρὸ παντὸς αἰῶνος, ante omne seculũ ρ seculorum.

* Apocalypsis
‖ palam facere
δείκνυμι
ρ citò
σημαίνω
* testimonium perhibuit verbo
qui legit & audit
‖ huius, ρ seruat * sunt.
* enim est
‖ sunt
ρ esto

septem spiritibus, qui sunt in conspectu throni eius,
τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἃ ἐστὶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ,
Et à Iesu Christo, *ille* testis fidelis, *ille* primogenitus
καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, ὁ πρωτότοκος 5
‖ ex mortuis, & princeps regum terræ: ℣ *illo dili-*
ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς· τῷ ἀγα-
genti nos, & ℣ *lauanti* nos à peccatis nostris in
πήσαντι ἡμᾶς, καὶ λούσαντι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐν
sanguine suo: Et fecit nos regnum
τῷ αἵματι αὐτοῦ· καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν 6
& sacerdotes Deo & Patri suo: ipsi gloria & *robur*
καὶ ἱερεῖς τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ· αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος
in secula seculorum. Amen.
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.
Ecce venit cum nubibus: & videbit eum omnis
ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ † ὄψεται αὐτὸν πᾶς 7
oculus, & qui eum ‖ *transfixerunt.* Et plangent ℣
ὀφθαλμὸς, καὶ οἵτινες αὐτὸν * ἐξεκέντησαν· καὶ κόψονται
super eum omnes tribus terræ. etiam, amen.
ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς· ναὶ, ἀμήν.
Ego sum *α & ω,* dicit Dominus Deus, qui
ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, λέγει ὁ κύριος ὁ θεὸς, ὁ 8
est, & qui erat, & qui venturus ‖ *ille* omnipotens.
ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ.
Ego Iohannes frater vester & ℣ *communicans* in tribula-
ἐγὼ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ κοινωνὸς ἐν τῇ θλί- 9
tione, & regno, & *tolerantia* in Christo Iesu, fui
ψει καὶ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἐγενόμην
in insula *vocata Patmos, propter verbum Dei,
ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ Πάτμῳ, διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ,
& *propter* testimonium Iesu Christi.
καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
‖ *Factus sum* in spiritu in dominica die, & audi-
ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἤκου- 10
ui vocem post me magnam tanquam tubæ,
σα φωνὴν ὀπίσω μου μεγάλην ὡς σάλπιγγος,
Dicentis: Quod vides scribe in ℣ *librum:* & mitte
λεγούσης, ὃ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον, καὶ πέμψον 11
septem ecclesiis, *in Ephesum, & in Smyrnam, & in
ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις, εἰς Ἔφεσον, καὶ εἰς Σμύρναν, καὶ εἰς
Pergamum, & in Thyatiram, & in Sardis, & in Phila-
Πέργαμον, καὶ εἰς Θυάτειρα, καὶ εἰς Σάρδεις, καὶ εἰς Φιλα-
delphiam, & in Laodiciam. Et ibi conuersus sum
δέλφειαν, καὶ εἰς Λαοδίκειαν. καὶ ἐπέστρεψα 12
* *videre* vocem quæ loquebatur cum me. & conuersus
βλέπειν τὴν φωνὴν ἥτις ἐλάλει μετ' ἐμοῦ. καὶ ἐπιστρέψας
vidi septem candelabra aurea: Et in medio septem
εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ 13
candelabrorũ ℣ similem Filio hominis, *induum talari,* &
λυχνιῶν ὅμοιον υἱῷ ἀνθρώπου, * ἐνδεδυμένον ποδήρη, καὶ
præcinctum ad mamillas zona aurea.
περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαζοῖς ζώνην χρυσῆν·
At caput* eius & capilli ‖ candidi, tanquam lana alba, ℣
ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ καὶ αἱ τρίχες λευκαὶ ὡσεὶ ἔριον λευκὸν, 14
tanquam nix. & oculi eius velut *flamma ignis.
ὡς χιών· καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός.
Et pedes eius similes ℣ *chalcolibano,* sicut in camino
καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν καμίνῳ 15
* *ignitti:* & vox illius tanquã vox aquarum multarum.
πεπυρωμένοι· καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν.
Et *habens in dextera sua *manu* stellas septem. & de
καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ ἀστέρας ἑπτά· καὶ ἐκ τοῦ 16
ore eius gladius ‖ *acceps acutus exiens:* & facies
στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκπορευομένη· καὶ ἡ ὄψις
eius sicut sol lucet in virtute sua.
αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ.
Et cùm vidissem eum, cecidi ad pedes eius tãquam
καὶ ὅτε εἶδον αὐτὸν, ἔπεσα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς 17
mortuus. Et *imposuit* dexteram suam *manum* super me, dicens:
νεκρός· καὶ ἐπέθηκε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα ἐπ' ἐμὲ, λέγων,
℣ *Ne time:* ego sum primus & nouissimus,
μὴ φοβοῦ, ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος,
Et *viuens: & *factus sum* mortuus, & ecce viuens sum in
καὶ ὁ ζῶν· καὶ ἐγενόμην νεκρὸς, καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμι εἰς 18
secula seculorum. *amen.* & habeo claues
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν· καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ
mortis & inferni. Scribe ergo quæ vidisti, &
θανάτου καὶ τοῦ ἅδου. γράψον οὖν ἃ εἶδες, καὶ 19
quæ sunt, & quæ *futurũ est* fieri post hæc.
ἃ εἰσὶ, καὶ ἃ μέλλει γενέσθαι μετὰ ταῦτα.
‖ *Mysterium* septem stellarum quas vidisti in dextera
τὸ μυστήριον τῶν ἑπτὰ ἀστέρων ὧν εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς 20
mea, & septem candelabra aurea. septem stellæ,
μου, καὶ τὰς ἑπτὰ λυχνίας τὰς χρυσᾶς· οἱ ἑπτὰ ἀστέρες,
angeli septem ecclesiarum sunt: & septem candelabra *quæ*
ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσι· καὶ αἱ ἑπτὰ λυχνίαι ἃς
vidisti, septem ecclesiæ sunt.
εἶδες, ἑπτὰ ἐκκλησίαι εἰσί.

CAP. II. β'.

℣ Et *Ephesi* ℣ Angelo ecclesiæ *in Ephesio* scribe: Hæc
Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας ἐν Ἐφέσῳ γράψον· τάδε 1
dicit * *tenens* septem stellas in dextera sua, ‖ *am-*
λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ ὢν ἐ-
bulans in medio septem candelabrorum aureorum:
περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσῶν.
Scio opera tua & laborem, & ℣ *tolerantiam* tuam: & *patientiam*
οἶδα τὰ ἔργα σου καὶ τὸν κόπον καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ 2
quia nõ potes sustinere malos: & tentasti *dicentes* seip-
ὅτι οὐ δυνῃ βαστάσαι κακοὺς, καὶ ἐπειρασας τοὺς λέγοντας ἑαυ-
sos Apostolos esse, & non sunt: & inuenisti eos mendaces:
τοὺς ἀποστόλους εἶναι, καὶ οὐκ εἰσὶ· καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς,
Et *portasti, & *tolerantiam habes* propter nomen meum, *patientiã & sustinuisti*
καὶ ἐβάσασας, καὶ ὑπομονὴν ἔχεις διὰ τὸ ὄνομά μου, ‖ pauca
& non defecisti. Sed habeo aduersum te ‖ quòd
καὶ οὐκ † ἐκοπίασας. ἀλλὰ ἔχω κατὰ σοῦ· ὅτι 4 κοπιῶ
charitatem tuam *illam* primam reliquisti.
τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκας.
Memor esto itaque vnde excideris: & age pœnitentiam, &
μνημόνευε οὖν πόθεν ἐκπέπτωκας, καὶ μετανόησον, καὶ τὰ 5 *Sin*
prima opera fac. ℣ *Si autẽ non,* venio tibi citò, & mouebo
πρῶτα ἔργα ποίησον· εἰ δὲ μὴ, ἔρχομαί σοι ταχὺ, καὶ κινήσω *nisi*
candelabrum tuum de loco suo, *nisi* pœnitentiam egeris.
τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς.
Sed hoc habes, quia odisti *opera Nicolaitarum, *facta*
ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν νικολαϊτῶν, ‖ Qui habet
quæ & ego odi. ‖ *Habens* autem, audiat quid
7 ἃ κἀγὼ μισῶ. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ
Spiritus dicat ecclesiis: Vincenti dabo edere de
πνεῦμα λέγει τῇ ἐκκλησίαις· τῷ νικῶντι δώσω φαγεῖν ἐκ τοῦ *Paradiso*
ligno vitæ, quod est in *medio* ℣ *Paradiso* Dei mei.
ξύλου τῆς ζωῆς, ὅ ἐστιν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου τοῦ θεοῦ μου. *Smyrnæ*
Et angelo in *Smyrna* ecclesiæ scribe: Hæc
καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σμύρνῃ ἐκκλησίας γράψον· τάδε 8
dicit primus & nouissimus, qui fuit mortuus, & vixit.
λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρὸς, καὶ ἔζησεν.
Scio *tua opera, & tribulationem*, & paupertatem*, *tuam*
οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλῖψιν· καὶ τὴν πτωχείαν, ‖ blasphematis ab
sed diues es: & ‖ *blasphemiam dicentium* Iudæos esse *his qui se dicunt*
ἀλλὰ πλούσιος εἶ· καὶ τὴν βλασφημίαν τῶν λεγόντων Ἰουδαίους εἶ- *sunt*
seipsos, & non sunt: sed ℣ synagoga satanæ.
ναι αὐτοὺς, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ.
Nihil timeas quæ *futurus es pati. Ecce iam ‖ *futurus est iacere* *horum *passurus es ‖ missurus est
μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις παθεῖν· ἰδοὺ διὰ μέλλει βαλεῖν
10 diabolus? ex vobis in *custodiam, vt tentemini. & ℣ aliquos *carcerem
ὁ διάβολος ἐξ ὑμῶν εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῆτε. καὶ
habebitis tribulationem diebus decem. esto fidelis vsque ad mortem,
ἕξετε θλῖψιν ἡμερῶν δέκα· γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου,
& dabo tibi coronam vitæ.
καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς. Qui habet
*Habens aurem, audiat quid Spiritus dicat eccle-
11 ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει τοῖς ἐκκλη- ‖ Qui vicerit,
siis: ‖ *Vincens,* non lædetur à morte secunda. *ἀδικέω*
σίαις· ὁ νικῶν, οὐ μὴ † ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου. ℣ Pergami
Et angelo *illius in* ℣ *Pergamo* ecclesiæ scribe:
12 καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Περγάμῳ ἐκκλησίας γράψον· *qui habet
Hæc dicit *habens* romphæam *ancipitem acutam: *ex vtraque parte
τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξεῖαν· ‖ sedes est
Scio *opera tua,* & vbi habitas, vbi ‖ *thronus*
13 οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ ποῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ
Satanæ: & tenes nomen meum; & non negasti fidem
Σατανᾶ, καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ * ἠρνήσω τὴν πίστιν *ἀρνέω*
meam, ℣ in diebus *in quibus* Antipas testis meus fidelis, ℣ & *illis*
μου, ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστὸς,
qui occisus est apud vos, vbi satanas habitat.
ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ὅπου ὁ Σατανᾶς κατοικεῖ.
Sed habeo aduersus te paucæ, quia habes illic tenentes
14 ἀλλ' ἔχω κατά σου ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας
doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere
τὴν διδαχὴν Βαλαὰμ, ὃς ἐδίδαξε τὸν Βαλὰκ βαλεῖν
scandalum, coram filiis Israel, edere *idolothyta,*
σκάνδαλον, ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, φαγεῖν εἰδωλόθυτα,
& fornicari. Ita habes & tu tenentes
15 καὶ πορνεῦσαι. οὕτως ἔχεις καὶ σὺ κρατοῦντας
doctrinam. Nicolaitarum. Similiter pœnitentiam age.
τὴν διδαχὴν τῶν νικολαϊτῶν. ὁμοίως μετανόησον. * quo minus,
si *verò non,* veniam tibi citò, & pugnabo cum illis
εἰ δὲ μὴ, ἔρχομαί σοι ταχὺ, καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν
in gladio oris mei.
ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου. ‖ Qui habet
‖ *Habens* aurem, audiat quid Spiritus dicat eccle-
17 ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει τοῖς ἐκκλη- ℣ abscondit um,
siis: Vincenti dabo *ei edere de* manna ℣ *abs-* *κρύπτω*
σίαις· τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα τοῦ * κε-
condito, & dabo illi calculum candidum, & in calculo
κρυμμένου, καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκὴν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον
nomen nouum scriptum, quod nemo scit, *ℵ non accipiens.* nisi qui accipit
ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ ὁ λαμβάνων.
Et angelo *illius in* * *Thyatiris* ecclesiæ scribe: Thyatiræ
18 καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις ἐκκλησίας γράψον·
Hæc dicit Filius Dei, ‖ *habens* oculos *suos* tanquã flam- ‖ qui habet
τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλό- aurichalco
mam ignis, & pedes eius similes ℣ *chalcolibano:*
γα πυρὸς, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ·

οἶδά σου

Noui tua opera, & charitatem*, & fidem, & *tuam
οἶδά σου τὰ ἔργα, καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν πίστιν, καὶ 19
ministerium, & patientiam tuam, & opera tua
τὴν διακονίαν, καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ τὰ ἔργα σου
nouissima plura prioribus.
τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων.
Sed habeo aduersus te, quia permittis mulierem tuam Iezabel, ‖pauca,
ἀλλ' ἔχω κατά σου, ὅτι ἀφεῖς τὴν γυναῖκά σου τὴν Ἰεζάβελ, 20
quæ dicit *ipsam* prophetam, ρ docet, & seducit ρ docere, & seducere
ἣ λέγει ἑαυτὴν προφῆτιν, καὶ διδάσκει, καὶ πλανᾷ τοὺς de idolothytis.
meos seruos, fornicari, & manducare *idolothyta.
ἐμοὺς δούλους, πορνεῦσαι, καὶ φαγεῖν εἰδωλόθυτα.
Et dedi illi tempus vt pœnitentiã ageret, & non vult pœ-
καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον ἵνα μετανοήσῃ, καὶ οὐ θέλει με- 21
nitere à fornicatione sua. Ecce mitto eam
τανοῆσαι ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς. ἰδοὺ βάλλω αὐτὴν 22
in lectum, & *machantes* cum ea, in ‖ *afflictionẽ ma-* * qui mœchantur
εἰς κλίνην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς εἰς θλῖψιν με- ‖tribulatione ma-
gnam, si non pœnitentiã egerint ab *operibus suis.* *gna erunt, nisi*
γάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῆς.
Et filios eius interficiam in morte: & scient
καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ· καὶ γνώσονται 23
omnes ecclesiæ, quia ego sum scrutans renes &
πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ *ἐρευνῶν νεφροὺς καὶ *ἐρευνάω
corda: & dabo *vobis* vnicuique ρ secundùm opera *vestra* ρ vestrûm *sua.
καρδίας· καὶ δώσω ὑμῖν ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν.
Vobis autem dico, cæteris *in Thyatiris*, Quicunque *qui Thyatiræ
ὑμῖν δὲ λέγω, τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις, ὅσοι 24 *estis,*
non habent doctrinam hanc, qui non cognouerunt
οὐκ ἔχουσι τὴν διδαχὴν ταύτην, οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν
‖*profunda* Satanæ, quemadmodũ dicunt: non mittam super vos ‖altitudinem
τὰ βαθέα τοῦ σατανᾶ, ὡς λέγουσιν· οὐ βαλῶ ἐφ' ὑμᾶς
aliud pondus. Tamen ρ quod habetis, tenete donec ρ id
ἄλλο βάρος. πλὴν ὃ ἔχετε, κρατήσατε ἄχρις οὗ 25
veniam. Et *vincens, & custodiens* vsque in finem opera * qui vicerit, & ‖ custodierit
ἂν * ἥκω. καὶ ὁ νικῶν, καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα 26 *ἥκω
mea, dabo illi potestatem super Gentes, Et *pascet* *reget
μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ ποιμανεῖ 27
eas in virga ferrea, ‖ tanquam ρ *vasa fictilia* con- ‖ & ρ vas figuli
αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ συν-
fringentur: Sicut & ego accepi à Patre meo & *
τριβήσεται· ὡς κἀγὼ εἴληφα παρὰ τοῦ πατρός μου· καὶ 28
dabo illi stellam matutinam.
δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν.
Habens aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis, Qui habet
ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει τοῖς ἐκκλησίαις. 29

CAP. III. γ'.

Et angelo *illius in* Sardis ecclesiæ scribe:
Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον· 1
Hæc dicit *habens* septem spiritus Dei, & Qui habet
τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς
septem stellas, Scio tua opera, quia nomen habes quod viuas,
ἑπτὰ ἀστέρας, οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῆς,
& mortuus es. Esto vigilans, & confirma
καὶ νεκρὸς εἶ. γίνου γρηγορῶν, καὶ στήριξον τὰ
cætera quæ ‖ *futura erat abiicere.* non enim ρ *inuenio* tua opera ‖moritura erant
λοιπὰ ἃ † ἔμελλες ἀποβαλεῖν. οὐ γὰρ εὑρίσκω σου τὰ ἔργα
plena coram Deo meo. * in mente habe
πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ μου.
Memento ergo *quomodo* acceperis, & audieris: & serua, * qualiter
μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας, καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει, 3
& pœnitentiam age. si ergo non vigilaueris, veniam ad te tãquam
καὶ μετανόησον. ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἥξω ὡς κλέπτης
fur: & nescies qua hora veniam ad te.
καὶ οὐ μὴ γνῷς ποίαν ὥραν ἥξω ἐπὶ σε.
Sed pauca habes nomina in Sardis, ‖ quæ non inqui- ‖qui
Sed pauca habes nomina in Sardis, ‖ quæ non inqui- ‖qui
ἀλλ' ὀλίγα ἔχεις ὀνόματα ἐν σάρδεσιν, ἃ οὐκ † ἐμό- 4 μολύνω
nauerunt vestimenta sua, & ambulabunt mecum in
λυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιπατήσουσι μετ' ἐμοῦ ἐν
albis, quia digni sunt. ρ Qui vicerit, sic
λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. ρ Vincens, hic vestietur in ρ Qui vicerit, sic
ὁ νικῶν, οὕτω περιβεβλήσεται ἐν 5
vestimentis albis, & non delebo nomen eius de
ἱματίοις λευκοῖς, καὶ οὐ μὴ * ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς * ἐξαλείφω
libro vitæ, & confitebor nomen eius coram
βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ὁμολογήσω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον
Patre meo, & coram angelis eius.
τοῦ πατρός μου, καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ.
Habens aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis. Qui habet
ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει τοῖς ἐκκλησίαις. 6
Et angelo *illius in* *Philadelphia ecclesiæ scribe:
Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν φιλαδελφείᾳ ἐκκλησίας γράψον· 7 Philadelphiæ
Hæc dicit Sanctus, ‖Vetus, ρ *habens* clauem Dauid, ‖ & ρ qui habet
τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖν τοῦ Δαβίδ, * qui aperit, * claudit,
aperiens, & nemo *claudet eam, *non aperiens*, & *
καὶ ἀνοίγων, καὶ οὐδεὶς κλείσει αὐτήν, ὁ μὴ ὀνοίγων, καὶ
nemo aperiet. Scio tua opera, ecce dedi
οὐδεὶς ἀνοίξει. οἶδά σου τὰ ἔργα. ἰδοὺ δέδωκα 8
coram te ostium apertum, quod nemo potest claudere
ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεῳγμένην, ἣν οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι
illud: quia ρ *parnam* habes virtutem, & seruasti meum verbum, ρ modicam
αὐτήν· ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον,

& non negasti nomen meum. Ecce dabo de
καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου. ἰδοὺ δίδωμι ἐκ τῆς 9
synagoga Satanæ, *dicentium* ‖ *ipsos* Iudæos qui dicunt
συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ, τῶν λεγόντων ἑαυτοὺς ἰουδαίους
esse, & non sunt, sed mentiuntur. ecce faciam illos
εἶναι, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ ψεύδονται. ἰδοὺ ποιήσω αὐτοὺς,
vt veniant, & adorent ante pedes tuos, & *sciant* quia ‖ dilexi te. Quoniam seruasti verbum * sciens ‖ ego
ἵνα ἥξωσι, καὶ προσκυνήσωσιν ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου, καὶ
γνῶσιν ὅτι ἠγάπησά σε. ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον 10
patientiæ meæ, & ego te seruabo ab hora ten-
τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγώ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τῆς πει-
tationis ‖ *futuræ venire in habitatam vniuersam,* ρ quæ ventura est ρ in orbẽ vniuersum
ρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ὅλην τῆς οἰκουμένης ὅλης,
tentare habitantes in terra.
πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς.
*Venio citò: tene, quod habes, vt nemo accipiat *Ecce,
Ἔρχομαι ταχύ· κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν 11
coronam tuam. * *Vincens*, faciam illum columnam in * Qui vicerit
στέφανόν σου. ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στῦλον ἐν 12
templo Dei mei, & foras non egredietur amplius: & scri-
τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ μου, καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι· καὶ γρά-
bam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis
ψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως
Dei mei nouæ Hierusalem, quæ descendit de
τοῦ θεοῦ μου τῆς καινῆς ἱερουσαλὴμ, ἡ καταβαίνει ἐκ τοῦ
cælo à Deo meo, & nomen meum nouum.
οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ καινόν.
‖ *Habens* aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis. ‖ Qui habet
ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει τοῖς ἐκκλησίαις. 13
Et angelo *illius in* ρ *Laodicia* ecclesiæ scribe: ρ Laodiciæ
Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν λαοδικείᾳ ἐκκλησίας γράψον· 14
Hæc dicit Amen, testis fidelis, & verus, *principium* * qui est
τάδε λέγει ὁ Ἀμήν, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, καὶ ἀληθινὸς, ἡ ἀρχὴ
creaturæ Dei. Scio tua opera, quia neque
τῆς κτίσεως τοῦ θεοῦ. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε
frigidus es, neque calidus. vtinam frigidus esses, aut calidus.
ψυχρὸς εἶ, οὔτε ζεστός. ὄφελον ψυχρὸς εἶης, ἢ ζεστός.
*Sic quia tepidus es, & nec calidus nec frigidus, ‖ *futurus sũ* * Sed
οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ, καὶ οὐ ζεστὸς, οὔτε ψυχρὸς, μέλλω ‖ incipiam
te euomere ex ore meo: Quia dicis, ρ Di- ρ Quod
σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου· ὅτι λέγεις, πλού-
ues sum, & locupletatus *sum*, & nullius *opus habeo*: & *egeo,
σιός εἰμι, καὶ † πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς χρείαν ἔχω· καὶ πλουτέω
nescis quia tu es *miserabilis*, & miseranda, & pauper, * miser,
οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος, καὶ ὁ ἐλεεινὸς, καὶ πτωχὸς,
& cæcus, & nudus. Suadeo tibi emere
καὶ τυφλὸς, καὶ γυμνός. συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι
aurum à me ignitum ‖ *ex igni*, vt locuples fias: & ‖ probatum,
χρυσίον παρ' ἐμοῦ πεπυρωμένον ἐκ πυρὸς, ἵνα πλουτήσῃς· καὶ
vestimentis albis *vt induaris*: ρ *ne* appareat confusio ρ vt non
ἱμάτια λευκὰ, ἵνα περιβάλῃ, μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνη τῆς
nuditatis tuæ: & collyrio inunge ad oculos
γυμνότητός σου· καὶ κολλούριον ἔγχρισον ὀφθαλμοῖς
tuos, vt videas. Ego quoscunque amo, arguo
σου, ἵνα βλέπῃς. ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω 19
& castigo. ‖ *æmulare ergo*, & pœnitentiam age.
καὶ παιδεύω, ζήλωσον οὖν, καὶ μετανόησον.
Ecce sto ad ostium, & pulso. si quis audierit
ἰδοὺ ἕστηκα ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ κρούω. ἐάν τις ἀκούσῃ 20
vocem meam, & aperuerit ianuam, *& intrabo* ad
τῆς φωνῆς μου, καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς
illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.
αὐτὸν, καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ.
Vincens, dabo ei sedere mecum in throno * Qui vicerit
ὁ νικῶν, δώσω αὐτῷ * καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ 21
meo, sicut & ego vici, & sedi cum Patre κάθημαι
μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα, καὶ † ἐκάθισα μετὰ τοῦ πατρός * Qui habet
meo in throno eius. * *Habens* aurem, audiat
μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω 22
quid Spiritus dicat ecclesiis.
τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

CAP. IIII. δ'.

Post hæc vidi, & ecce ostium apertum in 3.
Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἀνεῳγμένη ἐν τῷ 1
cælo, & vox prima quam audiui tanquam tubæ
οὐρανῷ· καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη ἣν ἤκουσα ὡς σάλπιγγος
loquentis cum me, dicens, Ascende huc, & ostendam tibi
λαλούσης μετ' ἐμοῦ, λέγουσα, ἀνάβα ὧδε, καὶ δείξω σοι
quæ oportet fieri post hæc. Et statim ‖ *factus* ‖ fui
ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. καὶ εὐθέως ἐγενό- 2
sum in spiritu: & ecce ρ *throno positus* erat in cælo, & ρ sedes posita
μην ἐν πνεύματι· καὶ ἰδοὺ θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ
supra *throno* sedens, "Similis aspectu ‖ *lapidi* * sedem
ἐπὶ τὸν θρόνον καθήμενος, ὅμοιος ὁρᾶσει λίθῳ * Et qui sedebat ‖ lapidis iaspidis
iaspidi, & *sardio*: & iris ρ in circuitu *throni similis* & sardij: ρ erat *sedio
ἰάσπιδι, καὶ σαρδίῳ· καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου ὅμοια * visioni smaragdinæ.
* *aspectui smaragdino.*
ὁράσει σμαραγδίνῳ.

καὶ κυ-

Et in circuitu *throni, throni* viginti quatuor: & super
καὶ κυκλόθεν τοῦ θρόνου θρόνοι εἰκοσιτέσσαρες· καὶ ὅπου τοὺς 4
thronos vidi viginti quatuor seniores sedentes,
θρόνους εἶδον τοὺς εἰκοσιτέσσαρας πρεσβυτέρους καθημένους,
circum ‖amictos *in* vestimentis albis: & in capiti-
περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς· καὶ ἐπὶ τὰς κεφα-
bus eorum ℘*coronas aureas.*
λὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς.
Et de throno *procedunt* fulgura, & voces, &
καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ, καὶ φωναὶ, καὶ 5
tonitrua: & septem lampades *ignis* ardentes ante
βρονταί· καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ
thronum *eius*, quæ sunt septem spiritus Dei.
θρόνου αὐτοῦ, αἵ εἰσιν ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ.
Et in conspectu ‖*throni* tanquam mare vitreum, simile
καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου ὡς θάλασσα ὑαλίνη, ὁμοία 6
crystallo: & in medio ‖*throni*, & circuitu ‖*throni* qua-
κρυστάλλῳ· καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσ-
tuor animalia plena oculis antè & retrò.
σαρα ζῷα γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν.
Et animal primum simile leoni: & secundum animal
καὶ τὸ ζῷον τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῷον 7
simile vitulo: & tertium animal, habens faciem quasi
ὅμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῷον ἔχον τὸ πρόσωπον ὡς
homo: & quartum animal, simile aquilæ volanti.
ἄνθρωπος, καὶ τὸ τέταρτον ζῷον ὅμοιον ἀετῷ * πετομένῳ.
Et quatuor animalia, *vnũ secundũ vnã* eorum habebãt *singula* alas
καὶ τέσσαρα ζῷα, ἓν καθ' ἓν αὐτῶν ἔχον ἀνὰ πτέρυγας 8
‖*sex* in circuitu, & intus plena sunt oculis: & requiem
ἓξ κυκλόθεν, καὶ ἔσωθεν γέμουσιν ὀφθαλμῶν· καὶ ἀνάπαυσιν
non ℘*habent* die ac nocte, dicentia, Sanctus, sanctus, sanctus,
οὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, λέγοντα, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος,
sanctus, sanctus, sanctus, sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus
ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, παντοκράτωρ, ὁ ἦν, καὶ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἐρχόμενος.
omnipotens, qui erat, & *existens*, & qui *venturus.
Et cùm ‖*dederint* illa animalia gloriam, & honorem, & ℘*gratiarũ*
καὶ ὅταν δώσουσι τὰ ζῷα δόξαν καὶ τιμὴν καὶ εὐχα- 9
actionem sedenti super thronum, viuenti in
ριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου, τῷ ζῶντι εἰς τοὺς
secula seculorum; *Procident* viginti quatuor
αἰῶνας τῶν αἰώνων, πεσοῦνται οἱ εἰκοσιτέσσαρες 10
seniores ante sedentem in throno, & *ad-
πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ προσ-
orabunt viuentem in secula seculorum: & ‖*mittunt*
κυνήσουσι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· καὶ βαλοῦσι
coronas suas ante thronum, dicentes:
τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, λέγοντες,
Dignus es Domine & Deus noster, *sanctus*, accipere gloriam,
ἄξιος εἶ ὁ κύριος καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἅγιος, λαβεῖν τὴν δόξαν 11
& honorem, & virtutem: quia tu creasti omnia,
καὶ τὴν τιμὴν, καὶ τὴν δύναμιν· ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα,
℘ *erant.* & propter voluntatem suam ℘*sunt*, & creata sunt.
κτίζω καὶ διὰ τὸ θέλημά σου εἰσὶ, καὶ † ἐκτίσθησαν.

CAP. V. ε'.

Et vidi in dexteram sedentis supra thronum
Καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου 1
librum scriptum intus & foris, *obsignatum*
βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, † κατεσφραγισμένον
sigillis septem. Et vidi angelum fortem prædi-
σφραγῖσιν ἑπτά. καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρύσ- 2
cantem voce magna, Quis *dignus* aperire librum, & soluere
σοντα φωνῇ μεγάλῃ, τίς ἄξιος ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ λῦσαι
signacula eius? Et nemo poterat *in*
τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ; καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἐν τῷ 3
cælo, neque in terra, neque subtus terram,
οὐρανῷ, οὐδὲ ἐπὶ τῆς γῆς, οὐδὲ ὑποκάτω τῆς γῆς,
aperire librum, neque respicere illum.
ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, οὐδὲ βλέπειν αὐτό.
Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inuentus est aperire
καὶ ἐγὼ ἔκλαιον πολὺ, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέθη ἀνοῖξαι 4
& *legere* librum, neque respicere eum.
καὶ ἀναγνῶναι τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό.
Et vnus de senioribus ‖*dicit* mihi, Ne fleueris: ecce
καὶ εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι, μὴ κλαῖε, ἰδοὺ 5
vicit leo, *ille* de tribu Iuda, radix Dauid, aperi-
ἐνίκησεν ὁ λέων, ὁ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ῥίζα Δαβὶδ, ἀνοῖ-
re librum, & ℘ septem signacula eius.
ξαι τὸ βιβλίον, καὶ τὰς ἑπτὰ σφραγῖδας αὐτοῦ.
Et vidi, & ecce in medio throni & quatuor animalium,
καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, 6
& in medio seniorum, agnum stantem tanquam occi-
καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων, ἀρνίον ἑστηκὸς ὡς ἐσφαγμέ-
sum, habentem cornua septem, & oculos septem, qui sunt septem
νον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ. καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτὰ, οἅ εἰσι τὰ ἑπτὰ
spiritus Dei, missi in omnem terram.
πνεύματα τοῦ θεοῦ, ἀπεσταλμένα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν·
Et venit, & accepit de dextera sedentis in
καὶ ἦλθε, καὶ εἴληφε ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ 7
throno librum.
τοῦ θρόνου βιβλίον.

Et cùm *accepisset* librum, quatuor animalia, & viginti aperuisset
καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζῷα, καὶ εἰκοσι- 8
quatuor seniores ceciderunt coram Agno, habentes
τέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, ἔχοντες
vnusquisque citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, *singuli
ἕκαστος κιθάρας, καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων,
quæ sunt orationes sanctorum. Et ‖*canunt* cãticum ‖cantabant
αἵ εἰσιν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων· καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν
nouum, dicentes: Dignus es ℘accipere librum, & aperire ℘Domine
καινὴν, λέγοντες, ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοῖξαι
signacula eius: quoniam occisus es, & redemisti Deo
τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ· ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρασας τῷ θεῷ
nos in sanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, &
ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματί σου, ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ
populo, & *gente. Et fecisti *ipsos Deo *natione. * nos
λαοῦ καὶ ἔθνους. καὶ ἐποίησας αὐτοὺς τῷ θεῷ
nostro ‖*reges* & sacerdotes, & *regnabunt* super terram. ‖ regnum
ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ βασιλεύσουσιν ἐπὶ τῆς γῆς. ℘ regnabimus
Et vidi, & audiui *vt* vocem angelorum multorũ in circuitu
καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ὡς φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν κύκλῳ 11
throni, & animalium, & seniorum: & erat
τοῦ θρόνου, καὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ ἦν ὁ *millia millium,
numerus eorum, *myriades myriadum, & chiliades chiliadum* Dicentium
ἀριθμὸς αὐτῶν, μυριάδες μυριάδων, καὶ χιλιάδες χιλιάδων, * qui est
Dicentes voce magna, Dignus est Agnus *occi.
λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ, ἄξιόν ἐστι τὸ ἀρνίον τὸ ἐσφα- 12
sus accipere virtutem, & ‖*diuitias*, & sapientiam, ‖diuinitatem,
γισμένον, λαβεῖν τὴν δύναμιν, καὶ πλοῦτον, καὶ σοφίαν,
& fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.
καὶ ἰσχὺν, καὶ τιμὴν, καὶ δόξαν, καὶ εὐλογίαν.
Et omnem creaturam quæ est in cælo, & super
καὶ πᾶν κτίσμα, ὅ ἐστιν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὑπὸ τὴν 13
terram, & sub terra, & in mari quæ sunt, &
γῆς, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ὅσα ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐστὶ, καὶ
ea quæ in ℘*eis*, omnes audiui dicentes, Sedenti ℘ eo:
τὰ ἐν αὐτοῖς, πάντας ἤκουσα λέγοντας, τῷ καθημένῳ
in throno, & Agno, benedictio, & honor, & gloria,
ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ τῷ ἀρνίῳ, ἡ εὐλογία, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δόξα, potestas
& *robur* in secula seculorum. *Amen.*
καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.
Et quatuor animalia *dicentia*, Amen. & ‖senio- * dicebant,
καὶ τὰ τέσσαρα ζῷα λέγοντα τὸ ἀμήν. καὶ οἱ πρεσβύ- 14 ‖ viginti quatuor
res ceciderunt ℘, & adorauerunt *. ℘ in facies suas,
τεροι ἔπεσον, καὶ * προσεκύνησαν. * viuentem in se-
cula seculorum.
προσκυνέω

CAP. VI. ς'.

Et vidi quòd aperuisset Agnus vnum de septem sigil-
Καὶ εἶδον ὅτι ἤνοιξε τὸ ἀρνίον μίαν ἐκ τῶν ἑπτὰ σφρα- 1
lis, & audiui vnum de quatuor animalibus, dicens,
γίδων, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων λέγοντος, * vocem
tanquam *vox tonitrui. Veni*. Et vidi, & ecce * & vide.
ὡς φωνὴ βροντῆς, ἔρχου. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ
equus albus, & ‖*sedens* super illum ℘*habens* arcum: & data est ‖ qui sedebat
ἵππος λευκὸς, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν ἔχων τόξον. καὶ ἐδόθη ℘ habebat
ei corona, & exiuit vincens, & vt vinceret.
αὐτῷ στέφανος, καὶ ἐξῆλθε νικῶν, καὶ ἵνα * νικήσῃ. νικάω
Et cùm aperuisset secundum sigillum, audiui se-
καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν δευτέραν σφραγῖδα, ἤκουσα τοῦ δεύ- 3 & vide.
cundum animal dicens, Veni *.
τερου ζώου λέγοντος, ἔρχου.
Et exiuit alius equus rufus, & *sedenti super *‖qui sedebat*
καὶ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος πυρρὸς, καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' 4
illum, datum est ei ‖*sumere* pacem de terra, *vt ‖ vt sumeret *&
αὐτὸν ἐδόθη αὐτῷ λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἐκ τῆς γῆς, ἵνα
℘ *alij alios* interficiant. & datus est ei gladius magnus. ℘ inuicem se
ἀλλήλους σφάξωσι, καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη.
Et cùm aperuisset sigillum tertium, audiui
καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν τρίτην, ἤκουσα τοῦ 5
tertium animal, dicens, Veni *. & *vidi*, & ecce equus niger, & vide.
τρίτου ζώου λέγοντος, ἔρχου. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας,
& *sedens super illum ‖*habens* stateram in manu sua. * qui sedebat
καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. ‖ habebat
Et audiui ℘ vocem in medio quatuor animalium, dicentem, ℘ tanquam
καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων λέγουσαν, * Bilibris
Chœnix tritici denario, & tres *chœnices* hordei dena- * bilibres
χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῆς δηνα-
rio: & oleum & vinum ne lxseris.
ρίου· καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον μὴ † ἀδικήσῃς. ἀδικέω
Et cùm aperuisset quartum sigillum, audiui * signati:
καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν τετάρτην σφραγῖδα, ἤκουσα 7
vocem quarti animalis, dicentis, Veni ‖. ‖ & vide.
φωνὴν τοῦ τετάρτου ζώου λέγοντος, ἔρχου.
Et *vidi*, & ecce, equus pallidus, & ℘*sedens* ℘ qui sedebat
καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρὸς, καὶ ὁ καθήμενος 8
super eum, nomen illi Mors: & Infernus seque-
ἐπάνω αὐτοῦ ὄνομα αὐτῷ, θάνατος· καὶ ὁ ᾅδης ἠκολου- * eum:
batur *eum eo: & data est illi potestas super *quartam partem * quatuor partes
θεῖ μετ' αὐτοῦ· καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ τὸ τέταρτον
terræ, interficere in gladio, & in fame, & in morte,
τῆς γῆς, ἀποκτεῖναι ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν θανάτῳ,
καὶ

* sedis sedilia
‖amicti
℘ coronæ aureæ.
* procedebant
‖ sedis ℘ in
hominis
πέτομαι καὶ πέταμαι
* singula
‖ senas
℘ habebant
‖dareor
℘ benedictionem
Procidebant
* adorabant
‖ mittebant
καθασφραγίζω
est
* neque
‖dicit
℘ soluere
℘ erant.
κτίζω
καὶ

& sub bestiis terræ. Et cùm aperuisset
καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν 9
quintum sigillum, vidi subtus altare
πέμπτην σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς
animas hominum interfectorum propter verbum
ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ
Dei, & propter testimonium Agni quod habebant.
θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀρνίου ἣν εἶχον.
Et clamabant voce magna, dicentes, Viquequo Do-
καὶ ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες, ἕως πότε ὁ δε- 10
mine sanctus & verus, non iudicas & * vindicas
σπότης ὁ ἅγιος καὶ ἀληθινός, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ
sanguinem nostrum de ‖ *habitantibus* in terra?
αἷμα ἡμῶν, ἐκ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς;
Et ρdatæ sunt illis, vt requiescerent adhuc tempus ‖, donec
καὶ ἐδόθη αὐτοῖς, ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον, ἕως 11
compleantur σ conserui eorum, & fratres
οὗ πληρωθῶσι καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ
eorum, ‘*futuri* trucidari sicut & illi.
αὐτῶν, οἱ μέλλοντες ἀποκτεινεσθαι ὡς καὶ αὐτοί.
Et vidi, σ cùm aperuisset sigillum sextum,
καὶ εἶδον, καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἕκτην, 12
& * terræ motus magnus factus est, & sol niger factus est
καὶ σεισμὸς μέγας ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος μέλας ἐγένετο
tanquam saccus cilicinus, & luna ‘ facta est sicut sanguis.
ὡς σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη ἐγένετο ὡς αἷμα.
Et stellæ ‖ *cæli* ceciderunt ρin terram, sicut ficus emittit
καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσον εἰς τὴν γῆν, ὡς συκῆ βάλλει 13
grossos suos, à magno vento * *mota*.
τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς, ὑπὸ μεγάλου ἀνέμου σειομένη.
Et cælum recessit sicut liber inuolutus, & omnis
καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον ἑλισσόμενον, καὶ πᾶν 14
mons & ‖ insula de locis suis mota sunt.
ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν * ἐκινήθησαν.
Et reges terræ, & ρmagnates, & tri-
καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες, καὶ οἱ χι- 15
buni, & diuites, & fortes, & omnis seruus,
λίαρχοι, καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ ἰσχυροὶ, καὶ πᾶς δοῦλος
& omnis liber absconderunt seipsos in ‘*speluncis*, &
καὶ πᾶς ἐλεύθερος ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια, καὶ
in * *petras* montium. Et dicunt montibus &
εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων. καὶ λέγουσι τοῖς ὄρεσι καὶ 16
petris, Cadite super nos, & abscondite nos à facie
ταῖς πέτραις, πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου
sedentis super thronum, & ab ira Agni.
τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου.
Quoniam venit dies magnus iræ ‖ *eius*: &
ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ· καὶ 17
quis poterit stare?
τίς δύναται σταθῆναι;

CAP. VII. ζ'.

Et post hæc vidi quatuor angelos stantes super
Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἑστῶτας ἐπὶ 1
quatuor angulos terræ, tenentes quatuor
τοὺς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας
ventos terræ, ne * *flaret ventus* super terram, neque super
ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς, μήτε ἐπὶ
mare, neque ‖ *super omnem* arborem.
τῆς θαλάσσης, μήτε ἐπὶ παν δένδρον.
Et vidi alterum angelum ascendentem ab ortu
καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἀναβαίνοντα ἀπὸ ἀνατολῆς 2
solis, habentem signum Dei viui: & clamauit voce
ἡλίου, ἔχοντα σφραγῖδα θεοῦ ζῶντος· καὶ ἔκραξε φωνῇ
magna quatuor angelis, quibus datum est eis nocere
μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις, οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆσαι
terræ & mari, Dicens: ρNe *nocete*
τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, λέγων, μὴ ἀδικήσατε 3
terræ * *neque* mari: neque arboribus, quoadusque signe-
τὴν γῆν, μήτε τὴν θάλασσαν, μήτε τὰ δένδρα, ἄχρις οὗ σφρα-
mus seruos Dei nostri in frontibus eorum.
γίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν.
Et audiui numerum signatorum, centum &
καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων, ἑκατὸν καὶ 4
quadraginta quatuor millia signati ex omni
τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ πάσης
tribu filiorum Israel. Ex tribu Iuda, duodecim mil-
φυλῆς υἱῶν Ἰσραήλ· ἐκ φυλῆς Ἰούδα, δώδεκα χι- 5
lia signati: ex tribu Ruben, duodecim millia*:
λιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ φυλῆς Ῥουβὴν δώδεκα χιλιάδες,
ex tribu Gad, duodecim millia*: Ex tribu Aser,
ἐκ φυλῆς Γὰδ δώδεκα χιλιάδες· ἐκ φυλῆς Ἀσὴρ 6
duodecim millia*: ex tribu Nephthalim, duodecim mil-
δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Νεφθαλεὶμ δώδεκα χιλιά-
lia*: ex tribu Manasse, duodecim millia*:
δες, ἐκ φυλῆς Μανασσῆ δώδεκα χιλιάδες·
Ex tribu Symeon, duodecim millia*: ex tribu Leui, duo-
ἐκ φυλῆς Συμεὼν δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Λευὶ δώ- 7
decim millia*: ex tribu Isachar, duodecim millia*:
δεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Ἰσσαχὰρ δώδεκα χιλιάδες·
Ex tribu Zabulon, duodecim millia*: ex tribu Ioseph,
ἐκ φυλῆς Ζαβουλὼν δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Ἰωσὴφ 8

duodecim millia*: ex tribu Beniamin, duodecim millia
δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν δώδεκα χιλιάδες
signati. Post hæc vidi, ‖ σ *ecce* ‖ turbam magnam
ἐσφραγισμένοι. μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ
turba media, quam dinumerare nemo poterat, ex ρ *omni* ρ omnibus gentibus,
ὄχλος πολὺς, ὃν ἀριθμῆσαι οὐδεὶς ἐδύνατο, ἐκ παντὸς
gente, & tribubus, & populis, & linguis, stantes an-
ἔθνους, καὶ φυλῶν, καὶ λαῶν, καὶ γλωσσῶν, ἑστῶτες ἐνώ-
te thronum, & in conspectu Agni, *circumamicti*
πιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, περιβεβλημένοι
stolis albis, & palmæ in manibus eorum:
στολὰς λευκὰς, καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν·
Et clamabant voce magna, dicentes, Salus Deo
καὶ κράζουσι φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες, ἡ σωτηρία τῷ θεῷ 10
nostro ‖ *sedenti* super thronum, & Agno. qui sedet
ἡμῶν, τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ τῷ ἀρνίῳ.
Et omnes angeli stabant in circuitu throni, &
καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι † εἱστήκεσαν κύκλῳ τοῦ θρόνου, καὶ Ἴστημι
seniorum, & quatuor animalium, & ceciderunt
τῶν πρεσβυτέρων, καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἔπεσον
in conspectu throni in facies suas, & adorauerunt
ἐνώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ προσεκύνησε
Deum, Dicentes, Amen. Benedictio, & * *gloria*, * claritas,
τῷ θεῷ, λέγοντες, ἀμήν. ἡ εὐλογία, καὶ ἡ δόξα, 12
& sapientia, & gratiarum actio, & honor, & virtus,
καὶ ἡ σοφία, καὶ ἡ εὐχαριστία, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δύναμις,
& fortitudo Deo nostro in secula seculorum. Amen.
καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.
Et respondit vnus ex senioribus, ‖ *dicens* mihi, ‖ & dixit
καὶ * ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέγων μοι, ἀποκρίνομαι
Hi ρ *circumamicti* stolis albis, qui sunt ρ qui sunt
οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκὰς, τίνες εἰσὶ,
& vnde venerunt? Et dixi illi, Domine mi, Tu
καὶ πόθεν ἦλθον; καὶ εἶπον αὐτῷ, κύριέ μου, σὺ
scis. & dixit mihi: Hi sunt ‖ *venientes* de tribu- qui venerunt
οἶδας. καὶ εἶπέ μοι, οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλί-
latione magna, & lauerunt stolas suas, &
ψεως τῆς μεγάλης, καὶ * ἔπλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν, καὶ πλύνω
dealbauerunt eas in sanguine Agni.
ἐλεύκαναν αὐτὰς ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου.
* *Propter hoc* sunt ante thronum Dei, & ser- * Ideo
διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λα-
uiunt ei die ac nocte in templo eius: &
τρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ· καὶ
‖ *sedens* in throno habitabit super illos. ‖ qui sedet
ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου σκηνώσει ἐπ' αὐτούς.
Non esurient *amplius*, neque sitient amplius, neque
οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν ἔτι, οὐδ' οὐ μὴ
cadet super illos sol, neque ρ *omnis* æstus: ρ vllus
πέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἥλιος, οὐδὲ παν καῦμα·
Quoniam Agnus qui ‖ *per medium* throni, * *pascet* illos, ‖ est in medio
ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ θρόνου ποιμανεῖ αὐτοὺς, * reget
& deducet eos ad vitæ fontes aquarum: & absterget
καὶ ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ ζωῆς πηγὰς ὑδάτων· καὶ ἐξαλείψει ὁ
Deus omnem lachrymam à oculis eorum.
θεὸς πᾶν δακρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

CAP. VIII. η'.

Et cùm aperuisset sigillum septimum, factum est
1 Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἑβδόμην, ἐγένετο
silentium in cælo quasi media hora. Et vidi
σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμιώριον. καὶ εἶδον τοὺς 2
septem angelos qui in conspectu Dei ‖ *steterunt*: & datæ sunt ‖ stantes,
ἑπτὰ ἀγγέλους, οἳ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἕστηκασι· καὶ ἐδόθησαν
illis septem tubæ. Et alius angelus
αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες. καὶ ἄλλος ἄγγελος 3
venit, & stetit ρ *ad* altare, habens thuribulum au- ρ ante
ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἔχων λιβανωτὸν χρυ-
reum, & data sunt illi incensa multa, vt daret
σοῦν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλὰ, ἵνα δώσει ταῖς de
‘ orationibus sanctorum omnium super altare aureum
προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν
quod * ante thronum ‖. Et ascendit fumus * est ‖ Dei,
τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν 4
incensorum ρ orationibus sanctorum de manu ρ de
θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων, ἐκ χειρὸς τοῦ
angeli, coram Deo. Et accepit angelus
ἀγγέλου, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ εἴληφεν ὁ ἄγγελος 5
thuribulum, & implenit illud de igne al-
τὸν λιβανωτὸν, καὶ ἐγέμισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσια-
taris, & misit in terram, & facta sunt voces, & tonitrua, &
στηρίου, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν· καὶ ἐγένετο φωναὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ
fulgura, & terræmotus. Et septem angeli * *habentes* * magnus.
ἀστραπαὶ, καὶ σεισμός. καὶ οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι οἱ ἔχοντες 6 * qui habebant
septem tubas, præparauerunt seipsos vt ‖ *clangerent*. ‖ turba canerent.
τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας, ἡτοίμασαν ἑαυτοὺς ἵνα σαλπίσωσι.
Et primus ρ *clamauit*, & facta est grando: & ignis, ρ angelus tubam
καὶ ὁ πρῶτος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένετο χάλαζα, καὶ πῦρ 7 cecinit:
mixta *in* sanguine, & * *missa sunt* in terram. & tertia pars missum est
μεμιγμένα ἐν αἵματι, καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν. καὶ τὸ τρίτον

terræ combusta est, * & omne fœnum viride combustum est.
τῆς γῆς κατεκάη, καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς κατεκάη.
Et secundus angelus ‖clamavit, & tanquam mons magnus
καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ὡς ὄρος μέγα 8
ᾳ incensus missus est in mare: & facta est tertia pars
καιόμενον ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον
maris, sanguis. Et mortua est tertia pars
τῆς θαλάσσης αἷμα· καὶ ἀπέθανε τὸ τρίτον τῶν 9
*creaturarum in mari, *habentia animas, & tertia pars
κτισμάτων ἐν τῇ θαλάσσῃ, τὰ ἔχοντα ψυχάς, καὶ τὸ τρίτον
nauium ‖perierunt. Et tertius angelus
τῶν πλοίων †διεφθάρησαν. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος 10
ᾳ clauit, & cecidit de cælo stella magna *incensa
ἐσάλπισε, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας καιόμενος
tanquam * lampas, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in
ὡς λαμπάς, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν, καὶ ἐπὶ
fontes aquarum. Et nomen stellæ
τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος 11
dicitur Absinthium. & facta est tertia pars aquarum in
λέγεται ὁ ἄψινθος· καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῶν ὑδάτων εἰς
Absinthium, & multi hominum mortui sunt de aquis,
ἄψινθον, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων,
quia amaræ factæ sunt. Et quartus angelus
ὅτι †ἐπικράνθησαν. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος 12
‖clauit, & percussa est tertia pars solis, & tertia pars
ἐσάλπισε, καὶ †ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ τρίτον τῆς
lunæ, & tertia pars stellarum, ita vt obscuraretur tertia pars eorum,
σελήνης, καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν,
& ᾳdies non lucret *tertiam partem ipsius, & nox similiter.
καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φαίνῃ τὸ τρίτον αὐτῆς, καὶ ἡ νὺξ ὁμοίως.
Et vidi, & audiui *vnam aquilam volantem in medio cæ-
καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἀετοῦ πετομένου ἐν μεσουρανή- 13
li, ‖dicentem voce magna tes, Væ, væ, væ ha-
ματι, λέγοντος φωνῇ μεγάλῃ τρίς, οὐαί, οὐαί, οὐαὶ τοῖς κα-
bitantibus in terra, de cæteris vocibus tubæ
τοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγος
trium angelorum ᾳ futurorum clangere.
τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν.

CAP. IX. θ'.

Et quintus angelus *clauit: & vidi stellam de
Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ 1
cælo *delapsam in terram, & data est ei
τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ
clauis putei abyssi. Et aperuit puteum
κλεὶς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου. καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ 2
abyssi, & ascendit fumus ‖ex puteo sicut fumus
τῆς ἀβύσσου, καὶ ἀνέβη καπνὸς ἐκ τοῦ φρέατος ὡς καπνὸς
fornacis ᾳardentis, & obscuratus est sol & aër de
καμίνου καιομένης, καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀὴρ ἐκ
fumo putei. Et de fumo exie-
τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλ- 3
runt locustæ in terram, & data est illis potestas, sicut
θον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία, ὡς
habent potestatem scorpiones terræ.
ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπιοὶ τῆς γῆς.
Et *dictum est illis, ne læderent fœnum
καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς ἵνα μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρτον τῆς 4
terræ, neque omne viride, neque omnem arborem, nisi
γῆς, οὐδὲ πᾶν χλωρόν, οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς
‖tantùm homines ‖solos, qui non habent signum Dei
ἀνθρώπους μόνους οἵτινες οὐκ ἔχουσι τὴν σφραγῖδα τοῦ θεοῦ
in frontibus suis. Et datum est illis
ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἵνα 5
ne occiderent eos, sed vt cruciarent mensibus quinque.
μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτοὺς, ἀλλ' ἵνα βασανίσωσι μῆνας πέντε·
& cruciatus eorum, vt cruciatus scorpii, cùm
καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν ὡς βασανισμὸς σκορπίου, ὅταν
percutit hominem. Et in diebus illis
πλήξῃ ἄνθρωπον. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις 6
quærent homines mortem, & non inuenient eam: &
ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐ μὴ εὕρωσιν αὐτόν· καὶ
desiderabunt mori, & fugiet ab eis mors.
ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν, καὶ φεύξεται ἀπ' αὐτῶν ὁ θάνατος.
Et similitudines locustarum, similes equis *paratæ
καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων ὅμοια ἵπποις †ἡτοιμασμένα 7
in prælium: & super capita earum tanquam coronæ ᾳaureæ.
εἰς πόλεμον· καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι χρυσοῖ,
& facies earum velut facies hominum:
καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων·
Et habebant capillos sicut capillos mulierum: & dentes
καὶ εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν· καὶ οἱ ὀδόντες 8
earum sicut leonum erant: Et habebant *thoraces sicut
αὐτῶν ὡς λεόντων ἦσαν· καὶ εἶχον θώρακας ὡς 9
*thoraces *ferreos: & vox alarum earum sicut vox
θώρακας σιδηροῦς· καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν ὡς φωνὴ
curruum equorum multorum currentium in bellum:
ἁρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον·
Et habebant caudas similes ‖scorpiis, & aculeos, & in
καὶ εἶχον οὐρὰς ὁμοίας σκορπίοις, καὶ κέντρα. καὶ ἐν 10

caudis ᾳsuis potestatem habent ad ladendum ho-
ταῖς οὐραῖς αὐτῶν ἐξουσίαν ἔχουσι τοῦ ἀδικῆσαι τοὺς ἀν-
minis mensibus quinque. *Habentes regem super se
θρώπους μῆνας πέντε· ἔχουσι βασιλέα ἐφ' αὐτῶν 11
angelum abyssi, *nomen ei Hebraicè, Abaddon,
τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου, ὄνομα αὐτῷ ἑβραϊστὶ, ἀβαδδών,
‖in autem Græca nomen habet, Apollyon.ᾳ
ἐν δὲ τῇ ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει, ὁ Ἀπολλύων.
Væ vnum abiit, ecce veniunt adhuc duo væ post hæc.
ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν, ἰδοὺ ἔρχεται ἔτι δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα. 12
Et sextus angelus *clauxit, & audiui vocem vnam ex
καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν 13
quatuor cornibus altaris aurei quod ‖coram
τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον
Dei, Dicentem sexto angelo. ᾳHabens
τοῦ θεοῦ, λέγουσαν τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ, ὁ ἔχων τὴν 14
tubam, solue quatuor angelos *alligatos
σάλπιγγα, λύσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους
in flumine magno Euphrate.
ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ εὐφράτῃ.
Et soluti sunt quatuor angeli *parati in
καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι εἰς 15
horam, ‖& mensem, & annum, vt occiderent tertiã partẽ
τὴν ὥραν, καὶ μῆνα, καὶ ἐνιαυτὸν, ἵνα ἀποκτείνωσι τὸ τρίτον
hominum. Et numerus ᾳexercituum
τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατευμάτων 16
equi, *myriades myriadum. audiui numerum eorum.
τῶν ἱππικοῦ, μυριάδες μυριάδων. ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν.
Et ita vidi equos in visione, & *sedentes
καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὁράσει, καὶ τοὺς καθημέ- 17
nos super eos *habentes loricas igneas, & hyacinthinas, &
νους ἐπ' αὐτῶν ἔχοντας θώρακας πυρίνους καὶ ὑακινθίνους καὶ
sulphureas. & capita equorum ‖tanquam capita leonum: &
θειώδεις· καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων· καὶ
ᾳ de *oribus eorum proceuit ignis, & fumus, & sulphur.
ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ, καπνὸς, καὶ θεῖον.
*A tribus plagis his occisa est tertia pars
ἀπὸ τῶν τριῶν πληγῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον 18
hominum, de igne, &* fumo, &
τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τοῦ πυρὸς, καὶ τοῦ καπνοῦ, καὶ τοῦ
sulphure ‖*procedente ex oribus* ipsorum.
θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν.
Nam potestas ᾳ equorum in ore eorum est, &
ἡ γὰρ ἐξουσία τῶν ἵππων ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ἐστι, καὶ 19
in caudis eorum. nam caudæ eorum similes serpẽtibus,
ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν. αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιαι ὄφεσιν,
habentes capita, & in his nocent.
ἔχουσι κεφαλὰς, καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικοῦσι.
Et cæteri *hominum qui non occisi sunt in
καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς 20
plagis his, *non pœnitentiã egerũt de operibus manuum suarũ,
πληγαῖς ταύταις, οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν,
vt non adorent dæmonia, & simulachra aurea,
ἵνα μὴ προσκυνήσωσι τὰ δαιμόνια, καὶ τὰ εἴδωλα τὰ χρυσᾶ,
& argentea, & area, & lapidea, & lignea, quæ
καὶ τὰ ἀργυρᾶ, καὶ τὰ χαλκᾶ, καὶ τὰ λίθινα, καὶ τὰ ξύλινα, ἃ
neque videre possunt, neque audire, neque ambulare.
οὔτε βλέπειν δύνανται, οὔτε ἀκούειν, οὔτε περιπατεῖν.
Et non egerũt pœnitentiã ab homicidiis suis, neque à
καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν 21
veneficiis suis, neque à fornicatione sua, neque à
φαρμακειῶν αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν, οὔτε ἐκ
furtis suis.
τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

CAP. X. ι.

‖alium
Et vidi ‖angelum fortem descendentem de cælo,
Καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, 1
amictum nube: & iris in capite eius, &
περιβεβλημένον νεφέλην· καὶ ἶρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ τὸ
ᾳerat
facies eius ᾳ vt sol, & pedes eius tanquã columnæ ignis.
πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στῦλοι πυρός.
Et habebat in manu sua libellum apertum:
ἀνοίγω
καὶ εἶχεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλιδάριον †ἠνεῳγμένον· 2
& posuit pedem suum dextrum super mare,
καὶ ἔθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης,
at sinistrum *super terram. Et clamauit voce
τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἔκραξε φωνῇ 3
magna, quemadmodum *leo rugit. & cùm clamasset locu-
μεγάλῃ ὥσπερ λέων μυκᾶται. καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλά-
ta sunt septem tonitrua suaᾳipsorum voces.
λησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς.
Et cùm locuta fuissent septem tonitrua ‖, *futurus eram scribere: &
καὶ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ, ἔμελλον γράφειν· καὶ 4
audiui vocem de cælo, dicentemᾳ, Signa quæ locu-
ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσαν, σφράγισον ἃ ἐλά-
ta sunt septem tonitrua, & *post hæc scribis.
λησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ, καὶ †μὴ ταῦτα γράφεις.
Et angelus, quem vidi stantem super mare & super
καὶ ἄγγελος, ὃν εἶδον ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς 5
γῆς,

ᾳ earum & potestas earum nocere hominibus
*Et habebant
* cui
‖ Græcè
ᾳ Latinè habens nomen Exterminans.
&
* tuba cecinit
‖ est ante oculos Dei.
ᾳ qui habebat
qui alligati sunt
*qui erant
‖ & diem,
ᾳ equestris exercitus vicies millies dena millia.
&
qui sedebant
*habebant
‖ erant
ᾳ ore
Et ab
* de
‖ quæ procedebant ex ore
ᾳ enim
‖ alium
ᾳ erat
ᾳ exit
* deuorabit
‖ concuerre,
* sicut
‖ vocem
‖ loquentẽ & dicentem
* dictum est mihi
ᾳ ἐγείρω
*autem est
‖ vt daret
‖ librum
ᾳ plateis
‖ iacebunt
ᾳ videbunt
‖ voces suas, eg* scripturus eram:
ᾳ mihi
* noli ea scribere.
μὴ ταῦτα γράψῃς.
* scorpionum: & aculei erant

terram, levavit manum suam *dexteram* ad cælum,
γῆς, ἦρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιὰν εἰς τὸν οὐρανὸν,
Et iurauit *in viuente* in secula seculorum,
καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ὅς
qui creauit cælum & ea quæ sunt eo, & terram &
ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν γῆν καὶ
ea quæ sunt ea, & mare & ea quæ sunt eo: quia tem-
τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ· ὅτι χρό-
pus non amplius erit. Sed in diebus vocis
νος οὐκ ἔτι ἔσται. ἀλλὰ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς 7
septimi angeli, cùm *futurum* erit *clangere*, consummabitur
τοῦ ἑβδόμου ἀγγέλου, ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν, τελεσθῇ τὸ
mysterium Dei, *quod* euangelizauit *seruos suos
μυστήριον τοῦ θεοῦ, ὃ εὐηγγελίσατο τοὺς δούλους αὐτοῦ τοὺς
Prophetas. Et *vox quam* audistis de cælo,
προφήτας. καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, 8
iterum *loquens cum me, & dicens*, Vade, *accipe* li-
πάλιν λαλοῦσα μετ' ἐμοῦ, καὶ λέγουσα, ὕπαγε, λάβε τὸ βιβλί-
brum apertum *in* manu angeli stantis
δάριον τὸ ἀνεῳγμένον ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἀγγέλου τοῦ ἑστῶ-
super mare, & super terram. Et abi
τος ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἀπῆλθον 9
ad angelum, dicens ei, Da mihi librum. &
πρὸς τὸν ἄγγελον, λέγων αὐτῷ, δός μοι τὸ βιβλιδάριον. καὶ
dixit mihi, Accipe, & deuora illum. & faciet amaricari tuum
λέγει μοι, λάβε, καὶ κατάφαγε αὐτό. καὶ πικρανεῖ σου τὴν
ventrem, sed in ore tuo erit dulce tanquam mel.
κοιλίαν, ἀλλ' ἐν τῷ στόματί σου ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι.
Et accepi librum de manu angeli,
καὶ ἔλαβον τὸ βιβλιδάριον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου, 10
& deuoraui illum: & erat in ore meo tanquam mel dulce.
καὶ κατέφαγον αὐτό· καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου ὡς μέλι γλυκύ.
& cum deuorassem eum, amaricatus est venter meus.
καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτό, ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου.
Et dixit mihi, Oportet te iterum prophetizare *in* populis, &
καὶ λέγει μοι, δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς, & 11
in Gentibus, & linguis, & regibus multis.
ἐπὶ ἔθνεσι, καὶ γλώσσαις, καὶ βασιλεῦσι πολλοῖς.

CAP. XI. ια'.

Et datus est mihi calamus similis virgæ, & *astitit*
Καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ, καὶ εἱστήκει ὁ 1
angelus dicens, Surge, & metire templum Dei, &
ἄγγελος, λέγων, ἔγειραι, καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ,
altare, & adorantes in eo.
τὸ θυσιαστήριον, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ.
Et atrium *quod* foris templum, eiice foras: &
καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἔξωθεν τοῦ ναοῦ, ἔκβαλε ἔξωθεν, καὶ
ne illud metiaris, quoniam datum est Gentibus: & ciuitatem
μὴ αὐτὴν μετρήσῃς, ὅτι ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι· καὶ τὴν πόλιν
sanctam calcabunt me[illegible]us quadragiata duobus.
ἁγίαν πατήσουσι μῆνας τεσσαράκοντα δύο.
Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus
καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας
mille ducentis sexaginta, amicti saccis.
χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα, περιβεβλημένοι σάκκους.
Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabra in cõspectu
οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι, καὶ αἱ δύο λυχνίαι αἱ ἐνώπιον 4
Domini terræ stantes. Et si quis eos voluerit
τοῦ κυρίου τῆς γῆς ἑστῶσαι. καὶ εἴ τις αὐτοὺς θελήσῃ
nocere, ignis *egrediatur* de ore eorum, & *deuorat*
ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύε[illegible] ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ κατεσθίει
inimicos eorum. & si quis eos voluerit laedere, sic
τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν· καὶ εἴ τις αὐτοὺς θελήσῃ ἀδικῆσαι, οὕτω
oportet eum occidi. Hi habent potestatem 6
δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. οὗτοι ἔχουσιν ἐξουσίαν
claudere cælum, ne *pluat* plu[illegible] diebus pro-
κλεῖσαι τὸν οὐρανὸν, ἵνα μὴ ὑετὸς βρέχῃ τὰς ἡμέρας τῆς προ-
phetiæ illorum: & potestatem habent super aquas *conuertere*
φητείας αὐτῶν· καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν
eas in sanguinem, & percutere terram *in* omni plaga,
αὐτὰ εἰς αἷμα, καὶ παιῦσαι τὴν γῆν ἐν πάσῃ πληγῇ,
quotiescunque voluerint Et cùm finierint testimo-
ὁσάκις ἐὰν θελήσωσι. καὶ ὅταν τελέσωσι τὴν μαρτυ- 7
nium suum, bestia *ascendens* de abysso, faciet *cum*
ρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει μετ'
eis bellum, & vincet illos, & occidet eos.
αὐτῶν πόλεμον, καὶ νικήσει αὐτοὺς, καὶ ἀποκτενεῖ αὐτούς·
Et *cadauera* eorum in *plateis* ciuitatis
καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς 8
magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus,
μεγάλης, ἥτις καλεῖται πνευματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος,
vbi & Dominus eorum crucifixus est. Et *videntes* de
ὅπου καὶ ὁ κύριος αὐτῶν ἐσταυρώθη. καὶ βλέποντες ἐκ 9
populis, & tribubus, & linguis, & Gentibus, *cadauera*
τῶν λαῶν, καὶ φυλῶν, καὶ γλωσσῶν, καὶ ἐθνῶν, τὰ πτώματα
eorum diebus tres dimidium: & *cadauera* eorum non si-
αὐτῶν ἡμέρας τρεῖς ἥμισυ· καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφή-
nent poni in *monumentum*.
σουσι τεθῆναι εἰς μνῆμα.

Et *habitantes in terra* gaudebunt super illos, & *habitantes* inhabitantes terram
10 καὶ οἱ καθοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαίρουσιν ἐπ' αὐτοῖς, καὶ
iucundabuntur, & munera mittent *alq; alius*: quoniam hi
†εὐφρανθήσονται, καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ εὐφραίνομαι
duo prophetæ cruciauerunt *habitantes* super terram. *cos qui habitant
δύο προφῆται ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς.
Et post tres dies & dimidium, spiritus vitæ a Deo
11 καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἥμισυ, πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ θεοῦ
intrauit in eos, & steterunt super pedes suos, & timor
εἰσῆλθεν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος
magnus cecidit super *spectantes* eos. * eos qui viderunt
μέγας ἐπέπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς.
Et *audiui* vocem magnam de cælo, dicentem eis: audierunt
12 καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης αὐτοῖς,
Ascendite huc. & ascenderunt in cælum in nube: &
ἀνάβητε ὧδε· καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ· καὶ
viderunt illos inimici eorum. Et in illa
13 ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ
hora factus est terræmotus magnus, & decima pars ciuitatis
τῇ ἡμέρᾳ ἐγένετο σεισμὸς μέγας, καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως
cecidit: & occisa sunt in terræmotu nomina hominum
ἔπεσε, καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων
millia septem, & reliqui *territi facti sunt*, & dederunt glo-
χιλιάδες ἑπτά, καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, καὶ ἔδωκαν δό-
riam Deo cæli. Væ secundum
14 ξαν τῷ θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα
abiit, *væ* tertium ecce veniet citò.
ἀπῆλθεν, ἰδοὺ οὐαὶ ἡ τρίτη ἰδοὺ ἔρχεται ταχύ.
Et septimus angelus *clauxit*: & factæ sunt voces ma- &
15 καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένοντο φωναὶ με-
gnæ in cælo, dicentes, Factum est regnum huius mundi, * tuba cecinit
γάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ λέγουσαι, ἐγένετο ἡ βασιλεία τοῦ κόσμου,
Domini nostri, & Christi eius, & regnabit in
τοῦ κυρίου ἡμῶν, καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς
secula seculorum. Et vig nti quatuor senio- amen.
16 αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύ-
res *in conspectu* Dei *sedentes* in *thronis* suis, ceciderũt *qui *sedent: *sedibus
τεροι οἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν, ἔπεσον
in facies suas, & adorauerunt Deum,
ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ,
Dicentes, Gratias agimus tibi, Domine Deus omnipotens,
17 λέγοντες, εὐχαριστοῦμέν σοι, κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, es, *eras*, *es,
qui *existens*, & qui *erat*, & qui venturus *, quia accepisti vir-
ὁ ὤν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὅτι εἴληφας τὴν δύ-
tutem tuam magnam, & regnasti. Et Gentes
18 ναμίν σου τὴν μεγάλην, καὶ ἐβασίλευσας. καὶ τὰ ἔθνη
iratæ sunt, & aduenit ira tua, & tempus mortuorum, iu-
†ὠργίσθησαν, καὶ ἦλθεν ἡ ὀργή σου, καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν, κρι- ὀργίζομαι
dicari, & reddere mercedem seruis tuis prophetis,
θῆναι, καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις,
& sanctis, & timentibus nomen tuum, * *parvis*
καὶ τοῖς ἁγίοις, καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς
& magnis, & *perdere corrumpentes* terram. * pusillis,
καὶ τοῖς μεγάλοις, καὶ διαφθεῖραι τοὺς διαφθείροντας τὴν γῆν. ‖ exterminandi eos, qui corruperunt
Et apertũ est templum Dei in cælo, & visa est ar-
19 Καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ †ὤφθη ἡ κι- ὀπτομαι
ca testamenti *Domini* in templo eius, & facta sunt *eius
βωτὸς τῆς διαθήκης τοῦ κυρίου ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, καὶ ἐγένοντο
fulgura, & voces, & *tonitrua*, & grando magna. terræ motus,
ἀστραπαὶ, καὶ φωναὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ χάλαζα μεγάλη.

CAP. XII. δ'.

Et signum magnum *visum est* in cælo: Mulier *circum- *apparuit
1 Καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ· γυνὴ περι-
amicta* sole, & luna sub pedibus eius:
βεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς,
& in capite eius corona stellarum duodecim:
καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα·
Et in vtero habens ‖ clamabat *doloribus partus deiecta, & cru-* ‖ clamat, parturiens, & cruciatur vt pariat.
2 καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα κράζει ὠδίνουσα, καὶ βασανι-
ciata parere. Et visum est aliud signum in cælo,
3 ζομένη τεκεῖν. καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ,
& ecce draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua
καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυρρὸς, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ κέρατα
decem: & in capitibus eius septem diademata.
δέκα· καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ἑπτὰ διαδήματα.
Et cauda eius trahebat tertiã partem stellarum cæli, & misit
4 καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔβαλον
eas in terram: & draco stetit ante mulierem
αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν· καὶ ὁ δράκων ἕστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς
futuram parere, vt cùm peperisset filium *suum*, deuoraret. * quæ erat parturiens, * eius
μελλούσης τεκεῖν, ἵνα ὅταν τέκῃ τὸ τέκνον αὐτῆς, καταφάγῃ. * recturus
Et peperit filium masculũ, qui *futurus* erat *pascere* omnes
5 καὶ †ἔτεκεν υἱὸν ἄρσενα, ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ τέκτω
Gentes in virga ferrea: & raptus est filius eius ad
ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ· καὶ †ἡρπάγη τὸ τέκνον αὐτοῦ πρὸς τὸν ἁρπάζω
Deum, & ad thronum eius. Et *mulier* fugit in
6 θεὸν, καὶ πρὸς τὸν θρόνον αὐτοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς ‖ habebat
solitudinem, vbi ‖ *habet* ibi locum paratum à Deo,
τὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει ἐκεῖ τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ,

vt ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta.
ἵνα ἐκεῖ ἐκτρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα.
* magnum
Et factum est prælium * in cælo: Michael & an-
καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ· ὁ μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγ- 7
‖ præliabantur
geli eius ‖ præliari cum dracone, & draco
γελοι αὐτοῦ τοῦ πολεμῆσαι μετὰ τοῦ δράκοντος, καὶ ὁ δράκων
ρ valuerunt,
pugnabat, & angeli eius. Et non ρ valuit,
ἐπολέμησε, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ καὶ οὐκ ἴσχυσεν, 8
eorum
neque locus inuentus est ‖ ei amplius in cælo.
οὐδὲ τόπος εὑρέθη αὐτῷ ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ.
* qui vocatur
Et proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, * vo-
καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος, ὁ κα- 9
‖ qui seducit vniuersum orbem:
catus diabolus & satanas, ‖ seducens habitatam
λούμενος διάβολος καὶ σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην
vniuersam, proiectus est in terram, & angeli eius cum illo
ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ
ρ missi
ρ proiecti sunt. Et audiui vocem magnam in
ἐβλήθησαν. καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην ἐν τῷ 10
cælo, dicentem, Nunc facta est salus, & virtus,
οὐρανῷ, λέγουσαν, ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία, καὶ ἡ δύναμις,
& regnum Dei nostri, & potestas Christi eius:
καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ·
‖ qui accusabat
quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, ‖ accusans
καταβάλλομαι
ὅτι † κατεβλήθη ὁ κατήγορος τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὁ κατηγορῶν
illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte.
αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας καὶ νυκτός.
Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, &
καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου, καὶ 11
propter verbum testimonij sui: & non dilexerunt
διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν, καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν
* animas suas
‖ Propterea
* animam suam vsque ad mortem. ‖ Propter hoc læta-
ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. διὰ τοῦτο εὐφραί- 12
ρ qui habitatis.
mini cæli, & in eis ρ habitantes. Væ terræ,
νεσθε οἱ οὐρανοί, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες. οὐαὶ τῇ γῇ,
iram magnam,
& mari: quia descendit diabolus ad vos, habens ‖ ani-
καὶ τῇ θαλάσσῃ· ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς, ἔχων θυ-
mum magnum, sciens quòd modicum tempus habet.
μὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει.
* postquam
*Et cùm vidit draco quòd proiectus esset in terram, persecutus est
καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, ἐδίωξε τὴν 13
mulierem, quæ peperit masculum. Et datæ sunt
τίκτω
γυναῖκα, ἥτις † ἔτεκε τὸν ἄρρενα. καὶ ἐδόθησαν τῇ 14
mulieri duæ alæ aquilæ magnæ, vt volaret in
γυναικὶ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτηται εἰς
‖ per
desertum in locum suum, vbi alitur ‖ illic tempus,
τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπως τρέφηται ἐκεῖ καιρόν,
& tempora, & dimidium temporis à facie serpentis.
καὶ καιρούς, καὶ ἥμισυ καιροῦ, ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως.
Et emisit serpens ex ore suo post mulierem,
καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὀπίσω τῆς γυναικός, 15
ρ ' trahi
aquam tanquam flumen, vt eam ρ flumine ' latam faceret.
ὕδωρ ὡς ποταμόν, ἵνα αὐτὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ.
Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os
καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικί, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα 16
suum, & absorbuit flumen quod misit draco de
καταπίνω
αὐτῆς, καὶ † κατέπιε τὸν ποταμὸν ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ
ore suo. Et iratus est draco in
στόματος αὐτοῦ. καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ
mulierem, & abiit facere prælium cum reliquis
γυναικί, καὶ ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν
* de semine
‖ qui custodiunt
* seminis eius, ‖ custodientibus mandata
τοῦ σπέρματος αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ
ρ Christi
Dei, & habentibus testimonium ρ Iesu.
θεοῦ, καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰησοῦ.
Et stetit supra arenam maris.
καὶ ἐστάθην ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης. 18

CAP. XIII. ιγ'.

Et vidi de mari bestiam ascendentem, habentem cor-
Καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον, ἔχον κέ- 1
nua decem, & capita septem, & super cornua eius decem
ρατα δέκα, καὶ κεφαλὰς ἑπτά, καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα
diademata, & super capita eius nomina blasphemiæ.
διαδήματα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὀνόματα βλασφημίας·
Et bestia quam vidi, erat similis pardo, & pedes
καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον, ἦν ὅμοιον παρδάλει, καὶ οἱ πόδες 2
eius sicut vrsi, & os eius sicut os leonis. &
αὐτοῦ ὡς ἄρκτου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος. καὶ
dedit illi draco virtutem suam, & thronum
ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ, καὶ τὸν θρόνον
* vidi
suum, & potestatem magnam. Et * vnum de capitibus
αὐτοῦ, καὶ ἐξουσίαν μεγάλην. καὶ μίαν ἐκ τῶν κεφαλῶν 3
‖ occisum
suis quasi ‖ cæsum in mortem: & plaga mortis
αὐτοῦ ὡσεὶ ἐσφαγμένην εἰς θάνατον· καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου
eius curata est: & admirata est vniuersa terra post
αὐτοῦ ἐθεραπεύθη· καὶ ἐθαύμασεν ὅλη ἡ γῆ ὀπίσω τοῦ
bestiam: & adorauerunt draconem, qui dedit
δίδωμι
θηρίου· καὶ προσεκύνησαν τῷ δράκοντι τῷ † δεδωκότι τὴν
potestatem bestiæ. Et adorauerunt bestiam,
ἐξουσίαν τῷ θηρίῳ. καὶ προσεκύνησαν τῷ θηρίῳ, 4

ρ poterit
dicentes, Quis similis bestiæ? & quis ρ potens pugnare
λέγοντες, τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ; καὶ τίς δυνατὸς πολεμῆσαι
cum ea? & datum est ei os loquens magna, &
μετ' αὐτοῦ; καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα, καὶ
blasphemias.
'blasphemiam. Et data est ei potestas bellum
5 βλασφημίαν. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία πόλεμον
facere menses quadraginta duos. Et aperuit
6 ποιῆσαι μῆνας τεσσαράκοντα δύο. καὶ ἤνοιξε τὸ
ẑ blasphemias
os suum in 'blasphemiam ad Deum, blasphemare
στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν θεόν, βλασφημῆσαι
‖ eos qui
nomen eius, & tabernaculum eius, & ‖ in cælo
τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ
ρ habitant,
ρ habitantes. Et datum est illi facere bellum cum
7 σκηνοῦντας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι πόλεμον μετὰ
sanctis, & vincere eos. & data est illi potestas
τῶν ἁγίων, καὶ νικῆσαι αὐτούς· καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία
& populum
in omnem tribum,' & linguam, & gentem.
ἐπὶ πᾶσαν φυλήν, καὶ γλῶσσαν, καὶ ἔθνος.
* adorauerunt
‖ qui inhabitant
Et *adorabunt eum omnes ‖ habitantes super
8 καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς
ρ sunt scripta nomina
terræ, quorum non ρ scriptum est nomen in libro vitæ
γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὸ ὄνομα ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς
' qui occisus est ab origine
Agni 'mactati à fundatione mundi.
τοῦ ἀρνίου τοῦ ἐσφαγμένου, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.
Si quis habet aurem, audiat.
9 εἴ τις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω.
* Qui in
‖ duxerit, in captiuitatem
*Si quis habet captiuitatem ‖, vadit: ρ si quis in gladio
10 εἴ τις ἔχει αἰχμαλωσίαν, ὑπάγει· εἴ τις ἐν μαχαίρᾳ
ρ qui
occiderit, oportet eum in gladio occidi. hîc est
ἀποκτενεῖ, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανθῆναι. ὧδέ ἐστιν
patientia, & fides sanctorum.
ἡ ὑπομονή, καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων.
Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat
11 καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς, καὶ εἶχε
agni,
cornua duo, similia 'agno, & loquebatur sicut draco.
κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίῳ, καὶ ἐλάλει ὡς δράκων·
* faciebat
Et potestatem prioris bestiæ omnem *facit in con-
12 καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώ-
‖ adorare
spectu eius, & fecit terram & in ea habitantes, ‖ vt
πιον αὐτοῦ, καὶ ἐποίει τὴν γῆν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας, ἵνα
θεραπεύω
adorent bestiam primam, cuius curata est plaga
προσκυνήσωσι τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ † ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ
ρ fecit
' vt etiam faceret
mortis eius. Et ρ facit signa magna, ' & ignem,
13 τοῦ θανάτου αὐτοῦ. καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, καὶ πῦρ,
* descendere
vt de cælo *descenderet in terram, in conspectu hominum.
ἵνα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνῃ ἐπὶ τὴν γῆν, ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων·
Et seducit meos habitantes in terra propter
14 καὶ πλανᾷ τοὺς ἐμοὺς τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ
signa, quæ data sunt illi facere in conspectu bestiæ, dicens
τὰ σημεῖα, ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου, λέγων
‖ vt faciant
habitantibus in terra, ‖ facere imaginem bestiæ, quæ
τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ, ὃ
ρ habet
ρ habuit plagam gladij, & vixit.
εἶχε τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρας, καὶ ἔζησε.
* vt daret
Et datum est illi *spiritum dare imagini bestiæ, &
15 καὶ ἐδόθη αὐτῷ πνεῦμα δοῦναι τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, καὶ
‖ faciat vt quicunque non adorauerint
vt loquatur imago bestiæ, & ‖ facit non adorantes
ἵνα λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου, καὶ ποιεῖ τοὺς μὴ προσκυνοῦντας
ρ faciet
imaginem bestiæ, vt occidantur. Et ρ facit omnes
16 τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα ἀποκτανθῶσι. καὶ ποιεῖ πάντας
pusillos,
'paruos, & magnos, & diuites, & pau-
τοὺς μικρούς, καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους, καὶ τοὺς πτω-
* habere characterem
peres, & liberos, & seruos, *vt dent illis
χούς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους, καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δῶσιν αὐτοῖς
‖ sua
characteres in manu ‖ eorum dextera, aut in
χαράγματα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς, ἢ ἐπὶ τῶν
‖ suis
frontibus ‖ eorum. Et ne quis possit emere aut
17 μετώπων αὐτῶν. καὶ ἵνα μή τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ
ρ nisi qui habeat
vendere, ρ si non habens characterem, aut nomen
πωλῆσαι, εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα, ἢ τὸ ὄνομα τοῦ
‖ bestiæ, aut numerum nominis eius.
θηρίου, ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.
'qui habet intellectum,
Hîc sapientia est. 'habens mentem, computet numerum
ψηφίζομαι
18 ὧδε ἡ σοφία ἐστίν. ὁ ἔχων νοῦν, * ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν
bestiæ. numerus enim hominis est, & numerus eius
τοῦ θηρίου· ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστί, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ
est sexcenti sexaginta sex.
ἐστὶν ἑξακόσιοι ἑξήκοντα ἕξ.

CAP. XIIII. ιδ'.

* stabat
Et vidi, & ecce Agnus 'stans supra montem Sion, &
1 Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἀρνίον ἑστηκὸς ἐπὶ τὸ ὄρος σιών, καὶ
cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes
μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, ἔχουσαι
nomen eius & nomen Patris eius scriptum in
τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γεγραμμένον ἐπὶ τῶν
frontibus suis. Et audiui vocem de cælo,
2 μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem tonitrui
ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς
μεγά-

magni: & * vox quam audiui, sicut citharœdorum citharizantium
μεγάλης, καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα, ὡς κιθαρῳδῶν κιθαριζόντων
in citharis suis: Et cantabant ¶ canticum nouum
ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν. καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινὴν,
ante ρ thronum, & ante quatuor animalia, &
ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ τῶν
seniores: & nemo poterat discere canticum, nisi
πρεσβυτέρων· καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο μαθεῖν τὴν ᾠδὴν, εἰ μὴ
illa centum quadraginta quatuor millia, empti
οἱ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἠγορασμένοι
de terra. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt co-
ἀπὸ τῆς γῆς. οὗτοί εἰσιν οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμο- 4
inquinati: virgines enim sunt. hi * sunt sequentes
λύνθησαν· παρθένοι γάρ εἰσιν· οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκολουθοῦντες
Agnum quocũque enim ierit. hi à Iesu empti
τῷ ἀρνίῳ ὅπου γὰρ ἂν ὑπάγῃ· οὗτοι ἠγοράσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπαρχὴ τῷ θεῷ καὶ τῷ ἀρνίῳ.
sunt ex hominibus primitiæ Deo & Agno.
Et in ore eorum non est inuẽtum mendacium: sine ma-
καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ εὑρέθη ψεῦδος· ἄμω- 5
cula enim sunt ‖. Et vidi alterum angelum volantem
μοι γάρ εἰσι· καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον πετόμενον 6
ρ in medio cæli, habentem euangelium æternum, * euangelizare
ἐν μεσουρανήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον, εὐαγγελίσαι
sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribum,
τοὺς καθημένους ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ πᾶν ἔθνος, καὶ φυλὴν,
& linguam, & populum, dicens in voce magna, Timete
καὶ γλῶσσαν, καὶ λαὸν, λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ, * φοβήθητε 7
* Deum, & date illi ‖ gloriam, quia venit hora iudicij
θεὸν, καὶ δότε αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως
eius: & adorate eum qui fecit cælum &
αὐτοῦ· καὶ προσκυνήσατε τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν
ρ & omnia quæ in eis sunt, terram, & mare §, & fontes aquarum.
γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πηγὰς ὑδάτων.
Et alius angelus secundus secutus est, dicens, Cecidit
καὶ ἄλλος ἄγγελος δεύτερος ἠκολούθησε, λέγων, ἔπεσεν 8
quæ à cecidit Babylon illa magna: * ex vino iræ fornica-
ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη· ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορ-
tionis suæ potauit omnes gentes.
νείας αὐτῆς πεπότικε πάντα τὰ ἔθνη.
Et alius angelus tertius secutus est illos, dicens in
καὶ ἄλλος ἄγγελος τρίτος ἠκολούθησεν αὐτοῖς, λέγων ἐν 9
voce magna, Si quis adorauerit bestiam, & imaginem eius,
φωνῇ μεγάλῃ, εἴ τις προσκυνεῖ τὸ θηρίον, καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ,
& acceperit characterem in fronte sua, aut in
καὶ λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ, ἢ ἐπὶ τὴν
manu sua: Et hic bibet de vino iræ
χεῖρα αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ 10
* quod mixtum est ‖ calice Dei, * mixto mero in ‖ poculo iræ
κεράννυμι τοῦ θεοῦ, τοῦ * κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς
ipsius, & cruciabitur in igne & sulphure in conspectu
αὐτοῦ, καὶ * βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ ἐνώπιον τῶν
ρ tormentorum sanctorum Angelorum, & ante conspectum Agni. Et fumus
βασανίζομαι ἁγίων ἀγγέλων καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου καὶ ὁ καπνὸς 11
ρ cruciatus eorum in secula seculorum * ascendit. & non
τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν εἰς αἰῶνας αἰώνων ἀναβαίνει, καὶ οὐκ
* qui adorauerunt, habent requiem die ac nocte * adorantes be-
ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ προσκυνοῦντες τὸ θη-
stiam, & imaginem eius: & si quis acceperit characterem
ρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ εἴ τις λαμβάνει τὸ χάραγμα
‖ qui custodiunt nominis eius. Hic patientia sanctorum est: ‖ hic
τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. ὧδε ὑπομονὴ τῶν ἁγίων ἐστὶν· ὧδε 12
custodientes mandata Dei, & hidem Iesu.
οἱ τηροῦντες τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν πίστιν τοῦ Ἰησοῦ.
Et audiui vocem de cælo, dicentem mihi, Scribe,
καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης μοι, γράψον, 13
ρ qui moriuntur. Beati mortui, ρ in Domino * morientes. amodo * dicit
* iam μακάριοι οἱ νεκροὶ, οἱ ἐν κυρίῳ ἀποθνήσκοντες. ἀπάρτι λέγει
eiusmodi Spiritus, vt requiescant à laboribus suis: ‖ enim
ναὶ τὸ πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν· τὰ δὲ
ρ illos. opera ‖ illorum sequuntur ρ cum ipsis. Et vidi, & ecce
ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ 14
* nubes alba, & super nubem * sedens similis Filio homi-
νεφέλη λευκὴ, καὶ ἐπὶ τὴν νεφέλην καθήμενος ὅμοιος υἱῷ ἀνθρώ-
nis, ‖ habens in capite suo coronam auream, & in
που, ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν, καὶ ἐν τῇ
ρ habentem manu sua falcem acutam. Et alius angelus.
χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος 15
ρ ad sedentem exiuit de templo, clamans in voce magna ρ sedenti
ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ, κράζων ἐν φωνῇ μεγάλῃ τῷ καθημένῳ
super nubem: Mitte falcem tuam, & mete, quia
ἐπὶ τῆς νεφέλης· πέμψον τὸ δρέπανόν σου, καὶ θέρισον, ὅτι
vt metatur: venit hora * metendi: quoniam aruit messis terræ.
ἦλθεν ἡ ὥρα τοῦ θερίσαι· ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς τῆς γῆς.
* qui sedebat Et misit * sedens super nubem, falcem
καὶ ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τὴν νεφέλην, τὸ δρέπανον 16
suam in terram, & demessa est terra. Et alius
αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐθερίσθη ἡ γῆ· καὶ ἄλλος 17
ὠθεί̃ζω angelus exiuit de templo quod ‖ in cælo, habens &
ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, ἔχων καὶ
‖ est ipse falcem acutam. Et alius angelus exiuit
αὐτὸς δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν 18
de altari, ρ habens potestatem supra ignem, & clamauit
ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρὸς, καὶ ἐφώνησε
* clamore magno habenti falcem acutam, dicens, Mit-
κραυγῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον τὸ ὀξὺ, λέγων, πέμ-
te tuam falcem acutam, & vindemia botros vi-
ψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὀξὺ, καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς ἀμ-
neæ terræ: quoniam maturæ sunt vuæ eius.
πέλου τῆς γῆς· ὅτι ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς.
ἀκμάζω Et misit angelus falcem suam * in terram, & * acutam
καὶ ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, καὶ 19
vindemiauit vineam terræ, & misit in lacum
τρυγάω * ἐτρύγησε τὴν ἀμπελον τῆς γῆς, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ
ira Dei magnum. Et calcatus est lacus
πατέομαι θυμοῦ τοῦ θεοῦ * τὸν μεγάλην. καὶ † ἐπατήθη ἡ ληνὸς 20
† τοῦ μέγα τος extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu vsque ad fre-
ἔξωθεν τῆς πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τῆς ληνοῦ ἄχρι τῶν χα-
‖ per stadia nos equorum ‖ à stadiis mille ρ sexcentis.
λινῶν τῶν ἵππων ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων.

CAP. XV. ιέ.

Et vidi aliud signum in cælo magnum & mirabile:
1 Καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυμαστὸν,
angelos septem, habentes plagas septem nouissimas: quoniã in
ἀγγέλους ἑπτὰ, ἔχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἐσχάτας· ὅτι ἐν
illis consummata est ira Dei. Et vidi tãquam
2 αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ὡς
mare vitreum igne mistum, & * vincentes ex * eos qui vicerunt
θάλασσαν ὑαλίνην πυρὶ * μεμιγμένην, καὶ τοὺς νικῶντας ἐκ bestiam & imagi-
bestiæ, & ex * imagine eius, & * ex numero nominis nem
τοῦ θηρίου, καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος μίγνυμι
eius, stantes super mare vitreum, habentes * numerum
αὐτοῦ, ἑστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑαλίνην, ἔχοντας
citharas Dei. Et ‖ cantant canticum Moysi ‖ cantantes
κιθάρας τοῦ θεοῦ. καὶ ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν Μωυσέως
3 serui Dei, & canticum Agni, dicentes, Magna
τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ, καὶ τῆς ᾠδῆς τοῦ ἀρνίου, λέγοντες, μεγάλα
& mirabilia ρ opera tua, Domine Deus omnipotens: iu- ρ sunt
καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ· δί- sæculorum.
stus & verax ρ viæ tuæ, rex * gentium.
καιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου, ὁ βασιλεὺς τῶν ἐθνῶν.
Quis non timebit te, Domine, & * glorificabit nomen tuum? quia * magnificabit
4 τίς οὐ μὴ φοβηθῇ σε, κύριε, καὶ δοξάσει τὸ ὄνομά σου; ὅτι
solus ‖ sanctus es: quoniam omnes gentes venient, & adorabunt ‖ pius
μόνος ὅσιος εἶ· ὅτι πάντες τὰ ἔθνη ἥξουσι καὶ προσκυνήσουσιν
in conspectu tuo, quoniam iudicia tua manifesta sunt.
ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν.
Et post hæc vidi, & ρ apertũ est templum tabernaculi ρ ecce
5 καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ
testimonij in cælo, Et exierunt septem an-
6 μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγ- templo,
geli, habentes septem plagas, de * cælo, qui erant ve-
γελοι οἱ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγὰς, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οἱ ἦσαν ἐνδε- * lapide mundo
stiti * linum, & purum, & ‖ splendidum, & præcincti & candido,
δυμένοι λίνον, καθαρὸν, καὶ λαμπρὸν, καὶ † περιεζωσμένοι περιζώννυμι
circa pectora zonis aureis. Et vnum de quatuor καὶ περιζωννύω
7 περὶ τὰ στήθη ζώνας χρυσᾶς. καὶ ἓν ἐκ τῶν τεσσάρων animalibus dedit septem angelis septem phialas aureas, ple-
ζώων ἔδωκε τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς, γεμού- nas fracundiæ Dei viuentis in secula seculorum.
σας θυμοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Et impletum est templum fumo ‖ ex gloria Dei, & de ‖ à maiestate
8 καὶ * ἐγεμίσθη ὁ ναὸς καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, καὶ ἐκ τῆς γεμίζομαι
virtute eius: & nemo poterat introire in templum, donec
δυνάμεως αὐτοῦ· καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν, ἄχρι ρ septem
consummarentur septem plagæ angelorum.
τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν ἀγγέλων.

CAP. XVI. ιέ.

Et audiui vocem magnam de templo, dicentem
1 Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ ναοῦ, λεγούσης τοῖς
septem angelis, Ite, * effundite * phialas iræ * & * septem
ἑπτὰ ἀγγέλοις, ὑπάγετε, * ἐκχέατε τὰς φιάλας τοῦ θυμοῦ ἐκχέω
Dei in terram. Et abiit primus, & effudit
2 τοῦ θεοῦ εἰς τὴν γῆν. καὶ ἀπῆλθεν ὁ πρῶτος, καὶ ἐξέχεε
phialam suam in terram: & factum est vulnus ‖ malum & maligna ‖ seuum & pessi-
τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν mum
in homines ρ habentes characterem bestiæ, & ρ qui habebant
εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ
* adorantes imaginem eius. * in eos qui adorauerunt
τοῖς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ.
Et secundus angelus effudit phialam suam in
3 καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν
mare: & factus est sanguis tanquã mortui, & omnis anima
θάλασσαν· καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶσα ψυχὴ * super
viuens mortua est in mari.
ζῶσα ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσσῃ.
Et tertius angelus effudit phialam suam * in flumina
4 καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμοὺς

& fontes aquarum: & factus est sanguis.
καὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἐγένετο αἷμα.
Et audiui angelum aquarum dicentem, Iustus
Καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων λέγοντος, δίκαιος 5
es*, qui‖existens, & qui℘eras, sanctus, quia hæc indicasti.
εἶ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, ὁ ὅσιος, ὅτι ταῦτα ἔκρινας.
Quia sanguinē sanctorū & prophetarum effuderunt, & sanguinem eis
ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχεαν, καὶ αἷμα αὐτοῖς 6
dedisti bibere: digni ᶠsunt. Et audiui de alta-
ἔδωκας πιεῖν· ἄξιοί εἰσι. Καὶ ἤκουσα ἐκ τοῦ θυσια- 7
ri, dicentem, Etiam Domine Deus omnipotens, vera
στηρίου λέγοντος, ναὶ κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἀληθιναὶ
& iusta iudicia tua. Et quartus angelus
καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις σου. Καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος 8
effudit phialam suam in solem: & datum est ei
ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον· καὶ ἐδόθη αὐτῷ
æstu affligere homines * in igni. Et æstuaue-
*καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρί. Καὶ ἐκαυματί- 9
runt homines æstu magno, & blasphemauerunt homi-
σθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα, καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρω-
nes nomen Dei habentis potestatem super plagas
ποι τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ τοῦ ἔχοντος τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς
has: ‖& ,non egerūt pœnitētiam ℘ dare illi gloriam.
ταύτας· καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δόξαν.
Et quintus angelus effudit phialam suam super
Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν 10
ᶠthronum bestiæ: & factum est regnum eius tenebrosum,
θρόνον τοῦ θηρίου· καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ †ἐσκοτωμένη,
& *mandebant linguas suas ‖ ex labore:
καὶ ἐμασῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου·
Et blasphemauerunt Deum cæli ℘ex laboribus
καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων 11
suis, & ex vulneribus suis, & non egerūt pœnitentiā ex
αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἑλκῶν αὐτῶν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν
operibus suis. Et sextus angelus effudit phialam
ἔργων αὐτῶν. Καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην 12
suam in flumen illud magnum Euphraten: & ᶠexiccata est
αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν Εὐφράτην· καὶ ἐξηράνθη τὸ
aqua eius vt præpararetur via *regum ab ortu
ὕδωρ αὐτοῦ, ἵνα ἑτοιμασθῇ ἡ ὁδὸς τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν
solis. Et vidi de ore draconis, & de
ἡλίου. Καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος, καὶ ἐκ τοῦ 13
ore bestiæ, & de ore pseudoprophetæ ℘ spi-
στόματος τοῦ θηρίου, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ψευδοπροφήτου πνεύ-
ritus tres immundos ‖ vt ranæ. Sunt enim spi-
ματα τρία ἀκάθαρτα ὡς βάτραχοι. εἰσὶ γὰρ πνεύ- 14
ritus dæmoniorum facientes signa, ᶠquæ procedunt ad re-
ματα δαιμόνων ποιοῦντα σημεῖα, ἃ ἐκπορεύεται ἐπὶ τοὺς βα-
ges *habitatæ totius: congregare illos in prælium
σιλεῖς τῆς οἰκουμένης ὅλης, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον τῆς
‖diei illius magnæ Dei omnipotentis.
ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος.
Ecce venio sicut fur: beatus ℘vigilans, & custodiens
Ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς κλέπτης· μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν 15
vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant tur-
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ, καὶ βλέπωσι τὴν ἀσχη-
pitudinem eius. Et congregauit illos in locum ᶠillum
μοσύνην αὐτοῦ. Καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τόπον τὸν 16
vocatum Hebraicè Armagedon. Et septimus an-
καλούμενον ἑβραϊστὶ Ἀρμαγεδών. Καὶ ὁ ἕβδομος ἄγ- 17
gelus effudit phialam suam in aërem: & exiuit vox
γελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὸν ἀέρα· καὶ ἐξῆλθε φωνὴ
magna de templo cæli, à throno, dicens,
μεγάλη ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ οὐρανοῦ, ἀπὸ τοῦ θρόνου, λέγουσα,
Factum est. Et facta sunt tonitrua, & fulgura, & voces,
γέγονε. Καὶ ἐγένοντο ἀστραπαί, καὶ βρονταί, καὶ φωναί, 18
& terræmotus factus est magnus, qualis *non factus est ex quo homines
καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι
‖facti sunt super terram, talis terræmotus sic magnus.
ἐγένοντο ἐπὶ τῆς γῆς, τηλικοῦτος σεισμὸς οὕτω μέγας.
Et facta est ciuitas magna in tres partes, & ciuitates
Καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις 19
Gentium ceciderunt: & Babylon magna venit in memoriā an-
τῶν ἐθνῶν ἔπεσον· καὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη * ἐμνήσθη ἐνώ-
te Deum, dare illi ℘poculum vini indignationis
πιον τοῦ θεοῦ, δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ
iræ eius. Et omnis insula fugit, & montes
τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. Καὶ πᾶσα νῆσος ἔφυγε, καὶ ὄρη 20
non sunt inuenti. Et grando magna sicut ᶠtalentaria
οὐχ εὑρέθησαν. Καὶ χάλαζα μεγάλη ὡς ταλαντιαία 21
descendit de cælo in homines, & blasphema-
καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐβλασφή-
uerunt homines Deum ᶠex plaga grandinis: quoniam ma-
μησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης· ὅτι με-
gna est ‖plaga eius vehementer.
γάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς σφόδρα.

Marginalia: * Domine, ‖ es, ℘ eras, — enim — * & καυματίζω — ‖ neque ℘ vt darent — sedem σκοτόομαι * commanducauerunt ‖ præ dolore, ℘ præ doloribus — siccauit aquam — * regibus — ℘ exire — ‖ in modum ranarum — & — * terræ — ‖ ad diem magnū — ℘ qui vigilat, & custodit — qui vocatur — * nunquam fuit — ‖ fuerunt — μνάομαι ℘ calicem — talentum — * propter plagam — ‖ facta — ℘ qui habebant

CAP. XVII. ιζ.

Et venit vnus de septem angelis ℘habentibus
Καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς 1
septem phialas, & locutus est mecum, dicens, Veni, ostendam tibi
ἑπτὰ φιάλας, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων, δεῦρο, δείξω σοι
damnationem meretricis magnæ, ‖ sedentis super
τὸ κρίμα τῆς πόρνης τῆς μεγάλης, τῆς καθημένης ἐπὶ τῶν
aquas multas: Cum qua fornicati sunt reges
2 ὑδάτων τῶν πολλῶν· μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς
terræ, & inebriati sunt * habitantes terram de vino
γῆς, καὶ *ἐμεθύσθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου
‖ fornicationis eius. Et abstulit me in desertum
3 τῆς πορνείας αὐτῆς. Καὶ ἀπήνεγκέ με εἰς ἔρημον
in spiritu: & vidi mulierem sedentem super bestiam coc-
ἐν πνεύματι· καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκ-
cineam plenam nominibus blasphemiæ, habentem capita septem, &
κινον, γέμον ὀνομάτων βλασφημίας, ἔχον κεφαλὰς ἑπτά, καὶ
cornua decem. Et mulier circundata ℘ purpura
4 κέρατα δέκα. Καὶ ἡ γυνὴ ἡ περιβεβλημένη πορφύραν
& coccino: ᶠinaurata auro, & lapide pretioso, & marga-
καὶ κόκκινον, κεχρυσωμένη χρυσῷ, καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργα-
ritis, habens aureum poculum in manu sua, plenum
ρίταις, ἔχουσα χρυσοῦν ποτήριον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, γέμον
* abominationibus, & immundæ fornicationis ‖ suæ.
βδελυγμάτων, καὶ τὰ ἀκάθαρτα τῆς πορνείας αὐτῆς.
Et in fronte eius nomen scriptum, Mysterium,
5 Καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμμένον, μυστήριον,
Babylon magna, mater fornicationū & abominationum
Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἡ μήτηρ τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων
terræ. Et vidi mulierem ebriam de san-
6 τῆς γῆς. Καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ τοῦ αἵ-
guine sanctorum, & de sanguine martyrum Iesu.
ματος τῶν ἁγίων, καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰησοῦ.
& miratus sum ℘ videns illam, admirationem magnam.
καὶ ἐθαύμασα ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα.
Et dixit mihi angelus, Quare miraris? ego tibi
7 Καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος, διατί ἐθαύμασας; ἐγώ σοι
dicam ᶠmysterium mulieris, & bestiæ *por-
ἐρῶ τὸ μυστήριον τῆς γυναικός, καὶ τοῦ θηρίου τοῦ βα-
tantis eam, ‖ habentis septem capita, &
στάζοντος αὐτήν, τοῦ ἔχοντος τὰς ἑπτὰ κεφαλάς, καὶ τὰ
decem cornua. Bestia quā vidisti, ℘erat, & non est,
8 δέκα κέρατα. Τὸ θηρίον ὃ εἶδες, ἦν, καὶ οὐκ ἔστι,
& ᶠfutura est ascendere de abysso, & in interitum * abire:
καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς ἀβύσσου, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγειν·
& mirabuntur ‖ habitantes super terram (quorū non sunt scripta
καὶ θαυμάσονται οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται
nomina in libro vitæ à constitutione mundi)
τὰ ὀνόματα ἐπὶ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου,
videntes bestiam, quæ erat, & non est, & aderit.
βλέποντες τὸ θηρίον, ὅ, τι ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, καὶ παρέσται.
℘ Hic sensus ᶠ, habens sapientiam. septem capita, septem mōtes sunt,
9 ὧδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφίαν. αἱ ἑπτὰ κεφαλαί, ἑπτὰ ὄρη εἰσίν,
* vbi mulier sedet super eos, & reges septem sunt.
ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ' αὐτῶν, καὶ βασιλεῖς ἑπτά εἰσιν.
Quinque ceciderunt, vnus est, ‖alius nondum venit: & cùm
10 οἱ πέντε ἔπεσον, ὁ εἷς ἔστιν, ὁ ἄλλος οὔπω ἦλθε· καὶ ὅταν
venerit, ℘paululum illum oportet manere. Et bestia quæ erat,
11 ἔλθῃ, ὀλίγον αὐτὸν δεῖ μεῖναι. Καὶ τὸ θηρίον ὃ ἦν,
& non est, & ᶠipse octauus est, & de septem est, & in interi-
καὶ οὐκ ἔστι, καὶ αὐτὸς ὄγδοός ἐστι, καὶ ἐκ τῶν ἑπτά ἐστι, καὶ εἰς ἀπώ-
tum vadit. Et decem cornua quæ vidisti, decem
12 λειαν ὑπάγει. Καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες, δέκα
reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed pote-
βασιλεῖς εἰσιν, οἵτινες βασιλείαν οὔπω ἔλαβον, ἀλλ' ἐξου-
statem tanquam reges vnam horam accipient ‖ cum bestia.
σίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσι μετὰ τοῦ θηρίου.
Hi vnum consilium habent, & virtutem & pote-
13 οὗτοι μίαν γνώμην ἔχουσι, καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐξου-
statem suam bestiæ tradent. Hi cum Agno
14 σίαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ διδόασιν. Οὗτοι μετὰ τοῦ ἀρνίου
pugnabunt, & Agnus vincet illos: quoniam Dominus
πολεμήσουσι, καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει αὐτούς· ὅτι κύριος
dominorum est, & rex regum. & qui cum illo *, vocati,
κυρίων ἐστί, καὶ βασιλεὺς βασιλέων· καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, κλητοί,
& electi, & fideles. Et dixit mihi, Aquæ quas
15 καὶ ἐκλεκτοί, καὶ πιστοί. Καὶ λέγει μοι, τὰ ὕδατα ἃ
vidisti, vbi meretrix sedet, populi & turbæ sunt: & gentes,
εἶδες οὗ ἡ πόρνη κάθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσί, καὶ ἔθνη,
& linguæ. Et decem cornua quæ vidisti ‖, &
16 καὶ γλῶσσαι. Καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες, καὶ τὸ
bestia, hi odient fornicariam, & desolatam fa-
θηρίον, οὗτοι μισήσουσι τὴν πόρνην, καὶ ἠρημωμένην ποιή-
cient illam, & nudam facient illam, & car-
σουσιν αὐτήν, καὶ γυμνὴν ποιήσουσιν αὐτήν, καὶ τὰς σάρ-
nes eius manducabunt, & ipsam concremabunt in igni.
κας αὐτῆς φάγονται, καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν πυρί.
Nam Deus ℘ dedit in corda eorum facere senten-
17 ὁ γὰρ θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆσαι τὴν γνώ-
tiam eius, & facere sententiam vnam, & dare regnum
μην αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι γνώμην μίαν, καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν
suum bestiæ, donec consummentur verba Dei.
αὐτῶν τῷ θηρίῳ, ἄχρι τελεσθήσονται οἱ λόγοι τοῦ θεοῦ.
Et mulier quam vidisti, est ciuitas magna, * habens
18 Καὶ ἡ γυνὴ ἣν εἶδες, ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἡ ἔχουσα
regnum super reges terræ.
βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

Marginalia: quæ sedet — * qui inhabitant μεθύομαι ‖ prostitutionis — ℘ erat — & — *abominatione & immunditia ‖ eius — ℘ cùm viderem — ᶠ sacramentum * quæ portat — ‖ quæ habet — ℘ fuit, — ᶠ ascensura est * ibit: — ‖ inhabitantes — ℘ Et ᶠ est, qui habes — * super quos — ‖ & — ℘ breue tempus — ipsa octaua — ‖ post bestiam, — * sunt. — ‖ in — ℘ enim ᶠ vt faciant quod placitum est illi, vt dent — * quæ habet

CAP.

CAP. XVIII. ιη'.

Et post hæc vidi alium angelum descendentem de
Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ 1
cælo, habentem potestatem magnam: & terra illuminata est
τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην· καὶ ἡ γῆ * ἐφωτίσθη
à gloria eius. Et exclamauit in *forti voce
ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ. καὶ ἔκραξεν ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ, 2
dicens, Cecidit, cecidit Babylon magna, & facta est habi-
λέγων, ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, καὶ ἐγένετο κατοικη-
tatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, &
τήριον δαιμόνων, καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ
custodia omnis volucris immundæ, & odibilis.
φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου, καὶ μεμισημένου·
Quia de iræ vino fornicationis eius bi-
ὅτι ἐκ τοῦ θυμοῦ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς † πέ- 3
berunt omnes gentes, & reges terræ cum illa
πωκε πάντα τὰ ἔθνη, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς
fornicati sunt, & mercatores terræ de virtute
ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ
deliciarum eius diuites facti sunt. Et audiui aliam
στρήνους αὐτῆς ἐπλούτησαν. καὶ ἤκουσα ἄλλην 4
vocem de cælo, dicentem, Exite de illa populus
φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν, ἐξέλθετε ἐξ αὐτῆς ὁ λαός
meus, ne ‖communicetis peccatis *eius, & de
μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, καὶ ἐκ τῶν
plagis eius, vt non accipiatis. Quoniam ᵖadhæserunt
πληγῶν αὐτῆς, ἵνα μὴ λάβητε. ὅτι ἐκολλήθησαν 5
eius peccata vsque ad cælum, & recordatus est eius
αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσεν αὐτῆς
Deus *iniustitias eius. Reddite illi sicut &
ὁ θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς. ἀπόδοτε αὐτῇ ὡς καὶ 6
ipsa reddidit vobis: & duplicate ei duplicia secundum
αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν, καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ
opera eius. in poculo quo miscuit, miscete illi
τὰ ἔργα αὐτῆς· ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ * ἐκέρασε, κεράσατε αὐτῇ
duplum. *Quanta glorificauit seipsam, & in deliciis fuit,
διπλοῦν. ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτήν, καὶ ἐστρηνίασε, 7
tantum date illi ‖cruciatum: quia in corde suo
τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμόν· ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς
dicit, Quia sedeo regina, & vidua non sum, &
λέγει, ὅτι κάθημαι βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμί, καὶ
luctum non videbo. ᵖPropter hoc in vna die venient
πένθος οὐ μὴ ἴδω. διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἥξουσιν 8
plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & in
αἱ πληγαὶ αὐτῆς, θάνατος, καὶ πένθος, καὶ λιμός, καὶ ἐν
igne comburetur: quia fortis *Dominus Deus *iudicans
πυρὶ κατακαυθήσεται· ὅτι ἰσχυρὸς κύριος ὁ θεὸς ὁ κρίνας
illam. Et flebunt, & plangent ‖super illam
αὐτήν. καὶ † κλαύσονται, καὶ κόψονται ἐπ' αὐτήν 9
reges terræ, ᵖcum illa *fornicantes, & luxu-
οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ μετ' αὐτῆς πορνεύσαντες καὶ *στρηνιά-
riantes, cùm viderint fumum incendij eius:
σαντες, ὅταν βλέπωσι τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς·
A longè stantes propter timorem *cruciatus
ἀπὸ μακρόθεν ἑστηκότες διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ 10
eius, dicentes, Væ, væ ciuitas illa magna Babylon,
αὐτῆς, λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη Βαβυλὼν
ciuitas illa fortis: quoniam vna hora venit iudicium tuum.
ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά· ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου.
Et ‖mercatores terræ ᵖplorant, & lugent super illam:
καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσι καὶ πενθοῦσιν ἐπ' αὐτῇ, 11
quoniam merces eorum nemo *emit amplius:
ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει οὐκέτι·
Merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & mar-
γόμον χρυσοῦ, καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου τιμίου, καὶ μαρ- 12
garitæ, & byssi, & purpuræ, & serici, & coccini: & omne
γαρίτου, καὶ βύσσου, καὶ πορφύρου, καὶ σηρικοῦ, καὶ κοκκίνου· καὶ πᾶν
lignum thyinum, & *omne vas eburneum, & omne vas ex
ξύλον θύϊνον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ
ligno pretioso, & ‖ære, & ferro, & marmore,
ξύλου τιμιωτάτου, καὶ χαλκοῦ, καὶ σιδήρου, καὶ μαρμάρου,
Et cinamonum, & ᵖsuffitus, & vnguentum, & thus,
καὶ κινάμωμον, καὶ θυμιάματα, καὶ μύρον, καὶ λίβανον, 13
& vinum, & oleum, & similam, & triticum, & iumenta,
καὶ οἶνον, καὶ ἔλαιον, καὶ σεμίδαλιν, καὶ σῖτον, καὶ κτήνη,
& oues: & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & *animas
καὶ πρόβατα· καὶ ἵππων, καὶ ῥαιδῶν, καὶ σωμάτων, καὶ ψυχὰς
hominum. Et poma desiderij animæ tuæ
ἀνθρώπων. καὶ ἡ ὀπώρα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου 14
discesserunt à te, & omnia pinguia & præclara
ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ λαμπρὰ
perierunt à te, & non amplius non *inuenies illa.
ἀπώλοντο ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ εὑρήσεις αὐτά.
Mercatores horum ‖diuites facti, ab ea à lon-
οἱ ἔμποροι τούτων οἱ πλουτήσαντες ἀπ' αὐτῆς ἀπὸ μα- 15
gè stabunt propter timorem ᵖcruciatus eius, flen-
κρόθεν στήσονται διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, κλαίον-
tes, ac lugentes; Et dicentes, Væ, væ ciuitas
τες καὶ πενθοῦντες· καὶ λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις 16
illa magna *circumamicta bysso, & purpura, & coccino,
ἡ μεγάλη ἡ περιβεβλημένη βύσσινον καὶ πορφυροῦν καὶ κόκκινον,

φωτίζω
*fortitudine
ποτίζω
‖participes sitis delictorum
ᵖperuenerunt
iniquitatum
κεραννύω
*Quantum
‖tormentum & luctum
ᵖIdeo
*est
*qui iudicabit
‖se
κλαίω
ᵖqui
*fornicati sunt, & in deliciis vixerunt,
στρηνιάω
*tormentorum
‖negotiatores
ᵖflebunt, & lugebunt
*emet
*omnia vasa eboris, & omnia vasa de lapide
‖æramento,
ᵖodoramentorum, & vnguenti, & thuris, & vini, & olei, & similæ, & tritici, & iumentorum, & ouium,
*animarum
*inuenient iam
‖qui sunt
ᵖtormentorum
quæ erat

& deaurata *in auro & lapide pretioso, & margaritis:
καὶ κεχρυσωμένη ἐν χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις·
Quoniam vna hora ‖desolatæ sunt tantæ diuitiæ: & omnis
17 ὅτι μιᾷ ὥρᾳ *ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος· καὶ πᾶς
gubernator, & omnis ᵖin *nauibus nauigans, & nautæ, & *quotquot
κυβερνήτης, καὶ πᾶς ὁ ἐπὶ τῶν πλοίων πλέων, καὶ ναῦται, καὶ ὅσοι
mare operantur, à longè steterunt.
τὴν θάλασσαν ἐργάζονται, ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν,
Et clamauerūt videntes ‖fumum incendij eius,
18 καὶ ἔκραζον βλέποντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς,
dicentes, Quæ similis ciuitati huic magnæ?
λέγοντες, τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ;
Et miserunt puluerem super capita sua, & clamauerunt
19 καὶ ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραζον
flentes, & lugentes, & dicentes, Væ væ ciuitas
κλαίοντες, καὶ πενθοῦντες, καὶ λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις
illa magna, in qua diuites facti sunt omnes ᵖhabentes naues
ἡ μεγάλη, ἐν ᾗ ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες τὰ πλοῖα
in mari de *pretio eius: quoniam vna hora
ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς· ὅτι μιᾷ ὥρᾳ
desolata est. Exulta super eam cælum, & sancti,
20 ἠρημώθη. εὐφραίνου ἐπ' αὐτῇ οὐρανέ, καὶ οἱ ἅγιοι,
& Apostoli, & Prophetæ: quoniam iudicauit Deus iudicium
καὶ οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ προφῆται· ὅτι ἔκρινεν ὁ θεὸς τὸ κρίμα
vestrum de illa. Et sustulit vnus angelus fortis lapi-
21 ὑμῶν ἐξ αὐτῆς. καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυρὸς λί-
dem quasi molarē magnum, & misit in mare, dicens,
θον ὡς μύλον μέγαν, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν, λέγων,
*sic impetu mittetur Babylon illa magna ciuitas, & non
οὕτως ὁρμήματι βληθήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ
inuenietur ‖amplius. Et vox citharœdorum, & musicorum,
22 μὴ εὑρεθῇ ἔτι. καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν, καὶ μουσικῶν,
& tibia canentium, & ᵖclangentium non audietur in te amplius: &
καὶ αὐλητῶν, καὶ σαλπιστῶν οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι· καὶ
omnis artifex omnis artis non inuenietur in te amplius: &
πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐν σοὶ ἔτι· καὶ
vox molæ non audietur in te amplius.
φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι.
Et lux lucernæ non lucebit in te amplius: & vox spon-
23 καὶ φῶς λύχνου οὐ μὴ φανῇ ἐν σοὶ ἔτι· καὶ φωνὴ νυμ-
si & sponsæ non audietur in te adhuc: quia mercatores
φίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι· ὅτι οἱ ἔμποροί
tui erant *magnates terræ, quia in *veneficio tuo
σου ἦσαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου
errauerunt omnes gentes: Et in ea ‖san-
24 *ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη· καὶ ἐν αὐτῇ αἵ-
gines prophetarum & sanctorum inuētus est, & omnium ᵖmacta-
ματα προφητῶν καὶ ἁγίων εὑρέθη, καὶ πάντων τῶν ἐσφαγ-
torum in terra.
μένων ἐπὶ τῆς γῆς.

CAP. XIX. ιθ'.

Et post hæc audiui quasi vocem *turbæ multæ magnam
1 Καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα ὡς φωνὴν ὄχλου πολλοῦ μεγάλην
in cælo dicentium, Alleluia, *Salus, & virtus,
ἐν τῷ οὐρανῷ, λεγόντων, ἀλληλούϊα, ἡ σωτηρία, καὶ ἡ δύναμις,
& gloria ‖Dei nostri. Quia vera & iusta
2 καὶ ἡ δόξα τοῦ θεοῦ ἡμῶν. ὅτι ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι
iudicia ᵖeius, quia iudicauit *meretricem magnam, quæ
αἱ κρίσεις αὐτοῦ, ὅτι ἔκρινε τὴν πόρνην τὴν μεγάλην, ἥτις
corrupit terram in *fornicatione sua, & vindicauit
*διέφθειρε τὴν γῆν ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς, καὶ ἐξεδίκησε τὸ
sanguinem seruorum suorum de ‖manu eius.
αἷμα τῶν δούλων αὐτοῦ ἐκ χειρὸς αὐτῆς.
Et iterum ᵖdixit, Alleluia: & fumus eius
3 καὶ δεύτερον εἴρηκεν, ἀλληλούϊα, καὶ ὁ καπνὸς αὐτῆς
ascendit in secula seculorum. Et ceciderūt
4 ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἔπεσον
seniores vigintiquatuor, & quatuor animalia, &
οἱ πρεσβύτεροι οἱ εἰκοσιτέσσαρες, καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ
adorauerunt Deum sedentem super thronum, dicentes,
προσεκύνησαν τῷ θεῷ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου, λέγοντες,
Amen. Alleluia. Et vox de throno exiuit,
5 ἀμήν· ἀλληλούϊα. καὶ φωνὴ ἐκ τοῦ θρόνου ἐξῆλθε,
dicens, *Laudate Deum nostrum omnes serui eius, &
λέγουσα, * αἰνεῖτε τὸν θεὸν ἡμῶν πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ, καὶ
*timentes eum ‖parui & magni.
οἱ φοβούμενοι αὐτόν, οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι.
Et audiui quasi vocem turbæ ᵖmultæ, & sicut vocem
6 καὶ ἤκουσα ὡς φωνὴν ὄχλου πολλοῦ, καὶ ὡς φωνὴν
aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorum *fortium, dicentium,
ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν, λεγόντων,
Alleluia: quoniam regnauit Dominus Deus noster omnipotens.
ἀλληλούϊα· ὅτι ἐβασίλευσε κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ παντοκράτωρ.
Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam
7 χαίρωμεν καὶ * ἀγαλλιώμεθα, καὶ δῶμεν τὴν δόξαν
ei, quia venerunt nuptiæ Agni, & vxor eius præpa-
αὐτῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἡτοί-
rauit seipsam. Et datum est illi vt *amiciatur
8 μασεν ἑαυτήν. καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται
byssino splendenti & candido. nam byssinum, iustificationes
βύσσινον λαμπρὸν καὶ καθαρόν. τὸ γὰρ βύσσινον, τὰ δικαιώματα

*erat
‖destitutæ
ἐρημόω
ᵖqui
*lacum nauigat
*qui in mari
locum
ᵖqui habebant
pretiis
*Hoc
‖vltrà iam
ᵖtuba,
*principes
*veneficiis tuis
‖sanguis
πλανάω
ᵖqui interfecti sunt
*turbarum multarum
*Laus,
‖Deo nostro est.
ᵖsunt
*de meretrice magna,
διαφθείρω
*prostitutione
‖manibus
ᵖdixerunt,
*Laudem dicite Deo nostro
*qui timetis
αἰνέω
‖pusilli
ᵖmagnæ,
magnorum
ἀγαλλιάομαι
*cooperiat se
‖enim,

sanctorum sunt. Et *dicit mihi, Scribe, Beati ‖ illi
τῶν ἁγίων ὄσι. καὶ λέγει μοι, γράψον, μακάριοι οἱ 9
ad cœnam nuptiarum Agni vocati ℘. & dicit mihi,
εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ γαμου τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι. Καὶ λέγει μοι,
hæc verba vera sunt Dei.
οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοί εἰσι τοῦ θεοῦ.
Et cecidi ante pedes eius *adorare eum:
καὶ ἔπεσον ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ προσκυνῆσαι αὐτῷ· 10
& dicit mihi, Vide ne: conseruus tuus sum, & fratrum
καὶ λέγει μοι, ὅρα μή· σύνδουλός σου εἰμι, καὶ τῶν ἀδελφῶν
tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora:
σου τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ· τῷ θεῷ προσκύνησον·
nam testimonium ‖ Iesu, est spiritus prophetiæ.
ἡ γὰρ μαρτυρία τοῦ ἰησοῦ ὄστι τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας.
Et vidi cælum apertum: & ecce equus albus,
καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός, 11
& ℘sedens super eum *vocatus Fidelis & Verax,
καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν καλούμενος πιστὸς καὶ ἀληθινός,
& *in iustitia iudicat & ‖ bellicerat.
καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ.
Et oculi ℘ eius *flamma ignis, & in capite
οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ φλὸξ πυρός, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν 12
eius diademata multa: habens *nomina scripta, &
αὐτοῦ διαδήματα πολλά· ἔχων ὀνόματα γεγραμμένα, καὶ
nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse.
ὄνομα γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός.
Et *circumindutus *vestimentum tinctum sanguine: &
καὶ περιβεβλημένος ἱμάτιον βεβαμμένον αἵματι· καὶ 13
vocatur nomen eius, Verbum Dei.
καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὁ λόγος τοῦ θεοῦ.
Et exercitus qui ‖ in cælo, sequebantur eum in
καὶ τὰ στρατεύματα τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκολούθει αὐτῷ ἐπὶ 14
*vestiti, ℘ & equis albis, *induti byssino albo ℘ mundo.
ἵππους λευκοῖς, †ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν καθαρόν.
Et de ore eius procedit gladius *anceps,
καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία δίστομος, 15
acutus, vt in ipso percutiat Gentes: & ipse *pascet
ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ παταξῃ τὰ ἔθνη· καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ
eas in virga ferrea: & ipse calcat ‖ lacum
αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ· καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ
vini furoris iræ Dei omnipotentis.
οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος.
Et habet in vestimento & in femore suo *nomen scri-
καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ ὄνομα γεγραμ- 16
ptum, Rex regum, & Dominus ℘ *dominorum.
μένον, βασιλεὺς βασιλέων, καὶ κύριος κυρίων.
Et vidi vnum angelum stantem in sole, & clamauit voce
καὶ εἶδον ἕνα ἄγγελον ἑστῶτα ἐν τῷ ἡλίῳ, καὶ ἔκραξε φωνῇ 17
magna, dicens omnibus auibus *volantibus in medio
μεγάλῃ, λέγων πᾶσι τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετομένοις ἐν μεσου-
cœli, Venite * congregamini ad cœnam magnam Dei:
ρανήματι, δεῦτε *συνάχθητε εἰς τὸ δεῖπνον τὸ μέγα τοῦ θεοῦ·
Vt manducetis carnes regum, & carnes tribunorum,
ἵνα φάγητε σάρκας βασιλέων, καὶ σάρκας χιλιάρχων, 18
& carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium
καὶ σάρκας ἰσχυρῶν, καὶ σάρκας ἵππων, καὶ τῶν καθημένων
in ipsis, & carnes omnium, liberorumque & seruorum,
ἐπ' αὐτῶν, καὶ σάρκας πάντων, ἐλευθέρων τε καὶ δούλων,
‖ & pusillorum ‖ paruorumque & magnorum. Et vidi bestiam, &
μικρῶν τε καὶ μεγάλων. καὶ εἶδον τὸ θηρίον, καὶ τοὺς 19
reges terræ, & exercitus eorum congregatos
βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα
℘ facere prælium cum *sedente in equo, & cum
ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, καὶ μετὰ τοῦ
exercitu eius. Et apprehensa est bestia, & cum
στρατεύματος αὐτοῦ. καὶ †συλλήφθη τὸ θηρίον, καὶ μετ' 20
ea pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso, in
αὐτοῦ ὁ ψευδοπροφήτης ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν
quibus seduxit *accipientes characterem bestiæ, &
οἷς ἐπλάνησε τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς
‖ qui adorauerunt ℘ adorantes imaginem eius. viui missi sunt hi duo
προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ· ζῶντες †ἐβλήθησαν οἱ δύο
℘ ardentis & sulphuris. in stagnum ignis ℘ ardens in sulphure.
εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην ἐν θείῳ.
Et cæteri occisi sunt in gladio sedentis
καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ καθημένου 21
℘ qui procedit super equum, *procedente de ore ipsius: & omnes
ὅς ἐκπορεύεται τῇ ὀξείᾳ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ· καὶ πάντα τὰ
aues saturatæ sunt ex carnibus eorum.
ὄρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

CAP. XX. κ'.

Et vidi angelum descendentem de cælo, habentem
Καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα 1
clauem abyssi, & catenam magnam in ma-
τὴν κλεῖν τῆς ἀβύσσου, καὶ ἅλυσιν μεγάλην ὅπὶ τὴν χεῖ-
nu sua. Et apprehendit draconem, serpentem
ρα αὐτοῦ. καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν τὸν 2
antiquum, qui est diabolus & satanas, *seducens
ἀρχαῖον, ὅς ὄστι διάβολος καὶ ὁ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν
habitatam totam, & liganit eum *mille annos.
οἰκουμένην ὅλην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη.
Et misit eum in abyssum, & clausit, &
καὶ ἔβαλον αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον, καὶ ἔκλεισε, καὶ
3 ligauit super illum, vt non seducat amplius gentes,
ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανᾷ ἔτι τὰ ἔθνη,
donec consummentur mille anni: & post hæc oportet illum
ἄχρι τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη· καὶ μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν
solui ‖ paruum tempus. Et vidi ℘ thronos, &
4 *λυθῆναι μικρὸν χρόνον. καὶ εἶδον θρόνους, καὶ
sederunt super *eos, & iudicium datum est illis. & ani-
ἐκάθισαν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ κρίμα ἐδόθη αὐτοῖς· καὶ τὰς ψυ-
mas *secuti percussorum propter testimonium Iesu, &
χὰς τῶν † πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ, καὶ
propter verbum Dei, & qui non adorauerunt
διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησε τῷ
bestiam, neque imaginem eius, ‖ & non acceperunt characterem ℘
θηρίῳ, οὔτε τῇ εἰκόνι αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα
in *frontem suam, & in manum suam: & vixerunt, &
ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν· καὶ ἔζησαν, καὶ
regnauerunt cum Christo mille annis. Et cæteri
5 ἐβασίλευσαν μετὰ τοῦ χριστοῦ χίλια ἔτη. καὶ οἱ λοιποὶ
mortuorum non vixerunt donec consummentur mille anni. hæc
τῶν νεκρῶν οὐκ ἔζησαν ἄχρι τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη· αὕτη
*illa resurrectio prima. Beatus & sanctus ‖ habens
6 ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων
partem in resurrectione prima: in his secunda
μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ· ἐπὶ τούτων ὁ δεύτερος
mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei, &
θάνατος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν· ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ θεοῦ, καὶ
Christi: & regnabunt cum illo mille annis.
τοῦ χριστοῦ, καὶ βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη.
Et cùm consummati fuerint mille anni, soluetur satanas
7 καὶ ὅταν τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη, λυθήσεται ὁ σατανᾶς
de carcere suo: & exibit ℘ seducere Gentes
ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ· καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη
quæ *in quatuor *angulis terræ, Gog & Magog
τὰ ἐν ταῖς τέσσαρσι γωνίαις τῆς γῆς, τὸν γὼγ καὶ τὸν μαγώγ,
‖ congregare eos in prælium: quorum numerus ℘ sicut are-
συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον· ὧν ὁ ἀριθμὸς ὡς ἡ ἄμ-
na maris. Et ascenderunt super latitudinem
8 μος τῆς θαλάσσης. καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος
terræ, & circumdederunt castra sanctorum, &
τῆς γῆς, καὶ ἐκύκλευσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων, καὶ τὴν
ciuitatem dilectam. Et descendit ignis de cælo
9 πόλιν τὴν ἠγαπημένην. καὶ κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
à Deo, & deuorauit eos. Et diabolus
10 ἀπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτούς. καὶ ὁ διάβολος
*seducens eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, qui seducebat
ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς καὶ θείου,
vbi & bestia & pseudopropheta, & cruciabun-
ὅπου καὶ τὸ θηρίον καὶ ὁ ψευδοπροφήτης, καὶ βασανισθή-
tur die ac nocte in sæcula sæculorum.
σονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super
11 καὶ εἶδον θρόνον μέγαν λευκὸν, καὶ τὸν καθήμενον ἐπ'
eum, cuius à conspectu fugit cælum & terra, & *nomina
αὐτὸν, οὗ ἀπὸ προσώπου † ἔφυγεν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καὶ τόποι
locus non est inuentus eis. Et vidi mortuos,
12 τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς. καὶ εἶδον τοὺς νεκρούς,
magnos, & *paruos stantes in conspectu throni, & ‖ pusillos
τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς μικροὺς ἑστῶτας ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ
libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est
βιβλία ἀνεῴχθησαν· καὶ ἄλλο βιβλίον ἀνεῴχθη, ὅ ὄστι τῆς
vitæ: & iudicati sunt mortui ex ‖ *scriptis in ‖ his quæ scripta erant
ζωῆς· καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς
libris, secundùm opera ipsorum. Et dedit mare
13 βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα
*eos qui ℘ in eo mortuos, & mors & infernus dederunt *suos ipsorum ℘ erant
τοὺς ἐν αὐτῇ νεκρούς, καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ἅδης ἔδωκαν τοὺς ἑαυτῶν
mortuos: & *iudicati sunt *unusquisque secundùm opera ipsorum. *iudicatum est de singulis
νεκροὺς· καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν.
Et mors & infernus missi sunt in stagnum
14 καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ἅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ
ignis: hæc est mors secunda, *stagnum ignis.
πυρός· οὗτός ὄστιν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος ἡ λίμνη τοῦ πυρός.
Et ‖ si quis non inuentus est in libro vitæ scriptus, ‖ qui
15 καὶ εἴτις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος,
missus est in stagnum ignis.
ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

CAP. XXI. κα.

Et vidi cælum nouum, & terram nouam: *nam primum ℘ ℘ enim
1 Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν, καὶ γῆν καινήν· ὁ γὰρ πρῶτος
cælum, & prima terra abiit, & mare non
οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ παρῆλθε, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ
est iam. Et *ciuitatem sanctam Hierusalem nouam ego Ioannes
ἔστιν ἔτι. καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν ἱερουσαλὴμ καινὴν
vidi descendentem à Deo de cælo paratam,
εἶδον καταβαίνουσαν ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἡτοιμασμένην,
ὡς

κοσμέομαι

ficut sponsam ornatam viro suo.
ὡς νύμφην † κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς.
* throno,
Et audiui vocem magnam de *cælo, dicentem, Ecce
καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης, ἰδοὺ 3
tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis: &
ἡ σκηνὴ τοῦ θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν· καὶ
‖ corum
ipsi populus eius erunt, & ipse Deus ‖ erit cum eis.
αὐτοὶ λαὸς αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἔσται μετ' αὐτῶν.
℘ Deus
Et absterget ℘ omnem lachrymam ab oculis eorum:
καὶ ἐξαλείψει πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, 4
& mors non erit vltrà, neque luctus, neque cla-
καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος, οὔτε κραυ-
mor, neque dolor non erit vltra: quia prima abierunt.
γή, οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον.
qui sedebat
Et dixit ‖ sedens in throno: Ecce noua
καὶ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἰδοὺ καινὰ 5
* dixit
facio omnia. & * dicit mihi, Scribe: quia hæc verba ve-
ποιῶ πάντα. καὶ λέγει μοι, γράψον· ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι ἀλη-
‖ fidelissima ℘ Factum est. ego
ra & ‖ fidelia sunt. Et dixit mihi, ℘ Factus sum α &
θινοὶ καὶ πιστοί εἰσι. καὶ εἶπέ μοι, γέγονα τὸ α καὶ 6
ω, initium & finis: Ego sitienti dabo de
τὸ ω, ἀρχὴ καὶ τέλος· ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς
fonte aquæ vitæ gratis.
πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν.
Qui vicerit
‖ Vincens possidebit hæc: & ero illi Deus, & ille
ὁ νικῶν κληρονομήσει ταῦτα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ θεός, καὶ αὐτὸς 7
‖ autem,
erit mihi filius. At timidis ‖, & incredulis, &
ἔσται μοι υἱός. τοῖς δὲ δειλοῖς, καὶ ἀπίστοις, καὶ 8
* execratis,
* peccatoribus, & abominandis, & homicidis, & fornicatoribus, &
ἁμαρτωλοῖς, καὶ ἐβδελυγμένοις, καὶ φονεῦσι, καὶ πόρνοις, καὶ
veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars
φαρμακοῖς, καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσι τοῖς ψευδέσι, τὸ μέρος
‖ erit
illorum ‖ in stagno ardenti igne & sulphure, quod est
αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστιν ὁ
mors secunda. Et venit vnus de septem
θάνατος ὁ δεύτερος. καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ 9
angelis habentibus septem phialas plenas septem
ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας γεμούσας τῶν ἑπτὰ
℘ &
plagis nouissimis: & locutus est mecum, dicens, Veni, ℘
πληγῶν τῶν ἐσχάτων, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων, δεῦρο,
ostendam tibi vxorem, sponsam Agni.
δείξω σοι τὴν γυναῖκα, τὴν νύμφην τοῦ ἀρνίου.
ἀποφέρω
Et sustulit me in spiritu in montem magnum &
καὶ † ἀπήνεγκέ με ἐν πνεύματι ἐπ' ὄρος μέγα καὶ 10
altum, & ostendit mihi ciuitatem magnam sanctam
ὑψηλόν, καὶ ἔδειξέ μοι τὴν πόλιν τὴν μεγάλην ἁγίαν
Hierusalem descendentem de cælo à Deo:
ἱερουσαλὴμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ·
* claritatem * &
Habentem *gloriam Dei: *lumen eius simile lapidi
ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ· ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ 11
‖ pretioso, ℘ iaspidis, sicut crystallum. & habebat
‖ pretiosissimo, tanquam lapidi ℘ iaspidi crystallizanti: habentem
τιμιωτάτῳ, ὡς λίθῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι· ἔχουσα
murum magnum & altum: Habentem portas duo-
τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλόν· ἔχουσαν πυλῶνας δώ- 12
decim, & in portis angelos duodecim, & nomina in-
δεκα, καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσιν ἀγγέλους δώδεκα, καὶ ὀνόματα ἐπι-
nomina
scripta, quæ sunt' duodecim tribuum filiorum Israel.
γεγραμμένα, ἅ ἐστι τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν υἱῶν ἰσραήλ.
* oriente
Ab * orientibus portæ tres, & ab aquilone portæ tres,
ἀπὸ ἀνατολῶν πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς, 13
‖ occasu,
& ab Austro portæ tres, & ab ‖ occasibus portæ tres.
καὶ ἀπὸ νότου πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς.
Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis
καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐπ' αὐτῶν 14
duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni.
δώδεκα ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ ἀρνίου.
℘ qui loquebatur mecum
Et ℘ loquens cum me habebat mensuram *calamum aureum,
καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ εἶχε μέτρον κάλαμον χρυσοῦν, 15
* arundineam auream,
* & murum.
vt metiretur ciuitatem, & portas eius *.
ἵνα * μετρήσῃ τὴν πόλιν καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς.
μετρέω
‖ in quadro posita
* tanta est
Et ciuitas ‖ quadrangularis sita est, & longitudo eius * quanta
καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς ὅσον 16
℘ &
* de arundine per
℘ latitudo: & mensus est ciuitatem *calamo ad stadia
τὸ πλάτος· καὶ ἐμέτρησε τὴν πόλιν τῷ καλάμῳ ἐπὶ σταδίους
* millia: &
duodecim *millium duodecim. longitudo, & latitudo, &
δώδεκα χιλιάδων δώδεκα· τὸ μῆκος, καὶ τὸ πλάτος, καὶ
altitudo eius æqualia sunt. Et mensus est murum
τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἐστί. καὶ ἐμέτρησε τὸ τεῖχος 17
eius centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura homi-
αὐτῆς ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων πηχῶν, μέτρον ἀνθρώ-
nis, quæ est angeli. Et erat structura muri
που, ὅ ἐστιν ἀγγέλου. καὶ ἦν ἡ ἐνδόμησις τοῦ τείχους 18
* ex lapide iaspide: ipsa verò
eius * iaspis: & ciuitas aurum mundum, simile vitro
αὐτῆς ἴασπις· καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρόν, ὅμοιον ὑέλῳ
mundo. Et fundamenta muri ciuitatis, omni
καθαρῷ. καὶ οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως παντὶ 19
lapide pretioso ornata: fundamentum primum, iaspis:
λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι· ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος, ἴασπις·
secundum, sapphirus: tertium, chalcedonius: quartum,
ὁ δεύτερος, σάπφειρος· ὁ τρίτος, χαλκηδών· ὁ τέταρτος,
smaragdus: Quintum, sardonyx: sextum, sar-
σμάραγδος· ὁ πέμπτος, σαρδόνυξ· ὁ ἕκτος, σάρ- 20

dius: septimum, chrysolithus: octauum, beryllus: no-
διος· ὁ ἕβδομος, χρυσόλιθος· ὁ ὄγδοος, βήρυλλος· ὁ ἔνα-
num, topazius: decimum, chrysoprasus, vndecimum, hya-
τος, τοπάζιον· ὁ δέκατος, χρυσόπρασος· ὁ ἑνδέκατος, ὑά-
cinthus: duodecimum, amethystus. Et duodecim
21 κινθος· ὁ δωδέκατος, ἀμέθυστος. καὶ οἱ δώδεκα
portæ, duodecim margaritæ, vnaquæque portarum
πυλῶνες, δώδεκα μαργαρῖται, ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν πυλώνων
‖ sunt, per singulas: & singulæ portæ. erant ex singulis margaritis,
erat ex vna margarita, & platea ciuitatis aurum
ἦν ἐξ ἑνὸς μαργαρίτου· καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσίον
mundum, tanquam vitrum perlucidum. Et templum non vidi
22 καθαρόν, ὡς ὕελος διαυγής. καὶ ναὸν οὐκ εἶδον
℘ enim
in ea: nam Dominus ℘ Deus omnipotens, templum illius
ἐν αὐτῇ· ὁ γὰρ κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ναὸς αὐτῆς
eget
est, & Agnus. Et ciuitas non *opus habet
23 ἐστι, καὶ τὸ ἀρνίον. καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ
* claritas
sole, neque luna, vt luceant in ea: nam *gloria
ἡλίου, οὐδὲ τῆς σελήνης, ἵνα φαίνωσιν ἐν αὐτῇ· ἡ γὰρ δόξα τοῦ
‖ est
Dei illuminauit eam, & lucerna eius ‖ Agnus.
θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρνίον.
℘ in lumine
Et ambulabunt Gentes ℘ per lumen eius: & reges
24 καὶ περιπατήσουσι τὰ ἔθνη διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς· καὶ οἱ βασιλεῖς
suam
terræ afferent gloriam' & honorem suum in illam.
τῆς γῆς φέρουσι τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν αὐτῶν εἰς αὐτήν.
* per diem.
Et portæ eius non claudentur *die. nox
25 καὶ οἱ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ † κλεισθῶσιν ἡμέρας· νὺξ
κλείω
enim non erit illic. Et afferent gloriam & honorem
26 γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ. καὶ οἴσουσι τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν
‖ aliquid coinquinatum, aut
Gentium in illam. Et non intrabit in eam ‖ omne
27 ἐθνῶν εἰς αὐτήν. καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν πᾶν
℘ nisi qui sunt
commune, & faciens abominationem & mendacium, ℘ si non scri-
κοινόν, καὶ ποιοῦν βδέλυγμα καὶ ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμ-
pti in libro vitæ Agni.
μένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου.

CAP. XXII. κβ΄.

Et ostendit mihi fluuium purum aquæ vitæ, splen-
1 Καὶ ἔδειξέ μοι ποταμὸν καθαρὸν ὕδατος ζωῆς, λαμ-
sede
didum tanquam crystallum, procedentem de *throno Dei, &
πρὸν ὡς κρύσταλλον, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ
* ex vtraque parte
*Agni. In medio plateæ eius, & * flumi-
2 τοῦ ἀρνίου. ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς καὶ τοῦ ποτα-
‖ afferens
nis, hinc & hinc lignum vitæ, ‖ faciens fructus duo-
μοῦ, ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν ξύλον ζωῆς, ποιοῦν καρποὺς δώ-
℘ menses singulos
decim, per ℘ mensem vnumquemque reddens fructum suum: &
δεκα, κατὰ μῆνα ἕκαστον ἀποδιδοῦν τὸν καρπὸν αὐτοῦ· καὶ τὰ
folia ligni ad sanitatem Gentium.
φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν.
* amplius: * sedes
Et omne maledictum non erit *illic: & *thronus Dei &
3 καὶ πᾶν κατάθεμα οὐκ ἔσται ἐκεῖ· καὶ ὁ θρόνος τοῦ θεοῦ καὶ
Agni in illa erunt: & serui eius seruient illi.
τοῦ ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσται· καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ.
Et videbunt faciem eius: & nomen eius in
4 καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν
‖ vltrà,
frontibus eorum. Et nox non erit ‖ illic, & opus
5 μετώπων αὐτῶν. καὶ νὺξ οὐκ ἔσται ἐκεῖ, καὶ χρείαν
℘ egebunt lumine lucernæ, neque
non ℘ habent lucernæ, & lumine solis: quoniam Dominus Deus illumi-
οὐκ ἔχουσι λύχνου, καὶ φωτὸς ἡλίου· ὅτι κύριος ὁ θεὸς † φω-
φωτίζω
nabit illos: & regnabunt in secula seculorum.
τίζει αὐτοὺς καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
* dixit * fidelissima sunt
Et *dicit mihi, Hæc verba *fidelia & vera: & Dominus
6 καὶ λέγει μοι, οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί· καὶ κύριος
Deus spirituum *prophetarum misit angelum suum
ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων τῶν προφητῶν ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ
* citò. Et
ostendere seruis suis quæ oportet fieri ‖ in celeritate.
† δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει.
δείκνυμι
℘ qui custodit
Ecce venio velociter. beatus ℘ custodiens verba
7 ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ· μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς
prophetiæ libri huius. Et ego Ioannes
8 προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. κἀγὼ ἰωάννης ὁ
* qui audiui, & vidi
*audiens & videns hæc. & postquã audissem & vidissem,
ἀκούων καὶ βλέπων ταῦτα· καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔβλεψα,
* vt adorarem
cecidi *adorare ante pedes angeli,
ἔπεσον προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ
‖ qui ostendebat ℘ dixit *feceris:
‖ ostendentis mihi hæc. Et ℘ dicit mihi, Vide ne *: con-
9 δεικνύοντός μοι ταῦτα. καὶ λέγει μοι, ὅρα μή· σύν-
* enim ‖ & eorũ qui seruant ℘ prophetiæ
seruus *tuus sum, & fratrum tuorum prophetarum, ‖ seruantium
δουλός σου εἰμί, καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν προφητῶν, τῶν τηρούντων
verba ℘ libri huius. Deum adora.
τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου. τῷ θεῷ προσκύνησον.
Et dicit mihi, Ne signaueris verba prophetiæ
10 καὶ λέγει μοι, μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας
* enim * Qui nocet
libri huius: quia tempus *propè est. *Nocens
11 τοῦ βιβλίου τούτου· ὅτι ὁ καιρὸς ἐγγύς ἐστιν. ὁ ἀδικῶν
‖ qui in sordibus est, ℘ qui est ℘ iustificetur
noceat adhuc, & ‖ sordidus sordescat adhuc, & ℘ iustus
ἀδικησάτω ἔτι, καὶ ὁ ῥυπαρὸς ῥυπαρωθήτω ἔτι· καὶ ὁ δίκαιος
℘ iustitiam faciat adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc.
δικαιοσύνην ποιησάτω ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι.
mecum est,
Ecce venio citò, & merces mea ℘ cum me, reddere
12 ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ, ἀποδοῦναι
ἑκάστῳ

* secundùm opera sua, ‖ sua

vnicuique* opus erit eius, Ego‖ α & ω,
ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔργον ἔσται αὐτοῦ. ἐγὼ τὸ α καὶ τὸ ω, 13
principium & finis, primus & nouissimus. Beati
ἀρχὴ καὶ τέλος, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος. μακάριοι 14

♀ qui lauant stolas suas:

♀facientes mandata eius, vt sit potestas eorum in
οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ

per portas

ligno vitæ, & portis intrent in ciuitatem.
ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν.

‖ impudici,

Foris canes, & venefici, & *fornicatores, & homicidæ, &
ἔξω οἱ κύνες, καὶ οἱ φαρμακοὶ, καὶ οἱ πόρνοι, καὶ οἱ φονεῖς, καὶ 15

‖ idololatræ,

‖ idolis seruientes ♀ qui amat & facit

& omnis ♀amans & faciens mendacium.
οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς φιλῶν καὶ ποιῶν ψεῦδος.
Ego Iesus misi angelum meum testificari vobis
ἐγὼ Ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν 16
hæc in ecclesiis. Ego sum radix & genus
ταῦτα ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις. ἐγώ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ γένος τοῦ

& Dauid, stella splendida matutina.

Δαυίδ, ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς ὁ πρωϊνός.

* qui audit,

Et Spiritus & sponsa dicunt, Veni. & *audiens
καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν, ἔρχου. καὶ ὁ ἀκούων 17

‖ qui sitit, ♀ & qui vult

dicat, Veni. & ‖sitiens veniat, ♀volens accipiat
εἰπάτω, ἔρχου. καὶ ὁ διψῶν ἐρχέσθω, ὁ θέλων λαβέτω

aquam vitæ gratis. Contestor* ego omni audienti etiam
18 ὕδωρ ζωῆς δωρεάν. μαρτυρῶ ἐγὼ παντὶ ἀκούοντι
verba prophetiæ libri huius: si quis appo-
τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου· ἐάν τις ἐπι-
suerit hæc, apponet super illum Deus septem plagas
θῇ ἐπ' αὐτά, ἐπιθήσει ἐπ' αὐτὸν ὁ θεὸς τὰς ἑπτὰ πληγὰς

* diminuerit

scriptas in libro isto. Et si quis* abstu-
19 τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. καὶ ἐάν τις ἀφε-
lerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet
λῃ ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ βιβλίου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφελεῖ
Deus partem eius de ‖ligno vitæ, & de ciuitate ‖ libro
ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, καὶ ἐκ τῆς πόλεως βίβλου
sancta, ♀scriptis in libro isto. ♀ & de his quæ scripta sunt
τῆς ἁγίας, τῶν γεγραμμένων ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ,
Dicit testans hæc. etiam venio citò, amen. * qui testimonium perhibet istorum
20 λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα· ναὶ ἔρχομαι ταχύ· ἀμήν.
etiam veni Domine Iesu.
ναὶ, ἔρχου κύριε Ἰησοῦ.
Gratia Domini * Iesu Christi cum omnibus * nostri
ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων τῶν
‖ sanctis. Amen. ‖ vobis.
ἁγίων. ἀμήν.

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

NOVVM *hoc Testamentum Græcum cum interpretatione Latina de verbo reddita, à* CHRISTOPHORO PLANTINO, *sumptu & diligentia penè incredibili excusum,* BENEDICTVS ARIAS MONTANVS *doctor Theologiæ, atque ad id operis à Philippo* II. *Hispaniarum Rege legatus, singulis ad vnguem examinatis, quidquid in hoc opere Christianæ Reip. exhibetur, approbauit. Datum Antuerpiæ Calend. Decemb. Anno à Christo nato* CIↃ IↃ LXXI.

B. Arias Montanus.

HANC Noui Testamenti Latinam interpretationem quam ad Græci idiomatis rationē, & proprietatem expēdit, atque inter Græci contextus lineas describendam curauit D. Bened. Arias Montanus Hispalensis, Philippi II. Catholici Regis legatus, nos infrascripti Theologi, quibus ex eiusdem Regis mandato à Louaniensi Academia id muneris commissum fuerat, examinauimus: & ad Græci contextus phrases faciliùs percipiendas, Latinámque editionem vulgatam multis in locis illustrandam, vtilem iudicauimus. Actum Louanij VIII. Calend. Apriles, Anno CIↃ. IↃ. LXXI.

Augustinus Hunnæus S. Theol. Doctor & Professor Regius.
Cornelius Reyneri Goudanus S. Theol. ordinarius Professor.
Ioannes VVilhelm. Harlemius S. Theologiæ Licentiatus.

Assyriorun
ἀσυρία
lim in
λεὶμ ὀν
veritatis
ἀληθείο
vitæ
τῆς ζωῆς
meis &
μέσ καὶ
Assyriorun
ἀσυρία
terra Isra
γῇ ἰσρα
patris
τοῦ πατρ
cta est
χθέντος
omnes
πάσας τ
Altissi
τοῦ ὑψίσ
& om
καὶ πᾶσ
pote
τῇ δυνα
Et
καὶ
festi
ταῖς ἑορ
præce
φρεσκά
fœtuun
θωνμα
la
ταὶς ζῶν
nium
τον θυ
fil
ζῶς ὑόν
secunda
δευτέρα
expendel
ἐδαπάν
Et
καὶ τ
Debbor
δεββώρ
sum
φθην
Annam
ωὴναν

ΤΟ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΜΕΡΟΣ Ο ΕΒΡΑΙΣΤΙ ΕΥΡΕΙΝ ΟΥΚ ΕΣΤΙ.

BIBLIORVM PARS QVÆ HEBRAICE NON INVENITVR.

LIBER TOBIÆ. TOBHT.

CAPVT PRIMVM. κεφαλ. α.

LIBER ſermonum Tobiæ, (filij) Tobiel, (filij)
Ιβλος λόγων τωβὴτ, τȣ̃ τωβιὴλ, τȣ̃ 1
Ananiel (filij) Adui, (filij) Gabael, de
ἀνανιὴλ, τȣ̃ ἀδȣεὶ, τȣ̃ γαβαὴλ, ἐκ τȣ̃
ſemine Aſael, ex tribu Neph-
σπέρματος ἀσαὴλ, ἐκ τῆς φυλῆς νεφ-
thalim. Qui captus eſt in
θαλείμ. ὃς ἠχμαλωτεύθη ἐν 2
diebus Enemeſſari regis
ἡμέραις ἐνεμεσσάρȣ τȣ̃ βασιλέως
Aſſyriorum è Thisbe, quæ eſt à dextris propriè Nephtha-
ἀσσυρίων ἐκ θίσβης, ἥ ἐςιν ἐκ δεξιῶν κυρίως τῆς νεφθα-
lim in Galilæa ſupra Aſer. Ego Tobias viis
λείμ ἐν τῇ γαλιλαίᾳ ὑπεράνω ἀσήρ. ἐγὼ τωβὴτ ὁδοῖς 3
veritatis ambulaui, & iuſtitiæ omnibus diebus
ἀληθείας ἐπορȣόμην καὶ δικαιοσύνης πάσας τὰς ἡμέρας
vitæ meæ: & eleemoſynas multas faciebam fratribus
τῆς ζωῆς μȣ· καὶ ἐλεημοσύνας πολλὰς ἐποίȣν τοῖς ἀδελφοῖς
meis & genti meæ, qui ambulauerunt mecum in regionem
μȣ καὶ τῷ ἔθνει μȣ, τοῖς συμπορȣθεῖσι μετ' ἐμȣ̃ εἰς χώραν
Aſſyriorum in Niniuen. Et quando eram in regione mea in
ἀσσυρίων εἰς νινευί. καὶ ὅτε ἤμην ἐν τῇ χώρᾳ μȣ ἐν τῇ 4
terra Iſrael, iuniore me exiſtente, omnis tribus Nephthalim
γῇ ἰσραὴλ, νεωτέρȣ μȣ ὄντος, πᾶσα φυλὴ τȣ̃ νεφθαλείμ
patris mei receſſit à domo Hieroſolymorum quæ ele-
τȣ̃ πατρός μȣ ἀπέστη ἀπὸ τȣ̃ οἴκȣ ἱερȣσολύμων τȣ̃ ἐκλε-
cta eſt ab omnibus tribubus Iſrael: Vt ſacrificarent
χθέντος ἀπὸ πασῶν τῶν φυλῶν ἰσραήλ. εἰς τὸ θυσιάζειν 5
omnes tribus. & ſanctificatum eſt templum tabernaculi
πάσας τὰς φυλάς· καὶ ἡγιάσθη ὁ ναὸς τῆς κατασκηνώσεως
Altiſſimi, & ædificatum eſt in omnes generationes ſeculi:
τȣ̃ ὑψίστȣ, καὶ ᾠκοδομήθη εἰς πάσας τὰς γενεὰς τȣ̃ αἰῶνος·
& omnes tribus quæ receſſerant, ſacrificabant Baal
καὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ αἱ σκωποποιήσασαι, ἔθυον τȣ̃ βάαλ
poteſtati, & domus Nephthalim patris mei.
τῇ δυνάμει, καὶ ὁ οἶκος νεφθαλείμ τȣ̃ πατρός μȣ.
Et ego ſolus ibam multoties in Hieruſalem in
καὶ ἐγὼ μόνος ἐπορȣόμην πολλάκις εἰς ἱερȣσαλὴμ ἐν 6
feſtiuitatibus, ſicut ſcriptum eſt omni populo Iſrael in
ταῖς ἑορταῖς, καθὼς γέγραπται παντὶ τῷ λαῷ ἰσραὴλ ἐν
præcepto ſempiterno primitias & decimas
προστάγματι αἰωνίῳ, τὰς ἀπαρχὰς καὶ τὰς δεκάτας τῶν
fœtuum & primitiua habens, & dabam il-
γενημάτων καὶ τὰς πρωτοκουρίας ἔχων, καὶ ἐδίδȣν αὐ-
la ſacerdotibus filiis Aaron ad altare om-
τὰς τοῖς ἱερεῦσι τοῖς υἱοῖς ἀαρὼν πρὸς τὸ θυσιαςήριον πάν-
nium fœtuum. Primam decimam dabam
των τῶν γενημάτων. τὴν πρώτην δεκάτην ἐδίδȣν 7
filiis Aaron miniſtrantibus in Hieruſalem: at
τοῖς υἱοῖς ἀαρὼν τοῖς θεραπεύȣσιν ἐν ἱερȣσαλὴμ· τὴν δ
ſecundam decimam vendebam, & ibam &
δεȣτέραν δεκάτην ἀπεπωλȣμην, καὶ ἐπορȣόμην καὶ
expendebam illa in Hieruſalem per ſingulos annos.
ἐδαπάνων αὐτὰ ἐν ἱερȣσαλὴμ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν.
Et tertiam dabam quibus conueniebat, ſicut præceperat
καὶ τὴν τρίτην ἐδίδȣν οἷς καθήκει, καθὼς ἐνετείλατο 8
Debbora mater patris mei, quia orphanus relictus
δεββώρα ἡ μήτηρ τȣ̃ πατρός μȣ, διότι ὀρφανὸς κατελεί-
ſum à patre meo. Et cùm factus eſſem vir, accepi
φθην ὑπὸ τȣ̃ πατρός μȣ. καὶ ὅτε ἐνηλικιώθην αὐτὸς, ἔλαβον 9
Annam vxorem de ſemine familiæ noſtræ, & genui
ἄνναν γυναῖκα ἐκ τȣ̃ σπέρματος τῆς πατριᾶς ἡμῶν, καὶ ἐγέννη-
ex ea Tobiam. Et quando captiuus ductus ſui in Niniuen;
σα τȣ̃ τωβίαν. καὶ ὅτε ἠχμαλωτίσθην εἰς νινευὶ,
omnes fratres mei, & qui de genere meo, edebant de
πάντες οἱ ἀδελφοί μȣ, καὶ οἱ ἐκ τȣ̃ γένȣς μȣ, ἤσθιον ἐκ τῶν 11
panibus gentilium. Ego verò cuſtodiui animam meam
ἄρτων τῶν ἐθνῶν. ἐγὼ δὲ σωετήρησα τὴν ψυχήν μȣ 12
ne manducarem. Quia memor fui Dei in tota ani-
μὴ φαγεῖν. καθότι ἐμεμνήμην τȣ̃ θεȣ̃ ἐν ὅλῃ τῇ ψυ- 13
ma mea. Et dedit Altiſſimus gratiam, & formam in conſpectu
χῇ μȣ. καὶ ἔδωκεν ὁ ὕψιστος χάριν, καὶ μορφὴν ἐνώπιον 14
Enemeſſari, & fui eius emptor. Et profectus ſum
ἐνεμεσσάρȣ, καὶ ἤμην αὐτȣ̃ ἀγοραςής. καὶ ἐπορȣόμην 15
in Mediam, & tradidi Gabaelo fratri Ga-
εἰς τὴν μηδίαν· καὶ παρεθέμην γαβαήλῳ τῷ ἀδελφῷ γα- 16
briæ in Rages Mediæ argenti talenta decem.
βριὰ εἰς ῥάγȣς τῆς μηδίας ἀργυρίȣ τάλαντα δέκα.
Et cùm mortuus eſſet Enemeſſarus, regnauit Sennacherib
καὶ ὅτε ἀπέθανεν ἐνεμέσσαρος, ἐβασίλευσε σενναχηρεὶβ 18
filius eius pro eo, & viæ eius ceſſauerunt, &
ὁ υἱὸς αὐτȣ̃ αὐτ' αὐτȣ̃· καὶ αἱ ὁδοὶ αὐτȣ̃ ἠκατέςησαν. ☩
non amplius potui ire in Mediam. Et in die-
ἐκέτι ἠδυνήθην πορȣθῆναι εἰς τὴν μηδίαν. καὶ ἐν τῇ ἡμέ- 19
bus Enemeſſari eleemoſynas multas faciebam fratri-
ραις ἐνεμεσσάρȣ, ἐλεημοσύνας πολλὰς ἐποίȣν τοῖς ἀδελ-
bus meis. Panes meos dabam eſurientibus, & veſtimenta
φοῖς μȣ. τοῖς ἄρτοις μȣ ἐδίδȣν τοῖς πεινῶσι, καὶ τὰ ἱμά- 20
ta mea nudis: & ſi quempiam de genere meo videbam
τιά μȣ τοῖς γυμνοῖς· καὶ εἴ τινα ἐκ τȣ̃ γένȣς μȣ ἐθεώρȣν
mortuum, & proiectum in muro in Niniue, ſepeliebam
τεθνηκότα καὶ ἐρριμμένον ὑπὲρ τȣ̃ τείχȣς εἰς νινευὶ, ἔθαπτον
eum. Et ſi quempiam occidit Sennacherib rex
αὐτόν. καὶ εἴ τινα ἀπέκτεινε σενναχηρεὶβ ὁ βασιλεὺς 21
quando venit fugiens de Iudæa, ſepeliui eum furatus;
ὅτε ἦλθε φεύγων ἐκ τῆς ἰȣδαίας, ἔθαψα αὐτὸν κλέπτων.
multos enim perdidit in furore ſuo. & quæſita ſunt à
πολλοὺς γὰρ ἀπώλεσεν ἐν τῷ θυμῷ αὐτȣ̃. καὶ ἐζητήθη ὑπὸ
rege corpora, & non ſunt inuenta. Pergens
τȣ̃ βασιλέως τὰ σώματα, καὶ οὐχ ȣὑρέθη. πορȣθεὶς 22
autem vnus Niniuitarum, manifeſtauit
δὲ εἷς τῶν νινȣϊτῶν, ὑπέδειξε τῷ βασιλεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι
regi de me quòd
ἔθαπτον αὐτοὺς. καὶ ἐκρύβην. ὑπηγοὺς δὲ ὅτι ζητȣμαι ὑπο-
ſepeliebam eos: & abſcõditus ſum. Cognoſcẽs autẽ quòd quæror vt mo-
ριάν, φοβηθεὶς ἀνεχώρησα. καὶ διηρπάγη πάντα τὰ 23
riar, timens ſeceſſi. Et direptæ ſunt omnes
ὑπάρχοντά μȣ, καὶ ȣ κατελείφθη μοι ȣὐδὲν, πλὴν ἄννας τȣ̃
ſubſtantiæ meæ, & non eſt relictum mihi quicquam, præter Annam
γυναικός μȣ, καὶ τωβίȣ τȣ̃ υἱοῦ μȣ. καὶ ȣ διῆλθον ἡμέ- 24
vxorem meam, & Tobiam filium meum. Et non tranſierunt di-
ραι πεντηκοντατέσσαρες, ἕως οὗ ἀπέκτειναν αὐτὸν οἱ δύο υἱοὶ
es quinquagintaquinque, vſque quo occiderunt eum duo filij
αὐτȣ̃, καὶ ἔφυγον εἰς τὰ ὄρη ἀραράτ· καὶ ἐβασίλευσεν ἀχία-
eius, & fugerunt in montes Ararat: & regnauit Achia-
δονὸς υἱὸς αὐτȣ̃ αὐτ' αὐτȣ̃· ☩ ἔταξεν ἀχιάχαρον ἀνὰὴλ τὸν
donus filius eius pro eo: & conſtituit Achiacharum Anael
υἱὸν τȣ̃ ἀδελφȣ̃ μȣ ὑπὲρ πᾶσαν τὴν ἐκλογιςίαν τȣ̃ πατρός
filium fratris mei ſuper omnem computationem patris
μȣ, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν τὴν διοίκησιν· καὶ ἠξίωσεν ἀχιάχαρος
ſui, & ſuper omnem gubernationem: & orauit Achiacharus
αὐτȣ̃, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν τὴν διοίκησιν· καὶ ἤλθον εἰς νινευί. ἀχιάχαρος δὲ ἦν οἰνοχόος ☩
pro me, & veni in Niniuen. Achiacharus autẽ erat pincerna &
περὶ ἐμοῦ, καὶ ἦλθον εἰς νινευί. ἀχιάχαρος δὲ ἦν οἰνοχόος ☩
ab annulo, & gubernator, & computator. & conſtituit
ἀπὸ τȣ̃ δακτυλίȣ, καὶ διοικητὴς, καὶ ἐκλογιςής. καὶ κατέςησεν

eum Achirdonus secundò: erat autem patruelis meus.
αὐτὸν ὁ ἀχειρδωνὸς ἐκ δευτέρας· ἦν δὲ ἐξάδελφός μου.
Cùm autem redij in domum meam, & restituta est mihi Anna
ὅτε δὲ κατῆλθον εἰς τὸ οἶκόν μου, καὶ ἀπεδόθη μοι ἄννα ἡ 25
vxor mea, & Tobias filius meus.
γυνή μου, καὶ τωβίας ὁ υἱός μου.

CAP. II. β.

In quinquagesimo festo, quod est sanctũ septem hebdomadarũ,
Ἐν τῇ πεντηκοστῇ τῇ ἑορτῇ, ἥ ἐστιν ἁγία ἑπτὰ ἑβδομάδων, 1
factum est prandium bonum mihi, & accubui vt manducarem. & vi-
εγένετο ἄριστον καλόν μοι· καὶ ἀνέπεσα τοῦ φαγεῖν καὶ ἐθεα-
di cibaria multa, & dixi filio meo, Vade, adduc quẽ-
σάμην ὄψα πολλά· καὶ εἶπα τῷ υἱῷ μου, βάδιζε ἄγαγε ὃν
cunque inueneris de fratribus nostris indigentem, qui memor est Domini.
ἐὰν εὕρῃς τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἐνδεῆ, ὃς μέμνηται τοῦ κυρίου·
& ecce expecto te. Et veniens, dixit, Pater, vnus de genere
καὶ ἰδοὺ μένω σε. καὶ ἐλθὼν εἶπε, πάτερ εἷς ἐκ τοῦ γένους 2
nostro strangulatus proiectus est in platea. Et ego
ἡμῶν ἐσταγγαλωμένος ἐρρίφη ἐν τῇ ἀγορᾷ. κἀγὼ 3
antequam gustarem ego, exiliens tuli eum in quãdã
πρὶν ἢ γεύσασθαί με, ἀναπηδήσας ἀνειλόμην αὐτὸν εἰς τι
domum, quousque occideret Sol. Et reuersus lotus sum
οἴκημα, ἕως ὅτου ἔδυ ὁ ἥλιος. Καὶ ὑπιστρέψας ἐλουσάμην 4
& manducaui panem meum in tristitia. Et memor fui prophe-
καὶ ἤσθιον τὸν ἄρτον μου ἐν λύπῃ. καὶ ἐμνήσθην τῶν προφη- 5
tiæ Amos sicut dixi: Conuertentur festiuitates vestræ in
τείας ἀμὼς καθὼς εἶπε· στραφήσονται αἱ ἑορταὶ ὑμῶν εἰς 6
luctum, & omnes lætitiæ vestræ in lamentationẽ. &
πένθος, καὶ πᾶσαι αἱ εὐφροσύναι ὑμῶν εἰς θρῆνον· καὶ
fleui. Et cùm occidit Sol, abij, & effodiens sepeli-
ἔκλαυσα. καὶ ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἀπῆλθον, καὶ ὀρύξας ἐθα- 7
ui eum. Et propinqui deridebant, dicentes. Nõ adhuc
πτον αὐτόν. καὶ οἱ πλησίον ἐπεγέλων, λέγοντες. οὐκέτι 8
timet hic interfici pro negotio isto, &
φοβεῖται οὗτος φονεύθῆναι περὶ τοῦ πράγματος τούτου, καὶ
fugit, & ecce iterum sepelit mortuos. Et in eadem
ἀπέδρα, καὶ ἰδοὺ πάλιν θάπτει τοὺς νεκρούς. Καὶ ἐν αὐτῇ 9
nocte dormiui fœdatus iuxta parietem aulæ,
τῇ νυκτὶ ἐκοιμήθην μεμιαμμένος παρὰ τοῖχον τῆς αὐλῆς· 10
& facies mea discooperta erat: Et non sciebam
καὶ τὸ πρόσωπόν μου ἀνακεκαλυμμένον ἦν. καὶ οὐκ ἤδειν 11
quòd passerculi in pariete erant. & oculis meis aper-
ὅτι στρουθία ἐν τῷ τοίχῳ ἐστί· καὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ μου ἀνέῳ-
tis, immiserunt stercus passerculi calidum in oculos
γότων, ἀφῴδευσαν τὰ στρουθία θερμὸν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς
meos: & factæ sunt albugines in oculis meis, & ab-
μου· καὶ ἐγένοντο λευκώματα ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς μου· καὶ ἐπο-
ij ad medicos, & non profuerunt mihi. Achiacharus autem
ρεύθην πρὸς ἰατροὺς, καὶ οὐκ ὠφέλησάν με. ἀχιάχαρος δὲ
nutriebat me, quousque profectus sum in Elymaida: Et vxor
ἔτρεφέ με, ἕως οὗ ἐπορεύθην εἰς τὴν ἐλυμαΐδα· καὶ ἡ γυνή 19
mea Anna seruiebat in muliebribus. Et mittebat
μου ἄννα ἠνειθεύετο ἐν τοῖς γυναικείοις. καὶ ἀπέστελλε 20
dominis: & retribuerunt ei & ipsi mercedem, ad-
τοῖς κυρίοις· καὶ ἀπέδωκαν αὐτῇ καὶ αὐτοὶ τὴν μισθὸν, προσ-
dentes etiam hœdum. Cùm autẽ venisset ad me, cœpit balare.
θέντες καὶ ἔριφον. ὅτε δὲ ἦλθε πρός με, ἤρξατο κράζειν. 21
& dixi ei, Vnde hœdulus, nunquid furtiuus est? red-
καὶ εἶπον αὐτῇ, πόθεν τὸ ἐρίφιον, μὴ κλεψίμαιον ἐστιν; ἀπό-
de illum dominis; nõ enim licitum est manducare furtiuum.
δος αὐτὸ τοῖς κυρίοις· οὐ γὰρ θεμιτόν ἐστι φαγεῖν κλεψίμαιον.
Ipsa autẽ dixit, Dono datus est mihi supra mercedem. & non credebam
ἡ δὲ εἶπε, δῶρον δεδόται μοι ἐπὶ τοῦ μισθοῦ· καὶ οὐκ ἐπίστευον
illi. & dicebam reddere illum dominis. & erubescebam
αὐτῇ· καὶ ἔλεγον ἀποδιδόναι αὐτὸ τοῖς κυρίοις· καὶ ἠρυθριῶν
ad eam. Illa autem respondens mihi dixit, Vbi sunt
πρὸς αὐτήν. ἡ δὲ ἀποκριθεῖσά μοι εἶπε, ποῦ εἰσὶν 22
eleemosynæ tuæ & iustitiæ tuæ? ecce cognita
αἱ ἐλεημοσύναι σου καὶ αἱ δικαιοσύναι σου; ἰδοὺ γνωσταὶ
omnia tecum.
πάντα μετὰ σοῦ.

CAP. III. γ.

Et tristatus fleui; & oraui cum dolore,
Καὶ λυπηθεὶς ἔκλαυσα· καὶ προσηυξάμην μετ' ὀδύνης, 1
dicens: Iustus es Domine, & omnia opera tua, &
λέγων· δίκαιος εἶ κύριε καὶ πάντα τὰ ἔργα σου· καὶ 2
omnes viæ tuæ misericordia & veritas. & iudicium ve-
πᾶσαι αἱ ὁδοί σου ἐλεημοσύνη καὶ ἀλήθεια· καὶ κρίσιν ἀλη-
rum & iustum tu iudicas in æternum. Memor esto
θινὴν καὶ δικαίαν σὺ κρίνεις εἰς τὸν αἰῶνα. μνήσθητί
mei, & respice in me, ne me vlciscaris ob peccata
μου καὶ ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ, μή με ἐκδικήσῃς τῶν ἁμαρτίας
mea & ignorantias meas, & patrum meorũ qui peeca-
μου καὶ τῆς ἀγνοήματί μου, καὶ τῶν πατέρων μου, οἱ ἡμάρ-
uerunt coram te. Non obedierunt enim præceptis tuis. &
τον ἐνώπιόν σου. παρήκουσαν γὰρ τῶν ἐντολῶν σου· καὶ 4
dedisti nos in direptionem & captiuitatem & mortem
ἔδωκας ἡμᾶς εἰς διαρπαγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν καὶ θάνατον
& parabolam & improperij omnibus in quibus dispersi sumus.
καὶ παραβολὴν ὀνειδισμοῦ πᾶσιν οἷς ἐσκορπίσμεθα.
Et nunc multa iudicia tua sunt & vera: de me
καὶ νῦν πολλαὶ αἱ κρίσεις σου εἰσὶ καὶ ἀληθιναί· ἐξ ἐμοῦ 5
fac pro peccatis meis & patrum meorũ, quoniã
ποίησον ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν μου καὶ τῶν πατέρων μου, ὅτι
non fecimus præcepta tua, non enim ambulauimus in veri-
οὐκ ἐποιήσαμεν τὰς ἐντολάς σου· οὐ γὰρ ἐπορεύθημεν ἐν ἀλη-
tate coram te: Et nunc secundum placitum coram te
θείᾳ ἐνώπιόν σου. καὶ νῦν κατὰ τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιόν σου 6
fac mecum: præcipe recipere spiritum meum,
ποίησον μετ' ἐμοῦ· ἐπίταξον ἀναλαβεῖν τὸ πνεῦμά μου,
vt peream & fiam terra: quoniam vtile mihi mo-
ὅπως ἀπολυθῶ καὶ γένωμαι γῆ· διότι λυσιτελές μοι ἀπο-
ri quàm viuere; quia opprobria mendacia audiui, & tristitia est
θανεῖν ἢ ζῆν, ὅτι ὀνειδισμοὺς ψευδεῖς ἤκουσα, καὶ λύπη ἐστὶ
multa in me: præcipe absolui me de necessitate iam
πολλὴ ἐν ἐμοί· ἐπίταξον ἀπολυθῆναί με τῆς ἀνάγκης ἤδη
in æternum locum: ne auertas faciem tuam à
εἰς τὸν αἰώνιον τόπον· μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ'
me. In eadem die contigit filiæ Raguelis
ἐμοῦ. ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ συνέβη τῇ θυγατρὶ ραγουὴλ 7
Sarræ in Ecbatanis Mediæ, & hanc opprobrari
σάῤῥᾳ ἐν ἐκβατάνοις τῆς μηδίας, καὶ ταύτῃ ὀνειδιζομένῃ
ab ancillis patris sui: quoniã erat tradita
ὑπὸ παιδισκῶν τοῦ πατρὸς αὐτῆς. ὅτι ἦν δεδομένη 8
viris septem, & Asmodæus nequam dæmonium oc-
ἀνδράσιν ἑπτὰ, καὶ ὁ ἀσμοδαῖος τὸ πονηρὸν δαιμόνιον ἀπέ-
cidit eos, antequam essent ipsi cum ea vt in
κτεινεν αὐτοὺς, πρὶν ἢ γενέσθαι αὐτοὺς μετ' αὐτῆς ὡς ἐν
mulieribus. Et dixerunt ei, Non intelligis quòd suffocaueris
γυναιξί. καὶ εἶπον αὐτῇ, οὐ συνίῃς ἀποπνιγοῦσα τοὺς 9
viros tuos? iam septem viros habuisti, & vnius eorum non es no-
ἄνδρας σου; ἤδη ἑπτὰ ἄνδρας ἔχες, καὶ ἑνὸς αὐτῶν οὐκ ὠνο-
minata: Quare nos verberas pro eis? si mortui sunt,
μάσθης. τί ἡμᾶς μαστιγοῖς πρὸς αὐτούς; εἰ ἀπέθανον, 11
vade cum illis, ne videamus ex te filiũ aut filiam in
βάδιζε μετ' αὐτῶν, μὴ ἴδοιμί σου υἱὸν ἢ θυγατέρα εἰς τὸν
æternum. Hæc cùm audisset, tristata est valde, vt
αἰῶνα. ταῦτα ἀκούσασα, ἐλυπήθη σφόδρα, ὥστε 12
suffocaretur: & dixit, Vna quidem sum patri meo: si fece-
ἀπάγξασθαι, καὶ εἶπε, μία μόνη εἰμὶ τῷ πατρί μου. ἐὰν ποιή-
ro hoc, improperium ipsi est, & senectam eius deducam cum
σω τοῦτο, ὀνειδος αὐτῷ ἐστι, καὶ τὸ γῆρας αὐτοῦ καταξω μετ'
dolore in infernum. Et deprecata est ad fenestram, & dixit:
ὀδύνης εἰς ἅδου. καὶ ἐδεήθη πρὸς τὴν θυρίδι· καὶ εἶπεν· 13
Benedictus es Domine Deus meus, & benedictum nomen
εὐλογητὸς εἶ κύριε ὁ θεός μου, καὶ εὐλογητὸν τὸ ὄνομα τῆς 14
gloriæ tuæ sanctum & honorabile in secula: benedi-
δόξης σου τὸ ἅγιον καὶ ἔντιμον εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογήσαι-
cant te omnia opera tua in seculum. Et nunc Domine
σάν σε πάντα τὰ ἔργα σου εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ νῦν κύριε 15
oculos meos, & faciem meam in te dedi.
τοῖς ὀφθαλμοῖς μου καὶ τὸ πρόσωπόν μου εἰς σὲ δέδωκα.
Dixi vt absoluas me de terra: & vt non audiam ego amplius
εἶπον ἀπολῦσαί με ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ μὴ ἀκούσαί με μη- 16
plius improperium. Tu cognoscis Domine quòd munda sum
κέτι ὀνειδισμόν. σὺ γινώσκεις κύριε ὅτι καθαρά εἰμι 17
ab omni peccato viri. Et non coinquinaui no-
ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας ἀνδρός. καὶ οὐκ ἐμόλυνα τὸ ὄνο- 18
men meũ, neque nomen patris mei in terra captiuita-
μά μου οὐδὲ τὸ ὄνομα τοῦ πατρός μου ἐν τῇ γῇ τῆς αἰχμαλω-
tis meæ: vnigenita sum patri meo, & non est
σίας μου· μονογενής εἰμι τῷ πατρί μου, καὶ οὐχ ὑπάρχει
ei filius qui sit hæres ei, neque frater propinquus
αὐτῷ παιδίον ὃ κληρονομήσῃ αὐτὸν, οὐδὲ ἀδελφὸς ἐγγὺς,
neque existens ei filius, vt seruem me ei
οὐδὲ ὑπάρχων αὐτῷ υἱός, ἵνα σωτηρήσω ἐμαυτὸν αὐτῷ
vxorem: iam perierunt mihi septem; ad quid mihi reliquum viuere?
γυναῖκα· ἤδη ἀπώλοντό μοι ἑπτά. ἵνατί μοι λοιπὸν ζῶ;
καὶ εἰμὴ

& nisi videtur tibi interficere me, præcipe respicere
καὶ εἰ μὴ δοκεῖ σοι ἀποκτεῖναί με, ἐπίταξον ἀπιβλέψαι
in me, & misereri mei, & non audire me amplius improperium.
ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐλεῆσαί με, καὶ μὴ ἀκοῦσαί με ἔτι ὀνειδισμόν.
Et audita est oratio amborum in conspectu gloriæ
καὶ εἰσηκούσθη ἡ προσευχὴ ἀμφοτέρων ἐνώπιον τῆς δόξης 24
summi Dei. Et missus est Raphael vt curaret duos,
τοῦ μεγάλου θεοῦ. Καὶ ἀπεστάλη ῥαφαὴλ ἰάσασθαι τοὺς δύο, 25
Tobiæ vt decorticaret albugines, & Sarram (filiam) Raguel,
τοβὶτ λεπίσαι τὰ λευκώματα, καὶ σάῤῥαν τὴν τοῦ ῥαγουὴλ
vt daret Tobiæ filio Tobiæ vxorem, & ligaret Asmo-
δοῦναι τῷ τοβίᾳ τῷ υἱῷ τοβὶτ γυναῖκα, καὶ δῆσαι ἀσμο-
dæum nequam dæmonium, quoniam ad Tobiam attinet hæ-
δαῖον τὸ πονηρὸν δαιμόνιον, διότι τῷ τοβίᾳ ἀπβάλλει κλη-
reditare eam. In eodem tempore reuersus Tobias,
ρονομῆσαι αὐτῷ· ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπεστρέψας τοβὶτ,
introiuit in domum suam: & Sarra (filia) Raguelis descen-
εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· καὶ σάῤῥα ἡ τοῦ ῥαγουὴλ κατε-
dit de superiori cubiculo suo.
βη ἐν τοῦ ὑπερώου αὐτῆς.

CAP. IV. δ'.

In die illa, recordatus est Tobias de argento quod
Εν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἐμνήσθη τοβὶτ περὶ τοῦ ἀργυρίου οὗ 1
tradidit Gabelo in Rages Mediæ. Et dixit intra
παρέθετο γαβαήλῳ ἐν ῥάγοις τῆς μηδίας. καὶ εἶπεν ἐν 2
se, Ego petij mortem; cur non voco Tobiam filium
ἑαυτῷ, ἐγὼ ἠτησάμην θάνατον, τί οὐ καλῶ τοβίαν τὸν υἱόν
meum vt ei ostendam antequam moriar ego? & vocans eum,
μου ἵνα αὐτῷ δείξω πρὶν ἀποθανεῖν με; καὶ καλέσας αὐτὸν
dixit: Fili si mortuus fuero, sepeli me, & ne despexeris
εἶπε· παιδίον ἐὰν ἀποθάνω, θάψον με, καὶ μὴ ὑπερίδῃς 3
matrem tuam. honora eam omnibus diebus vitæ tuæ,
τὴν μητέρα σου· τίμα αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου.
& fac quod placitum est ei; & ne tristitia afficias eam.
καὶ ποίει τὸ ἀρεστὸν αὐτῇ· καὶ μὴ λυπήσῃς αὐτήν.
Memento fili, quòd multa pericula vidit propter te
μνήσθητι παιδίον, ὅτι πολλοὺς κινδύνους ἑώρακεν ἀπὸ σοῦ 4
in vtero. Cùm mortua fuerit, sepeli eam apud me in
ἐν τῇ κοιλίᾳ. ὅταν ἀποθάνῃ, θάψον αὐτὴν παρ' ἐμοὶ ἐν 5
vno sepulchro. Omnibus diebus fili Domini Dei
ἑνὶ τάφῳ. πάσας τὰς ἡμέρας παιδίον κυρίου τοῦ θεοῦ 6
nostri memor esto, & ne velis peccare & transgredi
ἡμῶν μνημόνευε· καὶ μὴ θελήσῃς ἁμαρτάνειν καὶ παραβαίνειν
præcepta eius, & iustitiam fac omnibus die-
τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ· καὶ δικαιοσύνην ποίει πάσας τὰς ἡμέ-
bus vitæ tuæ, & ne ambules viis iniquitatis, quia
ρας τῆς ζωῆς σου· καὶ μὴ πορευθῇς ταῖς ὁδοῖς τῆς ἀδικίας, διότι
faciente te veritatem prosperitates erunt in operibus tuis,
ποιοῦντός σου τὴν ἀλήθειαν εὐοδίαι ἔσονται ἐν τοῖς ἔργοις σου,
& omnibus facientibus iustitiam. De faculta-
καὶ πᾶσι τοῖς ποιοῦσι τὴν δικαιοσύνην. ἐκ τῆς ὑπαρ- 7
tibus tuis fac eleemosynam, & ne inuideat tuus o-
χόντων σοι ποίει ἐλεημοσύνην, καὶ μὴ φθονησάτω σου ὁ ὀφ-
culus in faciendo eleemosynam. ne auertas
θαλμὸς ἐν τῷ ποιεῖν ἐλεημοσύνην· μὴ ἀποστρέψῃς τὸ
faciem tuam ab omni paupere, & à te non auer-
πρόσωπόν σου ἀπὸ παντὸς πτωχοῦ, καὶ ἀπὸ σοῦ οὐ μὴ ἀπο-
tetur facies Dei. Quēadmodū tibi fuerit secundum
στραφῇ τὸ πρόσωπον τοῦ θεοῦ. ὡς σοι ὑπάρχει κατὰ τὸ 8
multitudinem, fac ex eis eleemosynam. Si paucum tibi
πλῆθος, ποίησον ἐξ αὐτῶν ἐλεημοσύνην. ἐὰν ὀλίγον σοι 9
fuerit, iuxta paucum ne timeas facere eleemosynam.
ὑπάρχῃ, κατὰ τὸ ὀλίγον μὴ φοβοῦ ποιεῖν ἐλεημοσύνην.
Præmiū enim bonum thesaurizas tibi in diem necessi-
θέμα γὰρ ἀγαθὸν θησαυρίζεις σεαυτῷ εἰς ἡμέραν ἀνάγ- 10
tatis. Quoniam eleemosyna à morte liberat, & non sinit intra-
κης. διότι ἐλεημοσύνη ἐκ θανάτου ῥύεται, καὶ οὐκ ἐᾷ εἰσβη- 11
re in tenebras. Donum enim bonum est eleemosyna
θεῖν εἰς τὸ σκότος. δῶρον γὰρ ἀγαθόν ἐστιν ἐλεημοσύνη 12
omnibus facientibus eam coram Altissimo. Attende
πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτὴν ἐνώπιον τοῦ ὑψίστου. προσέχε 13
tibi, fili, ab omni fornicatione, & vxorem pri-
σεαυτῷ παιδίον ἀπὸ πάσης πορνείας· καὶ γυναῖκα προ-
mùm accipe de semine patrum tuorum. & ne acci-
τον λάβε ἀπὸ τοῦ σπέρματος τῶν πατέρων σου. καὶ μὴ λά-
pias vxorem extraneam, quæ non est de tribu patris
βῃς γυναῖκα ἀλλοτρίαν, ἣ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ πατρός
tui: quoniam filij prophetarum sumus, Noë, Abraham, Isaac, &
σου· διότι υἱοὶ προφητῶν ἐσμεν, νοὲ, ἀβραὰμ, ἰσαὰκ, καὶ

Iacob, patres nostri ab æterno, memor esto fili,
ἰακὼβ, οἱ πατέρες ἡμῶν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, μνήσθητι παιδίον,
quòd omnes isti acceperunt vxores de fratribus suis.
ὅτι πάντες οὗτοι ἔλαβον γυναῖκας ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν,
& benedicti sunt in filiis suis. & semen eo-
καὶ εὐλογήθησαν ἐν τοῖς τέκνοις αὐτῶν· καὶ τὸ σπέρμα αὐ-
rum hæreditabit terram: & nunc, fili, dilige fra-
τῶν κληρονομήσει γῆν· καὶ νῦν, παιδίον, ἀγάπα τοὺς ἀδελ-
tres tuos: Et non superbias in corde tuo, de
14 φούς σου. Καὶ μὴ ὑπερηφανεύου ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἀπὸ τῶν
fratribus tuis & filiis & filiabus populi tui, accipere
ἀδελφῶν σου καὶ τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων τοῦ λαοῦ σου, λαβεῖν
tibi ex eis vxorem. quoniā in superbia perdi-
σεαυτῷ ἐξ αὐτῶν γυναῖκα· διότι ἐν τῇ ὑπερηφανίᾳ ἀπώ-
tio, & non stabilitas multa. & in inutilitate diminu-
λεια, καὶ οὐ κατάστασις πολλὴ καὶ ἐν τῇ ἀχρειότητι ἐλάττω-
tio & indigentia magna. nam inutilitas mater est famis:
σις καὶ ἔνδεια μεγάλη· ἡ γὰρ ἀχρειότης μήτηρ ἐστὶ τοῦ λιμοῦ·
merces omnis hominis, quicunque operatus fuerit tibi, apud
15 μισθὸς παντὸς ἀνθρώπου· ὃς ἐὰν ἐργάσηταί σοι, παρὰ
te non remaneat; sed redde ei statim. & si
σοὶ μὴ αὐλισθήτω· ἀλλὰ ἀπόδος αὐτῷ παραυτίκα· καὶ ἐὰν
seruieris Deo, reddetur tibi. Attende ti-
16 δουλεύσῃς τῷ θεῷ, ἀποδοθήσεταί σοι. προσέχε σεαυ-
bi, fili; in omnibus operibus tuis: & esto eruditus in
τῷ, παιδίον, ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου· καὶ ἴδοι πεπαιδευμένος ἐν
omni conuersatione tua. & quod oderis, nemini facias: vinum ad
πάσῃ ἀναστροφῇ σου· καὶ ὃ μισεῖς, μηδενὶ ποιήσῃς· οἶνον εἰς
ebrietatem ne bibas, & ne ambulet tecum ebrietas in
μέθην μὴ πίῃς, καὶ μὴ πορευθήτω μετὰ σοῦ μέθη ἐν τῇ
via tua. De pane tuo da esurienti, & de vesti-
17 ὁδῷ σου. ἐκ τοῦ ἄρτου σου δίδου πεινῶντι, καὶ ἐκ τῶν ἱμα-
mentis tuis nudis: de omni quod superfuerit tibi, fac elee-
τίων σου τοῖς γυμνοῖς· παν ὃ ἐὰν περισσεύσῃ σοι, ποίει ἐλεη-
mosynam, & ne inuideat tuus oculus dum feceris
μοσύνην· καὶ μὴ φθονησάτω σου ὁ ὀφθαλμὸς ἐν τῷ ποιεῖν
eleemosynam. Effunde panes tuos super sepulturam
18 ἐλεημοσύνην. ἔκχεε τοὺς ἄρτους σου ἐπὶ τὸν τάφον τῶν
iustorum, & ne des peccatoribus. Consilium ab
19 δικαίων, καὶ μὴ δῷς τοῖς ἁμαρτωλοῖς· συμβουλίαν παντὸς
omni sapiente require: & ne despicias omnino
παντὸς φρονίμου ζήτησον· καὶ μὴ καταφρονήσῃς ἐπιπαντὸς
consilium vtile. Et in omni tempore benedic
20 συμβουλίας χρησίμης· καὶ ἐν παντὶ καιρῷ εὐλόγει τὸν
Dominum, & ab eo pete, vt viæ tuæ rectæ
κύριον, καὶ παρ' αὐτοῦ αἴτησον, ὅπως αἱ ὁδοί σου εὐθεῖαι
fiant, & omnes semitæ tuæ, & consilia tua prosperentur:
γένωνται, καὶ πᾶσαι αἱ τρίβοι σου καὶ αἱ βουλαί σου εὐοδοῦσι·
quoniam omnis gens nō habet consilium, sed ipse Dominus dat
διότι παν ἔθνος οὐκ ἔχει βουλὴν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κύριος δίδωσι
omnia bona: & quem vult humiliat, sicut vult.
πάντα τὰ ἀγαθά· καὶ ὃν θέλει ταπεινοῖ, καθὼς βούλεται·
& nunc fili memor esto præceptorū meorū, & ne delean-
καὶ νῦν παιδίον μνημόνευε τῶν ἐντολῶν μου· καὶ μὴ ἐξαλείφ-
tur de corde tuo. Et nunc indico tibi
21 θήτωσαν ἐκ τῆς καρδίας σου. καὶ νῦν ὑποδεικνύω σοι τὰ
decem talenta argenti quæ dedi Gabelo (fratri)
δέκα τάλαντα τοῦ ἀργυρίου ἃ παρεδόμην γαβαήλῳ τῷ τοῦ
Gabriæ in Rages Mediæ. Et ne timeas fili, quòd
22 γαβρίου ἐν ῥάγοις τῆς μηδίας. καὶ μὴ φοβοῦ παιδίον, ὅτι
mendici facti sumus: sunt tibi multa, si timueris Deum,
ἐπτωχεύσαμεν· ὑπάρχει σοι πολλά, ἐὰν φοβηθῇς τὸν θεὸν,
& recesseris ab omni peccato, & feceris quod placitū est
καὶ ἀποστῇς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, καὶ ποιήσῃς τὸ ἀρεστὸν
coram eo.
ἐνώπιον αὐτοῦ.

CAP. V. ε.

Et respondens Tobias dixit, Pater faciam omnia
1 Καὶ ἀποκριθεὶς τοβίας εἶπε, πάτερ ποιήσω πάντα
quæcunque præcepisti mihi. Sed quomodo potero accipere
2 ὅσα ἐντέταλσαί μοι. ἀλλὰ πῶς δυνήσομαι λαβεῖν τὸ
pecuniam, non cognoscens eum? Et dedit ei chi-
3 ἀργύριον, μὴ γινώσκων αὐτόν; καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὸ χει-
rographum, & dixit ei: Inquire tibi hominem
4 ρόγραφον· καὶ εἶπεν αὐτῷ· ζήτησον σεαυτῷ ἄνθρωπον
qui eat tecum, & dabo ei mercedem dum viuo, &
ὃς συμπορευσεταί σοι, καὶ δώσω αὐτῷ μισθὸν ἕως ζῶ· καὶ
recipe vadens pecuniam. Et iuit ad quærendū
5 λάβε πορευθεὶς τὸ ἀργύριον. καὶ ἐπορεύθη ζητῆσαι

hominem; & inuenit Raphaelem qui erat angelus. Et non
αὐθεφπον· καὶ εὗρε τὸν ῥαφαὴλ ὃς ἦν ἄγγελος. καὶ ὐκ 8
cognouit: & dixit ei, Si potes ire mecum in
ἤδει· καὶ εἶπεν αὐτῷ, εἰ δύνασαι πορεύθῆναι μετ' ἐμοῦ ἐν
Rages Mediæ, & si expertus es locorum? Et di-
ῥαγοῖς τῆς μηδίας καὶ εἰ ἔμπειρος εἶ τῶν τόπων; καὶ εἶ- 9
xit ei angelus, Ibo tecum, & apud Gabelum
πεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος, πορεύσομαι μετὰ σοῦ· καὶ γὰρ γαβαὴλ
fratrem nostrum moratus sum. Et dixit ei Tobias,
τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν ἠυλίσθη. καὶ εἶπεν αὐτῷ τωβίας, 10
Sustine me, & dicam patri meo. & dixit ei, Va-
ὑπόμενόν με, καὶ ἐρῶ τῷ πατρί μου· καὶ εἶπεν αὐτῷ, πο-
de, & ne moreris. Et ingressus dixit patri, Ecce
ρεύου καὶ μὴ χρονίσῃς. καὶ εἰσελθὼν εἶπε τῷ πατρὶ, ἰδοὺ 11
inueni qui ibit mecum. ille autē dixit, Voca eum
εὕρηκα ὃς συμπορεύσεται μοι· ὁ δὲ εἶπε, φώνησον αὐτὸν
ad me, vt cognoscam cuius tribus est, & si fidelis est ad
πρός με, ἵνα ὄπιγνῶ ποίας φυλῆς ἐστι, καὶ εἰ πιστός ἐστι τοῦ
eundum tecum. & vocauit eum. Et ingressus est:
πορεύθῆναι μετ' σοῦ· καὶ ἐκάλεσεν αὐτόν. καὶ εἰσῆλθε, 12
& salutauerunt se inuicem. Et dixit ei Tobias, Fra-
καὶ ἠασπάσαντο ἀλλήλους. καὶ εἶπεν αὐτῷ τωβὶτ, ἀδελ- 17
ter, de qua tribu & de qua familia tu es? ostende
φὲ, ἐκ ποίας φυλῆς καὶ ἐκ ποίας πατριᾶς σὺ εἶ; ὑπόδειξόν
mihi. Et dixit ei, Tribum & familiam tu requiris, an
μοι. καὶ εἶπεν αὐτῷ, φυλὴν καὶ πατριὰν σὺ ζητεῖς, ἢ 18
mercenariū qui eat cum filio tuo? Et dixit ei
μίσθιον ὃς συμπορεύσεται μετὰ τοῦ υἱοῦ σοῦ; καὶ εἶπεν αὐτῷ
Tobias, Volo, frater, cognoscere genus tuum & nomen.
τωβὶτ, βέλομαι ἀδελφὲ ὄπιγνῶναι τὸ γένος σου καὶ τὸ ὄνομα.
Ille autē dixit, Ego de genere Azariæ & Ananiæ ma-
ὁ δὲ εἶπεν, ἐγὼ τὸ γένος ἀζαρίου καὶ ἀνανίου τοῦ μεγά- 19
gni & fratris tui. Et dixit Tobias, Sanus venias
λου καὶ ἀδελφοῦ σοῦ. καὶ εἶπε τωβὶτ, ὑγιαίνων ἔλθοις 20
frater. Et ne mihi irascaris, quia quæsiui tribum
ἀδελφέ. καὶ μή μοι ὀργισθῆς, ὅτι ἐζήτησα τὴν φυλὴν 21
tuam & familiam tuam cognoscere. & tu es fra-
σου καὶ τὴν πατριάν σου ὄπιγνῶναι· καὶ σὺ τυγχάνεις ἀδελ-
ter meus, de honesta & bona generatione; cognosco enim Ana-
φός μου ἐκ τῶν καλῆς καὶ ἀγαθῆς γενεᾶς· ὄπιγνώσκω γὰρ ἀνα-
niam & Ionathan filios Samiæ magni. quoniam iui-
νίαν καὶ ἰωναθὰν τοὺς υἱοὺς σαμίου τοῦ μεγάλου· ὡς ἐπορεύό-
mus simul in Hierusalem ad adorandum, offerentes
μεθα κοινῇ εἰς ἱερουσαλὴμ προσκυνεῖν, ἀναφέροντες τὰ
primitiua & decimas fœtuum. & non erra-
πρωτότοκα καὶ τὰς δεκάτας τῶν γενημάτων· καὶ ὐκ ἐπλα-
uerunt errore fratrum nostrorum. è radice magna
νήθησαν τῇ πλάνῃ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν. ἐκ ῥίζης μεγάλης
es frater: sed dic, quam tibi ero mercedem daturus,
εἶ ἀδελφέ· ἀλλὰ εἰπὲ, τίνα σοι ἔσομαι μισθὸν διδόναι,
drachmam in die, & necessaria sicut & filio meo. &
δραχμὴν τῆς ἡμέρας καὶ τὰ δέοντα ὡς καὶ τῷ υἱῷ μου· καὶ
insuper addam tibi supra mercedem, si sani reuersi fueri-
ἔτι προσθήσω σοι ὅτι τὸν μισθὸν, ἐὰν ὑγιαίνοντες ὑπεστρέψη-
tis. & complacuit eis sic. Et dixit ad Tobiam, Paratus
τε· καὶ ἠὐδόκησαν οὕτως. ☾ εἶπε πρὸς τωβίαν, ἕτοιμος 23
sis in viam, & prosperemini. Et parauit filius eius
γίνου εἰς τὴν ὁδὸν καὶ εὐοδωθείητε. καὶ ἡτοίμασεν ὁ υἱὸς αὐ- 24
quæ ad viam. Et dixit ei pater eius, Vade
τοῦ τὰ πρὸς τὴν ὁδὸν· καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, πορεύου
cum homine hoc. & in cælo habitans Deus
μετὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου· ὁ δὲ ἐν τῷ οὐρανῷ κατοικῶν θεὸς
prosperet viam vestram, & angelus Dei eat
εὐοδώσει τὴν ὁδὸν ὑμῶν· καὶ ὁ ἄγγελος τοῦ θεοῦ συμπορευ-
vobiscum. Et exierunt ambo vt proficiscerentur, &
θήτω ὑμῖν. καὶ ἐξῆλθον ἀμφότεροι ἀπελθεῖν, καὶ 25
canis pueri cum eis: fleuit autem Anna mater
ὁ κύων τοῦ παιδαρίου μετ' αὐτῶν· ἔκλαυσε δὲ ἄννα ἡ μήτηρ
eius, & dixit ad Tobiam, Quid misisti puerulum
αὐτοῦ, καὶ εἶπε πρὸς τωβὶτ, τί ἐξαπέστειλας τὸ παιδίον
nostrum? nónne baculus manus nostræ est dum ingreditur
ἡμῶν; οὐχὶ ῥάβδος τῶν χειρῶν ἡμῶν ἐστιν ἐν τῷ εἰσπορεύεσθαι
ipse, & egreditur coram nobis? Argentum ar-
αὐτὸν, καὶ ἐκπορεύεσθαι ἐνώπιον ἡμῶν; ἀργύριον τῷ ἀρ- 26
gento *vtinã* non præcessisset, sed reliquiæ filij nostri
γυρίῳ μὴ φθάσαι, ἀλλὰ πρόσθημα τοῦ παιδίου ἡμῶν
fiat. Sicut enim datum est nobis viuere à Domino, hoc
γένοιτο. ὡς γὰρ δέδοται ἡμῖν ζῆν παρὰ τοῦ κυρίου, τοῦτο 27
sufficiens nobis est. Et dixit ei Tobias, Ne curam
ἱκανὸν ἡμῖν ὑπάρχει. καὶ εἶπεν αὐτῇ τωβὶτ, μὴ λόγον 28

habeas soror: saluus perueniet, & oculi tui vide-
ἔχε ἀδελφὴ· ὑγιαίνων ἐλεύσεται, καὶ οἱ ὀφθαλμοί σου ὄψον-
bunt eum. Angelus enim bonus ibit cum
29 ται αὐτόν. ἄγγελος γὰρ ἀγαθὸς συμπορεύσεται αὐ-
eo: & prosperabitur via eius, & reuertetur saluus:
τῷ· καὶ εὐοδωθήσεται ἡ ὁδὸς αὐτοῦ, καὶ ὑποστρέψει ὑγιαίνων·
& cessauit flere.
καὶ ἐπαύσατο κλαίουσα.

CAP. VI. ς'.

Illi autem euntes viam, venerunt vespere ad Tigrim
1 Οἱ δὲ πορευόμενοι τὴν ὁδὸν, ἦλθον ἑσπέρας ὅπὶ τὸν τίγριν
fluuium: & manserunt ibi. At puer descendit
2 ποταμόν· καὶ ἠυλίζοντο ἐκεῖ. τὸ δὲ παιδάριον κατέβη
vt lauaretur. & saltauit piscis de fluuio:
προλουσάσθαι· καὶ ἀνεπήδησεν ἰχθὺς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ.
Et voluit deuorare puerum.
3 καὶ ἐβουλήθη καταπιεῖν τὸ παιδάριον.
At angelus dixit ei, Apprehende piscem.
4 ὁ δὲ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ, ὄπιλαβοῦ τοῦ ἰχθύος.
Et tenuit piscem puer, & proiecit
5 ☾ κρατήσας τὸν ἰχθὺν τὸ παιδάριον, καὶ ἀνέβαλεν
eum in terram. Et dixit ei angelus, Inci-
6 αὐτὸν ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος, ἀνάτε-
de piscem. & accipiens cor & iecur & fel,
με τὸν ἰχθύν· καὶ λαβὼν τὴν καρδίαν καὶ τὸ ἧπαρ καὶ τὴν χο-
repone securè. Et fecit puer, sicut
7 λὴν, θὲς ἀσφαλῶς. καὶ ἐποίησε τὸ παιδάριον, ὡς
dixit ei angelus: piscem autem assantes comederunt: &
εἶπεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος· τὸν δὲ ἰχθὺν ὀπτήσαντες ἔφαγον· καὶ
pergebant ambo quousque appropinquauerunt Ecbatanis. Et
8 ὡδεύον ἀμφότεροι ἕως οὗ ἤγγισαν ἐκβατάνοις. καὶ
dixit puer angelo, Azaria frater, quid est
εἶπε τὸ παιδάριον τῷ ἀγγέλῳ, ἀζαρία ἀδελφὲ, τί ἐστὶν ἡ
cor & iecur & fel piscis? Et dixit ei,
9 καρδία καὶ τὸ ἧπαρ καὶ ἡ χολὴ τοῦ ἰχθύος; καὶ εἶπεν αὐτῷ,
Cor & iecur si aliquem perturbat dæmonium aut spiritus
ἡ καρδία καὶ τὸ ἧπαρ ἐὰν τινὰ ὀχλῇ δαιμόνιον ἢ πνεῦμα
nequam, fac fumigare hæc coram viro aut muliere, &
πονηρὸν, κάπνισαι ταῦτα ἐνώπιον ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς, καὶ
non perturbabitur amplius. Felle vnge hominem
10 οὐ μὴ ὀχληθῇ ἔτι· τὴν χολὴν ἔγχρισαι ἀνθρώπου
qui habet albugines in oculis, & sanabitur.
ὃς ἔχει λευκώματα ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ ἰαθήσεται.
Cùm autē appropinquassent Rages, dixit angelus pue-
11 ὡς δὲ προσήγγισαν τῇ ῥάγῃ, εἶπεν ὁ ἄγγελος τῷ παιδα-
ro, Frater hodie manebimus apud Raguel. &
12 ρίῳ, ἀδελφὲ σήμερον αὐλισθησόμεθα παρὰ ῥαγουήλ, καὶ
ipse cognatus tuus est. & est ei filia vnigenita,
αὐτὸς συγγενής σου ἐστὶ· καὶ ἔστιν αὐτῷ θυγάτηρ μονογενὴς
nomine Sarra. loquar pro ea vt detur tibi ipsa
ὀνόματι σάῤῥα· λαλήσω περὶ αὐτῆς τοῦ δοθῆναί σοι αὐτὴν
in vxorem. Quia ad te attinet hæreditas eius;
13 εἰς γυναῖκα. ὅτι σοὶ ὑπεβάλλει ἡ κληρονομία αὐτῆς·
& tu solus es de genere eius; & puella formosa &
καὶ σὺ μόνος εἶ ἐκ τοῦ γένους αὐτῆς· ☾ τὸ κοράσιον καλὸν καὶ
prudens est. Et nunc audi me, & loquar pa-
14 φρόνιμόν ἐστι. ☾ νῦν ἄκουσόν με, καὶ λαλήσω τῷ πα-
tri eius. Et quando reuersi fuerimus de Rages, faciemus
τρὶ αὐτῆς· ☾ ὅταν ὑπεστρέψωμεν ἐκ ῥαγῶν, ποιήσομεν τὸν
nuptias; quia scio Raguelem, quòd non dabit eam viro
γάμον· διότι ὀπίσαμαι ῥαγουήλ, ὅτι οὐ μὴ δῷ αὐτὴν ἀνδρὶ
alteri secundum legem Moysi, vel reus erit mortis, quia
ἑτέρῳ κατὰ τὸν νόμον μωυσῆ, ἢ ὀφειλήσει θάνατον· ὅτι τὴν
hæreditatem te oportet accipere, aut omnem hominem.
κληρονομίαν σοὶ καθήκει λαβεῖν, ἢ πάντα ἄνθρωπον.
Tunc dixit puer angelo, Azaria frater, audi-
15 τότε εἶπε τὸ παιδάριον τῷ ἀγγέλῳ, ἀζαρία ἀδελφὲ ἀκή-
ui ego puellam datam fuisse septem viris, & omnes in
κοα ἐγὼ τὸ κοράσιον δεδόθαι ἑπτὰ ἀνδράσι, καὶ πάντας ἐν
cubiculo mortuos esse: & nunc ego solus sum patri.
τῷ νυμφῶνι ἀπολωλότας. καὶ νῦν ἐγὼ μόνος εἰμὶ τῷ πατρί.
Et timeo ne ingressus moriar, sicut & qui pri-
16 ☾ φοβοῦμαι μὴ εἰσελθὼν ἀποθάνω, καθὼς καὶ οἱ πρό-
us. quoniam dæmonium amat ipsam, quod nô iniuria afficit quēquā, præter
τερον· ὅτι δαιμόνιον φιλεῖ αὐτὴν, ὃ οὐκ ἀδικεῖ οὐδένα πλὴν
accedentes ad eam: & nunc ego timeo ne moriar,
τῶν προσαγόντων αὐτῇ· καὶ νῦν ἐγὼ φοβοῦμαι μὴ ἀποθανῶ,
& deducam vitam patris mei & matris meæ cum
καὶ καταξω τὴν ζωὴν τοῦ πατρός μου καὶ τῆς μητρός μου μετ'
ὀδύνης

dolore super me in sepulchrum eorum: & filius alius non
ὀδύνης ὅτι ἐμοὶ εἰς τὸν τάφον αὐτῆς· καὶ υἱὸς ἕτερος οὐχ
est eis, qui sepeliat eos. Dixit autem ei an-
ὑπάρχει αὐτοῖς, ὃς θάψει αὐτούς. εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ ἄγ- 17
gelus, Non es memor sermonum quos præcepit tibi pater
γελος, οὐ μέμνησαι τῶν λόγων ὧν ἐνετείλατό σοι ὁ πατὴρ 18
tuus super accipienda tibi vxore de genere tuo? & nunc au-
σου περὶ τοῦ λαβεῖν σε γυναῖκα ἐκ τῆς φύλης σου; καὶ νῦν ἄκου-
di me frater, quia tibi erit in vxorem: & dæmonij
σόν μου ἀδελφέ, διότι σοὶ ἔσται εἰς γυναῖκα· καὶ τοῦ δαιμονίου
nullam rationem habe. Quia nocte hac dabitur
μηδένα λόγον ἔχε. ὅτι τῇ νύκτι ταύτῃ δοθήσεταί 19
tibi ipsa in vxorem. & si ingressus fueris ad cubiculum,
σοι αὐτὴ εἰς γυναῖκα· καὶ ἐὰν εἰσέλθῃς εἰς τὸν νυμφῶνα,
Sumes cinerem incensuum; & impones de corde
λήψῃ τέφραν θυμιαμάτων, καὶ ἐπιθήσεις ἀπὸ τῆς καρδίας 20
piscis & iecore, & facies fumigare. & odorabit
τοῦ ἰχθύος καὶ τοῦ ἥπατος, καὶ καπνίσεις. καὶ ὀσφρανθήσεται τὸ
dæmonium, & fugiet, & nō amplius redibit in seculum
δαιμόνιον, καὶ φεύξεται, καὶ οὐκέτι ἐπανελεύσεται εἰς τὸν αἰῶνα
seculi. Quando autem accesseris ad eam, surgite
τοῦ αἰῶνος. ὅταν δὲ προσορμίσῃ αὐτῇ, ἐγέρθητε 21
ambo, & clamate ad misericordem Deum, & saluabit
ἀμφότεροι καὶ βοήσατε πρὸς τὸν ἐλεήμονα θεόν, καὶ σώσει
vos, & miserebitur. Ne timeas, quoniā tibi hæc parata
ὑμᾶς, καὶ ἐλεήσει. μὴ φοβοῦ, ὅτι σοι αὕτη ἡτοίμασται ἀπὸ 22
erat à seculo, & tu eam saluabis, & ibit
τοῦ αἰῶνος· καὶ σὺ αὐτὴν σώσεις. καὶ πορεύσεται
tecum: & existimo quòd tibi erunt ex ea filij.
μετὰ σοῦ· καὶ ὑπολαμβάνω ὅτι σοὶ ἔσται ἐξ αὐτῆς παῖδια.
Et vt audiuit Tobias hæc, dilexit eam & anima
καὶ ὡς ἤκουσε τωβίας ταῦτα, ἐφίλησεν αὐτὴν, καὶ ἡ ψυχὴ 23
eius adhæsit ei valde: & venerunt in Ecbatana.
αὐτοῦ ἐκεκόλλητο αὐτῇ σφόδρα· καὶ ἦλθον εἰς ἐκβάτανα.

CAP. VII. ζ'.

Et venerunt in domum Raguelis: Sarra verò
Καὶ παρεγένοντο εἰς τὴν οἰκίαν ῥαγουήλ· σάρρα δὲ 1
obuiam exiit eis, & salutauit eos, & ipsi illam.
ὑπήντησε αὐτοῖς, καὶ ἐχαιρέτισεν αὐτοὺς, καὶ αὐτοὶ αὐτήν.
Et introduxit eos in domum; & dixit Raguel Ednæ
Καὶ εἰσήγαγον αὐτοὺς εἰς τὴν οἰκίαν· καὶ εἶπε ῥαγουὴλ ἔδνᾳ 2
vxori suæ, Quàm similis iuuenis Tobiæ consobrino
τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, ὡς ὅμοιος ὁ νεανίσκος τωβὶτ τῷ ἀνεψιῷ
meo! Et interrogauit eos Raguel, Vnde estis fratres?
μου. καὶ ἠρώτησεν αὐτοὺς ῥαγουὴλ, πόθεν ἐστὲ ἀδελφοί; 3
Et dixerunt ei, Ex filiis Nephthalim captiuis
καὶ εἶπον αὐτῷ, ἐκ τῶν υἱῶν νεφθαλεὶμ τῶν αἰχμαλώτων 4
in Niniue. Et dixit eis, Nostis Tobiam fra-
ἐν νινευί. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, γινώσκετε τωβὶτ τὸν ἀδελ- 5
trem nostrum? illi autē dixerunt, Nouimus. Et dixit eis,
φὸν ἡμῶν; οἱ δὲ εἶπον, γινώσκομεν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 6
Sanus est? illi verò dixerunt, Et viuit & sanus est: & dixit Tobias, Pa-
ὑγιαίνει; οἱ δὲ εἶπον, καὶ ζῇ καὶ ὑγιαίνει· καὶ εἶπε τωβίας, πα-
ter meus est. Et exiliit Raguel, & osculatus est eum,
τήρ μου ἐστί. καὶ ἀνεπήδησε ῥαγουὴλ, καὶ κατεφίλησεν αὐτὸν, 7
& fleuit; & benedixit eum, & dixit ei, Hone-
καὶ ἔκλαυσε· καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὁ τοῦ κα-
sti mei & boni hominis filius. & audiens quòd Tobias
λοῦ μου καὶ ἀγαθοῦ ἀνθρώπου υἱός· καὶ ἀκούσας ὅτι τωβὶτ
perdidit oculos suos, contristatus est, & fleuit.
ἀπώλεσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ἐλυπήθη, καὶ ἔκλαυσε.
Et Edna vxor eius, & Sarra filia eius lachryma-
καὶ ἔδνα ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ σάρρα ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἔκλαυ- 8
tæ sunt. Et susceperunt eos alacriter: & occiderunt
σαν. καὶ ὑπεδέξαντο αὐτοὺς προθύμως· καὶ ἔθυσαν 9
arietem ouium: & parauerunt cibaria multa. dixit autē To-
κριὸν προβάτων· καὶ παρέθηκαν ὄψα πολλά· εἶπε δὲ τω-
bias Raphaeli, Azaria frater, loquere de iis quæ dicebas
βίας τῷ ῥαφαὴλ, ἀζαρία ἀδελφὲ, λάλησον περὶ ὧν ἔλεγες
in via, & perficiatur negotium: & communicauit
ἐν τῇ πορείᾳ, καὶ τελεσθήτω τὸ πρᾶγμα· καὶ μετέδωκε τὸν
sermonem Ragueli. Et dixit Raguel ad Tobiam,
λόγον τῷ ῥαγουήλ. καὶ εἶπε ῥαγουὴλ πρὸς τωβίαν, 10
Mādūca & bibe, & hilaris sis, te oportet filiam meam ac-
φάγε καὶ πίε, καὶ ἱλάρυνθι· σοὶ καθήκει τὸ παιδίον μου λα-
cipere: veruntamen ostendam tibi veritatem: dedi filiam
βεῖν· πλὴν ὑποδείξω σοι τὴν ἀλήθειαν· ἔδωκα τὸ παιδίον
meam septem viris. & quando ingressi sunt ad eam,
μου ἑπτὰ ἀνδράσιν, καὶ ὁπότε εἰσεπορεύοντο πρὸς αὐτὴν,

mortui sunt in nocte: sed impræsentiarum hilaris sis.
ἀπέθνησκον κατὰ τὴν νύκτα· ἀλλὰ τὸ νῦν ἔχον ἱλάρυνθι.
& dixit Tobias, Non gustabo quicquam hic, quousque stetis & sta-
καὶ εἶπε τωβίας, οὐ γεύσομαι ὧδε οὐδὲν, ἕως οὗ στήσητε καὶ σα-
tuatis ante me. & dixit Raguel, Curam habe eius ex nunc
θῆτε πρός με· καὶ εἶπε ῥαγουὴλ, κομίζου αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νῦν
secundū iudicium: tu frater es ipsius & ipsa tui.
κατὰ τὸν κρίσιν· σὺ ἀδελφὸς εἶ αὐτῆς καὶ αὕτη σου.
At misericors Deus prosperet vobis bona.
ὁ δὲ ἐλεήμων θεὸς εὐοδώσει ὑμῖν τὰ κάλλιστα. 13
Et vocauit Sarram filiam suam, & venit ad
καὶ ἐκάλεσε σάρραν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ· καὶ ἦλθε πρὸς 14
patrem suum. Et accipiens manum eius, tradi-
τὸν πατέρα αὐτῆς. καὶ λαβὼν τῆς χειρὸς αὐτῆς, παρέ- 15
dit eam Tobiæ vxorem: & dixit, Ecce secundū legem
δωκεν αὐτὴν τωβίᾳ γυναῖκα· καὶ εἶπεν, ἰδοὺ κατὰ τὸν νόμον
Moysi curam habe illius, & duc ad patrem tuum: &
μωυσέως κομίζου αὐτὴν, καὶ ἄπαγε πρὸς τὸν πατέρα σου· καὶ
benedixit eos. Et vocauit Ednam vxorem
εὐλόγησεν αὐτούς. καὶ ἐκάλεσεν ἔδναν τὴν γυναῖκα 16
suam; & accipiens libellum, scripsit conscriptionem, & signa-
αὐτοῦ· καὶ λαβὼν βιβλίον, ἔγραψε συγγραφὴν καὶ ἐσφρα-
uit. Et cœperunt manducare. Et vocauit Raguel
γίσατο. καὶ ἤρξαντο ἐσθίειν. καὶ ἐκάλεσε ῥαγουὴλ 17
Ednan vxorem suam: & dixit ei, Soror præpa-
ἔδναν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῇ, ἀδελφὴ ἑτοίμα- 18
ra alterum cubiculum, & introduc eam. Et fe-
σον τὸ ἕτερον ταμιεῖον καὶ εἰσάγαγε αὐτὴν. καὶ ἐποίη- 19
cit sicut dixit, & introduxit eam illuc, & lachrymata est. & suf-
σεν ὡς εἶπε, καὶ εἰσήγαγεν αὐτὴν ἐκεῖ, καὶ ἔκλαυσε· καὶ ἀπέ-
cepit lachrymas filiæ suæ. Et dixit ei,
δεξατο τὰ δάκρυα τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. καὶ εἶπεν αὐτῇ, 20
Forti animo esto filia: Dominus cæli & terræ det tibi gau-
θάρσει τέκνον· ὁ κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς δώη σοι χα-
dium pro tristitia tua hac, forti animo esto filia.
ρὰν ἀντὶ τῆς λύπης σου ταύτης· θάρσει θύγατερ.

CAP. VIII. η'.

Postquam verò perfecerunt cœnare, introduxerunt Tobiam
Ὅτε δὲ συνετέλεσαν δειπνοῦντες, εἰσήγαγον τωβίαν 1
ad eam. Ille autē vadens recordatus est sermonum
πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ πορευόμενος ἐμνήσθη τῶν λόγων 2
Raphaelis: & accepit cinerem incensuum, & impo-
ῥαφαήλ· καὶ ἔλαβε τὴν τέφραν τῶν θυμιαμάτων, καὶ ἐπέ-
suit cor piscis & iecur, & fecit fumigare.
θηκε τὴν καρδίαν τοῦ ἰχθύος καὶ τὸ ἧπαρ, καὶ ἐκάπνισεν.
Quādo autē olfecit dæmonium odorem, fugit in
ὅτε δὲ ὠσφράνθη τὸ δαιμόνιον τῆς ὀσμῆς, ἔφυγεν εἰς τὰ 3
superiora Ægypti, & ligauit illud angelus.
ἀνώτατα τῆς αἰγύπτου, καὶ ἔδησεν αὐτὸ ὁ ἄγγελος·
Vt autem conclusi fuerunt ambo, ascendit Tobias super
ὡς δὲ συνεκλείσθησαν ἀμφότεροι, ἀνέβη τωβίας ὅπου τὸ 4
lectum, & dixit, Surge soror, & orabimus vt
κλίνης, καὶ εἶπεν, ἀνάστηθι ἀδελφὴ, καὶ προσδυξόμεθα ἵνα
misereatur nostri Dominus. Et cœpit Tobias dicere, Bene-
ἐλεήσῃ ἡμᾶς ὁ κύριος. καὶ ἤρξατο τωβίας λέγειν, εὐλο- 5
dictus es Deus patrum nostrorum, & benedictum nomen
γητὸς εἶ ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ εὐλογητὸν τὸ ὄνομά
tuum sanctum & gloriosum in secula. Benedicant te
σου τὸ ἅγιον καὶ ἔνδοξον εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογησάτωσάν σε
cœli & omnes creaturæ tuæ. Tu fecisti Adam
οἱ οὐρανοὶ καὶ πᾶσαι αἱ κτίσεις σου. σὺ ἐποίησας ἀδὰμ 8
& dedisti ei adiutorium Euam firmamentum vxorem
καὶ ἔδωκας αὐτῷ βοηθὸν εὔαν στήριγμα τὴν γυναῖκα
eius. ex istis factum est hominum semen. Tu di-
αὐτοῦ· ἐκ τούτων ἐγένετο τὸ γένος ἀνθρώπων σπέρμα· σὺ εἶ-
xisti non bonum esse hominem solum, faciamus ei
πας οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον, ποιήσωμεν αὐτῷ
adiutorium simile ei. Et nunc Domine nō propter fornicationē
βοηθὸν ὅμοιον αὐτῷ. καὶ νῦν κύριε οὐχὶ διὰ πορνείαν 9
ego accipio sororem meam hanc, sed in veri-
ἐγὼ λαμβάνω τὴν ἀδελφήν μου ταύτην, ἀλλ' ἐπ' ἀλη-
tate. Præcipe misereri mei & cum hac senesce-
θείας. κέλευσον ἐλεῆσαί με καὶ ταύτῃ συγγηρᾶσαι· καὶ εἶπε μετ' αὐτοῦ ἀμήν· καὶ ἐκοιμήθησαν ἀμφό- 10
re: & dixit secum Amen: & dormierunt am-
bo nocte. Et surgens Raguel abiit, &
τεροι τὴν νύκτα. καὶ ἀναστὰς ῥαγουὴλ ἐπορεύθη, καὶ 11
effodit sepulchrum dicens, Num & hic morietur? Et venit
ὤρυξε τάφον, λέγων, μὴ καὶ οὗτος ἀποθάνῃ; καὶ ἦλθε 12

Raguel in domum ſuam: & dixit Ednæ vxori ſuæ:
ραγουὴλ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ· καὶ εἶπεν ἔδνᾳ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ·
Mitte vnam ancillarum, & videat ſi viuit: ſi autē non,
ἀπόστειλον μίαν τῶν παιδισκῶν, καὶ ἰδέτω εἰ ζῇ· εἰ δὲ μὴ, 14
vt ſepeliam eum, & nemo ſciat. Et introiuit
ἵνα θάψω αὐτόν. καὶ μηδεὶς γνώτω. καὶ εἰσῆλθεν ἡ 15
ancilla aperiens ianuam, & inuenit duos dor-
παιδίσκη ἀνοίξασα τὴν θύραν, καὶ εὗρε δύο καθεύ-
mientes. Et egreſſa nunciauit eis quòd viueret.
δοντας. καὶ ἐξελθοῦσα ἀπήγγειλεν αὐτοῖς ὅτι ζῇ. 16
Et benedixit Raguel Deum: dicens, Benedictus es Deus
καὶ εὐλόγησε ραγουὴλ τὸν θεὸν, λέγων· εὐλογητὸς εἶ ὁ θεὸς
in omni benedictione munda & ſancta, & benedicant te
ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ καθαρᾷ καὶ ἁγίᾳ· καὶ εὐλογησάτωσάν σε
ſancti tui, & omnes creaturæ tuæ, & omnes angeli
οἱ ἅγιοί σε καὶ πᾶσαι αἱ κτίσεις σου, καὶ πάντες οἱ ἄγγελοί
tui, & electi tui benedicant te in omnia
σε καὶ οἱ ἐκλεκτοί σε εὐλογησάτωσάν σε εἰς πάντας τοὺς
ſecula. benedictus es quòd lætificaſti me. & non eſt factū mihi
αἰῶνας· εὐλογητὸς εἶ ὅτι εὐφράνας με· καὶ οὐκ ἐγένετό μοι
quemadmodū putabam, ſed ſecundùm magnam miſericordiā tuam feciſti
καθὼς ὑπενόουν, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεός σε ἐποίησας
nobiſcum. Benedictus quoniam miſertus es duobus vnigenitis.
μεθ' ἡμῶν. εὐλογητὸς ὅτι ἠλέησας δύο μονογενεῖς· 18
fac eis Domine miſericordiam, perfice vitam eorum
ποίησον αὐτοῖς δέσποτα ἔλεος, συντέλεσον τὴν ζωὴν αὐτῶν
in ſanitate cum lætitia & miſericordia. Iuſſit autem
ἐν ὑγείᾳ μετ' εὐφροσύνης καὶ ἐλέους. ἐκέλευσε δὲ τοῖς 19
ſeruis replere terra ſepulchrum. Et fecit eis nuptias
οἰκέταις χῶσαι τὸν τάφον. καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς γάμον 20
dierum quatuordecim. Et dixit ei Raguel, ante-
ἡμερῶν δεκατεσσάρων. καὶ εἶπεν αὐτῷ ραγουὴλ, πρὶν 22
quā complerentur dies nuptiarum cū iureiurando, ne exi-
ἢ συντελεσθῶσι τὰς ἡμέρας τοῦ γάμου ἐνόρκως, μὴ ἐξέλ-
ret ipſe vſquequo implerentur quatuordecim dies
θοιεν αὐτὸν ἕως οὗ πλησθῶσιν αἱ δεκατέσσαρες ἡμέραι τοῦ
nuptiarum. Et tunc accipiens medietatem ſubſtantiæ
γάμου. καὶ τότε λαβόντα τὸ ἥμισυ τῶν ὑπαρχόντων 23
ſuæ, vt iret cum ſalute ad patrem: & reli-
αὐτοῦ, πορεύεσθαι μεθ' ὑγείας πρὸς τὸν πατέρα. καὶ τὰ λοι-
qua, quando moriar & vxor mea.
πά, ὅταν ἀποθάνω καὶ ἡ γυνή μου.

CAP. IX. θ'.

Et vocauit Tobias Raphaelem, & dixit ei: Aza-
Καὶ ἐκάλεσε τωβίας τὸν ραφαὴλ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀζα- 1
ria frater, Accipe tecum puerum & duos ca-
ρία ἀδελφὲ, λάβε μετὰ σεαυτοῦ παῖδα καὶ δύο κα- 3
melos, & vade in Rages Mediæ ad Ga-
μήλους, καὶ πορεύθητι ἐν ῥάγοις τῆς μηδίας πρὸς γα-
belum, & porta mihi argentum, & eum adduc ad nu-
βαὴλ, καὶ κόμισαί μοι τὸ ἀργύριον, καὶ αὐτὸν ἄγε εἰς τὸν γα-
ptias, quoniam iurauit Raguel non exiturum me. Et pa-
μον, διότι ὡμώμοκε ραγουὴλ μὴ ἐξελθεῖν με. καὶ ὁ πα- 4
ter meus numerat dies: & ſi tardauero multum, triſta-
τήρ μου ἀριθμεῖ τὰς ἡμέρας· καὶ ἐὰν χρονίσω μεγάλως, ὀδυ-
bitur valde. Et abiit Raphael, & manſit
νηθήσεται λίαν. καὶ ἐπορεύθη ραφαὴλ, καὶ ἠυλίθη 6
apud Gabelum: & dedit ei chirographum.
πρὸς γαβαήλ· καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὸ χειρόγραφον.
Ille autem obtulit theculas in ſigillis, & de-
ὁ δὲ προσήνεγκε τὰ θυλάκια ἐν ταῖς σφραγῖσι, καὶ ἔδω- 7
dit ei. Et manè ſurrexerunt ſimul, & venerunt ad nu-
κεν αὐτῷ. καὶ ὤρθισαν κοινῶς, καὶ ἦλθον εἰς τὴν γά- 8
ptias: & benedixit Tobias vxorem ſuam.
μον· καὶ εὐλόγησε τωβίας τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.

CAP. X. ί.

Et pater eius Tobias computabat vnumquemq; diem: &
Καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ τωβὶτ ἐλογίζετο ἑκάστης ἡμέρας· καὶ 1
vt impleti ſunt dies viæ, & non veniebant, dixit
ὡς ἐπλήρωθησαν αἱ ἡμέραι τῆς πορείας, καὶ οὐκ ἤρχοντο, εἶπε
Tobias, Nunquid confuſi ſunt; Nunquid mortuus eſt Ga-
τωβὶτ, μήποτε κατήχουται· μήποτε ἀπέθανε γα- 2
belus, & nemo ei dat pecuniam? Et triſta-
βαὴλ, καὶ οὐδεὶς αὐτῷ δίδωσι τὸ ἀργύριον; καὶ ἐλυ- 3
batur valde. dixit autem ei vxor, Periit puer, quoniam
πεῖτο λίαν· εἶπε δὲ αὐτῷ ἡ γυνὴ, ἀπώλετο τὸ παιδίον, ὅτι
moratus eſt. Et cœpit flere eum: & dixit,
κεχρόνικε. καὶ ἤρξατο θρηνεῖν αὐτόν· καὶ εἶπεν· 4

Non curæ eſt mihi fili, quoniam dimiſi te lumen oculorum
οὐ μέλει μοι τέκνον ὅτι ἀφῆκά σε τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν 5
meorum. Et Tobias dicit ei, Tace, ne verbum habeas. ſanus
μου. τωβὶτ λέγει αὐτῇ, σίγα, μὴ λόγον ἔχε· ὑγιαί- 7
eſt. Et dicit ei, Tace, ne ſeducas me; periit
νει. καὶ λέγει αὐτῷ, σίγα, μὴ πλάνα με· ἀπώλετο τὸ 8
puer meus: & ibat quotidie in viam extrà,
παιδίον μου· καὶ ἐπορεύετο καθ' ἡμέραν εἰς τὴν ὁδὸν ἔξω,
qua profecti ſunt. per dies autem panem non manducabat, at noctes omnes
οἷας ἀπῆλθον· ἡμέρας ὃν ἄρτον οὐκ ἤσθιε, τὰς δὲ νύκτας ὅλας
non ceſſabat flere Tobiam filium ſuum: Quouſque
οὐ διελίμπανε θρηνοῦσα τωβίαν τὸν υἱὸν αὐτῆς. ἕως οὗ 9
completi ſunt quatuordecim dies nuptiarum quas iurauit
διετελέσθησαν αἱ δεκατέσσαρες ἡμέραι τοῦ γάμου ἃς ὤμοσε
Raguel facere eum ibi. Dixit autem Tobias Ra-
ραγουὴλ ποιῆσαι αὐτὸν ἐκεῖ. εἶπε δὲ τωβίας τῷ ρα- 10
gueli, Dimitte me, quoniam pater meus & mater mea
γουὴλ, ἐξαπόστειλόν με, ὅτι ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου
iam non ſperant videre me. Dixit autem ei ſo-
οὐκέτι ἐλπίζουσιν ὀψεσθαί με. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ πενθε- 11
cer eius, Mane apud me, & ego mittam ad pa-
ρὸς αὐτοῦ, μεῖνον παρ' ἐμοὶ, κἀγὼ ἀποστελῶ πρὸς τὸν πα-
trem tuum, & manifeſtabunt ei ea quæ de te: & Tobias
τέρα σου, καὶ δηλώσουσιν αὐτῷ τὰ περὶ σέ· καὶ τωβίας
dicit, Non, ſed mitte me ad patrem meum:
λέγει, οὐχὶ, ἀλλ' ἐξαπόστειλόν με πρὸς τὸν πατέρα μου.
Surgens autem Raguel dedit ei Sarram vxorem
ἀναστὰς δὲ ραγουὴλ ἔδωκεν αὐτῷ σάῤῥαν τὴν γυναῖκα
eius, & dimidium bonorum, corpora & iumenta,
αὐτοῦ καὶ τὰ ἥμισυ τῶν ὑπαρχόντων, σώματα καὶ κτήνη,
& argentum. Et benedicens eos miſit: di-
καὶ ἀργύριον. καὶ εὐλογήσας αὐτοὺς ἐξαπέστειλε, λέ- 12
cens, Proſperet vos Deus, filij, Deus cæli, antequam
γων· εὐοδώσῃ ὑμᾶς ὁ θεὸς τέκνα, ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, πρὸ τοῦ
ego moriar: & dixit filiæ ſuæ, Honora ſoce-
με ἀποθανεῖν· καὶ εἶπε τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ, τίμα τοὺς πενθε-
ros tuos: ipſi nunc parentes tui ſunt; (vtinam) audiam tuam famam
ρούς σου· αὐτοὶ νῦν γονεῖς σε εἰσίν· ἀκούσαιμί σου ἀκοὴν
bonam. Et oſculatus eſt eam: & Edna dixit ad To-
καλήν. καὶ ἐφίλησεν αὐτήν· καὶ ἔδνα εἶπε πρὸς τω- 13
biam, Frater dilecte, reſtituat te Dominus cæ-
βίαν, ἀδελφὲ ἀγαπητὲ, ἀποκαταστήσαι σε ὁ κύριος τοῦ οὐρα-
li, & det mihi videre tuos filios è Sarra filia
νοῦ, καὶ δώη μοι ἰδεῖν σου παιδία ἐκ σάῤῥας τῆς θυγατρός
mea, vt lætificer coram Domino: & ecce trado
μου, ἵνα εὐφρανθῶ ἐνώπιον κυρίου· καὶ ἰδοὺ παραπίθεμαί
tibi filiam meam in depoſitum, & ne triſtitiā inferas
σοι τὴν θυγατέρα μου ἐν παραταθήκῃ· καὶ μὴ λυπήσῃς
ei. Poſt hæc proficiſcebatur & Tobias benedicens
αὐτήν. μετὰ ταῦτα ἐπορεύετο καὶ τωβίας εὐλογῶν τὸν
Deum, & proſperam fecit viam eius: & benedicebat Raguelem
θεόν· καὶ εὐώδωσε τὴν ὁδὸν αὐτοῦ· καὶ κατηυλόγει ραγουὴλ
& Ednam vxorem eius.
καὶ ἔδναν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.

CAP. XI. ιά.

Et profectus eſt quouſque appropinquarent ipſi in Niniuen.
Καὶ ἐπορεύθη μέχρις οὗ ἐγγίσαι αὐτοὺς εἰς νινευί. 1
Et dixit Raphael ad Tobiam, Cognoſcis frater quomodo
καὶ εἶπε ραφαὴλ πρὸς τωβίαν, γινώσκεις ἀδελφὲ πῶς 2
reliquiſti patrem tuum. Præcurramus ante
ἀφῆκας τὸν πατέρα σου. προδράμωμεν ἔμπροσθεν 3
vxorem tuam, & præparemus domum. Accipe iam
τῆς γυναικός σου, καὶ ἑτοιμάσωμεν τὴν οἰκίαν. λάβε δὴ 4
ad manum fel piſcis. Et abierunt:
πρὸς χεῖρα τὴν χολὴν τοῦ ἰχθύος. καὶ ἐπορεύθησαν· 5
& iuit canis poſt ipſos. Et Anna ſede-
καὶ συνῆλθεν ὁ κύων ὀπίσω αὐτῶν. ἡ δὲ ἄννα ἐκάθη- 6
bat circumſpiciens filium ſuum in via, & præ-
το περιβλεπομένη τὸν παῖδα αὐτῆς εἰς τὴν ὁδὸν, καὶ προς-
cognouit eum venientem: & dixit patri ſuo:
ενόησεν αὐτὸν ἐρχόμενον. καὶ εἶπε τῷ πατρὶ αὐτοῦ.
Ecce filius tuus venit, & homo qui iuit cum
ἰδοὺ ὁ υἱός σε ἔρχεται, καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ πορευθεὶς μετ' 7
illo. & Raphael dixit, Scio ego Tobia quòd aperiet
αὐτοῦ· καὶ ραφαὴλ εἶπεν, οἶδα ἐγὼ τωβία ὅτι ἀνοίξει
oculos pater tuus. Tu igitur lini fel
τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ πατήρ σου. σὺ οὖν ἔγχρισον τὴν χολὴν 8
in oculos eius, & compunctus deteret & abii-
εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ· καὶ δηχθεὶς δριμύνει καὶ ἀπο-
βαλεῖ

eiet albugines, & videbit te. & currens
βαλεῖ τὰ λευκώματα, καὶ ὄψεταί σε· καὶ προσδραμοῦσα
Anna cecidit super collum filij sui: & dixit
αὕνα ἐπέπεσεν ὅτι τὸν τέκνον τοῦ υἱοῦ αὐτῆς· καὶ εἶπεν
ei. Vidi te fili, abhinc moriar: & fleue-
αὐτῷ, εἶδόν σε τέκνον, ἀπὸ τοῦ νῦν ἀποθανέομαι· καὶ ἔκλαυ-
runt ambo. Et Tobias exiit ad ianuam,
σαν ἀμφότεροι. καὶ τοβὶτ ἐξήρχετο πρὸς τὴν θύραν, 10
& offendit. at filius eius cucurrit ad eum, &
καὶ προσέκοπτεν· ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ προσέδραμε αὐτῷ, καὶ
apprehendit patrem suum, & sparsit fel
ἐπελάβετο τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ προσέπασε τὴν χολὴν
super oculos patris sui, dicens, Confide Pa-
ὅτι τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, λέγων, θάρσει ὦ πά-
ter. Vt autem compuncti sunt, attriuit oculos suos, &
τερ. ὡς δὲ σωτεδήχθησαν, διέξυψε τοῖς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ· καὶ
decorticatæ sunt ab angulis oculorum eius albugines.
ἐλεπίσθη ἀπὸ τῆς κανθῶν αὐτοῦ τὰ λευκώματα.
Et videns filium suum cecidit super collum eius, &
καὶ ἰδὼν υἱὸν αὐτοῦ ἐπέπεσεν ὅτι τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ 11
fleuit. Et dixit, Benedictus Deus, & benedictum no-
ἔκλαυσε. καὶ εἶπεν, εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ εὐλογητὸν τὸ ὄνο- 17
men tuum in secula, & benedicti omnes sancti tui
μά σου εἰς τοὺς αἰῶνας· καὶ εὐλογημένοι πάντες οἱ ἅγιοί σου
angeli, quia flagellasti & misertus es: & ecce video Tobiam
ἄγγελοι, ὅτι ἐμαστίγωσας καὶ ἠλέησας· καὶ ἰδὸ βλέπω τοβίαν
filium meum. & introiuit filius eius gaudens, & annunciauit
τὸν υἱόν μου· καὶ εἰσῆλθεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ χαίρων, καὶ ἀπήγγειλε
patri suo magnalia quæ facta fuerant in Media.
τῷ πατρὶ αὐτοῦ τὰ μεγαλεῖα τὰ γεγενημένα ἐν τῇ μηδίᾳ.
Et exiit Tobias in occursum nurus suæ gau-
Καὶ ἐξῆλθε τοβὶτ εἰς συναντησιν τῆς νύμφης αὐτοῦ χαί- 18
dens & benedicens Deum ad portam Ninives. & mira-
ρων καὶ εὐλογῶν τὸν θεὸν πρὸς τὴν πόλιν νινευί· καὶ ἐθαύ-
bantur videntes ipsum ambulantem, quia vidit: & To-
μαζον οἱ θεωροῦντες αὐτὸν πορευόμενον, ὅτι ἐβλεψε· καὶ πο-
bias confitebatur coram eis quòd misertus fuisset eius Deus.
βὶτ ἐξωμολογεῖτο ἐνώπιον αὐτῶν ὅτι ἠλέησεν αὐτὸν ὁ θεός.
& vt appropinquauit Tobias ad Sarram nurum suam, benedixit
καὶ ὡς ἤγγισε τοβὶτ σάρρᾳ τῇ νύμφῃ αὐτοῦ, κατευλόγησεν
eam: dicens, Venias sana filia. benedictus
αὐτὴν, λέγων. ἔλθοις ὑγιαίνουσα θύγατερ· εὐλογητὸς ὁ
Deus qui duxit te ad nos, & pater tuus, & mater
θεὸς ὃς ἤγαγέ σε πρὸς ἡμᾶς, καὶ ὁ πατήρ σου καὶ ἡ μήτηρ
tua. & factum est gaudiũ omnib⁹ iis qui in Ninive, fratribus suis.
σου· καὶ ἐγένετο χαρὰ πᾶσι τοῖς ἐν νινευὶ ἀδελφοῖς αὐτοῦ.
Et venit Achiacharus & Nasbas consobrinus
καὶ παρεγένετο ἀχιάχαρος καὶ νασβᾶς ὁ ἐξάδελφος 19
eius. Et factæ sunt nuptiæ Tobiæ cum lætitia
αὐτοῦ. καὶ ἦλθε ὁ γάμος τοβία μετ' εὐφροσύνης 20
per dies septem.
ἡμέρας ἑπτά.

CAP. XII. ιβ'.

Et vocauit Tobias Tobiam filium suum: & dixit
Καὶ ἐκάλεσε τοβὶτ τοβίαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ εἶπεν 1
ei. Vide fili, vt des mercedem homini qui ve-
αὐτῷ, ὅρα τέκνον, δώσεις μισθὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ συνεγ-
nit tecum, & addere ei oportet. Et dixit ei
θόντι σοι. καὶ προσθεῖναι αὐτῷ δεῖ. καὶ εἶπεν αὐτῷ 2
Tobias, Pater non lædor dans ei dimidiũ eorũ quæ at-
τοβίας, πάτερ οὐ βλάπτομαι διδοὺς αὐτῷ τὸ ἥμισυ ὧν ἐνή-
tuli: quoniã me adduxit tibi sanum, & vxorem meam cura-
νοχα. ὅτι με ἀγήοχέ σοι ὑγιῆ, καὶ τὴν γυναῖκά μου ἐθεράπ- 3
uit, & argentum meum attulit, & te similiter cura-
πευσε, καὶ τὸ ἀργύριόν μου ἤνεγκε, καὶ σὲ ὁμοίως ἐθεράπευ-
uit: & dixit senex, Iustè fit ei. Et voca-
σε· καὶ εἶπεν ὁ πρεσβύτης, δικαιοῦται αὐτῷ. καὶ ἐκάλε- 6
uit angelum, & dixit ei, Accipe dimidium omnium quæ
σε τὸν ἄγγελον, καὶ εἶπεν αὐτῷ, λάβε τὸ ἥμισυ πάντων ὧν
attulistis, & abduc saluus. Tunc vocans ambos
ἐνήνοχατε. καὶ ὑπαγε ὑγιαίνων. τότε καλέσας τοὺς δύο 7
occultè, dixit eis, Benedicite Deum & ipsi con-
κρυπτῶς, εἶπεν αὐτοῖς, εὐλογεῖτε τὸν θεὸν καὶ αὐτῷ ἐξο-
fiteminj, & magnificentiam date ei: & confite-
μολογεῖσθε, καὶ μεγαλοσύνην δίδοτε αὐτῷ· καὶ ἐξομολο-
mini coram omnibus viuentibus pro iis quæ fecit cum
γεῖσθε ἐνώπιον πάντων τῶν ζώντων περὶ ὧν ἐποίησε μετ'
vobis. bonum benedicere Deum, & exaltare nomen
ὑμῶν. ἀγαθὸν τὸ εὐλογεῖν τὸν θεὸν καὶ ὑψοῦν τὸ ὄνομα

eius, sermones Dei honorificè ostendentes: & ne
αὐτοῦ, τοῖς λόγοις τοῦ θεοῦ ἐντίμως ἐπιδεικνύοντες· καὶ μὴ
cunctemini confiteri ei. Mysterium enim regis
8 ὀκνεῖτε ἐξομολογεῖσθαι αὐτῷ. μυστήριον γὰρ βασιλέως
bonum abscondere; at opera Dei reuelare honorificum:
καλὸν κρύψαι, τὰ δὲ ἔργα τοῦ θεοῦ ἀνακαλύπτειν ἐνδόξως· 9
bonum facite, & malum non inueniet vos Bonum
ἀγαθὸν ποιεῖτε καὶ κακὸν οὐ μὴ εὑρήσει ὑμᾶς. ἀγαθὸν
oratio cum ieiunio & eleemosyna, & iustitia.
προσευχὴ μετὰ νηστείας καὶ ἐλεημοσύνης, καὶ δικαιοσύνης·
bonum parum cum iustitia, quàm multum cum iniusti-
ἀγαθὸν τὸ ὀλίγον μετὰ δικαιοσύνης, ἢ τὸ πολὺ μετ' ἀδι-
tia: bonum facere eleemosynam, quàm thesaurizare aurum:
κίας· καλὸν ποιῆσαι ἐλεημοσύνην, ἢ θησαυρίζειν χρυσίον·
eleemosyna enim à morte liberat, & ipsa emundat
ἐλεημοσύνη γὰρ ἐκ θανάτου ῥύεται· καὶ αὕτη ἀποκαθαίρει
omne peccatum. facientes eleemosynas & iusti-
πᾶσαν ἁμαρτίαν· οἱ ποιοῦντες ἐλεημοσύνας καὶ δικαιο-
cias replebuntur vita. At peccantes ho-
10 σύνας πλησθήσονται ζωῆς. οἱ δὲ ἁμαρτάνοντες πο-
stes sunt suæ vitæ. Non abscondam à vobis omne
11 λέμιοί εἰσι τῆς ἑαυτῶν ζωῆς. οὐμὴ κρύψω ἀφ' ὑμῶν πᾶν
verbum: dixi autem mysterium regis abscondere bonum, at
ῥῆμα· εἴρηκα δὲ μυστήριον βασιλέως κρύψαι καλὸν, τὰ δὲ
opera Dei reuelare honorificum. Et nunc quando ora-
12 ἔργα τοῦ θεοῦ ἀνακαλύπτειν ἔνδοξον. καὶ νῦν ὅτε προ-
sti tu & nurus tua Sarra, ego induxi me-
σηύχω σὺ καὶ ἡ νύμφη σου σάρρα, ἐγὼ προσήγαγον τὸ μνη-
moriam orationis vestræ coram Sancto. & quando
μόσυνον τῆς προσευχῆς ὑμῶν ἐνώπιον τοῦ ἁγίου· καὶ ὅτε
sepeliebas mortuos, similiter aderam tibi. & quãdo non
ἔθαπτες τοὺς νεκρὸς, ὡσαύτως συμπαρήμην σοι. καὶ ὅτε οὐκ
cunctatus fuisti surgere & relinquere prandium tuum, vt ab-
ὤκνησας ἀναστῆναι καὶ καταλιπεῖν τὸ ἄριστόν σου ὅπως ἀπέ-
iens cooperires mortuum, non latuisti me benefaciens,
θων περιεστείλης τὸν νεκρὸν, οὐκ ἔλαθές με ἀγαθοποιῶν·
sed tecum eram. Et nunc misit me Deus ad sanã-
14 ἀλλὰ σὺν σοὶ ἤμην. καὶ νῦν ἀπέστειλέ με ὁ θεὸς ἰάσα-
dum te, & nurum tuam Sarram. Ego sum Raphael vnus
15 θαί σε καὶ τὴν νύμφην σου σάρραν. ἐγώ εἰμι ῥαφαὴλ εἷς
de septem angelis sanctis, qui offerunt
ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἁγίων οἱ προσαναφέρουσι τὰς
orationes sanctorum, & ambulant ante
προσευχὰς τῶν ἁγίων, καὶ εἰσπορεύονται ἐνώπιον τῆς
maiestatem Sancti. Et turbati sunt duo, & ceciderunt in
16 δόξης τοῦ ἁγίου. καὶ ἐταράχθησαν οἱ δύο, καὶ ἔπεσαν ὅτι
faciem, quia timuerunt. Et dixit eis, Ne timea-
17 πρόσωπον ὅτι ἐφοβήθησαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, μὴ φοβεῖ-
tis, quia pax vobis erit: at Deum benedicite, quia non
σθε, ὅτι εἰρήνη ὑμῖν ἔσται· τὸν δὲ θεὸν εὐλογεῖτε, ὅτι οὐ τῇ
mea gratia, sed voluntate Dei nostri veni. vnde
ἐμαυτοῦ χάριτι, ἀλλὰ τῇ θελήσει τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἦλθον· ὅθεν
benedicite eum in secula. Omnibus diebus
19 εὐλογεῖτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας· πάσας τὰς ἡμέρας
apparebam vobis, & non manducaui, neque bibi, sed visionem
ὠπτανόμην ὑμῖν· καὶ οὐκ ἔφαγον, οὐδὲ ἔπιον· ἀλλὰ ὅρασιν
vos videtis: & nunc confitemini Deo; quoniã a-
20 ὑμεῖς θεωρεῖτε· καὶ νῦν ἐξομολογεῖσθε τῷ θεῷ, ὅτι ἀνα-
scendo ad eum qui misit me: & scribite omnia quæ
βαίνω πρὸς τὸν ἀποστείλαντά με· καὶ γράψατε πάντα τὰ
consummata sunt in libro. Et surrexerunt, & nõ amplius viderũt
21 συντελεσθέντα εἰς βιβλίον. καὶ ἀνέστησαν, καὶ οὐκέτι εἶδον
eum: & confitebantur opera magna & mirabi-
αὐτόν. καὶ ἐξωμολογοῦντο τὰ ἔργα τὰ μεγάλα καὶ θαυμα-
lia Dei.
σὰ τοῦ θεοῦ.

CAP. XIII. ιγ'.

Et vt apparuit eis angelus Domini, & Tobias scripsit
1 Καὶ ὡς ὤφθη αὐτοῖς ὁ ἄγγελος κυρίου, καὶ τοβὶτ ἔγραψε
orationem in exultationem, & dixit: Benedictus
2 προσευχὴν εἰς ἀγαλλίασιν, καὶ εἶπεν· εὐλογητὸς ὁ
Deus viuens in secula, & regnum eius, quia ipse
θεὸς ὁ ζῶν εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸς
flagellat & miseretur; deducit ad inferos & reducit, & non est
μαστιγοῖ καὶ ἐλεεῖ, καταγει εἰς ἅδην καὶ ἀνάγει· καὶ οὐκ ἔστι
qui effugiat manum eius. Confitemini ei
3 ὃς ἐκφεύξεται τὴν χεῖρα αὐτοῦ. ἐξομολογεῖσθε αὐτῷ
filij Israel in conspectu gentium, quoniam ipse dispersit
οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ ἐνώπιον τῶν ἐθνῶν, ὅτι αὐτὸς διέσπειρεν
ἡμᾶς

nos inter eos: ibi ostendite magnificentiam
ἡμᾶς ἐν αὐτοῖς· ἐκεῖ ἐπιδείξατε τὴν μεγαλωσύνην
eius, & exaltate eum in conspectu omnis viuentis, quoniam
αὐτοῦ καὶ ὑψοῦτε αὐτὸν ἐνώπιον παντὸς ζῶντος, καθότι
ipse Dominus noster, & Deus ipse pater noster in omnia
αὐτὸς κύριος ἡμῶν· καὶ ὁ θεὸς αὐτὸς πατὴρ ἡμῶν εἰς πάντας
secula. Et flagellabit nos in iniquitatibus
τοὺς αἰῶνας. καὶ μαστιγώσει ἡμᾶς ἐν ταῖς ἀδικίαις 4
nostris, & iterum miserebitur: & congregabit nos ex omnibus
ἡμῶν, καὶ πάλιν ἐλεήσει· καὶ συνάξει ἡμᾶς ἐκ πάντων τῶν
gentibus, vbi dispersit nos inter eas, si conuersi fueritis ad
ἐθνῶν, οὗ διέσπειρεν ἡμᾶς ἐν αὐτοῖς· ἐὰν ἐπιστρέψητε πρὸς
eum in toto corde vestro, & in tota anima vestra, vt faciatis
αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ὑμῶν, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ ὑμῶν, ποιῆσαι
ante eum veritatem, tunc conuertetur ad vos; &
ἐνώπιον αὐτοῦ ἀλήθειαν, τότε ἐπιστρέψει πρὸς ὑμᾶς· καὶ
non abscondet faciem suam à vobis. Et videbitis
οὐ μὴ κρύψῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀφ' ὑμῶν. καὶ θεάσεσθε 5
quæ faciet vobiscum: & confitemini ei in toto
ἃ ποιήσει μθ' ὑμῶν. καὶ ἐξομολογήσασθε αὐτῷ ἐν ὅλῳ
ore vestro, & benedicite Dominum potestatis,
τῷ στόματι ὑμῶν· καὶ εὐλογεῖτε τὸν κύριον τῆς δυνάμεως·
& exaltate regem seculorum. Ego in terra
καὶ ὑψώσατε τὸν βασιλέα τῶν αἰώνων. ἐγὼ ἐν τῇ γῇ τῶν 6
captiuitatis meæ confiteor illi, & ostendo
αἰχμαλωσίας μου ἐξομολογοῦμαι αὐτῷ, καὶ δεικνύω τὴν
fortitudinẽ & magnificentiam eius genti peccatrici.
ἰσχὺν καὶ τὴν μεγαλωσύνην αὐτοῦ ἔθνει ἁμαρτωλῷ·
Quis cognoscit si volet vos, & faciet misericordiam
τίς γινώσκει εἰ θελήσει ὑμᾶς, καὶ ποιήσει ἐλεημοσύνην 7
vobis? Deum meum exalto, & anima mea regem
ὑμῖν; τὸν θεόν μου ὑψῶ, καὶ ἡ ψυχή μου τὸν βασιλέα τοῦ 8
cæli, & exaltabit magnificentiam eius.
οὐρανοῦ, καὶ ἀγαλλιάσεται τὴν μεγαλωσύνην αὐτοῦ.
Dicant omnes & confiteantur ei in iu-
λεγέτωσαν πάντες καὶ ἐξομολογείσθωσαν αὐτῷ ἐν δι- 9
stitia. Hierusalem ciuitas sancta flagellabit te
καιοσύνῃ. ἱερουσαλὴμ πόλις ἁγία μαστιγώσει σε 10
in operibus filiorum tuorum, & rursum miserebitur filios
ἐπὶ τοῖς ἔργοις τῶν υἱῶν σου, καὶ πάλιν ἐλεήσει τοὺς υἱοὺς τῶν
iustorum. Confitere Domino, quoniam bonus, & bene-
δικαίων. ἐξομολογοῦ τῷ κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός, καὶ εὐλό- 11
dic regem seculorum, vt iterum tabernaculũ eius ædi-
γει τὸν βασιλέα τῶν αἰώνων, ἵνα πάλιν ἡ σκηνὴ αὐτοῦ οἰκο-
ficetur in te cum gaudio. Et lætificet in te
δομηθῇ ἐν σοὶ μετὰ χαρᾶς. καὶ εὐφραίνῃ ἐν σοὶ τοὺς 12
captiuos tuos, & diligat in te miseros
αἰχμαλώτους σου, καὶ ἀγαπήσαι ἐν σοὶ τοὺς ταλαιπώρους
in omnes generationes seculi. Gentes multæ à lon-
εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος· ἔθνη πολλὰ μακρό- 13
gè venient ad nomen Domini Dei, munera in manibus haben-
θεν ἥξει πρὸς τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ, δῶρα ἐν χερσὶν ἔχον-
tes, munera regi cæli: generationes generationũ laudabun-
τες, δῶρα τῷ βασιλεῖ τοῦ οὐρανοῦ· γενεαὶ γενεῶν αἰνέσουσίν
te. & dabunt exultationem. Maledicti omnes
σε, καὶ δώσουσιν ἀγαλλίασιν. ἐπικατάρατοι πάντες 14
qui oderunt te: benedicti erunt omnes qui diligunt
οἱ μισοῦντές σε· εὐλογημένοι ἔσονται πάντες οἱ ἀγαπῶντές
te in seculum. Lætare & exulta in filiis
σε εἰς τὸν αἰῶνα. χάρηθι καὶ ἀγαλλίασαι ἐπὶ τοῖς υἱοῖς 15
iustorum: quoniam congregabuntur & benedicent Dominum
τῶν δικαίων, ὅτι συναχθήσονται καὶ εὐλογήσουσι τὸν κύριον
iustorum. O beati qui diligunt te, gaude-
τῶν δικαίων. ὦ μακάριοι οἱ ἀγαπῶντές σε, χαρή- 16
bunt super pace tua: beati qui tristati fuerunt in
σονται ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ σου· μακάριοι ὅσοι ἐλυπήθησαν ἐπὶ
omnibus flagellis tuis, quoniã in te gaudebunt videntes
πάσαις ταῖς μάστιξί σου, ὅτι ἐπὶ σοὶ χαρήσονται θεασάμενοι
omnem gloriam tuam, & lætabuntur in æternum.
πᾶσαν τὴν δόξαν σου, καὶ εὐφρανθήσονται εἰς τὸν αἰῶνα.
Anima mea benedicat Deum regem magnum.
ἡ ψυχή μου εὐλογείτω τὸν θεὸν τὸν βασιλέα τὸν μέγαν. 17
Quia ædificabitur Hierusalem saphiro & sma-
ὅτι οἰκοδομηθήσεται ἱερουσαλὴμ σαπφείρῳ καὶ σμα- 19
ragdo, & lapide pretioso; muri tui & turres, &
ράγδῳ καὶ λίθῳ ἐντίμῳ, τὰ τείχη σου καὶ οἱ πύργοι, καὶ οἱ
propugnacula in auro mundo. Et plateæ Hie-
πρόμαχῶνες ἐν χρυσίῳ καθαρῷ. καὶ αἱ πλατεῖαι ἱε- 20
rusalem beryllo, & carbunculo, & lapide è suphir ster-
ρουσαλὴμ βηρύλλῳ, καὶ ἀνθρακι, καὶ λίθῳ ἐκ σουφεὶρ ἐκπρο-

nentur: & dicent omnes vici eius alleluia.
λογηθήσονται· καὶ ἐρροῦσι πᾶσαι αἱ ῥύμαι αὐτῆς ἀλληλουϊά.
& laudabunt, dicentes, Benedictus Deus qui exaltauit om-
21 καὶ αἰνέσουσι, λέγοντες, εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὃς ὕψωσε πάν-
nia secula.
τας τοὺς αἰῶνας.

CAP. XIV. ιδ'.

Et cessauit confiteri Tobias.
1 Καὶ ἐπαύσατο ἐξομολογούμενος τωβίτ.
Et erat annorum quinquagintaocto, quando perdidit visum,
4 καὶ ἦν ἐτῶν πεντηκοντα ὀκτὼ, ὅτε ἀπώλεσε τὰς ὄψεις,
& post annos octo respexit: & faciebat eleemosynas.
καὶ μετὰ ἔτη ὀκτὼ ἀνέβλεψε. καὶ ἐποίει ἐλεημοσύνας.
Et apposuit timere Dominum Deum, & confi-
5 καὶ προσέθετο φοβεῖσθαι κύριον τὸν θεὸν, καὶ ἐξομολο-
teri ei. Maximè autem senuit, & vocauit
6 γεῖσθαι αὐτῷ. μεγάλως δὲ ἐγήρασε· καὶ ἐκάλεσε τὸν
filium suum, & sex filios filij sui: & dixit ei, Fili
υἱὸν αὐτοῦ καὶ τοὺς ἓξ υἱοὺς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ· καὶ εἶπεν αὐτῷ, τέκνον
accipe filios tuos: ecce senui, & ad discedendum
λάβε τοὺς υἱούς σου· ἰδοὺ γεγήρακα, καὶ πρὸς τὸ ἀποζῆσαι
à vita sum: Vade in Mediam fili, quia cre-
ἀπὸ τοῦ ζῆν εἰμί· ἄπελθε εἰς τὴν μηδίαν τέκνον, ὅτι πι-
didi quæcunque locutus est Ionas propheta de Niniue, quòd
στεύω ὅσα ἐλάλησεν ἰωνᾶς ὁ προφήτης περὶ νινευΐ, ὅτι
subuertetur: in autem Media magis erit pax vsq; ad
καταστραφήσεται· ἐν δὲ τῇ μηδίᾳ μᾶλλον ἔσται εἰρήνη ἕως
tempus: & quòd fratres nostri in terra dispergentur
καιροῦ· καὶ ὅτι οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐν τῇ γῇ σκορπισθήσονται
à bona terra: & Hierusalem erit deserta, & domus
ἀπὸ τῆς ἀγαθῆς γῆς· καὶ ἱερουσόλυμα ἔσται ἔρημος, καὶ ὁ οἶκος
Dei in ea comburetur, & deserta erit vsq; ad tempus.
τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῇ κατακαήσεται, καὶ ἔρημος ἔσται μέχρι χρόνου.
Et iterum miserebitur eorum Deus, & conuertet eos in
7 καὶ πάλιν ἐλεήσει αὐτοὺς ὁ θεὸς, καὶ ἐπιστρέψει αὐτοὺς εἰς
terram, & ædificabunt domum non qualis prior,
τὴν γῆν· καὶ οἰκοδομήσουσι τὸν οἶκον οὐχ οἷος ὁ πρότερος,
vsquequo compleantur tempora seculi. & post hæc reuer-
ἕως πληρωθῶσι καιροὶ τοῦ αἰῶνος· καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιστρέ-
tentur de captiuitatibus, & ædificabunt Hierusa-
ψουσιν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ οἰκοδομήσουσιν ἱερουσα-
lem honorificè. & domus Dei in ea ædificabitur, &
λὴμ ἐντίμως· καὶ ὁ οἶκος τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῇ οἰκοδομηθήσεται· καὶ
in omnes generationes seculi ædificatio gloriosa, sicut
εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος οἰκοδομὴ ἔνδοξος, καθὼς
locuti sunt de ea prophetæ. Et omnes gentes
8 ἐλάλησαν περὶ αὐτῆς οἱ προφῆται. καὶ πάντα τὰ ἔθνη
conuertentur verè ad timendum Dominum Deum, & con-
ἐπιστρέψουσιν ἀληθινῶς φοβεῖσθαι κύριον τὸν θεὸν, καὶ κα-
fodient idola sua, & benedicent omnes gentes
θρύξουσι τὰ εἴδωλα αὐτῶν· καὶ εὐλογήσουσι πάντα τὰ ἔθνη
Dominum, & populus eius confitebitur Deo, &
τὸν κύριον· καὶ ὁ λαὸς αὐτοῦ ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ· καὶ
exaltabit Dominus populum suum: & gaudebunt omnes qui
ὑψώσει κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ· καὶ χαρήσονται πάντες οἱ
diligunt Dominum Deum in veritate & iustitia
ἀγαπῶντες κύριον τὸν θεὸν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ δικαιοσύνῃ
facientes misericordiam fratribus nostris. Et nunc fili abi
9 ποιοῦντες ἔλεος τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν. καὶ νῦν τέκνον ἄπελθε
à Niniue: quoniam omnino erunt quæ locutus est propheta Io-
10 ἀπὸ νινευΐ, ὅτι πάντως ἔσται ἃ ἐλάλησεν ὁ προφήτης ἰω-
nas: tu autem serua legem & præcepta, & esto
νᾶς· σὺ δὲ τήρησον τὸν νόμον καὶ τὰ προστάγματα, καὶ γίνε-
amator eleemosynarũ, & iustus, vt tibi bene sit: & sepeli me be-
φιλελεήμων, καὶ δίκαιος, ἵνα σοι καλῶς ᾖ· καὶ θάψον με κα-
ne, & matrem tuam mecum: & non vltrà maneatis in
λῶς, καὶ τὴν μητέρα σου μετ' ἐμοῦ· καὶ μηκέτι αὐλισθῆτε εἰς
Niniue. Fili vide quid fecit Aman Achiacharo qui nutri-
νινευΐ· τέκνον ἴδε τί ἐποίησεν ἀμὰν ἀχιαχάρῳ τῷ θρέψαν-
uit eum, vt è luce duxit eum in tenebras, & quãta
τι αὐτὸν, ὡς ἐκ τοῦ φωτὸς ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σκότος, καὶ ὅσα
retribuit ei. & Achiacharus quidem saluatus est: illi verò
ἀνταπέδωκεν αὐτῷ· καὶ ἀχιάχαρος μὲν ἐσώθη, ἐκείνῳ δὲ
retributio data est, & ipse descendit in tenebras.
τὸ ἀνταπόδομα ἀπεδόθη, καὶ αὐτὸς κατέβη εἰς τὸ σκότος·
Manasses in eleemosyna erat, & saluatus est de laqueo mor-
μανασσῆς ἐν ἐλεημοσύνῃ ἦν, καὶ ἐσώθη ἐκ παγίδος θανά-
tis quem fixerunt ei. Aman autem incidit in laqueum, &
του ἣν ἔπηξαν αὐτῷ. ἀμὰν δὲ ἐνέπεσεν εἰς τὴν παγίδα, καὶ

ἀπώλε-

periit: & nunc fili vide quid eleemosyna facit, & quomodo
ἀπώλετο· καὶ νῦν παῖδιον ἴδε τί ἐλεημοσύνη ποιεῖ, καὶ πῶς
iustitia liberat. & hæc ipso dicente, defecit
δικαιοσύνη ῥύεται· καὶ ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος, ἐξέλιπεν ἡ
anima eius in lecto. erat autē annorũ centum quinquagin-
ψυχὴ αὐτοῦ ὀπὶ τοῦ κλίνου· ἦν δὲ ἐτῶν ἑκατὸν πεντήκον-
taocto. & sepeliuit eum honorificè. Et quando obiit
τοῦκτω· καὶ ἔθαψεν αὐτὸν ἐνδόξως. καὶ ὅτε ἀπέθανεν Μ
Anna mater eius sepeliuit eam cum patre suo.
ἄννα ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ἔθαψεν αὐτοῦ μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.
Abiit autem Tobias cum vxore sua. & filiis
ἀπῆλθε δὲ τωβίας μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τῶν υἱῶν 12
in Ecbatana ad Raguelem socerum suum: & se-
εἰς ἐκβάτανα πρὸς ῥαγουὴλ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ· καὶ ἐγήρα-
nuit honorificè. Et mortuos soceros suos sepeliuit
σεν ἐντίμως. καὶ θανόντας τοὺς πενθεροὺς αὐτοῦ ἔθαψεν 13
gloriosè, & hæreditate acquisiuit substantiam eorum, & Tobiæ
ἐνδόξως· καὶ ἐκληρονόμησε τοῦ οἴκου αὐτῶν, καὶ τωβὶτ τοῦ
patris sui: obiit autē & ipse annorum centum viginti septem
πατρὸς αὐτοῦ· ἀπέθανε δὲ καὶ αὐτὸς ἐτῶν ἑκατὸν εἰκοσιεπτὰ
in Ecbatanis Mediæ: & audiuit antequam moreretur ipse
ἐν ἐκβατάνοις τῆς μηδίας· καὶ ἤκουσε πρὶν ἢ ἀποθανεῖν αὐτὸν
destructionem Niniues, quam in captiuitatem cepit Nabuchodonosor,
τοῦ ἀπωλείαν νινευὶ, ἣν ἠχμαλώτευσε ναβουχοδονόσορ
& Assuerus: & gauisus est antequam moreretur super Niniue.
καὶ ἀσύηρος· καὶ ἐχάρη πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν ὀπὶ νινευί.

FINIS LIBRI TOBIÆ.

LIBER IVDITH.

ΙΟΥΔΕΙΘ.

CAP. I. κεφαλ. α.

ANNO duodecimo regni Nabu-
Τοῖς δωδεκάτου τοῦ βασιλείας ναβου- 1
chodonosor, qui regnauit in Niniue,
χοδονόσορ, ὃς ἐβασίλευσεν ἐν νινευὶ,
ciuitate magna, in diebus
τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ ἐν ταῖς ἡμέραις
Arphaxad, qui regnauit Medis
αρφαξὰδ, ὃς ἐβασίλευσεν μήδων
in Ecbatanis. Et ædificauit in Ecba-
ἐν ἐκβατάνοις. καὶ ᾠκοδόμησεν ἐπὶ ἐκβα- 2
tanis circumcirca muros ex lapidibus sectis in latitu-
τάνων κύκλῳ τείχη ἐκ λίθων λελαξευμένων εἰς πλά-
dinē cubitorum trium, in longitudinē cubitorũ sex: & fecit altitudinē
τος πηχῶν τριῶν, εἰς μῆκος πηχῶν ἕξ, καὶ ἐποίησε τὸ ὕψος
muri cubitorum septuaginta, & latitudinem ipsius cubitorũ
τοῦ τείχους πηχῶν ἑβδομήκοντα, καὶ τὸ πλάτος αὐτοῦ πηχῶν
quinquaginta: Et turres eius statuit super por-
πεντήκοντα· καὶ τοὺς πύργους αὐτοῦ ἔστησεν ὀπὶ τῶν πύ- 3
tis eius cubitorum centum: Et latitudinem eius funda-
λαις αὐτῆς πηχῶν ἑκατὸν, καὶ τὸ πλάτος αὐτῆς ἐθεμε- 4
uit ad cubitos sexaginta. Et fecit portas
λίωσεν εἰς πήχεις ἑξήκοντα. καὶ ἐποίησε τὰς πύλας 5
eius portas sublatas in altitudinē cubitorum septuagin-
αὐτῆς πύλας διεγειρομένας εἰς ὕψος πηχῶν ἑβδομήκον-
ta, & latitudo ipsarum cubiti quadraginta ad exitus
τα, καὶ τὸ πλάτος αὐτῶν πήχεις τεσσαρακόντα εἰς ἐξόδους
exercituum potentium eius, & ad acies peditum
δυνάμεων δυνατῶν αὐτοῦ, καὶ εἰς διατάξεις τῶν πεζῶν
eius. Et fecit bellum in diebus illis
αὐτοῦ. καὶ ἐποίησε πόλεμον ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ὁ 6
rex Nabuchodonosor contra regem Arphaxad in
βασιλεὺς ναβουχοδονόσορ πρὸς βασιλέα αρφαξὰδ ἐν τῷ
campo magno; hic est campus in terminis Ra-
πεδίῳ τῷ μεγάλῳ· τοῦτό ἐστι πεδίον ἐν τοῖς ὁρίοις ῥα-
gau: Et occurrerunt ad eum omnes habitantes
γαῦ· καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες
montana, & omnes habitantes Euphratem & Ti-
τὰ ὀρεινὰ, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὸν εὐφράτην καὶ τὸν τί-
grim, & Hydaspem, & campum Arioch regis
γριν, καὶ τὸν ὑδάσπην, καὶ πεδίον αριὼχ τοῦ βασιλέως
Elymæorum. & conuenerunt gentes multæ valde in prœlium
ἐλυμαίων· καὶ συνῆλθον ἔθνη πολλὰ σφόδρα εἰς παράταξιν

filiorum Gelod. Et misit Nabuchodonosor rex
υἱῶν γελόδ. καὶ ἀπέστειλε ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς 7
Assyriorum ad omnes habitantes Persiam, &
ἀσσυρίων ὀπὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν περσίδα, καὶ
ad omnes habitantes versus Occidentem, & ha-
ὀπὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας πρὸς δυσμαῖς, καὶ τοὺς κα-
bitantes Ciliciam, & Damascum, & Libanum, & Antiliba-
τοικοῦντας κιλικίαν καὶ δαμασκὸν, καὶ λίβανον, καὶ ἀντιλίβα-
num, & omnes habitantes contra faciem maritimæ
νον, καὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας κατὰ πρόσωπον τῆς παρα-
regionis, Et eos qui in gentibus Carmeli, & Galaad,
λίας· καὶ τοὺς ἐν τοῖς ἔθνεσι τοῦ καρμήλου, καὶ γαλαάδ, 8
& superiorem Galilæam, & magnum campum Esdrelom:
καὶ τὴν ἄνω γαλιλαίαν καὶ τὸ μέγα πεδίον ἐσδρηλώμ·
Et omnes qui in Samaria, & ciuitates eius, &
καὶ πάντας τοὺς ἐν σαμαρείᾳ, καὶ τὰς πόλεις αὐτῆς, καὶ 9
trans Iordanem vsq; ad Hierusalem & Betane, & Chellus,
πέραν τοῦ ἰορδάνου ἕως ἱερουσαλὴμ καὶ βετάνη, καὶ χελλοῦς,
& Cades, & flumen Ægypti, & Taphnem, & Ramesse, &
καὶ κάδης, καὶ τὸν ποταμὸν αἰγύπτου, καὶ ταφνας, καὶ ῥαμεσσῆ, &
omnem terram Gesem, quousque perueniatur ad terga Tanis & Mem-
πᾶσαν γῆν γεσὲμ, ἕως τοῦ ἐλθεῖν ὀπὶ νῶτα τάνεως καὶ μέμ-
phis, & omnes habitantes Ægyptum, quousque
φεως, καὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν αἰγύπτον, ἕως τοῦ
perueniatur ad terminos Æthiopiæ. Et vilipenderunt omnes
ἐλθεῖν ὀπὶ τὰ ὅρια αἰθιοπίας. καὶ ἐφαύλισαν πάντες 10
habitantes terram verbum Nabuchodonosor re-
οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν τὸ ῥῆμα ναβουχοδονόσορ τοῦ βασι-
gis Assyriorum: & non conuenerunt illi in bellum, quoniã nõ
λέως ἀσσυρίων, καὶ οὐ συνῆλθον αὐτῷ εἰς τὸν πόλεμον· ὅτι οὐκ
timuerunt eum, sed erat coram ipsis, tanquã vir vnus: &
ἐφοβήθησαν αὐτὸν, ἀλλ' ἦν ἐναντίον αὐτῶν, ὡς ἀνὴρ εἷς. καὶ
remiserunt nuncios eius vacuos in ignominia à fa-
ἀπέστειλαν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ κενοὺς ἐν ἀτιμίᾳ ὀπὸ προ-
cie ipsorum. Et indignatus est Nabuchodonosor contra omnem
σώπου αὐτῶν. καὶ ἐθυμώθη ναβουχοδονόσορ ὀπὶ πᾶσαν 11
terram hanc valde: & iurauit per thronum &
τὴν γῆν ταύτην σφόδρα· καὶ ὤμοσε κατὰ τοῦ θρόνου καὶ τῆς
regnum suum, nimirum vlturum se omnes terminos
βασιλείας αὐτοῦ, ἢ μὴν ἐκδικήσειν αὐτὸν πάντα τὰ ὅρια
Ciliciæ, & Damasci, & Syriæ, & interempturum gladio
τῆς κιλικίας, καὶ δαμασκοῦ, καὶ συρίας, καὶ ἀπολεῖν τῇ ῥομφαίᾳ
suo omnes habitantes in terra Moab, & filios
αὐτοῦ πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἐν γῇ μωάβ, καὶ τοὺς υἱοὺς
Ammon, & omnem Iudæam, & omnes qui in Ægypto,
ἀμμὼν, καὶ πᾶσαν τὴν ἰουδαίαν, καὶ πάντας τοὺς ἐν αἰγύπτῳ,
donec perueniatur ad terminos duplicis maris. Et aciem instru-
ἕως τοῦ ἐλθεῖν ὀπὶ ὅρια τῆς δύο θαλασσῶν· καὶ παρετάξα-
xit in potentia sua contra Arphaxad regem, in anno
το ὀπὶ δυνάμει αὐτοῦ πρὸς αρφαξὰδ βασιλέα ἐν τῷ ἔτει
septimo decimo: & confortatus est in bello suo,
τῷ ἑπτακαιδεκάτῳ· καὶ ἐκραταιώθη ἐν τῷ πολέμῳ αὐτοῦ,
& omnes currus suiʒ & dominatus est ciuitatibus
καὶ πάντα τὰ ἅρματα αὐτοῦ· καὶ ἐκυρίευσε τῶν πόλεων
eius. & peruenit vsque ad Ecbatana, & obtinuit tur-
αὐτοῦ· καὶ ἀφίκετο ἕως ἐκβατάνων, καὶ ἐκράτησε τοῦ πύρ-
res, & destruxit plateas eius: & ornatum
γων, καὶ προσενόμευσε τὰς πλατείας αὐτῆς· καὶ τὸν κόσμον
eius dedit in opprobrium eius. & cepit Arphaxad in
αὐτῆς ἔδωκεν εἰς ὄνειδος αὐτῆς· καὶ ἔλαβε τὸν αρφαξὰδ ἐν
montibus Ragau, & iaculatus est eum in iaculis
τοῖς ὄρεσι ῥαγαῦ, καὶ κατηκόντισεν αὐτὸν ἐν ταῖς ζιβύναις
suis. & disperdidit eum vsque ad diem illam: &
αὐτοῦ· καὶ ἐξωλόθρευσεν αὐτὸν ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καὶ
reuersus est post eum in Niniuen ipse, & omnis commixtus
ἀνέστρεψε μετ' αὐτὸν εἰς νινευὶ αὐτὸς, καὶ πᾶς ὁ σύμμικτος
eius, multitudo virorum bellatorum magna valde. & erat ibi
αὐτοῦ, πλῆθος ἀνδρῶν πολεμιστῶν πολὺ σφόδρα· καὶ ἦν ἐκεῖ
torpens & conuiuia faciens ipse, & exercitus eius per dies
ῥαθυμῶν καὶ δυωχούμενος αὐτὸς καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐφ' ἡμέρας
centum viginti.
ἑκατὸν εἴκοσι.

CAP. II. β.

Et in anno octauo & decimo, secunda & vicesima
Καὶ ἐν ἔτει τῷ ὀγδόῳ καὶ δεκάτῳ δευτέρᾳ καὶ εἰκάδι τοῦ 1
primi mensis, factum est verbum in domo Nabuchodonosor re-
πρώτου μηνὸς ἐγένετο λόγος ἐν οἴκῳ ναβουχοδονόσορ βασι-
gis Assyriorum, vt vlciscereturʒ omnem terram, sicut locutus est.
λέως ἀσσυρίων ἐκδικῆσαι πᾶσαν τὴν γῆν, καθὼς ἐλάλησε.

Et conuocauit omnes seruos suos, & omnes
καὶ συνεκάλεσε πάντας τοὺς θεράποντας αὐτοῦ καὶ πάντας 2
magnates suos, & posuit cum eis myste-
τοὺς μεγιστᾶνας αὐτοῦ. καὶ ἔθετο μετ' αὐτῶν τὸ μυστή- 3
rium consilij sui: & conuocauit omnem malitiam
ριον τῆς βουλῆς αὐτοῦ· καὶ συνεκάλεσε πᾶσαν τὴν κακίαν
terræ ab ore suo. & ipsi decreuerunt exterminare
τῆς γῆς ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. καὶ αὐτοὶ ἔκριναν ὀλοθρεῦσαι
omnem carnem qui non secuti sunt verbum oris
πᾶσαν σάρκα οἳ οὐκ ἠκολούθησαν τῷ λόγῳ τοῦ στόματος
eius. Et factum est vt consummauit consilium suum, voca-
αὐτοῦ. καὶ ἐγένετο ὡς συνετέλεσε τὴν βουλὴν αὐτοῦ, ἐκά- 4
uit Nabuchodonosor rex Assyriorum Holofernem prin-
λεσε ναβουχοδονόσορ βασιλεὺς ἀσσυρίων τὸν ὀλοφέρνην ἀρ-
cipem militiæ suæ, secundum existentem post ipsum.
χιστράτηγον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δευτέρων ὄντα μετ' αὐτόν·
& dixit ad eum; Hæc dicit rex magnus dominus
καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, τάδε λέγει ὁ βασιλεὺς ὁ μέγας ὁ κύριος
vniuersæ terræ: Ecce tu egredieris à facie mea, &
πάσης γῆς. ἰδοὺ σὺ ἐξελεύσῃ ἐκ προσώπου μου, καὶ 5
sumes tecum viros confidentes in fortitudine sua, peditum in
λήψῃ μετὰ σοῦ ἄνδρας πεποιθότας ἐν ἰσχυῖ αὐτῶν, πεζῶν εἰς
milliaria centum viginti, & multitudinē equorum cum ascensoribus,
χιλιάδας ἑκατὸν εἴκοσι, καὶ πλῆθος ἵππων σὺν ἀναβάταις,
milliaria duodecim; & exibis in occursum vniuersæ terræ
χιλιάδας δώδεκα, καὶ ἐξελεύσῃ εἰς συναντησιν πάσῃ τῇ γῇ
ad Occidentē, quoniā inobedientes fuerūt in verbo meo, & nuncia-
εἰς δυσμάς, ὅτι ἠπείθησαν ἐν τῷ ῥήματί μου, καὶ ἀπαγγε-
bis eis vt præparent mihi terrā & aquam, quia exibo in
λεῖς αὐτοῖς ἑτοιμάζειν μοι γῆν καὶ ὕδωρ, ὅτι ἐξελεύσομαι ἐν
furore meo in eos, & cooperiam omnem faciem terræ
θυμῷ μου ἐπ' αὐτοὺς, καὶ καλύψω πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς
in pedibus exercitus mei, & dabo eos in rapi-
ἐν τοῖς ποσὶ τῆς δυνάμεώς μου, καὶ δώσω αὐτοὺς εἰς διαρπα-
nam illis. & vulnerati eorum replebunt val-
γὴν αὐτοῖς· καὶ οἱ τραυματίαι αὐτῶν πλεονάσουσι τὰς φά-
les eorum & torrentes. & flumen inundans
αγγας αὐτῶν καὶ τοῖς χειμάρροις. καὶ ποταμὸς ὑπερκλύζων
mortuis eorum implebitur: & ducam captiuita-
τοῖς νεκροῖς αὐτῶν πλησθήσεται· καὶ ἄξω τὴν αἰχμαλω-
tem eorum in summitates vniuersæ terræ. tu autem exiens
σίαν αὐτῶν ἐπὶ τὰ ἄκρα πάσης τῆς γῆς· σὺ δὲ ἐξελθὼν
præoccupabis mihi omnem terminum eorum, & dedent tibi
προκαταλήψῃ μοι πᾶν ὅριον αὐτῶν, καὶ ἐκδώσουσί σοι
seipsos: & seruabis mihi eos in diem redargutionis
ἑαυτοὺς· καὶ διατηρήσεις ἐμοὶ αὐτοὺς εἰς ἡμέραν ἐλεγμοῦ
eorum. Aduersum autem inobedientes non parcet ocu-
αὐτῶν· ἐπὶ δὲ τοὺς ἀπειθοῦντας οὐ φείσεται ὁ ὀφθαλ- 6
lus tuus. dare eos in cædem & rapinam in omni
μός σου, τοῦ δοῦναι αὐτοὺς εἰς φόνον καὶ ἁρπαγὴν ἐν πάσῃ τῇ
terra tua, quia viuens ego & potestas regni mei, quæcūq;
γῇ σου, ὅτι ζῶν ἐγὼ καὶ τὸ κράτος τῆς βασιλείας μου, ὅσα
locutus sum, & faciam hæc in manu mea. tu autē nō transgredieris
ἐλάλησα, καὶ ποιήσω ταῦτα ἐν χειρί μου· σὺ δὲ οὐ παραβήσῃ
vnū quidpiam verborum Domini tui, sed consummans consummabis
ἓν τι τῶν ῥημάτων τοῦ κυρίου σου· ἀλλ' ἐπιτελῶν ἐπιτελέσεις
sicut imperaui tibi. & non tardabis facere ipsa.
καθότι προσετάγη σοι· καὶ οὐ μακρυνεῖς τοῦ ποιῆσαι αὐτά·
Et exijt Holofernes à facie domini sui,
καὶ ἐξῆλθεν ὁ ὀλοφέρνης ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου αὐτοῦ, 7
& vocauit omnes magnates, & duces, & præ-
καὶ ἐκάλεσε πάντας τοὺς δυνάστας καὶ τοὺς στρατηγοὺς καὶ ἐπι-
fectos virtutis Assyriorum, & numerauit electos vi-
σκόπους τῆς δυνάμεως ἀσσούρ, καὶ ἠρίθμησεν ἐπιλέκτους αν-
ros in prœlium, sicut præcepit ei dominus
δρας εἰς παράταξιν καθότι προσέταξεν αὐτῷ ὁ κύριος
suus, ad centum viginti millia, & equites sagittarios duodecim
αὐτοῦ εἰς μυριάδας δεκαδύο, καὶ ἱππεῖς τοξότας μυρίους
mille. Et ordinauit eos quemadmodum prœlij multitu-
δισχιλίους. καὶ διέταξεν αὐτοὺς ὃν τρόπον πολέμου πλῆ- 8
do ordinatur. & assumpsit camelos & asinos ad sarci-
θος σωτάσει· καὶ ἔλαβε καμήλους καὶ ὄνους εἰς τὴν ἀπαρ-
nas eorum multitudinē multam valde, & oues & boues, &
τίαν αὐτῶν πλῆθος πολὺ σφόδρα, καὶ προβατα καὶ βόας καὶ
capras ad præparationem eorum, quorum non erat numerus.
αἶγας εἰς παρασκευὴν αὐτῶν, ὧν οὐκ ἦν ἀριθμός.
Et frumentaceum victum omni viro ad multitudinem.
καὶ ἐπισιτισμὸν παντὶ ἀνδρὶ εἰς πλῆθος. 9
Et aurum & argentum de domo regis multum nimis.
καὶ χρυσίον καὶ ἀργύριον ἐξ οἴκου βασιλέως πολὺ σφόδρα. 10

Et egressus est ipse & omnis exercitus eius in viam
καὶ ἐξῆλθεν αὐτὸς καὶ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτοῦ εἰς πορείαν 11
vt præcederent regem Nabuchodonosor, & cooperirent omnē
τοῦ προηγεῖν βασιλέως ναβουχοδονόσορ, καὶ καλύψαι πᾶν
faciem terræ ad occidens in curribus & equitibus,
τὸ πρόσωπον τῆς γῆς πρὸς δυσμαῖς ἐν ἁρμασι & ἱππεῦσι
& peditibus electis eorum: & multi mixti sicut locusta
καὶ πεζοῖς ὑπιλέκτοις αὐτῶν· καὶ πολὺς ὁ ὑπόμικτος ὡς ἀκρὶς
venerunt cum eis, & sicut arena terræ: nō enim erat numerus præ
συνῆλθον αὐτοῖς, & ὡς ἄμμος τῆς γῆς· οὐ γὰρ ἦν ἀριθμὸς ὑπὸ
multitudine eorum. Et exierunt de Niniue viam trium die-
πλήθους αὐτῶν. καὶ ἐξῆλθον ἐκ νινευὶ ὁδὸν τριῶν ἡμε- 12
rum super faciem campi Bectileth, & castrameta-
ρῶν ὑπὲρ προσώπου τοῦ πεδίου βεκτιλέθ· καὶ ἐπεστρατοπέ-
tus est à Bectileth, prope montem qui ad sinistram
δευσεν ἀπὸ βεκτιλέθ, πλησίον τοῦ ὄρους τοῦ ἐπὶ ἀριστερὰ
superioris Ciliciæ: & cepit omnem potestatem eius,
τῆς ἄνω κιλικίας· καὶ ἔλαβε πᾶσαν τὴν δύναμιν αὐτοῦ, τοὺς
pedites & equites, & currus eius: & abiit
πεζοὺς καὶ τοὺς ἱππεῖς, καὶ τὰ ἅρματα αὐτοῦ· καὶ ἀπῆλθεν
inde in montana. Et incidit Phud & Lud,
ἐκεῖθεν εἰς τὰ ὀρεινά. καὶ διέκοψεν τὸ φοὺδ & τὸ λοὺδ, 13
& prædatus est filios omnes Rases, & filios Ismael eos qui cōtra
καὶ προενόμευσεν υἱοὺς πάντας ῥασὴς καὶ υἱοὺς ἰσμαὴλ τοὺς κατὰ
faciem deserti ad Austrum Chellon.
πρόσωπον τῆς ἐρήμου πρὸς νότον τῆς χελλών.
Et transiuit Euphratem, & transiit Mesopotamiam;
καὶ παρῆλθε τὸν εὐφράτην, καὶ διῆλθε τὴν μεσοποταμίαν· 14
& fregit omnes ciuitates excelsas, quæ in
καὶ κατέσκαψε πάσας τὰς πόλεις τὰς ὑψηλὰς τὰς ὑπὸ τὸν
torrente Arbonai quousque peruenietur ad mare: & oc-
χειμάρρου ἀρβωναὶ ἕως τοῦ ἐλθεῖν ὑπὸ θάλασσαν· καὶ κα-
cupauit terminos Ciliciæ, & incidit omnes
τελάβετο τὰ ὅρια τῆς κιλικίας· καὶ κατέκοψε πάντας τοὺς
resistentes ei, & venit vsque ad fines Iapheth, qui ad Au-
ἀντιστάντας αὐτῷ· καὶ ἦλθεν ἕως ὁρίων ἰάφεθ τὰ πρὸς νό-
strum, & faciem Arabiæ. Et circumdedit om-
τον καὶ πρόσωπον τῆς ἀραβίας. καὶ ἐκύκλωσε πάν- 15
nes filios Madiam, & succendit tabernacula eorum:
τας τοὺς υἱοὺς μαδιὰμ, καὶ ἐνέπρησε τὰ σκηνώματα αὐτῶν·
& prædatus est cubilia eorum. Et descendit in
καὶ προενόμευσε τὰς μάνδρας αὐτῶν· καὶ κατέβη εἰς 16
campum Damasci in diebus messis tritici, & succendit
πεδίον δαμασκοῦ ἐν ἡμέραις θερισμοῦ πυρῶν, καὶ ἐνέπρησε
omnes agros eorum, & greges & armenta
πάντας τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν, καὶ τὰ ποίμνια καὶ τὰ βουκόλια
dedit in deletionem, & ciuitates eorum spoliauit, &
ἔδωκεν εἰς ἀφανισμὸν, καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν ἐσκύλευσε, καὶ
campos eorum ventilauit, & percussit omnes iu-
τὰ πεδία αὐτῶν ἐξελίκμησε· καὶ ἐπάταξε πάντας τοὺς νεα-
uenes eorum in ore gladij. & cecidit timor &
νίσκους αὐτῶν ἐν στόματι ῥομφαίας· καὶ ἔπεσεν ὁ φόβος & ὁ
tremor eius super inhabitantes regionem maritimā,
τρόμος αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας τὴν παραλίαν, τοὺς
qui erant in Sidone & in Tyro, & habitantes Sur & Oci-
ὄντας ἐν σιδῶνι & ἐν τύρῳ, & τοὺς κατοικοῦντας σὺρ καὶ ὀκει-
na, & omnes habitantes Iemnaan, & habitantes
νὰ, καὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἰεμναὰν, & οἱ κατοικοῦντες
in Azoto & Ascalone, timuerunt eum valde.
ἐν ἀζώτῳ καὶ ἀσκάλωνι, ἐφοβήθησαν αὐτὸν σφόδρα.

CAP. III. γ'.

Et miserunt ad eum legatos verbis pacificis.
Καὶ ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν ἀγγέλους λόγοις εἰρηνικοῖς, 1
dicentes: Ecce nos famuli Nabuchodonosor re-
λέγοντες· ἰδοὺ ἡμεῖς οἱ παῖδες ναβουχοδονόσορ βα- 2
gis magni, astamus in conspectu tuo: Vtere
σιλέως μεγάλου, παρακείμεθα ἐνώπιόν σου. χρῆσαι 3
nobis quemadmodū placitum est faciei tuæ. Ecce
ἡμῖν καθὼς ἀρεσόν ἐστι πρὸ προσώπου σου. ἰδοὺ αἱ 4
suburbia nostra & omnis locus noster, & omnis campus tri-
ἐπαύλεις ἡμῶν καὶ πᾶς τόπος ἡμῶν· καὶ πᾶν πεδίον πυ-
tici, & greges, & armenta, & omnes man-
ρῶν· καὶ τὰ ποίμνια καὶ τὰ βουκόλια· καὶ πᾶσαι αἱ μάν-
dræ tabernaculorum nostrorum astant ante faciem
δραι τῶν σκηνωμάτων ἡμῶν παρακείνται πρὸ προσώπου
tuam; vtere quemadmodū placuerit tibi: Ecce & ciuitates
σου, χρῆσαι καθὼς αἱ ἀρέσκει σοι. ἰδοὺ καὶ αἱ πόλεις 5
nostræ, & habitantes in eis, serui tui sunt. Ve-
ἡμῶν καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτοῖς, δοῦλοί σου εἰσίν. ἐλ-
θὼν

niens obuia eis vt est bonum in oculis tuis.
θὼν ἀπάντησον αὐταῖς ὡς ἔστιν ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς σου.
& venerunt viri ad Holofernem, & annunciauerunt
καὶ παρεγένοντο οἱ ἄνδρες πρὸς ὁλοφέρνην, καὶ ἀπήγγειλαν
ei iuxta verba hæc. Et descendit in regionem
αὐτῷ κατὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ κατέβη ἐπὶ τὴν παρα- 6
maritimã ipse & exercitus: & custodiuit ciuitates excel-
λίαν αὐτὸς καὶ ἡ δύναμις καὶ ἐφρούρησε τὰς πόλεις τὰς ὑψη-
sas. Et acceperunt ex eis in auxilium viros electos.
λάς. καὶ ἔλαβον ἐξ αὐτῶν εἰς συμμαχίαν ἄνδρας ἐπιλέκτους. 7
Et susceperunt eum ipsi & omnis regio eorum,
καὶ ἐδέξαντο αὐτὸν αὐτοὶ καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος αὐτῶν, 8
eum coronis & choris, & tympanis. Et demolitus est
μετὰ στεφάνων καὶ χορῶν καὶ τυμπάνων. καὶ κατέσκαψε 10
omnes fines eorum, & lucos eorum excidit.
πάντα τὰ ὅρια αὐτῶν· καὶ τὰ ἄλση αὐτῶν ἐξέκοψε.
Et erat decretum ei exterminare omnes
καὶ ἦν δεδογμένον αὐτῷ ἐξολοθρεῦσαι πάντας τοὺς 11
deos terræ, vt ipsi soli Nabuchodonosor seruiri-
θεοὺς τῆς γῆς, ὅπως αὐτῷ μόνῳ τῷ ναβεχοδονόσορ λατρεύ-
rent omnes gentes, & omnes linguæ & tribus
ουσι πάντα τὰ ἔθνη, καὶ πᾶσαι αἱ γλῶσσαι καὶ αἱ φυλαὶ
eorum inuocarent ipsum Deum. Et venit contra fa-
αὐτῷ ἐπικαλέσωνται αὐτὸν θεόν. καὶ ἦλθε κατὰ πρό- 12
ciem Esdraelon prope Doteam, quæ est contra
σωπον ἐσδραήλων πλησίον τῆς δοθαΐας, ἥ ἐστιν ἀπέναντι τῆς
Serram magnam Iudææ: & castrametatus est
φρίονος τῆς μεγάλου τῆς ἰουδαίας· καὶ κατεστρατοπέδευσεν
inter Gaba & Scytharum ciuitatem: & fuit ibi mensem die-
ἀνὰ μέσον γαβᾶ καὶ σκυθῶν πόλεως· καὶ ἦν ἐκεῖ μῆνα ἡμέ-
rum vt congregaret omnem sarcinam exercitus
ρων εἰς τὸ συλλέξαι πᾶσαν τὴν ἀπαρτίαν τῆς δυνάμεως
sui.
αὐτῆς.

CAP. IV. δ'.

Et audierunt filij Israel qui habitabant in Iudæa,
Καὶ ἤκουσαν οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, 1
omnia quæ fecit Holofernes gentibus princeps exercitus
πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁλοφέρνης τοῖς ἔθνεσιν ὁ ἀρχιστράτηγος
Nabuchodonosor regis Assyriorum: & quemadmodum spo-
ναβεχοδονόσορ τοῦ βασιλέως ἀσσυρίων· καὶ ὃν τρόπον ἐσκύ-
liauit omnia templa eorum, & dedit ea in deletio-
λευσε πάντα τὰ ἱερὰ αὐτῶν· καὶ ἔδωκεν αὐτὰ εἰς ἀφανι-
nem. Et timuerunt valde à facie eius, &
σμόν. καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ & 2
pro Hierusalem & templo Domini Dei sui turbati sunt:
περὶ ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ ναοῦ κυρίου θεοῦ αὐτῶν ἐταράχθησαν·
quia recenter fuerant ascendentes de captiuitate,
ὅτι πρόσφατος ἦσαν ἀναβεβηκότες ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας,
& nuper omnis populus congregatus fuerat ex Iudæa; &
καὶ νεωστὶ πᾶς ὁ λαὸς συνελέλεκτο ἐκ τῆς ἰουδαίας· καὶ τὰ
vasa, & altare, & domus à prophanatione sanctifi-
σκεύη καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ ὁ οἶκος ἐκ βεβηλώσεως ἡγιασ-
cata erant. Et miserunt ad omnem terminum Samariæ, &
μένα ἦν. καὶ ἀπέστειλαν εἰς πᾶν ὅριον σαμαρείας, καὶ 3
vicos, & Bethoro, & Belmen, & Hiericho, & ad Choba,
κώμας, καὶ βεθωρών, καὶ βαλμών, καὶ ἱερειχώ, καὶ εἰς χωβά,
& Esora, & vallem Salem: & præoccupauerunt
καὶ ἐσωρά, καὶ τὴν αὐλῶνα σαλήμ, καὶ προκατελάβοντο
omnes vertices montium excelsorum. Et muris
πάσας τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων τῶν ὑψηλῶν. καὶ ἐτεί- 4
circũdederũt qui in eis vicos, & apposuerunt in frumentatio-
χισαν τὰς ἐν αὐταῖς κώμας, καὶ παρέθεντο εἰς σιτο-
nem in præparationem pugnæ: quoniam recenter erant campi
μὸν εἰς παρασκευὴν πολέμου. ὅτι προσφάτως ἦν τὰ πεδία
eorum demessi. Et scripsit Ioachim sacerdos
αὐτῶν τεθερισμένα. καὶ ἔγραψεν ἰωακεὶμ ὁ ἱερεὺς ὁ 5
magnus qui erat in diebus illis in Hierusalem, iis qui
μέγας ὃς ἦν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐν ἱερουσαλὴμ, τοῖς
habitabant Betulua, & Betemestham quæ est contra Es-
κατοικοῦσι βαιτυλοῦα, καὶ βετμεσθὰμ ἥ ἐστιν ἀπέναντι ἐσ-
draelon contra faciem campi qui prope Dothaim,
δραήλων κατὰ πρόσωπον τοῦ πεδίου τοῦ πλησίον δωθαείμ,
dicens, vt obtinerent ascensus montanorũ, quia per il-
λέγων, δεῖ καταλαβεῖν τὰς αἀναβάσεις τῆς ὀρεινῆς· ὅτι δι' αὐ-
los erat introitus ad Iudæam, & erat facilè prohi-
τῶν ἦν ἡ εἴσοδος εἰς τὴν ἰουδαίαν· καὶ ἦν δυσχερῶς δεκαω-
bere eos aduenientes, cùm angustus transitus esset,
λύσαι αὐτοὺς προσβαίνοντας, στενῆς τῆς δεκβάσεως ἴσης,

ad viros ad summum duos. Et fecerunt filij Is-
ἐπ' ἄνδρας τοὺς πάντα δύο. καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ ἰσ- 6
rael sicut constituit eis Ioachim sacerdos magnus,
ραὴλ καθὰ συνέταξεν αὐτοῖς ἰωακεὶμ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας,
& senatus vniuersi populi Israel, qui sedebant in Hie-
καὶ ἡ γερουσία παντὸς δήμου ἰσραὴλ, οἱ ἐκάθηντο ἐν ἱε-
rusalem. Et clamauerunt omnis vir Israel ad
ρουσαλήμ. καὶ ἀνεβόησαν πᾶς ἀνὴρ ἰσραὴλ πρὸς 7
Deum in instantia magna, & humiliauerunt ani-
τὸν θεὸν ἐν ἐκτενείᾳ μεγάλῃ· καὶ ἐταπείνωσαν τὰς ψυ-
mas suas in instantia magna ipsi & mulieres co-
χὰς αὐτῶν ἐν ἐκτενείᾳ μεγάλῃ αὐτοὶ καὶ αἱ γυναῖκες αὐ-
rum, & infantes eorum, & iumenta eorum, & omnis
τῶν· καὶ τὰ νήπια αὐτῶν, καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν, καὶ πᾶς
aduena, & mercenarius, & seruus eorum,
πάροικος καὶ μισθωτὸς καὶ ἀγόρανος αὐτῶν·
Imposuerunt cilicia super lumbos suos. & omnis vir,
ἐπέθεντο σάκκους ἐπὶ τὰς ὀσφύας αὐτῶν· καὶ πᾶς ἀνὴρ, 8
& mulier, & pueri, & habitantes Hierusalem
καὶ γυνὴ, καὶ τὰ παιδία, καὶ οἱ κατοικοῦντες ἱερουσαλὴμ
ceciderunt contra faciem templi, & cinere conspersérunt
ἔπεσαν κατὰ πρόσωπον τοῦ ναοῦ, καὶ ἐπεδώσαντο τὰς
capita sua, & extenderunt cilicia sua contra
κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἐξέτειναν τοὺς σάκκους αὐτῶν κατὰ
faciem Domini, & altare cilicio operuerunt:
πρόσωπον κυρίου· καὶ τὸ θυσιαστήριον σάκκῳ περιέβαλον.
Et clamauerunt ad Deum Israel vnanimiter assi-
καὶ ἐβόησαν πρὸς τὸν θεὸν ἰσραὴλ ὁμοθυμαδὸν ἐκτε- 9
duè, ne daret in prædam infantes eorum, &
νῶς, τοῦ μὴ δοῦναι εἰς διαρπαγὴν τὰ νήπια αὐτῶν, καὶ τὰς
vxores in diuisionem, & ciuitates hæreditatis
γυναῖκας εἰς πρόνομιν, καὶ τὰς πόλεις τῆς κληρονομίας
eorum in interitum, & sancta in pollutionem & oppro-
αὐτῶν εἰς ἀφανισμόν, καὶ τὰ ἅγια εἰς βεβήλωσιν καὶ ὄνει-
brium, derisionem gentibus: & exaudiuit Deus
δισμὸν, ἐπήκαρμα τοῖς ἔθνεσι· καὶ εἰσήκουσεν ὁ θεὸς τῆς
deprecationẽ eorum, & de tribulatione eorum liberauit eos: &
δεήσεως αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς θλίψεως αὐτῶν ἔσωσεν αὐτούς· καὶ
erat populus ieiunans diebus multis in vniuersa Iudæa &
ἦν ὁ λαὸς νηστεύων ἡμέρας πλείους ἐν πάσῃ τῇ ἰουδαίᾳ καὶ
Hierusalem ante faciem sanctorum Domini omnipoten-
ἱερουσαλὴμ κατὰ πρόσωπον τῶν ἁγίων κυρίου παντοκρά-
tis. Et Ioachim sacerdos magnus, & omnes qui a-
τορος. καὶ ἰωακεὶμ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, καὶ πάντες οἱ πα- 10
stabant coram Domino sacerdotes, & qui ministrabant Domino
ρεστηκότες ἐνώπιον κυρίου ἱερεῖς, καὶ οἱ λειτουργοῦντες κυρίῳ
ciliciis præcincti lumbos suos, offerebant
σάκκους περιεζωσμένοι τὰς ὀσφύας αὐτῶν, προσέφερον
holocaustum consueti sacrificij, & orationes, &
τὸν ὁλοκαύτωσιν τοῦ ἐνδελεχισμοῦ καὶ τὰς εὐχὰς, καὶ τὰ
voluntaria dona populi: & erat cinis super mitras
ἑκούσια δόματα τοῦ λαοῦ· καὶ ἦν σποδὸς ἐπὶ τὰς κιδάρεις
eorum. Et clamabant ad Dominum ex omni virtute,
αὐτῶν. καὶ ἐβόων πρὸς κύριον ἐκ πάσης δυνάμεως, 14
in bonum, vt visitaret omnem domum Israel.
εἰς ἀγαθὸν ἐπισκέψασθαι πάντα οἶκον ἱερουσαλήμ.

CAP. V. ε.

Et nunciatum est Holoferni principi militiæ As-
Καὶ ἀνηγγέλη ὁλοφέρνῃ ἀρχιστρατήγῳ δυνάμεως ἀσ- 1
syriorũ, quòd filij Israel præparati essent ad prælium; &
συρίων, ὅτι οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ παρεσκευάσαντο εἰς πόλεμον, καὶ
itinera montanorum coclusissent, & muniuissent omnem
τὰς ὁδοὺς τῆς ὀρεινῆς συνέκλεισαν, καὶ ἐτειχίσαντο πᾶσαν
verticem montis excelsi, & posuissent in campis scanda-
κορυφὴν ὄρους ὑψηλοῦ, καὶ ἔθηκαν ἐν τοῖς πεδίοις σκάνδα-
la: & iratus est furore nimis, & vocauit omnes
λα· καὶ ὠργίσθη θυμῷ σφόδρα· καὶ ἐκάλεσε πάντας τοὺς
principes Moab, & duces Ammon, & omnes
ἄρχοντας μωάβ, καὶ τοὺς στρατηγοὺς ἀμμὼν, καὶ πάντας
Satrapas regionis maritimæ: & dixit eis:
τοὺς σατράπας τῆς παραλίας· καὶ εἶπεν αὐτοῖς.
Nunciate iam mihi filij Chanaan quis populus iste qui se-
ἀπαγγείλατε δή μοι υἱοὶ χαναὰν τίς ὁ λαὸς οὗτος ὁ κα- 2
det in montanis, & quæ quas habitant ciuitates, & quæ
θήμενος ἐν τῇ ὀρεινῇ, καὶ τίνες αἱ κατοικοῦσι πόλεις, καὶ τί τὸ
multitudo exercitus eorum, & in quo robur eorum
πλῆθος τῆς δυνάμεως αὐτῶν, καὶ ἐν τίνι τὸ κράτος αὐτῶν
& fortitudo eorum, & quis insurrexit in eis rex aut
καὶ ἡ ἰσχὺς αὐτῶν, καὶ τίς ἀνέστηκεν ἐπ' αὐτῶν βασιλεὺς ἢ

dux exercitus eorum, & quare decreuerunt vt non
ἡγούμενος στρατιᾶς αὐτοῦ, καὶ διατί κατεγνώσαντο τοῦ μὴ
venirent in occursum meum præ omnibus habitantibus
ἐλθεῖν εἰς ἀπάντησίν μου παρὰ πάντας τοὺς κατοικοῦντας
in Occidenti. Et dixit ad eum Achior dux
ἐν δυσμαῖς. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ἀχιὼρ ὁ ἡγούμενος 3
omnium filiorum Ammon: Audiat iam dominus meus ver-
πάντων υἱῶν ἀμμών. ἀκουσάτω δὴ ὁ κύριός μου λό- 4
bum de ore serui tui; & annunciabo tibi veri-
γον ἐκ στόματος τοῦ δούλου σου· καὶ ἀναγγελῶ σοι τὴν ἀλή-
tatem de populo isto, qui habitat montana hæc,
θειαν περὶ τοῦ λαοῦ τούτου, ὃς κατοικεῖ τὴν ὀρεινὴν ταύτην,
prope te habitante; & non egredietur mendacium de o-
πλησίον σου οἰκοῦντος· καὶ οὐκ ἐξελεύσεται ψεῦδος ἐκ τοῦ στό-
re serui tui. Populus iste est ex progenie Chal-
ματος τοῦ δούλου σου. ὁ λαὸς οὗτος εἰσιν ἀπόγονοι χαλ- 5
deorum. Et habitauerunt prius in Mesopota-
δαίων. καὶ παρῴκησαν τὸ πρότερον ἐν τῇ μεσοποτα- 6
mia, quia non voluerunt sequi deos pa-
μίᾳ ὅτι οὐκ ἠβουλήθησαν ἀκολουθῆσαι τοῖς θεοῖς τῶν πα-
trum suorum qui fuerunt in terra Chaldæorum. Et exierunt
τέρων αὐτῶν οἱ ἐγένοντο ἐν γῇ χαλδαίων. καὶ ἐξέβησαν 7
ex via generationum suarum, & adorauerunt Deum
ἐξ ὁδοῦ τῶν γενεῶν αὐτῶν· καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ τοῦ
cæli, Deum quem cognouerant, & proiecerunt eos à fa-
οὐρανοῦ, θεῷ ᾧ ἐπέγνωσαν· καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ προ-
cie deorum suorum, & fugerunt in Mesopotamiam, &
σώπου τῶν θεῶν αὐτῶν, καὶ ἔφυγον εἰς μεσοποταμίαν· καὶ
habitauerunt ibi diebus multis: & dixit Deus eorum
παρῴκησαν ἐκεῖ ἡμέρας πολλάς· καὶ εἶπεν ὁ θεὸς αὐτῶν
vt exirent de habitatione sua, & irent in terram
ἐξελθεῖν ἐκ τῆς παροικίας αὐτῶν, καὶ πορευθῆναι εἰς γῆν
Chanaan: & habitauerunt ibi, & repleti sunt auro &
χαναάν· καὶ κατῴκησαν ἐκεῖ, καὶ ἐπλουτήθησαν χρυσίῳ &
argento, & in iumentis multis nimis. Et descende-
ἀργυρίῳ, καὶ ἐν κτήνεσι πολλοῖς σφόδρα. καὶ κατέβη- 8
runt in Ægyptum: cooperuit enim faciem terræ Cha-
σαν εἰς αἴγυπτον· ἐκάλυψε γὰρ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς χα-
naan fames, & habitauerunt ibi vsquequo reuersi sunt. &
ναὰν λιμός· καὶ παρῴκησαν ἐκεῖ μέχρις οὗ διεσράφησαν. καὶ
facti sunt ibi in multitudinẽ magnã, & non erat numerus generis
ἐγένοντο ἐκεῖ εἰς πλῆθος πολύ· καὶ οὐκ ἦν ἀριθμὸς τοῦ γένους
eorum. Et insurrexit eis rex Ægypti, &
αὐτῶν. καὶ ἐπανέστη αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς αἰγύπτου, καὶ 9
vexauerunt eos, & in labore & in latere humiliaue-
κατεσοφίσαντο αὐτοὺς, ἐν πόνῳ καὶ ἐν πλίνθῳ ἐταπείνω-
runt eos, & posuerunt eos in seruos: & clamauerunt ad
σαν αὐτούς, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς εἰς δούλους· καὶ ἀνεβόησαν πρὸς
Deum suum: & percussit omnem terram Ægypti
τὸν θεὸν αὐτῶν· καὶ ἐπάταξε πᾶσαν τὴν γῆν αἰγύπτου
plagis in quibus nõ erat sanitas. Et eiecerunt eos Ægy-
πληγαῖς ἐν αἷς οὐκ ἦν ἴασις. καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς οἱ αἰγύ- 10
ptij à facie sua, & exiccauit Deus
πτιοι ἀπὸ προσώπου αὐτῶν· καὶ κατεξήρανεν ὁ θεὸς τὴν
rubrum mare ante eos. Et duxit eos
ἐρυθρὰν θάλασσαν ἔμπροσθεν αὐτῶν. καὶ ἤγαγον αὐτοὺς 12
in montem Sina & Cades Barne, & eiecit omnes
εἰς τὸ ὄρος τὸ σινᾶ καὶ κάδης βαρνῆ· καὶ ἐξέβαλε πάντας
habitantes in deserto, & habitauerũt in terra Ammor-
τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ ᾤκησαν ἐν γῇ ἀμμορ-
rhæorum, & omnes de Esebon disperderunt in fortitudine
ραίων· καὶ πάντας τοὺς ἐσεβὼν ἐξωλόθρευσαν ἐν τῇ ἰσχύι
eorum; & transeuntes Iordanem, sortiti sunt omnia
αὐτῶν· καὶ διαβαίνοντες τὸν ἰορδάνην, ἐκληρονόμησαν πᾶσαν
montana: Et eiecerunt à facie sua
τὴν ὀρεινήν. καὶ ἐξέβαλον ἀπὸ προσώπου αὐτῶν τὸν 18
Chananæum, & Pherezæum, & Iebusæum, & Sychem,
χαναναῖον καὶ τὸν φερεζαῖον καὶ τὸν ἰεβουσαῖον, καὶ τὸν συχέμ,
& omnes Gergesæos, & habitauerunt in eis die-
καὶ πάντας τοὺς γεργεσαίους, καὶ κατῴκησαν ἐν αὐτῇ ἡμέ-
bus multis. Et dum non peccauerunt coram Deo suo,
ρας πολλάς. καὶ ἕως οὐκ ἦμαρτον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ αὐτῶν, 19
erant cum eis bona, quoniam Deus qui odit iniquitatem cum
ἦν μετ' αὐτῶν τὰ ἀγαθά· ὅτι ὁ θεὸς μισῶν ἀδικίαν μετ'
eis est. Quãdo autẽ recesserunt à via quam propo-
αὐτῶν ἐστιν. ὅτε δὲ ἀπέστησαν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ ἧς διέθε- 20
suit eis, exterminati sunt in multis prœliis valde
το αὐτοῖς, ἐξωλοθρεύθησαν ἐν πολλοῖς πολέμοις ἐπιπολὺ
nimis. Et captiui ducti sunt in terram non propriam, &
σφόδρα. καὶ ἠχμαλωτεύθησαν εἰς γῆν οὐκ ἰδίαν· καὶ 16

templum Dei eorum factum est in pauimentum, & ciuitates
ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ αὐτῶν ἐγένετο εἰς ἔδαφος· καὶ αἱ πόλεις
eorum captæ sunt ab aduersariis: Et nunc
21 αὐτῶν ἐκρατήθησαν ὑπὸ τῶν ὑπεναντίων. καὶ νῦν
conuersi ad Deum suum, ascenderunt de dispersio-
ἐπιστρέψαντες ἐπὶ τὸν θεὸν αὐτῶν, ἀνέβησαν ἐκ τῆς διασπο-
ne qua dispersi erant illic, & possederunt Hierusalem, vbi
ρᾶς ἃς διεσπάρησαν ἐκεῖ· καὶ κατέχουσι τὴν ἱερουσαλὴμ, οὗ
sanctuarium eorum, & habitauerunt in montanis,
τὸ ἁγίασμα αὐτῶν, καὶ κατῴκησαν ἐν τῇ ὀρεινῇ
quia erat deserta. Et nunc dominator domine si quidẽ est ignoran-
22 ὅτι ἦν ἔρημος. καὶ νῦν δέσποτα κύριε εἰ μέν ἐστιν ἄγνοι-
tia in populo isto, & peccant contra Deum suum,
μα ἐν τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ ἁμαρτάνουσιν εἰς τὸν θεὸν αὐτῶν,
consideremus quoniã est inter eos scandalum hoc, & ascen-
ἐπισκεψώμεθα ὅτι ἔστιν ἐν αὐτοῖς σκάνδαλον τοῦτο, καὶ ἀνα-
damus & debellemus eos. Si verò non est ini-
23 βησώμεθα καὶ πολεμήσωμεν αὐτούς. εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ἀνο-
quitas in gente eorum, prætereat iam dominus meus, ne fortè
μία ἐν τῷ ἔθνει αὐτῶν, παρελθέτω δὴ ὁ κύριός μου, μήποτε
defendat Dominus eos, & Deus eorum pro eis,
ὑπερασπίσῃ ὁ κύριος αὐτῶν, καὶ ὁ θεὸς αὐτῶν ὑπὲρ αὐτῶν·
& erimus in opprobriũ in conspectu vniuersæ terræ.
καὶ ἐσόμεθα εἰς ὄνειδος ἐναντίον πάσης τῆς γῆς.
Et factum est vt cessauit Achior loqui verba hæc.
24 καὶ ἐγένετο ὡς ἐπαύσατο ἀχιὼρ λαλῶν τοὺς λόγους τούτους,
murmurauit omnis populus qui in circuitu tabernaculi stabat.
ἐγόγγυσε πᾶς ὁ λαὸς ὁ κύκλῳ τῆς σκηνῆς πρεσβύτεροι.
Et dixerunt magnates Holofernis, & omnes qui habita-
25 καὶ εἶπον οἱ μεγιστάνες ὁλοφέρνου καὶ πάντες οἱ κατοικοῦν-
bant terram maritimam, & Moab, vt interficerent eum; nõ enim
τες γῆν παραλίαν καὶ τὴν μωάβ, συγκόψαι αὐτόν· οὐ γὰρ
timebimus à facie filiorum Israel: ecce enim populus
φοβηθησόμεθα ἀπὸ προσώπου υἱῶν ἰσραήλ· ἰδοὺ γὰρ λαὸς
in quo non est potentia, neque robur ad aciem fortem.
ἐν ᾧ οὐκ ἔστι δύναμις οὐδὲ κράτος εἰς παράταξιν ἰσχυράν.
Ideo iam ascendemus, & erunt in cibum vniuer-
26 διὸ δὴ ἀναβησόμεθα, καὶ ἔσονται εἰς κατάβρωσιν πάν-
so exercitui tuo domine Holoferne.
σῃ τῇ στρατιᾷ σου δέσποτα ὁλοφέρνη.

CAP. VI. ς'.

Et vt cessauit tumultus virorum qui in circuitu
1 Καὶ ὡς κατέπαυσεν ὁ θόρυβος τῶν ἀνδρῶν τῶν κύκλῳ
confessus, & dixit Holofernes dux exer-
τῆς συνεδρείας, καὶ εἶπεν ὁλοφέρνης ἀρχιστράτηγος δυ-
citus Assyriorum ad Achior coram omni populo
νάμεως ἀσσούρ πρὸς ἀχιὼρ ἐναντίον παντὸς τοῦ δήμου
alienigenarum: Et quis es tu Achior coram omni
2 ἀλλοφύλων. καὶ τίς εἶ σὺ ἀχιὼρ ἐναντίον παντὸς τοῦ
populo alienigenarum, & ad omnes filios Moab, &
δήμου ἀλλοφύλων, καὶ πρὸς πάντας υἱοὺς μωάβ, καὶ οἱ
mercenarij Ephraim, quoniam prophetasti inter nos sicut ho-
μισθωτοὶ τοῦ ἐφραίμ, ὅτι προεφήτευσας ἐν ἡμῖν καθὼς σή-
die, & dixisti genus Hierusalem non debellare, quoniã
μερον, καὶ εἶπας τὸ γένος ἱερουσαλὴμ μὴ πολεμῆσαι, ὅτι
Deus eorum proteget eos? & quis Deus nisi Nabu-
ὁ θεὸς αὐτῶν ὑπερασπιεῖ αὐτῶν; καὶ τίς θεὸς εἰ μὴ ναβου-
chodonosor? hic mittet potentiam suam, & disper-
χοδονόσορ; οὗτος ἀποστελεῖ τὸ κράτος αὐτοῦ, καὶ ἐξολοθρεύ-
det eos à facie terræ, & non liberabit eos
σει αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς· καὶ οὐ ῥύσεται αὐτοὺς ὁ
Deus eorum, sed nos serui eius exterminabimus eos
θεὸς αὐτῶν, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἐξολοθρεύσομεν αὐτοὺς
velut hominem vnum. & non sustinebunt potentiam equorum
ὡς ἄνθρωπον ἕνα· καὶ οὐχ ὑποστήσουσι τὸ κράτος τῶν ἵππων
nostrorum. conculcabimus enim eos in seipsis. & montes
ἡμῶν. καταπατήσομεν γὰρ αὐτοὺς ἐν αὐτοῖς· καὶ τὰ ὄρη
eorum inebriabuntur in sanguine eorum, & campi
αὐτῶν μεθυσθήσονται ἐν τῷ αἵματι αὐτῶν, καὶ τὰ πεδία
eorum replebuntur mortuis eorum: & non resi-
αὐτῶν πληρωθήσονται τῶν νεκρῶν αὐτῶν· καὶ οὐκ ἀνταστήσε-
stet vestigium pedum ipsorum contra faciem nostram, sed
ται τὸ ἴχνος τῶν ποδῶν αὐτῶν κατὰ πρόσωπον ἡμῶν, ἀλλὰ
perditione peribunt, dicit rex Nabuchodonosor
ἀπωλείᾳ ἀπολοῦνται, λέγει ὁ βασιλεὺς ναβουχοδονόσορ ὁ
dominus vniuersæ terræ. dixit enim, Non vana erunt ver-
κύριος πάσης τῆς γῆς· εἶπε γὰρ, οὐ ματαιωθήσονται τὰ ῥή-
ba sermonũ meorum. Tu autem Achior, mercenarie Am-
3 ματα τῶν λόγων μου. σὺ δὲ ἀχιὼρ μισθωτὲ τοῦ ἀμ-

mon, qui locutus es verba hæc in die iniquitatis tuæ,
μῶν, ὃς ἐλάλησας τοὺς λόγους τούτους ἐν ἡμέρᾳ ἀδικίας σου,
non videbis amplius faciem meam à die hac, quouſ-
οὐκ ὄψει ἔτι τὸ πρόσωπόν μου ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης, ἕως
que vlciſcar genus eorũ qui ex Ægypto. Et tunc pertranſibit
οὗ ἐκδικήσω τὸ γένος τῶν ἐξ αἰγύπτου· καὶ τότε διελεύσεται
ferrum militiæ meæ, & populus ſeruorum meorum
ὁ σίδηρος τῆς στρατιᾶς μου καὶ ὁ λαὸς τῶν θεραπόντων μου
latera tua, & cades inter vulneratos eorum quando
τὰς πλευράς σου· καὶ πεσῇ ἐν τοῖς τραυματίαις αὐτῶν ὅταν
reuerſus fuero. & reſtituent te ſerui mei in
ἐπιστρέψω· καὶ ἀποκαταστήσουσί σε οἱ δοῦλοί μου εἰς τὴν
montana, & ſtatuent te in vna de ciuitatibus aſcenſuum. &
ὀρεινὴν, καὶ στήσουσί σε ἐν μιᾷ τῶν πόλεων ἀναβάσεων· καὶ
non peribis donec extermineris cum illis. Et ſiquidẽ
οὐκ ἀπολῇ ἕως οὗ ἐξολοθρευθῇς μετ' αὐτῶν. καὶ εἰ περ 4
ſperas in corde tuo quòd non comprehendentur, nẽ conci-
ἐλπίζεις τῇ καρδίᾳ σου ὅτι οὐ συλληφθήσονται, μὴ συμπε-
dat tuus vultus. locutus ſum, & nihil cadet
σέτω σου τὸ πρόσωπον· ἐλάλησα, καὶ οὐδὲν διαπεσεῖται
de verbis meis. Et præcepit Holofernes ſeruis
τῶν ῥημάτων μου. καὶ προσέταξεν ὁλοφέρνης τοῖς δούλοις 6
ſuis, qui erant aſtantes tabernaculo ſuo, vt comprehenderent
αὐτοῦ οἳ ἦσαν παρεστηκότες τῇ σκηνῇ αὐτοῦ, συλλαβεῖν τὸν
Achior, & reſtituerent eum in Betulua, & trade-
ἀχιὼρ, καὶ ἀποκαταστῆσαι αὐτὸν εἰς βετυλούα, καὶ παρα-
rent in manus filiorum Iſrael. Et acceperunt eum
δοῦναι εἰς χεῖρας υἱῶν ἰσραήλ. καὶ συνέλαβον αὐτὸν οἱ 7
ſerui eius, & duxerunt eum extra caſtra in
δοῦλοι αὐτοῦ καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς εἰς τὸ
campum: & profecti ſunt de medio campeſtrium in montana,
πεδίον· καὶ ἀπῆραν ἐκ μέσου τῆς πεδινῆς εἰς τὴν ὀρεινὴν,
& appropinquauerunt ad fontes qui erant ſub Betu-
καὶ παρεγένοντο ὑπὸ τὰς πηγὰς αἳ ἦσαν ὑποκάτω βετου-
lua. & vt viderunt eos viri ciuitatis in ver-
λούα· καὶ ὡς εἶδον αὐτοὺς οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως ὑπὸ τὴν κο-
tice montis, & omnis vir fundibularius detinuit
ρυφὴν τοῦ ὄρους, καὶ πᾶς ἀνὴρ σφενδονήτης διεκράτησε τὴν
aſcenſum eorum: & iaculauerunt in lapidibus ſuper eos.
ἀνάβασιν αὐτῶν· καὶ ἔβαλον ἐν λίθοις ἐπ' αὐτούς.
Et ingreſſi ſubtus montem, ligauerunt Achior,
καὶ ὑποδύσαντες ὑποκάτω τοῦ ὄρους, ἔδησαν τὸν ἀχιὼρ, 8
& dimiſerunt proiectum ſub radice montis, & abie-
καὶ ἀφῆκαν ἐρριμμένον ὑπὸ τὴν ῥίζαν τοῦ ὄρους· καὶ ἀπῴ-
runt ad dominum ſuum. Deſcendentes autem filij
χοντο πρὸς τὸν κύριον αὐτῶν. καταβαίνοντες δὲ οἱ υἱοὶ 9
Iſrael de ciuitate ſua, ſteterunt ſuper eum, & ſol-
ἰσραὴλ ἐκ τῆς πόλεως αὐτῶν, ἐπέστησαν ἐπ' αὐτὸν, καὶ λύ-
uentes eum adduxerunt ad Betulua. Et ſtatue-
σαντες αὐτὸν ἀπήγαγον εἰς τὴν βετυλούα. καὶ κατέ- 10
runt eum inter principes ciuitatis eorum, qui erant in
στησαν αὐτὸν εἰς τοὺς ἄρχοντας τῆς πόλεως αὐτῶν, οἳ ἦσαν ἐν
diebus illis, Ozias (filius) Micha de tribu Sy-
ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ὀζίας ὁ τοῦ μιχὰ ἐκ τῆς φυλῆς συ-
meon, & Chabris (filius) Gothoniel, & Charmis (filius) Meichiel.
μεών, καὶ χάβρις ὁ τοῦ γοθονιὴλ, καὶ χάρμις ὁ τοῦ μελχιήλ.
Et conuocauerunt omnes ſeniores ciuitatis,
καὶ συνεκάλεσαν πάντας τοὺς πρεσβυτέρους τῆς πόλεως, 11
& concurrerunt omnes iuuenes eorum, & mulieres ad
καὶ συνέδραμον πᾶς νεανίσκος αὐτῶν καὶ αἱ γυναῖκες εἰς τὴν
congregationem, & ſtatuerunt Achior in medio vniuerſi populi
ἐκκλησίαν, καὶ ἔστησαν τὸν ἀχιὼρ ἐν μέσῳ παντὸς τοῦ λαοῦ
eorum: & interrogauit eum Ozias quod contigerat: & re-
αὐτῶν· καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὀζίας τὸ συμβεβηκός· καὶ ἀπο-
ſpondens nunciauit eis verba conſeſſus Holo-
κριθεὶς ἀπήγγειλεν αὐτοῖς τὰ ῥήματα τῆς συνεδρίας ὁλο-
fernis, & omnia verba quæ locutus fuit in medio
φέρνου, καὶ πάντα τὰ ῥήματα ὅσα ἐλάλησεν ἐν μέσῳ τῶν
principum Aſſyriorum, & quæ ſuperbè locutus fuit Holofernes
ἀρχόντων ἀσσούρ, καὶ ὅσα ἐμεγαλορρημόνησεν ὁλοφέρνης
contra domum Iſrael. Et procidentes populus adora-
εἰς τὸν οἶκον ἰσραήλ. καὶ πεσόντες ὁ λαὸς προσε- 13
uerunt Deum, & clamauerunt Deo, dicentes:
κύνησαν τῷ θεῷ, καὶ ἐβόησαν τῷ θεῷ, λέγοντες,
Domine Deus cæli reſpice in ſuperbias
κύριε ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ κάτιδε ὑπὲρ τὰς ὑφηφανίας 14
eorum, & miſerere humiliratis generis noſtri, & re-
αὐτῶν, καὶ ἐλέησον τὴν ταπείνωσιν τοῦ γένους ἡμῶν, καὶ ἐπί-
ſpice ſuper faciem ſanctificatorum tibi in die
βλεψον ἐπὶ τὸ πρόσωπον τῶν ἡγιασμένων σοι ἐν τῇ ἡμέρᾳ

hac. Et vocauerunt Achior, & laudauerunt eum
ταύτῃ. καὶ παρεκάλεσαν τὸν ἀχιὼρ, καὶ ἐπῄνεσαν αὐτὸν 15
valde. Et aſſumpſit eum Ozias de congrega-
σφόδρα. καὶ παρέλαβεν αὐτὸν ὀζίας ἐκ τῆς ἐκκλη- 18
tione in domum ſuam, & fecit conuiuium ſeniori-
σίας εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε πότον τοῖς πρεσβυτέ-
bus. Et inuocauerunt Deum Iſrael in auxilium
ροις. καὶ ἐπεκαλέσαντο τὸν θεὸν ἰσραὴλ εἰς βοήθειαν 20
per totam noctem illam.
ὅλην τὴν νύκτα ἐκείνην.

CAP. VII. ζ'.

At poſtridie nunciauit Holofernes omni exer-
Τῇ δὲ ἐπαύριον παρήγγειλεν ὁλοφέρνης πάσῃ τῇ στρα- 1
citui ſuo, & omni populo ſuo, qui venerunt in
τιᾷ αὐτοῦ καὶ παντὶ τῷ λαῷ αὐτοῦ, οἳ παρεγένοντο ὑπὲρ τὴν
auxilium eius, vt mouerent caſtra contra Betuluam, & aſcen-
συμμαχίαν αὐτοῦ, ἀναζεύγνυειν ὑπὲρ βετυλούα, καὶ τὰς ἀνα-
ſus montanorum præoccuparent, & facerent præ-
βάσεις τῆς ὀρεινῆς προκαταλαμβάνεσθαι, καὶ ποιεῖν πό-
lium contra filios Iſrael. & mouit caſtra in die
λεμον πρὸς τοὺς υἱοὺς ἰσραήλ· καὶ ἀνέζευξεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ
illa omnis vir potens eorum. Et exercitus ſuorum
ἐκείνῃ πᾶς ἀνὴρ δυνατὸς αὐτῶν. καὶ ἡ δύναμις αὐτῶν 2
virorum bellatorum millia peditum ſeptuaginta, & cen-
ἀνδρῶν πολεμιστῶν χιλιάδες πεζῶν ἑβδομήκοντα καὶ ἑκα-
tum, & equitum millia duodecim, præter præparationem
τόν, καὶ ἱππέων χιλιάδες δεκαδύο, χωρὶς τῆς ἀποσκευῆς
& viros, qui erant pedites inter eos, magna multitudo nimis.
τῶν ἀνδρῶν οἳ ἦσαν πεζοὶ ἐν αὐτοῖς πολὺ πλῆθος σφόδρα.
Et caſtrametati ſunt in valle prope Betuluam, ſupra
καὶ παρενέβαλον ἐν τῷ αὐλῶνι πλησίον βετυλούα ὑπὲρ 3
fontem. Et extenderunt in latitudinẽ ſuper Dothaim vſque Bel-
τῆς πηγῆς· καὶ παρέτειναν εἰς εὖρος ὑπὲρ δωθαεὶμ ἕως βελ-
maim. & in longitudinẽ à Betulua vſque ad Cyamonẽ, quæ eſt
μαίμ, καὶ εἰς μῆκος ἀπὸ βετυλούα ἕως κυάμωνος ἥ ἐστιν
contra Eſdraelom. At filij Iſrael vt viderunt eorum
ἀπέναντι ἐσδραηλῶν. οἱ δὲ υἱοὶ ἰσραὴλ ὡς εἶδον αὐτῶν 4
multitudinem, turbati ſunt valde. & dixit vnuſquiſque ad
τὸ πλῆθος, ἐταράχθησαν σφόδρα· καὶ εἶπεν ἕκαστος πρὸς
proximum ſuum, Nunc occupabunt iſti faciem
τὸν πλησίον αὐτοῦ, νῦν ἐκκλείσουσιν οὗτοι τὸ πρόσωπον τῆς
terræ vniuerſæ, & neque montes excelſi, neque valles, neque
γῆς πάσης, καὶ οὔτε τὰ ὄρη τὰ ὑψηλὰ, οὔτε αἱ φάραγγες, οὔτε
colles ſuſtinebunt grauitatem eorum. Et aſſumen-
οἱ βουνοὶ ὑποστήσονται τὸ βάρος αὐτῶν. καὶ ἀναλαβόν- 5
tes vnuſquiſque arma bellica ſua, & incendentes
τες ἕκαστος τὰ σκεύη τὰ πολεμικὰ αὐτῶν, καὶ ἀνάψαντες
pyram ſuper turribus ſuis, manſerunt cuſtodientes tota
πυρὰν ὑπὲρ τοὺς πύργους αὐτῶν, ἔμενον φυλάσσοντες ὅλην
nocte illa. At die ſecunda eduxit
τὴν νύκτα ἐκείνην. τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ, ἐξήγαγεν 6
Holofernes omnem equitatum ſuum verſus conſpectum filiorum
ὁλοφέρνης πᾶσαν τὴν ἵππον αὐτοῦ κατ' πρόσωπον τῶν υἱῶν
Iſrael, qui erant in Betulua. & conſiderauit aſcenſus
ἰσραὴλ οἳ ἦσαν ἐν βετυλούα· καὶ ἐπεσκέψατο τὰς ἀναβάσεις
ciuitatis eorum: Et fontes aquarum
τῆς πόλεως αὐτῶν. καὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων 7
eorum aggreſſus eſt, & præoccupauit eos. & impoſuit
αὐτῶν ἐφώδευσε, καὶ προκατελάβετο αὐτάς· καὶ ἐπέθηκεν
eis caſtra virorum bellatorum. & ipſe tranſtulit
αὐτοῖς παρεμβολὰς ἀνδρῶν πολεμιστῶν· καὶ αὐτὸς ἀνέζευ-
caſtra in populum ſuum. Et accedentes ei om-
ξεν εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ. καὶ προσελθόντες αὐτῷ πάν- 8
nes principes filiorum Eſau, & omnes duces
τες οἱ ἄρχοντες τῶν υἱῶν ἠσαῦ, καὶ πάντες οἱ ἡγούμενοι τοῦ
populi Moab, & duces regionis maritimæ, dixerunt, Au-
λαοῦ μωάβ, καὶ οἱ στρατηγοὶ τῆς παραλίας, εἶπον, ἀκου-
diat iam verbum dominus noſter, vt non ſit fractio in
σάτω δὴ λόγον ὁ δεσπότης ἡμῶν, ἵνα μὴ γένηται θραῦσις ἐν
exercitu tuo. Nam populus iſte filiorum Iſrael, non
τῇ δυνάμει σου. ὁ γὰρ λαὸς οὗτος τῶν υἱῶν ἰσραὴλ, οὐ 9
confidunt in lanceis ſuis, ſed in ſublimitatibus
πεποίθασιν ἐπὶ τοῖς δόρασιν αὐτῶν, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ὑψεσι
montium in quibus ipſi habitant in eis. non enim eſt faci-
τῶν ὀρέων ἐν οἷς αὐτοὶ κατοικοῦσιν ἐν αὐτοῖς· οὐ γὰρ ἔστιν δυνα-
le procedere per vertices montium eorum. Et nunc
τὸν πρόσβασιν ταῖς κορυφαῖς τῶν ὀρέων αὐτῶν. καὶ νῦν 10
domine ne prœliũ ineas aduerſus eos ſicut fit prœlium
δέσποτα μὴ πολέμει πρὸς αὐτοὺς καθὼς γίνεται πόλεμος

πρὸ-

aciei, & non cadet de populo tuo vt vir vnus.
πρωϊ παρατάξεως, καὶ οὐ πεσεῖται ἐκ τοῦ λαοῦ σου ὡς ἀνὴρ εἷς.
mane in castris tuis custodiens omnem
ἀπάμειναν ὅτι τῆς παρεμβολῆς σου διαφυλάσσων πᾶντα
virum ex exercitu tuo. & obtineant ser-
ἄνδρα ἐκ τῆς δυνάμεώς σου· καὶ ὅπκρατησάτωσαν οἱ πᾶ-
ui tui fontem aquæ, qui exit de radice
δές σου τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος, ἣ ἐκπορεύεται ἐκ τῆς ῥίζης
montis; quia inde aquantur omnes habitantes
τοῦ ὄρους· διότι ἐκεῖθεν ὑδρεύονται πάντες οἱ κατοικοῦντες
Betulua, & interimet eos sitis, & tradent
βετουλούα· καὶ ἀνελεῖ αὐτοὺς ἡ δίψα, καὶ ἐκδώσουσι τὴν
ciuitatem suam: & nos & populus noster ascendemus super
πόλιν ἑαυτῶν· καὶ ἡμεῖς καὶ ὁ λαὸς ἡμῶν ἀναβησόμεθα ἐπὶ
proximas altitudines montium, & castrametabimur super
τὰς πλησίον κορυφὰς τῶν ὀρέων, καὶ παρεμβαλοῦμεν ἐπὶ
eas in custodiam: ne exeat de ciuitate vir
αὐταῖς εἰς φρουρὰν· τοῦ μὴ ἐξελθεῖν ἐκ τῆς πόλεως ἀν-
vnus. & contabescent in fame ipsi, & vxores
δρα ἕνα· καὶ πατησοῦται ἐν τῷ λιμῷ αὐτοί, καὶ αἱ γυναῖκες
eorum, & filij eorum, & antequam veniat gladius
αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν· καὶ πρὶν ἐλθεῖν τὴν ῥομφαίαν
super eos, subuertentur in plateis habi-
ἐπὶ αὐτοὺς, καταστραφήσονται ἐν ταῖς πλατείαις τῶν οἰκή-
tationis eorum. & retribues eis retributionem ma-
σεως αὐτῶν· καὶ ἀνταποδώσεις αὐτοῖς ἀνταπόδομα πονη-
lam, eò quòd rebellauerunt, & non obedierunt faciei
ρόν, ἀνθ' ὧν ἐστασίασαν καὶ οὐκ ὑπήκουσαν τῷ προσώπῳ
tuæ in pace. Et placuerunt verba eorum coram Holo-
σου ἐν εἰρήνῃ. καὶ ἤρεσαν οἱ λόγοι αὐτῶν ἐνώπιον ὁλο- 11
ferne, & coram omnibus satellitibus eius. & consti-
φέρνε, καὶ ἐνώπιον πάντων τῶν θεραπόντων αὐτοῦ· καὶ σύνε-
tuit facere sicut locuti fuerunt. Et recesserunt castra
ταξε ποιεῖν καθὰ ἐλάλησαν. καὶ ἀπῆραν παρεμβολὴ 12
filiorũ Ammon, & cum eis millia quinque filiorũ Assur, &
υἱῶν ἀμμών, καὶ μετ' αὐτῶν χιλιάδες πέντε υἱῶν ἀσσούρ &
castrametati sunt in valle; & præoccupauerunt aquas
παρενέβαλον ἐν τῷ αὐλῶνι· καὶ προκατελάβοντο τὰ ὕδατα
& fontes aquarum filiorum Israel: & ascenderunt filij
καὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων τῶν υἱῶν ἰσραήλ· & ἀνέβησαν υἱοὶ
Esau & filij Ammon, & castrametati sunt in montanis contra
ἠσαῦ καὶ υἱοὶ ἀμμών, καὶ παρενέβαλον ἐν τῇ ὀρεινῇ ἀπέναντι
Dothaim, & miserunt ex eis ad Austrũ & Subsola-
δωθαείμ· καὶ ἀπέστειλαν ἐξ αὐτῶν πρὸς νότον & ἀπηλιώ-
num contra Ecrebel, quæ est prope Chusi, quæ est super
τῶν ἀπέναντι ἐκρεβήλ, ἣ ἐστιν πλησίον χουσί, ἣ ἐστιν ὑπὲρ τοῦ
torrentem Mochmur. & reliquus exercitus Assyriorum castra-
χειμάῤῥου μοχμούρ· καὶ ἡ λοιπὴ στρατιὰ τῶν ἀσσυρίων παρ-
metati sunt in campo, & cooperuerunt omnem faciem
εμέβαλον ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ ἐκάλυψαν πᾶν τὸ πρόσωπον
terræ, & tabernacula & sarcinæ eorum castra fe-
τῆς γῆς· καὶ αἱ σκηναὶ καὶ αἱ ἀπαρτίαι αὐτῶν κατεστρατο-
cerunt in multitudine multa valde. Et filij Israel
πέδευσαν εἰς πλῆθος πολὺ σφόδρα. καὶ οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ 13
clamauerunt ad Dominum Deum eorum, quoniam defecit animo
ἀνεβόησαν πρὸς κύριον θεὸν αὐτῶν, ὅτι ὠλιγοψύχησε τὸ
spiritus eorum, quoniam in circuitu erant omnes inimici eorum,
πνεῦμα αὐτῶν, ὅτι ἐκύκλωσαν πάντες οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν,
& non poterant fugere de medio eorum: & manserunt in circuitu
καὶ οὐκ ἠδύναντο διαφυγεῖν ἐκ μέσου αὐτῶν· καὶ ἔμεινον κύκλῳ
eorum omnis congregatio Assyriorum, pedites & currus,
αὐτῶν πᾶσα συναγωγὴ ἀσσούρ, οἱ πεζοὶ καὶ τὰ ἅρματα
& equites eorum diebus trigintaquatuor. & deficie-
καὶ οἱ ἱππεῖς αὐτῶν ἡμέρας τριακοντατέσσαρας· καὶ ἐξέλι-
bant omnibus habitantibus Betulua omnia receptacula
πον πάντας τοὺς κατοικοῦντας βετουλούα πάντα τὰ ἀγγεῖα
sua aquarum. & lacus euacuabantur, & non habebãt
αὐτῶν τῶν ὑδάτων· καὶ οἱ λάκκοι ἐξεκενοῦντο, καὶ οὐκ εἶχον
ad bibendũ ad satietatem aquam die vna, quoniã in mensura dabant
πεῖν εἰς πλησμονὴν ὕδωρ ἡμέραν μίαν, ὅτι ἐν μέτρῳ ἐδίδοσαν
eis ad bibendũ. & consternari sunt infantes eorum, & vxores
αὐτοῖς πεῖν. καὶ ἠθύμησαν τὰ νήπια αὐτῶν, καὶ αἱ γυναῖκες
& iuuenes defecerunt à siti. & cadebant in
καὶ οἱ νεανίσκοι ἐξέλιπον ἀπὸ τῆς δίψης, καὶ ἔπιπτον ἐν ταῖς
plateis ciuitatis, & in transitibus portarum: &
πλατείαις τῆς πόλεως, καὶ ἐν ταῖς διόδοις τῶν πυλῶν· καὶ
non erat vigor amplius in eis. Et congregatus est vniuersus
οὐκ ἦν κραταίωσις ἔτι ἐν αὐτοῖς. καὶ ἐπισυνήχθησαν πᾶς ὁ
populus ad Ozian & principes ciuitatis, iuuenes,
λαὸς πρὸς ὀζίαν καὶ τοὺς ἄρχοντας τῆς πόλεως, οἱ νεανίσκοι
& mulieres, & pueri, & clamauerunt voce ma-
καὶ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία· καὶ ἀνεβόησαν φωνῇ μεγά-
gna, & dixerunt coram omnibus senioribus. Iudicet
λῃ, καὶ εἶπον ἐναντίον πάντων τῶν πρεσβυτέρων, κρίναι ὁ
Deus inter nos & vos, quoniam fecistis in nobis iniustitiã
θεὸς ἀναμέσον ἡμῶν καὶ ὑμῶν, ὅτι ἐποιήσατε ἐν ἡμῖν ἀδικίαν
magnam, non loquentes pacifica cum filiis Assyriorum.
μεγάλην, οὐ λαλήσαντες εἰρηνικὰ μετὰ τῶν υἱῶν ἀσσούρ.
Et nunc non est auxiliator noster, sed vendidit nos
14 καὶ νῦν οὐκ ἔστι βοηθὸς ἡμῶν, ἀλλὰ πέπρακεν ἡμᾶς ὁ
Deus in manibus eorum, vt prosternamur ante
θεὸς εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν, τοῦ καταστρωθῆναι ἐναντίον
eos in siti & perditione magna. Et nunc conuo-
15 αὐτῶν ἐν δίψῃ καὶ ἀπωλείᾳ μεγάλῃ. καὶ νῦν ὅπκα-
cate eos, & tradite ciuitatem omnem in direptionem
λέσαθε αὐτοὺς, καὶ ἔκδοτε τὴν πόλιν πᾶσαν εἰς προνομὴν
populo Holofernis & vniuerso exercitui eius. Quoniã melius
16 λαῷ ὁλοφέρνε καὶ πάσῃ τῇ δυνάμει αὐτοῦ. ὅτι κρεῖσσον
nos fieri eis in rapinam, quàm mori in
ἡμᾶς γενηθῆναι αὐτοῖς εἰς διαρπαγήν, ἢ ἀποθανεῖν ἐν
siti. erimus enim in seruos, & viuet anima nostra: &
δίψῃ· ἐσόμεθα γὰρ εἰς δούλους, καὶ ζήσεται ἡ ψυχὴ ἡμῶν· καὶ
non videbimus mortem infantium nostrorũ in oculis
οὐκ ὀψόμεθα τὸν θάνατον τῶν νηπίων ἡμῶν ἐν ὀφθαλμοῖς
nostris, & vxores & filios nostros deficientes
ἡμῶν, & τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν ἐκλειπούσας τὰς
animas ipsorum. Contestamur vobis cælum &
17 ψυχὰς αὐτῶν. μαρτυρόμεθα ὑμῖν τὸν οὐρανὸν καὶ
terram, & Deum nostrũ, & Dominum patrum nostrorũ, qui
τὴν γῆν καὶ τὸν θεὸν ἡμῶν καὶ κύριον τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς
vlciscitur nos secundum peccata nostra, & pecca-
ἐκδικεῖ ἡμᾶς κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ τὰ ἁμαρτή-
ta patrum nostrorum, vt non faciat secundum verba
ματα τῶν πατέρων ἡμῶν, ἵνα μὴ ποιήσῃ κατὰ τὰ ῥήματα
hæc in die hodierna. Et factus fuit planctus
18 ταῦτα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ σήμερον. καὶ ἐγένετο κλαυθμὸς
magnus in medio congregationis omnium vnanimiter: &
μέγας ἐν μέσῳ τῆς ἐκκλησίας πάντων ὁμοθυμαδὸν· καὶ
clamauerunt ad Dominum Deum voce magna. Et dixit
22 ἐβόησαν πρὸς τὸν κύριον θεὸν φωνῇ μεγάλῃ. καὶ εἶπε
ad eos Ozias, Confidite fratres: expectemus
πρὸς αὐτοὺς ὀζίας, θαρσεῖτε ἀδελφοί· διακαρτερήσωμεν
adhuc quinque dies, in quibus conuertet Dominus Deus noster
ἔτι πέντε ἡμέρας, ἐν αἷς ἐπιστρέψει κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν τὸ
misericordiã suã super nos. non enim derelinquet nos in finem.
ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς· οὐ γὰρ ἐγκαταλείψει ἡμᾶς εἰς τέλος.
Si autem transierint isti, & non venerit super nos adiutorium,
24 ἐὰν δὲ διέλθωσιν οὗτοι, καὶ μὴ ἔλθῃ ἐφ' ἡμᾶς βοήθεια,
faciam iuxta verbum vestrum. & dispersit populum in
ποιήσω κατὰ τὸ ῥῆμα ὑμῶν· καὶ ἐσκόρπισε τὸν λαὸν εἰς τὴν
sua castra. & ad muros & turres
ἑαυτοῦ παρεμβολήν· καὶ ὅτι τὰ τείχη καὶ τοὺς πύργους τῆς
ciuitatis suæ abierunt, & vxores & filios
πόλεως αὐτῶν ἀπῆλθον, καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα
in domos suas miserunt, & erant in humilitate
εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν ἀπέστειλαν· καὶ ἦσαν ἐν ταπεινώσει
multa in ciuitate.
πολλῇ ἐν τῇ πόλει.

CAP. VIII. η.

Et audiuit in illis diebus Iudith filia
1 Καὶ ἤκουσεν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἰουδὶθ θυγάτηρ
Merari, filij Ox, filij Ioseph, filij Oziel, filij Heleia, filij Ananiæ,
Μεραρί, υἱοῦ ὤξ, υἱοῦ ἰωσὴφ, υἱοῦ ὀζιήλ, υἱοῦ ἐλκία, υἱοῦ ἀνανίου,
filij Gedeon, filij Raphain, filij Acitho, filij Eliu, filij Eliab, filij
υἱοῦ γεδεών, υἱοῦ ῥαφαΐν, υἱοῦ ἀκιθώ, υἱοῦ ἠλιού, υἱοῦ ἐλιάβ, υἱοῦ
Nathanael, filij Samaliel, filij Saladai, filij Israel.
ναθαναήλ, υἱοῦ σαμαλιήλ, υἱοῦ σαλαδαΐ, υἱοῦ ἰσραήλ.
Et vir eius Manasses de tribu eius. &
2 καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς μανασσῆς τῆς φυλῆς αὐτῆς, καὶ τῆς
de familia eius, & mortuus est in diebus messis or-
πατριᾶς αὐτῆς· καὶ ἀπέθανεν ἐν ἡμέραις θερισμοῦ κρι-
dei. Instabat enim super alligantes manipulos
3 θῶν. ἐπέκειτο γὰρ ὅπὶ τοὺς δεσμοῦντας τὰ δράγματα
in campo, & æstus venit super caput eius,
ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ ὁ καύσων ἦλθεν ὅπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ,
& cecidit in lectum suum, & sepelierunt eum cum
καὶ ἔπεσεν ὅπὶ τὴν κλίνην αὐτοῦ· καὶ ἐθάψαν αὐτὸν μετὰ
patribus suis in agro qui inter Dothaim &
τῶν πατέρων αὐτοῦ ἐν τῷ ἀγρῷ τῷ ἀναμέσον δωθαείμ καὶ
βαλ-

Balamo. Et erat Iudith in domo sua vidua
βαλαμώ. καὶ ἦν ἰουδὶθ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς χηρεύουσα 4
annis tribus & mensibus quatuor: Et fecit sibi tabernaculũ
ἔτη τρία καὶ μῆνας τέσσαρας. καὶ ἐποίησεν ἑαυτῇ σκηνὴν 5
in parte superiori domus suæ, & imposuit super
ἐπὶ τοῦ δώματος τοῦ οἴκου αὐτῆς, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὴν
lumbum suum cilicium. & erant super eam vestes vi-
ὀσφὺν αὐτῆς σάκκον, καὶ ἦν ἐπ' αὐτῆς τὰ ἱμάτια τῆς χη-
duitatis suæ. & ieiunauit omnibus diebus vidui-
ρείας αὐτῆς· καὶ ἐνήστευσε πάσας τὰς ἡμέρας τῆς χηρεί-
tatis suæ, præter antesabbata & sabbata, & ante-
ας αὐτῆς, χωρὶς προσαββάτων καὶ σαββάτων, καὶ προ-
neomenias & festa, & solemnitates domus Israel.
νομιῶν καὶ ἑορτῇ καὶ χαρμοσύνῃ οἴκου ἰσραήλ.
Et erat speciosa forma, & elegans aspectu nimis: &
καὶ ἦν καλὴ τῷ εἴδει, καὶ ὡραία τῇ ὄψει σφόδρα· καὶ 6
reliquerat ei Manasses vir eius aurum & argen-
ὑπελείπετο αὐτῇ μανασσῆς ὁ ἀνὴρ αὐτῆς χρυσίον καὶ ἀργύ-
tum, & famulos, & ancillas, & pecora, & agros, &
ριον καὶ παῖδας καὶ παιδίσκας καὶ κτήνη, καὶ ἀγροὺς, καὶ
manebat in eis. Et non erat qui inferret in eam
ἔμενεν ἐπ' αὐτῇ. καὶ οὐκ ἦν ὃς ἐπήνεγκεν ἐπ' αὐτὴν 7
verbum malum, quoniam timebat Deum valde. Et audiuit
ῥῆμα πονηρὸν, ὅτι ἐφοβεῖτο τὸν θεὸν σφόδρα. καὶ ἤκουσε 8
verba populi mala contra principem, quoniã conster-
τὰ ῥήματα τοῦ λαοῦ τὰ πονηρὰ ὅτι τὸν ἄρχοντα, ὅτι ὠλιγο-
nati sunt in paucitate aquarum; & audiuit omnia
ψύχησαν ἐν τῇ ἀπαίρει τοῦ ὑδάτων· καὶ ἤκουσε πάντας τοὺς
verba Iudith quæ locutus fuit ad eos Ozias, quomodo iurauit
λόγους ἰουδὶθ οὓς ἐλάλησε πρὸς αὐτοὺς ὀζίας, ὡς ὤμοσεν
eis quòd traderet ciuitatem post dies quinque
αὐτοῖς παραδώσειν τὴν πόλιν μετὰ ἡμέρας πέντε τοῖς
Assyriis. Et cùm misisset ancillam suam quæ
ἀσσυρίοις. καὶ ἀποστείλασα τὴν ἄβραν αὐτῆς τὴν 9
præerat omnibus facultatibus suis, vocauit Oziam &
ἐφεστῶσαν πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῇ, ἐκάλεσεν ὀζίαν καὶ
Chabrin & Charmin presbyteros ciuitatis suæ:
χαβρὶν καὶ χαρμὶν τοὺς πρεσβυτέρους τῆς πόλεως αὐτῆς,
& venerunt ad eam. Et dixit ad eos, Audite iam
καὶ ἦλθον πρὸς αὐτὴν. καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ἀκούσατε δὴ
me principes habitantium Betulua, quoniã non rectum ver-
με ἄρχοντες τοῦ κατοικούντων βετελουά, ὅτι οὐκ εὐθὺς ὁ λό-
bum vestrum quod locuti estis coram populo in die hac,
γος ὑμῶν ὃν ἐλαλήσατε ἐναντίον τοῦ λαοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ,
& constituistis iusiurandum hoc quod locuti estis inter Deum
καὶ ἐστήσατε τὸν ὅρκον τοῦτον ὃν ἐλαλήσατε ἀναμέσον τοῦ θεοῦ
& nos, & dixistis tradituros esse ciuitatem inimicis nostris,
καὶ ἡμῶν, καὶ εἴπατε παραδώσειν τὴν πόλιν τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν,
nisi in illis conuersus fuerit Dominus ad adiuuandum nos.
ἐὰν μὴ ἐν αὐταῖς ὑπιστρέψῃ κύριος βοηθῆσαι ἡμῖν.
Et nunc qui estis vos qui tentastis Deum in die
καὶ νῦν τίνες ἐστὲ ὑμεῖς οἱ ἐπειράσατε τὸν θεὸν ἐν τῇ ἡμέ- 10
hodierna, & statuitis pro Deo in medio filiorũ homi-
ρᾳ τῇ σήμερον, καὶ ἵστασθε ὑπὲρ τοῦ θεοῦ ἐν μέσῳ υἱῶν ἀνθρώ-
num? Et nunc Dominum omnipotentem exquiritis, & nihil
πων; καὶ νῦν κύριον παντοκράτορα ἐξετάζετε, καὶ οὐδὲν 11
cognoscetis vsque in seculum, quia profundum cordis hominis
ἐπιγνώσεσθε ἕως τοῦ αἰῶνος· ὅτι βάθος καρδίας ἀνθρώπου
non inuenietis, & verba cogitationis eius non percipietis;
οὐκ εὑρήσετε, καὶ λόγους τῆς διανοίας αὐτοῦ οὐ διαλήψεσθε,
& quomodo Deum qui fecit omnia hæc scrutabimini, &
καὶ πῶς τὸν θεὸν ὃς ἐποίησε πάντα ταῦτα ἐρευνήσετε, καὶ
mentem eius cognoscetis; & cogitationem eius dignosce-
τὸν νοῦν αὐτοῦ ἐπιγνώσεσθε, καὶ τὸν λογισμὸν αὐτοῦ καταν-
tis? Nequaquam fratres, ne ad iram excitetis Dominum
οήσετε; μηδαμῶς ἀδελφοὶ, μὴ παροργίζετε κύριον τὸν 12
Deum nostrũ, quoniã si noluerit in quinque diebus adiu-
θεὸν ἡμῶν, ὅτι ἐὰν μὴ βούλῃ ἐν ταῖς πέντε ἡμέραις βοηθῆ-
uare nos, ipse habet potestatem in quibus voluerit defendere
σαι ἡμῖν, αὐτὸς ἔχει τὴν ἐξουσίαν ἐν αἷς θέλει σκεπάσαι
& omnibus diebus, aut etiam exterminare nos ante fa-
καὶ πάσαις ἡμέραις, ἢ καὶ ὀλοθρεῦσαι ἡμᾶς πρὸ προ-
ciem inimicorũ nostrorum. Vos autem ne alienetis
σώπου τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν. ὑμεῖς δὲ μὴ ἐνεχειρίζετε τὰς 13
consilia Domini Dei nostri, quoniã non quasi homo Deus
βουλὰς κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν, ὅτι οὐχ ὡς ἄνθρωπος ὁ θεὸς
vt minis afficiatur, neque sicut filius hominis vt iudicetur.
ἀπειληθῆναι, οὐδ' ὡς υἱὸς ἀνθρώπου διαιτηθῆναι.
Ideoque expectantes quæ ab eo salutem, inuo-
διόπερ ἀναμένοντες τὴν παρ' αὐτοῦ σωτηρίαν, ὅτι καλε- 14
cemus eum in adiutorium nostrum, & exaudiet
σώμεθα αὐτὸν εἰς βοήθειαν ἡμῖν· καὶ εἰσακούσεται τῆς
vocem nostram, si fuerit ei placitum, quoniã nõ surrexit in generationib⁹
φωνῆς ἡμῶν, ἐὰν ᾖ αὐτῷ ἀρεστόν· ὅτι οὐκ ἀνέστη ἐν ταῖς γενεαῖς
nostris, neque est in die hodierna, neque tribus, neque fa-
ἡμῶν, οὐδὲ ἔστιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ σήμερον, οὔτε φυλὴ, οὔτε πα-
milia, neque populus, neque ciuitas ex nobis, qui adorant deos
τρία, οὔτε δῆμος, οὔτε πόλις ἐξ ἡμῶν, οἳ προσκυνοῦσι θεοῖς
manufactos. Sicut fuit in prioribus
χειροποίητοις. καθάπερ ἐγένετο ἐν ταῖς προτέραις 15
diebus, quorum gratia dati sunt in gladium & rapinam
ἡμέραις, ὧν χάριν ἐδόθησαν εἰς ῥομφαίαν καὶ διαρπαγὴν
patres nostri, & ceciderunt ruina magna in conspectu inimicorum
οἱ πατέρες ἡμῶν, καὶ ἔπεσον πτῶμα μέγα ἐνώπιον τῶν ἐχθρῶν
nostrorum. Nos autem alterum Deum non cognouimus.
ἡμῶν. ἡμεῖς δὲ ἕτερον θεὸν οὐκ ἐγνωμεν.
Vnde speramus quòd non despiciet nos, neque de
ὅθεν ἐλπίζομεν ὅτι οὐκ ἐξουθενήσει ἡμᾶς, οὔτε ἀπὸ τοῦ 17
genere nostro, neque cùm capti fuerimus nos, sic vocabitur
γένους ἡμῶν, οὔτε ἐν τῷ ληφθῆναι ἡμᾶς, οὕτως κληθήσεται ἡ
Iudæa, & diripientur sancta nostra, & exqui-
ἰουδαία· καὶ προσκομισθήσεται τὰ ἅγια ἡμῶν, καὶ ἐκζητή-
ret profanationem eius de ore nostro, & timorem
σει τὴν βεβήλωσιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ στόματος ἡμῶν, καὶ τὸν φόβον
oculorum nostrorum, & captiuitatem terræ, &
τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς γῆς καὶ τὴν
desolationem hæreditatis nostræ conuertet in caput
ἐρήμωσιν τῆς κληρονομίας ἡμῶν ὑπιστρέψει εἰς κεφαλὴν
nostrum in gentibus, vbicunque seruierimus illic, & eri-
ἡμῶν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, οὗ ἐὰν δουλεύσωμεν ἐκεῖ· καὶ ἐσόμε-
mus in offensionem, & in vituperium in conspectu possidentium
θα εἰς πρόσκομμα καὶ εἰς ὄνειδος ἐναντίον τῶν κτωμένων
nos, quoniã non dirigetur seruitus nostra in gratiam,
ἡμᾶς· ὅτι οὐ κατευθυνθήσεται ἡ δουλεία ἡμῶν εἰς χάριν,
sed in dedecus ponet eam Dominus Deus noster.
ἀλλ' εἰς ἀτιμίαν θήσει αὐτὴν κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν.
Et nunc fratres ostendamus fratribus nostris, quòd
καὶ νῦν ἀδελφοὶ δείξωμεθα τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν, ὅτι 18
à nobis pendet anima eorum, & sancta & domus,
ἐξ ἡμῶν ἐκκρέμαται ἡ ψυχὴ αὐτῶν, καὶ τὰ ἅγια καὶ ὁ οἶκος
& altare firmata sunt in nobis. præter omnia
καὶ τὸ θυσιαστήριον ἐπεστήριται ἐφ' ἡμῖν· πρὸς πάντα
hæc agamus gratias Deo nostro, qui tentat
ταῦτα εὐχαριστήσωμεν κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, ὃς πειράζει
nos sicut & patres nostros. Memores estote quę fe-
ἡμᾶς καθὼς καὶ τοὺς πατέρας ἡμῶν· μνήσθητε ὅσα ἐποίη- 19
cit cum Abraham: & quibus tentauit Isaac, & quæ
σε μετὰ ἀβραὰμ, καὶ ὅσα ἐπείρασε τὸν ἰσαὰκ, καὶ ὅσα 20
facta sunt Iacob in Mesopotamia Syriæ pascenti
ἐγένετο τῷ ἰακὼβ ἐν μεσοποταμίᾳ τῆς συρίας ποιμαίνοντι
oues Laban fratris matris suæ.
τὰ πρόβατα λάβαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς αὐτοῦ.
Quoniã non sicut illos examinauit in examen cordis
ὅτι οὐ καθὼς ἐκεῖνος ἐπύρωσεν εἰς ἔτασμὸν καρδίας 21
eorum, & nos non vltus est, sed ad monitionem flagellat
αὐτῶν, καὶ ἡμᾶς οὐκ ἐξεδίκησεν, ἀλλ' εἰς νουθεσίαν μαστιγοῖ
Dominus appropinquantes sibi. Et dixit ad eam
κύριος τοὺς ἐγγίζοντας αὐτῷ. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὴν 23
Ozias, Omnia quęcunq; dixisti in bono corde locuta es. &
ὀζίας, πάντα ὅσα εἶπας ἐν ἀγαθῇ καρδίᾳ ἐλάλησας· καὶ
non est qui resistat verbis tuis, quoniã nõ in hodierno die
οὐκ ἔστιν ὃς ἀντιστήσεται τοῖς λόγοις σου· ὅτι οὐκ ἐν τῇ σήμερον
sapientia tua manifesta est, sed à principio dierum tuorũ
ἡ σοφία σου πρόδηλός ἐστιν, ἀλλὰ ἀπ' ἀρχῆς ἡμερῶν σου
cognouit omnis populus prudentiam tuam, quoniam bona est
ἔγνω πᾶς ὁ λαὸς τὴν συνέσιν σου, καθότι ἀγαθόν ἐστι τὸ
formatio cordis tui. sed populus sitiuit valde,
πλάσμα τῆς καρδίας σου· ἀλλ' ὁ λαὸς δεδίψηκε σφόδρα,
& coegerunt nos sicut locuti sumus facere eis. &
καὶ ἠνάγκασαν ἡμᾶς καθὰ ἐλαλήσαμεν ποιῆσαι αὐτοῖς· καὶ
inducere iuramentũ super nos, quod non transgrediemur. Et
ἐπαγαγεῖν ὅρκον ἐφ' ἡμᾶς, ὃν οὐ παραβησόμεθα. καὶ 24
nunc ora tu pro nobis, quoniã mulier religiosa es. & mittet
νῦν δεήθητι σὺ περὶ ἡμῶν, ὅτι γυνὴ εὐσεβὴς εἶ· καὶ ἀποστελεῖ
Dominus pluuiam ad repletionem lacuum nostrorum, & non
κύριος τὸν ὑετὸν εἰς πλήρωσιν τῶν λάκκων ἡμῶν, καὶ οὐκ
deficiemus amplius. Et dixit ad eos Iudith: Au-
ἐκλείψομεν ἔτι. καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς ἰουδὶθ, ἀκού- 25
dite me, & faciam negotiũ quod perueniet in generationes generationũ
σατέ μου, καὶ ποιήσω πρᾶγμα ὃ ἀφίξει εἰς γενεὰς γενεῶν

υμῶν

filiis generis nostri. Vos stabitis in porta
ὑῶν τῆ γένους ἡμῶν. ὑμεῖς σταθεῖτε ἐπὶ τῆς πύλης τῆς 26
nocte hac, & exibo ego cum ancilla mea. &
νύκτα ταύτης, καὶ ἐξελεύσομαι ἐγὼ μετὰ τῆς παιδίσκης μου· καὶ
in diebus post quas dixistis traditurus ciuitatem
ἐν ταῖς ἡμέραις μετὰ ἃς εἴπατε παραδώσειν τῆς πόλιν
inimicis nostris, respiciet Dominus Israel in ma-
ἐχθροῖς ἡμῶν, ἐπιβλέψεται κύριος τὸν Ἰσραὴλ ἐν χει-
nu mea. Vos autem non scrutabimini actum meum. nō
ρί μου. ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐξερευνήσετε τῆς πράξιν μου· ἐὰν 27
enim annunciabo vobis vsque dum perficiantur quæ ego facio.
γὰρ ἀπαγγείλω ὑμῖν ἕως τοῦ τελεσθῆναι ἃ ἐγὼ ποιῶ.
Et dixit Ozias & principes ad eam, Vade in
καὶ εἶπεν Ὀζίας καὶ οἱ ἄρχοντες πρὸς αὐτῆς, πορεύου εἰς 28
pace, & Dominus Deus ante te in vltionem
εἰρήνην, καὶ κύριος ὁ θεὸς ἔμπροσθέν σου εἰς ἐκδίκησιν τῶν
inimicorū nostrorum. & reuertentes de tabernaculo, abie-
ἐχθρῶν ἡμῶν· καὶ ἀποστρέψαντες ἐν τῆς σκηνῆς, ἐπορεύθη-
runt ad acies suas.
σαν ἐπὶ τὰς παρατάξεις αὐτῶν.

CAP. IX. θ'.

Iudith verò cecidit in faciem, & imposuit cinerem
Ἰουδὶθ δὲ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον, καὶ ἐπέθετο σποδὸν 1
super caput suum, & exuit, quo induta erat,
ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς, καὶ ἐγύμνωσεν ὃν ἐνεδεδύσκετο
cilicium. & erat nuper oblatum in Hierusalem in
σάκκον· καὶ ἦν ἄρτι προσφερόμενον εἰς Ἱερουσαλὴμ εἰς τὸν
domum Domini incensum vesperæ illius. & clamauit
οἶκον κυρίου τὸ θυμίαμα τῆς ἑσπέρας ἐκείνης· καὶ ἐβόησε
voce magna Iudith, & dixit, Domine Deus patris
φωνῇ μεγάλῃ Ἰουδὶθ, καὶ εἶπε· κύριε ὁ θεὸς τοῦ πατρός 2
mei Symeon, cui dedisti gladium in vltionem alienigenarū,
μου Συμεών, ᾧ ἔδωκας ῥομφαίαν εἰς ἐκδίκησιν ἀλλογενῶν,
qui soluerunt vuluam virginis in coinquinationē, & nudauerunt fe-
οἱ ἔλυσαν μήτραν παρθένου εἰς μίασμα, καὶ ἐγύμνωσαν μη-
mur in confusionem, & profanauerunt virginitatem in opprobriū.
τρὸς εἰς αἰσχύνην, καὶ ἐβεβήλωσαν παρθενίαν εἰς ὄνειδος·
dixisti enim, Non fiet. & fecerunt pro quibus dedisti princi-
εἶπας γὰρ, οὐχ οὕτως ἔσται· καὶ ἐποίησαν ἀνθ' ὧν ἔδωκας ἄρχον-
pes eorum in cædem. & stratum eorum irrigauit
τας αὐτῶν εἰς φόνον· καὶ τὴν στρωμνὴν αὐτῶν ἠρδεύσατο
deceptum in sanguine. & percussisti seruos in po-
τὴν ἀπατηθεῖσαν εἰς αἷμα· καὶ ἐπάταξας δούλους ἐπὶ δυ-
tentibus, & potentes in thronis suis. & dedisti mu-
νάσαις, καὶ δυνάσας ἐπὶ θρόνοις αὐτῶν· καὶ ἔδωκας γυ-
lieres eorum in prædam, & filias eorum in ca-
ναῖκας αὐτῶν εἰς προνομὴν, καὶ θυγατέρας αὐτῶν εἰς αἰχ-
ptiuitatem, & omnia spolia eorum in diuisionem filiorū
μαλωσίαν, καὶ πάντα τὰ σκῦλα αὐτῶν εἰς διαίρεσιν υἱῶν
dilectorum à te, qui & zelauerunt zelum tuum, &
ἠγαπημένων σοῦ, οἳ καὶ ἐζήλωσαν τὸν ζῆλόν σου, καὶ
abominati sunt coinquinationē sanguinis sui, & inuocauerunt te
ἐβδελύξαντο μίασμα αἵματος αὐτῶν, καὶ ἐπεκαλέσαντό σε
in auxiliatorem. Deus Deus meus, exaudi me viduam.
εἰς βοηθόν· ὁ θεὸς ὁ θεὸς ὁ ἐμὸς ἐπάκουσόν μου τῆς χήρας.
Tu enim fecisti priora illorum & illa, &
σὺ γὰρ ἐποίησας τὰ πρότερον ἐκείνων καὶ ἐκεῖνα, καὶ τὰ 3
posteriora, & præsentia, & superuenientia cogitasti, &
μετέπειτα καὶ τὰ νῦν, καὶ τὰ ἐπερχόμενα διενοήθης, καὶ
adfuerunt quæ decreuisti: & dixerunt, Ecce adsumus.
παρέστησαν ἃ ἐβουλεύσω, καὶ εἶπον, ἰδοὺ πάρεσμεν.
Omnes enim viæ tuæ paratæ, & iudicia tua in pro-
πᾶσαι γὰρ αἱ ὁδοί σου ἕτοιμοι, καὶ αἱ κρίσεις σου ἐν προ- 4
nidentia. Ecce enim Assyrij multiplicati sunt in potentia
γνώσει. ἰδοὺ γὰρ Ἀσσύριοι ἐπληθύνθησαν ἐν δυνάμει 5
sua; exaltati sunt in equo ascensore; gloriati sunt in
αὐτῶν, ὑψώθησαν ἐφ' ἵππῳ καὶ ἀναβάτῃ, ἐγαυρίασαν ἐν
brachio peditum; sperauerunt in clypeo, & arcu, & funda;
βραχίονι πεζῶν, ἤλπισαν ἐν ἀσπίδι καὶ τόξῳ καὶ σφενδόνῃ,
& non cognouerūt quòd tu es Dominus conterens bella. Do-
καὶ οὐκ ἔγνωσαν ὅτι σὺ εἶ κύριος συντρίβων πολέμους· κύ-
minus nomen tibi. tu rumpe eorum fortitudinē in virtute tua,
ριος ὄνομά σοι· σὺ ῥῆξον αὐτῶν τὴν ἰσχὺν ἐν δυνάμει σου,
& confringe robur eorum in iracundia tua, deliberauerunt
καὶ κατάξον τὸ κράτος αὐτῶν ἐν τῷ θυμῷ σου, ἐβουλεύσαν-
enim profanare sancta tua, polluere tabernaculum
το γὰρ βεβηλῶσαι τὰ ἅγιά σου, μιᾶναι τὸ σκήνωμα τῆς κα-
quietis nominis gloriæ tuæ, & deiicere ferro
ταπαύσεως τοῦ ὀνόματος τῆς δόξης σου, καὶ καταβαλεῖν σιδήρῳ

cornu altaris tui. respice in superbiam eorum. mit-
κέρας θυσιαστηρίου σου· βλέψον εἰς ὑπερηφανίαν αὐτῶν· ἀπό-
te iram tuam in capita eorum. Da in ma-
στειλον τὴν ὀργήν σου εἰς κεφαλὰς αὐτῶν. δὸς ἐν χει- 11
nu mea viduæ quod cogitaui robur. percute seruum
ί μου τῆς χήρας ὃ διενοήθην κράτος· πάταξον δοῦλον
ex labiis deceptionis meæ super principem, & principem super ser-
ἐν χειλέσιν ἀπάτης μου ἐπὶ ἄρχοντι, καὶ ἄρχοντα ἐπὶ θε-
uum suum. frange eorum celsitudinem in manu fœ-
ράποντι αὐτῶν· θραῦσον αὐτῶν τὸ ὕψος ἐν χειρὶ θη-
minæ: Nō enim in multitudine robur tuum, neque potentia
λείας. οὐ γὰρ ἐν πλήθει τὸ κράτος σου, οὐδὲ ἡ δυναστεία 13
tua in fortibus, sed humilium es Dominus, & minorum es
σου ἐν ἰσχύσιν, ἀλλὰ ταπεινῶν εἶ κύριος, καὶ ἐλαττόνων εἶ
adiutor, defensor impotentium, desperantium prote-
βοηθός, ἀντιλήπτωρ ἀθενούντων, ἀπεγνωσμένων σκεπα-
ctor, spe carentium saluator: vtique vtique, Deus patris mei,
στής, ἀπηλπισμένων σωτήρ· ναὶ ναὶ, ὁ θεὸς τοῦ πατρός μου,
& Deus hæreditatis Israel. Dominator cælorum
καὶ θεὸς κληρονομίας Ἰσραήλ. δέσποτα τῶν οὐρανῶν 14
& terræ, creator aquarum, rex vniuersæ creaturæ
καὶ τῆς γῆς, κτίστα τῶν ὑδάτων, βασιλεῦ πάσης κτίσεώς
tuæ, tu exaudi deprecationem meam. Et da verbum meū
σου, σὺ εἰσάκουσον τῆς δεήσεώς μου. καὶ δὸς λόγον μου 15
& deceptionem, & vulnus, & cicatricem eis, qui aduersus
καὶ ἀπάτην καὶ τραῦμα καὶ μώλωπα αὐτοῖς, οἳ κατὰ
testamentum tuum, & domum sanctificatam tuam, & verticem
τῆς διαθήκης σου, καὶ οἴκου ἡγιασμένου σου, καὶ κορυφῆς
Sion, & domum possessionis filiorum tuorum, decreuerunt du-
Σιὼν, καὶ οἴκου καταχύσεως υἱῶν σου, ἐβουλεύσαντο σκλη-
ra. & fac super omnem gentem tuam, & omnem potentiam
ρά· καὶ ποίησον ἐπὶ παντὸς ἔθνους σου, καὶ πάσης δυνάμεως
& fortitudinē, quoniā nō est alius defensor
σου κράτος, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλος ὑπερασπίζων τοῦ ἔθνους Ἰσραήλ,
gentis Israel, nisi tu.
εἰ μὴ σύ.

CAP. X. ι.

Et factum est vt cessauit clamare ad Deum Israel,
Καὶ ἐγένετο ὡς ἐπαύσατο βοῶσα πρὸς τὸν θεὸν Ἰσραὴλ, 1
& consummauit omnia verba hæc, & surrexit de
καὶ συνετέλεσε πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα, καὶ ἀνέστη ἐπὸ
ruina. Et vocauit ancillam suam, & de-
τῆς πτώσεως. καὶ ἐκάλεσε τὴν παῖδα αὐτῆς, καὶ κα- 2
scendit in domum, in qua morabatur in ea in diebus
τέβη εἰς τὸν οἶκον, ἐν ᾧ διέτριβεν ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις
sabbatorum, & in festiuitatibus suis: & euoluit
τῶν σαββάτων, καὶ ἐν ταῖς ἑορταῖς αὐτῆς· καὶ περιείλετο τὸν
cilicium quo induta erat, & exuit se vestimentis
σάκκον ὃν ἐνεδεδύσκετο, καὶ ἐξεδύσατο τὰ ἱμάτια τῆς
viduitatis suæ. Et lauit os aqua,
χηρείας αὐτῆς. καὶ περιεκλύσατο τὸ σῶμα ὕδατι, 3
& vnxit vnguento pingui, & discriminauit crines capi-
καὶ ἐχρίσατο μύρῳ παχεῖ καὶ διέταξε τὰς τρίχας τῆς κεφα-
tis sui, & imposuit mitram super ipsum, & induta est
λῆς αὐτῆς, καὶ ἐπέθετο μίτραν ἐπ' αὐτῆς· καὶ ἐνεδύσατο
vestimentis iocunditatis suæ, in quibus ornabatur in
τὰ ἱμάτια τῆς εὐφροσύνης αὐτῆς, ἐν αἷς ἐκοσμεῖτο ἐν ταῖς
diebus vitæ viri sui Manasse. Et assum-
ἡμέραις τῆς ζωῆς τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Μανασσῆ. καὶ ἔλα- 4
psit sandalia in pedibus suis, & induit brachiorū or-
βε σανδάλια εἰς τοὺς πόδας αὐτῆς· καὶ περιέθετο τοὺς χλι-
namenta, & dextrariola, & annulos, & inaures, &
δῶνας, καὶ τὰ ψέλλια, καὶ τοὺς δακτυλίους, καὶ τὰ ἐνώτια, καὶ
omne ornamentum suum. Et ornata est valde
πάντα τὸν κόσμον αὐτῆς. καὶ ἐκαλλωπίσατο σφόδρα 5
in deceptionem oculorum virorum quicunque vidissent eam.
εἰς ἀπάτησιν ὀφθαλμῶν ἀνδρῶν ὅσοι ἂν ἴδωσιν αὐτήν.
Et dedit ancillæ suæ ascopam vini & vas
καὶ ἔδωκε τῇ παιδὶ αὐτῆς ἀσκὸν οἴνου καὶ καμψά- 6
olei; & peram impleuit farina & palatha, &
κην ἐλαίου, καὶ πήραν ἐπλήρωσεν ἀλφίτων καὶ παλάθης
panibus mundis: & duplicauit omnia vasa
ἄρτων καθαρῶν· καὶ περιέδιπλωσε πάντα τὰ ἀγγεῖα
sua, & imposuit in ea. Et exierunt simul ad
ἑαυτῆς, καὶ ἐπέθηκεν ἐν αὐτῇ. καὶ ἐξῆλθον ὁμοῦ ἐπὶ τὴν
portam ciuitatis Betuluæ, & inuenerunt præfectos super eam
πύλην τῆς πόλεως Βετουλύα, καὶ εὗρον ἐφεστῶτας ἐπ' αὐτῇ 7
Oziam & presbyteros ciuitatis Chabrin & Char-
Ὀζίαν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους τῆς πόλεως Χαβρὶν καὶ Χαρ-
μὶν

min. Vt autem viderunt eam, & erat mutata fa-
μῶν· ὡς δὲ εἶδον αὐτὴν, καὶ ἰδὼ ἠλλοιωμένον τὸ πρό- 8
cies eius, & vestem mutatam eius:
σωπον αὐτῆς, καὶ τὴν στολὴν μεταβεβληκυῖαν αὐτῆς,
Mirati sunt in pulchritudine eius valde nimis: &
ἐθαύμασαν ὅπὶ τῷ κάλλει αὐτῆς ὅπι πολὺ σφόδρα· καὶ 9
dixerunt ei, Deus Deus patrum nostrorum det te in gra-
εἶπεν αὐτῇ, ὁ θεὸς ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν δῴη σε εἰς χά-
tiam, & perficiat studia tua ad gloriam
ριν καὶ τελειώσαι τὰ ὅπιτηδεύματά σου εἰς δοξολογίαν
filiorum Israel, & exaltationem Hierusalem: & adorauerunt
υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ὕψωμα Ἱερουσαλήμ· καὶ προσεκύνησαν
Deum. Et dixit ad eos. Præcipite aperire mihi
τῷ θεῷ. καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ὅπιτάξατε ἀνοῖξαί μοι 10
portam ciuitatis, & exibo in consummationem
τὴν πύλην τῆς πόλεως, καὶ ἐξελεύσομαι εἰς τελείωσιν τῶν
verborum quæ locuti estis mecum. & præceperunt iuuenibus
λόγων ὧν ἐλαλήσατε μετ' ἐμοῦ· καὶ συνέταξαν τοῖς νεανίσκοις
aperire ei, sicut locuta est: & fecerunt sic.
ἀνοῖξαι αὐτῇ καθότι ἐλάλησε· καὶ ἐποίησαν οὕτως.
Et exiuit Iudith ipsa & ancilla eius cum ea.
καὶ ἐξῆλθεν Ἰουδὶθ αὐτὴ καὶ ἡ παιδίσκη αὐτῆς μετ' αὐτῆς· 11
speculabantur autem eam viri ciuitatis, quousque descen-
ἀπεσκόπουν δὲ αὐτὴν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως, ἕως οὗ κατέ-
dit montem, & quousque pertransiuit vallem: & non amplius viderunt
βη τὸ ὄρος, καὶ ἕως οὗ διῆλθε τὸν αὐλῶνα· καὶ οὐκέτι ἐθεώρησαν
eam. & abierunt in valle in rectum.
αὐτήν· καὶ ἐπορεύοντο ἐν τῷ αὐλῶνι εἰς εὐθεῖαν.
Et obuiauit ei vigilia Assyriorum, &
καὶ συνήντησεν αὐτῇ φυλακὴ τῶν Ἀσσυρίων, καὶ 12
tenuerunt eam, & interrogauerunt eam. Quorum es & vn-
συνελάβοντο αὐτὴν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὴν, τίνων εἶ καὶ πό-
de venis? Et dixit, Filia sum Hebræorum, & fu-
θεν ἔρχῃ; καὶ εἶπε, θυγάτηρ εἰμὶ τῶν Ἑβραίων, καὶ ἀποδι- 13
gio à facie eorum, quoniam futurum est vt dentur
δράσκω ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, ὅτι μέλλουσι διδόναι
vobis in deprædationem. Et ego venio ad fa-
ὑμῖν εἰς καταβροχμα. κἀγὼ ἔρχομαι εἰς τὸ πρόσω- 14
ciem Holofernis principis exercitus vestri, vt annun-
πον ὀλοφέρνου ἀρχιστρατήγου δυνάμεως ὑμῶν, τοῦ ἀπαγγεῖ-
ciem verba veritatis: & ostendam ante faciem eius viam
λαι ῥήματα ἀληθείας· καὶ δείξω πρὸ προσώπου αὐτοῦ ὁδὸν
per quam ibit, & dominabitur omnium montanorũ: & non
καθ' ἣν πορεύσεται καὶ κυριεύσει πάσης τῆς ὀρεινῆς· καὶ οὐ
interibit virorum eius caro vna, neque spiritus
διαφωνήσει τῶν ἀνδρῶν αὐτοῦ σὰρξ μία, οὐδὲ πνεῦμα
vitæ. Cùm autẽ audissent viri verba eius, conside-
ζωῆς. ὡς δὲ ἤκουσαν οἱ ἄνδρες τὰ ῥήματα αὐτῆς, κατε- 15
rauerunt faciem eius, & erat coram eis mirabi-
νόησαν τὸ πρόσωπον αὐτῆς, καὶ ἦν ἐναντίον αὐτῶν θαυμα-
lis pulchritudine nimis. Et dixerunt ad eam, Conseruasti
σία τῷ κάλλει σφόδρα. καὶ εἶπον πρὸς αὐτὴν, σέσωκας 16
animam tuam festinans descendere ad faciem domini
τὴν ψυχήν σου σπεύσασα καταβῆναι εἰς πρόσωπον τοῦ κυρίου
nostri. Et nunc accede ad tabernaculum eius, & de
ἡμῶν. καὶ νῦν πρόσελθε ὅπὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ ἀφ' 17
nobis comitabuntur te, donec commendent te in ma-
ἡμῶν προπέμψουσί σε ἕως παραδώσουσί σε εἰς τὰς χει-
nus eius. Si autẽ steteris coram eo, ne timeas in corde
ρας αὐτοῦ· ἐὰν δὲ στῇς ἐναντίον αὐτοῦ, μὴ φοβηθῇς τῇ καρδίᾳ
tuo, sed annuncia iuxta verba tua, & bene tibi
σου, ἀλλὰ ἀνάγγειλον κατὰ τὰ ῥήματα σου, καὶ εὖ σοι
faciet. & elegerunt ex eis viros centum, & cur-
ποιήσει· καὶ ἐπέλεξαν ἐξ αὐτῶν ἄνδρας ἑκατὸν, καὶ παρέ-
rum iunxerũt ei, & ancillæ eius: Et duxerunt eam
ζευξαν αὐτῇ καὶ τῇ ἄβρᾳ αὐτῆς. καὶ ἤγαγον αὐτὴν 18
ad tabernaculum Holofernis. & factus est concursus in omnibus
ὅπὶ τὴν σκηνὴν ὀλοφέρνου· καὶ ἐγένετο συνδρομὴ ἐν πάσῃ τῇ
castris; dissonuit enim in tabernaculis aduentus
παρεμβολῇ, διεβοήθη γὰρ εἰς τὰ σκηνώματα ἡ παρουσία
eius. & venientes circundabant eam: quia stabat extra
αὐτῆς· καὶ ἐλθόντες ἐκύκλουν αὐτὴν, ὡς εἱστήκει ἔξω 19
tabernaculum Holofernis, quousque annunciauerunt ei de ipsa.
τοῦ σκηνῆς ὀλοφέρνου, ἕως προσήγγειλαν αὐτῷ περὶ αὐτῆς.
& mirabantur in pulchritudine eius, & mirabantur
καὶ ἐθαύμαζον ὅπὶ τῷ κάλλει αὐτῆς, καὶ ἐθαύμαζον τοὺς
filios Israel. Et dixit vnusquisque ad proximum suum,
υἱοὺς Ἰσραήλ. καὶ εἶπεν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, 20
Quis contemnet populum hunc, qui habet in seipso mulieres
τίς καταφρονήσει τοῦ λαοῦ τούτου, ὃς ἔχει ἐν ἑαυτῷ γυναῖκας

tales? quoniã non bonum est relinqui ex eis virum
τοιαύτας; ὅτι οὐ καλόν ἐστιν ὑπολείπεσθαι ἐξ αὐτῶν ἄνδρα
vnum, qui dimissi poterunt decipere omnem
ἕνα, οἱ ἀφεθέντες δυνήσονται κατασοφίσασθαι πᾶσαν τὴν
terram. & exierunt qui dormiebant apud Holofernem, & om-
γῆν. καὶ ἐξῆλθον οἱ κοιμώμενοι παρὰ ὀλοφέρνῃ καὶ πάν-
nes famuli eius: & introduxerunt eam in taberna-
τες οἱ θεράποντες αὐτοῦ, καὶ εἰσήγαγον αὐτὴν εἰς τὴν σκη-
culum. Et erat Holofernes requiescens super lectum suum
νήν. ἦν δὲ ὀλοφέρνης ἀναπαυόμενος ὅπὶ τοῦ κλίνους αὐτοῦ 21
in conopæo, quod erat ex purpura, & auro, & sma-
ἐν τῷ κωνωπίῳ, ὃ ἦν ἐκ πορφύρας καὶ χρυσίου, καὶ σμα-
ragdo, & lapidibus pretiosis intextum. & annunciaue-
ράγδου καὶ λίθων πολυτελῶν κεκοσμημένον. καὶ ἀπήγγει-
runt ei de ea. & exiit in proscenium, & lam-
λαν αὐτῷ περὶ αὐτῆς· καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὸ προσκήνιον, καὶ λαμ-
pades argenteæ præcedentes eum. Vt autem venit ante fa-
πάδες ἀργυραῖ προπορευόμεναι αὐτοῦ· ὡς δὲ ἦλθε κατὰ πρό-
ciem eius Iudith & seruorum eius, obstupue-
σωπον αὐτοῦ Ἰουδὶθ καὶ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, ἐθαύμα-
runt omnes in pulchritudine faciei eius. & ca-
σαν ἅπαντες ὅπὶ τῷ κάλλει τοῦ προσώπου αὐτῆς· καὶ πεσοῦ-
dens super faciem, adorauit eum. & eleuauerunt eam
σα ὅπὶ πρόσωπον, προσεκύνησεν αὐτῷ· καὶ ἤγειραν αὐτὴν
serui eius.
οἱ δοῦλοι αὐτοῦ.

CAP. XI. ια.

Et dixit ad eam Holofernes, Confide mulier, ne
1 Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὴν ὀλοφέρνης, θάρσησον γυναῖ· μὴ
paueas in corde tuo; quoniã ego non nocui homini,
φοβηθῇς τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ἐγὼ οὐκ ἐπόνεσα ἀνθρώπῳ,
qui elegit seruire Nabuchodonosor regi vniuersæ
ὅς τις ἠρέτησε δουλεύειν ναβουχοδονόσορ τῷ βασιλεῖ πάσης
terræ. Et nunc populus tuus qui habitat montana, si non
2 τῆς γῆς. καὶ νῦν ὁ λαός σου ὁ κατοικῶν τὴν ὀρεινὴν, εἰ μὴ
contempsissent me, non eleuassem lanceam meã super eos, sed ipsi
ἐφαύλισάν με, οὐκ ἂν ἦρα τὸ δόρυ μου ἐπ' αὐτοὺς, ἀλλ' αὐτοὶ
sibi fecerunt hæc. Et nunc dic mihi cuius causa
3 ἑαυτοῖς ἐποίησαν ταῦτα. καὶ νῦν λέγε μοι τίνος ἕνεκα
fugisti ab eis, & venisti ad nos: venis enim ad sa-
ἀπέδρας ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἦλθες πρὸς ἡμᾶς· ἥκεις γὰρ εἰς σω-
lutem; confide. in nocte hac viues & in reliquum,
τηρίαν, θάρσει· ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ ζήσῃ καὶ εἰς τὸ λοιπόν.
non enim est qui iniuria afficiat te, sed bene tibi faciet sicut fit
οὐ γὰρ ἔστιν ὃς ἀδικήσει σε, ἀλλ' εὖ σοι ποιήσει καθὰ γίνε-
seruis domini mei Nabuchodonosor regis.
ται τοῖς δούλοις τοῦ κυρίου μου ναβουχοδονόσορ τοῦ βασιλέως.
Et dixit ad eum Iudith, Accipe verba famulæ
4 καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Ἰουδίθ, δέξαι τὰ ῥήματα τῆς δούλης
tuæ, & loquatur ancilla tua ante faciem tuam.
σου. καὶ λαλησάτω ἡ παιδίσκη σου κατὰ πρόσωπόν σου.
& non annunciabo mendacium domino meo in nocte hac.
καὶ οὐκ ἀναγγελῶ ψεῦδος τῷ κυρίῳ μου ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ·
& si secutus fueris verba ancillæ tuæ, perfectè
καὶ ἐὰν κατακολουθήσῃς τοῖς λόγοις τῆς παιδίσκης σου, τελείως
rem faciet tecum Deus. & non cadet
πρᾶγμα ποιήσει μετὰ σοῦ ὁ θεός, καὶ οὐκ ἀποπεσεῖται ὁ
dominus meus à studiis suis. Viuit enim rex
5 κύριός μου τῶν ὅπιτηδευμάτων αὐτοῦ. ζῇ γὰρ ὁ βασι-
Nabuchodonosor vniuersæ terræ, & viuit virtus eius, qui
λεὺς ναβουχοδονόσορ πάσης τῆς γῆς, καὶ ζῇ τὸ κράτος αὐτοῦ, ὃς
misit te ad correctionem omnis animæ; quoniã non solùm
ἀπέστειλέ σε εἰς κατόρθωσιν πάσης ψυχῆς, ὅτι οὐ μόνον
homines per te seruiunt ei, sed & bestiæ
ἄνθρωποι διὰ σοῦ δουλεύουσιν αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ τὰ θηρία
agri & iumenta & volatilia cæli propter fortitudinẽ
τοῦ ἀγροῦ καὶ τὰ κτήνη καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ διὰ τὴν ἰσχύος
tuam viuent in Nabuchodonosor & omnem domum eius.
σου ζήσονται ὅπὶ ναβουχοδονόσορ καὶ πάντα τὸν οἶκον αὐτοῦ.
Audiuimus enim sapientiam tuam, & industrias
6 ἠκούσαμεν γὰρ τὴν σοφίαν σου καὶ τὰ πανουργεύματα τῆς
animæ tuæ, & annunciatũ est vniuersæ terræ, quòd tu solus bonus
ψυχῆς σου, καὶ ἀνηγγέλη πάσῃ τῇ γῇ, ὅτι σὺ μόνος ἀγαθὸς
in omni regno, & potens in scientia, & mirabi-
ἐν πάσῃ τῇ βασιλείᾳ, καὶ δυνατὸς ἐν ὅπιστήμῃ, καὶ θαυμα-
lis in exercitu belli. Et nunc verbum quod locutus
στὸς ἐν στρατεύματι πολέμου. καὶ νῦν ὁ λόγος ὃν ἐλάλη-
7 est Achior in consessu tuo, audiuimus verba eius,
σε Ἀχιὼρ ἐν τῇ συνεδρίᾳ σου ἠκούσαμεν τὰ ῥήματα αὐτοῦ,

quoniam ceperunt eum viri Betuluæ, & nuncia-
ὅτι προσεποιήσαντο αὐτὸν οἱ ἄνδρες βετουλοῦα, καὶ ἀνήγγη-
uit eis omnia quæ locutus est ipse apud te: ideò do-
λεν αὐτοῖς πάντα ὅσα ἐξελάλησεν αὐτὸς πρὸς σέ· διὸ δέ-
minator domine, ne transgrediaris verbum eius, sed pone
σποτα κύριε μὴ παρέλθῃς τὸν λόγον αὐτοῦ, ἀλλὰ κατάθου
ipsum in corde tuo, quoniam verum est. Non enim sumi-
αὐτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ἀληθής ἐστιν. οὐ γὰρ ἐκδι- 8
tur vindicta de genere nostro, nõ enim prævalet gladius contra eos, nisi
κεῖται τὸ γένος ἡμῶν, οὐ γὰρ ἰσχύει ῥομφαία ἐπ' αὐτοὺς, εἰ μὴ
peccauerint contra Deum suum. & nunc vt non sit dominus
ἁμάρτωσιν εἰς τὸν θεὸν αὐτῶν· καὶ νῦν ἵνα μὴ γένηται ὁ κύριος
meus expulsus & re infecta desistens: Et cecidit mors super
μου ἔκβολος καὶ ἄπρακτος. καὶ ἐπέπεσε θάνατος ὅτι 9
faciem eorum, & deprehendit eos peccatum, in quo
πρόσωπον αὐτῶν, καὶ κατελάβετο αὐτοὺς ἁμάρτημα, ἐν ᾧ
irritabunt Deum suum, quandocunque fecerint absur-
παρώργισαν τὸν θεὸν αὐτῶν ὁπηνίκα ἐὰν ποιήσωσιν ἀτο-
ditatem. Quoniam defecerunt eis cibaria sua,
πίαν. ἐπεὶ παρεξέλιπεν αὐτοῖς τὰ βρώματα αὐτῶν, 10
& diminuta est omnis aqua. Et ordinauerunt iniicere manum
καὶ ἐσταλήθη πᾶν ὕδωρ. καὶ ἐβουλεύσαντο ὑπιβαλεῖν 11
pecoribus suis, & omnia quæ distinxit eis
χεῖρας κτήνεσιν αὐτῶν, καὶ πάντα ὅσα διεστείλατο αὐτοῖς ὁ
Deus in legibus suis ne manducarent, decreuerunt impendere.
θεὸς ἐν τοῖς νόμοις αὐτοῦ μὴ φαγεῖν, διέγνωσαν δαπανῆσαι·
& primitias frumenti, & decimas vini &
καὶ τὰς ἀπαρχὰς τοῦ σίτου καὶ τὰς δεκάτας τοῦ οἴνου καὶ τοῦ
olei, quæ seruauerunt sanctificantes sacerdotibus astantibus
ἐλαίου, ἃ ἐφύλαξαν ἁγιάσαντες τοῖς ἱερεῦσι τοῖς παρεστηκόσιν
in Hierusalem ante faciem Dei nostri, decre-
ἐν ἱερουσαλὴμ ἀπέναντι τοῦ προσώπου τοῦ θεοῦ ἡμῶν, κεκεί-
nerunt consumere, quæ neque manibus conueniebat contingere
νασιν ἀναλῶσαι, ὧν οὐδὲ τοῖς χερσὶν καθῆκεν ἅψασθαι
quenquã eorũ qui de populo. Et miserunt in Hierusalem, quoniã
οὐδένα τῶν ἐν τοῦ λαοῦ· καὶ ἀπεστάλκασιν εἰς ἱερουσαλὴμ, ὅτι
& ibi habitantes fecerunt hæc iis qui transtulerunt
καὶ οἱ ἐκεῖ κατοικοῦντες ἐποίησαν ταῦτα τοῖς μετακομίσασιν
ipsis remissionem à senatu. & erunt quousq; renun-
αὐτοῖς τὴν ἄφεσιν παρὰ τῆς γερουσίας· καὶ ἔσονται ἕως ἀναγ-
ciet ipsis, & facient, dabuntur tibi in perditionem in
γείλῃ αὐτοῖς καὶ ποιήσουσι, δοθήσονταί σοι εἰς ὄλεθρον ἐν τῇ
die illa. Vnde ego ancilla tua, cognoscens omnia
ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. ὅθεν ἐγὼ ἡ δούλη σου ὑπιγοῦσα πάντα 12
hæc, fugi à facie eorum. & misit me
ταῦτα, ἀπέδρασον ἀπὸ προσώπου αὐτῶν· καὶ ἀπέστειλέ με
Deus ad faciendum tecum rem, in quibus obstupebit om-
ὁ θεὸς ποιῆσαι μετὰ σοῦ πρᾶγμα, ἐφ' οἷς ἐκστήσεται πᾶ-
nis terra, quicunque audierint hæc. Quoniã ancilla tua religio-
σα ἡ γῆ ὅσοι ἂν ἀκούσωσιν αὐτά. ὅτι ἡ δούλη σου θεοσε- 13
sa est, & colens nocte & die Deum ce-
βής ἐστι, καὶ θεραπεύουσα νυκτὸς καὶ ἡμέρας τὸν θεὸν τοῦ οὐ-
li: & nunc manebo apud te, domine mi, & exibit
ρανοῦ· καὶ νῦν μενῶ παρὰ σοὶ κύριέ μου, καὶ ἐξελεύσεται ἡ
ancilla tua in nocte in vallem, & orabo
δούλη σου κατὰ νύκτα εἰς τὸν φάραγγα, καὶ προσεύξομαι
ad Deum; & annunciabit mihi quando fecerunt pec-
πρὸς τὸν θεόν· καὶ ἀναγγελεῖ μοι πότε ἐποίησαν τὰ ἁμάρ-
cata eorum: & veniens referam tibi. & exibis
τήματα αὐτῶν· καὶ ἐλθοῦσα προσαγαγοίσω σοι· καὶ ἐξελεύσῃ
cum omni exercitu tuo, & non est qui resistat tibi ex
σὺν πάσῃ δυνάμει σου, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀντιστήσεταί σοι ἐξ
eis, & adducam te per medium Iudææ, quousque venias
αὐτῶν· καὶ ἄξω σε διὰ μέσου τῆς ἰουδαίας, ἕως τοῦ ἐλθεῖν
ante Hierusalem. & ponam sedem tuam in medio
ἀπέναντι ἱερουσαλήμ· καὶ θήσω τὸν θρόνον σου ἐν μέσῳ
eius, & ages eos sicut oues quibus nõ est pastor. & non
αὐτῆς, καὶ ἄξεις αὐτοὺς ὡς πρόβατα οἷς οὐκ ἔστι ποιμήν· καὶ οὐ
latrabit canis lingua sua coram te. Quoniã mihi
γρύξει κύων τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ ἀπέναντί σου. ὅτι μοι 14
hæc dicta sunt per prouidentiam meam, & annunciata sunt mihi, &
ταῦτα ἐλαλήθη κατὰ προγνώσιν μου καὶ ἀνήγγελη μοι, καὶ
missa sum nunciare tibi. Et placuerunt verba eius
ἀπεστάλην ἀπαγγεῖλαί σοι. καὶ ἤρεσαν οἱ λόγοι αὐτῆς 15
coram Holoferne, & coram omnibus pueris
ἐναντίον ὀλοφέρνου, καὶ ἐναντίον πάντων τῶν θεραπόντων
eius. & mirati sunt in sapientia eius, & dixerunt,
αὐτοῦ· καὶ ἐθαύμασαν ὅτι τῇ σοφίᾳ αὐτῆς, καὶ εἶπον,
Non est talis mulier à summo vsq; ad summũ terrę in pulchritudine
οὐκ ἔστι τοιαύτη γυνὴ ἀπ' ἄκρου ἕως ἄκρου τῆς γῆς ἐν κάλλει 16
faciei, & prudentia verborum. Et dixit ad eam
17 προσώπου καὶ συνέσει λόγων. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὴν
Holofernes, Bene fecit Deus qui misit te ante
ὀλοφέρνης, εὖ ἐποίησεν ὁ θεὸς ἀποστείλας σε ἔμπροσθεν τοῦ
populum vt esset in manibus nostris fortitudo, in autem contemnen-
λαοῦ τοῦ γενηθῆναι ἐν χερσὶν ἡμῶν κράτος, ἐν δὲ τοῖς φαυλί-
tibus dominum meum, perditio. & nunc venusta es tu in aspectu
ζουσι τὸν κύριον μου ἀπώλειαν· καὶ νῦν ἀστεία εἶ σὺ ἐν τῷ εἴδει
tuo, & bona in sermonibus tuis. quòd si feceris sicut
σου, καὶ ἀγαθὴ ἐν τοῖς λόγοις σου. ὅτι ἐὰν ποιήσῃς καθὼς
locuta es, Deus tuus erit mihi Deus, & tu in domo re-
ἐλάλησας, ὁ θεός σου ἔσται μοι θεός, καὶ σὺ ἐν οἴκῳ βασι-
gis Nabuchodonosor sedebis, & eris nominata in vni-
λέως ναβουχοδονόσορ καθήσῃ, καὶ ἔσῃ ὀνομαστὴ πρὸς πᾶ-
uersa terra.
σαν τὴν γῆν.

CAP. XII. 16.

Et iussit introducere eam vbi repositi erant the-
1 Καὶ ἐκέλευσεν εἰσαγαγεῖν αὐτὴν ὅ ἐτέθετο τὰ ἀργυρο-
sauri eius. & iussit mensam parari ei è
μαστα αὐτοῦ· καὶ συνέταξε καταστρωθῆναι αὐτῇ ἀπὸ τῶν
cibariis suis, & vino suo ad bibendum. Et dixit
2 ὀψοποιημάτων αὐτοῦ καὶ τοῦ οἴνου αὐτοῦ πιεῖν. καὶ εἶπεν
Iudith, Non manducabo ex eis, vt non fiat scandalum.
ἰουδείθ, οὐ φάγομαι ἐξ αὐτῶν ἵνα μὴ γένηται σκάνδαλον,
sed de iis quæ secuta sunt me, fiet expensa.
ἀλλ' ἐκ τῶν ἠκολουθηκότων μοι γενηθήσεται.
Et dixit ad eam Holofernes, Si autem defecerint quæ sunt
3 καὶ εἶπε πρὸς αὐτὴν ὀλοφέρνης, ἐὰν δὲ ἐκλίπῃ τὰ ὄντα
tecum, vnde poterimus tibi dare similia eorum? nõ enim est
μετὰ σοῦ, πόθεν ἔξομέν σοι δοῦναι ὅμοια αὐτῶν; οὐ γὰρ ἐστι
nobiscum de genere tuo. Et dixit Iudith ad
4 μεθ' ἡμῶν ἐκ τοῦ γένους σου. καὶ εἶπεν ἰουδὶθ πρὸς
eum, Viuit anima tua domine mi, quoniã non expendet ancilla tua
αὐτὸν, ζῇ ἡ ψυχή σου κύριέ μου, ὅτι οὐ δαπανήσει ἡ δούλη σου
quæ sunt mecum, donec faciat Dominus in manu mea quę
τὰ ὄντα μετ' ἐμοῦ, ἕως ἂν ποιήσῃ κύριος ἐν χειρί μου ἃ
decreuit. Et induxerunt illam serui Holofer-
5 ἐβουλεύσατο. καὶ ἤγαγον αὐτὴν οἱ θεράποντες ὀλοφέρ-
nis in tabernaculum: & dormiuit vsque ad mediam noctem, &
νους εἰς τὴν σκηνώ· καὶ ὕπνωσε μέχρι μεσούσης τοῦ νυκτός, καὶ
surrexit ad matutinam custodiam. Et misit ad
6 ἀνέστη πρὸς τὴν ἑωθινὴν φυλακήν. καὶ ἀπέστειλε πρὸς
Holofernem, dicens: Iubeat iam dominus meus dimittere
ὀλοφέρνην λέγουσα, ὅτι ταξάτω δὴ ὁ κύριός μου ἐᾶσαι τὴν
ancillam tuam ad orationem exire. Et iussit
7 δούλην σου ὅτι προσευχὴν ἐξελθεῖν. καὶ ἐπέταξεν
Holofernes satellitibus, ne prohiberent eam. &
ὀλοφέρνης τοῖς σωματοφύλαξι, μὴ διακωλύειν αὐτήν· καὶ
mansit in castris diebus tribus. Et exi-
8 παρέμεινεν ἐν τῇ παρεμβολῇ ἡμέρας τρεῖς. καὶ ἐξεπο-
bat per noctem in vallem Betulua, & baptiza-
ρεύετο κατὰ νύκτα εἰς τὴν φάραγγα βετουλοῦα, καὶ ἐβαπτί-
batur in fonte aquæ in castris.
ζετο ὅτι τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος ἐν τῇ παρεμβολῇ.
Et vt ascendebat, orabat Dominum Deum Israel, vt dirigeret
9 καὶ ὡς ἀνέβη, ἐδέετο τοῦ κυρίου θεοῦ ἰσραήλ, κατευθύναι
viam eius ad exaltationem filiorum populi sui.
τὴν ὁδὸν αὐτῆς εἰς ἀνάστημα τῶν υἱῶν τοῦ λαοῦ αὐτῆς.
Et introiens munda manebat in tabernaculo vsque
10 καὶ εἰσπορευομένη καθαρὰ παρέμενεν ἐν τῇ σκηνῇ μέχρις
dum tulisset escam suam ad vesperam. Et
11 οὗ προσηνέγκατο τὴν τροφὴν αὐτῆς εἰς ἑσπέραν. καὶ
factum est in die quarto, fecit Holofernes conuiuiũ
ἐγένετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τετάρτῃ, ἐποίησεν ὀλοφέρνης πότον
seruis suis solis, & non vocauit ad inuitationẽ quen-
τοῖς δούλοις αὐτοῦ μόνοις, καὶ οὐκ ἐκάλεσεν εἰς τὴν κλῆσιν οὐδέ-
quã eorũ qui ad vsus. Et dixit Bagoæ eunucho, qui
να τῶν προς ταῖς χρείαις· καὶ εἶπε βαγώᾳ τῷ δυνούχῳ, ὃς
erat præfectus super omnia quæ eius, Suade iam vadens
ἦν ἐπὶ πάντων τῶν αὐτοῦ, πείσον δὴ πορευθεὶς τὴν
mulierem Hebræam, quæ est apud te, vt veniat ad nos,
γυναῖκα τὴν ἑβραίαν ἣ ἐστι παρὰ σοὶ, τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ἡμᾶς
& manducet & bibat nobiscum. Ecce enim fœdum con-
12 καὶ φαγεῖν καὶ πιεῖν μετ' ἡμῶν. ἰδοὺ γὰρ αἰσχρὸν τῷ προ-
spectui nostro, si fœminam talem dimiserimus, non commu-
σώπῳ ἡμῶν, εἰ γυναῖκα τοιαύτην παρήσομεν οὐχ ὁμιλή-
nicantes cum ea. quòd nisi eam attraxerimus, irri-
σαντες αὐτῇ· ὅτι ἐὰν μὴ αὐτὴν ὑπασπασώμεθα καταγε-
λάσεται

debit hos. Et exiit Bagoas à facie
λάσεται ἡμῖν. καὶ ἐξῆλθε βαγώας ἀπὸ προσώπου 13
Holofernis, & introiuit ad eam, & dixit: Ne grauetur
ὁλοφέρνου καὶ εἰσῆλθε πρὸς αὐτὴν, καὶ εἶπε· μὴ ὀκνησάτω ἡ
ancilla bona hæc veniens ad dominum meum, hono-
παιδίσκη ἡ καλὴ αὕτη ἐλθοῦσα πρὸς τὸν κύριόν μου δοξα-
rificari ante faciem eius, & bibere nobiscum ad iocun-
σθῆναι καὶ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ πεῖν μθ' ἡμῶν εἰς εὐφρο-
ditatem vinum, & fieri in die hac, vt vna fi-
σύνην οἶνον, καὶ γενηθῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, ὡς μία θυ-
lia filiorum Assyriorũ, quæ astiterunt in domo Nabuchodo-
γατὴρ τῶν υἱῶν ἀσσούρ, αἱ παρεστήκασιν ἐν οἴκῳ ναβουχοδο-
nosor. Et dixit ad eum Iudith: Et quæ sum ego vt con-
νόσορ. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ἰουδείθ, καὶ τίς εἰμὶ ἐγὼ ἀν- 14
tradicam domino meo? Quoniã omne quod erit in ocu-
τειποῦσα τῷ κυρίῳ μου; ὅτι πᾶν ὃ ἔσται ἐν τοῖς ὀφθαλ- 15
lis eius placitum, festinans faciam, & erit mihi hoc
μοῖς αὐτοῦ ἀρεστὸν ἀποδύσασα ποιήσω, καὶ ἔσται μοι τοῦτο 16
ad exultationem vsque ad diem mortis meæ. Et surgens
εἰς ἀγαλλίαμα ἕως ἡμέρας θανάτου μου. καὶ ἀναστᾶσα 17
ornata est vestimento, & omni ornatu mulie-
ἐκοσμήθη τῷ ἱματισμῷ καὶ παντὶ τῷ κόσμῳ τῷ γυναι-
bri; & introiuit ancilla eius, & strauit ei ante
κείῳ· καὶ προσῆλθεν ἡ δούλη αὐτοῦ, καὶ ἔστρωσεν αὐτῇ κατέναν-
Holofernem in terra, pelles quas acceperat à Bagoa ad
τι ὁλοφέρνου χαμαὶ τὰ κώδια ἃ ἔλαβε παρὰ βαγώου εἰς
quotidianum vsum vitæ suæ, vt manducaret recli-
τὴν καθημερινὴν δίαιταν αὐτῆς εἰς τὸ ἐσθίειν κατακλινο-
nata super eas. & ingressa accubuit Iudith.
μένου ἐπ' αὐτῷ· καὶ ἐλθοῦσα ἀνέπεσεν ἰουδείθ.
Et obstupuit cor Holofernis in ea, & concussa fuit
καὶ ἐξέστη ἡ καρδία ὁλοφέρνου ἐπ' αὐτῇ, καὶ ἐσαλεύθη ἡ 18
anima eius, & erat cupidus valde coeundi
ψυχὴ αὐτοῦ, καὶ ἦν κατεπίθυμος σφόδρα τοῦ συγγενέσθαι
cum ea: & obseruabat tempus vt deciperet eam, ex qua
μετ' αὐτῆς· καὶ ἐτήρει καιρὸν τοῦ ἀπατῆσαι αὐτόν, ἀφ' ἧς
die vidit eam. Et dixit ad eam Holofernes, Bibe
ἡμέρας εἶδεν αὐτήν. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὴν ὁλοφέρνης, πίε 19
iam, & sis nobiscum in iocunditate. Et dixit Iu-
δὴ καὶ γενήθητι μθ' ἡμῶν εἰς εὐφροσύνην. καὶ εἶπεν ἰου- 20
dith, Bibam iam domine, quoniam magnificatum est viuere meũ in
δείθ, πίομαι δὴ κύριε, ὅτι ἐμεγαλυνθη τὸ ζῆν μου ἐν
me hodie præ omnibus diebus generationis meæ.
ἐμοὶ σήμερον παρὰ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς γενέσεώς μου.
Et accipiens mãducauit & bibit coram ipso, quæ parauerat
καὶ λαβοῦσα ἔφαγε καὶ ἔπιε κατέναντι αὐτοῦ, ἃ ἡτοίμασεν 21
ancilla eius. Et iocũdus factus est Holofernes in ea, &
ἡ δούλη αὐτῆς. καὶ εὐφράνθη ὁλοφέρνης ἐπ' αὐτῇ, καὶ 22
bibit vinum multum nimis, quantũ non biberat vnquam in die vna
ἔπιεν οἶνον πολὺν σφόδρα ὅσον οὐκ ἔπιε πώποτε ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ
ex quo natus fuit.
ἀφ' οὗ ἐγεννήθη.

CAP. XIII. ιγ'.

Vt autem vespera facta est, festinauerunt seruí eius diuer-
Ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο, ἐσπούδασαν οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπα- 1
tere: & Bagoas conclusit tabernaculum eius foris, &
λύειν· καὶ βαγώας συνέκλεισε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἔξωθεν, καὶ
dimisit astantes à facie domini sui, &
ἀπέλυσε τοὺς παρεστῶτας ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου αὐτοῦ· καὶ
abierunt ad cubicula sua. Erant enim omnes fa-
ἀπῆλθον εἰς τοὺς κοίτους αὐτῶν. ἦσαν γὰρ πάντες κε- 2
tigati, quia diu factum fuit conuiuium, reli-
κοπωμένοι διὰ τὸ ὑπερπλεῖον γεγενέσθαι τὸν πότον· ὑπελείφ-
cta est autẽ Iudith sola in tabernaculo, & Holofernes procum-
θη δὲ ἰουδεὶθ μόνη ἐν τῇ σκηνῇ. καὶ ὁλοφέρνης πεπτω- 3
bens super lectum suum, erat enim perfusum ipsi
κὼς ἐπὶ τὴν κλίνην αὐτοῦ· ἦν γὰρ πεκεχυμένος αὐτῷ ὁ
vinum. Et dixit Iudith ancillæ suæ, vt staret extra
οἶνος. καὶ εἶπεν ἰουδεὶθ τῇ δούλῃ αὐτοῦ, στῆναι ἔξω τοῦ 4
cubiculum eius, & obseruaret exitum eius sicut
κοιτῶνος αὐτῆς, καὶ ἐπιτηρεῖν τὴν ἔξοδον αὐτῆς καθάπερ
quotidie: se exituram enim dixit ad orationem suam.
καθημέραν· ἐξελεύσεσθαι γὰρ ἔφη ἐπὶ τὴν προσευχὴν αὐτῆς.
& Bagoæ locuta est iuxta verba hæc. Et abie-
καὶ τῷ βαγώᾳ ἐλάλησε κατὰ τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἀπῆλ-
runt omnes à facie ipsius, & nemo relictus est in
θον πάντες ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς κατελείφθη ἐν
cubiculo à paruo vsque ad magnum. Et stans Iudith
τῷ κοιτῶνι ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου. καὶ στᾶσα ἰουδεὶθ 5

super lectum illius, dixit in corde suo: Domine
ἐπὶ τὸν κλίνον αὐτοῦ, εἶπεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς, κύριε
Deus vniuersæ potentiæ, respice in hora hac
ὁ θεὸς πάσης δυνάμεως ἐπίβλεψον ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ
ad opera manuum mearũ ad exaltationem Hierusalem: quoniã
ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν μου εἰς ὕψωμα ἱερουσαλήμ· ὅτι
nunc tempus ad adiuuandum hæreditatem tuam, & ad faciendã
νῦν καιρὸς ἀντιλαβέσθαι τῆς κληρονομίας σου, καὶ ποιῆσαι
studia mea in fractionem inimicorũ qui insurrexerunt
τὰ ἐπιτηδεύματά μου εἰς θραῦμα ἐχθρῶν οἳ ἐπανέστησαν
nobis. Et accedens regulæ lectuli, quæ erat ad
ἡμῖν. καὶ προσελθοῦσα τῷ κανόνι τῆς κλίνης ὃς ἦν πρὸς 7
caput Holofernis, demisit pugionem ab ea. &
κεφαλὴν ὁλοφέρνου, καθεῖλε τὸν ἀκινάκην ἀπ' αὐτοῦ· καὶ
appropinquans lectulo, apprehendit comam capitis eius,
ἐγγίσασα τῇ κλίνῃ ἐδράξατο τῆς κόμης τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ,
& ait, Confirma me Domine Deus in die
καὶ εἶπε, κραταίωσόν με κύριε ὁ θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ 9
hac. & percussit in ceruicem eius bis in fortitudine
ταύτῃ· καὶ ἐπάταξεν εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ δὶς ἐν τῇ ἰσχύϊ
sua, & abstulit caput eius ab eo, & euol-
αὐτῆς, καὶ ἀφεῖλε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀπεκύ-
uit corpus eius de lecto, & abstulit cono-
λισε τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς στρωμνῆς, καὶ ἀφεῖλε τὸ κωνω-
pæum à columnis: Et post pusillum exiuit, &
πεῖον ἀπὸ τῶν στύλων. καὶ μετ' ὀλίγον ἐξῆλθε, καὶ 10
tradidit ancillæ suæ caput Holofernis, & mi-
παρέδωκε τῇ ἄβρᾳ αὐτῆς τὴν κεφαλὴν ὁλοφέρνου, καὶ ἐνέβα-
sit illud in peram cibariorum suorum. Et
λεν αὐτὴν εἰς τὴν πήραν τῶν βρωμάτων αὐτῆς. καὶ 11
exierunt duæ simul, secundũ consuetudinem suam, ad oratio-
ἐξῆλθον αἱ δύο ἅμα κατὰ τὸν ἐθισμὸν αὐτῶν ἐπὶ τὴν προσευ-
nem. & transeuntes castra, circuierunt val-
χήν· καὶ διελθοῦσαι τὴν παρεμβολὴν, ἐκύκλωσαν τὴν φά-
lem illam, & ascenderunt montem Betuluã, &
λαγγα ἐκείνην, καὶ προσανέβησαν τὸ ὄρος βετελουά, καὶ
venerunt ad portas eius. Et dixit Iudith à
ἦλθον πρὸς τὰς πύλας αὐτῆς. καὶ εἶπεν ἰουδεὶθ μα- 12
longè custodientibus in portis, Aperite, ape-
κρόθεν τοῖς φυλάσσουσιν ἐπὶ τῶν πυλῶν, ἀνοίξατε, ἀνοί-
rite iam portam, nobiscum Deus, Deus noster, vt faceret
ξατε δὴ τὴν πύλην· μεθ' ἡμῶν ὁ θεὸς ὁ θεὸς ἡμῶν ποιῆσαι
adhuc virtutẽ in Israel, & potentiam aduersus inimicos, sicut
ἔτι ἰσχὺν ἐν ἰσραὴλ, καὶ κράτος κατὰ τῶν ἐχθρῶν, καθὰ καὶ
hodie fecit. Et factum est cùm audissent viri
σήμερον ἐποίησε. καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσαν οἱ ἄνδρες 13
ciuitatis ipsius vocem eius, festinauerunt descendere
τῆς πόλεως αὐτῆς τὴν φωνὴν αὐτῆς, ἐσπούδασαν τοῦ καταβῆναι
ad portam ciuitatis suæ. & conuocauerunt
εἰς τὴν πύλην τῆς πόλεως αὐτῶν· καὶ συνεκάλεσαν τοὺς
presbyteros ciuitatis. Et concurrerunt omnes
πρεσβυτέρους τῆς πόλεως. καὶ συνέδραμον πάντες 14
à paruo vsque ad magnum, quoniã præter opinionẽ erat eis vt ve-
ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, ὅτι παρὰ δόξαν ἦν αὐτοῖς τὸ γε-
niret ipsa. & aperuerunt portam; & susceperunt eas.
θεῖν αὐτὴν· καὶ ἤνοιξαν τὴν πύλην, καὶ ὑπεδέξαντο αὐτάς.
Et accendentes ignem ad flammam, circundederunt eas.
καὶ ἅψαντες πῦρ εἰς φαῦσιν, περιεκύκλωσαν αὐτάς. 15
Illa autem dixit ad eos voce magna:
ἡ δὲ εἶπε πρὸς αὐτοῖς φωνῇ μεγάλῃ· 16
Laudate Deum, laudate, laudate Deum, quoniã non amouit
αἰνεῖτε τὸν θεὸν αἰνεῖτε αἰνεῖτε τὸν θεόν. ὅτι οὐκ ἀπέστησε 17
misericordiã suam à domo Israel, sed confregit ho-
τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ οἴκου ἰσραὴλ, ἀλλ' ἔθραυσε τοὺς ἐχ-
stes nostros per manum meam in nocte hac.
θροὺς ἡμῶν διὰ χειρός μου ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ.
Et proferens caput de pera, ostendit, &
καὶ προενεγκοῦσα τὴν κεφαλὴν ἐκ τῆς πήρας ἔδειξε, καὶ 18
dixit eis, Ecce caput Holofernis principis mi-
εἶπεν αὐτοῖς· ἰδοὺ κεφαλὴ ὁλοφέρνου ἀρχιστρατήγου δυ- 19
litiæ Assyriorum, & ecce conopæum in quo recumbebat in
νάμεως ἀσσούρ, καὶ ἰδοὺ τὸ κωνωπεῖον ἐν ᾧ κατέκειτο ἐν τοῖς
ebrietatibus suis: & percussit illum Dominus in manu fœminæ.
μέθαις αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν κύριος ἐν χειρὶ θηλείας.
Et viuit Dominus, qui custodiuit me in via mea qua ambu-
καὶ ζῇ ὁ κύριος ὃς διεφύλαξέ με ἐν τῇ ὁδῷ μου ἣ ἐπορεύ- 20
laui; quoniam decepit eum facies mea in perditionem
θην, ὅτι ἠπάτησεν αὐτὸν τὸ πρόσωπόν μου εἰς ἀπώλειαν
eius, & non fecit peccatum mecum in pollutionem &
αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐποίησεν ἁμαρτίαν μετ' ἐμοῦ εἰς μίασμα καὶ

confusionem. & obstupuit omnis populus nimis. Et inclinantes
ἀφωνίαν· καὶ ἐξέστη πᾶς ὁ λαὸς σφόδρα. καὶ κύψαντες 21
adorauerunt Deum, & dixerunt vnanimiter: Benedi-
προσεκύνησαν τῷ θεῷ, καὶ εἶπον ὁμοθυμαδόν, εὐλογη- 22
ctus es Deus noster, qui ad nihilũ redegisti in die hodierna
τὸς εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐξουδενώσας ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ σήμερον
inimicos populi tui. Et dixit ei Ozias, Benedicta
τοὺς ἐχθροὺς τῶν λαῶν σου. καὶ εἶπεν αὐτῇ ὀζίας, εὐλογητὴ 23
tu es filia à Deo excelso, præ omnibus mu-
εἶ θύγατερ τῷ θεῷ τῷ ὑψίστῳ παρὰ πάσας τὰς γυ-
lieribus quæ super terram. Et benedictus Dominus Deus
ναῖκας τὰς ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ εὐλογημένος κύριος ὁ θεὸς 24
qui creauit cælos & terram, qui direxit te in vulnus
ὃς ἔκτισε τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὴν γῆν, ὃς κατεύθυνέ σε εἰς τραῦμα
capitis principis inimicorũ nostrorũ. quia non recedet spes
κεφαλῆς ἀρχιστρατήγου ἐχθρῶν ἡμῶν· ὅτι οὐκ ἀποστήσεται ἡ ἐλπὶς
tua à corde hominum, qui memores fuerint virtutis Dei vsq; in
σου ἀπὸ καρδίας ἀνθρώπων μνημονευόντων ἰσχὺν θεοῦ ἕως
seculum. & faciat tibi hæc Deus in exaltationẽ sempiternã, vt vi-
αἰῶνος· καὶ ποιήσαι σοι αὐτὰ ὁ θεὸς εἰς ὕψος αἰώνιον τοῦ ἐπι-
sitet te in bonis, pro quibus non pepercisti animæ
σκέψασθαί σε ἐν ἀγαθοῖς, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐφείσω τῆς ψυχῆς
tuæ propter humilitatem generis nostri, sed subuenisti
σου διὰ τὴν ταπείνωσιν τοῦ γένους ἡμῶν, ἀλλ' ἐπεξῆλθες τῷ
ruinæ nostræ in rectum vadens ante conspectum Dei
πτώματι ἡμῶν ἐναντίον εὐθεῖαν πορευθεῖσα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ
nostri. Et dixit omnis populus, Fiat, fiat.
ἡμῶν. καὶ εἶπον πᾶς ὁ λαός, γένοιτο γένοιτο. 25

CAP. XIV. ιδ'.

Et dixit ad eos Iudith, Audite iam me fra-
Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ἰουδείθ, ἀκούσατε δή με ἀδελ- 1
tres: & accipientes caput hoc, Suspendite
φοί· καὶ λαβόντες τὴν κεφαλὴν ταύτην, κρεμάσατε 2
illud super pinnaculum muri nostri. & erit quum
αὐγὴν ὅτι τὴν ἐπάλξεως τοῦ τείχους ἡμῶν· καὶ ἔσται ἡνίκα αὐ
illuxerit diluculum, & exierit sol super terram, reci
γάσῃ ὁ ὄρθρος καὶ ἐξέλθῃ ὁ ἥλιος ὅτι τὴν γῆν, ἀναλή-
pietis vnusquisque arma bellica vestra, & exi-
ψεσθε ἕκαστος τὰ σκεύη τὰ πολεμικὰ ὑμῶν, καὶ ἐξιτεύσε-
bit omnis vir fortis extra ciuitatem. & dabitis principem
τε πᾶς ἀνὴρ ἰσχὺν ἔξω τῆς πόλεως· καὶ δώσετε ἀρχηγὸν
super eos, quasi descendentes in campum ad vigi-
ὅτι αὐτοὺς ὡς καταβαίνοντες εἰς τὸ πεδίον εἰς τὴν προφυ-
liam filiorũ Assyriorum, & non descendetis. Et cùm acceperint
λακὴν υἱῶν ἀσσούρ, καὶ οὐ καταβήσεσθε. καὶ ἀναλαβόντες 3
isti armaturas suas, ibunt in castra
οὗτοι τὰς πανοπλίας αὐτῶν, πορεύσονται εἰς τὰς παρεμβο-
sua, & excitabunt principes exercitus
λὰς αὐτῶν, καὶ ἐγερεῖ σι τοὺς στρατηγοὺς τῆς δυνάμεως
Assyriorum: Et current ad tabernaculum Holofernis, & non
ἀσσούρ· καὶ δραμοῦνται ὅτι τὴν σκηνὴν ὀλοφέρνου, καὶ οὐκ
inuenient eum. & decidet super eos timor, &
εὑρήσουσιν αὐτόν· καὶ ὑπιπεσεῖται ἐπ' αὐτοὺς φόβος, καὶ
fugient à facie nostra. Et insequentes
φεύξονται ὑπὸ προσώπου ἡμῶν. καὶ ἐπακολουθήσαντες 5
vos, & omnes habitantes omnem terminum Israel, proster-
ὑμεῖς καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες πᾶν ὅριον ἰσραὴλ, κατα-
nite eos in viis suis. Ante autẽ quàm faciatis hæc,
τρώσατε αὐτοὺς ἐν τῇ ὁδοῖς αὐτῶν. πρὸ δὲ τοῦ ποιῆσαι ταῦ- 6
vocate mihi Achior Ammanitem, vt videns cognoscat
τα, καλέσατέ μοι ἀχιὼρ τὸν ἀμμανίτην, ἵνα ἰδὼν ὑπιγνῷ
vilipendentem domum Israel, & ipsum in mortem
τὸν ἐκπαιδεύσαντα τὸν οἶκον ἰσραὴλ, καὶ αὐτὸν εἰς θάνατον
mittentem ad nos. Et vocauerunt Achior de domo
ἀποστείλαντα εἰς ἡμᾶς· καὶ ἐκάλεσαν τὸν ἀχιὼρ ἐκ τοῦ οἴκου
Ozia. Vt autem venit & vidit caput Holofernis in manu
ὀζία· ὡς δὲ ἦλθε καὶ εἶδε τὴν κεφαλὴν ὀλοφέρνου ἐν χειρὶ
viri vnius in congregatione populi, cecidit in fa-
ἀνδρὸς ἑνὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ λαοῦ, ἔπεσεν ὑπὸ προσώ-
ciem, & defecit spiritus eius. Vt autem recreauerunt illum,
που, καὶ ἐξελύθη τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. ὡς δὲ ἀνέλαβον αὐτόν,
cecidit ad pedes Iudith, & adorauit fa-
προσέπεσε τοῖς ποσὶν ἰουδείθ, καὶ προσεκύνησε τῷ προ-
ciem eius, & dixit: Benedicta tu in omni tabernaculo
σώπῳ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν, εὐλογημένη σὺ ἐν παντὶ σκηνώματι
Iuda, & in omni gente: quicunque audientes nomen tuum tur-
ἰούδα, καὶ ἐν παντὶ ἔθνει. ὅσοι ἀκούσαντες τὸ ὄνομά σου τα-
babuntur. & nunc nuncia mihi quæ fecisti in
ραχθήσονται· καὶ νῦν ἀνάγγειλόν μοι ὅσα ἐποίησας ἐν ταῖς
diebus istis: Et annunciauit ei Iudith in medio
ἡμέραις ταύταις. καὶ ἀνήγγειλεν αὐτῷ ἰουδεὶθ ἐν μέσῳ τοῦ
populi omnia quæ fecerat à qua die exiuit, vsque
λαοῦ πάντα ὅσα ἐν ἐποίησε ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐξῆλθεν, ἕως
quo locuta est eis. Vt autem cessauit loqui, voce magna
οὗ ἐλάλει αὐτοῖς· ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλοῦσα, φωνῇ μεγάλῃ
exultauit populus, & dederunt vocem iocundam in ciui-
ἠλάλαξεν ὁ λαὸς, καὶ ἔδωκαν φωνὴν εὐφροσύνου ἐν τῇ πό-
tate sua. Videns autem Achior omnia quæ fecit Deus
λει αὐτῶν· ἰδὼν δὲ ὁ ἀχιὼρ πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς τοῦ
Israel, credidit Deo valde, & circumcidit car-
ἰσραὴλ, ἐπίστευσε τῷ θεῷ σφόδρα, καὶ περιετέμετο τὴν σάρ-
nem præputij sui, & appositus est ad domum Israel
κα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ, καὶ προσετέθη εἰς τὸν οἶκον ἰσραὴλ
vsque in diem hanc. Cùm autem diluculum ascendit, suspende-
ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. ἡνίκα δὲ ὄρθρος ἀνέβη, ἐκρέμα- 7
runt caput Holofernis de muro: & accepit
σαν τὴν κεφαλὴν ὀλοφέρνου ἐκ τοῦ τείχους. καὶ ἀνέλαβε
omnis vir arma sua, & exierunt in circulum ad
πᾶς ἀνὴρ τὰ ὅπλα αὐτοῦ, καὶ ἐξῆλθον κύκλῳ ἐπὶ
ascensus montis. At filij Assyriorum vt viderũt
ταὶς ἀναβάσεις τοῦ ὄρους. οἱ δὲ υἱοὶ ἀσσούρ ὡς εἶδον 8
eos, miserunt ad duces suos.
αὐτοὺς, διέπεμψαν ὅτι τοὺς ἡγουμένους αὐτῶν.
Illi autẽ venerunt ad duces & tribunos, & ad
οἱ δὲ ἦλθον ὅτι τοὺς στρατηγοὺς καὶ χιλιάρχους καὶ ὅτι 9
omnem principem suum: Et venerunt ad tabernaculum
πάντας ἄρχοντα αὐτῶν. καὶ παρεγένοντο ὅτι τὴν σκηνὴν 10
Holofernis, & dixerunt ei qui erat super omnia eius:
ὀλοφέρνου, καὶ εἶπον τῷ ὄντι ὅτι πάντων τῶν αὐτοῦ.
Excita iam dominum nostrũ, quoniam ausi sunt serui de-
ἔγειρον δὴ τὸν κύριον ἡμῶν, ὅτι ἐτόλμησαν οἱ δοῦλοι κα- 11
scendere super nos ad bellum, vt disperdantur in fi-
ταβαίνειν ἐφ' ἡμᾶς εἰς πόλεμον, ἵνα ἐξολεθρευθῶσιν εἰς τέ-
nem: Et ingressus est Bagoas, & pulsauit aulam
λος. καὶ εἰσῆλθε βαγώας, καὶ ἔκρουσε τὴν αὐλὴν τῶν 12
tabernaculi; suspicabatur enim dormire ipsum cum Iudith.
σκηνῆς· ὑπενόει γὰρ καθεύδειν αὐτὸν μετὰ ἰουδείθ.
Vt autem nemo audiuit, aperiens introiuit in cubi-
ὡς δὲ οὐδεὶς ὑπήκουσε, διανοίξας εἰσῆλθεν εἰς τὴν κοι- 13
culum; & inuenit eum super stratum proiectum mortuum,
τῶνα· καὶ εὗρεν αὐτὸν ὅτι τὴν κατακλωνίδος ἐρριμμένον νεκρόν,
& caput eius ablatum erat ab eo: & exclamauit voce ma-
καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἀφῄρητο ἀπ' αὐτοῦ· καὶ ἐβόησε φωνῇ μεγά-
gna cum fletu & gemitu, & clamore valido, & sci-
λῃ μετὰ κλαυθμοῦ καὶ στεναγμοῦ, καὶ βοῆς ἰσχυρᾶς, καὶ διέρ-
dit vestimenta sua: Et ingressus est in tabernaculum vbi
ρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν οὗ 14
erat Iudith diuertens, & non inuenit eam: & exiliit
ἦν ἰουδεὶθ κατακλινομένη, καὶ οὐκ εὗρεν αὐτήν· καὶ ἐξεπήδησεν
ad populum, & clamauit, Præuaricati sunt serui: fecit
εἰς τὸν λαὸν καὶ ἐβόησεν, ἠθετήκασιν οἱ δοῦλοι· ἐποίησεν
confusionem vna mulier Hebræorum in domum regis
ἀσχημίαν μία γυνὴ τῶν ἑβραίων εἰς τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως
Nabuchodonosor, quoniam ecce Holofernes in terra, & caput
ναβουχοδονόσορ, ὅτι ἰδοὺ ὀλοφέρνης χαμαί, καὶ ἡ κεφαλὴ
eius non est in ipso. Cùm autem audissent hæc ves-
αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. ὡς δὲ ἤκουσαν ταῦτα τὰ ῥή- 15
ta principes virtutis Assyriorum, sciderunt statim
ματα οἱ ἄρχοντες τῆς δυνάμεως ἀσσούρ, διέρρηξαν εὐθὺς
vestimenta sua, & turbata est anima eorum valde.
τοὺς χιτῶνας αὐτῶν, καὶ ἐταράχθη ἡ ψυχὴ αὐτῶν σφόδρα.
Et factus est eorum clamor & vociferatio magna nimis in me-
καὶ ἐγένετο αὐτῶν κραυγὴ καὶ βοὴ μεγάλη σφόδρα ἐν μέ- 16
dio castrorum.
σῳ τῆς παρεμβολῆς.

CAP. XV. ιε'.

Et cùm audissent qui in tabernaculis erant, obstupuerunt
Καὶ ὡς ἤκουσαν οἱ ἐν τοῖς σκηνώμασιν ὄντες, ἐξέστησαν 1
super factum, & cecidit super eos timor & tremor.
ὅτι τὸ γεγονός· καὶ ἔπεσεν ἐπ' αὐτοὺς φόβος καὶ τρόμος.
Et non fuit homo manens ante faciem amplius
καὶ οὐκ ἦν ἀνθρωπος μένων κατὰ πρόσωπον ἔτι τοῦ 2
proximi sui; sed diffusi vnanimiter fugerunt ad
πλησίου αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκχυθέντες ὁμοθυμαδὸν ἔφυγον ὅτι
omnem viam campi & montanorum: & qui castrametati erant
πᾶσαν ὁδὸν τοῦ πεδίου καὶ τῶν ὀρεινῶν· καὶ οἱ παρεμβεβλικότες
in montibus in circuitu Betuluæ, conuersi sunt in fugam.
ἐν τῇ ὀρεινῇ κύκλῳ βετουλούα ἐτράπησαν εἰς φυγήν.

καὶ τοτε

Et tunc filij Israel omnis vir præliator ex eis
καὶ τότε οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ πᾶς ἀνὴρ πολεμιστὴς ἐξ αὐτῶν 3
effusi sunt super eos. Et misit Oziás
ἐξεχυθησαν ἐπ' αὐτούς. καὶ ἐξαπέστειλεν ὀζίας 6
in Betomasthem, & Bebe, & Chobe, & Cola, & in omnẽ
εἰς βετομασθὲμ καὶ βηβαὶ, καὶ χωβαὶ, καὶ κωλὰ· καὶ εἰς πᾶν
terminum Israel, qui annuntiarent super iis quæ consumma-
ὅριον ἰσραὴλ τοὺς ἀπαγγέλλοντας ἐπὶ τῶν συντετελεσ-
ta sunt, & vt omnes diffunderentur super inimicos in
μένων, καὶ ἵνα πάντες ἐπεχυθῶσι τοῖς πολεμίοις εἰς τὴν
interitum eorum. Vt autem audierunt filij Israel, omnes vna-
ἀπώλειαν αὐτῶν· ὡς δὲ ἤκουσαν οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ, πάντες ὁμο-
nimiter ceciderunt super eos vsq; ad Chobe: similiter autem & qui
θυμαδὸν ἔπεσον ἐπ' αὐτοὺς ἕως χωβαί· ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ
ex Hierusalem aduenerunt, & ex omnibus montanis;
ἐξ ἱερουσαλὴμ παρεγένοντο, καὶ ἐκ πάσης τῆς ὀρεινῆς,
annunciauerunt enim eis quæ facta fuerant castris ini-
ἀνήγγειλαν γὰρ αὐτοῖς τὰ γεγενημένα τῇ παρεμβολῇ τῶν ἐχ-
micorum suorum. Et qui in Galaad, & qui in Gali-
θρῶν αὐτῶν. καὶ οἱ ἐν τῇ γαλαάδ, καὶ οἱ ἐν τῇ γαλι- 7
læa, dissipauerunt eos plaga magna; vsquequo præterierunt
λαίᾳ ἐσκόρπισαν αὐτοὺς πληγῇ μεγάλῃ, ἕως οὗ παρῆλθον
Damascum & fines eius. At reliqui habi-
τὴν δαμασκὸν & τὰ ὅρια αὐτῆς. οἱ δὲ λοιπὶ οἱ κατοι- 8
tantes Betuluam irruerunt castris Assyriorum, & præ-
κοῦντες βετουλοὺα ἐπέπεσον τῇ παρεμβολῇ ἀσσύρ, καὶ ἐσκυ-
dati sunt eos, & ditati sunt valde. At filij Israel
λεύμενοι αὐτοὺς, καὶ ἐπλουτήσαν σφόδρα. οἱ δὲ υἱοὶ ἰσραὴλ 9
reuersi ab occisione, dominati sunt reliquorum: &
ἀνασρέψαντες ἀπὸ τῆς κοπῆς, ἐκυρίευσαν τῶν λοιπῶν, καὶ
villæ & ciuitates quæ in montanis & campestribus obtinuerũt
αἱ κῶμαι καὶ αἱ πόλεις αἱ ἐν τῇ ὀρεινῇ καὶ πεδινῇ ἐκράτησαν
multa spolia; erat enim multitudo magna nimis.
πολλὰ σκῦλα, λίαν γὰρ πλῆθος πολὺ σφόδρα.
Et Ioachim sacerdos magnus, & senatus filiorum
καὶ ἰωακεὶμ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, καὶ ἡ γερουσία τῶν υἱῶν 10
Israel qui habitabant in Hierusalem, venerunt vt funda-
ἰσραὴλ οἱ κατοικοῦντες ἐν ἱερουσαλὴμ ἦλθον τοῦ θεμελιῶ-
rent bona quæ fecit Deus Israel; & vt viderent
σαι τὰ ἀγαθὰ ἃ ἐποίησεν ὁ θεὸς τῷ ἰσραὴλ, καὶ τοῦ ἰδεῖν
Iudith, & loquerentur cum ea pacem. Vt autem introie-
ἰουδὶθ καὶ λαλῆσαι μετ' αὐτῆς εἰρηνικά· ὡς δὲ εἰσῆλ- 11
runt ad eam, benedixerunt eam vnanimiter, & dixerũt
θον πρὸς αὐτὴν, εὐλόγησαν αὐτὴν ὁμοθυμαδὸν, & εἶπον
ad eam: Tu exaltatio Hierusalem, tu glo-
πρὸς αὐτήν. σὺ ὕψωμα ἱερουσαλὴμ, σὺ καύχημα μέγα τοῦ γένους 12
ria magna Israel, tu honorificentia magna generis nostri,
μα μέγα τοῦ ἰσραὴλ, σὺ κατόρθωμα μέγα τοῦ γένους ἡμῶν,
quia fecisti hæc omnia in manu tua: fecisti bona
ὅτι ἐποίησας ταῦτα πάντα ἐν χειρί σου· ἐποίησας ἀγαθὰ
cum Israel, & complacuit super eos Deus: benedicta
μετὰ ἰσραὴλ, καὶ εὐδόκησεν ἐπ' αὐτοὺς ὁ θεός· εὐλογημένη
sis ab omnipotente Domino in æternum tempus.
γένου παντὶ τῷ παντοκράτορι κυρίῳ εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον.
Et dixit omnis populus: Fiat. Et expoliauit
καὶ εἶπε πᾶς ὁ λαός, γένοιτο. καὶ ἐλεηλάτησεν ὁ 13
populus castra per dies triginta.
λαὸς τὴν παρεμβολὴν ἐπ' ἡμέρας τριάκοντα. 14
Et dederunt Iudith tabernaculum Holofernis, & om-
καὶ ἔδωκαν τῇ ἰουδὶθ τὴν σκηνὴν ὁλοφέρνου καὶ πάν- 15
nia argentaria, & lectulos, & stateras, & om-
τα τὰ ἀργυρώματα καὶ τὰς κλίνας καὶ τὰ ὅλκια καὶ πάν
nia supellectilia eius. Et accipiens ipsa, imposuit
τα τὰ σκεύάσματα αὐτοῦ· καὶ λαβοῦσα αὐτὴ, ἐπέθηκεν
super mulam suam, & coniunxit currus suos,
ὅπὶ τὴν ἡμίονον αὐτῆς· καὶ ἐζεύξε τὰς ἁμάξας αὐτῆς,
& accumulauit ea super illos. Et concurrit om-
καὶ ἐσώρευσεν αὐτὰ ἐπ' αὐτῶν. καὶ συνέδραμε πᾶ- 16
nis mulier Israel ad videndum eam: & benedixerunt eam.
σα γυνὴ ἰσραὴλ τοῦ ἰδεῖν αὐτὴν, καὶ εὐλόγησαν αὐτὴν,
& fecerunt ei chorum ex eis. & accepit thyr-
καὶ ἐποίησαν αὐτῇ χορὸν ἐξ αὐτῶν· καὶ ἔλαβε θύρ- 17
sos in manibus suis, & dedit & mulieribus
σους ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς, καὶ ἔδωκε καὶ ταῖς γυναιξὶ
quæ cum ea. & coronauerunt oliua ipsa, &
ταῖς μετ' αὐτῆς· καὶ ἐστεφάνωσαν τὴν ἐλαίαν αὐτῆς καὶ
eam quę cum ipsa, & processit ante omnem populum
τῇ μετ' αὐτῆς, καὶ προῆλθεν ἔμπροσθεν παντὸς τοῦ λαοῦ
in chorea ducens omnes mulieres. & sequebatur
ἐν χορείᾳ ἡγουμένη πασῶν τῶν γυναικῶν· καὶ ἠκολούθει

omnis vir Israel armatus, cum cordis & hymnis in
πᾶς ἀνὴρ ἰσραὴλ ἐνοπλισμένος, μετὰ στεφάνων καὶ ὑμνῶν ἐν
ore eorum.
τῷ στόματι αὐτῶν.

CAP. XVI. ιε'.

Et cœpit cantare Iudith confessionem hanc in om-
1 Καὶ ἐξῆρξεν ἰουδὶθ τὴν ἐξομολόγησιν ταύτην ἐν παντ-
ni Israel, & omnis populus cantabat canticum hoc:
ὶ ἰσραὴλ, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἐπεφώνει τὴν ὠιδὴν ταύτην·
& dixit Iudith: Incipite Deo meo in tympanis.
2 καὶ εἶπεν ἰουδὶθ, ἐξάρχετε τῷ θεῷ μου ἐν τυμπάνοις;
modulamini ei psalmos & laudem, exaltate, & inuo-
ἐναρμόσασθε αὐτῷ ψαλμοὺς καὶ αἶνον, ὑψοῦτε καὶ ἐπικα-
cate nomen eius. Quoniã Deus conterens bel-
3 λέσασθε τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ὅτι ὁ θεὸς συντρίβων πολέ-
la, quoniã in castris in medio populi eripuit me de ma-
4 μους, ὅτι εἰς παρεμβολὰς ἐν μέσῳ λαοῦ ἐξείλετό με ἐκ χει-
nu persequentium me. Venit Assur ex montibus ab
5 ρὸς διωκόντων με· ἦλθεν ἀσσὼρ ἐξ ὀρέων ἀπὸ
aquilone: venit in miliaribus exercitus sui, quorum multitudo
βορρᾶ, ἦλθεν ἐν μυριάσι δυνάμεως αὐτοῦ, ὧν τὸ πλῆθος
eorum obturauit torrentes, & equitatus eorum cooperuit col-
αὐτῶν ἔφραξε χειμάῤῥους, καὶ ἱππεῖς αὐτῶν ἐκάλυψε βύ-
les. Dixit se incensurum fines meos, & iuuenes
6 νους. εἶπεν ἐμπρήσειν τὰ ὅρια μου, καὶ τοὺς νεανίσκους
meos occisurum in gladio, & lactantes posituru in pauime-
μου ἀνελεῖν ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ τὰ θηλάζοντα θήσειν εἰς ἔδα-
tum, & infantes meos daturum in prædam, & vir-
φος, καὶ τὰ νήπιά μου δώσειν εἰς προνομὴν, καὶ τὰς παρ-
gines meas prædaturum. Et Dominus omnipotens quassauit
7 θένους μου σκυλεῦσαι. καὶ κύριος παντοκράτωρ ἀθέτησεν
eos in manu fœminæ. Non enim cecidit potens à
8 αὐτοὺς ἐν χειρὶ θηλείας. οὐ γὰρ ἔπεσεν ὁ δυνατὸς ὑπὸ
iuuenibus, neque filij titanum percusserunt eum, neque excelsi
νεανίσκων, οὐδὲ υἱοὶ τιτάνων ἐπάταξαν αὐτὸν, οὐδὲ ὑψηλοὶ
gigantes imposuerunt se illi, sed Iudith filia Merari in
γίγαντες ἐπέθεντο αὐτῷ, ἀλλὰ ἰουδὶθ θυγάτηρ μεραρὶ ἐν
specie faciei suæ dissoluit eum. Exuit
9 κάλλει προσώπου αὐτῆς παρέλυσεν αὐτόν. ἐξεδύσα-
enim vestimentũ viduitatis suæ in exaltationẽ laborantium Israel.
το γὰρ στολὴν χηρείας αὐτῆς εἰς ὕψος τῶν πονούντων ἰσραὴλ.
Vnxit faciem suam in vnguento, & colliga-
10 ἠλείψατο τὸ πρόσωπον αὐτῆς ἐν μύρῳ, καὶ ἐδήσα-
uit cincinnos suos in mitra, & accepit vestem lineam ad
το τὰς τρίχας αὐτῆς ἐν μίτρᾳ, καὶ ἔλαβε στολὴν λινοῦν εἰς
deceptionem eius. Sandalium eius rapuit ocu-
11 ἀπάτην αὐτῆς. τὸ σανδάλιον αὐτῆς ἥρπασεν ὀφθαλ-
lum eius, & pulchritudo eius captiuam fecit animam
μὸν αὐτῆς, καὶ τὸ κάλλος αὐτῆς ἠχμαλώτευσεν ψυχὴν
eius. pertransiuit pugio ceruicem eius. Horruerunt
12 αὐτῆς· διῆλθεν ὁ ἀκινάκης τὴν τράχηλον αὐτῆς. ἐφρίξαν
Persæ audaciam eius, & Medi confidentia eius tur-
πέρσαι τὴν τόλμαν αὐτῆς· καὶ μῆδοι τὸ θάρσος αὐτῆς ἐπτο-
bati sunt. Tunc vlulauerunt humiles mei, & clamauer-
13 ήθησαν. τότε ἠλάλαξαν οἱ ταπεινοί μου, καὶ ἐβόη-
runt inualidi mei, & timuerunt: exaltauerunt vocem
σαν οἱ ἀδυνατοῦντές μου, καὶ ἐπτοήθησαν, ὕψωσαν τὴν φωνὴν
suam, & conuersi sunt. Filij puellarum compunxerunt
14 αὐτῶν, καὶ ἀνετράπησαν. υἱοὶ κορασίων κατενύγησαν
eos, & sicut pueros fugientium vulnerauerunt eos.
αὐτοὺς, καὶ ὡς παῖδας αὐτομολούντων ἐπέτρωσαν αὐτοὺς·
perierunt de prœlio Domini Dei mei. Cantabo
15 ἀπώλοντο ἐν τῇ παρατάξει κυρίου θεοῦ μου. ὑμνήσω τῷ
Domino hymnum nouum. Domine magnus es & præclarus, mi-
16 κυρίῳ ὕμνον καινόν. κύριε μέγας εἶ καὶ ἔνδοξος, θαυ-
rabilis in virtute & insuperabilis. Tibi seruiat
17 μαστὸς ἐν ἰσχύϊ καὶ ἀνυπέρβλητος. σοὶ δουλευσάτω
omnis creatura tua: quia dixisti & facta sunt: misisti
πᾶσα ἡ κτίσις σου, ὅτι εἶπας καὶ ἐγένοντο· ἀπέστειλας τὸ
spiritum tuum, & ædificauit, & non est qui resistat
πνεῦμά σου καὶ ᾠκοδόμησε, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀντιστήσεται τῇ
voci tuæ. Montes enim à fundamentis cum aquis mouebun-
18 φωνῇ σου. ὄρη γὰρ ἐκ θεμελίων σὺν ὕδασι σαλευθή-
tur: petræ verò à facie tua vt cera lique-
σονται, πέτραι δὲ ἀπὸ προσώπου σου ὡς κηρὸς τακήσον-
scent. In autem timentibus te tu propitiaberis eis;
19 ται. ὅτι δὲ τοῖς φοβουμένοις σε σὺ ἱλατεύσεις αὐτοῖς;
quoniã parum tibi omne sacrificium in odorem suauitatis, & mi-
ὅτι μικρόν σοι πᾶσα θυσία εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, καὶ ἐλά-

mimus omnis adeps in holocaustum tuum. At qui timet
χεσον πᾶν σέαρ εἰς ὁλοκαύτωμά σου· ὁ δὲ φοβούμενος τὸν
Dominum, magnus semper. Væ gentibus insurgentibus
κύριον μέγας διαπαντός. ὐαὶ ἔθνεσιν ἐπανιστα μένοις 20
generi meo. Dominus omnipotens vindicabit eos in
τῷ γένει μου· κύριος παντοκράτωρ ἐκδικήσει αὐτοὺς ἐν
die iudicij. vt dei ignem & vermes in carnes
ἡμέρᾳ κρίσεως· δοῦναι πῦρ καὶ σκώληκας εἰς σάρκας 21
eorum, & flebunt in sensu vsque in seculum. Vt autem
αὐτῶν, καὶ κλαύσονται ἐν αἰσθήσει ἕως αἰῶνος. ὡς δὲ 22
introierunt in Hierusalem, adorauerunt Dominum. &
εἰσῆλθον εἰς ἱερουσαλήμ, προσεκύνησαν τῷ κυρίῳ· καὶ
mox vt purificatus est populus, obtulerunt holocausta
ἐκαθαρίσθη ὁ λαός, ἀνήνεγκαν τὰ ὁλοκαυτώματα
sua, & vota sua, & dona. Et obtu-
αὐτῶν καὶ τὰ ἐκούσια αὐτῶν & τὰ δόματα. καὶ ἀνέθη- 23
lit Iudith omnia vasa Holofernis, quæ dedit populus
κεν ἰουδὶθ πάντα τὰ σκεύη ὁλοφέρνου ὅσα ἔδωκεν ὁ λαὸς
ei, & conopæum quod accepit à cubiculo eius in
αὐτῇ, καὶ τὸ κωνώπιον ὃ ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ εἰς
oblationem Domino dedit. Et erat populus iocundus
ἀνάθημα τῷ κυρίῳ ἔδωκε. & ἦν ὁ λαὸς εὐφραινόμενος 24
in Hierusalem secundum faciem sanctorum per menses tres,
εἰς ἱερουσαλὴμ κατὰ πρόσωπον τῶν ἁγίων ἕως μηνῶν τριῶν,
& Iudith cum eis mansit. Post autem dies
καὶ ἰουδὶθ μετ' αὐτῶν κατέμεινε. μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας 25
hos, rediit vnusquisque in hæreditatem suam, &
ταύτας, ἀνέζευξεν ἕκαστος εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, καὶ
Iudith abiit in Betulua, & permansit in
ἰουδὶθ ἀπῆλθεν εἰς βετουλούα, καὶ κατέμεινεν ἐπὶ τῆς
substantia sua. Et erat in tempore suo glo-
ὑπάρξεως αὐτῆς. καὶ ἐγένετο κατὰ τὸν καιρὸν αὐτῆς ἔν- 26
riosa in omni terra. & multi cupierunt eam. & non
δοξος ἐν πάσῃ τῇ γῇ· καὶ πολλοὶ ἐπεθύμησαν αὐτήν· καὶ οὐκ
cognouit vir eam omnibus diebus vitæ suæ, ex
ἔγνω ἀνὴρ αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῆς, ἀφ'
qua hora defunctus est Manasses vir eius, & appositus est
ἧς ὥρας ἀπέθανε μανασσῆς ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, καὶ προσετέθη
ad populum suum. Et procedens erat magna val-
πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. καὶ προβαίνουσα ἦν μεγάλη σφό- 27
de. Et senuit in domo viri sui centum
δρα. καὶ ἐγήρασεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἑκατὸν 28
quinque annis, & dimisit ancillam suam liberam. & defun-
πέντε ἔτη, καὶ ἀφῆκε τὴν οἰκέταν αὐτῆς ἐλεύθεραν· καὶ ἀπέ-
cta est in Betulua, & sepelierunt eam in spelunca
θανεν εἰς βετουλούα, καὶ ἐθαψαν αὐτὴν ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ
viri sui Manasse. & luxit eam domus Israel
ἀνδρὸς αὐτῆς μανασσῆ. καὶ ἐπένθησεν αὐτὴν οἶκος ἰσραὴλ 29
diebus septem. Diuisit autem substantias suas antequam mo-
ἡμέρας ἑπτά· διεῖλε δὲ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῆς πρὸ τοῦ ἀπο-
reretur ipsa omnibus propinquis Manasse viri sui, &
θανεῖν αὐτὴν πᾶσι τοῖς ἐγγιστα μανασσῆ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ
propinquis generis sui. Et nō erat amplius qui exterreret filios
τοῖς ἐγγιστα τοῦ γένους αὐτῆς. καὶ οὐκ ἦν ἔτι ὁ ἐκφοβῶν τοὺς υἱοὺς 30
Israel in diebus Iudith. & post mortem eius
ἰσραὴλ ἐν ταῖς ἡμέραις ἰουδὶθ, καὶ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν αὐτὴν
diebus multis.
ἡμέρας πολλάς. τέλος.

ADIECTIONES AD LIBRVM ESTHER.

CAP. X.

Et dixit Mardochæus, A Deo facta sunt
Καὶ εἶπε μαρδοχαῖος, ὡς ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐγένετο 4
istæ. Recordatus sum enim de somnio,
ταῦτα. ἐμνήσθην γὰρ περὶ τοῦ ἐνυπνίου, 5
quod videra de verbis his. neque enim præ-
οὗ εἶδον περὶ τῶν λόγων τούτων· οὐδὲ γὰρ πα-
teriuit ab eis verbum. Paruus fons factus est flu-
ρῆλθεν ἀπ' αὐτῶν λόγος. ἡ μικρὰ πηγὴ ἐγένετο πο- 6
uius, & erat lux, & Sol, & aqua multa. Esther est flu-
μός, καὶ ἦν φῶς, καὶ ἥλιος, καὶ ὕδωρ πολύ· ἐστὴρ ἐστιν ὁ πο-
uius, quam duxit rex, & fecit reginam.
ταμός, ἣν ἐγάμησεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἐποίησε βασίλισσαν.
At duo dracones ego sum & Aman.
οἱ δὲ δύο δράκοντες ἐγώ εἰμι καὶ ἀμάν. 7

At gentes quæ conuenerant vt perderent nomen
τὰ δὲ ἔθνη τὰ ὑπισυναχθέντα ἀπολέσαι τὸ ὄνομα τῶν 8
Iudæorum. At gens mea hic est Israel, qui cla-
ἰουδαίων. τὸ δὲ ἔθνος τὸ ἐμὸν οὗτός ἐστιν ὁ ἰσραὴλ οἱ βοή- 9
mauerunt ad Deum, & saluati sunt, & saluauit Dominus
σαντες πρὸς τὸν θεὸν καὶ σωθέντες, καὶ ἔσωσε κύριος τὸν
populum suum, & liberauit Dominus nos ab omnibus ma-
λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἐρρύσατο κύριος ἡμᾶς ἐκ πάντων τῶν κα-
lis istis, & fecit Deus signa & portenta
κῶν τούτων, καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα
magna, quæ non facta fuerant inter gentes. propter hoc fecit
τὰ μεγάλα ἃ οὐ γέγονεν ἐν τοῖς ἔθνεσι· διὰ τοῦτο ἐποίησε
sortes duas, vnam populo Dei, & vnam cunctis genti-
κλήρους δύο, ἕνα τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, καὶ ἕνα πᾶσι τοῖς ἔθνε-
bus. & venerunt duæ sortes istæ in horam & tempus, & di-
σι· καὶ ἦλθον οἱ δύο κλῆροι οὗτοι εἰς ὥραν καὶ καιρὸν, & ἡμέ-
em iudicij coram Deo in omnibus gentibus. & recordatus est
ραν κρίσεως ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι· & ἐμνήσθη
Deus populi sui, & iustificauit hæreditatem suam.
ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐδικαίωσε τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ.
Et erunt eis dies isti in mense Adar, quar-
καὶ ἔσονται αὐτοῖς αἱ ἡμέραι αὗται ἐν μηνὶ ἀδὰρ τῇ τεσ- 10
ta decima eiusdem mensis, cum cœtu & gau-
σαρες καὶ δεκάτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός, μετὰ συναγωγῆς καὶ χα-
dio. & lætitia in conspectu Dei secundū generationē in
ρᾶς, καὶ εὐφροσύνης ἐνώπιον τοῦ θεοῦ κατὰ γενεὰν εἰς τὸν
æternum in populo suo.
αἰῶνα ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ.

CAP. XI. ιά.

Anno quarto, regnante Ptolemæo & Cleopa-
Ἔτους τετάρτου βασιλεύοντος πτολεμαίου καὶ κλεοπά- 1
tra, attulit Dositheus, qui dicebat esse sacerdos & Leuites, &
τρας, εἰσήνεγκε δοσίθεος ὃς ἔφη εἶναι ἱερεὺς καὶ λευίτης, καὶ
Ptolemæus filius eius propositam epistolam
πτολεμαῖος ὁ υἱὸς αὐτοῦ τὴν προκειμένην ἐπιστολὴν τῶν
phurim, quam dixerunt esse & interpretatum fuisse Lysimachum Pto-
φουρείμ, ἣν ἔφασαν εἶναι καὶ ἡρμηνευκέναι λυσίμαχον πτο-
lemæi qui in Hierusalem. Anno secundo regnante
λεμαίου τοῦ ἐν ἱερουσαλήμ. ἔτους δευτέρου βασιλεύοντος 2
Artaxerxe magno, vna Nisan, somnium vidit Mar-
ἀρταξέρξου τοῦ μεγάλου τῇ μιᾷ τοῦ νισὰν ἐνύπνιον εἶδε μαρ-
dochæus (filius) Iari, (filij) Semei, (filij) Cisæi, ex tribu Beniamin,
δοχαῖος ὁ τοῦ ἰάειρου τοῦ σεμεὶ τοῦ κισαίου ἐκ φυλῆς βενιαμίν,
homo Iudæus, habitans in Susis ciuitate, homo ma-
ἄνθρωπος ἰουδαῖος οἰκῶν ἐν σούσοις τῇ πόλει, ἄνθρωπος μέ-
gnus, minister existens in aula regis. Erat autē ex
γας, θεραπευτὴς ὢν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως. ἦν δὲ ἐκ 3
captiuitate quam captiuauit Nabuchodonosor
τῆς αἰχμαλωσίας ἧς ἠχμαλώτευσε ναβουχοδονόσορ ὁ βα-
rex Babylonis de Hierusalem cum Iechonia rege
σιλεὺς βαβυλῶνος ἐξ ἱερουσαλὴμ μετὰ ἰεχονίου βασιλέως
Iudæa. & hoc eius somnium: Et ecce vox
τῆς ἰουδαίας· καὶ τοῦτο αὐτοῦ τὸ ἐνύπνιον. καὶ ἰδοὺ φω- 4
tumultus, tonitrua & terræmotus, & conturbatio super terram:
νὴ θορύβου, βρονταὶ καὶ σεισμὸς καὶ ταραχος ἐπὶ τῆς γῆς,
& ecce duo dracones magni parati processerunt vtri-
καὶ ἰδοὺ δύο δράκοντες μεγάλοι ἕτοιμοι προῆλθον ἀμφό-
que prœliari: & facta est eorum vox magna.
τεροι παλαίειν· καὶ ἐγένετο αὐτῶν φωνὴ μεγάλη.
Et voce eorum parata est omnis gens ad prœlium, vt
καὶ τῇ φωνῇ αὐτῶν ἡτοιμάσθη πᾶν ἔθνος εἰς πόλεμον, ὥστε 5
expugnarent iustorum gentem. Et ecce dies tenebrarum &
πολεμῆσαι δικαίων ἔθνος. καὶ ἰδοὺ ἡμέρα σκότους καὶ 6
caliginis, tribulatio & angustia, afflictio & turbatio magna
γνόφου, θλῖψις καὶ στενοχωρία, κάκωσις καὶ ταραχος μέγας
super terram. Et conturbata est omnis gens iusta timen-
ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἐταράχθη πᾶν ἔθνος δίκαιον φοβούμε- 7
tes sua mala, & præparati sunt perire.
νοι τὰ ἑαυτῶν κακά, καὶ ἡτοιμάσθησαν ἀπολέσθαι.
Et clamauerunt ad Deum; ab autem clamore eorum, factum
καὶ ἐβόησαν πρὸς τὸν θεόν· ἀπὸ δὲ τῆς βοῆς αὐτῶν, ἐγένε- 8
est sicut à paruo fonte fluuius magnus, aqua multa.
το ὡσανεὶ ἀπὸ μικρᾶς πηγῆς ποταμὸς μέγας, ὕδωρ πολύ.
Et lux & Sol ortus est, & humiles exaltati
καὶ φῶς καὶ ἥλιος ἀνέτειλε, καὶ οἱ ταπεινοὶ ὑψώθη- 9
sunt, & deuorauerunt inclytos. Et cùm surrexisset Mar-
σαν καὶ κατέφαγον τοὺς ἐνδόξους. καὶ διεγερθεὶς μαρ- 10
dochæus qui vidit somnium hoc, & quid Deus delibe-
δοχαῖος ὁ ἑωρακὼς τὸ ἐνύπνιον τοῦτο, καὶ τί ὁ θεὸς βουλεύε-
ται ποιη-

rat facere, habuit insomnium hoc in corde, & in om-
ταῦ ποιῆσαι, εἶχε τὸ ἐνύπνιον τοῦτο ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν παν-
ni verbo voluit cognoscere hoc vsque ad noctem.
τὶ λόγῳ ἐθέλησεν γνῶναι αὐτὸ ἕως τῆς νυκτός.

CAP. XII. ιϛ.

Et quieuit Mardochæus in aula cum Gabatha &
Καὶ ἡσύχασε Μαρδοχαῖος ἐν τῇ αὐλῇ μετὰ Γαβαθὰ καὶ 1
Tharra duobus eunuchis regis custodientibus
Θαρρὰ τῶν δύο εὐνούχων τοῦ βασιλέως τῶν φυλασσόντων
aulam. Audiuitque eorum cogitationes, & cu-
τὴν αὐλήν. ἤκουσέ τε αὐτῶν τοῦς λογισμοὺς, καὶ τὰς με- 2
ras eorum scrutatus est, & didicit quòd parant
ίμνας αὐτῶν ἐξηρεύνησε, καὶ ἔμαθεν ὅτι ἑτοιμάζουσι τὰς
manus iniicere Artaxerxi regi, & demonstrauit
χεῖρας ἐπιβαλεῖν Ἀρταξέρξῃ τῷ βασιλεῖ, καὶ ὑπέδειξε τῷ
regi de eis: Et quæsiuit rex duos
βασιλεῖ περὶ αὐτῶν. καὶ ἐξήτασεν ὁ βασιλεὺς τοὺς δύο 3
eunuchos suos, & confitentes appensi sunt:
εὐνούχους αὐτοῦ, καὶ ὁμολογήσαντες ἀπήγχθησαν.
Et scripsit rex sermones hos in commen-
Καὶ ἔγραψεν ὁ βασιλεὺς τοὺς λόγους τούτους εἰς μνημό- 4
tariis: & Mardochæus scripsit de verbis. Et præ-
συνον· καὶ Μαρδοχαῖος ἔγραψε περὶ τῶν λόγων. καὶ ἐπέ- 5
cepit rex Mardochæum deseruire in aula, &
ταξεν ὁ βασιλεὺς Μαρδοχαῖον θεραπεύειν ἐν τῇ αὐλῇ, καὶ
dedit ei dona propter hoc. Et erat Aman Ama-
ἔδωκεν αὐτῷ δόματα περὶ τούτου. καὶ ἦν Ἀμὰν Ἀμα- 6
dathu Bugæus inclytus coram rege, & quæsi-
δαθοῦ Βουγαῖος ἔνδοξος ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, καὶ ἐζήτη-
uit affligere Mardochæum & populum eius, propter
σε κακοποιῆσαι τὸν Μαρδοχαῖον καὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ ἕνεκεν
duos eunuchos regis. at epistolæ est ex-
τῶν δύο εὐνούχων τοῦ βασιλέως· τῆς δὲ ἐπιστολῆς ἐστι τὸ αὐ-
emplar hoc.
τόγραφον τόδε.

CAP. XIII. ιγ.

Rex magnus Artaxerxes, his qui ab India vsq; ad
Βασιλεὺς μέγας Ἀρταξέρξης τοῖς ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς ἕως τῶν 1
Æthiopiam centum viginti septem prouinciarum principes, & locorum
Αἰθιοπίας ἑκατὸν εἰκοσιεπτὰ χωρῶν ἄρχουσι, καὶ τοπάρ-
præsides ordinati sunt, hæc scribit. Cùm multis imperassem
χαις ὑποτεταγμένοις, τάδε γράφει. πολλῶν ἐπάρξας 2
gentibus, & vniuersi dominarer orbis terræ, volui non
ἐθνῶν καὶ πάσης ὑπεκρατήσας οἰκουμένης, ἐβουλήθην μὴ τοῦ
temeritate potentiæ eleuatus, mitius autem & cum
θράσει τῆς ἐξουσίας ἐπαιρόμενος, ὑπεικέστερον δὲ καὶ μετὰ
quiete semper gubernans subiectos tranqui-
ἠπιότητος ἀεὶ διέξαγων τοὺς ὑποτεταγμένους ἀκυμάν-
los semper statuere vita, & regnum quietum
τους διαπαντὸς καταστῆσαι βίου, τοῦ τε βασιλείου ἤρεμον
& peruium vsque ad fines præbens, renouaré-
καὶ πορευτὸν μέχρι περάτων παρεχόμενος, ἀνανεώσασθαί-
que desideratam cunctis hominibus pacem.
τε τοῦ ποθουμένου τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις εἰρήνην.
Quærente autem me à consiliariis, quomodo duceretur hoc
πυθομένου δέ μου τῶν συμβούλων πῶς ἂν ἀχθείη τοῦτο 3
ad finem, qui sapientia apud nos præcedebat, & in
ἐπὶ πέρας, ὁ σωφροσύνῃ παρ' ἡμῖν διαφέρων, καὶ ἐν τῇ
beneuolentia immutabili & firma fide approbatus est,
εὐνοίᾳ ἀπαλλάκτῳ καὶ βεβαίᾳ πίστει ἐπιδεδειγμένος,
& secundo regis dono præcedebat Aman,
καὶ δεύτερον τοῦ βασιλείου γέρας ἀπενειμημένος Ἀμάν,
indicauit nobis in omnibus per orbem terræ tri-
ἀπέδειξεν ἡμῖν ἐν πάσαις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην φυ-
bubus commixtum esse inimicum populũ quendam, legibus contra-
λαῖς ἀναμεμίχθαι δυσμενῆ λαόν τινα, τοῖς νόμοις ἀντιδι-
rium ad omnem gentem, & regum prætermittentes
τὸν πρὸς πᾶν ἔθνος, τά τε τῶν βασιλέων παραπεμπομένας
assiduè edicta, vt non deducatur qui à
διηνεκῶς διατάγματα, πρὸς τὸ μὴ κατατείνεσθαι τὴν ὑφ'
nobis dirigitur sine defectu principatus. Cùm didi-
ἡμῶν κατευθυνομένην ἀμέμπτως συναρχίαν. διειλη- 4
cissemus ergo quòd hæc gens sola in rebellione
φότες οὖν ὡς τὸ δὲ τὸ ἔθνος μονώτατον ἐν ἀντιπαδαγωγῇ
omni semper homini posita sit, vitam legum pe-
παντὶ διαπαντὸς ἀνθρώπῳ κείμενον, διαγωγὴν νόμων ξε-
regrinam permutans, & dissentiens nostris rebus,
νίζουσαν παραλλάσσον τε δυσνοοῦν τοῖς ἡμετέροις πράγμασι,

pessimáque consummans mala, & vt non re-
τὰ χείριστα συντελοῦν κακά, καὶ πρὸς τὸ μὴ τοῦ βασι-
gnum constantiam consequeretur: præcepimus igitur eos qui si-
λείαν δυσταθείας τυγχάνειν· προστεταχαμεν οὖν τοὺς ση-
gnificantur vobis in scriptis ab Aman præ-
μαινομένους ὑμῖν ἐν τοῖς γεγραμμένοις ὑπὸ Ἀμὰν τοῦ τε-
posito in rebus & secundo à nobis,
ταγμένου ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ δευτέρου πρὸς ἡμῶν,
omnes cum mulieribus & filiis perdi radicitus
πάντας σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀπολέσθαι ὁλοῤῥίζοις τῶν
inimicorum gladiis sine omni misericordia & parcitate,
ἐχθρῶν ταῖς μαχαίραις ἀνευ παντὸς οἴκτου καὶ φειδοῦς, τῇ
quartadecima duodecimi mensis Adar præsen-
τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ δωδεκάτου μηνὸς ἀδὰρ τοῦ ἐνεστῶ-
tis anni: vt qui olim & nunc inimici in die vna
τος ἔτους· ὅπως οἱ πάλαι καὶ νῦν δυσμενεῖς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ
violenter in infernum descendentes in posterum tem-
βιαίως εἰς τὸν ᾅδην καταλθόντες, εἰς τὸν μετέπειτα χρό-
pus quietas & tranquillas præbeant nobis perfectè
νον εὐσταθῆ καὶ ἀτάραχα παρέχωσιν ἡμῖν διηνεκῶς τὰ
res. Et deprecatus est Dominum, memor omnium
πράγματα. καὶ ἐδεήθη κυρίου, μνημονεύων πάντα 5
operum Domini: & dixit, Domine Domine rex omnipo-
τὰ ἔργα κυρίου· καὶ εἶπε, κύριε κύριε βασιλεῦ παντοκρά-
tens, quia in potestate tua cuncta sunt, & non est qui resistat tibi
τωρ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ σοι πᾶν ἐστι, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἀντιδοξῶν σοι
cùm volueris tu saluare Israel. Quia tu fecisti
ἐν τῷ θέλειν σε σῶσαι τὸν Ἰσραήλ. ὅτι σὺ ἐποίησας 6
cælum & terram, & omne mirabile in
τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ πᾶν θαυμαζόμενον ἐν τῇ
sub cælo. Et Dominus es omnium, & non est qui re-
ὑπὸ οὐρανόν. καὶ κύριος εἶ πάντων, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀν- 7
sistat tibi Domino. Tu omnia nosti, tũ
τιτάξεταί σοι τῷ κυρίῳ. σὺ πάντα γινώσκεις, σὺ 8
scis Domine, quia nõ in cõtumelia neq; in superbia, neque in glo-
οἶδας κύριε, ὅτι οὐκ ἐν ὕβρει, οὐδὲ ἐν ὑπερηφανίᾳ, οὐδὲ ἐν φι-
riæ cupiditate feci hoc, vt non adorarem superbum
λοδοξίᾳ ἐποίησα τοῦτο τὸ μὴ προσκυνεῖν τὸν ὑπερήφανον
Aman, quia complacebam deosculari vestigia pedum eius ad
Ἀμάν, ὅτι ἠδόμην φιλεῖν πέλματα ποδῶν αὐτοῦ πρὸς
salutem Israel: sed feci hoc, vt non ponerẽ gloriam
σωτηρίαν Ἰσραήλ, ἀλλ' ἐποίησα τοῦτο, ἵνα μὴ θῶ δόξαν
hominis super gloriam Dei: & non adorabo quenquam
ἀνθρώπου ὑπεράνω δόξης θεοῦ, καὶ οὐ προσκυνήσω οὐδένα
præter te Domine, & non faciam hoc in superbia.
πλὴν σου κύριε, καὶ οὐ ποιήσω αὐτὸ ἐν ὑπερηφανίᾳ.
Et nunc Domine Deus rex, parce populo tuo, quia
καὶ νῦν κύριε ὁ θεὸς ὁ βασιλεύς, φείσαι τοῦ λαοῦ σου, ὅτι 9
respiciunt nos in perditionem, & desiderauerunt per-
ἐπιβλέπουσιν ἡμῖν εἰς καταφθορὰν, καὶ ἐπεθύμησαν ἀπο-
dere eam quæ à principio, hæreditatem tuam. Ne despicias
λέσαι τὴν ἐξ ἀρχῆς κληρονομίαν σου. μὴ ὑπερίδῃς 10
partem tuam, quam tibi redemisti de terra Ægypti.
τὴν μερίδα σου, ἣν σεαυτῷ ἐλυτρώσω ἐκ γῆς Αἰγύπτου.
Exaudi deprecationem meam, & propitius esto sorti tuæ.
ἐπάκουσον τῆς δεήσεώς μου, καὶ ἵλεώθητι τοῦ κλήρῳ σου, 11
& conuerte luctum nostrum in gaudium, vt viuentes laude-
καὶ στρέψον τὸ πένθος ἡμῶν εἰς εὐωχίαν, ἵνα ζῶντες ὑμνή-
mus tuum nomen Domine, & ne perdas os laudan-
σωμέν σου τὸ ὄνομα κύριε, καὶ μὴ ἀφανίσῃς στόμα αἰνούν-
tium te Domine. Et omnis Israel clamauerunt ex fortitudine
των σε κύριε. καὶ πᾶς Ἰσραὴλ ἐκέκραξαν ἐξ ἰσχύος 12
sua, quoniam mors eorum in oculis eorum.
αὐτῶν, ὅτι θάνατος αὐτῶν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν.

CAP. XIIII. ιδ.

Et Esther regina confugit ad Dominum, in
Καὶ ἐδεήθη ἡ βασίλισσα κατέφυγεν ὑπὲρ τὸν κύριον, ἐν 1
agone mortis comprehensa. Et deponens ve-
ἀγῶνι θανάτου κατειλημμένη. καὶ ἀφελομένη τὰ ἱμά- 2
stes gloriæ suæ, induta est indumentis angustiæ &
τια τῆς δόξης αὐτῆς, ἐνεδύσατο ἱμάτια στενοχωρίας καὶ
luctus. & pro superbis vnguentis, cinere &
πένθους· καὶ ἀντὶ τῶν ὑπερηφανῶν ἡδυσμάτων, κοπρίου καὶ
stercore impleuit caput suum, & corpus suum
κοπριῶν ἐνέπλησε τοῦ κεφαλὴν αὐτῆς, καὶ τὸ σῶμα αὐτῆς
humiliauit valde. & omnem locum exultationis
ἐταπείνωσε σφόδρα· καὶ πᾶντα τόπον ἀγαλλιάματος
suæ impleuit laceratis crinibus suis. Et deprecabatur Dominũ
αὐτῆς ἔπλησε θρέπτων ζιζῶν αὐτῆς. καὶ ἐδεῖτο κυρίου 3

θεοῦ

Deum Israel; & dixit: Domine mi, rex noster tu
θεοῦ ἰσραήλ, καὶ εἶπε· κύριέ μου ὁ βασιλεὺς ἡμῶν σὺ 4
es solus, adiuua me solitariam, & non habentem adiutorem nisi
εἶ μόνος, βοήθησόν μοι τῇ μόνῃ καὶ μὴ ἐχούσῃ βοηθὸν εἰ μὴ
te, quoniã periculum meum in manu mea. Ego audiui à natiui-
σέ, ὅτι κίνδυνος μου ἐν χειρί μου. ἐγὼ ἤκουον ἐν γενε- 5
tate mea in tribu familiæ meæ, quòd tu Domine tulisti Israel
τῆς μου ἐν φυλῇ πατριᾶς μου, ὅτι σὺ κύριε ἔλαβες τὸν ἰσραὴλ
de omnibus gentibus, & patres nostros de omnibus
ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν, καὶ τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐκ παντῶν
maioribus suis in hæreditatem sempiternam, & fecisti
τῶν προγόνων αὐτῶν εἰς κληρονομίαν αἰώνιον, καὶ ἐποίησας
eis quæ locutus es. Et nunc peccauimus in conspectu tuo,
αὐτοῖς ὅσα ἐλάλησας. καὶ νῦν ἡμάρτομεν ἐνώπιόν σου, 6
& tradidisti nos in manus inimicis nostris, eò quòd
καὶ παρέδωκας ἡμᾶς εἰς χεῖρας τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν, ἀνθ' ὧν
glorificauimus deos eorum, iustus es Domine. Et nunc
ἐδοξάσαμεν τοὺς θεοὺς αὐτῶν, δίκαιος εἶ κύριε. καὶ νῦν 7
non eis sufficit in amaritudine seruitutis nostræ, sed posuisti
οὐχ ἱκανώθησαν ἐν πικρασμῷ δουλείας ἡμῶν, ἀλλ' ἔθηκας
manus eorum super manus idolorum suorum,
τὰς χεῖρας αὐτῶν ὑπὲρ τὰς χεῖρας τῶν εἰδώλων αὐτῶν,
vt extolleret determinationẽ oris tui, & delerent hæreditatem
ὑψῶσαι ὅρισμὸν στόματός σου, καὶ ἀφανίσαι κληρονομίαν
tuam, & obturarent os laudantium te, & extinguerẽt gloriam
σου, καὶ ἐμφράξαι στόμα αἰνούντων σε, καὶ σβέσαι δόξαν
domus tuæ, & altaris tui, & aperirent os gentium ad virtu-
οἴκου σου καὶ θυσιαστηρίου σου, καὶ ἀνοῖξαι στόμα ἐθνῶν εἰς ἀρε-
tes stultorum, & magnificaretur rex carnalis in sempi-
τὰς ματαίων, καὶ θαυμασθῶσι βασιλέα σάρκινον εἰς αἰῶ-
ternum. Ne tradas Domine sceptrum tuum his qui non sunt,
να. μὴ παραδῷς κύριε τὸ σκῆπτρόν σου τοῖς μὴ οὖσι, 8
& ne derideant in casu nostro, sed conuerte
καὶ μὴ καταγελάτωσαν ἐν τῇ πτώσει ἡμῶν, ἀλλὰ στρέψον
consilium eorum super eos: at qui incœpit super nos
τὸν βουλευσάμενον ἐφ' ἡμᾶς
disperde. Memento Domine, notum te fac in tempore
παραδειγμάτισον. μνήσθητι κύριε, γνώσθητι ἐν καιρῷ 9
tribulationis nostræ, & mihi da fiduciam rex gentium &
θλίψεως ἡμῶν, καὶ ἐμὲ θάρσυνον βασιλεῦ τῶν ἐθνῶν καὶ
omnis principatus dominator, tribue sermonẽ compositum in ore
πάσης ἀρχῆς ὑπεράνω, δὸς λόγον εὔρυθμον εἰς τὸ στόμα
meo in conspectu leonis, & transfer cor illius
μου ἐνώπιον τοῦ λέοντος, καὶ μετάθες τὸν καρδίαν αὐτοῦ
in odium oppugnantis nos in perditionem eius & eorũ
εἰς μῖσος τοῦ πολεμοῦντος ἡμᾶς εἰς συντέλειαν αὐτοῦ καὶ τῶν
qui consentiunt ei. Nos autem libera in manu tua, & ad-
ὁμονοούντων αὐτῷ. ἡμᾶς δὲ ῥῦσαι ἐν χειρί σου, καὶ βοή- 10
iuua me solitariam, & non habentem alium adiutorem nisi te, Do-
θησόν μοι τῇ μόνῃ, καὶ μὴ ἐχούσῃ ἕτερον βοηθὸν εἰ μὴ σέ κύ-
mine, omnium scientiam habes: Et nostri quòd oderim gloriam
ριε πάντων γνῶσιν ἔχεις. καὶ οἶδας ὅτι ἐμίσησα δόξαν 11
iniquorum, & detester cubile incircuncisorum, & om-
ἀνόμων, καὶ βδελύσσομαι κοίτην ἀπεριτμήτων καὶ παν-
nis alienigenæ; tu scis necessitatem meã, quòd abomi-
τὸς ἀλλοφύλου· σὺ οἶδας τὴν ἀνάγκην μου, ὅτι βδελύσσο-
ner signum superbiæ meæ quod est super ca-
μαι τὸ σημεῖον τῆς ὑπερηφανίας μου ὅ ἐστιν ἐπὶ τῆς κεφα-
put meum in diebus ostentationis meæ; detester illud quasi
λῆς μου ἐν ἡμέραις ὀπτασίας μου, βδελύσσομαι αὐτὸ ὡς
pannum menstruorum, & non portem illud in diebus silentij mei.
ῥάκος καταμηνίων, καὶ οὐ φορῶ αὐτὸ ἐν ἡμέραις ἡσυχίας μου,
& non comederit ancilla tua in mensa Aman; & nõ magnificauerim
καὶ οὐκ ἔφαγεν ἡ δούλη σου τράπεζαν ἀμάν, καὶ οὐκ ἐδόξασα
conuiuium regis, neque biberim vinum libaminum, & non læ-
συμπόσιον βασιλέως, οὐδὲ ἔπιον οἶνον σπονδῶν, καὶ οὐκ εὐ-
tata sit ancilla tua à die translationis meæ vsque nunc.
φράνθη ἡ δούλη σου ἀφ' ἡμέρας μεταβολῆς μου μέχρι τοῦνῦν·
Verùm in te Domine Deus Abraam, Deus fortis super
πλὴν ὅτι σοὶ κύριε ὁ θεὸς ἀβραὰμ ὁ θεὸς ἰσχύων ὑπὲρ 12
omnes, exaudi vocem desperantium, & libera nos
πάντας, εἰσάκουσον φωνῆς ἀπηλπισμένων, καὶ ῥῦσαι ἡμᾶς
de manu malignantium, & libera me à timore meo.
ἐκ χειρὸς τῶν πονηρευομένων, καὶ ῥῦσαί με ἐκ τοῦ φόβου μου.

CAP. XV. ιε.

Et factum est in die tertia vt cessauit o-
Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ὡς ἐπαύσατο προσ- 1
rans, deposuit vestimenta luctus, & indu-
ευχομένη, ἐξεδύσατο τὰ ἱμάτια τοῦ πένθους, καὶ ἐνεδύ-
ta est gloria sua. Et facta splendens, cùm inuo-
σατο δόξαν αὐτῆς. καὶ γενηθεῖσα ὀπτανής, ἐπικαλε- 4
casset omnium spectatorem & saluatorem, assumpsit duas
σαμένη τὸν πάντων ἐπόπτην καὶ σωτῆρα, παρέλαβε τὰς δύο
famulas: & quidẽ super vnam innitebatur, quasi delicata;
ἅβρας· καὶ τῇ μὲν μιᾷ ἐπηρείδετο, ὡς τρυφερομένη, ἡ δὲ
altera sequebatur leuans indumentum eius. Et ipsa
ἑτέρα ἐπηκολούθει κουφίζουσα τὴν ἔνδυσιν αὐτῆς. ἡ αὐτὴ 5
rubefacta vigore pulchritudinis suæ, & vultus eius
ἐρυθριῶσα ἀκμῇ κάλλους αὐτῆς, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῆς
hilaris quasi amabilis; at cor eius arctatum
ἱλαρὸν ὡς προσφιλές, ἡ δὲ καρδία αὐτῆς ἀπεσφιγμένη
præ timore. Et ingressa omnes portas, ste-
ὑπὸ τοῦ φόβου. καὶ εἰσελθοῦσα πάσας τὰς θύρας, κα- 6
tit coram rege, & ipse sedebat super so-
τέστη ἐνώπιον τοῦ βασιλέως· καὶ αὐτὸς ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ θρό-
lium regni sui, & omnem stolam splendoris
νου τῆς βασιλείας αὐτοῦ· καὶ πᾶσαν στολὴν τῆς ὑπερφανείας
sui indutus erat, totus in auro & lapidibus pretiosis, &
αὐτοῦ ἐνεδεδύκει, ὅλος ἦν χρυσοῦ καὶ λίθων πολυτελῶν, καὶ
erat terribilis nimis. Et eleuans faciem suam in-
λῷ φοβερὸς σφόδρα. καὶ ἄρας τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πε- 7
censam gloria, in acie furoris conspexit: & corruit re-
πυρωμένον δόξῃ, ἐν ἀκμῇ θυμοῦ ἔβλεψε· καὶ ἔπεσεν ἡ βα-
gina, & mutauit colorem suum in dissolutione, &
σίλισσα καὶ μετέβαλε τὸ χρῶμα αὐτῆς ἐν ἐκλύσει, καὶ
reclinauit se super caput ancillæ præceden-
κατέκυψεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῆς ἅβρας τῆς προπορευο-
tis. Et conuertit Deus spiritum regis
μένης. καὶ μετέβαλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ βασιλέως 8
in mansuetudinem: & festinans exiliuit de solio,
εἰς πραότητα· καὶ ἀγωνιάσας, ἀνεπήδησεν ἀπὸ τοῦ θρόνου,
& assumpsit eam in vlnis suis donec
καὶ ἀνέλαβεν αὐτὴν ἐπὶ τοῖς ἀγκάλαις αὐτοῦ μέχρις οὗ
rediret, & consolabatur eam verbis pacificis: & dixit
κατέστη, καὶ παρεκάλει αὐτὴν λόγοις εἰρηνικοῖς· καὶ εἶπεν
ei, Quid est Esther? ego frater tuus, confide, non mo-
αὐτῇ, τί ἐστιν ἐσθήρ; ἐγὼ ὁ ἀδελφός σου, θάρσει, οὐ μὴ ἀπο-
rieris, quoniã commune præceptum nostrum est: accede.
θανῇς, ὅτι κοινὸν τὸ πρόσταγμα ἡμῶν ἐστι. προσέλθε. 9
& tollens auream virgam, imposuit super collum
καὶ ἄρας τὴν χρυσῆν ῥάβδον, ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸν τράχηλον
eius. Et amplexatus est eam, & dixit, Loquere mihi.
αὐτῆς· καὶ ἠσπάσατο αὐτὴν, καὶ εἶπεν, λάλησόν μοι. 10
Et dixit ei, Vidi te domine quasi angelum Dei, & tur-
καὶ εἶπεν αὐτῷ, εἶδόν σε κύριε ὡς ἄγγελον θεοῦ, καὶ ἐτα- 11
batum est cor meum præ timore gloriæ tuæ.
ράχθη ἡ καρδία μου ἀπὸ τοῦ φόβου τῆς δόξης σου.
Quoniam mirabilis es domine, & facies tua gratiarum
ὅτι θαυμαστὸς εἶ κύριε, καὶ τὸ πρόσωπόν σου χαρίτων
plena. Cùm autem loqueretur ipsa, corruit præ dissolu-
πλέων. ἐν δὲ τῷ λαλεῖσθαι αὐτὴν, ἔπεσεν ἀπὸ ἐκλύ- 13
tione sua: Et rex turbabatur, & omnis fa-
σεως αὐτῆς. καὶ ὁ βασιλεὺς ἐταράσσετο καὶ πᾶσα ἡ θε- 14
mulatus eius consolabatur eam.
ραπεία αὐτοῦ παρεκάλει αὐτήν.

CAP. XVI. ις'.

Rex magnus Artaxerxes his qui ab India vsque ad
Βασιλεὺς μέγας ἀρταξέρξης τοῖς ἀπὸ τῆς ἰνδικῆς ἕως 1
Æthiopiam centum viginti septem Satrapis regionum principes
τῆς αἰθιοπίας ἑκατὸν εἰκοσιεπτὰ σατράπαις χωρῶν ἄρχου-
sunt, & his qui nostra sapiunt, valere. Multi
σι καὶ τοῖς τὰ ἡμέτερα φρονοῦσι, χαίρειν. πολλοὶ τῇ 2
plurima eorum qui benefaciunt bonitate frequentius hono-
πλείστῃ τῶν εὐεργετουμένων χρηστότητι πυκνότερον τιμω-
rati, magis superbierunt; & non solùm subiectos
μένοι, μεῖζον ἐφρόνησαν, καὶ οὐ μόνον τοὺς ὑποτεταγμένους
nobis quærunt affligere, & vbertatem non potentes ferre,
ἡμῖν ζητοῦσι κακοποιεῖν, τόν τε κόρον οὐ δυνάμενοι φέρειν,
& in suos benefactores conantur machinari:
καὶ τοῖς ἑαυτῶν εὐεργέταις ἐπιχειροῦσι μηχανᾶσθαι.
Et gratitudinem non solùm ab hominibus aufe-
καὶ τὴν εὐχαριστίαν οὐ μόνον ἐν τῶν ἀνθρώπων αἰρου- 3
rentes, sed & inexperientia bonorum elationibus ele-
μενοῦντες, ἀλλὰ καὶ τοῖς τῶν ἀπειραγάθων κόμποις ἐπαρ-
uati, eius qui omnia cernit, semper Dei odio-
θέντες, τοῦ τὰ πάντα κατοπτεύοντος ἀεὶ θεοῦ τὴν μισο-
sam arbitrantur fugere posse sententiam. Sæ-
πόνηρον ὑπολαμβάνουσιν ἐκφεύξεσθαι δίκην. πολλά- 4
κις δὲ

pè autem & multos ex his qui in poteſtatibus conſtituti ſunt, qui cre-
κις δὲ καὶ πολλοὺς τῶν ἐπ᾽ ἐξουσίας τεταγμένων τῶν πι-
diti ſunt gubernare amicorum res, ſolatium
στευθέντων χειρίζειν φίλων τὰ πράγματα παραμυθία
participes ſanguine innocentum conſtituens, induit calami-
μετέχοις αἵματος ἀθώων καταστήσασα, περιέβαλε συμ-
tatibus immedicabilibus, prauitatis mendacio frau-
φοραῖς ἀπηκέσοις, τῷ τῆς κακοηθείας ψεύδει παραλογι-
de decipientium, eorum qui dominantur ſimplicem
σμῷ παραλογισαμένων, τὴν τῶν ὑπερατειούντων ἀκέραιον
beneuolentiam. Conſiderare autē licet non tantum ex
εὐγνωμοσύνην. σκοπεῖν δὲ ἔξεστιν οὐ τοσοῦτον ἐκ τῶν 5
veteribus, vt tradidimus, hiſtoriis, quæ ſunt pro-
παλαιοτέρων ὡς παρεδώκαμεν ἱστοριῶν, ὅσα ἐστὶ παρά-
pe vos quærentes iniquè conſummata, eorū qui
πόδοξα ὑμᾶς ἐκζητοῦντας ἀνοσίως συντετελεσμένα, τῇ τῶν
indignè dominantur peſte: Et attendere ad
ἀναξίως δυναστευόντων λοιμότητι, καὶ προσέχειν εἰς 6
ea quę poſt hæc, ita vt regnum ſine turbatione omnibus
τὰ μετὰ ταῦτα, ὥστε τὴν βασιλείαν ἀτάραχον τοῖς πᾶσιν
hominibus cum pace præbeamus: Vtentéſque
ἀνθρώποις μετ᾽ εἰρήνης παρεξόμεθα· χρώμενοί τε 7
mutationibus, ea autē quæ ad conſpectum veniunt diſcernentes
μεταβολαῖς, τὰ ὑπὸ τὴν ὄψιν ἐρχόμενα διακρίνοντες
ſemper cum manſueta obuiatione. Vt enim Aman Ama-
ἀεὶ μετ᾽ ὑπηνεστέρας ἀπαντήσεως. ὡς γὰρ ἀμὰν ἀμα- 8
dathu Macedo, veritatibus alienus de Perſarum
δαθοῦ μακεδὼν, ταῖς ἀληθείαις ἀλλότριος τῶν περσῶν
ſanguine, & multum diſtans à noſtra benignitate, &
αἵματος, καὶ πολὺ διεστηκὼς τῆς ἡμετέρας χρηστότητος, καὶ
hoſpitatus à nobis, cōſecutus eſt quā habemus ad omnem gentem huma-
ξενωθεὶς ἡμῖν, ἔτυχεν ἧς ἔχομεν πρὸς πᾶν ἔθνος φιλαν-
nitatem in tantum, vt vocaretur noſter pater, &
θρωπίας ὑπεροχοῦντος, ὥς τε ἀγαπᾶσθαι ἡμῶν πατέρα καὶ
adoraretur ab omnibus, ſecundam regij
προσκυνούμενον ὑπὸ πάντων, τὸ δεύτερον τοῦ βασιλικοῦ
throni perſonam gerens: non ferens autem ſuper-
θρόνου προσωπον διαστελλῶν· καὶ ἀνείκας δὲ τὴν ὑπερηφα-
biam, nixus eſt principatu priuare nos & ſpiritu:
νίαν, ἐπετήδευσε τὴν ἀρχῆς στερῆσαι ἡμᾶς & τοῦ πνεύματος.
Et noſtrum ſaluatorem & in omnibus benefactorem Mar-
τόν τε ἡμέτερον σωτῆρα καὶ διὰ πάντων εὐεργέτην μαρ- 9
dochæum, & irreprehenſibilem regni conſortem Eſther,
δοχαῖον, καὶ τὴν ἄμεμπτον τῆς βασιλείας κοινωνὸν ἐσθήρ,
cum omni horum gente, multiplicibus viarum dece-
σὺν παντὶ τῷ τούτων ἔθνει, πολυπλόκοις μεθόδων παρα-
ptionibus expetens in perditionem. per enim modos
λογισμοῖς αἰτησάμενος εἰς ἀπώλειαν· διὰ γὰρ τῶν τρόπων
iſtos exiſtimauit accipiens nos deſortos, Perſarum do-
τούτων ὤήθη λαβὼν ἡμᾶς ἐρήμους, τὴν τῶν περσῶν ὑπη-
minium in Macedonas transferre. Nos verò
κόητον εἰς τοὺς μακεδόνας μετατάξαι· ἡμεῖς δὲ τοὺς 10
ab exitiali traditos in necem Iu-
ὑπὸ τοῦ τερατολιτείου παραδεδομένους εἰς ἀφανισμὸν ἰου-
daeos, reperimus non malefactores exiſtentes, iuſtiſſimis verò
δαίους, εὑρίσκομεν οὐ κακούργους ὄντας, δικαιοτάτοις δὲ
degentes legibus, exiſtentes autē filios altiſſimi maximi
πολιτευομένους νόμοις, ὄντας δὲ υἱοὺς τοῦ ὑψίστου μεγίστου
viuentis Dei, qui dirigit nobiſque & primogenitoribus
ζῶντος θεοῦ, τοῦ κατευθύνοντος ἡμῶν τε καὶ τοῖς πρωτόγονοις
noſtris regnum in optima diſpoſitione. Bene
ἡμῶν τὴν βασιλείαν ἐν τῇ καλλίστῃ διαθέσει. καλῶς 11
ergo facite non vtentes his quæ ab Aman Amada-
οὖν ποιεῖτε μὴ προσχρησάμενοι τοῖς ὑπὸ ἀμὰν ἀμαδα-
thu miſſæ fuerunt literis. Propterea quòd hic qui hæc
θοῦ ἀποσταλεῖσι γράμμασι· διὰ τὸ αὐτὸν τὸν ταῦτα 12
operatus eſt, ante Suſarum portas appenſus eſt cum
ἐξεργασάμενον, πρὸς ταῖς σούσων πύλαις ἐσταυρῶθη σὺν
omni familia, dignum eo qui omnium dominator Deo
τῇ πανοικίᾳ, τὴν καταξίαν τοῦ πάντα ὑπερτείνοντος θεοῦ
velociter reddente ei iudicium. At exemplar
διατάγματος ἀποδόντος αὐτῷ κείσιν. τὸ δὲ ἀντίγραφον 13
epiſtolæ huius proponentes in omni loco, cum liberta-
τῆς ὑπατείας ταύτης ἐκθέντες ἐν παντὶ τόπῳ, μετὰ παρρη-
te dimittatis Iudæos vti ſuis legibus,
σίας ἐᾶν τοὺς ἰουδαίους χρῆσθαι τοῖς ἑαυτῶν νόμοις,
& adiuuetis eos; vt eos qui in tempus tribulationis
καὶ συνεπιχορεῖν αὐτοῖς· ὅπως τοὺς ἐν καιρῷ θλίψεως 14
impoſiti erant eis, vlciſcantur tertiadecima
ὑπεθεμένοις αὐτοῖς, ἀμυνῶνται τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ
duodecimi menſis Adar eadem die: hanc enim om-
δωδεκάτου μηνὸς ἀδὰρ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ· ταύτην γὰρ ὁ παν-
nium dominator Deus pro perditione electi generis
τα διωαστεύων θεὸς αὐτὸ ὀλεθρίας τοῦ ἐκλεκτοῦ γένους
fecit eis gaudium. Et vos ergo in inſi-
ἐποίησεν αὐτοῖς εὐφροσύνην. καὶ ὑμεῖς οὖν ἐν ταῖς ἐπω- 15
gnibus veſtris feſtiuitatibus inſignem diem cum omni lætitia
νύμοις ὑμῶν ἑορταῖς θέσθε ἡμέραν μετὰ πάσης εὐφροσύνης
ducite: vt & nunc & poſt hæc ſalus nobis &
ἄγετε· ὅπως καὶ νῦν καὶ μετὰ ταῦτα σωτηρία ἡμῖν καὶ τοῖς
beneuolis Perſis, his verò qui nobis inſidiantur, memoriale
εὐνοοῦσι πέρσαις, τοῖς δὲ ἡμῖν ἐπιβουλεύουσι, μνημόσυνον
perditionis. Omnis autem ciuitas vel regio omnino quæ
τῆς ἀπωλείας. πᾶσα δὲ πόλις ἢ χώρα τοσοῦτον ἥτις 16
iuxta hæc non fecerit, lancea & igni conſumetur
κατὰ ταῦτα μὴ ποιήσῃ, δόρατι καὶ πυρὶ καταναλωθήσεται
cum ira, & non ſolùm hominibus inuia, ſed & be-
μετ᾽ ὀργῆς· καὶ οὐ μόνον ἀνθρώποις ἄβατος, ἀλλὰ καὶ θη-
ſtiis & volatilibus in omne tempus inimiciſſimáque con-
ρίοις καὶ πετεινοῖς εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον ἐχθρός τε καὶ κα-
ſtituetur.
ταθήσεται. τέλος.

LIBER SAPIENTIÆ.

ΣΟΦΙΑ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ.

CAP. I. κεφαλ. α.

Diligite iuſtitiam qui iudi-
1 Γαπήσατε τὸν δικαιοσύνην οἱ κρί-
catis terram: ſentite de
νοντες τὴν γῆν· φρονήσατε περὶ τοῦ
Domino in bonitate, & in ſimpli-
κυρίου ἐν ἀγαθότητι, καὶ ἐν ἁπλό-
citate cordis quærite illum. Quoniam
2 τητι καρδίας ζητήσατε αὐτόν. ὅτι
inuenitur ab his qui non tentant illum, apparet autem
εὑρίσκεται τοῖς μὴ πειράζουσιν αὐτόν, ἐμφανίζεται δὲ τοῖς
non infidelibus illi. Peruerſæ enim cogitationes ſeparant
3 μὴ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ. σκολιοὶ γὰρ λογισμοὶ χωρίζουσιν
à Deo: probata autem virtus corripit
ἀπὸ θεοῦ· δοκιμαζομένη δὲ ἡ δυνάμις ἐλέγχει τοὺς
inſipientes. Quoniam in maleficam animam non introi-
4 ἄφρονας. ὅτι εἰς κακότεχνον ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσε-
bit ſapientia, neque habitabit in corpore ſubdito pecca-
ται σοφία, οὐδὲ κατοικήσει ἐν σώματι κατακρέω ἁμάρ-
to. Sanctus enim ſpiritus diſciplinæ effugiet dolum, &
5 τιας. ἅγιον γὰρ πνεῦμα παιδείας φεύξεται δόλον, καὶ
amouebitur à cogitationibus ſtultis, & corripie-
ἀπαναστήσεται ἀπὸ λογισμῶν ἀσυνέτων, καὶ ἐλεγχθήσε-
tur ſuperueniente iniquitate. Benignus enim ſpiritus ſa-
6 ται ἐπελθούσης ἀνομίας. φιλάνθρωπον γὰρ πνεῦμα σο-
pientia, & non liberabit maledicum à labiis ſuis, quoniā
φία, καὶ οὐκ ἀθωώσει βλάσφημον ἀπὸ χειλέων αὐτοῦ· ὅτι
renum eius teſtis Deus, & cordis eius
τῶν νεφρῶν αὐτοῦ μάρτυς ὁ θεός, καὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ
ſpeculator verus, & linguæ auditor. Quoniam ſpiri-
7 ἐπίσκοπος ἀληθής, καὶ τῆς γλώσσης ἀκουστής. ὅτι πνεῦ-
tus Domini repleuit orbem terrarum, & quod continet
μα κυρίου πεπλήρωκε τὴν οἰκουμένην, καὶ τὸ συνέχον τὰ
omnia ſcientiam habet vocis. Propter hoc qui loquitur ini-
8 πάντα γνῶσιν ἔχει φωνῆς. διὰ τοῦτο φθεγγόμενος ἄδι-
qua nullus latebit, neque præteribit illum corri-
καος οὐδεὶς μὴ λάθῃ, οὐδὲ μὴ παρελεύσηται αὐτὸν ἔλεγχου-
piens iudicium. In enim cogitationibus impij inquiſitio erit; ſer-
9 σα ἡ δίκη. ἐν γὰρ διαβουλίοις ἀσεβοῦς ἐξέτασις ἔσται· λό-
monū autē illius auditio ad Dominum veniet ad correptionem iniquita-
γων δὲ αὐτοῦ ἀκοὴ πρὸς κύριον ἥξει εἰς ἔλεγχον ἀνομημά-
tum illius. Quoniam auris zeli audit omnia, &
10 των αὐτοῦ. ὅτι οὖς ζηλώσεως ἀκούει τὰ πάντα, καὶ
rumor murmurationum non abſconditur. Cauete er-
11 θυμοῦ γογγυσμοῦ οὐκ ἀποκρύπτεται. φυλάξασθε τοί-
go murmurationem inutilem, & à detractione parcite
νυν γογγυσμὸν ἀνωφελῆ, καὶ ἀπὸ καταλαλιᾶς φείσασθε
linguæ, quoniam ſermo obſcurus vacuus non ibit: os
γλώσσης· ὅτι φθεῖρμα λαθραῖον κενὸν οὐ πορεύσεται· στόμα
autem quod mentitur, occidit animam. Ne zeletis mor-
12 δὲ καταψευδόμενον ἀναιρεῖ ψυχήν. μὴ ζηλοῦτε θάνα-

tem in errore vitæ vestræ, neque attrahatis perditionem in operibus
τον ἐν πλάνῃ ζωῆς ὑμῶν, μὴ δὲ ὀπιπαῖσθε ὀλέθρον ἐν ἔργοις
manuum vestrarum. Quoniã Deus mortem non fecit, neque læ-
χειρῶν ὑμῶν. ὅτι ὁ θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρ- 13
tatur in perditione viuorum. Creauit enim vt essent
πεται ἐπὶ ἀπωλείᾳ ζώντων. ἔκτισε γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ 14
omnia, & salutares nationes mundi, & non est in
πάντα, καὶ σωτήριοι αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν
illis medicamentum perditionis, nec inferorum regnum in terra.
αὐταῖς φάρμακον ὀλέθρου, οὐδὲ ἅδου βασίλειον ἐπὶ γῆς.
Iustitia autem immortalis est. Impij verò manibus
δικαιοσύνη δὲ ἀθάνατός ἐστιν. ἀσεβεῖς δὲ ταῖς χερσὶ 15
& verbis accersierunt eam: amicam æstimantes
καὶ τοῖς λόγοις προσεκαλέσαντο αὐτόν. φίλον ἡγησάμενοι 16
ipsam, tabuerunt, & sponsionem posuerunt ad eam, quoniã digni
αὐτόν, ἐτάκησαν, καὶ συνθήκην ἔθεντο πρὸς αὐτόν, ὅτι ἄξιοί
sunt illius partis esse.
εἰσι τῆς ἐκείνου μερίδος εἶναι.

CAP. II. β'.

Dixerunt enim intra se cogitantes non rectè: Exigua &
Εἶπον γὰρ ἐν ἑαυτοῖς λογισάμενοι οὐκ ὀρθῶς, ὀλίγος καὶ 1
cum tædio est vita nostra; & non est remediũ in fine ho-
λυπηρός ἐστιν ὁ βίος ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔστιν ἴασις ἐν τελευτῇ αν-
minis, & non agnitus est reuersus ex inferno. Quia
θρώπου, καὶ οὐκ ἐγνώσθη ὁ ἀναλύσας ἐκ ἅδου. ὅτι 2
sine ratione nati sumus, & post hoc erimus tanquã non
αὐτομάτως ἐγενήθημεν, καὶ μετὰ τοῦτο ἐσόμεθα ὡς οὐκ
fuerimus; quoniam fumus afflatus in naribus nostris, & sermo
ὑπάρξαντες· ὅτι καπνὸς ἡ πνοὴ ἐν ῥισὶν ἡμῶν, καὶ ὁ λόγος
scintilla in motu cordis nostri. Qua extincta cinis
σπινθὴρ ἐν κινήσει καρδίας ἡμῶν. οὗ σβεσθέντος τέφρα 3
euadet, corpus, & spiritus noster diffundetur
ἀποβήσεται τὸ σῶμα, καὶ τὸ πνεῦμα ἡμῶν διαχυθήσεται
tanquam mollis aër. Et nomen nostrum obliuionem accipiet in
ὡς χαῦνος ἀήρ. καὶ τὸ ὄνομα ἡμῶν ἐπιλησθήσεται ἐν 4
tempore, & nemo memoriam habebit operum nostrorum: & trans-
χρόνῳ, καὶ οὐδεὶς μνημονεύσει τῶν ἔργων ἡμῶν· καὶ παρε-
ibit vita nostra tanquã vestigia nubis, & sicut nebula
λεύσεται ὁ βίος ἡμῶν ὡς ἴχνη νεφέλης, καὶ ὡς ὁμίχλη
dissoluetur, quæ fugata est à radiis Solis, & à
διασκεδασθήσεται διωχθεῖσα ὑπὸ ἀκτίνων ἡλίου καὶ ὑπὸ
calore eius aggrauata. Vmbræ enim transitus tem-
θερμότητος αὐτοῦ βαρυνθεῖσα. σκιᾶς γὰρ παρόδος καιρὸς 5
pus nostrum, & non est impedimentum finis nostri, quoniã
ἐστὶ ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔστιν ἀναποδισμὸς τῆς τελευτῆς ἡμῶν, ὅτι
consignatus est, & nemo reuertitur. Venite ergo &
κατεσφραγίσθη, καὶ οὐδεὶς ἀναστρέφει. δεῦτε οὖν καὶ 6
fruamur quæ sunt bonis, & vtamur possessio-
ἀπολαύσωμεν τῶν ὄντων ἀγαθῶν, καὶ χρησώμεθα τῇ κτί-
ne tanquã in iuuentute celeriter. Vino pretioso & vnguentis
σει ὡς ἐν νεότητι σπουδαίως. οἴνου πολυτελοῦς καὶ μύρων 7
impleamur, & ne prætereat nos flos aëris.
πλησθῶμεν, καὶ μὴ παρελευσάτω ἡμᾶς ἄνθος ἀέρος.
Coronemur rosarum calyculis antequam marcescant.
στεφώμεθα ῥόδων κάλυξι πρὶν ἢ μαρανθῶσι. 8
Nemo nostrûm expers sit nostræ strenuitatis. vbi-
μηδεὶς ἡμῶν ἄμοιρος ἔστω τῆς ἡμετέρας ἀνειρωνείας· παν- 9
que relinquamus signa lætitiæ, quoniam hæc
ταχῇ καταλείψωμεν σύμβολα τῆς εὐφροσύνης, ὅτι αὕτη
pars nostra & sors talis. Opprimamus
ἡ μερὶς ἡμῶν καὶ ὁ κλῆρος οὗτος. καταδυναστεύσωμεν 10
pauperem iustum, non parcamus viduæ, nec senis re-
πέντα δίκαιον, μὴ φεισώμεθα χήρας, μὴ δὲ γηροβότου ἐν-
uereamur canos multi temporis. Sit autem nostra fortitudo
τραπώμεν πολιὰς πολυχρονίους. ἔστω δὲ ἡμῶν ἡ ἰσχὺς 11
lex iustitiæ, nam infirmum inutile arguitur.
νόμος τῆς δικαιοσύνης, τὸ γὰρ ἀσθενὲς ἄχρηστον ἐλέγχεται.
Circumueniamus autem iustum, quoniam inutilis nobis est,
ἐνεδρεύσωμεν δὲ τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστι, 12
& contrarius est operibus nostris, & improperat nobis pec-
καὶ ἀναντιοῦται τοῖς ἔργοις ἡμῶν, καὶ ὀνειδίζει ἡμῖν ἁμαρ-
cata legis, & celebrat nobis peccata disciplinæ
τήματα νόμου, καὶ ἐπιφημίζει ἡμῖν ἁμαρτήματα παιδείας
nostræ. Promittit scientiam habere Dei, & filium Domini
ἡμῶν. ἐπαγγέλλεται γνῶσιν ἔχειν θεοῦ καὶ παῖδα κυρίου 13
se nominat. Factus est nobis in redargutionẽ cogitationũ nostrarũ.
ἑαυτὸν ὀνομάζει. ἐγένετο ἡμῖν εἰς ἔλεγχον ἐνθυμήσεων ἡμῶν. 14
Grauis est nobis etiam visus, quoniã dissimilis aliis
βαρύς ἐστιν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος, ὅτι ἀνόμοιος τοῖς ἄλλοις 15

vita illius, & immutatæ viæ eius. In spu-
ὁ βίος αὐτοῦ, καὶ ἠλλαγμέναι αἱ τρίβοι αὐτοῦ. εἰς κίβ- 16
rium æstimati sumus ei, & abstinet à viis nostris
δηλον ἐλογίσθημεν αὐτῷ, καὶ ἀπέχεται τῶν ὁδῶν ἡμῶν
tanquã ab immundiciis: beata dicit nouissima iustorum, & ia-
ὡς ἀπὸ ἀκαθαρσιῶν· μακαρίζει ἔσχατα δικαίων, καὶ ἀλα-
ctat patrem Deum. Videamus si sermones illius ve-
ζονεύεται πατέρα θεόν. ἴδωμεν εἰ οἱ λόγοι αὐτοῦ ἀλη- 17
ri, & tentemus quæ in exitu eius. Si enim est
θεῖς, καὶ πειράσωμεν τὰ ἐν ἐκβάσει αὐτοῦ. εἰ γὰρ ἔστιν ὁ 18
iustus filius Dei, suscipiet eum, & liberabit eum de
δίκαιος υἱὸς θεοῦ, ἀντιλήψεται αὐτοῦ, καὶ ῥύσεται αὐτὸν ἐκ
manu contrariorum. Contumelia & tormento interrogemus
χειρὸς ἀντικειμένων. ὕβρει καὶ βασάνῳ ἐξετάσωμεν 19
eum, vt sciamus mansuetudinem eius, & probemus
αὐτόν, ἵνα γνῶμεν τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ, καὶ δοκιμάσωμεν
patientiam illius. Morte turpi condemne-
τὴν ἀνεξικακίαν αὐτοῦ. θανάτῳ ἀσχήμονι καταδικάσω- 20
mus eum, erit enim eius obseruatio ex sermonibus ipsius.
μεν αὐτόν, ἔσται γὰρ αὐτοῦ ἡ ἐπισκοπὴ ἐκ λόγων αὐτοῦ.
Hæc cogitauerunt, & errauerunt: excæcauit enim
ταῦτα ἐλογίσαντο, καὶ ἐπλανήθησαν· ἀπετύφλωσε γὰρ 21
illos malitia eorum. Et non cognouerunt mysteria Dei,
αὐτοὺς ἡ κακία αὐτῶν. καὶ οὐκ ἔγνωσαν μυστήρια θεοῦ,
neque mercedem sperauerunt iustitiæ, neque iudicauerunt honorẽ animarum
οὐδὲ μισθὸν ἤλπισαν ὁσιότητος, οὐδὲ ἐκρίναν γέρας ψυχῶν
immaculatarũ. Quoniã Deus creauit hominem in integritate,
ἀμώμων. ὅτι ὁ θεὸς ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ ἀφθαρσίᾳ, 23
& imaginem propriæ similitudinis fecit eum. Inuidia autem
καὶ εἰκόνα τῆς ἰδίας ἰδιότητος ἐποίησεν αὐτόν. φθόνῳ δὲ 24
diaboli mors introiuit in mundum; tentant autẽ
διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον· πειράζουσι δὲ
eum qui illius partis sunt.
αὐτὸν οἱ τῆς ἐκείνου μερίδος ὄντες.

CAP. III. γ'.

Iustorum autem animæ in manu Dei, & non tanget illos
Δικαίων δὲ ψυχαὶ ἐν χειρὶ θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἅψηται αὐτῶν 1
tormentum. Visi sunt in oculis insipientium mori, &
βάσανος. ἔδοξαν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθνάναι, καὶ 2
æstimata est afflictio exitus illorum. Et quod à nobis iter
ἐλογίσθη κάκωσις ἡ ἔξοδος αὐτῶν. καὶ ἡ ἀφ' ἡμῶν πορεία
contritio: Illi autem sunt in pace. Etenim in conspectu ho-
συντριμμα· οἱ δὲ εἰσιν ἐν εἰρήνῃ. καὶ γὰρ ἐν ὄψει αν- 4
minum si tormenta passi sint, spes eorum immortalitate plena.
θρώπων ἐὰν κολασθῶσιν, ἡ ἐλπὶς αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης.
Et in paucis vexati, in multis bono afficientur: quoniã
καὶ ὀλίγα παιδευθέντες μεγάλα εὐεργετηθήσονται· ὅτι 5
Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se.
ὁ θεὸς ἐπείρασεν αὐτοὺς, καὶ εὗρεν αὐτοὺς ἀξίους ἑαυτοῦ.
Tanquã aurum in fornace probauit illos, & quasi holo-
ὡς χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ ἐδοκίμασεν αὐτοὺς, καὶ ὡς ὁλο- 6
caustum hostiæ accepit illos, & in tempore visi-
καύτωμα θυσίας προσεδέξατο αὐτοὺς· καὶ ἐν καιρῷ ἐπι-
tationis ipsorum refulgebunt, & tanquam scintillæ in sti-
σκοπῆς αὐτῶν ἀναλάμψουσι, καὶ ὡς σπινθῆρες ἐν κα- 7
pula discurrent. Iudicabunt gentes & dominabuntur
λάμῃ διαδραμοῦνται. κρινοῦσιν ἔθνη καὶ κρατήσουσι 8
populis, & regnabit eorum Dominus in secula.
λαῶν, καὶ βασιλεύσει αὐτῶν κύριος εἰς τοὺς αἰῶνας.
Qui confiderunt in illo, intelligent veritatem, & fi-
οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτῷ συνήσουσιν ἀλήθειαν, καὶ οἱ πι- 9
deles in dilectione acquiescent illi: quoniam gratia & misericordia
στοὶ ἐν ἀγάπῃ προσμενοῦσιν αὐτῷ· ὅτι χάρις καὶ ἔλεος
in sanctis eius, & visitatio in electis eius.
ἐν τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ, καὶ ἐπισκοπὴ ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ.
At impij sicut cogitauerunt habebunt correptionem,
οἱ δὲ ἀσεβεῖς καθὰ ἐλογίσαντο ἕξουσιν ἐπιτιμίαν, οἱ 10
qui neglexerunt iustum & à Domino recesserunt. Sapientiam
ἀμελήσαντες τοῦ δικαίου καὶ τοῦ κυρίου ἀποστάντες. σοφίαν 11
enim & disciplinam qui abiicit, infelix, & vacua
γὰρ καὶ παιδείαν ὁ ἐξουθενῶν ταλαίπωρος, καὶ κενὴ ἡ ἐλ-
spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum.
πὶς αὐτῶν, καὶ οἱ κόποι ἀνώνητοι καὶ ἄχρηστα τὰ ἔργα αὐτῶν.
Mulieres eorum stultæ, & nequam filij eorum,
αἱ γυναῖκες αὐτῶν ἄφρονες, καὶ πονηρὰ τὰ τέκνα αὐτῶν. 12
Maledicta generatio eorum, quoniam felix sterilis
ἐπικατάρατος ἡ γένεσις αὐτῶν· ὅτι μακαρία στεῖρα ἡ 13
incoinquinata, quæ non nouit thorum in delicto: habebit fru-
ἀμίαντος, ἥτις οὐκ ἔγνω κοίτην ἐν παραπτώματι, ἕξει καρ-

πὸν

tum in visitatione animarum. Et spado qui non operatus
πὸν ἐν ἔργοις ἀνόμοις, μηδὲ ἐνθυμηθεὶς κατὰ τοῦ κυρίου 14
est in manu iniquitatem; nec cogitauit aduersus Dominum
μαλα, δοθήσεται γὰρ αὐτῷ τῆς πίστεως χάρις ἐκλεκτή, καὶ
mala, dabitur enim illi fidei gratia electa, &
πνεῦμα δοθήσεται αὐτῷ τῆς πίστεως χάρις ἐκλεκτή, καὶ
sors in templo Domini acceptior. Bonorum enim la-
κλῆρος ἐν ναῷ κυρίου θυμηρέστερος. ἀγαθῶν γὰρ πό- 15
borum fructus gloriosus, & quæ non concidit radix sapientiæ.
νων καρπὸς ἔνδοξος, καὶ ἀδιάπτωτος ἡ ῥίζα τῆς φρονήσεως.
Filij autem adulterorũ nõ initiati erunt, & ab iniquo tho-
τέκνα δὲ μοιχῶν ἀτέλεστα ἔσται, καὶ ἐκ παρανόμου κοί- 16
ro semen exterminabitur. Si enim longæ vitæ fue-
νης σπέρμα ἀφανισθήσεται. ἐὰν τε γὰρ μακροβίοι γηρῶν- 17
rint, in nihilum computabuntur, & sine honore in nouissimis sene-
ται, εἰς οὐδὲν λογισθήσονται, καὶ ἄτιμον ἐπ' ἔσχατον τὸ γῆ-
tus illorum. Et si celeriter defuncti fuerint, non habebunt spem,
ρας αὐτῶν. ἐὰν τε ὀξέως τελευτήσωσιν, οὐχ ἕξουσιν ἐλπί- 18
nec in die agnitionis solatium. Nationis enim
δα, οὐδὲ ἐν ἡμέρᾳ διαγνώσεως παραμύθιον. γενεᾶς γὰρ 19
iniquæ diræ consummationes.
ἀδίκου χαλεπὰ τὰ τέλη.

CAP. IV. δ'.

Melior sterilitas filiorum cum virtute; immortalitas enim est in

Κρείσσων ἀτεκνία μετὰ ἀρετῆς, ἀθανασία γὰρ ἐστιν ἐν 1
memoria illius, quoniã & apud Deum nota est & apud homi-
μνήμῃ αὐτῆς· ὅτι καὶ παρὰ θεῷ γινώσκεται καὶ παρὰ ἀνθρώ-
nes. Præsentémque imitantur eam, & desiderant rece-
ποις. παρουσαν τε μιμοῦνται αὐτὴν, καὶ ποθοῦσιν ἀπελ- 2
dentem, & in seculum coronata triumphat
θοῦσαν, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι στεφανηφορουσα πομπεύει τὸν τῶν
incoinquinatorũ pręmiorũ certamẽ vincens. Multigena autem impio-
ἀμιάντων ἄθλων ἀγῶνα νικήσουσα. πολυγονον δὲ ἀσε- 3
rum multitudo non erit vtilis, & ex spuriis stolonibus non
βῶν πλῆθος οὐ χρησιμεύσει, καὶ ἐκ νόθων μοσχευμάτων οὐ
dabit radicem in profunditatẽ, neque stabile firmamentum collocabit.
δώσει ῥίζαν εἰς βάθος, οὐδὲ ἀσφαλῆ βάσιν ἑδράσει.
Et si enim in ramis ad tempus germinauerit, infirmiter
κἂν γὰρ ἐν κλάδοις πρὸς καιρὸν ἀναθάλῃ, ἀσφαλῶς 4
ascendentia à vento commouebuntur, & à violentia ventorum
βεβηκότα ὑπὸ ἀνέμου σαλευθήσεται, καὶ ὑπὸ βίας ἀνέμων
eradicabuntur. Confringentur rami incõsummati, &
ἐκριζωθήσεται. παρακλασθήσονται κλῶνες ἀτέλεστοι, καὶ 5
fructus illorum inutilis, immaturus ad mãducationẽ & ad nihilũ ap-
ὁ καρπὸς αὐτῶν ἄχρηστος, ἄωρος εἰς βρῶσιν, καὶ εἰς οὐδὲν ἀπο-
tus. Ex enim iniquis somniis filij qui nascuntur, te-
τήδειος. ἐκ γὰρ ἀνόμων ὕπνων τέκνα γενώμενα μάρ- 6
stes sunt nequitiæ aduersus parentes in quæstione sua.
τυρές εἰσι πονηρίας κατὰ γονέων ἐν ἐξετασμῷ αὐτῶν.
Iustus autem si præoccupatus fuerit morte, in refrigerio erit.
δίκαιος δὲ ἐὰν φθάσῃ τελευτῆσαι, ἐν ἀναπαύσει ἔσται. 7
Senectus enim venerabilis non diuturna, neque numero annorũ
γῆρας γὰρ τίμιον οὐ τὸ πολυχρόνιον, οὐδὲ ἀριθμῷ ἐτῶν 8
computatur. Canicies autẽ est sapientia hominibus, & æ-
μεμέτρηται. πολιὰ δέ ἐστι φρόνησις ἀνθρώποις, καὶ ἡλι- 9
tas senectutis vita immaculata. Placens Deo fa-
κία γήρως βίος ἀκηλίδωτος. εὐαρεστος τῷ θεῷ γενόμε- 10
ctus dilectus est, & viuens inter peccatores translatus est.
νος ἠγαπήθη, καὶ ζῶν μεταξὺ ἁμαρτωλῶν μετετέθη.
Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut dolus deci-
ἡρπάγη μὴ ἡ κακία ἀλλάξῃ συνέσιν αὐτοῦ, ἢ δόλος ἀπα- 11
peret animam illius. Fascinatio enim nugacitatis obscurat
τήσῃ ψυχὴν αὐτοῦ. βασκανία γὰρ φαυλότητος ἀμαυροῖ 12
bona, & inconstantia concupiscentiæ transuertit mentẽ sine ma-
τὰ καλά, καὶ ῥεμβασμὸς ἐπιθυμίας μεταλλεύει νοῦν ἄκα-
litia. Consummatus in breui expleuit tempora longa.
κον. τελειωθεὶς ἐν ὀλίγῳ ἐπλήρωσε χρόνους μακρούς. 13
Placita enim erat Domino anima ipsius; propter hoc properauit de
ἀρεστὴ γὰρ ἦν κυρίῳ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· διὰ τοῦτο ἔσπευσεν ἐκ 14
medio iniquitatis. At populi videntes & non intelligentes, nec
μέσου πονηρίας. οἱ δὲ λαοὶ ἰδόντες καὶ μὴ νοήσαντες, μὴ 15
ponentes in intellectu tale, quoniã gratia & misericordia in
θέντες ὅτι δωρεὰ τὸ τοιοῦτο, ὅτι χάρις καὶ ἔλεος ἐν τοῖς
sanctis eius, & obseruatio in electis eius. Condem-
ὁσίοις αὐτοῦ, καὶ ἐπισκοπὴ ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ· κατα- 16
nat iustus mortuus viuentes impios, & iuuentus cõsum-
κρίνει δίκαιος θανὼν τοὺς ζῶντας ἀσεβεῖς, καὶ νεότης τελε-
mata celerius longæuam senectutem iniusti. Videbunt enim fi-
θεῖσα ταχέως πολυετεῖς γήρας ἀδίκου. ὄψονται γὰρ τε- 17

nem sapientis, & non intelligent quid decreuerunt de ipso,
λευτὴν σοφοῦ, καὶ οὐ νοήσουσιν τί ἐβουλεύσαντο περὶ αὐτοῦ,
& ad quid muniuit se Dominus. Videbunt & con-
καὶ εἰς τί ἠσφαλίσατο ἑαυτὸν ὁ κύριος. ὄψονται καὶ ἐξου- 18
temnent, illos autem Dominus irridebit. Et erunt
θενήσουσιν· αὐτοὺς δὲ ὁ κύριος ἐκγελάσεται. καὶ ἔσονται 19
post hoc in ruinam sine honore, & in cõtumeliã inter mortuos per secu-
μετὰ τοῦτο εἰς πτῶμα ἄτιμον, καὶ εἰς ὕβριν ἐν νεκροῖς διὰ αἰῶ-
lũ, quoniã disrũpet illos sine voce pronos, & commouebit illos à
νος, ὅτι ῥήξει αὐτοὺς ἀφώνους πρηνεῖς, καὶ σαλεύσει αὐτοὺς ἐκ
fundamentis, & vsque ad supremum desolabuntur, & erunt in
θεμελίων, καὶ ἕως ἐσχάτου χερσωθήσονται, καὶ ἔσονται ἐν
dolore, & memoria eorum peribit. Venient in co-
ὀδύνῃ, καὶ ἡ μνήμη αὐτῶν ἀπολεῖται. ἐλεύσονται ἐν συλ- 20
gitatione peccatorum suorum timidi, & arguent illos
λογισμῷ ἁμαρτημάτων αὐτῶν δειλοί, καὶ ἐλέγξει αὐτοὺς
ex aduerso iniquitates ipsorum.
ἐξεναντίας τὰ ἀνομήματα αὐτῶν.

CAP. V. ε'.

Tunc stabit in confidentia multa iustus contra fa-

Τότε στήσεται ἐν παῤῥησίᾳ πολλῇ ὁ δίκαιος κατὰ πρό- 1
ciem eorũ qui angustiauerunt eum, & irritantium labores
σωπον τῶν θλιψάντων αὐτὸν καὶ τῶν ἀθετούντων τοὺς πόνους
eius. Videntes turbabuntur timore vehementi, & stupe-
αὐτοῦ. ἰδόντες ταραχθήσονται φόβῳ δεινῷ, καὶ ἐκστήσον- 2
bunt in insperata salute. & dicent intra se
ται ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς σωτηρίας· καὶ ἐροῦσιν ἐν ἑαυτοῖς
pœnitentiam agentes: & præ angustia spiritus gemet,
μετανοοῦντες. καὶ διὰ στενοχωρίαν πνεύματος στενάξου- 3
& dicent, Hic erat quẽ habuimus aliquãdo in derisum & in si-
σι, οὗτος ὃν ἔχομεν ποτὲ εἰς γέλωτα καὶ εἰς παρα-
militudinem improperij. Stulti vitam illius æstima-
βολὴν ὀνειδισμοῦ· οἱ ἄφρονες τὸν βίον αὐτοῦ ἐλογιζό- 4
uimus insaniam, & finem illius sine honore: Quoniã com-
μεθα μανίαν, καὶ τέλος τελευτῶν αὐτοῦ ἄτιμον. πῶς κα- 5
putatus est in filiis Dei, & in sanctis sors illius est!
τελογίσθη ἐν υἱοῖς θεοῦ, καὶ ἐν ἁγίοις ὁ κλῆρος αὐτοῦ ἐστιν;
Ergo errauimus à via veritatis, & iusti-
ἄρα ἐπλανήθημεν ἀπὸ ὁδοῦ ἀληθείας, καὶ τὸ τῆς δικαιο- 6
tiæ lumen non luxit nobis, & Sol iustitiæ
σύνης φῶς οὐκ ἔλαμψεν ἡμῖν, καὶ ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης
non ortus est nobis. Iniquitatis impleti sumus viis &
οὐκ ἀνέτειλεν ἡμῖν. ἀνομίας ἐνεπλήσθημεν τρίβοις καὶ 7
perditionis, & perambulauimus deserta inaccessibilia; at viam
ἀπωλείας, καὶ διωδεύσαμεν ἐρήμους ἀβάτους, τὴν δὲ ὁδὸν
Domini non nouimus. Quid profuit nobis superbia? &
κυρίου οὐκ ἐγνώκαμεν. τί ὠφέλησεν ἡμᾶς ἡ ὑπερηφανία; καὶ 8
quid diuitiæ cum iactantia contulerunt nobis? Transierunt
τί πλοῦτος μετὰ ἀλαζονίας συμβέβληται ἡμῖν; παρῆλθεν
illa omnia tanquã vmbra, & tanquã nuncius percurrens.
ἐκεῖνα πάντα ὡσεὶ σκιὰ καὶ ὡς ἀγγελία παραδραμοῦσα.
Tanquã nauis quæ pertransit fluctuantem aquam; cuius cũ præterierit, nõ
ὡς ναῦς διερχομένη κυμαινόμενον ὕδωρ, ἧς διαβάσης οὐκ 10
est vestigium inuenire, neque semitam itineris illius in fluctibus.
ἔστιν ἴχνος εὑρεῖν, οὐδὲ ὁδὸν πορείας αὐτῆς ἐν κύμασιν.
Aut veluti auis transuolantis aërem nullum inuenitur argumentum
ἢ ὡς ὄρνεον διαπτάντος ἀέρα οὐδὲν εὑρίσκεται τεκμήριον 11
itineris: Ictus autem alarum verberatum ventum leuem
πορείας. πληγὴ δὲ πτερῶν μαστιζόμενον πνεῦμα κοῦφον
& scissum vi stridoris, commotis alis pertransiit: &
καὶ διαιρούμενον βίᾳ ῥοίζου, κινουμένων πτερύγων διωδεύθη· καὶ
post hoc non inuentum est signum processus in eo. Aut tanquã
μετὰ τοῦτο οὐχ εὑρέθη σημεῖον ἐπιβάσεως ἐν αὐτῷ. ἢ ὡς
sagitta missa in scopum, diuisus aër continuò in
βέλος βληθὲν ἐπὶ σκοπὸν, τμηθεὶς ὁ ἀὴρ εὐθέως εἰς
se resolutus est, vt ignoretur transitus illius. Sic &
ἑαυτὸν ἀνελύθη, ὡς ἀγνοῆσαι τινὰ δίοδον αὐτοῦ· οὕτως καὶ 13
nos nati desiuimus. Et virtutis quidem signum
ἡμεῖς γενηθέντες ἐξελείπομεν. καὶ ἀρετῆς μὲν σημεῖον 14
nullum valuimus ostendere: in autem malignitate nostra consumpti su-
οὐδὲν ἔχομεν δεῖξαι· ἐν δὲ τῇ κακίᾳ ἡμῶν κατεδαπανήθη-
mus: quoniã spes impij tanquã quæ tollitur lanugo à vento,
μεν. ὅτι ἐλπὶς ἀσεβοῦς ὡς φερόμενος χνοῦς ὑπὸ ἀνέμου, 15
& tanquã spuma à procella impulsa gracilis, & tanquã fumus
καὶ ὡς πάχνη ὑπὸ λαίλαπος διωχθεῖσα λεπτή, καὶ ὡς καπνὸς
à vento diffusus est, aut & tanquã memoria hospitis vnius diei
ὑπὸ ἀνέμου διελύθη, ἢ καὶ ὡς μνεία καταλύτου μονοημέρου
præteriit. Iusti autem in seculum viuunt, & in Domino
παρῆλθεν. δίκαιοι δὲ εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι, καὶ ἐν κυρίῳ 16

merces eorum, & cogitatio ipsorum apud Altissimum. Id-
ὁ μισθὸς αὐτῶν, καὶ ἡ φρόνησις αὐτῶν παρὰ ὑψίστῳ. διὰ 17
circo accipient regnum decoris & diade-
τοῦτο λήψονται τὸ βασίλειον τῆς εὐπρεπείας καὶ τὸ διάδη-
ma speciei de manu Domini; quoniam dextera sua pro-
μα τῆς κάλλους ἐκ χειρὸς κυρίου· ὅτι τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ σκε-
teget eos, & brachio defendet illos. Acci-
πάσει αὐτοὺς, καὶ τῷ βραχίονι ὑπερασπιεῖ αὐτοῦς. λήψε- 18
piet armaturam zelum illius, & armabit creaturam
ται πανοπλίαν τὸν ζῆλον αὐτοῦ, καὶ ὁπλοποιήσει τὴν κτίσιν
ad vltionem inimicorum: Induet thoracem iustitiam, &
εἰς ἄμυναν ἐχθρῶν. ἐνδύσεται θώρακα δικαιοσύνην, καὶ 19
circumponet galeam iudicium simplex. Sumet scu-
περιθήσεται κόρυθα κρίσιν ἀνυπόκριτον. λήψεται ἀσπί- 20
tum inexpugnabile æquitatem. Acuet autem duram iram
δα ἀκαταμάχητον ὁσιότητα. ὀξυνεῖ δὲ ἀπότομον ὀργὴν 21
in gladium; pugnabit verò cum illo mundus contra
εἰς ῥομφαίαν· συνεκπολεμήσει δὲ αὐτῷ ὁ κόσμος ὑπὲρ τοῦς
stultos. Ibunt directæ emissiones fulgurum,
παράφρονας. πορεύσονται εὔστοχοι βολίδες ἀστραπῶν, 22
& tanquã à bene curuato arcu nubium ad scopum insi-
καὶ ὡς ἀπὸ εὐκύκλου τόξου τῆς νεφῶν ἐπὶ σκοπὸν ἁλοῦν-
lient. Et à petras iaciente ira plenæ mittentur gran-
ται. καὶ ἐκ πετροβόλου θυμοῦ πλήρης ῥιφήσονται χά- 23
dines. excandescet in illos aqua maris; flu-
λαζαι· ἀγανακτήσει κατ' αὐτοῦ ὕδωρ θαλάσσης, πο-
mina verò inundabunt duriter. Stabit contra illos
ταμοὶ δὲ συγκλύσουσιν ἀποτόμως. ἀντιστήσεται αὐτοῖς 24
spiritus virtutis, & tanquã turbo venti ventilabit illos, &
πνεῦμα δυνάμεως, καὶ ὡς λαίλαψ ἐκλικμήσει αὐτοὺς· καὶ
desolabit omnem terram iniquitas, & malignitas euer-
ἐρημώσει πᾶσαν τὴν γῆν ἀνομία, καὶ ἡ κακοπραγία περι-
tet sedes potentium.
τρέψει θρόνους δυναστῶν.

CAP. VI. ϛ'.

*

Audite ergo reges & intelligite, discite iudices
Ἀκούσατε οὖν βασιλεῖς καὶ συνέτε, μάθετε δικασταὶ 2
finium terræ. Præbete aures qui continetis multitudinem, & su-
περάκρων γῆς. ἐνωτίσασθε οἱ κρατοῦντες πλήθους καὶ γε- 3
perbitis in turbis nationum. Quoniã data est à Domino
γαυρωμένοι ἐπὶ ὄχλοις ἐθνῶν. ὅτι ἐδόθη παρὰ κυρίου ἡ 4
potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui exquiret
κράτησις ὑμῖν, καὶ ἡ δυναστεία παρὰ ὑψίστου, ὃς ἐξετάσει
vestra opera, & cogitationes scrutabitur. Quoniã ministri
ὑμῶν τὰ ἔργα, καὶ τὰς βουλὰς διερευνήσει. ὅτι ὑπηρέται 5
existentes eius regni non iudicastis rectè; neque custodi-
ὄντες τῆς αὐτοῦ βασιλείας οὐκ ἐκρίνατε ὀρθῶς, οὐδὲ ἐφυλά-
stis legem, neque secundum voluntatem Dei ambulastis.
ξατε νόμον, οὐδὲ κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ ἐπορεύθητε.
Horrendè & citò instabit vobis, quoniã iudicium du-
φρικτῶς καὶ ταχέως ἐπιστήσεται ὑμῖν, ὅτι κρίσις ἀπότο- 6
rum in his qui præsunt, fit. Nam minimus dignus
μος ἐν τοῖς ὑπερέχουσι γίνεται. ὁ γὰρ ἐλάχιστος συγγνωστός 7
est misericordia; potentes autẽ potenter tormẽta patientur. Nõ enim sub-
ἐστι ἐλέους, δυνατοὶ δὲ δυνατῶς ἐταθήσονται. οὐ γὰρ ὑπο- 8
trahet personam omnium dominator, nec verebi-
στελεῖται πρόσωπον ὁ πάντων δεσπότης, οὐδὲ ἐντραπήσε-
tur magnitudinẽ, quoniã paruum & magnum ipse fecit, æqualitérque
ται μέγεθος· ὅτι μικρὸν καὶ μέγαν αὐτὸς ἐποίησεν, ὁμοίως τε
curam gerit de omnibus. At fortibus fortis in-
προνοεῖται περὶ πάντων. τοῖς δὲ κραταιοῖς ἰσχυρὰ ἐφί- 9
stat scrutatio. Ad vos ergo reges sermones mei,
σταται ἔρευνα. πρὸς ὑμᾶς οὖν ὦ τύραννοι οἱ λόγοι μου, 10
vt discatis sapientiam, & ne excidatis. Qui enim custodie-
ἵνα μάθητε σοφίαν καὶ μὴ παραπέσητε. οἱ γὰρ φυλάξαν- 11
rint iustè iusta, iustè iudicabuntur; & qui edocti fuerint ea,
τες ὁσίως τὰ ὅσια ὁσιωθήσονται, καὶ οἱ διδαχθέντες αὐτὰ
inuenient responsionem. Concupiscite ergo sermones meos,
εὑρήσουσιν ἀπολογίαν. ἐπιθυμήσατε οὖν τῶν λόγων μου, 12
optate & erudiemini. Clara & quę nũquã mar-
ποθήσατε καὶ παιδευθήσεσθε. λαμπρὰ καὶ ἀμάραν- 13
cescit, est sapientia, & facilè videtur ab his qui dili-
τός ἐστιν ἡ σοφία, καὶ εὐχερῶς θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ἀγαπών-
gunt eam, & inuenitur ab his qui quærunt illam.
των αὐτὴν, καὶ εὑρίσκεται ὑπὸ τῶν ζητούντων αὐτήν.
Præoccupat cupientes vt prænoscatur. Qui manè
φθάνει τοὺς ἐπιθυμοῦντας προγνωσθῆναι. ὁ ὀρθρί- 14

surrexit ad illam, non laborabit; assidentem enim inueniet
σας πρὸς αὐτὴν οὐ κοπιάσει, παρεδρεύοντα γὰρ εὑρήσει τῶν
foribus suis. Nam cogitare de illa scientiæ
πυλῶν αὐτοῦ. τὸ γὰρ ἐνθυμηθῆναι περὶ αὐτῆς φρονήσεως 16
consummatio; & qui vigilauerit propter eam, citò securus
τελειότης· καὶ ὁ ἀγρυπνήσας διὰ αὐτὴν ταχέως ἀμέριμνος
erit. Quoniã dignos se ipsa circuit quærens, &
ἔσται· ὅτι τοὺς ἀξίους αὐτῆς ἄυτη περιέρχεται ζητοῦσα, καὶ 17
in viis apparet illis hilariter, & in omni
ἐν ταῖς τρίβοις φαντάζεται αὐτοῖς εὐμενῶς, καὶ ἐν πάσῃ
excogitatione occurrit illis. Initium enim illius verissima
ἐπινοίᾳ ἀπαντᾷ αὐτοῖς. ἀρχὴ γὰρ αὐτῆς ἡ ἀληθεστάτη 18
disciplinæ concupiscentia. Cura autem disciplinæ, dilectio; dile-
παιδείας ἐπιθυμία. φροντὶς δὲ παιδείας ἀγάπη, ἀγά- 19
ctio autẽ custodia legum illius: attentio autem legum confirmatio
πη δὲ τήρησις νόμων αὐτῆς· προσοχὴ δὲ νόμων βεβαίωσις
incorruptionis. Incorruptio autem propè esse facit Deum.
ἀφθαρσίας. ἀφθαρσία δὲ ἐγγὺς εἶναι ποιεῖ θεοῦ. 20
Concupiscentia enim igitur sapientiæ deducit ad regnum.
ἐπιθυμία γὰρ ἄρα σοφίας ἀνάγει ἐπὶ βασιλείαν.
Si ergo delectamini in sedibus & sceptris reges populorũ.
εἰ οὖν ἥδεσθε ἐπὶ θρόνοις καὶ σκήπτροις τύραννοι λαῶν, 22
honorate sapientiam, vt in seculum regnetis.
τιμήσατε σοφίαν, ἵνα εἰς τὸν αἰῶνα βασιλεύσητε. **
Quid autẽ est sapientia & quẽadmodũ facta sit, referam, & non abs-
τί δέ ἐστι σοφία καὶ πῶς ἐγένετο, ἀπαγγελῶ, καὶ οὐκ ἀπο- 24
condam vobis mysteria, sed ab initio natiuitatis in-
κρύψω ὑμῖν μυστήρια, ἀλλὰ ἀπ' ἀρχῆς γενέσεως ἐξι-
uestigabo, & ponam in perspicuum scientiam eius, & nõ
χνιάσω, καὶ θήσω εἰς τὸ ἐμφανὲς τὴν γνῶσιν αὐτῆς· καὶ οὐ
præteribo veritatem. Neque quidẽ cũ inuidia tabescente
μὴ παρεδεύσω τὴν ἀλήθειαν. οὔτε μὴν φθόνῳ τετακότι 25
iter habebo, quoniã iste non erit particeps sapientiæ. Multitudo autẽ sa-
συνοδεύσω, ὅτι οὗτος οὐ κοινωνήσει σοφίᾳ. πλῆθος δὲ σο- 26
pientum salus mundi, & rex sapiens stabilimentum po-
φῶν σωτηρία κόσμου, καὶ βασιλεὺς φρόνιμος εὐστάθεια δή-
puli. Quamobrem accipite disciplinam verbis meis, & vtilitatem habebitis.
μου. ὥστε παιδεύεσθε τοῖς ῥήμασί μου, καὶ ὠφεληθήσεσθε. 27

CAP. VII. ζ'.

Sum quidem & ego mortalis homo æqualis omnibus, & tes-
Εἰμὶ μὲν κἀγὼ θνητὸς ἄνθρωπος ἴσος ἅπασι, καὶ γη- 1
rigenæ à genere primo facti. Et in ventre matris
γενοῦς ἀπόγονος πρωτοπλάστου. καὶ ἐν κοιλίᾳ μητρὸς 2
figuratus sum caro decem mensium tempore, coagulatus in sanguine de
ἐγλύφθην σὰρξ δεκαμηνιαίῳ χρόνῳ, παγεὶς ἐν αἵματι ἐκ
semine viri & delectamẽto somno conueniente. Et ego
σπέρματος ἀνδρὸς καὶ ἡδονῆς ὕπνῳ συνελθούσης. κἀγὼ 3
autem natus traxi communem nobis aërem, & in similiter
δὲ γενόμενος ἔσπασα τὸν κοινὸν ἡμῖν ἀέρα, καὶ ἐπὶ τὴν ὁμοιο-
passam decidi terram. primam vocem similem omnibus
παθῆ κατέπεσα γῆν· πρώτην φωνὴν τὴν ὁμοίαν πᾶσιν
emisi plorans. In inuolumentis nutritus sum, & in curis.
ἧκα κλαίων. ἐν σπαργάνοις ἀνετράφην καὶ ἐν φροντίσιν. 4
Nullus enim rex aliud habuit natiuitatis initium. Vnus
οὐδεὶς γὰρ βασιλεὺς ἑτέραν ἔσχε γενέσεως ἀρχήν. μία 5
autẽ omnium introitus ad vitam: exitusque æqualis. Propter hoc
δὲ πάντων εἴσοδος εἰς τὸν βίον, ἔξοδός τε ἴση. διὰ τοῦτο 6
optaui, & scientia data est mihi; inuocaui, & venit
ηὐξάμην, καὶ φρόνησις ἐδόθη μοι, ἐπεκαλεσάμην καὶ ἦλθέ 7
mihi spiritus sapientiæ. Præposui illam sceptris, &
μοι πνεῦμα σοφίας. προέκεινα αὐτὴν σκήπτρων καὶ 8
thronis, & diuitias nihil æstimaui in comparatione illius.
θρόνων, καὶ πλοῦτον οὐδὲν ἡγησάμην ἐν συγκρίσει αὐτῆς.
Neque comparaui illi lapidem pretiosum, quoniã omne aurum in
οὐδὲ ὡμοίωσα αὐτῇ λίθον τίμιον, ὅτι πᾶς χρυσὸς ἐν 9
conspectu ipsius arena exigua, & tanquã lutum æstimabitur ar-
ὄψει αὐτῆς ψάμμος ὀλίγη, καὶ ὡς πηλὸς λογισθήσε- ἀρ-
gentum in conspectu illius. Super salutem & speciem di-
γυρος ἐναντίον αὐτῆς. ὑπὲρ ὑγίειαν καὶ εὐμορφίαν ἠγά- 10
lexi illam, & proposui illam pro luce habere, quoniã
πησα αὐτὴν, καὶ προεθέμην αὐτὴν ἀντὶ φωτὸς ἔχειν, ὅτι
inquietum quod ex hac lumen. Venerunt autẽ mihi bo-
ἀκοίμητον τὸ ἐκ ταύτης φέγγος. ἦλθε δέ μοι τὰ ἀγα- 11
na pariter omnia cum illa, & innumerabiles diuitiæ in
θὰ ὁμοῦ πάντα μετ' αὐτῆς, καὶ ἀναρίθμητος πλοῦτος ἐν
manibus eius. Lætatus sum autem in omnibus, quoniã eorum dux
χερσὶν αὐτῆς. εὐφράνθην δὲ ἐπὶ πᾶσιν, ὅτι αὐτῶν ἡγεῖ- 12
est sapientia; ignorabam autem ipsam matrem esse horum. Sine dolo-
ται σοφία· ἠγνόουν δὲ αὐτὴν εἶναι τούτων. ἀδόλως 13

τε ἔμα-

que didici, sine inuidiáque communico: diuitias eius non
τε ἔμαθον, ἀφθόνως τὲ μεταδίδωμι, τὸν πλοῦτον αὐτῆς οὐκ
abscondo. Indeficiens thesaurus est hominibus;
ἀποκρύπτομαι. ἀνεκλιπὴς θησαυρός ἐστιν ἀνθρώποις, 14
quo qui vsi sunt, ad Deum seposuerunt amicitiam, propter quæ ex
ὧν οἱ χρησάμενοι φιλίαν πρὸς θεὸν ἐστείλαντο διὰ τὰς ἐκ
disciplina dona commendati. Mihi autem dedit Deus
παιδείας δωρεὰς συνιστάντες. ἐμοὶ δὲ δέδωκεν ὁ θεὸς 15
dicere ex sententia, & cogitare digne de da-
εἰπεῖν κατὰ γνώμην, καὶ ἐνθυμηθῆναι ἀξίως τῶν δεδο-
tis, quoniam ipse & sapientiæ dux est & sapientum
μένων, ὅτι αὐτὸς καὶ τῆς σοφίας ὁδηγός ἐστι καὶ τῶν σοφῶν
emendator. In enim manu illius & nos & sermones nostri
διορθωτής. ἐν γὰρ χειρὶ αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ λόγοι ἡμῶν 16
omnisque sapientia & opificiorum scientia. Ipse enim mihi
πᾶσά τε φρόνησις καὶ ἐργατῶν ἐπιστήμη. αὐτὸς γάρ μοι 17
dedit eorũ quæ sunt scientiam veram, vt scirem cõpositionẽ orbis terrarũ
ἔδωκε τῶν ὄντων γνῶσιν ἀψευδῆ, εἰδέναι σύστασιν κόσμου
& operationem elementorum: Principiũ & cõsummationẽ & medietatem
καὶ ἐνέργειαν στοιχείων· ἀρχὴν καὶ τέλος καὶ μεσότητα 18
temporum: Morum mutationes & permutationes temporum, an-
χρόνων· τρόπων ἀλλαγὰς καὶ μεταβολὰς καιρῶν, ἐνιαυ- 19
ni circulos & stellarum dispositiones: Naturas animaliũ & iras
τοῦ κύκλους καὶ ἀστέρων θέσεις· φύσεις ζώων καὶ θυμοὺς 20
bestiarum, ventorum vires & cogitationes hominum, disse-
θηρίων, πνευμάτων βίας καὶ διαλογισμοὺς ἀνθρώπων, διαφο-
rentias plantarum & virtutes radicum. Et quæcunq; sunt absconsa &
ρὰς φυτῶν καὶ δυνάμεις ῥιζῶν· ὅσα τε ἐστὶ κρυπτὰ καὶ 21
perspicua, noui. nam omnium artifex docuit me sapientia.
ἐμφανῆ ἔγνων· ἡ γὰρ πάντων τεχνῖτις ἐδίδαξέ με σοφία.
Est enim in ea spiritus intelligens, sanctus, vnigenitus, multi-
ἔστι γὰρ ἐν αὐτῇ πνεῦμα νοερόν, ἅγιον, μονογενές, πολυ- 22
plex, subtilis, mobilis, integer, incoinquinatus, manifestus, il-
μερές, λεπτόν, εὐκίνητον, τρανόν, ἀμόλυντον, σαφές, ἀπή-
læsus, amans bonum, acutus, expeditus, beneficus. Huma-
μαντον, φιλάγαθον, ὀξύ, ἀκώλυτον, εὐεργετικόν, φιλαν- 23
nus, stabilis, firmus, securus, omnem habens virtutem,
θρωπον, βέβαιον, ἀσφαλές, ἀμέριμνον, παντοδύναμον,
omnia prospiciens, & ad omnes capax spiritus intelligẽtes
πανεπίσκοπον, καὶ διὰ πάντων χωροῦν πνευμάτων νοερῶν
mundos subtilissimos. Omni enim motu mobi-
καθαρῶν λεπτοτάτων. πάσης γὰρ κινήσεως κινητικώτε- 24
lior sapientia: attingit autem & capax est per omnia propter mundi-
ρον σοφία· διήκει δὲ καὶ χωρεῖ διὰ πάντων διὰ τὴν καθα-
tiam. Vapor enim est Dei virtutis, & emana-
ρότητα. ἀτμὶς γάρ ἐστι τοῦ θεοῦ δυνάμεως, καὶ ἀπόρ- 25
tio omnipotentis gloriæ sincera, ob hoc nihil
ροια τοῦ παντοκράτορος δόξης εἰλικρινής· διὰ τοῦτο οὐδὲν
inquinatum in eam incurrit. Splendor enim
μεμιασμένον εἰς αὐτὴν παρεμπίπτει. ἀπαύγασμα γὰρ 26
est lucis æternæ, & speculum sine macula Dei opera-
ἐστὶν φωτὸς ἀϊδίου, καὶ ἔσοπτρον ἀκηλίδωτον τοῦ θεοῦ ἐνερ-
tionis, & imago bonitatis eius. Vna autẽ existens om-
γείας, καὶ εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ. μία δὲ οὖσα πάν- 27
nia potest, & permanens in se omnia innouat, &
τα δυνάται, καὶ μένουσα ἐν ἑαυτῇ τὰ πάντα καινίζει, καὶ
per nationes in animas sanctas descendens, amicos Dei
κατὰ γενεὰς εἰς ψυχὰς ὁσίας μεταβαίνουσα, φίλους θεοῦ
& prophetas constituit. Nihil enim diligit Deus, ni-
καὶ προφήτας καταστιβάζει. οὐδὲν γὰρ ἀγαπᾷ ὁ θεός, εἰ- 28
si eum qui cũ sapientia habitat. Est enim hæc speciosior
μὴ τὸν σοφίᾳ συνοικοῦντα. ἐστὶ γὰρ αὕτη εὐπρεπεστέρα 29
Sole, & super omnem stellarum dispositionẽ luci comparata
ἡλίου, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἀστέρων θέσιν φωτὶ συγκρινομένῃ,
inuenitur prior. Huic quidem succedit nox; sa-
εὑρίσκεται προτέρα. τοῦτο μὴν γὰρ διαδέχεται νύξ· σο- 30
pientiam autem non vincet malitia.
φίας δὲ οὐ κατισχύσει κακία.

CAP. VIII. η'.

Attingit autem à fine in finem fortiter, & dispo-
Διατείνει δὲ ἀπὸ πέρατος εἰς πέρας εὐρώστως, καὶ διοι- 1
nit omnia vtiliter. Hanc amaui & exquisiui
κεῖ τὰ πάντα χρηστῶς. ταύτην ἐφίλησα καὶ ἐξεζήτησα 2
à iuuentute mea, & quæsiui sponsam ducere mihi, &
ἐκ νεότητός μου, καὶ ἐζήτησα νύμφην ἀγαγέσθαι ἐμαυτῷ, καὶ
amator factus sum pulchritudinis illius. Generositatem glorificat,
ἐραστὴς ἐγενόμην τοῦ κάλλους αὐτῆς. εὐγένειαν δοξάζει 3
contubernium Dei habens, & omnium Dominus dilexit
συμβίωσιν θεοῦ ἔχουσα, καὶ ὁ τῶν πάντων δεσπότης ἠγάπησεν
illam. Doctrix enim est Dei disciplinæ, & electrix
αὐτήν. μύστις γάρ ἐστι τῆς τοῦ θεοῦ ἐπιστήμης, καὶ αἱρετὶς 4
operum illius. Si autẽ diuitiæ sunt appetibilis possessio
τῶν ἔργων αὐτοῦ. εἰ δὲ πλοῦτός ἐστιν ἐπιθυμητὸν κτῆμα 5
in vita, quid sapientia locupletius omnia operante?
ἐν βίῳ, τί σοφίας πλουσιώτερον τὰ πάντα ἐργαζομένης;
Si autem prudentia operatur, quis eorũ quæ sunt quàm illa magis
εἰ δὲ φρόνησις ἐργάζεται, τίς τῶν ὄντων αὐτῆς μᾶλλον 6
est artifex? Et si iustitiam diligit quis, labores hu-
ἐστι τεχνίτης; καὶ εἰ δικαιοσύνην ἀγαπᾷ τις, οἱ πόνοι ταύ- 7
ius sunt virtutes. sobrietatem enim & prudentiam edocet,
της εἰσὶν ἀρεταί· σωφροσύνην γὰρ καὶ φρόνησιν ἐκδιδάσκει,
iustitiam & fortitudinem; quibus vtilius nihil est in
δικαιοσύνην καὶ ἀνδρίαν, ὧν χρησιμώτερον οὐδέν ἐστιν ἐν
vita hominibus. Si autem & experientiam desiderat quis, scit
βίῳ ἀνθρώποις. εἰ δὲ καὶ πολυπειρίαν ποθεῖ τις, οἶδε 8
antiqua, & futura imaginatur, scit versutias
τὰ ἀρχαῖα, καὶ τὰ μέλλοντα εἰκάζει, ὑπίσταται στροφὰς
sermonum & dissolutiones ænigmatum, signa & prodigia præ-
λόγων καὶ λύσεις αἰνιγμάτων, σημεῖα καὶ τέρατα προγι-
gnoscit, & euentus opportunitatum & temporum. Proposui ergo
νώσκει, καὶ ἐκβάσεις καιρῶν καὶ χρόνων. ἔκρινα τοίνυν 9
hanc adducere mihi ad contubernium, sciens quoniã erit
ταύτην ἀγαγέσθαι ἐμαυτῷ συμβίωσιν, εἰδὼς ὅτι ἔσται
mihi consiliatrix bonorum, & admonitio cogitationum & tæ-
μοὶ σύμβουλος ἀγαθῶν, καὶ παραίνεσις φροντίδων καὶ λύ-
dij. Habebo propter eam gloriam in turbis, & honorem apud
πης. ἕξω διὰ αὐτὴν δόξαν ἐν ὄχλοις, καὶ τιμὴν παρὰ 10
seniores iuuenis. Acutus inueniar in iudicio, &
πρεσβυτέροις ὁ νέος. ὀξὺς εὑρεθήσομαι ἐν κρίσει, καὶ 11
in cõspectu potentium admirabilis ero. Tacentem me sustine-
ἐν ὄψει δυναστῶν θαυμασθήσομαι· σιγῶντά με ὑπομε- 12
bunt, & loquenti attendent; & loquente multum,
νοῦσι, καὶ φθεγγομένῳ προσέξουσι, καὶ λαλοῦντος πολλοῦ,
manum imponent in os suum. Habebo per hanc immor-
χεῖρα θήσουσιν ἐπὶ στόμα αὐτῶν. ἕξω διὰ αὐτὴν ἀθα- 13
talitatem; & memoriam æternam his qui post me, relinquam. Dis-
νασίαν, καὶ μνήμην αἰώνιον τοῖς μετ' ἐμὲ ἀπολείψω. διοι- 14
ponam populos, & nationes subditæ erunt mihi. Timebunt
κήσω λαοὺς, καὶ ἔθνη ὑποταγήσονταί μοι. φοβηθήσονταί 15
me audientes tyranni, horrendi; in multitudine videbor bonus
με ἀκούσαντες τύραννοι φρικτοί, ἐν πλήθει φανοῦμαι ἀγαθὸς
& in bello fortis: intrans in domum meam con-
καὶ ἐν πολέμῳ ἀνδρεῖος· εἰσελθὼν εἰς τὸν οἶκόν μου πρὸς- 16
quiescam cum illa. Non enim habet amaritudinem conuersatio
αναπαύσομαι αὐτῇ. οὐ γὰρ ἔχει πικρίαν ἡ συναναστροφὴ
illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiam
αὐτῆς, οὐδὲ ὀδύνην ἡ συμβίωσις αὐτῆς, ἀλλὰ εὐφροσύνην
& gaudium. Hæc cogitans apud me, & commemo-
καὶ χαρά. ταῦτα λογισάμενος ἐν ἐμαυτῷ, καὶ φροντί- 17
rans in corde meo, quoniã immortalitas est in cognatione sapientiæ.
σας ἐν καρδίᾳ μου, ὅτι ἀθανασία ἐστὶν ἐν συγγενείᾳ σοφίας·
Et in amicitia illius delectatio bona, & in laboribus manuum
καὶ ἐν φιλίᾳ αὐτῆς τέρψις ἀγαθή, καὶ ἐν πόνοις χειρῶν 18
illius diuitiæ sine defectione, & in certamine colloquij illius
αὐτοῦ πλοῦτος ἀνεκλιπής, καὶ ἐν συγγυμνασίᾳ ὁμιλίας αὐτῆς
prudentia, & præcláritas in cõmunicatione sermonum ipsius, circuibam
φρόνησις, καὶ εὔκλεια ἐν κοινωνίᾳ λόγων αὐτῆς, περιέρχομαι
quærens vt sumerem illam ad me. Puer autem eram
ζητῶν ὅπως λάβω αὐτὴν πρὸς ἐμαυτόν. παῖς δὲ ἤμην 19
ingenioſus, animámque sortitus sum bonam. Magis autem bonus
εὐφυής, ψυχῆς τε ἔλαχον ἀγαθῆς. μᾶλλον δὲ ἀγαθὸς 20
existens veni ad corpus incoinquinatũ. Cũ cognouissẽ aũt quoniã non aliter
ὢν ἦλθον εἰς σῶμα ἀμίαντον. γνοὺς δὲ ὅτι οὐκ ἄλλως 21
ero continens, nisi Deus det, & hoc autẽ erat prudentiæ
ἔσομαι ἐγκρατής, ἐὰν μὴ ὁ θεὸς δῷ, καὶ τοῦτο δ' ἦν φρονήσεως
scire cuius gratia; adij Dominum, & deprecatus sum
τὸ εἰδέναι τίνος ἡ χάρις, ἐνέτυχον τῷ κυρίῳ, καὶ ἐδεήθην
illum, & dixi ex toto corde meo.
αὐτοῦ, καὶ εἶπον ἐξ ὅλης τῆς καρδίας μου.

CAP. IX. θ'.

Deus patrum & Domine misericordiæ, qui fecisti omnia
Θεὲ πατέρων καὶ κύριε τοῦ ἐλέους ὁ ποιήσας τὰ πάντα 1
in verbo tuo. Et sapientia tua constituisti homi-
ἐν λόγῳ σου· καὶ τῇ σοφίᾳ σου κατασκευάσας τὸν ἄνθρω- 2
nem, vt dominaretur à te factarum creaturarum: Et
πον, ἵνα δεσπόζῃ τῶν ὑπὸ σοῦ γενομένων κτισμάτων, καὶ 3
disponat mundum in æquitate & iustitia, & in dire-
διέπῃ τὸν κόσμον ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ ἐν εὐθύ-

ctione animæ iudicium iudicet. Da mihi tuarum sedium
πτι ψυχῆς κείσιν κείνη· δός μοι τὴν τῶν θρόνων 4
assistricem sapientiam; & ne me reprobaueris à pueris tuis.
πάρεδρον σοφίαν, καὶ μή με ἀποδοκιμάσῃς ἐκ παίδων σου.
Quia ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ, homo
ὅτι ἐγὼ δοῦλος σὸς καὶ υἱὸς τῆς παιδίσκης σου, ἄνθρωπος 5
infirmus & exigui temporis, & minor in intellectu iudicij
ἀσθενὴς καὶ ὀλιγοχρόνιος, καὶ ἐλάσσων ἐν συνέσει κρίσεως
& legum. Etsi enim quis fuerit cõsummatus inter filios hominum,
καὶ νόμων. κἂν γάρ τις ᾖ τέλειος ἐν υἱοῖς ἀνθρώπων, 6
ea quæ est à te sapientia absente, in nihilum computabitur. Tu me
τῆς ἀπὸ σοῦ σοφίας ἀπούσης εἰς οὐδὲν λογισθήσε). σύ με 7
elegisti regem populi tui, & iudicem filiorũ tuorũ & filia-
προεῖλου βασιλέα λαοῦ σου, καὶ δικαστὴν υἱῶν σου καὶ θυγα-
rum. Dixisti, ædificare templum in monte sancto tuo, & in
τέρων. εἶπας, οἰκοδομῆσαι ναὸν ἐν ὄρει ἁγίῳ σου, καὶ ἐν 8
ciuitate habitationis tuæ altare similitudinẽ tabernaculi
πόλει κατασκηνώσεώς σου θυσιαστήριον, μίμημα σκηνῆς
sancti, quod præparasti ab initio. Et tecum sa-
ἁγίας ἣν προητοίμασας ἀπ' ἀρχῆς· καὶ μετὰ σοῦ ἡ σο- 9
pientia, quæ nouit opera tua, & quæ affuit quando fecisti mun-
φία ἡ εἰδυῖα τὰ ἔργα σου, καὶ παροῦσα ὅτε ἐποίησας τὸν κό-
dum; & quæ scit, quid placitum in oculis tuis, & quid
σμον, καὶ ἐπισταμένη, τί ἀρεστὸν ἐν ὀφθαλμοῖς σου, καὶ τί
directum in præceptis tuis. Emitte illam, de sanctis cæ-
δίκαιον ἐν ἐντολαῖς σου. ἐξαπόστειλον αὐτὴν ἐξ ἁγίων οὐ- 10
lis, & à sede gloriæ tuæ mitte illam, vt præ-
ρανῶν, καὶ ἀπὸ θρόνου δόξης σου πέμψον αὐτήν, ἵνα συμ-
sens mihi laboret, & sciam quid acceptum est apud te.
παροῦσά μοι κοπιάσῃ καὶ γνῶ τί εὐάρεστόν ἐστι παρά σοί.
Scit enim illa omnia, & intelligit, & deducet me
οἶδε γὰρ ἐκείνη τὰ πάντα, καὶ συνιεῖ, καὶ ὁδηγήσει με 11
in operibus meis sobriè, & custodiet me in gloria
ἐν τοῖς ἔργοίς μου σωφρόνως, καὶ φυλάξει με ἐν τῇ δόξῃ
sua: Et erunt accepta opera mea, & disponam
αὐτῆς. καὶ ἔσται τὰ ἔργα μου, καὶ διοικήσω 12
populum tuum iustè, & ero dignus sedium patris mei.
τὸν λαόν σου δικαίως, καὶ ἔσομαι ἄξιος θρόνων πατρός μου.
Quis enim hominum cognoscet consilium Dei? aut quis cogita-
τίς γὰρ ἀνθρώπων γνώσεται βουλὴν θεοῦ; ἢ τίς ἐνθυμηθή- 13
bit quid vult Deus? Cogitationes enim mortaliũ timidæ, & in-
σεται τί θέλει ὁ θεός; λογισμοὶ γὰρ θνητῶν δειλοί, καὶ ἀπό-
certæ prouidentiæ nostræ. Corruptibile enim corpus aggrauat
σφαλεῖς αἱ ἐπίνοιαι ἡμῶν. φθαρτὸν γὰρ σῶμα βαρύνει 15
animam, & onerat terrena habitatio mentem multa cogitantem.
ψυχήν, καὶ βαρύνει τὸ γεῶδες σκῆνος νοῦν πολυφροντίδα.
Et vix imaginamur quæ in terra, & quæ in manibus in-
καὶ μόλις εἰκάζομεν τὰ ἐπὶ γῆς, καὶ τὰ ἐν χερσὶν εὑ- 16
uenimus cum labore: quæ autem in cælis, quis inuestiga-
ρίσκομεν μετὰ πόνου· τὰ δὲ ἐν οὐρανοῖς τίς ἐξιχνία-
uit? Consilium autẽ tuum quis nouit? nisi tu dederis sapientiam,
σε; βουλὴν δέ σου τίς ἔγνω; εἰ μὴ σὺ ἔδωκας σοφίαν, 17
& miseris sanctum tuum spiritum de altissimis? Et
καὶ ἐπέμψας τὸ ἅγιόν σου πνεῦμα ἀπὸ ὑψίστων; καὶ 18
sic correctæ sunt semitæ eorũ qui in terra, & placita
οὕτως διωρθώθησαν αἱ τρίβοι τῶν ἐπὶ γῆς, καὶ τὰ ἀρεστά
tibi docti fuerunt homines, Et sapientia saluati sunt.
σοι ἐδιδάχθησαν ἄνθρωποι, καὶ τῇ σοφίᾳ ἐσώθησαν. 19

CAP. X. ί.

Hæc primo formatum patrem mundi, cùm solus esset creatus,
Αὕτη πρωτόπλαστον πατέρα κόσμου μόνον κτισθέντα 1
custodiuit: Et eduxit illum à delicto suo,
διεφύλαξε, καὶ ἐξείλατο αὐτὸν ἐκ παραπτώματος ἰδίου, 2
deditque illi fortitudinẽ continendi omnia. Vt recessit autẽ
ἔδωκέ τε αὐτῷ ἰσχὺν κρατῆσαι ἁπάντων. ἀποστὰς δὲ 3
ab ea iniustus in ira sua, fratricidialibus depe-
ἀπ' αὐτῆς ἄδικος ἐν ὀργῇ αὐτοῦ, ἀδελφοκτόνοις συναπω-
riit furoribus; propter quem inundatam terram iterum saluauit
λετο θυμοῖς, δι' ὃν κατακλυζομένην γῆν πάλιν ἔσωσε 4
sapientia, per contẽptibile lignum iustum gubernans. Hæc
σοφία, δι' ἀτελοῦς ξύλου τὸν δίκαιον κυβερνήσασα. αὕτη 5
& in consensu nequitiæ gentium confusarum nouit iu-
καὶ ἐν ὁμονοίᾳ πονηρίας ἐθνῶν συγχυθέντων ἔγνω τὸν δί-
stum, & conseruauit ipsum sine querela Deo, & in filij
καιον, καὶ ἐτήρησεν αὐτὸν ἄμεμπτον τῷ θεῷ, καὶ ὑπὲρ τέκνου
visceribus fortem custodiuit. Hæc iustum pereunti-
σπλάγχνοις ἰσχυρὸν ἐφύλαξεν. αὕτη δίκαιον ἐξαπολλυ- 6
bus impiis liberauit fugientem descendentem ignem penta-
μένων ἀσεβῶν ἐρρυσατο φυγόντα καταβάσιον πῦρ πενταπόλεως. Cuius adhuc testimonium nequitiæ fumigabunda con-
7 πόλεως. οὗ ἔτι μαρτύριον τῆς πονηρίας καπνιζομένη κα-
stitit terra deserta, & imperfectis tẽporibus fructus ferentes plantæ,
θέστηκε χέρσος, καὶ ἀτελέσιν ὥραις καρποφοροῦντα φυτά,
incredulæ animæ memoria stans columna salis. Sapientiã enim
8 ἀπιστούσης ψυχῆς μνημεῖον ἑστηκυῖα στήλη ἁλός. σοφίαν γὰρ
prætereuntes, non tantùm læsi sunt, quòd non cognouerunt bo-
παρεδρεύσαντες, οὐ μόνον ἐβλάβησαν τοῦ μὴ γνῶναι τὰ κα-
na, sed & suæ insipientiæ reliquerunt in vita
λά, ἀλλὰ καὶ τῆς ἑαυτῶν ἀφροσύνης ἀπέλειπον τοῖς βίῳ
memoriam; vt in quibus errauerunt neque latere potuis-
μνημόσυνον, ἵνα ἐν οἷς ἐσφάλησαν μὴ δὲ λαθεῖν δυνηθῶ-
sent. Sapiẽtia autem venerantes illam, à doloribus libe-
9 σι. σοφία δὲ τοὺς θεραπεύοντας αὐτὴν ἐκ πόνων ἐρρύ-
rauit. Hæc profugum iræ fratris iustum deduxit
10 σατο. αὕτη φυγάδα ὀργῆς ἀδελφοῦ δίκαιον ὡδήγησεν
in semitis rectis; ostendit illi regnum Dei, & do-
ἐν τρίβοις εὐθείαις, ἔδειξεν αὐτῷ βασιλείαν θεοῦ, καὶ ἔδω-
dit illi scientiam sanctorum, locupletauit illum in laboribus, &
κεν αὐτῷ γνῶσιν ἁγίων, εὐπόρισεν αὐτὸν ἐν πόνοις, καὶ
multiplicauit labores illius. In superioritate inualescentium
11 ἐπλήθυνε τοὺς πόνους αὐτοῦ. ἐν πλεονεξίᾳ κατισχυόντων
in eum affuit, & ditauit illum. Custodiuit illum
12 αὐτὸν παρέστη, καὶ ἐπλούτησεν αὐτόν. διεφύλαξεν αὐτὸν
ab inimicis, & ab insidiatoribus tutata est; & certamen
ἀπὸ ἐχθρῶν, καὶ ἀπὸ ἐνεδρευόντων ἠσφαλίσατο· καὶ ἀγῶνα
forte vincere dedit illi, vt sciret, quoniã omnium potentior
ἰσχυρὸν ἐβράβευσεν αὐτῷ, ἵνα γνῷ, ὅτι παντὸς δυνατωτέ-
est religio. Hæc venditum iustum non dere-
13 ρα ἐστὶν ἡ εὐσέβεια. αὕτη πεπραθέντα δίκαιον οὐκ ἐγκα-
liquit, sed à peccato liberauit illum: descendit cum
τέλιπεν, ἀλλ' ἐξ ἁμαρτίας ἐρρύσατο αὐτόν· συγκατέβη
illo in lacum. Et in vinculis non dimisit illum, donec
14 αὐτῷ εἰς λάκκον. καὶ ἐν δεσμοῖς οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἕως
attulit illi sceptra regni, & potentiam imperan-
ἤνεγκεν αὐτῷ σκῆπτρα βασιλείας καὶ ἐξουσίαν τυραννοῦ-
tium ei: mendaces autẽ ostendit eos qui vituperauerunt illum, &
των αὐτοῦ· ψευδεῖς δὲ ἔδειξε τοὺς μωμησαμένους αὐτόν, καὶ
dedit illi gloriam æternam. Hæc populũ iustum & semen
15 ἔδωκεν αὐτῷ δόξαν αἰώνιον. αὕτη λαὸν ὅσιον καὶ σπέρμα
sine defectu liberauit à natione prementium. Intrauit in
16 ἄμεμπτον ἐρρύσατο ἐξ ἔθνους θλιβόντων. εἰσῆλθεν εἰς
animam serui Domini, & stetit contra reges horrendos
ψυχὴν θεράποντος κυρίου, καὶ ἀντέστη βασιλεῦσι φοβεροῖς
in portentis & signis. Reddidit iustis mercedem pieta-
17 ἐν τέρασι καὶ σημείοις. ἀπέδωκεν ὁσίοις μισθὸν ὁσιότη-
tis laborum suorum, deduxit eos in via mirabili, &
τος κόπων αὐτῶν· ὡδήγησεν αὐτοὺς ἐν ὁδῷ θαυμαστῇ, καὶ
fuit illis in velamentum die, & in flammam stellarum
ἐγένετο αὐτοῖς εἰς σκέπην ἡμέρας, καὶ εἰς φλόγα ἀστέρων τὴν
nocte. Transtulit illos per mare rubrum, & transue-
18 νύκτα. διεβίβασεν αὐτοὺς θάλασσαν ἐρυθρὰν, καὶ διήγα-
xit illos per aquam nimiam. At inimicos illorum
19 γεν αὐτοὺς διὰ ὕδατος πολλοῦ. τοὺς δὲ ἐχθροὺς αὐτῶν
demersit, & à profunditate abyssi eduxit illos.
κατέκλυσε, καὶ ἐκ βάθους ἀβύσσου ἀνέβρασεν αὐτούς.
Ideò iusti expoliauerunt impios, & decantauerũt Do-
20 διὰ τοῦτο δίκαιοι ἐσκύλευσαν ἀσεβεῖς, καὶ ὕμνησαν κύ-
mine nomen sanctum tuum, & victricem tuã manum lauda-
ριε τὸ ὄνομα τὸ ἅγιόν σου, τὴν τε ὑπέρμαχον σου χεῖρα ἠνέ-
uerunt pariter. Quoniã sapientia aperuit os mutorum; &
21 σαν ὁμοθυμαδόν. ὅτι ἡ σοφία ἤνοιξε στόμα κωφῶν, καὶ
linguas infantium posuit disertas.
γλώσσας νηπίων ἔθηκε τρανάς.

CAP. XI. ιά.

Direxit opera eorum in manu prophetæ sancti.
1 Εὐώδωσε τὰ ἔργα αὐτῶν ἐν χειρὶ προφήτου ἁγίου.
Iter fecerũt per desertũ q̃ nõ habitatur, & in inaccessibilib⁹ fixerũt taber-
2 διώδευσαν ἔρημον οἰκητόν, καὶ ἐν ἀβάτοις ἔπηξαν σκη-
nacula. Steterunt contra hostes, & inimicos vlti sunt. Si-
3 νάς. ἀντέστησαν πολεμίοις, καὶ ἐχθροὺς ἠμύναντο. ἐδί-
tierunt & inuocauerunt te, & data est illis de petra
4 ψησαν καὶ ἐπεκαλέσαντό σε, καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐκ πέτρας
abrupta aqua, & sanitas sitis de lapide duro.
ἀκροτόμου ὕδωρ, καὶ ἴαμα δίψης ἐκ λίθου σκληροῦ.
Per quæ enim cruciati sunt inimici illorum, per hæc
5 δι' ὧν γὰρ ἐκολάσθησαν οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν, διὰ τούτων
6 ipsi indigentes beneficium acceperunt. Pro quidem fonte sempi-
7 αὐτοὶ ὑστερούμενοι εὐεργετήθησαν. ἀντὶ μὲν πηγῆς ἀεν-
ναόου

terni fluminis sanguine cruento turbati in correptionē
νάου ποταμοῦ αἵματι λυθρῷδει ταραχθέντες εἰς ἔλεγχον 7
infantiū occisoris præcepti, dedisti illis abundantem aquam
ὑπροσδόκητον δωρεάν ὕδατος, ἔδωκας αὐτοῖς δαψιλὲς ὕδωρ
insperatè: Ostendens per (quæ tunc fuit) sitim, quēadmodū aduersa-
ἀνελπίστως, δείξας διὰ τοῦ τότε δίψους πῶς τοὺς ὑπεναν- 9
rios punisti. Cùm enim tentati sunt, quamuis in misericordia
τίους ἐκόλασας. ὅτε γὰρ ἐπειράσθησαν, καίπερ ἐν ἐλέει 10
disciplinā accipientes, scierunt quēadmodū in ira iudicati impij
παιδευόμενοι, ἔγνωσαν πῶς ἐν ὀργῇ κρινόμενοι ἀσεβεῖς
tormēta patiebantur. Hos quidem tāquam pater monens pro-
ἐβασανίζοντο. τούτοις μὲν γὰρ ὡς πατὴρ νουθετῶν ἐδοκί- 11
basti, illos autē tanquam durus rex condemnans
μασας, ἐκείνους δὲ ὡς ἀπότομος βασιλεὺς καταδικάζων
examinasti. Et absentes autem & præsentes similiter torquebātur.
ἐξήτασας. καὶ ἀπόντες δὲ καὶ παρόντες ὁμοίως ἐβασανίζοντο. 12
Duplex enim illos acceperat tædium, & gemitus memoriarum
διπλὴ γὰρ αὐτοὺς ἔλαβε λύπη, καὶ στεναγμὸς μνημῶν τῶν 13
præteritorum. Cùm enim audierunt per propria tormenta
παρελθόντων. ὅτε γὰρ ἤκουσαν διὰ τῶν ἰδίων κολάσεων 14
beneficio affectos se, senserunt Dominum. Quē enim in expositione
εὐεργετημένους αὐτοὺς, ἠσθάνοντο τοῦ κυρίου. ὃν γὰρ ἐν ἐκθέσει 15
quondam proiectum abnegauerunt subsannantes, in fine euen-
πάλαι ῥιφέντα ἀπεῖπον χλευάζοντες, ὅτι τέλει τῶν ἐκ-
torum mirati sunt, non similia iustis frientes.
βάσεων ἐθαύμασαν, οὐχ ὅμοια δικαίοις δυσήσαντες.
Pro autē cogitationibus sine intellectu iniquitates illorum: in quibus er-
ἀντὶ δὲ λογισμῶν ἀσυνέτων ἀδικίας αὐτῶν, ἐν οἷς πλα- 16
rantes colebant irrationalia reptilia, & bestias viles:
νηθέντες ἐθρήσκευον ἄλογα ἑρπετὰ, καὶ κνώδαλα εὐτελῆ·
immisisti illis multitudinē irrationaliū animaliū in vindictam:
ἐπαπέστειλας αὐτοῖς πλῆθος ἀλόγων ζώων εἰς ἐκδίκησιν,
Vt scirent, quòd per quæ quis peccat, per hæc torque-
ἵνα γνῶσιν, ὅτι δι' ὧν τις ἁμαρτάνει, διὰ τούτων κολάζε- 17
tur. Nō enim impotēs erat omnipotens tua manus, & quæ creauit
ται. οὐ γὰρ ἠπόρει ἡ παντοδυνάμός σου χεὶρ, καὶ κτίσασα 18
mundum ex informi materia, immittere illis multitudinem
τὸν κόσμον ἐξ ἀμόρφου ὕλης, ἐπιπέμψαι αὐτοῖς πλῆθος
vrsorum, aut audaces leonum; Aut nouiter creatæ iræ plenas be-
ἀρκτῶν, ἢ θαρσεῖς λέοντας, ἢ νεοκτίστου θυμῷ πλήρεις θη- 19
stias ignotas, aut igniuomum spirantes halitum, aut sonitum
ρας ἀγνώστους, ἢ τοι πυρπνόον φυσῶντας ἄθμα, ἢ βρόμον
ventilati fumi, aut horrendas ab oculis scintillas
λικμωμένου καπνοῦ, ἢ δεινοὺς ἀπ' ὀμμάτων ἀστινθῆρας
more fulgurū emittētes. Quarū nō solùm læsura poterat exterminā-
ἀστράπτοντας. ὧν οὐ μόνον ἡ βλάβη ἠδύνατο συνεκφό- 20
re illos, sed & aspectus timorem incutiens perdere.
βου αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ ἡ ὄψις ἐκφοβήσασα διολέσαι.
Et sine autem his, vno spiritu cadere poterant à
καὶ χωρὶς δὲ τούτων, ἑνὶ πνεύματι πεσεῖν ἠδυνάτο ὑπὸ 21
pœna persecutionē passi, & dispersi ab spiritu
τῆς δίκης διωχθέντες, καὶ λικμηθέντες ὑπὸ πνεύματος
virtutis tuæ. sed omnia mensura, & numero, & pon-
δυνάμεώς σου· ἀλλὰ πάντα μέτρῳ καὶ ἀριθμῷ καὶ σα-
dere disposuisti: Nam multum valere tibi adest sem-
θμῷ διέταξας. τὸ γὰρ μεγάλως ἰσχύειν σοὶ πάρεστι πάν- 22
per, & robori brachij tui quis resistet? Quoniā tāquā
τοτε, καὶ κράτει βραχίονός σου τίς ἀντισταθήσεται; ὅτι ὡς 23
momētū ex stateris totus mundus ante te, & tāquā gutta
ῥοπὴ ἐκ πλαστίγγων ὅλος ὁ κόσμος ἐναντίον σου, καὶ ὡς ἀνὶς
roris matutina quæ descendit in terram. Misereris autē
δρόσου ὀρθρινὴ κατελθοῦσα ἐπὶ τὴν γῆν. ἐλεεῖς δὲ 24
omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata
πάντας ὅτι πάντα δυνάσαι, καὶ παρορᾷς ἁμαρτήματα
hominum ad pœnitentiam. Diligis enim quæ sunt omnia,
ἀνθρώπων εἰς μετάνοιαν. ἀγαπᾷς γὰρ τὰ ὄντα πάντα, 25
& nihil abominaris eorū quæ fecisti, neque enim odiens aliquid con-
καὶ οὐδὲν βδελύσσῃ ὧν ἐποίησας, οὐδὲ γὰρ ἂν μισῶν τι κατε-
stituisti. Quomodo autem permansisset aliquid nisi tu voluisses?
σκεύασας. πῶς δὲ ἔμεινεν ἄν τι εἰ μὴ σὺ ἠθέλησας; 26
aut non vocatum à te conseruaretur? Parcis autem omnibus,
ἢ τὸ μὴ κληθὲν ὑπὸ σοῦ διετηρήθη; φείδῃ δὲ πάντων, 27
quoniā tua sunt Domine, animarum amator.
ὅτι σά ἐστι δέσποτα φιλόψυχε.

CAP. XII. 16.

Nam incorruptibilis tuus spiritus est in omnibus. Ideò eos qui
Τὸ γὰρ ἄφθαρτόν σου πνεῦμά ἐστιν ἐν πᾶσι. διὸ τοὺς 1
aberrant, paulatim corripis, & in quibus peccaue-
παραπίπτοντας κατ' ὀλίγον ἐλέγχεις, καὶ ἐν οἷς ἁμαρτά- 2
rint, in memoriam ducens admones, vt liberati à ma-
νουσιν ὑπομιμνήσκων νουθετεῖς, ἵνα ἀπαλλαγέντες τῆς κα-
litia, credant in te Domine. Etenim antiquos habita-
3 κίας πιστεύσωσιν ἐπὶ σὲ κύριε. καὶ γὰρ τοὺς παλαιοὺς οἰκή-
tores sanctæ tuæ terræ odio habens: eo quòd odibilia face-
4 τορας τῆς ἁγίας σου γῆς μισήσας, ὅτι τὰ ἐχθρὰ ἐπράτ-
rent opera medicamentorum, & sacrificia non sancta. Filiorúmque
5 τειν ἔργα φαρμακειῶν, καὶ τελετὰς ἀνοσίους. τέκνων τε
necatores immisericordes, & viscerum comestores humanarum
φονέας ἀνελεήμονας, καὶ σπλαγχνοφάγους ἀνθρωπίνων
carnium: Et deuoratorē sanguinis de medio sacramenti diuini tui,
6 σαρκῶν, καὶ θοίνας αἵματος ἐκ μέσου μύστας θείας σου,
& principes parentes animarum inauxiliatarum, voluisti perde-
καὶ αὐθέντας γονεῖς ψυχῶν ἀβοηθήτων, ἐβούλήθης ἀπολέ-
re per manus patrum nostrorum: vt dignam peregrinationē recipe-
7 σαι διὰ χειρῶν πατέρων ἡμῶν· ἵνα ἀξίαν ἀποικίαν δέξη-
ret Dei puerorum quæ apud te omnium charissima terra.
ται παῖδων θεοῦ παίδων ἡ φιλτάτη σοὶ παντῶν τιμιωτάτη γῆ.
Sed & his tanquam hominibus pepercisti, misistique
8 ἀλλὰ καὶ τούτων ὡς ἀνθρώπων ἐφείσω, ἀπέστειλας τὰ
antecursores exercitus tui vespas, vt eos pau-
προδρόμους τοῦ στρατοπέδου σου σφῆκας· ἵνα αὐτοὺς κα-
latim exterminarent. Non impotens in acie
9 ταβραχὺ ἐξολοθρεύσωσιν· οὐκ ἀδυνατῶν ἐν πολέμῳ
impios iustis subditos dare, aut bestiis sæuis,
ξεῖ ἀσεβεῖς δικαίοις ὑποχειρίους δοῦναι, ἢ θηρίοις δεινοῖς,
aut verbo duro simul exterminare. Iudicans autem pau-
10 ἢ λόγῳ ἀποτόμῳ ὑφ' ἓν ἐκρίψαι. κρίνων δὲ κατα-
latim dabas locum pœnitentiæ; non ignorans, quòd æquam
βραχὺ ἐδίδους τόπον μετανοίας, οὐκ ἀγνοῶν, ὅτι πονηρὰ ἡ
generatio illorum & natiua malitia eorum, & quòd non mutare-
γένεσις αὐτῶν καὶ ἔμφυτος ἡ κακία αὐτῶν, καὶ ὅτι οὐ μὴ ἀλλα-
tur cogitatio illorum in perpetuum: Semen enim erat ma-
11 γῇ ὁ λογισμὸς αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα. σπέρμα γὰρ ἦν κατη-
ledictum ab initio: neque veritus aliquem in quibus pecca-
ραμένον ἀπ' ἀρχῆς· οὐδὲ δυσαβούμενος τινὰ ἐφ' οἷς ἡμάρ-
uerunt, veniam dabas. Quis enim dicet, Quid fecisti? aut quis re-
12 τανον, ἄδειαν ἐδίδους. τίς γὰρ ἐρεῖ, τί ἐποίησας; ἢ τίς ἀν-
sistet iudicio tuo? quis autem accusabit te de nationibus
τιστήσεται τῷ κρίματί σου; τίς δὲ ἐγκαλέσει σοι κατ' ἐθνῶν
quæ perierunt, quas tu fecisti? aut quis in conspectum tuum ve-
ἀπολωλότων, ἃ σὺ ἐποίησας; ἢ τίς εἰς κατάστασίν σοι ἐλθύ-
niet vindex contra iniquos homines? Neq; enim Deus est
13 σεται ἔκδικος κατὰ ἀδίκων ἀνθρώπων; οὔτε γὰρ θεός ἐστι
præter te, cui cura est de omnibus, vt ostendas quoniā non iniu-
πλὴν σοῦ, ᾧ μέλει περὶ πάντων, ἵνα δείξῃς ὅτι οὐκ ἀδι-
stè iudicasti: Neque rex aut tyrannus resistere
14 κως ἔκρινας, οὔτε βασιλεὺς ἢ τύραννος ἀντοφθαλμῆσαι
poterit tibi de quibus torsisti. Iustus autem existens iu-
15 δυνήσεται σοι περὶ ὧν ἐκόλασας. δίκαιος δὲ ὢν δι-
stè omnia disponis, ipsum qui non debet puni-
κάως τὰ πάντα διέπεις, αὐτὸν τὸν μὴ ὀφείλοντα κολασθῆ-
ri condemnare exterum existimans à tua virtute.
ναι καταδικάσαι ἀλλότριον ἡγούμενος τῆς σῆς δυνάμεως.
Nam vis tua iustitiæ initium, & omnium te do-
16 ἡ γὰρ ἰσχύς σου δικαιοσύνης ἀρχή, καὶ τὸ πάντων σὲ δε-
minari omnibus parcere te facit. Robur enim osten-
17 σπόζειν πάντων φείδεσθαί σε ποιεῖ. ἰσχὺς γὰρ ἐκδείκνυ-
dis qui non crederis in virtutis consummatione, & in scien-
σαι ἀπιστούμενος ὅτι δυνάμεως τελειότητι, καὶ ἐν τοῖς εἰ-
tibus audaciam arguis. Tu autem dominator virtutis in
18 δόσι τὸ θάρσος ἐξελέγχεις. σὺ δὲ δεσπόζων ἰσχύος ἐν
æquitate iudicas, & cum multa parcitate gubernas nos.
ἐπιεικείᾳ κρίνεις, καὶ μετὰ πολλῆς φειδοῦς διοικεῖς ἡμᾶς.
Adest enim tibi cùm volueris posse; docuisti autem
19 πάρεστι γάρ σοι ὅταν θέλῃς τὸ δυνάσθαι· ἐδίδαξας δὲ
tuum populum per talia opera, quoniā oportet iustum esse
σου τὸν λαὸν διὰ τῶν τοιούτων ἔργων· ὅτι δεῖ τὸν δίκαιον εἶ-
humanum, & bonæ spei fecisti filios tuos, quoniam
φιλάνθρωπον· καὶ εὐελπίδας ἐποίησας τοὺς υἱούς σου, ὅτι δί-
das in peccatis pœnitentiam. Si enim inimicos seruorum
20 δως ἐπὶ ἁμαρτήμασι μετάνοιαν. εἰ γὰρ ἐχθροὺς παίδων
tuorum & debitos morti cum tanta cruciasti
σου καὶ ὀφειλομένους θανάτῳ μετὰ τοσαύτης ἐτιμωρήσω
attentione, dans tempus & modum per quæ mutarentur à
προσοχῆς, δοὺς χρόνον καὶ τόπον δι' ὧν ἀπαλλαγῶσι τῆς
malitia: Cum quanta diligentia iudicasti filios tuos, quorū
21 κακίας· μετὰ πόσης ἀκριβείας ἔκρινας τοὺς υἱούς σου, ὧν
parentibus iuramenta & conuentiones dedisti bonarum pro-
τοῖς πατράσιν ὅρκους καὶ συνθήκας ἔδωκας ἀγαθῶν ὑπο-

missionum. Nos ergo instruens, inimicos nostros in mul-
χέσεων. ἡμᾶς οὖν παιδεύων, τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν ἐν μυ- 22
titudine flagellas, vt tuam bonitatem curemus iudi-
ειότητι μαστιγοῖς, ἵνα σου τὴν ἀγαθότητα μνειμνώμενοι κρί-
cantes, iudicati autem speremus misericordiam. Vnde & eos qui
νοντες, κρινόμενοι ἐλπίζωμεν ἔλεος. ὅθεν καὶ τοὺς 23
in stultitia vitæ vixerunt iniustè, per proprias cru-
ἐν ἀφροσύνῃ ζωῆς βιώσαντας ἀδίκως, διὰ τῶν ἰδίων ἐβα-
ciasti abominationes. Etenim erroris viis lon-
σάνισας βδελυγμάτων. καὶ γὰρ τῶν πλάνης ὁδῶν μακρό- 24
gius errauerunt, deos æstimantes quæ & in animalib.
τερον ἐπλανήθησαν, θεοὺς ὑπολαμβάνοντες τὰ καὶ ἐν ζώοις
inimicorum vilia, infantium more stultorum decepti.
τῶν ἐχθρῶν ἄτιμα, νηπίων δίκην ἀφρόνων ψευσθέντες.
Propter hoc tãquam pueris sine ratione iudicium in ludi-
διὰ τοῦτο ὡς παισὶν ἀλογίστοις τὴν κρίσιν εἰς ἐμπαι- 25
brium misisti. Illi autem ludibriis increpationis non corre-
γμὸν ἔπεμψας. οἱ δὲ παιγνίοις ὀπτιμήσεως μὴ νουθετη- 26
cti, dignum Dei iudicium experientur. In quibus enim ipsi
θέντες, ἀξίαν θεοῦ κρίσιν πειράσουσιν. ἐφ' οἷς γὰρ αὐτοὶ 27
patientes indignabantur, in his quos putabant deos in
πάσχοντες ἠγανάκτουν, ὅπερ τούτοις οἷς ἐδόκουν θεοὺς, ἐν
ipsis puniti videntes quem olim negabant nosse. Deum
αὐτοῖς κολαζόμενοι ἰδόντες ὃν πάλαι ἠρνοῦντο εἰδέναι, θεὸν
agnouerunt verum: propterea & finis condemnationis in
ἐπέγνωσαν ἀληθῆ· διὸ καὶ τὸ τέρμα τῆς καταδίκης ἐπ'
illos superuenit.
αὐτοὺς ἐπῆλθε.

CAP. XIII. ιγ'.

Vani quidem omnes homines natura, quibus adest
Μάταιοι μὲν γὰρ πάντες ἄνθρωποι φύσει, οἷς παρῆν 1
Dei ignorantia, & de his quæ videntur bona, non potuerunt
θεοῦ ἄγνωσία, καὶ ἐκ τῶν ὁρωμένων ἀγαθῶν, οὐκ ἴσχυσαν
intelligere eum qui est; neque operibus attendentes agnouerunt
εἰδέναι τὸν ὄντα, οὔτε τοῖς ἔργοις προσέχοντες ἐπέγνωσαν
artificem. Sed aut ignem, aut spiritum, aut celerem aerem, aut
τὸν τεχνίτην. ἀλλ' ἢ πῦρ, ἢ πνεῦμα, ἢ ταχινὸν ἀέρα, ἢ 2
gyrum stellarum, aut violẽtam aquam, aut luminaria cæli, recto-
κύκλον ἄστρων, ἢ βίαιον ὕδωρ, ἢ φωστῆρας οὐρανοῦ, πρυτά-
res mundi deos putauerunt. Quorũ siquidem specie dele-
νεις κόσμου θεοὺς ἐνόμισαν. ὧν εἰ μὲν τῇ καλλονῇ τερπό- 3
ctati, hæc deos putauerunt, sciant quanto his
μενοι, ταῦτα θεοὺς ὑπελάμβανον, γνώτωσαν πόσῳ τούτων
Dominus est melior; nam speciei præcipuus generator crea-
ὁ δεσπότης ὅσῳ βελτίων, ὁ γὰρ τῶν καλλοῦς γενεσιάρχης ἔκτι-
uit hæc. Si autem virtute & operatione mirati, in-
σεν αὐτά. εἰ δὲ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ ἐκπλαγέντες, νοή- 4
telligant ab illis quanto qui constituit ipsa, po-
σατωσαν ἀπ' αὐτῶν πόσῳ ὁ κατασκεύασας αὐτὰ δυνα-
tentior est. Ab enim magnitudine & specie, & creatu-
τώτερός ἐστιν. ἐκ γὰρ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμά- 5
ris, per analogiam generator illorum conspicitur. Sed
των, ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται. ἀλλ' 6
tamen in his querela est parua: & enim illi fortè er-
ὅμως ὀλίγη μέμψις ἐστὶν ὀλίγη· καὶ γὰρ αὐτοὶ τάχα πλα-
rant Deum quærentes & volentes inuenire. In enim
νῶνται θεὸν ζητοῦντες καὶ θέλοντες εὑρεῖν. ἐν γὰρ τοῖς 7
operibus illius conuersantes scrutantur, & persuasum habent
ἔργοις αὐτοῦ ἀναστρεφόμενοι διερευνῶσι, καὶ πείθονται τῇ
aspectu, quoniã bona quæ videntur: Iterum autẽ neque illi venia
ὄψει, ὅτι καλὰ τὰ βλεπόμενα. πάλιν δὲ οὐδ' αὐτοὶ συ- 8
digni. Si enim tantum potuerunt scire, vt possent æsti-
γγνωστοί. εἰ γὰρ τοσοῦτον ἴσχυσαν εἰδέναι, ἵνα δυνῶνται σο-
mare seculum, horum dominum quomodo citius non
φίσασθαι τὸν αἰῶνα, τὸν τούτων δεσπότην πῶς τάχιον οὐχ
inuenerunt? Infelices autem & inter mortuos spes eorum,
εὗρον; Ταλαίπωροι δὲ καὶ ἐν νεκροῖς αἱ ἐλπίδες αὐτῶν, 10
qui appellauerunt deos opera manuum hominum, aurum &
οἵτινες ἐκάλεσαν θεοὺς ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, χρυσὸν καὶ
argentum, artis meditationem & similitudines animaliũ, aut la-
ἄργυρον τέχνης ἐμμελέτημα καὶ ἀπεικάσματα ζώων, ἢ λί-
pidem inutilem manus opus antiquæ. Si autem & aliquis ligna-
θον ἄχρηστον χειρὸς ἔργον ἀρχαίας. εἰ δὲ καί τις ὑλοτό- 11
tor faber rectam arborem cùm secuerit, circumrasit do-
μος τέκτων εὐθεῖαν φυτὸν ἐκκόψας, περιέξεσεν εὐμα-
tè omnem corticem eius, & arte vsus decorè
θῶς πᾶντα τὸν φλοιὸν αὐτοῦ, καὶ τεχνησάμενος εὐπρεπῶς
præparauit vtile vas in ministerium vitæ.
κατεσκεύασε χρήσιμον σκεῦος εἰς ὑπηρεσίαν ζωῆς· τὰ 12

At reliquias operis in præparationem escæ ex-
δὲ ἀποβλήματα τῆς ἐργασίας εἰς ἑτοιμασίαν τροφῆς ἀνα-
pendens satiatus est. Quod autẽ ex illis abiicitur ad nihil
13 λώσας ἐνεπλήσθη. τὸ δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπόβλημα εἰς οὐδὲν
vtile lignum curuum, & ramis natura plenum, accipiens scul-
εὐχρηστον ξύλον σκολιόν, καὶ ὄζοις συμπεφυκός, λαβὼν ἔγλυ-
psit in diligentia otij sui, & experientia intellectus figu-
ψεν ἐν ἐπιμελείᾳ ἀργίας αὐτοῦ, καὶ ἐμπειρίᾳ συνέσεως ἐτύ-
rauit illud, assimilauit illud imagini hominis. Aut animali
14 πωσεν αὐτό, ἀπείκασεν αὐτὸ εἰκόνι ἀνθρώπου. ἢ ζώῳ
cuipiam vili simile fecit illud, deliniens rubrica & fuco.
τινὶ εὐτελεῖ ὡμοίωσεν αὐτό, καταχρίσας μίλτῳ καὶ φυκίῳ,
rubricum faciens colorem illius, & omnem maculam quæ in eo,
εὐρυθρίωας χροιὰν αὐτοῦ, καὶ πᾶσαν κηλίδα τὴν ἐν αὐτῷ
perliniens. Et cùm fecerit ei ipso dignam habitationẽ, in
15 καταχρίσας· καὶ ποιήσας αὐτῷ αὐτοῦ ἄξιον οἴκημα, ἐν
pariete posuit illud confirmans ferro. Vt quidem
16 τοίχῳ ἔθηκεν αὐτὸ ἀσφαλισάμενος σιδήρῳ· ἵνα μὴ
non decideret prouidit illi, sciens quòd non potest
ἂν μὴ καταπέσῃ προνόησεν αὐτοῦ, εἰδὼς ὅτι ἀδυνατεῖ
se adiuuare: & enim est imago, & necessitatem habet ad-
ἑαυτῷ βοηθῆσαι· καὶ γὰρ ἐστιν εἰκὼν καὶ χρείαν ἔχει βοη-
iutorij. Pro autem possessionibus & nuptiis suis, & filiorum
17 θείας. περὶ δὲ κτημάτων καὶ γάμων αὐτοῦ καὶ τέκνων
orans; non erubescit inanimatum allo-
18 προσευχόμενος, οὐκ αἰσχύνεται τῷ ἀψύχῳ προσλα-
qui, & pro quidem sanitate infirmum inuocat: pro autem
λῶν· καὶ περὶ μὲν ὑγιείας τὸ ἀσθενὲς ἐπικαλεῖται· περὶ δὲ
vita mortuum rogat, pro autem auxilio inexpertissimo sup-
ζωῆς τὸ νεκρὸν αἰτεῖ, περὶ δὲ ἐπικουρίας τὸ ἀπειρότατον ἱκε-
plicat. Pro autem itinere, neque gressu vti poten-
19 τεύει· περὶ ὁδοιποιΐας, τὸ μὴ δυνάμενον βαδίσαι χρῆσθαι δυνά-
ti, pro autem acquisitione & operatione & manuum euentu,
μενον, περὶ δὲ ποιήσεως καὶ ἐργασίας καὶ χειρῶν ἐπιτυχίας,
ab ignauissimo manibus bonum euentum petit.
τὸν ἀδρανέστατον ταῖς χερσὶν εὐδρανείαν αἰτεῖται.

CAP. XIV. ιδ'.

Ad nauigãdũ quispiã iterum paratus, & feros pertransiturus
1 Πλοιῶν τις πάλιν στελλόμενος καὶ ἀγρία μέλλων διοδεύειν
fluctus, ferente se naue putridius lignum in-
κύματα, τὸν φέροντος αὐτὸν πλοίου σαθρότερον ξύλον ἐπι-
uocat. Illud quidẽ enim cupiditas lucrorum excogitauit; arti-
2 βοᾶται. ἐκεῖνο μὲν γὰρ ὄρεξις πορισμοῦ ἐπενόησε, τεχνί-
fex autẽ sapientia fabricauit. At tua pater gubernat
3 της δὲ σοφία κατεσκεύασεν. ἢ δὲ σὴ πάτερ διακυβερνᾷ
prouidentia, quoniam dedisti & in mari viam, & in fluctibus
πρόνοια, ὅτι ἔδωκας καὶ ἐν θαλάσσῃ ὁδὸν καὶ ἐν κύμασι
semitam securam, Ostendens quòd potes ex omni sal-
4 βίβον ἀσφαλῆ, δεικνὺς ὅτι δυνάσαι ἐκ παντὸς σώ-
uare, vt & si sine arte aliquis ascendat. Vis autẽ non otiosa
5 ζειν, ἵνα κἂν ἄνευ τέχνης τις ἐμβῇ. θέλεις δὲ μὴ ἀργὰ
esse sapientiæ tuæ opera; propter hoc & minimo ligno
εἶναι τὰ τῆς σοφίας σου ἔργα· διὰ τοῦτο καὶ ἐλαχίστῳ ξύλῳ
credunt homines animas, & qui transierunt tempestatem ra-
πιστεύουσιν ἄνθρωποι ψυχάς, καὶ διελθόντες κλύδωνα σχε-
te liberati sunt. Et in initio enim cùm perirent super-
6 δία διεσώθησαν. καὶ ἀρχῆς γὰρ ἀπολλυμένων ὑπερηφά-
bi gigantes, spes mundi ad ratem confu-
νων γιγάντων, ἡ ἐλπὶς τοῦ κόσμου ἐπὶ σχεδίας καταφυγοῦ-
giens, reliquit seculo semen natiuitatis tua gubernata
7 σα, ἀπέλιπεν αἰῶνι σπέρμα γενέσεως σῇ σῇ κυβερνηθεῖσα
manu. Benedictum est enim lignum per quod fit iustitia.
χειρί. εὐλογητὸν γὰρ ξύλον δι' οὗ γίνεται δικαιοσύνη.
At manu factum maledictum illud & qui fecit illud:
8 τὸ δὲ χειροποίητον ἐπικατάρατον αὐτὸ καὶ ὁ ποιήσας αὐτό·
quia hic quidẽ operat' est, illud aũt corruptibile Deus nominatũ est. Similiter
9 ὅτι ὁ μὲν εἰργάζετο, τὸ δὲ φθαρτὸν θεὸς ὠνομάσθη. ἐν ἴσῳ
odiosa Deo & impius & impietas eius. Etenim quod
10 μισητὰ θεῷ καὶ ὁ ἀσεβῶν καὶ ἡ ἀσέβεια αὐτοῦ. καὶ γὰρ τὸ
factum est cum eo qui fecit tormenta patietur. Propter hoc &
11 πραχθὲν σὺν τῷ δράσαντι κολασθήσεται. διὰ τοῦτο καὶ
in idolis nationum visitatio erit, quoniã in creatura Dei in
ἐν εἰδώλοις ἐθνῶν ἐπισκοπὴ ἔσται, ὅτι ἐν κτίσματι θεοῦ εἰς
abominationem facti sunt, & in scandala animabus homi-
βδέλυγμα ἐγένοντο καὶ εἰς σκάνδαλα ψυχαῖς ἀνθρώ-
num, & in laqueum pedibus insipientium. Initiũ enim fornicationis
12 πων καὶ εἰς παγίδα ποσὶν ἀφρόνων. ἀρχὴ γὰρ πορνείας
excogitatio idolorum: inuentio autẽ illorum corruptio vitæ. Neq; enim
13 ἐπίνοια εἰδώλων· εὕρεσις δὲ αὐτῶν φθορὰ ζωῆς. οὔτε γὰρ
ἦν ἀπ'

erant ab initio, neque in perpetuum erunt. Vana gloria enim ho-
ἰῶ ἀπ' ἀρχῆς, οὔτε εἰς τὸν αἰῶνα ἔσῃ. κενοδοξία γὰρ ἀν- 14
minum ingressa est in mundum, & ideò breuis
θρώπων εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ διὰ τοῦτο σωτόμον
illorum finis excogitatus est. Intẽpestiuo enim luctu vexatus
αὐτῇ τὸ τέλος ἐπενοήθη. ἀώρῳ γὰρ πένθει ξυχόμενος 15
pater citò rapti filij imaginem faciens
πατὴρ τοῦ ταχέως ἀφαιρεθέντος τέκνου, εἰκόνα ποιήσας τὸν
tunc mortuum hominem, nunc vt Deum coluit, & tradi-
τότε νεκρὸν ἄνθρωπον, νῦν ὡς θεὸν ἐτίμησε, καὶ παρέδω-
dit subditis mysteria & sacrificia. Deinde in tempore
κε τοῖς ὑποχειρίοις μυστήρια καὶ τελετάς. εἶτ' ἐν χρόνῳ 16
quæ inualuerat impia cõsuetudo tãquã lex custodita est, & tyrannorum
κρατηθὲν τὸ ἀσεβὲς ἔθος ὡς νόμος ἐφυλάχθη, & τυράννων
imperiis colebantur sculpta. Quos in cõspectu non poten-
βάπταις ἐθρησκεύετο τὰ γλυπτά. οὓς ἐν ὄψει μὴ δυνά- 17
tes honorare homines eò quòd longè habitarent, à lon-
μενοι τιμᾶν ἄνθρωποι διὰ τὸ μακρὰν οἰκεῖν, τοῦ πόρρω-
gè conspectum figurantes manifestam imaginem honorati
θεν ὄψιν ἀνατυπωσάμενοι ἐμφανῆ εἰκόνα τοῦ τιμωμένου
regis fecerunt, vt absenti tanquam præsenti assenta-
βασιλέως ἐποίησαν, ἵνα τὸν ἀπόντα ὡς παρόντα κολα-
rentur per solicitudinem. In extensionem autem cultus &
κεύωσι διὰ τῆς σπουδῆς. εἰς βάπτασιν δὲ θρησκείας & 18
ignorantes artificis adhortata est ambitio.
τοὺς ἀγνοοῦντας ἡ τοῦ τεχνίτου προθυμία ἔψαυε φιλοτιμία.
Ille enim fortè dominanti volens placere, ela-
ὁ μὲν γὰρ τάχα τῷ κρατοῦντι βουλόμενος ἀρέσαι, ἐξε- 19
borauit arte similitudinem in melius. At
βιάσατο τῇ τέχνῃ τοῦ ὁμοιότητα ἐπὶ τὸ κάλλιον. τὸ δὲ 20
multitudo attracta per speciem operis eum qui pau-
πλῆθος ἐλκόμενον διὰ τὸ δύχαρι τῆς ἐργασίας τὸν πρὸ
lò antè honoratus fuerat homo, nunc numen æstimauerunt.
ὀλίγου τιμηθέντα ἄνθρωπον, νῦν σέβασμα ἐλογίσαντο.
Et hoc fuit vitæ in insidias, quoniã aut calamitati aut ty-
καὶ τοῦτο ἐγένετο τῷ βίῳ εἰς ἔνεδρον· ὅτι ἢ συμφορᾷ ἢ τυ- 21
rannidi seruientes homines incommunicabile nomen lapi-
ραννίδι δουλεύσαντες ἄνθρωποι τὸ ἀκοινώνητον ὄνομα λί-
dibus & lignis imposuerunt. Postea non suffecerat errasse
θοις καὶ ξύλοις προσέθηκαν. εἶτ' οὐκ ἤρκεσε τὸ πλανᾶσθαι 22
circa Dei scientiam, sed & in magno viuentes
περὶ τὴν τοῦ θεοῦ γνῶσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν μεγάλῳ ζῶντες
inscitiæ bello, tanta mala pacem appel-
ἀγνοίας πολέμῳ, τὰ τοσαῦτα κακὰ εἰρήνην προσαγο-
lant. Aut enim filiorum occisiua sacrificia, aut occulta mysteria, aut
ρεύουσιν. ἢ γὰρ τεκνοφόνοις τελετὰς, ἢ κρύφια μυστήρια, ἢ 23
insanas ex aliis legibus comessationes agentes: Neque vitas
ἐμμανεῖς ἐξ ἄλλων θεσμῶν κώμους ἄγοντες· οὔτε βίους 24
neque nuptias amplius mundas custodiunt; alter autem alterum aut
οὔτε γάμους ἔτι καθαροὺς φυλάσσουσιν, ἕτερος ὁ ἕτερον ἢ
insidiãs occidit, aut adulterans contristat. Omnia autem mixtè
λοχῶν αἱρεῖ, ἢ νοθεύων ὀδυνᾷ. πάντα δὲ ἐπίμιξ 25
habet sanguis & cædes, furtum & dolus, corruptio, infidelitas, tur-
ἔχει αἷμα καὶ φόνος, κλοπὴ καὶ δόλος, φθορά, ἀπιστία, τα-
batio, periurium, tumultus bonorum, Gratiæ immemoratio,
ραχος, ἐπιορκία, θόρυβος ἀγαθῶν, χάριτος ἀμνησία, 26
animarum inquinatio, natiuitatis mutatio, nuptiarum inordinatio, mœ-
ψυχῶν μιασμός, γενέσεως ἀναλλαγή, γάμων ἀταξία, μοι-
chia & impudicitia. Nam innominatorum idolorum cul-
χεία καὶ ἀσέλγεια. ἡ γὰρ τῶν ἀνωνύμων εἰδώλων θρη- 27
tura omnis initium mali & causa & finis est. Aut enim
σκεία παντὸς ἀρχὴ κακοῦ καὶ αἰτία καὶ πέρας ἐστίν. ἢ γὰρ 28
dum lætantur, insaniunt, aut vaticinantur falsa, aut viuunt
εὐφραινόμενοι μαίνονται, ἢ προφητεύουσι ψεύδη, ἢ ζῶσιν
iniustè, aut peierant citò. Inanimatis enim confidentes
ἀδίκως, ἢ ἐπιορκοῦσι ταχέως. ἀψύχοις γὰρ πεποιθότες 29
idolis malè iurantes, lædi non expectant.
εἰδώλοις κακῶς ὀμόσαντες, ἀδικηθῆναι οὐ προσδέχονται.
Vtraque autem eos complectentur iusta, quoniam ma-
ἀμφότερα δὲ αὐτοὺς μετελεύσεται τὰ δίκαια, ὅτι κα- 30
lè senserunt de Deo attendentes idolis, & iniu-
κῶς ἐφρόνησαν περὶ θεοῦ προσέχοντες εἰδώλοις, καὶ ἀδί-
stè iurauerunt in dolo contemnentes iustitiam.
κως ὤμοσαν ἐν δόλῳ καταφρονήσαντες ὁσιότητος.
Non enim iurantium virtus, sed peccan-
οὐ γὰρ ἡ τῶν ὀμνυόντων δυνάμις, ἀλλ' ἡ τῶν ἁμαρ- 31
tium pœna perambulat semper iniustorum transgres-
τανόντων δίκη ἐπεξέρχεται ἀεὶ τὴν τῶν ἀδίκων παρά-
sionem.
βασιν.

CAP. XV. ιέ.

Tu autem Deus noster vtilis & verus, patiens & in
1 Σὺ δὲ ὁ θεὸς ἡμῶν χρηστὸς & ἀληθής, μακροθυμος καὶ ἐν
misericordia disponens omnia. Etenim si peccauerimus, tui
2 ἐλέει διοικῶν τὰ πάντα. καὶ γὰρ ἐὰν ἁμαρτάνωμεν, σοί
sumus scientes tuam potentiam: non peccabimus autem, scientes,
ἐσμεν εἰδότες σου τὸ κράτος· οὐκ ἁμαρτησόμεθα δὲ, εἰδότες
quoniã apud te computati sumus. Nam scire te, consummata iu-
3 ὅτι σοὶ λελογίσμεθα. τὸ γὰρ ἐπίστασθαί σε, ὁλόκληρος δι-
stitia; & nosse tuam virtutem, radix immortalitatis.
καιοσύνη, καὶ εἰδέναι σου τὸ κράτος ῥίζα ἀθανασίας.
Neq; enim decepit nos hominum malæ artis excogitatio,
4 οὔτε γὰρ ἐπλάνησεν ἡμᾶς ἀνθρώπων κακότεχνος ἐπίνοια,
neque vmbra picturarum, labor sine fructu, species maculata colori-
οὔτε σκιὰ γραφῶν, πόνος ἄκαρπος, εἶδος ἐπιλωβὲν χρώμα-
bus variis. Quorum aspectus stultis in cõcupiscentiam venit,
5 σι διηλλαγμένοις· ὧν ὄψις ἄφρονσιν εἰς ὄρεξιν ἔρχεται,
desiderátque mortuæ imaginis formam sine anima. Malorum amatores
6 ποθεῖ τε νεκρᾶς εἰκόνος εἶδος ἄπνουν. κακῶν ἐρασταὶ
dignique talium expectationum, & facientes & desiderantes &
ἄξιοί τε τοιούτων ἐλπίδων, καὶ οἱ δρῶντες & οἱ ποθοῦντες καὶ
colentes. Et enim figulus mollem terram premens labo-
7 οἱ σεβόμενοι. καὶ γὰρ κεραμεὺς ἁπαλὴν γῆν θλίβων ἐπί-
riosè fingit ad ministerium nostrum vnumquodque, sed de
μοχθον πλάσσει πρὸς ὑπηρεσίαν ἡμῶν ἕν ἕκαστον, ἀλλ' ἐκ
eodem luto finxit & mundis operibus seruientia
τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ ἀνεπλάσατο τάτε τῶν καθαρῶν ἔργων δοῦλα
vasa, & contraria omnia similiter: horum autẽ vtriusque quis
σκεύη, τάτε ἐναντία πάντα ὁμοίως· τούτων δ' ἑκατέρου τίς
cuiusque est vsus, iudex figulus. Et malè laborans
8 ἐκάστου ἐστὶν ἡ χρῆσις, κριτὴς ὁ πηλουργός. & κακόμοχθος
deum vanum ex eodem fingit luto, qui paulò antè de
θεὸν ματαιον ἐκ τοῦ αὐτοῦ πλάσσει πηλοῦ, ὃς προ μικροῦ ἐκ
terra genitus paulò pòst abibit ex qua sumptus est,
γῆς γενηθεὶς μετ' ὀλίγον πορεύσεται ἐξ ἧς ἐλήφθη, τὸ τῆς
animæ repetitus debitum. Sed est ei cura non quia
9 ψυχῆς ἀπαιτηθεὶς χρέος. ἀλλ' ἔστιν αὐτῷ φροντὶς οὐχ ὅτι
laboraturus est, neque quia breuem vitam habet, sed cer-
μέλλει κάμνειν, οὐδ' ὅτι βραχυτελῆ βίον ἔχει, ἀλλ' ἀντερίζε-
tat quidem cum aurificibus & argentariis, ærariósque imi-
ται μὲν χρυσουργοῖς καὶ ἀργυροχόοις, χαλκοπλάστας τε μι-
tatur, & gloriam reputat, quoniam adulterina fingit. Cinis
10 μεῖται, καὶ δόξαν ἡγεῖται ὅτι κίβδηλα πλάσσει. σποδὸς
cor eius & terra vilior spes illorum, lutóque
ἡ καρδία αὐτοῦ καὶ γῆς εὐτελεστέρα ἡ ἐλπὶς αὐτῶν, πηλοῦ τε
vilior vita eius. Quoniã ignorauit qui finxit se,
11 ἀτιμότερος ὁ βίος αὐτοῦ· ὅτι ἠγνόησε τὸν πλάσαντα αὐτόν,
& qui inspirauit illi animam quæ operatur, & qui insuf-
καὶ τὸν ἐμπνεύσαντα αὐτῷ ψυχὴν ἐνεργοῦσαν, καὶ ἐμφυσή-
flauit spiritum vitalem. Sed æstimauerunt lusum esse
12 σαντα πνεῦμα ζωτικόν. ἀλλ' ἐλογίσαντο παίγνιον εἶναι τὸν
vitam nostram, & viuẽdi modũ cõuersatione vitę quęstuosam: oportere enim
ζωὴν ἡμῶν, καὶ τὸν βίον παντοεμπορεύεσθαι κερδῆ· δεῖν γὰρ
dicunt vndecunque etiam ex malo acquirere. Hic enim præter om-
13 φασὶν ὁθεν δὴ καὶ ἐκ κακοῦ πορίζειν. οὗτος γὰρ παρὰ πάν-
nes nouit quòd peccat, materiæ terreæ fragilia vasa &
τας οἶδεν ὅτι ἁμαρτάνει, ὕλης γεώδους εὐθραυστα σκεύη καὶ
sculptilia fabricans. Omnes autem insipientissimi & infeli-
14 γλυπτὰ δημιουργῶν. πάντες δὲ ἀφρονέστατοι καὶ τάλα-
ces super animas infantium, inimici populi tuo impe-
νες ὑπὲρ ψυχὰς νηπίων, οἱ ἐχθροὶ τοῦ λαοῦ σου καταδυνα-
rantes illi. Quoniam omnia idola gentium æsti-
15 στεύοντες αὐτοῖς. ὅτι πάντα τὰ εἴδωλα τῶν ἐθνῶν ἐνο-
mauerunt deos, quibus neque oculorum vsus ad visionem, neque nares
μίσαντο θεοὺς, οἷς οὔτε ὀμμάτων χρῆσις εἰς ὅρασιν, οὔτε ῥῖνες
ad attractionem aëris, neque aures ad audiendũ, neque digiti ma-
εἰς συνολκὴν ἀέρος, οὔτε ὦτα ἀκούειν, οὔτε δάκτυλοι χει-
nuum ad contractationem, & pedes eorum pigri ad ingressum.
ρῶν εἰς ψηλάφησιν, καὶ οἱ πόδες αὐτῶν ἀργοὶ πρὸς ἐμβασιν.
Homo enim fecit illos, & spiritum mutua-
16 ἄνθρωπος γὰρ ἐποίησεν αὐτοὺς, καὶ τὸ πνεῦμα δεδανεισ-
tus finxit eos. nullus enim illorum similem homo
μένος ἔπλασεν αὐτοῖς· οὐδεὶς γὰρ αὐτῶν ὅμοιον ἄνθρωπος
virtute fingere poterit Deum. Mortalis autẽ existẽs, mortuum operatur ma-
17 ἰσχύϊ πλάσαι θεόν. θνητὸς ὢν νεκρὸν ἐργάζεται χερ-
nibus iniquis, melior enim est culturis suis. quorũ
σὶν ἀνόμοις. κρείσσων γάρ ἐστιν τῶν σεβασμάτων αὐτοῦ, ὧν
ipse quidem vixit, illa autem nunquam. Et animalia autem
18 αὐτὸς μὲν ἔζησεν, ἐκεῖνα δ' οὐδέποτε. καὶ τὰ ζῶα δὲ τὰ

miserrima colunt. dementia enim comparata aliis sunt
ἔχθιστα σέβονται· αἴσια γὰρ συγκεκριμένα τῶν ἄλλων ἐστὶ
deteriora; Neque quantum desiderare, quòd in animalium cõspectu
χρήσεως· οὐδ' ὅσον ἐπιποθῆσαι ὡς ἐν ζώων ὄψει 19
bona sunt. effugerunt autem & Dei laudem, &
καλὰ τυγχάνει· ἐκπέφευγε δὲ καὶ τὸν τοῦ θεοῦ ἔπαινον καὶ
benedictionem eius.
τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ.

CAP. XVI. ιϛ'.

Propter hoc per similia puniti sunt dignè, & per multi-
Διὰ τοῦτο δι' ὁμοίων ἐκολάσθησαν ἀξίως, καὶ διὰ πλή- 1
tudinem bestiarum cruciati sunt. Pro quo tormento benefi-
θους κνωδάλων ἐβασανίσθησαν. ἀντ' ἧς κολάσεως εὐερ- 2
cio affecisti populum tuũ, quibus in cõcupiscentiam appetitus nouum gu-
γέτησας τὸν λαόν σου, οἷς εἰς ἐπιθυμίαν ὀρέξεως ξένην γεῦ-
stum, escam præparasti ortygometram, Vt illi quidem
σιν, βορὴν ἡτοίμασας ὀρτυγομήτραν· ἵνα ἐκεῖνοι μὲν 3
concupiscentes escam, propter ostensum immis-
ἐπιθυμοῦντες βορᾶς, διὰ τὴν δειχθεῖσαν τῶν ἐπαπε-
sorum, & necessarium appetitum, auerterentur; hi
σταλμένων καὶ τὴν ἀναγκαίαν ὄρεξιν, ἀποστρέφωνται, οὗτοι
autem in breui inopes facti, & nouum participent gu-
δὲ ἐπ' ὀλίγον ἐνδεεῖς γενόμενοι καὶ ξένης μετέχωσι γεύ-
stum. Oportebat enim illis quidem inexcusabilem inopiam superue-
σεως. ἔδει γὰρ ἐκείνοις μὲν ἀπροσδίπτον ἔνδειαν ἐπελ- 4
nire exercentibus tyrannidẽ; his autem solùm ostendit quemadmodũ ini-
θεῖν τυραννοῦσι, τούτοις δὲ μόνον δειχθῆναι πῶς οἱ ἐχ-
mici illorum cruciabantur. Et enim cùm illis sæua superue-
θροὶ αὐτῶν ἐβασανίζοντο. καὶ γὰρ ὅτε αὐτοῖς δεινὸς ἐπέπλ- 5
nit bestiarum ira morsibúsque peruersorum corrũpebantur colubrorũ,
θε θηρίων θυμὸς δήγμασί τε σκολιῶν διεφθείροντο ὄφεων,
non vsq; in finem permansit ira tua: in hortationẽ autem ad
οὐ μέχρι τέλους ἔμεινεν ἡ ὀργή σου· εἰς νουθεσίαν δὲ πρὸς 6
breue turbati sunt, signum habentes salutis, ad
ὀλίγον ἐταράχθησαν, σύμβολον ἔχοντες σωτηρίας, εἰς
cõmemorationẽ mandati legis tuæ. Nam qui cõuersus est nõ per id quod
ἀνάμνησιν ἐντολῆς νόμου σου. ὁ γὰρ ἐπιστραφεὶς οὐ διὰ τὸ 7
videbatur, saluabatur; sed per te omnium saluatorem,
θεωρούμενον ἐσώζετο, ἀλλὰ διὰ σὲ τὸν πάντων σωτῆρα.
Et in hoc autẽ persuasisti inimicis nostris, quòd tu es qui
καὶ ἐν τούτῳ ἐπείσας τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, ὅτι σὺ εἶ ὁ 8
liberas ab omni malo. Quos enim locustarum & muscarũ
ῥυόμενος ἐκ παντὸς κακοῦ. οὓς μὲν γὰρ ἀκρίδων καὶ μυῶν 9
occiderunt morsus, & non inuenta est sanitas animæ illorum,
ἀπέκτεινε δήγματα, καὶ οὐχ εὑρέθη ἴαμα τῆς ψυχῆς αὐτῶν,
quia digni erant ab huiusmodi cruciari. At filios tuos
ὅτι ἄξιοι ἦσαν ὑπὸ τοιούτων κολασθῆναι. τοὺς δὲ υἱούς σου 10
neque venenatorũ draconum vicerunt dentes: misericordia enim tua
οὐδὲ ἰοβόλων δρακόντων ἐνίκησαν ὀδόντες· τὸ ἔλεος γὰρ σου
venit in auxilium, & sanauit illos. In enim memoriam ser-
παρῆλθε, καὶ ἴασαν αὐτούς. εἰς γὰρ ὑπόμνησιν τῶν λό- 11
monũ tuorum inserebantur, & velociter saluabantur, vt non in
γων σου ἐνεκεντρίζοντο, καὶ ὀξέως διεσώζοντο, ἵνα μὴ εἰς
altam incidentes obliuionem, immobiles fierent
βαθεῖαν ἐμπεσόντες λήθην, ἀπρόσιτοι γένωνται τῆς
tui beneficij. Et enim neque herba neque malagma sa-
σῆς εὐεργεσίας. καὶ γὰρ οὔτε βοτάνη οὔτε μάλαγμα ἐθε- 12
nauit eos, sed tuus Domine sermo omnia sa-
ράπευσεν αὐτούς, ἀλλ' ὁ σὸς κύριε λόγος ὁ πάντα ἰώμε-
nans. Tu enim vitæ & mortis potestatem habes, & dedu-
νος. σὺ γὰρ ζωῆς καὶ θανάτου ἐξουσίαν ἔχεις, καὶ κατά- 13
cis ad portas inferni, & reducis. Homo autem oc-
γεις εἰς πύλας ἅδου καὶ ἀνάγεις. ἄνθρωπος δὲ ἀπο- 14
cidit quidem malitia sua; cùm exierit autem spiritus, non reuerte-
κτείνει μὲν τῇ κακίᾳ αὐτοῦ, ἐξελθὸν δὲ πνεῦμα οὐκ ἀναστρέ-
tur, nec resoluit animam assumptam. At tuam
φει, οὐδὲ ἀναλύει ψυχὴν προσληφθεῖσαν. τὴν δὲ σὴν 15
manum effugere impossibile est. Negantes enim te nosse
χεῖρα φυγεῖν ἀδυνάτον ἐστιν. ἀρνούμενοι γάρ σε εἰδέναι 16
impij, in fortitudine brachij tui flagellati sunt, nouis plu-
ἀσεβεῖς, ἐν ἰσχύϊ βραχίονός σου ἐμαστιγώθησαν, ξένοις ὑε-
uiis, & grandinibus, & imbribus persecutionẽ passi inexcusabiliter,
τοῖς καὶ χαλάζαις καὶ ὄμβροις διωκόμενοι ἀπαραιτήτως,
& igne consumpti. Nam res mirabilissima in
καὶ πυρὶ καταναλισκόμενοι· τὸ γὰρ προσδοξότατον ἐν τῷ 17
omnia extinguenti aqua plus operabatur ignis, vindex
πάντα σβεννύντι ὕδατι πλεῖον ἐνήργει τὸ πῦρ, ὑπέρμαχος
enim mundus est iustorum. Aliquãdo quidẽ enim mãsuetabatur flãma,
γὰρ ὁ κόσμος ἐστὶ δικαίων. ποτὲ μὲν γὰρ ἡμεροῦτο φλόξ, 18

vt non combureret ad impios missa animalia, sed
ἵνα μὴ καταφλέξῃ τὰ ἐπ' ἀσεβεῖς ἀπεσταλμένα ζῶα, ἀλλ'
ipsi videntes sciant quoniã iudicio Dei persecutionẽ patiũtur. Aliquãdo
αὐτοὶ βλέποντες ἴδωσιν, ὅτι κρίσει θεοῦ ἐλαμβάνονται. ποτὲ
autem & inter aquam super ignis virtutem ardet,
δὲ καὶ μεταξὺ ὕδατος ὑπὲρ τὴν πυρὸς δύναμιν φλέγει,
vt iniquæ terræ genimina corrumperet. Pro quibus angelorum
ἵνα ἀδίκου γῆς γεννήματα διαφθείρῃ. ἀντ' ὧν ἀγγέλων
esca cibasti populum tuum, & paratum panem à ce-
τροφὴν ἐψώμισας τὸν λαόν σου, καὶ ἕτοιμον ἄρτον ἀπ' οὐρα-
lo misisti illis sine labore, ad omnem voluptatem
νοῦ ἔπεμψας αὐτοῖς ἀκοπάτως, πρὸς πᾶσαν ἡδονὴν
valentem, & ad omnem congruum gustum. Et enim hypo-
ἰσχύουσα καὶ πρὸς πᾶσαν ἁρμόνιον γεῦσιν. ἡ μὲν γὰρ ὑπό-
stasis tua tuam in filios ostendebat dulcedinem.
στασίς σου τὴν σὴν πρὸς τέκνα ἐνεφάνιζε γλυκύτητα· τῇ
at oblati desiderio seruiens ad quod quisq; vo-
δὲ τοῦ προσφερομένου ἐπιθυμίᾳ ὑπηρετοῦν πρὸς ὅ τις ἐβού-
lebat, conuertebatur. Nix autem & glacies sustinebant ignem,
λετο μετεκίρνατο. χιὼν δὲ καὶ κρύσταλλος ὑπέμενε πῦρ
& non tabescebant, vt scirent, quoniam inimicorum fructus
καὶ οὐκ ἐτήκετο, ἵνα γνῶσιν, ὅτι τοὺς τῶν ἐχθρῶν καρποὺς
corrupit ignis ardens in grandine, & in pluuiis
κατέφθειρε πῦρ φλεγόμενον ἐν τῇ χαλάζῃ, καὶ ἐν τοῖς ὑετοῖς
coruscans. Hoc autem iterum vt nutrientur iusti, &
διαστράπτον. τοῦτο δὲ πάλιν ἵνα τραφῶσι δίκαιοι, καὶ τῆς
propriæ oblitus est virtutis. Nam creatura tibi qui fe-
ἰδίας ἐπιλέλησται δυνάμεως. ἡ γὰρ κτίσις σοὶ τῷ ποιή-
cisti omnia deseruiens, intenditur in tormentũ cõtra
σαντι τὰ πάντα ὑπηρετοῦσα, ἐπιτείνεται εἰς κόλασιν κατὰ τῶν
iniustos, & remittitur in beneficium, pro his qui in te confi-
ἀδίκων, καὶ ἀνίεται εἰς εὐεργεσίαν, ὑπὲρ τῶν ἐπὶ σοὶ πεποι-
dunt. Propter hoc & tunc in omnia transformata
θότων. διὰ τοῦτο καὶ τότε εἰς πάντα μεταλλοιουμένη τῇ
omnia nutrienti tuo dono deseruit, ad egentium
παντοτρόφῳ σου δωρεᾷ ὑπηρετεῖ, πρὸς τὴν τῶν δεομένων
voluntatem: Vt discant filij tui, quos dilexisti Domine, quoniã
θέλησιν· ἵνα μάθωσιν οἱ υἱοί σου, οὓς ἠγάπησας κύριε, ὅτι
non natiuitates fructuum pascunt hominem, sed
οὐχ αἱ γενέσεις τῶν καρπῶν τρέφουσιν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ
verbum tuum tibi credentes conseruat. Nam ab igne
ῥῆμά σου τοῖς σοὶ πιστεύοντας διατηρεῖ. τὸ γὰρ ὑπὸ πυρὸς
non corruptum simpliciter à breui radio Solis cale-
μὴ φθειρόμενον ἁπλῶς ὑπὸ βραχείας ἀκτῖνος ἡλίου θερ-
factum tabescebat; Vt notum esset, quoniã oportet præuenire
μαινόμενον ἐτήκετο· ὅπως γνωσθῇ, ὅτι δεῖ φθάνειν τὸν
Solem in gratia tua, & ad ortum lucis oc-
ἥλιον ἐπ' εὐχαριστίαν σου, καὶ πρὸς ἀνατολὴν φωτὸς ἐν-
currere tibi. Ingrati enim spes tanquam hyemalis glacies
τυγχάνειν σοι. ἀχαρίστου γὰρ ἐλπὶς ὡς χειμέριος πάγη
tabescet, & fluet tanquam aqua inutilis.
τακήσεται, καὶ ῥυήσεται ὡς ὕδωρ ἄχρηστον.

CAP. XVII. ιζ'.

Magna enim tua iudicia & inenarrabilia; propter hoc
Μεγάλαι γάρ σου αἱ κρίσεις καὶ δυσδιήγητοι· διὰ τοῦτο 1
indisciplinatæ animæ errauerunt. Opinantes enim do-
ἀπαίδευτοι ψυχαὶ ἐπλανήθησαν. ὑπειληφότες γὰρ κα- 2
minari nationi sanctæ iniqui, vincti tenebrarum & lon-
ταδυναστεύειν ἔθνος ἅγιον ἄθεμοι, δέσμιοι σκότους καὶ μα-
gæ compediti noctis inclusi tectis, fugitiui
κρᾶς πεδῆται νυκτὸς κατακλεισθέντες δόμοις, φυγάδες
perpetuæ prouidentiæ iacuerunt. Latêre enim putantes
τῆς αἰωνίας προνοίας ἔκειντο. λανθάνειν γὰρ νομίζοντες 3
occultis peccatis, tenebroso obliuionis velamen-
ἐπικρυφαίοις ἁμαρτήμασιν, ἀφεγγεῖ λήθης παραπετάσμα-
to dispersi sunt, pauentes horrendè & simulachris
σι διεσκορπίσθησαν, θαμβούμενοι δεινῶς καὶ ἐνδάλμασιν
perturbati. Neq; enim quæ continebat illos spelunca intre-
ἐκταρασσόμενοι. οὐδὲ γὰρ ὁ κατέχων αὐτοὺς μυχὸς ἀφό-
pidos custodiebat: sonitus autem perturbantes eos circun-
βοις διεφύλασσεν· ἠχοι δὲ καταρασσοντες αὐτοὺς περιε-
strepebant, & visiones tristibus mœstæ vultibus
κόμπουν, καὶ φάσματα ἀμειδήτοις κατηφῆ προσώποις
apparebant. Et ignis quidem nulla vis poterat luce-
ἐνεφανίζετο. καὶ πυρὸς μὲν οὐδεμία βία κατέχειν φωτί-
re, neque stellarum nitidæ flammæ illuminare sustine-
ζειν, οὔτε ἄστρων ἐκλαμπροὶ φλόγες καταυγάζειν ὑπέμε-
bant tristem illam noctem. Apparebat autem illis
νον τὴν συγκλὺν ἐκείνην νύκτα. διεφαίνετο δ' αὐτοῖς

μόνον

solum spontanea pyra timore plena; territi autem
μόνον αὐτομάτη πυρὰ φόβου πλήρης· ἐκδειματούμενοι δὲ
à non visa illa visione, æstimabant deteriora quæ vi-
τῆς μὴ θεωρουμένης ἐκείνης ὄψεως, ἡγοῦντο χείρω τὰ βλε-
debantur. Magicæ autem apposita erant ludibria artis, &
πόμενα. μαγικῆς δὲ κατέκειντο ἐμπαίγματα τέχνης, καὶ 7
in prudentia iactantiæ correptio contumeliosa. Nam
τῆς ὅπου φρονήσει ἀλαζονίας ἔλεγχος ἐφύβριστος. οἱ γὰρ 8
promittentes timores & turbationes expellere ab anima lan-
ὑπισχνούμενοι δείματα καὶ ταραχὰς ἀπελαύνειν ψυχῆς νο-
guente, hi ridiculo timore languebant. Et enim si
σούσης, ἔτοι καταγέλαστον δυλαβείαν ἐνόσουν. καὶ γὰρ εἰ 9
nihil eos turbulentum terrebat, bestiarum transitibus &
μηδὲν αὐτοὺς ταράττοι δεδιότας, κινουμένων παρόδοις καὶ
serpentium sibilis commoti, peribant tremebundi,
ἕρπετῶν συρισμοῖς ἐκπεσόντες, διώλλυντο ἔντρομοι,
& nulla ex parte fugiendum aërem aspicere negantes.
καὶ τὸν μηδαμόθεν φυκτὸν ἀέρα παρεδεῖν ἀρνούμενοι.
Timida res enim proprio malitiæ teste condemnata. semper
δειλὸν γὰρ ἰδίῳ πονηρίας μάρτυρι καταδικαζομένη· ἀεὶ 11
autem præoccupauit sæua contenta conscientia.
δὲ παρεῖλκε τὰ χαλεπὰ συνεχομένη τῇ συνειδήσει.
Nihil enim est timor, nisi proditio eorum quæ à cogitatione
οὐδὲν γάρ ἐστι φόβος, εἰ μὴ παρεδοσία τῶν ἔνδον λογισμοῦ 12
auxiliorum. Ab intro autem existens minor expectatio
βοηθημάτων. ἔνδοθεν δὲ οὖσα ἥττων ἡ παρεδοκία 13
maiorem putat ignorantiam præbente tormen-
πλείονα λογίζεται τὴν ἄγνοιαν ἐν παρεχούσῃ τὴν βάσα-
tum causa. At impotentem verè noctem & ex impotentis
νον αἰτίας. οἱ δὲ τῷ ἀδύνατον ὄντες νύκτα καὶ ἐξ ἀδυνά- 14
inferni speluncis superuenientem, eodem somno dormien-
του ἅδου μυχῶν ἐπελθοῦσαν, τὸν αὐτὸν ὕπνον κοιμώμε-
tes, aliquãdo quidẽ monstris agitabantur phantasmatum, aliquãdo autẽ ani-
νοι, τὰ μὲν τέρασιν ἠλαύνοντο φαντασμάτων, τὰ δὲ τῷ ψυ- 15
mæ dissoluebantur traditione: subitaneus enim illis & insperatus
χῆς παρελύοντο παραδοσίᾳ· ἀφνίδιος γὰρ αὐτοῖς καὶ ἀπροσδό-
timor superuenit. Deinde sic; quicunque igitur erat illic
δοκητος φόβος ἐπῆλθεν. εἶθ' ὅπως, ὃς δήποτ' οὖν ἦν ἐκεῖ 16
decidens, custodiebatur in inferratum carcerem inclu-
καταπίπτων, ἐφρουρεῖτο εἰς τὴν ἀσίδηρον εἱρκτὴν κατακλῳ-
sus. Siue enim agricola erat quis, aut pastor, aut eorũ qui in deserto
σθεὶς. εἴτε γὰρ γεωργὸς ἦν τις ἢ ποιμήν, ἢ τῶν κατ' ἐρημίαν 17
operarius laborum, præoccupatus ineuitabilem sustinebat necessi-
ἐργάτης μόχθων, προληφθεὶς τὴν δυσάλυκτον ἔμενεν ἀνάγ-
tatem. Vna enim catena tenebrarum omnes ligati erant. Siue
κην. μιᾷ γὰρ ἁλύσει σκότους πάντες ἐδέθησαν. εἴτε 18
spiritus sibilans, aut circum densos ramos auium sonitus
πνεῦμα συρίζον, ἢ περὶ ἀμφιλαφεῖς κλάδοις ὀρνέων ἦχος
suauis, aut concentus aquæ euntis vi, aut sonus vali-
εὐμελής, ἢ ῥυθμὸς ὕδατος πορευομένου βίᾳ, ἢ κτύπος ἀπη-
dus præcipitatarum petrarum, aut lasciuientium animalium cursus
νὴς καταῤῥιπτομένων πετρῶν, ἢ σκιρτώντων ζώων δρόμος
inuisus; aut vlulantium sæuarum bestiarum vox, aut re-
ἀθεώρητος, ἢ ὠρυομένων ἀπηνεστάτων θηρίων φωνή, ἢ ἀν-
percussa de concauitate montium echo, dissoluebant illos
τανακλωμένη ἐκ κοιλότητος ὀρέων ἠχώ, παρέλυον αὐτοὺς
deterrentia. Totus enim mundus nitido illuminabatur
ἐκφοβοῦντα. ὅλος γὰρ ὁ κόσμος λαμπρῷ κατελάμπετο 20
lumine, & non impeditis continebatur operibus. Solis autem il-
φωτί, καὶ ἀνεμποδίστοις συνείχετο ἔργοις. μόνοις δὲ ἐκεί- 21
lis superposita erat grauis nox, imago, quæ debebant eis suc-
νοις ἐπετέτατο βαρεῖα νύξ, εἰκὼν τῶν μέλλοντος αὐτοῖς δέχε-
cedere, tenebrarum; sibi autem erant grauiores tenebris.
σθαι σκότους· ἑαυτοῖς δὲ ἦσαν βαρύτεροι σκότους.

CAP. XVIII. ιη.

At sanctis tuis maxima erat lux: quorum vocem quidem
Τοῖς δὲ ὁσίοις σου μέγιστον ἦν φῶς· ὧν φωνὴν μὲν 1
audientes, figuram autem non videntes. Quoniã quidẽ non & ipsi
ἀκούοντες, μορφὴν δ' οὐχ ὁρῶντες· ὅτι μὲν οὐ κἀκεῖνοι 2
passi erant, beatam prædicabant; quoniã autẽ non nocent antè iniu-
ἐπεπόνθεισαν, ἐμακάριζον· ὅτι δὲ οὐ βλάπτουσι φροντί-
ria affecti, gratias agebant, & differendi gratia orabant.
κηθέντες, ηὐχαρίστουν, καὶ τοῦ διενεχθῆναι χάριν ἐδέοντο.
Propter quæ ignis ardentis columnã ducem quidem ignoti itine-
ἀντ' ὧν πυρὶ φλεγῇ στύλον, ὁδηγὸν μὲν ἀγνώστου ὁδοιπο- 3
ris. Solem autẽ non lædentem honorifici hospitij præstitistis.
ρίας, ἥλιον δὲ ἀβλαβῆ φιλοτίμου ξενιτείας παρέχες.
Digni quidem enim illi priuari luce & custodiri
ἄξιοι μὲν γὰρ ἐκεῖνοι στερηθῆναι φωτὸς καὶ φυλακισθῆναι 4

in tenebris, qui inclusos custodiebant filios tuos, per quos
ἐν σκότει, οἱ κατακλείσοντες φυλάξαντες τοὺς υἱούς σου, δι' ὧν
debebat incorruptum legis lumen seculo dari.
ἔμελλε τὸ ἄφθαρτον νόμου φῶς τῷ αἰῶνι δίδοσθαι.
Cogitantes autem ipsos iustorum occidere in-
5 βουλευσαμένοις δ' αὐτοὺς τὰ τῶν ὁσίων ἀποκτεῖναι νή-
fantes, & vno exposito filio & liberato; in correptione
πια, καὶ ἑνὸς ἐκτεθέντος τέκνου καὶ σωθέντος, εἰς ἔλεγχον
illorum abstulisti multitudinẽ filiorum, & pariter perdidi-
τὸ αὐτῶν ἀφείλου πλῆθος τέκνων, καὶ ὁμοθυμαδὸν ἀπώλε-
sti in aqua vehementi. Illa nox præcognita est patri-
6 σας ἐν ὕδατι σφοδρῷ. ἐκείνη ἡ νὺξ προεγνώσθη πατρά-
bus nostris: vt securè scientes quibus crediderunt iuramentis, læ-
σιν ἡμῶν· ἵνα ἀσφαλῶς εἰδότες οἷς ἐπίστευσαν ὅρκοις, ἐπευ-
tentur. Suscepta est autem à populo tuo salus quidem
7 θυμήσωσι. προσεδέχθη δὲ ὑπὸ λαοῦ σου σωτηρία μὲν
iustorum, inimicorum autem perditio. Quomodo enim cruciasti
8 δικαίων, ἐχθρῶν δὲ ἀπώλεια. ὡς γὰρ ἐπεμωρήσω τοὺς
aduersarios; hoc nos prouocans magnificasti.
ὑπεναντίους, τούτῳ ἡμᾶς προσκαλεσάμενος ἐδόξασας.
Absconsè enim sacrificabant sancti pueri bonorum, &
9 κρυφῇ γὰρ ἐθυσίαζον ὅσιοι παῖδες ἀγαθῶν, καὶ τὸν τῆς
diuinitatis legem in concordia disposuerunt, ipsorum similiter &
θειότητος νόμον ἐν ὁμονοίᾳ διέθεντο, τῷ αὐτῷ ὁμοίως καὶ
bonorum & periculorum participaturos iustorum, patrum
ἀγαθῶν καὶ κινδύνων μεταλήψεσθαι τοῖς ἁγίοις, πατέρων
iam præcinentes laudes. Resonabat autem inconsonans
10 ἤδη προαναμέλποντες αἴνους. ἀντήχει δὲ ἀσύμφωνος
inimicorũ clamor, & miserabilis ferebatur vox ploratorum infan-
ἐχθρῶν βοή, καὶ οἰκτρὰ διεφέρετο φωνὴ θρηνουμένων παι-
tium. Simili autem pœna seruus simul cum domino punitus, &
11 δων. ὁμοία δὲ δίκη δοῦλος ἅμα δεσπότῃ κολαζόμενος, καὶ
popularis cum rege eadem patiens. Pariter autem
12 δημότης βασιλεῖ τὰ αὐτὰ πάσχων. ὁμοθυμαδὸν δὲ
omnes in vno nomine mortis mortuos habebant innumerabi-
πάντες ἐν ἑνὶ ὀνόματι θανάτου νεκροὺς εἶχον ἀναριθμή-
les; neque enim ad sepeliendum viui erant sufficiẽtes: quoniã
τους· οὐδὲ γὰρ πρὸς τὸ θάψαι οἱ ζῶντες ἦσαν ἱκανοί. ἐπεὶ
ad vnum momentum honorabilior generatio illorum corrupta est.
πρὸς μίαν ῥοπὴν ἡ ἐντιμοτέρα γένεσις αὐτῶν διεφθάρη.
Omnia enim non credentes propter veneficia in
13 πάντα γὰρ ἀπιστοῦντες διὰ τὰς φαρμακείας ὅτι τῶν
primogenitorum interitu, confessi sunt Dei filium populũ esse.
πρωτοτόκων ὀλέθρῳ, ὡμολόγησαν θεοῦ υἱὸν λαὸν εἶναι.
Tacito enim silentio continente omnia & nocte in propria
14 ἡσύχου γὰρ σιγῆς περιεχούσης τὰ πάντα καὶ νυκτὸς ἐν ἰδίᾳ
velocitate dimidiata, Omnipotens tuus sermo à cæ-
15 τάχει μεσαζούσης, ὁ παντοδύναμός σου λόγος ἀπ' οὐρα-
lis de thronis regalibus durus bellator in medium
νῶν ἐκ θρόνων βασιλείων ἀπότομος πολεμιστὴς εἰς μέσον
perniciosæ prosiliuit terræ, Gladium acutum non simula-
16 τῆς ὀλεθρίας ἤλλατο γῆς, ξίφος ὀξὺ τὸν ἀνυπόκρι-
tum imperium tuum ferens, & stans repleuit omnia mor-
τον ἐπιταγόν σου φέρων· καὶ στὰς ἐπλήρωσε τὰ πάντα θα-
te; & cælum quidẽ attingebat, descenderat autẽ in terram. Tunc
17 νάτου, καὶ οὐρανοῦ μὲν ἥπτετο, βεβήκει δὲ ἐπὶ γῆς. τότε
continuò visiones quidem somniorum grauium turbauerunt
παντοδαπὰ φαντασίαι μὲν ὀνείρων δεινῶν ἐξετάραξαν
illos, timores autem institerunt insperati. Et alius aliò
18 αὐτοὺς, φόβοι δὲ ἐπέστησαν ἀδόκητοι. καὶ ἄλλος ἀλλαχῇ
proiectus semimortuus, propter quã moriebatur, causam ostendebat.
ῥιφεὶς ἡμίθνητος, δι' ὃν ἐθνήσκεν αἰτίαν ἐνεφανίζεν.
Nam somnia quæ turbauerunt eos, hoc præsignabant,
19 οἱ γὰρ ὄνειροι θορυβήσαντες αὐτοὺς τοῦτο προεμήνυουσαν,
ne ignorantes cur malè patiuntur, perirent.
ἵνα μὴ ἀγνοοῦντες διὸ κακῶς πάσχουσιν, ἀπόλωνται.
Tetigit autẽ tandem & iustos tentatio mortis, & fractio
20 ἥψατο δέποτε καὶ δικαίων πεῖρα θανάτου, καὶ θραῦσις
in eremo facta est multitudinis, sed non diu permansit ira.
ἐν ἐρήμῳ ἐγένετο πλήθους· ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πολὺ ἔμεινεν ἡ ὀργή.
Properans enim vir sine querela propugnauit, propri-
21 σπεύσας γὰρ αἰνὴρ ἄμεμπτος προεμάχησε, τὸ τῆς ἰδίας
ministerij arma, orationem & incensi placatio-
λειτουργίας ὅπλον, προσευχὴν καὶ θυμιάματος ἵλασμο-
nem ferens, restitit iræ, & finem imposuit
μὸν κομίσας, ἀντέστη τῷ θυμῷ, καὶ πέρας ἐπέθηκε τῇ
calamitati, ostendens quoniã tuus est famulus. Vicit autem
22 συμφορᾷ, δείκνυς ὅτι σός ἐστι θεράπων. ἐνίκησε δὲ τὸν
deuastantem non robore corporis, non armorum operatione,
ὀλοθρεύοντα οὐκ ἰσχύϊ τοῦ σώματος, οὐχ ὅπλων ἐνεργείᾳ,

ſed verbo torquentem ſubiecit, iuramenta patrum &
ἀλλὰ λόγῳ τὸν κολάζοντα ὑπέταξεν, ὅρκοις πατέρων καὶ
teſtamenta commemorans. Aceruatim enim iam iacentibus ſuper
διαθήκας ὑπομνήσας. σώρηδὸν γὰρ ἤδη πεπτωκότων ἐπ' 23
alterutrum mortuis, interſtans amputauit iram, &
ἀλλήλων νεκρῶν, μεταξὺ στὰς ἀνέκοψε τὴν ὀργήν, καὶ
diuiſit quæ ad viuos, viam. In enim talari tunica
διέκρισε τὴν πρὸς τοὺς ζῶντας ὁδόν. ὅτι γὰρ ποδήρους 24
veſtimenti erat totus mundus, & patrum gloriæ in quatuor
ἐν δύμασι λῶ ὅλος ὁ κόσμος, καὶ πατέρων δόξα ὅτι τέτ-
ordinum lapidum ſculptura, & magnitudo tua in diadema-
τιχου λίθων γλυφῆς, καὶ μεγαλωσύνη σου ὅτι διαδήμα-
te capitis illius. His ceſſit deſtruens, hæc
τος κεφαλῆς αὐτοῦ. τούτοις εἶξεν ὁ ὀλοθρεύων, ταῦτα 25
autem timuit: erat enim ſola tentatio iræ ſufficiens.
δὲ ἐφοβήθη· λῶ γὰρ μόνη ἡ πεῖρα τῆς ὀργῆς ἱκανή.

CAP. XIX. ιθ'.

At impiis vſque in finem immiſericors ira inſtitit:
Τοῖς δὲ ἀσεβέσι μέχρι τέλους ἀνελέημων θυμὸς ἐπέκειτο. 1
Præſciebat enim illorum & futura: quoniã ipſi cùm per-
προῄδει γὰρ αὐτῶν καὶ τὰ μέλλοντα· ὅτι αὐτοὶ ὑπεξέ- 2
miſiſſent abire, & cum diligentia præmiſiſſent illos,
λαντες τὸ ἀπιέναι, καὶ μετὰ σπουδῆς προπέμψαντες αὐτοὺς,
perſequentur pœnitentiam agentes. Adhuc enim in manibus habentes
διώξουσι μεταμελησόμενοι· ἔτι γὰρ ἐν χερσὶν ἔχοντες τὰ 3
luctus, & deplorantes ad monumenta mortuorum, alteram euul-
πένθη, καὶ προσδυρόμενοι τάφοις νεκρῶν, ἕτερον ἐπε-
ſerunt cogitationem ſtultitiæ; & quos ſupplicantes proiecerunt,
πάσαντο λογισμὸν ἀνοίας, καὶ οὓς ἱκετεύοντες ἐξέβαλον,
hos tanquam fugitiuos perſequebantur. Ducebat enim illos digna
τούτοις ὡς φυγάδας ἐδίωκον. εἶλκε γὰρ αὐτοὺς ἡ ἀξία 4
ad hunc finem neceſſitas, & eorum quæ acciderant oblitionem
ὅτι τοῦτο τὸ πέρας ἀνάγκη, καὶ τῶν συμβεβηκότων ἀμνησίαν
iniecit, vt deficientem tormentis reple-
ἐνέβαλεν, ἵνα τὴν λείπουσαν τοῖς βασάνοις προσαναπλη-
rent punitionem: Et quidẽ populus tuus mirabile iter
ρώσωσι κόλασιν. καὶ ὁ μὲν λαός σου θαυμάσιον ὁδοπο- 5
tranſiret, illi autẽ nouam inuenirent mortem. Omnis enim
ίαν περάσῃ, ἐκεῖνοι δὲ ξένον εὕρωσι θάνατον. ὅλη γὰρ 6
creatura in proprio genere rurſus ab initio refigurabatur, deſer-
ἡ κτίσις ἐν ἰδίῳ γένει πάλιν ἀνωθεν ἀνετυποῦτο, ὑπηρετῶ-
uiens propriis præceptis: vt tui pueri cuſtodirentur
σα τοῖς ἰδίαις ἐπιταγαῖς· ἵνα οἱ σοὶ παῖδες φυλαχθῶσιν
illæſi; Caſtra inumbrans nubes: ex autẽ
ἀβλαβεῖς, ἡ τὴν παρεμβολὴν σκιάζουσα νεφέλη· ἐκ δὲ 7
antè exiſtente aqua, ſicca ortus terra viſus eſt; & ex
προυφεστῶτος ὕδατος ξηρᾶς ἀνάδυσις γῆς ἐθεωρήθη, καὶ ἐξ
rubro mari via ſine impedimento, & viridẽ herbã ferẽs cã-
ἐρυθρᾶς θαλάσσης ὁδὸς ἀνεμπόδιστος, καὶ χλοηφόρον πε-
pus de tempeſtate violenta. Per quem omnis gens tranſierunt, qui
δίον ἐκ κλύδωνος βιαίου. δι' οὗ πᾶν ἔθνος διῆλθον οἱ τῇ 8
tua protegebantur manu, videntes mirabilia monſtra.
σῇ σκεπαζόμενοι χειρί, θεωρήσαντες θαυμαστὰ τέρατα.
Tanquã enim equi paſti ſunt, & tãquam agni exultauerunt lau-
ὡς γὰρ ἵπποι ἐνεμήθησαν, καὶ ὡς ἀμνοὶ διεσκίρτησαν αἰ- 9
dantes te, Domine, liberantem eos. Memores erant enim adhuc
νοῦντές σε κύριε, τὸν ῥυόμενον αὐτούς. ἐμέμνηντο γὰρ ἔτι 10
eorũ quẽ in peregrinatione illorũ, quẽadmodũ, p quidẽ generatione animaliũ
τῶν ἐν τῇ παροικίᾳ αὐτῶν, πῶς ἀντὶ μὲν γενέσεως ζῶνα
eduxit terra muſcam, pro autẽ aquatilibus eructauit flu-
ἐξήγαγεν ἡ γῆ σκνίπα, ἀντὶ δὲ ἐνύδρων ἐξηρεύξατο ὁ ποτα-
uius multitudinẽ ranarum. In nouiſſimo aũt viderũt & generationẽ nouã
μὸς πλῆθος βατράχων. ἐφ' ὑστέρῳ δὲ εἶδον καὶ γένεσιν νέαν 11
auium, cùm concupiſcentia adducti, poſtulauerunt eſcas
ὀρνέων, ὅτε ἐπιθυμία προαχθέντες ἠτήσαντο ἐδέσματα
deliciarum. In enim conſolationem aſcendit eis de mari
τρυφῆς. εἰς γὰρ παραμυθίαν ἀνέβη αὐτοῖς ἐκ θαλάσσης 12
ortygometra. & ſupplicia peccatoribus ſuperuenerunt
ὀρτυγομήτρα· καὶ αἱ τιμωρίαι τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἐπῆλθον,
non ſine ante factis argumentis vi ful-
οὐκ ἄνευ τῶν προγεγονότων τεκμηρίων τῇ βίᾳ τῶν κε- 13
minum. iuſtè enim patiebantur propriis eorum nequitiis. &
ραυνῶν· δικαίως γὰρ ἔπασχον τοῖς ἰδίοις αὐτῶν πονηρίαις· καὶ
enim grauiorem inhoſpitalitatem exercuerunt. illi enim
γὰρ χαλεπωτέραν μισοξενίαν ἐπετήδευσαν· οἱ μὲν γὰρ τοὺς
ignorantes non recipiebant præſentes. hi autem benefactores ho-
ἀγνοοῦντας οὐκ ἐδέχοντο παρόντας· οὗτοι δὲ δυεργέτας ξέ-
ſpites in ſeruitutẽ redigebãt. Et nõ ſolùm, ſed quædam viſitatio erit
νους ἐδουλοῦτο. καὶ οὐ μόνον ἀλλ' ἤ τις ὀπισκοπὴ ἔσται 14

illorum, quoniam odiosè recipiebant alienos.
αὐτῶν, ἐπεὶ ἀπεχθῶς προσεδέχοντο τοὺς ἀλλοφύλους.
Qui autẽ cum feſtiuitatibus receperunt eos qui iam ipſorum
15 οἱ δὲ μετὰ ἑορτασμάτων εἰσδεξάμενοι τοὺς ἤδη τῶν αὐτῶν
participauerunt iuſtorum, grauibus afflixerunt laboribus. Percuſ-
16 μετοχικότας δικαίων, δεινοῖς ἐκάκωσαν πόνοις. ἐπλή-
ſi ſunt autem & cæcitate, ſicut illi in iuſti
γησαν δὲ καὶ ἀορασίᾳ, ὥσπερ ἐκεῖνοι ἐπὶ ταῖς τῶν δικαίων
foribus: quoniam vaſtis cooperti tenebris, vnuſquiſque ſuarum
θύραις· ὅτι ἀχανεῖ περιβληθέντες σκότει, ἕκαστος τῶν ἑαυτῶν
portarum tranſitum quærebat. Per ſe enim elementa aptè
17 θυρῶν τὴν ἔξοδον ἐζήτει. δι' ἑαυτῶν γὰρ τὰ στοιχεῖα με-
conuerſa, ſicut in pſalterio ſoni concentus
θαρμοζόμενα, ὥσπερ ἐν ψαλτηρίῳ φθόγγοι τῶν ῥυθμῶν τὸ
permutant, ſemper manentia in ſono, quod eſt æſti-
ὄνομα διαλλάσσουσι, πάντοτε μένοντα ἠχῷ, ὅπερ ἐστὶν εἰκά-
mare ex factorum viſu diligenter: Terrea enim
18 σαι ἐκ τῆς τῶν γεγονότων ὄψεως ἀκριβῶς. χερσαῖα γὰρ
in aquatica tranſmutabantur, & natatilia tranſibant in terram.
εἰς ἔνυδρα μετεβάλλετο, καὶ νηκτὰ μετέβαινεν ἐπὶ γῆς.
Ignis valebat in aqua propriæ virtutis obli-
19 πῦρ ἴσχυσεν ἐν ὕδατι τῆς ἰδίας δυνάμεως ἐπιλελη-
tus. & aqua extinctiuæ naturæ obliuiſcebatur.
σμένον· καὶ ὕδωρ τῆς σβεστικῆς φύσεως ἐπελανθάνετο.
Flammæ econtrariò facilè corruptibiliũ animaliũ, nõ marceſcere fecerũt
20 φλόγες ἀνάπαλιν διεφθαρτῶν ζώων, οὐκ ἐμάρανα
carnes inambulantium, neque liquefactiuũ glacialis generis li-
σάρκας ἐμπεριπατούντων, οὐδὲ τηκτὸν κρυσταλλοειδὲς εὐ-
quefactibile genus ambroſianæ eſcæ. In omnibus enim Do-
21 τηκτον γένος ἀμβροσίας τροφῆς. κατὰ πάντα γὰρ κύ-
mine magnificaſti populum tuum & honoraſti, & non deſpexi-
ριε ἐμεγάλυνας τὸν λαόν σου καὶ ἐδόξασας, καὶ οὐκ ἠθέτη-
ſti in omni tempore & loco aſſiſtens.
σας ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ παρεστάμενος.

SAPIENTIA IESV FILII SIRACH.

ΣΟΦΙΑ ΙΗΣΟΥ ΥΙΟΥ ΣΙΡΑΧ.

IESVS hic Sirach quidem fuit filius, ne-
Ἰησοῦς οὗτος σιρὰχ μὲν οὖν υἱός, ἔγ-
pos autem Iesu eiusdem nominis ſibi: hic
γονος δὲ ἰησοῦ ὁμωνύμου αὐτῷ· οὗτος
igitur in temporibus inferioribus fuit poſt
οὖν ἐν χρόνοις κάτω γέγονε μετὰ
captiuitatem & reuocationem,
τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ ἀνάκλησιν,
& poſt prophetas ferè omnes. ergo a-
καὶ μετὰ τοὺς προφήτας σχεδὸν ἅπαντας. ὁ οὖν πάτη-
uus eius Iesus, ſicut & ipſe teſtatur, laboriſque amator
πος αὐτοῦ ἰησοῦς, καθὰ καὶ αὐτὸς μαρτυρεῖ, φιλόπονός τε
fuit vir inter Hebræos & prudentiſſimus, qui non ſolùm
γέγονεν ἀνὴρ ἐν ἑβραίοις καὶ φρονιμώτατος, ὃς οὐ μόνον τὰ
aliorum qui ante eum prudentum virorum ſapienter dicta
ἑτέρων τῶν πρὸ αὐτοῦ συνετῶν ἀνδρῶν ὑποφθέγματα
collegit, ſed & ipſe propria quædam dictauit, multæ
συνήγαγον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἴδια τινα ἀπεφθέγξατο πολλῆς
intellectionis & ſapientiæ plena. Poſtquam igitur librum hunc
συνέσεως καὶ σοφίας γέμοντα· ἐπεὶ οὖν τὴν βίβλον ταύτην
primus Iesus ferè collectum relinquens ex
ὁ πρῶτος ἰησοῦς σχεδὸν συνειλεγμένα καταλιπὼν ἐξ
hominibus abiit, Sirach hic poſt illum rurſus accipiens
ἀνθρώπων ὤχετο· σιρὰχ οὗτος μετ' αὐτὸν πάλιν λαβὼν
domeſtico filio reliquit Iesu: qui quidẽ eum ample-
τῷ οἰκείῳ παιδὶ κατέλιπεν ἰησοῦ· ὃς δὴ ταύτης λαβόμε-
ctens, in vnam omnem concinnam conſtructionem collegit, ſa-
νος, εἰς ἓν ἅπασαν ἐναρμόνιον σύνταγμα συνήγαγον, σο-
pientiam inque ſuo & patris, atque &
φίαν ὅτι τε αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρός, ἀλλαμοῦ καὶ τοῦ
aui nomine vocans, ex ipſo ſapientiæ nomi-
πάππου ὀνόματι κεκλικώς, ἐξ αὐτοῦ τῆς σοφίας ὀνόμα-
ne amanter magis vt haberet auditorem ad ipſius
τος ἀγαπητῶς μᾶλλον ἔχειν τὸν ἀκροατὴν πρὸς τὴν αὐτῆς
libri meditationem attrahens. Sermones igitur prudentiæ
τῆς βίβλου μελέτην ὁπωσοῦν. λόγοις οὖν φρονήσεως
ænigmatáque & parabolas continet & particulares quaſdã
αἰνίγματά τε καὶ παραβολὰς περιέχει καὶ μερικάς τινας
παλαιὰς

antiquas diuinas historias, déque viris qui bene placue-
παλαιαὶς θεοφιλεῖς ἱστορίας, περί τε ἀνδρῶν εὐαρεστησάν-
runt Deo, & orationem & hymnum eius: adhuc aũt quibus Deus
των τῷ θεῷ, καὶ εὐχὴν καὶ ὕμνον αὐτοῦ· ἔτι δὲ ὧν ὁ θεὸς
beneficiis dignatus est populum suum, & quibus repleuit malis
εὐεργετῶν ἠξίωσε τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ὧν ἔπλησε κακῶν τοὺς
inimicos eorum, sectator Salomonis hic Iesus fuit,
ἐχθροὺς αὐτῶν, ὁπαδὸς τοῦ σολομῶντος οὗτος ὁ ἰησοῦς γέγο-
nihilominus illo circa sapientiam & disciplinam appro-
νεν, οὐδὲν ἧττον ἐκείνου περὶ τὴν σοφίαν καὶ παιδείαν εὐδο-
batus, multæ disciplinæ verè & existens & vocatus.
κιμήσας, πολυμαθὴς ἀληθῶς καὶ ὢν καὶ καλούμενος.

LIBER ECCLESIASTICVS.

CAP. I. α.

Omnis sapientia à Domino, & cum illo est
Πᾶσα σοφία παρὰ κυρίου, καὶ μετ' αὐτοῦ ἐστιν 1
in seculum. Arenam maris & guttas
εἰς τὸν αἰῶνα. ἄμμον θαλασσῶν καὶ σταγόνας 2
pluuiæ & dies seculi quis enumerabit? Altitu-
ὑετοῦ καὶ ἡμέρας αἰῶνος τίς ἐξαριθμήσει; ὕψο- 3
dinem cæli & latitudinẽ terræ, & abyssum; & sapientiam quis inuestiga-
ς οὐρανοῦ καὶ πλάτος γῆς καὶ ἄβυσσον καὶ σοφίαν τίς ἐξιχνιά-
bit? Prior omnibus creata est sapientia, & intellectus pru-
σει; προτέρα πάντων ἔκτισται σοφία, καὶ συνέσις φρο- 4
dentiæ ab æuo. Fons sapientiæ verbum Dei in excel-
νήσεως ἐξ αἰῶνος. πηγὴ σοφίας λόγος θεοῦ ἐν ὑψί- 5
sis, & viæ eius mandata æterna. Radix sapientiæ
στοις, καὶ αἱ πορεῖαι αὐτῆς ἐντολαὶ αἰώνιοι. ῥίζα σοφίας 6
cui reuelata est? & astutias illius quis cognouit?
τίνι ἀπεκαλύφθη; καὶ τὰ πανουργεύματα αὐτῆς τίς ἔγνω;
Vnus est sapiens terribilis valde, sedens super thronum
εἷς ἐστι σοφὸς φοβερὸς σφόδρα καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου 8
suum. Dominus ipse creauit illam, & vidit & dinu-
αὐτοῦ. κύριος αὐτὸς ἔκτισεν αὐτὴν, καὶ εἶδε καὶ ἐξηρί- 9
merauit illam: Et effudit illam super omnia opera
θμησεν αὐτήν· καὶ ἐξέχεεν αὐτὴν ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα 10
sua: cum omni carne secundum datum suum, &
αὐτοῦ· μετὰ πάσης σαρκὸς κατὰ τὴν δόσιν αὐτοῦ, καὶ
præbuit illam diligentibus se. Timor Domini glo-
ἐχορήγησεν αὐτὴν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. φόβος κυρίου δό- 11
ria & gloriatio, & lætitia, & corona exultatio-
ξα καὶ καύχημα καὶ εὐφροσύνη καὶ στέφανος ἀγαλλιά-
nis. Timor Domini delectabit cor, & dabit læti-
ματος. φόβος κυρίου τέρψει καρδίαν, καὶ δώσει εὐφρο- 12
tiam & gaudium & longitudinem dierum. Timenti
σύνην καὶ χαρὰν καὶ μακροημέρευσιν. τῷ φοβουμένῳ 13
Dominum bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ
τὸν κύριον εὖ ἔσται ἐπ' ἐσχάτων, καὶ ἐν ἡμέρᾳ τελευτῆς αὐτοῦ
benedicetur. Initium sapientiæ timere Dominum, &
εὐλογηθήσεται. ἀρχὴ σοφίας φοβεῖσθαι τὸν κύριον, καὶ 16
cum fidelibus in vulua concreatum est eis. Cum homini-
μετὰ πιστῶν ἐν μήτρᾳ συνεκτίσθη αὐτοῖς. μετ' ἀνθρώ- 17
bus fundamentum seculi nidificauit, & cum semine
πων θεμέλιον αἰῶνος ἐνοικοδόμησε, καὶ μετὰ τοῦ σπέρματος
eorum fidem habebit. Plenitudo sapientiæ timere
αὐτῶν ἐμπιστευθήσεται. πλησμονὴ σοφίας φοβεῖσθαι τὸν 20
Dominum, & inebriat eos à fructibus illius.
κύριον, καὶ μεθύσκει αὐτοὺς ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῆς.
Omnem domum eorum impleuit desideriis eius,
πάντα τὸν οἶκον αὐτῶν ἐνέπλησεν ἐπιθυμημάτων αὐτῆς, 21
& receptacula de generationibus illius. Vtraque
καὶ τὰ ἀποθήκας ἀπὸ τῶν γενημάτων αὐτῆς. ἀμφότε- 23
autem sunt dona Dei ad pacem. Corona sapientiæ time-
ρα δὲ ἐστι δῶρα θεοῦ εἰς εἰρήνην. στέφανος σοφίας φοβεῖ- 22
re Dominum, germinans pacem, & sanitatem salutis.
σθαι τὸν κύριον, ἀναβάλλων εἰρήνην καὶ ὑγίειαν ἰάσεως.
dilatat autem gloriatio diligentibus eum. Scientiam
πλατύνει δὲ καύχησις τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. ἐπιστήμην 24
& cognitionem intellectus distillauit sapientia, & gloriam pos-
καὶ γνῶσιν συνέσεως ἐξώμβρησεν ἡ σοφία, καὶ δόξαν κρα-
sidentium eam exaltauit. Radix sapientiæ timere Do-
τούντων αὐτὴν αὐξήσει. ῥίζα σοφίας φοβεῖσθαι τὸν κύ- 25
minum, & rami illius longitudo dierum. Timor Do-
ριον, καὶ οἱ κλάδοι αὐτῆς μακροημέρευσις. φόβος κυ- 27
mini expellit peccata, perseuerans autem auertit
ρίου ἀπωθεῖται ἁμαρτήματα, παραμένων δὲ ἀποστρέφει

iram. Non poterit iracundus vir iustificari; nam
28 ὀργήν. οὐ δυνήσεται θυμώδης ἀνὴρ δικαιωθῆναι, ἡ γὰρ
declinatio iræ eius casus ei. Vsque in tempus sustinebit
29 ῥοπὴ τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ πτῶσις αὐτῷ. ἕως καιροῦ ἀνέξεται
patiens, & postea ei pullulabit lætitia.
μακρόθυμος, καὶ ὕστερον αὐτῷ ἀναδώσει εὐφροσύνη.
Vsque in tempus abscondet verba illius, & labia mul-
30 ἕως καιροῦ κρύψει τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ χείλη πολ-
torum enarrabunt sensum illius. In thesauris sapientiæ
31 λῶν ἐκδιηγήσεται συνέσιν αὐτοῦ. ἐν θησαυροῖς σοφίας
parabolæ scientiæ; abominatio autem peccatori cultus
παραβολαὶ ἐπιστήμης, βδέλυγμα δὲ ἁμαρτωλῷ θεοσέ-
Dei. Concupiscens sapientiam, serua mandata, & Dominus
32 βεια. ἐπιθυμήσας σοφίαν διατήρησον ἐντολάς, καὶ κύριος
præbebit tibi illam. Sapientia enim & disciplina timor Domini,
33 χορηγήσει σοι αὐτήν. σοφία γὰρ καὶ παιδεία φόβος κυρίου,
& beneplacitum eius fides & mansuetudo. Non sis incredulus ti-
34 καὶ εὐδοκία αὐτοῦ πίστις καὶ πραότης. μὴ ἀπειθήσῃς φό-
mori Domini indigens existẽs, & ne accesseris ad eum in corde
βῳ κυρίου ἐνδεὴς ὤν, καὶ μὴ προσέλθῃς αὐτῷ ἐν καρδίᾳ
duplici. Ne sis hypocrita in ore hominum, & in
35 διπλῇ. μὴ ὑποκριθῇς ἐν στόμασιν ἀνθρώπων καὶ ἐν τοῖς
labiis tuis ne attendas. Ne extollas te, vt non
36 χείλεσί σου μὴ προσέχε. μὴ ἐξύψου σεαυτόν, ἵνα μὴ
cadas, & inducas animæ tuæ ignominiam. Et reue-
37 πέσῃς καὶ ἐπαγάγῃς τῇ ψυχῇ σου ἀτιμίαν. καὶ ἀποκα-
labit Dominus absconsa tua omnia, & in medio synago-
λύψει κύριος τὰ κρυπτά σου πάντα, καὶ ἐν μέσῳ συναγω-
gæ deiiciet te. Quoniã non accessisti in veritate ad
38 γῆς καταβαλεῖ σε. ὅτι οὐ προσῆλθες ἐν ἀληθείᾳ τῷ
timorem Domini, & cor tuum plenum dolo.
φόβῳ τοῦ κυρίου, καὶ ἡ καρδία σου πλήρης δόλου.

CAP. II. β.

Fili, si accesseris ad seruiendum Domino, præpara
1 Τέκνον, εἰ προσέρχῃ δουλεύειν τῷ κυρίῳ, ἑτοίμασον
animam tuam ad tentationem: Dirige cor
2 τὴν ψυχήν σου εἰς πειρασμόν. εὴθυνον τὴν καρδίαν
tuum, & sustine, & nẽ festines in tempore inductionis.
σου καὶ καρτέρησον, καὶ μὴ σπεύσῃς ἐν καιρῷ ἐπαγωγῆς.
Conglutinare ei, & ne discesseris, vt augearis in extre-
3 κολλήθητι αὐτῷ καὶ μὴ ἀποστῇς, ἵνα αὐξηθῇς ἐπ' ἐσχά-
mis tuis. Omne quodcũq; adductũ fuerit tibi, accipe libenter, & in
4 των σου. πᾶν ὃ ἐὰν ἐπαχθῇ σοι, δέξαι ἀσμένως καὶ ἐν
mutatione humilitatis tuæ patientiam habe. Quoniã in
5 ἀλλάγματι ταπεινώσεώς σου μακροθύμησον. ὅτι ἐν
igne probatur aurum, & homines receptibiles in cami-
πυρὶ δοκιμάζεται χρυσός, καὶ ἄνθρωποι δεκτοὶ ἐν καμί-
no humilitatis. Crede ei, & recuperabit te,
6 νῳ ταπεινώσεως. πίστευσον αὐτῷ καὶ ἀνταπολήψεταί σου,
& dirige vias tuas, & spera in illum. Qui ti-
7 καὶ εὐθυνον τὰς ὁδούς σου, καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτόν. οἱ φο-
metis Dominum, credite illi, & non cadet mer-
βούμενοι τὸν κύριον πιστεύσατε αὐτῷ, καὶ οὐ μὴ πταίσῃ ὁ μι-
ces vestra. Qui timetis Dominum, sperate in bo-
8 σθὸς ὑμῶν. οἱ φοβούμενοι τὸν κύριον, ἐλπίσατε εἰς ἀγα-
na, & in lætitiam seculi & misericordiæ. Qui timetis
9 θὰ καὶ εἰς εὐφροσύνην αἰῶνος καὶ ἐλέους. οἱ φοβούμενοι
Dominum, expectate misericordiam eius, & ne declinetis, vt
τὸν κύριον, ἀναμείνατε τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ μὴ ἐκκλίνητε ἵνα
non cadatis. Inspicite in antiquas nationes, & scitote, quis
11 μὴ πέσητε. ἐμβλέψατε εἰς ἀρχαίας γενεὰς καὶ ἴδετε, τίς
fiduciam habuit Domino, & confusus est? Aut quis permansit in
12 ἐνεπίστευσε κυρίῳ καὶ κατησχύνθη; ἢ τίς ἐνέμεινε τῷ
timore illius, & derelictus est? aut quis inuocauit eum, &
φόβῳ αὐτοῦ καὶ ἐγκατελείφθη; ἢ τίς ἐπεκαλέσατο αὐτόν, καὶ
despexit illum? Quoniam pius & misericors Dominus,
13 ὑπερεῖδεν αὐτόν; διότι οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων ὁ κύριος,
patiens & multũ misericors, & remittit peccata, & liberat
μακρόθυμος καὶ πολυέλεος, καὶ ἀφίησιν ἁμαρτίας, καὶ σώζει
in tempore tribulationis. Væ cordibus timidis, & manibus dis-
14 ἐν καιρῷ θλίψεως. οὐαὶ καρδίαις δειλαῖς καὶ χερσὶ πα-
solutis, & peccatori ingredienti duas semitas. Væ
15 ρειμένοις, καὶ ἁμαρτωλῷ βαίνοντι δύο τρίβοις. οὐαὶ
cordi dissoluto, quoniã non credit, propter hoc non protegetur.
καρδίᾳ παρειμένῃ, ὅτι οὐ πιστεύει, διὰ τοῦτο οὐ σκεπασθήσε-
Væ vobis qui perdidistis patientiam. Et quid
16 ται. οὐαὶ ὑμῖν τοῖς ἀπολωλεκόσι τὴν ὑπομονήν. καὶ τί
facietis, cùm inspexerit Dominus? Qui timent Dominum,
17 ποιήσετε ὅτε ἐπισκέπτεται κύριος; οἱ φοβούμενοι κύριον

non erunt increduli verbis eius, & qui diligunt illum,
οὐκ ἀπειθήσουσι ῥήμασιν αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀγαπῶντες αὐτὸν 18
conseruabunt vias eius. Qui timent Dominum in-
σωτηρήσουσι τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ. οἱ φοβούμενοι κύριον ζη- 19
quirent complacentiam ab eo. Et qui diligunt eum,
τήσουσιν εὐδοκίαν παρ' αὐτοῦ. καὶ οἱ ἀγαπῶντες αὐτὸν 20
replebuntur lege. Qui timent Dominum, præparabunt
πλησθήσουσι τοῦ νόμου. οἱ φοβούμενοι κύριον ἑτοιμάσουσι 21
corda sua, & in conspectu illius humiliabunt animas
καρδίας αὐτῶν, καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ ταπεινώσουσι τὰς ψυχὰς
suas. Incidemus in manus Dei, & non in manus
αὐτῶν. ἐμπεσούμεθα εἰς χεῖρας θεοῦ καὶ οὐκ εἰς χεῖρας 22
hominum. Sicut enim magnitudo illius, sic &
ἀνθρώπων. ὡς γὰρ ἡ μεγαλωσύνη αὐτοῦ, οὕτως καὶ τὸ 23
misericordia illius.
ἔλεος αὐτοῦ.

CAP. III. ϛ'.

Me patrem audite filij, & sic facite, vt
Ἐμοῦ τοῦ πατρὸς ἀκούσατε τέκνα, καὶ οὕτως ποιήσατε, ἵνα 2
salui sitis. Nam Dominus honorauit patrem in filiis, &
σωθῆτε. ὁ γὰρ κύριος ἐδόξασε πατέρα ἐπὶ τέκνοις, καὶ 3
iudicium matris firmauit in filios. Qui honorat patrem, veniam
κρίσιν μητρὸς ἐστερέωσεν ἐφ' υἱούς. ὁ τιμῶν πατέρα ἐξιλά- 4
impetrat peccatorum. Et sicut thesaurizans qui honorat ma-
σκεται ἁμαρτίας. καὶ ὡς ἀποθησαυρίζων ὁ δοξάζων μη- 5
trem suam. Qui honorat patrem, lætabitur in filiis,
τέρα αὐτοῦ. ὁ τιμῶν πατέρα εὐφρανθήσεται ἐπὶ τέκνοις, 6
& in die orationis suæ exaudietur. Qui ho-
καὶ ἐν ἡμέρᾳ προσευχῆς αὐτοῦ εἰσακουσθήσεται. ὁ δο- 7
norat patrem, longam vitam viuet: & qui obedit Domino,
ξάζων πατέρα μακροημερεύσει, καὶ ὁ εἰσακούων κυρίου
quietem dabit matri suæ. Qui timet Dominum, honorabit
ἀναπαύσει μητέρα αὐτοῦ. ὁ φοβούμενος κύριον τιμήσει 8
patrem, & quasi dominis seruiet his qui genuerunt se.
πατέρα, καὶ ὡς δεσπόταις δουλεύσει τοῖς γεννήσασιν αὐτόν.
In opere & sermone honora patrem tuum & ma-
Ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέ- 9
trem, vt superueniat tibi benedictio ab hominibus. Benedictio
ρα, ἵνα ἐπέλθῃ σοι εὐλογία παρ' ἀνθρώπων. εὐλογία 11
enim patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradi-
γὰρ πατρὸς στερεῖ οἴκους τέκνων, κατάρα δὲ μητρὸς ἐκρι-
cat fundamenta. Ne glorieris in contumelia patris tui, non enim est
ζοῖ θεμέλια. μὴ δόξαζε ἐν ἀτιμίᾳ πατρός σου, οὐ γὰρ ἔστί 12
tibi gloria patris ignominia. Nam gloria hominis ex honore
σοι δόξα πατρὸς ἀτιμία. ἡ γὰρ δόξα ἀνθρώπου ἐκ τιμῆς 13
patris sui, & dedecus filiis mater in ignominia. Fili,
πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ὄνειδος τέκνοις μήτηρ ἐν ἀδοξίᾳ. τέκνον 14
adiuua in senecta patrem tuum, & ne contristes eum in
ἀντιλαβοῦ ἐν γήρᾳ πατρός σου, καὶ μὴ λυπήσῃς αὐτὸν ἐν
vita tua. Et si defecerit sensu, veniam habe, &
ζωῇ σου. καὶ ἐὰν ἀπολείπῃ σύνεσιν συγγνώμην ἔχε, καὶ 15
ne inhonores eum in tota virtute tua. Eleemosyna enim
μὴ ἀτιμάσῃς αὐτὸν ἐν πάσῃ ἰσχύϊ σου. ἐλεημοσύνη γὰρ 16
patris tui non dabitur obliuioni: Et pro peccatis re-
πατρός σου οὐκ ἐπιλησθήσεται, καὶ ἀντὶ ἁμαρτιῶν προσ- 17
ædificabitur tibi. In die tribulationis recordabi-
οικοδομηθήσεταί σοι· ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως ἀναμνησθήσε-
tur tui: sicut serenitas in glacie, sic soluentur tua
ται σου. ὡς δρόσος ἐπὶ πάγετῳ, οὕτως ἀναλυθήσονται σου
peccata. Quàm malæ famæ qui relinquit patrem
αἱ ἁμαρτίαι. ὡς βλάσφημος ὁ ἐγκαταλείπων πατέρα 18
suum, & maledictus à Domino, qui exasperat ma-
αὐτοῦ, καὶ κεκατηραμένος ὑπὸ κυρίου, ὁ παροργίζων μητέ-
trem suam! Fili, opera tua in mansuetudine perfice, &
ρα αὐτοῦ. τέκνον τὰ ἔργα σου ἐν πραότητι διέξαγε, καὶ 19
ab homine acceptabili diligeris. Quantum magnus es, tan-
ὑπὸ ἀνθρώπου δεκτῷ ἀγαπηθήσῃ. ὅσῳ μέγας εἶ, το- 20
tum humilia teipsum, & coram Domino inuenies gratiam.
σούτῳ ταπείνου σεαυτόν, καὶ ἔναντι κυρίου εὑρήσεις χάριν.
Multi sunt excelsi & gloriosi, sed mansuetis reue-
πολλοί εἰσιν ὑψηλοὶ καὶ ἔνδοξοι, ἀλλὰ πρᾴοσιν ἀποκα- 21
lantur mysteria: quoniam magna potentia Domini, &
λύπτεται μυστήρια· ὅτι μεγάλη ἡ δυνασεία κυρίου, καὶ
ab humilibus honoratur. Difficiliora te ne
ὑπὸ τῶν ταπεινῶν δοξάζεται. χαλεπώτερά σου μὴ 22
quæras sine sensu, & fortiora te ne exquiras cum stul-
ζήτει ἀνοησίας, καὶ ἰσχυρότερά σου μὴ ἐξέταζε ἀφρο-
titia. Quæ præcepta sunt tibi hæc cogita sancte: non enim est
σύνῃ. ἃ προσετάγη σοι ταῦτα διανοῦ ὁσίως. οὐ γὰρ ἔστί 23
tibi opus occulta videre oculis. In superua-
24 σοι χρεία τῶν κρυπτῶν βλέπειν ὀφθαλμοῖς. ἐν τοῖς περισ-
cuis sermonum tuorũ ne sis curiosus. Plura enim intellectu
25 σοις τῶν λόγων σου μὴ περιεργάζου. πλείονα γὰρ σοφίας
hominum ostensa sunt tibi. Multos supplantauit suspi-
26 ἀνθρώπων ὑπεδείχθη σοι. πολλοὺς ἐπλάνησεν ἡ ὑπόλη-
cio illorum vana, & cogitatio praua labefecit sententiam
ψις αὐτῶν ἡ ματαία, καὶ ὑπόνοια πονηρὰ ὠλίσθησε διάνοιαν
eorum. Pupillas non habens indigebis luce; cognitione autem ca-
αὐτῶν· κόρας μὴ ἔχων ἀπορήσεις φωτός, γνώσεως δὲ ἀμοι-
rens ne profitearis. Cor durum male habebit in
27 ρῶν μὴ ἐπαγγέλου. καρδία σκληρὰ κακωθήσεται ἐπ'
nouissimis, & qui amat periculum, in illo peribit.
ἐσχάτων, καὶ ὁ ἀγαπῶν κίνδυνον ἐν αὐτῷ ἀπολεῖται.
Cor durum grauabitur laboribus, & pecca-
28 καρδία σκληρὰ βαρυνθήσεται πόνοις, καὶ ὁ ἁμαρτω-
tor adiiciet peccata super peccata. In inductione
30 λὸς προσθήσει ἁμαρτίας ἐφ' ἁμαρτίας. ἐν ἐπαγωγῇ
superbi, non est sanitas: itinera eius eradicabun-
ὑπερηφάνου, οὐκ ἔστιν ἴασις. ὁδοιπορίαι αὐτοῦ ἐκριζωθήσον-
tur; planta enim nequitiæ radices misit in eo. Cor sapien-
32 ται· φυτὸν γὰρ πονηρίας ἔρριζωκεν ἐν αὐτῷ. καρδία συνε-
tis cogitabit parabolam, & auris auditoris desiderium
τοῦ διανοηθήσεται παραβολήν, καὶ οὖς ἀκροατοῦ ἐπιθυμία
sapientis. Ignem ardentem extinguet aqua, & in elec-
33 σοφοῦ. πῦρ φλογιζόμενον ἀποσβέσει ὕδωρ, καὶ ἐν ἐλεη-
mosynis veniam impetrabit peccati. Et Dominus qui retri-
34 μοσύναις ἐξιλάσεται ἁμαρτίας. καὶ κύριος ὁ ἀνταπο-
buit gratias meminit in posterum, & in tempore
διδοὺς χάριτας μέμνηται εἰς τὰ μεταταῦτα, καὶ ἐν καιρῷ
casus sui inueniet firmamentum.
πτώσεως αὐτοῦ εὑρήσει στήριγμα.

CAP. IV. δ'.

Fili vitam pauperis ne defraudes, & ne pro-
1 Τέκνον τοῦ ζῶντος τοῦ πτωχοῦ μὴ ἀποστερήσῃς, καὶ μὴ πα-
trahas oculos indigentes. Animam esurientem ne trisli-
2 ρελκύσῃς ὀφθαλμοὺς ἐνδεεῖς. ψυχὴν πεινῶσαν μὴ λυ-
fices, & ne protrahas virum in inopia sua. Cor
3 πήσῃς, καὶ μὴ παροργίσῃς ἄνδρα ἐν ἀπορίᾳ αὐτοῦ. καρ-
irritatum ne conturbes, & ne protrahas
δίαν παροργισμένην μὴ προσθῇς, καὶ μὴ παρελκύσῃς
datum indigentis. Supplicem in tribulatione positũ ne abiicias,
4 δόσιν πεσόντος δεομένου. ἱκέτην θλιβόμενον μὴ ἀπαναγκάσῃς,
& ne auertas faciem tuam ab egeno. Ab
5 καὶ μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ πτωχοῦ. ἀπὸ
inope ne auertas oculum, & ne dederis locum ho-
δεομένου μὴ ἀποστρέψῃς ὀφθαλμόν, καὶ μὴ δῷς τόπον ἀν-
mini maledicendi tibi. Maledicentis enim tibi in ama-
6 θρώπῳ καταρᾶσθαί σε. καταρωμένου γὰρ σε ἐν πι-
ritudine animæ suæ, deprecationem eius exaudiet qui fe-
κρίᾳ ψυχῆς αὐτοῦ, τῆς δεήσεως αὐτοῦ εἰσακούσεται ὁ ποιή-
cit eum. Amicabilem te fac congregationi; & ma-
7 σας αὐτόν. πρόσφιλῆ σεαυτὸν ποίει συναγωγῇ, καὶ μέ-
gnati humilia caput tuum. Inclina aurem tuã pau-
8 γιστάνι ταπείνου τὴν κεφαλήν σου. κλῖνον τὸ ὦς σου πτω-
peri sine tristitia, & responde illi pacifica in mãsuetudine.
χῷ ἀλύπως, καὶ ἀποκρίθητι αὐτῷ εἰρηνικὰ ἐν πραότητι.
Libera eũ qui iniuriã patitur de manu iniuriantis, & ne sis im-
9 ἐξελοῦ ἀδικούμενον ἐκ χειρὸς ἀδικοῦντος, καὶ μὴ ὀλιγο-
patiens cùm iudices tu. Esto pupillo vt pater, &
10 ψυχήσῃς ἐν τῷ κρίνειν σε. γίνου ὀρφανῷ ὡς πατήρ, καὶ
pro viro matri eorum. Et eris vt filius Altissimi, &
11 ἀντὶ ἀνδρὸς τῇ μητρὶ αὐτῶν. καὶ ἔσῃ ὡς υἱὸς ὑψίστου, καὶ
diliget te magis quàm mater tua. Sapientia filios suos
12 ἀγαπήσει σε μᾶλλον ἢ μήτηρ σου. ἡ σοφία υἱοὺς ἑαυτῆς
exaltauit, & suscipit inquirentes se.
ἀνύψωσε, καὶ ἀντιλαμβάνεται τῶν ζητούντων αὐτήν.
Qui diligit illam, diligit vitam; & vigilantes manè ad
13 ὁ ἀγαπῶν αὐτὴν ἀγαπᾷ ζωήν, καὶ οἱ ὀρθίζοντες πρὸς
illam, replebuntur iustitia. Qui tenuerit eam, hære-
14 αὐτὴν ἐμπλησθήσονται δικαιοσύνης. ὁ κρατῶν αὐτῆς κλη-
ditabit gloriam: & quò ingressus est, benedicit Dominus.
ρονομήσει δόξαν, καὶ οὗ εἰσπορεύεται εὐλογεῖ κύριος.
Qui colunt eam, ministrabunt Sancto: & dili-
15 οἱ λατρεύοντες αὐτῇ λειτουργήσουσιν ἁγίῳ, καὶ τοὺς ἀγα-
gentes eam, diligit Dominus. Qui audit eam, iudicabit
16 πῶντας αὐτὴν ἀγαπᾷ κύριος. ὁ ἐπακούων αὐτῆς κρινεῖ
gentes; & qui attendit ei, habitabit confidens.
ἔθνη, καὶ ὁ προσέχων αὐτῇ κατασκηνώσει πεποιθώς.

Si crediderit, hæreditabit illam, & in posses-
ἐὰν ἐμπιστεύσῃ κατακληρονομήσει αὐτὴν, καὶ ἐν κατα- 17
sione erunt generationes illorum. Quoniam peruersè ambu-
χρήσει ἔσονται οἱ γενεαὶ αὐτῆς. ὅτι διεσταλμένως πορεύ- 18
labit cum eo in primis. Timorem & metum inducet
σεται μετ' αὐτοῦ ἐν πρώτοις. φόβον καὶ δειλίαν ἐπάξει 19
super eum, & cruciabit illum in disciplina sua, quousque
ἐπ' αὐτὸν, καὶ βασανίσει αὐτὸν ἐν παιδείᾳ αὐτῆς, ἕως οὗ
credat animæ eius, & tentet eum in iu-
ἐμπιστεύσῃ τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, καὶ πειράσῃ αὐτὸν ἐν τοῖς δι-
stificationibus suis. Et rursus redibit rectà
καιώμασιν αὐτῆς. καὶ πάλιν ἐπανήξει κατ' εὐθείαν 20
ad eum, & lætificabit illum. Et denudabit illi
πρὸς αὐτὸν, καὶ εὐφρανεῖ αὐτὸν· καὶ ἀποκαλύψει αὐτῷ 21
absconsa sua. Si oberrauerit, derelinquet eum,
τὰ κρυπτὰ αὐτῆς. ἐὰν ἀποπλανηθῇ, ἐγκαταλείψει αὐτὸν, 22
& tradet eum in manus casus sui. Conser-
καὶ παραδώσει αὐτὸν εἰς χεῖρας πτώσεως αὐτοῦ. σωτη- 23
ua tempus, & caue à malo. Et ne confundaris
ρίσον καιρὸν καὶ φύλαξαι ἀπὸ πονηροῦ. καὶ μὴ αἰσχυνθῇς 24
pro anima tua. Est enim confusio adducens pecca-
περὶ τῆς ψυχῆς σου. ἔστι γὰρ αἰσχύνη ἐπάγουσα ἁμαρ- 25
tum, & est confusio gloria & gratia. Ne accipias fa-
τίαν, καὶ ἔστιν αἰσχύνη δόξα καὶ χάρις. μὴ λάβοις πρό- 26
ciem aduersus animam tuam, & ne confundaris in casum
σωπον κατὰ τῆς ψυχῆς σου, καὶ μὴ ἐντραπῇς εἰς πτῶσιν
tuum. Ne prohibeas sermonē in tempore salutis: Et ne abs-
σου. μὴ κωλύσῃς λόγον ἐν καιρῷ σωτηρίας· καὶ μὴ κρύ- 27
condas sapientiam tuam in decore. In enim sermone cogno-
ψῃς τὴν σοφίαν σου εἰς καλλονήν. ἐν γὰρ λόγῳ γνωσθή- 28
scetur sapientia, & disciplina in verbis linguæ. Ne contra-
σεται σοφία, καὶ παιδεία ἐν ῥήμασι γλώσσης. μὴ ἀντι- 29
dicas veritati secundum aliquid, & de mendacio
λεγε τῇ ἀληθείᾳ κατὰ μὴ δὲ ἕν, καὶ περὶ ψεύσματος τῆς 30
ineruditionis tuæ confundere. Ne confundaris confite-
ἀπαιδευσίας σου ἐντράπηθι. μὴ αἰσχυνθῇς ὁμολογῆ- 31
ri in peccatis tuis, & ne vim inferas cursui fluminis. Ne
σαι ἐφ' ἁμαρτίαις σου, καὶ μὴ βιάζου ῥοῦν ποταμοῦ. μὴ 32
subiicias homini fatuo teipsum, & ne accipias perso-
ὑποστρώσῃς ἀνθρώπῳ μωρῷ σεαυτὸν, καὶ μὴ λάβῃς πρό-
nam potentis. Vsque ad mortem certa pro veri-
σωπον δυνάστου. ἕως θανάτου ἀγώνισαι περὶ τῆς ἀλη- 33
tate, & Dominus Deus pugnabit pro te. Ne sis
θείας, καὶ κύριος ὁ θεὸς πολεμήσει ὑπὲρ σοῦ. μὴ γίνου 34
temerarius in lingua tua, & piger & remissus in
θρασὺς ἐν τῇ γλώσσῃ σου, καὶ νωθρὸς καὶ παρειμένος ἐν
operibus tuis. Ne sis sicut leo in domo tua, & phan-
τοῖς ἔργοις σου. μὴ ἴσθι ὡς λέων ἐν τῇ οἰκίᾳ σου, καὶ φαν- 35
tasia percutiens in seruis tuis. Ne sit manus tua por-
τασιοκοπῶν ἐν τοῖς οἰκέταις σου. μὴ ἔστω ἡ χείρ σου ἐκτε- 36
recta ad accipiendum, & in dando collecta.
ταμένη εἰς τὸ λαβεῖν, καὶ ἐν τῷ ἀποδιδόναι συνεσταλμένη.

CAP. V. ε.

Ne attendas in opibus tuis, & ne dixeris, Sufficiens
Μὴ ἔπεχε ὑπὲρ τοῖς χρήμασί σου, καὶ μὴ εἴπῃς, αὐτάρκη 1
mihi est ad vitam. Ne sequaris animam tuam, &
μοί ἐστιν εἰς ζωήν. μὴ ἀκολουθεῖ τῇ ψυχῇ σου καὶ τῇ 2
fortitudinē tuā, vt ambules in viis cordis tui. Ne dixeris,
ἰσχύϊ σου, τί πορεύεται ἐν ὁδοῖς καρδίας σου. μὴ εἴπῃς, 3
Quis me subiiciet propter opera mea? nam Dominus vindicans
τίς με ὑποτάξει διὰ τὰ ἔργα μου; ὁ γὰρ κύριος ἐκδικῶν
vindicabit tuam iniuriam. Ne dixeris, Peccaui, & quid mihi
ἐκδικήσει σου τὴν ὕβριν. μὴ εἴπῃς, ἡμάρτον, καὶ τί μοι 4
factum est triste? nam Dominus est patiens, non te
ἐγένετο λυπηρόν; ὁ γὰρ κύριος ἐστὶ μακροθυμος, οὐ μή σε
dimittet. De propitiatione ne sine timore sis in abundantia,
ἀνῇ. περὶ ἐξιλασμοῦ μὴ ἄφοβος γίνου ἐν πλεονασμῷ, 5
ad addendum peccata super peccata. Et ne dicas, Mi-
περὶ τοῦ εἰπεῖν ἁμαρτίας ἐπὶ ἁμαρτίαις. καὶ μὴ εἴπῃς, ὁ οἰ- 6
seratio eius multa? multitudinis peccatorum meorum mise-
κτιρμὸς αὐτοῦ πολύς, τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν μου ἐξιλά-
rebitur. Misericordia enim & ira apud ipsum properabit, & in
σεται. ἔλεος γὰρ καὶ ὀργὴ παρ' αὐτῷ ταχυνεῖ, καὶ ἐν τοῖς 7
peccatores requiescet ira illius. Ne tar-
ἁμαρτωλοὶς καταπαύσει ὁ θυμὸς αὐτοῦ. μὴ ἀνα- 8
des conuerti ad Dominum, & ne differas de die in
μείνῃς ἐπιστρέψαι πρὸς κύριον, καὶ μὴ ἀναβάλῃ ἡμέραν ἐξ
diem. Subitò enim egredietur ira Domini, & cùm
ἡμέρας. ἐξαπίνης γὰρ ἐξελεύσεται ὀργὴ κυρίου, καὶ ὡς 9
negligens fueris deterêris, & in tempore vindictæ disperdêris.
ἀμελήσεις ἐκδικήσῃ, καὶ ἐν καιρῷ ἐκδικήσεως ἐξολῇ.
Ne attendas in diuitiis iniustis, nihil enim proderunt in
μὴ ἔπεχε ὑπὲρ χρήματα ἄδικα, οὐδὲν γὰρ ὠφελήσει ἐν 10
die inductionis. Ne ventiles in omni vento, & ne
ἡμέρᾳ ἐπαγωγῆς. μὴ λίκμα ἐν παντὶ ἀνέμῳ, καὶ μὴ πο- 11
eas in omni semita: sic peccator qui est bilin-
ρεύου ἐν πάσῃ ἀτραπῷ· οὕτως ὁ ἁμαρτωλὸς ὁ δίγλωσ-
guis. Esto firmus in intellectu tuo tuto, & vnus sit
σος. ἴσθι ἐστηριγμένος ἐν συνέσει σου ἀσφαλεῖ, καὶ εἷς ἔστω 12
sermo tuus. Esto velox in auditione tua bona, & sit
ὁ λόγος σου. γίνου ταχὺς ἐν ἀκροάσει σου ἀγαθῇ, καὶ ἔστω 13
in veritate vita tua: & in patientia loquere re-
ἐν ἀληθείᾳ ἡ ζωή σου, καὶ ἐν μακροθυμίᾳ φθέγγου ἀπό-
sponsum rectum. Si est tibi intellectus, responde pro-
κρισιν ὀρθήν. εἰ ἔστι σοι σύνεσις, ἀποκρίθητι τῷ πλη- 14
ximo: si autē non, manus tua sit super os tuum. Gloria
σίον· εἰ δὲ μή, ἡ χείρ σου ἔστω ἐπὶ τῷ στόματί σου. δόξα 15
& ignominia in loquela, & lingua hominis casus ipsi.
καὶ ἀτιμία ἐν λαλιᾷ, καὶ γλῶσσα ἀνθρώπου πτῶσις αὐτοῦ.
Ne appelleris susurrator, & linguæ tuæ ne insidieris.
μὴ κληθῇς ψιθυρος, καὶ τῇ γλώσσῃ σου μὴ ἐνέδρευε. 16
Super enim furem est confusio nequam, & damna-
ἐπὶ γὰρ κλέπτῃ ἐστὶν αἰσχύνη πονηρά, καὶ κατάγνω- 17
tio mala super bilinguem. In magno & in paruo ne
σις πονηρὰ ἐπὶ διγλώσσῳ. ἐν μεγάλῳ καὶ ἐν μικρῷ μὴ 18
ignores aliquid.
ἀγνόει μὴ δὲ ἕν.

CAP. VI. ς'.

Et pro amico ne fias inimicus. Nomen enim malum pudo-
Καὶ ἀντὶ φίλου μὴ γίνου ἐχθρός· ὄνομα γὰρ πονηρὸν αἰσχύ- 1
rem & improperium hæreditabit: Sic peccator bilin-
νην καὶ ὄνειδος κληρονομήσει· οὕτως ὁ ἁμαρτωλὸς ὁ δίγλωσ-
guis ignominiā habebit. Ne extollas te in consilio animæ tuæ,
σος ἀτιμίαν ἕξει. μὴ ἐπάρῃς σεαυτὸν ἐν βουλῇ ψυχῆς σου, 2
ne diripiatur vt taurus anima tua. Folia tua
ἵνα μὴ διαρπαγῇ ὡς ταῦρος ἡ ψυχή σου. τὰ φύλλα σου 3
comedes, & fructus tuos perdes; & dimittes
καταφάγεσαι καὶ τοὺς καρπούς σου ἀπολέσεις· καὶ ἀφήσεις
te; velut siccum lignum. Anima nequam disperdet possi-
σεαυτόν, ὡς ξηρὸν ξύλον. ψυχὴ πονηρὰ ἀπολεῖ τὸν κτη- 4
dentem se, & derisum inimicorum faciet se.
σάμενον αὐτὴν, καὶ ἀπόγελαμα ἐχθρῶν ποιήσει αὐτήν.
Guttur dulce multiplicabit amicos suos, & lingua
λάρυγξ γλυκὺς πληθυνεῖ φίλους αὐτοῦ, καὶ γλῶσσα 5
beneloquens multiplicat bonas loquelas. Qui pacem afferant tibi
εὐλαλος πληθυνεῖ εὐπρεπήματα. οἱ εἰρηνεύοντές σοι
sint multi; at consiliarij tui vnus de mille. Si
ἔστωσαν πολλοί· οἱ δὲ σύμβουλοί σου εἷς ἀπὸ χιλίων. εἰ 7
possides amicum, in tentatione posside eum, & ne facilè credas
κτᾶσαι φίλον, ἐν πειρασμῷ κτῆσαι αὐτόν, καὶ μὴ ταχὺ πι-
das ei teipsum. Est enim amicus in tempore suo, &
στεύσῃς αὐτῷ σεαυτόν. ἔστι γὰρ φίλος ἐν καιρῷ αὐτοῦ, καὶ 8
non permanebit in die tribulationis tuæ. Et est amicus q̃ con-
οὐ μὴ διαμείνῃ ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου. καὶ ἔστι φίλος με- 9
uertitur in inimicitiam; & rixam conuitij tui reue-
τατιθέμενος εἰς ἔχθραν, καὶ μάχην ὀνειδισμοῦ σου ἀποκα-
labit. Et est amicus particeps mensarum, & non perma-
λύψει. καὶ ἔστι φίλος κοινωνὸς τραπεζῶν, καὶ οὐ μὴ διαμε- 10
nebit in die tribulationis tuæ. Et in bonis tuis erit
νεῖ ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου. καὶ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς σου ἔσται
vt tu, & in domesticos tuos fiducialiter aget. Si humilia-
ὡς σὺ, καὶ ἐπὶ τοὺς οἰκέτας σου παῤῥησιάσεται. ἐὰν ταπει- 11
tus fueris, erit contra te, & à facie tua abscondetur.
νωθῇς ἔσται κατὰ σοῦ, καὶ ἀπὸ προσώπου σου κρυβήσεται.
Ab inimicis tuis separare, & ab amicis tuis
ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν σου διαχωρίσθητι, καὶ ἀπὸ τῶν φίλων σου 13
attende. Amicus fidelis protectio fortis; at qui inuenit illum,
πρόσεχε. φίλος πιστὸς σκέπη κραταιά· ὁ δὲ εὑρὼν αὐτὸν 14
inuenit thesaurum. Amici fidelis non est commutatio, & non
εὗρε θησαυρόν. φίλου πιστοῦ οὐκ ἔστιν ἀνάλλαγμα, καὶ οὐκ 15
est pondus pulchritudinis eius. Amicus fidelis medicamentum
ἔστι σταθμὸς τῆς καλλονῆς αὐτοῦ. φίλος πιστὸς φάρμακον 16
vitæ, & qui metuunt Dominum, inuenient illum. Qui ti-
ζωῆς, οἱ φοβούμενοι τὸν κύριον εὑρήσουσιν αὐτόν. ὁ φο- 17
met Dominum, diriget amicitiam eius, quoniā secundū illum sic
βούμενος κύριον, εὐθυνεῖ φιλίαν αὐτοῦ, ὅτι κατ' αὐτὸν οὕτως
& proximi eius. Fili à iuuentute tua elige
καὶ οἱ πλησίον αὐτοῦ. τέκνον ἐκ νεότητός σου ἐπίλεξαι 18
παιδείαν,

doctrinam, & vsq; ad canos inuenies sapientiam. Et sustine
παιδείαν, καὶ ἕως πολιῶν εὑρήσεις σοφίαν. καὶ ἀνάμενε 19
bonos fructus illius. In enim opere ipsius exi-
τοὺς ἀγαθοὺς καρποὺς αὐτῆς. ἐν γὰρ τῇ ἐργασίᾳ αὐτῆς ὀλί- 20
gnum laborabis, & citò edes de generationibus illius.
γον κοπιάσεις, καὶ ταχὺ φάγεσαι ἀπὸ τῶν γενημάτων αὐτῆς.
Quàm aspera est nimium indocti, & non per-
ὡς τραχεῖά ἐστι σφόδρα τοῖς ἀπαιδεύτοις, καὶ οὐκ ἐμ- 21
manebit in ea excors. Quasi lapis probationis fortis
μενεῖ ἐν αὐτῇ ἀκάρδιος. ὡς λίθος δοκιμασίας ἰσχυρὸς 22
erit in eo, & non morabitur proiicere illam. Sapientia
ἔσται ἐπ' αὐτῷ, καὶ οὐ χρονιεῖ ἀπορρίψαι αὐτόν. σοφία 23
enim secũdum nomen eius est, & non multis est manifesta.
γὰρ κατὰ τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐστι, καὶ ἐπὶ πολλοῖς ἐστι φανερά.
Audi fili, & collige sententiam meam, & ne abii-
ἄκουσον τέκνον καὶ ἔκλεξαι γνώμην μου, καὶ μὴ ἀπαναί- 25
cias consilium meum; & iniice pedes tuos in
νου τὴν συμβουλίαν μου· καὶ εἰσένεγκαι τοὺς πόδας σου εἰς τὰς
compedes illius, & in torquem eius collum tuum.
πέδας αὐτῆς, καὶ εἰς τὸν κλοιὸν αὐτῆς τὸν τράχηλόν σου.
Subiice humerum tuum, & porta illam, & ne sis ini-
ὑπόθες τὸν ὦμόν σου, καὶ βάσταζον αὐτὴν, καὶ μὴ προς- 26
micus vinculis eius. In tota anima tua ac-
εχθίσῃς τοῖς δεσμοῖς αὐτῆς. ἐν πάσῃ ψυχῇ σου πρόσ- 27
cede illi, & in tota virtute tua conserua vias
ελθε αὐτῇ, καὶ ἐν ὅλῃ δυνάμει σου σωτήρησον τὰς ὁδοὺς
eius. Inuestiga & quære, & cognoscetur à te, &
αὐτῆς. ἐξίχνευσον καὶ ζήτησον, καὶ γνωσθήσεταί σοι, καὶ
continens factus ne relinquas eam. In nouissimis enim in-
ἐγκρατὴς γενόμενος μὴ ἀφῇς αὐτήν. ἐπ' ἐσχάτων γὰρ εὑ- 29
uenies requiem eius, & conuertetur tibi in ob-
ρήσεις τὴν ἀνάπαυσιν αὐτῆς, καὶ στραφήσεταί σοι εἰς εὐ-
lectationem. Et erunt tibi compedes eius in protectionẽ
φροσύνην. καὶ ἔσονταί σοι αἱ πέδαι αὐτῆς εἰς σκέπην 30
fortitudinis, & torques illius in stolam gloriæ. Decor enim
ἰσχύος, καὶ οἱ κλοιοὶ αὐτῆς εἰς στολὴν δόξης. κόσμος γὰρ 31
aureus est in ea, & vincula illius nexus hya-
χρυσέος ἐστὶν ἐπ' αὐτῆς, καὶ οἱ δεσμοὶ αὐτῆς κλῶσμα ὑα-
cinthinus. Stolam gloriæ indues eam, & coronam exul-
κίνθινον. στολὴν δόξης ἐνδύσῃ αὐτήν, καὶ στέφανον ἀγαλ- 32
tationis circumpones tibi. Si volueris fili, do-
λιάματος περιθήσεις σεαυτῷ. ἐὰν θέλῃς τέκνον, παι- 33
ctus eris; & si tradideris animam tuam, callidus eris.
δευθήσῃ, καὶ ἐὰν ὀπιδῶς τὴν ψυχήν σου, πανοῦργος ἔσῃ.
Si dilexeris audire, recipies intellectum: & si inclinaueris
ἐὰν ἀγαπήσῃς ἀκούειν, ἐκδέξῃ σύνεσιν. καὶ ἐὰν κλίνῃς 34
aurem tuam, sapiens eris. In multitudine presbyterorum sta, &
τὸ οὖς σου, σοφὸς ἔσῃ. ἐν πλήθει πρεσβυτέρων στῆθι· καὶ 35
qui sapiens, ipsi coniungere. Omnem narrationẽ diuinam
τὶς σοφὸς, αὐτῷ προσκολλήθητι. πᾶσαν διήγησιν θείαν
cupe audire, & prouerbia intellectus non effu-
θέλε ἀκροᾶσθαι, καὶ παροιμίας συνέσεως μὴ ἐκφυγέτω-
giant te. Si videris virum prudentem, manè surge ad eum, &
σάν σε. ἐὰν ἴδῃς ἄνδρα συνετὸν, ὄρθριζε πρὸς αὐτόν, καὶ 36
gradus ostiorum illius deterat pes tuus. Cogita in
βαθμοὶ θυρῶν αὐτοῦ ἐκτριβέτω ὁ ποὶς σου. διανοοῦ ἐν 37
præceptis Domini consummatè, & in mandatis illius
τοῖς προστάγμασι κυρίου τελείως, καὶ ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ
meditare semper: ipse firmabit cor tuum, &
μελέτα διαπαντός· αὐτὸς στερεῖ τὴν καρδίαν σου, καὶ ἡ
concupiscentia sapientiæ dabitur tibi.
ἐπιθυμία τῆς σοφίας δοθήσεταί σοι.

CAP. VII. ζ'.

Ne facias mala, & non te comprehendent mala. Discede
Μὴ ποίει κακά, καὶ οὐ μή σε καταλάβῃ κακά. ἀπόστηθι 1
ab iniquo, & declinabit à te peccatum. Fili ne semines
ἀπὸ ἀδίκου, καὶ ἐκκλινεῖ ἀπὸ σοῦ ἁμαρτία. τέκνε μὴ σπείρε 2
in sulcis iniustitiæ, & non metes ea septupla
ἐπ' αὔλακας ἀδικίας, καὶ οὐ μὴ θερίσεις αὐτὰ ἑπταπλάσια. 3
Ne quæras à Domino ducatum, neque à rege
μὴ ζήτει παρὰ κυρίου ἡγεμονίαν, μηδὲ παρὰ βασιλέως 4
cathedram gloriæ. Ne te iustifices coram Domino, & apud re-
καθέδραν δόξης. μὴ δικαιοῦ ἔναντι κυρίου, καὶ παρὰ βα- 5
gem ne videaris sapiens. Ne quæras fieri iudex, & non vale-
σιλεῖ μὴ σοφίζου. μὴ ζήτει γενέσθαι κριτής, καὶ οὐκ ἰσχύ- 6
bis tollere iniustitias. Ne quando pertimescas à facie
σεις ἐξαρᾶν ἀδικίας. μή ποτε δειλανθῇς ἀπὸ προσώπου
potentis, & pones scandalum in rectitudine tua. Ne pec-
δυνάστου, καὶ θήσεις σκάνδαλον ἐν εὐθύτητί σου. μὴ ἁμάρ- 7
ces in multitudine ciuitatis, & ne immittas te in
τανε εἰς πλῆθος πόλεως, καὶ οὐ μὴ καταβάλῃς σεαυτὸν ἐν
turba. Ne alliges bis peccatum. In enim vno non
ὄχλῳ. μὴ καταδεσμεύσῃς δὶς ἁμαρτίαν· ἐν γὰρ μιᾷ οὐκ 8
innocens eris. Ne dicas, Multitudinem munerum meorũ in-
ἀθῶος ἔσῃ. μὴ εἴπῃς, τοῦ πλήθους τῶν δώρων μου ἐπό- 11
spiciet; & cùm obtulero ego Deo altissimo, suscipiet.
ψεται, καὶ ἐν τῷ προσενέγκαι με θεῷ ὑψίστῳ προσδέξεται.
Ne sis pusillanimis in oratione tua, & eleemosynam
μὴ ὀλιγοψυχήσῃς ἐν τῇ προσευχῇ σου, καὶ ἐλεημοσύνῃ
facere ne neglexeris. Ne derideas hominem existentẽ in
μὴ παρίδῃς. μὴ καταγέλα ἀνθρώπου ὀνταῖς ἐν 12
amaritudine animæ suæ; est enim qui humiliat & exaltat. Ne
πικρίᾳ ψυχῆς αὐτοῦ, ἔστι γὰρ ὁ ταπεινῶν καὶ αὐξῶν. μὴ 13
ares mendacium in fratre tuo, neque amico simile
ἀρόσῃς ψεῦδος ἐπὶ ἀδελφῷ σου, μηδὲ φίλῳ τὸ ὅμοιον
facias. Ne velis mentiri omne mendacium: nam assidui-
ποίει. μὴ θέλε ψεύδεσθαι πᾶν ψεῦδος, ὁ γὰρ ἐνδελεχι- 14
tas eius non in bonum. Ne sis verbosus in multitudine pres-
σμὸς αὐτοῦ οὐκ εἰς ἀγαθόν. μὴ ἀδολεσχεῖ ἐν πλήθει πρεσ- 15
byterorum, & ne iteres verbum in oratione tua.
βυτέρων, καὶ μὴ δευτεροῦσῃς λόγον ἐν προσευχῇ σου.
Ne oderis laboriosum opus & rusticationem ab altissimo
μὴ μισήσῃς ὀπίπονον ἐργασίαν & γεωργίαν ὑπὸ ὑψίστου 16
creatam. Ne computes teipsam in multitudine pecca-
ἐκτισμένην. μὴ προσλογίζου σεαυτὸν ἐν πλήθει ἁμαρ- 17
torum. Memento quoniã ira non tardabit. Humilia val-
τωλῶν. μνήσθητι ὅτι ὀργὴ οὐ χρονιεῖ. Ταπείνωσον σφό- 18
de animam tuam, quoniã vindicta impij ignis & vermis:
δρα τὴν ψυχήν σου, ὅτι ἐκδίκησις ἀσεβοῦς πῦρ καὶ σκώληξ.
Ne commutes amicum indifferenter secundum aliquid, neque fra-
μὴ ἀλλάξῃς φίλον ἀδιαφόρως κατὰ μὴ δὲ ἕν, μηδὲ ἀδελ- 20
trem legitimum in auro Suphir. Ne discedas à muliere sa-
φὸν γνήσιον ἐν χρυσίῳ σουφείρ. μὴ ἀποχωρεῖ γυναικὸς σο- 21
piente & bona; nam gratia eius super aurum. Ne
φῆς καὶ ἀγαθῆς, ἡ γὰρ χάρις αὐτῆς ὑπὲρ τὸ χρυσίον. μὴ 22
lædas seruum operantem in veritate, neque mercenariũ
κακώσῃς οἰκέτην ἐργαζόμενον ἐν ἀληθείᾳ, μηδὲ μίσθιον
dantem animam suam. Seruum prudentem diligat
διδόντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. οἰκέτην συνετὸν ἀγαπάτω 23
tua anima: ne defraudes illum libertate. Pecora tibi
σου ἡ ψυχή, μὴ στερήσῃς αὐτὸν ἐλευθερίας. κτήνη σοι 24
sunt, attende illis: & si sunt tibi vtilia, permaneant
ἐστὶν, ἐπισκέπου αὐτά, καὶ εἰ ἔστι σοι χρήσιμα, ἐμμενέτω
apud te. Filij tibi sunt, erudi illos, & curua à iuue-
σοι. τέκνα σοι ἐστὶ, παίδευσον αὐτά, καὶ κάμψον ἐκ νεό- 25
tute collum eorum. Filiæ tibi sunt, attende
τητος τὸν τράχηλον αὐτῶν. θυγατέρες σοι εἰσὶ, φύλαξε
corpori earum, & ne hilarem ostẽdas ad illas fa-
τῷ σώματι αὐτῶν, καὶ μὴ ἱλαρώσῃς πρὸς αὐτὰς τὸ πρό-
ciem tuam. Trade filiam, & perfeceris opus
σωπόν σου. ἔκδου θυγατέρα, καὶ ἔσῃ τετελεκὼς ἔργον
magnum, & homini prudenti da illam. Vxor tibi est
μέγα, καὶ ἀνδρὶ συνετῷ δώρησαι αὐτήν. γυνή σοι ἐστὶ 28
secũdum animam, ne abiicias eam; odibili autem ne tra-
κατὰ ψυχήν, μὴ ἐκβάλῃς αὐτήν· μισουμένῃ δὲ μὴ ἐκ-
das teipsum. In toto corde honora patrem tuum,
δῶς σεαυτόν. ἐν ὅλῃ καρδίᾳ δόξασον τὸν πατέρα σου, 29
& matris dolorũ partus ne obliuiscaris. Memento quòd propter eos
& μητρὸς ὠδῖνας μὴ ἐπιλάθῃ. μνήσθητι ὅτι διὰ αὐτῶν 30
natus es, & quid retribues eis, sicut ipsi
ἐγένου, καὶ τί ἀνταποδώσεις αὐτοῖς, καθὼς αὐτοὶ
tibi. In tota anima tua cole Dominum, & sacerdotes
σοί. ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου δόξασον τὸν κύριον, καὶ τοὺς ἱερεῖς 31
eius mirare. In tota virtute dilige eum qui fecit
αὐτοῦ θαύμαζε. ἐν ὅλῃ δυνάμει ἀγάπησον τὸν ποιήσαντά
te, & ministros eius ne derelinquas. Time
σε, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ μὴ ἐγκαταλίπῃς. φοβοῦ τὸν 32
Dominum, & honora sacerdotem. Et da partem ei sic-
κύριον, καὶ δόξαζον ἱερέα· καὶ δὸς τὴν μερίδα αὐτῷ κα- 33
ut mandatum est tibi: Primitias, & de delicto,
θὼς ἐντέταλταί σοι, ἀπαρχὴν, καὶ περὶ πλημμελείας,
Et donum brachiorum, & sacrificium sanctificationis, & primitias
καὶ δόσιν βραχιόνων, καὶ θυσίαν ἁγιασμοῦ καὶ ἀπαρχὴν 34
sanctorum. Et pauperi porrige manum tuam, vt perficia-
ἁγίων· καὶ πτωχῷ ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου, ἵνα τελειω- 36
tur benedictio tua. Gratia doni in conspectu omnis viuen-
θῇ ἡ εὐλογία σου. χάρις δόματος ἔναντι παντὸς ζῶν- 37
tis, & in mortuo ne prohibueris gratiam. Ne desis
τος, καὶ ἐπὶ νεκρῷ μὴ ἀποκωλύσῃς χάριν. μὴ ὑστέρει ἀπὸ 38
κλαιόν-

plorantibus, & cum lugentibus luge. Ne te pigeat
κλαιόντων, καὶ μὴ πενθούντων πένθησον. μὴ ὄκνει 39
visitare infirmum; ex enim talibus diligêris.
ὅλοις σπουδαῖς ἀρρώστου, ἐκ γὰρ τούτων ἀγαπηθήσῃ.
In omnibus sermonibus tuis memorare nouissima tua, & in
ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις σου μνήσθητι τὰ ἔσχατά σου, καὶ εἰς 40
seculum non peccabis.
τὸν αἰῶνα οὐχ ἁμαρτήσεις.

CAP. VIII. η'.

Ne litiges cum homine potente, ne fortè in-
Μὴ διαμάχου μετὰ ἀνθρώπου δυνάστου, μήποτε ἐμ- 1
cidas in manus illius. Ne contendas cum homine
πέσῃς εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ. μὴ ἔριζε μετὰ ἀνθρώπου 2
locuplete, ne fortè contra trahat tuum pondus. Multos enim
πλουσίου, μήποτε ἀντισήσει σου τῷ ὄγκῳ. πολλοὺς γὰρ 3
perdidit aurum, & corda regum inclinauit.
ἀπώλεσε τὸ χρυσίον, καὶ καρδίας βασιλέων ἐξέκλινε.
Ne litiges cum homine loquace, & ne
μὴ διαμάχου μετὰ ἀνθρώπου γλωσσώδους, καὶ μὴ ὑπο- 4
struas super ignem illius ligna. Ne ludas cum in-
στοιβάσῃς ὑπὸ τὸ πῦρ αὐτοῦ ξύλα. μὴ παίζε ἀπαι- 5
docto, ne inhonorentur maiores tui. Ne impro-
δεύτῳ, ἵνα μὴ ἀτιμάζωνται οἱ γονεῖς σου. μὴ ὀνεί- 6
peres homini auertenti se à peccato: memento quòd
διζε ἀνθρώπῳ ἀποστρέφοντι ἀπὸ ἁμαρτίας, μνήσθητι ὅτι
omnes sumus in increpationibus. Ne inhonores hominem
πάντες ἐσμὲν ἐν ὀνειδισμοῖς. μὴ ἀτιμάσῃς ἄνθρωπον 7
in senectute sua, & enim ex nobis senescunt. Ne gaudeas
ἐν γήρᾳ αὐτοῦ, καὶ γὰρ ἡμῶν γηράσκουσι. μὴ χαίρε 8
in mortuo inimicissimo tuo: memento quòd omnes mori-
ὑπὸ νεκρῷ τῷ ἐχθρῷ σου, μνήσθητι ὅτι πάντες τελευ-
mur. Ne despicias narrationem sapientum, & in prouer-
τῶμεν. μὴ παρίδῃς διήγημα σοφῶν, καὶ ἐν ταῖς παροι- 9
biis eorum conuersare. Quoniam ab ipsis disces disci-
μίαις αὐτῶν ἀναστρέφου. ὅτι παρ' αὐτῶν μαθήσῃ παι- 10
plinam, & seruire magnatibus faciliter. Ne discedas
δείαν, καὶ λειτουργῆσαι μεγιστάσιν εὐμαρῶς. μὴ ἀστόχει 11
à narratione seniorum; & enim ipsi didicerunt à pa-
διηγήματος γεροντῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἔμαθον παρὰ τοῖς πα-
tribus suis. Quoniam ab illis disces intellectum, & in tem-
τέρων αὐτῶν. ὅτι παρ' αὐτῶν μαθήσῃ συνέσιν, καὶ ἐν και- 12
pore necessitatis dare responsum. Ne accendas carbones pecca-
ρῷ χρείας δοῦναι ἀπόκρισιν. μὴ ἐκκαίε ἀνθρακας ἁμαρ- 13
toris, ne incendaris in igne flammæ illius. Ne exur-
τωλῶν, μὴ ἐμπυρισθῇς ἐν πυρὶ φλογὸς αὐτοῦ. μὴ ἐξανα- 14
gas à facie contumeliosi, ne insideat sicut insi-
στῇς ἀπὸ προσώπου ὑβριστοῦ, ἵνα μὴ ἐγκαθίσῃ ὡς ἐνέ-
diæ ori tuo. Ne fœnereris homini fortiori
δρον τῷ στόματί σου. μὴ δανείσῃς ἀνθρώπῳ ἰσχυροτέρῳ 15
te; & si fœneraueris, quasi qui perdidit, esto. Ne spon-
σου, καὶ ἐὰν δανείσῃς, ὡς ἀπολωλεκὼς γίνου. μὴ ἐγ- 16
deas super virtutem tuam; & si spoponderis, quasi soluturus
γυήσῃ ὑπὲρ δυναμίν σου, καὶ ἐὰν ἐγγυήσῃ, ὡς ἀποτίσων
cogita. Ne iudices contra iudicem, secundũ enim opinionem
φρόντισον. μὴ δικάζε κατὰ κριτοῦ, κατὰ γὰρ τὴν δόξαν 17
eius iudicabunt eum. Cum audace ne eas in via,
αὐτοῦ κρινοῦσιν αὐτόν. μετὰ τολμηροῦ μὴ πορεύου ἐν ὁδῷ, 18
ne grauetur contra te; ipse enim secundum voluntatem
ἵνα μὴ βαρυνθῇ κατὰ σοῦ, αὐτὸς γὰρ κατὰ τὸ θέλημα
suam faciet, & cum stultitia ipsius simul peribis. Cum
αὐτοῦ ποιήσει, καὶ τῇ ἀφροσύνῃ αὐτοῦ συναπολῇ. μετὰ 19
iracundo ne feceris rixam, & ne eas cum eo
θυμώδους μὴ ποιήσῃς μάχην, καὶ μὴ πορεύου μετ' αὐτοῦ
in desertum. Sic nihil in oculis eius sanguis, & vbi
τῷ ἐρήμῳ· οὕτως οὐδὲν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ αἷμα, καὶ ὅπου
non est adiutorium, deiiciet te illic. Cum fatuo non habeas
οὐκ ἔστι βοήθεια καταβαλεῖ σε ἐκεῖ. μετὰ μωροῦ μὴ συμ- 20
consilium, non enim poterit verbum celare. Coram extraneo
βουλεύου, οὐ γὰρ δυνήσεται λόγον κρύψαι. ἐνώπιον ἀλλοτρίου 21
ne facias occultum, non enim cognoscis quid pariet. Omni
μὴ ποιήσῃς κρυπτόν, οὐ γὰρ γινώσκεις τί τέξεται. παντὶ 22
homini ne manifestes cor tuum, & ne referat tibi
ἀνθρώπῳ μὴ ἐκφανῇς τὴν καρδίαν σου, καὶ μὴ ἀναφερέτω σοι
gratiam falsam.
χάριν ψευδῆ.

CAP. IX. θ'.

Ne zeles mulierem sinus tui, neque ostendas in
Μὴ ζήλου γυναῖκα τοῦ κόλπου σου, μὴ δὲ διδάξῃς ἐπὶ 1
te disciplinam malam. Ne dederis mulieri animam tuam,
σεαυτὸν παιδείαν πονηράν. μὴ δῷς γυναικὶ τὴν ψυχήν σου,
vt ascendat ipsa super animam tuam. Ne occurras mulieri
ὑπερβῆναι αὐτοῦ ὑπὲρ τὴν ψυχήν σου. μὴ ἀπάντα γυναικὶ 3
meretrici, ne fortè incidas in laqueos illius.
πορνευούσῃ, μήποτε ἐμπέσῃς εἰς τὰς παγίδας αὐτῆς.
Cum cantatrice ne assiduus sis, ne fortè capiaris in
μετὰ ψαλλούσης μὴ ἐνδελέχιζε, μήποτε ἁλῶς ἐν τοῖς 4
exercitiis eius. Virginem ne consideres, ne-
ὑπομονεύμασιν αὐτῆς. παρθένον μὴ κατάμανθανε, μή- 5
fortè scandalizeris in pœnis eius. Ne dederis scor-
ποτε σκανδαλισθῇς ἐν τοῖς ὑπομονεύσεσιν αὐτῆς. μὴ δῷς πόρ- 6
tis animam tuam, ne perdas hæreditatem
νοις τὴν ψυχήν σου, ἵνα μὴ ἀπολέσῃς τὴν κληρονομίαν
tuam. Ne circumspicias in vicis ciuitatis, & in desertis
σου. μὴ περιβλέπου ἐν ῥύμαις πόλεως, καὶ ἐν τοῖς ἐρήμοις 7
illius ne erres. Auerte oculum à muliere
αὐτῆς μὴ πλανῶ. ἀπόστρεψον ὀφθαλμὸν ἀπὸ γυναικὸς
formosa, & ne consideres speciem alienam. In
εὐμόρφου, καὶ μὴ κατάμανθανε κάλλος ἀλλότριον. ἐν 9
enim specie mulieris multi errauerunt, & ex hoc amicitia
γὰρ κάλλει γυναικὸς πολλοὶ ἐπλανήθησαν, καὶ ἐκ τούτου φιλία
vt ignis accenditur, & ne accubueris in vlnis cum
ὡς πῦρ ἀνακαίεται, καὶ μὴ κατακλιθῇς ἐπ' ἀγκαλῶν μετ'
ea. Cum coniugata muliere ne sedeas omnino.
αὐτῆς. μετὰ ὑπάνδρου γυναικὸς μὴ κάθου τοσοῦτον. 12
Et ne conuerseris cum ea in vino: ne fortè
καὶ μὴ συμβολοκοπήσῃς μετ' αὐτῆς ἐν οἴνῳ. μήποτε 13
declinet anima tua in illam, & spiritu tuo la-
ἐκκλίνῃ ἡ ψυχή σου ἐπ' αὐτοῦ, καὶ τῷ πνεύματί σου ὀλι-
baris in perditionem. Ne derelinquas amicum antiquum;
βαρῆς εἰς ἀπώλειαν. μὴ ἐγκαταλίπῃς φίλον ἀρχαῖον· ὁ 14
nam nouus non est æqualis illi. Vinum nouum, amicus
γὰρ πρόσφατος οὐκ ἔστιν ὅμοιος αὐτῷ. οἶνος νέος, φίλος 15
nouus: si inueteratum fuerit, cum lætitia bibes illud.
νέος· ἐὰν παλαιωθῇ μετ' εὐφροσύνης πίεσαι αὐτόν.
Ne imiteris gloriam peccatoris. nõ enim nosti quæ est sub-
μὴ ζηλώσῃς δόξαν ἁμαρτωλοῦ, οὐ γὰρ οἶδας τίς ἐστιν ἡ κα- 16
uersio eius. Ne placeas tibi approbationibus impiorum. memen-
ταστροφὴ αὐτοῦ. μὴ εὐδοκήσῃς εὐδοκίαις ἀσεβῶν. μνήσθη- 17
to quòd vsq; ad inferos non iustificabuntur. Longè abesto ab
τι ὅτι ἕως ᾅδου οὐ μὴ δικαιωθῶσι. μακρὰν ἄπεχε ἀπὸ 18
homine qui potestatem habet occidendi, & non suspicabe-
ἀνθρώπου ὃς ἐξουσίαν ἔχει τοῦ φονεύειν, καὶ οὐ μὴ ὑποπτεύ-
ris timorem mortis. Et si accesseris, ne er-
σῃς φόβον θανάτου. καὶ ἐὰν προσέλθῃς, μὴ πλημμελή- 19
res, ne auferat vitam tuam continuò. Sci-
σῃς, ἵνα μὴ ἀφέληται τοῦ ζῶντός σου τὴν ψυχήν. ὅτι- 20
to quòd in medio laqueorum pertransis, & super pinnacula
γνῶθι ὅτι ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις, καὶ ὑπὲρ ἐπάλξεων
ciuitatis deambulas. Secundum virtutem tuam coniecta de
πόλεως περιπατεῖς. κατὰ τὴν ἰσχύν σου στόχασαι τοῦ 21
proximo, & cum sapientibus consiliũ fac, cum prudentibus sit dis-
πλησίον, καὶ μετὰ σοφῶν βουλεύου, μετὰ συνετῶν ἔστω ὁ διά-
putatio tua, & omnis narratio tua in lege Altissimi.
λογισμός σου, καὶ πᾶσα διήγησίς σου ἐν νόμῳ ὑψίστου.
Viri iusti sint conuiuæ tui, & in timore
ἄνδρες δίκαιοι ἔστωσαν συνδειπνοί σου, καὶ ἐν φόβῳ 22
Domini sit gloriatio tua. In manu artificum opus
κυρίου ἔστω τὸ καύχημά σου. ἐν χειρὶ τεχνιτῶν ἔργον
laudabitur, & princeps populi sapiens in sermone suo.
ἐπαινεθήσεται, καὶ ὁ ἡγούμενος λαοῦ σοφὸς ἐν λόγῳ αὐτοῦ.
Terribilis in ciuitate sua homo linguosus: & petu-
φοβερὸς ἐν πόλει αὐτοῦ ἀνὴρ γλωσσώδης, καὶ ὁ προπε- 25
lans in verbo suo, odio erit.
τὴς ἐν λόγῳ αὐτοῦ μισηθήσεται.

CAP. X. ι'.

Iudex sapiens docet populum suum; & principatus
Κριτὴς σοφὸς παιδεύει τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἡ ἡγεμονία 1
prudentis protensus erit. Secundum iudicem populi, sic
συνετοῦ τεταμένη ἔσται. κατὰ τὸν κριτὴν τοῦ λαοῦ, οὕτως 2
& ministri eius; & secundum gubernatorem ciuitatis,
καὶ οἱ λειτουργοὶ αὐτοῦ· καὶ ὃν τὸν ἡγούμενον τῆς πόλεως,
omnes inhabitantes eam. Rex insipiens
πάντες οἱ κατοικοῦντες αὐτήν. βασιλεὺς ἀπαίδευτος 3
perdet populum suum, & ciuitas habitabitur in intellectu
ἀπολεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ πόλις οἰκισθήσεται ἐν συνέσει
potentum. In manu Domini potestas terræ, & vti-
δυνατῶν. ἐν χειρὶ κυρίου ἡ ἐξουσία τῆς γῆς, καὶ τὸν χρή- 4

lem suscitabit ad tempus super eam. In manu Domini seli-
τιμον ἐγερεῖ εἰς καιρὸν ἐπ' αὐτῆς. ἐν χειρὶ κυρίου δύο- 5
citas hominis, & faciei scribæ imponet gloriam
σία ἀνδρὸς, καὶ προσώπῳ γραμματέως ἐπιθήσει δόξαν
suam. In omni iniuria, ne irascaris proximo, &
αὐτοῦ. ἐπὶ παντὶ ἀδικήματι, μὴ μνησικακήσῃς τῷ πλησίον, καὶ 6
ne facias quippiam in operibus iniuriæ. Odibilis coram Domino
μὴ πράσσε μηδὲν ἐν ἔργοις ὕβρεως. μισητὴ ἔναντι κυρίου 7
& hominibus superbia, & ex ambobus error
καὶ ἀνθρώπων ὑπερηφανία, καὶ ἐξ ἀμφοτέρων πλημμέλεια
iniustitiæ. Regnum de gente in gentem transfertur: propter
ἀδικίας. βασιλεία ἀπὸ ἔθνους εἰς ἔθνος μεταβήσεται. διὰ 8
iniustitias, & iniurias, & opes dolosas, quid superbit
ἀδικίας καὶ ὕβρεις καὶ χρήματα δόλια, τί ὑπερηφανεύεται
terra & cinis? Auaro quidem enim nihil iniquius.
γῆ καὶ σποδός; φιλαργύρου μὲν γὰρ οὐδὲν ἀνομώτερον. 9
Hic enim & suam animam venalem facit: quoniã in
διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐκπρακτὸν ποιεῖ· ὅτι ἐν 10
vita sua proiecerunt intima sua. Longum mor-
ζωῇ αὐτοῦ ἔρριψαν τὰ ἐντόσθια αὐτοῦ. μακρὸν ἀρρώστη- 12
bum incîdit medicus, & rex hodie, & cras mo-
μα κόπτει ἰατρός, καὶ βασιλεὺς σήμερον, καὶ αὔριον τελευ-
rietur. Cùm enim moriatur homo, hæreditabit ser-
τήσει. ἐν γὰρ τῷ ἀποθνήσκειν ἄνθρωπον, κληρονομήσει ἑρ- 13
pentes & bestias, & vermes. Initium superbiæ, ho-
πετὰ καὶ θηρία, καὶ σκώληκας. ἀρχὴ ὑπερηφανίας, ἀπο- 14
minis recedentis à Domino, & ab eo qui fecit
στήσαι ἀνθρώπου ἀφεστηκότος ἀπὸ κυρίου, καὶ ἀπὸ τοῦ ποιήσαντος
illum recessit cor eius. Quoniã initium peccati su-
αὐτὸν ἀπέστη ἡ καρδία αὐτοῦ. ὅτι ἀρχὴ ἁμαρτίας ὑπερη- 15
perbia, & qui tenuerit illam, iniuriabit abominationem, & sub-
φανία, καὶ ὁ κρατῶν αὐτῆς ἐξεχεεῖ βδέλυγμα, καὶ κα-
uertetur in finem. Propter hoc exhonorauit Dominus
ταστρέψει εἰς τέλος. διὰ τοῦτο παρεδόξασε κύριος 16
inductiones, & subuertit in finem illos. Sedes
τὰς ἐπαγωγὰς, καὶ κατέστρεψεν εἰς τέλος αὐτούς. θρόνους 17
imperantium destruxit Dominus, & sedere fecit mites pro
ἀρχόντων καθεῖλεν ὁ κύριος, καὶ ἐκάθισε πραεῖς ἀντ'
eis intus. Radices gentium superbarum abstulit Do-
αὐτῶν ἔνδοθεν. ῥίζας ἐθνῶν ὑπερηφάνων ἐξεῖλε κύ- 18
minus, & plantauit pro illis in gloria humiles. Re-
ριος, καὶ ἐφύτευσεν ἀντ' αὐτῶν ἐν δόξῃ ταπεινούς. χώ- 19
giones gentium subuertit Dominus, & perdidit eas vsq; ad fun-
ρας ἐθνῶν κατέστρεψε κύριος, καὶ ἀπώλεσεν αὐτὰς ἕως θε-
damenta terræ. Abstulit ex eis & perdidit eos.
μελίων γῆς. ἐξῆρεν ἐξ αὐτῶν καὶ ἀπώλεσεν αὐτούς. 20
Et cessare fecit à terra memoriam eorum. Non
καὶ κατέπαυσεν ἀπὸ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν. οὐκ 21
creata est hominibus superbia, neque ira furoris generationib'
ἔκτισαι ἀνθρώποις ὑπερηφανία, οὐδὲ ὀργὴ θυμοῦ γεννήμασι 22
mulierum. Semen securitatis qui timent Dominum, &
γυναικῶν. σπέρμα ἀσφαλείας οἱ φοβούμενοι κύριον, καὶ 23
pretiosa planta qui diligunt illum. Semen ignominiæ qui
ἔντιμον φύτευμα οἱ ἀγαπῶντες αὐτόν. σπέρμα ἀτιμίας οἱ
non attendunt legi; semen erroris qui transgre-
μὴ προσέχοντες τῷ νόμῳ, σπέρμα πλανήσεως οἱ παρα-
diuntur mandata. In medio fratrum rector illorum
βαίνοντες ἐντολάς. ἐν μέσῳ ἀδελφῶν ὁ ἡγούμενος αὐτῶν 24
honoratus, & qui timent Dominum in oculis illius.
ἔντιμος, καὶ οἱ φοβούμενοι κύριον ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ.
Ante finem initium timor Domini; abiectio autẽ principatus ob-
πρὸ λήξεως ἀρχὴ φόβος κυρίου, ἐκβολὴ δὲ ἀρχῆς σκλη- 25
duratio & superbia: diues & honoratus & pauper
ρυσμὸς καὶ ὑπερηφανία· πλούσιος καὶ ἔνδοξος καὶ πτωχὸς τὸ
gloriatio eorum timor Domini. Non iustum inhonorare paupe-
καύχημα αὐτῶν φόβος κυρίου. οὐ δίκαιον ἀτιμάσαι πτω- 26
rem intelligentem, & non decet honorare virum peccatorem.
χὸν συνετὸν, καὶ οὐ καθήκει δοξάσαι ἄνδρα ἁμαρτωλόν.
Magnates & iudices & potentes honorabuntur, &
μεγιστᾶνες καὶ κριταὶ καὶ δυνάσται δοξασθήσονται, καὶ 27
non est aliquis eorum maior timente Dominum. Seruo
οὐκ ἔστι τὶς αὐτῶν μείζων τοῦ φοβουμένου τὸν κύριον. οἰκέτῃ 28
prudenti liberi seruient, & vir sapiens non
συνετῷ ἐλεύθεροι λειτουργήσουσι· καὶ ἀνὴρ ἐπιστήμων οὐ
murmurabit correptus. Ne velis videri sapiẽs in faciendo opus
γογγύσει παιδευόμενος. μὴ σοφίζου ποιῆσαι τὸ ἔργον 29
tuum, & ne extollaste in tempore angustiæ tuæ: Melius
σου, καὶ μὴ δοξάζου ἐν καιρῷ στενοχωρίας σου. κρεῖσσον 30
enim qui operatur & abundat in omnibus, quàm qui gloria-
γὰρ ὁ ἐργαζόμενος καὶ περισσεύων ἐν πᾶσιν, ἢ ὁ δοξαζόμε-

tur & eget pane. Fili in mansuetudine tua honora
31 νος καὶ ἐπορεῖται ἄρτου. τέκνον ἐν πραότητί σου δόξασον
animam tuam, & da illi honorem secundum dignitatem eius.
32 τὴν ψυχήν σου, καὶ δὸς αὐτῇ τιμὴν κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτῆς.
Peccantem in animam suam quis iustificabit? &
33 τὸν ἁμαρτάνοντα εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίς δικαιώσει; καὶ
quis honorabit inhonorantem vitam suam? Pauper ho-
τίς δοξάσει τὸν ἀτιμάζοντα τὴν ζωὴν αὐτοῦ; πτωχὸς δο-
noratur propter scientiam suam, & diues honoratur propter
ξάζεται διὰ ἐπιστήμην αὐτοῦ, καὶ πλούσιος δοξάζεται διὰ τὸν
diuitias suas. Qui est honoratus in paupertate, & in diui-
34 πλοῦτον αὐτοῦ. ὁ δεδοξασμένος ἐν πτωχείᾳ, καὶ ἐν πλού-
tiis quanto magis?
τῳ πόσῳ μᾶλλον;

CAP. XI. ιά.

Sapientia humilis exaltabit caput illius, & in medio
1 Σοφία ταπεινοῦ αὐτοῦ ἀνυψώσει κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν μέσῳ
magnatum collocabit eum. Ne laudes virum in specie
2 μεγιστάνων καθίσει αὐτόν. μὴ αἰνέσῃς ἄνδρα ἐν κάλλει
sua, & ne abomineris hominem in visu suo. Breuis
3 αὐτοῦ, καὶ μὴ βδελύξῃ ἄνθρωπον ἐν ὁράσει αὐτοῦ. μικρὰ
in volatilibus apis, & principatus dulcorum fructus
ἐν πετεινοῖς ἡ μέλισσα, καὶ ἀρχὴ γλυκασμάτων ὁ καρπὸς
eius. In indumento vestimentorum ne glorieris, & in die
4 αὐτῆς. ἐν περιβολῇ ἱματίων μὴ καυχήσῃ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ
gloriæ ne extollaris, quoniam mirabilia opera Domini sunt, &
δόξης μὴ ἐπαίρου, ὅτι θαυμαστὰ τὰ ἔργα κυρίου ὅτι, καὶ
occulta opera eius hominibus. Multi tyranni sede-
5 κρυπτὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀνθρώποις. πολλοὶ τύραννοι ἐκά-
runt super pauimenta, at insuspicatus tulit diadema.
θισαν ἐπὶ ἐδάφους, ὁ δὲ ἀνυπονόητος ἐφόρεσε διάδημα.
Multi potentes inhonorati sunt valde, & gloriosi tra-
6 πολλοὶ δυνάσται ἠτιμάσθησαν σφόδρα, καὶ ἔνδοξοι παρα-
diti sunt in manus aliorum. Priusquam exquiras, ne
7 δοθήσαν εἰς χεῖρας ἑτέρων. πρὶν ἢ ἐξετάσῃς, μὴ
accuses: intellige primum, & tunc reprehende. Priusquam audias,
8 μέμψῃ, νόησον πρῶτον, καὶ τότε ἔλεγξον. πρὶν ἢ ἀκούσῃς,
ne respondeas, & in medio sermonum ne interiicias verbum.
μὴ ἀποκρίνου, καὶ ἐν μέσῳ λόγων μὴ παρέμβαλλε ῥῆμα.
De re de qua non est ad te, ne certes, & in iudicio
9 περὶ πράγματος οὗ οὐκ ἔστι σοι, μὴ ἔριζε, καὶ ἐν κρίσει
peccatorum ne præideas. Fili non erga multa sint
10 ἁμαρτωλῶν μὴ συνέδρευε. τέκνον μὴ περὶ πολλὰ ἔσται
actus tui; si enim repletus fueris, non eris innocens; &
σαν αἱ πράξεις σου· ἐὰν γὰρ πληθύνῃς οὐκ ἀθῳωθήσῃ, καὶ
si secutus fueris, non apprehendes, & non effugies aufugiens.
ἐὰν διώκῃς, οὐ μὴ καταλάβῃς, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγῃς διαδράς.
Est laborans & operans, & festinans, & tanto magis
11 ἔστι κοπιῶν καὶ πονῶν καὶ σπεύδων, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον
eget. Est piger egens auxilio, defi-
12 ὑστερεῖται. ἔστι νωθρὸς προσδεόμενος βοηθείας, ὑστε-
ciens virtute & abundans paupertate: & oculus Domini
ρῶν ἰσχύϊ καὶ περισσεύων πτωχείᾳ, καὶ ὀφθαλμὸς κυρίου
respexit illum in bona, & erexit eum de hu-
ἐπέβλεψεν αὐτῷ εἰς ἀγαθὰ, καὶ ἀνώρθωσεν αὐτὸν ἐκ τα-
militate ipsius. Et exaltauit caput eius à con-
13 πεινώσεως αὐτοῦ. καὶ ἀνύψωσε κεφαλὴν αὐτοῦ ἀπὸ συντ-
tritione, & mirati sunt in illo multi qui viderunt.
ρίβης, καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ πολλοὶ θεωρήσαντες.
Bona & mala, vita & mors; paupertas & diui-
14 ἀγαθὰ καὶ κακὰ, ζωὴ καὶ θάνατος, πτωχεία καὶ πλοῦ-
tiæ à Domino sunt. Sapientia & scientia & cognitio le-
15 τος παρὰ κυρίου ἐστί. σοφία καὶ ἐπιστήμη καὶ γνῶσις νό-
gis à Domino. dilectio & viæ bonorum operum ab ipso
μου παρὰ κυρίου· ἀγάπησις καὶ ὁδοὶ καλῶν ἔργων παρ' αὐτοῦ
sunt. Error & tenebræ peccatoribus concreata sunt, at
16 εἰσι. πλάνη καὶ σκότος ἁμαρτωλοῖς συνέκτισται, τοῖς δὲ
exultantibus in malis consenescit malitia. Datio Domini per-
17 χαιρομένοις ἐπὶ κακὰ συγγηρᾷ κακία. δόσις κυρίου πα-
manet religiosis, & beneplacitum eius prosperatur in seculum.
ραμένει εὐσεβέσι, καὶ ἡ εὐδοκία αὐτοῦ εὐοδοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.
Est qui locupletatur ab attentione & parsimonia sua, & hæc
18 ἔστι πλουτῶν ἀπὸ προσοχῆς καὶ σφιγγίας αὐτοῦ, καὶ αὕτη ἡ
pars eius à mercede illius; in eo quòd dicit ipse, Inueni
19 μερὶς αὐτοῦ ἀπὸ τῆς μισθοῦ αὐτοῦ. ἐν τῷ εἰπεῖν αὐτὸν, εὗρον
requiem, & nunc manducabo à bonis meis assi-
ἀνάπαυσιν, καὶ νῦν φάγομαι ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν μου ἀδιά-
duè. Et non nouit quod tempus præteribit ipsum, &
λειπτως. καὶ οὐκ οἶδε τίς καιρὸς παρελεύσεται αὐτὸν, καὶ
κατα-

relinquet illa aliis, & morietur. Sta in testa-
καταλείψει αὐτὰ ἑτέροις καὶ ἀποθανεῖται. στῆθι ἐν διαθήκῃ σου καὶ ὁμίλει ἐν αὐτῇ, καὶ ἐν τῷ ἔργῳ σε παλαιώσει. μὴ θαύμαζε ἐν ἔργοις ἁμαρτωλοῦ, πίστευε δὲ κυρίῳ καὶ ἔμμενε τῷ πόνῳ σου. ὅτι κοῦφον ἐν ὀφθαλμοῖς κυρίου ἐξαπίνης πλουτῆσαι πένητα. εὐλογία κυρίου ἐν μισθῷ εὐσεβοῦς, καὶ ἐν ὥρᾳ ταχυνῇ ἀνατάλλει εὐλογία αὐτοῦ. μὴ εἴπῃς, τίς ἔτι με χρεία ἀρεσκείας, καὶ τίνι ἔσται ἐξ νῦν ἔτι μοι τὰ ἀγαθά; μὴ εἴπῃς, αὐτάρκη μοι εἰσὶ, καὶ πολλά μοι ἃ ἔχω, καὶ τί ἀπὸ τοῦ νῦν κακωθήσομαι ἐν ζωῇ; ἐν ἡμέρᾳ ἀγαθῶν ἀμνησία κακῶν, καὶ ἐν ἡμέρᾳ κακῶν οὐ μνησθήσεται ἀγαθῶν. ὅτι κοῦφον ἔναντι κυρίου ἐν ἡμέρᾳ τελευτῆς ἀποδοῦναι ἀνθρώπῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. κάκωσις ὥρας ἐπιλησμονεῖ τρυφῆς, καὶ συμπερασμὸς ἀνθρώπου ἀποκάλυψις ἔργων αὐτοῦ. πρὸ τελευτῆς μὴ μακαρίζε μηδένα, καὶ ἐν τέκνοις αὐτοῦ γνωσθήσεται ἀνήρ. μὴ πάντα ἄνθρωπον εἴσαγε εἰς τὸν οἶκόν σου, πολλὰ γὰρ τὰ ἔνεδρα τοῦ διαβόλου. πέρδιξ ἠρεθισμένη ἐν καυέᾳ, οὕτως καρδία ὑπερηφάνου, καὶ ὡς κατάσκοπος ἐπιβαὶς ἐπὶ πτῶσιν. τὰ γὰρ ἀγαθὰ εἰς κακὰ μεταστρέφων ἐνεδρεύει, καὶ ἐν τοῖς αἱρετικοῖς ἐπιθήσει μῶμον. ἀπὸ σπινθῆρος μικρᾶς πληθύνεται ἀνθρακιά, καὶ ἀνὴρ ἁμαρτωλὸς εἰς αἷμα ἐνεδρεύει. πρόσεχε ἀνθρώπου κακοῦργε, πονηρὰ γὰρ τεκταίνεται, μήποτε δῷ σοι μῶμον εἰς τὸν αἰῶνα. ἐνοίκισον ἀλλόφυλον καὶ διασπερεῖ σε ἐν ταραχῇ, καὶ ἀπαλλοτριώσει σε ἐκ τῶν ἰδίων σου.

CAP. XII. ιβ'.

Si benefeceris, scito cui facis, & erit gratia bo-
Ἐὰν δὲ ποιῇς, γνῶθι τίνι ποιεῖς, καὶ ἔσται χάρις τοῖς ἀγαθοῖς σου. εὖ ποίησον εὐσεβῆ, καὶ εὑρήσεις ἀνταπόδομα, καὶ εἰ μὴ παρ' αὐτοῦ, ἀλλὰ παρὰ τοῦ ὑψίστου. οὐκ ἔστι ἀγαθὰ τῷ ἐν ἐλεεῖζοντι εἰς κακά, καὶ τῷ ἐλεημοσύνῃ μὴ χορηγοῦντι· δὸς τῷ εὐσεβεῖ, καὶ μὴ ἀντιλάβῃ ἁμαρτωλοῦ. εὖ ποίησον ταπεινῷ, καὶ μὴ δῷς ἀσεβεῖ· ἐμπόδισον τοῖς ἄρτοις σου, καὶ μὴ δῷς αὐτῷ, ἵνα μὴ ἐν αὐτοῖς σε δυναστεύσῃ, διπλάσια γὰρ κακὰ εὑρήσῃ σοι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς οἷς ἂν ποιῇς αὐτῷ. ὅτι καὶ ὁ ὕψιστος ἐμίσησεν ἁμαρτωλοὺς, καὶ τοῖς εὐσεβέσιν ἀποδώσει ἐκδίκησιν. φυλάσσει δὲ εἰς ἡμέραν ἐκδικήσεως αὐτῶν κραταιάν. δὸς τῷ ἀγαθῷ, καὶ μὴ ἀντιλάβῃ ἁμαρτωλοῦ. οὐκ ἐκβληθήσεται ἐν ἀγαθοῖς ὁ φίλος, καὶ οὐ κρυβήσεται ἐν κακοῖς ὁ ἐχθρός. In bonis viri inimici illius in tristitia, & in
ἐν ἀγαθοῖς ἀνδρὸς οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἐν λύπῃ, καὶ ἐν τοῖς 8

malis illius, & amicus separabitur. Ne credas
κακοῖς αὐτοῦ καὶ ὁ φίλος διαχωρισθήσεται. μὴ πιστεύσῃς inimico tuo in sæculum. Sicut enim æs æruginat, sic
τῷ ἐχθρῷ σου εἰς τὸν αἰῶνα. ὡς γὰρ ὁ χαλκὸς ἰοῦται, οὕτως nequitia illius. Et si humiliatus fuerit & vadat incur-
ἡ πονηρία αὐτοῦ. καὶ ἐὰν ταπεινωθῇ καὶ πορεύσῃται συγ- uatus, superpone animam tuam, & caue ab
κεκυφώς, ἐπίθεσον τὴν ψυχήν σου, καὶ φύλαξαι ἀπ' illo, & eris ei vt qui abstersit speculum, & cogno-
αὐτοῦ, καὶ ἔσῃ αὐτῷ ὡς ἐκμεμαχὼς ἐσόπτρον, καὶ γνώ- sces quòd non in finem tersit æruginem. Ne statuas eum penes
σῃ ὅτι οὐκ εἰς τέλος κατέσωσε. μὴ στήσῃς αὐτὸν παρὰ te, ne fortè cùm subuerterit te, stet super locum tuum. Ne
σεαυτῷ, μήποτε καταστρέψας σε στῇ ἐπὶ τὸν τόπον σου. μὴ colloces eum à dextris tuis, ne fortè quærat cathe-
καθίσῃς αὐτὸν ἐκ δεξιῶν σου, μήποτε ζητήσῃ τὴν καθέδραν σου λαβεῖν, καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐπιγνώσῃ τοὺς λόγους μου, dram tuam accipere, & in nouissimis cognoscas verba mea,
& in sermonibus meis stimuleris. Quis miserebitur incanta-
καὶ ἐπὶ τοῖς ῥήμασί μου κατανυγήσῃ. τίς ἐλεήσει ἐπαοι- toris à serpente morsi, & omnium accedentium bestiis;
δὸν ὀφιόδηκτον, καὶ πάντας τοὺς προσάγοντας θηρίοις, sic eius qui accedit viro peccatori, & qui com-
οὕτως τὸν προσπορευόμενον ἀνδρὶ ἁμαρτωλῷ καὶ συμφυ- miscetur in peccatis eius. Per horam tecum permanebit
ρόμενον ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ. ὥραν μετὰ σοῦ διαμενεῖ in statione iusta: & si declinaueris, non tolerabit. Et
ἐν στάσει δικαίᾳ, καὶ ἐὰν ἐκκλίνῃς, οὐ μὴ καρτερήσῃ. καὶ in labiis suis indulcabit inimicus, & in corde
ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτοῦ γλυκανεῖ ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ suo deliberabit subuertere te in foueam. In ocu-
αὐτοῦ βουλεύσεται ἀναστρέψαι σε εἰς βόθρον. ἐν ὀφθαλ- lis suis lachrymabitur, & si inuenerit tempus, non satiabitur
μοῖς αὐτοῦ δακρύσει, καὶ ἐὰν εὕρῃ καιρὸν, οὐκ ἐμπλησθήσεται à sanguine. Mala si occurrerint tibi, inuenies illum prio-
αἵματος. κακὰ ἐὰν ὑπαντήσῃ σοι, εὑρήσεις αὐτὸν πρότερον rem te illic, & quasi homo adiuuans suffodiet calca-
τοῦ σοῦ κεῖ, καὶ ὡς ἀνθρωπος βοηθῶν ὑποχάσει πέρ- neum tuum. Caput suum mouebit, & plaudet
ναν σου. τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κινήσει, καὶ ἐπικροτήσει χεῖρα, καὶ πολλὰ διαψιθυρεῖ, καὶ ἀλλοιώσει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. manibus, & multa susurrabit, & commutabit vul-
tum suum.

CAP. XIII. ιγ'.

Qui tetigerit picem, inquinabitur in ea; & com-
Ὁ ἁπτόμενος πίσσης, μολυνθήσεται ἐν αὐτῇ· καὶ κοι- municans superbo similis erit illi. Pondus super te
νωνῶν ὑπερηφάνῳ ὁμοιωθήσεται αὐτῷ. βάρος ὑπὲρ σὲ ne tollas in vita tua; & fortiori te, & ditiori te
μὴ ἄρῃς ἐν ζωῇ σου, καὶ ἰσχυροτέρῳ σου καὶ πλουσιωτέρῳ σου ne communices. Quid communicabit olla ad cacabum? ipsa
μὴ κοινώνει. τί κοινωνήσει χύτρα πρὸς λέβητα; αὐτὴ πρὸς λέβητα; αὐτὴ impinget, & ipsa conteretur. Diues iniuriam
ἀδικεῖ, καὶ αὐτὴ συντριβήσεται. πλούσιος ἠδίκησε, καὶ αὐτὸς fecit, & ipsum rogabunt. pauper iniuriam fecit, & ipse
παρακαλεῖ. πτωχὸς ἠδίκησε, καὶ αὐτὸς ἀπειλήσει. ἐὰν minas patietur. Si vtilis fueris, operatur in te.
χρησιμεύσῃς, ἐργάσεται ἐν σοί. ἐὰν χρησιμεύσῃς, ἐργάσεται ἐν σοί. Et si habueris, con-
καὶ ἐὰν ὑστερήσῃς, καταθλίψει σε. καὶ ἐὰν ἔχῃς, συμ- & si egueris, affliget te.
βιώσεταί σοι, καὶ ἀποκενώσει σε, καὶ αὐτὸς οὐ πονέσει. uiuet tecum, & exinaniet te, & ipse non dolebit.
Opus habuit tui, & decipiet te, & arride-
χρείαν ἔχει σου, καὶ ἀποπλανήσει σε, καὶ προσγελάσει σε, καὶ δώσει σοι ἐλπίδα· λαλήσει σοι καλά, καὶ bit tibi, & dabit tibi spem: loquetur tibi bona, &
dicet, Quæ necessitas tua? Et confundet te cibis suis,
ἐρεῖ, τίς ἡ χρεία σου; καὶ αἰσχυνεῖ σε τοῖς βρώμασιν αὐτοῦ, donec exinaniat te bis aut ter, & in nouissimis deri-
ἕως οὗ ἀποκενώσει σε δὶς ἢ τρίς, καὶ ἐπ' ἐσχάτων καταμω- debit te. Et post hæc videbit te, & relinquet te,
& caput suum mouebit super te. Attende ne
κήσεται σου. καὶ μετὰ ταῦτα ὄψεταί σε, καὶ καταλείψει σε, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κινήσει ἐπὶ σοί. πρόσεχε μὴ decipiaris mente. Et ne humilieris in læti-
tia cordis tui. Cùm aduocauerit te potens,
ἀποπλανηθῇς τῇ διανοίᾳ. καὶ μὴ ταπεινωθῇς ἐν δύφρο- & cordis tui. Cùm aduocauerit te potens,
σύνῃ καρδίας σου. προσκαλεσαμένου σε δυνάστου, ὑποχω-

discedens esto, & tanto magis te aduocabit
ὑποχωρῶν γίνου, καὶ τοσούτῳ μᾶλλόν σε προσκαλέσεται
repetens. Ne incidas, vt non expellaris sine iudicio, & ne
πλεονάζων. μὴ ἐμπίπτε, ἵνα μὴ ἀπωθῇς ἀκείτως, καὶ μὴ 13
longè distes ne obliuioni tradaris. Ne contineas allo-
μακρὰν ἀφίστω ἵνα μὴ ὑπλησθῇς. μὴ ἔπεχε εἰσηγορεῖ- 14
qui cum eo, & ne credas pluribus verbis illius.
σθαι μετ' αὐτοῦ, καὶ μὴ πιστεύσῃς τοῖς πλείοσι λόγοις αὐτοῦ,
ex multa enim loquela tentabit te, & tanquam arrideas ex-
ἐκ πολλῆς γὰρ λαλιᾶς πειράσει σε, καὶ ὡς προσγελῶν ἐξε-
quiret occulta tua. Immisericors qui non conseruat sermones:
τάσει τὰ κρυπτά σου. ἀνελεήμων ὁ μὴ συντηρῶν λόγους· 15
& non parcet de malitia sua & vinculis. Ca-
καὶ ὑ μὴ φείσεται πρὸς κακώσεώς σου καὶ δεσμῶν. συντή- 16
ue & attende vehementer ad audiendum, quoniam cum
ρησον καὶ πρόσχες σφοδρῶς τοῦ ἀκούειν, ὅτι μετὰ τῆς
casu tuo deambulas. Audiens hæc in somno tuo,
πτώσεώς σου περιπατεῖς. ἀκούων ταῦτα ἐν ὕπνῳ σου, 17
vigila. Tota vita dilige Dominum, & inuoca
γρηγόρησον. πάσῃ ζωῇ ἀγάπα τὸν κύριον, καὶ ὄνομαλοῦ 18
illum in salutem tuam. Omne animal diligit simile
αὐτὸν εἰς σωτηρίαν σου. πᾶν ζῶον ἀγαπᾶ τὸ ὅμοιον 19
sibi, & omnis homo diligit proximum suum.
αὐτῷ, καὶ πᾶς ἄνθρωπος ἀγαπᾶ τὸν πλησίον αὐτοῦ.
Omnis caro secundùm genus coniungitur, & simili sui
πᾶσα σὰρξ κατὰ γένος συνάγεται, καὶ τῷ ὁμοίῳ αὐτοῦ 20
copulabitur vir. Quid communicabit lupus agno? sic
προσκολληθήσεται ἀνήρ. τί κοινωνήσει λύκος ἀμνῷ, ὅτως 21
peccator ad pium. Quæ pax hyænæ ad canem,
ἁμαρτωλὸς πρὸς εὐσεβῆ. τίς εἰρήνη ὑαίνῃ πρὸς κύνα, 22
& quæ pax diuiti ad pauperem? Venationes leonum
καὶ τίς εἰρήνη πλουσίῳ πρὸς πένητα; κυνήγια λεόντων 23
onagri in deserto, sic pascua diuitum pauperes. Abominatio
ὀναγροὶ ἐν ἐρήμῳ, ὅτως νομαὶ πλουσίων πτωχοί. βδέλυγμα 24
superborum humilitas, sic execratio diuiti pau-
ὑπερηφανίας ταπεινότης, οὕτως βδέλυγμα πλουσίῳ πτω-
per. Diues commotus firmatur ab amicis, pau-
χός. πλούσιος σαλευόμενος στηρίζεται ὑπὸ φίλων, πτω- 25
per autē cùm ceciderit expellitur ab amicis. Cùm diues offen-
χὸς δὲ πεσὼν προσαπωθεῖται ὑπὸ φίλων. πλησίον σφα- 26
derit, multi adiutores; locutus est arcana, & iustifi-
λέντος, πολλοὶ αὐτιλήπτορες, ἐλάλησεν ὑπερρήματα, καὶ ἐδι-
cauerunt eum. Humilis errauit, & increpauerunt
καίωσαν αὐτόν. ταπεινὸς ἔσφαλε, καὶ προσεπέτιμησαν 27
eum: locutus est intellectum, & non datus est ei locus.
αὐτῷ· ἐφθέγξατο συνέσιν, καὶ οὐκ ἐδόθη αὐτῷ τόπος.
Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum
πλούσιος ἐλάλησεν, καὶ πάντες ἐσίγησαν, καὶ τὸν λόγον 28
illius exaltauerunt vsque ad nubes. Pauper locutus est, &
αὐτοῦ αὐύψωσαν ἕως νεφελῶν. πτωχὸς ἐλάλησε, καὶ 29
dixerunt. Quis hic? Et si offenderit, subuertent
εἶπαν, τίς οὗτος; καὶ ἐὰν προσκόψῃ προσανατρέψουσιν
illum. Bonæ diuitiæ cui non adest peccatum, &
αὐτόν. ἀγαθὸς ὁ πλοῦτος ᾧ μὴ πρόσεστιν ἁμαρτία, καὶ 30
mala paupertas in ore impij. Cor hominis
πονηρὰ ἡ πτωχεία ἐν στόματι ἀσεβοῦς. καρδία ἀνθρώπου 31
mutat faciem illius, siue in bona siue in ma-
ἀλλοιοῖ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἐάντε εἰς ἀγαθὰ ἐάντε εἰς κα-
la: & bonam reddit faciem in delectatione cor vi-
κά· καὶ ἀγαθοῦσι πρόσωπον ἐν τέρψει καρδία θάλλου-
rens. Vestigium cordis in bonis, vultus virens, &
σα. ἴχνος καρδίας ἐν ἀγαθοῖς, πρόσωπον θάλλον, καὶ 32
inuentio parabolarum cogitatio cum labore.
εὕρεσις παραβολῶν διαλογισμὸς μετὰ κόπου.

CAP. XIIII. ιδ'.

Beatus vir qui non lapsus est in ore suo, &
Μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ὠλίσθησεν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, καὶ 1
nō stimulatus est in multitudine peccatorum. Beatus quē nō condēnauit
οὐ κατενύγη ἐν πλήθει ἁμαρτιῶν. μακάριος ὃ οὐ κατέγνω 2
anima sua, & qui non cecidit à spe sua quæ in
ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, καὶ ὃς οὐκ ἔπεσεν ἀπὸ τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ τοῦ ἐπὶ
Domino. Viro parco non bonæ diuitiæ; & viro
κύριον. ἀνδρὶ μικρολόγῳ οὐ καλὸς ὁ πλοῦτος, καὶ ἀνδρὶ 3
liuido ad quid pecuniæ? Qui congregat ex anima sua,
βασκαίνῳ ἑαυτῷ χρήματα; ὁ συνάγων ἀπὸ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ 4
congregat aliis; & in bonis eius luxuriabuntur a-
συνάγει ἄλλοις, καὶ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ τρυφήσουσιν ἕτε-
lij. Nequam sibi, cui erit bonus? & non læta-
ροι. ὁ πονηρὸς ἑαυτῷ, τίνι ἔσται ἀγαθός; καὶ οὐκ εὐφραν- 5

bitur in opibus suis. Inuidente sibi,
θήσεται ἐν τοῖς χρήμασιν αὐτοῦ. τοῦ βασκαίνοντος ἑαυτόν, 6
non est peior. & hæc redditio malitiæ illius.
οὐκ ἔστι πονηρότερος· καὶ τοῦτο ἀνταπόδομα τῆς κακίας αὐτοῦ.
Et si bene fecerit, non volens facit, & in nouissimis manife-
καὶ ἐὰν εὖ ποιήσῃ, οὐχ ἑκὼν ποιεῖ, καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐμφα- 7
stabit malitiam suam. Nequam inuidens videre ocu-
νεῖ τὴν κακίαν αὐτοῦ. πονηρὸς ὁ βασκαίνων ἰδεῖν ὀφθαλ- 8
los, auertens faciem, & despiciens animas. Aua-
μοῦ, ἀποστρέφων πρόσωπον καὶ ὑπερορῶν ψυχάς. πλεο- 9
ri oculus non repletur parte, & iniustitia ma-
νέκτης ὀφθαλμὸς οὐ πίμπλαται μερίδος, καὶ ἀδικία πονη-
li arefacit animam suam. Oculus malus in-
ρὸς αὐαξηραίνει ψυχὴν αὐτοῦ. ὀφθαλμὸς πονηρὸς φθο- 10
uidus in pane, & indigens in mensa sua.
νερὸς ἐπ' ἄρτῳ καὶ ἐλλιπὴς ἐπὶ τῆς τραπέζης αὐτοῦ.
Fili, quomodocunq; habueris, bene fac tibi; & oblationes
τέκνον καθὼς ἐὰν ἔχῃς εὖ ποίει σεαυτῷ, καὶ προσφορὰς 11
Domino dignè offer. Memor esto, quoniā mors non tardabit
κυρίῳ ἀξίως προσάγε. μνήσθητι ὅτι θάνατος οὐ χρονιεῖ, 12
& testamentum inferni non ostensum est tibi. Antequā tu moriaris,
καὶ διαθήκη ἅδου οὐχ ὑπεδείχθη σοι. πρίν σε τελευτῆσαι, 13
bene fac amico, & secundum potestatem tuam porrige, & da ei.
εὖ ποίει φίλῳ, καὶ κατὰ τὴν ἰσχύν σου ἔκτεινον, καὶ δὸς αὐτῷ.
Ne defraudes à bona die, & pars desi-
μὴ ἀφυστερήσῃς ἀπὸ ἀγαθῆς ἡμέρας, καὶ μερὶς ἐπιθυ- 14
derij boni ne te prætereat. Nónne alteri relinques
μίας ἀγαθῆς μή σε παρελθέτω. οὐχὶ ἑτέρῳ καταλείψεις
dolores tuos, & labores tuos in diuisiones sortis?
τοὺς πόνους σου, καὶ τοὺς κόπους σου εἰς διαιρέσεις κλήρου;
Da & accipe, & sanctifica animam tuam. Quoniā non est
δὸς καὶ λάβε, καὶ ἁγίασον τὴν ψυχήν σου· ὅτι οὐκ ἔστιν 16
in inferno quærere cibum. Omnis caro vt vestis ve-
ἐν ἅδου ζητῆσαι τροφή. πᾶσα σὰρξ ὡς ἱμάτιον πα- 17
terascit; nam testamentū quod à sæculo, morte morietur. Sicut
λαιοῦται, ἡ γὰρ διαθήκη ἡ ἀπ' αἰῶνος θανάτῳ ἀποθανῇ. ὡς
folium germinans in arbore densa; Alia quidem dei-
φύλλον θάλλον ἐπὶ δένδρου δασέος· τὰ μὲν καταβάλ- 19
cit, alia autē producit; sic & generatio carnis & sanguinis, alia quidē
λει, ἄλλα δὲ φύει, ὅτως καὶ γενεὰ σαρκὸς καὶ αἵματος, ἡ μὲν
finitur, alia autem gignitur. Omne opus putridum defi-
τελευτᾷ, ἑτέρα δὲ γεννᾶται. πᾶν ἔργον σηπόμενον ἐκλεί- 20
cit, & qui operatur illud, cum illo ibit.
πει, καὶ ὁ ἐργαζόμενος αὐτὸ μετ' αὐτοῦ ἀπελεύσεται.
Beatus vir qui in sapientia meditabitur bona, & qui in in-
μακάριος ἀνὴρ ὃς ἐν σοφίᾳ μελετήσει καλά, καὶ ὃς ἐν συ- 22
tellectu suo differet sancta. Qui cogitat vias
νέσει αὐτοῦ διαλεχθήσεται ἁγία. ὁ διανοούμενος τὰς ὁδοὺς 23
illius in corde suo, & in abscensis illius cogita-
αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς ἀποκρύφοις αὐτοῦ ἐννοηθή-
bitur. Egredere post illam vt inuestigator, & in viis
σεται· ἔξελθε ὀπίσω αὐτῆς ὡς ἰχνευτής, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς
eius insidiare. Qui prospicit per fenestras eius,
αὐτοῦ ἐνέδρευε. ὁ παρακύπτων διὰ τῶν θυρίδων αὐτοῦ, 24
& in ianuis illius audiet. Qui hospitatur
καὶ ἐπὶ τῶν θυρωμάτων αὐτοῦ ἀκροάσεται. ὁ καταλύων
prope domum illius, & in parietibus illius figet pa-
παρεμβολὴν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς τοίχοις αὐτοῦ πήξει πάσ- 25
sulum: statuet casam suam secundùm manum illius:
σαλον· στήσει τὴν σκηνὴν αὐτοῦ κατὰ χεῖρα αὐτοῦ.
Et hospitabitur in hospitio bonorum. Ponet filios
καὶ καταλύσει ἐν καταλύματι ἀγαθῶν. θήσει τὰ τέκνα 26
suos in tegmine illius, & sub ramis eius mo-
αὐτοῦ ἐν τῇ σκέπῃ αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ τοῖς κλάδοις αὐτοῦ αὐ-
rabitur. Protegetur ab ea à feruore, &
λιθήσεται. σκεπασθήσεται ἀπ' αὐτοῦ ἀπὸ καύματος, καὶ 27
in gloria eius hospitabitur.
ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καταλύσει.

CAP. XV. ιε'.

Qui timet Dominum, faciet illa, & continens
Ὁ φοβούμενος τὸν κύριον ποιήσει αὐτά, καὶ ὁ ἐγκρατὴς 1
cognitionis legis inueniet eam. Et tanquā mater obuiabit
γνώσεως νόμου εὑρήσει αὐτόν. καὶ ὡς μήτηρ ὑπαντήσει 2
illi, & quasi mulier virginitatis suscipiet illum.
αὐτῷ, καὶ ὡς γυνὴ παρθενίας προσδέξεται αὐτόν.
Cibabit illum pane intellectus, & aqua sapientiæ potabit
ψωμιεῖ αὐτὸν ἄρτον συνέσεως, καὶ ὕδωρ σοφίας ποτιεῖ 3
eum. Firmabitur super illam, & non inclinabitur, & super
αὐτόν. στηριχθήσεται ἐπ' αὐτῷ, καὶ οὐ μὴ κλιθῇ, καὶ ἐπ' 4
αὐτῆς

eam continebit, & non confundetur: Et exaltabit illum
αὐτῆς ἐρέξει, καὶ οὐ μὴ καταισχυνθῇ. καὶ ὑψώσει αὐτὸν 5
apud proximos suos; & in medio Ecclesiæ aperiet os
παρὰ τοῖς πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ἀνοίξει στό-
eius. Iocunditatem & coronam exultationis in-
μα αὐτοῦ. εὐφροσύνην καὶ στέφανον ἀγαλλιάματος κλη- 6
ueniet, & nomen seculi hæreditabit illum. Et non
ρονομήσει, καὶ ὄνομα αἰώνιον κατακληρονομήσει αὐτόν. καὶ οὐ 7
apprehendent illam homines stulti: Et vi-
μὴ καταλήψονται αὐτὴν ἄνθρωποι ἀσύνετοι· καὶ οὐ 8
ri peccatores non videbunt eam. longè est à su-
δρες ἁμαρτωλοὶ οὐ μὴ ἴδωσιν αὐτήν. μακρὰν ἐστὶν ἀπὸ ὑπε-
perbia, & viri mendaces non erunt memores illius.
ρηφανίας, καὶ ἄνδρες ψευσταὶ οὐ μὴ μνησθήσονται αὐτῆς.
Non speciosa laus in ore peccatoris: Quoniã non à
οὐχ ὡραῖος αἶνος ἐν στόματι ἁμαρτωλοῦ· ὅτι οὐ παρὰ 9
Domino missa est ei. in enim sapientia dicetur laus, & Do-
κυρίου ἀπεστάλη αὐτῷ. ἐν γὰρ σοφίᾳ ῥηθήσεται αἶνος, καὶ ὁ κύ- 10
minus prosperabit illum. Ne dicas, Quoniã ,ppter Dominũ absum:
ριος εὐοδώσει αὐτόν. μὴ εἴπῃς, ὅτι διὰ κύριον ἀπέστην, 11
quæ enim odio habuit, non facies. Ne dicas, Ipse me formauit; nõ
ἃ γὰρ ἐμίσησεν, οὐ ποιήσεις. μὴ εἴπῃς, αὐτός με ἔπλασεν, καὶ 12
enim opus habet viri peccatoris. Omnem abominationem odio
χρείαν ἔχει ἀνὴρ ἁμαρτωλοῦ. πᾶν βδέλυγμα ἐμί- 13
habuit Dominus, & non est amabilis timentibus eum.
σησεν ὁ κύριος, καὶ οὐκ ἔστιν ἀγαπητὸν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.
Ipse ab initio fecit hominem, & reliquit illum
αὐτὸς ἐξ ἀρχῆς ἐποίησεν ἄνθρωπον, καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν 14
in manu consilij sui. Si volueris, conseruabis manda-
ἐν χειρὶ διαβουλίου αὐτοῦ. ἐὰν θέλῃς, συντηρήσεις ἐντο- 16
ta, & fidem facere beneplaciti. Apposuit tibi ignem &
λάς, καὶ πίστιν ποιῆσαι εὐδοκίας. παρέθηκέ σοι πῦρ καὶ 17
aquam. ad quodcunq; volueris, extende manum tuam. Ante ho-
ὕδωρ· οὗ ἐὰν θέλῃς, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. ἔναντι ἀν- 18
mines vita & mors. Et quodcunq; placuerit, dabi-
θρώπων ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος. καὶ ὃ ἐὰν εὐδοκήσῃ δοθή- 19
tur illi. Quoniã multa sapientia Domini, & fortis in
σεται αὐτῷ. ὅτι πολλὴ ἡ σοφία τοῦ κυρίου, καὶ ἰσχυὸς ἐν 20
potentia, & videns omnia. Et oculi eius
δυνάστεια καὶ βλέπων τὰ πάντα. καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ 21
super timentes eum, & ipse cognoscet omnem ope-
ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν, καὶ αὐτὸς ἐπιγνώσεται πᾶν ἔρ-
ram hominis. Non mandauit impiè agere cuipiam, & non de-
γον ἀνθρώπου. οὐκ ἐνετείλατο ἀσεβεῖν οὐδενί, καὶ οὐκ ἔδω- 22
dit licentiam alicui peccandi.
κεν ἄνεσιν οὐδενὶ ἁμαρτάνειν.

CAP. XVI. ις'.

Ne desideres filiorum multitudinẽ inutilem, neque læteris
Μὴ ἐπιθύμει τέκνων πλῆθος ἄχρηστον, μηδὲ εὐφραίνου 1
in filiis impiis. si multiplicati fuerint, ne oblecteris in illis:
ἐπὶ υἱοῖς ἀσεβέσιν. ἐὰν πληθύνωσι, μὴ εὐφραίνου ἐπ' αὐτοῖς·
si non est timor Domini cum eis. Ne credas vitæ
εἰ μὴ ἔστι φόβος κυρίου μετ' αὐτῶν. μὴ ἐμπιστεύσῃς τῇ ζωῇ 2
illorum, & ne insistas in multitudine eorum. Melius enim
αὐτῶν, καὶ μὴ ἐπέχῃς ἐπὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν. κρεῖσσον γὰρ 3
vnus iustus, quàm mille: Et mori sine filiis, quàm habere filios
εἷς δίκαιος, ἢ χίλιοι. καὶ ἀποθανεῖν ἄτεκνον, ἢ ἔχειν τέκνα 4
impios. Ab enim vno prudente cohabitabitur ciuitas, tribus
ἀσεβῆ. ἀπὸ γὰρ ἑνὸς συνετοῦ συνοικισθήσεται πόλις, φυλὴ 5
autem impiorum desolabitur velociter. Multa talia vi-
δὲ ἀσεβῶν ἐρημωθήσεται ἐν τάχει. πολλὰ τοιαῦτα ἑώ- 6
dit oculus meus, & fortiora his audiuit auris
ρακεν ὁ ὀφθαλμός μου, καὶ ἰσχυότερα τούτων ἀκήκοε τὸ οὖς
mea. In synagoga peccatorum incendetur ignis, &
μου. ἐν συναγωγῇ ἁμαρτωλῶν ἐκκαυθήσεται πῦρ, καὶ 7
in gente infideli incensa est ira. Non placatus est pro
ἐν ἔθνει ἀπειθεῖ ἐξεκαύθη ὀργή. οὐκ ἐξιλάσατο περὶ 8
antiquis omnibus gigantibus, qui abcesserunt in fortitudine
τῶν ἀρχαίων πάντων γιγάντων, οἱ ἀπέστησαν ἐν τῇ ἰσχύϊ τῶν
stultitiæ eorum. Non pepercit de peregrinatione Lot,
ἀφροσύνης αὐτῶν. οὐκ ἐφείσατο περὶ παροικίας Λώτ· 9
quos execratus est propter superbiam eorum. Non misertus est
οὓς ἐβδελύξατο διὰ τὴν ὑπερηφανίαν αὐτῶν. οὐκ ἐλέησεν 10
gentis perditionis, qui egrediebantur in peccatis suis quæ
ἔθνος ἀπωλείας, τοὺς ἐξερχομένους ἐν ἁμαρτίαις αὐτῶν ἃς
faciebant. Et sicut sexcenta millia peditum, qui con-
ἐποίουν. καὶ οὕτως ἑξακοσίας χιλιάδας πεζῶν τοὺς ἐπι- 11
gregati sunt in duritia cordis sui, verberans, miserans, per-
συναχθέντας ἐν σκληροκαρδίᾳ αὐτῶν, μαστιγῶν, ἐλεῶν, τυ-

cutiens, sanans. Dominus in miseratione & disciplina custodiuit;
πτων, ἰώμενος, κύριος ἐν οἰκτιρμῷ καὶ παιδείᾳ διεφύλαξε·
& si fuerit vnus duræ ceruicis in populo, mirum hoc
καὶ ἐὰν ᾖ εἷς σκληροτράχηλος ἐν λαῷ, θαυμαστὸν τοῦτο
si innocens erit. Misericordia enim & ira apud illum. Ve-
εἰ ἀθωωθήσεται. ἔλεος γὰρ καὶ ὀργὴ παρ' αὐτῷ· δυνα- 12
lociter potens placationum, & effundens iram, secundum
τάχυς ἐξιλασμοῦ καὶ ἐκχέων ὀργάς· κατὰ τὸ 13
multã misericordiã eius; sic & correptio illius, virum secundum
πολὺ ἔλεος αὐτοῦ, οὕτως καὶ τὸ ἔλεγχος αὐτοῦ, ἄνδρα κατὰ τὰ
opera eius iudicabit. Non effugiet in rapina pec-
ἔργα αὐτοῦ κρινεῖ. οὐκ ἐκφεύξεται ἐν ἁρπάγματι ἁμαρ- 14
cator, & non tardabit expectatio impij. Omni
τωλός, καὶ οὐ μὴ καθυστερήσῃ ὑπομονὴ ἀσεβοῦς. πάσῃ
eleemosynæ fac locum, vnusquisq; enim secundum opera sua
ἐλεημοσύνῃ ποίησον τόπον, ἕκαστος γὰρ κατὰ ἔργα αὐτοῦ
inueniet. Dominus obdurauit Pharaonem ne nosceret eum, vt
εὑρήσει. κύριος ἐσκλήρυνε Φαραὼ μὴ εἰδέναι αὐτόν, ὅπως
vtiqi cognoscerentur operationes eius in ea quæ sub cælo. Omni
ἂν γνωσθῇ ἐνεργήματα αὐτοῦ τῇ ὑπὸ οὐρανόν. πάσῃ τῇ
creaturæ misericordia eius manifesta, & lumen eius, & tene-
κτίσει τὸ ἔλεος αὐτοῦ φανερόν, καὶ τὸ φῶς αὐτοῦ καὶ τὸ σκό-
bras diuisit adamante: Ne dicas, A Domino abscondar, & ex altitudine quis mei memorabitur? In populo multo
τος ἐμέρισε τῷ ἀδάμαντι. μὴ εἴπῃς, ἀπὸ κυρίου κρυβή- 16
σομαι, καὶ ἐξ ὕψους τίς μου μνησθήσεται; ἐν λαῷ πολλῷ
non memorabor: quæ enim anima mea in immensa creatura?
οὐ μὴ μνησθῶ, τίς γὰρ ἡ ψυχή μου ἐν ἀμετρήτῳ κτίσει;
Ecce cælum & cælum cæli, abyssus & terra, &
ἰδοὺ ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ, ἄβυσσος καὶ γῆ καὶ 18
quæ in eis, in visitatione eius commouebuntur. Totus
τὰ ἐν αὐτοῖς, ἐν τῇ ἐπισκοπῇ αὐτοῦ σαλευθήσεται. ἅπας
mundus factus & qui fit, in voluntate eius.
ὁ κόσμος γεγονὼς καὶ γινόμενος, ἐν θελήματι αὐτοῦ.
Simul montes & fundamenta terræ, cùm conspexit
ἅμα τὰ ὄρη καὶ τὰ θεμέλια τῆς γῆς, ἐν τῷ ἐπιβλέψαι 19
ad illa Dominus concutiuntur tremore. Et dignè non co-
ἐπ' αὐτὰ κύριον συστενοῦσι τρόμῳ. καὶ ἀξίως οὐ διανο- 20
gitabit in illis cor. Et vias illius quis
ηθήσεται ἐπ' αὐτοῖς καρδία. καὶ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τίς 21
æstimabit? procella quam non videbit homo: at
ἐνθυμηθήσεται; καταιγὶς ἣν οὐκ ὄψεται ἄνθρωπος· τὰ δὲ
plura operum eius sunt in absconditis. Opera iu-
πλείονα τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐστὶν ἐν ἀποκρύφοις. ἔργα δι- 22
stitiæ eius quis annunciabit, aut quis sustinebit? longè
καιοσύνης αὐτοῦ τίς ἀναγγελεῖ, ἢ τίς ὑπομενεῖ; μακρὰν
enim testamentum, & interrogatio omnium in cõsummatione. Qui mi-
γὰρ ἡ διαθήκη, καὶ ἐξέτασις ἁπάντων ἐν τελευτῇ. ἐλατ- 23
nuitur cogitat hæc, & vir stultus cogitat er-
τούμενος διανοεῖται ταῦτα, καὶ ἀνὴρ ἄφρων διανοεῖται πλα-
rans fatua. Audi me fili, & disce scientiam,
νώμενος μωρά. ἄκουσόν μου τέκνον καὶ μάθε ἐπιστήμην, 24
& in verbis meis attende in corde tuo. Ostendam
καὶ ἐπὶ τοῖς λόγοις μου πρόσεχε τῇ καρδίᾳ σου. ἐκφανῶ
in pondere disciplinam, & in diligentia annunciabo scien-
ἐν σταθμῷ παιδείαν, καὶ ἐν ἀκριβείᾳ ἀπαγγελῶ ἐπιστή-
tiam eius. Et in iudicio Domini opera eius ab ini-
μην αὐτοῦ. καὶ ἐν κρίσει κυρίου τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀπ' ἀρ- 27
tio, & à factione eorum distinxit partes illorum.
χῆς, καὶ ἀπὸ ποιήσεως αὐτῶν διέστειλε μερίδας αὐτῶν.
Ornauit in seculum opera eius, & in manu eius
ἐκόσμησεν εἰς αἰῶνα τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ ἐν χειρὶ αὐτοῦ 28
principatus illius in generationes generationũ: nec esurierunt, neque labo-
αἱ ἀρχαὶ αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν· οὔτε ἐπείνασαν, οὔτε ἐκο-
rauerunt in operibus eius, & non destiterunt ab ope-
πίασαν ἐν ποιήμασιν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐξέλιπον ἀπὸ τῶν ἔρ-
ribus eius. Vnusquisque proximum suum non angustiauit.
γων αὐτοῦ. ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ οὐκ ἐξέθλιψε.
Et vsq; in seculum non erunt increduli verbo illius. Et post
καὶ ἕως αἰῶνος οὐκ ἀπειθήσουσι τὸν λόγον αὐτοῦ. καὶ μετὰ 30
hæc in terram prospexit Dominus, & repleuit eam
ταῦτα εἰς γῆν ἐπέβλεψεν ὁ κύριος, καὶ ἐνέπλησεν αὐτὴν 31
bonis suis. Animam omnis animalis abscondit
τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ· ψυχὴν παντὸς ζῴου ἐκάλυψε τὸ 32
vultus eius, & in illam reuersio illorum.
πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὴν ἡ ἀποστροφὴ αὐτῶν.

CAP. XVII. ιζ'.

Dominus creauit de terra hominem: Et rursus conuer-
1 Κύριος ἔκτισεν ἐκ γῆς ἄνθρωπον. καὶ πάλιν ἀπέστρε-

tit illum in eam. Dies numeri & tempus de-
ψεν αὐτὸν εἰς αὐτήν. ἡμέρας ἀριθμοῦ καὶ καιρὸν ἔδω- 3
dit eis, & dedit eis potestatem eorũ quæ in ea. vesti-
κεν αὐτοῖς, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τῆς ἐπ' αὐτῆς. κατ' ἐνδυ-
tuit autem eos secundum seipsos fortitudine, & ad imaginem suam fe-
σε δὲ αὐτοὺς κατ' ἑαυτοὺς ἰσχύν, καὶ κατ' εἰκόνα αὐτῆς ἐποίη-
cit illos. Posuit timorem illius in omni carne, &
σεν αὐτούς. ἔθηκε τὸν φόβον αὐτοῦ ἐπὶ πάσης σαρκός, καὶ 4
dominari bestiarum & volatilium in similitudine. Sextam
κατακυριεύειν θηρίων καὶ πετεινῶν κατ' ὁμοίωμα. ἕκτον 5
autẽ mentem illis donauit diuidens, & septimum sermonẽ
δὲ νοῦν αὐτοῖς ἐδωρήσατο μερίζων, καὶ τὸν ἕβδομον λόγον
interpretatio operationum eius. Consilium & linguam,
ἑρμηνεία τῆς ἐνεργημάτων αὐτοῦ. διαβούλιον καὶ γλῶσσαν 6
& oculos, aures & cor dedit ad cogitandum illis.
καὶ ὀφθαλμούς, ὦτα καὶ καρδίαν ἔδωκε διανοεῖσθαι αὐτοῖς.
scientia intellectus repleuit illos; & bona & mala
ἐπιστήμης συνέσεως ἐνέπλησεν αὐτούς, καὶ ἀγαθὰ καὶ κακὰ
ostendit illis. Posuit oculum suum super
ὑπέδειξεν αὐτοῖς. ἔθηκε τὸν ὀφθαλμὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὰς 7
corda illorum. Dedit per secula gloriari in mira-
καρδίας αὐτῶν. ἔδωκε δὶ αἰώνων καυχᾶσθαι ἐπὶ τοῖς θαυ-
bilibus suis, vt enarrent opera eius sapienter. Et
μασίοις αὐτοῦ, ἵνα διηγῶνται τὰ ἔργα αὐτοῦ σοφῶς. καὶ 8
nomen sanctificationis eius laudabunt electi. Addidit
ὄνομα ἁγιασμοῦ αὐτοῦ αἰνέσουσιν ἐκλεκτοί. προσέθηκεν 9
eis scientiam, & legem vitæ per hæreditatem dedit illis.
αὐτοῖς ἐπιστήμην, καὶ νόμον ζωῆς ἐκληροδότησεν αὐτοῖς,
vt intelligant quòd mortales existentes existunt nunc. Testamentum
εἰς τὸ νοῆσαι ὅτι θνητοὶ ὄντες ὑπάρχουσι νυνί. διαθήκην 10
seculi statuit cum illis, & iudicia sua ostendit
αἰῶνος ἔστησε μετ' αὐτῶν, καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ ὑπέδειξεν
illis. Magnitudinem gloriæ viderunt oculi eorum, &
αὐτοῖς. μεγαλεῖον δόξης εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν, καὶ 11
gloriam vocis eorum audiuit auris eorum, & dixit illis:
δόξαν φωνῆς αὐτῶν ἤκουσε τὸ ὦς αὐτῶν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
Attendite ab omni iniquo. & mandauit illis
προσέχετε ἀπὸ παντὸς ἀδίκου· καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς 12
vnicuique de proximo. Non abscondentur ab ocu-
ἑκάστῳ περὶ τοῦ πλησίον. οὐ κρυβήσονται ἀπὸ τῶν ὀφθαλ- 13
lis eius viæ eorum, coram ipso semper. Omnis autẽ
μῶν αὐτοῦ αἱ ὁδοὶ αὐτῶν, ἐναντίον αὐτοῦ διαπαντός. πᾶς δὲ
homo à iuuentute ad mala: & non valuerunt
ἄνθρωπος ἐκ νεότητος ἐπὶ τὰ πονηρά· καὶ οὐκ ἴσχυσαν τὰς
corda sua pro lapideis facere carnea. In enim
καρδίας αὐτῶν ἀντὶ λιθίνων ποιῆσαι σαρκίνας. ἐν γὰρ 14
diuisione gentium terræ totius, vnicuique genti consti-
μερισμῷ τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς πάσης, ἑκάστῳ ἔθνει κατέστη-
tuit ducem, & accepit Israel sibi partem.
σεν ἡγούμενον, καὶ προσελάβετο τὸν ἰσραὴλ ἑαυτῷ μερίδα.
Quem primogenitũ existentem nutrit disciplina, & diuidens lumen dile-
ὃν πρωτότοκον ὄντα τιθηνεῖ παιδεία, καὶ μερίζων φῶς ἀγα-
ctionis, non remittit illum. Ideò omnia opera eorum
πήσεως, οὐκ ἀνίησιν αὐτόν. διὸ πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν 15
vt Sol coram ipso sunt, & oculi eius assi-
ὡς ὁ ἥλιος ἐναντίον αὐτοῦ ἐστι, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐνδιατε-
duè super vias eorum. Non sunt absconsæ iniustitiæ illorum
νεῖς ἐπὶ τὰς ὁδοὺς αὐτῶν. οὐκ ἐκρύβησαν αἱ ἀδικίαι αὐτῶν 16
ab eo, & omnia peccata eorum coram Domino. Do-
ἀπ' αὐτοῦ, καὶ πᾶσαι αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν ἐνάντι κυρίου. κύ-
minus autem vtilis existens, & sciens fictionem suam, neque dimi-
ριος δὲ χρηστὸς ὢν καὶ εἰδὼς τὸ πλάσμα αὐτοῦ, οὔτε ἀπο-
sit eos, neque reliquit parcens eis. Eleemo-
κεν αὐτούς, οὔτε ἐγκατέλιπε φειδόμενος αὐτῶν. ἐλεημο- 17
syna enim viri sicut sigillum cum ipso, & gratiam homi-
συνὴ γὰρ ἀνδρὸς ὡς σφραγὶς μετ' αὐτοῦ, καὶ χάριν ἀνθρώ-
nis quasi pupillam conseruabit. Distribuens filiis suis & filia-
που ὡς κόρην συντηρήσει. μερίζων υἱοῖς αὐτοῦ καὶ θυγα-
bus pœnitentiam, post hæc exsurget & retri-
τρασι μετάνοιαν, μετὰ ταῦτα ἐξαναστήσεται καὶ ἀνταπο-
buet eis: & retributionem eorum in caput ipsorum
δώσει αὐτοῖς. καὶ τὸ ἀνταπόδομα αὐτῶν εἰς κεφαλὴν αὐτῶν
retribuet. Verùm pœnitentibus dedit reditum, &
ἀνταποδώσει. πλὴν μετανοοῦσιν ἔδωκεν ἐπάνοδον, καὶ 18
aduocauit deficientes expectatione. Conuertere igitur
παρεκάλεσεν ἐκλείποντας ὑπομονῇ. ἐπίστρεφε οὖν 19
ad Dominum, & relinque peccata: precare ante fa-
πρὸς κύριον, καὶ ἀπόλειπε ἁμαρτίας, δεήθητι κατὰ πρό-
ciem, & minue offendiculum. Reuertere ad Altissi-
σωπον, καὶ σμίκρυνον πρόσκομμα. ἐπανάγαγε ἐπὶ ὕψι- 20

mum, & auertere ab iniustitia; ipse enim ducet de tenebris in
στον, καὶ ἀπόστρεφε ἀδικίας. αὐτὸς γὰρ ὁδηγήσει ἐκ σκότους εἰς
lucem salutis. Et valde odio habe abominationem.
φῶτισμὸν σωτηρίας· καὶ σφόδρα μίσησον βδέλυγμα. 21
Altissimum quis laudabit in inferno? pro viuentibus & dantibus
ὑψίστῳ τίς αἰνέσει ἐν ἅδου; ἀντὶ ζώντων καὶ διδόντων 22
confessionem. A mortuo tanquã non existente, perit
αἰνοῦντος ὁμολόγησιν. ἀπὸ νεκροῦ ὡς μὴ ὄντος, ἀπόλλυται 25
confessio. Viuens & sanus corde laudabit Do-
ἐξομολόγησις. ζῶν καὶ ὑγιὴς τῇ καρδίᾳ αἰνέσει τὸν κύ- 26
minum. Quàm magna misericordia Domini Dei nostri, &
ριον. ὡς μεγάλη ἡ ἐλεημοσύνη τοῦ κυρίου θεοῦ ἡμῶν, καὶ
propitiatio conuertentibus ad se sanctè! Non enim
ἱλασμὸς τοῖς ἐπιστρέφουσιν ἐπ' αὐτὸν ὁσίως. οὐ γὰρ 28
possunt omnia esse in hominibus, quoniã non immortalis filius ho-
δύναται πάντα εἶναι ἐν ἀνθρώποις, ὅτι οὐκ ἀθάνατος υἱὸς ἀν-
minis. Quid lucidius Sole? & hoc deficit, &
θρώπου. τί φωτεινότερον ἡλίου; καὶ τοῦτο ἐκλείπει, καὶ 29
vir qui cogitabit carnem & sanguinem. Virtutem altitudinis
ἀνὴρ ὃς ἐνθυμηθήσεται σάρκα καὶ αἷμα. δύναμιν ὕψους 31
cæli ipse considerat, & homines omnes terra
οὐρανοῦ αὐτὸς ἐπισκέπτεται, καὶ ἄνθρωποι πάντες γῆ
& cinis.
καὶ σποδός.

CAP. XVIII. ιη'.

Qui viuit in seculum, creauit omnia communiter: Dominus
Ὁ ζῶν εἰς τὸν αἰῶνα ἔκτισε τὰ πάντα κοινῇ, κύριος 1
solus iustus, & non est alius præter illum: gubernans
μόνος δίκαιος, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ. οἰκίζων τὸν 2
mundum in palmo manus eius, & omnia obediunt
κόσμον ἐν σφιθαμῇ χειρὸς αὐτοῦ, καὶ πάντα ὑπακούει τῷ
voluntati eius. ipse enim rex omnium in fortitudine sua,
θελήματι αὐτοῦ. αὐτὸς γὰρ βασιλεὺς πάντων ἐν κράτει αὐτοῦ,
distinguens in eis sancta à prophanis. Cui copiam fe-
διαστέλλων ἐν αὐτοῖς ἅγια ἀπὸ βεβήλων. τίνι ἐξεποίη- 3
cit enunciandi opera sua? & quis inuestigauit ma-
σεν ἐξαγγεῖλαι τὰ ἔργα αὐτοῦ; καὶ τίς ἐξιχνίασε τὰ με-
gnalia eius? Vim magnificentiæ eius quis enume-
γαλεῖα αὐτοῦ; κράτος μεγαλωσύνης αὐτοῦ τίς ἐξαριθ- 4
rabit? & quis adiiciet enarrare misericordias eius?
μήσεται; καὶ τίς προσθήσει διηγήσασθαι τὰ ἐλέη αὐτοῦ;
Non est minuere neque adiicere, & non est inuestiga-
οὐκ ἔστιν ἐλαττῶσαι οὐδὲ προσθεῖναι, καὶ οὐκ ἔστιν ἐξιχνιά- 5
re mirabilia Domini. Cùm consummauerit homo,
σαι τὰ θαυμάσια τοῦ κυρίου. ὅταν συντελέσῃ ἄνθρωπος,
tunc incipit; & cùm cessauerit, tunc indigebit.
τότε ἄρξεται, καὶ ὅταν παύσηται, τότε ἀπορηθήσεται.
Et quid homo, & quæ vtilitas illius? quid bonum
καὶ τί ἄνθρωπος, καὶ τίς ἡ χρῆσις αὐτοῦ; τί τὸ ἀγαθὸν 7
eius, & quid malum illius? Numerus dierum hominis
αὐτοῦ, καὶ τί τὸ κακὸν αὐτοῦ; ἀριθμὸς ἡμερῶν ἀνθρώπου 8
multi anni centum, irrationabili autem cuiusque omnibus dormitio.
πολλὰ ἔτη ἑκατόν, ἀλογίστῳ δὲ ἑκάστου πᾶσιν ἡ κοίμησις.
Sicut gutta aquæ à mari, & sicut calculus arenæ, sic
ὡς σταγὼν ὕδατος ἀπὸ θαλάσσης, καὶ ὡς ψῆφος ἄμμου, οὕτως
mille anni in diebus seculi. Propter hoc patiens est Do-
χίλια ἔτη ἐν ἡμέραις αἰῶνος. διὰ τοῦτο μακροθυμεῖ κύ- 9
minus in illis, & effundet misericordiam suam super eos.
ριος ἐπ' αὐτοῖς, καὶ διαχεῖ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπ' αὐτούς.
Vidit & cognouit subuersionem eorum, quoniam mala.
εἶδε καὶ ἐπέγνω τὴν καταστροφὴν αὐτῶν, ὅτι πονηρά. 10
Ideò adimpleuit propitiationem suam. Misericordia ho-
διὰ τοῦτο ἐπλήθυνε τὸν ἱλασμὸν αὐτοῦ. ἔλεος ἀν- 11
minis in proximum suum. Misericordia autẽ Domini in om-
θρώπου ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ. ἔλεος δὲ κυρίου ἐπὶ πᾶ- 12
nem carnem. Corripiens, & erudiens, & docens, & con-
σαν σάρκα. ἐλέγχων καὶ παιδεύων καὶ διδάσκων καὶ ἐπι- 13
uertens, vt pastor gregem suum. Excipientium
στρέφων ὡς ποιμὴν τὸ ποίμνιον αὐτοῦ. τοῖς ἐνδεχομένοις
disciplinam miseretur, & festinantium ad iudicia
παιδείαν ἐλεεῖ, καὶ τοῖς καταστοχάζοντας ἐπὶ τὰ κρίματα 15
eius. Fili, in bonis non desreprehensionẽ, neque in omni
αὐτοῦ. τέκνον ἐν ἀγαθοῖς μὴ δῷς μῶμον, μὴ δὲ ἐν πάσῃ 16
inopia tristitiam verbi mali. Nónne ardorem sedabit
δόσει λύπην λόγου πονηροῦ. οὐχὶ καύσωνα ἀναπαύσει 17
ros? sic melius verbum quàm donum. Nónne ecce verbum super
δρόσος; οὕτως κρεῖσσον λόγος ἢ δόσις. οὐκ ἰδοὺ λόγος ἐπὶ 18
datum bonum? & vtraque apud hominem gratio-
δόμα ἀγαθόν; καὶ ἀμφότερα ὡραῖα ἀνθρώπῳ κεχαριτω-
μένα.

fa. Fatuus acerbè improperabit, & donum liuidi tabesce-
μῦρα. μωρὸς ἀχαρίστως ὀνειδεῖ, καὶ δόσις βασκανοῦ σκω- 19
re facit oculos. Antequam loquaris, disce Et ante
πτήσει ὀφθαλμούς. πρὶν ἢ λαλῆσαι, μάνθανε. καὶ μετὰ 20
languorem curare. Ante iudicium para teipsum ad bene-
ἀρρωστίας θεραπεύσει. πρὸ κρίσεως ἑτοίμαζε σεαυτὸν καὶ- 21
faciendum, & in hora visitationis inuenies propitiationem.
λυνεῖν, καὶ ἐν ὥρᾳ ἐπισκοπῆς εὑρήσεις ἵλασμόν.
Antequam ægrotes tu, humiliare continentia, & in tem-
πρὶν ἀρρωστῆσαί σε, ταπεινώθητι ἐγκρατείᾳ, καὶ ἐν καιρῷ 22
pore peccatorum ostende aduertentiam. Ne prohibeas
ἁμαρτημάτων δεῖξον ἐπιστροφήν. μὴ ἐμποδίσῃς τοῦ 23
reddere votum oportunè, & ne expectes vsq; ad mortem iu-
ἀποδοῦναι εὐχὴν εὐκαίρως, καὶ μὴ μείνῃς ἕως θανάτου δι-
stificari. Antequam ores præpara teipsum, & ne sis
καιωθῆναι. πρὶν εὔξασθαι ἑτοίμασον σεαυτόν, καὶ μὴ γί- 24
quasi homo tentans Dominum. Memento iræ
νου ὡς ἄνθρωπος πειράζων τὸν κύριον. μνήσθητι θυμοῦ 25
in diebus consummationis, & tempus vindictæ in auersione
ἐν ἡμέραις τελευτῆς, καὶ καιρὸν ἐκδικήσεως ἐν ἀποστροφῇ
vultus. Memento temporis famis in tempore abundantiæ,
προσώπου. μνήσθητι καιρὸν λιμοῦ ἐν καιρῷ πλησμονῆς, 26
paupertatis & egestatis in die diuitiarum. A manè vsq; ad
πωχείας καὶ ἔνδειαν ἐν ἡμέρᾳ πλούτου. ἀπὸ προσίθεν ἕως 27
vesperam mutatur tempus, & omnia hæc sunt citata
ἑσπέρας μεταβάλλει καιρός, καὶ πάντα ταῦτα ὀξὺ ταχὺ ἐ-
coram Domino. Et in diebus delictorum attendet ab er-
ναντι κυρίου. καὶ ἐν ἡμέραις ἁμαρτιῶν προσέξει ἀπὸ πλημ-
rore, & stultus non conseruabit occasionem. Omnis sapiens
μελείας, καὶ ἄφρων οὐ συντηρήσει καιρόν. πᾶς σοφὸς 28
nouit sapientiam & disciplinam. Et ei qui inuenit eam, dabit
ἔγνω σοφίαν καὶ παιδείαν. καὶ τῷ εὑρόντι αὐτὰ δώσει 29
confessionem. Sapientes in sermonibus & ipsi sapienter egerunt, &
ἐξομολόγησιν. σοφοὶ ἐν λόγοις καὶ αὐτοὶ ἐσοφίσαντο, καὶ 30
stillauerunt prouerbia diligentia ad vitam. Melior
ἀνώμβρησαν παροιμίας ἀκριβεῖς εἰς ζωήν. κρείσσων
fiducia in Domino solo, siquidem mortuum cor mortuo ad-
παῤῥησία ἐν δεσπότῃ μόνῳ, εἴπερ νεκρὰ καρδία νεκρῷ αὐ-
hæret. Post concupiscentias tuas ne eas, & ab
τέχεται. ὀπίσω τῶν ἐπιθυμιῶν σου μὴ πορεύου, καὶ ἀπὸ 31
appetitibus tuis auertere. Si præbueris animæ tuæ concu-
τῶν ὀρέξεών σου κώλυε. ἐὰν χορηγήσῃς τῇ ψυχῇ σου ἐπι- 32
piscentiam beneplaciti eius, facies derisionem inimicorum
θυμίαν εὐδοκίας αὐτῆς, ποιήσεις ἐπιχάρμα τῶν ἐχθρῶν
tuorũ, qui inuidebunt tibi. Ne læteris in multis delitiis tuis,
σου, οἱ βασκανοῦσί σε. μὴ εὐφραίνου ἐπὶ πολλῇ τρυφῇ σου, 33
neque indigeas consilio eius. Ne fias pauper
μὴ δὲ προσδεηθῇς συμβουλῆς αὐτῆς. μὴ γίνου πτωχὸς 34
participans ex fœnore, & nihil tibi est in mariu-
συμβολοκοπῶν ἐν δανεισμῷ, καὶ οὐδέν σοί ἐστιν ἐν μέρει-
pio; eris enim insidiator propriæ vitæ dignus dictu.
πῳ· ἔσῃ γὰρ ἐπίβουλος τῆς ἰδίας ζωῆς λαλητός.

CAP. XIX. ιθ'.

Operarius ebriosus non locupletabitur; & qui spernit
Ἐργάτης μέθυσος οὐ πλουτησθήσεται· καὶ ὁ ἐξουδενῶν τὰ 1
modica, paulatim decidet. Vinum & mulieres apo-
ὀλίγα, κατὰ μικρὸν πεσεῖται. οἶνος καὶ γυναῖκες ἀπο- 2
statare facient sapientes. Et qui coniungitur meretricibus, audax
στήσουσι σοφούς. καὶ ὁ κολλώμενος πόρναις τολμηρὸς 3
erit; putredo & vermes hæreditabunt illum, & are-
ἔσται· σῆπες καὶ σκώληκες κληρονομήσουσιν αὐτόν, καὶ ἐξ-
fiet in infamia maiore. Citò cre-
εγερθήσεται ἐν ὀνείδει μεγίστῳ μείζονι. ὁ ταχὺ ἐμ- 4
dens, leuis corde; & qui deliquit in animam suam
πιστεύων, κοῦφος καρδίᾳ· καὶ ὁ ἁμαρτάνων εἰς ψυχὴν αὐτοῦ
errabit. Qui lætatur in malè agendo con-
πλημμελήσει. ὁ εὐφραινόμενος ἐπὶ κακοεξίᾳ κατα- 5
demnabitur, at resistens voluptatibus coronat vitam
γνωσθήσεται· ὁ δὲ ἀποφθαλμῶν ἡδοναῖς στεφανοῖ τὴν ζωὴν
suam; continens lingua difficili conuiuet.
αὐτοῦ· ὁ ἐγκρατευόμενος γλώσσῃ ἀμάχῳ συμβιώσεται·
Et qui odit loquacitatem imminuitur malitia. Nunquam ite-
καὶ ὁ μισῶν λαλιὰν ἐλαττοῦται κακίᾳ. μηδέποτε δευ- 6
raueris verbum, & nihil tibi erit in diminutione. In ami-
τερώσῃς λόγον, καὶ οὐδέν σοι ἔσται ἐν ἐλαττώσει. ἐν φί- 7
co & inimico ne narres vitas alienas; & si non tibi est
λῳ καὶ ἐχθρῷ μὴ διηγοῦ βίους ἀλλοτρίους, καὶ εἰ μή σοί ἐστιν
delictum, non reueles. Audiuit enim te & obserua-
ἁμαρτία, μὴ ἀποκάλυπτε. ἀκήκοε γάρ σου καὶ ἐφυλάξα- 8
uit te, & in tempore odio habet te. Audisti verbum, commo-
τό σε, καὶ ἐν καιρῷ μισεῖ σε. ἀκήκοας λόγον, σεσαλευ- 9
riatur tibi, & confidens esto: non enim te dirumpet. A
θαν ἔστω σοι, καὶ εὐθαρσὴς γίνου· οὐ γὰρ μή σε ῥήξῃ. ἀπὸ 10
facie verbi improperabit fatuus, sicut à facie infan-
προσώπου λόγου ὀνειδίσει μωρός, ὡς ἀπὸ προσώπου βρέ- 11
tis quæ poperit. Sagitta fixa in femore carnis: sic
φους ἢ τίκτουσα. βέλος πεπηγὸς ἐν μηρῷ σαρκός, οὕτως
verbum in ventre fatui.
λόγος ἐν κοιλίᾳ μωροῦ.
Corripe amicum, ne fortè non fecit; & si fecit,
ἔλεγξον φίλον, μήποτε οὐκ ἐποίησε, καὶ εἰ ἐποίησε 13
ne fortè addat. Corripe proximum, ne fortè non dixit;
μήποτε προσθῇ. ἔλεγξον τὸν πλησίον, μήποτε οὐκ εἶπε, 14
& si dixit, ne reiteret.
καὶ εἰ εἶπεν, ἵνα μὴ δευτερώσῃ.
Corripe amicum, sæpe enim fit calumnia vana,
ἔλεγξον φίλον, πολλάκις γὰρ γίνεται διαβολὴ ματαία· 15
Et non omni sermoni credat cor tuum. Est qui labi-
καὶ μὴ παντὶ λόγῳ πιστευέτω ἡ καρδία σου. ἔστιν ὀλισθαί- 16
tur verbo & non ab anima, & quis est qui non lapsus est
νων λόγῳ καὶ οὐκ ἀπὸ ψυχῆς, καὶ τίς ἐστιν ὃς οὐκ ὠλίσθησεν
in lingua sua? Corripe proximum antequam mi-
ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ; ἔλεγξον τὸν πλησίον πρὶν ἢ ἀπει- 17
neris, & da locum legi Altissimi factus sine ira. Timor
λῆσαι, καὶ δὸς τόπον νόμῳ ὑψίστου γινόμενος ἀμήνις. φόβος
Domini initium assumptionis, sapientia autem ab eo dilectionem
κυρίου ἀρχὴ προσλήψεως, σοφία δὲ παρ' αὐτοῦ ἀγάπησιν
acquirit: cognitio mandatorum Domini, disciplina vitæ; at
ἐργαζομένοις. γνῶσις ἐντολῶν κυρίου, παιδεία ζωῆς· οἱ δὲ
facientes quæ placita sunt ei, immortalitatis arborem decer-
ποιοῦντες τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ἀθανασίας δένδρον καρποῦ-
punt. Omnis sapientia timor à Domino, & in omni sapientia
ται. πᾶσα σοφία φόβος κυρίου, καὶ ἐν πάσῃ σοφίᾳ 18
factio legis, & cognitio omnipotentiæ eius. Seruus
ποίησις νόμου, καὶ γνῶσις τῆς παντοκρατορίας αὐτοῦ. οἰκέτης
dicens domino, Sicut placet non faciam; si post hæc
λέγων τῷ δεσπότῃ, ὡς ἀρέσκει οὐ ποιήσω, ἐὰν μετὰ ταῦτα
fecerit, irritat nutrientem se Non est sapientia
ποιήσῃ, παροργίζει τὸν τρέφοντα αὐτόν. οὐκ ἔστι σοφία 19
nequitiæ scientia, & non est vbi consilium peccatorum
πονηρίας ἐπιστήμη, καὶ οὐκ ἔστιν ὅπου βουλὴ ἁμαρτωλῶν
prudentia. Est nequitia & ipsa abominatio, & est stultus
φρόνησις. ἔστι πονηρία καὶ αὐτὴ βδέλυγμα, καὶ ἔστιν ἄφρων 20
qui minuitur sapientia. Melior stupidus in intellectu cum
ἐλαττούμενος σοφίᾳ. κρείσσων πτοούμενος ἐν συνέσει ἐμ- 21
timore, abundante in prudentia, & transgrediente le-
φοβος, τοῦ περισσεύοντος ἐν φρονήσει καὶ παραβαίνοντος νό-
gem Altissimi. Est astutia diligens & ipsa iniqua,
μμα ὑψίστου. ἔστι πανουργία ἀκριβὴς καὶ αὐτὴ ἄδικος, 22
& est peruertens gratiam, vt ostendat iudicium, & est iustificans
καὶ ἔστι διαστρέφων χάριν τοῦ ἐπιφανῆναι κρίμα, καὶ ἔστι δικαιῶν
iudicio sapiens. Est prauè agens incuruatus nigredine,
κρίσει σοφός. ἔστι πονηρευόμενος συγκεκυφὼς μελανίᾳ, 23
& interioribus eius plenus dolo ignito. Incuruans
καὶ τὰ ἐντὸς αὐτοῦ πλήρης δόλου πυρώδους. συγκύφων
vultum & surdum se simulans vbicũq; cognitus fuerit, præueniet
πρόσωπον καὶ ἐπιλεκτῶν, οὐ ἐὰν ἐπιγνωσθῇ, προσφάσει
te vt malefaciat. Et si ab imbecillitate virium vete-
σε κακοποιῆσαι. καὶ ἐὰν ὑπὸ ἐλαττώματος ἰσχύος κωλυ- 25
tur peccare, si inuenerit tempus malefaciet. Ex vi-
θῇ ἁμαρτεῖν, ἐὰν εὕρῃ καιρὸν κακοποιήσει. ἀπὸ ὁρατοῦ 26
su cognoscetur vir, & ab occursu fa-
προσώπου ἐπιγνωσθήσεται ἀνήρ, καὶ ἀπὸ ἀπαντήσεως προσώ-
ciei cognoscetur prudens.
που ἐπιγνωσθήσεται νοήμων.
Amictus viri, & risus dentium, & gressus homi-
στολισμὸς ἀνδρὸς καὶ γέλως ὀδόντων, καὶ βῆμα ἀνθρώ- 27
nis annunciabit quæ de eo.
που ἀναγγελεῖ τὰ περὶ αὐτοῦ.
Est correptio quæ non est pulchra, & est tacens, &
ἔστιν ἔλεγχος ὃς οὐκ ἔστιν ὡραῖος, καὶ ἔστι σιωπῶν, καὶ 28
ipse prudens.
αὐτὸς φρόνιμος.

CAP.

CAP. XX. κ'.

Quàm bonum est redarguere potius quàm irasci occultè: & qui con-
1 Ὡς καλόν ἐστιν ἐλέγξαι ἢ θυμοῦσθαι κρυπτῶς, καὶ ὁ ἀνθο-
fitetur, prohibebitur à diminutione. Concu-
2 μολογούμενος κωλυθήσεται ἀπὸ ἐλαττώματος. ὅπι-
piscentia spadonis vitiare puellam, sic qui facit in
θυμία εὐνούχου ἀποπαρθενῶσαι νεανίδα, οὕτως ὁ ποιῶν ἐν
vita iudicii. Est tacens qui inuenitur sapiens, & est
4 βίῳ κρίματα. ἔστι σιωπῶν εὑρισκόμενος σοφός, καὶ ἔστι
odibilis à multa loquacitate sua. Est tacens, nõ enim habet
5 μισητὸς ἀπὸ πολλῆς λαλιᾶς αὐτοῦ. ἔστι σιωπῶν, οὐ γὰρ ἔχει
responsum, & est tacens sciens tempus. Homo sa-
6 ἀπόκρισιν, καὶ ἔστι σιωπῶν εἰδὼς καιρόν. ἄνθρωπος σο-
piens tacebit vsque ad tempus: at lasciuus & imprudens transgredie-
φὸς σιγήσει ἕως καιροῦ· ὁ δὲ λαπιστὴς καὶ ἄφρων ὑπερβήσε-
tur tempus. Qui abundat sermone, abominabitur; & po-
7 ται καιρόν. ὁ πλεονάζων λόγῳ βδελυχθήσεται, καὶ ὁ ἀν-
testatem sibi assumens, odio habebitur. quàm bonum correptum manifesta-
εξουσιαζόμενος μισηθήσεται. ὡς καλὸν ἐλεγχθέντα φανερῶ-
re pœnitentiam; sic enim fugies voluntarium peccatum.
σαι μετάνοιαν, οὕτως γὰρ φεύξῃ ἑκούσιον ἁμάρτημα.
Est beneplacitum in malis viro peccatori, & est inuentio
8 ἔστιν εὐδοκία ἐν κακοῖς ἀνδρὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ἔστιν εὕρημα
in diminutionem. Est datio quæ non proderit tibi; & est datio
9 εἰς ἐλάττωσιν. ἔστι δόσις ἡ οὐ λυσιτελήσει σοι, καὶ ἔστι δόσις,
cuius retributio duplex. Est diminutio causa glo-
10 ἧς τὸ ἀνταπόδομα διπλοῦ. ἔστιν ἐλάττωσις ἕνεκεν δό-
riæ, & est qui ab humilitate leuauit caput. Est e-
11 ξης, καὶ ἔστιν ὃς ἀπὸ ταπεινώσεως ἦρε κεφαλήν. ἔστιν ἀγο-
mens multa paruo, & soluens illa septupla.
ράζων πολλὰ ὀλίγου, καὶ ἀποπληρῶν αὐτὰ ἑπταπλασίονα.
Sapiens in verbis seipsum amabilem faciet, gratiæ autem
12 ὁ σοφὸς ἐν λόγοις ἑαυτὸν φιλοποιήσει, χάριτες δὲ
fatuorum effundentur. Datio insipientis non erit vtilis tibi
13 μωρῶν ἐκχυθήσονται. δόσις ἄφρονος οὐ λυσιτελήσει σοι
accipienti, similiter autem & liuidi propter necessitatem eius: nam
λαβόντι, ὁμοίως δὲ καὶ βασκαίνει διὰ ἀνάγκην αὐτοῦ. οἱ γὰρ
oculi eius pro vno ad accipiendum multi. Exigua
14 ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀντὶ ἑνὸς εἰς τὸ λαβεῖν πολλοί. ὀλίγα
dabit & multa improperabit; & aperiet os suum tãquam
15 δώσει καὶ πολλὰ ὀνειδίσει, καὶ ἀνοίξει τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς
præco. Hodie fœnerabitur, & cras repetet; odibilis
16 κήρυξ. σήμερον δανείσει, καὶ αὔριον ἀπαιτήσει. μισητὸς
Domino & hominibus talis. Fatuus dicet, Non est
16 κυρίῳ καὶ ἀνθρώποις ὁ τοιοῦτος. μωρὸς ἐρεῖ, οὐκ ὑπάρ-
mihi amicus, non est gratia bonis meis. Edentes
17 χει μοι φίλος, οὐκ ἔστι χάρις τοῖς ἀγαθοῖς μου. οἱ ἐσθίοντες
panem meum vitiosi lingua. Quotiens & quot ir-
18 τὸν ἄρτον μου φαῦλοι τῇ γλώσσῃ. ποσάκις καὶ ὅσοι κα-
ridebunt eum; neque enim ipsum habere in recto sensu acce-
ταγελάσονται αὐτοῦ, οὐτε γὰρ τὸ ἔχειν ἐν ὀρθῇ αἰσθήσει εἴλη-
pit: & ipsum nõ habere similiter indifferens illi. Lapsus
19 φε καὶ τὸ μὴ ἔχειν ὁμοίως ἀδιάφορον αὐτῷ. ὀλίσθημα
à pauimento potius quàm à lingua, sic casus malorum
ἀπὸ ἐδάφους μᾶλλον ἢ ἀπὸ γλώσσης, οὕτως πῶσις κακῶν
festinanter veniet. Homo sine gratia, fabula intempestiua,
20 ταχὺ ἥξει. ἄνθρωπος ἄχαρις, μῦθος ἄκαιρος, ἐν
in ore indisciplinatorum assiduus erit. Ab ore
21 στόματι ἀπαιδεύτων ἐνδελεχισθήσεται. ἀπὸ στόμα-
fatui reprobabitur parabola: non enim dicet
τος μωροῦ ἀποδοκιμασθήσεται παραβολή· οὐ γὰρ μὴ εἴπῃ
illam in tempore suo. Est qui vetatur peccare præ
22 αὐτὴν ἐν καιρῷ αὐτῆς. ἔστι κωλυόμενος ἁμαρτάνειν ἀπὸ
inopia, & in requie sua non stimulabitur.
ἐνδείας, καὶ ἐν τῇ ἀναπαύσει αὐτοῦ οὐ κατανυγήσεται.
Est qui perdit animam suam propter verecundiam, & ab
23 ἔστιν ἀπολλύων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διὰ αἰσχύνην, καὶ ἀπὸ
acceptione personæ perdet eam. Est gratia verecundiæ
24 λήψεως προσώπου ἀπολεῖ αὐτήν. ἔστι χάριν αἰσχύνης
promittens amico, & acquisiuit eum inimicum gratis.
ἐπαγγελλόμενος φίλῳ, καὶ κτήσατο αὐτὸν ἐχθρὸν δωρεάν.
Opprobrium nequam mendacium in homine, in autem ore
25 μῶμος πονηρὸς ψεῦδος ἐν ἀνθρώπῳ, ἐν δὲ στόματι
indisciplinatorum assiduum erit. Eligibilius fur, quàm qui as-
26 ἀπαιδεύτων ἐνδελεχισθήσεται. αἱρετὸν κλέπτης, ἢ ὁ ἐν-
suescit mendacio; ambo autem perditionem hæredita-
δελεχίζων ψεύδει, ἀμφότεροι δὲ ἀπώλειαν κληρονομή-
bunt. Mos hominis mendacis ignominia, & confusio
27 σουσιν. ἦθος ἀνθρώπου ψεύδους ἀτιμία, καὶ ἡ αἰσχύνη
eius cum eo sine intermissione. Sapiens in verbis manifestabit
28 αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ ἐνδελεχῶς. ὁ σοφὸς ἐν λόγοις φανερώσει
seipsum, & homo prudens placebit magnatibus. Qui o-
29 ἑαυτόν, καὶ ἄνθρωπος φρόνιμος ἀρέσει μεγιστᾶσιν. ὁ ἐρ-
peratur terram suam, altum faciet aceruum suum; &
γαζόμενος γῆν αὐτοῦ, ἀνυψώσει θημωνείαν αὐτοῦ· καὶ ὁ
placens magnatibus placabit iniustitiam suam. Xenia &
30 ἀρέσκων μεγιστᾶσιν ἐξιλάσεται ἀδικίαν αὐτοῦ. ξένια καὶ
dona excæcant oculos sapientum, & quasi frænum in ore
δῶρα ἀποτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς σοφῶν, καὶ ὡς φιμὸς ἐν στόμα-
auertunt correptiones. Sapientia abscõnsa & thesaurus
31 τι ἀποστρέπει ἐλέγχους. σοφία κεκρυμμένη καὶ θησαυρὸς
inuisus, quæ vtilitas in vtrisque? Melior ho-
32 ἀφανής, τίς ὠφέλεια ἐν ἀμφοτέροις; κρείσσων ἄνθρω-
mo celans fatuitatem suam, quàm homo ce-
πος ἀποκρύπτων τὴν μωρίαν αὐτοῦ, ἢ ἄνθρωπος ἀποκρύ-
lans sapientiam suam. Melior expectatio ineuitabilis in
πτων τὴν σοφίαν αὐτοῦ κρείσσων ὑπομονὴ ἀνωδυνήτης ἐν
inquisitione Domini; quàm carens domino auriga
ζητήσει κυρίου, ἢ ἀδέσποτος ἡνιοχήσας τὴν ἰδίας ζωῆς.

CAP. XXI. κά.

Fili peccasti, non adiicias amplius, & de prioribus
1 Τέκνον ἡμάρτες, μὴ προσθῇς ἔτι καὶ περὶ τῶν προτέρων
deprecare. Quasi à facie colubri, fuge à pec-
2 δεήθητι. ὡς ἀπὸ προσώπου ὄφεως, φεῦγε ἀπὸ ἁμάρ-
cato. si enim accesseris ad illud, suscipiet te. Dentes leo-
3 τιας. ἐὰν γὰρ προσέλθῃς αὐτῇ, δέξεταί σε. ὀδόντες λέον-
nis, dentes ei interficientes animas hominum. Quasi rom-
4 τος, ὀδόντες αὐτῆς ἀναιροῦντες ψυχὰς ἀνθρώπων. ὡς ῥομ-
phæa anceps omnis iniquitas, plagæ illius non est sanitas.
φαία δίστομος πᾶσα ἀνομία, τῆς πληγῆς αὐτῆς οὐκ ἔστιν ἴασις.
Obiurgatio & iniuria desolabunt diuitias; sic domus
5 καταπληγμὸς καὶ ὕβρις ἐρημώσουσι πλοῦτον, οὕτως οἶκος
superborum desolabitur. Deprecatio pauperis ex ore
6 ὑπερηφάνων ἐρημωθήσεται. δέησις πτωχοῦ ἐκ στόματος
vsq; ad aures eius, & iudicium illius festinanter venit.
ἕως ὤτων αὐτοῦ, καὶ τὸ κρίμα αὐτοῦ κατὰ σπουδὴν ἔρχεται.
Qui odit correptionem, in vestigio peccatoris; & qui timet Do-
7 μισῶν ἔλεγμον, ἐν ἴχνει ἁμαρτωλοῦ, ὁ φοβούμενος κύ-
minum, conuertetur in corde suo. Notus à longè
8 ριον ἐπιστρέφει ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ. γνωστὸς μακρόθεν ὁ
potens in lingua, at sapiens scit cùm labitur
δυνατὸς ἐν γλώσσῃ, ὁ δὲ νοήμων οἶδεν ἐν ποδὶ ὀλισθαίνειν
ipse. Qui ædificat domum suam in pecuniis alie-
9 αὐτόν. ὁ οἰκοδομῶν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐν χρήμασιν ἀλλο-
nis, quasi qui congregat sibi lapides ad tumulum sepulchri sui.
τρίοις, ὡς ὁ συνάγων ἑαυτῷ λίθους εἰς χῶμα ταφῆς αὐτοῦ.
Stuppa collecta, synagoga impiorum, & consum-
10 συπτίον συνηγμένον, συναγωγὴ ἀνόμων, καὶ ἡ συν-
matio illorum flamma ignis in perditionem. Via peccato-
11 τέλεια αὐτῶν φλὸξ πυρὸς εἰς ἀπώλειαν. ὁδὸς ἁμάρτω-
rum complanata à lapidibus, & in vltimo eius fouea
λῶν ὡμαλισμένη ὑπὸ λίθων, καὶ ἐπ' ἐσχάτου αὐτῆς βόθρος
inferni. Qui custodit legem Domini, dominatur cogitationis
12 ᾅδου. ὁ φυλάσσων νόμον κυρίου κρατεῖ τῶν ἐννοημάτων
suæ. Consummatio autem timoris Domini sapientiæ assumptio.
13 αὐτοῦ. συντέλεια δὲ τοῦ φόβου κυρίου σοφίας προσλημψις.
Non erudietur qui non est astutus. Est enim astu-
14 οὐ παιδευθήσεται ὃς οὐκ ἔστι πανοῦργος. ἔστι γὰρ πανουρ-
tia multiplicans amaritudinem. Cognitio sapiẽtis tãquam inundatio
15 γία πληθύνουσα πικρίαν. γνῶσις σοφοῦ, ὡς κατακλυσμὸς
abundabit, & consilium illius sicut fons purus vitæ.
16 πληθυνθήσεται, καὶ ἡ βουλὴ αὐτοῦ, ὡς πηγὴ ἁγνὴ ζωῆς.
Interiora fatui quasi vas confractum, omnem
17 ἐγκατα μωροῦ ὡς ἀγγεῖον συντετριμμένον, πᾶσαν
cognitionẽ non tenebit in vita sua. Verbum sapiens si audierit
18 γνῶσιν οὐ κρατήσει ἐν ζωῇ αὐτοῦ. λόγον σοφὸν ἐὰν ἀκούσῃ
sciens, laudabit illud, & ad illud adiiciet. Audiuit
ἀνόητος, αἰνέσει αὐτόν, καὶ ἐπ' αὐτὸν προσθήσει. ἤκουσεν
illum imprudens, & displicuit illi, & auertit illum
αὐτὸν ἀσώτου, καὶ ἀπήρεσεν αὐτῷ, καὶ ἀπέστρεψεν αὐτὸν
post dorsum suum. Narratio fatui quasi in via sar-
19 ὀπίσω τοῦ νώτου αὐτοῦ. διήγησις μωροῦ ὡς ἐν ὁδῷ φορ-
cina; in autem labio prudentis inuenietur gratia. Os
20 τίον, ὅτι δὲ χείλεσι συνετοῦ εὑρεθήσεται χάρις. στόμα
prudentis quæretur in Ecclesia. Tanquã domus destru-
21 φρονίμου ζητηθήσεται ἐν ἐκκλησίᾳ. ὡς οἶκος ἠφανισμέ-
cta, sic fatuo sapientia; & sermones eius cogita-
νος, οὕτως μωρῷ σοφία, καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ διανοηθήσονται ἐν

bunt in corde, & cognitio imprudentis inuestigabilia verba.
ται ἐν καρδίᾳ, καὶ γνάθος ἀσώφρονος ἀναπλέξουσι λόγους.
Compedes in pedibus stultis disciplina, & quasi vincula manuum
πέδαι ἐν ποσὶν ἀνοήτοις παιδεία, καὶ ὡς χειροπέδαι 22
in manu dextra. Fatuus in risu exaltat vocem suam;
ὅλον χειρὸς δεξιᾶς. μωρὸς ἐν γέλωτι ἀνυψοῖ φωνὴν αὐτοῦ, 23
vir autem astutus, vix tacite subridebit. Vt ornamentũ
ἀνὴρ δὲ πανοῦργος, μόλις ἡσυχῇ μειδιάσει. ὡς κόσμος 24
aureum prudenti disciplina, & quasi brachiale in brachio
χρυσοῦς φρονίμῳ παιδεία, καὶ ὡς χλιδὼν ὅλον βραχίονος
dextro. Pes fatui velox ad domum, homo autem
δεξιοῦ. ποὶς μωροῦ ταχὺς εἰς οἰκίαν, ἄνθρωπος δὲ 25
multum expertus, confundetur ab eo. Stultus à
πολύπειρος, αἰσχυνθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. ἄφρων ἐκ 26
ianua prospiciet in domum. vir autem eruditus foris
θύρας ἐπιβλέψει εἰς οἰκίαν, ἀνὴρ δὲ πεπαιδευμένος ἔξω
stabit. Ineruditio hominis auscultare ad ia-
στήσεται. ἀπαιδευσία ἀνθρώπου ἀκροᾶσθαι ἐπὶ θύ- 27
nuas; at prudens grauabitur ignominia. Labia lo-
ρας, ὁ δὲ φρόνιμος βαρυνθήσεται ἀτιμίαν. χείλη πο- 28
quacium, quæ non sua narrabunt: verba autem prudentum in
λυλάλων, τὰ ἐκ αὐτῶν διηγήσεται. λόγοι δὲ φρονίμων ἐν
statera ponderabuntur. In ore fatuorum cor ipsorum;
ζυγῷ σταθήσονται. ἐν στόματι μωρῶν ἡ καρδία αὐτῶν, 29
in autem corde sapientum, os eorum. Dum maledicit
ἐν δὲ καρδίᾳ σοφῶν, τὸ στόμα αὐτῶν. ἐν τῷ καταρᾶσθαι 30
impius satanam, ipse maledicit suam animam.
ἀσεβὴς τὸν σατανᾶν, αὐτὸς καταρᾶται τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν.
Inquinat suam animam susurro, & vbicũq; peregrina-
μολύνει τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὁ ψίθυρος, καὶ ἐὰν παροι- 31
tus fuerit, odietur.
κήσῃ μισηθήσεται.

CAP. XXII. κβ'.

Lapidi polluto comparatus est piger, & omnis sibi-
Λίθῳ ἠρδαλωμένῳ συνεβλήθη ὀκνηρός, καὶ πᾶς ἐκ- 1
labit in ignominia illius. Stercori boum de sterquiliniis comparatus est
συρεῖ ὅλη ἀτιμίᾳ αὐτοῦ. βολβίτῳ κοπρίας συνεβλήθη 2
piger. omnis tollens eum excutiet manum.
ὀκνηρός· πᾶς ὁ ἀναιρούμενος αὐτὸν ἐκτινάξει χεῖρα.
Confusio patris in generatione indisciplinati; filia autẽ
αἰσχύνη πατρὸς ἐν γεννήσει ἀπαιδεύτου, θυγάτηρ δὲ 3
in diminutione fit. Filia prudens hæres erit
ἐπ' ἐλαττώσει γίνεται. θυγάτηρ φρόνιμος κληρονομή- 4
viri sui, & quæ confundit, in tristitiam geni-
σει ἀνδρὸς αὐτῆς, καὶ ἡ καταισχύουσα, εἰς λύπην γεννή-
toris. Patrem & virum confundit quæ est audax. &
σαντος. πατέρα καὶ ἄνδρα καταισχύνει ἡ θρασεῖα καὶ 5
ab vtrisque inhonorabitur. Musica in luctu,
ὑπὸ ἀμφοτέρων ἀτιμασθήσεται. μουσικὰ ἐν πένθει, 6
importuna narratio; flagella autem & disciplina in tempore sapientiæ.
ἄκαιρος διήγησις, μάστιγες δὲ καὶ παιδεία ἐν καιρῷ σοφίας.
Filij in bona vita escam habentes, propriorum paren-
τέκνα ἐν ἀγαθῇ ζωῇ τὴν τροφὴν ἔχοντα, τῶν ἰδίων γεννη-
tum celabunt ignobilitatem. Filij in contemptu &
τόρων κρύψουσι δυσγένειαν. τέκνα ἐν καταφρονήσει καὶ
insipientia gloriantes, cognationis suæ macu-
ἀπαιδευσίᾳ γεγαυρωμένα, συγγενείας ἑαυτῶν μολύνου-
lant nobilitatem. Conglutinans testam qui docet fa-
σι τὴν εὐγένειαν. συγκολλῶν ὄστρακον ὁ διδάσκων μω- 7
tuum, & excitat dormientes de profundo somno. Nar-
ρὸν, καὶ ἐξεγείρει καθεύδοντας ἐκ βαθέος ὕπνου. διη- 8
rat dormitanti qui narrat fatuo, & in fine
γεῖται νυστάζοντι ὁ διηγούμενος μωρῷ, καὶ ὅταν συντελείᾳ
dicet. Quid est? Super mortuum plora, defecit enim lux: & super
ἐρεῖ, τί ἐστιν; ὅλον νεκρῷ κλαῦσον, ἐξέλιπε γὰρ φῶς, καὶ ὅλον 10
fatuum plora, defecit enim intellectus. Dulcius plora super
μωρῷ κλαῦσον, ἐξέλιπε γὰρ συνέσις. ἥδιον κλαῦσον ὅλον 11
mortuum, quoniam requieuit. Nam fatui super mortem vita.
νεκρῷ ὅτι ἀνεπαύσατο. τοῦ γὰρ μωροῦ κρείττων θάνατος ἡ ζωή. 12
Luctus mortui septem dies. fatui autem & impij omnes
πένθος νεκροῦ ἑπτὰ ἡμέραι, μωροῦ δὲ καὶ ἀσεβοῦς πάσαι 13
dies vitæ illius. Cum stulto ne multiplices sermo-
αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς αὐτοῦ. μετὰ ἄφρονος μὴ πληθύνῃς λό- 14
nem; & ad insipientem ne accedas, non sentiens enim sper-
γον, καὶ πρὸς ἀσώφρονα μὴ πορεύου, ἀναισθήτου γὰρ ἐξου-
net tua omnia. Caue ab illo, ne laborem
θενήσει σου τὰ πάντα. φύλαξαι ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα μὴ κόπον 15
habeas, & non coinquinaberis in concussione illius. De-
ἔχῃς, καὶ οὐ μὴ μολυνθῇς ἐν τῷ ἐκτιναγμῷ αὐτοῦ· ἐκ- 16
clina ab illo, & inuenies requiem; non aci-
κλινον ἀπ' αὐτοῦ καὶ εὑρήσεις ἀνάπαυσιν, καὶ οὐ μὴ ἀκη-
diaberis in ociositate illius. Super plumbum quod grauabi-
17 διάσῃς ἐν τῇ ἀπονοίᾳ αὐτοῦ. ὑπὲρ μόλυβδον τί βαρυνθή-
tur, & quod illi nomen, nisi plumbum? Arenam &
18 σεται, καὶ τί αὐτῷ ὄνομα, ἀλλ' ἢ μόλυβδος. ἄμμον καὶ
salem, & massam ferri facilius ferre, quàm ho-
ἅλας καὶ βῶλον σιδήρου εὐκοπώτερον ὑπενεγκεῖν, ἢ ἄν-
minem imprudentem. Connexio lignea ligata in
19 θρωπον ἀσώφρονα. ἐμάντωσις ξυλίνη ἐνδεδεμένη εἰς
ædificium, in concussione non dissoluetur: sic cor
οἰκοδομὴν, ἐν συστάσει οὐ διαλυθήσεται. οὕτως καρδία
firmatum in cogitatione consilij in omni tempore timore
ἐσπευσμένη ὅλη διανοήματος βουλῆς, ἐν παντὶ καιρῷ φόβῳ
non timebit. Cor firmum in mente intellectus,
20 οὐ δειλιάσει. καρδία ἐρρασμένη ὅλη διανοίᾳ συνέσεως,
sicut ornatus arenosus in pariete raso. Sustentacula in
21 ὡς κόσμος ψαμμωτὸς ὅλη τοίχου ξυστοῦ. χάρακες ὅλη
alto posita contra ventum, non permanebunt. Sic
22 μετεώρου κείμενοι κατέναντι ἀνέμου, οὐ μὴ μείνωσιν· οὕτως
cor timidum in cogitatione fatui. Contra omnem timo-
καρδία δειλὴ ὅλη διανοήματι μωρῷ· κατέναντι παντὸς φό-
rem non sustinebit. Pungens oculum educet la-
23 βου οὐ μὴ ὑπομείνῃ. ὁ νύσσων ὀφθαλμὸν κατάξει δά-
chrymas, & pungens cor, profert sensum. Mittens
24 κρυα, καὶ ὁ νύσσων καρδίαν, ἐκφαίνει αἴσθησιν. βάλλων
lapidem in volatilia, arcebit illa; & qui conuiciatur amico,
λίθον ὅλη πετεινά, ἀποσοβήσει αὐτά, καὶ ὀνειδίζων φίλον,
dissoluet amicitiam. In amicum si strinxeris gladium, ne
25 διαλύσει φιλίαν. ὅλη φίλον ἐὰν ἀπόσῃ μάχαιραν, μὴ
desperes: est enim regressus In amicum si aperueris os,
26 ἀπελπίσῃς, ἔστι γὰρ ἐπάνοδος. ὅλη φίλον ἐὰν ἀνοίξῃς στό-
ne timeas, est enim permutatio; præter conuicium &
μα, μὴ δύλαβηθῇς, ἔστι γὰρ διαλλαγή· πλὴν ὀνειδισμοῦ καὶ
superbiam, & secreti reuelationem, & plagam dolosam
ὑπερηφανίας & μυστηρίου ἀποκαλύψεως καὶ πληγῆς δολίας,
in his enim effugiet omnis amicus. Fidem posside in
27 ἐν τούτοις γὰρ ἀποφεύξεται πᾶς φίλος. πίστιν κτῆσαι ἐν
paupertate cum proximo, vt in bonis illius læte-
πτωχείᾳ μετὰ τοῦ πλησίον· ἵνα ἐν τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ εὐφρα-
ris. In tempore tribulationis permane illi, vt in hæredi-
28 θῇς. ἐν καιρῷ θλίψεως διάμενε αὐτῷ, ἵνα τὴν κληρονο-
tate eius cohæres sis. Non despicienda est enim semper
μίαν αὐτοῦ συγκληρονομήσῃς. οὐ καταφρονητέον γὰρ ἀεὶ τῆς
circumscriptio, neque mirabilis diues mentem non habens.
περιγραφῆς, οὐ δὲ θαυμαστὸς πλούσιος νοῦν οὐκ ἔχων.
Ante ignem vapor camini & fumus, sic ante singui-
29 πρὸ πυρὸς ἀτμὶς καμίνου καὶ καπνός, οὕτως πρὸ αἱμά-
nes conuicia. Amicum protegere non erubescam, &
30 των λοιδορίαι. φίλον σκεπάσαι οὐκ αἰσχυνθήσομαι, καὶ
à facie illius non abscondar, etsi mala mihi eue-
ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ οὐ μὴ κρυβῶ, καὶ εἰ κακά μοι συμβή-
nient per illum; Omnis qui audierit, cauebit ab illo.
31 σονται δι' αὐτόν, πᾶς ὁ ἀκούων φυλάξεται ἀπ' αὐτοῦ.
Quis dabit mihi super os meum custodiam, & super
32 τίς δώσει μοι ὅλη στόματος μου φυλακήν, καὶ ὅλη τῷ
labia mea signaculum astutum, ne cadam subitò
33 χειλέων μου σφραγῖδα πανοῦργον, ἵνα μὴ πέσω αἰφνιδίως
ab illa, & lingua mea non perdat me.
ἀπ' αὐτῆς, καὶ ἡ γλῶσσά μου μὴ ὀπολέσῃ με.

CAP. XXIII. κγ'.

Domine pater & dominator vitæ omnis, ne derelin-
1 Κύριε πάτερ καὶ δέσποτα ζωῆς ἁπάσης, μὴ ἐγκατα-
quas me in consilio eorum: & ne sinas me cadere in illis.
λίπῃς με ἐν βουλῇ αὐτῶν, καὶ μὴ ἀφῇς με πεσεῖν ἐν αὐτοῖς.
Quis imponet in cogitatione mea flagella, & in
2 τίς ὁπλίσῃ ὅλη τοῦ διανοήματός μου μάστιγας, καὶ ὅλη
corde meo disciplinam sapientiæ: ne in ignorationi-
τῆς καρδίας μου παιδείαν σοφίας, ἵνα μὴ ὅλη τοῖς ἀγνοήμα-
bus meis non parcas tu Domini: at iniurias eorũ qui in professione
σί μου μὴ φείσῃ σὺ κυρίου· τὰς δὲ ὕβρεις τῶν ἐν ἐπαγγελίᾳ
peccatorum non prætereas. Vt non multiplicentur ignorantiæ
3 ἁμαρτωλῶν μὴ παρῇς· ὅπως μὴ πληθυνθῶσιν αἱ ἄγνοιαί
meæ, & peccata mea abundabunt in contritionem, & ca-
μου, καὶ αἱ ἁμαρτίαι μου πλεονάσουσιν εἰς συντριβήν, καὶ πε-
dam in conspectu aduersariorum, & gaudebit super me inimicus
σοῦμαι ἔναντι τῶν ὑπεναντίων, καὶ ὅλη χαρεῖται μοι ὁ ἐχθρός
meus, à quibus longè est spes misericordiæ tuæ. Domine pater
5 μου, ὧν μακράν ἐστιν ἡ ἐλπὶς τοῦ ἐλέους σου. κύριε πάτερ

& Deus vitæ meæ, extollentiam oculorum ne mihi dederis, &
καὶ θεὲ ζωῆς μου, μετεωρισμὸν ὀφθαλμῶν μή μοι δῶς, καὶ
giganteam animam amoue semper à seruis tuis.
γιγαντώδη ψυχὴν ἀπόστησον δεσπότας ἀπὸ δούλων σου.
Spes inanes & concupiscentias auerte à me: &
ἐλπίδας κενὰς καὶ ἐπιθυμίας ἀπόστρεψον ἀπ' ἐμοῦ, καὶ 6
tenebis volentem tibi seruire semper. Ventris
κρατήσεις τὸν θέλοντά σοι δουλεύειν δεσπότας. κοιλίας
appetitus & concubitus ne comprehendant me, & animæ
ὄρεξις καὶ συγκασασμὸς μὴ καταλαβέτωσάν με, καὶ ψυχῇ
irreuerenti ne tradas me seruum tuum. Audite filij
ἀναιδεῖ μὴ παραδῷς με τὸν οἰκέτην σου. ἀκούσατε τέκνα 7
disciplinam oris veri: & qui custodierit, non capietur in
παιδείαν στόματος ἀληθινοῦ, καὶ ὁ φυλάσσων οὐ μὴ ἁλῷ ἐν
labiis suis. In stultitia sua comprehende-
τοῖς χείλεσιν αὐτοῦ. ἐν τῇ ἀφροσύνῃ αὐτοῦ καταλειφθή- 8
tur peccator, & conuiciator & superbus scanda-
σεται ὁ ἁμαρτωλὸς, καὶ λοίδορος καὶ ὑπερήφανος σκανδα-
lizabuntur in illis. Iurationi non assuefacias os tuum, &
λισθήσονται ἐν αὐτοῖς. ὅρκῳ μὴ ἐθίσῃς τὸ στόμα σου, καὶ 9
nominationi sancti non assuescas: Sicut enim seruus
ὀνομασίᾳ τοῦ ἁγίου μὴ συνεθισθῇς. ὥσπερ γὰρ οἰκέτης 11
qui scrutatur assiduè à vibice non minue-
ἐξεταζόμενος ἐν δελεαστῷ ἀπὸ μώλωπος οὐκ ἐλαττωθή-
tur; sic iurans & nominans semper non purga-
σεται, οὕτως ὁ ὀμνύων καὶ ὀνομάζων δεσπότας οὐ μὴ καθα-
bitur à peccato. Vir multum iurans implebitur iniqui-
ρισθῇ ἀπὸ ἁμαρτίας. ἀνὴρ πολύορκος πλησθήσεται ἀνο- 12
tate, & non discedet à domo illius flagellum. Si
μίας, καὶ οὐκ ἀποστήσεται ἀπὸ τοῦ οἴκου αὐτοῦ μάστιξ. ἐὰν 13
deliquerit peccatum eius super ipsum, & si despexerit, pecca-
πλημμελήσῃ ἁμαρτίαν αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ, κἂν ὑπερίδῃ ἡμάρ-
tum dupliciter. Et si in vacuum iurauit, non iustificabitur; re-
τον διπλῶς. καὶ εἰ δεκανῆς ὤμοσεν οὐ δικαιωθήσεται, πλη- 14
plebitur enim calamitate domus illius. Est sermo vesti-
σθήσεται γὰρ ἐπαγωγῆς ὁ οἶκος αὐτοῦ. ἔστι λέξις ἀνυπόδει- 15
tus morte, non inueniatur in hæreditate Iacob.
κτος θανάτῳ, μὴ εὑρεθήτω ἐν κληρονομίᾳ Ἰακώβ.
Ab enim piis hæc omnia auferentur, & in
ἀπὸ γὰρ εὐσεβῶν ταῦτα πάντα ἀποσταθήσεται, καὶ ἐν 16
peccatis non inuoluentur. Intemperantiæ iuramenti ne assua-
ἁμαρτίαις οὐκ ἐγκυλισθήσονται. ἀκολασίᾳ ὅρκου μὴ ἐθί- 17
facias os tuum, est enim in ea verbum peccati. Memento
σῃς τὸ στόμα σου, ἔστι γὰρ ἐν αὐτῇ λόγος ἁμαρτίας. μνήσθητι 18
patris & matris tuæ, in medio enim magnatum præside-
πατρὸς καὶ μητρός σου, ἀνὰ μέσον γὰρ μεγιστάνων συνεδρεύ-
bis. Ne fortè obliuioni tradaris in conspectu illorum, & assiduitate
σῃς. μήποτε ἐπιλάθῃ ἐνώπιον αὐτῶν, καὶ παρ' ἐθισμῷ 19
tua marcescas, & voles si non natus esses; & diem
σου μαρανθῇς, καὶ θελήσῃς εἰ μὴ ἐγεννήθης, καὶ τὴν ἡμέραν
natiuitatis tuæ maledices. Homo assuetus ver-
τοῦ τοκετοῦ σου καταρᾶσῃ. ἄνθρωπος συνεθιζόμενος λό- 20
bis improperij, in omnibus diebus suis non erudie-
γοις ὀνειδισμοῦ, ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ οὐ μὴ παιδευ-
tur. Duæ species multiplicant peccata, & tertium indu-
θῇ. δύο εἴδη πληθύνουσιν ἁμαρτίας, καὶ τὸ τρίτον ἐπά- 21
cet iram. Anima calida quasi ignis ardens, non extin-
ξει ὀργήν. ψυχὴ θερμὴ ὡς πῦρ καιόμενον, οὐ μὴ σβε- 22
guetur; Donec deglutiatur, homo fornicatus in corpore car-
σθῇ, ἕως ἂν καταποθῇ, ἄνθρωπος πόρνος ἐν σώματι σαρ- 23
nis suæ: non desinet donec accendat ignem. Homi-
κὸς αὐτοῦ, οὐ μὴ παύσηται ἕως ἂν κκαύσῃ πῦρ. ἄνθρω- 24
ni fornicario omnis panis dulcis, non quiescet donec perfi-
πῳ πόρνῳ πᾶς ἄρτος ἡδύς, οὐ μὴ κοπάσῃ ἕως ἂν τελευτή-
ciat. Homo transgrediens à lecto suo, di-
σῃ. ἄνθρωπος παραβαίνων ἀπὸ τῆς κλίνης αὐτοῦ λέ- 25
cens in anima sua, Quis me videt? Tenebræ circum me, &
γων ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, τίς με ὁρᾷ; σκότος κύκλῳ μου, καὶ 26
parietes me cooperiunt, & nullus me videt; quid vereor?
οἱ τοῖχοι με καλύπτουσι, καὶ οὐδείς με ὁρᾷ, τί δύλαβοῦμαι;
peccatorum meorum non memorabimur Altissimus, & oculi
τὴν ἁμαρτίαν μου οὐ μὴ μνησθήσεται ὁ ὕψιστος, καὶ ὀφθαλμοὶ
hominum timor eius. Et non nouit quòd oculi Do-
ἀνθρώπων ὁ φόβος αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἔγνω ὅτι ὀφθαλμοὶ κυ- 27
mini altissimi infinities sole lucidiores sunt.
είου τοῦ ὑψίστου μυριοπλασίως ἡλίου φωτεινότεροί εἰσιν.
Inspicientes omnes vias hominum, & cogitantes
οἱ ἐπιβλέποντες πάσας ὁδοὺς ἀνθρώπων καὶ κατανοοῦντες 28
in absconditas partes. Antequam crearentur omnia, agnita
εἰς ἀπόκρυφα μέρη. πρὶν ἢ κτισθῆναι τὰ πάντα, ἐγνω- 29

sunt ei omnia: sic & post consummationem
σται αὐτῷ τὰ πάντα, οὕτως καὶ μετὰ τὸ συντελεσθῆναι
respicit omnia. Hic in plateis ciuitatis vindi-
καθορᾷ τὰ πάντα. οὗτος ἐν πλατείαις πόλεως ἐκδικη- 30
cabitur; & vbi non suspicatus est, apprehendetur. Similiter & mulier
θήσεται, καὶ οὗ οὐκ ὑπενόησε παραθήσεται. ὁμοίως καὶ γυνὴ 31
relinquens virum suum, & acquirens hæreditatem
καταλείπουσα τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ προσιστῶσα κληρονομίαν
ex alio Primum quidem enim in lege Altissimi non credidit, &
ἐξ ἄλλου. πρῶτον μὲν γὰρ ἐν νόμῳ ὑψίστου οὐ πεπίστευσε, καὶ 33
secundò in virum suum deliquit, & tertiò in
δεύτερον εἰς ἄνδρα αὐτῆς ἐπλημμέλησε, καὶ τὸ τρίτον ἐν
fornicatione adulterauit, & ex alio viro filios acquisiuit.
πορνείᾳ ἐμοίχευσε, καὶ ἐξ ἄλλου ἀνδρὸς τέκνα παρέσηκεν.
Hæc in Ecclesia educetur, & in filios eius
αὕτη ἐν ἐκκλησίᾳ ἐξαχθήσεται, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα αὐτῆς 34
visitatio erit. Non mittent filij eorum radicem, &
ἐπισκοπὴ ἔσται· οὐ δεσπόσουσιν υἱοὶ αὐτῶν ῥίζαν, καὶ οἱ 35
rami illius non ferent fructum. Deficiet in maledi-
κλάδοι αὐτῆς οὐκ οἴσουσι καρπόν. καταλείψει εἰς κατά- 36
ctionem memoria eius, & improperium illius non dele-
ρὰν τὸ μνημόσυνον αὐτῆς, καὶ τὸ ὄνειδος αὐτῆς, οὐκ ἐξαλει-
bitur. Et cognoscent qui relicti sunt, quoniã nihil
φθήσεται. καὶ ἐπιγνώσονται οἱ καταλειφθέντες, ὅτι οὐδὲν 37
est melius timore Domini; & nihil dulcius atten-
ἐστὶ κρεῖττον φόβου κυρίου· καὶ οὐδὲν γλυκύτερον τοῦ προσέ-
dente mandatis Dei. Gloria magna sequi Deum, lon-
χοντος ἐντολαῖς θεοῦ. δόξα μεγάλη ἀκολουθεῖν θεῷ, μα- 38
gitudo autem dierum assumi te ab ipso.
κρότης δὲ ἡμερῶν τὸ προσληφθῆναί σε ὑπ' αὐτοῦ.

CAP. XXIIII. κδ'.

Sapientia laudabit animam suam, & in medio populi sui
Ἡ σοφία αἰνέσει ψυχὴν αὐτῆς, καὶ ἐν μέσῳ λαοῦ αὐτῆς
gloriabitur. In Ecclesia Altissimi os suum ape-
καυχήσεται. ἐν ἐκκλησίᾳ ὑψίστου τὸ στόμα αὐτῆς ἀνοί- 2
riet, & coram potentia illius gloriabitur Ego ex
ξει, καὶ ἔναντι δυνάμεως αὐτοῦ καυχήσεται. ἐγὼ ἀπὸ 5
ore Altissimi prodij, & sicut nebula cooperui
στόματος ὑψίστου ἐξῆλθον, καὶ ὡς ὁμίχλη κατεκάλυψα
terram. Ego in excelsis habitaui, & thronus meus in
γῆν. ἐγὼ ἐν ὑψηλοῖς κατεσκήνωσα, καὶ ὁ θρόνος μου ἐν 7
columna nubis. Gyrum cæli circuiui sola, & in profundo
στύλῳ νεφέλης. γύρον οὐρανοῦ ἐκύκλωσα μόνη, καὶ ἐν βάθει 8
abyssi deambulaui. In vnda maris & in omni
ἀβύσσου περιεπάτησα. ἐν κύματι θαλάσσης καὶ ἐν πάσῃ 9
terra, & in omni populo & gente possedi: Et cum
γῇ, καὶ ἐν παντὶ λαῷ καὶ ἔθνει ἐκτησάμην. καὶ μετὰ 11
his omnibus requiem quæsiui: & in hæreditate alicuius
τούτων πάντων ἀνάπαυσιν ἐζήτησα, καὶ ἐν κληρονομίᾳ τινὸς
morabor. Tunc præcepit mihi creator omnium,
αὐλισθήσομαι. τότε ἐνετείλατό μοι ὁ κτίσας ἅπαντα, 12
& qui creauit me quiescere fecit tabernaculum meum, & dixit,
καὶ ὁ κτίσας με κατέπαυσε τοῦ σκηνοῦν με, καὶ εἶπεν,
In Iacob inhabita; & in Hierusalem hæredi-
ἐν Ἰακὼβ κατασκήνωσον, καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατακληρο- 13
tare. Ante seculum ab initio creauit me, & vsque ad
νομήθητι. πρὸ τοῦ αἰῶνος ἀπ' ἀρχῆς ἔκτισέ με, καὶ ἕως 14
secula non deficiam: in habitaculo sancto coram ipso mini-
αἰώνων οὐ μὴ ἐκλείπω. ἐν σκηνῇ ἁγίᾳ ἐνώπιον αὐτοῦ ἐλει-
straui. Et sic in Sion firmata sum. In ciuitate sanctificata
τουργήσα. καὶ οὕτως ἐν Σιὼν ἐστηρίχθην· ἐν πόλει ἡγιασμένῃ 15
similiter me quiescere fecit: & in Hierusalem potestas mea.
ὁμοίως με κατέπαυσε, καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἡ ἐξουσία μου.
Et radicaui in populo honorificato in parte Domini
καὶ ἐρρίζωσα ἐν λαῷ δεδοξασμένῳ ἐν μερίδι κυρίου 16
hæreditatis illius. Quasi cedrus exaltata sum in Liba-
κληρονομίας αὐτοῦ. Ὡς κέδρος ὑψώθην ἐν τῷ λιβά- 17
no, & quasi cypressus in montibus Aermon. Quasi palma exal-
νῳ, καὶ ὡς κυπάρισσος ἐν ὄρεσιν ἁερμών. ὡς φοίνιξ ἀνυ- 18
tata sum in Gaddi; & quasi plantæ rosæ in Hiericho. Quasi oliua
ψώθην ἐν γαδδί, καὶ ὡς φυτὰ ῥόδου ἐν ἱερειχώ. ὡς ἐλαία 19
speciosa in campo pulchro: & quasi platanus exaltata sum
εὐπρεπὴς ἐν πεδίῳ ὡραίῳ, καὶ ὡς πλάτανος ἀνυψώθην
ab aqua. Sicut cinnamoum & sicut massa aromatum,
ἀφ' ὕδατος. ὡς κιννάμωμον καὶ ὡς πάλαθος ἀρωμάτων, 20
& quasi myrrha electa dedi suauem odorem. Quasi galbanum &
καὶ ὡς σμύρνα ἐκλεκτὴ ἔδωκα εὐωδίαν. ὡς χαλβάνη καὶ 21
onyx & stacte, & quasi thuris vapor in tabernaculo Ego
ὄνυξ καὶ στακτή, καὶ ὡς λιβάνου ἀτμὸς ἐν σκηνῇ. ἐγὼ 22
ὡς τερέ-

quasi terebinthus extendi ramos meos,& rami mei gloriæ
ὡς τερέβινθος ἐξέτεινα κλάδους μου, καὶ οἱ κλάδοι μου δόξης
& gratiæ. Ego quasi vitis germinaui suauem odorem,&
καὶ χάριτος. ἐγὼ ὡς ἄμπελος ἐβλάστησα εὐωδίαν, καὶ 23
flores mei fructus gloriæ & diuitiarum. Ego mater
τὰ ἄνθη μου καρπὸς δόξης καὶ πλούτου. ἐγὼ μήτηρ τῆς 24
dilectionis pulchræ & timoris & cognitionis & sanctæ
ἀγαπήσεως τῆς καλῆς καὶ φόβου καὶ γνώσεως καὶ τῆς ὁσίας
spei. Do autem cum omnibus filiis meis sempi-
ἐλπίδος. δίδωμι δὲ σὺν πᾶσι τοῖς τέκνοις μου ἀει- 25
ternos dictis ab illo. Accedite ad me
γενεῖς τοῖς λεγομένοις ὑπ' αὐτοῦ. προσέλθετε πρός με 26
qui concupiscitis me: & à generationibus meis adimplemini.
οἱ ἐπιθυμοῦντές με, καὶ ἀπὸ τῶν γενημάτων με ἐμπλήσθητε·
Nam memoria mea super mel dulcis, & hæreditas
τὸ γὰρ μνημόσυνόν μου ὑπὲρ μέλι γλυκύ, καὶ ἡ κληρονομία 28
mea super mellis fauum. Qui edunt me, adhuc esurient;
μου ὑπὲρ μέλιτος κηρίου. οἱ ἐσθίοντές με ἔτι πεινάσουσι, 29
& qui bibunt me, adhuc sitient. Qui obedit mihi non con-
καὶ οἱ πίνοντές με ἔτι διψήσουσιν. ὁ ὑπακούων μου οὐκ αἰ- 30
fundetur semper: & qui operantur in me, non
σχυνθήσεται διὰ παντός· καὶ οἱ ἐργαζόμενοι ἐν ἐμοί, οὐχ
peccabunt. Hæc omnia liber testamenti Dei
ἁμαρτήσουσι. ταῦτα πάντα βίβλος διαθήκης θεοῦ 32
altissimi. Lex quam mandauit nobis Moyses, hæreditatem
ὑψίστου. νόμος ὃν ἐνετείλατο ἡμῖν μωυσῆς, κληρονομίαν 33
in congregationibus Iacob. Ne deficiatis vires habere in Domino, vt
ἐν συναγωγαῖς ἰακώβ· μὴ ἐκλύεσθε ἰσχύειν ἐν κυρίῳ, ἵνα
confortet vos ipse. Coniungimini ad illum, Dominus
κραταιώσῃ ὑμᾶς αὐτός. κολλᾶσθε πρὸς αὐτόν, κύριος 34
omnipotens Deus solus est, & non est amplius præter eum
παντοκράτωρ ὁ θεὸς μόνος ἐστί, καὶ οὐκ ἔστιν ἔτι πλὴν αὐτοῦ
saluator. Qui implet quasi Phison omnia sapientia sua, &
σωτήρ. ἐμπιπλῶν ὡς φισὼν πάντα τῆς σοφίας αὐτοῦ, καὶ 35
sicut Tigris in diebus nouorum. Qui adimplet quasi Euphrates
ὡς τίγρις ἐν ἡμέραις νέων. ὁ ἀναπλήρων ὡς εὐφράτης 36
intellectum, & quasi Iordanis in diebus messis. Qui osten-
συνίσιν, καὶ ὡς ἰορδάνης ἐν ἡμέραις θερισμοῦ. ὁ ἐκφαί- 37
dit tanquam lucem disciplinam cognitionis, & quasi Geon in diebus vin-
νων ὡς φῶς παιδείαν γνώσεως, καὶ ὡς γιὼν ἐν ἡμέραις τρυ-
demiæ. Non perfecit primus scire illam, & sic
γήτου. οὐ συνετέλεσεν ὁ πρῶτος γνῶναι αὐτήν, καὶ ἕως 38
vltimus non inuestigauit eam. Ab enim mari multiplica-
ὁ ἔσχατος οὐκ ἐξιχνίασεν αὐτήν. ἀπὸ γὰρ θαλάσσης ἐπλη- 39
tæ sunt cogitationes illius, & consilium illius ab abysso
θύνθη τὰ διανοήματα αὐτῆς, καὶ ἡ βουλὴ αὐτῆς ἀπὸ ἀβύσσου
magna. Ego sapientia sicut fossa à flumine. Et quasi
μεγάλης. ἐγὼ ἡ σοφία ὡς διώρυξ ἀπὸ ποταμοῦ· καὶ ὡς 40
aquæductus egressa sum in paradisum. Dixi, Potum dabo meo
ὑδραγωγὸς ἐξῆλθον εἰς παράδεισον. εἶπον, ποτίσω μου 41
horto optimo, & inebriabo meam viriditatem
τὸν κῆπον τὸν ἄριστον, καὶ μεθύσω μου τλὴ πρασιὰν τλὴ 42
iustam. Et ecce facta est mihi fossa in fluuium, &
δικαίαν. καὶ ἰδοὺ ἐγένετό μοι ἡ διώρυξ εἰς ποταμόν, καὶ 43
fluuius meus factus est in mare. Quoniam disciplinam quasi
ὁ ποταμός μου ἐγένετο εἰς θάλασσαν. ὅτι παιδείαν ὡς 44
antelucanũ illuminabo, & ostendam eam vsque ad longinquũ. Quoniã
ὄρθρον φωτιῶ, καὶ ἐκφανῶ αὐτὴν ἕως εἰς μακράν. ὅτι 46
doctrinam quasi prophetiam effundam, & relinquam eam
διδασκαλίαν ὡς προφητείαν ἐκχεῶ, καὶ καταλείψω αὐτὴν
in generationes seculorum. Videte quoniã non mihi soli labora-
εἰς γενεὰς τῶν αἰώνων. ἴδετε ὅτι οὐκ ἐμοὶ μόνῳ ἐκοπία- 47
ui, sed omnibus exquirentibus illam.
σα, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτήν.

CAP. XXV. κε'.

In tribus pulchra facta sum,& surrexi pulchra coram Domino. Co-
Ἐν τρισὶν ὡραΐσθην, καὶ ἀνέστην ὡραία ἔναντι κυρίου ἔναν- 1
ram Domino & hominibus. Concordiam fratrum & amicitiam
τι κυρίου καὶ ἀνθρώπων ὁμόνοιαν ἀδελφῶν καὶ φιλίαν 2
proximi, & vir & mulier sibi consentientes.
τοῦ πλησίον, καὶ ἀνὴρ καὶ γυνὴ ἑαυτοῖς συμφωνεύοντες.
Tres autem species odiuit anima mea, & gratis fui val-
τρία δὲ εἴδη ἐμίσησεν ἡ ψυχή μου, καὶ πρεπώθησα σφό- 3
de vitæ illorum. pauperem superbum & diuitem menda-
δρα τῇ ζωῇ αὐτῶν· πτωχὸν ὑπερήφανον καὶ πλούσιον ψεύ- 4
cem, & senem adulterum diminutum intellectu. In iu-
στη, καὶ γέροντα μοιχὸν ἐλαττούμενον νοῦν. ἐν νεό- 5
ventute tua non congregasti, & quomodo poteris inuenire in senectute tua.
τητί σου οὐ συνήγαγες, καὶ πῶς ἂν εὕρῃς ἐν τῇ γήρᾳ σου.

Quàm speciosum canis iudicium, & presbyteris cognoscere con-
6 ὡς ὡραῖον πολιᾶς κρίσις, καὶ πρεσβυτέροις γνῶναι βου-
silium! Quàm speciosa senum sapientia, & gloriosis cogi-
7 λή. ὡς ὡραία γερόντων σοφία, καὶ δεδοξασμένοις διλο-
tatio & consilium! Corona senum multa experientia, &
8 γισμὸς καὶ βουλή. στέφανος γερόντων πολυπειρία, καὶ τὸ
gloriatio illorum timor Domini. Nouem suspiciones bea-
9 καύχημα αὐτῶν φόβος κυρίου. ἐννέα ὑπονοήματα ἐμα-
tas dixi in corde meo, & decimam dicam in lingua
κάρισα ἐν καρδίᾳ μου, καὶ τὸ δεκατὸν ἐρῶ ἐν τῇ γλώσσῃ
mea. Homo in filiis qui iocundatur viuens, & vi-
10 μου, ἄνθρωπος ἐπὶ τέκνοις εὐφραινόμενος ζῶν, καὶ βλέ-
dens in casu inimicorum. Beatus qui habitat cum muliere
11 πων ἐπὶ πτώσει ἐχθρῶν. μακάριος ὁ συνοικῶν γυναικὶ
prudenti, & qui in lingua non lapsus est, & qui non feruis-
συνετῇ, καὶ ὃς ἐν γλώσσῃ οὐκ ὠλίσθησε, καὶ ὃς οὐκ ἐδούλευ-
12 σεν ἀναξίῳ ἑαυτοῦ. μακάριος ὃς εὗρε φρόνησιν, καὶ ὁ διη-
uit indigno se. Beatus qui inuenit prudentiam, & qui e-
13 γούμενος εἰς ὦτα ἀκούοντων. ὡς μέγας ὁ εὑρὼν σοφίαν,
narrat in aures audientium. Quàm magnus qui inuenit sapiẽtiam;
14 ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὑπὲρ τὸν φοβούμενον τὸν κύριον. ἀγάπησις δὲ
sed non est super timentem Dominum. Dilectio autẽ
15 κυρίου ὑπὲρ πάντα ὑπερέβαλεν εἰς φωτισμόν. ὁ κρατῶν
Domini super omnia supergressa est in claritatem. Qui tenet
16 αὐτὸν τίνι ὁμοιωθήσεται; φόβος κυρίου ἀρχὴ ἀγαπήσεως
illam, cui assimilabitur? Timor Domini initium dilectionis
17 αὐτοῦ· πίστις δὲ ἀρχὴ κολλήσεως αὐτοῦ. πᾶσαν πληγὴν
eius. Fides autem initium agglutinationis eius. Omnem plagam
καὶ μὴ πληγὴν καρδίας, καὶ πᾶσαν πονηρίαν καὶ μὴ πονη-
& non plagam cordis, & omnem nequitiam & non nequi-
20 ρίαν γυναικός. πᾶσαν ἐπαγωγὴν καὶ μὴ ἐπαγωγὴν μι-
tiam mulieris. Omnem inductionem & non inductionem o-
21 σούντων, καὶ πᾶσαν ἐκδίκησιν καὶ μὴ ἐκδίκησιν ἐχθρῶν.
dientium, & omnem vindictam & non vindictam inimicorum.
22 οὐκ ἔστι κεφαλὴ ὑπὲρ κεφαλῆς ὄφεως, καὶ οὐκ ἔστι θυμὸς
Non est caput super caput colubri, & non est ira
23 ὑπὲρ θυμοῦ ἐχθροῦ. συνοικῆσαι λέοντι καὶ δράκοντι εὐ-
super iram inimici. Cohabitare cum leone & dracone ap-
δοκῶ, ἢ συνοικῆσαι μετὰ γυναικὸς πονηρᾶς. πονηρία
probo, magis quàm cohabitare cum muliere mala. Nequitia
24 γυναικὸς ἀλλοιοῖ τὸ πρόσωπον αὐτῆς, καὶ σκοτοῖ τὸ πρό-
mulieris alienat faciem eius, & obscurat vul-
σωπον αὐτῆς ὡς ἄρκος. ἀναμέσον τῶν πλησίον αὐτοῦ
tum suum tanquam vrsus. In medio proximorum suorum
25 καθεσεῖται ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, καὶ ἀκουσίως ἀναστενάξει δι'
decidet vir illius, & inuitè suspirabit propter
αὐτοῦ. μικρὰ πᾶσα κακία πρὸς κακίαν γυναικός,
eam. Parua omnis malitia ad malitiam mulieris.
26 κλῆρος ἁμαρτωλοῦ ἐπιπέσοι αὐτῇ. ὡς ἀνάβασις ἀμ-
sors peccatoris cadat super illam. Sicut ascensus are-
μώδης ἐπὶ ποσὶ πρεσβύτου, οὕτως γυνὴ γλωσσώδης ἀν-
nosus in pedibus senis, sic mulier linguata vi-
27 δρὶ σιωπῶντι. μὴ προσέχῃς εἰς κάλλος γυναικός, καὶ γυ-
ro taciturno. Ne incidas in speciem mulieris, & mu-
28 ναῖκα μὴ ἐπιποθήσῃς εἰς τρυφήν. ὀργὴ καὶ ἀναιδεία καὶ
lierem ne concupiscas ad delitias. Ira & inuerecundia &
29 αἰσχύνη μεγάλη γυνὴ ἐὰν ἐπιχορηγῇ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς.
confusio magna mulier, si præbeat viro suo.
30 καρδία ταπεινὴ καὶ πρόσωπον συνεσταλμένον καὶ πληγαὶ
Cor humile & facies mœsta, & plaga
31 καρδίας γυνὴ πονηρά. χεῖρες παρειμέναι καὶ γόνατα πα-
cordis mulier nequam. Manus debiles & genua dis-
32 λαλυμένα, ἥτις οὐ παρακαλέσει τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἐν σε-
soluta, quæ non consolabitur virum suum in ge-
33 μνότητι. ἀπὸ γυναικὸς ἀρχὴ ἁμαρτίας, καὶ δι' αὐτὴν ἀπο-
mitu. A muliere initium peccati, & propter illam mo-
34 θνήσκομεν πάντες. μὴ δῶς διέξοδον ὕδατι, μὴ δὲ γυ-
rimur omnes. Ne des transitum aquæ, neque mu-
35 ναικὶ πονηρᾷ παρρησίαν ἐξόδου. εἰ μὴ πορεύεται κατὰ
lieri malæ libertatem exitus. Si non ambulat secundum
manum tuam, A carnibus tuis abscinde illam, da
& absolue.
καὶ ἀπόλυσον.

CAP. XXVI. κς'.

Mulieris bonæ beatus vir, & numerus
1 Γυναικὸς ἀγαθῆς μακάριος ὁ ἀνὴρ, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν
dierum illius duplex. Mulier fortis oblectat
2 ἡμερῶν αὐτοῦ διπλάσιος. γυνὴ ἀνδρεία εὐφραίνει τὸν

virum suum, & annos vitæ suæ implebit in pace.
ἄνδρα αὐτῆς, καὶ τὰ ἔτη τῆς ζωῆς αὐτοῦ πληρώσει ἐν εἰρήνῃ.
Mulier bona, pars bona, in parte timentium
γυνὴ ἀγαθή, μερὶς ἀγαθή, ἐν μερίδι φοβουμένων τὸν 3
Dominum dabitur. diuitis autē & pauperis cor bonum
κύριον δοθήσεται. πλουσίου δὲ καὶ πτωχοῦ καρδία ἀγαθὴ 4
erga Dominum, in omni tempore vultum habentes hilarem
πρὸς κύριον, ἐν παντὶ καιρῷ πρόσωπον ἔχοντες ἱλαρὸν
exultabunt. A tribus cauit meum cor, & in
γαυριάσουσιν. ἀπὸ τριῶν εὐλαβήθη μου ἡ καρδία, καὶ ἐπὶ 5
quarto facie timui: Calumniam ciuitatis,
τῷ τετάρτῳ προσώπῳ ἐφοβήθην· διαβολὴν πόλεως, 6
& collectionem turbæ, Et falsum testimonium super mortem,
καὶ συκοφαντίαν ὄχλου, καὶ καταψευσμὸν ἐπὶ θάνατον, 7
omnia praua. Dolor cordis & luctus mulier zelo-
πάντα μοχθηρά. ἄχθος καρδίας καὶ πένθος γυνὴ αὐτί- 8
typa cōtra mulierem, & flagellum linguæ omnibus communicans,
ζηλος γυναικί, καὶ μάστιξ γλώσσης πᾶσιν ἐπικοινωνοῦσα·
Boum iugum concussum, mulier nequam; qui dominatur illius
βοὸς ζύγιον σαλευόμενον, γυνὴ πονηρά, ὁ κρατῶν αὐτῆς 10
quasi qui apprehendit scorpionem. Ira magna, mulier ebrio-
ὡς δρασσόμενος σκορπίου. ὀργὴ μεγάλη, γυνὴ μεθυ- 11
sa, & mente aliena, & turpitudinem suam non cela-
σα, καὶ βεμβάς, καὶ τῶν ἀσχημοσυνῶν αὐτῆς οὐ συκαλύ-
bit. Fornicatio mulieris, in extollentiis oculorum, &
ψει. πορνεία γυναικὸς ἐν μετεωρισμοῖς ὀφθαλμῶν, καὶ 12
in palpebris suis cognoscetur. Super filiam inuer-
ἐν τοῖς βλεφάροις αὐτῆς γνωσθήσεται. ἐπὶ θυγατρὶ ἀσχη- 13
tibilem, firma custodiam; ne inueniens solutionem seipsa
μονούσῃ, σφόδρα φυλακῶν, ἵνα μὴ εὕρουσα ἄνεσιν ἑαυτῆς
vtatur. Post inuerecundum oculum caue, & ne mi-
χρήσηται. ὀπίσω ἀναιδοῦς ὀφθαλμοῦ φύλαξαι, καὶ μὴ θαυ- 14
reris si in te errauerit. Sicut sitiens viator os
μάσῃς ἐὰν εἰς σὲ πλημμελήσῃ. ὡς διψῶν ὁδοιπόρος στό- 15
aperiet cùm inuenerit fontem, & ab omni aqua pro-
μα ἀνοίξει ὑδρῶν πηγῶν· καὶ ἀπὸ παντὸς ὕδατος τοῦ σύν-
xima bibet: contra omnem palum sedebit, &
εγγυς πίεται· κατέναντι παντὸς πασσάλου καθήσεται, καὶ
contra sagittam aperiet pharetram. Gratia mulieris delecta-
ἔναντι βέλους ἀνοίξει φαρέτραν. χάρις γυναικὸς τέρ- 16
bit virum eius; & ossa illius impinguabit scientia illius.
ψει ἄνδρα αὐτῆς, καὶ τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ πιανεῖ ἡ ἐπιστήμη αὐτῆς.
Datum Domini mulier tacita & prudens, & non est commu-
δόσις κυρίου γυνὴ σιγηρὰ καὶ σύνετος, καὶ οὐκ ἔστιν ἀντάλ- 17
tatio eruditæ animæ. Gratia super gratiam, mu-
λαγμα πεπαιδευμένης ψυχῆς. χάρις ἐπὶ χάριτι, γυ- 19
lier pudorata & fidelis: Et non est pondus omne dignum
νὴ αἰσχυντηρὰ καὶ πιστή· καὶ οὐκ ἔστι σταθμὸς πᾶς ἄξιος 20
continentis animæ suæ. Sol oriens in altissimis Do-
ἐγκρατοῦς ψυχῆς αὐτῆς. ἥλιος ἀνατέλλων ἐν ὑψίστοις κυ- 21
mini, & pulchritudo mulieris bonæ in ornamento domus eius:
ρίου, καὶ κάλλος γυναικὸς ἀγαθῆς ἐν κόσμῳ οἰκίας αὐτῆς,
lucerna splendens super candelabrum sanctum; Et species fa-
λύχνος σελάμπων ἐπὶ λυχνίας ἁγίας, καὶ κάλλος προ- 22
ciei in ætate stabili. Columnæ aureæ super bases
σώπου ἐπὶ ἡλικίας στάσιμη. στῦλοι χρύσεοι ἐπὶ βάσεσιν 23
argenteas, & pedes formosi super pauimenta stabilia. Fili,
ἀργυραῖς, καὶ πόδες ὡραῖοι ἐπὶ στέρνοις σύσταθέσι. τέκνον 24
florem ætatis tuæ conserua sanam, & ne des alienis
ἀκμὴν ἡλικίας σου σωτήρισον ὑγιῆ, καὶ μὴ δῷς ἀλλοτρίοις
robur tuum. Cùm requisieris omnis campi fertilem sor-
τὴν ἰσχύν σου. ἀναζητήσας παντὸς πεδίου σπερμάτων κλῆ- 25
tem, semina propria semina, confidens in nobilitate tua.
ρον, σπεῖρε τὰ ἴδια σπέρματα πεποιθὼς τῇ εὐγενείᾳ σου.
Sic generationes tuæ superstites, & audaciam nobili-
οὕτως τὰ γενήματά σου θαρσοῦντα καὶ παῤῥησίαν εὐγε- 26
tatis habentes, magnæ erunt. Mulier mercenaria æqualis porco re-
νείας ἔχοντα μεγαλυνοῦσι. γυνὴ μισθία ἴση σιάλῳ λο- 27
putabitur; coniugata autem turris mortis vtentibus
γισθήσεται, ὕπανδρος δὲ πύργος θανάτου τοῖς χρωμένοις
reputabitur. Mulier impia iniquo pars dabitur,
λογισθήσεται. γυνὴ ἀσεβὴς ἀνόμῳ μερὶς δοθήσεται, 28
religiosa autem datur timenti Dominum. Mulier
εὐσεβὴς δὲ δίδοται τῷ φοβουμένῳ τὸν κύριον. γυνὴ 29
turpis ignominiam commutabit; filia autem honesta &
ἀσχήμων ἀτιμίαν καταστέλλει, θυγάτηρ δὲ εὐσχήμων καὶ τὸν
virum reuerebitur. Mulier inuertibilis sicut canis re-
ἄνδρα ἐντραπήσεται. γυνὴ ἀδιάτρεπτος ὡς κύων λο- 30
putabitur; at habens verecundiam, Dominum time-
γισθήσεται· ἡ δὲ ἔχουσα αἰσχύνην, τὸν κύριον φοβηθήσε-

bit. Mulier virum proprium honorans, sapiens omnibus apparebit, inho-
31 ται· γυνὴ ἄνδρα ἴδιον τιμῶσα, σοφὴ πᾶσι φανήσεται, ἀτι-
norans autem impia in superbia omnibus cognoscetur.
μάζουσα δὲ ἀσεβὴς ἐν ὑπερηφανίᾳ πᾶσι γνωσθήσεται.
Mulieris bonæ beatus vir, nam numerus
32 γυναικὸς ἀγαθῆς μακάριος ὁ ἀνήρ· ὁ γὰρ ἀριθμὸς τῶν
annorum eius, duplex erit. Mulier vociferans & lin-
33 ἐτῶν αὐτοῦ, διπλάσιος ἔσται. γυνὴ μεγαλόφωνος καὶ γλωσ-
guosa in inimicorum fugationem contemplabitur; Homi-
34 σώδης εἰς πολεμίων τρόπον θεωρηθήσεται. ἀνθρώ-
nis autem cuiusque anima similis his, belli seditioni.
που δὲ παντὸς ψυχὴ ὁμοιότροπος τούτοις, πολέμου ἀνατα-
bus animam transfiget. In duobus contristatum est
35 σσίας τὴν ψυχὴν διαπτήσεται. ἐπὶ δυσὶ λυπήθη καρδία
meum cor, & in tertio ira mihi aduenit.
μου ἡ καρδία, καὶ ἐπὶ τρίτῳ θυμός μοι ἐπῆλθεν.
Vir bellator deficiens per inopiam: & viri prudentes si
36 ἀνὴρ πολεμιστὴς ὑστερῶν δι' ἔνδειαν· καὶ ἄνδρες συνετοὶ ἐὰν
contemnantur. Rediens à iustitia ad pecca-
37 σκυβαλισθῶσιν. ἐπανάγων ἀπὸ δικαιοσύνης εἰς ἁμαρ-
tum, Dominus parabit eum ad romphæam: difficilè erui-
τίαν, ὁ κύριος ἑτοιμάσει αὐτὸν εἰς ῥομφαίαν· μόλις σῴζη-
tur negociator à deceptione, & non iustificabitur
ται ἔμπορος ἀπὸ πλημμελείας, καὶ οὐ δικαιωθήσεται
caupo à peccato.
κάπηλος ἀπὸ ἁμαρτίας.

CAP. XXVII. κζ.

Gratia indifferentis multi peccauerunt, & qui quærit multiplicare
1 Χάριν ἀδιαφόρου πολλοὶ ἡμάρτον, καὶ ὁ ζητῶν πληθύναι
auertet oculum suum. In medio compaginum lapidearū
2 ἀποστρέψει ὀφθαλμὸν αὐτοῦ. ἀνὰ μέσον ἁρμῶν λιθίνων
figetur palus, & in medio venditionis & em-
παγήσεται πάσσαλος, καὶ ἀνὰ μέσον πράσεως καὶ ἀγο-
ptionis comprimetur peccatum Si non in timore Domini.
4 ρασμοῦ συνταιβήσεται ἁμαρτία· ἐὰν μὴ ἐν φόβῳ κυρίου
tenuerit cum diligentia, citò subuertetur eius
κρατήσῃ κατὰ σπουδήν, ἐν τάχει καταστραφήσεται αὐτοῦ
domus. In concussione cribri permanent stercora, sic spo-
5 ὁ οἶκος. ἐν σείσματι κοσκίνου διαμένει κόπρια, οὕτως σκῦ-
lia hominis in cogitatione illius. Vasa figuli pro-
6 λα ἀνθρώπου ἐν λογισμῷ αὐτοῦ. σκεῦη κεραμέως δοκι-
bat fornax, & tentatio hominis in cogitatione
μάζει κάμινος, καὶ πειρασμὸς ἀνθρώπου ἐν διαλογισμῷ
illius. Culturam ligni ostendit fructus illius, sic
7 αὐτοῦ. γεώργιον ξύλου δηλοῖ ὁ καρπὸς αὐτοῦ, οὕτως
locutio cogitationis in corde hominis. Ante ser-
8 λογισμὸς ἐνθυμήματος ἐν καρδίᾳ ἀνθρώπου. πρὸ λο-
monem ne laudaueris virum, hæc enim tentatio homi-
γισμοῦ μὴ ἐπαινέσῃς ἄνδρα, οὗτος γὰρ πειρασμὸς ἀνθρώ-
num. Si sequaris iustitiam, apprehendes ipsam, & induces
9 πων. ἐὰν διώκῃς τὸ δίκαιον, καταλήψῃ αὐτό, καὶ ἐνδύσῃ
eam vt talarem tunicam gloriæ. Volatilia ad similia sibi
10 αὐτὸ ὡς ποδήρη δόξης. πετεινὰ πρὸς τὰ ὅμοια αὐτοῖς
diuertent, & veritas ad operantes reuertetur.
καταλύσει, καὶ ἀλήθεια πρὸς τοὺς ἐργαζομένους ἐπανήξει.
Leo venationi insidiatur, sic peccatum operantibus
11 λέων θήραν ἐνεδρεύει, οὕτως ἁμαρτία τοῖς ἐργαζομένοις
iniquitatem. Narratio pij semper in sapientia, at
12 κακίαν. διήγησις εὐσεβοῦς διαπαντὸς ἐν σοφίᾳ, ὁ δὲ
stultus sicut Luna alteratur. In medium imprudentium conser-
13 ἄφρων ὡς σελήνη ἀλλοιοῦται. εἰς μέσον ἀσυνέτων συντή-
ua tempus, in medium autem cogitantium assiduus esto.
ρησον καιρόν, εἰς μέσον δὲ διανοουμένων ἐνδελέχισε.
Narratio fatuorum onerositas, & risus eorum
14 διήγησις μωρῶν πρόσχθισμα, καὶ ὁ γέλως αὐτῶν
in cibo peccati. Loquela multum iurantis eriget ca-
15 ἐν ἀσελγείᾳ ἁμαρτίας. λαλιὰ πολυόρκου ὀρθοῖ τρί-
pillos, & rixa eorum obturatio aurium. Effusio sangui-
16 χας, καὶ ἡ μάχη αὐτῶν ἐμφραγμὸς ὤτων. ἔκχυσις αἵμα-
nis rixa superborum, & conuitiatio illorum auditio pra-
τος μάχη ὑπερηφάνων, καὶ ἡ διαλοιδόρησις αὐτῶν ἀκοὴ μω-
ua. Reuelans arcana perdidit fidem, & no-
17 χθηρά. ὁ ἀποκαλύπτων μυστήρια ἀπώλεσε πίστιν, καὶ οὐ
inueniet amicum ad animam suam. Dilige amicum, &
18 μὴ εὕρῃ φίλον πρὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. στέργον φίλον, καὶ
fidelis esto cum eo. Si autem reuelaueris arcana
19 πιστώθητι μετ' αὐτοῦ. ἐὰν δὲ ἀποκαλύψῃς τὰ μυστήρια
illius, non persequaris post eum. Sicut enim perdi-
20 αὐτοῦ, οὐ μὴ καταδιώξῃς ὀπίσω αὐτοῦ. καθὼς γὰρ ἀπώλε-
σεν ἀν-

dit homo inimicum suum, sic perdidit proximum
σεν ἄνθρωπος τὸν ἐχθρὸν αὐτῷ, οὕτως ἀπώλεσε τὸν πλησίον
suum. Et sicut auem de manu tua dimittens, sic
αὐτοῦ. καὶ ὡς πετεινὸν ἐκ χειρός σου ἀπολύσας, οὕτως 21
dimisisti proximum, & non capies eum. Ne eum sequa-
ἀφῆκας τὸν πλησίον, καὶ οὐ θηρεύσεις αὐτόν. μὴ αὐτὸν διώ- 22
ris, quoniam longè abest, & effugit tanquam dorcas de la-
ξῃς, ὅτι μακρὰν ἀπέστη, καὶ ἐξέφυγεν ὡς δορκὰς ἐκ πα-
queo. Quoniam vulnus possibile est alligare, & conuitij est
γίδος. ὅτι τραῦμά ἐστι καταδῆσαι, καὶ λοιδορίας ἐστὶ 23
conciliatio. At qui reuelauit arcana, perdidit fi-
διαλλαγή. ὁ δὲ ἀποκαλύψας μυστήρια ἀπώλεσε πί- 24
dem. Annuens oculo fabricat mala, & qui cognouerit eum,
στιν. διανεύων ὀφθαλμῷ τεκταίνει πονηρά, καὶ ὁ εἰδὼς αὐτὸν 25
recedet ab eo. In conspectu oculorum tuorum indul-
ἀποστήσεται ἀπ' αὐτοῦ. ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου γλυ-
cabit os suum, & in sermonibus tuis admirabitur.
κανεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τῶν λόγων σου θαυμάσει.
Postea autem peruertet os suum, & in sermonibus tuis
ὕστερον ἀναστρέψει τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς λόγοις σου 26
dabit scandala. Multa odio habui, & non assimilaui ei,
δώσει σκάνδαλα. πολλὰ ἐμίσησα καὶ οὐκ ὡμοίωσα αὐτῷ, 27
& Dominus odiet. Qui mittit lapidem in altum, super ca-
καὶ ὁ κύριος μισήσει. ὁ βάλλων λίθον εἰς ὕψος ἐπὶ κε- 28
put suum mittit; & plaga dolosa diuidit vulnus.
φαλῆς αὐτοῦ βάλλει, καὶ πληγὴ δολία διαιρεῖ τραῦμα.
Qui fodit foueam, incidet in eam: Et statuens
ὁ ὀρύσσων βόθρον ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν· καὶ ὁ ἱστῶν 29
laqueum, capietur in eo. Facienti mala, super ipsum
παγίδα ἁλώσεται ἐν αὐτῇ. ποιοῦντι πονηρὰ ἐπ' αὐτὸν 30
morabuntur, & non cognoscet vnde veniunt illi. Illu-
αὐλιαθήσεται, καὶ οὐ μὴ γνῷ πόθεν ἥκει αὐτῷ. ἐμπαι- 31
sio & improperium superborum, & vindicta sicut leo
γμὸς καὶ ὀνειδισμὸς ὑπερηφάνων, καὶ ἡ ἐκδίκησις ὡς λέων 32
insidiabitur illis. Laqueo capientur qui lætantur
ἐνεδρεύσει αὐτοῖς. παγίδι ἁλώσονται οἱ εὐφραινόμενοι 33
in casu piorum, & dolor consumet illos ante
ἐν πτώσει εὐσεβῶν, καὶ ὀδύνη καταναλώσει αὐτοὺς πρὸ τοῦ
mortem eorum. ira & furor, & hæc sunt abominationes,
θανάτου αὐτῶν μῖσος καὶ ὀργὴ καὶ ταῦτά ἐστι βδελύγματα,
& vir peccator continens erit illorum.
καὶ ἀνὴρ ἁμαρτωλὸς ἐγκρατὴς ἔσται αὐτῶν.

CAP. XXVIII. κή.

Vindicans à Domino, inueniet vindictam, &
Ὁ ἐκδικῶν παρὰ κυρίου εὑρήσει ἐκδίκησιν, καὶ τὰς 1
peccata illius obseruans obseruabit. Dimitte iniuriam
ἁμαρτίας αὐτοῦ διατηρῶν διατηρήσει. ἄφες τὸ ἀδίκημα 2
proximo, & tunc deprecante te, peccata tua soluen-
τῷ πλησίον, καὶ τότε δεηθέντος σου αἱ ἁμαρτίαι σου λυθή-
tur. Homo homini conseruat iram, & à Do-
σονται. ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ σωτηρεῖ ὀργήν, καὶ παρὰ κυ- 3
mino quærit medelam: Et in hominem similem sibi non habet
ρίου ζητεῖ ἴασιν. καὶ ἐπὶ ἄνθρωπον ὅμοιον αὐτῷ οὐκ ἔχει 4
misericordiã, & pro peccatis suis deprecatur. Ipse caro existẽs
ἔλεον, καὶ περὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ δεῖται. αὐτὸς σὰρξ ὢν 5
conseruat iram, & quis propitiabit peccata illius?
διατηρεῖ μῆνιν, καὶ τίς ἐξιλάσεται τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ;
Memento nouissimorum, & desine inimicari: Et non mine-
μνήσθητι τὰ ἔσχατα, καὶ παῦσαι ἐχθραίνων· καὶ μὴ μνεί- 6
ris proximo interitum & mortem, & acquiesce præ-
σῃς τῷ πλησίον καταφθορὰν καὶ θάνατον, καὶ ἔμμενε ἐν- 7
ceptis. Memento mandatorum, & ne irascaris proximo:
τολαῖς. μνήσθητι ἐντολῶν, καὶ μὴ μνείσῃς τῷ πλησίον, 8
Et testamenti Altissimi, & despice ignorantiam. Abstine
καὶ διαθήκης ὑψίστου, καὶ παρίδε ἄγνοιαν. ἀπόσχου 9
à lite, & diminues peccata; homo enim ira-
ἀπὸ μάχης, καὶ ἐλαττώσεις ἁμαρτίας, ἄνθρωπος γὰρ θυ- 10
cundus incendet litem. Vir peccator turbabit ami-
μώδης ἐκκαύσει μάχην. ἀνὴρ ἁμαρτωλὸς ταράξει φί- 11
cos, & in medium pacem habentium immittet calumniam. Secundum
λους, καὶ ἀνὰ μέσον εἰρηνεύοντων ἐμβαλεῖ διαβολήν. κατὰ 12
materiam ignis sic incendetur, secundum firmamentum
τὴν ὕλην τοῦ πυρὸς οὕτως ἐκκαυθήσεται, κατὰ τὴν στερέωσιν
rixæ ignis augebitur; secundum robur homi-
τῆς μάχης τὸ πῦρ αὐξηθήσεται, κατὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ ἀνθρώ-
nis ira eius erit, & secundum diuitias hominis
που ὁ θυμὸς αὐτοῦ ἔσται, καὶ κατὰ τὸν πλοῦτον τοῦ ἀνθρώπου
exaltat iram suam. Certamen festinatum incendit ignem;
ὑψοῖ ὀργὴν αὐτοῦ. ἔρις καταπεσπευσθεῖσα ἐκκαίει πῦρ, 13
& lis festinans effundit sanguinem. Si insufflaueris
καὶ μάχη καταπεσπεύδουσα ἐκχεῖ αἷμα. ἐὰν φυσήσῃς
in scintillam, accendetur; & si expueris super illam, extin-
εἰς σπινθῆρα καήσεται, καὶ ἐὰν πτύσῃς ἐπ' αὐτὸν ἀποσβέ- 14
guetur. & vtraque ex ore tuo proficiscuntur.
σθήσεται· καὶ ἀμφότερα ἐκ τοῦ στόματός σου ἐκπορεύεται.
Susurronem & bilinguem maledicite; multos enim pa-
ψίθυρον καὶ δίγλωσσον καταρᾶσθε· πολλοὺς γὰρ εἰρη- 15
cem habentes perdiderunt. Lingua duplex multos commouit,
νεύοντας ἀπώλεσαν. γλῶσσα διασπᾷ πολλοὺς ἐσάλευσε, 16
& diuisit illos de gente in gentem. Et ciuitates mu-
καὶ διέσπασεν αὐτοὺς ἀπὸ ἔθνους εἰς ἔθνος. καὶ πόλεις ὀχυ- 17
nitas destruxit, & domos magnatum euertit. Lingua
ρὰς καθεῖλε, καὶ οἰκίας μεγιστάνων κατέστρεψε. γλῶσσα 19
duplex mulieres fortes eiecit, & priuauit eas
διασπᾷ γυναῖκας ἀνδρείας ἐξέβαλε, καὶ ἐστέρησεν αὐτὰς τῶν
laboribus suis. Qui attendit illi, non inueniet requiem,
πόνων αὐτῶν. ὁ προσέχων αὐτῇ οὐ μὴ εὕρῃ ἀνάπαυσιν, 20
neque habitabit cum silentio. Plaga flagelli fa-
οὐδὲ καταοικήσει ὡσεὶ μετὰ ἡσυχίας. πληγὴ μάστιγος ποιήσει λιβορνον; πληγὴ δὲ γλώσσης συνθλάσει ὀστέα. πολ- 21
ciet liuorem; plaga autem linguæ comminuet ossa. Mul-
λοὶ ἔπεσον ἐν στόματι μαχαίρας, καὶ οὐχ ὡς οἱ πεπτωκότες 22
ti ceciderunt in ore gladij, & non vt qui ceciderunt
διὰ γλῶσσαν. μακάριος ὁ σκεπασθεὶς ἀπὸ προσώπου 23
propter linguam. Beatus qui protectus est à facie
θυμοῦ γλώσσης. μακάριος ὁ σκεπασθεὶς ἀπὸ προσώπου
eius, qui non transiuit in iracundia illius. Qui non traxit
αὐτῆς, ὃς οὐ διῆλθεν ἐν τῷ θυμῷ αὐτῆς. ὃς οὐκ ἐλκυσε 24
iugum illius, & in vinculis eius non est ligatus. nam
τὸν ζυγὸν αὐτῆς, καὶ ἐν τοῖς δεσμοῖς αὐτῆς οὐκ ἐδέθη. ὁ γὰρ
iugum illius iugum ferreum, & vincula illius vincula
ζυγὸς αὐτῆς ζυγὸς σιδηρᾶς, καὶ οἱ δεσμοὶ αὐτῆς δεσμοὶ
ærea. Mors nequam mors illius, & vti-
χαλκοῖ. θάνατος πονηρὸς ὁ θάνατος αὐτῆς, καὶ λυσιτε- 25
lis potius infernus quàm illa. Non dominabitur piorum, & in
λὴς μᾶλλον ὁ ἅδης αὐτῆς. οὐ μὴ κρατήσῃ εὐσεβῶν, καὶ ἐν 26
flamma eius non comburetur. Qui derelinquunt
τῇ φλογὶ αὐτῆς οὐ μὴ καήσονται. οἱ καταλείποντες τὸν 27
Dominum, incident in illam, & in illis exardes-
κύριον ἐμπεσοῦνται εἰς αὐτὴν, καὶ ἐν αὐτοῖς ἐκκαυθήσε-
cet, & non extinguetur. Immittetur in illos quasi leo, &
ται, καὶ οὐ μὴ σβεσθῇ. ἐπαποσταλήσεται αὐτοῖς ὡς λέων, καὶ
quasi pardus vastabit illos. Ecce circumualla possessio-
ὡς πάρδαλις λυμανεῖται αὐτοῖς. ἴδε περίφραξον τὸ κτῆ- 28
nem tuam spinis, & ori tuo fac ianuas
μά σου ἀκανθαις, καὶ τῷ στόματί σου ποίησον θυρώματα
& seras. Argentum tuum & aurum tuum con-
καὶ μοχλοὺς. τὸ ἀργύριόν σου καὶ χρυσίον σου κατάδη- 29
fla, & sermonis tui fac stateram, & o-
σον, καὶ τοῦ λόγου σου ποίησον ζυγόσταθμον, καὶ τῷ στόμα-
ri tuo fac portam & seram. Et attende ne fortè
τι σου ποίησον θύραν καὶ μοχλόν· καὶ πρόσεχε μήπως 30
labaris in illis. Ne cadas in conspectu insidiantis.
ὀλισθήσῃς ἐν αὐτοῖς. μὴ πέσῃς κατέναντι ἐνεδρευόντος.

CAP. XXIX. κθ.

Qui facit misericordiam, fœnerabitur proximo, & qui prævalet
Ὁ ποιῶν ἔλεος δανείει τῷ πλησίον, καὶ ὁ ὑπερέχων τῇ 1
manu sua, seruat mandata. Fœnerare proximo in tem-
χειρὶ αὐτοῦ τηρεῖ ἐντολάς. δάνεισον τῷ πλησίον ἐν καιρῷ 2
pore necessitatis illius, & iterum redde proximo ad
χρείας αὐτοῦ, καὶ πάλιν ἀπόδος τῷ πλησίον εἰς τὸν
tempus. Confirma verbum tuum, & fideliter age cum illo, &
καιρόν. στέρεωσον λόγον σου, καὶ πίστωθητι μετ' αὐτοῦ, καὶ 3
in omni tempore inuenies necessitatem tuam. Multi quasi inuen-
ἐν παντὶ καιρῷ εὑρήσεις τὸν χρείαν σου. πολλοὶ ὡς εὕρη- 4
tionem æstimauerunt fœnus, & præstiterunt laborẽ his qui adiuuerunt
μα ἐνόμισαν τὸ δάνος, καὶ παρέχον κόπον τοῖς βοηθήσασιν
se. Donec accipiat deosculatur manus eius, & in
αὐτοῖς. ἕως οὗ λάβῃ καταφιλεῖ χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ὑπὲρ τῶν 5
pecuniis proximi humiliabit vocem. Et in tempore
χρημάτων τοῦ πλησίον ταπεινώσει φωνὴν. καὶ ἐν καιρῷ 6
redditionis protrahet tempus, & reddet verbum pigri-
ἀποδόσεως παρελκύσει χρόνον, καὶ ἀποδώσει λόγον ἀκη-
tiæ, & tempus causabitur. Si autem potuerit dare, vix
δίας, καὶ τὸν καιρὸν αἰτήσεται. ἐὰν δὲ ἰσχύσῃ δοῦναι, μόλις 7
afferet dimidium, & computabit illud quasi inuentionem. Si autem
κομιεῖται τὸ ἥμισυ, καὶ λογιεῖται αὐτὸ ὡς εὕρημα. εἰ δὲ 8
non, priuauit illum pecuniis suis, & acquisiuit
μὴ, ἀπεστέρησεν αὐτὸν τῶν χρημάτων αὐτοῦ, καὶ ἐκτήσατο

illum gratis inimicum. Maledicta & conuitia reddet
αὐτὸν δωρεὰν ἐχθρόν. κατάρας καὶ λοιδορίας ἀποδώσει 9
illi, pro gloria reddet illi ignominiam. Multi igitur
αὐτῷ, ἀντὶ δόξης ἀποδώσει αὐτῷ ἀτιμίαν. πολλοὶ οὖν 10
causa malitiæ auerterunt hominem, defraudari
χάριν πονηρίας ἀπέστρεψαν τὸν ἄνθρωπον, ἀποστερηθῆναι
antem timuerunt. Veruntamen in humilitate magno animo
δὲ δύλαβηθησαν. πλὴν ἐπὶ ταπεινώσει μακροθύμη- 11
esto, & in eleemosyna ne trahas illum. Gratia
σον, καὶ ἐπὶ ἐλεημοσύνῃ μὴ παρελκύσῃς αὐτόν. χάριν 12
mandati adiuua pauperem, & in egestate eius ne
ἐντολῆς ἀπολαβοῦ πένητος, καὶ κατὰ τὴν ἔνδειαν αὐτοῦ μὴ
auertas eum. Perde argentum propter amicum, &
ἀποστρέψῃς αὐτόν. ἀπόλεσον ἀργύριον δι' φίλον καὶ 13
fratrem; & ne abscondas illud sub lapidem in perdi
ἀδελφόν, καὶ μὴ κατακρύβε αὐτὸ ὑπὸ τὴν λίθον εἰς ἀπώ-
tionem. Pone thesaurum tuum secundũ præcepta Altissimi, & pro-
λειαν. θες τὸν θησαυρόν σου κατ' ἐντολὰς ὑψίστου, & λύ- 14
derit tibi magis quàm aurum. Conclude eleemo-
σιτελήσει σοι μᾶλλον ἢ τὸ χρυσίον. συγκλεισον ἐλεημο- 15
synam in penetralibus tuis, & ipsa eruet te de om-
σύνην ἐν τοῖς ταμείοις σου, καὶ αὐτὴ ἐξελεῖται σε ἐκ πά-
ni malo. Super scutum fortitudinis, & super lanceam potẽtiæ
σης κακώσεως. ὑπὲρ ἀσπίδα κραταιοῦ καὶ ὑπὲρ δόρυ ἀλκῆς 18
contra inimicum pugnabit pro te. Vir bonus spon-
κατέναντι ἐχθροῦ πολεμήσει ὑπὲρ σοῦ. ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐγ- 23
debit pro proximo, & qui perdidit verecundiam, re-
γυήσεται τὸν πλησίον, καὶ ἀπολωλεκὼς αἰδῶ, ἐγκα-
linquet illum. Gratias fideiussoris ne obliuiscaris: dedit
ταλείψει αὐτόν. χάριτας ἐγγυητοῦ μὴ ἐπιλάθῃ, ἔδωκε 20
enim animam suam pro te. Bonam fideiussionem euer-
γὰρ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ σου. ἀγαθὴν ἐγγύην ἀνα-
tet peccator. Fideiussiones fugiet peccator &
τρέψει ἁμαρτωλός. ἐγγυῶν φεύξεται ἁμαρτωλὸς καὶ 22
inutilis, in cogitatione relinquet illum qui liberauit se.
ἄχρηστος, ἐν διανοίᾳ καταλείψει τὸν ῥυσάμενον αὐτόν.
Fideiussio multos perdidit diuites, & commouit
ἐγγύη πολλοὺς ἀπόλεσε κατεθυνόντας, καὶ ἐσάλευσεν 24
illos quasi fluctus maris. Viros potentes migrare fe-
αὐτοὺς ὡς κῦμα θαλάσσης. ἄνδρας δυνατοὺς ἀπῴκι- 25
cit, & vagati sunt in gentibus alienis. Peccator
σεν, καὶ ἐπλανήθησαν ἐν ἔθνεσιν ἀλλοτρίοις. ἁμαρτωλὸς 26
transgrediens mandata Domini incidet in sponsionem, & qui per-
παραβαίνων ἐντολὰς κυρίου ἐμπεσεῖται εἰς ἐγγύας, καὶ διώ-
sequitur mercedes, incidet in iudicia. Recupera
κων ἐπιτροπείας ἐμπεσεῖται εἰς κρίσεις. ἀνάλαβε τὸ 27
proximum secundum potentiam tuam, & attende tibi ipsi ne ca-
πλησίον κατὰ δύναμίν σου, καὶ πρόσεχε σεαυτῷ μὴ ἐμ-
das. initium vitæ hominis aqua & panis, & vesti-
πέσῃς. ἀρχὴ ζωῆς ἀνθρώπου ὕδωρ καὶ ἄρτος καὶ ἱμά- 28
mentum, & domus tegens turpitudinem. Melior victus
τιον, καὶ οἶκος καλύπτων ἀσχημοσύνην. κρείσσων βίος 29
pauperis sub tegmine trabium quàm epulæ splendidæ inter alie-
πτωχοῦ ὑπὸ στέγην δοκῶν, ἢ ἐδέσματα λαμπρὰ ἐν ἀλ-
nos. Super parua & magna complacentiam habe, & impro-
λοτρίοις. ἐπὶ μικρὰ καὶ μεγάλα εὐδοκίαν ἔχε, καὶ ὀνει- 30
perium domus tuæ non audias. Vita mala de domo in
δισμὸν οἰκίας σου μὴ ἀκούσῃς. ζωὴ πονηρὰ ἐξ οἰκίας εἰς 31
domum, & vbi peregrinus eris non aperies os. Hospitio suscipies &
οἰκίαν, καὶ οὐ παροικήσεις, οὐκ ἀνοίξεις στόμα. ξενιεῖς & 32
potũ dabis in ingrata, & super hæc amara audies.
ποτιεῖς εἰς ἀχάριστα, καὶ πρὸς ἐπὶ τούτοις πικρὰ ἀκούσῃς.
Transi, peregrine orna mensam, & si quid in
πάρελθε, παροικε κόσμησον τράπεζαν, καὶ εἴτι ἐν τῇ 33
manu tua ciba me. Exi peregrine à fa-
χειρί σου ψώμισόν με. ἔξελθε παροικε ἀπὸ προσώ- 34
cie gloriæ, opus est domo hospitio suscepto à me fra-
που τῆς δόξης, χρεία τῆς οἰκίας, ἐπιζέωσί μοι ὁ ἀδελ-
ter. Grauia hæc habenti prudentiam, increpatio domus, &
φός. βαρέα ταῦτα ἔχοντι φρόνησιν, ἐπιτίμησις οἰκίας & 35
improperium fœneratoris.
ὀνειδισμὸς δανειστοῦ.

CAP. XXX. λ'.

Qui diligit filium suum, assiduabit flagella illi,
Ὁ ἀγαπῶν τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐνδελεχισθήσεται μάστιγας αὐτῷ, 1
vt lætetur in nouissimis suis. Qui docet filium suum,
ἵνα εὐφρανθῇ ἐπ' ἐσχάτων αὐτοῦ. ὁ παιδεύων υἱὸν αὐτοῦ 2
lætabitur in illo, & in medio notorum in
εὐφρανθήσεται ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἀναμέσον γνωρίμων ἐπ'
illo gloriabitur. Qui docet filium in zelum mittet
αὐτῷ καυχήσεται. ὁ διδάσκων τὸν υἱὸν ἀποζηλώσει
inimicum, & coram amicis exultabit in illo.
τὸν ἐχθρόν, καὶ ἐναντι φίλων ἀγαλλιάσεται ἐπ' αὐτῷ.
Mortuus est eius pater, & quasi non est mortuus, similem
ἐτελεύτησε αὐτοῦ ὁ πατήρ, καὶ ὡς οὐκ ἀπέθανεν, ὅμοιον 4
enim sibi reliquit post se. In vita sua vidit, &
γὰρ αὐτῷ κατέλιπε μετ' αὐτόν. ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ εἶδε καὶ 5
lætatus est in illo & in obitu suo non est cõtristatus.
εὐφράνθη ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἐν τῇ τελευτῇ αὐτοῦ οὐκ ἐλυπήθη.
Contra inimicos reliquit defensorem, & amicis red-
ἐναντίον ἐχθρῶν κατέλιπεν ἐκδικον, καὶ τοῖς φίλοις ἀν- 6
dentem gratiam. Abstergens filium colligabit
ταποδιδόντα χάριν. ὠφελήσων υἱὸν καταδεσμεύσει
vulnera eius, & in omni clamore turbabuntur vis-
τραύματα αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ πάσῃ βοῇ ταραχθήσεται σπλάγ-
ra sua. Equus non domitus euadit durus, & filius
χνα αὐτοῦ. ἵππος ἀδάμαστος ἐκβαίνει σκληρός, καὶ υἱὸς 8
dissolutus euadit præceps. Lacta filium, & pa-
ἀνειμένος ἐκβαίνει πρόπετης. τιθήνησον τέκνον καὶ ἐκ- 9
uere faciet te: collude cum eo, & contristabit te. Ne cor-
θαμβήσει σε, σύμπαιξον αὐτῷ καὶ λυπήσει σε. μὴ συγ- 10
rideas illi ne doleas, & in nouissimis qua-
γελάσῃς αὐτῷ, ἵνα μὴ ὀδυνηθῇς, καὶ ἐπ' ἐσχάτων γομφιά-
tias dentes. Ne des illi licentiam in iuuentute, & ne
σῃ τοὺς ὀδόντας. μὴ δῷς αὐτῷ ἐξουσίαν ἐν νεότητι, καὶ μὴ 11
despicias ignorantias illius. Curua collum eius
παρίδῃς τὰς ἀγνοίας αὐτοῦ. κάμψον τὸν τράχηλον αὐτοῦ 12
in iuuentute, & frange latera eius dum est paruus, ne
ἐν νεότητι, καὶ θλάσον τὰς πλευρὰς αὐτοῦ ὡς ἔτι νήπιος· μή-
forte induratus non obediat tibi, & erit tibi dolor animæ.
ποτε σκληρυνθεὶς ἀπειθήσῃ σοι, καὶ ἔσται σοι ὀδύνη ψυχῆς.
Doce filium tuum, & operare in illo, ne in
παίδευσον τὸν υἱόν σου, καὶ ἔργασαι ἐν αὐτῷ, ἵνα μὴ ἐν τῇ 13
turpitudine illius offendas. Melior pauper sanus
ἀσχημοσύνῃ αὐτοῦ προσκόψῃς. κρείσσων πτωχὸς ὑγιὴς 14
& fortis habitudine, quàm diues flagellatus in corpus
καὶ ἰσχύων τῇ ἕξει, ἢ πλούσιος μεμαστιγωμένος εἰς τὸ σῶμα
suum. Sanitas & bona habitudo melius omni auro; & corpus
αὐτοῦ. ὑγεία καὶ εὐεξία βέλτιον παντὸς χρυσίου, καὶ σῶμα 15
validum, quàm opes immensæ. Non sunt diuitiæ meliores
ἐρρωσον ἢ ὄλβος ἀμέτρητος. οὐκ ἔστι πλοῦτος βελτίων
sanitate corporis, & non est lætitia super gaudium cor-
ὑγείας σώματος, καὶ οὐκ ἔστιν εὐφροσύνη ὑπὲρ χαρὰν καρ- 16
dis. Melior mors super vitam amaram, quàm languo-
δίας. κρείσσων θάνατος ὑπὲρ ζωὴν πικρὰν ἢ ἀῤῥωστη- 17
rem perseuerantem. Bona clausa in ore clau-
μα ἐμμονον. ἀγαθὰ κεκλεισμένα ἐπὶ στόματι κεκλεισ- 18
so: positiones epularum adiacentes sepulchro. Quid pro-
μένα, θέματα βεβρωμάτων παρακείμενα τάφῳ. τί συμ- 19
dest libatio idolo? neque enim edet, neque odorabitur.
φέρει κάρπωσις εἰδώλῳ, ἔτε γὰρ ἔδεται, ἔτε μὴ ὀσφρανθῇ·
sic qui persecutionem patitur à Domino. Videns in ocu-
οὕτως ὁ ἐκδιωκόμενος ὑπὸ κυρίου. ὁ βλέπων ἐν τοῖς ὀφ- 20
lis, & gemiscens, sicut spado complectens vir-
θαλμοῖς καὶ στενάζων, ὥσπερ εὐνοῦχος περιλαμβάνων παρ-
ginem, & suspirans. Ne des in tristitiam animam tuam,
θένον καὶ στενάζων. μὴ δῷς εἰς λύπην τὴν ψυχήν σου, 21
& ne affligas teipsum in consilio tuo. Lætitia cor-
καὶ μὴ θλίψῃς σεαυτὸν ἐν βουλῇ σου. εὐφροσύνη καρ- 22
dis ipsa vita hominis, & exultatio viri longitu-
δίας αὐτὴ ζωὴ ἀνθρώπου, & ἀγαλλίαμα ἀνδρὸς μακρο-
do dierum. Dilige animam tuam, & consolare
βίους. ἀγάπα τὴν ψυχήν σου, καὶ παρακάλει τὸν 23
cor tuum: & tristitiam longè remoue à te. Mul-
καρδίαν σου· καὶ λύπην μακρὰν ἀπόσεισον ἀπὸ σοῦ. πολ- 24
tos enim perdidit & occidit tristitia. Zelus & ira-
λοὺς γὰρ ἀπώλεσε καὶ ἀπέκτεινεν ἡ λύπη. ζῆλος καὶ θυ- 25
cundia minuunt dies, & ante tempus senectam ducit cu-
μὸς ἐλαττοῦσιν ἡμέρας, καὶ πρὸ καιροῦ γῆρας ἄγει μέ-
ra. Splendidum cor & bonum in epulationibus
ρα. λαμπρὰ καρδία καὶ ἀγαθὴ ἐπὶ ἐδέσμασι τῶν 26
ciborum eius curam geret.
βεβρωμάτων αὐτῆς ἐπιμελήσεται.

CAP. XXXI. λα'.

Vigilia diuitiarum tabefacit carnes, & cura earum
Ἀγρυπνία πλούτου ἐκτήκει σάρκας, καὶ ἡ μέριμνα αὐτοῦ 1
auertit à somno. Cura vigiliæ repetet dormita-
ἀφίστησιν ὕπνον. μέριμνα ἀγρυπνίας ἀπαιτήσει νυσ- 2

tionem, & infirmitatem grauem moderatã faciet somnus. Laborauit
γμόν, καὶ ἀῤῥώστημα βαρὺ σκνήψει ὕπνος. σκοπίασε 3
diues in congregatione diuitiarum, & in requie re-
πλήσος ἐν συναγωγῇ χρημάτων, καὶ ἐν τῇ ἀναπαύσει ἐμ-
pletur delitiis suis. Laborauit pauper in diminu-
πίπλαται ξυφημάτων αὐτοῦ. σκοπίασε πτωχὸς ἐν ἐλατ- 4
tione vitæ, & in fine suo indigens fit.
τώσει βίου, καὶ ἐν τῇ ἀναπαύσει αὐτοῦ ὑπιδεὴς γίνεται.
Qui diligit aurum, non iustificabitur; & qui sequitur cor-
ὁ ἀγαπῶν χρυσίον οὐ δικαιωθήσεται, καὶ ὁ διώκων δία- 5
ruptionem, hic replebitur. Multi ligati sunt, gratia au-
φθορὰν, οὗτοι πληθήσεται. πολλοὶ ἐδέθησαν χάριν χρυ- 6
ri, & facta est perditio eorum contra faciem ipsorum.
σίου, & ἐγένηθη ἡ ἀπώλεια αὐτῶν κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ,
Lignum offensionis est sacrificantibus ei, & 7
ξύλον προσκόμματος ὅστι τοῖς θυσιάζουσιν αὐτῷ, καὶ
omnis insipiens capietur in illo. Beatus diues qui
πᾶς ἄφρων ἁλώσεται ἐν αὐτῷ. μακάριος πλούσιος ὃς 8
inuentus est sine macula, & qui post aurum non abiit.
οὗρέθη ἄμωμος, καὶ ὃς ὀπίσω χρυσίου οὐκ ἐπορεύθη.
Quis est hic & beatum dicemus eum? fecit enim mirabi-
τίς ὅστιν οὗτος καὶ μακαριοῦμεν αὐτόν, ἐποίησε γὰρ θαυμά- 9
lia in populo suo. Quis probatus est in illo, & perfectus est,
σια ἐν λαῷ αὐτοῦ. τίς ἐδοκιμάσθη ἐν αὐτῷ καὶ ἐτελειώθη, 10
& erit in gloriationem? Quis potuit transgredi, & non trãs-
καὶ ἔσται εἰς καύχημα. τίς ἐδύνατο παραβῆναι, καὶ οὐ πα-
gressus est, & facere malitiam, & non fecit. Ideò fir-
ρέβη, καὶ ποιῆσαι κακίαν, καὶ οὐκ ἐποίησε. διὰ τοῦτο στε- 11
mabuntur bona illius, & eleemosynas illius
ρεωθήσεται τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ, καὶ τὰς ἐλεημοσύνας αὐτοῦ
enarrabit ecclesia. In mensa magna cùm se-
διηγήσεται ἐκκλησία. ὅπι τραπέζης μεγάλης καθί- 12
deris, ne aperias guttur tuum super illam. Et non dicas,
σας, μὴ ἀνοίξῃς φάρυγά σου ἐπ' αὐτῆς. καὶ μὴ εἴπῃς, 13
multa quidẽ quæ sunt super ipsam. Memento quoniã malum oculus
πολλά γε τὰ ἐπ' αὐτῆς. μνήσθητι ὅτι κακὸν ὀφθαλμὸς 14
nequam. Nequius oculo quid creatum est: Ideò
πονηρός. πονηρότερον ὀφθαλμοῦ τί ἔκτισται; διὰ τοῦτο 15
ab omni facie lachrymatur. Quocunque inspexeris, ne ex-
ἀπὸ παντὸς προσώπου δακρύει. οὗ ἐὰν ὑπιβλέψῃς, μὴ ἐκ- 16
tendas manum tuam. Et ne coniunctus sis cum eo in catino.
τείνῃς χεῖρά σου. καὶ μὴ συνθλίβου αὐτῷ ἐν τρυβλίῳ. 17
Intellige quæ sunt proximi ex teipso, & in omni verbo cogi-
νόει τὰ τοῦ πλησίον ἐκ σεαυτοῦ, καὶ ὅπι παντὶ ῥήματι δία- 18
ta. Comede vt homo apposita tibi, & non nimis
νοοῦ. φάγε ὡς ἄνθρωπος τὰ παρακείμενά σοι, καὶ μὴ δία-
deuores, ne odio habearis. Desine prius gratia disciplinæ, &
μασῶ, μὴ μισηθῇς. παῦσαι πρὸ τοῦ χάριν παιδείας, καὶ 19
ne sis insatiabilis, ne fortè offendas. Et si in medio
μὴ ἄπληστος ὦς, μήποτε προσκόψῃς. & εἰ ἀναμέσον 20
multorum sedisti, prior illis ne extendas ma-
πλειόνων ἐκάθισας, πρότερος αὐτῶν μὴ ἐκτείνῃς τὴν χεῖ-
num tuam. Quàm sufficiens homini erudito exiguum,
ρά σου. ὡς ἱκανὸν ἀνθρώπῳ πεπαιδευμένῳ τὸ ὀλίγον, 21
& in cubiculo suo non anhelat! Somnus sanitatis in
καὶ ὅπι τῆς κοίτης αὐτοῦ οὐκ ἀθυμαίνει. ὕπνος ὑγείας ὅπι
intestino moderato surrexit manè, & anima eius cum eo.
σιτέρῳ μετείῳ ἀνέστη πρωΐ, καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ.
Labor vigiliæ & cholera & dolor intestinorũ cum homine
πόνος ἀγρυπνίας καὶ χολέρα καὶ στρόφος μετὰ ἀνδρὸς 22
insatiabili. Et si coactus fueris in epulis, surge per medium
ἀπλήστου. καὶ εἰ ἐβιάσθης ἐν ἐδέσμασιν, ἀνάστα μεσοπο- 24
transiens, vome & quiesces. Audi me fili, & non
ρῶν, ἔμεσον καὶ ἀναπαύσῃ. ἄκουσόν μου τέκνον, καὶ μὴ 25
spernas me, & in nouissimis inuenies verba mea.
ἐξουδενώσῃς με, καὶ ἐπ' ἐσχάτων εὑρήσεις τοὺς λόγους μου.
In omnibus operibus tuis esto velox, & omnis infirmi-
ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου γίνου ἐνδεχής, καὶ πᾶν ἀῤῥώστη- 26
tas non tibi occurret. Splendidum in panibus benedice-
μα οὐ μή σοι ἀπαντήσῃ. λαμπρὸν ἐπ' ἄρτοις εὐλογῆ- 27
re labia, testimonium pulchritudinis illius fidele. Malo
σαι χείλη, μαρτυρία τῆς καλλονῆς αὐτοῦ πιστή. πονηρῷ 28
in pane murmurabit ciuitas, & testimonium nequitiæ
ἐπ' ἄρτῳ διαγογγύσει πόλις, καὶ ἡ μαρτυρία τῆς πονηρίας
illius diligens. In vino ne viriliter agas, multos enim perdidit
αὐτοῦ ἀκριβής. ἐν οἴνῳ μὴ ἀνδρίζου, πολλοὺς γὰρ ἀπόλεσεν 29
vinum. Fornax probat ferruminationem in tinctura: sic vinum
οἶνος. κάμινος δοκιμάζει σόμωμα ἐν βαφῇ· οὕτως οἶνος 30
in corde superborum in ebrietate. Additamentum vitæ vinum ho-
ἐν καρδίᾳ ὑπερηφάνων ἐν μέθῃ. ὅπισον ζωῆς οἶνος ἀν- 31

minibus, si biberis illud in mensura sua Quis vita ei qui di-
32 θρώποις, ἐὰν πίνῃς αὐτὸν ἐν μέτρῳ αὐτοῦ. τίς ζωὴ ἐλασ-
minuitur vino, & illud creatum est in lætitiam hominibus?
σουμένῳ οἴνῳ, καὶ αὐτὸς ἔκτισται εἰς εὐφροσύνην ἀνθρώποις.
Exultatio cordis & lætitia animæ vinum epo-
36 ἀγαλλίαμα καρδίας καὶ εὐφροσύνη ψυχῆς οἶνος πινό-
tum in tempore sufficiens. Amaritudo animæ vinum po-
39 μενος ἐν καιρῷ αὐτάρκης. πικρία ψυχῆς οἶνος πολ-
tatum multum, in irritatione & ruina. Multiplicat
40 λὺς πολύς, ἐν ἐρεθισμῷ καὶ ἀπτῶσιν. πληθύει
iram ebrietas stulti in offensionem, diminuens virtutem &
θυμὸν μέθη ἄφρονος εἰς προσκομμα, ἐλαττοῦν ἰσχὺν καὶ
acquirens vulnera. In conuiuio vini, ne redarguas
41 πρὸς πτωσιν τραύματα. ἐν συμποσίῳ οἴνου, μὴ ἐλέγξῃς
proximum, & non despicias eum in lætitia
τὸν πλησίον, καὶ μὴ ἐξουδενώσῃς αὐτὸν ἐν εὐφροσύνῃ
illius. Verbum improperij ne dicas illi, & ne illum
42 αὐτοῦ. λόγον ὀνειδισμοῦ, μὴ εἴπῃς αὐτῷ, καὶ μὴ αὐτὸν
premas in occursu eius.
θλίψῃς ἐν ἀπαντήσει αὐτοῦ.

CAP. XXXII. λβ'.

Rectorem te constituerunt, ne extollaris: esto illis quasi
1 Ἡγούμενόν σε κατέστησαν, μὴ ἐπαίρου. γίνου αὐτοῖς ὡς
vnus ex ipsis. Curam habe illorum, & sic sede. Et
2 εἷς ἐξ αὐτῶν. φρόντισον αὐτῶν καὶ οὕτως κάθισον· καὶ
omnem vsum tui, fac, & approbatus quie-
3 πᾶσαν τὴν χρείαν σου ποίησον, καὶ δοκιμήσας ἀνάπαυ-
sce. Vt lætetis propter illos & ornamenti gratia, acci-
σαι· ἵνα εὐφρανθῆς διὰ αὐτοὺς καὶ εὐκοσμίας χάριν, λά-
pias coronam. Loquere seniori, decet enim te
4 βῃς στέφανον. λάλησον πρεσβυτέρῳ, πρέπει γάρ σοι·
In diligentia autem scientiæ & impedies musica.
5 ἐν ἀκριβείᾳ δὲ ὑπισήμης καὶ ἐμποδίσεις μουσικά.
Vbi auscultatio, non effundas loquelam, & importunè ne velis vi-
6 ὅπου ἀκρόαμα, μὴ σκχέῃς λαλίαν, καὶ ἀκαίρως μὴ σοφί-
deri sapiẽs. Signaculum carbunculi in ornamento aureo, concentus
7 ζου. σφραγὶς ἄνθρακος ὅπι κόσμῳ χρυσῷ, σύγκεμμα
musicorum in conuiuio vini: In fabricatione aurea
8 μουσικῶν ἐν συμποσίῳ οἴνου. ἐν κατασκευάσματι χρυσῷ
signaculum smaragdi, melodia musicorum super dulce vinum.
σφραγὶς σμαράγδου, μέλος μουσικῶν ἐφ' ἡδεῖ οἴνῳ.
Loquere adolescens si necessitas tui: Vix bis si interro-
10 λάλησον νεανίσκε εἰ χρεία σου, μόλις δίς ἐὰν ἐπερω-
gatus fueris. in summã redige sermonem. In paucis multa, esto quasi
11 τηθῇς. κεφαλαίωσον λόγον, ἐν ὀλίγοις πολλά, γίνου ὡς
sciens & simul tacens. In medio magnatum ne te fa-
12 γινώσκων καὶ ἅμα σιωπῶν. ἐν μέσῳ μεγιστάνων μὴ ἐξι-
cias æqualem, & vbi senes, ne multa garruloris. Ante
13 σάζου, καὶ ὅπου γέροντες μὴ πολλὰ ἀδολεσχεῖ. πρὸ
tonitrum festinat coruscatio, & ante verecundum præ-
14 βροντὴ καταστρόδει ἀστραπή, καὶ πρὸ αἰσχυντηροῦ προε-
cedet gratia. In hora excitare, & non sis vltimus:
15 ελεύσεται χάρις. ἐν ὥρᾳ ἐξεγείρου, καὶ μὴ οὐρᾷ,
accurre in domum, & ne desideas. Illic lude & fac
16 ὑπότρεχε εἰς οἶκον, καὶ μὴ ῥαθύμει. ἐκεῖ παῖζε καὶ ποίει
cogitationes tuas, & non in peccatis, & sermone su-
τὰ ἐνθυμήματά σου, καὶ μὴ ἐν ἁμαρτίαις καὶ λόγῳ ὑπερη-
perbo. Et super hæc benedicito eum qui fecit te, &
17 φάνω. καὶ ὅπι τούτοις εὐλόγησον τὸν ποιήσαντά σε, καὶ
inebriantem te de bonis suis. Qui timet
18 μεθύσκοντά σε ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ. ὁ φοβούμενος
Dominum, accipiet doctrinam eius. & qui diluculauerint,
κύριον ἐκδέξεται τὴν παιδείαν αὐτοῦ, καὶ οἱ ὀρθίζοντες
inuenient complacentiam. Qui quærit legem, replebitur ea:
19 εὑρήσουσιν εὐδοκίαν. ὁ ζητῶν νόμον ἐμπλησθήσεται αὐτοῦ,
& simulator scandalizabitur in ea. Qui ti-
20 καὶ ὑποκρινόμενος σκανδαλισθήσεται ἐν αὐτῷ. οἱ φο-
ment Dominum inuenient iudicium, & iustificationes quasi lumẽ
βούμενοι κύριον εὑρήσουσι κρίμα, καὶ δικαιώματα ὡς φῶς
incendent. Homo peccator declinat correptionem,
21 ἐξάψουσιν. ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς ἐκκλίνει ἔλεγχον,
& secundum voluntatem suam inuenit consonantiam.
καὶ κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ ἐξευρίσκει σύγκριμα.
Vir consilij, non despiciet intelligentiam; alienus autem &
22 ἀνὴρ βουλῆς οὐ μὴ παρίδῃ διανόημα, ἀλλότριος δὲ καὶ
superbus non pertimescet timorem. Et postquam fecit se-
23 ὑπερήφανος οὐ καταπτήξει φόβον, καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι μὴ
cum sine consilio. Sine consilio nihil facias, & in
24 ἑαυτῷ ἄνευ βουλῆς. ἄνευ βουλῆς μηδὲν ποιήσῃς, & ἐν
τῷ ποιῆ-

faciendo ne te pœniteat. In via ruinæ non
πῷ πιῆσαι μὴ μεταμέλου. ἐν ὁδῷ ἀντιπτώματος μὴ πο- 25
eas, & non offendes in lapidosis, ne confidas in via
ρεύου, καὶ μὴ προσκόψεις ἐν λιθώδεσι· μὴ πιστεύσῃς ἐν ὁδῷ
sine offendiculo, Et à filiis tuis caue. In om-
ἀπροσκόπτῳ, καὶ ἀπὸ τῶν τέκνων σου φύλαξαι. ἐν παν- 26
ni opere bono crede animæ tuæ, etenim hoc est cu-
τὶ ἔργῳ ἀγαθῷ πίστευε τῇ ψυχῇ σου, καὶ γὰρ τοῦτό ἐστι τη- 27
stodia mandatorum. Qui credit Domino, attendit mandato, & qui
ρησις ἐντολῶν. ὁ πιστεύων κυρίῳ προσέχει ἐντολῇ, καὶ ὁ 28
confidit in illo, non diminuetur.
πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ οὐκ ἐλαττωθήσεται.

CAP. XXXIII. λγ'.

Timenti Dominum, non occurret malum, sed in
Τῷ φοβουμένῳ τὸν κύριον οὐκ ἀπαντήσει κακόν· ἀλλ' ἐν 1
tentatione & iterum eruet eum. Vir sapiens non o-
πειρασμῷ καὶ πάλιν ἐξαιρεθήσεται αὐτόν. ἀνὴρ σοφὸς οὐ μι- 2
diet legem; at qui simulat in ea, quasi in procella
σήσει νόμον, ὁ δὲ ὑποκρινόμενος ἐν αὐτῷ, ὡς ἐν καταιγίδι
multorum. Homo prudens credet legi, & lex
πολλῶν. ἄνθρωπος συνετὸς ἐμπιστεύσει νόμῳ, καὶ ὁ νόμος 3
illi fidelis, quasi interrogatio manifesta præpara verbum; & sic
αὐτῷ πιστός, ὡς ἐρώτημα δῆλον· ἑτοίμασον λόγον, καὶ οὕτως 4
audieris; indue disciplinam, & tunc responde.
ἀκουσθήσῃ, συνάθροισον παιδείαν, καὶ τότε ἀποκρίθητι.
Rota currus præcordia fatui, & quasi axis versa-
Τροχὸς ἁμάξης ἡ διάνοια ἀφρόνων, καὶ ὡς ἄξων στρεφό- 5
tilis cogitatio illius. Equus ad admissuram sicut amicus
μενος ὁ διαλογισμὸς αὐτοῦ. ἵππος εἰς ὀχείαν ὡς φίλος 6
subsannator, sub omni sessore hinniet: Quare
μωκᾶται, ὑποκάτω παντὸς ἱππαζομένου χρεμετεῖ. διατί 7
dies est supra diem, & omnis lux diei anni à
ἡμέρα ὑπέρχει ἡμέρας, καὶ πᾶν φῶς ἡμέρας ἐνιαυτοῦ ἀπὸ 8
Sole? In cognitione Domini separati sunt: Et immutauit
ἡλίου· ἐν γνώσει κυρίου διεχωρίσθησαν, καὶ ἠλλοίωσε 9
tempora & festiuitates. Et ab illis exaltauit, & sanctificauit,
καιροὺς καὶ ἑορτάς. καὶ ἀπ' αὐτῶν ἀνύψωσε· καὶ ἡγίασε, 10
& ex ipsis posuit in numerum dierum. Et homines
καὶ ἐξ αὐτῶν ἔθηκεν εἰς ἀριθμὸν ἡμερῶν. Ὁ ἄνθρωποι 11
omnes à solo & ex terra creatus est Adam. In multitu-
πάντες ἀπὸ ἐδάφους, καὶ ἐκ γῆς ἐκτίσθη Ἀδάμ. ἐν πλη- 12
dine scientiæ Dominus separauit eos, & immutauit
θει ἐπιστήμης κύριος διεχώρισεν αὐτούς, καὶ ἠλλοίωσε τὰς
vias eorum: Ex ipsis benedixit & exaltauit, & ex ipsis
ὁδοὺς αὐτῶν. ἐξ αὐτῶν εὐλόγησε καὶ ἀνύψωσε, καὶ ἐξ αὐτῶν 13
sanctificauit, & ad se approximauit, ab ipsis maledixit,
ἡγίασε, καὶ πρὸς αὐτὸν ἤγγισεν, ἀπ' αὐτῶν κατηράσατο,
& humiliauit, & euertit illos à sedibus ipsorum.
καὶ ἐταπείνωσε, καὶ ἀνέτρεψεν αὐτοὺς ἀπὸ στάσεων αὐτῶν.
Quasi lutum figuli in manu ipsius: Omnes viæ
ὡς πηλὸς κεραμέως ἐν χειρὶ αὐτοῦ, πᾶσαι αἱ ὁδοὶ 14
eius secundum beneplacitum ipsius, sic homo in manu
αὐτοῦ κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ· οὕτως ἄνθρωπος ἐν χειρὶ 15
eius qui fecit eum, ad reddendum eis secundum iudicium suum.
ποιήσαντος αὐτόν, ἀποδοῦναι αὐτοῖς κατὰ τὴν κρίσιν αὐτοῦ.
Contra malum bonum, & contra mortem
ἀπέναντι τοῦ κακοῦ τὸ ἀγαθόν, καὶ ἀπέναντι τοῦ θανάτου 16
vita. Sic contra peccatorem pius, & sic
ἡ ζωή. οὕτως ἀπέναντι τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὁ εὐσεβής, καὶ οὕτως
contra virum religiosum peccator. Et sic a-
ἀπέναντι ἀνδρὸς εὐσεβοῦς ὁ ἁμαρτωλός· καὶ οὕτως ἔμ-
spice in omnia opera Altissimi, duo duo, vnum contra
βλεψον εἰς πάντα τὰ ἔργα τοῦ ὑψίστου, δύο δύο, ἓν κατέναντι
vnum, Et ego vltimus vigilaui: sicut qui colligit calamos
τοῦ ἑνός, κἀγὼ ἔγρηγορα ὡς ὁ συλλέγων ἀστάχυας. ὡς καλαμῶνος 17
post vindemiatores, in benedictione Domini præueni, & quasi q vindemiat
ὀπίσω τρυγητῶν, ἐν εὐλογίᾳ κυρίου ἔφθασα, καὶ ὡς τρυγῶν
repleui torcular. Animaduerte quoniam non mihi soli labora-
ἐπλήσθη λιμνών. καταμάθετε ὅτι οὐκ ἐμοὶ μόνῳ ἐκοπία- 18
ui, sed omnibus quærentibus disciplinam. Audite magna-
σα, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ζητοῦσι παιδείαν. ἀκούσατε μεγιστᾶ- 19
tes, & rectores ecclesiæ auribus percipite. Filio & mu-
νες, καὶ οἱ ἡγούμενοι ἐκκλησίας ἐνωτίσασθε. υἱῷ καὶ γυ- 20
lieri, fratri & amico, ne dederis potestatem super te in
ναικί, ἀδελφῷ καὶ φίλῳ, μὴ δῷς ἐξουσίαν ὑπὲρ σεαυτῷ ἐν
vita tua, & ne dederis alteri diuitias tuas, ne pœ-
ζωῇ σου, καὶ μὴ δῷς ἑτέρῳ τὰ χρήματά σου, ἵνα μὴ με-
nitentia ductus preceris pro eis. Dum adhuc viuis & est spiritus in te,
τανοηθεὶς δέῃ σοῦ αὐτῶν. ἕως ἔτι ζῆς καὶ ἔστι πνοὴ ἐν σοί, 21

ne alienes teipsum omni carni. Melius enim est
22 μὴ ἀλλάξῃς σεαυτὸν πάσῃ σαρκί. κρεῖσσον γὰρ ἐστὶ τὰ
filios indigere tui, quàm te aspicere ad manus filiorũ tuorum,
τέκνα δεηθῆναί σου, ἢ σὲ ἐμβλέπειν εἰς χεῖρας υἱῶν σου.
In omnibus operibus tuis esto præcellens, & ne des ma-
23 ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου γίνου ὑπέρογκος, καὶ μὴ δῷς μω-
culam in gloria tua. In die consummationis dierum vitæ
24 μον ἐν τῇ δόξῃ σου. ἐν ἡμέρᾳ συντελείας ἡμερῶν ζωῆς
tuæ, & in tempore mortis distribue hæreditatem. Pabula
25 σου καὶ ἐν καιρῷ τελευτῆς διάδος κληρονομίαν. χορτά-
fœni & virga & onera asino, panis & disciplina &
σματα καὶ ῥάβδος καὶ φορτία ὄνῳ, ἄρτος καὶ παιδεία καὶ
opera seruo. Operare in disciplina, & quæret requiem;
26 ἔργα οἰκέτῃ. ἔργασαι ἐν παιδείᾳ καὶ ζητήσει ἀνάπαυσιν,
laxa manus illi, & quæret libertatem. Iugum & lorum
27 ἄνες χεῖρας αὐτῷ, καὶ ζητήσει ἐλευθερίαν. ζυγὸς καὶ ἱμὰς
curuant collum, & seruo malefico torturæ &
κάμπτουσι τράχηλον, καὶ οἰκέτῃ κακοῦργῳ στρέβλαι καὶ
tormenta. Immitte illum in operationem, ne vacet. mul-
28 βάσανοι. ἔμβαλε αὐτὸν εἰς ἐργασίαν, ἵνα μὴ ἀργῇ· πολ-
tam enim malitiam docuit ociositas. In opera constitue
29 λὴ γὰρ κακίαν ἐδίδαξεν ἡ ἀργία. εἰς ἔργα κατάστησον
quemadmodum decet eum. Et si non obedierit, aggraua
30 καθὼς πρέπει αὐτῷ. Ὁ ἐὰν μὴ πειθαρχῇ, βάρυνον τὰς
compedes eius. Et non abundes omni carni, & sine
πέδας αὐτοῦ. καὶ μὴ φειδοῦσῃς πάσῃ σαρκί, καὶ ἄνευ
iudicio non facias aliquid. Si est tibi seruus, sit tibi sicut
31 κρίσεως μὴ ποιήσῃς μηδέν. εἰ ἔστι σοι οἰκέτης, ἔστω σοι ὡς
anima tua, quoniam in sanguine acquisiuisti illum. Si est tibi seruus,
ἡ ψυχή σου, ὅτι ἐν αἵματι ἐκτήσω αὐτόν. εἰ ἔστι σοι οἰκέτης,
tracta eum vt fratrem, quoniã tamquã anima tua indigebis eo.
ἄγε αὐτὸν ὡς ἀδελφόν, ὅτι ὡς ἡ ψυχή σου ὑπιδεήσεις αὐτοῦ.
Si malefeceris ei iniustè, & tollens aufugerit,
32 ἐὰν κακώσῃς αὐτὸν ἀδίκως καὶ ἀπάρας ἀποδράσῃ,
in qua via quæres eum?
ἐν ποίᾳ ὁδῷ ζητήσῃς αὐτόν;

CAP. XXXIIII. λδ'.

Vanæ spes & mendaces imprudenti viro, & in-
1 Κεναὶ αἱ ἐλπίδες καὶ ψευδεῖς ἀνοήτῳ ἀνδρί, καὶ ἐνύ-
somnia eleuant stultos. Quasi qui apprehendit vmbram &
2 πνια ἀναπτεροῦσιν ἄφρονας. ὡς ὁ δρασσόμενος σκιᾶς καὶ
persequitur ventos, sic qui intendit insomniis. Hoc secundum
3 διώκων ἀνέμους, οὕτως ὁ ἐπέχων ἐνυπνίοις. τοῦτο κατὰ
hoc visio insomniorum, ante faciem similitudo
τοῦτο ὅραμα ἐνυπνίων, κατέναντι προσώπου ὁμοίωμα
faciei. Ab immundo quid mundabitur? &
4 προσώπου. ἀπὸ ἀκαθάρτου τί καθαρισθήσεται; καὶ
à mendace quid verum erit? Vaticinium & auguria &
5 ἀπὸ ψευδοῦς τί ἀληθεύσει; μαντεία καὶ οἰωνισμοὶ καὶ
insomnia, vana sunt. Et sicut parturientis phantasias patitur tuũ
6 ἐνύπνια, μάταια ὄντα· Ὁ ὡς ὠδινούσης φαντάζεται σου
cor. Nisi ab Altissimo missa sint in visitatione tua,
ἡ καρδία. ἐὰν μὴ παρὰ ὑψίστου ἀποσταλῇ ἐν ἐπισκοπῇ σου,
ne dederis in illa cor tuum. Multos enim deceperunt
7 μὴ δῷς εἰς αὐτὰ τὴν καρδίαν σου. πολλοὺς γὰρ ἐπλάνησε
insomnia, & exciderunt sperantes in illis. Sine
8 τὰ ἐνύπνια, καὶ ἐξέπεσον ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτοῖς. ἄνευ
mendacio consummabitur lex, & sapientia ori fideli con-
ψευδοῦς συντελεσθήσεται νόμος, καὶ σοφία στόματι πιστῷ τε-
summatio. Vir qui vagatus est nouit multa; & multum ex-
9 λείωσις. ἀνὴρ πεπλανημένος ἔγνω πολλά, καὶ ὁ πολύπει-
pertus enarrabit intellectum. Qui non expertus est nouit pauca.
10 ρος ἐπιδιηγήσεται σύνεσιν. ὃς οὐκ ἐπειράθη οἶδεν ὀλίγα.
At qui deceptus est multiplicat astutiam. Multa vi-
11 ὁ δὲ πεπλανημένος πληθύει πανουργίαν. πολλὰ ἑώρα-
di in deceptione mea, & fictiones verborum meorum,
12 κα ἐν τῇ ἀποπλανήσει μου· καὶ τὰ πλάσματα τῶν λόγων μου,
intellectus meus. Pluries vsque ad mortem periclitatus sum, &
13 σύνεσίς μου. πολυάκις ἕως θανάτου ἐκινδύνευσα· καὶ
liberatus sum, horum gratia. Spiritus timentium Do-
14 διεσώθην, τούτων χάριν. πνεῦμα φοβουμένων τὸν κύ-
minum viuet. Nam spes illorum in saluantem illos.
15 ριον ζήσεται. ἡ γὰρ ἐλπὶς αὐτῶν ἐπὶ τὸν σώζοντα αὐτούς.
Qui timet Dominum, nihil timebit, & non
16 ὁ φοβούμενος τὸν κύριον, οὐδὲν δειλιάσει, καὶ οὐ μὴ
trepidabit, quoniam ipse spes eius. Timentis Dominum,
17 δειλιάσῃ ὅτι αὐτὸς ἐλπὶς αὐτοῦ. φοβουμένου τὸν κύριον,
beata anima. Cui intendit, & quod eius firmamentum
18 μακαρία ἡ ψυχή. τίνι ἐπέχει, καὶ τίς αὐτοῦ στήριγμα.

οἱ ὀφθαλ-

Oculi Domini super amantes eum, pro-
οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν, ὑπερα- 19
tectio potentiæ & firmamentum fortitudinis. Tegmen ab ar-
πισμὸς δυνασείας καὶ στήριγμα ἰσχύος. σκέπη ἀπὸ καύ-
dore, & tegmen à meridie, custodia ab offensio-
σωνος, καὶ σκέπη ἀπὸ μεσημβρείας, φυλακὴ ἀπὸ προσκόμ-
ne, & adiutorium casus. Exaltans animum, & illu-
ματος καὶ βοήθεια πτώσεως. αὐξῶν ψυχὴν καὶ φω- 20
minans oculos, sanitatem dans vitam & benedictionem. Sacrifi-
τίζων ὀφθαλμοὺς, ἴασιν διδοὺς ζωὴν καὶ εὐλογίαν. θυσιά- 21
cans ex iniusto, oblatio ridicula, & non in benepla-
ζων ἐξ ἀδίκου, προσφορὰ μεμωκημένη, καὶ οὐκ εἰς εὐδο-
citum donaria iniquorum. Non complacet Altissimus oblationi-
κίαν δωρήματα ἀνόμων. οὐκ εὐδοκεῖ ὁ ὕψιστος προσφο- 23
bus impiorum, neque in multitudine sacrificiorum propitiatur pro peccato:
ραῖς ἀσεβῶν, οὐδὲ ἐν πλήθει θυσιῶν ἐξιλάσκε-
ται ἁμαρτίας.
Sacrificans filium coram patre eius, qui adducit sacrificium
θύων υἱὸν ἔναντι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὁ προσάγων θυσίαν 24
ex substantia pauperum. Panis indigentium, vita pauperum,
ἐκ χρημάτων πενήτων. ἄρτος ἐνδεομένων ζωὴ πτωχῶν, 25
qui defraudat illum, homo sanguinum. Occidens proxi-
ὁ ἀποστερῶν αὐτὸν ἄνθρωπος αἱμάτων. φονεύων τὸν πλη- 26
mum, auferens conuictum: Et effundens sanguinem, defrau-
σίον ὁ ἀφαιρούμενος συμβίωσιν. καὶ ἐκχέων αἷμα ὁ ἀποστε- 27
dans mercedem mercenarij. Vnus ædificans, & vnus destruens, quid
ρῶν μισθὸν μισθωτοῦ. εἷς οἰκοδομῶν καὶ εἷς καταλύων, τί 28
lucrantur plus quàm labores? Vnus orans, & vnus maledi-
ὠφελοῦσι πλεῖον ἢ κόπους; εἷς ὀλολύων καὶ εἷς καταρώμε- 29
cens, cuius vocem exaudiet dominus? Qui intingitur
νος, τίνος φωνῆς εἰσακούσεται ὁ δεσπότης; βαπτιζόμενος 30
à mortuo, & iterum tangit eum, quæ vtilitas in
ἀπὸ νεκροῦ καὶ πάλιν ἁπτόμενος αὐτοῦ, τί ὄφελος ἐν τῷ
lauacro illius? Sic homo qui ieiunat in pecca-
λουτρῷ αὐτοῦ; οὕτως ἄνθρωπος νηστεύων ἀπὸ τῶν ἁμαρ- 31
tis suis. & iterum vadens & hæc faciens
τιῶν αὐτοῦ· καὶ πάλιν πορευόμενος καὶ ταῦτα ποιῶν· τῆς
orationem illius quis exaudiet? & quid profecit in
προσευχῆς αὐτοῦ τίς εἰσακούσεται, καὶ τί ὠφέλησεν ἐν τῷ
humiliando se?
ταπεινωθῆναι αὐτόν;

CAP. XXXV. λέ.

Qui conseruat legem, multiplicat oblationes: Sacrifica-
Ὁ φυλάσσων νόμον πολυπραγμονεῖ προσφορά· θυσιά- 1.2
tor salutaris, qui attendit mandatis. Et retribuens
ζων σωτηρίου ὁ προσέχων ἐντολαῖς· καὶ ἀνταποδιδοὺς 3
gratiam vt qui offert siliginem; & qui facit eleemosynam;
χάριν ὡς προσφέρων σεμίδαλιν· καὶ ὁ ποιῶν ἐλεημοσύνας, 4
sacrificator laudis. Beneplacitum Domini recedere ab ini-
θυσιάζων αἰνέσεως. εὐδοκία κυρίου ἀποστῆναι ἀπὸ πο- 5
quitate, & propitiatio recedere ab iniustitia. Ne appareas
νηρίας, καὶ ἐξιλασμὸς ἀποστῆναι ἀπὸ ἀδικίας. μὴ ὀφθῇς 6
ante Dominum vacuus. Omnia enim hæc gratia mandati.
ἐνώπιον κυρίου κενός. πάντα γὰρ ταῦτα χάριν ἐντολῆς. 7
Oblatio iusti impinguat altare; & suauis
προσφορὰ δικαίου λιπαίνει θυσιαστήριον, καὶ ἡ εὐω- 8
odor eius in cõspectu Altissimi. Sacrificium viri iusti acceptabile,
δία αὐτῆς ἔναντι ὑψίστου. θυσία ἀνδρὸς δικαίου δεκτή, 9
& memoria eius non tradetur obliuioni. In bono
καὶ τὸ μνημόσυνον αὐτῆς οὐκ ἐπιλησθήσεται. ἐν ἀγαθῷ 10
oculo glorifica Dominum, & ne diminuas primitias
ὀφθαλμῷ δόξασον τὸν κύριον, καὶ μὴ σμικρύνῃς ἀπαρχὰς
manuum tuarum: In omni dato hilarifica vultum tuum,
χειρῶν σου. ἐν πάσῃ δόσει ἱλάρυνον τὸ πρόσωπόν σου, 11
& in lætitia sanctifica decimas. Da Altissimo secundũ
καὶ ἐν εὐφροσύνῃ ἁγίασον δεκάτας. δὸς ὑψίστῳ κατὰ 12
donum eius, & in bono oculo ad inuentionem ma-
τὰ δόσιν αὐτοῦ, καὶ ἐν ἀγαθῷ ὀφθαλμῷ καθὸ εὕρεμα χει-
nus. Quoniam Dominus retribuens est, & retribuet septu-
ρός. ὅτι κύριος ἀνταποδιδοὺς ἐστι, καὶ ἀνταποδώσει ἑπτα- 13
pla: ne diminuas ex dono. Non enim suscipiet: & non
πλασίως· μὴ δωροκόπει. οὐ γὰρ προσδέξεται, καὶ μὴ 14
intendas sacrificio iniusto. Quoniam iudex Dominus est, & non est
ἐπιχρῇς θυσίᾳ ἀδίκῳ, ὅτι κριτὴς κύριος ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι 15
apud illum opinio personæ. Non accipiet Dominus perso-
παρ' αὐτῷ δόξα προσώπου. οὐ λήψεται κύριος πρόσω- 16
nam super paupere, & deprecationẽ iniuria affecti exaudiet. Non
πον ἐπὶ πτωχῷ, καὶ δέησιν ἠδικημένου εἰσακούσεται. οὐ μὴ 17
despiciet supplicationem pupilli & viduam si effundat loquelam.
ὑπερίδῃ ἱκετείαν ὀρφανοῦ καὶ χήρας ἐὰν ἐκχύσῃ λαλιάν. 18

Nonne lachryma viduæ ad maxillam descendit? & ex-
οὐχὶ δάκρυον χήρας ἐπὶ σιαγόνα καταβαίνει; καὶ ἡ κα- 18
clamatio eius super eum qui deduxit eam. Qui colit
ταβοήσις αὐτῆς ἐπὶ τῷ καταγαγόντι αὐτό. θεραπεύων 20
in beneplacito suscipietur, & deprecatio illius vsque ad nubes
ἐν εὐδοκίᾳ δεχθήσεται, καὶ ἡ δέησις αὐτοῦ ἕως τῆς νεφελῶν 21
attinget. Oratio humilis nubes penetrauit, & donec
συνάψει. προσευχὴ ταπεινοῦ νεφέλας διῆλθε, καὶ ἕως
appropinquet, non consolabitur, & non discedet donec respe-
συνεγγίσῃ, οὐ μὴ παρακληθῇ· καὶ οὐ μὴ ἀποστῇ ἕως ἐπιβλέ-
xerit Altissimus. Iudicabit iustos, & faciet iudicium.
ψῃ ὁ ὕψιστος. κρινεῖ δικαίους, καὶ ποιήσει κρίσιν.
Et Dominus non tardabit, neque patientiam habebit
καὶ ὁ κύριος οὐ μὴ βραδύνῃ, οὐδὲ μὴ μακροθυμήσῃ 22
in illis fortis. Quousque conterat lumbos crudelium.
ἐπ' αὐτοῖς ὁ κραταιός, ἕως οὗ ῥήξῃ ὀσφὺς ἀνελεημόνων,
Et gentibus retribuet vindictam; donec tollat multitu-
καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀνταποδώσει ἐκδίκησιν· ἕως ἐξάρῃ πλῆ- 23
dinẽ cõtumeliosorũ & sceptra iniustorum conterat. Donec red-
θος ὑβριστῶν καὶ σκῆπτρα ἀδίκων συνθλάσῃ. ἕως ἀντα- 24
dat homini secundum actus eius, & opera
ποδώσει ἀνθρώπῳ κατὰ τὰς πράξεις αὐτοῦ, καὶ τὰ ἔργα
hominum secundum cogitationes eius. Donec iudices
ἀνθρώπων κατὰ τὰ ἐνθυμήματα αὐτοῦ. ἕως ἂν κρίνῃ 25
iudicium populi sui, & lætificabit eos in misericordia
τὴν κρίσιν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ εὐφρανεῖ αὐτοὺς ἐν τῷ ἐλέει
sua. Quàm pulchra misericordia in tempore tribulationis, quasi nubes
αὐτοῦ. ὡς ὡραῖον ἔλεος ἐν καιρῷ θλίψεως, ὡς νεφέλαι 26
pluuiæ in tempore siccitatis.
ὑετοῦ ἐν καιρῷ ἀβροχίας.

CAP. XXXVI. κϛ'.

Miserere nostri Domine, Deus omnium, & respice,
Ἐλέησον ἡμᾶς δέσποτα ὁ θεὸς πάντων, καὶ ἐπίβλεψον, 1
Et immitte timorem tui super omnes gentes non ex-
καὶ ἐπίβαλε τὸν φόβον σου ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη τὰ μὴ ἐκ- 2
quirentes te: Leua manum tuam super gentes alienas,
ζητοῦντά σε. ἐπαρον τὴν χεῖρά σου ἐπὶ ἔθνη ἀλλότρια, 3
videant potentiam tuam. Sicut in conspectu eorum
ἰδέτωσαν τὴν δυνασείαν σου. ὥσπερ ἐνώπιον αὐτῶν
sanctificatus es in nobis, sic in conspectu nostro magnificeris in
ἡγιάσθης ἐν ἡμῖν, οὕτως ἐναντίον ἡμῶν μεγαλυνθείης ἐν 4
eis. Et cognoscant te sicut & nos te cogno-
αὐτοῖς. καὶ γνωρισάτωσάν σε καθάπερ καὶ ἡμεῖς σε ἐγνω- 5
uimus. quia non est Deus præter te Domine. Innoua signa,
μεν· ὅτι οὐκ ἔστι θεὸς πλὴν σοῦ κύριε. ἐγκαίνισον σημεῖα, 6
& immuta mirabilia. Glorifica manum & brachium
καὶ ἀλλοίωσον θαυμάσια. δόξασον χεῖρα καὶ βραχίο- 7
dextrum, vt enarrent mirabilia tua. Excita
να δεξιόν, ὅπως διηγῶνται τὰ θαυμάσιά σου. ἔγειρον 8
furorem, & effunde iram. Tolle aduersarium & contere
θυμὸν καὶ ἔκχεε ὀργήν. ἔπαρον ἀντίδικον καὶ ἔντριψον 9
inimicum. Accelera tempus, & memento iræ: & enar-
ἐχθρόν. σπούδασον καιρόν, καὶ μνήσθητι ὀργῆς, καὶ ἐκδιηγη- 10
rentur tibi mirabilia tua. In ira ignis deuo-
σάσθωσάν σοι τὰ θαυμάσιά σου. ἐν ὀργῇ πυρὸς κατα- 11
retur qui saluatur, & malefacientes populo tuo inue-
βρωθήτω ὁ σωζόμενος, καὶ οἱ κακοῦντες τὸν λαόν σου εὕρει-
niant perditionem. Contere capita principum gentium
σαν ἀπώλειαν. συντρίψον κεφαλὰς ἀρχόντων ἐθνῶν 12
dicentium, Non est præter nos. Congrega omnes tribus
λεγόντων, οὐκ ἔστι πλὴν ἡμῶν. συνάγαγε πάσας φυλὰς 13
Iacob, & hæreditaui eos sicut ab initio.
ἰακώβ· καὶ κατεκληρονόμησα αὐτοὺς καθὼς ἀπαρχῆς.
Miserere populi Domine vocati in nomine tuo, & Is-
ἐλέησον λαὸν κύριε κεκλημένον ἐπ' ὀνόματί σου, καὶ Ἰσ- 14
rael quem primogenitum nominasti. Miserere ciuitatis sanctifi-
ραὴλ ὃν πρωτότοκον ὠνόμασας. οἰκτίρησον πόλιν ἁγιά- 15
cationis tuæ Hierusalem, loci quietis tuæ. Reple
σματός σου Ἱερουσαλὴμ τόπον καταπαύσεώς σου. πλήσον 16
Sion extollere oracula tua, & à gloria tua populum
Σιὼν ἆραι τὰ λόγιά σου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης σου τὸν λαόν 17
tuum. Da testimonium in initio creaturis tuis, & suscita
σου. δὸς μαρτύριον τοῖς ἐν ἀρχῇ κτίσμασί σου, καὶ ἔγειρον 18
prophetas in nomine tuo. Da mercedem sustinentibus
προφήτας ἐπ' ὀνόματί σου. δὸς μισθὸν τοῖς ὑπομένουσι 19
te, & prophetæ tui fidem habeant. Exaudi Do-
σε, καὶ οἱ προφῆταί σου ἐμπιστευθήτωσαν. εἰσάκουσον κύ-
mine deprecationem seruorum tuorum. Secundum benedictionem Aaron
ριε δεήσεως τῶν οἰκετῶν σου. κατὰ τὴν εὐλογίαν ἀαρὼν

de populo tuo, & cognoscent omnes qui super terrã; quoniã
σοὶ τοῦ λαοῦ σου, καὶ γνώσονται πάντες οἱ ὑπὲ τῆς γῆς, ὅτι
tu Dominus seculorum. Omnem escam comedet venter; est
σὺ κύριος τῶν αἰώνων. πᾶν βρῶμα φάγεται κοιλία, ἔστι 20
autem cibus cibo melior. Guttur gustat ci-
δὲ βρῶμα βρώματος κάλλιον. φάρυγξ γεύεται βρώμα- 21
bos venationis, sic cor prudens verba mendacia. Cor
τα θήρας, οὕτως καρδία συνετὴ λόγοις ψευδεῖς. καρδία 22
distortum dabit tristitiam, & homo multum expertus retri-
στρεβλὴ δώσει λύπην, καὶ ἄνθρωπος πολύπειρος ἀντα-
buet ei. Omne masculum suscipiet mulier, est enim
ποδώσει αὐτῷ. πάντα ἄρρενα ὑπεδέξεται γυνή, ἔστι γὰρ 23
filia (quam) filia melior. Species mulieris exhilarat
θυγάτηρ θυγατερῶν κρείσσων. κάλλος γυναικὸς ἱλαρυνεῖ 24
faciem, & super omnem concupiscentiam hominis superinducit,
πρόσωπον, καὶ ἐπὶ πᾶσαν ὑπεπθυμίαν ἀνθρώπου ἐπάγει,
Si est in lingua misericordia & mansuetudo & sanitas; non est
εἰ ἔστιν ὑπὲ γλώσσης ἔλεος καὶ πραότης καὶ ἴασις. οὐκ ἔστιν 25
vir illius secundum filios hominum: Qui possidet mulie-
ὁ ἀνὴρ αὐτῆς κατ' υἱοὺς ἀνθρώπων. ὁ κτώμενος γυναῖ- 26
rem inchoat possessionem, adiutorium secundũ ipsum & columnã quie-
κα ἐνάρχεται κτήσεως, βοηθὸν κατ' αὐτὸν καὶ στύλον ἀνα-
tis. Vbi nõ est septum, diripietur possessio: &
παύσεως. ὅ οὐκ ἔστι φραγμός, διαρπαγήσεται κτῆμα· καὶ 27
vbi non est mulier, ingemiscet peregrinans. Quis enim confidet
ὅ οὐκ ἔστι γυνὴ, στενάξει πλανώμενος. τίς γὰρ πιστεύσει 28
expedito latroni erranti de ciuitate in ciuitatem: sic
δύζωνῳ λησῇ σφαλλομένῳ ἐκ πόλεως εἰς πόλιν· οὕτως
homini non habenti nidum, & hospitanti vbicunq. aduesperauerit.
ἀνθρώπῳ μὴ ἔχοντι νοσσιὰν καὶ καταλύοντι ὅ ἐὰν ὀψίσῃ.

CAP. XXXVII. λζ.

Omnis amicus dicet, Amicus sum & ego: sed est amicus nomine
Πᾶς φίλος ἐρεῖ, ἐφιλίασα κἀγώ, ἀλλ' ἔστι φίλος ὀνόματι 1
solùm amicus. Nónne tristitia manet vsq. ad mortem? sodalis &
μόνον φίλος. οὐχὶ λύπη μένει ἕως θανάτου; ἑταῖρος καὶ 2
amicus versus in inimicitiam. O praua cogitatio,
φίλος τρεπόμενος εἰς ἐχθραν. ὦ πονηρὸν ἐνθύμημα, 3
vnde inuoluta es cooperire aridam in dolositate!
πόθεν ἐκυλίσθης καλύψαι τὸν ξηρὸν ἐν δολιότητι.
Sodalis amico conuiuit in lætitia, & in tempore
ἑταῖρος φίλῳ συνδιαιτᾶται ἐν εὐφροσύνῃ, καὶ ἐν καιρῷ 4
tribulationis erit contrarius. Sodalis cum amico simul laborat causa
θλίψεως ἕξει ἀπέναντι. ἑταῖρος φίλῳ συμπονεῖ χάριν 5
ventris, & contra hostem accipiet scutum. Non obli-
γαστρὸς, καὶ ἔναντι πολεμίου λήψεται ἀσπίδα. μὴ ὑπο- 6
uiscaris amici in anima tua, & non memor sis illius in
λάβου φίλον ἐν τῇ ψυχῇ σου, καὶ μὴ μνημονεύσῃς αὐτοῦ ἐν
diuitiis tuis. Ne consilieris cum eo qui reueretur te,
χρήμασί σου. μὴ βουλεύου μετὰ τοῦ ὑποβλεπομένου σε, 7
& à zelantibus te absconde consilium, Omnis consi-
καὶ ἀπὸ τῶν ζηλούντων σε κρύψον βουλήν. πᾶς σύμ- 8
liarius aufert consilium, sed est qui consiliatur in seipsum.
βουλος ἐξαιρεῖ βουλὴν, ἀλλ' ἔστι συμβουλεύων εἰς ἑαυτόν.
A consiliario serua animam tuam, & scito prius
ἀπὸ συμβούλου φύλαξαι ψυχήν σου, καὶ γνῶθι πρότε- 9
quæ eius necessitas. Et enim ipse sibi consulit, ne
ρον τίς αὐτοῦ χρεία. καὶ γὰρ αὐτὸς ἑαυτῷ συμβουλεύεται, μή-
fortè iaciat in te sortem. Et dicat tibi, Bona via tua:
ποτε βάλῃ ὑπὲ σοὶ κλῆρον· καὶ εἴπῃ σοι, καλὴ ὁδός σου, 10
& stabit è contrario ad videndum quod euenturum est tibi.
καὶ στήσεται ἐξεναντίας ἰδεῖν τὸ συμβησόμενόν σοι.
Ne consilieris cum eo qui reueretur te, & à
μὴ συμβουλεύου μετὰ τοῦ ὑποβλεπομένου σε, καὶ ἀπὸ τῶν 11
zelantibus te absconde consilium. Cum muliere de pel-
ζηλούντων σε κρύψον βουλήν. μετὰ γυναικὸς περὶ αὐτο-
lice eius, & cum timido de bello. Cum merca-
ζήλου αὐτῆς, καὶ μετὰ δειλοῦ περὶ πολέμου. μετὰ ἐμπό- 12
tore de commutatione, & cum emente de venditione.
ρου περὶ μεταβολῆς, καὶ μετὰ ἀγοραζόντος περὶ πράσεως.
Cum inuido de gratitudine, & cum immisericordi
μετὰ βασκάνου περὶ εὐχαριστίας, καὶ μετὰ ἀνηλεήμονος
de beneficentia. Cum pigro de omni opere, &
περὶ χρηστοπθείας. μετὰ ὀκνηροῦ περὶ παντὸς ἔργου, καὶ 13
cum mercenario annuali de consummatione. seruo pigro de
μετὰ μισθίου ἐπετείου περὶ συντελείας. οἰκέτῃ ἀργῷ περὶ
multa operatione. Ne attendas super his de omni consul-
πολλῆς ἐργασίας. μὴ ἔπεχε ὑπὲ τούτοις περὶ πάσης συμ- 14
tatione. Sed cum viro pio assiduus esto. quem
βουλίας. ἀλλ' ἢ μετὰ ἀνδρὸς εὐσεβοῦς ἐνδιάτριβε· ὃν ἂν 15

cognoueris conseruantem mandata Domini, Qui in anima
γνῷς συντηροῦντα ἐντολὰς κυρίου, ὃς ἐν τῇ ψυχῇ 16
sua secundum animam tuam, & si offenderis, condolebit tibi.
αὐτοῦ κατὰ τὴν ψυχήν σου, καὶ ἐὰν πταίσῃς, συναλγήσει σοι.
Et consilium cordis statue, non enim est tibi fidelior eo.
καὶ βουλὴν καρδίας στῆσον, ὅ γὰρ ὄντι σοι πιστότερος αὐτῆς. 17
Anima enim viri nunciare aliquando consueuit, magis quàm
ψυχὴ γὰρ ἀνδρὸς ἀπαγγέλλειν ἐνίοτε εἴωθεν, ἢ
septem speculatores sedentes in excelso speculæ. Et in
ἑπτὰ σκοποὶ καθήμενοι ὑπὲ μετεώρου ὑπισκοπῆς. & ὑπὲ 18
omnibus his deprecare Altissimum, vt dirigat veritas
πᾶσι τούτοις δεήθητι τοῦ ὑψίστου, ἵνα εὐθυνῇ ἡ ἀλήθεια τὴν
viam tuam. Initium omnis operis, verbum, & ante omnem
ὁδόν σου. ἀρχὴ παντὸς ἔργου, λόγος, καὶ πρὸ πάσης 19
actum consilium. Vestigium mutationis gaudij vultus.
πράξεως βουλή. ἴχνος ἀλλιώσεως χαρᾶς προσώπου.
Quatuor partes oriuntur, bonum, malum, vita, mors,
τέσσαρα μέρη ἀνατέλλει, ἀγαθὸν, κακὸν, ζωὴ, θάνατος, 20
& dominatrix illorum assiduè lingua est. Est vir
καὶ ἡ κυριεύουσα αὐτῶν ἐνδιαλεχῶς γλῶσσα ἀεί. ἔστιν ἀνὴρ 21
astutus multorum eruditor, & propriæ animæ inutilis
πανοῦργος πολλῶν παιδευτὴς, καὶ τῇ ἰδίᾳ ψυχῇ ἄχρηστος
est. Est sophisticans in sermonibus odibilis. hic omni
ἐστιν. ἔστιν ὁ σοφιζόμενος ἐν λόγοις μισητὸς, οὗτος πάσης 22
sapientia defraudabitur. Non enim data est illi à Domino
σοφίας κατεστερήσεται. ὅ γὰρ ἐδόθη αὐτῷ παρὰ κυρίου
gratia, quoniam omni sapientia priuatus est. Est sapiens propriæ ani-
χάριν, ὅτι πάσης σοφίας ἐστέρηται. ἔστι σοφὸς τῇ ἰδίᾳ ψυ- 23
mæ. & fructus intellectus eius in ore laudabiles.
χῇ, καὶ οἱ καρποὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ ἐπὶ στόματος αἰνετοί.
Vir sapiens suam plebem erudit, & fructus
ἀνὴρ σοφὸς τὸν ἑαυτοῦ λαὸν παιδεύει, καὶ οἱ καρποὶ τῆς 24
intellectus illius fideles. Vir sapiens implebitur bene-
συνέσεως αὐτοῦ πιστοί. ἀνὴρ σοφὸς πληθυνθήσεται εὐ- 25
dictione, & beatum dicent eum omnes videntes. Vita
λογίας, καὶ μακαριοῦσιν αὐτὸν πάντες οἱ ὁρῶντες. ζωὴ
viri in numero dierum, & dies Israel innume-
ἀνδρὸς ἐν ἀριθμῷ ἡμερῶν, καὶ αἱ ἡμέραι τοῦ ἰσραὴλ ἀναρι- 26
rabiles. Sapiens in populo suo hæreditabit gloriam, &
θμήτοι. σοφὸς ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ κληρονομήσει δόξαν, καὶ
nomen illius erit in seculum. Fili, in vita tua
τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα. τέκνον ἐν ζωῇ σου 27
tenta animam tuam, & vide quid malum illi. & non
πείρασον τὴν ψυχήν σου, καὶ ἴδε τί πονηρὸν αὐτῇ, καὶ μὴ
des illi. Non enim omnia omnibus conferunt, & non omnis
δῷς αὐτῇ. οὐ γὰρ πάντα πᾶσι συμφέρει, καὶ οὐ πᾶσα 28
anima in omni complacet. Non sis insatiabilis in omnibus deli-
ψυχὴ ἐν παντὶ εὐδοκιμεῖ. μὴ ἀπλησταίνου ἐν πάσῃ τρυ- 29
tiis, & ne effundaris super epulas. In multis enim es-
φῇ, καὶ μὴ ἐκχυθῇς ὑπὲ ἐδεσμάτων. ἐν πολλοῖς γὰρ βρώ- 30
cis erit infirmitas, & insatiabilitas appropinquabit vsq. ad choleram.
μασιν ἔσται νόσος, καὶ ἡ ἀπλησία ἐγγιεῖ ἕως χολέρας.
Propter insatiabilitatem multi obierunt, at attendens
διὰ ἀπλησίαν πολλοὶ ἐτελεύτησαν, ὁ δὲ προσέχων 31
adiiciet vitam.
προσθήσει ζωήν.

CAP. XXXVIII. μή.

Honora medicum ad necessitates honoribus eius. etenim
Τίμα ἰατρὸν πρὸς τὰς χρείας τιμαῖς αὐτοῦ· καὶ γὰρ 1
illum creauit Dominus, Ab enim Altissimo est medela, &
αὐτὸν ἔκτισεν ὁ κύριος. παρὰ γὰρ ὑψίστου ἐστὶν ἴασις, καὶ 2
à rege accipiet gloriam. Scientia medici exal-
παρὰ βασιλέως λήψεται δόξαν. ἐπιστήμη ἰατροῦ ὑψω- 3
tabit caput illius, & coram magnatibus in admiratione
σει κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἔναντι μεγιστάνων θαυμασθήσε-
erit. Dominus creauit de terra medicinalia, & vir prudens
ται. κύριος ἔκτισεν ἐκ γῆς φάρμακα, καὶ ἀνὴρ φρόνιμος 4
non grauabitur illis. Nónne à ligno indulcata est aqua,
οὐ βαρυνθήσεται αὐτοῖς. οὐκ ἀπὸ ξύλου ἐγλυκάνθη ὕδωρ, 5
ad cognoscendum virtutem eius ab homine? &
εἰς τὸ γνωσθῆναι τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ ἀπὸ ἀνθρώπου; καὶ 6
ipse dedit hominibus scientiam, vt glorificetur in
αὐτὸς ἔδωκεν ἀνθρώποις ἐπιστήμην ἐνδοξάζεσθαι ἐν τοῖς
mirabilibus suis. In illis curauit, & abstulit dolorẽ
θαυμασίοις αὐτοῦ. ἐν αὐτοῖς ἐθεράπευσε καὶ ἦρε πόνον 7
eius. Vnguentarius in his faciet mixtionem, & non consum-
αὐτοῦ. μυρεψὸς ἐν τούτοις ποιήσει μίγμα, καὶ ὅ μὴ συν- 8
mabuntur opera eius, & pax ab illo est super fa-
τελεσθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ εἰρήνη παρ' αὐτοῦ ἐστὶν ὑπὲ προ-
σώπου

ciem terræ. Fili in infirmitate tua ne despi-
πρόσωπον τῆς γῆς. τέκνον ἐν ἀῤῥωστήματί σου μὴ ὀλιγω- 9
cias, sed ora Dominum, & ipse sanabit te. Auerte
ρεῖ, ἀλλὰ δόξαν κυρίῳ, καὶ αὐτὸς ἰάσεταί σε. ἀπόστησον 10
ab errore, & dirige manum, & ab omni peccato
πλημμελείας, καὶ εὔθυνον χεῖρα, καὶ ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας
munda cor. Da suauem odorem & memoriam si-
καθάρισον καρδίαν. δὸς εὐωδίαν καὶ μνημόσυνον σεμ- 11
milaginis, & impingua oblationem, quasi non existens. &
ιδάλεως, καὶ λίπανον προσφορὰν, ὡς μὴ ὑπάρχων· καὶ
medico da locum. Et enim illum Dominus creauit, & non dis-
ἰατρῷ δὸς τόπον. καὶ γὰρ αὐτὸν ὁ κύριος ἔκτισε, καὶ μὴ ἀπο- 12
cedat à te, & enim illius necessitas. Est quando tempus, & in mani-
στήτω σου, καὶ γὰρ αὐτοῦ χρεία. ἔστιν ὅτε καιρὸς, καὶ ἐν χερ- 13
bus eorum suauis odor. Et enim ipsi Dominum deprecabuntur, vt
σὶν αὐτῶν εὐωδία. καὶ γὰρ αὐτοὶ κυρίου δεηθήσονται, ἵνα 14
det illis requiem & sanitatem gratia conuersationis.
ἐν δώσῃ αὐτοῖς ἀνάπαυσιν καὶ ἴασιν χάριν ἐμβιώσεως.
Qui peccat in conspectu eius qui fecit eum, incidat in
ὁ ἁμαρτάνων ἐναντίον τοῦ ποιήσαντος αὐτόν, ἐμπέσοι εἰς 15
manus medici. Fili super mortuum produc lachrymas, &
χεῖρας ἰατροῦ. τέκνον ἐπὶ νεκρὸν κατάγαγε δάκρυα, καὶ 16
quasi dira passus incipe luctus; secundũ autem iudiciũ illius,
ὡς δεινὰ πάσχων ἔναρξαι θρήνων· κατὰ δὲ τὸν κείσιν αὐτοῦ,
contege corpus illius, & non despicias sepulturam
περίστειλον τὸ σῶμα αὐτοῦ, καὶ μὴ ὑποβλέψῃς τὸν τάφον
illius. Acerbum fac fletum, & accende planctum,
αὐτοῦ. πίκρανον κλαυθμὸν, καὶ θέρμανον κοπετόν. 17
Et fac luctum secundum dignitatem eius. Diem
καὶ ποίησον τὸ πένθος κατὰ τὸν ἄξιον αὐτοῦ. ἡμέραν 18
vnum & duo gratia detractionis, & consolare te tristitiæ cau-
μίαν καὶ δύο χάριν ὑποβολῆς, καὶ παρακλήθητι λύπης ἔνε-
sa. A tristitia enim procedit mors, & tristitia cor-
κα. ἀπὸ λύπης γὰρ ἐκβαίνει θάνατος, καὶ λύπη καρ- 19
dis flectet vires. In inductione permanet & tristitia, &
δίας κάμψει ἰσχύν. ἐν ἐπαγωγῇ παραμένει καὶ λύπη, καὶ 20
vita pauperis maledictio cordis. Ne des in tristitiam
βίος πτωχοῦ κατάρα καρδίας. μὴ δῶς εἰς λύπην τὸν 21
cor tuum, repelle eam memor nouissimorum. Ne
καρδίαν σου, ἀπόστησον αὐτὸν μνησθεὶς τὰ ἔσχατα. μὴ 22
obliuiscaris, non enim est reditus, & huic non proderis, &
ἐπιλάθῃ, οὐ γὰρ ἔστιν ἐπάνοδος, καὶ τοῦτον οὐκ ὠφελήσεις, καὶ
tibiipsi malefacies. Memento iudicij mei, quoniam sic &
σεαυτὸν κακώσεις. μνήσθητι τὸ κρίμα μου, ὅτι οὕτως καὶ 23
tuum: mihi heri, & tibi hodie. In requie mortui
τὸ σόν· ἐμοὶ χθές, καὶ σοὶ σήμερον. ἐν ἀναπαύσει νεκροῦ 24
requiescere fac memoriam eius, & consolare te in
κατάπαυσον τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ, καὶ παρακλήθητι ἐπ'
illo in exitu spiritus sui. Sapientia scribæ
αὐτῷ ἐν ἐξόδῳ πνεύματος αὐτοῦ. σοφία γραμματέως 25
in opportunitate ocij, & diminutus opere suo non
ἐν εὐκαιρίᾳ σχολῆς, καὶ ὁ ἐλαττούμενος πράξει αὐτοῦ οὐ
erit sapiens. In quo erit sapiens qui tenet aratrum, qui glo-
σοφισθήσεται. τί σοφισθήσεται ὁ κρατῶν ἀροτρου, καυ- 26
riatur in fuste stimuli: boues agitans & nutritus
χώμενος ἐν δόρατι κέντρου. βόας ἐλαύνων καὶ ἀναστρεφόμε-
in operibus eorum: & narratio eius in filiis taurorum.
νος ἐν ἔργοις αὐτῶν· καὶ ἡ διήγησις αὐτοῦ ἐν υἱοῖς ταύρων.
Cor suum dabit ad versandos sulcos, & vigilia
καρδίαν αὐτοῦ δώσει ἐκδοῦναι αὔλακας, καὶ ἡ ἀγρυπνία 27
eius in pabula fœnilia vaccarum. Sic omnis faber &
αὐτοῦ εἰς χορτάσματα δαμάλεων. οὕτως πᾶς τέκτων καὶ 28
architectus, qui noctem tanquam diem transigit. Qui sculpunt
ἀρχιτέκτων, ὅστις νύκτωρ ὡς ἡμέραν διάγει. οἱ γλύφοντες
sculpturas signaculorum, & instantia eius immutare varie-
γλύμματα σφραγίδων, καὶ ὑπομονὴ αὐτοῦ ἀλλοιῶσαι ποι-
tatem. Cor suum dabit ad assimilandam picturam;
κιλίαν. καρδίαν αὐτοῦ δώσει εἰς τὸ ὁμοιῶσαι ζωγραφίαν,
& vigilia eius perficere opus. Sic faber ferrarius
καὶ ἡ ἀγρυπνία αὐτοῦ συντελέσαι ἔργον. οὕτως χαλκεὺς 29
sedens iuxta incudem, & considerans in opere fer-
καθήμενος ἐγγὺς ἄκμονος, καὶ κατανοῶν τὰ ἔργα σι-
ri. Vapor ignis liquefaciet carnes eius, & in calore
δήρου. ἀτμὶς πυρὸς τήξει σάρκας αὐτοῦ, καὶ ἐν θέρμῃ
fornacis pugnabit. Vox mallei & incudis inno-
καμίνου δραμεῖται. φωνὴ σφύρας καὶ ἄκμονος καμ- 30
uabit aurem eius, & contra similitudinem vasis ocu-
νεῖ τὸ ὦς αὐτοῦ, καὶ κατὰ ἀντιόμοιωμα σκεύους οἱ ὀφθαλ-
li eius. Cor suum dabit in consummationem operum, &
μοὶ αὐτοῦ. καρδίαν αὐτοῦ δώσει εἰς συντέλειαν ἔργων, καὶ 31
vigilia eius ornare in perfectione. Sic fi-
ἡ ἀγρυπνία αὐτοῦ κοσμῆσαι ὑπὲρ συντελείας. οὕτως κε-
gulus sedens in opere suo, & conuertens in pedibus
φαλεὺς καθήμενος ἐν ἔργῳ αὐτοῦ, καὶ συστρέφων ἐν ποσὶν
suis rotam. Qui in sollicitudine positus est semper in o-
αὐτοῦ τροχόν. ὃς ἐν μεριμνῇ κείται διαπαντὸς ὑπὲρ τὸ ἔρ- 32
pus suum: & numerata omnis operatio eius. In
γον αὐτοῦ, καὶ ἐναριθμεῖται πᾶσα ἡ ἐργασία αὐτοῦ. ἐν 33
brachio suo figurabit lutum, & ante pedes flectet
βραχίονι αὐτοῦ τυπώσει πηλόν, καὶ πρὸ ποδῶν κάμψει
vires suas. Cor dabit ad consummandum
ἰσχὺν αὐτοῦ. καρδίαν ὑπιδώσει εἰς τὸ συντελέσαι τὸ 34
linitionem; & vigilia eius, mundare fornacem.
χρίσμα, καὶ ἡ ἀγρυπνία αὐτοῦ, καθαρίσαι κάμινον.
Omnes hi in manus suas considerunt, & vnusquisque in
πάντες οὗτοι εἰς χεῖρας ἑαυτῶν ἐπίστευσαν, καὶ ἕκαστος ἐν 35
opere suo sapiens est. Sine eis non habitabitur
τῷ ἔργῳ αὐτοῦ σοφίζεται. ἄνευ αὐτῶν οὐκ οἰκισθήσεται 36
ciuitas, & non inhabitabunt, neque deambulabunt. In consilio
πόλις, καὶ οὐ παροικήσουσιν, οὐδὲ παρελεύσονται. ἐν βουλῇ
populi non requirentur, & in congregatione non transilient.
λαοῦ οὐ ζητηθήσονται, καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ οὐχ ὑψωθήσονται.
Super sedem iudicum non sedebunt; & testamentum iudi-
ἐπὶ δίφρον δικαστῶν οὐ καθεδοῦνται, καὶ διαθήκην κρίμα- 37
cij non intelligent. Neque manifestabunt disciplinam & iudi-
τος οὐ διανοηθήσονται. οὐδὲ μὴ ἐκφάνωσι παιδείαν καὶ κρί-
cium. Et in parabolis non inuenientur, sed possessionem
μα· καὶ ἐν παραβολαῖς οὐχ εὑρεθήσονται, ἀλλὰ κτῆμα 38
seculi firmabunt. Et deprecatio illorum in operatione artis:
αἰῶνος στηριοῦσι· καὶ ἡ δέησις αὐτῶν ἐν ἐργασίᾳ τέχνης·
præter dantem animam suam, & cogitantem in
πλὴν τοῦ ἐπιδιδόντος τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ διανοουμένου ἐν 39
lege Altissimi.
νόμῳ ὑψίστου.

CAP. XXXIX. λθ'.

Sapientiam omnium antiquorum exquiret, & in prophetiis
Σοφίαν πάντων ἀρχαίων ἐκζητήσει, καὶ ἐν προφητείαις 1
vacabit. Narrationem virorum nominatorum conserua-
ἀσχολήθησεται. διήγησιν ἀνδρῶν ὀνομαστῶν συντηρή- 2
bit, & in versutiis parabolarum simul introibit. Oc-
σει, καὶ ἐν στροφαῖς παραβολῶν συνεισελεύσεται. ἀπό-
culta prouerbiorum exquiret, & in ænigmatis parabo-
κρυφα παροιμιῶν ἐκζητήσει, καὶ ἐν αἰνίγμασι παραβο-
larum conuersabitur. In medio magnatum ministrabit,
λῶν ἀναστραφήσεται. ἀνὰ μέσον μεγιστάνων ὑπηρετήσει, 4
& coram ducibus conspicietur. In terra alienarum gentium
καὶ ἔναντι ἡγεμόνων ὀφθήσεται. ἐν γῇ ἀλλοφύλων ἐθνῶν 5
pertransibit: bona enim & mala in hominibus tentauit.
διελεύσεται, ἀγαθὰ γὰρ καὶ κακὰ ἐν ἀνθρώποις ἐπείρασε.
Cor suum tradet ad Dominũ, vt vigilet diluculo
τὸν καρδίαν αὐτοῦ ὑπιδώσει πρὸς κύριον, ὃς ἔκτισε 6
ad eum qui fecit illum: & in conspectu Altissimi deprecabitur.
πρὸς τὸν ποιήσαντα αὐτόν, καὶ ἔναντι ὑψίστου δεηθήσεται.
Et aperiet os suum in oratione, & pro
καὶ ἀνοίξει τὸ στόμα αὐτοῦ ἐν προσευχῇ, καὶ περὶ τῶν 7
peccatis suis deprecabitur. Si Dominus magnus voluerit,
ἁμαρτιῶν αὐτοῦ δεηθήσεται. ἐὰν ὁ κύριος ὁ μέγας θέλῃ, 8
spiritu intellectus replebitur. Ipse distillabit
πνεύματι συνέσεως ἐμπλησθήσεται. αὐτὸς ἀνομβρίσει 9
verba sapientiæ suæ, & in oratione confitebitur
ῥήματα σοφίας αὐτοῦ, καὶ ἐν προσευχῇ ἐξομολογήσεται
Domino. Ipse dirigit consilium eius, & scien-
τῷ κυρίῳ. αὐτὸς κατευθύνει βουλὴν αὐτοῦ καὶ ὑπόστη- 10
tiam, & in absconditis suis cogitabit.
μιν, καὶ ἐν τοῖς ἀποκρύφοις αὐτοῦ διανοηθήσεται.
Ipse manifestabit disciplinam doctrinæ suæ, & in lege
αὐτὸς ἐκφανεῖ παιδείαν διδασκαλίας αὐτοῦ, καὶ ἐν νόμῳ 11
testamenti Domini gloriabitur. Laudabunt intellectum
διαθήκης κυρίου καυχήσεται. αἰνέσουσι τὴν σύνεσιν 12
eius multi, & vsque in seculum non delebitur.
αὐτοῦ πολλοί, καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος οὐκ ἐξαλειφθήσεται.
Recedet memoria eius, & nomen eius
ἀποστήσεται τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ 13
viuet in generationes generationũ. Sapientiam eius enarrabunt
ζήσεται εἰς γενεὰς γενεῶν. τὴν σοφίαν αὐτοῦ διηγήσε- 14
gentes, & laudem eius enunciabit ecclesia. Si
ται ἔθνη, καὶ τὸν ἔπαινον αὐτοῦ ἐξαγγελεῖ ἐκκλησία. ἐὰν 15
permanserit nomen, relinquet plus quàm mille; & si requieuerit
ἐμμείνῃ ὄνομα καταλείψει ἢ χίλιοι, καὶ ἐὰν ἀναπαύσηται

inducit illi. Adhuc cogitans enarrabo, quoniã sicut Lu-
ἐμποιεῖ αὐτῷ. ἔτι διανοηθεὶς ἐκδιηγήσομαι, ὅτι ὡς δι- 16
na semiplena, repletus sum. Exaudite me sancti, & ger-
χομένη ἐπλήρωθήν. εἰσακούσατέ μου ὅσοι, καὶ βλα- 17
minate quasi rosa plantata super fluxum humidum. Et pro-
στήσατε ὡς ῥόδον φυόμενον ἐπὶ ῥεύματος ὑγροῦ. καὶ αὐ- 19
ducite florem quasi lilium, mittite odorem, & laudate canticum.
θήσατε ἄνθος ὡς κρίνον, δόσατε ὀσμὴν καὶ ἀνέσατε ἆσμα.
Benedicite Dominum in omnibus operibus eius, in
εὐλογήσατε τὸν κύριον ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, ἐν 20
canticis labiorum & in citharis: & sic dicetis in confes-
ᾠδαῖς χειλέων καὶ ἐν κιννύρᾳς· καὶ οὕτως ἐρεῖτε ἐν ἐξομο-
sione Opera Domini omnia bona valde. Et omne
λογήσει· τὰ ἔργα κυρίου πάντα καλὰ σφόδρα· καὶ πᾶν 21
præceptum in tempore suo erit. non est dicere, quid hoc est?
πρόσταγμα ἐν καιρῷ αὐτοῦ ἔσται· οὐκ ἔστιν εἰπεῖν τί τοῦτο ἐστι;
omnia enim hæc in tempore suo quærentur. In ver
πάντα γὰρ ταῦτα ἐν καιρῷ αὐτῶν ζητηθήσεται. ἐν λό- 22
bo eius stetit, quasi cumulus aqua, & in sermone oris
γῳ αὐτοῦ ἔστη, ὡς θησαυρὸς ὕδωρ, καὶ ἐν ῥήματι στόματος
illius receptacula aquarum: In præcepto eius omnis
αὐτοῦ ἐπιδοχεῖα ὑδάτων. ἐν προστάγματι αὐτοῦ πᾶσα 23
complacentia, & non est qui minuat saluationem eius.
ἡ εὐδοκία, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἐλαττώσει τὸ σωτήριον αὐτοῦ.
Opera omnis carnis coram illo, & non est abscondi
ἔργα πάσης σαρκὸς ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔστι κρυβῆναι 24
ab oculis eius. A seculo in seculum
ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. ἀπὸ τοῦ αἰῶνος εἰς τὸν αἰῶνα 25
respexit, & nihil est mirabile in conspectu eius. Non
ἐπιβλέψει, καὶ οὐδέν ἐστι θαυμάσιον ἐναντίον αὐτοῦ. οὐκ 26
est dicere, Quid hoc est? omnia enim ad vsum eorum creata sunt.
ἔστιν εἰπεῖν, τί τοῦτο ἐστι; πάντα γὰρ εἰς χρείαν αὐτῶν ἔκτισται.
Benedictio eius quasi fluuius cooperuit, & sicut dilu-
ἡ εὐλογία αὐτοῦ ὡς ποταμὸς ἐπεκάλυψε, καὶ ὡς κατα- 27
uium aridam inebriauit, sic iram eius gentes hæredita-
κλυσμὸς ξηρὰν ἐμέθυσεν· οὕτως ὀργὴ αὐτοῦ ἔθνη κληρονο-
bunt; Sicut conuertit aquas in salsuginem. Viæ eius re
μήσει, ὡς μετέστρεψεν ὕδατα εἰς ἅλμην. αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ εὐ- 28
ctæ sanctis, sic iniquis offensiones, Bo-
θεῖαι τοῖς ὁσίοις, οὕτως τοῖς ἀνόμοις πρόσκομματα. ἀγα- 29
na bonis creata sunt ab initio: sic peccatori-
θὰ τοῖς ἀγαθοῖς ἔκτισται ἀπ' ἀρχῆς· οὕτως τοῖς ἁμάρτω- 30
bus mala. Initium omnis necessitatis ad vitam hominis,
λοῖς κακά. ἀρχὴ πάσης χρείας εἰς ζωὴν ἀνθρώπου, 31
aqua & ignis, & ferrum, & sal, & siligo tritici, &
ὕδωρ καὶ πῦρ, καὶ σίδηρος, καὶ ἅλας· καὶ σεμίδαλις πυροῦ, καὶ
lac, & mel, sanguis vuæ & oleum, & vestimentum.
γάλα καὶ μέλι, αἷμα σταφυλῆς καὶ ἔλαιον, καὶ ἱμάτιον.
Omnia hæc piis bona: sic pecca-
πάντα ταῦτα τοῖς εὐσεβέσιν ἀγαθά· οὕτως τοῖς ἁμάρ- 32
toribus conuertentur in mala. Sunt spiritus qui ad vindi-
τωλοῖς τραπήσεται εἰς κακά. ἔστι πνεύματα ἃ εἰς ἐκδί- 33
ctam creati sunt, & in furore suo confirmauerunt flagella sua.
κησιν ἔκτισται, καὶ ἐν θυμῷ αὐτῶν ἐστερέωσε μάστιγας αὐτῶν.
In tempore consummationis virtutem effundunt, & furorem eius qui fe-
ἐν καιρῷ συντελείας ἰσχὺν ἐκχέουσι, καὶ τὸν θυμὸν τοῦ ποιή-
cit illum sistent. Ignis & mare, & fames, &
σαντος αὐτὸν κοπάσουσι. πῦρ καὶ θάλασσα καὶ λιμὸς καὶ 34
mors, omnia hæc ad vindictam creata sunt. Bestiarum
θάνατος, πάντα ταῦτα εἰς ἐκδίκησιν ἔκτισται. θηρίων 35
dentes & scorpij, & viperæ, & romphæa vindicans in
ὀδόντες καὶ σκορπίοι καὶ ἔχεις καὶ ῥομφαία ἐκδικοῦσα εἰς
perniciem impios. In ortu eius lætabuntur.
ὄλεθρον ἀσεβεῖς. ἐν τῇ ἀναπολῇ αὐτοῦ εὐφρανθήσονται. 36
Et super terram ad manus præparabuntur, & in temporibus
καὶ ἐπὶ τῆς γῆς εἰς χεῖρας ἑτοιμασθήσονται, καὶ ἐν καιροῖς 37
suis non præteribunt verbum. Propterea ab initio firma-
αὐτοῦ οὐ παραβήσονται λόγον. διὰ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς ἐστη- 38
tus sum, & cogitaui, & in scriptura dimisi. Opera Domini
σίχθην, καὶ διενοήθην καὶ ἐν γραφῇ ἀφῆκα. τὰ ἔργα κυρίου 39
omnia bona, & omnem vsum in tempore suo præ-
πάντα τὰ ἀγαθά, καὶ πᾶσαν χρείαν ἐν καιρῷ αὐτῆς χορη-
bebit. Et non est dicere hoc isto peius. omnia
γήσει. καὶ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν τοῦτο τούτου πονηρότερον. πάντα 40
enim in tempore comprobabuntur. Et nunc in omni corde &
γὰρ ἐν καιρῷ εὐδοκιμηθήσεται. καὶ νῦν ἐν πάσῃ καρδίᾳ καὶ 41
ore laudate, & benedicite nomen Domini.
στόματι ὑμνήσατε, καὶ εὐλογήσατε τὸ ὄνομα κυρίου.

CAP. XL. μ.

Occupatio magna creata est omni homini, & iugum
Ἀσχολία μεγάλη ἔκτισται πάντι ἀνθρώπῳ, καὶ ζυγὸς 1
graue super filios Adam. A die exitus de ventre ma-
βαρὺς ἐπὶ υἱοῖς Ἀδάμ. ἀφ' ἡμέρας ἐξόδου ἐκ γαστρὸς μη-
tris eorum, vsque ad reuersionis diem ad matrem omnium.
τρὸς αὐτῶν, ἕως ἐπιστροφῆς ἡμέρας εἰς μητέρα πάντων.
Cogitationes eorum & timorem cordis, adinuentio expe-
διαλογισμοὶ αὐτῶν καὶ φόβος καρδίας, ἐπίνοια προσ- 2
ctationis, dies finitionis. A sedente super sedem glo-
δοκίας, ἡμέρα τελευτῆς. ἀπὸ καθημένου ἐπὶ θρόνου δό- 3
riæ & vsque ad humiliatum, in terra & cinere. A feren-
ξης καὶ ἕως ταπεινωμένου, ἐν γῇ καὶ σποδῷ. ἀπὸ φορεῦντ- 4
te veste hyacinthinã & coronam, & vsque ad eum qui induitur lino crudo.
τος ὑακίνθινον καὶ στέφανον, καὶ ἕως περιβαλλομένου ὠμόλινον.
Furor & zelus, turbatio & fluctuatio, & timor mortis, &
θυμὸς καὶ ζῆλος ταραχὴ καὶ σάλος καὶ φόβος θανάτου & 5
imitatio, & contetio, & in tempore quietis in cubili somnus
μίμημα, καὶ ἔρις, & ἐν καιρῷ ἀναπαύσεως ἐπὶ κοίτης ὕπνος
noctis immutat cognitionem eius. Modicum tanquam nihil in re-
νυκτὸς ἀλλοιοῖ γνῶσιν αὐτοῦ. ὀλίγον ὡς οὐδὲν ἐν ἀναπαύ- 6
quie, & ab illo in somnis quasi in diebus speculæ. Con-
σει, καὶ ἀπ' ἐκείνου ἐν ὕπνοις ὡς ἐν ἡμέρᾳ σκοπιᾶς. ταρα- 7
turbatus in visione cordis sui, tanquam qui euasit à fa-
χθεὶς ἐν ὁράσει καρδίας αὐτοῦ, ὡς ἐκφυγὼν ἀπὸ προ-
cie belli. In tempore salutis suæ exsurrexit & ad-
σώπου πολέμου. ἐν καιρῷ σωτηρίας αὐτοῦ ἐξηγέρθη καὶ ἐκθα-
mirans in nullum timorem; Cum omni carne ab ho-
θαυμάζων εἰς οὐδένα φόβον, μετὰ πάσης σαρκὸς ἀπὸ αν- 8
mine vsque ad pecus, & super peccatores septupla ad
θρώπου ἕως κτήνους, & ἐπὶ ἁμαρτωλῶν ἑπταπλάσια πρὸς
hæc. Mors & contentio & romphæa, & sanguis, inductiones fa-
ταῦτα. θάνατος καὶ ἔρις & ῥομφαία & αἷμα, ἐπαγωγαὶ λι- 9
mis, & contritionis, & flagelli. In iniquos creata sunt
μοῦ καὶ συντέλεσμα καὶ μάστιγες. ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις ἐκτίσθη
hæc omnia, & propter illos factum est diluuium.
ταῦτα πάντα, καὶ δι' αὐτοῖς ἐγένετο ὁ κατακλυσμός.
Omnia quæcunque de terra, in terram reuertuntur, & ab aquis
πάντα ὅσα ἐπὶ γῆς, εἰς γῆν ἀναστρέφει καὶ ἐπὶ ὑδάτων 10
in mare deflectunt. Omne munus & iniustitia de-
εἰς θάλασσαν ἀνακάμπτει. πᾶν δῶρον καὶ ἀδικία ἐξα- 11
lebitur. Et fides in seculum stabit. Opes
λειφθήσεται. καὶ πίστις εἰς τὸν αἰῶνα στήσεται. χρήματα 12
iniustorum sicut fluuius siccabuntur. & sicut tonitruum ma-
ἀδίκων ὡς ποταμὸς ξηρανθήσεται, καὶ ὡς βροντὴ μεγά- 13
gnũ in pluuiis personabunt. In aperiendo ipsum manus la-
λη ἐν ὑετοῖς ἐξηχήσει. ἐν τῷ ἀνοῖξαι αὐτὸν χεῖρας εὐ- 14
tabitur, sic præuaricatores in consummationem defi-
φρανθήσεται, οὕτως οἱ παραβαίνοντες εἰς συντελειαν ἐκλεί-
cient. Posteri impiorum non multiplicabunt ramos, & radices
ψουσιν. ἔκγονα ἀσεβῶν οὐ πληθυνεῖ κλάδους, καὶ ῥίζαι 15
immundæ super præcipitem petram. Viriditas super omnem
ἀκάθαρτοι ἐπὶ ἀκροτόμου πέτρας. ἄχη ἐπὶ παντὸς 16
aquam & labij fluminis ante omne fœnum euelletur.
ὕδατος καὶ χείλους ποταμοῦ πρὸ παντὸς χόρτου ἐκπιλήσεται.
Gratia sicut paradisus cum benedictionibus, & misericordia
χάρις ὡς παράδεισος σὺν εὐλογίαις καὶ ἐλεημοσύνη 17
in seculum permanet. Vita sibi sufficientis operarij dul-
εἰς τὸν αἰῶνα διαμένει. ζωὴ αὐτάρκοις ἐργάτου γλυκαν- 18
cis erit, & super vtraque qui inuenit thesaurum. Filij
θήσεται, & ἐπὶ ἀμφότερα ὁ εὑρίσκων θησαυρόν. τέκνα
& ædificatio ciuitatis firmant nomen. Vinum & musica
καὶ οἰκοδομὴ πόλεως στηρίζουσιν ὄνομα. οἶνος καὶ μουσικὴ 20
lætificant cor; & super vtraque dilectio sapientiæ.
εὐφραίνουσι καρδίαν, καὶ ἐπὶ ἀμφότερα ἀγάπησις σοφίας.
Tibia & psalterium suauẽ faciũt melodiam, & super vtraque
αὐλὸς καὶ ψαλτήριον ἡδύνουσι μέλη, καὶ ἐπὶ ἀμφότερα 21
lingua suauis. Gratiam & pulchritudinem desiderabit oculus,
γλῶσσα ἡδεῖα. χάριν καὶ κάλλος ἐπιθυμήσει ὀφθαλμός, 22
& super vtraque viriditatem seminis. Amicus & sodalis ad
καὶ ἐπὶ ἀμφότερα χλόη σπόρου. φίλος καὶ ἑταῖρος εἰς 23
tempus occurrentes, & super vtraque mulier cum viro.
καιρὸν ἀπαντῶντες, καὶ ἐπὶ ἀμφότερα γυνὴ μετὰ ἀνδρός.
Fratres & auxilium ad tempus tribulationis, & super v-
ἀδελφοὶ καὶ βοήθεια εἰς καιρὸν θλίψεως, καὶ ἐπὶ ἀμ- 24
traque eleemosyna liberabit. Aurum & argentum sta-
φότερα ἐλεημοσύνη ῥύσεται. χρυσίον καὶ ἀργύριον ἐπι- 25
tuent pedem, & super vtraque consilium approbatur.
στήσουσι πόδας, & ἐπὶ ἀμφότερα βουλὴ εὐδοκιμεῖται.

χρήμα-

Diuitiæ & vires exaltabunt cor, & super v-
χρήματα καὶ ἰσχὺς αἰτυψώσουσι καρδίαν, καὶ ὑπὲρ ἀμ- 26
traque timor Domini. Non est in timore Domini minoratio, &
φότερα φόβος κυρίου. οὐκ ἔστιν ἐν φόβῳ κυρίου ἐλάττωσις, καὶ 27
non est quærere sibi auxilium. Timor Domini sicut para-
οὐκ ἐστὶ ζητῆσαι ἑαυτῷ βοήθειαν. φόβος κυρίου ὡς παρά- 28
disus benedictionis, & super omnem gloriam operuit illum.
δεισος εὐλογίας, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν δόξαν ἐκάλυψεν αὐτόν.

Fili vitam mendicitatis ne viuas, melius mo-
τέκνον ζῶν ἐν ἐπαιτήσεως μὴ βιώσῃς, κρεῖσσον ὅπου θα 29
ri quàm mendicare. Vir respiciens ad alienam mensam
νεῖν ἢ ἐπαιτεῖν. ἀνὴρ βλέπων εἰς ἀλλοτρίαν τράπεζαν 30
non habet vitam in ratione vitæ, inquinabit animam suam
οὐκ ἔχει βίον ἐν λογισμῷ ζωῆς, ἀλισγήσει ψυχὴν αὐτοῦ
in cibis alienis. Vir autem sapiens & eru-
ἐν ἐδέσμασιν ἀλλοτρίοις. ἀνὴρ δὲ ὀπισήμων καὶ πεπαι- 31
ditus custodiet. In ore impudentis indulcabi-
δευμένος φυλάξει. ἐν στόματι ἀναιδοῦς γλυκανθήσε- 32
tur mendicitas, & in ventre eius ignis ardebit.
ται ἐπαίτησις, καὶ ἐν κοιλίᾳ αὐτοῦ πῦρ καήσεται.

CAP. XLI. μά.

O mors quàm amara tui memoria homini
Ὦ θάνατε ὡς πικρὸν σου τὸ μνημόσυνον ἀνθρώπῳ 1
pacificè viuenti in his quæ sunt eius. Viro quieto
εἰρηνεύοντι ἐν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ. ἀνδρὶ ἀνεπιτάκτῳ 2
& prospero in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum.
καὶ εὐοδουμένῳ ἐν πᾶσι καὶ ἔτι ἰσχύοντι λαμβάνειν τροφήν.
O mors bonum tuum iudicium est homini indi-
ὦ θάνατε καλόν σου τὸ κρίμα ἐστὶν ἀνθρώπῳ ἐνδεε- 3
genti, & diminuto viribus: In vltima senecta cõstituto & occupato
μένῳ καὶ ἐλαττουμένῳ ἰσχύϊ· ἐγγηράσαντι καὶ ἀπειπαμένῳ 4
de omnibus, & non credenti, & ei qui perdidit expectatio-
πάντων, καὶ ἀπειθοῦντι καὶ ἀπολωλεκότι τὴν ὑπομο-
nem. Ne timeas iudicium mortis: memento priorum, te
νήν. μὴ εὐλαβοῦ κρίμα θανάτου· μνήσθητι τῶν πρότερόν σου 5
& vltimorum, hoc enim iudicium tuæ carni à Domino. Et
καὶ ἐπάνω, τοῦτο γὰρ τὸ κρίμα σῇ σαρκὶ παρὰ κυρίου. καὶ 6
quid recusas in beneplacito Altissimi? siue decem, siue centum, siue
τί ἀπαναίνῃ ἐν εὐδοκίᾳ ὑψίστου; εἴτε δέκα, εἴτε ἑκατόν, εἴτε
mille anni. Non est in inferno redargutio vitæ. Filij abomi-
χίλια ἔτη, οὐκ ἔστιν ἐν ἅδῃ ἔλεγμος ζωῆς. τέκνα βδε- 7
nabiles fiunt, filij peccatorum, & qui conuersantur in vi-
λυγὰ γίνεται, τέκνα ἁμαρτωλῶν, καὶ συναναστρεφόμενα πα- 8
cinus impiorum. Filiorum peccatorum peribit hære-
τοικίας ἀσεβῶν. τέκνων ἁμαρτωλῶν ἀπολεῖται κληρο- 9
ditas, & cum semine eorum continuè manet improperium.
νομία, καὶ μετὰ σπέρματος αὐτῶν ἐνδιαιρίζει ὄνειδος.

Patrem impium accusabunt filij, quoniã propter illum erunt in oppro-
πατρὶ ἀσεβεῖ μέμψονται τέκνα, ὅτι δι' αὐτὸν ὀνειδισθήσον- 10
brio. Væ vobis viri impij, qui dereliquistis le-
ται. οὐαὶ ὑμῖν ἄνδρες ἀσεβεῖς, οἵτινες ἐγκατελίπετε νό- 11
gem Altissimi. Si enim multiplicati fueritis in perditionem: Et si
μον ὑψίστου. ἐὰν γὰρ πληθυνθῆτε εἰς ἀπώλειαν· καὶ ἐὰν 12
nati fueritis, in maledictionem nati eritis: & si mortui fueritis, in
γενηθῆτε εἰς κατάραν γενηθήσεσθε· καὶ ἐὰν ἀποθάνητε, εἰς
maledictionem diuisi eritis. Omnia quæcunque ex terra, in terram
κατάραν μεριδήσεσθε. πάντα ὅσα ἐκ γῆς, εἰς γῆν 13
reuertentur, sic impij in perditionem. Luctus ho-
ἀπελεύσεται, οὕτως ἀσεβεῖς εἰς ἀπώλειαν. πένθος ἀν- 14
minum in corporibus ipsorum, nomen autem hominum non bo-
θρώπων ἐν σώμασιν αὐτῶν, ὄνομα δὲ ἀνθρώπων οὐκ ἀγα-
num delebitur. Curam habe de nomine, illud enim
θὸν ἐξαλειφθήσεται. φρόντισον περὶ ὀνόματος, αὐτὸ γὰρ 15
tibi permanet, plus quàm mille thesauri magni auri. Bo-
σοι διαμένει, ἢ χίλιοι θησαυροὶ μεγάλοι χρυσίου. ἀγα- 16
næ vitæ numerus dierum, & bonum nomen in secula per-
θὴ ζωῆς ἀριθμὸς ἡμερῶν, καὶ ὀγαθὸν ὄνομα εἰς αἰῶνας διαμ-
manet. Disciplinam in pace conseruate filij. Sapientia
ένει. παιδείαν ἐν εἰρήνῃ συντηρήσατε τέκνα. σοφία 17
abscondita & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtris-
κεκρυμμένη καὶ θησαυὸς ἀφανής, τίς ὠφέλεια ἐν ἀμφοτέ- 18
que? Melior homo qui abscondit stultitiam suam,
ροις; κρείσσων ἄνθρωπος ὁ ἀποκρύπτων τὴν μωρίαν αὐτοῦ, 19
quàm homo qui abscondit sapientiam suam. Igitur
ἢ ἄνθρωπος ὁ ἀποκρύπτων τὴν σοφίαν αὐτοῦ. τοιγαροῦν 20
verebitur in verbo meo. non enim est omnem ve-
ἐντραπήσεται ὅτι τῷ ῥήματί μου· οὐ γὰρ ἐστι πᾶσαν αἰ-
cundiam seruare bonum, & non omnia omnibus in fide
δῆ τῶν διαφυλάξαι καλόν, καὶ οὐ πάντα τοῖς πᾶσιν ἐν πίστει

approbantur. Erubescite à patre & matre de
αἰσχύνεσθε ἀπὸ πατρὸς καὶ μητρὸς περὶ 21
fornicatione: & à duce & potente de mendacio, Et
πορνείας, καὶ ἀπὸ ἡγουμένου καὶ δυνάστου περὶ ψεύδους, καὶ 22
à iudice & principe de delicto, à synago-
ἀπὸ κριτοῦ καὶ ἄρχοντος περὶ παραβάσεως, ἀπὸ συναγω-
ga & plebe de iniquitate. A socio & amico de iniu-
γῆς καὶ λαοῦ περὶ ἀδικίας. ἀπὸ κοινωνοῦ καὶ φίλου περὶ ἀδι- 23
stitia; & à loco vbi habitas. De furto: de veri-
κίας, καὶ ἀπὸ τόπου οὗ παροικεῖς, περὶ κλοπῆς· ἀπὸ ἀλη- 24
tate Dei & testamento. & à fixione cubiti in panibus.
θείας θεοῦ καὶ διαθήκης, καὶ ἀπὸ πήξεως ἀγκῶνος ἐπ' ἄρτοις.
à contemptu acceptionis & dationis, Et à salutan-
ἀπὸ καταφρονήσεως λήψεως καὶ δόσεως, καὶ ἀπὸ ἀσπαζο- 25
te de silentio. ab inspectione mulieris meretricis, & ab
μένου περὶ σιωπῆς. ἀπὸ ὁράσεως γυναικὸς πόρνης, καὶ ἀπὸ
auersione vultus hominis nobilis. Ab ablã-
ἀποστροφῆς προσώπου ἀνθρώπου εὐγενοῦς. ἀπὸ ἀφαι- 26
tione partis & dationis, & ab animaduersione mulieris
ρέσεως μερίδος καὶ δόσεως, καὶ ἀπὸ καταστοχασμοῦ γυναικὸς
coniugatæ. A curiositate & ancilla: & ne re-
ὑπανδρευομένης, ἀπὸ περιεργίας καὶ παιδίσκης καὶ μὴ ἐπι- 27
teris ad cubiculum eius. Ab amico de sermonibus im-
βήσῃς ἐπὶ τὴν κοίτην αὐτῆς. ἀπὸ φίλου περὶ λόγων ὀνει- 28
properij, & postquam dederis, ne improperes,
δισμοῦ, καὶ μετὰ τὸ δοῦναι, μὴ ὀνείδιζε. 29

CAP. XLII. μβ.

Et ab iteratione & sermone auditus, & reuela-
Καὶ ἀπὸ δευτεροστέρου καὶ λόγου ἀκοῆς, καὶ ἀποκαλύ- 1
tione de sermonibus absconditis. Et eris verecundus verè,
ψεως περὶ λόγων κρυφίων· καὶ ἔσῃ αἰσχυντηρὸς ἀληθινῶς,
& inueniens gratiam in conspectu omnis hominis. Ne de his
καὶ εὑρίσκων χάριν ἔναντι παντὸς ἀνθρώπου, μὴ περὶ τού- 2
erubescas, & ne accipias personam vt pecces.
των αἰσχυνθῇς, καὶ μὴ λάβῃς πρόσωπον τοῦ ἁμαρτάνειν.
De lege Altissimi & testamento, & de iudicio iu-
περὶ νόμου ὑψίστου καὶ διαθήκης, καὶ περὶ κρίματος δι- 3
stificare impium. De verbo socij & viatorum
καιῶσαι τὸν ἀσεβῆ. περὶ λόγου κοινωνοῦ καὶ ὁδοιπόρων 4
& de datione hæreditatis amicorum: Et diligentia sta-
καὶ περὶ δόσεως κληρονομίας ἑταίρων, καὶ ἀκριβείας ζυ- 5
teræ & ponderum. De acquisitione multorum & paucorum. De diffe-
γοῦ καὶ σταθμῶν. περὶ κτήσεως πολλῶν καὶ ὀλίγων· περὶ διαφε- 6
rente venditione mercatorum, & de disciplina filiorum mul-
ρόντου πράσεως ἐμπόρων, καὶ περὶ παιδείας τέκνων πολ- 7
ta; & seruo prauo latus sanguinare. Super mulierem
λῆς· καὶ οἰκέτῃ πονηρῷ πλευρὰν αἱμάξαι. ἐπὶ γυναικὶ
nequam bonum signaculum. Et vbi manus multæ claude.
πονηρᾷ καλὸν σφραγίς· καὶ ὅπου χεῖρες πολλαὶ κλεῖσον. 8
Si tradideris, in numero & pondere, & datio &
ἐὰν παραδίδῳς, ἐν ἀριθμῷ καὶ σταθμῷ, καὶ δόσις καὶ
acceptio omnia in scriptura. De disciplina amentis & fa-
λῆψις πάντα ἐν γραφῇ. περὶ παιδείας ἀνοήτου καὶ μω- 9
tui & decrepiti litigantis cum iuuenibus, & eris erudi-
ροῦ καὶ ἐγκατοικοῦντος νεανίσκοις· καὶ ἔσῃ πεπαιδευ-
tus verax, & approbatus coram omni viuen-
μένος ἀληθινός, καὶ δεδοκιμασμένος ἔναντι παντὸς ζῶν-
te. Filia patri abscondita vigilia, & sollici-
τος. θυγάτηρ πατρὶ ἀπόκρυφος ἀγρυπνία, καὶ ἡ μέρι- 10
tudo eius aufert somnum, & in iuuentute eius, ne fortè abutatur
μνα αὐτῆς ἀφυγᾷ ὕπνον, καὶ ἐν νεότητι αὐτῆς μήποτε παρα-
flore ætatis: & cùm cohabitauerit, ne fortè odio habeatur. In virginitate ne-
κμάσῃ καὶ συνοικήσῃ μήποτε μισηθῇ. ἐν παρθενίᾳ μή- 11
quando polluatur, & in paternis suis grauida fi-
ποτε βεβηλωθῇ, καὶ ἐν τοῖς πατρικοῖς αὐτῆς ἔγκυος γένη-
at: & cum viro existens ne fortè transgrediatur, & cũ cohabitauerit,
ται· καὶ μετὰ ἀνδρὸς οὖσα μήποτε παραβῇ, καὶ συνοικήσῃ
ne fortè sterilis sit. Super filiam inuertibilem firma cu-
μήποτε στειρωθῇ. ἐπὶ θυγατρὶ ἀδιατρέπτῳ στέρεωσον φυ- 12
stodiam, ne quando faciat te ludibrium
λακήν, μήποτε ποιήσῃ σε ἐπίχαρμα τοῖς ἐχθροῖς, λαλιὰν ἐν
inimicis, loquelam in
πόλει καὶ ἐκκλησίᾳ λαοῦ, καὶ καταισχύνῃ σε ἐν πλήθει πολ-
ciuitate & appellationem populi, & confundat te in multitudine mul-
λῶν. παντὶ ἀνθρώπῳ μὴ ἐμβλέπε ἐν κάλλει, καὶ ἐν μέ- 13
torum. Omni homini ne aspicias in pulchritudine, & in me-
σῳ γυναικῶν μὴ συνέδρευε. ἀπὸ γὰρ ἱματίων σὴς ἐξε- 14
dio mulierum ne commoreris. De enim vestimentis proce-
λεύσεται, καὶ ἀπὸ γυναικὸς πονηρία γυναικός. κρείσσων 15

iniquitas viri, quàm benefaciens mulier. mulier confundens
πονηρία ἀνδρὸς ἢ ἀγαθοποιὸς γυνή· γυνὴ καταισχύνουσα
in opprobrium. Memor ero igitur operum Domini, & quæ vi-
εἰς ὀνειδισμόν. μνησθήσομαι δὴ τὰ ἔργα κυρίου, καὶ ἃ εἶδον ἐρῶ- 16
di enarrabo. in sermonibus Domini opera eius. Et
εφκα διηγήσομαι. ἐν λόγοις κυρίου τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ 17
Sol illuminans ia omnibus inspexit, & gloria Do-
ἥλιος φωτίζων κατὰ πάντα ἐπέβλεψε, καὶ τῆς δόξης κυ-
mini plenum opus eius. Non induxit sanctos Do-
ρίου πλήρες τὸ ἔργον αὐτοῦ. οὐκ ἐνεπόιησε τοῖς ἁγίοις κυ- 18
mini, vt enarrarent omnia mirabilia sua. firmauit
ρίου, ἐκδιηγήσασθαι πάντα τὰ θαυμάσια αὐτοῦ· ἐστερέωσε
Dominus omnipotens, vt firmaretur in gloria sua vniuersum.
κύριος παντοκράτωρ, ἐνεχθλῶσαι ἐν δόξῃ αὐτοῦ τὸ πᾶν.
Abyssum & cor inuestigauit; & in astutiis
ἄβυσσον καὶ καρδίαν ἐξίχνευσε, καὶ ἐν πανουργεύμασιν 19
eorum excogitauit. Cognouit enim Altissimus omnem cognitionem, & in-
αὐτῶν διενοήθη. ἔγνω γὰρ ὁ ὕψιστος πᾶσαν εἴδησιν, καὶ ἐνέ- 20
spexit in signa seculi. Annuncians præterita
βλεψεν εἰς σημεῖα αἰῶνος. ἀπαγγέλλων τὰ παρῳχημένα
& futura, & reuelans vestigia occultorum. Non præ-
καὶ τὰ ἐσόμενα, καὶ ὑποκαλύπτων ἴχνη ἀποκρύφων. οὐ παρ- 21
teriit illum omnis cogitatus. non abscondit est ab illo, neque vllus
ῆλθεν αὐτὸν πᾶν διανόημα· οὐκ ἐκρύβη ἀπ' αὐτοῦ οὐδὲ εἷς
sermo. Magnalia per sapientiam suam decorauit. qui
λόγος. τὰ μεγαλεῖα διὰ τῆς σοφίας αὐτοῦ ἐκόσμησεν· ὃς 22
est ante seculum & in seculum: Neque additus est, neque
ὢν πρὸ τοῦ αἰῶνος καὶ εἰς τὸν αἰῶνα, οὔτε προσετέθη οὔτε 23
diminutus est. & non indiguit alicuius consiliarij: Quia om-
ἠλαττώθη, καὶ οὐ προσεδεήθη οὐδενὸς συμβούλου, ὡς πάν- 24
nia opera eius desiderabilia, & vsque ad scintillam est contem-
τα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐπιθυμητά, καὶ ἕως σπινθῆρός ἐστι θεω-
plari. Omnia hæc viuunt & manent in seculum in omnibus
ρῆσαι. πάντα ταῦτα ζῇ καὶ μένει εἰς τὸν αἰῶνα ἐν πάσαις 25
necessitatibus, & omnia obediunt. Omnia duplicia vnum con-
χρείαις, καὶ πάντα ὑπακούει. πάντα δισσὰ ἓν κατέναντι 26
tra vnum, & non fecit quicquam defectuosum. Vnum vnius firma-
τοῦ ἑνός, οὐκ ἐποίησεν οὐδὲν ἐλλεῖπον. ἓν τοῦ ἑνὸς ἐστερέω- 27
uit bona, & quis satiabitur videns gloriam Dei?
σε τὰ ἀγαθά, καὶ τίς πλησθήσεται ὁρῶν δόξαν θεοῦ;

CAP. XLIII. μγ'.

Superbia altitudinis firmamentum munditiæ: species cæli in
Γαυρίαμα ὕψους στερέωμα καθαριότητος, εἶδος οὐρανοῦ ἐν 1
visione gloriæ. Sol in aspectu annuncians in glorioso,
ὁράματι δόξης. ἥλιος ἐν ὀπτασίᾳ διαγγέλλων ἐν ἐνδόξῳ, 2
vas admirabile opus Altissimi. In meridie eius
σκεῦος θαυμαστὸν ἔργον ὑψίστου. ἐν μεσημβρίᾳ αὐτοῦ 3
arefacit regionem, & in conspectu ardoris eius quis susti-
ἀναξηραίνει χώραν, καὶ ἐναντίον καύματος αὐτοῦ τίς ὑπο-
nebit? fornacem insufflans in operibus ardoris, Tripliciter
στήσεται; κάμινον φυσῶν ἐν ἔργοις καύματος, τριπλάσιον 4
Sol exurens montes: vapores igneos exufflans, & reful-
ἥλιος σκαίων ὄρη. ἀτμίδας πυρώδεις ἐκφυσῶν καὶ ἐκλάμ-
gens radiis, obfuscat oculos. Magnus Dominus qui fe-
πων ἀκτῖνας ἀμαυροῖ ὀφθαλμούς. μέγας κύριος ὁ ποιή- 5
cit illum, & in sermonibus eius cessare fecit iter. Et Lu-
σας αὐτόν, καὶ ἐν λόγοις αὐτοῦ κατέπαυσε πορείαν. καὶ σε- 6
nam fecit in statum ad tempus suum. demonstrationem tem-
λήνην ἐποίησε εἰς στάσιν εἰς καιρὸν αὐτῆς· ἀνάδειξιν χρό-
porum, & signum seculi. Et à Luna signum festiuitatis:
νων, καὶ σημεῖον αἰῶνος, ἀπὸ σελήνης σημεῖον ἑορτῆς· 7
luminare quod minuitur in consummatione, Mensis secundum nomen
φωστὴρ μειούμενος ὅπου συντελείας, μενῶν κατὰ τὸ ὄνομα 8
eius est: Crescens mirificauit mutatione.
αὐτῆς ἐστιν. αὐξανόμενος ἐθαυμάσωσεν ἀλλοιώσει,
Vas castrorum in altitudine, in firmamento cæli resplen-
σκεῦος παρεμβολῶν ἐν ὑψει, ἐν στερεώματι οὐρανοῦ ἐκλάμ- 9
dens. Species cæli gloria stellarum, ornatus illuminans in
πων. κάλλος οὐρανοῦ δόξα ἄστρων, κόσμος φωτίζων ἐν 10
altissimis Domini. In sermonibus sancti sistent condemnationem, & nõ
ὑψίστοις κυρίου. ἐν λόγοις ἁγίου στήσονται κατάκριμα, καὶ οὐ 11
accendentur in custodia sua. Vide arcum, & bene-
μὴ ἐκκαυθῶσιν ἐν φυλακῇ αὐτοῦ. ἴδε τόξον, καὶ εὐλόγη- 12
dic eum qui fecit illum, valde speciosum in splendore
σον τὸν ποιήσαντα αὐτό, σφόδρα ὡραῖον ἐν τῷ αὐγάσματι
suo. Gyrauit cælum in circuitione gloriæ: manus Altissi-
αὐτοῦ. ἐγύρωσεν οὐρανὸν ἐν κυκλώσει δόξης· χεῖρες ὑψί- 13
mi extenderunt illum. Imperio suo cessare fecit ni-
στου ἐπάνυσαν αὐτό. προστάγματι αὐτοῦ κατέπαυσε χό- 14

uem, & accelerat coruscationes iudicij sui. Propterea aperti
ναι, καὶ ταχιοῦ ἀστραπαὶ κρίματος αὐτοῦ. διὰ τοῦτο ἠνεώ- 15
sunt thesauri, & euolauerunt nubes sicut volatilia.
χθησαν θησαυροί, καὶ ἐξέπτησαν νεφέλαι ὡς πετεινά·
In magnitudine sua fortificauit nubes, & confracti sunt lapi-
ἐν μεγαλείῳ αὐτοῦ ἴσχυσεν νεφέλας, καὶ διεθρύβησαν λί- 16
des grandinis. Vox tonitrui eius dolere fecit terram, & in
θοι χαλάζης. φωνὴ βροντῆς αὐτοῦ ὠδίνησε γῆν, καὶ ἐν 18
aspectu eius commouebuntur montes. In voluntate eius fla-
ὀπτασίᾳ αὐτοῦ σαλευθήσεται ὄρη. ἐν θελήματι αὐτοῦ πνεύ-
bit Notus, & tempestas Boreæ & conuersio spiritus.
σεται νότος, καὶ καταιγὶς βορέου καὶ συστροφὴ πνεύματος,
Sicut aues volantes dispergit niuem. & sicut locusta
ὡς πτηνὰ καταπίπτοντα πάσει χιόνα, καὶ ὡς ἀκρὶς 19
destruens descensus eius. Pulchritudinem candoris eius
καταλύουσα ἡ κατάβασις αὐτῆς. κάλλος λευκότητος αὐτῆς
admirabitur oculus, & super imbrem eius expaueſcet
ἐκθαυμάσει ὀφθαλμός, καὶ ὑπὲρ τὸν ὑετὸν αὐτοῦ ἐκπήσεται 20
cor. Et glaciem sicut salem super terram effundit, & congela-
καρδία. καὶ πάχνην ὡς ἅλας ἐπὶ γῆν χέει, καὶ παγεῖ- 21
ta fiunt sudium cacumina, Frigidus ventus Aquilo fla-
σα γίνεται σκολόπων ἄκρα. ψυχρὸς ἄνεμος βορέας πνεύ- 22
bit, & gelabitur gelu ab aqua, super omnem congrega-
σει, καὶ παγήσεται κρύσταλλος ἀφ' ὕδατος, ἐπὶ πᾶσαν συνα-
tionem aquæ quiescet, & tanquam loricam induet
γωγὴν ὕδατος καταλύσει, καὶ ὡς θώρακα ἐνδύσεται τὸ
aquam. Deuorabit montes & desertum incendet, & extinguet
ὕδωρ. καταφάγεται ὄρη καὶ ἔρημον ἐκκαύσει, καὶ ἀποσβέσει 23
viriditatẽ sicut ignem, Medicina omnium in festinatione, nebulæ
χλόην ὡς πῦρ. ἴασις πάντων κατὰ σπουδήν, ὁμίχλη 24
ros occurrens ab ardore lætificabit. In sermone
δρόσος ἀπαντῶσα ἀπὸ καύσωνος ἱλαρυνεῖ. λογισμῷ
eius quieuit abyssus, & plantauit in ea insulas. Qui
αὐτοῦ ἐκόπασεν ἄβυσσος, καὶ ἐφύτευσεν ἐν αὐτῇ νήσους. οἱ 26
nauigant mare, enarrant periculum eius, &
πλέοντες τοῦ θάλασσαν διηγοῦνται τὸν κίνδυνον αὐτῆς, καὶ
auditionibus aurium nostrarum admiramur. Et illic inopi-
ἀκοαῖς ὠτίων ἡμῶν θαυμάζομεν. καὶ ἐκεῖ τὰ ποικίλα 27
nata & mirabilia opera, varietas omnis animalis, discretio bel-
δόξα καὶ θαυμάσια ἔργα· ποικιλία παντὸς ζώου, κρίσις κη-
luarum. Et propter ipsum prosperatur angelus eius, & in sermone
τῶν. καὶ δι' αὐτὸν εὐοδοῖ ὁ ἄγγελος αὐτοῦ, καὶ ἐν λόγῳ 28
eius composita sunt omnia. Multa dicemus, & non
αὐτοῦ σύγκειται τὰ πάντα. πολλὰ ἐρροῦμεν, καὶ οὐ μὴ 29
assequemur, & consummationem sermonum ipse est in omnibus.
ἐφικώμεθα, καὶ συντέλειαν λόγων αὐτός ἐστι τὸ πᾶν.
Gloriantes vbi valebimus: ipse enim magnus vltra omnia
δοξάζοντες ποῦ ἰσχύσομεν· αὐτὸς γὰρ μέγας ὑπὲρ πάντα 30
opera sua. Terribilis Dominus & magnus vehementer, & mira-
τὰ ἔργα αὐτοῦ. φοβερὸς κύριος καὶ μέγας σφόδρα, καὶ θαυ- 31
bilis potentia ipsius. Glorificantes Dominum exaltate,
μαστὴ ἡ δυναστεία αὐτοῦ. δοξάζοντες κύριον ὑψώσατε,
quantum potestis, excedet enim & amplius. Et exaltantes eum
καθόσον δύνασθε, ὑπερέξει γὰρ καὶ ἔτι. καὶ ὑψοῦντες αὐτὸν 33
multiplicate in viribus. Ne laboretis, non enim assequemini. quis
πληθύνατε ἐν ἰσχύϊ. μὴ κοπᾶτε, οὐ γὰρ μὴ ἐφίκησθε. τίς
vidit illum, & enarrabit? & quis magnificabit eum
ἑώρακεν αὐτόν, καὶ ἐκδιηγήσεται; καὶ τίς μεγαλυνεῖ αὐτὸν
sicut est? Multa abscondita sunt maiora his, pau-
καθώς ἐστι; πολλὰ ἀπόκρυφά ἐστι μείζονα τούτων, ὀλί- 36
ca vidimus operum eius. Omnia enim fecit
γα ἑωράκαμεν τῶν ἔργων αὐτοῦ. πάντα γὰρ ἐποίησεν ὁ
Dominus, & piis dedit sapientiam.
κύριος, καὶ τοῖς εὐσεβέσιν ἔδωκε σοφίαν.

CAP. XLIIII. με'.

Laudemus iam viros gloriosos, & patres nostros
Αἰνέσωμεν δὴ ἄνδρας ἐνδόξους καὶ τοὺς πατέρας ἡμῶν 1
generatione. Multam gloriam creauit Dominus in eis
τῇ γενέσει. πολλὴν δόξαν ἔκτισεν ὁ κύριος ἐν αὐτοῖς τῇ
magnificentia sua à seculo. Dominantes in re-
μεγαλωσύνῃ αὐτοῦ ἀπὸ αἰῶνος. κυριεύοντες ἐν ταῖς βα- 3
gnis suis, & viri nominandi in potentia, consilian-
σιλείαις αὐτῶν, καὶ ἄνδρες ὀνομαστοὶ ἐν δυνάμει· βουλεύον-
tes in intellectu suo, qui annunciauerunt in prophetiis.
τες ἐν συνέσει αὐτῶν ἀπαγγελλόντες ἐν προφητείαις.
Duces populi in consiliis, & in intellectu litera-
ἡγούμενοι λαοῦ ἐν βουλαῖς, καὶ ἐν συνέσει γραμμα- 4
turæ populi. Sapientes sermones in disciplina eorum requirentes
τείας λαοῦ. σοφοὶ λόγοι ἐν παιδείᾳ αὐτῶν ἐκζητοῦντες 5

μέλη

melodias musicorũ, & enarrantes carmina scriptũ. Viri diui-
μέλη μουσικῶν καὶ διηγούμενοι ἔπη ἐγγράφῃ. ἄνδρες πλού-
tes subministrati in fortitudine, pacificè agẽtes in habitationib. suis.
σιοι κεχορηγημένοι ἐν ἰσχύϊ, εἰρηνεύοντες ἐν κατοικίαις αὐτῶν. 6
Omnes hi in generationib. gloriã adepti sunt, & in diebus
πάντες οὗτοι ἐν γενεαῖς ἐδοξάσθησαν, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις 7
suis gloriationem. Sunt eorum qui reliquerunt nomen vt e-
αὐτῶν καύχημα. εἰσὶν αὐτῶν οἱ κατέλιπον ὄνομα τοῦ ἐκ- 8
narrarentur laudes. Et sunt, quorũ non est memoria, &
διηγήσασθαι ἐπαίνους. καὶ εἰσὶν, ὧν οὐκ ἔστι μνημόσυνον, καὶ 9
perierunt quasi non fuerunt, & nati sunt quasi non nati,
ἀπώλοντο ὡς οὐκ ὑπάρχοντες, καὶ ἐγένοντο ὡς οὐ γεγονότες,
& filij eorum post eos. Sed hi viri misericordiæ,
καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν μετ' αὐτούς. ἀλλ' οὗτοι ἄνδρες ἐλέους, 10
quorum iustitiæ eorum non sunt obliuioni traditæ. Cum se-
ὧν αἱ δικαιοσύναι αὐτῶν οὐκ ἐπελήσθησαν. μετὰ τοῦ σπέρ- 11
mine eorum permanet bona hæreditas nepotes eorum in
ματος αὐτῶν διαμένει ἀγαθὴ κληρονομία ἔγγονα αὐτῶν ἐν
testamentis. In testamentis est semen eorum, &
ταῖς διαθήκαις. ἐν διαθήκαις ἐστὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν, καὶ τὰ 12
filij eorum post eos. Viq. in seculum manet senem eorum,
τέκνα αὐτῶν μετ' αὐτούς. ἕως αἰῶνος μένει σπέρμα αὐτῶν, 13
& gloria eorum non delebitur. Corpora eorum
καὶ ἡ δόξα αὐτῶν οὐκ ἐξαλειφθήσεται. τὰ σώματα αὐτῶν 14
in pace sepulta sunt, & nomen eorum viuit in generationẽ & gnationẽ.
ἐν εἰρήνῃ ἐτάφη, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν ζῇ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν.
Sapientiam ipsorum narrabunt populi, & laudem eorum
σοφίαν αὐτῶν διηγήσονται λαοί, καὶ τὸν ἔπαινον αὐτῶν 15
enunciat ecclesia. Enoch bene placuit Domino Deo, &
ἐξαγγέλει ἐκκλησία. Ἐνὼχ εὐηρέστησε κυρίῳ θεῷ, καὶ 16
translatus est exemplum pœnitentiæ generationibus. Noe inuẽtus
μετετέθη ὑπόδειγμα μετανοίας ταῖς γενεαῖς. νῶε εὑρέ- 17
est perfectus, iustus, in tempore iræ factus est reconciliatio.
θη τέλειος, δίκαιος, ἐν καιρῷ ὀργῆς ἐγένετο καταλλαγμα.
Ideò factum est diluuium; Et testamenta secu-
διὰ τοῦτο ἐγένετο ὁ κατακλυσμός, καὶ διαθῆκαι αἰῶ- 18
li statuta sunt apud illum: ne deleretur dilu-
νος ἐστάθησαν πρὸς αὐτόν· ἵνα μὴ ἐξαλειφθῇ κατακλυ- 19
uio omnis caro. Abraam magnus pater multitudinis gentium,
σμῷ πᾶσα σάρξ. ἀβραὰμ μέγας πατὴρ πλήθους ἐθνῶν, 20
& non est inuentus similis in gloria eius, qui conseruauit le-
καὶ οὐχ εὑρέθη ὅμοιος ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, ὃς συνετήρησε νό-
gem Altissimi, & fuit in testamento cum illo: In carne
μον ὑψίστου καὶ ἐγένετο ἐν διαθήκῃ μετ' αὐτοῦ. ἐν σαρκὶ 21
eius statuit testamentum, & in tentatione inuentus est fidelis.
αὐτοῦ ἔστησε διαθήκην, καὶ ἐν πειρασμῷ εὑρέθη πιστός.
Ideò in iuramento statuit illi, benedicere gentes in se-
διὰ τοῦτο ἐν ὅρκῳ ἔστησεν αὐτῷ, ἐνευλογεῖν ἔθνη ἐν σπέρ- 22
mine eius. Multiplicare illum quasi puluerem terræ, & hæ-
ματι αὐτοῦ· πληθυνῶαι αὐτὸν ὡς χοῦν τῆς γῆς, καὶ κατα 23
reditare illos à mari vsque ad mare, & à
κληρονομῆσαι αὐτοὺς ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης, καὶ ἀπὸ
flumine vsq. ad extremum terræ. Et in Isaac statuit sic
ποταμοῦ ἕως ἄκρου τῆς γῆς· καὶ ἐν τῷ Ἰσαὰκ ἔστησεν οὕτως 24
propter Abraam patrem eius Benedictionem omnium homi-
διὰ Ἀβραὰμ τὸν πατέρα αὐτοῦ εὐλογίαν πάντων ἀνθρώ- 25
num & testamentum, & quieuit super caput Iacob.
πων καὶ διαθήκην, καὶ κατέπαυσεν ἐπὶ κεφαλὴν Ἰακώβ.
Agnouit eum in benedictionibus suis, & dedit illi hæ-
ἐπέγνω αὐτὸν ἐν εὐλογίαις αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ κλη- 26
reditatem, & diuisit partem eius in tribubus, quas diuisit
ρονομίαν, καὶ διέστειλε μερίδος αὐτοῦ ἐν φυλαῖς αἷς ἐμέρισε
duodecim. Et eduxit ex eo virum misericordiæ inuenien-
δώδεκα. καὶ ἐξήγαγεν ἐξ αὐτοῦ ἄνδρα ἐλέους εὑρίσκον- 27
tem gratiam in oculis omnis carnis.
τα χάριν ἐν ὀφθαλμοῖς πάσης σαρκός.

CAP. XLV. μέ.

Dilectum à Deo & hominibus Moysem, cuius me-
Ἠγαπημένον ὑπὸ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων μωσῆν, οὗ τὸ μνη- 1
moria in benedictionibus. Similem fecit eum gloriæ sanctorũ, &
μόσυνον ἐν εὐλογίαις. ὡμοίωσεν αὐτὸν δόξῃ ἁγίων καὶ 2
magnificauit eum in timoribus inimicorum, in verbis suis si-
ἐμεγάλυνεν αὐτὸν ἐν φόβοις ἐχθρῶν, ἐν λογίοις αὐτοῦ ση-
gna cessare fecit. Et glorificauit illum in conspectu
μεῖα κατέπαυσε, καὶ ἐδόξασεν αὐτὸν κατὰ πρόσωπον 3
regum: iussit illi ad populum suum, & ostendit
βασιλέων. ἐνετείλατο αὐτῷ πρὸς λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἔδειξεν
illi gloriam suam. In fide & mansuetudine eius
αὐτῷ τῆς δόξης αὐτοῦ· ἐν πίστει καὶ πραότητι αὐτοῦ 4
sanctificauit eum. elegit eum ex omni carne. Au-
ἡγίασεν αὐτόν. ἐξελέξατο αὐτὸν ἐκ πάσης σαρκός· ἠκού-
dire fecit eum vocem suam, & induxit illum in
σεν αὐτὸν τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸν
caliginem. Et dedit illi in conspectu præcepta, le-
γνόφον. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ κατὰ πρόσωπον ἐντολάς, νό- 6
gem vitæ & scientiæ: docuit Iacob testamentum, &
μον ζωῆς καὶ ἐπιστήμης· ἐδίδαξε τὸν Ἰακὼβ διαθήκην, καὶ
iudicia sua Israel. Aaron exaltauit Sanctum
κρίματα αὐτοῦ τὸν Ἰσραήλ. ἀαρὼν ἀνύψωσεν ἅγιον 7
similem illi fratrem eius de tribu Leui. Statuit ei
ὅμοιον αὐτῷ ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐκ φυλῆς λευί. ἔστησεν αὐτῷ
testamentum seculi, & dedit illi sacerdotium populi. beatifi-
διαθήκην αἰῶνος, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ἱερατείαν λαοῦ. ἐμακά-
cauit illum in honestate, Et circumcinxit eum vestimen-
ρισεν αὐτὸν ἐν εὐκοσμίᾳ, καὶ περιέζωσεν αὐτὸν στολῇ 9
to gloriæ. induit eum consummatione gloriationis, &
δόξης· ἐνέδυσεν αὐτὸν συντελείαν καυχήματος, καὶ
firmauit eum in vasis virtutis; Femoralia & vestẽ talarẽ
ἐστερέωσεν αὐτὸν ἐν σκεύεσιν ἰσχύος. περισκελῆ καὶ ποδήρη 10
& humerale. Et circumdedit eum sphærulis: aureis tintin-
καὶ ἐπωμίδα, καὶ περιέκυκλωσεν αὐτὸν ῥοΐσκοις, χρυσοῖς κώ- 11
nabulis plurimis in circuitu, ad sonandum vocem in gradibus suis:
δωσι πλείοσι κυκλόθεν, ἠχῆσαι φωνὴν ἐν βήματι αὐτοῦ·
audibilem facere sonum in templo, & in memoriam filiis populi
ἀκουστὸν ποιῆσαι ἦχον ἐν ναῷ, καὶ εἰς μνημόσυνον υἱοῖς λαοῦ
sui: Stola sancta auro & hyacintho & purpura opere
αὐτοῦ, στολὴ ἁγία χρυσῷ καὶ ὑακίνθῳ καὶ πορφύρᾳ ἔργῳ 12
polymitarij: rationali iudicij signis veritatis, Re-
ποικίλου· λογίῳ κρίσεως δήλοις ἀληθείας κεκλω- 13
torto cocco opere artificis; lapidibus pretiosis sculpturis
σμένῳ κόκκῳ ἔργῳ τεχνίτου· λίθοις πολυτελέσι γλύμμασι
signaculi, in ligatura auri opere lapidarij: in memo-
σφραγίδος, ἐν δέσει χρυσίου ἔργῳ λιθουργοῦ· εἰς μνημόσυ-
riam scriptam sculpta secundum numerum filiorum Israel.
νον ἐγγραφῇ κεκολαμμένη κατὰ ἀριθμὸν υἱῶν Ἰσραήλ.
Coronam auream super mitram, sculpturam signacu-
στέφανον χρυσοῦν ἐπάνω κιδάρεως, ἐκτύπωμα σφραγί- 14
li sanctitatis, gloriationem honoris opera virtutis. concupiscen-
δος ἁγιάσματος· καύχημα τιμῆς ἔργα ἰσχύος· ὀπθυμήμα-
tias oculorum ornata pulchra. Ante eum non fuerunt
τα ὀφθαλμῶν κοσμούμενα ὡραῖα. πρὸ αὐτοῦ οὐ γεγονε 15
talia, & vsque in seculum non indutus est alienigena: præter
τοιαῦτα, καὶ ἕως αἰῶνος οὐκ ἐνδύσαται ἀλλογενής· πλὴν 16
filios eius solum, & nepotes eius semper.
τῶν υἱῶν αὐτοῦ μόνον, καὶ τὰ ἔγγονα αὐτοῦ διαπαντός.
Sacrificia illorum tota offerentur quotidie assi-
θυσίαι αὐτῶν ὁλοκαρπωθήσονται καθημέραν ἐνδελε- 17
duè bis. Repleuit Moyses manus eius, & vnxit
χῶς δίς. ἐπλήρωσε μωσῆς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ἔχρισεν 18
illum oleo sancto. Factum est illi in testamentum seculi,
αὐτὸν ἐλαίῳ ἁγίῳ· ἐγένετο αὐτῷ εἰς διαθήκην αἰῶνος, 19
& semini eius in die cæli; ad ministrandum ei
καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ οὐρανοῦ· λειτουργεῖν αὐτῷ
simul, & sacerdotio fungendum, & benedicendum populo in nomine
ἅμα καὶ ἱερατεύειν, καὶ εὐλογεῖν τὸν λαὸν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ
suo. Elegit eum ab omni viuente, ad offeren-
αὐτοῦ. ἐξελέξατο αὐτὸν ἀπὸ παντὸς ζῶντος προσαγα- 20
dam libationem Domino: incensum & bonum odorem in memo-
γεῖν κάρπωσιν κυρίῳ· θυμίαμα καὶ εὐωδίαν εἰς μνημόσυ-
riam ad placandum pro populo. Dedit illi mandata eius
νον ἐξιλάσκεσθαι περὶ τοῦ λαοῦ. ἔδωκεν αὐτῷ ἐντολὰς αὐτοῦ 21
potestatem in testamentis iudiciorum: ad docendum Iacob
ἐξουσίαν ἐν διαθήκαις κριμάτων, διδάξαι τὸν Ἰακὼβ τὰ
testimonia, & in lege sua ad illuminandum Israel. Con-
μαρτύρια, καὶ ἐν νόμῳ αὐτοῦ φωτίσαι τὸν Ἰσραήλ. ὑπε- 22
spirarunt in eum alieni, & zelauerunt eum in de-
σπουδάσησαν αὐτῷ ἀλλότριοι, καὶ ἐζήλωσαν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρή-
serto: viri qui circa Dathan & Abiron, & congregatio
μῳ. ἄνδρες οἱ περὶ δαθὰν καὶ ἀβειρὼν, καὶ ἡ συναγωγὴ,
Core in furore & ira. Vidit Dominus, & non probauit, &
κορὲ ἐν θυμῷ καὶ ὀργῇ. εἶδε κύριος καὶ οὐκ ἐδοκίμασε 23
consummati sunt in furore iræ. Fecit in illis mon-
συντελεσθήσαν ἐν θυμῷ ὀργῆς. ἐποίησεν ἐν αὐτοῖς τέ- 24
stra ad consumendum in igne flammæ eos. Et addi-
ρατα καταναλῶσαι ἐν πυρὶ φλογὸς αὐτοῖς. καὶ προσέ- 25
dit Aaron gloriam, & dedit illi hæreditatem: primi-
θηκεν ἀαρὼν δόξαν, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν· ἀπαρ-
tias primogenitorum diuisit illi. Panem in pri-
χὴν πρωτογενημάτων ἐμέρισεν αὐτῷ. ἄρτον ἐν πρώ- 26
τοις ἡτοί-

mis parauit in satietate, etenim sacrificia Domini edent,
τοις ἡτοίμασεν ἐν πλησμονῇ, καὶ γὰρ θυσίας κυρίου φάγον-
quæ dedit illi & semini eius. Cæterùm in
ται, ἃς ἔδωκεν αὐτῷ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. πλὴν ἐν 27
terra populi non hæreditabit, & pars non est illi in populo.
γῇ λαοῦ οὐ κληρονομήσει, καὶ μερὶς οὐκ ἔστιν αὐτῷ ἐν λαῷ.
Ipse enim pars eius hæreditatis, Et Phinees filius Eleasar
αὐτὸς γὰρ μερὶς αὐτοῦ κληρονομίας, καὶ φινεὲς υἱὸς ἐλεάζαρ 28
tertius in gloriam, in imitando eum in timore Domini;
τρίτος εἰς δόξαν, ἐν τῷ ζηλῶσαι αὐτὸν ἐν φόβῳ κυρίου,
Et statuendo eum in cõuersione populi. In bonitate promptitu-
καὶ στῆσαι αὐτὸν ἐν τροπῇ λαοῦ· ἐν ἀγαθότητι προθυ- 29
dinis animæ suæ, & placauit pro Israel. Id-
μίας ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ ἐξιλάσατο περὶ τοῦ ἰσραήλ. διὰ- 30
eo statuit illi testamentum pacis præsidem sanctorum &
τοῦτο ἔστη αὐτῷ διαθήκη εἰρήνης προστάτης ἁγίων καὶ
populo suo: vt illi sit & semini eius sacerdotij
λαῷ αὐτοῦ· ἵνα αὐτῷ ᾖ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἱερωσύνης
magnificentia in seculum. Et testamentum Dauid filio de
μεγαλεῖον εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ διαθήκη τοῦ δαυὶδ υἱοῦ ἐκ 31
tribu Iuda, hæreditas regis filij de filio solo, hære-
φυλῆς ἰούδα· κληρονομία βασιλέως υἱοῦ ἐξ υἱοῦ μόνου, κληρο-
ditas Aaron & semini eius. Det vobis sapientiam in
νομία ἀαρὼν καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. δώη ὑμῖν σοφίαν ἐν
corde vestro ad iudicandum populum suum in iustitia: ne
καρδίᾳ ὑμῶν κρίνειν τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν δικαιοσύνῃ· ἵνα μὴ
aboleantur bona ipsorum, & gloriam eius in ge-
ἀφανισθῇ τὰ ἀγαθὰ αὐτῶν, καὶ τιμὴ δόξαν αὐτοῦ εἰς γε-
nerationes eorum.
νεὰς αὐτῶν.

CAP. XLVI. μς'.

Fortis in bello Iesus (filius) Naue, & successor Moysi
Καταιὸς ἐν πολέμῳ ἰησοῦς ὁ τοῦ ναυῆ καὶ διάδοχος μωσῆ 1
in prophetijs: Qui fuit secundum nomen suum magnus
ἐν προφητείαις· ὃς ἐγένετο κατὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μέγας 2
in saluatione electorum eius: ad vindicandum insurgentes
ἐπὶ σωτηρίᾳ ἐκλεκτῶν αὐτοῦ· ἐκδικῆσαι ἐπεγειρομένους
hostes: vt hæreditaret Israel. Quàm glorifica-
ἐχθροὺς, ὅπως κατα κληρονομήσῃ τὸν ἰσραήλ. ὡς ἐδοξά- 3
tus est in extollendo manus suas, & in extendendo romphæam
θη ἐν τῷ ἐπᾶραι χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ ἐκτεῖναι ῥομφαίαν
in ciuitates. Quis prior eo sic stetit, nam bel-
ἐπὶ πόλεις. τίς προτερος αὐτοῦ οὕτως ἔστη, τοὺς γὰρ πολέ- 4
la Domini ipse adduxit. Nónne in manu eius regressus
μους κυρίου αὐτὸς ἐπήγαγον· οὐχὶ ἐν χειρὶ αὐτοῦ ἀνεπόδι-
est Sol, & vna dies facta est quasi duæ? Inuoca-
σεν ὁ ἥλιος καὶ μία ἡμέρα ἐγένετο ὡς δύο; ἐπεκαλέ- 6
uit Altissimum potentem, in premendo ipse inimicos
σατο τὸν ὕψιστον δυνάστην, ἐν τῷ ἐκθλίψαι αὐτὸν ἐχθροὺς
in circuitu, & audiuit eum magnus Dominus in lapidibus gran-
κυκλόθεν· καὶ ἐπήκουσεν αὐτοῦ μέγας κύριος ἐν λίθοις χα-
dinis virtutis fortis. Disrupit in gentes bel-
λάζης δυνάμεως κραταιᾶς. κατέῤῥαξεν ἐπὶ ἔθνη πό- 7
lum, & in descensu perdidit contrarios. Vt
λεμον, καὶ ἐν καταβάσει ἀπώλεσεν ἀνθεστηκότας. ἵνα 8
cognoscant gentes armaturam eorum, quia contra Dominum bel-
γνῶσιν ἔθνη πανοπλίαν αὐτῶν, ὅτι ἐναντίον κυρίου ὁ πόλε-
lum eius: Etenim insecutus est à tergo potentis. Et
μος αὐτοῦ. καὶ γὰρ ἐπηκολούθησεν ὀπίσω δυνάστου. καὶ 9
in die Moysi fecit misericordiam; ipse & Chaleb filius Hiepho-
ἐν ἡμέρᾳ μωσέως ἐποίησεν ἔλεος· αὐτὸς καὶ χάλεβ υἱὸς ἰεφο-
ne ad resistendum contra congregationem: ad prohibendum populum à
νὴ ἀντιστῆναι ἐναντίον ἐκκλησίας· κωλῦσαι λαὸν ἀπὸ
peccato, & cessare faciendum murmur malitiæ. Et ipsi
ἁμαρτίας, καὶ κοπάσαι γογγυσμὸν πονηρίας. καὶ αὐτοὶ 10
duo existentes liberati sunt à sexcentis millibus peditum;
δύο ὄντες διεσωθησαν ἀπὸ ἑξακοσίων χιλιάδων πεζῶν.
ad inducendum illos in hæreditatem, in terram manantem lacte
εἰσαγαγεῖν αὐτοὺς εἰς κληρονομίαν, εἰς γῆν ῥέουσαν γάλα
& melle. Et dedit Dominus Chaleb fortitudinẽ, & vsq. in
καὶ μέλι. καὶ ἔδωκεν ὁ κύριος τῷ χάλεβ ἰσχύν, καὶ ἕως 11
senectutem permansit ei, & vt ascenderet ipse in altitudinem
γήρους διέμεινεν αὐτῷ, καὶ ἐπιβῆναι αὐτὸν ἐπὶ τὸ ὕψος τῆς
terræ, & semen ipsius obtinuit hæreditatem. Vt vide-
γῆς, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ κατέχει κληρονομίαν. ὅπως ἴδω- 12
rent omnes: filij Israel, quia bonum ambulare post
σι πάντες οἱ υἱοὶ ἰσραήλ, ὅτι καλὸν τὸ πορεύεσθαι ὀπίσω τοῦ
Dominum. Et iudices singuli suo nomine, Quorum
κυρίου. καὶ οἱ κρῖται ἕκαστος τῷ αὐτοῦ ὀνόματι, ὅσων 13

non fornicatum est cor, & quicunq. non auersi sunt
οὐκ ἐξεπόρνευσεν ἡ καρδία, καὶ ὅσοι οὐκ ἀπέστησαν ἀπὸ 14
Domino, & memoria eorum in benedictionibus. Ossa
κυρίου, καὶ τὸ μνημόσυνον αὐτῶν ἐν εὐλογίαις. τὰ ὀστᾶ 15
eorum pullulent in loco suo, & nomen eorum
αὐτῶν ἀναθαλοῖ ἐκ τοῦ τόπου αὐτῶν, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν
commutatum in filiis glorificatorum eorum.
ἀπηλλασσόμενον ἐν υἱοῖς δεδοξασμένων αὐτῶν.
Dilectus à Domino suo Samuel, propheta Domini
ἠγαπημένος ὑπὸ κυρίου αὐτοῦ σαμουήλ, προφήτης κυρίου 16
constituit regna, & vnxit principes in populum
κατέστησε βασιλείας, καὶ ἔχρισεν ἄρχοντας ἐπὶ τὸν λαὸν
suum. In lege Domini iudicauit congregationem, & visitauit
αὐτοῦ. ἐν νόμῳ κυρίου ἔκρινε συναγωγὴν, καὶ ἐπεσκέψατο 17
Dominus Iacob. In fide sua examinatus est propheta.
κύριος τὸν ἰακώβ. ἐν πίστει αὐτοῦ ἠκριβάσθη προφήτης,
Et cognitus est in verbo suo. Et inuocauit Do-
καὶ ἐγνώσθη ἐν ῥήματι αὐτοῦ· καὶ ἐπεκαλέσατο τὸν κύ- 18
minum potentem, in premendo ipse hostes suos vndi-
ριον δυνάστην, ἐν τῷ θλίψαι αὐτὸν ἐχθροὺς αὐτοῦ κυκλό-
que, in oblatione viri lacte nutriti, Et tonuit
θεν, ἐν προσφορᾷ ἀνδρὸς γαλαθηνοῦ. καὶ ἐβρόντησεν 19
de cælo Dominus, & in sono magno tonitrui auditam
ἀπὸ οὐρανοῦ ὁ κύριος, καὶ ἐν ἠχῷ μεγάλῳ βροντῆς ἀκουστὴν
fecit vocem suam: Et contriuit duces Ty-
ἐποίησε τὴν φωνὴν αὐτοῦ. καὶ ἐξέκλασεν ἡγουμένους τυ- 21
riorum, & omnes principes Philistiim. Et ante tempus
ρίων, καὶ πάντας ἄρχοντας φυλιστιείμ. καὶ πρὸ καιροῦ 22
dormitionis seculi testimonium perhibuit in conspectu Domini & Christi
κοιμήσεως αἰῶνος ἐπεμαρτυρήθη ἐναντι κυρίου καὶ χριστοῦ
sui. Pecunias & vsq. ad calceamenta ab omni carne
αὐτοῦ. χρήματα καὶ ἕως ὑποδημάτων ἀπὸ πάσης σαρκὸς
non accepit. & non accusauit illum homo, Et post-
οὐκ εἴληφα· καὶ οὐκ ἐνεκάλεσεν αὐτῷ ἄνθρωπος, καὶ μετὰ 23
quam dormiuit ipse prophetauit, & ostendit regi
τὸ ὑπνῶσαι αὐτὸν προεφήτευσε, καὶ ὑπέδειξε βασιλεῖ
finem eius, & exaltauit de terra vocem suam,
τέλος τοῦ βίου αὐτοῦ, καὶ ἀνύψωσεν ἐκ γῆς τὴν φωνὴν αὐτοῦ,
in prophetia ad delendum iniquitatem populi.
ἐν προφητείᾳ ἐξαλεῖψαι ἀνομίαν λαοῦ.

CAP. XLVII. μζ.

Et post hoc surrexit Nathan propheta in diebus Dauid,
Καὶ μετὰ τοῦτο ἀνέστη νάθαν ὁ προφήτης ἐν ἡμέραις δαυὶδ, 1
Sicut adeps separatus à salutari, sic Dauid
ὥσπερ στέαρ ἀφωρισμένον ἀπὸ σωτηρίου, οὕτως δαυὶδ 2
à filiis Israel. In leonibus familiariter egit quasi in hœdis &
ἀπὸ υἱῶν ἰσραήλ. ἐν λέουσιν ἐπαίξεν ὡς ἐν ἐρίφοις &
in vrsis, sicut in agnis ouium. In iuuentute sua oc-
ἐν ἄρκοις, ὡς ἐν ἀρνάσι προβάτων. ἐν νεότητι αὐτοῦ ἀπέ- 4
cidit gigantem, & abstulit opprobrium de populo. Et in
κτεινε γίγαντα, καὶ ἐξῆρεν ὀνειδισμὸν ἐκ λαοῦ. καὶ ἐν τῷ 5
tollendo manum in lapide fundæ, vt diceret superbiam
ἐπᾶραι χεῖρα ἐν λίθῳ σφενδόνης καταβαλεῖν γαυρίαμα
Goliari: Inuocauit enim Dominum altissimum, & dedit
τοῦ γολιάθ. ἐπεκαλέσατο γὰρ κύριον ὕψιστον, καὶ ἔδωκεν 6
in dextera eius robur ad occidendum hominem potentem in
ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ κράτος ἐξᾶραι ἄνθρωπον δυνατὸν ἐν
bello, vt exaltet cornu populi sui. Sic in decẽ millibus
πολέμῳ, ἀνυψῶσαι κέρας λαοῦ αὐτοῦ. οὕτως ἐν μυριάσιν 7
glorificauit eum, & laudauit illum in benedictionibus Domini: in
ἐδόξασεν αὐτὸν, & ἤνεσεν αὐτὸν ἐν εὐλογίαις κυρίου· ἐν τῷ
afferendo illi diadema gloriæ. Contriuit inimicos in cir
φέρεσθαι αὐτῷ διάδημα δόξης. ἐξέτριψεν ἐχθροὺς κυ- 8
cuitu, & destruxit Philistiim aduersarios: vsque ho-
κλόθεν, καὶ ἐξεδένωσε φυλιστιείμ τοὺς ὑπεναντίους. ἕως σήμε-
die contriuit eorum cornu, In omni opere suo de-
ρον συνέτριψεν αὐτῶν κέρας, ἐν παντὶ ἔργῳ αὐτοῦ ἔδω- 9
dit confessionem: Sancto excelso verbo gloriæ, In om-
κεν ἐξομολόγησιν. ἁγίῳ ὑψίστῳ ῥήματι δόξης, ἐν πά- 10
ni corde suo laudauit, & dilexit eum qui fecit illum.
σῃ καρδίᾳ αὐτοῦ ὕμνησε, καὶ ἠγάπησε τὸν ποιήσαντα αὐτόν.
Et constituit cantores contra altare, & ex sono
καὶ ἔστησε ψαλμῳδοὺς κατέναντι θυσιαστηρίου, καὶ ἐξ ἤχου 11
eius dulces facere modos, & quotidie laudabunt in canticis
αὐτοῦ γλυκαίνειν μέλη, καὶ καθ' ἡμέραν αἰνέσουσιν ἐν ᾠδαῖς
suis. Dedit in festiuitatibus decentiam, & orna-
αὐτῶν. ἔδωκεν ἐν ταῖς ἑορταῖς εὐπρέπειαν, καὶ ἐκόσμη- 12
uit tempora vsque ad consummationẽ: in laudando ipsos sanctum
σε καιροὺς μέχρι συντελείας· ἐν τῷ αἰνεῖν αὐτοὺς τὸ ἅγιον
αὐτοῦ

eius nomen, & à manè sonando sanctitatem eius.
αὐτοῦ ὄνομα, καὶ ἀπὸ πρωΐας ἠχεῖν τὸ ἁγίασμα αὐτοῦ.
Dominus abstulit peccata ipsius, & exaltauit in
κύριος ἀφεῖλε τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ ἀνύψωσεν εἰς 13
secula cornu eius. Et dedit illi testamentum re-
αἰῶνας τὸ κέρας αὐτοῦ. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ διαθήκην βασι-
gni & sedem gloriæ in Israel. Post hunc surre-
λείας καὶ θρόνον δόξης ἐν τῷ ἰσραήλ. μετὰ τοῦτον ἀνέ- 14
xit filius sapiens, & propter illum habitauit in latitudine.
στη υἱὸς σοφὸς ἡμῶν, καὶ δι' αὐτὸν κατέλυσεν ἐν πλατυσμῷ.
Salomon regnauit in diebus pacis, & glorificatus est,
σολομὼν ἐβασίλευσεν ἐν ἡμέραις εἰρήνης, καὶ ἐδοξάσθη, 15
quoniam Deus pacauit in circuitu suo. Vt statueret domum in
ὡς ὁ θεὸς κατέπαυσε κυκλόθεν αὐτοῦ· ἵνα στήσῃ οἶκον ἐπὶ
nomine eius, & pararet sanctitatem in seculum: quia sa-
ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ ἑτοιμάσῃ ἁγίασμα εἰς τὸν αἰῶνα. ὡς ἐσο-
piens fuit in iuuentute sua. Et impletus est quasi flumen intellectu.
φίσθη ἐν νεότητι αὐτοῦ· καὶ ἐνεπλήσθη ὡς ποταμὸς συνέσεως. 16
terram texit anima tua omnem. Et repleuit para-
γῆν ἐκάλυψεν ἡ ψυχή σου πᾶσαν, καὶ ἐνέπλησε παρα- 17
bolis ænigmatum. In insulis longè abiit nomen
βολαῖς αἰνιγμάτων. εἰς νήσους πόρρω ἀφίκετο τὸ ὄνομά 18
tuum, & dilexit in pace tua. In canticis & prouer-
σου, καὶ ἠγάπησεν ἐν τῇ εἰρήνῃ σου. ἐν ᾠδαῖς καὶ παροι- 19
biis & parabolis & interpretationibus admirataæ sunt regio-
μίαις καὶ παραβολαῖς καὶ ἑρμηνείαις ἀπεθαύμασαν αἱ χῶ-
nes. In nomine Domini Dei omnis terræ qui cognomina-
ραι. ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ θεοῦ πάσης τῆς γῆς τοῦ ὀνομαζομέ- 20
tus est tuus Deus Israel. Congregasti quasi stannum au-
νου σου θεὸς ἰσραήλ, συνήγαγες ὡς κασσίτερον τὸ χρυ- 21
rum, & vt plumbum multiplicasti argentum. Inclinasti
σίον, καὶ ὡς μόλυβδον ἐπλήθυνας τὸ ἀργύριον. παρενέκλινας
viscera tua mulieribus, Et potestatem habuisti in cor-
τὰ σπλάγχνα σου γυναιξί, καὶ ἐνεξεσπάσθης ἐν τῇ σώ- 22
pore tuo. Dedisti maculam in gloria tua, & prophana-
ματί σου. ἔδωκας μῶμον ἐν τῇ δόξῃ σου, καὶ ἐβεβήλω 23
sti semen tuum, vt induceres iram in filios tuos, &
σας τὸ σπέρμα σου, ἐπαγαγεῖν ὀργὴν ὀπὶ τὰ τέκνα σου, καὶ
compungereris in stultitia tua. Vt fieres sine impe-
κατανυγῆναι ὀπὶ τῇ ἀφροσύνῃ σου. ἡνιέσθαι δίχα τυραν-
rio, & ex Ephraim imperares imperium inobediens. At Do-
νίδος, καὶ οὐ ἐφείσατο ἀρχὴν βασιλείαν ἀπειθῆ. ὁ δὲ κύ- 24
minus non derelinquet misericordiam suam, & non corrumpetur ab
ριος οὐ μὴ καταλίπῃ τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ διαφθαρῇ ὀπὸ
operibus suis. Neque delebit electi sui nepo-
τῶν ἔργων αὐτοῦ. οὐ δ' οὐ μὴ ἐξαλείψῃ ἐκλεκτὸν αὐτοῦ ἔγο- 25
tes, & semen eius qui dilexit se, non tollet.
να, καὶ σπέρμα τοῦ ἀγαπήσαντος αὐτὸν οὐ μὴ ἐξάρῃ.
Et ipsi Iacob dedit reliquum, & Dauid ex
καὶ τῷ ἰακὼβ ἔδωκε κατάλειμμα, καὶ τῷ δαυὶδ ἐξ 26
ipso radicem. Et requieuit Salomon cum patribus,
αὐτοῦ ῥίζαν. καὶ ἀνεπαύσατο σολομὼν μετὰ τῶν πατέρων, 27
Et reliquit post se de semine suo. populi
καὶ κατέλιπε μετ' αὐτὸν ὀπὸ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ λαοῦ 28
stultitiam & diminutum intellectu, Roboam, qui auer-
ἀφροσύνην καὶ ἐλαττούμενον συνέσει, ῥοβοὰμ ὃς ἀπέστη-
tit populũ de consilio suo. Et Hieroboam filius Nabat, qui pecca-
σε λαὸν ἐκ βουλῆς αὐτοῦ. καὶ ἱεροβοὰμ υἱὸς ναβάτ, ὃς ἐξή- 29
re fecit Israel: & dedit Ephraim viam peccati, &
μαρτε τὸν ἰσραήλ, καὶ ἔδωκε τῷ ἐφραὶμ ὁδὸν ἁμαρτίας, καὶ
multiplicata sunt peccata eorum valde: Vt auerteret
ἐπληθύνθησαν αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν σφόδρα. ὀποστῆσαι 30
eos à terra: dum ira & vindicta veniat super eos.
αὐτοὺς ὀπὸ τῆς γῆς, ἕως ὀργὴ καὶ ἐκδίκησις ἔλθῃ ἐπὶ αὐτοὺς. 31

CAP. XLVIII. μη'.

Et surrexit Elias propheta quasi ignis, & verbum ipsius
Καὶ ἀνέστη ἠλίας προφήτης ὡς πῦρ, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ 1
quasi fax vrebat. Qui induxit in illos famem for-
ὡς λαμπὰς ἐκαίετο· ὃς ἐπήγαγεν ἐπ' αὐτοὺς λιμὸν ἰσχυ- 2
tem, & zelo suo diminuit eos. In verbo
ρὸν, καὶ τῷ ζήλῳ αὐτοῦ ὠλιγοποίησεν αὐτούς. ἐν λόγῳ 3
Domini sustinuit cælum, & deduxit ter ignem de cælo, quam
κυρίου ἀνέσχεν οὐρανὸν, καὶ κατήγαγε τρὶς πῦρ ἐξ οὐρανοῦ· ὡς
glorificatus fuisti Elia in mirabilibus tuis. Et quis similis tibi
ἐδοξάσθης ἠλία ἐν τοῖς θαυμασίοις σου. καὶ τίς ὅμοιός σοι 4
vt glorietur? Qui suscitasti mortuum à morte, & ab inferis ani-
καυχᾶσθαι. ὁ ἐγείρας νεκρὸν ἐκ θανάτου, καὶ ἐξ ἅδου ψυ- 5
mam in verbo Altissimi. Qui deduxisti reges ad perdi-
χὴν ἐν λόγῳ ὑψίστου. καταγαγὼν βασιλεῖς εἰς ἀπώ- 6

tionem, & gloriosos de lecto suo. Qui audis in
λειαν, καὶ δεδοξασμένους ὀπὸ κλίνης αὐτῶν. ὁ ἀκούων ἐν
Sina correptionẽ Domini, & in Choreb iudicia vindictæ.
σινᾶ ἐλεγμὸν κυρίου, καὶ ἐν χωρὴβ κρίματα ἐκδικήσεως.
Qui vngis reges ad retributionem, & prophetas suc-
ὁ χρίων βασιλεῖς εἰς ἀνταπόδομα, καὶ προφήτας διά- 8
cessores post eum. Qui receptus es in turbine ignis in
δοχοις μετ' αὐτόν. ὁ ἀναληφθεὶς ἐν λαίλαπι πυρὸς ἐν 9
curru equorum igneorum. Qui scriptus es correptiones in tem-
ἅρματι ἵππων πυρίνων. ὁ καταγραφεὶς ἐλεγμοὺς εἰς καιρὸν
pora, ad leniendam iram iudicij Domini ad furorem; ad conuer-
ἐξιλασμοῦ ὀργῆς κρίσεως κυρίου πρὸς θυμόν. ὀπιστρέ- 10
tendum cor patris ad filium, & constituendum tribus Ia-
ψαι καρδίαν πατρὸς πρὸς υἱόν, καὶ καταστῆσαι φυλὰς ἰα-
cob. Beati qui viderunt te, & qui in dilectione dor-
κώβ. μακάριοι οἱ ἰδόντες σε, καὶ οἱ ἐν ἀγαπήσει κεκοι- 11
mierunt. Etenim nos vita viuemus. Elias qui te-
μημένοι. καὶ γὰρ ἡμεῖς ζωῇ ζησόμεθα. ἠλίας ὃς ἐσκε- 12
tus est in turbine: & Elisæe repletus est spiritu sancto,
πάσθη ἐν λαίλαπι. ἐλισσαὶ ἐνεπλήσθη πνεύματος ἁγίου,
& in diebus suis non commotus est à principibus, & nõ
καὶ ἐν ἡμέραις αὐτοῦ οὐκ ἐσαλεύθη ὀπὸ ἀρχόντων, καὶ οὐ 13
subiecit illum aliquis. Omne verbum non sustulit
κατεδυνάστευσεν αὐτὸν οὐδείς. πᾶς λόγος οὐκ ἐκωφήρεν
eum, & in dormitione prophetauit corpus eius. Et
αὐτὸν, καὶ ἐν κοιμήσει προεφήτευσε τὸ σῶμα αὐτοῦ. καὶ 14
in vita sua fecit monstra, & in morte sua mira-
ἐν ζωῇ αὐτοῦ ἐποίησε τέρατα, καὶ ἐν τῇ τελευτῇ αὐτοῦ θαυ-
bilia opera sua. In omnibus his non pœnituit
μάσια τὰ ἔργα αὐτοῦ. ἐν πᾶσι τούτοις οὐ μετενόησεν ὁ 16
populus, & non recesserunt à peccatis suis. vsquequo ca-
λαός, καὶ οὐκ ἀπέστησαν ὀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν· ἕως πρε-
ptiuati sunt de terra sua, & dispersi sunt in
νομεύθησαν ὀπὸ τῆς γῆς αὐτῶν, καὶ διεσκορπίσθησαν ἐν
omni terra. Et relictus est populus perpaucus, & princeps
πάσῃ τῇ γῇ. καὶ κατελείφθη ὁ λαὸς ὀλιγοστὸς καὶ ἄρχων 17
in domo Dauid. Quidam enim fecerunt ipsorum placitum,
ἐν τῷ οἴκῳ δαυίδ. τινὲς μὲν ἐποίησαν αὐτῶν τὸ ἀρεστόν,
quidam autem multiplicarunt peccata. Ezechias muniuit
τινὲς δὲ ἐπλήθυναν ἁμαρτίας. ἐζεκίας ὀχύρωσε πόλιν 19
ciuitatem suam, & induxit in medium eius aquam: fodit
πόλιν αὐτοῦ, καὶ εἰσήγαγεν εἰς μέσον αὐτῆς ὕδωρ. ὤρυξεν
in ferro rupem, & ædificauit fontes ad aquas.
ἐν σιδήρῳ ἀκρότομον, καὶ ὠκοδόμησε κρήνας εἰς ὕδατα.
In diebus ipsius ascendit Sennacherim, & misit
ἐν ἡμέραις αὐτοῦ ἀνέβη σενναχηρείμ, καὶ ἀπέστειλε τὸν 20
Rabsacen de Lachis, & sustulit manus suam in Sion, &
ῥαψάκην ἐκ λάχις· καὶ ἀπῆρε χεῖρα αὐτοῦ ὀπὶ σιών, καὶ
iactans factus est in superbia sua. Tunc commota sunt
ἐμεγαλαύχησεν ἐν ὑψηφανίᾳ αὐτοῦ. τότε ἐσαλεύθησαν 21
corda & manus eorum, & doluerunt quasi parientes.
καρδίαι καὶ χεῖρες αὐτῶν, καὶ ὠδίνησαν ὡς αἱ τίκτουσαι.
Et inuocauerunt Dominum misericordem, expanden-
καὶ ἐπεκαλέσαντο τὸν κύριον τὸν ἐλεήμονα ἐκπετάσαν- 22
tes manus suas ad eum. Et Sanctus de cælo exau-
τες χεῖρας αὐτῶν πρὸς αὐτόν. καὶ ὁ ἅγιος ἐξ οὐρανοῦ ἐπή- 23
diuit eos; & redemit eos in manu Esaiæ.
κουσεν αὐτῶν, καὶ ἐλυτρώσατο αὐτοὺς ἐν χειρὶ ἡσαΐου.
Pessundedit castra Assyriorum, & contriuit
ἐπάταξε τοὺς παρεμβολοὺς τῶν ἀσσυρίων, καὶ ἐξέτριψεν 24
illos angelus eius. Fecit enim Ezechias placitum Do-
αὐτοὺς ὁ ἄγγελος αὐτοῦ. ἐποίησε γὰρ ἐζεκίας τὸ ἀρεστὸν κυ- 25
mino, & fortis fuit in viis Dauid patris sui, sicut man-
ρίου, καὶ ἐνίσχυσεν ὁδοῖς δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὡς ἐνετεί-
dauit Esaias propheta magnus, & venerãdus in conspectu eius.
λατο ἡσαΐας ὁ προφήτης ὁ μέγας καὶ σεπτὸς ἐν ὁράσει αὐτοῦ.
In diebus eius regressus est Sol, & addi-
ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ἀνεπόδισεν ὁ ἥλιος, καὶ προσέθη- 26
dit vitam regi. Spiritu magno vidit nouissima, &
κε ζωὴν βασιλεῖ. πνεύματι μεγάλῳ εἶδε τὰ ἔσχατα, καὶ
consolatus est lugentes in Sion. Vsque in seculum osten-
παρεκάλεσε τοὺς πενθοῦντας ἐν σιών. ἕως τοῦ αἰῶνος ὑπέ- 28
dit futura, & abscondita antequam euenirent illa.
δειξε τὰ ἐσόμενα, καὶ τὰ ἀπόκρυφα πρὶν γενέσθαι αὐτά.

CAP. XLIX. μθ'.

Memoria Iosiæ in compositionem incensi: fabri-
Μνημόσυνον ἰωσίου εἰς σύνθεσιν θυμιάματος· ἐσκευω-
1

cato opere vnguentarij, In omni ore quasi mel indul-
σμῷ ἔργῳ μυρεψοῦ, ἐν παντὶ στόματι ὡς μέλι γλυ- 2
cabitur, & vt musica in conuiuio vini. Ipse fuit
κανθήσεται, καὶ ὡς μουσικὴ ἐν συμποσίῳ οἴνου. αὐτὸς κα- 3
directus in conuersione populi, & abstulit abominationes iniqui-
τευθύνθη ἐν ἐπιστροφῇ λαοῦ, καὶ ἐξῆρε βδελύγματα ἀνο-
tatis. Direxit ad Dominum cor suum, in
μίας. κατεύθυνε πρὸς κύριον τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐν 4
diebus iniquorum corroborauit pietatem. Præter Dauid
ἡμέραις ἀνόμων κατίσχυσε τὴν εὐσέβειαν. πάρεξ Δαυὶδ 5
& Ezechiam, & Zosiam, omnes errore errauerunt.
καὶ Ἐζεκίου καὶ Ζωσίου, πάντες πλημμέλειαν ἐπλημμέλησαν.
Reliquerunt enim legem Altissimi, reges Iuda
κατέλιπον γὰρ τὸν νόμον τοῦ ὑψίστου, οἱ βασιλεῖς Ἰούδα 6
defecerunt. Dedit cornu illorum aliis, & gloriam
ἐξέλιπον. ἔδωκε τὸ κέρας αὐτῶν ἑτέροις, καὶ τὴν δόξαν 7
eorum genti alienæ. Combusserunt electam ciuitatem
αὐτῶν ἐθνει ἀλλοτρίῳ. ἐνέπρησαν ἐκλεκτὴν πόλιν 8
sanctitatis, & desertas fecit vias eius in manu Hieremiæ,
ἁγιάσματος, καὶ ἠρήμωσε τὰς ὁδοὺς αὐτῆς ἐν χειρὶ Ἱερεμίου,
Malè tractauit enim illum. Et ipse in matrice sanctificatus est prophe-
ἐκάκωσε γὰρ αὐτόν. καὶ αὐτὸς ἐν μήτρᾳ ἡγιάσθη προφή- 9
ta ad eradicandum & malefaciendum, & perdendum, similiter ædifi-
της ἐκριζοῦν καὶ κακοῦν καὶ ἀπολλύειν, ὡσαύτως οἰκο-
candum & plantandum. Iezeciel qui vidit conspectum gloriæ,
δομεῖν καὶ καταφυτεύειν. Ἰεζεκιὴλ ὃς εἶδεν ὅρασιν δόξης, 10
quam ostendit ei in curru Cherubim. Etenim memor
ἣν ὑπέδειξεν αὐτῷ ἐφ' ἅρματος χερουβίμ. καὶ γὰρ ἐμνή- 11
fuit inimicorum in imbre; & direxit dirigentes
σθη τῶν ἐχθρῶν ἐν ὄμβρῳ, καὶ κατώρθωσε τοὺς διευθύνοντας
vias. Et duodecim prophetarum sit memoria in
ὁδούς. καὶ τῶν δώδεκα προφητῶν εἴη τὸ μνημόσυνον ἐν 12
benedictionibus. Quomodo magnificamus Zorobabel, & ipse
εὐλογίαις. πῶς μεγαλύνομεν τὸν Ζοροβάβελ, καὶ αὐτὸς 13
quasi signaculum in dextera manu: Sic Iesus filius Iosedec,
ὡς σφραγὶς ἐπὶ δεξιᾶς χειρός· οὕτως Ἰησοῦς υἱὸς Ἰωσεδέκ, 14
qui in diebus suis ædificauerunt domum, & exaltauerunt templũ
οἱ ἐν ἡμέραις αὐτῶν ᾠκοδόμησαν οἶκον, καὶ ἀνύψωσαν ναὸν
sanctum Domino paratum in gloriam seculi. Et in ele-
ἅγιον κυρίῳ ἡτοιμασμένον εἰς δόξαν αἰῶνος. καὶ ἐν ἐκλε- 15
ctis fuit Neemias, cuius diuturna memoria eius, qui ere-
κτοῖς ἦν Νεεμίας οὗ ἐπὶ πολὺ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ, τοῦ ἐγείραν-
xit nobis muros euersos, & statuit portas & vectes,
τος ἡμῖν τεῖχη πεπτωκότα, καὶ στήσαντος πύλας καὶ μοχλούς,
& erexit sola domorum nostrarum. Nemo creatus est ta-
καὶ ἀνεγείραντος τὰ οἰκόπεδα ἡμῶν. οὐδεὶς ἐκτίσθη τοιού- 16
lis in terra qualis Enoch, & enim receptus est à terra.
τος ἐπὶ τῆς γῆς, οἷος Ἐνώχ, καὶ γὰρ ἀνῃρέθη ἀπὸ τῆς γῆς.
Neque sicut Ioseph factus est vir princeps fratrum,
οὐδὲ ὡς Ἰωσὴφ ἐγένετο ἀνὴρ ἡγούμενος ἀδελφῶν, 17
Firmamentum populi, & ossa illius visitata sunt à Domino.
στήριγμα λαοῦ, καὶ τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ ἐπεσκέπη ὑπὸ κυρίου. 18
Sem & Seth in hominibus gloriam adepti sunt, & super omne
Σὴμ καὶ Σὴθ ἐν ἀνθρώποις ἐδοξάσθησαν καὶ ὑπὲρ πᾶν 20
in creatione Adam.
ἐν τῇ κτίσει Ἀδάμ.

CAP. L. ν'.

Simon (filius) Oniæ sacerdos magnus, qui in vita sua suf-
Σίμων ὁ Ὀνίου ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, ὃς ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ ὑπερ- 1
fulsit domum, & in diebus suis firmauit populum.
έψεν οἶκον, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ἐστερέωσε λαόν.
Et in ipso fundata est altitudo duplex reparatio,
καὶ ἐπ' αὐτῷ ἐθεμελιώθη ὕψος διπλοῦς ἀνάλημμα, 2
excelsus circuitus templi: In diebus suis diminuta sunt
ὑψηλὸν περίβολον ἱεροῦ, ἐν ἡμέραις αὐτοῦ ἠλαττώθη 3
receptacula aquæ, æs tanquam maris supramodum.
δοχεῖα ὕδατος χαλκὸς ὡσεὶ θαλάσσης τὸ ξίμετρον.
Curans populum suum à casu: Et fortifi-
ὁ φροντίζων τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἀπὸ πτώσεως, καὶ ἐνισχύ- 4
cans ciuitatem & obsidens, glorificatus es in conuersatione populi
σας πόλιν καὶ πολιορκήσας, ἐδοξάσθης ἐν περιστροφῇ λαοῦ 5
in exitu domus velamenti. Quasi stella matutina in
ἐν ἐξόδῳ οἴκου καταπετάσματος. ὡς ἀστὴρ ἑωθινὸς ἐν 6
medio nubium, tanquam Luna plena in diebus suis, Et
μέσῳ νεφελῶν, ὡς σελήνη πλήρης ἐν ἡμέραις αὐτῆς, 7
quasi arcus illuminans nubes gloriæ: Quasi Sol refulgens
ὡς τόξον φωτίζον νεφέλας δόξης· ὡς ἥλιος ἐκλάμπων 8
super templũ Altissimi: quasi flos rosarum in diebus nouorum. Quasi li-
ἐπὶ ναὸν ὑψίστου· ὡς ἄνθος ῥόδων ἐν ἡμέραις νέων· ὡσεὶ κρί-

lia in exitu aquæ, quasi germen Libani in diebus ve-
νον ἐν ἐξόδῳ ὕδατος, ὡς βλαστὸς λιβάνου ἐν ἡμέραις θέ-
ris: Quasi ignis & Libanus in foco: Quasi vas auri
ρους· ὡς πῦρ καὶ λίβανος ἐπὶ πυρείου, ὡς σκεῦος χρυσίου 9
solidum ornatum omni lapide pretioso. Quasi
ὁλόσφυρον κεκοσμημένον παντὶ λίθῳ πολυτελεῖ. ὡς 10
oliua decora germinans fructus, & quasi cypres-
ἐλαία εὐπρεπὴς ἀναθάλλουσα καρπούς, καὶ ὡς κυπάρισ- 11
sus exaltata in nubibus: in recipiendo ipsum stolam
σος ὑψηλὴ νεφέλαις· ἐν τῷ ἀναλαμβάνειν αὐτὸν στολὴν
gloriæ, & vestiendo illum consummationem gloriationis.
δόξης, καὶ ἐνδιδύσκεσθαι αὐτὸν στολὴν καυχήματος.
In ascensu altaris sancti glorificauit circuitum sancti-
ἐν ἀναβάσει θυσιαστηρίου ἁγίου ἐδόξασε περιβολὴν ἁγιό- 12
tatis. In autem accipiendo membra de manu sacerdotũ & ipse
τητος. ἐν δὲ τῷ δέχεσθαι μέλη ἐκ χειρὸς ἱερέων καὶ αὐτὸς
stans iuxta focum aræ. In circuitu eius corona fra-
ἑστὼς παρὰ ἑστίαν βωμοῦ. κυκλόθεν αὐτοῦ στέφανος ἀδελ-
trum, quasi plantatio cedrorum in Libano, & circundederunt
φῶν, ὡς βλάστημα κέδρων ἐν τῷ Λιβάνῳ, καὶ ἐκύκλωσαν
eum quasi rami palmarum: & omnes filij Aaron in gloria
αὐτὸν ὡς στελέχη φοινίκων· καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν ἐν δόξῃ
sua. Et oblatio Domini in manibus ipsorum coram om-
αὐτῶν. καὶ προσφορὰ κυρίου ἐν χερσὶν αὐτῶν ἔναντι πά-
ni ecclesia Israel, & consummationem ministrans super a-
σης ἐκκλησίας Ἰσραήλ, καὶ συντέλειαν λειτουργῶν ἐπὶ βω-
ram, vt ornaret oblationem Altissimi omnipotentis, Porre-
μοῦ, κοσμῆσαι προσφορὰν ὑψίστου παντοκράτορος. ἐξέ-
xit in libatione manus suas, & libauit de sanguine v-
χεεν ἐπὶ σπονδείου χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ἔσπεισεν ἐξ αἵματος σταφυλῆς.
uæ: Effudit super fundamenta altaris odorem suaui-
ἐξέχεεν ἐπὶ θεμέλια θυσιαστηρίου ὀσμὴν εὐω- 17
tatis excelso omnium regi. Tunc exclamauerunt filij Aaron,
δίας ὑψίστῳ παμβασιλεῖ. τότε ἀνέκραγον οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν, 18
in tubis ductilibus sonuerunt. Auditam fecerunt vocem
ἐν σάλπιγξιν ἐλατοῖς ἤχησαν. ἀκουστὴν ἐπέποιησαν φωνὴν
magnam in memoriam coram Altissimo. Tunc omnis populus
μεγάλην εἰς μνημόσυνον ἔναντι ὑψίστου. τότε πᾶς ὁ λαὸς 19
communiter properauit, & ceciderunt in faciem super terram:
κοινῇ κατέσπευσε, καὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν
adorare Dominum suum omnipotentem Deum altissimũ.
προσκυνῆσαι τῷ κυρίῳ αὐτῶν παντοκράτορι θεῷ ὑψίστῳ.
Et laudauerunt psallentes vocibus suis: in plurimo sono
καὶ ᾖνεσαν οἱ ψαλμῳδοὶ φωναῖς αὐτῶν, ἐν πλείστῳ ἤχῳ 20
dulce factum est melos. Et rogauit populus Dominum excelsum in
ἐγλυκάνθη μέλος. καὶ ἐδεήθη ὁ λαὸς κυρίου ὑψίστου ἐν 21
oratione contra misericordem, vsquequo perfectus est or-
προσευχῇ κατέναντι τοῦ ἐλεήμονος, ἕως συντελεσθῇ ὁ κό-
natus Domini, & ministerium suum perfecerunt. Tunc
σμος κυρίου καὶ τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ ἐτελείωσαν. τότε 22
descendens extulit manus suas in omnem congregationẽ filiorũ
καταβὰς ἐπῆρε χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἐκκλησίαν υἱῶν
Israel, vt daret benedictionem Domini de labiis suis, & in no-
Ἰσραήλ, δοῦναι εὐλογίαν κυρίου ἐκ χειλέων αὐτοῦ, καὶ ἐν ὀνό-
mine ipsius gloriaretur Et iterauerunt in adoratio-
ματι αὐτοῦ καυχήσασθαι. καὶ ἐδευτέρωσαν ἐν προσκυνή- 23
ne vt acciperent benedictionem ab Altissimo. Et nunc be-
σει τοῦ ἐπιδέξασθαι τὴν εὐλογίαν παρὰ ὑψίστου. Ἐν νῦν εὐ- 24
nedicite Deum omnium magna facientem solum vbi-
λογήσατε τὸν θεὸν πάντων τὸν μεγάλα ποιοῦντα μόνον πάν-
que: qui exaltat dies nostros de matrice, & qui facit no-
τη, τὸν ὑψοῦντα ἡμέρας ἡμῶν ἐκ μήτρας, καὶ ποιοῦντα μεθ'
biscum secundum misericordiam suam. Et vt fiat pax in die-
ἡμῶν κατὰ τὸν ἔλεον αὐτοῦ· καὶ γένοιτο εἰρήνη ἐν ἡμέ- 25
bus nostris in Israel per dies seculi: vt cũ fi-
ραις ἡμῶν ἐν Ἰσραὴλ κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ αἰῶνος· ἐμπι-
de faciat nobiscum misericordiam eius, & in diebus nostris
στεῦσαι μεθ' ἡμῶν τὸν ἔλεον αὐτοῦ, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν
liberet nos. In duabus gentibus onerosa fuit ani-
λυτρώσασθαι ἡμᾶς. ἐν δυσὶν ἔθνεσι προσώχθισεν ἡ ψυ- 27
ma mea, & tertia non est gens. Qui sedent in mõte
χή μου, καὶ τὸ τρίτον οὐκ ἔστιν ἔθνος· οἱ καθήμενοι ἐν ὄρει 28
Samariæ; & viri qui habitant Philisthiim, & populus
Σαμαρείας, καὶ ἄνδρες οἱ κατοικοῦντες Φυλιστιείμ, καὶ λαὸς
fatuus qui habitat in Sicimis. Disciplinam intellectus &
μωρὸς ὁ κατοικῶν ἐν Συχέμοις. παιδείαν συνέσεως καὶ 29
scientiæ scripsit in libro isto Iesus filius Sirach
ἐπιστήμης ἐχάραξε ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Σιράχ
Hierosolymita, qui distillauit sapientiam à corde.
ὁ Ἱεροσολυμίτης, ὃς ἀνώμβρησε σοφίαν ἀπὸ καρδίας.

μακα-

Beatus qui in his versabitur: & qui posuerit ea
μακάριος ὃς ἐν τούτοις ἀναστραφήσεται, καὶ ὁ θεὶς αὐτὰ 30
super cor suum, sapiens erit. Si enim fecerit hæc,
ὅτι καρδίᾳ ἑαυτῷ σοφισθήσεται. ἐὰν γὰρ ποιήσῃ αὐτά, 31
ad omnia valebit, quia lux Domini vestigium eius, &
πρὸς πάντα ἰσχύσει, ὅτι φῶς κυρίου τὸ ἴχνος αὐτοῦ, καὶ τοῖς
piis dedit sapientiam. Benedictus Dominus in seculum,
εὐσεβέσιν ἔδωκε σοφίαν. εὐλογητὸς κύριος εἰς τὸν αἰῶνα,
fiat, fiat.
γένοιτο, γένοιτο.

Oratio Iesu filij Sirach.

Προσευχὴ Ἰησοῦ υἱοῦ Σιράχ.

CAP. LI. α.

Confitebor tibi Domine rex, & laudabo te Deum
Ἐξομολογήσομαί σοι κύριε βασιλεῦ, καὶ αἰνέσω σε θεὸν 1
saluatorem meum. Confiteor nomini tuo, quoniã
τὸν σωτῆρά μου. ἐξομολογοῦμαι τῷ ὀνόματί σου, ὅτι 2
protector & adiutor factus es mihi: & redemisti corpus
συλλαμπτὴς καὶ βοηθὸς ἐγένου μοι· καὶ ἐλυτρώσω τὸ σῶμά
meum à perditione, Et à laqueo calumniæ linguæ,
μου ἐξ ἀπωλείας· καὶ ἐκ παγίδος διαβολῆς γλώσσης· 3
à labiis operantium mendacium: & contra aduersa
ἀπὸ χειλέων ἐργαζομένων ψεῦδος, καὶ ἔναντι τῶν ἀντιδίκων
rios meos, factus es adiutor. Et redemisti me secundũ multitu-
μου, ἐγένου βοηθός· καὶ ἐλυτρώσω με κατὰ τὸ πλῆ- 4
dinem misericordiæ nominis tui, à rugitibus paratis ad es-
θος τῶν ἐλέους τοῦ ὀνόματός σου, ἐκ βρυγμῶν ἑτοίμων εἰς βρῶ-
cam: de manu quærentium animam meam, De mul-
μα· ἐκ χειρὸς ζητούντων τὴν ψυχήν μου· ἐκ πλειό- 5
tis tribulationibus quas habui, A suffocatione flammæ in circuitu:
νων θλίψεων ὧν ἔχον· ἀπὸ πνιγμοῦ πυρὸς κυκλόθεν. 6
de medio ignis non sum æstuatus: Et de profunditate ventris,
ἐκ μέσου πυρὸς οὐκ ἐκαύσα, καὶ ἐκ βάθους κοιλίας 7
& à lingua immunda, & à verbo mendacij re-
καὶ ἀπὸ γλώσσης ἀκαθάρτου καὶ ἐκ λόγου ψευδοῦς βασι-
gi calumnia, à lingua iniusta. Appropinquauit vsque ad mortem
λεῖ διαβολὴ ἐκ γλώσσης ἀδίκου. ἤγγισεν ἕως θανάτου ἡ 8
anima mea; & vita mea erat prope infernum infimum.
ψυχή μου. καὶ ἡ ζωή μου ἦν ἐγγὺς ἅδου κατωτάτου. 9
Circundederũt me vndique, & non erat adiutor: inspiciebam ad
περιέχον με πάντοθεν, καὶ οὐκ ἦν ὁ βοηθῶν, ἐνέβλεπον εἰς 10
subsidium hominum, & non erat. Et memoratus sum misericordiæ
ἀντίληψιν ἀνθρώπων καὶ οὐκ ἦν. καὶ ἐμνήσθην τοῦ ἐλέους 11
tuæ, Domine, & operationis huius à seculo. Quoniam eruis
σου κύριε, καὶ τὴν ἐργασίας ταύτης ἀπ' αἰῶνος. ὅτι ἐξαιρῇ 12
sustinentes, & liberas eos de manu inimicorum.
τοὺς ὑπομένοντας, καὶ σώζεις αὐτοὺς ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν.
Et exaltaui ab ira supplicationem meam, & pro mor-
καὶ ἀνύψωσα ἀπὸ ὀργῆς ἱκετείαν μου, καὶ ὑπὲρ θανά- 13
te liberationem rogaui. Et inuocaui Dominum pa-
του ῥύσεως ἐδεήθην. καὶ ἐπεκαλεσάμην κύριον πατέ- 14
trem Domini mei vt non derelinquat me in die tribulationis, in
ρα κυρίου μου μὴ ἐγκαταλιπεῖν με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως, ἐν
tempore superborum destitutionis. Laudabo nomen tuum al-
καιρῷ ὑπερηφάνων ἀβοηθησίας. αἰνέσω τὸ ὄνομά σου ἐν- 15
siduè, & callaudabo te in confessione, & exaudita est
διαλεχῶς, καὶ ὑμνήσω σε ἐν ἐξομολογήσει, καὶ εἰσηκούσθη
oratio mea. Liberasti enim nos de perditione, & eruisti
ἡ δέησίς μου. ἔσωσας γὰρ ἡμᾶς ἐξ ἀπωλείας, καὶ ἐξείλου 16
me de tempore iniquo. Propterea confitebor &
με ἐν καιρῷ πονηρῷ. διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαι καὶ 17
laudabo te, & benedicam nomini tuo Domine. Adhuc existẽs iu-
αἰνέσω σε, καὶ εὐλογήσω τὸ ὄνομά σου κύριε. ἔτι ὢν νεώ- 18
nior antequam errarem ipse, quæsiui sapientiam palàm
τερος πρὶν πλανηθῆναί με, ἐζήτησα σοφίαν περιφανῶς
In oratione mea. Ante templum orabam pro illa, & vsq. in
ἐν προσευχῇ μου. ἔναντι ναοῦ ἠξίουν περὶ αὐτῆς, καὶ ἕως 19
nouissimum exquiram eam. ex flore tanquam matureſcentis
ἐσχάτου ἐκζητήσω αὐτό. ἐξ ἄνθους ὡς περικαλούσης
vuæ. Lætatum est cor meum in ea: ambulauit pes
σταφυλῆς. εὐφράνθη ἡ καρδία μου ἐν αὐτῇ· ἐπέβη ὁ πόδες 20
meus in rectitudine, à iuuentute mea inuestigabam eam. Inclinaui
μου ἐν εὐθύτητι, ἐκ νεότητός μου ἴχνευον αὐτήν. ἔκλινα 21
aurem meam modicè, & excepi: Et multam inueni
τὸ οὖς μου ὀλίγον, καὶ ἐδεξάμην, καὶ πολλὴν εὗρον 22
mihi sapientiam. Profectus factus est mihi in ea;
ἐμαυτῷ παιδείαν. πρόκοπὴν ἐγένετό μοι ἐν αὐτῇ, τῷ 23
Danti mihi sapientiam, dabo potentiam. Cogitaui enim vt
διδόντι μοι σοφίαν, δώσω δύναμιν. διενοήθην γὰρ τοῦ 24

facerem illam: & æmularer bonum, & non confun-
ποιῆσαι αὐτήν· καὶ ζηλώσαι τὸ ἀγαθόν, καὶ οὐ μὴ αἰσχυ-
dar. Colluctata est anima mea in illa, & in factione
νθῶ. διαμεμάχηται ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῇ, καὶ ἐν ποιήσει
famis diligentiam adhibui, Manus meas extendi ad
λιμοῦ διπλασιάσαι. τὰς χεῖράς με ἐξεπέτασα πρὸς
altitudinẽ, & ignorantias eius intellexi: Animam
ὕψος, καὶ τὰς ἀγνοήματα αὐτῆς ἐπενόησα. τῇ ψυχῇ
meam direxi ad illam, & in purgatione inueni eam.
μου κατεύθυνα εἰς αὐτήν, καὶ ἐν καθαρισμῷ εὗρον αὐτήν.
Cor possedi cum ipsa ab initio, propterea non
καρδίαν ἐκτησάμην μετ' αὐτῆς ἀπ' ἀρχῆς, διὰ τοῦτο οὐ 28
derelinquar. Et cor meum conturbatum est quærẽ-
μὴ ἐγκαταλειφθῶ. καὶ ἡ καρδία μου ἐταράχθη ζητῶ- 29
do illam. Propterea possedi bonam possessionem. De-
σαι αὐτήν· διὰ τοῦτο ἐκτησάμην ἀγαθὸν κτῆμα. ἔδω- 30
dit Dominus linguam mercedem meam, & in ipsa laudabo eum.
κε κύριος γλῶσσαν μισθόν μου, καὶ ἐν αὐτῇ αἰνέσω αὐτόν.
Appropinquate ad me indocti, & habitate in domo disci-
ἐγγίσατέ μοι ἀπαίδευτοι, καὶ αὐλίσθητε ἐν οἴκῳ παι- 31
plinæ. Cur tardatis, aut quid dicitis in his, & ani-
δείας. διότι ὑστερεῖτε, ἢ τί λέγετε ἐν τούτοις, καὶ αἱ ψυ- 32
mæ vestræ sitiunt vehementer? Aperui os meum, & locu-
χαὶ ὑμῶν διψαδι σφόδρα. ἀνοίξα τὸ στόμα μου, καὶ ἐλά- 33
tus sum: comparate vobis sine pecunia. Collum
λησα, κτήσασθε ἑαυτοῖς ἄνευ ἀργυρίου. τὸν τράχηλον 34
vestrum supponite sub iugo, & suscipiat anima vestra
ὑμῶν ὑποθέτω ὑπὸ ζυγόν, καὶ ὀπιδεξάσθω ἡ ψυχὴ ὑμῶν
disciplinam, in proximo est inuenire eam Videte in oculis
παιδείαν, ἐγγύς ἐστιν εὑρεῖν αὐτήν. ἴδετε ἐν ὀφθαλμοῖς 35
vestris quia laboraui, & inueni mihi multam requiem.
ὑμῶν ὅτι ὀλιγοπάσα, καὶ εὗρον ἐμαυτῷ πολλὴν ἀνάπαυσιν.
Participate disciplinam in multo numero argenti, &
μετάσχετε παιδείας ἐν πολλῷ ἀριθμῷ ἀργυρίου, καὶ 36
multum aurum possidete in ea. Lætetur anima
πολὺν χρυσὸν κτήσασθε ἐν αὐτῇ. εὐφρανθείη ἡ ψυχὴ
vestra in misericordia eius, & ne erubescatis in laude
ὑμῶν ὅτι τῷ ἐλέει αὐτοῦ, καὶ μὴ αἰσχυνθείητε ἐν αἰνέσει
eius Operamini opus vestrum ante tempus, & da-
αὐτοῦ. ἐργάσασθε τὸ ἔργον ὑμῶν πρὸ καιροῦ, καὶ δώ- 38
bit mercedem vestram in tempore suo.
σει τὸν μισθὸν ὑμῶν ἐν καιρῷ αὐτοῦ.

FINIS LIBRI ECCLESIASTICI.

BARUCH.

BAPOYX.

CAP. I. α.

ET hæc verba libri quæ scri-
1 Καὶ οὗτοι οἱ λόγοι τοῦ βιβλίου οὗς ἔγρα-
psit Baruch filius Neriæ filij Maasiæ,
ψεν Βαροῦχ υἱὸς Νηρίου υἱοῦ Μαασαίου,
filij Sedeciæ, filij Asodij, filij Helciæ,
υἱοῦ Σεδεκίου, υἱοῦ Ἀσωδίου, υἱοῦ Χελκίου,
in Babylone; In anno quin-
ἐν Βαβυλῶνι, ἐν τῷ ἔτει τῷ πέμ- 2
to, septime mensis, in tempore quo ceperunt Chal-
πτῳ ἑβδόμῃ τοῦ μηνὸς ἐν τῷ καιρῷ ᾧ ἔλαβον οἱ χαλ-
dæi Hierusalem, & incenderunt eam in igne
δαῖοι τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐνέπρησαν αὐτὴν ἐν πυρί.
Et legit Baruch verba libri huius in auribus
Καὶ ἀνέγνω Βαροῦχ τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου ἐν ὠσὶν 3
Iechoniæ filij Ioacim regis Iuda: Et in auribus omnis
Ἰεχονίου υἱοῦ Ἰωακεὶμ βασιλέως Ἰούδα· καὶ ἐν ὠσὶν παντὸς 4
populi venientium ad librum, & in auribus
τοῦ λαοῦ τῶν ἐρχομένων πρὸς τὴν βίβλον, καὶ ἐν ὠσὶν τῶν
potentium & filiorum regum: & in auribus senio-
δυνατῶν καὶ υἱῶν τῶν βασιλέων· καὶ ἐν ὠσὶν τῶν πρεσβυτέ-
rum, & in auribus omnis populi à paruo vsque ad magnum
ρων, καὶ ἐν ὠσὶν παντὸς τοῦ λαοῦ ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου
eorum omnium habitantium in Babylone ad flu-
αὐτῶν πάντων τῶν κατοικούντων ἐν Βαβυλῶνι ἐπὶ τοῦ πο-
men Sud: Et fleuerunt, & ieiunauerunt, & orabant orationes
ταμοῦ Σούδ. καὶ ἔκλαυσαν, καὶ ἐνήστευσαν, καὶ ἠύχοντο δεήσεις 5
in conspectu Domini. Et congregarunt argentum sicut vniuscuiusq.
ἐναντίον κυρίου. καὶ συνήγαγον ἀργύριον κατὰ ἑκάστου

potuit manus. Et miserunt ad Hierusalem ad
ἠδύνατο ἡ χείρ. καὶ ἀπέστειλαν εἰς ἱερουσαλὴμ πρὸς 7
Ioacim filium Helciæ filij Salom sacerdotem: & ad sa-
Ἰωακεὶμ υἱὸν χελκίου υἱοῦ σαλὼμ τὸν ἱερέα, καὶ πρὸς τοὺς ἱε-
cerdotes & ad omnem populum qui inuenti sunt cum eo
ρεῖς, καὶ πρὸς πάντα τὸν λαὸν τοὺς εὑρεθέντας μετ' αὐτοῦ
in Hierusalem: Cum acciperet ipse vasa domus Do-
ἐν ἱερουσαλήμ. ἐν τῷ λαβεῖν αὐτὸν τὰ σκεύη οἴκου κυ- 8
mini, quæ ablata fuerant de templo, vt reduceret in terram Iuda
ρίου τὰ ἐξενεχθέντα ἐκ ναοῦ ἀποστρέψαι εἰς γῆν ἰούδα τῇ
decima Siuan: vasa argentea, quæ fecit Sedecias filius
δεκάτῃ τοῦ σιβὰν, σκεύη ἀργυρᾶ ἃ ἐποίησεν σεδεκίας υἱὸς
Iosiæ rex Iuda, Postquam transmigrauit Nabuchodono-
ἰωσία βασιλεὺς ἰούδα, μετὰ τὸ ἀποικίσαι ναβυχοδονό- 9
sor rex Babylonis Iechoniam. & principes, &
σορ βασιλεὺς βαβυλῶνος τὸν ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ
vinctos, & potentes, & populum terræ à
τοὺς δεσμώτας καὶ τοὺς δυνατοὺς καὶ τὸν λαὸν τῆς γῆς ἀπὸ
Hierusalem, & induxit eos in Babylonem. Et ait;
ἱερουσαλὴμ καὶ εἰσήγαγεν αὐτοὺς εἰς βαβυλῶνα. καὶ εἶπεν, 10
Ecce misimus ad vos argentum, & emite
ἰδοὺ ἀπεστείλαμεν πρὸς ὑμᾶς ἀργύριον, καὶ ἀγοράσατε τοῦ
argento holocaustomata, & pro peccato & thus: &
ἀργυρίου ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας καὶ λίβανον. καὶ
facite manna, & afferte super altare Domini
ποιήσατε μαννὰ καὶ ἀνοίσατε ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κυρίου
Dei nostri: Et orate pro vita Nabuchodo-
τοῦ θεοῦ ἡμῶν. καὶ προσεύξασθε περὶ τῆς ζωῆς ναβυχοδο- 11
nosor regis Babylonis, & in Vitam Baltasar filij
νόσορ βασιλέως βαβυλῶνος καὶ εἰς ζωὴν βαλτάσαρ υἱοῦ
eius; vt sint dies eorum sicut dies cæli super
αὐτοῦ ἵνα ὦσιν αἱ ἡμέραι αὐτῶν ὡς αἱ ἡμέραι τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ
terram; Et dabit Dominus fortitudinem nobis, & illuminabit
τῆς γῆς· καὶ δώσει κύριος ἰσχὺν ἡμῖν καὶ φωτίσει τοὺς 12
oculos nostros; & viuemus sub vmbra Nabuchodo-
ὀφθαλμοὺς ἡμῶν· καὶ ζησόμεθα ὑπὸ τὴν σκιὰν ναβουχοδο-
nosor regis Babylonis, & sub vmbra Baltasar
νόσορ βασιλέως βαβυλῶνος καὶ ὑπὸ τὴν σκιὰν βαλτάσαρ
filij eius, & seruiemus illis diebus multis, & inuenie-
υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ δουλεύσομεν αὐτοῖς ἡμέραις πολλαῖς, καὶ εὑρήσο-
mus gratiam in conspectu illorum: Et orate pro nobis
μεν χάριν ἐναντίον αὐτῶν. καὶ προσεύξασθε περὶ ἡμῶν 13
ad Dominum Deum nostrum, quia peccauimus Domino
πρὸς κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν, ὅτι ἡμάρτομεν τῷ κυρίῳ τῷ
Deo nostro, & non est auersus furor, & ira eius à
θεῷ ἡμῶν, καὶ οὐκ ἀπέστρεπται ὁ θυμὸς· καὶ ἡ ὀργὴ αὐτοῦ ἀφ'
nobis vsque in diem istam. Et legetis librum
ἡμῶν ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. καὶ ἀναγνώσεσθε τὸ βιβλίον 14
hunc quem misimus ad vos, vt recitaretis in domo
τοῦτο ὃ ἀπεστείλαμεν πρὸς ὑμᾶς, ἐξαγορεῦσαι ἐν οἴκῳ
Domini in diebus festiuitatis, & in diebus temporis. Et dicetis.
κυρίου ἐν ἡμέραις ἑορτῆς καὶ ἐν ἡμέραις καιροῦ. καὶ ἐρεῖτε, 15
Domino Deo nostro iustitia, nobis autem confusio
τῷ κυρίῳ θεῷ ἡμῶν ἡ δικαιοσύνη· ἡμῖν δὲ ἡ αἰσχύνη τῷ
facierum sicut dies hæc; homini Iuda & ha-
προσώπων ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, ἀνθρώπῳ ἰούδα καὶ τοῖς κα-
bitantibus Hierusalem; Et regibus nostris, &
τοικοῦσιν ἱερουσαλήμ. καὶ τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν· καὶ τοῖς 16
principibus nostris, & sacerdotibus nostris, & prophetis
ἄρχουσιν ἡμῶν· καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἡμῶν, καὶ τοῖς προφήταις
nostris, & patribus nostris: Eorũ quæ peccauimus coram Do-
ἡμῶν, καὶ τοῖς πατράσιν ἡμῶν, ὧν ἡμάρτομεν ἐναντίον κυ- 17
mino; & non credidimus ei, Et non audiuimus vocem
ρίου καὶ ἠπειθήσαμεν αὐτῷ. καὶ οὐκ ἠκούσαμεν τῆς φωνῆς 18
Domini Dei nostri ambulare in præceptis eius
κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν πορεύεσθαι τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ
quæ dedit ante faciem nostram. A die qua
οἷς ἔδωκεν κατὰ πρόσωπον ἡμῶν. ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἧς 19
eduxit Dominus patres nostros de terra Ægypti & vsq. ad
ἐξήγαγεν κύριος τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐκ γῆς αἰγύπτου καὶ ἕως
diem hanc fuimus increduli ad Dominum Deum
τῆς ἡμέρας ταύτης ἤμεθα ἀπειθοῦντες πρὸς κύριον θεὸν
nostrum, & leueseramus ad non audiendum vocem eius.
ἡμῶν· καὶ ἐρραδιάζομεν πρὸς τὸ μὴ ἀκούειν τῆς φωνῆς αὐτοῦ.
Et adhæserunt in nos mala, & maledictio quam constituit
καὶ προσκεκόλληται ἐν ἡμῖν τὰ κακὰ καὶ ἡ ἀρὰ ἣν συνέταξε 20
Dominus Moysi seruo suo, in die qua deduxit Dominus
κύριος τῷ μωυσῆ παιδὶ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ ἧ ἐξήγαγεν κύριος
patres nostros de terra Ægypti, vt daret nobis terram fluen-
τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐκ γῆς αἰγύπτου, δοῦναι ἡμῖν γῆν ῥέου-

tem lac & mel, sicut dies hæc. Et non audiuimus
21 σαν γάλα καὶ μέλι ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη. καὶ οὐκ ἠκούσαμεν τῆς
vocem Domini Dei nostri, secundum omnia verba
φωνῆς κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν κατὰ πάντας τοὺς λόγους τῶν
prophetarum quos misit ad nos, Et ambulauimus vnus-
22 προφητῶν ὧν ἀπέστειλεν πρὸς ἡμᾶς. καὶ ὡρμήθα ἕκα-
quisq. in sensu cordis sui mali. operari diis
στος ἐν διανοίᾳ καρδίας αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς ἐργάζεσθαι θεοῖς
aliis, facere mala ante oculos Domini
ἑτέροις ποιῆσαι τὰ κακὰ κατ' ὀφθαλμοὺς κυρίου τοῦ
Dei nostri.
θεοῦ ἡμῶν.

CAP. II. β'.

Et statuit Dominus verbum suum quod locutus est ad nos
1 Καὶ ἔστησεν κύριος τὸν λόγον αὐτοῦ ὃν ἐλάλησεν ἐφ' ἡμᾶς
& ad iudices nostros, qui iudicauerunt Israel: &
καὶ ἐπὶ τοὺς δικαστὰς ἡμῶν τοὺς δικάσαντας τὸν ἰσραὴλ· καὶ
ad reges nostros & ad principes nostros, & ad
ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς ἡμῶν καὶ ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας ἡμῶν καὶ ἐπὶ
hominem Israel & Iuda, vt adduceret super nos mala
2 ἄνθρωπον ἰσραὴλ καὶ ἰούδα, τοῦ ἀγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς κακὰ
magna, quæ non sunt facta sub omni cælo, sicut
μεγάλα ἃ οὐκ ἐποιήθη ὑποκάτω παντὸς τοῦ οὐρανοῦ καθὰ
factum est in Hierusalem secundum scripta in lege
ἐποιήθη ἐν ἱερουσαλὴμ κατὰ τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ
Moysi; Comedere nos hominem carnes filij sui
3 μωυσῆ, τοῦ φαγεῖν ἡμᾶς ἄνθρωπον σάρκας υἱοῦ αὐτοῦ
hominem carnes filiæ suæ. Et dedit eos
4 ἄνθρωπον σάρκας θυγατερὸς αὐτοῦ. καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς
mancipia omnibus regnis quæ in circuitu nostro, in
ὑποχειρίους πάσαις ταῖς βασιλείαις ταῖς κύκλῳ ἡμῶν εἰς
opprobrium & in inuium in omnibus populis qui in circuitu nostro
ὀνειδισμὸν καὶ εἰς ἄβατον ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τοῖς κύκλῳ ἡμῶν
quò dispersit eos Dominus illic. Et facti sunt subtus
5 οὗ διέσπειρεν αὐτοὺς κύριος ἐκεῖ. καὶ ἐγενήθησαν ὑποκάτω
& non suprà, quia peccauimus Domino Deo nostro ad
καὶ οὐκ ἐπάνω, ὅτι ἡμάρτομεν κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν πρὸς τὸ
non audiendum vocem eius. Domino Deo nostro iusti-
6 μὴ ἀκούειν τῆς φωνῆς αὐτοῦ· τῷ κυρίῳ θεῷ ἡμῶν ἡ δικαιο-
tia, nobis autẽ & patribus nostris confusio facie-
σύνη, ἡμῖν δὲ καὶ τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἡ αἰσχύνη τῶν προσώ-
rum sicut dies hæc. Quæ locutus est Dominus super nos om-
7 πων ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη· ἃ ἐλάλησεν κύριος ἐφ' ἡμᾶς παν-
nia mala ista venerunt super nos. Et non deprecati sumus
8 τα τὰ κακὰ ταῦτα ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς. καὶ οὐκ ἐδεήθημεν τοῦ
faciem Domini, vt reuerteremur vnusquisque à cogitationi-
προσώπου κυρίου τοῦ ἀποστρέψαι ἕκαστον ἀπὸ τῶν νοημά-
bus cordis nostri mali. Et vigilauit
9 των τῆς καρδίας αὐτῶν τῆς πονηρᾶς. καὶ ἐγρηγόρησεν
Dominus super malis, & induxit Dominus super nos, quia
κύριος ἐπὶ τοῖς κακοῖς· καὶ ἐπήγαγεν κύριος ἐφ' ἡμᾶς· ὅτι
iustus Dominus in omnibus operibus suis quæ præcepit
δίκαιος ὁ κύριος ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἃ ἐνετείλατο
nobis. Et non audiuimus vocem eius, vt ambularemus
10 ἡμῖν. καὶ οὐκ ἠκούσαμεν τῆς φωνῆς αὐτοῦ πορεύεσθαι τοῖς
in præceptis Domini, quæ dedit ante faciem nostram.
προστάγμασιν κυρίου οἷς ἔδωκεν κατὰ πρόσωπον ἡμῶν.
Et nunc Domine Deus Israel qui eduxisti populum tuum de
11 καὶ νῦν κύριε ὁ θεὸς ἰσραὴλ ὃς ἐξήγαγες τὸν λαόν σου ἐκ
terra Ægypti in manu forti, & in signis & in porten-
γῆς αἰγύπτου ἐν χειρὶ κραταιᾷ καὶ ἐν σημείοις καὶ ἐν τέρα-
tis, & in virtute magna, & in brachio excelso: &
σιν καὶ ἐν δυνάμει μεγάλῃ καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ. καὶ
fecisti tibi nomen sicut dies hæc. Peccauimus,
12 ἐποίησας σεαυτῷ ὄνομα ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη. ἡμάρτομεν,
impiè egimus, iniquè fecimus Dominus Deus noster, super omnibus
ἠσεβήσαμεν, ἠδικήσαμεν κύριος θεὸς ἡμῶν ἐπὶ πᾶσιν τοῖς
iustificationibus tuis. Auertatur furor tuus à nobis, quia
13 δικαιώμασίν σου. ἀποστραφήτω ὁ θυμός σου ἀφ' ἡμῶν, ὅτι
derelicti sumus pauci in gentibus vbi dispersisti nos
κατελείφθημεν ὀλίγοι ἐν τοῖς ἔθνεσιν οὗ διέσπειρας ἡμᾶς
illuc. Exaudi Domine orationem nostram & deprecа-
14 ἐκεῖ. εἰσάκουσον κύριε τῆς προσευχῆς ἡμῶν καὶ τῆς δέη-
tionem nostram, & libera nos propter te, & da nobis gratiam
σεως ἡμῶν, καὶ ἐξελοῦ ἡμᾶς ἕνεκεν σου, καὶ δὸς ἡμῖν χάριν
ante faciem transmigrare facientium nos: Vt sciat om-
15 κατὰ πρόσωπον τῶν ἀποικισάντων ἡμᾶς· ἵνα γνῶ πᾶ-
σα ἡ γῆ

nis terra quia tu es Dominus Deus noster; quia nomen tuum inuo-
σαι ἡ γῆ ὅτι σὺ εἶ κύριος θεὸς ἡμῶν; ὅτι τὸ ὄνομά σου ἐπε-
catum est super Israel, & super genus eius. Domine respice
κλήθη ἐπὶ ἰσραὴλ καὶ ἐπὶ τὸ γένος αὐτοῦ. κύριε κάτιδε 16
de domo sancta tua, & cogita in nos: Inclina Domine
ἐκ τοῦ οἴκου σου τοῦ ἁγίου σου, καὶ ἐννόησον εἰς ἡμᾶς· κλίνον κύριε
aurem tuã, & audi. Et aperi Domine oculos tuos,
τὸ οὖς σου καὶ ἄκουσον. καὶ ἄνοιξον κύριε τοὺς ὀφθαλμούς σου, 17
& vide quia non mortui in inferno, quorũ assumptus est spiri-
καὶ ἴδε ὅτι οὐχ οἱ τεθνηκότες ἐν τῷ ἅδῃ ὧν ἐλήφθη τὸ πνεῦ-
tus eorum à visceribus suis, dabunt gloriam &
μα αὐτῶν ἀπὸ τῶν σπλάγχνων αὐτῶν, δώσουσιν δόξαν καὶ
iustificationem Domino. Sed anima tristis super
δικαίωμα τῷ κυρίῳ. ἀλλ' ἡ ψυχὴ ἡ λυπουμένη ἐπὶ τὸ 18
magnitudine, quæ vadit curua & infirma, & oculi
μέγεθος ὃ βαδίζει κύπτον καὶ ἀσθενοῦσα καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ
deficientes & anima esuriens, dabunt tibi gloriam &
ἐκλείποντες καὶ ἡ ψυχὴ ἡ πεινῶσα, δώσουσίν σοι δόξαν καὶ
iustitiam Domine. Quia non super iustificationes
δικαιοσύνην κύριε. ὅτι οὐκ ἐπὶ τὰ δικαιώματα τῶν 19
patrum nostrorum, & regum nostrorum, nos fundi-
πατέρων ἡμῶν καὶ τῶν βασιλέων ἡμῶν ἡμεῖς καταβάλλο-
mus misericordiã nostrã ante faciem tuam Domine Deus noster.
μεν τὸν ἔλεον ἡμῶν κυ πρόσωπόν σου κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν.
Quia immisisti furorem tuum, & iram tuam in nos sic-
ὅτι ἐνῆκας τὸν θυμόν σου, καὶ τὴν ὀργήν σου εἰς ἡμᾶς κα- 20
ut locutus es in manu seruorum tuorum prophe-
θάπερ ἐλάλησας ἐν χειρὶ τῶν παίδων σου τῶν προφη-
tarum, dicens: Sic dixit Dominus; Inclinate legem vestram
τῶν, λέγων· οὕτως εἶπεν κύριος, κλίνατε τὸν νόμον ὑμῶν 21
& operamini regi Babylonis, & sedete super
καὶ ἐργάσασθε τῷ βασιλεῖ βαβυλῶνος, καὶ καθίσατε ἐπὶ
terram quam dedi patribus vestris: Et si non audie-
τῆς γῆς ἧς ἔδωκα τοῖς πατράσιν ὑμῶν· καὶ ἐὰν μὴ ἀκού- 22
ritis vocem Domini operari regi Babylonis:
σητε τῆς φωνῆς κυρίου ἐργάσασθαι τῷ βασιλεῖ βαβυλῶνος,
Defectionem faciam de ciuitate Iuda & deforis Hierusa-
ἐκλείψειν ποιήσω ἐκ πόλεως ἰούδα καὶ ἔξωθεν ἱερουσα- 23
lem, vocem lætitiæ & vocem gaudij, vocem
λήμ, φωνὴν εὐφροσύνης καὶ φωνὴν χαρμοσύνης, φωνὴν
sponsi & vocem sponsæ: & erit omnis terra in inuium
νυμφίου, καὶ φωνὴν νύμφης, καὶ ἔσται πᾶσα ἡ γῆ εἰς ἄβατον
ab inhabitantibus. Et non audiuimus vocem tuam vt ope
ἀπὸ ἐνοικούντων. καὶ οὐκ ἠκούσαμεν τῆς φωνῆς σου ἐργά- 24
raremur regi Babylonis: & statuisti verba tua
σασθαι τῷ βασιλεῖ βαβυλῶνος· καὶ ἔστησας τοὺς λόγους σου
quæ locutus es in manibus seruorum tuorum prophetarum, vt
οὓς ἐλάλησας ἐν χερσὶν τῶν παίδων σου τῶν προφητῶν τοῦ
transferrentur ossa regum nostrorum, & ossa pa-
ἐξενεχθῆναι τὰ ὀστᾶ βασιλέων ἡμῶν καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν πατέ-
trum nostrorum de loco eorum. Et ecce sunt proiecta
ρων ἡμῶν ἐκ τοῦ τόπου αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἐξεριμμένα 25
calori diei & glaciei noctis: &
τῷ καύματι τῆς ἡμέρας καὶ τῷ παγετῷ τῆς νυκτός· καὶ
mortui sunt in doloribus malis in fame & in gladio, &
ἀπεθάνοσαν ἐν πόνοις πονηροῖς ἐν λιμῷ καὶ ἐν ῥομφαίᾳ καὶ
in emissione. Et posuisti domum tuam vbi inuocatum est
ἐν ἀποστολῇ. καὶ ἔθηκας τὸν οἶκόν σου οὗ ἐπικέκληται τὸ 26
nomen tuum in ea, sicut dies hæc, propter malitiam domus
ὄνομά σου ἐπ' αὐτῷ ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη διὰ πονηρίαν οἴκου
Israel & domus Iuda. Et fecisti in nos Domine
ἰσραὴλ καὶ οἴκου ἰούδα. καὶ ἐποίησας εἰς ἡμᾶς κύριε ὁ 27
Deus noster secundum omnem æquitatem tuam, & secundum omnem mi-
θεὸς ἡμῶν κατὰ πᾶσαν ἐπιείκειάν σου, καὶ κατὰ πάντα οἰ-
serationem tuam magnam: Sicut locutus es in manu serui
κτιρμόν σου τὸν μέγαν, καθὰ ἐλάλησας ἐν χειρὶ παιδός 28
tui Moysi in die præcipiente te ei scribere
σου μωυσῆ ἐν ἡμέρᾳ ἐντειλαμένου σου αὐτῷ γράψαι τὸν
legem tuam coram filiis Israel, dicens: Si non audieritis
νόμον σου ἐνώπιον υἱῶν ἰσραὴλ, λέγων· ἐὰν μὴ ἀκούσητε 29
vocem meam: profectò turba magna multa hæc
τῆς φωνῆς μου· ἤμελλον ἡ βόμβησις ἡ μεγάλη ἡ πολλὴ αὕτη
reuertetur in paruam in gentibus quò dispergam eos illuc,
ἀποστρέφῃ εἰς μικρὰν ἐν τοῖς ἔθνεσιν οὗ διασπερῶ αὐτοὺς ἐκεῖ.
Quia cognoui quòd non audient me: quia populus duræ cer-
ὅτι ἔγνων ὅτι οὐ μὴ ἀκούσωσίν μου· ὅτι λαὸς σκληροτρά- 30
uicis est, & conuertentur ad cor suum in terra trans-
χηλός ἐστιν· καὶ ἐπιστρέψουσιν ἐπὶ καρδίαν αὐτῶν ἐν γῇ ἀποι-
migrationis eorum. Et scient quia ego Dominus Deus eorũ,
κισμοῦ αὐτῶν. καὶ γνώσονται ὅτι ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς αὐτῶν, 31

& dabo eis cor & aures audientes. Et lauda-
καὶ δώσω αὐτοῖς καρδίαν καὶ ὦτα ἀκούοντα· καὶ αἰνέσου-
bunt me in terra transmigrationis suæ: & recordabuntur nomi-
σίν με ἐν γῇ ἀποικισμοῦ αὐτῶν καὶ μνησθήσονται τοῦ ὀνόμα-
nis mei. Et auertent se à dorso suo duro,
τός μου. καὶ ἀποστρέψουσιν ἀπὸ νώτου αὐτῶν τοῦ σκληροῦ 33
& à malignitatibus rerum suarum, quia reminiscar
καὶ ἀπὸ πονηριῶν πραγμάτων αὐτῶν· ὅτι μνησθήσομαι τῶν
viæ patrum suorum qui peccant coram Domino.
ὁδοῦ τῶν πατέρων αὐτῶν τῶν ἁμαρτανόντων ἐναντι κυρίου.
Et reducam illos in terram quam iuraui pa-
καὶ ἀποστρέψω αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν ἣν ὤμοσα τοῖς πα- 34
tribus suis Abraham & Isaac & Iacob,
τράσιν αὐτῶν τῷ ἀβραὰμ καὶ τῷ ἰσαὰκ καὶ τῷ ἰακώβ,
& dominabuntur eius: & multiplicabo eos, & non mi-
καὶ κυριεύσουσιν αὐτῆς· καὶ πληθυνῶ αὐτοὺς καὶ οὐ μὴ σμι-
norabuntur. Et statuam eis testamentum æternum, vt sim
κρυνθῶσιν. καὶ στήσω αὐτοῖς διαθήκην αἰώνιον τοῦ εἶναί 35
ego illis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum, & nõ mo-
με αὐτοῖς εἰς θεόν, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν· καὶ οὐ κι-
uebo vltrà populum meum Israel à terra quam dedi eis.
νήσω ἔτι τὸν λαόν μου ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς γῆς ἧς ἔδωκα αὐτοῖς.

CAP. III. γ'.

Domine omnipotens Deus Israel, anima in angustiis &
Κύριε παντοκράτωρ ὁ θεὸς ἰσραήλ, ψυχὴ ἐν στενοῖς καὶ 1
spiritus anxius clamauit ad te: Audi Domine &
πνεῦμα ἀκηδιῶν κέκραγεν πρὸς σέ. ἄκουσον κύριε καὶ 2
miserere, quia Deus misericors es: & miserere, quia peccauimus
ἐλέησον, ὅτι θεὸς ἐλεήμων εἶ καὶ ἐλέησον, ὅτι ἡμαρτομεν
coram te, Quia tu sedens in æternum, & nos per-
ἐναντίον σου· ὅτι σὺ καθήμενος τὸν αἰῶνα, καὶ ἡμεῖς ἀπολ- 3
euntes in seculum. Domine omnipotens Deus Israel,
λυμεθα τὸν αἰῶνα. κύριε παντοκράτωρ ὁ θεὸς ἰσραήλ, 4
audi iam orationem mortuorum Israel, &
ἄκουσον δὴ τῆς προσευχῆς τῶν τεθνηκότων ἰσραήλ, καὶ
filiorũ eorũ qui peccant coram te, qui non audierunt vo-
υἱῶν τῶν ἁμαρτανόντων ἐναντίον σου οἱ οὐκ ἤκουσαν τῆς φω-
cem Domini Dei sui, & adhæserunt nobis mala.
νῆς κυρίου τοῦ θεοῦ αὐτῶν, καὶ ἐκολλήθη ἡμῖν τὰ κακά.
Ne memineris iniquitatum patrum nostrorum, sed memento
μὴ μνησθῆς ἀδικιῶν πατέρων ἡμῶν, ἀλλὰ μνήσθητι 5
manus tuæ, & nominis tui in tempore hoc. Quia tu
χειρός σου καὶ ὀνόματός σου ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ. ὅτι σὺ 6
Dominus Deus noster, & laudabimus te Domine: Quia propter hoc
κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ αἰνέσομέν σε κύριε. ὅτι διὰ τοῦτο 7
dedisti timorem tuum in cordibus nostris, vt inuocemus
ἔδωκας τὸν φόβον σου ἐπὶ καρδίαις ἡμῶν τοῦ ἐπικαλεῖσθαι
nomen tuum, & laudemus te in transmigratione nostra, quia auer-
τὸ ὄνομά σου, καὶ αἰνέσω μέν σε ἐν τῇ ἀποικίᾳ ἡμῶν, ὅτι ἀπε-
timus super cor nostrum omnem iniquitatem patrum
στρέψαμεν ἐπὶ καρδίαν ἡμῶν πᾶσαν ἀδικίαν πατέρων
nostrorum qui peccauerunt coram te. Ecce nos hodie
ἡμῶν τῶν ἡμαρτηκότων ἐνώπιον σου. ἰδοὺ ἡμεῖς σήμερον 8
in transmigratione nostra quò dispersisti nos illic in improperium
ἐν τῇ ἀποικίᾳ ἡμῶν ὃ διέσπειρας ἡμᾶς ἐκεῖ εἰς ὀνειδισμὸν
& in maledictionẽ, & in debitum secundum omnes iniquitates
καὶ εἰς ἀρὰν, καὶ εἰς ὄφλημα κατὰ πάσας τὰς ἀδικίας τῶν
patrum nostrorum qui recesserunt à Domino Deo nostro. Audi
πατέρων ἡμῶν οἱ ἀπέστησαν ἀπὸ κυρίου θεοῦ ἡμῶν. ἄκουε 9
Israel mandata vitæ, auribus percipite vt sciatis prudentiam. Quid
ἰσραὴλ ἐντολὰς ζωῆς, ἐνωτίσασθε γνῶναι φρόνησιν. τί 10
est Israel, quia in terra inimicorum es? inueterasti in terra
ἐστιν ἰσραὴλ ὅτι ἐν γῇ τῶν ἐχθρῶν εἶ; ἐπαλαιώθης ἐν γῇ
aliena: Coinquinatus es cum mortuis: reputatus es cum
ἀλλοτρίᾳ· συνεμιάνθης τοῖς νεκροῖς· προσελογίσθης μετὰ 11
his qui in inferno. Dereliquisti fontem sapientiæ via
τῶν εἰς ἅδου· ἐγκατέλιπες τὴν πηγὴν τῆς σοφίας τῇ ὁδῷ 12
Dei. Si ambulasses, habitasses in pace in æternum.
τοῦ θεοῦ. εἰ ἐπορεύθης κατῴκισας ἐν εἰρήνῃ τὸν αἰῶνα. 13
Disce vbi est prudentia, vbi est fortitudo: vbi est intellectus,
μάθε ποῦ ἐστιν φρόνησις, ποῦ ἐστιν ἰσχύς· ποῦ ἐστιν συνέσις 14
vt scias simul: vbi est longæuitas & vita: vbi est
τοῦ γνῶναι ἅμα· ποῦ ἐστιν μακροβίωσις καὶ ζωή· ποῦ ἐστιν
lumen oculorum & pax. Quis inuenit locum eius,
φῶς ὀφθαλμῶν καὶ εἰρήνη· τίς εὗρεν τὸν τόπον αὐτῆς, 15
& quis intrauit in thesauros eius: Vbi sunt
καὶ τίς εἰσῆλθεν εἰς τοὺς θησαυροὺς αὐτῆς· ποῦ εἰσὶν

principes gentium & dominantes bestiis
οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν καὶ οἱ κυριεύοντες τῶν θηρίων
quæ super terram? In auibus cæli illudentes,
τῶν ἐπὶ τῆς γῆς; οἱ ἐν τοῖς ὀρνέοις τοῦ οὐρανοῦ ἐμπαίζοντες, 17
& argentum thesaurizantes, & aurum cui confide-
καὶ τὸ ἀργύριον θησαυρίζοντες καὶ τὸ χρυσίον ᾧ ἐπεποίθει-
runt homines, & non est finis acquisitionis eorum. Quia
σαν ἄνθρωποι καὶ οὐκ ἔστιν τέλος τῆς κτήσεως αὐτῶν. ὅτι 18
argentum fabricantes: & solliciti, & non est
οἱ τὸ ἀργύριον τεκταίνοντες, καὶ μεριμνῶντες, καὶ οὐκ ἔστιν
inuentio operum illorum. Exterminati sunt & ad inferos de-
ἐξεύρεσις τῶν ἔργων αὐτῶν. ἠφανίσθησαν καὶ εἰς ἅδου κα- 19
scenderunt, & alij surrexerunt pro illis. Iuniores
τέβησαν καὶ ἄλλοι ἀνέστησαν ἀντ' αὐτῶν. νεώτεροι 20
viderũt lumen, & habitauerunt super terram; viam autem scientiæ
εἶδον φῶς καὶ κατῴκησαν ἐπὶ τῆς γῆς, ὁδὸν δὲ ἐπιστήμης
non cognouerunt. Neque intellexerunt semitas eius, neque susceperunt
οὐκ ἔγνωσαν· οὐδὲ συνῆκαν τρίβους αὐτῆς, οὐδὲ ἀντελά- 21
runt eam: filij eorum à via ipsorum longè facti
βοντο αὐτῆς· υἱοὶ αὐτῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτῶν πόρρω ἐγένη-
sunt. Neque audita est in Chanaan, neque visa est in Theman.
θησαν. οὐδὲ ἠκούσθη ἐν χανάαν οὐδὲ ὤφθη ἐν θαιμάν. 22
Neque filij Agar exquirentes **prudentiam qui** super terram,
οὔτε υἱοὶ ἄγαρ ἐκζητοῦντες τὴν σύνεσιν οἱ ἐπὶ τῆς γῆς, οἱ 23
mercatores Meran, & Theman, & fabulatores, & exa-
ἔμποροι τῆς μερὰν καὶ θαιμὰν, καὶ οἱ μυθολόγοι, καὶ οἱ ἐκ-
minatores prudentiæ: viam autem sapientiæ non cognouerunt, neq.
ζητηταὶ τῆς συνέσεως· ὁδὸν δὲ σοφίας οὐκ ἔγνωσαν οὐδὲ
recordati sunt semitas eius. O Israel quàm magna do-
ἐμνήσθησαν τὰς τρίβους αὐτῆς. ὦ ἰσραὴλ ὡς μέγας ὁ οἶ- 24
mus Dei, & prolixus locus possessionis eius! Ma-
κος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπιμήκης ὁ τόπος τῆς κτήσεως αὐτοῦ. μέ- 25
gnus & non habet finem; excelsus & immensus. Ibi
γας καὶ οὐκ ἔχει τελευτήν· ὑψηλὸς καὶ ἀμέτρητος. ἐκεῖ 26
fuerunt gigantes nominati ab initio existentes
ἐγένηθησαν οἱ γίγαντες οἱ ὀνομαστοὶ οἱ ἀπ' ἀρχῆς γενόμενοι
magni, scientes bellum. Non hos elegit
μεγάλοι ἐπιστάμενοι πόλεμον. οὐ τούτους ἐξελέξατο 27
Deus, neque viam scientiæ dedit illis, & perierunt,
ὁ θεὸς, οὐδὲ ὁδὸν ἐπιστήμης ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἀπώλοντο,
eò quòd non haberent prudentiam: perierunt propter temeritatem
διὰ τὸ μὴ ἔχειν φρόνησιν· ἀπώλοντο διὰ τὴν ἀβουλίαν 28
eorum. Quis ascendit in cælum, & accepit eam? &
αὐτῶν. τίς ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἔλαβεν αὐτὴν; καὶ 29
deduxit eam de nubibus? Quis transiuit trans
κατεβίβασεν αὐτὴν ἐκ τῶν νεφελῶν; τίς διέβη πέραν τῆς 30
mare, & inuenit eam, & afferet eam auro ele-
θαλάσσης καὶ εὗρεν αὐτὴν, καὶ οἴσει αὐτὴν χρυσίου ἐκλε-
cto? Non est cognoscens viam eius, neque qui consi-
κτοῦ; οὐκ ἔστιν ὁ γινώσκων τὴν ὁδὸν αὐτῆς· οὐδὲ ὁ ἐνθυμού- 31
deret semitam eius. Sed sciens omnia cogno-
μενος τὴν τρίβον αὐτῆς. ἀλλ' ὁ εἰδὼς τὰ πάντα γινώ- 32
scit eam, adinuenit eam prudentia sua: qui præ-
σκει αὐτὴν, ἐξεῦρεν αὐτὴν τῇ συνέσει αὐτοῦ. ὁ κατα-
parauit terram in æternum tempus, impleuit eam
σκευάσας τὴν γῆν εἰς αἰῶνα χρόνον ἐνέπλησεν αὐτὴν
iumentis quadrupedibus. Qui mittit lumen & ibit:
κτηνῶν τετραπόδων. ὁ ἀποστέλλων τὸ φῶς καὶ πορεύσε- 33
vocauit illud, & obediuit illi timore. At
ται· ἐκάλεσεν αὐτὸ, καὶ ἐπήκουσεν αὐτῷ τρόμῳ, οἱ δὲ 34
stellæ splenduerunt in custodiis suis, & lætatæ
ἀστέρες ἔλαμψαν ἐν ταῖς φυλακαῖς αὐτῶν καὶ ἠυφράνθη-
sunt: vocauit eos, & dixerunt, Adsumus: splenduerunt
σαν· ἐκάλεσεν αὐτοὺς καὶ εἶπαν, πάρεσμεν· ἔλαμψαν 35
cum lætitia ei qui fecit illos. Hic Deus nostr
μετ' εὐφροσύνης τῷ ποιήσαντι αὐτούς. οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν 36
non reputabitur alius aduersus eum. Inuenit omnem viam
οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. ἐξεῦρεν πᾶσαν ὁδὸν 37
scientiæ, & dedit eam Iacob seruo suo, &
ἐπιστήμης, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν ἰακὼβ τῷ παιδὶ αὐτοῦ καὶ
Israel dilecto suo.
ἰσραὴλ τῷ ἠγαπημένῳ αὐτοῦ.
Post hoc in terra visus est, inter homines
μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις 38
conuersatus est.
συνανεστράφη.

CAP. IIII. δ'.

Hic liber præceptorum Dei, & lex
Αὕτη ἡ βίβλος τῶν προσταγμάτων τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ νόμος ὁ 1

existens in æternum: omnes tenentes eam in
ὑπάρχων εἰς τὸν αἰῶνα· πάντες οἱ κρατοῦντες αὐτὴν εἰς
vitam; at derelinquentes eam morientur. Con-
ζωὴν, οἱ δὲ καταλείποντες αὐτὴν ἀποθανοῦνται. ἐπι- 2
uertere Iacob & apprehende eam: ambula ad
στράφου ἰακὼβ καὶ ἐπιλαβοῦ αὐτῆς· πορεύου πρὸς τὴν
splendorem coram lumine eius, Ne des alteri
λάμψιν κατέναντι τοῦ φωτὸς αὐτῆς. μὴ δῷς ἑτέρῳ τὴν 3
gloriam tuam, & quæ sunt vtilia tibi, genti alienæ. Bea-
δόξαν σου καὶ τὰ συμφέροντά σοι ἔθνει ἀλλοτρίῳ. μακά- 4
ti sumus Israel, quia placita Deo nobis cognita sunt.
ριοί ἐσμεν ἰσραὴλ, ὅτι τὰ ἀρεστὰ τοῦ θεοῦ ἡμῖν γνωστά ἐστιν.
Confidite popule meus memoriale Israel. venundati estis
θαρσεῖτε λαός μου μνημόσυνον ἰσραήλ. ἐπράθητε τοῖς 5
gentibus non in perditionem: propter quod autem ad iracundiam prouocastis vos
ἔθνεσιν οὐκ εἰς ἀπώλειαν· διὰ δὲ τὸ παροργίσαι ὑμᾶς τὸν
Deum, traditi estis aduersariis. Ex acerbastis enim eum q
θεὸν παρεδόθητε τοῖς ὑπεναντίοις. πικρανάντες γὰρ τὸν 6
fecit vos sacrificantes dæmoniis & non Deo. Obliti
ποιήσαντα ὑμᾶς, θύσαντες δαιμονίοις καὶ οὐ θεῷ. ἐπελά-
estis autem eũ qui genuit vos Deum æternum; contristastis autem
θεσθε δὲ τὸν φύσαντα ὑμᾶς θεὸν αἰώνιον, ἐλυπήσατε γὰρ
& eam quæ nutriuit vos, Hierusalem. Vidit enim
καὶ τὴν συνθρέψασαν ὑμᾶς ἱερουσαλήμ. εἶδεν γὰρ τὴν 9
aduenientem vobis iram à Deo, & dixit, Audite
ἐπελθοῦσαν ὑμῖν ὀργὴν παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ εἶπεν, ἀκούσατε
confines Sion; induxit mihi Deus luctum magnum.
οἱ πάροικοι σιών, ἐπήγαγέν μοι ὁ θεὸς πένθος μέγα.
Vidi enim captiuitatem filiorum meorum, & filia-
εἶδον γὰρ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν υἱῶν μου καὶ θυγατέ- 10
rum quam induxit eis Æternus. Nutriui enim illos
ρων ἣν ἐπήγαγεν αὐτοῖς ὁ αἰώνιος. ἔθρεψα γὰρ αὐτοὺς
cum iocunditate, dimisi autem illos cum fletu
μετ' εὐφροσύνης, ἐξαπέστειλα δὲ αὐτοὺς μετὰ κλαυθμοῦ
& luctu. Nemo supergaudeat mihi viduæ & dere-
καὶ πένθους. μηδεὶς ἐπιχαιρέτω μοι τῇ χήρᾳ καὶ κατα- 12
lictæ à multis; desolata sum propter peccata
λελειμμένῃ ὑπὸ πολλῶν· ἠρημώθην διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν
filiorum meorum, quia declinauerunt à lege Dei.
τέκνων μου, διότι ἐξέκλιναν ἐκ νόμου θεοῦ.
Iustificationes autem suas non cognouerunt, neque ambulauerunt
δικαιώματα δὲ αὐτοῦ οὐκ ἔγνωσαν, οὐδὲ ἐπορεύθησαν 13
viis mandatorum Dei, neque semitis disciplinæ in iustitia
ὁδοῖς ἐντολῶν θεοῦ, οὐδὲ τρίβοις παιδείας ἐν δικαιοσύνῃ
eius ascenderunt.
αὐτοῦ ἐπέβησαν.
Veniant confines Sion, & memorate captiui-
ἐλθέτωσαν αἱ πάροικοι σιὼν καὶ μνήσθητε τὴν αἰχμα- 14
tatem filiorum meorũ, & filiarum quam induxisti
λωσίαν τῶν υἱῶν μου, καὶ τῶν θυγατέρων ἣν ἐπήγαγες
illis æternus. Induxit enim gentem super illos de lon-
αὐτοῖς ὁ αἰώνιος. ἐπήγαγεν γὰρ ἔθνος ἐπ' αὐτοὺς μακρό- 15
gè, gentem impudentẽ & alterius linguæ. Quia non erubuerunt.
θεν, ἔθνος ἀναιδὲς καὶ ἀλλόγλωσσον. ὅτι οὐκ ἠκρύνθησαν
senem, neque pueri miserti sunt, & abduxerunt di-
πρεσβύτην, οὐδὲ παιδίον ἠλέησαν, καὶ ἀπήγαγον τοὺς ἀγα-
lectos viduæ, & à filiabus vnicam de-
πητοὺς τῆς χήρας καὶ ἀπὸ τῶν θυγατέρων τὴν μόνην ἠρή-
solauerunt. Ego autẽ quid potens (sum) adiuuare vos? Nam qui in-
μωσαν. ἐγὼ δὲ τί δυνατὴ βοηθῆσαι ὑμῖν; ὁ γὰρ ἐπα- 17
duxit vobis mala, eripiet vos de manu inimicorum
γαγὼν ὑμῖν τὰ κακὰ, ἐξελεῖται ὑμᾶς ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν
vestrorum. Ambulate filij, ambulate, ego autem relicta sum
ὑμῶν. βαδίζετε τέκνα βαδίζετε, ἐγὼ δὲ κατελείφθην 19
deserta. Exui me stola pacis, indui
ἔρημος. ἐξεδυσάμην τὴν στολὴν τῆς εἰρήνης, ἐνεδυσά- 20
me autem sacco deprecationis meæ, clamabo ad
μην δὲ σάκκον τῆς δεήσεώς μου, κεκράξομαι πρὸς τὸν
Æternum in diebus meis. Confidite filij, clamate ad
αἰώνιον ἐν ταῖς ἡμέραις μου. θαρσεῖτε τέκνα, βοήσατε πρὸς 21
Deum, & eripiet vos de potentatu de manu inimicorum.
τὸν θεόν, καὶ ἐξελεῖται ὑμᾶς ἐκ δυναστείας ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν.
Ego enim iam speraui in Æterno salutem vestram,
ἐγὼ γὰρ ἤλπισα ἐπὶ τῷ αἰωνίῳ τὴν σωτηρίαν ὑμῶν, 22
& venit mihi gaudium à Sancto super misericordia quæ veniet
καὶ ἦλθέν μοι χαρὰ παρὰ τοῦ ἁγίου ἐπὶ τῇ ἐλεημοσύνῃ ἣ ἥξει
vobis velociter ab æterno saluatore nostro. Emi-
ὑμῖν ἐν τάχει παρὰ τοῦ αἰωνίου σωτῆρος ἡμῶν. ἐξέπεμ- 23
si enim vos cum luctu & fletu; reddet autem mihi
ψα γὰρ ὑμᾶς μετὰ πένθους καὶ κλαυθμοῦ, ἀποδώσει δὲ μοι
ὁ θεὸς

Deus vos cum gaudio & lætitia in
ὁ θεὸς ὑμᾶς μετὰ χαρμοσύνης καὶ εὐφροσύνης εἰς τὸν
æternum. Sicut enim nunc viderunt vicinæ Sion
αἰῶνα. ὥσπερ γὰρ νῦν ἑωράκασιν αἱ πάροικοι σιὼν τὴν 24
vestram captiuitatem, sic videbunt velociter quæ
ὑμετέραν αἰχμαλωσίαν, οὕτως ὄψονται ἐν τάχει τὴν
à Deo vestro salutem, quæ superueniet vobis cum
παρὰ τοῦ θεοῦ ὑμῶν σωτηρίαν, ἣ ἐπελεύσεται ὑμῖν μετὰ
gloria magna & splendore æterno. Filij pa-
δόξης μεγάλης καὶ λαμπρότητος τοῦ αἰωνίου. τέκνα μα- 25
tienter sustinete à Deo superuenientem vobis i-
κροθυμήσατε τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ ἐπελθοῦσαν ὑμῖν ὀρ-
ram: persecutus est enim te inimicus tuus, & videbis eius
γήν, κατεδίωξεν γάρ σε ὁ ἐχθρός σου, καὶ ὄψει αὐτοῦ τὴν
perditionem velociter, & super colla eorum ascendes.
ἀπώλειαν ἐν τάχει, καὶ ἐπὶ τραχήλους αὐτῶν ἐπιβήσῃ.
Delicati mei ambulauerunt vias asperas, sublati sunt
οἱ τρυφεροί μου ἐπορεύθησαν ὁδοὺς τραχείας, ἤρθησαν 26
sicut grex direptus ab inimicis. Confidite filij,
ὡς ποίμνιον ἥρπασμένον ὑπὸ ἐχθρῶν. θαρσήσατε τέκνα 27
& clamate ad Deum: erit enim vestra ab indu-
καὶ βοήσατε πρὸς τὸν θεόν· ἔσται γὰρ ὑμῶν ὑπὸ τοῦ ἐπά-
cente, memoria. Sicut enim fuit cogitatio vestra vt
γοντος μνεία. ὥσπερ γὰρ ἐγένετο ἡ διάνοια ὑμῶν εἰς τὸ 28
erraretis vos à Deo, decuplate conuer-
πλανηθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ θεοῦ, δεκαπλασιάσατε ἐπιστρο-
si quærere eum. Nam qui induxit vobis mala,
φέντες ζητῆσαι αὐτόν. ὁ γὰρ ἐπαγαγὼν ὑμῖν τὰ κακὰ 29
inducet vobis æternam lætitiam cum sa-
ἐπάξει ὑμῖν τὴν αἰώνιον εὐφροσύνην μετὰ τῆς σωτη-
lute vestra. Confide Hierusalem, consolabitur te qui no-
ρίας ὑμῶν. θάρσει ἱερουσαλήμ, παρακαλέσει σε ὁνο- 30
minauit te. Miseri te affligentes, & supergaudentes
μάσας σε. δείλαιοι οἱ σε κακώσαντες, καὶ ἐπιχαρέντες 31
tua ruina. Miseræ ciuitates quibus seruierunt
τῇ σῇ πτώσει. δείλαιαι αἱ πόλεις αἷς ἐδούλευσαν τὰ 32
filij tui: misera quæ suscepit filios tuos. Sicut enim
τέκνα σου· δειλαία ἡ δεξαμένη τοὺς υἱούς σου. ὥσπερ γὰρ 33
gauisa est super tua ruina, & lætata est in casu
ἐχάρη ἐπὶ τῇ σῇ πτώσει, καὶ εὐφράνθη ἐπὶ τῇ πτώματί
tuo, sic contristabitur in sua desolatione.
σου, οὕτως λυπηθήσεται ἐπὶ τῇ ἐαυτῆς ἐρημίᾳ.
Et amputabo eius exultationem multitudinis, &
καὶ περιελῶ αὐτῆς τὸ ἀγαλλίαμα τῆς πολυοχλίας, καὶ 34
superbia eius erit in luctum. Ignis enim superue-
τὸ γαυριάμα αὐτῆς ἔσται εἰς πένθος. πῦρ γὰρ ἐπελεύσε- 35
niet illi ab Æterno in dies longos, & ha-
ται αὐτῇ παρὰ τοῦ αἰωνίου εἰς ἡμέρας μακρᾶς, καὶ κα-
bitabitur à dæmoniis multum tempus.
τοικηθήσεται ὑπὸ δαιμονίων τὸν πλείονα χρόνον.
Circumspice ad Orientem Hierusalem, & vide
περίβλεψαι πρὸς ἀνατολὰς ἱερουσαλήμ, καὶ ἴδε τὴν 36
lætitiam à Deo tibi venientem
εὐφροσύνην τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ σοι ἐρχομένην.
Ecce veniunt filii tui quos misisti, veniunt congre-
ἰδοὺ ἔρχονται υἱοί σου οὓς ἐξαπέστειλας ἔρχονται συνη- 37
gati ab Oriente vsque ad Occidentem, verbo sancti
γμένοι ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν τῷ ῥήματι τοῦ ἁγίου
gaudentes Dei gloria.
χαίροντες τῇ τοῦ θεοῦ δόξῃ.

CAP. V. ε'.

Exue te Hierusalem stola luctus &
Ἔκδυσαι ἱερουσαλὴμ τὴν στολὴν τοῦ πένθους καὶ τῆς 1
vexationis tuæ, & induere decore quæ à
κακώσεώς σου, καὶ ἔνδυσαι τὴν εὐπρέπειαν τῆς παρὰ τοῦ
Deo gloriæ in æternum. Amplectere diploidem quæ
θεοῦ δόξης εἰς τὸν αἰῶνα. περιβαλοῦ τὴν διπλοΐδα τῆς 2
à Deo iustitiæ: impone mitram super
παρὰ τοῦ θεοῦ δικαιοσύνης· ἐπίθου τὴν μίτραν ἐπὶ τὴν
caput tuum gloriæ æternæ. Nam Deus ostendet quæ
κεφαλήν σου τῆς δόξης τοῦ αἰωνίου. ὁ γὰρ θεὸς δείξει τῇ 3
sub cælo omni tuum splendorem. Vocabitur
ὑπὸ οὐρανὸν πάσῃ τὴν σὴν λαμπρότητα. κληθήσεται 4
enim tuum nomen à Deo in æternum, pax
γὰρ σου τὸ ὄνομα παρὰ τοῦ θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα, εἰρήνη
iustitiæ & gloria pietatis. Surge Hierusa-
δικαιοσύνης καὶ δόξα θεοσεβείας. ἀνάστηθι ἱερουσα- 5
lem, & sta in excelso, & circumspice ad Orien-
λήμ, καὶ στῆθι ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ, καὶ περίβλεψαι πρὸς ἀνα-

tem, & vide tuos congregatos filios, à Solis oc-
τολὰς, καὶ ἴδε σου συνηγμένα τὰ τέκνα ἀπὸ ἡλίου δυ-
casu vsque ad ortum, verbo sancti, gaudentes
σμῶν ἕως ἀνατολῶν τῷ ῥήματι τοῦ ἁγίου χαίροντας τῇ
Dei memoria. Exierunt enim à te pedestres ducti
6 τοῦ θεοῦ μνείᾳ. ἐξῆλθον γὰρ παρὰ σοῦ πεζοὶ ἀγόμενοι
ab inimicis: adducit autem illos Deus ad te sublatos
ὑπὸ ἐχθρῶν, εἰσάγει δὲ αὐτοὺς ὁ θεὸς πρός σε αἰρομένους
cum gloria sicut filios regni. Constituit enim Deus
7 μετὰ δόξης ὡς υἱοὺς βασιλείας. συνέταξεν γὰρ ὁ θεὸς
humiliari omnem montem excelsum, & litora perennia, & con-
ταπεινοῦσθαι πᾶν ὄρος ὑψηλὸν καὶ θινὰς ἀεννάους καὶ φά-
ualles repleri in coæquationem terræ, vt ambulet
ραγγας πληροῦσθαι εἰς ὁμαλισμὸν τῆς γῆς, ἵνα βαδίσῃ
Israel securè Dei gloria. Exultauerunt autem &
8 ἰσραὴλ ἀσφαλῶς τῇ τοῦ θεοῦ δόξῃ. ἐσκίρτησαν δὲ καὶ
siluæ, & omne lignum suauitatis Israel, manda-
οἱ δρυμοὶ καὶ πᾶν ξύλον εὐωδίας τὸν ἰσραὴλ προστά-
to Dei. Adducetur enim populus Israel cum læti-
9 γματι τοῦ θεοῦ. ἡγήσεται γὰρ ὁ λαὸς ἰσραὴλ μετ' εὐφρο-
tia, lumine gloriæ eius cum misericordia & iu-
σύνης τὸν φωτὶ τῆς δόξης αὐτοῦ σὺν ἐλεημοσύνῃ καὶ δι-
stitia quæ ab ipso.
καιοσύνῃ τῇ παρ' αὐτοῦ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ. EPISTOLA.

CAP. VI. ς'.

EXEMPLVM epistolæ quam misit Iere
ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ἐπιστολῆς ἣς ἀπέστειλεν ἱερε-
mias ad adducendos in Babylonem à
μίας πρὸς τοὺς ἀχθησομένους εἰς βαβυλῶνα ὑπὸ τοῦ
rege Babyloniorum vt annunciaret illis sicut
βασιλέως τῶν βαβυλωνίων· ἀναγγεῖλαι αὐτοῖς καθότι
præceptum est illi à Deo.
ἐπετάγη αὐτῷ ὑπὸ τοῦ θεοῦ.
PROPTER peccata quæ peccastis coram Deo,
Διὰ τὰς ἁμαρτίας ἃς ἡμαρτήκατε ἐναντίον τοῦ θεοῦ, 1
adducemini in Babyloniam captiui à Nabuchodono-
ἀχθήσεσθε εἰς βαβυλῶνα αἰχμάλωτοι ὑπὸ ναβουχοδονό-
sor rege Babyloniorum Ingressi igitur in
2 σορ τοῦ βασιλέως τῶν βαβυλωνίων. εἰσελθόντες οὖν εἰς
Babylonem, eritis illic annis pluribus & tempus longum
βαβυλῶνα, ἔσεσθε ἐκεῖ ἔτη πλείονα καὶ χρόνον μακρὸν
vique ad gnationes septem: post autem hoc educam vos inde cum
ἕως γενεῶν ἑπτά, μετὰ δὲ ταῦτα ἐξάξω ὑμᾶς ἐκεῖθεν μετ'
pace. Nunc autem videbitis in Babylone deos argenteos
3 εἰρήνης. νυνὶ δὲ ὄψεσθε ἐν βαβυλῶνι θεοὺς ἀργυροῦς
& aureos, & ligneos in humeris sublatos, ostenden-
καὶ χρυσοῦς καὶ ξυλίνους ἐπ' ὤμοις αἰρομένους δεικνύον-
tes metum gentibus. Timete igitur, ne & vos
4 τας φόβον τοῖς ἔθνεσιν. βλεπήσητε οὖν μὴ καὶ ὑμεῖς
assimilati alienigenis assimilemini, & ti-
ἀφομοιωθέντες τοῖς ἀλλοφύλοις ἀφομοιωθῆτε, καὶ φό-
mor vos capiat in ipsis, Videntes turbam ante
5 βος ὑμᾶς λάβῃ ἐπ' αὐτοῖς, ἰδόντας ὄχλον ἔμπροσθεν
& post eos adorantes ea: dicite iam in men-
καὶ ὄπισθεν αὐτῶν προσκυνοῦντας αὐτά· εἴπατε δὴ τῇ διά-
te, Te oportet adorare Domine. Nam angelus meus
6 νοίᾳ σὲ δεῖ προσκυνεῖν δέσποτα. ὁ γὰρ ἄγγελός μου
vobiscum est, ipsèque exquirens animas vestras.
μεθ' ὑμῶν ἐστιν, αὐτός τε ἐκζητῶν τὰς ψυχὰς ὑμῶν.
Lingua enim eorum est polita à fabro
7 γλῶσσα γὰρ αὐτῶν ἐστιν κατεξυσμένη ὑπὸ τέκτονος
ipsaque deaurata & deargentata, falsa autem sunt & nō
αὐτά τε πεποίχρυσα καὶ πεπαίγνια, ψευδῆ δέ ἐστιν καὶ οὐ
possunt loqui. Et sicut virgini amanti ornatum acci-
8 δύνανται λαλεῖν. καὶ ὥσπερ παρθένῳ φιλοκόσμῳ λαμ-
pientes aurum fabricant Coronas super
βάνοντες χρυσίον κατασκευάζουσιν στεφάνους ἐπὶ τὰς
capita deorum suorum: est autem & quando subtrahentes
9 κεφαλὰς τῶν θεῶν αὐτῶν, ἔστι δὲ καὶ ὅτε ὑφαιρούμενοι οἱ
sacerdotes à diis suis aurum & argentum in seipsos
ἱερεῖς ἀπὸ τῶν θεῶν αὐτῶν χρυσίον καὶ ἀργύριον εἰς ἑαυτοὺς
expendent. Dabunt autem ex eis, & his quæ sub
10 καταναλώσουσι. δώσουσι δὲ ἀπ' αὐτῶν καὶ ταῖς ἐπὶ
tecto meretricibus; ornántque eos quasi homines
τῶν πόρναις, κοσμοῦσί τε αὐτὰς ὡς ἀνθρώπους τοῖς

vestimentis deos argenteos, & aureos, & ligneos.
ἐνδύμασι θεοὺς ἀργυροῦς καὶ χρυσοῦς καὶ ξυλίνους.
Hi autē non liberantur à rubigine & tineis, cir-
οὗτοι δὲ οὐ διασώζονται ἀπὸ ἰοῦ καὶ βρωμάτων περι- 11
cum amictis illis vestimento purpureo: extergentes
βεβλημένοι αὐτῶν ἱματισμὸν πορφυροῦν· ἐκμάσσοντες τὸ 12
faciem ipsorum propter qui ex domo puluerem qui est
πρόσωπον αὐτῶν διὰ τὸν ἐκ τῆς οἰκίας κονιορτὸν ὃς ἐστι
plurimus super eos. Et sceptrum habet vt homo
πλείων ἐπ' αὐτούς. καὶ σκῆπτρον ἔχει ὡσεὶ ἄνθρωπος 13
iudex regionis, qui in se peccantem non interficit.
κριτὴς χώρας, ὃς τὸν εἰς αὐτὸν ἁμαρτάνοντα οὐκ ἀναιρεῖ.
Habet autem gladiolum in dextera & securim; se autem de
ἔχει δὲ ἐγχειρίδιον ἐν δεξιᾷ καὶ πέλεκυν, ἑαυτὸν δὲ ἐκ 14
bello & latronibus non liberabit: vnde noti sunt non
πολέμου καὶ λῃστῶν οὐκ ἐξελεῖται, ὅθεν γνώριμοί εἰσιν οὐκ
existentes Dei. Ne igitur timueritis eos: sicut enim vas
ὄντες θεοί. μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· ὥσπερ γὰρ σκεῦος 15
hominis confractum, inutile fit; tales sunt
ἀνθρώπου συντριβὲν, ἄχρεῖον γίνεται, τοιοῦτοι ὑπάρχου-
dij eorum. Constitutis illis in domibus,
σιν οἱ θεοὶ αὐτῶν. καθιδρυμένων αὐτῶν ἐν τοῖς οἴκοις, 16
oculi eorum pleni sunt puluere is à pedibus
οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν πλήρεις εἰσὶ κονιορτοῦ ἀπὸ τῶν ποδῶν
introeuntium. Et sicut alicui qui offendit regem,
τῶν εἰσπορευομένων. καὶ ὥσπερ τινὶ ἠδικηκότι βασιλέα, 17
circumsepta sunt atria, sicut ad mortem ad-
περιπεφραγμέναι εἰσὶν αἱ αὐλαί, ὡς ὅτι θανάτῳ ἀπη-
ducto; domos eorum muniunt sacerdotes ianuis-
γμένῳ, τοὺς οἴκους αὐτῶν ὀχυροῦσιν οἱ ἱερεῖς θυρώμασί
que & claustris & seris, vt à latronibus non spo-
τε καὶ κλείθροις καὶ μοχλοῖς, ὅπως ὑπὸ λῃστῶν μὴ συλη-
lientur. Lucernas accendunt & plures quàm sibi ipsis, quarū nullam pos-
θῶσι, λύχνους καίουσι καὶ πλείους ἢ ἑαυτοῖς ὧν οὐδένα δύ- 18
sunt videre: est quidem sicut trabs ex domo.
νανται ἰδεῖν· ἔστι μὲν ὥσπερ δοκὸς τῶν ἐκ τῆς οἰκίας.
At corda eorum dicunt elingi, qui de terra
τὰς δὲ καρδίας αὐτῶν φασιν ἐκλήχεσθαι τῶν ἀπὸ γῆς 19
serpentibus comedentibus, eósque & vestimentum eorum
ἑρπετῶν κατεσθόντων αὐτούς τε καὶ τὸν ἱματισμὸν αὐτῶν
non sentiunt. Nigri facti sunt in facie eorum
οὐκ αἰσθάνονται. μεμελάνωνται τὸ πρόσωπον αὐτῶν 20
à fumo qui ex domo. Super corpus eorum &
ἀπὸ τοῦ καπνοῦ τοῦ ἐκ τῆς οἰκίας. ὅτι τὸ σῶμα αὐτῶν καὶ 21
super caput volant noctuæ, hirundines &
ὅτι τῶν κεφαλῶν ἐφίπτανται νυκτερίδες, χελιδόνες καὶ τὰ
aues, similiter autem & catti; Vnde cognoscetis quia non
ὄρνεα, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἔλεφι. ὅθεν γνώσεσθε ὅτι οὐκ 22
sunt dij, ne igitur timueritis eos. Nam aurum quod cir-
εἰσὶ θεοί, μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς. τὸ γὰρ χρυσίον ὃ πε- 23
cumiacet ad pulchritudinē, nisi quis exterserit æruginem, non ful-
ρίκειται εἰς κάλλος, ἐὰν μή τις ἐκμάξῃ τὸν ἰόν, οὐ μὴ σύλ-
gebunt: neque enim quando conflabantur, sentiebant. Ex omni pre-
λωσιν, οὐδὲ γὰρ ὅτε ἐχωνεύοντο ἠσθάνοντο. ἐκ πάσης προ- 24
tio empta sunt in quibus nō est spiritus. Sine pedibus
μήθειας ἠγορασμένα εἰσὶν ἐν οἷς οὐκ ἔστι πνεῦμα. ἄνευ ποδῶν 25
in humeris portantur, ostendentes eorum ignominiam
ἐπ' ὤμοις φέρονται ἐνδεικνύμενοι τῷ ἑαυτῶν ἀτιμίαν
hominibus: confunduntur autē & colentes ea.
τοῖς ἀνθρώποις. αἰσχύνονται δὲ καὶ οἱ θεραπεύοντες αὐτά.
Propter quod ne fortè super terram cadat, per se surgere,
διὰ τὸ μήποτε ὅτι τῷ γῇ πέσῃ δι' αὐτῶν ἀνίστασθαι, 26
neque si quis eum rectum statuerit, per seipsum mouebitur, neque
μή τε ἐάν τις αὐτὸν ὀρθὸν στήσῃ. δι' ἑαυτοῦ κινηθήσεται· μή τε
si inclinatus fuerit non dirigetur; sed sicut mortuis, dona
ἐὰν κλιθῇ οὐ μὴ ὀρθωθῇ· ἀλλ' ὥσπερ νεκροῖς τὰ δῶρα
ipsis apponunt. At hostias illorum vendentes
αὐτοῖς προσπίθασι. τὰς δὲ θυσίας αὐτῶν ἀποδόμενοι 27
sacerdotes eis abutuntur; similiter autem & mulieres
οἱ ἱερεῖς αὐτῶν καταχέονται· ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ γυναῖκες
ab eis condientes, nihil mendico neque impotenti dis-
ἀπ' αὐτῶν ταριχεύσασαι, οὐδὲν πτωχῷ οὐδὲ ἀδυνάτῳ με-
tribuunt. Sacrificia eorum menstruata & sermone
ταδίδασι· τῶν θυσιῶν αὐτῶν ἀποκαθημένων καὶ λόγῳ 28
tangunt: cognoscite igitur ex his quia non sunt dij, ne timue-
ἅπτονται· γνῶτε οὖν ἀπὸ τούτων ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ, μὴ φοβη-
rit is eos. Vnde enim vocarentur dij? quia mulieres
θῆτε αὐτούς. πόθεν γὰρ κληθεῖεν θεοὶ; ὅτι γυναῖκες 29
apponunt diis argenteis & aureis, & ligneis. In
προσπίθασι θεοῖς ἀργυροῖς καὶ χρυσοῖς καὶ ξυλίνοις. ἐν 30

domibus eorum sacerdotes sedent, habentes tunicas
τοῖς οἴκοις αὐτῶν οἱ ἱερεῖς καθίζουσιν ἔχοντες τοὺς χιτῶνας
scissas, & capita & barbas rasas,
διερραγότας καὶ τὰς κεφαλὰς καὶ τοὺς πώγωνας ἐξυρημένους
quorum capita discooperta sunt. Rugiebant autē clamantes
ὧν αἱ κεφαλαὶ ἀκάλυπτοί εἰσιν. ὠρυόντο δὲ βοῶντες 31
in conspectu deorum suorum, sicut quidam in cœna mortui:
ἐναντίον τῶν θεῶν αὐτῶν ὥσπερ τινὲς ἐν συμποσίῳ νεκροῦ·
A vestimento eorum auferentes sacerdotes, induunt
ἀπὸ τοῦ ἱματισμοῦ αὐτῶν ἀφελόμενοι οἱ ἱερεῖς, ἐνδύουσι 32
vxores suas & filios. Neque si malum passi
τὰς γυναῖκας αὐτῶν καὶ τὰ παιδία. οὔτε ἐὰν κακὸν πά-
fuerint ab aliquo, neque si bonum, poterunt retribuere:
θωσιν ὑπό τινος οὔτε ἐὰν ἀγαθόν, δυνήσονται ἀνταποδοῦναι,
neque constituere regem possunt, neque auferre. Simi-
οὔτε καταστῆσαι βασιλέα δύναν τ' οὔτε ἀφελεῖν. ὡσαύ- 34
liter neque diuitias, neque as possunt dare, si
τως οὔτε πλοῦτον οὔτε χαλκὸν οὐ μὴ δύνωνται διδόναι· ἐάν
quis illis votum vouens non reddiderit, non requirent.
τις αὐτοῖς εὐχὴν εὐξάμενος μὴ ἀποδῷ, οὐ μὴ ἐπιζητήσουσιν.
De morte hominem non liberabunt: neque minorē
ἐκ θανάτου ἀνθρώπον οὐ μὴ ῥύσωνται· οὔτε ἥττονα 35
à sorti eripient. Hominem cæcum ad visio-
ἀπὸ ἰσχυροῦ οὐ μὴ ἐξέλωνται. ἀνθρώπον τυφλὸν εἰς ὅρα- 36
nem non restituent, in necessitate hominem existentē non libe-
σιν οὐ μὴ ἀποκαταστήσουσιν, ἐν ἀνάγκῃ ἄνθρωπον ὄντα οὐ μὴ ἐξέ-
rabunt. Viduæ non miserebuntur, neque orphano benefacient.
λωνται. χήρᾳ οὐ μὴ ἐλεήσουσιν, οὔτε ὀρφανὸν οὐ ποιήσουσι.
Qui à monte lapidibus assimilati sunt lignea &
τοῖς ἀπὸ τῆς ὄρους λίθοις ὡμοιωμένοι εἰσὶν τὰ ξύλινα καὶ 38
aurea & argentea; at colentes ea
τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ· οἱ δὲ θεραπεύοντες αὐτὰ
confundentur. Quomodo ergo existimandū est aut vocandū eos
καταισχυνθήσονται. πῶς οὖν νομιστέον ἢ κλητέον αὐτοὺς 39
esse deos? Adhuc autē & ipsis Chaldæis inhono-
ὑπάρχειν θεούς; ἔτι δὲ καὶ αὐτῶν τῶν χαλδαίων ἀτιμα- 40
rantibus ea: qui cùm viderint mutum non potentem lo-
ζόντων αὐτά· οἵ ὅταν ἴδωσιν ἐνεὸν μὴ δυνάμενον λαλῆ-
qui, offerentes Belum; petunt loqui, quasi po-
σαι, προσφέροντες κάμνοι τὸν βῆλον, ἀξιοῦσι φωνῆσαι ὡς δυ- 41
tente existente illo esse: & non possunt ipsi intelligentes re-
νατοῦ ὄντος αὐτοῦ εἶναι· καὶ οὐ δύνανται αὐτοὶ νοήσαντες κα-
linquere ea; sensum enim non habent: At mulieres
ταλιπεῖν αὐτά, αἴσθησιν γὰρ οὐκ ἔχουσιν. αἱ δὲ γυναῖκες 42
circumdatæ funibus, in viis sedent, succendentes
περιπεφραγμέναι χοινίκια, ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐγκάθηνται θυμιάσαι
furfures. Cùm autē aliqua earum attracta ab aliquo
τὰ πτύρα. ὅτ' αὖ δέ τις αὐτῶν ἐπιγκυαθεῖσα ὑπό τινος 43
pertranseuntium dormierit quæ proximè exprobrat, quòd
τῶν παραπορευομένων κοιμηθῇ τῷ πλησίον ὀνειδίζει, ὅτι
non digna est habita sicut & ipsa, neque funis ipsius diruptus
οὐκ ἠξίωται ὥσπερ καὶ αὐτή, οὐδὲ τὸ χοινίκιον αὐτῆς διερρά-
est. Omnia quæ fiunt in illis sunt mendacia: quomodo igitur
γη. πάντα τὰ γινόμενα ἐν αὐτοῖς ἐστιν ψευδῆ. πῶς οὖν 44
existimandū est aut vocandum deos illos esse? A fa-
νομιστέον ἢ κλητέον ὥστε θεοὺς αὐτοὺς ὑπάρχειν; ὑπὸ τε- 45
bris & aurificibus fabricata sunt: nihil aliud
κτόνων καὶ χρυσοχόων καταστυασμένα εἰσὶν, οὐδὲν ἄλλο
erunt, quàm volent artifices ipsa esse. Ipsi-
μὴ γένωνται ἢ βούλονται οἱ τεχνῖται αὐτὰ γενέσθαι. αὐτοί 46
que fabricantes ea non erunt multi temporis:
τε οἱ κατασκευάζοντες αὐτὰ οὐ μὴ γένωνται πολυχρόνιοι,
quomodo iam debent ab ipsis fabricata esse dij?
πῶς γε δὴ μέλλῃ τὰ ὑπ' αὐτῶν κατασκευασθέντα εἶναι θεοί;
Reliquerunt enim falsa & opprobria futuris.
κατέλιπον γὰρ ψευδῆ καὶ ὀνείδη τοῖς ἐπιγινομένοις. 47
Quando enim venerit super ea bellum, & mala, cogi-
ὅτ' ἂν γὰρ ἐπέλθῃ ἐπ' αὐτὰ πόλεμος καὶ κακά, βουλεύον- 48
tant ad seipsos sacerdotes vbi simul abscondentur cum illis.
ται πρὸς αὐτοὺς οἱ ἱερεῖς ποῦ σωαποκρυβῶσι μετ' αὐτῶν.
Quomodo ergo non est sentire quia non sunt dij: qui neque sal-
πῶς οὖν οὐκ ἔστιν αἰσθέσθαι ὅτι οὐκ εἰσὶν θεοί. οἳ οὔτε σώ- 49
uant semetipsos de bello, neque de malis, Existentia
ζουσιν αὐτοὺς ἐκ πολέμου, οὔτε ἐκ κακῶν, ὑπάρχοντα
lignea, & aurea & argentea; cognoscetur post
ξύλινα καὶ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ· γνωσθήσεται μετὰ 50
hæc quia sunt mendacia gentibus omnibus, & regibus,
ταῦτα ὅτι ἐστὶν ψευδῆ τοῖς ἔθνεσι πᾶσι, τοῖς τε βασιλεῦσι
manifesta erunt quia non sunt dij, sed opera manuum hominum.
φανερὰ ἔσται ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοί, ἀλλὰ ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων
καὶ οὐδὲν

& nullum Dei opus in illis est. Cui ergo cognoscendũ est
καὶ κδὲν θεῦ ἔργον ἐν αὐτοῖς ἐστιν. τίνι οὖν γνωσέον ἐστὶν 51
quia non sunt dij? Regem enim regionis non suscitabunt,
ὅτι οὐκ εἰσὶν θεοί; βασιλέα γὰρ χώρας οὐ μὴ ἀναστήσουσιν 52
neque pluuiam hominibus dabunt: Iudicũque non iudi-
οὔτε ὑετὸν ἀνθρώποις οὐ μὴ δώσουσιν· κρίσιν τε οὐ μὴ κρί- 53
cabunt eorum, neque liberabunt iniuriam impotentes existentes sicut
νουσιν αὐτῷ, οὔτε μὴ ῥύσωνται ἀδίκημα ἀδυνάτοι ὄντες· ὥσπερ
enim corniculæ in medium cæli & terræ. Etenim cùm
γὰρ κεραῖαι ἀναμέσον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. ὅταν γὰρ ὅταν 54
ceciderit in domũ deorum ligneorum aut aureorum, aut argenteo-
πέσῃ εἰς οἰκίαν θεῶν ξυλίνων ἢ χρυσῶν ἢ ἀργυ-
rum ignis,, equidem sacerdotes eorum fugient & saluabun-
ρῶν πῦρ, οἱ μὲν ἱερεῖς αὐτῶν φεύξονται καὶ σωσθήσον-
tur, ipsi autem sicut trabes medij comburentur. Re-
ται, αὐτοὶ δὲ ὥσπερ δοκοὶ μέσοι καταικαυθήσονται. βα- 55
gi autem & hostibus non resistent: quomodo igitur existimãdũ est
σιλεῖ δὲ καὶ πολεμίοις οὐ μὴ ἀντιστῶσιν· πῶς οὖν νομιστέον
aut recipiendũ quia sunt dij? Neque à furibus neque à latronibus
ἢ δεκτέον ὅτι εἰσὶν θεοί· οὔτε ὑπὸ κλεπτῶν οὔτε ὑπὸ λῃστῶν 56
saluabuntur dij lignei & deargentati & de-
οὐ μὴ σωσθῶσι θεοὶ ξύλινοι καὶ ἀργυρῶν καὶ χρυ-
aurati: quorum fortes auferentes aurum &
σοῦ· ὧν οἱ ἰσχύοντες ἀφελόμενοι τὸ χρυσίον καὶ τὸ 57
argentum & vestimentum circumpositum eis, abi-
ἀργύριον καὶ τὸν ἱματισμὸν τὸν περικείμενον αὐτοῖς, ἀπε-
bunt habentes, neque sibi ipsis auxiliabuntur, Ita vt
λεύσονται ἔχοντες, οὔτε ἑαυτοῖς οὐ μὴ βοηθήσωσιν, ὥστε 58
melius sit regem ostendere suam fortitudinem,
κρεῖσσον εἶναι βασιλέα ὑπιδεικνύμενον τὴν ἑαυτοῦ ἀνδρίαν
aut vas in domo vtile in qua vtetur possidens quàm
ἢ σκεῦος ἐν οἰκίᾳ χρήσιμον ἐφ' ᾧ χρήσεται ὁ κεκτημένος ἢ
falsi dij; aut & port a in domo, quæ seruat quæ in ea existẽ-
ψευδεῖς θεοί, ἢ καὶ θύρα ἐν οἰκίᾳ σῴζουσα τὰ ἐν αὐτῇ ὄν-
tia quàm falsi dij; & lignea columna in regiis, quàm
τα ἢ οἱ ψευδεῖς θεοί, καὶ ξύλινος στῦλος ἐν βασιλείοις. ἢ οἱ
falsi dij. Sol quidẽ enim & Luna, & stellæ existentes splen-
ψευδεῖς θεοί. ἥλιος μὲν γὰρ καὶ σελήνη ἄστρα ὄντα λαμ- 59
didæ & missæ ad vtilitates obedientes sunt, Similiter
πρὰ καὶ ἀποστελλόμενα ὑπὲρ χρείας εἰσὶν ὑπήκοα εἰσίν. ὡσαύτως 60
& fulgur cùm apparuerit perspicuum est. at ipse spiritus
καὶ ἀστραπὴ ὅταν ὑπιφανῇ εὔσοπτος ἐστί· τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα
in omni regione spirat. Et nubibus cùm imperatũ fuerit à
ἐν πάσῃ χώρᾳ πνεῖ. καὶ νεφέλαις ὅταν ὑπιταγῇ ὑπὸ τοῦ 61
Deo ambulare in totum orbem, perficiunt quod im-
θεοῦ πορεύεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην σωτηροῦσι τὸ τα-
peratũ est. At ignis emissus desuper desolare montes &
χθέν. τὸ δὲ πῦρ ἐξαποσταλὲν ἄνωθεν ἐξερημῶσαι ὄρη καὶ 62
siluas, facit quod præceptum est. Hæc autẽ neque speciebus
δρυμοὺς, ποιεῖ τὸ σωταχθέν. ταῦτα δὲ οὐδὲ ταῖς εἰδέαις 63
neque virtutibus suis assimilata sunt, Vnde neq.
οὐδὲ ταῖς δυνάμεσιν αὐτῶν ἀφωμοιωμένα εἰσίν· ὅθεν οὔτε
existimandum neque vocandum esse illos deos; non potentibus
νομιστέον οὔτε καλητέον ὑπάρχειν αὐτοὺς θεούς· οὐ δυναμένοις
existentibus ipsis, neque iudicium iudicare, neq. bene facere hominibus.
ὄντων αὐτῶν οὔτε κρίσιν κρῖναι οὔτε δυνήσεται ἀνθρώποις.
Scientes igitur quia non sunt dij: ne timueritis eos Neque
γνόντες οὖν ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοί, μὴ φοβηθῆτε αὐτούς. οὔτε 64
enim regibus maledicent, neque benedicent.
γὰρ βασιλεῦσιν οὐ μὴ καταρᾶσωνται οὔτε μὴ εὐλογήσωσι. 65
Signáque in gentibus in cælo non ostendent, neque sicut Sol
σημεῖά τε ἐν ἔθνεσιν ἐν οὐρανῷ οὐ μὴ δείξωσιν οὔτε ὡς ὁ ἥλιος 66
lucebunt, neque illuminabunt quasi Luna. Bestiæ sunt
οὐ λάμψωσιν οὔτε φωτοῦσιν ὡς ἡ σελήνη. τὰ θηρία ἐστὶν 67
meliores illis quæ possunt effugientes in protectione sibi ipsis
κρείσσονα αὐτῶν ἃ δύναται συμφεύγοντα εἰς σκέπην ἑαυτὰ
prodesse. Secundum nullum igitur modum est nobis manifestum,
ὠφελῆσαι. κατ' οὐδένα οὖν τρόπον ἐστὶν ἡμῖν φανερόν, 68
quia sunt dij: ,ppter quod ne timeatis eos. Sicut enim in cu-
ὅτι εἰσὶ θεοί· διὸ μὴ φοβηθῆτε αὐτούς. ὥσπερ γὰρ ἐν σι- 69
cumerario terriculamentum nihil custodiens, sic dij eorum
κυκλάτῳ προβασκάνιον οὐδὲν φυλάσσον, οὕτως οἱ θεοὶ αὐτῶν
sunt lignei, & inaurati, & inargentati eodem mo-
εἰσὶ ξύλινοι, καὶ περίχρυσοι, καὶ περιάργυροι τὸν αὐτὸν τρό-
do, & in horto spina, super quã omnis auis sedet.
πον, καὶ τῇ ἐν κήπῳ βάμνος ἐφ' ἧς πᾶν ὄρνεον ὑπικάθηται.
Similiter autem & mortuo proiecto in tenebris assimilantur
ὡσαύτως δὲ καὶ νεκρῷ ἐρριμμένῳ ἐν σκότει ἀφομοιοῦνται 70
dij eorum lignei & inaurati, & inargentati.
οἱ θεοὶ αὐτῶν ξύλινοι καὶ περίχρυσοι, καὶ περιάργυροι.

Aque purpura & splendore super illos
ὑπότε τῆς πορφύρας καὶ τῆς μαρμάρου τῆς ἐπ' αὐτοῖς 71
putrefacto, scietis, quia non sunt dij; ipsáque ex postremo
σηπομένης γνώσεσθε ὅτι οὐκ εἰσὶν θεοί, αὐτά τε ἐξ ὑστέρου
comedentur, & erit opprobrium in regione. Melior
βεβρωθήσονται, καὶ ἔσται ὄνειδος ἐν τῇ χώρᾳ. κρείσσων 72
ergo homo iustus non habens idola, erit enim longè
οὖν ἄνθρωπος δίκαιος οὐκ ἔχων εἰδώλα, ἔσται γὰρ μακρὰν
ab opprobrio.
ἀπὸ ὀνειδισμοῦ.

FINIS BARVCH.

ADIECTIONES AD DANIEL.

CAP. III.

24 ET deambulabant in medio flammæ,
Αἱ περιεπάτουν ἐν μέσῳ τῆς φλογὸς
laudantes Deum & benedicentes Do-
ὑμνοῦντες τὸν θεὸν καὶ εὐλογοῦντες τὸν κύ-
25 minum, Et stans Azarias orauit
ριον. καὶ στὰς ἀζαρίας προσηύξατο
sic:: & aperiens os suum in medio
οὕτως. καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐν μέσῳ
ignis dixit:
τοῦ πυρὸς εἶπεν·
Benedictus es Domine Deus patrum nostrorũ, laudabile &
26 Εὐλογητὸς εἶ κύριος ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν αἰνετὸν καὶ
glorificatum nomen tuum in secula. Quia iustus
27 δεδοξασμένον τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς αἰῶνας. ὅτι δίκαιος
es in omnibus quæ fecisti nobis, & vniuersa opera tua ve-
εἶ ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησας ἡμῖν, καὶ πάντα τὰ ἔργα σου ἀλη-
ra, & rectæ viæ tuæ, & omnia iudicia tua vera.
θινὰ, καὶ εὐθεῖαι αἱ ὁδοί σου, καὶ πᾶσαι αἱ κρίσεις σου ἀληθεῖς·
Et iudicia veritatis fecisti, iuxta omnia quæ induxisti
28 καὶ κρίματα ἀληθείας ἐποίησας, κατὰ πάντα ἃ ἐπήγαγες
nobis, & super ciuitatem sanctam patrum nostrorum Hieru-
ἡμῖν, καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τῶν ἁγίων τῶν πατέρων ἡμῶν ἱερου-
salem. Quia in veritate & iudicio induxisti hæc omnia
σαλήμ· ὅτι ἐν ἀληθείᾳ καὶ κρίσει ἐπήγαγες ταῦτα πάντα
super nos propter peccata nostra: Quia peccauimus & ini-
29 ἐφ' ἡμᾶς διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν· ὅτι ἡμάρτομεν καὶ ἠνο-
què egimus recedentes à te, & deliquimus in omnibus,
μήσαμεν ἀποστάντες ἀπὸ σοῦ· καὶ ἐξημάρτομεν ἐν πᾶσιν,
Et mandata tua non audiuimus, neque obseruauimus,
30 καὶ τῶν ἐντολῶν σου οὐκ ἠκούσαμεν, οὐδὲ συνετηρήσαμεν,
neque fecimus sicut præceperas nobis, vt bene nobis sit. Et
31 ὃ ἐποιήσαμεν καθὼς ἐνετείλω ἡμῖν ἵνα εὖ ἡμῖν γένηται. καὶ
omnia quæcunque induxisti nobis, & vniuersa quæcunque fecisti nobis, in
πάντα ὅσα ἐπήγαγες ἡμῖν καὶ πάντα ὅσα ἐποίησας ἡμῖν, ἐν
vero iudicio fecisti: Et tradidisti nos in manus
32 ἀληθινῇ κρίσει ἐποίησας, καὶ παρέδωκας ἡμᾶς εἰς χεῖρας
inimicorũ iniquorum inimicissimorum apostatarũ, & regi iniquo & pes-
ἐχθρῶν ἀνόμων ἐχθίστων ἀποστατῶν καὶ βασιλεῖ ἀδίκῳ καὶ πο-
simo vltra omnem terram. Et nunc non est nobis aperire
33 νηροτάτῳ παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν. καὶ νῦν οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀνοῖξαι
os: confusio & opprobrium facti sumus seruis tuis, &
τὸ στόμα· αἰσχύνη καὶ ὄνειδος ἐγένηθημεν τοῖς δούλοις σου καὶ
colentibus te. Ne tradas nos in finem propter
34 τοῖς σεβομένοις σε. μὴ δὴ παραδῷς ἡμᾶς εἰς τέλος διὰ τὸ
nomen tuum, & ne dissipes testamentum tuum: Et ne aufe-
ὄνομά σου, καὶ μὴ διασκεδάσῃς τὴν διαθήκην σου· καὶ μὴ ἀπο-
ras misericordiã tuã à nobis, propter Abraham dilectum à
35 σπάσῃς τὸ ἔλεός σου ἀφ' ἡμῶν, διὰ ἀβραὰμ τὸν ἠγαπημένον ὑπὸ
te, & propter Isaac seruum tuum, & Israel sanctum tuũ: Quibus
36 σοῦ, καὶ διὰ ἰσαὰκ τὸν δοῦλόν σου, καὶ ἰσραὴλ τὸν ἅγιόν σου· οἷς
locutus es ad eos dicens. Vt multiplicares semen eorum
ἐλάλησας πρὸς αὐτοὺς λέγων· πληθύνας τὸ σπέρμα αὐτῶν
sicut stellas cæli, & sicut arenam quæ iuxta la-
ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖ-
bium maris. Quia Domine imminuti sumus vltra
3 λος τῆς θαλάσσης. ὅτι δέσποτα ἐσμικρύνθημεν παρὰ
omnes gentes, & sumus humiles in vniuersa terra hodie
πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐσμὲν ταπεινοὶ ἐν πάσῃ τῇ γῇ σήμερον
propter peccata nostra. Et non est in tempore isto
διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. καὶ οὐκ ἔστιν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ

princeps & propheta & dux, neque holocaustum, neque
ἄρχων καὶ προφήτης καὶ ἡγούμενος, οὐδὲ ὁλοκάυτωσις, οὐδὲ 38
sacrificium, neque oblatio, neque incensum, non locus, vt primitias of-
θυσία, οὐδὲ προσφορὰ οὐδὲ θυμίαμα, οὐ τόπος τοῦ καρπῶ-
feramus coram te, Et inueniamus misericordiã tuam, sed in anima con-
σαι ἐνώπιόν σου, καὶ εὑρεῖν ἔλεός σου, ἀλλ' ἐν ψυχῇ συντε- 39
trita & spiritu humilitatis suscipiamur, Sicut
τριμμένῃ καὶ πνεύματι ταπεινώσεως προσδεχθείημεν, ὡς 40
in holocaustis arietum & taurorum, & sicut in millibus ag-
ἐν ὁλοκαυτώμασιν κριῶν καὶ ταύρων καὶ ὡς ἐν μυριάσιν ἀρ-
norum pinguium; sic fiat sacrificium nostrũ in conspectu tuo ho-
νῶν πιόνων· οὕτως γενέσθω ἡ θυσία ἡμῶν ἐνώπιόν σου σήμε-
die, & impleat post te; quia non est confusio confiden-
ρον καὶ ἐπιτελέσαι ὀπίσθέν σου, ὅτι οὐκ ἔστιν αἰσχύνη τοῖς πεποι-
tibus in te Et nunc sequimur te in toto corde, & 41
θόσιν ἐπὶ σοί. καὶ νῦν ἐξακολουθοῦμέν σοι ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, καὶ
timemus te, & quærimus faciem tuam. Ne confun-
φοβούμεθά σε καὶ ζητοῦμεν τὸ πρόσωπόν σου. μὴ καταί- 42
das nos, sed fac nobiscum secundum mansuetudinẽ tuã,
σχυνῆς ἡμᾶς, ἀλλὰ ποίησον μεθ' ἡμῶν κατὰ τὴν ἐπιείκειάν σου,
& secundum multitudinem misericordiæ tuæ, Et erue nos secundum
καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου. καὶ ἐξελοῦ ἡμᾶς κατὰ τὰ 43
mirabilia tua, & da gloriam nomini tuo Domine. Et
θαυμάσιά σου, καὶ δὸς δόξαν τῷ ὀνόματί σου κύριε. ℭ 44
confundantur omnes qui ostendunt seruis tuis ma-
ἐντραπείησαν πάντες οἱ ἐνδεικνύμενοι τοῖς δούλοις σου κα-
la; & confundantur ab omni potentia, & robur
κά, καὶ καταισχυνθείησαν ἀπὸ πάσης δυναστείας, καὶ ἡ ἰσχὺς
eorum conteratur. Et sciant quia tu es Dominus Deus
αὐτῶν συντριβείη. καὶ γνώτωσαν ὅτι σὺ εἶ κύριος ὁ θεὸς 45
solus, & gloriosus super omnem orbem terrarum. Et non cessabant
μόνος ℭ ἔνδοξος ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. καὶ οὐ διέλιπον 46
qui miserant eos ministri regis succendentes
οἱ ἐμβάλλοντες αὐτοὺς ὑπηρέται τοῦ βασιλέως καίοντες τὴν
fornacem naphtha, & pice, & stupa, & malleolis. Et
κάμινον νάφθαν καὶ πίσσαν καὶ στοῦπον καὶ κληματίδα· καὶ 47
effundebatur flamma super fornacem in cubitos XLIX. &
διήκειτο ἡ φλὸξ ἐπάνω τῆς καμίνου ὀπὶ πήχεις μθ'. καὶ
erupit, & incendit quos reperit circa fornacem
διώδευσεν, καὶ ἐνέπρησεν οὓς εὗρεν περὶ τὴν κάμινον τῶν 48
Chaldæorum. At angelus Domini condescendit cum his qui
χαλδαίων. ὁ δὲ ἄγγελος κυρίου συγκατέβη ἅμα τοῖς 49
circa Azariam in fornacem, Et excussit flam-
περὶ τὸν ἀζαρίαν εἰς τὴν κάμινον, καὶ ἐξέπναυσεν τὴν φλό- 50
mam ignis de fornace, & fecit medium forna-
γα τοῦ πυρὸς ἐκ τῆς καμίνου, καὶ ἐποίησεν τὸ μέσον τῆς καμί-
cis, quasi spiritus roris sibilans, & non tetigit eos
νου, ὡς πνεύματα δρόσου ἐξαυραίζον καὶ οὐχ ἥψατο αὐτῶν τὸ
omnino ignis, & non constritauit neque conturbauit eos.
καθόλου τὸ πῦρ, καὶ οὐκ ἐλύπησεν οὐδὲ παρηνώχλησεν αὐτούς.
Tunc tres quasi ex vno ore laudabant & benedicebant &
τότε οἱ τρεῖς ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος ὕμνουν καὶ εὐλόγουν καὶ 51
glorificabant Deum in fornace, dicentes; Benedictus es Do-
ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἐν τῇ καμίνῳ λέγοντες· εὐλογητὸς εἶ κύ- 52
mine Deus patrum nostrorũ, & laudabilis & superexaltatus in
ριε ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ αἰνετὸς καὶ ὑπερυψούμενος εἰς
secula. Et benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum &
τοὺς αἰῶνας· καὶ εὐλογημένον τὸ ὄνομα τῆς δόξης σου τὸ ἅγιον καὶ
superlaudabile & superexaltatum in secula. Benedictus
ὑπαινετὸν ℭ ὑπερυψούμενον εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογημένος 53
es in templo sanctæ gloriæ tuæ, & superlaudabilis & super
εἶ ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας δόξης σου, καὶ ὑπύμνητος καὶ ὑπερ-
gloriosus in secula. Benedictus es qui intueris abyssos
ένδοξος εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογημένος εἶ ὁ βλέπων ἀβύσσους 54
sedens super Cherubin, & superlaudabilis & superexaltatus
καθήμενος ὀπὶ χερουβείμ, καὶ ὑπύμνητος καὶ ὑπερυψούμενος
in secula. Benedictus es in throno gloriæ re-
εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογημένος εἶ ὀπὶ θρόνου δόξης τῆς βα- 55
gni tui & superlaudabilis & supergloriosus in secula.
σιλείας σου καὶ ὑπύμνητος καὶ ὑπένδοξος εἰς τοὺς αἰῶνας.
Benedictus es in firmamento cæli, & superlauda-
εὐλογημένος εἶ ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὑπύμνη- 56
bilis & glorificatus in secula. Benedicite omnia
τος ℭ δεδοξασμένος εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε πάντα τὰ 57
opera Domini Domino: laudate & superexaltate eum in
ἔργα κυρίου τὸν κύριον, ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς
secula. Benedicite angeli Domini Domino: laudate &
αἰῶνας. εὐλογεῖτε ἄγγελοι κυρίου τὸν κύριον, ὑμνεῖτε καὶ 58
superexaltate eum in secula. Benedicite cæli
ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε οὐρανοὶ τὸν 59
Domino; laudate & superexaltate eum in secula.
κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.
Benedicite aquæ omnes quæ super cælum Dominum:
60 εὐλογεῖτε ὕδατα πάντα τὰ ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ τὸν κύριον·
laudate & superexaltate eum in secula. Benedici-
61 ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖ-
te omnes virtutes Domini Domino: laudate & super-
τε πᾶσαι αἱ δυνάμεις κυρίου τὸν κύριον, ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυ-
exaltate. Benedicite Sol & Luna Domino: laudate
62 ψοῦτε. εὐλογεῖτε ἥλιος καὶ σελήνη τὸν κύριον, ὑμνεῖτε
& superexaltate eum. Benedicite stellæ cæli
63 καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτόν. εὐλογεῖτε ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τὸν
Domino: laudate & superexaltate eum in secula. Bene-
64 κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐ-
dicite omnis imber & ros Dominum: laudate &
λογεῖτε πᾶς ὄμβρος καὶ δρόσος τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ
superexaltate eum in secula. Benedicite omnes
65 ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε πάντα τὰ
spiritus Domino: laudate & superexaltate eum in
πνεύματα τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς
secula. Benedicite ignis & æstus Dominum: lauda-
66 τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε πῦρ ℭ καῦμα τὸν κύριον· ὑμνεῖ-
te & superexaltate eum in secula. Benedicite fri-
67 τε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε ψύ-
gus & æstus Domino: laudate & superexaltate eum in
χος καὶ καύσων τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς
secula. Benedicite rores & pruinæ Domino
68 τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε δρόσοι καὶ κρυετοὶ τὸν κύριον·
laudate & superexaltate eum in secula. Benedici-
71 ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖ-
te noctes & dies Domino: laudate & superexaltate
τε νύκτες καὶ ἡμέραι τὸν κύριον· ὑμνεῖτε ℭ ὑπερυψοῦτε
eum in secula. Benedicite lux & tenebræ Do-
72 αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε φῶς καὶ σκότος τὸν κύ-
mino: laudate & superexaltate eum in secula.
ριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.
Benedicite gelu & frigus Domino: laudate &
79 εὐλογεῖτε πάγος καὶ ψύχος τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ
superexaltate eum in secula. Benedicite glacies
70 ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε πάχνη
& niues Domino; laudate & superexaltate eum in
καὶ χιόνες τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς
secula. Benedicite fulgura & nubes Domino:
73 αἰῶνας. εὐλογεῖτε ἀστραπαὶ καὶ νεφέλαι τὸν κύριον·
laudate & superexaltate eum in secula. Benedici-
74 ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεί-
cat terra Domino: laudet & superexaltet eum in secu-
τω ἡ γῆ τὸν κύριον· ὑμνείτω καὶ ὑπερυψούτω αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶ
la. Benedicite montes & colles Domino: laudate & super-
75 νας. εὐλογεῖτε ὄρη καὶ βουνοὶ τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυ-
exaltate eum in secula. Benedicite vniuersa germinantia
76 ψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε πάντα τὰ φυόμενα
in terra Domino; laudate & superexaltate eum in secu-
ἐν τῇ γῇ τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶ-
la Benedicite fontes Domino: laudate & super-
77 νας. εὐλογεῖτε αἱ πηγαὶ τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυ-
exaltate eum in secula. Benedicite maria &
78 ψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε θάλασσαι καὶ
flumina Domino: laudate & superexaltate eum in
ποταμοὶ τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς
secula Benedicite cete & omnia quæ mouentur in
79 αἰῶνας. εὐλογεῖτε κήτη καὶ πάντα τὰ κινούμενα ἐν τοῖς
aquis Domino: laudate & superexaltate eum in secu-
ὕδασι τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶ-
la Benedicite omnes volucres cæli Domino:
80 νας. εὐλογεῖτε πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ τὸν κύριον.
laudate & superexaltate eum in secula. Benedici-
81 ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖ-
te bestiæ & omnia pecora Domino: laudate &
τε τὰ θηρία καὶ πάντα τὰ κτήνη τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ
superexaltate eum in secula: Benedicite filij ho-
82 ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε υἱοὶ τῶν ἀν-
minum Domino: laudate & superexaltate eum in
θρώπων τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς
secula. Benedicite Israel Domino: laudate & super-
83 αἰῶνας. εὐλογεῖτε ἰσραὴλ τὸν κύριον. ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυ-
exaltate eum in secula. Benedicite sacerdotes Domini
84 ψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε ἱερεῖς κυρίου τὸν
Domino: laudate & superexaltate eum in secula. Bene
85 κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐ-
λογεῖτε

dicite ſerui Domini Domino: laudate & ſuperexaltate eum
λογεῖτε δοῦλοι κυρίου τὸν κύριον. ὑμνεῖτε καὶ ὑψοῦτε αὐτὸν
in ſecula. Benedicite ſpiritus & animæ iu-
εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε πνεύματα καὶ ψυχαὶ δι- 86
ſtorum Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſe-
καίων τὸν κύριον. ὑμνεῖτε καὶ ὑψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶ-
cula Benedicite ſancti & humiles corde Domino:
νας. εὐλογεῖτε ὅσιοι καὶ ταπεινοὶ τῇ καρδίᾳ τὸν κύριον· 87
laudate & ſuperexaltate eum in ſecula. Benedicite
ὑμνεῖτε καὶ ὑψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε 88
Anania, Azaria, Miſael Domino, laudate & ſuperex-
ἀνανία, ἀζαρία, μισαὴλ τὸν κύριον. ὑμνεῖτε καὶ ὑψου-
altate eum in ſecula: quia liberauit nos de inferno, &
οῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι ἐξείλετο ἡμᾶς ἐξ ἅδου, καὶ
ſaluauit nos de manu mortis: & liberauit nos de for-
ἔσωσεν ἡμᾶς ἐκ χειρὸς θανάτου· καὶ ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ κα-
nace media ardentis flammæ, & de medio ignis eruit
μίνου μέσης καομένης φλογός, καὶ ἐκ μέσου πυρὸς ἐρρύσα-
nos. Confitemini Domino quoniã bonus, quoniã in
το ἡμᾶς. ἐξομολογεῖσθε τῷ κυρίῳ ὅτι χρηστὸς, ὅτι εἰς τὸν 89
ſeculum miſericordia eius. Benedicite omnes colentes
αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. εὐλογεῖτε πάντες οἱ σεβόμενοι τὸν 90
Dominum Deo deorum: laudate & confitemini, quia in
κύριον τὸν θεὸν τῶν θεῶν· ὑμνεῖτε καὶ ἐξομολογεῖσθε, ὅτι εἰς
omnia ſecula miſericordia eius.
πάντας τοὺς αἰῶνας τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

CAP. XIII. ιγ'.

Et erat vir habitans in Babylone, & nomen ei Ioa-
Καὶ ἦν ἀνὴρ οἰκῶν ἐν βαβυλῶνι, καὶ ὄνομα αὐτῷ ἰωα- 1
chim: Et accepit vxorem cui nomen Suſanna filia Hel-
κείμ· καὶ ἔλαβεν γυναῖκα ᾗ ὄνομα σωσάννα θυγάτηρ χελ- 2
chiæ, pulchram valde, & timentem Dominum. Et parentes
κίου, καλὴν σφόδρα καὶ φοβουμένην τὸν κύριον. καὶ οἱ γονεῖς 3
eius iuſti, & docuerunt filiam ſuam ſecundum le-
αὐτῆς δίκαιοι, καὶ ἐδίδαξαν τὴν θυγατέρα αὐτῶν κατὰ τὸν νό-
gem Moyſi. Et erat Ioachim diues valde, & erat ipſi
μον μωυσῆ· καὶ ἦν ἰωακεὶμ πλούσιος σφόδρα, καὶ ἦν αὐτῷ 4
hortus vicinus domui eius: & ad eum congrega-
παράδεισος γειτνιῶν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. καὶ πρὸς αὐτὸν συνή-
bantur Iudæi, eo quòd eſſet ipſe honorabilior omnibus. Et
γοντο οἱ ἰουδαῖοι διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐνδοξότερον πάντων. καὶ 5
designati ſunt duo ſeniores ex populo iudices in
ἀπεδείχθησαν δύο πρεσβύτεροι ἐκ τοῦ λαοῦ κριταὶ ἐν τῷ
anno illo, de quibus locutus eſt Dominus: Quia egreſſa eſt
ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ περὶ ὧν ἐλάλησεν ὁ δεσπότης· ὅτι ἐξῆλθεν
iniquitas ex Babylone à ſenioribus iudicibus qui videbãtur
ἀνομία ἐκ βαβυλῶνος ἐκ πρεσβυτέρων κριτῶν οἱ ἐδόκουν
gubernare populum. Iſti expectabant in domo
κυβερνᾶν τὸν λαόν. οὗτοι προσεκαρτέρουν ἐν τῇ οἰκίᾳ 6
Ioachim, & veniebant ad eos omnes litigantes.
ἰωακεὶμ καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτοὺς πάντες οἱ κρινόμενοι.
Et factum eſt quando recedebat populus medio die, ingre-
καὶ ἐγένετο ἡνίκα ἀπέτρεχεν ὁ λαὸς μέσον ἡμέρας, εἰσε- 7
diebatur Suſanna, & deambulabat in horto
πορεύετο σωσάννα καὶ περιεπάτει ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ
viri ſui. Et videbant eam duo ſeniores
ἀνδρὸς αὐτῆς. καὶ ἐθεώρουν αὐτὴν οἱ δύο πρεσβύτεροι 8
quotidie ingredientem & deambulantem; & facti ſunt
καθημέραν εἰσπορευομένην καὶ περιπατοῦσαν· καὶ ἐγένοντο
in concupiſcentia eius. Et peruerterunt ſuum ſenſum, &
ἐν ἐπιθυμίᾳ αὐτῆς. καὶ διέστρεψαν τὸν ἑαυτῶν νοῦν. καὶ 9
declinauerunt oculos ſuos, vt non reſpicerent in
ἐξέκλιναν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν εἰς τὸν
cælum, neque recordarentur iudiciorum iuſtorum. Et erant
οὐρανόν, μηδὲ μνημονεύειν κριμάτων δικαίων. καὶ ἦσαν 10
ambo compuncti circa eam, & non annunciaue-
ἀμφότεροι κατανενυγμένοι περὶ αὐτῆς· καὶ οὐκ ἀπήγγει-
runt adinuicem dolorem ſuum: Quia erubeſcebant annun-
λαν ἀλλήλοις τὴν ὀδύνην αὐτῶν· ὅτι ἠισχύνοντο ἀπαγ- 11
ciare concupiſcentiam ſuam, quòd volebant commiſceri ei.
γεῖλαι τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν, ὅτι ἤθελον συγχυνέσθαι αὐτῇ.
Et obſeruabant diligenter quotidie videre illam, &
καὶ παρετηροῦσαν φιλοτίμως καθημέραν ὁρᾶν αὐτήν. καὶ 12
dixerunt alter alteri: Eamus iam in domum, quia pran-
εἶπαν ἕτερος πρὸς ἕτερον· πορευθῶμεν δὴ εἰς οἶκον, ὅτι ἀρι- 13
dij hora eſt. Et egreſſi diſceſſerunt ab in-
στου ὥρα ἐστίν. καὶ ἐξελθόντες διεχωρίσθησαν ἀπ' ἀλ- 14
uicem, & reuerſi venerunt in idipſum. & ſciſcitan-
λήλων, καὶ ἀναστρέψαντες ἦλθον ἐπὶ τὸ αὐτό. καὶ ἀνετάζον-
tes ad inuicem cauſam, confeſſi ſunt adinuicem concu-
τες ἀλλήλους τὴν αἰτίαν ὡμολόγησαν ἀλλήλοις τὴν ἐπι-
piſcentiam ſuam. & tunc communiter conſtituerunt tempus quando ipſam
θυμίαν αὐτῶν. τότε κοινῇ συνετάξαντο καιρὸν ὅτε αὐτὴν
poſſint inuenire ſolam Et factum eſt cùm obſeruarent
δυνήσονται εὑρεῖν μόνην· καὶ ἐγένετο ἐν τῷ παρατηρεῖν 15
ipſi diem aptum, ingreſſa eſt Suſanna ſicut heri
αὐτοὺς ἡμέραν δύο θεῖον, εἰσῆλθεν ἡ σωσάννα καθὼς χθές
& tertia die, cum duabus ſolis puellis, & deſideraut
καὶ τρίτης ἡμέρας μετὰ δύο μόνων παρασίων, καὶ ἐπεθύμησεν
lauari in horto. Quia æſtus erat, & non erat vl-
λούσασθαι ἐν τῷ παραδείσῳ, ὅτι καῦμα ἦν. καὶ οὐκ ἦν οὐ- 16
lus ibi; præterquàm duo ſeniores abſconditi &
δεὶς ἐκεῖ, πλὴν οἱ δύο πρεσβύτεροι ἐγκεκρυμμένοι καὶ
obſeruantes eam. Et dixit puellis ſuis: Af-
παρατηροῦντες αὐτήν. καὶ εἶπεν τοῖς κοράσιοις αὐτοῦ, ἐνέ- 17
ferte iam mihi oleum & ſmigma, & oſtia hor-
γκατε δή μοι ἔλαιον καὶ σμίγμα, καὶ τὰς θύρας τοῦ παρά-
ti claudite vt lauer. Et fecerunt ſicut di-
δεισου κλείσατε ὅπως λούσωμαι. καὶ ἐποίησαν καθὼς εἶ- 18
xit, & clauſerunt oſtia horti, & egreſ-
πεν, καὶ ἀπέκλεισαν τὰς θύρας τοῦ παραδείσου, καὶ ἐξῆλ-
ſæ ſunt per obliquas portas, vt afferrent præcepta
θον κατὰ τὰς πλαγίας θύρας ἐνέγκαι τὰ προσεταγμένα
eis: Et non viderunt ſeniores; quia erant abſcon-
αὐταῖς. καὶ οὐκ εἶδον τοὺς πρεσβυτέρους, ὅτι ἦσαν κεκρυμ-
diti. Et factum eſt vt egreſſæ ſunt puellæ, ſurrexerunt
μένοι. καὶ ἐγένετο ὡς ἐξῆλθον τὰ κοράσια, ἀνέστησαν οἱ 19
duo ſeniores, & accurrerunt ei, & dixerunt: Ecce
δύο πρεσβύτεροι, καὶ ἐπέδραμον αὐτῇ, καὶ εἶπαν· ἰδοὺ αἱ 20
oſtia horti clauſa ſunt, & nemo videt nos; &
θύραι τοῦ παραδείσου κέκλεινται, καὶ οὐδεὶς θεωρεῖ ἡμᾶς, καὶ
in concupiſcentia tui ſumus; ideo concumbe nobiſcum, & eſto
ἐν ἐπιθυμίᾳ σου ἐσμέν, διὸ συγκατάθου ἡμῖν, καὶ γενοῦ
nobiſcum. Alioquin teſtificabimur contra te, quia erat tecum
μεθ' ἡμῶν. εἰ δὲ μὴ καταμαρτυρήσομέν σου, ὅτι ἦν μετὰ σοῦ
iuuenis, & propterea emiſiſti puellas à te.
νεανίσκος, καὶ διὰ τοῦτο ἐξαπέστειλας τὰ κοράσια ἀπὸ σοῦ.
Et ingemuit Suſanna, & ait: Anguſtiæ mihi vndique.
καὶ ἀνεστέναξεν σωσάννα καὶ εἶπεν· στενά μοι πάντοθεν. 22
ſiue enim hoc fecero, mors mihi eſt; ſiue non fecero,
ἐὰν γὰρ τοῦτο ποιήσω, θάνατός μοί ἐστιν· ἐὰν δὲ μὴ ποιήσω,
non effugiam manus veſtras. Eligibilius mihi eſt, non
οὐκ ἐκφεύξομαι τὰς χεῖρας ὑμῶν. αἱρετόν μοί ἐστιν μὴ 23
facientem incidere in manus veſtras, quàm peccare in con-
ποιήσασαν ἐμπεσεῖν εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν, ἢ ἁμαρτεῖν ἐνώ-
ſpectu Domini. Et exclamauit voce magna Suſanna. Clamauerũt
πιον κυρίου. καὶ ἀνεβόησεν φωνῇ μεγάλῃ σωσάννα. ἐβόησαν
autẽ & duo ſeniores aduerſus eam. Et currens vnus
δὲ καὶ οἱ δύο πρεσβύτεροι κατέναντι αὐτῆς. καὶ δραμὼν ὁ εἷς 24
aperuit portas horti. Vt autem audierunt clamo-
ἤνοιξεν τὰς θύρας τοῦ παραδείσου. ὡς δὲ ἤκουσαν τὴν κραυ- 25
rem in horto qui ex domo, inſilierunt per
γὴν ἐν τῷ παραδείσῳ οἱ ἐκ τῆς οἰκίας, εἰσεπήδησαν διὰ τὴν
obliquam portam, vt viderent quid quod acciderat ei. Quando autẽ di-
πλαγίας θύρας εἰδεῖν τί τὸ συμβεβηκὸς αὐτῇ. ἡνίκα δὲ εἶ- 26
xerunt ſeniores verba ſua, erubuerunt ſer-
πον οἱ πρεσβύτεροι τοὺς λόγους αὐτῶν, κατηχύνθησαν οἱ δοῦ-
ui valde; quia vnquam non dictus eſt ſermo talis de Su-
λοι σφόδρα, ὅτι πώποτε οὐκ ἐρρέθη λόγος τοιοῦτος περὶ σω-
ſanna. Et factum eſt die craſtina, vt conuenit populus ad
σάννης. καὶ ἐγένετο τῇ ἐπαύριον ὡς συνῆλθεν ὁ λαὸς πρὸς 28
virum eius Ioachim, venerunt duo ſeniores pleni
τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἰωακεὶμ, ἦλθον οἱ δύο πρεσβύτεροι πλήρεις
iniqua cogitatione cõtra Suſannam, vt interficerent eam. Et
τῆς ἀνόμου ἐννοίας κατὰ σωσάννης τοῦ θανατῶσαι αὐτήν. 29
dixerunt coram populo: Mittite ad Suſannam fi-
εἶπαν ἔμπροσθεν τοῦ λαοῦ· ἀποστείλατε ἐπὶ σωσάνναν θυ-
liam Helchiæ, quæ eſt vxor Ioachim. Illi autem miſerunt. Et
γατέρα χελκίου ἥ ἐστιν γυνὴ ἰωακείμ. οἱ δὲ ἀπέστειλαν. καὶ 30
venit ipſa & parentes eius, & filij eius, & om-
ἦλθεν αὐτὴ καὶ οἱ γονεῖς αὐτῆς καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ πάν-
nes cognati eius. At Suſanna erat delicata val-
τες οἱ συγγενεῖς αὐτῆς. ἡ δὲ σωσάννα ἦν τρυφερὰ σφό- 31
de & pulchra ſpecie. At iniqui iuſſerunt diſ-
δρα καὶ καλὴ τῷ εἴδει. οἱ δὲ παράνομοι ἐκέλευσαν ἀνα-
cooperiri eam, erat enim cooperta, vt ſa-
καλυφθῆναι αὐτήν, ἦν γὰρ κατακεκαλυμμένη, ὅπως ἐμ- 32
tiarentur pulchritudine eius. Flebant autẽ qui ab ea; &
πλησθῶσιν τοῦ κάλλους αὐτῆς. ἔκλαιον δὲ οἱ παρ' αὐτῆς καὶ 33

omnes videntes eam. Surgentes autem duo presby-
πάντες οἱ εἰδότες αὐτήν. ἀναςάντες δὲ οἱ δύο πρεσβύ- 34
teri in medio populi posuerunt manus super caput
τεροι ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ ἔθηκαν τὰς χεῖρας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν
eius. Illa autem flens respexit in cælum, quia erat
αὐτῆς. ἡ δὲ κλαίουσα ἀνέβλεψεν εἰς τὸν οὐρανόν. ὅτι ἦν ἡ 35
cor eius confidens in Domino. Dixerunt autem fe-
καρδία αὐτῆς πεποιθυῖα ἐπὶ τῷ κυρίῳ. εἶπαν δὲ οἱ πρεσ- 36
niores. Deambulantibus nobis in horto solis, in-
βύτεροι· περιπατούντων ἡμῶν ἐν τῷ παραδείσῳ μόνων, εἰς-
gressa est hæc cum duabus ancillis, & clausit ostia
ἦλθεν αὕτη μετὰ δύο παιδισκῶν, καὶ ἀπέκλεισεν τὰς θύρας
horti, & dimisit ancillas. Et venit ad
τοῦ παραδείσου, καὶ ἀπέλυσεν τὰς παιδίσκας. καὶ ἦλθεν πρὸς 37
eam iuuenis qui erat absconditus, & concubuit cum ea.
αὐτὴν νεανίσκος ὃς ἦν ἐγκεκρυμμένος καὶ ἀνέπεσεν μετ' αὐτῆς.
Nos autē existētes in angulo horti. videntes
ἡμεῖς δὲ ὄντες ἐν τῇ γωνίᾳ τοῦ παραδείσου εἰδόντες τὴν 38
iniquitatem, cucurrimus ad eos. Et videntes commixtos
ἀνομίαν ἐδράμομεν ἐπ' αὐτούς. καὶ εἰδόντες συγγινομένους
eos, illius quidem non potuimus compotes fieri, eo
αὐτούς. ἐκείνου μὲν οὐκ ἠδυνήθημεν ἐγκρατεῖς γενέσθαι διὰ 39
quòd præualuit ipse super nos, & aperiens ostia exli-
τὸ ἰσχύειν αὐτὸν ὑπὲρ ἡμᾶς καὶ ἀνοίξαντα τὰς θύρας ἐκπεπη-
uit. Hanc autem apprehendentes interrogamus quis erat
δηκέναι. ταύτης δὲ ἐπιλαβόμενοι ἐπερωτῶμεν τίς ἦν ὁ 40
iuuenis: & non voluit annunciare nobis. hæc testifi-
νεανίσκος, καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἀπαγγεῖλαι ἡμῖν. ταῦτα μαρτυ-
camur. Et credidit eis multitudo, quasi senioribus
ροῦμεν. καὶ ἐπίστευσεν αὐτοῖς ἡ συναγωγὴ ὡς πρεσβυτέροις 41
populi & iudicibus, & condemnauerunt eam vt moreretur. Exclama-
τοῦ λαοῦ καὶ κριταῖς, καὶ κατέκριναν αὐτὴν ἀποθανεῖν. ἀνεβόη- 42
uit autem voce magna Susanna, & dixit: Deus æterne
σεν δὲ φωνῇ μεγάλῃ σωσάννα καὶ εἶπεν· ὁ θεὸς ὁ αἰώνιος ὁ
absconditorum cognitor, qui scis omnia antequam fiant ea,
τῶν κρυπτῶν γνώστης ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν,
Tu scis quia mēdaciter cōtra me testificati sunt, & ecce mo-
σὺ οἶδας ὅτι ψευδῆ με κατεμαρτύρησαν, καὶ ἰδοὺ ἀπο- 43
rior non faciens quicquam quorū isti malignati sunt contra
θνήσκω μὴ ποιήσασα μηδὲν ὧν οὗτοι ἐπονηρεύσαντο κατ'
me. Et exaudiuit Deus vocem eius. Et adducta
ἐμοῦ. καὶ εἰσήκουσεν ὁ θεὸς τῆς φωνῆς αὐτῆς. καὶ ἀπαγομένης 44
ea vt periret, suscitauit Deus Spiritum sanctum pue-
αὐτῆς ἀπολέσθαι, ἐξήγειρεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον παν- 45
ri iunioris cui nomen Daniel, & clamauit voce magna:
δαρίου νεωτέρου ᾧ ὄνομα δανιήλ, καὶ ἐβόησεν φωνῇ μεγάλῃ.
Mundus ego à sanguine huius. Conuersus est autē omnis
καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος τούτης. ἐπέστρεψεν δὲ πᾶς 46
populus ad eum, & dixerunt, Quis sermo iste quem tu locutus
ὁ λαὸς πρὸς αὐτὸν, καὶ εἶπαν· τίς ὁ λόγος οὗτος ὃν σὺ λελάλη- 47
es? Ille autē stans in medio eorum dixit: Sic fatui filij Israel
κας; ὁ δὲ στὰς ἐν μέσῳ αὐτῶν εἶπεν· οὕτως μωροὶ υἱοὶ ἰσραὴλ 48
non iudicantes, neque certum cognoscentes, condemnastis fi-
οὐκ ἀνακρίναντες οὐδὲ τὸ σαφὲς γνόντες κατεκρίνατε θυ-
liam Israel? Reuertimini ad iudicium, falsa enim
γατέρα ἰσραήλ; ἀναστρέψατε εἰς τὸ κριτήριον, ψευδῆ γὰρ 49
isti testificati sunt contra eam. Et reuersus est omnis populus cum
οὗτοι κατεμαρτύρησαν αὐτῆς. καὶ ἀνέστρεψεν πᾶς ὁ λαὸς μετὰ 50
festinatione. & dixerunt ei seniores, Veni sede
σπουδῆς. καὶ εἶπαν αὐτῷ οἱ πρεσβύτεροι· δεῦρο δὴ κάθισον
in medio nostrum, & annuncia nobis, quia tibi dedit Deus
ἐν μέσῳ ἡμῶν, καὶ ἀπάγγειλον ἡμῖν ὅτι σοὶ ἔδωκεν ὁ θεὸς τὸ
honorem seniorum. Et dixit ad eos Daniel, Separa-
πρεσβυτέριον. καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς δανιήλ· διαχωρίσα- 51
te illos ab inuicem procul, & diiudicabo eos. Vt
τε αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων μακρὰν, καὶ ἀνακρινῶ αὐτούς. ὡς 52
autem separati sunt vnus ab vno, vocauit vnum eorum,
δὲ διεχωρίσθησαν εἷς ἀπὸ τοῦ ἑνός, ἐκάλεσεν τὸν ἕνα αὐτῶν,
& dixit ei, Inueterate dierum malorum, nunc venerunt
καὶ εἶπεν αὐτῷ πεπαλαιωμένε ἡμερῶν κακῶν, νῦν ἥκασιν αἱ
peccata tua quæ faciebas prius, Iudicans iudicia iniu-
ἁμαρτίαι σου ἃς ἐποίεις τὸ πρότερον κρίνων κρίσεις ἀδί- 53
sta & quidem innocentes condemnans; dimittens autem no-
κους, καὶ τοὺς μὲν ἀθῴους κατακρίνων· ἀπολύων δὲ τοὺς ἀ-
xios, dicente Domino: Innocentem & iustum non interficies.
δίους, λέγοντος τοῦ κυρίου, ἀθῷον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς.
Nunc ergo hanc si vidisti, dic sub qua arbore vidisti
νῦν οὖν ταύτην εἴπερ εἶδες, εἰπὸν ὑπὸ τί δένδρον εἶδες 54
eos conuersantes adinuicem At ille dixit, Sub schino. dixit
αὐτοὺς ὁμιλοῦντας ἀλλήλοις. ὁ δὲ εἶπεν, ὑπὸ σχῖνον. εἶπεν 55

autem Daniel, Rectè mentitus es in tuum caput, iam enim
δὲ δανιήλ, ὀρθῶς ἐψεύσω εἰς τὴν σεαυτοῦ κεφαλήν, ἤδη γὰρ
angelus Dei accipiens sententiam à Deo scindet te medium.
ἄγγελος τοῦ θεοῦ λαβὼν φάσιν παρὰ τοῦ θεοῦ σχίσει σε μέσον.
Et amouens eum iussit adducere alterum,
56 καὶ μεταστήσας αὐτὸν ἐκέλευσεν προσαγαγεῖν τὸν ἕτερον,
& dixit ei, Semen Chanaan & non Iuda, pulchritudo de-
καὶ εἶπεν αὐτῷ, σπέρμα χανὰν καὶ οὐχὶ ἰούδα τὸ κάλλος ἐξη-
cepit te, & concupiscentia peruertit cor tuum. Sic
57 πάτησέν σε, καὶ ἡ ἐπιθυμία διέστρεψε τὴν καρδίαν σου. οὕτως
faciebatis filiabus Israel, & illæ timentes conuersabātur
ἐποιεῖτε θυγατράσιν ἰσραήλ, κἀκεῖναι φοβούμεναι ὡμίλουν
vobis. sed non filia Iuda sustinuit iniquitatem vestram.
ὑμῖν· ἀλλ' οὐ θυγάτηρ ἰούδα ὑπέμεινεν τὴν ἀνομίαν ὑμῶν.
Nunc ergo dic mihi sub qua arbore deprehendisti eos con-
58 νῦν οὖν λέγε μοι ὑπὸ τί δένδρον κατέλαβες αὐτοὺς ὁμι-
uersantes adinuicem. Ille autē dixit, sub prino. Dixit autem ei
λοῦντας ἀλλήλοις. ὁ δὲ εἶπεν, ὑπὸ πρίνον. εἶπεν δὲ αὐτῷ
59 Daniel, Rectè mentitus es & tu in tuum caput: manet
δανιήλ, ὀρθῶς ἐψεύσω καὶ σὺ εἰς τὴν σεαυτοῦ κεφαλήν· μένει
enim angelus Dei gladium habens vt secet te medium,
γὰρ ὁ ἄγγελος τοῦ θεοῦ τὴν ῥομφαίαν ἔχων πρίσαι σε μέσον,
vt interficiat vos. Et exclamauit omnis synago-
60 ὅπως ἐξολεθρεύσῃ ὑμᾶς. καὶ ἀνεβόησεν πᾶσα ἡ συναγω-
ga voce magna, & benedixerunt Deo qui saluat
γὴ φωνῇ μεγάλῃ, καὶ ηὐλόγησαν τῷ θεῷ τῷ σώζοντι τοὺς
sperantes in eum. Et surrexerunt in duos senio-
61 ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτόν. καὶ ἀνέστησαν ἐπὶ τοὺς δύο πρεσβυ-
res, quia constituerat eos Daniel ex ore suo fal
τέρους, ὅτι κατέστησεν αὐτοὺς δανιὴλ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ψευ
sum testimonium dixisse. Et fecerunt eis sicut maligna-
62 δομαρτυρήσαντας. καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὃν τρόπον ἐπενηρεύ-
ti sunt proximo vt facerent secundum legem Moysi, & interfece-
σαντο τῷ πλησίον ποιῆσαι κατὰ τὸν νόμον μωυσῆ, καὶ ἀπέκτει-
runt eos, & saluatus est sanguis innoxius in die illa.
ναν αὐτούς, καὶ ἐσώθη αἷμα ἀναίτιον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.
Helchias autē & vxor eius laudauerunt Deum super fi-
63 χελκίας δὲ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἤνεσαν τὸν θεὸν περὶ τῆς θυ-
lia sua Susanna cum Ioachim viro suo &
γατερὸς αὐτῶν σωσάννης μετὰ ἰωακεὶμ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ
cognatis omnibus, quia non est inuenta in ea turpis
πᾶσι συγγενῶν παντὸς, ὅτι οὐχ εὑρέθη ἐν αὐτῇ ἄσχημον
res. Et Daniel factus est magnus in conspectu populi à
64 πρᾶγμα. καὶ δανιὴλ ἐγένετο μέγας ἐνώπιον τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς
die illa & vltrà. Et rex Astyages apposi-
65 ἡμέρας ἐκείνης καὶ ἐπέκεινα. καὶ ὁ βασιλεὺς ἀστυάγης προσε-
tus est ad patres suos, & accepit Cyrus Per-
τέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ παρέλαβεν κῦρος ὁ περ-
ses regnum eius.
σῶν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ.

CAP. XIIII. ιδ'.

Et erat Daniel conuiua regis & gloriosus super
1 Καὶ ἦν δανιὴλ συμβιώτης τοῦ βασιλέως καὶ ἔνδοξος ὑπὲρ
omnes amicos eius. Et erat idolum Babyloniis
2 πάντας τοὺς φίλους αὐτοῦ. καὶ ἦν εἴδωλον τοῖς βαβυλωνίοις
cui nomen Bel, & impendebantur in illud singulis diebus simi-
ᾧ ὄνομα βήλ, καὶ ἐδαπανᾶτο εἰς αὐτὸ ἑκάστης ἡμέρας σεμι-
læ artabæ duodecim, & oues quadraginta, &
δάλεως ἀρτάβαι δώδεκα, καὶ πρόβατα τεσσαράκοντα καὶ
vini metretæ sex; Et rex colebat illud, & ibat
οἶνου μετρηταὶ ἕξ. καὶ ὁ βασιλεὺς ἐσέβετο αὐτό, καὶ ἐπορεύε-
3 per singulos dies adorare illud; Daniel autem ad-
το καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσκυνεῖν αὐτό· δανιὴλ δὲ προς-
orabat Deum suum. Et dixit illi rex, Quare non
κυνεῖ τῷ θεῷ αὐτοῦ. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ βασιλεύς, διατί οὐ
adoras Bel? Ille autē dixit, Quia non colo idola
4 προσκυνεῖς τῷ βήλ; ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι οὐ σέβομαι εἴδωλα
manu facta, sed viuentem Deum qui creauit cæ-
χειροποίητα, ἀλλὰ τὸν ζῶντα θεὸν τὸν κτίσαντα τὸν οὐρα-
lum, & terram, & habentem omnis carnis potestatem. Et dixit
5 νὸν, καὶ γῆν, καὶ ἔχοντα πάσης σαρκὸς κυριεύειν. καὶ εἶπεν
illi rex, Non videtur tibi Bel esse viuens Deus? an non vides
αὐτῷ ὁ βασιλεύς, οὐ δοκεῖ σοι ὁ βὴλ εἶναι ζῶν θεός; οὐχ ὁρᾷς
quanta comedit per singulos dies? Et ait Daniel ridens.
6 ὅσα ἐσθίει καθ' ἑκάστην ἡμέραν; καὶ εἶπεν δανιὴλ γελάσας,
Ne erres rex. iste enim intrinsecus quidē est lutum, extrinsecus aūt
μὴ πλανᾶσαι βασιλεῦ· οὗτος γὰρ ἔσωθεν μέν ἐστι πηλός, ἔξωθεν δὲ
æs, & non comedit neque bibit aliquando. Et iratus
7 χαλκός, καὶ οὐ βέβρωκεν οὐδὲ πέπωκεν πώποτε. καὶ θυμω-

θεὶς ὁ

rex, vocauit ſacerdotes eius, & ait illis,
θεὶς ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐκάλεσεν τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
Niſi dixeritis mihi, quis comedens impenſam hanc,
ἐὰν μὴ εἴπητέ μοι τίς ὁ κατεσθίων τὴν δαπάνην ταύτην
moriemini. Si autem oſtenderitis quia Bel comedit ea,
ἀποθανεῖσθε. ἐὰν δὲ ἀποδείξητε ὅτι ὁ Βὴλ κατεσθίει αὐτὰ 8
morietur Daniel, quia blaſphemauit in Bel. & dixit
ἀποθανεῖται Δανιὴλ, ὅτι ἐβλασφήμησεν εἰς τὸν Βήλ· καὶ εἶπεν
Daniel regi, Fiat ſecundum verbum tuum. Et erant
Δανιὴλ τῷ βασιλεῖ, γενέσθω κατὰ τὸ ῥῆμά σου. Καὶ ἦσαν οἱ 9
ſacerdotes Bel ſeptuaginta ſine mulieribus, & filiis: & ve-
ἱερεῖς τοῦ Βὴλ ἑβδομήκοντα χωρὶς γυναικῶν καὶ τέκνων· Καὶ ἦλ-
nit rex cum Daniel in domum Bel. Et dixerunt
θεν ὁ βασιλεὺς μετὰ Δανιὴλ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Βήλ. καὶ εἶπον οἱ 10
ſacerdotes. Ecce nos recedimus foras, tu autem rex appone
ἱερεῖς, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀποχωροῦμεν ἔξω, σὺ δὲ βασιλεῦ παράθες
eſcas, & vinum miſcens pone, & claude
τὰ βρώματα, καὶ τὸν οἶνον κεράσας θές, καὶ ἀπόκλεισον τὴν
oſtium, & ſigna in anulo tuo. Et veniens manè,
θύραν, καὶ σφράγισον ἐν τῷ δακτυλίῳ σου. καὶ ἐλθὼν πρωΐ, 11
ſi non inueneris omnia comeſta à Bel, morie-
ἐὰν μὴ εὕρῃς πάντα βεβρωμένα ὑπὸ τοῦ Βήλ, ἀποθανούμε-
mur, vel Daniel qui mentitus eſt aduerſum nos. Ipſi autem deſpicie-
θα, ἢ Δανιὴλ ὁ ψευδόμενος κατ' ἡμῶν. αὐτοὶ δὲ κατεφρό- 12
bant, quia fecerant ſub menſa abſconditum introi-
νουν ὅτι πεποιήκεισαν ὑπὸ τὴν τράπεζαν κεκρυμμένην εἴσο-
tum: & per ipſam ingrediebantur ſemper, & deſtruebant ea. Et
δον καὶ δι' αὐτῆς εἰσεπορεύοντο διόλου καὶ ἀνήλουν αὐτά. Καὶ 13
factum eſt vt egreſſi ſunt illi, & rex appoſuit
ἐγένετο ὡς ἐξήλθοσαν ἐκεῖνοι, καὶ ὁ βασιλεὺς παρέθηκεν τὰ
eſcas Bel, & præcepit Daniel pueris
βρώματα τῷ Βήλ, καὶ ἐπέταξεν Δανιὴλ τοῖς παιδαρίοις
ſuis, & attulerunt cinerem, & ſtrauerunt totum templum in cō-
αὐτοῦ, καὶ ἤνεγκαν τέφραν καὶ κατέστρωσαν ὅλον τὸν ναὸν ἐνώ-
ſpectu regis, & exeuntes clauſerunt portas, &
πιον τοῦ βασιλέως· καὶ ἐξελθόντες ἔκλεισαν τὰς θύρας, καὶ
ſignauerunt in anulo regis. & abierunt.
ἐσφράγισαν ἐν τῷ δακτυλίῳ τοῦ βασιλέως, καὶ ἀπῆλθον. οἱ 14
At ſacerdotes ingreſſi ſunt nocte ſecundũ conſuetudinẽ ſuã, & vxo-
δὲ ἱερεῖς εἰσῆλθον τὴν νύκτα κατὰ τὴν ἔθος αὐτῶν, καὶ αἱ γυναῖ-
res. & filij eorum. & comederunt omnia; & egreſſi ſunt.
κες καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, καὶ κατέφαγον πάντα, καὶ ἐξῆλθον.
Et manicauit rex manè, & Daniel cum eo. Et
καὶ ὤρθρισεν ὁ βασιλεὺς τοπρωΐ καὶ Δανιὴλ μετ' αὐτοῦ. καὶ 15
ait rex, Salua ſignacula Daniel? Ille autẽ dixit,
εἶπεν ὁ βασιλεύς, σῶοι αἱ σφραγῖδες Δανιήλ. ὁ δὲ εἶπεν, 16
Salua rex. Et factum eſt ſtatim cùm aperuiſſet portas, in-
σῶοι βασιλεῦ. καὶ ἐγένετο ἅμα τῷ ἀνοῖξαι τὰς θύρας ὅτι- 17
ſpiciens rex in menſam clamauit voce ma-
βλέψας ὁ βασιλεὺς ὅτι τὴν τράπεζαν ἐβόησεν φωνῇ μεγά
gna: Magnus es Bel, & non eſt apud te dolus quiſquam. Et ri-
λῃ· μέγας εἶ Βήλ, καὶ οὐκ ἔστιν παρά σοὶ δόλος οὐδὲ εἷς. καὶ ἐγέ- 18
ſit Daniel, & tenuit regem ne ingrederetur
λασεν Δανιὴλ καὶ ἐκράτησεν τὸν βασιλέα τοῦ μὴ εἰσελθεῖν
ipſe intrò, & dixit, Vide pauimentum, & cognoſce cuius veſtigia hæc
αὐτὸν ἔσω· καὶ εἶπεν, ἴδε τὸ ἔδαφος, καὶ γνῶθι τίνος τὰ ἴχνη ταῦ
Et dixit rex, Video veſtigia virorum & mulie-
τα. καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς· ὁρῶ τὰ ἴχνη ἀνδρῶν καὶ γυναι- 19
rum, & infantium. Et iratus rex tunc, apprehendit
κῶν καὶ παιδίων. καὶ ὀργισθεὶς ὁ βασιλεὺς τότε, συνέλαβεν 20
ſacerdotes, & vxores, & filios eorum: & oſtẽderunt
τοὺς ἱερεῖς, καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, καὶ ἔδειξαν
ei abſcondita oſtiola per quæ ingrediebantur, & conſu-
αὐτῷ τὰς κρυπτὰς θυρίδας δι' ὧν εἰσεπορεύοντο, καὶ κατεδα-
mebant quæ in menſa. Et occidit illos
πάνων τὰ ὅτι τῇ τραπέζῃ. καὶ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς ὁ βα- 21
rex; & dedit Bel abiectum Danieli, & ſubuertit
σιλεύς, καὶ ἔδωκεν τὸν Βὴλ ἔκδοτον Δανιήλ, καὶ κατέστρεψεν
eum & templum eius. Et erat draco magnus in lo-
αὐτὸν καὶ τὸν ναὸν αὐτοῦ. Καὶ ἦν δράκων μέγας ἐν τῷ τό- 22
co, & colebant eum Babylonij. Et dixit rex
πῳ, καὶ ἐσέβοντο αὐτὸν οἱ Βαβυλώνιοι. καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς 23
Danieli, Nunquid & hunc dices quia æreus eſt? Ecce viuit &
τῷ Δανιὴλ, μὴ καὶ τοῦτον ἐρεῖς ὅτι χαλκοῖς ἐστιν; ἰδοὺ ζῇ καὶ
comedit, & bibit; non potes dicere quia non eſt iſte Deus viuens:
ἐσθίει, καὶ πίνει· οὐ δύνασαι εἰπεῖν ὅτι οὐκ ἔστιν οὗτος θεὸς ζῶν,
& adora eum. Et dixit Daniel, Dominum Deum.
καὶ προσκύνησον αὐτῷ. καὶ εἶπεν Δανιὴλ· κυρίῳ τῷ θεῷ 24

meum adorabo, quia iſte eſt Deus viuens. Tu autem rex da
μου προσκυνήσω, ὅτι οὗτός ἐστιν θεὸς ζῶν. σὺ δὲ βασιλεῦ δός 25
mihi poteſtatem, & interficiam draconem abſque gladio, &
μοι ἐξουσίαν, καὶ ἀποκτενῶ τὸν δράκοντα ἄνευ μαχαίρας, καὶ
virga. & dixit rex, Do tibi: Et accepit Daniel
ῥάβδου. καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, δίδωμί σοι. καὶ ἔλαβεν Δανιὴλ 26
picem, & adipem, & pilos, & coxit in idipſum, & fe-
πίσσαν, καὶ στέαρ, καὶ τρίχας, καὶ ἕψησεν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἐποίη-
cit maſſas, & dedit in os draconis, & diruptus eſt
σεν μάζας, καὶ ἔδωκεν εἰς τὸ στόμα τοῦ δράκοντος, καὶ διερράγη
draco; & dixit: Ecce culturæ veſtræ. Et factum eſt vt
ὁ δράκων, καὶ εἶπεν· ἴδε τὰ σεβάσματα ὑμῶν. καὶ ἐγένετο ὡς 27
audierunt Babylonij, indignati ſunt valde, & conuerſi
ἤκουσαν οἱ βαβυλώνιοι ἠγανάκτησαν λίαν, καὶ συνεστράφη-
ſunt in regem, & dixerunt: Iudæus factus eſt rex:
σαν ἐπὶ τὸν βασιλέα, καὶ εἶπεν· ἰουδαῖος γέγονεν ὁ βασιλεύς·
Bel deſtruxit, & draconem interfecit, & ſacer-
τὸν Βὴλ κατέσπασεν, καὶ τὸν δράκοντα ἀπέκτεινεν, καὶ τοὺς ἱε-
dotes occidit. Et dixerunt venientes ad regem: Tra-
ρεῖς κατέσφαξεν. Καὶ εἶπαν ἐλθόντες πρὸς τὸν βασιλέα· πα- 28
de nobis Danielem, alioquin interficiemus te, & domum
ράδος ἡμῖν τὸν Δανιήλ· εἰ δὲ μὴ ἀποκτενοῦμεν σε, καὶ τὸν οἶκόν
tuam. Et vidit rex quia vrgent eum vehementer: & 29
σου. καὶ εἶδεν ὁ βασιλεὺς ὅτι ἐπείγουσιν αὐτὸν σφόδρα· καὶ
coactus tradidit eis Danielem. Illi autẽ miſerunt
ἀναγκασθεὶς παρέδωκεν αὐτοῖς τὸν Δανιήλ. οἱ δὲ ἔβαλον 30
eum in lacum leonum: & fuit ibi diebus ſex. Erant
αὐτὸν εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων, καὶ ἦν ἐκεῖ ἡμέρας ἓξ. ἦσαν 31
autẽ in lacu ſeptem leones, & dabantur eis in die duo
δὲ ἐν τῷ λάκκῳ ἑπτὰ λέοντες, καὶ ἐδίδοτο αὐτοῖς τὴν ἡμέραν δύο
corpora, & duæ oues. Tunc autem non data ſunt eis. vt de-
σώματα, καὶ δύο πρόβατα. τότε δὲ οὐκ ἐδόθη αὐτοῖς ἵνα κα-
uorarent Danielem. Et Abacuc propheta erat in
ταφάγωσιν τὸν Δανιήλ. καὶ Ἀμβακοὺμ ὁ προφήτης ἦν ἐν τῇ 32
Iudæa, & Ipſe coxit pulmentum, & contriuit panes in pel-
Ἰουδαίᾳ, καὶ αὐτὸς ἕψησεν ἕψημα, καὶ ἐνέθρυψεν ἄρτους εἰς σκά-
uim: & ibat in campum ferre meſſoribus. Et
φην, καὶ ἐπορεύετο εἰς τὸ πεδίον ἀπενέγκαι τοῖς θερισταῖς. καὶ 33
dixit angelus Domini Abacuc: affer prandiũ quod
εἶπεν ἄγγελος κυρίου τῷ Ἀμβακοὺμ, ἀπένεγκον τὸ ἄριστον ὃ
habes, in Babylonem, Danieli in lacum leonum.
ἔχεις εἰς βαβυλῶνα τῷ Δανιὴλ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων.
Et dixit Abacuc; Domine, Babylonem non vidi &
καὶ εἶπεν Ἀμβακοὺμ, κύριε βαβυλῶνα οὐχ ἑώρακα, καὶ τὸν 34
lacum non ſcio vbi eſt. Et apprehendit angelus Do-
λάκκον οὐ γινώσκω ποῦ ὅστιν. καὶ ἐπελάβετο ὁ ἄγγελος κυ- 35
mini verticem eius: & portans coma capitis eius,
ρίου τοῦ κορυφῆς αὐτοῦ, καὶ βαστάσας τοῦ κόμης τοῦ κεφαλῆς αὐτοῦ,
poſuit illum in Babylonem ſuper lacum in impetu
ἔθηκεν αὐτὸν εἰς βαβυλῶνα ἐπάνω τοῦ λάκκου ἐν τῷ ῥοίζῳ
ſpiritus ſui. Et clamauit Abacuc. dicens: Daniel
τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. καὶ ἐβόησεν Ἀμβακοὺμ, λέγων· Δανιὴλ 36
Daniel, accipe prandium quod miſit tibi Deus. Et dixit
Δανιὴλ λάβε τὸ ἄριστον ὃ ἀπέστειλέν σοι ὁ θεός. καὶ εἶπεν 37
Daniel, Recordatus es enim mei Deus, & non dereliquiſti ex-
Δανιήλ, ἐμνήσθης γάρ μου ὁ θεός, καὶ οὐκ ἐγκατέλειπες τοὺς ἐκ-
quirentes te. Et ſurgens Daniel comedit: at angelus
ζητοῦντάς σε. καὶ ἀναστὰς Δανιὴλ ἔφαγεν· ὁ δὲ ἄγγελος τοῦ 38
Dei reſtituit Abacuc confeſtim in locum
θεοῦ ἀπεκατέστησεν τὸν Ἀμβακοὺμ παραχρῆμα ὅτι τὸν τόπον
ſuum. At rex venit die ſeptima vt lugeret
αὐτοῦ. ὁ δὲ βασιλεὺς ἦλθεν τῇ ἑβδόμῃ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ πενθῆσαι 39
Daniel. & venit ad lacum, & introſpexit. & ecce
τὸν Δανιήλ, καὶ ἦλθεν ὅτι τὸν λάκκον, καὶ ἐνέβλεψεν, καὶ ἰδοὺ
Daniel ſedens: Et exclamans rex voce ma-
Δανιὴλ καθήμενος, καὶ ἀναβόησας ὁ βασιλεὺς φωνῇ με- 40
gna, dixit: Magnus es Domine Deus Danielis, & non eſt a-
γάλῃ, εἶπεν· μέγας εἶ κύριε ὁ θεὸς τοῦ Δανιήλ· Καὶ οὐκ ἔστιν ἄλ-
lius præter te: & extraxit eum. At auctores
λος πλὴν σοῦ, καὶ ἀνέσπασεν αὐτόν. τοὺς δὲ αἰτίους τῆς 41
perditionis eius immiſit in lacum, & deuorati
ἀπωλείας αὐτοῦ ἐνέβαλεν εἰς τὸν λάκκον, Καὶ κατεβρώθη-
ſunt ſtatim coram eo.
σαν παραχρῆμα ἐνώπιον αὐτοῦ.

FINIS.

MACHABÆORVM PRIMVS.

ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ ΠΡΩΤΟΣ.

CAP. I. κεφαλ. α.

ΚΑὶ ἐγένετο μετὰ τὸ πατάξαι Ἀλέξανδρον τὸν Φιλίππου τὸν Μακεδόνα, ὃς ἐξῆλθεν ἐκ τῆς γῆς Χετιείμ, καὶ ἔπαταξε τὸν Δαρεῖον βασιλέα Περσῶν καὶ Μήδων, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ πρότερον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· καὶ συνεστήσατο πολέμους πολλούς, καὶ ἐκράτησεν ὀχυρωμάτων, καὶ ἔσφαξε βασιλεῖς τῆς γῆς. καὶ διῆλθεν ἕως ἄκρων τῆς γῆς, καὶ ἔλαβε σκῦλα πλήθους ἐθνῶν, καὶ ἡσύχασεν ἡ γῆ ἐνώπιον αὐτοῦ. καὶ ὑψώθη καὶ ἐπήρθη ἡ καρδία αὐτοῦ· καὶ συνῆξε δύναμιν ἰσχυρὰν σφόδρα, καὶ ἐκυρίευσε χωρῶν ἐθνῶν καὶ τυραννίων. καὶ ἐγένετο αὐτῷ εἰς φόβον. καὶ μετὰ ταῦτα ἔπεσεν ἐπὶ τὴν κοίτην, καὶ ἔγνω ὅτι ἀποθνήσκει. καὶ ἐκάλεσε τοὺς παῖδας αὐτοῦ τοὺς ἐνδόξους τοὺς συνεκτρόφους αὐτοῦ ἀπὸ νεότητος. καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἐπὶ ζῶντος αὐτοῦ. καὶ ἐβασίλευσεν Ἀλέξανδρος ἔτη δώδεκα, καὶ ἀπέθανεν. καὶ ἐκραταιώθησαν οἱ παῖδες αὐτοῦ ἕκαστος ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ. καὶ ἐπέθεντο πάντες διαδήματα μετὰ τὸ ἀποθανεῖν αὐτόν, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὀπίσω αὐτῶν ἔτη πολλά. καὶ ἐπλήθυναν κακὰ ἐν τῇ γῇ. καὶ ἐξῆλθεν ἐξ αὐτῶν ῥίζα ἁμαρτωλὸς Ἀντίοχος ἐπιφανής, υἱὸς Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως, ὃς ἦν ὅμηρος ἐν τῇ Ῥώμῃ. καὶ ἐβασίλευσεν ἐν ἔτει ἑκατοστῷ καὶ ἑβδομηκοστῷ καὶ ἑβδόμῳ βασιλείας Ἑλλήνων. ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθον ἐξ Ἰσραὴλ υἱοὶ παράνομοι, καὶ ἀνέπεισαν πολλοὺς λέγοντες· πορευθῶμεν καὶ διαθώμεθα διαθήκην μετὰ τῶν ἐθνῶν τῶν κύκλῳ ἡμῶν. ὅτι ἀφ' οὗ ἐχωρίσθημεν ἀπ' αὐτῶν, εὗρεν ἡμᾶς κακὰ πολλά. καὶ ἤρεσε λόγος ἐνώπιον αὐτῶν. καὶ παρεδυνάσθησάν τινες ἀπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπορεύθησαν πρὸς τὸν βασιλέα. καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν ποιῆσαι τὰ δικαιώματα τῶν ἐθνῶν. καὶ ἀκοδόμησαν γυμνάσιον ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ νόμιμα τῶν ἐθνῶν. καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς ἀκροβυστίας, καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ διαθήκης ἁγίας. καὶ ἐζεύχθησαν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐπράθησαν ποιῆσαι τὸ πονηρόν. καὶ ἡτοιμάσθη ἡ βασιλεία ἐναντίον Ἀντιόχου. καὶ ὑπέλαβε βασιλεῦσαι τῆς Αἰγύπτου, ὅπως βασιλεύσῃ ἐπὶ τὰς δύο βασιλείας. καὶ

ΕΙσῆλθεν εἰς Αἴγυπτον ἐν ὄχλῳ βαρεῖ ἐν ἅρμασι καὶ ἐλέφασι, καὶ ἐν ἱππεῦσι καὶ ἐν στόλῳ μεγάλῳ. καὶ συνεστήσατο πόλεμον πρὸς Πτολεμαῖον βασιλέα Αἰγύπτου. καὶ ἐνετράπη Πτολεμαῖος ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἔφυγε· καὶ ἔπεσον τραυματίαι πολλοί. καὶ κατελάβοντο τὰς πόλεις τὰς ὀχυρὰς ἐν γῇ Αἰγύπτῳ. καὶ ἔλαβε τὰ σκῦλα τῆς Αἰγύπτου. καὶ ἐπέστρεψεν Ἀντίοχος μετὰ τὸ παταξαι Αἴγυπτον ἐν τῷ ἑκατοστῷ καὶ τεσσαρακοστῷ καὶ τρίτῳ ἔτει. καὶ ἀνέβη ἐπὶ Ἰσραὴλ καὶ Ἱεροσόλυμα ἐν ὄχλῳ βαρεῖ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἅγιασμα ἐν ὑπερηφανίᾳ, καὶ ἔλαβε τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν, καὶ τὴν λυχνίαν τοῦ φωτός, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ τὴν τράπεζαν τῆς προθέσεως, καὶ τὰ σπονδεῖα καὶ τὰς φιάλας, καὶ τὰς θυΐσκας τὰς χρυσᾶς, καὶ τὸ καταπέτασμα, καὶ τοὺς στεφάνους, καὶ τὸν κόσμον τὸν χρυσοῦν τὸν κατὰ πρόσωπον τοῦ ναοῦ. καὶ ἐλέπισε πάντα, καὶ ἔλαβε τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον καὶ τὰ σκεύη τὰ ἐπιθυμητά. καὶ ἔλαβε τοὺς θησαυροὺς τοὺς ἀποκρύφους οὓς εὗρε. καὶ λαβὼν πάντα ἀπῆλθεν εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ. καὶ ἐποίησε φονοκτονίαν, καὶ ἐλάλησεν ὑπερηφανίαν μεγάλην. καὶ ἐγένετο πένθος μέγα ἐν Ἰσραὴλ ἐν παντὶ τόπῳ αὐτῶν. καὶ ἐστέναξαν ἄρχοντες καὶ πρεσβύτεροι, παρθένοι καὶ νεανίσκοι ἠθενήσαν, καὶ ἡ εὐπρέπεια γυναικῶν ἠλλοιώθη. πᾶς νυμφίος ἀνέλαβε θρῆνον. καθημένη ἐν παστῷ ἐγένετο ἐν πένθει. καὶ ἐσείσθη ἡ γῆ ἐπὶ τοῖς κατοικοῦσιν αὐτήν. καὶ πᾶς ὁ οἶκος Ἰακὼβ ἐνεδύσαντο αἰσχύνην. μετὰ δύο ἔτη ἡμερῶν ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς ἄρχοντα φορολογίας εἰς τὰς πόλεις Ἰούδα, καὶ ἦλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ἐν ὄχλῳ βαρεῖ. καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς λόγους εἰρηνικοὺς ἐν δόλῳ, καὶ ἐπίστευσαν αὐτῷ. καὶ ἐπέπεσεν ἐπὶ τὴν πόλιν ἐξάπινα· καὶ ἐπάταξεν αὐτὴν πληγὴν μεγάλην· καὶ ἀπώλεσε λαὸν πολὺν ἐξ Ἰσραήλ. καὶ ἔλαβε τὰ σκῦλα τῆς πόλεως, καὶ κατέκαυσεν αὐτὴν πυρί, καὶ καθεῖλε τοὺς οἴκους αὐτῆς καὶ τὰ τείχη αὐτῆς κύκλῳ. καὶ ἠχμαλώτισαν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα, καὶ τὰ κτήνη ἐκληρονόμησαν. καὶ ὠκοδόμησαν τὴν πόλιν Δαυὶδ τείχει μεγάλῳ καὶ ὀχυρῷ πύργοις ὀχυροῖς, καὶ ἐγένετο αὐτοῖς εἰς ἄκραν. καὶ ἔθηκαν ἐκεῖ ἔθνος ἁμαρτωλόν, ἄνδρας παρανόμους, καὶ ἐνίσχυσαν ἐν αὐτῇ. καὶ παρέθεντο ὅπλα καὶ τροφήν, καὶ συναγαγόντες τὰ σκῦλα Ἱερουσαλὴμ ἐπέθεντο ἐκεῖ. καὶ ἐγένετο εἰς μεγάλην παγίδα. καὶ ἐγένετο εἰς ἔνεδρον τῷ ἁγιάσματι, καὶ εἰς διάβολον

intrauit in Ægyptum in turba graui, in curribus & elephantis, & in equitibus, & in classe magna Et constituit bellum contra Ptolemæum regem Ægypti. Et veritus est Ptolemæus à facie eius, & fugit; & ceciderunt vulnerati multi. Et ceperunt vrbes munitas in terra Ægypti: & accepit spolia Ægypti. Et reuersus est Antiochus postquam percussit Ægyptum in centesimo & quadragesimo & tertio anno. Et ascendit in Israel & Hierosolymam in turba graui. Et intrauit in sanctuarium in superbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & omnia vasa eius, & mensam propositionis, & libatoria & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum quod in facie templi. Et comminuit omnia: Et accepit argentum & aurum & vasa desiderabilia: & accepit thesauros absconditos quos inuenit: Et accipiens omnia abiit in terram suam. Et fecit hominum cædem, & locutus est superbiam magnam. Et fuit luctus magnus in Israel in omni loco eorum. Et gemuerunt principes & seniores, virgines & pueri infirmati sunt, & pulchritudo mulierum mutata est. Omnis sponsus accepit luctum; sedens in thalamo fuit in luctu. Et concussa est terra super habitantes eam. & omnis domus Iacob induerunt confusionem. Post duos annos dierum misit rex principem tributi in vrbes Iuda, & venit in Hierusalem in turba graui. Et locutus est eis verba pacifica in dolo, & crediderunt ei. Et irruit super ciuitatem subito, & percussit eam plaga magna: & perdidit populum multum de Israel. Et accepit spolia vrbis, & combussit illam igni, & destruxit domos illius & muros illius in circuitu. Et captiuauerunt mulieres & filios, & iumenta possederunt. Et ædificauerunt vrbem Dauid muro magno & forti turribus munitis; & fuit illis in arcem. Et posuerunt illic gentem peccatricem, viros iniquos, & conualuerunt in illa. Et posuerunt arma & escas, & congregantes spolia Hierusalem reposuerunt illic: & facti sunt in magnum laqueum. Et fuit in insidias sanctuario, & in calum-

38

niatorem malum Israel semper. Et effuderunt sanguinē
βολον πονηρὸν τῷ Ἰσραὴλ διὰ παντός. καὶ ἐξέχεαν αἷμα 39
innocentem in circuitu sanctuarij, & polluerunt sanctuarium.
ἀθῶον κύκλῳ τοῦ ἁγιάσματος, καὶ ἐμόλυναν τὸ ἁγίασμα.
Et fugerunt habitatores Hierusalem propter eos: & fa-
καὶ ἔφυγον οἱ κάτοικοι Ἱερουσαλὴμ διὰ αὐτούς· καὶ ἐγέ- 40
cta est habitatio exterorum: & facta est extera genera-
νετο κατοικία ἀλλοτρίων· καὶ ἐγένετο ἀλλοτρία τοῖς γενεαῖς
tionibus suis, & filij sui reliquerunt eam.
μασιν αὐτῆς, καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἐγκατέλιπον αὐτήν. τὸ 41
Sanctuarium illius desolatum est vt eremus. Festa eius ver-
ἅγιασμα αὐτῆς ἠρημώθη ὡς ἔρημος. αἱ ἑορταὶ αὐτῆς ἐστρά-
sa sunt in luctum, sabbata eius in ignominiam, honor
φησαν εἰς πένθος, τὰ σάββατα αὐτῆς εἰς ὀνειδισμόν, ἡ τιμὴ
eius in vilipendium. Iuxta gloriam eius fuit
αὐτῆς εἰς ἀξιοδένωσιν· καὶ κατὰ δόξαν αὐτῆς ἐγενήθη 42
ignominia eius, & altitudo eius versa est in luctum.
ἀτιμασμὸς αὐτῆς, καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἐστράφη εἰς πένθος.
Et scripsit rex omni regno suo, vt essent om-
Καὶ ἔγραψεν ὁ βασιλεὺς πάσῃ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ εἶναι πάν- 43
nes in populū vnum, & relinqueret quisque leges suas.
τας εἰς λαὸν ἕνα, καὶ ἐγκαταλιπεῖν ἕκαστον τὰ νόμιμα αὐτοῦ.
Et consenserunt omnes gentes secundū sermonem regis.
καὶ ἐπεδέξατο πάντα τὰ ἔθνη κατὰ τὸν λόγον τοῦ βασιλέως. 44
Et multi ab Israel consenserunt seruituti eius,
καὶ πολλοὶ ἀπ' Ἰσραὴλ ἠυδόκησαν τῇ λατρείᾳ αὐτοῦ, 45
& sacrificauerunt idolis, & polluerunt sabbatum.
καὶ ἔθυσαν τοῖς εἰδώλοις, καὶ ἐβεβήλωσαν τὸ σάββατον.
Et misit rex libros in manu nunciorum in Hie-
καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς βιβλία ἐν χειρὶ ἀγγέλων εἰς Ἱε- 46
rusalem, & vrbes Iuda, vt irent post le-
ρουσαλὴμ, καὶ τὰς πόλεις Ἰούδα πορευθῆναι ὀπίσω νομί-
ges alienorum terræ, Et prohiberent holocausta
μων ἀλλοτρίων τῆς γῆς, καὶ κωλῦσαι ὁλοκαυτώματα 47
& sacrificium & libationem ex sanctuario: Et coinquina-
καὶ θυσίαν καὶ σπονδὴν ἐκ τοῦ ἁγιάσματος· καὶ βεβηλω- 48
rent sabbata & festa: Et polluerent sanctuarium & sanctos.
σαι σάββατα καὶ ἑορτάς· καὶ μιαῦναι ἁγίασμα καὶ ἁγίους· 49
Ædificarent aras & lucos, & idola, & sacrificarēt
οἰκοδομῆσαι βωμοὺς καὶ τεμένη, καὶ εἰδωλεῖα, καὶ θύειν 50
porcina & pecora cōmunia. Et relinquerent filios suos incir-
ὑεῖα καὶ κτήνη κοινά· καὶ ἀφιέναι τοὺς υἱοὺς αὐτῶν ἀπε- 51
cuncisos: abominarentur animas suas in omni immun-
κεκτμημένους· βδελύξαι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν παντὶ ἀκαθάρ-
do, & coinquinatione. ita vt obliuiscerentur
τῳ καὶ βεβηλώσει, ὥστε ἐπιλαθέσθαι τοῦ νόμου, καὶ ἀλλάξαι
legis, & immutarent omnes iustificationes. Et qui non faceret iuxta
πάντα τὰ δικαιώματα. καὶ ὃς ἂν μὴ ποιήσῃ κατὰ τὸ 52
verbum regis, moreretur. Iuxta omnia ver-
ῥῆμα τοῦ βασιλέως ἀποθανεῖται. καὶ πάντας τοὺς λό- 53
ba hæc scripsit omni regno suo, & fecit
γους τούτους ἔγραψε πάσῃ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν
principes super omnem populum: Et præcepit vr-
ἐπισκόπους ἐπὶ πάντα τὸν λαόν· καὶ ἐνετείλατο ταῖς πό- 54
bibus Iuda sacrificare per vrbem & vrbem. Et congre-
λεσιν Ἰούδα θυσιάζειν κατὰ πόλιν καὶ πόλιν. καὶ συνη- 55
gati sunt de populo ad eos multi: omnis qui dere-
θροίσθησαν ἀπὸ τοῦ λαοῦ πρὸς αὐτοὺς πολλοί. πᾶς ὁ ἐγκα-
liquerat legem, & fecerunt mala in terra, Et pasue-
ταλιπὼν τὸν νόμον. καὶ ἐποίησαν κακὰ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἔθεν- 56
runt Israel in abditis in omni refugio ipsorum.
το τὸν Ἰσραὴλ ἐν κρύφοις ἐν παντὶ φυγαδευτηρίῳ αὐτῶν.
Et quinta & decima die Casleu, quinto & 57
καὶ πέντε καὶ δεκάτῃ ἡμέρᾳ χασλεὺ τῷ πέμπτῳ καὶ
quadragesimo & centesimo anno ædificauerunt abominationem
τεσσαρακοστῷ καὶ ἑκατοστῷ ἔτει ὠκοδόμησαν βδέλυγμα
desolationis super altare: & in vrbibus Iuda in circuitu
ἐρημώσεως ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. καὶ ἐν πόλεσιν Ἰούδα κύκλῳ
ædificauerunt aras: Et in ianuis domorum, & 58
ὠκοδόμησαν βωμούς. καὶ ἐπὶ τοῦ θυρῶν τοῦ οἴκων, καὶ
in plateis thura incendebant. Et libros legis quos 59
ἐν ταῖς πλατείαις ἐθυμίων. καὶ τὰ βιβλία τοῦ νόμου ἃ
inuenerunt, combusserunt igne scindentes. Et vbi inuenieba-
εὗρον ἐνεπύρισαν πυρὶ καταρρήσσαντες. καὶ ὅπου εὑρίσκε- 60
tur apud aliquem liber testamenti, & si quis acquiescebat
το παρά τινι βιβλίον διαθήκης, καὶ εἴ τις συνευδόκει τοῦ
legi, edicto regis occidebant illum in virtute
νόμῳ τὸ σύγκριμα τοῦ βασιλέως ἐθανάτουν αὐτὸν ἐν ἰσχύϊ
sua. Faciebant sic Israel inuentis in om-
αὐτοῦ. ἐποίουν οὕτω τοῦ Ἰσραὴλ τοῖς εὑρισκομένοις ἐν παν- 61

ni mense & mense in vrbibus, Et quinta & vicesima
62 τὶ μηνὶ καὶ μηνὶ ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ πέμπτῃ καὶ εἰκάδι
mensis sacrificantes super aram quæ erat in alta-
τοῦ μηνὸς θυσιάζοντες ἐπὶ τὸν βωμὸν ὃς ἦν ἐπὶ τοῦ θυσια-
ri. Et mulieres quæ circuncideranr filios
63 στηρίου. καὶ τὰς γυναῖκας τὰς περιτετμηκυίας τὰ τέκνα
suos occiderunt iuxta iussum. Et suspenderunt
64 αὐτῶν ἐθανάτωσαν κατὰ πρόσταγμα. καὶ ἐκρέμασαν τὰ
infantes ex collis eorum, & domos eorum & eos q.
βρέφη ἐκ τῶν τραχήλων αὐτῶν καὶ τοὺς οἴκους αὐτῶν καὶ τοὺς
circuncciderant illos. Et multi in Israel fortifica-
65 περιτετμηκότας αὐτούς. καὶ πολλοὶ ἐν Ἰσραὴλ ἐπεφαυσί-
ti sunt, & offirmati in se vt non comederēt cōmunia.
θησαν, καὶ ὠχυρώθησαν ἐν αὐτοῖς τοῦ μὴ φαγεῖν κοινά.
Et elegerunt mori vt non polluerentur ci-
66 καὶ ἐπεδέξαντο ἀποθανεῖν ἵνα μὴ μιανθῶσι τοῖς βρώ-
bis, & ne iniquinarent testamentum sanctum, & mortui sunt.
μασι, καὶ μὴ βεβηλώσωσι διαθήκην ἁγίαν, καὶ ἀπέθανον.
Et fuit ira magna super Israel valde.
67 καὶ ἐγένετο ὀργὴ μεγάλη ἐπὶ Ἰσραὴλ σφόδρα.

CAP. II. β'.

In diebus illis, surrexit Mattathias (filius) Ioannis (filij)
1 Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἀνέστη Ματταθίας Ἰωάννου τοῦ
Symeon, sacerdos filiorum Ioarib de Hierusalem & se-
Συμεὼν ἱερεὺς τῶν υἱῶν Ἰωαρὶβ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ· καὶ ἐκά-
dit in Modin. Et ei filij quinque; Ioannes cogno-
2 θισεν ἐν Μωδείν. καὶ αὐτῷ υἱοὶ πέντε, Ἰωάννης ὁ ἐπικα-
minatus Gaddis, Simon vocatus Thasi, Iudas
3 λούμενος Γαδδίς, Σίμων ὁ καλούμενος Θασί, Ἰούδας ὁ
vocatus Maccabæus, Eleazarus vocatus Aua-
4 καλούμενος Μακκαβαῖος, Ἐλεάζαρ ὁ καλούμενος Αὐα-
ran; Ionathas vocatus Sapphus. Et vidit bla-
5 ράν, Ἰωνάθας ὁ καλούμενος Σαπφοῖς. καὶ εἶδε τὰς βλα-
sphemias quæ fiebant in Iuda & Hierusalem. Et dixit:
6 σφημίας τὰς γινομένας ἐν Ἰούδᾳ καὶ Ἱερουσαλὴμ, καὶ εἶπεν·
Hei mihi, vt quid hoc natus sum videre contritionem populi
7 οἴμοι, ἱνατὶ τοῦτο ἐγενήθην ἰδεῖν τὸ συντέλεμμα τοῦ λαοῦ
mei, & contritionem vrbis sanctæ, & sede-
μου, καὶ τὸ συντέλεμμα τῆς πόλεως τῆς ἁγίας, καὶ καθί-
re ibi cùm datur ea in manu inimicorum? Sanctua-
8 σαι ἐκεῖ ἐν τῇ δοθεῖσαι αὐτὴν ἐν χειρὶ ἐχθρῶν; τὸ ἁγιά-
rium in manu alienorum: factum est templum eius vt vir
σμα ἐν χειρὶ ἀλλοτρίων. ἐγένετο ὁ ναὸς αὐτῆς ὡς ἀνὴρ
ignobilis. Vasa gloriæ captiua abducta sunt, tru-
9 ἄδοξος. τὰ σκεύη τῆς δόξης αἰχμάλωτα ἀπήχθη, ἀπε-
cidati sunt infantes eius in plateis eius: pue-
κτάνθη τὰ νήπια αὐτῆς ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῆς. οἱ νεανί-
ri eius in gladio inimici. Quæ gens non hæredita-
10 σκοι αὐτῆς ἐν ῥομφαίᾳ ἐχθροῦ. ποῖον ἔθνος οὐκ ἐκληρο-
tauit regnum, & non obtinuit spolia eius.
νόμησε βασιλείαν, καὶ οὐκ ἐκράτησε τῶν σκύλων αὐτῆς;
Omnis ornatus eius ablatus est; pro libera facta est
11 πᾶς ὁ κόσμος αὐτῆς ἀφῃρέθη· ἀντὶ ἐλευθέρας ἐγένετο
in seruam. Et ecce sancta nostra & pulchritudo nostra, &
12 εἰς δούλιον. καὶ ἰδοὺ τὰ ἅγια ἡμῶν καὶ ἡ καλλονὴ ἡμῶν, καὶ
gloria nostra desolata est, & contaminauerunt ea gentes.
ἡ δόξα ἡμῶν ἠρημώθη, καὶ ἐβεβήλωσαν αὐτὰ τὰ ἔθνη.
Vt quid nobis vltrà viuere? Et scidit Mattathias &
13 ἱνατί ἡμῖν ἔτι ζῶ; καὶ διέρρηξε Ματταθίας καὶ
filij eius vestes suas, & induerunt saccos, &
14 υἱοὶ αὐτοῦ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιεβάλοντο σάκκους, καὶ
plorauerunt valde. Et venerunt qui à rege
15 ἐπένθησαν σφόδρα. καὶ ἦλθον οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως οἱ
cogentes rebellionem in Modin vrbem
καταναγκάζοντες τὴν ἀποστασίαν εἰς Μωδεὶν τὴν πόλιν
vt sacrificarent. Et multi de Israel ad eos accef-
16 ἵνα θυσιάσωσι καὶ πολλοὶ ἀπὸ Ἰσραὴλ πρὸς αὐτοὺς προς-
serunt, & Mattathias & filij eius congregati sunt. Et
17 ῆλθον. καὶ Ματταθίας καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ συνήχθησαν. καὶ
responderunt qui à rege, & dixerunt Matta-
ἀπεκρίθησαν οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ εἶπαν τῷ Ματτα-
thiæ, dicentes: Princeps & gloriosus & magnus es in vrbe
θίᾳ, λέγοντες· ἄρχων καὶ ἔνδοξος καὶ μέγας εἶ ἐν τῇ πόλει
hac, & corroboratus in filiis & fratribus. Nunc acce-
18 ταύτῃ, καὶ ἐστηριγμένος ἐν υἱοῖς καὶ ἀδελφοῖς. νῦν προσέλ-
de primus & fac præceptum regis, vt fece-
θε πρῶτος καὶ ποίησον τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως, ὡς ἐποίη-
runt omnes gentes & viri Iuda, & reli-
σαν πάντα τὰ ἔθνη καὶ οἱ ἄνδρες Ἰούδα καὶ οἱ καταλειφθέν-

τες ἐν

ti in Hierusalem: & eris tu & domus tua amicorum
τες ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ ἔσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου τοῦ φίλων τοῦ
regis: & tu & filij tui glorificabimini argento &
βασιλέως· καὶ σὺ καὶ οἱ υἱοί σου δοξασθήσεσθε ἀργυρίῳ καὶ
auro, & muneribus multis. Et respondit Matta-
χρυσίῳ, καὶ δόσεσι πολλαῖς. καὶ ἀπεκρίθη ματτα- 19
thias, & dixit voce magna; Si omnes gentes quæ in familia
θίας, καὶ εἶπεν φωνῇ μεγάλῃ· εἰ πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἐν οἴκῳ τοῦ
regni regis obediunt ei, vt recedant quilibet à
βασιλείας τοῦ βασιλέως ἀκούσειν αὐτοῦ, δοξοῦσαι ἕκαστος ἀπὸ
seruitute patrum suorum, & consenserunt præceptis eius. Et e-
λατρείας πατέρων αὐτοῦ, καὶ πρεπίσαντες ἐντολαῖς αὐτοῦ. καὶ 20
go & filij mei & fratres mei ambulabimus in testa-
ἐγὼ καὶ οἱ υἱοί μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου πορευσόμεθα ἐν διαθή-
mento patrum nostrorum. Propitius nobis relinquere legem &
κῃ πατέρων ἡμῶν. ἵλεως ἡμῖν καταλιπεῖν νόμον καὶ 21
iustitias. Sermonem regis non audiemus, vt præ-
δικαιώματα. τὸν λόγον τοῦ βασιλέως οὐκ ἀκουσόμεθα παρ- 22
tereamus seruitutem nostram dextera vel sinistra. Et vt
ελθεῖν τινὶ λατρείαν ἡμῶν δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ. καὶ ὡς 23
cessauit loqui verba hæc, accessit vir Iu-
ἐπαύσατο λαλῶν τοὺς λόγους τούτους, προσῆλθεν ἀνὴρ Ἰου-
dæus in oculis omnium sacrificare in ara in Mo-
δαῖος ἐν ὀφθαλμοῖς πάντων θυσιάσαι ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἐν μω-
din secundum iussum regis, Et vidit Matta-
δὶν κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως. καὶ εἶδε ματτα- 24
thias, & zelauit, & contremuerunt renes eius, & per-
θίας καὶ ἐζήλωσε, καὶ ἐτρόμησαν οἱ νεφροὶ αὐτοῦ, καὶ ἀνή-
tulit furorem secundũ iudicium: & currens iugulauit eum super
νεγκε θυμὸν κατὰ τὸ κρίμα· καὶ δραμὼν ἔσφαξεν αὐτὸν ἐπὶ
aram Et virum regis cogen-
τὸν βωμόν. καὶ τὸν ἄνδρα τοῦ βασιλέως τὸν ἀναγκάζον- 25
tem sacrificare occidit in tempore illo, & aram
τα θύειν ἀπέκτεινεν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, καὶ τὸν βωμὸν
destruxit. Et zelauit legem, sicut fecit Phinees
καθεῖλε· καὶ ἐζήλωσε τοῦ νόμου, καθὼς ἐποίησε φινεὲς 26
Zambri filio Salom. Et clamauit Mattathias in
τοῦ ζαμβεὶ υἱοῦ σαλώμ. καὶ ἀνέκραξε ματταθίας ἐν τῇ 27
vrbe voce magna dicens; Omnis qui zelat legem &
πόλει φωνῇ μεγάλῃ λέγων· πᾶς ὁ ζηλῶν τοῦ νόμου καὶ
statuit testamentum, exeat post me. Et fugerunt ipse
ἱστῶν διαθήκην, ἐξελθέτω ὀπίσω μου. καὶ ἔφυγον αὐτὸς 28
& filij eius in montes, & reliquerunt quæ habebant in
καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἐγκατέλιπον ὅσα εἶχον ἐν
vrbe. Tunc descenderunt multi quærentes iustitiam
τῇ πόλει. τότε κατέβησαν πολλοὶ ζητοῦντες δικαιοσύνην 29
& iudicium in desertum Sedere illuc, ipsi & filij
καὶ κρίμα εἰς τινὰ ἔρημον καθίσαι ἐκεῖ, αὐτοὶ καὶ οἱ υἱοὶ 30
eorum, & vxores eorum & iumenta eorum, quoniã multiplicata
αὐτοῦ καὶ γυναῖκες αὐτοῦ καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν, ὅτι ἐπληθύν-
sunt super eos mala. Et nunciatum est viris
θη ἐπ' αὐτοὺς τὰ κακά· καὶ ἀνηγγέλη τοῖς ἀνδράσι τοῦ 31
regis & exercitibus qui erant in Hierusalem vrbe
βασιλέως καὶ ταῖς δυνάμεσιν αἳ ἦσαν ἐν ἱερουσαλὴμ πόλει
Dauid: quoniam descenderunt viri, qui dissipauerunt man-
δαυίδ, ὅτι κατέβησαν ἄνδρες, οἵ τινες διεσκέδασαν τὴν ἐν-
datum regis in occulta in deserto, & cucurre-
τολὴν τοῦ βασιλέως εἰς τοὺς κρύφιοις ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἔδρα-
runt post eos multi. Et deprehendentes eos castra-
μον ὀπίσω αὐτῶν πολλοί. καὶ καταλαβόντες αὐτοὺς παρε- 32
metati sunt contra illos, & constituerunt aduersus eos prœlium
νέβαλον ἐπ' αὐτοὺς, καὶ συνεστήσαντο πρὸς αὐτοὺς πόλεμον
in die sabbatorum: & dixerunt ad eos: Vsque
ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτων. καὶ εἶπαν πρὸς αὐτούς. ἕως 33
nunc egressi facite iuxta sermonem regis
τοῦ νυῦ ἐξελθόντες ποιήσατε κατὰ τὸν λόγον τοῦ βασιλέως
& viuetis. Et dixerũt: Non exibimus, neque faciemus
καὶ ζήσεσθε. καὶ εἶπον· οὐκ ἐξελευσόμεθα, οὐδὲ ποιήσομεν 34
verbum regis vt polluamus diem sabba-
τὸν λόγον τοῦ βασιλέως βεβηλῶσαι τὴν ἡμέραν τοῦ σαββά- 35
torum. Et accelerauerũt contra eos prœlium, Et non respon-
των. καὶ ἐτάχυναν ἐπ' αὐτοὺς πόλεμον, καὶ οὐκ ἀπεκρί- 36
derunt eis, neque lapideis excusserunt eos, neque oppila-
θησαν αὐτοῖς, οὐδὲ λίθον ἐνεπίαξαν αὐτοῖς, οὐδὲ ἐνέφρα-
uerunt occulta, dicentes: Moriamur omnes in
ξαν τοὺς κρύφους λέγοντες· ἀποθάνωμεν πάντες ἐν τῇ 37
simplicitate nostra. Testis est super nos cælum & terra, quod indicta
ἁπλότητι ἡμῶν. μάρτυρεῖ ἐφ' ἡμᾶς οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ὅτι ἀκρί-
causa perditis nos. Et insurrexerunt contra illos in bel-
τως ἀπόλλυτε ἡμᾶς. καὶ ἀνέστησαν ἐπ' αὐτοὺς ἐν τῷ πο- 38

lo sabbatis, & mortui sunt ipsi & mulieres
λέμῳ τοῖς σάββασι, καὶ ἀπέθανον αὐτοὶ καὶ αἱ γυναῖκες
eorum, & filij eorum, & iumenta eorum vsque ad mille
αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν ἕως χιλίων
animas hominum. Et cognouit Mattathias & amici eius,
ψυχῶν ἀνθρώπων. Ἔγνω ματταθίας καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ, 39
& luxerunt super eos vsque ad valde. Et dixit vir
καὶ ἐπένθησαν ἐπ' αὐτοὺς ἕως σφόδρα. Εἶπεν ἀνὴρ τοῦ 40
propinquo suo; Si omnes fecerimus vt fratres nostri
πλησίον αὐτοῦ, ἐὰν πάντες ποιήσωμεν ὡς ἀδελφοὶ ἡμῶν
fecerunt, & non pugnauerimus contra gentes pro ani-
ἐποίησαν, καὶ μὴ πολεμήσωμεν πρὸς τὰ ἔθνη ὑπὲρ τῆς ψυ-
ma nostra & iustificationibus nostris, nunc citius nos dis-
χῆς ἡμῶν καὶ τῶν δικαιωμάτων ἡμῶν, νῦν τάχον ἡμᾶς ὀλο-
perdent à terra. Et cogitauerunt die il-
θρεύσουσιν ἀπὸ τῆς γῆς. καὶ ἐβουλεύσαντο τῇ ἡμέρᾳ ἐκεί- 41
la dicentes: Omnis homo quicunque venerit ad nos in
νῃ λέγοντες πᾶς ἄνθρωπος ὃς ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ἡμᾶς εἰς
bellum die sabbatorum, pugnemus con-
πόλεμον τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, πολεμήσωμεν κατέ-
tra eum, & non moriamur omnes sicut mortui sunt
ναντι αὐτοῦ, καὶ μὴ ἀποθανοῦμεν πάντες καθὼς ἀπέθανον οἱ
fratres nostri in occultis. Tunc congregati sunt ad
ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐν τοῖς κρύφοις. τότε συνήχθησαν πρὸς 42
illos synagoga. Asidæorum fortes potentia de Israel
αὐτοὺς συναγωγὴ, ἀσιδαίων ἰσχυροὶ δυνάμει ἀπὸ ἰσραὴλ
omnis voluntarius lege. Et omnes fugi-
πᾶς ὁ ἑκουσιαζόμενος τοῦ νόμου. καὶ πάντες οἱ φυγα- 43
tiui ob mala additi sunt illis, & facti sunt
δεύοντες ἀπὸ τῶν κακῶν προσετέθησαν αὐτοῖς, καὶ ἐγένοντο
eis in firmamentum: Et collegerunt exercitum, & percus-
αὐτοῖς εἰς στήριγμα· καὶ συνεστήσαντο δύναμιν καὶ ἐπά- 44
serunt peccatores in ira sua, viros sine lege in fu-
ταξαν ἁμαρτωλοὺς ἐν ὀργῇ αὐτῶν, ἄνδρας ἀνόμους ἐν θυ- 45
rore suo. Et reliqui fugerunt in gentes vt liberarentur. Et cir-
μῷ αὐτῶν· καὶ οἱ λοιποὶ ἔφυγον εἰς τὰ ἔθνη σωθῆναι· καὶ ἐκύ-
cumcidit Mattathias & amici illius, & destruxerunt ca-
κλωσε ματταθίας καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ, καὶ καθεῖλον τοὺς βω-
ras illorum. Et circumciderunt pueros incircuncisos
μοὺς αὐτῶν. καὶ περιέτεμον τὰ παιδάρια τὰ ἀπερίτμητα 46
quos inuenerunt in terminis Israel in fortitudine. Et persecuti sunt filios
ὅσα εὗρον ἐν ὁρίοις ἰσραὴλ ἐν ἰσχύϊ. καὶ ἐδιώξαν τοὺς υἱοὺς 47
superbiæ, & prosperatum est opus in manu eorum.
τῆς ὑπερηφανίας, καὶ κατευοδώθη τὸ ἔργον ἐν χειρὶ αὐτῶν.
Et obtinuerunt legem de manu gentium, & de ma-
καὶ ἀνετελάβοντο τοῦ νόμου ἐκ χειρὸς τῶν ἐθνῶν καὶ ἐκ χει- 48
nu regum: & non dederunt cornu peccatori. Et
ρὸς τῶν βασιλέων. Καὶ οὐκ ἔδωκαν κέρας τοῦ ἁμαρτωλοῦ. καὶ
appropinquauerũt dies Matthatiæ vt moreretur. Et dixit
ἤγγισαν αἱ ἡμέραι τοῦ ματταθίου ἀποθανεῖν, καὶ εἶπε τοῖς
filiis suis; Nunc firmata est superbia & castigatio, & tempus
υἱοῖς αὐτοῦ. νῦν ἐστερέωθη ὑπερηφανία καὶ ἔλεγμος καὶ καιρὸς
confusionis & ira indignationis. Et nunc filij zelate
καταστροφῆς καὶ ὀργῆς θυμοῦ. καὶ νῦν τέκνα ζηλώσατε τοῦ
legem, & date animas vestras pro testamento patrum
νόμου, καὶ δότε τὰς ψυχὰς ὑμῶν ὑπὲρ διαθήκης πατέρων
vestrorum. Mementote patrum nostrorum opera quæ fecerunt in
ὑμῶν. μνήσθητε τῶν πατέρων ἡμῶν τὰ ἔργα ἃ ἐποίησαν ἐν
generationibus eorum, & accipite gloriam magnam & nomen
ταῖς γενεαῖς αὐτῶν, καὶ δέξασθε δόξαν μεγάλην καὶ ὄνομα
æternum. Abraam nonne in tentatione inuentus est fidelis, & repu-
αἰώνιον. ἀβραὰμ οὐκ ἐν πειρασμῷ εὑρέθη πιστός, καὶ ἐλο- 52
tatum est ei ad iustitiam? Ioseph in tempore angu-
γίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην; ἰωσὴφ ἐν καιρῷ στενοχω- 53
stiæ suæ custodiuit præceptum, & factus est dominus Ægypti.
ρίας αὐτοῦ ἐφύλαξεν ἐντολὴν, καὶ ἐγένετο κύριος αἰγύπτου.
Phinees pater noster in zelando zelum, accepit testa-
φινεὲς ὁ πατὴρ ἡμῶν ἐν τῷ ζηλῶσαι ζῆλον, ἔλαβε διαθή- 54
mentum sacerdotij sempiterni. Iesus in adimplendo ser-
κην ἱερωσύνης αἰωνίας. ἰησοῦς ἐν τῷ πληροῦσαι λό- 55
monẽ factus est iudex in Israel. Chaleb in testifican-
γον ἐγένετο κριτὴς ἐν ἰσραήλ. χαλεὲβ ἐν τῷ ἐπιμαρτύ- 56
do in Ecclesia accepit terræ hæreditatem. Dauid in
ρασθαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἔλαβε γῆς κληρονομίαν. δαυὶδ ἐν 57
misericordia sua possedit sedem regni perpetui.
τῷ ἐλέει αὐτοῦ ἐκληρονόμησε θρόνον βασιλείας αἰωνίας.
Elias dum zelaret zelum legis, receptus est vsque ad
ἠλίας ἐν τῷ ζηλῶσαι ζῆλον νόμου ἀνελήφθη ἕως εἰς τὸν
cælum. Ananias, Azarias, Misaël credentes libe-
οὐρανόν. ἀνανίας, ἀζαρίας, μισαὴλ πιστεύσαντες ἐσώ- 58

θησαν

rati sunt de flamma. Daniel in simplicitate sua liberatus est
θησαν ἐκ φλογός. Δανιὴλ ἐν τῇ ἁπλότητι αὐτοῦ ἐρρύσθη 60
de ore leonum. Et sic cogitate per generationem &
ἐκ στόματος λέοντων. καὶ οὕτως ἐνοήθητε κατὰ γενεὰν καὶ 61
generationem, & quoniam omnes sperantes in ipsum, non infirma-
γενεάν, καὶ ὅτι πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτὸν, οὐκ ἀσθενή-
buntur. Et à verbis viri peccatoris ne timeatis; quia
σουσι. καὶ ἀπὸ λόγων ἀνδρὸς ἁμαρτωλοῦ μὴ φοβηθῆτε, ὅτι 62
gloria eius in stercus & in vermes. Hodie extol-
ἡ δόξα αὐτοῦ εἰς κόπρια καὶ εἰς σκώληκας. σήμερον ἐπαρ- 63
letur, & cras non inuenietur; quia conuersus est in puluerem
θήσεται, καὶ αὔριον οὐ μὴ εὑρεθῇ, ὅτι ἐπέστρεψεν εἰς τὸν χοῦν
suum, & cogitatio eius periit. Et vos filij
αὐτοῦ, καὶ ὁ διαλογισμὸς αὐτοῦ ἀπώλετο. καὶ ὑμεῖς τέκνα 64
confortamini, & viri estote in lege: quia in ipsa glorificabi-
ἰσχύσατε καὶ ἀνδρίζεσθε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι ἐν αὐτῷ δοξασθή-
mini. Et ecce Symeon frater vester, scio quòd vir con-
σεσθε. καὶ ἰδοὺ Συμεὼν ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν, οἶδα ὅτι ἀνὴρ βου- 65
filij est: eum audite omnes dies: ipse vobis erit
λῆ ἐστιν, αὐτοῦ ἀκούετε πάσας τὰς ἡμέρας· αὐτὸς ὑμῖν ἔσται
in patrem. Et Iudas Maccabæus ipse fortis poten-
εἰς πατέρα. καὶ Ἰούδας Μακκαβαῖος αὐτὸς ἰσχυὸς δυνά- 66
tia à iuuentute sua, hic vobis erit princeps exercitus, & bel-
μει ἐκ νεότητος αὐτοῦ, οὗτος ὑμῖν ἔσται ἄρχων στρατιᾶς, καὶ πο-
labitis bellum populorum. Et vos adducetis ad
λεμήσετε πόλεμον λαῶν. καὶ ὑμεῖς προσάξετε πρὸς 67
vos omnes factores legis; & vltionem populi
ὑμᾶς πάντας τοὺς ποιητὰς τοῦ νόμου, καὶ ἐκδίκησιν τοῦ λαοῦ
vestri. Retribuite retributionem gentibus, & attendi-
ὑμῶν. ἀνταποδότε ἀνταπόδομα τοῖς ἔθνεσι καὶ προσέχε- 68
te in præcepta legis. & benedixit eos. Et
τε εἰς τὰ προστάγματα τοῦ νόμου. καὶ εὐλόγησεν αὐτούς. καὶ 69
appositus est ad patres suos, Et mortuus est in
προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ ἀπέθανεν ἐν 70
sexto & quadragesimo & centesimo anno: & sepelierunt
τῷ ἕκτῳ καὶ τεσσαρακοστῷ καὶ ἑκατοστῷ ἔτει· καὶ ἔθαψαν
eum filij eius in sepulturis patrum suorum in Modin, &
αὐτὸν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐν τάφοις πατέρων αὐτοῦ ἐν Μωδεΐν, καὶ
luxerunt eum omnis Israel luctu magno.
ἐκόψαντο αὐτὸν πᾶς Ἰσραὴλ κοπετὸν μέγαν.

CAP. III. γ'.

Et surrexit Iudas vocatus Maccabæus filius eius pro
Καὶ ἀνέστη Ἰούδας ὁ καλούμενος Μακκαβαῖος υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' 1
eo. Et adiuuabant eum omnes fratres eius, & om-
αὐτοῦ· καὶ ἐβοήθουν αὐτῷ πάντες οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ πάν- 2
nes qui adhæserant patri eius, & prœliabantur
τες ὅσοι ἐκολλήθησαν τῷ πατρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπολέμουν τὸν
prœlium Israel cum lætitia. Et dilatauit gloriam
πόλεμον Ἰσραὴλ μετ' εὐφροσύνης. καὶ ἐπλάτυνε δόξαν 3
populo suo: & induit thoracem vt Gigas, & suc-
τῷ λαῷ αὐτοῦ· καὶ ἐνεδύσατο θώρακα ὡς γίγας, καὶ συνε-
cinxit se armis bellicis suis: prœlia consti-
ζώσατο τὰ σκεύη τὰ πολεμικὰ αὐτοῦ· πολέμους συνεστή-
tuit protegens castra in gladio. Et similis factus est
σατο σκεπάζων παρεμβολὴν ἐν ῥομφαίᾳ. καὶ ὡμοιώθη 4
leoni in operibus suis, & vt catulus leonis ruens in
λέοντι ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ὡς σκύμνος ἐρευγόμενος εἰς
venationem. Et persecutus est iniquos seruans, & turban-
θήραν. καὶ ἐδίωξεν ἀνόμους ἐξερευνῶν, καὶ τοὺς ταράσσον- 5
tes populum suum succendit, Et compulsi sunt iniqui
τας τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐφλόγισε, καὶ συνεστάλησαν οἱ ἄνομοι 6
à timore eius, & omnes operarij iniquitatis con-
ἀπὸ τοῦ φόβου αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀνομίας συνε-
turbati sunt: & prosperata est saluatio in manu eius. Et
ταράχθησαν· καὶ εὐωδώθη σωτηρία ἐν χειρὶ αὐτοῦ. καὶ 7
exacerbauit reges multos, & lætificauit Iacob in ope-
ἐπίκρανε βασιλεῖς πολλοὺς, καὶ εὔφρανε τὸν Ἰακὼβ ἐν τοῖς ἔρ-
ribus suis, & vsque in seculum memoria eius in bene-
γοις αὐτοῦ, καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ εἰς εὐλο-
dictionem. Et perambulauit in ciuitatibus Iuda, & deleuit im-
γίαν. καὶ διῆλθεν ἐν πόλεσιν Ἰούδα, καὶ ἐξωλόθρευσεν ἀσε- 8
pios de ea: & auertit iram ab Israel. Et nomi-
βεῖς ἐξ αὐτῆς, καὶ ἀπέστρεψεν ὀργὴν ἀπὸ Ἰσραήλ. καὶ ὠνο- 9
natus est vsque ad nouissimum terræ, & congregauit pereuntes.
μάσθη ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς, καὶ συνήγαγον ἀπολλυμένους.
Et congregauit Apollonius gentes, & à Samaria exerci-
καὶ συνήγαγον Ἀπολλώνιος ἔθνη, καὶ ἀπὸ Σαμαρείας δύνα- 10
tum magnum, vt pugnaret contra Israel. Et cognouit Iudas
μιν μεγάλην τοῦ πολεμῆσαι πρὸς Ἰσραήλ. καὶ ἔγνω Ἰούδας 11

& exiuit in occursum ei & percussit eum &
καὶ ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν αὐτῷ, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν &
occidit. & ceciderunt vulnerati multi, & reliqui
ἀπέκτεινε. καὶ ἔπεσον τραυματίαι πολλοί, καὶ οἱ λοιποὶ
fugerunt. Et accepit spolia eorum, & gladium Apol-
ἔφυγον. καὶ ἔλαβε τὰ σκῦλα αὐτῶν, καὶ τὴν μάχαιραν Ἀπολ- 12
lonij accepit Iudas, & fuit pugnans cum eo omnes
λωνίου ἔλαβεν Ἰούδας, καὶ ἦν πολεμῶν ἐν αὐτῇ πάσας τὰς
dies. Et audiuit Seron princeps exercitus Syriæ,
ἡμέρας. καὶ ἤκουσε Σήρων ὁ ἄρχων τῆς δυνάμεως Συρίας, 13
quòd congregauit Iudas congregationem, & ecclesiam fidelium cum
ὅτι ἠθροίσεν Ἰούδας ἄθροισμα, καὶ ἐκκλησίαν πιστῶν μετ'
se, & exeuntium in bellum, & dixit: Faciam
αὐτοῦ, καὶ ἐκπορευομένων εἰς πόλεμον. καὶ εἶπε· ποιήσω
mihi nomen, & glorificabor in regno, & debel-
ἐμαυτῷ ὄνομα καὶ δοξασθήσομαι ἐν τῇ βασιλείᾳ, καὶ πολε- 14
labo Iudam & eos qui cum eo, & spernentes
μήσω τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, καὶ τοὺς ἐξουδενοῦντας τὸν
verbum regis. Et addidit, & ascenderunt cum eo
λόγον τοῦ βασιλέως. καὶ προσέθετο, καὶ ἀνέβη μετ' αὐτοῦ 15
castra impiorum fortia, ad adiuuandum eum vt faceret
παρεμβολὴ ἀσεβῶν ἰσχυρὰ βοηθῆσαι αὐτῷ ποιῆσαι τίσιν
vltionem in filiis Israel. Et appropinquauerunt vsq. ad ascensum
ἐκδίκησιν ἐν υἱοῖς Ἰσραήλ. καὶ ἤγγισεν ἕως ἀναβάσεως 16
Bethoron. & exiuit Iudas in occursum ei cum pau-
Βαιθωρών. καὶ ἐξῆλθεν Ἰούδας εἰς συνάντησιν αὐτῷ ὀλι-
cis. Vt autem viderunt exercitum venientem in occur-
γοστός. ὡς δὲ εἶδον τὴν παρεμβολὴν ἐρχομένην εἰς συνά- 17
sum eis, dixerunt Iuda, Quid poterimus pauci existentes
ντησιν αὐτοῖς, εἶπον τῷ Ἰούδᾳ· τί δυνησόμεθα ὀλιγοστοὶ ὄντες
pugnare contra multitudinem tantam fortem? & nos fatiga-
πολεμῆσαι πρὸς πλῆθος τοσοῦτο ἰσχυρόν; καὶ ἡμεῖς ἐκλελύ-
tisumus ieiuni existentes hodie. Et dixit Iudas, Facile est
μεθα ἀσιτοῦντες σήμερον. καὶ εἶπεν Ἰούδας· εὔκοπόν ἐστι 18
concludi multos in manibus paucorum, & non est differentia
συγκλεισθῆναι πολλοὺς ἐν χερσὶν ὀλίγων, καὶ οὐκ ἔστι διαφορὰ
in conspectu cœli saluare in multis vel in paucis. Quoniam nõ
ἐναντίον τοῦ οὐρανοῦ σώζειν ἐν πολλοῖς ἢ ἐν ὀλίγοις. ὅτι οὐκ 19
in multitudine potentiæ victoria belli est, sed à cœ-
ἐν πλήθει δυνάμεως νίκη πολέμου ἐστὶν, ἀλλ' ἢ ἐκ τοῦ οὐρα-
lo fortitudo. Ipsi veniunt contra nos multitudine contumaciæ &
νοῦ ἰσχύς. αὐτοὶ ἔρχονται πρὸς ἡμᾶς πλήθει ὕβρεως καὶ 20
iniquitatis vt disperdant nos, & mulieres nostras, & fi-
ἀνομίας τοῦ ἐξᾶραι ἡμᾶς καὶ τὰς γυναῖκας ἡμῶν καὶ τὰ τέ-
lios nostros, vt spolient nos. Nos autem pugnamus pro
κνα ἡμῶν τοῦ σκυλεῦσαι ἡμᾶς. ἡμεῖς δὲ πολεμοῦμεν περὶ τῶν 21
animabus nostris, & legibus nostris. Et ipse confringet
ψυχῶν ἡμῶν καὶ τῶν νομίμων ἡμῶν. καὶ αὐτὸς συντρίψει 22
eos ante faciem nostram: vos autem non timeatis ab
αὐτοὺς πρὸ προσώπου ἡμῶν. ὑμεῖς δὲ μὴ φοβηθῆτε ἀπ'
eis. Postquam autem cessauit loqui, irruit in eos subitò,
αὐτῶν. ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν ἐνήλατο εἰς αὐτοὺς ἄφνω, 23
& contritus est Seron, & exercitus eius coram eo.
καὶ συνετρίβη Σήρων καὶ ἡ παρεμβολὴ αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτοῦ.
Et persecuti sunt eos in descensu Bethoron vsque ad
καὶ ἐδίωκον αὐτοὺς ἐν τῇ καταβάσει Βαιθωρὼν ἕως τοῦ 24
campum: & ceciderunt ab eis quasi viri octingenti: at
πεδίου· καὶ ἔπεσον ἀπ' αὐτῶν ὡς ἄνδρες ὀκτακόσιοι. οἱ δὲ
reliqui fugerunt in terram Phylistiim. Et incœpit timor Iuda
λοιποὶ ἔφυγον εἰς γῆν Φυλιστιείμ. καὶ ἤρξατο ὁ φόβος Ἰούδα 25
& fratrum eius, & formido incidere in gentes quæ
καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ ἡ πτοὶ ἐπιπίπτειν ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ
in circuitu eorum. Et appropinquauit vsque ad regem nomen eius,
κύκλῳ αὐτῶν. καὶ ἤγγισεν ἕως τοῦ βασιλέως τὸ ὄνομα αὐτοῦ, 26
& de prœliis Iudæ narrabat omnis gens. Cùm
καὶ περὶ τῶν παρατάξεων Ἰούδα ἐξηγεῖτο πᾶν ἔθνος. ὡς 27
autem audiuit Antiochus rex sermones hos, iratus
δὲ ἤκουσεν Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς τοὺς λόγους τούτους, ὠργί-
est furore; & misit, & congregauit exercitus omnes
σθη θυμῷ. καὶ ἀπέστειλε καὶ συνήγαγε τὰς δυνάμεις πάσας
regni sui, castra fortia valde. Et
τῆς βασιλείας αὐτοῦ παρεμβολὴν ἰσχυρὰν σφόδρα. καὶ 28
aperuit gazophylacium suum, & dedit stipendia exerci-
ἤνοιξε τὸ γαζοφυλάκιον αὐτοῦ καὶ ἔδωκεν ὀψώνια τοῖς δυνά-
tibus suis in annum: & iussit eis in annum
μεσιν αὐτοῦ εἰς ἐνιαυτόν. καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς εἰς ἐνιαυτὸν
esse paratos ad omnem necessitatem. Et vidit quòd defecit pe-
εἶναι ἑτοίμους εἰς πᾶσαν χρείαν. καὶ εἶδεν ὅτι ἐξέλιπε τὸ ἀρ- 29
cunia de thesauris, & tributorum collectores regionis pau-
γύριον ἀπὸ τῶν θησαυρῶν. καὶ οἱ φορολόγοι τῆς χώρας ὀλί-

ei propter dissensionem & plagam quam fecit in
29 γαίειν τῆς διορασίας καὶ πληγῆς ἧς κατεσκεύασεν ἐν
terra, vt tolleret legem quæ erat à diebus primis.
τῇ γῇ, τὸ ἄραι τὰ νόμιμα ἃ ἦσαν ἀφ' ἡμερῶν τῶν πρώτων.
Et timuit ne non haberet vt semel ac bis ad expen-
καὶ δύλαβήθη μὴ οὐκ ἔχοι ὡς ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὰς δαπά- 30
sas, & dona quæ dederat antè larga manu, &
νας καὶ τὰ δόματα ἃ ἐδίδου ἐμπροσθεν δαψιλεῖ χειρί. καὶ
abundauerat super reges priores liberali
ἐπείσθυσεν ὑπὲρ τοὺς βασιλεῖς τοὺς πρώτους δαψιλεῖ
manu; Et consternatus erat anima sua valde: & cogitauit
χειρί. καὶ ἐπορεύετο τῇ ψυχῇ αὐτοῦ σφόδρα· καὶ ἐβουλεύσατο 31
ire in Persi lem, & accipere tributa regio-
πορευθεὶς εἰς τὴν Περσίδα καὶ λαβεῖν τοὺς φόρους τῶν χω-
num, & congregare pecuniam multam. Et reliquit Lysiam
ρῶν, καὶ συναγαγεῖν ἀργύριον πολύ. καὶ κατέλιπε Λυσίαν 32
hominem nobilem & de genere regali, super
ἄνθρωπον ἔνδοξον καὶ ἀπὸ γένους τῆς βασιλείας, ἐπὶ τῶν
negotia regis à fluuio Euphrate vsque ad
πραγμάτων τοῦ βασιλέως ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου, ἕως
terminos Ægypti: Et vt nutriret Antiochum filium suũ quous-
τῶν ὁρίων Αἰγύπτου, καὶ τρέφειν Ἀντίοχον τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἕως 33
que rediret ipse. Et tradidit ei dimidium
τοῦ ἐπιστρέψαι αὐτόν. καὶ παρέδωκεν αὐτῷ τὰς ἡμίσους τῶν 34
exercituum & elephantos. & iussit ei de
δυνάμεων καὶ τοῖς ἐλέφαντας· καὶ ἐνετείλατο αὐτῷ περὶ
omnibus quæ volebat, & de inhabitantibus Iudæam
πάντων ὧν ἐβούλετο. καὶ περὶ τῶν κατοικούντων τὴν Ἰουδαίαν
& Hierusalem: Vt mitteret contra eos exercitum, vt conte-
καὶ Ἱερουσαλήμ. ἀποστεῖλαι ἐπ' αὐτοὺς δύναμιν τοῦ ἐντρί- 35
reret & deleret fortitudinem Israel, & reliquias Hieru-
ψαι καὶ ἐξᾶραι τὴν ἰσχὺν Ἰσραὴλ καὶ τὸ κατάλειμμα Ἱερου-
salem, & tolleret memoriam eorum de loco, &
σαλήμ, καὶ ἄραι τὸ μνημόσυνον αὐτῶν ἀπὸ τοῦ τόπου, καὶ 36
constituere filios alienigenas in omnibus terminis eorum, &
κατοικῆσαι υἱοὺς ἀλλογενεῖς ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῶν, καὶ
sorte distribuere terram illorum. Et rex acce-
καταπλουτίσαι τὴν γῆν αὐτῶν. καὶ ὁ βασιλεὺς παρέ- 37
pit dimidium exercituum reliquum, &
λαβε τὰς ἡμίσους τῶν δυνάμεων τὰς καταλειφθείσας. καὶ
profectus est ab Antiochia ab vrbe regni sui, anno
ἀπῆρεν ἀπὸ Ἀντιοχείας ἀπὸ πόλεως βασιλείας αὐτοῦ, ἔτους
septimo & quadragesimo & centesimo, & transiuit Eu-
ἑβδόμου καὶ τεσσαρακοστοῦ καὶ ἑκατοστοῦ. καὶ διεπέρασε τὸν Εὐ-
phratem fluuium, & perambulabat superiores regiones. Et
φράτην ποταμόν, καὶ διεπορεύετο τὰς ἐπάνω χώρας. καὶ 38
elegit Lysias Ptolemæum (filium) Dorymenis, & Nicanorem &
ἐπέλεξε Λυσίας Πτολεμαῖον τὸν Δορυμένους καὶ Νικάνορα καὶ
Gorgiam, viros potentes ex amicis regis. Et
Γοργίαν, ἄνδρας δυνατοὺς τῶν φίλων τοῦ βασιλέως. καὶ 39
misit cum eis quadraginta millia virorum &
ἀπέστειλε μετ' αὐτῶν τεσσαράκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ
septem millia equitum, vt irent in terram Iuda, & disperde-
ἑπτακισχιλίους ἱππεῖς, τοῦ ἐλθεῖν εἰς γῆν Ἰουδαία καὶ καταφθεῖ-
rent eam iuxta verbum regis. Et profecti sunt cum
ραι αὐτὴν κατὰ τὸν λόγον τοῦ βασιλέως. καὶ ἀπῆραν σὺν 40
omni exercitu suo, & venerunt: & castrametati sunt pro-
πάσῃ τῇ δυνάμει αὐτῶν καὶ ἦλθον· καὶ παρενέβαλον πλη-
pe Emmaum in terra campestri. Et audierunt mercato-
σίον Ἐμμαοὺμ ἐν τῇ γῇ τῇ πεδινῇ. καὶ ἤκουσαν οἱ ἔμπο- 41
res regionis nomen illorum, & acceperunt argentum & au-
ροι τῆς χώρας τὸ ὄνομα αὐτῶν, καὶ ἔλαβον ἀργύριον καὶ χρυ-
rum multum valde, & pueros: & venerunt in ca-
σίον πολὺ σφόδρα καὶ παῖδας. καὶ ἦλθον εἰς τὴν παρεμβο-
stra vt acciperent filios Israel in seruos. Et addi-
λὴν τοῦ λαβεῖν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς παῖδας. καὶ προσεγγυή-
ti sunt ad eos exercitus Syriæ, & terræ alienigenarum.
θησαν πρὸς αὐτοὺς δυνάμεις Συρίας καὶ γῆς ἀλλοφύλων.
Et vidit Iudas & fratres eius, quoniam multiplicata sunt
καὶ εἶδεν Ἰούδας καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ὅτι ἐπληθύνθη τὰ 42
mala, & exercitus castrametantur in terminis eorum.
κακά, καὶ αἱ δυνάμεις παρεμβάλλουσιν ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτῶν.
Et cognouerunt verba regis quæ præcepit face-
καὶ ἐπέγνωσαν τοὺς λόγους τοῦ βασιλέως οὓς ἐνετείλατο ποιῆ-
re populo in perditionem & consummationẽ. Et dixit vnusquisq.
σαι τῷ λαῷ εἰς ἀπώλειαν καὶ συντέλειαν. καὶ εἶπεν ἕκαστος
ad proximum suum: Erigamus deiectionem
πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, ἀναστήσωμεν τὴν καθαίρεσιν 43
populi nostri, & pugnemus pro populo nostro & sanctis.
τοῦ λαοῦ ἡμῶν, καὶ πολεμήσωμεν περὶ τοῦ λαοῦ ἡμῶν καὶ τῶν ἁγίων.

Et congregata est synagoga vt essent parati in bellum, &
44 Καὶ ἠθροίσθη ἡ συναγωγὴ τοῦ εἶναι ἑτοίμους εἰς πόλεμον, καὶ
vt orarent & peterent misericordiã & miserationes. Et Hieru-
45 τοῦ προσδύξασθαι καὶ αἰτῆσαι ἔλεον καὶ οἰκτιρμούς. καὶ Ἱερου-
salem erat inhabitata vt desertum. Non erat intrans &
σαλὴμ ἦν ἀοίκητος ὡς ἔρημος. οὐκ ἦν ὁ εἰσπορευόμενος καὶ
exiens de natis eius, & sanctum
ἐκπορευόμενος ἐκ τῶν γενημάτων αὐτῆς, καὶ τὸ ἅγιασμα
conculcatum, & filij alienigenarum in arce habitatio in
καταπατούμενον, καὶ υἱοὶ ἀλλογενῶν ἐν τῇ ἄκρᾳ κατάλυμα ἐν
gentibus. Et ablata est delectatio de Iacob, & defecit tibia
τοῖς ἔθνεσι. καὶ ἐξήρθη τέρψις ἐξ Ἰακὼβ, καὶ ἐξέλιπεν αὐλὸς
& cithara. Et congregati sunt, & venerunt in Maspha con-
46 καὶ κιθάρα. καὶ συνήχθησαν καὶ ἦλθοσαν εἰς Μασπφὰ κατέ-
tra Hierusalem; quoniam locus orationis in Maspha
ναντι Ἱερουσαλήμ, ὅτι τόπος προσευχῆς εἰς Μασπφὰ τὸ
antè in Israel. Et ieiunauerunt in die illo, &
47 πρότερον τοῦ Ἰσραήλ. καὶ ἐνήστευσαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ
induerunt saccos & cinerem super capita ipsorum:
ἐνεδύσαντο σάκκους καὶ ἐπέθεσαν σποδὸν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν.
& sciderunt vestimenta sua. Et expanderunt librum
48 καὶ διέρρηξαν τὰ ἱμάτια αὐτῶν. καὶ ἐξεπέτασαν τὸ βιβλίον
legis, de quibus scrutabantur gentes inscribere in ipsis
τοῦ νόμου περὶ ὧν ἐξηρεύνων τὰ ἔθνη τοῦ ὑπογράφειν ἐπ' αὐτῶν
similitudines idolorum suorum. Et attulerunt ve-
49 τὰ ὁμοιώματα τῶν εἰδώλων αὐτῶν· καὶ ἤνεγκαν τὰ ἱμά-
stes sacerdotij, & primitias & deci-
τια τῆς ἱερωσύνης, καὶ τὰ πρωτογενήματα καὶ τὰς δεκά-
mas: & suscitauerunt Nazaræos qui impleuerunt dies.
τας· καὶ ἤγειραν τοὺς ναζηραίους οἱ ἐπλήρωσαν τὰς ἡμέρας.
Et clamauerunt voce in cælum, dicentes: Quid faciemus
50 καὶ ἐβόησαν φωνῇ εἰς τὸν οὐρανὸν λέγοντες· τί ποιήσωμεν
his, & quò eos ducemus? Et sancta tua con-
51 τούτοις, καὶ ποῦ αὐτοὺς ἀπαγάγωμεν; καὶ τὰ ἅγιά σου κα-
culcata sunt, & contaminata sunt: & sacerdotes tui in luctu &
ταπεπάτηται, καὶ βεβήλωται· καὶ οἱ ἱερεῖς σου ἐν πένθει καὶ
humilitate. Et ecce gentes conuenerunt contra nos vt disper-
52 ταπεινώσει. καὶ ἰδοὺ τὰ ἔθνη συνῆκται ἐφ' ἡμᾶς τοῦ ἐξα-
dant nos. Tu scis quæ cogitant contra nos. Quomodo poteri-
53 ραι ἡμᾶς. σὺ οἶδας ἃ λογίζονται ἐφ' ἡμᾶς. πῶς δυνησό-
mus subsistere ante faciem eorum, si non tu adiu-
μεθα ὑποστῆναι κατὰ πρόσωπον αὐτῶν, ἐὰν μὴ σὺ βοηθή-
ues nos? Et exclamauerunt tubis, & clamauerunt voce
54 σῃς ἡμῖν; καὶ ἐσάλπισαν ταῖς σάλπιγξι, καὶ ἐβόησαν φωνῇ
magna. Et post hoc constituit Iudas duces populi,
55 μεγάλῃ. καὶ μετὰ τοῦτο κατέστησεν Ἰούδας ἡγουμένους τοῦ λαοῦ
tribunos & centuriones, & pentacontarchos, & de-
χιλιάρχους καὶ ἑκατοντάρχους καὶ πεντηκοντάρχους καὶ δε-
curiones. Et dixerunt ædificantibus domos & sponsan-
56 κάρχους. καὶ εἶπαν τοῖς οἰκοδομοῦσιν οἰκίας καὶ μνηστευο-
tibus vxores, & plantantibus vineas, & timidis,
μένοις γυναῖκας καὶ φυτεύουσιν ἀμπελῶνας, καὶ δειλοῖς,
reuerti vnumquemque in domum suam secundum legem. Et
57 ἀποστρέφειν ἕκαστον εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ κατὰ τὸν νόμον. καὶ
recesserunt castra, & castrametati sunt secundũ meridiem Em-
ἀπῆρεν ἡ παρεμβολή, καὶ παρενέβαλοσαν κατὰ νότον Ἐμ-
maum. Et dixit Iudas, Accingimini, & estote in filios
58 μαούμ. καὶ εἶπεν Ἰούδας, περιζώσασθε, καὶ γίνεσθε εἰς υἱοὺς
potentes, & estote parati in mane, vt pugnemus contra
δυνατούς, καὶ γίνεσθε ἕτοιμοι εἰς τὸ πρωὶ τοῦ πολεμῆσαι ἐν
gentes has congregatas aduersus nos, vt disperdat nos,
τοῖς ἔθνεσι τούτοις τοῖς συνηγμένοις ἐφ' ἡμᾶς ἐξᾶραι ἡμᾶς
& sancta nostra. Quoniam melius nos mori in bel-
59 καὶ τὰ ἅγια ἡμῶν· ὅτι κρεῖσσον ἡμᾶς ἀποθανεῖν ἐν τῷ πο-
lo, quàm videre mala gentis nostræ & sanctorum.
λέμῳ, ἢ ὁρᾶν τὰ κακὰ τοῦ ἔθνους ἡμῶν καὶ τῶν
Sicut autem fuerit voluntas in cælo, sic faciat.
60 ὡς δ' ἂν ᾖ θέλημα ἐν οὐρανῷ, οὕτω ποιήσει.

CAP. IIII. δ'.

Et assumpsit Gorgias quinque millia virorum, & mil-
1 Καὶ παρελάβε Γοργίας πεντακισχιλίους ἄνδρας καὶ χι-
le equites electos, & mouerunt castra nocte,
λίαν ἱππεῖς ἐκλεκτοὺς, καὶ ἀπῆρεν ἡ παρεμβολὴ νυκτός,
Vt applicarent ad castra Iudæorum, &
2 ὥστε ἐπιβαλεῖν ἐπὶ τὴν παρεμβολὴν τῶν Ἰουδαίων, καὶ
percuterent eos subitò: & filij arcis erant illi
πατάξαι αὐτοὺς ἄφνω, καὶ οἱ υἱοὶ τῆς ἄκρας ἦσαν αὐτῶν
duces. Et audiuit Iudas, & profectus est ipse & poten-
3 ὁδηγοί. καὶ ἤκουσεν Ἰούδας, καὶ ἀπῆρεν αὐτὸς καὶ οἱ δυνα-
τοὶ πα-

ei ad perentiendum exercitum regis qui in Emmaum.
τοὺ πατάξαι τὴν δύναμιν τοῦ βασιλέως τὴν ἐν ἐμμαούμ.
Adhuc exercitus dispersi erant à ca-
ἔως ἔτι αἱ δυνάμεις ἐσκορπισμέναι ἦσαν ἀπὸ τῆς παρεμ- 4
stris. Et venit Gorgias in castra Iuda nocte,
βολῆς. καὶ ἦλθε γοργίας εἰς τὴν παρεμβολὴν ἰούδα νυκτὸς, 5
& nullum inuenit, & quærebat illos in montibus, quoniã dixit, Fu-
καὶ οὐδένα εὗρε, καὶ ἐζήτει αὐτοὺς ἐν τοῖς ὄρεσιν, ὅτι εἶπε, φεύ-
giunt hi à nobis. Et simul cum die visus est Iudas in
γουσιν οὗτοι ἀφ' ἡμῶν. καὶ ἅμα ἡμέρᾳ ὤφθη ἰούδας ἐν τῷ 6
campo cum tribus millibus virorum: verùm tegumenta & gla-
πεδίῳ ἐν τρισχιλίοις ἀνδράσι· πλὴν καλύμματα καὶ μά-
dium non habebant sicut volebant. Et viderunt castra
χαιραν οὐκ εἶχον καθὼς ἠβούλοντο. καὶ εἶδον παρεμβολὴν 7
gentium fortia loricata, & equitatũ circumeuntem ipsa,
ἐθνῶν ἰσχυρὰν τεθωρακισμένην, & ἵππον κυκλοῦσαν αὐτὴν,
& hi docti bello. Et dixit Iudas viris
καὶ αὐτοὶ διδακτοὶ πολέμου. καὶ εἶπεν ἰούδας τοῖς ἀνδράσι 8
qui secum; Non timeatis multitudinem eorum, & impe-
τοῖς μεθ' αὐτοῦ· μὴ φοβεῖσθε τὸ πλῆθος αὐτῶν, καὶ τὸ ὅρμη-
tum eorum ne timueritis. Mementote quomodo liberati sunt pa-
μα αὐτῶν μὴ δειλιάσητε. μνήσθητε ὡς ἐσώθησαν οἱ πα- 9
tres nostri in mari rubro, quando persecutus est eos Pharao
τέρες ἡμῶν ἐν θαλάσσῃ ἐρυθρᾷ, ὅτε ἐδίωξεν αὐτοὺς φαραὼ
in exercitu. Et nunc clamemus in cælum si miserebitur
ἐν δυνάμει. καὶ νῦν βοήσωμεν εἰς οὐρανὸν εἰ ἐλεήσει 10
nostrum, & recordabitur testamenti patrum, & confringet
ἡμᾶς, καὶ μνησθήσεται διαθήκης πατέρων, καὶ συντρίψει
castra hæc ante faciem nostram hodie.
τὴν παρεμβολὴν ταύτην κατὰ πρόσωπον ἡμῶν σήμερον.
Et cognoscent omnes gentes quòd est redimens &
καὶ γνώσονται πάντα τὰ ἔθνη ὅτι ἔστιν ὁ λυτρούμενος καὶ 11
saluans Israel. Et eleuauerunt alienigenæ ocu-
σώζων τὸν ἰσραήλ. καὶ ἦραν οἱ ἀλλόφυλοι τοὺς ὀφθαλ- 12
los suos, & viderunt eos venientes ex aduerso. Et
μοὺς αὐτῶν, καὶ εἶδον αὐτοὺς ἐρχομένους ἐξ ἐναντίας. καὶ 13
exierunt de castris ad prœlium, & tuba cecinerunt qui
ἐξῆλθον ἐκ τῆς παρεμβολῆς εἰς πόλεμον, καὶ ἐσάλπισαν οἱ
iuxta Iudam, Et congressi sunt, & contritæ sunt gentes, &
πρὸς ἰούδα, καὶ συνῆψαν, καὶ συνετρίβησαν τὰ ἔθνη, καὶ 14
fugerunt in planiciem. At vltimi omnes ceciderunt in gla-
ἔφυγον εἰς τὸ πεδίον. οἱ δὲ ἔσχατοι πάντες ἔπεσον ἐν ῥομ- 15
dio, & persecuti sunt eos vsque ad Assaremoth, & vsque ad campos
φαίᾳ, καὶ ἐδίωξαν αὐτοὺς ἕως ἀσαρημὼθ καὶ ἕως τῶν πεδίων
Idumææ, & Azoti, & Iamnias, & ceciderunt ex eis ad
τῆς ἰδουμαίας καὶ ἀζώτου καὶ ἰαμνείας, καὶ ἔπεσον αὐτῶν εἰς
virorum tria millia. Et reuersus est Iudas & exercitus
ἄνδρας τρισχιλίους. καὶ ἐπέστρεψεν ἰούδας καὶ ἡ δυνάμις 16
à persequendo post eos. Et dixit ad populum:
ἀπὸ τοῦ διώκειν ὀπίσω αὐτῶν. καὶ εἶπε πρὸς τὸν λαόν 17
Non concupiscatis spolia, quoniam bellum ex aduerso
μὴ ἐπιθυμήσητε τῶν σκύλων, ὅτι πόλεμος ἐξ ἐναντίας
nostri, Et Gorgias & exercitus in monte prope nos.
ἡμῶν, καὶ γοργίας καὶ ἡ δύναμις ἐν τῷ ὄρει ἐγγὺς ἡμῶν· 18
sed state nunc contra inimicos nostros, & expugnate
ἀλλὰ στῆτε νῦν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ πολεμήσατε
eos, & post hæc accipite spolia cum securitate.
αὐτούς. καὶ μετὰ ταῦτα λάβετε τὰ σκύλα μετὰ παῤῥησίας.
Adhuc complente Iuda hæc, apparuit pars quædã prospiciens de
ἔτι πληροῦντος ἰούδα ταῦτα ὤφθη μέρος τι ἐκκύπτον ἐκ 19
monte. Et vidit quòd conuersi sunt in fugam, & comburunt
τοῦ ὄρους. καὶ εἶδεν ὅτι τετρόπωται, καὶ ἐμπυρίζουσι τὴν 20
castra: nam fumus qui videbatur demonstrabat quod fa-
παρεμβολή· ὁ γὰρ καπνὸς θεωρούμενος ἐνεφάνιζε τὸ γε-
ctum erat: At hæc conspicientes timuerunt valde.
γονός. οἱ δὲ ταῦτα συνιδόντες ἐδειλώθησαν σφόδρα. 21
aspicientes autem & Iuda castra in planicie
συνιδόντες δὲ καὶ τὴν ἰούδα παρεμβολὴν ἐν τῷ πεδίῳ
parata in prœlium, Fugerunt omnes in terram alienige-
ἕτοιμον εἰς παράταξιν, ἔφυγον πάντες εἰς γῆν ἀλλο- 22
narum. Et Iudas reuersus est ad spolium castro-
φύλων. καὶ ἰούδας ἀνέστρεψεν ἐπὶ τὴν σκυλείαν τῆς παρεμ- 23
rum: & acceperunt aurum multum & argentum & hyacinthum,
βολῆς· καὶ ἔλαβον χρυσὸν πολὺ καὶ ἀργύριον καὶ ὑάκινθον
& purpuram marinam, & diuitias magnas. Et reuer-
καὶ πορφύραν θαλασσίαν καὶ πλοῦτον μέγαν. καὶ ἐπιστραφέν- 24
si laudabant & benedicebant in cælum; quoniã bonum, quoniã in secu-
τες ὕμνουν καὶ εὐλόγουν εἰς οὐρανὸν, ὅτι καλὸν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶ-
lum misericordia eius. Et facta est saluatio magna in Israel
να τὸ ἔλεος αὐτοῦ. καὶ ἐγένετο σωτηρία μεγάλη τῷ ἰσραὴλ 25

in die illa. Quicunq. autem alienigenarum saluati sunt,
ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. ὅσοι δὲ τῶν ἀλλοφύλων διεσώθησαν
venientes nunciauerunt Lysiæ omnia quæ acci-
ἀπαγγείλαντες τῷ λυσίᾳ πάντα τὰ συμ- 26
derant. Ille autem audiens confusus est, & deficiebat; quoniã non
βεβηκότα. ὁ δὲ ἀκούσας συνεχύθη καὶ ἠθύμει, ὅτι οὐχ 27
qualia voluit talia facta sunt in Israel, & non qualia præce-
οἷα ἠθέλησε τοιαῦτα ἐγένετο τῷ ἰσραὴλ, καὶ οὐχ οἷα ἐνετείλα-
pit ei rex, euenerunt, Et in sequenti anno
το αὐτῷ ὁ βασιλεύς. ἐξέβη. καὶ ἐν τῷ ἐρχομένῳ ἐνιαυτῷ 28
congregauit virorum delectorum sexaginta millia & quin-
συνελέγησεν ἀνδρῶν ἐπιλέκτων ἑξήκοντα χιλιάδας καὶ πεν-
que millia equitum, vt debellaret eos. Et venerunt in
τακισχιλίαν ἵππον ὥστε ἐκπολεμῆσαι αὐτούς. καὶ ἦλθον εἰς 29
Idumæam, & castrametati sunt in Bethsoris, & occur-
τὴν ἰδουμαίαν, καὶ παρενέβαλον ἐν βαθσούροις, καὶ συνήντη-
rit eis Iudas cum decem millibus virorum, Et vidit
σεν αὐτοῖς ἰούδας ἐν δέκα χιλιάσιν ἀνδρῶν, καὶ εἶδε τὴν 30
castra fortia; & orauit, & dixit: Benedictus
παρεμβολὴν ἰσχυράν, καὶ προσηύξατο καὶ εἶπεν· εὐλογητὸς
es saluator Israel, qui contriuisti impetum potentis
εἶ ὁ σωτὴρ ἰσραὴλ ὁ συντρίψας τὸ ὅρμημα τοῦ δυνάστου
in manu serui tui Dauid, & tradidisti ca-
ἐν χειρὶ τοῦ δούλου σου δαυίδ, καὶ παρέδωκας τὴν παρεμ-
stra alienigenarum in manus Ionathæ filij Saul, &
βολὴν τῶν ἀλλοφύλων εἰς χεῖρας ἰωνάθου υἱοῦ σαοὺλ καὶ τοῦ
ferentis arma eius. Conclude exercitum
αἴροντος τὰ σκεύη αὐτοῦ. σύγκλεισον τὴν παρεμβολὴν 31
hunc in manu populi tui Israel, & confundantur in
ταύτην ἐν χειρὶ λαοῦ σου ἰσραὴλ, καὶ αἰσχυνθήτωσαν ὑπὸ
exercitu & equitatu suo. Da eis timorem, &
τῇ δυνάμει καὶ τῇ ἵππῳ αὐτῶν. δὸς αὐτοῖς δειλίαν, καὶ 32
liquefac audaciam fortitudinis eorum, & commoueantur contritione
τῆξον θράσος ἰσχύος αὐτῶν, καὶ σαλευθήτωσαν τῇ συντριβῇ
sua. Deiice illos gladio diligentium te, &
αὐτῶν. καταβαλὲ αὐτοὺς ῥομφαίᾳ ἀγαπώντων σε, καὶ 33
laudent te omnes scientes nomen tuum in hymnis.
αἰνεσάτωσαν σε πάντες οἱ εἰδότες τὸ ὄνομά σου ἐν ὕμνοις.
Et congressi sunt ad inuicem, & ceciderunt de castris
καὶ συνέβαλον ἀλλήλοις, καὶ ἔπεσον ἐκ τῆς παρεμβο- 34
Lysiæ ad quinque millia virorum, & ceciderunt ex aduerso
λῆς λυσίου εἰς πεντακισχιλίους ἄνδρας, καὶ ἔπεσον ἐξ ἐναντίας
eorum. Videns autem Lysias factam fugam sui
αὐτῶν. ἰδὼν δὲ λυσίας τὴν γενομένην τροπὴν τῆς αὐτοῦ
exercitus, (exercitus) autẽ Iudæ factam audaciam, & quomõ pa-
συντάξεως, τὸ δὲ ἰούδα τὸ γενόμενον θάρσος, καὶ ὡς ἕτοι- 35
rati sunt vel viuere vel mori generosè, profectus est in Antio-
μοι εἰσὶν ἢ ζῆν ἢ τεθνηκέναι γενναίως, ἀπῆρεν εἰς ἀντιό-
chiam, & elegit milites, & multiplicans factum exercitum,
χειαν, καὶ ἐξενολόγει, καὶ πλεονάσας τὴν γενομένην στρατὸν
cogitabat iterum factum venire in Iu-
ἐλογίζετο πάλιν γενομένην παραγενέσθαι εἰς τὴν ἰου-
dæam. Dixit autem Iudas & fratres eius: Ecce contri-
δαίαν. εἶπε δὲ ἰούδας καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ· ἰδοὺ συνετρί- 36
ti sunt inimici nostri; ascendamus ad purgandum sancta &
βησαν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν, ἀναβῶμεν καθαρίσαι τὰ ἅγια καὶ
renouandum. Et cõgregata sunt castra omnia, & ascende-
ἐγκαινίσαι. καὶ συνήχθη ἡ παρεμβολὴ πᾶσα, καὶ ἀνέβη- 37
runt in montem Sion. Et viderunt sanctum desolatum, &
σαν εἰς ὄρος σιών· καὶ εἶδον τὸ ἁγίασμα ἠρημωμένον, καὶ 38
altare contaminatum, & portas combu-
τὸ θυσιαστήριον βεβηλωμένον, καὶ τὰς πύλας κατακεκαυ-
stas, & in aulis plantas natas, vt in silua vel
μένας, καὶ ἐν ταῖς αὐλαῖς φυτὰ πεφυκότα ὡς ἐν δρυμῷ ἢ
vt in aliquo montium, & pastophoria diruta. Et
ὡς ἐν ἑνὶ τῶν ὀρέων, καὶ τὰ παστοφόρια καθῃρημένα. καὶ 39
sciderunt vestimenta sua, & planxerunt planctu magno,
διέῤῥηξαν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπόησαντο κοπετὸν μέγαν,
& imposuerunt cinerem super caput suum. Et ceciderunt
καὶ ἐπέθεντο σποδὸν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν. καὶ ἔπεσον 40
in faciem super terram, & exclamauerunt tubis
ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐσάλπισαν τὰς σάλπιγξι
signorum, & clamauerunt in cælum. Tunc præcepit
τῶν σημασιῶν, καὶ ἐβόησαν εἰς τὸν οὐρανόν. τότε ἐπέταξεν 41
Iudas viris oppugnare eos q̃ in arce quoad purgaret
ἰούδας ἀνδράσι πολεμεῖν τοὺς ἐν τῇ ἄκρᾳ ἕως καθαρίσῃ τὰ
sancta. Et elegit sacerdotes sine macula libentes in lege: Et
ἅγια. καὶ ἐπέλεξεν ἱερεῖς ἀμώμους θελητὰς νόμου· καὶ 42
mundauerunt sancta, & tulerunt lapides contaminationis in
ἐκαθάρισαν τὰ ἅγια, καὶ ἦραν τοὺς λίθους τοῦ μιασμοῦ εἰς 43

locum immundum. Et cogitauerunt de altari
τόπον ἀκάθαρτον. καὶ ἐβουλεύσαντο περὶ τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ 44
holocausti contaminato, quid illi facerent. Et
ὁλοκαυτώσεως τοῦ βεβηλωμένου τί αὐτῷ ποιήσωσι. καὶ 45
incidit illis consilium bonum, vt destruerent illud, ne esset
ἔπεσεν αὐτοῖς βουλὴ ἀγαθή, καθελεῖν αὐτό, μήτε ὀνείδη
illis opprobriũ; quia contaminauerunt gentes illud, & destruxerunt
αὐτοῖς εἰς ὄνειδος, ὅτι ἐμίαναν τὰ ἔθνη αὐτό. καὶ καθεῖλον
altare. Et reposuerunt lapides in monte
τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἀπέθεντο τοὺς λίθους ἐν τῷ ὄρει τοῦ 46
domus in loco apto, quoadusque veniret pro-
οἴκου ἐν τόπῳ ὑπηρετοῦντι, μέχρι τοῦ προφητεῦσαι περὶ
pheta ad respondendum de eis. Et acceperunt lapides
φήτου τοῦ ἀποκριθῆναι περὶ αὐτῶν. καὶ ἔλαβον λίθους 47
integros secundum legem, & ædificauerunt alta-
ὁλοκλήρους κατὰ τὸν νόμον, καὶ ᾠκοδόμησαν τὸ θυσιαστή-
re nouum secundum prius. Et ædificauerunt sancta
ριον καινὸν κατὰ τὸ πρότερον· καὶ ᾠκοδόμησαν τὰ ἅγια 48
& quæ intra domum, & atria sanctificauerunt. Et fece-
καὶ τὰ ἐντὸς τοῦ οἴκου, καὶ τὰς αὐλὰς ἡγίασαν. καὶ ἐποίη- 49
runt vasa sancta noua, & intulerunt candelabrum
σαν τὰ σκεύη τὰ ἅγια καινά, καὶ εἰσήνεγκαν τὴν λυχνίαν
& altare holocaustorum & incensorum
καὶ τὸ θυσιαστήριον τῶν ὁλοκαυτωμάτων καὶ θυμιαμάτων
& mensam in templum. Et incenderunt super al-
καὶ τὴν τράπεζαν εἰς τὸν ναόν. καὶ ἐθυμίασαν ἐπὶ τὸ θυ- 50
tare, & accenderunt lucernas quæ in candelabro,
σιαστήριον, καὶ ἐξήψαντο τοὺς λύχνους τοὺς ἐπὶ τῆς λυχνίας,
& illuxerunt in templo. Et imposuerunt super men-
καὶ ἐφάνησαν ἐν τῷ ναῷ. καὶ ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν τράπε- 51
sam panes, & extenderunt velamina, & perfe-
ζαν ἄρτους, καὶ ἐξεπέτασαν τὰ καταπετάσματα· καὶ ἐτε-
cerunt omnia opera quæ fecerunt. Et manè surrexerunt prima luce
λεσαν πάντα τὰ ἔργα ἃ ἐποίησαν· καὶ ὤρθρισαν τὸ πρωὶ 52
quinta & vicesima mensis noni. hic mensis Cha-
τῇ πέμπτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ μηνὸς τοῦ ἐννάτου. οὗτος ὁ μὴν χα-
sleu octaui & quadragesimi & centesimi anni. Et
σελεὺ τοῦ ὀγδόου καὶ τεσσαρακοστοῦ καὶ ἑκατοστοῦ ἔτους· καὶ 53
obtulerunt sacrificium secundum legem super altare
ἀνήνεγκαν θυσίαν κατὰ τὸν νόμον ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῆς
holocaustorum nouum quod fecerunt. Secundum tempus
ὁλοκαυτωμάτων τὸ καινὸν ὃ ἐποίησαν. κατὰ τὸν καιρὸν 54
secundum diem in qua contaminauerunt illud gentes, in il-
καθ' ἣν ἡμέραν ἐν ᾗ ἐβεβήλωσαν αὐτὸ τὰ ἔθνη, ἐν ᾠδαῖ-
la renouatum est in canticis, & citharis, & cinyris, & in
νῃ ἐνεκαινίσθη ἐν ᾠδαῖς καὶ κιθάραις καὶ κινύραις καὶ ἐν
cymbalis. Et ceciderunt omnis populus super faciem, &
κυμβάλοις. καὶ ἔπεσον πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ πρόσωπον, καὶ 55
adorauerunt, & benedixerunt in cælum eiqui prosperauit
προσεκύνησαν καὶ εὐλόγησαν εἰς οὐρανὸν τὸν εὐοδώσαντα
eis. Et fecerunt dedicationem altaris die-
αὐτοῖς. καὶ ἐποίησαν τὸν ἐγκαινισμὸν τοῦ θυσιαστηρίου ἡμέ- 56
bus octo, & obtulerunt holocausta cum læti-
ρας ὀκτώ, καὶ προσήνεγκαν ὁλοκαυτώματα μετ' εὐφρο-
tia, & sacrificauerunt sacrificiũ saluationis & laudis. Et or-
σύνης, καὶ ἔθυσαν θυσίαν σωτηρίου καὶ αἰνέσεως. καὶ κα- 57
nauerunt quod secundum faciem templi coronis aureis
τεκόσμησαν τὸ κατὰ πρόσωπον τοῦ ναοῦ στεφάνοις χρυσοῖς
& scutulis, & dedicauerunt portas, & pasto-
καὶ ἀσπιδίσκαις, καὶ ἐνεκαίνισαν τὰς πύλας καὶ τὰ παστο-
phoria, & ianuas posuerunt eis. Et fuit lætitia ma-
φόρια, καὶ ἐθέσαν αὐτά. καὶ ἐγένετο εὐφροσύνη με- 58
gna in populo valde, & auersum est opprobriũ gentium.
γάλη ἐν τῷ λαῷ σφόδρα, καὶ ἀπεστράφη ὄνειδος ἐθνῶν.
Et statuit Iudas & fratres eius, & omnis eccle-
καὶ ἔστησεν Ἰούδας καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ πᾶσα ἐκκλη- 59
sia Israel, vt agantur dies dedicationis alta-
σία Ἰσραήλ, ἵνα ἄγωνται αἱ ἡμέραι ἐγκαινισμοῦ τοῦ θυσια-
ris in temporibus eorum annum secundum annum per dies
στηρίου ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν ἐνιαυτὸν καὶ ἐνιαυτὸν ἡμέρας
octo à quinta & vigesima mensis Chaseleu
ὀκτὼ ἀπὸ τῆς πέμπτης καὶ εἰκάδος τοῦ μηνὸς χασελεῦ
cum lætitia & gaudio. Et ædificauerunt in tempo-
μετ' εὐφροσύνης καὶ χαρᾶς. καὶ ᾠκοδόμησαν ἐν τῷ και- 60
re illo montem Sion in circuitu muros altos & turres
ρῷ ἐκείνῳ τὸ ὄρος Σιὼν κυκλόθεν τείχη ὑψηλὰ καὶ πύργους
fortes, ne fortè aduenientes gentes conculcarent
ἰσχυρούς, μήποτε παραγενόμενα τὰ ἔθνη καταπατήσωσιν
eos vt fecerunt prius. Et collocauerunt illic exer-
αὐτά, ὡς ἐποίησαν τὸ πρότερον. καὶ ἐπέταξαν ἐκεῖ δύ- 61

citum vt seruarent illum, & muniuerunt illum ad custodiendũ Bethsu-
ναμιν τηρεῖν αὐτό, καὶ ὠχύρωσαν αὐτὸ τηρεῖν τὴν Βαιθσού-
ram, vt haberet populus munitionem contra faciem Idumææ.
ραν τοῦ ἔχειν τὸν λαὸν ὀχύρωμα κατὰ πρόσωπον τῆς Ἰδουμαίας.

CAP. V. ε'.

Et factum est quando audierunt gentes in circuitu quòd ædificatum
1 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἤκουσαν τὰ ἔθνη κυκλόθεν ὅτι ᾠκοδομή-
est altare, & dedicatum est sanctuarium sicut pri-
θη τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἐνεκαινίσθη τὸ ἁγίασμα ὡς τὸ πρό-
us, & iratæ sunt valde: Et cogitauerunt tollere
2 τερον, καὶ ὠργίσθησαν σφόδρα· καὶ ἐβουλεύσαντο τοῦ ἄραι
genus Iacob qui erant in medio eorum, & cœperunt
τὸ γένος Ἰακὼβ τοὺς ὄντας ἐν μέσῳ αὐτῶν· καὶ ἤρξαντο τοῦ
occidere in populo & auferre. Et bellabat Iudas
3 θανατοῦν ἐν τῷ λαῷ καὶ ἐξαίρειν. καὶ ἐπολέμει Ἰούδας
contra filios Esau in Idumæa Acrabattinam, quia
πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἠσαὺ ἐν τῇ Ἰδουμαίᾳ τὴν ἀκραβαττίνην, ὅτι
circumsedebant Israel: & percussit eos plaga
περικάθηντο τὸν Ἰσραήλ, καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς πληγὴν
magna, & compressit eos, & accepit spolia eorum.
μεγάλην· καὶ συνέστειλεν αὐτούς, καὶ ἔλαβε τὰ σκῦλα αὐτῶν.
Et recordatus est malitiæ filiorum Baan, qui fuerunt populo in
4 καὶ ἐμνήσθη τῆς κακίας υἱῶν Βαιάν, οἳ ἦσαν τῷ λαῷ εἰς
laqueum & in scandalum, in insidiando eos in
παγίδα καὶ εἰς σκάνδαλον ἐν τῷ ἐνεδρεύειν αὐτοὺς ἐν ταῖς
viis. Et conclusi sunt ab eo in turribus. Et
5 ὁδοῖς. καὶ διεκλείσθησαν ὑπ' αὐτοῦ εἰς τοὺς πύργους, καὶ
castrametatus est contra eos, & anathematizauit illos, & com-
παρενέβαλεν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἀνεθεμάτισεν αὐτοὺς καὶ ἐνε-
bussit turres eius in igne cum omnibus qui ibi erant.
πύρισε τοὺς πύργους αὐτῆς ἐν πυρὶ σὺν πᾶσι τοῖς οὖσι.
Et transiuit ad filios Ammon, & inuenit manum for-
6 καὶ διεπέρασεν ὅπου τοὺς υἱοὺς Ἀμμών, καὶ εὗρε χεῖρα κρα-
tem & populum multum & Timotheum ducem illorum. Et
τεραὶ καὶ λαὸν πολὺν καὶ Τιμόθεον ἡγούμενον αὐτῶν. καὶ
commisit contra eos prœlia multa, & contriti sunt
συνῆψε πρὸς αὐτοὺς πολέμους πολλούς, καὶ συνετρίβησαν
ante faciem illius, & percussit eos; Et ce-
8 πρὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς, καὶ κα-
pit Gazer & filias eius, & reuersus est in Iudæam. Et congregatæ sunt gentes
κατελάβετο τὴν Γαζὴρ καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῆς, καὶ ἀνε-
9 στρέφεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν. καὶ ἐπεσυνήχθησαν τὰ ἔθνη
in Galaad contra Israel qui erant in finibus
τὰ ἐν τῇ Γαλαάδ ὅπου τὸν Ἰσραὴλ τοὺς ὄντας ὅπου τοῖς ὁρίοις
eorum, vt tollerent eos. Et fugerunt in Dathema ar-
αὐτῶν τοῦ ἐξᾶραι αὐτούς· καὶ ἔφυγον εἰς Δαθεμὰ τὸ ὀχύρω-
cem. Et miserunt literas ad Iudam &
10 μα. καὶ ἀπέστειλαν γράμματα πρὸς Ἰούδαν καὶ τοὺς
fratres eius, dicentes: Congregatæ sunt contra nos
ἀδελφοὺς αὐτοῦ λέγοντες· ἐπισυνήγμεναι ἐστὶν ἐφ' ἡμᾶς
gentes quæ in circuitu nostro vt tollant nos: & parant
τὰ ἔθνη τὰ κύκλῳ ἡμῶν τοῦ ἐξᾶραι ἡμᾶς, καὶ ἑτοιμάζονται
venire & capere munitionem in quam confugi-
ἐλθεῖν καὶ προκαταλαβέσθαι τὸ ὀχύρωμα εἰς ὃ καταφύγο-
mus, & Timotheus dux est castrorum eorum. Nunc igitur
12 μεν, καὶ Τιμόθεος ἡγεῖται τῆς παρεμβολῆς αὐτῶν. νῦν οὖν
veniens libera nos de manu eorum; quoniam cecidit de nobis
ἐλθὼν ἐξελοῦ ἡμᾶς ἐκ χειρὸς αὐτῶν, ὅτι πέπτωκεν ἐξ ἡμῶν
multitudo, Et omnes fratres nostri existentes in (locis) Tu-
13 πλῆθος, καὶ πάντες οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν οἱ ὄντες ἐν τοῖς τυ-
bin interfecti sunt; & captiuauerunt mulieres eorum
βίν τεθανάτωνται, καὶ ἠχμαλωτίκασι τὰς γυναῖκας αὐτῶν
& filios eorum & supellectilem, & peremerunt illic
καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ τὴν ὑποσκευήν, καὶ ἀπώλεσαν ἐκεῖ
ferè vnum milliare virorum. Adhuc epistolæ lege-
14 ὡς μίαν χιλιαρχίαν ἀνδρῶν. ἔτι αἱ ἐπιστολαὶ ἀνεγνω-
bantur, & ecce nuncij alij venerunt de Galilæa
σκοντο, καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι ἕτεροι παρεγένοντο ἐκ τῆς Γαλιλαίας
conscissis vestibus; nunciantes iuxta verba
διερρηχότες τὰ ἱμάτια ἀπαγγέλλοντες κατὰ τὰ ῥήματα
hæc: Dicentes, conuenisse contra eos de Ptolemai-
15 ταῦτα λέγοντες, ὅτι συνῆχθαι ἐπ' αὐτοὺς ἐκ Πτολεμαΐ-
de, & Tyro, & Sidone, & omnem Galilæam alienige-
δος καὶ Τύρου καὶ Σιδῶνος καὶ πᾶσαν Γαλιλαίαν ἀλλοφύ-
narum, vt consumant nos. Vt autem audiuit Iudas &
16 λων τοῦ ἐξαναλῶσαι ἡμᾶς. ὡς δὲ ἤκουσεν Ἰούδας καὶ ὁ
populus sermones hos, congregata est ecclesia magna ad co-
λαὸς τοὺς λόγους τούτους, ὅτι συνήχθη ἐκκλησία μεγάλη βου-

λεύσασ-

gandum quid faciant fratribus ſuis exiſtentibus in
λεύσασθαι τί ποιήσωσι τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῶν τοῖς οὖσιν ἐν
tribulatione, & qui oppugnabantur ab illis. Et dixit Iudas
θλίψει καὶ πολεμοῦσι μετὰ αὐτῶν. καὶ εἶπεν ἰούδας 17
Simoni fratri ſuo: Elige tibi viros, &
σίμωνι τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ· ἐκλέξον σεαυτῷ ἄνδρας, καὶ
vade & libera fratres tuos qui in Galilæa. Ego
πορεύου καὶ ῥύσαι τοὺς ἀδελφούς σου τοὺς ἐν τῇ γαλιλαίᾳ. ἐγὼ
autem & Ionathan frater meus ibimus in Gala-
δὲ καὶ ἰωνάθαν ὁ ἀδελφός μου πορευσόμεθα εἰς τὴν γαλαα-
ditim. Et reliquit Ioſephum (filium Zachariæ, & Aza-
δίτιν. καὶ κατέλιπεν ἰώσηφον τὸν τοῦ ζαχαρίου καὶ ἀζα- 18
riam duces populi cum reliquis exer-
ρίαν ἡγουμένους τοῦ λαοῦ μετὰ τῶν ὑπολοίπων τῆς δυνά-
citus in Iudæa in cuſtodiam. Et præcepit eis, di-
μεως ἐν τῇ ἰουδαίᾳ εἰς τήρησιν. καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς λέ- 19
cens; Præeſtote populo huic, & non committatis bellum
γων· προέστητε τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ μὴ συμβάλητε πόλεμον
contra gentes quoad reuertamur nos. Et diſtributi ſunt
πρὸς τὰ ἔθνη ἕως τοῦ ἐπιστρέψαι ἡμᾶς. καὶ ἐμερίσθησαν 20
Simoni viri tres mille. vt iret in Gali-
σίμωνι ἄνδρες τρισχίλιοι τοῦ πορευθῆναι εἰς τὴν γαλι-
læam; Iudę autem viri octo mille in Galaaditim.
λαίαν, ἰούδα δὲ ἄνδρες ὀκτακισχίλιοι εἰς τὴν γαλααδίτιν.
Et profectus eſt Simon in Galilæam, & commiſit præ-
καὶ ἐπορεύθη σίμων εἰς τὴν γαλιλαίαν. καὶ συνῆψε πο- 21
lia multa contra gentes, & contritæ ſunt gentes à
λέμους πολλοὺς πρὸς τὰ ἔθνη, καὶ συνετρίβη τὰ ἔθνη ἀπὸ
facie eius, & perſecutus eſt eos vſque ad portas Ptole-
προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἐδίωξεν αὐτοὺς ἕως τῶν πυλῶν πτολε-
maidis. Et eeciderunt de gentibus ad tria millia virorum,
μαΐδος. καὶ ἔπεσον ἐκ τῶν ἐθνῶν εἰς τρισχιλίους ἄνδρας, 22
& acceperunt ſpolia eorum. Et aſſumpſerunt eos de
καὶ ἔλαβον τὰ σκῦλα αὐτῶν. καὶ παρέλαβον αὐτοὺς ἐκ τῆς 23
Galilæa. & in Arbattis cum mulieribus & fi-
γαλιλαίας, καὶ ἐν ἀρβάτοις σὺν ταῖς γυναιξὶ καὶ τοῖς τέ-
liis, & omnia quæ erant eis, & duxerunt in Iudæam
κνοις, καὶ πάντα ὅσα ἦν αὐτοῖς, καὶ ἤγαγον εἰς τὴν ἰουδαίαν
cum lætitia magna. Et Iudas Maccabæus &
μετ' εὐφροσύνης μεγάλης. καὶ ἰούδας ὁ μακκαβαῖος καὶ 24
Ionathan frater eius tranſferunt Iordanem, & abie-
ἰωνάθαν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, διέβησαν τὸν ἰορδάνην, καὶ ἐπο-
runt viam trium dierum in ſolitudine. Et occur-
ρεύθησαν ὁδὸν ἡμερῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ συνήν- 25
rerunt Nabatæis, & obuiam fuere illis pacificè, &
τησαν τοῖς ναβαταίοις, καὶ ἀπήντησαν αὐτοῖς εἰρηνικῶς, καὶ
enarrauerunt illis omnia quæ contigerant fratribus
διηγήσαντο αὐτοῖς ἅπαντα τὰ συμβαίνοντα τοῖς ἀδελφοῖς
eorum in Galaaditide. Et quòd multi de eis com-
αὐτῶν ἐν τῇ γαλααδίτιδι. καὶ ὅτι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν συνε- 26
prehenſi ſunt in Boſorra. & Boſor in Alimis; Cha-
λημμένοι εἰσὶν εἰς βοσόρρα. καὶ βοσὸρ ἐν ἀλίμοις, χα-
ſcor, Maced & Carnain; omnes vrbes hæ fortes
σκὼρ, μακεδ καὶ καρναΐν πᾶσαι αἱ πόλεις αὗται ὀχυραὶ
& magnæ. Et in reliquis vrbibus Galaaci-
καὶ μεγάλαι. καὶ ἐν τοῖς λοιπαῖς πόλεσι τῆς γαλααδί- 27
tidis ſunt comprehenſi. In craſtinum conſtituunt caſtra po-
τιδος εἰσὶ συνειλημμένοι. εἰς ἄυριον τάσσουσι παρεμβα-
nere contra munitiones, & comprehendere & tollere om-
λεῖν ὅπι τὰ ὀχυρώματα καταλαβέσθαι καὶ ἐξᾶραι πάν-
nes hos in die vna. Et conuertit Iudas & ca-
τας τούτους ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ. καὶ ἀπέστρεψεν ἰούδας καὶ ἡ πα- 28
ſtra eius viam in deſertum in Boſorra repentè: &
ρεμβολὴ αὐτοῦ ὁδὸν εἰς τὴν ἔρημον εἰς βόσορρα ἄφνω. καὶ
cepit vrbem, & occidit omne maſculinum in
κατελάβετο τὴν πόλιν, καὶ ἀπέκτεινε πᾶν ἀρσενικὸν ἐν
ore gladij; & cepit omnia ſpolia eorum, &
στόματι ῥομφαίας, καὶ ἔλαβε πάντα τὰ σκῦλα αὐτῶν, καὶ
combuſſit eam igne. Et diſceſſit illinc nocte, &
ἐνέπρησεν αὐτὴν πυρί· καὶ ἀπῆρεν ἐκεῖθεν νυκτός, καὶ 29
ibat tanquam ad munitionem. Et factum eſt diluculũ, & eleuauerũt
ἐπορεύετο ὡς ὅπι τὸ ὀχύρωμα. καὶ ἐγένετο ἑωθινή, καὶ ἦραν 30
oculos ſuos; & ecce populus multus cuius non erat numerus,
τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, καὶ ἰδοὺ λαὸς πολὺς οὗ οὐκ ἦν ἀριθμός,
portantes; ſcalas & machinas ad capiendum munitionem.
αἴροντες κλίμακας καὶ μηχανὰς καταλαβέσθαι τὸ ὀχύρωμα.
& oppugnabant eos. Et vidit Iudas quòd inceptum eſt præ-
καὶ ἐπολέμουν αὐτούς. καὶ εἶδεν ἰούδας ὅτι ἤρκει ὁ πόλε- 31
lium, & clamor vrbis aſcendit vſque ad cælum tubis
μος, καὶ ἡ κραυγὴ τῆς πόλεως ἀνέβη ἕως τοῦ οὐρανοῦ σάλπιγξι

& voce magna, & dixit viris exercitus:
καὶ φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπε τοῖς ἀνδράσι τῆς δυνάμεως
Pugnate hodie pro fratribus veſtris. Et
πολεμήσατε σήμερον ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν. καὶ 32
exiit in tribus ordinibus poſt eos, & clanxerunt
ἐξῆλθεν ἐν τρισὶν ἀρχαῖς ὀπίσω αὐτῶν, καὶ ἐσάλπισαν 33
tubis, & clamauerunt in oratione. Et cognouit
ταῖς σάλπιγξι, καὶ ἔβοησαν ἐν προσευχῇ. καὶ ἐπέγνω ἡ
exercitus Timothei quòd Maccabæus eſt, & fugerunt à
παρεμβολὴ τιμοθέου ὅτι μακκαβαῖος ἐστί, καὶ ἔφυγον ἀπὸ
facie illius, & percuſſit illos plaga magna, &
προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς πληγὴ μεγάλη. καὶ
ceciderunt ex eis in illo die ad octo millia vi-
ἔπεσον ἐξ αὐτῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ εἰς ὀκτακισχιλίους ἄν-
rorum. Et declinauit ad Maſpha, & oppugnauit eam,
δρας. καὶ ἀπέκλινεν εἰς μασφά, καὶ ἐπολέμησεν αὐτήν, 35
& cepit eam, & occidit omnem maſculum
καὶ προσκατελάβετο αὐτὴν, καὶ ἀπέκτεινε πᾶν ἀρσενικὸν
eius, & accepit ſpolia eius, & combuſſit eam igne.
αὐτῆς, καὶ ἔλαβε τὰ σκῦλα αὐτῆς, καὶ ἐνέπρησεν αὐτὴν πυρί.
Illinc abiit, & accepit Chaſphon, Ma-
ἐκεῖθεν ἀπῆρε, καὶ προσκατελάβετο τὴν χασφών, μα- 36
ced, Boſor, & reliquas vrbes Galaaditidis.
κεδὼν, βοσὸρ, καὶ τὰς λοιπὰς πόλεις τῆς γαλααδίτιδος.
Poſt autem verba hæc congregauit Timotheus ca-
μετὰ δὲ τὰ ῥήματα ταῦτα συνήγαγε τιμόθεος παρεμ- 37
ſtra alia, & caſtrametatus eſt contra faciem Raphon vl-
βολὴν ἄλλην, καὶ παρενέβαλε κατὰ πρόσωπον ῥαφὼν ἐπι-
tra torrentem. Et miſit Iudas ad conſideran-
πέραν τοῦ χειμάῤῥου. καὶ ἀπέστειλεν ἰούδας κατασκοπεῦ- 38
dum caſtra: & renunciauerunt ei dicentes:
σαι τὴν παρεμβολήν· καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ λέγοντες·
Congregatæ ſunt ad eos omnes gentes quæ in cir-
ὅπισθεν ἡμῶν εἰσὶ πρὸς αὐτοὺς πάντα τὰ ἔθνη τὰ κύ-
cuitu noſtro, exercitus multus valde. Et Arabes condu-
κλῳ ἡμῶν, δύναμις πολλὴ σφόδρα. καὶ ἄραβας μεμίσθω- 39
xit in auxilium illis, & caſtrametantur trans tor-
ται εἰς βοήθειαν αὐτοῖς, καὶ παρεμβάλλουσι πέραν τοῦ χει-
rentem, parati venire ad te in bellum. Et abiit
μάῤῥου ἕτοιμοι ἐλθεῖν ὅπι σὲ εἰς πόλεμον. καὶ ἐπορεύθη
Iudas in occurſum illorum. Et dixit Timotheus principi-
ἰούδας εἰς συνάντησιν αὐτῶν. καὶ εἶπε τιμόθεος τοῖς ἄρχου- 40
bus exercitus eius: Cùm appropinquauerit Iudas & ca-
σι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν τῷ ἐγγίζειν ἰούδαν καὶ τὴν παρεμ-
ſtra eius ad torrentem aquæ, ſi tranſierit ad
βολὴν αὐτοῦ ὅπι τῷ χειμάῤῥοιν τοῦ ὕδατος, ἐὰν διαβῇ πρὸς
nos prior, non poterimus ſuſtinere eum; quoniam po-
ἡμᾶς πρότερος, οὐ δυνησόμεθα ὑποστῆναι αὐτόν, ὅτι δυνά-
tens poterit aduerſum nos. Si autem timuerit, & poſue-
μενος δυνήσεται πρὸς ἡμᾶς. ἐὰν δὲ δειλωθῇ καὶ παρεμ- 41
rit caſtra vltra fluuium. tranſibimus ad eum; & pote-
βάλῃ πέραν τοῦ ποταμοῦ, διαπεράσομεν πρὸς αὐτὸν, καὶ δυνη-
rimus contra illum. Vt autẽ appropinquauit Iudas ad tor-
σόμεθα πρὸς αὐτόν. ὡς δὲ ἤγγισεν ἰούδας ὅπι τὸν χει- 42
rentem aquæ, ſtatuit ſcribas populi in
μάῤῥουν τοῦ ὕδατος, ἔθεσε τοὺς γραμματεῖς τοῦ λαοῦ ὅπι τοῦ
torrente, & præcepit eis dicens: Non dimittatis omnem
χειμάῤῥου, καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς λέγων· μὴ ἀφῆτε πάντα
hominem caſtra metari; ſed veniant omnes ad
ἄνθρωπον παρεμβαλεῖν, ἀλλ' ἐρχέσθωσαν πάντες εἰς τὸν
bellum. Et tranſiuit contra eos prior, & omnis
πόλεμον. καὶ διεπέρασεν ἐπ' αὐτοὺς πρότερος, καὶ πᾶς 43
populus eius poſt eum. Et contritæ ſunt ante fa-
ὁ λαὸς αὐτοῦ ὀπίσω αὐτοῦ. καὶ συνετρίβησαν πρὸ προσώ-
ciem eius omnes gentes, & proiecerunt arma ſua, &
που αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἔῤῥιψαν τὰ ὅπλα αὐτῶν, καὶ
fugerunt in lucum in Carnain. Et ceperunt
ἔφυγον εἰς τὸ τέμενος ἐν καρναΐν. καὶ προκατελάβοντο 44
vrbem, & lucum ſuccenderunt in igne cum omnibus
τὴν πόλιν καὶ τὸ τέμενος ἐνεπύρισαν ἐν πυρὶ σὺν πᾶσι
quæ in illo. Et oppreſſa eſt Carnain, & non potuerunt vltrà
τοῖς ἐν αὐτῷ· καὶ ἐτροπώθη ἡ καρναΐν, καὶ οὐκ ἐδύναντο ἔτι
ſuſtinere contra faciem Iudæ. Et congregauit Iudas
ὑποστῆναι κατὰ πρόσωπον ἰούδα. καὶ ἀνήγαγεν ἰούδας 45
omnem Iſrael qui in Galaaditide à paruo vſque ad ma-
πάντα ἰσραὴλ τοὺς ἐν τῇ γαλααδίτιδι ἀπὸ μικροῦ ἕως με-
gnum, & mulieres eorum, & filios eorum, &
γάλου καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ τοὺς
ſarcinas, caſtra magna valde, vt venirent in terram
ἀποσκευὴν παρεμβολὴν μεγάλην σφόδρα, ἐλθεῖν εἰς γῆν

Iuda. Et venerunt vsq. ad Ephron, & hæc vrbs magna in
ἰούδα. καὶ ἦλθον ἕως ἐφρὼν, καὶ αὕτη ἡ πόλις μεγάλη ὅτι 46
introitu munita valde: non erat declinare ab ea (ad)de-
τῆς εἰσόδου ὀχυρὰ σφόδρα. οὐκ ἦν ἐκκλίνειν ἀπ' αὐτῆς δε-
xteram vel sinistram, sed per medium eius ire. Et
ξιὰν ἢ ἀριστερὰν, ἀλλ' ἢ διὰ μέσου αὐτῆς πορεύεσθαι. καὶ 47
incluserunt eos qui de ciuitate, Et obstruxerunt
ἀπέκλεισαν αὐτοὺς οἱ ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἐνέφραξαν τὰς 48
portas lapidibus. Et misit ad eos Iudas sermonibus
πύλας λίθοις. καὶ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ἰούδας λόγοις 49
pacificis, dicens: Transibo per terram tuam, vt abea-
εἰρηνικοῖς λέγων· διελεύσομαι διὰ τῆς γῆς σου τοῦ ἀπελ- 50
mus in terram nostram, & nullus malefaciet vobis, sed
θεῖν εἰς τὴν γῆν ἡμῶν. καὶ οὐδεὶς κακοποιήσει ὑμᾶς, πλὴν
pedibus transibimus. & non voluerunt aperire ei.
τοῖς ποσὶ παρελευσόμεθα. καὶ οὐκ ἠβούλοντο ἀνοῖξαι αὐτῷ.
Et iussit Iudas prædicare in castris, vt ca-
καὶ ἐπέταξεν ἰούδας κηρύξαι ἐν τῇ παρεμβολῇ τοῦ παρ- 51
stra poneret vnusquisq. in quo est loco. Et castrametati sunt vi-
εμβαλεῖν ἕκαστον ἐν ᾧ ἐστι τόπῳ. καὶ παρενέβαλον οἱ ἄν-
ri exercitus, & oppugnauerunt vrbem totam
δρες τῆς δυνάμεως, καὶ ἐπολέμησαν τὴν πόλιν ὅλην τὴν
die illa & tota nocte; & tradita est vrbs
ἡμέραν ἐκείνην καὶ ὅλην τὴν νύκτα· καὶ παρεδόθη ἡ πό-
in manibus eius. Et occidit omnem masculum in o-
λις ἐν χερσὶν αὐτοῦ. καὶ ἀπώλεσε πᾶν ἀρσενικὸν ἐν στό- 52
re gladij, & eradicauit eam, & accepit spo-
ματι ῥομφαίας, καὶ ἐξερρίζωσεν αὐτήν. καὶ ἔλαβε τὰ σκῦ-
lia eius, & transiuit per ciuitatem super occi-
λα αὐτῆς. καὶ διῆλθε διὰ τῆς πόλεως ἐπάνω τῶν ἀπεκτα-
sos, & transierunt Iordanem in campum magnũ cõtra
μένων. καὶ διέβησαν τὸν ἰορδάνην εἰς τὸ πεδίον τὸ μέγα κατὰ
faciem Bethsan. Et erat Iudas congregans extre-
πρόσωπον βαιθσάν. καὶ ἦν ἰούδας ὀπισωάγων τοὺς ἔσχα- 53
mos, & adhortans populum per totam viam,
τίζοντας καὶ παρακαλῶν τὸν λαὸν κατὰ πᾶσαν τὴν ὁδὸν,
donec venit in terram Iuda. Et ascenderunt in montem Sion
ἕως οὗ ἦλθεν εἰς γῆν ἰούδα. καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸ ὄρος σιὼν 54
in lætitia & gaudio. Et adduxerunt holocausta,
ἐν εὐφροσύνῃ καὶ χαρᾷ. καὶ προσήγαγον ὁλοκαυτώματα,
quia non cecidit de eis vllus donec reuersi sunt in pace.
ὅτι οὐκ ἔπεσεν ἐξ αὐτῶν οὐδεὶς ἕως τοῦ ὑπεστρέψαι ἐν εἰρήνῃ.
Et in diebus quibus erat Iudas & Ionathas in Ga-
καὶ ἐν τοῖς ἡμέραις αἷς ἦν ἰούδας καὶ ἰωνάθαν ἐν τῇ γα- 55
laad, & Simon frater eius in Galilæa contra fa-
λαάδ, καὶ σίμων ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐν τῇ γαλιλαίᾳ κατὰ πρό-
ciem Ptolemaidis, Audiuit Ioseph (filius Zachariæ, & Aza-
σωπον πτολεμαΐδος, ἤκουσεν ἰωσὴφ ὁ τοῦ ζαχαρίου καὶ ἀζα- 56
rias principes exercitus facinora & præ-
ρίας ἄρχοντες τῆς δυνάμεως τῶν ἀνδραγαθιῶν καὶ τοῦ πο-
lium qualia fecerant; & dixerunt: Faciamus & ipsi nobis
λέμου οἷα ἐποίησαν, καὶ εἶπαν· ποιήσωμεν καὶ αὐτοὶ ἑαυτοῖς 57
nomen; & eamus ad pugnandum contra gentes quæ in cir-
ὄνομα, καὶ πορευθῶμεν πολεμῆσαι πρὸς τὰ ἔθνη τὰ κύ-
cuitu nostro. Et præceperunt his qui de exercitu qui
κλῳ ἡμῶν. καὶ παρήγγειλαν τοῖς ἀπὸ τῆς δυνάμεως τῆς 58
cum illis, & abierunt in Iamniam. Et exiuit Gor-
μετ' αὐτῶν, καὶ ἐπορεύθησαν ὅτι ἰάμνιαν. καὶ ἐξῆλθε γορ- 59
gias de ciuitate, & viri eius in occursum eis
γίας ἐκ τῆς πόλεως, καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ εἰς συναντήσιν αὐτοῖς
in bellum. Et fugatus est Iosephus & Azarias, &
εἰς πόλεμον. καὶ ἐτροπώθη ἰώσηφος καὶ ἀζαρίας καὶ 60
persecutionẽ passi sunt vsq. ad terminos Iudææ. Et ceciderunt in
ἐδιώχθησαν ἕως τῶν ὁρίων τῆς ἰουδαίας. καὶ ἔπεσον ἐν τῇ
die illo de populo Israel ad duo mille viros: &
ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐκ τοῦ λαοῦ τοῦ ἰσραὴλ εἰς δισχιλίους ἄνδρας, καὶ
facta est fuga magna in populo Israel. Quoniã nõ audie-
ἐγένετο φόβος μεγάλη ἐν τῷ λαῷ ἰσραήλ· ὅτι οὐκ ἤκου- 61
runt Iudam & fratres suos putantes fortiter se facere.
σαν ἰούδα καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, οἰόμενοι ἀνδραγαθῆσαι.
Ipsi autem non erant de semine virorum illorum
αὐτοὶ δὲ οὐκ ἦσαν ἐκ τοῦ σπέρματος τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων 62
quibus data est salus Israel per manum eorum. Et vir
οἷς ἐδόθη σωτηρία ἰσραὴλ διὰ χειρὸς αὐτῶν. καὶ ὁ ἀνὴρ 63
Iudas & fratres eius glorificati sunt valde coram
ἰούδας καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐδοξάσθησαν σφόδρα ἐναντίον
omni Israel & gentibus omnibus vbi audiebatur nomen
παντὸς ἰσραὴλ καὶ τῶν ἐθνῶν πάντων οὗ ἠκούετο τὸ ὄνομα
eorum. Et conuenerunt ad eos fausta dicentes.
αὐτῶν, καὶ ὑπεσώζοντο πρὸς αὐτοὺς εὐφημοῦντες. 64

Et exiit Iudas & fratres eius, & oppugnabant
καὶ ἐξῆλθεν ἰούδας καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπολέμουν τοὺς 65
filios Esau in terra quæ ad Meridiem, & percussit Chebron &
υἱοὺς ἠσαὺ ἐν τῇ γῇ τῇ πρὸς νότον, καὶ ἐπάταξε τὴν χεβρὼν καὶ
filias eius. Et destruxit munitionem eius,
τὰς θυγατέρας αὐτῆς. καὶ καθεῖλε τὸ ὀχύρωμα αὐτῆς, 66
& turres eius combussit in circuitu. Et profectus est vt i-
καὶ τοὺς πύργους αὐτῆς ἐνέπρησε κυκλόθεν· καὶ ἀπῆρε τοῦ πο-
ret in terram alienigenarum, & perambulabat Samariam.
ρευθῆναι εἰς γῆν ἀλλοφύλων, καὶ διεπορεύετο τὴν σαμάρειαν.
In die illa ceciderũt sacerdotes vibium volente illo
ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔπεσον ἱερεῖς πόλεων βουλομένου αὐτοῦ 67
fortiter facere, dum ipse egreditur in bellum sine con-
ἀνδραγαθῆσαι ἐν τῷ αὐτὸν ἐξελθεῖν εἰς πόλεμον ἀβου-
silio. Et declinauit Iudas in Azotum terram alienigenarum,
λίου. καὶ ἐξέκλινεν ἰούδας εἰς ἄζωτον γῆν ἀλλοφύλων, 68
& destruxit aras eorum, & sculptilia deorum
καὶ καθεῖλε τοὺς βωμοὺς αὐτῶν, καὶ τὰ γλυπτὰ τῶν θεῶν
illorum succendit igne, & spoliauit spolia vr-
αὐτῶν κατέκαυσε πυρί, καὶ ἐσκύλευσε τὰ σκῦλα τῶν πό-
bium, & reuersus est in terram Iuda.
λεων, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν γῆν ἰούδα.

CAP. VI. ϛ'.

Et rex Antiochus perambulabat superiores re-
Καὶ ὁ βασιλεὺς ἀντίοχος διεπορεύετο τὰς ἐπάνω χώ- 1
giones, & audiuit quòd est in Elymis in Perside ciuitas glo-
ρας, καὶ ἤκουσεν ὅτι ἐστὶν ἐν ἐλύμαις ἐν τῇ περσίδι πόλις ἐν-
riosa diuitiis, argento & auro. Et templum quod in ea
δοξος πλούτῳ, ἀργυρίῳ καὶ χρυσίῳ, καὶ τὸ ἱερὸν τὸ ἐν αὐτῇ 2
opulentum valde, & illic velamina aurea, & loricæ,
πλούσιον σφόδρα, καὶ ἐκεῖ καλύμματα χρυσᾶ καὶ θώρακες
& arma quæ reliquit illic Alexander (filius) Philippi rex
καὶ ὅπλα ἃ κατέλιπεν ἐκεῖ ἀλέξανδρος ὁ φιλίππου βασι-
Macedo, qui regnauit primus in Græcis. Et
λεὺς ὁ μακεδών, ὃς ἐβασίλευσε πρῶτος ἐν τοῖς ἕλλησι. καὶ 3
venit & quærebat capere ciuitatem, & deprædari
ἦλθε καὶ ἐζήτει καταλαβεῖν τὴν πόλιν καὶ προνομεῦσαι
eam, & non potuit; quoniã cognitus est sermo his qui de ci-
αὐτὴν, καὶ οὐκ ἠδυνάθη, ὅτι ἐγνώσθη ὁ λόγος τοῖς ἐκ τῆς πό-
uitate. Et insurrexerũt contra eum in bellum, & fugit, & profe-
λεως. καὶ ἀνέστησαν αὐτῷ εἰς πόλεμον, καὶ ἔφυγε καὶ ἀπῆ- 4
ctus est illinc cum tristitia magna vt reuerteretur in Babylo-
ρεν ἐκεῖθεν μετὰ λύπης μεγάλης ὑποστρέψαι εἰς βαβυλῶ-
nem. Et venit nuntians quidam ei in Persidem, quòd
να. καὶ ἦλθεν ἀπαγγέλλων τις αὐτῷ εἰς τὴν περσίδα, ὅτι
fugata erant castra quæ iuerant in terram Iuda.
τεταράχθησαν αἱ παρεμβολαὶ αἱ πορευθεῖσαι εἰς γῆν ἰούδα.
Et iuit Lysias cum exercitu forti in primis; & fu-
καὶ ἐπορεύθη λυσίας δυνάμει ἰσχυρᾷ ἐν πρώτοις, καὶ ἀνε- 6
gatus est à facie eorum, & inualuerunt armis & exerci-
τράπη ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν ὅπλοις καὶ δυ-
tu, & spoliis multis, quæ ceperunt à castris
νάμει καὶ σκύλοις πολλοῖς οἷς ἔλαβον ἀπὸ τῶν παρεμβολῶν
quæ exciderunt. Et diruerunt abominationem quam ædificauit
ὧν ἐξέπεσαν. καὶ καθεῖλον τὸ βδέλυγμα ὃ ὠκοδόμησεν 7
in altari quod in Hierusalem, & sanctuarium sic-
ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἐν ἱεροσολύμοις, καὶ τὸ ἁγίασμα κα-
ut prius circumdederunt muris altis, & Beth-
θὼς τὸ πρότερον ἐκύκλωσαν τείχεσιν ὑψηλοῖς, καὶ τὴν βαθ-
suram ciuitatem suam. Et factum est vt audiuit rex
σούραν πόλιν αὐτοῦ. καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς τοὺς 8
sermones istos, expauit & commotus est valde: & cecidit
λόγους τούτους, ἐθαμβήθη καὶ ἐσαλεύθη σφόδρα καὶ ἔπεσεν
in lectum, & incidit in infirmitatem præ tristitia;
ἐπὶ τὴν κοίτην, καὶ ἐνέπεσεν εἰς ἀῤῥωστίαν, ἀπὸ τῆς λύπης,
quoniã nõ est factum ei sicut cogitauerat. Et fuit illic dies
ὅτι οὐκ ἐγένετο αὐτῷ καθὼς ἐνεθυμεῖτο. καὶ ἦν ἐκεῖ ἡμέρας 9
plures, quoniam renouata est in eo tristitia magna, & arbitra-
πλείους, ὅτι ἀνεκαινίσθη ἐπ' αὐτὸν λύπη μεγάλη, καὶ ἐλογί-
tus est quòd moritur. Et vocauit omnes amicos
σατο ὅτι ἀποθνήσκει. καὶ ἐκάλεσε πάντας τοὺς φίλους 10
suos, & dixit ad eos: Recedit somnus ab
αὐτοῦ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· ἀφίσταται ὁ ὕπνος ἀπὸ τῶν
oculis meis, & corrui corde præ sollicitu-
ὀφθαλμῶν μου, καὶ ἐμπέπτωκα τῇ καρδίᾳ ἀπὸ τῆς μερι-
dine. Et dixi corde, vsq. ad quam tribulationem veni, &
μνῆς. καὶ εἶπα τῇ καρδίᾳ, ἕως τίνος θλίψεως ἦλθον καὶ 11
fluctum magnum in quo nunc sum, quoniã probus & dile-
κλύδωνος μεγάλου ἐν ᾧ νῦν εἰμί, ὅτι χρηστὸς καὶ ἀγαπω-
μένος

eius fui in dominio meo! Nunc autem recordor
μνήμος ἡμῶν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ μου. νῦν δὲ μεμνήσκομαι τῶν 12
malorum quæ feci in Hierusalem, & accepi omnia
κακῶν ὧν ἐποίησα ἐν ἱερουσαλὴμ, καὶ ἔλαβον πάντα τὰ
vasa aurea & argentea quæ in ea, & misi
σκεύη τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ ἐξαπέστει-
auferre habitantes Iuda sine causa. Cognoui quòd cau-
λα ἐξᾶραι τοὺς κατοικοῦντας ἰούδα δικαίως. ἔγνων ὅτι χά- 13
sa horum inuenerunt me mala hæc. Et ecce pereo tristi-
ριν τούτων εὕρεν με τὰ κακὰ ταῦτα. καὶ ἰδοὺ ὀπόλλυμαι λύ-
ta magna in terra aliena. Et vocauit Philippum vnum
πῃ μεγάλῃ ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ. καὶ ἐκάλεσε φίλιππον ἕνα τῶν 14
amicorum suorum, & constituit eum super omne regnum suum.
φίλων αὐτῶν, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ὑπὲρ πάσης τῆς βασιλείας αὐτῶν.
Et dedit ei diadema, & vestem suam, &
καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὸ διάδημα, καὶ τὴν στολὴν αὐτοῦ καὶ τὸ 15
annulum, vt adduceret Antiochum filium suum, & nutriret
δακτύλιον τοῦ ἀγαγεῖν ἀντίοχον τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ ἐκθρέψαι
eum vt regnaret. Et mortuus est illic Antiochus rex
αὐτὸν τοῦ βασιλεύειν. καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ ἀντίοχος ὁ βα- 16
anno nono & quadragesimo & centesimo. Et cogno-
σιλεὺς ἔτει ἐνάτῳ καὶ τεσσαρακοστῷ καὶ ἑκατοστῷ. καὶ ἐπέ- 17
uit Lysias quòd mortuus est rex, & constituit vt re-
γνω λυσίας ὅτι τεθνήκεν ὁ βασιλεύς, καὶ κατέστησε βασι-
gnaret Antiochus filius eius pro eo, quem nutriuit iunio-
λεύειν ἀντίοχον τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ, ὃν ἐξέθρεψε νεώ-
rem, & vocauit nomen eius Eupator. Et qui de
τερον, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ εὐπάτορ. καὶ οἱ ἐκ τῆς 18
arce erant concludentes Israel in circuitu sanctorum, &
ἄκρας ἦσαν συγκλείοντες τὸν ἰσραὴλ κύκλῳ τῶν ἁγίων καὶ
quærentes mala semper, & firmamentum gentibus. Et
ζητοῦντες τὰ κακὰ διόλου καὶ στέρημα τοῖς ἔθνεσι. καὶ 19
cogitauit Iudas disperdere eos: & congregauit vniuersum
ἐλογίσατο ἰούδας ἐξᾶραι αὐτοὺς. καὶ ἐξεκλησίασε πάντα 20
populum vt obsideret in eos. Et congregati sunt simul,
τὸν λαὸν τοῦ πολιορκῆσαι ἐπ' αὐτούς. καὶ συνήχθησαν ἅμα,
& obsederunt in eos anno quinquagesimo & centesimo, &
καὶ πολιόρκησαν ἐπ' αὐτοὺς ἔτει πεντηκοστῷ καὶ ἑκατοστῷ, καὶ 21
fecit contra eos balistas & machinas. Et exierunt
ἐποίησεν ἐπ' αὐτοὺς βελοστάσεις καὶ μηχανάς. καὶ ἐξῆλθον
de eis de loco obsesso, & adhæserunt eis quidam
ἐξ αὐτῶν ἐκ τοῦ συγκλεισμοῦ, καὶ ἐκολλήθησαν αὐτοῖς τινὲς
ex impiis de Israel, & abierunt ad regem,
τῶν ἀσεβῶν ἐξ ἰσραὴλ, καὶ ἐπορεύθησαν πρὸς τὸν βασιλέα
& dixerunt: Vsquequo non facies iudicium, & vlciscéris
καὶ εἶπαν· ἕως πότε οὐ ποιήσῃ κρίσιν, καὶ ἐκδικήσεις τοὺς 22
fratres nostros? Nos decreuimus seruire patri
ἀδελφοὺς ἡμῶν. ἡμεῖς διεκρίθημεν δουλεύειν τῷ πατρί 23
tuo, & ambulare in his quæ ab eo dicebantur, & obedire
σου καὶ πορεύεσθαι τοῖς ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις καὶ κατακολουθεῖν
præceptis eius, quoniã qui sunt populi huius, causa hu-
τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ, ὅτι οἱ τοῦ λαοῦ τούτου, χάριν τοῦ- 24
ius alienabantur à nobis. Verùm qui inueniebantur ex nobis
τυ ἠλλοτριοῦντο ἀφ' ἡμῶν· πλὴν ὅσοι εὑρίσκοντο ἀφ' ἡμῶν
occidebantur, & possessiones nostræ diripiebantur. Et non
ἐθανατοῦντο, καὶ αἱ κληρονομίαι ἡμῶν διηρπάζοντο. καὶ οὐκ 25
contra nos solùm extenderunt manum, sed & contra omnes
ἐφ' ἡμᾶς μόνον ἐξέτειναν χεῖρα, ἀλλὰ καὶ ὅτι πάντα τὰ
terminos nostros. Et ecce castrametati sunt hodie contra
ὅρια αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ παρεμβεβλήκασι σήμερον ὅτι τὴν 26
arcem Hierusalem, vt capiant illam & san-
ἄκραν ἱερουσαλὴμ, τοῦ καταλαβέσθαι αὐτὴν καὶ τὸ ἅγια-
ctum, & Bethsuram munierunt. Et si non præue-
σμα, καὶ τὴν βαθσούραν ὠχύρωσαν. καὶ ἐὰν μὴ προκα- 27
neris eos velociter, maiora his facient, & non
ταλάβῃ αὐτοὺς ταχέως, μείζονα τούτων ποιήσουσι, καὶ οὐ
poteris obtinere eos. Et iratus est rex, quando
δυνήσῃ τοῦ καταχεῖν αὐτῶν. καὶ ὠργίσθη ὁ βασιλεύς, ὅτε 28
audiuit, & congregauit omnes amicos suos, principes
ἤκουσε, καὶ συνήγαγε πάντας τοὺς φίλους αὐτοῦ ἄρχοντας
exercitus sui, & eos qui super equites. Et à regibus
δυνάμεως αὐτοῦ καὶ τοὺς ὑπὲρ τῶν ἱππέων. καὶ ἀπὸ βασιλέων 29
aliis & ab insulis maris venerunt ad eum exerci-
ἑτέρων καὶ ἀπὸ νήσων θαλάσσης ἦλθον πρὸς αὐτὸν δυνά-
tus conductitij. Et erat numerus exercituum eius
μεις μισθωταί. καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς τῶν δυνάμεων αὐτοῦ 30
centum millia peditum. & viginti millia equitum, &
ἑκατὸν χιλιάδες πεζῶν, καὶ εἴκοσι χιλιάδες ἵππων, καὶ
elephantes duo & triginta docti ab bellum. Et vene-
ἐλέφαντες δύο καὶ τριάκοντα εἰδότες πόλεμον. καὶ ἦλθο- 31

runt per Idumæam, & applicuerunt ad Bethsuram,
σαν διὰ τῆς ἰδουμαίας, καὶ παρενέβαλοσαν ὅτι βαθσούραν,
& pugnauerunt ad dies multos, & fecerunt machinas, &
καὶ ἐπολέμησαν ὅτι ἡμέρας πολλὰς, καὶ ἐποίησαν μηχανὰς, καὶ
exierunt & combusserunt eas in igne, & pugnauerunt for-
ἐξῆλθον καὶ ἐνέπρησαν αὐτὰς ἐν πυρὶ, καὶ ἐπολέμησαν ἀν-
titer. Et recessit Iudas ab arce, & mouit ca-
δρωδῶς. καὶ ἀπῆρεν ἰούδας ἀπὸ τῆς ἄκρας, καὶ παρενέβα- 32
stra in Bethzacharia contra castra re-
λεν εἰς βαθζαχαρίαν ἀπέναντι τῆς παρεμβολῆς τοῦ βα-
gis. Et surrexit rex mane, & concitauit
σιλέως. καὶ ὠρθρίσεν ὁ βασιλεὺς πρωΐ, καὶ ἀπῆρε τὴν 33
exercitum in impetu eius contra viam Bethza-
παρεμβολὴν ἐν ὁρμήματι αὐτῆς κατὰ τὴν ὁδὸν βαθζα-
charia, & diuisi sunt exercitus in prœlium, &
χαρίαν, καὶ διεσπεδάσθησαν αἱ δυνάμεις τὸν πόλεμον, καὶ
cecinerunt tubis. Et elephantis ostenderunt san-
ἐσάλπισαν τὰς σάλπιγξι. καὶ τοῖς ἐλέφασιν ἔδειξαν αἷ- 34
guinem vuæ & mororum, vt acuerent eos in prœlium.
μα σταφυλῆς καὶ μόρων τοῦ παρασῆσαι αὐτοὺς εἰς πόλεμον.
Et diuiserunt bestias in phalanges, & statuerunt
καὶ διεῖλον τὰ θηρία εἰς τὰς φάλαγγας, καὶ παρέστησαν 35
cuilibet elephanti mille viros loricatos, in loricis con-
ἑκάστῳ ἐλέφαντι χίλιοι ἄνδρες τεθωρακισμένοι ἐν ἁλυσι-
catenatis, & galeæ æreæ in capitibus eorum,
δωτοῖς, καὶ περικεφαλαῖαι χαλκαῖ ὑπὲρ τῶν κεφαλῶν αὐτῶν,
& quingenti equites ordinati, cuilibet bestiæ ele-
καὶ πεντακόσιοι ἵπποι διατεταγμένοι, ἑκάστῳ θηρίῳ ἐκλε-
cti. Hi ante tempus vbi erat bestia, erant; & quo-
λεγμένοι. οὗτοι πρὸ καιροῦ οὗ ἐὰν ἦ τὸ θηρίον ἦσαν, καὶ οὗ- 36
cunque ibat, ibant simul, non discedebant ab eo. Et
ἐὰν ἐπορεύετο, ἐπορεύοντο ἅμα, οὐκ ἀφίσταντο ἀπ' αὐτοῦ. καὶ 37
turres ligneæ super ipsos munitæ protegentes in qualibet
πύργοι ξύλινοι ἐπ' αὐτοὺς ὀχυροῦντες κατὰ ἑκάστου
bestia accinctæ super ea machinis: & super qualibet viri
θηρίου ἐζωσμένοι ἐπ' αὐτοῦ μηχαναῖς, καὶ ἐπὶ ἑκάστου ἄνδρες
duo, & triginta pugnantes in eis, & Indus eius.
δύο καὶ τριάκοντα οἱ πολεμοῦντες ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ὁ ἰνδὸς αὐτῶν.
Et residuum hinc & inde constituerũt in duas partes
καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἔστησαν ὅτι τὰ δύο μέρη 38
castrorum concutientes & obturati in
τῆς παρεμβολῆς καταστρέποντες καὶ καταφρασσόμενοι ἐν ταῖς
vallibus. Vt autem fulsit Sol in aureos cly-
φάραγξιν. ὡς δὲ ἔστιλβεν ὁ ἥλιος ὅτι τὰς χρυσᾶς ἀσπί- 39
peos, relpleuduerunt mõtes ab eis, & resplenduerunt vt lampa-
δας ἔστιλβεν τὰ ὄρη ἀπ' αὐτῶν, καὶ κατηύγαζεν ὡς λαμπά-
des ignis. Et extensa fuit pars quædam castrorum re-
δες πυρός. καὶ ἐξετάθη μέρος τι τῆς παρεμβολῆς τοῦ βα- 40
gis ad altos montes, & aliqui ad humilia; &
σιλέως ὅτι τὰ ὑψηλὰ ὄρη, καί τινες ὅτι τὰ ταπεινά. καὶ
ibant cautè & ordinatè. Et commouebantur omnes
ἤρχοντο ἀσφαλῶς καὶ τεταγμένως. καὶ ἐσαλεύοντο πάντες 41
audientes vocem multitudinis eorum, & incessum multitudinis
οἱ ἀκούοντες φωνῆς πλήθους αὐτῶν καὶ ὁδοιπορίας τοῦ πλήθους
& collisionem armorum; erat enim exercitus magnus val-
καὶ συγκρουσμοῦ τῶν ὅπλων. ἦν γὰρ παρεμβολὴ μεγάλη σφό- 42
de & fortis. Et appropinquauit Iudas & castra illius in
δρα καὶ ἰσχυρά. καὶ ἤγγισεν ἰούδας καὶ ἡ παρεμβολὴ αὐτοῦ εἰς
prœlium, & ceciderunt ab exercitu regis
πρόσταξιν, καὶ ἔπεσον ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς τοῦ βασιλέως
sexcenti viri. Et vidit Eleazarus (filius) Auaran vnam de be-
ἑξακόσιοι ἄνδρες. καὶ εἶδεν ἐλεάζαρος αὐαρὰν ἓν τῶν θη- 43
stiis loricatam loricis regalibus, & erat supereminẽs
ρίων τεθωρακισμένον θώραξι βασιλικοῖς, καὶ ἦν ὑπέρογκον
omnes bestias, & visum est quòd in illa est rex.
πάντα τὰ θηρία, καὶ ὤφθη ὅτι ἐν αὐτῷ ἐστιν ὁ βασιλεύς.
Et dedit se vt liberaret populum suum, & acquireret
καὶ ἔδωκεν ἑαυτὸν τοῦ σῶσαι τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι 44
sibi nomen æternum. Et irruit in eam audacter in
ἑαυτῷ ὄνομα αἰώνιον. καὶ ἐπέδραμεν αὐτῷ θράσει εἰς
medium phalangis, & interficiebat à dextra & sinistra, &
μέσον τῆς φάλαγγος, καὶ ἐθανάτου δεξιὰ καὶ εὐώνυμα, καὶ
scissi sunt ab eo hinc & hinc. Et subiit sub ele-
ἐσχίζοντο ἀπ' αὐτοῦ ἔνθα καὶ ἔνθα. καὶ εἰσέδυ ὑπὸ τὸν ἐλέ- 46
phantem, & suppositit se ei, & occidit eum, & cecidit in
φαντα, καὶ ὑπέθηκεν αὐτῷ, καὶ ἀνεῖλεν αὐτόν, καὶ ἔπεσεν ὅτι
terram super ipsum, & mortuus est illic. Et viderũt fortitudinẽ
τὴν γῆν ἐπάνω αὐτοῦ, καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ. καὶ εἶδον τὴν ἰσχὺν 47
regni & impetum exercituum, & declinauerunt
τῆς βασιλείας καὶ τὸ ὅρμημα τῶν δυνάμεων, καὶ ἐξέκλιναν

ἀπ' αὐ-

ab eis. Qui autem de castris regis, asceн-
ἀπ' αὐτῶν. οἱ δὲ ἐκ τῆς παρεμβολῆς τοῦ βασιλέως ἀνε- 48
derunt in occursum eorum in Hierusalem: & castrameta-
βαινον εἰς συναντησιν αὐτῶν εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ παρενέβα-
tus est rex contra Iudæam & in montem Sion. Et
λεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν ἰουδαίαν καὶ εἰς τὸ ὄρος σιών. καὶ 49
fecit pacem cum his qui de Bethsura: & exierunt de
ἐποίησεν εἰρήνην μετὰ τῶν ἐκ βαιθσούρων. καὶ ἐξῆλθον ἐκ
ciuitate; quoniã non erant eis illic alimenta, quia conclusi
τῆς πόλεως, ὅτι οὐκ ἦν αὐτοῖς ἐκεῖ διατροφὴ τοῦ συγκεκλεῖ-
erant in ea, quia sabbatum erat in terra. Et cepit
σθαι ἐν αὐτῇ, ὅτι σάββατον ἦν τῇ γῇ. καὶ κατελάβετο ὁ 50
rex Bethsuram, & constituit ibi custodiam ad ser-
βασιλεὺς τὴν βαιθσούραν, καὶ ἐπέταξεν ἐκεῖ φρουρὰν τη-
uandum eam. Et posuit castra contra sanctuarium diebus
ρεῖν αὐτήν. καὶ παρενέβαλεν ὁπὶ τὸ ἁγίασμα ἡμέρας 51
multis, & statuit illic balistas, & machinas, & iacula ig-
πολλάς, καὶ ἔστησεν ἐκεῖ βελοστάσεις καὶ μηχανὰς καὶ πυρὸ
nis, & tormenta ad iaciẽdos lapides; & scorpiones ad iacienda iacula, &
λα καὶ λιθόβολα, καὶ σκορπίδια εἰς τὸ βάλλειν βέλη καὶ
fundas. Et fecerunt & ipsi machinas contra ma-
σφενδόνας. καὶ ἐποίησαν καὶ αὐτοὶ μηχανὰς πρὸς τὰς μη- 52
chinas illorum, & pugnauerunt dies multos. Cibi
χανὰς αὐτῶν, καὶ ἐπολέμησαν ἡμέρας πολλάς. βρώματα 53
autẽ non erant in vasis; quia septimus annus erat. Et qui libe-
δὲ οὐκ ἦν ἐν τοῖς ἀγγείοις, διὰ τὸ ἕβδομον ἔτος εἶ), καὶ οἱ ἀνα-
rati fuerant in Iudæa de gentibus, comederant
σωζόμενοι εἰς τὴν ἰουδαίαν ὑπὸ τῶν ἐθνῶν κατέφαγον τὸ
reliquias repositionis: Et relicti fuerunt in
ὑπόλειμμα τῆς προνοήσεως. καὶ ὑπελείφθησαν ἐν τοῖς 54
sanctis viri pauci; quoniam obtinuerat eos fames, &
ἁγίοις ἄνδρες ὀλίγοι, ὅτι κατεκράτησεν αὐτῶν ὁ λιμός, καὶ
dispersi sunt vnusquisque in locum suum. Et audiuit Lysias
ἐσκορπίσθησαν ἕκαστος εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ. καὶ ἤκουσε λυσίας 55
quòd Philippus, quem constitu t rex Antiochus adhuc viuente
ὅτι φίλιππος ὃν κατέστησεν ὁ βασιλεὺς ἀντίοχος ἔτι ζῶντος
illo, nutrire Antiochum filium suum, vt regnaret
αὐτοῦ ἐκθρέψαι ἀντίοχον τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸ βασιλεῦσαι
ille: Reuersus est à Perside & Media, &
αὐτόν, ἀπέστρεψεν ἀπὸ τῆς περσίδος καὶ μηδείας, καὶ οἱ 56
exercitus qui iuerant regis cum illo, & quòd
δυνάμεις οἱ πορευθεῖσαι τοῦ βασιλέως μετ' αὐτοῦ, καὶ ὅτι
quærit assumere cum negotiis. Et festina-
ζητεῖ προσλαβεῖν μετὰ τῶν πραγμάτων. καὶ κατε- 57
uerunt & stimulabantur ex arce, vt irent &
πτοῦσαν καὶ ἐπενύοντο ἐκ τῆς ἄκρας, τοῦ ἀπελθεῖν καὶ
dicerent ad regem & duces exercitus
εἰπεῖν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἡγεμόνας τῆς δυνάμεως
& viros: Deficimus in dies, & cibus nobis
καὶ τοὺς ἄνδρας. ἐκλείπομεν καθ' ἡμέραν, καὶ ἡ βρῶσις ἡμῖν
paucus, & locus super quem castra ponimus est munitus, & incum-
ὀλίγη. καὶ ὁ τόπος ὃ παρεμβάλλομεν ὀχυρός, καὶ ὑπάρ-
bunt nobis (negotia) regni. Nunc igitur demus dextras
χει ἡμῖν τὰ τῆς βασιλείας. νῦν οὖν δῶμεν δεξιὰς τοῖς 58
hominibus his, & faciamus cum illis pacem & cum
ἀνθρώποις τούτοις, καὶ ποιήσωμεν μετ' αὐτῶν εἰρήνην καὶ μετὰ
omni gente eorum. Et constituamus illis vt ambulent
παντὸς ἔθνους αὐτῶν. καὶ στήσωμεν αὐτοῖς τοῦ πορεύεσθαι τοῖς 59
in legitimis suis, vt prius. Propter enim legitima
νομίμοις αὐτῶν, ὡς τὸ πρότερον. χάριν γὰρ τῶν νομίμων
sua quæ expulimus, irati sunt, & fecerunt hæc
αὐτῶν ὧν ἐξεκεδάσαμεν, ὠργίσθησαν καὶ ἐποίησαν ταῦτα
omnia. Et placuit sermo in conspectu regis &
πάντα. καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐναντίον τοῦ βασιλέως καὶ τῶν 60
principum: & misit ad eos pacem facere, & suscepe-
ἀρχόντων, καὶ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς εἰρηνεύσαι, καὶ ἐπεδέ-
runt. Et iurauit eis rex & principes. Post
ξαντο. καὶ ὤμοσεν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἄρχοντες ὅπὶ 61
hæc exierunt de munitione. Et rex intra-
τούτοις ἐξῆλθον ἐκ τοῦ ὀχυρώματος. καὶ ὁ βασιλεὺς εἰσῆλ- 62
uit in montem Sion, & vidit munitionem loci, & ru-
θεν εἰς τὸ ὄρος σιών, καὶ εἶδε τὸ ὀχύρωμα τοῦ τόπου, καὶ ἠθέ-
pit iuramentum quod iurauit, & præcepit & destruxit
τησε τὸν ὅρκον μὲν ὃν ὤμοσε, καὶ ἐνετείλατο καὶ καθεῖλε τὸ
murum in circuitu. Et abiit cum festinatione, & reuersus
τεῖχος κυκλόθεν. καὶ ἀπῆρε κατὰ σπουδὴν, καὶ ἀπέστρε- 63
est in Antiochiam, & inuenit Philippum dominantem vrbi,
ψεν εἰς ἀντιόχειαν, καὶ εὗρε φίλιππον κυριεύοντα τῆς πόλεως,
& pugnauit contra illum, & occupauit ciuitatem vi.
καὶ ἐπολέμησε πρὸς αὐτόν, καὶ κατελάβετο τὴν πόλιν βίᾳ.

CAP. VII. ζ.

Anno vno & quinquagesimo centesimo exiuit Demetrius (filius)
1 Ἔτους ἑνὸς καὶ πεντηκοστοῦ ἑκατοστοῦ ἐξῆλθε δημήτριος ὁ τοῦ
Seleuci ex Roma, & ascendit cum viris paucis in ciuita-
σελεύκου ἐκ ῥώμης, καὶ ἀνέβη σὺν ἀνδράσιν ὀλίγοις εἰς πό-
tem maritimam, & regnauit illic. Et factũ est postquã
λιν παράθαλασσίαν, καὶ ἐβασίλευσεν ἐκεῖ. καὶ ἐγένετο ὡς
2 intrauit in domum regni patrum suorum, comprehen-
εἰσεπορεύετο εἰς οἶκον βασιλείας πατέρων αὐτοῦ, συνέλα-
derunt exercitus Antiochum & Lysiam vt adducerent eos
βον αἱ δυνάμεις τὸν ἀντίοχον καὶ τὸν λυσίαν ἄγειν αὐτοὺς
ei. Et cognita est ei res, & dixit: Ne mihi
3 αὐτῷ. καὶ ἐγνώσθη αὐτῷ τὸ πρᾶγμα, καὶ εἶπεν, μὴ μοι
ostendatis facies eorum. Et occiderunt eos
4 δείξητε τὰ πρόσωπα αὐτῶν. καὶ ἀπέκτειναν αὐτοὺς αἱ
exercitus, & sedit Demetrius in sede regni
δυνάμεις, καὶ ἐκάθισε δημήτριος ὅπὶ θρόνου βασιλείας
sui. Et venerunt ad eum omnes viri iniqui, &
αὐτοῦ. καὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν πάντες ἄνδρες ἄνομοι καὶ
5 impij de Israel: & Alcimus dux erat eorum volens
ἀσεβεῖς ἐξ ἰσραήλ, καὶ ἀλκιμος ἦν τὸ αὐτῶν βουλόμενος
esse sacerdos. Et accusauerunt populum apud regem
ἱεραστεύειν. καὶ κατηγόρησαν τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν βασιλέα
6 dicentes: Perdidit Iudas & fratres eius omnes
λέγοντες· ἀπώλεσεν ἰούδας καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ πάντας
amicos tuos, & nos disperdiderunt de terra nostra. Nunc
τοὺς φίλους σου, καὶ ἡμᾶς ἐσκόρπισαν ἀπὸ τῆς γῆς ἡμῶν. νῦν
7 igitur mitte virum cui credis: & vadens videat
οὖν ἀπόστειλον ἄνδρα ᾧ πιστεύεις, καὶ πορευθεὶς ἰδέτω τὴν
destructionem omnem quam fecit nobis & regioni re-
ἐξολόθρευσιν πᾶσαν ἣν ἐποίησεν ἡμῖν καὶ χώρᾳ τοῦ βασι-
gis & puniat eos & omnes adiutores
λέως, καὶ κολασάτω αὐτοὺς καὶ πάντας τοὺς ὑπηρετοῦντας
eorum. Et elegit rex Bacchidem amicum
8 αὐτοῖς. καὶ ἐπέλεξεν ὁ βασιλεὺς τὸν βακχίδην τὸν φίλον
regis dominantem trans flumen &
τοῦ βασιλέως κυριεύοντα ἐν τῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ καὶ
magnum in regno & fidelem regi; & mi-
μέγαν ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ πιστὸν τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀπέστει-
sit eum, & Alcimum impium, & statuit illi sa-
λεν αὐτόν, καὶ ἄλκιμον τὸν ἀσεβῆ, καὶ ἔστησεν αὐτῷ τὴν ἱε-
9 cerdotium, & præcepit ei vt faceret vltionem in
ρωσύνην, καὶ ἐνετείλατο αὐτῷ ποιῆσαι τὴν ἐκδίκησιν ἐν
filiis Israel; Et abierunt, & venerunt cum poten-
10 τοῖς υἱοῖς ἰσραήλ· καὶ ἀπῆλθον, καὶ ἦλθον μετὰ δυνά-
tia multa in terram Iuda, & misit nuncios ad
μεως πολλῆς εἰς γῆν ἰούδα, καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸς
Iudam & fratres eius verbis pacificis cum dolo.
ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ λόγοις εἰρηνικοῖς μετὰ δόλου.
Et non intenderunt sermonibus eorum, viderũt enim quòd venerũt cũm
11 καὶ οὐ προσέσχον τοῖς λόγοις αὐτῶν, εἶδον γὰρ ὅτι ἦλθον μετὰ
exercitu multo: Et congregati sunt ad Alcimum &
12 δυνάμεως πολλῆς. καὶ ἐπισυνήχθησαν πρὸς ἄλκιμον καὶ
Bacchidem synagoga scribarum ad quærendum iusta.
βακχίδην συναγωγὴ γραμματέων ἐκζητῆσαι δίκαια.
Et primi Asidæi erant in filiis Israel, & quærebant
13 καὶ πρῶτοι οἱ ἀσιδαῖοι ἦσαν ἐν υἱοῖς ἰσραήλ, καὶ ἐπεζήτουν
ab illis pacem. Dixerunt enim; Homo sacerdos de
14 παρ' αὐτῶν εἰρήνην. εἶπαν γὰρ, ἄνθρωπος ἱερεὺς ἐκ τοῦ
semine Aaron venit cum exercitibus, & nõ iniuria afficiet
σπέρματος ἀαρὼν ἦλθεν ἐν ταῖς δυνάμεσι, καὶ οὐκ ἀδικήσει
nos. Et locutus est cum eis verba pacifica, & iurauit
15 ἡμᾶς. καὶ ἐλάλησεν μετ' αὐτῶν λόγοις εἰρηνικοῖς, καὶ ὤμοσεν
eis, dicens: Non quæremus vobis mala & amicis
αὐτοῖς λέγων· οὐκ ἐκζητήσομεν ὑμῖν κακὰ καὶ τοῖς φίλοις
nostris. Et crediderunt ei, & acceperunt ex eis sexagin-
16 ἡμῶν. καὶ ἐνεπίστευσαν αὐτῷ καὶ συνέλαβον ἐξ αὐτῶν ἑξήκον-
ta viros, & occidit eos in die vna secundum ser-
τα ἄνδρας, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ κατὰ τοὺς λό-
mones quos scripsit. Carnes sanctorum tuorũ & sanguines eorum effu-
17 γους οὓς ἔγραψε. σάρκας ὁσίων σου καὶ αἵματα αὐτῶν ἐξέ-
derunt in circuitu Hierusalem, & non erat eis sepeliens. Et
18 χεαν κύκλῳ ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς ὁ θάπτων· καὶ
incubuit eis timor & tremor in omnem populum;
ἐπέπεσεν αὐτῶν ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος ὅπὶ πάντα τὸν λαόν,
quoniã dixerunt: Nõ est in eis veritas & iudicium: transgressi sunt
ὅτι εἶπαν, οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ἀλήθεια καὶ κρίσις. παρέβησαν,
enim constitutum & iusiurandũ quod iurauerunt. Et recessit Bacchi-
19 γὰρ τὴν τάξιν καὶ τὸν ὅρκον ὃν ὤμοσαν. καὶ ἀπῆρε βακχί-
δης ἀπὸ

des à Hierusalem, & castrametatus est in Bezeth; & mi-
δης ἀπὸ ἱερουσαλήμ, καὶ παρενέβαλεν ἐν βηζάθ, καὶ ἀπέ-
sit & comprehendit multos de his qui cum eo qui ad se fuge-
στειλε καὶ συνέλαβε πολλοὺς ἀπὸ τοῦ μετ' αὐτοῦ αὐτομολη-
rant viris & quosdam ex populo, & mactauit eos in
σάντων ἀνδρῶν καὶ τινὰς τοῦ λαοῦ, καὶ ἔθυσεν αὐτοὺς εἰς τὸ
puteum magnum; Et commisit regionem Alcimo, &
φρέαρ τὸ μέγα. καὶ κατέκισε τὴν χώραν τοῦ ἀλκίμου, καὶ 20
reliquit cum eo exercitum vt auxiliaretur ei: & abiit
ἀφῆκε μετ' αὐτοῦ δύναμιν τοῦ βοηθεῖν αὐτῷ, καὶ ἀπῆλθε
Bacchides ad regem. Et satagebat Alcimus circa
βακχίδης πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ ἠγωνίσατο ἄλκιμος περὶ 21
principatum sacerdotij. Et congregati sunt ad eum omnes
τῆς ἀρχιερωσύνης. καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν πάντες 22
turbantes populum illorum, & obtinuerunt terram Iu-
οἱ ταράσσοντες τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ κατεκράτησαν γῆν ἰού-
da, & fecerunt plagam magnam in Hierusalem. Et vi-
δα, καὶ ἐποίησαν πληγὴν μεγάλην ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ εἶ- 23
dit Iudas omne malum quod fecit Alcimus & qui cum
δεν ἰούδας πᾶσαν τὴν κακίαν ἣν ἐποίησεν ἄλκιμος & οἱ μετ'
eo in filiis Israel plusquam gentes. Et exiuit in om-
αὐτοῦ ἐν υἱοῖς ἰσραὴλ ὑπὲρ τὰ ἔθνη. καὶ ἐξῆλθεν εἰς πάν- 24
nes terminos Iudææ in circuitu, & fecit vltionem
τα τὰ ὅρια τῆς ἰουδαίας κυκλόθεν, καὶ ἐποίησεν ἐκδίκησιν
in viris desertoribus, & cessauerunt ab
ἐν τοῖς ἀνδράσι τοῖς αὐτομολήσασι, καὶ ἀνεκάλεσαν τοῦ πο-
eundo in regionem. Vt autem vidit Alcimus quòd præua-
ρεύεσθαι εἰς τὴν χώραν. ὡς δὲ εἶδεν ἄλκιμος ὅτι ἐνίσχυ- 25
luit Iudas & quicum eo, & cognouit quòd non potest sustine-
σεν ἰούδας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἔγνω ὅτι οὐ δύναται ὑποστῆ-
re eos, & reuersus est ad regem, & accusa-
ναι αὐτοὺς καὶ ἐπέστρεψε πρὸς τὸν βασιλέα καὶ κατηγόρη-
uit eos malorum. Et misit rex Nicanorem vnum
σεν αὐτῷ πονηρά. καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς νικάνορα ἕνα 26
principum eius nobiliorum, & odio habentem, & inimi-
τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ τῶν ἐνδόξων, καὶ μισοῦντα καὶ ἐχθρά-
cum Israel, & præcepit ei delere populum.
νοντα τῷ ἰσραὴλ, καὶ διετάλαβε αὐτῷ ἐξᾶραι τὸν λαόν.
Et venit Nicanor in Hierusalem cum exercitu multo, &
καὶ ἦλθε νικάνωρ εἰς ἱερουσαλὴμ δυνάμει πολλῇ, καὶ 27
misit ad Iudam & fratres eius cum dolo ver-
ἀπέστειλε πρὸς ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ μετὰ δόλου λό-
bis pacificis, dicens: Non sit bellum inter me &
γοις εἰρηνικοῖς λέγων· μὴ ἔστω μάχη ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ 28
vos, Veniam cum viris paucis, vt vestras videam facies
ὑμῶν. ἥξω ἐν ἀνδράσιν ὀλίγοις, ἵνα ὑμῶν ἴδω τὰ πρόσωπα
cum pace. Et venit ad Iudam, & salutauerunt se adinui-
μετ' εἰρήνης. καὶ ἦλθε πρὸς ἰούδαν, καὶ ἠσπάσαντο ἀλλή- 29
cem pacificè, & hostes erant parati rapere
λους εἰρηνικῶς, καὶ οἱ πολέμιοι ἦσαν ἕτοιμοι ἁρπάσαι τὸν
Iudam. Et innotuit sermo Iudæ, quòd cum dolo ve-
ἰούδαν. καὶ ἐγνώσθη ὁ λόγος τῷ ἰούδα, ὅτι μετὰ δόλου ἦλ- 30
nit ad eum: & timuit ab eo, & non voluit vltra
θεν ἐπ' αὐτόν. καὶ ἐπτοήθη ἀπ' αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠβούλήθη ἔτι
videre faciem eius. Et cognouit Nicanor, quòd reuela-
ἰδεῖν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. καὶ ἔγνω νικάνωρ, ὅτι ἀπεκα- 31
tum est consilium suum, & exiuit in occursum Iudæ
λύφθη ἡ βουλὴ αὐτοῦ, καὶ ἐξῆλθεν εἰς συναντησιν τῷ ἰούδα
iuxta Capharsarama. Et ceciderunt de(parte)Nicanoris ferè
κατὰ καφαρσαραμά. καὶ ἔπεσον τοῦ νικάνορος ὡσεὶ 32
quingenti viri, & fugerunt in vrbem Dauid. Et
πεντακόσιοι ἄνδρες, καὶ ἔφυγον εἰς τὴν πόλιν δαυίδ. καὶ 33
post verba hæc ascendit Nicanor in montem Sion. Et
μετὰ τοὺς λόγους τούτους ἀνέβη νικάνωρ εἰς τὸ ὄρος σιών· καὶ
exierunt de sacerdotibus ex sanctis & à seniori-
ἐξῆλθον ἀπὸ τῶν ἱερέων ἐκ τῶν ἁγίων καὶ ἀπὸ τῶν πρεσβυ-
bus populi vt salutarent eum pacificè, & demonstrarẽt
τέρων τοῦ λαοῦ ἀσπάσασθαι αὐτὸν εἰρηνικῶς, καὶ δεῖξαι
ei holocaustum quod offerebatur pro re-
αὐτῷ τὴν ὁλοκάυτωσιν τὴν προσφερομένην ὑπὲρ τοῦ βασι-
ge. Et subsannauit eos, & derisit eos,
λέως. καὶ ἐμυκτήρισεν αὐτοὺς, καὶ κατεγέλασεν αὐτῶν, 34
& polluit eos, & locutus est superbè: Et iurauit
καὶ ἐμίανεν αὐτοὺς καὶ ἐλάλησεν ὑπερηφάνως· καὶ ὤμοσε 35
cum furore, dicens: Si non traditus fuerit Iudas & ca-
μετὰ θυμοῦ λέγων· ἐὰν μὴ παραδοθῇ ἰούδας καὶ ἡ παρεμβο-
stra eius in manus meas nunc, & erit si rediero in
λὴ αὐτοῦ εἰς χεῖράς μου τὸ νῦν, καὶ ἔσται ἐὰν ὑποστρέψω ἐν
pace, comburam domum hanc: & exiuit cum furore
εἰρήνῃ, ἐμπυρίσω τὸν οἶκον τοῦτον· καὶ ἐξῆλθε μετὰ θυμοῦ

magno, Et intrauerunt sacerdotes, & steterunt ante fa-
36 μεγάλου· καὶ εἰσῆλθον οἱ ἱερεῖς, καὶ ἔστησαν κατὰ πρόσω-
ciem altaris & templi, & plorauerunt & dixerunt:
που τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ ναοῦ, καὶ ἔκλαυσαν καὶ εἶπον·
Tu elegisti domum hanc vt inuocaretur nomen tuum
37 σὺ ἐξελέξω τὸν οἶκον τοῦτον ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομά σου
in ea, vt esset domus orationis & obsecrationis populo tuo.
ἐπ' αὐτῷ, εἶναι οἶκον προσευχῆς καὶ δεήσεως τῷ λαῷ σου·
Fac vindictam in homine hoc & in
38 ποίησον ἐκδίκησιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ καὶ ἐν τῇ
castris eius, & cadant in gladio. Recordare
παρεμβολῇ αὐτοῦ, καὶ πεσέτωσαν ἐν ῥομφαίᾳ. μνήσθητι τῶν
blasphemiarum eorum, & non des eis mansionem. Et exi-
39 βλασφημιῶν αὐτῶν, καὶ μὴ δῷς αὐτοῖς μονήν. καὶ ἐξῆλ-
uit Nicanor de Hierusalem, & castrametatus est in Bethoron:
θε νικάνωρ ἐξ ἱερουσαλήμ, καὶ παρενέβαλεν ἐν βαιθωρῶν,
& occurrit ei exercitus Syriæ. Et Iudas castra
40 καὶ συνήντησεν αὐτῷ δύναμις συρίας. καὶ ἰούδας παρενέ-
posuit in Adasa cum tribus millibus virorum: & orauit
βαλεν ἐν ἀδασᾷ ἐν τρισχιλίοις ἀνδράσι· καὶ προσηύξατο
Iudas, & dixit Qui à rege quando blasphemauerunt,
41 ἰούδας καὶ εἶπεν· οἱ ἄγγελοί σου ὅτε ἐβλασφήμησαν,
exiuit angelus tuus, & percussit in eis centum octo-
ἐξῆλθεν ἄγγελός σου, καὶ ἔπαταξεν ἐν αὐτοῖς ἑκατὸν ὀγδο-
gintaquinque millia. Sic contere exerci-
42 ντοπέντε χιλιάδας. οὕτω συντρίψον τὴν παρεμβο-
tum hunc coram nobis hodie, & cognoscant re-
λὴν ταύτην ἐνώπιον ἡμῶν σήμερον, καὶ γνώτωσαν οἱ ὑπό-
liqui, quòd malè locuti sunt contra sancta tua; & iudica
λοιποι, ὅτι κακῶς ἐλάλησαν κατὰ τὰ ἅγιά σου, καὶ κρίνον
eum secundum nequitiam eius. Et conuenerunt exer-
43 αὐτὸν κατὰ τὴν κακίαν αὐτοῦ. καὶ συνῆψαν οἱ παρεμ-
citus in prælium tertiadecima mensis Adar, &
βολαὶ εἰς πόλεμον τῇ τρισκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς ἀδάρ, καὶ
contrita sunt castra Nicanoris, & cecidit ipse pri-
συνεξέβη ἡ παρεμβολὴ νικάνορος, καὶ ἔπεσεν αὐτὸς πρῶ-
mus in prælio. Vt autem vidit exercitus eius quòd
44 τος ἐν τῷ πολέμῳ. ὡς δὲ εἶδεν ἡ παρεμβολὴ αὐτοῦ, ὅτι
mortuus est Nicanor, proiicientes arma sua fugerunt. Et
45 τέθνηκε νικάνωρ, ῥίψαντες τὰ ὅπλα αὐτῶν ἔφυγον. καὶ
persecuti sunt eos via diei vnius de Adasa, vsquequo
κατεδίωκον αὐτοὺς ὁδὸν ἡμέρας μιᾶς ἀπὸ ἀδασᾶ ἕως τοῦ
veniatur ad Gazera, & cecinerunt post eos tu-
ἐλθεῖν εἰς γάζηρα, καὶ ἐσάλπισαν ὀπίσω αὐτοῦ ταῖς σάλ-
bis signorum. Et exierunt de omnibus vicis
46 πιγξι τοῦ σημασιοῦν. καὶ ἐξῆλθον ἐκ πασῶν τῶν κωμῶν
Iudææ in circuitu, & persequebantur eos, & conuerte-
τῆς ἰουδαίας κυκλόθεν, καὶ ὑπέκεκτο αὐτοὺς, καὶ ἀνέστρε-
bantur hi ad eos, & ceciderunt omnes gladio, & non re-
φον οὗτοι πρὸς τούτους, καὶ ἔπεσον πάντες ῥομφαίᾳ καὶ οὐ κα-
lictus est ex illis vllus. Et acceperunt spolia &
47 τελείφθη ἐξ αὐτῶν οὐδὲ εἷς. καὶ ἔλαβον τὰ σκῦλα καὶ τὴν
prædam, & caput Nicanoris amputauerunt, &
προνομὴν, καὶ τὴν κεφαλὴν νικάνορος ἀφεῖλον καὶ τὴν
dexteram eius, quam extendit superbè; & tulerunt, & sus-
δεξιὰν αὐτοῦ ἣν ἐξέτεινεν ὑπερηφάνως, καὶ ἤνεγκαν, καὶ ἐξέ-
penderunt contra Hierusalem. Et lætatus est populus val-
48 τειναν πρὸς τὴν ἱερουσαλήμ. καὶ εὐφράνθη ὁ λαὸς σφό-
de, & egerunt diem illum diem lætitiæ ma-
δρα, καὶ ἤγαγον τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡμέραν εὐφροσύνης με-
gnæ. Et statuerunt vt agerent singulis annis diem
49 γάλης. καὶ ἔστησαν τοῦ ἄγειν κατ' ἐνιαυτὸν τὴν ἡμέραν
hanc tertia decima Adar. Et siluit terra
50 ταύτην τῇ τρισκαιδεκάτῃ τοῦ ἀδάρ. καὶ ἡσύχασεν ἡ γῆ
Iuda dies paucos.
ἰούδα ἡμέρας ὀλίγας.

CAP. VIII. η'.

Et audiuit Iudas nomen Romanorum quòd sunt poten-
1 Καὶ ἤκουσεν ἰούδας τὸ ὄνομα τῶν ῥωμαίων ὅτι εἰσὶ δυνα-
tes fortitudine, & ipsi acquiescunt in omnibus propositis
τοὶ ἰσχύϊ, καὶ αὐτοὶ εὐδοκοῦσιν ἐν πᾶσι τοῖς προτιθεμένοις
sibi: & quicunque accesserint ad eos, statuunt cum eis ami-
αὐτοῖς, καὶ ὅσοι ἂν προσέλθωσιν αὐτοῖς ἱστῶσιν αὐτοῖς φι-
citiam, & quod sunt potentes viribus. Et narrauerunt ei
2 λίαν, καὶ ὅτι εἰσὶ δυνατοὶ ἰσχύϊ. καὶ διηγήσαντο αὐτῷ
prælia illorum, & virtutes bonas quas faciunt in
τοὺς πολέμους αὐτῶν καὶ τὰς ἀνδραγαθίας ἃς ποιοῦσιν ἐν
Galatia; & quòd obtinuerunt eos, & duxerunt
τοῖς γαλάταις, καὶ ὅτι κατεκράτησαν αὐτῶν, καὶ ἤγαγον

eos ſub tributum. Et quæ fecerunt in prouincia Hiſpaniæ,
αὐτοὺς ὑπὸ φόρον· καὶ ὅσα ἐποίησαν ἐν χώρᾳ ἱσπανίας, 3
vt obtinerent metalla argenti & au-
τοῦ κατακρατῆσαι τῆς μετάλλων τοῦ ἀργυρίου καὶ τοῦ χρυ-
ri quod illic. Et obtinuerunt locum omnem con-
σίου τοῦ ἐκεῖ. καὶ κατεκράτησαν τοῦ τόπου παντὸς τῇ βα- 4
filio ſuo & patientia. Et locus erat longè di-
λῇ αὐτῶν καὶ τῇ μακροθυμίᾳ. καὶ ὁ τόπος ἦν μακρὰν ἀπέ-
ſtans ab illis valde, & à regibus qui vene-
χων ἀπ' αὐτῶν σφόδρα, καὶ τῶν βασιλέων τῶν ἐπελθόν-
rant contra eos ab extremo terræ quoad contriuerunt eos.
των ἐπ' αὐτοὺς ἀπ' ἄκρου τῆς γῆς ἕως συνέτριψαν αὐτούς.
Et percuſſerunt in eis plagam magnam, & reliqui
καὶ ἐπάταξαν ἐν αὐτοῖς πληγὴν μεγάλην, καὶ οἱ ὑπόλοιποι
dant eis tributum quolibet anno. Et Philippum &
διδόασιν αὐτοῖς φόρον κατ' ἐνιαυτόν. καὶ τὸν φίλιππον & 5
Perſea Ceteorum regem, & eos qui inſurrexerunt contra eos,
τὸν περσέα κιτίεων βασιλέα καὶ τοὺς ἐπηρμένους ἐπ' αὐτοὺς
contriuerunt eos bello, & obtinuerunt eos.
συνέτριψαν αὐτοὺς πολέμῳ, & κατεκράτησαν αὐτῶν.
Et Antiochum magnum regem Aſiæ, qui fuit
καὶ ἀντίοχον τὸν μέγαν βασιλέα τῆς ἀσίας τὸν πορευθέν- 6
contra eos in pugnam, habens centum viginti elephantes,
τα ἐπ' αὐτοὺς εἰς πόλεμον ἔχοντα ἑκατὸν εἴκοσι ἐλέφαντας
& equitatum, & currus, & exercitum multum valde, &
καὶ ἵππον καὶ ἅρματα καὶ δύναμιν πολλὴν σφόδρα, καὶ
contritus eſt ab eis; Et acceperunt eum viuum, & ſtatue-
συνετρίβη ἀπ' αὐτῶν. & ἔλαβον αὐτὸν ζῶντα, καὶ ἔστη- 7
runt eis dare eum, & qui regnarent poſt
σαν αὐτοῖς διδόναι αὐτὸν καὶ τοὺς βασιλεύοντας μετ'
eum tributum magnum, dare obſides & diſtinctionem, Et regio-
αὐτὸν φόρον μέγαν, διδόναι ὅμηρα καὶ διαστολήν, καὶ χώ- 8
nem Indicam; & Mediam, & Lydiam, & de opti-
ραν τὴν ἰνδικὴν καὶ μηδείαν καὶ λυδίαν, & ἀπὸ τῶν καλλί-
mis regionibus eorum, & accipientes illas ab eo, dederunt
στων χωρῶν αὐτῶν, καὶ λαβόντες αὐτὰς παρ' αὐτοῦ ἔδωκαν
eas Eumeni regi. Et quòd qui ex Hellade decre-
αὐτὰς εὐμένει τῷ βασιλεῖ. καὶ ὅτι οἱ ἐκ τῆς ἑλλάδος ἐβου- 9
uerunt ire & tollere eos, & innotuit ſermo
λεύσαντο ἐλθεῖν & ἐξᾶραι αὐτούς, καὶ ἐγνώσθη ὁ λόγος
eis. Et miſerunt contra illos ducem vnum, & pu-
αὐτοῖς. καὶ ἀπέστειλαν ἐπ' αὐτοὺς στρατηγὸν ἕνα, & ἐπο- 10
gnauerunt contra eos; & ceciderunt de eis vulnerati
λέμησαν πρὸς αὐτούς· καὶ ἔπεσον ἐξ αὐτῶν τραυματίαι
multi: & captiuauerunt multos, mulieres eorum,
πολλοί· & ἠχμαλώτευσαν πολλοὺς, τὰς γυναῖκας αὐτῶν
& filios eorum, & diripuerunt eos, & obti-
καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, καὶ προενόμευσαν αὐτοὺς, καὶ κατε-
nuerunt terram eorum, & deſtruxerunt arces
κράτησαν τῆς γῆς αὐτῶν, καὶ καθεῖλον τὰ ὀχυρώματα
eorum, & diripuerunt eos, & ſeruos fecerunt
αὐτῶν, καὶ προενόμευσαν αὐτούς, καὶ κατεδουλώσαντο
eos vſque in diem hanc: & reliqua re-
αὐτοὺς ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, καὶ τὰς ὑπολοίπους βασι-
gna, Et inſulas quæ vnquam reſtiterant eis, de-
λείας, καὶ τὰς νήσους ὅσοι ποτὲ ἀντέστησαν αὐτοῖς, κατέ- 11
ſtruxerunt, & in ſeruitutẽ redegerũt eos. Cùm autem amicis ſuis
φθειραν καὶ ἐδούλωσαν αὐτούς. μετὰ δὲ τῶν φίλων αὐτῶν 12
& qui acquieſcebant eis conſeruauerunt eis ami-
καὶ τῶν ἐπαναπαυομένων αὐτοῖς συνετήρησαν αὐτοῖς φί-
citiam, & obtinuerunt regna quæ prope & quæ
λίαν, καὶ κατεκράτησαν· τῶν βασιλειῶν τῶν ἐγγὺς καὶ τῶν
longè: & quicũque audierunt nomen eorum, timebant ab
μακρά· καὶ ὅσοι ἤκουσαν τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐφοβοῦντο ἀπ'
eis: Quos autem velint adiuuare, & vt regnent, re
αὐτῶν· ὅσοις δ' ἂν βούλονται βοηθεῖν καὶ βασιλεύειν βα-
gnant. Quos autem velint, deturbant, & exaltati ſunt
σιλεύουσιν. οὓς δ' ἂν βούλωνται, μεθιστῶσι, καὶ ὑψώθησαν 13
valde. Et in omnibus his non impoſuit ſibi vllus eorum
σφόδρα. καὶ ἐν πᾶσι τούτοις οὐκ ἐπέθετο οὐδεὶς αὐτῶν 14
diadema, & non veſtierunt purpuram, vt magnificarentur
διάδημα, καὶ οὐ περιεβάλοντο πορφύραν, ὥστε ἀνδρυνθῆναι
in ea. Et curiam fecerunt ſibi, & quo-
ἐν αὐτῇ. καὶ βουλευτήριον ἐποίησαν ἑαυτοῖς, καὶ καθ' 15
tidie conſulebant trecenti & viginti conſultantes ſem-
ἡμέραν ἐβουλεύοντο τριακόσιοι καὶ εἴκοσι βουλευόμενοι διά-
per de multitudine, vt gubernent eos, Et cre-
παντὸς περὶ τοῦ πλήθους τοῦ εὐκοσμεῖν αὐτούς. καὶ πιστεύου- 16
dunt vni homini, vt imperet eis per ſingulos annos, & do-
σιν ἑνὶ ἀνθρώπῳ, ἄρχειν αὐτῶν κατ' ἐνιαυτόν, καὶ κυ-
minetur totius terræ eorum, & omnes audiunt vnum,
ριεύειν πάσης τῆς γῆς αὐτῶν, καὶ πάντες ἀκούουσι τοῦ ἑνός,
& non eſt inuidia neque zelus in illis. Et elegit Iu-
17 καὶ οὐκ ἔστι φθόνος οὐδὲ ζῆλος ἐν αὐτοῖς. καὶ ἐπελέξατο ἰού-
das Eupolemum filium Ioannis (filij) Accos, Iaſonem filium Elea-
δας τὸν εὐπόλεμον τὸν τοῦ ἰωαννοῦ τοῦ ἀκκὼς καὶ ἰάσονα τὸν τοῦ ἐλεα-
zari, & miſit eos ad Romam ad cõſtituendũ cũ illis amicitiã
ζάρου, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς ῥώμην σῆσαι αὐτοῖς φιλίαν
& ſocietatem, Et vt auferrent iugum ab eis, quoniã
18 καὶ συμμαχίαν, καὶ τοῦ ἆραι τὸν ζυγὸν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι
viderunt regnum Græcorum in ſeruitutem redigentes
εἶδον τὴν βασιλείαν τῶν ἑλλήνων καταδουλωμένην τὸν
Iſrael ſeruitio. Et abierunt ad Romam, & via
19 ἰσραὴλ δουλείαν. καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ῥώμην, καὶ ἡ ὁδὸς
multa valde, & intrauerunt in ſenatum, & reſpon-
πολλὴ σφόδρα, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ βουλευτήριον, καὶ ἀπεκρί-
derunt & dixerunt: Iudas Maccabæus & fratres eius
20 θησαν καὶ εἶπον· ἰούδας ὁ μακκαβαῖος καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ
& multitudo Iudæorum miſerunt nos ad vos;
καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἰουδαίων ἀπέστειλαν ἡμᾶς πρὸς ὑμᾶς
ad ſtatuendũ vobiſcum ſocietatem & pacem, & ad conſcribendũ nos
σῆσαι μετ' ὑμῶν συμμαχίαν καὶ εἰρήνην καὶ γραφῆναι ἡμᾶς
ſocios & amicos veſtros: Et placuit ſermo coram
21 συμμάχους καὶ φίλους ὑμῶν. & ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον
eis. Et hoc reſcriptum epiſtolæ quam reſcri-
22 αὐτῶν. καὶ τοῦτο τὸ ἀντίγραφον τῆς ὑπεστολῆς ἧς ἀντέγρα-
pſit in tabulis æreis, & miſit in Hieruſalem vt eſſet
ψεν ὑπὲρ δέλτοις χαλκαῖς, καὶ ἀπέστειλεν εἰς ἱεροσυαλὴμ εἶ-
apud eos illic memoriale pacis & ſocietatis.
παρ' αὐτοῖς ἐκεῖ μνημόσυνον εἰρήνης καὶ συμμαχίας.
Bene ſit Romanis & genti Iudæorum in
23 καλῶς γένοιτο ῥωμαίοις καὶ τῷ ἔθνει ἰουδαίων ἐν τῇ
mari & in terra in ſeculum: & gladius &
θαλάσσῃ καὶ ὑπὲρ τῆς ξηρᾶς εἰς τὸν αἰῶνα· & ῥομφαία καὶ
hoſtis procul ſit ab eis. Si autem inſtiterit bellum
24 ἐχθρὸς μακρυνθείη ἀπ' αὐτῶν. ἐὰν δὲ ἐνεστῇ πόλεμος
in Roma priori vel omnibus ſociis eorum in omni
ἐν ῥώμῃ πρότερον ἢ πᾶσι τοῖς συμμάχοις αὐτῶν ἐν πάσῃ
ditione eorum; Auxilium ferat gens Iudæorum, vt
25 κυρίᾳ αὐτῶν· συμμαχήσει τὸ ἔθνος τῶν ἰουδαίων, ὡς ἂν
tempus dictauerit eis corde pleno. Et præcian-
26 ὁ καιρὸς ὑπογραφῇ αὐτοῖς καρδίᾳ πλήρει. καὶ τοῖς πολε-
tibus non dabunt, neque ſubminiſtrabunt triticum, arma, argentum,
μοῦσιν οὐ δώσουσι, οὐδὲ ἐπιχορηγήσουσι σῖτον, ὅπλα, ἀργύριον,
naues, vt viſum eſt Romanis: & cuſtodient mandata
πλοῖα, ὡς ἔδοξε ῥωμαίοις· καὶ φυλάξονται τὰ φυλάγματα
eorum nihil accipientes. Secundum eadem autem ſi genti Iu-
27 αὐτῶν οὐδὲν λαβόντες. κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ ἐὰν ἔθνει ἰου-
dæorum contigerit prius bellum, auxilium ferent Ro-
δαίων συμβῇ πρότερος πόλεμος, συμμαχήσουσι οἱ ῥω-
mani ex animo, vt eis oportunitas dictauerit: Et
28 μαῖοι ἐκ ψυχῆς ὡς ἂν αὐτοῖς ὁ καιρὸς ὑπογραφῇ· καὶ τοῖς
adiuuantibus non dabitur triticum, arma, argentum, naues,
συμμαχοῦσιν οὐ δοθήσεται σῖτος, ὅπλα, ἀργύριον, πλοῖα
vt placuit Romæ; & cuſtodient mandata hæc, &
ὡς ἔδοξε ῥώμῃ, καὶ φυλάξονται τὰ φυλάγματα ταῦτα &
ſine cum dolo. Secundum ſermones hos ſtatuerunt Romani
29 οὐ μετὰ δόλου. κατὰ τοὺς λόγους τούτους ἔστησαν ῥωμαῖοι
cum populo Iudæorum. Si autem poſt verba hæc
τῷ δήμῳ τῶν ἰουδαίων. ἐὰν δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους
30 conſilium habuerint hi & hi addere vel detrahere, facient
βουλεύσωνται οὗτοι & οὗτοι προσθεῖναι ἢ ἀφελεῖν, ποιήσονται
ad libitum eorum; & quod addiderint vel dempſerint, erit
ἐξ αἱρέσεως αὐτῶν· καὶ ὃ ἐὰν προσθῶσιν ἢ ἀφελῶσιν ἔσται
ratum. Et de malis quæ rex Demetrius
31 κύρια. καὶ περὶ τῶν κακῶν ὧν ὁ βασιλεὺς δημήτριος
facit contra eos, ſcripſimus ei dicentes: Ob quid
συντελεῖται εἰς αὐτοὺς, ἐγράψαμεν αὐτῷ λέγοντες· διατί
aggrauaſti iugum tuum ſuper amicos noſtros ſo-
ἐβάρυνας τὸν ζυγόν σου ὑπὲρ τοὺς φίλους ἡμῶν τοὺς συμμά-
cios Iudæos. Si igitur vltra adierint contra te, faciemus
χους ἰουδαίους; ἐὰν οὖν ἔτι ἐπιτύχωσι κατὰ σοῦ, ποιήσομεν
32 eis iudicium, & oppugnabimus te per mare &
αὐτοῖς τὴν κρίσιν, καὶ πολεμήσομέν σε διὰ τῆς θαλάσσης καὶ
per terram.
διὰ τῆς ξηρᾶς.

CAP. IX. Θ'.

Et audiuit Demetrius quòd fecit Nicanor & exercitus
1 Καὶ ἤκουσε δημήτριος ὅτι ἐποίησε νικάνωρ καὶ δυνάμεις
αὐτοῦ

ait bellum, & addidit Bacchidem & Alci-
αὐτῷ πόλεμον, καὶ προσέθετο τὸν βακχίδην καὶ τὸν ἀλκι-
mum iterum mittere in terram Iuda, & dextrum cor-
μον ἐπὶ δευτέρου ἀποστεῖλαι εἰς γῆν ἰούδα, καὶ τὸ δεξιὸν κέ-
nu cum eis. Et abierunt viam quæ in Galgala,
ρας μετ' αὐτῶν. καὶ ἐπορεύθησαν ὁδὸν τὴν εἰς γάλγαλα, 2
& castrametati sunt in Mesaloth quæ in Arbelis: & ac-
καὶ παρενέβαλον ὑπὲρ μεσαλὼθ τὴν ἐν ἀρβήλοις· καὶ προ-
ceperunt eam, & peremerunt animas hominum
κατελάβοντο αὐτήν, καὶ ἀπώλεσαν ψυχὰς ἀνθρώπων
multas, Et mense primo anni secundi & quin-
πολλάς, καὶ τῷ μηνὶ τῷ πρώτῳ ἔτους τῷ δευτέρου καὶ πεν- 3
quagesimi & centesimi castrametati sunt ad Hierusalem.
τηκοστοῦ καὶ ἑκατοστοῦ παρενέβαλον ὑπὲρ ἱερουσαλήμ.
Et surrexerunt & abierunt in Berean cum viginti milli-
καὶ ἀπῆραν καὶ ἐπορεύθησαν εἰς βεραὰν ἐν εἴκοσι χιλιά- 4
bus virorum, & duobus millibus equitum. Et Iudas posuerat ca-
σιν ἀνδρῶν καὶ δισχιλίαις ἱππεῦσι. καὶ ἰούδας ἦν παρεμβεβλη- 5
stra in Eleasa, & tres mille viri electi cum eo.
κὼς ἐν ἐλεάσα, καὶ τρισχίλιοι ἄνδρες ἐκλεκτοὶ μετ' αὐτοῦ.
Et viderunt multitudinem exercituum quoniam multi sunt, &
καὶ εἶδον τὸ πλῆθος τῆς δυνάμεως ὅτι πολλοί εἰσι, καὶ 6
timuerunt valde, & subtraxerunt se multi de ca-
ἐφοβήθησαν σφόδρα, καὶ ἐξερρύησαν πολλοὶ ἀπὸ τῆς παρεμ-
stris, non relicti sunt ex eis nisi octingenti vi-
βολῆς, οὐ κατελείφθησαν ἐξ αὐτῶν ἀλλ' ἢ ὀκτακόσιοι ἄν-
ri. Et vidit Iudas quòd defluerent castra sua, &
δρες. καὶ εἶδεν ἰούδας ὅτι ἀπερρύη ἡ παρεμβολὴ αὐτοῦ, καὶ 7
bellum affligebat eum, & confractus est corde; quoniã nõ
ὁ πόλεμος ἐθλίβεν αὐτόν, καὶ συνετρίβη τῇ καρδίᾳ ὅτι οὐκ
habuit tempus vt congregaret eos: & dissolutus est: Et dixit
εἶχε καιρὸν συναγαγεῖν αὐτοὺς· καὶ ἐξελύθη. καὶ εἶπε τοῖς 8
relictis: Surgamus & ascendamus ad contra-
καταλειφθεῖσιν· ἀναστῶμεν καὶ ἀναβαίνωμεν ὑπὲρ τοὺς ὑπεναν-
rios nostros, si fortè poterimus debellare eos. Et
τίους ἡμῶν, ἐὰν ἄρα δυνώμεθα πολεμῆσαι αὐτούς. καὶ 9
auerterunt eum; dicentes: Non poterimus; sed libere-
ἀπέστρεψαν αὐτὸν λέγοντες· οὐ μὴ δυνώμεθα ἀλλ' ἢ σώζω-
mus nostras animas. nunc reuertere, & fratres
μεν τὰς ἑαυτῶν ψυχάς· τὸ νῦν ὑπόστρεψον, καὶ οἱ ἀδελφοὶ
nostri defluxerunt, & pugnabimus contra eos, nos autẽ
ἡμῶν ἀπερρύησαν, καὶ πολεμήσομεν πρὸς αὐτούς, ἡμεῖς δὲ
pauci. Et dixit Iudas: Non mihi sit res hæc,
ὀλίγοι. καὶ εἶπεν ἰούδας· μὴ μοι γένοιτο πρᾶγμα τοῦτο, 10
facere vt fugiamus ab eis: & appropinquauit tempus nostrum &
ποιῆσαι φυγεῖν ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἤγγικεν ὁ καιρὸς ἡμῶν καὶ
moriamur fortiter propter fratres nostros, & non
ἀποθανώμεν ἀνδρείᾳ χάριν τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ μὴ
relinquamus crimen gloriæ nostræ. Et mouit exerci-
καταλίπωμεν αἰσχύνην τῇ δόξῃ ἡμῶν. καὶ ἀπῆρεν ἡ δύνα- 11
tus de castris, & steterunt in occursum eis,
μις ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἔστησαν εἰς συνάντησιν αὐτοῖς,
& diuisus est equitatus in duas partes, & fundibularij & sagit-
καὶ ἐμερίσθη ἡ ἵππος δύο μέρη, καὶ οἱ σφενδονῆται καὶ οἱ τοξό-
tarij præibant exercitum, & primi certatores
ται προεπορεύοντο τῆς δυνάμεως, καὶ οἱ προαγωνισταὶ
omnes potentes. Bacchides autẽ erat in dextro cornu,
πάντες οἱ δυνατοί. βακχίδης δὲ ἦν ἐν τῷ δεξιῷ κέρατι, 12
& appropinquauit phalanx à duabus partibus, & cecinerunt tu-
καὶ ἤγισεν ἡ φάλαγξ ἐκ τῶν δύο μερῶν καὶ ἐφώνουν τὰς σάλ-
bis: Et cecinerunt qui à (parte) Iudæ & ipsi tubis.
πιγξι· καὶ ἐσάλπισαν οἱ ὧδε ἰούδα καὶ αὐτοὶ τὰς σάλπιγξι, 13
& commota est terra à voce exercituum: Et fuit
καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ ἀπὸ τῆς φωνῆς τῆς παρεμβολῶν. καὶ ἐγένε-
prœlium commissum à manè vsque ad vesperam.
το ὁ πόλεμος συνημμένος ἀπὸ πρωΐθεν ἕως ἑσπέρας.
Et vidit Iudas quòd Bacchides & firmamentum exer-
καὶ εἶδεν ἰούδας ὅτι βακχίδης καὶ τὸ στρέωμα τῆς παρεμ- 14
citus in dextris, & conuenerunt cum eo omnes animo-
βολῆς ἐν τοῖς δεξιοῖς, καὶ συνῆλθον αὐτῷ πάντες οἱ εὔψυ-
si corde. Et confractum est dextrum cornu ab ipsis,
χοι τῇ καρδίᾳ· καὶ συνετρίβη τὸ δεξιὸν κέρας ἀπ' αὐτῶν, 15
& persecuti sunt post eos vsque ad Azoti montem. Et qui in
καὶ ἐδίωκον ὀπίσω αὐτῶν ἕως ἀζώτου ὄρους. καὶ οἱ ἐν τῷ 16
sinistro cornu viderunt quòd contritum est dextrum cornu, &
εὐωνύμῳ κέρας εἶδον ὅτι συνετρίβη τὸ δεξιὸν κέρας, καὶ
reuersi sunt fecundum pedes Iudæ, & eorũ qui cum eo à
ἐπέστρεψαν κατὰ πόδας ἰούδου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ἐκ τῶν
tergo: Et ingrauatum est prœlium, & ceciderunt vulnerati
ὀπίσθεν. καὶ ἐβαρύνθη ὁ πόλεμος, καὶ ἔπεσον τραυματίαι 17
multi ex his & ex his. Et Iudas cecidit, &
πολλοὶ ἐκ τούτων καὶ ἐκ τούτων. καὶ ἰούδας ἔπεσε, καὶ οἱ 18
reliqui fugerunt. Et tulerunt Ionathas & Simon Iudam
λοιποὶ ἔφυγον. καὶ ἦραν ἰωνάθαν καὶ σίμων ἰούδαν τὸν
fratrem suum, & sepelierunt eum in sepultura pa-
ἀδελφὸν αὐτῶν, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τῷ τάφῳ τῶν πατέ- 19
trum eius in Modin. Et luxerunt eum & planxerunt eum
ρων αὐτοῦ ἐν μωδείν. καὶ ἔκλαυσαν αὐτὸν καὶ ἐκόψαντο αὐτὸν
omnis Israel planctu magno. & plorauerunt dies multos, &
πᾶς ἰσραὴλ κοπετὸν μέγαν καὶ ἐπένθουν ἡμέρας πολλάς, καὶ
dixerunt: Quomodo cecidit potens saluans Israel! Et
εἶπαν· πῶς ἔπεσε δυνατὸς σώζων τὸν ἰσραήλ. καὶ τὰ 21
reliqua sermonum Iudæ & bellorum & faci-
πραχθεισα τῶν λόγων ἰούδα καὶ τῶν πολέμων καὶ τῶν ἀνδρα- 22
norum quæ fecit, & magnitudinis eorum, non sunt
γαθιῶν ὧν ἐποίησε καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτῶν οὐ κατε-
scripta, multa enim erant valde. Et factum est post mor-
γράφη, πολλὰ γὰρ ἦν σφόδρα. καὶ ἐγένετο μετὰ τὴν τελευ- 23
tem Iudæ, emerserunt iniqui in omnibus terminis Israel,
τὴν ἰούδα, ἐξέκυψαν οἱ ἄνομοι ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις ἰσραήλ,
& exorti sunt omnes operantes iniquitatem. In
καὶ ἀνέτειλαν πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀδικίαν. ἐν ταῖς 24
diebus illis facta est fames magna valde, & rebel-
ἡμέραις ἐκείναις ἐγένετο λιμὸς μέγας σφόδρα, καὶ ἠνομή-
lauit regio cum ipsis. Et elegit Bacchides im-
σεν ἡ χώρα μετ' αὐτῶν. καὶ ἐξέλεξε βακχίδης τοὺς ἀσε- 25
pios viros, & constituit eos dominos regionis.
βεῖς ἄνδρας, καὶ κατέστησεν αὐτοὺς κυρίους τῆς χώρας.
Et exquirebant & scrutabantur amicos Iudæ, & duxerũt
καὶ ἐξεζήτουν καὶ ἐξηρεύνων τοὺς φίλους ἰούδα, καὶ ἤγαγον 26
eos ad Bacchidem, & vindicabat in illos, & illude-
αὐτοὺς πρὸς βακχίδην, καὶ ἐξεδίκα αὐτοὺς, καὶ ἐνεπαί-
bat eos. Et facta est tribulatio magna in Israel,
ζεν αὐτοῖς. καὶ ἐγένετο θλῖψις μεγάλη ἐν τῷ ἰσραήλ, 27
quæ non est facta à qua die non est visus propheta eis,
ἥτις οὐκ ἐγένετο ἀφ' ἧς ἡμέρας οὐκ ὤφθη προφήτης αὐτοῖς.
Et congregati sunt omnes amici Iudæ, & dixerunt
καὶ ἠθροίσθησαν πάντες οἱ φίλοι ἰούδα, καὶ εἶπον πρὸς 28
Ionathæ: Ex quo frater tuus Iudas mortuus est, &
ἰωνάθαν· ἀφ' οὗ ὁ ἀδελφός σου ἰούδας τετελεύτηκε· καὶ 29
vir similis ei non est ad exeundum contra inimicos &
ἀνὴρ ὅμοιος αὐτῷ οὐκ ἔστιν ἐξελθεῖν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς καὶ
Bacchidem, & in inimicos gentis nostræ. Nunc igitur
βακχίδην, καὶ ἐν τοῖς ἐχθραίνουσι τὸ ἔθνος ἡμῶν. νῦν οὖν 30
te elegimus hodie vt sis pro eo nobis in principem
σε ἠρετισάμεθα σήμερον τοῦ εἶναι ἀντ' αὐτοῦ ἡμῖν εἰς ἄρχοντα
& ducem, vt pugnes pugnam nostram. Et suf-
καὶ ἡγούμενον τοῦ πολεμῆσαι τὸν πόλεμον ἡμῶν. καὶ ἐπέ- 31
cepit Ionathan in tempore illo ducatum, & surrexit
δέξατο ἰωνάθαν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ τοῦ ἡγήσασθαι, καὶ ἀνέστη
pro Iuda fratre suo. Et cognouit Bacchides, &
ἀντὶ ἰούδα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. καὶ ἔγνω βακχίδης καὶ 32
quærebat eum occidere. Et cognouit Ionathas & Simon
ἐζήτει αὐτὸν ἀποκτεῖναι. καὶ ἔγνω ἰωνάθαν καὶ σίμων ὁ 33
frater eius, & omnes qui cum eo, & fugerunt in
ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἔφυγον εἰς τοῦ
desertum Thecoe: & castrametati sunt ad aquam lacus Asphar.
ἔρημον θεκωέ, καὶ παρενέβαλον ὑπὲρ τὸ ὕδωρ λάκκου ἀσφαρ·
Et cognouit Bacchides die sabbatorum, & venit
καὶ ἔγνω βακχίδης τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, καὶ ἦλθεν 34
ipse & totus exercitus eius vltra Iordanem. Et
αὐτὸς καὶ πᾶν τὸ στράτευμα αὐτοῦ πέραν τοῦ ἰορδάνου. καὶ 35
misit fratrem suum ducem turbæ, & re-
ἀπέστειλε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἡγούμενον τοῦ ὄχλου, καὶ παρε-
gauit Nabatæos amicos eius vt commendarent illis
κάλεσε τοὺς ναβαταίους φίλους αὐτοῦ ὅπως θέωνται αὐτοῖς τὴν
apparatum eorum multum. Et exierunt filij Ambri
ἀποσκευὴν αὐτῶν τὴν πολλήν. καὶ ἐξῆλθον οἱ υἱοὶ ἀμβρὶ 36
de Medaba, & comprehenderunt Ioannem & omnia quæ habuit, &
ἐκ μηδαβά, καὶ συνέλαβον ἰωάννην καὶ πάντα ὅσα εἶχε, καὶ
abierunt habentes. Post autem sermones hos renunciaue-
ἀπῆλθον ἔχοντες. μετὰ δὲ τοὺς λόγους τούτους ἀπήγγει- 37
runt Ionathæ & Simoni fratri eius, quòd filij Am-
λαν ἰωνάθαν καὶ σίμωνι τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, ὅτι οἱ υἱοὶ ἀμ-
bri faciunt nuptias magnas, & ducunt sponsam ex Na-
βρὶ ποιοῦσι γάμον μέγαν, καὶ ἄγουσι τὴν νύμφην ἀπὸ να-
badath filiam vnius magnorum principum Chanaan
βαδάθ θυγατέρα ἑνὸς τῶν μεγάλων μεγιστάνων χανάαν
cum ambitione magna. Et recordati sunt Ioannis
μετὰ ὡδαπομπῆς μεγάλης. καὶ ἐμνήσθησαν ἰωάννου τοῦ 38

fratris sui, & ascenderunt & absconditi sunt sub tegu-
ἀδελφοῦ αὐτῶν, καὶ ἀνέβησαν καὶ ἐκρύβησαν ὑπὸ τὴν σκέ-
mento montis. Et leuauerunt oculos suos, & viderunt,
πην τοῦ ὄρους. καὶ ἦραν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν καὶ εἶδον, 39
& ecce tumultus & apparatus multus, & sponsus exiuit &
καὶ ἰδοὺ θόρυβος καὶ ἀποσκευὴ πολλὴ καὶ ὁ νυμφίος ἐξῆλθε καὶ
amici eius & fratres eius in occursum eorum cum
οἱ φίλοι αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἰς συνάντησιν αὐτῶν μετὰ
tympanis & musicis & armis multis. Et surre-
τυμπάνων καὶ μουσικῶν καὶ ὅπλων πολλῶν. καὶ ἐξαν-ε- 40
xerunt in eos de insidiis & occiderunt eos:
σησαν ἐπ' αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ἐνέδρου, καὶ ἀπέκτειναν αὐτοὺς,
& ceciderunt vulnerati multi, & reliqui fugerunt in
καὶ ἔπεσον τραυματίαι πολλοί, καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἔφυγον εἰς
montem, & acceperunt omnia spolia eorum. Et conuersæ sunt
τὸ ὄρος, καὶ ἔλαβον πάντα τὰ σκῦλα αὐτῶν. καὶ μετεστράφη 41
nuptiæ in luctum, & vox musicorum ipsorum in luctum.
ὁ γάμος εἰς πένθος, καὶ φωνὴ μουσικῶν αὐτῶν εἰς θρῆνον.
Et vindicauerunt vindictam sanguinis fratris sui,
καὶ ἐξεδίκησαν τὸν ἐκδίκησιν αἵματος ἀδελφοῦ αὐτῶν, 42
& reuersi sunt in oram Iordanis. Et audiuit Bacchi
καὶ ἀπέστρεψαν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἰορδάνου. καὶ ἤκουσε Βακχί- 43
des, & venit die sabbatorum vsque ad ripas
δης, καὶ ἦλθε τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἕως τῶν κρηπίδων τοῦ
Iordanis cum exercitu multo. Et dixit Ionathas
Ἰορδάνου ἐν δυνάμει πολλῇ. καὶ εἶπεν Ἰωνάθαν τοῖς παρ 44
suis: Surgamus nunc & pugnemus pro animabus
αὐτοῦ, ἀναστῶμεν νῦν καὶ πολεμήσωμεν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν
nostris: non enim est hodie vt heri & nudiustertius. Ecce enim
ἡμῶν, ὅτι οὐκ ἔστι σήμερον ὡς ἐχθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν. ἰδοὺ γὰρ 45
bellum ex aduerso nostrum & post nos: at aqua
ὁ πόλεμος ἐξεναντίας ἡμῶν καὶ ὄπισθεν ἡμῶν. τὸ δὲ ὕδωρ
Iordanis hinc & hinc, & palus & sylua non est locus ad
τοῦ Ἰορδάνου ἔνθεν καὶ ἔνθεν καὶ ἕλος καὶ δρυμός, οὐκ ἔστι τόπος τοῦ
declinandum. Nunc igitur clamate in cælum, vt libe-
ἐκκλίναι. νῦν οὖν κεκράξατε εἰς τὸν οὐρανὸν, ὅπως ῥυ- 46
remini de manu inimicorum: & commissum est prœlium. Et ex-
σθῆτε χειρὸς ἐχθρῶν· καὶ συνῆψεν ὁ πόλεμος. καὶ ἐξέ- 47
tendit Ionathas manum suam vt percuteret Bacchidem, &
τεινεν Ἰωνάθαν τὴν χεῖρα αὐτοῦ πατάξαι τὸν Βακχίδην, καὶ
declinauit ab eo in retro. Et insiluit Ionathas
ἐξέκλινεν ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω καὶ ἐνεπήδησεν Ἰωνάθαν 48
& qui cum eo in Iordanem, & transnatauerunt ad
καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν Ἰορδάνην, καὶ διεκολύμβησαν εἰς τὸ
vlteriorẽ partẽ, & nõ transierunt ad eos Iordanem. Et cecide-
πέραν, καὶ οὐ διέβησαν ἐπ' αὐτοὺς τὸν Ἰορδάνην. καὶ διέπε- 49
runt à Bacchidis (parte) die illa ad mille viros.
σον τῶν τοῦ Βακχίδου τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ εἰς χιλίους ἄνδρας.
Et reuersus est in Hierusalem, & ædificauit vrbes
καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ὠκοδόμησε πόλεις 50
munitas in Iudæa, & munitionem quæ in Hiericho &
ὀχυρὰς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ τὸ ὀχύρωμα τὸ ἐν Ἱερειχὼ καὶ τοῦ
Bethel, & Thamnasa Pharathoni & Tepho in
Βαιθήλ, καὶ τοῦ θαμνασὰ φαραθωνὶ καὶ τοῦ τεφὼ ἐν
muris excelsis & portis & vectibus. Et posuerũt
τείχεσιν ὑψηλοῖς καὶ πύλαις καὶ μοχλοῖς. καὶ ἔθεντο 51
custodiam in eis vt inimicitias exercerent in Israel. Et muni-
φρουρὰν ἐν αὐτοῖς τοῦ ἐχθραίνειν τῷ Ἰσραήλ. καὶ ὠχύρω- 52
uit vrbem quæ in Bethsura, & Gazaram, &
σε τὴν πόλιν τὴν ἐν Βαιθσούρᾳ καὶ Γαζαρὰ καὶ τὴν
arcem: & posuit in eis exercitus & apparatus esca-
ἄκραν· καὶ ἔθετο ἐν αὐταῖς δυνάμεις καὶ ἐφοδιασμὸς βρω-
rum. Et accepit filios ducum regionis
μάτων. καὶ ἔλαβε τοὺς υἱοὺς τῶν ἡγουμένων τῆς χώρας 53
obsides, & posuit eos in arce in Hierusalem in cu-
ὁμήρους, καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῇ ἄκρᾳ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐν φυ-
stodia. Et in anno tertio & quinquagesimo & centesimo
λακῇ. καὶ ἐν ἔτει τρίτῳ καὶ πεντηκοστῷ καὶ ἑκατοστῷ 54
mense secundo. præcepit Alcimus destruere mu-
μηνὶ τῷ δευτέρῳ, ἐπέταξεν ἀλκίμος καθαιρεῖν τὸ τεῖ-
rum aulæ sanctorum interioris, & destruxit
χος τῆς αὐλῆς τῶν ἁγίων τῆς ἐσωτέρας, καὶ καθεῖλε τὰ
opera prophetarum, & incepit destruere. In
ἔργα τῶν προφητῶν, καὶ ἐνήρξατο τοῦ καθαιρεῖν. ἐν τῷ 55
tempore illo percussus est Alcimus, & impedita sunt opera
καιρῷ ἐκείνῳ ἐπλήγη ἄλκιμος, καὶ ἐνεποδίσθη τὰ ἔργα
illius, & occlusum est os eius, & dissolutus est, & non
αὐτοῦ, καὶ ἀπεφράγη τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ παρελύθη, καὶ οὐκ
potuit vltrà loqui sermonem, & mandare de domo
ἠδύνατο ἔτι λαλῆσαι λόγον καὶ ἐντείλασθαι περὶ τοῦ οἴκου

sua. Et mortuus est Alcimus in tempore illo cum
56 αὐτοῦ. καὶ ἀπέθανεν ἄλκιμος ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ μετὰ
tormento magno. Et vidit Bacchides quòd mortuus est
57 βασάνου μεγάλης. καὶ εἶδε Βακχίδης ὅτι ἀπέθανεν
Alcimus, & reuersus est ad regem, & siluit
ἄλκιμος, καὶ ἀπέστρεψε πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἡσύχασεν
terra Iuda annos duos. Et cogitauerunt omnes iniqui
58 ἡ γῆ Ἰούδα ἔτη δύο. καὶ ἐβουλεύσαντο πάντες οἱ ἄνομοι
dicentes: Ecce Ionathas & qui apud illum in silentio habi-
λέγοντες· ἰδοὺ Ἰωνάθαν καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ ἐν ἡσυχίᾳ κατοι-
tant confidentes: nunc igitur ducamus Bacchidem, &
κοῦσι πεποιθότες· νῦν οὖν ἀξωμεν τὸν Βακχίδην, καὶ
comprehendet eos omnes in nocte vna. Et eun-
59 συλλήψεται αὐτοὺς πάντας ἐν νυκτὶ μιᾷ. καὶ πορευθέν-
tes consuluerunt ei. Et abiit vt veniret cum
60 τες συνεβουλεύσαντο αὐτῷ. καὶ ἀπῆρε τοῦ ἐλθεῖν μετὰ
exercitu multo, & misit epistolas occultè omni-
δυνάμεως πολλῆς, καὶ ἀπέστειλεν ὑπηρετὰς λάθρα πᾶ-
bus sociis eius qui in Iudæa: vt comprehendant
σι τοῖς συμμάχοις αὐτοῦ τοῖς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ὅπως συλλάβωσι
Ionathan & eos qui cum eo, & non potuerunt; quia inno-
τὸν Ἰωνάθαν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐδύναντο, ὅτι ἐγνω-
tuit illis consilium eorum. Et apprehenderunt de vi-
61 σθη αὐτοῖς ἡ βουλὴ αὐτῶν. καὶ συνελάβοντο ἀπὸ τῶν αὐ-
ris regionis principum malitiæ quinquaginta vi-
δρῶν τῆς χώρας τῶν ἀρχηγῶν τῆς κακίας πεντήκοντα ἄν-
ros, & occiderunt eos. Et secessit Ionathas
62 δρας, καὶ ἀπέκτειναν αὐτούς. καὶ ἐξεχώρησεν Ἰωνάθαν
& Simon, & qui cum eo in Bethbasem quæ in deserto,
καὶ Σίμων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ εἰς Βαιθβασὶ τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ,
& ædificauit quæ destructa erant eius, & firmauit eam.
καὶ ὠκοδόμησε τὰ καθῃρημένα αὐτῆς, καὶ ἐστερέωσεν αὐτήν.
Et cognouit Bacchides, & congregauit omnem multitudinẽ suam,
63 καὶ ἔγνω Βακχίδης καὶ συνήγαγε πᾶν τὸ πλῆθος αὐτοῦ,
& his qui erãt de Iudæa denunciauit. Et veniens posuit
64 καὶ τοῖς ἐκ τῆς Ἰουδαίας παρήγγειλε. καὶ ἐλθὼν παρενέ-
castra super Bethbasem, & oppugnauit eam dies multos,
βαλεν ὑπὲρ Βαιθβασὶ καὶ ἐπολέμησεν αὐτὴν ἡμέρας πολλάς,
& fecit machinas. Et reliquit Ionathas Simonem
65 καὶ ἐποίησε μηχανάς. καὶ ἀπέλιπεν Ἰωνάθαν Σίμωνα τὸν
fratrem suum in ciuitate, & exiuit in regionem,
ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει, καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν χώραν,
& venit numerans. Et percussit Odomira & fra-
66 καὶ ἦλθεν ἀριθμῶν. καὶ ἐπάταξεν ὀδομηρὰ καὶ τοὺς ἀδελ-
tres eius & filios Phasiron in tabernaculo ipsorum,
φοὺς αὐτοῦ καὶ τοὺς υἱοὺς Φασιρὼν ἐν τῷ σκηνώματι αὐτῶν,
& incepit percutere, & ascendit cum exercitibus. Et
67 καὶ ἐξήρξατο τύπτειν, καὶ ἀνέβαινεν ἐν ταῖς δυνάμεσι. καὶ
Simon & qui cum eo exierunt de vrbe, & combus-
Σίμων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἐνεπύ-
serunt machinas. Et pugnauerunt contra Bacchi-
68 ρισαν τὰς μηχανάς. καὶ ἐπολέμησαν πρὸς τὸν Βακχί-
dem, & contritus est ab eis, & afflixerunt eum valde:
δην, καὶ συνετρίβη ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἐθλίβον αὐτὸν σφόδρα,
quoniã fuit consiliũ eius & exitus eius vanus. Et irati
69 ὅτι ἦν ἡ βουλὴ αὐτοῦ καὶ ἡ ἔξοδος αὐτοῦ κενή. καὶ ὠργίσθη-
sunt furore viris iniquis qui consuluerunt
σαν θυμῷ τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀνόμοις τοῖς συμβουλεύσασιν
ei venire in regionem, & occiderunt ex eis
αὐτῷ ἐλθεῖν εἰς τὴν χώραν, καὶ ἀπέκτειναν ἐξ αὐτῶν
multos, & cogitauit vt veniret in terram eorum. Et
70 πολλούς, καὶ ἐβουλεύσατο τοῦ ἐλθεῖν εἰς τὴν γῆν αὐτῶν. καὶ
cognouit Ionathas, & misit ad eum legatos vt
ἐπέγνω Ἰωνάθαν, καὶ ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρέσβεις τοῦ
componerent cum illo pacem, & redderet illis
συνθέσθαι πρὸς αὐτὸν εἰρήνην καὶ ἀποδοῦναι αὐτοῖς τὴν
captiuos. Et accepit libenter, & fecit iuxta ver-
71 αἰχμαλωσίαν. καὶ ἀπεδέξατο καὶ ἐποίησε κατὰ τοὺς λό-
ba eius, & iurauit ei non quæsiturum ei malum
γους αὐτοῦ, καὶ ὤμοσεν αὐτῷ μὴ ἐκζητῆσαι αὐτῷ κακὸν
omnibus diebus vitæ suæ. Et reddidit ei
72 πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ. καὶ ἀπέδωκεν αὐτῷ
captiuitatem quam prædatus erat prius de terra
τὴν αἰχμαλωσίαν ἣν ἠχμαλώτευσε τὸ πρότερον ἐκ γῆς
Iuda, & reuersus abiit in terram suam, & non
Ἰούδα, καὶ ἐπιστρέψας ἀπῆλθεν εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ, καὶ οὐ
addidit vltrà venire ad terminos eorum. Et cessauit
73 προσέθετο ἔτι ἐλθεῖν εἰς τὰ ὅρια αὐτῶν. καὶ κατέπαυσε
gladius ex Israel: & habitauit Ionathas in Machmas, & cœ-
ῥομφαία ἐξ Ἰσραήλ· καὶ ὠκησεν Ἰωνάθαν ἐν Μαχμᾶς, καὶ ἤρ-
ξατο

pit Ionathas iudicare populum, & exterminauit impios
ξατο ἰωνάθαν κρίνειν τὸν λαόν, καὶ ἠφάνισε τοὺς ἀσεβεῖς de Israel.
ἐξ ἰσραήλ.

CAP. X. ι.

Et in anno sexagesimo & centesimo, ascendit Alexander
Καὶ ἐν ἔτει ἑξηκοστῷ καὶ ἑκατοστῷ, ἀνέβη ἀλέξανδρος ὁ 1
(filius) Antiochi Nobilis, & occupauit Ptolemaidam, & susce-
τοῦ ἀντιόχου ὁ ἐπιφανής· καὶ κατελάβετο πτολεμαΐδα, καὶ ἐπε-
perunt eum, & regnauit illic. Et audiuit Demetrius
δέξαντο αὐτόν, καὶ ἐβασίλευσεν ἐκεῖ. Καὶ ἤκουσε δημήτριος 2
rex, & congregauit exercitus multos valde, &
ὁ βασιλεὺς, καὶ συνήγαγε δυνάμεις πολλὰς σφόδρα, καὶ
exiit in occursum ei in bellum. Et mi-
ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν αὐτῷ εἰς πόλεμον. καὶ ἀπέστει- 3
sit Demetrius ad Ionathan epistolas verbis pacificis,
λε δημήτριος πρὸς ἰωνάθαν ἐπιστολὰς λόγοις εἰρηνικοῖς,
vt magnificaret eum: Dixit enim, Præueniamus pa-
ὥστε μεγαλυνθῆναι αὐτόν· εἶπε γὰρ, προφθάσωμεν τὸ εἰρή- 4
cem ponere cum eis, antequam ponat ipse cum Alexan-
νην θεῖναι μετ' αὐτῶν, πρὶν θεῖναι αὐτὸν μετ' ἀλεξάν-
dro contra nos. Recordabitur enim omnium malorum quæ
δρου καθ' ἡμῶν. μνησθήσεται γὰρ πάντων τῶν κακῶν ὧν 5
fecimus contra ipsum, & in fratres eius &
συνετελέσαμεν πρὸς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ καὶ
contra gentem eius. Et dedit ei potestatem congregandi
εἰς τὸ ἔθνος αὐτοῦ. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ἐξουσίαν συναγαγεῖν 6
exercitus, & præparandi arma, & vt esset ipse so-
δυνάμεις, καὶ κατασκευάζειν ὅπλα, καὶ εἶναι αὐτὸν σύμμα-
cius eius: & obsides qui in arce dixit vt redderentur
χον αὐτοῦ· καὶ τοὺς ὁμήρους τοὺς ἐν τῇ ἄκρᾳ εἶπε παραδοθῆναι
ei. Et venit Ionathas in Hierusalem, & legit
αὐτῷ. καὶ ἦλθεν ἰωνάθαν εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ ἀνέγνω 7
epistolas in aures omnis populi & eorũ qui de
τὰς ἐπιστολὰς εἰς τὰ ὦτα παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐν τῇ
arce. Et timuerunt timore magno quãdo audierũt quòd de-
ἄκρας. καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν ὅτε ἤκουσαν ὅτι ἔδω- 8
dit ei rex potestatem congregandi exercitus.
κεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς ἐξουσίαν συναγαγεῖν δυνάμεις·
Et tradiderunt qui de arce Ionathæ obsides, &
καὶ παρέδωκαν οἱ ἐν τῇ ἄκρᾳ ἰωνάθαν τοὺς ὁμήρους, καὶ 9
reddidit eos parentibus eorum. Et habitauit Io
ἀπέδωκεν αὐτοὺς τοῖς γονεῦσιν αὐτῶν· καὶ ᾤκησεν ἰω- 10
nathas in Hierusalem: & cœpit ædificare & innouare
νάθαν ἐν ἱερουσαλὴμ, καὶ ἤρξατο οἰκοδομεῖν καὶ καινίζειν
ciuitatem. Et dixit ad facientes opera vt ædi-
τὴν πόλιν. καὶ εἶπε πρὸς τοὺς ποιοῦντας τὰ ἔργα οἰκο- 11
ficarent muros & montem Sion in circuitu ex lapidibus qua-
δομεῖν τὰ τείχη καὶ τὸ ὄρος σιὼν κυκλόθεν ἐν λίθοις τε-
dratis in munitionem: & fecerunt sic. Et fugerunt
τραγώνοις εἰς ὀχύρωσιν, καὶ ἐποίησαν οὕτως· Καὶ ἔφυγον οἱ 12
alienigenæ qui erant in munitionibus quas ædificauit Bac-
ἀλλογενεῖς οἱ ὄντες ἐν τοῖς ὀχυρώμασιν οἷς ᾠκοδόμησε βακ-
chides. Et reliquit quilibet locum suum, & abiit
χίδης. καὶ κατέλιπεν ἕκαστος τὸν τόπον αὐτοῦ, καὶ ἀπῆλ- 13
in terram suam. Cæterùm in Bethsuris reliqui
θεν εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ· πλὴν ἐν βαθσούροις ὑπῆρέσθη- 14
sunt quidã ex his qui dereliquerant legem, & præ-
σαν τινες τῶν καταλιπόντων τὸν νόμον, καὶ τὰ προστά-
cepta, erat enim eis refugium. Et audiuit Ale-
γματα, ἦν γὰρ αὐτοῖς φυγαδευτήριον. καὶ ἤκουσεν ἀλέ- 15
xander rex promissa quæ misit De-
ξανδρος ὁ βασιλεὺς τὰς ἐπαγγελίας ὅσας ἀπέστειλε δη-
metrius Ionathæ, & narrauerunt ei prœlia
μήτριος τῷ ἰωνάθαν, καὶ διηγήσαντο αὐτῷ τοὺς πολέμους
& facinora quæ fecit ipse & fratres
καὶ τὰς ἀνδραγαθίας ἃς ἐποίησεν αὐτὸς καὶ οἱ ἀδελφοὶ
eius, & labores quos habuerunt: & dixit, Nunquid inueniemus
αὐτοῦ, καὶ τοὺς πόνους οὓς εἶχοσαν· καὶ εἶπε· μὴ εὑρήσομεν 16
virum talem vnum? & nunc faciemus eum amicum & so-
ἄνδρα τοιοῦτον ἕνα; καὶ νῦν ποιήσομεν αὐτὸν φίλον καὶ σύμ-
cium nostrum. Et scripsit epistolas, & misit ei
μαχον ἡμῶν. καὶ ἔγραψεν ἐπιστολὰς καὶ ἀπέστειλεν αὐτῷ 17
iuxta verba hæc dicens: REX Alexander
κατὰ τοὺς λόγους τούτους λέγων· Βασιλεὺς ἀλέξανδρος 18
fratri Ionathæ gaudere. Audiuimus de te quòd
τῷ ἀδελφῷ ἰωνάθαν χαίρειν. ἀκηκόαμεν περὶ σοῦ ὅτι 19
vir potens fortitudine & aptus es vt sis nobis amicus.
ἀνὴρ δυνατὸς ἰσχύϊ καὶ ἐπιτήδειος εἶ τοῦ εἶναι ἡμῖν φίλος.

Et nunc constituimus te hodie summũ sacerdotem gentis
20 καὶ νῦν καθεστάκαμέν σε σήμερον ἀρχιερέα τοῦ ἔθνους
tuæ, & amicum regis vocari, & misit ei
σου, καὶ φίλον βασιλέως καλεῖσθαι, καὶ ἀπέστειλεν αὐτῷ
purpuram & coronam auream, & vt sapias quæ nostra sunt, &
πορφύραν καὶ στέφανον χρυσοῦν, καὶ φρονεῖν τὰ ἡμῶν καὶ
vt seruies amicitiam erga nos. Et induit se Ionathas
21 συντηρεῖν φιλίαν πρὸς ἡμᾶς. καὶ ἐνεδύσατο ἰωνάθαν
sanctam vestem septimo mense, anno sexagesimo & cente-
τὴν ἁγίαν στολὴν τῷ ἑβδόμῳ μηνὶ ἔτους ἑξηκοστοῦ καὶ ἑκα-
simo in festo scenopegiæ: & congregauit exercitus. &
τοστοῦ ἐν ἑορτῇ σκηνοπηγίας· καὶ συνήγαγε δυνάμεις, καὶ
præparauit arma multa. Et audiuit Demetrius ser-
22 κατεσκεύασεν ὅπλα πολλά. καὶ ἤκουσε δημήτριος τοὺς λό-
mones hos, & tristatus est, & dixit: Quid hoc fecimus,
23 γους τούτους, καὶ ἐλυπήθη, καὶ εἶπε· τί τοῦτο ἐποιήσαμεν
quia præuenit nos Alexander vt amicitiam constitueret
ὅτι προέφθασεν ἡμᾶς ὁ ἀλέξανδρος τοῦ φιλίαν καταθέσθαι
cum Iudæis in munimen? Scribam eis & ego verba
24 τοῖς ἰουδαίοις εἰς σύνεγμα. γράψω αὐτοῖς κἀγὼ λόγους
exhortationis & altitudinis & donorum, vt sint mecum
παρακλήσεως καὶ ὕψους καὶ δομάτων, ὅπως ὦσι σὺν ἐμοὶ
in auxilium. Et misit epistolam eis iuxta verba hæc:
25 εἰς βοήθειαν. καὶ ἐπέστειλεν αὐτοῖς κατὰ τοὺς λόγους τού-
REX Demetrius genti Iudæorum gaudere.
τους· Βασιλεὺς δημήτριος τῷ ἔθνει ἰουδαίων χαίρειν.
Quoniam conseruastis ad nos pacta, & per-
26 ἐπεὶ συνετηρήσατε τὰς πρὸς ἡμᾶς συνθήκας, καὶ ἐνε-
manssistis in amicitia nostra, & non accessistis ad inimicos
μείνατε τῇ φιλίᾳ ἡμῶν καὶ οὐ προσεχωρήσατε τοῖς ἐχθροῖς
nostros, audiuimus & gauisi sumus. Et nunc perseuerate adhuc
27 ἡμῶν, ἠκούσαμεν καὶ ἐχάρημεν. καὶ νῦν ἐμμείνατε ἔτι τοῦ
conseruare erga nos fidem, & retribuemus vobis
συντηρῆσαι πρὸς ἡμᾶς πίστιν, καὶ ἀνταποδώσομεν ὑμῖν
bona pro his quæ facitis nobiscum. Et remittemus vobis
28 ἀγαθὰ, ἀνθ' ὧν ποιεῖτε μεθ' ἡμῶν. καὶ ἀφήσομεν ὑμῖν
remissiones multas, & dabimus vobis dona. Et nunc ab-
29 ἀφέματα πολλά, καὶ δώσομεν ὑμῖν δόματα. καὶ νῦν ἀπο-
soluo vos, & remitto vobis omnes Iudæos à
λύω ὑμᾶς, καὶ ἀφίημι ὑμῖν πάντας τοὺς ἰουδαίους ἀπὸ τῶν
tributis & pretio salis, & de coronis, & pro
φόρων καὶ τῆς τιμῆς τοῦ ἁλὸς, καὶ ἀπὸ τῶν στεφάνων, καὶ ἀντὶ
tertia parte seminis, Et pro dimidia parte fructus
30 τοῦ τρίτου τῆς σπορᾶς, καὶ ἀντὶ τοῦ ἡμίσους τοῦ καρποῦ τοῦ
lignei quod incumbit mihi accipere, dimitto à die ho-
ξυλίνου τοῦ ὀφείλοντός μοι λαβεῖν, ἀφίημι ἀπὸ τῆς σήμε-
dierna & deinceps accipere de terra Iuda, & de
ρον καὶ ἐπέκεινα τοῦ λαβεῖν ἀπὸ τῆς γῆς ἰούδα, καὶ ἀπὸ τῶν
tribus ciuitatibus additis illi ex Sama-
τριῶν νόμων τῶν προσπεθεμένων αὐτῇ ἀπὸ τῆς σαμαρεί-
ria & Galilæa, & ex hodierna die, & in
τιδος καὶ γαλιλαίας, καὶ ἀπὸ τῆς σήμερον ἡμέρας καὶ εἰς τὸν
sempiternũ tempus. Et Hierusalem sit sancta & libera, &
31 αἰῶνα χρόνον. καὶ ἱερουσαλὴμ ἔστω ἁγία καὶ ἀφειμένη καὶ
fines eius, & decimæ & tributa. Remitto &
32 τὰ ὅρια αὐτῆς, καὶ δεκάτας καὶ τὰ τέλη. ἀφίημι καὶ τὴν
potestatem arcis quæ est in Hierusalem, & do princi-
ἐξουσίαν τῆς ἄκρας τῆς ἐν ἱερουσαλὴμ, καὶ δίδωμι τῷ ἀρ-
pi sacerdotum, vt constituat in ea viros quoscunque elegerit
χιερεῖ, ὅπως ἂν καταστήσῃ ἐν αὐτῇ ἄνδρας οὓς ἂν ἐκλέξηται
ipse ad custodiendam ipsam: Et omnem animam Iudæorum
33 αὐτὸς τοῦ φυλάσσειν αὐτήν· καὶ πᾶσαν ψυχὴν ἰουδαίων
captiuatam à terra Iuda in omni re-
τὴν αἰχμαλωτισθεῖσαν ἀπὸ γῆς ἰούδα εἰς πᾶσαν βασι-
gno meo remitto liberam gratis. Et omnes re-
34 λείαν μου ἀφίημι ἐλεύθεραν δωρεάν. καὶ πάντες ἀφιέ-
mittant tributa & iumentorum suorum: & omnia festa &
σουσι τοὺς φόρους καὶ κτηνῶν αὐτῶν, καὶ πᾶσαι ἑορταὶ καὶ
sabbata & neomeniæ, & dies decreti, &
τὰ σάββατα καὶ νουμηνίαι, καὶ ἡμέραι ἀπεσταλμέναι, καὶ
tres dies ante festum, & tres dies post festum
τρεῖς ἡμέραι πρὸ ἑορτῆς καὶ τρεῖς ἡμέραι μετὰ ἑορτὴν,
sint omnes dies immunitatis & remissionis omnibus
ἔστωσαν πᾶσαι αἱ ἡμέραι ἀτελείας καὶ ἀφέσεως πᾶσι τοῖς
Iudæis qui sunt in regno meo. Et non habebit pote-
35 ἰουδαίοις τοῖς οὖσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ μου. καὶ οὐκ ἔξεστι ἐξου-
statem vllus agere & fatigare aliquem eorum de om-
σίαν οὐδεὶς πράσσειν καὶ παρενοχλεῖν τινα αὐτῶν περὶ παν-
ni re. Et ascribantur ex Iudæis in
36 τὸς πράγματος. καὶ προγραφήτωσαν τῶν ἰουδαίων εἰς

exercitus regis ad triginta milia vi-
πὰς δυνάμεις τȣ̃ βασιλέως εἰς τριάκοντα χιλιάδας ἀν-
rorum, & dabuntur eis munera vt oportet omnibus
δρῶν, καὶ δοθήσεται αὐτοῖς ξένια ὡς καθήκει πάσαις ταῖς
exercitibus regis. Et ordinabuntur ex eis
δυνάμεσι τȣ̃ βασιλέως. καὶ καταταθήσεται ἐξ αὐτῶν 37
in munitionibus regis magnis, & ex his
ἐν τοῖς ὀχυρώμασι τȣ̃ βασιλέως τοῖς μεγάλοις, καὶ ἐπὶ τȣ̃-
constituetur super negotia regni existentia
των καταταθήσεται ὅπὶ χρειῶν τῆς βασιλείας τῶν οὐσῶν
ad fidem, & qui super ea & principes sint de ipsis,
εἰς πίστιν, καὶ οἱ ἐπ' αὐτῶν καὶ οἱ ἄρχοντες ἔστωσαν ἐξ αὐτῶν,
& ambulent in legibus suis, sicut & præce-
καὶ πορεύεσθωσαν τοῖς νόμοις αὐτῶν, καθὰ καὶ προσέτα-
pit rex in terra Iuda. Et tres ciuitates
ξεν ὁ βασιλεὺς ἐν γῇ Ἰουδα. καὶ τοὺς τρεῖς νόμους τοὺς 38
additas Iudææ ex regione Samariæ, ad-
προστεθέντας τῇ Ἰουδαίᾳ ἀπὸ τȣ̃ χώρας Σαμαρείας, προς-
dat Iudææ ad computationem vt sint sub vno,
τεθήτω τῇ Ἰουδαίᾳ πρὸς τὸ λογισθῆναι τȣ̃ χρυσᾶς ἐφ' ἑνὶ,
vt non obediant alij potestati, nisi summi sacerdotis.
τȣ̃ μὴ ὑπακοῦσαι ἄλλης ἐξουσίας, ἀλλ' ἢ τȣ̃ ἀρχιερέως.
Ptolemaida & terminos eius dedi do-
Πτολεμαΐδα καὶ τὰ περὶ αὐτὴν δέδωκα δό- 39
no sanctis qui in Hierusalem, in necessarium
μα τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν Ἱεροσολύμοις εἰς τὰ πρὸς καθήκου-
sumptum sanctis. Et ego do singulis annis
σαν δαπάνας τοῖς ἁγίοις. κἀγὼ δίδωμι κατ' ἐνιαυτὸν 40
quindecim millia siclorum argenti de rationibus
δεκαπέντε χιλιάδας σίκλων ἀργυρίȣ ἀπὸ τȣ̃ λόγων τȣ̃
regis à locis attinentibus. Et omne quod
βασιλέως ἀπὸ τȣ̃ τόπων τȣ̃ ἀνηκόντων. καὶ πᾶν τὸ 41
reliquum est quod non reddiderant de negotiis, vt in
πλεονάζον ὃ οὐκ ἀπεδίδοσαν ἀπὸ τȣ̃ χρειῶν, ὡς ἐν τοῖς
primis annis, ex nunc dabunt in opera domus.
πρώτοις ἔτεσιν, ἀπὸ τȣ̃ νυῦ δώσουσιν εἰς τὰ ἔργα τȣ̃ οἴκου.
Et super hæc quinque mille siclos argenti, quos ac-
καὶ ἐπὶ τούτοις πεντακισχιλίους σίκλȣς ἀργυρίȣ ȣ̃ς ἀνε- 42
cipiebant de negotiis, vt in primis annis
λάμβανον ἀπὸ τȣ̃ χρειῶν ὡς ἐν τοῖς πρώτοις ἔτεσι τοῦ
sancti de ratione singulis annis: & hæc remittuntur: quia
ἁγίȣ ἀπὸ τȣ̃ λόγου κατ' ἐνιαυτόν· καὶ ταῦτα ἀφίεται ὅτι
pertinent ea ad sacerdotes qui ministrant. Et quicun-
τὸ ἀνήκειν αὐτὰ τοῖς ἱερεῦσι τοῖς λειτουργοῦσι. καὶ ὅσοι 43
que fugerint in templum quod in Hierosolymis, & in omnibus
ἐὰν φύγωσιν εἰς τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ ἐν πᾶσι τοῖς
finibus eius, debentes regalia & omne negotium, di-
ὁρίοις αὐτοῦ, ὀφείλοντες βασιλικὰ καὶ πᾶν πρᾶγμα, ἀπο-
mittantur, & vniuersa quæ sunt eis in regno
λελύθωσαν, καὶ πάντα ὅσα ἐξὶν αὐτοῖς ἐν τῇ βασιλείᾳ
meo; Et vt ædificentur & renouentur
μου, καὶ τοῦ οἰκοδομηθῆναι καὶ τοῦ ἀπαναιωθῆναι τὰ 44
opera sanctorum, & sumptus dabitur de ratione
ἔργα τȣ̃ ἁγίων, καὶ ἡ δαπάνη δοθήσεται ἐκ τοῦ λόγου τοῦ
regis. Et vt extruantur muri Hierusalem,
βασιλέως, καὶ τȣ̃ οἰκοδομηθῆναι τὰ τείχη Ἱεροσολύμ 45
& muniant in circuitu, & sumptus dabitur de ratione
καὶ ὀχυρῶσαι κυκλόθεν, καὶ ἡ δαπάνη δοθήσεται ἐκ τȣ̃ λόγȣ
regis, & vt construantur muri qui in
τοῦ βασιλέως, καὶ τȣ̃ οἰκοδομηθῆναι τὰ τείχη τὰ ἐν τῇ
Iudæa. Vt autem audiuit Ionathas & populus sermones i-
Ἰουδαίᾳ. ὡς δὲ ἤκȣσεν Ἰωνάθαν καὶ ὁ λαὸς τȣ̀ς λόγȣς τȣ́- 46
stos, non crediderunt illis, neque receperunt; quia recorda-
τοις, οὐκ ἐπίστευσαν αὐτοῖς, ȣ̃ δὲ ἐπεδέξαντο, ὅτι ἐπεμνήσθη-
ti sunt malitiæ magnæ quam fecit in Israel, &
σαν τῆς κακίας τῆς μεγάλης ἧς ἐποίησεν ἐν Ἰσραήλ, καὶ
tribulauit eos valde. Et complacuit in Alexandro;
ἐθλίψεν αὐτοὺς σφόδρα. καὶ ἐὐδόκησεν ἐν Ἀλεξάνδρῳ, 47
quoniam ipse fuit eis princeps sermonum pacificorum, & auxi-
ὅτι αὐτὸς ἐγένετο αὐτῆς ἀρχηγὸς λόγων εἰρηνικῶν, καὶ συνε-
lium ferebat ipsi omnibus diebus. Et congregauit Ale-
μάχουν αὐτῷ πάσας τὰς ἡμέρας. καὶ συνήγαγεν Ἀλέ- 48
xander rex exercitus magnos, & castrametatus est
ξανδρος ὁ βασιλεὺς δυνάμεις μεγάλας, καὶ παρενέβαλεν
contra Demetrium. Et commiserunt prælium duo re-
ἐξεναντίας Δημητρίȣ. καὶ συνῆψαν πόλεμον οἱ δύο βα- 49
ges, & fugit exercitus Alexandri, & persecutus est
σιλεῖς, καὶ ἔφυγεν ἡ παρεμβολὴ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐδίωξεν
eum Demetrius, & præualuit contra eos. Et fortificauit
αὐτὸν ὁ Δημήτριος, καὶ ἴσχυσεν ἐπ' αὐτοὺς. καὶ ἐστρέωσε 50

prælium valde, donec occidit Sol: & cecidit Deme-
τὸν πόλεμον σφόδρα ἕως ἔδυ ὁ ἥλιος, καὶ ἔπεσεν ὁ Δημή-
trius in die illa. Et misit Alexander
τριος ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. καὶ ἀπέστειλεν Ἀλέξανδρος 51
ad Ptolemæum regem Ægypti legatos secundum ver-
πρὸς Πτολεμαῖον βασιλέα Αἰγύπτȣ πρέσβεις κατὰ τοὺς λό-
ba hæc, dicens: Quoniam regressus sum in terram regni
γοις τούτοις λέγων· Ἐπεὶ ἀνέστρεψα εἰς γῆν βασιλείας 52
mei; & sedi in thronis patrum meorum, & obtinui
μου, καὶ ἐκάθισα ὅπὶ θρόνων πατέρων μου, καὶ ἐκράτησα
principatum, & contrini Demetrium, & obtinui
τῆς ἀρχῆς, καὶ συνέτριψα τὸν Δημήτριον, καὶ ἐπεκράτησα
regionem nostram, Et commisi contra eum pugnam, & contri-
τῆς χώρας ἡμῶν, καὶ συνῆψα πρὸς αὐτὸν μάχην, καὶ συνε- 53
tus est ipse & castra eius à nobis, & sedi-
τρίβη αὐτὸς καὶ ἡ παρεμβολὴ αὐτȣ̃ ὑφ' ἡμῶν, καὶ ἐκαθίσα-
mus in sede regni eius: Et nunc statuamus inter
μεν ἐπὶ θρόνȣ βασιλείας αὐτȣ̃· καὶ νυῦ στήσωμεν πρὸς 54
nos amicitiam, & nunc da mihi filiam tuam in vxo-
ἑαυτοὺς φιλίαν, καὶ νυῦ δός μοι τὴν θυγατέρα σου εἰς γυ-
rem, & generero tibi, & dabo tibi dona, & ipsi
ναῖκα, καὶ ὁπιγαμβρεύσω σοι, καὶ δώσω σοι δόματα, ἃ αὐτῇ
digna te. Et respondit Ptolemæus rex dicens;
ἀξιά σου. καὶ ἀπεκρίθη Πτολεμαῖος ὁ βασιλεὺς λέγων· 55
Bona dies in qua reuersus es ad terram patrum tuorum; & se-
ἀγαθὴ ἡμέρα ἐν ᾗ ἀνέστρεψας εἰς γῆν πατέρων σου, καὶ ἐκά-
disti in sedibus regni eorum. Et nunc faciam tibi
θισας ὅπὶ θρόνων βασιλείας αὐτȣ̃. καὶ νυῦ ποιήσω σοι
quæ scripsisti, sed occurre in Ptolemaidem, vt videamus
ἃ ἔγραψας, ἀλλ' ἀπάντησον εἰς Πτολεμαΐδα, ὅπως ἴδωμεν
nos inuicem, & ero socer tibi sicut dixisti. Et exi-
ἀλλήλȣς, καὶ ὁπιγαμβρεύσω σοι καθὼς εἴρηκας. καὶ ἐξῆλ- 57
uit Ptolemæus ex Ægypto ipse & Cleopatra filia
θε Πτολεμαῖος ἐξ Αἰγύπτȣ αὐτὸς καὶ Κλεοπάτρα ἡ θυγάτηρ
eius: & venerunt in Ptolemaidem anno secundo & sexagesimo
αὐτȣ̃· καὶ ἦλθον εἰς Πτολεμαΐδα ἔτει δευτέρῳ καὶ ἑξηκοστȣ̃
& centesimo. Et occurrit ei Alexander rex,
καὶ ἑκατοστȣ̃. καὶ ἀπήντησεν αὐτῷ Ἀλέξανδρος ὁ βασι- 58
& dedit ei Cleopatram filiam suam,
λεύς, καὶ ἐξέδοτο αὐτῷ Κλεοπάτραν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ,
& fecit nuptias eius in Ptolemaide, sicut re-
καὶ ἐποίησε τὸν γάμον αὐτῆς ἐν Πτολεμαΐδι, καθὼς οἱ βα-
ges in gloria magna. Et scripsit rex Ale-
σιλεῖς ἐν δόξῃ μεγάλῃ. καὶ ἔγραψεν ὁ βασιλεὺς Ἀλέ- 59
xander Ionathæ, vt veniret in occursum ei. Et abiit
ξανδρος Ἰωνάθῃ, ἐλθεῖν εἰς συνάντησιν αὐτῷ. καὶ ἐπορεύ- 60
cum gloria in Ptolemaidem, & occurrit duobus
θη μετὰ δόξης εἰς Πτολεμαΐδα, καὶ ἀπήντησε τοῖς δυσὶ
regibus, & dedit eis argentum & aurum, &
βασιλεῦσι, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ἀργύριον καὶ χρυσίον καὶ τοῖς
amicis eorum & dona multa, & inuenit gratiam coram
φίλοις αὐτȣ̃ καὶ δόματα πολλά, καὶ εὗρε χάριν ἐνάντιον
eis. Et conuenerunt aduersus eum viri pestilentes ex Is-
αὐτῶν. καὶ ὁπισυνήχθησαν ἐπ' αὐτὸν ἄνδρες λοιμοὶ ἐξ Ἰσ- 61
rael, viri iniqui ad interpellandũ aduersus eum, & non inten-
ραὴλ ἄνδρες παράνομοι ἐντυχεῖν κατ' αὐτοῦ, καὶ ȣ̃ προσέ-
dit eis rex. Et iussit rex, &
σχεν αὐτοῖς ὁ βασιλεύς. καὶ προσέταξεν ὁ βασιλεὺς, καὶ 62
expoliauerunt Ionatham vestibus suis, & induerunt eum
ἐξέδυσαν Ἰωνάθαν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν
purpura. & fecerunt ita. Et fecit sedere eum rex
πορφύραν, καὶ ἐποίησαν ȣ̃τως. καὶ ἐκάθισεν αὐτὸν ὁ βα-
secum, & dixit principibus suis, Exite
σιλεὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπε τοῖς ἄρχουσιν αὐτοῦ. ἐξέλθετε
cum eo in medium ciuitatis, & prædicate vt nullus
μετ' αὐτοῦ εἰς μέσον τῆς πόλεως, καὶ κηρύξατε τȣ̃ μηδένα
interpellet aduersus eum de vllo negotio: & nul-
ἐντυγχάνειν κατ' αὐτοῦ περὶ μηδενὸς πράγματος· καὶ πᾶ-
lus ei molestus sit de omni ratione. Et factum est
σις αὐτῷ παρενοχλείτω περὶ παντὸς λόγου. καὶ ἐγένετο 64
vt viderunt qui interpellabant gloriam eius, vt prædica-
ὡς εἶδον οἱ ἐντυγχάνοντες τὴν δόξαν αὐτοῦ καθὼς ἐκή-
uerunt, & opertum eum purpura, & fugerunt om-
ρυξαν καὶ περιβεβλημένον αὐτὸν πορφύραν, καὶ ἔφυγον πάν-
nes. Et glorificauit eum rex, & scripsit eum
τες. καὶ ἐδόξασεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἔγραψεν αὐτὸν 65
inter primos amicos & posuit eum ducem & partici-
τȣ̃ πρώτων φίλων, καὶ ἔθετο αὐτὸν στρατηγὸν καὶ μερι-
pem principatus. Et reuersus est Ionathas in Hierusalem cum
δάρχην. καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωνάθαν εἰς Ἱεροσολύμ μετ' 66
εἰρήνης

pace & lætitia. Et in anno quinto & sexage-
εἰρήνης καὶ εὐφροσύνης. καὶ ἐν ἔτει πέμπτῳ καὶ ἑξήκο- 67
simo & centesimo venit Demetrius filius Demetrij de Cre-
σῳ καὶ ἑκατοσῷ ἦλθε δημήτριος ὁ υἱὸς δημητρίου ἐκ κρή-
ta in terram patrum suorum, Et audiuit Alexan-
της εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων αὐτοῦ. καὶ ἤκουσεν ἀλέξαν- 68
der rex, & tristatus est valde, & reuersus est in
δρος ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐλυπήθη σφόδρα, καὶ ἀπέστρεψεν εἰς
Antiochiam. Et constituit Demetrius Apollonium qui e-
ἀντιόχειαν. καὶ κατέστησε δημήτριος Ἀπολλώνιον τὸν ὄν- 69
rat super Cœlen Syriæ, & congregauit exercitum magnum,
τα ἐπὶ κοίλης συρίας, καὶ συνήγαγε δύναμιν μεγάλην,
& posuit castra in Iamnia: & misit ad Ionathan
καὶ παρενέβαλεν ἐν ἰαμνείᾳ· καὶ ἀπέστειλε πρὸς ἰωνάθαν
summũ sacerdotẽ, dicens: Tu solus es extolleris contra nos; ego
τὸν ἀρχιερέα λέγων· σὺ μονώτατος ἐπαίρῃ ἐφ᾽ ἡμᾶς, ἐγὼ 70
autem factus sum in derisum & in opprobrium propter te. &
δὲ ἐγκυνηθὴν εἰς καταγέλωτα καὶ εἰς ὀνειδισμὸν δι᾽ σέ. καὶ
eo quod potestatẽ exerces aduersus nos in montibus. Nunc igitur si confi-
δι᾽ τί ἐξουσιάζῃ ἐφ᾽ ἡμᾶς ἐν τοῖς ὄρεσι. νῦν οὖν εἰ πέποι- 71
dis in exercitibus tuis, descende ad nos in
θας ἐπὶ ταῖς δυνάμεσί σου, καταβήθι πρὸς ἡμᾶς εἰς τὸ
campum, & comparemur ad inuicem illic; quia mecum est exer-
πεδίον, καὶ συγκριθῶμεν ἑαυτοῖς ἐκεῖ, ὅτι μετ᾽ ἐμοῦ ἐστι δύ-
citus vrbium. Interroga & disce quis sum, & cæteri
ναμις τῶν πόλεων. ἐρώτησον καὶ μάθε τίς εἰμι καὶ οἱ λοιποὶ 72
auxiliantes nobis, & dicunt, Non est vobis statio pe-
εἰ βοηθοῦντες ἡμῖν· καὶ λέγουσιν, οὐκ ἔστιν ὑμῖν στάσις προ-
dis contra faciem nostram; quia bis conuersi sunt in fugam patres
σώπου καὶ πρόσωπον ἡμῶν, ὅτι δὶς ἐτροπώθησαν οἱ πατέρες
tui in terra sua Et nunc non poteris sustinere
σου ἐν τῇ γῇ αὐτῶν. καὶ νῦν οὐ δυνήσῃ ὑποστῆναι τὸν 73
equitatum & exercitum talem in campo, vbi non est la-
ἵππον καὶ δύναμιν τοιαύτην ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπου οὐκ ἔστι λί-
pis neque saxum, neque locus fugienti. Vt autem audiuit Io-
θος οὐδὲ κόχλαξ, οὐδὲ τόπος τοῦ φυγεῖν. ὡς δὲ ἤκουσεν ἰω- 74
nathas sermones Apollonij, motus est animo, & ele-
νάθαν τῶν λόγων Ἀπολλωνίου, ἐκινήθη τῇ διανοίᾳ, καὶ ἐπέ-
git decem millia virorum, & exiuit de Hierusalem,
λεξε δεκα χιλιάδας ἀνδρῶν, καὶ ἐξῆλθεν ἐξ ἱερουσαλήμ,
& occurrit ei Simon frater eius in adiu-
καὶ συνήντησεν αὐτῷ σίμων ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὅτι βοή-
torium eius. Et castra posuit in Ioppen: & exclusę-
θειαν αὐτοῦ. καὶ παρενέβαλεν ὅτι ἰόπαλιν, καὶ ἀπέκλει- 75
runt eum à ciuitate; quia custodia Apollonij in Ioppe,
σαν αὐτὸν ἐκ τῆς πόλεως, ὅτι φρουρὰ Ἀπολλωνίου ἐν ἰόππῃ,
& oppugnauerunt eam. Et exterriti aperuerunt qui de
καὶ ἐπολέμησαν αὐτήν. καὶ φοβηθέντες ἤνοιξαν οἱ ἐκ τῆς 76
ciuitate, & obtinuit Ionathas Ioppen. Et audiuit
πόλεως, καὶ ἐκυρίευσεν ἰωνάθαν ἰόππης. καὶ ἤκουσεν 77
Apollonius, & admouit tria millia equitum & exercitum
Ἀπολλώνιος, καὶ παρενέβαλε τριχιλίαν ἵππον καὶ δύναμιν
multum: & abiit in Azotum tanquã iter faciens, & simul
πολλὴν· καὶ ἐπορεύθη εἰς ἄζωτον ὡς διοδεύων, καὶ ἅμα
processit in campum, eo quòd haberet ipse multitudinẽ equitatus &
προσῆγεν εἰς τὸ πεδίον, διὰ τὸ ἔχειν αὐτὸν πλῆθος ἵππου καὶ
consideret in ipso. Et insecutus est post eum in
πεποιθέναι ἐπ᾽ αὐτῷ. καὶ κατεδίωξεν ὀπίσω αὐτοῦ εἰς 78
Azotum, & commiserunt exercitus post eum in præ-
ἄζωτον, καὶ συνῆψαν αἱ παρεμβολαὶ ὀπίσω αὐτοῦ εἰς πό
lium. Et reliquit Apollonius mille equites occultè
λεμον. καὶ ἀπέλιπεν Ἀπολλώνιος χίλιον ἵππον κρυπτῶς 79
post eos: Et cognouit Ionathas quòd sunt insidiæ
κατόπιθεν αὐτῶν. καὶ ἔγνω ἰωνάθαν ὅτι ἔστιν ἐνέδρα κα- 80
post se, & circumuerunt eius castra; &
τόπιθεν αὐτοῦ, καὶ ἐκύκλωσαν αὐτοῦ τὴν παρεμβολὴν, καὶ
eiecerunt iaculà populum à mane vsque ad vesperam.
ἐξέτειναν τὰς χεῖρας εἰς τὸν λαὸν ἐκ πρωΐθεν ἕως δείλης.
At populus stetit sicut in præcepit Ionathas, & laborauę-
ὁ δὲ λαὸς εἱστήκει καθὼς ἐπέταξεν ἰωνάθαν, καὶ ἐκοπία- 81
runt equi eorum: Et traxit Simon exercitum suum,
σαν οἱ ἵπποι αὐτῶν. καὶ εἵλκυσε σίμων τὴν δύναμιν αὐτοῦ, 82
& commisit contra legionem; nam equites fatigati erant, &
καὶ συνῆψε πρὸς τὴν φάλαγγα· ἦν γὰρ ἵππος ἐξειλυθη, καὶ
contriti sunt ab eo & fugerunt. Et equites disper-
συνετρίβησαν ἀπ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἔφυγον. καὶ ἱππεῖς ἐσκορ- 83
si sunt per campum, & fugerunt in Azotum, & intrauerunt in
πίσθη ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ ἔφυγον εἰς ἄζωτον, καὶ εἰσῆλθον εἰς
Bethdagon idolum suum vt liberarentur. Et succen-
βηθδαγὼν τὸ εἰδωλεῖον αὐτῶν τοῦ σωθῆναι. καὶ ἐνεπύ- 84

dit Ionathas Azotum & ciuitates quæ in circuitu
ρισεν ἰωνάθαν τὴν ἄζωτον καὶ τὰς πόλεις τὰς κύκλῳ
eius, & accepit spolia eorum, & templum Dagon, &
αὐτῆς, καὶ ἔλαβε τὰ σκῦλα αὐτῶν, καὶ τὸ ἱερὸν δαγὼν καὶ
eos qui confugerunt in illud, succendit igni. Et fuerunt
τοὺς συμφυγόντας εἰς αὐτὸ ἐνεπύρισε πυρί. καὶ ἐγένοντο 85
qui ceciderunt gladio cum succensis ad viros
οἱ πεπτωκότες μαχαίρᾳ σὺν τοῖς ἐμπυρισθεῖσιν εἰς ἄνδρας
octo mille. Et recessit inde Ionathas, & castrame-
ὀκτακισχιλίους. καὶ ἀπῆρεν ἐκεῖθεν ἰωνάθαν, καὶ παρενέ- 86
tatus est in Ascalonem, & exierunt qui de ciuitate in
βαλεν ὅτι ἀσκάλωνα, καὶ ἐξῆλθον οἱ ἐκ τῆς πόλεως εἰς
occursum ei in gloria magna. Et reuersus est Iona-
συνάντησιν αὐτῷ ἐν δόξῃ μεγάλῃ. καὶ ἐπέστρεψεν ἰωνά- 87
thas in Hierusalem cum suis habentes spolia
θαν εἰς ἱερουσαλὴμ σὺν τοῖς παρ᾽ αὐτοῦ ἔχοντες σκῦλα
multa. Et factum est vt audiuit Alexander rex
πολλά. καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς τοὺς 88
sermones illos, & addidit glorificare Ionathan. Et
λόγους τούτους, καὶ προσέθετο δοξάσαι τὸν ἰωνάθαν. καὶ 89
misit ei fibulam auream, vt cõsuetudo est dari
ἀπέστειλεν αὐτῷ πόρπην χρυσῆν, ὡς ἔθος ἐστὶ δίδοσθαι τοῖς
cognatis regum: & dedit ei Accaron
συγγενέσι τῶν βασιλέων, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ἀκκαρὼν
& omnes fines eius in possessionem.
καὶ πάντα τὰ ὅρια αὐτῆς εἰς κληρονομίαν.

CAP. XI. ια᾽.

Et rex Ægypti congregauit exercitus multos
1 Καὶ ὁ βασιλεὺς αἰγύπτου ἠθροισεν δυνάμεις πολλὰς
sicut arena quæ circa oram maris, & naues
ὡς ἡ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης, καὶ πλοῖα
multas; & quæsiuit obtinere regnum Alexan-
πολλὰ· καὶ ἐζήτησε κατακρατῆσαι τῆς βασιλείας ἀλεξάν-
dri dolo, & addere illud regno suo:
δρου δόλῳ, καὶ προσθῆναι αὐτὴν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.
Et exiit in Syriam verbis pacificis, & aperiebant ei
2 καὶ ἐξῆλθεν εἰς συρίαν λόγοις εἰρηνικοῖς, καὶ ἤνοιγον αὐτῷ
qui de ciuitatibus, & occurrebant ei quoniã mandatũ erat Ale-
οἱ ἀπὸ τῶν πόλεων, καὶ συνήντων αὐτῷ, ὅτι ἐντολὴν ἦν ἀλε-
xandri regis obuiare ei, eo quòd socer
ξανδρου τοῦ βασιλέως συναντᾶν αὐτῷ διὰ τὸ πενθερὸν
suus esset. Vt autem introiuit in ciuitates Ptolemai-
3 αὐτοῦ εἶναι. ὡς δὲ εἰσεπορεύετο εἰς τὰς πόλεις πτολεμαΐ-
dis, ponebat exercitus in custodiam in singulis ciuitatibus.
δος, ἀπέταττε τὰς δυνάμεις φρουρὰν ἐν ἑκάστῃ πόλει.
Vt autẽ appropinquauit in Azotum, ostenderunt ei templum Dagon
4 ὡς δὲ ἤγγισεν εἰς ἄζωτον, ἔδειξαν αὐτῷ τὸ ἱερὸν δαγὼν
succensum, & Azotum & suburbia eius de-
ἐμπεπυρισμένον, καὶ ἄζωτον καὶ τὰ περιπόλια αὐτῆς κα-
structa, & corpora proiecta, & combu-
θηρημένα, καὶ τὰ σώματα ἐρριμμένα, καὶ τοὺς ἐμπεπυρι-
stos quos combussit in bello; fecerant enim tumu-
σμένους ὃς ἐνεπύρισεν ἐν τῷ πολέμῳ, ἐποίησαν γὰρ θυμω-
los eorum in via eius: Et narrauerunt regi
νίας αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ. καὶ διηγήσαντο τῷ βασιλεῖ 5
quæ fecit Ionathas ad vituperandum eum: & tacuit
ἃ ἐποίησεν ἰωνάθαν εἰς τὸ ψογῆσαι αὐτόν· καὶ ἐσίγησεν ὁ
rex: Et occurrit Ionathas regi in Iop-
βασιλεύς· καὶ συνήντησεν ἰωνάθαν τῷ βασιλεῖ εἰς ἰόπ- 6
pe cum gloria, & salutauerunt se inuicem, & dormie-
πῃ μετὰ δόξης, καὶ ἠσπάσαντο ἀλλήλοις, καὶ ἐκοιμήθη-
runt illic. Et abiit Ionathas cum rege vsq. ad
σαν ἐκεῖ. καὶ ἐπορεύθη ἰωνάθαν μετὰ τοῦ βασιλέως ἕως 7
fluuium vocatum Eleutheros, & reuersus est in
τοῦ ποταμοῦ τοῦ καλουμένου ἐλευθέρου, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς
Hierusalem. At rex Ptolemæus obtinuit dominium
8 ἱερουσαλήμ. ὁ δὲ βασιλεὺς πτολεμαῖος ἐκυρίευσε τῶν
ciuitatum maritimæ vsque ad Seleuciam maritimam,
πόλεων τῶν παραλίας ἕως σελευκείας τῆς παραθαλασσίας,
& cogitabat de Alexandro consilia mala. Et
9 καὶ διελογίζετο περὶ ἀλεξάνδρου λογισμοὺς πονηρούς.
misit legatos ad Demetrium regem, dicens:
ἀπέστειλε πρέσβεις πρὸς δημήτριον τὸν βασιλέα λέγων,
Veni componamus inter nos pactum, & dabo tibi
δεῦρο συνθώμεθα πρὸς ἑαυτοὺς διαθήκην, καὶ δώσω σοι
filiam meam quã habet Alexander, & regnabis
τὴν θυγατέρα μου ἣν ἔχει ἀλέξανδρος, καὶ βασιλεύσεις
in regno patris tui. Pœnitet enim quod dedi
10 τῆς βασιλείας τοῦ πατρός σου. μεταμέλημαι γὰρ διὸ ὃ

ei filiam meam; quæsiuit enim occidere me, Et
αὐτῷ τὴν θυγατέρα μου, ἐζήτησε γὰρ ἀποκτεῖναί με, καὶ 11
vituperauit eum; quia desiderabat ipse regnum
ἐψόγησεν αὐτόν, χάριν τῷ ἐπιθυμήσαι αὐτὸν τῆς βασιλείας
illius. Et auferens ab eo filiam, dedit ipsi
αὐτῷ. καὶ ἀφιλόμυρος αὐτῷ τὴν θυγατέρα, ἔδωκεν αὐτῷ 12
Demetrio; & alienatus est ab Alexandro, & apparuit
τῷ Δημητρίῳ, καὶ ἠλλιώθη τῷ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐφάνη ἡ
inimicitia illorum. Et intrauit Ptolemæus in Antiochiam, &
ἔχθρα αὐτῶν. καὶ εἰσῆλθε Πτολεμαῖος εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ 13
imposuit duo diademata circum caput eius; (diadema)
ἐθετο δύο διαδήματα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, τὸ τῆς
Asiæ & Ægypti. Alexander autem rex erat in
Ἀσίας καὶ Αἰγύπτου. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ βασιλεὺς ἦν ἐν 14
Cilicia in temporibus illis; quia rebellabant qui de
Κιλικίᾳ κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους, ὅτι ἀπεστάτουν οἱ ἀπὸ τῶν
locis illis. Et audiuit Alexander, & venit contra
τόπων ἐκείνων. καὶ ἤκουσε Ἀλέξανδρος, καὶ ἦλθεν ἐπ' 15
eum in bellum, & eduxit Ptolemæus, & occurrit
αὐτὸν πολέμῳ, καὶ ἐξήγαγε Πτολεμαῖος, καὶ ἀπαντήσας
ei in manu forti, & fugauit eum, Et fu-
αὐτῷ ἐν χειρὶ ἰσχυρᾷ, καὶ ἐτρέψατο αὐτόν. καὶ ἔφυ- 16
git Alexander in Arabiam, vt protegeretur ipse
γεν Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Ἀραβίαν, τοῦ σκεπασθῆναι αὐτὸν
ibi: at rex Ptolemæus exaltatus est, Et abstulit
ἐκεῖ· ὁ δὲ βασιλεὺς Πτολεμαῖος ὑψώθη. καὶ ἀφεῖλε 17
Zabdiel Arabs caput Alexandri, & misit
Ζαβδιὴλ ὁ Ἄραψ τὴν κεφαλὴν Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀπέστειλε
Ptolemæo. Et rex Ptolemæus mortuus est
τῷ Πτολεμαίῳ. καὶ ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος ἀπέθανε τῇ 18
die tertio, & existentes in munitionibus suis occi-
ἡμέρᾳ τρίτῃ, καὶ οἱ ὄντες ἐν τοῖς ὀχυρώμασιν αὐτοῦ ἀπό-
si sunt ab his qui in munitionibus. Et regnauit Deme-
λοντο ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς ὀχυρώμασι. καὶ ἐβασίλευσε Δημή-
trius anno septimo & sexagesimo & centesimo. In die-
τριος ἔτους ἑβδόμου καὶ ἑξηκοστοῦ καὶ ἑκατοστοῦ. ἐν ταῖς ἡμέ- 19
bus illis congregauit Ionathas eos qui de Iudæa, vt
ραις ἐκείναις συνήγαγον Ἰωνάθαν τοὺς ἐκ τῆς Ἰουδαίας, τοῦ 20
expugnaret arcem quæ in Hierusalem, & fecit
ἐκπολεμῆσαι τὴν ἄκραν τὴν ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐποίησεν
contra eam machinas multas. Et abierunt quidam odio ha-
ἐπὶ αὐτὴν μηχανὰς πολλάς. καὶ ἐπορεύθησάν τινες μισοῦν- 21
bentes gentem illorum viri iniqui ad regem,
τες τὸ ἔθνος αὐτῶν ἄνδρες ἄνομοι πρὸς τὸν βασιλέα,
& nunciauerunt ei quòd Ionathas obsidet
καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ ὅτι Ἰωνάθαν ἐνεκάθηται τὴν
arcem. Et audiens iratus est. Vt autem audiuit, statim cùm iter
ἄκραν. καὶ ἀκούσας ὠργίσθη. ὡς δὲ ἤκουσεν, εὐθέως ἀνα- 22
fecisset, venit in Ptolemaidem, & scripsit Ionathæ, vt non
ζεύξας ἦλθεν εἰς Πτολεμαΐδα, καὶ ἔγραψεν Ἰωνάθαν, τοῦ μὴ
obsideret, & vt occurreret ipse ei vt conuenirent
ἐνεκαθῆσθαι καὶ τοῦ ἀπαντῆσαι αὐτὸν αὐτῷ συμμίσγειν
in Ptolemaide citò. Vt autem audiuit Ionathas,
εἰς Πτολεμαΐδα τὴν ταχίστην. ὡς δὲ ἤκουσεν Ἰωνάθαν, 23
iussit obsidere, & elegit ex presbyteris
ἐκέλευσε ἐνεκαθῆσθαι, καὶ ἐπέλεξε τοῦ πρεσβυτέρων
Israel & sacerdotibus, & dedit se periculo.
Ἰσραὴλ καὶ τῶν ἱερέων, καὶ ἔδωκεν ἑαυτὸν τῷ κινδύνῳ.
Et accipiens argentum & aurum & vestem & a-
καὶ λαβὼν ἀργύριον καὶ χρυσίον καὶ ἱματισμὸν καὶ ἕτε- 24
lia munuscula plura, iuit ad regem in Ptole-
ρα ξένια πλείονα, ἐπορεύθη πρὸς τὸν βασιλέα εἰς Πτολε-
maidem, & inuenit gratiam coram eo. Et interpellabant
μαΐδα, καὶ εὗρε χάριν ἐνώπιον αὐτοῦ. καὶ ἐνετύγχανον 25
contra eum quidam iniqui eorum qui ex gente. Et fecit illi
κατ' αὐτοῦ τινὲς ἄνομοι τῶν ἐν τῷ ἔθνοις. καὶ ἐποίησεν αὐτῷ 26
rex sicut fecerunt ei qui ante eum: & exalta-
ὁ βασιλεὺς καθὼς ἐποίησαν αὐτῷ οἱ πρὸ αὐτοῦ, καὶ ὕψω-
uit eum coram omnibus amicis eius. Et statuit
σεν αὐτὸν ἐναντίον πάντων τῶν φίλων αὐτοῦ. καὶ ἔστησεν 27
ei principatum sacerdotij & quæcũq; alia habuit pretiosa pri-
αὐτῷ τὴν ἀρχιερωσύνην καὶ ὅσα ἄλλα εἶχε τίμια τὸ πρό-
us: & fecit eum ex primis amicis esse principem.
τερον, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν τῶν πρώτων φίλων ἡγεῖσθαι.
Et rogauit Ionathas regem vt faceret Iudæam
καὶ ἠξίωσεν Ἰωνάθαν τὸν βασιλέα ποιῆσαι τὴν Ἰουδαίαν 28
immunem tributorum, & tres toparchias & Samari-
ἀφορολόγητον καὶ τὰς τρεῖς τοπαρχίας καὶ τὴν Σαμαρεῖ-
tin, & promisit ei talenta trecenta. Et con-
τιν, καὶ ἐπηγγείλατο αὐτῷ τάλαντα τριακόσια. καὶ εὐ- 29

sensit rex, & scripsit Ionathæ epistolas
δόκησεν ὁ βασιλεύς, καὶ ἔγραψε τῷ Ἰωνάθαν ἐπιστολὰς
de omnibus his, habentes modum hunc: Rex
περὶ πάντων τούτων ἔχουσας τὸν τρόπον τοῦτον. Βασιλεὺς 30
Demetrius Ionathæ fratri gaudere, & genti Iudæorum.
Δημήτριος Ἰωνάθαν τῷ ἀδελφῷ χαίρειν καὶ ἔθνει Ἰουδαίων.
Exemplum epistolæ quam scripsimus Lastheni
Τὸ ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς ἧς ἐγράψαμεν Λαθένει τῷ 31
cognato nostro de vobis, scripsimus & ad vos vt
συγγενεῖ ἡμῶν περὶ ὑμῶν, γεγράφαμεν καὶ πρὸς ὑμᾶς ὅπως
videatis. Rex Demetrius Lastheni parenti gaudere.
ἴδητε. Βασιλεὺς Δημήτριος Λαθένει τῷ πατρὶ χαίρειν. 32
Genti Iudæorum amicis nostris, & conseruantibus
τῷ ἔθνει τῶν Ἰουδαίων φίλοις ἡμῶν καὶ σωτηροῦσι τὰ 33
erga nos iusta, decreuimus benefacere, propter
πρὸς ἡμᾶς δίκαια κρίναμεν ἀγαθοποιῆσαι, χάριν τῆς
illorum beneuolentiam erga nos. Statuimus ipsis
ἐξ αὐτῶν εὐνοίας πρὸς ἡμᾶς. ἐστήσαμεν αὐτοῖς τάς τε 34
fines Iudææ tres nomos, Apherema & Lyddan
ὅρια τῆς Ἰουδαίας τοὺς τρεῖς νόμους, Ἀφαίρεμα καὶ Λύδδαν
& Rathamin, additæ sunt Iudææ à Samari-
καὶ Ῥαθαμὶν προσετέθησαν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀπὸ τῆς Σαμαρεί-
tide, & omnia attinentia ad ipsos omnes sacrifican-
τιδος καὶ πάντα τὰ συγκρίνοντα αὐτοῖς πᾶσι τοῖς θυσιάζου-
tes in Hierusalem, pro regalibus quæ accipiebat
σιν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀντὶ τῶν βασιλικῶν ὧν ἐλάμβανεν ὁ
rex ab ipsis prius per singulos annos de
βασιλεὺς παρ' αὐτῶν τὸ πρότερον κατ' ἐνιαυτὸν ἀπὸ τῶν
fructibus terræ & de fructibus arborum. Et alia
γενημάτων τῆς γῆς καὶ ἀπὸ τῶν ἀκροδρύων. καὶ τὰ ἄλλα 35
pertinentia ad nos ex nunc decimarum & tribu-
τὰ ἀνήκοντα ἡμῖν ἀπὸ τοῦ νῦν τῶν δεκατῶν καὶ τῶν τε-
torum pertinentium ad nos, & salis stagna, &
λῶν τῶν ἀνηκόντων ἡμῖν, καὶ τὰς τοῦ ἁλὸς λίμνας, καὶ τοὺς
pertinentes ad nos coronas, omnia concedemus ei. Et
ἀνήκοντας ἡμῖν στεφάνους, πάντα ἐπαρκέσομεν αὐτοῖς. καὶ 36
non erit irritum quicquam horum à nunc vsque in omne
οὐκ ἀθετήσεται οὐδὲν τούτων ἀπὸ τοῦ νῦν ἕως τοῦ παντὸς
tempus. Nunc ergo curate facere horum exem-
χρόνου. νῦν οὖν ὁρᾶτε τοῦ ποιῆσαι τούτων ἀντίγρα- 37
plum, & detur Ionathæ, & ponatur in monte sancto
φον, καὶ δοθήτω Ἰωνάθαν, καὶ τεθείτω ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ
in loco vtili celebri. Et vidit Demetrius rex
ἐν τόπῳ ἐπιτηδείῳ ἐπισήμῳ. καὶ εἶδε Δημήτριος ὁ βα- 38
quòd siluit terra coram eo, & nihil ei
σιλεὺς ὅτι ἡσύχασεν ἡ γῆ ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ οὐδὲν αὐτῷ
restitit: & dimisit omnes exercitus suos,
ἀντεστάθη, καὶ ἀπέλυσε πάσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ
vnũquemque in proprium locum præter peregrinos exercitus quos
ἕκαστον εἰς τὸν ἴδιον τόπον πλὴν τῶν ξένων δυνάμεων ὧν
collegit ab insulis gentium: & inimici fuerunt ei
ἐξενολόγησεν ἀπὸ τῶν νήσων τῶν ἐθνῶν καὶ ἤχθραναν αὐτῷ
omnes exercitus qui à patribus. Tryphon autem
πᾶσαι αἱ δυνάμεις αἱ ἀπὸ τῶν πατέρων. τρύφων δὲ 39
erat eorum qui ab Alexandro prius, & vidit quòd omnes
ἦν τῶν παρ' Ἀλεξάνδρου τὸ πρότερον, καὶ εἶδεν ὅτι πᾶσαι
exercitus murmurant contra Demetrium, & init
αἱ δυνάμεις καταγογγύζουσι τοῦ Δημητρίου, καὶ ἐπορεύθη
ad Simaleue Arabem, qui nutriebat Antiochum fi-
πρὸς Σιμαλκουὲ τὸν Ἄραβα ὃς ἔτρεφε τὸν Ἀντίοχον τὸ παι-
lium Alexandri, Et assidebat ei
δάριον τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ παρεδίδου αὐτῷ 40
vt traderet eum ipsi, vt regnaret pro pa-
ὅπως παραδοῖ αὐτὸν αὐτῷ, ὅπως βασιλεύσῃ ἀντὶ τοῦ πα-
tre eius: & nunciauit ei quanta fecit Deme-
τρὸς αὐτοῦ· καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῷ ὅσα συνετέλεσε Δημή-
trius, & inimicitiam qua prosequuntur eum exercitus
τριος καὶ τὴν ἔχθραν ἣν ἐχθραίνουσιν αὐτῷ αἱ δυνάμεις
eius, & mansit illis diebus multis. Et misit
αὐτοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ ἡμέρας πολλάς. καὶ ἀπέστειλεν 41
Ionathas epistolas ad Demetrium regem, vt eii-
Ἰωνάθαν ἐπιστολὰς πρὸς Δημήτριον τὸν βασιλέα ἵνα ἐκ-
ceret eos qui de arce ex Hierusalem, & qui in mu-
βάλῃ τοὺς ἐκ τῆς ἄκρας ἐξ Ἱερουσαλὴμ καὶ τοὺς ἐν τοῖς ὀχυ-
nitionibus; erant enim oppugnantes Israel. Et misit
ρώμασιν, ἦσαν γὰρ πολεμοῦντες τὸν Ἰσραήλ. καὶ ἀπέστειλε 42
Demetrius ad Ionathan, dicens: Non tantum hæc faciam
Δημήτριος πρὸς Ἰωνάθαν λέγων· οὐ μόνον ταῦτα ποιήσω
tibi & genti tuæ; sed gloria illustrabo te & gentem
σοι καὶ τῷ ἔθνει σου, ἀλλὰ δόξῃ δοξάσω σε καὶ τὸ ἔθνος
σου, ἐὰν

ται, ἐὰν δικαιείας τύχω. νῦν οὖν ὀρθῶς ποιήσῃς ἀπο- 43
tam, si opportunitatem habuero. Nunc ergo rectè facies mit-
στείλας μοι ἄνδρας οἱ συμμαχήσουσιν, ὅτι ἀπέστησαν πά-
tens ad me viros qui auxilientur; quoniam discesserunt om-
νες ἡ δύναμίς μου. καὶ ἀπέστειλεν Ἰωνάθαν ἄνδρας 44
nes exercitus mei. Et misit Ionathas viros
τρεῖς χιλίους δυνατοὺς ἰσχύϊ αὐτῷ εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ ἦλθοσαν
tres mille potentes fortitudine ei in Antiochiam, & venerunt
πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἐὐφράνθη ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῇ ἐφό-
ad regem, & lætatus est rex in aduen-
δῳ αὐτῶν. καὶ ἐπισωνήχθησαν οἱ ἐκ τῆς πόλεως εἰς 45
tu illorum. Et conuenerunt qui de ciuitate in
μέσον τῆς πόλεως εἰς ἀνδρῶν δώδεκα μυριάδας, καὶ ἠβού-
medium vrbis ad virorum centum viginti millia, & vo-
λοντο ἀνελεῖν τὸν βασιλέα. ἔφυγεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν 46
lebant interficere regem. Et fugit rex in
αὐλήν, καὶ κατελάβοντο οἱ ἐκ τῆς πόλεως τὰς ὁδοὺς τῆς
vrbis, & cœperunt pugnare. Et vocauit rex
πόλεως καὶ ἤρξαντο πολεμεῖν. καὶ ἐκάλεσεν ὁ βασιλεὺς 47
Iudæos in auxilium, & conuenerunt ad eum
τοὺς Ἰουδαίους ὅτι βοήθειαν, καὶ ἐπισωνήχθησαν πρὸς αὐτὸν
omnes simul, & dispersi sunt in ciuitate. Et occide-
πάντες ἅμα. καὶ διεσπάρησαν ἐν τῇ πόλει. καὶ ἀπέκτει- 48
runt in vrbe in die illa ad centum millia, &
ναν ἐν τῇ πόλει ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ εἰς μυριάδας δέκα, καὶ
succenderunt ciuitatem, & ceperunt spolia multa in
ἐνέπρησαν τὴν πόλιν, καὶ ἔλαβοσαν σκῦλα πολλὰ ἐν
illa die, & liberauerunt regem. Et viderunt qui de
ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἔσωσαν τὸν βασιλέα. καὶ εἶδον οἱ ἀπὸ 49
ciuitate quòd obtinuerunt Iudæi ciuitatem sicut
τῆς πόλεως ὅτι κατεκράτησαν οἱ Ἰουδαῖοι τῆς πόλεως ὡς
volebant, & infirmati sunt mentibus suis, & clamaue-
ἠβούλοντο, καὶ ἠσθένησαν ταῖς διανοίαις αὐτῶν, καὶ ἐκέκρα-
runt ad regem cum precibus, dicentes: Da nobis
ξαν πρὸς τὸν βασιλέα μετὰ δεήσεως, λέγοντες· δὸς ἡμῖν 50
dextras & cessent Iudæi oppugnare nos &
δεξιὰς καὶ παυσάσθωσαν οἱ Ἰουδαῖοι πολεμοῦντες ἡμᾶς καὶ
ciuitatem. Et proiecerunt arma, & fecerunt pacem,
τὴν πόλιν. καὶ ἔρριψαν τὰ ὅπλα, καὶ ἐποίησαν εἰρήνην, 51
& glorificati sunt Iudæi coram rege, & co-
καὶ ἐδοξάσθησαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐναντίον τοῦ βασιλέως καὶ ἐνώ-
ram omnibus qui in regno eius, & regressi sunt in
πιον πάντων τῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐπέστρεψαν εἰς
Hierusalem habentes spolia multa. Et sedit Deme-
Ἱερουσαλὴμ ἔχοντες σκῦλα πολλά. καὶ ἐκάθισε Δημή- 52
trius rex in sede regni sui, & si-
τριος ὁ βασιλεὺς ἐπὶ θρόνου τῆς βασιλείας αὐτοῦ, καὶ ἡσύ-
luit terra in conspectu eius. Et mentitus est omnia quæcũq; di-
χασεν ἡ γῆ ἐνώπιον αὐτοῦ. καὶ ἐψεύσατο πάντα ὅσα εἶ- 53
xit, & abalienatus est ab Ionatha, & non retribuit
πεν, καὶ ἠλλοτριώθη τῷ Ἰωνάθαν, καὶ οὐκ ἀνταπέδωκεν
secundum beneficia ejus quæ retribuit ei sibi, & vexabat eum
κατὰ τὰς εὐνοίας ἃς ἀνταπέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἐθλίβεν αὐτὸν
valde. Post autem hæc reuersus est Tryphon, & Antio-
σφόδρα. μετὰ δὲ ταῦτα ἀπέστρεψε Τρύφων καὶ Ἀντιο- 54
chus cum eo puer iunior, & regnauit & impo-
χος μετ' αὐτοῦ παιδάριον νεώτερον, καὶ ἐβασίλευσε καὶ ἐπέ-
suit sibi diadema. Et congregati sunt ad eum omnes
θετο διάδημα. καὶ ἐπισωνήχθησαν πρὸς αὐτὸν πᾶσαι αἱ 55
exercitus quos dispersérat Demetrius, & pugnauerunt contra
δυνάμεις ἃς ἀπεσκόρπισε Δημήτριος, καὶ ἐπολέμησαν πρὸς
eum, & fugit, & fugatus est. Et accepit Tryphon
αὐτόν, καὶ ἔφυγε καὶ ἐτρόπωθη. καὶ ἔλαβε Τρύφων τὰ 56
bestias, & obtinuit Antiochiam. Et scripsit Antio-
θηρία, καὶ κατεκράτησεν Ἀντιοχείας. καὶ ἔγραψεν Ἀντιο- 57
chus iunior Ionathæ, dicens: Constituo tibi sacerdotij principatum,
χος ὁ νεώτερος Ἰωνάθῃ λέγων· ἱστημί σοι τὴν ἀρχιερωσύνην,
& constituo te super quatuor ciuitates, & vt sis tu
καὶ καθίστημί σε ἐπὶ τῶν τεσσάρων νόμων, καὶ εἶναί σε τῶν
ex amicis regis. Et misit ei vasa aurea
φίλων τοῦ βασιλέως. καὶ ἀπέστειλεν αὐτῷ χρυσώματα 58
& ministerium, & dedit ei potestatem bibendi in aureis
καὶ διακονίαν, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ἐξουσίαν πίνειν ἐν χρυσω-
vasis, & vt esset in purpura, & vt haberet fibulam auream. Et
μασι, καὶ εἶναι ἐν πορφύρᾳ καὶ ἔχειν πόρπην χρυσῆν. καὶ 59
Simonem fratrem eius constituit ducem ab
Σίμωνα τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ κατέστησε στρατηγὸν ἀπὸ τῆς
ascensu Tyri vsque ad fines Ægypti. Et exiit
πλίνθου τύρου ἕως τῶν ὁρίων Αἰγύπτου. καὶ ἐξῆλθεν 60

Ionathas & perambulabat trans flumen & in vrbi-
Ἰωνάθαν καὶ διεπορεύετο πέραν τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐν ταῖς πόλε-
bus, & congregati sunt ad eum omnes exercitus Sy-
σι, καὶ ἠθροίσθησαν πρὸς αὐτὸν πᾶσαι αἱ δυνάμεις συ-
riæ in auxilium, & venit in Ascalonem, & occur
ρίας εἰς συμμαχίαν, καὶ ἦλθεν εἰς Ἀσκάλωνα, καὶ ἀπαντή-
rerunt ei qui de ciuitate honorificè. Et abiit
σουσιν αὐτῷ οἱ ἐκ τῆς πόλεως ἐνδόξως. καὶ ἀπῆλθεν 61
inde in Gazam, & concluserunt se qui de Gaza, & ob-
ἐκεῖθεν εἰς Γάζαν καὶ ἀπέκλεισαν οἱ ἀπὸ Γάζης, καὶ περιε-
sedit circum eam, & succendit suburbana eius
κάθισεν περὶ αὐτήν, καὶ ἐνέπρησε τὰ περίπολια αὐτῆς
igne, & prædatus est eas. Et rogauerunt qui de Gaza
πυρί, καὶ ἐσκύλευσεν αὐτάς. καὶ ἠξίωσαν οἱ ἀπὸ Γάζης 62
Ionathan, & dedit eis dextras: & accepit filios
Ἰωνάθαν, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς δεξιάς· καὶ ἔλαβε τοὺς υἱοὺς τῶν
principum eorum in obsides, & misit eos in Hie-
ἀρχόντων αὐτῶν εἰς ὄμηρα, καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτοὺς εἰς Ἱε-
rusalem, & perambulauit regionem vsque ad Damascum. Et audi-
ρουσαλήμ. καὶ ἐπορεύθη τὴν χώραν ἕως Δαμασκοῦ. καὶ ἤκου- 63
uit Ionathas quòd aderant principes Demetrij in Cades
σεν Ἰωνάθαν ὅτι παρῆσαν οἱ ἄρχοντες Δημητρίου εἰς Κάδης
quæ est in Galilæa, cum exercitu multo, volentes
τὴν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ μετὰ δυνάμεως πολλῆς, βουλόμενοι
remouere eum à regione. Et occurrit eis:
μετάστησαι αὐτὸν τῆς χώρας. καὶ συνήντησεν αὐτοῖς, τὸν 64
at fratrem eius Simonem reliquit in regione. Et po-
δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ Σίμωνα κατέλιπε τῇ χώρᾳ. καὶ παρε- 65
suit castra Simon in Bethsura, & expugnabat eam diebus
νέβαλε Σίμων ὅτι Βαιθσούρα, καὶ ἐπολέμει αὐτὴν ἡμέρας
multis, & conclusit eam. Et postulauerunt eum
πολλὰς, καὶ συνέκλεισεν αὐτήν. καὶ ἠξίωσαν αὐτὸν τοῦ 66
dextras accipere, & dedit eis, & eiecit eos in-
δεξιὰς λαβεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς. καὶ ἐξέβαλεν αὐτοὺς ἐκεῖ-
de, & cepit ciuitatem, & posuit in ea præsi-
θεν, καὶ κατελάβετο τὴν πόλιν καὶ ἔθετο ἐπ' αὐτὴν φρου-
dium. Et Ionathas & castra eius applicuerunt
ρίον. καὶ Ἰωνάθαν καὶ ἡ παρεμβολὴ αὐτοῦ παρενέβαλον 67
ad aquam Gennesar; & surrexerunt manè in cam-
ἐπὶ τὸ ὕδωρ Γενησάρ· καὶ ὠρθρισαν τὸ πρωὶ εἰς τὸ πε-
po Nasor. Et ecce castra alienigenarum occurrebant
δίον Νασώρ. καὶ ἰδοὺ παρεμβολὴ ἀλλοφύλων ἀπαντῶντα 68
ei in campo, & eiecerunt insidias contra eum in
αὐτῷ ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ ἐξέβαλον ἔνεδρον ἐπ' αὐτὸν ἐν τοῖς
montibus, ipsi autem occurrerunt ex aduerso. At insidiæ
ὄρεσιν, αὐτοὶ δὲ ἀπαντῶντες ἐξέναντίας. τὰ δὲ ἔνεδρα 69
exsurrexerunt de locis suis, & commiserunt prœlium.
ἐξανέστησαν ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν, καὶ συνῆψαν πόλεμον.
Et fugerunt qui à Ionatha omnes, nemo relictus est
ἔφυγον οἱ ὧδε ἀπὸ Ἰωνάθου πάντες, οὐδὲ εἷς κατελείφθη 70
ab eis præterquam Mattathias (filius) Absalomi, & Iudas
ἀπ' αὐτῶν πλὴν Ματταθίας ὁ τοῦ Ἀψαλώμου καὶ Ἰούδας ὁ
(filius) Chalphi principes militiæ exercituum. Et sci-
τοῦ Χαλφὶ ἄρχοντες τῆς στρατιᾶς τῶν δυνάμεων. διέρ- 71
dit Ionathas vestimenta sua, & imposuit terram super
ρηξεν Ἰωνάθαν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐπέθηκε γῆν ἐπὶ τὴν
caput suum, & orauit: Et reuersus est ad
κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ προσηύξατο· καὶ ὑπέστρεψε πρὸς 72
eos in prœlio, & fugauit illos, & fugerunt. Et
αὐτοὺς πολέμῳ, καὶ ἐτρεψώσατο αὐτοὺς καὶ ἔφυγον. καὶ 73
viderunt fugientes ab eo, & reuersi sunt ad eum,
εἶδον οἱ φεύγοντες παρ' αὐτοῦ, καὶ ἀπέστρεψαν πρὸς αὐτόν,
& persecuti sunt cum eo vsque ad Cades, vsque ad castra eorum:
καὶ ἐδίωκον μετ' αὐτοῦ ἕως Κάδης ἕως τῆς παρεμβολῆς αὐτῶν,
& castra posuerunt ibi. Et ceciderunt de alienigenis in
καὶ παρενέβαλον ἐκεῖ. καὶ ἔπεσον ἐκ τῶν ἀλλοφύλων ἐν τῇ 74
die illa ad viros tres mille: & reuersus est Iona-
ἡμέρᾳ ἐκείνῃ εἰς ἄνδρας τρεῖς χιλίους· καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωνά-
thas in Hierusalem.
θαν εἰς Ἱερουσαλήμ.

CAP. XII. ιβ'.

Et vidit Ionathas quòd tempus eum iuuat, & ele-
Καὶ εἶδεν Ἰωνάθαν ὅτι ὁ καιρὸς αὐτῷ συνεργεῖ, καὶ ἐπέ- 1
git viros, & misit ad Romam ad statuendũ & reno-
λεξεν ἄνδρας, καὶ ἀπέστειλεν εἰς Ῥώμην στῆσαι καὶ ἀνανεώ-
uandum erga eos amicitiam; Et ad Spartiatas &
σασθαι τὴν πρὸς αὐτοὺς φιλίαν· καὶ πρὸς Σπαρτιάτας καὶ 2
loca alia misit epistolas secundũ hæc: Et abie-
τόποις ἑτέροις ἀπέστειλεν ἐπιστολὰς κατὰ ταῦτα· καὶ ἐπο-
ρεύθη-

runt in Romam, & ingressi sunt in senatum, &
ρύθησαν εἰς ῥώμην, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ βουλευτήριον καὶ
dixerunt: Ionathas sacerdotũ princeps, & gens Iudæorum mi-
εἶπαν· Ἰωνάθαν ὁ ἀρχιερεὺς καὶ τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων ἀπέ-
sit nos vt renouaremus amicitiam eis, & socie-
στειλεν ἡμᾶς ἀνανεώσασθαι τὴν φιλίαν αὐτοῖς καὶ τὴν συμ-
tatem secundum prius. Et dederunt epistolas eis
μαχίαν κατὰ τὸ πρότερον· καὶ ἔδωκαν ἐπιστολὰς αὐτοῖς 4
ad eos per locum, vt deducerent eos in
πρὸς αὐτοὺς κατὰ τόπον, ὅπως προπέμψωσιν αὐτοὺς εἰς
terram Iuda cum pace. Et hoc exemplum epi-
γῆν Ἰούδα μετ' εἰρήνης. καὶ τοῦτο τὸ ἀντίγραφον τῶν ἐπι- 5
stolarum quas scripsit Ionathas Spartiatis: IONATHAS
στολῶν ὧν ἔγραψεν Ἰωνάθαν τοῖς σπαρτιάταις· Ἰωνάθαν 6
summus sacerdos & senatus gentis, & sacerdotes, & reli-
ἀρχιερεὺς καὶ ἡ γερουσία τοῦ ἔθνους, καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ λοι-
quus populus Iudæorum Spartiatis fratribus gau-
πὸς δῆμος τῶν Ἰουδαίων σπαρτιάταις τοῖς ἀδελφοῖς χαί-
dere. Iam pridem missæ fuerunt epistolæ ad Oniam
ρειν. ἐπὶ πολὺ γὰρ ἀπεστάλησαν ἐπιστολαὶ πρὸς ὀνίαν 7
summũ sacerdotem à Dario regnante apud vos; quoniã
τὸν ἀρχιερέα τῶν δι' ἀρείου τοῦ βασιλεύοντος ἐν ὑμῖν, ὅτι
estis fratres nostri, vt exemplum subiicit. Et sus-
ἐστὲ ἀδελφοὶ ἡμῶν ὡς τὸ ἀντίγραφον ὑποδείκνυται. καὶ ἐπε- 8
cepit Onias virum missum gloriosè, & acce-
δέξατο ὀνίας τὸν ἄνδρα τὸν ἀπεσταλμένον ἐν δόξῃ, καὶ ἔλα-
pit epistolas in quibus significabatur de societate & ami-
βε τὰς ἐπιστολὰς ἐν αἷς διεσαφεῖτο περὶ συμμαχίας καὶ φι-
citia. Et nos igitur non indigentes horum existentes, admonitio-
λίας. καὶ ἡμεῖς οὖν ἀπροσδεεῖς τούτων ὄντες, παράκλη- 9
nem habentes libros sanctos qui in manibus nostris:
σιν ἔχοντες τὰ βιβλία τὰ ἅγια τὰ ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν,
Tentauimus mittere erga vos fraternitatem
ἐπειράθημεν ἀποστεῖλαι τῷ πρὸς ὑμᾶς ἀδελφότητα 10
& amicitiam renouare, ne alieni efficiamur
καὶ φιλίαν ἀνανεώσασθαι πρὸς τὸ μὴ ἀλλοτριωθῆναι
à vobis; multa enim tempora transierunt ex quo misistis ad
ὑμῶν. πολλοὶ γὰρ καιροὶ διῆλθον ἀφ' οὗ ἀπεστείλατε πρὸς
nos. Nos igitur in omni tempore assiduè, inque
ἡμᾶς. ἡμεῖς οὖν ἐν παντὶ καιρῷ ἀδιαλείπτως ἔν τε ταῖς 11
festis & in reliquis opportunis diebus recordamur
ἑορταῖς καὶ τοῖς λοιποῖς καθηκούσαις ἡμέραις μιμνησκόμεθα
vestri, in his quæ offerimus sacrificiis, & in orationibus
ὑμῶν, ἐφ' ὧν προσφέρομεν θυσιῶν καὶ ἐν ταῖς προσευχαῖς
vt decens est & conueniens recordari fratrum. Læta-
ὡς δέον ἐστὶ καὶ πρέπον μνημονεύειν ἀδελφῶν. εὐφραινό- 12
mur autem de gloria vestra. Nos verò circundederunt multæ
μεθα δὲ ἐπὶ τῇ δόξῃ ὑμῶν. ἡμᾶς δὲ ἐκύκλωσαν πολλαὶ 13
tribulationes & bella multa: & oppugnauerunt nos re-
θλίψεις καὶ πόλεμοι πολλοί· καὶ ἐπολέμησαν ἡμᾶς οἱ βα-
ges qui in circuitu nostro. Non voluimus ergo molesti esse
σιλεῖς οἱ κύκλῳ ἡμῶν. οὐκ ἠβουλόμεθα οὖν παρενοχλεῖν 14
vobis & reliquis sociis & amicis nostris in bel-
ὑμῖν καὶ τοῖς λοιποῖς συμμάχοις καὶ φίλοις ἡμῶν ἐν τοῖς πο-
lis his. Habemus enim ex cælo auxilium ad-
λέμοις τούτοις. ἔχομεν γὰρ τῷ ἐξ οὐρανοῦ βοήθειαν βοη- 15
iuuans nos, & liberati sumus de inimicis nostris, & hu-
θοῦσαν ἡμῖν, καὶ ἐρρύσθημεν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐτα-
militati sunt inimici nostri. Elegimus igitur Numenium
πεινώθησαν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν. ἐπελέξαμεν οὖν νουμήνιον 16
Antiochi, & Antipatrum Iasonis: & misimus ad
ἀντίοχου καὶ ἀντίπατρον ἰάσονος· καὶ ἀπεστάλκαμεν πρὸς
Romanos ad renouandam erga eos amicitiam & so-
ῥωμαίους ἀνανεώσασθαι τὴν πρὸς αὐτοὺς φιλίαν καὶ συμ-
cietatem priorem. Mandauimus itaque eis etiam ad
μαχίαν τὴν προτέραν. ἐνετειλάμεθα οὖν αὐτοῖς καὶ πρὸς 17
vos venire & salutare vos, & reddere vobis
ὑμᾶς παραγενέσθαι καὶ ἀσπάσασθαι ὑμᾶς, καὶ ἀποδοῦναι ὑμῖν
nostras epistolas de innouatione & fra-
τὰς παρ' ἡμῶν ἐπιστολὰς περὶ τῆς ἀνανεώσεως καὶ τὴν ἀδελ-
ternitate nostra. Et nunc bene facietis respondentes
φότητος ἡμῶν. καὶ νῦν καλῶς ποιήσετε ἀνταποκρινόμενοι 18
nobis ad hæc. Et hoc exemplum epistolarum
ἡμῖν πρὸς ταῦτα. καὶ τοῦτο τὸ ἀντίγραφον τῶν ἐπιστολῶν 19
quas miserunt: ONIARES rex Spartiatarum Oniæ sacerdoti
ὧν ἀπέστειλαν. ὀνιάρης βασιλεὺς σπαρτιατῶν ὀνίᾳ ἱερεῖ 20
magno gaudere. Inuentũ est in scriptura de Spartia-
μεγάλῳ χαίρειν. εὑρέθη ἐν γραφῇ περί τε τῶν σπαρτι- 21
tis & Iudæis, quòd sunt fratres, & quòd sunt de genere
τῶν καὶ ἰουδαίων, ὅτι εἰσὶν ἀδελφοὶ, καὶ ὅτι εἰσὶν ἐκ γένους

Abraam. Et nunc ex quo cognouimus hæc, bene facietis
22 ἀβραάμ. καὶ νῦν ἀφ' οὗ ἐγνώμεν ταῦτα, καλῶς ποιήσετε
scribentes nobis de pace vestra. Et nos autem re-
23 γράφοντες ἡμῖν περὶ τῆς εἰρήνης ὑμῶν. καὶ ἡμεῖς δὲ ἀν-
scribimus vobis: iumenta vestra, & substantia vestra nobis
πιγράφομεν ὑμῖν τὰ κτήνη ὑμῶν, καὶ ἡ ὑπαρξις ὑμῶν ἡμῶν
sunt, & nostra vobis sunt. Præcipimus igitur vt nun-
ἐστι, καὶ τὰ ἡμῶν ὑμῖν ἐστιν. ἐντελλόμεθα οὖν ὅπως ἀπαγ-
cient vobis iuxta hæc. Et audiuit Ionathas quòd re-
24 γείλωσιν ὑμῖν κατὰ ταῦτα. καὶ ἤκουσεν Ἰωνάθαν ὅτι ἐπέ-
uersi sunt principes Demetrij cum exercitu multo supra
στρεψαν οἱ ἄρχοντες Δημητρίου μετὰ δυνάμεως πολλῆς ὑπὲρ
transactum ad pugnandum contra eum. Et abiit ex
25 τὸ πρότερον τοῦ πολεμῆσαι πρὸς αὐτόν. καὶ ἀπῆρεν ἐξ
Hierusalem, & occurrit eis in Amathite re-
Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἀπαντᾷ αὐτοῖς εἰς τὴν ἀμαθῖτιν χώ-
gione; nõ enim dedit eis spatium ad intrandum in regio-
ραν, οὐ γὰρ ἔδωκεν αὐτοῖς ἀνοχὴν εἰσβατεῦσαι εἰς τὴν χώ-
nem eius. Et misit speculatores in castra
ραν αὐτοῦ. καὶ ἀπέστειλε κατασκόπους εἰς τὴν παρεμβολὴν
eius, & redierunt & nunciauerunt ei, quòd sic ordi-
αὐτοῦ, καὶ ἀπέστρεψαν καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ, ὅτι οὕτω τάσσον-
nant irruere in eos nocte. Vt autẽ occidit Sol,
27 ται ἐπιπεσεῖν ἐπ' αὐτοὺς τὴν νύκτα. ὡς δὲ ἔδυ ὁ ἥλιος
iussit Ionathas suis vigilare & esse in
ἐπέταξεν Ἰωνάθαν τοῖς παρ' αὐτοῦ γρηγορεῖν καὶ εἶναι ὅλῃ τῇ
armis, vt parati essent ad pugnam per totam noctem: & po-
ὁπλοῖς, ἑτοιμάζεσθαι εἰς πόλεμον δι' ὅλης τῆς νυκτός· καὶ ἐξέ-
suit custodes in circuitu castrorum. Et audierunt
28 βαλε φρουρὰς κύκλῳ τῆς παρεμβολῆς. καὶ ἤκουσαν οἱ
aduersarij quòd paratus esset Ionathas & qui cum eo ad bel-
ὑπεναντίοι ὅτι ἡτοίμασται Ἰωνάθαν καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ εἰς πό-
lum, & timuerunt & formidauerunt in corde suo, & ac-
λεμον, καὶ ἐφοβήθησαν καὶ ἐπτήξαν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, καὶ ἀνέ-
cenderunt pyras in castris suis. Ionathas autem &
29 καυσαν πυρὰς ἐν τῇ παρεμβολῇ αὐτῶν. Ἰωνάθαν δὲ καὶ
qui cum eo, non cognouerunt vsque ad manè; videbant enim luminaria
οἱ παρ' αὐτοῦ οὐκ ἔγνωσαν ἕως πρωΐ, ἔβλεπον γὰρ τὰ φῶτα
ardentia. Et persecutus est Ionathas post eos, & nõ
30 καόμενα. καὶ κατεδίωξεν Ἰωνάθαν ὀπίσω αὐτῶν, καὶ οὐ
comprehendit eos; transierunt enim Eleutherum fluuium.
κατέλαβεν αὐτούς, διέβησαν γὰρ τὸν ἐλεύθερον ποταμόν.
Et declinauit Ionathas ad Arabes vocatos
31 καὶ ἐξέκλινεν Ἰωνάθαν ἐπὶ τοὺς ἄραβας τοὺς καλουμένους
Zabadæos, & percussit eos, & accepit spolia
ζαβαδαίους, καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς, καὶ ἔλαβε τὰ σκῦλα
eorum: Et mouens castra venit in Damascum, & perambula-
32 αὐτῶν, καὶ ἀναζεύξας ἦλθεν εἰς δαμασκὸν, καὶ διώδευ-
uit omnem regionem. Et Simon exiit & venit vsque ad
33 σεν πάσῃ τῇ χώρᾳ. καὶ σίμων ἐξῆλθε καὶ διώδευσεν ἕως
Ascalonem & proximas munitiones; & declinauit in
ἀσκάλωνος καὶ τὰ πλησίον ὀχυρώματα, καὶ ἐξέκλινεν εἰς
Ioppen, & occupauit eam. Audiuit enim quòd vo-
34 ἰόππην καὶ προκατέλαβεν αὐτήν. ἤκουσε γὰρ ὅτι βούλον-
lunt munitionem tradere his qui sunt à (parte) Demetrij & po-
ται τὸ ὀχύρωμα παραδοῦναι τοῖς παρὰ δημητρίου, καὶ ἔθε-
suit illic custodiri vt custodirent eam. Et reuersus est
35 το ἐκεῖ φρουρὰν ὅπως φυλάσσωσιν αὐτήν. καὶ ἐπέστρεψεν
Ionathas, & congregauit seniores populi, &
Ἰωνάθαν καὶ ἐξεκλησίασε τοὺς πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ, καὶ
cogitauit cum eis ædificare munitiones in
ἐβουλεύσατο μετ' αὐτῶν τοῦ οἰκοδομῆσαι ὀχυρώματα ἐν τῇ
Iudæa, Et exaltare muros Hierusalem, & exaltare
36 ἰουδαίᾳ, καὶ προϋψῶσαι τὰ τείχη ἱερουσαλὴμ, καὶ ὑψῶσαι
altitudinẽ magnam inter arcem & ciuitatem, ad se-
ὕψος μέγα ἀναμέσον τῆς ἄκρας καὶ τῆς πόλεως εἰς τὸ διά-
parandum eam à ciuitate, vt esset ipsa singulariter, vt
χωρίζειν αὐτὴν τῆς πόλεως ἵνα ᾖ αὐτὴ κατὰ μόνας, ὅπως
neque emant neque vendant. Et conuenerunt vt ædi-
37 μήτε ἀγοράζωσι μήτε πωλῶσι. καὶ συνήχθησαν τοῦ οἰκο-
ficarent ciuitatem: & appropinquauit muro torrentis qui
δομεῖν τὴν πόλιν, καὶ ἤγγισε τοῦ τείχους τοῦ χειμάῤῥους τοῦ
à subsolano; & ædificauerunt eum qui vocatur Chaphenatha.
ἐξ ἀπηλιώτου, καὶ ἐπεσκεύασαν τὸ καλούμενον χαφεναθά.
Et Simon ædificauit Adida in Sephela, & mu-
38 καὶ σίμων ὠκοδόμησε τὴν ἀδιδὰ ἐν τῇ σεφήλα, καὶ ὠχύ-
niuit portas & seras. Et quæsiuit Tryphon regna-
39 ρωσε θύρας καὶ μοχλούς. καὶ ἐζήτησε τρύφων βασιλεύ-
re Asiæ, & apponere sibi diadema, & extendere ma-
σαι τῆς ἀσίας καὶ περιθεῖναι διάδημα καὶ ἐκτεῖναι χεῖ-
ρα ὅπὶ

num in Antiochum regem. Et timuit ne fortè non
ρα ὀλπὶ ἀντίοχον τὸν βασιλέα. καὶ ὐλαβήθη μήποτε ἐκ 40
sineret eum Ionathas, & ne fortè pugnaret aduersus eum, &
ἐάσῃ αὐτὸν ἰωνάθαν, καὶ μήποτε πολεμήσῃ πρὸς αὐτόν, καὶ
quærebat viam ad comprehendendum eum vt perderet: & exurgens
ἐζήτει πόρον τοῦ συλλαβεῖν αὐτὸν τοῦ ἀπολέσαι· καὶ ἀπάρας
uenit in Bethsan. Et exiuit Ionathas in occur-
ἦλθεν εἰς βαιθσάν. καὶ ἐξῆλθεν ἰωνάθαν εἰς ἀπάντη- 41
sum eius cum quadraginta millibus virorum electis
σιν αὐτοῦ ἐν τεσσαράκοντα χιλιάσιν ἀνδρῶν ὀπιλελεγμένοις
in prœlium, & venit in Bethsan. Et vidit Tryphon
εἰς πόλεμον, καὶ ἦλθεν εἰς βαιθσάν. καὶ εἶδε τρύφων 42
quòd adest cum exercitu multo, & extendere manus cõtra
ὅτι πάρεστι μετὰ δυνάμεως πολλῆς, καὶ ἐκτεῖναι χεῖρας ἐπ'
eum timuit. Et suscepit eum gloriosè, & commen-
αὐτὸν ὐλαβήθη. καὶ ἐπεδέξατο αὐτὸν ἐνδόξως, καὶ συνέ- 43
dauit eum omnibus amicis eius, & dedit ei mu-
σησεν αὐτὸν πᾶσι τοῖς φίλοις αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ δό-
nera, & præcepit amicis suis obedire ei sicut ipsi.
ματα, καὶ ἐπέταξε τοῖς φίλοις αὐτοῦ ὑπακοῦειν αὐτῷ ὡς ἑαυτῷ.
Et dixit Ionathæ, Vt quid vexasti vniuersum populum
καὶ εἶπεν τῷ ἰωνάθαν, ἱνατί ἐκόπωσας πάντα τὸν λαὸν τοῦ- 44
hunc cùm bellũ non sit nobis? Et nunc remitte eos
τον πολέμου μὴ ὑνεσηκότος ἡμῖν. καὶ νῦν ἀπόστειλον αὐτοὺς 45
in domos suas: elige autem tibi viros paucos
εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν, ὀπίλεξαι δὲ σεαυτῷ ἄνδρας ὀλίγους
qui erunt tecum, & veni mecum in Ptolemaidem,
οἵτινες ἔσονται μετὰ σοῦ, καὶ δεῦρο μετ' ἐμοῦ εἰς πτολεμαΐδα,
& tradam tibi eam & reliquas munitiones &
καὶ παραδώσω σοι αὐτὴν καὶ τὰ λοιπὰ ὀχυρώματα καὶ τὰς
exercitus reliquos & vniuersos præpositos negotiorum: &
δυνάμεις τὰς λοιπὰς καὶ πάντας τοὺς ὀπὶ τῶν χρειῶν· καὶ 46
conuersus abibo huius enim gratia adsum. Et
ὀπισρέψας ἀπελεύσομαι, τούτου γὰρ χάριν πάρειμι. καὶ
credens ei fecit sicut dixit, & misit
ἐμπιστεύσας αὐτῷ ἐποίησε καθὼς εἶπε, καὶ ἐξαπέστειλε
exercitus & abierunt in terram Iuda. Reliquit autẽ
τὰς δυνάμις, καὶ ἀπῆλθον εἰς γῆν ἰούδα. κατέλιπε δὲ 47
secum viros tres mille, quorum duo mille dimisit in
μετ' ἑαυτοῦ ἄνδρας τρισχιλίους, ὧν δισχιλίους ἀφῆκεν ἐν τῇ
Galilæa, mille autem venerunt cum eo. Vt autem intrauit
γαλιλαίᾳ, χίλιοι δὲ συνῆλθον αὐτῷ. ὡς δὲ εἰσῆλθεν 48
Ionathas in Ptolemaidem, clauserunt Ptolemenses
ἰωνάθαν εἰς πτολεμαΐδα, ἀπέκλεισαν οἱ πτολεμαεῖς τὰς
portas, & comprehenderunt eum, & omnes ingressos
πύλας, καὶ συνέλαβον αὐτὸν, καὶ πάντας τοὺς εἰσελθόντας
cum eo interfecerunt in gladio. Et misit Try-
μετ' αὐτοῦ ἀπέκτειναν ἐν ῥομφαίᾳ. καὶ ἀπέστειλε τρύ- 49
phon exercitus & equitatum in terram Galilæam & campum
φων δυνάμεις καὶ ἵππον εἰς γῆν γαλιλαίαν καὶ τὸ πεδίον
magnum, vt perderent omnes qui à (parte) Ionathæ. Et
τὸ μέγα, τοῦ ὀπολέσαι πάντας τοὺς παρὰ ἰωνάθου. καὶ 50
cognouerunt quòd cõprehensus est, & periit, & qui eum eo,
ἐπέγνωσαν ὅτι συνῆφθη καὶ ὀπόλωλεν καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ,
& hortati sunt seipsos, & iuerunt conuersi pa-
καὶ παρεκάλεσαν ἑαυτοὺς, καὶ ἐπορεύοντο συνεσραμμένοι ἑτοι-
rati ad prœlium. Et viderunt qui insequebãtur quòd de anima
μοι εἰς πόλεμον. καὶ εἶδον οἱ διώκοντες ὅτι περὶ ψυχῆς 51
eis est. Et reuersi sunt, & venerunt omnes in terram Iu-
αὐτοῖς ἐστι. καὶ ἐπέστρεψαν καὶ ἦλθον πάντες εἰς γῆν ἰού- 52
da, & luxerunt Ionathan & eos qui cum eo, & ti-
δα, καὶ ἐπένθησαν τὸν ἰωνάθαν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐφο-
muerunt valde; & luxerunt omnis Israel luctum ma-
βήθησαν σφόδρα, καὶ ἐπένθησαν πᾶς ἰσραὴλ πένθος μέ-
gnum. Et quæsierunt omnes gentes qui in circuitu eorum con-
γα. καὶ ἐζήτησαν πάντα τὰ ἔθνη τὰ κύκλῳ αὐτῶν συν- 53
terere eos: dixerunt enim: Non habent principem, & adiuuan-
τρίψαι αὐτοὺς. εἶπαν γὰρ· οὐκ ἔχουσιν ἄρχοντα καὶ βοηθοῦν- 54
tem. nunc igitur oppugnabimus eos, & delebimus de ho-
τα. νῦν οὖν πολεμήσομεν αὐτοὺς, καὶ ἐξαρεῦμεν ἐξ ἀν-
minibus memoriam eorum.
θρώπων τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.

CAP. XIII. ιγ'.

Et audiuit Simon quòd congregauit Tryphon exercitum mul-
Καὶ ἤκουσε σίμων ὅτι συνήγαγε τρύφων δύναμιν πολ- 1
tum, vt veniret in terram Iuda, & attereret eam. Et
λὴν τοῦ ἐλθεῖν εἰς γῆν ἰούδα καὶ συντρίψαι αὐτήν. καὶ 2
vidit populum quòd est tremens & formidans, & ascendit in
εἶδεν τὸν λαὸν ὅτι ἐστὶν ἔντρομος καὶ ἔκφοβος, καὶ ἀνέβη εἰς
Hierusalem, & congregauit populum: Et adhortatus est eos,
ἱερουσαλήμ, καὶ ἤθροισε τὸν λαόν· καὶ παρεκάλεσεν αὐτοὺς
& dixit eis: Ipsi scitis quanta ego & fratres mei, &
3 εἶπεν αὐτοῖς, αὐτοὶ οἴδατε ὅσα ἐγὼ καὶ οἱ ἀδελφοί μου καὶ τὸ
domus patris mei fecimus pro legibus &
οἶκος τοῦ πατρός μου ἐπολέμησαμεν, περὶ τῶν νόμων καὶ τῶν
sanctis, & prœlia & angustias quas vidimus:
ἁγίων, καὶ τοὺς πολέμους καὶ τὰς στενοχωρίας ἃς εἴδομεν.
Huius gratia perierunt fratres mei omnes propter
4 τούτου χάριν ἀπώλοντο οἱ ἀδελφοί μου πάντες χάριν τοῦ
Israel, & relictus sum ego solus. Et nunc non mihi
5 ἰσραήλ, καὶ κατελείφθην ἐγὼ μόνος. καὶ νῦν μὴ μοι
fiat parcere meæ animæ in omni tempore tribu-
γένοιτο φείσασθαί μου τῆς ψυχῆς ἐν παντὶ καιρῷ θλί-
lationis, non enim sum melior fratribus meis. Verùm vin-
6 ψεως, οὐ γὰρ εἰμι κρείσσων τῶν ἀδελφῶν μου. πλὴν ἐκ-
dicabo pro gente mea, & pro sanctis, & pro
δικήσω περὶ τοῦ ἔθνους μου καὶ περὶ τῶν ἁγίων καὶ περὶ τῶν
vxoribus, & filiis vestris, quia congregatæ sunt omnes
γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων ὑμῶν, ὅτι συνήχθησαν πάντα τὰ
gentes conterere nos inimicitiæ gratia. Et accensus est
7 ἔθνη συντρίψαι ἡμᾶς ἔχθρας χάριν. καὶ ἀνεζωπύρησε
spiritus populi simul vt audiuit sermones hos, &
τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ ἅμα τοῦ ἀκοῦσαι τῶν λόγων τούτων, καὶ
responderunt voce magna, dicentes: Tu es noster dux
8 ἀπεκρίθησαν φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες· σὺ εἶ ἡμῶν ἡγε-
pro Iuda & Ionatha fratribus tuis. Pugna
9 μὼν ἀντὶ ἰούδα καὶ ἰωνάθου τῶν ἀδελφῶν σου. πολεμη-
prœlium nostrum, & omnia quæcunque dixeris nobis facie-
σον τὸν πόλεμον ἡμῶν, καὶ πάντα ὅσα ἂν εἴπῃς ἡμῖν ποιήσο-
mus. Et congregauit omnes viros bellatores,
10 μεν. καὶ συνήγαγε πάντας τοὺς ἄνδρας τοὺς πολεμιστάς,
& accelerauit consummare muros Hierusalem, & mu-
καὶ ἐτάχυνε τοῦ τελέσαι τὰ τείχη ἱερουσαλήμ, καὶ ὠχύ-
niuit eam circumcirca. Et misit Ionathan (filium)
11 ρωσεν αὐτὴν κυκλόθεν. καὶ ἀπέστειλεν ἰωνάθαν τὸν τοῦ
Absalomi & cum eo exercitum sufficientem in Ioppen: &
ἀψαλώμου καὶ μετ' αὐτοῦ δύναμιν ἱκανὴν εἰς ἰόπολιν· καὶ
eiecit eos qui erant in ea, & mansit illic in ea. Et
12 ἐξέβαλε τοὺς ὄντας ἐν αὐτῇ, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ ἐν αὐτῇ. καὶ
profectus est Tryphon de Ptolemaide cum exercitu multo
ἀπῆρε τρύφων ἀπὸ πτολεμαΐδος μετὰ δυνάμεως πολλῆς
vt intraret in terram Iuda, & Ionathas cum eo in custodia.
εἰσελθεῖν εἰς γῆν ἰούδα, καὶ ἰωνάθαν μετ' αὐτοῦ ἐν φυλακῇ.
Simon autem castrametatus est in Adidis contra faciem
13 σίμων δὲ παρενέβαλεν ἐν ἀδίδοις κατὰ πρόσωπον τοῦ
campi. Et cognouit Tryphon quòd surrexit Simon pro Iona-
14 πεδίου. καὶ ἐπέγνω τρύφων ὅτι ἀνέστη σίμων ἀντὶ ἰωνά-
tha fratre suo, & quòd committere cum eo futurus esset præ-
θου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ ὅτι συνάπτειν αὐτῷ μέλλει πό-
lium, & misit ad eum legatos dicens: pro
15 λεμον, καὶ ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρέσβεις, λέγων· περὶ
argento quod debebat Ionathas frater tuus in ratione
τοῦ ἀργυρίου ὃ ὤφειλεν ἰωνάθαν ὁ ἀδελφός σου εἰς τὸ βασι-
regis propter quæ habuit negotia, detinuimus eum. Et nunc mit-
16 λικὸν δι' ἃς εἶχε χρείας συνέχομεν αὐτόν. καὶ νῦν ὀπό-
te argenti talenta centum, & duos ex filiis eius obsi-
στειλον ἀργυρίου τάλαντα ἑκατὸν καὶ δύο τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὁμη-
des, vt non dimissus recedat à nobis, & dimittemus
ρα, ὅπως μὴ ἀφεθεὶς ὀποστήσῃ ἀφ' ἡμῶν, καὶ ἀφήσομεν
eum. Et cognouit Simon quòd dolo loquuntur ad eum, &
17 αὐτόν. καὶ ἔγνω σίμων ὅτι δόλῳ λαλοῦσι πρὸς αὐτόν, καὶ
mittit argentum, & duos pueros, & ne
πέμπει τὸ ἀργύριον, καὶ τὰ δύο παιδάρια, καὶ μήποτε
inimicitiam sumeret magnam ad populum dicentes: Quòd non
18 ἔχθραν ἄρῃ μεγάλην πρὸς τὸν λαὸν λέγοντες, ὅτι οὐκ
misi ei argentum, & pueros, & per-
ἀπέστειλα αὐτῷ τὸ ἀργύριον, καὶ τὰ παιδάρια, καὶ ἀπώ-
iit. Et misit pueros & centum talenta:
19 λετο. καὶ ἀπέστειλε τὰ παιδάρια καὶ τὰ ἑκατὸν τάλαντα,
& mentitus est, & non dimisit Ionathan. Et post hæc
20 καὶ ἐψεύσατο, καὶ οὐκ ἀφῆκε τὸν ἰωνάθαν. καὶ μετὰ ταῦτα
venit Tryphon vt ascenderet in regionem, & contereret
ἦλθε τρύφων τοῦ ἐμβατεῦσαι εἰς τὴν χώραν, καὶ συντρίψαι
eam; & circumdedit viam quæ in Adora. Et Simon &
αὐτήν, καὶ συνεκύκλωσεν ὁδὸν τὴν εἰς ἀδώρα. καὶ σίμων καὶ
castra eius contrà veniebant ei in omnem locũ quo-
ἡ παρεμβολὴ αὐτοῦ ἀντιπαρῆγον αὐτῷ εἰς πάντα τόπον οὗ
cunque ibat. At qui in arce, mittebant ad Try-
21 ἂν ἐπορεύετο. οἱ δὲ ἐν τῇ ἄκρᾳ ἀπέστελλον πρὸς τρύ-

Phonem legatos, & qui vrgerent eum vt veniret
φωνα προσβύτας, καὶ καταστόδοντας αὐτὸν τοῦ ἐλθεῖν
ad se per desertum, & mitteret eis alimonias.
πρὸς αὐτοὺς διὰ τῆς ἐρήμου, καὶ ἀποστεῖλαι αὐτοῖς τροφάς.
Et parauit Tryphon omnem equitatum suum vt veniret: &
καὶ ἡτοίμασε τρύφων πᾶσαν τὸν ἵππον αὐτοῦ ἐλθεῖν, καὶ 22
in nocte illa fuit nix multa valde, & non venit propter
ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν χιὼν πολλὴ σφόδρα, καὶ οὐκ ἦλθε διὰ
niuem: & abiit & venit in Galaaditim. Vt autē
τὴν χιόνα· καὶ ἀπῆρε καὶ ἦλθεν εἰς τὴν γαλααδίτιν. ὡς δὲ 23
appropinquauit Basciama, occidit Ionathan, & sepultus est illic.
ἤγγισε τῇ βασκαμά, ἀπέκτεινε τὸν ἰωνάθαν, καὶ ἐτάφη ἐκεῖ.
Et rediit Tryphon, & abiit in terram suam.
καὶ ἐπέστρεψε τρύφων καὶ ἀπῆρεν εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ. 24
Et misit Simon, & accepit ossa Ionathæ fra-
καὶ ἀπέστειλε σίμων, καὶ ἔλαβε τὰ ὀστᾶ ἰωνάθαν τοῦ ἀδελ- 25
tris sui, & sepelierunt eum in Modin ciuitate patrum
φοῦ αὐτοῦ, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν μωδεὶν πόλει τῶν πατέρων
eius. Et planxerunt eum omnis Israel planctu magno, &
αὐτοῦ. καὶ ἐκόψαντο αὐτὸν πᾶς ἰσραὴλ κοπετὸν μέγαν, καὶ 26
luxerunt eum dies multos. Et ædificauit Simon
ἐπένθησαν αὐτὸν ἡμέρας πολλάς. καὶ ᾠκοδόμησε σίμων 27
super sepulchrum patris sui & fratrum suorum, &
ἐπὶ τὸν τάφον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ
exaltauit illud visu lapide polito à posterioribus & an-
ὕψωσεν αὐτὸν τῇ ὁράσει λίθῳ ξεσθῇ ἐκ τῶν ὄπισθεν καὶ ἐμ-
terioribus. Et statuit super ea septem pyramidas, vnam con-
προσθεν. καὶ ἔστησεν ἐπ' αὐτὰ ἑπτὰ πυραμίδας, μίαν κα- 28
tra vnam patri & matri & quatuor
τέναντι τῆς μιᾶς τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ καὶ τοῖς τέσσαρσιν
fratribus. Et his fecit machinamenta circumponens co-
ἀδελφοῖς. καὶ ταύταις ἐποίησε μηχανήματα περιθεὶς σύ- 29
lumnas magnas, & fecit super columnas arma in
λοις μεγάλοις, καὶ ἐποίησεν ἐπὶ τοῖς σύλοις πανοπλίας εἰς
nomen æternum: & apud arma nauigia scul-
ὄνομα αἰώνιον καὶ παρὰ ταῖς πανοπλίαις πλοῖα ἐπιγε-
pta, vt viderentur ab omnibus nauigantibus
γλυμμένα εἰς τὸ θεᾶσθαι ὑπὸ πάντων τῶν πλεόντων τὴν
per mare. Hoc sepulchrū quod fecit in Modin vsquead
θάλασσαν. οὗτος ὁ τάφος ὃν ἐποίησεν ἐν μωδεὶν ἕως τῆς 30
diem hunc. At Tryphon ibat fraude cum Antio-
ἡμέρας ταύτης. ὁ δὲ τρύφων ἐπορεύετο δόλῳ μετὰ ἀντιό- 31
cho rege adolescente, & occidit eum. Et
χου τοῦ βασιλέως τοῦ νεωτέρου, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν· καὶ 32
regnauit pro eo, & circumposuit sibi diadema Asiæ,
ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ, καὶ περιέθετο τὸ διάδημα τῆς ἀσίας,
& fecit plagam magnam in terra. Et ædifi-
καὶ ἐποίησε πληγὴν μεγάλην ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ᾠκοδό- 33
cauit Simon munitiones Iudææ, & muniuit
μησε σίμων τὰ ὀχυρώματα τῆς ἰουδαίας, καὶ περιετείχισε
turribus excelsis & muris magnis & turribus & por-
πύργοις ὑψηλοῖς καὶ τείχεσι μεγάλοις καὶ πύργοις καὶ πύ-
tis & seris & posuit alimenta in munitionibus.
λαις καὶ μοχλοῖς, καὶ ἔθετο βρώματα ἐν τοῖς ὀχυρώμασι.
Et elegit Simon viros, & misit ad Deme-
καὶ ἐπέλεξε σίμων ἄνδρας, καὶ ἀπέστειλε πρὸς δημή- 34
trium regem, vt faceret remissionem regioni; quoniam omnes
τριον τὸν βασιλέα τοῦ ποιῆσαι ἄφεσιν τῇ χώρᾳ, ὅτι πᾶσαι
actus Tryphonis erant rapinæ Et misit ei
αἱ πράξεις τρύφωνος ἦσαν ἁρπαγαί. καὶ ἀπέστειλεν αὐτῷ 35
Demetrius rex iuxta sermones hos: & respondit
δημήτριος ὁ βασιλεὺς κατὰ τοὺς λόγους τούτους· καὶ ἀπεκρίθη
ei, & scripsit ei epistolam talem. Rex
αὐτῷ, καὶ ἔγραψεν αὐτῷ ὑπὸ τὸν τύπον τοιαύτην. Βασιλεὺς 36
Demetrius Simoni, principi sacerdotū & amico regum, & senio-
δημήτριος σίμωνι ἀρχιερεῖ καὶ φίλῳ βασιλέων καὶ πρεσβυ-
ribus, & genti Iudæorum gaudere. Coronam au-
τέροις καὶ ἔθνει ἰουδαίων χαίρειν. τὸν στέφανον τὸν χρυ- 37
ream & bainem quæ misistis accepimus: & parati
σοῦν καὶ τὴν βαΐνην ἃ ἀπεστείλατε κεκομίσμεθα· καὶ ἕτοιμοί
sumus facere vobiscum pacem magnam, & scribere iis qui super
ἐσμεν ποιεῖν ὑμῖν εἰρήνην μεγάλην, καὶ γράψαι τοῖς ὑπὲρ
negotia vt remittant vobis remissiones. Et quæ statuimus
τῶν χρειῶν τοῦ ἀφιέναι ὑμῖν ἀφέματα. καὶ ὅσα ἐστήσαμεν 38
erga vos constant, & munitiones quas ædificauistis
πρὸς ὑμᾶς ἔστηκεν, καὶ τὰ ὀχυρώματα ἃ ᾠκοδομήκατε
sint vobis. Remittimus autem ignorantias & pec-
ὑπάρχετω ὑμῖν. ἀφίεμεν δὲ ἀγνοήματα καὶ τὰ ἁμάρ- 39
cata vsque in hodiernum diem, & coronam quam debe-
τήματα ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας, καὶ τὸν στέφανον ὃν ὠφεί-

batis; & si quid aliud tributarium erat in Hierusalem, nō amplius sit tri-
λετε, καὶ εἴ τι ἄλλο ἐτελωνεῖτο ἐν ἱερουσαλήμ, μηκέτι τελω-
butarium. Et si qui apti ex vobis conscribi inter eos qui circa
νείσθω. καὶ εἴ τινες ὅπως τὴν δεῖοι ὑμῶν γραφῆναι εἰς τοὺς περὶ 40
nos, conscribantur, & sit inter nos pax.
ἡμᾶς ἐγραφέσθωσαν, καὶ γενέσθω ἀναμέσον ἡμῶν εἰρήνη.
Anno septuagesimo & centesimo ablatū est iugum gentium
ἔτους ἑβδομηκοστοῦ καὶ ἑκατοστοῦ ἤρθη ὁ ζυγὸς τῶν ἐθνῶν 41
ab Israel. Et cæpit populus Israel scribere in
ἀπὸ τοῦ ἰσραήλ. καὶ ἤρξατο ὁ λαὸς ἰσραὴλ γράφειν ἐν τοῖς 42
conscriptionibus & commutationibus anno primo sub Simone
συγγραφαῖς καὶ συναλλάγμασιν ἔτους πρῶτου τοῦ ὑπὸ σίμωνος
principe sacerdotū magno, & duce, & principe Iudæorum. In
ἀρχιερέως μεγάλου καὶ στρατηγοῦ καὶ ἡγουμένου ἰουδαίων. ἐν
diebus illis castrametatus est ad Gazam, & circunde-
ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παρενέβαλεν ὑπὲρ γάζαν, καὶ ἐκύκλω-
dit eam castris, & fecit machinam, & appli-
σεν αὐτὴν παρεμβολαῖς, καὶ ἐποίησεν ἑλέπολιν, καὶ προσήγα-
cuit ad ciuitatem, & percussit turrem vnam, & comprehendit: Et
γε τῇ πόλει, καὶ ἐπάταξε πύργον ἕνα, καὶ κατελάβετο. καὶ 44
eruperunt qui in machina in vrbem, & factus est mo-
ἐξήλοντο οἱ ἐν τῇ ἑλεπόλει εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐγένετο κίνη-
tus magnus in ciuitate. Et ascenderunt qui in ciuitate cum
μα μέγα ἐν τῇ πόλει. καὶ ἀνέβησαν οἱ ἐν τῇ πόλει σὺν 45
vxoribus & filiis supra murum scissis
ταῖς γυναιξὶ καὶ τοῖς τέκνοις ὑπὲρ τὸ τεῖχος διερρηγότες τὰ
tunicis suis, & clamauerunt voce magna postulantes Simo-
ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐβόησαν φωνῇ μεγάλῃ αἰτιούμενοι σίμω-
nem dextras eis dare, & dixerunt: Non nobis vtaris secundum
να δεξιὰς αὐτοῖς δοῦναι, καὶ εἶπαν· μὴ ἡμῖν χρήσῃ κατὰ τὰς 46
malitias nostras, sed secundū misericordiā tuā. Et flexus est eis
ποιήσεις ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔλεός σου καὶ συνελύθη αὐτοῖς
Simon, & non debellauit eos: & eiecit eos de
σίμων, καὶ οὐκ ἐπολέμησεν αὐτούς· καὶ ἐξέβαλεν αὐτοὺς ἐκ τῆς
ciuitate, & emundauit ædes in quibus fuerāt simulachra &
πόλεως, καὶ ἐκαθάρισε τὰς οἰκίας ἐν αἷς ἦν τὰ εἴδωλα, καὶ
sic intrauit in eam, laudans & benedicens. Et eie-
οὕτως εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν ὑμνῶν καὶ εὐλογῶν. καὶ ἐξέβα- 48
cit ex ea omnem immunditiam, & collocauit illic vi-
λεν ἐξ αὐτῆς πᾶσαν ἀκαθαρσίαν, καὶ κατῴκισεν ἐκεῖ ἄν-
ros qui legem faciunt: & muniuit eam, &
δρας οἵ τινες τὸν νόμον ποιοῦσι· καὶ προσωχύρωσεν αὐτὴν καὶ
ædificauit sibi in ipsa habitationem. Qui autē erant in arce
ᾠκοδόμησεν ἑαυτῷ ἐν αὐτῇ οἴκησιν. οἱ δὲ ἐν τῇ ἄκρᾳ 49
in Hierusalem, prohibebantur egredi & ingredi in
ἐν ἱερουσαλὴμ ἐκωλύοντο ἐκπορεύεσθαι καὶ εἰσπορεύεσθαι εἰς
regionem, & emere & vendere: & esurierunt valde,
τὴν χώραν, καὶ ἀγοράζειν καὶ πωλεῖν, καὶ ἐπείνασαν σφόδρα,
& perierunt ex illis multi fame. Et clamauerunt ad
καὶ ἀπώλοντο ἐξ αὐτῶν ἱκανοὶ τῇ λιμῷ· καὶ ἐβόησαν πρὸς 50
Simonem dextras accipere, & dedit eis, & eiecit eos
σίμωνα δεξιὰς λαβεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἐξέβαλεν αὐτοὺς
illinc, & mundauit arcem à contaminationibus.
ἐκεῖθεν, καὶ ἐκαθάρισε τὴν ἄκραν ἀπὸ τῶν μιασμάτων.
Et intrauit in eam tertia & vicesima secundi
καὶ εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν τῇ τρίτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ δευτέρου 51
mensis anno vno & septuagesimo & centesimo cum laude &
μηνὸς ἔτους ἑνὸς καὶ ἑβδομηκοστοῦ καὶ ἑκατοστοῦ μετ' αἰνέσεως καὶ
ramis, & in cinyris, & in cymbalis, & in nablis, & in
βαΐων καὶ ἐν κινύραις καὶ ἐν κυμβάλοις καὶ ἐν νάβλαις καὶ ἐν
hymnis, & in canticis; quia contritus est inimicus magnus ex Israel.
ὕμνοις καὶ ἐν ᾠδαῖς, ὅτι συνετρίβη ἐχθρὸς μέγας ἐξ ἰσραήλ.
Et constituit singulis annis vt agerent diem hanc cum
καὶ ἔστησε κατ' ἐνιαυτὸν τοῦ ἄγειν τὴν ἡμέραν ταύτην μετ' 52
lætitia. Et muniuit montem templi quod prope
εὐφροσύνης. καὶ προσωχύρωσε τὸ ὄρος τοῦ ἱεροῦ τὸ πρὸς
arcem, & habitabat illic ipse & qui cum eo. Et vidit
τὴν ἄκραν, καὶ ᾤκει ἐκεῖ αὐτὸς καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ. καὶ εἶδεν 54
Simon Ioannem filium suum, quod vir est, & posuit eum
σίμων ἰωάννην τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἐστί, καὶ ἔθετο αὐτὸν
ducem virtutum vniuersarum, & habitabat in Gazaris.
ἡγούμενον τῶν δυνάμεων πασῶν, καὶ ᾤκει ἐν γαζάροις.

CAP. XIIII. ιδ'.

Et in anno secundo & septuagesimo & centesimo congre-
Καὶ ἐν ἔτει δευτέρῳ καὶ ἑβδομηκοστῷ καὶ ἑκατοστῷ συνή- 1
gauit Demetrius rex exercitus suos, & ab-
γαγε δημήτριος ὁ βασιλεὺς τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, καὶ ἐπορ-
iit in Mediam ad contrahendum auxilium sibi, vt
ρεύθη εἰς μηδείαν τοῦ ὑπαντᾶσθαι βοήθειαν αὐτῷ, ὅπως
πολεμή-

expugnaret Tryphonem. Et audiuit Arsaces rex
πολεμήσῃ τὸν τρύφωνα. καὶ ἤκουσεν ἀρσάκης ὁ βασιλεὺς 2
Persiæ & Mediæ quòd venit Demetrius in fines
τῆς περσίδος καὶ μηδείας ὅτι ἦλθε δημήτριος εἰς τὰ ὅρια
suos, & misit vnum principum suorũ vt cõprehenderet
αὐτοῦ, καὶ ἀπέστειλεν ἕνα τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ συλλαβεῖν
eum viuum. Et abiit & percussit castra
αὐτὸν ζῶντα. Ⲥ ἐπορεύθη καὶ ἐπάταξε τὴν παρεμβολὴν 3
Demetrij, & comprehendit eum, & duxit eum ad Ar-
δημητρίου, καὶ συνέλαβεν αὐτὸν καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς ἀρ-
sacem & posuit eum in custodia. Et siluit terra om-
σάκην, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν φυλακῇ. Ⲥ ἡσύχασεν ἡ γῆ πά- 4
nibus diebus Simonis, & quæsiuit bona genti
σας τὰς ἡμέρας σίμωνος, καὶ ἐζήτησεν ἀγαθὰ τῷ ἔθνει
suæ, & placuit illis potestas eius & gloria eius om-
αὐτοῦ, καὶ ἤρεσεν αὐτοῖς ἡ ἐξουσία αὐτοῦ καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ πά-
nibus diebus. Et cum omni gloria sua accepit
σας τὰς ἡμέρας. καὶ μετὰ πάσης τῆς δόξης αὐτοῦ ἔλαβε τὴν 5
Ioppen in portum, & fecit introitum in insulis ma-
ἰόππην εἰς λιμένα, καὶ ἐποίησεν εἴσοδον ταῖς νήσοις τῆς θα-
ris. Et dilatauit fines genti suæ & obti-
λάσσης. καὶ ἐπλάτυνε τὰ ὅρια τῷ ἔθνει αὐτοῦ καὶ ἐκράτη- 6
nuit regionem. Et congregauit captiuitatem multam, &
σε τῆς χώρας. καὶ συνήγαγεν αἰχμαλωσίαν πολλὴν, καὶ 7
dominatus est Gazaræ & Bethsuræ & arcis: & abstu-
ἐκυρίευσε γαζάρων καὶ βαιθσούρων καὶ τῆς ἄκρας· καὶ ἐξῆ-
lit immunditias ex ea, & non erat resistens
ρε τὰς ἀκαθαρσίας ἐξ αὐτῆς, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἀντικείμενος
ei. Et erant colentes terram suam cum pa-
αὐτῷ. καὶ ἦσαν γεωργοῦντες τὴν γῆν αὐτῶν μετ' εἰ- 8
ce, & terra autẽ dabat fructus suos & ligna
ρήνης, καὶ ἡ γῆ δὲ ἐδίδου τὰ γενήματα αὐτῆς καὶ τὰ ξύλα
camporum fructum suum. Seniores in pla-
τῶν πεδίων τὸν καρπὸν αὐτῶν. πρεσβύτεροι ἐν ταῖς πλα- 9
teis sedebant; omnes de bonis consultabãt in communi, &
τείαις ἐκάθηντο. πάντες περὶ ἀγαθῶν ἐκοινολογοῦντο, καὶ
iuuenes induerunt glorias & stolas belli.
οἱ νεανίσκοι ἐνεδύσαντο δόξας καὶ στολὰς πολέμου. ταῖς 10
Ciuitatibus tribuebat alimonias, & constituit eas in va-
πόλεσιν ἐχορήγησε βρώματα, καὶ ἔταξεν αὐτὰς ἐν στάσε-
sis munitionis, vsquequo nominatum est nomen gloriæ eius
σιν ὀχυρώσεως ἕως ὅτου ὠνομάσθη τὸ ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ
vsque ad extremum terræ: Fecit pacem super terram, &
ἕως ἄκρου τῆς γῆς· ἐποίησε τὴν εἰρήνην ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ 11
lætatus est Israel lætitia magna. Et sedit
εὐφράνθη ἰσραὴλ εὐφροσύνῃ μεγάλῃ. καὶ ἐκάθισεν 12
vnusquisque sub vite sua & ficu sua, & non
ἕκαστος ὑπὸ τὴν ἄμπελον αὐτοῦ καὶ τὴν συκῆν αὐτοῦ, καὶ οὐκ
erat exterrens eos. Et defecit impugnans eos super
ἦν ὁ ἐκφοβῶν αὐτούς. καὶ ἐξέλιπε πολεμῶν αὐτοὺς ἐπὶ 13
terram, & reges contriti sunt in diebus il-
τῆς γῆς, καὶ οἱ βασιλεῖς συνετρίβησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεί-
lis. Et confirmauit omnes humiles populi sui:
ναις. καὶ ἐστήρισε πάντας τοὺς ταπεινοὺς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. τὸν 14
legem exquisiuit, & abstulit omnem iniquum & malum.
νόμον ἐξεζήτησε, καὶ ἐξῆρε πάντα ἄνομον καὶ πονηρόν. τὰ 15
Sancta glorificauit, & multiplicauit vasa sanctorum. Et audie-
ἅγια ἐδόξασε, καὶ ἐπλήθυνε τὰ σκεύη τῶν ἁγίων. καὶ ἤκου- 16
runt in Roma, quòd defunctus esset Ionathas, & vsque in Spartam, &
σαν ἐν ῥώμῃ, ὅτι ἀπέθανεν ἰωνάθαν καὶ ἕως σπάρτης, καὶ
tristati sunt valde. Vt autẽ audierunt quòd Simon fra-
ἐλυπήθησαν σφόδρα. ὡς δὲ ἤκουσαν ὅτι σίμων ὁ ἀδελ- 17
ter eius factus est pro illo summus sacerdos, & obtinet regio-
φὸς αὐτοῦ γέγονεν ἀντ' αὐτοῦ ἀρχιερεὺς, καὶ κατέχει τῆς χώ-
nem, & ciuitates quæ in ea; Scripserunt ad eum,
ρας καὶ τῶν πόλεων τῶν ἐν αὐτῇ, ἔγραψαν πρὸς αὐτὸν 18
tabulis æreis vt renouarent erga eum amicitiam &
δέλτοις χαλκαῖς τοῦ ἀνανεώσασθαι πρὸς αὐτὸν φιλίαν καὶ
societatem quam constituerunt cum Iuda & Ionatha
τὴν συμμαχίαν ἣν ἔστησαν πρὸς ἰούδαν καὶ ἰωνάθαν τοὺς
fratribus eius. Et lectæ sunt coram ecclesia
ἀδελφοὺς αὐτοῦ. καὶ ἀνεγνώσθησαν ἐν ὄψει τῆς ἐκκλησίας 19
in Hierusalem. Et hoc exemplum epistolarum quas
ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ τοῦτο τὸ ἀντίγραφον τῶν ἐπιστολῶν ὧν 20
miserunt Spartiatæ: SPARTIATARVM principes & ci
ἀπέστειλαν οἱ σπαρτιάται. Σπαρτιατῶν ἄρχοντες καὶ ἡ πό-
uitas, Simoni sacerdoti magno, & senioribus, & sacer-
λις, σίμωνι ἱερεῖ μεγάλῳ Ⲥ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς ἱε-
dotibus, & reliquo populo Iudæorum fratribus gaudere.
ρεῦσι καὶ τῷ λοιπῷ δήμῳ τῶν ἰουδαίων ἀδελφοῖς χαίρειν:

Legati missi ad populum nostrum
21 οἱ πρεσβευταὶ οἱ ἀπεσταλέντες πρὸς τὸν δῆμον ἡμῶν
nuntiauerunt nobis de gloria vestra & honore, & gaui-
ἀπήγγειλαν ἡμῖν περὶ τῆς δόξης ὑμῶν καὶ τιμῆς, καὶ εὐφράν-
si sumus in introitu eorum, Et referi simus quæ ab
22 θημεν ἐπὶ τῇ ἐπιφοιτήσει αὐτῶν, καὶ ἀνεγράψαμεν τὰ ὑπ'
ipsis dicta sunt in conciliis populi sic: Numenius An-
αὐτῶν εἰρημένα ἐν ταῖς βουλαῖς τοῦ δήμου οὕτως· νουμήνιος ἀν-
tiochi & Antipater Iasonis legati Iudæorum vene-
τιόχου Ⲥ ἀντίπατρος ἰάσωνος πρεσβευταὶ ἰουδαίων ἦλθο-
runt ad nos ad renouandum erga nos amicitiam. Et
23 σαν πρὸς ἡμᾶς ἀνανεώσοντες τὴν πρὸς ἡμᾶς φιλίαν. καὶ
placuit populo excipere viros gloriosè, & vt po-
ἤρεσε τῷ δήμῳ δεξάσθαι τοὺς ἄνδρας ἐνδόξως καὶ ἵνα θέ-
neretur exemplum sermonum illorum in præsentibus
σθαι τὸ ἀντίγραφον τῶν λόγων αὐτῶν ἐν τοῖς δεδημοσιευμένοις
populo libris, vt memoriam haberet populus
τῷ δήμῳ βιβλίοις, τοῦ μνημόσυνον ἔχειν τὸν δῆμον τῶν
Spartiatarum. At exemplum horum scripserunt Simoni
σπαρτιατῶν. τὸ δὲ ἀντίγραφον τούτων ἔγραψαν σίμωνι τῷ
principi sacerdotũ. Post hæc misit Simon Numenium in
24 ἀρχιερεῖ. μετὰ ταῦτα ἀπέστειλε σίμων τὸν νουμήνιον εἰς
Romam, habentem clypeum aureum magnum pondo minarũ mil-
ῥώμην ἔχοντα ἀσπίδα χρυσῆν μεγάλην ὁλκῆς μνᾶς χι-
lium, ad statuendam cum eis societatem. Vt autẽ
25 λίων εἰς τὸ στῆσαι πρὸς αὐτοὺς τὴν συμμαχίαν. ὡς δὲ
audiuit populus sermones istos, dixerunt: Quam gratiam red-
ἤκουσεν ὁ δῆμος τῶν λόγων τούτων εἶπαν· τίνα χάριν ἀπο-
demus Simoni & filiis eius? Firmauit enim ipse
26 δώσομεν σίμωνι καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ; ἐστήρισε γὰρ αὐτὸς
& fratres eius & domus patris eius, & ex-
καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐπο-
pugnauerunt inimicos Israel ab eis, & statuerunt ei
λέμησαν τοὺς ἐχθροὺς ἰσραὴλ ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἔστησαν αὐτῷ
libertatem, & descripserunt in tabulis æreis; & posuerunt
ἐλευθερίαν, καὶ κατέγραψαν ἐν δέλτοις χαλκαῖς, καὶ ἔθεντο
in columnis in monte Sion, Et hoc exemplum scriptu-
27 ἐν στήλαις ἐν ὄρει σιών. καὶ τοῦτο τὸ ἀντίγραφον τῆς γρα-
ræ: DECIMA octaua Elul, anno secundo & septuagesimo
φῆς· ὀκτωκαιδεκάτῃ ἐλιὰλ, ἔτους δευτέρου καὶ ἑβδομηκοστοῦ
& centesimo, & hic tertius annus, sub Simone principe sacerdotũ in
καὶ ἑκατοστοῦ, καὶ τοῦτο τρίτον ἔτος, ἐπὶ σίμωνος ἀρχιερέως ἐν
Saramel; In conuentu magno sacerdotũ, & populi & prin-
28 σαραμέλ, ἐπὶ συναγωγῆς μεγάλης ἱερέων Ⲥ λαοῦ καὶ ἀρ-
cipum gentis, & seniorum regionis innotuit
χόντων ἔθνους καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῆς χώρας ἐγνώρισεν
nobis, quoniam frequenter facta sunt prœlia in regione.
ἡμῖν, ἐπεὶ πολλάκις ἐγένοντο πόλεμοι ἐν τῇ χώρᾳ.
Simon autem Mattathiæ filius filiorum Iarib, & fra-
29 σίμων δὲ ὁ ματταθίου υἱὸς τῶν υἱῶν ἰαρὶβ καὶ οἱ ἀδελ-
tres eius dederunt seipsos periculo, & restiterunt
φοὶ αὐτοῦ ἔδωκαν ἑαυτοὺς τῷ κινδύνῳ, καὶ ἀντέστησαν τοῖς
aduersariis gentis suæ, vt starent sancta ipsorum &
ὑπεναντίοις τοῦ ἔθνους αὐτῶν, ὅπως σταθῇ τὰ ἅγια αὐτῶν καὶ
lex: & gloria magna glorificauerunt gentem suam. Et
30 ὁ νόμος, καὶ δόξῃ μεγάλῃ ἐδόξασαν τὸ ἔθνος αὐτῶν. καὶ
congregauit Ionathas gentem suam, & factus est eis princeps sa-
ἠθροισε ἰωνάθαν τὸ ἔθνος αὐτῶν, καὶ ἐγένετο αὐτοῖς ἀρχι-
cerdotũ, & appositus est ad populum suum. Et voluerunt
31 ερεύς, καὶ προσετέθη πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. καὶ ἐβουλήθησαν
inimici eorum ascendere in regionem eorum, vt contere-
οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν ἐμβατεῦσαι εἰς τὴν χώραν αὐτῶν τοῦ συντρί-
rent regionem illorum, & extenderent manus in sancta eorum.
ψαι τὴν χώραν αὐτῶν καὶ ἐπιβεῖναι χεῖρας ἐπὶ τὰ ἅγια αὐτῶν.
Tunc surrexit Simon, & pugnauit prò gente sua, &
32 τότε ἀνέστη σίμων, καὶ ἐπολέμησε περὶ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, καὶ
expendit pecunias multas ex suis; & armauit
ἐδαπάνησε χρήματα πολλὰ τῶν ἑαυτοῦ, καὶ ὡπλοδότησε τοὺς
viros exercitus gentis suæ, & dedit eis
ἄνδρας τῆς δυνάμεως τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς
stipendia. Et muniuit ciuitates Iudææ, & Beth-
33 ὀψώνια. καὶ ὠχύρωσε τὰς πόλεις τῆς ἰουδαίας καὶ τὴν βαιθ-
suram quæ in finibus Iudææ, vbi erant arma
σούραν τὴν ἐπὶ τῶν ὁρίων τῆς ἰουδαίας, οὗ ἦν τὰ ὅπλα
hostium prius, & posuit illic præsidium viros
τῶν πολεμίων τὸ πρότερον, καὶ ἔθετο ἐκεῖ φρουρὰν ἄνδρας
Iudæos, Et Ioppen muniuit quæ in mari, &
34 ἰουδαίους, Ⲥ ἰόππην ὠχύρωσε τὴν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ
Gazara, quæ in finibus Azoti, in qua habitabant
τὴν γάζαρα τὴν ἐπὶ τῶν ὁρίων ἀζώτου ἐν ᾗ ᾤκουν οἱ

hostes prius illic, & collocauit illic Iudæos, &
πολέμοι τὸ πρότερον ἐκεῖ, καὶ κατῴκισεν ἐκεῖ ἰουδαίους, καὶ
quæcunque apta erant ad horum correptionem posuit in
ὅσα ἁρμόδια ἦν πρὸς τὴν τούτων ἐπανόρθωσιν ἔθετο ἐν
eis. Et vidit populus fidem Simonis, & glo-
αὐτοῖς. καὶ εἶδεν ὁ λαὸς τὴν πίστιν τοῦ σίμωνος & τὴν δό-
riam quam cogitauit facere genti suæ, & posuerunt eum
ξαν ἣν ἐβουλεύσατο ποιῆσαι τῷ ἔθνει αὐτοῦ, καὶ ἔθεντο αὐτὸν
ducem suum & principē sacerdotū quia ipse fecit om-
ἡγούμενον αὐτῶν καὶ ἀρχιερέα, διὰ τὸ αὐτὸν πεποιηκέναι πάν-
nia hæc, & iustitiam & fidem quam conserua-
τα ταῦτα, καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν πίστιν ἣν συνετήρη-
uit genti suæ, & quæsiuit omni modo exaltare
σε τῷ ἔθνει αὐτοῦ, καὶ ἐζήτησε παντὶ τρόπῳ ὑψῶσαι τὸν
populum suum. Et in diebus eius prosperatum est in
λαὸν αὐτοῦ. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ εὐωδώθη ἐν ταῖς
manibus eius, vt tollerentur gentes de regione ipsorum,
χερσὶν αὐτοῦ, τοῦ ἐξαρθῆναι τὰ ἔθνη ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν,
& qui sunt in ciuitate Dauid qui in Hierusalem, qui fecerunt
καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει δαυὶδ τοὺς ἐν ἱερουσαλὴμ, οἱ ἐποίησαν
sibi arcem de qua egrediebantur, & cōtaminabāt in circuitu
ἑαυτοῖς ἄκραν ἐξ ἧς ἐξεπορεύοντο, καὶ ἐμίαινον κύκλῳ τῶν
sanctorum, & faciebant plagam magnam in castitate. Et
ἁγίων, καὶ ἐποίουν πληγὴν μεγάλην ἐν τῇ ἁγνείᾳ. καὶ
collocauit in ea viros Iudæos, & muniuit eam
κατῴκισεν ἐν αὐτῇ ἄνδρας ἰουδαίους, καὶ ὠχύρωσεν αὐτὴν
ad tutamentum regionis & ciuitatis, & exaltauit
πρὸς ἀσφάλειαν τῆς χώρας καὶ τῆς πόλεως, καὶ ὕψωσε
muros Hierusalem. Et rex Demetrius sta-
τὰ τείχη ἱερουσαλήμ. καὶ ὁ βασιλεὺς δημήτριος ἔστη-
tuit ei summum sacerdotium secundū omnia: & fecit
σεν αὐτῷ τὴν ἀρχιερωσύνην κατὰ πάντα. καὶ ἐποίησεν
eum ex amicis suis, & glorificauit eum gloria magna.
αὐτὸν τῶν φίλων αὐτοῦ, καὶ ἐδόξασεν αὐτὸν δόξῃ μεγάλῃ.
Auditū est enim quòd appellantur Iudæi à Romanis
ἠκούσθη γὰρ ὅτι προσαγορεύονται οἱ ἰουδαῖοι ὑπὸ ῥωμαίων
amici & socij, & quod occurrerunt legatis Si-
φίλοι καὶ σύμμαχοι, καὶ ὅτι ἀπήντησαν τοῖς πρεσβύταις σί-
monis gloriosè. Et quia consenserunt Iudæi & sacerdotes
μωνος ἐνδόξως. καὶ ὅτι εὐδόκησαν οἱ ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ
esse eorum Simonem ducem & summū sacerdotē in seculum, donec
εἶναι αὐτῶν σίμωνα ἡγούμενον καὶ ἀρχιερέα εἰς τὸν αἰῶνα ἕως
resurgat propheta fidelis, Et vt sit super eos dux,
τοῦ ἀναστῆναι προφήτην πιστόν, καὶ τοῦ εἶναι ἐπ' αὐτὸν στρα-
& vt cura sit ei de sanctis constituere per
τηγόν, καὶ ὅπως μέλῃ αὐτῷ περὶ τῶν ἁγίων καταστῆσαι διὰ
eum super opera eorum & super regionem, & super
αὐτοῦ ὅλη τῶν ἔργων αὐτῶν καὶ ὅλη τῆς χώρας καὶ ὅλη τῶν
arma, & super munitiones, Et vt cura sit ei de
ὅπλων & ὅλη τῶν ὀχυρωμάτων, καὶ ὅπως μέλῃ αὐτῷ περὶ
sanctis, & vt audiatur ab omnibus, & vt scri-
τῶν ἁγίων, καὶ ὅπως ἀκούσωσι πάντες, καὶ ὅπως γρά-
bantur in nomine eius omnes conscriptiones in regione,
φωνται ὅλαι τῷ ὀνόματι αὐτοῦ πᾶσαι συγγεγραμμέναι ἐν τῇ χώρᾳ,
& vt operiatur purpura, & aurum ferat. Et non lice-
καὶ ὅπως περιβάλλῃ πορφύραν καὶ χρυσοφορῇ. καὶ οὐκ ἐξέ-
bit vlli ex populo & sacerdotibus irritum facere aliquid horū & contra-
στω οὐδενὶ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἱερέων ἀθετῆσαί τι τούτων καὶ ἀντει-
dicere ab eo dicendis & conuocare conuen-
πεῖν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ῥηθησομένοις, καὶ ὅπως συγκρέψαι συγκρο-
tum in regione sine ipso, & vestiri purpura, &
τον ἐν τῇ χώρᾳ ἄνευ αὐτοῦ, καὶ περιβάλλεσθαι πορφύραν καὶ
infibulari fibula aurea. Qui autem præter hæc fece-
ἐμπορπᾶσθαι πόρπην χρυσῆν. ὃς δ' ἂν παρὰ ταῦτα ποιή-
rit, aut irritū fecerit quicquā horum, reus erit. Et placuit omni
σῃ ἢ ἀθετήσῃ τι τούτων ἔνοχος ἔσται. καὶ εὐδόκησε πᾶς
populo statuere Simonem facere secundum verba ista.
ὁ λαὸς θέσθαι σίμωνι ποιῆσαι κατὰ τοὺς λόγους τούτους.
Et suscepit Simon, & placuit esse summum sacerdotē, & esse
καὶ ἐπεδέξατο σίμων καὶ εὐδόκησεν ἀρχιερατεύειν καὶ εἶναι
ducem & principē gentis Iudæorum, & sacerdotū, & præ-
στρατηγὸς καὶ ἐθνάρχης τῶν ἰουδαίων, καὶ ἱερέων καὶ τοῦ προ-
esse omnibus. Et scripturam istam dixerunt poni in
στατῆσαι πάντων. καὶ τὴν γραφὴν ταύτην εἶπαν θεῖναι ἐν
tabulis æreis; Et statuere illas in peribolo sanctorum
δελτοῖς χαλκαῖς, καὶ στῆσαι αὐτὰς ἐν περιβόλῳ τῶν ἁγίων
in loco celebri; At exempla earum poni in
ἐν τόπῳ ὁμοσήμῳ. τὰ δ' ἀντίγραφα αὐτῶν θεῖναι ἐν τῷ
ærario, vt habeat Simon & filij eius.
γαζοφυλακίῳ, ὅπως ἔχῃ σίμων καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ.

CAP. XV. ιε.

Et misit Antiochus filius Demetrij regis
1 Καὶ ἀπέστειλεν ἀντίοχος υἱὸς δημητρίου τοῦ βασιλέως
epistolas ab insulis maris Simoni sacerdoti & principi
ἐπιστολὰς ἀπὸ τῶν νήσων τῆς θαλάσσης σίμωνι ἱερεῖ καὶ ἐθνάρ-
gentis Iudæorum, & vniuersæ genti, Et erant conten-
2 χῃ τῶν ἰουδαίων & παντὶ τῷ ἔθνει, καὶ ἦσαν περιέχου-
tes modum hunc; Rex Antiochus Simoni sacerdoti ma-
σαι τὸν τρόπον τοῦτον· Βασιλεὺς ἀντίοχος σίμωνι ἱερεῖ με-
gno & principi gentis, & genti Iudæorum gaudere. Quoniam vi-
3 γάλῳ & ἐθνάρχῃ καὶ ἔθνει ἰουδαίων χαίρειν. ἐπειδὴ ἀν-
ri pestilentes obtinuerunt regnum patrum
δρες λοιμοὶ κατεκράτησαν τῆς βασιλείας τῶν πατέρων
nostrorum; Volo autem vendicare regnum, vt re-
4 ἡμῶν, βούλομαι δὲ ἀπαιτῆσαι τὴν βασιλείας, ὅπως ἀπο-
stituam illud vt erat prius. Collegi autem multi
καταστήσω αὐτὴν ὡς ἦν πρότερον. ἐξενολόγησα γὰρ πλη-
tudinē exercituum, & parauí naues bellicas. Volo
θος δυνάμεων, καὶ κατεσκεύασα πλοῖα πολεμικά. βούλομαι
autem procedere per regionem, vt vlciscar eos qui corrupe-
δὲ ἐκβῆσαι κατὰ τὴν χώραν, ὅπως μετέλθω τοὺς κατεφθαρ-
runt regionem nostram, & qui desolauerunt ciuitates multas
κότας τὴν χώραν ἡμῶν, & τοὺς ἠρημωκότας πόλεις πολλὰς
in regno. Nunc ergo statuo tibi omnes ablatio-
5 ἐν τῇ βασιλείᾳ. νῦν οὖν ἵστημί σοι πάντα τὰ ἀφαιρέ-
nes quas remiserunt tibi qui ante me reges, & quæcunque alia
ματα ἃ ἀφῆκάν σοι οἱ πρὸ ἐμοῦ βασιλεῖς, καὶ ὅσα ἄλλα
dona remiserunt tibi. Et permiserunt tibi facere percussuram
6 δόματα ἀφῆκάν σοι. καὶ ἐπέτρεψάν σοι ποιῆσαι κόμμα
proprium numisma regioni tuæ. Hierusalem autem & sancta esse
7 ἴδιον νόμισμα τῇ χώρᾳ σου. ἱερουσαλὴμ δὲ καὶ τὰ ἅγια εἶ-
libera, & omnia arma quæ fabricasti, & mu-
ναι ἐλεύθερα, καὶ πάντα τὰ ὅπλα ὅσα κατεσκεύασας & τὰ ὀχυ-
nitiones quas construxisti, quas obtines, maneant tibi. Et omne
8 ρώματα ἃ ὠκοδόμησας ὧν κρατεῖς, μενέτω σοι. καὶ πᾶν
debitum regium, & quæ futura sunt regia, ex nunc
ὀφείλημα βασιλικὸν & τὰ ἐσόμενα βασιλικά, ἀπὸ τοῦ νῦν
& in omne tempus remittantur tibi. Cùm autem con-
9 καὶ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον ἀφείσθω σοι. ὡς δ' ἂν κατα-
stituerimus regnum nostrum, glorificabimus te & gentem tuā
στήσωμεν τὴν βασιλείαν ἡμῶν, δοξάσομέν σε & τὸ ἔθνος σου
& templum gloria magna, vt manifesta fiat gloria
καὶ τὸ ἱερὸν δόξῃ μεγάλῃ, ὥστε φανερὰν γενέσθαι τὴν δόξαν
vestra in vniuersa terra. Anno quarto & septuagesimo &
10 ὑμῶν ἐν πάσῃ τῇ γῇ. ἔτους τετάρτου & ἑβδομηκοστοῦ καὶ
centesimo exiit Antiochus in terram patrum suorum,
ἑκατοστοῦ ἐξῆλθεν ἀντίοχος εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων αὐτοῦ,
& conuenerunt ad eum omnes exercitus, ita vt pauci
καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτὸν πᾶσαι αἱ δυνάμεις, ὥστε ὀλίγους
essent cum Tryphone. Et persecutus est eum Antiochus rex,
11 εἶναι σὺν τρύφωνι. καὶ ἐδίωξεν αὐτὸν ἀντίοχος ὁ βασιλεύς,
& venit in Doran fugiens per mare. Sciebat enim q
12 & ἦλθεν εἰς δῶρα φεύγων διὰ τῆς θαλάσσης. εἶδε γὰρ ὅτι
congregata erant in mala, & reliquerunt eum exerci-
συνῆκται ἐπ' αὐτὴν τὰ κακά, καὶ ἀφῆκαν αὐτὸν αἱ δυνά-
tus. Et applicuit exercitum Antiochus super Doran, & cum eo
13 μεις. καὶ παρενέβαλεν ἀντίοχος διὰ δῶρα, καὶ σὺν αὐτῷ
duodecim decem millia virorum belligeratorum, & octo millia equi-
δώδεκα μυριάδες ἀνδρῶν πολεμιστῶν καὶ ὀκτακισχίλια ἵπ-
tum. Et circuiuit ciuitatem, & naues à ma-
14 πος. καὶ ἐκύκλωσε τὴν πόλιν καὶ τὰ πλοῖα ἀπὸ θαλάσ-
ri congregauit, & vexabat ciuitatem à terra & ma-
σης συνῆψε, καὶ ἔθλιβε τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τῆς θα-
ri & non sinebat vllum egredi & ingredi:
λάσης, καὶ οὐκ εἴασεν οὐδένα ἐκπορεύεσθαι καὶ εἰσπορεύεσθαι.
Et venit Numenius & qui cum eo ex Roma habentes epi-
15 καὶ ἦλθε νουμήνιος καὶ οἱ παρ' αὐτὸν ἐν ῥώμῃ ἔχοντες ἐπι-
stolas regibus & regionibus, in quibus scripta erant hæc:
στολὰς τοῖς βασιλεῦσι καὶ τοῖς χώραις, ἐν αἷς ἐγέγραπτο τά-
Lvcivs Consul Romanorum Ptolemæo regi gau-
16 δε· Λεύκιος ὕπατος ῥωμαίων πτολεμαίῳ βασιλεῖ χαί-
dere. Legati Iudæorum venerunt ad nos amici
17 ρειν. οἱ πρεσβευταὶ τῶν ἰουδαίων ἦλθον πρὸς ἡμᾶς φίλοι
nostri & socij, renouantes quæ ab initio amicitiam &
ἡμῶν καὶ σύμμαχοι ἀνανεούμενοι τὴν ἐξ ἀρχῆς φιλίαν καὶ
societatem, missi à Simone principe sacerdotum, &
συμμαχίαν, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ σίμωνος τοῦ ἀρχιερέως καὶ
populo Iudæorum. Attulerunt autem clypeum aureum
18 τοῦ δήμου τῶν ἰουδαίων. ἤνεγκαν δὲ ἀσπίδα χρυσῆν ἀπὸ
μνᾶς

minarum quinque millium. Placuit igitur nobis scribere regi-
μυῶν πεντακισχιλίων. ἤρεσεν οὖν ἡμῖν γράψαι τοῖς βασι- 19
bus & regionibus, vt non quærant eis mala,
λεῦσι καὶ ταῖς χώραις, ὅπως μὴ ζητήσωσιν αὐτοῖς κακά,
& ne impugnent eos & ciuitates eorum &
καὶ μὴ πολεμήσωσιν αὐτοὺς καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν καὶ τὴν
regionem eorum, & vt non auxilientur impugnantibus eos.
χώραν αὐτῶν, καὶ ἵνα μὴ συμμαχήσωσι τοῖς πολεμοῦσιν αὐτούς.
Visum est autē nobis accipere clypeum ab eis. Si qui
ἔδοξε δὲ ἡμῖν δέξασθαι τὴν ἀσπίδα παρ' αὐτῶν. εἰ τι- 20
ergo pestilentes fugerunt de regione illorum ad
νες οὖν λοιμοὶ διαπεφεύγασιν ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν πρὸς
vos. tradite eos Simoni principi sacerdotum, vt vin-
ὑμᾶς, παράδοτε αὐτοὺς σίμωνι τῷ ἀρχιερεῖ, ὅπως ἐκδι-
dicet in eos secundum legem suam. Et hæc scripsit Deme-
κήσῃ αὐτοὺς κατὰ τὸν νόμον αὐτῶν. καὶ ταῦτα ἔγραψε δημή- 22
trius regi, & Attalo, & Arathæ; & Arsacæ, &
τριος τῷ βασιλεῖ καὶ ἀττάλῳ καὶ ἀράθῃ, καὶ ἀρσάκῃ καὶ 23
in omnes regiones, & Sampsamæ, & Spartiatis, &
εἰς πάσας τὰς χώρας, καὶ σαμψάμῃ, καὶ σπαρτιάταις, καὶ
in Delum, & in Myndum, & in Sicionem, & in Caridem,
εἰς δῆλον, καὶ εἰς μύνδον. καὶ εἰς σικιῶνα, καὶ εἰς τὴν καρίδα,
& in Samum, & Pamphiliam, & in Lyciam & in
καὶ εἰς σάμον, καὶ τὴν παμφιλίαν, καὶ εἰς τὴν λυκίαν, καὶ εἰς
Alicarnassum, & in Co, & in Siden, & in Aradon, & in
ἁλικαρνασσὸν, καὶ εἰς κῶ, καὶ εἰς σίδην, καὶ εἰς ἄραδον, καὶ εἰς
Phaselidem, & in Gortynam, & Gnidum, & Cyprum, & Cy-
φασηλίδα, καὶ εἰς γόρτυναν, καὶ κνίδον, καὶ κύπρον, καὶ κυ-
renem. At exemplum eorum scripserunt Simoni principi
ρήνην. τὸ δὲ ἀντίγραφον αὐτῶν ἔγραψαν σίμωνι τῷ ἀρ- 24
sacerdotū. Antiochus autem rex castra applicuit in Doram
χιερεῖ. Ἀντίοχος δὲ ὁ βασιλεὺς παρενέβαλεν ὅτι δῶρα ἐν 25
secundò, admouens semper ei manus &
τῇ δευτέρᾳ, προσάγων διαπαντὸς αὐτῇ τὰς χεῖρας καὶ
machinas faciens, & conclusit Tryphonem propter in-
μηχανὰς ποιούμενος, καὶ συνέκλεισε τὸν τρύφωνα τοῦ εἰσπο-
gredi & egredi. Et misit ei Simon duo mil-
ρεύεσθαι καὶ ἐκπορεύεσθαι. καὶ ἀπέστειλεν αὐτῷ σίμων δισχι- 26
lia virorum electorum, vt auxiliarentur ei, & argentum, &
λίους ἄνδρας ἐκλεκτοὺς συμμαχῆσαι αὐτῷ καὶ ἀργύριον καὶ
aurum, & vasa copiosa. Et non voluit ea accipere,
χρυσίον καὶ σκεύη ἱκανά. καὶ οὐκ ἠβούλετο αὐτὰ δέξασθαι, 27
sed rupit omnia quæ pepigit cum eo prius, &
ἀλλ' ἠθέτησε πάντα ὅσα συνεθέτο αὐτῷ τὸ πρότερον, καὶ
alienatus est ab eo. Et misit ad eum Athenobium vnum
ἠλλοτριοῦτο αὐτῷ. καὶ ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἀθηνόβιον ἕνα 28
de amicis suis collocuturum cum ipso, dicens: Vos ob-
τῶν φίλων αὐτοῦ κοινολογησόμενον αὐτῷ λέγων· ὑμεῖς κα-
tinetis Ioppen & Gazaran, & arcem quæ in
τακρατεῖτε τῆς ἰόππης καὶ γαζάρων καὶ τῆς ἄκρας τῆς ἐν
Hierusalem, ciuitates regni mei. Fines earum
ἱερουσαλὴμ πόλεις τῆς βασιλείας μου. τὰ ὅρια αὐτῶν 29
desolastis, & fecistis plagam magnam super terram, &
ἠρημώσατε καὶ ἐποιήσατε πληγὴν μεγάλην ὅτι τῆς γῆς, καὶ
dominati estis locorum multorum in regno meo. Nunc ergo
ἐκυριεύσατε τόπων πολλῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ μου. νῦν οὖν 30
tradite ciuitates quas occupastis, & tributa
παράδοτε τὰς πόλεις ἃς κατελάβεσθε καὶ τοὺς φόρους τῶν
locorū in quibus dominati estis finium qui sunt extra Iudæam.
τόπων ὧν κατεκυριεύσατε τῶν ὁρίων τῶν ἐκτὸς τῆς ἰουδαίας.
Si autem non, date pro eis quingenta talenta argen-
εἰ δὲ μή, δότε ἀντ' αὐτῶν πεντακόσια τάλαντα ἀργυ- 31
ti, & exterminij quod exterminastis, & tributorum
ρίου καὶ τῆς καταφθορᾶς ἧς κατεφθάρκατε, καὶ τῶν φόρων τῶν
locorum alia talenta quingenta. Si autē non, aduenientes
τόπων ἄλλα τάλαντα πεντακόσια. εἰ δὲ μὴ, παραγενόμενοι
expugnabimus vos. Et venit Athenobius amicus re-
ἐκπολεμήσομεν ὑμᾶς. καὶ ἦλθεν ἀθηνόβιος φίλος τοῦ βα- 32
gis in Hierusalem, & vidit gloriam Simonis, & aba-
σιλέως εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ εἶδεν τὴν δόξαν σίμωνος καὶ κυ-
cum cum vasis aureis & argenteis, & apparatum
λικεῖον μετὰ χρυσωμάτων καὶ ἀργυρωμάτων καὶ ἐθαύμασεν
copiosum, & obstupuit: & nunciauit ei verba re-
ἱκανὴν, καὶ ἐξίστατο· καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῷ τοὺς λόγους τοῦ βα-
gis. Et respondens Simon dixit ei: Neque terram a-
σιλέως. καὶ ἀποκριθεὶς σίμων εἶπεν αὐτῷ· οὔτε γῆν ἀλ- 33
lienam sumpsimus, neque aliena detinuimus, sed
λοτρίαν εἰλήφαμεν, οὔτε ἀλλοτρίων κεκρατήκαμεν, ἀλ-
hæreditatem patrum nostrorum; ab autem inimicis
λὰ τῆς κληρονομίας τῶν πατέρων ἡμῶν, ὑπὸ δὲ ἐχθρῶν

nostris iniustè in quodā tempore possessa est. Nos verò opor-
34 ἡμῶν ἀκρίτως ἔν τινι καιρῷ κατεκρατήθη. ἡμεῖς δὲ καρ-
tunitatē habentes vendicamus hæreditatem patrum nostrorū.
τερῶν ἔχοντες ἀντεχόμεθα τῆς κληρονομίας τῶν πατέρων ἡμῶν.
De autem Ioppe & Gazara quæ expostulas, hæ faciebant in
35 περὶ δὲ ἰόππης καὶ γαζάρων ὧν αἰτεῖς, αὗται ἐποίουν ἐν
populo plagam magnam, & in regione nostra; horum da-
τῷ λαῷ πληγὴν μεγάλην καὶ τῇ χώρᾳ ἡμῶν, τούτων δώ-
bimus talenta centum. Et non respondit ei verbum.
σομεν τάλαντα ἑκατόν. καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ λόγον.
Reuersus est autē cum ira ad regem, & renun-
36 ἀπέστρεψε δὲ μετὰ θυμοῦ πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἀπήγ-
tiauit ei verba ista, & gloriam Simonis, &
γειλεν αὐτῷ τοὺς λόγους τούτους καὶ τὴν δόξαν σίμωνος καὶ
vniuersa quæ vidit, & iratus est rex ira magna.
πάντα ὅσα εἶδεν, καὶ ὠργίσθη ὁ βασιλεὺς ὀργὴν μεγάλην.
Tryphon autē ascendens in nauem fugit in Orthosiada. Et
37 τρύφων δὲ ἐμβὰς εἰς πλοῖον ἔφυγεν εἰς ὀρθοσιάδα. καὶ
constituit rex Cendebæum in ducem
38 κατέστησεν ὁ βασιλεὺς τὸν κενδεβαῖον ὅτι στρατηγὸν τῆς
maritimæ, & exercitus pedestres & equestres dedit ei.
παραλίας, καὶ δυνάμεις πεζικὰς καὶ ἱππικὰς ἔδωκεν αὐτῷ.
Et mandauit ei castrametari contra faciem Iu-
39 καὶ ἐνετείλατο αὐτῷ παρεμβαλεῖν κατὰ πρόσωπον τῆς ἰου-
dææ, & mandauit ei ædificare Cedron, & mu-
δαίας, καὶ ἐνετείλατο αὐτῷ οἰκοδομῆσαι τὴν κεδρὼν καὶ ὀχυ-
nire portas, & vt debellet populum. At rex
ρῶσαι τὰς πύλας, καὶ ὅπως πολεμῇ τὸν λαόν· ὁ δὲ βασιλεὺς
persequebatur Tryphonem. Et peruenit Cendebæus in Iamniam.
40 ἐδίωκε τὸν τρύφωνα. καὶ παρεγένετο κενδεβαῖος εἰς ἰάμνειαν,
& cœpit irritare plebem & intrare in Iu-
καὶ ἤρξατο τοῦ ἐρεθίζειν τὸν λαὸν καὶ ἐμβατεύειν εἰς τὴν ἰου-
dæam, & captiuare populum & interficere: & ædifica-
δαίαν καὶ αἰχμαλωτίζειν τὸν λαὸν καὶ φονεύειν, καὶ ᾠκοδόμη-
uit Cedron, Et collocauit illic equites & exercitus, vt
41 σε τὴν κεδρὼν, καὶ ἔταξεν ἐκεῖ ἱππεῖς καὶ δυνάμεις ὅπως
egressi perambularent vias Iudææ, sicut con-
ἐκπορευόμενοι ἐξοδεύωσι τὰς ὁδοὺς τῆς ἰουδαίας καθὰ συ-
stituit ei rex.
νέταξεν αὐτῷ βασιλεύς.

CAP. XVI. ις'.

Et ascendit Ioannes de Gazaris, & nuntiauit Simoni
1 Καὶ ἀνέβη ἰωάννης ἐκ γαζάρων, καὶ ἀπήγγειλε σίμωνι τῷ
patri suo quæ faciebat Cendebæus. Et vocauit Simon
2 πατρὶ αὐτοῦ ἃ συνετέλει κενδεβαῖος. καὶ ἐκάλεσε σίμων
duos filios suos seniores, Iudam & Ioannem,
τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ τοὺς πρεσβυτέρους ἰούδαν καὶ ἰωάννην,
& ait eis: Ego & fratres mei, & domus patris
καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἐγὼ καὶ οἱ ἀδελφοί μου καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός
mei, expugnauimus hostes Israel ab adolescētia vsq; in
μου ἐπολεμήσαμεν τοὺς πολεμίους ἰσραὴλ ἀπὸ νεότητος ἕως
hodiernum diem: & prosperatū est in manibus nostris li-
τῆς σήμερον ἡμέρας· καὶ εὐωδώθη ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν ῥύ-
berare Israel pluries. Nunc autem senui, & vos
σασθαι τὸν ἰσραὴλ πλεονάκις. νῦν δὲ γεγήρακα, καὶ ὑμεῖς
3 autē in misericordia sufficientes estis in annis: estote pro me &
ὢν ἐν τῷ ἐλέει ἱκανοί ἐστε ἐν τοῖς ἔτεσι. γίνεσθε ἀντ' ἐμοῦ καὶ τοῦ
fratre meo, & egressi pugnate pro gente
ἀδελφοῦ μου, καὶ ἐξελθόντες ὑπερμαχεῖτε ὑπὲρ τοῦ ἔθνους
nostra: at de cælo auxilium sit vobiscum. Et ele-
ἡμῶν· ἡ δὲ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ βοήθεια ἔστω μεθ' ἡμῶν. καὶ ἐπέ-
4 git de regione viginti millia virorum belligeratorum:
λεξεν ἐκ τῆς χώρας εἴκοσι χιλιάδας ἀνδρῶν πολεμιστῶν
& equites, & profecti sunt ad Cendebæum, & dormie-
καὶ ἱππεῖς, καὶ ἐπορεύθησαν ὅτι τὸν κενδεβαῖον, καὶ ἐκοιμή-
runt in Modin. Et surgentes manè abierunt in
θησαν ἐν μωδεΐν. καὶ ἀναστάντες τὸ πρωῒ ἐπορεύοντο εἰς
campum. & ecce exercitus multus in obuiam eis pe-
5 τὸ πεδίον. καὶ ἰδοὺ δύναμις πολλὴ εἰς συνάντησιν αὐτοῖς πε-
destris & equites: & torrens erat inter ipsos. Et
ζικὴ καὶ ἱππεῖς, καὶ χειμάρρους ἦν ἀναμέσον αὐτῶν. καὶ
admouit castra contra faciem eorum ipse & populus eius. &
6 παρενέβαλεν κατὰ πρόσωπον αὐτῶν αὐτὸς καὶ ὁ λαὸς αὐτοῦ. καὶ
vidit populum trepidantem ad transfretandum torrentem, &
εἶδε τὸν λαὸν δειλούμενον διαπερᾶσαι τὸν χειμάρρουν, καὶ
transfretauit primus: & viderunt eum viri, & transierunt
διεπέρασε πρῶτος· καὶ εἶδον αὐτὸν οἱ ἄνδρες, καὶ διεπέρασαν
post eum. Et diuisit populum & equites in
7 κατόπισθεν αὐτοῦ. καὶ διέλε τὸν λαὸν καὶ τοὺς ἱππεῖς ἐν

medio peditum: at equitatus aduersariorum multus val-
μέσῳ τῆς πεζῶν. ἡ δὲ ἵππος τῆς ὑπεναντίων πολλὴ σφό-
de. Et cecinit tubis, & cõuersus est in fugã Cende-
δρα. καὶ ἐσάλπισε ταῖς σάλπιγξι, καὶ ἐτρεπώθη κεν δε- 8
hæus & castra eius, & ceciderunt ex eis vulnera-
βαῖος ὁ ἡ παρεμβολὴ αὐτοῦ, καὶ ἔπεσον ἐξ αὐτῆς τραύμα-
ti multi: at residui fugerunt in munitio-
τίαι πολλοί. οἱ δὲ καταλειφθέντες ἔφυγον εἰς τὸ ὀχύρω-
nem. Tunc vulneratus est Iudas frater Ioannis: Ioannes
μα. τότε ἐτραυματίσθη Ἰούδας ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννου· Ἰωάννης 9
autem insecutus est eos donec venit in Cedron quam ædifica-
δὲ κατεδίωξεν αὐτοὺς ἕως ἦλθεν εἰς Κεδρὼν ἣν ὠκοδόμη-
uit. Et fugerunt vsque ad turres quæ in agro Azo-
σε. καὶ ἔφυγον ἕως εἰς τοὺς πύργους τοὺς ἐν τῷ ἀγρῷ Ἀζώ- 10
ti, & succendit eam in igne, & ceciderunt ex eis ad
του, καὶ ἐνεπύρισεν αὐτὴν ἐν πυρί, καὶ ἔπεσον ἐξ αὐτῶν εἰς
viros duo mille, & reuersus est in terram Iuda cum pace.
ἄνδρας δισχιλίους, καὶ ἀπέστρεψεν εἰς γῆν Ἰούδα μετ' εἰρήνης.
Et Ptolemæus (filius) Abubi erat constitutus dux in
καὶ Πτολεμαῖος ὁ τοῦ Ἀβούβου ἦν κεκαθεσταμένος στρατηγὸς εἰς 11
campo Hiericho: & habebat argentum & aurum multum. Erat
τὸ πεδίον Ἱερειχώ· καὶ εἶχεν ἀργύριον καὶ χρυσίον πολύ. ἦν 12
enim gener summi sacerdotis. Et exaltatum est cor eius, &
γὰρ γαμβρὸς τοῦ ἀρχιερέως. καὶ ὑψώθη ἡ καρδία αὐτοῦ, καὶ 13
voluit obtinere regionem, & volebat dolo aduersus
ἠβουλήθη κατακρατῆσαι τῆς χώρας, καὶ ἐβούλετο δόλῳ κατὰ
Simonem & filios eius tollere eos. Simon autẽ erat per-
Σίμωνος καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἆραι αὐτούς. Σίμων δὲ ἦν ἐφο- 14
ambulans ciuitates quæ in regione, & sollicitudinẽ gerens de cu-
δεύων τὰς πόλεις τὰς ἐν τῇ χώρᾳ καὶ φροντίζων τοῦ ὄθνεια-
ra earum, & descendit in Hiericho ipse & Mattathias &
λείας αὐτῶν, καὶ κατέβη εἰς Ἱερειχὼ αὐτὸς καὶ Ματταθίας καὶ
Iudas filij eius anno septimo & septuagesimo & centesimo,
Ἰούδας οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἔτους ἑβδόμου καὶ ἑβδομηκοστοῦ καὶ ἑκατοστοῦ
in mense vndecimo, hic mensis Sabat. Et suscepit eos
ἐν μηνὶ ἑνδεκάτῳ, οὗτος ὁ μὴν σαβάτ. καὶ ὑπεδέξατο αὐτοὺς 15
(filius) Abubi in munitiunculam vocatam Doc, cum do-
ὁ τοῦ Ἀβούβου εἰς τὸ ὀχυρωμάτιον τὸ καλούμενον Δὼκ μετὰ δό-
lo, quam ædificauit, & fecit eis conuiuium magnum, & abscon-
λου ὃ ὠκοδόμησε, καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς πότον μέγαν, καὶ ἐνέκρυ-
dit illic viros. Et cùm inebriatus esset Simon & filij eius,
ψεν ἐκεῖ ἄνδρας. καὶ ὅτε ἐμεθύσθη Σίμων καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, 16
surrexit Ptolemæus & sui, & sumpserunt arma
ἐξανέστη Πτολεμαῖος καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ, καὶ ἔλαβοσαν τὰ ὅπλα
sua, & irruerunt in Simonem in conuiuio, &
αὐτῶν, καὶ ἐπῆλθοσαν τῷ Σίμωνι εἰς τὸ συμπόσιον, καὶ
occiderunt eum & duos filios eius, & quosdam ex pue-
ἀπέκτειναν αὐτὸν καὶ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ, καί τινας τῶν παι-
ris eius: Et fecit deceptionem magnam, & reddi-
δαρίων αὐτοῦ. καὶ ἐποίησεν ἀθεσίαν μεγάλην, καὶ ἀπέδω- 17
dit mala pro bonis. Et scripsit hæc Ptolemæus, &
κε κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν. καὶ ἔγραψε ταῦτα Πτολεμαῖος, καὶ 18
misit regi vt mitteret ei exercitus in
ἀπέστειλε τῷ βασιλεῖ ὅπως ἀποστείλῃ αὐτῷ δυνάμεις εἰς
auxilium, & traderet regionem ei & ciuitates.
βοήθειαν, καὶ παραδῷ τὴν χώραν αὐτῷ καὶ τὰς πόλεις.
Et misit alios in Gazaram tollere Ioannem, &
καὶ ἀπέστειλεν ἑτέρους εἰς Γάζαρα ἆραι τὸν Ἰωάννην, καὶ 19
tribunis misit epistolas vt venirent ad
τοῖς χιλιάρχοις ἀπέστειλεν ὀπισθόλας παραγενέσθαι πρὸς
se, vt daret eis argentum & aurum & dona. Et
αὐτὸν, ὅπως δῷ αὐτοῖς ἀργύριον καὶ χρυσίον καὶ δόματα. καὶ 20
alios misit occupare Hierusalem, & monte
ἑτέρους ἀπέστειλε καταλαβέσθαι τὴν Ἱεροσολύμων καὶ τὸ ὄρος
templi. Et præcurrens quidam nuntiauit Ioanni in Ga-
τοῦ ἱεροῦ. καὶ προδραμών τις ἀπήγγειλε Ἰωάννῃ εἰς Γά 21
zara quòd periit pater eius, & fratres eius, &
ζαρα ὅτι ἀπόλετο ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ
quia misit & te interficere. Et audiens expauit vehe-
ὅτι ἀπέσταλκε καὶ σὲ ἀποκτεῖναι. καὶ ἀκούσας ἐξέστη σφό- 22
mẽter, & comprehendit viros qui venerant perdere eum,
δρα, καὶ συνέλαβε τοὺς ἄνδρας τοὺς ἐλθόντας ἀπολέσαι αὐτὸν
& occidit eos, cognouit enim quòd quærebant eum perde-
καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, ἐπέγνω γὰρ ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέ-
re. Et cætera sermonum Ioannis, & bellorum
σαι, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἰωάννου καὶ τῶν πολέμων 23
eius, & facinorum eius quæ fortiter gessit, &
αὐτοῦ καὶ τῶν ἀνδραγαθιῶν αὐτοῦ ὧν ἠνδραγάθησε, καὶ
ædificij murorum quos extruxit, & ge-
τῆς οἰκοδομῆς τῶν τειχέων ὧν ὠκοδόμησε, καὶ τῶν πρά-
storum eius; Ecce hæc scripta sunt in libris dierum
ξεων αὐτοῦ· ἰδοὺ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ βιβλίων ἡμερῶν
principatus sacerdotij eius, ex quo factus est princeps sacerdotum post
ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ, ἀφ' οὗ ἐγένετο ἀρχιερεὺς μετὰ τὸν
patrem suum.
πατέρα αὐτοῦ.

MACCABÆORVM II.

ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

CAP. I. κεφαλ. α.

FRATRIBVS qui sunt per Ægy-
1 ΟΙΣ ἀδελφοῖς τοῖς κατ' Αἴγυ-
ptum, Iudæis gaudere, fratres qui sunt in
πτον Ἰουδαίοις χαίρειν, οἱ ἀδελφοὶ οἱ ἐν
Hierosolymis Iudæi, & qui in regione
Ἱεροσολύμοις Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἐν τῇ χώρᾳ
Iudææ pacem bonam. Et bo-
2 τῆς Ἰουδαίας εἰρήνην ἀγαθήν. καὶ ἀγα-
na faciat vobis Deus, & meminerit testamenti sui,
θὰ ποιήσαι ὑμῖν ὁ θεὸς, καὶ μνησθείη τῆς διαθήκης αὐτοῦ,
quod ad Abraam & Isaac & Iacob, seruorum suorum
τῆς πρὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, τῶν δούλων αὐτοῦ
fidelium. Et det vobis cor omnibus ad colendum eum,
3 τῶν πιστῶν. καὶ δώη ὑμῖν καρδίαν πᾶσι εἰς τὸ σέβεσθαι αὐτὸν
& faciendum eius voluntates corde magno & anima vo-
καὶ ποιεῖν αὐτοῦ τὰ θελήματα καρδίᾳ μεγάλῃ καὶ ψυχῇ βου-
lente: Et adaperiat cor vestrum in lege sua,
4 λομένῃ· καὶ διανοίξαι τὴν καρδίαν ὑμῶν ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ,
& in præceptis, & pacem faciat. Et exau-
5 καὶ ἐν τοῖς προστάγμασι, καὶ εἰρήνην ποιήσαι, καὶ ἐπακού-
diat vestras orationes, & reconcilietur vobis, & non vos
σαι ὑμῶν τῆς δεήσεως, καὶ καταλλαγείη ὑμῖν, καὶ μὴ ὑμᾶς
deserat in tempore malo. Et nunc hic sumus o-
6 ἐγκαταλίποι ἐν καιρῷ πονηρῷ. καὶ νῦν ὧδε ἐσμὲν προσ-
rantes pro vobis. Regnante Demetrio anno cente-
7 ευχόμενοι περὶ ὑμῶν. βασιλεύοντος Δημητρίου ἔτους ἑκα-
simo sexagesimo nono, nos Iudæi scripsimus vobis
τοστοῦ ἑξηκοστοῦ ἐνάτου, ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι γεγράφηκαμεν ὑμῖν
in tribulatione & in impetu qui superuenit nobis in an-
ἐν τῇ θλίψει καὶ ἐν τῇ ἀκμῇ τῇ ἐπελθούσῃ ἡμῖν ἐν τοῖς ἔτε-
nis istis, ex quo recessit Iason & qui cum eo à
σι τούτοις, ἀφ' οὗ ἀπέστη Ἰάσων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς
sancta terra & regno. Et succenderunt portam
8 ἁγίας γῆς καὶ τῆς βασιλείας. καὶ ἐνεπύρισαν τὸν πυλῶνα
& effuderunt sanguinẽ innocentem: & orauimus Dominum, & exau-
καὶ ἐξέχεαν αἷμα ἀθῶον· καὶ ἐδεήθημεν τοῦ κυρίου, καὶ εἰσή-
diti sumus, & obtulimus sacrificia, & similaginem, &
κούσθημεν, καὶ προσηνέγκαμεν θυσίας καὶ σεμίδαλιν, καὶ
accendimus lucernas, & proposuimus panes.
ἐξήψαμεν τοὺς λύχνους, καὶ προεθήκαμεν τοὺς ἄρτους.
Et nunc vt agatis dies scenopegiæ Cha-
9 καὶ νῦν ἵνα ἄγητε τὰς ἡμέρας τῆς σκηνοπηγίας τοῦ χα-
seleu mensis. Anno centesimo octogesimo & octauo, q̃ sunt in
10 σελεῦ μηνός. ἔτους ἑκατοστοῦ ὀγδοηκοστοῦ καὶ ὀγδόου, οἱ ἐν
Hierusalem, & qui in Iudæa, & senatus, & Iu-
Ἱεροσολύμοις καὶ οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ ἡ γερουσία καὶ Ἰού-
das Aristobulo magistro Ptolemæi regis, qui est
δας Ἀριστοβούλῳ διδασκάλῳ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, ὄντι
autem de christorum sacerdotum genere, & qui sunt in Ægypto
δὲ ἀπὸ τοῦ γένους χρηστῶν ἱερέων, καὶ τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ
Iudæis, gaudere & saluere. De magnis periculis
Ἰουδαίοις, χαίρειν καὶ ὑγιαίνειν. ἐκ μεγάλων κινδύνων
à Deo liberati, magnificè gratias agimus ei,
ὑπὸ τοῦ θεοῦ σεσωσμένοι, μεγάλως εὐχαριστοῦμεν αὐτῷ,
vtpote contra regem dimicantes. Ipse enim ebul-
11 ὡς ἂν πρὸς βασιλέα παρατασσόμενοι. αὐτὸς γὰρ ἐξέ-
lire fecit eos qui pugnauerunt in sancta ciuitate. In
12 βρασε τοὺς παραταξαμένους ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει. εἰς τὴν
Persida existens enim dux, & circa ipsum irresistibi-
περσίδα ἡγούμενος γὰρ ὁ ἡγεμὼν καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ἀνυπόστα-
lis apparens esse exercitus, percussi sunt in Nanæ
τος δοκοῦσα εἶναι δύναμις, κατεκόπησαν ἐν τῷ τοῦ Ναναίας
templo deceptione vtentibus iis qui circa Nanæam sa-
ἱερῷ πλάσματι χρησαμένων τῶν περὶ τὴν Ναναίαν ἱε-
cerdotib. Tãquã enim simul habitaturus cũ ea aduenit in locum,
13 ρέων. ὡς γὰρ συνοικήσων αὐτῇ παρεγένετο εἰς τὸν τόπον,
ὁ, τε

ipsêque Antiochus & qui cum eo amici, vt acciperent
ὅ, τε ἀντίοχος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ φίλοι, χάριν τοῦ λαβεῖν τὰ
pecunias in dotis ratione. Et cùm propoſuiſſent eas ſacer-
χρήματα εἰς φερνῆς λόγων. καὶ προθέντων αὐτὰ τῷ ἱε- 15
dotes Nanæi & ille ingreſſus eſſet cum paucis intra
ρέων τοῦ ναναίου, καὶ κεῖνος προσελθόντος μετ' ὀλίγων εἰς τὸν
ambitum phani, claudentes templum, poſtquam intra-
περίβολον τ' τεμένους, συγκλείσαντες τὸ ἱερόν, ὡς εἰσῆλ- 16
uit Antiochus, aperientes laquearis occultam por-
θεν ἀντίοχος, ἀνοίξαντες τῶν τοῦ φατνώματος κρυπτῶν θύ-
tam, mittentes lapides lapidauerunt ducem, &
ραν, βάλλοντες πέτρους συνεκεφάνωσαν τὸν ἡγεμόνα, καὶ
membra facientes & capita auferentes his qui extra erãt pro-
μέλη ποιήσαντες καὶ τὰς κεφαλὰς ἀφελόντες τοῖς ἔξω παρ-
iecerunt. Per omnia benedictus noſter Deus, qui tradidit
έρριψαν. κατὰ πάντα εὐλογητὸς ἡμῶν ὁ θεὸς ὃς ἔδωκε τοὺς 17
impios. Futuri agere in Chaſeleu quinta
ἀσεβήσαντας. μέλλοντες ἄγειν ἐν τῷ χασελεῦ πέμπτῃ 18
& viceſima purificationem templi, neceſſarium duximus ſigni-
καὶ εἰκάδι τὸν καθαρισμὸν τοῦ ἱεροῦ δέον ἡγησάμεθα δηλῶσα-
ficare vobis, vt & ipſi agatis tanquam ſcenopegiæ & ignis:
φῆσαι ὑμῖν ἵνα καὶ αὐτοὶ ἄγητε ὡς σκηνοπηγίας καὶ τοῦ πυρός,
quãdo Neemias poſtquam ædificauit templum & altare, ob-
ὅτε νεεμίας οἰκοδομήσας τόν, τε ἱερὸν καὶ τὸ θυσιαστήριον, ἀνή-
tulit ſacrificium. Etenim quando in Perſidem ducti ſunt noſtri
νεγκε θυσίαν. καὶ γὰρ ὅτε εἰς τὴν περσικὴν ἤγοντο ἡμῶν οἱ 19
patres, qui tunc erant pij ſacerdotes accipientes ab igne
πατέρες, οἱ τότε εὐσεβεῖς ἱερεῖς λαβόντες ἀπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ
altaris occultè, abſconderunt in concauitate pu-
θυσιαστηρίου λαθραίως, κατέκρυψαν ἐν κοιλώματι φρέα-
teï ordinem habentis ſiccum; in quo tutati ſunt, ita vt omni-
τος τάξιν ἔχοντος ἄυδρον. ἐν ᾧ κατισφαλήσαντες ὥστε πᾶ-
bus ignotus eſſet locus. Præteritis autem annis multis quando
σιν ἄγνωστον εἶναι τὸν τόπον. διεληλυθότων δὲ ἐτῶν ἱκανῶν ὅτε 20
viſum eſt Deo, miſſus Neemias à rege Per-
ἔδοξε τῷ θεῷ, ἀποσταλεὶς νεεμίας ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν περ-
ſidis, nepotes ſacerdotum qui abſconderunt miſit
σίδος τοὺς ἐκγόνους τῶν ἱερέων τῶν ἀποκρυψάντων ἔπεμψεν
ad ignem. Vt narrauerunt nobis non inueniſſe ignem, ſed
ὅτι τὸ πῦρ. ὡς διεσάφησαν ἡμῖν μὴ εὑρηκέναι πῦρ, ἀλλὰ
aquam craſſam: Iuſſit eos haurientes ferre. Vt
ὕδωρ παχύ. ἐκέλευσεν αὐτοὺς ἀποβάψαντας φέρειν. ὡς 21
autem oblata ſunt ſacrificia, iuſſit ſacerdotes Neemias
δὲ ἀνηνέχθη τὰ τῶν θυσιῶν, ἐκέλευσε τοῖς ἱερεῖς νεεμίας
aſpergere aqua, ipſáque ligna & quæ erant ſuperpoſita. Vt autẽ
ἀπῤῥάναι τῷ ὕδατι τάτε ξύλα καὶ τὰ ἐπικείμενα. ὡς δὲ 22
factum eſt, & tempus tranſit, quando Sol refulſit prius
ἐγένετο καὶ χρόνος διῆλθεν ὅτε ἥλιος ἀνέλαμψε πρότερον
nubilus exiſtens, accenſa eſt pyra magna, adeò vt mirarentur om-
ἐπινεφὴς ὤν, ἀνήφθη πυρὰ μεγάλη, ὥστε θαυμάσαι πάν-
nes. Orationem autem fecerunt ſacerdotes conſummato
τας. προσευχὴν δὲ ἐποιήσαντο οἱ ἱερεῖς δαπανωμένης τῆς 23
ſacrificio, & ſacerdotes, & omnes inchoante Ionatha, at
θυσίας οἵτε ἱερεῖς καὶ πάντες καταρχομένου ἰωνάθου, τῶν δὲ
reliquis reſpondentibus vt Neemia. Erat autem oratio
λοιπῶν ἐπιφωνούντων ὡς νεεμίου. ἦν δὲ ἡ προσευχὴ τὸν 24
modum habens hunc: Domine, Domine Deus, omnium creator,
τρόπον ἔχουσα τοῦτον. κύριε κύριε ὁ θεὸς ὁ πάντων κτίστης ὁ
terribilis & fortis, & iuſtus, & miſericors, Solus rex
φοβερὸς καὶ ἰσχυρὸς καὶ δίκαιος καὶ ἐλεήμων, ὁ μόνος βασι- 25
& bonus ſolus præſtans, ſolus iuſtus & omni-
λεὺς καὶ χρηστὸς ὁ μόνος χορηγός, ὁ μόνος δίκαιος καὶ παντο-
potens & æternus, liberans Iſrael ab omni malo,
κράτωρ καὶ αἰώνιος, ὁ λυτρούμενος τὸν ἰσραὴλ ἐκ πάντων κακῶν,
qui feciſti patres electos, & ſanctificaſti eos;
ὁ ποιήσας τοὺς πατέρας ἐκλεκτοὺς καὶ ἁγιάσας αὐτοὺς·
Accipe ſacrificium pro omni populo tuo Iſrael,
πρόσδεξαι τὴν θυσίαν ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ σου ἰσραήλ, 26
& cuſtodi partem tuam & ſanctifica. Congre-
καὶ διαφύλαξον τὴν μερίδα σου καθαρίσον. ἐπισυνά- 27
ga diſperſionem noſtram: libera eos qui ſeruiunt in
γαγε τὴν διασπορὰν ἡμῶν· ἐλευθέρωσον τοὺς δουλεύοντας ἐν
gentibus contemptos, & abominatione habites reſpice & ſci-
τοῖς ἔθνεσι τοὺς ἐξουθενημένους καὶ βδελυκτοὺς ἐπίδε· καὶ γνώ-
ant gentes quòd tu es Deus noſter. Afflige op-
τωσαν τὰ ἔθνη ὅτι σὺ εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν. βασάνισον τοὺς κα-
primentes & contumeliis afficiẽtes in ſuperbia. Plan-
ταδυναστεύοντας καὶ ὑβρίζοντας ἐν ὑπερηφανίᾳ. κα- 28
ta populum tuum in loco ſancto tuo, ſicut
τάφυτεύσον τὸν λαόν σου εἰς τὸν τόπον τὸν ἅγιόν σου καθὼς 29
dixit Moyſes. At ſacerdotes pſallebant hymno poſtquam
εἶπε μωυσῆς. οἱ δὲ ἱερεῖς ἐπέψαλλον τοὺς ὕμνους· καθὼς
autẽ conſumptum eſt ſacrificium, & reſidua aqua,
ἀνηλώθη τὰ τῆς θυσίας, καὶ τὸ ὑπολειφθὲν πόμβρον ὕδωρ, 31
Neemias iuſſit lapides maiores perfundi. Vt autẽ hoc
ὁ νεεμίας ἐκέλευσε λίθους μείζονας καταχεῖν. ὡς δὲ τοῦ-
factum eſt, flamma accenſa eſt. At ab altari re-
το ἐγένετο φλὸξ ἀνήφθη. τοῦ δὲ ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου ἀντι-
lucente lumine conſumpta eſt. Vt autẽ manifeſta facta eſt
λάμψαντος φωτὸς ἐδαπανήθη. ὡς δὲ φανερὸν ἐγένετο τὸ 33
res, & renunciatum eſt regi Perſarum, quòd in
πρᾶγμα· καὶ διηγήθη τῷ βασιλεῖ τῶν περσῶν ὅτι εἰς τὸν
loco vbi ignem abſconderunt qui tranſlati fuerant ſacerdotes, aqua
τόπον ὅ τὸ πῦρ ἀπέκρυψαν οἱ μεταχθέντες ἱερεῖς, τὸ ὕδωρ
apparuit, ex qua & Neemias purificauit ſacrificium;
ἐφάνη ἀφ' οὗ καὶ οἱ περὶ τὸν νεεμίαν ἡγίασαν τὰ τῆς θυσίας.
Circumſepiens autem rex templum, fecit vt probaret
περιφράξας δὲ ὁ βασιλεὺς ἱερὸν ἐποίησε δοκιμάσας τὸ 34
rem. Et quibus gratificabatur rex, multa diuerſa
πρᾶγμα. καὶ οἷς ἐχαρίζετο ὁ βασιλεὺς πολλὰ διάφορα
accipiebat & dabat. Appellauit autem Nee-
ἐλάμβανε καὶ μετεδίδου. προσηγόρευσαν δὲ οἱ περὶ τὸν νεε- 36
mias hoc Nephthar, quod interpretatur purificatio: vocatur autẽ
μίαν τοῦτο νέφθαρ, ὃ διερμηνεύεται καθαρισμός. καλεῖται δὲ
apud multos Nephthar.
παρὰ τοῖς πολλοῖς νέφθαρ.

CAP. II. β'.

Inuenitur autem in deſcriptionibus Hieremias propheta;

1 Εὑρίσκεται δὲ ἐν ταῖς ἀπογραφαῖς ἱερεμίας ὁ προφήτης
quòd iuſſit de igne accipere eos qui tranſmigrabantur, vt ſi-
ὅτι ἐκέλευσε τοῦ πυρὸς λαβεῖν τοὺς μεταχθησομένους ὡς σε-
gnificatum eſt, & vt mandauit tranſmigratis pro-
σήμανται, καὶ ὡς ἐνετείλατο τοῖς μεταχθησομένοις ὁ προ-
pheta: Dans eis legem, vt non obliuiſcantur præ-
φήτης, δοὺς αὐτοῖς τὸν νόμον, ἵνα μὴ ἐπιλάθωνται τῶν προς-
ceptorum Domini, & vt non aberrarent men-
ταγμάτων τοῦ κυρίου, καὶ ἵνα μὴ ἀποπλανηθῶσι ταῖς διά-
tibus, videntes ſimulacra aurea & argentea, & quod circa
νοίαις βλέποντες ἀγάλματα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ τὰ περὶ
ea ornamentum. Et alia huiuſcemodi dicens, hortabatur ne amo-
αὐτὰ κόσμον. καὶ ἕτερα τοιαῦτα λέγων, παρεκάλει μὴ ἀπο- 3
uerent legem à corde ſuo. Erat autẽ in ſcriptura
στῆναι τὸν νόμον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν. ἦν δὲ ἐν τῇ γραφῇ
quomodo tabernaculũ & arcam iuſſit propheta diuino reſpon-
ὡς τὸν σκηνὴν καὶ τὴν κιβωτὸν ἐκέλευσεν ὁ προφήτης χρησμῷ-
ſo facto ſe comitari. Vtque quo exiuit in
δοτηθέντος αὐτῷ συνακολουθεῖν. ὡς δὲ ἐξῆλθεν εἰς τὸ
montẽ vbi Moyſes aſcendens vidit Dei hæreditatem,
ὄρος ὅ μωυσῆς ἀναβὰς ἐθεάσατο τὴν τοῦ θεοῦ κληρονομίαν,
Et veniens Hieremias inuenit domum ſpeluncæ, & tabernaculũ, &
καὶ ἐλθὼν ὁ ἱερεμίας εὗρεν οἶκον ἀντρῶδη καὶ τὴν σκηνὴν καὶ 5
arcam, & altare incenſi intulit illuc,
τὴν κιβωτὸν καὶ τὸ θυσιαστήριον τοῦ θυμιάματος εἰσήνεγκεν ἐκεῖ,
& oſtium obſtruxit. Et accedentes quidam qui ſimul ſe-
καὶ τὴν θύραν ἐνέφραξε. καὶ προσελθόντες τινὲς τῶν συνακο- 6
quebantur vt notarent viam, & non potuerunt
λουθούντων ὥστε ἐπισημήνασθαι τὴν ὁδόν, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν
inuenire. Vt autem Hieremias cognouit, culpans eos dixit,
εὑρεῖν. ὡς δὲ ὁ ἱερεμίας ἔγνω, μεμψάμενος αὐτοῖς εἶπεν, 7
quòd & ignotus locus erit donec congreget Deus congrega-
ὅτι καὶ ἄγνωστος ὁ τόπος ἔσται ἕως ἂν συναγάγῃ ὁ θεὸς ἐπισυν-
tionem populi, & miſericordia fiat: Et tunc Dominus oſten-
αγωγὴν τοῦ λαοῦ καὶ ἔλεος γένηται. καὶ τότε ὁ κύριος ἀναδεί- 8
det hæc, & apparebit gloria Domini, & nubes, ſicut &
ξει ταῦτα, καὶ ὀφθήσεται ἡ δόξα τοῦ κυρίου καὶ ἡ νεφέλη, ὡς καὶ
in Moyſe manifeſtabatur, ſicut & Salomon petiit vt locus
ἐπὶ μωυσῆ ἐδηλοῦτο, ὡς καὶ ὁ σολομὼν ἠξίωσεν ἵνα ὁ τόπος
ſanctificaretur maximè. manifeſtabat autem, & vt ſapientiam habens
καθαγιασθῇ μεγάλως. διεσαφεῖτο δέ, καὶ ὡς σοφίαν ἔχων 9
obtulit ſacrificium dedicationis & conſummationis templi.
ἀνήνεγκε θυσίαν ἐγκαινισμοῦ καὶ τῆς τελειώσεως τοῦ ἱεροῦ.
Sicut & Moyſes orauit ad Dominum, & deſcendit
καθὼς καὶ μωυσῆς προσηύξατο πρὸς κύριον, καὶ κατέβη 10
ignis de cælo, & holocauſtum conſumpſit; ſic & Sa-
πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ τῆς θυσίας ἐδαπάνησεν, οὕτω καὶ σο-
lomon orauit:: & deſcendens ignis conſumpſit holo-
λομὼν προσηύξατο. καὶ καταβὰν τὸ πῦρ ἀνήλωσε τὰ ὁλο-
cauſta. Et dixit Moyſes, Eo quòd nõ eſt comeſtũ qd' erat pro
καυτώματα. καὶ εἶπε μωυσῆς διὰ τὸ μὴ βεβρῶθαι τὸ περὶ 11

peccato consumptum est. Similiter & Salomon octo
τῆ ἁμαρτίας ἀνηλώθη. ὡσαύτως Ϛ ὁ σολομὼν τὰς ὀκτὼ 12
dies celebrauit. Narrabantur autē & in descriptionibus. & in
ἡμέρας ἤγαγον. ἐξηγοῦντο δὲ καὶ ἐν τῆ ἀναγραφῆς καὶ ἐν 13
commentariis quæ secundum Neemiam eadem, & vt
τοῖς ὑπομνήμασι τοῖς κατὰ τὸν νεεμίαν τὰ αὐτά· καὶ ὡς
construens bibliothecam congregauit ea quæ de
καταβαλλόμενος βιβλιοθήκην ἐπισωνήγαγε τὰ περὶ τῶν
regibus, & prophetarum, & ea quæ Dauid, & epistolas re-
βασιλέων, καὶ προφητῶν καὶ τὰ τοῦ δαυὶδ καὶ ἐπιστολὰς βασι-
gum de donariis. Similiter autem & Iudas quæ acci-
λέων περὶ ἀναθημάτων. ὡσαύτως δὲ καὶ ἰούδας τὰ διαπε- 14
derunt per factum bellum nobis congregauit om-
πωκότα διὰ τὸν γενόμενον πόλεμον ἡμῖν ἐπισωνήγαγε πάν-
nia; & sunt apud nos. Quorum itaque necessitatem habueritis, eos qui per-
τα, καὶ ἔστι παρ' ἡμῖν. ὧν οὖν ἐὰν χρείαν ἔχητε, τοὺς ἀποπο- 15
ferant vobis mittite. Futuri igitur agere purifica-
μπεῖν τοὺς ὑμῖν ἀποστέλλετε. μέλλοντες οὖν ἄγειν τὴν καθα- 16
tionem scripsimus vobis: bene igitur facietis agentes
ρισμὸν ἐγράψαμεν ὑμῖν καλῶς οὖν ποιήσετε ἄγοντες τὰς
dies. At Deus qui liberauit omnem populum suum, & red-
ἡμέρας. ὁ δὲ θεὸς ὁ σώσας τὸν πάντα λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἀπο- 17
didit hæreditatem omnibus & regnum, & sacerdo-
δοὺς τὴν κληρονομίαν πᾶσι καὶ τὸ βασίλειον, καὶ τὸ ἱεράτευ-
tium, & sanctificationem: Sicut promisit in lege,
μα, καὶ τὸν ἁγιασμόν· καθὼς ἐπηγγείλατο διὰ τοῦ νόμου, 18
speramus enim in Deo quòd citò nostri miserebitur, &
ἐλπίζομεν γὰρ ἐπὶ τῷ θεῷ ὅτι ταχέως ἡμᾶς ἐλεήσει, καὶ
congregabit de sub cælo in sanctum locum. Libe-
ἐπισωνάξει ἐκ τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὸν ἅγιον τόπον. ἐξεί- 19
rauit enim nos de magnis malis, & locum purgauit.
λετο γὰρ ἡμᾶς ἐκ μεγάλων κακῶν, καὶ τὸν τόπον ἐκαθάρισε.
Ea autem quæ ad Iudam Maccabæum, & huius fra-
τὰ δὲ κατὰ τὸν ἰούδαν τὸν μακκαβαῖον καὶ τοὺς τούτου ἀδελ- 20
tres, & templi magni purificationem, & aræ
φοὺς, καὶ τὸν τοῦ ἱεροῦ τοῦ μεγάλου καθαρισμὸν, καὶ τὸν τῆς βωμοῦ
dedicationem: Iémque contra Antiochum Nobilem, &
ἐγκαινισμὸν, ἔτι τε τοῖς περὶ ἀντίοχον τὸν ἐπιφανῆ καὶ τὸν 21
huius filium Eupatorem prælia: & de cælo fa-
υἱόν του ἐν οὐρανῷ πολέμους καὶ τὰς ἐξ οὐρανοῦ γενομέ- 22
cta illuminatione, his qui pro Iudaismo strenuè fe-
νας ἐπιφανείας τοῖς ὑπὲρ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ φιλοτίμως ἀνδρα-
cerunt, ita vt totam regionem pauci existentes popularentur,
γαθήσασι, ὥς τε τὴν ὅλην χώραν ὀλίγους ὄντας λεηλατῆσαι,
& barbaram multitudinē persequerentur, & celebre per
καὶ τὰ βάρβαρα πλήθη διώκειν, καὶ τὸ περιβόητον καθ' 23
totum vniuersum templum restaurarent, & ciuitatem
ὅλου τοῦ οἰκουμένου ἱερὸν ἀνοικοδομεῖσθαι, καὶ τὴν πόλιν
liberarent, & quæ futuræ erant dissolui, leges erige-
ἐλευθεροῦσθαι, καὶ τοὺς μέλλοντας καταλυεσθαι νόμους ἐπανορ-
rent. Domino cum omni tranquillitate propitio facto
θῶσαι, τοῦ κυρίου μετὰ πάσης ἐπιεικείας ἵλεω γενομένου
eis, A Iasone Cyrenæo declarata in quinque
αὐτοῖς, ὑπὸ ἰάσωνος τοῦ κυρηναίου δεδηλωμένα διὰ πέντε 24
libris. tentabimus in vno volumine abbreuiare.
βιβλίων, πειρασόμεθα δι' ἑνὸς συντάγματος ἐπιτεμεῖν.
Considerantes enim effusionem numerorum, & existentem difficul-
συνορῶντες γὰρ τὸ χύμα τῆς ἀριθμῆς καὶ τὴν οὖσαν δυσχέ- 25
tatem, volentibus circumuoluere historiæ narra-
ρειαν τοῖς θέλουσιν εἰσκυκλεῖσθαι τοῖς τῆς ἱστορίας διηγή-
tiones propter multitudinem materiæ; Curauimus his quidē qui
μασι διὰ τὸ πλῆθος τῆς ὕλης, ἐφροντίσαμεν τοῖς μὲν βου- 26
volunt legere oblectationem, ipsis autem studiosis
λομένοις ἀναγινώσκειν ψυχαγωγίαν, τοῖς δὲ φιλοφρονοῦσιν
ad in memoriam accipiendam facilitatem, omnibus autem legen-
εἰς τὸ διὰ μνήμης ἀναλαβεῖν εὐκοπίαν, πᾶσι δὲ τοῖς ἐντυγ-
tibus vtilitatem, & nobis quidem qui laborem as-
χάνουσιν ὠφέλειαν, καὶ ἡμῖν μὲν τοῖς τὴν κακοπάθειαν ἐπι- 27
sumpsimus abbreuiationis non facile; sudoris autem & vigiliæ
δεδεγμένοις τῆ ἐπιτομῆς οὐ ῥάδιον, ἱδρῶτος δὲ καὶ ἀγρυπνίας
negotium. Sicut illi qui parat conuiuium,
τὸ πεῖραμα. καθάπερ τῷ ἑτοιμάζοντι συμπόσιον 28
& quærit omnium vtilitatem non facile; tamē propter
καὶ ζητοῦντι τὴν πάντων λυσιτέλειαν οὐκ εὐχερές, ὅμως διὰ
multorum gratiam, libenter laborem sustine-
τὴν τῶν πολλῶν εὐχαριστίαν, ἡδέως τὴν κακοπάθειαν ὑποί-
bimus. Ipsam quidem diligentiam de singulis historiogra-pho
σομεν. τὸ μὲν ἀκριβοῦν περὶ ἑκάστων τῷ συγγραφεῖ 29
concedentes, ipsum autem perscrutari figuras
παραχωρήσαντες, τὸ δὲ ἐπιπορεύεσθαι τοῖς ὑπογραμμοῖς

epitomes omittentes Sicut enim nouæ domus
30 τῆς ἐπιτομῆς ἀτονοῦντες. καθάπερ γὰρ τῆς καινῆς οἰκίας
architecto de vniuersa structura curandum; at inurere
ἀρχιτέκτονι τῆς ὅλης καταβολῆς φροντιστέον, τῷ δὲ ἐγκαίειν
& pingere aggredienti, apta ad orna-
καὶ ζωγραφεῖν ἐπιχειροῦντι τὰ ἐπιτήδεια πρὸς διακόσμη-
tum exquirenda sunt; sic æstimo & in nobis. Ipsum quidē perambulare,
31 σιν ἐξετάζειν, οὕτω δοκῶ καὶ ἐπὶ ἡμῶν. τὸ μὲν ἐμβατεύειν
& viam facere sermonum, & curiosum esse in his quæ sūt secūdū
καὶ πρείπαιον ποιεῖσθαι λόγων καὶ πολυπραγμονεῖν ἐν τοῖς κατὰ
partes historiæ auctori congruere: At breuita-
32 μέρος, τῷ τῆς ἱστορίας ἀρχηγέτῃ καθήκειν· τὸ δὲ συντέ-
tem dictionis sectari & curiositatem ne-
μνειν τῆς λέξεως μεταδιώκειν, καὶ τὸ ἐξεργαστικὸν τῶν πρα-
gotij omittere, abbreuiationem facienti con-
γματείας παραιτεῖσθαι, τῷ τιθεῖ μετάφρασιν ποιουμένῳ συν-
cedendum. Hinc ergo incipiamus narrationem
33 χωρητέον. ἐντεῦθεν οὖν ἀρξώμεθα τῆς διηγήσεως τοῖς
prædictis tantum adiungentes: stultum enim
προειρημένοις τοσοῦτον ἐπιζεύξαντες. εἰήθες γὰρ τὸ μὲν
ante historiam effluere, ipsam autē historiam abbreuiare.
πρὸ τῆς ἱστορίας πλεονάζειν, τὴν δὲ ἱστορίαν ἐπιτέμνειν.

CAP. III. γ'.

Cùm sancta ciuitas habitaretur cum omni pace, &
1 Τῆς ἁγίας πόλεως κατοικουμένης μετὰ πάσης εἰρήνης, καὶ
leges quàm optimè custodirentur, propter Oniæ ponti-
τῶν νόμων ὅτι κάλλιστα συντηρουμένων, διὰ τὴν ὀνίου τοῦ ἀρχε-
ficis pietatem, & malorum odium: Accidebat & ipios
2 ρέως εὐσέβειάν τε καὶ μισοπονηρίαν, συνέβαινε καὶ αὐτοὺς
reges honorare locum, & templum muneribus
τοὺς βασιλεῖς τιμᾶν τὸν τόπον, καὶ τὸ ἱερὸν ἀποστολαῖς τοῖς
optimis illustrare. Ita vt & Seleucus Asiæ rex
3 κρατίστοις δοξάζειν, ὥστε Ϛ σέλευκον τὸν τῆς ἀσίας βασι-
suppeditaret ex proprijs reditibus omnes ad
λέα χορηγεῖν ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων πάντα τὰ πρὸς τὰς
ministeria sacrificiorum pertinentes sumptus. Simon
4 λειτουργείας τῶν θυσιῶν ἐπιβάλλοντα δαπανήματα. σίμων
autē quidā de Beniamin tribu præpositus templi consti-
δέ τις ἐκ τῆς βενιαμὶν φυλῆς προστάτης τοῦ ἱεροῦ καθεστα-
tutus, contendit cū principe sacerdotū de ea quæ in vrbe ædili-
μένος, διιωνέχθη τῷ ἀρχιερεῖ περὶ τῆς κατὰ τὴν πόλιν ἀγορα-
tate. Et vincere Oniam non potens, venit ad
5 νομίας. καὶ νικῆσαι τὸν ὀνίαν μὴ δυνάμενος, ἦλθε πρὸς
Apollonium (filium) Thrasæi, qui in illo tempore Cœles Sy-
ἀπολλώνιον θραταίου, τὸν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν κοίλης συ-
riæ & Phœniciæ dux. Et nunciauit de pe-
6 ρίας καὶ φοινίκης στρατηγόν. καὶ προσήγγειλε περὶ τῶν χρη-
cuniis ineffabilibus, plenum esse in Hierosolymis æra-
μάτων ἀμυθήτων, γέμειν τὸ ἐν ἱεροσολύμοις γαζοφυλα-
rium, adeò quòd multitudo diuersorum innumerabilis esset, & non
κιον, ὥστε τὸ πλῆθος τῶν διαφόρων ἀναρίθμητον εἶναι, καὶ μὴ
pertinerent ea ad sacrificiorum rationē, esse autē possi-
προσήκειν αὐτὰ πρὸς τὸν τῶν θυσιῶν λόγον, εἶναι δὲ δυνα-
bile sub regis potestatem cadere hæc. Collocu-
7 τὸν ὑπὸ τὴν τοῦ βασιλέως ἐξουσίαν πεσεῖν ταῦτα. συμμί-
tus autem Apollonius cum rege, de nunciatis ei
ξας δὲ ὁ ἀπολλώνιος τῷ βασιλεῖ, περὶ τῶν μηνυθέντων αὐτῷ
pecuniis manifestauit. Ille autem eligens Heliodorum qui
χρημάτων ἐνεφάνισεν. ὁ δὲ προχειρισάμενος ἡλιόδωρον τὸν
super negotia, misit, dans mandata, prædi-
διὰ τῶν χρημάτων, ἀπέστειλε δοὺς ἐντολὰς, τὴν τῶν προειρη-
ctarum pecuniarum asportationem facere. Statim autem Helio-
8 μένων χρημάτων ἐκκομιδὴν ποιήσασθαι. εὐθέως δὲ ὁ ἡλιό-
dorus fecit iter, ipsa quidem specie quasi quæ per Cœ-
δωρος ἐποιεῖτο τὴν πορείαν, τῇ μὲν ἐμφάσει ὡς τὰς κατὰ κοί-
len Syriæ, & Phœnicen, ciuitates peragraturus, re autem
9 λην συρίας Ϛ φοίνικην πόλεις ἐφοδεύειν, τῷ πράγματι δὲ
regis propositum perfecturus. Cùm venisset autem
τὴν τοῦ βασιλέως προθέσιν ἐπιτελεῖν. παραγενηθεὶς δὲ
in Hierusalem, & benignè à summo sacerdote vrbis
εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ φιλοφρόνως ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως τῆς πόλεως
susceptus esset, proposuit de facto indicio, & cuius
ὑποδεχθεὶς, ἀνέθετο περὶ τοῦ γενομένου ἐμφανισμοῦ, Ϛ τίνος
gratia aderat ostendit. Interrogabat autem si re vera
ἕνεκεν πάρεστι διεσάφησεν. ἐπυνθάνετο δὲ εἰ τῆ ἀληθείας
hæc sic se haberent. At summo sacerdote ostenden-
10 ταῦτα οὕτως ἔχοντα τυγχάνει. τοῦ δὲ ἀρχιερέως ὑποδείξαν-
te deposita esse viduarū & orphanorum: Quædam autē & Hircani
11 τος παραθήκας εἶναι χηρῶν καὶ ὀρφανῶν· τινὰ δὲ καὶ ἱρκανοῦ
τοῦ πα-

(Alij) Tobiæ valde viri in excellentia posui, non vt ca-
τῶ τοβίε σφόδρα ἀνδρὸς ἐν ὑπεροχῇ κειμένου, ὐχ ὡς δια-
lumniatus fuerat impius Simon: at vniuersa argenti quadrin-
βάλλων ἳν ὁ δυσεβὴς σίμων, τὰ ὅ πάντα ἀργυρίου τετρα-
genta talenta, auri autem ducenta. Iniuria affici verò eos q.
κόσια τάλαντα, χρυσίε δὲ διακόσια. ἀδικηθῆναι δὲ τοὺς 12
credidissent loci sanctitati & honorati per
πεπιστευκότας τῇ τῶ τόπου ἁγιωσύνῃ καὶ τῶ τετιμημένε κ
vniuersum mundum: templi venerationi & integritati, omni-
τὸν σύμπαντα κόσμον· ἱερῶ σεμνότητι καὶ ἀσυλίᾳ παντε-
no difficile esse. At Heliodorus propter quæ habuit regia
λῶς ἀμήχανον εἶ). ὁ δὲ ἡλιόδωρος δι' ἃς εἶχε βασιλικὰς 13
mandata, omnino dicebat in regium referenda hæc
ἐντολάς, πάντως ἐλέγεν εἰς τὸ βασιλικὸν ἀναληπτέα ταῦτα
esse. Constituens autem diem intrabat de his consi-
εἶ). ταξάμενος δὲ ἡμέραν εἰσείει τ̄ περὶ τούτων βουλευ- 14
lium ordinaturus: fuit autē nō modica in omni ciuitate trepidatio.
σιν οἰκονομήσων· ἦν δὲ ὐ μικρὰ καθ' ὅλην τὴν πόλιν ἀγωνία.
At sacerdotes ante altare in sacerdotalibus stolis
οἱ δὲ ἱερεῖς πρὸ τῶ θυσιαστηρίε ἐν τ̄ ἱερατικῇς στολῇς 15
iactantes seipsos, inuocabant in cælum eum qui de de-
ῥίψαντες ἑαυτούς, ἐπεκαλοῦντο εἰς τ̄ οὐρανὸν τ̄ περὶ παρα-
posito legem tulit, his qui deposuerunt hæc
θήκης νομοθετήσαντα, τοῖς παρακατα θεμένοις ταῦτα
salua custodire. Erat autem videntem summi sacerdotis vultum
σῶα διαφυλάξαι. ἳν δὲ ὁράσιν τοῦ ἀρχιερέως ἰδεῖν 16
vulnerari mente. nam aspectus & coloris immu-
πτοήσασθαι τὴν διάνοιαν. ἡ γὰρ ὄψις καὶ τὸ τ̄ χρόας παρηλ-
tatio, declarabat eam quæ in anima turbationem. Circūfusa erat enim
λαγμένον, ἐνέφαινε τοῦ κ ψυχὴν ἀγωνίαν. περιεκέχυτο γὰρ 17
circa virum formido quædã & horror corporis: per quæ mani-
περὶ τὸν ἄνδρα δέος τι καὶ φρικαστμὸς σώματος. δι' ὧν προ-
festus efficiebatur aspicientibus in corde existens dolor.
δήλον ἐγίνετο τοῖς θεωροῦσι τὸ κ καρδίαν ἐνεστὼς ἄλγος.
Alij autē de domibus gregatim exiliebant ad popularem
οἱ δὲ ἐκ τῶν οἰκιῶν ἀγεληδὸν ἐξεπήδων ὑπὲ πάνδημον 18
supplicationē, quia futurus erat in contemptum venire locus.
ἱκετείαν, διὰ τὸ μέλλειν εἰς καταφρόνησιν ἔρχεσθαι τὸν τόπον.
Succinctæ autem sub mammis mulieres ciliciis
ὑπεζωσμέναι ὅ ὑπὸ τοῖς μαστοὶς αἱ γυναῖκες σάκκοις 19
per vias confluebant: at inclusæ virgines, aliæ
κ τὰς ὁδοὺς ἐπλήθυον· αἱ δὲ κατάκλειστοι τῶν παρθένων, αἱ
quidem concurrebant ad ianuas; aliæ verò ad muros, quædã
μὲν συνέτρεχον ὑπὲ τοὺς πυλῶνας, αἱ δὲ ὑπὲ τὰ τείχη, τινὲς
autē per fenestras aspiciebant. Vniuersæ autem protendentes
δὲ διὰ τ̄ θυρίδων διέκυπτον· πᾶσαι δὲ προτείνασαι τὰς 20
manus in cœlum, faciebant deprecationem. Miserari autē
χεῖρας εἰς τὸν ὐρανόν, ἐποιοῦντο τοῦ λιτανείαν. ἐλεεῖν δὲ 21
erat multitudinis commixtæ ruinam, & ma-
ἦν τὴν τῶ πλήθους παμμιγῆ πρόπτωσιν, τοῦ τε τοῦ μεγά-
gni agonizantis principis sacerdotum expectationem: Hi quidē itaque inuo-
λε ἀγωνιῶντος ἀρχιερέως προσδοκίαν. οἱ μὲν ἓν ἐπεκα- 22
cabant omnipotentem Dominum credita his qui credide-
λοῦντο τ̄ παντοκράτη κύριον τὰ πεπιστευμένα τοῖς πεπιστευ-
runt salua seruare cum omni securitate. At Helio-
κόσι σῶα διαφυλάσσειν μ πάσης ἀσφαλείας. ὁ δὲ ἡλιό- 23
dorus quod decreuerat perficiebat: ibi autem eo cum
δωρος τὸ διεγνωσμένον ἐπετέλει. αὐτόθι δὲ αὐτὸ σὺν τοῖς
satellitibus ad ærarium iam præsente,
δορυφόροις κ τὸ γαζοφυλάκιον ἤδη παρόντος, ὁ τῶ 24
Spirituum, & omnis potestatis princeps ostentum ma-
πνευμάτων καὶ πάσης ἐξουσίας δυνάσης ὐπεφάνη με-
gnum fecit, adeò vt omnes qui ausi fuerant con-
γάλῳ ἐποίησεν, ὥστε πάντας τοὺς καταβολμήσαντας συν-
uenire, admirantes Dei virtutem, in dissolutionē
ελθεῖν καταπλαγήτας τοῦ τῶ θεοῦ δύναμιν, εἰς ἔκλυσιν
& timorem conuerterentur. Apparuit enim quidã equus eis, terribilem
καὶ δειλίαν τραπῆναι. ὤφθη γάρ τις ἵππος αὐτοῖς φοβερὸν 25
habens sessorem, & optimo operimento adornatus; in-
ἔχων τὸν ὐπιβάτην, καὶ καλλίστῃ σαγῇ διακεκοσμημένος· φε-
uectus autē cũ impetu concussit in Heliodorum priores
ρόμενος δὲ ῥύδην ἐνέσεισε τῶ ἡλιοδώρῳ τὰς ἐμπροσθίους
vngulas: ipse autem sessor videbatur aurea arma
ὁπλάς, ὁ δὲ ὐπικαθήμενος ἐφαίνετο χρυσῆν πανοπλίαν
habere. Alij autem duo apparuerunt ei iuuenes robore
ἔχων. ἕτεροι δὲ δύο προεφάνησαν αὐτῷ νεανίαι τῇ ῥώμῃ 26
quidem decori, optimi autem gloria, speciosi autem ami-
μὲν εὐπρεπεῖς, καὶ ἄλλοι ὅ τῇ δόξῃ, διαπρεπεῖς ὅ τ̄ περι-
ctu: qui & astantes ex vtraque parte, flagellabant
βολαίῳ. οἱ καὶ παρεστῶτες ἐξ ἑκατέρου μέρους, ἐμαστίγουν

eum incessanter, multas incutientes ei plagas:
αὐτὸν ἀδιαλείπτως, πολλὰς ὐπερρίπτοῦντες αὐτῷ πληγάς.
Subitò autem cadentem in terra, & multa caligine cir-
ἄφνω δὲ πεσόντα πρὸς τοῦ γῆς καὶ πολλῷ σκότει περι- 27
cumfusum, corripientes, & in gestatoria sella imponētes eũ qui nup
χυθέντα, συναρπάσαντες εἰς φορεῖον ἐνθέντες, τὸν ἄρτι
cum multa incursione, & omnibus satellitibus in
μ πολλῆς παραδρομῆς καὶ πάσης δορυφορίας εἰς τὸ
prædictum ingressus erat ærarium, ferebant à nullo adiu-
προειρημένον εἰσελθόντα γαζοφυλάκιον, ἔφερον ἀβοήθη-
tum ipsum armis stantem; Manifestè Dei poten-
τον αὐτὸν τοῖς ὅπλοις καθεστῶτα, φανερῶς τοῦ τῶ θεῶ δυνα- 29
tiam cognoscentem: & ille quidē per diuinam virtutem mutus,
μεῖς ἐπεγνωκότα· καὶ ὁ μὲν διὰ τ̄ θείαν ἐνέργειαν ἄφωνος
& omni priuatus spe & salute iacebat: Hi autē
καὶ πάσης ἐστερημένος ἐλπίδος καὶ σωτηρίας ἐρρίπτο. οἱ δὲ 30
Dominum benedicebant, qui magnificauerat suum locum,
τὸν κύριον εὐλόγουν τὸν παραδοξάζοντα τὸν ἑαυτοῦ τόπον,
& paulò ante timore, & tumultu plenum templum,
καὶ τὸ μικρῷ πρότερον δέους καὶ ταραχῆς γέμον ἱερόν, τοῦ
omnipotente apparente Domino, gaudio & lætitia
παντοκράτορος ὐπιφανέντος κυρίε, χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης
impletum est. Statim autem quidã ex Heliodori amicis
ἐπεπλήρωτο. ταχὺ δέ τινες τοῦ τῶ ἡλιοδώρου συνήθων 31
rogabant Oniam vt inuocaret Altissimum, & vitam do-
ἠξίουν τὸν ὀνίαν ὐπικαλέσασθαι τὸν ὕψιστον, καὶ τὸ ζῆν χαρί-
naret ei qui omnino in vltimo spiritu cōstitutus erat. In suspicione autē
σασθαι τῷ παντελῶς ἐν ἐσχάτῃ πνοῇ κειμένῳ. ὑποπτος δὲ 32
factus princeps sacerdotũ, ne fortè opinionem rex haberet, ma-
γενόμενος ὁ ἀρχιερεὺς μήποτε διάληψιν ὁ βασιλεὺς σχῇ, κα-
leficium aliquod circa Heliodorum à Iudæis consumma-
κοεργίαν τινὰ περὶ τ̄ ἡλιόδωρον ὑπὸ τῶ ἰουδαίων συντετε-
tum esse, obtulit hostiam pro viri salute.
λεσθαι, προσήγαγε θυσίαν ὑπὲρ τῆς τοῦ ἀνδρὸς σωτηρίας.
Faciente autem summo sacerdote propitiationem, iidem iuuenes
ποιουμένε δὲ τοῦ ἀρχιερέως τὸν ἱλασμόν, οἱ αὐτοὶ νεανίαι 33
iterum apparuerunt Heliodoro in eisdem vestibus ami-
πάλιν ἐφάνησαν τῷ ἡλιοδώρῳ ἐν τ̄ αὐταῖς ἐσθήσεσιν ἐστολι-
ti; & stantes dixerunt; Multas Oniæ principi sacerdotũ gra-
σμένοι, καὶ στάντες εἶπαν, πολλὰς τῷ ὀνίᾳ τῷ ἀρχιερεῖ χάρι-
tias habe: propter enim eum tibi donauit vitam Dominus. Tu
τας ἔχε· διὰ γὰρ αὐτόν σοι κεχάρισται τὸ ζῆν ὁ κύριος. σὺ 34
autē de cælo flagellatus, nuntia omnibus magnam
δὲ ἐξ ὐρανῶ μεμαστιγωμένος διάγγελλε πᾶσι τὸ μεγαλεῖον
Dei potestatem: hæc autē cùm dixissent, disparētes facti sunt. At
τοῦ θεοῦ κράτος· ταῦτα δὲ εἰπόντες ἀφανεῖς ἐγένοντο· ὁ δὲ 35
Heliodorus sacrificium offerens Domino; & vota maxima
ἡλιόδωρος θυσίαν ἀνενέγκας τῷ κυρίῳ & ὐχὰς μεγίστας
vouens ei qui vitam concessit: & Oniæ gratias a-
ὐξάμενος τῷ τὸ ζῆν περιποιήσαντι, καὶ τὸν ὀνίαν ἀποδεξά-
gens, rediit cum exercitu ad regem. Testabatur
μενος, ἀνεχώρει σὺν τοῖς στρατοῖς πρὸς τὸν βασιλέα. ἐξεμαρτύρει
autē omnibus quæ erat sub visu conspicatus opera maximi
δὲ πᾶσιν ἅπερ ἦν ὑπὸ ὄψιν τεθεαμένος ἔργα τοῦ μεγίστου
Dei: At rege interrogante Heliodorum, quis
θεοῦ· τοῦ δὲ βασιλέως ἐπερωτήσαντος τ̄ ἡλιόδωρον ποῖός 36
esset aptus adhuc semel, vt mitteretur in Hierosolyma,
τις εἴη ὐπιτήδειος ἔτι ἅπαξ διαπεμφθῆναι εἰς ἱεροσόλυμα,
dixit: Si quem habes hostem vel rerum insidiatorem,
ἔφησεν· εἴ τινα ἔχεις πολέμιον ἢ πραγμάτων ὐπίβουλον, 37
mitte eum illuc: & flagellatum eum recipies.
πέμψον αὐτὸν ἐκεῖ· καὶ μεμαστιγωμένον αὐτὸν πρόσδεξῃ·
si tamen & euaserit, eo quòd in loco verè sit
ἐάνπερ καὶ περιγένοιτο, διὰ τὸ περὶ τὸν τόπον ἀληθῶς εἶναι
quædã Dei potentia. Ipse enim qui habitationem cælestem
τινα θεοῦ δύναμιν. αὐτὸς γὰρ ὁ τὴν κατοικίαν ἐπουράνιον 39
habet, visitator est & adiutor illius loci: & ve-
ἔχων, ἐπόπτης ὐστὶ & βοηθὸς ἐκείνε τοῦ τόπε καὶ τοὺς παρα-
nientes ad maleficium, percutiens perdit. Et (res) quidem de
γενομένους ὐπὲ κακῶσαι τύπτων ἀπολύει· καὶ τὰ μὲν μ 40
Heliodoro & ærarij custodia sic transactæ sunt.
ἡλιόδωρον καὶ τ̄ τῶ γαζοφυλακίε τήρησιν οὕτως ἐχώρησεν.

CAP. IIII. δ'.

At prædictus Simon pecuniarum & pa-
Ὁ δὲ προειρημένος σίμων ὁ τῶ χρημάτων καὶ τῆς πα- 1
triæ delator factus, malè loquebatur de Onia: tanquã ipse
τρίδος ἐνδείκτης γεγονώς, ἐκακολόγει τὸν ὀνίαν· ὡς αὐτὸς
esset qui Heliodorum instigasset, & malorum artifex
τε εἴη τὸν ἡλιόδωρον ὐπεσταικώς, καὶ τῶ κακῶν δημιουργὸς

extitisset: Et benefactorem ciuitatis & defensorem
καθεστηκώς· καὶ τὸν εὐεργέτιν τῆς πόλεως καὶ τὸν κηδεμόνα 2
suæ gentis, & æmulatorem legum, insidiatorem re-
τῆς ὁμοεθνοῦς καὶ ζηλωτὴν τῶν νόμων, ἐπίβουλον τῶν πρα-
rum audebat dicere. Sed cùm inimicitia ad tantum proce-
γμάτων ἐτόλμα λέγειν. τοῦ δὲ ἔλεγχος ἐπὶ τοσοῦτον προβαι- 3
deret, vt & per quendam ex his qui à Simone probati
νάσης, ὥς τε καὶ δι' τινος τῶν ὑπὸ τοῦ σίμωνος δεδοκιμασμέ-
erant, homicidia fierent. Videns Onias difficultatem
νων φόνους συντελεῖσθαι. συνορῶν ὁ ὀνίας τὸ χαλεπὸν τῆς 4
contentionis & Apollonium insanire vtpote Cœles Syriæ
φιλονεικίας καὶ ἀπολλώνιον μαίνεσθαι ὡς τὸν κοίλης συρίας
& Phœniciæ ducem augentem malitiam Simonis,
καὶ φοινίκης στρατηγὸν συναύξοντα τὴν κακίαν τοῦ σίμωνος,
ad regem secontulit, non factus ciuium ac-
ὡς τὸν βασιλέα δεκομίσθη, οὐ μνήμων τῶν πολιτῶν κα- 5
cusator: sed vtilitatem publicè & priuatim vniuersæ multitu-
τήγορος· τὸ ὂν σύμφορον κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν παντὶ τῷ πλή-
dini considerans. Videbat enim sine regali prouidentia impossibi-
θει συνορῶν. ἑώρα γὰρ ἄνευ βασιλικῆς προνοίας ἀδύνα- 6
le esse consequi pacem vltrà res, & Simonem
τον τυγχάνειν εἰρήνης ἔτι τὰ πράγματα, καὶ τὸν σίμωνα
cessationem non accepturum stultitiæ. Cùm commutasset autem
παῦλαν ἀλογίας λαμβάνοντα. μεταλλάξαντος δὲ τὸν 7
vitam Seleucus, & susceperet regnum Antiochus
βίον σελεύκου, καὶ παραλαβόντος τὴν βασιλείαν ἀντίοχον
qui cognominatus est Nobilis, ambiuit Iason fra-
τοῦ προσαγορευθέντος ἐπιφανοῦς, ὑπεννόει ἰάσων ὁ ἀδελφὸς
ter Oniæ summum sacerdotium. Promittens re-
τοῦ ὀνίου τὴν ἀρχιερωσύνην, ἐπαγγελλόμενος τῷ βασι- 8
gi propter consecutionem, argenti talenta sexaginta supra
λεῖ δι' ἐντεύξεως ἀργυρίου τάλαντα ἑξήκοντα πρὸς τοῖς
trecenta, & reditus cuiusdam alius talenta octogin-
τριακοσίοις, καὶ προσόδου τινὸς ἄλλης τάλαντα ὀγδοήκον-
ta. Ad autem hæc promittebat & alia constituturum quin-
τα. πρὸς δὲ τούτοις ὑπισχνεῖτο καὶ ἕτερα διαγράψειν πεν- 9
quaginta ad centum, si concedatur per potestatem
τήκοντα πρὸς τοῖς ἑκατόν, ἐὰν ἐπιχωρηθῇ διὰ τῆς ἐξουσίας
eius gymnasium, & Ephebiam sibi constituere, & in Hie-
αὐτοῦ γυμνάσιον καὶ ἐφηβείαν αὐτῷ συστήσασθαι καὶ τοὺς ἐν ἱε-
rosolymis Antiochenses scribere. Cùm annuisset autem rex
ροσολύμοις ἀντιοχεῖς ἀναγράψαι. ἐπινεύσαντος δὲ τοῦ βα- 10
& principatum obtinuisset, statim ad Græcum
σιλέως καὶ τῆς ἀρχῆς κρατήσας, εὐθέως ἐπὶ τὸν ἑλληνικὸν
ritum contribules transtulit, Et quæ posita erant
χαρακτῆρα τοὺς ὁμοφύλους μετῆγε, καὶ τὰ κείμενα τοῖς 11
Iudæis mansueta regia per Ioannem patrem Eu-
ἰουδαίοις φιλάνθρωπα βασιλικὰ διὰ ἰωάννου τοῦ πατρὸς εὐ-
polemi, qui fecit legationem pro amicitia & so-
πολέμου, τοῦ ποιησαμένου τὴν πρεσβείαν ὑπὲρ φιλίας καὶ συμ-
cietate apud Romanos, amouit; & quidem legi-
μαχίας πρὸς τοὺς ῥωμαίους, παρῴσατο· καὶ τὰς μὲν νομί-
timas soluens politias, praua instituta innouabat.
μους καταλύων πολιτείας, παρανόμους θεσμοὺς ἐκαίνιζεν.
Sponte enim sub ipsam arcem gymnasium ædifi-
ἀσμένως γὰρ ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἀκρόπολιν γυμνάσιον κατέ- 12
cauit, & optimos Epheborum substituens, sub ve-
δυσε, καὶ τοὺς κρατίστους τῶν ἐφήβων ὑποτάσσων, ὑπὸ πέ-
lum duxit. Erat autem sic occasio quædam gentilitatis, & profe-
λασον ἦγεν. ἦν δ' οὕτως ἀκμή τις ἑλληνισμοῦ, καὶ προσβα- 13
ctus alienigenæ cõuersationis propter impij, & non summi sacerdotis Iaso-
σις ἀλλοφυλισμοῦ διὰ τὴν τοῦ ἀσεβοῦς καὶ οὐκ ἀρχιερέως ἰάσω-
nis eminens scelus, Ita vt non vltra circa
νος ὑπερβάλλουσαν ἀνάγειαν, ὥς τε μηκέτι περὶ τὰς τοῦ 14
altaris ministeria prompti essent sacerdotes: sed
θυσιαστηρίου λειτουργείας προθύμους εἶναι τοὺς ἱερεῖς, ἀλλὰ
ipsum quidem templum contemnentes & sacrificia negligentes,
τοῦ μὲν νεὼ καταφρονοῦντες καὶ τῶν θυσιῶν ἀμελοῦντες,
festinabant participes esse quæ in palæstra iniustæ exhibitionis;
ἔσπευδον μετέχειν τῆς ἐν παλαίστρᾳ παρανόμου χορηγίας,
post disci prouocationem, & quidem patrios honores in
μετὰ τὴν τοῦ δίσκου πρόκλησιν, καὶ τὰς μὲν πατρῴους τιμὰς ἐν 15
nihilo ponentes, sed Græcas glorias optimas arbi-
οὐδενὶ τιθέμενοι, τὰς δὲ ἑλληνικὰς δόξας καλλίστας ἡγού-
trantes, querũ & gratia habuit eos graue infortunium: &
μενοι, ὧν καὶ χάριν ἔχειν ἔχειν αὐτοὺς χαλεπὴ πρεῖσις. καὶ 16
quorũ æmulabantur mores, & omnino volebant similes esse,
ὧν ἐζήλουν τὰς ἀγωγὰς καὶ καθάπαν ἤθελον ὅμοιοῦσθαι,
hos hostes & punitores habuerunt. Impiè agere enim contra
τούτους πολεμίους καὶ τιμωρητὰς ἔχον. ἀσεβεῖν γὰρ εἰς τοὺς 17

diuinas leges non facile, sed & hæc sequens tempus
θείους νόμους οὐ ῥᾴδιον, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ὁ ἀκόλουθος καιρὸς
declarabit. Cùm celebraretur autem quinquennalis agon in Tyro, &
18 δηλώσει. ἀγομένου δὲ πενταετηρικοῦ ἀγῶνος ἐν τύρῳ καὶ
rex adesset: misit Iason scelestus sacrorũ
19 τοῦ βασιλέως παρόντος, ἀπέστειλεν ἰάσων ὁ μιαρὸς θεω-
procuratores vt ab Hierosolymis Antiochenses portantes ar-
ροὺς ὡς ἀπὸ ἱεροσολύμων ἀντιοχέας φερομένους ἀρ-
genti drachmas trecentas in Herculis sacrificium.
γυρίου δραχμὰς τριακοσίας εἰς τὴν τοῦ ἡρακλέους θυσίαν,
quas & postulauerũt ij qui asportauerant ne expenderentur in sacrificio.
ἃς καὶ ἠξίωσαν οἱ φερομένοι μὴ χρῆσθαι πρὸς θυσίαν.
Propter autem portantes in triremium fa-
20 ἕνεκα δὲ τῶν φερομένων εἰς τὰς τῶν τριήρεων κα-
brications. Misso autem in Ægyptum Apollonio (filio)
21 τασκευάς. ἀποσταλέντος ὃ εἰς αἴγυπτον ἀπολλωνίου τοῦ
Menesthei propter primates Philometoris regis
μενεσθέως διὰ τὰ πρωτοπλήστα τοῦ φιλομήτορος βασιλέως,
suspicans Antiochus alienum eum suarum factum esse
μεταλαβὼν ἀντίοχος ἀλλότριον αὐτὸν τῶν αὐτοῦ γεγονέναι
rerum. propriæ securitatis curam habuit: vnde in
πραγμάτων, τῆς καθ' αὐτὸν ἀσφαλείας ἐφρόντιζεν· ὅθεν εἰς
Ioppen veniens profectus est in Hierosolyma. Ma-
22 ἰόππην παραγενόμενος κατέντησεν εἰς ἱεροσόλυμα. με-
gnificè autem à Iasone & ciuitate acceptus,
γαλομερῶς δὲ ὑπὸ τοῦ ἰάσωνος καὶ τῆς πόλεως ἀποδεχθείς,
cum facibus & exclamationib. susceptus est: postea sic in Phœ-
μετὰ δαδουχίας καὶ βοῶν εἰσεδέχθη· εἶθ' οὕτως εἰς τὴν φοι-
niciam cum exercitu abiit. Post autẽ triennij tempus mi-
23 νίκην κατεστρατοπέδευσεν. μετὰ δὲ τριετῆ χρόνον ἀπέστει-
sit Iason Menelaum prædicti Simonis fra-
λε ἰάσων μενέλαον τὸν τοῦ προειρημένου σίμωνος ἀδελ-
trem, portantem pecunias regi, & de
φόν, φερόμενον τὰ χρήματα τῷ βασιλεῖ, καὶ περὶ
negotiis necessariis commonitiones facturum. Ille
24 πραγμάτων ἀναγκαίων ὑπομνηματισμοὺς τελέσοντα. ὁ
autẽ commendatus regi, & magnificans eum à facie
δὲ συστάθεις τῷ βασιλεῖ καὶ δοξάσας αὐτὸν τῷ προσώπῳ
potestatis, in semetipsum retorsit summum sacerdotium, supe-
τῆς ἐξουσίας, εἰς ἑαυτὸν κατέντεινε τὴν ἀρχιερωσύνην ὑπερβα-
rans Iasonem talentis argenti trecentis. Cùm cepisset autẽ
25 λὼν τὸν ἰάσωνα τάλαντα ἀργυρίου τριακόσια. λαβὼν δὲ
regia mandata venit, equidem summo sacerdotio
τὰς βασιλικὰς ἐντολὰς παρεγένετο, τῆς μὲν ἀρχιερωσύνης
nihil dignum ferens, furores autem crudelis tyranni & feræ barba-
οὐδὲν ἄξιον φέρων, θυμοὺς δὲ ὠμοῦ τυράννου καὶ θηρὸς βαρβά-
ræ impetus habens. Et quidem Iason qui proprium fratrem cir-
26 ρου ὁρμὰς ἔχων. καὶ ὁ μὲν ἰάσων ὁ τὸν ἴδιον ἀδελφὸν ὑπο-
cumuenerat, circumuentus ab alio profugus in Ammaniten
νοθεύσας, ὑπονοθευθεὶς ὑφ' ἑτέρου φυγὰς εἰς τὴν ἀμμανῖτιν
regionem expulsus est: At Menelaus ipsum quidẽ principatũ obtinuit,
27 χώραν συνήλασε. ὁ δὲ μενέλαος τὸν μὲν ἀρχῆς ἐκράτει,
sed de promissis regi pecuniis nihil bene disponebat:
τὴν δὲ ἐπηγγελμένων τῷ βασιλεῖ χρημάτων οὐδὲν διέκει-
faciente autem exactionem Sostrato arcis
ποιουμένου δὲ τὴν ἀπαίτησιν σωστράτου τοῦ τῆς ἀκροπόλεως
præposito: Ad hunc enim erat vectigalium exactio, ob
28 ἐπάρχου· πρὸς τοῦτον γὰρ ἦν ἡ τῶν διαφόρων πρᾶξις, δι'
quam causam ipsi duo à rege vocati sunt. Et
29 ἣν αἰτίαν οἱ δύο ὑπὸ τοῦ βασιλέως προσεκλήθησαν. καὶ
quidem Menelaus reliquit summi sacerdotij successorem Lysi-
ὁ μὲν μενέλαος ἀπέλιπε τὸν ἀρχιερωσύνης διάδοχον λυσί-
machum suum fratrem: Sostratus autem Cratenen eum qui super
30 μαχον τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν, σώστρατος δὲ κρατήτα τὸν ὑπὲρ
Cyprios Cùm talia autem constituerentur, contigit Tarsenses
τῶν κυπρίων. τοιούτων δὴ συνεστηκότων, συνέβη ταρσεῖς
& Mallotas discordes esse propterea Antiochidi concubinæ
καὶ μαλλώτας στασιάζειν, διὰ τὸ ἀντοχίδι τῇ παλλακῇ τοῦ
regis in dono darentur. Festinanter itaque rex venit
31 βασιλέως ἐν δωρεᾷ δίδοσθαι. σπεύσας οὖν ὁ βασιλεὺς ἦκε
sedare res, relinquens suffectum
καταστεῖλαι τὰ πράγματα, καταλιπὼν τὸν διάδοχόμενον
Andronicum ex iis q̃ in dignitate positi erant. Ratus autem Mene-
32 ἀνδρόνικον τῶν ἐν ἀξιώματι κειμένων. νομίσας δὴ ὁ μενέ-
laus accepisse oportunitatem bonam. aurea vasa quædam templi
λαος εἰληφέναι καιρὸν εὔφυῆ, χρυσώματά τινα τῶν τοῦ ἱεροῦ
furatus donauit Andronico & alia ven-
νοσφισάμενος ἐχαρίσατο τῷ ἀνδρονίκῳ, καὶ ἕτερα ἐτύγ-
diderat, inque Tyro & iis quæ in circuitu ciuitatibus Et
33 χανε πεπρακὼς εἰς τε τύρον καὶ τὰς κύκλῳ πόλεις. καὶ

σαφῶς

cum manifestè cognouisset Onias, arguebat recedens in
σαφῶς ἐπεγνωκὼς ὁ ὀνίας, ἀπήλεγχεν ἀποκεχωρηκὼς εἰς
tutum locum, in Daphne quæ ad Antiochiam posita est,
ἄσυλον τόπον, ὅθι δάφνης τῆς πρὸς ἀντιόχειαν κειμένης.
Vnde Menelaus accipiens seorsum Andronicum hortabatur
ὅθεν ὁ μενέλαος λαβὼν ἰδίᾳ τὸν ἀνδρόνικον παρεκάλει 34
interficere Oniam; Ille autem veniens ad Oniam &
χειρώσασθαι τὸν ὀνίαν· ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ὀμόσας ὅθι τὸν ὀνίαν, καὶ
persuasus cum dolo, & acceptus cum iuramẽtis dans dextram, quan-
πεισθεὶς ὅθι δόλῳ, καὶ δεξιασθεὶς μετ' ὅρκων, δεῖς δεξιὰν καί-
quam in suspicione positus, persuasit de asylo procedere:
περ ἐν ὑποψίᾳ κείμενος, ἔπεισεν ἐκ τοῦ ἀσύλου προελθεῖν·
quē & statim conclusit non veritus iustitiam: Ob
ὃν καὶ παραχρῆμα κατέκλεισεν οὐκ αἰδεσθεὶς τὸ δίκαιον· δι' 35
quam causam nō solùm Iudæi, multi autem & aliarum gentium
ὃν αἰτίαν οὐ μόνον ἰουδαῖοι, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν
indignabantur, & molestè ferebant ob viri iniustam necem.
ἐδείναζον καὶ ἐδυσφόρουν ὅθι παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀδίκῳ φόνῳ.
At rege regresso ex Ciliciæ lo-
τοῦ δὲ βασιλέως ἐπανελθόντος ἀπὸ τῆς κιλικίας τό- 36
cis, occurrerunt ciuitatis Iudæi, simul scelus abominantibus
πων, συνέτυχαν οἱ κατὰ πόλιν ἰουδαῖοι συμμισοπονηρούντων
& Græcis, propterea quòd sine causa Onias interfectus fuerat.
καὶ τῶν ἑλλήνων, ὑφ' ὃ τῶν δικαίως ὀνίαν ἀπεκτονεῖεν.
Ex animo igitur Antiochus tristatus, & versus in
ψυχικῶς οὖν ὁ ἀντίοχος ἀπλυπηθεὶς καὶ τραπεὶς εἰς 37
misericordiā & lachrymans ob mortui sobrietatem
ἔλεον, καὶ δακρύσας διὰ τὸ μετηλλαχότος σωφροσύνῃ
& multam modestiam: Et incensus furore, sta-
καὶ πολλὴν δόξαν, καὶ πυρωθεὶς τοῖς θυμοῖς, ἀφαι- 38
tim Andronici purpuram auferens, & ve-
ρῆμα τὸ τοῦ ἀνδρονίκου πορφύραν περιελόμενος καὶ τοὺς χι-
stes scindens, circumducens per totam ciuitatem in
τῶνας περιρήξας, περιαγαγὼν καθ' ὅλην τὴν πόλιν ἐπὶ
ipso loco, vbi in Oniam impietatem cõmiserat, illic homicidam
αὐτὸν τὸ τόπον ὅπερ τὸν ὀνίαν ἠσέβησεν, ἐκεῖ τὸν μιαιφόνον
vita priuauit: Domino condignam ei pœnam retribuente.
ἀπεκόσμησεν τὸ κυρίου τὴν ἀξίαν αὐτῷ κόλασιν ἀποδόντος.
Factis autem multis sacrilegis per ciuitatem à
πολλῶν δὲ πολλῶν ἱεροσυλημάτων κατὰ τὴν πόλιν ὑπὸ 39
Lysimacho, cum Menelai consilio, & diuulga-
τοῦ λυσιμάχου, μετὰ τοῦ μενελάου γνώμης, καὶ διαδοθεί-
ta extra fama, congregata est multitudo aduersus Lysima-
σης ἔξω τῆς φήμης, ἐπισωνήθη τὸ πλῆθος ἐπὶ τὸν λυσιμα-
chum, vasis aureis iam multis exportatis. Exci-
χον, χρυσωμάτων ἤδη πολλῶν διενηνεγμένων. ἐπεγείρο- 40
tatis autem turbis & ira repletis, ar-
μένων δὲ τῶν ὄχλων καὶ ὀργαῖς διεμπιπλαμένων, καθο-
mans Lysimachus ad tres mille incepit vti manibus
πλίσας ὁ λυσίμαχος πρὸς τεισχιλίους κατήρξατο χειρῶν
iniquis, duce quodam Aurano prouecto ætatis
ἀδίκων προπησαμένου τινὸς αὐράνου προβεβηκότος τὴν ἡλι-
te, nihil autem minus & mente. Intelligentes autē &
κίαν, οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ τῇ διανοίᾳ. συνιδόντες δὲ καὶ τινὲς 41
conatum Lysimachi, arripientes alij quidem saxa,
ὑπίθεσιν τοῦ λυσιμάχου, συναρπάσαντες οἱ μὲν πέτρους,
alij verò fustes validos, quidam autē ex adiacente cinere
οἱ δὲ ξύλων πάχη, τινὲς δὲ ἐκ τοῦ παρακειμένης σποδοῦ
apprehendentes mixtim, proiecerunt in Lysima-
βραστόμενοι φύρδην, ἐνέπασσον εἰς τοὺς περὶ τὸν λυσίμα-
chum. Ob quam causam multos quidem eorum vulneratos fece-
χον. δι' ἣν αἰτίαν πολλοὺς μὲν αὐτῶν τραυματίας ἐποίη- 42
runt; aliquos verò & prostrauerunt: omnes verò in fugam compu-
σαν, τινὰς δὲ καὶ κατέβαλον, πάντας δὲ εἰς φυγὴν συνή-
lerunt: ipsum autem sacrilegum prope ærarium inter-
λασαν· αὐτὸν δὲ τὸν ἱεροσυλὸν παρὰ τὸ γαζοφυλάκιον ἐγκ-
fecerunt. De autem his instabat iudicium aduersus Menelaum.
ρίσαντες. περὶ δὲ τούτων ἐνέστη κρίσις πρὸς τὸν μενέλαον. 43
Cùm venisset autem rex ad Tyrum, ad ipsum
καταντήσαντος δὲ τοῦ βασιλέως εἰς τύρον, ἐπ' αὐτοῦ τὴν 44
iudicium retulerunt missi tres viri à
διαβολὴν ἐποιήσαντο οἱ πεμφθέντες τρεῖς ἄνδρες ὑπὸ τῆς
senatu. Iam verò superatis Menelaus promisit
γερουσίας. ἤδη δὲ λελειμμένος ὁ μενέλαος ἐπηγγείλατο 45
pecunias multas Ptolemæo Dorymenis ad
χρήματα ἱκανὰ τῷ πτολεμαίῳ τῷ δορυμένους πρὸς τὸ
suadendum regi. Vnde accipiens Ptolemæus in quodā
πεῖσαι τὸν βασιλέα. ὅθεν δεξαμενὸς ὁ πτολεμαῖος εἰς τι 46
atrio tanquam refrigerantem se regem, à sententia mutauit. Et ipsū
βέρυλον ὡς ἀναψύξαντα τὸν βασιλέα, μετέθηκε. καὶ τὸν 47

quidem vniuersæ malitiæ reum Menelaum absoluit crimini-
μὲν τῆς ὅλης κακίας αἴτιον μενέλαον ἀπέλυσε τῆς κατηγο-
bus; at miseros, qui etsi apud Scythas causam
ρημάτων, τοῖς δὲ βαλαιτώροις, εἴπνες εἰ καὶ ὅθι σκύθων ἔλε
dixissent, absoluti essent innocentes, hos morte damna-
γον, ἀπελύθησαν ἂν ἀκατάγνωστοι, τοῖς θάνατον ἐπέκει-
uit. Citò ergo iniustam pœnam passi sunt, pro ciuitate &
48 νε. ταχέως οὖν τοῦ ἄδικον ζημίαν ὑπέχον, ὑπὲρ πόλεως καὶ
populis, & sacris vasis causam profecuti. Ob quam causam
49 δήμων, καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν προαγωνισαντες. δι' ἣν αἰτίαν
& Tyrij rem abominati quæ ad sepulturam eorum
καὶ τύριοι μισοπονηρήσαντες τὰ πρὸς τὴν κηδείαν αὐτῶν
magnificè suppeditauerunt. At Menelaus propter
μεγαλοπρεπῶς ἐχορήγησαν. ὁ δὲ μενέλαος διὰ τὰς τῆς 50
potentium auaritiam, mansit in principatu crescens
κρατούντων πλεονεξίας, ἔμενεν ὅθι τὴν ἀρχῆς ὑπεφυόμενος
malitia, magnus ciuium insidiator constitutus.
τῇ κακίᾳ, μέγας τῆς πολιτῆς ἐπίβουλος καθεστώς.

CAP. V. ε'.

Circa autem tempus hoc secundam profectionem Antiochus
1 Περὶ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον τὴν δευτέραν ἔφοδον ὁ ἀντίοχος
in Ægyptum profectus est. Contigit autem per vniuersam ciuitatem
2 εἰς αἴγυπτον ἐστείλατο. συνέβη δὲ καθ' ὅλην τὴν πόλιν
ferè in diebus quadraginta, videri in aëre
κατὰ ἡμέρας τεσσαράκοντα, φαίνεσθαι διὰ τῆς ἀέρος
currentes equites auratas stolas habentes, & hastis
τρέχοντας ἱππεῖς διαχρύσους στολὰς ἔχοντας, καὶ λόγχας
admodum cohortis armatos, & gladiorum eductiones, &
3 ἀστερηδὸν διεκτεταγμένους, καὶ μαχαιρῶν ἀσασμούς, καὶ
cursus equorum per ordinem digestos, & congressiones factas, &
εἴλας ἵππων διατεταγμένας, καὶ προσβολὰς γνωμῶν ἀς, καὶ
incursiones vtrorumque, & scutorum motus, & spiculorum
καταδρομὰς ἑκατέρων, καὶ ἀστίδων κινήσεις, καὶ κεκμάκων
multitudinē & telorum iactus, & aureorum ornamentorū splendores;
πλήθη, καὶ βελῶν βολάς, καὶ χρυσῶν κόσμων ἐκλάμψεις,
& omnis generis loricas Quamobrem omnes rogabant in be-
4 καὶ παντοίους θωρακισμούς. διὸ πάντες ἠξίουν ἐπ' ἀγα-
num ostentum fieri. Cùm factus esset autem rumor fal-
5 θῷ τὴν ὀπτασίαν γενέσθαι. γενομένης δὲ λαλιᾶς ψευ-
sus, tanquam commutasset Antiochus vitam, assumens Ia-
δοῦς, ὡς μετηλλαχότος ἀντίοχου τὸν βίον, παραλαβὼν ὁ ἰά-
son non pauciores mille, repente in ciuitatem fe-
σων οὐκ ἐλάττους τῶν χιλίων, αἰφνιδίως ἐπὶ τὴν πόλιν συνε-
cit impetum: ipsis autem ad murum compulsis,
τέλεσατο ὑπίθεσιν· τῶν δὲ ὑπὸ τοῦ τείχους συνελαθέντων
& ad vltimū iam apprehensa ciuitate: Menelaus
6 καὶ τέλος ἤδη καταλαμβανομένης τῆς πόλεως, ὁ μενέλαος
in arcem fugit: at Iason faciebat cædes
εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἐφυγάδευσεν· ὁ δὲ ἰάσων ἐποιεῖτο σφαγὰς
ciuium propriorum immisericorditer, nō cogitans aduersus co-
τῶν πολιτῶν τῶν ἰδίων ἀφιλῶς, οὐ συννοῶν τὴν εἰς τοὺς συγ-
gnatos prosperitatem infortunium esse maximum; arbitrans autē
γενεῖς δυπραξίαν δυσπραξίαν εἶναι τὴν μεγίστην· δοκῶν δὲ
hostium & non ciuium trophæa diruere.
7 πολεμίων καὶ οὐχ ὁμοεθνῶν τρόπαια καταβάλλειν. τῆς
Verūtamē principatū non obtinuit: at finem insidiarum pudorem
μὲν ἀρχῆς οὐκ ἐκράτησε· τὸ δὲ τέλος τῆς ὑπβουλῆς αἰσχύνην
accipiens, profugus iterum in Ammanitem abiit. Denique
8 λαβὼν, φυγὰς πάλιν εἰς τὴν ἀμμανῖτιν καθῆλθε. πέρας
igitur malam reuersionem consecutus est inclusus apud Aretam
οὖν κακῆς ἀναστροφῆς ἔτυχεν ἐγκλεισθεὶς παρὰ ἀρέταν τὸν
Arabum tyrannum, in ciuitatē ex ciuitate fugiens, persecu-
τῆς ἀράβων τύραννον, πόλιν ἐκ πόλεως φεύγων διωκό-
tionem passus ab omnibus, odio habitus vt legum transgressor, &
μενος ὑπὸ πάντων, συγκεκλεισμένος ὡς τῆς νόμων ἀποστάτης, καὶ
execrabilis, vt patriæ & ciuium hostis, in Ægy-
βδελυσσόμενος ὡς πατρίδος καὶ πολιτῶν δημιος, εἰς αἴγυ-
ptum extrusus est. Et vt puluis patriæ peregrinus,
9 πτον ἐξεβεράθη. καὶ ὡσεὶ χοῦς τῆς πατρίδος ἀποξενώσας,
peregrè periit ad Lacedæmonios delatus, quasi ob
ὅθι ξένης ἀπώλετο πρὸς λακεδαιμονίους ἀναχθεὶς, ὡς διὰ
cognationem assecuturus protectionē. Et qui multitudinē insepultorū
10 τὴν συγγένειαν τυξόμενος σκέπης. καὶ ὁ πλῆθος ἀτάφων
abiecerat, Illamentatus factus est, & sepultura nulla neque
ἐκείψας, ἀπέθετος ἐγένετο, καὶ κηδείας οὐδ' ἡσυνοσοῦ ὅτε
patrio sepulchro participauit. Cùm innotuissent autem regi,
11 πατρῴου τάφου μετέσχεν. πεπραγότων δὲ τοῦ βασιλεῖ,
pro his quæ facta erant, putauit rebellaturam Iudæam: vnde
περὶ τῆς γεγονότων ἐλάβετο ἀποστατεῖν τὴν ἰουδαίαν· ὅθεν

profectus ex Ægypto efferatus animo, cepit
ἀναλάβας ἐξ αἰγύπτου τεθηριωμένος τῇ ψυχῇ ἔλαβε τὴν
quidem ciuitatem armis, Et iussit militibus in-
μὲν πόλιν δορυάλωτον, καὶ ἐκέλευσε τοῖς στρατιώταις κό- 12
terficere crudeliter occurrentes, & in domos ascen-
πτειν ἀφειδῶς τοὺς ἐμπίπτοντας, καὶ τοὺς εἰς τὰς οἰκίας ἀνα-
dentes trucidare. Fiebant autē iuuenū & seniorum
βαίνοντας κατασφάζειν. ἐγίνοντο δὲ νέων καὶ πρεσβυτέρων 13
cædes, virorúmque & mulierum, & natorum exterminium,
ἀναιρέσεις, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ τέκνων ἀφανισμός,
virginúmque & paruulorum trucidationes. Octo autem decem millia in
παρθένων τε καὶ νηπίων σφαγαί. ὀκτὼ δὲ μυριάδες ἐν τοῖς 14
omnibus diebus tribus interfecta sunt; quatuor quidem in
πάσαις ἡμέραις τρισὶ κατεφθάρησαν· τέσσαρες μὲν ἐν
manuum captiuitate: non minus verò Iugulatis venditi sunt.
χειροῦν νομαῖς· οὐχ ἧττον δὲ τῶν ἐσφαγμένων ἐπράθησαν.
Non contentus autem his ausus est in vniuersæ
οὐκ ἀρκεσθεὶς δὲ τούτοις κατετόλμησεν εἰς τὸ πάσης τῆς 15
terræ sanctissimum templum intrare, ductorem habens Menelaum,
γῆς ἁγιώτατον ἱερὸν εἰσελθεῖν, ὁδηγὸν ἔχων τὸν μενέλαον, τὸν
& legum & patriæ proditorem factum, Et
καὶ τῶν νόμων καὶ τῶν πατρίδος προδότην γενόμενον, καὶ 16
scelestis manibus sancta vasa sumens, & quæ ab a-
ταῖς μιαραῖς χερσὶ τὰ ἱερὰ σκεύη λαμβάνων, καὶ τὰ ὑπ' ἄλ-
liis regibus posita erant ad augmentum & gloriam lo-
λων βασιλέων ἀναθήματα πρὸς αὔξησιν καὶ δόξαν τῶν τό-
ci & honorem, profanis manibus contrectans. Et eleua-
που καὶ τιμήν, ταῖς βεβήλοις χερσὶ συνεύρων. καὶ ἐμετεωρί- 17
tus est mente Antiochus, non videns quòd propter pecca-
ζετο τῇ διανοίᾳ ὁ ἀντίοχος, οὐ συνορῶν ὅτι διὰ τὰς ἁμαρ-
ta ciuitatem habitantium iratus fuit breui Do-
τίας τῶν τὴν πόλιν οἰκούντων ἀπώργισται βραχέως ὁ δε-
minus: quamobrē fuit circa locum despectio. Si autē non conti-
σπότης· διὸ γέγονε περὶ τὸν τόπον παρόρασις. εἰ δὲ μὴ συνέ- 18
gisset inuolutos esse multis peccatis, sicut
βαινε περισπασθεῖσαν πολλοῖς ἁμαρτήμασι, καθάπερ ὁ
Heliodorus missus à Seleuco rege ad
ἡλιόδωρος ὁ πεμφθεὶς ὑπὸ σελεύκου τοῦ βασιλέως ἐπὶ τὴν
visitationem ærarij, hic adueniens statim
ἐπίσκεψιν τοῦ γαζοφυλακίου, εὐθὺς παραχθεὶς παῤῥησίᾳ
flagellatus repulsus fuisset ab audacia: Verùm non propter locum
μαστιγωθεὶς ἀνεβάπτη τοῦ θράσους· ἀλλ' οὐ διὰ τὸν τόπον 19
gentem, sed propter gentem locum Dominus elegit.
τὸ ἔθνος, ἀλλὰ διὰ τὸ ἔθνος τὸν τόπον ὁ κύριος ἐξελέξατο.
Ideóque & ipse locus particeps factus gentis
διόπερ καὶ αὐτὸς ὁ τόπος συμμεταχὼν τῶν τοῦ ἔθνους 20
malorum quæ euenerunt, postea beneficiorum socius
συμπτωμάτων γενομένων, ὕστερον εὐεργετημάτων ἐκοινώ-
fuit; & qui relictus fuit in omnipotentis ira, ite-
νησε, καὶ ὁ καταλειφθεὶς ἐν τῇ τοῦ παντοκράτορος ὀργῇ, πά-
rum in magni Domini reconciliatione cum omni glo-
λιν ἐν τῇ τοῦ μεγάλου δεσπότου καταλλαγῇ μετὰ πάσης δό-
ria exaltatus est. Igitur Antiochus octoginta supra
ξης ἐπανωρθώθη. ὁ γοῦν ἀντίοχος ὀκτακόσια πρὸς τοῖς 21
mille auferens ex templo talenta, velociter
χιλίοις ἀπενεγκάμενος ἐκ τοῦ ἱεροῦ τάλαντα, θᾶττον εἰς
Antiochiam petiit, existimans præ superbia ipsam quidē
ἀντόχειαν ἐχωρεῖτο, οἰόμενος ὑπὸ τῆς ὑπερηφανείας τὴν μὲν
terram nauigabilem, & mare ambulabile facturum propter elatio-
γῆν πλωτὴν καὶ τὸ πέλαγος πορευτὸν θέσθαι διὰ τὸν μετεω-
nem cordis. Reliquit autem & præpositos ad affli-
ρισμὸν τῆς καρδίας. κατέλιπε δὲ καὶ ἐπιστάτας τοῦ κα- 22
gendam gentem: in quidem Hierosolymis Philippum, ipso quidem genere
κοῦν τὸ γένος· ἐν μὲν ἱεροσολύμοις φίλιππον, τὸ μὲν γένος
Phrygem, at morem barbariorem habentem quàm is qui illū consti-
φρύγα, τὸν δὲ τρόπον βαρβαρώτερον ἔχοντα τοῦ καταστήσαν-
tuit: In autem Garizin Andronicum: ad autem hæc Menelaum,
τος· ἐν δὲ γαριζὶν ἀνδρόνικον· πρὸς δὲ τούτοις μενέλαον, 23
qui pessimè aliorum superbiebat in ciues, inimicam
ὃς χείρισα τῶν ἄλλων ὑπερήρετο τοῖς πολίταις, ἀπεχθῆ 24
autem contra ciues Iudæos habens intentionem: misit autem
δὲ πρὸς τοὺς πολίτας ἰουδαίους ἔχων διάθεσιν· ἔπεμψε δὲ
odiosum principem Apollonium cum exercitu: viginti mille
τὸν μισάρχην ἀπολλώνιον μετὰ στρατεύματος· δισμυρίους
autem supra duo mille, præcipiens qui erant in ætate omnes
δὲ πρὸς τοῖς δισχιλίοις, προστάξας τοὺς ἐν ἡλικίᾳ πάντας
interficere, at mulieres & iuuenes vendere, Hic
κατασφάξαι, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ νεωτέρους πωλεῖν. οὗτος 25
autem veniens in Hierosolymam, & pacificum se simu-
ὁ παραγενόμενος εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ τὴν εἰρηνικὸν ὑποκει-
lans, quieuit vsque ad sanctum diem sabbati: & accipiens
θείς, ἐπέσχεν ἕως τῆς ἁγίας ἡμέρας τοῦ σαββάτου· καὶ λαβὼν
otiosos Iudæos, his qui erāt sub se, vt armarentur, præce-
ἀργοῦντας τοὺς ἰουδαίους, τοῖς ὑφ' ἑαυτὸν ὁπλισίαν παρήγ-
pit, Et egressos omnes ad spectandum, transi-
γειλε, καὶ τοὺς ἐξιόντας πάντας ὁπὶ τὴν θεωρίαν συνεξ- 26
fodit; & in ciuitatem cum armis discurrens, ingentem
εκέντησε· καὶ εἰς τὴν πόλιν σὺν τοῖς ὅπλοις εἰσδραμών, ἱκανὰ
percussit multitudinem. Iudas autem Maccabæus decimus
κατέτρωσε πλήθη. ἰούδας δὲ ὁ μακκαβαῖος δέκατος που 27
factus, & recedens in montibus, ferarum more viue-
γενηθεὶς καὶ ἀναχωρήσας ἐν τοῖς ὄρεσι θηρίων τρόπον διέ-
bat cum his qui erāt secum, & fœni cibo vescentes,
ζη σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ, καὶ τῷ χορτοφαγίᾳ τροφῷ σιτούμενοι,
perseuerabant vt non participarent ex inquinatione.
διετέλουν πρὸς τὸ μὴ μεταλαχεῖν τοῦ μολυσμοῦ.

CAP. VI. ς'.

Post non multum autem tempus, misit rex se-
1 Μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον ἐξαπέστειλεν ὁ βασιλεὺς γέ-
nem Athenienſem, compellere Iudæos vt transgrederentur à
ροντα ἀθηναῖον, ἀναγκάζειν τοὺς ἰουδαίους μεταβαίνειν ἀπὸ
paternis legibus, & Dei legibus non gubernarentur,
τῶν πατρῴων νόμων, καὶ τοῖς τοῦ θεοῦ νόμοις μὴ πολιτεύεσθαι,
Contaminare autē & quod erat in Hierosolymis templum, & cognomi-
2 μολύνειν δὲ καὶ τὸν ἐν ἱεροσολύμοις νεών, καὶ προσονο-
nare Iouis Olympij; & quod in Garizin, prout erant
μάσαι διὸς ὀλυμπίου, καὶ τὸν ἐν γαριζὶν, καθὼς ἐτύγχανον οἱ
locum habitantes, Iouis hospitalis. Difficile autem & graue
3 τὸν τόπον οἰκοῦντες, διὸς ξενίου. χαλεπὴ δὲ καὶ δυσχερὴς
erat turbis præceptum nequitiæ. Nam templu luxu-
4 ἦν τοῖς ὄχλοις ἡ ἐπίταξις τῶν κακίας· τὸ μὲν γὰρ ἱερὸν ἀσω-
ria & comessationibus à gentibus impletum erat, scortantibus
τίας καὶ κώμων ὑπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπεπλήρωτο ῥαθυμούντων
cum meretricibus, & in sacris porticibus cum mulieribus sese misce-
μετ' ἑταίρων, καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς περιβόλοις γυναιξὶ πλησια-
tibus: præterea etiā quæ non decebat intrò ferentibus. At
ζόντων, ἔτι δὲ τὰ μὴ καθήκοντα ἔνδον φερόντων. τὸ δὲ
5 altare prohibitis à legibus illici-
θυσιαστήριον τοῖς ἀποδιεσταλμένοις ἀπὸ τῶν νόμων ἀθεμί-
tis plenum erat. Erat autē neq; sabbatum custodire, neque patrias
6 τοις ἐπεπλήρωτο. οὐδ' οὔτε σαββατίζειν, οὔτε πατρῴους
solennitates seruare, neque simpliciter Iudæum confiteri esse.
ἑορτὰς διαφυλάττειν, οὔτε ἁπλῶς ἰουδαῖον ὁμολογεῖν εἶναι.
Ducebātur autē cum amara necessitate, ad quæ singulis mensibus re-
7 ἤγοντο δὲ μετὰ πικρᾶς ἀνάγκης εἰς τὴν κατὰ μῆνα τοῦ βασι-
gis natalem diem ad sacrificium. cùm esset autē Bac-
λέως γενέθλιον ἡμέραν ὁπὶ απολογισμόν· γινομένης δὲ διο-
chanaliorū festum, cogebantur hederas habentes pompam agere
νυσίων ἑορτῆς, ἀναγκάζοντο κισσοὺς ἔχοντες πομπεύειν τῷ
Libero. Decretum autem exiit in vicinas ci-
8 διονύσῳ. ψήφισμα δὲ ἐξέπεσεν εἰς τὰς ἀγχιγείτονας πό-
uitates Græcas, Ptolemæo suggerente eandem consuetudinē
λεις ἑλληνίδας πτολεμαίου ὑποθεμένου τὴν αὐτὴν ἀγωγὴν
aduersus Iudæos, agere & sacrificare: Eos autē qui non vel-
9 κατὰ τῶν ἰουδαίων, ἀγειν καὶ αποθύειν· τοὺς δὲ μὴ βουλο-
lent transire ad Græcos ritus, iugulare.
μένους μεταβαίνειν ὁπὶ τὰ ἑλληνικά, κατασφάζειν.
erat ergo videre præsentem miseriam. Duæ enim mulie-
10 παρῆν οὖν ὁρᾶν τὴν ἐνεστῶσαν ταλαιπωρίαν. δύο γὰρ γυναῖ-
res delatæ sunt qui circumciderant filios: harum autem ex
κες ἀνήχθησαν περιτετμηκυῖαι τὰ τέκνα. τούτων δὲ ἐκ τῶν
vberibus suspendentes natos, & publicè circumducentes
μαστῶν κρεμάσαντες τὰ βρέφη, καὶ δημοσίᾳ περιαγαγόντες
eas per ciuitatem, à muro præcipitauerunt. Alij verò pro-
11 αὐτὰς τὴν πόλιν, κατὰ τοῦ τείχους ἐκρήμνισαν. ἕτεροι δὲ πλη-
ximè concurrentes ad speluncas, vt latenter celebrarent
σίον συνδραμόντες εἰς τὰ σπήλαια, λεληθότως ἄγειν τὴν
sabbatum, indicati Philippo succensi sunt, eò
ἑβδομάδα, μηνυθέντες τῷ φιλίππῳ συνεφλογίσθησαν, διὰ
quòd veerentur auxiliari sibimet secundum gloriam co-
τὸ εὐλαβῶς ἔχειν βοηθῆσαι ἑαυτοῖς κατὰ τὴν δόξαν τῆς σε-
lendissimæ diei. Hortor itaque legentes
12 μνοτάτης ἡμέρας. παρακαλῶ οὖν τοὺς ἐντυγχάνοντας
hunc librum, ne abhorrescant propter calamitates, repu-
τῇ δὲ τῇ βίβλῳ, μὴ συστέλλεσθαι διὰ τὰς συμφορὰς, λογίζε-
tent autem supplicia non ad interitum, sed ad corre-
σθαι δὲ τὰς τιμωρίας μὴ πρὸς ὄλεθρον, ἀλλὰ πρὸς παι-
ptionem generis nostri esse. Et enim non multum tempus sinere
13 δείαν τοῦ γένους ἡμῶν εἶναι. καὶ γὰρ τὸ μὴ πολὺν χρόνον ἐᾶσθαι
τοὺς

peccatores, sed statim vindicare suppliciis, ma-
τὰς δυσεβοῦντας, ἀλλ' οὐδέπω προσπίπτειν ὀπτιμίοις, με-
gni beneficij indicium est. Non enim sicut & in
γάλης εὐεργεσίας σημεῖόν ἐστιν. ὁ γὰρ καθάπερ καὶ ἐπὶ 14
aliis gentibus, expectat patiens Dominus vsque-
τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἀναμένει μακροθυμῶν ὁ δεσπότης μέχρι
quo adueniat eos ad plenitudinem peccatorum pu-
τοῦ καταντῆσαντας αὐτοὺς πρὸς ἐκπλήρωσιν ἁμαρτιῶν κο-
nire, sic & in nobis iudicauit esse: vt non ad finem per-
λάσαι, οὕτω κρίνει εἶναι) ἵνα μὴ πρὸς τέλος ἀφι-
uenientibus nostris peccatis, postea nos vlciscatur. Quamobrē
κομένων ἡμῶν τῶν ἁμαρτιῶν, ὕστερον ἡμᾶς ἐκδικᾷ. διόπερ 15
nunquam quidem misericordiā à nobis amouet: corripiens autē cum
οὐδέποτε μὲν τὸν ἔλεον ἀφ' ἡμῶν ἀφίστησι· παιδεύων δὲ μὴ
calamitate, non derelinquit suum populum. Verùm ad com-
συμφορᾶς, οὐκ ἐγκαταλείπει τὸν ἑαυτοῦ λαόν· πλὴν ἕως ὑπο- 16
monitionem hæc nobis dicta sint. Per pauca autē veniendū est ad
μνήσεως τούτων ἡμῖν εἰρήσθω. δι' ὀλίγων δὲ ἐλθοῦσιν ὀπὶ 17
narrationem. Eleazarus quidam ex primoribus scri-
τὴν διήγησιν. Ἐλεάζαρός τις τῶν πρωτεύοντων γραμμα-
bis vir iam præuectus ætate, & aspectu 18
τέων ἀνὴρ ἤδη προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν πρόσοψιν
faciei pulcherrimus, hians compellebatur manducare
τοῦ προσώπου κάλλιστος, ἀναχανὼν ἠναγκάζετο φαγεῖν
porcinā carnem. Ille autem cum gloria mortem magis quàm,
ὑείου κρέας. ὁ δὲ τὸν μετ' εὐκλείας θάνατον μᾶλλον ἢ 19
cum odio vitam complectens, sponte ad sup-
τὸν μετὰ μίσους βίον ἀνασπασάμενος, αὐθαιρέτως ὀπὶ τὸ τύμ-
plicium præibat. Expuens autē secundū quē oportebat modū
πανον προσῆλθε. πρεσπύσας δὲ καθ' ὃν ἔδει τρόπον 20
accedere sustinentes puniri, quæ nō licebat gu-
προσέρχεσθαι τοὺς ὑπομένοντας αἰκίζεσθαι, ὧν οὐ θέμις γεύ-
stare propter vitæ amorem. Qui autē ad
σασθαι διὰ τὴν πρὸς τὸ ζῆν φιλοσοφίαν. οἱ δὲ πρὸς τῇ 21
scelestum sacrificium parati erant, ob eā quæ à priscis
ἀθεμίτῳ παρανομίᾳ τεταγμένοι, διὰ τὴν ἐκ τῶν παλαιῶν
temporibus cum homine notitiam, tollentes eum seorsum
χρόνων πρὸς τὸν ἄνδρα γνῶσιν, ἀπολαβόντες αὐτὸν κατ' ἰδίαν
hortabantur, afferentem carnes quibus licitū erat ei vti ab
παρεκάλουν, ἐνέγκαντα κρέα οἷς καθῆκον αὐτῷ χρᾶσθαι δι'
eo paratas, simulare autē iāquā comedentē quæ
αὐτὸ πρασκευασθέντα, ὑποκρινόμενον δὲ ὡς ἐσθίοντα τὰ
à rege iussæ erant, de iis quæ ex sacrificio
ὑπὸ τοῦ βασιλέως προστεταγμένα, τῆς ἀπὸ τῆς θυσίας
carnibus, vt hoc faciens liberaretur à morte: & ob
κρεῶν, ἵνα τοῦτο πράξας ἀπολυθῇ τοῦ θανάτου· καὶ διὰ 22
veterem erga eos amicitiam assequeretur benignitatem. Ille
τὴν ἀρχαίαν πρὸς αὐτοὺς φιλίαν τύχῃ φιλανθρωπίας. ὁ 23
autē cogitationem vrbanam recipiens & dignam ætate &
δὲ λογισμὸν ἀστεῖον ἀναλαβὼν καὶ ἄξιον τῆς ἡλικίας καὶ τῆς
senectutis eminentia, & acquisita & illustri canitie, &
τοῦ γήρους ὑπαρχούσης, καὶ τῆς ὀπικτήτου καὶ ὀπιφανοῦς πολιᾶς, καὶ
à pueritia optima educatione, maximè autem sancta &
τῆς ἐκ παιδὸς καλλίστης ἀναστροφῆς, μᾶλλον δὲ τῆς ἁγίας καὶ
à Deo condita legislatione, consequenter respondit, citò di-
θεοκτίστου νομοθεσίας, ἀκολούθως ἀπεφαίνατο, ταχέως λέ-
cens, vt se præmitteret ad infernum. Nō enim nostra ætate
γων πρεσπέμπειν εἰς τὸν ἅδην. οὐ γὰρ τῆς ἡμετέρας ἡλικίας 24
dignum est fingere, vt multi adolescentum arbitrantes
ἄξιόν ἐστιν ὑποκρινόμενον, ἵνα πολλοὶ τῶν νέων ὑπολαβόντες
Eleazarum nonagenarium transisse in alienigena-
ἐλεάζαρον τὸν ἐνενηκονταετῆ μεταβεβηκέναι εἰς ἀλλοφυ-
rum legem: Et ipsi propter meam simulationem & ob modicum
λισμὸν· καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν ἐμὴν ὑπόκρισιν καὶ διὰ τὸ μικρὸν 25
& momentaneum viuere, decipiantur propter me, & execrationē & maculam
καὶ ἀκαριαῖον ζῶν, πλανηθῶσι δι' ἐμέ, καὶ μῦσος καὶ κηλίδα
senectutis conquiram. Si enim & ad præsens eri-
τοῦ γήρους κατασκήσωμαι. εἰ γὰρ καὶ ὀπὶ τοῦ παρόντος ἐξε- 26
piar hominum supplicio, sed omnipoten-
λοῦμαι τῶν ἀνθρώπων τιμωρίαν, ἀλλὰ τὰς τοῦ παντοκρά-
tis manus, neque viuus, neque defunctus effugiam. Quamobrē
τορος χεῖρας, οὔτε ζῶν οὔτε ὀποθανὼν ἐκφεύξομαι. διόπερ 27
viriliter quidem nunc commutans vitam, certè senectute dignus
ἀνδρείως μὲν νῦν διαλλάξας τὸν βίον, τοῦ μὲν γήρους ἄξιος
apparebo. At adolescentibus exemplum generosum reliquе-
φανήσομαι, τοῖς δὲ νέοις ὑπόδειγμα γενναῖον καταλείψο- 28
ro, ad promptè & generosè pro grauibus &
μαι, εἰς τὸ προθύμως καὶ γενναίως ὑπὲρ τῶν σεμνῶν καὶ
sanctis legibus moriendum: tanta autem dicens ad
ἁγίων νόμων ἀπεθανατίζειν· τοσαῦτα δὲ εἰπὼν ὀπὶ τὸ
supplicium confestim venit. At ductoribus erga eum
29 τυμπανον εὐθέως ἦλθε. τῶν δὲ ἀγόντων πρὸς αὐτὸν τὴν
paulò antè beneuolentiam in inimicitiam conuertentibus, ob
μικρῷ πρότερον εὐμένειαν εἰς δυσμένειαν ἀπαγόντων, διὰ
prædicta verba, vt ipsi existimabant arro-
τὴν τῶν προειρημένων λόγων, ὡς αὐτοὶ ὑπελάμβανον ὀπό-
gantiam esse. Futurus autem plagis mori, gemens
30 νοιαν εἶναι). μέλλων δὲ ταῖς πληγαῖς τελευτᾶν, ἀναστενάξας
dixit: Domino sanctam scientiam habenti manifestum est, quòd
εἶπε· τῷ κυρίῳ τὴν ἁγίαν γνῶσιν ἔχοντι φανερόν ἐστιν, ὅτι
cùm possim liberari à morte, duros sustineo
δυνάμενος ἀπολυθῆναι τοῦ θανάτου, σκληρὰς ὑποφέρω
in corpore dolores flagellatus, secundū animam verò dulcites
κατὰ σῶμα ἀλγηδόνας μαστιούμενος, κατὰ ψυχὴν δὲ ἡδέως
propter eius timorem hæc patior. Et hic igitur hoc
31 διὰ τὸν αὐτοῦ φόβον ταῦτα πάσχω. καὶ οὗτος οὖν οὕτω τὸν
modo migrauit, non solùm iuuenibus, sed & pluri-
ἑόπον μετήλλαξεν, οὐ μόνον τοῖς νέοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς πλεί-
mis gentis suam mortem exemplum generositatis
σοις τοῦ ἔθνους τὸν ἑαυτοῦ θάνατον ὑπόδειγμα γενναιότητος
& memoriam virtutis relinquens.
καὶ μνημόσυνον ἀρετῆς καταλιπών.

CAP. VII. ζ.

Contigit autē & septem fratres cum matre comprehen-
1 Συνέβη δὲ καὶ ἑπτὰ ἀδελφοὺς μετὰ τῆς μητρὸς συλληφθέν-
sos cogi à rege, ex illicitis
τας, ἀναγκάζεσθαι ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἀπὸ τῶν ἀθεμίτων
porcinis carnibus tangere, flagris & taureis cruciatos. Vnus
2 ὑείων κρεῶν ἐφάπτεσθαι, μάστιξι καὶ νευραῖς ἀκιζομένους. εἷς
autem ipsorum factus primus concionator, sic ait: Quid futurus es interro-
δὲ αὐτῶν γενόμενος προκήρυξ, οὕτως ἔφη· τί μέλλεις ἐρω-
gare & discere à nobis? parati enim mori sumus, potius quā
τᾶν καὶ μανθάνειν ἡμῶν, ἕτοιμοι γὰρ ἀποθνήσκειν ἐσμέν, ἢ
transgredi patrias leges. Iratus autem factus
3 παραβαίνειν τοὺς πατρικοὺς νόμους. ἔκθυμος δὲ γενόμενος
rex, iussit sartagines & ollas æneas succendere.
ὁ βασιλεύς, προσέταξε τήγανα καὶ λέβητας ἐκπυροῦν.
Illis autem confestim succensis, illi qui fuerat eorum
4 τῶν δὲ παραχρῆμα ἐκπυρωθέντων, τὸν γενόμενον αὐτῶν
primus locutor, iussit linguam amputare, & excorian-
προκήρυκα, προσέταξε γλωσσοτομεῖν, καὶ περισκυθίσαν-
tes extremas partes abscindere, reliquis fratribus & matre
τας ἀκροτηριάζειν, τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς μητρὸς
inspicientibus. Inutilem autem eum in omnibus factum, ius-
5 συνορώντων. ἄχρηστον δὲ αὐτὸν τοῖς ὅλοις γενόμενον, ἐκέλευ-
sit pyræ admouere, spirantem & sartagine torrere. at vapo-
σε τῇ πυρᾷ προσάγειν, ἐμπνέοντα καὶ τηγανίζειν· τῶν δὲ ἀτμί-
re ad multum se dilatante ex sartagine, ad inuicem se hortabantur
δος ἐφ' ἱκανὸν διαδιδούσης τὸν τηγάνου, ἀλλήλους παρεκάλουν
cum matre generosè mori, dicentes sic: Do-
6 σὺν τῇ μητρὶ γενναίως τελευταῖν, λέγοντες οὕτως· ὁ κύ-
minus Deus aspicit, & veritatibus in nobis consola-
ριος ὁ θεὸς ἐφορᾷ καὶ ταῖς ἀληθείαις ἐφ' ἡμῖν παρακαλεῖ-
tur: quemadmodum per in facie protestans canticum
ται· καθάπερ διὰ τοῦ προσώπου ἀντιμαρτυρούσης ᾠδῆς
declarauit Moyses, dicens: Et in seruis suis con-
διεσάφησε μωυσῆς, λέγων· καὶ ὀπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ παρα-
solabitur. Mortuo autem primo ad modum
7 κληθήσεται. μεταλλάξαντος δὲ τοῦ πρώτου τὸν τρόπον
hunc, secundum deducebāt ad ludibrium, & capi-
τοῦτον, τὸν δεύτερον ἦγον ὀπὶ τὸν ἐμπαγμόν, καὶ τὸ τῆς κεφα-
tis pellem cum capillis abstrahentes interrogabant, Si man-
λῆς δέρμα σὺν τοῖς θριξὶ περιαιρούντες ἐπηρώτων, εἰ φά-
ducabis antequam puniatur corpus per membra (ille autē re-
8 γεσαι πρὶν τοῦ τιμωρηθῆναι τὸ σῶμα κατὰ μέλος. ὁ δὲ ἀπο-
spondens patria voce, dixit, Non. Quamobrē & hic
9 κριθεὶς τῇ πατρίῳ φωνῇ, προσεῖπεν οὐχί. διόπερ καὶ οὗτος
sequens accepit tormentum, vt primus: in vltimo verò spiritu
τὸν ἑξῆς ἔλαβε βάσανον, ὡς ὁ πρῶτος· ἐν ἐσχάτῃ δὲ πνοῇ
existens dixit: Tu quidem sceleste, ex præsenti nos vita
γενόμενος εἶπε· σὺ μὲν ἀλάστωρ, ἐκ τοῦ παρόντος ἡμᾶς ζῶν
abiicis: at mundi rex defunctos nos pro
ἀπολύεις· ὁ δὲ τοῦ κόσμου βασιλεὺς ἀποθανόντας ἡμᾶς ὑπὲρ
suis legibus, in æternam resurrectionem vitæ nos suscitabit.
τῶν ἰδίων νόμων, εἰς αἰώνιον ἀναβίωσιν ζωῆς ἡμᾶς ἀναστήσει.
Post autē hunc tertius illudebatur, & linguam postu-
10 μετὰ δὲ τοῦτον ὁ τρίτος ἐνεπαίζετο, καὶ τὴν γλῶσσαν αἰτη-
latus citò protulit, & manus audacter exten-
θεὶς ταχέως προέβαλε, καὶ τὰς χεῖρας εὐθαρσῶς προέ-

dit, & generosè dixit: A cælo hæc possedi, & ppter
τεινε, ἡ γλυκάμα εἶπεν. ἐξ οὐρανοῦ ταῦτα κέκτημαι, καὶ διὰ 11
eius leges despicio hæc: & ab eo hæc ite-
τοὺς αὐτοῦ νόμους ὑποφορῶ ταῦτα· καὶ παρ' αὐτοῦ ταῦτα πά-
rum spero recepturum. Ita vt ipse rex & qui cum
λιν ἐλπίζω κομίσασθαι, ὥστε αὐτὸν τὸν βασιλέα καὶ τοὺς σὺν 12
eo mirarentur adolescentis animam, quòd in nihilo
αὐτῷ ἐκπλήσσεσθαι τοῦ νεανίσκου ψυχήν, ὡς οὐ δι' ἑνὶ τοῦ
dolores ponebat. Et hoc autem defuncto, quar-
ἀλγηδόνας ἐποιοῦτο. καὶ τούτου δὲ μεταλλάξαντος, τὸ τέτα-
tum eodem modo vexabant torquentes. Et cùm esset ad
τον ὡσαύτως ἐβασανίζον αἰκιζόμενοι. καὶ γλυκύμορος θεὸς 14
mortem, sic ait: Eligibile est commutantem quæ ab ho-
τὸ τελευτᾶν ἔφη αἱρετὸν μεταλλάσσοντα τὰς ἀπ' ἀν-
minibus, quæ sunt à Deo, expectare spes, iterum re-
θρώπων, τὰς ὑπὸ τοῦ θεοῦ προσδοκᾶν ἐλπίδας, πάλιν ἀνα-
suscitandos esse ab eo: tibi namque resurrectio ad vitam non erit.
στήσεσθαι ὑπ' αὐτοῦ· σοὶ μὲν γὰρ ἀνάστασις εἰς ζωὴν οὐκ ἔσται.
Consequenter autem quintum admouentes vexabant; Ille autē
ἑπομένως δὲ τὸν πέμπτον προσάγοντες ἠκίζοντο. ὁ δὲ 15
ad eum aspiciens, dixit: Potestatem in hominibus habens corrupti-
πρὸς αὐτὸν ἰδὼν εἶπεν· ἐξουσίαν ἐν ἀνθρώποις ἔχων φθαρ- 16
bilis cũ sis, quod vis facis: non putes autem genus nostrum à Deo
τὸς ὤν, ὃ θέλεις ποιεῖς· μὴ δόκει δὲ τὸ γένος ἡμῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ
derelictum esse. Tu autem sustine, & vide magnam
καταλελεῖφθαι. σὺ δὲ καρτέρει, καὶ θεώρει τὸ μεγαλεῖον 17
eius potestatē quomodo te & semen tuum torquebit. Post verò hūc
αὐτοῦ κράτος, ὡς σὲ καὶ τὸ σπέρμα σου βασανιεῖ. μετὰ δὲ τοῦ- 18
ducebant sextum: & futurus
τον ἦγον τὸν ἕκτον. καὶ μέλλων ἀποθνήσκειν ἔφη· μὴ πλανᾶσθε· μά-
stra: nos enim propter nosipsos hæc patimur; peccantes in
την ἡμεῖς γὰρ δι' ἑαυτοὺς ταῦτα πάσχομεν, ἁμαρτάντες εἰς τὸν
nostrum Deum: digna enim admiratione facta sunt. Tu autē ne existi-
ἑαυτοῦ θεόν· ἄξια γὰρ θαυμασμοῦ γέγονε. σὺ δὲ μὴ νομί- 19
mes impunitum fore, contra Deum pugnare conatus. Supra modum
σῃς ἀθῶος ἔσεσθαι, θεομαχεῖν ἐπιχειρήσας. ὑπεραγάντως 20
autem mater mirabilis & memoria bona digna, quæ per-
δὲ ἡ μήτηρ θαυμαστὴ καὶ μνήμης ἀγαθῆς ἀξία, ἥτις ἀπολ-
euntes filios septem conspiciens vnius sub tempore diei, bo-
λυμένους υἱοὺς ἑπτὰ συνορῶσα μιᾶς ὑπὸ καιρὸν ἡμέρας, εὐ-
no animo ferebat propter in Domino spes. Quemlibet autē eorum
ψύχως ἔφερε διὰ τὰς ἐπὶ κυρίῳ ἐλπίδας. ἕκαστον δ' αὐτῶν 21
hortabatur patria voce generosa repleta pruden-
παρεκάλει τῇ πατρίῳ φωνῇ γενναίῳ πεπληρωμένη φρονή-
tia, & femineam cogitationem masculino animo excitans, di-
ματι, καὶ τὸν θῆλυν λογισμὸν ἄρσενι θυμῷ διεγείρασα, λέ-
cens ad eos: Non scio quomodo in meo apparuistis vte-
γουσα πρὸς αὐτούς. οὐκ οἶδ' ὅπως εἰς τὴν ἐμὴν ἐφάνητε κοι- 22
ro, neque ego spiritum & vitam vobis donaui,
λίαν, οὐδὲ ἐγὼ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ζωὴν ὑμῖν ἐχαρισάμην,
& cuiusque conglutinationē non ego compegi. Igitur
καὶ τὴν ἑκάστου στοιχείωσιν οὐκ ἐγὼ διεῤῥύθμισα. τοιγαροῦν 23
mundi conditor qui formauit hominis natiuitatem, & omnium
ὁ τοῦ κόσμου κτίστης ὁ πλάσας ἀνθρώπου γένεσιν καὶ πάντων
inuenit generationem, & spiritum, & vitam vobis iterum
εὑρὼν γένεσιν, καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ζωὴν ὑμῖν πάλιν
dat cum misericordia, vt nunc despictis vos propter
δοσίδωσι μετ' ἐλέους, ὡς νῦν ὑπεροπτοῦντες ἑαυτοὺς διὰ τοὺς
eius leges. At Antiochus arbitrans contemni &
αὐτοῦ νόμους. ὁ δὲ ἀντίοχος οἰόμενος καταφρονεῖσθαι καὶ 24
contumeliosam despiciens vocem, adhuc iuniore super-
τὴν ὀνειδίζουσαν ὑποροφμενος φωνὴν, ἔτι τοῦ νεωτέρου θορυ-
stite, non solùm per verba faciebat adhortationem, sed & per
τος, οὐ μόνον διὰ λόγων ἐποιεῖτο τὴν παράκλησιν, ἀλλὰ καὶ δι'
iuramenta affirmabat; simul ditaturum & beatum effecturum transf-
ὅρκων ὤμνυε, ἅμα πλουτεῖν καὶ μακαρισὸν ποιήσειν μετα-
latum à patriis, & amicũ habiturũ, & necessaria præbi-
θέμενον ἀπὸ τῆς πατρίδος, καὶ φίλον ἕξειν καὶ χρείας ἐμπι-
turum. At adolescente nequaquam attendente, aduo-
πλήσειν. τοῦ δὲ νεανίου μηδαμῶς προσέχοντος, προσκα- 25
cans rex matrem hortabatur vt esset ado-
λεσάμενος ὁ βασιλεὺς τὴν μητέρα παρῄνει γενέσθαι τοῦ μει-
lescentis consiliatrix in salutem. Multis autem illo adhor-
ρακίου σύμβουλον ἐπὶ σωτηρίᾳ. πολλὰ δὲ αὐτοῦ παρακαλοῦ- 26
tante, promisit suasuram filio. Inclinata autem ad eum,
σαντος, ἐπεδείξατο πείσειν τὸν υἱόν. προσκύψασα δὲ αὐτῷ, 27
deridens crudelem tyrannum, sic dixit patria vo-
χλευάσασα τὸν ὠμοτύραννον, οὕτως ἔφησε τῇ πατρῴᾳ φω-
ce: Fili miserere mei quæ in vtero portaui te menses
νῇ. υἱὲ ἐλέησόν με τοῦ ἐν γαστρὶ βαστάσασά σε μῆνας 28
nouem, & lac dedi tibi annos tres, & alui te, &
ἐννέα καὶ θηλάσασά σε ἐπὶ τρία, καὶ ἐκθρέψασά σε καὶ ἀ-
duxi in ætatem istam, & molestias educationis sustinui: pet-
γαγοῦσα εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην, καὶ τροφοφορήσασαν· ἀξιῶ
te nate, respicientem ad cælum & terram, & quæ sũt in
σε τέκνον, ἀναβλέψαντα εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὰ ἐν
eis omnia videntem, cognoscere quòd nõ existentibus fecit ipsa
αὐτοῖς πάντα ἰδόντα, γνῶναι ὅτι οὐκ ἐξ ὄντων ἐποίησεν αὐτὰ
Deus, & hominum genus Ita fit: ne ti-
29 ὁ θεός, καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος οὕτω γίνεται· μὴ φοβη-
meas carnificem istum, sed fratribus dignus factus,
θῇς τὸν δήμιον τοῦτον, ἀλλὰ τῶν ἀδελφῶν ἄξιος γενόμενος,
suscipe mortem, vt in misericordia cum fratribus
δέξαι τὸν θάνατον, ἵνα ἐν τῷ ἐλέει σὺν τοῖς ἀδελφοῖς
tuis recipiam te. Adhuc autem hac cessante adolescens
30 σου κομίσωμαί σε. ἔτι δὲ ταύτης καταλαλουσης ὁ νεανίας
ait, Quem expectatis? non obedio præcepto re-
εἶπε, τίνα μένετε; οὐκ ὑπακούω τοῦ προστάγματος τοῦ βασι-
gis: at præcepto obedio legis datæ
λέως· τοῦ δὲ προστάγματος ἀκούω τοῦ νόμου τοῦ δοθέντος τοῖς
patribus nostris per Moysem. Tu verò omnis malitiæ inuen-
31 πατρᾶσιν ἡμῖν διὰ μωυσέως. σὺ δὲ πάσης κακίας εὑρε-
tor factus in Hebræos, non effugies manus
τὴς γενόμενος εἰς τοὺς ἑβραίους, οὐ μὴ διαφύγῃς τὰς χεῖρας
Dei. Nos enim propter nostra peccata patimur.
32 τοῦ θεοῦ. ἡμεῖς γὰρ διὰ τὰς ἑαυτῶν ἁμαρτίας πάσχομεν.
Si autem causa increpationis & correptionis viuēs Dominus cõtra nos
33 εἰ δὲ χάριν ἐπιπλήξεως καὶ παιδείας ὁ ζῶν κύριος ὑμῖν
parum iratus est, & iterum reconciliabitur suis
βραχέως ἐπώργισται, καὶ πάλιν καταλλαγήσεται τοῖς ἑαυτοῦ
seruis. Tu autē ô sceleste & omnium hominum flagitiosissime
34 δούλοις. σὺ δὲ ὦ ἀνόσιε καὶ παντων ἀνθρώπων μιαρώτατε
non frustra extollaris, fremens incertis expectationib. cõtra
μὴ μάτην μετεωρίζου, φρυαττόμενος ἀδήλοις ἐλπίσιν ὑπὲ
cælestes seruos eleuans manum. Nondum enim
35 τοὺς οὐρανίους παῖδας ἐπαιρόμενος χεῖρα. οὔπω γὰρ τοῦ
omnipotentis inspectoris Dei iudicium effugisti. Nam
36 παντοκράτορος ἐπόπτου θεοῦ κρίσιν ἐκπέφευγας. οἱ μὲν γὰρ
nunc nostri fratres quibreuem sustinuerunt laborem, æternæ
νῦν ἡμέτεροι ἀδελφοὶ βραχὺν ὑπενέγκαντες πόνον, ἀειναόν
vitæ sub testamento Dei ceciderunt; tu verò Dei iudi-
ζωῆς ὑπὸ διαθήκην θεοῦ πεπτώκασι. σὺ δὲ τῇ τοῦ θεοῦ κρί-
cio iustas pœnas superbiæ feres. Ego autē
37 σει δίκαια τὰ πρέποντα τῆς ὑπερηφανίας ὑποίσῃ. ἐγὼ δὲ
sicut fratres & corpus & animam trado pro
καθάπερ οἱ ἀδελφοὶ καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν προσδίδωμι περὶ
patris legibus, inuocans Deum propitiũ citò
τῶν πατρῴων νόμων, ἐπικαλούμενος τὸν θεὸν ἵλεων ταχὺ τῷ
genti fieri: & te cum quæstionibus & verberibus confi-
ἔθνει γενέσθαι· καὶ σὲ μετὰ βασάνων καὶ μαστίγων ἐξομολογή-
teri, quòd solus ipse Deus est. In me verò & fratri-
38 σασθαι, διότι μόνος αὐτὸς θεός ἐστιν. ἐν ἐμοὶ δὲ καὶ τοῖς ἀδελ-
bus meis cessare Omnipotentis iram super omne
φοῖς μου παύσασθαι τοῦ παντοκράτορος ὀργὴν τὴν ἐπὶ τὸ σύμπαν
nostrum genus iustè superductam. Iratus autem factus
39 ἡμῶν γένος δικαίως ἐπηγμένην. ἔκθυμος δὲ γενόμενος ὁ
rex, in hunc super alios pessimè inuectus est, a-
βασιλεύς, τούτῳ πρὸς τοὺς ἄλλους χειρίστως ἀπήντησε, πι-
marè ferens ob subsannationem. Et hic igitur mundè
40 κρῶς φέρων ἐπὶ τῷ μυκτηρισμῷ. καὶ οὕτω καθαρῶς
obiit, omnino in Domino confidens. Nouissima
41 μετήλλαξε παντελῶς ἐπὶ τῷ κυρίῳ πεποιθώς. ἐσχάτη
autem filiorum mater mortua est. Quæ igitur circa
42 δὲ τῶν υἱῶν ἡ μήτηρ ἐτελεύτησε. τὰ μὲν οὖν περὶ τοὺς
sacrificia & eminentes crudelitatees hucusque declarata sunto.
τον δεδηλώσθω.

CAP. VIII. η'.

Iudas autem Maccabæus & qui cum eo, intran-
1 Ἰούδας δὲ ὁ μακκαβαῖος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, παρεισπορευό-
μενοι λανθάνοντες εἰς τὰς κώμας προσεκαλοῦντο τοὺς συγ-
γενεῖς, καὶ τοὺς μεμενηκότας ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ προσλαβό-
μενοι, συνήγαγον ἑξακισχιλίους. καὶ ἐπεκαλοῦντο τὸν κύριον
2 ὅπως ἴδοι τὸν ἀπὸ πάντων καταπονούμενον λαόν, οἰκτιρᾷ δὲ
καὶ τὸν

& templi ab impiis hominibus contaminati.
καὶ τὸν ναὸν τὸν ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων βεβηλωθέντα.
Misereretur autem & exterminatæ ciuitatis, & quæ futura erat
ἐλεήσας δὲ ὁ κύριος καταφθαρείσῃ πόλιν καὶ μέλλουσαν 3
solo æquata fieri, & clamantem ad se sanguinem
ἰσόπεδον γίνεσθαι, καὶ τῶν καταβοώντων πρὸς αὐτὸν αἱμάτων
audiret: Memoraretur autē & innocentium infantium
εἰσακούσας· μνησθείη δὲ καὶ τῶν ἀναμαρτήτων νηπίων 4
iniquam perditionem, & de factis contra nomen
βλασφημιῶν, καὶ πρὸς τῶν ἐνεχομένων εἰς τὸ ὄνομα
eius blasphemiis, & scelestos abominaretur. Factus autem Mac-
αὐτοῦ βλασφημιῶν, καὶ μισοπονηρήσας. γενόμενος δὲ ὁ μακ- 5
cabæus in congregatione, intolerabilis iam gentibus efficiebatur
καβαῖος ἐν συστήματι, ἀνιπόστατος ἤδη τοῖς ἔθνεσιν ἐγίνετο
ira Domini in misericordiam versa. Ciuitates autem &
τῆς ὀργῆς τοῦ κυρίου εἰς ἔλεον τραπείσης. πόλεις δὲ καὶ 6
castella insperatè veniens succendebat: & op-
κώμας ἀπροσδοκήτως ἐρχόμενος ἐνεπίμπρα· καὶ τοὺς ὑπ-
portuna loca occupans, non paucos hostium in fu-
καίρους τόπους καταλαμβάνων, καὶ ὀλίγους τῶν πολεμίων τρο-
gam vertens, Maximè noctes ad huiusmodi in-
πούμενος, μάλιστα τὰς νύκτας πρὸς τὰς τοιαύτας ὑπο- 7
sidias adiutrices accipiebat: & fama quædam fortitudinis eius
βολὰς συνεργοὺς ἐλάμβανε· καὶ λαμπρά τις τῆς ἀνδρείας αὐτοῦ
diffundebatur vbique. Videns autem Philippus paulatim
διεχεῖτο πανταχῇ. σπουδῶν δὲ ὁ φίλιππος καταμικρὸν 8
ad profectum venientem virum, frequentiùs autem in
εἰς προκοπὴν ἐρχόμενον τὸν ἄνδρα, πυκνότερον δὲ ἐν ταῖς
prosperitatibus procedentem, ad Ptolemæum Cœles Sy-
δυσημερίαις προβαίνοντα, πρὸς πτολεμαῖον τὸν κοίλης συ-
riæ, & Phœniciæ ducem scripsit vt auxilium ferret re-
ρίας καὶ φοινίκης στρατηγὸν ἔγραψεν ὑπερασπιεῖν τοῖς τοῦ βα-
gis negotiis. Ille autem citò assumens Ni-
σιλέως πράγμασιν. ὁ δὲ ταχέως προχειρισάμενος νι- 9
canorem Patrocli ex primoribus amicis misit,
κάνορα τὸν τοῦ πατρόκλου τῶν πρώτων φίλων ἀπέστειλεν
subdens omnigenorum gentes non pauciores viginti millibus, vt
ὑποτάξας παμφύλων ἐθνη οὐκ ἐλάττους τῶν δυσμυρίων, τὸ
omne Iudæorum deleret genus: adiunxit autem ei &
σύμπαν τῶν ἰουδαίων ἐξαρᾶν γένος· συνέστησε δὲ αὐτῷ καὶ
Gorgiam virum ducem & in bellicis vsibus experientiam
γοργίαν ἄνδρα στρατηγὸν ἐν πολεμικαῖς χρείαις πεῖραν
habentem. Constituit autem Nicanor tributum regi
ἔχοντα. διεστήσατο δὲ ὁ νικάνωρ τὸν φόρον τῷ βασιλεῖ τοῖς 10
Romanis existens talentorum duorum milliũ ex Iudæorum ca-
ῥωμαίοις ὄντα ταλάντων δισχιλίων ἐκ τῆς τῶν ἰουδαίων αἰ-
ptiuitate vt suppleret. Statim autem in mari-
χμαλωσίας ἐκπληρώσῃ. εὐθέως δὲ εἰς τὰς ἀξιω- 11
timas ciuitates misit prouocans ad emptionem
λογωτάτας πόλεις ἀπέστειλε προκαλούμενος ἐπ' ἀγορασμὸν
Iudæorum corporum; promittens nonaginta corpora ta-
ἰουδαίων σωμάτων, ὑπισχνούμενος ἐνενήκοντα σώματα τα-
lento traditurum: non expectans quæ ab omni-
λάντου παραχωρήσῃ· οὐ προσδεχόμενος τῶν παρὰ τοῦ πάν-
potente futura erat sequi contra se vltionem.
τοκράτορος μέλλουσαν παρακολουθήσειν ἐπ' αὐτῷ δίκην.
At Iudæ compertum fuit de Nicanoris aduentu: &
τῷ δὲ ἰούδᾳ προσέπεσε περὶ τῆς τοῦ νικάνορος ἐφόδου· καὶ 12
cùm declarasset his qui cum eo aduentum exercitus:
μεταδόντος τοῖς σὺν αὐτῷ τὴν παρουσίαν τοῦ στρατεύματος,
Qui formidabant & non credebant Dei iustitiæ, in fu-
οἱ δειλιαδροῦντες καὶ ἀπιστοῦντες τὴν τοῦ θεοῦ δίκην, διε- 13
gam conuertebant seipsos, & à loco recedebant. Alij verò reli-
δίδρασκον ἑαυτοὺς, καὶ ἐξετόπιζον. οἱ δὲ τὰ πεπραμε- 14
quia omnia vendebant: simul autem Dominũ deprecabãtur vt eriperet
μένα πάντα ἐπώλουν· ὁμοῦ δὲ τὸν κύριον ἠξίουν ῥύσασθαι
eos qui ab impio Nicanore antequam congrederentur venditi
τοὺς ὑπὸ τοῦ δυσεβοῦς νικάνορος πρὶν συντυχεῖν πεπρα-
erant. Et si non propter ipsos, saltem propter quæ erãt ad pa-
μένους. καὶ εἰ μὴ δι' αὐτοὺς ἀλλὰ διὰ τὰς πρὸς τοὺς πατέ- 15
tres eorum pacta, & propter super ipsos inuocationem
ρας αὐτῷ διαθήκας, καὶ ἕνεκα τῆς ἐπ' αὐτοὺς ὑπικλήσεως
venerandi & magnifici nominis eius. Congre-
τοῦ σεμνοῦ καὶ μεγαλοπρέπους ὀνόματος αὐτοῦ. συναγα- 16
gans autem Maccabæus eos qui circa ipsum erant numero sex
γὼν δὲ ὁ μακκαβαῖος τοὺς περὶ αὐτὸν ὄντας τὸν ἀριθμὸν ἑξα-
mille, hortabatur ne absterrerentur hostibus,
κισχιλίους παρεκάλει μὴ καταπλαγῶσι τοῖς πολεμίοις,
neque metuerent iniustè venientium aduersum
μὴ δὲ δυλαβεῖσθαι τὴν τῶν ἀδίκως παραγινομένων ἐπ'

se gentium multitudinem: pugnarent antem generosè antè
αὐτοὺς ἐθνῶν πολυπληθίαν· ἀγωνίσασθαι δὲ γενναίως πρὸ
oculos recipientes iniustè in sanctum locum sa-
ὀφθαλμῶν λαβόντας τὴν ἀνόμως εἰς τὸν ἅγιον τόπον συν-
ctam ab illis contumeliam; Et illusæ
17 τετελεσμένην ὑπ' αὐτῶν ὕβριν, καὶ τὸν τῆς ἐμπεπαιγμένης
ciuitatis iniuriam. adhuc autem præteriti instituti:
πόλεως αἰχισμόν· ἔτι δὲ τὴν τῆς προγονικῆς πολιτείας
dissolutionem. Illi namque armis confidunt simul & audacia,
18 κατάλυσιν. οἱ μὲν γὰρ ὅπλοις πεποίθασιν ἅμα καὶ τόλμαις
ait: nos autem in omnipotente Deo qui potest &
ἔφησεν· ἡμεῖς δὲ ὅτι τῷ παντοκράτορι θεῷ δυναμένῳ καὶ
venientes aduersum nos & vniuersum mundũ in vno nutu
τοῖς ἐρχομένοις ἐφ' ἡμᾶς καὶ τὸν ὅλον κόσμον ἐν ἑνὶ νεύματι
delere, confidimus. Enarrans autem eis &
19 καταβαλεῖν πεποίθαμεν. προσαναλεξάμενος δὲ αὐτοῖς καὶ
erga progenitores facta auxilia, & quod fuit sub
τὰς ὑπὲρ τῶν προγόνων γενομένας ἀνελήψεις, καὶ τὸ ὑπὸ
Sennacherim centum octoginta quinque millia quomodo per-
σενναχηρὶμ τὸν ἑκατὸν ὀγδοηκοντα πέντε χιλιάδων ὡς ἀ-
ierunt: Et quod in Babylonia aduersus Galatas
20 πώλοντο. καὶ τὴν ἐν τῇ βαβυλωνίᾳ τὴν πρὸς τοὺς γαλάτας
prœlium fuit: vt omnes ad rem vene-
παράταξιν γενομένην· ὡς οἱ πάντες ὑπὲρ τὴν χρείαν ἦλ-
runt octo millia, cum Macedonibus quatuor mille: Ma-
θον ὀκτακισχίλιοι σὺν μακεδόσι τετρακισχίλιοις· τῶν μα-
cedonibus hæsitantibus, octo mille duodecim de
κεδόνων ἀπορουμένων, οἱ ὀκτακισχίλιοι τὰς δώδεκα μυ-
cem millia peremerunt ob factum ipsis à cælo
ριάδας ἀπώλεσαν διὰ τὴν γενομένην αὐτοῖς ἀπ' οὐρανοῦ
auxilium; & vtilitatem multam acceperunt. Propter quæ audaces
21 βοήθειαν, καὶ ὠφέλειαν πολλὴν ἔλαβον. ἐφ' οἷς εὐθαρσεῖς
eos constituens & paratos pro legibus & patria
αὐτοὺς παρασήσας καὶ ἑτοίμους ὑπὲρ τῶν νόμων καὶ τῆς πατρί-
mori, quadripartitum exercitum fecit, Con-
22 δος ἀποθνήσκειν τετραμερές πι τὸ στράτευμα ἐποίησε, κατα-
stituens & fratres suos duces vtriusque or-
ξας καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ προσηγορευμένους ἑκατέρας τά-
dinis, Simonem & Iosephum, & Ionathan, subiiciens vnicuique mil-
ξεως, σίμωνα καὶ ἰώσηφον, καὶ ἰωνάθαν, ὑποτάξας ἑκάστῳ χι-
le supra quingentos. Adhuc autē & Eleazarum cùm le-
23 λίους πρὸς τοῖς πεντακοσίοις. ἔτι δὲ καὶ ἐλεάζαρον παρα-
gisset sacrum librum, & dedisset signum Dei adiutorij,
γαγοὺς τὴν ἱερὰν βίβλον, καὶ δοὺς σύνθημα θεοῦ βοηθοῦ ἀρ-
primi ordinis ipse dux commisit cum Nica-
χὴν πρώτης ἀστείρας αὐτὸς προηγούμενος συνέβαλε τῷ νικά-
nore. Facto autem illis Omnipotente adiutore, in-
24 νορι. γενομένου δὲ αὐτοῖς τοῦ παντοκράτορος συμμάχου, κα-
terfecerunt ex hostibus supra nouem mille, vulnera-
τέσφαξαν τῶν πολεμίων ὑπὲρ τοὺς ἐννακισχιλίους, τραυμα-
tos autem & membris mutilos maiorem partem
τίας δὲ καὶ τοῖς μέλεσιν ἀναπήρους τὸ πλεῖον μέρος τῆς τοῦ
Nicanoris exercitus fecerunt: omnes autem fugere coege-
νικάνορος στρατιᾶς ἐποίησαν· πάντας δὲ φυγεῖν ἠνάγκα-
runt: At pecuniam illorũ qui venerant ad emptio-
25 σαν· τὰ δὲ χρήματα τῶν παραγενομένων ὑπὲρ τὸν ἀγορα-
nem ipsorum acceperunt: persequentes autem eos diu, cessa-
σμὸν αὐτῶν ἔλαβον· συνδιώξαντες δὲ αὐτοὺς ἐφ' ἱκανόν, ἀ-
uerunt ab hora conclusi. Erat enim (dies) ante Sab-
26 νέλυσαν ὑπὸ τὴν ὥρας συγκλειόμενοι. ἦν γὰρ ἡ πρὸ τοῦ σαβ-
batum, ob quam causam non diu perstiterunt insequentes
βάτου, δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐμακροθυμήσαν καταδιώκοντες
illos. Arma colligentes verò eorum & spolia exuen-
27 αὐτούς. ὁπλολογήσαντες δὲ αὐτοὺς καὶ τὰ σκῦλα ἐκδύσαν-
tes inimicorum in sabbato erant: vehementer be-
τες τῶν πολεμίων περὶ τὸ σάββατον ἐγένοντο· πολλοὶ δὲ εὐ-
nedicentes; & confitentes Domino qui seruauit in
λογοῦντες, καὶ ἐξομολογούμενοι τῷ κυρίῳ τῷ διασώσαντι εἰς
diem hanc initium misericordiæ instillantis eis. Post autē
28 τὴν ἡμέραν ταύτην ἀρχὴν ἐλέους στάξαντος αὐτοῖς. μετὰ δὲ
sabbatum debilibus & viduis & orphanis di-
τὸ σάββατον τοῖς ἠκισμένοις καὶ τῇ χήραις καὶ ὀρφανοῖς με-
uidentes de spoliis, residua ipsi & pueri
είσαντες ἀπὸ τῶν σκύλων, τὰ λοιπὰ αὐτοὶ καὶ τὰ παιδία
partiti sunt. Hæc autem cùm gessissent, & cōmunē obsecrationē
29 ἐμερίσαντο. ταῦτα δὲ διαπραξάμενοι καὶ κοινὴν ἱκετείαν
facientes, misericordem Dominum postulabant in finem recon-
ποιησάμενοι, τὸν ἐλεήμονα κύριον ἠξίουν εἰς τέλος κατα-
ciliari suis seruis: Et eos qui circa Timotheum & Bac-
λαγῆναι τοῖς αὐτοῦ δούλοις· καὶ τοὺς περὶ τιμόθεον καὶ βακ-

chidem confirmati supra viginti millia ipsorum interfecerũt,
χίλιον συνεστήσαντες ὑπὲρ τοὺς δισμυρίους αὐτῶν ἀνεῖλον,
& munitionum excelsarum valde compotes facti sunt: &
καὶ ὀχυρωμάτων ὑψηλῶν σφόδρα ἐγκρατεῖς ἐγένοντο· καὶ
spolia plura diuiserunt, æquales portione se & de-
λάφυρα πλείονα ἐμερίσαντο, ἰσομέροις αὐτοὺς καὶ τοῖς ἀκι-
bilibus, & orphanis, & viduis, adhuc autẽ & senioribus fa-
νδύνοις, καὶ ὀρφανοῖς, & χήραις, ἔτι δὲ καὶ γηραιοτέροις ποιή-
cientes. Arma colligentes autem illorum, diligenter omnia
σαντες. ὁπλοθήσαντες δὲ αὐτοὺς, ὅπου μέλλοι πάντα 31
composuerunt in opportunis locis: at residua spo-
συνέθηκαν εἰς τοὺς ὁπηκάεροις τόπους· τὰ δὲ λοιπὰ τῶν σκύ-
lia tulerunt in Hierosolyma. At Philarchen qui circa
λων ἤνεγκαν εἰς ἱεροσόλυμα. τὸν δὲ φιλάρχου τὸν περὶ 32
Timotheum, interfecerunt scelestissimum virum & qui in multis Iu-
τὸν Τιμόθεον ἀνεῖλον ἀνοσιώτατον ἄνδρα καὶ πολλὰ τοὺς ἰου-
dæos afflixerat. Epinicia verò agentes in pa-
δαίοις ὑπελελυπηκότα. ὑπνίκια δὲ ἄγοντες ἐν τῇ πα- 33
tria qui succenderat sacras ianuas, Callisthenem
τρίδι, τὸν ἐμπρήσαντα τοὺς ἱεροὺς πυλῶνας καλλισθένους
incenderunt in vnam domunculã confugientem, & dignam impie-
ὑφῆψαν εἰς ἓν οἰκίδιον πεφευγότα, καὶ τὸν ἄξιον τῆς δυσε-
tate tulit mercedem. At impientissimus Nicanor qui
βείας ἐκομίσατο μισθόν. ὁ δὲ βδελυρώτατος νικάνωρ ὁ 34
misse mercatores ad venditionem Iudæorum duxerat;
τοὺς χιλίους ἐμπόρους ὑπὸ τὴν πρᾶσιν τῶν ἰουδαίων ἀγαγὼν,
Humiliatus ab eis qui apud se reputati fuerant infimi
ταπεινωθεὶς ὑπὸ τῶν καθ' αὐτὸν νομιζομένων ἐλαχίστων 35
esse, Domini auxilio gloriosam deponens vestem,
εἰς, τῇ τοῦ κυρίου βοηθείᾳ τὴν δοξικὴν ἀποθέμενος ἐσθῆτα
per mediterraneam fugitiui modo solitarium se faciens,
διὰ τῆς μεσογείου δραπέτου τρόπον ἔρημον ἑαυτὸν ποιήσας,
venit Antiochiam super omnia prosperatus in exercitus
ἦκεν ἀντιόχειαν ὑπὲρ ἅπαν δυημερηκὼς ὑπὸ τῇ τοῦ στρατοῦ
interitu. Et qui Romanis promiserat tributum,
διαφθορᾷ. καὶ ὁ τοῖς ῥωμαίοις ἀναδεξάμενος φόρον 36
de eorum qui in Hierosolymis, captiuitate restituturum,
ἀπὸ τῆς τῶν ἐν ἱεροσολύμοις αἰχμαλωσίας κατορθώ-
nuncianit protectorem habere Deum Iu-
σεσθαι, κατήγγελεν ὑπέρμαχον ἔχειν τὸν θεὸν τοὺς ἰου-
dæos, & propter modum hunc inuulnerabiles esse Iu-
δαίους, καὶ διὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἀτρώτους εἶναι τοὺς ἰου-
dæos, quia secuti sunt ab eo constitu-
δαίους, διὰ τὸ ἀκολουθεῖν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ προστεταγμέ-
tas leges.
νοις νόμοις.

CAP. IX. θ'.

Circa autem tempus illud erat Antiochus reuer-
Περὶ δὲ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἐτύγχανεν ἀντίοχος ἀναλε- 1
sus inhonestè ex iis qui circa Persiam locis. Intra-
λυκὼς ἀκόσμως ἐκ τῶν περὶ τὴν περσίδα τόπων. εἰσελη- 2
uerat enim in eam quæ dicitur Persepolis, & tentauit sa-
λύθει γὰρ εἰς τὴν λεγομένην περσέπολιν, καὶ ἐπεχείρησεν ἱε-
cra spoliare, & ciuitatem obtinere: quamobrem multitudine concur-
ροσυλεῖν, & τὴν πόλιν κατέχειν· διὸ δὴ τῶν πληθῶν ὁρμη-
rente ad armorum auxilium fugati sunt: & contigit
σάντων ὑπὲρ τὴν τῶν ὅπλων βοήθειαν, ἐξάπησαν· καὶ συνέβη
versum in fugam Antiochum ab indigenis, turpem
τρεπόμενον τὸν ἀντίοχον ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων, ἀχήμονα τὴν
reditum facere. Existenti autẽ illi in Ecbatanis com-
ἀναζυγὴν ποιήσασθαι. ὄντι δὲ αὐτῷ κατ' ἐκβάτανα περὶ- 3
perta sunt quæ erga Nicanorem & Timotheum gesta sunt.
πεσε τὰ κατὰ νικάνορα καὶ τοὺς περὶ τιμόθεον γεγενότα.
Elatus autem ira arbitrabatur & eorum qui fugauerant
ἐπαρθεὶς δὲ τῷ θυμῷ ὤετο καὶ τῶν τῷ πεφυγαδευκότων 4
se malignitatem in Iudæos retorsurum: ideóque ius-
αὐτὸν κακίαν εἰς τοὺς ἰουδαίους ἐναπερείσασθαι· διὸ συνέτα-
sit aurigam incessanter agitantem expedire
ξε τὸν ἁρματηλάτην ἀδιαλείπτως ἐλαύνοντα κατανύσαι τὴν
iter; ex cælo iam iudicio vrgente eum: sic enim
πορείαν· τῆς γὰρ οὐρανοῦ ἤδη κρίσεως συνεστώσης αὐτῷ. οὕτω γὰρ
superbè dixit: Cœmeterium Iudæorum Hierosolymam fa-
ὑπερηφάνως εἶπε· πολυάνδριον ἰουδαίων ἱεροσόλυμα ποιή-
ciam veniens illuc: At omnipotens Dominus Deus
σω προσερχόμενος ἐκεῖ. ὁ δὲ παντοκράτωρ κύριος ὁ θεὸς 5
Israel, percussit eum insanabili & inuisibili plaga, statim
τοῦ ἰσραὴλ, ἐπάταξεν αὐτὸν ἀνιάτῳ καὶ ἀοράτῳ πληγῇ· ἅμα

autem vt finiuit sermonem apprehendit eum immedicabilis
δὲ αὐτοῦ καταλήξαντος τὸν λόγον, ἔλαβεν αὐτὸν ἀνήκεστος τῶν
viscerum dolor & amara internorum tormenta, Valde
σπλάγχνων ἀλγηδὼν καὶ πικραὶ τῶν ἔνδον βάσανοι, πάνυ 6
iustè eũ qui multis & nouis calamitatibus aliorum visce-
δικαίως τὸν πολλαῖς καὶ ξενιζούσαις συμφοραῖς ἑτέρων σπλά-
ra torserat. Ille autẽ nequaquam à iactantia cessabat, adhuc
χνα βασανίσαντα. ὁ δ' οὐδαμῶς τῆς ἀγερωχίας ἔληγε· ἔτι 7
autẽ & superbia repletus erat, ignem spirans furore
δὲ καὶ τῆς ὑπερηφανίας ἐπεπλήρωτο, πῦρ πνέων τοῖς θυμοῖς
in Iudæos, & præcipiens festinare iter: conti-
ὑπὲρ τοὺς ἰουδαίους, καὶ κελεύων ἐπεξιέναι τὴν πορείαν. συνέ-
git autẽ & cadere eum de curru qui ferebatur impetu, &
βη δὲ καὶ πεσεῖν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἁρματος φερομένου ῥοίζῳ, καὶ
graui casu cadenti omnia membra corporis
δυχερεῖ πτώματι περιστεσόν τι πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος
vexari. Ille autẽ qui nuper sibi videbatur maris flucti-
ὑποτρεβλᾶσθαι. ὁ δ' ἄρτι δοκῶν τοῖς τῆς θαλάσσης κύμα- 8
bus imperare propter eã quæ supra hominem arrogantiam, & ita
σιν ὑπιτάσσειν διὰ τὴν ὑπὲρ ἄνθρωπον ἀλαζονίαν, καὶ πλά-
tera montium arbitratus altitudines appendere, in terra existens
στιγγι τὰ τῶν ὀρέων οἰόμενος ὑψηστήσειν, κατὰ γῆν γινόμενος
in gestatorio portabatur, manifestam Dei omnibus poten-
ἐν φορείῳ παρεκομίζετο, φανερὸν τοῦ θεοῦ πᾶσιν τὴν δύνα-
tiam demonstrans: Ita vt & de corpore impij
μιν ἐνδεικνύμενος. ὡς τε καὶ ἐκ τοῦ σώματος τοῦ δυσεβοῦς 9
vermes scaturirent: & viuentis in doloribus & tormentis,
σκώληκας ἀναζεῖν· καὶ ζῶντος ἐν ὀδύναις καὶ ἀλγηδόσι, τὰς
carnes eius caderent: præ autem odore eius, omnis
σάρκας αὐτοῦ διαπίπτειν. ὑπὸ δὲ τῆς ὀσμῆς αὐτοῦ, πᾶν τὸ
exercitus grauaretur ob putredinem. Et eũ q paulò an-
στρατόπεδον βαρύνεσθαι τὴν σαπρίαν. καὶ τὸν μικρῷ πρό- 10
tè cælestia sidera contingere videbatur, portare
τερον τῶν οὐρανίων ἅψασθαι ἄστρων ἀπίστως δοκοῦντα, φέρειν
nemo poterat ob fœtoris intolerabilem grauitatem. Hic
οὐδεὶς ἐδύνατο διὰ τὸ τῆς ὀσμῆς ἀφόρητον βάρος. ἐνταῦ- 11
igitur cœpit à multa superbia desinere vulne-
θα οὖν ἤρξατο τὸ πολὺ τῆς ὑπερηφανίας λήγειν τεθεραπευ-
ratus, & in agnitionem venire diuino flagello, per momentum
σμένος, καὶ εἰς γνῶσιν ἔρχεσθαι θείᾳ μάστιγι, καὶ στιγμὴ
augmentatus in doloribus. Et neque odorem suum
ὑπιτεινόμενος τῆς ἀλγηδόσι. καὶ μηδὲ τῆς ὀσμῆς αὐτοῦ 12
potens ferre hæc ait: Iustum est subdi
δυνάμενος ἀνέχεσθαι ταῦτα ἔφη· δίκαιον ὑποτάσσεσθαι τῷ
Deo, & non mortalem existentẽ patria Deo sapere. Orabat autem scele-
θεῷ, καὶ μὴ θνητὸν ὄντα ἰσόθεα φρονεῖν. ηὐχετο δὲ ὁ μιαι- 13
stus ad eũ qui non iam eius misericordiam erat Dominum, sic dicens:
ρὸς πρὸς τὸν οὐκ ἔτι αὐτὸν ἐλεήσοντα δεσπότην οὕτω λέγων·
Ipsam quidẽ sanctam ciuitatẽ, ad quam festinans veniebat, solo æquatam
τὴν μὲν ἁγίαν πόλιν ἣν σπεύδων παρεγίνετο ἰσόπεδον 14
vt faceret, & cœmeterium ædificaret, Liberam facturum:
ποιῆσαι καὶ πολυάνδριον οἰκοδομῆσαι, ἐλεύθεραν ἀναδεί- 15
tum: at Iudæos, quos decreuerat neque sepultura dignaturum, aui-
ξαι, τοὺς δὲ ἰουδαίους, οὓς διεγνώκει μηδὲ ταφῆς ἀξιώσειν, οἰω-
bus deuorandos autẽ cum paruulis proiecturum feris, omnes
νοβρώτοις δὲ σὺν τοῖς νηπίοις ἐκρίψειν θηρίοις, πάντας
eos æquales Athenienfibus facturum. Quod autẽ prius spoliaue-
αὐτοὺς ἴσους ἀθηναίοις ποιήσειν. οὗ δὲ πρότερον ἐσκύλευ- 16
rat sanctũ templum, optimis donis ornaturum: & sancta
σεν ἅγιον νεὼν, καλλίστοις ἀναθήμασιν κοσμήσειν καὶ τὰ ἱερὰ
vasa multoplura omnia restituturum; at pertinen-
σκεύη πολυπλάσια πάντα ἀποδώσειν, τὰς δὲ ὑπηβαλλό-
tes ad sacrificia sumptus ex propriis reditibus
σας πρὸς τὰς θυσίας προσόδους ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων
præstaturum. Super autem hæc & Iudæum futurum, & omnem
χορηγήσειν. πρὸς δὲ τούτοις & ἰουδαῖον ἔσεσθαι, καὶ πάντα 17
locum habitabilem perambulaturum nuntiantem Dei pote-
τόπον οἰκητὸν ἐπιβήσεσθαι καταγγέλλοντα τὸ τοῦ θεοῦ κρά-
statem. Nequaquã autem cessantibus doloribus, superuenerat enim in
τος. οὐδαμῶς δὲ λήγοντων τῶν πόνων, ἐπῆλθεν γὰρ ἐπ' 18
eum iustum Dei iudicium: de se desperans
αὐτὸν δικαία ἡ τοῦ θεοῦ κρίσις· τὰ καθ' αὐτὸν ἀπογνώσας
scripsit ad Iudæos subscriptam episto-
ἔγραψε πρὸς τοὺς ἰουδαίους τῷ ὑπογεγραμμένῳ ὅλῳ σο-
lam deprecationis ordinem habentem, continentem autem sic;
λὴν ἱκετηρίας τάξιν ἔχουσαν, περιέχουσαν δὲ οὕτως. τοῖς 19
BONIS Iudæis ciuibus multum gaudere & valere,
χρηστοῖς ἰουδαίοις τοῖς πολίταις πολλὰ χαίρειν καὶ ὑγιαίνειν
& esse felices rex & dux Antiochus. Si va-
καὶ αὐτὸν πράττειν βασιλεὺς καὶ στρατηλάτης ἀντίοχος. εἰ ἔρ- 20

ῥωστε

ſeris, & filij & propria, ex ſententia eſt vobis. In
εφατε καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ ἴδια, καθὼς γνώμη ἐστὶν ὑμῖν. εἰς 21
cælo ſpem habens veſtrum honoris & beneuolentiæ
οὐρανὸν τὴν ἐλπίδα ἔχων ὑμῶν τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὔνοιαν
recordatus ſum benignè; reuerſus de Per-
ἀν ἐμνημόνευον φιλοστόργως· ἐπανάγων ἐκ τῆς θείας τῶν περ-
ſiæ locis, & incidens in infirmitatem grauitatem habentem, neceſ-
σίδα τόπων, καὶ θεμιτὸν ἀσθενείᾳ δυχέρειαν ἐχούσῃ, ἀνα-
ſarium duxi curam habere communis omnium ſecuritatis.
λαβὼν κηδεμονίαν φροντίσαι τῆς κοινῆς πάντων ἀσφαλείας;
Non deſperans de meipſo, ſed habens multam
μὴ ἀπογινώσκων τὰ κατ' ἐμαυτόν, ἀλλ' ἔχων πολλὴν ἐλ- 22
ſpem effugiendi infirmitatem. Conſideras autē quòd & pa
πίδα ἐκφεύξασθαι τὴν ἀσθένειαν. θεωρῶν δὲ ὅτι καὶ ὁ πα- 23
ter, quibus temporibus ad ſuperiora loca duxit exercitum,
τὴρ κατ' οὓς καιροὺς εἰς τοὺς ἄνω τόπους ἐστρατοπέδευσεν,
oſtendit eum qui ſucceſſurus erat, Vt ſi quid præter opinionē acci-
ἀνέδειξε τὸν διαδεχόμενον, ὅπως ἐάν τι παράδοξον ἀπο- 24
deret, vel & nunciaretur quid difficile, ſcientes indi-
βαίνει, ἢ καὶ προαγγελθῇ τι δυχερές, εἰδότες οἱ κατ' τὴν χώ-
genæ cui relictæ erant res, non turbarentur.
ραν ὧν καταλέλειπται τὰ πράγματα, μὴ ἐκταραττοίατο.
Ad autem hæc conſiderans adiacentes potentes
πρὸς δὲ τούτοις καταναοῦν τοὺς παρακειμένους δυνάστας 25
& vicinos regno temporibus, attendentes & expe-
καὶ γειτνιῶντας βασιλείᾳ τοῖς καιροῖς ἐπέχοντας καὶ προσδο-
ctantes quod euenturum eſt, deſignaui filium Antiochum re-
κοῦντας τὸ ἐκβησόμενον, ἀναδέδειχα τὸν υἱὸν Ἀντίοχον βα-
gem: quem ſæpe accurrens in ſuperiora regna,
σιλέα, ὃν πολλάκις ἀνατρέχων εἰς τὰς ἐπάνω σατραπείας,
apud plurimos veſtrûm deponebam, & commendabam: ſcripſi
τοῖς πλείστοις ὑμῶν παρακατεθέμην καὶ συνίστων· γέγραφα
autem ad eum ſubſcripta. Hortor igitur
δὲ πρὸς αὐτὸν τὰ ὑπογεγραμμένα. παρακαλῶ οὖν 26
vos & peto, memores beneficiorum communitèr &
ὑμᾶς καὶ ἀξιῶ, μεμνημένους τῆς διεργεσίας κοινῇ καὶ κατ'
priuatim, vt vnuſquiſq; conſeruet exiſtentem amicitiam erga me & filium.
ἰδίαν, ἕκαστον σωτηρεῖν τὴν οὖσαν εὔνοιαν εἰς ἐμὲ καὶ τὸν υἱόν.
Certus ſum enim eum benignè & humanè ſe-
πέπεισμαι γὰρ αὐτὸν ὁπῃοῦν καὶ φιλανθρώπως παρα- 27
quentem meum propoſitum obſecuturum vobis.
κολουθοῦντα τῇ ἐμῇ προαιρέσει συμπεριενεχθήσεσθαι ὑμῖν.
Ille igitur homicida & blaſphemus peſſimè paſ-
ὁ μὲν οὖν ἀνδροφόνος καὶ βλάσφημος τὰ χείριστα πα- 28
ſus, vt alios tractauit, in peregrina terra in montibus miſero
θών, ὡς ἕτερος διέθηκεν, ὁπῃοῦν ἐν τοῖς ὄρεσιν οἰκτίστῳ
obitu commutauit vitam. Portabat autem corpus Phi-
θανάτῳ κατέστρεψε τὸν βίον. παρεκόμιζε δὲ τὸ σῶμα Φί- 29
lippus collactaneus eius; qui & metuens filium Anto-
λιππος ὁ σύντροφος αὐτοῦ· ὃς καὶ δειλαβηθεὶς τὸν υἱὸν Ἀντί-
chi, ad Ptolemæum Philometorem in Ægyptum abiit.
οχου, πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Φιλομήτορα εἰς Αἴγυπτον διεκομίσθη.

CAP. X. ι.

Machabæus autem & qui cum eo, Domino ducente
Μακκαβαῖος δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τοῦ κυρίου προάγοντος 1
eos, ipſum quidē templum recuperauerunt & vrbem: At in
αὐτοὺς, τὸ μὲν ἱερὸν ἐκομίσαντο καὶ τὴν πόλιν· τοῖς δὲ κατ' 2
foro aras ab alienigenis ſtructas:
τὸν ἀγορὰν βωμοὺς ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων δεδημιουργημένους·
adhuc autem & delubra demoliti ſunt. Et templum purgan-
ἔτι δὲ καὶ τὰ τεμένη καθεῖλοσαν. καὶ τὸν νεὼν καθαρίσαν- 3
tes, aliud altare fecerunt: & incendentes lapides, &
τες, ἕτερον θυσιαστήριον ἐποίησαν· καὶ πυρώσαντες λίθους, καὶ
ignem ex his accipientes, obtulerunt ſacrificium poſt biennij tem-
πῦρ ἐκ τούτων λαβόντες ἀνήνεγκαν θυσίαν μετὰ διετῆ χρό-
pus, & incenſum & lucernas, & panum propoſitionem fece-
νον, καὶ θυμίαμα καὶ λύχνους, καὶ τοὺς ἄρτων τὴν προθεσιν ἐποιή-
runt. Hæc autem cùm feciſſent, rogauerunt Dominum, procidē-
σαντο. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἠξίωσαν τὸν κύριον πεσόν- 4
tes ſuper ventrem, ne amplius inciderent in hæc mala; ſed ſi
τες ὁπῃ κοιλίας, μηκέτι περιπεσεῖν τοιούτοις κακοῖς, ἀλλ' ἐάν
quando & peccauerint, ab eo cum benignitate corriperentur,
ποτε καὶ ἁμάρτωσιν, ὑπ' αὐτοῦ μετ' ὁπιεικείας παιδεύεσθαι,
& non blaſphemis & barbaris gentibus traderentur.
καὶ μὴ βλασφήμοις καὶ βαρβάροις ἔθνεσι παραδίδοσθαι.
In qua autē die templum ab alienigenis pollutum eſt, conti-
ἐν ᾗ δὲ ἡμέρᾳ ὁ νεὼς ὑπὸ ἀλλοφύλων ἐβεβηλώθη, συνέ- 5
git in eadem die purificationem fieri templi.
βη καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὸν καθαρισμὸν γενέσθαι τοῦ ναοῦ, τῇ

quinta & viceſima menſis, qui eſt Chaſleu. Et cum læ-
πέμπτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ μηνὸς, ὃς ἐστι χασελεῦ. καὶ μετ' εὐ- 6
titia egerunt dies octo tabernaculorum modo, memo-
φροσύνης ἦγον ἡμέρας ὀκτὼ σκηνωμάτων τρόπον, μνημο-
res quòd ante modicum temporis in tabernaculorum feſto, in
νεύοντες ὡς πρὸ μικροῦ χρόνου τὴν τῆς σκηνῶν ἑορτὴν, ἐν
montibus & in ſpeluncis ferarum more fuerant ſo
τοῖς ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς σπηλαίοις θηρίων τρόπον ἦσαν μεμ-
litarij. Quamobrem thyrſos & ramos pulchros, item & palmas
νωμένοι. διὸ θύρσοις καὶ κλάδοις ὡραίοις ἔτι δὲ φοίνικας 7
habentes, hymnos referebant ei qui proſperauit mundari
ἔχοντες, ὕμνους ἀνέφερον τῷ δεδωκότι καθαρισθῆναι
ſuum locum. Decreuerunt autem cum communi præce-
τὸν ἑαυτοῦ τόπον. ἐδογμάτισαν δὲ μετὰ κοινοῦ προστάγμα- 8
pto & decreto, vniuerſæ Iudæorum genti ſingulis an-
τος καὶ ψηφίσματος παντὶ τῷ τῶν ἰουδαίων ἔθνει κατ' ἐνιαυ-
nis agere hos dies. Et quidem Antiochi qui
τὸν ἄγειν τὰς δὲ τὰς ἡμέρας. καὶ τὰ μὲν τῆς ἀντίοχου τοῦ 9
appellatus eſt Nobilis, obitus ita ſe habuit. Nunc
ἐπιφανοῦς τελευτῆς οὕτως εἶχε. νῦν 10
autē ea quæ de Eupatore Antiocho, filio autē impij geſta ſunt,
δὲ τὰ κατὰ τὸν εὐπάτορα ἀντίοχον, υἱὸν δὲ τοῦ ἀσεβοῦς γενόμενα
declarabimus ea, abbreuiantes continua bellorum
δηλώσομεν αὐτὰ, συντέμνοντες τὰ συνεχόντα τῶν πολέμων
mala. Hic enim cùm ſuſcepiſſet regnum, deſignauit ſuper
κακά. οὗτος γὰρ παραλαβὼν τὴν βασιλείαν, ἀνέδειξεν ὁπὲρ 11
negotia Lyſiam quendam: Cœles autem Syriæ & Phœniciæ
τῶν πραγμάτων λυσίαν τινὰ· κοίλης δὲ συρίας καὶ φοινίκης
ducem primarium. Ptolemæus enim vocatus Ma-
στρατηγὸν πρῶτον. Πτολεμαῖος γὰρ ὁ καλούμενος μά- 12
cer, iuſtitiam conſeruare eligens erga Iudæos
κρον τὸ δίκαιον συντηρεῖν προαιρούμενος εἰς τοὺς ἰουδαίους
propter factam in eos iniuriam, tentabat (res) erga illos
διὰ τὴν γενομένην εἰς αὐτοὺς ἀδικίαν, ἐπειρᾶτο τὰ πρὸς αὐτοὺς
pacificè agere. Vnde accuſatus ab amicis
εἰρηνικῶς διεξάγειν· ὅθεν κατηγορούμενος ὑπὸ τῶν φίλων 13
apud Eupatorem, & proditor frequenter audiens, eò
πρὸς τὸν εὐπάτορα, καὶ προδότης παρέκαστα ἀκούων, διὰ
quòd Cyprum ſibi creditam à Philometore, deſe-
τὸ τὴν κύπρον ἐμπιστευθέντα ὑπὸ τοῦ φιλομήτορος ἐκλι-
ruiſſet, & ad Antiochum Nobilem tranſiſſet, neque nobilem
πεῖν, καὶ πρὸς ἀντίοχον τὸν ὁπῃφανῆ ἀναχωρῆσαι, μήτ' δυνῆ-
poteſtatem generoſè adminiſtrans; venenans ſeipſum reli-
τὴν ἐξουσίαν ἐξδυναστεύσας, φαρμακεύσας ἑαυτὸν ἐξέλι-
quit vitam. Gorgias autem cùm eſſet dux locorum,
πε τὸν βίον. γοργίας δὲ ἡγούμενος στρατηγὸς τῶν τόπων, 14
aduenas accipiebat, & aſſiduè contra Iudæos bellum gere-
ἐξενοτρόφει, καὶ παρέκαστα πρὸς τοὺς ἰουδαίους ἐπολεμεῖ ἐπό-
bat. Simul verò cum hoc & Idumæi compotes opportunarum
ει. ὁμοῦ δὲ τούτῳ καὶ οἱ ἰδουμαῖοι ἐκρατεῖς ὄντες ὀχυρω- 15
munitionum exiſtentes, exercebant Iudæos, & fuga-
μάτων ὄντες, ἐγύμναζον τοὺς ἰουδαίους, καὶ τοὺς φυγα-
tos à Hieroſolymis ſuſcipientes, debella-
δευθέντας ἀπὸ ἱεροσολύμων προσλαβόμενοι πολεμοτρο-
re tentabant. Qui autē circa Maccabæum, facientes
φεῖν ἐπεχείρουν. οἱ δὲ περὶ τὸν μακκαβαῖον ποιησάμενοι 16
orationem, & orantes Deum adiutorem eis eſ-
λιτανείαν, καὶ ἀξιώσαντες τὸν θεὸν σύμμαχον αὐτοῖς γενέ-
ſe, contra Idumæorum munitiones impetum fecerunt. Quibus &
σθαι, ὁπὲρ τὰ τῶν ἰδουμαίων ὀχυρώματα ὥρμησαν. οἷς καὶ 17
inſiſtentes fortiter, compotes facti ſunt locorum,
προσβαλόντες εὐρώστως, ἐγκρατεῖς ἐγένοντο τῶν τόπων,
omnéſque qui in muro pugnabant, viti ſunt: in-
πάντας τε τοὺς ὁπὲρ τοῦ τείχους μαχομένους ἠμύναντο· κα-
teremerunt autem occurrentes, interfecerunt verò non minus vigin-
τέσφαζον δὲ τοὺς ἐμπίπτοντας, ἀνεῖλον οὐχ ἧττον τῶν δισ-
ti millibus. Cum fugiſſent autem non minus nouem millibus
μυρίων. συμφυγόντων δὲ οὐκ ἐλάττον τῶν ἐνακισχιλίων 18
in duas turres fortes valde, & omnia quæ ad ob-
εἰς δύο πύργους ἰσχυροὺς σφόδρα, καὶ πάντα τὰ πρὸς πο-
ſidionem habentes, Maccabæus ad vrgentes locos
λιορκίαν ἔχοντας. ὁ μακκαβαῖος εἰς ἐπείγοντας τόπους 19
relinquens Simonem & Ioſephum, adhuc autem & Zacchæum & qui
ἀπολιπὼν σίμωνα καὶ ἰώσηφον, ἔτι δὲ καὶ ζακχαῖον καὶ τοὺς
cum eo multos ad horum obſidionem, ipſe ſe-
σὺν αὐτῷ ἱκανοὺς πρὸς τὴν τούτων πολιορκίαν, αὐτὸς ἐχω-
ceſſit. Qui autē circa Simonem pecuniæ auidi, à quibuſdam
ρεῖτο. οἱ δὲ περὶ τὸν σίμωνα φιλαργυρήσαντες ὑπὸ τινῶν
qui in turribus perſuaſi ſunt argento, ſcpties autē decem mil-
ἐν τοῖς πύργοις ἐπείσθησαν ἀργυρίῳ, ἑπτάκις δὲ μυριά-

lia drachmarum accipientes permiserunt quosdam diffluere. Cùm
δας δραχμὰς λαβόντες, εἴασάν τινας διαῤῥυῆναι. πρὸς-
nunciatum esset autem Machabæo de eo quòd factum est, congre-
αγγελθέντος δὲ τοῦ μακκαβαίου περὶ τοῦ γεγονότος, συνα-
gans principes populi, accusauit quòd pecunia ven-
γαγὼν τοὺς ἡγουμένας τοῦ λαοῦ, κατηγόρησεν ὡς ἀργυρίου πε-
didissent fratres, aduersarios contra eos dimit-
πρακότας τοὺς ἀδελφοὺς, τοὺς πολεμίους κατ' αὐτοῦ ἀπολύ-
tentes. Hos quidem igitur proditores factos interfecit.
σαντες. Τούτους μὲν οὖν προδόταις γενομένους ἀπέκτεινε. 22
& confestim duas turres occupauit. At
καὶ παραχρῆμα τοὺς δύο πύργους κατελάβετο. τοῖς δὲ 23
armis omnino in manibus prosperatus, peremit in
ὅπλοις τὰ πάντα ἐν ταῖς χερσὶν εὐδοκούμενος, ἀπέκτεινεν ἐν
duabus munitionibus plusquam viginti mille. Timotheus
τοῖς δυσὶν ὀχυρώμασι πλείους τῶν δισμυρίων. Τιμόθεος 24
autē qui prius superatus fuit à Iudæis, congregans pere-
δὲ ὁ προτερον ἡττηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, συναγαγὼν ξέ-
grinos exercitus multos, & qui Asiæ erant equi-
νας στρατεύματα πολλὰ, καὶ τοὺς τῆς Ἀσίας ἡγουμένους ἱπ-
tes congregans non paucos, affuit quasi armis ca-
πεῖς συναθροίσας οὐκ ὀλίγους, παρῆν ὡς δορυάλωτον λη-
pturus Iudæam. Qui autem circa Maccabæum appro-
ψόμενος τὴν Ἰουδαίαν. οἱ δὲ περὶ τὸν Μακκαβαῖον προσε- 25
pinquante eo ad supplicationem Dei, terra capita
γίζοντες αὐτῷ πρὸς ἱκετείαν τοῦ θεοῦ, γῆν τὰς κεφαλὰς 26
aspergentes & lumbos ciliciis cingentes, ad eā quæ est
καταπάσαντες καὶ τὰς ὀσφύας σάκκοις ζώσαντες ὑπὸ τὴν
è regione altaris crepidinem procidentes, rogabant propitiū
ἀπέναντι τοῦ θυσιαστηρίου κρηπῖδα προσπεσόντες, ἠξίουν ἵλεων
eis factum, inimicum esse inimicis suis, & aduersari
αὐτοῖς γενόμενον, ἐχθρεῦσαι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν, καὶ ἀντικεῖσθαι
aduersantibus sicut lex declarat. Cùm fuissent autē
τοῖς ἀντικειμένοις, καθὼς ὁ νόμος διασαφεῖ. γενόμενοι δὲ 27
post orationem, assumentes arma, processerunt ab
ἀπὸ τῆς δεήσεως, ἀναλαβόντες τὰ ὅπλα, προῆλθον ἀπὸ τῆς
vrbe nimium: appropinquantes autem inimicis, in
πόλεως ὑπὲρ πλείστον· συνεγγίσαντες δὲ τοῖς πολεμίοις, ἐφ'
seipsis fuerunt: nuper autem Solis ortu diffuso, com-
ἑαυτοῦ ἦσαν. ἅμα τῇ τοῦ ἀνατολῆς διαχυθείσῃ, προε- 28
miserunt vtrique: isti quidem sponsorē habentes prosperitatis & victoriæ
βαλον ἑκάτεροι· οἱ μὲν ἔχοντες εὐημερίας καὶ νίκης
cum virtute in Dominum refugium: illi autem du-
μετ' ἀρετῆς, τὸν ὑπὲρ τὸν κύριον καταφυγὴν, οἱ δὲ καθηγε-
cem certaminum constituentes animum. Cùm esset autē
μόνα τῶν ἀγώνων ποιούμενοι τὸν θυμόν. γενομένης δὲ 29
vehemens pugna, apparuerunt aduersariis de cælo in
καρτερᾶς μάχης, ἐφάνησαν τοῖς ὑπεναντίοις ἐξ οὐρανοῦ ἐφ'
equis aureos frænos habentibus viri quinque decori, & du-
ἵππων χρυσοχαλίνων ἄνδρες πέντε διαπρεπεῖς, καὶ ἀτηγού-
ces Iudæorum duo; Et Maccabæum accipientes
μενοι τῶν Ἰουδαίων οἱ δύο. καὶ τὸν Μακκαβαῖον λαβόντες 30
medium, & cooperientes iis quæ supra eos
μέσον, καὶ σκεπάζοντες ταῖς ἐπ' αὐτῶν πανοπλίαις, ἄτρω-
armis, seruabant; contra autem aduersarios tela & ful-
τον διεφύλαττον. εἰς δὲ τοὺς ὑπεναντίους τοξεύματα καὶ κε-
mina iaciebant: quamobrem confusi cæcitate intercidebanturbatione repleti. Interfecti sunt autem viginti mille
ραυνοὺς ἐξερρίπτουν· διὸ συγχυθέντες ἀορασίᾳ διεκόπτον-
supra quingentos, equites autem sexcenti. Ipse autem
το ταραχῆς πεπληρωμένοι. κατεσφάγησαν δὲ δισμύριοι 31
Timotheus confugit in Gazaram dictum præsidium val-
πλείους πεντακοσίων, ἱππεῖς δὲ ἑξακόσιοι. αὐτὸς δὲ ὁ 32
de munitum, præsidente illic Chærea. Qui autē circa
Τιμόθεος συνέφυγεν εἰς γάζαρα λεγόμενον ὀχύρωμα οὗ
Maccabæum, libentes obsederunt præsidium dies
μάλα φρουρίου, στρατηγοῦντος ἐκεῖ χαιρέου. οἱ δὲ περὶ τὸν 33
quatuor & viginti. Qui autem intus firmitate loci con-
Μακκαβαῖον ἄσμενοι ἐπολιόρκουν τὸ φρούριον ἡμέρας
fisi, valde blasphemabant, & sermones nefandos
τεσσαρας καὶ εἴκοσι. οἱ δὲ ἔνδον τῇ ἐρυμνότητι τοῦ τόπου πε- 34
iactabant. Illucescente autem quinta & vigesima die,
ποιθότες, ὑπερῴαν ἐβλασφήμουν, καὶ λόγοις ἀθεμίτοις
iuuenes ex his qui circa Maccabæum, accensi ani-
ἐβάλλοντο. ὑποφαγείσης δὲ τῆς πέμπτης καὶ εἰκοστῆς ἡμέ- 35
mis propter blasphemias, accedentes muro, viri-
ρας, νεανίαι τῶν περὶ τὸν Μακκαβαῖον πυρποληθέντες τοῖς θυ-
liter & efferato animo eum qui occurrebat feriebant. A-
μοῖς διὰ τὰς βλασφημίας, προσβαλόντες τῷ τείχει, ἀῤῥω-
lij autem similiter ascendentes in circumflexione aduersus
δῶς καὶ θηριώδει θυμῷ τὸν ἐμπίπτοντα ἔκοπτον. οἱ δὲ ὁμοίως προσαναβάντες ἐν τῷ περιπατήματι πρὸς
eos qui intus incendebant turres; & pyras incendentes
τοὺς ἔνδον ὑπέμπρησαν τοὺς πύργους· καὶ πυρὰς ἀνάπτοντες
viuos blasphemos combusserunt. Alij autem portas
ζῶντας τοὺς βλασφήμους κατέκαιον. οἱ δὲ τὰς πύλας 37
fregerunt: intromittentes autem reliquum exercitum occupa-
διέκοπτον· εἰσδεξάμενοι δὲ τὴν λοιπὴν τάξιν προκατε-
runt ciuitatem; & Timotheum occultatum in quadam
λαβοντο τὴν πόλιν· καὶ τὸν Τιμόθεον ὑποκεκρυμμένον ἐν τινι
lacu iugulauerunt, & huius fratrem Chæream &
λάκκῳ κατέσφαξαν, καὶ τὸν τούτου ἀδελφὸν Χαιρέαν καὶ τὸν
Appollophanem. Hæc autem cùm gessissent, cum hymnis &
Ἀπολλοφάνη. ταῦτα δὲ διαπραξάμενοι μετ' ὕμνων καὶ 38
confessionibus benedicebant Domino qui magnificè benefa
ἐξομολογήσεων εὐλόγουν τῷ κυρίῳ τῷ μεγάλως εὐερ-
ciebat Israel, & victoriam ipsis dederat.
γετήσαντι Ἰσραήλ, καὶ τὴν νίκην αὐτοῖς δεδωκότι.

CAP. XI. ια'.

Post paruum autem omnino tempus Lysias procurator
1 Μετ' ὀλίγον δὲ παντελῶς χρόνον Λυσίας ὁ ἐπίτροπος τοῦ
regis, & cognatus, & super negotia, valde graui-
βασιλέως καὶ συγγενὴς καὶ ὁ ἐπὶ τῶν πραγμάτων, λίαν βαρέως
ter ferens ob ea quæ facta sunt, Congregans circa octo
2 φέρων ὑπὲρ τοῖς γεγονόσι, συναθροίσας περὶ τὰς ὀκτὼ
decem millia, & equitatum omnem, venit aduersum Iudæos,
μυριάδας καὶ τὴν ἵππον πᾶσαν παρεγένετο ὑπὲρ τοὺς Ἰουδαίους,
existimans quidem ciuitatem Græcis habitaculum facturum:
3 λογιζόμενος τὴν μὲν πόλιν Ἑλλησιν οἰκητήριον ποιήσειν. τὸ
At templum in pecuniæ quæstum sicut cætera gentium delubra:
δὲ ἱερὸν ἀργυρολόγητον καθὼς τὰ λοιπὰ τῶν ἐθνῶν τε μίνη
venale autem singulis annis summum sacerdotium facturum. Nequa-
4 φρατὴν δὲ κατ' ἔτος τῷ ἀρχιερωσύνῳ ποιήσειν. οὐδα-
quam considerans Dei potestatem: extra montem factus autem
μῶς ὑπολογιζόμενος τὸ τοῦ θεοῦ κράτος· πεφρενωμένος δὲ τοῖς
decem milliarus peditum, & millibus equitum, & ele-
μυριάσι τῶν πεζῶν καὶ ταῖς χιλιάσι τῶν ἱππέων καὶ τοῖς ἐλέ-
phantis octoginta. Ingressus in Iudæam, & appro
5 φασι τοῖς ὀγδοήκοντα. εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἰουδαίαν καὶ συνε-
pinquans Bethsuræ, quæ erat quidem forte castellum, distabat
γίσας τῷ Βαθσούρῳ, ὄντι μὲν ἐρυμνῷ χωρίῳ, ἀπέχοντι
autem à Hierosolymis quasi stadia quinque, hoc afflixit. Vt autē
6 δὲ Ἱεροσολύμων ὡσεὶ σταδίους πέντε, τοῦτο ἐθλίβετο. ὡς δὲ
cognouerunt qui circa Maccabæum obsidere sua
μετέλαβον οἱ περὶ τὸν Μακκαβαῖον πολιορκοῦντα αὐτῶν τὰ
præsidia, cum suspiriis & lachrymis supplicabant cum
ὀχυρώματα, μετ' ὀδυρμῶν καὶ δακρύων ἱκέτευον σὺν τοῖς
turbis Dominum, bonum angelum mittere ad libe-
ὄχλοις τὸν κύριον, ἀγαθὸν ἄγγελον ἀποστεῖλαι πρὸς σω-
rationem Israel. Ipse autem primus Maccabæus assa-
7 τηρίαν τῷ Ἰσραήλ. αὐτὸς δὲ πρῶτος ὁ Μακκαβαῖος ἀνα-
mens arma, cohortatus est alios, vt simul cum ipso peri-
λαβὼν τὰ ὅπλα προετρέψατο τοὺς ἄλλους, ἅμα αὐτῷ διακι-
clitantes auxiliarentur fratribus suis. Pariter
8 νδυνεύσας ὑπιβοηθεῖν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῶν. ὁμοῦ
autē & promptè irruerunt: ibidem autem circa Hierosolyma existentibus apparuit præcedens eos eques in al-
δὲ καὶ προθύμως ἐξώρμησαν· αὐτόθι δὲ πρὸς τοῖς ἱεροσο-
lumois ὄντων ἐφάνη προηγούμενος αὐτῶν ἵππος σὺν λευ-
ba veste armaturam auream vibrans. Simul autē omnes
9 κῇ ἐσθῆτι πανοπλίαν χρυσῆν κραδαίνων. ὁμοῦ δὲ πάντες
benedixerunt misericordem Deum: & conualuerunt animis,
εὐλόγησαν τὸν ἐλεήμονα θεὸν καὶ ἐπερρώσθησαν τοῖς ψυχαῖς
non solum homines, bestias quinetiam ferocissimas, & ferreos
οὐ μόνον ἀνθρώπους θήρας δὲ τοὺς ἀγριωτάτους καὶ σιδηρᾶ
muros ferire existentes parati. Ibant in dispositione
10 τεῖχη τιτρώσκειν ὄντες ἕτοιμοι. προσιόντων δὲ διασκευῇ τῶν
à cælo adiutorem habentes miserente illorum Domino.
ἀπ' οὐρανοῦ σύμμαχον ἔχοντες ἐλεήσαντος αὐτοὺς τοῦ κυρίου.
More leonum autem irruentes in hostes prostrauerunt
11 λεοντιδὸν δὲ ἐπιπήξαντες εἰς τοὺς πολεμίους κατέστρωσαν
ex eis mille supra decem millia, equites autem sexcentos supra
αὐτῶν χιλίους πρὸς τοῖς μυρίοις, ἱππεῖς δὲ ἑξακοσίους πρὸς
mille. At vniuersos coegerunt fugere; plu-
τοῖς χιλίοις. τοὺς δὲ πάντας ἠνάγκασαν φυγεῖν· οἱ πλεί-
12 res autem eorum vulnerati, nudi euaserunt: & ipse autē
ονες δὲ αὐτῶν τραυματίαι γυμνοὶ διεσώθησαν· καὶ αὐτὸς δὲ
Lysias turpiter fugiens liberatus est: Non imiensatus autē existens
13 ὁ Λυσίας αἰσχρᾶς φεύγων διεσώθη. οὐκ ἄγνοις δὲ ὑπάρχων

intra se reputans factam circa se diminutionem.
πρὸς ἑαυτὸν ἀνπβάλλων τὸ γεγονὸς περὶ αὐτὸ ἐλάσσωμα,
& intelligens inuictos esse Hebræos, omnipotente
καὶ συνιεὶς ἀνικήτους εἶναι τοὺς ἑβραίους, τοῦ παντοδυνάμου
Deo auxiliante eis, mittens persuasit con-
θεοῦ συμμαχοῦντος αὐτοῖς, προσαποστείλας, ἔπεισε συν-
sentire in omnibus iustis; & ob eam rem & regem persua-
λύειν ὅπὶ πᾶσι τοῖς δικαίοις, καὶ διότι καὶ τὸν βασιλέα πεί-
surum amicum eis cogere esse Annuit autem
σειν φίλον αὐτοῖς ἀναγκάζειν γενέσθαι. ἐπένευσε δὲ ὁ
Machabæus in omnibus quibus Lysias hortabatur vtili-
μακκαβαῖος ὅπὶ πᾶσιν οἷς ὁ λυσίας παρεκάλει τοῦ συμφέ-
tatis curam habens: quæcunque enim Machabæus tradidit Ly-
ροντος φροντίζων· ὅσα γὰρ ὁ μακκαβαῖος ἐπέδωκε περὶ λυ-
siæ per scripta de Iudæis, concessit rex.
σίᾳ διὰ γραμμάτων περὶ τῶν ἰουδαίων, συνεχώρησεν ὁ βασι-
Fuerunt enim scriptæ Iudæis epistolæ,
λεύς. ἦσαν γὰρ αἱ γεγραμμέναι τοῖς ἰουδαίοις ὅπιστολαί,
à quidem Lysia continentes modum hunc: LYSIAS
παρὰ μὲν λυσίου περιέχουσαι τὸν τρόπον τοῦτον. Λυσίας τῷ
multitudini Iudæorum gaudere. Ioannes & Abesalom mis-
πλήθει τῶν ἰουδαίων χαίρειν. ἰωάννης καὶ ἀβεσαλὼμ οἱ πεμ-
si à vobis tradentes subscriptum respon-
φθέντες παρ' ὑμῶν ὑπιδόντες τὸν ὑπογεγραμμένον χρημα-
sum, rogabant pro iis quæ per illud significabantur. Quæcunque igitur
τισμόν, ἠξίουν περὶ τῶν δι' αὐτοῦ σημαινομένων. ὅσα μὲν οὖν
oportebat regi perferri significaui: quæ autem fuerũt pos-
ἔδει τῷ βασιλεῖ προσενεχθῆναι διεσάφησα· ἃ δὲ ἂν ὁμοία
sibilia concessit. Si igitur seruauerit is
χρήματα συνεχώρησεν. ἐὰν οὖν μὲν σωτηρήσῃ τὸν
ad negotia beneuolentiam, & in reliquum tentabo
εἰς τὰ πράγματα εὔνοιαν, καὶ εἰς τὸ λοιπὸν πειράσομαι
causa bonorum esse. Pro autẽ his quæ secundũ partem
παρὰ τοῖς ἀγαθῶν γενέσθαι. ὑπὲρ δὲ τῶν καὶ μέρος ἐν-
iuui hisque & qui sunt à me, colloqui vobiscum.
τέταλμαι τούτοις τε καὶ τοῖς παρ' ἐμοῦ, διαλεχθῆναι ὑμῖν.
Valete. anno centesimo quadragesimo octauo, Iouis Corin-
ἔρρωσθε· ἔτους ἑκατοστοῦ τεσσαρακοστοῦ ὀγδόου, διὸς κορεν-
thij vicesima quarta. At regis epistola contine-
θίου εἰκάδι τετάρτῃ. ἡ δὲ τοῦ βασιλέως ὑπιστολὴ περιεῖ-
bat sic: REX Antiochus fratri Lysiæ gaudere.
χεν οὕτως· Βασιλεὺς ἀντίοχος τῷ ἀδελφῷ λυσίᾳ χαίρειν.
Patre nostro in deos translato, volentes eos qui ex
τοῦ πατρὸς ἡμῶν εἰς θεὸς μετατάντος, βουλόμενοι τοὺς ἐκ
regno sine tumultu sunt, esse ad propriorum
τῆς βασιλείας ἀταράχους ὄντας γενέσθαι πρὸς τὰ τῶν ἰδίων
curam: Audientes Iudæos non consentientes
ὑπιμέλειαν, ἀκηκοότες τοὺς ἰουδαίους μὴ συνιδοκοῦντας
patris in Græca translationi, sed suum
τῇ τοῦ πατρὸς ὑπὲρ τὰ ἑλληνικὰ μεταθέσει, ἀλλὰ τὰ αὐτῶν
morem tenere, postulantes concedi sibi
ἀγωγὴν αἱρετίζοντας ἀξιοῦντας συγχωρηθῆναι αὐτοῖς τὰ
legitima. Volentes igitur & hanc gentem extra turbationem
νόμιμα, αἱρούμενοι οὖν καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος ἐκτὸς ταραχῆς
esse; iudicamus & templum ipsis restitui. & vt
εἶναι, κρίνομεν τό, τε ἱερὸν αὐτοῖς ὑποκατασταθῆναι, καὶ πο-
viuant secundũ eos qui sub maioribus suis mores. Bene igitur
λιτεύεσθαι κατὰ τὰ ὑπὲρ τῶν προγόνων αὐτῶν ἔθη. οὖν
facies mittens ad eos & dans dextras: vt
ποιήσεις ἀπεμψάμενος πρὸς αὐτοὺς καὶ δοὺς δεξιὰς ὅπως
cognoscentes nostram voluntatem, bono animo sint, & libenter
εἰδότες τὴν ἡμετέραν προαίρεσιν, εὔθυμοί τε ὦσι, καὶ ἡδέως
versentur ad propriorum procurationem. Ad verò gentem
διαγίνωνται πρὸς τὰ τῶν ἰδίων αὐτίλημψιν. πρὸς δὲ τὸ ἔθνος
regis epistola talis erat: REX Antiochus se-
ἡ τοῦ βασιλέως ὑπιστολὴ τοιαύτη ἦν· Βασιλεὺς ἀντίοχος τῇ γε-
natui Iudæorum & aliis Iudæis gaudere. Si
νεᾷ τῶν ἰουδαίων καὶ τοῖς ἄλλοις ἰουδαίοις χαίρειν. εἰ
valetis, erit vt volumus: & ipsi autem valemus. S-
ἔρρωσθε, εἴη ἂν ὡς βουλόμεθα· καὶ αὐτοὶ δὲ ὑγιαίνομεν. σὺν
gnificauit nobis Menelaus velle descendentes vos ve-
φάνησεν ἡμῖν ὁ μενέλαος βούλεσθαι κατελθόντας ὑμᾶς γί-
nire ad proprios. Descendentibus itaque vique ad
νεσθαι πρὸς τοὺς ἰδίους. τοῖς καταπορευομένοις οὖν μέχρι
tricesimam diem Xanthici erit dextra cum securitate: Vt v-
τριακάδος ξανθικοῦ ὑπάρξει δεξιὰ μετὰ ἀδείας· χρῆ-
tantur Iudæi suis sumptibus & legibus, sicut
σθαι τοὺς ἰουδαίοις τοῖς ἑαυτῶν δαπανήμασι καὶ νόμοις καθὰ
& prius: & nemo eorum secundum vllum modum mole-
καὶ τοπρότερον· καὶ οὐδεὶς αὐτῶν κατ' οὐδένα τρόπον παρενο-

stiam patietur de his quæ ignorata fuerint. Misi autem &
χληθήσεται περὶ τῶν ἠγνοημένων. πέπεμφα δὲ καὶ τὸν
Menelaum hortaturum vos. Valete: anno centesimo
μενέλαον παρακαλέσοντα ὑμᾶς. ἔρρωσθε· ἔτους ἑκατοστοῦ
quadragesimo octauo, Xanthici quinta decima. & Mise-
τεσσαρακοστοῦ ὀγδόου, ξανθικοῦ πεντεκαιδεκάτῃ. ἔπεμ-
runt autem & Romani ad eos epistolam habentem sic:
ψαν δὲ καὶ οἱ ῥωμαῖοι πρὸς αὐτοὺς ὑπιστολὴν ἔχουσαν οὕτως·
QVINTVS Memmius, Titus Manlius, legati Romanorum po-
Κοΐντος μέμμιος, τίτος μάνλιος, πρεσβευταὶ ῥωμαίων, τῷ δή-
pulo Iudæorum gaudere. De iis quæ Lysias cognatus
μῳ τῶν ἰουδαίων χαίρειν. ὑπὲρ ὧν λυσίας ὁ συγγενὴς τοῦ
regis concessit vobis, & nos consentimus. Quæ
βασιλέως συνεχώρησεν ὑμῖν, καὶ ἡμεῖς συνιδοκοῦμεν. ἃ δὲ
autem iudicauit referenda esse regi, mittite aliquem
δὲ ἔκεινε πρεσβευνενεχθῆναι τῷ βασιλεῖ, πέμψατέ τινα
confestim considerature de his, vt exponamus sicut
ταχρῆμα ὑπισκεψόμενον περὶ τούτων ἵν' ἐπιδῶμεν ὡς
congruit vobis: nos enim accedimus ad Antiochiam.
καθήκει ὑμῖν· ἡμεῖς γὰρ προσιόμεν πρὸς ἀντιόχειαν.
Ideóque festinate, & mittite aliquos, vt & nos cogno-
διὸ σπεύσατε καὶ πέμψατε τινὰς ὅπως καὶ ἡμεῖς ὑπιγνῶ-
scamus cujus estis sententiæ. Valete: anno centesimo quadra-
μεν ὁποίας ἐστὲ γνώμης. ὑγιαίνετε· ἔτους ἑκατοστοῦ τεσσα-
gesimo octauo, Xanthici quinta & decima.
ρακοστοῦ ὀγδόου ξανθικοῦ πεντεκαιδεκάτῃ.

CAP. XII. ιβ'.

Factis autem pactionibus his, ipse quidem Lysias pergebat
Γενομένων δὲ τῶν συνθηκῶν τούτων, ὁ μὲν λυσίας ἀπῄει
ad regem: at Iudæi circa agriculturam versabantur.
πρὸς τὸν βασιλέα· οἱ δ' ἰουδαῖοι περὶ τὴν γεωργίαν ἐγίνοντο.
Eorum autem qui in locis ducum Timotheus & Apollonius (filius)
τῶν δὲ κατὰ τόπον στρατηγῶν τιμόθεος καὶ ἀπολλώνιος ὁ τοῦ
Gennæi, item autem Hieronymus & Demophon, vltra autem hos Ni-
γενναίου, ἔτι δὲ ὁ ἱερώνυμος καὶ δημοφῶν, πρὸς δὲ τούτοις νι-
canor Cypriarches, non sinebant eos quiescere & silen-
κάνωρ ὁ κυπριάρχης, οὐκ εἴων αὐτοὺς ἡσυχάζειν καὶ σιω-
tium agere. Ioppitæ autem tale perpetrauerant fla-
πᾶν. ἰοππῖται δὲ τηλικοῦτον συνετελέσαντο δυσ-
gitium, rogantes eos qui cum ipsis habitabant Iu-
σέβημα, παρακαλέσαντες τοὺς σὺν αὐτοῖς οἰκοῦντας ἰου-
daeos, vt ascenderent in paratas ab ipsis scaphas cum
δαίους ἐμβῆναι εἰς τὰ παρασκευασθέντα ὑπ' αὐτῶν σκάφη σὺν
vxoribus & filiis quasi nulla stante cum eis
γυναιξὶ καὶ τέκνοις ὡς μὴ δὲ μιᾶς ἐνεστώσης πρὸς αὐτοὺς
inimicitia. Secundum autem commune ciuitatis decretum, &
δυσμενείας. κατὰ δὲ τὸ κοινὸν τῆς πόλεως ψήφισμα, καὶ
his acquiescentibus tanquam pacem agere volentibus, & nihil
τούτων ὑπιδεξαμένων ὡς ἂν εἰρηνεύειν θελόντων & μηδὲν
suspectum habentibus, in altum ductos eos submerserunt, cùm essent nõ
ὑποπτον ἐχόντων, ἐπαναχθέντας αὐτοὺς ἐβύθισαν, ὄντας οὐκ
minus ducentis. Cognoscens autem Iudas fa-
ἔλαττον τῶν διακοσίων. μεταλαβὼν δὲ ἰούδας τὴν γεγο-
ctam in suam gentem crudelitatem, præcipiens his qui circa
νυῖαν εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς ὠμότητα, παραγγείλας τοῖς περὶ
se hominibus, Et inuocans iustum iudicem
αὐτὸν ἀνδράσι, καὶ ὑπικαλεσάμενος τὸν δίκαιον κριτὴν
Deum, veniens aduersus homicidas fratrum,
θεὸν, παραγενόμενος ὑπὶ τοὺς μιαιφόνους τῶν ἀδελφῶν, τὸν
quidem portum noctu succendit, & scaphas combussit; eos
μὲν λιμένα νύκτωρ ἐνέπρησε, καὶ τὰ σκάφη κατέφλεξε, τοὺς
autẽ qui illuc confugerunt, transfodit. Ipsa autẽ villa conclu-
δὲ ἐκεῖ συμφυγόντας ἐξεκέντησε. τοῦ δὲ χωρίου συκλεί-
sa, recessit quasi iterum venturus, & vniuersam Ioppitarum
σθέντος, ἀνέλυσε ὡς πάλιν ἥξων & τὸ σύμπαν τῶν ἰοππιτῶν
eradicaturus gentem. Cùm cognouisset autẽ & eos qui in Iamnia
ἐκριζῶσαι πολίτευμα. μεταλαβὼν δὲ καὶ τοὺς ἐν ἰαμνείᾳ
eodem facere volentes modo habitantibus apud
τὸν αὐτὸν ὑπιτηδεῖν βουλομένοις τρόπον τοῖς παροικοῦσιν
Iudæis, Et Iamnitis nocte superueniens, succendit
ἰουδαίοις, καὶ τοῖς ἰαμνείταις νυκτὸς ὑπιβαλὼν, ὑφῆψε τὸν
portum cum nauibus; ita vt apparerent splendores ignis
λιμένα σὺν τῷ στόλῳ· ὥς τε φαίνεσθαι τὰς αὐγὰς τοῦ φέγγους
in Hierosolymis, stadia cùm essent ducenta quadragin-
εἰς τὰ ἱεροσόλυμα σταδίων ὄντων διακοσίων τεσσαρακον-
ta. Inde autem abeuntes stadiis nouem, facientibus
τα. ἐκεῖθεν δὲ ὑποστάσαντες σταδίοις ἐννέα, ποιουμένων
iter contra Timotheum, superuenerunt Arabes in eum non
τὴν πορείαν ὑπὸ τὸν τιμόθεον, προσέβαλον ἄραβες αὐτῷ οὐκ

pauciores quinque millibus: equites autem quingenti: Fa-
ἐλάττους τῶν πεντακισχιλίων, ἱππεῖς δὲ πεντακόσοι. χλυο- 11
cta autem valida pugna & his qui circa Iudam ob id quod
μένης δὲ καρτερᾶς μάχης καὶ τῶν σὺν τὸν Ἰούδαν διὰ τὸ
à Deo auxilium prosperatis: victi
θεῖν βοήθειαν δυημερησάντων, ἐλαττονωθέντες
pastorales Arabes petebant dare Iudam dextram eis;
οἱ νομάδες ἄραβες ἠξίουν δοῦναι τὸν Ἰούδαν δεξιὰν αὐτοῖς,
promittentes & pacem daturos & in cæteris pro-
ὑπισχνούμενοι καὶ βασιλικὰ δώσειν καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ὠφε-
futuros eis. Iudas autem arbitratus quàm verè in multis
λήσειν αὐτοῖς. Ἰούδας δὲ ὑπολαβὼν ὡς ἀληθῶς ἐν πολλοῖς 12
eis vtiles, concessit pacem acturum erga eos:
αὐτοῖς χρησίμους, ἐπεχώρησεν εἰρηνεύειν ἄξειν πρὸς αὐτοῖς·
& accipientes dextras, in tabernacula discesserunt. Aggressus
καὶ λαβόντες δεξιάς, εἰς τὰς σκηνὰς ἐχωρήθησαν. ἐπέβα- 13
est autem & in quandã ciuitatẽ ponte munitã & muris circum-
λε δὲ καὶ ὅπῃ τινὰ πόλιν γεφυροῦν ὀχυρὰν καὶ τείχεσι περι-
septam & mixtis gentibus habitatam, nomen
περαιωμένῳ Καὶ πανμιγέσιν ἔθνεσι κατοικουμένῳ, ὄνομα
autem Caspin. Qui verò intus confisi in murorum stabi-
δὲ κάσπιν. οἱ δ' ἔνδον πεποιθότες τῇ τῶν τειχέων ἐρυ- 14
litate, & alimoniarum apparatu, remissiùs
μνότητι, τῇ τε τῶν βεφμάτων παρασκευῇ, ἀνειμενέστερον
vtebantur: Iudam conuitiis lacessentes & adhuc bla-
ἐχρῶντο, τοῖς περὶ τὸν Ἰούδαν λοιδορουντες καὶ ἔτι βλα-
sphemantes: & loquentes quæ non fas. Qui autẽ circa Iudam
σφημοῦντες καὶ λαλοῦντες ἃ μὴ θέμις. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἰούδαν 15
inuocantes magnum mundi principem, qui sine
ὅπλα καλεσάμενοι τὸν μέγαν τοῦ κόσμου δυνάστην, τὸν ἄτερ
arietibus & machinis instrumentalibus præcipitauit Hie-
κριοῦ καὶ μηχανῶν ὀργανικῶν καταχρημνίσαντα τὸν ἱερι-
richo in Iesu temporibus, irruerunt ferociter in murũ.
χὼ κατὰ τοὺς ἰησοῦ χρόνους, ἐνέστησαν θηριωδῶς τῷ τείχει.
Capientes que ciuitatem Dei voluntate, ineffa-
καταλαβόμενοί τε τὴν πόλιν τῇ τοῦ θεοῦ θελήσει, ἀμυ- 16
biles fecerunt cædes; ita vt adiacens stagnum
θήτους ἐποίησαν τὸ σφαγάς· ὥς τε τὴν παρακειμένην λίμνην
in latitudine habens stadia duo, fluens sanguine imple-
τὸ πλάτος ἔχουσαν σταδίους δύο, καταῤῥυτὸν αἵματι πεπλη-
tum videretur. Inde autem discedentes per stadia
ρωμένῳ φαίνεσθαι. ἐκεῖθεν δὲ ἀποστάντες σταδίους 17
septingenta quinquaginta transierunt in Characha ad eos
ἑπτακοσίους πεντήκοντα διήνυσαν εἰς τὴν χάρακα πρὸς τοὺς
qui dicuntur Tubiaëni Iudæi. Et Timotheum quidem in
λεγομένους τουβιαληνοὺς ἰουδαίους. καὶ τιμόθεον μὲν ὅπῃ τῶν 18
locis non comprehenderunt infecto negotio tunc à locis re-
τόπων οὐ κατέλαβον ἄπρακτον τότε ἀπὸ τῶν τόπων ἐκλε-
gressum, relinquentem autẽ præsidium in quodam loco & valdè
λυκότα, καταλελοιπότα δὲ φρουρὰν ἔν τινι τόπῳ καὶ μάλα
firmum. Dositheus autẽ & Sosipater ex his qui circa Ma-
ὀχυράν. δωσίθεος δὲ καὶ σωσίπατρος τῶν περὶ τὸν μακ- 19
chabæum ducibus, exeuntes, peremerunt à
καβαῖον ἡγουμένων, ἐξοδεύσαντες, ἀπώλεσαν τοὺς ὑπὸ τι-
Timotheo relictos in præsidio plures decem
μοθέου καταλελειμμένους ἐν τῷ ὀχυρώματι πλείους τῶν μυ-
mille viris. At Machabæus ordinans suum exer-
ρίων ἀνδρῶν. ὁ δὲ μακκαβαῖος διατάξας τὸν ἑαυτοῦ στρα- 20
citum per cohortes constituit eos in turmas, & in
τὸν ἀπειρηδὸν κατέστησεν αὐτοὺς ὅπῃ τῶν ἀπείρων· καὶ ὅπῃ τὸν
Timotheum impetum fecit, habentem circa se decem milliaria duodecim
τιμόθεον ὥρμησεν ἔχοντα περὶ αὐτὸν μυριάδας δώδεκα
peditum, equites autem duo mille supra quingentos.
πεζῶν, ἱππεῖς δὲ δύο χιλίους πρὸς τοῖς πεντακοσίοις. τὸν 21
At aduentum cognoscens Iudæ, præmisit Timotheus
δὲ ἔφοδον μεταλαβὼν ἰούδου, προσεξαπέστειλεν ὁ τιμόθεος
vxores, & filios, & reliquũ apparatum ad id
τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὴν ἄλλην ἀποσκευὴν εἰς τὸ
quod dicitur Carnion. erat enim difficile obsessu, & accessu difficile
λεγόμενον καρνίον· ἦν γὰρ δυσπολιόρκητον καὶ δυσπρόσιτον
castellum ob omnium locorum angustiam. Cùm apparuisset
τὸ χωρίον διὰ τὴν πάντων τῶν τόπων στενότητα. ὁπιφανείσης 22
autem Iudæ cohors prima, & facto timore in ho-
δὲ τῶν ἰούδου ἀπείρας πρῶτης, καὶ θορυβήσει δέους ὅπῃ τοὺς πο-
stes, trepidationéque, ex illius qui vniuersa videt apparentia fa-
λεμίους· φόβου τε ὑπὸ τῆς τοῦ παντὸς ἐφορῶντος ὁπιφανείας γε-
cta super ipsos, in fugam versi sunt, alius aliò la-
νομένου ἐπ' αὐτοὺς, εἰς φυγὴν ὥρμησαν, ἄλλος ἄλλαχῇ φερό-
tus: ita vt sæpe à propriis læderentur, &
μενος· ὥς τε πολλάκις ὑπὸ τῶν ἰδίων βλάπτεσθαι, καὶ τῶν

gladiorum mucronibus transfigerentur. Faciebat autem persecutionem in-
23 ξιφῶν ἀκμαῖς ἀναπείρεσθαι. ἐποιεῖτο δὲ τὸν διωγμὸν δυ-
tensiorem Iudas stimulans prophanos: occiditque
τενώτερον ἰούδας συγκεντῶν τοὺς ἀλιτηρίους· διέφθειρέ τε
ad decem milliaria tria virorum: Ipse autem Timotheus inci-
24 εἰς μυριάδας τρεῖς ἀνδρῶν. αὐτὸς δὲ ὁ τιμόθεος ἐμπε-
dens in eos qui circa Dositheum & Sosipatrem: postulabat cum multis
σὼν τοῖς περὶ τὸν δωσίθεον καὶ σωσίπατρον, ἠξίου μετὰ πολλῆς
adulationibus vt dimitterent viuum se: eò quòd plurium quidem pa-
χαριτείας ἐξαφεῖναι ζῶντα αὐτόν· διὰ τὸ πλειόνων μὲν γο-
rẽtes aliorũ autẽ fratres haberet, & hos decipi contin-
νεῖς ὧν δὲ ἀδελφοὺς ἔχειν, καὶ τούτοις ἀλογηθεῖσθαι συμβή-
get. Cùm firmasset autem ipse per plura definitionem resti-
25 σεται. πιστώσαντος δὲ αὐτοῦ διὰ πλειόνων τὸν ὅρκον μὴ ἀπο-
tuturum hos Illæsos, dimiserunt eum propter
καταστήσειν τούτους ἀπημάντους ἀπέλυσαν αὐτὸν ἕνεκα τῆς
fratrum salutem. Egrediens autem in Carnion &
26 τῶν ἀδελφῶν σωτηρίας. ἐξελθὼν δὲ ὅπῃ τὸ καρνίον καὶ
Atergateum: iugulauit decem milliaria corporum duo &
τὸ ἀτεργατεῖον, κατέσφαξε μυριάδας σωμάτων δύο καὶ
quinque millia. Post autem horum fugam, & perditionem
27 πεντακισχιλίους. μετὰ δὲ τούτων φυγὴν καὶ ἀπώλειαν
exercitum mouit & contra Ephron ciuitatem munitam, in qua omnigenæ
ἐπεστράτευσε καὶ ὅπῃ ἐφρὼν πόλιν ὀχυρὰν, ἐν ᾗ πάμφυλα
in ipsa multitudines habitabant: iuuenes autem robusti ante mu-
ἐν αὐτῇ πλήθη κατῴκει νεανίαι δὲ ῥωμαλέοι πρὸ τῶν τει-
ros consistentes fortiter repugnabant: hic instrumentorũ &
χέων καθεστῶτες δυφόρως ἀπεμάχοντο· ἐνθάδε ὀργάνων καὶ
telorum multi apparatus erant. Inuocantes
28 βελῶν πολλαὶ παρασκευαὶ ὑπῆρχον. ὁπικαλεσάμενοι
autem principem cum fortitudine confringentem ko-
δὲ τὸν δυνάστην τὸν μετὰ κράτους συνθλῶντα τὰς τῶν πο-
stium vires, ceperunt ciuitatem subditam: prostrauerunt autẽ ex his qui intus, in decẽ milliaria duo & quinque millia. Abeun-
29 λεμίων ἀλκάς, ἔλαβον τὴν πόλιν ὑποχείριον· κατέστρω-
tes autem inde, profecti sunt in Scytharũ ciuitatem distan-
σαν δὲ τῶν ἐνδον εἰς μυριάδας δύο καὶ πεντακισχιλίους. ἀνα-
tem à Hierosolymis stadiis sexcentis. Testanti-
30 χωρήσαντες δὲ ἐκεῖθεν, ὥρμησαν ὅπῃ σκυθῶν πόλιν ἀπέχου-
santi-
σαν ἀπὸ ἱεροσολύμων σταδίους ἑξακοσίους. ἀπεμαρτυρη-
bus autem qui illic erant Iudæis, quam Scythopo-
σάντων δὲ τῶν ἐκεῖ κατοικούντων ἰουδαίων, ᾗ οἱ σκυθοπο-
litæ habuerunt erga eos benevolentiam & in aduersitatis tempo-
λῖται ἔχον πρὸς αὐτοὺς εὔνοιαν, καὶ ἐν τοῖς τῆς ἀτυχίας καιρ-
ribus benignum occursum, gratias agentes, Et hortan-
31 οῖς ἥμερον ἀπάντησιν, εὐχαριστήσαντες, καὶ παρακαλέσα-
tes etiam in reliqua erga genus benignos esse:
τες καὶ εἰς τὰ λοιπὰ πρὸς τὸ γένος εὔμενεῖς εἶναι,
venerunt in Hierosolymam Hebdomadarũ festo,
παρεγένοντο εἰς ἱεροσόλυμα τῆς τῶν ἑβδομάδων ἑορτῆς
existente propinquo. Post autem dictam Pentecosten, irrue-
32 ἐσης ἐγγύς. μετὰ δὲ τὴν λεγομένην πεντηκοστὴν, ὥρμη-
runt contra Gorgiam Idumæ ducem. Exierunt autem
33 σαν ὅπῃ γοργίαν τὸν τῆς ἰδουμαίας στρατηγόν. ἐξῆλθον δὲ
cum peditibus tribus millibus, equitibus autem quadringentis. Contra hunc
34 μετὰ πεζῶν τετρισχιλίων, ἱππέων δὲ τετρακοσίων. πρὸς τοῦ-
autem pugnantes contigit cadere paucos, de Iu-
τον δὲ παρατεταγμένους συμβῆναι πεσεῖν ὀλίγους ἐν τῷ ἰου-
daïs. Dositheus autem quidam de his qui Bacenoris eques vir &
35 δαίων. | δωσίθεος δέ τις τῶν βακηνόρου ἔφιππος ἀνὴρ καὶ
fortis apprehendit Gorgiam: & tenens chlamyde,
καρτερὸς εἶχετο τοῦ γοργίου, καὶ λαβόμενος τῆς χλαμύδος,
duxit eum fortiter: & cùm vellet scelestum capere vi-
ἤθελεν αὐτὸν εὐρώστως· καὶ βουλόμενος τὸν κατάρατον λαβεῖν ζω-
uum, equitum quodam Thracensium, inuecto in eum &
γείαν, τῶν ἱππέων τινὸς θρᾴκων ἐπενεχθέντος αὐτῷ καὶ τὸν
humerum amputante, fugit Gorgias in Marisa. His autem
36 ὦμον καθελόντος, διέφυγε γοργίας εἰς μαρισά. τῶν δὲ
qui circa Hesdrin diutius pugnantibus & fatigatis exi-
περὶ τὸν ἔσδρην ὅπῃ πλεῖον μαχομένων, καὶ κατακόπων ὑπο-
stentibus, inuocans Iudas Dominum adiutorem appa-
πτων, ὁπικαλεσάμενος ὁ ἰούδας τὸν κύριον σύμμαχον φανη-
rere & ducem belli, incipiens patria
37 ναι καὶ προηγεῖσθαι τοῦ πολέμου, καταρξάμενος τῇ πατρίῳ
voce cum hymnis clamorem, aggressus insperate
φωνῇ τῶν μετ' ὕμνων κραυγῶν, ἐπιστήσας ἀπροσδοκήτως,
eos qui circa Gorgiam, fugam eorum fecit. Iudas autem
38 τοῖς περὶ τὸν γοργίαν, τροπὴν αὐτῶν ἐποιήσατο. ἰούδας δὲ
colligens exercitum, venit in Odollam ciuitatem: at
ἀναλαβὼν τὸ στράτευμα, ἦκεν εἰς ὀδολλὰμ πόλιν· τῆς δὲ
ἑβδομά-

ſeptima die ſuperueniente, ſecundùm conſuetudinẽ purificati ibidem
ἑβδομάδος ἐπιβαλλούσης, καὶ τὰ ἐνταῦθα ἁγνισθέντες αὐτόθι
ſabbãtum egerunt. At ſequenti venerunt qui circa
τὸ σάββατον διήγαγον. τῇ δὲ ἐχομένῃ ἦλθον οἱ περὶ τὸν 39
Iudam quo tempore neceſſitas fuit, corpora
Ἰούδαν καθ' ὃν χρόνον τὸ τῆς χρείας ἐγεγένει, τὰ σώματα τῶν
proſtratorum tollere: & cum cognatis repo-
προπεπτωκότων ἀνακομίσαι, καὶ μετὰ τῶν συγγενῶν ἀποκα-
nere in paternis ſepulchris. Inuenerũt autẽ vniuſcuiuſque
τασῆσαι εἰς τοὺς πατρῴους τάφους. οὗ γὲ ἑκάστου τῶν 40
mortuorum ſub tunicis ſacra eorũ quæ de Iamneia
τεθνηκότων ὑπὸ τοὺς χιτῶνας ἱερώματα τῶν ἀπὸ Ἰαμνείας
idolorum, à quibus lex prohibet Iudæos: at omni-
εἰδώλων, ἀφ' ὧν ὁ νόμος ἀπείργει τοὺς Ἰουδαίους· τοῖς δὲ πᾶ-
bus manifeſtum fuit ob hanc cauſam hos corruiſſe.
σι σαφὲς ἐγένετο διὰ τίνα δὲ τινὰ αἰτίαν τοῦτο πεπτωκέναι.
Omnes itaque benedicentes opera iuſti Domini qui
πάντες οὖν εὐλογήσαντες τὰ τοῦ δικαιοκρίτου κυρίου τοῦ 41
occulta manifeſta facit: ad ſupplicationẽ conuerſi
τὰ κεκρυμμένα φανερὰ ποιοῦντος, εἰς ἱκετείαν ἐτράπη- 42
ſunt, rogantes factum delictum omnino dele-
σαν, ἀξιώσαντες τὸ γεγονὸς ἁμάρτημα τελείως ἐξαλειφ-
ri: at generoſus Iudas hortatus eſt multitudinem conſer-
θῆναι· ὁ δὲ γενναῖος Ἰούδας παρεκάλεσε τὸ πλῆθος σωτη-
uare ſe ſine peccato eſſe, ſub oculis videntes quæ fa-
ρεῖν αὐτοὺς ἀναμάρτητους εἶναι, ὑπὸ ὄψιν ἑωρακότας τὰ γε-
cta erant ob proſtratorum peccatum Faciens-
γονότα διὰ τῶν τῶν προπεπτωκότων ἁμαρτίαν. ποιησάμενός 43
que præparationes ſecundum virorũ collectionẽ ad argenti drach-
τε κατασκευάσματα κατ' ἀνδραλογίαν εἰς ἀργυρίου δρα-
mas duo mille, miſit in Hieroſolymam ad offerendum
χμὰς διχιλίας, ἀπέστειλεν εἰς Ἱεροσόλυμα προσαγαγεῖν
pro peccato ſacrificium, valde bene & vrbanè faciens,
περὶ ἁμαρτίας θυσίαν, πάνυ καλῶς καὶ ἀστείως πράττων,
de reſurrectione cogitans. Niſi enim eos qui cecide-
ὑπὲρ ἀναστάσεως διαλογιζόμενος· εἰ μὴ γὰρ τοὺς προπε- 44
rant reſurrecturos ſperaſſet, ſuperfluum & vacuum
πτωκότας ἀναστήσειν προσεδόκα, περιττὸν καὶ λῆρος ἂν
pro mortuis orare. Deinde conſiderans his qui cum pietate
ὑπὲρ νεκρῶν εὐλαβείᾳ. εἶτ' ἐμβλέπων τοῖς μετ' εὐσεβείας 45
obdormierant optimam repoſitam gratiam: Sancta &
κοιμωμένοις κάλλιστον ἀποκείμενον χαρίσηριον, ὅσια καὶ 46
pia conſideratio: vnde pro mortuis propitiationem
εὐσεβὴς ἡ ἐπίνοια· ὅθεν περὶ τῶν τεθνηκότων τὸν ἐξιλασμὸν
fecit, vt à peccato ſoluerentur.
ἐποιήσατο, τῆς ἁμαρτίας ἀπολυθῆναι.

CAP. XIII. ιγ'.

At nono & quadrageſimo & centeſimo anno com-
Τῷ δὲ ἐνάτῳ καὶ τεσσαρακοστῷ καὶ ἑκατοστῷ ἔτει προς- 1
pertum eſt Iudæ. Antiochum Eupatorem veni-
έπεσε τοῖς περὶ τὸν Ἰούδαν, ἀντίοχον τὸν Εὐπάτορα παραγί-
re cum multitudinibus aduerſus Iudæam, & cum eo Lyſiam
νεται σὺν πλήθεσιν ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν, καὶ σὺν αὐτῷ Λυσίαν 2
procuratorem, & ſuper negotia, vnumquemq; habentem exerci-
τὸν ἐπίτροπον καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἕκαστον ἔχοντα δυνα-
tum Græcum peditum decem milliaria vndecim, & equites quinque
μιν ἑλληνικὴν πεζῶν μυριάδας ἕνδεκα, καὶ ἱππεῖς πεντα-
mille trecentos, & elephantes viginti duos; currus autẽ
κισχιλίους τριακοσίους, καὶ ἐλέφαντας εἰκοσιδύο, ἅρματα δὲ
falcatos trecentos. Cõmiſcuit ſe autem illis & Menelaus,
δρεπανηφόρα τριακόσια. συνέμιξε δὲ αὐτοῖς καὶ μενέλαος, 3
& hortabatur cum multa ironia Antiochum, non pro ſa-
καὶ παρεκάλει μετὰ πολλῆς εἰρωνείας τὸν ἀντίοχον, οὐκ ὑπὲρ σω-
lute patriæ, exiſtimans autẽ in principatu conſtitutum
τηρίας τῆς πατρίδος, οἰόμενος δὲ ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς καθεσταθή-
iri. At rex regum ſuſcitauit animum
σεσθαι. ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν βασιλέων ἐξήγειρε τὸν θυμὸν τοῦ 4
Antiochi in peccatorem, & Lyſia oſtendente hunc
ἀντιόχου ὑπὲρ τοῦ ἀλιτήριον, καὶ Λυσίου ὑποδείξαντος τοῦτον
cauſam malorum eſſe omnium, iuſſit, vt cõſuetudo eſt in
αἴτιον τῶν κακῶν εἶναι πάντων, προσέταξεν, ὡς ἔθος ἐστὶν ἐν
loco, necare; ducentes in Beræam. Eſt autẽ in
τῷ τόπῳ, πρεσαπολέσαι ἀγαγόντας εἰς βέροιαν. ἔστι δὲ ἐν 5
loco turris quinquaginta cubitorum, plena cinere: hæc
τῷ τόπῳ πύργος πεντήκοντα πηχῶν πλήρης σποδοῦ· οὗτος
autẽ inſtrumentũ habebat rotundum vndique præceps in
δὲ ὄργανον εἶχε περιφερὲς πάντοθεν ἀπόκρημνον εἰς τὸν 6
cinerem, hic ſacrilegij reum, vel & quorundã aliorum
σποδόν· ἐνταῦθα τὸν ἱεροσυλίας ἔνοχον, ἢ καί τινων ἄλλων

malorum ſummitatem factum, omnes propellunt in
κακῶν ὑποχείριον πεποιημένον, ἅπαντες προσωθοῦσιν εἰς
mortem. Tali fato præuaricatorem contigit mori, neque
7 ὄλεθρον. τοιούτῳ μόρῳ τὸν παράνομον συνέβη θανεῖν, μὴ
terram aſſecutum Menelaum. Valde iuſtè: quoniã enim
8 δὲ τῆς γῆς τυχόντα μενέλαον, πάνυ δικαίως· ἐπεὶ γὰρ
perpetrauit multa circa aram delicta, cuius ignis
συνεβήσετο πολλὰ περὶ τὸν βωμὸν ἁμαρτήματα, οὗ τὸ πῦρ
ſanctus erat & cinis, in cinere mortem tulit.
ἁγιὸν ἦν καὶ ἡ σποδός, ἐν σποδῷ τὸν θάνατον ἐνομίσατο.
At ſuperbia rex efferatus eſſe incipiebat
9 τοῖς δὲ φρονήμασιν ὁ βασιλεὺς βεβαρβαρωμένος ἤρχετο,
peſſima eorum quæ ſub patre ſuo facta fuerunt oſtenſurus
τὰ χείρεσα τῶν ὑπὸ τὸν πατέρα αὐτοῦ γεγενότων ἐνδείξόμενος
Iudæis. Cognoſcens autem Iudas hæc, præcepit
10 τοῖς Ἰουδαίοις. μεταλαβὼν δὲ ἰούδας ταῦτα, παρήγγειλε
multitudini per diem & noctem inuocare Dominum,
τῷ πλήθει δι' ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐπικαλεῖσθαι τὸν κύριον,
ſi quando & alias & nunc, adiuuare eos qui lege & pa-
11 εἴ ποτε καὶ ἄλλοτε καὶ νῦν, ἐπιβοηθεῖν τοῖς τοῦ νόμου καὶ πα-
tria & templo ſancto priuandi erant: & qui nuper pau-
τρίδος καὶ ἱεροῦ ἁγίου στερεῖσθαι μέλλοντι· καὶ τὸν ἄρτι βρα-
lulum reſpirauerat populum non ſinere blaſphemis gentibus
χέως ἀνεψυχότα λαὸν μὴ ἐᾶσαι ταῖς δυσφήμοις ἔθνεσιν
ſubditos fieri. Omnibus autem idem facientibus ſimul
12 ὑποχείριος γενέσθαι. πάντων δὲ τὸ αὐτὸ ποιησάντων ὁμοῦ
& petentibus miſericordem Dominum cum fletu &
καὶ καταξιωσάντων τὸν ἐλεήμονα κύριον μετὰ κλαυθμοῦ &
ieiuniis & proſtratione per dies tres aſſiduè hor-
νηστειῶν καὶ προπτώσεως ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς ἀδιαλείπτως πα-
tatus eos Iudas iuſſit venire. Per
13 ρακαλέσας αὐτοὺς ὁ ἰούδας ἐκέλευσε παραγίνεσθαι. καθ'
ſe autem cum ſenioribus exiſtens, cogitauit
ἑαυτὸν δὲ σὺν τοῖς πρεσβυτέροις γενόμενος, ἐβουλεύσατο
priuſquam irrueret regis exercitus in Iudæam,
πρὶν εἰσβαλεῖν τοῦ βασιλέως τὸ στράτευμα εἰς τὴν Ἰουδαίαν
& fierent ciuitatis compotes, egreſſos iudicare
καὶ γενέσθαι τῆς πόλεως ἐγκρατεῖς, ἐξιόντας κρῖναι τὰ
negotia Domini auxilio. Dans autem procura-
14 πράγματα τῇ τοῦ κυρίου βοηθείᾳ. δοὺς δὲ τῷ ἐπιτρο-
tionem creatori mundi, hortatus eos qui cum eo
πὴν τῷ κτίσῃ τοῦ κόσμου, παρακαλέσας τοὺς σὺν αὐτῷ,
generoſè dimicare vſque ad mortem, pro legibus, templo, ciui-
γενναίως ἀγωνίσασθαι μέχρι θανάτου περὶ νόμων, ἱεροῦ, πό-
tate, patria, republica: circa autem Modin fecit
λεως, πατρίδος, πολιτείας· περὶ δὲ μωδεὶν ἐποιήσατο τὸν
exercitum. Reddens autẽ his qui circa ſe ſignum Dei
15 στρατοπεδείαν. ἀναδοὺς δὲ τοῖς περὶ αὐτὸν σύνθημα θεοῦ
victoriæ, cum iuuenibus optimis electis admouens noctu
νίκης, μετὰ νεανίσκων ἀρίστων κεκριμένων ἐπιβαλὼν νύκτωρ
ad regiam aulam caſtra, interfecit ad
ἐπὶ τὸν βασιλικὴν αὐλὴν τὸν παρεμβολήν, ἀνεῖλεν εἰς
viros duo mille: & maximum elephantorum cum
ἄνδρας διχιλίους· καὶ τὸν πρεσβύτατον τῶν ἐλεφάντων σὺν
ea quæ in domo turba compoſuit. Et in fine ca-
16 τῷ κατ' οἰκείαν ὄχλῳ συνέθηκε. καὶ τὸ τέλος τὴν παρεμ-
ſtra metu & turbatione compleuerunt, & regreſſi ſunt proſpe-
βολὴν δέους καὶ ταραχῆς ἔπλησαν, καὶ ἐξέλυσαν εὐημερῶν-
rati. Illuceſcente autem iam die hoc factum fuerat ob
17 τες. ὑποφαινούσης δὲ ἤδη τῆς ἡμέρας τοῦτ' ἐγεγόνει, διὰ τὴν
adiuuantem eum Domini protectionem. At rex cùm
18 ἐπαρήγουσαν αὐτῷ τοῦ κυρίου σκέπην. ὁ δὲ βασιλεὺς εἰ-
accepiſſet guſtum Iudæorum audaciæ, tentabat per
ληφὼς γεῦμα τῆς ἰουδαίων εὐτολμίας, κατεπείρασε διὰ
compendia loca. Et ad Bethſura præſidium munitum
19 μεθόδων τοὺς τόπους. καὶ ἐπὶ βαθσοῦρα φρούριον ὀχυρὸν
Iudæorum acceſſit: fugabatur, offendebat, minora-
τῶν ἰουδαίων προσῆγε· ἐτρόπουτο, προσέκρουεν, ἠλαττονοῦ-
batur. His autẽ qui intus Iudas neceſſaria miſit. Nuncia-
20 το. τοῖς δ' ἔνδον ἰούδας τὰ δέοντα προσέπεμψε. προσήγ-
uit autem myſteria hoſtibus Rhodocus ex Iudaico
21 γελε δὲ τὰ μυστήρια τοῖς πολεμίοις ῥοδόκος ἐκ τῶν ἰουδαϊκῆς
exercitu. requiſitus eſt autem & comprehenſus eſt & concluſus eſt.
τάξεως· ἀνεζητήθη δὲ καὶ κατελήφθη καὶ κατεκλείσθη.
Secundò locutus eſt rex his qui in Bethſuris: dexteram
22 ἐδευτερολόγησεν ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐν βαθσούροις· δεξιὰν
dedit: accepit: abiit: commiſit cum Iuda; mi-
ἔδωκεν, ἔλαβεν, ἀπῆει, προσέβαλε τοῖς περὶ τὸν ἰούδαν, ἠτ-
nor fuit. Cognouit rebellaſſe Philippum in An-
23 τον ἐγένετο. μεταλαβὼν ὅτι ἐνοικεῖται τὴν φίλιππον ἐν ἀν-

τιοχίᾳ

tiochia, qui relictus erat super negotia, confu-
ποχεία τὸν ἀπολελειμμένον ὑπὲρ τῆς πραγμάτων. συνε-
sus est. Iudæos rogauit, subditus est, & iurauit in
χώρησε τοῖς ἰουδαίοις παρεκάλεσεν, ὑπετάγη, καὶ ὤμοσεν ὑπὲρ
omnibus iustis: reconciliatus est, & sacrificium obtulit: hono-
πάσι τοῖς δικαίοις· συνῳκοδόμησε καὶ θυσίαν προσήγαγε, ἐπί-
rauit templum, & locum humanè tractauit, Et Macca-
μησε τὸν νεώ, καὶ τὸν τόπον ἐφιλανθρώπησε, καὶ τὸν μακ- 24
bæum amplexatus est: reliquit ducem à Ptolemaide
καβαῖον ἀπεδέξατο, κατέλιπε στρατηγὸν ἀπὸ Πτολεμαΐδος
vsque ad Gerrenos principem. Venit in Ptolemaidem;
ἕως τῶν γερρηνῶν ἡγεμονίδος. ἦλθεν εἰς Πτολεμαΐδα· 25
grauiter ferebant pro pactis Ptolemenses: indignabatur
ἐδυσφόρουν ὑπὲρ τῶν συνθηκῶν οἱ Πτολεμαεῖς· ἐδείναζον
enim pro eo quòd voluerant irrita facere fœdera. Acces-
γὰρ ὑπὲρ ὧν ἠθέλησαν ἀθετεῖν τὰς διαστάσεις. προσῆλ- 26
sit ad tribunal Lysias; defendit possibiliter, per-
θεν ἐπὶ τὸ βῆμα λυσίας· ἀπελογίσατο ἐνδεχομένως· συνέ-
suasit; sedauit, benignos fecit, regressus est in Antio-
πεισε, κατεπράυνεν, εὐμενεῖς ἐποίησεν, ἀνέζευξεν εἰς ἀντιό-
chiam. sic regis profectio & reuersio contigerunt.
χειαν· οὕτω τὰ τοῦ βασιλέως τε ἐφόδου καὶ ἀναζυγῆς ἐχώρησε.

CAP. XIIII. ιδ'.

Post autem triennij tempus innotuit Iudæ,

Μετὰ δὲ τριετῆ χρόνον προσέπεσε τοῖς περὶ τὸν ἰούδαν, 1
Demetrium filium Seleuci per eũ qui in Tripoli portum na-
Δημήτριον τὸν τοῦ σελεύκου διὰ τοῦ κατὰ τρίπολιν λιμένος εἰσ-
uigantem cum multitudine forti & classe, Obtinuisse
πλεύσαντα μετὰ πλήθους ἰσχυροῦ καὶ στόλου, κεκρατηκέναι 2
regionem postquam occidit Antiochum & huius procuratorem
τῆς χώρας ἐπανελόμενον ἀντίοχον & τὸν τούτου ὑπίτροπον
Lysiam. Alcimus autẽ quidam qui fuerat summus sacerdos, vo-
λυσίαν. ἄλκιμος δέ τις προηγούμενος ἀρχιερεύς, ἐκου- 3
lũtariè autem coinquinatus in segregationis temporibus, cogno-
σίως δὲ μεμολυμμένος ἐν τοῖς τῆς ἀμιξίας χρόνοις, συνοή-
scens quòd secundũ quemlibet modum non est ei salus; neque
σας ὅτι καθ' ὁντινα οὖν τρόπον οὐκ ἔστιν αὐτῷ σωτηρία, οὐδὲ
ad sanctum altare vltrà accessus; venit ad
πρὸς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον ἐπὶ προσόδους, ἦκε πρὸς τὸν 4
regem Demetrium quasi primo & quinquagesimo & centesimo
βασιλέα δημήτριον ὡς πρώτου καὶ πεντηκοστοῦ καὶ ἑκατοστοῦ
anno, offerens ei coronam auream & palmam, vltra
ἔτους, προσάγων αὐτῷ στέφανον χρυσοῦν καὶ φοίνικα, πρὸς
autem hæc ex legitimis ramis templi: & die
ὃ τούτοις τῶν νομιζομένων θαλῶν τοῦ ἱεροῦ· καὶ τὴν ἡμέραν
illo silentium habuit. Opportunitatẽ autem sumens propriæ demẽtiæ
ἐκείνην ἡσυχίαν ἔχε. καιρὸν δὲ λαβὼν τῆς ἰδίας ἀνοίας 5
auxiliatricem, vocatus ad consilium à Demetrio, &
συνεργόν, προσκληθεὶς εἰς συνέδριον ὑπὸ τοῦ δημητρίου, &
interrogatus in qua dispositione & consilio perstarent Iu-
ἐπερωτηθεὶς ἐν τίνι διαθέσει καὶ βουλῇ καθεστήκασιν οἱ ἰου-
dæi; ad hæc dixit. Qui dicuntur ex Iudæis Asi-
δαῖοι, πρὸς ταῦτα ἔφη. οἱ λεγόμενοι τῶν ἰουδαίων ἀσι- 6
dæi, quibus præest Iudas Machabæus, bella nutriunt
δαῖοι, ὧν ἀφηγεῖται ἰούδας ὁ μακκαβαῖος, πολεμοτροφοῦσι
& seditiones mouẽt, non sinentes regnum quietem assequi:
καὶ στασιάζουσιν, οὐκ ἐάοντες τὴν βασιλείαν δι' ἡσυχίας τυχεῖν·
Vnde defraudatus maiorum gloria, dico autem
ὅθεν ἀφελόμενος τοῦ προγονικοῦ δόξαν, λέγω δὲ τοῦ 7
summo sacerdotio, huc nunc veni: Primum quidẽ pro
ἀρχιερωσύνης, δεῦρο νῦν ἐλήλυθα. πρῶτον μὲν ὑπὲρ 8
his quæ pertinent ad regem legitimè sapiens, secundò autẽ &
τῶν ἀνηκόντων τῷ βασιλεῖ γνησίως φρονῶν, δεύτερον δὲ καὶ
pro propriis ciuibus negocians: nam prædicto-
τῶν ἰδίων πολιτῶν φολαζόμενος· τῇ μὲν γὰρ τῶν προειρη-
rum stultitia vniuersum nostrum genus non parum vexat.
μένων ἀλογισία τὸ σύμπαν ἡμῶν γένος οὐ μικρὰς ἀκληρεῖ.
Singula autem horum cognoscens tu rex & regioni &
ἕκαστα δὲ τούτων ἐπεγνωκὼς σὺ βασιλεῦ, καὶ τῇ χώρᾳ καὶ 9
obsesso generi nostro prospice, secundũ quã habes erga
τῷ πεπολιορκημένῳ γένει ἡμῶν φροντίσθητι, κατ' ἣν ἔχεις πρὸς
omnes obuiam clementiam. Quamdiu enim Iudas
ἅπαντας ἀπάντησιν φιλανθρωπίαν. ἄχρι γὰρ ἰούδας 10
superest, impossibile est pacem consequi negocia. Tali-
πεπέρασται, ἀδύνατον εἰρήνης τυχεῖν τὰ πράγματα. τοιού- 11
busautem dictis ab hoc, citò cæteri amici hostiliter
των ὑπὸ τούτου, θᾶττον οἱ λοιποὶ φίλοι δυσμενῶς
se habentes aduersus Iudam inflammauerunt Demetrium.
ἔχοντες τὰ πρὸς τὸν ἰούδαν προσεπύρισαν τὸν δημήτριον.

Aduocans autem statim Nicanorem qui erat
12 προσκαλεσάμενος δὲ εὐθέως νικάνορα τὸν ἡγούμενον
elephantorũ præfectus, & ducem designans Iudæ, mi-
ἐλεφαντάρχην, καὶ στρατηγὸν ἀναδείξας τοῦ ἰουδαίας, ἐξα-
sit Dans epistolas, ipsum quidem Iudam occidere;
13 πέστειλε, δοὺς ὑπιστολάς, αὐτὸν μὲν τὸν ἰούδαν ἐπανελεῖν,
qui autem cum ipso dispergere, constituere autẽ Alcimum sum-
τοὺς δὲ σὺν αὐτῷ διασπεῖραι, καταστῆσαι δὲ ἄλκιμον ἀρ-
mũ sacerdotẽ maximi templi. Quæ autẽ ex Iudæa fuge-
14 χιερέα τοῦ μεγίστου ἱεροῦ. τὰ δὲ ἐκ τῆς ἰουδαίας πεφυγαδευ-
rant Iudam gentes commiscebant se gregatim Nicanori,
κότα τὸν ἰούδαν ἔθνη συνέμισγον ἀγεληδὸν τῷ νικάνορι,
Iudæorum aduersitates & clades proprias prosperitates exi-
τὰς τῶν ἰουδαίων ἀτυχίας καὶ συμφορὰς ἰδίας εὐημερίας δο-
stimantes fore. Audientes verò Nicanoris aduentũ &
15 κοῦντες ἔσεσθαι. ἀκούσαντες δὲ τοῦ τοῦ νικάνορος ἔφοδον καὶ
conuentum nationum, conspersi terra rogabant
τοῦ ὑπίθεσιν τῶν ἐθνῶν, καταπασάμενοι γῆν ἐλιτάνευον
eũ qui vsque in seculum constituerat suum populũ, semper autẽ cum osten-
τὸν ἄχρις αἰῶνος συστήσαντα τὸν ἑαυτοῦ λαόν, ἀεὶ ὃ μετ' ὑπι-
to protegentem suam portionem. Impe-
16 φανείας ἀναλαμβανόμενον τῆς ἑαυτοῦ μερίδος. πρεσσά-
rante autem duce, illinc statim mouens, com-
ξαντος δὲ τοῦ ἡγουμένου, ἐκεῖθεν εὐθέως ἀναζεύξας συμ-
miscet se ipsis ad castellum Dessau. Simon autem frater iu-
17 μίσγει αὐτοῖς ὑπὲρ κώμην δεσαού. σίμων δὲ ὁ ἀδελφὸς ἰού-
dæ commiserat prælium cum Nicanore: paululum autem ob repen-
δα συμβεβληκὼς ὀλίγῳ τῷ νικάνορι, βραχέως δὲ τοῦ αἰφνί-
tinam hostium apparitionem erraui. Veruntamen audiens
18 διον τῶν ἀντιπάλων ἀφασίαν ἐπτάκις. ὅμως δὲ ἀκούων
Nicanor quã habebant qui circa Iudam fortitudinem, & in
ὁ νικάνωρ ἣν εἶχον οἱ περὶ τὸν ἰούδαν ἀνδραγαθίαν, καὶ ἐν τοῖς
pro patria, certaminibus prosperitatem, metuebat iudi-
περὶ τῆς πατρίδος ἀγῶσιν εὐτυχίαν, ὑπεύλαβεῖτο τὴν κρί-
cium per sanguinem facere. Quamobrem misit Posidonium, &
19 σιν διὰ αἱμάτων ποιήσασθαι. διόπερ ἔπεμψε ποσιδώνιον &
Theodotum & Matthiam, vt darent & acciperent dextras. Longiore autẽ
20 θεόδοτον καὶ ματθίαν, δοῦναι καὶ λαβεῖν δεξιάς. πλείονος δὲ
facta de his consultatione, & duce cum mul-
γενομένης περὶ τούτων ὑπισκέψεως, καὶ τοῦ ἡγεμόνος τοῖς πλή-
titudine communicante, & cùm videretur concors sententia, annue-
θεσιν ἀνακοινωσαμένου, καὶ φανείσης ὁμοψήφου γνώμης, ἐπέ-
runt pactis. Constituerũt autem diem in qua se
21 νευσαν ταῖς συνθήκαις. ἐτάξαντο δὲ ἡμέραν ἐν ᾗ κατ'
cretò venirent in vnum: & accessit ab vnoquoque sella:
ἰδίαν ἥξουσιν εἰς τὸ αὐτό· καὶ προσῆλθε παρ' ἑκάστου δίφρος·
posuerunt sellas. Disposuit Iudas armatos, paratos in
22 ἔθεσαν δίφρους. διέταξεν ἰούδας ἐνόπλους ἑτοίμους ἐν τοῖς
opportunis locis, ne fortè ab hostibus repentè ma-
ὑπηκόοις τόποις, μήποτε ἐκ τῶν πολεμίων αἰφνιδίως κα-
leficium fieret: congruum fecerunt colloquium, Mo-
κουργία γένοιτο· τοῦ ἁρμόζουσαν ἐποιήσαντο κοινωνίαν. διέ-
rabatur Nicanor in Hierosolymis, & fecit nihil absur-
23 τριβεν ὁ νικάνωρ, ἐν ἱεροσολύμοις, καὶ ἔπραττεν οὐδὲν ἄπο-
dum: at congregatas gregarias turbas dimisit, &
24 πρεπὲς· τοὺς δὲ συναχθέντας ἀγελαίους ὄχλους ἀπέλυσε, καὶ
habebat Iudam semper in conspectu: ex animo viro
εἶχε τὸν ἰούδαν διαπαντὸς ἐν προσώπῳ· ψυχικῶς τῷ ἀνδρὶ
inclinatus fuit. Hortatus est autẽ eũ ducere vxorẽ & filios gi-
25 προσεκέκλιτο. παρεκάλεσε δὲ αὐτὸν γῆμαι καὶ παιδοποιή-
gnere, vxorem duxit, quieuit, communẽ duxit vitam. At Al-
26 σασθαι· ἐγάμησεν, εὐσάθησεν, ἐκοινώνησε βίου. ὁ δὲ ἄλ-
cimus cognoscens eam quæ inter illos inuicem beneuolentiã & fa-
κιμος συνιδὼν τοῦ πρὸς ἀλλήλους εὔνοιαν καὶ τὰς γενο-
cias conuentiones: venit accipiens ad Demetrium, & dicebat
μένας συνθήκας, ἦκε λαβὼν πρὸς τὸν δημήτριον, καὶ ἔλεγε
Nicanorem aliena sapere de negotiis,
τὸν νικάνορα ἀλλότρια φρονεῖν περὶ τῶν πραγμάτων· τὸν
nam insidiatorem regni eius Iudam successorem designauit
γὰρ ὑπόβουλον τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἰούδαν διάδοχον ἀνέδειξεν.
At rex iratus factus & scelesti
27 ὁ δὲ βασιλεὺς ἔνθυμος γενόμενος καὶ τῇ τοῦ παμπονήρου
calumniis irritatus, scripsit Nicanori, dicens, pro quidem
διαβολαῖς ἐρεθισθείς, ἔγραψε νικάνορι φάσκων, ὑπὲρ μὲν τῆς
pactis grauiter ferre: iubens autem Maccabæum vin-
συνθηκῶν βαρέως φέρειν· κελεύων δὲ τὸν μακκαβαῖον δέ-
ctum mittere in Antiochiam citò. Notifica-
28 σμιον ἐξαποστέλλειν εἰς ἀντιόχειαν ταχέως. προσαγγεί-
tis autem his Nicanori confusus erat & grauiter ferebat.
λας δὲ τούτων τῷ νικάνορι συνεκέχυτο καὶ δυσφόρως ἔφερεν,

εἰ τὰ

si facta irrita faceret: cùm nihil vir malefecisset.
εἰ τὰ διεσαλμένα ἀθετήσοι· μηδὲν τ' ἀνδρὸς ἠδικηκότος.
Quoniam autem regi resistere nō erat, opportunitatē obseruabat
ἐπεὶ δὲ τῷ βασιλεῖ ἀντιπαράτξειν οὐκ ἦν, δίκαιον ἐτήρει 29
istra agemate hoc perficere. At Maccabæus au-
στρατηγήματι τοῦτ' ὀπιτελέσαι. ὁ δὲ μακκαβαῖος αὐστη- 30
sterius agentem cognoscens Nicanorem erga se, &
ότερον διεξάγοντα συνιδὼν τὸν νικάνορα πρὸς αὐτὸν, καὶ
consuetum occursum duriorem habentem, intelligens
τὴν εἰθισμένην ἀπάντησιν ἀγροικοτέραν ἐγκείσθαι, νοήσας
non ex optimo austeritatem esse congregans non paucos
οὐκ ἀπὸ τοῦ βελτίστου τὴν αὐστηρίαν εἶναι), συστρέψας οὐκ ὀλίγους
eorū qui circa se, absconditus est à Nicanore. Cognoscens autem
τῶν περὶ αὐτὸν, συνεκρύπτετο τὸν νικάνορα. συνιδὼν δὲ ὁ 31
alius quod generose à viro astutia præuentus esset, ve-
ἕτερος ὅτι γενναίως ὑπὸ τ' ἀνδρὸς ἐστρατήγηται, προσαγαγό-
niens ad maximum & sanctum templum, sacerdotibus decentes
μενος ἐπὶ τὸ μέγιστον καὶ ἅγιον ἱερὸν, τ ἱερέων τὰς καθηκούσας
victimas offerentibus, iussit tradere virum.
θυσίας προσαγόντων, ἐκέλευσε παραδιδόναι τὸν ἄνδρα.
His autem cum iuramentis dicentibus non scire vbi est
τοῖς δὲ μετ' ὅρκων φασκόντων μὴ γινώσκειν ποῦ ποτ' ἐστὶν 32
qui quæritur, extendens dexteram in templum, iurauit hæc.
ὁ ζητούμενος, προτείνας τ δεξιὰν εἰς τ νεὼ, ὤμοσε ταῦτα·
Si non vinctum mihi Iudam tradideritis, hoc Dei
ἐὰν μὴ δέδεμένον μοι τ ἰούδαν παραδῶτε, τόν δε τ τοῦ θεοῦ 33
phanum in planiciem faciam, & altare effodiam, &
σηκὸν εἰς πεδίον ποιήσω καὶ θυσιαστήριον κατασκάψω, καὶ
templum hic Libro illustre erigam. Tot
ἱερὸν ἐνταῦθα τῷ διονύσῳ ὀπιφανὲς ἀναστήσω. τοσαῦτα 34
autem dicens abiit. At sacerdotes protendentes manus in
δὲ εἰπὼν ἀπῆλθεν. οἱ δὲ ἱερεῖς προτείναντες τὰς χεῖρας εἰς
cælum, inuocabant cum qui semper propugnator fuit gentis
τὸν οὐρανὸν, ἐπεκαλοῦντο τὸν ἀεὶ τῶν ἡμετέρων τοῦ ἔθνους
nostræ, hæc dicentes: Tu Domine vniuersorum non indigens
ἀμάχου, ταῦτα λέγοντες· σὺ κύριε τῶν ὅλων ἀπροσδεὴς 35
existens, probasti templum tuæ habitationis in nobis fieri.
ὑπάρχων, ἐδόκησας ναὸν τ σῆς σκηνώσεως ἐν ἡμῖν γενέσθαι.
Et nunc sancte omnis sanctitatis Domine, serua in secula
καὶ νῦν ἅγιε παντὸς ἁγιασμοῦ κύριε, διάτηρησον εἰς αἰῶνας 36
impollutam hanc nuper mandatam domum.
ἀμίαντον τονδὲ τὸν προσφάτως κεκαθαρισμένον οἶκον.
Razis autē quidam de Hierosolymitanis presbyteris, delatus
ῥαζίς δέ τις τῶν ἀπὸ ἱεροσολύμων πρεσβυτέρων, ἐμηνύ- 37
est Nicanori, vir amator ciuitatis, & valde bene
θη τῷ νικάνορι, ἀνὴρ φιλοπόλιτης καὶ σφόδρα καλῶς
audiens, & secundū beneuolentiā pater Iudæorum appella-
ἀκούων, καὶ κατὰ τ εὔνοιαν πατὴρ τῶν ἰουδαίων προσαγορευό-
ditus. Fuit enim in superioribus temporibus continentiæ iudi-
μενος. ἦν γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις τ ἀμιξίας κε- 38
cium ferens in Iudaismo, & corpus & animam pro
ίνων εἰσενηνεγμένος ἰουδαϊσμῷ, καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ
Iudaismo tradiderat cum omni perseuerantia. Vo-
ἰουδαϊσμοῦ παραβεβλημένος μετὰ πάσης ἐπιτεύξεως. βουλό- 39
lens autem Nicanor manifestam facere quam habebat erga Iu-
μενος δὲ νικάνωρ φανερὸν ποιῆσαι ὃν εἶχε πρὸς τοὺς ἰου-
daeos maleuolentiam, misit milites supra quingen-
δαίους δυσμένειαν, ἀπέστειλε στρατιώτας ὑπὲρ τοὺς πεντακο-
tos vt comprehenderent eum. Putabat enim illum comprehendens, his
σίους συλλαβεῖν αὐτόν. ἔδοξε γὰρ ἐκεῖνον συλλαβὼν, τοῦ- 40
facturum cladem. At multitudinibus futuris
τοις ἐργάσεσθαι συμφορά. τῷ δὲ πλήθει μελλόντων τὸν 41
turrem occupare, & aulicam ianuam aggredientibus
πύργον καταλαβέσθαι, καὶ τ αὐλαίαν θύραν βιαζομένων,
& iubentibus ignem admouere & portas incendere,
καὶ κελευόντων πῦρ προσάψαι καὶ τὰς θύρας ὑφάπτειν,
comprehensus factus, supposuit sibi gladium: Ge-
προσεκαλήφθη ὁ νικάνωρ ὑπέθηκεν ἑαυτῷ τὸ ξίφος. δου- 42
nerosè volens mori potius quàm peccatoribus subditus
λῶσαι θέλων ἀποθανεῖν, ἢ περ τοῖς ἀλιτηρίοις ὑποχείριος
fieri, & propria nobilitate indignè contumeliam pati.
γενέσθαι, καὶ τῆς ἰδίας εὐγενείας ἀναξίως ὑβρισθῆναι. τῷ 43
At plagam non rectè dirigens ob agonis festinationem,
δὲ πληγῶ μὴ κατευθυνθείσης διὰ τ τοῦ ἀγῶνος σπουδῶ,
& turbis intra ostia irrumpentibus, re-
καὶ τῷ ὄχλῳ εἴσω τῷ θυρεμάτων εἰσβαλλόντων, ἀνα-
currens strenuè ad murum, præcipitauit se viri.
δραμὼν γενναίως ἐπὶ τὸ τεῖχος, κατεκρήμνισεν ἑαυτὸν ἀν-
liter in turbas. His autem velociter retrocedentibus
δρωδῶς εἰς τοὺς ὄχλους. τῷ δὲ ταχέως ἀναπιδισάντων 44

facta diuisione, venit per medium in latus. Adhuc
γενομένου διαστήματος, ἦλθε κατὰ μέσον εἰς τὸν πενεῶνα. ἔτι
autem viuus existens & inflammatus animo, sur-
δὲ ἔμπνους ὑπάρχων καὶ πεπυρωμένος τοῖς θυμοῖς, ἐξανα-
gens decurrente fontis more sanguine, & grauibus pla-
τὰς φερομένων κρουνηδὸν τ αἱμάτων, καὶ δυχερῶν τ τραυ-
gis existentibus, cursu turbas pertransiens: Et stans in qua-
μάτων ὄντων, δρόμῳ τοῖς ὄχλοις διῆθεν· ἑστὰς δὲ ἐπὶ τι- 46
dam petra præruptus, penitus exanguis iam factus
νος πέτρας ἀπερρωγώς, παντελῶς ἔξαιμος ἤδη γενόμενος,
proferens intestina & accipiens vtrisque manibus, proie-
προβαλὼν τὰ ἐντερα καὶ λαβὼν ἑκατέραις ταῖς χερσὶν, ἐνέ-
cit super turbas; & inuocans dominatorem
σφεσε τοῖς ὄχλοις· καὶ ὀπικαλεσάμενος τὸν δεσπότην τῆς
vitæ & spiritus, hæc ei iterum reddere, hoc
ζωῆς καὶ τοῦ πνεύματος, ταῦτα αὐτῷ πάλιν ἀποδοῦναι, τόν
modo mortuus est.
δὲ τὸν τρόπον μετήλλαξεν.

CAP. XV. ιέ.

At Nicanor cùm comperisset Iudam existentem in
Ο ὁ νικάνωρ μεταλαβὼν τοὺς περὶ τὸν ἰούδαν ὄντας ἐν 1
Samariæ locis, cogitauit quietis
τῇ σαμαρείᾳ τόποις, ἐβουλεύσατο τῇ τ καταπαύσεως
die cum omni munitione in ipsos irruere. At
ἡμέρᾳ μετὰ πάσης ἀσφαλείας αὐτοῖς ὀπιβαλεῖν. τῷ δὲ 2
ob necessitatem sequentibus eum Iudæis dicentibus, Ne-
κατ' ἀνάγκην σωζομένων αὐτῷ ἰουδαίων λεγόντων, μη-
quaquam sic ferociter & barbarè pereas, gloriam autē
δαμῶς οὕτως ἀγρίως καὶ βαρβάρως ἀπολέσῃς, δόξαν δὲ
tribue honoratæ ab omnia conspiciente cum
ἀπομερίσον τῇ τετιμημένῃ ὑπὸ τ πάντα ἐφορῶντος μετὰ
sanctitate diei. At scelestissimus interrogauit, si est
ἁγιότητος ἡμέρᾳ. ὁ δὲ τρισαλιτήριος ἐπηρώτησεν, εἴ ἐστιν 3
in cælo princeps qui imperauit agere sabbatorum
ἐν οὐρανῷ δυνάστης ὁ τεταχὼς ἄγειν τὸν τῶν σαββάτων
diem. Illis autem respondentibus; Est Dominus viuens ipse, in
ἡμέραν. τῷ δ' ἀποφηναμένων, ἔστιν ὁ κύριος ζῶν αὐτὸς ἐν 4
cælo potens qui iussit agere septimam diem. At
οὐρανῷ δυνάστης ὁ κελεύσας ἀγειν τὴν ἑβδομάδα. ὁ δὲ 5
alius, Et ego, inquit, princeps super terram: qui impero sumere
ἕτερος, κἀγώ, φησι, δυνάστης ὑπὲρ τ γῆς· ὁ προστάσσων αἴρειν
arma & regia negotia conficere, tamen non obtinuit
ὅπλα καὶ τὰς βασιλικὰς χρείας ὀπιτελεῖν, ὅμως οὐ κατέσχεν
perficere miserum suum consilium. & quidem Nicanor
ὀπιτελέσαι τὸ χέτλιον αὐτοῦ βούλημα. καὶ ὁ μὲν νικάνωρ 6
cum omni iactantia superbiens decreuerat commune
μετὰ πάσης ἀλαζονείας ὑψαυχενῶν διεγνώκει κοινὸν τῷ
de Iuda statuere trophæum. At Maccabæus erat
περὶ τὸν ἰούδαν συνεσταλμένος τρόπαιον. ὁ δὲ μακκαβαῖος ἦν 7
semper confidens, cum omni spe auxilium
ἀδιαλείπτως πεποιθὼς, μετὰ πάσης ἐλπίδος ἀντιλήψεως
consecuturum à Domino. Et hortabatur eos qui cum eo
τυγχάνειν τοῦ κυρίου. καὶ παρεκάλει τοὺς σὺν αὐτῷ 8
non formidare gentium aduentum; habentes autem in mente
μὴ δειλιᾶν τὴν τῶν ἐθνῶν ἔφοδον, ἔχοντας δὲ καὶ νοῦν τὰ
prius facta ipsis de cælo adiutoria, & nunc
προγεγονότα αὐτοῖς ἀπ' οὐρανοῦ βοηθήματα, καὶ τὰ νῦν
sperare ab Omnipotente futuram eis
προσδοκᾶν τὴν παρὰ τ παντοκράτορος ἐσομένην αὐτοῖς
victoriam. Et consultans cum eis ex lege & pro-
νίκην. καὶ παραμυθούμενος αὐτοὺς ἐκ τοῦ νόμου καὶ τῶν προ- 9
phetis, commonens autem eos & certamina quæ con-
φητῶν, προσυπομνήσας δὲ αὐτοὺς καὶ τοὺς ἀγῶνας οὓς ἔσταν
fecerant, promptiores eos constituit. &
ἐκτετελεκότες, προθυμοτέρους αὐτοὺς κατέστησε. καὶ τοῖς 10
animis excitans eos, admonebat simul ostendens
θυμοῖς διεγείρας αὐτοὺς, παρήγγελλεν ἅμα παρεπιδεικνὺς
gentium fallaciam & iuramentorū transgressionē. Quemlibet
τὴν τῶν ἐθνῶν ἀθεσίαν καὶ τ τ ὅρκων παράβασιν. ἕκαστον 11
autem eorum armans non clypeorum & hastarum muni-
δὲ αὐτῶν καθοπλίσας οὐ τὴν ἀσπίδων καὶ λογχῶν ἀσφά-
tione, sed in bonis sermonibus adhortatione: & cùm expo-
λειαν, ὡς τ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς λόγοις παρήκλησιν· καὶ προσεξ-
suisset somnium dignum fide, maximè vniuersos lætificauit.
ηγησάμενος ὄνειρον ἀξιόπιστον, ὑπέρ τι πάντας ἐφώτισεν.
Erat autem huius visio talis: Oniam qui erat summus
ἦν δὲ ἡ τούτου θεωρία τοιάδε· ὀνίαν τὸν γενόμενον ἀρ- 12
sacerdos virum honestum & bonum, verendum quidem aspectu,
χιερέα ἄνδρα καλὸν καὶ ἀγαθὸν, αἰδήμονα μὲν τὴν ἀπάν-

ctu, modestum autem moribus, & eloquium omittentem de-
τησιν, φεραὼν δὲ τὸν τρόπον, καὶ λαλιὰν φειδόμενον φρε-
center: & qui à puero exercuerat omnia
πόντως· καὶ ὃν παῖς ὢν ἐμεμελετήκει πάντα τὰ τῆς
virtutis propria. hunc manus protendentem, orare
ἀρετῆς οἰκεῖα, τὸν τὰς χεῖρας φεκτείναντα κατεύχεσθαι
pro omni Iudæorum cœtu. Deinde sic apparuisse
τῷ παντὶ τῷ ἰουδαίων συστήματι. εἶτ' ἄτος ὀπφανῆναι 13
virum canitie & gloria præstantem mirabilem autē quandā & ma-
ἄνδρα πολιᾷ καὶ δόξῃ διαφέροντα, θαυμαστὴν δέ τινα καὶ με-
gnificentissimam esse circa illum eminentiam, Respon-
γαλοφρεπεστάτην εἶναι τὸν φὶ αὐτὸν ὑφροχεύ. ὑποκει- 14
dentem verò Oniam dixisse, Fratrum amator hic est, qui multum
μένα δὲ τὸν ὀνίαν εἰπεῖν· ὁ φιλάδελφος ἄτος ὄστιν ὁ πολλὰ
orat pro populo & sancta ciuitate; Hieremias
φεσευχόμενος ὑφὲρ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἁγίας πόλεως ἱερεμίας
Dei propheta. Extendentem autem Hieremiam dextram
ὁ τοῦ θεοῦ φεφήτης. φεκτείναντα δὲ τὸν ἱερεμίαν τὴν δεξιὰν 15
tradere Iudæ gladium aureum, cùm daret autem lo-
φοδιδοῦνα τῷ ἰούδα ῥομφαίαν χρυσῆν, διδόντα ὃν πεφε-
cutum esse hæc: Accipe sanctum gladium munus à
φωνῆσθαι τάδε. λάβε τὴν ἁγίαν ῥομφαίαν δῶρον φοδὰ τοῦ 16
Deo, per quem frangas aduersarios. Exhortati autem
θεοῦ, δι' ἧς θραύσῃς τοὺς ὑπεναντίους. φοδαικληθέντες ὃν 17
Iudæ sermonibus valde bonis & potentibus ad virtutem
τοῖς ἰούδου λόγοις πάνυ καλοῖς καὶ δυναμένοις ἐπ' ἀρετὴν
incitare & animas iuuenum viriles facere, statuerunt non
παεορμῆσαι καὶ ψυχὰς νέων ἐπανδρῶσαι, διέγνωσαν μὴ
castrametari, generosè autem inuehi, & cum omni virilitate
στρατεύεσθαι, γυναικῶς δὲ ἐμφέρεσθαι, καὶ μὴ πάσης εὐανδρίας
congredientes, iudicare negotia, eò quòd & ciuitas &
ἐμπλακέντες, κρῖναι τὰ φράγματα, διὰ τὸ καὶ τὴν πόλιν καὶ
sancta & templum periclitarentur. Erat enim pro vxoribus &
τὰ ἅγια καὶ τὸ ἱερὸν κινδυνεύειν. ἦν γὰρ ὁ φόβος γυναικῶν καὶ 18
filiis, item & fratribus & propinquis in minori parte positum
τέκνων ἔτι δὲ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν ἐν ἥττονι μέρει κείμενος
eis periculum: maximus verò & primus pro sanctifica-
αὐτοῖς κίνδυνος· μέγιστος δὲ καὶ φρῶτος ὁ φόβος τοῦ καθηγια-
to templo timor. Erat autē & in ciuitate detentis
σμένου ναοῦ φόβος. ἦν δὲ καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει κατειλημμένοις 19
non mediocris sollicitudo, turbante in subdiali congres-
ὑπαίθρῳ παρέργως ἀγωνία, παρασαλευομένης τοῦ ἐν ὑπαίθρῳ φεσσδο-
su. Et omnibus iam sperantibus futurum iudicium,
κῶς. καὶ πάντων ἤδη φεσσδοκώντων τὴν ἐσομένην κρίσιν· 20
& iam se miscentibus hostibus, & exercitu ordinato,
καὶ ἤδη συμμιξάντων τοῦ πολεμίου καὶ τοῦ στρατοῦ ἐν τάξεσι,
& bestiis in parte opportuna constitutis, atque
καὶ τῶν θηρίων ὅπῃ μέρος εὐκαιρεῖν ἐπιτεταγμένων, τοῦ τε
equitatu per cornua disposito, Cognoscens Maccabæus
ἱππικοῦ καὶ κέρας τεταγμένης, σωιδὼν ὁ μακκαβαῖος τὴν 21
multitudinum præsentiam & armorum varium appa-
τῶν πλήθων παρουσίαν καὶ τῶν ὅπλων τὴν ποικίλην φοδα-
ratum, ipsamque bestiarum ferocitatem, extendens ma-
σκευὴν, τήν τε τῶν θηρίων ἀγριότητα, ἀνατείνας τὰς χεῖ-
nus in cœlum, inuocauit prodigia facientē Dominum, sci-
ρας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐπεκαλέσατο τὸν τερατοποιὸν κύριον, γινώ-
ens quòd nō est per arma, sicut autem in ipso iudicatū fuerit
σκων ὅτι οὐκ ἔστι διὰ ὅπλων, καθὼς δὲ ἐν αὐτῷ κεῖται τοῖς
dignis tribuit victoriam. Dixit autem inuocans
ἀξίοις φοιεῖται τὴν νίκην· ἔλεγε δὲ ὀπικαλούμενος τὸν 22
hoc modo: Tu Domine misisti angelum tuum sub
δὲ τὸν τρόπον· σὺ δέσποτα ἀπέστειλας τὸν ἄγγελόν σου ὀπὶ
Ezechia rege Iudæa; & interfecit de ca-
ἐζεκίου τοῦ βασιλέως τοῦ ἰουδαίας, καὶ ἀνεῖλεν ἐν τῷ παρεμβο-
stris Sennacherib ad centum octoginta quinque millia. Et
λῆς σενναχηρείμ εἰς ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας. καὶ 23
nunc princeps cælorum, mitte angelum bonum an-
νῦν δυνάστα τῷ οὐρανῷ, ὀπόστειλον ἄγγελον ἀγαθὸν ἔμφοβο-
te nos ad timorē & tremorem: magnitudine brachij tui per-
θεν ἡμῖν εἰς δέος καὶ φόβον· μεγέθει βραχίονός σου κατα- 24
terreantur qui cum blasphemia veniunt aduersus sanctū
πλαγείησαν οἱ μετὰ βλασφημίας φοδαγόμενοι ὀπὶ τὸν ἅγιόν
tuum populū & hic quidē in his finiuit. Qui verò circa Nica-
σου λαόν· ὁ δὲ τοῦτ μὲν ἐν τούτοις ἔληξεν· οἱ δὲ φεὶ τὸν νικά- 25

norem, cum tubis & canticis procedebant. Qui autem circa
26 νορα μετὰ σαλπίγγων καὶ παιάνων φεσῆγον. οἱ δὲ φεὶ τὸν
Iudam, cum inuocatione & votis congressi sunt cum hostibus,
ἰούδαν μετ' ὀπικλήσεως καὶ εὐχῶν συνέμιξαν τοῖς πολεμίοις,
& quidem manibus pugnantes: sed cordibus ad
27 καὶ ταῖς μὲν χερσὶν ἀγωνιζόμενοι· ταῖς δὲ καρδίαις φεὸς
Deum orantes, prostrauerunt non minus decem milliariis tribus
τὸν θεὸν εὐχόμενοι, κατέτρωσαν οὐδὲν ἧττον μυριάδων τεσσά-
& quinque millibus, Dei maximè lætati præ-
καὶ πεντακισχιλίων, τῇ τοῦ θεοῦ μεγάλως εὐφραινθέντες ὀπ-
sentia. Cessantes autem à necessitate, & cum gaudio rece-
29 φανείᾳ. γνόμενοι δ' ὀπὸ τῆς χρείας, καὶ μετὰ χαρᾶς ἀνα-
dentes, cognouerunt ruisse Nicanorem cum ar-
λύοντες, ἐπέγνωσαν φεφεπτωκότα νικάνορα σὺν τῇ πα-
matura. Facto autem clamore & perturbatione, benedicebant
29 νοπλίᾳ. γενομένης δὲ κραυγῆς καὶ ταραχῆς, εὐλόγεν τὸν
principem patria voce. Et præcepit per omnia
30 δυνάστην τῇ πατρίῳ φωνῇ. καὶ φεσέταξεν ὁ καθάπαν
corpore & animo primus pugnator pro ciuibus
σώματι & ψυχῇ φεοτάγωνιστὴς ὑφὲρ τῶν πολιτῶν ὁ τὴν
ætatis beneuolentiam erga contribules conseruans.
τῆς ἡλικίας δύνοιαν εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς διαφυλάξας, τὴν τοῦ
Nicanoris caput abscindentes, & manum cum humero
νικάνορος κεφαλὴν ὀποτεμόντας & τὴν χεῖρα σὺν τῷ ὤμῳ
ferre in Hierosolyma. Adueniens autem illuc, & conuo-
31 φέρειν εἰς ἱεροσόλυμα. φοδαγενόμενος δὲ ἐκεῖ, καὶ συγκα-
cans contribules, & sacerdotes, ante altare stans,
λέσας τοὺς ὁμοεθνεῖς καὶ τοὺς ἱερεῖς, φεὸ τοῦ θυσιαστηρίου στή-
accersiit eos qui de arce. Et ostendens
32 σας, μετεπέμψατο τοὺς ἐκ τῆς ἄκρας. & ὀπιδείξαμενος
scelesti Nicanoris caput & manum blas-
τὴν τοῦ μιαροῦ νικάνορος κεφαλὴν & τὴν χεῖρα τοῦ δυσ-
phemi, quam extendens contra sanctam omnipotentis domum
φήμου, ἣν ἐκτείνας ὀπὶ τὸν ἅγιον τοῦ παντοκράτορος οἶκον
gloriatus fuerat: Et linguam impij Nicanoris abscin-
33 ἐμεγαλαύχησε· καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ δυσεβοῦς νικάνορος ἐκτε-
dens, dixit particulatim se daturum auibus, at præmia
μὼν, ἔφη κατὰ μέρος δώσειν τοῖς ὀρνέοις, τὰ δ' ὀπίχειρα τῆς
dementiæ contra templum suspendere. At omnes in ca-
34 ἀνοίας κατέναντι τοῦ ναοῦ κρεμάσαι. οἱ δὲ πάντες εἰς τὸν οὐ-
lum benedixerunt illustri Domino, dicentes; Benedictus qui
ρανὸν εὐλόγησαν τὸν ὀπιφανῆ κύριον, λέγοντες· εὐλογητὸς ὁ
seruauit suum locum incontaminatum. Suspendit autem
35 διατηρήσας τὸν ἑαυτοῦ τόπον ἀμίαντον. ἐξέθηκε δὲ τὴν τοῦ
Nicanoris imaginem ex arce, manifestum omnibus & eui-
νικάνορος προτομὴν ἐκ τῆς ἄκρας, ὀπίδηλον πᾶσι καὶ φα-
dens Domini auxilij signum. Decreuerunt autem om-
36 νερὸν τοῦ τοῦ κυρίου βοηθείας σημεῖον. ἐδογμάτισαν δὲ πάν-
nes cum communi decreto nequaquam sinere incele-
τες μετὰ κοινοῦ ψηφίσματος μηδαμῶς ἐᾶσαι ἀφοδασήμαν-
brem hunc diem: Habere autem insignem tertiam-
37 τον τὴν δὲ τὴν ἡμέραν· ἔχειν δὲ ὀπίσημον τὴν τεσσαρα-
decimam duodecimi mensis, Adar dicitur Syriaca
δεκάτην τοῦ δωδεκάτου μηνὸς, ἄδαρ λέγεται τῇ συριακῇ
voce, ante vnam diem Mardochæi diei. Iis igitur quæ
38 φωνῇ, πρὸ μιᾶς ἡμέρας τῆς μαρδοχαϊκῆς ἡμέρας. τῷ οὖν
erga Nicanorem contingentibus sic, & ab illis temporibus
καὶ νικάνορα χωρησάντων οὕτω, καὶ ἀπ' ἐκείνων τῷ καιρῷ
possessa ciuitate ab Hebræis, & ipse hic
κρατηθείσης τῆς πόλεως ὑφὸ τῶν ἑβραίων, καὶ αὐτὸς αὐτόθι
sermonem finiam. Et siquidem bene & vt competit
39 τὸν λόγον καταπαύσω. καὶ εἰ μὲν καλῶς καὶ εὐθύκτως τῇ
historiæ, hoc & ipse volui, si autem exiliter & modicè,
συντάξει, τοῦτο καὶ αὐτὸς ἤθελον· εἰ δὲ εὐτελῶς καὶ μετρίως,
hoc attingibile fuit mihi: sicut enim vinum solum bibere,
τοῦτο ἐφικτὸν ἦν μοι· καθάπερ γὰρ οἶνον καταμόνας πίνειν,
similiter autem & aquam rursus contrarium. Quo autē modo vinum
40 ὡσαύτως δὲ καὶ ὕδωρ πάλιν πολέμιον. ὃν δὲ τρόπον οἶνος
aquæ mixtum dulcem & delectabilem gratiam perficit,
ὕδατι συγκεραθεὶς ἡδεῖαν καὶ ὀπτερπῆ τὴν χάριν ἀποτελεῖ,
ita & præparatio sermonis delectat auditus
οὕτω καὶ τὸ τοῦ καταστοῦ τῆς τοῦ λόγου τέρπει τὰς ἀκοὰς τῶν
legentium historiam: hic autem erit finis.
ἐντυγχανόντων τῇ συντάξει· ἐνταῦθα δὲ ἔσται ἡ τελευτή.

ΤΕΛΟΣ

LIBER

LIBER TERTIVS MACHABÆORVM, QVI IN LATINO NON HABETVR.

AT Philopator à referenti-
Δὲ φιλοπάτωρ παρὰ τῶν ἀποκομιζόν
bus discens factam ab ipso
των μαθὼν τὴν ληφθεῖσαν τῶν ὑπὸ αὐτῶν
possessorum locorum abstractionem ab
κεκρατημένων τόπων ἀφαίρεσιν ὑπὸ
Antiocho, denuntians omni-
ἀντιόχου, καταγγείλας τοῖς πά-
bus exercitibus pedestribúsque, & equestribus
σαις δυνάμεσι πεζικοῖς τε καὶ ἱππικοῖς
suis, & sororem Arsinoen secum accipiens, exi-
ἀμφὶ, καὶ τὴν ἀδελφὴν ἀρσινόην συμπαραλαβὼν, ἐξώρ-
uit vsque ad ea quæ secundùm Raphian loca, vbi castrametati fue-
μησε μέχρι τῆς κατὰ ῥαφίαν τόπων, ὅπου παρεμβεβλήκει-
rant qui circa Antiochum: Theodotus autem quidam complere
σαν οἱ περὶ ἀντίοχον· θεόδοτος δέ τις ἐκπληρῶσαι τὴν
insidias cogitans, assumens ex supposi
ἐπιβουλὴν διανοηθείς, παραλαβὼν τῆς προϋποτεταγμέ-
tis sibi armis Ptolemaicis optima, contulit se
νων αὐτῷ ὅπλων πτολεμαϊκῶν τὰ κράτιστα, διεκινήθη
noctu in Ptolemæi taberuaculum tanquam solus interfecturus
νύκτωρ ἐπὶ τὴν τε πτολεμαίου σκηνὴν, ὡς μόνος κτενῶν
eum, & in hoc dissoluturus bellum. Hunc autem du-
αὐτὸν, καὶ ἐν τούτῳ διαλύσων τὸν πόλεμον· τοῦτον δὲ διαγι-
cens Dositheus, filius Drimyli dictus, genere Iudæus,
νώσκων δοσίθεος ὁ δριμύλου λεγόμενος, τὸ γένος ἰουδαῖος, ὕστε-
postea autem commutans legitima, & à patriis sanctionibus
ρον δὲ μεταβαλὼν τὰ νόμιμα καὶ τῶν πατρίων δόγμάτων
alienus factus, ignobilem quendam reclinauit in tabernaculo, quem
ἀπήλλοτριωμένος, ἄσημόν τινα κατέκλινεν ἐν τῇ σκηνῇ, ὃν
contigit ferre illius supplicium. Facto autem for-
συνέβη κομίσασθαι τὴν ἐκείνου κόλασιν· γενομένης δὲ καρτε-
ti prælio, & rebus magis bene succedentibus An-
ρᾶς μάχης καὶ τῶν πραγμάτων μᾶλλον ἐρρωμένων τῷ ἀν-
tiocho, valde Arsinoe obambulans, exercitus
τιόχῳ, ἱκανῶς ἡ ἀρσινόη ἐπιπορευσαμένη τὰς δυνάμεις
hortabatur, cum miseria & lachrymis capillos solu-
παρεκάλει, μετὰ οἴκτου καὶ δακρύων τοῖς πλοκάμοις λυομέ-
ta, vt auxiliarentur sibi ipsis & filiis & vxoribus auda-
νη, βοηθεῖν ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς τέκνοις καὶ γυναιξὶ θαῤῥα-
cter, promittens se daturam vincentibus cuilibet duas minas
λέως, ἐπαγγελλομένη δώσην νικήσασιν ἑκάστῳ δύο μνᾶς
auri. Et sic contigit aduersarios in manuum pugna
χρυσίου· καὶ οὕτω συνέβη τοὺς ἀντιπάλους ἐν χειρονομίᾳ
perimi, multos autem & captiuos comprehensos esse.
διαφθαρῆναι, πολλοὺς δὲ καὶ δορυαλώτους συλληφθῆναι·
Compos factus autem insidiarum, iudicauit propinquas ciuita-
κατακρατήσας δὲ τῆς ἐπιβουλῆς ἐκεῖνε τὰς πλησίον πό-
tes adueniens hortari: faciens autem hoc, & delubris
λεις ἐπιὼν παρακαλέσαι· ποιήσας δὲ τοῦτο, καὶ τοῖς τεμένεσι
dona tribuens, bono esse animo subditos fe-
δωρεὰς ἐπονείμας, εὐθαρσεῖς τοὺς ὑποτεταγμένοις κα-
cit. At Iudæis mittentibus ad eum ex
τέστησε· τῶν δὲ ἰουδαίων διαπεμψαμένων πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῆς
senatu & senioribus salutaturos eum,
γερουσίας καὶ τῶν πρεσβυτέρων τοὺς ἀσπασομένους αὐτὸν,
& munera portaturos, & pro his quæ contigerant congratulatu-
καὶ ξένια κομιοῦντας, καὶ ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι χαρησομέ-
ros, contigit magis ei in animo sedere, vt citissimè
νοις, συνέβη μᾶλλον αὐτῷ πρὸς θυμηθῆναι ὡς τάχιστα
ad eos veniret. Perueniens autem ad Hierosoly-
πρὸς αὐτοὺς παραγένεσθαι· διαπορευθεὶς δὲ εἰς ἱεροσόλυ-
ma, & sacrificans maximo Deo, & gratias reddens, & eorum
μα, καὶ θύσας τῷ μεγίστῳ θεῷ, καὶ χάριτας ἀποδιδοὺς, καὶ τῶν
quæ deinde aliquid loco faciens, & iam veniens in
ἑξῆς τι τῷ τόπῳ ποιήσας, καὶ δὴ παραγενόμενος εἰς τὸν
locum, & diligentia & decore stupefa-
τόπον, καὶ τῇ σπουδαιότητι καὶ εὐπρεπείᾳ καταπλα-
ctus, miratus autem & templi optimam instructionem, cogi-
γεὶς, θαυμάσας δὲ καὶ τὴν τοῦ ἱεροῦ εὐταξίαν, ἐνεθυμή-
tauit decernere in templum intrare. His autē dicentibus non
θη βουλεύσασθαι εἰς τὸν ναὸν εἰσελθεῖν. τῶν δὲ εἰπόντων μὴ
licere fieri hoc, quia neque his qui ex gente
καθῆκειν γίνεσθαι τοῦτο, διὰ τὸ μὴ δὲ τοῖς ἐκ τοῦ ἔθνους
licet intrare, neque omnibus sacerdotibus, sed soli
ἐξεῖναι εἰσιέναι μὴ δὲ πᾶσι τοῖς ἱερεῦσιν, ἀλλ' ἢ μόνῳ τῷ
præposito omnium summo sacerdoti, & hoc in anno semel:
προεστηκότι πάντων ἀρχιερεῖ, καὶ τοῦτο κατ' ἐνιαυτὸν ἅπαξ,
Ille autem nequaquam persuadebatur. ipsáque lege spreta,
ὁ δὲ οὐδαμῶς ἐπείθετο· τοῦτο νόμου παραγνωσθέντος,
nullatenus cessabat præferre seipsum, oportere intrare,
οὐδαμῶς ἀπέλιπε προφερόμενος ἑαυτὸν, δεῖν εἰσελθεῖν,
dicens: Et si illi fraudati sunt hoc honore, me
λέγων· καὶ εἰ ἐκεῖνοι ἐστέρηνται ταύτης τῆς τιμῆς, ἐμὲ
non oportet & interrogabat, ob quàm causam intrantem i-
οὐ δεῖ καὶ ἐπυνθάνετο, διὰ τίνα αἰτίαν εἰσερχόμενον αὐ-
psum in omne fanum, nullus prohibuit præsentium & quidam
τὸν εἰς πᾶν τέμενος οὐδεὶς ἐκώλυσε τῶν παρόντων· καί τις
imprudenter dixit malè ipsum hoc monstruosum esse. Fa-
ἀπροσδόκητος ἔφη κακῶς αὐτὸ τοῦτο τερατεύεσθαι. γενομέ-
cto autem, inquit, hoc propter aliquam causam, nonne omnino
νου δέ φησι τούτου· διά τινα αἰτίαν, οὐχὶ πάντως
ingressurum esse, & volentibus eis & non? at sacerdotibus in omni-
εἰσελεύσεσθαι καὶ θελόντων αὐτῶν καὶ μή; τῶν δὲ ἱερέων ἐν πά-
bus vestibus procidentibus, & orantibus maximum Deum,
σαις ταῖς ἐσθήσεσι προπεσόντων, καὶ δεομένων τοῦ μεγίστου θεοῦ
auxiliari instanti necessitati, & impetum malè
βοηθεῖν τῇ ἐφεστώσῃ ἀνάγκῃ, καὶ τῷ ὁρμῷ τοῦ κακῶς
irruentis comprimere, clamore etiam cum lachrymis
ἐπιβαλλομένου μεταθεῖναι, κραυγῆς τε μετὰ δακρύων
templum implentibus, qui in ciuitate relicti erant, tur-
τὸ ἱερὸν ἐμπλησάντων, οἱ κατὰ τὴν πόλιν ἀπολειφθέντες, τα ἐφ-
bati exilierunt, ocultum quid existimantes factum:
θέντες ἐξεπήδησαν, ἄδηλόν τι θέμενοι τὸ γινόμενον·
& inclusæ virgines in cubiculis, cum
αἵτε κατάκλεισοι παρθένοι ἐν θαλάμοις σὺν ταῖς
matribus, egressæ sunt, & reddiderunt puluerem comas
τεκοῦσαις, ἐξώρμησαν καὶ ἀπέδωκαν κόνιν τὰς κόμας
spargentes, gemitúque & suspiriis plateis imple-
πασόμεναι, γόοι τε καὶ στεναγμοῦ τὰς πλατείας ἐνεπίμ-
bant. Aliæ autem & nuper sepositæ ad omnes
πλων· αἱ δὲ καὶ προσαρτῶς ἐσαλμέναι τοὺς πρὸς ἅπαντας
nunc ordinatos, & decentem pudorem relin-
νῦν διατεταγμένους ἐν τῇ ἀρμόζουσαν αἰδῶ παραλεί-
quentes, cursum inordinatum in ciuitate confecerunt:
πουσαι, δρόμον ἄτακτον ἐν τῇ πόλει συνίσαντο· τὰ
at infantes ex filiis ipsæque præter hos matres & nutrices
δὲ νεογνὰ τῶν τέκνων αἵτε πρὸς τούτοις μητέρες καὶ τιθηνοὶ
deferentes aliter atque aliter, aliæ quidem per domos, aliæ
παραλείπουσαι ἄλλως καὶ ἄλλως, αἱ μὲν κατ' οἴκους, αἱ
autem per vias irreuocabiliter in eminentissimo
δὲ κατὰ τὰς ἀγυιὰς ἀνεπιστρέπτως εἰς τὸ παυσίπτατον
templo congregabantur: varia autem erat in hoc congregatorum
ἱερὸν ἠθροίζοντο· ποικίλη δὲ ἦν τῶν εἰς τοῦτο συλλεγόντων
oratio, pro his quæ iniustè ab illo tentabantur. Cum-
ἡ δέησις ἐπὶ τοῖς ἀνοίκοις ὑπ' ἐκείνου κατεχομένοις· σύν
que his ex ciuibus audentes, non ferebant.
τε τούτοις οἱ τῶν πολιτῶν θεασαμένοι οὐκ ἠνείχοντο.
denique eo instante, & propositum complere
τέλεον αὐτὸ ἐπικειμένου καὶ τὸ τῆς προθέσεως ἐκπληρῶν
cogitante. clamantes autem, impetum ad arma
διανοουμένου· φωνήσαντες δὲ, τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὰ ὅπλα
facere, & viriliter pro patria lege mori,
ποιήσασθαι καὶ θαῤῥαλέως ὑπὲρ τοῦ πατρίου νόμου τελευτᾶν,
multam fecerunt in loco exasperationem: vixque à
ἱκανὴν ἐποίησαν ἐν τῷ τόπῳ τεραχύτητα· μόλις τε ὑπό τε
senibus & presbiteris cohibiti ad
τῶν γηραιῶν καὶ τῶν πρεσβυτέρων ἀποκρατοῦντες, ἐπὶ τὴν
eundem orationis affuerunt statum: & quidem turba vt
αὐτὴν τῆς δεήσεως παρῆσαν στάσιν· καὶ τὸ μὲν πλῆθος ὡς
prius in his versabatur orans. At qui circa ra-
ἔμπροσθεν ἐν τούτοις ἀνεστρέφετο δεόμενον. οἱ δὲ περὶ τὸν
gem seniores, multipliceter tentabant superbum
βασιλέα πρεσβύτεροι, πολλαχῶς ἐπειρῶντο τοῦ ἀγέρωχον
eius animum coërcere à proposito consilio. indu-
αὐτοῦ νοῦν ἐξιστάνειν τῆς ἐντεθυμημένης βουλῆς· θρασυ-
ratus autem & omnia prætermittens, adhuc & impetum
θεὶς δὲ καὶ πάντα παραπέμψας, ἤδη καὶ προσβασιν
faciebat finem impositurum se existimans prædicto. Hæc igitur
ἐποιεῖτο τέλος ἐπιθήσειν δοκῶν τῷ προειρημένῳ. ταῦτ' ἐν
& qui circa eum existebant videntes, conuersi sunt vt
τῷ οἱ περὶ αὐτὸν ὄντες θεωροῦντες, ἐξέπεσαν εἰς τὸ συν
cum nostris inuocarent eum qui omnem potestatem habet
τοῖς ἡμετέροις ἐπικαλεῖσθαι τὸν πάντα κράτος ἔχοντα, τοῖς

præsentibus auxiliari, non despicientem iniquum & super-
παρεῖδον ἐπαμῦναι μὴ περιδόντα τὴν ἄνομον καὶ ὑβρί-
bum facinus. Ex autem densissimáque & laboriosa turba-
φανον φωνὴν ἐν δὲ τῇ πυκνοτάτῃ τε καὶ ἐμπίνου τῆς ὄχλων
rum congregata exclamatione, incomparabilis quædam fuit vox: videri
συναγομένης κραυγῆς, ἀνείκαστός τις ἦν βοὴ δοκεῖν γὰρ οὐ
enim erat non solum homines, sed & muros & omne
μὴ μόνον τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ τὰ τείχη καὶ τὸ πᾶν
solum resonare, ceu iam omnibus tunc mortem commu-
ἔδαφος ἠχεῖν, ἅτε δὴ τῆς πάντων τότε θάνατον ἀλλασ-
tantibus pro loci contaminatione: & dicebant vnanimi-
σομένων ἀντὶ τῆς τοῦ τόπου βεβηλώσεως· καὶ εἶπεν ὁμοθυμα-
ter: Domine Domine rex cælorum, & Domine omnis
δόν· κύριε κύριε βασιλεῦ τῆς οὐρανῶν καὶ δέσποτα πάσης
creaturæ, sancte in sanctis, monarcha, omnipotens, intende
κτίσεως, ἅγιε ἐν ἁγίοις, μόναρχε, παντοκράτορ, φόβος
nobis oppressis ab impio & profano audacia
ἡμῖν καταπονουμένοις ὑπὸ ἀνοσίου καὶ βεβήλου θράσει
& fortitudine superbiente: tu enim qui creasti omnia, &
καὶ θένει πεφυσιωμένῳ· σὺ γὰρ ὁ κτίσας τὰ πάντα καὶ
omnium dominans, princeps iustus es: & eos qui cum contumelia &
τῆς ὅλων ὑπεραυτῆς δυνάσης δίκαιος εἶ· τοὺς ὕβρει καὶ ἀ-
superbia aliquid agunt, iudicas: tu illos qui prius impietatem
σεβείᾳ τι φρονοῦντας κρίνεις. σὺ τοὺς ἔμπροσθεν ἀδικίαν
fecerunt, inter quos & Gigantes fuerunt, robore & audacia
ποιήσαντας, ἐν οἷς καὶ γίγαντες ἦσαν ῥώμῃ καὶ θράσει
confidentes, interemisti, superinducens eis immensam aquam:
πεποιθότες, διέφθειρας, ἐπαγαγὼν αὐτοῖς ἀμέτρητον ὕδωρ.
tu superbiam operantes Sodomitas manifestos
σὺ τοὺς ὑβριστὰς ἐργαζομένους σοδομίτας δηλήλους
in iniquitatibus factos, igne & sulphure combussisti, exem-
ταῖς κακίαις γενομένους, πυρὶ καὶ θείῳ κατέφλεξας, ὀλιγο-
plum venturis constituens. tu audacem
δειγμα τοῖς ὑπομενομένοις κατέστησας· σὺ τὸν θρασὺν
Pharaonem, qui seruitute oppresserat populum tuum sanctum Israel.
φαραὼ καταδουλωσάμενον τὸν λαόν σου τὸν ἅγιον ἰσραήλ,
variis & multis tentans supplicijs, notam fecisti
ποικίλαις καὶ πολλαῖς δοκιμάσας τιμωρίαις, ἐγνώρισας τὴν
potentiam: in quibus notificasti magnam tuam fortitudinem: &
δυνασείαν ἐφ' ἃς ἐγνώρισας τὸ μέγα σου κράτος καὶ
persequentem eum cum curribus & turbarum multitudine, inun-
ὑπιδιώξαντα αὐτὸν σὺν ἅρμασι καὶ ὄχλων πλήθει, ἐπέ-
dasti profundo maris; eos autem qui crediderunt in te,
κλυσας βάθει θαλάσσης, τοὺς δὲ ἐμπιστεύσαντας ὑπὸ σοὶ
omni creaturæ imperanti, saluos reduxisti: qui
πᾶσι τῆς κτίσεως δυνασεύοντι, σώους διεκόμισας· οἱ
& cognoscentes opera tuæ manus, laudauerunt te omnipoten-
καὶ σωθεὶς ὄντες ἔργα σῆς χειρὸς, ἤνεσάν σε τὸν παντοκρά-
tem: tu rex qui creasti infinitam & im-
τορα· σὺ βασιλεῦ κτίσας τὴν ἀπέραντον καὶ ἀμέ-
mensam terram, elegisti ciuitatem hanc, & sanctificasti
τρητον γῆν, ἐξελέξω τὴν πόλιν ταύτην, καὶ ἡγίασας τὸν
locum hunc in nomen tuum omnium minimè indigenti: &
τόπον τοῦτον εἰς ὄνομά σοι τῷ τῆς ἁπάντων ἀφροσδεεῖ· καὶ
glorificasti apparitione magnifica, commendationem fa-
παρεδόξασας ὑπὸ φανείᾳ μεγαλοπρεπεῖ, σύστασιν ποιησά-
ciens eius ad gloriam magni & venerabilis nominis
μενος αὐτὸ φῶς δόξαν τοῦ μεγάλου καὶ ἐντίμου ὀνόματός
tui: & amans domum Israel, pollicitus es, quòd si es-
σου· καὶ ἀγαπῶν τὸν οἶκον ἰσραὴλ, ἐπηγγείλω δὴ ὅτι ἐὰν γέ-
set nostrum aduersitas, & comprehenderet nos afflictio, & venien-
νηται ἡμῖν ἀστροφὴ, καὶ καταλάβῃ ἡμᾶς στενοχωρία, καὶ ἐλ-
tes in locum hunc, oraremus, exaudires orationem
θόντες εἰς τὸν τόπον τοῦτον δεηθῶμεν, εἰσακούσῃ τῆς δεήσεως
nostram: & nunc fidelis es & verax. quoniam autem sæpè
ἡμῶν· καὶ δὴ πιστὸς εἶ καὶ ἀληθινός· ἐπεὶ δὲ πολλάκις
oppressis patribus nostris auxiliatus es ipsis in humili-
θλιβέντων τῶν πατέρων ἡμῶν ἐβοήθησας αὐτοῖς ἐν τῇ τα-
tate, & liberasti eos ex magnis malis, ecce autem nunc
πεινώσει, καὶ ἐρρύσω αὐτοὺς ἐκ μεγάλων κακῶν, ἰδοὺ δὲ νῦν
sancte rex, ob multa & magna nostra pec-
ἅγιε βασιλεῦ, διὰ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας ἡμῶν ἁμαρ-
cata oppugnamur, & subiecti sumus inimicis
τίας κατεπονούμεθα, καὶ ὑπετάγημεν τοῖς ἐχθροῖς
nostris, & contemnimur in imbecillitatibus; in autem nostra rui-
ἡμῶν καὶ παρείμεθα ἐν ἀδυναμίαις· ἐν δὲ τῇ ἡμετέρᾳ κα-
na audax & profanus hic studet iniuria afficere in
ταπτώσει ὁ θρασὺς καὶ βέβηλος οὗτος ὑπεραυξεῖται καθυβρίσαι
terra designatum nomini gloriæ tuæ san-
τὸν ὑπὸ σῆς γῆς ἀναδεδειγμένον τῷ ὀνόματι σῆς δόξης σου
ctum locum: nam habitaculum tuum cælum cæli
ἅγιον τόπον· τὸ μὲν γὰρ οἰκητήριόν σου οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ

incomprehensibile hominibus est; sed quoniam probasti gloriam
ἀνέφικτος ἀνθρώποις ὄντι· ἀλλ' ἐπεὶ δεδόκησας τὴν δόξαν
tuam in populo tuo Israel, sanctificasti locum hunc: non vlisca-
σου ἐν τῷ λαῷ σου ἰσραὴλ, ἡγίασας τὸν τόπον τοῦτον· μὴ ἐκ-
ris nos in horum immunditia, neque punias nos
δικήσῃς ἡμᾶς ἐν τῇ τούτων ἀκαθαρσίᾳ, μὴ δὲ δίκαιον ἡμᾶς
in pollutione: vt non glorientur iniqui in fu-
ἐν βεβηλώσει· ἵνα μὴ καυχήσωνται οἱ ἀδικοῦντες ἐν θυ-
rore suo, neque exultent in superbia linguæ
μῷ αὐτῶν, μὴ δὲ ἀγαλλιάσωνται ἐν ὑπερηφανίᾳ γλώσσης
suæ, dicentes: Nos calcauimus domum sanctificatio-
αὐτῶν, λέγοντες· ἡμεῖς κατεπατήσαμεν τὸν οἶκον τοῦ ἁγια-
nis, sicut calcantur domus abominationum: de-
σμοῦ, ὡς καταπατοῦνται οἱ οἶκοι τῶν προσοχθισμάτων· ἀπά-
le peccata nostra, & disperge er-
λειψον τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ διασκέδασον τὰς ἁμ-
rores nostros, & ostende misericordiam tuam in tempore hoc.
πλακίας ἡμῶν, καὶ ὀλίφανον τὸ ἔλεός σου καὶ τὸν φόβον σου
citò præoccupent miserationes tuæ, & da laudes
τοῖς προκαταλαβέτωσαν οἱ οἰκτιρμοί σου, καὶ δὸς αἰνέσεις
in ore procidentium, & confracto-
ἐν στόματι τῶν καταπεπτωκότων καὶ συντετριμμέ-
rum animabus, faciens nobis pacem. Hic om-
νων τὰς ψυχὰς, ποιήσας ἡμῖν εἰρήνην· ἐνταῦθα ὁ πάν-
nium visitator Deus, & ante omnes sanctus, in sanctis exaudiens
των ἐπόπτης θεὸς καὶ πρὸ πάντων ἅγιος ἐν ἁγίοις εἰσακούσας
iustam orationem, contumelia & audacia valde ela-
τῆς ἐν θέσμου λιτανείας, τὸν ὕβρει καὶ θράσει μεγάλως ἐ-
tum flagellauit eum; hinc & inde vibrans eum,
πηρμένον ἐμάστιξεν αὐτὸν, ἔνθεν καὶ ἔνθεν κραδάνας αὐτὸν,
vt arundinem à vento, adeòque in solo in-
ὡς κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου, ὥστε κατ' ἐδάφους ἄ-
utilem adhuc & membris solutum. neque loqui
νευρον ἔτι καὶ τοῖς μέλεσι διαλυμένον, μὴ δὲ φανῆναι
posse iusto implicatum iudicio: vnde & amici, &
δύνασθαι δικαίᾳ διεμπεπλεγμένον κρίσει· ὅθεν οἱ τε φίλοι καὶ
corporis custodes celerem intuentes comprehendentem eum
οἱ σωματοφύλακες ὀξείαν ἰδόντες τὴν καταλαβοῦσαν αὐτὸν
castigationem, timentes ne & vitam desereret.
διώκειν, φοβούμενοι μὴ καὶ τὸ ζῆν ἐκλείπῃ,
citò eum eduxerunt, maximo percul-
ταχέως αὐτὸν ἐξείλκυσαν ὑπερβάλλοντι καταπεπληγμέ-
si timore. In tempore autem postea colligens seipsum, nequa-
νοι φόβῳ· ἐν χρόνῳ δὲ ὕστερον ἀναλεξάμενος ἑαυτὸν, οὐδα-
quam in pœnitentiam venit improperatus: cum minis
μῶς εἰς μετάμελον ἦλθεν ὑπεπιμηθείς· μετ' ἀπειλῆς
autem acerbis recessit. Perueniens verò in Aegyptum,
ὃ πικρᾶς ἀνέλυσεν. δυσκομιθεὶς δὲ εἰς τὴν αἴγυπτον,
& malitiam augens, perque prædemonstratos
καὶ τὰ τῆς κακίας ἐπαύξων, διά τε τῆς προαποδεδειγμένων
coadiutores & socios ab omni iusto remotos,
συμπόνων καὶ ἑταίρων τοῦ παντὸς δικαίου κεχωρισμένων,
non solùm in infinitis libidinibus perseuerauit,
οὐ μόνον ταῖς ἀναριθμήτοις ἀσελγείαις διηκμάσθη,
sed & ad tantum audaciæ processit, vt blasphe-
ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοσοῦτον θράσους προῆλθεν, ὥστε δυσφη-
mias in locis commendaret, & multi amicorum intenden-
μίας ἐν τοῖς τόποις συνίστασθαι, καὶ πολλοὶ τῶν φίλων ἀτενί-
tes in regis propositum, etiam ipsi sequerentur
ζοντας εἰς τὴν τοῦ βασιλέως προθεσιν, καὶ αὐτοὶ ἕπεσθαι τῇ
illius voluntatem; proposuit publicè contra gentem tra-
ἐκείνου θελήσει· προέθετο δημοσίᾳ κατὰ τοῦ ἔθνους διά-
dere vituperium: in ea quæ secundùm aulam turre columnam eri-
δοξον φόβον· ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὴν αὐλὴν πύργου στήλην ἀνα-
gens, insculpsit scripturam, nullum eorum qui non sacrificarêt, in san-
στήσας, ἐπόλα ψεγραφῶν, μηδένα τῶν μὴ θυόντων εἰς τὰ ἱερὰ
cta eorum ingredi; omnes autem Iudæos, in populi scriptione,
αὐτῶν εἰσιέναι, πάντας δὲ τοὺς ἰουδαίους εἰς λαογραφίαν
& seruilem dispositionem duci; at contradicentes
καὶ οἰκετικὴν διάθεσιν ἀχθῆναι, τοὺς δὲ ἀντιλέγοντας
vi tractos vita priuare, ipsósque descri-
βίᾳ φερομένους τοῦ ζῆν μεταστῆσαι, τοὺς τε ὑπογραφο-
ptos signari, & per ignem in corpore insigni Diony-
μένους χαράττεσθαι καὶ διὰ πυρὸς εἰς τὸ σῶμα σφραγίζειν διο-
sij hederæ folio, quos & segregare in præcontra-
νύσου κισσοφύλλῳ, οὓς καὶ καταχωρίσαι εἰς τὴν προσυνε-
ctam libertatem. Vt autem non omnibus infensus
σταλμένην ἀνθεστήκει· ἵνα δὲ μὴ τοῖς πᾶσιν ἀπεχθόμενος
apparerêt, subscripsit: Si autem quipiam ex illis volue-
φαίνηται, ὑπέγραψεν· ἐὰν δέ τινες ἐξ αὐτῶν προαι-
rint inter eos qui sacris initiati sunt, versari,
ρῶνται ἐν τοῖς κατὰ τὰς τελετὰς μεμυημένοις ἀναστρέφεσθαι,

τούτους

τούτους ἰσοπολίτας ἀλεξανδρεῦσιν εἶναι. ἔνιοι μὲν οὖν ὅτι
ciuitatem ciuitatis pietates scalas abominati,
πόλεως τὰς τῆς πόλεως εὐσεβείας ὑπεβάθρας συνοῦντες,
faciliter seipsos dederunt, tanquam magnæ cuiusdam participa-
εὐχερῶς ἑαυτοὺς ἐδίδοσαν, ὡς μεγάλης τινὸς κοινωνή-
turi gloriæ, ob futuram cum rege communicatio-
σοντες εὐκλείας ὑπὸ τῆς ἐσομένης τῷ βασιλεῖ συναναστρο-
nem, at plurimi generosa anima præualuerunt, & non recesserunt
φῆς· οἱ δὲ πλεῖστοι γενναίᾳ ψυχῇ ἐνίκησαν, καὶ οὐ διέστησαν
à pietate; & pecunias pro vita commu-
τῆς εὐσεβείας· τάττε χρήματα περὶ τῶ ζῆν ἀντικαταλλαστ-
tantes intrepidè, tentabant seipsos liberare ab ascriptio-
όμενοι ἀδεῶς, ἐπειρῶντο ἑαυτοὺς ῥύσασθαι ἐκ τῆς ὑπογρα-
nibus, sperantéque perseuerauerunt auxilium se consecuturos: &
φῆς, εὐέλπιδές τε καθειστήκεισαν αὐτιλήψεως τεύξεσθαι· καὶ
eos qui recesserant, ab ipsis abominabantur, & tanquam hostes
τοὺς ὑποχωροῦντας ἐξ αὐτῶν ἐβδελύσσοντο, καὶ ὡς πολεμίους
gentis iudicabant, & communi conuersatione &
τῶ ἔθνους ἐκείνου, καὶ τῆς κοινῆς συναναστροφῆς καὶ
vtilitate priuabant. Quæ & cùm comperisset impius,
εὐχρηστίας ἐστέρουν· ἃ καὶ μεταλαμβάνων ὁ δυσεβὴς, ὅτι
adeò iratus est, vt non solùm in Alexandriam indigna-
τοσοῦτον ἐχόλησεν, ὥστε οὐ μόνον κατ' ἀλεξανδρέων διωργί-
retur, sed & iis qui in regione grauiùs aduersaretur,
ζετο, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν τῇ χώρᾳ βαρυτέρως ἐναντιωθεῖσι,
& iuberet accelerantes congregare omnes in
καὶ προστάξαι ἀσθένειαν συναγαγεῖν πάντας ὅτι
idem, & pessima nece vita priuare. His autem
τὸ αὐτὸ, καὶ χειρίστῳ μόρῳ τῶ ζῆν μεταστῆσαι· τούτων δὲ
dispositis, fama inimica diuulgabatur contra gentem
οἰκονομουμένων φήμη δυσμενὴς ἐξηχεῖτο κατὰ τῶ γένους
hominibus concordibus ad malefaciendum, occasione da-
ἀνθρώποις συμφερουσῶν εἰς κακοποίησιν, ἀφορμῆς δίδο-
ta ad constitutionem, tanquam à legibus eos pro-
μένης εἰς διάθεσιν, ὡς ἂν ὑπὸ τῶν νομίμων αὐτοὺς κω-
hibentibus. At Iudæi quidem erga reges bene-
λυόντων· οἱ δὲ ἰουδαῖοι, τῶν μὲν πρὸς τοὺς βασιλεῖς εὐ-
uolentiam & fidem immutabilem fuerant seruantes; colentes
νοιαν καὶ πίστιν ἀδιάστροφον ἦσαν διαφυλάσσοντες· σεβόμενοι
autem Deum. & in huius lege rempublicam gerentes, separationem
δὲ τὸν θεὸν, καὶ τῶ τούτου νόμῳ πολιτευόμενοι, χωρισμὸν
faciebant in aliquos & subuersiones. Ob quam causam aliquibus
ἐποιοῦν ὅτι τινῶν καὶ καταστροφάς· δι' ὃν αἰτίαν ἐνίοις
odiosi videbantur; at iustitiæ operatione or-
ἀπεχθεῖς ἐφαίνοντο· τῇ δὲ τῶν δικαίων εὐπραξίᾳ κόσ-
nantes conuersationem, omnibus hominibus probati
μοῦντες τῶν συναναστροφῶν, ἅπασιν ἀνθρώποις εὐδόκιμοι
extiterunt. ipsam quidem igitur de genere in omnibus vul-
κάθεστήκεισαν. τῶν μὲν οὖν περὶ τὸ γένους ἐν πᾶσι θρυλ-
gatam modestiam alienigenæ nequaquam connumera-
λουμένῳ εὐπραξίαν οἱ ἀλλόφυλοι οὐδαμῶς διηριθμή-
uerunt; at de adorationibus & moribus dissensionem
σαντο· τῶν δὲ περὶ τῶν προσκυνήσεων καὶ ἠθῶν διάστασιν
diuulgabant, dicentes neque regi neque exerci-
ἐθρύλλουν. φάσκοντες μήτε τῶ βασιλεῖ μήτε ταῖς δυνά-
tibus amicos homines esse, odiosos autem esse,
μεσιν ὁμοπόνοιαν τοῖς ἀνθρώποις γίνεσθαι, δυσμενεῖς δὲ εἶναι
& maximè negotiis aduersantes, & non
καὶ μέγα τι τοῖς πράγμασιν ἐναντιουμένους· καὶ οὐ τῶ
quouis diffamauerunt vituperio; qui autem in ciuitate Græci
τυχόντι πρεπῆναι ψόγῳ· οἱ δὲ κατὰ τῶν πόλιν ἕλληνες
nihil læsi, turbationem insperatam circa homi-
οὐδὲν ἠδικημένοι, παραχρῆμα ἀπροσδόκητον περὶ τοὺς ἀν-
nes videntes, & concursus subitos factos,
θρώποις θεωροῦντες, καὶ συνδρομὰς ἀπροσδόκητοι γινομένας,
auxiliari quidem non poterant: tyrannica enim erat oppressio.
βοηθεῖν μὲν οὐκ ἔθενον· τυραννικὴ γὰρ ἦν ἡ διάθεσις·
Consolabantur autem & grauiter ferebant, casuráque
παρεκάλουν δὲ καὶ δυσφόρως εἶχον, μεταπεσεῖσθαί τε
hæc existimabant. non enim sic contemnet tale
ταῦτα ὑπελάμβανον· μὴ γὰρ οὕτω παρεριδήσει τηλικοῦτο
constitutum, qui non ignorauerit. Iam autem & quidam, viciníque &
σύστημα μηδὲν ἠγνοηκώς· ἤδη δὲ καί τινες γείτονές τε καὶ
amici & qui conuersabantur secretè quosdam attra-
φίλοι καὶ συμπεριφερόμενοι, μυστικῶς τινας ὑπαπω-
hentes, fidem dabant protegere, & omne diligens
μένοι, πίστεις ἐδίδουν σωσαστιεῖν, καὶ πᾶν σπουδάζε-
admittere ad auxilium. Ille quidem igitur in præsen-
τον προσέθεσαν πρὸς ἀντίληψιν. ἐκεῖνος μὲν οὖν τῇ καθ' ἑαυ-
ti prosperitate exultans, & non videns maximi
τὸν εὐημερίᾳ γεγανυσμένος, καὶ οὐ καθορῶν τὸ τοῦ μεγίστου

Dei fortitudinem, existimans autem continuè in
θεοῦ κράτους· ὑπολαμβάνων δὲ διωκεκῶς ἐν τῇ
eodem perseuerare consilio, scripsit contra eos epistolam
αὐτῇ διαμένειν βουλῇ, ἔγραψε κατ' αὐτῶν ὑπιστολὴν
hanc. REX Ptolemæus Philopator in Ægypto
τῶν δὲ. Βασιλεὺς Πτολεμαῖος φιλοπάτωρ τοῖς κατ' αἴγυπτον
& in loco ducibus & militibus gaudere & valere.
καὶ κατὰ τόπον στρατηγοῖς καὶ στρατιώταις χαίρειν καὶ ἐρρῶσθαι.
Valeo autem & ego ipse & res nostræ.
ἔρρωμαι δὲ καὶ ἐγὼ αὐτὸς καὶ τὰ πράγματα ἡμῶν.
in Asiam facta nobis expeditione, quam scitis
τῆς εἰς τὴν ἀσίαν γενομένης ἡμῖν ὑπεστρατείας, ἧς ἴστε
& ipsi, Deorum inuisibili auxilio secundum rationem
καὶ αὐτοὶ, τῇ τῶν θεῶν ἀοράτῳ πρώτῳ συμμαχίᾳ κατὰ λόγον
ad finem ducta, putauimus non vi lanceæ, benignitate
ὅτι τέλος ἀληθείσης, ἡγησάμεθα μὴ βίᾳ δόρατος, ὑπεικείᾳ
autem & multa humanitate indulgenter tractare habitan-
δὲ καὶ πολλῇ φιλανθρωπίᾳ πιθανήσασθαι τὰ κατοικοῦν-
tes Cœlen Syriam & Phœniciam gentes, benefaceréque
τα κοίλην συρίαν καὶ φοινίκην ἔθνη, δῶ ποιῆσαί τε
libenter: & his quæ in ciuitatibus templis tribuentes redi-
ἀτμένως. καὶ τοῖς κατὰ πόλεσιν ἱεροῖς ὑπονείμαντες περσό-
tus multos, venimus & in Hierosolyma, ascen-
δοις πλείστας, προσήλθομεν καὶ εἰς τὰ ἱεροσόλυμα, ἀνα-
dentes honorare templum scelestorum; & nunquam
βάντες τιμῆσαι τὸ ἱερὸν τῶν ἀλιτηρίων καὶ μηδέποτε
cessantium ab amentia. Illi autem verbo quidem nostram li-
ληξάντων τῆς ἀνοίας. οἱ δὲ λόγῳ μὲν τὴν ἡμετέραν ὑπο-
benter suscipientes præsentiam, at re falsò, volen-
δεξάμενοι παρουσίαν, τῷ δὲ πράγματι νόθως, προθυμη-
tibus nobis intrare in templum eorum, & decentibus
θέντων ἡμῶν εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν αὐτῶν, καὶ τοῖς ἐπιπρεπέσι
& pulcherrimis donis honorare, superbiis adducti
καὶ καλλίστοις ἀναθήμασι τιμῆσαι, τύφοις φερόμενοι
antiquis, prohibuerunt nos ab ingressu, cùm inferiores essent
παλαιοτέροις εἴργειν ἡμᾶς τῆς εἰσόδου, λειπόμενοι τῆς
nostro robore, ob quod habemus erga omnes homines
ἡμετέρας ἀλκῆς, δι' ὃν ἔχομεν πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους
amicitiam. At suam in nos inimicitiam manifestam statuen-
φιλίαν. τὴν δὲ αὐτῶν εἰς ἡμᾶς δυσμένειαν ἔκδηλον καθι-
tes, tanquam soli gentium contra reges & suos
στάντες, ὡς μονώτατοι τῶν ἐθνῶν βασιλεῦσι καὶ τοῖς ἑαυτῶν
benefactores ceruicem tollentes, nihil legitimum volunt
εὐεργέταις ὑψαυχενοῦντες, οὐδὲν γνήσιον βούλονται
ferre. Nos autem horum stultitia adducti, &
φέρειν. ἡμεῖς δὲ τῇ τούτων ἀνοίᾳ συμπερενεχθέντες, καὶ
cum victoria aduenientes, & in Ægyptum omnibus genti-
μετὰ νίκης διακομισθέντες, καὶ εἰς τὴν αἴγυπτον τοῖς πᾶσιν ἔθνε-
bus humaniter occurrentes, vt decebat, feci-
σιν φιλανθρώπως ἀπαντήσαντες, καθὼς ἔπρεπεν ἐποιή-
mus. In autem his erga homines eiusdem nationis cum eis obli-
σαμεν. ἐν ᾧ τούτοις πρὸς τοὺς ὁμοφύλους αὐτῶν ἀμνη-
uionem malorum omnibus notificantes, obque societatem, &
σικακίαν ἅπασιν γνωρίζοντες, διάτε τὴν συμμαχίαν, καὶ
creditas cum simplicitate ipsis à principio infinitas
τὰ πεπιστευμένα μετ' ἀπλότητος αὐτοῖς ἀρχῆθεν μυρία
res audentes mutare, & participes semper
πράγματα τολμήσαντες ἐξαλλοιῶσαι, καὶ μέτοχοι τῶν ἀεὶ
sacerdotum constituere voluimus, & iure ciuitatis eos Ale-
ἱερέων καταστῆσαι ἐβουλήθημεν, καὶ πολιτείας αὐτοὺς ἀλε-
xandrinorum dignari. Illi autem contrarium sperantes, &
ξανδρέων καταξιῶσαι. οἱ δὲ τοὐναντίον ἐνδεχόμενοι, καὶ
ingenita malignitate honestum repellentes, semper
τῇ συμφύτῳ κακοηθείᾳ τὸ καλὸν ἀπωσάμενοι, διόλου κῶς
autem in malum proni, non solùm respuerunt
δὲ εἰς τὸ φαῦλον ἐνεύοντες, οὐ μόνον ἀπεστρέψαντο τὴν
inhonoratam politiam, sed & abominantur verbóque &
ἄτιμον πολιτείαν, ἀλλὰ καὶ βδελύσσονται λόγῳτε καὶ
tacitè in ipsis paucos erga nos, legitimè disposi-
σιγῇ τοὺς ἐν αὐτοῖς ὀλίγους πρὸς ἡμᾶς γνησίως διακει-
tos; semper suspicantes ob infamatam vi-
μένους, παρέκαστα ὑφορώμενοι διὰ τῆς δυσκλεεστάτης ἐμ-
tam citò nos dissipaturos officia recta.
βιώσεως διὰ τύχου ἡμᾶς καταστρέψαι τὰ κατορθώματα.
Ob quod & coniecturis optimè persuasi, hos in omnibus
διὸ καὶ τεκμηρίοις καλῶς πεπεισμένοι, τούτοις κατὰ πάντα
dissentire à nobis modis: & prouidentes ne fortè subitò
διαφωνεῖν ἡμῖν τρόπον, καὶ προνοούμενοι μή ποτε αἰφνιδίως
posteà tumultu instante nobis impios hos
μετέπειτα ταραχῆς ἐνεστώσης ἡμῖν τοὺς δυσεβεῖς τούτους
ad tergum proditores & barbaros habemus hostes
κατὰ νώτου προδότας καὶ βαρβάρους ἔχομεν πολεμίους,

iussimus simul, vt notificata erit epistola
προστεταχαμεν ἅμα τῷ παρεσεσθαι τὴν ὑπεξουσίαν
hæc, eadem hora habitantes cum vxoribus & filiis
τὴν δε, αὐθωρεὶ τοις ἐνεστωσι μετὰ γυναικὸς καὶ τέκνοις
cum contumelia & suppliciis mittere ad nos in
μετὰ ὕβρεως καὶ σκυλμῶν ἀποσεῖλαι πρὸς ἡμας ἐν
vinculis ferreis vndique conclusos, ad immedi-
δεσμοις σιδηροις πάντοθεν κατακεκλεισμένους, εἰς ἀνή-
cabilem & ignominiosam decentem inimicis cædem. His
κεστον καὶ δυσκλεᾶ πρέποντα δυσμενέσι φόνον. τούτων
enim simul punitis, putamus in futurum tem-
γὰρ ὁμοῦ κολασθέντων, διειλήφαμεν εἰς τὸν ὑπόλοιπον χρό-
pus perfectè nobis res in bono statu & optima
νον τελείως ἡμὶν τὰ πράγματα ἐν εὐσταθείᾳ καὶ βεβήσει
dispositione constitutum iri. Quicunque autem protexerit aliquem
διαθέσει κατασταθήσεται. ὅς δ' αὖ σκεπάσει τινὰ τῶν
Iudæorum à sene vsque ad puerum vsque ad lactantes,
Ἰουδαίων ἀπὸ γηραιοῦ μέχρι νηπίου μέχρι τῶν σωμασίων,
turpissimis tormentis punietur cum tota domo. Nunciare
αἰσχίσταις βασάνοις ἀποτυμπανισθήσεται πανοικία. κινδυνεύσει
autem qui voluerit, ob id substantiam incidentis
δὲ τὸν βουλόμενον, ἐφ' ᾧ τὴν οὐσίαν τοῦ ἐμπίπτοντος
in pœnam accipiet, etiam de regali pecunia
ὑπὸ τῶν δυσμενῶν λήψεται, καὶ ἐκ τοῦ βασιλικοῦ ἀργυρίου
drachmas duo mille, & libertate coronabitur.
δραχμὰς δισχιλίας, καὶ τῆς ἐλευθερίας στεφανωθήσεται.
Omnis autem locus vbicunque deprehensus fuerit omnino occultatus Iu-
πᾶς δὲ τόπος οὗ ἐὰν φωραθῇ τὸ σύνολον σκεταζόμενος Ἰου-
daeus, inaccessibilis & igne combustus fiat, & toti mortali
δαῖος, ἄβατος καὶ πυρίφλεκτος γινέσθω, καὶ πάσῃ θνητῇ
naturæ penitus inutilis apparebit in sempiternum tempus.
φύσει καὶ παν ἄχρηστος φανήσεται εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον.
& quidem epistolæ typus sic scriptus erat: Omnino autem
καὶ ὁ μὲν τῆς ὑπεξουσίας τύπος οὕτως ἐγέγραπτο· πάντη δ'
vbi innotuit hic iussus, populare constitutum est
ὅπου περιστέπτε τοῦτο τὸ πρόσταγμα, δημοτελὴς συνίσταται
gentibus conuiuium cum iubilationibus & gaudio, tanquam
τοῖς ἔθνεσιν εὐωχία μετὰ ἀλαλαγμῶν καὶ χαρᾶς. ὡς αὖ τῆς
inueterata eis diu in mente
προκατεσκευασμένης αὐτοῖς πάλαι κατὰ διάνοιαν
cum audacia nunc demonstrata inimicitia. At Iu-
μετὰ παῤῥησίας νυν ἐκφαινομένης ἀπεχθείας. τοῖς δὲ Ἰου-
dæis incessabilis luctus fuit & lugubris cum lachrymis clamor
δαίοις ἄληκτον πένθος ἦν καὶ πανόδυρτος μετὰ δακρύων βοὴ
cum gemitibus, inflammato vndique ipsorum corde ge-
στεναγμοῖς, πυρουμένης πάντοθεν αὐτῶν τῆς καρδίας ὀλο-
mentium insperatam subitò eis il-
φυρομένων τὴν ἀπροσδόκητον ἐξαίφνης αὐτοῖς ὑπο-
latam perniciem. Quæ lex, vel vrbs, vel quis
κειθεῖσαν ὀλεθρίαν. τίς νόμος, ἢ πόλις, ἢ τίς τὸ
omnino habitabilis locus, vel quæ viæ planctu & luctibus super
σύνολον οἰκητὸς τόπος, ἢ τίνες ἀγυιαὶ κοπετῷ καὶ γόοις ἐπ'
eos non implebantur: sic enim cum acerba & immiti
αὐτοῖς οὐκ ἐμπιπλάντο; οὕτω γὰρ μετὰ πικρᾶς καὶ ἀνοίκτου
anima ab his qui per ciuitatem ducibus vnanimiter
ψυχῆς ὑπὸ τῶν κατὰ πόλιν στρατηγῶν ὁμοθυμαδὸν
expellebantur, vt ad externa supplicia etiam
ἐξαπεστέλλοντο, ὥστε ὑπὸ ταῖς ἐξάλλοις τιμωρίαις καὶ
aliquot inimicorum, accipientes ante oculos communem
τινας τῶν ἐχθρῶν, λαμβάνοντας πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ κοινὸν
misericordiam, & considerantes incertum vitæ statum,
ἔλεον, καὶ λογιζομένους τὴν ἄδηλον τοῦ βίου κατάστασιν,
plorarent eorum infelicem expulsionem. Præibat
δακρύειν αὐτῶν τὴν τεισάθλιον ἐξαποστολήν. ἤγετο
enim senum multitudo canitie coopertorum, ex
γὰρ γηραιῶν πλῆθος πολιᾷ πεπυκασμένων τὴν ἐκ τοῦ
senectute tarditate pedum incuruorum conuersionis impetu violentæ
γήρους νωθρότητα ποδῶν ὑπεύφων ἀναστροφῆς ὁρμῇ βιαίας,
omni pudore absque ad velocem abutentium itinera-
ἁπάσης αἰδοῦς ἄνευ πρὸς ὀξεῖαν καταχρωμένων πο-
tionem. Quæ autem nuper ad vitæ communionem coniugalem intrauе-
ρείαν. αἱ δ' ἄρτι πρὸς βίου κοινωνίαν γαμικὴν ὑπεληλυθυῖαι
rant thalamum puellæ, pro lætitia suscipientes luctus,
παῖδες νεάνιδες, ἀντὶ τέρψεως μεταλαβοῦσαι γόους,
& puluere vnguentatam mixtam habentes cæsariem, apertè
καὶ κόνει τὴν μυροβρεχῆ πεφυρμέναι κόμην, ἀκαλύπτως
autem ductæ, planctum pro hymenæis vnanimiter incipie-
δὲ ἀγόμεναι, θρῆνον ἀνθ' ὑμεναίων ὁμοθυμαδὸν ἐξήρ-
bant tanquam laceratæ vexationibus alienigenis. Vinctæ
χον, ὡς ἐσπαραγμέναι σκυλμοῖς ἀλλοεθνέσι. δεσμίαι
autem populares vsque ad in nauem immissionem trahebantur
δὲ δημοσίαι μέχρι τῆς εἰς τὸ πλοῖον ἐμβολῆς εἵλκοντο
cum violentia. Ipsique harum coniuges laqueis loco coronarum
μετὰ βίας. οἵτε τούτων συζυγεῖς βρόχοις ἀντὶ στεφανων τοὺς
secundùm ceruices implicati cum florida iuuenili ætate,
αὐχένας περιπεπλεγμένοι μετὰ ἀκμαίας νεανικῆς ἡλικίας,
pro conuiuio & adolescentium otio reli-
ἀντὶ εὐωχίας καὶ νεοτερικῆς ῥαθυμίας τοὺς ὁπλοί-
quos nuptiarum dies in luctibus transegerunt; ad pedes
ποις τῶν γάμων ἡμέρας ἐν θρήνοις διῆγον, ὧν καὶ πόδας
iam mortem videntes positam. Abducebantur autem ferarum mo-
ἤδη τὸν ἅδην ὁρῶντες κείμενον. κατήχθησαν δὲ θηρίων χό-
re tracti vinculorum ferreorum necessitatibus, hi quidem tran-
νον ἀγόμενοι σιδηροδέσμοις ἀνάγκαις· οἱ μὲν τοῖς ζυ-
stris nauium affixi collis, illi autem secundum
γοῖς τῶν πλοίων προσηλωμένοι τοὺς τραχήλους, οἱ δὲ τοὺς
pedes insolubilibus constricti pedicis, item &
πόδας ἀρήκτοις κατησφαλισμένοι πέδαις, ἔτι καὶ τῷ
desuper densa tabula imposita: vt vndi-
καθύπερθεν πυκνῷ σανιδώματι διακειμένῳ. ὅπως παντο-
que obtenebrati oculis, vitam insidiatorum
θεν ἐσκοτισμένοι τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀγωγὴν ὑπεβούλων
in omni nauigatione acciperent. His autem ad
ἐν παντὶ τῷ καταπλῷ λαμβάνωσι. τούτων δὲ ὑπὸ τὴν
dictum nauigium actis & nauigatione tra-
λεγομένην χεδίαν ἀχθέντων καὶ τοῦ ὠδαφίου περαν-
iecta, sicut fuit sancitum à rege, inf-
θέντος. καθὼς ἐν δεδόγματισμένον τῷ βασιλεῖ, προσέ-
sit eos in ante ciuitatem hippodromo castra fige-
ταξεν αὐτοὺς ἐν τῷ πρὸ τῆς πόλεως ἱπποδρόμῳ παρεμβα-
re ingenti existente mensura: & ad manifestum oppro-
λεῖν ἀπλέτῳ καθεστῶτι μεμέτρῳ, καὶ πρὸς φανερὸν ἐξευτελι-
brium valde opportuno existente omnibus per-
σμὸν ἄγαν εὐκαιροτάτῳ καθεστῶτι πᾶσι τοῖς κατα-
gentibus in ciuitatem, & ab his ad regionem
πορευομένοις εἰς τὴν πόλιν, καὶ τοῖς ἐκ τούτων εἰς τὴν χώραν
proficiscentibus ad peregrinationem, vt neque exercituum
στελλομένοις πρὸς ἐκδημίαν, πρὸς τὸ μὴ δεῖν δυνάμεσιν
eius communicatione, neque omnino dignarentur mu-
αὐτοῦ κοινωνεῖν, μὴ δὲ τὸ σύνολον καταξιῶσαι πρεσβύ-
ris. Postquam autem hoc factum est, audiens ciuitatis
των. ὡς δὲ τοῦτο ἐγένετο, ἀκούσας τοις ἐκ τῆς πόλεως
contribules clam egredientes frequentius lugere
ὁμοεθνεῖς κρυβῇ ἐκπορευομένοις πυκνότερον ὀποδύρεσθαι τὴν
ignominiosam fratrum miseriam, iratus iuf-
ἀπλεᾶ τῶν ἀδελφῶν ταλαιπωρίαν, διοργισθεὶς προσέτα-
sit & his simul eodem modo diligenter sicut il-
ξε καὶ τούτοις ὁμοῦ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπιμελῶς ὡς ἐκεί-
lis facere: non diminutis secundùm vllum modum illorum
νοις ποιῆσαι, μὴ λειπομένοις κατὰ μηδένα τρόπον τῶν ἐκείνων
supplicio: describi autem omne genus ex nomine. Non
τιμωρίας, ὑπογραφῆναι δὲ πᾶν τὸ φῦλον ἐξ ὀνόματος. οὐ
enim ante paulo demonstratam operum
γὰρ τὴν ἔμπροσθεν βραχὺ προδεδηλωμένην τῶν ἔργων
laboriosam seruitutem; tortos autem denunciatis
κατάπονον λατρείαν, στρεβλωθέντας δὲ παρηγγελμένους
tormentis ad finem delere vnius sub tempus diei.
ἀκίας τὸ τέλος ἀφανίσαι μιᾶς ὑπὸ κηρὸν ἡμέρας.
Facta est quidem igitur horum descriptio cum acerba festinatione &
ἐγένετο μὲν οὖν ἡ τούτων ὑπογραφὴ μετὰ πικρᾶς σπουδῆς, καὶ
ambitiosa assessione ab ortu solis vsque ad occa-
φιλοτίμου προσεδρίας ὑπὸ ἀνατολὴν ἡλίου μέχρι δυσ-
sum, inexpeditum accipiens finem ad dies qua-
μῶν, ἀνύνυτον λαμβάνουσα τὸ τέλος ὑπὸ ἡμέρας τεσσαρά-
draginta. Maximè autem & continuè rex gaudio re-
κοντα, μεγάλως δὲ καὶ διηνεκῶς ὁ βασιλεὺς χαρᾷ πεπλη-
pletus, conuiuia in omnibus idolis constituens,
ρωμένος, συμπόσια ὑπὲρ πάντων τῶν εἰδώλων συνιστάμενος
errante vltra veritatem mente & profano o-
πεπλανημένη πόῤῥω τῆς ἀληθείας φρενὶ καὶ βεβήλῳ στό-
re, ipsa quidem muta & non potentia eis loqui, vel au-
ματι, τὰ μὲν κωφὰ καὶ μὴ δυνάμενα αὐτοῖς λαλεῖν ἢ ἀρή-
xiliari laudans, in autem maximum Deum non decentia
γων, ἐπαινῶν, εἰς δὲ τὸν μέγιστον θεὸν τὰ μὴ καθήκοντα
loquens. Post autem prædictum temporis interuallum nuncia-
λαλῶν. μετὰ δὲ τὸ προειρημένον τοῦ χρόνου διάστημα προσ-
uerunt Scribæ regi, non vltrà posse
ηνέγκαντο οἱ γραμματεῖς τῷ βασιλεῖ, μηκέτι ἰσχύειν τὴν τῶν
Iudæorum descriptionem fieri propter immensam eorum
Ἰουδαίων ὑπογραφὴν ποιεῖσθαι διὰ τὴν ἀμέτρητον αὐτῶν
multitudinem, cum essent in regione plures adhuc, hi
πληθυν, καίπερ ὄντων κατὰ τὴν χώραν ἔτι πλειόνων ἐπ, τῶν
quidem in domibus adhuc existentes, hi autem in loco,
μὲν κατὰ τὰς οἰκίας ἔτι συνεσηκότων, τῶν δὲ κατὰ τόπον,
ὡς ἀδυ-

tanquam impossibili existente omnibus in Aegypto du-
ὡς ἀδυνάτου καθεστῶτος πᾶσι τοῖς ἐπ' αἴγυπτον σρα-
cibus. Minante autem ipsis durius tanquam donis
τηροῖς. ἀπειλήσαντος δὲ αὐτοῖς σκληρότερον ὡς δεδω-
corruptis ad machinationem fugæ, contigit manifestè
ροκοπημένοις εἰς μηχανὴν τῆς ἐκφυγῆς, συνέβη σαφῶς
ipsum circa hoc paruisse dicentibus cum demonstratione, &
αὐτὸν περὶ τούτου πειθηνῶς λεγόντων μετὰ ἀποδείξεως, καὶ
chartam iam, & scriptorios calamos, in quibus vteban-
τὴν χαρτηρίαν ἤδη & τοὺς γραφικοὺς καλάμους ἐν οἷς ἐ-
tur, defecisse. Hoc autem erat operario auxilian-
χρῶντο ἐκλελοιπέναι. τοῦτο δὲ ἦν ἐνέργεια τῆς τοῦ βοηθοῦν-
tis Iudæis è cælo prouidentiæ inuictæ. Tunc vo-
τος τοῖς ἰουδαίοις ἐξ οὐρανοῦ προνοίας ἀνικήτου. τότε προσ-
cans Hermonem præpositum elephantorum cu-
καλεσάμενος ἕρμωνα τὸν πρὸς τῇ τῶν ἐλεφάντων ὀπιμε-
ræ, graui plenus ira & indignatione omninò inuertibi-
λείᾳ, βαρείᾳ πεπεσωμένος ὀργῇ & χόλῳ κατὰ πᾶν ἀμε-
lis, iussit insequenti die abundanti-
τάθετος, ἐκέλευσεν ὑπὸ τὴν ἐπερχομένην ἡμέραν δαψιλέ-
bus pugnis thuris & vino multo puro omnes
σι δράκεσι λιβανωτοῦ καὶ οἴνῳ πλείονι ἀκράτῳ ἅπαντας τοὺς
elephantos potare, qui erant numero quingenti, &
ἐλέφαντας ποτίσαι, ὄντας τὸν ἀριθμὸν πεντακοσίους. καὶ
efferatos poculi nimia subministratione, addu-
ἀγριωθέντας τῇ τοῦ πόματος ἀφθόνῳ χορηγίᾳ, εἰσαγα-
cere ad occursum mortis Iudæorum. Ille quidem hæc
γεῖν πρὸς συνάντησιν τοῦ μόρου τῶν ἰουδαίων. ὁ μὲν τάδε
iubens, versus est ad conuiuium congregans
προσάσων, ἐτρέπετο πρὸς τὴν εὐωχίαν συναγαγὼν τοὺς
maximè ex amicis & exercitu odiosè habentes contra
μάλιστα τῶν φίλων καὶ τῆς στρατιᾶς ἀπηχθῶς ἔχοντας πρὸς
Iudæos. At elephantorum præpositus præceptum aptè
τοὺς ἰουδαίους. ὁ δὲ ἐλεφαντάρχης τὸ προσαγὲν ἀπαρεύστως
Hermon adimplebat. Atque ad hæc ministri ad
ἕρμων συνετέλει. οἵτε πρὸς τούτοις λειτουργοὶ κατὰ τὴν
vesperam exeuntes miserorum ligabant manus,
ἑσπέραν ἐξιόντες τὰς τῶν ταλαιπώρων ἐδέσμουν χεῖρας,
& reliquam machinabantur circa eos securitatem, nocturnum
τήν τε λοιπὴν ἐμηχανῶντο περὶ αὐτοὺς ἀσφάλειαν, ἔνυχον
existimantes simul accepturam gentem terminum mortis.
δόξαντες ὁμοῦ λήψεσθαι τὸ φῦλον πέρας τῆς ὀλεθρίας.
Qui autem omni protectione destituti videbantur esse gentibus Iu-
οἱ δὲ πάσης σκέπης ἔρημοι δοκοῦντες εἶναι τοῖς ἔθνεσιν ἰου-
dæi, propter vndique opprimentem eos cum vinculis
δαῖοι, διὰ τὴν πανοθεν πιέζουσαν αὐτοὺς μετὰ δεσμῶν
necessitatem, omnipotentem Dominum & omnis potentiæ do-
ἀνάγκην, τὸν παντοκράτορα κύριον & πάσης δυνάμεως δυ-
minantem, misericordem Deum eorum & patrem inaces-
νασεύοντα, ἐλεήμονα θεὸν αὐτῶν καὶ πατέρα, δυσκαταπαύ-
sabili voce omnes cum lachrymis inuocauerunt, orantes
στῳ βοῇ πάντες μετὰ δακρύων ἐπεκαλέσαντο, δεόμενοι
quod contra se conuertere consilium impium, & liberare
τὴν κατ' αὐτῶν μεταστρέψαι βουλὴν ἀνοσίαν, καὶ ῥύσασθαι
eos cum magnifica apparitione ab ea quæ erat ad pedes,
αὐτοὺς μετὰ μεγαλομεροῦς ὀπτασίας ἐκ τοῦ παρὰ πόδας
in promptu morte. Horum quidem assiduè supplicatio ascendit in
ἐν ἑτοίμῳ μόρου. τούτων μὲν ἐκτενὴς ἡ λιτανία ἀνέβαινεν εἰς
cælum At Hermon immites elephantos potans, re-
οὐρανόν. ὁ δὲ ἕρμων τοὺς ἀνηρεῖς ἐλέφαντας ποτίσας πε-
pletos vini abundanti subministratione & thure
πληρωμένους τῆς τοῦ οἴνου πολλῆς χορηγίας καὶ τοῦ λιβανοῦ
saturatos, manè ad aulam affuit, de his
μεμεσωμένους, ὄρθριος ὀπὶ τὴν αὐλὴν παρῆν, τὰ περὶ τούτων
nunciare regi. At à seculi tempore
προσαγγεῖλαι τῷ βασιλεῖ. τὸ δὲ ἀπ' αἰῶνος χρόνου
creationem bonam in nocte & die concessam ab eo
κτίσμα καλὸν ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ ὀπιβαλλόμενον ὑπὸ
qui gratificatur omnibus quibus ipse vult, somni partem
τοῦ χαριζομένου πᾶσιν οἷς ἂν αὐτὸς θέλῃ, ὕπνου μέρος
misit ad regem. Et dulcissimo & profundo comprehensus
ἀπέστειλε πρὸς τὸν βασιλέα. καὶ ἡδίστῳ καὶ βαθεῖ κατεχέθη
est operatione Domini, iniquo quidem proposito
τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ δεσπότου, τῆς ἀθέσμου μὲν προθέσεως
valde fraudatus, at ab irreuocabili cogitatione
πολὺ διεσφαλμένος, τοῦ δὲ ἀμεταθέτου λογισμοῦ
maximè deceptus. At Iudæi præsignatam
μεγάλως διεψευσμένος· οἱ δὲ ἰουδαῖοι τὴν προσημαινο-
horam fugientes, sanctum laudabat Deum suum. Et iterum
σαν ὥραν διαφυγόντες, τὸν ἅγιον ὕμνουν θεὸν αὐτῶν. καὶ πάλιν
orabant facilem demonstrare magnipotentis eius
ἠξίουν τὸν δυνατάλλακτον, δεῖξαι μεγαλοδωρεὰς αὐτοῦ

manus potestatem gentibus superbis. Media existente autem iam
χειρὸς κρότος ἐθνεσιν ὑπερηφάνοις, μεσούσης δὲ ἤδη
decima hora fermè, qui ad excitandum constitutus erat,
δεκάτης ὥρας χρόνον, ὁ πρὸς ταῖς κλήσεσι τεταγμένος,
subitò vocatos videns, pupugit accedens regem.
ἀθρόως τοὺς κλητοὺς ἰδὼν, ἔνυξε προσελθὼν τὸν βασιλέα.
Et vix excitans, nunciauit conuiuij tempus
& μόλις διεγείρας, ὑπέδειξε τὸν τῆς συμποσίας καιρὸν
iam præterire, de his sermonem faciens: quem
ἤδη παρατρέχοντα, τὸν περὶ τούτων λόγον ποιούμενος ὁ
rex reputans & versus in conuiuium, iussit
βασιλεὺς λογισάμενος καὶ τραπεὶς εἰς τὸν πόπον, ἐκέλευσε
eosqui venerant in conuiuium coram accumbere
τοὺς παραγενομένους εἰς τὸ συμποσίαν ἄντικρυς ἀνακλιθῆναι
se. Quo & facto, hortabatur in conuiuium dedentes
αὐτοί. οὗ καὶ γενομένου, παρῄνει εἰς εὐωχίαν δέντας
seipsos, præsentem conuiuij summè celebrantes
ἑαυτοὺς, τὸ παρὸν τῆς συμποσίας ὀπιπολὺ γεραιρομένους
in lætitia consumere partem. Longè autem pro-
εἰς εὐφροσύνην κατατεθεὶς μέρος. ὀπιπλεῖον ὑπεξ-
cedente conuiuio, Hermonem accersens
ελθόντος τῆς ὁμιλίας, τὸν ἕρμωνα μεταπεμψάμενος ὁ
rex cum acerba comminatione interrogauit, quàm ob
βασιλεὺς, μετὰ πικρᾶς ἀπειλῆς ἐπυνθάνετο, τίνος ἕνεκεν
causam permissi sunt Iudæi præsentem diem superui-
αἰτίας εἰάθησαν οἱ ἰουδαῖοι τοῦ παρεστῶτος ἡμέρας παρεβε-
uere. Ipso autem nunciante nocte iussionem ad finem
βιωκότες τὸ δὲ ὑποδείξαντος νυκτὸς τὸ προσαγγὲν ὀπὶ τέλος
perduxisse & amicis eius testimonium perhibentibus, crudeli-
ἠγηοχέναι, καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ παρεσμαρτυρησάντων, τὸ ὠ-
tatem peiorem Phalaridis habens, dixit, hodiérno
μότητα χείρονα φαλάριδος ἐφηκκὼς ἔφη, τῷ τῆς σήμερον
somno gratiam habere eos. Sine dilatione autem ad
ὕπνῳ χάριν ἔχειν αὐτοῖς. ἀνυπερθέτως δὲ εἰς τοῦ
venturum diem similiter præpara ele-
ὀπιτέλεσαν ἡμέραν καὶ τὸ ὅμοιον ἑτοίμασον τοῖς ἐλέ-
phantos ad scelestorum Iudæorum perniciem. Cùm dixisset au-
φαντας ὀπὶ τὸν τῶν ἀθεμίτων ἰουδαίων ἀφανισμόν. εἰπόντος ὁ
tem rex vltro omnes cum gaudio præsentes si-
τοῦ βασιλέως, ἀσμένως πάντες μετὰ χαρᾶς οἱ παρόντες ὁ-
mul collaudantes, in propriam domum vnusquisque reuersi sunt.
μοῦ συναινέσαντες, εἰς τὸν ἴδιον οἶκον ἕκαστος ἀνέλυσε.
Et non tam in somno consumpserunt tempus
καὶ οὐχ οὕτως εἰς ὕπνον κατεχρήσαντο τὸν χρόνον τῆς
noctis, quàm in omnimodas excogitando miseris exi-
νυκτὸς, ὡς εἰς τὸ παντοίους μηχανᾶσθαι τοῖς ταλαιπώροις δο-
stimatis illusiones. Dudum autem gallus, cantauerat matu-
κοῦσιν ἐμπαιγμοί· ἄρτι δὲ ἀλεκτρυὼν ἐκέκραγεν ὄρ-
tinus. & bestias cùm armasset Hermon, in ma-
θριος, καὶ τὰ θηρία καθωπλικὼς ὁ ἕρμων ἐν τῷ μεγά-
gno porticu expectabat: quæ autem per ciuitatem multitudo congre-
λῳ περιστύλῳ διεκίνει, τὰ δὲ κατὰ τὴν πόλιν πλῆθη, συνή-
gata erat ad miserandum spectaculum expectans auro-
θροισο πρὸς τὴν οἰκτροτάτην θεωρίαν προσδοκῶντα τὴ-
ram cum auiditate. At Iudæi in indiuisibili animo suspen-
ρίαν μετὰ σπουδῆς· οἱ δὲ ἰουδαῖοι κατὰ τὴν ἀμερῆ ψυχουλκύ-
si tempore, multilachryma supplicatione in canticis luctuosis tenden-
σι χρόνον πολυδακρύου ἱκετείαν ἐν μέλεσι γοεροῖς τεί-
tes manus in cælum orabant maximum Deum
νοντες τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐδέοντο τοῦ μεγίστου θεοῦ,
iterum eis auxiliari breui. Nondum autem Solis radij spar-
πάλιν αὐτοῖς βοηθῆσαι συντόμως. οὔπω δὲ ἡλίου βολαὶ κα-
gebantur, & rege amicos excipiente,
τεσπείροντο, καὶ τοῦ βασιλέως τοὺς φίλους ἐκδεχομένου, ὁ
Hermon adstans, vocabat ad exitum ostendens
ἕρμων παρεστὼς, ἐκάλει πρὸς τὴν ἔξοδον ὑποδεικνύων
voluntatem regis in promptu esse. Ille autem cùm
τὸ πρόθυμον τοῦ βασιλέως ἐν ἑτοίμῳ κεῖσθαι. τοῦ δὲ ὑπο-
percepisset, & obstupuisset in iniquo extu,
δεξαμένου καὶ καταπλαγέντος ὀπὶ τῇ παρανόμῳ ἐξόδῳ,
omnino ignorantia detentus quærebat, quæ cau-
κατὰ πᾶν ἀγνωσίᾳ κεκρατημένος ἐπυνθάνετο, τί τὸ πρᾶ-
sa ob quam hoc illi cum festinatione confectum est. Hoc
γμα ἐφ' οὗ τοῦτο αὐτῷ μετὰ σπουδῆς τετέλεσται. τοῦτο
autem erat operatio cunctorum dominantis Dei, eorum quæ prius
δὲ ἦν ἐνέργεια τοῦ πάντα δεσποτεύοντος θεοῦ, τῶν πρὶν
illi excogitatauerant obliuionem in mente ponentis.
αὐτῷ μεμηχανημένων λήθην κατὰ διάνοιαν ἐντεθεικότος.
Nunciauit Hermon & omnes amici feras &
ὑπεδείκνυεν ὁ ἕρμων καὶ πάντες οἱ φίλοι, τὰ θηρία καὶ
exercitus paratos esse, rex, secundùm tuum in-
τὰς δυνάμεις ἑτοιμάζεσθαι βασιλεῦ κατὰ τὴν σὴν ἐν-

ſtans propoſitum. Ille autem in dictis repletus graui ira,
πνῆ προέθεσιν ὁ δὲ ὅπὶ τοῖς ῥηθεῖσι πληρωθεὶς βαρεῖ χό-
eo quòd circa hæc prouidentia Dei diſperſus fuiſſet omnis eius
λῳ, ὁρᾷ τὸ ὦφεὶ τέτων προνοία θεοῦ διεσπέδασθαι πᾶν αὐτ
cogitatus, intuens cum minis, dixit: Quotquot parentes
τὸ νόημα, ἐνατενίσας μετ' ἀπειλῆς εἶπεν· ὅσοι γονεῖς
affuerunt aut filiorum filij, hunc verò beſtiis ferocibus paraue-
παρῆσαν ἢ παίδων γόνοι, τέτῳ δὲ θηρσὶν ἀγρίοις ἐσκεύα-
runt abundantem cibum pro irreprehenſibilibus mihi & maio-
σαν δαψιλῆ θοίνην ἀντὶ τῆς ἀνεγκλήτων ἐμοὶ καὶ προγό-
ribus meis præ ſe ferentibus continuam firmam fidem eminenter
νοις ἐμοῖς ἐπιδεδειγμένων ὁλοχερῆ βεβαιότητα πίστιν ἐξόχως
Iudæis. Quam quam ſiquidem non ob ſimul educationis amorem &
Ἰουδαίων. καίπερ εἰ μὴ ὁρᾷ τέτῳ τῆς σωφροσύνης ἕνεκα καὶ
neceſſitatis, vita pro his priuari deberes: ſic Her-
τῆς χρείας, τὸ ζῆν ἀντὶ τέτων ἐστερήθης· οὕτως ὁ ἑρ-
mon inſperatam periculoſam ſuſtinuit comminationem, &
μῶν ἀπροσδόκητον ὅπικίνδυνον ὑπέμενεν ἀπειλήν. καὶ
aſpectu & vultu turbatus eſt. Vnuſquiſq; autē amico-
τῇ ὄψει καὶ τῷ προσώπῳ συνεταράχθη. ὁ καθεὶς δὲ τῆς φί-
rum cum triſtitia erubeſcebant, congregatos dimiſerunt
λων συνθεωπῶς ὑπεκρέων, πρὸς συνηθεσιμένας ἀπέλυσαν
quemlibet ad proprium negocium. Ipſique Iudæi ea quæ
ἕκαστον ὅπὶ τέτῳ ἰδίαν ἀσχολίαν. οἱ τε Ἰουδαῖοι τὰ ὦφελῆ
rege, audientes illuſtrem Deum Dominum
τῷ βασιλέως ἀκούσαντες, τὸν ὅπιφανῆ θεὸν κύριον
regem regum laudabant, & hanc opem ab eo
βασιλέα τῆς βασιλέων λύσιν, καὶ τῆς δὲ τῆς βοηθείας αὐτῷ
conſecuti. Secundum autem has leges rex conſti-
τετευχότες. κατὰ δὲ τέτοις τοῖς νόμοις ὁ βασιλεὺς συνηστά-
tuens rurſus conuiuium, ad lætitiam ver-
μενος πάλιν τὸ συμπόσιον, εἰς εὐφροσύνην τραπῆ-
ſi hortabatur. At Hermonem aduocans eum
ναι παρεκάλει. τὸν δὲ ἑρμῶνα προσκαλεσάμενος μετ'
minis dixit: Quoties tibi oportet de his ipſis imperare
ἀπειλῆς εἶπεν· πόσακις σοι δεῖ περὶ τέτων αὐτῶν προστάττειν
infeliciſſime? elephantos adhuc & nunc arma
ἀθλιώτατε; τοὺς ἐλέφαντας ἔτι καὶ νῦν καθόπλισον
in craſtinum ad Iudæorum pernicicm. At
εἰς τέλος αὔριον ὅπὶ τὸν τῆς Ἰουδαίων ἀφανισμόν. οἱ δὲ
ſimul diſcumbentes cognati inconſtantem mentem eius ad-
συνεστιαθέντες συγγενεῖς τέλος ἀσταθῆ διάνοιαν αὐτῷ θαυ-
mirantes, protulerunt hæc: Rex, vſque quo tanquam inſen-
μάζοντες, προεφέρεντο τάδε· Βασιλεῦ, μέχρι πότε ὡς ἀλό-
ſatos nos tentas, iubens iam tertiò eos
γους ἡμᾶς διαπειράζεις, προστάσσων ἤδη τρίτον αὐτοὺς
delere, & iterum in rebus ex mutatione
ἀφανίσαι, καὶ πάλιν ὅπὶ τῆς πραγμάτων ἐν μεταβολῇ
reuocans à te ſancita? quorum gratia ciuitas ob
ἀναλύων τὰ σοὶ δεδόγμενα; ὧν χαίρειν ἡ πόλις διὰ τέτῳ
expectationem tumultuatur. Et adaucta conuerſionibus, iam & peri-
προσδοκίαν ὀχλεῖ. καὶ πληθυόυσα συστροφαῖς, ἤδη ἐκνι-
clitatur ſæpè diripi. Vnde in omnibus Phalaris
δυνεύει πολλάκις διαρπαθῆναι. ὅθεν ὁ κύριος πάντα φάλαρις
rex impletus inſcitia, & factas
βασιλεὺς ἐμπλησθεὶς ἀλογίας, καὶ τὰς γινομένας
ad conſiderationem Iudæorum in ipſo mutationes animæ
πρὸς ὅπισκοπὴν τῶν Ἰουδαίων ἐν αὐτῷ μεταβολὰς τῆς ψυχῆς
nihili æſtimans, non initiatum firmiter iuſiurandum determi-
οὐδὲν ἡγούμενος, ἀτελέστατον βεβαίως ὅρκον ὁρισάμε-
nans, hos quidem ſine dilatione miſſurum in infernum in genibus
νος, τούτοις μὲν ἀνυπερθέτως πέμψειν εἰς ἅδου ἐν γόνασι
& pedibus ferarum punitos, ducentem exercitum autem con-
καὶ ποσὶ θηρίων κνισμένοις, ὅπιστρατεύσαντα δὲ ὅπὶ
tra Iudæam ſolo æquatam igne & haſta poſiturum veloci-
τέλος Ἰουδαίαν ἰσόπεδον πυρὶ καὶ δόρατι θήσειν διατά-
ter & inacceſſibile illorum nobis templum igne proſtratum velocitate
χοις, καὶ τὸν ἄβατον αὐτῷ ἡμῖν ναὸν πυρὶ προνεύσα τάχει τῆς
perficientium illic ſacrificia in omne tempus conſti-
συντελούντων ἐκεῖ θυσίας εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον κατα-
tuturum. Tunc læti diſcedentes amici & cogna-
στήσειν. τότε ὦφεὶ χαρεῖς ἀναλύσαντες οἱ φίλοι καὶ συγ-
ti cum fide, diſpoſuerunt exercitu in opportuniſ-
γενεῖς μετὰ πίστεως, διέταξαν τὰς δυνάμεις ὅπὶ τοῖς εὐκαι-
ſimis locis ciuitatis ad obſeruationem. At elephantorū præpoſitus
ρωτάτοις τόποις τῆς πόλεως πρὸς τήρησιν. ὁ δὲ ἐλεφαντάρχης
feras fermè, vt ſic dicam, in opus inſanum addu-
τὰ θηρία χεδὸν ὡς εἰπεῖν εἰς κατάσημα μανιῶδες ἀγο-
cens; odoratiſſimis poculis vino thure commixto horribili-
χῶς, εὐοδεστάτοις πώμασιν οἴνῳ λελιβανωμένῳ φοβε-
ter paratas præparationibus circa auroram, ciuitate iam
ρῶς κεκοσμημένα καταστυλοῦν ὦφεὶ τὴν ἕω, τῆς πόλεως ἤδη

multitudinibus innumerabilibus in hippodromo ple-
πλήθεσιν ἀναριθμήτοις καὶ τῷ ἱπποδρόμου καταμεμεστω-
na, intrans ad aulam ad conſtitutum, inci-
μένης, εἰσελθὼν εἰς τὴν αὐλὴν ὅπὶ τὸ προκείμενον, ὤ-
tauit regem. Ille autem ira graui implens impiam
τρωσε τὸν βασιλέα. ὁ δὲ ὀργῇ βαρείᾳ γεμίσας δυσσεβῆ
mentem, omni mole cum feris exiuit, vo-
φρένα. παντὶ τῷ βάρει σὺν τοῖς θηρίοις ἐξώρμησε, βουλό-
lens immiti corde & pupillis oculorum aſpicere
μενος ἀτρέπτῳ καρδίᾳ καὶ κόραις ὀφθαλμῶν θεάσασθαι τὴν
laborioſam & miſeram prædictorum ſubuer-
ὅπίπονον καὶ ταλαίπωρον τῶν προσεσημασμένων κατα-
ſionem. Iam verò elephantorum egredientium circa portam &
στροφήν. ὡς δὲ τῶν ἐλεφάντων ἐξιόντων περὶ πύλην καὶ
ſubſequentis armati exercitus, & multitudinis iti-
τῆς σωεπομένης ὁπλίτου δυνάμεως, τῆς τε τῶν πλήθους πο-
neris puluerem videntes, & horriſonum tumultum audientes
ρείας κονιορτὸν ἰδόντες, καὶ βαρυηχῆ θόρυβον ἀκούσαντες οἱ
Iudæi, vltimum vitæ momentum ipſis illud exi-
Ἰουδαῖοι, ὑστάτην βίου ῥοπὴν αὐτῆς ἐκείνην δόξαν-
ſtimantes eſſe finem miſerrimæ expectationis, ad
τες εἶναι τὸ τέλος τῆς ἀθλιωτάτης προσδοκίας, εἰς
miſerationem & luctus verſi, oſculabantur ſe adinuicem compli-
οἶκτον καὶ γόους τραπέντες, κατεφίλουν ἀλλήλους ὦφειλε-
citi cognatis in colla procumbentes,
κόμενοι τοῖς συγγενεσιν ὅπὶ τοις τραχήλοις ὅπιπίπτοντες.
parentes filiis & matres puellis. Aliæ autē nuper genitos ad
γονεῖς παισὶ καὶ μητέρες νεάνισιν. ἕτεραι δὲ νεογνὰ πρὸς
vbera habentes infantes vltimum fugentes lac.
μαστοὺς ἔχουσαι βρέφη τελευταῖον ἔλκοντα γάλα.
Atqui & prius eis facta au-
ἃ μὴν καὶ ἄλλα καὶ τὰς ἐμπροσθεν αὐτῷ γεγενημένας ἀνπ-
xilia de cælo cognoſcentes, pronos vnanimiter proiicien-
λήψεις ἐξ οὐρανοῦ συνιδόντες, προηνεῖς ὁμοθυμαδὸν ῥί-
tes ſeipſos, & infantes amouentes ab vberibus, clama-
ψαντες ἑαυτοὺς καὶ τὰ νήπια χωρίσαντες τῶν μαστῶν, ἀνε-
uerunt voce magna valde, vniuerſi princi-
βόησαν φωνῇ μεγάλῃ σφόδρα, τὸν τῆς ἁπάσης δυνά-
pi ſupplicantes, miſereri cum apparitione eorum iam ad
μεως ἱκετεύοντες, οἰκτεῖραι μετ' ὅπιφανείας αὐτοὺς ἤδη πρὸς
portas mortis conſtitutorum. Eleazarus autem quidam vir inſignis eorū
πύλας ἅδου καθεστῶτας. Ἐλεάζαρος δέ τις ἀνὴρ ὅπίσημος
qui ex regione ſacerdotum, in ſenectute ætatem iam
τῶν ὅπὸ τῆς χώρας ἱερέων, ἐν γήρασι βαθεῖᾳ τὴν ἡλικίαν ἤδη
ſortitus; & omni quæ ſecundum vitam virtute orna-
λῆγοντος, καὶ πάσῃ τῇ κατὰ τὸν βίον ἀρετῇ κεκοσμημέ-
tus, eos qui circa ſe comprimens ſeniores ab inuocando
νος, τοὺς περὶ αὐτὸν καταστείλας πρεσβυτέρους ὅπικαλεῖσθαι
ſanctum Deum, orauit hæc. Rex magnipotens,
τὸν ἅγιον θεὸν, προσηύξατο τάδε. Βασιλεῦ μεγαλοκράτορ,
altiſſime omnipotens Deus, omnem gubernans in
ὕψιστε, παντοκράτορ θεὲ, τὴν πᾶσαν διακυβερνῶν ἐν
miſericordiis creaturam, inſpice in Abraham ſemen, in ſancti-
οἰκτιρμοῖς κτίσιν, ἐπίδε ὅπὶ ἀβραὰμ σπέρμα, ὅπὶ ὑγια-
ficati filios Iacob, partis ſanctificatæ tuæ populum in peregrina
σμένου τέκνα Ἰακώβ, μερίδος ἡγιασμένης σου λαὸν ἐν ξένῃ
terra peregrinū iniuſtè pereuntem pater. Tu Pharaonem abundantem
γῇ ξένον ἀδίκως ὅπολλύμενον πάτερ. σὺ φαραὼ πληθύοντα
curribus olim Ægypti huius principem ſublatum
ἅρμασι τὸ πρὶν αἰγύπτου ταύτης δυνάσην ἐπαρθέντα
immiti audacia & lingua magniloqua, cum
ἀνοίκτῳ θράσει καὶ γλώσσῃ μεγαλορρήμονι, σὺν τῇ
ſuperbo exercitu mari tinctos perdidiſti; lucem oſten-
ὑπερηφάνῳ στρατιᾷ πόντῳ βεβόχοις ἀπώλεσας, φέγγος ὅπη-
dens miſericordiæ Iſrael generi. Tu immenſis exercitibus
φάνας ἐλέους ἰσραὴλ γένει. σὺ τὸν ἀναριθμήτοις δυνάμεσι
ſuperbientem Senacheribgrauem Aſſyriorum regem, lancea
γαυρωθέντα σεναχηρεὶμ βαρὺν ἀσσυρίων βασιλέα, δόρατι
omnem ſubditam iam accipientem terram, & ela-
τὴν πᾶσαν ὑποχείριον ἤδη λαβόντα γῆν, καὶ μετεω-
tum contra ſanctam tuam ciuitatem, grauia loquentem ſuperbis
ρισθέντα ὅπὶ τὴν ἁγίαν σου πόλιν, βαρέα λαλοῦντα κόμπῳ
& audacia, tu Domine fregiſti; manifeſtam demōſtrans gentibus
καὶ θράσει, σὺ δέσποτα ἔθραυσας· ἐκδήλον δείκνυς ἔθνεσι
multis tuam potentiam: tu in Babylonia
πολλοῖς τὸ σὸν κράτος. σὺ τοὺς κατὰ τὴν βαβυλωνίαν
tres ſocios igni animam voluntariè traden-
τρεῖς ἑταίρους πυρὶ τὴν ψυχὴν αὐθαιρέτως δεδωκό-
tes vt non ſeruirent vanis, ignitum rorefaciens
τας εἰς τὸ μὴ λατρεῦσαι τοῖς κενοῖς, δρόσον πυρὸν δροσίσας
caminum, liberaſti vſque ad capillum illæſos, flammam omnibus
κάμινον, ἐρρύσω μέχρι τριχὸς ἀπημάντους, φλόγα πασι

ὅπιπέμ-

immittens aduersariis. Tu calumniis inuidiæ
ἐπιπέμψας τοῖς ὑπεναντίοις. σὺ τὸν δραβολᾶς φθόνῳ
leonibus in terra proiectum feris cibum Danielem ad lucem redu-
λέων καὶ γῆς ῥιφέντα θηρσὶ βορὰν δανιὴλ εἰς φῶς ἀνήγα-
xisti incolumem: & in mare educati in ventre ceti Ionam lique-
γες ἀσινῆ. τόντε βυθοῖς ἐφοῖς καὶ γαστρὶ κήτους ἰωνᾶν τηκό-
facentem incessanter, illæsum omnibus familiaribus demonstrasti pater:
μενον ἀφειδῶς, ἀπημαντον πᾶσιν οἰκείοις ἀνέδειξας πάτερ.
& nunc malorum detestator, misericors, omnium protector, citò
καὶ νῦν μισύβει, πολυέλεε, τῶν ὅλων σκεπαστά, τὸ τάχος
appare his qui ex Israel genere, ab autem abomina-
ἐπιφάνηθι τοῖς ἀπὸ ἰσραὴλ γένους, ὑπὸ δὲ βδελυγμέ-
tis scelestis gentibus afflictis. Si autem impietatibus secundùm
νων ἀνόμων ἐθνῶν ὑβριζόμενοι. εἰ δὲ ἀσεβείαις καὶ τῷ
peregrinationem vita nostra contricta est, liberans nos de inimico-
ἀποικίαν ὁ βίος ἡμῶν συνέκθη, ῥυσάμενος ἡμᾶς ἀπὸ ἐχθρῶν
rum manu, vt volueris Domine, perde nos morte. Non
χθές, ὡς πεφαμὴ δέσποτα ἀπόλεσον ἡμᾶς μόρῳ. μὴ
vanis vana sapientes benedicant in
τοῖς ματαίοις οἱ ματαιόφρονες εὐλογησάτωσαν ἐπὶ τῇ
dilectorum à te perditione, dicentes: Neque Deus illorum
τῶν ἠγαπημένων ἀπωλείᾳ λέγοντες, οὐδὲ ὁ θεὸς αὐτῶν
liberauit eos. Tu autem omnem fortitudinem & potentiam habens
ἐῤῥύσατο αὐτοῖς. σὺ δὲ ὁ πᾶσαν ἀλκὴν καὶ δυνασείαν ἔχων
omnem sempiterne, nunc prospice, miserere nostri qui per iniuriam
ἅπασαν αἰώνιε νῦν ἔπιδε. ἐλέησον ἡμᾶς τοὺς καθ' ὕβριν
iniquorum iniustam è vita submouemur ad insidiato
ἀνόμων ἀλόγιστον ἐκ τοῦ ζῆν μεθισταμένους ἐν ἐπιβού-
rum morem. Admirentur autem gentes tuam virtutem inuictam ho-
λων τρόπῳ. θαυμάσατω δ' ἔθνη σὴν δύναμιν ἀνίκητον σή-
die venerande, potentiam habens in saluatione Iacob generis. O-
μερον ἔντιμε, δύναμιν ἔχων ἐπὶ σωτηρίᾳ ἰακὼβ γένους. ἐκε-
rat te omnis multitudo infantum & horum parentes cum la-
τεύθη σε τὸ πᾶν πλῆθος τ' νηπίων καὶ οἱ τούτων γονεῖς μετ' δα-
chrymis, demonstretur omnibus gentibus quòd nobiscum es. Do-
κρύων· δειχθήτω πᾶσιν ἔθνεσιν ὅτι μεθ' ἡμῶν εἶ κύ-
mine: & non auertisti faciem tuam à nobis. Sed
ριε, καὶ οὐκ ἀπέστρεψας τὸ πρόσωπόν σου ἀφ' ἡμῶν. ἀλλὰ
sicut dixisti, quòd neque in terra inimicorum suorum existentes contem-
καθὼς εἶπας, ὅτι οὐδ' ἐν τῇ γῇ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν ὄντων ἐφρ-
psisti eos, sic adimple Domine. At Eleazaro desi-
ῆδες αὐτοὺς, οὕτως ἐπιτέλεσον κύριε. τοῦ δὲ ἐλεαζάρου λη-
nente iam ab oratione, rex cum feris &
γόντος ἄρτι τῆς προσευχῆς, ὁ βασιλεὺς σὺν τοῖς θηρίοις καὶ
omni exercitus horrore secundum hippodromum
παντὶ τῷ τῆς δυνάμεως φρυάγματι καὶ τὸν ἱππόδρομον
aderat. Et aspicientes Iudæi, valde in cælum exclama-
παρῆν. καὶ θεωρήσαντες οἱ ἰουδαῖοι, μέγα εἰς οὐρανὸν ἀνέ-
uerunt: adeò vt & adiacentes conualles simul sonan-
κραξαν, ὥστε καὶ τοὺς ἐγγυτέρους αὐλῶνας συνηχῆσαν-
tes continuum luctum facerent cum vniuerso exer-
τας ἀκατάσχετον οἰμωγὴν ποιῆσαι παντὶ τῷ στρατοπέ-
citu. Tunc gloriosus, Omnipotens & verax Deus,
δῳ. τότε ὁ μεγαλόδοξος, παντοκράτωρ καὶ ἀληθινὸς θεὸς,
ostendens sanctam suam faciem, aperuit cæli por-
ἐπιφάνας τὸ ἅγιον αὐτοῦ πρόσωπον, ἠνέῳξε τὰς οὐρανοῦ πύ-
tas. A quibus inclyti duo terribiles aspectu angeli descen-
λας. ἐξ ὧν δεδοξασμένοι δύο φοβεροειδεῖς ἄγγελοι κατέ-
derunt manifesti omnibus præterquam Iudæis. Et restiterunt,
βησαν φανεροὶ πᾶσι πλὴν τοῖς ἰουδαίοις. καὶ ἀνέστησαν·
& exercitum hostium repleuerunt turbatione
καὶ τὴν δύναμιν τῶν ὑπεναντίων ἐπλήρωσαν ταραχῆς
& timore, & immobilibus ligauerunt pedicis. Et horrens etiam
καὶ δειλίας, καὶ ἀκινήτους ἔδησαν πέδαις. καὶ ὑπόφοβον καὶ τὸ
regis corpus factum est, & obliuio audaciam eius
τοῦ βασιλέως σῶμα ἐγένετο, καὶ λήθη τὸ θράσος αὐτοῦ τὸ
grauem cepit: & conuerterunt bestias aduersus
βαρύθυμον ἔλαβε. καὶ ἀπέστρεψαν τὰ θηρία ἐπὶ τοὺς
consequentes armatos exercitus. Et conculcabant illos
συνεπομένους ἐνόπλοις δυνάμεις· καὶ κατεπάτουν αὐτοὺς
& interficiebant, & conuersa est regis ira in misericordiam &
καὶ ὠλόθρευον. καὶ μετεστράφη τοῦ βασιλέως ἡ ὀργὴ εἰς οἶκτον καὶ
lachrymas pro iis quæ prius à se excogitata fuerant. Au-
δάκρυα ὑπὲρ τῶν ἔμπροσθεν αὐτῷ μεμηχανημένων. ἀκού-
diens enim clamorem, & videns pronos omnes in
σας γὰρ τῆς κραυγῆς, καὶ σωιδὼν πρηνεῖς ἅπαντας εἰς
perditionem, lachrymans cum ira amicis minabatur,
τὴν ἀπώλειαν, δακρύσας μετ' ὀργῆς τοῖς φίλοις διεπειλεῖτο
dicens: Rege abutimini, & tyrannos transgressi estis crudelita-
λέγων, βασιλεύετε, καὶ τυράννους ὑπερβεβήκατε ὠμό-
te, & me ipsum vestrum benefactorem commini à principatu
τητι· καὶ ἐμὲ αὐτὸν τὸν ὑμῶν εὐεργέτην ἀπειλεῖτε τῆς ἀρχῆς
iam & anima submouere, clam machinantes quæ
ἤδη καὶ τοῦ πνεύματος μεθιστᾶν λάθρα μηχανώμενοι τὰ
non expediunt regno. Quis eos qui obtinuerunt nostræ
μὴ συμφέροντα τῇ βασιλείᾳ. τίς τοὺς κρατήσαντας ἡμῶν
in fide regionis munitiones, domo remouens v-
ἐν πίσει τὰ τῆς χώρας ὀχυρώματα, τῆς οἰκίας ἀπωσήσας ἕ-
numquemque iniustè congregauit huc? quis eos qui à principio beneuo-
καστον ἀλόγως ἠθροισεν ἐνθάδε; τίς τοὺς ἐξ ἀρχῆς δυνοίᾳ
lentia erga nos in omnibus superant omnes gentes,
πρὸς ἡμᾶς καὶ πάντα διαφέροντας πάντων ἐθνῶν,
& qui laboriosissima sæpè hominum susceperunt
καὶ τοὺς χειρίστους πλεονάκις ἀνθρώπων ἐπιδεδεγμένοις
pericula, sic iniquis impleuit suppliciis; soluite,
κινδύνοις, ὅτος ἀθέσμοις πρεσβεύειν αἰκίαις; λύσατε,
dissoluite iniusta vincula: ad propria cum pace dimit-
ἐπλύσατε ἄδικα δεσμά. εἰς τὰ ἴδια μετ' εἰρήνης ἐξαπο-
tite, ante facta euitantes. Dimit-
στείλατε, τὰ πεπραγμένα φυγιτησάμενοι. ἀπολύ-
tite filios omnipotentis cæletis Dei viuentis, qui
σατε τοὺς υἱοὺς τ' παντοκράτορος ἐπουρανίου θεοῦ ζῶντος. ὃς
à nostris vsque nunc maioribus incolumem cum
ἀφ' ἡμετέρων μέχρι τοῦ νῦν προγόνων ἀσῶον ἀπόδοσιν μετ'
gloria statum exhibet nostris negotiis. Ille
δόξης ὑγιάθειαν παρέχει τοῖς ἡμετέροις πράγμασιν. ὁ μὲν
quidem igitur hæc dixit. Ipsi autem in indiuisibili tempore soluti,
οὖν ταῦτα ἔλεξεν. οἱ δὲ ἐν ἀμερεῖ χρόνῳ λυθέντες,
sanctum saluatorem Deum suum benedicebant, nuper mortem
τὸν ἅγιον σωτῆρα θεὸν αὐτῶν εὐλόγουν, ἄρτι τὸν θάνατον
euadentes. Postea rex in ciuitatem reuersus
ἐκπεφευγότες. εἶτα ὁ βασιλεὺς εἰς τ' πόλιν ἀπαλλαγεὶς,
præfectum redituum accersens, iussit vi-
τὸν ἐπὶ τῶν προσόδων προσκαλεσάμενος, ἐκέλευσεν οἴ-
náque & reliqua ad conuiuium necessaria Iudæis
νους τε καὶ τὰ λοιπὰ πρὸς εὐωχίαν ἐπιτήδεια τοῖς ἰουδαίοις
præbere ad dies septem; iudicans eos in quo loco putauerant
χορηγῶν ἐπὶ ἡμέρας ἑπτὰ, κείνας αὐτοὺς ἐν ᾧ τόπῳ ἔδοξαν
mortem suscipere, in hoc in lætitia omni
τὸν ὄλεθρον ἀναλαμβάνειν, ἐν τούτῳ ἐν εὐφροσύνῃ πάσῃ
soteria celebrare. Tunc qui prius contumeliis affecti fuerant & prope
σωτήρια ἄγειν. τότε οἱ πρὶν ἐπονείδιστοι καὶ πλησίον
mortem potius autem in ipsa ambulauerunt, pro acerba & lugu-
ἄδου, μᾶλλον δ' ἐπ' αὐτῷ βεβηκότες, ἀντὶ πικρᾶς καὶ δυσαμά-
bri morte, conuiuium salutare constituentes, ad mortem
κτου μόρου, κώθωνα σωτήριον συνεστάμενοι, τὸν εἰς πᾶσιν
ipsis & sepulturam deputatum locum tentoriis diuise-
αὐτοῖς καὶ τάφον ἡτοιμασμένον τόπον κλισίαις κατεμερί-
runt pleni gaudio. Finientes autem luctus gemi-
σαντο πλήρεις χαρμονῆς. καταλήξαντες δὲ θρήνου παντό-
tosum cantum, resumpserunt cantum patrium, saluatorem
δυρτον μέλος, ἀνέλαβον ὠδὴν πάτριον, τὸν σωτῆρα
& miraculorũ factorem laudantes Deum: luctúmque omnem & gemi-
καὶ τεραστοποιὸν αἰνοῦντες θεόν. οἰμωγήν τε πᾶσαν καὶ κωκυ-
tum repellentes, choreas constituerunt lætitiæ pacificæ
τὸν ἀπωσάμενοι, χορεὺς συνίσταντο εὐφροσύνης εἰρηνικῆς
signum. Eodem modo autem & rex pro his symposium
σημεῖον. ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς περὶ τούτων συμπόσιον
magnum congregans, incessanter in cælum confite-
βαρὺ συναγαγὼν, ἀδιαλείπτως εἰς οὐρανὸν ἀνθωμο-
batur magnificè pro inopinata facta ei
λογεῖτο μεγαλοπρεπῶς ἐπὶ τῇ παραδόξῳ γενηθείσῃ αὐτῷ
saluatione. Quique prius in perditionem & auium escam eos futuros
σωτηρίᾳ. οἵτε πρὶν εἰς ὄλεθρον καὶ οἰωνοβρότους αὐτοὺς ἔσεσθαι
existimabant, & cum gaudio descripserant, gemuerunt
πεπεῖσμένοι, καὶ μετ' χαρᾶς ἀπογραψάμενοι, κατεστέναξαν
pudorem in seipsis induti, & inflammata
αἰσχύνῃ ἐφ' ἑαυτοῖς περιβαλλόμενοι, καὶ τὴν πυρίπνοον
audacia inglorìè extincti. Et Iudæi, sicut prædixi-
τόλμαν ἀκλεοῦς ἐσβεσμένοι. οἵ τε ἰουδαῖοι καθὼς προειρή-
mus, constituentes prædictum chorum, cum conuiuio
καμεν συνεστάμενοι τὸν προφρημένον χορὸν, μετ' εὐωχίας
in gratiarum actionibus lætis & psalmis transigebant; & communem
ἐν ὁμολογήσεσιν ἱλαραῖς καὶ ψαλμοῖς διῆγον. καὶ κοινὸν
statuentes de his legem, in omni habita-
θεσάμενοι περὶ τούτων θεσμὸν, ἐπὶ πᾶσαν τὴν παροι-
tione sua in generationes prædictos dies agere decre-
κίαν αὐτῶν εἰς γενεὰς τὰς προειρημένας ἡμέρας ἄγειν ἔστη-
uerunt hilares non potus causa & gulæ, saluationis verò
σαν εὐφροσύνοις, οὐποτε χάριν καὶ λιχνείας, σωτηρίας δὲ
per Deum factæ ipsis. Adierunt autem regem,
τῆς διὰ θεὸν γενομένης αὐτοῖς. ἐνέτυχον δὲ τῷ βασιλεῖ,
dimissionem suam ad propria petentes, descri-
τὴν ἀπόλυσιν αὐτῶν εἰς τὰ ἴδια αἰτούμενοι. ἀπογράφον-

bunt autem eos à quinta & vicesima Pachon, vsque ad
ζωι δὲ αὐτὸς ἀπὸ πέμπτης καὶ εἰκάδος τοῦ παχων, ἕως
quartam Epiph ad dies quadraginta. Constituunt
τῆς τετάρτης τοῦ ἐπιφ ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα. σωίσαν δὲ
autem eorum perditionem à quinta Epiph vsque ad septimam,
αὐτῶν τὴν ἀπώλειαν ἀπὸ πέμπτης τοῦ ἐπιφ ἕως ἑβδόμης
diebus tribus. In quibus & gloriosè ostendens mi-
ἡμέρας τρισίν. ἐν αἷς καὶ μεγαλοδόξως ἐπιφάνας
sericordiam suam omnium princeps, incolumes eos liberauit
τὸ ἔλεος αὐτοῦ ὁ τῶν ὅλων δυνάστης, ἀπαίσους αὐτοὺς ἐρρύσατο
vnanimiter. Comessabantur autem omnibus ab rege necessariis
ὁμοθυμαδόν. εὐωχοῦντο δὲ πάντων ὑπὸ τοῦ βασιλέως χορη-
gionati, vsque ad quartam & decimam. In qua & collo-
γούμενοι, μέχρι τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης. ἐν ᾗ καὶ τὴν ἐν τυ-
quium fecerunt de liberatione sua: Collaudánsque
χίαν ἐποιήσαντο περὶ τῆς ἀπολύσεως αὐτῶν. συγγράψας
eos rex, scripsit eis subscri-
τε αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς, ἔγραψεν αὐτοῖς τὴν ὑπογεγραμ-
ptam epistolam ad in ciuitate duces magnanimi-
μένην ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς κατὰ πόλιν στρατηγοὺς μεγαλο-
ter instantiam habentem. Rex Ptolemæus Philo-
ψύχως τὴν ἐντευξιν ἔχουσαν. Βασιλεὺς Πτολεμαῖος φιλο-
pator qui sunt in Aegypto ducibus & omnibus præposi-
πάτωρ τοῖς κατ' αἴγυπτον στρατηγοῖς καὶ πᾶσι τοῖς τεταγμέ-
tis super negocia, gaudere & valere. Valemus autem &
νοις ἐπὶ πραγμάτων χαίρειν καὶ ἐρρῶσθαι. ἐρρώμεθα δὲ καὶ
nos & filij nostri; prosperante nobis magno
αὐτοὶ καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν, κατευθύνοντος ἡμῖν τοῦ μεγάλου
Deo negotia sicut volumus. Ex amicis quidam malorum
θεοῦ τὰ πράγματα καθὼς προαιρούμεθα. τῶν φίλων τινὲς
morum frequentiùs nobis adstantes, persuaserunt nobis
κακοηθείᾳ πυκνότερον ἡμῖν προσκείμενοι, συνέπεισαν ἡμᾶς
ad eos qui sub regno, Iudæos coniunctos in congratio-
εἰς τὸ τοὺς ὑπὸ τὴν βασιλείαν ἰουδαίους συναθροίσαντας ἀφ ὧν σύγκλη-
nem, puniendum nouis rebellatorum suppliciis: Prætendentes nun-
μα κολάσαντας ξενιζούσαις ἀποστάσεσι τιμωρίαις. προφερό-
quam bonũ statũ habituras nostras res, ob quam habent
μενοι μή ποτε δύσαθήσειν ἡμῶν τὰ πράγματα, δι' ἣν ἔχουσιν
hi contra omnes gentes inimicitiam, donec perficiatur
ἔχθραν πρὸς πάντα τὰ ἔθνη δυσμένειαν, μέχρις ἂν συντελεσθῇ
hoc. Qui & vinctos adducentes eos cum afflictionibus
τοῦτο· οἳ καὶ δεσμίους καταγαγόντες αὐτοὺς μετὰ σκυλμῶν
tamquã mancipia, potius autem tanquam proditores, sine vllo dis-
ὡς ἀνδράποδα, μᾶλλον δὲ, ὡς ἐπιβούλους, ἄνευ πάσης ἀνα-
crimine & inquisitione, conati sunt occidere, lege Scytharum
κρίσεως καὶ ἐξετάσεως, ἀπεχείρησαν ἀνελεῖν, νόμῳ σκυθῶν
ferociorem induti crudelitatem. Nos verò pro
ἀγριωτέραν ἐμπεπερπημένοι ὠμότητα· ἡμεῖς δὲ
his acerbius comminantes, iuxta quàm habemus
ἐπὶ τούτοις σκληρότερον ἀπειλησάμενοι, καθ' ὃ ἔχομεν
erga omnes homines benignitatem, vix vitam eis con
πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους ἐπιείκειαν, μόλις τὸ ζῆν αὐτοῖς χα
donantes, & cælestem Deum cognoscentes fortiter prote-
ρισάμενοι, τὸν ἐπουράνιον θεὸν ἐγνωκότες ἀσφαλῶς ὑπερ-
gentem Iudæos, vt patrem pro filiis semper pu-
ασπίζα τοὺς ἰουδαίους, ὡς πατέρα ὑπὲρ υἱῶν ἀφαπαντὸς συμ-
gnare, & amicitiæ ob quam habent erga nos firmam
μαχοῦντα, τήν τε τῶν φίλων διὰ ἣν ἔχουσι πρὸς ἡμᾶς βεβαίαν
& maiores nostros beneuolentiam recolentes, iustè di-
καὶ τοὺς προγόνους ἡμῶν εὔνοιαν ἀναλογισάμενοι, δικαίως ἐπο-
mimus omnis iuxta quemcunque causæ modum, & iussi-
λελύκαμεν πάσης καθ' ὃν τὴν αἰτίας τρόπον. καὶ προστε-
mus cuilibet omnia in propria conuertere, in o-
τάχαμεν ἑκάστῳ πάντα εἰς τὰ ἴδια ἐπιστρέφειν, ἐν παν-
mni loco nullo eos omnino lædente, neque
τὶ τόπῳ μηδενὸς αὐτοὺς τὸ σύνολον καταβλάπτοντος, μήτε
iniuriari de factis præter rationem. Scitote enim
ἀνειδίζειν περὶ τῶν γεγενημένων παρὰ λόγον. γινώσκετε γὰρ
quod contra hos si quid machinemur malum, vel offenda-
ὅτι κατὰ τούτων ἐάν τι κακοτεχνάζωμεν πονηρὸν, οὐ ἐπιλυπή-
mus eos omnino, non hominem; sed omnis
σομεν αὐτοὺς σύνολον, οὐκ ἄνθρωπον· ἀλλὰ τὸν πάσης
principem potentiæ Deum altissimum aduersantem nobis ad
δεσπόζοντα δυνάμεως θεὸν ὕψιστον ἀντικείμενον ἡμῖν ἐπ'
vltionem rerum in omnibus ineuitabiliter semper habe-
ἐκδικήσει τῶν πραγμάτων κατὰ πᾶν ἀφεύκτως διαπαντὸς ἔ-
bimus. Valete. Accipientes autem epistolam hanc, non festina-
ξομεν. ἐρρῶσθε. λαβόντες δὲ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην οὐκ ἐσπου-
uerunt statim fieri circa recessum: sed regem
δασαν εὐθέως γενέσθαι περὶ τοῦ ἀφεσιν, ἀλλὰ τὸν βασιλέα

orauerunt, eos qui de genere Iudæorum sanctum Deum
προσηξίωσαν, τοὺς ἐκ τοῦ γένους τῶν ἰουδαίων τὸν ἅγιον θεὸν
vltrò transgressi fuerant & Dei legem, consequi per
αὐθαιρέτους παραβεβηκότας καὶ τοῦ θεοῦ τὸν νόμον, τυχεῖν δὲ
eos debitam punitionem, afferentes ven-
αὐτῶν τὴν ὀφειλομένης κολάσεως, προφερόμενοι τοὺς
tris causa diuina transgressos præcepta, nun-
μαστρὸς ἕνεκεν τὰ θεῖα παραβεβηκότας προστάγματα, μη-
quam beneuolos fore neque regis præceptis.
δέποτε εὐνοήσειν μὴ δὲ τοῖς τοῦ βασιλέως προστάγμασιν.
Ille autem verum eos dicere percipiens & collaudans,
ὁ δὲ τἀληθὲς αὐτοὺς λέγειν παραδεξάμενος καὶ συναινέσας,
dedit eis facultatem omnium, vt qui transie-
ἔδωκεν αὐτοῖς ἄδειαν πάντων, ὅπως τοὺς παραβεβη-
rant Dei legem occiderent in omni qui
κότας τοῦ θεοῦ τὸν νόμον ἐξολεθρεύσωσι καὶ πάντα τὸν
sub ditione sua loco cum audacia citra omnem re-
ὑπὸ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τόπον μετὰ παρρησίας ἄνευ πάσης βα-
galem potestatem vel visitationem. Tunc bene precantes ei,
σιλικῆς ἐξουσίας ἢ ἐπισκέψεως. τότε καταφημήσαντες αὐ-
vt decens erat, horum sacerdotes & omnis multitudò in-
τῶν, ὡς πρέπον ἦν, οἱ τούτων ἱερεῖς καὶ παῦ τὸ πλῆθος ἐπι-
clamantes Alleluia, cum gaudio recesserunt. Sic autem
φωνήσαντες τὸ ἀλληλούϊα, μετὰ χαρᾶς ἀνέλυσαν. οὕτω δὲ τὸν
obuiantem ex pollutis conciuem in via punie-
ἐμπεσόντα τῶν μεμιασμένων ὁμοεθνῆ καὶ τοῦ ὁδὸν ἐκολά-
bant, & cum exprobrationibus interficiebant. Illa autem die
ζοντο, καὶ μετὰ παραδειγματισμῶν ἀνῄρουν. ἐκείνῃ δὲ τῇ ἡ-
occiderunt supra trecentos viros, & egerunt læti-
μέρᾳ ἀνεῖλον ὑπὲρ τοὺς τριακοσίους ἄνδρας, καὶ ἤγαγον εὐφρο-
tiam cum gaudio profanos perimentes. Ipsi
σύνῃ μετὰ χαρᾶς τοὺς βεβήλους κειρφσάμενοι. αὐτοὶ
autem qui vsque ad mortem Deum habuerant, integram saluationis
δὲ οἱ μέχρι θανάτου τὸν θεὸν ἐγκκότες, παντελῆ σωτηρίας
fruitionem accipientes, recesserunt ex ciuitate omnimodis odo-
ἀπόλαυσιν εἰληφότες, ἀνέζευξαν ἐκ τῆς πόλεως παντοίοις εὐω-
rantissimis floribus coronati cum lætitia & clamore:
δεστάτοις ἄνθεσι κατεστεμμένοι μετ' εὐφροσύνης καὶ βοῆς,
in laudibus & dulcibus hymnis gratias agentes Deo
ἐν αἴνοις καὶ παμμέλεσιν ὕμνοις εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ
patrum suorum sancto Saluatori Israel. Cùm venissent
τῶν πατέρων αὐτῶν ἁγίῳ σωτῆρι τῷ ἰσραήλ. παραγενόμενοι δὲ
autem in Ptolemaidem vocatam ob loci proprie-
εἰς πτολεμαΐδα τὴν ὀνομαζομένην διὰ τὴν τοῦ τόπου ἰδιότητα
tatem rosiferam, in qua expectauit eos classis secundùm commu-
ροδοφόρον, ἐν ᾗ προσέμεινεν αὐτοὺς στόλος κατὰ κοινωνὶ-
ne eorum consilium dies septem illic fecerunt conuiuium salu-
αὐτῶν βουλὴν ἡμέρας ἑπτὰ, ἐκεῖ ἐπίησαν πόσον σωτή-
tare, rege suppeditante eis abundè quæ ad
ριον, τοῦ βασιλέως χορηγήσαντος αὐτοῖς εὐψύχως τὰ πρὸς
recessum omnia vnicuique vsque ad propriam domum. Dela-
τὴν ἀφιξιν πάντα ἑκάστῳ ἕως εἰς τοὺς ἰδίαν οἰκείαν, κατα-
ti autem cum pace in decentibus gratiarum actionibus,
χθέντες δὲ μετ' εἰρήνης ἐν τοῖς πρεπούσαις ἐξομολογήσεσιν,
eodem modo & illic statuerunt & has agere dies ad
ὡσαύτως κἀκεῖ ἔστησαν καὶ ταύτας ἄγειν τὰς ἡμέρας ἐπὶ τῇ τῶν
peregrinationis eorum tempus lætas, quas & consecran-
παροικίας αὐτῶν χρόνον εὐφροσύνας. ἃς καὶ ἀνιερω-
tes in columna, conuiuij loco votum confir-
σαντες ἐν στήλῃ καὶ τὸν τῶν συμποσίας τόπον προσευχῆς κατα-
mantes, recesserunt illæsi, liberi, iocundi, per-
δρύσαντες, ἀνέλυσαν ἀσινεῖς, ἐλεύθεροι, ὑπερχαρεῖς, διά
que terram & mare & fluuium saluati
τε γῆς καὶ θαλάσσης καὶ ποταμοῦ ἀνασωζόμενοι τῇ
regis iussu quilibet in propriam, & maiorem
τοῦ βασιλέως ἐπιτάγῃ ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν, καὶ πλείω
quàm prius in inimicos potestatem habentes cum glo-
ἢ ἔμπροσθεν ἐν τοῖς ἐχθροῖς ἐξουσίαν ἔχοντες μετὰ δόξης,
ria & timore, omnino à nullo excussi
καὶ φόβου, τὸ σύνολον ὑπὸ μηδενὸς διασεσεισμένοι
à substantiis. & omnia sua omnes at-
τῶν ὑπαρχόντων· καὶ πάντα τὰ ἑαυτῶν παρέτες ἐκο-
tulerunt ex descriptione: ita vt habentes aliquid, cum
μίσαντο ἐξ ἀπογραφῆς· ὥστε τοὺς ἔχοντά τι, μετὰ
timore maximo restituerent eis, magnalia maximo
φόβου μεγίστου ἀποδοῦναι αὐτοῖς, τὰ μεγαλεῖα τοῦ μεγίστου
Deo faciente perfectè pro liberatione eorum. Benedictus
θεοῦ ποιήσαντος τελείως ἐπὶ σωτηρίᾳ αὐτῶν. εὐλογητὸς
liberator Israel in sempiterna tempora. Amen.
ὁ ῥύστης ἰσραὴλ εἰς τοὺς αἰῶνας χρόνους. ἀμήν.

FINIS MACHABÆORVM.

Hos quatuor & viginti veteris Testamenti libros Hebraicos, cum Latina interpretatione ex verbo reddita, a CHRISTOPHORO PLANTINO fiduciaria fide excusos, & ad vetustissimorum exemplarium fidem, in redibili diligentia & labore castigatos, BENEDICTUS ARIAS MONTANUS Sacra Theologiæ Doctor, atque ad id operis, a PHILIPPO Catholico Hispaniarum rege delegatus, iuxta decreto approbauit.

B. Arias Montanus.

HANC SANCTIS PAGNINI ex Hebræo Latinam versionem, diuersorum eiusdem auctoris exemplarium iudicio atque collatione restitutam, nos inferiores Theologi, iubente ex Philippi Catholicorum Hispaniarum & Lusitaniæ Regis decreto commissione, iterat, examinauimus, examinatamque probauimus, & non modo ad Hebraeam, in cuius autographo deficiebant, versionem ad Latinam editionem vulgatam, multis in locis illustrandam, utilem iudicauimus. Actum Louanij VII. Calendas Aprilis. Anno Domini CIↃ IↃ. LXXXI.

Augustinus Hunnæus S. Th. Professor regius & ordinarius.

Cornelius Reuerchon Goudanus, S. Th. professor ordinarius.

Iohannes Vvithel. Hadrianus, Louanij in Collegio Societ. IESV S. Scripturæ & linguæ Hebr. professor.